This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Dette er en digital utgave av en bok som i generasjoner har vært oppbevart i bibliotekshyller før den omhyggelig ble skannet av Google som del av et prosjekt for å gjøre verdens bøker tilgjengelige på nettet.

Den har levd så lenge at opphavretten er utløpt, og boken kan legges ut på offentlig domene. En offentlig domene-bok er en bok som aldri har vært underlagt opphavsrett eller hvis juridiske opphavrettigheter har utløpt. Det kan variere fra land til land om en bok finnes på det offentlige domenet. Offentlig domene-bøker er vår port til fortiden, med et vell av historie, kultur og kunnskap som ofte er vanskelig å finne fram til.

Merker, notater og andre anmerkninger i margen som finnes i det originale eksemplaret, vises også i denne filen - en påminnelse om bokens lange ferd fra utgiver til bibiliotek, og til den ender hos deg.

Retningslinjer for bruk

Google er stolt over å kunne digitalisere offentlig domene-materiale sammen med biblioteker, og gjøre det bredt tilgjengelig. Offentlig domene-bøker tilhører offentligheten, og vi er simpelthen deres "oppsynsmenn". Dette arbeidet er imidlertid kostbart, så for å kunne opprettholde denne tjenesten, har vi tatt noen forholdsregler for å hindre misbruk av kommersielle aktører, inkludert innføring av tekniske restriksjoner på automatiske søk.

Vi ber deg også om følgende:

- Bruk bare filene til ikke-kommersielle formål
  Google Book Search er designet for bruk av enkeltpersoner, og vi ber deg om å bruke disse filene til personlige, ikke-kommersielle formål.

- Ikke bruk automatiske søk
  Ikke send automatiske søk av noe slag til Googles system. Ta kontakt med oss hvis du driver forskning innen maskinoversettelse, optisk tegngjenkjenning eller andre områder der tilgang til store mengder tekst kan være nyttig. Vi er positive til bruk av offentlig domene-materiale til slike formål, og kan være til hjelp.

- Behold henvisning
  Google-"vannmerket" som du finner i hver fil, er viktig for å informere brukere om dette prosjektet og hjelpe dem med å finne også annet materiale via Google Book Search. Vennligst ikke fjern.

- Hold deg innenfor loven
  Uansett hvordan du bruker materialet, husk at du er ansvarlig for at du opptrer innenfor loven. Du kan ikke trekke den slutningen at vår vurdering av en bok som tilhørende det offentlige domene for brukere i USA, impliserer at boken også er offentlig tilgjengelig for brukere i andre land. Det varierer fra land til land om boken fremdeles er underlagt opphavrett, og vi kan ikke gi veiledning knyttet til om en bestemt anvendelse av en bestemt bok, er tillatt. Trekk derfor ikke den slutningen at en bok som dukker opp på Google Book Search kan brukes på hvilken som helst måte, hvor som helst i verden. Erstatningsansvaret ved brudd på opphavsrettigheter kan bli ganske stort.

Om Google Book Search

Googles mål er å organisere informasjonen i verden og gjøre den universelt tilgjengelig og utnyttbar. Google Book Search hjelper leserne med å oppdage verdens bøker samtidig som vi hjelper forfattere og utgivere med å nå frem til nytt publikum. Du kan søke gjennom hele teksten i denne boken på `http://books.google.com/`

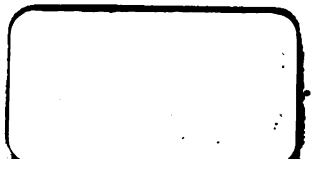

UNORSK OG NORSK

ELLER

FREMMEDORDS AVLØSNING.

AV

K. KNUDSEN,
OVERLÆRER.

KRISTIANIA.
FORLAGT AV ALB. CAMMERMEYER.
1881.

30381. d. 1.

Vejledning for bogbinderen.

Medfølgende udtalelser af pressen må ikke kastes bort ved indbindingen, men indbindes i bogen således at 1ste og 4de side klæbes til bogens perm og 2den og 3dje side står som forspapir, altså foran titelen.

Af pressens udtalelser om Knudsens „Unorsk og norsk“ hidsættes:

»Dette ejendommmelige værk er enestående i vor literatur. Nærmest kan det sammenlignes med en fremmedordbog, forsåvidt det overfører de hos os almindelig brugte fremmede ord på norsk. Men planen med denne bog er dog også en anden, og dette har vistnok været hovedhensigten med værket, nemlig at iklæde de i vort sprog brugelige danske ord en mere national dragt. Alt det »unorske« søges her udrenset ved at sætte tilsvarende udtryk fra folkesproget istedet.

Dette overlærer Knudsens værk, som vel må betragtes som resultatet af hans bekjendte undersøgelser angående det norske sprog, synes at blive en mærkesten i denne gren af vor literatur. Det hviler på omfattende studier og er båret af stor kjærlighed til sagen, der vistnok vil vække opmærksomhed hos enhver, der interesserer sig for vort sprogs renhed«.

Tr.hjems Adressekontors-Efterretn. 9de maj 1880.

»Den gamle trofaste arbejder for vort sprogs rensning og fornorskning leverer i dette værk frugten af et mangeårigt arbejde, hvis formål er et dobbelt, dels at forklare meningen af vore importerede udenlandske ord, dels at afløse dem, gjøre dem overflødige ved at stille de tilsvarende ord og udtryk istedet. Den højt ærede forfatter kan nu på sine alderdomsdage med stor glæde og tilfredsstillelse se tilbage på sin flittige og kjærlige syslen med en opgave, der sandelig i sin tid var utaknemmelig nok. »Gamle Knudsen« har fremkaldt mere end et spydigt og overlegent smil ved sit stræv med »norsken«. Men nu ser han, hvorledes hans tanker dog i virkeligheden har trængt ind, hvorledes vort sprog, således som det skrives af vore bedste forfattere, i mangt og meget er blevet udviklet i den af Knudsen forlængst antydede og betonede retning. Hvad nu det foreliggende værk angår, da vil dets dobbelte også i titelen antydede formål visselig opnåes. En fremmedordbog er aldrig overflødig, men trangen til at benytte det fremmede udtryk vil vistnok mere og mere aftage, alt eftersom det tilsvarende hjemlige ord kan blive kjendt og påagtet efter fortjeneste, Vi håber da, at den dygtige forfatter vil også af dette værk se en rig sproglig fremtidsgrøde vokse op blandt vort folk«.

Bergensposten 15. 6. 80.

»Herr overlærer Knudsen har i mange henseender gjort sig fortjent af det norske sprog, hvis fortrinlige kjender han også tidligere har vist sig at være. I den sproglig reformatoriske bevægelse, som for tiden foregår i vort land, kunde vi sige, at herr overlæreren indtager en »centrumsstilling«, idet han ikke findes i deres række, der sværme for at påtvinge os et sprog, sammensat af forskjellige elementer af landsmålet. Hr. K. hører til de »dansk-norske« målstrævere. Vi skjænker begge retninger vor sympati, idet vi anerkjende dem som sprogrensende, og vi tror, de vil tilføre sproget megen malm og kraft gjennem optagelsen af gode norske udtryk. Side om side med denne stræben efter at danne sproget efter den »landsgyldige« udtale går hos herr K. en ivrig stræben efter at rense sproget for unødige fremmede ord. Også denne stræben kan vi skjænke vor sympati, forsåvidt den foretages med smag og dygtighed samt moderate et cum discrimine. I sin grammatik anfører Knudsen følgende tirade som eksempel på sprogets opblandethed med fremmed: »Min contrapart fremfører de mest graverende insinuationer«. Her er hovedordene fremmede og kun bindeordene og ordenes former norske. Overlæreren spørger, om det er bedre end den bekjendte *Gingimus in gadibus cum jomfruis atque madamis, slogimus in stenibus cum stoccibus et parapluis* etc. Den citerede sætning kunde jo så let formes: »Min modstander fremfører de mest krænkende beskyldninger. Til hjælp ved en sådan sprogrensende virksomhed har herr Knudsen begyndt udgivelsen af »Unorsk og

norsk«, hvor man ved at slå efter et fremmed ord vil kunne finde en god oversættelse deraf. Man bruger jo ofte fremmede ord, fordi man er bleven så vant til dem, at man ikke ved at finde et tilsvarende norsk ord, skjønt man kanske gjerne vilde betjene sig deraf. Herr K.s leksikon er her værdifuldere end en almindelig fremmedordbog, fordi denne sidste ved at lægge vægten på forklaringen af begrebet ikke tager de sproglige hensyn til at finde et i samtalen eller skriftlig fremstilling anvendeligt ord. På samme tid kan herr Knudsens leksikon i ikke ringe grad gjøre tjeneste som fremmedordbog; oversættelserne er valgte med omhu og moderation; de forslag, som andre har gjort, er ofte blevne optagne, og forfatteren har ikke søgt at stikke det af ham selv opfundne frem; man må meget mere forundre sig over, at hån har brugt sine originale udtryk så selvfornægtende få gange. Hans egne ord er altid mærkede med ? for at betegne dem som forslag. Bogen er vel værd at eje, og den burde kunne anskaffes af hver dannet mand og kvinde, så billig er den«. *Stavangeren 12. maj 1880.*

»Man må i sandhed beundre den righoldige samling, herr overlæreren har draget frem til benyttelse i skrift og talesprog. Det er i sandhed et fortjenstfuldt arbeide. Om man ikke vil gå så langt som vore målstræveres venstregruppe i at reformere vort sprog, er visselig alle venner af vort lands sunde, nationale udvikling enige i, at vore forskjellige bygdedialekter indeholder kjerneord, der både ved sin ælde, indhold, form og lyd ganske anderledes bør bruges end de mange fremmede ord, der ubillig har fået en vis borgerret; men hvor skulde man i en fart kunne finde disse fra? Her vil overlærer Knudsens rige arbejde, der er forfattet med det dybeste kjendskab såvel til oldtidens sprog som nutidens dialekter og det mest omfattende kjendskab til forfattere om og af begge yde en værdifuld tjeneste, som vi ikke noksom kan skatte. Forbausende lærdom og fortrinlig benyttelse af denne møder os overalt i denne bog, som vi anser uundværlig for enhver embedsmand, det får nogen befatning med vor landalmue. Med denne i hånd vil ingen stå forlegen blandt vore bønder«. *Molde Avis.*

»Denne fremmedordbog er aldeles udmærket og så fuldstændig, at der neppe vil forekomme noget ukjendt ord hverken i tale, blade eller skrifter, uden at dette findes gjengivet med flere af vore bedste tilsvarende norske ord, hvorimellem man kan vælge. Den vil desuden være til fortrinlig hjælp for alle bog- og bladskrivende folk, så at de med lethed kan finde gode norske ord, hvormed fremmede kan erstattes«. *Den unges Ven. No. 3, 1880.*

»I vor materialistiske tid, da hensynet til fordelen spiller en så fremragende rolle, er det en sand nydelse at få fat i et arbeide, der i den grad bærer præget af kun at være skrevet af interesse for den idé, det repræsenterer, som dette. Denne idé er i to ord: »Unorsk-norsk«. Ingen nordmand vil kunne stille sig helt ligegyldig ligeoverfor denne idé, om end de færreste vil have den gjennemført til den yderlighed som overlærer Knudsen, og ingen nordmand vil derfor kunne stille sig helt ligegyldig ligeoverfor denne bog«.
Dramm. Tidende 10. 12. 1879.

»Den, som har den mindste sproglige interesse, bør skaffe sig dette værk. Det indeholder en anseet sprogmands og en varm fædrelandsvens arbejde i 10 år. Og hans formål med bogen er dette: mere og mere at blive af med alt lånegods i sproget og derimod tage vort eget i brug. Vi kjender til den kamp, som K. Knudsen fra sin ungdomstid til sin alder har ført for sprogets udvikling i norsk retning; da Wergeland ved sin død slap denne del af sit arbeide som alt det andet, blev K. Knudsen i dette stykke (ved siden af Ivar Aasen) hans egentlige arvtager. Og han har aldrig hvilt eller givet sig over, aldrig ændset hån, aldrig ladt være at svare på noget pågang (eller angreb). — — — Efter den strid, som er opkommet mellem den »dansk-norske« K. Knudsen og de »norsk-norske«, synes hans »Unorsk og norsk« os at indeholde et forslag til forsoning. Han optager nemlig i bogen, såvidt vi kan skjønne, alle norske ord, som er i brug i landet, enten de har været brugte på prent eller ikke. Derfor vil da også bogen være uundværlig for dem, som vil lære sig til at skrive et godt norsk sprog, såvelsom for dem, som vil beholde det nuværende skriftsprog som grundlag, men fornorske det. Alle har brug for bogen. Denne og Ivar Aasens ordbog, på

hvilken den første naturligvis for en stor del er bygget, danner et godt leksikalsk grundlag ved bearbejdelsen af det norske sprog, og de vil beholde sin betydning som hovedværker på dette område i lange tider. Bogen kan også bruges som »fremmedordbog«, hvor man altså kan få forklaring over de ord, man ikke kjender. Også som sådan kan den trygt anbefales som den righoldigste og grundigste vi har«. *Østlandsk Tidende, 7de jan. 1880.*

»Dette store værk af den højt anseede sprogmand er et nationalarbeide af stor betydning. — — — Herr Knudsen har i lang tid arbejdet med en mageløs ihærdighed og kraft på at rense det norske sprog for fremmede bestanddele, og han har gjort det i gjerning og sandhed. — — — Denne ordbog vil utvivlsomt blive meget udbredt, da den vil hjælpe både læsende og skrivende; den vil være forretningsmanden, skolemanden, forfatteren, den avislæsende med flere en stadig tilflugt. — — — For enhver norsk, der holder af sit modersmål og vil hævde dets ret, er dette værk af stor betydning og interesse. Forfatteren, som hele sit liv igjennem har arbejdet på at løsrive vort sprog fra navnlig det danske, fremlægger her som resultat af ca. 10 års arbejde en fremmedordbog, der særlig tilsigter at hjælpe de skrivende til idetmindste i mange tilfælde at undvære udlændingerne«. At arbejdet er af stort værd er ikke andet, end hvad man kunde vente af den fremragende sprogmand«. *Tvedestrandsposten.*

»Knudsen er en mand, hvis livs store mål har været arbejde for vort sprogs udvikling i norsk retning. Afhandlinger og hele bøger om denne sag har han sendt ud en hel række af, og trods megen miskjendelse har han holdt troligen ud. — — — Dette arbejde er i sig selv (bortseet fra herr Knudsens store pengeopofrelse) af den største både videnskabelige og praktiske betydning. Hans hensigt med bogen er at gjennemgå alle i vort skriftsprog brugelige ord for at føre dem tilbage til en renere norsk form, idet han for de danske ords vedkommende søger at finde den norske skikkelse og for de øvrige fremmedord, hvoraf vort skrift- og talesprog desværre ejer mange, at finde tilsvarende norske. Bogen vil således tillige kunne bruges som fremmedordbog, og vi tror, at særlig lærere her vil kunne have nytte af den«. *Søndre Bergenhus Amtstidende, 29. okt. 1880.*

»Som bekjendt går sprogbevægelsen her hos os i en dobbelt retning; den ene vil en »målrejsning«, den anden vil en »målrensning«. Den første vil en sproglig revolution, den anden en sproglig reformation; den første vil et fuldstændigt brud med det bestående skriftsprog, den anden en trinvis nationalisering af skriftsproget ved optagelse af gode ord og udtryk af folkesproget. Repræsentanten for den sidste retning er udgiveren af den her foreliggende bog. Han har også trods megen modstand fra de to kanter, fra de sprogligt konservative på den ene side og fra de sproglig radikale på den anden, seet flere af sine reformforslag almindeligt antagne, deriblandt de såkaldte »fire punkter«. I sin bog »Unorsk og norsk« har han nedlagt en stor del af sit mangeårige arbejde i sprogreformationens tjeneste, og om man end ikke på langt nær kan følge ham i alle hans vidtgående bestræbelser, så må man dog indrømme, at han har samlet et overordentligt rigt materiale til fremtidige arbejder i sprogsagens tjeneste«.

„Hjemmet" i december 1880.

»Medens almindelige fremmedordbøger er bestemt i regelen til at bruges af dem, som taler, er denne bog særlig beregnet paa dem, som skriver, for at sætte dem istand til at undgå brugen af fremmede ord for de begreber, for hvilke vi har gode indenlandske og norske ord. Bogen gjør nok også tjeneste som fremmedordbog, men dens hovedhensigt er dog som sagt hin anden, den nemlig, at hjælpe de skrivende til at bruge de norske ord istedetfor de udenlandske, som altfor ofte mange af vort folk bruger uden rigtig at skjønne deres betydning. Da vi finder denne hensigt meget prisværdig, vil vi opmuntre folk til at skaffe sig dette Knudsens værk. — — — At enhver lærer skaffer sig dette værk, finder vi omtrent selvsagt; men vi tror, at mangen anden, som sysler med at skrive, bør gjøre sig selv den tjeneste nu at rekvirere dette værk, som visselig vil vise sig at være en rig kilde til at øse oplysning af om brugen af sproget. Skolebiblioteker burde overalt anskaffe værket, der udkommer i 8 à 9 leveringer på 7 à 8 ark til den fabelagtig billige pris af 50 øre pr. hefte«. *Norsk Skoletidende, 20 jan. 1881.*

»Forfatteren mener, og det vist med rette, at mange af de fremmedord, som findes i vort sprog, både kan og bør afløses af ægte norske, og han vil derfor nu i denne ordbog give en såvidt mulig omfattende og righoldig samling af det norske folks kjendte ordforråd for tiden. Bogen, der er indrettet som en almindelig fremmedordbog, vil således kunne gjøre tjeneste ikke alene som sådan, men også som ordbog over vort eget bogmål og forklare norsk (dansk-norsk) med andet norsk, hvilket vistnok kan tiltrænges, især for almuen, der bruger de dansk-norske bøger. Bogen vil derfor fornemmelig være til nytte i vore almuskoler, lærerskoler, folkehøjskoler og amtsskoler«. *Skilling-Magazin no. 3 1880.*

»I mange af vore aviser og skrifter vrimler der, som bekjendt, af fremmedord, hvilke for meningmand er uforståelige og tiltrænger forklaring. Uagtet vi allerede besidder ikke så få fremmedordbøger, har vi dog hidtil savnet en, som rigtig var udarbejdet med almuens tarv for øje, idet disse enten har været altfor kostbare eller også ofte uheldige i at oversætte de fremmede ord, idet dunkle og unorske ord ikke sjelden er blevet benyttede, hvormed man ikke har været stort bedre hjulpen end med fremmede. Dette savn er nu på en særdeles tilfredsstillende måde afhjulpet ved nysnævnte bog, hvori alle i tale og skrift gjængse fremmedord med stor sagkyndighed og held er gjengivne med flere af de bedste tilsvarende norske Ved forfatterens storartede opofrelse er det også blevet muligt at sælge bogen for en spotpris; thi han har ikke alene for sin egen del udarbejdet den gratis og givet ca. 3000 kroner til mænd, som har hjulpet ham, men han skyder endog til den betydelige sum af ca. 5000 kroner, for at enhver med lethed kan anskaffe sig den. Bogen kommer til at koste fuld færdig for subskribenter 4 kroner, medens lignende tyske og danske skrifter af samme størrelse koster omkring fire ganger så meget« *Folkebladet 8. 1. 81.*

»Dette sprogværk er ikke i den forstand en fremmedordbog som f. ex. Meyers her i landet velbekjendte; thi medens denne nærmest har til formål at forklare meningen og hjælpe læsere til forståelse og rigtig brug af de mange fremmede ord og udtryk, hvoraf literaturen vrimler, så er det den norske forfatters hovedopgave at bistå navnlig skrivende folk med at undvære de fremmede ord, afløse de udenlandske med de indfødte. Denne bestræbelse kan særlig fra et lægt standpunkt påskjønnes. »For folk, som kan alle sprog, er det jo lige fedt«; men for dem, der kan kun et, er det en stor ulempe, at forfattere, som skrive i den tanke at få læsere, have vane til at udstyre deres sprog med mange fremmedord, endog på bekostning af brugbare danske eller norske ord. Når ikke desto mindre den »sprogrensende« virksomhed i de senere år synes snarere at være gået tilbage end fremad, ligger det mulig for en del i, at nogle sprogrensere af velment iver har drevet sagen til en yderlighed, der ikke har virket opmuntrende til efterligning. Denne fare har den norske sprogmand undgået. Han erkjender, at der ikke kan være tale om at blive af med alle fremmede ord; nogle ere nemlig gåede således over i sproget, at de egentlig ikke længer kunne kaldes fremmede, og andre kunne ikke undværes, fordi man ikke har hjemlige ord at sætte i stedet. Og med hensyn til de fremmedord, som lade sig erstatte, må der, siger han, ikke nærmest, i al fald ikke udelukkende, strædes mod det fremmede, men snarere for, at det iudenlandske ordforråd kan blive lettere tilgjængeligt. Derfor har forfatterens opgave været at tilvejebringe en så vidt mulig omfattende og righoldig udstilling af det norske folks kjendte ordforråd for tiden. Uagtet den foreliggende ordbog er særlig norsk, vil den dog på grund af det gjennemgående fællesskab mellem norsk og dansk være til nytte og vejledning også her i landet, fortrinsvis ved undervisning i modersmålet. Da forfatteren ikke alene har overdraget forlæggeren manuskriptet, der vil udgjøre 60—70 trykte ark, uden vederlag, men endog har givet 4—5000 kr. til trykningsomkostninger, kan ordbogen sælges for en pris, der er ualmindelig billig for arbejder af den art«.

Landbovennen, 14de aug. 1880.

»Denne bog, der er frugten af mange års omfattende studier, og om hvis værd der neppe vil være delte meninger, bør findes i enhver boghylde«.

Dagsposten no. 292 1880.

UNORSK OG NORSK

ELLER

FREMMEDORDS AVLØSNING.

AV

K. KNUDSEN,
OVERLÆRER.

KRISTIANIA.
FORLAGT AV ALB. CAMMERMEYER.
1881.

Trykt i Centraltrykkeriet.

BODLEIAN
LIBRARY

Forord.

Det vil i flere henseender være ønskeligt, at den oprindelige inbydelse til at tinge ordboken — trykt første gang i Ny ill. Tidende 20 juli 1879 og senere optrykt i flere blad utenbys — ikke blir rent borte, men meget mere kommer ænnu flere, ja alle bokens læsere i hænde, hvad alene kan opnås ved dens optagelse her i inledningen. Således vil det være godt for sammes ophavsman at kunne henvise til den, når det ankes over, at boken ikke hålder alt det, som altfor velvillige bladskrivere hadde lovet læserne at finne i den — såsom forklaring og avløsning til alle våre fremmedord, fritagelse for at måtte medføre til bokens bruk en smule forkunskap og en ikke aldeles udyrket forstand — eller over, at nogle opsæt (Artifler) er for magre av inhåld, andre opfylte med innenlandske fremmedord i stedet for de utenlandske, atter andre for litet skarpe i „Begrebsbestemmelsen" eller i, blant de mange opregnede ord at utpeke det, som den søkende læser helst bør ta i bruk, kort sagt over, at ikke alle opsæt er like gode ɔ: over, at boken som helhet ikke er fulkommen.

Inbydelsen av 20 juli var mere utførlig æn den, som læserne kænner fra omslaget på de enkelte hæfter, og lød i sin helhet som følger:

„Det er nu snart ti år, siden jeg for alvor tog fat på udarbeidelsen av en ny fremmedordbog. Vistnok har vi alt før gode bøger av dette slag, og det både store og små. Men en fattedes dog fremdeles. Den, jeg havde tænkt mig, var endnu uskreven. Medens nemlig de, vi har, er sætlet de læsende og altså har til formål at forklare meningen av vore udenlandske ord, idet de for resten lader dem i fred og ro, ligesom almenheden i det hele synes at holde dem ret højt og i ære, skulde min nærmest være for de skrivende (og talende) og hjælpe disse til i mangfoldige tilfælder at kunne undvære udlændingerne, altså til at avløse („erstatte", „remplacere") unorske med norske, udenlandske med indfødde.

Nu at skille os av med alle disse fremmede, derom er der jo ikke tale. Nogle forstås, og til dels bruges, av alle folkeklasser, og er således ikke egentlig fremmede, andre lader sig jo ikke avløse med indenlandske, i det mindste ikke endnu. Men en god del kan vi hjælpe os foruden, når vi bare vil, og det er dem blandt vore skrivende, som har en slig vilje, men ikke altid den nødige tid eller kundskab til at finde frem avløserne, som jeg nærmest har villet komme til hjælp. De vil nu bare ved at slå op det fremmede ord i min bog — vistnok ikke på langt nær i alle, men dog i adskillige tusen tilfælder — finde det norske ord eller ordlag, som de mærker, at de trænger til og derfor i sit sproglige kundskabsforråd har ledt efter. Andre, som har mindre god vilje, men dog lader, som om også de ikke skulde have noget imod at være med, vil, naar min bog er kommen ud, i alle fald for en god del ikke længre have den undskyldning at ty til, at de ikke ved, hvorledes de skulde sige på norsk det eller det, de hidtil har ment alene kunde siges på europæisk, på et eller andet af de såkaldte store „Kultursprog".

Til den ende har jeg gjennemgåt en mængde dansknorske bøger, deriblandt også ordbøger, såsom Meyers „Fremmedordbog" (4de Udgave), H. Dahls „Hjælpeordbog", O. Vigs ordsamling, Listovs „Ordsamling fra den norske æsthetiske Lit. siden Aaret 1842", Molbechs „Dansk Ordbog" (1859). De mange norske bøger, som i den senere tid er trykt i Kjøbenhavn og ledsaget med ordforklaringer for danske læsere, har og avgivet en del tilskud til mine samlinger. Ligeså hvad som er udkommet på det såkaldte „Landsmaalet" eller på et eller andet av vore bygdemål. I. Aasens ordbøger over vore landskabsmål har jeg ligeledes gransket, først den av 1850, siden hans „Norsk Ordbog" av 1873, som nemlig først kom ud, efter at mit arbejd havde stået på i 3—4 år.

I løbet av denne min gjerning blev det mig imidlertid mere og mere klart, at der burde stræves ikke nærmest, i alle fald ikke udelukkende, mod det fremmede i vort ordforråd, men snarere for noget, for, at omtrent hele det nyere, indenlandske forråd kunde blive lettere tilgjængeligt, end det hidtil var tilfældet. Vi fordriver da også det onde allerbest ved at opelske og fremhjælpe det tilsvarende gode. Det beste er jo, som det heder, det mindre godes, og da endnu mere det rentud ondes, værste fiende. Min ordbog skulde derfor give en så vidt muligt omfattende og righoldig udstilling af det norske folks hele ordforråd for tiden. Jeg har derfor parret dette vort ordforråd ikke altid med fremmede ord — tyske og en del særlig danske deri medregnet —, men der („hvor") fremmede fattedes som tittelord, er deler av mine samlinger ofte parret sammen med gode dansk-norske ord og ordlag. Således er også f. eks. Ad, Adfærd, Adgang, Bag, Bagben, Baglængs osv. opstillet som tittel- eller opsæt-ord hvert med sit opsæt, sin

„Artikel", ligeså vel som vild-fremmede, som f. eks. Abstrus, Absurd, Adjunkt, eller Bagage, Bagatel, Baisse.

Især syntes det at måtte være ønskeligt for de skrivende, som gjerne vilde gjøre sig forståelige særlig for almuen, av ordbogen at få oplysning om, hvorvidt det ord, som i hvert givet enkelt tilfælde nærmest frembød sig som udtryk for den tanke, de for øjeblikket vilde have frem, også virkelig var kjendt av almuen, og i hvad for skikkelse, eller om de kanhænde gjorde rettere i at ombytte det med et andet, som folk av den klasse bedre forstod, og som mulig også for vort byfolk, altså for alle, var en vinding.

Herav vil det da forstås, at min bog, hvorvel dette ikke er dens egentlige formål, i ikke så liden udstrækning også kan gjøre samme tjeneste som en av de sædvanlige forklarende fremmed-ordbøger. Ja den kan nok allerede i denne egenskab gjøre fyldest for, hvad den koster. Hertil kommer, at den, som alt påpeget, også til dels er ordbog over vort eget mål og følgelig (for så vidt) et slags sidestykke til Molbechs dansknorske, til Dalins svensksvenske og til f. e. de tysktyske ordbøger, idet den udlægger en mængde av vort bogmåls norskdanske ord med andre, som enten alt er optagen i skriften eller i alle fald er tilstede i den „dannede Klasses" eller i almuens tale. Mangfoldige av dansknorskens nordiske ord er jo nemlig halve eller hele fremmedord endogså for mange norske læsere, især da for dem av almuen, ligeså vel som de fleste græske, latinske, franske, engelske og tyske, og min bog vilde derfor bl. a. være god at have ved hånden i vore almuskoler, lærerskoler, folkehøjskoler, amtsskoler, ligesom i vore borgerskoler eller nu middelskoler.

I lys av dette bogens sistnævnte øjemed, som ordforklarende, skulde læseren helst se de ord i den, som han ikke liker i egenskab av avløsende eller som tagende arv efter de eller de hidtil brugte fremmede. Kan mangt og meget ej godkjendes som fremtidsord i udlændingernes sted, så kan det dog gjøre sin store nytte ved at vise læseren, hvad indhold han skal læse og tolke ud av dem, som han ikke ret forstår. Fra denne side vil han lettere finde sig også i de ikke ret mange lagede eller nybagte ord, som enten jeg selv har foreslåt (og overalt ledsaget med et spørsmålstegn, ?, som de da let kan kjendes fra andre vedtagne eller virkelige ord på), eller som av mig er optaget som forslag av andre. Deres tal er for resten ikke stort, kanhænde 2—3 av hvert hundrede.

Både vore gamle dansknorske ord og de, jeg har taget fra almuens mål, er skreven nærmere efter udtalen end hidtil sædvanligt, de første nemlig efter vor landsgyldige „dannede" norske talebrug, i stedet for, som mest hidtil, efter den danske, de siste så, at skriften viser den ordlyd, som optegneren har ment, noget mere nøjagtig, end han av sproghistoriske, især oldnorske, hensyn har trod at burde gjøre.

Andre udgrejinger får stå hen, indtil fortalen til det hele værk kommer.

Hvad ordningen av rå-æmnet inden omfanget av hvert enkelt opsæt eller ordbogs-„artikel" vedkommer, da er de meddelte ordforklaringer eller avløsere opgjort efter tittelordets 1ste, 2den, 3dje osv. tydning, med semikolon eller punktum mellem hver. Hovedsagen er dog her vistnok ikke så meget orden og følge, som dette, at den, som leder efter et ord, at bruge i stedet for et andet, som han av en eller anden grund, f. e. for den valgte stilarts eller for versets skyld ikke finder sig rigtig tjent med, på vedkommende sted („Artikkel") i ordbogen finder et vist forråd af mere eller mindre meningslige eller samtydige ord, som han kan gjøre udval(g) av. Bogen nævner op de ord, som det til brug for den skrivende i øjeblikket kan blive spørsmål om, for at han ej skal være nød til at hangle igjennem med det fremmede eller mindre gode, fordi han ikke er i stand til at hitte på noget av vore indenlanske og bedre.

Men hvor mange er det vel, som har viljen til at lægge sig en bog som denne til? Flerheden synes jo mere at stå på fremmedordenes end på målrenskingens side, og mon ikke samme flerhed snarere skulde ofre noget til beste for det udenlandske målstræv, „Kraakemaalstrævet", end for det dansknorske eller det norsknorske, — hvis ellers stræv mod fremmedord skal regnes til noget af disse to? (Det er i så fald vistnok kjærnen af dem begge.) Og om et mindretal har hjerte for norsk målbedring, hvor mange av dette mindretal har så råd til at kjøbe en bog til en pris av 15—16 kroner?

Kunde bogen derimod fås for, hvad de kalder røverkjøb, til spotpris, så var dog dyrheden ikke længre i vejen. Rent ud at give den bort har jeg nemlig ikke fundet rådeligt. Hvad folk får uden nogen opofrelse, bryr de sig jo i regelen ikke stort om. Desuden var det heller ikke let at udfinde, hvem blandt de 1,800,000 normænd den skulde kunne gives til med håb om, at den virkelig blev brugt og kom til at gjøre påregnet nytte. Bogen måtte altså betales, men bare med f. e. en fjærdedel av den sande pris, altså med en 4 kroner, og de, som ikke gad løse den mod dette lille vederlag, kunde da med grund forudsættes, heller ikke at have villet gjøre brug av den, om de havde fåt den som ren gave.

Men hvem skulde så tilskyde de 12 kroner for hvert eksemplar, som skulde eftergives kjøberne? At søge stortinget eller regjeringen eller f. e. videnskabsselskabet om hjælp til dens udgivelse, vilde næppe have ført til noget. Overalt or der fuldt af sådanne, som er dåret av den fremmede trolddom, er drukne av den sydlandske vin. Best var det nok, tænkte jeg, om jeg kunde hjælpe mig selv. Til den ende har jeg da i lang tid lagt

vind på at spare og lægge tilside. Derved har det lykkes mig at kunne avse 2800 kroner til medhjælp under arbejdets udførelse, som jeg umulig kunde overkomme alene, hvorvel jeg i de siste 9—10 år aldrig har havt nogen skole-hvil, nogen „Ferie", som andre skolemænd. Forlæggeren får for de tre fjerdedele av prisen, som kjøberne bliver fritagen for, mellem 4000 og 5000 kroner, og rettelsen av trykken vil og koste mig noget. Altså bliver mit tilskud i penge ialt en 8000 kroner, uden at jeg får en krone igjen.

At fortælle dette ligner nu vistnok selvros vel meget. Men det får ikke hjælpe. Læseren må få høre noget om, hvorledes værket har kostet langvarig møje og mange penger (og megen kjærlighed), da dette vel snarest kunde vække hans opmærksomhed og derefter lysten til at få bogen, for således at blive deltager i den store gjerning, som engang må gjøres, den at oparbejde vort mål til et velskikket meddelelses- og oplysnings-middel for alle samfundslag, både i bygd og by, mens det, som vi har fåt det av vore fædre og til dels samtidige, egentlig bare er et lidet fåtals morsmål, nemlig deres, som har lært 3—4—5 fremmede mål, græsk, latin, fransk, engelsk og tysk.

Hr. boghandler Alb. Cammermeyer lader bogen trykke, og arbejdet er allerede i gang. Derav vil det indses, at de, som vil have den, får sige til i tide; ti oplagets størrelse må straks avgjøres. Av et så stort værk kan ej tages et stort oplag, som kan ligge hen på det uvisse i mange år. Nu kan hver, som vil, få bogen til den nævnte pris, 4 kr. (eller muligens lidt over), hvad enten der kommer kjøbere i tusen- eller bare i hundrevis. Men allerede om ganske kort tid vil det kunne være for sent, da alle eksemplar kan være tinget. Og at vente på nyt oplag eller ny og bedre bog af samme slag i fremtiden fører ej til noget; ti det tilfælde, at en forfatter ikke alene bruger en 7—8000 timer av sin tid til at arbejde for almenheden uden vederlag, men endog giver en 8000 kroner til for at få gjort udbyttet av sit lange stræv lettere tilgjængeligt for sine landsmænd, vil vel ikke så snart gjentage sig.

Bogen vil rimeligvis komme på omtr. 60 ark, hvert af størrelse som i Fritzners ordbog.

Andre blad, som måtte finde, at det tilbud, jeg her har gjort den skrivende og læsende almenhed, vil kunne være av noget værd for denne, vil neppe forholde sine læsere adgangen til at bli kjendt med og nyde godt av samme.

Kristiania i juli 1879. K. Knudsen.

„Andre utgrejinger får stå hen", hette det i forkøps-inbydelsen, „intil fortalen til det hele værk kommer," og her får da disse utgrejinger foregå, at sige for så vidt de ikke vel kan henvises til et eget skrift, som jeg nemlig med tid og lejlighet agter at utgive, og som tilmed delvis allerede har været trykt før, i tidender eller tidsskrifter. Hvad her i ordboken intages, vil gå ut på, i et og annet at retlede læserens opfatning av en del forekomster i den, for således at greje floker eller forekomme misforståelser.

Et mistak fra læserens side, som dog er let forklarligt og, da det ligger så nær, meget undskyldeligt, er at han gærne vil bruke samme målestok til denne som til de andre ordbøker, han kænner. Når derfor bl. a. Litteratur eller Fænomen her blir „for"norsket — det første med 15, det siste med 18 ord, så vil denne ordfylle vistnok forekomme ham utidig og urimelig, hvis han i hvert av vedkommende to opsæt (Artikler) ikke ser annet æn utlæggelse av de to ords inhåld; ti dertil, synes han, måtte 2—3 av de 15 eller 18 være nok, forutsat at vedkommende hadde skønsomhet nok til at vælje de beste, og de andre 13 og 16 har da til unytte optaget først forfatterens, så boktrykkerens og tilsist læserens tid og således gjort boken større og dyrere, æn den vilde været, om K. K. hadde forstått at spare, på rum, på sin egen og andres arbejds-kraft og på den kostbare tid.

Ja, slikt lar sig tænke og sige, men det er et spørsmål, om almenheten ikke ved nærmere eftertanke vilde ha funnet sig brøstholden ved den sparsomhet. De 15 og 18 norske ord i de to opsæt er ikke selvgrod, har ikke gjort sig selv, men er fremkommen som forslag, forslag til avløsning av de to fremmedord, og ingen enkelt man, altså heller ingen ordbokskriver, men alene den skrivende og talende almenhet har ret til at avgøre, om et eller flere eller mange eller intet av disse forslag skal bli lovtagen, lovhjemlet del av det fremtidige norske ordforråd. Et lovforslag er jo som sådant ikke lov, men blir det først, når det ad foreskreven vej, hos os igennem stortinget, er ophøjet og stemplet til lov. Men således er et ordforslag, et laget, nybakt ord, ikke noget virkeligt, landsgyldigt ord, før den skrivende og talende almenhet, som i målsaker er det lovgivende folkeråd, er stortinget, har lyst det i kul' og køn, har knæsat det, og derved frelst det fra den gruelige lod at bli „utsat" eller i egentlig forstand „henlagt", hvad jo i våre hedenske fædres tid ofte blev gjort med vanskapte eller mindre livføre barn*).

*) Derfor er det likeså utidigt at anke over, at en har foreslåt noget flere nye ord æn de fleste andre, som at gi en stortings- eller annen statsman fantord for at ha foreslåt flere lover æn andre. Det måtte da være, at ord- eller lovforslagene

Derfor skal ordboken ikke vilkårlig og egenmægtig undertrykke noget forslag, men lægge dem alle frem for den lovgivende almenhet, så den kan få taget alle nødige hensyn, før den gør sit val(g). Følgelig er den fulle opregning av de 15 og de 18 forslag ikke overflødig, ej engang for den læsende, som spør ordboken til råds om mærkelsen av de to fremmedord Litt. og Fæn. De mange nydannelser lar ham jo i alle fal' se de fremmedes inhåld hver fra sin side og gør derved tjeneste i likhet med de forklarende opsæt, som er at finne i fremmedordbøker av det sædvanlige slag.

(Læseren efterse opsættene Litteratur og Fænomen nedenfor og foretage der jævnførelsen!)

Hvad her er sagt om den nyslagne ordmynt, gælder imidlertid ikke om denne alene, men og om de ord, som er hentet fra almuens mål. Også enhver, som i bokmålet tar et av dem i bruk, optræder jo egentlig som forslagsstiller — eller spør sine læsere, hvad de synes om det, og om ikke også de vil bruke det i tale og skrift og derved røste (votere) for dets indførelse. Ordboken har optaget noget nær hele I. Aasens ordbok i sig, uten synderlig at veje, måle eller vrake. Det vil vel almenheten selv helst gøre. Boken lægger bare denne del av „det norske arbejde" til rette for den; boken har, som i inbydelsen sagt, fåt en utstilling i stand. En del av det utstillede finner velyndere og avsætning, resten går tilbake dit, som det hele kom fra. At noget av det bondefødde ordforråd vil finne nåde for almenhetens øjne, kan trygt forutsiges, men ingen enkeltmands skønsomhet eller kunskap kan på alles vegne — her ved at stænge visse ord ute av ordboken — på forhånd avgøre, hvad som skal bli ophøjet fra bygdegyldighet til landsgyldighet, fra trange kår til hæder og ære, og hvad som til dagenes ende skal bli fornægtet og forskut. Avgørelsen vil ta tid; men allerede næste gang en bok som denne går ut, vil vist en del ord, som i nærværende har måt tages med, kunne lukkes ute, fordi deres skæpne, at være dømt til evig død eller til et slags liv „i det yderste mørke", alt da kan være avgjort.

Når derfor en fremsteder (Anmelder) av nærværende skrift ytrer, at det er bokskriverens smak og måtehåld, som skal avgøre, hvad for ord det er, som er gode nok, og hvormange, da har jeg, som en ser, ikke kunnet

---

kunde skønnes at være en frukt av tankeløshet, eller av uvitenhet, bl. a. om, at vi allerede hadde de ord og de lover, som forslagsstillerne hålt på at bry den lovgivende magt med nu for andre gangen at skape. Men hadde vi dem ikke, var det jo en god gærning, om han fik fylt det tomme rum. Blev utfyllingen så mindre god, var jo ansvaret ikke hans, men lovgivernes. At kaste skylden for misgrepet på forslagets ophavsman og vedgå at ha lat sig forføre av ham, vilde være like så ydmykende for det vise folkeråd som usant og unærligt.

dele denne mening. Alene det hele folk er innehaver av denne almengyldige smak og dette måtehold. Hvad dette siste vedkommer, varsomhet for ikke at opblande vårt tilvante dansknorske ordforråd for stærkt eller for hastig med nyt mål-æmne, da er det sant nok, at hastværk let blir lastværk. Det er dog nok ikke synderlig fare for, at sammen-arbejdelsen av gammelt og nyt skal ta for stor fart, men heller for det motsatte; ti vårt folk hænger trofast ved det nedarvede og tilvante (er konservativt) og inlater sig ikke så let på omdannelser eller hvad det kaller „nye påfund". La os imidlertid nu for det første hålde os især til de avløsere, som, mere eller mindre, allerede forut er kænt av os alle, fordi de alt finnes i våre norskdanske bøker, hvorvel de hvert øjeblik har måt se sig tilsidesat for de tilsvarende fremmede, og la os på den måte få tiet ihjæl nogle 1000 av de utlændinger, som vi aldrig har hat og i alle fal nu ikke længre har bruk for! Imidlertid vil vi lit efter lit hist og her få se nye ord av almuens store og til dels ypperlige forråd dukke op i våre norskdanske bøker og således småningom bli os tilvante, hvad omtrent vil sige, at de blir av med det „rare" og usmakelige, som vi gærne synes skæmmer det nye, så længe det ænnu er nyt, — nyt for os, om æn i sig selv gammelt nok. Dog får vi ta os i agt, at vi ikke blir alt for gløgge og ømtålige med hensyn til at optage almuesord, om vi ikke vil opleve, at „Landsmaals"-bokavlen våkser os dansknorske over hovedet. Her synes nemlig at være et stort forråd av den såkalte „Norskhedsiver" tilstede rundt om i folket, og kan den ikke få luft igennem det dansknorske bokmål, bryter den sig vej utenom og omgår „den store bøjgen", d. e. den tar „Landsmaalet" til bokmål, og det så meget snarere, som min ordbok vil gøre det lettere herefter at skrive dette mål, æn det før var, idet den viser den skrivende, hvor han i „Norsk Ordbog med dansk Forklaring af Ivar Aasen" skal finne de ord, han må ha at avløse de „danske" med. Dette er da uten tvil også grunnen til, at samme min ordbok har i den mon funnet nåde for norsknorske øjne, at den tilmed er kalt „et utmærket værk" (Dagbl. for 1/10 og Verdens Gang for 9/10 80); ti at de, som gærne kaller sig „de egentlige målstrævere", skulde ville forlate sit stræv for at gå med på det dansknorske, er det ikke værdt at gøre regning på. Og når det av en og annen av dem er ytret på prænt, at min bok viste en tilnærmelse til deres stræv, da er dette sant nok, men bare i samme forstand som før kænt; ti jeg har altid uttalt mig for tilgodegørelse av mere og mere av almuens rike ordforråd, imot at dennes ordførere igen godkænner vår landsgyldige „dannede" uttale som grunlag for bokformen; men jeg er til gengæld stadig mottagen med uvilje, med spot eller i mildeste tilfælle med hvad „på mål" kan hete *dulram stille, o: haarbnakket Taushed.

En nyttig lærdom kunde dog altid være at vinne, i fal et og annet

skrift kom ut, som var likeså overlæsset med norske fremmedord — fremmede for det „dannede“ bymenneske nemlig —, som flerheten av de bøker, vi har, er mættet med utenlandske, for menigman fremmede, tyske, franske, latinske, græske, engelske. Den skoledannede og mangesidig mål-lærde kunde da få en fornemmelse av, hvor godt almuesmannen har det, som daglig blir plaget med, hvad for ham er bare kråkemål, tatermål, Stsier- eller Frimurerſprog. Han kunde komme til at tænke på, hvorledes han ikke skal gøre mot andre, hvad han ikke selv vilde hændes og have.

Nogen alvorlig bedring av tilstanden er imidlertid ikke at vænte, hvad enten den skulde vinnes ved dansknorske, norsknorske eller nymyntede ord, med mindre skolen vil omvende sig, slå in på den rette vej og stille sig i det hele på det infødtes side imot det fremmede, og ikke længre som mest hittil på det fremmedes side imot det innenlandske. Gjorde skolen sin skyldighet, vilde nok også bladene, som nu går den en høj gang i at skæmme ut morsmålet, ja som morgen, middag og aften, søndag og hverdag driver sin ødelæggende gærning (undtak gives, men de er få og skrøpelige), småningom rette på sig og bokligheten (Litter.) vilde komme efter.

Jeg sa' ovenfor, at ikke ordbokskriveren, men den skrivende og talende almenhet hadde den rette myndighet til at løse og binde her, til at vælje og vrake, og at det derfor ikke tilkom mig enten lov eller last for nogen utøvelse av slik myndighet. Men i et par klasser av tilfæller har jeg dog tillat mig at gøre almenhetens gærning ved at stænge ord, som hittil gal't for ulastelige, ute av ordforrådet. Mange uægte, halvtyske ord eller deler av ord er nemlig opsagt av tjenesten og tilhålt at flytte. Likeledes mange tunge og langdragne sammensætninger (og sammenskrivninger), som nemlig — mærkeligt nok — aldrig synes at støte selv våre fineste finsmakere, medens de altid er på vakt og banlyser som „smagløst“, „stygt“, „råt“, „simpelt“, hvad i ord, ordlag eller uttale smaker av nyhet, især om det har sin rot i folkemålet. Prøver: Beſtyttelſesſyſtemet (langt og læspende, klejsmælt ord, med s + s + s + s + s, — d. e. værne-stellet el. værnetol-st.), Landeiendomsbeſidder (lettere: godsejer), Fortſættelſesſkole (ɔ: efterskole, fræmhålds-skole), anerkjendelſesværdig (ɔ: værd at påskønne; påskønværdig?). Majeſtætsforbrydelſesſag (højhets-brøde-mål el. -bråtmål; jfr. Kriminalſag). Mærk og iſønbagseftermiddags, iſaamaabe, idetsſted, ialevighed, Faarikaal (ɔ: saue-køt i kål!), hvorialverden?, idetſtoretaget. (Ingen av prøverne er digtet, alle er optegnet efter trykt skrift, og „der er mer, hvor det kom fra“).

Flere av ordbokens fræmstedere (Anmeld.) har lat mig høre, at „der skal dog ogsaa noget sprogligt Skjøn til at vælge det rette Ord istedet", en annen, at „der skal dog ikke saa liden Sprogkyndighed til for at gjøre det rigtige Valg i den store Rigdom." Som det synes, er disse ord ment som en anke, og vedkommende har da vel altså fra først av tænkt sig, at boken skulde virke omtrent som et gang- eller hjulværk (en Mekanisme), som en kunde følge blindt hen, uten at tiltrænge noget slikt som eftertanke eller forkunskap. Jeg får da minne om, hvad som foruten norsk-latinsk ordbok må kræves av en skolegut, som utarbejder en latinsk stil. Er han tankeløs, og kan han ikke adskillig latin før, så blir det en stil som i den velkænte remse: Eyo et ancilla ver (ɔ: Vaar, Foraar, for vår, vor), nos portabamus aqvam i sic (saa for Saa, Vandkar), et erat magnum Dei sub (under for Under), qvod non ibat in austrum (i Sønder, sydover for isønder), qvia non habebat sine (ɔ: nisi) tres faciebas (ɔ: 3 gjorde for 3 Gjorde).

Men den latinske ordbok er ikke derfor unyttig eller ille skreven, fordi om den ej kan gøre tegn og underlige gærninger. Da jeg engang i min grønne ungdom hørte, at det gaves noget, som hette „Rhetorik", „Stillære", tænkte jeg, at når jeg bare fik den bok til livs, var kunsten lært, og jeg kunde des før, des heller avlægge mesterprøven. Det viste sig at være en svær misforståelse. Likevel er dog stillæren en god ting, når den er vel utarbejdet og dertil blir vel brukt, ɔ: brukt med forstand. „Loven er god, dersom Nogen bruger den som en Lov; det er (lægges det til) som den bør bruges."

Ethvert opsæt i ordboken lægger til rette for læseren en række ord, som han muelig kan ville ta et eller flere av til intækt om avløsere, når den først får hjulpet ham til at hugse eller hitte på dem. Derfor henviser den og så tidt fra opsæt til annet opsæt, som handler om et ord av lignende inhåld, og derfor minner så mange opsæt ved tegnet „mk", ɔ: mærk!, notabene!, om andre mere eller mindre nær samtydige ord, som det var tænkeligt, at den, som har let' op tittelordet, kunde ha bruk for under sit arbejd med det æmne, som han for tiden er sysselsat med.

Denne bok tar altså tingen også for så vidt annerledes æn de andre ordbøker.

Hvor nu, som ved ordene Litteratur og Fænomen ovenfor, de avløsende ord er kænt før fra dansknorske skrifter eller let forstås ved hjælp av, at en kænner roten og avledningsformen eller sammensætningens deler, der vil læser og skriver uten videre tvilrådighet kunne gøre sit val(g); der strækker hans skønsomhet og forkunskap for det meste til. Men når avløsningen skulde foregå ved et eller annet ord av almuens mål, som hittil litet eller

slet ikke har været at se i bokmålet, da blir valet vanskeligere. Se t.(il) d.(ømmes) opsættet til Raft (eller Streife). Ordbokens avløsere er vistnok her som ellers ordnede efter de ulike mærkelser av Raft. Nogle slutter sig til Raft = ſtyndſom, andre til R. = vimſende, andre til R. af Helbred, til R. = livlig, til Noget raft, til R. til at beſtemme fig m. fl. Men skulde ordboken givet sig av med nøje at lægge ut om hvert enkelt av disse ord, så læseren bare efter den retledning kunde blæ ut det eller dem, som best høvede til nærværende tid og sted, mening og sammenhæng, da vilde den jo ha blevet en hel del større og dyrere. I slike tilfæller får målbøteren da enten lete op de opnævnte avløsere i I. Aasens „Norsk Ordbog“ eller de avløsende ord får stå der ledige på torvet, intil det engang kommer andre, som kænner hver sine av dem fra sit eget bygdemål, og som bare tiltrænger at få øje på de gamle kænninger, før straks at vite, hvad de kan brukes til. Dette er jo allerede gjort i, hvad som foreligger færdigt i „Landsmaal'ske“ bøker eller i så kalte „Dialektprøver“, og målbøtende byfolk kan da lære disse ords og ordlags bruk på andre hånd („middelbart“), likesom vi alle har, mere eller mindre, lært vårt dansknorske ordforråd; ti en mængde av dem, som skriver dansknorsk, har jo læst en stor del av dettes ordforråd av bøker og ikke av lydmålet (Talesproget) eller ordboken.

En, som i et blad har omhandlet ordboken, har lat den ytring falle, at K. har laget ord for alle de fremmedord, som han ej har kunnet avløse med gamle, hjemlede ord fra dansknorsken eller fra folkemålet. Dette er aldeles urigtigt. En sædvanlig forklarende ordbok tar ord for ord efter bokstavrækken (Alfabet) og grejer ut deres mening. Men min ordbok tar bare de ord med, som den ser sig istand til at avløse ved hjælp av det ordforråd, som allerede er givet, er tilstede i våre bøker eller i alle fal i lydmålet, i talen. Foreslår den hist og her en eller annen nydannelse — og da, på grun av, at fremmedordet er stærkt i bruk og derfor til des større ulejlighet, gærne flere i samme opsæt (at vælje mellem) —, så er dette undta'k, ja efter måten („forholdsvis“) ret sjældne undtak, som, ifal de ikke finner nåde for læserens øjne, dog kanhænde kunde sætte ham på spor, så han selv fant noget bedre, og de kan i det minste gøre tjeneste som utlæggelse av det fremmede. Således når pels- eller fæld-skrædder er foreslåt for Bundtmager. Av at „mage Bundt“ skal en ikke bli klok, selv ikke engang den, som kan tysk, hvad dog med den store flerhet av våre landsmæn ej er tilfællet. Vil læseren ikke bruke noget av de to ord som avløser for det hos os meningsløse tyske, så får han dog ved hjælp av dem et glimt av, hvad som bor i den forløpne tysker. Og

således med hundre(de)r av lignende forslag, som, hvor mange eller for mange de sæn kan synes at være, dog bare er et litet fåtal imot de mange, mange tusen, som ikke er myntet av mig eller i vår samtid, men som dog også engang må ha havt en ophavsman (en baker eller skaper, som en tar det til), av almuen el. av de „dannede", på norsk grun eller utenfor; ti intet ord kan jo i egentl. forstand ha gjort sig selv.

Også andre „Anmelbere" har knurret lit over for mange nydannelser. Et blad (Kongsbergs) siger: „Forfatteren taler i Forordet om „de ikke ret talrige nye Ord, som af mig hist og her er foreslaat;" men i Virkeligheden synes de dog ikke at være saa ganske faa og ialfald talrige nok til at vidne om, at Forfatteren trods sit „?" tiltror sig Evne og Berettigelse til at søge at stemple Fremtidens Sprogudvikling med sit specielle Særpræg. I Modsætning hertil forekommer det Anmelderen, at Hr. K.s egne „Indfald" (takker for artigheten. K.) til „fremmedords avløsning" ialfald nu for Tiden kun i ringe Grad fortjene Opmærksomhed; i en anden Henseende derimod er hans Værk af stor Interesse," nemlig som utstilling. Æn bladet selv da? Tiltror ikke det sig likeså vel som K. K. „Evne og Berett." til inflytelse på „Fremtidens Sprogudvikl." eller i motsat retning av K. K.s. Tvi dig, hvor sort du er, sa' gryten til jutepotten.

Men det fattes heller ikke uttalelser, som går i motsat retning og frikænner tiltalte K. Stavanger Amtstidende siger således om „Unorsk og norsk": „Oversættelserne ere valgte med Omhu og Moderation, de Forslag, som andre have gjort, er ofte blevne optagne, Forfatteren har ikke søgt at stikke det af ham selv opfundne frem; man maa meget mere forundre sig over, at han har brugt sine originale Udtryk saa selvfornegtende faa Gange. Hans egne Ord ere altid mærkede med „?" for at betegne dem som Forslag."

Et annet blad, Hortens Avis, uttaler sig vel mot at „lave Ord", dog „ikke ubetinget". Nydannelser kan, mener bladet, undertiden tjene til 1. at forklare for almuesmannen det fremmede ord „og saaledes alligevel være til nytte," 2. til at vække sansen for at finne de rigtige uttryk, „forsaavidt de maatte existere", og „give et fingerpeg om, hvor der skulde søges efter dem." „Dersom saadan søgen finder sted og ledes med omhu, turde derved endnu et righoldigt videnskabeligt udbytte komme for dagen."

Det er således dog ikke så farligt, om en hel del av mine ordforslag blir vraket, når et og annet av dem like vel blir vedtaget eller i alle fal har vo'n til med tiden at bli det. Jeg nævner mit „almenskole", som i 1869 tilmed blev formelig lovtaget. På god vej er ordskifte (for Debat), som fra mig kom in i Ole Vigs samling, boklighet (for Litter., av boklig, som litteratur av litterær), sætningskæde (f. Periode), særsætning, gammelkær (for konservativ, dannet av to tillægsord i likhet med „ny-fiken" av omtr.

motsat mening). Til mine „Indfald" hører og bruk av et og annet gammelt ord i nyt sammenhæng, såsom avløse f. tysk erſtatte eller fransk remplacere, som nu efter mit foredømme ses av og til både i Danmark og her. Et nordenfjælsk blad nævnte forleden Reaktion som et av de ord, som aldrig vilde kunne avløses eller undværes, da „man iallefald maatte bruge Omskrivninger for at faa ud, hvad et enkelt Ord fuldt ud indeholder." Dette ords tilværelse iblant os skulde således være ligeså vel trygget for alle tider, som L. K. D. engang påstod om Reſultat, som jeg dog i denne bok har funnet 13 avløsere til, uten selv at ha laget nogen av dem, — og Dølen om Filoſofi (jfr. ordboken nedenfor). Men den gang hint „Reaktion"-venlige Blad (Trondhjems Adresse nemlig) („Organ" skulde jeg sagt) avgav denne spådom, hadde jeg tilfældigvis nylig „lavet" et ord for dette begrep (bedre: omgrep, da vi siger at „gripe om" noget, men ikke at „gripe be" noget), bakstræv nemlig, et ord, som er mere kort og letvint, æn tilbage-virkning eller -stræv (to stavelser mot 4—5), og dette „bak-" for „tilbake" har forsvarlig tilknytning og støtte i „bak-ævje" for tilbakeævje og i „bakskys" f. tilbakeskys, Retourſkyds. Mit åndsbarn var da heller ikke mange uker gammelt, før jeg av og til fik et glimt av det i bladene, og nu har jeg vist set det de 100 ganger likesom dets trivelige yngel (for det har alt ynglet): bakstræver for Reaktionær, bakstrævende, bakstræversk eller bakstræver- (som i „Bagſtræverblade") for reaktionær. Ufød er dog nok ennu bakstræve for reagere, men det kommer nok. Sidestykker er matstræv og målstræv for de langdryge Materialisme (6 stav.) og Sprogbeſtræbelſe (5) (-ſtræben) eller Sprogagitation (6). Og hvor mange andre avløsninger ligger vel ikke likeså „snublende nær", når folk bare vilde se til den kant, der de er, og ikke tidlig og sent til sine avguder, „be ſtore Kulturſprog" eller det „europæiſke" kråkemål.

De tre av hovedstadens højreblad, som har uttalt sig om ordboken, nl. Morgenbl., Aftenp. og Intellig., lar allesammen forstå, at den egentlig er (mildest talt vel?) bare unødig gærning, om de æn ikke siger dette like frem. Morgenbl. har ikke bruk for den ene halvdel av den, fordi dens avløsende ord er kænt før (av våre dansknorske bøker nemlig) og altså ikke innehålder noget nyt, likeså litet som den har bruk for den andre halvdel (de ord, som er hentet fra folkemålet), fordi dens avløsere ikke er kænt før og altså innehålder bare nyt. (Jfr. Korsarens: står du, skal du ha prygl, fordi du ikke sidder, og sidder du, skal du ha prygl, fordi du ikke står (op); for prygles skal der). Bladet finner ellers, at K. nu har forladt sit „mæglende Sprogſtandpunkt" og har nærmet sig de norsknorske i den mon, at han „paa mangfoldige Steder i ſin Bog er kommen over Grænſen, og det ikke ſom Fiende, men ſom Ven" og har taget „et mere radikalt Standpunkt". Se dog herom nærvær. „Forord" ovenfor.

Den unådigste av bokens få unådige domme (4—5—6 av en 60, som jeg har set, medregnet liten, mindre og mindste) er dog ikke hørt ennu. Først gør dette blad et skarpt utfal mot de norsknorske med deres „Landsmaal" („Usands", „Unatnr", „misforstaaet Norskhedsstræben", „lavet Maal, lige fjernt fra den almendannede og folkelige Forstaaelse"). Derefter finner bladet det dansknorske at være et „fornuftigt Maalstræv", det, som i overl. K. har „en fremragende Repræsentant". Siden kommer dog et „men", eller rettere sagt flere. Taleren drar K. til regnskap for „de søgte Omskrivninger af Ord, som allerede have uomtvistelig Borgerret hos os" (læseren vil minnes, at ordboken ikke omhandler fremmedord alene, men giver en norsk utstilling tillike), „hvilke (Omskr.) forekomme næsten paa hver Side" (omtr. alle nye ord, som tydelig skønnes at skulle avløse et tilvant og dermed omtykt og smakeligt — „smagfuldt" — fremmedord, er jo læseren uvelkomment, som det gamle yndede fremmedords medbejler nemlig, og derfor i førstningen tilsynelatende søkt, lejt, smakløst. K.) „Disse Omskrivn. har", vedbliver han, „paa Grund af Vanskeligheden med en Overførelse (ɔ: avløsning?) ikke alene ført Forfatteren ind i en hel Del Smagløsheder, som „Enhver, der (som hr. dommeren) har noget levende Kjendskab til Bygdedialekterne" (i nærvær. tilfælle til „Sognemaulet"?) „i vort Land maa smile til, men ogsaa hidført Oversættelser, der er vildledende." For at godtgøre dette avtrykker han følgende Artikler: Abſtraktion, tingløjse. Abresſekontor, lysings-rum (-stue, lyse-stue!). Akkuratesſe, grangivelighet. Agentprovision, ombudsløn. Amazonkjole, kvindelig ridekjole („!"). Bouket, blomsterbusk („maaske Trykfeil for -dusk"), blomsterkrans. („Baade Blomsterbusk og -krans er jo forskjellig fra Bouquet, der hos Molb. heder Kost, ɔ: Blomster sammenbundne til en Kost."). Celle, kove."

Men „tiltrods for disse enkelte Mangler" („søgte Oversættelser næsten paa hver Side"), „tiltrods for" „en hel Del Smagløsheder", som enhver dialektkyndig man må finne latterlige, „maa smile til", og „tiltrods for" de „vildledende Oversættelser", som måtte synes at gøre boken ubrukelig, „er vi overbeviste om" o. s. v. (at det nemlig er et godt værk . . .).

Hvad nu smakløsheterne vedkommer, da blev det, efter hvad jeg ovenfor har grejet ut, almenhetens sak, om den vil bruke det æmne (Materiale), boken frembyder, på en skønsom og smakful måte, eller den vil misbruke det. Og utfallet mod den latterlige vankundighet i „Bygdedialekterne" rammer ikke mig, men Ivar Aasen, den man, som har været hålt for den beste kænner i den retning her i landet, intil vi nu hører, at det i Sogn i al stilhet er våkset op en Fugl Phønix, som er slik, at „alle andre Fugle ere kun Carnailler at regne imod den." Efter hvad allerede i forkøps-inbudet er vedgåt, er jo de allerfleste almuesord i min ordbok (de 19 av hver 20, for ej at sige de 99 av 100) hentet fra I. Aasens ordbok, og de dansk-

norske eller fremmede ord, som de av ham er forklaret med og således opgiven, mere eller mindre nøje at svare til, er jo de samme, som i min ordbok er gjort til tittelord med disse samme ord av * som avløsere!

Mot min sognings underkænnelse af en del avløsninger som villedende får jeg ænnu lægge nogle ord til. Tingløjse for Abſtraktion(er) er hentet fra „Landsmaalet". Opsættet, især jævnført med avløsningerne til Abſtrakt, giver dog frit val mellem dette og henved et snes andre, som nok vil kunne brukes, hvert på sit sted. Men dette nævner sognsmannen ikke noget om. Lysings-rum, -stue støtter sig til det gode ord lyse for kungøre, gøre vitterligt, „bekjendtgjøre", som høres i våre kirker hver evige søndag over det hele land: „lyses til ægteskap første gang" o. s. v. Derav lys(n)ing; tillyse, tillysning. I * haves lysing, f. og lysebrev for Bekjendtgjørelſe. Jfr. Adreſſeavis. Stue, skrivestue er et gammelt ord for kontor. Ombud, ombudsman for Agent er efter Molb. og H. D. Og da nu Proviſion er = -løn, -penge, har jeg henstillet til læseren, om han derav vil gøre ombudsløn eller -penge. Grangivelighet og ombu for Akkuratesſe er gamle ord. Se Molb. og H. D. Kvindel. ridekjole er taget fra Meyers „Fremmedordbog". Blomsterbusk er ingen „Trykfeil" for -dusk. Busk er efter Molb. 1. træagtig Vækt, 2. hvad der er dannet ſom en Buſk. Således „en Blomſterbuſk, Fjederbuſk". Blomſterbuſk forklares av Molb. med „Urtekoſt", som i opsættet „Urt" siges at være = Buket og bægge at være „en Samling af Blomſter, bundne i et Knippe." Ved Celle har jeg, som ellers i boken, opnævnt alle de ord, vi har, og som jeg har hittet på, og overlat det til skriver (og læser), om han finner at kunne bruke noget av dem. Jeg har til Celle nævnt ikke det ene ord kove bare, men og 9—10 andre (hybel om studentercelle er overset)*). Det er det samme, som jeg har gjort, når jeg — hvad oftere har hændt — er tagen på råd av bokskrivere, som vilde fra ende til annen få renset den nye utgave av et og annet skrift for en del fremmedord, som hadde sneket sig in i den el. de tidligere. Jeg har da efter forutgåt overvejelse sagt som så: for det fremmedord der har vi på norsk det og det og det. Vil De ha noget av dem? Eller vil De av den el. den rot, med den el. den avledningsform, lage et nyt ord, våge en nydannelse?

*) Mens sogningen med sit »levende Kjendskab til Bygdemaalene», især da vel til sognemålet, overlegent »smiler til» K. K.s »Smagløsheder» i tilgode-gørelsen av bygde-ord for ordboken, er han selv ikke meget nøje-regnende i bruket av kråkemålet, av de fremmedord nemlig, »som allerede have uomtvistelig Borgerret hos os». Han gør således Kultur til tillægsord (Adjekt.) (-tur, -urt, -ture) og taler om »andre kulture Foreteelser». Abbreviere skriver han abreviere, og Abbreviation giver han en vis nyhet ved at gøre det til Abriviation. Også heri vil vel en og annen, som »har noget levende Kjendskab til» de europæiske «Dialekter i vort Land», ha funnet noget, han overlegent kunde »smile til».

Det kan her nævnes som en smule mærkeligt, at de, som har trykt av opsæt av ordboken, har valt slike, som de selv fant kunde tjene til at nedsætte boken i læserens øjne, likesom de av disse opsæt, for såvidt de ej tok alt med, atter har plukket ut det mindre heldige, men lat' det bedre bli utenfor. De andre dommere derimot, de, som ikke hadde videre at utsætte på den, synes det ikke at ha fallt in at la boken tale for sig selv, idet de avtrykte en eller annen av dens beste „Artikler". Jeg siger beste; ti at også her er grader: god — bedre — best, og at ikke alle opsæt er like gode, skal det ikke stor skønsomhet til at opdage.

Men har nu nogle utlatelser i bladene, som måtte tages in her, fordi de avgav utgangspunkter for den „retledning" av læserens forståelse av boken, som ovenfor er lovet, sværtet denne, så får det ikke tages mig ille op, om jeg nytter andre utlatelser til at renvaske den igen. Bare 4—5 slike blant mange:

1. „Søndre Bergenhus Folkeblad".

„Meningen med dette vidtløftige og med den yderste Flid og Nøiagtighed udførte Værk er" o. s. v. Bladet kaller K. K. en „næsten ligesaa gammel og trofast Maalstræver som selve I. Aasen." Å ja, hvad alderen vedkommer, da overgår jeg nok denne min medstræver. Jeg stak op mit mærke 1845 (i studenternes „Nor") og så igen 1850 (i „Langes Tidsskrift"). I. A.s Det norske Folkesprogs Grammatik er av 1848, hans første opsæt i „Landsmaalet" av 1853.

2. „Den unges Ven".

„Aldeles udmærket og saa fuldstændig, at der neppe vil forekomme noget ukjendt Ord hverken i Tale, Blade eller Skrifter, uden at det her findes gjengivet med flere af vore bedste tilsvarende norske Ord."

3. „Verdens Gang".

„Som bekjendt er dets (Værkets) Prisbillighed næsten ligesaa stor som den udmærkede Dygtighed, hvorom hvert Blad bærer Vidne."

4. „Dagbladet" og „Verdens Gang".

„Hans Ordbog Unorsk og norsk danner en værdig Afslutning paa hans virksomme Forfatterliv og er et værdigt Modstykke til Ivar Aasens Ordbog over det norske Folkesprog. Om dette i sit Slags monumentale Arbejde har I. Aasen udtalt sin højeste Anerkjendelse, idet han bl. a. har ytret, at „det er et udmærket Verk".

5. „Svenska Aftonbladet"

bl. a.: „Hr. Knudsens ordbok är underhållande att bläddra uti för hvar och en vän till nordiskt tungomål, äfven om han ikke är norrman. Der flödar nämligen öfveralt af ypperliga ord och målande uttryck, och man finner en bekräftelse på, hvad redan Ivar Aasens Ordbok gifvit vid handen,

att nämligen det nårska språkets ordforråd är ofantligt, om det blott tages upp och brukas."

Jeg skal ellers råde læseren til ikke at opfatte enten lov eller last altfor bokstavelig; ti både medstandere (med forlov, sit venia!) og motstandere vil gærne ta munnen for-ful'. Jeg har aldrig inbilt mig, at boken var „udmærket", og er glad, bare den må bli funnen tjenlig intil videre. Hadde jeg kunnet lægge fem års arbejd til de ti, skulde mange vejler og hul (på tysk: Feil og Mangler) været borte, som nu får gå med; men når man er 69 år, er det ikke værdt at gøre regning på en lang fræmtid eller stadig arbejdskraft. Bedre da at få boken ut, hvor skrøpelig den sen som første fristna (t. Verſuch) i sit slag må forutsættes at være. Nu har jeg gjort noget, så får andre gøre resten.

Det er de fremmedord, som tiest brukes, såsom Kultur, Industri, Litteratur, System, ſocial, som især tiltrænger avløsning, da de hvert øjeblik bryr den mindre mål-lærde og hålder hans forståelse i uklarhet og halvmørke år efter år. Ved disse måtte da vel, når tilsvarende norske ord ikke er til at opdrive, forslag til nydannelser fra en ordbokskrivers som fra andres side snarest kunne væntes og minst være uvelkomne. Det er vel derfor ingen tilfældighet, at så mange har prøvet på at få gjort t. d. Litteratur og Fænomen (se ovenfor) overflødige. Ved sjældnere fremmedord, som Projektion, Habitus, Kontagium, ligger det derimot mindre magt på, om avløsningen står hen i nogle år, eller om det så var menneskealdere. Når tidens fylle kommer, og folket i sin helhet får øjnene op, kommer nok raden også til dem. Det er nemlig ikke sansynligt, at folkets store flerhet, som lider værst ved morsmålets forfal' og utartelse, i længden vil tåle nedarvet uskik, som i dets lange umyndighets tid har været drevet av dets ordførere og (åndelige?) formyndere, de så kalte dannede eller højere samfundsklasser, og det inses ikke, hvorfor ikke skavanker og skader ved morsmålet likeså vel som ved andre ting eller tilstander skulde kunne heles og bøtes. At dette ikke allerede i større utstrækning er gjort, og at så meget ord-æmne (=materie) hittil har ligget uopdaget eller uopdyrket, tarv ikke utledes av sakens vanskelighet, da likegyldighet eller brist på god vilje hos folkets mindre hensynsfulle ledere, dets jordiske forsyn, er forklaringsgrun god nok. At gærningen ikke har villet gøre sig selv, er ingen grun til at tvile om dens muelighet,

„bare vi, bare vi have kærlighet nok"

og

„blot vi løfter i flok" (den jordgravede skat nemlig). B. B.

At „have kærlighet“ og at „løfte i flok“ kunde, tillempet på det formål, som vi her har for øjne, forstås bl. a. således, at brukerne av denne bok sluttede sig sammen, i den forstand nemlig, at hver på sin kant optegnede de ord eller ordlag, som han støtte på, i bøker eller i folks tale, og som han ikke forefant i nogen av våre ordbøker. Hvad hver i løpet av en årrække således hadde optegnet, kunde da i sin tid overlates den man, som næste gang gir ut en ordbok av samme slag som nærværende. Det vilde vel i så fal være best, om denne bok ved inbindingen blev gennemskut med rene blad, så optegnelse og ordning av det samlede blev utført samtidig, og intet gik tapt ved at ligge løst og slænge. Jeg har længe gåt og båret på dette forslag og har nu fremsat det her, at det kan komme til så mange fleres kunskap.

En del læsere vil vel se skævt til, at en så stor brøkdel av de avløsende ord er hentet fra folkemålet. Derfor her følgende oplysning: Så tidt det avløsende ord av* (ɔ: av almuens forråd) alt før var i bruk også i dansknorsken, har jeg for at undgå at skrive det to ganger, først efter vår landsgyldige, „dannede“ uttale og derpå efter almuens eller efter I. Aasens Norſk Ordbog, lat mig nøje med at inføre det alene i den siste skikkelse. De, som bruker min bok, vil nemlig altid vite, når de ser ordet i denne siste utgave, om eller at det også finnes i „Bogſproget“. Derimot vet de ikke omvendt, om ord, de genkænner fra dansknorsken, også er brukt av almuen, eller om denne kanske nytter andre ord, eller vel de samme, men i en meget avvikende uttale. Følgelig må dette siste uttrykkelig oplyses, til beste for den nemlig, som ønsker at bli forstått også av folkets store flerhet (jfr. forkøps-inbydelsen), og som med „Den tapre landssoldat“ tænker på, at

„For („dannede“) folk, som taler alle sprog er det nu lige fedt,
Men fanden heller inte for den, der kun kan ét!“

Derfor er det mening i, hvad en fremsteder av ordboken har ophålt sig over, at den hist og her innehålder opsæt som disse to: Barm, barm, m., bødføbt, daudfød'. Herav ser nemlig den, som har slåt efter i ordboken for at få vite, om han blir forstått av menigman, ifal han bruker ordene barm el. dødfødt, at intet er i vejen, i det mindste ikke ved det første. Opsæt av dette slag har boken derfor optat i snese, om ej i hundre(de)vis. Har de knapt inhåld, så lar de sig og nøje med knapt rum, med en enkelt linje. Var ordboken derimot av det sædvanlige slag, bare forklarende, da hadde vistnok ordbokskriveren været at sætte i klasse med Asbjørnsens klokker i „En Katekisation“, som siger: „at erfare er det samme som at . . . . erfare en ting.“

Aske og åske, birk og bjørk er således vistnok samme ord, men det enes uttale er dog så avvikende fra det andres, at opsæt med Aſſe, Birk som overskrift eller tittelord ofte vil være almuesfolk velkommen nok. Jeg minnes selv godt den tid, da jeg som barn oftere så dette „aske" i bøker uten at skønne, hvad som kunde være ment. Efter klangen forekom det mig, at det måtte ha et vist sammenhæng med en ask, ɔ: asketræ, eller og med en *ask, ɔ: en æske. Og hvorledes det måtte gå mig med ord som birk, med „i" for „jø", det vilde læseren få en fornæmmelse av, om han i våre bøker av og til råkte („traf") på t. d. skirt eller hirne el. tirn el. birn el. kire, kirsl el. mid el. give i stedet for — ja, nu kan læseren selv kænne, hvorledes det må gå almuen med t. d. bokens mel for dens *mjøl el. bokens melk for dens *mjølk. Jfr. svenskens bjørk, mjøl, mjølk hos ade og almue uten skilna', medens hos os den tyske utgave — den så kalte ubrutte form — som fra vårt norske standpunkt er en vanskapning, en bytting, alene skal gælde for fin og smakful', og den gamle ægte og innenlandske gå for at være så „simpel", „ufin", „rå", „bondsk", at en dannet han eller hun vilde skæmme sig ut ved at ta dem i sin mun; ja, at de ikke engang kan tåle dem i sit tyske eller køvenhavnse øre. (Jfr. Bergens Aftenbl. 30 okt. 1880 om uttalen på byens skueplas).

Derfor skulde en tro, at i alle fal de, som like frem vedgår, at de henvender sig til almuen og gir ut „Folkelæsning", „Folkevennen", „Folkeblad", „Folkeskrifter", „For Almuen", „For Alle", skulde ikke alene undgå unødige fremmedord, men og la de ord, som byfolket og almuen er sams om, gå ut i den skikkelse, som gjorde det let for sistnævnte at kænne dem igen eller i det minste sætte bondens uttale av dem til i inskudstegn (Parent.), om de ikke torde ta denne like til in i samskriften (Texten). Det første er gjort her i ordboken, og det iblant i flere utgaver, når bonden nemlig bruker flere uttaler, som er inbyrdes adskilligt ulike. Således er det tyske Sne (Schnee) tålket både *snjo og *snø, og Sø (som i likhet med Sne for snø skulde het Se) med både sjo og sjø.

Imidlertid er det vel i det hele ænnu vigtigere, at ordboken retleder byfolk, som vil skrive for almuen (el. tale til den) i de tilfæller, der denne kænner tingen eller tanken under et helt annet navn, annet ord el. ordlag, æn det, de hittil har hat i våre dansknorske bøker. Derfor bør t. d. Svamp og Padderhat avløses med sop, Aftenbakke med flangermus, *kvældskjæne el. -skingle el. med skinblåke, -vængje el. andre (jfr. Flaggermus), Elletræ med *or, fnylte med *snike, avet med (v)rangsøles el. mot solen m. m. Det værste er ellers ikke det tilfælle, at almuen bruker annet ord æn dansknorsken, men dette, at den iblant har samme ord i en avvikende (be)mærkelse. Svamp t. d. høres nok i* (ɔ: almuens tale), men forstås der om en „Søfvamp" (Spongia). „Spiſelige Svampe" vil derfor her være

at opfatte som *etande vaske- el. bade-svampar. „Handling" leder almuens tanke ikke på gærning (*gjære, gjøre), men på handel, på at køpslå. „En slet Handling" blir da av bonden let forståt om en dårlig, låk, handel og vedkommmer pungen, ikke sædeloven. „Slet Vei" blir = flat, jævn vej, mens boken mener måtelig vej (t. schlecht) og „en feig Mand" blir forståt om en, som er dødsens, efter den norske mærkelse av ordet. At boken mener ræd, motløs, kommer av, at den tar ordet i tysk forstand: ein feiger Mensch.

At ordboken ofte har to opsæt, et t. d. for Forbærve, et annet for Korrumpere, i stedet for at samle det hele under det ene tittel- el. opsætord og så henvise til dette fra det andre, har sin grun snart i, at det ene av de to (el. flere) opsæt-ord ikke ful't dækker det andre, snart i, at nye avløsere er opdaget, efter at det av dem, som kom først fore i bokstavrækken, var trykt, og derfor har måt få plas under det, som hørte til længre ute i boken. Hertil kommer, at læseren lettere kunde bli lej ad boken, når han altfor tidt var utsat for at bli vist fra sted til sted for at finne, hvad han lette efter, omtrent som en snarere blir træt av at tale med den tunghørte, da en mest altid må spørre to ganger for at få ét svar. Bedre derfor vel, at boken svarer på to steder til samme spørsmål.

Av „Sprog"- eller mål-lærens innenlandske kunstord har ordboken bare få. Til utfylling av hullene vil jeg ha læseren styrt (*styrd) til dr. E. Jessens „Dansk Sproglære" (1868), som innehålder det rikeste sæt av det slags ord, som jeg kænner. Også med hensyn til tonekunsten er boken fattig nok. Bedre står det til med vækslæren, fraregnet de mistak, som må forutsættes hist og her at være gjort. Vi får imidlertid håpe bedre tider, når mæn av ørket („Fagmænd") engang for alvor tar sig av morsmålet, hver for sin brøkdels vedkommende. For nærværende er det derimot jo netop de særlærde, som oversvømmer vår mål-mark hver med sin strøm av utenlandske ord. Det har engang været her i landet omtrent som skrevet står i 1 mosebok 11, at alle („al Jorden") hadde „eet Tungemaal og eens Tale", intil „Herren nedfoer og blandede deres Tungemaal, at den Ene ikke forstod den Andens Tungemaal." Som det da gik med „al Jorden", har det siden gåt i de enkelte land i vår verdensdel og bl. a. i Norge, med den skilna dog, at nu er målblandingen overtagen av svakere kræfter, men som desværre forslår altfor godt, fordi de er så mange. Mange bækker små gør en stor å. Disse kræfter, våre ørkesmæn i vitenskap og kunst og

næringer og håndværk, stræver utrættelig med at blande op og lage særmål, hver på sin mark av vårt gamle fælles mål-område. Og virkningen er den samme som fordum i Babel, at den ene landsman — eller tilmed den ene ørkesman — „ikke forstaar den andens Tungemaal". Et særmål gror op på „teologens" en(d)emærker, et annet på „juristens", et tredje på „filosofens", et fjærde på den „militæres", et femte på „medicinerens", et sjette, syvende, ottende, niende og tiende på „zoologens", „botanikerens", „mineralogens", „geologens" og „kemikerens", — og musikeren, aktøren, skulptøren, grossereren, koffardi-mannen får da se til at følge med tiden og bli likeså „dannet" og „sproglærd" og „europæisk" som alle de andre. I stedet for et helt norsk folk, som vi engang var, med sams og så godt som ublandet norsk mål i by og bygd, i høgre og lægre samfundslag, er vi nu som de ville i Amerika sprængt fra hinannen i mange små (indianer-) stammer hver med sit kråkemål, som ej ret forstås utenfor stammens eget lille Ravnekrok (eller Kråvinkel). Teologstammens tale er et tatermål, er Frisurerſprog, i medicinernes land likesom disses er det i teologernes; det juridiske folk i folket skønner ikke, hvad „krigs"folket taler om, og „krigerne" igen ikke hine. Ja, selv bønder og skolelærere er nu — takket være den tiltagende skolegang og den utbredde bladlæsning — iblant så lærde i „Sprog", at den stakkar, som „kun kan ét", kan norsk, ret som det er står rent opråd' og vet ikke rigtig enten ut eller in i al denne brokede og flokede europæiskhet og „sprog"lærdom.

At disse folk i folket således ikke skønner hinannens tale, kan vel for en del komme av, at ikke alene ordene, men og deres inhåld er fremmed (eller på kråkemål: „af Mangel ikke paa Sprogkyndighed *alene*, men og af Mangel paa Realkundſkab"). Men la os nu bare først få hævet den misligbet, som bare har sin grun i ordene, så kan vi altid snakkes med om resten senere. Det er nemlig klart, at om alle kunde alt, var innehavere av al verdens kunskap, vilde de dog ikke fatte hinannens tale, når nogle meddelte sig på fransk, andre sig på russisk, og atter andre talte latin, græsk, hebraisk eller sanskrit. Det rette vilde være, at de av våre medborgere, som oparbejder hver sin del av den europæiske kunskap eller kunst, til beste for os alle, våre „fagmæn" nemlig, også oparbejdede hver sin tilsvarende del av morsmålet; ti læk-mæn, de, som bare er halvlærde eller har kunskapen, kunsten m. m. på andre el. tredje hand, i egenskap av almendannelse, forstår i det hele ikke det, som skal uttales på morsmålet, så godt som de sær-kyndige, og kan derfor ikke så vel finne eller forme de beste innenlandske ord for det. Når altså våre særlærde („fagmæn") skriver lærebøker for almenskolen, og derved overfører den i sin målform mere barbariske el. europæiske særlærdom på almendannelsens område, var det deres skyldighet at ta tiden i agt og iføre samme det i landet almen-

gyldige bokmål og ikke oversvømme dette hver med sine fremmede myntslag, som folkets store flerhet bare blir bryd og narret med.

Det har da også lykkeligvis i længre tid været et vist målstræv i gang i de ulike sær-kunskaper eller -kunster, og adskilligt er utrettet, men ænnu er det litet forslag i det, og det kommer fremdeles mange flere fremmedord in i vårt mål, æn de ænnu så få målrenskere kan få drevet ut av det. Imidlertid er det nu vo'n til et kommende omslag, et bakstræv, idet selv de værste kråkemål-strævere, lækerne nemlig, nu av og til blir tiltalt og formanet til omvendelse og botsøvelse (målbøting, målstræv) av en og annen i sin egen mitte, noget, jeg siden skal påvise, da jeg ej har kunnet ta redegørelsen in i denne bok. — Dette hele sted er, hvorvel ikke strængt nødigt som retledende eller for bokens skyld, inskut her, fordi dette skrift vites at komme i mange hænder.

De, som ej har lært de utenlandske mål, som våre fremmedord skriver sig fra, vil ikke ha så let for at kænne de inflyttede fra våre egne. For slike læseres skyld — og de utgør det store flertal — er det efter opsæt- eller tittel-ordet ofte vedtegnet, om det er latin, græsk, fransk, engelsk, tysk (med n. s. el. n. f. eller nt. er ment nedersaksisk eller nordtysk), oplysninger, som kan hænde især tiltrænges ved de siste, fordi disse, når det er stelt noget med dem, og de har fåt dansk-norsk skik på sig, ofte tar sig ut, som om de var ægte innenlandske. Også om dette ænne, om tyskheterne i vår skrift og tale, agter jeg, om adgang blir mig given, at skrive en bok eller en del av en bok, likesom jeg alt før har uttalt mig noget om det i min „Lærebok i dansk-norsk sproglære" (nu i 3dje oplag, 1880), i skriftet av 1862: „Er Norsk det Samme som Dansk?", i „Den landsgyldige norske uttale", 1876, men mest i „Haandbog i dansknorsk Sproglære", 1856, hvad jeg derfor minner de læsere om, som har disse bøker, og som nu under bruket av ordboken kunde ville efterse, hvad de før måtte ha læst om samme ænne. Men for at også de andre kan forstå, hvor ord, som efter rot og kærne at dømme synes utvilsomt at måtte være norske, har fåt plas i ordboken som opsæt-ord og fåt avløsere opnævnt som andre utlændinger, er det best, jeg allerede nu siger noget om våre tyske for- og efterstavelser. Av den første klasse har vi an-, be-, bi-, er-, for- (når nemlig „for-" ikke mærker det motsatte av bak- eller efter-; ti i så fal er stavelsen norsk — såsom i forside, forben, forord, forældre —, eller er at forstå om noget galt eller ondt: forvride, forløfte sig; også da er nemlig ordet for så vidt norsk) og efidelig ge-. Prøver kan være: an-komme, an-del, be-rige, be-nytte, bi-hjælper, er-nære, er-lægge, for-længe, for-korte, ge-vækst, ge-

vinst. Nogle har to av disse forstavelser for en: an-be-fale, an-be-tro, an-belange, bi-be-hålde, an-er-kjende, an-for-tro, for-be-holde. Andre har én tyskhet i hver ende: anvendbar, beedige, forholds-mæssig. En del av disse kan brukes efterat den tyske forstavelse er tagen bort; i de andre hænger denne så fast ved hovedordet, at de ej kan skilles, men må stå eller falle med hinannen. For ankomme, andel, benytte, ernære, gevinst kan vi sige komme, del, nytte, nære, vinst (vinning), men ikke fale uten be-, statte uten er- eller vær uten ge-. Skal målrenskingen også i dette tilfælle nyte fræmme, må hele ordet ombyttes mot et annet: byde, pålægge m. fl. for befale o. s. v.

Av tyske endelser har vi -agtig, -bar, -en, ent-, -haftig, (hed), (-ige), (-isk). -inde, -ke, -ken (-gen, -ik, -eke el. ike): blå-agtig, bruk-bar (bedre brukfør), „Gjør-en og Lad-en", entledige, entholde, stand-haftig, (norsk-hed) („Landsmaalet" siger norsk-dom eller norman-skap), avsked-ige, beskjæftige, berett-ige, beed-ige (dette -ige, ikke at blande med t. d. det i hellige, ɔ: hellig-e), ven-inde, (nord-isk), rødkjælke, taller-ken, frø-ken, sisgen (sis-ik), søn-eké (el. ike). Av Latinsk oprindelse er -(i)aner, -as (ads, erads, ats; age), -enser, -ere: Grundtvig-ianer, sejl-as, fri-eras, visit-as (-tats), berg-enser, glass-ere. Græske er -i (-eri), -ist, -it: provst-i, maler-i (el. mal-eri), kop-ist (eg. kopi-ist), arendal-it. Mærk her, at nogle endelser er gjort til opsæt. el. opsæt-ord, nemlig ·agtig, ·aner, ·en, ·inde, ·aśme, ·ma'n, ·mæśfig. Om ·ner, se Kunſtner; om ·ſke (som ellers er plattysk), jfr. Oplandſk; om ·eri se under Fabrik og Hytte, og noget om ·en, se under Sammentræben.

En av vore højlærde ophålt sig forleden over, at nogen vil bry sig om disse for- og bakstavelser. Hvad kan det hjælpe, spør han, at ta et par ord og skille os av med dem eller skille dem med dette påhængte be-?. Nej, blev svaret, var talen bare om „et Par", kunde vi gærne la de gammel-kære (konfervat.) sove den retfærdiges søvn og la være at uro-e dem. Men nu er det tilfællet, at Molbech i sin ordbok har hele 600 ord, som begynner med samme be, og da får det betydning, om de behøves og skal behåldes, begunstiges, befæstes, bekranses, beskjærmes, besmykkes, bestyrkes, betrygges, beskyttes, beundres, eller de omvendt skal bekjæmpes, bekniibes, bekriges, berendes, bestormes, bestrides, bevogtes, bæængstes eller man for det første kan la dem slippe med at begloes, begranskes, beklakkes, beklikkes, beklines, belees, belyses, bespottes, bespyttes eller besudles (om disse be-, be-, be- og mange, mange flere be-„be"elser se Molbechs ordbok).

Av 600 slike tyskheter har min ordbok avløst en 550; men dette er efter min regnebok adskilligt mere æn „et Par".

Samme vår lærde man gir os dernæst det råd, at vi ikke skal slå ny mål-mynt av innenlandsk gul', sølv eller kobber, men hellere op-ta nye lån i t. d. tyske banker. Ja, så gjorde de danske målstrævere i det førre

er = lyser — lyste — lyst. Sende (e) er = sender — sende (for send-de) — send. Riste (-e) er = rister — riste (for rist-te) — rist.

Ved ordene med stærk bøjning sættes datidsformen (imperf.), og undertiden tillægsformen (partic.) med, ful't ut.

Ake (— o'k — æket, e). Hos I. A. (ek — ok — eket).

For at undgå at utvide bruket av tvifåldig (dobbelt) medlyd, som i sin tid hos os har vældt — og i Sverige ænnu vælder så megen ulejlighet, skriver jeg apostrof-tegnet (ikke at forblande med tonetegnet, Akcenten), der I. A. har „Fordobling", men dansknorsken ikke. Det samme gør jeg for at vise lang selvlyd, der jeg synes, det tiltrænges, især nu i førstningen. Skræp'(e) skrives altså av I. A. Skrepp, og hans Tol blir hos mig til tå'l. Tå'l, med apostr. til å, står altså for tåål. Jfr. fal', ɔ: falb, og fa'l, ɔ: tilkøps, stat'! og sta't, hat' og ha't, tak' og ta'k. Alle ord, som hører til vårt almuesmål, og som ikke er kænnelige på mærker for køn, bøjning eller uttale el. på egne endelser, f. e. -leg, -sam, -og, har fåt en stjærne (*) forved sig. D. * er = dansk folkemål og sv. * = svensk folkemål.

Om den egentlige retskrivning og trykken kan mærkes, at hvad som skal uthæves som hørende til det nedarvede og tilvante bokmål („Skriftsproget", „Bogsproget", „Dansken"), altså det, som skal forklares eller få avløsning, og særlig alle „tittel-" eller opsæt-ord er sat med den hittil gældende bokstav(er)ing og med norske bokstaver (Fraktur), mens derimot forklaringerne selv, for så vidt de er hentet fra vort gængse (dansknorske) ordforråd, er stavet efter stokholms-retskr. — av 1869 — (så langt da, som denne rækker), og er, likesom det, som er optaget av folkemålet, sat med latinske bokst. Boken følger altså egentlig tre inbyrdes noget avvikende stavinger el. „Retskrivnings-Systemer", til meget bry for tryk-retterne (Korrekt.), men vistnok til adskillig lettelse for dem, som skal bruke den. I en del ord er jeg med vidende og vilje ujævn (inkons.), for at få brut' vej for nye former. Således i stavingen ær, hær, dær ved siden av er, her, der. Likeså i former som tar, tat, optat, drar, drat, giv, git, i likhet med bru(d)t, bu(d)t, sku(d)t m. fl. av samme slag.

At j i ord av * ikke som i den av dansknorsken efter stokholmsstavingen av 69 er strøken mellem g og k (sk) på den ene side og en av de bløte selvlyd (e — æ — ø) på den andre, er vedtaget, fordi almuens uttale ænnu er mindre kænt i skolerne, særlig da de højere, og blant byfolket i det hele. *Gære for gjære, *gøle for gjøle, *kær for kjær, *køld f. kjøld, *skejve f. skjejve, *skære f. skjære, *skøre f. skjøre kunde forføre en og annen til at læse op gære, gøle o. s. v. like fræm efter bokstaverne. Det kunde hær tilmed været et spørsmål, om en ikke skulde ha sat in j i flere ord, der dansknorsken ikke gør det, forved i og y (gjift, kjiste, (for-)gjylle, (for-)kjynne, skjine, skjy), likesom Asbjørn. har sat denne bokstav in t. d-

i gjild, vel fordi gild uttalt efter bokst. let kunde gøre, at ordet blev noget fræmmedt for læseren og ikke rigtig genkænt.

Her kan og mærkes, at det i „Norsk Ordbog" oftere hænder, at en ej ret kan se, om selvlydstegnet skal forstås om åpen eller om lukket uttale. I så fal er ordet gærne efterskrevet i den skikkelse, det er forefunnet i.

Ord, som under navn er hentet fra danske, er ofte omskreven efter tilsvarende norsk uttale, hvad dog iblant ikke er funnet nødigt.

„Så langt da, som denne rækker," blev det næst ovenfor sagt om den så kalte stokholms-retskrivning. Mål-tinget eller -møtet (på kråkemål: „Sprogkongreſſen") i Stokholm vedtok nemlig ikke annet, æn hvad alle tre lands fræm-møtende kunde gå in på. Således blev intet avgjort om våre hårde medlyd efter lange selvlyd, som i gripe, bøte, skrike, fordi de danske ej kunde være med, eller om at avlægge de falske d'er efter l og n (falle, fælle, man, sven) eller om at støte ut de likeså falske g'er i dul(g)te, dul(g)t, (fulte, fult), spurte, spurt, solte, solt, valte, valt, fordi de danske ikke vilde, ænda falskheten er likeså udansk som unorsk, og hvorvel svensken allerede har det rette, så vi bare hadde at sejle i dens kølva(t)n. Møtet forutsatte derfor, at hvert af de tre folk tok de forekomster på sin egen vis, som lå utenfor det som fælles vedtagne.

Her kan og mærkes, at grunnen til det i ordboken så almindelige bruk av bindetegn mellem ordenes deler er den, at her forekommer så stor en mængde av enstaka ord, som altså ikke får lys av sammenhænget. Des mere må grun-æmnerne i dem træde tydelig fræm.

Avkort(n)inger.

Efter „tittel"ordene, og i hvad efter dem følger med norske bokstaver, er brukt de sædvanlige navn på ordklasserne, men i avkortet form: Adj(ectiv), Adv(erbium) o. s. v. Likeså Imp(erfekt.), Part(icip.). I samskrift (Text), som er iført latinske bokst. og således godkænt til bruk i fræmtids-norsken er derimot mest nyttet nyere kunstord, såsom navneord for Subst., till(ægs)o(rd) for Adjekt., datid f. Imperf., tillægsform f. Particip. Ved opgivelse av kildemål (el. Grundsprog) forekommer l. for latin, gr. f. græsk, fr. f. fransk, ital. f. italiensk, t. f. tysk (n. s. el. n. f. f. nedersaksisk, n. t. f. nordtysk, egentl. for det samme), eng. f. engelsk, a. s. f. angelsaksisk el. old-engelsk, gl. n. el. oldn. f. gammelnorsk, oldnorsk, n., b., sv. f. norsk, dansk, svensk (gl. b. f. gammeldansk, gl. sv. f. gl. svensk), * (stjærne) f. norsk almuesmål, bygdemål, Lm. f. „Landsmaalet". Står en stjærne forved og dertil „Lm." efter ordet, vil det sige, at det ikke alene tilhører *, men

har tilmed alt været brukt i skrift på „målet“.. D.* sær = dansk bygdeel. landskapmål, likesom fv.* = svensk b. el. l.

Andre avkort(n)inger er „mk.“, ɔ: mærk eller NB!, bv., ɔ: derav (kommer o. s. v.), hv., ɔ: hærav (kommer), eg., ɔ: egentlig, motſ., ɔ: motsat, nl., ɔ: nemlig. Sfr., ɔ: jævnfør, sammenlign, forekommer tidt. Følger stor forbokstav og fraktur efter, er dermed henvisning til et annet opsæt, en annen „Artikel“. Ellers er det samtydigt med „mk.“, som næsten stadig har avløst det længre ute i boken. Mindre ægte avløsere er ledsaget av et „pas på!“ i skikkelse av gåse-øjne („Anførſelstegn) enten om hele ordet eller om den del av det, som eg. har skavanken. Når steder av Molbech el. andre el. av I. Aasens forklaringer på „ren Danſk“ intages, er det gærne infattet i gåseøjne og sat med norske bokst.

Hjemmelsmæn for brukte ord.

For rummets skyld har opgivelse av hjemmel for ordene måt håldes innen noget snævre grænser. Om de mindre sjældne av de fra dansknorsken hentede avløsere vil den nogenlunde boklærde læser lettelig kunne sige sig selv, at han tidt eller dog av og til har set dem, og hjemmelsman tiltrænges således bare til støtte for dem, som han ellers kunde mistænke for at være nybakte og uhjemlede, og selv for disses vedkommende har denne udvortes hjemmel ikke ret stort at sige. Sin beste hjemmel har hvert ord i sin egen tjenlighet som meddelelses-middel. Selv helt nybakte opkomlinger av ord kan jo gærne være jævngode med gammel adel i ordets rike. Men denne trang lar sig likevel i nogle av tilfællerne ikke tilfredsstille på grun av et uheld, som har overgåt nøkkelen til de avkortede navn. Optegnelsen over, hvem som var ment med de hær og der tilsatte store bokstaver, var med en del andre papir sendt til min første medarbejder langt hærfra, men sær hos ham ved et tilfælle bleven borte, og jeg selv har nu efter utløpet av så mange år ikke overalt været i stand til at forklare mærkerne. Disse tilfæller er dog ikke ret mange, og mærkerne gør dog i alle fal den nytte, at de viser, at pågældende ord, som de hører til, ær taget av trykt skrift og altså ikke av ordbokskriveren opfunnet og sat i omløp.

De korteste av de opgivne navn ær ellers skreven helt ut eller næsten helt ut, så nøkkel egentlig ikke tiltrænges. Således H. Ibs., J. Lie (på enkelte steder står dog nok bare J. L.), Meyer, J. Moe, Molb.(ech), Fd. Roll.

De andre, som nøkkel haves til i min hukommelse, blir at utfylle således, som følger.

A, D. Jørg., A. D. Jørgensen (dansk).

A. R., A. Reitan.

Asbj., P. Asbjørnsen.

B. B., Bjørnstj. Bjørnson.

C. R. el. Dr. Ros., dr. C. Rosenberg.

Dagbl. (n. el. d.), Dagbladet (norske, danske).

Dr. H., dr. Horn.

Dr. Sch., dr. Schübeler. Har meddelt mig en del norske navn på ingemlandske vækster.

Fr. Bfd., Fr. Barfod.

Fr. Ham., Fr. Hammerich. Kirkehistorien.

G. A. K., G. A. Krohg.

Gl. Grundtv., gamle Grundtvig, ɔ: N. F. S. Gr.

Gunn., Gunnerus.

H. D., Hans Dahl. Dansk hjælpeordbog.

H. L., Hartvig Lassen. Natur- og Folkelivsbilleder fra Norge.

H. P. S., H. P. Selmer (dansk).

H. Sch., H. Schultze.

H. V., Hamm Vinsnes.

H. Werg(eland).

I. A., Ivar Aasen. Ordboken og hans avhandl. i Budstikken for 1860 om norske vækstnavn.

J. L., J. Lampe. Handelsordbog.

L. Er., Ludvig Eriksen.

L. K. D., L. K. Daa.

L. Kof., Lucian Kofod.

Landst., M. B. Landstad.

Lm., „Landsmaalet". Jfr. under Avkortninger.

M. Ham., M. Hammerich.

Molb., Molbech. Dansk Ordbog. 1859.

Meyer. Fremmedordbog. 1853.

N. M. Pet., N. M. Petersen.

O. Borchs., O. Borchsenius (dansk).

O. V., Ole Vig.

Sør. el. Sørens., H. L. Sørensen. Planterigets Naturhist., Norsk Flora for Skoler.

Th. Kj., Th. Kjerulf. Stenriget og Fjeldlæren.

Welh., J. S. Welhaven.

? Ord med ? efter er foreslåt av ordbokskriveren.

Mk. „?" vil sige at det er en annen enn K. K., som spør, og at tegnet altså har fulgt med en annens ord in i ordboken.

Derimot kan det ikke oplyses, hvem N. S. eller C. B. eller M. B.

eller Fr. A. er. Nøkkelen er, som sagt, tapt, „og Saga har glemt, hvad hun vidste."

Om den danske målstræver H. P. Selmer får tillægges følgende: Da H. P. S. var noget il'gjeten („berygtet") som en ram ordmaker, og det brukføre, jeg i et par av hans småbøker hadde funnet, ej gav synderlig vo'n om, at det vilde lønne sig at plyndre hans store målværk, hadde jeg ikke tænkt at gi mig av med det. Men da dette siden blev mig sendt av en velynder av saken og mig, tænkte jeg om igen. Det skulde dog være rart, syntes jeg da, om jeg ikke på hver av bokens 700 sider skulde finne i det minste et eneste ord, som jeg kunde bruke. Men kunde jeg det, var jo mit forråd øket med hele 700 skikkelige ord. Høsten blev dog litet tilfredsstillende, grøden var hverken stor eller synderlig god, og meget, som jeg foreløpig tok til intækt, har jeg siden kastet.

Denne Selmer er nok ellers den, som til tråss' for den gode mening er hovedårsak til det onde ord (d. „Vanrygte"), som målrenskingen i den senere tid har fåt på sig, i alle fal i Danmark, og som der skal ha sat den meget tilbake. Han hadde nemlig den uskik, at han ofte, for ej at sige oftest, gjorde det først, som han skulde utsat til sist. Han skaper nemlig rask væk nye ord, og det altfor tidt om ej av intet, så dog av en „ubetydem Materie". Ord, som haves før, bryr han sig for litet om at undersøke, og går han nu og da utenfor fædrelandets grænser for at gøre lån, vender han sig næsten altid sydover, til Tyskland, og utrolig sjelden til Sverige eller Norge. At danske og tyskere lever i sameje, hvad bokmål vedkommer, er en forståelse, han synes have arvet fra førre hundredårs danske målstrævere likesom vor egen „Purist" L. K. Daa, som jo heller aldrig kom ut over dette nu i det hele overlevede og, av de ordførende i det minste, opgivne standpunkt.

Om tryk-rettelsen (Korrekt.) får jeg oplyse, at jeg ikke selv har kunnet ta del i den, da jeg i de ½2 år, mens trykningen har stått på, har med mine svake øjne hat nok at gøre med at gennemse håndskriftet så vidt rask, at sætteren ikke tok mig igen. Men for at det ved et skrift som nærværende mere sen almindeligt svære arbejd med at rette efter sætteren ikke skulde lide under min uførhet, har jeg hålt to rettere, så alene denne del av ordboks-arbejdet koster mig kr. 600. Like vel har dog en del brysomme „misprentinger" sneket sig in i alle fal' i første hæfte, især i dettes førstes ark, og disse er da senere ført op på en liste og rettet, — med fradrag dog av dem, som læseren selv vil kunne se og rette, og som han derfor ej kom til at lete op på listen, om han sen var nok så vis på at finne dem der. Bare de, som ær virkelig villedende for læseren eller lar

ham i tvil eller mørke, er således optegnet. Til disse regnes dog ikke, at vanen fra dansknorsken har medført, at t. d. sætterens *hejmangave eller *bytting ej er rettet til -gåve, *byting. Heller ikke misprænt. i ord av gl. n.; den læser, som kan dette mål, ser selv mistaket; de andre mærker ingen ting og ser derfor ej på listen like vel. Noget mindre uskyldigt er det at stjærne (*) står hos eller fattes hist og her på uret sted.

Hermed ær da min gærning med ordboken egentlig til ende. Imidlertid ær det dog ænnu noget, som ligger mig på hjærte at få gjort rede for, da jeg nødig vil være mistænkt for at fare med fjas.

For det første, forkøps-inbydelsen drev i sin tid på, at vedkommende, som vilde ha boken, fik skynde sig, da oplagets størrelse i en nær eftertid måtte fastsættes, og like vel har jo adgang til at tinge boken stå åpen til nu halvannet år bakefter. Dernæst, boken blev jo tilbudt tingerne for Kr. 4 eller, om arketallet skulde bli adskilligt over de 60, da lit til, men ænda ses det jo nu av bladene, at prisen blir højere fra 1881 av. Hvorledes kan nu dette rime sig?

Jo, hør nu, læser! Hvorvel inbudet til forkøp tillot sig at lokke eller true til dette — hvad en nu vil kalle det —, og hvorvel mange utenbys tidninger trolig purrede folket, hver på sin kant, varte det dog noget længe, innen så mange hadde mannet sig op til at tegne sig, at forlæggeren torde sætte sig for et oplag på 1300, mere støttende sig til „vona æn til vissa". Men siden tok tingen slik fart, at da hæfte 1 og 2 var færdige, som rigtignok flere måneder hadde gåt med til, var så godt som hele oplaget tinget. Nu viste det sig altså, at det tryk, som i inbudet var øvet på almenheten ikke hadde været overflødigt; ti uten det vilde jo oplaget ha været ænnu en god del mindre, og altså ænnu flere tingere ha kommet til at gå tomhændet hjem. Nu fik imidlertid de, som „kom i bakmessa" (jfr. post festum) sanne det gamlo ord: for sent er forspilt.

Dog, forlæggerens forstand var bedre æn tingernes lykke. Hr. Cammermeyer fant like vel en utvej. Han tilbød sig nemlig at lægge de to første hæfter op pånyt og ta ænnu 1700 avtryk (Exempl.) foruten de 1300, altså i alt 3000, når jeg vilde gi mit samtykke til, 1. at det av hvert ark av de følgende hæfter (3 til 8) blev taget like så mange avtryk (3000), og 2. at han til vederlag for omkostningerne ved oplag 2 av nævnte 1 og 2net hæfte fik sætte prisen op med 1 krone. Derimot var han villig til at la alle dem, som tingede værket innen trykningen var færdig, få eksemplar av oplag 2 til den oprindelige pris av omtr. 4 kroner og dertil følgelig samme navne-blad som de 1300 ældste forkøpere. Denne hans villighet har

hittil (mitten av nov.) allerede kommet en 6—700 slike til gode, som ellers allesammen hadde gåt glip av boken. Og selv de, som først efter nytår 1881 vil lægge sig den til, får den jo ænda, så langt oplaget rækker, for spotpris, en 5 kroner, i stedet for 15—16.

Misprøntingerne i hæfte 1, som ovenfor er omtalt, er naturligvis rettet i oplag 2, så de 6—700, som egentlig kom for sent, får tilmed en lit bedre bok, æn de 1300, som infant sig nogenledes til rette tid.

Endelig kan jeg ikke undlate, hær ved værkets overgivelse til den læsende almenhet, at frembære min varmeste tak til min mangeårige medarbejder, min gamle ven overlærer Wilhelm Smith, for den troskap, duelighet og utrættelighet, som han under dette langvarige arbejd har lagt for dagen, og som hadde været ære værd, selv om værket hadde været hans eget, men som blir det ænnu meget mere, når det ses hen til, at det ær en annen mans gærning, han så trolig har strævet med og så længe levet for. Først og nærmest har disse hans egenskaper kommet mig personlig til gode, idet jeg blandt de mange tusen opsæt, han af mine samlinger har gjort utkast til, ikke har forefunnet en eneste, ej engang av de store på 2—3—4 bålker, som jeg har måt' aldeles omstøpe. Overalt har jeg sluppet med ændringer i det enkelte, med at ta' fra, lægge til, flytte om og rette, hvad som kan ha været mislæst eller misskrevet, og da likeså vel av mig selv, i de foreliggende optegnelser, som av ham.

At hr. overlæreren som uttjent æmbedsman hadde al tiden til fri rådighet, kom hær særdeles vel med; ti de dynger av papirer, han av mig fik at hitte rede i og skape boklige helheter av, var så store, at en medarbejder, som bare hadde hat fristunder mellem andre hovedsysler at ta til, næppe nogensinne hadde fåt arbejdet fra hånden, men tapt modet og gît sig over. Derfor skrev også min første medhjælper engang i en tung stund til mig: „Jeg er ræd, at hverken De eller jeg oplever enden på værket," og dog blev dyngen meget større efter den tid. Spådommen har da også for hans vedkommende des værre alt for længe siden gåt i opfyllelse, idet han alt i mange år har været i alle fal åndelig død. Des mere må jeg takke vårherre, at han har tilståt mig tid og kræfter til at få ført dette mit hovedarbejd til ende.

Kristiania, 15 nov. 1880.

K. K.

A.

A (fr.), for, til. Klæde à 3 Spd. Alen. Kl. til 3 . . .

Ab (med Stedsnavn), til utskipning i, til avsendelse fra, til mottagelse i. Jfr. Loco.

Abandon (i Sætten), over-latelse, av-stælse.

Abandonnere, overgive, opgive, slå hån-den av. **A**—t, herreløs, forlat, fallen i det fri, i det blå. (Opl.s Avis).

Abaissements, sænkning; nedsættelse, avslag.

Abatos, det aller-helligste (i de græske kirker). Eg. det utilgængelige.

Abbed, kloster-forman? -herre? -føre-stan-dar(y).

Abbedisse, kloster-forstanderske? -frue, -føre-ståde (o).

Abbreviere, korte, avkorte, korte av, støtte (y). Av stut', c: kort.

Abc (-Bog), abesa, f., abese'a, abes-bok(a), stave-bok. Lm.

Abdicere, gå av (fra æmbed), takke av, nedlægge, frasige sig, fratræde. Jfr. **Afsted**.

Abdikation, avgang osv., (jfr. **Abdicere**); avgående.

Aberration, avvikelse; (Stjærnes), forryk-kelse. H. P. S.

Abild, apal, m.: sød-apal, sur-a. Dv. æple(e). Jfr. **Æbletræ**.

Abildgaard, apal-gard, m., æple(e)-hage, *alde-hage, *alde-gar(d).

Abildgrøn, *apal-grå. Jfr. *els-blak; *ul(v)e-blak.

Abiturient, (en, den) avgående? H. P. S.: av-ganger (ikke: -gjænger). Sv. afgångare. Jfr. **Dimittend** (som A. kalles hos os)..

Abiturientexamen, avgangs-prøve.

Ablat, se **Oblat**.

Ablativ, redskabe-form (R. Rask); fra-form.

Abnorm, regelstridig; (i Lægekunsten, f. E. Tilstand), sykelig, sjuk (Lm.). Undtaks (barn, skole)?

Abnormitet, regel-stridighed, unaturlighet. Jfr. **Regel** og **Uregel**.

Abolition, avhændelse; udslettelse.

Abolitionist, slaveri-motstander (i Amerika); neger-ven? -frigiver? slave-løser. H. P. S. Jfr. **Antiabol**.

Abonnere, *tinge (nu ogsaa dansk. H. D.). Dansk forslag: fæste. **A. paa**, *tinge, skrive (tegne) sig for, *løjse (bla'ene).

Abonnement, *tinging, for-køp (før-k?).

Abonnementspris (paa Avis), blad-penge (H. D.), blad-løn. H. D.

Abonnent (paa Blad), tingar (Lm.), hålder (C. R.).

Aborigines, ur-folket (*ør-, ur-, år-f?), grun-f? (i et navngivet land), forn-f? Jfr. modsætn. mell. odelsfolket og ny-byggerne. F. Bfd., H. D.

Aborre, åbor(re), m., tryte, f., skjæbbe, f., sk.-tryte. Sv. aborre. **Hav-A.** (Rød-fisk), auger, m. (augur), stor-a; rand-fisk, m., -fjør, f., klokkar, m.

Abort, van-fødsel (H. D., Molb.), mis-f. (Molb.), misbyrd (Molb.). Mk. vanfød-ning (Molb.), håmn (o, hamn, om), f., om foster, som er fød for tidlig. Om dyr særlig står (o), n., skåtning(o), m. **A. af en Ko**, kalv-skåt (o). Lm. Av *skjote (kalven). Jfr. **Abortere**.

Abortere, misføde (Molb.), vanføde (Molb.), *fare ille (også dansk. Molb.); løjse håmn(o), kaste fostret. Om dyr: *skjote (føl, kalv), ståre(ar).

Abrakadabra(en), meningsløs snak, tøv. Jfr. **Baas**.

Abregé, utdrag, sammen-drag.

Abrogation, jfr **Ophævelse**, **Afskaffe**.

Abrupt, av-brut', usammenhængende.

Absces, svul' (svo)', svæl'), m.; bålde (o), m. Jfr. **Svulst og Byld**.

Absence, fraværelse).

Absentere, fjærne. **A. sig**, fjærne sig, gå sin vej, liste el. stjæle sig bort, snike s. bort, pille av, *kværve bort, gøre sig usynlig.

Absint, bittert? malurt-brænnevin?

Absolument (Adv.), ueftergivelig; aldeles; endelig. Jfr. Ubetinget.

Absolut, (jfr. Relativ), uavhængig, i og for sig; (i Gramm.), uten genstand el. styrelse (Obj.), ene-stående, *ejn-styrd; selv-gyldig (gældende i og for sig), almengyldig; 1) ene-gyldig, 2) al-g., 3) evig-g., 4) selv-g. (H. D., H. P. S.); (Magt), godtyklig, vilkårlig; (Konge), jfr. *ejn-rådig, ubunden, selv-styrende, -myndig? ansvars-fri, tvang-fri, uansvarlig, u-lov-bunden. **Absolut** (Adv.), endelig. „Han vil absolut have os." **Det Absolute**, det evige, d. sanne. — Jfr. Ubetinget, Afsluttet. **A. Alkohol**, vanfri vin-ånd. **A. Gyldighed**, selvgyldighet. **A. — Relativ**, selvgyldig — hensynsgyldig. H. P. S.

Absolution, frikænnelse, avløsning; (af Synd), syndsforlatelse, avlat.

Absolutisme, selv-vælde (H. D.), ene-vælde, ejnvald, n. (gl. n. einvald), ejn-vælde, n., ene-styre (Dagbl., n.), ejn-styre? ejnmans-styre (Lm.); personlig regering.

Absolutist, tilhænger av enevælde, enevålds-ven? (*ejnvalds-ven?). Enevold brukes efter Molb. bare i sammens.

Absolutistisk, enevålds-venlig? *ejnvalds-venleg? (i); ene-vældig, enevålds-kongelig (Luc. Kof.), al-vældig (almægtig). Jfr. og Ubetinget.

Absolutum dominium, selvvælde; ene-vælde.

Absolvere, 1) (Examen), ta, gøre fra sig e., ful'ende; 2) frikænne.

Absorbere, suge in, s. i seg.

Absorption, insug(n)ing, opsug(n)ing.

Abstrahere, dra(ge) ut (f. e. regel); utskille. **A. fra**, se bort fra.

Abstrakt, ulegemlig, lekamlaus (Lm.); uvirkelig; (Tænkning), blodløs (Chr. Bruun), luftig (C. B.); jfr. *høg, *djup; (bare tænkt), naken (Lm.), tinglaus (Lm); (fra tingene) avdragen (I. A.). Jfr. ren, såsom i „b. rene Matematik", „b. rene Væren". — **A. Begreb**, naken tanke. Lm. **A. — konkret**, upersonlig — personlig; ulegemlig el. legemløs (H. P. S.; hertil: [at] legemløse, -løsning) — legemlig el. legem-klæd (H. P. S.), oversanselig (ikke sanselig) — sanselig, avklæd el. u-klæd — iklæd (H. P. S.). Mk. og ubenævnte — benævnte (tal), ɔ: navngjevne — namnlause. Lm.

Abstraktion, utskillelse (av egenskapen fra tingen). **Svimlende A.**, svimlende oversanselighet; sv. overjordiskhed. **Abstraktion(er)**, tingløjse. Lm.

Abstraktum, tanke-ting, tanke-ord (Lm.). **A. pro concreto**, egenskapen (i stedet) for tingen.

Abstrus, skjult, dypt-liggende el. d.-gående, dyp.

Absurd, urimelig, menings-løs; enfåldig, vanvittig, vetløs, galmans-. **In absurdum rediger**e, ende-vende; sætte bet (*i bejt), mål-binde, ta' av dage, gøre umulig (urimelig).

Absurditet, (absurd Handlemaade), dårefærd, dår-skap, m., dåreværk, n.

Abundants, overflod.

Achillea, se Rollike.

Agt (Rigets), fredløshet, ban.

Acidum, syre.

A condition (Boghandler-Udtryk), på vilkår, (neml. det, at bøkerne sendes tilbake).

Aconitum (Stormhat), øl-fløjt, m.? (år-fløjt, øl-fløjk, or'-fløkje), tyrhjelm, (Sørens.), *torhjelm.

A conto (ital.), på regning, på av-regning, til avdrag.

Acta eruditorum, lærde tidender (tids-skrift, år-bøker?). **Lægge ad acta**, henlægge, lægge tilside, lægge på hyllen.

Actæa spicata, trol'-bær, svine-b.

Ad, *åt, (at, å, a), om, i; sv. åt. **Se ad**, *læ åt. **Hjælpes ad**, hjælpast åt. **Høre ad**, højre åt (etter). *Tvo om (el. i) gången (o). *Tvo om (el. i) sen'. Fljuge in om gluggen. Ganga ut om porten. Det gjæng in om det ejne øjrat og ut om det andre.

Adagio, langsomt, mildt, blidt.

Adamsæble (øverst paa Luftrøret), barkekyle, f. (gl. n. barkakýli).

Addendum, tillæg; tilhæng.

Addere, tælle sammen, t. op, lægge sammen, sam(men)tælle, -lægge. **A.** (til), øke (med). H. D. Dertil økning, økelse. «Øgning og fradragning ere modsatte regningsarter». H. D.

Addition, samtælling (Nord. Skoletid.), optælling, sammenlæg, -lægning. »Folkeligt udtryk i alle landets (Danmarks) landsbyer og købstadsskoler«. H. D.

Additionel, tillægs-; tilkommen.

Adel, adel, m. Mk. *adelsman, *adelskap, *adelstand, *adelleg, *adle. **A. nybagt**, brev-adel. H. D.

Adept, in-viet; mirakel-maker; gul'maker.

Adfærd, *åt-færd, tilbor (d)(u'), m. **Slet A.**, ufær(d).

Adgang, tilgang, m., tilgjænge, n. **De har alle lige A.**, *dej er alle like nær. **Der er A.**, *der er in-gjængt.

Adhæsion, ved-hæng, vedhæng(en). Mk. *klæssing(e) og *klejming.

Adhæsiv, vedhængende, *klejmen, klejmsam, *klæssen, -sot.

Adiafora (Nibbelting), mellemting (Fr. H.), likegyldige ting. Fr. H.

Adieu, se Adjø.

Ad instar, efter, i likhet med.
Ad interim, intil videre, midlertidig, for en stund.
Adjektiv, tillægsord.
Adjunkteret (Pers.), med-hjælp, -hjælper, -arbejder.
Adjunkt (eg. Medhjælper), med-lærer? hjælpelærer (Lm.); under-lærer, mots. over-l. el. rektor (leder); jfr. **Under-** og **Over-Toldbetjent**. Bægge deler at forstå som lovtagne (officielle) navn på lærere og tollere.
Adjutant, hjælper, ærend-sven (ær vel for lægt); sende-man el. -sven? bud-førende, -bærer?
Adjø, far vel, lev vel.
Adkomst, åt-kome, f., tilgang, m. (gl. n. tilgangr), tilkome f.
Ad libitum, efter tykke (Behag).
Ad mandatum, efter pålæg; med ful'-magt.
Administration, styrelse, æmbeds-s., styring, f., ledelse, over-tilsyn. **Sætte** (Bo, Gods) **under A.**, sætte under (tredje mans midlertidige) styring, ɔ: under formynderskap. **Boet er sat under A.**, boet er taat fra ham; han er gjort umyndig? Jfr. **Bestyrelse**, **Forvaltning**.
Administrativ, styrelsen vedkommende; styrer-, styrende? (mots. lovgiver-, -givende. **A.** (**Magt**), ful-gjærande, Lm., ful'-byrdende, ut-øvende. Jfr. **Exekutiv**.
Administrator, styrer, forstander, førestandar, leder, forman (i retten), ordfører; *rådsman (t.: **Forvalter**). Jfr. **Forstander**, **Bestyrer**.
Administrere, styre („forvalte"), lede. **A-ende Direktør**, leder? tjenest-gørende leder? forman?
Admirabel, ypperlig, makeløs.
Admiral (bedre: **Amiral**), flåte-fører, sjø-hærfører, skips-h., over-h. til vans; flagmann el. -hærre. H. P. S. Jfr. **Flagskib for Admiralskib**.
Admiralitet, sjøværns-råd. H. P. S.
Admiralskib, flag-skib(p). H. D.
Admirere, undres over; højagte, se op til; (**hyperbolsk**), tilbede; *bisne på, finne ypperlig, f. makeløs.
Admiration, undring, højagtelse (Tilbedelse).
Admiratør, se **Beundrer**, som nu brukes. „**Han er Beundrer af N. N.**«, han finner N. N. ypperlig, makeløs, finner N. N. så god (»N. N. er god, han«).
Admissibel, som har adgang; tilstedelig (f. e. til hoffet).
Admission, adgang, inlatelse.
Admittere, gi(ve) adgang el. tiltræde? Jfr. **foretræde**, **sammentræde**. Mk. late in, lukke el. *slæppe in.
Admonere, påminne, minne om, m. på; **irette-sætte**, vare ad. Jfr. **Formane**.
Admonition, påmindelse, advarsel. **Streng A.**, *varnagle. Sv. varnagel. Sætje nåkon ejn varnagle føre. Jfr. **Irettesættelse**.
Ad notam, til eftertanke.
Adoptator, val(g)fa(de)r, knæsætter?
Adoptere, lyse i kul' og køn, kul-lyse (H. P. S.), ætlede, *æt-lej(d)e, (-de), ætlyse (H. P. S.), æt-kåre (H. D.), knæsætte, (H. D.). Gl. n. ættleiða. **A.** (**Forslag**, **Tanke**), gå in på eller med på, opta(ge).
Adoption, æt-led(n)ing (Molb., S. Grundtv., H. D.), knæ-sæt(n)ing, H. D.
Adoptivbarn, (en) knæsætning (H. D.), (en) ætledning (H. D., Molb.). Gl. n. knésetningr, **Fosterbarn**; ætleiðingr, ættleiddr maðr. **A.-Søn**, **-Datter**, val(g)- el. foster-søn, -datter, ætledet s. el. d. H. D.
Adorere, høj-agte, tilbede, dyrke.
Adressant, **-sent**, brev-sender, avsender (av brev. Dansk postlov 1870. H. D).
Adressat (til **Brev**), mottager, (den) tilskrevne.
Adresse, 1) (f. E. **paa Brev**), utanpå-skrift, f.; (**Bopælsbetegnelse**), ophålds-sted, værest. (H. P. S.), bosted, bustad„ m. Utskrift kunde dog brukes i bægge tydninger, likesom Ordet **Adresse** selv har bægge. **Min, hans A. er**, min, hans utskrift (uttapå-s.) er osv. 2) henvendelse (rigtignok tysk), tilskrift; (**saasom til Kongen**), helsar-brev (Lm.); brev (Lm.); (**som Svar paa Trontale**), svar-skrivelse (til kongen); ellers: takkebrev (el. -skrivelse), æres-brev, hyldings-b.? (alt efter inhållet el. tilføret, »anledningen«); uttalelse, ordsending (gl. n. ordsending, mundtligt Budskab); bøn-skrift, bøn-brev, brev, n., skriv, n., klage-skrift, k.-brev; (**til Regjeringen**), manings-brev (Lm.), uttalelse.
Adresseavis, *lyse-blad? (i likhet med *lysebrev, **Befjendtgjørelse**, jfr. **Plakat**). Jfr. og *lysing, **Befjendtgjørelse**, lysings-blad, -tidende?
Adressebog, vejviser (Kristianias, Kjøbenhavns), bustad(s)-bok?
Adressebrev, åpent brev, følge-b., bustadb.? (ɔ: som opgiver mottagerens bosted m. m.).
Adressebehat, ord-skifte om skrivelsen, svaret (til kongen), *svar-rådlag? *-rådlægging?
Adressekalender, vejviser (til at finne opgivne personer).
Adressekontor, lysings-rum (Lm.), l.-stue? lyse-stue?
Adressere, (**Brev**), stile (til den. el. den), henvende, sende, styre, rette; sætte utskrift, skrive utskrift, påtegne, stedvise (H. P. S.). **A—t til**, med utskrift til.
Adroit, *sløg, fin; hændig.

Adskille, *skilje, sundre (ar), avsundre (dv. sundring, f.) **Adskilles**, *skiljast, s. åt.
Adskillelse, *skilna', *skiljing, -ning, f., søndring (gl. n. sundran, av sundr, ɔ: sønder); (Grændse), avskjel, n. (ski-); (Skjemist), ut-skilning (Lm.); (Skjelning mell. sammenstillede Ting), skje'l (n. og f.) Gjære s. på, ɔ: **adskille**. Få s. på, ɔ: faa Rede paa (ski—.)
Adskillige (forskjellige), *ymise, ømse(y). Jfr. Forskjellig.
Adskilt, *skild, *skilder åt: dej va' skylder åt.
Adspredt, *tanke-vil', *drøymen. Jfr. „Forvirret".
Adstadig, *stadig, *ålvårsam. Jfr. Sindig, Rolig, Ærbar.
Ad undas, til buns; i vasken. H. P. S.
Advarsel, varsels-ord (Lm.). Se Formaning, Irettesættelse. (Advarende Exempel), spejel, m. (»spegel«) ɔ: Speil. **Tage A. af**, spegle seg, spejle sig (i).
Advent, komme, tilkommelse. **Søndag i A., første, anden**, søndag før jul o. s. v.
Adverbium, bi-ord (H. D.), måtes-ord (mådes-ord) H. D. Bedre æn biord, som er halv tysk. Med-ord? (ɔ: med-tillægsord, da adj. og adv. egentlig er ét, efter meningen).
Adversarius, motstander.
Adversen, for- el. billed-siden.
Advokat, sakfører, højesterets-s.? Når alle de, som fører saker ved under- og overretterne, sommesteds kalles Advokater, måtte de og alle kunne ha sams navn på morsmålet og hete sakførere. Efter H. P. S.
Advokatur, sakførsel.
Adytum (i Tempel), det aller-helligste, innerste; helligdommen.
Adækvat, passende, *ful'-god, ful't tilsvarende, tanke-ret. H. D.
Aerolith (Meteorsten), luft-sten? himmelsten? (d. e. himmelfallen sten. Jfr. himmel-brev; ɔ: himmelfallet b.). Jfr. Meteorsten.
Aeronaut, luft-seiler, -farer? l.-skipper. H. D. Efter t. Luftschiffer?
Aeronautik, luftsejler-kunst? luftsejling? **Aeronautisk**, luftsejler-, -farende?
Aerostat, luft-»ballon«, l.-skip. Ørst. Jfr. Ballon.
Af, av. **Ud af**, *or, (*tor, ɔ: ut-or), *ta, ɔ: ut-a'. Mk. Grejn av ejt tre. Ejn av os (altså »partitivt«). Ha' gagn av. Røjne av ejn, vænte slikt av ejn. Knap' av sølv. Haug av sand (ofte: med sand). Lej av ståke'. Toppen er av (afbrækket). Slå, brjote av (itu). Dra(ge) av (bort). De' gjek vel av (helbig). Ha pløjgd av, skåre' av. Adskillige nyere ord med »af« i svensk og dansk er fremmede i*, f. e. en Ting af Værd, en Ben af Frihed, en Slyngel af en Karl, være hadet af mange, og lignende. For ejeform (gen.) brukes *til, *åt: brødrene til (åt) åskeladden. Jfr. hatten hans Olav el. Olav sin hat'.
Af og til, *i takom, takom-til, *riom-til, *i lone-vis, *ænder og da, *då og då, *bele-millom(i), *i be'l-vis, *ymist (imist), ømsom, *stunde-millom, *stykkjom-til. Jfr. Nu og da.
Afart, grejn, f., slag, n.
Afbede, *be av (bidje av), av-bede (H. D.; sv. afbedja), gøre av-bøn (Allen). Sv. afbön. Ikke avbigt. **Det kan ikke afbedes**, de' er ikkjé å be føre(y).
Afbestille. (tilbagekalde en Bestilling), avsige. **Afbestilling**, av-sigelse.
Afbetale: **Afbetalt**, *av-kvittad.
Afbetaling (paa et Beløb), avdrag.
Afbigt, avbøn (Allen; sv. afbön), afbed, H. D. **Gjøre A.**, gøre av-bøn (E. Bøgh). Jfr. gøre undskyldning. **Gjøre afbetl. A.**, *stande skrift; *skrifte. T. Abbitte.
Afbilde (t. abbilden), *skildre, *tekne (ee), *tejkne, rete(i). **Noget Afbildet**, belæte n., skildring, f., skildri, n., tekning, f. (ej), *av-tejkning, av-re't(i), n., tavle.
Afbildning, *tekning, *måling, skildring, reting(i).
Afblege, få (fådde, har fåd'). Jfr. Blege.
Afbryde (Forbindelsen med), *slite: s. laget, ɔ: stille sig fra Selskabet, Laget; skille lag med, *brjote lag. Gl. n. slíta.
Afbrydelse, avbråt, n. (o); (**Forbindring**), av-tak (av *take av). Jfr. *av i avdrift, f., avdrævje, f.
Afbræk, skade, tap, hinder, forfang, bægje, n., hæfte, n.; skjø(d)ing, f. Jfr. Hindring, Skade. **Gjøre A., være til A.**, hæfte (-te); („især om fremmede Kreaturer, som kommer ind paa en Mands Jorder og opæder Græsset"), skjø(d)e (-dde).
Afbud, atter-båd(o), n. (atter-bo').
Afdele (inddele), *dejlde, *av-d.; (ved Mellemvæg) bålke(o), også *balke. **Afd.** (i visse Afdelinger), *skifte (skipte, skypte). **Afdelt** (adskilt ved Mellemvæg), av-bålka'.
Afdeling, 1) avdejld, f. **I to Afd.**, i *tvinningom: Eg skal ta' de' i tv. Jfr. Tvedeling. 2) (Stykke), lot(u'), m., dejl, m., dejld, f., stykke, n. 3) (særskilt Rum), lote(u), m.
Afdrag (Fradrag), avdrag, n., *frådrag.
Afduget, *avduka(d).
Afdække (t. abdecken), ta(ge) av (bordet), t. ut, *duke av; gøre kænt og vitterlig, *åpendage, åpenbare; barlægge (jfr. t. lægge); klæde av, avsløre. Jfr. Blo.. **A—t**, *av-dukad, jfr. **Afsløret**.

Afdød, død, *daud, *av-dåen, *av-starva(d), *av-leden, *av-sovnad.
Affabel, omgængelig, hyggelig, nedlatende, jævn, venlig, snil, godslig, medgørlig.
Affabilitet, omgængelighet, hyggelighet, jævnhet (i omgang).
Affaire, se Affære.
Affald, skrap, n., rusk, n. (Østg.), skro't, n., slark, n., snusk, n.; (Levninger), av-fal, n.; (tilovers blevet), *av-gang; (bort-feiet), av-sop, n.; (af Korn), hære, n.; (ved Slagt), av-rått(o), n.; (ved Sagstur), mask, n.; (af Kreatur), jfr. Afslagtning. Gjødsel, Møg; (Fnas, Pluk), nup', n. **Aff. efter Maaltid**, bordmål(o). **Aff. af Frugt**, skul, m. (f.); (af Mad), skuler, f. fl. **A. af Lin**, *to-agner. fl., (oftere) toe-agner. **Smaat A. af Halm, Hø**, bås'(o), n., måd'(o), n., flo's(u'), n. Jfr. ro's(u), *ras, n., *rejst, n. Jfr. Levninger. **Bestrø med A.**, båse(o), bøsje(y).
Affatte, (t. abfassen), stile, ar. (dv. *stiling, **Affattelse**, og stilar, m., Forfatter), sammen-skrive, sætte op. **A. skriftlig**, *brev-gjære.
Affattelse, skriftlig, *brev-gjær(d), (brev)-gjæring, f.
Affekt, (sins)-rørelse, op-brusning, vrede, kok, hete, varme, (sins)-oprør.
Affektation, til-gjær(d), f. (Lm.), efter-apelse; usanhet; u-natur, unaturlighet, læst, m., læte, f.; søkt, paataget lag (»væsen«), forskruet adfærd. Jfr. Forstillelse, Mine, Hylleri, Skin. **A. i Sprog-et**, knoting.
Affektere, skape sig, late som, *læst, gi sig mine av, *gjørspå, efterape, spille (en rolle). Jfr. Anstille sig, Spille, Lade som, Foregive, Hykle. **A. Frankhed eller a. at være Frankmand**, „stabe sig som Fr." Fr. A. **Affekteret** (Person), tvungen, kunstlet, apende? forskruet, opskruet, opstyltet, højtravende, usan, uægte, søtlaten, ov-fin? til-gjord (Lm.; sv. till-gjord); (om Ting), søkt, påtagen, efter-gjort, -apet, -lignet, unaturlig, opskruet, på-smurt (utenpå-hængt); (Finesse), efter-gjort. N. M. Pet. **A. Tale**, se Fornem Tale. **Bære el. vise sig aff., stabe sig**, *gøre seg til, skape seg (til), være unaturlig, på-smurd (Lm.); *braake.
Affektion, velvilje, kærlighet, hengivenhet, yndest, nåde; sykdom, onde, lidelse, svækkelse, skade. **Hjerneaffektion**, hjærne-lidende? skade, onde i hjærnen. **Affektionsværdi**, personligt værd (mots. handelsværd, v. i køp og sal(g), køpmanspris); minne-værd? hjærte-værd (H. D.).
Affektionsret, hengiven; nådig.
Afficere, røre, virke på, ta(ge) på (med tryk på tage), lete på, svække.
Affiche, åpent (offentligt) opslag, kungørelse, *lysing, *lyse-brev. Jfr. Plakat.
Affichere, kun-gøre ved opslag, brev-lyse?
Affinage, rensning, renselse, rensking.
Affinde sig med En, stikke til en (noget), putte i en, snakke (en) fra sig?
Affinere (især Metaller), rense, renske; finsmelte. H. P. S.
Affinitet, »svoger«skap, mågskap, m.
Affirmativ, stad-fæstende, samtykkende, godkænnende, *jattande.
Affirmere, *jatte (ɔ: sige ja, mots. nægte, sige nej), *samtykkje. Jfr. Bekræfte, Bifalde.
Affordre, av-kræve. Jfr. Fordre, Forlange.
Affront, *tråskap, trås' n.; skam, *hæ(d)ing, hæ(d)e, n., *hæ(d)e-ord, hån (tysk). Jfr. Trods.
Affutage, blok-sætning. H. P. S. Jfr. Lavet.
Affældig, brøstfældig, *klår, *klæk', *svak', *skarken, klejn, *kle'n, klen-voren, *klenfingen, *klensleg, *låk, *al', kroksen(u); (udlevet), ut-levd(i), *ør-gamal, *komen i ør-ældre; jfr. Alderdoms-. Mk. Afmægtig, Afkræftet, Udmattet. **Blive aff.**, givast, *skarke.
Afærd, av-fær(d), f.
Afærdige, (t. abfertigen), gøre fra sig (noget), *rej(d)e av; *gjære (en) av, *gjære avstad, sende bort, *s. av; svare, give svar, greje det (med en). Jfr. Expedere. **Aff. i Hast** (jafte), surpe (ar). S. frå seg, ɔ: jafte fra sig. S. i hop, ɔ: straabe sammen.
Afærdigelse, greje, f., rejdsle, f. (jfr. Expedition; (Skarp), av-rejdsle. f. Jfr. Irretsættelse.
Affære (Forretning), sak, gøremål; tildragelse; trætte; fægtning; (i flt.) formuestilstand. Jfr. Dyst, Stjærmydsel.
Affødning, jfr. Yngel.
Afgang (Død), *frå-fal'.
Afgangen, (afgaaet ved Døden), frå-fallen, av-leden, *av-starva(d), *av-sovnad, *av-dåen.
Afgift (Udredsel), av-gift, f., utlåge(o), f., ut-gift, f., ut-læg, n., rejde, f. (gl. n. reiða), av-takster, m.;*tol', m.(klokkar-, lensmans-, skule-tol); (af Grundeiendom), tyngsle, f.
Afgiven, *til-laten. Av lata til, ɔ: »spandere«, »levere«, skyte til el. in.
Afgjøre (for Alvor, endeligen), *gjære vis't (dej hadde gjort det vis't); (en Sag), *skilje. »S. trætte«. **Afgjørt**, *skild (skjøld, sky-), skjelen (ski-); (besluttet), føre-funnen(y).
Afgjørelse, av-gjær(d), f., visse, f., *skjelord (skil-). **Komme til rast A.**, smælle

(-smal): Nå skal det smælle. (Raadslutning), råd-gjærd., f., rådlag, n.

Afglatte, slette(ee.) **Afg. med Slethøvl**, *slethøvle.

Afglattelse, sletting, f.

Afgneden, ut-æva(d), *utmåd, *av-måd'. Gl. n. má.

Afgrund, av-grun', m., ov-djup, n.; (Styrtning, Styrtdyb), flåg(o), n., stup, n. (B. Bj.), brå-st. (C. Er.), brå-djup? ufs, f., hamar, m., bråt(o), n.; (i Vand særlig), brå-djup, kav, n., botne-løjse, f.; kåla-djup(o), n. W.

Afgræsse, *ete av, *bejte av (om buskap, hæst). **Æt—t**, *bejt', *av-bejt'.

Afgrøde (Aarsvæxt), av-grøde, n., avle, m., avling, f., *avlo'ing, åbur(d)(u'), m., (åbol). **Afg. fra forrige Aar**, gamleåringen, m., fjors-avle, m. Jfr. fjorskorn, -høj, -gras.

Afgrøfte (et Jordstykke), duke(ar). **Afgrøftet Rude el. Teig**, duk, m., rejt, f.

Afgrøftning, *duking, vejting, f.

Afgud, *av-gud.

Afgudseri: bedrive A., drive avguds-dyrkelse.

Afhandle (t. abhandeln), lægge ut (om), greje (ut), avgøre. Jfr. **Behandle, Forhandle.**

Afhandling, opsæt, skrift, arbejd (over et vist æmne), redegørelse (for noget), utgrej(d)ing, inlæg (i en foreliggende sak), under-søkelse.

Afhase (stille Rødderne fra Haserne), tene (i-ar), *hamse.

Afhaspe, *hæspe (av snælden).

Afhaare, *røjte, røsje (y – ruste). **A—t**, *røjt'.

Afhaaring, røjte, f., *røjting. Mk. hårfælling, -skifte.

Afhelium (Aph), sol-fjærne, n. (fjærnhet fra solen).

Af(h)jaske, *rej(d)e av, r. til, surpe (ar); *skjæmme ut, slurve med. Jfr. **Slurve, Sluske, Skjødesløs** (være); **Klubre.**

Afhjælpe, *råde bot på, hjælpe. »Kan ikkje hjælpe det«.

Afhjælpelse (af en Mangel), *råd-bot (rådbøte, n.).

Afhold, fråhald, n. Jfr. *frå-halden, ɔ: „som holder sig fra noget, ikke tager Del i det".

Afholde (Forretning), *halde (råd, møte). **A. fra Voldsomhed**, *av-styre (sv. afstyra). Dv. av-styring. **A. sig**, *berge seg, *hytte seg (efter t. hüten?), tøjme seg (-de). Jfr. **Beherske. A. sig fra at tale**, tægje (-tagde), t. seg; **fra at klynke, knurre** (strige), tægje (e), t. seg.

Afholden (smaatærende), *svin', *små-nøiten, små-rådleg, *fråhalden. Avhalden i * er = hindret, stanbset.

Afholdenhed (i Mad og Drikke), svin'lejk?

Afholdt, *likt, væl-lika(d), godt likt, folkekjær. Jfr. **Yndet.**

Afhugget Stykke, av-hog', n.

Afhul, av-hål(o). Jfr. **Afkrog.**

Afhylle, se **Afdække.**

Afhælde (affie) **langsomt**, sike (ar).

Afhænde, *av-hænde, *ut-vende(-e), vit're av (åv; ar); *late, l. bort, l. frå seg, *avlate, yte (dv. yteleg, ɔ: let at afh.). *Ejn lyt mangt i naudi late«. **A—det**, *laten, væg'(e)-laten.

Afhændelig, *latande; yteleg.

Afhændelse, lating, f.

Afhæng (t. Abhang), hal', n., hælling, sne(d), n., *li(d), f. Dv. *sne'-berg, -kant, -væg, ɔ: **fraa Bjergflade**, f. **Kant**, f. **Bei.** Jfr. **Straaning.**

Afhænger af (det), det spørges (om), *spørs (om), (det) hviler på. Jfr. **Beror paa, Kommer an paa.**

Afhængig (t. abhängig), ufri, bunden; underordnet. **A. af**, stående under; rød for; *under-komen (ɔ: kommen i en lavere Still.), ufrels (H. D). *Ufrels er „ikke ganske fri el. ufstyldig". Sv. ofrälse er uabelig.

Afhøste, av-loe (-loda). Av lo(d), f. Jfr. **Indhøstning.**

Afkald, *av-kal; frasigelse. Jfr. **Renoncere** og **Resignation.**

Afkastning (Affald af Kreat.), rød(y), n.; (af Kvæget, Melkevarer), dråt', m., budråt' (H. Winsn.), av-dråt', m., sæter-mat (H. Winan.). Jfr. **Udbytte.**

Afkjøle, *kjøle. **Afkjøles**, *kjølast, *kolne (gl. n. kólna).

Afkjølelse, *kjøling, avk., kjøl, m., kolning(oo), f.

Afklarere, avregne med (J. L.), gøre avregning med (J. L.), give opgør. J. L.

Afklaret, *av-klåra(d).

Afklæde, *avklæ(de). **Afklædt**, *av-klæd', *or-faren. Av *fare or klædom.

Afknappe (forminbske), *knæppe (er, te).

Afknappelse, knæpping, f., av-skjærding, f. Av *skjær(d)e, forminbske, afkorte.

Afkog (Dekokt), låg(o), m., (*bar-låg, *sorpelåg, ejne-låg); (varmt), *ba'k (f. e. ejnebak til mjølkekopper). **Låg** er ellers „en Bædske, hvormed man overgyder noget". Tjøre-, humle-, bar-, ejne-låg. Sv. lag. Gl. n. lögr (lagar).

Afkom, a'l, n., ælde, n. (ældre, n.), avælde, n., unda(n)-ælde, n.; (Efterkommere), av-kjøme, n. (avkvæme, n.; gl. n. afkvæmi), Jfr. **Yngel.**

Afkopiere, se **Kopiere.**

Afkorte, se **Korte**, **Afknappe**, **Formindske**.

Afkortning, korting, f., støtting(y), f., av-st. Av stut', kort.

Afkrog, *avkrok, krok, m., av-dele, f. (ådele), av-ra'm, m., u't-ram (av ram = *hjæl', *husk, over(y)-laup), av-reme, n., (avrymme), kvam, m. (kom), av-svejp, m.; av-dal.

Afkræfte, *arme (ut), *mærg-st(j)æle, magt-st.; (ved Sult), *mærg-svælte, tære (-de). Jfr. **Svække**, **Angribe**. **Afkræftes** (svækkes), *mærgjast ut, *dovne. **A—t**, mærg-stålen(o), mærg-sloppen, ut-talma(d), ut-vasa(d), *ut-arma(d), *magt-stålen, mærg-laus, *al'. Jfr. **Afmægtig**, **Udmattet**, **Mat**.

Afkræftelse (en **Sygdom**), mo-sot', f. (av mod, ɔ: mat'?), dovning, f. Jfr. **Slyvhed**.

Aflad, jfr. **Absolution**.

Afladelse, av-lât, n. Jfr. **Dyhør**.

Aflægre (lægge paa Lager for at forædle, f. E. Vin), lægge op? (på oplag), gæmme på? gjøjme av?

Aflægring, gjøjming, f. (av-gjøjming?).

Aflang, *av-lang („nyere Ord").

Aflæset, av-læst. J. Lie.

Aflede (Vand), *vejte (vatne' or gar[d]en, ɔ: av gårdsrummet).

Afledning (Ords, t. Ableitung), sæt-føring. H. D.

Afledsord, jfr. **Derivater**.

Afleire (efter t. ablagern), lægge i lag, l. i *flo, *flolægge; bun-fælle (botn-f.).

Afleiring (t. Ablagerung), flo-dannelse, bun-(botn-) fælling; av-lejning. Th. Kj.

Aflevere, gi(ve) fra sig, overgive, avgi(ve). Se **Levere**.

Aflevering, over-givelse.

Aflive, *av-rette(ee); *dræpe. Sv. afrätta. Dv. *avretting.

Afluffe (lidet Værelse), kât'(o'), n., kâve(o), m., klæve(e), m., hâk'(o'), n. Jfr. **Pulterkammer**; (Fæhus, især et Rum for Lam el. Kid), stækkje, n., stelle, n., bing, m., gar(d)e, m.

Aflyst (omberammet), *om-lyst.

Aflægge (ogs. = vederlægge), lønne. Efter t. ablegen, som iblant tyder lønne. „Et vel aflagt Embede". „Han er vel aflagt". **A.** (Vintertøi), *kaste.

Aflægger (t. Ableger), sætte-kvist, av-lægjar, sæt-kvist, m. Jfr. sætte i: sætje tre, næpor, potetor. Jfr. **Stikling**.

Aflæb, av-laup, n.

Aflæsning, *av-løjs(n)ing.

Afløse, *ribbe. J. Lie. Jfr. **Plukke**.

Afmagt, dânsel, dân, n., ljon, n., *uvet; *magtløjse, f., umægd, f. (ɔ: Svagheb), umægje(e), n., vanmagt, ør-mægt, f. **Falde i A.**, *dâne, uvete(i), *falle i uvet; *ljome (ar). Jfr. **Svaghed**, **Vanmagt**, **Svimle**, **Besvimelse**.

Afmale, *skildre, *måle. Sv. måla. Jfr. **Aftegne**.

Afmaling, av-måling, f., måling, f.

Afmarsch, *av-fær(d), avgang.

Afmaale (især med en **Maalekjæp**, *skant), *skante. Dv. *skanting. Jfr. *skante-byte, ɔ: Deling ved skante-mål. Se og **Maalekjæp**. **Nøie afmaalt**, *skanta(d). Det var net s., ɔ: det var nøie afm. (ifsf. vel knapt).

Afmaaling, av-mæling, f.; *høving (c: Afpasselse).

Afmeie (et Stykke af en Ager el. Eng), skjæggje, ar (eg. rake, »barbere«). Se **Meie**.

Afmelde, avsige, at're (ɔ: atter-tage. Mk. Atterbud.

Afmægtig, *arm; magtstålen(o), al', *klår; *kvit'. Jfr. **Affældig**, **Svag**, **Strøbelig**.

A., **Perf.**, *arming. Jfr. umage, m. Jfr. **Stakkel**. **Blive afm.**, *ør-mægte (or-, år-m); *or-kjenast; (af **Tørst**, **Hunger**, **Barme**), kjene(ee), k. op, *kjenast op, orkjenast. Sv. *kina, ɔ: dâne. Dv. *kjening, Lidelse af Tørst el. Hunger; *or-kjena(d), afmægtig af Tørst. Jfr. **Vanmægte**. **Som let bliver afm.**, *dân-fængd.

Afmærket (begrændset), *av-mærkt; (med Stager?) ut-staka(d).

Aforismer, *kærne-sætninger; stre-tanker.

Afrivning, av-brut, løsreven; i brudstykker.

Afparere, se **Parere**.

Afpasse (faa to Stykker til at passe sammen), *høve, *hove (gi det rette *hov), *fælle, *sæmje; (afmaale), *måte, høve, *råme, *jamne (til), *skante; (tilbanne), *skape til. Jfr. **Passe**. **A—t**, *høvd, *hova(d), *måta(d), *avmåta', *tilmåta, *skanta(d), *tiljamna(d), *tilsamd.

Afpasselse, hov(oo), n., av-måting, f. *høving, til-vending, f.; (Tilbannelse), skaping, f., skapelse, n.

Afpille (blotte), *røjte. Dv. røjte, f., røjting, f. Jfr. **Pille**, **Plukke**, **Blotte**.

Afplukning, av-tining, f.

Afpolere, se **Polere**.

Afpræg (jfr. t. abprägen), avprænting (av). Lm.

Afregning, av-rekning(ee).

Afrette (t. abrichten), op-lære, tæmme (in-ride, in-køre), skole (Molb.: „i Ridekunsten"). I * er skule = „oplære i Skolekundskaber". Jfr. **Dressere**.

Afretning, ta'm, n., tame, m.

Afrids, (t. Abriß), *rissing, av-re't(i), n., *av-tejkning, av-tak, n. Jfr. **Afbildning**.

Afridse, (t. abrißen), rete(i) (ar), *risse, *tekne, *skildre (av).

Afrunde, *runde (av), *av-r., *nuve (nyv—nauv—nâve',o), nyve (er, -de), kuve (ar).

Afrundet, *runda(d), *rund. **Bel afr.** (føldig, vakker, om Dyr), jam-bola(d) (u'). **Bære afr.**, *kuve (kyve). Jfr. **Afstumpe.**

Afrydde, rødje. v, (-rudde), *rejnske, trøsje(y); (pille af, blotte), *røjte. Se ellers **Rydde, Oprydde.** **A—t**, av-rud; *røjt'.

Afrydelse, rødning(y), røjting, f., røjte, f., *av-snøjding. Jfr. **Blottelse.**

Afryste, *riste, skake (av, ned). Jfr. **Ryste.** **A—t**, av-skjæken (*skake—skok).

Affats (t. **Absatz**), (i **Have, Trapper**), av-sæt (Molb.); (liden **Flade** som i en **Trap**), *pal', *tram (L. Kr. D.). **A. i en Bjergside**, *ufse-lag (*upse-lag), lægd, f., hylle, f., hjæl', m.; (mell. **bratte Klipper**; **smal Flade mell. Klipperne i en Bjergside**), to (fl. tør), flå, f. (fl. flær), skår(o), f.; (i et **Vandfald**), foss-hog', n. **A. under en Klippe**, skåre(o), f.; skorte, f.

Affavn, sakn, n., sakna(d), m.*

Affendelse, av-gjær(d), f. (gjære av = sende ut; *av-gjord = avsendt), av-sending, f. (Av-sending, m.; jfr. **Gesandt**).

Affender, sendar.

Affides (bort), *tilsides, *avleites, *av-synes; *føre(y) seg sjøl; *avlejdes, *av lej; av vejen. **Langt a.**, *langt av lej.

Affidesliggende, *av-bakleg, *av-, f. e. i av-krok, m., *av-dal, *av-bygd, av-bøle, n., av-hål(o), n., av-håle, f.

Affie, se **Sie.**

Affige (frafige fig, forsage), av-sægje.

Affindig, vet-laus(i), *galen, *dårleg.

Affindighed, *vetløjse, f., galenskap, m., van-vet?

Affive, *sige (ned, fram).

Affjælet, *såla(d). Gl. n. sálaðr.

Affiaffe (t. **abſchaffen**), *ta(ke) av, avtake (Lm.); ældre dansk: aftage), lægge av (skik), gøre ende på, lægge ned, *gjære av med (Lm.), gjære om inkje, g. til inkjes (Lm.), få av-lagt (Lm.), få ned-lagt, kaste overbord (Lm.). Jfr. **Slsife, Ophæve.** **Affiaffet ved Klage**, av-klaga(d). **A. efter offentl. Bekjendtgjørelse**, *av-lyst. Ellers *av-lagd, *ned-l., av-tæken(e); av *take av.

Affialle, skale (ar), skule, ar (av skul, n., ɔ: **Skal, Hylſter, Affald af Frugt**; jfr. **Skrælle**), fløsje, y (floste, u'), *rænske(e), *skræde. **A.** (**Poteter**), *flækkje, *skale, fløsje, *rænske. Se **Skalle.**

Affiaaret Stykke, (skur(u'), m., av-s. (gl. n. afskurðr); (libet **afft. Stykke**), tærning, m.

Affied (t. **Abſchied**), av-skjel (ski-), n., far-vel, *skilna(d), væl-far, n. (dv. v.-skål, f.); fratrædelse, avgang? avtakkelse. **A. tage**, sige farvel ta el. be f., be' væl fare, *be væl leve(i); *takke føre seg. **A. tage fra**, *skiljast frå. **Tage A. paa et Liig**

Begue, skjele (ski-). Dv. skjel-måle, f., ɔ: **Affiedsſtale** over et **Liig**, som bæres til Graven. **Har faaet A.**, er sagt op, er *skjeid ut. **Har taget A.**, har sagt op. **Give A. i Naade**, takke (en) av; **i Unaade**, sætte av. Efter Molb. heter **A. tage**: takke av; **A. give**: avtakke. Ellers finnes jo takke av i bægge mærkelser. Sv. aftacka.

Affiedige (t. [ver] **abſchieden**), la' gå, gi lov; gøre (en) fra sig, gi svar. Jfr. **Affærdige.** **A.** (**Tjenere, Arbeidsfolk**), sige op, *skjeje ut (*skje ut). Jfr. gl. n. skedja, **afflippe.** **A—t**, ut-skjed(ee), (-skjejd, -skjeja'. Jfr. **Abdicere.**

Affiedsdag, *avfar-dag. Gl. n. affaradagr.

Affiraabe, *må (av, ut; -dde). Dv. *av-mådˈ, ut-mådˈ.

Affiraabning, *røjting, røjte, f.

Affiift, av-skrift, f.

Affiræffe (t. **abſchrecken**), skræmme fra, *trøgte (»tr. hunden«), *truge, *kippe, *støkke, *styggje, av-s. (-de), *kvække, *skjærre frå. »Skjærre etter ejn«. Jfr. **Ryſe.** **Affiræffes**, ør-venast(ee), or-vonast. **A. ved nærmere Eftertanke**, *tænkje seg ræd. **Affiræffet**, *av-skræmd. *av-stygd. **Affiræffende**, *skræmeleg, av-s., *skjømeleg, *styg, *styggjeleg. **A. Syn**, skræme-syn, f. **A. Ting**, av-skræme, f. Jfr. **Skræmme, Skræffe, Fraſtøde, Bedærſtyggelig(hed).**

Affiræffelſe, skræmsle, f., var-nagle, m. »Han sætte v. føre(y) meg«. Sv. varnagel, ɔ: »varnande exempel«.

Affirælle, se **Skrælle.**

Affiy, (t. **Abſcheu**), styg', m., stygge, m., styggje, n., mishug, m., motbydelighet. »Han fek styg til det«. Jfr. **Modbydelighed.** **Ydre A.**, fye (ar), fyne -(te); (stærkere), sæe (ar), *sækte, *sæskre. Jfr. **Fy.**

Affiy, at (t. [ver]**abſcheuen**), *styggjast, *askrast (gl. n. askran, **Affiy**), ha' motbydelighet for, oprøres over. **Jeg affiyr det, ham**, han er mig ejt *styggelse (ejt *styggje, ejt *styggeting), er mig motbydelig, uutståelig. **De have faaet A. for Stedet**, *dej ha' stygst væk'.

Affiyelighed, *stygdom, styggjelse, n.

Affiyl af Madkar, skål(o), f., skuler, fl.

Affiyllet, av-skjøld (sky-).

Afflag (i tyſt Mening: **Abſchlag**), nægtelse, nej. **A. i Pris**, pris-nedsættelse, av-slag, n. **Give tvert A.**, jfr. sætje op nåsi(o) og sægje nej.

Afflaa, sige nej, nægte, ikke mot-ta(ge), *mejne, *mænke (»mejnke«). Jfr. **Fortmene en noget. A. et Tilbud**, *forsake (a. s. forsacan; n. t. saken). **De afflog det**, *dej sagdest inkje vilje det.

Afslidt, *av-mâd', ut-m., *ut-nogg(j)en.

Afslutte, ende (ar), endeligen op-gøre el. gøre færdig, *ful'-føre, *ful'-ende, *ful'ne. **A—t** (fuldendt), færdig, *ful'-ført, tilende-»bragt«, *al'. »Hans livsgjærning er al'«.

Afspøre (f. E. et Æreminde), av-duke. Lm.

Afsløvet, *av-dovna(d); (i Spøg), *kasen (eg. furnet); ut-sleten(i).

Afsmag, kjejm, m., ule, m. (jfr. *ul; ulne, o: bebærvet, bebærves), usmak, vansmak, udâm, m., motbydelighet, ulyst. **Faa A.** (som Fisk), *ulne, *kasne, *sâne, *lægne (ɔ: bli *lægen, e) Jfr. Bebærves. **Fri for A.,** kjejm-laus; *goddæmd, *rejn-d. (f. e. kop', *kjæral(d). Jfr. **Muggenhed.**

Afsmeltet, *av-smælta', av-tina(d), (av)bråna', -bræd. Jfr. **Smelte.**

Afsnit (t. Abſchnitt), dejld, f., balk, bâlk(o), m., stykk(j)e, n., lo't(u'), m.; (afskaaret Stykke), skur(d) (u'), m., (oftere) av-skur' (gl. n. afskurðr), *av-ta'k, snej(d), n. **Afsn. i Vers el. Melodi** (paa to Linier), opta'k, n., lime, m.; (paa een Linie), vend, f. Jfr. **Kapitel.**

Afsnitte, *skjære av, *karve.

Afsondre (t. abſondern), *skilje frå, ut-skille, *have frå, av-sundre, *sundre frå (gl. n. sundra). **Afsondret,** *frå-skild, *frå-havd, *frå-komen, *ejn-staka. **At være afs.,** være føre seg sjøl, sær-tæken(e), *sær-skild, *særkomen, særleg, sær-lagd, sær-havd. Jfr. sær og kvar. **A.** (fraſtilt) **Del,** frå-tak, n.

Afsondring, sundring, f. Se **Sondring** (tysk). Jfr søndre (sundre).

Afspeilung, av-spegling, f.

Afspise med (t. abſpeiſen), få ham fra sig, bli av med ham, la' ham gå med . . .

Afspærde (t. abſpannen), løse, *slækkje (ɔ: gøre *slak, ɔ: ſlap), *røme, rumme (ɔ: gøre rumt, rummeligt), fire. Jfr. **Slappe.**

Afsperring, av-stængsle, f.

Afstamme, jfr. **Nedstamme.**

Afstammelse, -stamning (Nedſtammelſe, Herkomſt, Deſcendens), av-byrd (Molb., H. D.), byrd, fødsel, æt, æt-føring (Dr. Viborg). Jfr. **Herkomst.**

Afstand, frâstand, n. **I lang A.,** *på langt hald. **Afst., hvori man kan se en vis Gjenstand,** syn, f., båt-, land-, segl-syn. Kome i land-syn, ɔ: sine Land. **Længste A., hvori man kan sine Land,** land-te'md(i), f.; land-te'm, m.

Afstaa (overlade), *av-late. Han avle't garen. **A—et,** op-laten (-leten). Jfr. **Overlade.**

Afsted, *av-stad (av-sta', sta'), *av. *Dra(ge) av. »Han var av og fiska'«. **Lægge a.,** lægje av gar(d)e, l. i vej. **Afsted!** *Hejt! (ɔ: driv på!) Klem på! Du må hejte på dej (ɔ: p. dem).

Afstemme, Afstemning, se **Stemme.**

Afstikke, avmærke, *ut-stake; *mærkje av. **Afstikkende** (t. abſtechend), ulik, påfallende (efter auffallend?). Jfr. **Stikke** (af). **A. i Farve,** av-let'(i). **A. Færd,** særlingsfærd. H. D. **Noget vist A.,** frâmærke, n.

Afstikker (Udflugt), kvârve, f. (av *kværve), av-steg(i), n., (gøre) et *svint-ærend, (g.) en utvikelse (N. M. P.); rejse op-om (der og der). J. Lie. Jfr. **Udflugt, Digression.**

Afstraffe, se **Straffe.**

Afstubbe, *korte, *stytte (stut' = kort), skære av. Jfr. **Afstumpe, Afrunde.**

Afstukken (Vei), *av-staka(d).

Afstumpe, *stubbe av, *stytte, kuve (ar), nuve (nyv—nauv -nâve',o), nyve (-de); (ſløve), *døjve (æggen, kanten), *ukvæsse. Dv. *stytting, *nyving, *døjving. **Afstumpes,** *nyvast, sljoast (av sljo, ɔ: ſløv). **Afstumpet,** *stubben, *stubbot, *nuv, *nuveleg, *nuvot, *nuva(d), *kollot, *kuven, *kuva(d), *kuvot, *snuppeleg (av snup, en Stump), *snuvot, od'-laus, od'-løs (H. D.), døvet, *døjvd. Jfr. **But, Konveks. Bære a.** (afrundet), *kuve, *kyve. Dv. *kyving.

Afsvidning, *sviding.

Afsværge, *sværje av. Dv. *av-svoren.

Afsynkning (Afløb for Vand paa Markerne), av-seg(i), n. Av *sige (-sejg, -sege', i).

Afsætning, *av-sætna(d), *sælna(d). D'er søknaden, som gjærer sælnaden.

Afsørget (opgiven ſom tabt), av-sørgd(y): »Han var rejnt avsørgd, då han kom hejmatter«.

Aftage (v. n.), *minke, *drage i minken; (ſtilles), gi sig, stilne, *smække, *dabbe, *davre, lægge sig (jfr. Sagtne, Lindres, Formindſtes, Standſe, Dovne); (om Vind), *salle, *salne (jfr. Formildes, Stilles, Sagtne); (ſvækkes), *tase (ungdomen rasar, alderdomen tasar); (om Smerte), svane, ar, dvine, ar (jfr. Lindres); (dæmpes, f. E. Kulde), *slå seg. **Aftage—tiltage,** minke — mone(u'). **Aftagende Maane,** minkande måne. Jfr. Svinde, S. ind, Indſvinde, Formindſtes. **Aftagen** (bortagen), av-tæken(e). **A. Del, a—t Stykke,** av-tak, n., av-takster, m. **Aftagen, en,** mink, m., minking, f. **A i en vis Grad,** *minke-mon.

Aftagelse (Fratagelse), av-tak, n.

Aftale, av-tal, n. (avtale, a, f. og avtale, m.), ord-skjel (ski-); (Overenskomſt), sæt', n. (gl. n. sætt, f.). **Gjøre A.,** ord-skjele (ski-).

Aftale, at a. (beſtemme) **noget,** *tale av, *snakke av, lægge over, bli forlikt(e) om,

ord-skjele (ski-)ɔ: træffe nærmere Bestemmelser. Jfr. Forhandle. **A. forud**, skjepe (ski-).

Aftegne, *skildre. Efter t. schilbern. „Eg male Skjolde (Schilder)".

Aftegning, *avtejkning, *av-tak, av-re't(i), n. Jfr. Afbildning, Portræt.

Aften, *aftan (æfta), dag-sæt(e), n., kvæld, m. Gl. n. dagsetr. *Aftan el. *Æfta er eg. den hele eftermiddag. **Om Eftermiddagen**, *om æftan. **I Aften**, *i aftan, *i kvæld. **Iaftes**, *igår kvæld, *i kvæld (når talen er ikke om nærværende kvæld el. dag). **Iforgaars aftes**, førre(y) kvælden, *i før'-kvælds. **Imorgen Aften**, *annan kvæld. **Om Aftenen**, *om kvælden. **Til Aftenen**, *til kvælds. **Langt ud paa Aftenen**, *langt å kvæld. **En af de sidste Aftener**, *ejn kvælden. **Blive Aften** (mørkne), *kvælde (kvældast), *hyme (hymast). Sv. qvällas. **Blomst, som lukker sig imod A.**, sæve, f., kvæld-sv.; kv.-svævling, m. (-svøve), *nat sæve. **Græsning ud imod A.**, kvælds-oft(oo), f., k.-bejte, n. **Oppefibden om A.**, kvæld-sæte(e'), f. **Solstik om A.**, kvæld-sol, f. **Spunig tidlig om A.**, kvæld-sæv (*k.-svævd). Motsat *kvæld-vak (-våk).

Aftenbakke, se Flaggermus.

Aftenbøn, *kvælds-bøn, k.-suk', m.

Aftendragt, kvælds-ham, m.

Aftenfugl, kvæld-fugl, m.

Aftenkjøle i Luften, kvæld-kjøle, f.

Aftenrøde, kvælds-råde(o), m., kvæld-råd(o). Lm.

Aftensalme, *kvælds-salme, *k.-vers, k.-sång(o), m.

Aftenskjær (Luftens Udseende om A.), kvælds-le't(i), m. = k.-råde(o), m.

Aftenskumring, se Mørkning.

Aftensmad, kvælds-mat, m. Jfr. Aftensmaaltid.

Aftensmaaltid, kvælds-mål, k.-vær(d), m. (-væl, -vor[d]), *nat'-værd (-vord).

Aftenstille, kvælds-dus, n., ɔ: at Uveir stilles om Aftenen.

Aftenstund, kvælds-mund, n., aftan-stund, f., kvæld-st.; (Arbeidsstund fra Middaften til Aftensmaaltidet), kvælds-øjkt, f.

Aftjene (klarere en vis Udgift ved Arbeide), *tene op.

Aftning (Skumring), kvælding, f.

Afto, se To.

Aftryk, av-prænting, f. **Særskilt A.**, særtryk. Fr. Krebs.

Aftræde fra Embede el. Bestilling, takke av, gå av. Jfr. Abbicere.

Aftrækker (paa Gevær), næme, n.

Aftægt (Føderaad af Gaard), håld, n., forlåg(o), n. pl. (folåg, -laug), føde-råd, f., liv-aure, m. (livøre. B. B.), kår(o), n., op-sæt, n., fålge, f. (o), nåt(o), n. (av *njote). Dv. hålds-folk(o), -man,-kåne(o), -enkje (jfr. *kår-folk, *fålge-f.); hålds-brev (ɔ: Fællaugs-Kontrakt). **Fri for A.**, kår-fri(o'), nåt-f.(o'), fålge-f.(o). Jfr. Føderaad. **Aftægtsfolk**, kår-folk. B. B. **Stue for Aftægtsfolk**, livøre-stue. B. B.

Aftærste, se Tærste. **A—t**, *av-trusta(d), *av-træskt.

Aftøet (snebar), *av-tøja', av-bær'(e). Dv. avbærre, f. (bar Mark, Plet, hvor Sneen er aftøet).

Aftørre, *turke. **Aftørres lidt**, *av-dæggjast (av-dægne). Av dåg'(o). **A—t**, av-tårna'(o), av-turka', *av-dægd (eg. afbugget); (fri for Vand), *av-vatna'.

Aftørring, turking, f.

Afvaskel, av-skjøld (sky-); (udvandet, afskyllet, om Farve), *av-vatna'.

Afvei, av-lej, f.; av-væ'g(e), m. „Meget figurlig". Jfr. rang-stæmne, f., ɔ: fellagtig Retning.

Afvende (afværge), *av-vende.

Afvexle (variere), *skifte, omsne(y), *gjære skifte på, skifte om, s. på. Fløjta vil ikkje skifte (tonen). Det hæv skift om. Me får skifte på, ɔ: komme med noget Nyt. Jfr. Vexle og Skifte.

Afvexlende (adj.), *skiftande, *skifteleg, *omskifteleg, *u-jamn, *skjels (ski-), ɔ: ikke altid ens. (Adv.) skifte-vis, omse(y), *ymist (imist), av og til, op og ned. Sv. omsom. Jfr. Forskjellig. Jfr. *flage: det flagar i fossen, „naar Lyden i den høres stiftevis stærkt og svagt". Det flagar i kroppen, ɔ: der gaar enkelte Nyskelser el. Strømninger gjennem Legemet.

Afvexling, *ombyte (L. K. D., Lm.); skifte, n., skifting, f.; byte, n; sed-skifte, n. **Til A.**, *før ej sede-brigd, f. (sedar-). Jfr. Forandring, Vexel, Vexel-, Omvexling.

Afvige fra, brigde frå. Lm. **Afvigende** (forskjellig), *av-brigda'; (besynderlig), *av-bragsleg.

Afvigelse, av-brigd, av-brigde, n., av-bråt, n. (o), av-vek(i), n.; (afvigende Tilfælde), undan-tak (jfr. Undtagelse). **A. i Fremgangsmaaden**, av-brøjting, f. **A. i Stil og Brug**, av-brøjte, n., avbråt, n. (o), avbrigd, f. **Uvæsentlige Afvigelser**, små-brigde, n.

Afvikle (t. abwickeln), *greje (ɔ: rede noget Forviklet), *tove op (ar); (et Foretag), slutte, avslutte, gøre fra sig.

Afvise, vise bort, vise av (Lm.); (jage bort), vise væk'; (Kærpt), *bite av. **Afvist med Grovhed**, av-beten(i).

Afvisse Smuds, *turke.

Afvisning, **Skarp**, av-bet, m. (i).

Afvænne, av-mødre (amø're), ɔ: stille fra Moderen. Jfr. mødre, ɔ: la' patte, la' (lammene) følge mo'ren. **A—t**, *av-vand; frå-v. Av *vænje (—vande). **A. Barn** (i Sysg), av-mødring, m. (eg. om en ung sæl).

Afværge, *av-vende, *værje føre(y), live føre (u-ver f. e.). Gl. n. hlífa. Jfr. **Forebygge, Værge, Beskytte.**

Afværdring (Slags), grejn, f. (også om **A.** af Sygdom).

Age (med Hest), ake (æk—ok—æke'), kjøjre æg.

Agenbe, alter-bok. H. P. S.

Agens, virkende kraft; virke-middel (H. P. S.), virkende (et)?

Agent, »forretnings-fører«, ful'mægtig, mellem-man? ombud, ombudsman (Molb., H. D.), handels- el. køpmans-ombud? handelsrejsende. Sv. ombud, ombudsman. Jfr. **Repræsentant, Kommissionær. A. for Træskjæhandler til Jydske af Tømmer**, timmer-mærker(ø). Østg.

Agentprovision, ombuds-løn? -penge? Jfr. **Agent.**

Agentur, mellem-manskap, ombuds-yrke?

Ager, *åker. Jfr. **Afgrøftet. Liden A.**, trø(d)e, n., rejt, f. (næpe-trøe, n.-rejt), *rejte- (rejtar-) bot, f., -åker-flæk', m., å.-læp', m., å.-spot', m. Gl. n. reitr, sv. vret. **Gjenlagt A.** (Hvideland), ækre, f., atter-læge(e), f., åker-lægje, n., -kjælve, f., *kjolve. **Nybrudt A.**, ny-lænde, n., ny-bråt, n., åker-bråt (bro't), n. **Ager og Eng**, jord-vej. **Del af A.**, åker-tejg, m. **Agers Ombytning**, åker-skifte, n., å.-byte, n. **Agers Omplysning**, åker-kjøjring, f. — **Jord, tjenlig til A.**, åker-lænde, n.

Agerbrug, åker-bruk, n., jord-b., gårds-b.

Agerbruger = **Agerbyrker**, jord-bruker, gård-b., bonde.

Agerbrydning, åker-bråt(o).

Agerbrytning, se **Agerbrug.**

Agere (labe som), *lejke, læst (dej læst være kjæraster), ɔ: forestille, efterligne en Pers.; spele, ar (e) („kun i enkelte Forbindelser, som i sp. Bas, Mester"), iltæst. Jfr. **Anstille sig, Forstille sig.**

Agerjord, åker-jord, f.

Agerland (Englant om Agtr), åker-rejne, f., *å.-land.

Agerlaal (Brassica campestris), bræst-kål, n. (*præst-k.), åker-k., n., å.-blom, m.

Agerland, *åker-land.

Agermaal, *skår-mål. Jfr. **Skjære Korn.**

Agern, ejke-nåt(o), f., åkorn, n., åkal', m.

Agerpibe (Galeopsis Tetrahit, Hanetro), åkre-pipe, f., dåe, m. (dæe, dæ, dæn, dær, dove, døjn), kat-nås(o), f., k.-måsle, f., måsle(o), ho'l-næsle(o), svart-ange, blind-mykju, dæ-gras, blind-næsle (Dr. Sch.), gu'l-auge, kvit-auge, menne-larve (Dr. Sch.).

Agerrulle (Tromle), rul', m., ko'k-stok', m.

Agersennep (Sinapis arvensis), senap, n., *åker-s. (åker-kål, bræst-k.), mustar, m. (eng. mustard).

Agersnarre, 1) (Fugl), åker-rikse, f. (akerrikse, B. B.), *åker-høne; 2) (Plante, Galium Aparine), tene(i), m. (tenar, tenarv), klængje, f., k.-gras, friar-gras, n., hangar, m. Sv.*tina, tinor.

Agerstykke, afmaalt, *åker-mål.

Agersyre, jfr. **Skræppe** (Rumex).

Agertillæg (=Udvidelse), åker-skjøjt, m.

Agervidde, åker-vid', f.

Agglomerat, klump, dynge. Jfr. *mørje, floke, m., vase, m.

Agglomeration, sammen-dyng(n)ing, -hopning.

Agglomerere, sammen-dynge.

Aggregat, røre, alle-hånde, hop (ophopning), dynge. Jfr. **Hob, Masse, Dynge.**

Aggression, se **Angreb.**

Aggressiv, som går på, g. løs på (ɔ: angriber), pågående? påtagende (som tar på, t. fat på), søkende (ɔ: som søker folk, t. d. søkende hund); jfr. olm.

Agilitet, raskhet; hændighet.

Agio, op-gæld (efter t. Aufgeld; som gives imellem ved Bytte af Pengesslag), ut-jævning, mellem-penge, mellem-gift? åbot (Molb.), til-gift. Sv. mellangift. Jfr. *millom-lag, ɔ: **Mellemgift i Byttehandel. A. betale**, jfr. gi(ve) i bytte, gi imellem.

Agiotage, børs-spil; åger *med gælds-brev?

Agiotere, ågre med gælds-brev?

Agioteur, børs-spiller.

Agitation, 1) æggelse, op-æ., øsing, f. (G. A. Kr.; gl. n. œsing); *stræv (tros-, mål-s.); vækkelse? (vækkjelse, n.), folke-v.; kvejk, m., kvejkjing, f., kvejkuing, f., kvejksle, f., fjælging, f.? (*fjælge). Jfr. **Opbydse.** 2) uro, gæring, op-styr; bølgegang. **A.** (saasom til Bedste for en Pers.), tilstelling.

Agitator, urostifter, *uro (jfr. **Perpendikkel**), ægger, op-æ.; stræver, stor-s ? (jfr. kannestøper?); vækker (jfr. vækkjar, m.), folke-v., også folke-leder (folke-lejdar, Lm.); kvejkjar? øsar, m.?.

Agitere, vække, strøve, øse (-te), *ø. op, øle (-te). Jfr. »fange mennesker«, »vinne sjæle« for . . . **Agit.** (for En), lirke, kvejkje (-te)? arbejde for; strøve for. **A—t**, vakt, ægget; (i stærk Bevægelse), oprørt, i oprør.

Agn, agn, n.

Agnat, fa(d)er-frænde, fædre-f., fæderne-f. (H. D.), mans-ætling, fars-æt? -ætling, i likhet med mor-æt (mors-æt); *skylding

på far-sida, frænde på far-siden, i likhet med moderne-f.? I * fa'r-folk (fars-f.), ɔ: Fædreneslægt. Jfr. **Kognat**, mor-frænde (ɔ: ættet fra En med Kvinde til Mellemled). **Agnater**, *far-folk (mots. *mor-f.).

Agnatisk, på far-siden (f. e. a. **Arvefølge**), på mans- el. sværd-linjen?

Agnhold (paa Fiskekrog), agn-hald, n., agnor, f. (ɔ: Gjenhage), hålv-år (o'o'), f. (eg. halv-or, ɔ: Halvpil).

Agrasse, spænne, n., sol(gje(y), f., krampe (H. P. S.), krok, hægte.

Agrarisk, jordbruks-, om jordbruket, jord-, utstyknings-. **A. Lov**, landbo-lov (H. D.), l. om jordbruket.

Agrement, lunne, m., lunnende, n. Jfr. tilliggelse ved en gård, herligheter (som eg. er tysk; herlig er dog godkænt i *). Jfr. Herlighed, Fordel.

Agrikultur-Kjemi, ænme-lære for landmæn, jordbrukerens ænme-lære? landbruks-»kemi«. A. Rosing. (Skillekunst).

Agronom, jord-dyrker; jordbruk-kyndig, åker-k.? gårdsmester? Jfr. Forstmester, ɔ: Skogmester (hylonom? !)

Agronomi, jordbruks-lære? jordbruker-l.? akerlære? landbruks-l.?

Agronomisk Skole, Høiskole, landbo-skole, -højskole. H. D. **A. Tidende**, landbo-tidende. H. D.

Agt, 1) (Anseelse), mæting, f., se Agtelse; 2) (Opmærksomhed), gaum, m., åt-hug, m., ans, n., ansing, f. **Give Agt** (paa), *gjeva gaum (etter), *gaume (på, etter), *åt-huge. Mk. *gaumsam, *gaumlaus, gaumløjse, f. **Tage i A.**, *ta(ke) i vare, t. til vare, t. vare på. Jfr. Agtelse, Opmærksomhed.

Agte (have Agtelse for), vør(d)e, y (B. B.), *mæte; (bry sig om), vætte (ar). Gl. n. vätta, vidne, bestyrke. Mk. Han mæter det ikkje mejr æn moldi under skoen sin (æn spyt u—), el. æn som hunden gjøjr. **A. for intet**, vætte bort; (Lægge Mærke til), sjåtte (ar), gå (-dde), anse (ar), skjøjte (-te), *gjeve om. **A. paa** (rette sig efter), sæte (-te). Eg sæter ikkje, kvat han sægjer. **Værd at agte**, *mætande; (—paa), vättande. **Være at agte paa**, *sæte (-te), være sætande, være sæteleg. **Det er ikke at a. paa**, d'er ikkje sæ't på det. **Agtet**, *gjæv, (*hæv?), mæ't, vørd(y), om-v., *haurd, højrd (ɔ: hørt), *trud. Jfr. Anseet.

Agtelse, vøre, f. (vyrde), *vørna(d), vørn(y), *agt, f. ære, f. **Borgerlig A.**, ære.

Agter (Adv.), 1) (paa Stedet), bak; 2) (til Stedet), *at. **Til Agters**, *til atters. (*Atter, ɔ: tilbakegang. Atte(r)-kast er tilbake-kast, atte(r)-båd(o) er atterbud, tilbake-bud, avbud; *atte(r)vending er tilbakevending). **Gaa til Agters**, *attrast, gå til *atters. **Komme til A.**, kome til atters.

Agterbel, bakdel.

Agterende af Baad, baksko't(u'), m.

Agterside, bak-side (jfr. *bak-mejs, bæstamn, b.-lid). Jfr. Bag.

Agterud: komme a. (forsinkes), *kome at'-om.

-agtig (Endelse, t. -haft). Til subst. hænges: -*fængen, -lændt, -en, -et, -ot, -som, -voren. Lik (ikke lig) kunde vel brukes for -agtig, der intet annet passer: guttelik? bjørne-lik. Eller: -laten? okse-laten? *Myr-lændt, *bjørn-fængen, *sau-fængen; tre-en (ɔ: træagtig), brjoskot(u'), ɔ: brustagtig; grøtet (Maase, Udtale), ɔ: grødagtig; naut-en; tjuvsam, svævnsam; *salt-voren, *fjæl'voren, ɔ: fjeldartet. (I dansk vorn: smaavorn, flanevorn. Molb.). Til adj. hænges: -låten, (-laten), -lejt, -sam, -voren, -fallen, og forved ordet: i. *Blidlåten, *lang-lejt, mørk-laten, *rund-l.; (*kiv-sam), *blåvoren, *lin'-voren; tykfallen, *i-blå, *i-grå, *i-svart, i-ljos. — Også med egne ordrøter: *steinhard, *is-kald.

Agtsom, *gålig, *gåen, mon'(oo), til-synleg, vør(d)sam(y), værden(y). Jfr. Omhyggelig, Paapasselig.

Agtsomhed, gåe, m., ihuge, m., værde(y), f., værkne(y), f., vør(d), n. (y).

Agtværdig, *agtande, værdande(y), vør(d)eleg(y), *ærleg, skjela (ski-), *fagna. **En a. Mand**, ejn ære man, ejn sk. m., ejn f. m.

Ahorn, løn, løntræ. H. D.

Air, ut-seende (Skin motsat sanhet er unorsk: „give sig Skin af"). Jfr. Sfin, Mine, Udseende.

Aira cæspitosa, bunt, m. (funt, punt), bunke, m. (Sørens.), fræ-eng, dag-rap, akse-gras. sølv-g.

Aise: være à son aise, være i sit æs, ha vilje-vær; jfr. være i mak, v. i lag.

A jour: være à j., følge med (ha fulgt med), f. m. tiden, være m. t., hålde steg m. t., ikke ligge efter, ikke være efterligger, halde tråp'(o). **Ikke være à j.**, ligge efter, ligge bak-ut. **Blive, komme à j.?**, komme efter, komme. »Bonden kommer«.

Ajournere, ut-sætte; flytte fram?

Ajuga pyramidalis, *slette-blom, jonsokkol' (—oke—), gjæte-gut; smørbuk (Dr. Sch.), kjærring-kru'k. Wilse.

Ak! (t. Ach), *å! *eje (øje, jøje). Dv. *eje sig, ɔ: jamre sig. „Dette „aa" er ogsaa svensk og dansk i Dagligtalen". Utenfor den brukes gærne ak! eller o! i utrop el. tilrop. Jfr. *å jøje (el. å jøje mæg!).

Aade Al og Be, *eje, *veje (jeje) seg. Al ve! å jeje mig (B. B.). „Aa jeje mig, bet er Klokkeren i Bygden vor!" Asbj.

Akademi, høj-skole; skole (Handels-, Maler-, Kunst-A.; Ridder-, Sjøfabet-A., ɔ: skole); videnskaps-selskap, -lag, -samlag. Jfr. Universitet.

Akademisk (f. E. Borger, Lærer, Grad), borger av, lærer ved, grad ved højskole; højskole- (lærer o. s. v.)? Jfr. Grad.

Akantus, bjørne-klo.

Akcelleration, påskyndelse, tiltagende hastighet.

Accelererende, aukande (Lm.). Jfr. Retarderende.

Accent, *tone-fal', tone, tryk, tyngde (uttalens); (Egenhed ell. sær-klang?) klang-»præg«, sær-præg (i Talen f. E. pstlandsk), mål-fælle, n., mål-føre, n., mål-lydske, f., mål-brigde, n., mål (eg kjænner dejm på målet. Mk. grej-, klejs-, tid-mælt); (over en Bogstav), tone-tegn.

Accentuere, sætte tonetegn; lægge tonen el. tyngden på; tale så el. så (østlandsk, bergensk, dansk, efter særklangen neml.) **Ac—t**, med tone(n), tone-lagt el. tone-tung?, med tone-tryk; (om en Bogstav), tone-tegnet? Jfr. Uaccentueret, tone-løs, utonet? uten tone-tegn.

Accept, 1) vedtagen veksel, vedtak?; 2) se Obligation.

Acceptabel, jfr. Antagelig.

Acceptant (af Vegel), in-løser, betaler, vedtager? (av veksel, som han lover at infri); ja-tegner (efter H. P. S.).

Acceptation, vedtagelse; jategning (efter H. P. S.).

Acceptere, over-, ved-ta(ge); mot-ta(ge), gå med på, g. in på, finne sig i, la gælde, samtykke; ja-tegne (H. P. S.).

Accession, tilvækst, tilkomst (el. -komme).

Accessit, den mindre pris (jfr. Pris, Præmie); (som „Karakter"), god-kænt? ikke ille? næst-ros. H. P. S.

Accessorisk, tillægs-, under-, med- (t. d. Bestemmelse).

Accidens, tilfældig intækt, uvis(se) inkomst(er).

Accidentel, tilfældig.

Accise, land-tol'; torg-skat' (Lm.), torg-tol', port-t. (H. D.); by-tol'. H. P. S.

Accevit, brænne-vin.

Acclamation, tilrop; (ved Valg), kåring (d.); ja-rop?

Acclimatisere, hjemme-stede? vejr-vænne (H D.), sted-vænne; luft-vænne (H. P. S.). **A—t**, bleven vejr-vant (H. C. Ørst.), bl. innenlandsk, b. hjemme, b. landsegen; sted-vant (H. D.). Jfr. land-, sjø-, vejr-vant. H. D.

Accommodation, læmpelse (H. D.), høving, f.; sæmjing, f., laging, f., -else, n.

Accommodement, forlik, sæt', m., avtal, n., sæmje, f. Jfr. Akkord, Overenskomst.

Accommodere, tillæmpe (H. D.), læmpe (ar), lage (ar), jævne, ordne, *sam-lage, sæmje (-samde), *høve. **A. sig**, enes, forlike sig, bli' forlikt, få »akkord«, *sæmjast. Jfr. Føie, Lempe, Ordne, Afpasse.

Accompagnement, ledsagelse, l. med spil; tone-følge. H. D.

Accompagnere, spille med, synge med.

Accompli, ful'endt (-*enda'), ful'-kommen, *ful'-ført, -gjord, -byrdet. **Fait accompli**, ful'-endt kæns-gærning, røjnsle, f. (ɔ: Erfaring).

Akkord (Musik), sam-klang, klang-grep (H. P. S.), jfr. Harmoni; av-tal, n., sæmje, f., forlik („Nyt Ord"). Jfr. Kontrakt, Overenskomst, Accommodement. **Gaa paa A.**, tinge, prute.

Akkordarbeide, forsagt (-*sagd) arbejd. Arbejd på forsagt. Jfr. Arbeide.

Akkordere, sam-lyde? klinge sammen; gøre av-tale, *tinge (også dansk, H. D.), *prute, *fale, dagtinge, ar (eg. at »tinge« om at få »berammet« en vis dag). Ordet er både dansk (ældre og nyere), svensk og gl. n. (dagþinga). Jfr. Underhandle. **Akkorderet om**, forlikt om, *samd om, sam-råd. Av *sæmje(e).

Akkordering, *tinging, *dagtinging, (pruting, f.).

Akkreditere En hos Nogen, give fulmagt til at hæve penger, ɔ: gi (et handelshus) uttællingsbrev el. fulmagt? **Akkrediteret**, god-kænt, ful'gyldig. Jfr. Autoriſ. **A—t** (Miniſter), ful'mægtig m. (H. D.); med ful-magt; ful'mægtig(-et?). Jfr. gild (ɔ: »fuldgyldig, fuldgod,« sendeman. Gl. n. gildr. Sv. gill.

Akkreditiv, ut-tællings-brev? **Konfirmeret A.**, vedtaget, stadfæstet.

Akk(o)uchement, forløsning, fødsels-hjælp.

Akkuchere, forløse.

Akkuchør (eur), fødsels-hjælper; (-øeuſe, fødselshjælperske, jord(e)-mor, *ner-kone (o=å).

Akkumulere, dynge op, hope op.

Akkurat, nøje, punktlig; *gran', tydelig, grangivelig (H. D.); *skilleg, skil-viseleg. Jfr. Nøiagtig. (Adv.), netop; skjele (ski-), ɔ: skellig. Jfr. Netop og Ganske.

Akkuratesse, omhu (H. D.), grangivelighet. H. D. Jfr. Nøiagtighed, Punktlighed, Omhu.

Akkvieſcere ved, la' sig nøje med, la' sig *lite med, ta' til takke med, ta for god, finne sig i, la' det bli (dermed), slå sig til ro med, være nøgd. Lm.

Akkvisition, *vinning, fangst, bate, m., fund, m. Jfr. Bytte, Fangst.
Akotyledon, frøbladløs.
Akrobat, line-danser. Sv. lindansare.
Akromatisk, *farge-løs, let-laus (i), uten farge.
Akropolis, øvre-stad(en) (i likhet med øvre-fæstningen i Krist.); opstaden, højstaden; høj-borg(en). H. P. S., H. D. Jfr. *op-, såsom i Op-dal, Opstad, Optun, Opaker, ɔ: højtliggende dal, aker.
Akrostikon, tværstav(n)ings-vers. H. P. S.
Akt, (høitidelig) gærning („Handling"); (Parlaments-, Forbunds-), lov, vedtag(else); (i Retssager), brev-skap, in-læg; (i Skuespil), gærning. („Handling" er unorsk likesåvel som „Akt"); spil? **Akt i Skuespil**, skifte? bålk, m. (ɔ: skilleveg). Tæppet er her skillevæggen. Tiden mell. dets op- og ned-gang er da og bålk ell. skifte. **Akt og Scene i Skuespil**, *bålk og *brik (ɔ: hoved- og under-avdeling. Lm.). Mk. lot'(u'), *dejld, *bålk, stykke, *grejn og av-grejn. Jfr. Optog og Scene. **Akter** (Aktstykker), brev, brevskap, papir(er).
Acta: Lægge ad acta, lægge på hyllen, henlægge, lægge bort, l. til side. „**A. eruditorum**", lærde tidender. **A. sanctorum**, helgeners levnet.
Aktie, lod' (H. D.), lot(u'), m., lod-seddel. **Bank-A.**, bank-lodseddel. Også = inskud (i et fælles foretag el. forretning), med-ejendom?
Aktiebrev, lod-seddel (Molb.); *lo't-sætel (u'-e), l.-brev. Sv. lottsedel.
Aktie-Eier, lod-tager, l.-ejer, del-ejer (L. Kof.); jfr. lot-man(u'). Sv. delägare (og bolags-man).
Aktie-Foretagende, lod-tækts-foretag. Efter H. D.
Aktieselskab, lot-lag(u'), bolag, L. Kof.; egt. svensk, men optaget i dansk og i norsk. **A—s Eiendom**, sam-eje. H. D. Jfr. sam-ejge, f., -ejgn, f.
Aktietegning, lot-taking (u, Lm.), lodtegning (H. D.), lod-tækt. H. D.
Aktion, gærning; fægtning; (Gebærdesprög), spil (jfr. Gebærde og Minespil); (i Malerkunsten), liv, livlighet; (for Retten), tiltale, klage; stævning; sak.
Aktionere, tiltale for retten, sætte under tiltale, in-klage, sak-give. Jfr. *saksøkje, stævne.
Aktionsordre, påbud om (av) tiltale?
Aktionær, lod-ejer, lods-ejer (H. D.), sam-ejer (H. D.), del-ejer, med-ejer, *lo't-havande, *lot-man(u'), lod-tager (Molb.), lod-haver (H. D.). Sv. delägare.
Aktiv, tjenst-gørende; virksom. **A. Eiendom** (Aktiva), formue; ute-stående krav („Fordringer"). **A. Tjeneste**, tjenst-gøring (sv.). L. Kof. **Aktiva i et Bo**, in-tækt? intækts-side? ɔ: formue uten fradrag av gælden (Boets Passiva er da: gæld, utgift, utgifts-side?) **Aktiva — Passiva**, formue (ejendom) — gæld, intækts-poster — gælds-poster. Molb. har Indgjæld og Udgjæld efter d. lov og Schytte. „Boets Midler, Indgj. og Udgj." Ingæld — ut-gæld, jfr. in- og utlån, in- og ut-handel (ɔ: givende el. mottagende).
Aktivhandel, egenhandel? selv-handel? handel på utlandet? h. ut-ad? (ɔ: hvad et land selv el. ved sine egne in- og utfører. Jfr. Passivhandel, inførsels-handel? handel in-ad? „Tidligere kaldtes Udførselshandel Aktivh. og Indførselsh. Passivh." Lampe. (Passivh. = fremmedh.?). Jfr. in- og ut-handel? (el. in-at og ut-at). I likhet med in- og ut-lån, in- og ut-gæld. Jfr. Aktiv, Passiv.
Aktivitet, liv, virksomhet, driftighet.
Aktor, klager; (Citant), sak-giver, *saksøkjar.
Aktuel, gørlig (H. D.): »Arvesynd og gørlige synder«.
Akustik, lyd-lære, ljod-l. (Lm.), lyd-fangs-l. (H. D., H. P. S.), -kunst. H. P. S.
Akustiker, lyd-lærer, lydkyndig, lydkænner? lydfangs-mester?
Akustisk, lyd vedkommende, lyd-. **Akustisk Forhold**, lyd-fang. H. D., H. P. S. Jfr. rumfang, vindfang. **A. Midler** (til bedre Hørelse), høre-redskap (er.) **A. Redskaber, a. Instrumenter**, tone-redskap(er)? ljod-gagn? »Gagn« som i bakster-, eld-, væv-gagn.
Akut (Stygbom), hastig, *brå (mots. kronisk, langvarig), skarp. Jfr. brå-sot, f., brå-mejn, n., brå-fængd, b.-sykje, f. (om Kreatur). Jfr. Heftig.
Akvarelle, 1. (i Apotheker), va(t)n-»kum«; 2. (Samling af levende Vanddyr og »Planter i Glasbeholder), *fiske-bygd? -hejm?
Akvavit, se Akevit.
Akvædukt, va(t)n-ledning.
Al- (i Sammensætninger), *ål-, som da er = al, hel (ved n.-ord), el. = albeles (ved till.-ord).
A la —, på — vis. **A la grecque**, på græsk vis, på sin græsk.
Alabast, mælke-sten (H. D, som jfr. ny-isl. mjólkursteinn).
Alaria esculenta (en Tare), *bu-tare, blad-t., lang-t. (»?«), sål, o, sø'l, skråme, f., (s.-tang).
Alarm (eg. „til Vaaben"), kal', rop til våpen; larm, ustyr, n. (Molb.). Jfr. Larm, Støi, Tummel og Skræk. **Gjøre A.**, *brå ved, *brå'ti (-dde).

Alarmblæsen, hær-blåster (Lm.). Egl. gl. n.
Alarmere, *skræme, *uroe; kalle til våpen, ringe med storm-klokken, la' stor-trommen gå.
Alarmtromme, stor-tromme; storm-klokke.
Albino (Kalf(t)kal, „Hvidling"; beg ikke hos Molb.); *lys-ræd, lys-sky (pers.).
Albue, ålbåge (o'-o'). Gl. n. ölbogi, ölnbogi. **Bevæge i el. med Albuerne**, ålbåge (o'-o'). Ejn fær ikkje å. seg, ɔ: En har ikke Albu-Rum. Dv. ålbågskreke (o'-o'-i'), m, -løkkje (y), ɔ: Krumningen paa den indre Side af Albuen; også »handar-kriken«. Mk. kri'k(i) og kri'k. »I krok og krik«. Øiekrig. Molb.
Album, »stam'-bok (t. Stammbuch, eg. Ættebog, Slægtebog), minne-blad(e)? (H. P. S.), minne-bok (Lm.)? Sv. minnesbok. **A. ved Univers.**, inskrivnings-bok. H. P. S.
Albuelæs, kvik(i'), grejnlege. Jeg mener Du stjød Klotteren kvik ihjæl. Asbj. Jfr. Ganske.
Alder, alder, m.; (Alderdom), alder, gamalskap, m., gamaldom, m. **Misforhold i A.**, mis-ældre, n. Gl. n. miseldri.
Alderdom, *alderdom, alder, m.; (Oldtid, efter t. Alterthum), old-tid, (i) gamle dager. **Vise Tegn til A.**, skåre(o) på horni. „Eg. om Gjeder, som med Alderen faa flere Skurer paa Hornene". Jfr. æventyret om „Haren, som havde været gift". Jfr. Oldtid.
Alderssforskjel, alders-skjel (-skil), n. **Alderdoms-Svaghed**, -Svaghed, ør-ældre, n. Han er komen i ørældre, ɔ: er ublevet, affældig = han er ør-gamal.
Aldersnde, til års, *aldra(d), *tilkomen (jfr. „naar Aarene tillomme"), *til alders, *aldrig, aldrog(u'). Gl. n. aldraðr. Sv. åldrig. **A. Ubjeende**, alders-svep(i), m. **A. Mand, Kvinde**, kal', m., *kjærring. Jfr. Gubbe, Olding.
Alen, aln, f. (æln, al). **Maale med A.**, *alne.
Alene, *ålejne (alejne); (uden Selskab), *ejnsaman; (uden Følge), sjøl(v)-ejne (Lm.). »Han kom s.-ejne«; jfr. s.-annan, -tredje,i, -fjorde o. s. v.); (uden Hjælp), *sjøl(v). »Barnet gjæng sjøl«. **Ganske alene**, mo(de)r ålejne. Sv. moders allena; t. mutter allein. **Være a.**, være med seg sjøl(v). Jfr. Sandø og Samling.
Alenvis: **Noget, som sælges a.**, alnekram, n.
Alf (Elvevæsen). *alv (ælv, e). **Kvindelig A.**, alv-kone (o-å), *ælve-k., æ.-kvinne. Jfr. ælve-folk, ɔ: Ellefolk. Sv. elfvor. Mk. *alv-eld, *-gust (a.-blåstr, ælveblåst, *trol-blåster, *drauge-drev), ɔ: vidste Hudsygdomme; *alv-kule (= *fin'-bal', *trol'-nøste), ɔ: Haarboller i Indvoldene paa Dyr; *alv-næver, f. (*ælve-n., ælv-n., øl-n., ælve-bælte), ɔ: Trøffe-Løv („en Mozart"); *alv-skå't (o), a.-skåten, om Lamhed el. Benskade hos Dyr; *ælvekong, -land, -lejk, -korn, ɔ: „Hexekorn, fortryllende Pulverkorn". Se vore folkeviser. Jfr. Elle- og Elve-.
Alfa og Omega, a og ø (F. H.), ophav (begynnelse) og ende, det første og det siste.
Alfabet, bokstav-rad, -række, -følge H. D.), abc (Fr. H., O. V.). »Af runer, græske og lat. bogst., dannede Ulfila et abc«; »Patrik dannede et irsk abc«. Fr. H.
Alfabetist: **i a. Orden**, efter bokstav-følgen, -rækken, efter abc, abc-, i bokstav-orden, i abc-følgen, -orden?
Alfarvei, alman-vej, *ålman-væg (oftest *alman-væg, e), *ålmænnings-væg, *landsvæg, kongs-væg. Sv. kungsväg. D. kongevej.
Algebra, bokstav-regning; b.-tal. H. P. S.
Algebraist, bokstavtallig (efter H. P. S.), med bokstaver (t. d. ligning).
Alger, tang-slag, sjø-græs. Se Tarer (Tarrer). Jfr. Tang.
Alibi (eg. andensteds), fraværelse („Bevise alibi«).
Alimentationsbidrag (til Fallent, til Gjældsfange, til uægte Barn), kost-penger, underhåld(ning)spenger, opfostrings-hjælp (H. D.s forslag; sv. uppfostringshjælp), foster-løn (Molb.). Gl. n. fostrlaun, „Godtgjørelse for Ens Underholdning".
Alkali, lut-salt (Molb.), plante-s. (Molb.) Jfr. Potaske.
Alke, alke, f. **Spidsnæbbet A.** (Uria Troile, Lomvie, Langvie), langve, m. (I Edda: langve).
Alkemi o. s. v., se Alkymi o. s. v.
Alkemille (Alchem.), l. (Alchemilla vulgaris), mari-kåpe, f., *kåpe-gras, n., mari-stak', m., muru-stak', skåkke(o), f.; jfr. Løvefod; 2. (Alchemilla alpina), koppa-gras (Dr. Sch.), fælle-stak' (Dr. Sch.).
Alkohol, va(t)nfri vin-ånd (H. C. Ørst., Molb., H. D.); vin-ånd el. og ild-ånd (om den stærkeste, reneste spiritus). H. P. S.
Alkove, se Alkvide.
Alkymi, gul'-makeri (bedre: gul'-making), gul'-makerkunst.
Alkymist, gul'-maker-; lendoms-ful'? gåte-ful'.
Alkymist, gul'-maker.
Alarm, se Alarm.
Allé, løvgang (Øhlenschl.), lund. **Linde-, Birke-A.**, linde-, bjørke-gang? -lund, væ'g-lund (e). Lm.
Allegori, lignelse, liknelse, n., likna(d), m.,

billed, sin'-b., »forblommet« tale (t. verblümt). Jfr. Signelse, Forblommet.

Allegretto, noget fort lit livlig, kvikt, raskt og let.

Allegro, rask, kvik, livlig, glad. Jfr. Munter, Rask.

Allehaande, alle slags, ømse(y); *alle-banda („nyt Ord"). Jfr. Forskjellig. **Allehaande (et),** mangt, mangt og meget; noget av hvert, mange slag.

Allehelgensdag, helgemøs(y), f., *helgemæsse (*helgjemis', hel'mæs) (e).

Aller-, *aller-, *alra- (*-best, *-mest, *-stærkaste).

Allerede, *alle-rej(d)e („fjelbent"), *alt.

Allerhelst, *i visse.

Allesteds, *al'-stad, *alle stader.

Allevegne, over-alt, allesteds. Jfr. **Allesteds**

Alliance, *samlag, *lag; sambund? samhald (Lm.), »for«bund; fostbroderskap? **Of- og defensiv A.,** samværn. H. D. **Trippel-, Kvadrupel-A.,** treriks-, fir(e)riks-sambund? tremans-, firemans-lag? Jfr. Kammeratskab.

Allere sig, sambinde sig? **Allieret,** sambunden (Lm.). Jfr *lags-man, sam-fælle (Lm.). **De Allierede,** de sam-bundne (Lm.). Jfr. Bundsforvandte.

Alligevel, *like vel (*lel), *like ful't, *kor som er, *æn-då, *a (me fan' dej a', ɔ: vi fant dem dog). Jfr. Dog.

Alike (Corvus Monedula), *kaie. Før bedre: *kå. Sv. kaia. D. Kaa

Alliteration, bokstav-rim, stav-r.

Allodial, odels-; lens-fri.

Allodium, odels-gods? lensfrit jorde-gods, selvejer-jord; friarve-gods, fri-arv. H. P. S.

Allokution, tiltale, henvendelse? (højtidelig), (særlig pavernes til kardinalerne i kirkesaker).

Allonge-Paryk, lokke-paryk. H. P. S. Jfr. Paryk.

Allopat, helbreder ved ulikt (ulikt med ulikt); ulik-læke el. -dokter?

Allopati (Allop.), helbredelse ved ulikt. Jfr. Homøopat og Allopat.

Allotria, uvedkommende (ting).

Alludere til, tyde på, slå på (den streng), »gi at forstå«, la' f. Jfr. Vink (som er tysk); Antydning.

Allusion (Hentydning"), finger-pek; *spej-(d)ing, fant-ord, *snej-ord. Jfr. Vink, Vinken.

Alluvial, opskyllet.

Alluvium, opskyllet land, opskyllede jordlag, nydannelser? tilskyllet jord. Jfr. Opskylle.

Alm, alm, m. (ælm, åm). Jfr. Elmetræ.

Alma mater, foster-mo(de)r. H. D.

Almanak, almanak, f. (alnak), ver-bok, f., års-bok (H. P. S.), prim-stav? **A. at hænge paa Væggen,** dag-tavle (i likhet med timetavle) Forslag af H. D.

Almandvei, se Alfarvei.

Almengyldighed, ålmænnelig gildskap. Lm.

Almenheden (Folket, Menigmand), *almænningen (ålm.), (*mejnige man), mængden.

Almindelig, almen, alman-, ålmæn, *ålmænneleg, ålmænnings, *ål-gjængeleg (Lm.), hvermans, vanlig, *man-jamn (bare i n.: manjamt). **Den alm. Mand,** almuen, *ålmænningen. **Det Almindeliges Tarv,** samfundets, *ålmænningens, det heles tarv. **A Udtryk,** *ålmænnings-tol'. **A.** (Adv.), *ålmænt. **Almindeligt (paa de fleste Steder),** *vidaste. Jfr. *vide, vidt, ɔ: paa mange Steder

Almindelighed. *ålmænskap („libet brugeligt").

Alminding (Fælleseie), almænning, ålmænning, m., ål-mark, f. (ål-mærkje, n.).

Almisse, fattig-hjælp, gave (til de fattige), ålmåse, f. (o'-o'), (ålmos, omose, ølmøsu); *sæle-gåve, s.-bot, f.

Almue, ålmuge, m. Mk.: *være ålmugen lik, ɔ: „være ligesaa god som de fleste Andre".

Alnemaal, aln, f., *alne-mål, tome-stok', m.

Alopecurus geniculatus, knæbøjet rævehale. Sør.

Alsine media, jfr. Fuglegræs.

Alskens, *alskyns (alskjens). Jfr. *ømse.

Altan, fram-skåt(o), n.? skåt(o), n., *ut-skåt, ɔ: Udbygning paa et Hus; tram' (Lm.), ut-pal'? ut-sval? ut-træv? (uttpåtræv?), høj-sval? (H. P. S.); hjæl', m', fram-spring? ut-spring (Aftenbl.), omgang (H. D.). Jfr. Gallert, Veranda, Høiteloftsbro (i danske viser), Balkon.

Alter, altar, n., offer-bord (ofler-sten), kirke-bord. **Alterets Beklædning,** alter-skrud. H. D. Mk. gå til altars, *altars-folk, *altars-gang (ɔ: Communion).

Alteration, omskifte, n., ændring; sinsrørelse, ærgrelse; kvæk', m., kvæp', m.

Alterere, ændre; ærgre; kvække (-te). **A—t,** skræmt, vet-skræmt, op-skr., *livræd.

Alterkalk (Bæger), kalk, m. Gl. n. kalkr.

Alternativ (Vilkaar at vælge imellem), kår(o), n., fri-val(g)? el. kår-val(g) (H. D.), val(g) (tvi-v., tre-v.), enten — eller, ejt av tvo (Lm.), val(g)-æmne, ɔ: Gjenst. for Valg; skifte-val(g) (J. Kok). Han sætte det kåret føre meg, ɔ: gav mig Valget mell. de to Ting. Tvi-, tre-fåldigt val(g). **Flere Alternativer,** flere kår, fl. ting-til vals, ɔ: til Valg **A** (Adj.), (alternerende), skiftevis; *ymis; ymisleg. **A. Forslag,** valfri. **A. Votering,** tvirøsting? enten — eller - avrøsting? avr. om et av tvo. **A. Linie,** val(g)fri linje,

val(g)-linje(r). **Alternativt** (Adv.), val(g)-frit? **Stemme a. over,** røste valfrit over.
Alternere, skifte med, *omse(y), skiftes til (at bære o. s. v.), *omsast(y). Jfr. Vegle.
Altfor, *alt for, *for, *ov-, *lyte. *Alt for stor; *for liten; *for-kjøjre, *for-vaksen; *ov-brå(d), ov-eting, f.; lyte-fejt, l.-fejte, f., *-gamal, *-mager. **A. ydst** (til Yderlighed), av-vægs(e).
Altid, *altid, *alletider, *al'stød, *støt, *stændig, *si-. Jfr. Idelig.
Alumnus, foster-søn, -barn; kostgænger; lærling (som bor frit f. e. på Regensen), fri-bo. H. D. I likhet med *-bo, land-bo. I * -bue: dal-, fjæl'-, land-bue.
Alun, alun, n.
Alvidende, al'-vetande(i).
Alvor, ålvåre(o), f. (sv. allvar, n.; gl. n. alvara, f.); støhet, fasthet. **Det begynder for A.,** det syng op. **Tage sig for A. af noget,** *gjære seg møke(t) føre (y'-y').
Alvorlig, ålvårsam(o), stø, fast; *sturen, *stil; (virkelig ment), ålvårleg(o). **A. blive** (faa a. Tanker), sture (-de). **A. tale til En,** *ejn-røde. **A—t** (Adv.), *gaman-laust, *spøkri-laust; *av hjartat.
Alvorligen (Adv.): **ret alv.,** jfr. (eg tok han) både kvast og fast.
Amalgamation, inlemmelse; samrøring (Lm.); blanding, sammen-støpning (Dagbl. norsk), mængsle, f., mængjing, f., ihop-støjping (Lm.), saman-støjpning (Lm.). Ikke inforlivelse, t. Einverleibung.
Amalgamere, inlemme, *samrøre; blande, *mængje.
Amalgamist, sam-røring, m. Lm.
Amanuensis (En, som gaar tilhaande), hånd- (*hand-) langer; skriver; medhjælper, håndskriver. H. D.
Amatør, jfr. kunst-elsker, k.-ven, k.-ynder. Molb. Jfr. Dilettant.
Amazone, skjold-mø (H. P. S.), *skjold-møj, gimpe? (W.). **Amazonkjole,** kvinnelig ride-kjole.
Ambages, om-vejer. Jfr. Affliker, Udflugt. **Per ambages,** ad omvejer.
Ambassadør, sende-herre. H. D. Se **Gesandt.**
Ambe, to-tal', *tvo-tal, tvi-tal el. -lod?
Ambigu (Subst.), misk-mask; (Adj.), tvetydig.
Ambition, ære-kærhet.
Ambitus, embeds-søk(n)ing.
Ambolt (n. t. Amboltj), *ste(d), n. (H. L.), *smie-sted (sv. ståd). Jfr. skruv-sted. Gl. n. stedi, m. Mk.: næbbe-sted, se Næb.
Ambrosia, gude-kost (gude-brød); gude-salve.
Ambrosisk, vel-luktende; himmelsk.
Ambulance, hær-sykehus; syke-vogn (i hæren); syke-rokt. **Ansat ved A.,** tjenstgørende ved syke-tilsynet, ved syke-røkten. (syke-pleje er unorsk, t. -Pflege).
Ambulancebaare, syke-båre. H. D.
Ambulancesoldat, syke-bærer (H. D.), syke-røkter. H. D.
Ambulatorisk, omgående (f. e. skolehålder).
Amen! *Gud højre det! visselig, sandelig(en).
Amendement, ændrings-forslag, bot- el. *bøting-forslag?
Amenblement, se Møblement.
Amfibiolit (Forstening af Amfibier), tvilever-sten.
Amfibiolog, tvilever-kyndig? -kænner? Se de følg. ord.
Amfibisk, tvilevende? tvilivs- (i Vandet og paa Landet).
Amfibium, tve-dyr (Molb.), tvi-livs-dyr (tvilever? -levende), kryp-dyr (H. D.). Den dyreklasse, som før kaltes Amfibier, kalles nu krypdyr (av nogle deles klassen i krypdyr og frosker).
Amfibol, tvi-tydighet, tvi-tale?
Amfiteater (i Oldtiden), tvi-skueplas, ɔ: Dobbelt-Teater; tvi-tilje (tilje = Scene), træv-ring. Lm. (el. ring-træv? rund-træv?)
Amfiteatralsk, som en tvi-skueplas.
Amindelse, å-minning (av). Lm. Gl. n. áminning.
Amme (Barnepige), *amme, barne-pike, *barn-fostre, *suge-mor, f., såg(o)-mor, f. Mk. tør-amme (Morgenbl.), våt-a. (El. Welhaven). Jfr. Guldamme.
Ammestusnak, *kjærring-tøv, barne-snak', b.-tøv, *va's, *javl (? efter *javle), kjærring-rør? Jfr. Rørkjærring (Asbj.), rørekolle, f., -kop', m. Se Baas.
Ammonshorn, ammons-horn, sjø-sni(g)ler.
Ammunition, »krigs«-forråd, hær-f., h.-buns(d) (Lm.); (paa en Jagt f. E.), skyte-forråd, skyte-æmne; skyte-bruk. H. P. S. Se Munition, Forraad.
Amnestere, glemme; efter-give, tilgive („benaade").
Amnesti, glemsel (av brøde), grid (sv.; H. D.s forslag); eftergivelse? tilgivelse („Benaadning"), gløjming (Lm.). (Dertil glemsels-brev, ɔ: Dokument om Amn.).
Amor, elskogs-gud.
Amore: con amore, for moro; jfr. hjærte-(syssel), yndlings-(s.).
Amorin el. **-ret,** liten elskogs-gud, (-alv, -vætte?) Jfr. Genius.
Amortisation, -tisement, -tisering (af en Kapital), av-betaling, avdrag, avgæld? (jfr. Betale, ɔ: gjælde); kvitting, f., kvit'na(d), m.? retslig ugyldig-gørelse, r. gælds-utslettelse, avløsning. H. P. S.
Amortisere (og **amortere**), døde, dømme

ugyldig el. magtesløs, sætte ut av retslig kraft, ugyldiggøre, dømme død og magtesløs (at være).

Amourette, kærlighets-forståelse (Kjærlighedshandel, Elskovshandel er ænnu mindre norsk), elskogs-historie.

Ampel, vid, rummelig.

Amputation, avsætning, av-skur?

Amputere, sætte av, avsætte (hånd, fot).

Amt (t. ophavlig Embædt, æmbed). fylke?, len? Jfr. gl. n. sýsla, f., syssel (H. D., som minner om de gl. Vend-, Himmer-, Omer-syssel). Jfr. gl. n. sýslumaðr. På Island brukes sysselman for Amtmand. H. D. Jfr. Landshøvding.

Amtmand, landshøvding (H. P. S.), landdrost (H. P. S.), sysselman?

Amulet, („Sikkerhedsmiddel"), trygd? tryggje, n.? trol'-billed, -ring? trylle-værn (H. D., H. P. S.), trol'-værn?

Amusant, morsom.

Amusement, morskap, tids-fordriv.

Amusere, more. Jfr. More.

Amusette („enpundig Feltkanon"), svingbasse. H. P. S.

An: det gaar ogsaa an, *det gjæng føre d. same; **det kommer an paa**, de' stænd om, d. gælder om, det spørs om. 2) An-, å-: åsted, åsyn. I svensk brukes oftere å for t. an. **Lægge an paa**, jfr. lægge vin' på, *gørs på (gjors på, har gjors på), eg. gøre på sig.

Anabaptist, gen-døper.

Anagram, ord-spil; omstaving (H. P. S.), bakstaving (bak = tilbake el. bakvendt, som i bak-ævje, b.-skys).

Anagrammatist, ordspil-lager? o.-maker? ord-spiller? (Molb. har ordspillende, »ordspillers« forutsætn.).

Anakoluton (i en Sætningsfjæde), vrangfølge.

Anakoret, ene-boer, skog-bro(de)r. (Broder hær = munk). Jfr. Eremit.

Anakoretist, enlig, ensom.

Anakronisme, tid-blandıng; feil i tidsregningen, (et) bakfram i tidsregn., timetals-ville, f. (Lm.), tidsstridighet. H. D. År-ville? Vi har *dagvil', „forbildet i Dageregningen", og *døgervil', „uvis om, hvilken Ugedag man er kommen til". Dertil vilde »årvil« passe, om villerede i årstællingen. Dv. igen (en) dagville, døgerville, årville. Ville, f. er „Vildrede, Forvirring"; „Vildfarelse".

Anakronistist, tids-stridig. H. D.

Analog, slik, lignende, til-svarende, mot-sv.

Analogi, side-stykke; likelighet; motsvarenhet? motsvarighet (sv.), samsvar (samsvarenhet)? **Efter A.**, i likhet med, etter likning (Lm.). **Man har A.**, man har sidestykker. **Har A. i**, har sidestykke i.

Analogon, side-stykke.

Analyse, oplosning, sønder-lemmelse.

Analysere, oplose, sønder-lemme, ta' fra hinannen.

Analytist, oplosende, sønder-lemmende ut-skiljande (Lm.).

Anapæst, opstiger el. -ganger el. entotre? Jfr. Daktylus.

Anarki, lovløshet, lågløjse(o), f. (Lm.); tøjlesløshet, ulov (gl. n. úlǫg), styrløjse, f., vålds-styre, vålds-vælde (H. D.), vanråde, et (Fr. H. III, 8, 180), lovlose, et (H. D., Fr. Ham.). H. D. har også kongeløse, pavaløse. Jfr. Forvirring.

Anarkist, lovløs, tøjlesløs.

Anat(h)ema, ban, ban-sættelse, ban-lysing, forbannelse; ban-stråle. Jfr. Ekkommunikation.

Anatom, lik-skærer, sønder-lemmer.

Anatomere, sønder-lemme, søndre? *sundre? (ɔ: adskille), sønder-dele, skære op.

Anatomi, lik-skur, sønder-lemmelse.

Anatomikammer, likskur-hus?

Anatomisk Theater, likskur-sal?

Anbefale (Pers.), tale for, lægge godt for, *støre (stære, -te); bede godt for (H. D.), inlægge et godt ord for, give forord for (H. D.), fororde (H. D., sv. förorda; dertil forord); (Ting), råde, tilråde. (Han var tilråd' el. råd' til, ɔ: det var ham anbef.; på hans tilråd, ɔ: Anbef.), tælje, e (en) til. Jfr. *han styrde dej hit, ɔ. anbefalede dem dette Sted; *han stæmnde (styrde) os hit. Jfr. Dej størde med til det. Av støre(-de), tilstynde, anbefale. Jfr. (sv.) tillstyrka, ɔ: anbef. (såsom et forslag).

Anbefaling, fræmhjælp, ros, godt ord for en; til-mæle, f. (Lm.), for-ord (H. D.; sv. för-ord), fortale? **A., skriftlig**, (godt) skudsmål, vitnesbyrd. H. D. Molb. har fortaler = Anbefaler.

Anbelange(r), vedkomme(r), vedrøre(r).

Anbetro (betro), *tru? *tiltru? tro. B. Bj. I * er tiltru = Kredit. I gl. n. er tru = betro.

Anbringe, få in, sætte in, sætje (s. ejn stolpe, mur, gjærde, s. knapper i, s. mærke på, s. lås føre(y); han sette huset på same tufta), lægge (på rette sted), stede (H. D.), skikke til sæte (ɔ: anbringe paa Plads), bænke (H. D.), få plas, finne p. (for, til); føre in (op, frem), tilsætte (= ansætte); få avsat, bli av med, avsætte, sælje. — **Et vel anbragt Ord** (Vittighed), et ord på rette sted (tid). **En ilde anbragt Vittighed**, en utidig vittighet. **Faa Børn anbragte**, få barn i (god) vej, i god stilling, få b. fræm. **A. Penge i**, lægge p. i, sætte i. **Blive anbr. f. E. i et Asyl**, komme i et (alders-, barne-, dåre-)ly. Jfr. Placere. — **Anbragt**, *sæt.

Anbrud: Dagens A., dagens fræmbrud

(Molb.), dagspræt', m., dagning, f. Jfr. **Dagbrækning.**

Anbrække (Emballage), ta hul på, åpne.

Anbud (ved Auktion el. Licitation), *bud, båd(o), bjod, n., tilbud. I sv. brukes tillbud. **Gjøre A.** (anbyde), gøre bud, *bjode. Jfr. Licitation.

Anchusa officinalis, *ku-tunge, okse-t. Sør.

Anciennitet, æmbeds-alder, -år, tjeneste-alder (Molb.), -år (Molb.), -tid; alders-ret; alders-stigning (Lm.), a.-følge. H. D.

Ancrage, anker-grun'; ankrings-penge.

And, *and (ånd, ønd), f. (fl. ænder); (især tam A.), pile, m. (n. t. pile). **Et Slags hvidstribet A.,** skjor-and, f. **Et Slags A. med Tværstriber paa Ryggen,** sa'l-svorte (»sadelsvorta«), f. Mk. *stok-, *svart-, saur-, strå-, straum-and.

Andagt, jfr. opbyggelse, salvelse, løftelse, -ning, vækkelse, invielse, varme, hug-varme (Lm.), inderlighet, rørt hjærte, alvor, dypt alvor, helligt a., å-hug (O. J. Højem); guds-tjeneste, guds-dyrkelse, gudelig øvelse, bøn, botsøvelse; helg; gudelighet. Jfr. Begeistring, Inspiration. — **Andagtens Øieblik,** invielsens øjeblik, stund? **Husandagt,** *kor. Jfr. *halde kor, hålde (hus-, huslig) opbyggelse. Jfr. og *halde hejlagt, h. *hejlag-dag. **Holde A., hålde helg,** morgen-, aften-helg, hus-helg? — **Som holder sittig Husandagt,** *læsar. Dv. *læsar-folk. — **A. indgydende el. vækkende,** bellig (Molb.), højtidelig, festlig. »Lundens hellige Stilhed«. Molb.

Andagtsbog, trudoms-bok. Lm.

Andagtsfuld, gudelig, med Gud i sin tanke, i sit hjærte; løftet, højtidelig, hellig, varm, brænnende (i ånden). Jfr. »de Helligе«, ɔ: de Andægtige.

Andagtsfreise, gudelig færd, hellig f., bots-f.

Andagtstime, -stund, -øvelse, bede-time, bøn-t., højtidsstund, hellig, højtidelig, stund, time, øvelse. — **Ydelig Andagts-øvelse,** *læsarskap. Mk. også *læsar og *læsarfolk, ɔ: som gir sig meget af med læsarskap.

Andante, jævnt (hverken fort el. sent).

Andantino, let.

Andel, del; lod.

Andemad (Lemna minor), flå't-gras(o). Også pile-gras (pile = and), and-mat, m.

Anden, *annan (annen, annin, an', f. onnor, n. anna(t), fl. andre). **Den anden,** *hin: hin foten; på hi si(d)a; hit folket, ɔ: (de) andre mennesker. Alle hine, ɔ: alle de andre. Jfr. (de) Øvrige. **Hver anden, annan-kvar. En anden Gang,** *annar-sinne. **Det er noget ganske andet,** det er anna' slag. Mk. *den ejne el. den andre. Dej lasta' kvar på annan. *Gång og annan, ɔ: en og anden gang. *Annan kvæld, nat, ɔ: kvælden efter, natten efter, ɔ: i morgen aften, nat.

Andensteds, *annar-sta(d), *andre sta(d)er.

Anderledes, *annar-lejdes (ande'-lejs), *i ånnor(o')lund. Sv. annorledes. Jfr. Raabe.

Andrage om, 1) søke om, ingive bønskrift (forestilling) om; gøre krav på, foreslå, bede om, ytre ønske om. 2) **A. (i Penge),** ut-gøre, løpe op til.

Andragende (Petition), forestilling (skriftlig), bønskrift, bøn-skrivelse, *bøn-sta(d), *søkjar-brev (Lm.), *bøne-brev; klage, klagemål. Også bare brev, skrivelse (til den og den)?

Andrik, *ande- (-dar-) stæg, *and-kal'.

Andunger: Kuld af A., and-føde, n., and-bøle, n.

Andægtig, hug-varm (Lm.); jfr. *hjarte-leg, alvorlig, hellig? (bøn, stund). Jfr. *inderleg, ɔ: „hjertelig, med Alvor". Jfr. Andagtsfuld.

Andægtigen, av hjartat, inderlege. Jfr. Andægtig.

Ane (t. ahnen), *tvile, gætte, kænne på sig, *vone, *vænte; otte, ar (Ondt), ottast, oo; av otte, oo, Frygt. **Jeg aner,** det bæres mig for (Molb.), det sviv(er) meg el. i meg.

Anekdot, hærm, n., hærme, f., hærming, f. (ɔ: Anekdot, „som altid efterfiges med samme Ord"), efter-sagn? historie, historisk drag („Træk"); mærkeligt utsagn el. ytring, vettigt infal. Jfr. Fortælling, Historie, Skrøne. Jfr. og Efterfige, -abe.

Anelse, *tvil, *von, æv(e'), n. (korkje æv elder stæv), ingivelse, hug-båd(o'), n. (gl. n. hugboð, ɔ: Foreſtilling, Tanke); (om Ubehl), otte (oo), m.

Anelsesfuld (om Ondt), *otteleg (Lm.), ottesam, av otte(ar), ɔ: ane.

Anemone, 1) (Anemone nemorosa), *kvit-synre (kvit sømmer), *kvit-vejs, m.; 2) (A. hepatica = Hepatica triloba, Blaaveis, blaa A.), *blå-vejs, (oftest) blåvise, m.; gjejt-ivel, m.?

Ane(r), Fl. (t. Ahn, Fl. Ahnen), forfædre (især adelige), adelige fædre, æt-fædre (ætmæn, som Selmer og H. D. vil, motsat Descendenter, ætlinger), ætmødre. Jfr. Stam-, Ascendent.

-aner, -ing, -er, (en) Grundtviger, -ging, Johnsoner, Hansen'er, en Brostrømer, -ming?

Anerkjende, godkænne, samtykke, tage ved (H. D.); kænnes ved, vedkænne sig, vør(d)e, mæte(-te). **Anerkjendt** (Dygtighed m. m.), »godkjendt« (Fr. Bfd.), velkænt; (Person), agtet, mæ't, mæteleg, *mæt', *gæv, *vørd(y), *omvørd. Jfr. Ansee.

Anerkjendelse, tilslutning; mætna(d) (Lm.),

mæting, f., vør(d)na(d), y. Lm. Jfr. Hyldeft.

Anetavle, ætte-tavle, ætte-tal.

Anevrisme, åre-hævelse, åre-knute.

Anfald, 1. (jfr. Angreb, Dyst, Kamp), åt-søkna(d), m., skåv(o), n. (af skuve, skauv), ryk', m., åte(o), f.; 2. (Ryk, Tilløb, For-søg paa et Arbeide), raspan, n., ta'k, n., *ri(d); 3. (af Sygdom), ri(d), f., flage, f., ta'k, ryk', n., skjærv, m., ræp'(e'), m. Jfr. Paroxysme. **Lettere A.** (f. E. af Sygdom), snært, m. **Ødelæggende A.** sprængsri', f. **A. af Kulde i Kroppen**, *kald-flage, *kalde-ræp', m. **A. af sødt Lune**, furt, m. Jfr. Fortrydelse. **Faa et slemt A.**, *få vondt.

Anfalde, se Angribe.

Anfordre, påkræve. . Molb. H. D.

Anfordring (jfr. Opfordring), på-krav. H. D.

Anfordringsbevis, -sedbel, gældsbrev (at indfri paa Anfordr.).

Anfægte, friste; fornærme; gå (en) nær til hjærte, *bry, *uroe. **Det anfægter dem ikke**, *det bit ikkje på dejm. *Han grin ikkje føre(y) det. *Han sætte hatten like ret', ɔ: det anfægtede ham ikke.

Anfægtelse, fristelse, *hug-sot, h.-værk, m., ank, n., *sut, sængstelse, uro.

Anføre (t. anführen), lede, føre (hær); vejlede (til dyd); optegne, opføre, bok-føre (i regnskapet); opgive, fremsætte (sine grunner); (af en Bog), gengive, gentage, eftersige (en annens ord, »citere«; Molb.: paaviſe); *hærme. »Det var ikkje ret hærmt«. »Eg kan ikkje hærme det«.

Anfører, fører, leder, forman, forgangs-man, føre-gangs-man (y), føre-man (y), høvding, høvedsman; (for en Hær), hær-fører, fører, leder.

Anførergeni el. -talent, hærfører-snille. H. D.

Anførsel, 1. (Lædelse, det at gaa i Spidsen), føre-gang (y), lejdsle, f.; (i Krig), hær-førsel, -førelse (H. D.). 2. (Citat), gen-tagelse, gengivelse, eftersagn? hærming, f.

Anførselstegn, gåse-augo (Lm.). (d. Gaase-øine).

Angaa, vedkomme (se dette), vedrøre, skjelje (ski-); *var(d)e, ɔ: staa i Forhold til. »Det, som var'er til han«. »Alle dej, som til varer«, ɔ: Paarørende. — **Hvad angaar**, *på, *av. **Hvad Størrelsen angaar**, *på storlejken. **Bakker, hvad a. Udseende**, av utseende vakker. **Hvad det a.**, føre den skuld. Sv. för den skuld. **Angaaende hvilken** (-ket, -ke), som —: Ejn båt, som ingen visste, kven som åtte hånom. Eg gjorde det, som eg trudde, at det var rettaste. Også: om, vedkommende, vedrørende.

Ange, *ejm (sv. ånge, ɔ: „Damp"), gåv(o'), n., gåve(o'), f. I * er angje, ångje = „Duft", Lugt, Vellugt, ikke = „Damp".

Angel, *kro'k, *fiske-k., ångel, m. Se Mebekrog.

Angelegen (t.), magt-påliggende, av vigtighet, vigtig. Jfr. Interesse.

Angelhage, agnor, f., agn-hald, n., hålvår (o'-o'), ɔ: halv-or, ɔ: halvpi'l; *håldar (hald.).

Angelika, 1. (bedste Slags: Angelica Archangelica), kvan', f. (kvanne, kvån', o), *k.-jol (gl. n. hvannjóli). 2. (ringere Slags, Skov-A., Angelica sylvestris), *stut, *jul-stut, skog-stut, jol, m., *gjejt-jol, gjejt-kvan', sløkje, f. **Stilk af A.**, *kvan'-kalv, *k.-stut.

Angelikarod, *kvan'-rot (kvanne-rot).

Angelsnor (Fortømme paa et Fiskesnøre), vad, n., for-syn(d), f., for-taum, m. Mk. vad-grind, f., **liden Ramme, hvorpaa Angelsnoren opvindes.**

Anger, anger, m. (gl. n. angr, Sorg), ku'r, m., stu'r, m., træ'g(e'), n., træge, m., nag', n. Gl. n. tregi. Jfr. Fortrydelse. **Tilbøielig til A.**, *angren, *angersam. **Tænke med A. paa**, *træge på.

Angerfuld, *anger-ful', *angersam.

Angerløs, *anger-laus.

Angest (gl. n. angist, sv. ångest). **Angst** (uten e) er tysk. Ordet vanter i *, sænda skyldninger („Slægtninger") av det er der. Istedet: *ræd-hug, rædsl, m., ræd-sle, f., fælsn, f., fæle, f., fælke, f., fæl-ske, m., gruv, f., *hjælm, m., rægd(y), f Jfr. Frygt, Engstelighed.

Angest (Adj.), ræd, *anke-ful'; *for-fælt; skræmt, op-skr.; (i høieste Grad), *vet-skræmd, *liv-ræd', *liv-skræmd.

Angive, påvise (stedet); nævne, opgive (formuen); opgive, utgive, foregive (som årsak til noget); sige, klage på, forråde. Jfr. Melde.

Angivelig, påviselig.

Angivelse, opgivelse, opgift, rede-gørelse. Se Melding.

Angiver, klager; forræder. Jfr. Fisletud, Delator og Sykofant.

Angjældende, pågældende, vedkommende.

Angle, se Rede.

Anglomani, engelsk-man (om en ikke engelskm.), bretlandsven. H. D.

Anglomani, englands-syke?; (i Sygd) »den engelske syke« (egentl. = svek), engelsk-dom. Lm.

Angre, angre (gl. n. angra, volde Sorg), *anke, atter-lete (i'), træge på (e'), *ire, *sture, *kure; (være nedslagen), sotte (oo), ar. — **Værd at a. paa**, *angrande.

Angreb (t. Angriff), åtlaup (Lm.); pågang? Lm. (ågang, Lm., ɔ: gå (løs) på, å), på-tak? (ɔ: ta' på, ta fat på); ta'k (Lm.), tøke,

n., tåke(o), f., åt-søkna(d), m. („fjelden"), at-fal' (mot, Lm.), storm på, stormløp på, (ɔ: heftigt A.), over(y)-fal' (Lm.), tilgrep (Lm.), ågrep (Lm.), el, n., eling, f. Også ri(d), f., ryk', n., flage, f., hete(i), f., åte(o), f. Se og Dyst, Kamp. **A.** (af Sygdom el. andet Ondt), ta'k, n., tøke, n., kast, n., hete(i), f., ryk', n., ri', f., flage, f., tørning (af hollandsk torn, ɔ: Stød). Se Anfald. **Lidet A.** (som af Sygdom), snært, m. — **Voldsomt A.** (mod Paastand, Lære), anke, invending, (eg. tysk), in-kast? (sv.). Mk. og tiltale, påtale. **A.** (Paroxysme, hos Dyr), å-tåke(o), f. Jfr. og Jrettesættelse.

Angribe (t. angreifen), 1. gå på (jfr. gå-på-mans), ågange (Lm.), ta (fat) på, *søkje, søke in på, *sætje på (det siste om dyr alene?), kringrenne („De fuldbe kringrenbe Taarnet og tage Gutten", Asbj.); lægge sig på (»målen, ɔ: Mølet, lægger sig på klæderne«). „Han blev paagaaet af Morgenbl." (Opl.s Avis). *Rå(de) på: r. på smør-kanna. r. på mjøltønna, ɔ: tage Hul paa (gl. n. ráða á, angribe). **A.** (plage, hjemsøge), søkje: »d'er nåkot, som søkjer hånome«. Jfr. **Betage.** (Overfalde), take på (Lm.), fare på, gå løs på, rjuke på (Lm.), sætje på (Lm.), især om manvonde dyr. 2. **Angribe Kræfterne** (f. E. om haardt Arbeide), søj(gj)e (—gde, av suge, saug), *take åt, lejte på, *røjne, *røjne på, *koste på, frejste (ar). Jfr. det syg mærgen or kroppen, ɔ: svækker, tærer. **Angribe noget,** jfr. bry. Jfr. nankre seg, møde seg, *late seg til. Jfr. Besvære, Anstrænge. **A. langsomt,** tære (—de), tærse (—te). **A. voldsomt** (som Sygdom), *forta(ke). — **A. dobbelt** (volde b. Besværr), *tvi-røjne. — **Som let angribes,** jfr. **Modtagelig.** — **Angribende** (nærgaaende), *å-lejten, *nær-søkjen, *åt-søkjen; *søkjen; (om Arbeide), *frejstesam, revsam (i'), *har(d). Jfr. *rivar, ɔ: raft, haardfør Arbeider. — **Angreben** (besværet), *søkt; (af et Onde, Sygd.), *fængd (*fængje), smittet.

Angst, se Angest.

Anhang (t. Anhang), 1. (Noget, som hænger ved), *å-hæng; til-hæng, n.; 2. (som til Bog), til-læg, etter-skjøjt, m., åhæng, n.; etter-skrift, f.; 3. (Tilhæng, Mb.), jfr. **Parti.**

Anholde (t. anhalten), gripe, ta(ge), *sætje, s. fast, fængsle. Jfr. Arrestere. **A. om,** be(de) om, ytre ønske om, søke om (sømbed). **A. om Ens Haand,** bede om ens hånd, fri.

Anhængiggjøre (en Sag), sætte i gang. Av t. anhängig. Jfr. Inkaminere.

Animalsk, dyre-, dyr»isk« (f. e. føde; modsat vegetabilsk, Plante-).

Animere, ægge, tilskynde, op-mode. Lm. **A—t,** livlig, livful', frisk, kvik. Jfr. Livlig. Jfr. og Agitere, Ophidse, Opmuntre, Purre.

Animøsitet, na'g, fiendtlighet, uvilje, hat, ag', n., nag', n.

Anke paa (være utilfreds med), *sægje, *anke på. Dv. anke, f., ɔ: Utilfredshed. Jfr. Anmærke.

Ankel, åkle (o). Også åkkel (o), m., høkkel, m.

Ankelkobe, åkle-kul (o), m.

Ankelled, åkle-led (o'—i'), n.

Anker, 1. (Stibsanker og lign.), *ankar, (oftest) anker, n.; jarn, n. — **Sten som Anker,** ile, m., *hund; (af Træ med Sten fæstet til bet), fiske-krabbe, m., krabbe, m., krake, m., dræg', m. Dv. *anker-botn, *a.-klo, f., a.-fli, f., ɔ: Flig paa et A., en Ankerklo; anker-fly (t. Ankerfliege). **Lette A.,** løjse or hamni. Se og Dræg. 2. (Dunk), anker, n. Holl. anker.

Ankerplads, læge, f., lægje, n., skips.-l.

Ankerspil, spe'l (e'), n., vinde-spel, n.

Anklage (at), klage (ejn føre ejn), føre klage over, f. anke over; sige på en, sikte, på-sige, tiltale (for retten), sakgive, *kjære. Jfr. søkje, sak-s.; sv. åklaga. — **Den Anklagede,** tiltalte, sak-vålderen, sak-værjeren, den in-klagede(Aftenposten), in-stævnte.

Anklage (en), tiltale, påtale, kla'g, n., klage, f., påklage (n. Dagbladet), *klagemål, *sak, kjæremål, n.; (Bestyldning), på-sagn, anke, f. *Give sak, ɔ: bestylde. Sv. åklaga.

Anklagelse, *klaging. Jfr. Anklage.

Anklager, *klagar, åklager? Sv. åklagare.

Anklang, gen-klang.

Ankomme (t.), komme. **Ankommen** (Mad, Kjøb), *ulna(d), *u'l (sv. * ul, ulen), *lægna'(e), ɔ: forligget, *skad', (ut)-skjæmt, med *kjejm, med avsmak (usmak), vansmak? sina(d), såna(d); (om Fedevarer), *trå, *hærsk. Jfr. Bedærve, Surne. Se og Ruggen. Jfr. ule, ɔ: væmmes, kvalme; ule, m., Kvalme, og ulke, f., Ruggenhed.

Ankomst, tilkomst, komme, til-kome, f., fram-kome, f. (I dansknorsk er komme en og et. I * er det »f.«, som i dansknorsk blir til støtte for en, ikke for et).

Ankre, *ankre.

Anlangende, jfr. **Anbelangende.**

Anledning (t. Anleitung), tilfælle, n., (sv. tilfälle), høve, n., syn, f. (sjå seg s. til), kans, m., tilføre (Lm.), å-føre (Lm.), lej', f., åt-lej', f.; lejlighet, *tillej(d)ing, ɔ: „Antydning, Vink" (Lm.), *råd, f.;

skel, grun', or-sak (oo), f. (nogle st.: årsak). Jfr. Leilighed. **Få, ha lej til.** Det var råd til å kome langt til kvælds.

Anliggende (t. Angelegenheit), sak, f., mål, n., gøre-mål (også dansk, Molb.; jfr. klagemål, søksmål), ærende (N. M. Petersen, R. Keyser), spørsmål, *målæmne, *greje, ting, råde-gjærd, f. (Lm.), væ'g(e), penge-vægen, år-vægen, arbejds-v. »Det var't mi sak«. »Det var ej let sak«. »Bære op målet«. **Indre Anliggender**, indre grejer. **Fremføre sit A.**, *bære op måle' sit.

Anlæg (t. Anlage), 1. (Grundlag, Plan), *oplag, ut-kast (efter t. Entwurf?), æmning, f., grun-ris; 2. (Begavelse, Aandsretning), *ævne (æmne), *givna(d), *oplag, gåve, f.; (Midler, Kræfter, Anlæg, Tilbøielighed), æmne, n.; tåt', m. (= lagd, m., enkelt »faktor« i taug, snor), snæv, m., læg, n., kjejm, m. Mk. fante-tåt', stor-t., ɔ: **Anlæg til Skalkeftreger, til Stolthed**; låk t., u-tåt, ond **Tilbøielighed**; fante-lag (= fante-tåt). Ha' ejn snæv av, h. ejn kjejm (dåm) av. Ha' æmne til ejn ting. Til gåve mærk * **gåve-laus**, ɔ: **ubegavet**; g.-rik, **begavet**. Jfr. Talent. **A.** (Sindelag), to, n., ty, n.: Eg såg snart, kva(t) to (ty') som var i hånom (o). (Natur, Art), snyg', m., jfr. ovenfor **Tilbøielighed**. **A.** (af f. E. en Stad), grun-læggelse, byggelse (Fr. H.): „Man regnede fra Roms Byggelse". **A.** (noget Anlagt), jfr. Etablissement. **A. til Haandarbeide**, *lag, n., (godt) hånd(e)lag. Jfr. Greb. **En, som har A. til**, æmne: **køpmans-**, præste-, bispe-, kongs-æmne; **købmans-æmne** (H. D.). Jfr. Stof. **A. til at lære**, se Næmme. **Med A. til**, *oplagt til. Jfr. Stikket; Oplagt. **Have naturligt A. til**, være fød til, være fød (kunstner o. s. v.) **Ondt A.**, u-givna(d), n., u-gje'n (gi—), f., fante-tåt', ukynde, n. (sv. okynne). Jfr. Art, Egenskab, Natur.

Anlægge, »stifte«, grunne, grun-lægge; »inrette«, skjepe (ski—, f. e. en skole); (bygge, opføre — Vei, Hus), *læggje, bygge (en vej, gate); rejse (et hus), sætte op (hus). Jfr. Oprette. **A.** (med Skib „for" et Sted), mot-tag(e) fragtgods for (til); (Pris), tilstå, betale (efter J. Lampe). **A. sine Penge**, sætte penger i, lægge el. sætte p. bort i —. **A. Sorg**, klæ sig i sorg, føre s. i sorg. **De har anlagt Sorg**, de går med sorg, er sørgeklæd'. **A. Sag**, jfr. Anklage. **Anlagt — Udført**, jfr. »D'er galet kjøjrt og værre vælt«; el. »d'er galet gjort og rangt opsæt«.

Anløb (t. Anlauf), til-løp; (Anfald), jfr. Angreb, Anfald.

Anløbe, 1. fare (sejle) om (det og det sted), gå in-om, læggje åt? l. in til. De farer om London. 2. **A. en Fæstning**, storme en fæstn. 3. (blive ertet), *jarne (ɔ: bli jærnet); (om Gryden), *ejrast, *jarne.

Anløben, *dum, dem'(i). Jfr. himen, -mot, *tåmet, over-dugget, o.-skygget, uklar, ublank? Se og Disig; Mat.

Anløbssted (for Fartøi), lænding, f., landings-sted, stoppe-sted (også H. D.). Stoppe er i * og sv. = la' stanse, ikke = stå stil.

Anmarsch, *fram-stæmne, f. (til, mot os, dem), frem-»rykning« (Molb.), nærmelse, (i, under) in-gående, tilkome, f. Jfr. tilkome, f., ɔ: **Tilkomst, Ankomst**.

Anmasse sig (t. sich anmaſſen), tiltage sig (herredømmet m. m.), tage sig til, at —. Jfr. **Anmasselse**.

Anmasselse, å-klev, n., i (av *klive (-kleiv) in på, ɔ: trænge sig ind paa, fornærme), å-gang, m., til-tægt (jfr. selv-tækt), nærgåenhet. Jfr. Overgreb.

Anmassende, *ågjængen, *vel-skyldig, *sjøl(v)-s., råd-rik (gl. n. ráðrikr), *stortøk. Jfr. Fordringsfuld; Herskesyg; Nærgaaende, Paatrængende.

Anmelde (omtale, f. e. en Bog), *lyse, låte øver(y)? (jfr. øverlæte, f.), kun-gøre, gøre vitterligt, sige fra, *vitre (ɔ: omtale), *ta(ke) fram, omtale (»Norsk Folkeblad«), fræmvise, forevise, *syne fram (jfr. *framsyning, „Forevisning"), fræmstede (H. D.); in-føre (for læser»kredsen«, R. Schmidt), inlede? (ɔ: „introducere"); granske, ransake, skjønsame (sky—) (?), dømme om. (At) omdømme (en bok) synes bedre at høve som kunstord end dømme om. **Han blev anmeldt** (meldt) (af Tjeneren), det (der) blev sagt fra (da han var kommen). Jfr. Melde.

Anmeldelse (af en Sag), *lysing (Lm.); varsel, tilsigelse, vitring, f., bod (o'), Lm.; fråsægn(e), f. **A.** (som af en Bog), vitnesbyrd, vitnesmål, n., skudsmål, fram-ta'k? (jfr. Anmelde = ta' fram), ut-latelse? om-mæle (u'), n. (I. A.), omtale (»mention honorable« oversættes jo med hæderl. omtale = rosende Anm.), om-røde (Lm.), øver-læte (y), f. (= at låte øver, ytre sig, ublabe sig om; jfr. Præsentere), ɔ: Omtale, Bedømmelse, Ræsonnement. Altså vel-læte, f., ille-læte, f. om „velvillig Anmeld." og det motsatte. Jfr. „Bognyt", bok-lysing el. bare lysing, inledelse el. -leding? fræmstedelse (H. D.; fræmsyning (a)?). Jfr. sv. anmälan, dær t. »melde« er omgjort til mäla, som dog ej er svensk, men vel norsk: mæle(-te). **A.** (= Kritik?), ransakning, f., gransk-

(a)ing, skøn? bok-skøn? omdømme? Jfr. Kritik, Censur.

Anmelder, gransker, ransaker? (bok-)dommer? -skønner? (ɔ: som avgir „Skjøn" om bok el. bøker).

Anmode (t. anmuthen), be(dje), i', ytre ønske om, udbede sig. Jfr. Begjære, Anholde om, Forlange, som er tyske ord. **A. ihelig**, *mase, gnage (-gnog), *gnåle, gnå(-dde), truge (ar), trygle, tigge. **Anmodet**, ubedt, *sjøl(v)-beden, *s.-mint.

Anmodning, bøn, f., bønsta(d), m. (gl. n. bœnstaðr), søkning, f., søkjing, søkna, m.; også ord: med (ved) første, minste, ordet. Han var færdig med første ordet til å gjære alt. Middelbar el. stiltiende A., finger-pek. Jfr. Antydning, Vink. **Ihelig A.**, mas, masing. Jfr. Overhæng, Paatrængende.

Anmærke, mærke, lægge mærke ved (sted i bok); tegne op, skrive op; minne om, gøre opmærksom på, ved-tegne; *sægje på, ut-sætte, anke over. Me have inkje til å sægje på hånom. Jfr. Udsætte; Opholde sig over.

Anmærkning, mærk(n)ing? *mærkna(d), iagttagelse; ytring, uttalelse, utladelse, optegnelse; ved-tegning, -tegnelse (H. D.), utsættelse (som ved regnskap); oplysning, utlæggelse (ved skrift), til-læg. Jfr. Bemærkning.

Annaler, år-bøker. Jfr. Krønike.

Annalist, årbok-skriver; histori-s.

Annalistisk, årboks-, årlig? årvis(e optegn.), årbokslig?

Annamme, få, ta(ge) imot (med hånden); ta' imot (hvad som overgives en, f. e. timmer, last); optage; *fagne, ta(ge) imot. „Hans Egne annammede ham ikke".

Anneltere, tilegne sig, in-drage, til-knytte, lægge under sig, underlægge sig, *kanne til sig.

Annelider, ring-mak?

Annexion af Land, Folk, land-vinning (H. D.), land-nam? folke-ran (H. D.).

Annexkirke, under-kirke? tillægs-k. (H. D.), ut-sogn (H. D. efter d. *), hjælpe-k. Kortere og nemmere var vel under-, med-, som i underbruk, u.-lærer, u.-drot, medhustru. Jfr Bi-, Sidе-.

Annexsogn, under-sokn? tillægs-s. (H. D.), hjælpe-s., med-s. Jfr. Annexkirke.

Annonce, kungørelse (især i et blad), *lysing, vitterlig-gørelse?

Annoncere, kungøre, *lyse. Jfr. Bekjendtgjøre(lse).

Annotata, optegnelser.

Annotation, optegnelse, -ning.

Annotationsbog, tegne-bok; minne-bok. Molb.

Annotere, tegne op, mærke sig (noget), optegne, nedskrive.

Annuitet, års-rente (av utsatte penger), år(s)-penge(r)? års-inkomst? års-intækt?

Annullere, tilintet-gøre; ugyldig-gøre, sætte ut av kraft, stryke ut, av-sige (tilbakekalle), gen-kalle; bryte. Jfr. Ophæve.

Annum, år-penger.

Anomal, ujævn, *u-jamn, u-regelret, regelstridig.

Anomali, und-tak, av-vikelse.

Anonym, unævnt, navn-løs (*namn-laus), u-navngiven.

Anonymitet, *namnløjse.

Anordne, ordne, skjepe (ski-); stelle; byde, påbyde, foreskrive.

Anordning, ordning, *stel'; (Lægens) forskrift; (Regjeringens), bud, påbud, brev? konge-brev; *avgjær(d), pålæg. Jfr. Ordne, Organisere, Arrangere, Bestemme.

Anorganisk, liv-løs, lem-løs, led-løs (ikke lede-løs).

Anprise, love (ar), prise (ar).

Anraabe (t. anrufen), rope til („anraabes af Vagten"); på-kalle, bede inderlig til. Jfr. naube(dje), *nau-skrike, *ni-be(dje), *nau'-rope. **A.** (forsynet), bøn-søkje. Lm.

Anraabelse, til-rop, på-kallelse.

Anrette (t. anrichten), rede til, stelle til, lage til, få i stand, fræm-kalle, gøre, vælde; sætte fræm (på bordet), *bord-sætje, *borde, *bord-bære (jfr. *bord-bærande mat), *diske op, dække op (med den og den mat); fli(-dde): vel, ille flid', ɔ: v., i. tillaget (Dv. flina', m., Anretning. Jfr. Traktere. Se og Servere.

Anretning, til-redning, *rejdsle, *bord-hald (godt, ilt).

Ansats, jfr. Anlæg, Tilbøjelighed.

Anse (for), hålde for, regne for, tro, agte for; ta(ke) (for), *kjænne (dej tæk os fyre fantar, kjænne ejn fyre ejn go' man); bry sig om, *anse, ænse, agte, *mæte; opta(ge), se („vel anseet ved Hoffet"). Se Antage. — **A. sig**, tykkjast (jfr. Tykkes). **A. sig for fikter**, tru seg; tykkjast: *Han tykst være kar. **A. for Fader, for Tyv**, *far-kjænne, tjuv-kjænne (erkjende for F., T.). **A. (noget) for gyldigt**, ta' for godt, ta(ke) (noget) føre gildt. Dej vil ikkje bære han op føre(y)gildt. **A. f. E. Personer, sin Fordel**, se på, ta' hensyn til. **A. med Straf**, til-kænne refsing, -selse. — **Ansees efter Loven**, refses efter loven. — **Ansees med Bøder**, undgælde med bøter, dømmes i b., bli lagt i b. (*omgjælde, sv. umgälla); fældes til el. i b.? — **Ansees for** (sjges at være), *hejtast (føre): det hejtest føre ejn go' gar'. Også »skal«: »det skal være gul'. Han skal være rik, gælder for r. — **Ansees**

som bedst, bære prisen. — **Anseet**, *vørd (y), om-vørd, *gjæv, mæ't, mæteleg, hørt (haurd), vel-vørd (Lm.); *kjend. »Han er kj. føre ejn dugande man«. Han æ mykje haur'e. (Som Folk sætter Pris paa), *gjæv, *gild, *gauv. Jfr. Fortræffelig, Fortrinlig, Ypperlig, Kostbar. **Bel a.**, vel likt. **Ilde a.**, ille likt. **Bære mindst a.**, *være minste man. **Høist a.**, høg-vørd, *høg-værdig? mæ't, ov-mæ't? **En a. Mand**, *ejn gjøle man. Jfr. Mand, ansect.

Anseelig, stor, *røseleg (J. Lie), *staut, *spræk, *gjøleleg, *gjøle (ejn g. man), *bærleg; æret, *mætande, *mæteleg, *mæ't, gild, gjæv, hel, *hejl (en hel kar, en hel flok'); (prægtig, herlig), *drust (jfr. dru's, 1) **brøi**; 2) **rundhaanbet**), *høg-sæt'(e), somen, (some, m., **Hæder, Ære**); (bethvelig, dygtig), vør(d)na (y): ejn v. man'; (som tager sig godt ud), *sveipeleg, svepleg (i), *staut, synleg (jfr. usynleg, ɔ: uansеelig); (prægtig, smuk), sjåleg, *prud, *bærleg. **Meget ans.**, ov-svepleg (i). Jfr. Mandhaftig; Prægtig, Fornem, Storladen; Fortræffelig, Ypperlig, Udmærket; Dygtig. **Den anseligste Mand**, *høgste mannen, mots. *minste m.

Anseelse (t. Ansehen), 1. agtelse, vør(d)na(d) (y), m., vør(d)n (y), f. (sv. vördnad), ære, f., pris, m., ord, navnkundighet, mæte, f., mæting, f., *gildskap, gjævlejk, m., gjævskap, m. (jfr. *hævskap); (Værdighed), ære; (ved Omfang), ruv, n., røjne, n., re's (i'), n.; (det at agte noget), vør(d)ning (y), f. **Stor A.**, høgd, f. »kome op i høgdi«. — **A. som ærligt Menneske**, ære. — **En Pers. af liden A.**, småmænne, n. (gl. n. småmenni). — **Komme til A.**, komme til mans. Jfr. kome op i høgdi, k. til ære. **Kommen til stor A.**, høg-sæt'(e). 2. **Persons A., personl. Hensyn**, *vild, mannemon (u), m., ɔ: Forskjel paa Folk. Jfr. Partiskhed. 3. jfr. Udseende, Udvortes.

Anseende, utvortes, utseende, syn, n. D'er bæ're i ryne æn i syne.

Ansigt (jfr. t. Angesicht, Ansicht), an(d)let (i), n. (gl. d. anlat, -læt, -led, antlat; sv. anlete; gl. n. andlit, t. Antlitz), åsyn, f., opsyn, n., *augne-lag, syn, f. (ɔ: Aasyn); (i spøgende Tale), blæse (e), f. (jfr. Fjæs). Det kom midt i syni på meg. „Du fer mest ub som Lig i Synet, du faar lægge dig" (sa' kjærringen). Asbj. **A.** (især fraskydende), hjælm, m. **Godt A.**, *godt augne-lag. **Lige i Ansigtet**, like i syne(t). — **Ansigt til Ansigt**, *an(d)synes (*ans anlet). — **Med godt A.** (som har et godt A.), *vorsleg. **Med langt, bredt, rundt A.** (l., b., r. i Ansigtet), *lang-lejt, *brej(d)-lejt, *rund-lejt. **Med lidet A.**, *små-lejt, *små-brugden, småbråten (o), mots. *grov-lejt, stor-lejt, storslagen, stor-ælægjen (e), ɔ: som har et grovt el. bredt A. — **Opvarmet el. rødlig i A.** („af en Opvarmelse el. Strabads"), *homen. — **Ansigtets Form**, anlets-skap, m. — **Ansigtets Udtryk**, *hjælm, m. Det synes på hjælmen, kvat hjartat er. — **Naturlig Hudfarve i A.**, vo'rs-let (i), m. (mots. en tilfældig rødme el. blekhet).

Ansigtsfarve, vor-le't (i), m., ham-let, dåm, m., dæme, n.

Ansigtstræk, *anlets-lag, opsyn, f. (n.), åsyn, f., vo'r, m., sve'p, m. (med hens. til en vis likhet), anlets-drag, drag. B. B.

Ansigtsudtryk, vø'l, m., *hjælm. Jfr. Miner, Udseende.

Anskaffe (t. anschaffen), lægge sig til, få sig (mat, pænger); lejge, låne, tjene op m. m.; *rå(de) til. **A.** (for Betaling), *kaupe (kjøjpe, kjøpe), *koste (k. op ejt hus, k. seg klæder). Jfr. Forsyne, Skaffe. **Let at a.**, små-kosta(d): Det var ikkje s. **Opofrelse for at a.**, tilkosting, f. A—t, *til-kosta(d). Jfr. Bekoste.

Anskreven (vel, ilde), likt, set (vel, ille), omtalt; som har godt, vondt, låkt ord på sig. Jfr. vel, ille låten, ɔ: v., i. omtalt; rost, lastet.

Anskrig, skrik. m., rop, n., varsels-r., -skrik, varsel, n. **Gjøre A.**, brå ved, brå 'ti(-dde).

Anskudt, skade-sku(d)t? **men-s.** (B. B.), skam-s.; såret.

Anskue (nyere ord efter t. anschauen), se på, skue, skåde (o), skåde (Fr. Bfd.). Sv. skåda, åskåda.

Anskuelig (t. anschaulich), klar (inlysende, t. einleuchtend), grej, tydelig, levende. Sv. åskådlig.

Anskuelse (t. Anschauung), syn, sje-s.; syns-måte; indre syn (**med Sjælens indre Sands**).

Anslag, 1. (Plan), råd, f., optænkt r., løn-r., sætling, f. »Lægge råd, oplagde råder«. **Daarligt A.**, forråd, f. **Fuld af A.**, *mang-rådig, mang-foldig. **Have A. igjære**, *bryggje på. 2. (af Plakat), lyse-brev, n., opslag. **Give A. paa**, *støre, *styre, vise (en hen) til. 3. værdsættelse. **Han gjør større A. og kommer ingen Vei**, jfr. han stæmner høgt og hamnar lågt.

Anslaa til, sætte til (f. e. 100 spc.), værdsætte til, regne for, skjote på (»skjot på, kor mykje de' skulle koste«). **Anslaaet høit**, *dyr-lagd.

Anspore, spore, kveikje(-te), tilskynde,ægge, støre(-de), mane (ar), opmane. Lm. Jfr. Opmuntre.

Anspørelse, vækkelse, kvejking, f., kvejk, m., æggelse, opmaning. Lm.

Anspænde sig (f. E. for at synge el. tale høit), dræmbe(e) seg, krejste seg, naukre seg, late seg til, møde seg. Se Anstrænge, Angribe.

Anspændelse, dræmbe, f., dræmbing, f., *krejsting, nauker, m.; *røjning, røjnsle, f. Se Anstrængelse.

Anstalt (Forberedelse), tilstelling, tillaging, stel', n., rejding, f., rejdsle, f.; (Indretning), stiftelse, værk, hus, gård, sæte: Lære-værk, lære-sæte? lærdoms-sæte, skule-stel', n., ɔ: Lære-, Dannelses-Anstalt; foster-hus? ɔ: Pleieanstalt (jfr. Pleiehus, Molb.); gale-hus, sins-sykehus, ɔ: Daareanstalt; bad, bade-hus, bade-stel? bade-gård (H. D.), ɔ. Badeanstalt, arbejds-, ber'gings- (ɔ: Nednings-) gård? Allerede Molb. uttaler sig mot »dette rent tydske Ord«, Anstalt. Likeså H. D. **A. til Forsørgelse af gamle Folk**, aldersly (H. D.), alders-hvile. Jfr. børne-ly (bedre: barne-). **Anstalter** (Bæsen), stel, n. **Fortræffelige A.**, *snåle grejer. **Gjøre, gjøre Anstalter**, gøre vej, g. utvej, *stelle til, *sjå til at. Jfr. Foranstaltning, Indretning.

Anstaltmager, tul', m., tulling, m.; uro, f. (jfr. Perpendikkel); jfr. trætte-kop', -kolle, f., -bøtte (y), f. Jfr. Agitator, Fusentast.

Anstaltmageri, jfr. mæte-gildring, ɔ: „unsødige Paafund, Fjas, unyttig Stræben".

Anstand, 1. værdighet, sømmelighet, søme, f. **Med god A.**, *snål? 2. utsættelse, op-sættelse, frist. Jfr. Henstand.

Anstaa (t. anstehen), *høve (gl. n. hœfa, sv. höfvas), *søme seg, sømme sig, klæde, stå, passe sig (for); (behage), tækkjast (mæg, deg); like. **Det anstaar ham vel**, det står, sømmer, klæ'r (ham vel). Se Passe. **Det a.** (behager) **mig**, jeg liker det, synes om det.

Anstifte, stifte, avsted-komme, vålde, valde (ar). Jfr. Foraarsage.

Anstifter, *ophavs-man, ophav (ɔ: Aarsag), m.; skuld, f. »D'er han, som er skuldi til det«.

Anstikke, smitte (ar), fængje (—de).

Anstille (først i Brug efter 1750), 1. foretage, gøre, hålde. **A. Prøve**, gøre, fore-tage prøve, røjne (—de). **A. sig**, skrømte, gjære seg (framand, bljug, fin, blid), fore-give, late som, vise sig som, *læst. Se Affektere, Foregive, Lade som, Stjule. 2. **Anstille.** I. Lampe: „Gjøre fast Tilbud af et vist Parti Varer til en bestemt Pris". Jfr. Anbyd.

Anstryge, strjuke (-strauk, over, på), smørje (y; smøre) på.

Anstrænge (t. anstrengen), 1. (være tvært), *røjne, r. på, *frejste, *naukre, *møde, *lejte på, ta(ke) åt, ta' på, ta', *arme ut. Jfr. Angribe. 2. (holde til strængt Arbeide), strængje (—gde), møde (—de), nøjte, trøjte (—te), *drive, *mase. Dej ha trøjt haa for længje. Nøjte folket sit, ɔ: være *sinken, *årke-s. med sine arbejdsfolk (o). Eg vil ikkje trøjte hesten mejr. Se og Besvære; Forcere. **Det anstrænger**, *det kostar på, d. *frejstar, d. *røjner (meg, deg), det *lejtar på, d. ta'r på, d. tar (svært, ikke stort osv.). **Anstr. sig**, *ta(ke) i, *trøjte seg, *hjælpe seg, *åtake seg, *ame seg, *late seg til, *nøjte seg, *koste seg, *naukre seg (nåkre, o), møde seg, *kave, stræve (ar), strete (i), ar („f. E. med at bære tunge Byrder") (strejte; gl. n. strita, sv. streta; dv. stre't (i), n.), tævle (e), ar, *bale, *slæpe, *træle; (uden Fremgang; jfr. Klubre), *fitle, *fatle, *fjatre, *bratle (dv. fitl, bratl, n.). **A. sig meget**, take seg nær, sene (i—ar). „Bel egtl. strække Senerne". **A. sig for meget, over Evne**, forta(ke) seg, fortrøjte seg. **A. sig yderlig**, å-ta(ke) seg. **A. sig længe, vedholdende**, traute (ar). Jfr. Stræbe og Modstand. **A. sig for at faa noget frem**, *dræmbe seg, *krejste seg. Mk. »det lejtar på å kjejse og raute«, eller: »d'er inkje skjæmt å skjena (ski—) og raute i sen'«. Mk. og stretar (i'), stret-hest, -mær' (i spøk); stret-arbejd, n.; stretsam. **Anstrængende**, sle'tsam, i (L. Er.), *strid, *bråksam, *frejstesam, *amesam, *mødal, *mødeleg, *møden, *mødesam, *masen, stretsam (i'), *stræng (arbejd); (tung og langvarig), *trautal. **Anstrængt indtil Udmattelse**, trøjt'. **A. Gang**, ta'n, n.

Anstrængelse, ta'k, n. (me have taket tyngste taket; jfr. Forsøg), *å-tak (gl. n. átak), *ov-tak, bejte, n., røjnsle, f., røjning, f., *trøjting, f., tævling (e), f., *nøjting, *pænting, e (jfr. Slid), ån' (o), f. (d'er ån', som alt skal vinne), slite, f., møde, f. (gl. n. mœda, sv. möda; jfr. Besvær og Møie), *møding, *dræmbing (e), dræmbe, f., nauker, m. **Dobbelt A.**, tvi-trøjting, f. **Haard A.**, spræng-ta'k, n. **Ydelig A.**, brå'k, n., bråking, kjå'k, n., ma's, n., stræv, n., træ'l, n., slæ'p, n., træling, f. **Lang A.**, traute, m. **Voldsom A.**, spark, n., spænne, n., spænning, f., *ita'k, *åta'k, uta'k, spræng, m., sprængs-ri', f., (det gik på sprængen; læse på spræng), brå't, o' (fiske på bråt); jfr. hovud-bråt. **Ødelægge ved voldsom**

A., sprængje (—gde). **A. før at blive færdig**, trøjt, m. **A.**, **som kræfter**, årke(o)-far, n. **Noget, som kræver endnu større A.**, trøjt, m. (jfr. Tillæg). **A. af Tanken** (Aandsanstr.), hoved-brud, *hovud-bråt. **Forbunden med A.**, strævsam, stræval (stræven). Det er så tungt og stræve(t). **Gjøre en sidste A.**, jfr. gjæra ejn spæn' at'-i værdi. **Forstand letter Anstrængelsen**, vetet lettar stretet(i). **Ved A. forbærve**, sprænge, ødelægge.

Anstrøg (t. Anstrich), egtl. over-strøk = overstryk(n)ing; skin (utseende, farge. Jfr. *læst, *læte: det er bare læte, ɔ: bare skin, skrømt; likeså: for et syns skyld). Den tydning av skin er egtl. tysk, ikke norsk. (**Anstrygning til Noget**), fejm, m., kjejm, m., snæv(e), m. **A. af noget**, tejst, m. (tæst).

Anstundende, *som kjæm, *kjæm (alene i: Veka, som kjæm; veka, kjæm), *komende, tilstundende (H. D.).

Anstændig, sømmelig, tækkelig, *folkeleg, *på folkevis, *høvisk, værdig, gjæveleg (ordet passende er i * ikke = sømmelig); skikkelig, ærlig, agtværdig, bra. „A. Folk", „a. Hus".

Anstændighed, høviskhet.

Anstød, *støt (imot), *støjt; hinder, forfang, *vedermot, motgang; stans, hakking, stamming; (Forargelse), *synd-auke, vondt føre-dømme („Exempel"); *ri(d), f., flage (ɔ: „Anfald" av sykdom), *ryk, *tak, minning, minnelse (av sykdom). (**Noget, som stopper el. staar i Veien**), støjt, m.; tvær-s., stuv-laup, n. W. Jfr. H. D.: lægge stød (ɔ: støjt, støt, for en, ɔ: **vække Anstød**). **Bære til A.**, være (en) imot, ikke til lags (»til pas«).

Anstødelig, usømmelig, styg. Jfr. *stygge-snak', *s.-færd.

Anstødssten, hindre-stejn. Lm.

Ansvar, ansvar, tilsvar, n., vagna(d), m., an(d)svar; (**Borgen**), åbør(g)sle, åbør's-ling (y), f. Jfr. **Reflo**.

Ansvarlig, *an(d)svarleg. **Bære a.**, ha' hejle vågna'en; ta' vågna(d)en på seg, svare føre (y), s. til (han skal s. til det), *åbør(g)jast, ha' åbør(g)sle (y).

Ansætte (**Pris**), sætte, fast-s. (gården er sat til fire skylddaler; formuen er sat, værd-s. til); (**Person**), utnævne, *sætje til, sætte in, tilsætte (Fædrel.; sv. tilsätta), gi' æmbed, tjeneste, syssel, kalle til; optage, inlemme i („ansat ved Livvagten, ved Skolen"); (**beramme**), fast-sætte, sætte, *sætje (ejn dag, ej tid). **Ansætte Tjenere**, *lejge, *stede (—de), fale (ar), fæste. **A. til Skat**, jfr. Repartere. **Ansat Hyit** (i Matrikulen), *dyr-lejgd.

Ansættelse, utnævnelse, tilsættelse, optagelse, kal(lelse)? **A. paa Skib**, hyre: „Han har faaet Hyre".

Ansættende: komme a., kome læggjande: han kom l.

Ansøge om, søkje (—te), be(de), ytre ønske om.

Ansøger, søkjar, m., søker, søkende.

Ansøgning, bønskrift, søkna(d), m., søkning, f., -kjing, f., om-søking (at *»søkje om« noget), brev (Lm.). Se **Andragende**.

Antage, opta(ge), gi(ve) adgang, stede til; fæste, stede (til tjeneste), *lejge, vælje, ta(ge) til sig (i søns sted; knæsætte); motta(ge), gå in på (forslag, tilbud), overta(ge) (gården, æmbed, veksel); vedta(ge) (ny tro), ta(ge) ved (H. D.), vedkænne sig, god-kænne; sætte (**lad os antage at**, la(d) os sætte at —, tænke os at —), la(de) gælde; tilegne sig (fremmede sæder, annen natur); tiltage sig (kongenavn); tro, mene; hålde for, ta(ge) for (han tok mig for en bekænt); ta' for god (undskyldningen); ta(ge) sig av (person); (gjætte, flutte), tokke (ar), gisse (H. D.). **A. før**, take føre (f. alvora, f. sanning, f. godt, f. gildt). **A. el. forkaste**, gilde el. vrake. Lm. Sv. gilla (for gilda), ɔ: la' gælde.

Antagelig, mottagelig, ikke forkastelig, takleg; gyldig, rimelig (grun'), ful'gyldig (H. D.); (**ikke at klage paa**), upåklagelig, tålelig, *tålande, tålleg.

Antagelse, samtykke, ved-tåke (o), f.; gisning. I * gisse, n., gissing, f., gisning, f.

Antagonisme, motstand, n., an(d)øve, n., mot-strid, mot-strev, mot-bør (-»burd«, -bør, y); mot-råd, f.

Antagonist, *motstandar, -strævar? *mot-man, mot-strider. Molb.

Antagonistisk, motvirkende, fiendtlig, mot-strævende, -stridende.

Antal, tal, flok, del (mænnesker), mængde, f. **I ringe A.**, få-tallig.

Antaste (t. antaften), tage fat på, gå løs på, fare løs på, ta(ge) på, overfalle, *rjuke på (—rauk), *fare på. Jfr. **Angribe**, **Overfalde**.

Antecedentier, tidligere tilfæller; (ens) tidligere liv, fortid.

Antedatere, (antib.), tilbage-dagfæste (el. om-d., forut-d.)? bak-flytte? (bak-dagfæste?), mots. **postdatere**, efter- el. fræm-el. ned-dagfæste? Om bak- jfr. **Tilbage**.

Antediluviansk, forsyndflods- (mænnesker m. m.). **A. Dyr**, old-dyr (H. D.), form-dyr? Jfr. **Oldtids-**. **A. Perioder**, tidligere skapningstider. Asbj.

Antegne, optegne, opskrive (bedre: skrive op).

Antegnelse, tegnelse, vedtegnelse, utsættelse, (i regnskap); tejkning, f., optegnelse, mærkna(d), m.,

Antenner, trivle- el. famle-horn el. -stænger?
Antependium, alter-forhæng, a.-tjæld?
Ant(h)ologi, blomster-samling, *b.-krans; kvæde-krans, k.-samling.
Ant(h)ropolog, mænneske-kyndig, man-kyndig, man-kænner? (man- som i Mandeblod, Manddraber, *man-slagar, mangar(d), ɔ: Menneske-).
Antropologi, mænneske-kyndighet (man-kunne?, jfr. jordk., målk. om Geogr. og Filologi), mænneske-naturlære (Meyer), (m.-lære?), mænneskets naturhistorie.
Antropologisk (f. E. Granskning), gr. i el. om mænneske-naturen.
Anthyllis vulneraria, ræve-klo, hare-kløver, rund-bælg. Sørensen.
Anti-, middel mot, råd mot; motstander av —.
Antiabolionist, slavehålds-man el. -væn?
Antiaristokrat, stormans-fiende, s.-motstander, storfolk-motstander.
Antibarbarus, mål-rensker (motstander av fremmedord).
Antichambre, forværelse, vente-værelse.
Anticipando, forskudsvis, forlods, forut, på forhånd.
Anticipation, forhastelse, forud-gripelse (H. D.; foregripelse); forskuds-optagelse, forskud.
Anticipere, forhaste, forekomme (en), foregripe, forut-tage, -optage? forud-gripe (H. D.; t. vorgreifen); gøre noget for tidlig, før tiden el. forut (før den sanne el. rette tid, f. e. betale ut el. la' sig betale). **A—t**, forhastet, foregrepen. **A. Efterretninger**, forhastet tidende, f., nyhet (f. e. om et dødsfal').
Antidot, motgift.
Antidynastisk, mot kongehus(et).
Antiflogistiker, motstander av bræn-æmne-læren.
Antiflogistisk, 1. mot bræn-æmne-læren. 2. (Lægemiddel) mot (be-)tændelse, kølende.
Antifona (Antifonier, Antifoni), skiftevis sang („Vexelsang"), sangskifte? stævjing? Jfr. ordskifte, hug'skifte, ɔ: at tale, hugge skiftevis.
Antik, *forn, fornleg (I. A.), oldtids-, *forn-tid's, oldtidig (H. P. S., i likhet med fremtidig, samtidig; utidig), gammel, gammeldags, æld-gamal (Lm.), græsk-romersk (den antikke Verden, den gamle v.). Jfr. Oldtid, ɔ: (i) forn-tidi, *den forne tidi. Alderdommelig for antik er tysk: alterthümlich. **Antikker**, forn-værk? forntids-værk? kunstværk (med tillæg: græske el. romerske, om tiltrænges); oldværk, oldkunstv., -stykker. H. P. S.
Antiklimax, nedstigning. Mots. **Klimax**, stigning.
Antiklinal (om Lagstilling), ut-fallende. Th. Kj.
Antiklinallinie, sadel-linje. Meyer.
Antikonstitutionel, grunlov-stridig.
Antikrist, kristus-fiende, krist-motstander, -hater, kristendoms-fiende.
Antikritik (egentl. mot-dom, gendom; ɔ: gjegndom), gendrivelse (av en dom, som forutsættes omtalt i det foregående), gen-mæle, mod-»kritik« (L. K. D.), motgransk(n)ing.
Antikritiker, gen-dommer, motdommer; gendriver.
Antikva, latin-bokstaver (nl. lodrette, mots. Kursiv), rund-staver? (mots. kant-staver, „Fraktur").
Antikvar, oldgransker (oldsak-kænner; o.-samler). **Antikvarisk**, old-. **A. Boghandel**, handel med gamle bøker, gammel-bok-handel? **A. Studium**, oldgranskning.
Antikveret, forlat, opgit, gåt av bruk, forældet, avlagt, henlagt. **Antikvering**, avlæggelse, opgivelse.
Antikviteter, forn-levninger, old-saker, forn-saker (sv.).
Antikvitetshandel, h. med oldsaker, old-sak-h.? old-h.?
Antikvitetsmuseum, forn-sa'l (sv.)?
Antiministeriel, imot kongsråderne, (kongs-) råd-fiendtlig? (En), rådsfiende?
Antimonarkisk, imot enevælde, imot enestyre.
Antinational, ufolkelig (udansk, unorsk osv.), folkefiendtlig, -farlig?
Antinomi, lovstrid (at Lov strider mod Lov); ulovlighet.
Antinomisme, lov-rædsel. H. D.
Antinomistisk, lov-ræd (H. D.), lov-sky (*skyr, *skyg', *skjær').
Antipapist, pave-fiende, p.-motstander.
Antipapistisk, pave-fiendsk.
Antipati, mot»følelse« (ɔ: motkænsle), mot-hu'g, m. (mots. *sam-hug, ɔ: Sympati), modhu (H. D.), motbydelighet, uvilje. **Jeg har A. mod ham**, jeg misliker ham, han er mig motbydelig, frastøter mig.
Antipatisk, modstrævende, fiendsk.
Antipodagri(sti)sk, godt for fotgigt. **A. Midler**, midler mot fotgigt, fotgigt-råd?
Antipoder (t. Gegenfüßler), anføt(t)inger? motføtinger? (efter *an(d)føttes, *mot-f., *til-f., med føterne mot hinannen, f. e. i en sæng el. båt).
Antireformer, omgær(d)-fiende, -hater?
Antirepublikaner, fristat-fiende (fristats-hater, -motstander), frivælde-hater? (»Stat« er latin, men næmt ved sin korthet).
Antirevolution, gen-omvælt(n)ing, gen-*omstøjt.

Antirevolutionær (Stemning, Virksomhed), mot omstøjt, omvæltnings-fiendsk, -stridig.
Antiroyalist, kongs-fiende, -hater, konge-f., ukongelig-sinnet?
Antiseptikum, middel mot rå't (råd for rå't).
Antisforbutist, jfr. Skjørbug.
Antisocial, samlags-stridig, samfunds-fiendsk.
Antistrofe, mot-sang? sva.-s.? gen-sang? motstæv?
Antithese, motsætning.
Antiunionist (mell. Stat og Stat), samriks- el. -lags-fiende? s.-motstander?; (mellem Religionsparti og Rel.p), samtros-fiende el. -motstander.
Antracit (-thra-), glans-kul'.
Antriscus (-thri-), **sylvestris**, se Chærophyll. sylv.
Antræffe, finne, råke (på), møte.
Antræk, skrud. Jfr. Dragt, Draperi.
Antvorde (n. t. antworden), overgive.
Antyde, tyde på, peke på, la(de) forstå, gi(ve) at forstå, la' sig mærke med, klunke på (Lm.), orde på (Lm.). **A. ved Tegn**, tejkne (tekne, ee), ar.
Antydning, fingerpek; tillej(d)ing, f., tilvisning (Lm.; jfr. Vink), snæv (e), m. (dej hadde fænget ejn snæv utav det, ɔ: „de havde faaet Nys" om det); (Tegn til), spor, snæv (L. Er.). Jfr. Anstrøg. **A. ved Tegn**, tejkning, f. (tekning, ee). **Spottende A.**, nejsing, f., snej-ord, n.
Antænde, tænde, tændre (ar), tandre (ar), t. i, uti, *kvejke. Se Tænde. **A. sig**, *tandrast. **Antændes**, fatte·ild (*fata), *fatne, fænge, fængje(-de). **Antændt**, i-låga'(o), lågande(o).
Antændelig, fængelig (Molb.). **Let a.**, eld-fe'm(i). Lm.
Antændelse, tændring, f., tandring, f.
Anvende, tillempe, iværksætte, sætte i værk, bruke, ta i bruk, late til, nøtte, y (gl. n. nyte, ɔ: benytte; sv. nyttja), hellige (h. en time til); (opofre), koste (ar), lægge (-lagde), Han hæve kosta møket (y) på seg, på det. Læggje pengar på jordi, l. arbejd på, l. halvt imot. **A.** (Tib, Penge paa), sætte in på, sætte i. **A. paa sig selv**, *take til seg; (bruge), »have, bruke. *Have mjølk til suvl«. **Anvendt**, tillempet; *tillaten (ɔ: ikke sparet). **Vel, ilde a.**, vel, ille faren (Lm.). **Bære vel, ilde a.**, fare vel, ille.
Anvendelig, tjenlig, brukelig.
Anvendelse, tillempning, iværksættelse; bruk. **God A.**, nytte, bate.
Anvise t. anweisen), påvise, *lite (råd: han litte meg den rå(d)a); henvise til (et værelse), tilstå (penge), tillate (skriftlig) udbetalt. **A. (En) Plads**, bænkje. Lm. **A. (En) Veien**, sætje (ejn) på væ'gen (e'). Lm.
Anvisning, påvisning, henvisning; uttællings-fulmagt, -tillatelse, -lov? *sætel (e), seddel, penge-seddel? -kort? brev på noget (Lm.; jfr. Vexel, ɔ: Penge-Anvisning); syning, f.? føre-visning? (y) (ɔ: noget, som forevises); vejledning, tilvising (Lm.), lede-tråd („Leitfaden"?); (Forskrift), føre-sægn (y-e), f. **A. til Udbetaling**, ful-magt? Egtl. påvisning, neml. av, hvor pengerne er at få. Altså: påvis(n)ing? til-visning? føre-visning? (ɔ: papir, som forevises). Jfr. tilsætte, tilsættelse for ansætte, Ans.e (d. Fædrel.).
Anæmi, blodløshet, -fattigdom.
Apargia autumnalis, *hå-blom, føl'-blom *såne-b., *sveve. Også gul'-borst og haust-fivel.
Aparte, underlig, for sig selv, rar, sær, *ser(s) (ee): »få sers mat«. **Give En noget a.**, sere (ar). **A. Mad**, sær-kost. M. Ham.
Apati, likegyldighet, utidighet, uoplagthet, dvale (ånds-). Jfr. Flegma. Se Sympati.
Apatisk, kåld-sinnig, »slap«-sinnet (H. D.), sløv, likeglad, likegyldig, kænsleløs? Jfr. Sløv.
Apepsi, se Dyspepsi.
Aperçu, oversyn, overslag, utkast.
Aphelium (Afel.), sol-fjærne, n., (største) fjærnhet fra solen.
Aphorismer, se Aforismer.
Apiri, rømselløshet? („Uerfarenhed").
Aplomb (eg. efter blyet, lodret), like (lodret) stilling; like-vægt; overlegenhet; god »hâldning«, støhet, fasthet. Jfr. fynd, klem, salvelse.
Apodiktisk, (Visshed), ejensynlig, uimotsigelig, avgørende, avgjort, uryggelig, grun-muret.
Apogæum, jord-fjærne, n. (fjærnhet fra jorden).
Apokalypse, åpenbaring.
Apokalyptisk, åpenbarings-medhâldig, -hjemlet; -venlig; gåte-ful'.
Apokatastasis, tilbake-vendelse (til Udgangspunktet); omløp, ringløp; (alt det skaptes) endelige frelse el. oprejsning.
Apokryfisk, tvilsom; (underforstået), uægte. **A. Bøger**, tvilsomme b., halv-ægte b.? Jfr. Kanonisk.
Apologet(-ist), forsvarer; talsman, sakfører.
Apologetik, forsvars-lære (H. P. S.), -skrift.
Apologi, forsvar, forsvars-skrift. Mk. rede- el. retfærdig-gørelse.
Apoplektisk, slag-, av slag, av rørelse; slag-rørt (H. P. S.), lam, nåmen (o). Gl. n. numinn. Sv. * nummen.
Apoplexi, slag, n., rørelse (alene dansk,

ikke tysk), slag-tilfælle: hjærne-, hjærte-, lunge-, nerveslag.

Apoſtaſi, frafal', avfal, tros-frafal, tros-nægtelse, -avsigelse, -avsværgelse.

Apoſtat, frafallen (fra troen), gud-niding (Fr. H., H. D.), tros fornægter, tros-svigter. H. P. S. Gl. n. guðníðingr, „Gudsfornægter". Apoſtaſi blev da gud-sidingskap som i gl. n.

Apoſtel, bud, sendebud, utsending, *av-sending, m.; tros-bud (som Ansgar, »Nordens A.«: ɔ: stifter av nordens kirke), kirkefader. Apoſtlernes Gjerninger, også apostel-sage. H. D.

Apoſtelheſten, tvi-føttingen, m. Bruge Apoſtlernes Heſte, *ride tvi-føttingen.

Apoſteriorisk (a posteriori, bagfra, Erfarings-), *ved røjnsle, ved oplevelse, oplevet (f. e. kunskap).

Apoſteliſk (for apoſtoliſk), apostel-, kirke-. A. Fædre, ɔ: kirke-fædre.

Apoſtroſ, bok-teddel? (»Bogteddel«. P. Syv); avkort-tegn. (Kort, jfr. tidskort, ɔ: kor-ting, avk. Apoſtroſe (som Taleſigur), henvendelse, tiltale.

Apoſtroſere, vende sig til, tiltale; korte, avkorte.

Apot(h)eſe, „Forgudelſe", gudblivelse? gud-*værting, ɔ: gudvord»en«.

Apothæk, råds-handel el. -værk? (råd for noget, ɔ: Lægemiddel); helsebot. Forslag av H. D.

Apotekar, råds-handler? sykevare-h.? syke-råd-h.?; (fpotvis) plaster-smører (Lærche, Prok.).

Apotekarfager, lækedom, læke-råd, *dokter-saker.

Appanage, liv-øjre (Lm.), årpenger. Jfr. tære-penger. Av panis, ɔ: Brød; altså eg. brødpenger.

Apparat(er) (Redſtaber, Tilbehør), greje(r) (fiske-g.; »med gågn og grejer«), rej(d)e(r); *tilfang, redskap, *don (sv. åkdon, skodon osv.), doning (Værktøi); tøj, *ty (f. e. skrivetøj, ildtøj), *buna(d), m., *børna(d), gågn (o), tarvend(e), n., vælde, n., stel', n. (thestel, kaffestel), stelling, f., hjælpe-rede (et, Fr. H.; sv. hjälpreda), tilbøjrnle, f. Jfr. Tilbehør.

Apparatſaſſe, redskaps-kiste. H. Ibsen.

Apparition, utseende.

Appel, 1. på-anke (loven om Kristiania byret); på-ankelse (A. Ørsted), in-ank-(n)ing (F. H.), in-anke (n. Dagbl.). Der-til inanker og inankede, ɔ: Appellant og Appellat. 2. møte (for hærfolk), stævne; trommeslag, largang? Slaa A., slå stævne? slå (tromme) til møte. Efter Appellen, efter trommen el. largangen? ɔ: efter sammentromningen.

Appelinſtans, over-domstol (loven om Kristiania byret).

Appellabel, på-ankelig el. in-ankelig.

Appellant, in-anker, på-anker.

Appellat, (den) instævnte.

Appellationsret, over-ret.

Appellativ, sam-namn (Lm.), fælles-navn.

Appellere (Dom), in-anke for, til, intale for (Fr. H.), klage for, til; på-anke, henskyte (til den el. den domstol); in-skyte (sig el. sin sak) for el. under (kongen, paven osv.). A. til En, ta' en til vitne; (til Vreſsføleſen, Publikum), på-kalle, vende sig til, *skyte til.

Appelſtævning, anke-stævning. Lm.

Appendix, *tillæg, tilgift.

Appetit, lyst; matlyst; mathu'g, m., låst (o), m., mat-låst (o), m. (gl. n. losti), mat-hjarte, n., *hung(e)r, skjæsse, f., mathu (J. Moe, Asbj.), matlyst (H. D.). „Han havde ingen Madhu, ſagde han". Asbj. Stærk A., grå'l, m., grådighet, *mat-gråd. Have A., *skjæsse, *hungre (ikke * sulte, som vil sige pinlig hunger). Som har A.; med god A., mat-lysten (mad-l. H. D.), *mat-hæppen, *m.-kjær, *m.-tidig, *m.-raust (eg. „tapper i at for-ſyne ſig"), m.-vis (ɔ: „dygtig til at for-ſyne ſig"), *tid' på mat. Mots. uden A., mat-lej, mat-led (H. D.), *mat-beten (i). Jfr. d. Madlede (H. D.).

Appetitlig, inbydende, lokkende, smakelig, *skjæssen, *forkun. Se Lækker.

Applaudere, klappe til, for; tilrope; op-mode. Lm.

Applaus, klap', hånd-k., god-lå't. Lm. Jfr. Bifald.

Applicere, til-læmpe (på), henføre (til). A. ſig, lægge sig efter, l. vin' på.

Applikation, tillæmp(n)ing.

Applikatur, finger-sætning. H. P. S., Meyer.

Apportere, hente (om hunde).

Appretere, lage (jfr. Beredе); sætte glans på, glætte (ɔ: gøre glat, blank). Sv. glätta.

Appretur, glans, tøj-g. (H. P. S.), glæt-ting? (av papir).

Approbere, vedta(ge), god-kænne, samtykke, stadfæste, slå fast. Jfr. Billige.

Approche, løpe-grav.

Appropriere, tilegne sig. Jfr. Annektere.

Approximation, tilnærmelse.

Approximativ, tilnærmelsesvis (langt ord med 3 s'er), omtrentlig (H. D.), tilnær-melig (H. P. S., i likhet med fornær-melig).

April, fåre- el. græs-måned (dansk), krikla, f., kvena (i), f.

Apriori, på forhånd, forfra (før »Erfarin-gen«).

Aprioriſk (f. E. Erkjendelſe), tanke-, ved

tænkning (ikke ved røjnsle, Erfaring). **A. Begreb**, medfød, forhånds? Jfr. Apoſteriorift. Se Poſteriora.

Apropos, det er sant; hør nu! (en, f. E. i en Fortælling), av-stikker. Jfr. Digreſſion.

Aptere, tilpasse, *ætmne til, *høve, tildanne.

Aqv-, se under **Akv-**.

Arabeſter (eg. arabiſte, neml. Figurer), blad-prydelser, løv-værk, kruseduller, snirkler (t. Schnörkel), snirkel-værk, *kråt, *kråting (o). Jfr. *lauv-skur, *krul'-skur (se I. A. under »skurd«); *rosor, ɔ: „Figurer, ſom ligner Blomſter el. Løvværk; ogſ. om Tegninger i Bøger, Udſtjæringer i Træ o. desl.".

Arabis Thaliana, *skrinne-blom.

Arbeide, arbejd, n., ærke (H. D.), ærk(j)e (y), n. (jfr. lag-ø. = lage, m., ɔ: A., ſom ſkal fuldføres til en beſtemt Tid), vinne, f., vinning, f., stræv, n., i(d)n, n. (»i'n føder mannen sin«), *starv (gl. n. starf), værk (e), n. (»kome *i v.«; *»take viljen føre værket«; »den ejne hæve værket, den andre vinningen«, ɔ: den Ene har A., den Anden Lønnen); (Foretagende), årke-far (o'), n.; (Anſtrængelſe), årke (o'), f.; jfr. tung-årke, ɔ: tungt A., *årkefar. Jfr. og Fabrikat (= smide, n.). **Fuldført A.**, værk, n. (mur-, tre-, tåg(o)-værk). **Daarligt A.**, tufs (B. B.). Jfr. Klubre. **Altfor fint A.**, migr, n. Mk. *migre, ɔ: gjøre tyndt, fint (altfor smaat) A. Jfr. *migreleg, ɔ: yderſt tynd el. fin. **Haardt A.**, traving, f. (jfr. Møie, Beſvær, Anſtrængelſe, Strabads. **Haardt og grødt A.**, revs-arbejd, n. **Langvarigt A.**, ma's, n. (hertil *mase: han masar med det støt'; mase seg ut, ɔ: arbeide ſig træt, ſløv), træ'l, n. **Et overordentl. A.** (Kjæmpeværk el. udmærket Kunſtværk), *ov-værk (å-værk, avværk). **Smaat A.**, krotling (u'), klutring, f. (av krotle, klutre, ɔ: arbeide ſmaat). **Smaa A—r**, *små-værk. **Smudſigt og ubehagel. A.**, klæssing (e), f. **Stort A.**, vinneskap, m. **Et ſtort el. vanſkel. A.**, *munke-værk, n., -arbejd (munk her = klærk, ɔ: En, ſom gjør fint og kunſtigt A.). **Et af de ſtore A. paa Markerne**, værk, n., vinne, f., ån'(o), f. »Føre (y) værket, millom værkom«, ɔ: mellem vårvinna og slåtten. **Strengt A.**, ån'-værk (o'), ån', f. **Svært A.**, trav, n. **Svært og langt A.** (med Travlhed for at blive færdig), traute, m., trøjt, m. („ogſ. om A., ſom varer længe, f. E. til ſent paa Aftenen"). Mk. å'l-trøjte, f., ɔ: langt Arbeides Slutning. **Tilfældigt A.**, sjau (holl. sjouw, ɔ: et ſtort A. Dv. sjauar). **Tungt A.**, slæ'p, n. (jfr. Slibe, Slæbe), træl, n.; *trældom, *træling, traute, m., am'ling, f. (av *ame, ɔ: slite og slæpe), tung-årke, f., *bo'l-arbejd (av *bol, bul, ɔ: Krop, Stamme). **Det tyngſte A.**, *tyngste takje. Mk. *tunge-taket, et A—s tyngſte Del. **Ubetydeligt, daarligt A.**, *fille-værk. **Uhældigt** (klubret) **A.**, bratl, n., bratling, f. **Unyttigt A.**, tøv, n. **Unødigt A.**, arbejdsauke, m. **A. for Børn**, *barne-værk. **Det er ikke farligt A.**, det bryt ikkje bejn. **A. for en Dag**, skant, m. **A. i Fællesſkab**, sam-stræv, n., sam-træl, n. **Arbeidets Deling**, yrkje-dejling. Lm. **A. om Morgenen**, jfr. Morgenſtund og Lys. **A. uden Fremgang**, tøv, n. Jfr. Forſøg. **A., dobbelt ſaa langvarigt, ſom beregnet**, tvi-trøjting, f. **Arbeide paa to forſkjellige Steder**, tvi-s:yr, n., tvi-stel' n. **Paakommende dobbelt A.** (det at der bliver to Ting at udrette paa ſamme Tid), tvi-fælle, n. **Dobbelt A.**, tvi-vinne, f., tvi-årke (o), f. **To ſamtidige A.**, tvi-vinne, f., tvi-årke (o), f. **A. i Huſet**, *innan-stoks-arbejd, *inne-a. **A. udenfor Huſet**, ute-arbejd, n., ute-værk, n. **A. paa Ageren om Vaaren**, vår-vinna, f., vår-ån'(o), f. **Tiden for A. paa Ageren el. Marken**, an'-tid, f., ånne (o)-tid, f. **Et Arbeide, ſom gjør Mesteren Skam**, hande-skam', f. (isldsk. handaskömm). **Et A., ſom angriber Hænderne meget**, hande-dråp, n. **A., ſom ſkal være udført til en beſtemt Tid**, å-lag, n. (egtl. Paalæg), *år-lag, lage, m., føre-låge (y'-o), f., låg-ærkje (y'), n. **Et A., ſom bare kræver Styrke, ikke Kunſt**, stre't(i')-arbejd, n. **Et A., ſom gaar ſeent og møiſomt**, siges at være *masent. Sådant arb. kalles *masing. Jfr. ma's, n. **A., ſom gaar daarlig**, klatr, n. **A., ſom er behændig udført**, siges at være hand-fridt (Adj. n.). **A., ſom kan fuldføres paa 3—4 Timer** (paa en Nat), øktar-værk, n. (oftere: økt-arbejd). **En, ſom gjør fint A.**, meke (mekje), m. **En, ſom er dygtig til tungt A.**, stretar (i), m.; (i Spøg), stret-hest, -mær. **Forbundet med tungt A.**, sle't-sam (i). **Ethvert Middel til at gjøre ſit A.**, il'-værken(y'), (il'-virk), *ruse-værken. **Uhældig** (ubehændig) **i A.**, *klatresam. **Uſtikket til fint A.**, *tung-hændt. Jfr. Klodset, Ubehændig. **Ikke befatte ſig med noget A.**, *ikkje ta' sine hænder i nåkot arbejd. **Faa rigtigt Greb paa et A.**, få lag på a. **Fuldføre A.** (især et langvarigt A.), trøjte(-te). **Gaa tungt** (om Arb.), tråke(ar). **Gjøre A. om igjen**, *tvivinne. **Gjøre unyttigt A.**, jfr. bære vatn i ejt såld. **Gjøre unødigt A.**, jfr.

bære vatn i å. **Have under A.**, have i håndom (o'), h. under hænder. **Holde til A.**, trøjte(-te). Jfr. Anstrænge. **Paatage sig for svært A.**, jfr. take seg vatn over hovud. **Slutte A. for at holde Maaltid**, økte (øjkte, ykte). Dv. økting (øjkt), ɔ: Hvile i Arbeidet. Også munde(ar). **Sædvanlig Tid til »økting«**, økte-mund, n., økte-dag. **Slutte A. om Aftenen**, *kvælde. Jfr. Arbeidstid.

Arbeide, at, *arbejde (ærbeje, ærbee), *starve (Lm.; gl. n. starfa), yrkje (Lm.); (stræbe), *anne, *annast, *anne seg. **A. baarligt, stjødesløst**, *hærkje. **A. bygtig** (være om sig, kjæmpe sig frem), *baske. Jfr. *bakse, *base, *bale. Mk. *basken = strævsam; *bask = „hjæl", „bygtig"; *baskar, bygtig Kar(l). **A. flittig**, mørje(y'), morde(u'), *bjore (egtl. a. som en Bæver, *bjor), *bæle (pæle), *bale, *trøjte, stræve(ar; sv. sträfva), *kare. Jfr. Slibe og Slæbe. **A. ibelig**, grave som ejn vånd(o). **A. ivrig** (klemme bygtig paa), spøne(-te); jfr. spøne-ror, m., ɔ: anstrængt Aare. Jfr. spræng-, som i sprænglæse. **A. langsomt og med Flid** (fint, pænt), *meke. Dv. *meke, m., En, som gjør fint Arbeide. **A. meget**, mødast som ejn maur. **A. plumpt og fent**, se Klubre. **A. plumpt og med Larm**, *klamse. **A. fent og flodset**, *kamse (jfr. Klubre), *klapse (klafse), *klore. **A. smaat**, klotre(u'), krotle(u'). D. * klyttre. Jfr. »klotret gjort«. J. Moe. Dv. krotling (u'), klotring(u'), f., ɔ: smaat Arbeide. **A. stærkt**, bole(u'), bone(u'), *flunse. **A. svært** (som en Træl), træle, ar (sv. träla), *slæpe, *stræve, *ame seg, *amle. Mk. travar, m., ɔ: En, som arb. svært. Jfr. Angribe (sig), Anstrænge. **A. tungt**, *slæpe, *stræve, *starve, *træle, trave(ar). Mk. »Heste-årke(o) gjærer heste-åte« el. »heste-arbejd gjærer heste-åtna«. **A. med Besvær**, *bale, *ba'lke. **A. med noget, som gaar møisomt**, tråke(ar). **A. uden Fremgang** (klubre), *bratle (jfr. bratl, n., bratling, f.), tøve(-de), tufse(ar). Jfr. Tid (spilde T.), Forsøg. **En, som arb. stjødesløst el. med for stor Haft**, rev-hest(i). **A. paa Jorden** (Marken), vinne (-van'), ånne(o). B. B. **A. paa Ageren om Vaaren, a. med Pløiningen**, vår-vinne (ar, og -van'). **A. sig frem**, vinne fram. Fr. B. (ikke vinde). **A. sig træt, sløv**, *mase seg ut. **A. sammen**, sam-stavast (Lm.). Egtl. „harmonere".

Arbeider, *yrkje-man (Lm.), *vinne-karl (Lm.), *vinne-mann, værk-man, m. **Driftig A.**, *bråkar, *brytjar. **Flittig A.**, *træ'l (ejn tru tr.), *slæpar, pjål, m., strævar, m., *bjor (ɔ: Bæver), arbejds-bj., maur (egtl. = Myre), nokke, m. (egtl. en krok, en, som jævnlig står kroket og stræver); (udholdende), slite, f. (i'). Jfr. Slid og Slæb. **Klodset A.**, klafs, m.; klafse, f. **Uheldig A.**, *klatre-sme(d).

Arbeiderbolig, værkmanna-hus (Lm.), daglejgar-h. (Lm.).

Arbeideruroligheder, værkmanna-opstyr. Lm. (Arbeiderbevægelsen [1848], værkmanna-opstyret. Lm.).

Arbeidsanstalt (Tvangs-), starv-hus (Lm.); (f. E. for Løsgjængere), arbejds-gård (H. D.), a.-hus. H. D.

Arbeidsdag, værke-dag(y). Jfr. Søgnedag.

Arbeidsfolk, værk-folk, n., vinne-f., *hjælp, folkehjælp, f. **A. paa Markarbeide**, vinne-folk, ånne-f. **A. til Pløiningen**, vårvinne-folk. **Som har faa A.**, få-hjælpa(d). **Som driver sine A. for stærkt**, *årke-sinken. Jfr. ma's, n., *sink, *sinken.

Arbeidsfør, *arbejds-før, *vinne-f. (gl. n. vinnifœrr), *vinnande, yrkje-før (Lm.), værk-f. **Folk, som ikke er a.** (f. E. Smaabørn), ugagns-lyd, m. Mk. umage, m. og umægd, f.

Arbeidshjælp til snar Udførelse af et Arbeide, dugna(d), m. (duna', dona, doning, domning). **Som har liden A.**, *vanhjælpa(d), få-hjælpa'.

Arbeidskræfter, årke(o), f.

Arbeidsmand, værke-man (Lm.), træ'l, m. »Ejn treven (flittig) træl skal trivas vel«.

Arbeidsom, *ansam, *an', *annig (onnug, onnig), *arbejdsam, *træ:sam, *slæpen, *strævsam, *idig (lydelig d), ånnog(o), treven(i'). Gl. n. þrifinn, ɔ: virksom.

Arbeidsomhed, ansæmd, f.

Arbeidsredskaber, årke(y), n., an(d)-årke, n.

Arbeidsstund (Tiden mell. to Maaltider, ɔ: 3—4 Timer el. ¼ af Dagen), *økt (ykt, øjkt, øst, oft; gl. n. eykt, sv. * ökt), arbeids-øjkt, skift, n. (skoft?).

Arbeidsstyrke, manskap, n., magt, f. **Forsynet med A.**, *hjælpa(d). **Slet forsynet med A.**, *vanhjælpa(d).

Arbeidstid, an-tid, f. („bedre end det alm. onne-tid«); (da de store Markarbeider foregaar), ån'(o), f. e. vår-, plog-, slåt'-, somars(u')-, skur-ån' (gl. n. önn, pl. annir), vinne, f.: vår-vinna, somars-v.(u'), skur-v. Jfr. *vinnaskap, ɔ: Arbeide paa Marken. **Være med i Markarbeidstiden** (især om leiede Folk), *ånne(ar), (sjælden) *vinne. Mk. ånne-folk(o'), ɔ: Folk, som pløier, saar, stjærer = *vinne-folk; ånne-før(o') = vinne-før, ɔ: duelig el. stærk til de store Arbeider paa en Gaard; *ånne-graut, ɔ: *slåtte-g. el. skure-graut (skurdar-g.); *ånne-millom = vinne-m., ɔ: mæl-ån(e-o) = hå-ballen, ɔ: Tiden mellem ånnerne, og da især mellem *vår-

ånnen og slåtten; *ånne-tid = an'-tid = vinde-tid; ån'(o)-unge, ɔ: ung Tjener, Hjælpetjener; *ån-værk, ɔ: strengt Arbeide.

Arbiter, vældgifts-man. Jfr. d. o.

Arbitrage, veksel-regning, kurs-r.; veksel-frejstna', -frejsting el. -foretag? („Vexel-operation").

Arbitrium, god-tykke, skøn.

Arbitrær, »vilkårlig«, godtyklig, efter skøn.

Aretium Lappa, se Borre (Skræppe).

Area, flate, grun, mark (ɔ: „Feldt"), grun-el. bun-(botn-)flate.

Areal, flate-inhåld, strækning, vidde, flate, stykke, grun-st., omfang, område, rum, flate-r. Ældre dansk: fang; flate-fang (H. D.); jfr. marke-fang, ɔ: „Mark-Areal". H. D. **Indtager et A. af —**, et rum av —.

Areola, ring, gar(d), f. e. om månen.

Areo(el.-træo-)meter (Hydrometer, „Vægt-flydemaalet"), flyd-vægt (Ørsted), va(t)n-vægt. Meyer.

Areopagit, højesterets-dommer.

Areopagus, højesteret (i Aten).

Argent, A. (paa Kursedler), jfr. **Lettres**.

Argonauter (paa Skibet Argo), argo-farere.

Argument, grun(d), bevis-gr. Se d. o.

Argumentation, bevis-førelse, vitne-førsel (H. D.), -førelse. Molb.

Argumentere, føre bevis, slutte, domme („ræsonnere").

Arie, vise (H. P. S.), sang, ene-sang.

Aristokrat, storman(sven), høvding(ven), (*storkar, *storing), herre-man (Lm.), en av *storfolket, av *storkarene. **Fødsels-A.**, adels-høvding, adels-herre. **Penge-aristokrat**, penge-høvding, penge-storkar, -storing. **A—ter**, storfolk. E. Bøgh.

Aristokrati, adel; stormans-vælde, stormans-styre (Lm.), stormanskap (Lm.), høvding-styre, h.-vælde; adels-vælde (Fr. Bfd., Fr. Ham.), adels-styre; rikmans-styre (Dølen). **Land-A.** („som Korporation"), godsejer-lag. H. D. **Fødsels-A.**, fødsels-vælde, adels-vælde. **Penge-A.**, penge-vælde, penge-magt, p.-adel. Mk. planke-adel, bomul's-lorder. Til »vælde« jfr. folke-, kirke-, ene-vælde. **Aristokratiets Tilhænger**, herre-hylder (H. D.).

Aristokratisk, stormans-vældig, adelsvældig (fristat, lyster, adfærd), stormansleg (Lm.), stormans- (Lm.), storfolkelig? stormandig? **A. Familie**, stor-æt. **Af a. Familie**, stor-ættet, *-ætta', æt'stor (Molb.), højættet (H. D.), ætgod (Molb.). **A. Færd**, herre-færd (Molb.). **A. Kammer** (i Rigsdag), herre-hus. **A. Kreds**, rikmans-ring (Dølen), stormans-ring? Jfr. Fornem. **A. Regjeringsform el. Forfatning**, stormans-vælde (Allen), s.-styre, adels-vælde, a.-styre; herre-vælde (H. D.), rikmans-styre (Dølen). **A. af Sindelag**, stormandig (H. D.), stormansvenlig, adelssinnet? -venlig?

Arit(h)metik, regning, talregn., tal-lære el. -vitenskap (H. P. S.). Jfr. Geometri, rumlære.

Aritmetiker, regnemester.

Aritmetisk, i regning, i tallære (f. e. arit. Lærebog), tal-regnelig (jfr. beregnelig, tilregn.). H. P. S.

Ark, en, 1. kiste; 2. flatbunnet fartøj.

Ark, et, ark, n.

Arkade, bueformig åpning; buegang; buestilling.

Arkaisme (egtl. Gammeldagshed), forældet, avlagt uttryk, fornord? f. e. old- eller gammel-norsk, old-dansk el. -tysk ord.

Arkaiserende, gammel-strævende? gammeldags.

Arkaistisk, forældet.

Arkanum, løndom, lønlighet (ɔ: Hemmelighed); løn-middel, løn-råd? lønkunst; tryllemiddel. L. K. D.

Arkebusere, ihjæl-skyte (som straf), skyte. »Han lot dem alle skyte«.

Arkebuserer, skarp-skytter.

Arkeli, våpen-kammer, våpen-hus (i fæstning el. på skip); krud-kammer.

Arkiater, overlæke, livlæke, hoflæke.

Arkidakon, ærke-degn; næst-biskop, biskopnæst?

Arkimagus (hos de gamle Persere), overpræst.

Arkimandrit, kloster-forman (prior, i den græske kirke).

Arkipelag(us), ø-hav(et) (H. D.), ø-flok (H. D.), ø-lag? (ɔ: med mange øer); øgårds-hav. H. P. S. Sv. öhaf. Grækenlands-havet. H. D. Jfr. Øgruppe.

Arkitekt, bygmester, bygge-kunstner, byggekyndig, kunst-bygger (H. P. S.).

Arkitektonik, byggekunst, bygnings-kunst.

Arkitektonisk, byggekunstens-, i byggekunsten (f. e. ful'komenhet). **A. Stil**, bygnings-skik. E. Sundt. Efter H. D.

Arkitektur, byggekunst; byggemåte.

Arkitrav, hoved-bjælke (umiddelbart paa Søilerne). H. P. S.

Arkiv, brev-gæmme (O. Guldberg, Molb.), brevkammer (Moth, H. P. S.), brev-hus (Lm.), brev-gjøjmsle (Lm.); brev-samling, brev-sal, m., b.-hal' (Hall i gl. viser). Jfr. også **Brevkiste** (Moth), ɔ: kiste at gæmme brev i. Mk. **Bispearkiv**, stiftskiste, og **Rigsarchiv**, riks-kiste? (Er Daarekiste tænkt som til at gæmme daarer i?).

Arkivalier (**Arkivsager**), brevskap(er)?

Arkivar(ius), brev-gæmmer (Molb.; V. S. Ordb.).

Arktisk, nordlig, nordpols-, høj-nordisk

(Th. Kj.), høj-nordlig (H. P. S.), is-havs-? **U. Expedition**, nordpolstog, -færd, ishavsfærd?

Arkturus, *dag-stjærna, f., -vagn-s. (vang-), stjærna, f.

Arkæolog, oldkyndig, oldgransker, (bedre?) forn-g.

Arkæologi, oldgransk(n)ing, forn-gr., -videnskap.

Arkæologisk (Granskning, Kundskab), old-, som i old-granskning, oldkyndighet. **A. Kongress**, oldgransker-møte. H. D.

Arm, *arm. Mk. *arm-læg' (Benet i Overarmen); arm-kalve, m. (Musklerne paa Bagsiden af Overarmen); arm-håle(o'), f. og arm-staup, n. (Huling under Axellebet mell. Arm og Bryst); *arm-stål, n.-styrke (Kraft i Armen); *arm-stælt (ɔ: -stålsat, stærk i Armene); arm-vejk (svag i Armene); arm-sleten(i), ɔ: svækket i Armene; arm-slet(i), n. (Arbeide, som svækker Armene). **Han tog Barnet paa Armen**. — på *hande-kreken(i), (kreke, m., krok, her den indbøjede arm, også ålbåg-lykk(j)a (o'-o'), ɔ: Krumningen paa indre Side af Albuen). **Underarm**, hande-læg', m. **Indre Side af Underarmen**, -hande-milte, n. **Underarmens smaleste Del**, hand-skoming(u'), f. **Arm** (af Fjord, Flod, Fjældryg), grejn, m.

Arm (Mb.; t. arm), 1. (bellagelig), *arm, stakkars, sælog(u): sæluge hesten; 2. (fattig), *arm („libet brugelig"); 3. (usæl, kummerlig), arm, *usæl; (hjælpeløs), *slap'.

Armada, flåte (orlogs-), skipaherr? Gl. n. skipaherr.

Armatur, våpen, v.-grejer, -stel?

Armatør, væpnet handelsskip, frirøver? sjørøver (fribytter, t. Freibeuter). Jfr. **Kaper**.

Armé, hær.

Armélommistøsn, hær-nævn (H. D.), hær-nævning, f. (Lm.).

Armere, *rej(d)e ut; væpne.

Armeréglement, hær-skrå. H. D.

Armod, vesåld(o), f. (gl. n. vesöld), vanråd, f., fante-mægd, f. Jfr. **Mangel**. **Kjæmpe med A.**, jfr. inkje slite silke. Mk.: slite silke føre(y) armod, ɔ: fordi man ikke har Raad til at faa nye Overbagklæder.

Armodsfærd, umans-færd, f. („især om det Tab, som man lider ved at undvære en nødvendig Ting, f. E. ved et bortlaant Redskab"). »Ejn låne dæ væk, og så fær ejn sjøl omansfær'a«.

Arne(sten), åre, m. (B. B.) (are, m.), århælle(e), f., gru(v)e, f. (grue, f., J. Lie; også i * og sv.), *år-stad, *eld-stad, *stejn, *spis, *spejs, pejs, m., mur, m., omn, m. Mk.: åre-stejn, gruve-s., åre-ståve(o), f. Også i sv.

Arnica, se **Solvereie**, solblom, m.

Aroma, vellugt; lugt-æmne, -»stof« (i blomster og krydervæksters), god-tæv(e), m. (Lm.), muske, m., kryder-ange? Jfr. **Duft**.

Aromatika, kryderi(er), krydding, f.

Aromatisk, vellugtende, *krydde- (k.-luft, -smak), krydret, krydder-angende (-»duftende«)? **A. Bægter**, krydde(y), f.; jfr. krydde-vækster, m., -smak, m.

Arquebusere, se **Ark—**.

Arrangement, **-gering**, ordning, jfr. stel-(ling), tilstelling, f., læmpelse (H. D.), stel'; avtale, *laging (-ning, -else), skjeping (ski-). Se og Ordning, Indretning. **A. med Kreditorerne**, overens-komst, forlik, sæmje, f. (e). Jfr. **Akkord**.

Arrangere, ordne, stelle, s. til, lage til, skjepe (ski-): s. til i huset; in-rede (H. D.). **A. sig med Kreditor**, sæmje, -jest, bli forlikt. Jfr. Ordne.

Arrangeur, ordner; steller? skjepar (ski-).

Arrest, fængsling, hæftelse (jfr. hæfte i *, som er „hilde, binde f. E. en Hest" med „Hilde", hælde); fængsel, varetækt(s-f.); mørke-ståve, f. (y'-o'). Lm. Jfr. **Kaschot**.

Arrestant, fange, fængslet, ufri (person).

Arrestere, fange, sætte fast, *sætje, fængsle, *gripe, hæfte? ta(kè): »Tjuven er tat«; »ta under forvaring«. Jfr. **Beslag**. **De bleve arresterede**, de blev *sæt (sat), blev sæt (sât) fast, blev *fangen, *tat.

Arriergarde, bak-»trop«, b.-hær, b.-»tog« (H. D.), efter-trav, b.-trav (H. D.). Efter * bedre færd: bak-færd. Jfr. *fiske-, *fugle-færd; *brud-, *lik-færd.

Arrierpensé, bak-tanke.

Arrig, *il', *lâk, arg, *vil', *amper, *il'-sint, *ilsleg, *ilske-ful'; (om Dyr), olm (o'), vond. »Ejn von' stut«. Jfr. **Bister** og **Barst**, **Brødaben**, **Pirrelig**, **Hidsig**. **A. af Natur**, *il'-hâtta(d), *il'-hærd, il'-kyndt, vond-k. (hos P. Dass?), *vond-lyndt. **A. Kvinde**, *trauske. **A. M.ste**, skas', n. Jfr. **Hustyran**. **A. Tingest**, il'-tinde, m. **A. Trold** (arrig Pers.), uting, n., *gro (ɔ: Tubse), illing, m., ugrø(d)e, n., il'-mænne, n., il'-ting, n. (?), ejter-pâse(o), *e.-blâse (ɔ: Edderblære, sv. etterpåse), *sinne-pâse (*s.-tag'), bust-yvel (ɔ: Bindsvin); (Dyr el. M.ste), *il'-bø(r)ste(y), *il-nøjte, uting, n., *kvæps, *kvæfs, ɔ: hveps.

Arrighed, *ilske, f., *ilskap, vondske, f.

Arrivere, nå frem, komme; hænde.

Arrogance, overmo't, kravstorhet(Fordringsfuldhed)? Jfr. **Anmasselse**.

Arrogant, opblåst (t. aufgeblasen), overmodig, kry, inbilsk, kravstor? Se **Anmassende**.

Arrondere, av-runde, av-ringe. Lm.
Arronderiug, avrunding.
Arrondisſement, jfr. fjærding („Diſtrikt").
Arſenal, tøjhus, våpen-hus.
Arſenik, rotte-krud, berg-gift. Meyer-Dahl.
Arſis, opslag, optakt (tung stavelse).
Art (t. Art), natur (se d. o.), *lag, to, n. (f.) (»de har det lag, det to«, ɔ: har den Art), tøte, n., ty, n., *brå, n., hått, m. (Banart, *van-hått'?), mynd, f., sæt', f.; vis (har det på den vis, at —), skik, måte; *grejn, gren, ɔ: avvendring (ejn grejn av forkjøling); snyg', m. (barne-s., fante-s.), vø'l, f.; *slag (dansk: Slags, Slagſet, species); (ſom i Naturhiſtorie), sær-slag (N. M. Petersen, H. D.); (Beſtaffenhed), ro't, f., røte, n. »D'er ej lâk rot i veret«. Jfr. il'-rot, Uveirsluft; il'-røte, n., u-røte, n., ɔ: Uveirsluft; Skurv, Slægt el. Selſtab af ſlette Perſoner. Jfr. og Skurv. (Skik), sve'm(i), m., sve'p(i), m. »D'er ikkje nåkon(o) svep med det«, ɔ: det har ikke nogen rigtig Art. Jfr. Maner. Jfr. »d'er korkje le't(i) el. læte på«. **Arten kunde ikke forplantes**, det var ikkje sælde atter. Jfr. Egenſtab, Beſtaffenhed; Stof, Sindelag, Bonitet; Genus og Slægt. **Daarlig A.**, u-gjærd, f. **Ond A.**, u-gjen (u-gin), f., u-givna(d), m.
Arte efter En, være skyldt (eg. beslægtet). **Han arter efter ſin Fader**, har er skyldt far sin el. til far sin, han er sin fars søn. **A. ſig**, 1. gro, trives, vokse („det Træ arter ſig ikke her"); 2. te sig (vel, ille), skikke sig. **A—t** (beſtaffen), -hått(a)d), (god-, il-hått'a), *-kynd (god-, vond-, små-, stor-k.), -laten (stor-, ond-, god-laten). Jfr. »agtig. Se Beſtaffen. **Godartet**, *god-lynt, *godsleg, *godkynt.
Artemisia (*Artemisia vulgaris*), grå malurt. Se Bynke.
Arterie, puls-åre, slag-åre (H. P. S., Molb.?), liv-år, f. Jfr. Pulsaare.
Artes liberales, de frie kunster, højere almendannelse.
Arteſiſk Brønd, bore-brøn(d), H. D. (boret brøn).
Arthritis, tør værk. Jfr. Gigt.
Artificiel, kunstig.
Artig (morſom), *snål, snodig; heldig („Indfald, Vers"); listig („et artigt Puds"); underlig (Hændelſe); (forekommende), snil(d) (B. B.; »eit snildt barn«; jfr. *snilde-barn, -gut, -taus), *ty(d) (gl. n. þýðr), ve'n-ty'(i) (jfr. Omgjængelig, Venlig), *tægleg, god (vær så god, vær så snild), velvillig (tjenſtfærdig?); *skikkelig; *fin, dannet, *særig, *koseleg, *raust (jfr. Galant), seda(d), vel opdragen; (fornøielig, intereſſant), fyndarleg (jfr. Intereſſant); (ſmigrende, ſom gjerne ſiger Artigheder), *hølen, *hølsam. — **Bære a. mod En**, *høle (og gjøle) føre(y) ejn, gjære høgtid f. ejn, høgtide f. ejn, gøre krus for en. **Meget a.**, smejksam; smejkjen, smiten. Jfr. Indſmigrende.
Artigen (vakkert), *med snilde.
Artighed, snil(d)skap, *snildhejt, *værde(y'), f., særuge(gj), m.; (Æresbevisning), ære, f. »Gøre ære av (ad?) en«. »Han gjørde os den æra, at han kom hit«. Jfr. *ærig (ærog), ɔ: artig, høflig, honnet. Mk. ærekær, ſom liker Æresbevisning. **Artigheder** (i Udtrykket: ſige A.), *høl-ord, *gjøling. Jfr. høling, f., Smiger. **Bife En A.**, gøre krus for en (se under Artig). **Han ſiger dem juſt ingen A.**, jfr. han væl (væljer) inkje ordi åt dej. Jfr. Høflighed.
Artikel, stykke, led, gren; vare; (f. E. i Bog, Ordbog), sæt? opsæt', ɔ: stykke, som utgør en liten „Opſats" el. „Affnit" for sig selv. Jfr. Post, »om og kunde hete sæt', og Opſats. **A.** (Troens), grejn, f. (Lm.); trossætning, lære-s. **Den første A.**, det første trosord. G. A. Krogh. **Handelsartikel**, vare, handels-v. **Krigsartiklerne**, hær-loven; **Laugsartikl.**, lags-loven.
Artikulere vel, tale tydelig; særskille, enkeltgøre (lyden). **A—t** (Tale), ledskilt. H. P. S.
Artilleri, skyt; grovt, tungt s. (Molb.), grov-skyt? Eg. = Skydevaaben, men siges mest om større Skydevaaben, Kanoner (kanonur, Lm.). Artilleri (-riſter) kunde da til skilna fra fotfolk (Infanteri) og hestfolk (Kavall.) kalles skytfolk el. og grovskyttere. — I * haves imidlertid ingen videre støtte for dette skyt. Jfr. dog skutel, ɔ: Harpun, og Bøſſkytte, skyt', m. H. D. foreslår skyts for Artilleri, Kanoner, og skyts-karle, -folk for Artilleriſt, -riſter. Men »ts« er jo unordisk, i dette tilfælle vel nærmest efter t. (Ge)ſchütz og Schütze. Selv Molb. vrager ordet (se under Skyt). „I de nyeſte Tider har man, siger han, forvandſtet Ordet (Skyt nemlig) ved at ſkrive det Skyts". H. P. S. har ildværn. Jfr. fot-værn, ɔ: Infanteri, og hov- el. hest-værn, Kavalleri. Jfr. Infanteri.
Artilleriſt, grov-skytter? H. P. S.: ildværner. Jfr. fotværner, Infanteriſt, osv.
Artiſt, kunstner, kunstmester, kunning (Lm.).

Nogle vil sige kunstman (portman, skyldman), da endelsen -ner (port-ner, skyldner) er tysk.

Artistisk, kunst-, kunstkyndig. **A. Direktør**, kunst-forstander? k.-leder, k.-kyndig leder, kunstk. styrer?

Artium: examen art., almen-prøven (mots. fag- el. yrkes-prøverne, embeds-prøverne), prøven i almendannelse; første prøve, adgangs-p. (når talen er om universitetet); avgangs-p. (fra skolen).

Artsbegreb, under-begrep.

Arv, arv, m.; (arvelig Overlabelse), ærve, n. »De' hæv gjænge i ærve«. **Deling af A.**, arv-skifte, n. **Proces om A.**, arv-sak, f.

Arve (faa i Arv), *ærve (gl. n. erfa; sv. ärfva; t. erben); (tage Arv efter En), ærve ejn.

Arvegods, arv, m., ærvegods, n. **Arvegrund**, ærvetoft(u), f.

Arvelig, *ærveleg. **A. Minde**, *ærve-minne („Tradition i en Familie").

Arvelod, arv-lot(u')

Arvelös, *arv(e)-laus.

Arveret, ærve-ret, m.

Arvesky'lle, ærve-stykke, n. Jfr. *ærve-gul', *æ.-sølv.

Arvesynd, ærve-synd, m.

Arvesøl, ærve, n., *æ.-øl, æ.-drøkkje(y), f., grav-øl, n., lik-vejtle, f. (ikke vejtsle, med »ts«), lik-sjaund, f., sæla-ba', n.

Arving, ærving, m.

Arvtager, *arv-takar.

Asbest, bjærg-hør (H. D., H. P. S.), berglin? Sv. berglin.

Ascendant over En, overhånd, overlegenhet (-liggenhet?) over en, overvægt.

Ascendent, ætman (Gl. Grundtvig, H. D.), for-ætling?, (en av) forfædre. Gl. n. ættmaðr er bare = Slægtning. Jfr. og **Stamfader**. **A—ter**, skyldfolk i opstigende linje (mots. Descendenter), forfædre; ætfædre. („Stam"faber, Stammoder, bedre ætfa(de)r, ætmor). Jfr. **Aner** og **Descendenter**.

Ascendere, gå tilvejrs.

Ascension, opstig(n)ing, opfærd. I spøk: himmelfærd.

Aske skal være den ældste form hos os, men er nu trængt tilside av det yngre, tyske æsel, Esel. Begge ord brukes som skæls-ord.

Asfalt, jord-be'k (jfr. sv. bergtjäre. H. D.), jøde-be'k. Meyer. **Asfaltsøen**, det døde hav (dødehavet? jfr. hvidehavet, sorte-h.).

Asfyxi, skindød, pulshvile, slagåre-stans. Mk. dyp avmagt, dånsel, då'n, n., dåe, m., dvale, m.

Asfyktisk, pulsløs, skindød.

Asgaardsrei(en), skrej, f., åske-rej(d) (o), f., *rejd, *jole-r., *jole-skrej(d), *gandfærd. Gl. n. gandrejd.

Ask (Træ), ask, m. **Skjør Ask**, *frau-ask (mots. bejn-ask).

Aske, åske(o), f., „kun paa faa Steder" aske. Sv. aska, gl. n. aska (akk. æsku). **Let Aske paa Gisber** (Brandstøv), fa'l, n., fålge (o'), m., falske, m. (*falke, *fåskje, fausk). Jfr. *få'n, *fjom, *fjukr. Gl. n. fölski. Sv. falaska. D. * falke, falske.

Askegraa Farve, åske-let (o'-i'), m.

Askegrums (Bærme af Øl), åske-roe(o"), m. (og f.) Jfr. gl. n. hroði, Strø, Affald.

Askehøb, åske-dunge(o), m. Jfr. **Emmer**.

Askelad, **Askepot**, *lad(den), åske-lad'(o), m.; „mere almindelig" åsk(e)-unge(o) og „endnu oftere" *åske-fisen, *kå'l-fut. Sv. askunge, askfis.

Askelöv, aske-lauv.

Askese, selv-spægelse (Molb.), spækelse. I * er spæk(k)je (-te) = spæge, tæmme, av *spa'k.

Askет, bot-færdig, bots-øver.

Asketik, bots-lære, læren om bots-øvelser.

Asketisk, bots-, opbyggelig, selvspægende. Fædrel., H. D.

Asmodæus, ægteskaps-djævel(en).

Asp, i * mest åsp(o'), f. (nordenfjæls iblant *asp). Gl. n. ösp. D. asp, sv. asp. Mk. åspe-bärk (o'-o'), *åspe-kal', ɔ: Aspestamme; åspe-skryte, n., ɔ: Stub af et nedhugget el. forraadnet Aspetræ.

Aspekt, utseende; syn (sille-syner), tegn, von(er), varsel (varsler); stjærne-tegn (planeternes stilling inbyrdes); tidernes tegn.

Asperula orodata, møske(y') el. møsk, f. Sv. myska. Wille: Amun sjusovar.

Asphalt, se Asfalt osv. (ff for fph).

Aspirant, lysthavende, søkende (om æmbed, „Bestilling"); æmne (Præste-, Kongs-, Officers-æ.); (til en Skole), ny-kommer? ny-æmne? I * næming og unæming, m. (av *næme, lære), ɔ: „Begynder, En, som endnu ikke har lært en vis Kunst". Likeså *nymænning (ny man), „en Begynder, En, som er usvet i en Kunst". Lm. bruker iblant friar for Aspirant; t. d. æmbættes-friar.

Aspiration, åndelyd, h-lyd. H. P. S.

Aspirere til, stræve til, søke om. **A—t**, ånde-lydende.

Asplenium septentrionale, olavs-skjæg', n.

Assemblé, lag, gæstebuds-lag; danselag.

Assens(ion), samtykke, medhåld, *minne, n., *ja-minne, *ja-kvæde.

Assessor (eg. Samsidder, Medsidder), meddommer (Molb.), meddoms-man (H. D.); dommer, råd (overrets-, højesterets-), H. P. S.

Auditorium, høresal, læresal.
Auditør, hær-dommer (H. D.'s forslag?), hærmans-domar. Lm.
Au fait, kænt med, hjemme i, inne i.
Augur, varsels-man. H. D.
Augurium, fugle-varsel (R. Møller hos Molb.).
August, høst-måned.
Auktion, kapkøp (L. Kof.), over-bud, (-byding)? hammer-sal(g) el. -slag (H. P. S.), hammerkøp, op-rop, n., høj-bud (mots. lav-, ned- el. under-bud, ɔ: Licitation). **A.s-Katalog**, kapkøpsliste.
Auktionar(ius), kapkøp-hålder (-leder, -styrer), hammer-sæljer? (efter H. P. S.), oproper? efter *oprop.
Auktionere, sælje ved oprop, s. ved kapkøp?
Aurora, morgen-røden, morgon-rå(d)e(o), m.
Auskultant, tilhører.
Auskultation, lyt(n)ing (H. P. S.), ly(d)ing, f.? etter-lydna, m.?
Auspicier, tilsyn, ledelse, (øjne); varsler. Fr. H. **Heldige A.**, gode voner. Jfr. **Udsigt**. **Under — A.**, under (ens) tilsyn, under — øjne.
Austeritet, strængt alvor, strænghet; grættenhet, surhet, morskhet. Jfr. **Barskhed**.
Australlys, sydlys; mots. **Boreallys**, nordlys.
Aut(h)enti, ægthet; selv-ægthet. H. P. S.
Autenticitet, ægthet, troværdighet; retsgyldighet.
Autentisk, fra første hånd; troværdig, tilforlatelig, pålitelig.
Autentisere, godtgøre ægtheden, pålideligheten (av noget).
Autobiograf, selvhistoriker? forfatter av selvlevnet.
Autobiografi, selvlevnet, selvlevnets-løp? Mk. **Selvskildrer og Selvskildring**.
Autochtoner, første inbyggere, første iboere (infødde, infødinger?); oldfolket (Fr. Bfd.), odels-folket (Fr. Bfd.); jord-søn (H. P. S.), j.-fød(n)ing? For »fødning« jfr. hjemfød(n)ing, hejmfød., sjøl(v)fød.
Autodafé, kætter-ret; kætter-brand.
Autodidakt, selv-lærd (-lært); selv-lærling (Molb.). Sv. sjelflärd. H. D.
Autograf (**Kopiermaskine**), selvskriver. H.P.S.
Autografisk, egenhændig, selvskriftlig. H.P.S.
Autographum (:ɸa), egenhændig skrivelse; egenskrift? (navngivne personers) håndskrift, egenhændig skrift, selvskrift el. selvegen håndskr. H. P. S.
Autokrat, selvråder? (en) selvrådende? selvherre? selv-styrer? (**Selv„herster**", Molb., H. D., unordisk), enevælds-herre, enestyrer, ene-herre.
Autokrati, selv-styre, sjøl(v)styre (Lm.), selv-vælde (dertil selvvældig), selvmyndighet, magt-fulkommenhet, selvråde? (ikke selvrådighet). Jfr. **Selvstændighed**; (**Folkets**) **Selvstyre**.
Autokratisk, ene-rådende, selvstyrende, selvmyndig.
Automat (**Maskine**), gangværk, manne-værk? (ɔ: **Mandsmaskine**, **Menneskemaskine**); hjulværks-mænneske (ɔ: **Maskinmenneske**?), kunst-mænneske?, -man?
Autonomi, selv-styre, selvvælde (H. D.), selvråde, sjøl-ræde, f., selv-lovgivning (H. P. S.); sædelig frihet. Jfr. **Autokrati**, **Selvstændighed**.
Autonomisk, fri, selv-rådende; efter selvgiven lov.
Autopsi, selvsyn (Molb., Mag. Joh. Lange), øje-syn (L. K. D.), selv-skue. **Autopsiens Sandhed**, oplevelsens sanhet.
Autopt, øje-vitne.
Autoptisk, ved selvsyn; som øje-vitne.
Autor, ophavs-man; bokskriver (O. Vig), bokman (G. A. Kr.?). Se **Forfatter**.
Autorisation, »sering, fulmagt; godkænnelse, stadfæstelse, hjemling (Molb.), lovhjemmel, hævd (H. D.).
Autorisere, god-kænne (Lm.), hjemle (H. D.), lov-h., lov-hævde, hævde? krone? (*kryne), stemple, give myndighet (til), gøre gyldig; gi fulmagt el. myndighet, in- el. tilsætte. Jfr. **Stemple**, **Justere**; **Ansætte**. **A. ved Hjælp af Vane**, vane-hævde? (jfr. Slenbrian). **A—t**, godkænt, vedtagen; stemplet, hjemlet (H. D.), avhjemlet, lovhjemlet.
Autoritet, værdighet, *age (jfr. **Respekt**); gyldighet, hævd (**Ord med A.**, **Form**, **som har A.**, ɔ: hævd), lov-hævd (H. D.); (en) størrelse; høvding; navn, navnkundighet, *magt (»han hæv' magt til å forbjode det«, ɔ: A. til —); hjemmel (H. D.). **A. for en Sandhed**, **Paastand**, hjemmel; hjemmels-man, vigt (Lm.); vægt, vægt-navn? »Han er vor hjemmel«. »Jeg bruker ham som h.«. »Peke ut en h.«? »Han er min hjemmelsman«. **En A.** (i et Fag, paa et Sted), en størrelse, en storhet? **Autoriteterne** (i en By), »øvrigheten«, myndigheterne, magthaverne; førerne, høvdingerne; magterne, (i Spsg) stormagterne i byen el. bygden, ɔ: de Mægtige i Byen (jfr. **Myndighed**), størrelser(ne) (storheterne?). Jfr. **Mand**, **anseet**.
Autoritetstro, blind-tro, navne-tro, meningstvang.
Autumnal, høst-, efterårs-.
Auxiliær (:siair), hjælpe- (hær, manskap).
Avance, forsprang; fremsteg; vinning, fortjeneste, overskud (på en handel), forskud, utlæg (for fremmed regning). **Bære i A.**,

stå i forskud. **Per avance**, forut, — som el. i forskud.

Avancement, opflytning, stigning (Forfremmelse).

Avancere, gå fræmad, gøre fræmgang, *mone på, m. fram; vinne, tjene på; stå i forskud; gøre utleg.

Avantage, nytte, bate, m.; fore-mon, forsprang, forhånden (være i, sitte i f.), före-rå m(y), n., före-mon, m.

Avantageug, nyttig, in»bringende«, lønnende, lønsom, *lønande.

Avantgarde, fræmste manskap; fortrav (H. D.; efter tysk Vortrab, og nu „forerdet", Molb.), forreste linje (av orlogsflåte), for-hop (Molb.), for-hær.

Avantforps, forhær.

Avantſcene, forgrun (av skueplas).

Avant- (Trop, »Garde), for (-hær—).

Avanturehandel, hæpne-handel? Hæpne(e), n., ɔ: Slumpelykke, Slumpetræf, = hæp(e), m. Jfr. Refiko.

Ave, (a. o.), age, m., ør, m. (oge, m).

Ave, at, *age, refse, hålde i age, tukte.

Ave! Hil være!

Aventure, mærkelig hændelse; æventyr; elskogs-ak.

Aventurier, lykkefrister, l.-ridder, landstryker; vågehals.

Avenu(e), in-vej (Molb.), tilgang, ingang, inkørsel, adkomst?

Averſen (**Adverſen**), forſiden (billed- el. skrift-s., al. av en mynt). Jfr. **Reverſen**, bakſiden.

Averſion, uvilje, motbydelighet, mothu(g). Jfr. **Antipathi**.

Averſionalſum (**Averſalſum**), »Quantum (**Affindelſesſum**, jfr. t. **Abfindungsgeld**), rund-penge? rund sum? pengeslump (ved nal(g) el. opgør, som tages på slump, uten at gå i det enkelte, uten „Specifikation)".

Averſionshandel, handel på slump. Jfr. køpe *på må-få, køpe use't (sv. på måfå, forklaret av fr. ma foi), uten eftersyn, køpe katten i sækken.

Avertere, lyse, kungøre.

Avertiſement, lysing, kungørelse. Jfr. **Bekjendtgjørelſe**.

Avet, vrang, bakvendt, urimelig; åvog(o). Gl. n. öfugr; sv. afvig(t), afvog. Jfr. **Bagvendt**; **Bagfra**.

Avind, misunnelse, *åvund. Gl. n. öfund (av af og unna?); nag, hât, fiendskap.

Avindſkjold, eg. avigt skjold, jfr. Avet, sv. afvig, ɔ: bakvendt, vrangt (*åvogt) skjold; skjold, som vender ikke mot fienden, men mot fædrelandet. **Bære A.**, føre våpen mot (fædrel.?), være fædrel.s-forræder.

Avindsmand (**Forfølger**), *utsending, plageånd.

Avindſyg, åvund-sjuk(o').

Avindſyge, åvund-sykje(o'). Gl. n. öfundsýki.

Avis, bud, tidende; (trykt) tidende (Molb.), blad. Tidend, f., finnes i * (ogsaa tiend, tind), men tidning hværken hos Molb. el. i *. Tidning er alene svensk og er nok gjort ut av t. **Zeitung**. Zeit- blev tid- og -ung blev, som i sv. sædvanl., -ning; tidning.

Aviſe-Skib, tidningskip (svensk?), tidendskip?

Avle (saa Afkom), *ale (-o'l: »dej ølo ingi barn«; »han, som Kalkodon ol«. Fr. Bg.), føde, *avle (fjælden om Dyr); (af Jorden), avle. Jfr. **Producere**.

Avlebygtig (om Dyr), *gra(d) (gl. n. graðr, mots. gjæld, ɔ: gold); *tid' (jfr. tidig, ɔ: stiftet, oplagt, og *ti(d)ung, ɔ: Tyr); (om Hest), *ri(d)-för, rid-börg(y'). Jfr. run'-buk? m., *gra'-buk, *brund-ve'r, *run'-ver, *run'-bækre (rom-bøkår), *grad-galt, ɔ: Orne; *grad-okse, ɔ: tjor, *brund-stut (*rung-s.), gra'-hest, *tidung, gradung, grædung(e'); *gra'-fe, g.-kroter.

Avling (af Jorden), avle, m., *avling, avl, m. Mk. *frukt-avl, *kroter-avl, *fe-avl.

Avlskarl, husbonds-dreng (J. Lie), go(d)s-dreng, *råds-dreng. B. B.

Avne, ågn(o'), f., fl. agner; bå's(o'), n. Gl. n. ogn, fl. agnir; sv. agn, fl. agner. **A. paa Korn** (især Havre), skjølle, f. Jfr. skjælle-gras (l. Cucubalus; 2. Rhinanthus). **Fuld af Avner**, *ågnot, *båsot(o'-u'). **Rum for Avnerne i en Læbe**, *agn-bing.

Avnebørſte (paa Korn), ågn(o'), f., snærpe, f. (snarpe, snarp).

Avokation, hjemkal(else) (en sendemans).

Ag, aks, n. **Børſte paa Ag**, se **Agetjæg**. **Som har ſmaa Ag**, *små-sekst.

Age, se **Agel**.

Agetrauds (**Knippe af Kornag**), bruse, m.

Agel, ås (hjul-ås, *slipestejns-ås). Jord-ås, jordens ås? Jfr. **Jordens Midbelteen** (Arreboe). **A. paa Legemet**, se **Skulder**.

Agelbloſt, se **Agelring**.

Agelbær, *asal-bær; (*må-bær?).

Agelbærtræ (Sorbus Aria), asal, m. (åsåle, hasal, åsål); måved(i')? sælje-asal. Sv. oxel.

Agelring el. **Agelbloſt** (paa Kværn el. Slibeſten), grâtte(o'), m., busse., m. Jfr. grâtte(o'), ɔ: rette paa **Agelblokken**.

Agiom, grunssetning, selvklar sanhet.

Agiomatiſk, selvklar(t).

Agioſpiſi, troværdighet.

Azalea procumbens, gre'p-lyng, n., grepgras (Dr. Sch.), krep-lyng, fjæl'-brisk, hæng-b.

Azimuth, »isse-vinkel«. Meyer-Dahl.

Azur, himmelblå farge, himmel-blât; lyse-blât.

Aa.

Aa, å, f. **Liden Baad el. Færge i en Aa, åfløj,** f.

Aa-, som vi har i Aaſyn, Aaſted, finnes ennu særskilt i *, likesom i sv.; i dansknorsk heter det på, ɔ: op-å. *Å enden, ɔ: på enden, å side, ɔ: på siden, *å gru(v)e, ɔ: næsgrus. Gl. n. á, læs å.

Aabaffe: høi A., å-braut, f., mæ'l(e), sælve-m., m.

Aaben, åpen (o'); *u-læst (kiste, skåp), *oppe; (aabenhjertig, fritalende), åpenskår, bær'-sägjen; (fritliggende), *bærleg, *åpen, f. e. for vinden; (aaben for Udsigt), bær'-synleg, bær'-synt, gla'n-bær(e'): her er så glanbært; (udstrakt, noget vid og flad), *glå, *flå (dv. gláne = flåne, ɔ: blive aabnere videre og fladere til en vis Kant el. Dalstrøg); (flovløs), *bær'-snæv (bersnæv), bær'tævlen(e'-e'). **Blive aaben,** åpnast(o'). **Bære aaben, saa Lyset glimter igjennem** (utæt), *gjene (gine). **A., træbar Grønning i en Skov,** rjo(d), n., glænne(e'), f. (glejne). Sv. *glänne. Dv. glænnot(u'), ɔ: med aabne Mellemrum; *glænne-mark. Jfr. Græsplet, Grønning.

Aabenbar, åpen-bær' (o'—e; „libet brugeligt"); (som viser sig selv), *sjøl(v)-synt, *u-duld; (synlig), opdagleg(u), opsynt: »lægge o. korte«. **Aabenbart** (b. o.), *å-fær'lege, ɔ: uden Dølgsmaal el. Forstillelse.

Aabenbare, åpenbærre(o'—e'), *åpen-dage; *lyse (»det ejn inte kan løjne, det lyt ejn lyse«), *åtfær(d)e. ɔ: ublabe sig med; *sægje ut-av seg; (opklare en Sag), börte(y'—te). Lm. **Aabenbaret** (kommen tilsyne), fram-komen.

Aabenbarelse, syn. Jfr. Vision.

Aabenbarligen, åpenbærlege(e').

Aabenhed, åpenskap(o'), m.

Aabenhjertig, *truen, *truværdig, *ærleg; (som taler, svarer uden Forbehold), *bærleg, også bejn-svaren, *frambærleg, framtalande; (som udtaler sig frit og ligefrem), ljo's-gjæv; (fritalende), se Aaben.

Aabenlyst, i folk-augom.

Aabenmund, ga'p, m., *flåkjæft, åpenkjæft(o').

Aabenmundet, lausmunna(d), flåkjæftet, *flåkjæfta(d), *lauskjæfta', åpen, åpenskår(o'), *gapen, *støjren, *laus i munnen. Jfr. Fritalende, Raabmundet.

Aabne, åpne (o'; opne, åpne), *late op (glase', hurdi, døri, munnen, augo). **A. Døren hastig,** *rive op døri(y'). **(Begynde paa),** sprætte(-e), ta hul (hål) på, *rå(de) på (smørkanna). Sprætte ej tynne el. s. på ej t., ɔ: tappe før første Gang af en fuld Tønde. **A.** = begynde er vel efter t. öffnen, eröffnen: **Aabne en Handel, Konto, Virksomhed, Brevveksling, Bak** Jfr. **Begynde.** Åpne(o) i * er = lukke op; skjære op, rive op. **A. sig, saa Lyset glimter igjennem,** gine (-gjejn), gl. n. gína. **Aabnet,** *oplaten (-læten, e), *ophavd. Jfr. Dyluftet.

Aabning (Hul), åp(o'-op), n., **åpning(o'),** stra'p, m., (aabent Mellemrum), glyfs, n. (og f), glyfse, f; gining, f., glipe, f.; (Dyluftelse), åpning(o'); (Munding, f. **E. paa en Pose),** gime, f. (gl. n. gima, sv. gima); (Sund?), hvor man fer ud mod Havet, havs-auge, n. **A. mod Havet,** hav-gap, n. **Liden A.** (f. E. i en Bæg), gjen (gin), n. Gl. n. gin, **Gab. Smal A.,** smætte, f. (smätte, o), strupe, f., hals. **A. i en Dam** (øverste Del af en Møllerende), ese, n. **A. i et Gjærde,** led(i'), n. Mk. led-grind, f., ɔ: Stængsel for et Led. **A. (Split) i, paa Klæder, Støvler, Sko,** stigle, n., smætte, f., smätte (o'), f. (f. e. hovud-a.), *ifær (ifærd), ɔ: Aabningen paa Sko, Støvle, stegrom(i), n., av *fare i, ɔ: iføre sig. **A. i Stoven,** gla'n, n., glør'(y), m., glætte(e'), n. og m. **A. at gaa ud af,** ut-gang, m. **A. at se igjennem,** ti'r, m., glør', m. **Gjøre A. i Huden** (paa Dyr, man vil flaa), reste (i'—er—e). **Føre gjennem A.,** smætte(—e). **Løbe gjennem A.,** sprætte (-sprat').

Aabod, *åbot, åbu(d), f., huse-bot, f. (Husenes Istandsættelse). **Gjøre A.,** *åbude. **Forsømmelse af A.,** (ɔ: af holde Husene istand), åbuds-fal', n.

Aabred: Lav A., som iblandt staar under Band, å-ste(d)e, m.; også *ste, uten tillæg av å.

Aadsel, *ra'k, n., ræ, n. (gl. n. hræ), ræsle, f.; (som Lokkemad for Rovdyr), *åte, *åtul, ete, f., æ(t)sel (æsl), n.

Aag (til at bære f. Eg. Band med), å'k(o), n., sele, m., vas'-sele, m., vas'-tre, n., hesse(i'), f. I Norge kalles nok ingen del av et arbejdsdyrs »sele« for åk. „I den

ſyndige Bestyrelse af Tvang el. Trældom er Ordet for det meſte anſet for fremmed".

Aager, åker(-ˈ), m., ulovlig rente, synde-r.; for høj rente (om end ikke ulovlig), overgift (i bibelen; jfr. Molb.). Gl. n. okr, sv. ocker, a. t. Wucher, t. Wucher.

Aagerkarl, pante-låner, p.-jede, *låer, blodsuger, igle, åker-kal'(o'), m., *hærjar, *skinnar (her = låer).

Aagerrente, åker-rente(o'), f.

Aagre, åkre(o'). Sv. ockra. Jfr. Aager.

Aalekande (Vandlilie, Nymphæa), nykkjebloom, kål'blom(o'), vas-blom, kjønne(tj.)-b., m., punge, f., *vas'-rose, nykkje-blåkke(o), f., åbor-blom, -gra's, n., *nyk'-gul'. Mk. kål-blækkje, f., *kål-blad (kol-b. el. kole-b., o'), om bladene. Om roten: kål-stok'(o'). Sv. näkros, näckblad.

Aalefiſke, ål-kar (at fange ål i). **Aalekube**, **Aaleruſe**. **Aaletine**, åle-tejne.

Aaletrage, = **Skarv**, se **Spravn**.

Aand (Sjæl), and, f., ande, m.; (**aandeligt Væſen**), ande, m. (oftest ånd), vætte, m. Jfr. **Djævel**, **Dæmon**, **Bætte**. **Ond Aand**, puke, m. (gl. n. púki, sv. puke. Jfr. eng. puck, d. **Pokker**). **Folke-Aanden**, *folke-hugen. **Opgive A.**, *sålast (sælast), andast.

Aande, and, f., tæv(e), m., ve'r, n., vind, m., ande, m. **Drage Aanden**, *dra(ge) andi, *d. vinden. **Snappe efter A.**, *ta(ke) etter andi, *ta' etter vinden, *ta(ke) vinden. **Tabe A.** (Veiret), tape vinden, *misse tæven (tøven), *misse pusten. **Aanden er fyulig i Kulde**, *det er and-bært. Jfr. **Halš**.

Aande, at, tæve(e), ar. Jfr. **Puſte**.

Aandedræt, ande-drag, n., and, f., ande-drått', m., ande-ta'k, n., ande, f., *ve'r, *vind, *pust(en), tæv(e), m., tæft. B. B. **Beſværligt A.**, anda(r)-tak, n. **Hæftigt A.**, våmb-kast, n. Jfr. **Mave**, **Vom**. **Sidſte A.**, and-lå't, n. Hertil *andast, sælast (opgive Aanden). **Betage En Aandedrættet**, *kjøve, *ta' tæven. »Dej tok frå meg tæven«. Jfr. **Trangbrøſtighed**. **Hindre A.**, kvæve (-de). **Holde A.**, *halde andi. **Tabe A.** (tabe Veiret), tape vinden, misse tæven (pusten); *kikje, *kikne. Sv. *kikna. Dv. kik- el. kikjehoste.

Aandelig, *andeleg (el. andleg).

Aandeløs, *andsloppen, *andpusten; andelaus (»Fisken er det, som andelaust liver«. Landstad 370). Se **Stålaandet**.

Aanderum (**Puſterum**), *ande-rum.

Aanderør, **Aandehul**, *ande-røjr, f.; (**paa Hvaler**), blåster (blåstr), m.; blåsterhål(o), n.

Aandeſtrøm, ande-strøjm, m.

Aandeverdenen, *and-hejmen.

Aandløs, and-laus („lidet brugeligt").

Aandrig, kve'k(i'), Lm.; tankerik.

Aandsbedrift, se **Bedrift**.

Aandsbeſlægtet, ånds-frænde, -fælle. H. D.

Aandsforsnægter, ånds-nægter? Jfr. gudnægter, Atheiſt.

Aandsfortærelſe, ånds-tærelse? sjæle-elit. H. D.

Aandsforvirret, **Aandsforvirring**, se **Forvirret**, **Forvirring**.

Aandsfyrighed, se **Fyrighed**.

Aandsgaver, se **Hoved og Begavelſe**.

Aandshabitus, andar-buna(d). Lm.

Aandsnærværelſe, snar-rådighet, råd-snarhet, råd-snilhet, råd-vi'shet. **Som har A.**, *rådig, *snar-r., *snar-råd', *råd-vi's, *snar-tænkt. **Mangel paa A.**, *råd-løshet, rådløjse, f., råd-ville, f., sen-tænkhet? Mk. og *sejntænkt og sejn-rådig, -råd', *hugvil'. Dv. sentænkthet osv.?

Aandsretning, hug-stræmne, f., oplag, n. (det, en er *oplagt til). Se **Retning**.

Aandsſlægtſkab, se **Slægtſkab**.

Aandsſløvhed, se **Sløvhed**.

Aandsſmidighed, se **Smidig**.

Aandsſtorhed, hug-storhet? Efter *hugstor, o: „ſtorſindet, høitſtræbende".

Aar, år, n. **I Aar**, *i år. **Næſte A.**, *annat år. **Til næſte A.**, *mot åre'. **Samme Tid i næſte Aar**, års-mot, samlængd, f. »Det lid fram til jam-længdi«; »det ræk(e') til j.« Gl. n. jamlengd, samlengd. **Et af de ſidſte A.**, *her ejt året. **Tidlig paa Aaret**, *tidlege års. **Ude i Aarene**, *til års, *til alders. **Ufædvanligt A.** (overmaade frugtbart og deilige), ov-år(o'). **Tid af nogle A.**, *årmål. Lejgje på årmål, o: paa visſe Aar. **Kommen ud paa Aaret**, år-leden(i'): »Det er så langt årledet« (årlee'). **Som har ligget et helt A.**, år-lægen(e'), årligget? **Børn af ſamme A.**, års-barn: Me er års-barn (års-bårn, o'). **Aarets Gang**, *år-gang, *års-gang. **Aarets Afgrøde**, års-avle, m. Jfr. års-høj, -korn, -mjøl; års-kalv, -lam(b), o: høj, korn osv. fra i-år. Mots. fjors-kalv, fjors-lam, osv. Jfr. **Afgrøde**. **Være til Aars**, *være noko' til alders, drage ut på aldren. **Hvis vi leve nogle A.**, jfr. »om me leve(i') ejn hunds alder«. Mk. mere: *Aars-be'l(i), o: års-tid; *års-bålk, en vistid av året; *års-gang, o: årets løp; årsløn; års-mot, n., o: »års-dagen efter el. samme tid som for et år siden«; årsmon(u'), o: „den Forandring, ſom en Ting faar paa et Aar"; *års-møte, o: årlig sammenkomst; års-skåt(o), o: „Aar(s)ſtud paa Træer"; *år-staden, o: ſom har ſtaaet et Aar; *år-støt', o: „ſtikkert for

hvert Aar"; års-tal; *års-tid; års-vækster(o'), ɔ: 1. Vækst i et Aars Tid, 2. et Aars Afgrøde; år-trä't(o'), n., ɔ: det, at Sommeren bliver for kort, saa at Kornet ikke kan modnes; *år-vand(gard), ɔ: ufiltr, mots. *år-vis'; *år-vo'n, f., Aars-Udstigt.

Aare, 1. (Blodaare), *å(de)r, *år (å, årder), f., fl. årar. Sv. åder. Gl. n. æðr, æð. (Ildsted heter derimot åre, m.) **Aare i Sten, Jord, Træ**, *år, gåre, f. **Bølgeformig Aare**, rikke, f. Dv. *rikket, ɔ: aaret. Jfr. **Tværstribe. Aare i Bjerg**, drag, n., råk, f., gåre, f.

Aare, 2. (til at ro med), år, f. Sv. år og åra. **Samtlige Aarer, som hører til en Baad**, rɔ(d)e, n. Jfr. **Baad. Mk. åreblad, -drag, -lask**, m. = år-skaute, m. (ɔ: klamp, bot på år); åre-lom, ɔ: -grep; åre-løjse, f., ɔ: Mangel paa A.

Aarebaand (at Aaren ikke skal glide), *hamleband.

Aareblok, kjejp, m. (J. Lie). Mk. kjejpsnæv, n., ɔ: den opadbøiede Spids el. Krog paa en kjejp.

Aaredrag („el. nærmest Rummet mellem Aarebragene, det Stykke, som Baaden glider fremad ved hvert Aarebrag"), vår, m. (o). Me laut ro kvar ejn vår, ɔ: fik ikke seile.

Aarelade, *år-late (åderl.). **Lade sig a.**, take sig blod, *late sig.

Aarelader, *år-latar, *blod-takar.

Aareladning, år-lating, f., *lating.

Aareleie paa Baad, hamle, f., kjejp, m. Mk. *hamleband (humleband), ɔ: Bidebaand at holde Aaren fast med til Aaretollen (kjejpen); *hamle-rom, ɔ: „Bagrum i Baad, hvori man „hamler" for at holde ret Stævne i trangt Farvand". Toften der, ɔ: *bak-tofta, kalles og *hamle-tofte.

Aaret (stribet), tättot.

Aaretold, tol', „forskjellig fra kjejp", ɔ: Aareblok. **Kiobs, hvori Aaretoldene ere fæstede**, tol'-rɔ(d)je, n. **Bidie til en Aaretold**, tol'-vånd(o), m., *hamleband (humle-b.).

Aarfugl, *år'-fugl(o), årre(o'), „om begge Kjøn". **Han**, årre, *år'-hane (aur-hane). **Hun**, år'-høne. Dansk: Urhane, -høne.

Aargjængs, årgangs, *årgængd, f. e. kværn (mots. flaum-), sagbruk, vatn.

Aarhundrede, Aartusinde, hundred-år, tusen-år. **Det 19 det Aarh.**, *-talet: På femtan-talet, ɔ: da de talte 1500 og så og så mange. Så og i sv.: på 18-hundratalet. At Aar- sættes først, er efter tysken: Jahrhundert, Jahrtausend, Jahrzehend, Jahrfünf, Jahrfünfzig, Jahrviet, Jahrsviertel. Ved at sætte talordet først vinner vi flerfildig: 1. rækken blir hel: tusen-år, hundred-år, femtiår, ti-år, fem-år, tre-år, to-år (jfr. decennium, qvinqvennium, triennium, biennium), mens en, når en begynner rækken med Aar- først, må ende den med tallet; ti om vi sæn siger Aarhundrede, Aartusinde, Aarti, siger vi dog ikke Aarfem, Aartre, Aarto el. Aarfjærding for fjærdingår. 2. Tilsvarende tillægsord lar sig let udmynte, når Aar står sist, men ikke ellers: hundredårig, tiårig osv., ikke århundredig, årfemmig. 3. Sammensætning blir lettere: hundred-, ti-, fem-års-skifte, tusenårs-, femårs-, tiårs-fest, tusenårsjubilæum, ikke århundrede-skifte el. -fest, årfireskifte, årtusinde-jubel! 4. Disse og andre sammensætninger med tal samsvarer. For Decemviri, Qvinqveviri, Triumviret siger vi ikke et Mændti el. en Mændtiforening, et Mændfemsraad osv., men Timandsforening (-lag), Femmandsraad. Kantsejr, Kantsyttен, Dalersem siger ingen, men nok en Sejrlant, Syttenlant, Femdaler. Tallet bør altså overalt i norsk nævnes først, og mæn, kant, daler m. m. sist. Også flertallet vælder uvishet, når Aar- står først. Vi finner i bokerne (flere) Aarti, Aartier og Aartiere. Derimot vil ingen være uvis om, hvad Tiaar må hete i flert., om (fl.) Tiaar, Tiaare el. Tiaarer!

Aaring (Aar med Hensyn til Afgrøde), *år, åring, m., årvæ'g(e), m., år-hage, m. **Aaringens Forbedring**, årbo't, f.

Aarsag (t. Ursache, gl. n. orsök), orsak (oo), f., også ophav, skyld, *skuld, rot, f.; rækje, n.; ophavs-man. Det er di skuld, ɔ: Aarsagen ligger hos dig. D'æ (ɔ: de' ær) han, som var skulda. Dej fek' skulda. D'er ej rot til møke(y') vondt. **Første Aarsag**, ophav, n.

Aarsagsforhold, årsakelighet (Kausalitet, Kausalitetsforhold. Se d. o.).

Aarsgammel, års-gamal. **A. Dyr**, åring, m. (jfr. tri-åring, fjor-å.). **A. Bjørn**, vætle(e), m. **A. Bjørn** (el. Hest), vætlide (e'-i'), m. (eg. vinterleden, -gammel, ɔ: som har overlevet en vinter). **A. Bul**, ri's-bi't, m. „Ogsaa om aarsg. Bæver, Svin". Sv. * risbit, respit, risbitare om en buk. „Ordets Oprindelse er dunkelt". **A. Gimmer**, søj(d)e-vætel, m.(e). **A. Hest, Føle**, vætrung, e (gl. n. vetrungr), vætle (e'), m., åring (årung), m., tvo-vet, trivæt, m., tvivætter, tri-v. (av vætr, vetr, ɔ: Vinter). **A. Oxe**, vætrung(e'), *vintring, Sv. * vintrunge. **A. Bæver**, vætle(e'), m., vætel(e), m., *stilling, m., *ris-bi't.

Aarsklasse, f. E. af Soldater, Studenter,

Aarsring, årgang. „Aargang Landsværn" (Folkets Avis).

Aarøring i Træ, gåre, m. Sv. gåra. Gåre er egtl. Snit el. Sfure, som danner en Linie. Dv. gåre-laus, ɔ: uden tydelige Aarøringe.

Aarøfiifte, år-mot, n.

Aarvaagen (i uegentlig Forſtand), *va'r, *var-låten, *gleg', *gran'-var, *va'k, *vaksam, *vaken. (Årvaken er i * bare = vaken om natten). **Være aarv.** (paaſe nøie paa Tiden), *ottast.

Aarvaagenhed, otte, m. (ængſtelig Jagttagelſe af Tiden, for at man ikke ſkal forſømme det rette Øieblik).

Aas: beſtaaende af løve Aaſe, ås-lændt. J. Lie. **En, ſom bor paa el. nærved en Aas**, æsing, m. (auster-, vester-æsing o. fl.).

Aasryg, ſom gaar tværtud fra et ſtørre Bjerg, tvær-ås, m.

Aaſtedsmøde, hejm-stæmne(e), f. (heimastemne). Gl. n. heimstefna.

Aaſtedsſag, *åsta(d)-sak. Jfr. *åstad, ɔ: paa Stedet.

Aaſyn, *syn, *åsyn, *opsyn; anle't (i'), kome (oo), f. Jfr. Bæfen.

B.

Bad, *bad (iſær om varmt bad el. lækebad); laug, n. *Gå i laug. *Sjølaug. *Ta(ke) seg ejt laug.

Bade, *bade, *lauge. Gl. n. lauga. Sv. löga. **B. ſig**, *bade seg, lauge seg. **Bade for b. ſig** er tysk, er unorsk.

Badeanſtalt, bade-gård (H. D.), badehus. Molb.

Badelivsanſtalt, helse-bad. H. D. Jfr. **Sundhedsbrønd.**

Baden, lauging, f.

Badereiſe, helse-færd (H. D.), bade-færd.

Badeſted, bad-stad, m., *laugar-stad (Lm.), laugar-plas.

Badeſæſon, bade-færd (H. D.), bade-tid. Molb. Gl. n. baðferð. »Gaaen i Bad«.

Badevei (ɔ: varmt Vei), *laugar-ve'r.

Badning, *lauging, bad(n)ing.

Badſtue (Tørrehus), bad-ståve(o'), kjølne (kylne), f., turke-ståve, f., *kjone, turk, m. Av *bade, som og er = varme, ophede. Jfr. ba(d)ne, ɔ: tørke lit'.

Badutſpring, kraft- el. himmel-sprang. H. P. S.

Bag (præp.), *bak, *at-om, attan-føre(y'). (Adv.). I * brukes bak om hvile på stedet; at', atte om rørelse til stedet. Jfr. *bak-ende, *bak-fot og *atte-kome (Tilbagekomſt), attetak (gentagelse). For bak = efter (ogs. om tid) siges hos os heller efter (*etter). For bakråd, bakregning, bakklok, baksnak, bakvinter, siger vi gærne efter-råd, -klok, -vinter. Bak var ellers her best. Jfr. Tilbage. **Bag-** for Tilbage (i sammensætn.), se **Tilbage**; **Bag**, se **Bagbel.**

Bagage (af Bage, Kiſte el. Bag, Sæk'), l. rejse-tøj, pak', n., *tøler, *stel'; gods, pak.-g., saker (ikke så i *), don, n. (Lm), doning, f., donskap, m.; hærgods (se Trod). Se **Tøi.** Mk.: gods-vogn, gods-hester, gods-karl for hærgods-vogn osv. (når talen er om hærsaker); pargasi, pargas, n. 2. hærke, n., *pak. Jfr. **Pobel**; **Slæng.**

Bagatel, *småting, fille-kram, n. Se **Smaating.**

Bagben, bakfot. Jfr. *framfot.

Bagbeſt (n. t. Bakbeeſt eg. Svinebeſt), jfr. *svin, *gris (som skældsord); svine-hund, -pels.

Bagbinde, *bak-binde.

Bagbord (venſtre Side paa Fartøi), bakbord, n. Gl. n. bakborði. Mk. og *le-bord, ɔ: Læſiden; vind-bord, ɔ: Luvſiden.

Bagbud, atter-bod, n., avsigelse.

Bagbøl, bak-lo't(u'), bak-dejld, m.; (Pobeg), ras', m. Gl. n. ars og rass; sv. ars.

Bagdør, bak-dør(y), f., andør, f.

Bage (Brød), bake (-bakade og bakte). **B. Fladbrød**, *kjævle, bake. Jfr. Ovn.

Bagefter, *bak-ette(r), *etter-åt, efter-på, *på etter-sida.

Bagende (den bageſte Ende), bak-ende, m., at'-ende, m. **Tung i B.**, *bak-tung. Jfr. *bak-læst (las') og *bak-sæt' (fartyg).

Bager, *bakar.

Bagerbord, bakster-fjøl, -bord. Mk. *bakster-hælle, *'-takke, »brø'-jarn«; *baksterdag, *b.-kjævle, *b.-mjøl, b.-ved.

Bagere, *attære (som er længere tilbage). **Bageſte, bageſte**, *attaste. **Bageſte Del**, bak-dejld, f., -lo't(u), m. **I den b. Del**, *atterleg. **B. Ende**, *bak-ende. **B. Rorbræt**, bak-tofte, f. **B. Seilſtjød**, bak-skaut, n.

Bagerovn, omn, m.

Bager-Rulle (til Flabbrød), kavle, m., kjævle(e), n., bakster-kj.
Bagerstøvl, grisl, f. Sv. grissel.
Bagfjerding (Kjølle), lår, lårstykke, bakfjor(d)ung.
Bagfod, *bak-fot.
Bagfra, *atta(n), *a.-åt, *a.-etter, *a.-til; bakvendt, f. e. læse b.; *an-hæres (eg. imot hårene; (i bagvendt Stilling), *åvogt(o') (*augot, *avont, *ubugt).
Baggaard (i en By), *bak-gar(d). **Baggrund**, -**haand**, *bak-grun', -hand.
Baghaand, *bak-hand. Mk. *ha i b., *sitje i b.
Baghun, bak, m., hu'n, m-, *bak-hu'n.
Baghus, *bak-hus.
Baglaut (som paa Sabel), *bak-brugde, f.
Bagkio (Spore), vej(d)e-klo, f.
Baglaft, se Ballaft.
Baglæstet (Læs), *bak-læst; (Fartøi), *bak-sæt'.
Baglaage (liben), *bak-dør.
Baglænge, *baklænges(e'), at'-længes; (bagvendt), at'-fram; an-bæres, av *an(d) og *båre, ɔ: Bølge. Føre, drive b., *attre, *rygge, *håpe, homme(u').
Bagning, bakst(e)r, m. (gl. n. bakstr); (saa meget som bages paa én Gang), bakster.
Bagno, badehus; slaveri, slave-fængsel.
Bagover, at'-øver(y), at'-etter.
Bagreb (paa Læs), bak-rejp, n.
Bagrem (i Hestesele), bak-ole, f.
Bagrummet i Baad, bag-sku't(en), u'. M. Thores.
Bagside, *bak-sida; (Nordside af en Dal), bak-li; f., b.-hal', n., b.-søle, f.
Bagslæng (Kast el. Stød bagfra), bak-slæng, m., b.-slag, n.
Bagstavn, bak-stamn, m.
Bagstrøm, *bak-ævje, »b.-i(d)e«, f., atteride, i' (-ee, -eje, -udu, -vudu), atterrenning, f.
Bagstue (til Gaarden), bak-ståve'(o), mots. *fram-s., ɔ: til gaten, vejen.
Bagstykke i Klæder bak-ryfte, n.
Bagsæde (som i en Vogn), bak-sæte, n.
Bagtale, *baktale, *sværte, baktyggje (-tåg'o), ɔ: „forfølge med Sladder og Bagtalelse", læggje vondt føre(y).
Bagtil, *atta(n), *a. -til.
Bagud, lige bagud, *at'-ende, *at'-lejdes, *bak-lejdes, bakvæges(e). **Bagud fra Haanden**, *av-hændes: slå a. **Noget bagud**, attarleg; (adv.), attarlege.
Bagvende, pisk, ride-p.; lade-stok; trolstav, spåstikke, spåkvist, ønskestav (til at finne skatter el. vatn-årer med = t. Wünschelruthe).
Bagvaske (n. t. bakwaschen), *laste på baken, baktale.
Bagved, *at (*attan-føre, y', *at-på); under, at'-under. Soli er at'-under fjællom. Gar(d)en lig' at'-u. berget.
Bagvendt, *bak-ven(d)t, ende-v., *rang; *åvog, o'. Gl. n. öfugr, sv. afvig. (Vdv.), *bakvendt, *at'-fram, *åvogt.
Bagvæg, bak-væg'. **Bænk ved B.**, *an(d)-bænk, *an(d)væ'ges-b. (e), an(d)væ'g, m. **B.** (Bagstide) **i Stab el. Sengested**, stamn m. Jfr. gl. n. stafn, Trævæg.
Bagværelse, *bak-rom, *atter-rom.
Bagværk, bakster, m. Mk. bakste(r)-bord, -dag, -dej(gj)e, f., -fjøl, f., -fløjg, m., -gagn, n., ɔ: redskap (ogs. -rejde, m.), -hælle, f. (*-jarn, -*takke), -kjævle, n., knåde(o'), f., -kåne(o'), -*læfse, *-mjøl, -spade el. spåde(o'), m., ogs. bakster-fløjg, ɔ: Brødstikke (at vende fla'brød med, når det stekes); bakste(r)-ved, m.; bakst-otte(oo), f.
Bah, jfr. pyt? å pyt, å; *put! *put san!
Bai, åpen havbugt el. vik.
Baisse, fal', nedslag, n., daling (-len), fallende pris, synk(n)ing i pris, i pengepris («kurs»). „*A la baisse*", på (kursernes, prisernes) fal'. Jfr. Hausse.
Bajaderer, danser(inne), sanger(ske) (ved templerne i Indien).
Bajas, galning, m. (Lm). Se Harlekin.
Bajonet, børse-spyt? (*-spjut?) (spydblad, fæstet på børsepipen); piggert. H. P. S.
Bak, halvdæk (forut på skip).
Bake (tyft.) el. **Baake** (holl.), vartegn (for sjøfarende), mærke (flytende tønne el. opstående stang). J. L. Jfr. Bøie.
Bakkanalier (Bakkusfest), drikkelag, -gilde, fylle-lag (svirelag?), villyst-lag («med vild Lystighed»). H. P. S.
Bakkanalsk, larmende, stimende, villystig (H. P. S.), i likhet med vellystig, av vellyst. Jfr. Orgier.
Bakke, 1. (Straaning), bakke (gl. n. bakki, sv. backe), m.; (i Veien), brække, f., hal', n. (gl. n. hallr, m., **Bakke**), klejv, braut, f., f. e. åbraut, ɔ: Elvebakke. Jfr. mæ'l, m. (Liben Forhøining), rålt(o'), m. (rølt). Jfr. Høi. **Høi B. paa Klippegrund**, klejv, f. Gl. n. kleifr. Sv. * klef. **Liben B.**, knejk, m. (gl. n. kneikja, bøie). **Steil B.**, *brat' bakke, stu'p, n. **Tør og stenig B.**, *har(d) bakke. **B. med jævn og svag Straaning**, *halbakke. **B., som vender tvert imod**, *tvær-bakke. **Øverste Kant af B.**, bakkebrun, f., -trøm, -rør, f. Jfr. Kant. **Imod B.**, *mote bakken. **Nedad B.**, *ova(n)-bakkes, unda(n) bakken. **Komme paa bar B.**, kome ut på marki, k. på bærran botn. **Bæbe, sigende ned fra B.**, bakkeseg(i'), n. **Bakke** (n. t. Bak, ɔ: Bret), bræt', n. (tysk), skive? *bak', m. (tysk).

Bakke, at (jfr. bakkede Seil). 2. B. op, ose op, ose i skål (bak'); sætte fræm i overflod.

Bakkehæld, bal'-bakke, m.

Bakkehuld, bakke-haus, m.

Bakkelse (n. t. Bakkels), ba'k-værk, gjæstvo'm, f., bakster, m. Jfr. Kager.

Bakkenbart, kin-skjæg, *vang-s.

Bakkerække, bakke-lag, n. Mk. og *bakkebrå(d), om Hest, som gjerne vil springe for fort i Bakkerne (ogs. bakke-skjær' og b.-sky'r), og bakke-mon, m., ɔ: „den Forbel at bære paa et høiere Punkt og have en Bakke nedad at løbe paa".

Bakkesjerne, se Erigeron.

Bakket (om Vei), bakkot(u'), *kleivot, knejkot(u'); brautot(u'); brækkot(u'); (ujævn), trang-lænd, *ukvild. B. Land, bakkelænde, n.; ukville (-lde?), n. B. Seil, *blakande segl (?), blakrande s. (?).

Bal, en, se Ball; (et), danse-fest (G. A. Kr.), danse-lag, dans (Lm.); (Billard-), ku(g)le.

Balance, vægt-skål; like-vægt, jævn-vægt, *jam-vægt; (Kjøbm.) = Saldo, ɔ: utjævning (*millom-lag? mellem kredit og debet), opgør? Holde B., hålde like-vægt.

Balancere, hålde el. være i likevægt, svive (ɔ: svæve)? stå? (»det stænd på ɔ mærker«); (ligge uftøt) *ri(d)e (»stokken lig' og rid«, båten rejd på ejn stejn), ligge på red, vugge, *vagge seg, *duve, *dukke, *doppe, u., vippe (K. A. W.-Hjelm), vippe op og ned (Lm.), væge, e (-veg; se Balle); svare, samsvare (Lm.), gå op (mot hinannen); (falbere, lifvibere), avgøre el. utjævne. J. L. Bal. det Ene mod det Andet, veje (el. la' veje) det ene mot d. andre.

Balancerkunst, »svæve-kunst«. Meyer.

Balancerstang, likevægt-stang? ri(d)-stång? vægtstand (i ny mening)?

Baldakin, himmel, tron-h., bord-h., bære-h. (H. P. S).

Baldder (Skrald), *baldring, skrælling, f., smælling, f. Jfr. Rabalder.

Baldre (skralde), *baldre, skrælle (-skral'), smælle (-smal'), larme.

Baldrian (*Valeriana off.*), vendel-rot. Sv. vendelrot.

Baldyre, ut-sy, rose(ar), kråte (ɑ, ar), krine(ar), knote(ar). Sv. * kråta. Baldyret med Guld, gul'-virket (H. D.), gul-rosa', -kråta' osv.? I likhet med *raw'-rosa', *blå-rosa'.

Balg (Stede), ba'l, f. (bale, m.), skjej(d), n.; (til Knив), sli(d)re (slir), f., *kniv-skjej'.

Balkon, *skåt(o)? *ut-skåt? ut-sva'l? træv (Lm)., ut-træv? (utenfor vindue el. væg), høj-sval? tram', m. (Lm.); (i Teater), hænge-stol (H. P. S.); sval(e)-gang. H. D. Jfr. Galleri, Altan.

Ballade, eg. dansevise, vise (av historisk inhåld), saga-vise? saga-kvæde (-kvad)?

Ballast, barlast, m., under-last, segl-fæste (e'-e'); (B. i Baab), *sigle-stein (i = e?). Sv. barlast (ogs. i ældre d.); holl. og eng. ballast; fr. lest. Dv. *barlaste, ɔ: forsyne med B.

Balle, 1. (Ballie, Balje, Balge, aabent Kar med Ører, holl. og t.), stamp, m., stæmpe, f., tympe, t., balje, f., bune, f. B. med tre lange Staver, som tjener til Fodstykker, stætte, f. 2. (fr.), stor varepakke, storpakke? Jfr. Pakke.

Ballet, kunst-dans.

Balletdanser, danser (sammenhængen viser til skueplassen), kunst-danser.

Balletpersonale, danse-ly(d)r, m. Lm.

Balliæ, blide (gl. d., P. Claussøn, Molb.), stenslynge (Molb.), val-slynge. H. D.

Ballon, luft-ku(g)le (Molb.), luft-bold, (Molb., ɔ: bal'), luft-skip (H. D.), ve(j)r-bal'? I likhet med ve'r-båge(o), ve'rljos, ɔ: bue, lys oppe i luften.

Ballot, jfr. Balle 2.

Ballottere, ku(g)leræste? kule-vælge; lodde (Molb.), kaste lod, lodkaste (Molb.)

Ballottering, ku(g)le-val(g) (ɔ: va'l med sorte el. kvite kuler), kugle-røsting? -va'l?

Balparé, fest-bal. H. P. S.

Balsam, *balsam, *vellugt; trøst, lindring. Jfr. krydde; f., ɔ: „aromatiske Bægter".

Balsamere, in-salve? in-*krydde, balsammætte? -krydde? *Krydde er „sætte Krydder til".

Balsamisk, vellugtende, krydret.

Balstyrig (n. f. balstirig el. »sturig, sv. bångstyrig), ustyrlig, *bal-styren, -rig, *vil-styren, *bak-s., *varg-fængen (eg. ulveagtig).

Balustrade, ræk-værk, række, f., hand-re, (»rid«), n.

Banal, hverdags, forslit.

Banbulle, ban-brev.

Bandage, fætel(e), m., fætl. el. fæsl., n., bindsel, n,, binding, f., vav, n., vævling, f. Jfr. Omvikle (*vævje, *vævle); brokbånd; ombind, -binding. H. P. S. Jfr. Forbinding.

Bandagist, *bindar, brokbånd-maker, ombindings-maker. H. P. S.

Bande (Følge, f. E. Fanteſ.), skrej, f. (jfr. *fante-s.); også følge, fylgje(y), n., strå'k(o), n., fante-fylgje, n., -hærke(e), n, flok', lag. (Stuespillerbande, nu Stuespillertrup, bedre: -lag). Jfr. Følge; Landstryger, Slæng, Pak.

Bande, at („bruge Eder og onde Ønster"), *banne(ar), *bannast; (bitterlig bellage),

*banne. Dv. bannar, „En, som bander meget".

Banden, *banning; (i Tr. Stift), *banskap, m.

Bandelér (fr. bandoulière), aksel-rem, -band.

Bandit, eg. banlyst, fredløs; (en), røver; løn-morder, (»snigmorder«), lej(g)et løn-m.

Bane (t. Bahn, Gjænge, „Løb, Strøg at gaa i"), fa'r, n., skjej(d), n., *gjænge, n., væ'g(e), m., *farvæ'g. Hertil: *elvar-(elve-) far, *tyte-f., *skruv-f. Jfr. *hjulfar, *slæde-f.(e), ski-f. Jfr. skep(i'), n.: det kom på s., ɔ: kom el. blev bragt paa Bane. **Jernbane**, jærn-vej. Sv. järnväg. **Reglebane**, kile-skej? **Kjørebane**, skej(d). Jfr. seger-skej (Vinje), ɔ: **Seiersbane**, **Skybebane**, skyte-skej. **Veibane**, vej-far? **Bringe paa B.** (gjøre opmærksom paa), å-måle(ar), åmåge(ar?). Gl. n. ámálga, ámága, ɔ: paatale, eg. føre målet, Talen, hen paa; yppe (-te og ar; dv. ypping, f.), vække, rejse (spørsmål om), *orde, *tale på (nåkot), *kvejkje (-te). »Eg skal or'e dæ mæ' han«. **Bringe Sagen paa B.**, bære op målet, mål-æmnet. **Det var bragt paa B.**, *det var å vange.

Bane, at, jævne, rydde, bygge (vej'). **Bane Vei** (uegl.), åpne. **Bane en Vei**, f. E. i Sneen, *make op ejn væ'g, væge(e), brøjte. Sv. väga. **Banet** (gjort fremkommelig), op-væga(d), e.

Banebryder, vej-bryder. Fr. H.

Bange (tyst), ræd. Jfr. Frygtsom. **B. for smaa Farer**, båbbe-ræd'(o'). **B. i Mørke**, mørk-ræd', y. **B. for Ingenting**, jfr. *ræd' skuggen sin. **Blive b.** (grue), *myklast, *ryggje, *fæle, *fælast, *fæltast. **B.** (i Sammensætn.), -styg. Jfr. Folkefty. **B. for sit Liv**, *livræd. Ogs. H. D. Mk. vetskræmt, vet-skræmd(i).

Banjer, underste dæk (på hærskip).

Bank, 1. (Pengebank), bank, m. I nogle sammens.: **Banko-**: banko-brev, -bok, -sætel(e). 2. (Brygl), dæng, m., svålk(o), juling, f., lusing, f. **Faa B.**, *få juling, *få stryk, få smurning, f. Jfr. Brygl.

Bankadministration, bank-styrelse.

Bankaktie, bank-lod? (-*lo't, u').

Bankbidrabende, bank-»utbytte«, »-overskud«. Jfr. Udbytte.

Banke (t. Bank, a. ſ. banc', eg. bænk, *pal'), Sand-, Grus-), banke, m.; (i Elv), øjr, f., ør, f.; (ved Siden af Elv), grande, m.; (paa en Fiskegrund, i Vandet), skalle, m., klak', m.; (B. af stenet el. gruset Jord), ra(d), n.; (B. af haard Stengrund i Eng el. Ager), skjær, n., skalle (mk. skjær-lænd, ɔ: grund og stenig, om Jord). B. ogs. = bakke: Hindbær-banke, *bringebær-bakke. Jfr. Strand-bakke, Stjær. (Dynge, tæt Hob), bot', m., sky-, sne-bot. „Vel egtl. kun en afvigende Form af Botn". Dert. *botte seg, ɔ: danne botter, **Banker**, Dynger. **B., som overstyltes**, flu(d), f., flø(d)e, f.; (som tilbels overstyltes), flæ's, f. **Høi B. af Sten el. Grus**, vår(o), m., (n. t. Ware; eng. wear, Dæmning). Jfr. Moræne. Se og Forhøining. **Langagtig B., strin Jordbrug**, rab', m., rande, m., rinde, m. (især i retning ovenfra nedover, som ved skred). **Opkastet B.**, væl(o), m. Jfr. Standse, Vold. **Opfyldet B. af Sand el. Mudder**, valk, m. **Taagebanke**, *skådde - bakke(o), -stil, n., (liben) *skådde-dot', -lop', m. **Øverste Spids af en B. ved en Elvemunding**, øjra(r)-tange, m. **Dunne Banke** (Sand-, Grus-), aure(ar), øjre(-te), øre. **Fuld af Banker el. Sandgrunde**, øjrot.

Banke (slaa), *kakke („give lydelige Slag"), (B. B.), *dængje, *klakke (ɔ: pikke), *beste (bøjste; gl. n. beysta), læmje, e' (-lem, -lamde, -lamt); (ved Holdende), *klatre; (hamre paa), *skrappe; (pukke), boke, u'. (Sv. boka, efter t. pochen, ældre t. bochen, buchen). **B. fagte**, *knatte, *natte, *nastle. Jfr. Pikke. **B. med en Stok** (vå'l, o), våle(ar); (tilrede ved at banke), *mænte(e), an **Banke op** (prygle), påke(ar), bande(ar), *dængje. *strjuke (op), *banke, smørje(y) op; ogs. *bare (egtl. bærje, ɔ: slaa), svålke(o), svege(i), *lurke, *luse. Jfr. Kjæp, Prygl. **Gjennembanke** (prygle), mørbanke (bare dansk?), rund-jule. B. B. **Blive banket**, få smake kjæppen, få av påken.

Banken, *kakking, kak', n. Jfr. kak', m., = „et enkelt Slag".

Bankerot, opbud, buslet(i'), m.; (t. o.), busleten(i'), bu-sprængd (Lm), bu-laus (Lm). Som n. o. *fant (han er f.). **Blive b.**, bu-sprængjast. Lm. **Han er b.**, det ær gåt ut med han. Dv. »han er utgåt? Han er sprængt el. gæld-spr. (d. *, H. P. S.). Jfr. Fallit.

Bankerotør (»rotterer, »routier), opbudsman, opbyder. J. Lie.

Bankestok, bakke-stok, m. Gl. n. bakkastokr.

Banket, gæste-bud, gilde (højtideligt), fest-lag, »fest-middag«, -måltid.

Banketræ, dængje-hivel, m., nydle, f., vævl, m. (e). Gl. n. vifl, f., **Bankette**.

Bankfilial (el. Filialbank), bank-avdeling.

Bankfolio, bank-blad? (-bålk? -bok?).

Bankgebyr, bank-godtgørelse („for Anvisning paa en anden Afdeling af Banken". J. L.).

Bankier (-ør), bank-hälder (H. P. S); (i spille-bank, N. S.); penge-bytar (Lm), p.-handler, (»veksel«-handler, »vekselerer«).

Bankierforretninger, penge-handel.
Bankkontor, bank-stue, -kammer(s)? Jfr. **Lensstue, Raabstue, Barberstue; Tolbkammer.**
Bankring (Hauring), *dængjing, *kakking; dæng, m.; *boking.
Bankseddel, bank-seddel, penge-s.; (Flert.), papir-penger, *brev-pengar. (I * haves bank („til Pengevexling"). Tildels banko-: *banko-bok, -brev, -sætel(e).
Banko-brev, penge-brev.
Bankseddel, bank-seddel, *bank-sætel(e), papirpenge.
Bankseddler, brev-pengar, b.-spejsi; papirpenger.
Bankvæsen (imaginær Mynt), (bank-)myntenhet, -penge-enhet, -regnings-enhet (ikke „præget Mynt"). J. L.
Bauner, mærke; (i Ufred, i Hær), hærmærke. Lm.
Baunerfører, mærkes-man. Lm.
Baptist, døper (ɔ: som døper bare voksne likesom Joh. Baptista), efter-døper (efterat oplysn. og tro er intrådt). H. P. S. Dertil efterdåp, -dåpsman, -menighet.
Bar (Adj., t. o.), *bær'(e) (i Kr.sands stift: ba'r, sv. bar), *snau', snå(d)en, o' (snøen). **Noget bar,** snanleg. **Blive bar,** *bærrast, bærne, b. seg, *bærkast, *snøj(d)ast. **Gjøre b.,** *bærke(e), bærre, snøj(d)e. **B. Jord,** bære, f., bærke, f. **B. Mark,** jfr. **sneløs M. Bart Stykke Mark,** bærre, f., av-bærre, f., bærke, f., avdrift, f. (jfr. *avbær', ɔ: aftøet). **B. Plet,** *bærflæk'. **Bart Sted,** bærre, f. **Komme paa bar Bakke,** komme på bærran botn, k. ut på marki (bli husvil').
Barakke, lejrhytte, lejrstue, soldater-hus, lejr-hus (H. P. S.), hær-stue, hærmannsstue, -hærberg?
Barathandel, bytte-handel, vare-bytte. Jfr. **Tusthandel.**
Barattere, bytte-handle? handle vare i vare?
Barbar (eg. utlænding), vil-man; vil-dyr, udyr (ɔ: rått og vilt m.ske); hård-hjærte, hårding?
Barbarerfyrster, røver-stater (røverfolk).
Barbari, vil'manskap, m. (Lm.), råhet (ikke i *); hårdhet, råskap?
Barbarisk, vil'; rå, hård, *hard, vilmansleg (Lm.), råbarket? **B. Standpunkt,** vil'manns-steg(i). Lm. **Halv-barbarisk,** halvrå, -vil, -dannet.
Barbarismer, fremmed-ord.
Barber, *rakar (Lm.), skæg-rager (H. D.; ikke i sv.); (med Ringeagt), skæg(ge)skraper. Molb.
Barbere, *skjægge, *rake. Også H. D. Gl. n. og sv. raka.
Barbering, rakstr, m.
Barberkniv, rake-kniv, m., rageknive. H. D.
Barberskilt, raker-skjold? (et uthængt rakerfat el. -bækken).
Barberstue, rage-stue (H. D.), rakstue. L. Kofod. Sv. rakstuga.
Barbervand, rage-van(d). H. D.
Barde, skald; sanger (hos Kelterne).
Barder (Hvalb.), tokn (oo), f.
Bardesang, hær-sang, slag-sang, seiers-sang.
Bardiet (uttalt bardi't efter Meyer), se Bardesang.
Bare (ibel), *bær'(e): bærre vatnet, b. skyrta; sægje bærre sanningi. Mk.: *bær'-arma(d); b.-baka', som ikke eier noget el. har noget at gjøre med (eg. med bar Ryg, av *bak, Ryg); b.-bona(d) (u'), ɔ: som er bare ben (**Kindmager, Fjøbløs,** av bone, buna, ɔ: **Ben, Benpibe**); *bær'-føt', *b.-frost, b.-fjæl' (nøgen Fjeldmark ovenfor Skovgrændsen); *bær-halsa, *b.-hændes, ɔ: med bare Hænder; *b.-hovda', b.-isa', ɔ: islagt, men uten snø; b.-lejsta', ɔ: uten ski, truger el. isbrådder; bær-naken, ɔ: aldeles naken. **Bare** (Adv., m. o.), *bærre, bærst (også bærrest, bæreste, bært'); ikkje bærre. Bærre er nl. også = *om bærre og *utan b. Bærre eg tor'e, ɔ: om . . . bærre. *Der kom ingen bærre han, ɔ: utan bærre. Ikkje bærre ejn dag, ɔ: kun en dag (også *ikkje kon).
Bare sig (for), hålde sig, hytte seg, *platte seg (jfr. *plsente seg, *klare seg (føre), *bærge seg, børge seg (y), ar. **B. sig for at græde,** *halde seg ugråtande.
Baret, hat'. Jfr. kardinalshat, doktorhat.
Barfred (eg. som berger fred), vakt-tårn. I * bar-frø, utbygning (over en dør).
Barfrost, bær'(e)-frost, n.; (frosfen Jord), har(d)ang, lettang (ee), m. **Haard B.,** som lægger dyb Tæle i Jorden, tæle(e')-frost.
Barhed, snau(d)lejk, m., snøj(d)e, f., bærre, f., bærke, f. Jfr. **Bar.**
Barhytte, bar-skyle, n., bar-lå'n, f.
Bark, bårk(o'), m. Sv. bark. **B., som rives af Træerne,** sva(d)-mårk (o), f. **Afstage Barken,** *bærkje. **Barken lysner** (om Vaaren), b. *gjæng, *sva(de)r (også træet selv siges at *sva'), *flagar, *løjp (av laupe, ɔ: løbe). **Et Redskab at flætte B. med,** tykkel, m., kyttel, m. (kytel, kjutul; sv. * kytte, kute). Jfr. **Trækniv.** Mk. bårke(o'), f., **Barkelud.** Jfr. *bårke-brænd, bårke-så, m., bårk-laup, ɔ: tilvoxet Kant, om Sted paa Træ, der Barken har været flækket af; bårk-løjping, m., ɔ: Træ, som B. er flækket af; *bårkot, ɔ: bleggul, ligesom Tøi, som er lidt barket; bårke-blak', ɔ: blegagtig, gulbrun.
Barkasse, stor-båt (ved hærskip). H. P. S.

Barke, at, *barke (ikke bårke). **Barket i kolbt Vand**, kald-barka(d). **Før libet b.**, rå-barka'. Jfr. råbarka'-tått, ɔ: Hinde i Læderet, som ikke er gjennembarket. **Dobbelt b.**, *om-barka'.

Barke, båt.

Barkerøle, lyst-båt.

Barkskib, tremastet skip, tre-master, *trimastring (uten rær på „Agtermasten").

Barkvist: tørt B., *bar-låm, m.

Barm, barm, m.

Barmhjertig (t. barmherzig), medlidende, *ynksam, med-ynksam; mild; overbærende, nådig, *miskunsam, -kundeleg. *klok'sam. Jfr. Mild, Skaansom, Naadig.

Barmhjertighed, miskun, f., nåde, m., ynkssæmd (Lm.), ynk-kjænsle (Lm.). Jfr. Mistunb, Naade, Skaansel. **B. med en Trængende**, sæle-bot, f. (gjære s., ɔ: vise en Kjærlighedsgjerning); *nåde. **Af Barmhjertighed**, for sælebots skyld; av nåde. **Gjenstand for B.** (Person), sælebots-man.

Barn, *ba(r)n, fl. *bårn(o'); ellers fl. barn (sv. fl. barn); også kind, m. og n. („forekommer som Kjælenavn i Buggesangene, f. E. tig no stil', du liten kind. Ogsaa i sv. Dialekt"). Gl. n. kind, f., Afkom. Jfr. Smaabørn. **B.** (især Drengebarn), vå'k, m. »Når våken får vække, så vært han stor«. **B. el. Yngling** (uvoxen Pers.), umagje(kje), m. **Svageligt B.**, kræ(d)e, f. **Banartet B.**, *fant-unge. **Sammenbragte Børn**, *anstøjpingar. **Han er B. endnu**, jfr. »han er inkje tur' attan-i øjro« (endå). **Nyfødt B.**, *strå-barn, *ljos-b. **Naar Barnet faar sin Villie**, — når b. fær sin vilje fram (el. n. b. f. sin bræ'k (e, av bræke, e, ɔ: trygle, be), så græt det inkje. **Have faaet et B. paa Armen**, jfr. »gange med krokot arm«. **Som har to Børn**, tvi-bæ(r)nt(e). Jfr. ejn-bærnt. **Udsigt til at faa B.**, barne-von, f.: ikkje være ut-or barne-voni = utor barneeigni (barn-gjær(d)i, e, barn-mægdi(e), ɔ: være *barnkjømd. Mk.: *barna(d) (se Frugtsommelig); *barn-alder, m.; *barnbunden (som har Barn at tilse), *barndom (*gange at' i barndomen); barndøme, n. = barndom; barne-bragd, ɔ: Barnestik, *b.-færd, ɔ: barnlig Opførsel; b.-fåre(o'), ɔ: Barneværk; *barn-ejgn (b.-gjærd, -mægd), ɔ: Barnefødsel (gl. n. barneign); *barne-lag, ɔ: 1. barnligt Væsen, 2. Selskab af Børn; *b.-lejke, ɔ: Legetøi for B.; *b.-lærdom; b.-mål, ɔ: Barnestemme; *b.-minne, n., ɔ: Barndoms-Erindring; b.-plåge, f., ɔ: barnesykdom; *b.-sæding(e), ɔ: b.-opdragelse; barne-sko (han hæve slete' b.-skorne sine); b.-snyg', m., ɔ: Barne-Nykker; b.-sto'l (at stå i, for b.); b.-tal', m., ɔ: Buggesang; *b.-værk, ɔ: arbejd for b.; barnevipre, f., ɔ: påfund, småkunster av barn; *barn-far, b.-fostre, f., *b.-fostring, ɔ: opfostring for et b.; *barn-fød, ɔ: fød på et vist opgivet sted; barn-gjøle, f., ɔ: Barnevogter, Barnepige; *barn-god (-elsker, -kjær), ɔ: venlig mot b.; *barnkjømd, om kvinne, som kan få b.; barnkone, ɔ: frugtsommelig Kone; *b.-laus, *b.-løjse; b.-lyd, m., ɔ: Barnefost; b.-lægje, m., ɔ: Frugtmoder (uterus); b.-sårke, m., ɔ: Udslæt hos B.; *bar(n)sæng, ɔ: Barselseng; *b.-sjuk; *barnsken, ɔ: ung og uerfaren; barnsleg, ɔ: barnlig, også barnagtig; barn-ståre(o), f. = barns-unge, m., ɔ: barn, også altfor ungt og derfor ubueligt M.ste; bar(n)s-øl, n. (eg. Barselgilde; derefter = Barnefødsel, Nedkomst); *barn-taus, ɔ: Barnepige; *barn-ung, ɔ: meget ung; *barnvondt (få el. have), om Fødselssmerter.

Barnagtig, *barnsken, *barnsleg, barndomleg. Lm.

Barndom, *barndom, -døme, n. **Fra hans tidligste B.**, jfr. fra di det tiste (ɔ: fåt frem) tærne under hånom. **Gaa i B.**, *tryllast, *fare (el. gange) at' i barndomen, i ældre, n.: han er kommen i æ.-« Jfr. *trylt, ɔ: forstyrret (eg. „forhekset").

Barne- og **Børne-**, i * barn- el. barne (ikke børne-).

Barnealder, umægd, f. (gl. n. mega, kunne); (raa el. umoden Tilstand), umagelæk', m. Umagelækken er lang.

Barnebarn (Sønne- el. Datterbarn), *godbarn, -sån(o), -dotter. **Barnebarns-Barn**, lang-barne-barn(o). Lm. Svarer til *lang-god-far, *lang-go'-mor. Se Oldefader.

Barnefost i en Familie, umægd, f.

Barnepige, *barn-fostre, b.-gjøle, *barnetaus, *amme, *tør-amme.

Barnlig, *barnsleg.

Barsk, rar, underlig, påfallende (t. auffallend); vil'? forskruet? sær? Jfr. Sælsom.

Barometer (eg. tyngdemåler), vejr-glas (Molb., Eilschow), *ve'r-glas, tryk-måler (H. P. S.), lufttryk-måler (H. C. Ørst., A. Ros.), tyngdeviser? (jfr. varme-viser [Meyer], v.-glas om Thermometer). P. C. Stenersen foreslår: (en) „Luftveyere".

Barometermaaling, lufttryk-måling (H. P. S.), vejrglas-m., ɔ: måling ved vejrglas.

Barometrisk, f. Eg. Høidemaaling, højdemåling ved vejrglas.

Baron, friherre.

Baronesse, friherinne.

Baroni, friherskap.

Barre, stang (gul'-, solv-); »skranke« (t. Schranke), bom, m., *bumb; sand-

ejr, f., ejr, f.; grande, m.; mk. jern-, lak-, vanille-stang (ikke -barre). H. P. S.

Barriere, *bom' (bumb); bomhus; grænse-vagn, stængsel. Bom, Boom, er egentl. nt. og holl. Jfr. Bauke.

Barrilade, gate-stængsel, stænge, n., bråte (Allen, H. D.); fal'-gitter (f.-*traler?); bol-værk, borg, snar- el. ned-b. Jfr. Stanbsje.

Barrilabere, stænge, omværne. Jfr. Fortstandsje (værne).

Barsel (Gjæstebud), *barn-øl (eg. barns-øl).

Barselkone, sængjar-kåne(o'), f., *barn-sæng-k.

Barselsøß, sængja(r)-mat, m.

Barselsæng el. B.-Sygdom, sæng-fær(d), f., Konne i B., *fare i sæng, *f. i kvile, f. Jfr. Nedkomst.

Barselsyg, *barn-sjuk.

Barselsygdom (Sygeleie efter en Barnefødsel, efter Nedkomsten), sængja(r)-lægje(e'), f.

Barsk (t. barsch), skarp, stræng, hård; *ruskjen, *kvas', *morsk, *snåken, *vondsleg, *ilsleg, *il'fængen, *il'sken, *il'voren, *nyven, *olm (jfr. olme, ɔ: trøst); *sur, *ugodsleg (ugosklig, ugotleg), *il'-hätta' (b. af ildfeende), *glunten, *grimal (grinen, grinot), *brisken (jfr. brisk, m., ɔ: „stærp og bitter Smag"), *glymen, (om luften: kold; jfr. *glyme, se ved ud; glymje, bundre), *græsen (jfr. *græse, ɔ: blæse koldt), *græmmeleg (ejn. g. kuldе; jfr. Bister), *spønen, strænglaten, -sinnet (H. D.); (bister, vranten), *ybben, *ubben, *yven (ɔ: som reiser Haarene, „reiser Børster"). B. Pers., gri'n, m.; illing, m.; ilbøste(y), m. (jfr. Arrig); *skrub', *s.-høvl. **Barske Miner**, *grining.

Barskhed, grin, m., *surhet? ogs. kvashet? Jfr. Morsk, Barsk. B. i Luften, grin, m., rysje, f., snåk. m.

Bas, 1. grov-tone, bas, m.; gr.-stræng, *grov- el. stor-fele, bas, m; 2. *bas = mester, herre, høvding.

Basalt, jern-marmor.

Basar, **Bagar** (eg. markedsplas), ut-sal(g), handels-boder; utstilling av varer; sal(g)-boder, utsal's-sted, bod-række? vare-hal. H. P. S., H. D.

Base, grunne, granlægge; stadfæste, styrke.

Basilika, domhus; domkirke (lang-k., ikke kors-k.).

Basis, grun-flate, grun-lag; fot-stykke, fot, stet', n.; grun-emne, utgangs-punkt(er); (i militær Forst.), linje?

Baske, *nøse. Jfr. Klaske.

Basrelief, ophøjet (billed-) arbejd, halv-ophøjning (H. P. S.). Jfr. Hautrelief.

Basse (Hoert Dyr el. M.fle), *basse (om M.ster alene), *bikse, *bause, *bugge, *sug, *rug'. **Bildbasse**, *vil'-svin; vilbasse i * = *villing, *vilgast, *vilstyring (L.m.) er = galning.

Bassin, »kum« (n. t. Kumme), *kar? va(t)n-kum, -kar? vatn-samling, dam, d.-gård (H. D.): bade-g., fiske-g. Æn va(t)n-, hamne-, hav-g.? Også havn (med murkanting om), havne-kedel (jfr. berg-k.). "Bækken" er tysk (Becken). Molb.: **Bandsjemme**. **Dalbassin** (Dalbækken), dal-huling, -søk, f. **Bassin af Sten, Hav-B.** („Søstrætning, et brædt Søstykke"), omgivet af Pær og Skjær, sva(d), n., *fla'g (fla'k). **Niger-Bassinet**, niger-sænkningen?

Bastemme, *grovt mål. Dv. *grovmælt, som har Bastemme.

Bast, bast, n. »Blejk som bast«. **Binde med B.**, *baste. **Sætte B.** (om Lin, ɔ: modnes), *baste seg. Mk. baste-kjæsse, f., ɔ: Bastemaatte; bæste, n., ɔ: Bastetræ (at flække B. af); bast-tuste, f., og bæste, n., ɔ: Bastetnippe.

Bastard, *blænding (også dansk), blandings-dyr; blandings-slag; tvi-slag? uægte barn. Jfr. sv. van-börding.

Bastardvegel, mis-»veksel«? (som ikke har den lovlige form).

Bastion, hjørne-værn (H. D.), bul-værk (bol-værk), vol'-bue (H. P. S.). Jfr. Detacheret Fort, Smaafort og Travers.

Bastonnade, svålk (stokke-prygl, -slag, fot-slag el. såle-slag?). Jfr. Prygl.

Bastonnere, svålke. Jfr. Prygle.

Basun (t. Posaune, fordum Bosune, og dette af det lat. bucina), basune, m. **Stybe i B.**, jfr. blåse i hornet, i luren.

Batalje, slag, hærslag?

Bataljon, fylking. H. D.

Batteri, kanon-vål', skyt-v.? På hærskip: kanon-dæk, (grov)skyt-dæk? **Flydende B.**, (før), skyt-pram, styk-pr.; (B. eller), jord-værn, -værk (Molb.), -virke. **B. til Lands**, (før), skytvold. Molb. Jfr Kanon. Mk. (før) stykdæk (Molb.), ɔ: B. paa et Krigsskib.

Baun, vete(i'), m., varde, m.

Baut, m., også slag, n., s.-bog, m.

Bautasten, baute-stejn, rise-svær', n., -pi'l, f.

Baute, se Lavere.

Bavian, ape, ape-slag.

Baxe (flytte med Haandspager), *bakse. Jfr. baks, m., ɔ: Spektestang.

Baxes (knubbes), *kampast (især med næve mot næve). Mk. nappes, *nappast. *Knubbe er = puffe, støte. Jfr. Boxe og Boxen. Mk. og næve-dask, m., -hog', n., -slag, n. (e). Likeså næving, f., „Bearbeidelse med Næverne". Altså vel

(at) næve, (ejn) nævar, næving? ɔ: bages osv.

Baad, bå't, m. Jfr. *snækkje, *færje, *pråm, *ejkje, *færing, m., kjæks, m. **Liden B.**, snadde, m. **Meget liden B.**, ejn-røding, m. (ɔ: meb ét Aarepar). **B. meb Kahyt**, hus-båt (H. Sch.). **Stør B. meb Kahyt ef. halvt Dæk**, tendring, m. **B., ligeban bygget paa begge Sider**, *jam-borda(d') båt. **B. meb tre Aarepar**, tri-kjejping, m., tri-rø(d)ing, (-røring), seks-æring, m. **B. meb fire Aarepar og uben Lasterum**, skåt(o')-kjejping, m. (eg. skut-kj.), slag-kj. **B. meb tre Bord ef. Planker i Siden**, tri-bør(d)ing(y), m. **B. meb tre Rum**, tri-røming, m. „Omtrent som trirøding«. **Forreste Del af B.**, kjæmpe, f. (mk. kjæmpeår, ɔ: Aare til Forrummet). **Halvrum i B.**, hund-rom (dv. hundroms-æring, ɔ: B. meb to Rum og et Halv-rum). **Knæ el. Spant i Bunden af B.**, in-ved (Ind»holt«) (»Verdens Gang«), ring(o), f., fl. rænger (reng'r). Gl. n. röng. Sv. * vrang; jfr. fr. varangue (Bundstok i Fartøiet). **Baadens Ende for og agter**, sko't(u), m. (fram-, bak-sko't), skotten. H. Sch. **Forrest i Baaden, ved Enden af Seilet**, halsen. H. Sch. **Fremdrive B. med en Stang el. Stage**, skåte(o); jfr. skåte(o'), f., ɔ: Stang at *skåte meb. **Holde B. stille mod Vind el. Strøm paa samme Plads (saa den ikke driver)**, an(d)øve. B. B., J. Lie. („Vel egtl. and-høve, ɔ: afpasse imod"). **Baaden er vel ladet, vel besat**, *båten er vel sæt'. **Sted, hvor Baad sættes ilands**, båt-stø'. H. Sch. Mk. *båt-farm, ɔ: b.-ladning; *båt(e)-lag, ɔ: Selskab af Baade el. Fiskere; båt-løus, *båt-lej', ɔ: Farvand for Baade; *b.-lejge, *b.-løjse; *båt-rejde, m., Indretning til B.; båts-bræde, n., ɔ: Bordene, Siderne af opslidt B.; båt-sæt, n., ɔ: Opsætning af Storbaade; båts-længd, f. (som mål); båts-lot(u'), ɔ: den del af fiskefangsten, som tilfalder båtens ejer; *båts-man, båts-ro, ɔ: bugsere, slæbe meb B.; b.-ror, m., båt-syn, f., ɔ: den avstand, en storbåt kan ses i på havet; båt-ved'(i'), m., ɔ: træfang til en båt.

Baade, (n. o.), *bate, *gagn, n., hjælp, vinning.

Baade, at, *vinne, *bate, hjælpe, gagne. Såvel baade som bate mærker: bringe Fordel og have Fordel. Det batar på. Han batar ikkje stort av det. „Denne Krig har ikke baadet Landet". „Han baadede Intet ved Byttet".

Baade — sig, *både (bå, båte, bade) —å (og).

Baadende, sko't(u'), m. *Bakskot, framskot; stavns-rummet.

Baadfur, nøst, naust, n.

Baal, bå'l (gl. n. bál), n., *brising (*lauvb., ɔ: Baal af tørt Løv), brænning, f., *fy'r, eld, m., *bål-eld. **B. ude i Marken**, nying (gøre op ejn n.); også *brising, bri's-eld, våke-eld(o), *stø-eld. Jfr. det bræn' som ejn b. **Brændt paa B.**, *bål-brænd.

Baand, band, n., bænd(e), n., binding, f. **B. til at bære i paa Ryggen, Skulderbaand**, hængsle, f., fætel, m. (fatl), bær-fætel. **Tøndebaand** (Træ), band-stake, m. **Slaa B. (Tønderb.) paa**, *bande. **Støtte el. fæste med B.**, stage(ar). **Baand af Træ el. Jern om et Kar**, band, n., gjord, f. **Baand til Ko i en Baas**, bæse, n.

Baandhage, band-hake, m., bande-bi't, m.

Baar el. Baare (Redskab at bære med), *bår (båre). Sv. bår.

Baas, bå's, m. Gl. n. bás. **Gjøre Baaser**, *båse. **Sætte paa B.**, *bæse. Bæse seg, opsøge sin Plads i Baasrækken. **Baand i B.**, bæse, n. Mk. videre: *bås-bålk, ɔ: Skillevæg mell. Baaser; *bås-bunden, *båse-stør (»styrd«), ɔ: stiv i Lemmerne af at staa længe i B.; bås-foring, ɔ: "Stalb"fo'ring; bås-gjæld, om Ko, som staar gjæld (»gold«) om vinteren.

Bearbeide (Jorden), arbejde, dyrke, *gjære til; oparbejde (røsten, forstanden); arbeide på; *make, møjke (Lm.), ɔ: gjøre myg, f. e. make skin' med føterne sine; (forberede, tilbanne), *æmne, *skape til; arbejde (noget), *tukte: t. stejn; (forarbeide), værke, ar (v. hamp, fisk); *skape til; (vride, knyfte), *vinde, mænte(e), *raspe. **B. noget**, også arbejde noget, a. på n., a. med n.; amle(ar), ɔ: arbeide, slæbe meb noget, især uden Held. Dv. *amling. **B. meb en Stok** (vå'l, o), våle(o), ar. Jfr. Banke og Rundagtig. **Bearbeidet (tilberedet, tilvirket), tilgjord**, *til-ama(d), tilredet, tilskapa', tilæmma'(e). **Vel bearbeidet**, til-mykt (til-møjkt).

Bearbeidelse, arbeid(n)ing (A. Ros.), tilskapna(d), m., tildannelse, makster, m., tilredning. **B. med Næverne**, se Næve. **Udbringe, udtrække ved Bearb.**, værke (ar): v. vørter(y) or maltet.

Beata, bede-søster.

Beaumonde, stor-folk, den fine verden.

Beaande, blåse på (»fugte«), puste på, ånde på, ingive ånd, liv. **Beaandet** (Tale), ild-ful', åndful'. H. D. Jfr. Begeistret.

Beaandelse, se Begeistring.

Bebo, bo i (land, by); bygge. Fr. Bél.

Beboelig, iboelig (ibuar, ɔ: Beboer, av *bu i), brukelig, iværende, buande, byggjande. Jfr. ubyggjande, ɔ: ubeboelig. »Der var ikkje buande«.

Beboelſe, iboelse, *buing, bussetning, f., ſæte, n.: *ſæstes-ret', ɔ: ret til at bli boende på en gård. **Hus til B.,** se **Baaningshus.**

Beboer, ibuar („libet brugt"), ibygger? (ɔ: Indb.; jfr. Indbygger); i sammens., *-bue, -buar, -byg': dal-bue, fjæl-bue, -byg', land-b'. (gl. n. búi); med egennavn forved -bue og -byg': Jærbu, Klæbyg'. Jfr. Kyſtboer, Lavland. **B. af ſamme Bygd,** *sambygding; inbygding; (af en anden Bygd) utbygding. **B. af et udenfor** el. **udenfor liggende Diſtrikt,** ut-lænding, m. (-lænning), utbygding.

Bebygt, *bygd, *-bølt: *rom-b., tráng-b.(o) (isl. þröngbýlt). **B. - ubebygt - Sted,** sted med - uten - folk. **B. Egn,** bygd. **Ubeb., øde, folketom Egn,** *folkelaust st. (bygd).

Bebreide, *nejse(-te), forekaste, næse-kaste, *næse-kaste, *snikke (ar), snej(d)e (-de), nækkle (e'), nækkje (e'), *gi fant-ord, *brigsle (i'), *laste, *låte ille, *forvite (gl. n. víta, ſtraffe): »Han forvita' meg føre de'«. **Bebreide,** av gl. n. bregða med tilsat „be-". H. D. forealår at ta op brejde igen, som bruktes sennu av P. Syv, H. Gerner. I * brukes ikke bregde el. brigde i denne mærkelse, men det avledede brigsle. Gl. n. brig(ð)sla. Ellers nejse(-te). Jfr. Stikle.

Bebreidelſe, *nejsing, *il'læte, ille-læte, f., vond-ord, n. pl., *last, brigsl, f. (gl. n. brigsli); (ſpottende), fant-ord, n., *snej-ord, *spi't-ord. „De (Aſtelabdens Brødre) ſit øfte Vondord og Hug". Jfr. Irette-ſættelſe; Stikkeri.

Bebrevе, stadfæste med brev og segl, *brevgjære, b.-fæste (H. D.), breve (ar). **Bebrevet,** *brev-sæt' (ɔ: -sat), *b.-gjort, b.-fæstet. H. D. (ɔ: ſtadfæſtet ved Document).

Bebrevelſe, brev-gjæring(e), gjærd, f., brev-sætting? (efter *brevsæt).

Bebude, bære bud om; fortut-sige, *både, ɔ: bude; (vise Tegn til noget), tejkne til (ar): »det t. til regn; det t. seg godt«; spå: det spår ikkje nåkot godt. Mærk og *vare, *atvare, *varsle, segje til, s. frå. Jfr. Melde.

Bebudelſe, *bå(d)ing; *lysing; forutsigelse, tilsigelse, spådom, varsel.

Bebudelſesdag, varsels-dag. »Mariæ varselsdage«. Lindbergs bibeloversætt. H. D.

Bebygge, bygge (landet); *huse, hyse (ar) (gården). **Bebygget,** *bygd, (i sammens.), *-grændt: *tet-g., *tun'-g., gre's-g. **Bel b.** (el. iſtandſat med Huſe, om en Gaard), *op-husa(d); (Landſtad), bygdarleg.

Bebyrde, *læsse på, lægge på, tynge, ulejlige, bry, tyngje (-de). Dertil tunge, en, = Bebyrdelſe (H. D.). I * tyngd, f., tyngsle, f., *las', kors, plage.

Bed i Have, sæng, f. Sv. säng.

Bedaget, meget gammêl, alder-stegen. Jfr. *ut- og *ør-gamal.

Bedaare (t. bethören), *dåre, forlede, forføre, narre; (forvilde), dåre. Gl. n. dára.

Bedding (Beding), banke-stok, værv, n. (m.). Sv. varf, holl. werf, t. Werft.

Bede, at, 1. *be (-ba' -bee el. bedt; bidja, sv. bedja); også *bøne (fremføre en Bøn). **B. om noget,** *bedde(i), be (bidje); *tigge (trygle), *kvæe etter el. på. Jfr. biddar, ɔ: Tigger. Mk.: *Be'lag til et hus er alle de, som inbydes til dets gæstebud, og som igen får dets inbud. **Bedende,** *bedjar(i). 2. se **Beidſe, Beitſe.** 3. *bejte, se **Græsſe.** 4. se **Jage.** 5. (gilde), *gjælde(-e). Gl. n. gelda. Sv. gälla.

Bede (en), *gjæld-ve(de)r.

Bededag: almindelig B., *dyre (ɔ: hellige) bed-dag(i).

Bedemand (Indbyder), bedel(i), m.

Bedrag (t. Betrug), *narri, *luring, kjælter, n., snyteri; svik, n.; »blænd«værk; fulhet, kne'p, list, kunster, *krokar, krokvej. jfr. Illuſion. **Gaaſſe ſig ved B.,** *lure til seg.

Bedrage (t. betrügen), narre, snyte (-te), *lure; svike (-svejk); *kjæltre; (ſtuffe), dåre. Gl. n. dára. **B. før,** snyte for, fraliste.

Bedragelig, vil-ledende, upålitelig; troløs, sveksam (i), svekful'(i), svekal (i), fu'l (Molb.), *krokot, svik-rådig. H. D.

Bedrager, *fant, *fuling, m. (fulas), ræv, snyter, *kro'k, *kjæltring, *svikar.

Bedrageri, fante-stykke, sve'k(j), n. og f., se Bedrag. Jfr. Rænket.

Bedragerſk, se Bedragelig. **B. Handlemaade,** svik-færd (Molb.). **B. Raad,** svik-råd (H. D.), sve'k-råd(i), f., ɔ: „ondſtabsfuld Plan".

Bedre, bætre(e), (beere, bære, bejre); (dygtigere, fortrinligere), *ramare, *mætare, *likare, *håttare, *frakkare, *yppare, *vildre (vil'er); (med flere gode Egenſkaber), likere. „Du kan nok faa en likere end mig". B. B.

Bedrift, 1. (ſtor), *mans-værk, *ov-værk, stor-v., fagna-v. (Lm.), røjsn, f. (gl. n. rausn, Pragt), idræt, dåd, f., *bragd, f., ovbragd (gl. n. bragð, sv. bragd). Jfr. Uſædvanlig, Storbaad. 2. næring, næringsdrift.

Bedrive, iværksætte, øve; utføre (i god mening); gøre, g. sig skyldig i.

Bedrøve (t. betrüben), gøre uglad, *grøte; såre, drøve (ældre d. og sv.). H. D. »Tha drøvæs manz hugh«. H. Harpestr. Min siæl sær drøvedh. Lucidar. **Det bedrøver mig**, det gør mig ondt; jeg er lej over, at —; det er lejt. »Eg trægar på de'«. **Bedrøvet** (bære), græmmast(e) el. grømme seg, *sorgje(-de)(y), træge(e), *kure, være uglad.

Bedrøvelig, *mørk, y (gjærning); nedslående; *tung, *tungsam, *sutleg, sorgjeleg(y). **Høist b.**, grøteleg, drøvelig. Fædrel. H. D.

Bedrøvelse, sorg, f., harm, m., stur, m., tungt sin', træge, m. (gl. n. tregi); drøvelse (kan ligesom drøvelig forfølges fra ældre tider lige ned til nutiden. H. D.). Jfr. Nedslagenhed, Tungsind.

Bedrøvet, *uglad, ufægjen, e' (ofejen, ufigjen), *kuren, *sorg-given, *sorg-ful', *harm, *sårhuga(d), træge-ful'(e'), hug-il' (Lm.), sorgal', nedslåt, *stur, *sturen (Asbj.), *sturvoren (stural, sturande), *ussel, *ille ved (med). „Da blev Gutten saa ilde ved, forbi han havde glemt Æsenet". Asbj.

Bedst (beest), *bejsk, *trå, *ram'. **Noget b.**, *bejskleg. **Blive b.**, *bejskne; *tråne. Mk.: *ram-ost, *r.-smak.

Bedstehed, bejsklejk, m., ræmme, f. (ræme), brisk, m. Gl. n. ræmma.

Bedstne, *bejskne.

Bedst, best (eg. betst, av bætre nemlig, e), også *likast. **Bedste** (den el. det B.), ba's, m. Mk.: beste lauken i lage'. **Se paa Ens B.**, se ejn te godes. **I sin bedste Alder**, *på sit beste. **Det B. er borte**, jfr. »Det er som kolven var utor bjølla«.

Bedstefader, -moder, -forældre, *go'-far, -mor, -forældre; også farfar, -mor; morfar, -mor. **Bedsteforældrene** heter „i visse Forbindelser": gamle-far, -mor. Således i Selbu: gaml'-mo'bro, ɔ: Bedstemoders Bror, gaml'fa'sost, ɔ: Bedstefaders Søster. Mk. og („omvendt") go' i *go'-barn, -sån(o'), -dåtter, ɔ: Barnebarn, osv.

Bedugge dugge, *dæggje, e (d. e. vatne, av *dåg(o), ɔ: Dug), *dynke, *væte. Jfr. *avdæggjast, eg. afbugges, bli fri for Dug.

Bedække, *dækkje, skjule, *skyle(-te) (gl. n. skýla, sv. skyla); stakke, ar (dv. stakka(d), ɔ: bedækket med Sne, om Skov, Træ); *live, *værje; parres med; (fybe, omvikle), *fate: »f. seg til«, »f. på seg«. **Bedækket**, fatad; (Gang), skjult, lønlig g. (longang). **B. dobbelt**, tvi-sæt'(e). **Tæt b.**, ut-skarad. **Vel b.**, *vel-klæd'.

Bedækning, *dæk(n)ing, livd, f., skjul; værn; trygd, f., tryggje, f., forsvar; ham, m. (også efter H. D.), fa't, n. (gl. n. fat), pl. fât(o'), f., f. e. hovud-fa't. Jfr. *sko-fât, *ljo-fât, *kløv-fât. (Klædning), væ(d)e, n.; væding, f., vøding, f. Jfr. Klædning.

Bedærves, *dovne, (om Kjød), *ulne, *surne; *tynest, lægne, e (bli lægen, ɔ: forliget), glæast, glæggast (ɔ: bovne, blive flau, — om matvarer), *kasne, *såne, ɔ: faa Affmag, — som fisk; (om Bædster), rene(ar). Jfr. *ulne-lukt, *u.-smak, *kasne-smak. Mk. og *mugge, *mugne, ɔ: bli muggen.

Bedærvet (Kjød, Mad), *u'l, ulna' (ɔ: ulnet), *trå, *sur. **B. ved Fugtighed**, *mugga (moggjen). Mk. mugge, m., ɔ: Skimmel.

Bedømme, *døme, d. om; avgive skøn om, *skjøne (sky-). Jfr. Mønstre, Prøve, Granske.

Bedømmelse, dom, omdømme, *skjøn(skyn), n., skjøning, f., øver(y)-læte, f. (av låte øver, ɔ: udtale sig om); (Kritik), *døming; omdøming, f., omtale, m., omrøding, f., om-sval', n.

Bedømmer, *dømar, skønner? Jfr. Anmeldelse og Kritik. Mk. ransaker, gransker.

Bedøve (t. betäuben), *fjætre, *klomse, a (lamme), magt-stjæle. **B. ved Larm**, *døjve, ɔ: gøre døv. **B. ved voldsomt Slag**, svime, svæve (-de; s. ejn fisk), slå i svime. Dv. svimeslag, n. Jfr. Bedøvelse. Gl. n. svimi. **Bedøvet**, fortumlet, svingle(ar), *svimre. **Bedøvet**, *fjætra', *klomsa' (lammet), magtstålen(o), *hugstålen, hug-sprænd; (af Larm, Skraal), *øjre-laus. **Bedøvende Drik**, sove-drik, dvale-d., dvale-dryk',. m.

Bedøvelse (ved Søvn), ørske, *svevn-orar, fit.; (af Larm), øjre-løjse, f.

Beedige, *ejd-fæste. **Beediget**, edelig. Personen, som har gjort ed, er edbunden, edfæstet, edtagen, edsvoren (Molb.). Mk. ejd-fri og ejd-svør, ɔ: aldeles fri (for).

Befal, et, høvdingskap?

Befale, bjode (-baud), (oftere) be(de) (*bidja), *sætje til (at gøre), *sægje til at . . . , la(de), *styre til, pålægge, tilsige, påbyde. »Han blev tilsagt at møte«, »sat til at hugge«. **B. strængt**, trugа(ar). Lm. **Befalet**, *beden, båden(o'), tilsat' (ɔ: beordret at gjøre). Jfr. Beordret. **Lovbefalet**, lovtaget, (l.-sat), -fæstet.

Befaling, *båd (bod), båd-ord(o'), bud, påbud, pålæg.

Befalingsmand, høveds-man?

Befare, gennemfare, fare øver(y), over-f., *endef., *f. kring (kr. landet, ɔ: fare gjennem, øver Landet). **Vanskelig at b.**, ufarleg, u-før: ufare vægar(a'). **Ved**,

som er vanſk. at bef., uføre, n., ulænde, n.; uland, n., vil'mark. Jfr. Vildnis.

Befarelſe (Gjennemgaaelſe), over-færd(y'-e), f., overgang(y'), m.

Befaren, 1. (gjennemgaaet), over-faren(y'); 2. sjøvant (*sjø-faren?): halv-faren, helf.? **Bef. rundtom**, *kring-faren. **Lidet bef.**, *vangjængen. **Rylig befaren** (om en Vei), *ny-faren. Jfr. Bevandret.

Befatte ſig med, *gi seg av med, også *fare med (f. med fusk, løgn; dej foro med tejkning), have med (*ha mæ), *ejgast med (ejt nar er ilt å ejgast med), *fåst mæ' (ejt nar er vond å fåst med), *leggje seg i el. fram i; *hange fram-i (det), blande sig i, værde(y'): Eg vil ikkje værde de' («vyrja da»), ɔ: vil ikke befatte mig med det, bry mig om el. sømme det. **B. ſig med noget, ſom ikke hører**, vasle(ar). Dv. vasl, n., ɔ: Baafund, unødigt Forſøg, Fjas. **Befatte ſig ideelig med**, liggje. L. og trætte el. l. i trætte. L. og skrive om. . . .

Befinde (t. befinden), 1. finne, opdage, komme efter, se. Jfr. Erfare. Du skal finne, at hun har ret. 2. **Befinde ſig**, være (der og der), *bu: »d'er tungt føre den, som under bur«: ɔ: ſom er ſaadant underkaſtet; leve (i, -de): kor levde dej? Dej levde vel. Også lide (-lejd). Gl. n. liða. *Have godt å lide. Hvor lider hun? (H. D.); være, kænne sig (føle ſig), have det. **B. ſig vel**, *have godt, *like seg godt, *leve vel, une (-de); paa et Sted, ikke længes efter nogen Omſtiftelſe, trives), *hyllast; jfr. »han unner ikkje her hjaa oss«. Gl. n. una („af Goth. vunan, være glad"). »Dar er augat mest, som dat uner best«. **B. ſig vel her**, bygge seg godt der. **B. ſig vel ſammen**, *sam-trivast. **B. ſig ilde**, ha(ve) vondt, like seg ille, leve ille.

Befindende, tilstand; skøn, tykke. Jfr. Helbred.

Befingre, *hand-fare, *fingre (på?).

Befippet, *ille med, *ille sted', fjætret, forfjamset, klomset, i knipe, *blau. Jfr. Forlegen, Forvirret.

Befitte ſig (t. ſich befleißigen), lægge vin' på, gøre sig umak for, lægge sig efter, stræve, umake sig for, med. H. D.

Befolke, *byggje (-de), busætje seg (i landet). **Befolket**, *-grændt (tet-, tun'-g.). **Ikke b.**, *ubygd. **Stærkt b.**, man-tjuk (Lm.). **Tyndt b.**, gres-grændt (land) (i-e); folke-tom. **Vel b.**, folke-rik, *folkot, *folkesam, folksom. H. D.

Befolkning, folket (på nævnte sted), folketal (Molb.), folke-sætnad (Lm.), folkemængde, f., man-tal, n. (B.). **B. i Landet**, lands-folket. **B. i Oplandet**, *oplændingarne. **Oplandets hvidelige B.**, *oplændskorne. (Det at befolke), *bygging, *opfolking? (efter talemåten: *folke op ejt land). Jfr. Population. **B.** (ɔ: de boſatte, i Land, By), bosætningen? (jfr. *bosætning(e): ɔ: Boſætteliſe). Jfr. bordsætningen, ɔ: de bordsatte.

Befordre, 1. (Folk), skysse (også om sporvogn og ejmskib, G. A. K.); sætje (»s. ejn man ilands«; »s. meg over sundet«); (Ting), føre (-de), *førsle, for(d)e(ar); fløtje(y) fram? f. op? (Varer, Brev), bære, få fræm, se båret frem; avsende; 2. hjælpe, oph. (Molb.), fræmme, fræm-hjælpe; *nøre (nøre er »nære« i overført betydn., i * nemlig), fremde (ar), *fræmje, *fræmme (-de); (ſom Forbøielſen), fræm-skynde; (b. En), give embed, hjælpe fræm. Gl. n. forða, bevæge fremad; bringe i Sikkerhed. Sv. * har fola. H. D. har det gl. danske og sv. forde(ar), ɔ: fremme.

Befordring, 1. (paa en Vei), a) af Perſ., *skys' (for Nedſiende), skjo't (jfr. Skydsʼ), *fordingskap (folningskap); (Transport), for(d)ing, f., (oftere) for(d)ning, f., for(d)ingskap, m. (H. D. minner om gl. d. fordelse = Befordr., Bogubefordr. og om fynsk * fo'rdring); b) (af Ting), førsel, førsle, f., forde, f., framflutning(u'), f., føring, f.; av-sendelse; (Embedsbefordr.), *flutning (Lm.), *fram-f. (Lm.), *op-fl.; 2. fræmme (f. e. av øjemed), fram-hjælp, f., fræmh., ophjælp (H. D.), hjælp.

Befordringsmiddel, fa'r, n., *far-greje; (paa Vand), *farkost. Se Leilighed. **Uden B.**, farlaus. **Mangel paa B.** (Farloſt), farløjse.

Befordringsvæſen, førsels-greje? skys-greje? førsels-stel? skys-stel? skys, *for(d)ingskap. Jfr. Befordring.

Befragte (leje skip), **Befragter** (lejer av skip), **Befragtning** m. fl., se Fragt osv. T. befrachten.

Befragtningskontrakt lej(g)e-avtale,-sømje? jfr. Kontrakt. Jfr. og Slutſedbel, som bare vedkommer en del af et skibsrum.

Befri (t. befreien), (at) fri, utfri, frelse (H. D.), bærge(e), (ɔ: „redde"), frigøre, frita(ge), løse, spare for (skade, ufred), rense (f. e. for mistanke). **Befriet**, *unda(n)-komen.

Befrielſe, ut-løjsing, f.

Befrier, frelser, „Redder" (t. Retter), bærger? lø(j)ser?

Befrugte (t. befruchten), (Jord), gøre *frøj, frodig, tæ(d)je (-tadde), e, *frøje, *gøde, *gødsle; (om Rensefter og Dyr), parres med, ha' samleje (*samlæge, e) med, ti(d)e (-de), *tigge (tidga), frøve(ar). Gl. n. frøa

og frjóva, gjøre frugtbar. **Befrugtes**, ti(d)e seg, tiggast (tidgast). **Befrugtet**, fræva(d). Se **Drægtig**.

Befrugtning („dyrisk Sæd"), tidn, f.; (af Vægt), over-støvning. Erslev, H. D.

Befugte, se **Bedugge** og **Fugtig**. T. Befeuchten.

Befuldmægtiget, ful-mægtig (H. D.), ombud (Molb., H. D.). Sv. ombud.

Besænge, smitte. **B. med**, *fylle med, føre(en) ful' av. **Besængt**, smittet, *fængd (av *fængje, ɔ: ſmitte), *ful' av (f. e. *klåe); (med Utøi), *be'tot, *ful' av be't(i'), av at *bite.

Besæste (t. befeſtigen), fæste (Lm.), sætte el. slå fast; (By, Stad), fæste (Lm.), gjære fæste kring (Lm.); værne, omværne (Molb., H. D.; jfr. brystværn, landv., sjøv.); styrke, trygge, (stad)-fæste (sig på tronen). **Besæstet By**, fast.

Besæstning, virke (gl. n. virki, Befæſtn.), værn; fæstelse (det at befæſte), fæste, e (Lm.), fæstning(s-værk). **Himlens B.**, hs. tjæld?

Besæstningskunst, fæstnings-kunst? hær-, (ɔ: »krigs.-«) bygnings-kunst.

Besøie (t. befugen), gi adkomst, grun', årsak, ret til. **Være besøiet til**, *turve (med infin.): »du tarv ikkje tvile«; »han tarv vist ikkje bry seg«, ɔ: behøver ikke at forſøge.

Besøielse, adkomst, grun', årsak, ret.

Besøle (t. befühlen), ta(ge) på, kænne på, *fingre, f. på, *hand-fare, *handsame.

Besøre, føre, bære (en) ut (blant folk), baktale, nedsætte, sværte, søle til, rakke til. Jfr. **Infamere**.

Beg, be'k(i'), n. Mk.: *bekot (bikutt), ɔ: beget; *bek-huve (sv. beck-hufva), ɔ: Beghue; bek-ask, m., ɔ: Begkop; bek-skrå, f. (også -*læp'), ɔ: Beglap, Skindlap at bege med; *bek-bræd', ɔ: begſmurt, overſmurt med Beg; *bek-svart, begſort; bek-saum, m., Begſøm.

Begabe, *gape på, glo på, stire på, *glane på. Mk. og *glåne, *glåme, *gläpe, *glose; gløtte(y).

Begave, *gåve, gi gaver; forsyne, »utstyre«, rejde, *bu.

Begavelse (Anlæg, Aandsgaver), gave(r), gåve, f., givna(d), f., sævner (store), sæmne, n. (til at bli noget: mans-, konesæmne); (stort) pund; nåde-gave. Gl. n. gáfa; sv. gåfva.

Begavet (talentfuld), *gåve-rik, sævne-r. (H. D.), sæmneleg, vel-ævnet (Dr. Ros., H. D.). Sv. väl-åfnad. (Mk. gåve-laus, talentløs). Mk. og prydet (med), utsæt', e (med), utrejd (med). Jfr. også *kost (i spøk): ha god hårkost, god skin'kost, ɔ: ha' vakkert Haar, fin Hud.

B. (om Perſon), med (store) gaver, med sævner, ånd-rik, åndful'. Jfr. **Talentfuld**.

Begaa (t. begehen), gøre, g. sig skyldig i (jfr. **Bedrive**). **B. sig**, stå sig, klare sig, *berge seg, hålde ut; komme sig, stå det ut, s. det over. **B. Selvmord**, gøre av med sig.

Begegne, *fare med, omgås med. Se **Behandle**.

Begegnelse, medfærd (-»fart«), adfærd (mot), omgang (med).

Begeistre (t. begeiſtern), oplive, løfte (også H. D.); ilde, op-ilde, elde op (Lm.), kvejke op (Lm.); varme, opvarme, glæde? ånds-løfte (W. Birked., H. D.), højne. **Begeistres**, livne op(i'), bli varm m. m. Se **Begeistre**; jfr. og **Bruse op**. **Begeistret**, varm, glødende, brænnende, luende, het, glød' (Lm., av glæde, ɔ: være gloende), op-glød' (Lm.); jfr. varm-blodig, ild-ful', varmhjærtet. **B. af**, -drukken (f. e. glæde-), ildful'. D. * in-tændt, in-blåst? **B. være for**, brænne for, lue for.

Begeistring, ild, ild-hu(g), løft(n)ing, løftelse (H. D.), ånds-l. (H. D.), tro(ens varme), in-givelse, (højere) invielse, (høj) flugt, varme, liv, hug-varme, m. (Lm.); varmt hjærte, hjærte-varme, opgløding (Kr. Janson). Også nidkærhet? rørelse. Jfr. **Entusiasme**, **Opbrusning**, **Flamme**, **Salvelse**. **Uden Begeistr.**, vinge-løs (om f. e. ungdom).

Begge, tvi-: tvi-halde (holde med begge Hænder); tvihændes (med begge H.); tvihænding, se **Redskab**, **Haand**.

Begive sig (t. ſich begeben), 1. hænde, tildrage sig (det hændte, tildrog sig, gik så til); 2. gå, fare, drage, *komme (på væ'g(en) til-, i hus, til ro, ɔ: til Hvile), *ha(ve) seg (h. seg hejm), *gi seg (i kloster, fra verden), søkje (-te): s. lag, skule, hamn, hus. **B. sig til Hvile**, kaare sig. Asbj.

Begivenhed, hændelse, n., hænde, n., tildragelse, tilgang, m., hændskap, m. („lidet brugel."). **Ufædvanlig B.** (som rygtes . vidt og brebt), til-spurna(d) (u'), m.; jfr. **fråsegn(e)**, f. »Detta verd ej fråsegn«.

Begjær(Kjøbm.), søkning, efter-spørsel. J.L.

Begjære (t. begehren), »ønske«, længes efter, *hike, gire (-te), kri (-dde) etter, på (sv. * kria), stunde efter, *fyse, *huge, *lange, lyste, trå(-dde), *tråtte(ar), stræve efter; påstå, kræve, gøre krav på, krævje (-kravde), spørre efter, søke; be(de) om, ytre ønske om („han begjærede en Tavle"), søke om, *bejdast (gl. n. bejdast), kvæde (e', -kvad) etter el. på. »Han fek alt, som han kvad på«. **B. sig fri**, *be seg unda. **Begjært**, beden.

Begjæring (t. Begier[de]), ønske, attrå, lyst, *hug, længsel, tråing, f. („Tragten"), *trådsom, trå, f.; (Anspørgning), søkna(d), m., bøn, bøn-stad, m. (gl. n. bœnstaðr). **Skriftlig B.**, bøne-brev. Jfr. Andragende. **Sjelelige B—r**, tjoting, f., gnå'l, gnag, ma's, n. Jfr. Overhæng.

Begjærlig, lysten, *huga' (hoga, ful'-h., hejl-h.), *tid' (på mat), *bejt' (eg. som biter, — om fisken; »han er ikkje b.«, ɔ: han har ikke lyst, »appetit«), snålen (grædig; sv. snål, gjerrig; jfr. Lyften), *hæken, *forkan, *gjær', *gjærț' (gl. n. gerr), som i *matgjær'; *fu'a, *fysen (hejm-fus, kap-f., ɔ: kappelyften, fram-f., sjå-f., håg'-f. (o), narre-f.), gjerog (gi-), gerrig (helst sammens.: gods-, ljos-, ære-, kremn-gjerog, penge-gerrig, nys-g.); *kær i (efter, føre, f. e. føre(y) lejk, moro, gaman, kjær føre drykken, etter skjelingen; jfr. grædig), *sli (dv. sliskap) etter, *låk til, lej til, styg' til (å drikke, banne; jfr. Slem); glad (i), *vil', *galen (efter dryk, fisk, ɔ: grædig efter); („absolut"), have-kær; jfr. mona-kjær (u), ɔ: b. efter **Binding**; (som behøver meget), fræ'k(e'): mat-, suvl-, rom-, ta'-, fraa-fræk. Gl. n. frekr, grædig. Jfr. *sko, *grådog, slu'k, *grisk; spånåsen(o) (spønosen, ɔ: meget **begjærlig** el. lysten), kåhuga', meget begj., grædig. **Meget, yderst begj.**, *hug-ram, *nøm(d)-bejt', *na-bejt. Jfr. han er værre æn gjejti etter salt. **Være b. efter**, *trå (etter?), *sikle etter. **B. efter Binding**, gjerog (gi-), vinne-syk. Se også Havesyg. **Bidebegjærlig**, *vite-kjær.

Begjærlighed, lyst, lást(o), m., hug, m., ovhug, også *mod (på). B. = stærk, voldsom udtryk. „Begjæring", se d. o. og Lidenskab.

Begjært (Kjøbm.), søkt, efterspurt, (let) avsættelig, sælgelig, *sæljande.

Begjæ, glo, *gape, *stire på, *glåpe, skå(de), o, skjøgne (sky-). Jfr. Begabe.

Begjæleſe, bisning, f.

Begrave, *grave ned, *græfte, *jorde, *jordfæste, *sætje ned, grav-fæste (H. D.), grav-sætte (Molb.), *gravlægge (jfr. haug-lægge), også måke(o) i moldi. Gravfæste er i * l. jordfæste, 2. holde liktale over. **Begraven**, *graven, *ned-g., jorda', ned-sætt', gravlagd, *hauglagd.

Begravelſe, 1. *jord-fær(d), *likfærd, *grav-øl, hejma(n)-fylgje, utfærd, f. (gl. n. utferð), *lik-bør(d), m.; 2. grav, gravsted.

Begreb (t. Begriff), omfang, rumfang (i ført B., i liten utførlighet, i få ord, i utdrag); nemme, gave til at „begribe", til at lære, skøn (et), *skyn (ɔ: skjøn, y), vet (på), omgrep(i), n. (I. Aasen; altså gripe om el. om-gripe = begribe), grep(i), n. (»eg fek ikkje grep i det«), *skilning (Lm.); forestilling, tanke (sammensat, middelbar); *ord (»det kan hænde, før ejn vejt ordet av«). **Være i B. med**, være i færd med, hålde på at, ha(ve) for, være om (»han var om å vende«). Jfr. Færd (i F. med). **Foreløbigt B.**, tokna', m., tokkning. **Klart B.**, *skiljing, *skilning, *skilna'.

Begribe (t. begreifen), skønne, *skjøne (sky-), fatte (i denne mening eg. tysk, fassen; fate i * er = gripe); forstå (er og eg. tysk; Forstand heter i * ve't, skjøn). Kan ikke gripe og grep brukes for begripe, begrep? I * finnes allerede grep = Begreb. Se under Begreb.

Begribelig, »fattelig«, »forståelig«, *grej, *klår, skjønleg (sky-).

Begro, overgro, tilgro. **Begroet**, overgrod.

Begrunde, grunne, grun-lægge; gi grunner for, godtgøre, gøre rede for, »bevise«, hjemle (H. D.), støtte (H. D.). Jfr. Motivere. **Begrundet**, hjemlet.

Begrundelſe, hjemmel. Se og Begrunde.

Begræde, gråte for, g. over. **B. En**, gråte over en. **Begrædt**, grât' over; gråten (av mange)?

Begrædelig, gråtende (A. Vedel), *gråtande, grædelig, *grøteleg.

Begrædelſe, *sælaba(d), n. Gl. n. sálabað.

Begrædelſesbog, gråte-bok. Lm.

Begrændſe, om-grænse (Molb.), av-g., av-mærke; minke (?), svække, dele (neml. ens magt). **Begrændſet**, av-mærkt.

Begrændſning, omgrænsning (Fr. H.), av-grænsning (Molb.); (Forfatters, Kunstners), ensidighet, svake side. Jfr. Begrændſe.

Begunſtige (t. begünstigen), hjælpe, stø, stø(tte), ta' sig av; hålde med; unne(-te) vel, ynde (H. D.). **Begunſtiget** (Land), vel-undt (l.)? Unne vel blir her = begunst., forsyne el. udstyre vel.

Begunſtigelſe, unning, f., velvilje.

Begynde (t. begießen), over-gyte, gyte på, over-øse.

Begynde, gi seg til, *byde til, ta(ke) til, t. på, t. åt (ta fat på er også dansk, H. D.), *fare til (dv. til-færd, **Begyndelſe**, *til-faren, ɔ: som har begyndt); byrje (Fr. Bfd.), børja, y (brukes i Valders, Gbr. og Smålenene. I Gbr. tildels uttalt bydja (by'a). „Flere Steder fortrængt af „begynde"" (I. Aasen). Gl. n. byrja, sv. börja. Egtl. = sætte i gang; jfr. bør(y), m., ɔ: vind el. va(t)n til at drive noget, f. e. kværne-bør = -vatn). Også *yppe (»yppast med skjæmt, endast med ålvåre«, o), gi sig til at; lægge til at, opvækkes (ɔ: komme i Gang), også ta(ge) ved (»ved Stadt ta'r Bergenhus ved«); *skjære til; jfr. skjære atpå,

ɔ: begynde paany. Det begynder, *det bær til. Det b. før Alvor, det syng op. B. Høitiden med Sang, *syngje in høgtid(a). Have begyndt, holde på med at, være i færd med at. B. paa, ta(ke) på: »han tæk på tiande året«. B. paany, take at'på, *bære atpå, skjære atpå, vækkjast op-atter. B., jfr. -ne og -es: træet gulner, det vårres, somres (H. D.), det vintres, ɔ: begynder at bli gult, bli Vaar. Også vårast, somrast, hausta, vætre(e), vætrast el. vintrast, ɔ: beg. at blive, osv. Begyndt (grundet), *oplagd. Vel begyndt er halv fuldendt, velbørja' er halvgjort; godt oplag gjærer godt nedlag, ɔ: Slutning; ille oplagt fær ille til ende. Jfr. Store ting skal (skulo) børje smått. Som har begyndt paa noget, *tilfaren.

Begyndelse, *ophav (Lm.), oplag (»godt oplag gjærer godt nedlag«, ɔ: Slutn.), tilfærd(e), f., tak, n. (»i første taket«), førstning, f. (i førstningen, i ophavet), opkomst (en Roberts D.), *børjing (Lm.), børje(y), f. („fjælden"; sv. början). Beg. og Slutning, oplag og nedlag. »Ejt ophav må alting have«. »Det er mangt stort i oplaget og smått i nedlaget«. »Enden er ofte bætre sen børjingi«. B—n til Smerterne, første(y') ri(d)i av pinorna (Lm.). I Beg., på første(y) handi; i *ophavet, i førstningen. B. heter og næme, n., ɔ: „første Mærke el. Fornemmelse af noget".

Begynder (i Kunst el. Lærdom), smaning, m., nymænning, m. (ɔ: ny man), næming, m. (ɔ: som skal til at næmme, lære), mots. *anæming, ɔ: En, som ikke er udlært. B. med egen Husholdning, *nyboling el. -boling, m., burejsing, m.; ophavsman, ophav.

Begravelse (Lig-), lik-færd. Jfr. Begravelse.

Behag, hygge, *hyggje, tykke, hugna(d), *mon (»d'er stor mon i hånom«, o), tægd, f. (gl. n. þægd, Gunst); (Smag og Behag), gjetna(d), m., gjete, n. („Sind ?"), godtykke, selvdømme, *gåning (»ikkje efter min g.«, efter mit Sind), ynde, n. (»ho er efter dit y.«); (Ynde), tækkje, n., tåkke(o), f. (tåk', o), liking, f. Om Smag og B. skal (kan) man ikke disputere, *om likingi er langt å trætta. Jfr. »Kråka tykjer best om sine ejgne unger«. Behag i, godvilje til. Lm. finde B. i, hugnast, hugast, huge (ar), hue, hove (H. D.), fagne, tykkje mon(u) i. »Det fagnar meg her«. »Jeg liker ham«, ɔ: han behager mig. Gjøre til B., gøre ejn til gjetes, til gjetna(d)s, til lags, til viljes (-je). Jfr. gjed(e'), n, ɔ: Sind, Tanke, Minde; Stemning, Lune. Gl. n. geð, Sind. Se Smag og Tykke.

Behage, hålde av, være glad i, like; *hage (Fr. Bg.), hugast, ɔ: have Lyst til; sjote (-naut). Gjøre til B., se under Behag; (være tækkelig), tækkes, tækkjast (-test). »Om det skulde tækkjast hånom«(o). »Dersom det måtte tækkes Dem at høre«. Sv. täckas. Det behager mig, jeg liker det, det synes jeg om. Behag at —, vær så god, ha' den godbet.

Behagelig, *sæt (»det var ikkje sæt å gange på), hugsam, hug(ge)leg, hygg(j)eleg, huelig el. hovelig (H. D.), hu-rolig (d. *, H. D.; hovelig i * er „passende, maadelig, timelig"), tækkelig, tækkjeleg, tåkkeleg(o'), koselig, glædelig; hagleg (ɔ: passende), lystelig, *hugal', blidsleg, *ljuvleg, luveleg (f. e. om Landskab; sv. ljuf, ljuflig; gl. n. ljúfr), *yndefal', yndeleg, *sælsleg (sælskleg), *ty'd; (hyggelig), unaleg, godaleg, godlåtena; (som gjør et godt Indtryk), *fjælg, fjælgleg, fyseleg, fys, fysen, *tæk'; (velkommen), *tægdig, *kjær, *kjærkomen (»det er meg kjært«); (artig, høflig), *tægleg, tækkelig (gl. n. þægr, þægeligr = behagelig, þægja, gøre velbehag.); (tækkelig, sælter), *tægleg; (om Sted, Tilstand), *tydleg, tydsleg, *triveleg, trivaleg; (hyist behag., om Tid, Tilstand), *sæ'l (»ej sæl stund«, »sæle dagar«); (ynbet), *tæk', *fjælg (»det er sjældan ljugaren er længe tæk«. »Aldren er inkji fjælg å færdast med«). B. i Begyndelsen, ubeh, i Enden, d'er først fægerste(e') og sist lejaste. Blive beh. („je bedre ub"), fjælgast. Nyde noget Beh., søte seg.

Behagelighed, hu-ro (d. *), H. D. Se ellers Behagelig.

Behandle (haandtere), *handle (gl. n. handla), *handske, *handsame, *fli (håndlægge; eg. svensk); fare med, stelle („Stelle Hjøden vel". A. Ros. „Gudar stellet man som Agurker"), s. med; ta' (en strængt); også hålde (h. børn, tjenere godt, h. en som sit eget barn), ta(ge) (han tok dem på rette måten); (en Sag), drøfte (y, -te); (en Ting), *fli, *rejde, tilrede, omgås, omgås med (sanheten, vennen); (om Bog m. m., handle om, indeholde), *handle om. B. haardt, ilde, gøre synd på, være (v)ond med, fare ille med; tjone, ar, tyne (-te). Dv. tjont, ilde behandlet; tjoning, f.; jfr. Forbærvelse, Plage, Besvære. De behandlede ham ilde, jfr. dej både slog(o) han og drog(o) han. B. lempelig, live(-de), spare(-de). »Han er ikkje til å live«. Behandle ilde, mishandle, fare ille med, pine(-te), plage. B. voldsomt, *skamraske. B. med Hænderne, *handfare, *handsame, *finger-fare. B. i Tale,

ha(ve) føre seg. **Behandlet**, *medfaren, *medstelt, tilred', *tilrejd, *flid', håndlagt. **B—t fjjøbeslyst**, van-flid'. Jfr. **Jaste, Sturve, Stjøbeslyst. B—t fjet**, tvigeleg(o'), van-vør(d)et. L. Er. **Blive ved b.**, *fare vel. **Blive fjet b.**, *fare ille, bli mishandlet, misbrukt.

Behandling, *stel' („Fjøbens Stel, Stellet med F.", A. Ros.), med-færd, f. (ikke »-fart«), fore(oo), f.; (Bearbeidelse, Tilredelse), flina(d), m., til-rejding, f. Jfr. **For-** el. **Tilberedelse. B. af en Sag**, omgang med (f. e. med sanheten); drøftelse, omhandling. **Stjøbeslyst B.**, med-røjting, f. **Have, tage, faa under B.**, h., t., f. under hænder. **Det kom under god B.**, jfr. »det kom ej god hand øver det«. **Tage til (under) B.**, take føre seg(y). **Voldsom Behandling**, *valdsværk (og våldsv., o). Jfr. Overlast.

Beherske (t. beherschen), rå(de) over, rå med, styre (-de); fast-hålde, lede, rå(d)e for; tæmme, magte, fængsle, *fjætre, tøjme (-de; av taum, m.); (billeblig), forgøre, forgjære(e), trylle (-te), trolle(ar). **B. sig**, *styre sig, tøime seg (ɔ: sin Lidenskab). Dv. styr, n., styring, f. **Som beh. sig selv**, tøjmeleg. Mk. og sjøl(v)mint, ɔ: som påminner sig selv, og sjøltamd, ɔ: „selvtæmmet".

Behjertet, hjærtet, *hjarta(d), *høg-h. (mods. *små-hj.), motig, djærv, *frihuga(d), *hejlhuga', se Ufortsagt. Mk. rådsnar, *snau-rådig el. -råd'.

Behjælpe sig med, hjælpe sig med, komme ut med, la sig lite (nøje) med.

Behjælpelig: være b., hjælpe, *h. te rettes.

Behold: i B., *uskad; urørt (penger i »B.«). **Have 100 Daler i B.**, ha til overs, i overskud, igen. **I god B.**, mejnlaus, mæmlos (H. D.), *skadelaus.

Beholde, hålde? *halde (varmen, livet, helsa, leiken); hålde på, *halde på (Lm.), nyte, *njote (maten), fast-hålde, vedlike-h. (livet), have (»du kan ha dem«, pengene); også hævde; (bevare), *ha(ve) (»lad os ha det til hælgi«); lade bli (i tjenesten). Jfr. **Bevare**. »Dej hadde nåkre san'er, men dej naut dejm ikkje«. »Han nyt ikkje maten» (ɔ: han laster den op). Nyte maten, ɔ: ikke laste op. **B. i Hjertet, i Huskom.**, *gjøjme, lægge på hjærte, på minne, gemme. H. D.

Beholden, hel og hålden, uskad'. **Den beholdne Formue**, den tilovers-blevne f.

Beholder (Steb), se Reservoir.

Beholdning, forråd, oplag; (levnet fra før), føre-råd, f. (y), etter-lejve, f., atter-node, f. (sv. återstod); (opsparet), føre-fær(d), f., f. e. ejt års f. med korn; (Kasse-B.), rede penger, forråd, overskud.

Behov (Fornødenhed), tur(f)t (gl. n. þurft), f., naud-t., f., tårv(o), f., trang, trång(o'), m., naud (Lm.), naud-trång (Lm.). **Tilfrækkel. for B.**, tilrækkjande, byrgsle, f. (Lm). **Hus-B.**, hus-bruk, n., hus-bjørg, f. (-berg), Lm., hus-berg(n)ing.

Behugge, tilhugge (Molb.); („hugge rundt om"), rund-hugge? kring-hogge? Efter *kring-hoggen.

Behæfte, hæfte på (= befvære); (befænge), fylle. **Behæftet med**, ful' av.

Behændig, snål (Lm.), *kring, *nask, *naten (nadig); (flink, nem), *sløg, sløgleg, *snåp; (til at arbeide, flink til Haandarbeide, kunstfærdig), hændig (sv. händig; også dansk), *hændt (*væl-h., fri-h., net-h.), *ha'g, hag-hændt, hagfængd(-gt), med godt lag, ledig (»hag og hændig«, »hag og hæv«; gl. n. hag; jfr. haglejk, m.); (til at træffe), *vis'-hændt, *vis-høv, *vis' (kaste vist, hugge vist); vistok (ɔ: b. til at gribe); (rask, smidig), ka(r)sk, *nask, *kring. Jfr. Smidig. (Flink, som ved at rede sig ud), *grej-før; (flink, som ikke let tager feil), *grej-tok. Jfr. *grejsam, ɔ: som ved at faa Rede paa Tingen. **B. udført**, hagleg, *handfridt, (n). **B.** (Pers.), *kring; finger-næm, finger-færdig (Molb.); hånd-snild (H. D.), næve-nyttig. Dert. fingerfærdighet, -næmhet, næve-nyttighet, hånd-snil(d)e. H. D.

Behændighed, *hægd (ɔ: hag-het, av *hag), sløgd, f., (jfr. sv. slöjd, ɔ: håndgærning, „Industri"), haglejk, m.

Behænge, hænge på, h. om.

Behøst (Nødtørft), *tarvende, ambo, f., vælde, m., *bejne, m., buna(d), m. Jfr. og **Fornødenhed**.

Behørig, tilhørende, tilhøveleg (Lm.), nødig, ønskelig, *krævjande, ɔ: passende at kræve. Jfr. Fornøden, Nødvendig.

Behøve, tarve(ar), turve (tarv, turte, turt), trænge (noget, -trængde), t. til (nogen, noget), *t. om (noget), tiltrænge, *være trængd (om el. føre, y), ha(ve) nødig, ha(ve) bruk for, *gjære, *gjære med (Lm.); (udkræve), take: »Det tæk for lang tid«, »for møket rom«. »Det træng tid. »Eg tykte, det trængdest« (trångst, o). »Han kjæm til å turve det«. «Eg tar(v) møket mejr«. »Du gør ikke med det«. »Du gjær ikkje sægje nåkot(o). »Det gjær ikkje større: ɔ: det behøver ikke at være større. **Han fik saameget, han behøvede**, *han fek turven sin. **Give bort, hvad En selv kunde behøve**, *ta(ke) frå seg. **De behøvede to Aar til det**, dej var tvau år om det. **B. meget** (være grandig), *trænge møket(y).

ved seg. »Eg er trængd om det«. »Me er ikkje trængde føre slikt«. **Som beh. meget**, mækjes-turvtog(u') (gl. n. mykis-þurftig). **Som beh. lidet**, små-tur(f)tog. Jfr. små-turf(t)ing, m. Se Portion. **Som beh. noget**, turvande, turven, tur(f)tog (turtig, tørtig, y). Mk. stor-, små-, naud-tur'tog. Gl. n. þurftugr. **Behøvende**, -trængd: kvile-t., liggje-t.; skrive-t. (E. Bøgh). Jfr. **Bære befjæt.** **Behøver ikke**, *slæpper at (slipper at). **Behøves**, trænges (trængast, det trængst, trångst, o), tiltrænges, (ut)kræves, nøjde på, gjælde på, røjne på, turvast; nå til; *liggje ved; vilje (-vilde): det vil tid til; det vil annat til, det vil møket(y') til. Det nøj(d)er på. Det nøjdde inkje på. Han gjek frå, då det røjnde på. Jfr. det røjner ikje på. Jfr. **Gjelde** om. *Det lig' ikje ved (ɔ: bet kommer ikke an derpaa, behøves ikke), det gjæld ikje om det, det ær ikje værdt. **Det behøves meget**, det vil mykje til. Det vil anna' til. **Det kunde vel behøves**, *det var vel tårv(o') til, »dæ' va' tarvinne«, ɔ: bet kunde behøves. **Det er ikke mere end der b.**, d'er ikkje mejr æn som have tarv (uden Subjekt).

Beidse (t. beizen), *bejte, (-te); (indsmøre Læder med Tjæreſaft), *mejske(ar). **Beidse (Tøi, ſom ſkal farves, el. Skind, ſom ſkal beredes)**, *bejte.

Beidsning (til Skind el. Tøi), 1. bejte, f., bejting, f., 2. mejsk, m.

Beile, *gilje, *fri(e), *bele (bidle). Gl. n. biðla.

Beiler, be'l (bedel). Gl. n. biðill. Mk. belebrev, ɔ: frierbrev; b.-dros', ɔ: pike med mange friere; b.-stæmne, f., b.-vand, ɔ: kræſen i Valg af Beilere; b.-vejsle (-tle), b.-værk, n.; bele-gut, ɔ: frierens følge-sven, b.-man, ɔ: frierens talsman; b.-mål (bidle-), ɔ: forlovelse.

Bejae, svare el. sige ja til, jatte(ar). Gl. n. játa. Sv. jaka.

Bejaelſe, jatting, Lm.

Bejamre (t. bejammern), klynke (over, — eg. om ravnens skrik), klage over, gi sig for, *jamre (over, føre, y?), *anke (over).

Bekige, kik(k)e på, *kike, skotte til, av * skåde(o), gløtte, y (—e), titte. Sv. titta.

Bekjende, vedgå, *gå ved, *gange ved (Lm.), vedkænne sig; sankænne, tilstå (*stå til).

Bekjendelſe, vedkænnelse, vedgåelse, vedgang (Lm.), tilståelse, sankænnelse. (Mk. tros-vedkænnelse).

Bekjender, vedkænner. G. A. K.

Bekjendt, 1. (ſom kjendes), *kunnig (gl. n. kunnigr, sv. kunnig); *kun'- (i *kungjære, kunskap); kjænd'; **meget bekjendt**, navnkjendt (Molb.), vid-kænt, *namn-kænd, *naamn-gjeten, *vidkjend, *vidspurt, *vid-gjeten, al-kjænd, navnkundig; (vel b.), *ord-gjeten (jfr. Bergmt), vel-kjænd, vel-kæn(d)t (Fr. H.); (lidet b.), *få-gjeten. **Blive b.**, frettast(ee), spørjast(y'), *kome op, komme ut-over(y), *kome til kunskap. **Ikke b.**, ukænt, u-veteleg(i'). **Gjøre En b. med en Anden**, fræm-stede osv. H. D. 2. (ſom kjendet), *kunnig (-nug, -nau), *kjend. Ikkje k. i det. Dv. kunna (Lm.), ɔ: Kyndighed: jord-, mål-, van-, få-kunna; kunnigskap, m. **B. i Huſet, i Byen**, kænt i el. med huset, i byen. **Gjøre ſig b. med**, gøre seg kjend med. 3. **Bære noget b.**, sankænne, *ved-gange, vedgå, *være ved, late seg stå, tilstå. Han vild' kje late det stå seg. **B. med**, jfr. belagtig. **Bekjendte**, pl., *kjendsfolk (*kinsfolk), kæntfolk (B. B.), kænninger. **En Bekjendt**, en kænning, kunning, m. **Man kan let træffe en B., hvor man ikke venter det**, de'r vidt væga(e) -mot.

Bekjendtgjøre, *lyse (ɔ: oplyse), tillyse, *lyse på, kungøre (*kun'-gjære), gøre vitterligt.

Bekjendtgjørelſe (det at bekj.), tillysing, lysing, f., *op-l., lysning (som i Frøblysning), kungørelse, kungjæring, f. (Lm.); (Plakat), opslag, *lyse-brev.

Bekjendtſkab, 1. **B. med**, kænskap til. 2. **Et af mine første B.**, en af mine første kænninger. **Han er af mit B.** (hører til mit **B.s-kreds**), av mine kænningers «kredse», ɔ: lag, ring, 'krins': han er af mine kænninger. **Gjøre B. med**, bli kænt med, lære at kænne, komme i lag med.

Bekjæmpe, kæmpe mot, *stande mot, stå imot, stride mot.

Bekkaſin, myr-snipe, snipe? Dansk: Sneppe, Skovſ.?

Beklage, klage over, *ynke, anke(ar); *barme (ɔ: ynkes over), syte (-te), vår-kunne, ar (-kynne, -te, gl. n. várkunna). **Man maa beklage ham**, synd før' an, d'æ synd på han. **Det var at b.**, dæ var ej synd; **meget at b.**, stor synd (ti deg, dej!). **Han er at b.**, han æ sytande; **ikke at b.**, han æ' kje te syte. **Jeg beklager**, det gjør mig ondt, det er lejt at —. **B. En**, *harme (en; ikke hos J. A.), ha vondt av, vår-kunne. **B. bitterlig**, *banne (den dag, ejn er fød). **B. ſig**, *klage seg, kraune (ar) seg, *barme seg (sv. * barmas), *naukre, *gramme seg, græmje seg (-gramde, gramt), (»ham have kjært seg føre(y) det«; gl. n. kæra), låte, l. ille (for, fyre). **B. ſig over en Ting**

Mangel el. Hindring, sake seg. Jfr. Jamre.

Beklagelig, sytande, barmeleg. Det er b., det er *synd. Det var s. Jeg syntes s. i ham. Jfr. syndedråp, n.

Beklagelse, klage, f., klaging, f. **Beklagelser,** naukre-sval', n. Jfr. Klynken.

Beklappe, klappe til, klappe for, en el. et.

Beklemme, svære (-te), trykkje (-te). Dv. trykkje-ri(d), f. Jfr. Besvære. **Beklemt,** hjærte-klemt. Molb. **Bære -b.,** kjørmast(y'): ɔ: at det knytast føre bringa. Jfr. Beklemret og Vængstet.

Beklemmelse (Trykning for Brystet), klæmming (klembing), *knyting, f., knytelse, n. Jfr. Beklemt. (Indvortes Svaghed), kjørming(y'), f., kjørmelse(y), n., kvæving, f., kvæve, n., sig(o), n., sværing, f.; (Angest), hjærte-klemmelse (Mb.), hjærte-færd (H. D.). Se Brystsygdom. **Lide af B.,** kjørmast (ky-).

Beklemthed (Tryk for Brystet), *knytelse, n., tryk. Jfr. Vængstelse.

Beklikke, sværte, tilrakke, *klejne. Jfr. Infamere, Besudle, Klik. **Beklikket,** klæmot, klejnot. Jfr. Sudle, Søle og Smudse.

Beklippe, *klippe (*k. av), rund- el. om-klippe? mjåkke(ar), ɔ: gjøre smalere (*mjå); (jævne, tage lidt af, for at Tingen kan passe), *skante. **Beklippet,** kring-skåren(o'). Sv. kringskuren.

Beklippelse, av-klipping, f.

Beklæde, klæ(de) på, på-klæde, iføre klæ-(de)r, *bu; væ(d)e (-de), væse (-te), „udrustе med Klæder". Mk. bu seg til, ɔ: „klæde og pynte sig". **B. Embede,** klæde (Fr. Bf.), forestå, have (indehave). **B. Værg,** *klæde, overklæde (M. B.). **B. En med et Embede, Værdighed,** iklæde; gi(ve), ophøje til, insætte i?

Beklædning (Forsyning med Klæder, Bedækning), væ(d)ing, f., vø(d)ing, f., klæde-stel', n., klædning (H. D.), opklædning; (Betræk), *klædning, over-drag? drag?; (med Bord), sying. Jfr. Betræk; Panelning. **Ting, som høre til Beklædn.,** klæde-stel, n.

Beklomme, ha(ve); h. tak, ære, skam, god lon, føre—, ha like føre umaken; få, nå, opnå; (b. vel, ilde), ha, virke på: ha godt el. ondt av maten. **Ikke beklommet,** *u-fængjen (u-fåt). **Vel beklomme!** tilgangs! ɔ: til gagns, tilgavns. **Vel b. ham!** Væl være hånom(o). **B. sent og efter lang Stræben,** talme(ar), pine (-te): t. seg nåkon(o') fisk; pine åt seg nåkre(o) skillingar. Mk. talm, n., talming, f., om noget, som gaar sent og besværlig. Talme-fiske. Pinsle, f., ɔ: Langsomhed.

Beklomst, fyllest, nok, børt, m. (»han fik sin børt«); over-haling (H. D.). Hos Molb. = Eftersyn, Istandsættelse. **Faa sin B.,** få nok, få sin mætte, m., få styret sin lyst. **Han fik sin B.,** han fek turven sin.

Bekløfte, late til (»han le't til halvpartene«); tilkoste (Lm.), koste, ar (også Molb. og H. D.). **Bekløftet,** *til-kosta(d).

Bekløftelig, kostal', kostesam (-stas-).

Bekløftning, til-kosting, f., *kost, m. (også B. B.), kostna(d), m., påkostning (Opl. Avis), kostning, kostvaring, f. »Det gik bort i kost«, ɔ: i Omkostn. Kostning og kostnet nævnes av Molb. som forældet. Kostning blir talt for av H. D. **„B. for at holde Arbeidsfolk",** folke-hald, n. **Gjøre B.,** kost-vare seg. **Uden B.,** kostna'-laust. **Han ser ikke paa B—n.,** han vør(d)er(y') ikkje, kvat kakorne koste. **Han fik det uden stor B.,** *han fek det føre let og litet. **Det var ikke gjort med liden B.,** det var ikkje små-kostna(d).

Bekrandse, *kranse; kryne(-te), eg. krone.

Bekrige, påføre »krig« (ufred), ha ufred med.

Bekræfte, *stadfæste (dv. stadfæsting, f.), styrkje (-te), vitne(ar), *visse(ar), *prove (ar), sanne, ar (gl. n. sanna). Også Molb. **B. sig,** røjne seg, røjnast. Se og Erfaring. Jfr. »det kan så røjnast«, ɔ: det er nok altfor sandt. **B. med Haandslag,** handrækkjast, hand-takast. Dertil handtak, n.

Bekræftelse, stad-fæstelse, visse, f., sanning, f. »Eg fek ikkje nåkor(o) sanning på det«. **Nærmere B.,** vis'-mon, m., visse, f.

Bekvem (jfr. ældre dansk: qvem, *kvæm, ɔ: let, nem; qvemme sig, ɔ: passe sig; „forælbet; fortjente at optages": Molb.), høveleg, *god, fallen (oplagt; jfr. ufelleg og *ufallen, ɔ: ubekvem); g(j)egn, *snædden, snærten(e), kvæm (Lm., ɔ: let at komme til, nem, rask), kvæmmelig (H. D.; »almind. i gl. dansk«), skapeleg (gl. n. skaplegr), tiltøkjeleg (ɔ: god at tage til), tøkjeleg (gl. n. tœkilegr), ɔ: god at gribe til; let-vint (ɔ: nem, L. K. D.), passe(nde), sve'm(i'), ɔ: let at haandtere, hagleg (gl. n. haglegr, behagelig), *lagleg, næm, *ma'k, makleg, *hændt (til det el. det bruk: »han er hændt som høver«); (stikket, duelig), god til, måteleg (»han er måteleg til«; gl. n. måtulegr; jfr. Flink); (passende, beleilig), måtsam; før (»eg er ikkje f. til det«, ikke i Stand dertil); (forbelagtig), *lunneleg (om gård); (om Redskab), handleg, hand-høg, *vejden (egtl. god til at jage med; dertil vejdne, f., Bekvemhed), kring (L. Er.). **B. at**

gribe til, *tilreaneleg, *trivande. **B. at komme til** (tilgjængelig), *kjœmeleg, *kjœm; (passende at bruge el. have i Haanden), hand-høveleg, hånd-kvæm (H. D.). **Bekvem til at lære**, lærsam, *næm, oplagd(u) til at lære. Dyvalt er efter t. aufgeweckt. **Meget b.**, små'p. **Bekvemt** (Adv.), haglege, o: med Nagelighed. **B. beliggende** (om Sted), lejlig (H. D.), *leleg, i (lidleg); sv. läglig. **Falde bekvemt**, hårve(o) til. »Det hårver til«.

Bekvemhed (Lethed), kvæmlejk, m., nemhet; (Skikkethed, f. E. et Sprogs), *førlejk (Lm.; gl. n. færlejkr), leleghejt (lidl.-). **For B.s Skyld**, for nemhets skyld.

Bekvemmelig, lunneleg.

Bekvemmelighed, makelighet, nemhet. (Jfr. Bekvem); (Fordel, Agrement), lunnende, n., lynne, n.; (Husleilighed), *hus-vær, n., *hus, *husrum, bosted, bustad, m.; hærberg(e), hærbyrge, n.; tilhåld (?). **Bekvemmeligheder** (Herligheder ved en Gaard), lunnar, m.; lunnende, n. Mk. lunneleg gar(d). **Med tilhørende B.**, med lo't(u) og lunnende (lunnar). **Mangel paa visse B.**, lunneløjse, f. **Mangel paa Husbekvem. el. -Leiligh.**, husløjse, f.

Bekymre, *uroe, skræmme. **Bærd at bekymre sig for**, sytande. Jfr. Ængste.

Bekymret, sårhjarta(d), vanhuga' (o: mismodig), *hug-sår, *sytande, *su'tsam, *sut-ful', *syten, hug-il', il'-huga', hugsjuk, kvi(d)e-ful', kvidesam, kviden. **B. Pers.**, *sytar. Jfr. sutlaus, o: ubekymret. **Bære b.**, anke på, syte, også: gå og værke.

Bekymring, *hugsot', *ihug, værk, m., hugværk, m., bringe-værk, m.; hjærte-værk, su't, f. (B. B.), omsut, ku'r (»gjer deg ingjen ku'r føre det«), ank, otte, m., il'hug, m., kvi(d)e, f., sorg, f. **Sag, som vækker B.**, sut-mål, n. **En for B. forsvandt**, jfr. der fal' ejn stejn ifrå hjartat. **Plages af B.**, værkje (-(k)te. **Ytre B.**, syte (-te), *sutre, ar. Jfr. Klage, Klynke.

Belagt med Sygdom, Gjæld, tynget, tryk-(ke)t, (over)-læsset.

Belagt med, *ful' av, *fængd med; (tilbœkket være), v. over(y)-lagd, lagd (med is), liggje (vatnet lig med is), lagd. **Tæt b.**, ut-skara(d). **Bel. rundt omkring**, *kring-lagd.

Belaste (Konto el. Pers. for et Beløb), påskrive („debitere"), føre til utgift, mots. tilskrive, godt-skrive (krebitere).

Belave sig til, råde seg til, hålde sig rede, færdig (rejde seg til), være tænkt på, bu seg. **Belavet**, laga(d), *bud', *buen: eg hadde de' ikkje så(o') lagat.

Bele, le at, l. over, l. ut, ut-le, *la(je) åt, *le ut. **Beleet**, åt-læd', ut-læd, *forhæd'.

Beleen, åt-løgje, n.

Beleilig, skikket (vel), heldig, *lagom, høveleg, *lagleg, *gjægna(e), næm, måteleg, *gild, *fallen. »Han er ikkje fallen (skikket) til det«. »De' er ikkje fallet føre(y) meg«. Jfr. Bekvem. **B. for Samfærdsel**, *folksam, folkot, folkekjœm(t). **B.** (f. E. om Stilling, Beliggenhed), leleg (lidleg; gl. n. liðlegr, o: gunstig), *lagleg. Jfr. sv. laglig. **B. Tid**, tid, f. »De'r god tid sendå«, o: det hafter ikke. **Falde b.**, *falle til, måte til. »Det måtar ikkje så føre meg. **Beleilig for Synet el. Udsigten** (om Sted), sjåsam.

Beleiligen (Adv.), *lagom.

Beleire (t. belagern), kring-sætte, innestænge, stænge, omlejre (F. H.), *kringsætje. Krings. er også gl. og nyere dansk. »Talerstolen blev omlejret af Præster«.

Beleiret, kringsat, inne-stængt.

Beleiring, om-lægring (Lm.), kring-sætning. Birked., H. D.

Belemre (t. belemmern), bry, fylle op, stænge; overlæsse, overfylle.

Bel-esprit, jfr. vittigt hode (»skønånd), *åndrikt mænneske; ånd-riking? I * haves riking, o: Rigmanb.

Beletage, mit- el. hoved-højde?

Beleven (t. belebt), omgængelig, med opdragelse, med god omgangstone, med folke-skik; *folke-van, dannet, *hovisk (gl. n. hœverskr, o: beleven; jfr. Gentleman). Jfr. Artig.

Belevenhed, folke-skik (Lm.), høviskhet, sømmelighet. Levemåte er i * = føde, næring. Jfr. Artighed.

Bellige, ligge hos, med.

Beliggende, liggjande (om sted), tilligg(j)ande (Lm.). **B. høit**, ovarleg (overleg). **Frit b.**, *let-bær'(e). **B. i Nord**, Øst osb., *nord-, *aust-, vest-vend. **Bart b.**, *liggje, *liggje til. **B. uheldig** (for Færdsel), mejn-lændt.

Beliggenhed, læ'g(e), n., læge (e), f. (sv. läge, gl. n. lægi, skipalægi), lægd, f. H. D. taler for leje og påviser, at det er brugt så av adskill. danske. Også Dyrlund: leje, o: B. („ved Sverig"). **Være beliggende** heter allerede ligge: Byen ligger vakkert.

Belletrist, dyrker av de talende el. talens kunster, skaldskaps-dyrker?, -kænner?

Belletristik, dyrkelse av de »skønne« vitenskaper, skaldskaps-dyrkelse?

Belletristisk, de »skønne« (fagre?) vitenskaper vedkommende, skaldskaps-dyrkende?

Belove, love, ar. **Belovet** (Hjælp), tilsagt, lovet.

Belte (at binde op Klæderne med), stytte-baand, n. (jfr. Oplilte.). **Brebt B.**, liv-gjord, f. **Smalt B.**, liv-rejm, f. (Jord-belte), jord-bælk(o), m. Jfr. Zone.

Beltested, *bælte-stad(e), mjåryg, m. **Overst B.**, *ovan-bæltes. Mk. *bælte-sne, -spænning, -sølgje(y).

Belure (t. belauern), lure på, *lure etter. **B. Ens Ord**, mærke ord, gisle(ar) etter, gjæte (-te) på (ens ord).

Belurer, om-sætte, f. (u). Jfr. Speider, Spion.

Belyse, lyse over, lyse (-te), *l.- op (i værelse). »Dej have lyst op ståva (o')«.

Belysning, lys-(n)ing, opl., f., lys. **I falst B.**, i falskt lys. **Kunstig B.**, eld-ljos, n. (Lys at se med), sjo'n, f., sjåna', m., syn, f.; (naturlig el. kunstig), syn, f.: »d'er god syn idag« (jfr. *mejnsyn); (Oplarelse), om-lysing, f. **Daarlig B. i et Hus** (el. Lys, som brænder daarlig), *nå-ljos. Jfr. Barfel. **B., uheldig**, mejn-ljos, n., m.-lyse, n. **I falsk B.**, i fagert lys.

Belysningsstof, lyse, n., lys-emne.

Belyse, lyve (lyge, ljuge) på.

Belzebub, over-djævel (eg. fluegud, -herre).

Belæg (af et Sygehus), in-, optagelse; de syke, syke-tal; (til Dokument), vedlag; stadfæstelse, redegørelse. Jfr. Bilag.

Belægge, forsyne, vedlægge (med Bevis-steder, Dansk Dagbl.); dække med, lægge på (bly, kobber); *læggje (med sten), skjule, over-drage; pålægge (tol'), tynge (med skat); omringe, stænge inne (fæst-ning, vej); (med Arrest), fængsle, sætte fast, *sætje; (med Straf), *refse, på-lægge refselse; (med rette Navn), nævne med r. n.; (b. fine Ord), vælje osv. **B. rundt**, kringlægge (efter kringlagd?). **B. en Seng** (i Sygehus), ta(ge) seng i bruk, optage. **B. med Fjæle** (dannе Gulv el. Bund), flake(ar). **B. med Jern**, *jarne (*jønne). **B. med Gulv**, gylle (-te). **B. med Sten**, stejne(ar), sten-lægge(Molb.), stejn-sætje. Mk. stenlagt; sten-bunden („til Hindring af Plantevæxten"). H. D. **Belægges med Is**, *krave, *kaste sig (?), *flake.

Belæggelse, forsyning, dækning osv. Jfr. Belægge.

Belære (t. belehren), undervise, *lære, op-lære. **Belærende**, undervisende, lærerik, *lærande.

Belærelse, læring, f.

Belæse, lægge på, læse på, overlæse. **Belæset** (overlæstet), *forkava'. **Ikke belæset**, tomhændt, tomrejpes, lausrejpes (også som adj.); los og ledig, ejnkom: han kjøjrde ejnkom sle'en.

Belæst, boklærd. **Være b.**, have læst meget. **B. Mand**, *boklærd, m. (egtl. læsekyndig), man med læsning, med megen l., *bok-vis, bokfaren? (i likhet med vid-faren, befaren, erfaren).

Belæsthed, -læsenhed: **med stor B.**, med megen læsning, bokvishet el. -dom? (efter * bokvis).

Beløb (Sum; t. Belauf), »sum«, ta'l, n., samta'l (Lm., ɔ: det sammen-talte el. -lagte), utlæg, uttælling, fængd, f. Også **høgd**, f., ɔ: Høide (hele høgdi, ɔ: det hele **Beløb**); pålydende („Betale Bærens hele Paalyd.").

Beløbe sig til, løpe op til (jfr. *laupe op, ɔ: fyulme), ut-gøre, kome op. »Det kjæm op i ejt hundra(d)«. »Prisen kom op i ejn dalar«.

Beløbet, på-lågen(o'), lågen (o', av lyge, ljuge), løjet på.

Belønne (t. belohnen), lønne, gengælde, vederlægge, give gengæld, vederlag, atter-gjæld, f., gengæld; pris.

Belønning, løn, veder-lag, n.

Bemale (t. bemahlen), male på, over-male.

Bemande (Skib; t. bemannen), manne(ar), forsyne med manskap, m. folk, skjepe (ski-: »s. ejn fiskarbåt«). **Bemandet** (forsynet med Mandskab), manna(d), (f. e. fartøj), skjepa(d) (ski-): »han er alt s.«, ɔ: **har alt faaet fuld Besætning**. Dv. skjeping (ski-). **Libet bemandet**, *få-mænt, *van-mænt. **Bemandet Baad**, rød' (av ro); manna'.

Bemanding, forsyning med manskap, m. folk; manskap (især på skip); skjeping (ski-) (?)

Bemeldte, omtalte, nævnte, før-nævnte, nyss-n., ovan-n.

Bemestre sig, ta(ge), få i sin magt, få i sin vald, få ta'k i; underlægge sig.

Bemidlet, med midler, m. formue, for-muende. Jfr. *bufast, velstående.

Bemøst, måse(o')-grod', *måse-bunden.

Bemyndige, gi(ve) myndighet, ful'magt, lov (til).

Bemyndigelse, rådighet (til)? **Ubetinget B.**, frie hænder. *lause hænder.

Bemægtige sig (t. sich bemächtigen), tilegne sig, lægge under sig, vinne, drage under s., under-lægge s., tage (ɔ: erobre), inta(ge), få ta'k i; *få i (uti); tilvælde sig, til-vælde sig; H. D. Sv. tilvälla sig, ɔ: »utan rätt tilegna sig«. Mk. og tilhjæmle og tilhævde sig (ved retten).

Bemænge sig (t. sich bemengen), blande sig i, inlate sig på, gi sig av med, ha' med, røre ved. Mk. *fåst med.

Bemærke (t. bemerken), mærke;-minne om; bli' var, iagt-tage, ha(ve) øje for, få øje på, gå (-dde), gå å't, til, lægge mærke til, mærke sig, sense, *anse, *give aus;

(betyde), *tyde, mærke?, sige. **Han blev bemærket**, h. blev mærket, blev lagt mærke til. **Hvad bemærker dette?** hvad mærker d.? hvad vil dette sige? **Bemærket**, *til-gåd', av *gå, mærke, lægge mærke til.

Bemærkelig, mærkelig, kænnelig.

Bemærkelse, mærkelse (H. D.), mejning, tyd(n)ing.

Bemærkning (t. Bemerkung), mærkna(d), m., iagt-tagelse, utladelse, ytring; optegnelse, vedtegnelse (med tilføre eller »anledn.« av noget), vedtegning (H. D.); utsættelse (ved regnskap). Jfr. **Anmærkning**.

Ben, bejn, n. **Mellem Benene**, *millom fotom. **Tage til Bens**, *prise lægjerne. Mk.: bejn-brått(o'), b.-ende (Benstump), b.-flis, f., ɔ: Bensplint; b.-grind, ɔ: Benbygning, Skelet, b.-rangl, n.; b.-kvit, ɔ: gulhvid som Ben; b.-laus; b.-læge, f., ɔ: siste kvilestad; b.-lejst, m.; ɔ: læst til begge føtter, mots. par-lejst; b.-løjse, f., ɔ: Benløshed; b.-mot, ɔ: Sted, hvor to Ben mødes; b.-ros = -værk, ɔ: Smerte i B.; bejnskap, n., ɔ: Benenes Skikkelse; b.-skjæfting, ɔ: benskaftet kniv, b.-stor, bejnot, ɔ: benet, ful' av ben; bejn-ved (Ilex, Kristtorn). Også Viburnum, kros'-ved, heter sommesteds bejn-ved, og det synes da ved bejn at tænkes på bejn, ɔ: ret, like.

Benaade (t. begnadigen, af Gnade, Naade), nåde (Lm.), vise nåde, give n.; eftergive el. minke skyld el. refselse (»straf«), ta(ge) til nåde, lade n. gå for ret.

Benaadning, nåde-gave, nåde, m.; eftergivelse (av idømt refselse, »straf«), »straf«-frihed. Jfr. Amnesti.

Benaaelse (holl.), knyt(t)else, n., knyting, f., tryk (for brystet). Jfr. Vængstelse, Kvalme, Beklemmelse.

Benbræk (Bægt, Narthecium ossifragrum), val'-saks, n., rome, m., rome-gras, n. („en Urt, som siges at foraarsage Lamhed"; jfr. Lamhed, *rome). Også stå'r(o')-gras („i ældre Skrifter stur-gras, bekvemmere Form end stor-gras«, som er tvetydig), av står (o', stor, oo), m., ɔ: Lamhed i Fødderne, Benstjørhed. (Gunnerus: ljå-gras, bjøn'-brod', myr-brod', tiklegras). „Forstjellig fra står'(o'), m. (Carex; jfr. Stærgræs). Ikke det samme som star' (gl. n. störr, sv. starr)«.

Benefice, vinning, bate. **Foreståelse til B. for**, forestilling til intækt for, til beste for. **Han har idag sin B.**, han har sin intækt-forest. (sin enskilte forest., særforest.?) idag; særaften? (for enkelt navngiven person).

Beneficeret, f. E. Gods, riks-gods, offentligt bygselgods, præste-gods, gave-g.? **B. Sag**, sak med fri rettergang, fri-sak?

Beneficiarius, den fritagne (når talen er om frit søksmål); ombods-man(o); bruker?, bruk-havende (når talen er om jordegods).

Beneficium, velgærning; bruks-ret, bygsel. **Han har faaet benef. paupertatis**, han har fået frit søksmål, fri rettergang? **Benef. processus gratuiti**, fri rettergang (uten at det just er på grun av fattigdom). **Beneficier**, gaver? milde g.? vælgærninger? **B. ventris**, av-føring.

Bengel (t. Bengel, ɔ: Prygl, Knippel), svolk, m., lurk, m. Jfr. stre'k. **B.** et i * = „Dreng, Pog, frisk og drisstig Yngling", altså rosende.

Benignitet, mildhet, godhet.

Benkløder (t. Beinkleid), bro'k, f., buksor, f.

Benling (Fod paa en Hud, et Skind), fæ't(e), m., *fæ'tling, fe't(i'), m. Dv. fæte-sko.

Benpibe, læg. Således: *arm-læg, *hand-læg.

Benrab, skryte, n., rangl, n., bejn-r. (jfr. sv. ranglig, ɔ: mager, svag). **B. af dødt Dyr**, ra'k, n.; jfr. vårs-r. (ɔ: ubspint Dyr, udfultet om Vaaren).

Benstjørhed hos Kreaturer, stå'r(o), m., stå'r-brå't(o-o), n., støre (styrde), f. (jfr. Lamhed, stå'r, stor, oo), krøple(y'), f. krøkle(y'), f., rome-brått, n.

Benytte (t. benützen), nytte, utnytte, bruke, *have i håndom(o'), *nøjte. **B. en Leilighed**, *nøjte til, n. på. **B. ved Leilighed**, ta(ke) *til: »d'er godt å t. til«. **Omhyggelig for at b. Alt** (forsynlig), nøtten(y'), nøtsam. **Som kan benyttes**, *nøjtande. **Benyttet**, *nøjt. *»Båden(o') kost er nøjt«.

Benyttelse, nøjting, f., bruk, n., *njoting.

Benægter (onbartet Bylb), fresme(i), f. (flesme, i), alvskå't(o), trol', n.

Benægte, sige nej, *nejtte, oftere *nække. Se Nægte.

Benægtelse, nækting, *nejtting: Jatting og nejting trøjter aldri trætting (Lm), ɔ: ender en Trætte.

Benævne (t. benennen), nævne, navn-give, nævne(ar). **Benævnt**, namn-gjeven. **B. — ubenævnte Tal**, *namngjevne — namnlause, unavngivne tal. »Regne med navngivne tal«. H. D.

Benævnelse, namn, nævne, n.; (at benævne), nævning, f. (I. Aasen), nævnelse, navngivning; sammensat: -nævne: *ut-nævne, til-nævne.

Beordre, pålægge, byde, sige til (en, at), fore-skrive; *sætte til at (gøre), gi' ful'magt til; (om Varer), *tinge. **Beordret til**, tilsæt' (ɔ: sat til at). Jfr. Ordre.

Bepandsre, brynje-klæde (jfr. **Panser**), jærn-klæde. **Bepandsret**, jærn-klæd' (Molb.), brynje-klæd' (Molb.), brynjet (H. D.). Gl. n. brynjaðr. **Bepandsret Skib**, skjold-skip. **Bepandsring**, jærnklædning. H. D.

Beplante (t. **bepflanzen**), sætte (vækster) på, *plante (plantre, plæntre) på, sætje (e) på. Sv. plantera.

Beramme, fast-sætte, sætte, opgive, *råme (vis tid), nævne (vis dag), *lyse på, tillyse. „De satte en Dag, de skulde komme". Asbj. **Bestemmet til en vis Dag**, *dag-sæt'; *dag-stø. **Anderledes berammet (omberammet)**, *omlyst, sagt av.

Berabe sig paa (t. **sich berufen**), påkalle, henvise til, *stø (i * stødje, y) sig til (på en), skyde på. Molb.

Beraad, overlæg, områd, f. (u), overvejelse. **Bære i B.**, være uvis, tvilrådig, stå i æve, æve(ar) (-ast).

Berabe (t. **berathen**), overlægge. **Beraad Hu** („**med Flid**"), med frit overlæg, med vilje, m. forsæt, m. maka' rå(d). **B. sig**, anmåde seg (med), rådføre sig, overlægge (med).

Berede (t. **bereiten**), rede, *rej(d)e (r. skin'), tilrede, anmne til, på, *bu, *stelle til, *lage, *l. til, sætte el. gøre i stand; også gøre skikket, rede, færdig (til døden, til færd). **B. sig**, bu, rej(d)e seg: seglbu, stelle til sejling. **B. Skind** rej(d)e skin, *mente, *semske; (noget **haardt**), *mejke, *linke. **B. Vei**, bryte vej, bygge v., gøre v., jævne vej(en). Jfr. **Flø** 1. **Berede Veien**, *greje (»Evang. etter Markus«); oprede (Fr. H.): »Den (kirkehistorien) opreder for os den rette aandhedens vej«. Mk. *tilrejding, tilredelse.

Bereben (t. **beritten**, ɔ: **forsynet med Hest**), ridende (H. D.), til hæst.

Berebskab (t. **Bereitschaft**): **i B.**, på rede hånd, til rede, liggende færdig, i bakhånd, til tjeneste. Jfr. **Reserve**.

Berebt, færdig, rede, *buen, rejd', rejdog, *tilrejd', liggende (færdig), i bakhånd, til tjeneste, redebon. **fuldkommen b.**, ful'-buen.

Berebvillig (t. **bereitwillig**), villig, snarbåden(o), færdig, rede, rejdog, *til-vi'k, *viljog; redebon (gl. n. rejdubunin), eg. arbejds-færdig; (ældre dansk), red-villig. Molb. **B. af sig selv**, *sjøl-mint. Jfr. **Rede** og **Redebon**.

Beregne (t. **berechnen**), regne over, ut, slå over, rekne(ar), overveje, prøve, efterregne, føre til regning, medregne, ligne, u-ligne. **B. smaalig el. karrig (ubdele knapt)**, *skante: Det var ret skanta', ɔ: det var saa knapt afmaalt (tilmaalt) som muligt. **Beregnet paa**, myntet på, sætlet til, ment (*mejnt) på.

Beregnelig, reknande (ee).

Beregning, ut-regning, over-slag, *rekning; efter-regning, -tælling; ligning; regning. L. Schrøder. **Tage med i B.**, — — i opgøret.

Bereise (t. **bereisen**), rejse i, fare i, f. om i, f. langs med (en strand, »kyst«), f. igennem (landets byer). **Bereist**, ræken, e (av ræke, e, ɔ: bribe), *vid-ræsen (Lm.) (av ræse, ɔ: flakke). **B. Mand**, *vidfaren man, ræken m., *forfaren m. Jfr. vidfårog(o), vidfårål(o-o). Gl. n. vidförull. (Mk. Torvald vidførle). **B. Land, Kyst**, gennemfaret land, (ifaret?) l., omfaren strand (hav-kant).

Beretning, sægn, f., *frå-s.; fortæljing (f. e. om rikets tilstand, ɔ: **Melding**, Lm.), tidend, f., *sigende, utsagn. Jfr. **Udsagn**, **Melding**, **Referat**. **Aarsberetning**, års-utgrejing (Lm.), års-redegørelse? **Bekjendt ved paalidelig B.** (ikke ved Rygte bare), *san'-spurd.

Berette (t. **berichten**), fortælle, skjepe (ski-: »han hæv' møke te(l) s. ta'«; »d'er ikkje skjepande«, ɔ: det er ikke at tale om), fremføre, sige fra, sige til, meddele (se **Melde**); meddele nadveren (natvær[d]en til en, som er døden nær. Egtl. berede? Molb.). **Berettet paa forsk. Maade**, tvi-hærmd: »d'er tvi-hærmt«.

Berettige, give rettighet, g. adkomst, hjæmle. **Berettiget, uber.**, som har ret, ikke ret, adkomst til, hjæmlet, lov-h.; ret-komen, ret-given (Lm.), rets-gyldig. H. D.

Berettigelse til, ret(tighet), adkomst til, ɔ: have ret el. give ret; værdskap, m., værdlejk, m., værdskyld, f., ful'magt (H. D.), hævd (H. D.).

Bergemøtte (beg, ɔ: drot, og armut, ɔ: pære), drotpære, kongepære (d. e. ypperlig p.). H. P. S.

Bergenser, bergen-husing (Lm.), bergensbu, m. (Lm.), bergning? (en). Jfr. totning av Toten, fosning av Fosen.

Bergflade (**nøgen**), sva(d), n., sva(d)berg.

Bergknold, hump, m.; (**nøgen B.**), sva(d)knaus.

Beride, inride, tilride (N. M. Petersen), »avrette« (**abrichten**); ride om i (skog). **Bereden Hest**, til-, in-reden h., *reden h. (i), *tamd h.

Beriber, inrider? heste-tæmmer.

Berige (t. **bereichern**), rike(ar), gøre rik. **B. sig**, rike seg, bli rik, også *rikne; **øke**. H. D. Dertil **økning**, **økelse**. H. D.

Berigtige, rette(ee), ar.

Berigtigelse, retting, f., rettelse, n., rettarbot, f.

Berlok (Berlokker), hænge-stas (på ut, el. i ørering). H. P. S.

Berusten, rav, n. Gl. n. raf.

Bero, henstand, utsættelse, frist (frest), m. **Stille i B.,** lade stå hen, lade (stå) uavgjort, kvar-sætje. Lm.

Bero (t. beruhen), stå hen, være (»det kan være så længe«). **B. paa,** stå til (»det s. til dig, hvorvidt« —); ha sin grun' i, ha til grunlag, grunne sig på (sagn m. m.). **Det b. paa,** det skil seg (av skilje). **Det b. paa ham,** han rår for det, det hænger av ham (?). Se **Komme an paa.**

Beroline, stagge(ar) (stågge, o) (H. L., Asbj.), stille(-te) tilfreds, vrejde (blod), hugge(ar), *hugsvale, tæ(g)je(-gde; jfr. **Tilfredsstille; Dæmpe;** gøre rolig, (roliggøre?), trøste(-e). **Beroliges,** *stilne (også H. D.), stillast. Sv. stillna. **B. sig,** slå seg til tåls(o). — **Beroliget,** *tægd. Gl. n. þægja, „gjøre behagelig".

Beroligelse, hugning, f., hugging, f., huggelse, n., hugge, m., stilling, f., trøst, m. Jfr. **Trøst.**

Berserk, se **Bærserk.**

Berusе (t. berauschen), gå i ho(ve)det, ruse (ar), være stærk, kvese(i)ar, svejme, ar (om Drik); over-vælde (om sanselig nytelse), fylle, over-f. Se og **Henrive, Begeistre.** Jfr. **han har i Hovedet. Det at berusе,** kvesing (i'). **B. sig,** drikke sig ful', drukken, fylle sig. **Berusende** (om Drik), rusande, svejmande, åfængen, e, (åfingjen, gl. n. áfenginn), *fængen, *stærk. **B. Øl,** rus-øl, kvejken (dryk). **Beruset,** *rusande, drukken, sviven (Lm., * ?), *som har i håve (i hovudet), *øren, *ful', *på en svej; (af Glæde o. s. v.), hugtæken(e). **Lidt b.,** snodden (u'), kvæst (ɔ: stjærpet), på en kant. **Stadig b.,** *si-ful', *si-drukken. Dv. si-fylle, ɔ: stadig Beruselse. **Blive b.,** *få op i hovudet. *Blive lidt b., kjænne drykken (jfr. k. hungren, svæmnen). **Være b.,** *have op i hovudet. **Lettelig b.** (som taaler lidt), rus-næm. **B. Tilstand,** drukkenskap, m., fylla, f. Jfr. **bestjænket.**

Beruselse, -ning, drukkenskap, ru's, n., fulskap, m., fylla, f., fylleskap, m.

Berygte, føre ut (blant folk), sværte, til»rakke«.

Berygtet, *il-gjeten, ille omtalt el. kjent, *vid-kjænt, velkjænd (ille nemlig?). **B. Mr.ste,** *gard-skam, f., gard-tyne, n., bygde-skam (el. en skam for gården, bygden).

Berømme (t. rühmen), rose (ar), love (ar), prise (ar), gl. n. lofa.

Berømmelig, rosværdig, *rosande, *ære-rik, *vel-gjeten.

Berømmelse (rosende Omtale), lov-ord, n., frægd, f.; godlæte, f., vellæte, f.; navnkundighet, gjet-or(d) (i), n., lov, n., ære, f. **B. og Betaling** (honos et premium), *fe og frægd.

Berømt, vel-gjeten (i'), *navn-kjænd, navngeten (n.-gjeten B. B.), vid-gjeten, *vid-spurt, navn-spurt („Gutten var snart navnspurgt." Asbj.); lysende (t. e. navn), *frægd, *frægd, vid(t)- f. (Lm.), av *frege (e), ɔ: spørge. Gl. n. frægja, ɔ: gjøre **berømt. B. Mand,** ejn gjet-ords man (t. berühmt). **Uberømt,** få-gjeten, navnløs. Jfr. **Berømmelse.**

Berømthed, frægd, f.

Berøre (t. berühren), røre(-de), r. ved, *ta på, *røjve (gl. n. hreyfa), *ta(ke) ti(uti), *handske; (føle paa, beføle), *handfare, *ta på, kome åt, kænne på, *le(d)e, i (ar), *lekke, i (ledke). **B., især med Fod el. Taa,** tøtte(y), tæpe(-te), næpe(-te). **B.** (med), sprætte(-e): Ejt tre, som ingen fek' sprette kniv i. Jfr. Eg hadde ikkje spræ' ejn finger åt hånom (ɔ: ikke rørt ham med en finger, h. i. spræt h. med fingeren). **B. hinanden,** snærte ejnannan (sv. *snärta — snart). **B. i Talen,** gjete (gita - gat - gjete'), omtale, *nævne, komme in på, kome åt. **B. Grunden,** tænne(-te), tændre (ar): Mæ same båten tænte el. tændra' i land. **B. let, sagte,** tæpe (-te), tølte (y'), (ar), næme (-de), nå, *tændre, ta(ke). Bore' nævner bort i væggen. **B. ipselig** (el. kun for et Øieblik), skadde (ar), snærte (-snart), nærte (ar og nart); (netop naa), *tæpe, *næpe, *næme, tølte (y) (jfr. **Nække**), *snodde, u' (sv. snudda), *kome åt. Sv.: det hadde snortet in i læggen, ɔ: strejfet el. saaret Ø. **B. noget svagt,** håre, ar (liksom med hår). **Berørt,** *rørt, *i-tæken, *røjvd.

Berørelse, snærting, f. **B. med Haanden, Nævен,** se **Haand, Næve.**

Berøringspunkt (Fæstepunkt), nål'm, n. (på tønnebånd) (av nåme, ɔ: stjærr **Fæstehager i Tønnebaand**); *sveip, m.

Berøve (t. berauben), ta(ge) fra, unddrage, nække (-te), skille ved; fra-røve. H. D. **B. Kraften,** makt-st(j)æle, marg-st(j)æle. **Berøvet,** stålen(o'), som i: hug-st., magt-st., mærg-st. (e). Grun-stålen, jfr. **Tyveri.**

Berøvelse, også nækjing, f. Jfr. **Blottelse.**

Besan (Mesan), mast (Holb.), bak-mast (mots. **Fot-** og **Stormast**).

Besat (tagen i Beslag), optagen, *forpenta' (ikke ledig), *sætt' e, (d'er bætre ejt som er audt æn ille sæt); (forhæget), forgjord. Jfr. **Forhæget. Gor tæt b.** (om Sted), *for-sætt. **B. overalt, fuldt b.,** *ful'-

sæt', ful'-skjepa' (-ski-). **Dobbelt b.** (el. bebærfet), *tvi-sæt. Jfr. Besætte.

Besa, så, tilså (jord).

Bese, se på, sjå seg om, skåde, o (ɔ: fhue; dv. *skåtte, o, skåtre, o, *skvatte). **B. sig**, *sjå utøver, se sig om, skygne (-de). **B. sit tilkommende Hjem**, hjem-sjå seg. **Være og røde i Roget før at bese det**, skomvare (oo).

Beseelse, sjåing, f., hejm-sj., eftersyn, gløsing på, f., gløsing, f., skygning, f., skådna(d) (o), *skådning, skåding, f., skåd(o), n. Fare til skå(d)a, ɔ: reise ub før at se sig om. Jfr. Beskuelse.

Besegle (t. besiegeln), segle, forsegle, ved segl stadfæste, stadfæste (f. e. med sit blod); (konstatere), slå fast.

Beselle, sejle (*sigle) på el. i; prøve (nyt skip).

Besejre, sejre over, *vinne på, v. over(y').

Besidde (t. besitzen), ha(ve) (hus, gar(d), buskap); have i sin vålld, råde over, eje, eige (-åtte); sitte inne med. H. D.

Besiddelse, hav, n., havang, m. (d'er ikkje nokot hav, havang i det: ɔ: er ikke noget at have, noget værbt); eje, ejge, n., ejendom (ejgedom, m.), ejgn, f., åsæte, n. **Tage i B.**, lægge under sig, ta i bruk. **Være i B. af**, eje, ha(ve) i eje, være ejer av, inne-have, være innehaver, ihænde-h. av. **Uhindret B.** (at En faar beholde Roget), njoting, f. Jfr. Beholde, Raabighed.

Besiddelsesret, ejendoms-ret, hævd, f.; bruks-ret. Også H. D.

Besidder, havar, ihænde-havar, innehaver, bruker, ejer, ejgnar, m., ejgar.

Besigte, -tige (t. besichtigen), ta i øjesyn, se på, sjå ette(r), s. åt, til, eftərse, skåde(o), syne (er d. og sv., men ej *), fare over(y'), efter-gå, gå igennem, vitje (ar), mønstre. Jfr. skjøne (sky-). Mk.: skjønsame (sky-), bestemme el. afgjøre efter et Skjøn. Jfr. Beseelse, Beskuelse, Besøge. **Besigtiget, over(y')-faren, efter-set.**

Besigtelse, -tigelse (t. Besichtigung), skådna'(o), m., -ning, f., sjåing, f., sjon, f., efter-syn, syn (Molb., H. D.), over-færd(y-e), etter-sjåing, syning (f. e. av lik), gennemgåelse, gjennem-syn, skue: fæ-, hær-, lik-, våpen-skue. Syn — som kirke-, skog-, vej-syn (H. D.) — har ikke støtte i vårt folkemål (jfr. dog „Syn, f. = Retlighed til at se", J. A.), men er kort og nætnt og burde vist brukes. Sv. syn. Jfr. Visitas. Hertil syns-man, -nævn(d). **Besigtelsesforretning**, skøn, skjøn, n.(skyn), syns-forretn.? eftersyns-nævnd (ɔ: **Besigt.-Kommiss.**), -færd.

Besinde sig, *ta(ke) til vetet, *tænkje sig om, om-råde seg, skifte sia (el. mening), *samle seg, *sanse seg („nytere Dtb"), over-veje, -tænke, hyggje seg, fjå (-dde) seg, hå seg (-dde). Mk. *fjå-laus (fjådl.), ɔ: forvirret, fanselsås. „Gutten samlede sig ikke rigtig, før han kom til Amen". Asbj.

Besindelse, hugs, n., samling, f., vet(i'), n. (»han var rejnt av med vetet; han var rejnt utan vis', ɔ: vits?«), sans, m. **Komme til B.**, k. til efter-tanke, hugs, m., sans, m.

Besindig (jfr. t. besonnen), viskleg, vi'sleg, *lang-tænkt, klo'k, føre-tænkt(y), med spækt (= Spagfærdighed), tøjmeleg (ɔ: som holder sig selv i Tømme, som kan tøiles), rolig, vetog(i'), sædru(elig)? sindig. **Være b.**, *bruke vetet, *ta(ke) til vetet.

Besindighed (fornuftig Adfærd), vet(i), sindighet, sædruelighet.

Besjæle (t. beseelen), give sjæl, oplive, styrke, give liv, ånd. **Besjælet af**, fyldt av, ful' av, inblæst (-blåst) av.

Beskadige (t. beschädigen), såre, gøre sår, skade (-de), knække, gøre vondt, gøre hærværk, menføre (H. D.), vålдføre (H. D.; sv. våldföra), skæmme ut, *skamfere, *branke, mejne(ar), dræpe (-drap). »Han drap rokken min«. Jfr. Fordærve, Molestere. **B. ved Bræk el. Bribning**, *vanke. Dv. vank, beskadiget. **Beskadiget**, *ufærdig (ufærig, ofærug, -au), skad', *vank, sårа(d), krænket, vanfør, *låk, *klen, *ulik; (ikke istand), *van-færdog. Jfr. forslit', *forsleten(i), brøstfældig (i * haves brøstfælle, e-e, Skade), forfallen.

Beskadigelse, brank, n., skade, m., men (Molb.), mejn, n., menførsel (H. D., Molb.), menføre. Molb.: „forælbet".

Beskaffen, *skapt, *skikka(d), skikket, laga(d), *håtta', *fallen, *dan, og i sammensætning: *kynd (god-k., vond-k.); *voren, tya(d) (jfr. ty, n., Sindelag, Art.). Eg vejt ikkje, kor d'er skapt, ɔ: hvorban det er fat. Kor er han voren? ɔ: hvorban er han? Eg vejt ikkje, kor det er vore', ɔ: h. det er fat. Jfr. så voren, ille voren; så laga' (jaa best.).

Beskaffenhed, skapna(d), m., slag, n., håt', *gær(d), f., kynd, f., skik, m., skikkelse, n., *lag, *tilstand, lagnad, m., ska'p, m.: blidskap, truskap, dårskap, glædskap; drag (»kommunistisk d.«). Håt' tyder både indre væsen, sin, hjærte, og ytre væsen, utseende; (hvorledes noget staar), ste(dj)e, n.; i sammens. som: hår-støe, mån-s., ver-s.; ro't, f.: ej låk rot i vere'. **Fremmed B.**, framandskap, m. **Paafjende B.** (paafjende Forhold), skap, n. »D'er ikkje nåkot(o) skap med det«. **Det har ikke nogen rigtig Art. Det fik**

en anden B., det fek' ej ånnor(o) gær(d), annat lag. **Af undstabsfuld B.**, il'hâtta' (-tet). Jfr. **Undstabsfuld.** **Hærets B.** (paa Dyr), *hårlaget. **Landets B.**, *landslaget (alt 1797). **Sindets B.**, huglynde, n., brå, n., to, f., kynd, f.; (sinnlig), bragd (alt 1797), -dom (f. e. alderdom). **Seiens B.**, føre, n. **Veirets B.**, æt', f.: norsæt, sør-ært (Vindens Retning). Jfr. **Art.**

Beskatte, skatlægge, skatte-lægge (Lm.), lægge i skat; ligne, iligne (han er ilignet 100 spd.). Også skatsætte. Fr. H.

Beskeb (t. Beſcheid), svar, n., greje (på tingen), f., grejn, f. (gl. n. grein, **Beskeb**), *visdom (»han fek ikkje stor v.«; jfr. **Oplysning, Underretn.**), børe, f. (»han fek den børa«; jfr. **Forklaring**), tydning, f. (jfr. **Underretn.**), rede (H. D.), ordsending (H. D.); skudsmål (jfr. **Pas**); visend, f., visende, n. (gl. n. visindi, ɔ: **Kundskab**): »han fek ikkje stort v.« (Underretn.). »Eg va' (vart) ikkje vi's på«, ɔ: fik ikke ret B. Jfr. **Vis.** **Jeg veb endnu ikke B.**, »eg er endå like vis«. Mk. *få, *g(j)ære grejn på, ha(ve) greje på, kenne til; ha skøn på, forstå sig på. **Udlægge B.**, gøre rede, rede-gøre. Også H. D. Sv. redegöra. **Rigtig B.**, vi's-skap, m.

Beskeden (t. beſcheiden; se **Forbringsfri**, »løs, **Undselig**), småtøk (ɔ: som tager lidet; mots. *stortøk), småläten (Lm.), *små-nøgd, *let-nøgd, mjuk (snarere ydmyg?), fin-faran(d)es (O. Vig), høvisk (H. D.), tækkjeleg, täkkeleg(o), *blyg, *blygsleg; (om Ting, upersonl.), blyg, blygsleg, småtøk: blygt krav, ɔ: beskeb. **Forbring**; blyg skjænk, ɔ: beskeb., altsaa simpel Drik. Du kommer i ejt blygt hus, ɔ: meget simp. Hus. **B. Spørgsmaal**, småläten spurnad (Lm). **B. i Ord**, ord-myg (H. D.). **Have b. Forbringer**, vænte litet.

Beskedenhed, høviskhet, tække (H. D.). **B. er Ynglingens skjønneste Dyd**, »blygsel er barna-pryd«. Jfr.: »lyde og lære er ungdoms ære«.

Beskeler, *stodhest (Molb.); s.-hingst (Molb., H. D.). Gl. n. stóðhestr.

Beskidt, skiden, *skjeten (ski-).

Beskikke, skikke, tilskikke (R. Keyser), ordne, sætje (til), insætte, utnævne (dommer); tildele, tillægge; kræve svar (beskikke en ved to mæn); skjele (ski-), ar, ɔ: ordne sit hus for siste gang; også skilje i denne forstand; *stelle til, *lage til. Mk. »han er både kåra'(o) og kalla'«, ɔ: valgt og **beskikket**. »Sætje ejn mæn til forman, til lærar, til værje«. **Beskikket**, *sæt', *insæt', *til-sæt'. **B. af Skjæbnen**, lage(t), laga', *lagen (n.: lagje, ɔ: laget), *audet (aue, auigt, gl. n. auðit, ɔ: tilfallet. Jfr. Øbe = Skjæbne). »Om han er liv laget, nåkot(o) godt laget«. **B. Lød**, lagna' (brukes gærne for skipna' el. skjepna', ɔ: Skjæbne).

Beskinne, skinne på. **Beskinnet af Solen**, sol-åpen. Erslev, H. D.

Beskjæftige, syssel-sætte, gi at gøre, gi arbejd. **B. sig med**, syssle med, stelle med; syssel-sætte sig med (ɔ: drive på), stræve med. I * finnes sysle (at), men ikke syssel. **Beskjæftiget**, sysselsat; *ansam, *annig. Jfr. **Travl.**

Beskjæftigelse, ansæmd, f., syssel, stræv, sysselsættelse. Sv. syssla, f., sysselsättning.

Beskjæmme, vansære, *ni(d)e (gl. n. níða); *skjæmme, få til at skamme sig, gøre skam på; vanhejdre(ar), vanvør(d)e (y, -de), *svi-vørde (gl. n. svívirða). **Beskjæmmende**, *skjæmmeleg. **Beskjæmmet**, *skjæmd, hå(d)-faren, skamful'.

Beskjæmmelse, van-ære, f., van-hejder, m., skam, f., nid, n., skæmd, f. (»der kjæm hæmd etter skjæmd«, ber I. Straf efter stammelig Adfærd); skjæmsle, f., fæl', n., håd (Lm.), svivørde(y), f.

Beskjænke (beværte med Drik), skænke (ejn, ɔ: til, for, en), gi gaver. **Beskjænket**, *skjænkt, *drukken, *ful', som har i ho(ve)det. Jfr. **Beruset.**

Beskjære (-ebe) (t. beſcheren), tildele, tilskikke. Et annet ord er **beskjære** (-flar, flaaret) (Klæbe, Papir), skjære, tilskjære; skære på, spikke (ar), smede(i'), ar; (Kant', skante (ar), ja're (ar), ta' av, kring-skære. Jfr. **Beklippe.** **B. og rense Hestens Hover**, værke (ar). Sv. verka, afverka. Dv. værkejarn, ɔ: **Hovknib**. Sv. verkjern. **Beskjæren**, *smed', kring-skåren.

Beskjærelse, skjæring, f.

Beskjæring, skjæring, f.; omskæring.

Beskjærknib, **-hovl**, skær-kniv, -hevl, skurhevl?

Beskjærme, *live, værje, værne (om), dække, ta av for, frede om. Molb.

Beskjærmelse, **-mer**, se **Beskytte.**

Beskrive, *skildre, skrive om, skrive, fremstille, tegne (dertil levnetstegner, L. K. D.), avbille. **Give en Dom beskreven**, gi dom skriftlig, i avskrift, *brevgjære dom? (Jfr. brevgjærd, -gjæring, e, ɔ: „skriftlig Afhandelse"). **B. en Cirkel**, tegne, avtegne. Mk.: Før sa(gde)s: beskrive ens levnet, en historie; nu: skrive levnet, hist. Her er da »be« avlagt. Så kunde vel og »beskrive« et sted skille sig ved tyskheten (»be-«) og hete: skrive et sted. Dertil **stedsbeskriv(n)ing** el. **-skrivelse**?

Beskrivelig. Se **Ubeskrivelig.**

Beskrivelse, skildring osv., av-måling, f., av-reting (i'), Lm.; avret(i), n.; avtegning, tegning (av). Se **Beskrive.**

Beſkue (t. beſchauen), se (vel) på, skåde (o'), ar (Fr. Bfd.) (skoa, skaa, skøa og ska'; gl. n. skoða, sv. skåda). Også *gape på, *glo på, skotte.

Beſkuelſe, skue, syn, åsyn, f., skåding (o), f., glæs, m., glosing. Jfr. **Syn, Betragtning, Beſeelſe.**

Beſkuer, skuende, tilskuer, skådar (o).

Beſkybe, skyte på.

Beſkygge (t. beſchatten), skygge på, for, over-s., skyggje (-de), kaste skygge på; (forbunkle, staa i Lyſet for), skyggje (-de; gl. n. skyggja), mørkje (y) (-te). Jfr. **Formørke.**

Beſkyggelſe, skyggje, n.; også = **beſkygget Sted.**

Beſkylde (t. beſchuldigen), skylde (B. B., Fr. Bfd., Fr. H.), skulde (ar), s. føre sake' (o), kaste skylden på, gi skylden for (Molb. har også påskylde og påskyldning), give sak, sak-søke, lægge (en) til last, påsige, lægge til (en det el. det), sækte (sikte; gl. n. sekta; jfr. **Sag**). Man skyldte Jesuiterne for deltagelse i et oprør (Fr. H.). »Den, som skulder alle, skulder ingen». »Det er let å skulde på den, som inkje kan svare». Jfr. **Anklage, Paadutte. B. for Løgn**, løgste (Asbj.). Jfr. ljugast hos I. A. **B. for Tyveri**, tyvte (Molb.), *tjuvkænne. **Beſkyldt**, *skulda(d).

Beſkyldning, skyld («du får skylden»), skuld, f. («dej fek skuldi føre det»), *skulding (L.m.), påsagn (d. Fædrel., Molb.), anke (mot en), sækting, f., siktelse, skylding (av at skylde en for noget, ɔ: beſkylde); sak, klage(mål) (ikke i * i denne mening). **Sigte og Sigtelſe** ikke i *. **Beſkyldninger**, skarv-ord. Jfr. **Sigtelſer.**

Beſkylle, overskylle, skylle op mot, til, s. in over (marken, landet); skylje (-lde, ý); (**ſprudle mod**), skåle (o), ar, skvale (ar), skvælje (e, ar), drage.

Beſkytte, berge (ar), *live (-de), (ɔ: l. bætte, give Ly, 2. ſkaane; gl. n. hlífa), *værne, omværne, (oftere) *varne (vanne, L.m., vane), værge, værje (-varde), skjule, *hjælpe, tryggje (-de); *svare føre, *forsvare; (bogte), var(d)e, ar (varte; gl. n. verða, sv. vårda, t. warten); (f. **Eg. mod Ilden**), ta(ke) av (det tar av for uve(j)r, *live. Jfr. **Garantere, Sikre, Beſtjærme.** **Beſkyttende**, *var-: v.-bord, n., v.-gar(d), v.-mur, v.-skin, v.-tak. Jfr. **Præſenning.** **Beſkyttet**, *vard (av *værje) osv.

Beſkyttelſe, livd, f. (gl. n. hlífð), live, n. (ɔ: **Ly, Skjul**), *forsvar, værn, f., værning, f., ly; varetækt, værje, f., værjemål, n., varstudna'(u'), m.; skjold, værje. **„Han er vort Skjold og Værge." Tage i B.** (en **Vejrel, Anvisning**), vedtage og infri.

Beſkyttelſesmiddel (troldomsagtigt), jfr. **Amulet.**

Beſkyttelſestold, værne- el. værje-tol'? **B. tolds-Mænd**, værnetol-mæn. Dagbl., n. f. 27. 1. 79.

Beſkytter, værje, tals-man, velynder, forsvarer.

Beſlag, 1. spång (o'), f. (pl. spænger), sko (heste-s., jærn-skod slæde, ɔ: spångs.), skoning, f. (på slæde, kælke), *smie, n. (smide), *smiding, f., skrå, f. (fl. skrær, ɔ: **Jernplade til Beſlag**). **Jernbeſlag overhovedet**, jarning, f. (jønning, jærning). **Jernbeſlagen**, jærn-slagen? *ja(r)nslegen. **B. paa Aare** (paanaglet Træſtykke), lask(e), m. **Uden Beſlag**, *draglaus. 2. fængsling? hæftelse, inførsel? (se **Beſlaglægge**), forbud? (lægge el. sætte under forbud), ban?; fredlysing?; (**Heftelſe**), kværleje (i ældre dansk); kvarlægge? *kvær-sæte (e)? Jfr. gl. n. løgfesta, ɔ: lovligt Forbud, **Beſlag** el. og **Fredlysning.**

Beſlagen (i sammens.), -slagen, -slægen(e); *gul'-slægen, *jarn-slægen.

Beſlaglægge (i ældre dansk: tværſætte), *kvær'sætje (gl. n. kvirrsetja), prisdømme (H. D.; sv. prisdöma), fredlyse? ɔ: „**værne om Eiendom ved at forbyde Uvedkommende Adgang dertil**". Også fra statens side. Jfr. gøre inførsel, lægge, sætte under forbud? Også fængsle (om person og ting), sætte fast, ta(ge), hæfte («han, det, er tat»); lov-fæste („**egtl. kun i det norſke Lovſprog**". Molb.). Jfr. gl. n. lögfesta.

Beſlagſmed, sko-smed? *hov-slager, hovsmed.

Beſlaa (t. beſchlagen), spængje (-de), *sko (hest, slæde), drage(ar), smi'e (gøre, smie) til; fæste, gøre fast. **B. med Jern**, jarne (jønne). **Beſlaaet**, skod'.

Beſlutning, råd, f. og n., *avgjærd (afgjærd, Kr. Janson); avgørelse (Fædrel.), råd-gjærd, f., endskap (ɔ: endelig **Afgjørelſe**), m., føre-sætning(y'), skjeping(i'), skjepnad(i'), forsæt, n., taget råd, vedtak, vedtagelse, vedtækt (E. Bøgh), råd-tækt (H. D.), av tage (det) råd, ɔ: **beſlutte, Foreløbig B.**, føre-råd(y), f. **Fælles B.**, *sam-råd, f. **Fatte B.**, ta' det råd, at —. **Tage raſt B.**, *smække til, *smørje til.

Beſlutſom, rådog (-dig), jfr. *snar-, sejn-, van-, tvi-, hard-r.), *snartænkt. Sv. snartänkt. Jfr. **Reſolut.**

Beſlutſomhed, tilta'k, n., tilræde, n.

Beſlutte, *råde (av), råde (seg) til, rådtage (Fr. H.), *sætje, s. seg føre («han hadde sæt seg det føre»); tænk(j)e («me hadde

tænkt de så»; «eg hadde t. å være med»); slå på; (komme overens om), samråde seg om (sv. samråda sig), råd-tage (Fr. H.), vedtage. **B. fig: som ikke kan b. f.**, jfr. **Bestemme fig.** **Besluttet**, føresæt'(y), avgjort, føre-funnen(y); (som har besluttet sig til noget), råd'; (fattet i Haft), hast-råd'. **Fast b.** (paa), ful'huga'. **Han havde fast b.**, hadde sæt'.

Beslægtet, skyld (med, til; gl. n. skyldr, sv. skyld), vardande (valand). **Nær b.**, nærskyld (gl. n. náskyldr, sv. närskyld). **Være b.**, varde, ar (med, til). De'r skyldt skjægget og håka(o).

Besløret, omsløret?

Besmitte, sulke(ar), s. ut. Lm.

Besmudse, sulke, skæmme, til-søle.

Besmykke, pryde, pynte (på), skjule, dække, hellige? *gylle (ɔ: forgylde); *slette øver, *snilde på.

Besmykkelse, pynt, pynt(n)ing, utpynt(n)ing, pyntekåpe (Molb.), prydelse, åkåste(o), f., gylling, f. (ɔ: Forgyldning); helligelse.

Besmøre, smøre, y (smurde), over-s., s. på, over; strjuke på, overstryke; *rø (rjoda, raud-rodet). Dv. røvippe, ɔ: greje til at rø fla'brød med. **B. med Tjære**, tjære, t.-bræ'. **B.** (t. E. Hjulaxel), smørje (y), struke (på?). **Besmurt**, *til-smurd.

Besmøring (af Seffer), røing (rjoding); smøring? (Molb. Smør„en").

Besnakke, forlede, forføre (ved snak), narre, tåkle(o), ar, øle (-te). Dv. øling, f. **Lade sig b.**, ølast (-test). Jfr. Opflamme; Opbrusning; Smiger.

Besne, til-sne, over-sne, sne-dække (marken), sne'e ned, dække. **Besneet**, *sne-fast, *sne-hejl, sne-dæk(ke)t.

Besnitte, se Bestjære.

Besnære, *fange (i snare), *lure, over-liste; vele(ar), snare(ar), Jfr. Snare. **B. med Sofismer**, *krok-ta(ke). Jfr. Forlokke, Bespænde.

Besolde (t. besolden), lønne.

Besoldning, løn, lønning.

Besøve (t. beſchlafen), ligge hos, l. med, gøre fruktsommelig; lokke. H. D.

Bespare, *live på, *l. av, spare (-de), *s. av, *s. op. »Det liver på grjonet (grøne'), ɔ: „det er til Besparelse for Mælmaben".

Bespeide, se Speide.

Bespise (t. speisen), gi(ve) mat, mate, mætte, holde med kost.

Bespisning (Beværtn.), vælgjærd (e), f., åte, f.; kost-håld.

Bespisningsanstalt, *vær(t)shus, værtskap? køkken. Jfr. (Damp-)køkken. Jfr. Restauration.

Bespotte, *spotte, svi- vörde(y), *spe'e, *hæ(de), kalle, se Spotte. **B.** (Gud), *hæde. Lm. Jfr. Haane.

Bespottelig, *spotteleg, spottelig (Molb.), hå(de)leg (Lm.), *spitig, hædeleg (gl. n. hæðilegr, hád, Spot; dv. *hæ(d)e, ɔ: spotte), svi-vør(d)eleg(y'), skammelig.

Bespottelse, *hå(d), n., *hæding, *håding, svivøre(y), f., spi't, n., *nid-ord, vanære. Jfr. Haan og Spot. **Bespottelser**, hædingsord (Lm.), spot-ord (Lm.), *spit-ord, *mæjord. **Guds-B.**, gud-spottelse?

Bespringe, ride (om Hanbyr).

Besprænge, *sprængje (-gde), over-s., skvætte (-e), sprøjte (-te) på, øver.

Besprøite (t. bespritzen), *sprøjte, oversprøjte.

Bespytte, spytte på.

Bespænde (t. bespannen), l. spænne for, føre (y), forsyne med hest, bejte (-te). Dertil ejn-bejte, n., tvi-b. 2. omspænne (H. D., Molb.), omgive, stænge inne, omringe, klæmme in; *knåde, o (knå'e), ɔ: knuge, ælte, trykke. Jfr. Presse.

Bespænding, hester; (føre-span'? ɔ: Forspand, efter *spænne føre).

Bestalle, utnævne, tilsætte (ɔ: „ansætte"), kalle.

Bestalling, kals-brev, konge-brev; embeds-b., ɔ: b. på et embede (foreslået av H. D.), (iblant) insættelse (Molb.), utnævnelse. Molb.

Bestaltet, embeds-fæstet (H. D.); som har kals- el. kongebrev.

Bestand (t.), l. varighet; 2. (en Skovs), *tæthet, sam-vækst? **Træernes B. i Skoven**, sam-stand. Asbj.

Bestanddel, del, grun-del, æmne, grunæmne.

Bestandig, vedvarende, varig, ustandselig; *stadig, stø, uruggelig; tro, hål'(o), ɔ: huld; uthåldende, *stødog. Lm. (Dv.): *altid, *stø(d)t (Fr. Bg.), *alstøt, uavlatlig, *ideleg, *stændigt, støt' og stændigt.

Bestaa (t. bestehen), l. blive ved; være til; stå ved lag (*med lag); gælde, hålde prøve; stå sig, hålde ut, være varig. **Ikke b. med Sandhed**, ikke samsvare med s., enes med s. 2. **Bestaa af**, *være av el. i, være sammensat av. *Det skal være av gul', være sammensat av gul'. *Det er av tre, av bjørk. **Formuen bestaar af Jordegods m. m.**, er jord., står i j., ligger i j., er lagt el. sat i j. 3. **Bestaa sig** (i en Prøve), *skeppe fram, stå sig, klare sig, stå ut. **Bestaaende: det Best.**, det nedarvede, d. tilvante, det (au)gældende, d. (nær)værende, d. (hittil) hævdede. **Gjende af det B.**, omvæltnings-man. H. D.

Bestedt, *råden. **Ikke b.**, *ille råden, ille sted(t). Jfr. Forlegen.

Bestemme (t. beſtimmen), avgøre, avgøre forut, opgøre (som ens skjepne), *tale av

(ɔ: aftale, ofterst forud); foreskrive; (Vilkaarene), fastsætte, vedtage, avtale; (et Begreb), fastsætte, greje ut; *sætje, sætte (ejt kår, jfr. Vilkaar; en tid, ejn dag, sted, pris); (Afgift), *sætte, lægge på, indføre; *råde (dej rådde det så av), rå' for (noget), stelle med, få til (at blive der), virke på, lede; utse (til et embed), vælje (sted), *råme (jfr. Beramme), sætle (sesle) (en noget). tiltænke, skille (det var skilt, at-), *skilje (skylje, skjulde: ho fek det, som var skilt ut å h.); tænke (»me hadde tænkt det så); (aftale forud, forudbjætte sig), skjepe (ski-): dej hadde skjepat seg hejm-atter til hælgi. Dv. skjepna' (ski-), ɔ: Bestemmelse, Bestlutn. **Bestemme noget til noget**, tænkje til, *sætle til (»eg hadde tænkt det til nåkot (o) annat«). **B. sig til (have ifinde)**, tænkje seg til, *sætle seg til; *ta(ke) (dej tok og gjek; tak og vær med os, ɔ: kom og bliv med os); (begynde), take (me tok og gjek hejmatte). **B. til en vis Tid**, ejndage. Gl. n. ejndaga. **Som har bestemt sig, råd'. Som ikke kan b. sig**, *råd-laus, *r.-vil'. Dertil rådløjse, f., rådville, f. Jfr. Resolveret.

Bestemmelse, tilsætning, f.; avgjærd, f.; mål (f. Gr. et M.fts B.); (Formaal), lage, m., råd, f.; (Regel), forskrift, sætns(d), m., sætning, f., *skil-ord; (Beslutning), skjepnad (ski-), sætling, f., foresætning, f., føremål, n., råd-tækt. H. D. Jfr. Beslutning. I likhet med vedtækt, lodtækt, avtækt. **Forudgaaende B.**, føre(y)-skjepna', føreråd, f., skjepna'. Jfr. Aftale. **Nærmere B.**, vis'-mon, m., områd, f., vise, f. **Sidste B.**, ta' (det) råd.

Bestemt (t. bestimmt), *hugfast; (foreskrevet), føre-sætt', *sætt', fastsæt (på sætte timen, ɔ: det b. Klokkeslet); (afgjort), *skild, skjelen(i'), vis', *avgjord(t), avsagd; tydeleg (uttryk); fast, uomskiftelig. **B. for, til**, særlet (B. B.), sætla'(e), *tænkt til (noget), sætlet til, sømnet til (A. Ros.), myntet på. Jfr. Bestemme. **B. paa noget** (som har b. sig til noget), *råd' (til, på?), **fuldt b. paa** (med afgjort Tryst), helhuget (*hejlhuga'), *ful'-huga. **B. til en vis Dag**, *dag-sætt', *dag-stø. **B. af Skjæbnen til at leve**, laget til liv (M. Thor.), laga' til. **Bestemt Artikel**, avmærket køn(ne)-ord. G. A. K. **Gjøre b. Aftale**, *gjære vis't. (Adv.), vist, visselig, til visse, unægtelig, utvivlsomt.

Bestemthed, se Bestemt.

Bestialitet, fæiskhet (fæ-dumhet, dyrevilhet), dyriskhet.

Bestialsk, fæisk, dyrisk; som fæ, som dyr. **Lever b.**, lever som et dyr.

Bestige (t. besteigen), stige op på, opstige, hævjast: »Han havdest på gangaren raud«.

Bestigelse, opstig(n)ing (på fjællet).

Bestiger, opstigende (den, de)? opstiger?

Bestik, 1. sæt', grejer (kniver, el. passer, lineal, tænger osv. i et fo'r, et foderal); 2. opgør, utregning (av længde, bredde), ɔ: Styrmandens B.

Bestikke (t. bestecken), 1. stikke in i, gennem-st.; utsy. 2. (t. bestechen), *mute (sv. muta), under-købe, smørje, y', (-smurde). Jfr. mute-bete(i'), m., *mute-gåve, egtl. mat, gaver, som gives løalig, bete, som får en til at bli »stum«. »Dauden tæk ingi mute«. **Det at b.**, mute-kjær; som tæk mutor.

Bestikkelig, mute-takande. Lm.

Bestikkelse, muting, f.; (Stikpenge), mute, f. (pl. mutor). Lm. Gl. n. muta, Bestikkelse. Også klomse-bete, m. (u) = mute-bete. Se Bestikke.

Bestille (t. bestellen), 1. gøre, iværksætte, sysle med, stelle med, drive på (med); sulle(ar), *gjære, *sembætte; ha' føre seg(y), ta(ge) sig fore. Jfr. Sysle. **Han bestiller Intet**, han læg inkje tvau tre i kros'. **Have at b. med**, *ha med, *ejge ved, *ejgast med, *fåst med, *fare med, ha at gøre med. **Vel, slet bestilt med ham**, (det står) vel, ille til m. ham. 2. *tinge (abonnere), la(de) gøre.

Bestiller (?), tinger (*tingar)?

Bestilling, syssel, gærning, stel', n., yrkje, n., ærend, tjeneste, virksomhet, sembed (sembætte, n.); (Ombud), om-båd(o), n. (gl. n. umboð, Fuldmagt, sv. ombud). **Bestillingsmand**, tillits-man. Jfr. Sysle, Ombud.

Bestjæle, st(j)sele fra, *stæle frå (e), *grande (gl. n. granda, ɔ: skade); (grovt), *skam-stæle, *grun'-s. (nåkon, o). **Bestjaalen**, stålen(o), *skam-s., *grun-s. Mk. *ham-, *hug-, *magt-, *mærg-stålen.

Bestorme, storme på, søkje(-te), løpe storm mot, på; fare på (en person), f. løs på, gå på; (med Bønner, Paamindelser), *storme på, gå på. **B. med Spørgsmaal**, over-vælde (H. D.), sætje på med (dej sætte på hånom). Mk. og *nå(d)-, *mejn-, *nau(d)-, *ejn- som »forestærkende tillæg. Så fik vi m.-spørje, nausp. osv. Nan'-fræge(e) har vi, ɔ: „spørge ivrigt og uophørligt". Jfr. Overhænge.

Bestormelse, storm på, stormløp mot, *selting. Jfr. Overhæng.

Bestraale, stråle over; (om Solen), *gylle; rjode (- raud - råde', o).

Bestride, 1. stride mot, kæmpe mot, imøte-

gå, gøre motstand. **Bestridt**, *om-strid'. 2. hålde ut (arbejd), over-komme, magte, stå ut, takast over(y). Jfr. Overtage. 3. utrede (kostning), *anstæmne (gl. n. andstefna, ɔ: svare mot), *stoppe.

Bestridelig, overkommelig, *stoppeleg.

Bestrikke, se Besnære.

Bestryge, 1. stryke over, smøre på, smørje, y (smurde, u'), smete, i (-smejt; sv. smeta) og smitte; (Brød), rjo(d)e (ro - raud - råde', o). Dv. rjo'-lefse, -vippe, f. -visp, m. **Bestrygen**, til-smurd, råden(o'). **Band til at b. Brød med**, råd(o'), rjode, m., råd-vatn. 2. stryke (hen) over; skyte, fare, flyge (hen) over (va[t]nflaten).

Bestræbe sig for noget, værke (ar), stræve for, s. til, tilstræve.

Bestræbelse, stræv, kav (Lm.); (noget, som man arb. for el. sysler med), id, f. Også Molb.

Bestrø, strø over, s. (med), strå (-dde), sprængje(-de). »Golvet var strået' med ejne«. Mk. *saltsprængd.

Bestykke, -ning, væpne (H. D.), -ning.

Bestyre (Arb., Husholdn.), skjepe (ski-), styre(-de), stjorne(ar). Dv. styr, n., styring, f. **Bestyret**, skjepa(d), styrd. Jfr. Drive.

Bestyrelse, styr, n., styrelse, styring, *styrna(d), føre-stâde (y-o), f. Også stjorn, stjorning, f., styres-gjærd. Lm. Jfr. Forstanderskab. **Slet B.**, ustyr, n. **Mangel paa B.**, styrløjse, f. **Have under B.**, ha(ve) under hænder.

Bestyrer, styrar, stjornar, for(e)stander, føre-standar(y), styresman (Lm). Også ba's, m.: note-bas. Jfr. Forstander.

Bestyrke (En, Noget), stødje, y' (-studde); (befræfte), styrke, styrkje (-kte), stadfæste.

Bestyrkelse (Bidrag), tilhjælp, f.; (Befræftelse), styrk, m., *styrkning, styrkjing, -kelse, n; (god Hjælp), *framslag; (Hjælp, Understøttelse), tilstudning, f. (u'), stødna(d), -ning (y') (stønna', stønning), (Opmuntring), støding(y), stødna'(y'), m.

Bestyrtelse (t. Bestürzung), se Bestyrt(s)et.

Bestyrt(s)et (t. bestürzt), *klomset(u), fjætret (e), forfj., målbunden, vetskræmt, himmelfallen, *livskræmd, *forfjamsa', *forflamst (ɔ: forbløffet). Jfr. *forfærd, *forfælt. Jfr. Perpleg, Forbauset og Forfærdet.

Bestænke, dynke(ar), dogge(ar), *væte, sprængje (ɔ: bespr.). **B. med Snot**, snåre(o); (med Vand), *skvætte v. på.

Besudle, (t. besudeln), søle til (= *søjle, sv. * saula, tilsmudse?), *sulke, *skjæmme (ut), klejné (-de?), *gjære ut; sylte(ar). **B. sig**, skjæmme seg ut. **Besudlet**, klejnot. Jfr. Skidden.

Besvangre (t. beschwängern), *gjære ful', *g. diger, *g. tjuk' (lægre tale). Se **Besove**. **Besvangret**, hos-liggen (H. D.), lokket (H. D.); diger, tjuk. Lokke i * er og **forlokke**, **forlede**, **forføre**.

Besvare, svare på, s. til.

Besvarelse, svaring, f., svar på (spørsmål, opgave), *tilsvar, gensvar.

Besvige, svike (-svejk), snyte (-te), *narre, *lure, *grande (gl. n. granda, ɔ: stade). **B. En for noget, han har stolet paa**, *svike. Mk. svikar, snytar. Jfr. Bedrage.

Besvime (n. f. beswimen), dåne (gl. n. dá, **Bevidstløshed**), orne (oo), av *oren, *or, *falle i uvet, uvete (i, -ar) (Asbj.), svime, ar (sv. svimma). **Som let besvimer**, då'n-fængd. **Besvimet: være b.**, liggje i svime, *l. i uvet.

Besvimelse, dånsel, dån, n., umægd(e), f., svime (f.?), umægje (e), n., uve't (i'), n. **Hyppig B.**, uveting (i), f. **Fremkalde B., Slag til B.**, svime (i'), ar. Dv. svimeslag.

Besvogre sig med (besvogres), mågast med (gl. n. mægjast), sivje (syvje) seg med, bli syvja(d) med (gl. n. sifjaðr, ɔ: besvogret, av sif), komme i *mågskap med, til? **Besvogret**, sivja(d) (sævja', e, sævja, y; gl. n. sifjaðr), ingiftet i.

Besvogrelse, **bobbelt**, se Svogerskab.

Besvoren, *svoren (svaren). **B. Forening**, ejdsvoret samband (Lm.), e. samlag?

Besværr (t. Beschwerde), kors, huskors, plage, plåge, f.; uma'k, m. (og n.) (gl. n. úmak, n., úmaki, m.), *las', n., *båge, m., møde, f. (møje), prak', n., bry, n., ampe, m., armod, f., møding, f., balk, n., serve(d), n.? (gl. n. erfvið), bal', n., *balling, f., trav, n., plås, n., plunder, n., plår, n., naukr, m., tjo'n, n., tjoning, f., tjå'k, n., tjå, n., tav, n. (jfr. gl. n. tefja - tafdi, **forsinke**, **hindre**); (Banfteligheb), strejt, n.; (Hindringer), van-føre, n. Jfr. Møie, Slid, Strabadsⁱ, Arbeide. **Med B.** (Adv.), *harkalt, *harkele(ge). **Fri for B.**, *ampe-laus, møde-l. **Frihed for B.**, ampeløjse, f., **Gjøre sig B.**, *umake seg (med, føre, y).

Besvære (t. beschweren), *møde, trætte, *prakke, *umake, tjå(-dde), tjone, ar (jfr. Plage); tyngje(-de), trykkje(-te), svære(-te): »Det trykkjer føre (y') bringa (dv. trykkje-ri(d), ɔ: Anfald af Beklemmelse); de' svær'e føre bræste'; (plage), søkje(-te), stande på; (især om langvarig Sygdom), talme, ar (gl. n. talma, hindre). Jfr. Angribe. (Ulejlige), *ampe, *læsse(-te) (det læst meg), *møde, umake, ar; (overhænge), ålejte, ar (dv. ålejten, paatrængende); (klemme), stage, ar (jfr. Klemme). **B. bobbelt**, tvi-røjne(-de). **B. sig**, *klage, *anke, gramme seg, grædje (-gramde) seg (jfr. Klage), *sake seg, anke på.

Beſværet, *mød', *mod; (plaget), *søkt, *tjåd'; (tvungen), *ampe-fast, *ampe-banden; (jfr. Betrængt), tvungen (gl. n. þrungimn). **Være b.**, mødast.

Beſværge (t. beſchwören), 1. mane (fræm el. bort); 2. bede inderlig, *ni-be(dje), nau(d)-be(dje). I * er mane (ar) = til-ſtynde, opfordre; ophidſe.

Beſværgelſe, maning, ånde-m., djævle-m.

Beſværing, 1. byrde, tyngde, tyngsel, vanskelighet. 2. klag, n., klage, f., *klage-mål, klaging, f., anke, f.

Beſværlig (t. beſchwerlich), *tung, *tung-før, *tang-vin, *tung-fængd (f. e. arbejd), brysom (-sam), byrdeful', trælsom (ar-bejd, Fr. H.), *trælsam (sv. trälsam), svær, tungsom, ansam, møjsom, hård; *ampen, *ampesam; *lej, *lejsam; *møde-ful', *mødal, *mødeleg, *møden, *plåg-sam (sykdom), *plårsam, plagsom (sv. plågsam), umaksam; sejg (som gør mot-stand); *tafsen (om vej og føre), van-skelig, bal'kot (u'), *bal'sam, sle'tsam, i (H. D.: slidsom); *tavleg, *travleg (dv. *travar, Slæber; traving, Strabads, av trave, ſlæbe, arbeide haardt); tung, træt-trøbe), *trejsk (ejn t. ror, beſværl. Roen), *tung, tungsam, *tjåksam, *tjåleg, *tung-vint, trægelsam, e (t. ror, t. tak, værk, bakke, føre); (trang, hindrlig), *krang-lot (om vej, Landstad), *krangleg; (Tid, Leilighed), *krank, *krap'; (om Omſtæn-tigh.), trång, o' (d'er trångt føre dejm). **Noget beſv.**, *tungleg, *tungvoren. **B. for Færdſelen**, tung-lændt. **B. for Gjen-nemfart**, trång(o)-før. »Her er trång-fort« (gl. n. þröngfœrr). **B. ved ibelige Huſter, Krav, Begjæringer**, brøksam(e'), *masen, åbrængj'en. Jfr. Paatrængende. **Beſværligt Dyr, M.ſte**, u-fogle (y), n. Jfr. Forhadt. **Det Beſværligſte er gjort**, Jfr. tyngste taket er tæket (e), el. d'er tungo-taket tæket. Mk. **Beſværlig** ut-trykkes i * i flere tilf. ved forstavelsen u-: **u-eige**, f., ɔ: b. Eiendom, u-brøjte, n., **b. Sei** (jfr. Daarlig, Ubekvem). Likeså ved forstavelsen tår(o)-: tår'-føre, ɔ: b. **Beiſtykke**, Sted vanſteligt at fare over. Jfr. tår'- i tår-næm, ɔ: tungnæm, og tår-timast, ɔ: vantriveſ. Jfr. og Vanſtelig.

Beſværligen (Adv.), trejsklege. **Det gaar b.**, det går sejgt.

Beſværlighed, strid, m. **Paakommende B.**, på-kast, n., vande, m., vånde. Jfr. Be-ſvær.

Beſynderlig, undarleg, *undrande, *rar, *modig, *små'l, løgjen (eg. latterlig), logleg; (vanſtelig at forſtaa), *kunstig, særlig, særskilt; delvis; særdeles, ual-mindelig, usædvanlig, sær, egen, avbrags-leg (avbrigsleg, avbrikje), *vimen, *ram. Skal du ha haurt ramare? Det var det ramaste, som eg hæv se't. **B. M.ſte**, vimur, m., raring, m., særling.

Beſynderlighed, egenhet, særhet; vi'm, n., ɔ: „Nykker, Særheder."

Beſynge (t. beſingen), synge, s. om; op-høje.

Beſyn, insigelse; ord i laget (gi, lægge), i(n)blanding.

Beſætning, 1. s. **B. paa Krigsſkade**, skips-hær (Molb.); (paa Skib), folk, man-skap, m. (Hos Molb. er Skibsmandſkab = Beſætning). Manskapet er frelst (crew saved) vil ikke sige, at skipsfører og styrman er druknet. I motsætning til de styrende omhord kan manskapet vist-nok tyde bare folkene, skipsfolket, ɔ: den lydende del av „Beſætningen." (For-ſyning med Mandſkab) skjeping (ski-), f. **Han har alt fuld B.**, han er alt skjepa(d). b. **Beſ. af Kreatur**, *buskap, *an-marke, fenad, m., bu-nøjte, n. (jfr. bu- i bu-hund, -fot, -færd, -føre-, -gang), bøling, m. (B. B.), bu, n. (ejt stort bu, ɔ: ſtor Beſætn.). **Ubmærket B. af Kreatur**, ov-bøling. **B. af Kjør**, bu-bæk'(e), m. „Dunkelt Ord." **B. af Dyr**, dyr-hâld (svine-, ko-, fåre-h.). H. D. Hald, n. om det, som haldast, hâldes, såsom ko-hold osv., brukes ikke i *. Men hald = Ophold, Underholdning, såsom i * folke-hald, *hushald, ligger dog ikke langt borte. 2. **Beſætn. paa Kvindetøi** (jfr. Garnering), kant, kanting; (Udfyldning), sætna(d), m., sæt'? **Beſætningen i en By, Fæſtn.**, manskapet, hær-folket? hær-mænnene?

Beſætte (t. beſetzen), sætte ful' med (træer), fylle op- el. utfylle, opta(ge) (timer), sætte på (pelsværk på klæde); (Embeds-poſt), tilsætte (jfr. sv. tillsätta), utnævne til (embed); („bemande"), skjepe (ski-), forsyne med folk, m. manskap, sætte folk i el. ved (en vej, post); opta(ge), sætte sig fast, ta(ge) (de har sat sig fast på bakken, be har beſat B.); sætte, *sætje f. e. med sten; dv. stålsæt' (o), stejn-sæt'. Sætje huset fult m. kjærald. **Fuldt beſat**, *ful'-sæt', *fulskjepa'. **Pladſen er beſat**, p. er tagen (tat). er op-tagen, ikke ledig; (tagen i Beſlag), for-panta(d). **B.** (el. bedækket) **dobbelt**, tvi-sæt'(e). **Manden er beſat**, fylt, styret (av ond ånd), forgjord, i-faren? (efter „Djævlene fore i Svinene" [Mat. 8] og »Dægeren fare i meg«, »Fa'n f. i m.«), fortrolla(d) (eg. forhexet), *rasande, *galen (eg. affinbig). Mk. iboelse (åndens); iboet; bosat i. Djævlene var bosat i ham, ɔ: hadde taget bo i h. **Beſætte**

med Følk, skjepe (ski-; gl. n. skipa): s. ejn fiskarbåt. Jfr. Bemande.

Besøg (Gjæsters, som Gjæst), gjæsting, f., gistna(d), m., gistning, f., vitjing, f. **Besøg er** = ransaking, synsfærd (H. D.), eftersyn (bispe-); mønstring (skole-). **Rett B.**, om-lyding, f. (jfr. Lytte), insteg, n., skjøjv, m., in-lyding, f. (Jfr. **Visit**). **B. før at forhøre sig**, lydning, f. **B. før at efterse noget** (som Fiskegarn, Fuglesnære), skygn, f. (som og siges om selve fangsten). **Reise i B.**, *skjale seg (gl. n. skjala, ytrate), ar. **Som ofte gjør B.**, tid(t)-gjængd.

Besøge, søke; *lyde til, *lydast om, *l. til, in til, gjæste(ar), *giste, *vitje, se ind til (Fr. H.). **B. Kirken, Skolen**, søkje k., s. **B. sit Fødested el. forrige Hjem** (b. gamle Tomter), *lejte op gamle tufter. **B. et Sted før at bese det**, skygne (y, -de). Dv. skygning, f., skygn, f. **B. i Hast**, se til, lydast til, *l. om. **Besøgt af Følk, meget b.**, man-kjømt (sted), folke-k. Jfr. Indbyd.

Besøger, vitjar(i'), m., også *gjæst (i skuespilhus, værtskab). Jfr. Gjæst. **Besøgere**, fæmmed-folk (*framand-folk), vitjarar, vitjar-folk. **Selskab af B.**, vitjar-lag, n.

Besørge (t. besorgen), (ordne en Sag), *syale (susle) ar; (skaffe tilveie), syte (-te): syt meg nåkon tråd; (pleie, f. E. Embede), søkte (dv. søkt, søktar, vanrøkt), varetage, sørge for, passe, påtage sig, sytte (ar), *sembætte, se til, *ta' i vare, *ta vare på, *ta til vara. **B. noget gjort**, la gøre, få gjort. **B. Brev**, få brev fræm, se brev båret fræm, ta' på sig brev, ta brev med; overta'; svare for, innestå (for at n. blir gjort).

Bet (i Kortspil), ål (H. P. S.), bejt, f. **Remisbet**, tvilling-ål. H. P. S. **Sætte En B.**, sætje (ejn), sigre (ɔ: fetre), *sætje i bejt, sætte en fast. »Han sætte meg«, ɔ: han maalbandt mig. Mk. *kome i bejt, ɔ: i Forlegenhed.

Betage, ta(ge) fra (en), skille ved; bortta(ke) (vond smak), fri for; ta(ge), opta(ge), inta(ge), fylle („Forfærdelse betog dem"); (angribe, overvælde), ta(ke): Det tok meg så, at eg fek vondt. Sinnet tok meg. **Betagen** (grebet, tyfset), overvældet, trykket, tynget bøjet; (af Forundring, Frygt osv.), øver-tæken (y'-e).

Betakke sig, be' sig fri, be' seg unda(n), orsake seg(oo) (ɔ: undskylde sig), sige nej tak for? **Jeg b. mig**, siger nej tak, takker for mig.

Betale (t. bezahlen), *betale, tælle ut, svare, ar (skat), *give (skat), *rejde (skattarne), utrede? *greje (Lm); *gjælde (galt - goldet), men hittil bare når betale er = **undgjælde** (»han fær gjælde førr det«), *omgjælde; *kvitte (Lm.: ej skuld), *klåre; lægge imellem (ɔ: betale i bytte), lægge ut, (skulle) ut med, lægge til en (fattig); (gjengjælde), løn(n)e, *vederlæggje, gengælde (som godt med ondt); (undgjælde), *bøte, luke, ar; (erlægge), læggje: skat, rente, livøjre. »Den, som grejer ej skuld, han aukar sit bu. »Det, som er goldet, er ingi gåve«. D'er sot' å drikke, d'er sårt å kvitte. **B. en Gjæld**, greje frå seg ej skuld. **B. kontant**, se Kontant. **B. Skatterne**, rej'e skattarne. **B. for at få noget**, *kaupe glo's m. (gløs), *kjøpe glå'p. **B. for Roden**, lægge el. *lejge for k. **B. for et Arbeide**, løne (-te). Dv. løn, f. og lønning, f. **B. sig**, svare regning, lønne sig. **Betale** hette egtl. gjælde (i ældre dansk og nu igen optaget, se H. D.; „fjeldnere i Brug", Molb.). Gl. n. gjalda. Sv. gälda. Molb. har adskillige steder gjælde for betale (el. gjengjælde): »Hvad man vorder Borgen for, det maa man gjælde«. »Den gjælde Skaden, som ...« »Skibet gjælde Skaden«. »Gave maa gjældes«. »Den (Velgjern.) gjældes dig igjen«. Göteborgs Handelstidende har nu indført gälda til stadigt bruk istedet for betala. **Betale** heter i gl. n. gjalda el. lúka og **Betaling** gjald, n.

Betaling, værd, n. (væl, val, var), lejge, f. (fo(de)r-værd, -lejge, ɔ: **Bet. for Vinterfor**, *hus-lejge, mølne-l.(y), ɔ: **Nyttepenge**); gilde (H. D.) og gjæld, f. (sv. gäld), men bare sammensat: *atter-gjæld, *mot-g., ɔ: **Gjengjæld**. H. D. minner om gilde i landsgilde, ɔ: aarlig Afgift af Fæstegaarde. Jfr. igæld, tvigæld, ɔ: enkelt, dobbelt Erstatning (Krist. V's norske lov). **B. for Arbeide**, løn, f. **Faa B. strax**, *få greje oppi handi, få pengene på hånden. **Tage i B.**, ta(ke): ta 4 § stykkje'? **Udrede B.**, greje føre sig. **Han forlanger høi B.**, *han er dyr på det. Betale i * har i J. A.s ordbok unorskhets-mærke ([]) på sig.

Bete (læs Beet), egtl. bæst, torsk (skælsord). I kortspil lægge op bo't (mulkt) som nyt insæt. **Tage Beten**, vinne insættet. **Sætte B.**, tape spillet, sætte (lægge, bordlægge) nyt insæt.

Beté, vise (i gærning), te (tedde: »han t. os møket godt«), syne (-te). **B. sig**, fremstille sig, vise s., syne s.

Betegne (t. bezeichnen), mærke, gøre kjendelig, g. fattelig; sige (»hvad skal dette sige?«), mærke (H. D.), *tyde („bettyde"); (ved Tegn antyde), tejkne. ar. **B. med Kors**, tegne med kors.

Betegnelse, tejkn (tekn, ee), n., tejkning, f.

Betids, i tide, i rette tid, tids nok (sv. tids nog), tidlig nok, *til tidar. **Komme b.**, *nå ti'a. Jfr. **Betimelig**; **Tidlig**.

Betimelig (Adv. og Adj.), i rette tid, tidlig, tids-nok; i god tid; *i tidom, *i tiki (»dej var ute i tidi«); (Betr. m. m.), god, ønskelig, Jfr. **Tid**.

Betinge (t. bedingen), avgøre, avtale (køp, »fragt«); *fæste, *lej(g)e; *ta(ke), *ste(de) (folk, tjener); avtale forut, *skilje (i »kontrakten«); *tinge? **B. sig**, tiltinge sig (Lm., Andvake); *tinge. Jfr. **Forbeholde sig**. **Det var betinget**, det var sat, tinget, skilt (ɔ: utskilt, uthævet). (**Betinge, betinget, ubetinget**, tinge, tinget, utinget?). Jfr. **Bestille**.

Betingelse (t. Bedingung), for-ord, grunlag, forutsætning, krav, kår(o), n. Ældre dansk: skjel, med det s., med så s., ɔ: **paa det Billaar** („Forælbet". Molb.). **Aftalt B.** (Aftale), *skjel-ord (skil-), *ord-skjel, n.; vilkår(o). **Forelsbig B.**, for-ord, *føre-ord(y'). Mk. sæt', m., ɔ: „Aftale, Overenskomst".

Betingelsevis, på vilkår.

Betinget, *skild; *tinga'. Jfr. **komme an paa**.

Betise, »dumhet«, dårskap, m. Mk. tul', n., tulleskap, m., ɔ: „Tosseri".

Betitle, give navn av (præst, dokter, ridder), nævne, kalle, navn-fæste. H. D. **Betitlet Pers.**, pers. med æresnavn.

Betjene, tjene, gå til hånde, være til tjeneste (som præst, som dokter). **B. sig af**, bruke, nytte, gøre bruk av.

Betjening, ombud, tjeneste. Jfr. **Bestilling**.

Betjent (t. Bedienter), tjeneste-man (sv. tjeneste-man), tjener (som rådstutjener); embedsman (**Toldbetjent, Politibetjent, Hofbetjent**).

Bede (t. bitten), *be, »*be sæg«, tigge, *trugæ, *tryggæ. Han gjek' og bad (el. b. sæg).

Bedler, *biddar, *bedjar(i), *tiggar. **Bedlen, Bedler, Bedlerst, Bedlermum!** er alle tynke (*tigging, *tiggarskap, m., *trygling).

Betone (t. betonen), lægge tonen, tyngden, vægten, trykket på (tonlægge? tone?). **Betonet Ord, Stavelse**, ord, st. med tone. (**Betonet, ubetonet**, tonet? utonet? tonefør, klang-løs).

Betoning, tone, tone-fald (H. D.), tone-tryk; klang, sær-k., lyd- el. klang-farge?

Betragte, se på, skue, skåde(o), ar, *stire på, skygne (y'-de); se over, overveje, tænke på. **B. med Mistro**, skugre, ar. Jfr. **Bese**. **B. som**, hålde el. regne for, ta' for, se i: »han ser et varsel i, at—«, ɔ: betr. det som et **B.**

Betragtelig, sjående, sjæleg. Jfr. **Betydelig**.

Betragter, tilskuer, iagttager, skådar(o).

Betragtning, skue, syn; iagttagelse; skåd(o), n., skåding, f., skådna' (o, Lm.), om-skådning (u'-o), f. (J. A.), sjåing, f. Jfr. **Beseelse**. **Tage i B.**, rekne: han rekner ikkje detta; ta' hensyn til, ta' med. **Formaal for B.** (Stue), syn, f.: det var sli'k syn, at det var fæli. Mk. syn, n., ɔ: „noget at se". Jfr. **Beundring**. **Nysgjerrig B.**, bisning, f.

Betro, overgive, tro (en noget) (B. B.), lite (en til at gøre), over-late (f. e. sig til havet); låne, borge (varer til en); lønlig meddele (*tidend), tiltro (Dr. Schüb.), til-tru? (efter tiltru, f. = kredit; jfr. **Krebit**); (**Eiendom til En**), nedlægge (hos en, »deponere«), la (en) gemme. **B. til**, tro til (B. B.: „Tanker, som hun ikke troede til—«). **B. sig til En**, sætte lit til, ha' tiltro til, *lite ejn, *lite (ejn) åt, hengive sig til. Du kan lite me åt, ɔ: du kan betro big til mig, stole paa mig (?). **Min Interesse er betroet en paalidelig Pers.**, min sak, min velfærd, mit beste, mit gøremål er i gode hænder. **Gjøre sig betroet**, gøre sig trod', vinne el. vække tillit. **Betroet Gods**, håndfåt g. **B. Mand**, m. med tillit, vel trod' (*trud') man.

Betrygge, trygge (G. A. K., H. D., Fr. H.: »trygget stilling«), tryggje (-de; „libet brugeligt"), *fri, værje, værne (f. e. for en sykdom, som en ikke har). **B. for Tab**, vor(d)e (ar; vole). Sv. * vårda, våla, vola. Jfr. **Assurere**.

Betryggelse, trygging? tryggje, f., tryghejt, f., trygd, f.

Betryk, knipe, f., knip, m., klæmme f., naud, f., van-råd, f. »Eg kom i vanråd med det«.

Betræde, træde på, trå(d)e (-de), træde (-trod - tradet). **B. Grændsen, b. Præsidieplanen**, komme over grænsen, k. på pr. **Betraadt** (om Bei), *traden. Jfr. **Træde**. **Meget b.**, *trakka', gald-trakka', optrakka' (veg), ned-trakka', ned-trampa'. **Et meget b. Sted**, gald, m., tråk'(o), f. (som sandste-tråkka), trå, f. (»trod«). **B. af Mæsker**, *man-faren (fjæl').

Betræffe, komme ved, vedrøre. **Betræffende**, om, vedkommende, vedrørende.

Betræk, over-drag? drag? ilåt, n., vær, n., hams, m., ham, m., klædsel? klædning (H. D.); tjæld? (H. D.). Ordet tjæld har æ både i * (kjæll) og i sv. * (tjäll). I d. * tjal. Gl. n. tjald. Efter nutidens

uttale er altså tjæld bedre æn tjald. **Indvendigt B.**, *fo(de)r, n.

Betrække, over-drage? tjælde? (H. D.), *klæ(de); drage (H. D., Fr. H.): »Domkirken var dragen med tæpper«. Jfr. Tapetsere. **B. indvendig**, *fo(d)re. **Betrukken indvendig**, *fora' (Lm.). **B.** (Himmel), *dæm'(i), *tåma', mørk, tyk, uklar, skyet.

Betrængt, i *knipe, i *klæmme, *opråd(u), *rådvil, bryd', *naud-komen, nødlidende, nød-sted'? (naud-stad'), *trungen (av trænge - trång, o, - trungen), *åt-komen.

Betuttet, *råd-vil, *van-råd', *op-råd'. Jfr. Forlegen, Beſtyppet.

Betvinge, hålde i age, tæmme, age, styre, rå(de) med, over-vinne, sejre over. **B. ſig** (bæmpe ſin Hidſighed), *tæmje læg, dy sig (?, ɔ: *due el. *duge, dy[gje] seg, ɔ: hjælpe sig?, gl. n. duga, ɔ: hjælpe), age sit sinne el. sin harm (Fr. Bg.). Jfr. Bare ſig.

Betvingelſe, tvang, m. „Nyere Ord".

Betvivle, *tvile om, t. på.

Betyde (t. bebeuten), l. mærke (G. A. K., H. D.), mærkje (Lm.), *tyde (gl. n. týða; i *, sv. og d. * og gl. d.); jfr. tyde på = varsle om (H. D.); *sægje (»hvad skal det sige?« ɔ: betyde; det »siger« intet), *ha på seg; gælde, have at sige. **Dette betyder**, det vil sige; dermed menes, er ment. **Ordet betyder**, ordet siger? Jfr. »100 sægjer hundrad«. »Det sægjer ikkje stort«. **B.** (forſlaar), våtte(ar); jfr. „Forſlaa". **Som har noget at b.**, sætande, sæteleg, *som sæter (ikkje); (ville ſige), ha på seg: han vejt, kvat det hæve på seg (jfr. gjælde om); (er at bry ſig om, at agte paa), sæte(-te). Også d. *. H. D. Jfr. *d'er ikkje sæ't på det, og *det er ikkje sætande. Jfr. Efterrettelig. 2. lægge ut, *tyde ut, uttyde(-de) (gl. n. týða), la' (en) vite.

Betydelig, av vægt, *vigtog, *ikkje liten (som i „betydelig Størrelſe"), *ofsa, *rik (rikt fiske), *rikleg, mona(u'), grepa (i'), *gild (gard, skog, ejt gildt fiske), *fagna (ejt f. kast, ɔ: betyd. Fangſt), vørdna(y'), høg (alder, pris, ære), god (hjælp), monleg(u'), monsamleg(u'), *stor (s. tyngd, vægt, mon, hjælp, ta'l, flok'), *mæ't, *mætande, vørdeleg(y), vørdande(y). Jfr. Anſelig, Dygtig, Ypperlig. **Noget Betydelig** (el. Stort), *store ting. »Det var store ting«. Jfr. Frygteligt; Ubetydeligt, Overordentligt. **Betydelig** (Adv.), monarlege(u'), *monlege, storleg (Lm.), *svært, *skjønt, stort (»ikkje stort mejr«), *storom, *store ting (dej hæve komet seg store ting), *så-så (»han er så ræd, så —, så snil(d), så —, det er så koldt så«), så (»det svi(e) så, d'er så længe si'a«), *sinnelege („forudſætter et Ord. sinneleg, værd at agte, av sinna, ænde"), monsamleg (mots. monlaus, ubetyd.); (dygtig, tilgavns), *fagnarle(ge); (ſom udgjør en Mængde), mækjen(y'): m. skog, snø, sand; *mækje' høy, m. korn, m.* folk.

Betydenhed, vigtighet, vægt, f., værd, n. (væl, var, val), gjævlejk, m., gjævskap, mæte f.

Betydning, mejning; tyd(n)ing, mærkelse? H. D., mærknad (Lm.); vigtighet, sigende? Gl. og nu nyere dansk: merckilse. **Tillægge B.**, *rekne, lægge vægt på, ænse, anse(ar), skjøjte(-te), ɔ: skøtte om, *bry seg om, agte (på), ar; vør(d)e, y.

Betydningsfuld, vigtig, *vægtog, („ofteſt") vigtog, av vægt, *djup, dyp, inhålds-rik, kærneful'.

Betydningsløs, uvigtig, *ring, *ugjæv, udyr.

Betynge, gøre tung, tyngje(-de), trykkje (-te), læsse (-te; »det læste meg«). Jfr. Beſvære. **Betynget af Synd**, *tyngje (-de). **Betyngende**, *tyngjen, *tung (tunge skattar, tap; t. sakna', sorg, lagna). Jfr. Trykkende, Svær. **Betynget**, *tyngd, *tung: tung i kroppen, på foten, føre brjostet.

Betyngelſe, tyngje, n.; (Plage), tyngd, f., tyngje, n. Jfr. Tyngde, Vægt.

Betænde, tænde? (i * tændre). Jfr. Inflammere.

Betændelſe, tændelse? brand, m.? brune, m.? **B. i ſyge Lemmer**, tråte(o), m., trute, m. (trøte, tråte). Gl. n. proti. Jfr. Hævelſe, Koldbrand. **Med Betænd. i Øinene**, sur-øjet, *sur-øjgd.

Betænke (t. bedenken), (overveie), tænke på, t. efter, efter-tænke, over-t., *tænkje etter; skjøne (sky-). »Dej skjøna 'kje på, kva' ejn strævar«. (Tage Henſyn til), *anse (Fr. Bg.), vør(d)e(y). Fr. Bg. **B. ſig**, tænkje seg om (dertil *omtænksom), *hyggje seg, sunde sig (H. D.), *område seg, *omrøme seg, rette for sig; tvile, være i tvil, være uvis; skifte mening, *æve, e, *æ. på, være tvilrådig, være *æven (finde betænkeligt); avstå fra sit forsæt, *atre seg. **Han har betænkt ſig**, *han er av-råd'. **Han ſit noget at b.** (at gruble over), *han fek tanke-sætel(e), m., h. f. n. at tænke på.

Betænkelig, 1. vanskelig, vågelig, *vågsam, tvilrådig, ævsam, uroende (om ting). Jfr. Betænkt. 2. (ængſtende), *sutleg, *sutsam (om pers.). Jfr. sv. eftertänkelig. Se og Tvivlraadig.

Betænkelighed, vanskelighet, vågelighet; *vågna', m., tvil, f., tvilsmål, n.; tvilrådighet, æve, m., æving, f. **Have B.**

ved, *sjå i (el. uti), *æve, e (æ. seg, ævast). **Gvare med B.**, *dra(ge) på målet. Mk. *æven, ævsam, *for-øven, *øven, ɔ: som **har B.**

Betænkning, eftertanke, overvejelse, *områd, f. (ɔ: nærmere B.), tvilsmål, n., tvilrådighet; (Erklæring), »uttalelse«, mening, skøn, omtænkning, f., omtanke, m. („nøiere Ord"). **Indhente Raadets B.**, høre rådet. **Uden B.**: **Gaa ind paa uden B.**, *smække til, slå til, *la' skure. **B. i Forveien**, føre-tanke (y), m. **Betænkninger** (Tvivl), æving(e'), f., ævråd, e (*æve = Tvivl; gl. n. efi): »han stænd i ævråd om det«.

Betænkningstid, frist, henstand, områd, f., omrøme, n.

Betænksom, tænksam, efter-tænksom; *fram-synt, *lang-synt, *langtænkt (som tænker ut over det nærmere); forutseende, føretænkt(y); (forsynlig), *rådog.

Betænksomhed, føre(y')-tanke, m. (ɔ: at man betænker sig i Forveien), omtanke, m., råd (*med råd og læmpe«, ɔ: med **B. og Læmfældighed**), *fram-tanke, fram-syn, f.

Betænkt, tanke-ful'; *omtænkt (efter *tænkè seg om), *framtænkt. Altså vel omtænkelig (ting), omtænkelighet for bet., Bet.? (Besluttet paa), tænkt på. **B.** (Person), *føre-tænkt. **Ikke betænkt nok**, *få-tænkt, *stut'-tænkt.

Beundre, undre seg el. undrast på; se op til, ophøje; (hyst), jfr. brænne for? tilbede? dyrke? **B. nysgjerrig**, bisne(ar).

Beundrer, tilbeder, ophøjer.

Beundring, *undring (Fr. Bfd.), undren (»det store i den engelske missionsvirksomhed må vække vor undren«. Fr. H.), ros (oo), f. **Forbyhet i B.**, *op i under: »han var rejnt op i under«; forgapt i, fortapt i? Jfr. **Forundring**. Se og **Ros**. **Gjenstand for B.**, åbine, n., bisn, n.; under, n., vidunder, syn, n., ovsyn, f., storsyn.

Beundret, ræken(e), ɔ: **som har lært meget i Omgang med andre**; rejnd, gjængen. Jfr. **Berist**. **Ben. i**, hjemme i, øvet i, kjænt med, *for-faren i, *gjængjen. **Lidet b.** (ubev.), *få-faren. **Vel b. i Bøger**, *bok-vi's, *bok-lærd; (i Spøg), sprænglærd, bok-sprængt? (i likhet med bibelsprængt?). **Grundig b.**, *grun-kjænd (i, med). Jfr. **Erfaring**.

Begavet med, (kommen) i vane med, øvet i, vant til el. med, *dreven (i), *tamd.

Bevare (t. bewahren), hålde på (f. e. gammel skik), hålde oppe, h. ved like, h. ved lag, gæmme, gjøjme, passe på, frede (f. e. forslevninger), frede om (H. D.), gi agt på; (En), værje, værne om, avhålde (tungen fra svik), *var-vejsle (Lm.), *hytte (efter t. hüten?); (sin Ære, sit Rygte f. E.), berge; fri, *frelse; (i Husbommelsen), hugfæste, gjøjme (-de), gæmme. »Maria gæmte hans ord i sit hjerte«. »Gæm nu Guds Ord udi Hjerte og Sind«. H. D. **B. for Skade**, fri(ar), berge, vare(ar): Gud vare os føre(y') venom, i; uvenom skal me inkje ottast. Gud fri os—! For bevare sagdes i ældre dansk gjemme: **Gud gjemme!** var svar på det velsignende: **Guds Fred!** Hos os i * svares: Guds løn! Ækn vårt *gjøjme? **Bevare** (din Indgang og Udgang; dåpsord), velsigne. Th. Kruse. I * er frede (ar) værge for Ufred. **Bevares**, stå ved lag. **Bevaret**, *halden (vel, ille), *uskad, *vedlike-hâldt.

Bevarer af Fred, freds-bånd (foreslåt av H. D.). Gl. n. freðbönd.

Bevaring, vard-vejting (Lm.), var-vejsle, f., fredning (Molb.), fredelse (H. D.), vedlike-hâld(else), vare-tækt, f., gjøjming, f.

Bevaagen (t. bewogen), god (»han er mig g«.), velvillig, hengiven, *hol' (ɔ: hulb), *tru, omhugsam (Lm.), trofast? Jfr. **Gunstig**.

Bevaagenhed, hylle, n., nåde, m., hyllest, f. Jfr. **Gunst**.

Bevandt: være b., stå til (vel, ille); fat (vel, ille) med, sted': »han er ille sted«. **Det er ikke noget b. med ham**, d'er lite' om hånom(o). **Det er lidet b. med det**, d'er litet ved det (mots. d'er møket(y') ved el. om det, ɔ: det er noget Stort, Usædvanligt).

Bevidne (jfr. t. bezeugen), vitne, ar (at, om), avlægge vitnesbyrd; stadfæste, *prove, (gl. n. profa), *bære vitne om, godtgøre; sanne(ar). »Han fæk(e) sanne de'«.

Bevidnelse, vitnes-byrd, vitne, n., vitnesmål, vitning, f. *Bære vitne om.

Bevidst (t. bewußt), med-veten? (sv. medveten); *vitande? vitterlig (t. d. usanhet), av-vitande (Lm.; av: vite av, ɔ: vide om). **Bære sig b.**, *samle (samne), *sanse, vite om el. med seg, kænne seg (»han var så, han kænde seg ikkje«), være ved samling(en), *vite(i'). »Visste fuglen, kor fatig han er, så sång han inkje så fagert«, ɔ: var Fuglen sig bevidst osv. **Blive sig b.**, jfr. **Befinde sig**. **Bære sig noget b.**, mærke (det), lægge mærke til, komme efter (det), f. e. at en forsnakker sig. **B. gjøre noget**, forsætlig, med vilje, med maka' råd.

Bevidsthed, l. medvitende? (sv. medvetande), medvitskap (Lm.), medvitenhet (J. Kraft), medvet? samvet(i), n. (eg. om samvittig-

het; også samvetende, i), medvetande (Lm.), medkenning (G. A. K.), medvidenhed (Asbj.), umvitande (Lm.: Andvake), vetende(i'), n. (gl. n. vitund og vitand): »det hæv ikkje hændt med mit vitende«; sjøl(v)-vet (Lm.), vet, n. (denne tydning av vet ligger i uvet, ɔ: **Bevidstløshed** og i *vetlaus, **bevidstløs**); hug, m.? Jfr. **Sind, Hu; Tanke, Sands**; 2. (i det enkelte Tilfælde), sans, m. („nyere Ord"), samling, f. (samning). **Mk. sans og samling, ved ful' sans.** Jfr. vakning, f., opvaknelse. **B.**, omdømme. I folkets omd. ser nu enevældens indførelse anderledes ut æn for 30 år siden. H. D. **B., klar**, omtanke. H. D. **Det gaar klart for min B.**, for min sjæl, tanke, for mit indre syn. **Fuld B.**, vet: »ha sit rætte vet«; jfr. »misse vetet«, »gange frå vetet«. **Uden B.**, vetløs, vetlaus. Jfr. Fornuft. **Have fuld B. om noget**, hå (-dde), *hætte. »Han korkje hår elder højrer«. **Bære ved fuld B.**, *være ved seg, ha sit rætte vet, være ved ful' samling; jfr. være frå seg, ɔ: være gal. **Komme til B.**, sanse seg, vakne? *hå seg: ɔ: komme sig efter Forvirring. Også *raknast, *rå(de) med el. ved seg, *hyggje seg, *sanse seg, *samle seg (H. D.), komme til sig selv igen, finne sig selv igen.

Bevidstløs, vetløs, ve't-laus, sanse(s)løs, uten samling, i uvet, i svime, dåna(d), *ifrå vetet. **B. Tilstand**, vetløjse(i), uvet(i), n.

Bevidstløshed, vetløjse, f., *uvet, *svime, umægd. f., umægje(e), n., avmakt. Jfr. Besvimelse.

Bevilge, tilstå, give, unne (-te), vejte (Lm.) (gl. n. veita, **tildele**, staffe), late til (Lm.), tilvilje (Lm.), gi (til), sætte av? gi lov til, samtykke. **Bevilget** (overlabt), *til-laten. I * siges og skile og skjøne (sky-), ɔ: skønne, om at tildele en noget vist. Jfr. Testamentere.

Bevilgning, til-løjving (Lm.), til-lating? (av *late til, ɔ: bevilge), tillag, n.? (ɔ: Tilstud, Bidrag). **Tillægsb.**, efterskud. H. D.

Bevilling (til at gjøre noget), til-latelse, lov, n., samtykke; brev (H. D.), fri-b., konge-brev. **B. til**, brev på. **Bevilling** siges og for Bevilgning.

Bevinge, give vinger. **Bevinget**, vinget (H. D.), med vinger. »Hest med vinger«, vinge-hest, vinget h.

Bevirke, virke, gøre, formå, værke, e (ar) („mindre brugel."); lede til, avsted-komme, vælde (-lle). Jfr. Foraarsage, Forvolde.

Bevis (t. **Beweis**), prov(oo), n. („libet brugel."; gl. n. prof); redegørelse; rede? vitnesbyrd, påvisni(n)ing? påvis? av påvise = **bevise**. Også prøve („aflægge **B. paa Mod**", prøve p. m.); jærtejgn (gl. n. jarteign, -tein, -tegn), jærtegn. Eg fæk'(e) skire jærtejgner fere de'. **Skriftligt B.**, *hand, hånd, underskrift, *svart på kvit, brevskap. Ha brev på? Jeg har hans hånd for det, ɔ: håndskrift. Også grun': take imot grunne(r). Disse grunner takes ikke for god vare. **B. for, at Tolden af Noget er betalt**, tol'sæddel (Molb.). Jfr. døpesæddel, ɔ: **Bevis for at være døbt. Bevifer**, påvisninger (den yngre Stenstrup, histor.).

Bevise (t. **beweisen**), (**føre B. for**; **afgive, tjene til B. for**), *vise (-te og ar), *prove, *sanne (Lm.), rede-gøre for, gøre rede for; lægge for dagen; godt-gøre, san'føre (Lm.), påvise? (sv. uppvisa). »Vise en sanhet; med vitner vise«. (**Give Prøver paa**), vise: v. god vilje, venskap. **B. ved Bibelsted**, bibelfæste. Lm. **B. Ære**, vise ære. **B. Tjeneste**, te (-dde). Jfr. **Bete. B. sin Ret**, hjemle s. r. (H. D.). Jfr. **Modbevise**. Svenskerne bruker bevise til dels, der vi undgår det: »bevisa sig vänlig emot någon«.

Bevisgrund (Argument), grun, m.

Bevislig, påviselig (godtgørlig?); vitterlig?, veteleg (i).

Bevisligheder, vitnesbyrd, brev, brevskap(er), redegørelse.

Bevissted, skrift-sted; lov-sted.

Bevogte (t. **bewachen**), se til, passe på, hålde vakt over, *gjæte; forsvare, værje (-varde), *var(d)e (varte), vakte (ar), agte (ar); (**tage vare paa**), varvej(t)sle (ar).

Bevogtet, til-set', gjæt' på, *gjæt' op.

Bevogter, *vakar, vaktar, vaktman, væktar; vakt; *gjætar, busvejn, hjuring. Jfr. **Hyrde** og **Kvæg. Kjedsommelig B.**, om-sæte, f.

Bevogtning, vakt, *gjæting; (**Tilsyn**), varejgn, f., vare-tækt, f., vakting, f., varvejsle, f. **Uden B.**, *varvej(t)sle-laus.

Bevoge, gro over, g. til, g. igen. **Bevoget**, *tilgrod', overgrod'.

Bevæbne (t. **bewafnen**), væpne, våpne (ar („ji."), forsyne med våpen. **Bevæbnet Neutralitet**, væpnet fred (H. D.), fred i våpen?

Bevæbning, våpning, f., væpning, f.

Bevæge (t. **bewegen**), 1. *røre, flytte, føre, *fare med; *lede(i), *l. på (fingeren); 2. tilskynde,ægge, få til (at), påvirke; vække. **B. sig hid og did**, lede (le'e, i), lirke. **B. paa en vis Maade**, børe(e). »Bere føterne tidt«. »B. ljåen lett«. **B. Haanden, Munden**, *fare med handi, munnen, f. med fingrom, m. kroppen. Jfr. **Føre**. (**Snu, Svinge**), andere: d'er så trångt, ejn kan ikkje a. seg. **B.**

(Sindet), røre, *klokkje (av klok', ɔ: bag), *røjve; (gjøre blød), røre, klokkje, blødgøre, *grøte; (overtale), bøjgje (-de). **Bevægelse** (i Sindet), klokke (-klik', o), *klokkjast, *myklast, *rænnast(e), *klokne. **B. sig med Larm**, baske(ar), tøsje (y, -tuste). Jfr. Larme, Raste. **B. sig hastig**, *strjuke, *fjuke (*flyge). **B. sig vatlende**, *skjage, *skjare, skjangle, *rage. Sv. ragla. Sv. * raga. Jfr. Vakle. **B. sig (glide) let og frit**, lejke(ar), spele(e'), ar. Det spelar (lejkar) i handi, f. e. om et glat økseskaft. **B. sig i store Bølger**, *sløre (om sjøen). **Som bevæger sig tungt el. fenfærdig**, tung-føjgd. Mk. *stinte. **Rum til at b. sig i**, *ledrom(i) (learom). Beveka i sv. brukes litet og bare i billedlig, ikke i egentlig mening.

Bevægelig, rørlig, flyttelig, skiftende, omskiftelig (sin), rørende (tale). Se og **Flydende**. (Fjellsom), *klokken. **B. Fest**, rørlig (H. D.); tids-skiftende (Dr. Ros., H. D.), mots. *dagstø, -fast. H. D. **Bevægelige Taler**, *rørande t., rørsomme taler. Fr. H., rørlige t. Fr. H. (*rørleg = „bevægelig", i egentl. mening).

Bevægelighed, rørlighet, omskiftelighet, ustadighet, ustøhet.

Bevægelse, gang (sætte, hælde i g.), røre (brukt av danske), rørelse (sv.), rørsle, f., færd, f. (hande-f., fot-f., augne-f.), uro, f.; indre uro(lighet); (fævende), brign, f.; (Tummel), tid, f. (»han gjorde slik tid, at—«; jfr. Spektakel); (Raabe at bevæge noget paa), bur(d), m. (bor): *hande-b., *ire-b., *fot-b.; (Greb med Haanden), ved-bur'. **B. med Hænderne**, hand-fær(d), f., hande-krafs, n.; kav, n. **Frygtelig B.**, stygge-rusk, n. **Hastig B.** (Vending), *kast (med nakken, med kroppen). **Ydelig B.**, kravl, n., kravling, f. (jfr. kravle, ɔ: „ydelig røre paa sig"); (Slid og Slæb), bråking, f. **Larmende B.**, tusk, n. (jfr. Støi, Uro), lusk, n.; baråtte, f. **Rystende B.**, rugling, f. **Stærk B.**, skuring, f. (jfr. **Stynding**, **Travlhed**). **Synlig B. i Luften**, saasom over en Ild, brag, n. (således: så-brag = så-brign, -bevn(i), -gidder; jfr. Luftspejler). **Ubetydelig B.**, tusl, n. (dv. tusle, røre sig sagte el. pusle saa smaat). **Urolig B.**, opstyr (B. B.); (Tummel), *kaving. **Usædvanlig B.**, ov-læte, n. **Usiddet til B.** (svag), *uførleg. **Usiddet til rask B.**, tung-før (gl. n. þungfærr). **B.** (at blive rørt), klokkjing, f., klokning, f. **Gjøre B. med noget**, *fare med (handi, munnen). Jfr. Bevæge. **Komme i B.** (bruse op), *levne(i), fare op, esast; eslast. Jfr. Bruse. **Komme i hastig B.**, skjærre(ar). **Sætte sig i B.**, rusle seg, røre på sig. **Det sætter Sindet i B.**, det lejkar i hugen. **Sagtne i sine Bevægelser**, skarke(ar). **Være i megen B.**, snåsse(ar). Jfr. **Gang**, **Opbrusning**, **Bruse**, **Brushoved**.

Bevæget (rørt), rørt, *undarleg, mjuk; grepen for rørt er eg. fremmedt. **Dybt b.**, klokt. **Blive dybt b.**, myklast (mjuklast), rænnast, klokke (-klik', o), »rystes« (fremmed uttale og tanke, skake var da bedre), klokkjast, mykne; (smertelig), bli oprørt. Sv. * myklas (møkles). Jfr. **Rørelse**. **Bevægede Tider**, tider fulde av uro.

Bevæggrund, tilskyndende grun, grun', m.; drive-fjær. Mk. øjemed, formål.

Beværte (t. bewirthen), forsyne (gæst) med mat og drikke, *fagne (**byde til Bords**). **B. med Drik**, *skjænke (som uvirkende ord). **B. med Mad**, gi mat, gjære vel (?); mætte. Mk. *velgærd, ɔ: **Bespisning**.

Beværter, vært, m.

Beværtning, værskap, m. („maaske egtl. Verbstap: Beværtning"), vej(t)sle, f. (vejtle, vetle, vesle), fagning, f. **B. med Mad el. Drikke**, vælgærd, f. **B. med Drik**, *skjænk, m.; **med Mad**, *åte. **Daglig B.**, *kost, m., *kosthald, n. **Rigelig B.**, kost-varing, f. **Overdreven B.**, ov-fagna(d), m. Jfr. **Bespisning**, **Traktement** og **Restauration**.

Beværtningssted, værts-hus, n. („Byder alm. Værtshus").

Bevængste, se **Ængste**.

Bevære (t. beehren), vise ære, ære.

Bi-, under (når bitingen er underordnet en annen, over- el. hovedtingen): under-ret (mots. over-ret el. højesteret), undertoldbetjent, underlærer, -styrman, -kok; tvær-, hjælpe-, side-: tvær-elv, -bane; hjælpe-skole, side-tanke (O. V.). Ofte med: med-årsak; med-hustru, -hjælper, -regent, med- el. side-formål (**Bihensigt**).

Bi (Insekt), bie, f.; (vild), humle, f. Gl. n. býi, býfluga.

Bianko, se **Blanko**.

Bibane, tvær- el. side-bane.

Bibel, bibel, m. (Mk. *b.-fast, -lærd, -sprængd, om en, som før tidt henviser til bibelen). **Bibelen**, også *guds ord.

Bibelsprog, språk, n. **Bruge mange B.**, språke, ar.

Bibetydning, side-mærkelse (H. D.), medmærkelse? med-mening?

Bibliofil, bok-elsker; bok-samler. Molb.

Bibliograf, bok-kyndig, (-kunnig; sv. kunnig), bok-kænner; bok-historiker.

Bibliografi, bok-kunskap, -kænskap, -historie (H. P. S., Meyer), bok-kyndighet.

Bibliographi, oplysende om bøker, bokhistorisk. **B. Kundskab**, kun-skap i bokkyndighet (ɔ: bokkunne?, i likhet med (det landsmaal'ske) jordkunne, ɔ: Geogr., målkunne, ɔ: Filologi).

Bibliolatri, bibel-dyrkelse (-avgudelse?).

Bibliosman, bok-salig? boksæl? (sæl i bøker); (i Spøg) bok-sottig? bok-syk? (ɔ: syk efter bøker), bok-trængt? bokgrisk. Molb. (*grisk, begjærlig).

Bibliosmani, boksæle (efter *sæle, f., Lyksalighed), bok-salighet; bok-sot? -syke?

Bibliothek, bokværelse (Molb.), *bok-sal (Molb., H. D.), -stue (H. D., H. P. S.), b.-gæmme; (særskilt om Bøgerne), boksamling. **B.-Amanuensis**, *bok-*handlangar. Lm.

Bibliothekar, bok-gæmmer (G. A. K); boksamler? (kan likevel for det tyde en, som samler bøker til sig selv), bok-værje (Meyer), bok-mester. H. P. S.

Bibringe (Kundskab, Begreb), give, ingive, få in i; lære; tilføre; (Stød, Saar), give: »Han gav sin Broder Ulivssaar« (Øhl.). **B.** (Døden), dræpe. Mk. fælle, ta' livet av, avlive; myrde.

Bibøger, hjælpe-bøker. J. L.

Bid (at bide), be't(i), n., biting, f.; (hvas Æg), be't, n.

Bid (Mundfuld), bi't, m., bete(i'), m., bisk, m., jafs, m., snab, m. „Grisen tog Pandekagen i een Jafs". Asbj. **B. at tage i Munden**, tærning, m. Sv. tärning. Jfr. Skive.

Bide fra sig, bite frå seg. **B. i Læberne** (undertrykke sin Harme), bite s. i lippa og tægje(e). **Bides**, bitast. **B. voldsomt**, *skam-bite. **B.** (om Vind), *sno, ar, snækje (-te). Dv. *snækjen, bidende. **B. i Næsen**, rine (-rejn). **B. paa** (virke, gjøre Virkning), rine: Dæ rejn ikkje på dejm, kvat dej åt. Oben(er) rine ikkje den, som æ' oskyldig (ɔ: (Forbandelser osv.). **Faa til at bide**, *bejte (jålen; hesten). **Stærk til at b.**, *be't-hard(i).

Biden, *biting, f., be't(i), n.

Bidende (om Vind), *snækjen; (spydig), *snæfsen(e), snækjen. **B.** (bidsk) **Pers.**, *bitar, bi't, m., be't-bikkje, f., fu'lmænning, m. **B. Tilskale**, snæfse, f., snækje, f., snab', m. Jfr. Snibbe. **Bære b.** (Karp), snækje (-te); (i Talen), snæfse (ar), snækje. Sv. * snäbba, snäfsa.

Bidens, tvitan, *tvi-krok.

Bidens tripartita, brænsel (Gun.), fligbrændsle. Sørens.

Bidevind, sidevind.

Bidling (Bill—), liten mun'ful', l. bit, l. bete, m.; smule, måle(o), m., kjænt(e), m. Jfr. Smule.

Bidrag, tilskud, til-skåt(o), n., inskud, tilvækst, *tillæg (Lm.), *tilhjælp, *hjælp, tillag, n., tillåge(o'), f. (gl. n. tillaga), ingift?, insæt (ɔ: Indsats?), tol', m., *tolling, mon(u); ydelse (H. D.). De' gjærer kvart sin mon. Alle moner drage (drar). **Lidet B.**, skjærv, m. **Yderligere B.**, efterskud. **B., paalagt el. ilignet til et vist Formaal**, lægd, f. (lejgd, lejk). **B. til et Gilde**, føring, f., bejning, f., forn(oo), f. Jfr. Kontribution, Kontingent. **Som B. indsætte**, skyte til, *ved-sætje. Jfr. vædsætje, ɔ: indsætte i et Bæddemaal. **Give, yde B.**, *skjote til, tolle(ar), gi(v)e til, gi *bejning, gi tilhjælp, *læggje til (dv. lægd, kome på l.). Dej tollade på hånom alle i hop, ɔ: gav hver sin Skjærv. „Unterne lægger Pengene til, jeg Arbeidet". E. Sundt.

Bidrage (t. beitragen), hjælpe, h. til, gi(ve), gi tilskud, tilskyde (H. D.), skyte in (til), sætte in; yte, tolle (ar), svare (skat, en arbejdsdag), tilsvare (så og så meget); gjøre mon, virke til, medvirke til, mone (u). **Bidragende, Bidrager, Bidragyder**, yder (H. D.), yter, giver, tilskyter, inskyter?

Bidsel, bejsl, n. (besl, betl, bejtl), beks(e)l, n. Gl. n. beizl, bitull. **Mundbid i et B.**, mele(i), f., bejsle-mele.

Bidsk, *biten, be'tsam (i); *il'-ordig. **B. Hund**, bet-bikkje, f. Jfr. Arrig, Hidsig, Indskydelsesfuld.

Bidske, *bejsle (besle, betle, bejtle, beksle).

Bidsom, to dager.

Bie, v., bie, bide(ar), *vænte.

Bielv, tvær-elv.

Bienfaisance, velgørenhet, -gærning.

Biennal, to-årig, t. vækster f. e.

Biennium, to-år (ikke år-to); et par år. Jfr. Aarhundrede, ɔ: hundre-år. Således tre-, fire-, fem-, seks-, syv-, otte-, ni-, ti-år for Triennium, Kvadrien., Kvinden., Seksen., Septen., Okten., Non., Decenn., ikke årtre, årfire . . . årti.

Bifald (t. Beifall), medhald, n., sam-tykke, n., sam-hug, m. (ɔ: Sympati); med-hug? yndest, tokke, f., vellæte, f., ros, godlåt (Lm.), lov, n. »Ha' ejt godt lov«. Jfr. Applaus. **B., stort**, ov-ros, ɔ: en tuftaftist; jfr. levende med-håld, »tilslutning«. **Ytre B.**, *låte vel; klappe.

Bifalde (t. beifallen), like, synes om, hålde med; (et Forslag), samtykk(j)e, billige (tysk?), godkjenne. Mk. gilla. Sv. Jfr. **Billige. B. Ens Ord**, sanne, san-kjenne, gi — medhald, ret.

Bifaldende, samtykkende, godkjennende; medfældig (hvis mening falder sammen

med andres); jfr. lemfældig, tilf., samf. H. D. Jfr. Gunstig.

Bifalder, *medhaldar; tilhænger, velynder.

Bifaldsraab, tilrop (-»raab«). Aftenbl. Jfr. Applaus; Opmuntring.

Bifurkation, tvideling, kløjving, f., grejning, f., deling i to grener (el. linjer, f. e. en skoles i latinlinje og real-l.).

Biga, tvi-spænn, tvi-bejte, n. (tvidrætte). Likeså med Triga, Kvadriga, ɔ: trebejte, firb. H. P. S.: to-, tre-, firspænder (ɔ: -spænner).

Bigami, tvi-gifte. H. D.

Bigamist, tvi-gift? med to ægtefæller. B. Ægteskab, tvi-gifte.

Bigamist, tvigifting?

Bigot, usandt gudelig, »hellig«, (skin)hellig, (men dette »skin-« er tysk), blind-hellig, -troende. H. P. S. Bigot Person, hellig-per? hæl'-ere (dansk?), hængehode; (af Humlsjøn), bede-søster (dansk); en av de »hellige«, en av »læserne«, av *læsarfolka.

Bigotteri, falsk el. usund åndelighet, »dum«-gudelighet; »hellighet« (i spottende mening), læseri? Mk. læsarskap(e), m., „ibelig Andagtsøvelse".

Bihandling (modsat Hovedhandling), med-»handling«? Jfr. Handling (ɔ: gjærning).

Bihæng, tillæg (H. D.), til-hæng(e), n., til-lag, n., til-gift, f.; tilskjøjt, m., til-højrde, f., atpå-slæng, m.

Bijou, jfr. Juvel.

Bijouteri, »juvel«-handel; glimmer-stas (H. P. S.), ædelstener.

Bille (Spore paa nogle Dyrs Fod), vejdeklo, f.

Billev, la(g)-klauv, f., (lat-k., nat-k.). Sv. * lat-klöv. Gl. n. lag-klauv.

Bilag (t. Beilage), vedlæg? tillæg (H. D.). Mk. »vedlægge noget protokollen«. Jfr. og „Beblægge en Paastand med Beviser". (Dansk) Dagbl.

Bilance, se Bal(l)ance.

Bileub, lyd-land, med-land? under-land? Se Bi- og Koloni.

Bilbrev, bygge-brev. H. P. S., J. L.

Bild, sten-hakke? (til at hugge sten, kværnsten, med). Bild i * er late-jærn (at årelate med, „Enapper").

Bilde, hugge rænder, skårer(o), f., el. skar n. (i kværnsten); ophugge (kværn).

Bilde En noget ind (t. bilden), narre til at tro. B. sig ind, sætte sig i hod'et, falde på, forestille sig; gøre sig gal tanke om. B. sig ind af, gøre sig til av, være stolt el. kry av, kro seg. Jfr. Hovere.

Bildende Kunst, billed-konst (H. D., M. og Fr. H.); formende k., forme-kunst? Jfr. Plastik.

Bile, bile, f., *tælje-b., *bind-øks, f., brejdøks, *tålj-øks(o). (Gl. n. tålga, tilskære).

Bilfærdig, økse-færdig? bile-færdig? Jfr. Bile.

Biliøs, galle-sottig (H. P. S.), -syk. Mk. *gal'-sint, „yderst hidsig".

Bill, lovforslag (i England).

Billard, (Spillebord), kugle-bord (H. P. S.), bal'tavle (boldt.); (Spillet), kugle-spil (H. P. S.), bal'-tavlespil. Meyer. Av bille, lat. pila, d. e. elfenbens spille-bal'.

Bille, skåp'-trol'(o), n. B. (Insekt med haarde Vingedækker), skurk, m.

Billede, likning, f., liknelse, n., like, f., mans-like, n. (ɔ: Portræt), man-likan, n. (gl. n. mannlikan, Billede), tejkning, f., *av-t., *av-ta'k, av-re't(i'), n., belæte(i), n. (gl. n. bilæti). Mk. belæte-bok (ɔ: Billedbog), belæt-håggar, o (Billedhugger), bildhåggar-værk(o), Lm., ɔ: Billedhuggerarbeide.

Billedhøtte, belæte(i)? man-likan, n.? rundbilled? (motsat flat' el. malet). Jfr. Statu, -tue.

Billet, seddel, sætel(e), m.; (Theater- osv.), adgangs- el. indgangs-s., -kort, in- el. utkort? farkort. H. D. B. doux, elskogsbrev; kærlighets-brev.

Billetør, billet-sæljer, kort-s. (ɔ: avgangs-, adgangskort). Sammenhængen må avgøre meningen, om av- el. adg.

Billetpris, far-lej(g)e? kort-pris; adgangspenge? Gl. n. farleiga, ɔ: Færgeløn, Fragtgodtgjørelse.

Billig (t. billig), 1. *billeg, *god, skønsom, skjønog (skynug, -nig, -au), vetog (i-u); skilleg (skjelog, -laug, ski-), rimeleg, skjønsamleg; *retslut, *retsluttig. Molb.: skiellig. B. (f. E. Erstatning, Løn), synd laus: »han måtte s. have det«. 2. B. Pris, udyr pris. B. (Reffelse), passende (retfærdig), høveleg, fortjent.

Billige, like (jfr. misbillige, mislike; gl. n. mislíka); samtykke, gi medhåld, godkænne, gå in på, være tilfreds med, synes (vel) om. Mk. sv. gilla og ogilla, ɔ: lade gjælde osv.

Billigen (med Rette), synd-laust (uten at man synder). Se ellers Billig.

Billighed, rimelighet, skje'l (ski-), f., skjæl (Molb.), skjællighed (Molb.). Ret og Billighed, *ret og skje'l.

Billing, se Bibling.

Bilægge, jævne, *jamne? forlike, avgøre, opgøre, sone(ar).

Bimaane, vejr-måne? tvimåne? måne-gil el. gidder? Jfr. Bisol.

Bimpel (Dunk), dæmpel, m., dunk, m., kagge, m. Gl. n. kaggi. Sv. kagge.

Binavn, tilnavn, tilnamn, n. („tillagt Navn"); tilnæmne(e), n.

Bind paa en Bog, pærme, m. (B. B.), pærm(e), f., bind, n.

Binde, binde (- bat' - bundet; bit!), bænde (e, -de, ɔ: „binde, sætte Baand paa"). Henrik Ibsen. Eng. bend. Dv. -bænd, ɔ: baandet: 5-bænd, 6-bænd, stor-b. **B. op med En**, hamle op med, stå sig mot, kappes med. Hamle i * er bl. a. „stræbe imod". Jfr. Hamle. Også komme i kast med, få at gjøre med. **B. fast**, også *surre, s. fast, gjør(d)e fast (gy-), (gl. n. gyrða, av gjörd, Gjord). **B. sammen** („især b. de enkelte Stykker el. Ruder i et nyt Fiskevod"), æve(ar). Dv. æving, f. **B. Munden** (paa), *binde, mål-binde; i * sætje: han sætte meg. Binde for (tysk) strikke er også dansk. Molb.

Bindemiddel, binding, f., band, n.

Bindingsværk, stav-hus, n. **Kirke, Lade, Ryst af B.**, *stav-kirke (kyrkje), s.-lø(d)e, f., s.-naust, n. (ikke Mur- el. Tømmerbygn.); stav-bygnad. Stav-læ(g)je, f., ɔ: „Bjælke, som forbinder Stolperne (Stavene) i et Stavhus". **B.** (i Stavbygn.), husgrind.

Bindsaale (t. Binnen-sohle), in-sole, m.

Binsmisk, tvi-ledet. Meyer.

Biograf, levnets-skildrer (L. K. D.), levnets-tegner (H. D., L. K. D.), livsskildrer. H. P. S.

Biografi, livs-saga, livsførelse, levneds-bog (H. D.), livs-skildring (H. P. S.; dertil livs-skildrer og -skildrig), levneds-saga (H. D.), levneds-tegning (H. D.), levnetsløp, levnet, liv (fortælle ens l.), (ens) historie, (ens) saga. Gl. n. lifssaga.

Biografisk, av, i, med livssaga(er), livs-, levnets-. **B. Forfatter, Værk**, d. e. forfatter av livssagaer, værk av (med) livssagaer, levnetsløp. **B. Skisse**, se **Biograf** (kort, kortfattet).

Biologi, livs-lære, lære om livet.

Biord, mådes-ord. (H. D.). Med-ord vilde svare nærmest til Bi-ord; men efter meningen var tillægs-ord bedre. Jfr. **Bi-**.

Bisfod, leve-visdom.

Biped, -pedal, pedisk, tvi-føt', to-føddet. Meyer.

Bireegnbue, side- el. med-regnb.? Tvibåge(o)? tvi-verbåge? Mk. el-hovud, n., ve'r-hovud, ve'r-stuv, m., „en afbrudt Regnbue", „et Stykke af en Regnbue nær Jorden".

Birhane (t. Bierhahn), se **Hane**.

Birk, bjørk, f. (B. B., Landst.; østlandsk: bjærk. Omskrivn.: kvite-kjælle). **B. med haard og fastløs Ved**, stejn-b. **B. med hvirvler el. Tværstriber i Veden**, rikke-b. **B. med knudret Bark**, korpe-b., korpsle-b., av korpe, (-psle), f., ɔ: tyk og knudet Bark. Også *kart-bjørk. Jfr. *korpe-næver = kart-n. **Dværgbirk**, bjørke-pors, m., -kjør, f., også *rapa, m., fjæl'-rape, kjærring-ris, n., fjæl'-ris, -snære, n., kjese (ki-). Jfr. kjøl-b., „et Slags Birk, som voxer paa Fjeldene (Kjølerne)".

Birkebark: Kurv af B., skrukke, f., næver-s. Av danske oversat Birkebarkskurv. Sv. * skrukka. Mk. bjærke-lav, -skæg, grå-lav, kvite-lav (Usnea barbata), ɔ: Birkelav; *bjørke, byrkje, birkje, ɔ: Birkesaft, -vand; val-b., ɔ: Knuder el. krumme Aarer i Birk.

Bisag, side-sak, med-s.?, under-s.? Jfr. **Bi-**.

Bisam, pungsaft (av bisamdyret).

Bisidder, med-dommer, med-domsmand, nævns-man. H. D.

Biskuit (Tvebak), sukker-brød (Meyer); kavring, m., skips-brød. Også i sv. * og d. *.

Bislag (Forbør), skåle, m., utskåt(o), n. (over dør), dura(e) -skute, m., dør-pal? dør-tram? (med bænke at sitte på). Jfr. **Skur**.

Bismag, usmak, avsmak, vansmak, kjejm, m.

Bismer, bismar, m., gl. n. bismari; *pundar. Gl. n. pundari. Sv. besmar, besmas. **Bismer at veie en hel Vog, 72 Mk., paa**, våg-bismar, m., våge-vægt, f. **Liden B.**, *loddar. Mk. bismar-pund, n. (= 12 skålpund), -krok, m.

Bisol (Veirsol), gi'l, m., gidder, m., sol-gisl, m., tvi-sol? sol-ulv (H. D.), u'r, m., sol-ur, ve'r-ur, sol-huv, m., -hove, n., -gard, m. Solulv skal finnes også i d. * og sv. *. Jfr. under **Sol**.

Bison, pukkel-okse. Meyer.

Bisp, bisp, m.; tilsynsman.

Bispedragt, bispe-skrud. Mk. bispeviolse, bispesæte.

Bispevisitats, *bispe-messe (Asbj.); eftersyn (bispens). Fr. H.

Bisse (n. t. bisen; „rende omkring for at finde Skjul el. Afstigning"), skjene, æ, (ski-); (løbe for Hebe), *kjejse (kei-), skjene, bøjke (-te). Sv. kesa. Jfr. sv. skena, ɔ: løbe løbsk.

Bissekram (Bissekræmmerens Varer), skræppe-gods. Asbj.

Bissekræmmer, skræppe-handler (B. B.), *s.-man, s.-kræmmer; kram-kar, handelskar.

Bissen, kejsing, f., skjening (ski-), f., skjen (-skin) n., bøjking, f. Mk. skjenste(d)e, n.. ɔ: „Sted, hvor Kjerne søge Skjul i Sommerheden". s.-flor, m., ɔ: „Hytte, som er opsat til skjen-stede for Kjerne".

Bissepraas, kvimse-dåse, m., *pisse-dåse (eg. efter **Bissepraas** el. **B.-baase**?).

Biſtaa, hjælpe, ste (»stydja«) (-studde), styrke.

Biſtand, hjælp, f., stønna' (stødnad), stønning (stydning).

Biſtander, hjælper, stødjar(y); med-hjælper.

Biſter (jfr. barſk), *bylmen (jfr. bylme, have biſtert Udſeende, og bylme, m., ɔ: Uveirsbygge i Luften), olm(o'), *il'-fængen, *imen, il'-hått(d); *glymeleg, *glymen; morsk (sv. morsk, efter Dalin en kørting for »mordisk«, efter I. A. av Mor, ɔ: en morian, neger). (Som reiſer Haarene), *yven. Jfr. *ybben, *uven. Sv. yfvig. **Gjøre ſig b.** (reiſe Haarene), yve seg, rejse børster, bøste seg(y). **B. Bil el. Vinter**, glyme, n. Jfr. glyme, f. (tryende Uveirsſky). **B. Perſ.**, gribbing, m., grib', m.; (Kvinde), *gribbe (jfr. **Gribbetille**); illing, m., il'-bøste(y), m., il'-ur, m., il-huge, m. **B. Bilt kaſte**, glyme (-de), gribbe seg, olme(o'). Jfr. **olmast**(y), av olm(o'), ɔ: hibſig. **B. viſe ſig**, *imast. Jfr. Arrig.

Biſætning, undersætning (I. A.).

Biſætte (om Lig), midlertidig stede til hvile. **Biſætte** siges og, når lik sættes in i gravkapel og ikke jordfæstes; gravsætte? (Molb.), hensætte? Jfr. Begrave. **Biſæt**, hensat, Dagbl. (n.).

Biting, småting (underting?); utme(d)ting (Lm.), med-ting? Jfr. Bi-. Se og **Anhang, Bihang.**

Bitte, *ør- (ur-, år-), *ørende (urende, ændende): ør-liten, ør-små. Jfr. Overmaade, Yderſt.

Bitter (t. bitter; om Lugt, Smag: ſtarp), rå, *bejsk, *trå, *ram (også H. D.), strang (dv. stranglejk); (bedſt), bitter (gl. n. bitr); *il', *il-fængen, ilsleg, snåken (jfr. **Barſk**); også bitande (kuld), *snærpen; nærgående; (ſtarp), kvas', skarp (satire); *brisken; hård; (ſmertelig), sår (suk, gråd, sakna'), pinlig; (grov), *be't-sam(i), *biten, *ordkvas. **B. og haanende**, bejsk og hård-ful'. Lm. **B. i Ord, i ſin Tale**, *ang-ordig, *angleg, *il-ordig, *fu'l-ordig, fu'lorda (jfr. fu'l-ord, ɔ: bitre Ord). **B. Tiltale**, bi't, m., biskhet. **Sige b. Ord** (jfr. **Bidende**), snækje (-te). **Han laber ikke det Bitre mangle**, jfr. han sparer ikke på humlen. **Afſærdiget med b. Ord**, bikje-beten(i). **B. Sorg**, *hjarte-sår, *h.-sorg, -værk. **B. Smag**, se Bedſthed. **B. Perſ.**, be't-bikkje(i), bi't, m. **Bære b.**, bite (»det bet godt!«); (ſmerte, ſtikke), rine (-reja); jfr. være sårt. »Rine op' i næserne, i hovedet«. **Bære i b. Stemning**, **olmast** (olm), tugge skum. Jfr. **Biſper. Bittert** (ſmerteligen), sårt: angre s., gråte sårt (B. B.).

Bitterhed, il'-vilje, m.; harmelse, n., hærming, f., galle, m., ilskap, m., biskhet, haskhet. **B. bære paa** (gjemme paa), nære (ɔ: arve). »Han gjæng og nærer det så længe«. **Sige En B.heder**, jfr. Spydighed og Stikkerier.

Bitumen, kvå(de), f., jordbek. Meyer.

Bituminøs, av kvå'e, av jordbek. Jfr. Harpix og harpixagtig.

Bivaane (t. beiwohnen), over-være, se på, høre på, være tilstede ved, infinne sig ved, ta del i.

Bivind, mellemvind (mellem hjørnevindene).

Bivouak, ute-ligging? frilufts-vakt (natte-vakt under åpen himmel), utelæge(e); vakt-lejr. H. P. S. Jfr. Kantonnement.

Bivouakere, overnatte ute (under åpen himmel), ligge ute (eg. ved vakt-ild).

Bivouakild, vakt-ild (Molb.); nying, m., brising, m.?

Bizar, *rar, *underleg, egen; sær, *ser-klok, *ser-lynd, lune-ful', *lunefængen, ɔ: „fuld af Nykker".

Bizarre, raring, m., tul', m., byting, m. Jfr. Særling.

Bizarreri, rarhet, underlighet, særhet.

Bjelke, se **Bjælke.**

Bjerg (jfr. Klippe), berg, n., fjæl', n. Sv. berg. Jfr. *berg-knat, -lændt, -mark, -svad(t), ɔ: glat („om Klippegrund"); -tæken, e' (ɔ: tagen); -side, -slag, -stup, -værk; *-kjæring, -mo'r (dronning i berget), -kal, -kong, -man. I bergværksord har berg for bjerg alt længe været i bruk, selv i Danm., fra først av vel efter tysken og ved tyske bergmæn hos os: Bergamt, -hauptmand, -mand, -mester, -værk (se Molb.).

Bjergagtig, bergot(u), ɔ: berget, *berg-lændt, bergkjænd(e).

Bjergart, *berg-slag. **B., ſom let laber ſig ſmuldre og ſtøve i Skiver**, skal-berg. J. Lie.

Bjergblomſt, *berg-blom (især om Saxifraga Cotyledon). Se **Stenbræk.**

Bjerge (t bergen), *berge(ar), hjælpe, frelse; (føde, opholde), nære, *berge; (b. under Tag), *berge, få i hus (korn). Gl. n. bjarga med stærk bøjning: berg-barg -borgit; sv. berga. **B. ſig**, *berge seg, *bergast, *klare seg, hærde på (-de, te), *halde ut, *bælle (-te), næsje, ar, (egt. naa frem til et Næs), *pjaske, *baske. **B. ſig knapt** (komme ud med libet Forraad), stinte(ar), *hangle, *tigle, knipe (-knejp), klype (-te). **Bjerget**, berga(d), hjulpen, forsynet; fløjgd (fra el. av en knipe). **Som kan bjerges** (bjergelig), *bergande, *bergeleg.

Bjergeløn, berge-løn, f.

Bjergflade, usøgen, stor, sva(d), n., skarv, n., sva-berg, n.

Bjergig, *bergot(u), *berg-kjænd, *ås-lændt, åsot(u'). **B. Land,** berg-land, n.; berg-lænde, n., ås-lænde, n.

Bjergklyft, skar, n., *berg-klipe (-klype), djuv, n. (juv); (brat Fordybning), gløvre (y), f. (gl. n. gljufr). **Dyb og lang B.,** gjel (gil, jel), n., gjote, f., også kjote, f., skår(o), f., skåre(o), f. **Langstrakte B.,** giljer. Sexe. Giljar er fl. av gi'l(i'), f. Ellers er gil(i') neutr. **B., liden,** skorte, f. Dv. skortot, ɔ: fuld af Klyfter eller Hulninger. Jfr. Hulning. **B., trang,** klåmbr (o), f., kne'p (i'), m., skar, n. J. Lie. Mk. *klåmbrot, ɔ: fuld af trange Pas el. Klyfter (Bei, Sti), gjelot (gi-), skarot, skårot(o). **Strøm i B.,** *gjoldre (gyldre), f.

Bjergknold, knat', m., knaus, m. (sv. knös), knab', m., nu'k, m., nup, m., hump, m., knippe, f. (knip', m.), knu't, m., klæt'(e), m., klæp', m., klant, m., kuv, m., kamp, m. (bred el. afrundet B.), håvde(o), f. og m., kult, m., knab', nab, m., (oftest) nåb(o), f. (gl. n. nabbi, sv. nabb). Dv. nåbbot, ɔ: takket, tagget. Jfr. kol', m., nås(o), f., næv(e), n., nibbe, f., hø, f., skålt(o), m., berg-s. (gl. n. skoltr, eg. Hjerneskal). (Fremragende Knude eller Pukkel paa Siden af et Fjæld), nak', m. **B., liden,** hause, m.; (stor), horg, f. **Fuld af B.,** bergot, *hausot, *humpot.

Bjergkyndig, *berg-kunnig.

Bjergning, berg, f., hjælp, f., frelse, f., berging, f., bergning, f., inhøsting, bjørg, f.

Bjergpas, trång(o), m. (gl. n. þröng, n.), kne'p(i'), n., skar, n. Se Pas.

Bjergpynt (fremragende Bjerg i et Dalføre el. paa et Næs ved Vandet), håvde, m. Pynt, m. er „Pynt, Odde, Landspids".

Bjergrad, bjørge, f., ɔ: „Række af lavere Klipper".

Bjergryg, lang, noget stor, helst stovbærket, ås, m., ryg, m. **Dens øverste Del,** ås-mone, n., ås-ryg, m. **Dens bratte Afhældning,** ås-brå't, o (set nedenfra: ås-brun, f.). **Dens Udkant,** ås-ende, m. **Øverste Kant af en B.** (af en Fjældklam), rist, f., sæg'(e), f., *ås-sæg'. Jfr. res(i'), n., rost(u'), f. Mk. *bak-sæggjes, ɔ: bag Fjældkanten; sæggje-bar(d), n., ɔ: øverste Kant af et Fjæld. **B., strenig, usøgen,** rjuv, m., rye, m.

Bjergræfte, *berg-lag.

Bjergside, li, f. (gl. n. lið, gl. sv. lid). Jfr. lide seg, om Solen: stinne paa Lien, til den gaar ned (mots. »kværve av fjælle', ɔ: gaa ned i en Sky). **Udkant af en B.** (af en B), li(e)-mone (lidar-mune), m. **Strækning af Lier,** li-drag, n. Mk. og li'-rjupe, f.

Bjergstraaning, *berg-ala(d), n., li, f.

Bjergspids med brat nedgaaende Side, nipe, f., nup, m. Gl. n. gnúpr.

Bjergtop (rundagtigt Fjæld), håvde(o), f., kamp, m. Jfr. hø, f.; (afstumpet) kol', m. Sexe. **Høi Bjergtop med steil Forside,** nup, m. Jfr. nipe, f., støjt, m., hamar, m. **B. med Bagt i Ulfrebstid,** vete(i'), m. Jfr. Baum, Barde.

Bjerg-Ugle, stejn-ulv, m., stun-ulv (stenål), berg-ulv, b.-ul, m., b.-ule, f., *hubror, berg-støjt, m.

Bjergvand (i Grube), berg-sæg, i (av sige), n.

Bjergværk, værk, n., berg-værk: jærn-v., kobber-v. (koparværk).

Bjæf (Gjæen), gaud, m. Gl. n. gauð, n.

Bjæffe, skvakke, *gnælle (-gnal; sv. gnälla), gnældre, *glyfse (-te), glæfse (-te) (sv. gläfsa), *kvæpse, gaue(ar). Jfr. Gjø.

Bjælde, bjølle, f. (bjælle). I sammens. bjøl-, bjølle-: Bjøl-ku, -gjejt, -klave; bjølle-blom. Mk. dum-bjølle. **Liden B.,** dingle, f. **B., liden, for en Hest,** stal'-vækje, f. (s.-vækkje), tinkl, f.; singre, f., dum-vækkje, mål-vækje.

Bjældeklyd, bjælle-ljom. B. B.

Bjælke (jfr. t. Balken), bjælke, m. (gl. n. bjalki); bete(i), m., slind, f., ås, m.; (tyktre Træstamme), stok, m., timmer-stok. Bjælke om rundt træ, rund stok, er vel efter tysk Balken og må på norsk hete stok, timmer (dansk Tømmer) el. timmer-stok. Hos os brukes bjælke bare om et slags noget tilhuggen (flathuggen på 2 el. 4 sider) trælast' og om de åser, som bærer loftgulv eller ta'k eller går frit fra væg til væg. Stok, som i Ladestok, Spadserstok, Stokkeprygl, er vel efter tysken; norsk: stav. **Bjælker og Sparreværk i en Bygning,** sæsing, f. **B. under et Gulv,** tel-fare(i), m., tvifare, m., tele-ås, m. **Lang-B. i en „Fiskehjæl",** sese, n. **B., udstaaende,** ut-læggjar, m. Mk. timmer- (tømmer-) hus, -væg, ɔ: Bjælkehus, -bæg. **Belægge med Bjælker el. Aaser** (indfælde B. i en Bygning), sese (-te). **Fælde Træer til B.,** hugge timmer (tømmer). Mk. *bjælke-før, ɔ: stor, god nok til Bjælke. Jfr. Stok og Stamme.

Bjørn, bjø(r)n. **Hunbjørn,** bamse, m. („ikke almind."); jfr. *bamse, ɔ: ude graabig. **Hunbjørn,** bingse, f., binne, f. (birne), bjønne, f. (bjørne), bære (e'), f. **Bjørnemoder,** hun-(hune-, hone-) bære, e, f. **Bjørn, som egentl. er et Mdk.,** *man-bjørn. *Man-bjørn er og en b., som gør megen skade og er man-bisk. **Af Bjørnen nedgraven Krop,** faster, n.; av

fastre(ar), gjemme noget ved at grave det ned i Jorden.

Bjørneagtig (plump), bjørnfængen(e).

Bjørnebær (Rubus cæsius og fruticosus), bjørn-bær, n., blå-bring, ko'l(o')-bær.

Bjørnefangst, bjørne-vejdn, f., -fangst.

Bjørnefeld (-tæp), bjørn-båke(o), f.

Bjørnefjeld, bjørn-fæld, m., b.-tuke, f.

Bjørnelab, bjørn-lab (-loke, -lom, -rom).

Bjørneløg (Allium ursinum), rams, m. Se Skovløg.

Bjørnefpor, bjørne-fæ't(e'), n., b.-far, n.

Bjørnunge, *bjørn-unge, hu'n, m. Gl. n. kin(n).

Blabre, *javle (ɔ: plubre), *vase(ar). Jfr. Baaſe.

Blad (paa Urt, Træ), *blad, blækkje, f. (blække, f.), blæk, m., blåkke(o), f.; (Papir, Plade, Stive), blad: åre-bl., skjeje-b., sag-b., knivs-b.; hærde-b., ɔ: „Skulder"blad. **B., langt og ſmalt** (ſom paa Kornſtraa), bor(d)e, f. Dv. borde-gras. Mk. *blad-gras, ɔ: Græs med brede Bl.; *blad-hyse, ɔ: et Slags ſtor Hyſe („Kuller"); b.-hå, ɔ: Hunhaa; blækkje-gras, Urt med mange Blade; blad-eild, ɔ: Smaafild; b.-stejn, ɔ: Brynestein (haard); b.-vå't, ɔ: lovåt'; hejl-vå't; b.-side, ɔ: Pagina; b.-ræke(e), ɔ: Skovl, Møgſtuffe, mots. *grejp-ræke; b.-massing, ɔ: Nedſing i Blader. **B., det yderſte paa et Straa** (det, ſom omfatter det udſtydende Ax), skåt-blad(o), -bælg, m., -hålk(o), m. »Det stænd i skåtblad« (el. i skåt-hålken), ɔ: Kornet begynder at ſtyde Ax. **Blad fra Munden tage**, jfr. løjse bandet frå påsen(o).

Blade (verbe Bladene), *bla(de).

Bladlitteratur, blad-avl. Hos E. Bøgh. Jfr. Litteratur (bok-avl).

Bladmave (Dele af Have i brøvtygg. Dyr), mærlake, m. (for margl., ɔ: den mangelappede, jfr. sv. mångfåll), *lake, *fål', løjsningpåse(o), m., trolpåse, skit-lake.

Bladrig Bærg, blæk, m., blækkje, f. Mk. blækkje-gras, n., „Urter med mange Blade".

Bladſtilk („Ribbe i et Blad", I. A.), stølk (y), m., f. e. *tobaksstølk. Ved Ribberne i et blad måtte vel ellers forstås ikke bladstilken — som bærer det — men dets nærver, stråler eller strænger, som blad-kødet er utspænt mellem.

Bladtang, tarre (J. Lie), tare, m. Gl. n. þari.

Blaſre, brage, bleke (i), ar, blekte (i), ar, *bragde, *bragle, *blakre (ɔ: bævre), bevre(i), skælve, riste. Gl. n. braga og bragða („om Nordlyſet").

Blaſket, *blak'. Mk. raud-, brun-, gu'l-, elgs- og sam-blak.

Blamabel, lastværdig. Meyer.

Blamere, baktale, føre ut (iblant folk), f. i vanære, skæmme ut, sværte. **Blamere ſig**, bli til skamme. Jfr. Proſtituere.

Blanchet, snørlivs-stav. H. P. S.

Blanco, se Blanko.

Blande, *blande (blænde), mængje(e') (-de). **B. ſig** (ſlyde ſammen), mængjast, mængje seg. **B. ſig i** (f. Eks. Tvætte), læggje seg i el. fram-i. (Sv. lägga sig i). Jfr. l. sig imillom, ɔ: trædе imellem, afbryde en Strid el. en vis Forſtaaelſe.

Blandet (uden Sortering), *sam-fængd (-fængjen), *sams. Gl. n. samfenginn. Jfr. »han fek det samfængt«, ɔ: fik høre baade Godt og Ondt. **B. Korn** (iſær Rug og Havre), kap-så(d), n., kap-sæde, n. (sv. * kampsåd); (Byg og Havre), røsk(y), n., bland-korn, hummel-korn, n., *hummelt korn. **I b. Orden**, *til blands.

Blandelſe, mængsle, f., mængjing, f.

Blanding (blandet Maſſe; Røre, Deig), mauk, n., blanding, f., blænding, m., kjøre, f., mørje(y), f., røre, f. **Blandinger** (i Bøger), jfr. små-pluk; bland-korn (Vinje), alle-hånde, ruskomsnusk. Rusk, m. og snusk, m., ɔ: Affald, Levninger.

Blank, *bjart, b.-lejt; (Kniv), glimande (Lm.). Jfr. så fin som ejn ny tvoskilling. **B. være**, blænkje (-te) (sv. blänka). **B. blive**, blænkjast. **Blankere blive**, *bjartne.

Blanket (-quet), jfr. Skema (Sch—). **B. til Veksel, Obligation, Regning**, blind-veksel? -forskrivning? (-gældsbrev), blind-fulmagt? (papir, som kan fylles til at bli veksel, fulmagt). Jfr. blind- (adgangs-) kort, blindlister osv. Ænme? vekselsæmne, fulmagt-æ., kort-æ.? (til at skrive inbud, inbydelser på). H. P. S.: fylleseddel, -ark, -blad.

Blankhed, bjartlejk, m., blænkjing, f.

Blanko: in blanco (in blanco, ɔ: i Hvidt), uutfylt, ikke utfylt, uskreven (Meyer).

Blanko-Fuldmagt, åpen fulmagt, ubunden (»uindskrænket«), f.

Blanko-Kredit, uttællings-frihet, forskuds-f., frit forskud.

Blankſiet (?), *bjart-øjgd, *blank-ø.

Blaſeret, over-mæt(tet), *ulyst (billedlig?), træt', livs-træt, levetræt, utlevet, stål-sleten, i (Lm.); likegyldig, sløv, sløvet (slø-gjort?), utslit? avkræftet. Jfr. Ulyſt.

Blaſfemi, guds-hå(d)? (*håd, n., spot), -hæde, n., -hæding, f., gudsforagt, gud-spottelse? ugudelighet.

Blaſfemiſk, gud-hædende, gud-foragtende, gud-spottende? ugudelig, gudløs.

Blaa, *blå (ljos-b., mørk-b., hejd-b., ɔ: lys-b. (av *hejd, hejden, ɔ: lys, let) (om luften), grå-b., kål-b.(o), ɔ: blaa ſom Kul, ɔ: blåsort. Mk. blå (blåt', n., ɔ: „Hori-

ɔont"), *blåe, ɔ: se blåt ut (jfr. at *gule, *raude, *gråe, *svarte, ɔ: se gult osv. ut); blå-berg, ɔ: blaaagtigt B. el. høit, steilt B.; blå-bjølle, ɔ: b.-klokke (bjølle-blom, små-klokke, Sør.), ɔ: Klokkeblomst (Campanula rotundifolia); blå-brede, m., ɔ: 1. gl. is på fjællene, 2. ældste og nederste lag i „Snemasse"; blå-bær; blåe, m., ɔ: blålig farge, punkt, som ser blåligt ut, blåfarge, m.; blå-flækkot; blå-gras, ɔ: gr. med blågrønne blade, især „Stargræs" (Carex); blå-hals, ɔ: et slags ænder; blå-hat' (b.-kol', -kal', -knap, hatte-blom), ɔ: et slags scabiose; blå-imot(u), ɔ: blå-stripet; blå-is, ɔ: blank og stærk is; blåkald, ɔ: gråkald; blåking, m., ɔ: ung og spædlemmet person; blå-klæd'; blå-kulot, ɔ: blåslåt, „buglet i Huden af Slag el. Stød"; blå-lejr, n., „blaaagtigt Ler"; blå-lejre, f., ɔ: „Jordbund med saadant Ler" (sv. blålera); blå-lejt, ɔ: blålig av utseende; blå-le't(i'), m.; blå-lyse, n., ɔ: „Lygtemand"; blå-man, ɔ: 1. neger, 2. blåklæd' man, man fra sjøkanten, mots. grå-man, ɔ: fjæl'-man; blåmåla(d); blåme, m., ɔ: blåe, m.; blåmen, ɔ: blåleg; blå-mængd, ɔ: blaamænget (Tøi); blåmoe, m., ɔ: „tynde Skyfstriber el. Dunstlag med blaalig Farve"; blå-myr, f., ɔ: store-myri, f., havet; *blåne(ar), *blårændad(e), ɔ: blåstripet; blå-rosot, ɔ: „tegnet med blaa Figurer el. Blomster"; blå-skjæl (kråke-s.), ɔ: Muslingen Mytilus edulis; blå-soleje, f., ɔ: blå-blom, især stedmors-blomst; blå-spon, ɔ: brissel; blå-stejn, ɔ: „Robbervitriol"; også Molb.; blå-svart; blå-tur', ɔ: »skindmager«; blåvejs (blå-vise, m.), blå-voren, ɔ: blålig; blå-øjgd, ɔ: blåøjet.

Blaaagtig Flæk (i Huden, f. E. under Øinene), glåme, f.

Blaalig, *iblå, blålaten, *blålejt, blålig.

B. Farve, blåe, m.

Blaar, stry, f., (strju, stru. Gl. n. strý. Sv. * stry, stryg).

Blaargarn, stri(g)e-garn, -tråd. Mk. liden Tot (Rul) af Blaar, stry-vindel, m.

Blaarlærred, strie (strigje, m.). Sv. * strige. Isl. strígi. Mk. strie-væv, -skjorte.

Blaaſpaan, blå-spo'n, m., brissel (ɔ: Brasilie-Træ).

Blaaſtribet, *blå-imot, b.-sprængt, *-rænda', -randet.

Blaaſur Melk, rænne-mjølk, f. (e).

Blaaurt, se Kornblom.

Blaaved (Hvidved, nærmeſt Barken paa Bartræer), gejte (dansk Gede), yte, f. (mots. kærneveden, som heter a'l, m., el. malm, m.).

Ble, *bleje, f., lakan, n.

Bleg (med ſygeligt Udſeende), *glåmen, *få, *fåen, ɔ: uttæret, av sykeligt utseende; (mager, vantreven), nåleleg (nåleg); (yderſt bleg), blodlaus. **Bære bleg**, bleke(i), ar, blækkje (-te).

Bleg, subst. (ɔ: at blege), blejk, f.; (Stedet), blejkjeväl'(o), m.

Blegagtig, *blak', *blakvoren, *glæ, *glævoren; (i Anſigtet), *blejkdænd, *b.-lejt, *blejkvoren.

Blege (gjøre blegt, hvidt), få (-dde). Dv. fåd', ɔ: blegnet, hvidnet. Jfr. blakkast, ɔ: afbleges, *blakne. **B. Tøi**, *blejkje(-te).

Blegfarvet, blak-leta(d) (i), *glæ.

Bleggraa (aſtefarvet), *fån-dæmt; (hvidgraa), ul(v)sblak, *el(g)s-b.

Blegheb: tiltagende, blejkning, f.

Blegſyg, se Blyſyg.

Blegſyndig, se Blegagtig.

Blegn(e) (Vandbl.), *blæmme, f. (sv. blemma), *blære, f. **B. med Svulſt**, kvejse, f., køjne (kaun), f. **Slaa ud i B.**, *kvejsast. **Fuld af B.**, *køjnot, blæmmot, kvejsot.

Blegne (falme, Høj, Græs), *blak'ne, *blejkne, falme, *fåne, ble'kne(i). I * er falme, fål'ne(o) = „visne, fuinde hen".

Blegning, blejk, f., blejking, f.

Blende (Synet, forvirre, forſtyrre; t. blenden), blinde (også hos Molb.; jfr. *snøblind); (billedlig), ville (-te), *vende, *kværve (syni); glime (-glejm). »Det var så kvit', at det glejm av det«. Jfr. sol-glime, f., „blendende Solſtin"; og snøglime, f., „Solglands".

Blendværk (t. Blendwerk), syn-kværving, f., *aug-k., syn-vending? syn-ville (O. V.), vil(d)-syn (efter *ville og *vende syni). Jfr. Illuſion, Fantom, Stuffelſe, Forblindelſe.

Blenker („Blinker"), »streifrytter«, *vinglerytter?, snære-rytter? (av snære [-te], ɔ: „ſtreife omkring for at lede efter noget"), skækterytter? Men rytter er = *hestkar. Altså snære- el. skækte-hestkar? Ell. snærende, skæktende hestkar (fl. hestfolk). (Ridar finnes ikke hos I. Aasen. Derimod nok riddar, ɔ: Ridder). Jfr. Streife.

Blennorrhøe el. **-rhagi**, slim-flod. H. P. S., Meyer. Men både flod og slim i denne mening er jo tysk. I * haves kri'm, n., om Snue, Katar; krim-sykje, f. Mk. kvæv, n., kålde(o), f. Se Forkjølelſe og Katar.

Bleſfere, såre.

Blid, *blid, ljuvleg, luveleg (sv. ljuf, ljuflig; gl. n. ljúfr); (om Luft og Vejr), synleg, ty(d), *tydleg, *blid; (om Udſigt, Tilſt.), blid (blid'e); jfr. *blid-voren, b.-

liken, blidsleg. **B. i Aasyn**, blid-auga(d). **B. af Naturen**, blidvær, b.-spænt(e). **Blive b.** (blibes), *blidne, blidkast. **Gjøre b**, *blidke. Gl. n. og sv. blíðka. **B. og venlig gjøre sig**, fare i fagerstakken. **Han var svermaade b. og venlig**, jfr. »han var slik, at ejn kunde smætte in i hane«.

Blidhed, *blidskap, blide, f.; (i Adfærd og Tale), blidlæte, n.; (i Samtale), blidmæle, n. **Af mistænkelig el. paatagen B.**, skjet-blid (ski-), fe's-b. (i).

Blik, 1. (t. Blick), star, n. (av *stare = *stire, ɔ: stirre), kag, n. (av *kage, ɔ: kike (ar el. -kjejk), øje-kast; glimt, blink, m.; (Øiets Udtryk), augnelag, a.-færd, f., a.-bragd, f., opsyn. Jfr. Øine. **B. fremad**, framsyn, f. **B., hvast, gjennemtrængende.**, kvast augnelag, n. Jfr. kvas-øjgd, ɔ: som har hvast B. **Med hvast B.**, orm-øjgd. **Omfluende B.**, omskåding(o'). Jfr. Omfyn. **B. spad**, opsyn, f. (m.). **Med bestemt, skarpe el. bistre B. se paa**, kvæsse (-te) augo (på).

Blik, 2. (t. Blech), blæk'(e), n.

Blikkenslager, blæk'-smed(i), m.

Blikstille, et, *svarte-stille (på sjøen), f. **B.** (Adj.), *bli'k-stil, *blikende stil.

Blind, synlaus. **B. aldeles**, *stejn-blind. Jfr. s.-dand, s.-dauv. **B. Skjær**, løjnfal', n., l.-båe, m. (bode), løn-bo (J. Lie). **Gjøre b.**, blinde.

Blinde: i B., blindt. **Gaa, løbe i B.**, *gange i blinde, *våme(ar), vime(ar), *vimre, *vingle, *tulle. **Spille i B.**, sp. blindt. Jfr. Blindthen.

Blindebuk, *blinde-tjuv, b.-buk', b.-kjuke, f. **Lege B.**, *ta bl. -tjuv el. -kjuke.

Blindhed, blindskap, m., blindlejk, blindske, f., synløjse, f.

Blindmagle (usynlig R.), dubling, m., dimling, m., blinding, m. **Sætte B. i**, *dimlinge, *dimle.

Blindthen gaa, gange etter nåsi(o), stone (-te), *åndre, ane(ar), ænje(e), *vingle, *vimre, ve're(ar), tulle(ar), gange og tulle vilt; gange over alle brikarne, ɔ: „over alle Stranker". Jfr. Tumle og (i) Blinde.

Blink, glimt. Jfr. Blik. **B. med Øinene**, blink, m., blinking, f. (Studmaal), blink, m., blæk', m.

Blinke (med Øinene), *blinke; (glimte), *brage, *bragle, *bragde, bleke(i), ar, blikte(ar), *blege, *elde (-e). **B. til En**, blinke til ejn. **B. af Frygt**, *blunke.

Blis (t. Blässe, af blas, ɔ: bleg, ɔ: Stribe langsad Hovedet paa Hesten), blæse(e'), f. (av. blâs, blâsa), (paa Faar og Gjeder), rejk, f.

Blisand, *blæs-and(e), blæse, f.

Blisset, blæsot(e'), rejkot. **B. Hest**, *blæs'en. **B. Hoppe**, blæs'a.

Blive, verte (også verde, vare, varte, vette) (-vart, vorte'). Dv. verting, f., Vorden, Tilblivelse. **B. af**, verte av, utav. Det vart ikkje av, ɔ: det flog feil; kvar vart det av dejm? **B. af med**, verte av med. **B. efter** (som Udbytte), verte etter. Det vart så litet etter di. **B. til** (komme frem), verte til, v. op'-i: Isen vert op-i vatn, ɔ: blir til. **B. udsat for**, verte føre(y). **B. tilmode** (vel, ilde) **ved**, verte ille (ilt), vel, ved. **B.** (med Adj.), gjærast: vetren gj. kald. **Faa til at b.**, gjære: G. frisk, g. s. laus, g. vist. Blive brukes i dansk-norsk, 1. om en vedvarenhet, vedvar. tilstand (t. bleiben); 2. om overgang til ny tilst. (t. werden). I begge tilfæller er det, som Molb. siger, »ikke gammelt i Sproget, men den sidste Betydning (= vorde) er indkommen sildigere end den første«. I * er bli(ve) i bruk sønnenfjæls; i vest og nord derimot verte. Blive er dog i * bare det tyske werden, ikke = bleiben, ɔ: »forblive«, vare, vedvare. Dog er blive for drukne i bruk i * over det hele land. Han blejv i elvi. Men f. e. »ha' blivende værd« er altså tysk (*varande, varogt værd).

Blok (*en bloc*), rub og stub, stort og smått, under ét.

Blod: underløbet, blod-mælte(e), f. (efter støt). **B. tabe**, *bløde (-de). Take seg blod, ɔ: la' sig årelate. **Blod-**, ɔ: Sammensætn. med Ordet Blod, mk.: blod-band, ɔ: første Forbinding paa Saar; b.-blæmme = b.-mælte, ɔ: størknet B. under Huden; b.-dråpe(o), m.; b.-fersk, ɔ: nylig dræbt; b.-fugl, ɔ: Rødstjært; b.-ful'; *blode, blodge (blogge) = blodvækkje, ɔ: saare, støde, stjære, saa det bløder; b.-hald, n., et Slags Sting; b.-kyle, f., Hævelse med underløbet B., Blodbyld; b.-laus; b.-lever, f., ɔ: Klump af størknet Blod; b.-raud (blodende r.), b.-rik, b.-råse(o), f. (av råse, ɔ: risse, klore), ɔ: blodige Striber i Huden; b.-råsot; b.-rot, ɔ: Tormentille; b.-sinne, n., Raseri hos Dyr, som har smagt B., Blodgribskhed; b.-sprængd.

Blodig (i egentl. Forstand), blodot(u'); (grusom, gruelig), blodog(u).

Blodsod (Sygdom; Blodgang), *lanst blod.

Blodigle, igle, m., man-i. (mots. *hestigle, *rosigle, *mar-i.).

Blodstillen, blod-stæmme, f.

Blodstillende Middel, blod-stæmme, f. **Blodstillings-Kunst** (foregiven), naudstæmme, m., nåstem(me).

Blodstrøm, blod-strøjm, m.
Blodtab, bløding, f.
Blodsforvandt, blods-frænde, -fælle (H. D.); skylding, m.; skyldning, m.; *skyld-folk. **Blodsforvandte**, jfr. samfrænder (Molb.), ɔ: „fædrene og mødrene Frænder".
Blodsforvandtskab, sambyrd (H. D., Molb.), frændskap, m.; blod-f. H. D. Jfr. Slægtskab. Jfr. sam-frændskab (Molb.), ɔ: „Slægtskab paa fædrene og mødrene Side".
Blodsudgydelse, blods-lating (Lm.); jfr. man-dråp, n., man-fal', n., man-spille, n.
Blok (Træ-), kubbe, m. (J. Lie), *kumb, *knub, kause, m., stabbe, m. (Hugge-, Smedje-), stok, m. (*hakke-s., ɔ: Blok); (Model, Form), blok' (*hatte-, støvle-b.). **B., udhulet**, kupe, f., tro, f. (fl. trør; grise-tro), stok', m.; bry(dj)e, f. Et annet tro (»trod«) er = Tagfjæl, Underlag under Rævr el. Sten. **B. til at fæste til Hestens Fod**, stok, m. (Binde en B. til Hestens Fod, *stokke hesten). **Opreist B.**, stabbe, m., kubbe, m. **B.** (Klods, Stump, som Sten-B.), brukes ikke i *. **B.** = Tribse er norsk. Jfr. Klods.
Blokade (af Stad, Fæstn., Havn), sjø-spærring (H. P. S.), stænging, avstæng(n)ing, inne-s., kringsætting?; havne-band. Ny isl. hafnbann. »Havneb. er iværksat«, ɔ: B. er affektueret. H. D. **B.-Skib**, utligger. H. D.
Blokere, stænge, inne-st., avst., kringsætte, havne-binde. H. D.
Blomme, *blom, m., *bløme, f., *blomster, m.; (Frugt), plomme, plome, f. (jfr. plome-tre). Sv. plommon; n. s. Plumme; eng. plum; lat. prunum. Altså er Blomme eget for dansken. **B.** (i Æg), plome, f., gu'l-æg, n., raude, m., æggjer. (mots. æ.-kvite). **B.** (Ysterlag, »Flomme), båke, f. (o). Jfr. eng. bacon.
Blommet (besat med farvede Pletter el. Figurer), rosot(u).
Blomraadden, *kav-råten, *kavende r.
Blomst, blomster, m. (og n.), blom, m., blome, m., rose, f. (hæggje-, -æple-rose, ɔ: »Blomst); også *gul' (jfr. blå-gul, lejr-, mari-, præst-, skjor-gul); (om store, aabne Bl. som Ranunkel, Kabbeleie), soleje, f. (soløj, solejblom); (med glindsende Kronblade, især Ranunkel), skjen-soleje (ski-); (Begyndelse til Frugt), vise, m. (hæggje-, raune-, jordbær-, molte-v.). Gl. n. vísir, Knop, Spire. Sv. *vise. D. * Bis, Bisser. **Blomster** (Zirater, Løvværk, Udskjæringer), *rosor. **Med Blomster prydde**, rose(ar), ɔ: ubskjære, ubsh.
Blomsterhoved (»buft), kol', m.: blå-, humle-, raud-kol.
Blomsterrig, *blom-rik, blom-måla(d), rosot, (-sette), blomot.
Blomsterstov (Sædstov paa Græs el. Træer), stude, f., mjøl.
Blomstre, *blomstre, *bløme (pløme); (sætte Rakler), brome(u'), n.
Blomstrende, fræk(e): f. hamle't(i), ɔ: bl. Ansigtsfarve; (om Foredrag), ord-fager. H. D.
Blomstret (tegnet med Blomster), bloma(d). Jfr. Blommet.
Blomstring, *blomstring, *bløming; (Flor, Velmagt), blome, m., blomster, m. (og n.).
Blond, lys, lysle't, -laten, *ljos-lejt; (af Hudfarve), ljos-dæmd. Mk. lys-øjet, blå-øjet.
Blonder, silke-kniplinger (fine). H. P. S., Meyer.
Blondin, Blondine, lyshåret man, l. kvinne (lyshoved); lys-øje, blå-øje. H. P. S. Til -øje jfr. Lukøje (Ole L.).
Blot, Adj. (n. f. bloot, holl. blott, t. bloß), *bar, *bær'(e), udækket, *naken; uvæpnet, våpenløs (slås med bare nævr, se med b. øjne); *læns (for penge; „nyere Ordv"); (alene), bar (ligge på den b. jord, tro ens b. ord). **Stille sig blot for**, utsætte sig for. **Give sig blot**, forløpe sig. Jfr. **Blottet. Blot, Adv.**, bare (sv. bara), *bærre(e), ejne, ejnaste.
Blotte for, øjde føre, y (peng-ar, mat); avdække (sv. aftäcka; »de tusind vildfarelser ere afdækkede«, Fr. H.); avhylle (Molb.; sv. avhölje; i * hylje, ɔ: fjule, *hylje over); gøre læns, bærke(e), ɔ: gøre bar, snøje (-dde), nækje (-te), ɔ: gøre snau, naken. (Røbe), klæde av, avklæde, barlægge, åpenbærre(o-e), *åpendage; (bortrydde), *rænske (rejnske). **B. sig**, nækje seg („afftaa alt hvad man har"). **Blottes**, bli bar, *flejne (f. E. paa Hovedet); (tømmes, ødes), *audae, øjdast, nakne, naknast, bærkast(e), *bær'ne, snøjdast, åpendagast.
Blottelse, snøjde, f., *audskap, au(d)n, f., tråt(o), n.; rakster (avrakster), røjte, f., røjting, f., *nækjing; (Afrydbelse), avsnøjding. Jfr. Plyndring. **B. for** (Mangel), -løjse: *pengeløjse, matløjse.
Blottet for, naken; *flejn, åpen(o), *læns („nyt Ordv"), *aud, *øjd' (gl. n. audr, ɔ: øde) for (före), ute for (dej var så ute for mat, f. pengar), blå (føre), øjden, fri (føre); nækt, røjt' (afhaaret; forarmet); svør, svart (føre); *av-snøjd', snau(d) (for gras, skog, hår, Lm.), snåden, o., (gl. n. snöðinn); mots. låden, o (»gak bort snøen, kom atter løen», om klippet sau); -løs, -laus (sæmne-l., blottet for Materiale, penge-l., ljos-l., ɔ: b. for Lys — til at brænde); tråten, o (av tryte):

penge-t., mat-t., kost-t. **B. før Alt**, jfr. saken som ej nål. **Være b. før**, *nærkomen. **Albeles b. før**, kast-rejn, ɔ: ren som kastet Korn; raka(d); komen på hærran botn.

Blotung (t. Blutjung?), *ør-ung. Mk. blå = fjæb, ung. »Ho er ejt blåt barn ennu«.

Blouse, se **Bluse**.

Blu, Bluelse, Bludsel, blygs(e)l, f., bljugskap, skam, f.

Blued ved, før, bly(gj)ast, bljugne, myklast (av mjuk); *værjast. **Til at blues over**, blygsam (sv. blygsam), blygsleg. **Som let blues**, blygsam, bljugvoren. **Faa til at blues**, blygje (-de). »Han blygde meg«. **Som man blues ved**, *blyg.

Bluferdig, bljugleg.

Bluferdighed, blygd, f., blygsel (H. Ibs.), *blygsl. **Al B. sætte tilside**, bite hovudet av skammi. Jfr. **Blyhed**.

Blumist, blomster-ven, -kænner, -dyrker.

Blund (kort **Søvn**), lur, m. Sv. lur.

Blunde (af **Søvnighed, lukke Øinene, sove lidt**), *blundre (dv. blundr, m., ɔ: **Søvnighed**), *lure; (falde i **Søvn**), *himle. „Reft i **Sygg**"..

Blunder, forseelse, misgrep. Jfr. **Bommert**.

Blunke (i Dansk forældet), *blunke. Mk. blunke-øky, ɔ: let at **forunde**. Jfr. **Blinke**.

Bris, *brising, m., bra's, m. (sv. brasa), *bris-eld, bris, m., brese, m. (i'), nying, m., våke(o)-eld, m. Gl. n. blys. Sv. bloss. Se og **Fakkel**.

Bluse, lærreds- (el. bomulds-?) frakke, l. kjortel (Meyer); folde-rik(*rukkot)kvinfolkkjole. Altså rynke-kjole?

Blusse, *kvese (i, - ar), brase(ar); (**blinke**), *bragde, *brage, *bragle.

Bly, *blyg (blug, bljug), *nipen, *skripen, blygsleg, blygsam; myklesam; *forøven, *blam'. Se **Ubdseelig**. Gl. n. hnípinn, **forgmodig**.

Blyant, blyant, m. Sv. blyerts-penna.

Blyerts, bly-malm. H. D.

Blyhed, blygsl, m., bljugskap, m.

Blyhvidt, Blegbvidt (t. Bleiweiß), *blykvit', („**oftere**") *blevit. (Skulde i * hete bly-kvite, m.). **Blei-** er i **Bleg-hvidt** forstået som dansk uttale for bleg, såsom i blejne, blive blej, ɔ: blegne osv.

Blyhvit, se **Kvit**.

Blylod (paa **Fiskesnøre**), bly-stein, m.

Blæksprutte(e) (*Sepia*), sprute, f. (*sprøjte, *spute), kaule, f., *akkar, *haldar, nappar, mig-kaule, ankar-trol, n.

Blende og Blændværk, se **Blende og Blendværk**.

Blære (**Bable**), blære, f. (**bløre, bløjre**). **B. i Huden med Svulst**, kvejse, f., kvese(i'), f., blæm(m)e, f. Jfr. **Byld**; **Blegn(e), Koble, Bable**. (**Urin-**), blåse, f. Sv. blåsa. **Blærens Aabning**, blåsehals, m.

Blæretang (Fucus vesiculosus), smækketang, smælle-t., n. Gunn.: sprike-tang.

Blæreurt (Silene inflata el. Cucubalus), smælle, f., skjælle, f., smælle-blom, -gras, smæl'-pung, -stok', skjælle-gras, guste-g. (ellers = Gnaphalium), Hermans-kå'l (Dr. Sch.), eng-smælle. Sør. *Småsmælle er Silene rupestris. Gunn.: glime, berg-g. Wille: bukone.

Blæreskil (Dyl.), jfr. **Svulst, skig**.

Blæse, blåse (B. B.). **B. svagt** (**lufte, især koldt**), kole(u'), ar, kjølje (ky-, kjølde), gjoste (gjøste), ar, goste (u'; gl. n. gusta), ar, gole, (u'), ar, *hæse (-te), *kjøle, grie (ɔ: **kruse Vandfladen, saa den ser graa ud**), *grine (-grejn); (**koldt**), *nare, *gnæse, *snoe. Jfr. gost(u'), f., ɔ: **Vindpust, goste** (u'), m. Mk.: *blåsen (op-, av-, ut-blåsen). Jfr. **Lufte**.

Blæsen, blåsing, f., *blåster. **Tilvirkning ved B.**, blåster, m.

Blæser, *blåsar.

Blæserør, blåse-røjr, m.

Blæst, hæsing, f. Jfr. **Luftning, Pust, Vind, Vris. B.** (**svag**), ra'k, n., ræk, n. (e'); (**kold**), gnæs, m., snære, f., sno, f., gnærre, f., nare, m., skjælle, f.

Blød (Adj.), *blaut, klæ'k, klø'k' (b.-æggja, klæk-æ., ɔ: **blød i Æggen**); b.-mata(d), ɔ: **umoden, om Korn**; (**vaad**), sæven(e); (**vaad, flam**), læpjot (f. E. om **Skindflæder**); (**om Jordbund**), blaut, -lændt; (**Hjælen**), *mjuk; (**let at behandle**), *ty(d) (»det er så tydt og mjukt«, „**især om Skind**"); (**om Klæder, Puder, Hud, Haar**), i * mjuk; (**Metaller og Jernsager**), blaut. **B. af Gemyt**, *lauslota' (ɔ: let at paavirke, f. E. til Graab, let at omstemme), blaut-hjarta', blaut. **B. Fjeder** (**opvarmet i Vand**), blaut-fo'r, n. **B. Myr** (Sump), sækkje-myr, f. (jfr. sækkjedike), blautmyr, f. *Mjuk-veda(d) (i), ɔ: **blød i Veden. B. blive**, *klø'k'ne, dejgne, blåte(o), blåtne(o). **B. om Hjertet blive**, *mjuklast. Jfr. **Røres. B., noget**, *blautvoren, mjukvoren, mjukleg. **Som har b. Hænder**, mjuk-hændt. **Blød** (subst.), ɔ: **det at bløde noget**, blåt(o), n. **Lægge i B.**, l. i blåt; bløjte.

Blødagtig, *kraunen, *kjælen, *kvælen, *kløjen, myklesam, bløt-søden (H. D.; egtl. bløtkokt), blaut-fængd; *uvær(d)og. **Paa Vei til at blive b.**, bløt-laten. H. D. **Blødagtigt M.ske**, bløding (Molb.). Blauting, m., er i * „**frygtsomt M.ske**",

og bløjting, m., „en Krytter, en, som let bliver ræd". Se yppig(t Liv).

Bløddyr, bejnløjse, f.

Bløde, at, 1. *bløjte, dejge(ar), møjke (-te), (av mauk, ɔ: Bædste), mykje (-te). **Bløde**, 2. (Subst.), bløjte, f. (bløt jord, søle); blåte(o), m.

Blødfingret, mjuk-fingra(d).

Blødføder (Ø el. Hakkelse med varmt Vand), surpe (sørpe), f., tøjse, f. Jfr. Drikkevand.

Blødgjøre (især Jern), dejge, linne (lynne, lønne), lene, i' (Flabbrød), møjkje („en Le"), også *elde; (formilde; gjøre myg, smidig), mykje (gl. n. mýkja). **B. Garn i Damp**, døjve (-de). Dv. døjving. **Blødgjørt**, *til-mykt. Jfr. **Bløde**.

Blødgjørelse, my'k, m., myksle, f., møjkje, f., mykje, f.

Blødhaaret, mjuk-hærd.

Blødhed, *mjuklejk, blautlejk, m. **B.**, Ømre (Formildelse), mjukning.

Blødhjertet, *myklesam; *blaut, blaut-hjarta'.

Blødsaaet, blaut-såden(o).

Blødtidsel (Serratula alpina; Saussurea alp.), lauv-tistel, m., purke-t.

Bo (være bosiddende), sitje (med gar' og grun'; s. i uskift' bu; s. på bygsl). Dej hå sæte(e) i tjuge år.

Bo (et), bu, n. (ɔ: ejendom, formue; dødsbo); (en Bo), se **Bopæl**. **Sætte B.**, sætje buna(d), bu-sætje seg.

Boa (Kjæmpeslangen), jutul-orm?, rese-o.?, stor-o.? (jøtul. J. A.).

Board, råd, n.; ret.

Boardinghouse, se Restauration.

Boble, en, bole, f., *bulle, *buble, blære, f.; (fra Fistestim), *opfar, n., rævje(e), f., rev, n., yr, n., avgjær', f. **Bobler**, opstigende fra Dybet, jfr. Hvirvler. **Løbe op i B. el. Luftblærer** (i Brød), *bole, bole-laupe.

Boble, at, *bole, bolast (bli boblet), putre (H. Sch.), pople(u'), *bulle, *pulle, *purle (sv. porla); rævje(e), ar (om Luftblærerne over en stor Fistestim). »Det rævjar på sjoen«. Jfr. Sprudle. **Bobslende Krebs** (Hvirvel), buller, m., pulder, m. **B. Bevægelse**, bulling, f.

Boblet, bolot. Jfr. **Porøs**.

Bod, bud, f.

Bod (Lap), bot, f.; (Rettelse, Omvendelse; Mulkt), bot.

Boddike, dåse, m.

Bodfærdig, *botfærdog.

Bodmeri (eng. bottomry, t. Bodmerei), pantsættelse av skip; iblant også av ladning og skipsleje (fragt); skips-lån (H. P. S.), -pantsættelse? **B. Brev**, skipspantebrev? Jfr. **Søvægel**.

Bofast, buande, busitjande. **B. Mand**, buman (i Finmarken, mots. fin'). Bufast i * er = vederhæftig.

Bog, bok (fl. bøker). *Halde bok, ɔ: gjøre stadige Optegnelser. *Føre til boks, ɔ: optegne på vedkommende sted; også (at) *boke Mk. bokfast og bokles (H. D.) om pers. og tingen (undervisn.); b.-flom; b.-ord, ɔ: som kun finnes i bøker (H. D.); *b.-rike, ɔ: Forraad af B. (se Litteratur); *b.-sal, ɔ: Bibliothek; b.-sælna(d), ɔ: Boghandel; *b.-stave, ɔ: skrive, betegne med Bogstaver („ofteste med en fremmed Form: bokstavera«); *b.-stol, ɔ: Læsepult; *b.-stø(d), ɔ: fikter i at citere af B.; *b.-synt, ɔ: oplært i at læse; b.-trykkjar, *b.-vi's, vel bevandret i B.

Bogholderi (t. Buchhalterei), bok-føring (J. Lie), bokførsel. J. Lie.

Boghvede, bu-kvejte, m.

Bogslave: Slave af B., En, som hænger i Ord, ord-træl, bok-t., bokstav-t. M. Thor.

Bogsprog, *bok-mål, skrift, f. **Tale efter Bogen**, *tale efter skrifti. **Tale Bogsprog**, *språke, *knote, *håske(o),* braske.

Bogstav, i dansk et, i gl. n. og sv. en (likesom en stav). Mk. bokbindar, b.-bræde, n. el. -bøne, m., Blade i Bindet paa en Bog; b.-første, f., b.-haldar, b.-hylle, f.; bokleg, litterær; b.-lærd, 1. læsekyndig, 2. boglærd; bok-mål(o), m., Bogmøl.

Bogstavere (t. buchstabiren), *bokstave, ɔ: sætte Bogstaver rigtig; stave, ar. Jfr. under Bog.

Bogstavering (t. Buchstabirung), bokstavelse, -staving?

Bogtrykker, prænter (Lm.), bok-p. (Lm.), *bok-trykkjar.

Bogtrykkeri, prænte-hus (Lm.), prænting(e), f.

Bohave, ty, n. (stejn-, blæk-, sølv-ty); les-ere, in-bo; løst gods. Jfr. **Rubler**.

Boie, se **Bøie**.

Bol (lang o), bosted, *bustad, bo'l, n., bøle, n. (mest i sammensætn.: lejge-, præst-, sæter-bol, n., føde-bøle, ɔ: god Bolig, god Gaard; sæter-bøle, jfr. *humle-b., *muse-b.); (i Danmark), liten (½) gård.

Bold, bal', m. (t. Ball, fr. balle, sv. boll, gl. n. böllr, fl. ballar): *lejke-bal', *sno-b., (at) *slå bal'. **Boldhus**, -træ, -plads, -stole, -spiller kunde derfor ha lov til også i boken at hete bal-hus, b.-tre osv. Gl. sv. har baller el. ballr, ikke bollr. Så er vel o i boll (sv.) en senere nærmelse til dansk. **Begebold**, sop', m. Gl. n. soppr. Efter Heinsius finnes intet Bold i tysk uten i enden av ord, f. e.

Trædrubold, og dette **Bold** forklarer han ved "Tåhn". Mk. **Boldkjæp** (at bruge i **Boldspil**), sælte, f. (sv. sältra); **Boldkast** (**Kast med en Bold**), lyre, f.

Bold (t. **Bold**, gl. n. ballr), stærk, modig, djærv, *hjærtet, bald (i folkeviser).

Boldlag, boldlag (ɔ: bal'-l.). H. D.

Boldspil, lyre-spe'l, n. (**Kast med Bolden** heter neml. *lyre, sv. lyra); *bal'-spel, n. (? efter ordlaget *slå bal').

Bole (t. **buhlen**), *daske (med), *liggje i dask el. i daskri (med). Sv. * daska. Jfr. **Kokettere** og **Leste**.

Bolen, løslevnet, *laus-levna', m., *dask, daskri.

Boler, hår-kal', m. (utro i sægteskapet), ulovlig elsker (Molb.); (formilb.), elsker, tilbeder. **Medboler**, *buk-broder.

Bolerske, løst kvinfolk; hors, n.

Bolig, bosted, *bustad, bo'l (o'), bole, n. (se **Bol**), bol-stad, m.; hjem, *hejm, m., stave(o), Lm.; (= **Jordeiendom**), sæte, n.; **hus-vist**, f. (m.), ɔ: **Opholdssted**. Jfr. **Husvilb**.

Bolle (**Træskaal med smal og høi Rand**), kåvle(o), m. (efter lat. cupella, J. A.); bolle, m.; vangar, m.

Bolle(r) (et **Slags langt Rør**), jfr. klo't, m., kumle, m., bal', m., *klub', m., kump(e) (ko-), f.; (i **Suppe**), bal'. Jfr. **Fiskebolle**.

Bollesnap, frille, f.

Bolster (**Dyne**), bolster, n. (bånster); sæng, f., under-s. Jfr. bolster-blød, b.-leje, der bolster sennu er = dyne, underdyne (undersæng), som fra først av. B. tyder nu også et slags tøj: dynetøj.

Bolt (**stor Spiger**; n. t. **Bolt**, eng. bolt), bolt, m.; (til **Strygejern**), bolt, m.

Boltre sig, *baske, *valtre, *vælte, *rulle, *tulle seg, tunne seg, bardyne (-te). Jfr. **Tumle**.

Bom (t. **Baum**, holl. **boom**), tre, n.; stængel, m., stængje(e), n., stængsle, f. (jfr. **Stodde**, **Staade**), *bom (bumb: slag-b. — at stænge vej med —, elve-b., væv-b., vinde-b., klyver-b.; bom-hus, -man, -penge, -al). **B. el. Staade at lukke Dør med**, bom, m., bång(o), f., fl. bænger. Eng. * bang, ɔ: **Stok**, **Kjæp**; t. **Bengel**. Mk. bånge (o, -ar), **lukke med Bom**. **Bom** svarer undertiden til fejl el. *mis- el. *i-mist: **Slag, flyde Bom**, s., skyte i-mist (ikke ramme). Jfr. mis-ta'k, mis-fare (fare vil), misgåelse (»feilagtig opfatning«).

Bombardement, bombe-skyting, bombe-kast(n)ing. Lm.

Bombarder, kær-fyrværker, bombe-kaster.

Bombardere, kaste bomber.

Bombast (**Ordbram**), skryt? skravl? stor-s., store ord, bolting, f.; høj-travende skrive-måte, blære-stil (Døl.), ording, f. Jfr. knoting, f., knot-ord, n. Jfr. **Svulstig**, **Svulst**; **Praleri**.

Bombastist, høj-travende, truten (Døl.)., *ord-ram, stor-talende, opskruet, knotende.

Bombe, hul-ku(g)le; spræng-k. (H. D.). brand-k.; brummer el. brumkugle. H. P. S.

Bommert (jfr, *mis-, *van-; *i mist), mis-slag? -kast? (slå, skyte, kaste *i-mist), *vangåing (ɔ: uagtsomhets-fejl), *mis-gåing, *mistak, *-grep, *-hog. Mk.: *ha vanse't, vankjænt, vangjænget.

Bomolie kunde bedre hete mat-olje.

Bomre, mis-, f. e. mis-kaste, m.-skyte, m.-ta(g)e sig, *hogge, kaste, rekne i mist; *vanse't. Jfr. **Bommert**.

Bomskole, træ-skole.

Bomstille, *kurende stil, kur-s. Jfr. **Blikstille**.

Bomstærk (t. **baumstark**): **en B. Karl**, en stærk *plug, *handfast kar, kjæmpe, f., *kjæmpe-stærk kar. Mk. stærk som fjæl'.

Bon: **leve bon**, leve højt, l. på stor fot? l. flust. Jfr. **Flot**.

Bon (Fl. **Bons**), **Bond** (eng.), fulmagt, „Anvisning" (fore-v., til-v.?), nl. til at hæve et penge»beløb«; betalingsløfte (skriftligt), nl. om at ville betale en gæld; gælds-»bevis«, -brev, nl. om at ville betale en vis sum til en vis tid. (»Amerikanske state-, county- el. city-) Bonds«, at betale til ihænde-haveren. **In bon(d)s**, på »transit«-oplag. Jfr. **Tranfit**.

Bona fide, i god tro, ærlig, uten svik, „paa Tro og Love".

Bona officia, redebon tjeneste (Meyer); mægling. **Ved Engelskmandens bona off.**, ved e. som mellem-man. Mk. sæmje(e), sæmjing.

Bonbon, sukker-gotter, bryst-sukker. Meyer.

Bonde, *bonde. **Bondes Arbeide, Husholdn. el. Næring**, bonde-bruk, n. **Bondes Behave**, bonde-buna(d). **Efterligne B. i Skik og Udtryk**, *bondske. Mk. bonde-buna', ɔ: **B.-Dragt**; b.-lag, n., -slag(s), -sæd, -vis, ɔ: **B.-Art**, »Selskab, »Stik«; b.-lyd, m., ɔ: **B.-Familie** (også bonde-sæt, H. D.); bondsk, bondsken, bonskleg, ɔ: **bondeagtig**.

Bone (n. f. bonen), glatte, blanke, blænkje (-te) træboskap, -bunad; eg. overstryke med voks og så at børste.

Bonhomme, godmænne, n., *godlyndt, godlidande man (kone, gut osv.); god-sau', m., god-tul', m.; (hun), *godtulle, *godfjolle.

Bonhommi, godmodighet, godlidenhet; god-kynde, n., godlynde, n., godslighet?

Bonitet, godlejk, m., dyglejk (jfr. dyg', ɔ: ſtærkt, varigt, godt, om Tøi; gl. n. dyggr, ɔ: trofaſt), to, n., ty, n., to't (oo), m., tøte, n. **God B.**, *god to. Jfr. Art, Stof.

Bonitere, værdsætte (efter tingens større el. mindre godhet).

Bonmot, vittigt infal; ordspil.

Bon sens, sund forstand, vet, manne-vet.

Bon-ton, god tone, verdens-t. **En Mand af B.-t.**, en fin man, en man av verden. Jfr. Beleven, Artig; Gentleman.

Bonus (Kjøbm.), godtgørelse; vinning; atpå-utdeling?; atpå-utlæg, omfram-utlæg? ɔ: »extra Dividende til Delhavere i et Aktieselskab«.

Bonvivant, lystig bror; matkrok, vel-lever (H. P. S.). Mk. vellevnet.

Bootes (Stjerne), okse-driveren.

Bopæl, bosted, *bustad, hjem, hejm, m., *bu-hejm, hjemsted, *hejmstad, hejmvist, f. (m.). Sv. hemvist.

Bor, libet (Spigerbor), tvare, m. „Næſten ligt en Skrue". **B.** (el. Naver, ſom bruges ved Fjæleklædning og Tagtægning), tro(d)-navar, vidjung, m., vidjungsnavar, bår(o').

Borax (et Slags Jordſalt), boras, n.

Bord, 1. (Bræt), *bord; (Diſt), *bord (stejn-, ejke-, skrive-b.); (Planke i Fartøi), *bord: »andre bordet frå kjølen«; »op i tredje bordet«. **B.** (= Skibsbord = Side), *bord (*styr-, *bak-b., *over bord). **B.** er også skipsrand; skipet selv. 2. kant, rand; også kanting (på klæder); *brå't, o (hatte-b.), strimmel, borde, f. **Bord-** er også = mat-: ma't-kniv, m.-klokke (bægge hos Molb.) **B., fæſtgjort til Bæggen, at tilfkjære Maden paa**, retterbænk. H. Winsnæs. **Glad i et godt B.**, *ma't-hæppen, *m.-kjær. **Gjøre ryddigt B.**, jfr. Hus, tomt. Mk. *borde, 1. ſætte paa Bordet, 2. belægge med Planker (Fjæle), 3. lægge Fartøi nær til Fartøi; *b.-arbejd, ɔ: „Arbeide med Planker; grovere Snedkerarb."; b.-bærande, ɔ: „ſom kan ſerveres; ſømmelig"; *b.-bunad = *b.-ty, ɔ: Bordtøi; b.-disk, ɔ: Brikke, Trætallerken; *b.-duk, *b.-fo't; *b.-gar(d), ɔ: Plankegjærde; *b.-hald, ɔ: Bordſtik, Madſtik; Koſthold; buget og bøkket Bord; *bording, f., ɔ: Bordene, Siderne i Baad; *b.-klæde, *-klæd', *-klædning; *b.-knak', m., ɔ: Træfod ſom Støtte under Baad paa Landet; b.-krak', m., ɔ: *forsæte (*lang-krak, ɔ: Løsbænk forved Bordet); *b.-lad, ɔ: Plankeſtabel = *b.-ståpul(o'); *b.-lagd, ɔ: belagt med Planker; *b.-læsnad, ɔ: Bordbøn; b.-mål(o), f., ɔ: Affald el. Levninger af et Maaltid; b.-reve(i'), f., ɔ: Revne i en af Bundfjælene i en Baad; *b.-sag, ɔ: ſtor Sav til Plankeſtjæring; *b.-sætje, ɔ: ſætte paa B.; *b.-sætning, ɔ: ſaa mange Gjæſter, ſom faa Rum ved et B.; *b.-slæde, ɔ: Slæde at kjøre Planker paa; *b.-stik, ɔ: ſtikke Stik i Kortſpil; *b.-stol, ɔ: Bordfod; *b.-svejn, ɔ: Opvarter ved B.; *b.-sy(de) = *vægvede, i = *bordklæde; *b.-sy(d)ing (gl. n. syða, syðing) = bordklædning; *b.-tak (på hus); *b.-tuft, ɔ: Bordtomt; *b.-ved, ɔ: Planker og Fjæle; *b.-væg, ɔ: Brædevæg.

Borde et Skib, trænge sig ombord (»entre« under motstand).

Bordel, hore-hus, jomfru-h., hus? (»gå på hus«). H. P. S.

Bordhammerat, bord-fælle (Molb.); mat-lag, n., mat-nøjte, n.

Bordkavaler, bord-ridder (H. D.). Svarer til borddame og minder ligesom dette om ridderstandens høviske sæder.

Bordkniv, junge, m. Sv. * junge, jonge. Jfr. isl. jungi, ɔ: Tange paa Kniv. Også *mat-kniv.

Bordopſats, bord-pryd, -prydelse (H. D.); bord-opsæt? »Blomster er den skjønneste Bordpryd«. Gl. n. borðpryði, ɔ: hvad ſom tjener til at pryde Bordet. Jfr. Opſats.

Bordſelſkab, mat-lag, n., mat-nøjte, n., sam-nøjte. Have samnøjte, ɔ: ſpiſe ſammen. Gl. n. samneyti, Samfund.

Bordſervice, *bord-ty, -bunad, m., -stel. Jfr. The-, Kaffeſtel.

Bordure, infatning, kanting, f. (helst til stas).

Bordøl (ringere Øl), mungåt, n., tyn'-drikke, n. Jfr. *spissel, ɔ: Efterbryg, Tyndtøl. Gl. n. mungát, Øl.

Bore igjennem (gjennemgrave), smjuge op. Dv. smågin(o), opsm., mark-sm. »Makken smyg op treet«.

Boreal, nordlig.

Boreas, nord-vinden.

Borg, borg, f., slot, herre-gård, -sæte, stormans-gård.

Borg: tage paa B., *borge, ta(ke) ut på borg, *ta' op (forskud); **give paa B.**, borge(ar), gi forskud. »Den, som tæk ut på borg, han kvittar (betaler) med sorg«.

Borge (laane), *borge (både til og av). **B.** (for), inne-stå for, *borge, åbørgjast (y). Jfr. Kavere.

Borgemeſter, borg-mester, *borg-mejster. Man retter Borgmeſter og Borgemeſter undertiden til Borgermeſter, kanske efter Bürgermeiſter, kanske og fordi man tror, ordet må tyde mester over el. blant borger(ne), ikke, som nok det sanne er, mester i borgen (ɔ: i byen, på stedet). Borgermeſter viser sin senere tilblivelse

ved, at det for de fleste skal nogen overvinnelse til for at få munnen til at ta op el. ta med denne (nye) r. Desuten, om Borgermester havde været den ældste, først givne form, havde den ikke let kunnet bli trængt tilside av Borge= el. Borgmester; derimot kan man bedre forstå, hvorledes Borgmester kunde ved »tænkning« og »bessermachen« bli gjort til Borgermester.

Borgen (Sikkerhed for noget, Kaution), visse, f. (gl. n. vissa, f.), åbørgsle(y'), f., åbørgsling, borg, n. (»gange i b. føre«). **Gaa i B. for**, gange god føre, y (sv. gå i god).

Borgerlig, borgarleg. **B. Stik**, borgarsæd(e), m.

Borgerrepræsentant, by-råd (en). H. D.

Borgerrepræsentation, by-råd (et). H. D.

Borg(e)stue (Tjenernes, Folkenes Stue), borg-ståve(o), f. (uttalt bår'ståve), bårstue (J. Lie), dræng-ståve.

Borgruin, øde-borg. H. D. Jfr. Ruin.

Bornert, kortsynt (neg.), trang-s., snæver-s., snæver-hjærtet, insnævret; enfældig; smålig, stut-tænkt, trång-t (Dølen); innelukket (Opl. Avis); enfældig, smålig. Jfr. rum-tænkt, lang-t., rum-synt. »Kortsynet statskunst«.

Bornertheb, snæver-syn, trang-syn.

Borre (Arctium Lappa), klåte-gras, n., klængje, f., borre, m. (*purrę). Sv. borre.

Bort, bort(u) (ikke op el. ned), væ'g(e), væk (eg. i el. å væg), *ko's. Bort, væg (væk) og kos er alle tre eg. = vej. Også unda(n), *av sta(d), *stad, *av. Take nåkot(o) unda; undaf (for unda'). J. Lie. **Længere bort fra**, *undan. Lægge, sætje, flytje unda', ɔ: til Side. Han gik unda' os, ɔ: kom langt forud for os. Springe, renne, rømme unda'. **Borte fra**, *undan: ej mil unda' land. Han er ikkje langt unda. Drage av, smætte seg av, gøjme av. Di får av å se etter dej. Kvart (hvorhen) vil du av? Han var av og fiska'. Fare kos, være kos, tyne kos: kos-faren, -dragen, -komen. Mk. væg-båren(o), -drægen (e), -fallen, -lagd, -havd (ɔ: bortflaffet); væg-taking, ɔ: Borttagelse; væg-kastande, v.-komen, v.-laten, ɔ: afhændet, v.-sæt'(e). Forved i og på brukes i * også bort for borte.

Borte, *av: han æ' av å lejtar, av å fiskar.

Bortfjernelse, kværving, f.

Bortflyttelse, *bu-kjøjring.

Bortflyttet (ɔ: tilsidesl.). unda'-flut'.

Bortføre (røve), kværve (in) i berg f. e., bergta(ge). **Bortført** (i Bjerg), intæken (e), *berg-tæken.

Bortgang, ut-færd, f., av-f., bortgang, m.

Bortgjemt, unda-gjøjmd.

Bortjagelse, (han fek) skjot, m., *far-skjot, *fly't, m., få'k(o), n., fu'r, m., furing, f. (jfr Pakke sig); *bu-kjøjring.

Bortjaffe, *ræke (bort) (-ra'k, ræke', e).

Bortjaffelse, unda(n)-drag, n., »utførsel« (ut-førsle, f.), kværving, f.

Bortjmuttet, *utor-komen, *av-smågen(o), av-småtten(o) (av *smjuge og *smette).

Bortjnappelse, *av-skjøding, av-åt, n., av-gnag, n. (ɔ: Tab ved Rapseri). Jfr. av-klipping, ɔ: Beklippelse.

Bortjnappet, »tagen«, av-skjødt, av-tæken (e). Jfr. Bortført.

Borttage Alt, hvad der findes, snøj(d)e (-de).

Borttagelse af Alt, snøj(d)ing, f., snøjde, f.

Bortvende (Kreatur fra Ageren), møte (k. frå åkren), *gjægne, e (-de), *bægje (-de), *vende.

Bortvise, *vise av, *vise væg. Andre ord med bort er at opsøke under hvert ords siste del.

Bosat Mand, bonde; (i Finmarken), buman; busitjande man. **Være b.**, *bu. Se Bosat.

Bosiddende, buande, busitjande; bufolk. Bufast er = gjældfri; mots. busleten, i, uvederhæftig.

Bostab, *buna(d). Jfr. Møbler, Husholdningsforraad.

Bosted, bustad, m., åsæte, n. (Jordeiendom).

Bosætte, give bosted, lade nedsætte sig (der el. der). **B. sig**, bussætje seg; sætje bunad, sætje bu; buskape. **Som bosætter sig**, *bus-rejsing, ny-bøling, m.

Bosættelse, *buskap, *bussetning. »Be til buskaps«, d. e. be' sammen korn og småredsler til at sætte bo med.

Botanik, vækst-lære, plante-kænskap? Plante er i * „en plantet Vægt", og vækst heter *våkster (o), m.

Botaniker, vækst-kænner? v.-kyndig (H. D.), urte-kænner (Molb.).

Botanisere, samle vækster.

Botanist, f. E. Have, hage for vækst-læren; lærdoms-hage? (jfr. køkkenhage, æple-h., heste-h.).

Botanografi, vækst-skrivelse? (-»be«skr), v.-skildring.

Boudoir (Bu=), løn- eller sær-kammer; »studer«-stue (Meyer). Egtl. *furte-krok el. furte-kåve(o), m., som en kan sitte i og *furte, ɔ: surmule.

Bouffon, nar, hofnar. Jfr. Harlekin.

Bouffoneri, løjer, *gjøne, f. (gjønor, fl.), gjøning, f. Jfr. Fjas; Narrestreger, Gjøgler.

Bouillon, kjø't-såd' (o), Lm.; kø'tsuppe. Se Suppe.

Boulevard, bol'-værk, fæstnings-vål; vålgate, -gang. H. P. S.
Bounty, utførsels-, inførsels-, tilvirkningsgodtgjørelse (el. »-præmie«).
Bouquet, blomster-busk, b.-krans; krydret lugt (kryderlugt) av vin; urte-kost (Molb.), blomster-k. H. D.
Bourgeoiſi, borgerstand, borgerskap; stads-(by-) borgerskapet; middelklassen (mellem-k.?); borgerklassen. H. P. S.
Boute, slage(ar), *krysse, baute. Gl. n. bauta, ɔ: ſlaa. Mk. baut, m., bauting, f.
Bouteille, glas-flaske, flaske, buttel, butel, m.
Boutique (Butik; eg. a-pothcka), bod, krambod; (ſtor), vare-hal. H. P. S., H. D.
Bov, *bog (oo, fl. bøger), eg. bøjning, bryst-b. Mk. *bog-bein, b.-led(i'), m.; bog-rå, ɔ: Bovblad; b.-ring, m., ɔ: Haarhvirvelen, kværven, bag ved Boven; b.-tre, ɔ: forreſte Del af en Hefteſæle; boge, ɔ: lægge til Boven (på fartøj).
Bovſpryd (Bugſpryd, Bovſprød, Baugſpryd, Boug-ſ.; n. s. Boogſpret; eg. holl. boegspriet), *bogspryt, utlæggjar, m., utligger, Molb. Mk. bog-line (paa fartøj).
Bovne (af bovn el. boun, ɔ: fyldig, Molb.), svulme, være (blive) spænt.
Boxe, se Baxes.
Boxer, næve-fægter, bakser. Molb.
Bracelletter, arm-bånd.
Brad, stek.
Brad (Død), *brå (ɔ: hastig påkommende). Dertil brå-daude, m.
Braddyp, *brå-dyp (-djup).
Bradebænk, *brå-bænk (at tjærebræde på).
Brag, bra'k, n., tråsing(o'), ståk, n., knak, n., knaking. f., dur, m., tur, m. **B. af noget, ſom ſtyrter ned**, ron(u'), n. (røn).
Brage, brake(ar), smale(ar), dure, troske (u, - ar), tråse(o), *ståke, *styre, *stime, *rynje, trøsje (y, - truste). Jfr. Knitre. **B., ſom naar noget ſtyrter ned**, rone, ar (u'). **B. Hør**, *bryte (brjote), bråte (li'n) (o). Jfr. Stage, Skjætte.
Bragen, trøsjing, f. (y), trø's(y), m.
Brak, l. (t. brach, ɔ: upløiet, hvilende; udtyrket), hvilende, hvile- (om jord), *i kvile (sv.: i träde), *atter-lagd, *igen-l. (åker). Tröde, n., er i * Hvilemark, Ager, ſom udlægges til Græsvæxt. 2. **Brak** (t. Bracke), hvile-jord, hvile (om jord, som ligger over uten at tilsås). Det at være igenlagt; hvile-dyrkning? (pløj(n)ing og renskning av en aker, mens den ligger over el. i hvile). **Brakt Band**, halv-færakt v.
Brakke, se Barakke.
Brakland, -mark, ækre, f., attelæge, e (el. aker, utlagt el. igenlagt til eng), kvælve, f., åker-lægje, n. Hvileland kan brukes, hvad enten Brakken ligger til eng, el. den hålides åpen ved at pløjes. Jfr. Hvileland, Eng(ſtykke).
Brakning, hvile-pløj(n)ing.
Brakpløie, sommer-pløje.
Brakteat, hu'l-mynt, blikmynt (av gul'- el. sølvblek). Meyer, H. P. S. Jfr. Blik.
Brakvognsmand, kørtvarig. Mk.*skryv, *skry'p, *skyver, *ryr.
Bram, brask (efter *braske), *stas, *grumhet, *gildhet.
Bramarbas, slags-bror; skryter, stor-s. Jfr. Praler.
Bramarbaſere, skryte, skrøjte (-te), røjte (-te), kyte (-te), bolte(ar).
Brambær (Rubus cæsius), ko'l(o') -bær, n.
Bramme, gilde seg, *braske, *briske, b. seg, stase(ar), glimre, gleme(i), ar, *prunke, bryste sig av, gøre sig til av. Jfr. Hovere.
Brandje, gren, arm, sidelinje (av en familje), »fag«, yrke?, avdeling; slag(s). Jfr. Fag, Art.
Brand: Iiben B. (brændt Stump), tannar, m., snart, m., brune, m. Dv. snarte (Iiben), ſlaa af det Forkullede af *snarten. (**Iibebrand**), *laus-eld, laus eld. Mk. *rope brand.
Brandaſſurance, elds-trygd. **B.-Geiſtab**, brandgilde (H. D.). **B.-Præmie**, brandpenge. H. D.
Brandag (forkullede Ag), *mold-aks, kålaks(o). Sv. kolax.
Brandbirektør, brand-mester.
Brandfri, *eld-fri, *brandfri.
Brandgul, *brand-gul.
Brandmajor, brand-høvedsman, -mester?
Brandſtøv, se Aſke.
Brauſe, *brunke (b. smør). **Brauket Malt, Øl**, m., e. med avsmak; svid'. Også i * haves brankot, ɔ: beſtadiget. Jfr. Røllebrændt. Her = ſvedet.
Braus paa et Seil, brus, m. Holl. bras.
Brauſe (ved Ild), *brase, bræse (-te), stejkje. **Der ſtegeš og brauſeš i Kjøkkenet**, jfr. *dej stejkte og bræste«. J. A.
Brauſen (Fiſk), brasme, f.; (t. Braſſen, sv. braxen).
Brat (ſteil), *brat'. »Bratte ſjæl'. **Gaa brat ned**, bratte av. Jfr. Steil. **Noget brat**, *bratvoren.
Brat (pludſelig), *brå(d)t. B. B. **B.** (Død), se Brad.
Bratheb, bratte, f.
Braute (t., holl.?), baute(ar), bålte(o), brålte(o), *skryte, *kyte, briske seg, *braske, ofse seg, børte (y, - te) seg. Mk. slå store bâltar: ɔ: gjøre ſtore Ord. Jfr. Prale.
Brav, skjela (ski-): ejn s. man; *gjæv, mæ't, *gild, *gjæv og gild; *snodig.

En rigtig b. M., ejn fagna, mona, grepa(i), ejgna, *ofna man. En fagna mand. Asbj.

Bravade, skryt, drysje, f., dramb-dryssje (dramdrysje), f.; trås', n. Jfr. **Stryderi, Fraleri.**

Bravere, *tråse, bjode vondt.

Bravissime, meget godt, meget bra(v).

Brave (en), bra'-kar; våge-hals; lej(g)et lou-morder.

Bravour, mot (mod), djærvhet. **B.-Arie**, mester-a. (-sang). **B.-Rolle**, glans-rolle. Rigstid., Intell.-sed., Morgenbl. **B.-Sanger**, mester-sanger. H. P. S.

Brnabe (Forhugning), bråte, m.; (Hob af nedbrudte el. -huggede Træer, som brændes til Aske), bråte, m. (gl. n. broti, sv. bråte), kås(o), f. (ka's, gl. n. kös); (Jordstykke, som ryddes ved at hugge ned for Fode og derpaa brænde og saa i Asken), *bråte, kås(o), f. Sv. *ka's. Mk. bråtebrænning, -hogster, m., -korn, -rug, -land, -rive, f., ɔ: Jærnrive til Jævning af afbrændt Mark.

Brnafage (Barets), sønder-brytning, itusålelse (J. L.), sund-brjoting? (efter brjote sund), sund-krasing?

Brnskwater, bølge-bryter.

Brecke (eg. Rift, Revne), murbrud, re'v (i'), n. (av rive), *reve(i), f.; vål'-brud(o) (H. P. S.), åpning(o), f.; å'p(o), n., ga'p, n.

Bred (Adj.), brej(d); (vidtløftig), *ruven, *ruvsam, *roseleg. **B. af Fig** (som har stort Rum), rom-fræk(e), *r.-stor. Mk. *brejde, ɔ: brede, ubbrede, sprede; brejde, f. (høj-b., også *brejdsle); *brejd-baka', ɔ: med bred Ryg; *brejde-grejp; b.-mjøl, b.-vol', m. (til Tørring af Hø); brejdføt, b.-gjængd (som gaar med udspærrede Fødder); b.-hændt, b.-hærda(d) = hærdeb.; brejdlagd, ɔ: bredvogen; b.-lejt, ɔ: bredladen (af Anstigt; gl. n. brejðlejtr); i b. med, ɔ: jævnsides; b.-mynt: bredmundet; brejdne, brejd-nasa', b.-rændad, ɔ: med brede Rænder, Striber; b.-side; -sladde, -tænt, med brede Tænder; b.-vaksen; b.-øks, ɔ: Bile.

Bred (Kant), tram, m., trøm (bækkje-t., is-t.), tråm (Lm.), brejd', f. (dv. brejdful', fuld til Bredden). (Ring, Kant om Aabningen paa Kar), bejt, f: **B.**, også bar(d), n. (vejte-bar'et, elve-b.), bar(d)e, m., brad', n., *land (myrlandet, ɔ: Myrbredden), jar (jadar), stø (elv-stø). **Strandbred** (der en stiger i land), landsteg(i'), n. **Flyde ud over Bredden**, *drabbe, *slagge. **Til B. fylde**, trame, ar.

Bredde (Bredhed), brejd', f. (væv-b., ɔ: **Vævbredde**), brejd-lejk, m.; ruv, n., ruving (jfr. **Omfang**). Mk. **Bredde** (med dd), ikke **Brede**; jfr. **vid—Vidde, sid—Sidde.** Derimod av **vred, hed, kjed, led** kommer ikke **Bredde** osv., men **Brede** osv. Men de heter da i * (v) rejde, hete(i), lejde, mens **Bredde**, som sagt, lyder brejd', ikke brej'de. Sv. vrede, hetta, leda, men bredd.

Bredfias (Lophius, en Fisk), mar-ulk, m., brejd-kjæft, m.

Bredfuld, jam-bar(d)a (jambala), *jamtrøma, *jam-brejdda', brejd-ful', -mæt(e), *-mælt, *jam-ful'.

Bredhaandet, *love-brej(d).

Bredouille, se **Brodouille.**

Bredside, *fla't-side, *brejd-side.

Bredskulbret, akselbred (H. D.), *hærdebrejd (H. D.).

Bregne (Filix), lå'k(o), m. (låkar, *låker), burkne, m., burtn, brom, m., *blo'm, m., *tælg(e), m., slå'k(o), m., bu-slåk, røte, n., gjæske, giske, brusk, m., brussel, m., mold-fo'r, n., ormegras, n., (o.-græs, J. Lie), gråfte (o), m. (grofs). **Bregner samle**, låke (o, -ar). **Indsamling af B.**, låking(o), f. **Aspidium fragile**, sau'-låk(o), fugle-burtn, -blom, små-blom. **Aspidium Filix femina**, bortn (Dr. Sch.), gjejslar-låk (Dr. Sch.).

Breloffer, se **Beri—.**

Brems, klæg', m. Gl. n. kleggi.

Bremse, streke (i', -ar). Jfr. **Stoppe.**

Bremse-Larve, være(e), m. (væra, vårå, vuru), være-mak', m. Dv. være-hål(o), n., -kul, m., ɔ: knort på huden, av værer = kårme(o), f.

Brescke, se **Brecke.**

Bret (t. Brett), bræ(d)e, f., fjø'l, f., fjølende, m.

Brevdrager (t. Briefträger), brevbærer (drage for bære er unorsk), brev-sven (H. D.). Gl. n. brefasvein.

Breve, brev, skrivelse (fra paven på nogle få linjer, altså mindre æn bulle); liste. **Brevet**, nåde-brev, åpent brev (av ulike slag); utnævnelse; lære-brev (el. annen utfærdigelse fra en myndighet). **Brevetere**, give nåde-brev.

Brevier, Breviarium, bønne-bok (hos katolsk præsteskap). H. P. S.

Brevi manu, »uden videre, uden Omstænd.« Meyer.

Brevpblat, mun'-lak, brød-segl. H. P. S. (?).

Brevporto, brev-penge(r).

Brevsamling, brev-sal, m. Jfr. **Arkiv.**

Brevtaske (t. Briefta[illegible]che), brevpose, brevpung.

Brevtagt, brev-takst (at ta', løse breve efter).

Brevvegling, brev-skifte? Jfr. ord-s. Skifte ord, sk. brev, i likhed med skifte hug, kugler med hinannen. Ordskifte, i * og

hos Molb., om samtale og »Debat«, forudsætter jo ordlaget at skifte ord, ɔ: at tale skiftevis. Det samme ligger i ordvexel, men som er tysk.

Bricole, bakslag (tilbake-s.). **Par bricole**, ad omvej. **Brikolstub** (Prælstub, Meyer), tørne-skud? vinkel-skud? (idet kuglen går i en brut' linje).

Brig (ital.), tvimastet fartøj, tvimaster?

Brikke (n. s. **Brikk**e), træ-tallerk, skive (rund), f., bræde, n., fjø'l, f., bord-disk (borrisk), m., talk, m. (talik, tallerk), disk, m.; stæt(e'), n.

Brillant, -liant, 1. glimrende, strålende; utmærket. H. P. S. foreslår glimrig som sideform til glimrende, der trinbøjning (kompar.) tiltrænges. Glimrig var da mot glimrende som lydig m. lydende, varig m. varende, kølig m. kølende. 2. (en B.), ædelsten (slepen på alle kanter med små flater), glimring (H. P. S.), gli'm-stejn (jfr. *glime), m., brising?

Brille, brille, f. (lor), også *glasaugo, n., fl. (sv. glasögon), glas-øjne, (d.) glar-øjne. Gl. n. gler = glas.

Bringe (t. bringen), bære (-bar: b. bod, n., b. ærend), føre (hjem), drive, ha' (med sig, med hjem, ut, fram, ha brev med); ha hesten hejm, in (dertil *hejm-hand, *inhavd); få (noget hen, over, op, ned — til en, med sig; få til at, ɔ: bringe til), ta' (med: ta' de' med til dem!), komme (med: kom med kniven!). **B. i Erindring**, hug-feste (H. D.), minne om, varsle om. **B. med Mose**, vinne (-van): v. båten fram, v. lasset hejm. Jfr. Slæbe. Også sætte (istand, i lag, i værk). Mk. **indbringende**, lønnende, lønsom?

Brisk, ufs, f., hamar, m., brå't(o), n.; knejk, m., brun, f.

Brio: *con brio*, med ild, med liv (H. P. S.), livlig, kvikt.

Bris(e) (Blæst), luftning; sagte vind, gul(u'). J. Lie.

Brisfel, *blå-spon, brisel (bresel), n.

Brist (Sprække), smæl', m., bræst(e), m., spræk', m., støk' (stæk, e), m., revne(i), f., vejle, f., språkke(o), f., sprunge, f., pejl, m. Jfr. **Rift, Revne, Sprække. Fri for B.**, bræst-laus. **Fuld af B.**, bræstot.

Briste, bræste (-brast), bråstne(o), bråtne (o), men bare om hårde ting, som glas og malmer; også *springe, *sprække, revne (remne, i), støkke (-stok). Hjærtet brister, men *bræster ikke. Det *sprækker (se våre folkeviser). Springer, jfr. sprænger (hest). **B.** er og = fattes, *skorte, *vante, (dansk) bræste. **B. med et Knald** smælle (-smal'), *støkke. **B. itu**, smælle sønder. **B. (Ville sig**, om Melk), bræste, *kåre, *skjære seg, skille sig. **Faa til at b.** (nl. Melk), bræste (-e), løjpe. **B. i Graad**, Latter, sætje i å gråte, læ; *sprute ut i låt(ter), slå i å—; jfr. gråten tok han. **Som let b.**, støkken.

Bristen, *bræsting.

Brist (n. f. Britsche, et Slags Sovested), brisk, m.

Bro, bru, f. **B. af runde Stokke** (at gaa langsefter), klåp'(o), f. **Bro af Kavler over en Sump**, *kavle-bru, klåp(o), f.; klåppe-væ'g, m. **Bygge sig B.**, *kavle, *kavl-lægge, klåppe(o), ar.

Brosche, bryst-nål (H. P. S.); sølje, f. (»sylgje«).

Brochere, hæfte (bøker); („gjennemtrukne Tøi med ophøiede Figurer"), sy ut, krine (ar), *knote (krete), kråte(o), rose(ar). Mk. **brågd**(o), f. og **brågde**(o).

Brochure, flåg-bok (bare hæftet), små-bok (Lm.), flyge-skrift (Meyer), bokling?, hæfte; døgn-skrift?

Brod (o = aa), *bråd', gad', m. Gl. n. gaddr. Sv. gadd. Jfr. Spids, Pig.

Brodden („brodne Kar" osv.), bråten(e), brut' («brudt»).

Broder, *bror (flt. brør, broar, bror'e). **B—s Familie**, *bror-folk. Mk. *brogild (om Søfter, som gaar lige i Arv med Broder); b.-laus, bro(d)erleg, b.-lo't(u), ɔ: Broderlod (Arv); bro(de)rskap, b.-sån(o), b.-stykkje, ɔ: broderlig Hjælp.

Brodere, kråte(o), *saume ut, saume rosor (Lm.); utsy, sy ut (før baldyre), udpynte (med digtede tilsætninger); stikke (S. Bugge. Efter t. sticken. Sv. sticka). **Brodered**, utsyd, kråta'(o). Jfr. **Brochere. B—t med Guld**, gul(d)virket (H. D.); gul'-sauma'? gul'-kråta'(o)? gul'-rosa'? Efter *saume, kråte(o), *rose.

Broderi, utsy(n)ing m. m. Se **Brodered**.

Brodering, kråt-saum(o), m. Lm.

Brodsnille, fælske, m., rædsel, floke(r), ugreje, vase, m., kvakl, m., kvakling, f., kvima, m.

Broget („af flere affattende Former"), *brandot, *randot, *stripot, *brokot („ijnet fremmedt"). Også *rikkot (tværstripet), (bjørk; kat); *sprækkot (ɔ: sprøglet), spættet (i * haves Spot, ɔ: Flæk, Jordv., Aakerf.); *dråplot, *flækkot, *blomot (kjole, ko); *rosot. Sv. brokig, gl. sv. brokot; finnes ikke i * el. gl. n. **B. med lyse Pletter**, *skimlot. Jfr. Skimlet Smør, Skyet.

Brohoved, bru-spor(d), m. Gl. n. brúarsporðr.

Brok (Hernia), seg(i), n. (mk. *tarm-s.),

*bro'k, sle't(i), n. (»i røjrom«). Jfr. vom-i-skin, på kør. »Stange kua vom-i-skin«.

Brokade, sølv- el. gul'-virket, silketøj (med sølv- el. gul'-tråde), gul'-, sølv-, silke-(-tøj, -væv). H. P. S.

Brokfugl (Charadrius), lo, f. „Sædvanl. sammensat": *hej'-lo, fjæl'-lo, åker-lo. Før også *haust-lo, myr-lo, sand-lo. Gl. n. ló.

Brokke (t. Brocken), brud-stykke, smule, *måle(o), brå't(o): *glas-, krus-, skål-brå't; stub.

Brokkægge, strå (-dde) (Lm.); (med Sten), *stejn-sætje (Lm.), *stejn-lægjje? (efter *stejnlagd).

Bronce (-se), metal, n., brun (Lm.; ital. bronzo, av bruno); malm, klokke-m. Meyer.

Bronceere, malm-lægge; malmfarge. **Bronceret.**

Bronkit, tændelse i Bronkierne, d. e. i luft-rørets grener (greninger, utgr.) i lungerne?

Brokke, se Brocke.

Brosmius vulgaris, bråsme(o), f. (brosme, brøsme, bræsme).

Brokol i Bei over Gump, kavl, m. Jfr. Bro.

Brokfolke, ty-fot, m., mar-f., mår-f. (o). Jfr. Støtte.

Bronillere, sammøre, røre i hop, floke? vase, v. i hop; sætte (folk) sammen, ærte (folk) op inbyrdes. **B. sig med**, lægge sig ut med, komme el. være på kant med, på spænt fot med. **Bronilleret**, uenig, på spænt fot; i uorden, i ugreje, *floken, *flokna'. Jfr. Forvirre.

Bronte, se Braute.

Brud, en, *brud (lang u, som i bud og skud og som i bryte, byde, skyte), bare om kvinne på hendes bryllupsdag like-som i sv. og godt dansk (jfr. Molb.). Om kæreste brukt som i: »thi hans Hjer-teskjær var Brud« (Welhaven), ɔ: var forlovet, er tysk.

Brud, et (Brydning), brå't(o), n.; (Skade af Brud), *brå't (bejn-, huse-, skip-b.); (Stedet, der noget blir brudt), brå't, n.: stejn-, hælle-brå't; (Stedet, der noget er brudt), *brå't (stället er kvit i bråte', o); (Stedet, der Gjerde er brudt), bråte, f. **Fuld af B.** (brækket paa flere Steder), *bråtot(o).

Brudefølge, *brud-færd, -følgje(y), n., -le (-lid), -rejd, f.

Brudekrone, la(d), n., brure-la', n. (gl. n. hlað, Guldstads), -krune, f., sølv(y), n.; *hovud-sølv(y).

Brudemarsch, brude-slåt. B. B.

Brudesvend, *lej(d)e-svejn, brud-s., brud-lej(d)ar.

Brudstykke, jfr. Brokke.

Brug, sed, m., vi's, f., bruk, n., skik, m. Jfr. Skik, Sæd, Maade, Maner. **Slet B.**, u-gjærd, f. Jfr. Ustik. **I B. tage** (benytte), *ta(ke). T. båt, hest; sætte, n. T. seg ejn sup.

Brugbar, *takleg, nøjteleg, nøtleg(y'), *brukande, *bruk-før, hjælpeleg, *nøj-tande, *ny't. Jfr. Tjenlig, Hensigts-mæssig.

Bruge, *bruke, nytte, *nøjte. **B. ilde**, spille (-te), misbruke (jfr. misbruk, n.): sp. si tid, sp. umaken. **Libet brugt**, van-bruka(d). **B.** (efter t. brauchen), jfr. Behøve.

Brugelig er efter Molb. 1. = som kan brukes, 2. = som er i bruk. Brukleg er i * bare = som er i bruk, ikke = brugbar.

Bruger, *brukar, f. e. jord-b.

Brumaal, vinterlig.

Brumle, *surre, *knurre, *mukke, skænne (-te), tandre(ar).

Brumme (stærkere Ord end Brumle. Molb.), ømje (y, -umde; gl. n. ymja), søjde (-de), gryle (-te), grømje(y), ryte (B. B.), ɔ: rjote (-raut); tjote (-taut): han gjek å taut om det same. Jfr. Bruse, Suse, Rumle. **Brummende Lyd**, jfr. Knurren, Susen.

Brummen, lå't(o), n., tjoting, f., gryling, f., rjoting, f.

Brun, *brun. **B.** (mørk) **Hudfarve**, brun le't(i), m. **Blive brun**, brunkast. **Se b. ud**, *brunke. **Brun Plet**, brunke, m.

Brunagtig, brunlaten, brunlig? *i-brun? (i likhet med *i-blå, i-grøn o. fl.).

Brune, *brune.

Brunet, mørk, m.-laten (H. P. S.), brun-laten, *brunlejt; brun-håret, *mørk-lejt; brun-øjet, mørk-ø., sort-ø.

Brunette, mørk-øje (H. P. S.), mørk-ho'de (-hoved)?, motsat lys-ho'de, ɔ: **Blondine.**

Brunladen, *brun-lejt.

Brunrot, se Scrophularia.

Brunst, brund, m., ræding, f., fyle, f. (av fu'l, ɔ: geil); *gradskap, katta(r)-sykje, f. **Løbe i B.** (om Hest), *mare; (ellers om Dyr af Hankjønnet), *brunde, *ræde, *ralle; (om Dyr af Hunkj.), *blæsme, fijuge (-flaug), *laupe, laupe fu'l, l. vil', l. gali. Mk. *brund-stut, -ver; brund-tid, ɔ: Parringstid.

Brunstig, *o'd, *o's (*øs), *bo'l, *fu'l, *galen. Jfr. Geil.

Bruse (give Lyd, som naar noget syder, suse som kogende Vand; t. brausen), sjode (-saud) (ɔ: syde), søjde (-de), tjote (-taut); jfr. *dure, *kurre, bråte (o'), ase (ar). »Det syd føre ojrom«. »Veden lig bare og syd i gruva«. Jfr. Suse, Brumme; Rumle, Bulbre. **B. op** (bil-

B. (brættet Hjørne paa Papir el. Blad), hunds-øjre, n., bræt'(e), n. (m.).

Brød, *brø(d), („fjældnere") braud; omn-b., flat-b. (Fjøde; Levebrød), *brød. Sammelt, muggent Brød, *mælle-b. Mk. *brød-jarn = bakster-hælle; b.-laus, b.-løjse, f.; b.-måle(o), m., ɔ: Brødstykke; b.-måse(o), m., ɔ: islandsk Mos; b.-sætning = b.-dejld, f., ɔ: Lag af opstablet Flabbrød; b.-smæl'(e), m., ɔ: Lyd af Brødbrydning (af Flabbrød); b.-suvl, f., ɔ: Sul til Brød; b.-tenar, ɔ: Medtjener, Tjener i samme Hus; b.-tægje, f., ɔ: Flabbrød-kurv (som Brødstuffe); b.-æmne, ɔ: Deig til et Brød.

Brøde, skyld, f., låg-brât(o-o), n. (Lm.), forbråt(o), n., forseelse, forbrydelse. Medskyldig i B., brøde-fælle. H. D.

Brødefri, *mejnlaus, skyldfri.

Brødkurv (til Flabbrød), tæ(g)je, f., brau-t.

Brødpande (at stege Flabbrød paa), takke, f., hælle, f., bakster-h.

Brødstump(e) („et tykt Stykke Brød", Molb.), stump, m. (el. stumpe-skive?).

Brødsuppe (Melk og Brød), sol', m., *mjølke-s. Jfr. Øllebrød, *øl-sol', øl-soppe, f., *skjør-s. (y), f.; (Fedt og Brød), mølje (y), f.

Brøl (t. Bruch), brudet tal el. brâ't-tal? del, deling (ɔ: Afdeling). I * kunde det vel hete brât(o'), n., som mærker noget sønderbrudt, et brudstykke(klokke-, rokke-, stol-brât).

Brøl, bælje, n., bu'r, m., bauling, f.; *bæljing, *rauting, raut, n., *ræmjing, bøl(y), m., skrâl, n., *gauling (ɔ: ideligt Skraal og Skrig). B., svagt, drøn(y), m., tryting, f.

Brøle (t. brüllen), gaule (gl. n. gaula), *baule (jfr. gl. n. baula, f., en Ko), raute (B. B.); (skrige med en langtrukken Lyd), gryle (-te), ryle (-te), skryle (-te), ræmje(ar). B. stærkt, *bælje, stor-bælje, bølje; (om Oger), bure(ar), ræmje. Brøle i * tyder skryte, ɔ: prale. Brøl, n., Skryderi. B. sagte el. med lukket Mund (om Kjør), tryte (-te), drønje (-drunde), ikke = raute.

Brøler, gaular, ɔ: Storskraaler.

Brønd, kjælde, f., brun', m., bæk', m., vas-nøjte, n. D'æ sejnt å dætte(y) brunnen, når barnet er drukna'. Til Brønden føre, la' drikke, brønne(y), *vatne. B. igjenkaste, kaste atter. Jfr. fjuke (brive), frjose atter.

Brøndfle, se Bidens.

Brøst (Skade), næk', m.; (Mangel, eg. Bræk), brank, n., bræst, m., vank, n., skavank, m., skort, m., vanting, f.

Brøste: (det brøster), *bræste, *skorte, *vante, fattes. »Lat ikkje hugen breste«.

Brøstfældig, trâsuleg(o), - trâsal(o) (jfr. Bræcke og Kvifte), *vank, *uhejl, ulagleg, ulaga(d), (-get), *vanfærdig, *krank, *vejl, forfallen, i ulag, i ustand, *fal'-før. Sv. * falfaren. »D'er mangt vejlt, som læst være hejlt«. Jfr. Skrøbelig.

Brøstholden, *van-halden, *mis-h., *van-faren, *ille faren, *skak'-hald; ikke tjent med.

Bud (Tilbud), båd(o), n. (bo, bø, gl. n. boð); (Hilsen), ord-sending (gl. n. orðsending). Dueli g til at bære B., båd(o)-før, *ærends-før.

Budbringer, budbærer, ærend-svejn, visar-barn, -gut, -jænte, -taus; båd-bærar (o - e), m.

Buddike, dåse.

Budding, pudding, m.

Budget, overslag, opgør (over vordende, påregnet riks-intægt og -utgift for næste år), riks-regnskab, stats-r., hushâld(s-regnskap)? Eg. en pung el. liten (jagt-) pose; fransk pochette, av poche, lomme, „Taste", „Brevtaste".

Budgetaar, *hushâldsår?

Budgetkommitteen, intækts- og udgifts-orskâtet(o'), penge-orskâtet(Lm.), hushâlds-(ɔ: finans- el. intækts- og utgifts)-utvalet?

Budoir, se Bouboir.

Budord, båd-ord(o'), n.

Budskab, båd (bod), n., *b.-sending, *bâd-skap. Bringe B., både(o'). Gl. n. boða. Dueli g til at bære B. (især om Børn), ærends-før, -byrg (børg). Gaa med B., gange ærender. Jfr. Ærende.

Bue, båge(o), m. »Bender du bågen for hardt, så brest han snart«. B., stor (el. Halvcirkel), svarv, m. Gaa i en B. el. Cirkel, svarve, ar. Som danner en lang B., lang-buga(d). Skydebue, *sprætte-båge, *skât-b.

Buedannig (lidt krum), *bju'g, bågen(o). B. Figur, båg(o), n. B. Forhøining (f. E. paa et Laag), ryng, m. Jfr. *ryngjad = *kuva(d), -vot, ɔ: konveg. B. Haandfang, bøjgel, m., bygje, n., bygel, m., ɔ: Bøile, Bue. B. Indsænkning paa Kant el. Ryg, sejl, m. (seile, f., se'l, f., sæld, f.). B. Træ (Snirkel), sving, m.

Buefan, båge(o)-sag, f.

Buestud, båge-skât (o-o), n.

Buestrøg, ta'k, n., båge-tak, båge-drag.

Buffet, skænkebord (H. P. S.), skænk (H. D.), gæste-bord? Skjænk, m., er „et Skjænkebord, et Skab med et fremstaaende Bræt".

Bug, bu'k, m., bælg, m., våm(b) (o), f., kre'l, m. (ee). Hans B. er hans Gud, jfr. »han hæve alt sit vet(i') i våmbi«.

Bugfyld, mage-fylle, f., vâmb(o)-fyl', f., *buk-fylle.
Buggjørd (i Hefteſæle), kvi(d)-gjør(d), f., *buk-g.
Bugle, Bule (jfr. Hævelſe), ku'l, m., bole, f., huv, m., kule, f. (gl. n. kula). Dv. kulot, ɔ: buglet; jfr. blå-k. (efter Slag el. Støb). (Fremſtaaende Fold el. Rynke, iſær paa feb Krop), kyte, f., påse(o), m. (Saar efter Støb), støjt, m.; (Indtryk, Hulning i Flade, i Kjebler), bung, m., bunk, m.
Buglet, *bungot, kulot, kuven.
Buglyb, *lanst liv, livsyke, f., livstråk(o), n., *vondt til livs.
Bugne (krumme ſig), *bjuge, *bjugne, *bjugle, *bjugte, bågne, o (bøie ſig), nige (-nejg), segne(i). **Bugnet**, segad(i). Jfr. segen(i'), eg. ſunken, og *sig', ɔ: bøſig, tung.
Bugſere (ſlæbe meb Baab), *bå(t)s-ro, intåge(o). Lm.
Bugſprød, se Bovſpr.
Bugt (i Strandbredden), bugt, f., våg, m., vik, f., ki'l, m., kjo's, m. **B. af Elv**, kri'k, m., kreke, m. **Grund B.**, søjle, f. **Rund B. meb Sæn**, bug, m. Jfr. Big. **Indløb til B.**, vågs-mynne, n. **B. af Reb el. Baand**, bugt, f., lykkje, f. (jfr. Løkke); (Løkke, Knude), *kast. »Det kom ej kast på snøre'«. **Gaa i Bugter** (om Elv), bugte seg, krinke(ar). **Fuld af B.**, bugtot. **Faa B. meb**, *få bugt med, *vinne med, *rå(de) med, gøre det av med, ta av dage, få magten fra, få overtak.
Bugte ſig, *lykkjast, lykkje seg; (bøige ſom Straa, Kviſt), svege (i', - ar).
Bugtet (meb Kroger, Svingn.), kjejsot; (ringet), *lykkjot.
Bugtrib (ſtærk Smerte i Maven), tind-rev (i'), n., tjor-gang, m. (kjør-, kjo-, kjøtgang), *mage-rev, -knep.
Buket, se Bouqvet.
Bukke (bøie), *buge. **B. under** (maatte give tabt), ligge under. **B. ſig** (lude, nikke), *duble (f. e. av søvn).
Bukkeblade (Menyanthes trifoliata), *saltgras (av salte, f., myr?) (salgras), *trefole, bukke-blad, n., *myr-kong, gjejtklauv, f., triblad, n., tri-blækkje, trefold saltblække-græs (Dr. Sch.), rejns-klauv (Dr. Sch.).
Bukkehorn, også prillehorn, n. (at leke på).
Bukkel (eng. buckle), *krul', m. Jfr. Krølle.
Bukket, »krøllet«, kaurot; krullot; bungot (-kot).
Bukoliker, »hyrde«skald, hyrding (el. juring)-skald?
Bukoliſk, f. E. Digt(e), hyrding-, f. e. h.-kvæde(e), h.-kvad, h.-viser.
Bul (Stamme), bul, bo'l(u), ɔ: bool, m., læg, m. (tre-l.), stuv, m., ståmn(o), m., skaft (søjle-s.); boling, u (-ung), m., vest, brøst-duk, m. **Bulvante**, love-våt, m.
Bulder, buldring, m., dur, m. (*tur), stå'k, n., styr, m., ljom, m., skrangl, n., skrangling, f., bråt(o), n., skraml, n., skramling, f., dø'n(y), m., drø'n(y), m., larm, gløm(y), m., bråting(o), f., balder, n., baldring, f., dunder, m., dundring, f., glømjing(y), f. Jfr. Støi.
Buldre (give hul og ſtærk Lyd), *buldre, *dure (ture), *dundre, *ljome, rønje(y'), *skramle, larme, *skrangle, *bråke, bråte (o), *baldre, *bardyne, glømje(y), *bale, martele („bunkelt"). **Jeg har endnu noget at b. meb**, jfr.: æg hæve ændå ej skåt(o) i hornet.
Bule (Bugle), ku'l (P. Asbj.; gl. n. kula). **B., langſtrakt, paa Legemet, ſom efter haarbt Slag**, vå'l(o), m., tråte-v. Se Bugle.
Bulevard, se Boul—.
Bulk, knu't, m., klump, m.; knart, m.; dålg(o), m. (dålk); dålp(o), m.; påse(o), m.
Bulket (ujævn), klumpot; (hovnet af Svulſt), svållen(o).
Bulle, pavelysing? pavelig kungørelse; pave-lov?
Bullen, svållen(o), truten, hoven, bålen(o). **B. Finger**, svål'(o)-finger.
Bulletin, dag-tidende? (som siger fra om en hær-tildragelse el. højtstående personers sykdom), dag-seddel. H. P. S.
Bulme (Hyoscyamus niger), ful-urt, f., *vilrot, vil-frø, n., trol-gras, n.
Bulne, svælle (-sval'), *trutne, bålne(o). Jfr. Svulme, Svulſt.
Bulværk, bål-værk(o), tømmer- (*timmer-) værk. Sv. bålverk.
Bums (t. bums), plump! (*?).
Bund, botn (botten, bot', bon'), m. (gl. n. botn, sv. botten); (i Jorden, i Vand), grun', m. Berg-, sand-, lejr-grun. Jfr. Vand og *vatn. **B. af kantret Baad**, hvælv (et). H. L. I * kvælv, m. (kvålv, o, kålv, o, ɔ: noget Hvælvet, „iſær en omhvælvet Baad paa Vandet"). **B. i Tøi**, grun, m. **Bundens Beſkaffenhed**, botne-lag(o'). **Paa B.**, *botne, **Sætte B.** (i Kar), *botne. **Sætte Fiſkegarn paa Bunden**, *botn(ar)-sætje; dv. botnar-sætning. **Til Bunds** (til grunde), *til gruns. **Bundfrøſſen**, grun-fråsen(o). Mk. *fjord-. va(t)s-, vågs-, dals-botn, ɔ: inderſte Ende af Fjord oſv.
Bunde (naa Bunden), *botne. Jfr. Fodfæſte.
Bundfald, skro't(oo), n., under-stad, m., bærm, m., grug, n., grut, n., aur, m., gurm, n. **Afſætte B.**, jfr. Bundfælde ſig.

Bundfals i et Kar, låg'(o), f. Mk. *lagge-band, Bundgjord, nederſte Gjord paa et Kar; *lagge-jarn, Jern at ſtjære *låg' med, forſtjelligt fra krys-jarn.

Bundfælde fig, sætne, ar (ɔ: bli sat), sætnast(e), *skirne, -nast.

Bundløſ, *botn(ar)-laus. Dv. botn(ar)-løjse, f., ɔ: umaadeligt Dyb.

Bundplanter (Zoophyter, Koraller), grunvokster, m.; (ſtørre B.), grun-ved(i), m.

Bundſtorpe (i Grybe), skove, f.

Bundſtrabe, en, sokn, f., skjelje-rive, f. (?). **Søge med B.,** sokne(ar).

Bundsforvandt (t. Bundesverwandt), samlags-man? sambunds-man? sambunden? *lagman (ɔ: som er i lag med —); samlags-magt, sambunds-, fælles-magt, -ven, sambundne, sam-fælle, kampfælle. (Bund av binde, som fund og samfund av finde). Jfr. Alliance, ⁼lieret.

Bundt (t. Bund), knæppe, n., kippe, n., knippe, n., band, n., kjærve, n. (kjærv, m.), bundel, m., lime, m. (iſær Fetekoſt); (Kok, Klynge), svejp, m. **B. af Traad, Hamp, Tobak,** *dokke, f. Fremdeles strå(t)o), m., våndel(o), m., brusk, m. **Trække ſammen i Bundter** (bundte), svejpe; våndle(o), *kjærve, *binde (f. e. kornband), knippe(ar).

Bundtap i Baad, se Prop.

Bundtmager (Molb., jfr. n. s. Bundtfoder, ɔ: gråværk, pelsværk), pels-maker (H. P. S.), pels-skrædder (Molb.), feld-s.? Pels er ellers lat.; på norsk fæld.

Bunke, dyngje, f., dunge, m., muge, m., mukke, f., bråte(o), m., bunke, m., kå's(o), f., vase, m., vælte, f., *stabbe (høj-s., -stål); jfr. slump, m., klat', m. **Liden B.,** bunge, f., ruge, f., klyse, f. **Smag af at ligge i B.,** bunke-smak, m. **Bunke** (Ladning), bunke, m. (vare-dynge nl.). Strjuke på bunken, ɔ: ta sejlet ned.

Bunke (Bølge-B., Aira flexuosa), engjehavre, eng-bunt, smele, n. (smøle, y).

Buntet, se Broget.

Burde (være forpligtet til, ſtyldе), børje, y (-burde, -burt; gl. n. byrja, ſømme, tilkomme, høre til). Dv. bør(d), m. (børt, y), ɔ: a. Pligt, b. Gang, Tour, c. Ret, Bekomſt; børn, y, f., børnad, m., Fornødenhed, Tilbehør; børnskap, m., ɔ: Redſkaber, Sørebe. „Ære den, ſom Ære bør". a. D'er hans pligt og bør. b. No er de' din børt. c. Han fek sin børt. Også *bære („ikke almind."): d'er han, som bær' de', ɔ: ſom bør gjøre det. Det var han, som bar skyssen, ɔ: hvem det tilfaldt at ſtyde. Bør (maa), vil. Det vil ikkje så være. Der bør være Maade med alt, dæ' vil være måte mæ' alt.

Bureau (eg. grovt Klæbe), (= Kontor), skrive-ståve, o (Lm.), bord, (overdraget med klæde), dommer-bord, eksamens-b.; overhoved: arbejdsbord (skrivepult); videre: hele værelset, som bordet står i (kontor), og endelig det hele hus, en hel række av kontorer, som hører under en for alle ansvarlig forman (kongsråd). H. P. S.: skriver-stue; brevstue. Noget fornemmere: sal: skriver-, brev-s. H. P. S.

Bureauchef, kontor-forman, skriver-f.? (ɔ: forman for skrivere. (Kontor er = skriverstue, men skriverstuformen er for tungt).

Bureaukrat, »stolt embedsmand«, æmbedsherre? æmbeds-pave (H. P. S.), brev-styrer?

Bureaukrati (eg. skriverstue-herredømme), brev-styre? æmbeds-magt (H. Schulze; mots. Demokrati, folkemagt), skrivervælde (H. D.). Sv. skrifvarevälde.

Bureaukratiſt, f. E. Retning, Grundſætn., retning mod, grunsætning til beste for æmbedsmagten; brev-styrende? æmbedsvældig (H. D.). **B. Syſtem,** Væſen, æmbeds-vælde (H. D.). æmbeds- eller æmbeds-manligt styr og stel.

Burleſk, latterlig, løjerlig, *pussig, *snodig, narreleg, latter-vækkende.

Burre (Arctium Lappa), se Borre.

Burſch (tysk), student.

Burſchikos, lystig, på studentervis.

Bus, hoved-kuls, *hovdestup, bråt', tvær-. Jfr. Blubſelig.

Buſe frem (paa, ud med), *bause, b. på (jfr. *bausne, ɔ: ſtorme frem, bauste, buſe ud, haſte med at fortælle), fläse, ar (dv. flå's, m., *fläsen, -sot'), *slumpe, *ruse, *skure (s. i væ'gen; lat de' nå skure), skjøjre(ar); jfr. skøjren, fremfuſende, ubeſindig; skøjring, f., ſtjødesløs Fremfærd. Jfr. *være fåtænkt, *v. fåvis, *v. uvar, la(de) stå til, slumpe fram med.

Buſenfreund, hjærtens-væn (H. P. S.), ejegod væn?

Bu(s)ſemand, båbbe(o), m., buve, m. (jfr. sv. bof, Skjælm), bäkke(o), m., busse, m., kuse, m. („Ogſaa i gl. ſv. og bſt."; jfr. kuseleg, ɔ: frygtelig, og d. kyse, ɔ: ſtræmme). Jfr. skræme, f., skræmsl, n., ɔ: Skræmſel.

Buſk, busk, m., run', m., runne, m.; (Hob af Smaatræer), lone (u'), m., busk, m., run', m., runne, m.

Buſkads, kjær', n. (B. B.), kjør', f., kjo's, m. Mk. kjørmark, f., kjør'-lænde(e), n.

Buſkagtig, jfr. ⁼agtig.

Buſkmark (med enkelte Buſke og Smaatræer), *runne-mark. Mk. runnot, kjørrot, fuld af Buſke.

Buſkvæxter, ſmaa, paa Fjældene, rape, m., rab', kjærring-r., fjæl-rape, kjærring-ris,

kjese (»kise«). Gl. n. hrapi, fjallhrapi. (Om Hindbærbuſk), blem (blejm), m.; bring, m., bringbær-ris, n.

Buſte, bryst-billed, mans-hovud (Lm.), *mans-lik (Lm.); stand-hoved (H. P. S.), bryst-h. H. P. S. Mk. man'-likan, n., „menneſtelig Skabning" og mans-like, n., „M. ſtebillede, Portræt".

Buſtroſeboa, fure-vis (*for, ɔ: får, f., sv. fåra). Meyer.

But (afſtumpet), nu'v, nuveleg, nuvot; kubben (kubbot, ɔ: som en kubbe); *kolkot, snuppeleg, *lumpen, stubbot, tvær. Jfr. Tvær, Stump. »Stolpen er tvær«. »Den ejne enden er kvas og den andre er tvær«. Tvær-båggen(o), -bråten(o).

But (tvær), nuv, nuveleg, snuppot, tvær, ordknap. Jfr. Tvær og kort for Hovedet.

Butterdeig, smør-dejg (Molb.), smørmels-d. H. P. S.

Buttet (tyk, rund, fyldig), *lomog, lomogsleg, *lubben. Mk. lub, m., lubbe, f. (lubbe-fisk, -torsk).

Butik, se Boutique.

Buxelaar, strump, m.

Buxer (n. ſ. Buxen), bro'k, f. (H. L.; fl. bro'ker); jfr. t. Büchſe, n. t. Boxe: ɔ: Byſſe, Æske at gjemme noget i. Brok (-g) er optaget av flere nyere skalder: bøte sin egen brok, ɔ: hjælpe ſig ſelv.

Buxere, se Bugſere.

By, by, m., stad, m. („meſt brugel. nordenfjelds"). **Mindre B.**, *små-stad. **By-** (ɔ: fra Byen, ikke tilvirket paa Gaarden): kaupe- (-korn, -ty, -klæder); by-barn, opfoſtret i By. **Reiſe til B.**, by-færd. **Varer, ſom føres til B.**, by-føring, f.

Bybeſtyrelſe, bystyre, n. Lm.

Byde: b. til Bryllup, Ligfærd, Gjæſteb., be(d)e til. **B. ligeſaameget**, sætje likt imot. **B. for lidet**, misbjode (byd-baud). **Ikke ville b.**, misbjode. **Er ſlikt at b. Folk?** er slikt bord-bærande? (eg. kan slikt sættes på bordet?). **Bydende** (ſom gjerne vil befale), *ampesam, *ampen, råd-rik (-riken). Jfr. **Herſkeſyg. B. Perſ.**, også ampe-stikke, f.; *råds-herre, *rådsmor.

Byder, bjodar. **Høiſtbydende**, høgste bjodaren (eng.: the highest bidder).

Byg (hordeum), byg, n. (og m.), hummel, m., *ko(r)n, rein-korn. **B. og Rug** (Axlorn, i Modſætn. til Havre), hummelkyrne, n. (hammel-, hommel-). **B., tosradet**, va'l-byg, n., fla't-byg, barlindbyg. **B., ſegradet**, sprike-byg, ɔ: med udadſtaaende Korn; seks-strindot byg, seks-strinding. Mk. byg-aks, -åker, -brau(d), n., mjøl. Hummels-æksing, m. (ɔ: Ag), -åker, -halm, -ågn(o), ɔ: Snærpe. Jfr. Blandkorn.

Byg (lang y), *bøjk? (kokning av lintøj i lu't; av bøjkje). Sv. byk.

Bygdelag, bygd, f., bygde-lag, n., jar, m. (jadar), kværve, n., ræp(e), m., grænd, f.

Bygdepolitik, bygde-styr, -stel. Lm.; bygderiksstel, -riks-stræv. Efter Lm.

Byge (Vindſtød), bye (bøje), f., (holl. bui, ɔ: Uveir; sv. by), storm-b., bøl, m., y, ve'r-el, n., skjør, n., flage, f., vindfl., dump, m.; (Regn el. Sne), e'l (ee), n., eling, m., kov, n. (oo), kov-eling, flo', n., kave, m., kvaft, m. **B.** (iſær kort og ſtærkt Regn), skur, f., flo-skur. Mk. skur-ve'r, n., små-elt ver, *flage-ver, elver, flo-ver, ɔ: Bygeveir; skurot, ɔ: afvexlende Byger og Opholdsveir. **Opholt efter B.**, e'l-dus, n. **Mellem Bygerne**, el-imillom. **Opholt mell. B.**, el-løgje, n. **Falbende i ſmaa B.**, små-elt. **Fuld af B.** (ſom hindrer Udſigten), *koven. **Træffe op til Byger**, ele: »det elar vest i«.

Byge, at (koge i Lud; n. ſ. Bøken), *bøjkje (bøkje, bykje). Sv. byka.

Bygge, *byggje; (bebygge), byggje. **B. ſlodſet**, bygle. Dv. bygjande, ɔ: ſtikket til at bebygge. **Bygget** (vel, ille), vaksen: (vel, ille) v., bejna', brøsta', **med Henſ. til Ben, Bryſt.**

Byggen, *byggjing, bygnad.

Byggeplads, byggestad, m., tuft (toft), f. *Tun er plassen mell. og omkring husene på en gård.

Bygget (Gotter, ſom man har med ſig hjem), by-gåve, f., by-blom, m.

Bygkorn, et, byg-korn, hummels-k.; **blandet B. med Havre**, hummel-korn. Jfr. Havre, Blandkorn.

Bygning (noget Bygget), bygning, f., bygna(d), m.

Bygningsmand, *byggjar.

Bygningsmateriale, bygje-fang, n., -æmne; hus-fang, -værke(y'), n. (-værke).

Bygſel, bygsl, f.

Bygd, kaun, m. (kaudn, kogn, kong; gl. n. kaunn), svål'(o), m. (svæl', svul'), bålde (o), m. Sv. böld, bolde. **Et Slags ondartet B.**, trol'-værk, m., fiesme(i'), f., alv-skåt(o), m. **Kjærnen i en B.**, vågmor, f. **Smerte af B.**, bålde-værk, m.

Bylt, liden, bal', m., tul', m. (B. B.), knyt(t)e, n. H. Ibs. Jfr. Pakke.

Bynke (Artemisia vulgaris), bu el. bue, f. (buje), grå-bu, bu-gras, bu-rot (buje-r.).

Byrd, f., fødsel, fødsl, f., bu'r(d), m. („ſjelden, ſaaſom i Kalvsburd"). Bære = føde siges nl. i * ikke om m.sker.

Byrde, byre, f. (for byrde, f.), bør(d), y, f. (bøl), færd, f. (vas-f., to bøtter vatn = ej vending vatn). **B., meget ſtor**, ubør(d), y, f., *ubyr'e (obør, obøl). **B.,**

at bære i Armen, fang, n. (ved-fang, høj-f.), fangan, n., fængje(e), f. **Uden B.**, tom-rejpes, laus-r.

Byrdefri, laus, laus-rejpa'.

Bytte, byte, n.; (**Grændseskjel**), byte, dejle, n., (**ofteſt**) dele, n., dejld, f., mærke, n., skjel (ski-), n., grænse-s., skifte, n.; (efter t. Beute?), fæng(e), m., ɔ: „Fangſt, Erhvervelſe"; fængd(e), f., fangst, kaup, n. (ɔ: kjøp, på skytteri el. fiske f. e.); (t. Beute), hærfang. Skulde *byte her brukes, måtte vi vel lægge deri meningen av noget, som skal byttes, skiftes ut, utdeles mell. flere. **Bære et B. før** (en Bold før), være utsat for, v. utè for. **Betale i B.**, læggje el. gi' imillom, gi i byte. Dv. mellemlag (det, som lægges, gives i bytte).

Bytte, at, *byte, *skifte; (**udbele**), *byte, *skifte. **B. Gaard**, *make-skifte gar(d). **B. til Tab**, forbyte seg.

Bæger, *bekar, stort støp (staup).

Bægt, bakning (så meget, som bakes på en gang), bakster, m.

Bæk, bæk', m., grov(oo), f. (fl. grøver). »Gl. n. gróf?«. **B., byb**, kjo's, m. **B., byb, ſtillerindende** lo'n, f. (jfr. lo'n, n.), le'k, m. (dv. løkjot, fuld af B.). **B., meget liden**, sikle, f., sildre, f., sike, n. (bække-s.), grove-sikle. Mk. »Gange bort om bækken etter vatn«. Mk. bækkje-drag, n., b.-kjo's, m., b.-seg, n., el. b.-sekje, n.; grove-drag, ɔ: **Bækkeløb**.

Bækkelele, rå's, f.

Bækken (t. Becken), fa't, n. (skål?), kjedel, van(d)-gjemme (Molb.), mund-laug, f. Gl. n. mundlaug, munlaug. „Maaſte egentl. håndvask«. Gl. n. mund, Haand. Jfr. Basfin.

Bælg (**Skindpoſe**), bælg(e), m., pe'k, m., hi't, f.; (**Bug, Vom**), *bælg; (**Fjælerne, Skiverne i Blæſebælg**), bælg-bøne(y), n.

Bælgmørk, *stumende mørk (B. B.), *stum-mørk, kål-mørk (o-y), *kålende mørk (dv. kål-mørker, n., ɔ: kul-mørke).

Bælgvaate, love-vå't', m., hejlvåt, bælg-vå't', bladvåt, m., grejp-vå't'(o).

Bælte, bælte, n., støtte(y)-band, n. (av *stut' = kort). Jfr. **Kilte op**. **Til Belteſtedet**, *til bæltes.

Bælteſpænde, bælte-sølje, f.; sv. sölja.

Bændel (**liden Borde i Klæder**), bændel, m.; (**linnet, ſmalt Baand**), *læreftsband?

Bængel, se **Bengel**.

Bænk, bænk, m.; (**Langbænk i en Stue**), pal', m. **Kort B.** (**iſær ved Dør el. Ildſted**), brik, f. **B. paa Fremſiden af Bordet**, forsæ't (forsæte, n., forst), langkrak', m.

Bær, bær, n. (og f.). **B., ſom er uſunde og ikke bør ædes** (ſaaſ. af Troldhæg, Firblad el. Druemunke), trolbær. **Bærene**, *bærene (lang æ). **Sted, der B. vøger**, bær-dro'l. Mk. bær-kart, n., ɔ: **umodent B.**; b.-kångul, m., ɔ: **Bærklaſe**; b.-lyng, n., ɔ: **Buſtvæxt med Bær**; b.-mark, f., b.-myr, f., b.-skog, ɔ: **Krat af Bærvæxter**; b.-tuve, f.

Bære (**Dragt, være iført**), gå i, gå med (med tryk på gå), ha' på. **B. noget let, tungt**, ta(ke) l., t. **B. ſig ad** (**opføre ſig**), *fare at, *f. fram; (**føre ſig**), fare åt, håtte seg. **Bæres:** ſom kan bæres, *-bær: *kyrkje-bær, *man-bær. **Bærende**, *-bær: land-bær (som bærer fra land, om vind), nord-, sud-bær, let-bær; fram-bærleg, ɔ: fritalende.

Bærekurv (**at have paa Ryggen**), bak-mejs, m. (og f.).

Bæren (**at noget bliver baaret**), bør (burd), m. Jfr. *frambør, mot-b., til-b., ned-b., jfr. fot-bør (måte at bære el. føre foten på, også fotlag, fotfærd); hande-b., åre-b.

Bærknop, kart, m., knart, m., knyting, m., kort, m., korte, f., knæppe, n. Jfr. **Frugtknop**.

Bærme (a. f. **Barm**), bærm, m., korg, m., ku'r, m., grug', n., grut, n., aur, m., skrå't(o), n., under-stad, m., gragse, m., dragse, m., mør, n., gurm, n. (dv. gjørme, y); (af ſmeltet Talg), kråte(o), f. Jfr. **Grums, Bundfald, Mudder**; **Grever**. **Affætte B.**, se **Bundfald**.

Bærſærk, ov-rike, n. (om en voldſom, uſtyrlig Perſ.), utange, m.; slags-, slås'-kjæmpe, f.

Bæve, riste seg (ryste), *nad're. **B.** (**gynge, iſær om Jordflade med Underlag af Dynd**), dyvje (-duvde), disse, *huske; bevre(i) el. skælve, *skvape, *dirre, *dille, *dingle, *gidre, *gidde, *blake, *blakre; *lave. Stjærnerne »blakre, blikre«. **Bævende Grund** (ɔ: **gyngende med Underlag af Dynd**), dy, n., dye, f., hængje-dy, -myr, f., dåv(o), f., dåve(o), m. **Bævende Taage el. Luft**, gidder, m. Jfr. **Damp**.

Bæven (**ſom Sygdom**), nådror(o), f. pl. (jfr. nudra, nugra, ɔ: **Skjælveſyge, og *nadre, ɔ: bæve**), bev (i, Lm.), n., bevn, f., bevring, f., bevr, m., *pipr, skjælv, m., gidding(i'), f. **B. i Stemme**, skælv i målet.

Bæver, bjor, m., bøver, m. Gl. n. bifr.

Bæverbygning, -dam, bjor-hus, n., bøver-bråte(o), m.

Bævergjel, bøver-gjæld, n., bøver, n.

Bævre, *bevre, *bebre, pipre, dege(i), sr.

Bøddel (t. Büttel, gl. n. bödull, sv. bödel), mester-man, skarpretter (t. Scharfrichter). Eg. utroper, av bieten, ɔ: **paabyde**.

Bøddelknegt, -ſvend (Rakkerknegt), bøddelsven, *knigt.

Bøder (n. [. Bøter), tæksel-man (dikselman)? bøkker (*kipp'er, efter n. s. Küper, t. Küfer), laggar (gl. n. laggari).

Bøddersyge, skar-eks, f., skarv-ø.; tæksle (tækle, diksl), f.

Bøddre, *lagge, (*kipre). **Bøddret Kar**, lagge-kjærald, n.

Bøddring (?), lagging, f.

Bøg (Bøgetræ), bo'k, m. (boke-tre; *bøk „nord i Landet"). Sv. bok. *Boke-bork, -lauv, -skog, -stav, -ved(i).

Bøge, *raute, *bure; *baule, *gaule. **Brøle** er i * = ſtryte, brale. Se Brøle. **Det er tungt at bisſe og b. paa en Gang**, jfr. »d'er ikkje skjæmt å skjene (ski-) og raute i sen«, el. »det lejter på å kjejse og raute«. Efter Molb. er bøge en svakere lyd æn den, som er ment med *raute, *bure, gaule (jfr. Brøle). Bøge skulde således svare til *drønje(y) og *tryte. Efter I. A. er raute = både bøge og brøle. Likeså *baule.

Bøgen, rauting, f.; gaul, n., gauling, f., bælje, n., bæljing(e), f.

Bøie, paa Garn, vak, n., duvl (dubl), n., vake-duvl, hævle, f., kavl, m., flå, f., (flø, fløe, flæ), flјo't, m., fløjt, m., flåt, o, n., klubbe, f. **B. med et spretſtaaende Staft (paa Fiſtegarn)**, vete(i'), m. Sv. * vite, vette, vettare. **B. i Form af en Dunk**, tysk, m. Eg. d. s. s. Tydſk. Mk. kagge, m., ɔ: **Bøiekar, tomt, vandtæt, til Garn at ſtyde ved.** Jfr. kaggesætning, ɔ: ſætte Garnet ſaa, at det ſtyder i *kaggen.

Bøie (trumme), bøjgje (-bøjgde). **Bøies** (b. ſig), bøjgjast. **Bøies før et Trykk**, *svigte. **B. ſig** (bugne), *digne, svege (i, - ar), svigte(ar), Sv. svigta. **B. ſig med**, *duve, d. seg, *dubbe (duppe, doppe, ɔ: lute og nikke av søvnighet). **B. ſig ſammen**, *kyve seg i hop, *gjære kjøjseryg', m., kure seg, kure seg ned. **B. ſig i Knæerne**, *huke seg. **B. ſig ud fra hinanden** (bivergere), *glej(d)ne, sprike; (om Haar), yve (-de), yve seg. Se **Bugne**. **B. af fra en vis Linie** (hælde, læne ſig), seile: s. seg åt væggen. **B. tilbage el. til Siden**, *kjejke, k. seg, ɔ: ſtyde Overkroppen bagud (mots. *lute, framover). **B. tilſide** (vende ubad), vikje (v. ej sag) (-te), veke(i), ar. Eg. få til at vike. Dv. vikjing, f. **B. tilbage**, brætte (ærmer, hoser). **B. ned** (labe hænge), hængje (hovud, læpe, hænder). **Labe ſig b.**, *give svigt. **Som lader ſig b.**, *bøjgjande, bøjgjeleg, mjuk. Jfr. Smidig. **Bøiet**, segad(i'). **Noget b.**, *bjugleg, bågad(o), bogen(u'). **B. ned i Kanten**, *sejlot. **B. tilbage**, *kjejk, *fat', *ga'g. Se Tilbagebøie. **B. spad i Midten** (f. E. Skier), steg-fat, i (stafat), mots. kjøl-gjængen. **B. af Naturen** (Træ), sjøl-bøjgd. Dv. sjølbøjg, m. **B. Skikkelſe** (Perſon), bjug', m., bøjg, m.; (noget Bøiet), bog(u'), m., bøjg, m., bøjgning, f.? **B. Stilling** (Bugning), sveg(i'), n. Jfr. Krum.

Bøielig, svegal(i), *bøjgjeleg, bøjgjande. **B. Stængel** (Bidje, tynd Kjæp), svege(i), m. Gl. n. svigi. **B. Kvidt**, svege(i'), f. **B. af Lemmer**, mjuk-lemad(i). Jfr. Smidig. **B. i Ryggen**, mjuk-rygga'.

Bøielighed, svigt, f.

Bøielſe, bøjgsle, f., bøjgning, f.; bøjg, m.

Bøieſtreng (Tøug, ſom ſtaar op fra en Fiſteline til Vandſtaben), opstøde, f., opsta(d), m., ile, m., opstø-line, f., iletåg(o), n., *le-t., *duble-t., klubbe-t.

Bøile (t. Bügel, — ſom bindes om Koens Hals), klave, m. **B. i Enden af et Tøug, et Bærereb**, hælde, f., rejp-h. (hælle, hælder, hålder, o, håld, o, huld, hulder), hågd, o, hægd, f. (hækt), hågåld (o - o), f. (gl. n. högld, fl. hagldir), håvd (o), f.; bøjel (bøjgjel), m. **B.** (Ring, lukket Krog), lykkje, hækte-l. **B.** (Bue), bygel, m., bø(gj)el, m., bøgle (y), f. (ste'g-b.), byge, n. Bygel-såks(o), **Sats med Bue uden Nagle.**

Bøining (Krumning), kjejs (ki's), m. (jfr. kjejse, ɔ: gaa i Bøininger); (bugnet Steb), digning, f. (av digne, ɔ: bugne); bøjgning, f., svigt, f.; lå't(o), n. Dv. låt-skar, n., Sammenfældningen mellem Kjølen og Stavntræet. **B. i en Vinkel**, *tvær-krok. Jfr. Krumning. **B. el. Krog** (saaſ. paa en Bei), ve'k(i), n. Jfr. sv. veck, **Bøining**; knäveck, ɔ: hase. **B. spad**, bræt', n. **B.** (Flexion), ord-vending, f. Dette B. er vel gjort efter t. Biegung. **Langagtig B.**, bog(u'), m. Gl. n. bjugr.

Bølge, båre, f. (B. B.), byl(g)je f. („libet brugl."); (iſær ſtor, paa Havet), alde, f. (ålde, o), tung-alde, våg, f. (sv. våg); (hul), skavl, m. (J. Lie); (ſtor, nedſtyrtende), fal', n. (jfr. gl. n. áfall), bråt(o)sjø, m., skavl; (fremſtyrtende), sjø: »me fek ejn sjø in i båten«. »Det var ikkje langt millom sjøarne. **Smaa B.**, bærling, f. (av båre, ɔ: Bølge). **De ſtørſte B. i en vis Bølgerække**, uløgje, n. **Gaaende i ſtore B.**, *båre-stor. **Fri for B.**, *båre-stil'. **Dyb mell. to B.**, *båre-dal, alde-dal. **Stærkt brudte B.**, *krap-sjø. H. Sch. Jfr. Kræpſø.

Bølge, at, *bære. Jfr. kvitbære, bærle. **Bølgende Stød**, båre-skjælte, m.

Bølgebrud, se Brænding.

Bølge-Bunke (Aira flexuosa), smele, n. (?) (smøle, smelve), rusk, n., røskje(y), n., tov-gras, n. (?), smyle-bunke. Sør.
Bølgeform, bølge-lag, n.
Bølgeformig, gårot. **Blive b.** (faa Striber el. Rynker paa Overfladen), gårast. **B. Mark**, båre-hej(d), f.
Bølgefuld, *bårot.
Bølgerygg, båre-top', m., alde-top', m.
Bølgeræffe (med stillere Mellemrum, *løgje), båre-lag, n.
Bølgeskvulp, båre-skål(o), n.
Bølgestøb, alde-styng, m.
Bøllebær (Vaccinium uliginosum), blåkke-bær(o), n. (blak'-b.), *mikjals (mikkels-) b., tryte, f. (trytor), skjen-t. (ski-), bjø(r)n-bær, hest-b., purke-lodning. Dr. Sch.
Bøn, bøn, f. **Kort B.** (især i Verseform), suk', m. **B., offentlig** (Forbøn), bøn-hald, n. Mk. *bøne, ɔ: bede, bøn-rik, ɔ: som taler meget i Form af B. (Præ-bikanter), b.-skrift, f., ɔ: Ansøgning, Petition.
Bønhøre, *højre, *bøn-h.
Bønne, baune (*bogne), f. **Bønnebælg**, baune-skålm(o), f.
Bør, se **Burde**.
Bør (Medvind), bør(y), m. (gl. n. byrr); **altfor stærk**, åv-bør (åbør); **svag B.**, ra'k, n., ræ'k, n. (e), rækar-kjøle, f. Det er dog ejt lite' ræk, ɔ: blæser dog saa meget, at Baaden driver fremad. **Magelig B.**, gråe, m. Jfr. Vind. Mk. børløjse, f., Mangel paa Bør; børleg, ɔ: gunstig (om Vind).
Børne- (og Barne-), se **Barn**.
Børre, se **Borre**.
Børst: faa B.: *få håg? *bank, svålk(o), *juling; *smurning (smør, smørelse?), d. e. bli smurt op el. in (med bjørke-el. hasle-fet' nemlig).
Børste, bust, f.; (Redskab), boste, m. **Reise Børster**, *sætje op uggen (Lm.), bøste(y) seg, yve seg.
Børste, at, bøste(y), kvåste(o), koste(oo).
Børstet (stridhaaret), *grov-hærd.
Børsting, kvåsting(o).
Bøs, *gram, *vil', *vond, *sint, *morsk.
Bøsning (om en Agel), børsing(y), m., gjænge, n.
Bøsse, børse (B. B.), byrse. H. Ibs.
Bøtte, bøtte(y), f.

C.

Bokstav C må søkes under K., forsåvidt C uttales K. Dog undtages de ord, som i våre bøker forekommer i rent latinsk eller fransk form.
Cakile maritima, fjøre-kå'l, n., strand-ræddik. Sørens.
Calla palustris, myr-kångle(o), f., bjørn-blække(r), f. (?), ku-blække(r). Også myr-blom (Strøm), misne (Gunn.), brøn-rot (Gunn.), butel-gras. Wille.
Callitriche verna, vår-vandstjærne (Sør.), *vas'-gras, -arve, vejte-gras, n.
Caltha palustris, *døle-blom. Se **Kabbe-leie**.
Camelina sativa, *lin-søster.
Capsella Bursa Pastoris, se **Thlaspi**.
Cardium edule, hjærte-musling.
Carex, jfr. Stærgræs.
Carte blanche, frit forskud? (fri »kredit«).
Castrum doloris, lik-sæng (Molb.), lik-stillas el. parade-sæng. Meyer.
Casus belli, krigs-grund (Molb.). Bedre: ufreds-grun', -årsak, strids-grun? Jfr. gl. n. ufridarefni?
Cebent (Cebens), overlater (til en annen, av ting el. rettighet).
Cedere, overlate, avstå (t. abstehen), *late, *l. bort, *l. op, *l. frå seg (ɔ: fælge), la' (en annen) få; vike, fire, gi sig (for en annen). **C. en Vegel**, jfr. **Enbosfere** (»skrive på«). »Eg kan ikkje late det«. »Eg vejt ikkje, om han vil late det op føre(y) meg«.
Cedille, krøl', krul', m. (ɔ: tegnet ɔ under c, altså ç).
Celadon (el. **Seladon**), om elsker (efter Seladon, smægtende elsker i hyrderomanen Astræa).
Celeber, navnkundig, *navngjeten, vid-spurt; højtidelig. Jfr. **Berømt**.
Celebrere, hellig-, fæstlig-hålde; love, lov-prise, ophøje, utbasune, tromme ut.
Celebritet, fæst, højtid; navnkundighet. **En C.**, navnkundig man (person), en størrelse, en storhet, et navn?
Celeritas, snarhet. Jfr. **Hurtighed**.
Celle (Munke-), kåve(o), munke-k., klæve(e), (litet) kammers, avlukke; (i Fængsel), kå't(o), n.?; (Bie-), kar? (bi-) -kurv (t. Korb?); liten hulhet, ka'r (i vækster: »kar-planter«; dert.: kar-væv); (i Dyr, Bægt), blære (A. R.); jfr. bole, f., føire, f.
Cellevæv, pipe-væv? vækst-væv. H. D.

Celluløs (-lær), ful' av kar, hullet, blæret; kar(r)et, *føjrot? *bolot? Jfr. Porøs.
Cement, binde-middel, kit, kalk-k. (H. P. S.), mur-k., va(t)n-kit?
Cementere, sambinde, murkitte; kit-mure. H. P. S.
Cendré, aske-grå, aske-farget.
Cendrillon, aske-krukke; kokke-jænte.
Cenotafium, minne-grav (H. P. S.), tom grav, blind-grav?
Censere, dømme, skjøne (sky-), skjønsame (sky-), d. om, prøve, veje, værdsætte; mestre.
Censor, eksamens-vitne (sv.), overhørings-v., dommer, med-d., (med)doms-man; sæde-dommer (d. over sæderne); skjøns-man (sky-), bok-skønner? kunstdommer.
Censur, dom, skøn, skøning, f. (sky-), syn; (over Bøger), bok-skue, -prøve, -skøn (lovfast), -gransk(n)ing; (over Lærling), skole-prøve, -mønstring (Meyer); kirke-bot.
Censurabel, skatskyldig; lastværdig. Meyer.
Censurere, syne (Molb.), skønne, skjøne(y), ar, skønsame(y), dømme, prøve, late gjennemgå (Lm.), laste, mestre. Jfr. Beſigtige; Cenſere. »Før 1848 blev Blade og Bøger synede i Danmark«. H. D.
Cenſus, avgift, skat; formues-målestok (for val- el. røstret); skatlæggelse? formues-skat; folketælling.
Centaur, manhest?
Centaurea, jfr. Kornblomſt (knopurt).
Centigradſiſt, 100-grads el. -gradig (varme-viser el. -glas). Jfr. Termometer.
Centeſimal, hundre-dels.
Centifolier, hundre'-bladede (roser).
Centimaner, hundre-armede, 100-arminger? Loc. »Kjæmper med 100 Arme«.
Centime, hundre-del (av en frank).
Centner, 100 ℔ (i England 112), (et) hundre-pund? h.-vægt (H. P. S.). Jfr. eng. hundred-weight.
Central (centriſt), mid- (som i middag, -alders, -sommer osv.), midterst, i midten; også: ring-, kring-, hoved-, kærne-, over-. **Det Centrale i Dagen, Natten** heter mid-dag, midnat. **C.-** (Europa, Afrika osv.), mellem-: Mellem-Europa osv. (H. P. S.), det indre av E., A. **C. Bevægelſe**, ring-rørelse? kring-løp, rund-løp, kringing, f., kring-sviving? kring-gang? **C.-Bureau**, hoved-»kontor«, mid-k., mid-skriverstue. **C.-Forfatning**, hoved-, mid-styre? **C.-Ild**, mid-ild? **C.-Kommiſſion**, hoved-nævn, mid-n.? **C.-Kræfter**, hoved-, kærne-, mid-kræfter? **C.-Linie**, mid-linje. **C.-Magt**, mid-magt, hoved-magt. H. P. S. **C.-Organer**, hoved-redskaper. **C.-Sol**, midsol. **C.-Stilling**, mid- el. hoved-stilling. **Centralſtyrelſen**, over-styr. **Central-Syſtemet**, sammen-drags-tanken, samlings-t. **Centralſkole**, hoved-, over- el. høj-skole. **Centralvarmen** (i Jordens Indre), mid-varme.
Centraliſation, sammendrag, -drag(n)ing, samandrag, n.? mid-nærmelse? træng-(n)ing, mid-samling? sam-bøling, in-b. (Lm.), mots. **Decentraliſation**, ut-bøling. Lm. Sambøle, n., er „bet, at flere Perſoner boe ſammen el. ligge i ſamme Værelſe". **Centraliſations-Syſtem**, mid-samlings-stræv el. -stel? samandrags-stel?
Centraliſere, mid-samle; mid-drage? sammen-trænge, sammendrage, *drage saman, sam-bøle. Lm. **C—t**, in-bøld. Lm. Jfr. Decentraliſere (mid-fjærne?).
Centraliſt, tilhænger av samling el. sammendrag, sammendrags-ven? enhets-ven (v. av samfunds-godernes, især magtens, samling om én el. ét, om én man (kongen), ét sted (hovedstaden).
Centralitet, midpunkts-enhet (Meyer).
Centralpunkt for Tuſthandelen, hoved-byttested (Allen), hoved-omsætningssted, byttested (stort). H..D. (Tuſthandel = varebytte, bytte-handel).
Centrifugal, mid-skyende, midflyande? mid-rømande. Lm. **C.-Kraft**, mid-flugts-kraft (H. P. S.). For tungt ord? mid-flågs(o)-kr.?
Centripetal, mid-søkjande. Lm. **C.-Kraft**, slyng-kraft (H. D.), middrags-k. H. P. S.
Centrum, mid, n., midje, f., mit(ten), m., midte, midpunkt, midstad, m., mid-mål, n., mid-mærke, n., mid-håg(o), n. **Høire, venſtre C.**, h., v. midte el. mid-sal? **C. i Hærſtillingen**, midten, midt-hær (Lm.). **C.-Bor**, midbor. **C.-Vinkel**, mid-vinkel. **Centrum gravitatis**, tyngde-punkt.
Centumvir, hundre-man. Jfr. Decemvir og Triumvir (ti-man, tre-man).
Centumviral, hundremans-.
Centumvirat, hundremans-retten; hundre-mans-værdighet (hundremanskap?).
Centurion, høveds-man, hundre(d)-høvding (gl. n. hundrads-höfdingi).
Ceraſter, horn-ormer (-»slanger«).
Cerastium arvense, *fræ-horn, lådne-arve (o), storblomstret arve. Sør.
Cerealier, korn-slag (korn»sorter«); korn-varer, guds-lån, n. Jfr. grjon (grøn), n., g.-vare, f.
Cerebellum, den lille hjærne.
Cerebral, hjærne-.
Ceremoni, fæst-skik, skik, bruk, hofskik, kirkeskik, højtids-skik? højskik (H. P. S.); (beſynderlig), vipre, f. (gl. n. vípr, vípur, Barneſpil). **C—r, beſynderlige**, kokling (u'). Jfr. gl. n. kukl, o: kogleri. Se

Signetunfter. C—r: unødige C. bruge, *vipre.

Ceremoniel, -øs, højtidelig, høflig.

Ceremonielket, skikkene, fæst-sk., -vedtækterne, kirke-sk.

Ceremonimeſter, fæst-mester, skjeparen (ski-), højtidsmester? køkemester, skikleder? -mester? skik-sætteren? ordneren.

Cernere, se på, iagttage; i hærmålet (el. Militærſproget): omringe, kringsætte, inringe, ringe(ar), *ringe inne, stænge av? Sv. inringa.

Certamen, kappe-strid, vædde-strid. Jfr. Kappeš m. m.

Certeparti (charta partita, ɔ: delt papir; jfr. jartegn i gl. norsk), førings-brev, førsels-b., »fragt«-b., (skriftlig overenskomst mellem skipper og avsender); jfr. Befragte.

Certere, kappes.

Certifikat, vitnes-byrd (især tjenstligt, embeds»mæssigt«). Ladnings-C., ladningsbrev (brev, ɔ: Dokument), lysing, f. Produktions-C., tilvirknings-brev, værknads- (værknings-) b.? Skipper-C., skipper-brev (ɔ: br. om utstått skipperprøve, ɔ: om skipper-»Embedsexamen«). Sundheds-C., sundheds-pas (-brev).

Certifiſere, vitne, stad-fæste, lyse, gøre vitterligt. Jfr. Atteſtere.

Cervelatpølſe, hjærne- el. hjærnemats-pølse (H. P. S.), køt-pølse.

Cervikal, nakke-.

Ceſſion, overlatelse, lating, f., av-låt, n., oplating; også = opbud.

Ceſſionarius, mottager (av det „Cederede").

Cetaceerne, hval-dyrene (*kval-), sjø-pattedyrene.

Cetologi, hvalernes naturhistorie.

Cetraria Islandica, ma't-måse(o), brau(d)-m., isl. m., gjejt-braud.

Chabrak, dækken, tæppe (H. P. S.). Se Skabrak.

Chagrin, sergrelse, harme, harm, m. Jfr. Indignation.

Chalo, se Czalo.

Chaloupe, se Schaluppe.

Chamade, tromme-slag (tegn til overgivelse); flag-stryk(n)ing. H. P. S.

Champignon, ma't-sop?

Chance, kans, m., lejlighet, tilføre (Lm.), åføre (Lm.), vending (i tingene), mulighet for, sansynlighet (for el. imot), vo'n, f. („Udſigt"), håp om. Jfr. Udſigt, Lykketræf, Slumpetræf.

Change, skifte, n., bytte, byte, n., ændring, vending, f. Jfr. Luft(handel).

Changeant, farge-skiftende, f.-spillende? Jfr. Meleret (ſpraglet).

Changement (paa Skueplads), »scene«-skifte, sted-s. (ikke scene- el. sted-forandring), skue-skifte?

Changere, skifte, bytte; spille (i farger).

Chaos, se Kaos.

Chara (en Tare), *lavring.

Char à banc, bænk-vogn. H. P. S.

Charade, ord-gåte (Molb.). Jfr. ord-spil; bokstav-gåte, stavelse-g., billed-g. H. D.

Charge, æmbed, tjeneste, stilling.

Charge d'affaires, sendelags-fulmægtig (som tjeneste-gørende i den rette sendemands, den ordentlige „Geſandts" sted), sende-råds-medlem; »forretnings«-fører. Jfr. Geſandtſtab.

Charivari, katte-musik (også = narrespil, nid-spil, vrænge-sang, -musik, ɔ: vrænge-billed av musik).

Charlatan, vindmaker, skryter, stor-skr.; blære?

Charlatanerі, vindmakeri, skryt, vind. Jfr. Humbug.

Charm, ynde, yndighet, søthet. Jfr. Trylle . . .

Charmant, *søt, yndig, tillokkende, yperlig, gild, herlig.

Charmere, for-gjære (Lm.). Mk. *trolle, trylle. Charmeret, *sæ'l, intagen (i), *trylt (ɔ: forſtyrret), forelsket. Jfr. Fortryllet.

Charpi (av lat. carpere, plukke), linskav? lin(ned)-trævler (til sår), -skav.

Chart grun(d)lov (jfr. håndfæstning).

Chartere, gøre en tegning (reting, f., re't, n. [i]) over. Et annet kartere se under K.

Chartering, plan-tegning, rissing (efter *risse), re't(i), n., reting.

Chaſſeur, skytter (t. Jäger).

Chateau, herregård, borg.

Chatol, skatkiste, pengeskrin (Meyer); skriver-skap. Meyer. Mk. skriver-bord, -pult. Meyer under Sekret(air).

Chauſſé (af calcare, calceus, Skotøi, Fodtøi), stejn-væ'g(e), m., ɔ: en ſtenſat Vei; kunstvej, slet-vej (forfatter i n. Dagbl.), med bane, skjej, av småslagen sten, en nyere kongsvej, postvej, ålman-væ'g(e), almanvej. Chauſſeret Vei, brolagt vej, kunstvej, sten-vej (H. P. S.), stensat vej.

Chauvinisme, blind forkærlighet.

Chek (»que), uttællings-»ordre«, -bud; (penge)-»Anvisning« (til- el. forevisning?). Jfr. Anvisning.

Chef (l. caput), høvding, høvedsman, forsat, fører, forman, mester, område, m., husbond, *rådar, *rådsman, hoved, leder, forstander. Jfr. Principal. Høf-Chef, jfr. Marſchal. Chef d'œuvre, mester-stykke, mesterværk. General en chef, over-hærfører.

Chemi, Chemiker, Chemiſt, se under K.

Chemiſe, linned, stykke linned, ti-stille. H. P. S. **Chemiſette**, halvskjorte, krage; kort vest. Meyer.

Cherub(im), eg. lyn-engel, ild-bud. Meyer.

Cheval, hæst.

Chevalereſt, ridderlig; æventyrlig. Meyer.

Chevaleri, ridderlighet, ridderskap, ridderdom. Meyer.

Chevalier, ridder; (i Skakspil) springer.

Chevelüre, hårvækst, hår.

Chiffonniere, dragkiste (eg. fille-, klute-samlerske, av chiffon, fille).

Chiffre, tegn, tal-tegn, skrift-drag (ikke skr.-træk). Se Ziffer.

Chiffre-nøgel, løn-skrift-nøkkel (forklaring av tegnenes mening i løn-skriften).

Chiffrere, løn-skrive? skrive med løn-skrift (med aftalte, for andre uforståelige, tegn).

Chiffreſkrift, tal-skrift (Lm.), løn-skrift (Molb.), løjn-skrift (norsk »Dagbl.«), »hemmelighets«-skrift.

Chiffreur, løn-skriver.

Chignon, nakke-hår (»Folkets Avis«), hår-knute. L. B. Stenersen.

Chikane, kne'p, fulhet, *fante-læte, n., vringling, vringlor (fl.), vrede, i (vriur, vreur), f. Jfr. Rænker, Drilleri, Lovtrætteri.

Chikanere, bruke kne'p, vringle(ar); forfølge, plage, tirre, ærte, yppe (kiv). Jfr. Drille, Fortrædige, Vrgre.

Chikaneur, juks-maker, vriompejs, vrejst, m. Jfr. Rænkesmed, Lovtrækker; jfr. og Dverdriver.

Chimære, hjærne-spin. **Chimæriſk**, urimelig, vrang, opdigtet (Meyer); hjærnespindig (H. P. S.). Jfr. Vind, vindig; Sind, sindig.

Chirograf, se Kirog.

Chirurg, Chirurgi, Chirurgiſk, se Kirurg, osv.

Chok, in-hug (av hestfolk), støt, sammen-s., pågang? („Angreb"); *åfal (som vannets på mølle-hjulet).

Chokant, påfaldende, støtende, oprørende.

Chokere (qu), støte, s. sammen med; oprøre, ærgre, tirre.

Chor, se Kor.

Chorda ſalina, se Strengetang.

Chriſtelig, se K.

Chriſtſyrſte, se K.

Chylus, mælke-saft, nærings-s., livs-saft H. P. S..

Chymus, mage-vælling, saft-vælling. H. P. S.

Cheerophyllum, *hund-kjæks, rakke-kjæsse, f., r.-sløkje, f., hund-sløkje.

Chorſeiong, lang-stol. H. P. S.

Cicerone, vejviser (H. D.), omviser (H. D.), fører, fremmedfører, ledsager.

Cicisbeo (eg. Læsper, Hvisker), husven; tjenende ridder (for en gift kvinne).

Cicuta virosa, sæls-næpe, f.; spræng-rot, f., sau-spræng. Sv. spräng-ört, f. Jfr. Hvidtidsel.

Cider, frukt-vin, æple-, pære-most. (I * most, f., ɔ: kraft- el. nærings-æmne).

Cikade, græs-hoppe (jfr. gras-hop', m., eng-sprætte, f., eng-tyte, f., slipar).

Cingulum, gjord, f., *liv-gj., *kvi(d)-gj., bælte, n.

Cirkel, ring, m., kring, m., krinsel, m., krins, m., runding, m., hjul (H. P. S.), rund-flate, ring-f., kring-f.?; jfr. Diameter; (Selſkab), lag. Se Kreds. Mk. **Vende-cirkel**, vende-krinsel? **Cirkelbevis**, rundgang i bevis? **Halvcirkel**, halvring osv. **Storcirkel**, stor-krinsel, -krins. **Trylle-cirkel**, trol'-ring, m.

Cirkelformig, rund. Jfr. Kredsformig.

Cirkellinie, hjul-linje. H. C. Ørst.

Cirkle, ringe (av-, in-, om-).

Cirkulation, om-løp, kring-løp, rundløp (H. P. S.). **Stands-Cirk.** gengivet med stands-omskiftning. Dagbl. (dansk).

Cirkulere, gå om, rundt, gå (den skillingen går ikke længere, nemlig fra man til man), være i omløp. Mk. *svive (rund)t.

Cirkulære, omgangs-»skrivelse«, o.-brev; (som Brochure), omgangs-skrift. H. D. Rundſtrivelſe er vel laget efter tysk Rundſchreiben.

Cirkumference, kring, m., runding? kværv, m., om-kværv, m.; omfang.

Cirkumfleg, længde-tegn.

Cirkumpolar (Stjerne), pol-nær. H. P. S.

Cirkumſpekt, var, varsom, *gløg, omtænkt Lm. Jfr. Forſigtig, Betænkſom.

Cirkumſpektion, omtanke, omsyn, f., føretanke(y), m., varsomhet, varhet, gløgskap, m. Jfr. Omſigt, Betænkſomhed.

Cirkumvallation, vål'-omgivelse (H. P. S.), vål-nære? Jfr. jordnære, solnære, om perigæum, perihelium.

Cirkumvention, overlistelse.

Cirkus, skue(k)ring (langrund), lekskue? (lejksjå; jfr. fesjå); køre-*skjej(d), n., krins, m., ride-krins; ride-»bane«, rund-skjej(d)? ride-skjej(d); sand-ring (Lm.). Skjej = cursus. Jfr. Hippodrom.

Cis, denne-sides. **Cis-— trans-**, for-— bak-.

Cisalpinſk, sønnen-fjælsk (fra Rom av), under-alpisk (mots. overalpisk, ɔ: norden-fjælsk); for-, bak-alpinsk. H. P. S.

Ciſelere, drive? billed-drive el. kunst-dr. (H. P. S.); grave? Se Gravere.

Ciſterne, brøn', regn-b., r.-samler. H. P. S. Eg. **Kiſte, Vandkiſte.**

Citadel (civitatula), høj-fæstning, små-fæstning (i el. ved en stad); borg, stads-

b., virke, fæste (H. D.), fæstning, byværn? Jfr. Kaſtel, Skanſe.

Citant, *saksøkjar.

Citat, hærming, f. (?), hærme, f. (?), framtak, n., efter-sagn?; kildested (H. D.); ordlyd(else), gengivelse (ordret); henvisning. **Mange Citater bruge,** *språke. Eg. bruke mange *språk av bibelen.

Citation, gengivelse (av annens el. egne ord), hærming; invarsling, inkallelse, stævning.

Citere, språke, hærme (-de), ordlydende gengive (de el. de ord), ta(ke) fram, hitsætte, gentage, påkalle (ɔ: „beraabe ſig paa"), eftersige? skjote til (Lm.); stævne, in-kalle; mane. Jfr. Anføre. »Eg kan ikkje hærme det«, ɔ: gengive det ordret. Dej hærmde det etter hånom(o). **Sikker til at citere af Bøger,** *bok-stø.

Cithar, strænge-lek?

Cito, haster, snart! **Citisſime,** haster meget! fort!

Citoyen, borger, friborger (i den franske fristat).

Civil, borgerlig; også høflig, dannet, pyntelig. tækkelig. **Civil-Etaten,** den borgel. æmbeds-stand, mots. den præstelige (præstestanden) el. og hær-standen (den militære); borger-tjenesten (H. P. S.). Dertil borgertjenstlig = civil. Jfr. Ingeniør (Civil-).

Civil-Liſte, års-penge(r) til kongehuset, til hofhåld(ning); kongs-pænge? (-løn, -lønning, H. D.), liv-pænge? Jfr. livlæke, -vakt, der liv er = personlig (for kongen). Civilliſte har, som H. P. S. siger, så litet med civil at gøre, at det likeså gærne kunde hete Militærliſte. Han foreslår tron-styr (men »styr«, Steuer, er jo tysk). **C. Sag (Proces),** tvistemål (efter sv.?); borger-retlig el. borger-retsşak. H. P. S. Mots. Kriminalſag (brødemål, bråtmal). Jfr. Kriminal.

Civiliſation, dannelse, åndsd., sædelighet, oplysning (»for«finelse, »for«ædling); *skik. Jfr. folke-skik (»nordenfor folkeskikken«), folke-færd, f., -lag, n., borgersæd(e) (Lm.), sæd-hævd (e - e). Jfr. Kultur.

Civiliſere, danne, sædeliggøre, løfte? oparbejde, hæve (over vilhetstilstanden); jfr. sætte el. få skik på. **C.-t.,** sædhævdande (e-e) (Lm.); med folkeskik, vel opdragen, med opdragelse.

Clairvoyant, jfr. *syn, *synen, *synsk; *framsynt. H. D., Molb.

Comarum palustre, *myr-hat.

Commune naufragium dulce, des flere om skammen, des mindre skaden (»Dagbladet«, n.).

Con amore, med lyst, med forkærlighet.

Studium c. am., yndlings-syssel, hjærte-s, H. D.

Conferva („forſt. Arter af Tare"), grønske, f., sli (sly), n., slejpe, f. **C. rupestris.** nøkke-skjæg, perle-s. Gun.

Contradictio in adjecto, motsigelse i tillægget, ɔ: i tillægsordet (Adj.), f. e. firkantet cirkel. **Contradiktoriſt Modſætn.,** nægtende motsætn. (f. e. sort og ikkesort).

Contrat social, samfunds-pakt.

Contumaciam: Dømme En in contumaciam (ɔ: for efter Indkaldelſe at have undladt at møde i Retten), dømme for . . ., som ikke-mætende, d. for uteblivelse. H. P. S.

Convallaria bifolia, små-skjørpe (sky-), gjejt-s., sau-s. **C. majalis,** se Liljekonval. **C. verticillata** (kranskonval, Sør.), bejn-gras, bejn-bråt-g. (o), sentoks-rot.

Convolvulus, *vindel, v.-gras; (arvensis), aker-vindel (Sørens.); (sepium), strand-v.

Cornus svecica, hønse-bær (sv. hönson), *silkje-b., skrubbe, f., *kjærring-skrub, *svi'n-s.

Corpore: in corpore, samlet, alle som en.

Coute qui coute, koste, hvad det vil.

Crimen læsæ majestatis, kongsbråt (o, Lm.). Eilschow: den beſtadede Majeſtæts Laſt. Bedre P. C. Stenersen: Forgribelſe mod Kongens Høihed.

Cul de Paris, hofte-pute. *C. de plomb* (Blyrumpe), stue-gris. *C. de sac,* sækkegate (L. K. Daas »Tidstavler«), el. s.-gåte (som nogle skriver); endeløs gate el. halvgate (H. P. S.); jfr. ejn-stig, m., ejn-stelle, f., skårfæste (o - e), n., ɔ: „Sted, hvor man ikke kan komme længere". G. V. Lyng: blind-gate.

Cyklade, hjul-linje. H. Ørst.

Cyklift, ring-dannet. **C. Brev(e),** omgangsbrev(e).

Cykloidal, hjul-linjet. Meyer.

Cykloide, hjullinje.

Cyklon, hvirvel-storm (Aftenp.).

Cyklop, rund-øje. Meyer.

Cyklopiſk, en-øjet, rund-øjet. **C. Bygningsmaade,** rundøjernes bygn.-m. (kalkfri mure, kalkløs mur; rå, men storslagen byggemåte). **C. Mur,** kæmpe-mur.

Cyklorama, (stort) rund-maleri.

Cyklus, omgang, krins, ring, krans, omfar(u), n., omlag, n., omkvarv, n., omlaup, n. Jfr. Krebs og Ræfke; Cirkel. Mk. »Digte, første ring«, ɔ: cyklus. Sol-, måne-omfar, -omløp, ɔ: sol-, m.-cykl.? *Omfar, -lag, -kvarv siges likesom Cyklus om noget, som efter fuldendt omgang begynner igen, f. e. maskerne i en bunding, lag av 4 og 4 stokker i en væg.

Cylinder (Valſe), kavle, m., rul', m., re'v(i), m., bom, m.; (bak-rul, stor-rev, garnbom i væv, brystbom) .Mk.(omn-, vas'-, vind-) røjr, f., pipe, f., *læg (arm-læg, hand-læg).

Cylindrift, kavledannet, kavle-.

Cynifer (Filoſof), eg. hunde-tænker; ([vinſt Perſon), hunde-ukjure, hunding, m., Lm., gris, m., svin, n. **Cynikere**, bikkje-folk (Lm.). Mk. bet(i')-bikkje, f.

Cynift, eg. hundsk; skamløs, usømmelig, *ukjuren, uvøren; rå, *hundfængen, hundlåtande (efter *hundlåte), svinsk, *svinefængen, svinsleg. Jfr. og Fræk.

Cynisme, hundskap (Lm.), skamløshet, ukjure (»uhyrda«), råhet (rå likefremhet), uvørenhet, grovhet, køteragtighet (E. Bøgh), bikkje-lag? Mk. hundelag, n., ɔ: hundenatur.

Cyprina islandica (Venus isl.), ku-skjæl, f. (kuv-s.).

Cypripedium calceolus, mari-sko. Strøm: *gauke-sko.

Czaka, hær-hue (bedre æn felthue), soldaterhue (-hat, -lue).

Czar, kejser.

Czarisme, selv-vælde. Jfr. Selvſtændighed (Autonomi).

Cæſur (eg. over-skæring, nemlig av vers el. versføter), stans (J. Løkke), versdeling. H. P. S.

Cølebs, ugift, ungkar(l), peper-sven.

Cølibat, ungkars-stand, ugift stand, ungkars-liv, gifteløshet el. -løjse? ugifte. H. D. Ældre d. (wgiffte). Jfr. misgifte tvigifte, flergifte.

Cølifoler, himmel-boere, himmel-*buar.

D.

Da (ɔ: paa hvilken, -ket), som. „Saa var det en Dag, ſom Kjærringen ikke havde mere Mad i Huſet". Asbj. **Da** (medens), som. »Den stundi, som eg var der«. »Ret, som det var«. »Ret, som han gjek, så —«.

Da capo! (eg. fra Begyndelſen!), forfra! om igen! engang til! Se Gjentagelſe.

Dadel (t. Tadel), åtale, m. (gl. n. átala), åtfinning, f., utak', f., last, n. (at laste), ille-læte, f. (illæte), il-ord, n., klander, n., *van-ro's, von-ord, n. pl. Jfr. Bebreidelſe. 2. last, m., lyte, n., vank, n., skavank („være uden D., uden Frygt og D."). Jfr. Eftertale. **Uden D.**, *åtalslaust (Adv.). Mk. »lov og ille-læte«, »lov eller last«. »Han fek illæte føre(y) det«. »Få last«. »Give last«.

Dadelfri, lytefri, ulastelig, *lastelaus.

Dadelværdig, lastværdig, *lastande; *lytefull'.

Dadle (t. tadeln), *laste, *låte ille, *finne åt, klandre (gl. n. klanda, ɔ: laſte, -v. klandra; *van-rose, utsætte på, lyte (ar). Jfr. Nedſætte, Bagtale **Dadlende**, lasteleg (om tale). **D. Ord** el. **Omtale**, *last-ord. **Dadlet**, ille-låten, lasta(d). **Gjerning, ſom dadles**, last-værk, n.

Dadleſyg, klandre-lyst? Se under Dadleſyge.

Dadler, laster. **Ubeføiede D—e**, utidige lastere.

Dadleſyg, laste-syk(Moth), *last-fus, klandre-syk? *åt-finnen.

Dadleſyge, laste-syke (Moth), åtfinning, f.

Dag, dag; (Friſt, Henſtand), *dag; (t. Tag, som i Reichstag), ting, (et). Så riks-, herre-, lands-ting. **Denne D.**, *idag. **Hvereneſte D.**, kvar dagande dag. **For nogle Dage ſiden**, *her om dagen. **En af de ſidſte D.**, *ejn dagen. **Dagens ſidſte Del**, dagsæt(e), n. Også dansk. Molb. Gl. n. dagsetr. **Gode D.**, sæle, f., gode dagar. Jfr. Mageligħed. **Uhyggelig, forfærdelig D.** (f. E. meb Storm), *u-dag. **Have gode, onde D.**, *lide godt, vondt. **Lægge for Dagen**, idagelæggje. Lm. Jfr. sv. ådagalägga. **Tage (En) af Dage**, kværke, ar. **At Dagen overraſter** (Trolb), *dagast oppe. **Beſtemt til en vis D.**, *dag-sæt(e). **„Ubekjendt med, hvad Ugedag det er"**, *dagvil', *dægervil' = sv. veckvill. Gl. n. dagvillr. Dette dagvil kan vel og brukes om uvishet med h. til månedsdag. Jfr. Datum. **Solvarme midt paa D.**, dagsmilde, f., dags-midje, f., dags-mejt, f. Sv. dagsmidja. D. * dagsmilding. Mk. *avdagast, ɔ: bli fuldkommen Nat; avdagning, f., avdaga', avdagstid, f., -bel(i), n. Det er alt *avdaga(t) el. *avdag. **Dagblide**, se Dagmildning.

Dagbog, dag-bok, f. **Føre D.**, halde bok.

Dagbrækning (jfr. t. Tagesanbruch; Dagſtjær, Daggry), gråning, f., dag-spræt', m., dags-brun, f., dagning, f., dag-blejk,

f., dags-mejt, f., dags-rand, f., lysing, f., *grå-l., *otte-lysing (ɔ: allerførste l.), liming, f. **I D—n** (i Daggryet), *i dagsens tid. **Før D.**, *i otta, *føre dag.

Dagdriver, ræke-kjæp(e), m., -stok, m., renne-fille, f., slængje, f., slætte(e), f., dag-tjuv, dagdvælje, f., dag-vælje(e), f., slåt'(o), m., slark, m. Jfr. Lediggjænger.

Dagdriveri, slænging, f.; lediggang, ræking, f., dank, m., dagdrivarskap. Lm. Jfr. Lediggang.

Dages, *dage, (oftere) dagast, *dagne.

Dagetal: i D., dag for dag (Molb.), d. efter d. Dagtal i * er 1. Antal af Dage, 2. Datum.

Daggert (gl. n. darrardr, as. dared, fr. dard, sv. dart), »dolk«, kort sværd, kniv; (i Spøg), smør-stikker. Dolk (gl. n. dolkr) er nål, torn (til klæder, istedetfor knap).

Daggry, se Dagbrækning.

Dagleier (en, som tager mod tilfældigt Arbeide), sjauer, løs-kar(l) (B. B.), dag-arbejder.

Dagleierarbeide, sjau, m. (holl. sjouw), dag-arbejd.

Daglig, også *dagstø(d)t (ɔ: uten avbrytelse). *Dagstø(d) er ellers: som har fast dag (datum), f. e. julen.

Dagligdags, dagstø(d)t, støt', hver dag; dags daglig. Lm. Jfr. års årslig. Lm.

Dagligstue, borg-ståve(o), f. (på de store gårde heter også arbejdsfolkenes stue så), *sæte-ståve. Jfr. Baaningshus.

Dagløn (for dagligt Arbeide), arbejd *i dagtal, dagløn, f., *dagpengar. Mk. *rekne i dagtal, ɔ: „beregne Løn efter Dagen og ikke for hvert Arbeide".

Dagløsner (t. Tagelöhner), bedre: dagarbejder. Jfr. Dagleier.

Dagmildning, dags-milde, f. Jfr. under Dag: Solvarme midt paa Dagen.

Dagning, se Dagbrækning.

Dagskjær, se Dagbrækning.

Dagsorden, dags-liste. Lm.

Dagspressen, dag-prenten. Lm.

Dagsreise, dags-lej, f. Gl. n. dagleið.

Dagstribe (-stjær), dagsrand, f., -brun, f., -mejt, f., dagrand (H. D.), dag-spræt', m.

Dagværk (en Dags Arbeide), dags-værk, n., skant, m. Isl. skamtr, et afmaalt Stykke, en Portion.

Daktylist(h)el, ring-æske, ædelsten-samling (juvel-skrin, samling av skåren sten).

Daktylus, ned-stiger el. -ganger? én-to-tre? Jfr. Anapæst, ɔ: en-to-tré.

Dal, dal. m. **Liden D.**, døl, f. (m.). dæld, f., dåk'(o), f., dump, f. (m.), dal-sla(d), n.

Dalai-Lama, mongolsk pave, paven i Thib-t.

Dalbo(er), -bygger, døl, m. (Asbj., H. L.), døling, m. (nordenfjæls: daling), dalbu(e), m., -bugge, m., dalbygger (Molb.), dal-byg', m. Til -*byg jfr. fjæl'-byg, sælbyg, sparbyg, rennebyg, av Selbu osv.

Dalbund, dals-botn, m., ɔ: inderste del av en dal. Jfr. Bund.

Dale (fynke), *dale, sige (-sejg). »Den unge stig, og den gamle sig«.

Daler, dalar, m.; d.-sætel(e), m., -værde, n.

Dalerfedbel, brev-dalar. Dalar-sætel(e).

Dalpige, døle, f., *døle-jænte.

Dalstrækning, -strøg, dal-med(i), n. (eg. dal-mitte), dal-lægje, n., *dalføre, *dale-drag.

Dalvind, kold D., dal-gust, f., dal-snoe, f., skjælle. f., snære, f., nare, m.

Dam (t. Damm, ɔ: Dæmning), dam, m., dæmme(e), f., floe, m., dape, m., søjle, f., søjle-håle(o'), f.

Damasfin, halv-damask. Meyer.

Dambræt, dam-bord, -tavle? Jfr. Bræt.

Dame, *fru („oftere" frue, fruve, fruge), *jomfru (frøken); dannet kvinne, *store-kjælle (kjælle, ɔ: kvinne, av kal', eg. karl, Herre = *storkar, *storing), dro's, f. (gl. n. drós), *damme (gl. n. damma); *mægge („ofteſt om en, ſom vil vække Opſigt el. tykkes at være noget Stort"). Dv. mægge seg til, ɔ: stadse sig op. Mk. *sæggje, *tøtte(y).

Damnum, Damus, ta'p, kurs-tap.

Damp (t. Dampf), ejm, m. (d. Eem), gåv(o), n., gjøv (gyv), m., se'm, m., gov (B. B., Fr. Bg.: »Goven til Himmelen steg«), gåve(o), f., våt-røjk, m., ø'l, m. (y), gåse(o), f., gje'm(i), m., ejming, f. Også tåke(o), f., skådde(o), f., tåke-s.(o), ø'l-røjk, røjk; *våt-røjk. **Kold D.**, kald-moe, m., frost-røjk, m., frost-gåve(o), f. **Stærk el. ubeh. D.**, gjejs, m. **D. af noget, som brænder**, o's, m. **D. af noget Kogende el. Gjærende**, gjem (gi-), m. (gjeme, ɔ: „dampe"). **D. af M.ſter i et Værelſe**, man-ø'l(y). **D. og Fugtighed f. E. af Sved i Klæder**, søj(d)ne, f., søjdsle, f. Mk. i Lm.: ejm-vogn, ejm-båt, ejm-køk, m., ejm-værk, ɔ: Dampmaſtine; gåv(o)-drift, ɔ: Dampkraft.

Dampagtig, *ejmen? *våtsam, *våtfængt.

Dampe, *ejme (d. eme), gåve(o), ølje (y, ar og -de), lyngje (-de), *ryke, gjøve (gy-), *seme, gjeme (gi-); (dunſte, f. E. af noget, ſom koger), gåse(o), gåve(o). **D. ſom Røg**, rjuke: Det ryk av elvi. Dv. rjuking, Dampen. **D. Klæde?**, *tøve k., ejm-tøve? Jfr. Krympe. **Lade d.**, søjde (-de).

Damptærſtemaſtine, ejm-træske-værk?

Dan (i d. og sv. ikke uden i Sammensætn.: hvordan, saadan osv.). Dan (lang a)

brukes i * også særskilt = „beslaffen", oplagt, stikket; ilde, slet; lysten paa. »Han var int så dan, at —«. »Dæ' va så usselt å så dant«. I * finnes og iblant: *sådden el. sådæn (ɔ: sådan) og *kor dens el. kor dæns (ɔ: hvordan). Likeså utsagns-ordet *dana, ɔ: banne, forme; *daning, ɔ: Dannelse. Altså er vel „banne" og „Dannelse" dog ikke så unorsk, som nogle har ment. Jfr. ældre d.: danlig, ɔ: stikket, bekvem, og Danlighed (Falster, Holberg). Jfr. t. (ge-)than, ɔ: gjort.

Dandin, ty'l, m., *tu'l, tul', m., tulling, m., to(r)sk, m., dot, m.

Dands, dandse, se Dans, danse. Se og Langsom.

Dandy, mode-nar, *sprættar, *spræt' (sv. sprätt'), brætting, m., friskfyr, spring-fyr, sprade, fif-herre.

Danefæ (ɔ: død mans fæ), jordfunnet gul' og sølv; arveløst gods. Jfr. gl. n. dánarfé.

Dangle, *dangle, *dingle, *dille (ɔ: hænge og slænge), lave, slænge (-slång, o), slætte, e (-slat). Sv. dangla, dingla.

Danisere, danske? (»fordanske« er tysk), gøre dansk (hos H. P. S.).

Danisme, danskhet (en). Jfr. tyskhet (ɔ: Germanisme), franskhet (ɔ: Gallicisme), latinskhet (Latinisme) osv.

Danne, *skape, *skape til, *lage, danne (se Dan), *gjære til; (særligt til fømmelig Opførsel, opdrage), *sede (gl. n. siða); hævde? (i * om at „dyrke, forbedre Jorden"). Jfr. Forme. **Dannes** (udvikles), take seg fram, *gjærast: »det gode gjærest, medan det vonde gjænge«. **Danne sig** (faa mere Forstand), vekkast (ɔ: vetkast), vetrast. **D. sig ved Efterligning**, take etter.

Dannet, skapt (skapad), laga(d); (Mennefte), menta' (eg. bearbeidet, berebt), Lm.; hævda(d). Jfr. hævleg, ɔ: „smul, dygtig, duelig, værdfuld", og hævdeleg, ɔ: „i Velmagt, i god Stand". (»Hævd er da et kort, næmt ord og tarv bare overføres på det åndelige, så har vi et ægte ord for „Kultur el. Dannelse"). (Oplært i gode Sæder, gl. n. siðaðr, jfr. *sedog), seda', væl-lært. **Velbannet**, *godt skapt el. lagad. **Dannede Folk**, *stor-folk. **D. Herre, Dame (fine Mandfolk og Kvindf.)**, *stor-kar, stor-kjælla, f. **D. Sprog**, *fint mål, *fin-mål, by-mål. **Blive d.**, *klokjast, ɔ: bli *klokare.

Dannelfe (Tildannelfe), *skaping; (Opdragelfe), *seding, *opseding; hævd? (h. i * er „Jordens Dyrkelfe og Forbedring"); daning, f. (godt ord at bruke især i sammensætn. fremfor Dannelfe). Sv. daning, ɔ: bildande, skapande; bildning. Ellers odling. Danning finnes og hos Molb., med Sam- og Biergd., ɔ: Formation.

Dannelfesanftalt, lærdoms-skole (Fr. H., H. D.), lære-værk. **Kvindelig D.**, kvinnehøjskole. H. D. Jfr. bonde-, folkehøjskole.

Dannelfestrin, fræmde-steg (e-i). Lm.

Dannemand, hæderlig, brav, *dande man, *danne-man. Således også *danne-kvinne, *d.-møj, *-svejn. Også i sv. danneman, ɔ: agtad och hedersvärd bonde. Finnes alt i gl. sv.: dande man, donde man, dugande man. Jfr. gl. n. dándi maðr. Dándi = dugande, ɔ: dugende, dygtig.

Dannis, *dande, brav, hæderlig, skikkelig, pyntelig. Gl. n. dándi. Se u. Dannemand. Molbechs ordbok minner dog og om det plattyske **danne, dannig**, ɔ: stærk, dygtig, formaaende.

Dans, dans, m., *lejk, svejv, m. Mk. sving, sving-om.

Danfe, *danse, svejve seg, svive seg.

Danfemelodi, slåt' (B. B.), dansar-slåt', m.

Danfer, -enfe, dansar, danserinne (i * dansar om bægge køn).

Danfke (snakke fornemt), *knote, *danske.

Danfker (en, fom nogle nu ftriver, i Lighed med en Svenfke), *danske (ejn). Dertil *danska.

Danftfindet, d.-huga(d). Lm.

Dapifer (eg. frembærer av maten), overkøkemester.

Daft (Næveflag), dask, m., slag, n., smør (y), n. (smurning, f.), slark, m., labberdus, m., sars, m., fik, m. Jfr. Smæk.

Daffe til (En), *slå til, slætte(e) til, slarke til, loke til (av *loke, Næve), *fike til, *lægge til, *drive til, *sarse til; (bole, lefle), *liggje i dask (daskri) med; (hænge og d.), *dingle, slængje, *dalke. Jfr. Dingle.

Dafymeter, tæthets-måler (luftens). Meyer.

Data, kæns-gærninger; opgaver, opgivender (ɔ: noget givet; noget opgivet, meddelt). **Data et accepta**, intækt og utgift.

Datere, dagfæste (skrive månedsdag, mest også år og sted under noget skrevet, f. e. et brev), dagskrive (Dagbl., n.); dagteckna (Göt. H. och Sj. Tidn.), dagtegne. H. D. **Datere fra det el. det Aar**, årsætte. Prof. Stephens. **Dette daterer sig fra**, d. skriver sig fra (den el. den tid).

Datter, (før f. E. hos Holb.) dotter. Dv. døtre (o til ø); i * dotter, dåtter(o), fl. døttre. Gl. n. dóttir, fl. dætr. I sammens. med egennavn tildels forkortet: Nilste, ɔ: Nilsdåtter.

Datum, 1. det givne; kæns-gærning. Fl. data. 2. (også Dato), måneds-dag, årsdag, dag, *dagetal (brukt av adskillige danske), dagtal, n. **Fra Dato** (*a dato*),

fra idag. **Til Dato**, til idag, til denne dag. **Brev uden Datum**, uten dag (år, sted). **D. Aar 1870, den —**, skrevet år osv. **D. in blanco**, dag åpen, ikke utfylt (ɔ: med åpent rum i brevet [skriftet] for månedsdag). **D. ut supra el. die**, *anno et loco ut supra*, skrevet dag, år og sted som ovenfor (i samme skrift nemlig) sagt el. opgivet. Jfr. *actum ut supra*, ɔ: foregåt som ovenfor (sagt er). **D. ut retro**, dagen som på baksiden (av papiret). **Fæstet til et vist D.**, *dagstø, dag-fast. H. D. **Som ikke veb Dagens D. el. Ugens Dag**, *dag-vil, *døger-vil, dag-vild. H. D. Gl. n. dagvillr. **Dato-Vexel**, modſ. Sigt-Vexel (hvis Forfaldstid regnes fra Forevisningen, Sigt), altså: dags-veksel?

Davidici, davids-degne (lærlingerne i de øvre klasser i de gamle latinskoler).

Davre, dagvær(d), m. Jfr. *morgon-vær', *nat-vær,*æftasvær'(»aftansverd«),*kvældvær. Mk. dagvær'-bel, -kvild, f., -øjkt, f., dagvær-mål.

Davretid, *dagvær-mål, mat-tid. **Halve Davremaal**, *dagvære (»dagverda«, dogure, dugure).

Daab, dåp, m., daup, m.; skirsl, f., skiring, f., skirn, f. (kun i »skirna(r)man og skirna(r)gut«, ɔ: kristen man el. yngling), *kristning. **Barn til Daaben**, *skirslar-barn. Mk. *kristne barn, kristneklæder, ɔ: Kirkebragt, Daabsklæder.

Daad (t. That, holl. daad), dåd, f., gærning (ikke »handling«, som neml. også er tysk), værk, stor-værk, n., ov-værk, n., røjsn, f., mans-værk, ɔ: „Bedrift. Jfr. **Ubaad**, ugærning. „Daad" finnes sjælden el. slet ikke i ældre skrifter. Således ikke i bibelen av 1550, der »gærning innehar sit hele område. I gl. n. finnes dád, men i annen mening æn hos os (dygtighet, vilje, ævne). I dansknorsken har „Daad" heller aldrig ret blet hjemme. Det har således ingen avledninger avfød, f. e. daadlig, daadig, daadlighed (mens tysken har That, thätig, Thätlichkeit), og bare nogle enkelte sammensætninger, som:

Daadfuld, virksom (man), virkende, strævsom, rik, inhålds-rik (liv); *dådog er „dygtig, virksom".

Daadløs, uvirksom (man), inhålds-løs, tom, fattig (liv).

Daadrig, se Daadfuld.

Daadskraft, virke-kraft (i det store). Molb.

Daadsliv, virksomt, strævsomt liv; kæmpeliv.

Daadsmand, (en) gærningens, kraftens man, kraftman (i livets strid, stridsman, mere æn ved skrift el. tale. Molb.).

Daane, *dåne. Sv. dåna. Av gl. n. dá, ɔ: avmagt, dvale. Se ellers „besvime".

Daare (t. Thor; jfr. Tosse, Taabe, Nar), dåre, m., uveting(i'), m., uvet(i), n., galning, m. Norsk og unordisk talebruk synes blandet sammen. I gl. n. finnes dári, Nar, som er andre til Spot el. Morskab (Fritzner), av dá, ɔ: dånsel, avmagt. Derfra ordets form: dåre, ikke (efter tysken) dår el. dor. Andre gl. n. ord er dára, 1. „have En til Nar el. Morskab, 2. bedrage, svige, 3. forføre til Utugt". Likeså dáraskapr (dárskapr), „Adfærd, som kan ventes af el. passer for en Nar", 2. Svig, Falskhed, Fjas. Videre dáruskapr, ɔ: Galskab, Spot, Fjas. Hos Molb. tydes „Daare" som den, „som af Uforstandighed til at naa et Øiemed vælger gale, upassende Midler. „En Daare mangler Klogskab", „en Nar ogsaa synd Forstand". „Daarens Adfærd er modsat Visdom, „Narrens Adf. modsat Alvor" (ɔ: er latterlig). I „Daarekiste" er dåre det samme som (en) vanvittig. Jfr. sv. dårehus. Den samme tanke genfinnes i *dårleg, d. e. gal, sins-svak, et ord, som ellers også her, likesom i dansknorsk, tyder tåpelig, enfoldig. Dåre (at) er i * som i dansk-norsk at „bedaare", vil-lede, forføre, narre. I nogle sammensatte ord må Daare- efter Molb. tyde Nar- (den latterlige, som er til morskap). Således utlægger han Daarespil som „naragtigt Spil", Daarestreg som „Narrestreg". I andre, som „Daareværk", som „er en taabelig Gjerning". I Daaremund, ɔ: „en Daares Tale", Daarefærd, ɔ: „en Daares Færd", er det ikke egentlig naragtighet, men uvisdom (s. u. d.), som skal ligge i ordet. I sv. er dåre den uforstandige, ikke den latterlige, morsomme; likeså med dårskap.

Daareanstalt, gale-hus,sin-syke-hus(Fædrel., H. D.), *dåre-kiste, *dåre-hus.

Daarlig. Her synes to ord at være blandet igen. I gl. n. haves dárlegr, 1. „slet, ringe, usæl", 2. slet, slem, fladelig". Molb. tyder „daarlig" 1. med taabelig, men siger likevel: „Daarligt er det, som ei kan bestaa med Klogskab; taabeligt det, som ikke engang kan rimes med Bid". Altså er „daarlig" og „taabelig" ikke det samme. Grejere opgiver han ordets to andre tydninger: 2. „ringe (daarligt Klæde, Rab), 3. svag, strøbelig, syg (hun blev daarlig i Nat). D. = vanvittig nævnes ikke. D., *ugjæv, ulikleg, ugjæveleg; jfr. Ringe; (slet, ringe, strøbelig), *eleg (dv. elegskap, jfr. sv. elak), *låk (M. Thor.; H. Ibs.: »Mor hans er saa laak«), låkleg, låkvoren,

stakkars, *rata (rate), *raten, ratleg, *skarv(e) (ej s. kjærre, ejn s. gamp, kniv), dårleg, dårleg, skrapal (skrapen), få-hæv, få-dugeleg, ring (»r. = klen, låk med helsa«, »ejt ringt år«), *tafsen, tofsot, galen (»ejt galet tilstand«, »ej gale vis«, ɔ: en Uvit), ille-råden, klen, klejn (»det er klent å' illevoret«), skra'l (skrælen, holl. schraal), *dan (»dæ' va så uselt og så dant); (fygelig), ringvoren, jfr. Stranten; (udueli̇g), *u-hæv; (svag, kraftløs), *skrælen; (usæl, elendig), illevoren; små (jfr. knap), hærveleg (gl. n. herfilegr, flammelig, stygg); (usæl), ringvoren, låk, tafsot, *uhæv, uman(s)leg (jfr. Umanbig); (til at flamme fig over), *blyg (bljug), blygsam; (flet, som ikke fer vel ud), *ulik; (flet), *tjonen, *tjont, *u-(-ubragd, ɔ: baarlig Skik, u-år, u-ånd, ɔ: d. Aand); (ikke rigtig tjenlig), *uhæv (uhæveleg); (taabelig), uvetig(i), *dårleg, *galen. Jfr. Svag, Strøbelig, Besværlig, Ubekvem; Slet, Ond. Også: fille-, bråt(o), fante-: fille-bok, -trøje (trøje-fille), -gamp; kjærring-bråt, kal'-b.; fante-stel, -hål(o), -vis. D. til at arbeide, tufsen. Ikke saa ganske d., tålleg(o). Han er ikke d., han er ikke-væk'. D. forsynet, *vanrå'. Dv. vanrå'd (s.), ɔ: Armod, ringe Forraad. D. Arbeide, hærk, n. D. Gjerning, dåre-værk, n. D. Hest, *skåt(o)-gamp, -mær. D. Kar, *rating, *rateman, *skarv. D. Kram, skro't, n., s.-vare, f., av skrate, ɔ: brage. D. Redskaber, *hærke-buna(d), *larvedom, larveskrap? D. Skik, *u-bragd, f. D. (flobset) Styrog, *hærkemål. D. Stand, *hærkelag, *u-lag. D. Styrelse, van-styr, n., av vanstyre, ɔ: styre uhelbig, fjøsbesløst. D. Tilstand, vesåld(o), f. (gl. n. vesöld), vesaldom, m., vesalskap; (kummerlig T.), skrap; u-møle, n., ulune, n., ulå't(o), n., *ulag, tufs, n. D. el. ubuelig Ting, skra'p, n., hark, n., rask, n., skarv, n. Om en sådan: »Han kauper inkje, som kjænner. D. (flau) Vise, hærke-vise, f.

Daarskab, *uvetingskap, galningskap, m., *galenskap (galskap), dårskap (gl. n. dárskapr).

Debarkere, pakke ut, tage ut (av inpakn., av omslaget?).

Debarkement, utskip(n)ing; landstig(n)ing; lossing (losn.).

Debarkere (-que-), skipe ut, sætte i land; stige i land (mindre vel: utskipe, lands., landst.), losse.

Debat, ordskifte, menings-strid, samråd (efter *samråde, v.), drøftelse. Ordskifte i * er = ordbyte, ombytning av ord. Mk. sværdskifte (ɔ: skifte sværdhug, skiftevis hugge), brevskifte? Jfr. *ordkast, ɔ: „Disput, Tvist". Undergiven D. (en Sag"), mål-given. Lm.

Debattere, ordskiftes, drøfte (y, -te), jfr. ordkastast (ɔ: „bisputere, tviste"); rådslå om, *samrådast (om)? samføre seg. Sv. samrådas. Udebatteret, gransket ut el. til ende.

Debauche, ulevna', m., ukjure, f., stygge-færd. f., svarm, m., skamløjse, f.; drik, svir, m., sviring, f., rangl, n., rangling, f., ralling, f. Jfr. Fraadseri, Udsvævelse, Liderlighed.

Debauchere (de-bacchare, av Bacchus), *rangle, *rasse, resse(i), *ralle, være (gå) på rangl, være *på rallen (el. ralle[t]), *svire, skeje ut? Debauché, ødeland, svirebror, sviren (person), vellystling. (Nyt ord. Efter t. Wolluft. Molb.).

Debaucheur, rangler, rangle-fant, r.-basse, m., fyllefant, -gast, svirebror, -gast; forfører.

Debet, skyld, skuld, f., gæld. *N. N. debet*, skylder, sær skyldig, har fået (for).

Debetsiden (i Regnskab), gæld-siden, utgiftss., (mots.) Kreditsiden, ɔ: tilgode-siden.

Debit, avsætning, utsal(g), vare-sal(g).

Debitant, utsæljer, kræmmer.

Debitere, 1. føre til utgift, fraskrive, opføre som gæld, skyld-skrive (H. P. S.); 2. sælje ut, avsætte; få avsat, bli av med; 3. utsprede el. -brede (et rygte, H. P. S.), føre ut (blant folk). D. en Paastand, fremsætte. H. P. S.

Debitor, skyldner, *skul(d)man, *gældman (-ner i skyldner, kunstner, gartner osv. er tysk), låntager (jfr. långiver for Kreditor). Sv. låntagare. Mk. skyldherre og skyldman hos Molb.

Debitum, gæld, skyld(ighet). *Debita*, fl.tal, gælds-»poster«, gæld(-sæt?). *Debita activa*, utestående krav, utest. gæld, tilgodehavende; formue („Boets Aktiva"). D. passiva, gæld, skyld, skuld, f. For deb. act., pass. siges gærne bare (Boets, hans) Aktiva, Passiva.

Deblokere, (at) ende (et steds) spærring (»hæve« den), frigøre, fri, løse? ɔ: undsætte (t. entsetzen).

Debonnaire, gudelig, gudleg, („from", „gudfrygtig", religiøs: tysk, fransk); godslig, *stilfærdig, læmpeleg.

Debordement, flom, flaum, m., flo(de), n. („Overfømmelse"), vas'-flo(de).

Debordere, flomme over, *flaume, flo(de) (-de) over, fl. ut-over(y) (over), renne over; skeje ut.

Debouché, utgang av skar, av hulvej; avsætningsvej, avgangs-v.

Debours, utlæg i penge, penge-forskud.

Deboursere, gjøre utlæg, gi forskud.

Debut, tiltrædelses- el. optag(elses)-prøve,

adgangs-pr.; fristna(d)? prøve? prøvestykke.

Debutant (Begynder), næming, m., u.-næming, m., ænane? (f. e. skuespiller-), optræder. H. P. S. Jfr. Aspirant.

Debutere, prøve? p. sig, friste?, gøre prøvestykke.

December, kristmåned, vinter-måned.

Decemvir, ti-man?; timans-, ti-magts- el. tiråds-herre (H. P. S.), ti-mænning. Jfr. Duumvir, Triumvir.

Decemviral, timans-? timandig?

Decemvirat, timanskap?; (som Regjering), timans-vælde (H. D.), timans-råd el. -herredømme. H. P. S.

Decennium, (et), ti-år (ikke: årti. Jfr. Aarhundrede).

Decent, sømmelig, sædelig, *følkeleg, klædelig. Jfr. Anstændig.

Decen(t)s, sømmelighet, osv. Se Decent.

Decentralisation, ut-bøling (Lm.), bygdevælde. H. D. Jfr. Centralis.

Decentralisere, mid- el. mit'-fjærne? midløse? Jfr. Centralis. (mid-nærme?).

Dechant, tredje-præst (Meyer), (blant stiftspræsteskap, næst efter biskop og dom- el. stifts-provst). Hos os snarere andre-præst? da tredjepræst jo her ikke følger næst efter bisp og stifts-pro(v)st, f. e. i Kristiania.

Decharge (jfr. Kvittering; eg. avlæssing, lossing av et skip), lettelse; avtakkelse (fra æmbed), avtakning (Molb.); frikænnelse; avløsning (H. P. S.), avløjsing, f.; avslutning, opgør? (skriftl. vitnesbyrd om at en forretning er avsluttet, færdig); av-fyring, »salve«, glat lag; (for en Kasserer), kvitting, f. (for regnskap), ansvarsfrihet. Gøt. H. Tid.

Dechargere, læsse av; losse osv. Se Decharge.

Dechiffrere, tyde, ut-t., tolke, løse, op-l. (gåte), lægge ut, råde (som: r. runer). Jfr. gl. n. ráða draum, r. runar (ikke nu i *?).

Decidere, avgøre, kænne, på-, fra- el. tilkænne; dømme; gøre utslag. D—t, avgørende, avgjort, *råd' (?); fast (av »karakter«).

Decimal, ti-delt. D. (s.), tibrøk-tal? tiung, m., er i * = $\frac{1}{10}$. Jfr. Brøk.

Decimalbrøk, ti-brudt tal?, titals-brøk? tibrøk?

Decimal-(Ind)deling, ti-deling, deling i ti (dele) el. i ti gange ti, eller i ti gange ti g. ti osv. (altså i ti(ende)dele, hundredele, tusen-dele).

Decimalregning, regn. med tidels-brøker, ti-brøk-regn.?

Decimalsystem, titals-måten, tælling og regning efter tiere (og tiere av tiere osv.), ti-tælljing (Lm.), ti-deling, titals-regning. H. D.

Decimation, »mering (eg. Borttagelse af hver el. hvert Tiende), tiende-tagelse (tiend-tak?); tiende-ytelse; tiende mans sonoffer, tiendemans-død (at hver tiende man av en hær blir refset for alles brøde, el. at en tiendedel av et steds folketal („Befolkn.") bortrives ved sykdom); titak? tiend'-tak? Jfr. Tricesimation.

Decimere (eg. borttage hver Tiende), ta(ge) ut ved lodkastning hver tiende man (til straf), skyte hver t. m.; bortrykke hver t. man. (som farsot); ti-ta(ge) el. tiend'-t.? av-folke (Molb., H. D.); dv. avfolkning (H. D.), jfr. tynne (-te): *t. skogen; tyn'-fælle?

Decision, avgørelse, kænnelse, på-k., dom, av-gjærd. Lm.

Decisiv, avgørende, avgjort, fast; (anmassende), overmotig, myndig. Jfr. Arrogant, Fordringsfuld.

Decisor, (den) avgørende, dommer (over utsættelser ved regnskap), våldgiftsman; på-kænner. H. P. S.

Decouragere, »court, »couverte. Se Dekou— (-o).

Dedaignere, forsmå; hålde under sin værdighet, h. sig for god til, tro sig utskæmt ved.

Deden (berfra), *deda(n). Gl. n. þaðan. Jfr, dega(t), o: berhen. Gl. n. þegat.

Debere, avskrive en gældspost (som betalt). Eg.: skrive dedit el. »ddt«, o: han har givet, betalt.

Dedicere, tilegne; hellige (H. D.), invie.

Dedikation, tilegnelse; helligelse, invielse, tilvigsling (Lm.), tilskrift. N. M. Pet.

Deducere, avlede, utlede; godt-gøre, lægge ut (føre »bevis« for); avkorte (?).

Deduktion, 1. utførlig fremstilling, utf., omstændelig redegørelse, ut-drag (Lm.); bakslutning? (d. e. tilbakeslutn. fra utslaget, »resultatet«, til grunnerne). Jfr. Induktion; 2. fradrag, avkortning (i en betaling).

De facto — de jure, i virkeligheten, i gærningen — (motsat) efter loven, efter den strenge ret. H. P. S.

Defamere, vanære, utskæmme (s. ut), føre ut (iblant folk). Jfr. Diffamere.

Defatigere, trætte, *trøjte. D—t, træt (trøjt), tråten(o), *av-tråten; *ut-asa', *ut-masa', *opgjæv(u) el. -gjeven.

Defaut, skade (på en), skavank, vank, lyte, ulag, feil (*fel, fela, med åpen e).

Defaveurabel, Defavør, se Disfavør.

Defekt (s.), 1. vank, skavank, hul(ler), skort, m., brist, m. (brøst), vanting, f.; tråt(o), n., uråd, f.; 2. = Deficit, se dette. D. (a.), u-fultallig, hullet (som har huller),

skad' (ɔ: skadet), *avstybba(d); (Bog, Skrift), u-hel, *sund, istykker. (Uhejl i * er = usund). *Brât, o (ɔ: Brudstykke), i sammens. med navneord: bok-brât, klokke-, rokke-, stol-brât, ɔ: d. Bog osv., som ikke er i stand, mots. komplet (Bog), jfr. *vejl, motsat *hejl. Jfr. Incomplet, Brøstfældig.

Defensjon, værn, værje, forsvar.

Defensiv, (av)værgende, værnende. **Defensiven,** forsvaret, forsvars-striden.

Defensør, forsvarer, værje; tals-man.

Deficit (eg.: det mangler), skort, m., under-skud (»underbalance«); under-tallighet? (mots. overtallighet), vanting, f. Se Defekt og Mangel, Underbalanse, Underskæb.

Defigurere, skæmme, *skamføre, skamførde, (-fare, -føre, ar), *vanskape, *lyte. D—t, styg, vanskapt, lyta(d), også lyt', *skamførd (skamferad, skamfaren), skæmmet.

Defilé, skar, n., trang, m.; hul-vej, (d.). Se Pas.

Defilere (gaa i smale Rækker), gå man f or man, »gå gåsegang«; (som ved Mønstring), gå igennem, gå en for en?

Definere, sær-mærke (Lm.), avmærke (G. A. K.), av- el. omgrænse? fastsætte (et begrep, hvad noget er).

Definition, sær-mærking? avgræns(n)ing, av-mærkelse (avmærking)? Jfr. Forklaring.

Definitiv, avgørende, endelig (avgjort), uigenkaldelig.

Deflegisticeret (Dephl—), av-brænt (a. vin), utbrænt (skilt ved det brænbare). D. Luft, av- el. ut-brænt l., ren l., livs-luft.

Deflegistisk, utændelig, ubrænnelig.

Deform, misdannet, vanskapt, styg.

Deformere, *lyte, *skæmme ut, *vanskape.

Deformitet, styghet, vanskapthet.

Defraudant, sviker?, »snyter«, tol-sviker?; kassetyv. Jfr. Bedrager.

Defraudation, svik, tol-svik, kasse-s.? kassetyveri; (Snighandel), løjn-handel? (i likhet med løjn-møte; n., -råd, n., -væg(e); m.).

Degagé, fri, tvangslos, utvungen; let; myg.

Degeration, »vanslægting«, »ut-arting«, værming, f. („Forværrelse").

Degenerere, *værme (ɔ: bli værre). Jfr. Udarte, Vanslægte.

Degn, klokker, kirke-sanger, forsanger.

Degout, avsmak, van-smak, motbydelighet, lede, lejdende, n.

Degoutant, motbydelig, lej, *lej-voren, usmakelig.

Degoutté, lej av (ad), ked av (ad), mislikende.

Degradere, flytte ned (mots. f. op, som i en skole), sætte ned; nedværdige. Degraderet, *underkomen? (ɔ: „kommen i en lavere Stilling, afhængig, ufri").

Dei(g), dejg, f. (og m.), grjon, n. (grøn), knåde(o), f. (d'er alle baka' av same knåde); (Røre), mauk, n. D. til et Brød, grjon-sømne, e (grøn-æ.). Sætte D., *grjone. Deigen holder ikke sammen, *dejgen vil ikke kake seg el kakast. Deig (Adj.; gl. n. deigr), blød.

Deigtendet, *sårtsent.

Deigtrug, knådtrâg, n. (o-o), kna(de)trug, baune, f.

Deilig, *ve'n (væn), *fin, *fager, *snil, pæn, *fri(d), vakker (nt. wacker). Mener en ved „deilig" en høj grad, kan det hete *nau-, altså nau-fin, -fager, -vakker.

Deine, sætte dejg, *grjone.

Deisme, naturlig gudstro el. »religion« (av fornuftgrunner, mots. kristendom el. dog åpenbaringstro, ɔ: Supranaturalisme). Jfr. Theisme, tro på en (selvgjort) gud, mots. tro på ingen gud, Atheisme. Herav Deist, fritænker, mots. Atheist, gudnægter.

Dejeune(r) (dis-jejunium, Ophævelse af Faste), »fro«-kost, dagvær(d), *føre-dagverd (fyredugur), åbi't, m., åbete(i), m., morgonmål, n. D. dansant, morgen-gæstebud med dans.

Dejeunere, *æte (e) (»spise«) morgenmål, *dagverde (dogure, dugure).

De jure, se *de facto.*

Dekade, en tier? et ti? (jfr. et »deger«, om ti huder); (for Uge), ti-døgn. Fr. H.

Dekadence, forfal', avtagende, nedgående, tilbake-gang, avvælde (H. D.), fjær-ta'p (H. D., eg. om fugl), av-ælde (e), f., ɔ: „forfalden, ftrøbelig Tilftand". »*Kome i avælde«. Da H. D.s avvælde skal være et »norsk folkeord«, er det neppe annet end av-ælde, f., men som I. A. utleder av alder, ikke av vælde.

Dekaeder, ti-side el. -flate? Jfr. tikant, ɔ: som har ti kanter.

Dekagon, ti-kant.

Dekalere (ital.), avtage i vægt, svinde in, minke, svine(i'), ar; tvære (-tvar'). Jfr. Svinde.

Dekalo, vægt-minking. Jfr. Indsvinding.

Dekalog, de ti bud.

Dekanus, forman (eg. for ti), leder?

Dekapitering, hals-hugging.

Dekatere (Klæde ved Damp), tøve (de), krøjpe (-te) (ɔ: få til at krype). Jfr. Krympe.

Deklamation, 1. mundtligt »foredrag«, veltalenhetsøvelser, »foredrags«-kunst; 2. overdrivelse, rynje, f., rynjing, f., store

ord, skravl, n. Jfr. Foredrag; Ordsyderi; Fraser.

Deklamator, tale-kunstner, kunst-taler; skravl, m., skravlar.

Deklamatorisk, kunstrigtigt, efter talekunstens regler; høj-travende, skravlesam, skravle-kjær.

Deklamatorium, kunst-»foredrag«, taleøvelse, kunstrigtigt »foredrag« av taler el. kvæder.

Deklamere, fræm-sige, forelæse, læse op, tale el. læse kunstrigtig, kunstforstandig; kunstoplæse. H. P. S. Bedre da kunstlæse med tilhørende kunstlæsning og kunstlæsende. Også = tale i høje toner (i ntide); *skravle, *snakke. Mk. Foredrag (se dette ord) er t. Vortrag.

Deklaration, tilkænne-givelse, uttalelse; kungørelse; opgivelse om varer, opgift. Jfr. Erklæring.

Deklarere, (at) uttale, kungøre osv. Se Deklaration. **D. sig,** uttale sig avgjort (for el. mot).

Deklinabel (om Ord), bøjelig.

Deklination, l. bøjning, ord-b.; (Magnetnaalens, Kompassets), misvisning; (Stjernernes), avvikelse (fra jævndøgningslinjen), bredde, ɔ: avstand i nord el. syd fra jævnlinjen el. ækvator (H. P. S.); jfr. Rektascension; (et Lems), forvridning av et lem; 2. synking, fal', daling.

Deklinatorisk, avvikende; undvikende; avslående. Meyer.

Deklinere, 1. vike av, sky, søke at undgå (jfr. Undgaa; Vægre); bøje (ord); 2. synke, falle, dale, gå (lægre) ned; give efter.

Deklivitet, hælding, skråning.

Dekokt, avkok, n., kryder-drik (Meyer), låg, o (ene-, sørpe-l.), m., ut-kok (A. Ros.). Jfr. Afkog.

Dekoloreret, falmet, avbleket; utskæmt.

Dekomponere, søndre, sønder-dele, -lemme, skille ad. Jfr. Opløse, Sondre.

Dekomposition, sønder-lemmelse, »oplesning« (t. Auflösung), skilning. f., skiljing, f., ɔ: „Adskillelse".

Dekoncertere, »ceptere, se følg. ord.

Dekontenanzere, *trylle, *blingre, *blikre, gøre sanseløs, ør. D—t, magt-stjålen. H. D. Jfr. Forstyrre(t), Forvirre(t).

Dekoration, pryd, prydelse; (Teater-), skue? omsyn? maleri (nye "D—r."; jfr. Sceneforandring); æres-tegn, »orden«, ordenstegn.

Dekoratør, vægge-pryder? »teater«-maler, husmaler?

Dekorere, pryde. H. P. S. foreslår kunstpryde el. kunstsætte, ɔ: sætte i kunst. Jfr. at sætte i musik, i pant, i land; pantsætte, land-, skyld-, favn-sætte. Dertil da kunstpryder el. -sætter for Dekoratør; kunstprydelse osv.

Dekø(u)rt, avkort(u)ing, fradrag, avslag. Jfr. Rabat.

Dekø(u)rtere, korte av, drage fra.

Dekorum, sømmelighet, sømd (Lm.). Se Anstændighed.

Dekrebitere, nedsætte, skæmme ut (ɔ: »be«skæmme), under-grave, bak-tale, vække mistillit mot, føre ut (iblant folk), sværte.

Dekrescendo, avtagende (i styrke). Jfr. Krescendo.

Dekret(um), ordning, påbud (øvrighetens); dom; læresætning; riks-tilsvar; riksavgørelse (på offentlige forespørsler).

Dekretere, påbyde, vedtage, fastsætte; dømme.

Dekø(u)ragere, gøre motløs, skræmme, modstjæle, B. B. (i likhet med magtstjæle?).

Dekurie, ti-flok? tilag? (flok, lag, som utgør ti), (en) tier?

Dekurion, tilags-forman, tilags-høvding?

Dekø(u)verte, opfinning, opdagelse.

Del (Grad, Maal), mon(u), m. **En D. større, mindre,** ejn mon større, mindre. **Lægge sin D. til,** lægge sit til. **Tage D.,** være med i.

Delagtig i (el. bekjendt med), deltager i, med (på); *ved-vard (ve'-vart, -vært, -val, ve-valand). Ikkje være vedvard, ɔ: ikke lade sig mærke med noget. **D i Forbrydelser,** medskyldig i f. **Være d. i,** have del i, være deltager i, v. lo't-havande(u), lodtagen i el. med (Molb.), ha(ve) med.

Delagtiggjøre, give lod, del i, give (en) med av (noget), give med sig av.

Delation (Angivelse), åpenbarelse; åpendaging el. -gelse? (efter * åpendage, o.). Jfr. Melding (varsl, n., varsling, f., tilsigelse, vitring, f.).

Delator (Angiver), åpendager? bak-taler, lønlig klager? (løjnleg klagar?), deseltu't, m. (i) (Fiflar, Fiskeltub.. Molb.).

Delatorisk, åpendagende, forrædersk. Jfr. Melde, Røbe.

Dele (som et Land), skifte (-e), *dejle; (i to Dele), tvi-byte (Lm); kløjve (-de). **D. Skjæbne med En,** ha' samlagna? Jfr. *sam-ejge, -*bruk, ɔ: at d. ejendom, bruk med. Mk. fælles, ɔ: *sam-, *sams. **D. Ens Tanke, d. Bestræbelser med En,** være med (en) på den tanke, på hans stræv, gå med ham på (i), hålde med ham, gå, være i lag med ham i (om). I * ikke dejle i denne mening. **Der er mange at d. imellem,** jfr. d'er mange kråkorne om kornet.

Dele (deleatur, del., dl., hos Bogtrykkere), stryk ut! går ut.

Delegere, avsende (i et vist ærend), sende (med ærend og ful'magt). D—t, utsending, avsending, sendeman, ærend-sven, ful'mægtig; pavelig stathålder. Meyer.

Delectation, moro, morskap, kvikning, f., op-kvejk(u), m.

Delelig, *skiftande, *bytande.

Deler (Udstifter), *bytar.

Delfin (Tumler, Delphinus phocæna), nise, f. (ise, nyse, gl. n. hnísa). *Fejt som ej nise. Stønje(y) som ej n. Dv. nise-blåstr, m. (lyd av pustende niser); nise-lyse, ɔ: tran av nise-spæk.

Deliberation, samråd, f., overvejelse, rådlæggjing, f.

Deliberativ, råd-slående, -givende, overvejende.

Deliberere, samråde seg, overlægge, overveje, rådlæggje.

Delicieus (-ø̈s), yndig, fin, kostelig (H. P. S.), *nau(d)-god, *n.-fin.

Delikat, *fin, *nau(d)-fin; ømtålig, kælen, forkælet, tæmper(e); bløt, blautfængen, *vejk, vejkvoren, vejkleg, *kle'n; *gløg', *var, var-næm (Lm.), *granvar (Lm.), hensyns-ful', nænsom (Molb.); velsmagende, nau(d)god, kostelig, *forkun', *skjæssen, nydelig; vanskelig (sak), mislig (sv. kinkig).

Delikatesse, 1. fin »følelse«, (kjænning, f., kjænsle, f.), finhet, hensynsfulhet, granvarhet? kælenskap, kjæling, f., bløthet. 2. (noget lækkert), kås, f. (gl. n. krás), kræse, f. D—r, slikkerier. Se Delikat.

Delikatulus, »lækker«-mun (bedre var kræsen-mun), kås, f.; kæle-barn.

Delictum, forbrytelse, ugærning, misg., il'g., brøde (bræte). **Delicta carnis**, utukt.

Deling: **ulige D.**, mis-byte, n. **D. af et Gods**, skifte, n., skifting, f.

Delinkvent, forbryter (fængalet) osv. Jfr. Delictum.

Delirant, gal(en), vanvittig.

Delirere, ørske, snakke over sig, være gal.

Delirium, vetløjse, f., galenskap, m., galskap, m. **D. tremens**, ølkvejs, f., fylle-syke, f.-galskap, »dranker«-galskap. Bedre da drikker-g., da »dranker« forutsætter (at) drinke (t. trinken) — drank, ikke: drikke — drak.

Dels — dels (theils — theils), *some(u) — some, *somt — somt(u), nogle — nogle, nogle — andre, *somstad — somstad, *somtid — somtid, snart — snart, tidt — tidt, tildels — tildels, delvis — delvis? **Dels siger man ja, dels nei**, *some siger ja, some nej. El. *somstad, somtid ja — somstad, somtid nej. Borgerne er somme rige, s. fattige. De kom somme med kniver, s. med —.

Delta (eg. som en græsk D, Δ, Trekant), øre? **Nil-D.**, Nil-øren (Ganges-øren, L. K. D.), Nilens øland? Nildals-øren L. K. D.

Deltadannelse, ør-dannelse (L. K. D.), tiløring (L. K. D.), op-grunning, øjring, f.

Deltagelse, då, f. D'er god då i hånom, ɔ: han er meget hjælpsom. **D. i Sorg**, med-liding (Lm.); (Medlidenhed, Opmuntring), vår-kun', f. Gl. n. várkunn, Grund til Overbærelse.

Demagog, folke-leder, -fører, almu-høvding, -ægger, -vækker, -stræver, el. folke-høvding, -ægger osv.?

Demagogi, folke-ledning, -stræv, almu-stræv, -purring, -ægging, vækkelse?

Demagogisk, folkeledende, -strævende, -æggende, -purrende.

Demant, se Diamant.

Demarche, gang. Fl. = fremgangs-måte.

Demarkation, avmærking? avgrænsing, deling. **D—s-Kordon el. Linie**, mark-skels-linje, grænse-linje, *dejlde-strøng. Jfr. mærkes-gar(d), skil-g., skifte-g., hage-gard.

Demarkere, dra skil mellem, avgrænse, avmærke, sætte mark- el. grænse-skel.

Demaskere, rive, ta(ge) masken (grimen?) av, avmaske (som Molb., om så skal være, men ej avmaskere); avdække, avsløre, avkræde. Æn avgrime? Jfr. **Blotte**; **Maske**. D—t, grime-laus (Lm.), avdækket, -sløret.

Demens, vanvittig, gal, rasende.

Dementere (Perf.), *løgste, sikte for usanhet, for løgn, gøre tilskamme; (Nægte, Tilbage), nægte, underkænne, avvise; fralægge sig (noget, som en selv skulde ha sagt el. gjort); fra-gå (hvad av en annen er sagt el. gjort, lovet på ens vegne), fornægte, svigte. Også = ikke svare til; gøre til skamme. Jfr. Forraade.

Dementi: **give En et D.**, sikte for usanhet, drive til løgner. **Give sig selv et D.**, motsige sig; tage sine ord i sig igen.

Dementia, vanvet(i), *galenskap, *galskap, vetløjse(i), f.

Deminutio capitis, borgerlig død. Meyer.

Demission, 1. nedladenhet, ydmykhet; 2. = Dimission; se d. o. **Tilbyde sin Dim.** (el. Dem.), tilbyde (sin) avgang, t. at gå av.

Demiurg, byg-mester; verdens-skaper.

Demobilisation, av-væpning. Mk. hejmlov, n., hejm-løjve, n.

Demobilisere, hejm(for)love, hejmlove el. -løjve? Efter hejmlov, -løjve. Se næst forut. Sætte på freds-fot, av-væpne.

Demofobi, folke-fælske. Lm.

Demoiselle, jomfru; frøken.

Demokrat, frihets-ven, folke-, almu-ven, (en) folkets, frihetens man (G. A. K.), fristats-ven, -man (ɔ: Republikaner), friborger. Meyer. **D—ter**, små-folk. E. Bøgh.

Demokrati, folke-styre, -vælde (sv. folkvälde), menigmans-vælde (H. D.), folkemagt (H. Lehman), almænskap (Lm.), mots. stormanskap, ɔ: Aristokrati. **Et Dem.**, borger-rike (Meyer), friborger-stat (Meyer). Jfr. Republik.

Demokratisk (af Sindelag), folkelig, folke-el. bonde- el. almu-venlig, menig-mandig, friborgerlig, små-folkelig; (Land, Stat), folke-, folke-vældig, f.-styrd (Lm.). **D. Sindelag**, menig-mandighet. H. D.

Demokratisme, friborger-sin(d) (Meyer), frihets-stræv? fristats-sin (-stræv).

Demolere, bryte ned, lægge el. tage ned (f. e. en stavekirke), rive, r. ned.

Demolering, nedbrytelse, nedlæggelse, -tagelse, -rivelse.

Demonstrabel, »bevislig«, som kan godtgøres (godtgørlig? redegørlig? i likhet med medgørlig, efterg.?), påviselig.

Demonstration (eg. Forevisning), godtgørelse, redegørelse, påvisning, meningsytring (D. D.), tilkænne-givelse, truende »bevægelse« el. rørelse? (Ulegentlig), skræmme-skud? (i hærmålet, Militærsproget), pe'k (Lm.), mot-pe'k. Lm.

Demonstrativ (gr.), forevisende, godtgørende; forklarende; påvisende, -pekende.

Demonstrere, vise, fore-vise, påvise, godtgøre, påpeke. Jfr. og Bevise.

Demontere, eg. ta ned av hesten. **D. Batteri, Fæstning**, få til at tie (el. *tagne), tagge(ar), gøre (det) ubrukeligt, avvæpne, ta' grovskyttet (kanonerne) bort, gøre kanonløs (H. P. S.); (Kanoner), tage dem ned av »lavetterne«, skamfere el. sønderskyte dem; (Kavalleri), la' hestfolk »sitte av«, ta(ge) hestene fra det.

Demoralisation, »vanart«, ageløjse, f. (ageløshet), synd-auke, m., ulevna', m., ustyrlighet, uskikkelighet, udyd. Usædelighet er = utuktighet; *sedløjse er „Raahed, Grovhed". (Om Hær), selvrådighet, ulydighet; motløshet. Jfr. Forbærvelse.

Demoralisere, skæmme ut, gøre usædelig, udydig; motstjæle? motfælle? Jfr. Forbærve. **D. Armé**, utskæmt, ulydig, selvrådig hær (når mans-tukten er løs, og mange f. e. rømmer el. gør opstand); motfallen og magtstjålen hær.

Demotisk, eg. folkelig, almen, gængs (om den ægyptiske skrift, mots. den hieratiske, hellige).

Den brukes ikke som personl. (svak-tonet) stedord i *, men *han, *hun. Spørges: hvor er hatten, huva?, svares: der er han, hun (ho), ikke den.

Denationalisere, ufolkelig-gøre, skille ved folke-ejendommeligheten (avnorske, avsvenske osv.?, mots. fornorske osv.); utskille el. utstøde av folket. Mk. *landlyse, gøre utlæg; fornægte. Jfr. Nationalisere, inlemme, optage i folket.

Denationalisering (af et Folk), utskæmmelse; avnorskelse el. -ing, avsvensk. osv.; utryddelse. L. K. D.

Denaturalisere, fratage infødsret, utstøte, utskille (av folket); fornægte?

Denegation, nægtelse, nej.

Denomination, »opnævnelse« (efter nogen, noget), navn-givelse, nævning (*-næmne, *næmning), utnævnelse; kungørelse.

Denominere, nævne (efter noget, »benævne«), opnævne, opkalle; instille (t. einstellen, til æmbed), utpeke, foreslå. Jfr. Indstille.

Densitet, tæthet, fasthet.

Dentist, tan-læke; tan-kunstner. H. D.

Denudation, avdækkelse, avsløring, barlægging? (jfr. tørlægging), avklædelse. Jfr. Blottelse.

Denunciant, se Delator, Angiver.

Denunciation, klage, påklage, løn-klage.

Departement (eg. Deling, Ombel.), (Gren el. Afdel. af Styrelsen, Regjeringen), råd? (kirke-, tol'-, hær-, flåte- osv.), gren? grejning, f.? styring? styrelse? Så fik vi skole-st., rets-, hushålds- (ikke penge- el. intækts- og utgifts-), hær-, flåte-, post-, indre- og eftersyns-styrelse, -styring m. m. Jfr. Ministerium. **D.** er også landskap (ɔ: Amt, Provinds i det gamle Frankrige); (Fag), yrke, æmne. **Det er mitt D.**, er mit yrke, gøremål.

Departere, omdele, ligne (utgifter).

Depesche, riks-skrivelse, -brev, stats-brev (J. Lie), æmbeds-b., konge-b., snar-b. (ɔ: „Ilbrev"); tidende; brev, sende-brev, -skrivelse, brevsending. Egtl. Hastværk, av depedicare, løse foten, jage avsted, påskynde, sende bort i hast (om noget maktpåliggende, riks-gøremål).

Depesche-Befling, skrift-sending, brev-sending, -skifte?

Dependance (»dents), avhængighet, undergivenhet. Meyer.

Dependere af, stå under, være undergiven, v. undergjeven.

Depense, utgift, omkostning; ødselhet; forråds-kammer (på et skip), bur, matbur? matbod?

Depensere, bruke meget, give ut m.; øde, ødsle.

Depensier, ødeland, øjdeland, n.; kostskriver (»proviant«-skr., »p.-forvalter«, f. e. på skip); jfr. kost-vært (Molb.), ɔ: „den, man er i Kost hos, Plejefader".

Depeuplere, avfolke, *øjde, hærje.

Depingere, skildre, tegne, male.
Depit (despectus, Foragt), uvilje, ærgrelse; trås'. **En depit, par d.**, på trås'.
Deplacement, flytting, omsnuing, omkum(p)ling, omskifte.
Deplacere, forrykke, flytte, jage, fordrive. **D—t**, på urette sted el. hylle; i utide.
Deplorabel, ynkelig.
Deploration, ille-lât, ynk (over). Jfr. Jammer.
Deplorere, jfr. Bejamre.
Deployere, utfælde; utkramme (kramme ut); gøre bruk av, opbyde, ta' til (kræfterne).
Deponens (Verbum), form-stridig (H. P. S.), idet mening og form er i strid inbyrdes.
Deponent, 1. vitne; 2. nedlægger (hos). Jfr. „Forvaring".
Deponere, nedlægge (hos en, i ens varetækt), give at gæmme; vitne; tage »artium«, bli student.
Depopulation, avfolkning. Jfr. Depeuplere.
Deportation, *land-lysing, landvis(n)ing? Efter * landvise (-te), ɔ: landsforvise.
Deportere, *landlyse, *landvise, ut- el. bortvise. Skal det endelig fremhældes, at den landlyste blir fjærnet på samfundets kostning, da kan vel siges: sende (såsom til Botanybay), føre. Jfr. Befordre og Fragt. Dertil utførsel (likesom av varer), førsle, ut- el. bort-førsle?
Depositar(ius), »tær, mottager (av noget, som skal gæmmes), gæmmer? gjøjmar? Efter (at) gjøjme (-de).
Depositio, avsættelse, nedlæggelse (hos en, i ens varetækt), gæmsel, *gjøjming av noget hos nogen til varetækt, i »forvaring«, til *varvejsle; vitnesbyrd, m., *vitne(s)mål.
Depositi-Bank el. Kasse, »forvarings«-bank, gjøjmsle-b.?; »pante«låns-kasse. **D.-Penge**, varetæks-penger? *gjøjmsle-p.? (som er tagen i forvaring for en annen); jfr. *gjøjmsle-gods, ɔ: „Ting, som man har modtaget til Forvaring".
Depositor (-teur, **Deponent**), nedlægger (av det av sammenhængen kænte gæmmegods).
Depositorium, gæmme, gæmmested, gjøjmsle, f., gjøjme-stad, m., brev-gæmme, brev-sal. Jfr. Archiv.
Depositum, gæmmegods (Molb.), »pant«, *gjøjmslegods, pant, n., ant-vord (d. *, H. D.); *nedlag (ɔ: „et Lag, en nedlagt Hob el. Portion"), (noget) nedlagt. Meyer. Jfr. Hypothek.
Depôt, oplag, oplagssted, -hus, pakhus.
Depravation, »forværrelse«, *væ(r)sning (av *væ'sne, blive værre), utskæmmelse, tyning, f. Jfr. Fordærvelse.
Depravere, »forværre«, skæmme ut. **D—t**, utskæmt. Jfr. Demoraliseret.
Deprimere, nedtrykke, undertrykke, svække.
Deputation, sendelse, sende-færd, -lag, sendeskap (n. Folkebl.); nævn, sende-n. Jfr. Komission.
Deputere, sende (i et vist ærend).
Deputeret, avsending, sende-man, fulmægtig (H. D.), ting-man, storthings-m., riks»dag«s-m.
Deputeret-Kammer, riks-ting, storting.
Derangement, ulag, *ugreje, skjepl, n.; *røre, grejnløjse, f.
Derangere, *skjeple, *skjeivle, føre el. sætte i ulag. **Være d—t**, jfr. være gældbunden, sitte i gæld, være fant, v. på knæerne. **D—de Finanser**, ugreje i pengevejen.
Derelicta (res), herreløs ting. Jfr. Abandonneret.
Derelinkvere, forlate, gå fra, opgive, gi' (noget) tapt.
Derfor (*derføre, y = *diføre), deraf, derfra, derefter og lignende sammens. med der- brukes nok i *, men dog altid „sjælden i de ægte Dialekter", „have en noget fremmed Klang" og „synes at være tilkomne i en senere Tid". Jfr. Herved, -af, -paa. Desuten må der-, ikke den siste del, -for, -af, -fra, da altid have tonen. »Derfor, -av, -fra osv. står således i el. nærved sætningens begynnelse (ophav, n.). Unorsk er da f. e.: jeg vet ikke derom, han blev refset derför, du sa' ikke noget dertil. I slike tilfæller, der trykket skulde falle ikke på navneordets begrep, på der-, men på forholdsordet, på -for, -av osv., brukes i * den ikke sammensatte ordfælling. Altså: jeg vet ikke óm det, han blev r. fór det, du sa' ikke n. til det. For resten lægger gærne det østlandske talebruk trykket på der- i begge tilfæller og siger dérom både for dansk-norskens derom og for dérom. Den gør således ikke skilnad mell. f. e.: »han er syk éfter det« og »han er syk efter dét, da dog det første skulde bli til deréfter, det siste til dérefter.
Derimellem, *desimillom.
Derivater, avledede (ord), gren-ord? ɔ: som svarer til grener, til utgreining, mots. stamord. »Avledsord« er eg. en vanskapning.
Derivation (rivus, Bæk), avled(n)ing, utledning (= Etymologi); sætføring (H. D.), ætled(n)ing?
Derivere, avlede (t. ableiten), bort-lede; (ueg.), avlede, utlede (ord), ætlede? sætføre (d. e. påvise ordets sæt el. dets rot). H. D.

Derogation, hinder, forfang, skade; omintetgørelse? (av en lov, en vedtagelse). Afstaffelſe, Ophævelſe er tyske ord. Jfr. tilintetgørelse.

Derøgere, gøre skade, g. *forfang; lægge ned, sætte ut av kraft. Jfr. *gøre om intet.

Derſom, *dersom, *der („ſynes at høre til gl. n. þegar«), så (so) framt; *ersâ (*esso, *esse, *es, *res) for: er det så, at. »Der du inkje lyder, fær du skrub«.

Dertil (til det Brug), *til- des.

Deſaffection, utilbøjelighet, utykkje, n., utokke, m. Jfr. Ugunſt.

Deſagreabel, motbydelig, lej, *uſjælg, uhyggelig.

Deſamortiſation, ikke-avløsning (H. P. S., som for Amortiſ. foreslår avløsning).

Deſappropriation, misbilligelse, forkastelse, avvisning.

Deſarmere, av-væpne, gøre værgeløs.

Deſarmering, avvæpning.

Deſarrangere, få el. føre i ulag, *skjeple.

Deſaſter, uheld, vanheld, ulykke, uheldig stjærne.

Deſavantage, me'n, *forfang, skade, ta'p. Jfr. Fortræd.

Deſavantagere, påføre tap, skade; mejne (ar).

Deſavantageus, hinderlig, skadelig, *mejn.

Deſaven, nægtelse, fornægt., underkjennelse, fragåelse, fralæggelse (ɔ: at fragå, fralægge sig, hvad av en annen er sagt el. vedtat på ens vegne el. på ens hånd). Jfr. Dementi.

Deſavouere, gå fra, fralægge sig, ikke vedkjænne sig, underkjænne, ikke vedgå? ikke gå in på, ikke godkjænne, fornægte (nogen), *mis»billige«, mislike, genkalle, gøre ugyldig, g. om intet. D—t af Folket, folke-dømt. H. D.

Deſcendent, avkom, efterkommer, livsarving, sætling, sætman (gl. n. sætmaðr). I * sætting (som dog siges om »Slægtning«, som er forut for el. jævnsides med vedkommende); (om flere), avkom(e), f., avkjøme, n. I sætman ligger dog ikke noget, som henviser til fortiden. Bedre kanske sætfa(de)r, -mo(de)r, sætfædre, sætforældre (for begge køn). Jfr. Aner og Aſcendenter.

Deſcenden(t)ſ (Afstamming), sætføring; sæt, efterkommere.

Deſcendere fra, være sætling av, ha' til sætfar (-mor).

Deſcenſion, nedstigning, daling.

Descensus *ad inferos,* he'l-færd. H. D.

Deſekvipere, avtakle, oplægge (skip).

Deſemballage, utpakning.

Deſert, se Deſſert.

Deſertere, røm(m)e (-de), løpe bort (av), smette b., s. unda(n), undvike. Jfr Flytte.

Deſertion, se Deſertere. Dersertio maliciosa, rømning fra ægtefælle (fantegå fra mannen el. hustruen).

Deſertør, rømnings-man, rømling, røming, m.; overløper.

Deſervere, ta av bordet, dække av. Molb.

Deſforuden, *omfram, *atpå.

Deshabillé, nat-tøj, morgon-buna'. *En deshabillé,* i morgen-klædsel, i arbejds-, hverdags-k. el. klæder.

Deſiderabel, ønskelig, attrå-værdig.

Deſiderium, ønske, længsel. Pium desiderium, »fromt« (t. from) ønske; bedre: velment [men uopnåeligt] ønske.

Deſignation, opskrift, liste, opgift, opregning, optælling.

Deſignere, peke ut el. på, utse (til noget, til et sembed, en værdighet, se ut). D—t, utset, utpekt. Æmbedet osv. er da sætlet vedkommende, tiltænkt ham el. henne.

Deſinfection (eg. Afſmittelſe, modſat Beſmittelſe), renselse (fra smitte-ænne), rejnsking, f. D.s-Apparat (ſom til Sengklæder), renselses-greje (tungt ord), rejnskings-greje; rengørings-greje?

Deſinfector (ɔ: Deſinfections-Maſkine), rengørings-greje (-gagn? -værk?).

Deſinficere, rense (for smitte-ænne); smitte-løse el. -rense (H. P. S.), rengøre (for smitte som for smuds el. utøj).

Deſintereſſere, hålde skadesløs, forskylde (en noget for noget), gengælde, vederlægge. D—t, uvildig („upartiſt"), uegennyttig.

Deſtribere, skildre, tegne, male.

Deſtription, skildring m. fl.

Deſtriptiv, skildrende m. fl. Se Deſtribere.

Deſlige, *di-lik. Oftest dilikt. Gl. n. því líkr. Meir dilikt. Slikt og dilikt. Sv. dylik.

Deſmer (t. Deſman, n. t. Deſen, sv. desman), moskus (av dyret og væksten). Sv. mysk (av dyret), myska (av væksten); i * mosk, y, f. Jfr. Asperula odorata.

Deſobligeance, ulydighet, genstridighet.

Deſobligeant, uvenlig, ugodslig; trå, vrangvillig.

Deſobligere, fare uvenlig med, være tvær (el. sur) mot.

Deſorganiſation, nedrivelse, nedbrytelse; rå't, n., råtning, f. (o) (Forraadnelſe); ødelæggelse. Jfr. Opløsning.

Deſorganiſere, *skjeple, føre i ulag, ødelægge, sprænge. Jfr. Opløſe.

Deſorientere, sæ'-ville? (efter *sætvil; sæ', f. = Verdenshjørne); vil'-føre (H. P. S.), villede, narre, mislede. H. D., Molb. Dv. misledning. Sv. misleda. D—t, *sæt-vil, *-galen. Jfr. *dag- el. *døger-

vil, d. e., som er „forvildet i Dageregningen", ikke vet, hvad dag det er. H. D. har og hav-, mark-, sne-, stedvil(d) (at man ikke ved, hvor på havet el. marken osv. man er; være på vilstrå, ikke kænne lej(d)a; galvendt. H. D. Se Orientere.

Despekt, foragt, vanære, ringe-agt, vanærleg medfærd. Jfr. Bespjammelse; Haan.

Desperat, håpløs, motst(j)ålen, *hug-stållen, o, hug-sprængd, opgiven (*opgjæv, u); vanvittig, *galen.

Despot („Slaveherre", Træll.), selvråder (el. -rådende?), enestyrer, selv»hersker« (H. D.), magt-herre (H. P. S.), vålds-herre, hard-styrar. Lm. Ueg.: slave-hålder.

Despoti, »slave«-, træl-herredømme? hard-styre (Lm.); magt-herredømme, -vælde. H. P. S. **Despoti = despotisk Stat**, »slave-rike«? træl-rike?; (billedlig), fangebur? fangenskap? tukthus?

Despotisk, selv-rådende? egenmægtig; hård; *ejnrådig, -råden (gl. n. einráðr, ɔ: egensindig); magt-vældig, -rådende, -styrende? (Stat), ejn-styrd. Lm. Jfr. Absolut.

Despotisme, egenrådigt styre. Se Despoti.

Desseim, agt, tanke, øjemed. **Å dessein**, med vilje, »med flid«, *med maka' råd.

Dessert, efter-mat, -ret (Fædrel., n.), -måltid? tur-mat, m. (som spises efter hovedmåltidet), efter-godt (H. P. S.), kræs (H. D.). I * krås, f. (ɔ: „Sælterhed, delikat Ret"), efterkrås? atpå-slik, m. Lm. Jfr. Sælter».

Dessin, tegning, grun-ris, monster.

Dessinatør, kort-tegner el. -mester. H. P. S.

Destillat, -lation (-lering), -latør, -lere (stilla = Draabe). Navn for disse forestillinger kunde kanske myntes av ordet *dråple, av dråpe(o). Dråple er = dryppe (smaat): »det dråpler«. Men dråpevis tilvirkning hører netop Destillationen til. Altså: at dråple for destillere, dråpler for Destillatør, dråpling for Destillation, avdråpling for Destillat? (ɔ: det, som dråpevis er utdraget av noget). H. P. S. har damp-skille (»skille noget ved at lade det fordampe«). Dertil damp-skiller og -skilning. Men damp er jo tysk. Jfr. Damp. Destillatør er på tysk kalt Weingeistbrenner, ɔ: vinåndbrænner. Altså: vinånd-brænning, brænne vinånd. Æn Destillat? **Destillere Brændevin**, brænne br. D. Penge osv., sætte overstyr, gøre ende på. **D.s-Apparat**, avsjodnings-redskap. H. Krohn.

Destination, jfr. Bestemmelse, B.sted.

Destinere, ætle (en noget), tiltænke. Ætle = selv at gøre noget. D—t, utset (til), utpekt, opnævnt. Jfr. Indstillet; Præsumtiv.

Destituere, avsætte. Meyer.

Desto (t. beste), *des, *di. **Jo — desto**, des — des: Des flere, des bedre. *Di (te) længer, di (te) værre. **Desto mere**, *di-mejr, des-mejr. **Desværre**, *desværre. **Ikke desto mindre**, *like fult.

Destruere, rive ned, lægge øde. D—erende (Kræfter); ødelæggende. Th. Kj.

Destruktion, nedrivelse, tilintet-gørelse.

Destruktiv, nedrivende, -brytende, ødelæggende. Jfr. Opløse(nde).

Desuagtet, *sænda, *likevel, *føre-di (det er ikke for det, Lm.), *så, *så-då. »D'er bærre skrap, å så vil han skræppe av det«.

Desuden, *desuta(n), oftere: *desforutan, *omfram, *atpå. Jfr. Oven i Kjøbet.

Detachement, (hær-) avdeling, (hær-) grensending, utsend., ɔ· utsendt hær-deling; jfr. unda(n)-tak, n., „en Del, som er udfiilt fra det Øvrige"; unda(n)-skåt, n., eg. „en liden Fisteflim, som har adskilt sig fra el. gaar forud for en større Hob".

Detachere, utskille; avsende, ut-a., fra-skille (og bortsende). H. P. S. Dertil fraskilt avdeling, hær-deling el. bare avdeling for Detachement? (et) fra-skil. H. P. S. D—t, fritliggende (om fæstningsværk). D. Fort, ene-værn. H. D. D. Korps, stor hærsending.

Detail (talliare, skjære i Stykker, jfr. tailleur, Skrædder), det enkelte, det små, enkelthet, småting (de minste småt., små-dejlderne. I. A.). **En detail**, smått, i s., i mindre dele, *små-vægjes, *i småningom, *i vealingom, mots.: **en gros**, i stort. Også: utførlig, omstændelig, en for en, stykke for st.

Detailhandel, -forretning, småhandel, kram- el. høker-h.

Detailhandler, Detailleur, -list, småhandler, kræmmer; (med matvarer· høker).

Detaillere, gå i det enkelte, finsigte? sønderlemme, utstykke; fortælle utførlig, lægge ut; sælje i smått. D—t (om Beskrivelse, Efterretning osv.), enkelt-gående (d. Fædrel.), omstændelig, utførlig, en for en; *gran', *g.-gjord („fint udarbeidet; sammensat af tynde, smaatre Dele"), *gran-laga' („fint gjort").

Detaillering, se Detaillere.

Detenere, se Detinere.

Detention, forhåldelse; tilbake-håld(else), ɔ: at hålle en i ufrihet, ikke ville lade ham drage bort; ihænde-havelse (Meyer); fangenskap, varetækt.

Detentions-Arrest, varetægts-fængsel. **D.-Hus**, fængsel.
Deterioration, *væ(r)sning, *vanart, nedsat værdi, forfal. Jfr. **Forværrelse**.
Deteriorer(e), la(de) forfalle, la' vanarte. Jfr. **Forværre**, **Forbærve**.
Determinere, fast-sætte, avgøre. **D—t**, *hejl-huga', stø, »fast«, vilje-fast; djærv? uræd; *snar-råd', *-rådog, -rådig, råd-snar. Jfr. **Resolut**. **D—t Pers.**, løjse, f., av laus, eg. en løshet.
Determinisme, (læren om) viljens ufrihet, viljefrihets-lære? friviljes-l.?
Determinist, viljefrihets-man? frivilje(s)-m.?
Detestabel, motbydelig, gruelig.
Detestation (Afsky), motbydelighet, gru, f.
Detestere (afsky), grue føre; (for-)banne.
Det(h)ronisation, **-sering**, avsættelse fra tronen, tron-avsætt.?
Det(h)ronisere, støte fra t. H. P. S. Bedre bare tronstøte. Jfr. himmelsendt for frahimmels. el. himmelfras.; jordfæste for jordtilf. el. tiljordf. (fæste til el. i jorden); himmelraabende for tilhimmelraab.
Detinuere, avhålde, oph., sinke, hålde fangen.
Detrahere, fra- el. avdrage, korte; baktale, nedsætte, sværte.
Detrektere, gøre forfang, skade.
Detrektation, forfang, uret.
Detresse, trængsel, nød.
Detto (bito, bitto), eg. sagt (lat. dictus), av samme slag, ænnu en (et) til; samme (H. P. S.): »en samme med blåt samme«. Fl. sammer.
Deus ex machina, en hjælp i nøden, en gud fra skyerne (H. P. S.), himmelsendt g., en g. fra himmelen?
Devastation, ødelæggelse, hærjing.
Develsyppere, oprulle, utfålde, åpenbare.
Deviation, avvikelse (fra rigtig retning, nl. t skips fra den like led [lej'] til sit mål); av-vej, vilfarelse, *ville, misvisning. H. Ørsted.
Devise (divisum, **det Udbelte**), 1. ord-tøkje, n., ogsåa *ord-tak, ord-tam, n., mun-tam, n., val-ord? livord. Gl. n. orðtœki, ord-tak. Jfr. **Valgsprog** og **Mundhelb.** 2. veksel. **Devise** = **trykte Vers el. Tankesprog**, tanke-værs, -sedler. H. P. S.
Devorere, sluke.
Devot, (af vovere, **love**), gud-hengiven, ydmyk, gudelig; gudelig-latende, »skin«-hellig, ufrels (H. D.), ord-myg (H. D.), skrømt- el. syn-hellig? (ɔ: for et syns skyld), blind-troende?
Devotée, bede-søster.
Devotion, gudelighet, gud-hengivenhet, »skin«-hellighet. Jfr. **Stin**.
Devouement, hengivenhet; opofrelse.
Devovere, hellige, ofre (sig til guderne), vie; offervie. H. P. S.
Dexteritet, færdighet, *haglejk, kunstfærdighet, duelighet, *hævskap. Jfr. **Behændighed**, **Flinkhed**.
Diabasis, gennemgang, overgang.
Diable, djævel. Jfr. **Djævel**.
Diabolisk, djævelsk.
Diadem, panne-bind; konge-b. (H. P. S.; før brukeligt); også for krone, kongemagt, trone.
Diafragma, mellem-golv, midgar(d), m., tinder (tind'r), f.
Diagnose, særmærking (det at skønne tingens sanne natur og dens stilling til andre lignende), særkænnerne, -mærkerne, kænnetegnene (ved noget), helse-mærke, n. (ɔ: „Tegn til en vis Helbreds Tilstand, god el. ond"), syke-skelning (Molb., H. P. S); i videre Forstand, om at skjelne mell. Begreber), skelnekunst. H. P. S.
Diagnostik, særmærke-lære el. -skøn, særskille-kunst?
Diagnostiker, sykdoms-kænner.
Diagnostisk, sær-skillende (sykdom fra sykdom), syke-skelnende. **D. Tegn**, særmærkende t., (sykdoms) særmærker, kænnemærker; *helse-mærker.
Diagonal, en, hjørne-linje, (et) hjørn-imellem (jfr. et dik-imellem, ɔ: rum mell. to diker), tværlinje. H. D. **Diagonal(t)** (Adv.), hjørn'imellem. Efter sv.
Diakon (eg. Tjener), med-præst, hjælpe-p.; kirketjener. Herav vårt **Degn**.
Diakonisse, syke-røkterske, -»plejer«ske. „**Plejesøster**" kan ikke vel brukes, da dette ord betyder — i likhet med „**Plejebroder**" — en, som er optagen som barn i en fremmed familie. **Pleie** er desuten tysk, **pflegen**.
Dialekt, bygde-mål, landskaps-mål; **mål-føre**, n. (også H. D.), -brigde, n., -ly(d)ske, f., -grejn, m., -mål: sogne-, halling-målet. Jfr. **Mundart**.
Dialektform, tale-måte. m.
Dialektforskjel, mål-brøjte, n., mål-skifte, n.
Dialektik, tænke-lære; sansynlighets-l.; lærd hane-kamp el. -fægtning, lærd stridskunst, ord-kunst (H. D.); tanke-skilning (H. P. S.). Dærtil tanke-skillende el. -skils og tanke-skiller om **Dialektik** og **Dialektiker**. **Dialektikeren** viser sig også i ordskiftet (**Debatten**). Der tales om god el. svak D., ɔ: god el. kleja ordskifter? god el. låk i ordskiftning. **D., falsk**, jfr. **Sofistik**.
Dialektiker, tænker, *grej(d)ar?, grej(d)ing, m.?; tænke-lærer; ordskifter? („Debattant"); hårkløver, mun-kæmpe? mun-hugger? lærd kamphane.
Dialektisk Færdighed, **Styrke**, færdighet f. e. i ordskifte, i *utgrejingen, styrke i ordsk., grejskap i at lægge ut, i at tale

for sig el. svare for sig; *grejfør el. *grejsam, *gran-tænkt (*talar el. *stilar?). Mk. skil-grej'e, f.

Dialog, samtale, samtale-form (kunstform, ikke virkelig samtale). **Dramatiſk D.,** skuespil-form (tildragelse el. skildring i form av samtale).

Dialogiſere, (in)klæde i el. gi samtaleform.

Dialogiſk, samtalevis, samtale- (f. e. -form), samtalelig. H. P. S. Han nævner som sidestykker bl. a. tålelig, ubetalelig.

Diament, demant, m. (Lys-glimring. H. P. S).

Diameter, tvær-mål (Molb., H. D.), gennem»snit«; tværlinje (H. D.). **Kuglens D.** kalles dens akse. Dette får H. P. S. til at foreslå at kalle og hjulets (Cirkelens) D. for akse, og Radien blev da halvakse. Ellers kunde en tænke på hjulets eker (i * ejke, f., hjulspi'k, f.) som navn på Radien.

Diametral (-traliſk), tværs igennem. **D. modſat,** tvært imot, like imot.

Diaphragma, se Diafr.

Diarium, dagbok; også færdes- (el. færdings-) dagbok; syke-d., s.-»journal«; dagblad.

Diarrhe (-rhoe), løst (*laust) liv, *vondt i magen, *v. til livs, *livsykje, livstråk (o), n.; utsyke (om dyr). Dertil utsjuk (om dyr). **Stærk D.,** renne-sykje, f. (men livsykje, livstråk er pynteligere).

Diatherma'n, som varmen kan stråle igennem, som slipper varmestråler (strålende varme) gennem sig; ikke varmeledende.

Diatribe, omfangs-rikt skrift; skole-avhandling; skarpt doms-skrift (bedømmelses-skrift). Mk. gransyn (efter *gransynt, *tarpsynet), skøn.

Didaktik, undervisnings-kunst, m., -lære; lære-kunst.

Didaktiker, lærekyndig (pers.).

Didaktiſk, lærende (en annen); lære-, f. e. lære-dikt, ɔ: bib. Digt.

Didaskalie (e), lære, vejledning (til); kunskaps-blad, -tidende. **D—er,** undersøkelser, kjennemærker.

Didaskaliſk, lærende (lærerik); uigendrivelig.

Die, s., suge, f. (»give s.«, om mskr. og dyr), gi brøst, gi patte. Gl. n. suga.

Die, v., patte, suge. »Han syg mor si«. **Døde D.,** *søj(gj)e (-gde). Lm. Dv. søjgjing, f.

Diebarn, såg(o)-barn, *suge-b. Jfr. sågmor, ɔ: mor, som gir *suge.

Dien, sû'g(o), n., suging, f.

Diete (rettere end Diæte), stænder-»forsamling«, riks-ting (-»dag«); tingtiden (dens varighet).

Dieter (Meyer), Diæt (H. D.), dag-penger, tærepenger (ikke årpenger, året rundt).

Diffamation, baktalelse, fortalelse? nedsættelse, sværting? Molb. har fortåle og Fortåler om „at tale ilde om En for at skade ham". Og dette for- er også norsk. Jfr. forbømme, forføre.

Diffamator (-tør, -mant), baktaler, -vasker, sværter?

Diffamatoriſk, ærerørig, nedsættende, sværtende.

Diffamere, føre ut, bære (en) ut (blant folk), tilrakke (jfr. rakkar i *), fortåle (Molb.). **D—t,** sværtet, utbåren? vanæret? vanvørd(y), *il'gjeten (ɔ: berygtet). Jfr. Beſtjæmme, Tilrakke.

Diffami, jfr. Beſtjæmmelſe.

Differences, ren(t)s, mon, m., skilna(d), f., ulikhet, *skjel (»skil«), f., forskel; (efter Fradrag), rest, øver-laup(y), n., ɔ: Overſtud; (Strid, Tviſtighed), strid, uenighet, misforståelse; skilsmål (H. P. S.), trætte, kævl? kiv, n., kjav, n., sundertykke (Lm.). Efter gl. n. sundr-þykki, Uenighed (mots. gl. n. sampykki).

Differences-Handel, børs-spil.

Different, ulik; avvikende; stridig.

Differential-Told, tillægs-tol' (utredes av »upriviligerede« fartøjer).

Differere, 1. avvike, være ulik. 2. opsætte, vente med; skille: det skiller ikke et gran, et minut; skilje (-lde). »Det skilde møket«(y). »D'er ikkje stort, som skil«.

Difficil, *vand, *vandig, vanskelig, møjsom, svær, tung; (at omgaaes), underlig, lej, egensindig, sær, grætten, lune-ful', tvær, *tærren(e); (kilden), *sår, *ordsår, il- el. u-tålog(o), *kjælen, *fi'n, gløg. Jfr. Kilden.

Diffiden(t)s, mistro, mistillit; mishå'p, vonløjse, f., hu'gløjse. Jfr. Betænkelighed; Indvending. **Diffidere,** (at) mistro.

Difficultet, vande, m., sværhet osv. (se Difficil); (uti-digt, småligt) inkast (Døl.), anke, *motlæg, vringlor, f., pl.

Difficultetmager, inkast-maker? anke-maker? vriompejs, vringler (av *vringle, 1. „fortvikle; 2. type Kiv"), vrejst, m., krangle-fant, krangle-mejster, m. Jfr. Tværbriver.

Difform, 1. annerledes skapt; 2. se Deform.

Difformitet, 1. ulikhet i skikkelse, form-skilna(d); 2. se Deformitet.

Diffraktion, (lys- el. stråle-) spredning, -bryting.

Diffus, lang-dragen, -drægen(e), *-drøg, omstændelig, vidt-svævende (-svivande), *lang-rødog, *l.-talande, uttværet, av tvåre (o), f., et kokeredskap. Molb. har formen Tvære, som han utgir for norsk. Jfr. Vid(t)løftig.

Diffuſion, adspredelse, lang-dragenhet, endeløjse, f.; utspædelse (jfr. * spæde, ɔ:

fortynde), tynning, f., møjkale, f., møjking, f. Jfr. Vid(t)løftighed, Fortynbelse.

Digami, (det) andre gifte, »andet Ægteskab«, opgifte (?, d. e. at en blir opgift), omgifte (?, at en blir gift om igen). Jfr. **Bigami**, gift med to på en gang (tvigifte).

Dige, 1. (Jord», Sten»), væl', gærde; (imod Vand), *dam, *dæmming, dæmning, f. 2. (Grøft, Vandgrav), dike, n., vejte, f., vrejte, f.; græft(e), f.

Digel, dejgle, f., digle, m.

Digerere, møjkje (-te), spæde (-de), tynne (-te); (fordøje), smælte, e (-e), mælte, e (-e); omdele; ordne. Jfr. Fortynde; Opløse.

Digesta, utlæggelser (eg. ordninger, så hvert æmne har sin plas i rækken av bøker, kapitler, paragrafer); lærebygning. Jfr. System.

Digestion, mælting(e), f., smælting(e), f. Jfr. Fordøielse, Opløsning, Gjæring.

Digitalis, ræve-bjølle(e), f., *bjølle-blom, finger-gul', n. Se Fingerbøllе.

Dignitar(ius), -tær, stor-man (H. D.), æres-m.? høj æmbedsman, værdighetsbærer el. -fører (H. P. S.), stor? (en av rikets store).

Dignitet, værdighet, æres-æmbed. Meyer.

Digression (Udflugt), utvikelse (N. M. Pet.), utskejelse (N. M. Pet.), »avstikker«, kvårve(o), f., av-steg(i), n. Også: mellemspil. Avvikelse for Deviation kan bedre hete misvisning. Efter H. D.

Digt, 1. kvæde, n.; (libet), kvædling (Gl. Gr.); **D. til Minde om en Død**, minnerune. 2. (Fabel, Baas), jugl, n., o: Snak, tøv, n., va's, n. Jfr. Baas.

Digte, *dikte, gøre vers. Gl. n. dikta. Også lægge: »skalden lægger et kvad«. H. D. »Denne Vise er ikke lagt om Fugle«. Dv. dikt, n., diktar, diktargåve, f., diktarskap, m., diktning. 2. (opdigte), sætje op, finne på, *dikte, opdigte. **Digtet Historie el. Fortælling** (uden bestemt Tid el. Sted), hejmløjse, f.

Digte (af t. dicht, o: tæt), tette(e'), ar, tætte, døtte, y (av dåt, o, f. e. måsedåt, o-o), tæppe, e (-te).

Digten (og Tragten), tanker (»alle hans t.«), grunning og spiking? (o: Grunden og Pønsen, efter *grunne, *spike); higen, bedre: higende (H. D.). I * finnes hike (ar), o: „tragte efter"; søkje(ar), „tragte efter noget". Mk. og attrå, trå, f., trådom, m. Jfr. Pønsen, Tragten.

Digter, skald, digter, *diktar.

Digtergage, brage-løn (bragar-laun, n. pl., eg. løn for et enkelt fremsagt kvæde). Mk. og skalde-løn el. årpenger.

Digtertalent, diktar-gåve, f.

Digtning, skaldskap, diktarskap, m.

Dii minorum, majorum, gentium, under-, over-guder. H. D.

Dilacitet, smaksombet, skravl, n., tøv, n., va's, n. (o: »ordgyderi«); *slæng-ord, *fant-ord, *spitord, *skam-ord (mk. spekråke, f. = Spøttefugl); håd, n., hæding, f.

Dilemfalist, tvi-hodet.

Dilerbist, to-strænget.

Dilotomi, tvi-deling; gaffel-d., tvi-skifte? grejning, f.? Sv. tveskifte.

Dilotomist (-tomal), tvi-ledet, tvidelt; gaffel-delt (-dannet); halv-synlig (om månen).

Dilotyledon, to-frøbladet.

Dikta („Syrog"), steder (av skrift). **Dicta biblica**, bibelsteder, hovedsteder. Meyer. **D. probantia**, bevis-steder.

Diktamen, tilsagn (R. Keyser), fore-sagn el. -sigelse? Jfr. Diktere.

Diktat, tilsagn, foresigelse. **Rette D.**, rette det skrevne, det efterskrevne.

Diktator, nød-høvding; riks-forstander, riksherre.

Diktatorisk, myndig, selv-m.; bydende; riksherre-, riksherrelig? riksstyrende.

Diktatur, nød-høvdingskap (-dingdømme).

Diktere, tilsige, foresige (Molb.), sige for, *inne (-te; gl. n. inna, fremføre); tilkænne (f. e. diktere Straf), idømme. »Han inte føre(y) dej, kva dej skulde skrive«.

Dikterіng, foresigelse, føre-sægn, f. Jfr. *føre-sagd, o: bitteret.

Dikterium, *fant-ord, *spitord, *slængord. Jfr. Stilleriet.

Diktion (Fremstilling i Ord), ord-sætning, f., ordlag (Landstad; sv. ordalag), orddæme, n. (o: „Udtryksmaade, en vis Maner i Talen"); målføring? språkføring (H. D.), skrivemåte, fræmstilling, stil (Lm.). Jfr. Stil (f. E. poetisk).

Diktionær, ordbok.

Dilation, op-, ut-sættelse, henstand, frist, m. Jfr. gl. n. frest, n.

Dilemma, klemme, f. (sv. klämma), tveføre (Fædrel., H. D., Fr. H.), knipe, f., vanråd (H. D.), valg-stilling (Meyer), val(g)-klemme el. knipe (H. P. S.); vande, m., skår-laup (o, Lm.). Jfr. skårfæste, o-e (o: stilling, så en hverken kan komme fræm el. tilbake). Jfr. Forlegenhed.

Dilettant (modsat Mand af Faget), lækman, halv-lærd, -dannet, -voksen (billedl.), -dygtig; (i Forhold til Kunsten), lysthavende, kunst-elsker, -ynder, -kænner, -ven (hvad en dog kan være også uten selv at utøve kunsten), fri-hånds- el. fristunds-kunstner?, frimester (Birkedal), frikunstner, halv-k.? Alt for at uttrykke, at her ikke menes en kunstner av yrke-

(av „Jag"), en egentl. k. Jfr. fri-læke (også kvakksalver kalt).

Dilettanteri, -tisme, kunstvenlighet, frikunst? halv-k.? m. fl. Se Dilettant.

Diligence, skysvogn? postvogn (Molb.), dag-vogn (som nl. går og kommer på visse dager).

Dilogi, tvifældig (»dobbelt«) tydning; tvitydighet.

Diludium, mellemspil; mellem-»handling« („Mellemakt"). Jfr. Akt (i Skuespil).

Diluere, tynne (-te), *spæ(de); skylle, tvætte av, slette ut, *må ut, ta(ge) bort; avbevise, gendrive.

Dilution, tynning osv. Se Diluere.

Diluvial, -vianft, synd-flodsk, -flodelig? Jfr. Antedil., før-syndflodelig.

Diluvium (-vies), flod, f., flode, n., va(t)n-flode, n., *flaum, flom, især om syndfloden.

Dimension, eg. av-, ut-måling, utstrækning; rum, rom-vid', f., størrelse, storlejk, m. (Lm.), stormål (Lm.), mål; avstand. D—ner (f. E. i, af alle D.), mål, n. (også H. D.), mål-fang (H. D.), målretning (H. D.): »Floden har kun to målretn., længde og bre(d)de«.

Dimisprøven, prøve-prækn; avgangs-pr.

Dimission, avtakkelse, »avsked«, avskil (Lm.), tjenesteledighet; lov; frigivelse, avgang (fra skolen), avsendelse. H. P. S. minner om, at „indgive sin D." er en dårskap og burde hete: tilbyde sin »avsked« el. fratrædelse (avgang). »Indgive« forutsætter i alle fal „Afskedsansøgning", ikke avsked. Jfr. Afsted.

Dimissorium, Dimissionsattest el. **-Testimonium,** avgangs-brev, -vitnesbyrd?

Dimittender, avgående? (lærlinger, fra skolen), avgangere. H. P. S. Svensken har afgångare.

Dimittere, gi lov, lade gå av, sende. D. et Bidne, la' træde av. D—s, bli sendt el. gå av, avgå (i mots. til: gå ut, utgå, av skolen nemlig).

Din, dit for Du brukes også i * som i dansk og sv.: *Din krok, *dit svin.

Diner el. **Diné** (kommer likesom Dejeuner av dis-jejunare, dis-jejunium, ɔ: ophæve Fasten), middags-måltid, middag. B. B.

Dinere, *spise« (til) middag, hålde m., ha el. hålde middags-»selskap«, -lag.

Dingle, slænge (-slang), slamre(ar), slætte (-slat'), *dille, *dingle, *slængje, *lave, *dalke.

Diopter, sigte-sprække (på skytegreje el. målebord).

Dioptrik, stråle-brytnings-lære.

Diorama, rund-skue, rund-maleri; lysrundskue. H. P. S.

Dioskurerne, tvillingerne (Kastor og Pollux, stjærnebillede).

Diftere (Diphth.), dyre-hud; skrive-skin; bok-skin?, »pergament«.

Difteritis, tændelse i hud (især i barkens, luftrørets, slimhud), trondhjemsk halsesyke?

Diplom(a) („Dobbeltbrev"), tvi-brev(sammenlagt én gang); brevskap (»dokument« med underskrift og segl); utnævningsbrev, nåde-brev (ɔ: Benaadningsbrev); (Doktor-, Æres- osv.), »doktor-«, »magister«-brev?, højbrev (H. P. S.); adelsbrev; old- el. forn-brev, forn-brevskap?

Diplomat, stats-kyndig (riks-k.?), riks-dagtinger?, sendeman (Lm., „Gesandt"), riks-s.? mellemriksman? *grejdingsman. Lm. God D., *varsam, *gløg', *granvar, tilbakehålden (ɔ: „forbeholden"), *slø'g. Lm.

Diplomatarium, brev-samling, brev-gæmme, brevskaps-saml., kildeskrift-s., oldbrev-s.

Diplomati, riks-dagtinging?, riksforliks-(rikspakt-) kyndighet? (kjenskap til staternes »traktater«, ɔ: *sæmjer el. forlik sig imellem).

Diplomatik, (riks)-brevkyndighet? (riks)-brevlære? (om rigtig at læse, utlægge, dømme om og tillæmpe riks-brevskap). Også = Diplomati, s. d. o. D. („Videnskaben om Tydningen af Diplomer"), håndskrift-vitenskap. H. D.

Diplomatiker, -tift, kildeskrift-lærd, (riks)-brev-lærd, -kyndig (kænner el. lærer i Diplomatik, i riksbrev-kyndighet el. -lærdom el. i håndskrift-vitenskap)?

Diplomatisere, *dagtinge? (»underhandle«). Dette dagtinge, ɔ: underhandle, akkordere, er foruten * også gl. dansk, sv. og gl. n. Dagtinge og Dagtingning finnes da og hos Molb.

Diplomatift, 1. = efter Diplomer, d. e. efter offentlige brevskap el. papir (brev). D. nøiagtig Kopi, avskrift med avtryks gloghet el. granlejk, avtryksgran, avtryksgløg, bokstav-ret avskrift. D. Note, konge-brev. Lm. D. Talent (for Spot), ræve-givnad(e). Lm. 2. *varsam, *granvar, ɔ: tilbakehålden, sløg (Lm.). Se Hemmelighedsfuld, Forbeholden. Jfr. Diplomat, god. Corps diplomatique, sendemanskapet el. sendeskapet (N. Folkebl.) (ɔ: alle sendemænnene ved et »hof«, en kongsgård), mellemriks-mænnene? sendefølgerne? senderådene, -færderne, -lagene. Jfr. Gesandt og Gesandtskab. Sändeskap f., Gesandtskap, er og svensk.

Diradiation, stråle-spred(n)ing? (-spriking?, ɔ: -»divergens«).

Direkte, *rade, *radt, *bejnt, *bejnlej'es, bejnlies (O. Vig), like fræm, ret-leds

kast, ordskifte, skole-kamp, strids-øvelse; lærd stridskrift; prøve-avhandling el. -skrift. H. P. S.

Disputator (taut), lærd stridsman; vanskelig at „disputere" med, *ikkje bejn.

Disputag (disputerelysten), trætte-fus, trættesam.

Disputere, gøre stridig; hælde »lærd« stridsøvelse, ordskiftes, ordast (Lm.), ordkastast, -(v)rængjast, antre (Lm.), *tvismast, *tvete. **D. paa Vers**, b. e. lege med improviserede V., stævjast, e (gl. n. stefja). Slik „Disputas" heter *stævlejk; **Melodien til den**, stæv-tone, m., stævlund, m. **Slag til d.**, trætte-vi's.

Disrekommandere, læggje vondt føre(y), nedsætte?, fortåle, bak-tale, *føre (en) ut; motarbeide?

Disekere, sønderlemme, åpne (lik), skære op. Dv. Disektion, Disekering, -sektor, altså sønderlemmer, lik-åpner osv.

Disens, -sension, -sensus, uenighet, avvikende mening, menings-skilnad el. -strid.

Disenter, annerledes-tænkende, avvikende, sær-troende.

Disentere, avvike, tænke annerledes. **„D—nde Votum"**, avvikende uttalelse. Jfr. Votum.

Disertation, lærd avhandling, undersøkelse, gransk(n)ing, stridsskrift. Jfr. Disput(ation).

Disertator (-tør), forfatter av lærd avhandling.

Disident, avvikende (i trossaker), annerledes-tænkende.

Disimulation, dølgumål, skrømt? Se Forstillelse.

Disimulator, skrømter. Molb. Jfr. Hykler.

Disimulere, tie med, lægge skjul på, dølje (-lg-), ikke la' sig mærke med, late, som om ikke —, *læst (som) ikkje; *dylje seg, ɔ: bølge sin Tilstand. Jfr. Anstille, Foregive, Lade som, Forstille sig.

Disolut (eg. opløst), ustyrlig, tøjlesløs, vilter, *galen, løs-sluppen; forkælet; usædelig, laus-livd. Lm.

Disolution, jfr. Ophævelse, Sløifning, Slutning, Opløsning; Liberlighed.

Disonan(t)s, mislyd, misklang, skrik-ljod (Lm.), ulyd, uljod, n. (m.) Jfr. Disharmoni.

Disvadere, avråde (efter *avråd', ɔ: frarådet, -råd'), fraråde.

Distance, -stants, avstand, fjærnhet, mellemrum, frå-stand, n.

Distancefragt, delvis (skips-) leje (når den hele skipsfærd [»rejs«] ikke er bleven helt utført), lej(g)e-del?

Distancere En, la' en efter sig, løpe fra en, fare (gå, køre, ride, sejle) fra en.

Distant, fjærn, adskilt, i frastand.

Distikon („Dobbeltvers"), vers-par, linje-par (når talen er om vers).

Distillere (flydende Legemer), se Destill.

Distingvere, adskille, skelne, utmærke; (i et Foredrag), dele; ut-stykke. N. M. Pet. **D. sig**, utmærke sig. **D—t**, utskjeld(i'), skilt ut (fra hopen), fram-i-frå. Lm. **D—t Person**, mærkelig, utmærket, sær-mærket m.ske (man, kvinne). Jfr. Udmærket.

Distinkt, tydelig, grej, fattelig, *skilleg; utmærket.

Distinktion, adskillelse, skilna', tydelighet? utmærkelse (ved ære og ros, »fortjeneste«); højagtelse. **D—ner**, utmærkelses-tegn, kænne-tegn, -mærker, kænnings-tegn (Hauch); (militære), skulder-tegn. H. P. S. Bedre: aksel-tegn.

Distrait, distraheret, *tankevil', *drøjmen, uagtsom, *gaumlaus, tankeløs, sanse(s)løs, åndsfraværende, øvjarsam(y), adspred, tanke-spred (H. Ibsen; sv. tankspredd). H. P. S.: fraspred'. **Distrahere** blev da frasprede. Jfr. **Døsig; Fortumlet, Forvirret, Adspredt.**

Distrahere, vil-lede, *ville, adsprede, hindre. Jfr. Forvirre.

Distraktion, uagtsomhet, *gaumløjse, ørske, åndsfraværelse, hælora(r), e.

Distribuent, -butør, ut-deler osv., se Distribuere.

Distribuere, utdele, tildele; utbrede, sætte i omløp.

Distribution, utdeling, omdeling; utbredelse.

Distrikt, lejte, n.; strækning, land-strækning, strøk, kværv (?), m., bygd, f. (Lm.: *fjæl'-, fjord-b.; bægge også hos H. D., jfr. Egn); land („Provins"), *fjærding (nord-, sør-fj.), skiprede, hæred, landskap, grænser (på, i, innen disse, hine, våre gr.); (Fattig-, Soldat-) D., lægd, f.; rote, f. (vej-, skole-, »soldat«-r.); *lag? Så ting-lag. Æn val(g)-, læke- el. dokter-, skole-, fattig-lag? Jfr. og Trøndelagen og sv. bergslagen. **Her i D—t**, her i soknet (el. i provstiet, fogderiet, stiftet, el. hvad for „Distr." det nu kan være). **D. inde i Landet**, in-bygd, f. **Foged-D.**, fute-rike, n. **Præste-D.**, gæld, præste-gæld. Jfr. Egn.

Disturbation, skjepl, n., skjepling, f., omkum(p)ling, f., *omsnuing, u-lag, n., uorden, røre, f., hindring. Jfr. Forrykkelse, Forstyrrelse, Forvirring.

Disturbere, *skjeple, *rumple, *ville, *skjejvle, hindre, *hæfte. Jfr. **Forvirre.**

Dit(h)yrambe, høj-sang, ru's-s.?; drikke-vise; vil'-sang (H. P. S.), sanger-ru's? storm-kvæde?

Dit(h)yrambiſk, vil', løssluppen, *galen; løftet, varm; *eldfrisk, stormende, tordnende, dundrende; høj-travende, blæret, stor-talende, *ord-ram, truten (Dølen). Jfr. blære-stil, ɔ: Svulſt. Døl.

Ditomi, tvi-deling.

Dit(t)ø, se Detto.

Divergen(t)s, spriking? *glej(d)ing.

Divergere (v. n.), sprikje (-te), gape, flikje (flækje), *glej(d)ne, glej(d)e (-de); (om Haaret), yve (-de). Jfr. sv. yfva sig, ɔ: göra sig stor, bred och vid. Gl. n. yfast, ɔ: vise sig fiendsk imot en (rejse børsterne). **D—nde**, sprikjande, *glej(d), spriken; (Adv.), glej(d)t.

Diverſe, adskillige, mange-hånde, ømse(y), alskens, allehånde, noget av hvert, et og annet, *mangfaldig, *mangt, flere (?). Jfr. Forſkjellige.

Diverſion (eg. Bortvendelſe), side-rørelse (-»bevægelse«), side-vending. I hærmålet (Militærſproget): uventet ta'k (på-gang, ågang, på fienden); truende rørelse (av en hær mot fienden). Jfr. Demonſtration.

Diverſitet, ulikhet, mangfåldighet; ymisskap, m., „Forſkjelligheb".

Divertere, more, moroe(ar), glæde.

Divertisſant, morende, *morosam, moro- (som i *moro-bok, *-vise).

Divertisſement, morskap, *moro, tidsfordriv, gilde, f., trøjskap, m.

Divideud(us), delings-tal (H. P. S.; det tal, som skal deles); grun-tal. H. D. Jfr. u. Kardinaltal.

Dividende (Forholdsdel af Udbytte), lod', lo't(u), mans-lot, m.; »udbytte« (t. Ausbeute, eg. Nettogevinſt), vinding.

Dividere, dele.

Divination, spådom; tegns-utlæggelse. **D—s-Evne, -Gave**, klarsynthet (clairvoyance), gisnings-gave, spådoms-ånd, -evne, -gave, framsyn(thet)? Efter *framsynt el. -syn, ɔ: „ſom ſpaar eller ſer noget tilkommende". Mk. *gissen, ɔ: „nem til at træffe det rette ved Giſsning". Altså vel = som har Divinat.-Gave.

Divinere, vone, ar, spå, gætte, gisse.

Divinitet, guddom.

Diviſion, deling, in-del.; hoved-avdel. (av en hær el. flåte, omfattende flere våpenslag, -»arter«), hær (Lm.), fylking (Lm.), hær-flok. Lm.

Diviſor, deler, d.-tal (H. P. S.).

Divortium (Skilsmiſſe), ægteskaps- el. giftermåls-løsing, -slitning? Jfr. Opløsning.

Divulgation, utspredelse, kungørelse.

Diæt, leve-orden i mat og drikke (matorden?), i luft, rørelse, søvn; »sundhets-rørt, helse-rørt? (pleie er tysk), mager kost, syke-kost; (Underholdning), tæring, f., kosthåld (H. P. S.). **Diæter** (rettere Dieter, Meyer), dagpenger (»ordet har efter mange kampe endelig sejret i riksdagen«, H. D.), tærepenge(r). **Diæt**, om samling, se Diéte. **D. holde**, leve på syke-kost? hålde sykmans-kost el. -bord? (i Spøg), gøre helse-bot?

Diætetik, sundhets-lære, helse-l., syke- el. helserøkts-l., helse-råd? ɔ: „Sundhedsregler".

Diætetiker, sundhets-lærer, helse-bøter? sundhets-ven? (ven av sund levevis).

Diætetiſk, sundhets-, helse-. **D. Regler**, sundhets-regler, helse-r.

Diøceſ el. -ceſe, kirke-sokn, gæld, præsteg., menighet; bispedømme, stift.

Diøceſan, sokne-barn, -man; sokne-præst; biskop.

Djærv, *framsøkjen, *ram'. Jfr. *ord-r., kjæft-r., håg'-r. (o), be't-r. (i), djærv i ord, i munnen, til at hugge, bite. Jfr. Driftig (t. dreiſt).

Djævel, *djævel(e), *dævel (sv. djefvul), *jævel, *bøvel, *bøker, *pok(k)er, *faker, *fanker, *dunder, fanden (fa'n, fan'en), *tyken, *jækel, *dækel, dæger, dæker(en), *dæ'en, *puke, m. (gl. n. púki, sv. puke), *tra'm (tramen, træmen), *stygge-mannen, *gamle-Ejrik, *g.-Sjur, *den vonde. Jfr. uvætte (H. D.). I * uvætte, n., ɔ: „ond Bætte". Jfr. Fanden.

Djævelſk, djævelsleg(e).

Djævelſkab, djævelskap, m.

Dobbe, duvl, n., flå, f. Mk. og flæ, f., flø, m., fløe, m., fljo't, m., kavl, m. Jfr. Bøie.

Dobbel (gl. n. dubl, dufl), spil, lykke-s., især tærning-s.

Dobbelt (t. doppelt, gl. b. tvefoldig), *tvifald, *tvi-fæld, e (-fællt), tvefoldig (H. D.; Molb. har tvefold og -foldig som adv., ɔ: to ganger); (ſom Snor, Traad), *tvi-tåtta(d) (-tætta), *tvi-lagd (ɔ: med to tåtter el. lagder, ɔ: trævler; — tått, fl. tætter); *tvin' (brukes dog sædvanlig i fl. og er = to. Jfr. Tvende, To). Av tvin: *tvinling, ɔ: tvilling. Gl. d. tvinninge og tvinlinge; gl. t. Zwinling, nu Zwilling. Mk. „bubbelt"; brukes dog av de norsknorske (se bladet »Svein Orædd«). **D. ſaa ſtor**, engang til så stor, *tvi-stor. Jfr. tvi-gild, ɔ: „ſom har dobb. Bærd". **Tredobb., Firdb.**, *trifalda', *trilagd, *tri-tåtta(d); *firlagd, -tåtta', ɔ: 3—4 ganger så stor, så meget osv. I sammensætning ofte *tvi- („nogle Steder tve-; sv. tve-«): *tvi-arbejd (dobb. Arbeid, eg. ſom kræver d. Umage) = tvi-årke(o), f., -vinne, f.; tvi-båge(o), dobb. Bue; *tvi-

berga(d), ɔ: b. forsynet; tvi-botn, m., b. Bund; *tvi-botnad, med b. Bund; *tvi-brejd, med b. Bredde; tvi-brått(o), n., b. Brud el. Ombøining, Fold paa Tøi; tvi-bråten, med b. Fold; tvi-brjote (-braut), oprydde Jorden i b. Plovdybde; tvi-bruk, n., b. Jordbrug (jfr. dette ord); tvi-bryggje = stærk-øl, ɔ: dobbelt Øl; tvi-fæste, fæste b. el. fra to Sider; *tvi-før', b. ubstyret el. langt stærkere end nødvendigt; *tvi-føt', *tvi-gild (se ovenfor); *tvi-gjærast, mødnes med b. Hurtighed; *tvi-haka', med kløftet Hage; *tvi-høg, med b. Høide, ɔ: som bestaar af to Stolværk; *tvi-hændes, med begge Hænder; *tvi-isa(d), med b. Is; *tvi-klæd', b. klæd(t), med to Klædninger; *tvi-knæpt, med to Rader Knapper; *tvi-lagd = tvi-gjængd, ɔ: lagt b.; *tvi-lang, b. lang; tvi-læggje, lægge b.; tvi-længd, f., -længje, f., b. Længde; *tvi-pløgd, pløiet to Gange; *tvi-radt, b. hurtig; tvi-skrøkke (-skråk', o) = tvi-krjupe (-kraup), svinde ind med dobbelt Hurtighed; *tvi-synast, se b.; *tvi-sæt, b. besat; *tvi-ta'k, b. Tag paa Hus; *tvi-æggja'; *tvi-ældast, e, ældes med b. Hurtighed; forandres med b. Hurt. til det Bedre; (til det Bedre: tvi-mone, u). D. Hyacinter, Nelliker osv., fyl'te h., n.

Dobbeltfest, -Lyd, -Stjerne, tvi-fæst (-højtid), -lyd (»tvelyd«), -stjærne.

Dobbeltgjænger, framfare, m., vardøvle(y), n., førefærd(y), færing(o), m., hug, m., ham, m.

Dobbeltheb, tvifældighet.

Dobbelttap, *tvi-tap', toppe, f., ture, m., *tap-mor, ɔ: „en Hultap at stikke en Tap i".

Doble (n. f. bobbeln, babeln, af lat. tabula, t. Tafel), spille lykke-spil (»hasard«), s. *vågespil.

Dobler (gl. n. dublari), spiller (sammenhænget må peke tilbake på »utilbørligt« spil).

Docendo discimus, vi lære (selv) ved at lære (andre).

Docent, eg. lærer; højskole-l. (ulønnet).

Docere, lære; påvise, godt-gøre.

Docil, lærvillig, lære-næm.

Docilitet, lærvillighet, næmhet; medgørlighet, læmpelighet, villighet. Jfr. Føielighed.

Dobekabe (Dusin), tylt, f.

Dobekaeder (et af 12 Sider indsluttet Legeme), (en) tolv-side? tolv-flate?

Dobekagon, tolv-kant.

Dog (t. doch), allikevel (mindre norsk), like vel (*lel), ikke des mindre, imidlertid, *så-då, *så (so), æn-da, *æn-då (hittil: endba), da, *a. »Det er fulla dyrt, men så er det då godt«. »Det er bærre skrap, og så vil han skræppe av det«. »Dej have ful't op, og sændå syte dej«. **Kunde jeg d. kalde den Tid tilbage,** kunde jeg sænda —. **Saa hør dog!** Så hør da! Me fan' dej a', vi fandt dem dog.

Dog', en, bulbiter, i *?

Dogma (-me), lære-sætning, tros-s., tros-lærdom, trumeining (Døl.), lære.

Dogmatik, lære-kunst.

Dogmatiker, tros-lærer (»videnskabelig«). Fr. H.

Dogmatisere, »foredrage«, meddele, avhandle tros-lærdommer; tale i avgørende tone.

Dogmatisk, som lære; i lære-tone. D. Sandheder, tros-sanheter. D. Præmisser, p. over troen, tros-sanheterne.

Dok (eng. dock, t. Docke), eg. sluse, skips-bygger-s.?, strand-s. Om sluse skulde brukes, måtte et tillæg gives den, så den særskilte sig fra andre sluser, til bare gennemgang. Dette tillæg måtte vel sige, enten at den intok saltva(t)n (lå ved havstranden) el. at den brukte til istandsættelse. Jfr. dam', m., stæm', m., skipsdam? Pynte-sluse? (d. e. til at pynte skadde skip. Pynte er kortere æn istandsætte; (bøte-?). **Tørdok,** tør-dam (skips-), tør-stæm' (nl. når talen er om farty).

Dokter, se **Doktor 2.**

Doktor, 1. eg. lærer, mester (i en vitenskap: i teologi, jus, medicin, filosofi). „Mester i bogelig Kunst", d. e. doctor el. magister artium. Doctor utriusque juris, ɔ: mester i bægge slags ret, d. e. i kirkeretten og i d. verdslige ret. 2. (Doktor, Læge), læke, *læk(j)ar, dokter (også i Danmark i daglig tale). Jfr. dokter-saker, ɔ: »medicin«, læke-midler, læke-råd, råd (for det el. det).

Doktorat, mester-værdighet. Studenten, den studerende (først som pebling, siden som degn) var læregut, bakkalaureus var sven, havde avlagt svenne-prøven (nu annen-eksamen), og doktor el. magister var mester, havde uthålt mester-prøven.

Doktorbrev, mester-brev.

Doktrin, lærdom, lære, vitenskap, kunst. Meyer.

Doktrinale, lære-bok.

Doktrinær, -nel, lærd; vitenskapelig.

Dokument, skriftligt bevis el. bevis-skrift, skrift, f., *papir (papper), sætel(e), m., hand, f., brev, n., åpent b.? brev-gjærd (Lm.), brevskap, brevstykke (H. P. S., jfr. aktstykke); kilde-skrift. D—ter, brev-skap(er). Ved D. bekræfte, breve(ar), brevgjære (jfr. brevgjærd, f., -gjæring, f.). Ved oprettet D. forpligte, brev-binde.

H. D. **Ved D. tilfæstre**, brevfæste. H. D. »Arveladeren har brevfæstet mig arven«. Jfr. **Vebreve**.

Dokumentation, -tering, redegørelse, »bevis«-førelse, påvisning.

Dokumentere (godtgjøre ved ſtriftl. Bevis), godt-gøre med (lovgyldige) brevskap(er)? med til- el. ved-læg? (jfr. **Vilag**). Jfr. *breve, ɔ: „bekræfte ved (at opſætte?) **Dokumenter**". Jfr. og *brev-sæt(e), ɔ: ſtadfæſtet ved et D.; brev-hjemle. H. D., H. P. S. (jfr. lovhjemle).

Dolce far niente, den søte (dejlige) ledig-gang. (»Det er så godt at ligge og dan(v)e sig, late sig«).

Dolere (over), klynke, gi sig (for el. over, at), *sutre, *syte, klage over, *kraune, bære sig (ille). Jfr. **Jamre**.

Dolhus, gale-hus, sins-sykehus, dåre-kiste, f., *dåre-hus.

Dolk (i gl. n. er dálkr en nål el. torn at bruke i stedet for knap), kniv el. kort sværd (tvi-ægget), *tolle-kniv? (tol-, tole-kniv).

Dolkeſtik, kniv-stik.

Dolman, husar-trøje.

Dolus (hos Juriſt), svi'k, list, falskhet, ond vilje, »retsstridigt forsæt«.

Dom, hjælm-ta'k, »kuppel« (lik en hul halvku[g]le); dom-kirke, biskop-kirke, stifts-k.

Dom (Kjendelſe), dom, m.; (Omdømme), *dom. »D'er mange domarne om det«. Gl. n. dómr. **Dag, da en D. er fælbet**, *doms-dag. **Berettige iſølge D.** (tilſtaa ved D.), domfæste. H. D. »Domfæstet krav«. Sv. domfästa: »bekräfta genom laga dom«.

Domaine, se **Domæne**.

Domeſtik, tjener. **D—ter**, tjenerskap; hus-folk (H. P. S.), hus-tyende; jfr. ly(d), m., hus-lyd, m., ɔ; „Familie, Husfolk".

Domeſticeret, hus-vant. Berg.s Tid.

Domfælbt, *domfælld.

Domherre, stifts-herre, -præst (p. ved stifts-kirken, hoved-k.).

Domicil(ium), bosted, *bustad, hjemsted (H. D., „Forſørgelſesſteb"), hus-vist, f., hjem; (Kjøbm.: Betalingsadreſſe), ut-tællings-sted? el. -utskrift? inløsnings-(hjem)sted, ɔ: opgivelse på en veksel av „Adreſſe", ɔ: av person, tid, sted for dens infrielse; 2. vekselen selv. Efter J. L.

Domiciliere en Vegel, hjem-stede? Jfr. ind-stede for lokaliſere; utstede, tilstede. **D—t**, bo-fast (H. D.), *bu-sitjande, hjemme-sted(t). H. D., som jfr. sv. hemmastadd. Bufast i * er = **veder-hæftig, velſtaaende**.

Dominere, rå(de), styre, byde over; spille herre, have overtaket; storme, larme, hålde hus; række op over, have utsyn over (om en højde, som „**dominerer**", „beſtryger", „beherſker", omgivelserne).

Dominium, ejensdoms-ret, selv-ejendom? frigods?; jfr. vald, n., 1. „Raabighed, Herredømme", 2. „den Strækning (Mark), ſom En har at raade over". »På vårt vald«, ɔ: „paa vor Grund, inden vore Grændſer". Herskap, herredømme, over-vælde (Molb.), over-magt, -herredømme. **D. absolutum**, ene-vælde. **D—er**, adeligt jorgegods, riddergods.

Domino, maskerade-kappe (Meyer); et brikke-spil.

Domkapitel, stiftsherre-samling; stifts-herrerne, bispe-rådet (præsterne ved stifts-kirken, som og hjælper biskopen i stiftets styrelse); samlings-sted (for stifts-præsteskapet).

Domkirke, biskops-kirke, stifts-k.

Dommedag (yderſte Dag), *dome-dag.

Dommer, *domar. Gl. n. dómari.

Dompap (Fugl), *dom-herre, dompape, m.

Domprovſt, stifts-provst.

Domſalt, før: dombrev (Molb.); *dom.

Domſtol, *domstol, ret'(ee): *sitje retten; sætje r., kome føre(y)r.

Domæne, riks-jordegods, -ejendom, krongods, -eje, -ejendom. H. D.

Don, herre.

Dona (Fl. af donum), gaver, sending(er) (jfr. Foræring); åndsgaver, givnad(er). **D. docendi**, lære-gaver.

Donatar(ius), mot-tager (av en gave ved siste vilje) (ved Teſtament).

Donation, gave; g.-brev.

Done (n. t. Done), snare, f. (fugle-s. med hestetagl). Mk. og gilder, n., gildre, f.

Donkraft (holl. dommekracht), don-kraft, f. Sv. domkraft. Jfr. hævje-greje, f.

Donna, frue, dame; elskerinne. **Prima D.**, første sangerinne. **Ballets P. D.**, ballets dronning, første »skjønhed« (*finelse).

Dont (nt. Doenb, af boen, boon, ɔ: at gøre), gærning, arbejd.

Dopſko, sko, skoning (på en stav el. en sabel-slire), *dog'-sko, *hålk(o). Gl. n. döggskór. **Liden D. el. Holk** (f. E. paa Snørebaand), språte(o), m.

Dorade, gul'-karpe, gul'-fisk (?).

Dorgeude (-ſende, f. E. fuld), aldeles. Holl. doorgaand, ɔ: gjennemgaaende.

Dormøſe, -meuſe, nat-hue, -kappe; make-lig reisevogn.

Dorſk, *u-idig, *utidig, *tung, søvnig, dau(v), død, sløv, u-treven(i); (boven), låsken(o). Gl. n. löskr. **D., boven af Natur**, *dauv-kyndt, dåve(o)-k. Også dvale-, f. e. d.-liv, -stand, -tid, -tilstand.

D., boven Perf., dauving, m., dåve(o), f., låske(o), f. Jfr. låsken, o, ɔ: boven. Gl. n. löskr. **Gjøre d.**, *dauve. Dauve seg, ɔ: slå sig til dovenskap. Jfr. Lad, Dølig.

Dosis, gave; gift, ingift (Aftenbl.; „en Indgift af to Unfer", Molb.); *gjev, f. (så meget som gives på en gang, »portion«); sup, m., slurk, m. Jfr. ut-, op-, av-, tilgift, d. e. det, som utgives osv. Jfr. Portion.

Dosmer (for **Dvasmer**, af **dvas**, **dvask**, ɔ: dorsk, sløv), se **Tosse**.

Dosmeragtig, se **Tosset**.

Dossere, skakke (Meyer), ɔ: gøre skak el. skrå.

Dossering, »skråning«, »skrå«-kant? *hal'-bakke? hæld(n)ing (halling, f.), hal'-mur?

Dotation (Dotering), gave; rejding, f., brude-gave, hjemme-gifte (ɔ: „Udstyr"); forning, f., forn(oo), f. (jfr. gl. n. förn, Offer); (til Folk, som Digtere, Kunstnere, som ikke lønnes for bestemt Arbeide), hæders-løn(ning), H. D., æres-løn.

Dotere („begave"), *rejde, *bu, give, ut-»styre« med.

D(o)ublere, tvi-fälde; tvinne. **D.** (en Rolle), spille en annens rolle, tvi-spille?; fo're (en kjole); (**Forbjerg**), omsejle (et næs), klare.

D(o)ublering, tvi-fälding; fo'ring; om-sejling.

D(o)ublet(te), tvi-stykke? (en til av samme slag som en før nævnt), side-stykke; tvi-bøker? -mynter? (ɔ: D. av bøker, mynter osv.).

Douce (fem. af doux), søt, bløt, blid, mild, venlig; sagte, stille; kælen.

Douceur, -ſør, søthet osv.; intagende »væsen«; tækkelighet; overlæte(y), f., smejk, m. (ɔ: Smiger); liten gave, drikke-pænger, på-skønnelse (en), ɔ: en gave, som en ej vel kan kalde drikkepænger.

Douche, sprøjte-bad (H. P. S.), stråle-bad. O. Bang.

Douz, se **Douce**.

Douzaine, tylt.

Doven, la't, u-treven(i), ɔ: uflittig, mak(e)-leg, *umak-ræd', *udygdig, *u-idig, il'-årken(o); (som Pl), *dau(v), *glæ; (for-fømmelig), vantreven(i). Jfr. **Dorsk**; **For-fømmelig**. **Noget d.** (som sfyer Umage), umak-laus. »D'er altid klaka' mark føre late svin el. frosi mark føre utrevne svin«. **Den d. Dreng — Seng** osv., jfr. »Late drengen og varme sengi vil så trau(d)lege skiljast«. **D. Perf.**, umak-løjse, f., *skrât', ɔ: Krop; slæ'n, m., slark, m. (dv. slarke, ɔ: gaa ledig længe); slå'p, m., læting (e', av la't; gl. n. letingi, jfr. går(o)-læting, ɔ: rigtig d. Krop), dålk, o (dolg), m., dake, m., en lat krop. Mærk dovning, m., er i * = ſløv Perf. **Bære d.**, se **Dovne fig**. **Blive d.** (ſlap, ſlau), *dovne; se **Dovne bort**.

Dovenſkab, slænskap (gl. n. slenskapr), makelighet, lathet, læte(e), f., umak-løjse, f.

Dovne fig, slæne seg (ar), lætje seg (e, læte seg, late s.), *dåve, dåve(o) seg, dau(v)e seg, vækle (e, ar). Sv. lättjas. Gl. n. letjast. **D. bort** (som ved Uddunſtning), rene(ee), glæast, glæggast, *dovne; *sine (ar), *såne, *ulne. Jfr. **Aftage**.

Dogologi, lov-prisning, lov, n., herlig-gørelse, pri's (til *prise, ɔ: ære, rose).

Dogologiſk, lovprisende, *lovande, prisande.

Drab, drå'p, n., dræping, f., man-slægt, f. Gl. n. dráp. Jfr. **Mandbrab**.

Draba alpina, *ru-blom.

Drabant (t. Trabant), jfr. ledsager, løper, liv-vakt, hird-man; måne („Biplanet"); følge-sven?

Drabelig (af gl. d. brabe, t. treffen, alt-ſaa = t. treflich), ypperlig, utmærket, makeløs, *slumpa, *gjøle. Ejn slumpa gut, kar, man. Ejn gjøle gut, ɔ: en d. Karl. Av gjøle, f., ɔ: „noget For-træffeligt, noget, ſom maa roſes". Jfr. *gjøle, ſmigre; ſnakke vel for En; gjø-ling, f., Smiger.

Drabsmand, *dråps-man.

Drag, 1. **give En et D.**, give en et slag, drej, m., dask, m. Mk. *drive til (ejn), daske (til?). 2. (Sebrag, Seſtaft), årv (til jå), o.

Drage, *drake.

Dragebukke (bedre: **Dragbukke**), drag-dokke, f.

Dragen (Dragning), draging, f., dråt', m., drætte, n.

Dragende (b. e. ſom drager), *drøg (hest, ɔ: arbeidsdygtig, voxen). Især i sammens.: *hard-drøg, sejn-d., lang-d. Gl. n. -drœgr.

Drager (t. Träger, af det t. tragen = bære), *bærar. Jfr. **Brevdrager**, **Fanebr.**, **Laſtb.**, **Korsb.**, d. e. brevbærar osv. Dv. *bærar-løn, -pengar.

Dragkunde, drag-lykkje, f.

Dragoman, *tolk. Gl. n. tulkr. Jfr. tulka, forebrage, og tulkan, Forebrag. I * tolke.

Dragon, let hest-kar. Jfr. **Kavalleriſt**.

Dragt (t. Tracht), 1. (**Klædebragt**), *klæd-ning, f., klædna', m., klædsel, buna(d), m., ham, m., hamn, m. **Brudebragt**, brude-buna'. Jfr. *bonde-buna', *døle-b. **Aftensdragt**, *kvælds-ham. **Høitidsd.**, skrud (H. D): konge-s., æmbeds-s., præste-,

dommer-s. Jfr. Uniform. **Skifte D.**, skifte (-e) hamen. 2. (Byrde), børd(y), f., bør'e(y), f., færd, f., fær(d)e, f. »Ej færd med vatn«, »ej va(t)s-færd«. **En D. Brænde**, ej *bør ved (på ryggen); *fang, n. (fangan, n., fanga) ved (i armene). Gl. n. fang, sv. fång. (Saa meget, som kan bæres paa en Gang), fore (forde), f. To bøtter vatn f. e. er ej va(t)s-fore. **En D. Prygl** (t. ein Tracht Prügel, ɔ: så mange håg', som en kan årke å bære): hyde, f., deke(i), f., dæng, m., dængsle, f., hud-deke, mykje, f., juling, f., stråke(o), f., svålk(o), m., stryk, m. Jfr. Pryg.

Drainere osv., se Dræ—.

Drakme, eg. hånd-ful'. Dv. dram' (norsk). Som vægt = ¼ lod (ɔ: et kvintin). Som mynt = 20 ß norsk.

Dram, *dram', m., *sup, m., *slurk, m., svælg(e), m., knært, m. (eg. nok kaffepuns).

Drama (hverken eg. Lyst- el. eg. Sørgespil), skue-spil; stævlejk(e). Lm.

Dramatik, skuespil-kunst.

Dramatiker, skuespil-skald; skue-spiller. Meyer.

Dramatisere, gøre til skuespil, gi samtaleform (med tiltale og svar). **D—t Værk**, v. i skuespilform (men som ikke kan el. skal spilles). Mk. stæv(e), stævlejk.

Dramatisk, skuespil-formet. **D. Sang**, stævjing(e), stæv-sång(o). Jfr. stævjast, ɔ: synge Vers til hinanden, bisputere i Vers.

Dramaturg, skuespil-lærer; skuespil-skald; -kænner.

Dramaturgi, -gik, skuespil-lære (ɔ: Teorien om Sk.).

Dramaturgisk, som skuespil-lærer el. -lære, f. e. d. Dygtighed el. et Lands d. Litteratur.

Drauf, *bærm, m., *grug', n., gru't, n. Se Bærme.

Dranker (t. Trinker), *drikkar, *ov-drikkar, *drykkje-basse, -kal'. Jfr. Drukkenbolt.

Drankergalskab (delirium tremens), kvejs, f., øl-kv.

Drap, klæde. **D. d'argent**, sølv-mor. **D. d'or**, gyllen-stykke, gul'-mor.

Drapere, *klæ(de), tjælde?; (i de tegnende Kunster), rede el. *bu („udstyre") med klædebon, med tjæl(d) (ɔ: „Gevandt"; sv. tjäld); ordne klædebonnet; skryde? (gl. n. skrýða; av skrud, som pryde av prud). Prale heter på norsk skryte, ikke skryde. Jfr. Beklæde. **D—t**, skrudkløed. H. D.

Draperi, -ring, klædning, klædsel, klædebon, fælde-kast ved klædebonnet („Gevandtet"), skrud, ɔ: Høitidsdragt; overdrag; tjæld („Gevandt"); *tjælding? ɔ: malet D. i Værelser.

Drastika, kraft-midler (H. P. S.), stærke midler el. (læke-) råd.

Drastisk, stærk, kraftig, fyndig.

Dratte, dætte (-dat'-dotte'), B. B.; dejse (er, - te).

Dratten, dætting, f., dæt', m., dejs, m. Jfr. Dumpe.

Drawback, fradrag, ɔ: tol'-godtgørelse (for in- og siden ut-førte varer), bak-tol? Til bak- for tilbake mærk bak-ævje, -skys, ɔ: tilbake-ævje osv. Jfr. Tilbage.

Drawing-room, gæste-rum (-værelse), værtskaps-rum?; hof-fest, kongs-gæstebud.

Draabe, dråpe(o), m. **D., som kan udstrækkes i Længden**, taum, m., stræng, m. Jfr. Bædste.

Draabefald, dråp(o), n., *dryping (som fra et tak), dry'p(y'), n., *tak-d.

Draabefri (tæt i Taget), *dråp-fri.

Draabeplettet, *dråplet, sprøklot(e), ɔ: spraglet.

Dreie (gl. og nt. dreien, t. drehen), 1. svejve (er,-de), vejve(ar), snu(-dde), vende (-de), vinde (-vat'); svarve, ar (E. Sundt; også d., H. D., Allen), snare(ar), snøre(-de), snurre(ar); dra(ge) (hjul, slipestejn). **D. til Siden**, snej(d)e (-de); **d. af** (til Siden), *vik(j)e. **D. af for Vinden** (i Seilas), halde unda', lej(d)e av (mots. *bejte). **D. sig** (løbe rundt), svive (-svejv), s. om, snu seg, *svinge, *vende (i en bue), *tunne (ɔ: turne?), *tulle, kværve (-kvarv), k. seg, *gange rundt, *snøre seg, snurre seg. **Baaden d. sig mod Vinden**, *båten søker mot v. **Som gjerne vil d. sig til Siden**, *kværv(e) („især om Baad"). 2. (gjøre Dreierarbeid), *svarve (også sv. og ældre d.). Sv. dreja er = vända, vrida. **D.** = *svarve heter i sv. svarfva.

Dreiebro, sving-bro (-bru).

Dreielad (t. Drehlade), dreje(r)-bænk, *svarve-stol (eg. simplere æn dr.-bænk).

Dreielig, *snuande, tunnande, kværvande m. fl. Se Dreie.

Dreiesyge (t. Drehkrankheit, „Tumlesyge"), tunne-syke, f., tulle-sot, f., *ville-syke.

Dreining, svinging, vending (i bueform), *svev, n., sviving, f., kværving, f.

Dreng (dansk), gut, *glunt, (sjældnere) *glynt, (sv. glunt), *vå'k, *pilt. Gl. n. piltr. **D.** (norsk) er = tjeneste-gut: tenste-dreng. **Skomager-D.**, *skom.-gut. **D.** (ikke voxen Mandsperf.), gut, sven': „Morten Luther var en kvik lille Svend". Fr. H. (Ungkarl, ugift Mand), jfr. Gut. **Opløben D.**, *stri'k, (g)jøpling (gypl.). Jfr. Hanekylling. **Uskikkelig D.**, *il'-gut. „Hvad er du for en Ildgut, sa' Rotten". Asbj.

Drengebarn, *små-gut, -*svejn, våk, m. Mk. vækje (vejkje), Pigebarn.
Drengestue, dreng-ståve(o), ɔ: tjenerstue.
Dres' (Dragt), klædning, buna', *klædebuna', klæde-gang, m., ful' klædning, klædna', m.; ham, m. *Skifte hamen, ɔ: „skifte Dragt, klæde sig paa en ny Maade".
Dressere („afrette", t. abrichten), eg. rette, gøre like; øve (op, in), lære op, tæmje (-tamde); opsætte (hår). **D. Hest,** in-ride, -køre, skole, ɔ: lade den gaa Skolen igjennem (Molb.). *Skule er „oplære, underviise". **D—t,** tillært, oplært, inøvet.
Dressur, -sering, øvelse, skole („Afretselse"); opsætt(n)ing (hårets); ta'm, n. »Denne hesten hæve godt tam«. **D., feilagtig** (Uvane), utam, n., utame, m.
Drev, 1. (Fygen, Fog), drev, n., gjøjving, f., gjøjve, f.; (drivende Støv), gjøv(y), m., råk(o), n., (av sjø) sjø-råk, rjuking, f., ɔ: Rygen. „Lad ryge Rok og Kave" (ɔ: Jling). (Fog, som skjuler Jorden), jord-kov(oo), n. **D. af Sand og Støv,** jord-fåk(o), n., gåv(o), n. Jfr. gl. n. fjúk. 2. driv-værk, ɔ: Hjul el. Fjære i Maskine. 3. (Skibsdrev) er i denne tydning n. og sv., men ikke tillike dansk.
Dreven, *skjepa(d). Dv. *skjeping (ski-).
Drift, 1. drift, f., ræke (e), m. **I D.,** å flåt(o). Lm. **Komme i D.,** *kome på drift, på ræ'k(e), n., på ræke, på drev(i). 2. (til noget, Uredrift osv.), drift, f., lyst, f., til-drev(i), n. (ɔ: Tilskyndelse); trådom, m., trå, f. **Ustyrlig D.,** ov-hu'g, m. Jfr. Lidenskab. **D. til Fremgang,** *fram-hug. Jfr. Stræv og Drag. **Af egen D.,** *sjøl-beden, *av sjølvom seg, frivillig. Jfr. Spontan. Mk.: sjøl-mint, *s.-ånnog, ɔ: villig, flittig af egen D. 3. (Drivemaade), drivna(d), m., drive-måte, m.
Drifte (rense Korn), *dryfte (-te). I dansk finnes drøfte bare i ueg. mening. Drifte i * er = sysle, have ånvint (»travlt«).
Driftig, *ansam, *drivande (kar), *framkjøm, -kjømd, *avlig, *flytsam, *avlesam (ɔ: som flaffer tilveie), *mang-frejsten, foretaksom (sv. företagsam); *fløjt, *an', *møket føre(y) seg, *treven(i) (sv. trefven, gl. n. þrifinn, virksom), *karsam, *radfør, *snuen (eg. „rask til at sno sig"). »Dej kvate få føde dej late —«. »I utidom er trolli trevnaste«. **D. Forsøg,** *marfrejstna(d), ɔ: mang-fr. Jfr. Rask, Flink; Arbeide.
Driftighed, ansæmd, f.; (Mod til at foretage sig noget), til-tak, n., fram-hu'g, m., frem-hu. H. D.
Driftskapital, drifts-formue, -penger, -middel, drifte-medel(i), m. (?). I likhet med *drifte-fe, *drifte-man. Mots. grunningsm., ɔ: Anlægskap.
Drik (Slurk, Portion at drikke paa en Gang), dryk', m.; (liden), tår, m. Sv. tår. **Svag el. smagløs D.,** skvep(i), n. **Elsker af stærk D.,** supar, m. Sv. supare. Jfr. supe-kær.
Drikfældig, *drikke-kjær. **Lidt, noget, b.,** *tostal (ɔ: tørstig), to(r)stog, to(r)st-låten. Jfr. Tørstig. **Være b.,** *drikke.
Drikke, *drikke. **D. ibelig,** *dæmle(e). **D. lidt til Maden,** *ræke(e) ned maten. **D. meget,** tæmbe (e, - de). Jfr. Fylde.
Drikkebroder, *drikkar. Jfr. Dranker.
Drikkegilde, *drikkelag.
Drikkekar (høit, smalt), *kanne (øl-k.).
Drikkelag, jfr. fare til fylle-holmen, ɔ: til D.
Drikkelig, *drikkande.
Drikkelyst: ustyrlig D., drikkje-sykje, f.
Drikken, ibelig, *drikking.
Drikkepenge, kåvring(o), m. (kauring).
Drikkestaal med Hank paa begge Sider, kjænge, f., kane, m.
Drikkevand: varmt D. (til Kjøerne), låg (o, løg, laug), n., tøjse, f. (tøjse er og = surpe, sørpe, ɔ: Blødfoder). Dv. tøjse-stamp = surpe-s., m., ɔ: Balje til Blødfoder. **Tillave varmt D.,** tøjse (-te), hete(i): »hete åt kunom«.
Drille, 1. (d. Hul i Metal), *drille („tyfst") 2. *ape, prætte(e), *gjøne, *ærte (B. B.), *ægle, *bry, *tirre (terre), rejte(ar), narrast (med ejn), hænge på (en), ha til beste, gækkes med. »Ape seg inpå folk«. »Alle vil ape, og ingen vil skape«, ɔ: alle vil drille Galningen, ingen vil forbedre ham. **D. hinanden,** *apast. **D. En for En,** *bry. **D.s med En,** malast m. ejn, amast, amle. Jfr. Kives. Jfr. Dyhidse, Tirre.
Drillemester, *a'p, m. Jfr. Gjæk, Efteraber.
Drillende, *apen, *apesam, apeleg, ærtesam, ærten, ape-fængjen, å-bryen, *narrefus.
Driller (en), *apar, *ape-kat, -gauk, -fant, -stikke, f., ærtar, *ærte-gast.
Drilleri, ærting, f., åbrye, n., narreskap, m., apeskap, m., narri, n., apri, n., gjøning, gjøne, f., læntor, f. fl., prættor, f. fl. Jfr. Puds.
Drifte sig til, *våge, *tru seg til, våge seg (ar), *læggje til, trøjste, t. seg (med navnef.), komme seg til, slå til, *smikke til.
Driftig (t. dreift), *vågsam (ɔ: som vover meget), *modig, hjarta' (ɔ: behjertet, jærta'), *hærdig, djærv, *har(d), tårog (o', torig, tåren, gl. n. þorinn), av tora (at torde); *slumpe-fængen, hejl-huga(d),

*bal(d) (gl. n. ballr, sv. bål, bold), møket føre seg (gl. n. mikill fyrir sér); til-løjpen (jfr. Fremfusende), *slumpen; (vovelig, f. E. Ytring), speeleg; vågal, vågeleg; (som lægger store Planer), *stormodig, stor-rådig (gl. n. stórráðr); (nærgaaende, om Dyr, især Hovb.), *skjø(d) (gl. n. skœðr, ɔ: skadelig; „beslægtet med Skade"). »Hughejlt våga(t) er halvt vunnet«. **D. til at tale**, *ram, skarp, *ord-ram, fremtalende (H. D.). Jfr. *fram-talande, ɔ: aabenhjertig, som siger sin Mening ligefrem. Jfr. Fritalende. **D. til at træde frem**, *framgjængd. **Han traadte ikkjaa d. frem**, han forsmådde seg ikkje. **Meget d.**, *il'-har(d). **Uforskammet d.**, *skam-djærv. **D. blive, drifte sig**, djærvast, djørvast (dyrv.); djærves el. djærve sig. H. D. Sv. djerfvas. Jfr. Bove. **D.** (raft) **Berf.**, løjse, f.; (hensynsløs), uskjøjte, f. (jfr. Stjødesløshed). Jfr. Bovehals. **Driftige Ord**, *stup-ord. **D. Paastand**, *dryg —. Det var altfor d., det var ikkje vågande.

Driftighed, mot, n. (mod), vågsomhet, *manskap, m., *hejl-hug, m., *hærdigskap, tår(o), n. Det var ikkje så møket(y) tår i hånom.

Drivbænk, også hos os, bedre sen „Mistbænk" (efter t. Mistbeet).

Drive (v. n.), 1. (flyde med Vind, Strøm, følge med Strømmen), *drive, ræke(e), rænne(e); *ake, skride. Båten ra'k av. Ræke til havs. Mk. ræke-stok', -kjæp, ɔ: Stok, som driver. **Drivende** (omkring-d.) **Ting** („Stumper, som drive paa Vandet el. kastes op paa Strandbredden"), ra'k, n., ræ'k(e), n. Jfr. *tang-rak. **Drivende Sne**, *drev(i)-snø, -mjøl. **D. Støv el. Sand**, f. E. paa Vei, gauv, m., gåv(o), n., jord-såk(o). Dv. gåvsky. **Noget, som driver**, drev, n. (snø-, rænne-, sjø-drev). **Drive af for Vinden** (om Fartøi), rej(d)e av. Gl. n. reiða, ɔ: omtumles. 2. **D. omkring**, *ralle, ræke(e), *slænge; (ikke bestille noget), drive, ræke, slænge; (flentre), rangle. H. L. Jfr. Ledig. **Drivende** (omfreifende), rækande(e). (Flyde, glide), *sige. »Timbret siger i elvi«. Døl. 3. D. (som Vand ned ad Kløber), *sige, rænne, *drype, *dråple(o). **Drivende vaad**, dyende våt, *dy-våt. D. (v. a., sætte i Bevægelse, holde til Arbeide), *anne, ånne(o), *ame (op, på), amse (dv. *amster, m.), mase (på), ar; (Arbeide, Husholdning), skjepe (ski-). Dv. skjeping. **D. Gaard**, *drive gar(d). **D. paa** (flynde paa), *kile på; (være flittig), *flyte på (-te), f. seg. Jfr. Paastynde. **D. itvrig paa** (flynde paa), trøjte, *kjøjre (-de). **D. for stærkt**, *fordrive, *forsælte, tjone (ar). Dv. tjon, n. Jfr. Besvære, Plage, Overanstrængelse. **D. det for vidt**, gjære for møket utav det. **Som kan drives**, *drivande. **Dreven for længe** (forstidt), ut-ræken(e). **D.** (inddrive), kile, ræke (e, - rak - ræke'). **Noget, som bliver d. ind, Stopning af plukket Tøjuværk**, drev, n. **D. med Hund**, stride (-de). Jfr. Gjø og Jage. **D. tilbage** (jage bort), gjegne (-de), *gjænke, *bægje (-de), møte (-te), vende (-e), f. e. kreatur: »v. kyra«. **D. bort med Trusel**, *hutre, *husse. Jfr. Jage.

Drive, s. (Snedrive), *fån'(o), f., skavl, m.

Driven, s., drev(i), n. (dræv), drivsle, f. (ɔ: Flydning); ræk(e), n. Kome på r. (ɔ: i Drift).

Driveredskab, *drivar; *drev-jarn.

Drivning, driving, f.; (Flaadning), drivsle, f.; (det at drive, flyde), ræking(e), f., driving, f.; (Paaskyndelse), kjøjr, m. D. (Drift), ræke(e), m.: liggje på ræke; kome på r. **Tilberede ved et Slags D.**, ræke(e): r. korn, ɔ: rense K. ved at „kaste". Ræke et lag: ɔ: „stille Halmen fra det tærskede K."

Drivsjø, stærk, tur'-rå'k(o), n., sjø-r., sjø-drev(i'), n. Jfr. tur-ryke (-rauk), ɔ: „drive i Luften over Vandfladen; om Søvand".

Drivtømmer, -Ved, ræ'k-ved(e), m., *ra'k-ved, ra'k- (raka-) var, m. Jfr. Brag.

Drivvaad (for dryhvaad, Molb., drivende vaad), *dy-våt, *dyende våt.

Drivværk (Bolter og Hjul i Maskine), drev, n. Se Maskine.

Drog, se Døgenikt.

Drogue(r), Droguerie(r), apoteker-varer, (rå) læke-midler (-dommer, -råd?) (råvarer, rå-ærner), helse-varer? kryderier (kryddor, f. fl.), krydding, f.; farge-ærner, -varer; fræ-slag.

Drog(u)erihandel, råvare-handel (H. D.), urte-handel? (urt og handel finnes i *). Molb. har urte-handel, „Handel med Urter, især Lægeurter". Urtehandler er ikke = Urtekræmmer.

Drog(u)ist, kryderi-handler, krydding-h.? (råvare-, råemne-h.), helsevare-h.; (ikke urtekræmmer, som mest har spiselige ting).

Dromedar, eg. løper; ejn-krylot kamel (?), baktriansk kamel.

Dronning, *dronning (drotning, oo), kongefrue. Lm.

Drosera, se Soldug.

Drosje, -sche, lej(g)e- el. hålde-vogn (som håldes på gater el. torv).

Drossel, *trost („sønbenfjelds"), trast. Sv. trast. **Sangdrossel** (Turdus musicus), *mål-trost (-trast), nat-vake, f. Jfr. Ringdrossel, Solsort.

Drot, i * i ordet land-drot, ɔ: **Jordbrot, Jordeier** (lands-dróttin, gl. n., med samme mening).

Drue, druve, f.

Druemunke (Actæa spicata), trol'-bær, m. Sørens. Efter I. Aasen brukes trolbær bare om frukten, ikke om væksten.

Druide, kelter-præst.

Drukken (beruſet), *drukken, *ful', *snyt' (jfr. sny't-ful'), *øren, på ejn svej. Jfr. svejm, m., liden **Rus**; *svejme, beruſe (om Drik). Se og **Beruſet**. **D. Tilſtand**, drukne, f. (drykne), drukkenskap, m., ful'skap, m.

Drukkenbolt (t. Trunkelbold?), *drikkar, *stor-d., *ov-d., *fylle-fant, -hund, -kop', -bøtte, f. Jfr. fylle-stake, m., „**En, ſom** *stakar („raver") **af Drukkenſtab**.

Drukkenſtab, ov-dryk', m. Jfr. **Drukken**.

Drukne, *drukne, blive (-blejv, bleven). I * også om at omkomme ved »damp«, røk el. »stank«.

Dryade, skog-alv (H. D.), skog- el. træ-væt? væt', f., er „**kvindelig Bætte, Skovnymphe**".

Dryas octopetala, *rejn-blom.

Dryp (Regn), *siling; (**Draabefald**), dråp(o), n., dryp, n., drjuping, f. „**D. el. Bæde under et Tørretag**", tæle-dråpe (e - o), m. **D. fra Tag**, se **Bæg**.

Dryppe, 1. v. n.: drype, drjupe (-draup, dråpe', o), læke, e (lak), *pulle, *sile, renne (-ran'), *tille, *sille, *sildre, *tippe (sv. * tippa), *teple (i-, - ar). Sv. drypa (dröp - drupit). **D. idelig**, tille(ar), sille (ar). **D. lidt (rinde)**, tippe, ar. **D. ſmaat**, dråple(o). 2. v. a. (**lade d.**), *drøjpe (-te), *sprøjte (-te), skvætte (-e).

Dryppen, *drjuping m. m. Se **Dryp**.

Dryppſten, berg-dråp(o), n., -dråpe, m., dråp-stejn.

Dryſſe, drysje, *høsje(y), *strøje (-dde), strå (-dde), sprætte (e) på, ut(øver). (**Falde igjennem, om Korn, Frø**), læke(e), **ſmaat'ne**, o, ar; (**falde ned**), drjose (drys — draus — dråse, o), drysje (jfr. **Styrte**), dysje (-duste); (**ſtrømme ned**), resle(i), *rynje. **Lade d.**, resle(i). Jfr. sv. rissla, ɔ: **ſælde**.

Dryſſefte (Sukkerfte), drysje, f. (*drøse).

Dræbe, dræpe (-drap, dræpe', e, og dråpe', o), *bane („**ikke almind.**"), slå ih(j)æl, e, *fælle; avlive, døde; myrde, ta av dage, kværke(ar), gjære av med (Lm.). »Han hæve bjørn, som banar, og varg, som vejder«. D. (Dyr), torge, ar. Jfr. **Ødelægge**. **D. langſomt**, *lang-dræpe. **Som har Lyſt til at d.** (om Rovdyr), *dræpsam.

Dræben, -ning (Slagteri), *dræping; dråp, n.

Dræber, *dråps-man, bane-man.

Dræg' (**libet Anker**), dræg'(e), m. (holl. dreg, n. t. **Dragge**); (**Sten ſom Anker**), hund; *ile, m., krake, m. „**Lode ſaa Stenkraken gaa**". Fr. Bg.

Dræge („**lede med Kroge efter en druknet**"), *sokne. B. B.

Drægtig (n. t. **drägtig**), *tjuk', *diger, *dryg; (**om Ko**), *kjæl(v)d (av *kjælve = *kalve), med kalv; tid' (haust-tid', vår-t.), flågen (o), „**ſom har Iøbet**" (**om Ko**). Sammensat: -bær' (av *bære, ɔ: **føde**): haust-bær, vår-b., ny-b. Også *framleg: „**Og ſaa blev Kjærringen fremmelig**". Asbj. **D. med Føl**, fø'l-tung, -diger, Asbj. **D. Ko**, *kalv-ku, *kalv-tung ku; kalv-kvige, ɔ: **Ko, ſom første Gang er drægtig. Blive d.**, take, t. foster, føl, kalv; *ti(d)e seg, tiggast (ɔ: tidgast, bli tid'); (**om forſtl. Dyr, iſær om Hopper**), rennast (renst — ranst — runnest), *stigast. **Gjøre d.**, *fræve (av *fræ, ɔ: **Frø**). D., 2. bærende, rummende.

Drægtighed, 1. ti(d)lejk (for tid'lejk? I. A.), m.; 2. (**Skibs D.**), bære-ævne, størrelse; rumfang, rumlejk, m., rum (skips-).

Drægtsung, dræg'-fæster (e), f.

Dræk (t. **Dreck**), *lort, *skarn; (**Dynd, Smuds**), *skjet, n. (ski-), adskilt fra ski't, m., **søle**, *søjle, f., dy, n,, går(o), n., surp, n. Mk. kamar, m., ɔ: **Skarnbynge**.

Dræn, ho'l-dike(o'), n., ho'l-vejte, f., ɔ: **lukket Rende**.

Dræne re, vejte (Lm.), ho'l- (ɔ: hu'l-) vejte (o', - te), av-sive (H. D.), tappe (Lm.), **rør-lægge** (H. D.). Dert. **rørlæg(n)ing**. Skulde i * hete sejge, ɔ: **lade ſige** (-sejg), i likhet med skrejde, av skride, lejde av lide, ɔ: **gaa**. Jfr. **Sive**. Bedre var kanske sile(ar), ɔ: **filtrere**.

Drænering, Dræning, hu'l-vejting? -dik(n)ing? avsivning (H. D.), **rørlæg(n)ing**. H. D.

Dræusmeſter, en hu'l-vejter? **rørlægger** (?).

Dræn(s)rør, hu'lvejt'-rør, vejt-r., -røjr (Lm). **D.-Syſtem**, sile-værk (H. D.), vejte- el. hulvejte-værk, -stel, -net?

Dræt, dråt', m. (gærningen at drage og det, som drages — på én gang), drætte, n. (ɔ: gærningen at drage); (**Dragetøi**), *drætte, n. Se **Kjøretøi** (D. for 1—2—3 **Hefte**).

Drøbel, ulv, m., uv, m., drypel, m., hu'k, m.

Drøfte (**en Sag**), granske, *dryfte, *prøve, *samråde seg om, syfte (-e). Jfr. eng. sift, holl. ziften, t. **fichten**, ɔ: **ſigte**. D. (Korn), dryfte.

Drøftelſe, granskning; ordskifte. Jfr. **Diskuſſion**.

Drøftetrug, dryfte-tråg(o), n.

Drøftning (**Renſelſe**), dryfting, f.

Drøi, *dryg (B. B.), *drjug, tykfallen,

*diger, træ'k(e) (mk. trækast, trække, træklejk); *dru's, *svær, *bussen, vægtog(e), mo'nsamleg; *rik (ta for rikt tak); (righoldig), hål'(o'), go(d) (ej h., g. tunne); (fyldig, vægtig), *stri(d), *stri- (f. e. s.-korn, -havre, -byg); (grov, fvær), *hundsam, *hundeleg, *hundsleg. **D. i fine Forbringer**, *stri(d). **D. Ord**, *stupord. **Noget d.**, drjugvoren. (Bethdelig, fvær), *høg. Ejt høgt tal. Høgt bod. Høg pris. Høg ære.

Drøide, dryglejk, m.

Drøie (faa til at vare), dry(gj)e (-gde). Mk. dry(gj)ast, ɔ: vare længe. Gl. n. drýgja.

Drøiende (fom gjør drøiere), *dry(gj)eleg, *dry(gj)en.

Drøielfe (fom gjør drøiere), drygd, f., drygelse, n., drygsle, f., forslág. Jfr. **Drøihed**.

Drøihed, 1. (Tykhed), *digerskap; digre, f., omfang; (Storhed), sværlejk, m. 2. (Forflag, Varighed), dry'g, m., drygd, f., drygelse, n.

Drøit (Adv.), drygt, *drjugom; (rigelig), væl: mæle v., væl et hundra(d).

Drøm, *draum, oftere drøjm, m. Jfr. draum-stálen(o), ɔ: fom ikke kan drømme.

Drømme, *drøjme. Jfr. *helore.

Drømmefyn, draum, m., d.-syn, f.

Drøn, drøn, y, m.; dø'n(y), m. (sv. dån), don(u), m., dur, m., during, f., dundring, f., *ljom (ɔ: „bump el. rungende Lyd i nogen Fraftand"), ljoming, f. Mk. døne, y, f., ɔ: torden.

Drøn(n)e, *døn(j)e, y (-dunde), *dundre, *dunke, *dure, *drønje(y). (Ellers om kørs sagte brøl, tryting). Jfr. **Bøge**.

Drøfe (gaa langfomt), *drunte, drøse (-te), drøle (-te), krjupe (-kraup), kræke, e (-kra'k).

Drøfevoren, *sejn-drøg, sejnvoren, -røjven (sen i vendingen).

Drøv, *jort(oo), f., (nordenfjæls), urt, f. **Tygge D.**, tyggje op-atter, tyggje op jorta, ta(ke) op urta. Gl. n. jortra. Sv. * jorta (järta). **En Smule Foder at tygge (Drøv) paa**, *jorte-strå, urtar-strå (urte-).

Drøvtyggende Dyr, Drøvtygger, *jortardyr (-te-).

Drøvtygning, *jorting, *urting? (efter *urte).

Dualis, to-tal (jfr. ental — »enkelttal« — flertal).

Dualisme, tohet, tvidelthet el. tvideling? tvisidighet; tvi-lære (om en el. annen tohet, »dobbelthet«, f. e. om to grunvæsen[er], Gud og djævelen, om to naturer i mennesket, ånd og legeme, om to poler, to køn osv.).

Dualift, tohets-ven (tilhænger av tohetslære).

Dualiftiff, om, i, på tohet.

Dubitation, tvil-rådighet, tvil, tvilsmål, n., æving(e), f.

Dubitativ, tvilende, tvilsam, tvi-huga', æven(e), *van-øven, *tvilrådig.

Dubitere, *tvile, tvike, æve(e), ar. Gl. n. efa.

Dubium, tvil, m., tvilrådighet („Betænkelighed"), æve, m., vå, f.

Dubiøs, tvilsom, *tvilsam. **D. Sag**, tvilsmål, n.

Due d'Albe (ftærk Fortøiningspæl), kraftpæl (H. P. S.), strøm-pæl (H. D.), havnepæl. H. D.

Due, s., *duve. **Haandue** (d. Du(e)rik), duve-stæg', m.

Due, v., *duge, *gagne, *nytte.

Duel, tvi-kamp, ejn-vig (Lm.), ene-kamp (Molb.), ærekamp. H. P. S.

Duelig, *dugeleg, *hæv, hævleg, skjøn, ny't, nøttog(y), *gagn-gjærande, skikka'; *gagns (gangs); *før (gl. n. færr): gangfør, *flak'-f. (rørig), van-f. (H. D.), *våpen-, *vitne-før. »Eg er ikke før til til det«, ɔ: „ikke ret i Stand dertil". »Gjære gangs arbejd«. »Han var(d)t ikke gangs menneskje mejr, ɔ: ikke længer duel. til Arbeide. Jfr. Dygtig, Tjenlig, Bekvem. **Ikke rigtig d.**, u-hæv (u-hævleg). **Lidet d.**, *få-du(g)eleg, *få-hæv, *få-før.

Dueligheb, *manskap, m., *du'g, m. **Tiltage i D.**, *mannast.

Duellant, tvekæmper (Meyer), ejn-vigs-man (Lm.).

Duellere, slås, tvekæmpe (Øhl.), ære-kæmpe H. P. S.

Duenna, æres-dame; tilsyns-dame.

Dueflag, *duve-hus.

Duét (duo, to), (en) toer? tvi-spil, -klang (H. P. S.), -sang (av to røster sammen el. for to *gagn, ɔ: to redskaper?), tvistykke, -slåt', -tak? Således tre-, fir-, fem-klang for Terfet, Kvartet, Kvintet. Landsmål: ejn-, tvi-, tri-sång, mots. samsång (kor).

Duenunge, *duv-unge.

Dueurt (Epilobium angustifolium), raud-bu, f., mjølke, m., føjk, m., gauple, f., bjørn-guple, gjejt-skor, m. (gjejs-skor, -sko, -ske). mjælte-gras m. m.; berg-mjølke og små-gjejtskor om Epilob. montanum.

Duft (t. Duft), ange, m., *dåm, m., vellukt; (Aroma), musk, n., muske, m.; (Udbunftning, f. E. af Madvarer), most(u), f. Jfr. Lugt, Bellugt, Damp.

Dufte, *ange, *dåme, *lufte, *tævje(e), vøse(ar). Jfr. Lugt, fvag (vø's, m.). Sv. ånga.

Dug (t. Tuch, ɔ: Klæde), klæde; *duk, m. (i Dugmager, -geri); (vævet Tøi), duk

(*voks-, *segl-d.); (Bordbug, Haandbug), *duk. D. at bære paa Haanden, blæje, f. (*brure-b.). Dække med D., *duke.

Dug' (af Vand), *dåg', o (gl. n. dögg, sv. dagg). Lidt fugtig af D., dåg'-slægen(e). Baad af D., dåg'-våt. Fri for Bæde af D., *dåg-fri.

Dugfald, *dåg-fal'.

Dugge (bedugge), *dåggje(o), ar, *dæggje (-de) (gl. n. döggva); (afgive, affætte Fugtighed), *klistre, dåggast; („falde som Dugperler el. fint Regn"), yre (-te): det yrer av skodda. Gl. n. ýra, ýrast. Jfr. Bæde; Taage(regn), Regnbøge. Dugget (vaad, f. E. Vindu), tårot.

Dugmager, tøj-maker. H. P. S.

Dugmangel, dåg'-løjse, f.

Dugperler: hængende D., lav-dåg', f.

Dukat (eg. Guldhertug), gul'-daler. H. P. S.

Dukke, s., dåkke(o), f. (sv. docka); (D. Traad, Bundt, Fed', Fid), dåkke, f., fæte(e), m., fitje, f., ve'k(i), f. (veke, f.; jfr. sv. veck, ɔ: Fold); (D. Lin), stu't, m. 80 stuter er et *knæppe. Knude paa D., *dåkke-hovud. Binde Lin i smaa D. el. Knipper, *tøtte, y (av tot', ɔ: tåt').

Dukke, v. (bøie, trykke ned), *duve(ar); (ubirk.), *dubbe, *duppe, *duve. D. (duve) op, *skjote op, s. op'-atter, kute (kyt — kaut — kåte', o): skjote op or sjøen. Graset skyt op. Jfr. Duve. D. under, kave (Lm.), *dukke under.

Duktilitet, strækkelighet, sejghet, tøjelighet.

Dulcinea, »søten« (Don Qvixotes elskede).

Dulme (lindre), *døjve, *lene(i), *lindre, *stille (»smerte«, -te); (gi fig, fagtne), lindrast, ta' av, stilne, *lenast(i); *dorme, *duse (-te).

Dum (t. bumm), *naauten, få-vis, *fåen, fåtænkt, fåvetog, enfåldig, to(r)skot, *to(r)sken, *gapen, *gapleg, *styven, *styveleg; uvetog(i), *jålot, *uhyggjen. Jfr. Enfoldig, Tosset, Tungnem. »Styven og stolt vække bægge i same holt«. D. Streg, se (en) Dumhed. Mk. dum på norsk (i *) er l. = stum, 2. = mørk, uklar (nu forældet i dansk-norsk). D., 3. om lyden heter nu på tysk bump. Også i sv. er d. = stum, men det tyske målbruk: dum = fåvis, er kommen in der med: dum, dumdristig, dumhet. Dum brukes altså nu i dansk-norsk bare i den tyske mening, men ikke i nogen av de tre nordiske. Mk. *dumbjølle (med dæmpet lyd), dumvækkje, f., ɔ: liden Bjælde, og dumhøjrd, ɔ: svag paa Hørelsen.

Dumbbells (Manualer), hånd-vægte(r). E. Bøgh?

Dumdristig, u-vør(d)en, y, *vørlaus(y), *stupen, *skjøjtelaus, *forvåga', *våværken, e (jfr. vå-værk, n., ɔ: farligt Foretagende), våleg. Jfr. Farlig. D. Perf., uvør(d)e, f. (y), ulukke-fugl, m., -flis, f., -ting, n., u-skjøjre, f. Jfr. uskjøjren, forvoven.

Dumdristighed, *vørløjse (-yrd-), forvågenhet, *skjøjteløjse (Skjødesløshed, ɔ: Skjøttelsshed).

Dumhed, *uvetingskap, m., jålskap, m., fåvet, n., *galenskap, gapeskap, m. Jfr. Daarskab. Før bruktes D. også om Dunkelhed, Glandsløshed og Stumhed. Jfr. Dum. En Dumhed, *gapingshejt, *gapeskap, m. Jfr. Tosse.

Dump (t. dumpf), l. hu'l (om lyd). 2. s. („Lyden af et tungt Fald el. Faldet selv"), dunk, m., duns, m., dump, m.

Dumpe (jfr. Dump, s.), *dunke, *dunse (sv. dunka, dunsa), *dundre (ɔ: dun're); *rulle, r. i kol', *dætte (B. B.), *stumpe, stupe (-staup), duse (-te); jfr. *ralle, *rulle, *kante, *trille, *trulle, *bikke; (ibe et Nederlag), rjuke (-rauk), gyve (-gauv), rjuke op, rjuke av stolen, stryke, stryke med, *kabbe. *Dumpe er i * = plumpe, styrte. Jfr. *dump = (brå't) vindkast = *flage.

Dumrian, dåse, m., tosk (ikke torsk), *toske-hovud, fæ- el. køt-hode, ga'p, m., *tom-skolt, fåme, m., toke, f. (sv. to'k, m.), tjon, n., stø'n, m. (av støne, jfr. Blindhøn). Jfr. Tosse, Klods.

Dun (Fjær), dun, n. (og f.). Jfr. *dunvær, -sæng. Dv. dunast (faa D. paa sig). D. paa Frø, jase-hy, n. (ɔ: Harebun); (om tynbt Skjæg, Haar), hy, n. Tage D. fra Spurgles Reder, *ræne. Dv. *ræning, f. Gl. n. ræna, ɔ: røve. Jfr. Æg.

Dundre, *hurre, læmje, e (-lamde; gl. n. lemja, dv. læmjing); done(u), *skratte, *ljome, dønje(y), dundre, rynje (-runde): »det ryn i fjællom«. Jfr. Buldre, Brage, Larme, Drønne. Dundrende, dønjande(y). D. Lyd, Dundren, hurring, f., dunder, m., don(u), m., dundring, f., *ljom, m., ljoming, f.

Dune(r), sand-banke, grande, m.

Dunk, l. (Kar af bette Navn), dunk, m., kagge, m.; (med korte Staver), bøtning (y), m., tvi-bøtning, flaske, f., kløvkagge, bære-k.; *hålk, holke, n. Liden D. med Hank paa Siden, lægel(e), m. (ligjil, liel). Gl. n. legill; lat. lagena. 2. (af Verbet: dunke), dunk, m., duns, m., dask, m., *slag.

Dunke (puffe), *banke, *dunke, *støjte.

Dunkel (t. dunkel), homen(u'), mørk(y), *mørkleg(y), *mørkvoren, *i-mørk, *tåmet, *muskot, *musken, *himen; *blind (b. stil, ɔ: afbleget Skrift), kå'm (sv. * kåm;

isl. kámugr, smudsig; t. Kahm, Schimmel), *døk', *uskir (o-skiren); (fortagtig, halvmørk), *så'm, sâmen, sâmleg, *dum, dumleg, *dormen, *sva'l, *vâmen; (om Luften), *tung, skom (u', skym), de'm(i). Jfr. Difig. **Noget d.**, skomvoren. **Dunkelt**, f. E. af Taage i Luften, u-syn(t), døk'. **D. el. blandet i Farven**, muskot, *myrjot, *himelejt (f. e. om hårene på dyr); jfr. *hime-blak', o: stimlet, smudsblakket; *hime-blå, o: dunkelblaa; *himegrå, dunkelgraa. **Blive dunkelt**, demke(i'), demast(i'), *døkkast; (af Natten), skomast(u'), skome(u'), skymast (skyme, skymre). Sv. skymma. Dv. *skoming, skyming, skymring, skomt(u'), n., o: Tusmørke. **Blive d., dunkles, af en fortagtig Sky**, *moe, m. seg. **Bise sig dunkelt** (som en Skygge), skyggje (-de).

Dunkelfarvet, mørk(y)-leta(d), i.

Dunkelhed (Tusmørke), *skoming, u, skyming, skomring (skymr-), vå'm, n., hyming, f., dorm, n., dem'(i), n. (de'm, i), demme(i), f., døk'lejk, m.; (Taage), skugge, m. »Ejn skugge føre(y) augom, o: „en tilfældig Svækkelse i Synet". **D. af Regnveir el. Snebyger, som viser sig i lang Fraskand**, moe, m., yr, n., kov, n., kave, m. **D. i Luften**, dorm, n., hom(e), n. (m.), u. Gl. n. húm, Tusmørke. Dv. hyme, o: mørkne af Natten. Jfr. hombakke, m., o: Skybank over Havet med taaget Veir. Jfr. Difighed.

Dunkjævle, se Typha latifol.

Dunkles, se under Dunkel.

Dunst (t. Dunst), **vaad**, se Damp. Jfr. Duft. **Dunster** (Damp, uren Luft), øsme (y'), f., ø'l (yl), m. **D., tørre, som vise sig i Luften i klart Veir**, moe, m. (mogje, moa, mo), *land-m., *fjæl'-m. (*âl-m., øl-mos, y, ølmus), øl-røjk (yl-), desme(i'), f., nister(i') (musk, n., most[u], f., mist, n. nævnes av I. A. under »nister« som samtyd. med dette ord), *sol-nisl, n.? *solmoe, *sol-røjk, øl, m. (y). **Opstigende Dunster**, gjøv (gyv), m. **D. i varmt Veir**, øl-røg (k.). J. Moe, Østg.

Dunste (dampe, ryge), ølje(y), *ime(ar), *gjøjve (-de). **D. bort** (om Rus, Opbrusning), sigre (av sige-sejg-sege', i, f. e. ruse' sigra'), *sige av, gå av (en), lægge sig, gi(ve) sig, *ime, *ejme, *gåve (o), *rene (gl. n. rena, aftage), *ølje, *lyngje (-de). **D. synlig** (som Røg), gåve(o), rjuke (-rauk): »det rauk av drykken«. **Lade d.**, søjde (-de). Jfr. Dampe; Fugtig.

Dunstfuld (om Luften), *moen.

Dunstkreds, se Atmosfære.

Duodecimalmaal, tolvtals-mål (tolvdelingsm.? målestokken delt i tolv). **D.-Regning**, tolvtals-r.? Mots. titals-mål, -regn., o: efter titals-»systemet«, o: t.-måten.

Duodez, tolvtedels (der bladet er $\frac{1}{12}$ av arket), tolv-blad? (jfr. Folio). **En D.**, (en) tolv-bok el. tolvblads-b.? **Kvart, Oktav, Sedez** kunde da hete fjærdedels, ottendels, sekstendels, alle brukt som navneord (!). Eller firblad, 8-blad osv.? **I Kv.**, i firblad? **D.-Konge**, tolvtedelsk. (H. P. S.), skillings- el. »dusin«-(tylte-) k.?

Dupe, nar, to'ke, f., tul', m., gap, m.; nar (for en annen), den narrede, overlistede.

Dupere, *narre, *dåre, overliste, *snyte, *gjække (gikke), ta ved næsen, vil'-lede, vilføre. H. D., H. P. S.

Duplere, tvi-fålle, »fordoble«. Jfr. Doublere og Dobbelt.

Duplex, tvi-fåldig? *tvi-fælt, tvi-fald.

Duplicere, tvifålde; »foredrage« (hålde? føre?) sit tvimæle (sin Duplik, se d. o.), o: sit andre el. siste inlæg.

Duplicitet, tvi-fåld, -fåldighet? (jfr. Trefoldighed); *tvitanke? (o: at være tvitænkt, o: »vaklende« i sin vilje), tvitydighet, tvitungethet.

Duplik, tvi-mæle, den saksøktes tilsvar, o: forsvars-tale el. -inlæg no. 2. Hans no. 1 heter »exception«, genmæle (insigelse) mot »aktionen«, er altså eg. svar, tilsvar, til klagen næmlig. (Klagerens tale el. »foredrag« no. 1 kalles »aktion«, klagemål, hans no. 2 Replik, tvi-klage?) Tvimæle kunde da minne om »tvivende«, o: gøre to vendinger, gå to ganger, og om »tvikøre«, dele lasset og køre to ganger. At kalle klagerens andre tale, »replikken«, genmæle, vil-leder, da vi ved genmæle altid tænker på forsvar, ikke på klage el. å-gang; men »replikens« stilling til »aktionen«, til klagen, gengives godt med tvi-klage, o: klage no. 2, gentagelse el. fræmhåld av klagen no. 1. Altså klageren: aktion — replik — triplik, på norsk: klage — tve- (*tvi-) klage — tre (*tri-) klage? Instævnte: exception — duplik — kvadruplik; norsk: genmæle — tve (tvi-) mæle — tre (tri-) mæle? Tvi-mæle for tvi-genmæle vilde ha sidestykker i uvirkende for uindvirk., i tillægsform for tillægsordform og i genvirkende for gensidig-virk. H. P. S. foreslår følgende ord for klagerens og forsvarerens skiftevise taler i en rettergang: hoved-inlæg (av klageren) — hoved-(gen)svar (av instævnte), o: motlæg, o: insigelse; (det) andre inlæg — andre (gen)-svar el. tilsvar. For Triplik fik vi da tredje inlæg — tredje tilsvar.

Duplikat (eg. Dobbelteexemplar, naar nemlig et Dokument udstedes i 2 Exemplarer), tvi-brev el. -brevskap? tvi-utgaven? el. gentagelsen (jfr. **Kopi**), andre utgave, ny utg., avtryk, avskrift av den (det) samme. Jfr. **Triplikat**, ɔ: 3dje utgave av et og samme brev el. „Dokument".

Duplikation, tvi-fålding.

Duplum, tvefåldigt; avtryk, avskrift. *In duplo*, i to utgaver, i tvi-utgave, i skrift og avskrift; i gentagelse, »kopi«.

Dur, det hårde toneslag(s). Modsat mol. Hård — bløt. H. P. S. »E- hård, F-hård, G- bløt«.

Durabel, varig, stærk; (meget), usliteleg.

Durdreven, *ram; dreven (Allen, H. D.). Jfr. * dreven (i), „erfaren i en Kunst". **D. Spidshub, Skjælm, Skjør**, *ram tjuv (også i sv. *), *skinande fant, skarv, utlært skøjer. Jfr. **Erke-, Lutter.**

Durklauktighed (Durchl.-), (Deres) høje nåde el. høj-nåde el. højnådighet. Jfr. Your grace, d. e. Deres nåde, i tiltale til engelsk hertug. H. P. S.

Durra, hirse (et kornslag).

Dus, 1. (se u. **Dutte**), vanter i *, fordi alle der er »dus«. I * er dus, m. = støt, slag; dus, n. = ophåld, stille. 2. leve i Sus og D., duse(ar), duske(ar), dyse (-te). Jfr. **Kommerce.**

Dusch, sprøjte-bad.

Dusin, tylt, f., tolv, *dø(s)sing, y. H. D. foreslår tylt brukt »om alt hvad der regnes tolv ad gangen«, såsom knapper, stålpenner, m.sker. Om m.sker således alt i gl. d.

Dusinkram, køpe-go(d)s, markeds-g., -vare, -arbejd.

Dusk (Top), busk, m., dup', m., dufs, m., skuv, m. (gl. n. skufr); (som Fjærbusk paa Fugl, Bandehaar paa Hest), top', m. (jfr. hær(d)e-top', på hest; top-leje, ɔ: lebe ved Toppen en Hest); vise, m. (= Spids, Top, det paa Rodfrugt, som er over Jorden). **D. af Bær el. Løv**, kol', m.: ejne-k., fure-k. **Liden D. el. Kvast**, visp, m., vise, m., tust, m. **D. i Enden** (saasom paa Græs og Korn), vise, m.

Dusket (kvastformet), *dufsot'.

Dusør, se **Douceur.**

Dutte (sige „Du" til), *due. Jfr. *dee (*die), ɔ: sige De for Du, og *ie, ɔ: sige J til En.

Duumvir, tvi-mænning? tomans-herre. Jfr. trimænning, ɔ: Triumvir?

Duumvirat, tvi-manskap, tomans-råd el. -magt. H. P. S. Jfr. trimanskap, ɔ: Triumvirat?

Duve op og ned, *huske. **D. op ned i Sandsladen**, *dovle(u). Dv. *duving (Overhaling) og *dovl, u (Bøie), n. **D.** (om Skib), duve, dubbe (duppe), vågge (o), *rugge.

Dug, hær-fører, hær-drot (Molb.), hær-tug. **D. i Klassen**, no. 1, øversten? førsteren? H. P. S.: forsitter, mots. baksitter (Fux).

Dvale, *dvale (vale, sv. dvala, f.), dåe, m. (gl. n. dá, n.), kvale, m.; (Bedøvelse af Søvn), somnorar (i s.-orum). Jfr. helorar, dau'orar. Gl. n. órar, f. pl., Galskab. **Falde hen i D.**, *mokne, *moknast (av).

Dvaledrik, kvale-dryk', m. Gl. d. kval-dryk', ɔ: giftig Drik.

Dvæle paa et Sted, sitje (hejme, inne, oppe), *dvælje, trøjte, drygje. **Tanken dvæler ved det**, hugen lejkar på det; jfr. det lejkar i hugen, ɔ: sætter Sindet i Bevæg.

Dværg, 1. tasse (tas'), m., *bytting, *dværg(e) (tværg, værg); *væsling, e, *tarv(e); 2. (Bjergaand), dværg, m.

Dværgagtig, *tassen; litenvoren. Asbj.

Dværgbirk (Betula nana), *fjæl'-rape, m., -ris, n., -kjør, f.; -snære, n., *kjærring-rab', -ris, rape, m., bjørke-pors, m., -kjør, f., *kjese (kise), m., *mingle-ris, fløbjørk, f. (krape-, m., krampe-, m.). **Krat af D.**, rape-kjør, f.

Dværghat (som gjør usynlig), hulder-hat, m., dværg-hat, m.

Dværgpil (Salix herbacea), sælje-kjør', vierk., fjæl'-moe, m.

Dy sig, hålde sig, styre seg (-de), berge seg; blætte(ar), b. seg (blotte, plitte, platte seg), blættast. „Dy" hos H. D., men ikke hos Molb.

Dyb (a.), *djup. Djup brukes i * neppe om det va(t)nrette, som: „dybt ind i Skoven", „et d. Værelse". Tvivlsomme er og „b. Suk", „b. Hilsen", „b. Sorg", „b. Søvn", „b. Smerte". **D.** (Stemme), *grov (mål). **Et d. Suk**, *tung suk. **Dybeste Rende** (i Elv, Sund), djup-ål, m. **D.** (om Søstrækning), *djup-sjø'. **Med dyb Jord** (Ager, Mark), *djup-lænd(e) (mots. *grun-lænd). **Noget d.**, djupleg. **Dyb**(sindig i Tanke, Ytring), *djup.

Dyb, (s., et dybt Vand), djup, n., djupe, m., *kav, n., *vas-kav. Gl. n. kaf, sv. kvaf. **Ned i Dybet**, *til djups, ned i kavet. **Bakke (Banke) ved Siden af et D.**, djup-rejne, f. (Dybt Sted i Vandet), djuping, m., dyping, m., djupe, m., djup, n. **D., hvor der ikke er Bund**, blå-djup, n., kål-djup(o); (dyb Ting, noget dybt), djup, n.

Dybde, dypt, f., djuplejk, m. Gl. n. dýpt.

Dybdemaal, djup-længd, f.

Dybhed, se **Dybde.**

Dybne, se *djupne, dypast.

Dybsindig (Person), *djup, djup-tænkt, *lang-t., *lang-synt, *fram-synt, *fram-tænkt, klok; (Ting, noget), djup.
Dybtgaaende, *djup-gjængd.
Dybtgravende, se Dybsindig.
Dybtænkende, se Dybsindig.
Dybsindig, *dygdig, *dygde-ful', *d.-rik.
Dygtig, a. (n. t. dugtig), *mansleg, *manneleg, manleg, *mandomsam; *hæv, *hævleg, *kræv, *gild, *dugande, *bask, *frak', *fræ'k(e), *fræg (gl. n. fræg, berømt), *dådog, *du(g)eleg, *gjæv, *traust, *freken (jfr. Fridtjov d. frøkne), *færm, fro'm(u') („helst i Formerne frumare og frumaste"), *lik (neml. i form. likare, likaste), *ramare (-maste), *snjæl', e (snjal', snjål, snål, snjad'), *snodig, stor, stærk, svær (frost, røter), gagnleg (jfr. *gagne og gagnelege), ny't (gl. n. nýtr), grepaleg (av gl. n. gripr, ɔ: „Kostbarhed, god Eiendel", jfr. grepe seg, ɔ: bryste sig, jfr. og muna, ejgna, fagna); skikket, før (arbejds-, skrive-, læse-før); (flink), *staut, *raust (rausta); (som tager alvorlig fat), *tøkjeleg (tøkleg, tøklen); (forsvarlig), *rejdeleg (»real«); (bethydelig), monleg(u), monarleg, mo'nsamleg; (fuldkommen), møkjen (»myken«): »Han er ikkje så m. man, så m. kar. Jfr. møkje (myket, mykje) føre seg, ɔ: meget d., driftig, modig. Jfr. Flink. (Kjæk, drabelig), jfr. Drabelig. D. til mange Ting, *mangfør. Usædvanlig d., *svær, *sværende: »s. til å springe«. D. Mand, *kar, hejl k., *kløyvar, *baskar, *klyppar, *klippar, ejn *mona man, ejn *fagna m., ejn *slumpa m. Jfr. *grepa man, vør(d)na m. (y). »Fare åt (ɔ: frem) som ejn kar«. Kars åtfærd (mandig Færd). Ret dygtig (adv.), på kara vis, på kar: han gjær det ret på kar; (med Kraft), *trufast.
Dygtighed, hævlejk, m., *mandom (manhejt), krævlejk, raustlejk, dygd, f., framkjømd, f., gildskap, m., duelighet, dug, m.
Dykand, kav-and, f.
Dykdalb, se *Duc d'Albe*.
Dykke, se Dukke.
Dykker, dukkar; (dykkende Vandfugl), *kav-fugl.
Dykning, *kav, n., kaving, f.
Dynamik, kraft-lære (i den højere mekanik). H. P. S.
Dynamisk, kraftig, selv-virkende, frit-virkende, innenfra virkende (mots. mekanisk, utenfra virk., ved hjælp av tryk el. støt). D. Kraft, iboende k.
Dynamometer, kraftmåler.
Dynast, magthaver, drot, landsherre; friherre, riddergods-ejer. Meyer.
Dynasti, herredømme, herskap; hus, kongehus, kongs-sæt, kongerække; herrehus. H. P. S.
Dynastisk, landsherrelig?, drot-, husets . . . Ens d. Interesser, ens sets velfærd, familje-gøremål, ens vel el. beste som sætling av huset, ens sætte-tarv?; kongehusets, -sættens (sætte)-tarv (når talen er om kongelig sæt).
Dynd, dy, n., fæn(e), n., fæne, f., går(o), n., saule, f., søjle, f., gjørme, f. (gy-), gjørje (gy-), f., blåte, m., dæmbe, f. (e), vejse, f., møre, f. (møjre), ævje(e), f. (sv. äfja), dye, f., dæpel(e), m., døv(y)sække, f., ɔ: *hængedy, dyngje, f., blaut-myr, f., dungje, m., går-m. (o), gysje, f. (sv. * gjørsa, gjørsja), surp, n. Jfr. Grus, Mudder, Bærme. Tilkrakke med D., *dye.
Dyndagtig, går-blaut(o).
Dyndjord, fæ'n(e), n., fæne(e), f. Jfr. Dynd.
Dyne, sæng, f. Mk. *øve(r)-sæng, *under-s. (Dyne i * er = pute). D. til en Seng (især Underdyne), bæ(d) (e), m. Gl. n. beðr, sv. bädd (sæng, leje). Jfr. *bædje(e), ɔ: liggested for små dyr; også = gl. n. beðje, Rede, Dyne (Underdyne, Polster).
Dyner, se Düner.
Dynevaar, sæng-vær, n.
Dynge, dunge, m., dyngje, f., ko'k, m., haug, m., kast (ved-k.), n., vælte, f. (B. B.), bunke (gl. n. bunki), m., muge (høj-mue), f. (og m.), ruke, f. (f. e. av høj, jfr. ru'k, m., rauk, m.), vale, m., *va'r, *vå'r, mukke, f., kå's(o), f. (ka's), øre(y), n., ørje(y), f. Jfr. Bunke. Høi D., ruve, f., rus, f. D. af gammelt raadnet Træ, råt-væle(o), m. D. af Isstrevne, sammenkastede Ting, rone(u), n., ron(u), n. (av rynje — runde, ɔ: styrte ned). Jfr. Hob af nedbrudte Træer (bråte, o), Stammer og Rødder (vå'l, m). D. (stor) af Træer, Stokke, vase, m. D. af Buske el. Grene (Bøvs), som af Fiskere sænkes ned i Vandet, vase, m.
Dynge op, hauge, ar.
Dyppe, stinge (-stak'), duve(ar), *doppe, duppe (sv. doppa). »Stinge i smøret«. »Have fejt' til å stinge i«.
Dyppelse (Sauce), stingelse, n., sting, n., duppe, f., dop', m.
Dyr, s., *dyr. Også krop', m.; kvekjende (i', kvikinde), n., levande(i), n. (eg. levende Skabning). D. og Mennesker, kristent og hej(d)et, eg. Kristent og Hebenst. Gammelt og magert D., gad', m. „Ofteſt om Heſte". Stort D., skage, m.; stort, triveligt, basse, m. (jfr. gl. n. bersi, besse, ɔ: Bjørn). Uldfelt D., krake, m. Sv. krake (svag stackare,

krøk). **D. med langt el. stridt Haar**, lufs, m. **D. med ujævnt el. buffet Haar**, pysje, f. Jfr. *påse(o'): *okse-, tjorpåse; gå'r-, ejter-, sinne-påse. **D. af besynderlig Skikkelse el. afvigende fra de mest bekjendte Former**, trol', n. (sjø-, tokne (oo)-, kros'-t., ɔ: **Søuhyre, Gjælleorm, Søstjerne**). **D., som gjør Skade paa Agren** (Mus, Fugl), sko't(oo), m. („Vist nok egentl. skod; jfr. gl. n. skoð, n., skadelig Ting"). **D., forhadt el. Skadedyr** (Lus, Mus, Rotter), u-kjo, n. (u-tjo), uty, n. Sv. * oty. **D., udmærket ved frygtelig Drikfældighed, Rovlyst, Grandighed, Arrighed**, trol', n. Jfr. **Uhyre. Hob af gnavende D.**, skår-mål (o - o), m. „Egentl. Møl". **Dyrs Udbunstninger**, dyr-o's, m. **Spor efter D.**, dyr-far, n., dyr-fe't, n. **Grav** (Fælde) **for** (vilde) **D.**, dyr-grav, f., dyr-stu'p, n. Mk. *dyr-skjælv, m., *vejde-skjælte, m. = dyre-skjælv, m.

Dyr, a., også i * dyr; (hellig, høitidelig), *dyr: sværje dyrt; gjære sin dyraste ejd; (kostelig, værdifuld), *dyr; (kostbar), *dyr, *dyr-kjøpt. Noget | b., *dyrvoren, *dyrleg. **Blive dyrere**, *dyrkast, *dyrne. **Det bliver dyrt**, jfr. »det fær koste flæsk«. Jfr. og: det kostar mejr, æn det det smakar (ɔ: end bet fornøier). (**Som holder sin Vare i høi Pris**), *dyr. »Han er dyr på det«.

Dyreart, *dyrslag.

Dyrebar, kostelig, kjær, *sæl (*mi sæle mor), *dyr, *dyrværdig, *dyrleg, *høg, *høg-værdig; *dyr-kjøpt.

Dyrehave (Menageri), dyr-hage, m., d.-gård (H. D.). Jfr. sv. djurgård. Også Thiergarten eg. = gård.

Dyrekrebsen, sol-banen (eg. solvejen, sol-skjejet).

Dyrerige, dyr-rike, n.

Dyresag, sjækte, f. Mk. *dyr-grav, f. og dyr-stup, n. Jfr. Fælde.

Dyreskikkelse, dyrskap, n., dyr-skapnad, m.; krøter-ham, m. »Kaste krøterham på«, ɔ: forvandle til Dyr. („I Folkesagn").

Dyrhed (Kostbarhed), dyrlejk, m.

Dyrisk, *dyrsk, dyr-.

Dyrkbar (om Jord), *dyrkande.

Dyrke, *dyrke; (Jord), *hævde, *dyrke.

Dyrkelse, *dyrkna(d).

Dyrkning (Jordens), *dyrkna', hævding, f.

Dysenteri (enteron, Indvold, Meyer), blod-gang, blod-sot. Dert. blod-sottig, ɔ: som liber af Dysent. Mk. *fløde, m., ɔ: „Blodtab", Blodflod".

Dysmorsi, misdannelse; vanskapthet.

Dysmorsisk, vanskapt, mis-dannet.

Dyspepsi, sva'k mage? låk (?) (mage)-mælting, f., langsom (mat-)smælting; bindelse (forstopp.). Jfr. Fordøielse, Obstruktion.

Dyspeptisk, usmæltelig, svær at smælte.

Dyspnøe, ånde-nød; (i ringere Grad), kort-el. stak-åndethet. Stakket heter i * stok-kot, stakkot el. støkkot. Sv. stackig.

Dysse, s. (Sten-), røs, *røjs, f.

Dysse, v., b. (Barn) i Søvn, *roe, høfse(y) (-te), *huske (på armene, op og ned), *rugge (i svævn), vågge(o), svæve (-de), *disse (dv. dissing). Jfr. Nysselse. **D. ned**, dytte ned (Lm., ɔ: lægge ned, bække); (nebdysse), *sone ned, *sone.

Dyst, 1. (Kamp), strid, m., spark, n., spræng, m., spænne, n., spænnetak, n., rykkje-tak, n., rykkje-spænne, n., bask, n., *baske-tak (H. Ibs.), hete(i), f., skåv(o), n. (av skuve-skauv, t. Schub, ɔ: Støb), ta'k, n., ryk', m., fang-tak, nappe-t. (også H. D.), tøke, n., lejk, m., bardage, m., *flage, f., rid, f., bejte, n., åte(o), f. (dej toke trjå åto, ɔ: de røg sammen tre Gange for at brydes; gl. n. etja, kjæmpe), svejv, m., omgang? dust, m. Landstads Folkeviser, s. 264. 2. (fint Mel, Melstøv), *dust, f., mjøl-d., duste-mjøl (over flatbrød, som stekes), mjøl-duft, f. (*Duft, ɔ: Støv).

Dystkjæmper, kap-skytter, k.-springer, k.-turner, -roer, -rider?; idræts-man.

Dystløb, kap-løp. Jfr. Turnering, ridder-lek, -spil.

Dysuri (= Dysuresis), kåld-pis (»urin-tvang«). Jfr. Stranguri.

Dysæstesis, u»føl«somhet, sle(v)het. Jfr. Følesløs, Ufølsom.

Dædalisk, vilsom; kunstig, opfinsom. Jfr. Forvirket.

Dægge, gi (fremmed) melk (om amme); *røkte; kæle for. Mk. dægge i * er = vatne, »bedugge«.

Dæk (paa Fartøi), dæk', n. **Løst D.** (over et Rum i et Fartøi), *lening, m., læ(n)-ning. **D. over Bagrummet i en Baad**, lyfting, m, Jfr. Tag.

Dække, et, dåk'(o), f. (såsom av sno); (**Tag paa Hus**), tækel(e), m., av ta'k. Jfr. gl. n. þekjull. (**Tæppe, Dækken**), brejdslo, f., åbrejdsle, øver-b., under-b., bleje, f., å-klæde (B. B.), tæpe, n. (gl. n. tepet), tjæld? (H. D., jfr. **Betræk**); *ljo, f., ljo-fåt(o), f. Jfr. sko-fåt (fot-ty). Gl. n. fot, Klædning. Ljo-fåt el. ljo er = **Dækken, som lægges under Kløvsablen. Tyndt D.** (om tynde Skyer, om Rim el. tynd Sne, om t. Skum), hi'm, n., hime, f. **Tyndt D. af Dunster i Luften**, hime, f., tåm, n., *dæmme, f., *dimme, f. Jfr. Hylster.

Dække, v. (t. decken), dækkje, *fate(ar) (svejpe [-te], rejve[ar], *linde, kjærve). Jfr. Omvikle. (**Bord med Dug**), *duke.

D. med Grus, *øjre (aure). **D. bobbelt**, *tvi-tækkje. Dv. *tvi-takt. **D. ipfelig**, *hamse, *hæmse (e). **D.** (ſtjule ved at **laſte noget ovenpaa**): gengives i * ofte ved (adv.) nere (nedre, ɔ: nede) og ned-. *Brej(d)e nere, ɔ: **tildække med Klæder**, *kaste, lægge, sætje ne're. Mk. nere-lagd, n.-sæt'(e), nere-kasta', -*snøva (-snøa'), *ned-kasta', ned-måka'(o); *brejde ned, b. sig ned. Nere-båren(o), ɔ: **ſtjult af noget, ſom er baaret ſammen**. Se også **Stjule**. **D. op** (med Retter), rej(d)e (mat). „Dug, bred dig og red dig med **alle gode Retter**". Asbj. Se „Anrette". **D. Omkoſtningerne**, *betale; *gi utlægget (utlåga, o) igen, igælde omkostn.; lønne sig, svare regning. Se „Erſtatte". **D.**, også = *live, *værje. **D. ſig**, værje sig.

Dækken, se ovf. u. Dække.

Dækning, betaling. Mk. og godtgørelse, vederlag, gengæld, ombot, f. Jfr. Erſtatning.

Dækningsmiddel, over(y)-brejdsle, f., over-bredsel. E. Sundt, H. D.

Dæmme, *dæmme (-de), *stæmme (-de). **Dæmmes op formedelſt Is i Aaſyet**, *kjøve, *ore, *kry, *kræppe (-te). Kov(oo), n., kjøv, n., kjøving, f., ɔ: Opdæmmelſe i Vandet (*kjøv-svæl, n., kov-s.).

Dæmning (Forbygning i Vand), dæmming, f., dam, m. (H. L.), stem', m., dæm-ning, f. **Vandſamlingen ovenfor D.** (*stemmen) heter også stem', m. **Sætte D. for**, *stæmme, *dæmme. Sv. stämma.

Dæmon, ånd, von(d), ɔ: »skytsånd« (gl. n. vörðr), *alv (ælv): lys-, svart-a.; jfr. **Genius**; (god el. ond), *gast, m., *vætte, n. (*god-v., **Skytsaand**); (ond, **Plage-aand**), *uvætte, n., *vonde vætte, trol', n. (berg-, skog-t.), spøkelse, djævel; (en) mørkets ånd el. mørk- el. ond-ånd. H. P. S. Mk. og dragdokke, f.; hus-engel; hus-djævel; hus-gud? nisse, hus-nisse. Jfr. Djævel.

Dæmoniſk, fylt av en ond ånd, trol'- (jfr. *trol-blåstr, -grep, -nøste, -unge, -ord), djævle-. Også nærve-syk; vanvittig, rasende. Meyer. Jfr. Beſat.

Dæmonologi, ånde-tro (t. på ånder), vætte-tro?, trol-tro?

Dæmonomagi, ånde-maning, *trolskap, m., *trolling.

Dæmpe (t. dämpfen), *stagge (stågge, o), ar,'stille (-te); *sløkkje (tørsten, hungeren, ejt attele't, i); *spækkje (-te), *lene, *linke, døjve (værken). »Det linkar tråten«, o, ɔ: **det dæmper Hævelſen**. **D. ſin Hidſighed**, age sit sinne. Fr. Bg. **D. Ilden**, kjøve (-de) værmen, døjve (-de), sløkkje (-te). **Dæmpes**, *spakne, *spakast, *spækkjast, *stillast, *stilne, *dovne, dove(ar). **Dæmpet** (mat), *doven; (ſvækket), *dova', *døjvd. **D. Latter**, smol', m. Jfr. Fniſ(e).

Dæmpelſe, *sløkkjing, f., spakning, f., stilling, f., døjving, f.

Dæmre (t. dämmern), lysne; mørkne. **Det dæmrer**, det er halv-lyst, h.-mørkt.

Dæmring (t. Dämmerung), *mørkning(y), skumt, n., *skuming, *skyming, *skymring; lys(n)ing, *grålysing, *atte(r)lysing. Jfr. Tusmørke, Dagſkjær, Dagbrækning.

Dænenfresſer, danske- el. dane-hater, -sluker?

Dø, *døj (-døjdde, el. do — dået), starve av (ar; sv. * starva av, jfr. t. ſterben, eng. starve, holl. sterven); falle unner låk'(o), bli klar (H. Sch.), *andast, *sålast (*sælast). Gl. n. sálast. **D. hen** (falde bort, ſtilles), dåvne(o) av, døj av. Jfr. Dæmpes. **D. ud**, *døj ut. **Bange for at dø**, *liv-kjær. **Han ſkulde ikke dø endnu** (han ſlap med Livet), *han var ikkje fejg ændå. **Ingen ved, hvem der først ſkal dø**, det vejt ingen, kvar den feige flakkar.

Døbe, *døpe, *døjpe, *skire. **Barn, ſom døbes**, skirsl(ar)-ba(r)n.

Døber, *døjpar. Mk. *døjpe-fa't, -funt, m., -*namn, -*sætel(e), -*bok (ɔ: Kirkeſterialbog).

Døbevand, *ljos-vatn (?), daup, m.

Død, s., daud, m., daude, m., død, m., *hæ'l (»hel«), *hælfærd (mk. *hæl-hunger, -maur, -orar, -sot); u-liv, n. (som i: *til ulivs, ɔ: til **døde**; *ulivs-sår, ɔ: **dødel. Saar**); jfr. bane, m. (hvorav banehåg, o, -skå't, o, -slag, -styng, m., -støjt, m.; -man, -sot', f., -sår). *Frette ejn daude, ɔ: **høre Tidende om et Dødsfald**. Ejn fager daude, ɔ: **en mild** (blid), **rolig D. Voldſom D.**, u-daude, m. **Nær foreſtaaende D.**, fejgd, f. Mk. *fejg (adj.), „**om En, hvis Død er nær foreſtaaende**" (gl. n. feigr, t. feig, nu = ræd, har før havt samme tydning som i *); *fejgde-ljos (nå-l.), ɔ: „**Barſel for et Dødsfald**", *fejgde-mærkje, ɔ: **Tegn til Dødens Nærmelſe**; fejgsleg, ſom fer ub til at være *feig. Jfr. *daudelig, ſom er Døden nær. **Bange for Døden**, *livkjær. **Dødens Kraft** (det at maatte dø), dødsmang(e)l, n. Mk. mangle i * er kræve, påtale.

Død, adj., *daud, *dåen, avstarva(d), *al (han var mest al), *avsovna(d), *avleden, i, sålad (gl. n. sálaðr); (utvirkſom, dorſt), *daud. **Aldeles d.**, *stejn-dau', *stok'-d. **Dødt Kjød i Saar**, daud-kjøt, n. **D. Krop**, dødsl, n. Jfr. Aadſel. **D. Tilſtand**, *daudlejk; dauvskap, m. Jfr. Flau.

Dødbider (dorſt, uſelſtabelig Perſ.), furt, m., surmule, græt', e, m., gri'n, m. Jfr. Tværbriver og Branten.

Døde, v., jfr. *døide (døje); *bane, dræpe(e); avlive.

Dødelig, daudeleg. **D. Skade**, bane-bejg, m. **D.** (f. E. Saar), *ulivs-(sår), bane-(sår, n.), *døds-(sår). **Dødelig Sygdom**, bane-sot', f., -bejg, m., hæ'l-sot'(e), f.

Dødfødt, daud-fød'.

Dødkjød i Saar, daud-kjøt, n.; u-tålde(o), m. (utøld, utød'). Sv. * otälde, otöld.

Døduing, *dau(d)ing, *daud-man, nåe, m.; draug, m. (gl. n. draugr). Jfr. Gjenfærd.

Døduingagtig (ſom ſer meget ilde ud), daudsleg, *nå-dæmd, nåeleg, nåsleg, likblek. Mk. ikkje daudeleg (se ut).

Døduingdans, draug-dans, m.

Døduinghoved, hovud-skryte, n.

Dødsdag, *døjande dag.

Dødsfeus, fejg.

Dødsfald, *døds-fal', *dauds-fal'. **Sørgeligt D.**, sakna'-daude, m.; *skad-daude. Jfr. Savn. **D., ſom ikke vækker nogen Beklagelſe**, u-skad-daude, m. **D., hvorved en Slægt el. Kreds lider et ſtort Tab**, skad-daude, m. (ska'daue). **D., hvorved den Afdøde er bleven befriet for ſtore Lidelſer, el. ſom forløſer fra en hjælpeløs Tilſt.**, sælebots-daude, m. **Antal af D.** (Mortalitet), døjing, f. **Varſel om et D.**, *nå-ljos. Jfr. Lysning. **Det varſlede om et D.**, *det var føre(y) ej fejgd. **Frit for D.** (i en vis Tid), *man-hejlt. D'er ændå m. i huset.

Dødskamp, daude, m. (ejn hard d.), sprængs-ri', f., bana-ri (Lm.).

Dødsriget, nå-hejmen (Lm.). »Kristus rejs op-atter frå n.«

Dødssted, bejm-læge, e, f. (eg. Benleie).

Dødstilhed, år-daude, m. Gl. n. ördaudr (ut-død).

Dødsſtraf, av-retting, f.

Dødsſtund, and-låt, n. (gl. n. andlát), and-sláke (-slo-), f., hæl-færd(e), f. »Han låg i hælfarum«, ɔ: -færdum. Gl. n. helferð, helför.

Dødsſyg, *daud-sjuk.

Dødsſygdom, *hæ'l-sot, f., *bane-sot, bana-sot (Lm.). Gl. n. helsótt. Jfr. Dødelig (Sygd.).

Dødstegn i Ansigtet, lik-le't(i), m.

Dødvand („Sø, hvori ingen Bevægelſe kan mærkes"), *daud-vatn.

Døen, døjing, f.

Døgenigt (n. t. Døgenig), u-dygje, f. (sv. oduga, odoga), udygd, f., *gagnløjse, f. (Lm.), dagdriver, dovning, m., lathans, *læting(e), m. (sv. lätting, isl. letingi). Jfr. Drog, Dagdriver; Doven. („En, ſom kun æder og ikke arbeider"), *mat-røjte. Sv. * mat-röta.

Døgn, døger, n. (døgn, dygn), *jam(n)-døger, *»sam-døger« (Fr. Bg.). »Døgn« finnes iblant nordenfjæls. Jamdøger tyder i * ikke Jævndøgn. Til døger-vil' jfr. Dag, Forvildet og Orienteret; Efemer(i)ſt.

Døie (taale, finde ſig i, — af nu ubrugel. bauen, ſom forbøie af verbauen?), *tåle (o), *stå ut, bære, hålde ut, tære (-de). Jfr. Fortære.

Døit (holl. duyt, eg. en liden Kobbermynt), en smule, et gran, en snus, (ej) dust, f. Jfr. *kvit', ɔ: Penning, ¼ skill., en øre. Mange andre ord under Smule.

Døige, dølje, *dylje (-dulde — dult), *løjne, *skjule, skyle. Sv. skyla. **Som kan døiges**, dyljande(y).

Døigehjelm (B. B.), jfr. Dværghat.

Døigsmaal, duls-mål, n.

Dømme, *døme, *av-sægje. **D. feil**, *misdøme. **D. vel, ilde om**, *låte vel, ille (om). Dv. vel-læte, f., ille-l. (ɔ: ros, last). **Øvelſe i at d.** (Kritik), *dømekunst, m. (f.). **Dømt**, *dømd, *av-sagd. **D. forbryder**, døming, m.

Dømmekraft, døme-kraft, f., d.-gåve, f.

Døuning (ſtærk Bølgegang), dyning (dønning, dining). Sv. dyning.

Dør, dør(y), f., både om åpningen og om lemmen at lukke med, som dog og heter hur(d), f. Gl. n. hurð. **Ydre D.**, *for-dør, *ut-dør, yter-dør. **Dørens Aabn. paa Klem**, dør-gløtten, m. (y-y). **Gjøre D.** (forſyne et Hus med D.), døre(y), ar, *dure. **Blive jaget paa D.**, fare dure-fjorden; jfr. dure seg. ɔ: pakke ſig. **Vise En Døren**, syne ejn ejt firkanta hål(o).

Dørfals, dur-gåt', f.

Dørhængſel, hurde-jarn, n.

Dørjern (Hængſel med en Plade, ſom dækker en Del af Døren), la'm, f. (isl. löm, fl. lamar), dur-jarn, n., hurd(ar)-jarn.

Dørkarm, dure-lag, n., dur(a)-gåt', f.

Dørſlag (t. Durchſchlag, n. t. Dørſlag), si'l, m., sigte. (Eg. er D. en sil av blæk el. kobber).

Dørtap (?) (Tap i Hjørnet af Dør, tjenende i Stedet for Dørhængſel), bikkel, m., darre, m. Mk. hurde-krok, m., h.-ring, m., ɔ: Dørkrog, Dørring.

Dørtrappe, dure-tråp(o), f., tram' (L. K. D.), dur-hælle, f., dør-bru, f., klåp', o, f. (t. d. staburs-k.), stæt'(e), f.

Dørtærſkel, dør-stok', m., dure-gåt', n.; svil', f.

Døs (a. f. dvæs, ſløv, dorſt), *dvale, m., halv-søvn, *dus (B. B.). Dus er ellers = dåv(o), *løgje, n., løgne(y), f., lågn (o), f., ɔ: Stans; **Ophold efter Ulvetr. Falde hen i D.**, *mo'kne, *moknast (av).

Jfr. beljorar, sømnorar, ørske. Se og **Døsighed**.

Døse, *rjone, ar; (sidde stille el. i Tanker), *mose; (gaa som i Søvne, være fortumlet, sløv), øre (-de), øvje(y), ar (dert. øvjar, m., el. øvje, f., „Person, som let bliver fortumlet el. forvirret"); *hire. Mk. *dorme, lome(u), staa og gabe. Jfr. **Maabe**.

Døsig (n. t. düsig, døsig, ɔ: svimmel), *dusen, *sig', *sigen, utidig, lomen(u'), *hiren, *tung (t. i kroppen), homen, *moken; (mat), uhyra(d), u-kvien (-au, -og, av *kviog, frist), utidig; (doven af Udmattelse), *lu (*lur, gl. n. *lúinn, til lýja, lýr, lúda, svække, egentl. banke); (sløv, tankefuld el. fortumlet), *øvjarsam(y). **D. af stærk Varme**, *mosen. **D. om Morgenen**, morgon-tung. Jfr. *morgon-svævd, ɔ· som gjerne vil sove om Morgenen. **D. el. sløv Tilsk.**, *øvjing(y). **Gaa d. el. slæbende**, sigge (jfr. *sagge, *sugge), *slome, *sloke, *øvje(y), stinte(ar). **Bære d.**, *sture, *sâme(ar), *hælore, e (hilore), duse (-te), tule, ar. Jfr. **Surmule**; **Dorsk**.

Døsighed, tunge, m., kvejs, f., tyngsle, f., tyngsel, m., utidighet (efter * utidig, ɔ: døsig); (sygelig i Anfald af Mathed og Svimmel), hir, m., davr, n. (?). Jfr. **dåe**, m., ɔ: dvale, gl. n. dá, n., og *dâne; (tilfældig Sløvhed), *sjøl-daude, m. **D.** (el. Dovenskab) **af Solvarme**, sol-ræv(e), m. Jfr. **Søvnighed**, **Tunghed**, Ildebefindende.

Døslig, hiring, f.

Døv, *dauv, tunghørt; *dauv-højrd, *dauvøjrd; (noget d.), *dum-højrd; (bedøvet af Støi), øjre-laus. **Døvt Øre**, uljods-øjre, n. (f.). Gl. n. uhljódanseyra. „Siges om en ligegyldig Pers., en, som ikke vil høre el. agte, hvad man siger til ham".

Døve, *døjve, svække, *stille, lindre. Jfr. **Dæmpe**.

Døvedrik, *døjve-dryk', m., ɔ: smertestillende Middel.

Døvelse, *døjving, lindring, f.

Døvfødt, *dauv-fød'.

Døvhed, dauvskap, m.

Døvstum, *dauv-dum? (*dauv = døv; *dum = stum).

E.

Eau de Cologne, hoved-van(d) (Molb., H. D.), lugtende v. (Molb.), Kølner-, lavendel-v. H. P. S.

Ebbe, fjøre, f. (fjære, fjuru; gl. n. fjara, akk. fjöru). Ogsaa utfallen, utfjøra' sjø. Mk. *marbakke-fjøre, ɔ: usædvanl. stor **E.**; gjø-fjøre, den laveste (store) **E.** (i mars maaned). **Laveste E.**, fjøre-mål, n., ɔ: **Ebbemaal**, laveste Punkt, som Søen synker til. **E. og Flod**, tid-van(d), -va(t)n (L. K. D., H. D.); ellers tidvanne (tidevenne). Molb. Sv.: tidvatten. **Tiden fra E. til Flod el. fra F. til E.**, sjøan', n.; (fra Flod til Ebbe), sjø-fal', n. Mk. og fjøre-far, ɔ: stor Fiskerbaad for 6 Mand; f.-gubbe, ɔ: Strandvætte; -kung (-kuvung), ɔ: Søsnegl; Snekkestal; -mak (Lumbricus marit.), ɔ: Sandmaddik; -pist, m. (Tringa marit.), en Strandfugl; -stejn, ɔ: Strandsten. Jfr. mål, o, f., ɔ: **Grund el. Banke med smaa Stene langs Stranden**.

Ebbe, at, *falle (sjøen fæl'); sjældnere *fjøre (fjære), ar. Mots. (at) flø(d)e.

Ebbefald (Afstanden mell. **Flodmaalet og Ebbemaalet**), sjø-fal, n.

Ebbetid, fjøre-mund, n.

Echappere (smutte bort), røme (ryme, -de), smætte (-smat) ut, ut-or, bort, frå (dejm).

Echarpe (t. Schärpe), »skærf« (aksel-s.), ɔ: liv-bånd, -bælte, -gjord; sværd-gjord.

Echarpere, skyte el. hugge på; gøre et tværhug. Meyer.

Echauffere (calefacere), hete, op-hete, gøre varm el. he't; sægge. Jfr. **Hidse**, **Opirre**, **Tirre**. **Echaufferet**, het, kok-het? kokende; sægget, ærtet.

Echo, se **Ekko**.

Ed, ej(d), m. **Grøn Ed**, *flæsk-ejd, *kjøte., *lauk-e. **Nægte med Ed**, sværje føre(y'). **Tage i Ed**, ɔ: **edfæste**, ejdfeste(e). **Gammel el. udviklet nok til at tages i Ed**, ed-før (H. D.). Gl. n. ejðfœrr. Jfr. vidne-før, *vitne-f., domfør (H. D. m. fl.), våpen-før. Molb., H. D. Mk. ejd-svoren, ɔ: edsvoren.

Edder, ejter, n., forgift, f., våg, m. (W.). **E. spruде**, *sputre ejter, *ejtre.

Edderagtig, ejtrende. Mk. *ejter-kvejse, -kaun, -bålde, o; ejtertag'; *ejter-ful', ejtrog, ɔ: „forgiftig".

Edderfugl (Fuligula mollissima), sød (sø, e), sør, sør-fugl (J. Lie), sæda(r)-fugl. Gl. n. sæðr. Sv. ejder. Mk. sæda(r)-dun, n.,

-stæg' (e'), m. (= ærbolt, ɔ: Han); æd-gavl, m., ɔ: lang Rad af E. paa Søen, æd-vær, ɔ: Sted, hvor E. lægger Æg.

Edderkop, kingel, m., kongro, f., *væv-kone, -*kjærring, *spin'-kjærr., kong-rove(oo), f. **E—s Væv, Spind**, kongur-væv, m., kångel-væv, kingel-væv, væv-kone-væv.

Eddike, *ædik, m. Sv. ättika.

Edikt, bud, påbud, lovbud, konge- el. hærre-b. (H. P. S.); (offentlig), kun-gørelse, lysing, f., lyse-brev, n. (eg. „Be-kjendtgjør., Plakat"). Jfr. Forordning.

Edition, utgave, oplag. *Ed. princeps*, første utg. (efter boktrykker-kunstens op-finnelse).

Edres, Edre fig, sætte ejter, s. våg?

Edukation, opdragelse, (op)fostring.

Efemerider, dag-bøker, dagblad, dag-tidender; år-bøker (astronomiske). Meyer.

Efemer(isk), dags-varig, dag-lang, kort-varig, stakket, på, i el. for en dag, døgn- (jfr. døgn-blad, -flue, -værk); øje-blikkets, el. for et øjeblik?

Efeu (Hedera helix), vedbænde, berg-flette, f.

Effacere, stryke ut, *må ut (-dde); over-stråle.

Effekt, virkning, mon(u'), m., *etter-sæt(e), n., etter-kome, f. **Knald-E.**, kraft-virk-ning, ov-mon? ov-værkning, f.?

Effekter, gods; inbo, laus-øjre, m. (n.), rørlig ejendom, ejendeler? bruks-, tøj-saker (H. P. S.); (paa Reise), føre, n. **Stats-E.**, (stats-), riks-papir(er), riks-gældsbrev (el. forskrivn.).

Effektfuld, virknings-ful'. Ny ill. Tid., Fr. H.

Effektiv, virkende, virkelig, san (mots. ind-bildt, imaginær), *munleg; (om Blokade), virkelig (ikke bare i navnet).

Effektuere, virkelig-gøre, iværk-sætte, ut-virke, utrette, utføre, ful'byrde, ful'-komme. W.

Effektuering, se Effektuere.

Effeminere, for-kæle, gøre kælen, blød (-»agtig«), *g. blaut; *g. ejn blauting av; forkraune? Jfr. Forkjæle(t), Kvindagtig.

Effen (t. eben), jævn (jamn), like; par. **E. el. neffen?** jævn el. odde? like el. ulike? Se Lige Tal.

E(f)fendi (øfterlandsk), hærre; retslærd, lov-kænner.

Efferveſcen(t)s, op-ko'k, kvesing(i'), f., frøne, f. Jfr. Opbrusning.

Effigies, billed. **In effigie**, i *ham (?), i man-likan, n. (?), i billed (motsat i virkeligheten). **Straf in eff.**, *ham-refsing?, stråmans-»straf«?

Effikacitet, virknings-fylle?; virksomhet, kraft.

Efflorescen(t)s, -ration, fræmblomstring, blomster-tid; utslæt. Jfr. Exantem.

Effort, kraft, eftertryk. Jfr. Anstrængelse.

Effronteri, ubluhet, skamløshet. Jfr. Frækhed.

Efor, opsyns-man, forstander, tilsyns-man, -råd (en, H. P. S., H. D.).

Eforat, tilsyns-råd (H. D., H. P. S.), til-syn, over-t.

Efter, *etter.

Efterabe (Tale, Stemme, Gebærder, især til Spot), hærme (-de), h. etter (M. Thor.). Sv. härma. **Som gjerne efteraber**, *apen, apesam, apefængjen.

Efterabelse, hærming, f.; etter-h., f.

Efteraber (især for at spotte), ape, f.; hærmar, m., a'p, m., apar, m., *apekat, hærme-kråke, f., -gast, m.

Efterarbeide, etter-gjærd, f., -værk, n.

Efteraar, haust, m. **Om E.**, på haust-sida, -parten, -talet.

Efterbryg, etter-lag, n., tun'-dryk, m., tun'-drikkan, n., tyn'-drik, m.; spissel (spissøl, spøssøl; sv. spis-öl). Se Bord-øl. Det allersiste er *drav-vatn. „Spot-vis om baarligt Øl".

Efterbyrd (secundinæ), etter-løjsn, f., etter-løjsning, f.

Efterdi, etterdi.

Efterforske, granske, *ransake, røkje efter (-te), lejte etter, grave etter. **Efterforsket**, etter-røkt. Jfr. Forske, Undersøge.

Efterforskning, etter-røkna(d), m., etter-lejting, f., etter-graving, f., etterhøjrsle, f., ransakning, f., etter-kjænsle, f.

Efterfølelse (Mindelse), etter-kjænsle, f.

Efterfølge, fylgje etter (-de).

Efterfølgelse, fylgjing, f., fylgnad, m.

Efterfølger, fylgjar, m., etter-f., -*man.

Eftergive (et Krav, en Forseelse), *gi(ve) etter, *g. op; *tilgive (-gav). **Som kan eftergives**, ettergivande, tilgivelig. Jfr. Tilgive.

Eftergivende (især i Udtale), *etter-låten (dv. etter-læte, f., Føielighed). Ellers: *vægjen, vægsam (Lm.), mjuk. **Være efterg.**, vægje (-de): »Han lyt vægje, som vite' heve«.

Eftergivenhed, vægje, n., vægd, f. Jfr. Føielighed.

Efterglemt Pige (ugift), atter-gløjme. Se og Pebermø.

Eftergræs, hå, f. etter-gror, m. **Bevoxet med E.**, håen, hå-grod. Se Efterslæt.

Efterhaanden, lit' efter lit', lit (nåkot, smått) om sæn', e (L. Erl.); efter-hvert (B. B.), *ette(r)-kvart, me' kvart, kvart-etter, noko' i hand; småningom (også sv.); *med tidi.

Efterhørsel (Opmærksomhed), etter-lyd-nad, m.

Efterhøst („den fildigere Høst"), sejn-haust? Efter *sejn-haustes, ɔ: sent paa Høsten.
Efterkommer, etter-komar, m., ætting, m. Jfr. Ætling.
Efterlade, lejve etter seg.
Efterladelse (Levnelse), lejving, f.
Efterladenskab (efterladte Midler), av-låting, m.; etter-lejve, f. (fl. -vor), av-lejve, f.; lejvn, f.
Efterleverske, *enkje.
Efterligne, ta' etter; (søge at e.), hærme (-de); (for Spot), hærme etter. Eg kan inkje h. det, ɔ: ikke nøie gjengive det. H. etter byfolket, ɔ: ville være som —.
Efterlignelse (Billede af), likning, f., liknelse, n., like,!f. Jfr. likjende, n.; likan, n. (manslike, n., manlikan, n. — i »Folkevis.«).
Efterlignelsesværd, *etter-farande.
Efterligning (eftergjort Arbeide), etter-gjærd, f.
Efterlyse, lyse etter (-te).
Efterlysning, *etter-lysing.
Efterløben (Forfølgelse), etter-laup, n.
Efterløber, *etter-gangar.
Eftermad (i Modsl. til Skemad), tur-mat, m.; (Efterret), *etter-mat, atved-m. (ɔ: Tilmad). (Atved, ɔ: atmed = atåt, til, tilsammen med). Jfr. Dessert.
Eftermiddag, aftan, m. (æftan, æfta); aftanside, kvældside. **E—s-Mad** (Nellemmad), æftas-vær(d), *non, *nons-mat (Sexe), *undorn, m., øjktar-bete (-te-b.), m.
Eftermæle, etter-mæle, n.
Efterrøsler, atter-gangar, m., etter-g.; etter-sug', m., efterligger. Jfr. Røsler. Jfr. etter-sæte, f., ɔ: Røslen, det at En sidder efter.
Efterretning (efter t. Nachricht?), nyt, ti(d)end, f., spurning, f. (u'), spurlag, n., spurna(d), m. (sporn); fretnad(ee), m., fretning, f. (»siste fretnaden er sannaste«), *bud, f., båd(o), n. (som Avis-E., Lm.), *bådskap, n. (Lm.), helsing, f.; (dunkel), nysn, f. (nøs', y'), visend, f., fråsægn(e), f. Ond E., il'-sægn, f., u-tidend, f. Jfr. Bested. **E. faa om,** frette(ee), spørje (y), s. til, højre. Ofte: s. og højre, (sammen).
Efterrettelig *aktande, *sætande, sæteleg (om ting og pers.); pålitelig, at lite på. »Tilforladelig« smaker av zuverläßig. Vi siger neml. ikke (at) tilforlate sig el. forlate sig til.
Efterrettelighed, sæ't, n. D'er inkje sæt på dejm.
Eftersagn (-sigelse), hærming, f.
Eftersе (se til, besigtige, f. E. Garn, Fælde), sjå etter, vitje(i'), ar. (Dv. vitje, f., Eftersyn). »Dej vart ettersedde i saumom«.
Eftersеelse, etter-sjåing, f., -syn, f. Jfr. Eftersе.
Eftersendelse (Paahegelse?), *etter-gjærd (av »gjære etter«); jfr. utsending, f., om f. e. utøj, som ved troldom tros utsendt til el. påført et hus.
Eftersіde, etter-side, f. På etter-si(d)a el. bare: ettersida, d. e. bak-efter, senere.
Eftersige (ordlydende: referere, citere), hærme (-de). Eg kan inkje h. det, ɔ: gjengive bet ordret. Det var ikkje ret hærmd, rigtig refereret.
Efterskrift, etter-skrift, f.
Efterslud, jfr. etter-skjøjt, m., ɔ: „Tillæg, Anhang".
Efterslægt, æt, f., avkom(m)e, f.; efter-kommere.
Efterslæng (noget, som kommer for sent), etter-slæp', m.; jfr. atpå-slæng, m., ɔ: „Tilgift, Tillæg".
Efterslæt (nyvoxet Græs efter Høslætten), hå, f., tø(d)e, f., ny-låde(o), m. (-lådå, -lå), etter-slåt, m., etter-gror, m., av-lø(d)e, m. Mk. hå-eng, f.; -flæk', ɔ: hå, utbred til tørring; -ful' (om Kreatur): ful' og stiv av græsgang i håen; -grod', ɔ: begroet med hå; -slætte, n. (Efter-slæt); -tærre, ɔ: hå- Tørk. **Græsning paa E.,** hå-bejte, n. Jfr. Ævred.
Efterslæng (i et Kar), då'm, m., dæme, n.; udåm.
Eftersmerte, etter-værk, m.
Eftersmæk, bak-slæng, m., etter-kast, n., etter-slæp', m., etter-støjt, -slæng, m.; bak-slag (? ɔ: „Slag el. Stød fra Bagsiden").
Eftersnak, etter-røde, f.
Eftersnakker, jfr. Jabroder.
Eftersom, *etterdi, då, *avdi, sida(n).
Efterspil, etter-spe'l, n.; etter-slæng, m.
Efterspore, lejte etter.
Efterspørge, spørje(y) etter. Jfr. Efterforske.
Efterspørgsel, spurdag, m. (om)-spurnad, m., spurlag, n. (B. B., J. Lie); (Søgning), sø'k, m., etter-gång, m., -højrsle, f. »Det kom spurnad etter det«. Jfr. Efterforskning.
Efterstræbe, stå, liggje, sitje, stræve, være etter (ejn); lure på; jfr. trå (-dde), gilje(ar). »Ho er inkje god å gilje, den møj, som hæv ejn annan i hugen«. Folkevis. »Han stod ham efter livet«.
Efterstræbelser, omså't, f.
Eftersyn, etter-syn, f., -sjåing, skåding(o), gløsing, f., glosing; skygn, f., skygning, f. (gl. n. skygn, Øiekaft). Jfr. Besiuelse.
Eftersøgning, -gelse, røknad, m. (av røkje).

Flittig E., etter-graving, f., etter-lejting, f. Jfr. **Efterforſkning.**

Eftertale (Dadel), åtal, n., åtale, m. (mk. åtals-laus), etter-tale, f., -røde, f.; åmæle, n. („ſjælden"), åtfinning, f. Gl. n. átala, ámæli. Jfr. **Rygte.**

Eftertanke, tank(j)e, m., etter-t., om-t. (»det vil være ejn tanke med alt«); hugs, n., åt-hu'g, m. (**Opmærkſomhed, Agtpaagivenhed**), **ereste**(a), f. (»d'er ingæ e. i han«, ɔ: „han tænker albrig efter, hvad man figer til ham". „Uvis Oprind"). Dv. **erestalaus, uopmærkſom. Mangel paa E.**, tankeløjse, f.

Eftertid, etter-tid, f.

Eftertragte, stræve, sitte, stå, være efter (en); *trå (-dde), tråst (-ddest), tråtte(ar), *hipe, *hike(ar), *længte, *lange, længjast, stunde(ar). Jfr. **Begjære.**

Eftertrop, efter-flok, -hær?

Eftertryk (efter t. Nachdruck), fynd, f., klæmb(e), m. (fynd og klæm'); kraft, vend, f. Jfr. **Fynd.** »Han gjor'e ikkje stor'e vend'a«. »D'er ikkje nokor vend med hånom«, o.

Eftertrykkelig, fynderleg, *fyndig, som har klæm'. Jfr. fynd-ord, ɔ: **eft. Ord.**

Eftertænke, tænkje etter. Jfr. **Betænke, Overveie.**

Eftertænkſom, etter-tænksam, -*tænkt, *håttig. Jfr. **Opmærkſom.**

Efterve (t. Nachweh), etter-værk, m. (ɔ: -»smærte«), -lidelse, etter-slæng, m.; jfr. bak-slæng, m., -slag, n., -støjt, m. Ho var låk' utav værkjom (værkjer, m. pl., **Efterveer efter Barſelſeng**). Jfr. **Mindelſe; Efterſmæk.**

Efterviſe (efter t. nachweiſen), påvise. Molb.

Eftervinter (**Sne, Kulde om Vaaren**), uryk', m., u-ri(d), f., il'-ri', kald-ri', vårs-ri, jfr. og gauk-ri, f., ɔ: **Kulde i Midten af Mai**; brøsje(y'), f. Av bråse (o), **Vindſtød, Stormbyge.**

Eftervægt (**Efterſlæt**), etter-gror, m. Jfr. **Efterſlæt.**

E'g, ejk, f. Mk. Ejke-bord, -bårk(o), -holt, -lauv; ejkemåling, ɔ: **Efterlign. af Egeved.** Mk. Ejkes-dal, -fjord, av ejke, n.. ɔ: **Egeſkov.**

Egal, jævn, likedan, like stor, like meget, like, likelig; make, ens, samme. »Det er mig d. samme«, ɔ: **er egal.**

Egaliſere, jævne, likelig-gøre, gøre like, ligne (med)?, jævnstille?, like-stille.

Egalité, likhet, jam(n)skap, m., jamna', m., alle stænders jævn-godhet, jævnbyrdighet, likestilling.

Egard, hensyn, agtelse, *akt, f. Jfr. Hemingsvisen: du aktar inkje, kven du skyt(er). Jfr. **Hensyn, Reſpekt.**

Ege (i Hjul), 1. ejke, f., ejkert, m., hjulspik, f. Sv. ekra. 2. (liden Pram el. Færge af nogle faa Planker), ejk(j)e, f., eke. Gl. n. eikja.

Egen, ejgen. **Min egen, ſin eg.**, sjøls min, s. sin (gl. n. sjalfs sín). **Være ſin eg. Herre**, være sin ejgen. **E.** (ikke ſom andre), sær? *særlyndt.

Egenhed, ejgenskap, m., lag, n.; særlejk, m., underlighet. Jfr. **Eiendommelighed, Egenſkab; Særhed.**

Egenkjærlig, *sjøl(v)-kjær.

Egenmægtig, *ejnrådig, *ejnrå(d)en, *rå(d)-rikjen. Som adv.: uløjves (uten lov). »Han tok dæ uløjves«.

Egennytte, *sjøl(v)nytte. Lm.

Egenſindig, *(v)rangvis, *(v)rangvoren, sjøl(v)-rådog (ɔ: selvrådig), sjøl-styren, amper, *ejn-vis, serklok(ee), *tværkyndt.

Egenſindighed, sjølrådighet, sjølv-ræde, f.; ranglæte, f. (I mildere Mening), sjølvvild, f. (sjavvile, Telem.).

Egenſkab (t. Eigenſchaft), ejgenskap, m., hått, m. (gl. n. háttr, **Maade, Beſtaffenhed**); (naturlig), kynde, n., kynd, f. (gl. n. kyndi, eng. kind), kynne, n. (gl. n. kynni); mynd, f., mynje, f. (gl. n. mynd, ɔ: **Egenſt., Art, Maade**); lag, n. (»fisken hæv de' lage', at han —«); (**Kraft, Virkning**), gjær(d), f. (d'er ej underleg g. med det); to, n., ty, n. (jfr. **Anlæg, Sindelag**); **vø'l**, m. (jfr. **Art**); mærke, kænne-mærke, særkænne; (god el. ond) side. **Daarlig, ond E.**, lyte, n., tåt', m. (lå'k t., store-t., fante-tåt'), vejle, f., vank, n., skavank, m., u-gjærd, f., u-gjen, (u-gin), f., u-givnad, m.

Egentlig (t. eigentlich), 1. ejgenleg? (gl. n. eiginlegr); likefram, endefram, *sjølve, sjølvare (s. ga'ren, **den egentl. G.**); 2. (rigtig, ſand), *rektig, *rettog, rettig (»Hun, min rettige Viv«, Fr. Bg.), san, virkelig (mots. tilsynelatende, foregiven: „**hans egentl. Forbrydelſe**"), ret, hoved- („**egentl. Bemærkelſe, egentl. Forretn.**"; „**dertil er han eg. beſtemt**, ɔ: særlig, nærmeſt beſt."); 3. med rette, rettest, helst (jeg burde med rette have gjort det). **Jeg har egentl. ingen Lyſt**, jeg har, sant at sige, ingen lyst.

Egenød, åkorn, n., ejke-nå't(o), f.

Egern, iko(r)n, n. (m.), ikorre, etkon' (gl. n. ikorni, m.). „**Løſere Benævnelſe**": fure-flas, n., tre-bjøn, buske-bj.

Egeſkov, ejke, n., ejke-skog.

Egeved, ejke, n.

Egn (Gegend, Molb.), landskap; strøk, strækning, grænd, f. (Østg.), kværv, m. (e)?, omkværv, m., kværve, n., omkværve, n., *toler (fl.); grænser (på desse grænsom«), *lej(d), f. (på desse lej'om»),

kant (på vest-, øst-kanten; på disse, våre kanter; ut-kant, ɔ: affibes Egn, el. Del f. E. af Byen); lejte, n. (»det var på dette l. her, at eg miste det«), laut, f. (som ellers er en Fordybning i et Landskab; jfr. (at) lute, ɔ: bøie sig forover, gl. n. húta — laut, sv. lö't), om-lænde, n. (Lm.). Udtrykkes ofte nøjere ved ordene hærad, n., bygd, f. osv. (i bygdi ved Dalmanuta, Lm.). Hjembygd, fødeb., fjæl'-b.; stor-b., ɔ: vel befolket, tætbygget Egn. Her i Egnen, her i bygden (soknet, amtet). I sammensætn.: -lænde, n. (mark-, skog-l.). E., uveisom, u-lænde, n. Østg. Jfr. Diftrikt, Omegn.

Egne sig for, same (-de), høve (-de); sømme (sig for), passe s. for (til), svare til, skikke sig.

Egoisme, selvkærhet (Molb.), jeg-syke (Fr. H.), jeg-sot (E. Bøgh), selv-syke (C. Ploug), selv-godhet; (mindre stærk), egenkærlighet.

Egoist, selv-kær (Molb.), jegsottig (E. Bøgh) person.

Egoisteri, selvkærlig, egennyttig tænkemåte og adfærd. Meyer.

Egoistisk, selv-kær (Molb.), jegsottig (E. B.), selvsyk (B. Bj.), *sjøl(v)-kær; (i mindre Grad), egenkærlig, selvgod, egennyttig.

Egregie, ypperlig, fortrinlig, *overs, *oversleg, *ofseleg; *framifrå, *grepa, øvergangs(y)- (kar), *ejgna.

Eh hiem, ja-ja (ikke: »nuvel«, el. »velan«, el. »godt«).

Ei da! nej da! å nej da!

Eibolon, se Idol.

Eie, ejge (ejg — åtte — åt'). **Eiende**, ejgande. Både ejg. og lejgande, ɔ: baade Eier og Leier, baade Husbond og Tjener.

Eie (Besiddelse), ejge, f. Mk. *ejnejge, *samejge. »Det fanst ikkje i mit ejge«.

Eiegod (eg.: altid god), jfr. *nau'god.

Eiendel(e), næme, n.; (Jord, Skov under en Gaard), vald, n., ejge, n., ejgn, f.; ejgne-lo't, m. (u), ejgne-mon, m.; ty, n. God E., ejgne-lo't(u), m., -ting, m. Jfr. Bohave, Gods, Tøi.

Eiendom, ejgedom, m., ejge, n., ejgn, f., ejgna(d), m.; rik(j)e (»her ser du mit hejle r.«); (Forraad), håve, f. (hejle håva mi, ɔ: alt hvad jeg har); fæ(e'), n. Mk. fæstarfe, liggjande f. E., som hører til en Husholdn., bu, n. (sitje i uskift bu). (Mark el. Skov, som hører til en Gaard), hævd, f. Godt vedligeholdt E., hævd, f. Slet el. fladelig E., u-ejge, f.

Eiendommelig, sær-synt. B. B.

Eiendommelighed, kynne, n., sær-ejgn, f. (Lm.), »egenskap«, *lag, tåt', m. Fisken har det lag, at —. Jfr. Natur.

Eier, ejgar, m., *ejgnar; drot' (i: *landdrot).

Eieværdig, ejgande, ejgeleg. Gl. n. ejgulegr.

Eiland, øj, f.

Einerlei, samme el. gamle gnaget, et og d. samme, det samme og d. s.

Eisenfresser, jfr. sværd-sluker, blod-tapper, panne-kløver (H. P. S.), åre-later?

Ejektion, utkastelse.

Ekel, se 2Ekel.

Elfe, genlyd, *dværg-mål (gl. n. dvergmáli), galder, m. (n.), ljom, m., om, m.; ver (veder)-mål, n. (-måle, f.). »Synes opfattet som Luftrøst og saaledes adskilt fra dvergmål«. Give E., ljome(ar), *jalme, ome(ar), svare (»det svarar i fjællet«), tvi-ljo(d)e(ar). Dobbelt E. give, tvi-rynje (-runde).

Elfet, glans, knal' (tysk), smæl', m.; (Opfigt), sti'r, m. (»detta skal give folk ejn s.«); frægd, f., *gjet-ord, *ords-auke, m. (ry, n.). Jfr. Rygte.

Elfetant, glimrende, ypperlig, iøjne-fallende, *overs, *ov-; lydelig; med glans (»et utfal med g.«).

Elfelitifer, val(g)-visman, -lærd? (som ikke hælder sig til nogen enkelt skole el. lærebygning, „som prøver Alt og beholder det Bedste"), blæ-tænker? fri-tænker (mots. skole-tænker); jfr. fri-læke, fri-mester, i mots. til overhørte („examinerede") læker (mestere). Blæ, »bledja« (-bladde) er „bælge blandt flere Ting, gjennemse noget for at finde det bekvemmeste".

Elfelitisk, prøvende, vælgende.

Elfelticisme, val(g)-lærdom -visdom; sanke-v.? (med nogen Ringeagt), pluk-visdom?

Elfipse (-fis), eg. uteblivelse; »formørkelse«, mørk(je), n. (y). Sol-, måne-*mørkje?

Elfipsere, »formørke«, mørkje (-te).

Elfiptiken, sol-banen, (bedre) solvejen (H. D.), mellem himmeltegnene nl., solskjej(d)et; *dyre-ringen (Draunkvædet). H. P. S: solgangs-banen.

Elloge, utval; »hyrde«-digt, gæ(t)sle-kvæde, n., landligt kvæde, hjuring-vise?, gjætarvise? Jfr. Digt.

Elstase, henrykkelse, sjæls-opløftelse (at man er fra sig selv, ute av sig selv, av glæde over noget); sæle, f. (?), ɔ: salighet, himmel-færd, f.? høj flugt; bri'kne, f., ut-exte (Landst., Draumakvædet), *egse, n. Komme i Elst., gå berserkergang. Jfr. Begeistring.

Elstasere, henrive, løfte, varme; trylle (-te).

Elstatisk, hen-rivende, henreven, løftende, opløftet, himmel-høj, (likesom) ute av

sig selv; *sæ'l, salig, drukken; himmelfaren, være i den tredje himmel. Jfr. Begeistret, Henrykt.

Ekvarreret (equ-), fir-huggen (f. e. brosten). H. D.

Ekvesterstatue, stand-billed tilhest, rytter-b.?

Ekvipage (-pering), eg. bunad, m.; »forsyning« av skip, altså skips-bunad el. utrigning, »utrustning«; færdes-grejer, -ty (kørety, hester- og vogn), stas-vogn, hærre- el. hærskaps-vogn (H. P. S.); vejde-grejer (jagt-g., -ty); hær-grejer (»krigs«ty, hærty, en høveds-mans bunad el. ty); »utstyr«, tarvende, n., rejding, f., manning (jfr. Bemanding, et Skibs)? skips-manskap; opklædning. Jfr. Forsyning, Udrustning.

Ekvipere, bu ut (-dde), rejde (-dde), manne (et skip); *sætje stad, (ruste ut, utstyre); klæde op; *hyre, hyre åt. Jfr. Udruste, Udstyre, Forsyne, Bemande.

Ei, se Elletræ.

Elaborere, ut-arbejde, meke(ar).

Elan, sprang, til-s., til-løp, storm-løp; høj flugt.

Elasticitet, fjær-kraft (alt 1797), spænning, f., spændighet (H. D., W. Scharl.), spæn(de)kraft (Molb., N. M. Pet.), tøjg(j)elighet, sprætʼ og spænʼ (Lm.), hærʼ, m., fjør-ælte, f., ståde(o), f. (det gjek s. or fjøri, ɔ: Laasfjæren tabte sin Spændkraft). **E., f. E. i et Baand** (at bet kan tøies og igjen krympes sammen), stræk', m.: ejt band med s. i.

Elastisk, spændig (Ørst.), spænd-dygtig (Molb.), spænstig (hos nogle), *hærren, tøjgjeleg, *spraut, sprætten (Lm.), *stin' (dertil: stin-fjør, f., ɔ: Spring-, Spændefjær f. E. i Laas); jfr. *mjuk, *sejg. **E. være**, give tøjg. Lm.

Eldorado (Mønsterland, idealt L.), eg. det (for)gylte (landet), gul-landet (ɔ: Sydamerika); jfr. det »forjættede« land, paradis, Edens hage. Jfr. og: lyksalighetens ø, alve-land, ut-røst (i folkesagn). Jfr. Slaraffenland, Utopien.

Elefant, fils-dyr (jfr. rens-dyr, elgs-d.), H. P. S. I filsben = Elfenben er det gl. d. fil = Elefant tilstede.

Elegan(t)s, slepenhet, finhet, pynt, »smak«, gildhet, ov-g.? grumhet (efter *grum), stauthet? Jfr. Pragt, Prunk.

Elegant, *fin, glans-fin (H. P. S.), *gild, *ov-g., *skir (*skir-lagd, -lejt), *brikjen, »staselig«, »fornem«, utsøkt, glimrende, pyntet, smakful, *grum, *gluʼp, gresk, *staut; (af Skabning), fin-bygd (Lm.). Se Dandy.

Elegi, klage- el. sørge-kvæde, -digt.

Elegisk, klagende, rørende; »følsom«; klage- el. vemodig-blid. H. P. S.

Eleison, »forbarm dig«, miskun (mig, ham?), vær nådig, vær *miskunsam, då deg!

Elektion, val(g), kåring; nåde-vaʼl (Prædestination).

Elektor (-tør), vælger.

Elektrisere, (at) lyne?, lyn-fylle?, vække ravkraft; *skake, *riste (med glæde, sorg), kvejkje, glæde, opgløde, opflamme, opildne. Jfr. Begeistre; Ryste, Opflamme.

Elektrisermaskine, lyn-værk, -stel? lysæmnings-værk?

Elektricitet, lynild, lynkraft (H. D.), lynæmne? (L.-»stof«), l.-fængje? (W.), ravkraft (Lm.), gnistrighet. H. P. S. »De hurtigste Befordringsmidler med Damp og Lynild«. L. K. D. **Atmosfærisk E.**, luft-lynæmne. **E., positiv — negativ**, ja-, nej- el. glas-, lak-lysæmne. **Isolere E.**, av-stænge. Prof. Christi.

Elektrisk, lyn-æmne-, -æmnet? -kraftig? -håldig?; gnistrig (jfr. gnistrende; som kølig, jfr. kølende; stridig, jfr. stridende). H. P. S.

Elektrisør, -eur, lyner? Likeså: lyn(æmne)-gæmmer for Elektrofor; l.-luftsyn for Elektrometeor; l.-måler f. Elektrometer; l.-vækker f. Elektromotor; l.-viser f. Elektroskop?

Elektrum, rav, »bernsten«, ɔ: brænne-sten, brand-sten?

Element, æmne (N. M. Pet.), grun-æ. (alt 1797; sv. grund-ämne), moʼr-æ.? forekomst (også H. D.); livs-æmne? livs-vilkår, »liv« („Bandet er Fiskens E.", ɔ: hans liv; jfr. og: „dit Liv er dit Fædreland"); livs-luft. Jfr. Medium. **E—ter** (i Kundskabsfag, Kunst), første grunner, for-kunskaper (el. for-»øvelser«), grun-lærdom el. -lære? **Det danske, norske, nordiske E. i Literat.**, jfr. det d., n., nordiske i bokligheten.

Elementær, -tar, -tair, -tarisk, for-, grun-, begynner-: for-kunskap, grun-begrep, begynner-bøker? første b.?; for-skole, under-s., ɔ: E.-Skole (i Sverige om latinskolen, i mots. vel til højskolen, univers.).

Elende (t. Elend, ɔ: Landsflygtighed?), stor ulykke, ynkelig tilstand.

Elendig (t. elend), ynkeleg, u(s)sel, vesal (Lm.), *eleg (gl. n. elegr, dv. elegskap), syndeleg; hærveleg, uhærvelig (det samme) (gl. n. herfilegr, ɔ: stygg, stammelig), særdeles ring, låk, *skarven, *skraʼl. Også skarve-, fille- m. m. (gamp, ejk) = skåt(o)-gamp, -mær. Jfr. Usel, Daarlig, Ynkelig. **E.** (usselt) **Folk**, skarv til folk. Fr. Bg.

Elendighed, u(s)seldom, stakkarsdom, ynk, m., ynkelighet, ålmåsedom (o-o), sørgelig tilstand, nød (stor); hug-værk, hjærteværk; armodsdom (også moralsk E.). Lm.

Se **Elendig**. (**Smaaligheb, Usselheb**), se **Lumpen, Ussel**.

Elev, foster-son, -datter; lærling. Jfr. **Discipel**.

Elevation, løftelse, opl., højde, ophøjelse; rejsning (kanonens); hævelse el. hævning. H. P. S.

Elevere, løfte, hæve; stille en kanon (højt). Lm.

Elfenben, *fils-bejn, n. (Lm.). Om filsben se **Elefant**. I * effel-bejn.

Elg (**Elsdyr**), elg. Mk. el(g)sbråd(o), ɔ: Haar af E.; -hud, -kolle, ɔ: Hun-Elg; elg-okse(u') = bringe, m., ɔ: Han-Elg.

Eligere, kåre, vælje, lejte ut, ta' ut, blæ (»bledja«) ut.

Eliminere, drive, skyte el. stryke ut, lægge av el. ned (»sløife«); ut-drive, *land-lyse, -*vise.

Elision, bort-kastelse, ut-støtelse.

Elite, utval, kærne. **Eliten** (billedlig), jfr. blomsten; fløten (i lægre stil). **Eliter**, utvalte, utsøkte hær-mæn (soldater).

Elitetrop(per), adel-fylking (H. D.; gl. n. aðalfylkingr), kærne-manskap, -trop. Jfr. **Kjærnetrop**.

Eligir, av-kok, kraft-a.; livs-drik el. kraft-d. (H. P. S.), helse-dryk', m., *lækje-d., *hejle-våg, f. *E. d'amour*, rune-dråper (H. D.), efter Riechs »Fra Fjæld og Hav«. Runer i * er **Tryllemidler**. **Den store E.**, de vises sten.

El(le), **Elletræ** (Almus, sv. al, sv. * tildels alder), *or, m., ore, m. (åre, år, or', ør, øre, f.), older, m. (oldre, oddre, ordre). Til older passer gl. n. ölr, også elrir. **Lyst E.** (Almus incana), grå-ore, kvit-o. el. older (*olden-åre). Mk. ore-bårk(o), m., -holt, n., -komar(u), m. (jfr. **Frøknop**), -lauv, -rust, f., ɔ: **Krat**; older-holt, -skog, -ved(i) osv.

Elle-, Elver-Folk, alv- (»alf«-), alve- (også ælv-, e), huldre-, tufte-, haug-, vætte-folk. Alv = Skovaand. Mk. *hulder-kal', -kyr (-fe), -slåt', m., -spel, n., ɔ: „**Ellefolkets Musik**"; vætte-haug, m. = hulder-h., ɔ: **Ellehøi**. Jfr. alv-eld, -blåster, m. (= trol'-b., draug-drev, i, n., ælve-blåst), -gust, f., -nævr, -skåt(o), ɔ: Stub af en Alf.

Ellekone, tufte-kjærring, væt'(e), f. (vætter, vit', godvætra, e), hulder (huld, hulda, hold, hod', ulder, uldre, uld, udde, hudde); tysje (ɔ: Tusselvinde); skog-fru, -snærte. Jfr. **Vætte, Kvindelig**.

Ellekrat, ore-kjær' (B. B.), -rust, f., older-kjærre, m.

Eller, *elder.

Ellers, *ellest, elles (helles, helst), *annars, annast, *minder (-dre, -ders). Sv eljest.

»Eg trudde, at det var sant, minder hadde eg ikkje sagt det«.

Elletrunte, ore-stub, -stuv, m.

Ellevild, sanseløs, *ør, *tullen, *vil', *galen, ustyrlig, kåt, tøjleløs, stormende.

Elling, and-unge.

Ellipse, eg. uteblivelse, utelatelse (av et el. flere ord); av-lang runding (L. K. D.), lang-runding? æg-r.? keglesnits-linje. Meyer.

Elliptisk, avlang-rund (Lm.), avl.-flatrund, lang-rund, æg-rund. Jfr. **Oval**.

Elm, **Elmetræ** (Ulmus), alm, m. (ælm, å'm).

Eloge, lov, n., lovtale, ros, pris. **Eloger**, lov-prisninger. Meyer.

Elokution, eg. uttale; «stil«, ɔ: ordlyd, iklædning, fræmstilling («språklig«, i ord), målføring? Jfr. **Foredrag**.

Elokven(t)s, veltalenhet, ord-hægd, f.

Elokvent, veltalende, *ordhag, *kring-svallande, *kring-målog, *kring-mælt.

Elongation, »forlængelse«, længjing, f., ut-strækning.

Elsdyr, se **Elg**.

Elske, *ælske (e), *hug-bære. **Elskende**, ælskande. **Elsket**, *huglagd, *hugbåren. **Som ikke kan elske**, hug-stålen(o).

Elskelig, ælskeleg.

Elsker, ælskar; (**Beiler**), bedel, i, m., bedlar(i), m.

Elskov, ælskug. Eg. ælsk-hug. Gl. elskugi, elskhugi.

Elskovsdrik, elske-drik. Asbj.

Elskovshandel, kvinne-færd (H. D.). I * er kvendefærd, f., „**kvindelig Opførsel**".

Elskovstanker, giftar-tankar, -hug, m.

Elskværdig, ælskværdog, ælskeleg.

Eludere, omgå, kring-gange (Lm.), undgå, und-vike, gjække (ar? også gikke); av-værje, avbøte, kroke(ar). Mk. og *krok-take, vikje (-te). Jfr. *ord-vik (underfundig fortolkning av sit givne ord).

Elusion, **Elusorisk**, jfr. **Eludere**.

Eluxation, se **Luxation**.

Elv, ælv, f., å, f. Jfr. **Flod, Aa**. **En Ting, som driver paa Land fra E.**, strand-ræk(e), n.

Elvebakke, høi, å-braut, f., mæ'l(e), m.; ælve-bakke (-ar-), m., -mæl(e), m.

Elvebred, ælve-stø(d), f., stede (steje, sta', steggje), land-steg(i), n. Mk. ste'-ful', ɔ: ful' til øverste mål; ste-fyllling, m., ɔ: det, at æ. er steful'; ælve-bare, m., om ælv, „**stegen, saa Vandet gaar op i Græsvæxten**".

Elvebrud (**Jordfald**), å-bråt(o), n., ælve-bråt.

Elvekløft (**Gren af Vandløb**), kvisl, m. (kvitl, gl. n. kvisl); ki'l, m., no'r, n.

Elveleie, -løb, elve-far, n. (L. K. D.),

*å-far. **Større Udvidelser af E. med fillere Bånd**, *stil'vætning (L. K. D.).
Elvemunding, (ælve)-os, m., -gap, -kjæft, m., -ta'k, n.
Elvesammenløb, å-m'ot, n. Jfr. væge-mot (ɔ: vej-mot, -møte), års-mot, måne-mot, ɔ: **Aars-, Maane-Skifte.**
Elymus arenarius, strand-, sand-rug, ruggras (ma'l-rug).
Elysisk, yndig, paradisisk, himmelsk, overjordisk.
Elysium, himmel, paradis (grækernes).
Emaill(le) (ital. smalto, t. Schmalz, gl. n. smelt), »glassering«, glassing? over-gl.? glas-hinne? glitring, f.? (eg. Glimmer). **E.-Farver**, glas-farger (inbrænte). Dertil glas-brænning. Molb.
Emaillere, »glassere«, overglasse? **E—t**, »glasseret«?, overglasset? Herav **Emaillør**, overglasser?; glas-maler? (Molb.: „den, som forstaar at male paa Glas").
Emanation, utgang, utstrøm(n)ing, utflytelse, flø(d)e, n., flø(d)ing, f.; utstedelse (av en lov, kungørelse).
Emanations-Lære, -Teori, utstrålings-lære (Lm.), utgangs-l. (om at sønnen og ånden utgår fra faderen).
Emancipation, fri-gørelse, fri-givelse, frelse, løs(n)ing, berging?; (**Kvindens**), mans-ret, (Lm.), like-stilling.
Emancipere, løse, l. ut, fri, f. ut, frigøre, frelse, løs-late.
Emancipator, frelser, frigiver, løser.
Emanere, gå el. komme ut, strømme ut, *vælle, springe ut; gå el. komme ut (som lovbud, kungørelse fra øvrigheten).
Emballage (hvad en Vare er omgiven med, indpakket i), omslag, pak-hylster (H. D.), inpakning-s-æmne (Erslew); omgjær(d), f. („Indfatning, Ramme el. deslige"), ilå't, n., vær (var), n. (gl. n. ver, sv. var; av verja), svejp, n. (om-s., kring-s.?).
Emballere, *pakke, in-p., gi omslag, slå om, snøre in; svejpe (-te) om. **Det at emb.**, inpakking, sammensnøring (J. L.), insyning. J. L.
Embargo (Beslag), hæfte, n., hæftelse, fængsling? („Arrestering"), forbud. **Lægge E. paa**, hæfte (skip), lægge hæfte på? Jfr. **Beslaglægge.**
Embarkere, inskipe, skipe in, la(de) (-dde), ladde(ar), lø(d)e (-de), føre ombord; gå ombord.
Embarkering, -ment, ombord-føring, inskip(n)ing (av folk, varer), skiping, f., inladning; lading, f.; ombord-stigning.
Embarras, van-råd, f. (»eg kom i v. med det«), floke, n., røre, f.. hindring, knipe, f., ugreje, f., vingl, n., råd-ville, f. ***E. de richesse***, vanråd av overflod, ɔ: at en har så meget, at en ikke vet, hvad en skal vælje el. vrake. Jfr. **Forlegenhed**; **Forvirring.**
Embarrassant, byrdeful', hinderlig, vanskelig, fjætrande(e), *blingrande, *briklarde, mejnsam.
Embarrassere, *trylle, *ville, klomse(u), *fjætre(e), lænke-binde, ophålde, *kæfte, sinke.
Embede, æmbætte, n. (dv. æmbættes-man, -stand), kal', n. **Istand til at vøgte sit E.**, æmbeds-før. H. D. I * er æmbættesfør = duelig nok til en Forretn., til Embede el. andet. Gl. n. embættesfœrr.
Embedsbolig, -dragt osv., se **Embede, Bolig, Dragt** osv.
Embedsdistrikt, kal', n., æmbeds-område?, -omkværv, m.?
Embedsegamen, æmbeds-prøve, sær-prøve? (motsat prøverne i almendannelse).
Embedsinsignier, æmbeds-tegn. Fr. H.
Emblem, eg. det inlagte, det infælte; »sin-billed«; prydelse; våpen-billed.
Emblematisk, »sin-billedlig«, billedlig. Meyer.
Embonpoint, eg. i god stand; fyldighet, fetme? tykkelse, trivelighet, godt hold, n. (f.). Jfr. **Fedme, Huld.**
Embouchement, munning (av ælv, kanon: ælve-os), mun', m., mynne, n. (minne), åpning, f., gap, n., mun-hul, m.-stykke.
Embrassere, om-arme, omfavne, *fagne, *fange, *fangle, *fångsle, *famne. Dertil fangling, f., fang-lag, n., ɔ: **Omarmelse.**
Embryo(n), foster- el. frø-spire? foster (H. D.), håmn, f. (o). Mk. **løjse hämn**, også: fare ille, ɔ: **abortere**; hos Molb.: mis-fode.
Embryonisk, fosterlig. H. D.
Embuskade, bak-håld, lur, n., lere, n. Stande på lur el. stå å lere.
Emendation, bedring, rettelse, bot, f., bøting, f.
Emendere, bedre, rette, bøte.
Emergere, komme fræm el. op (av noget), dukke op (Molb.), stige, gøre lykke, bli navnkundig. Dv. **Emersion, -gents**, opduk(n)ing, fræmkomst, utgang (av et annet legemes skygge), opkomst, stig-(n)ing.
Emeritus, ut-tjent, jfr. avtakket? avgått, avtråd; fordums, forhenværende (præst, dommer osv.).
Emeute, oplœp, opstand? opstyr(u), n. Jfr. **Mytteri, Strike.**
Emfase, -sis, jfr. kraft, eftertryk (efter t. Nachdruck), vægt, klem, m., fynd, f., salvelse.
Emfatisk, eftertrykkelig, vægtig, *fyndig, fyndarleg.

Emigrant, utflyt(j)ar (Lm.), flytning (el. ut-f.?).

Emigration, utflytning, f.

Emigrere, *flytje, f. ut, bort, rejse, r. av; (i høiere Stil), drage (til Amerika m. m.). E—t, utflyttet. Jfr. Udvandre.

Eminens(t)ø, højhet, højde, højstærværdighet (H. P. S.), højærværd. (kardinaltittel), ypperlighet; rane, m.? ɔ: „Pynt, Spids, fremragende Klippe". Gl. n. rani, Snabel, Tryne.

Eminent, ophøjet, høj, *risande, fræm»ragende« (t.), fræm-trædende? (jfr. sv. framstående), *fram-ifrå (Lm.), utmærket, *oversleg, *ejnka, *ofseleg, ypperlig, *fagna. Jfr. Udmærket.

Eminere, stå i vejret, »rage op«, *rise (stamord til rejse sig); overgå, utmærke sig.

Emission (af Bankſedler, Statspapirer), utgivelse, i omløpssættelse (J. L.), utstedelse; løn-sendelse. E.s-Kurs, -Pris, utsteder-pris? (utstedelses-pris er noget tungt ord).

Emissær, -ſair, -ſar, -arius, sende-man, utsending; løn-bud (ɔ: Speider).

Emittere, gi' ut, sende ut, sætte i omløp, utstede.

Emmer (Aſte med Gløder), mørje(y), f., *eld-m., *åmørje, *ejmørje (gl. n. eimyrja, sv. mørja, Røre), æsje(e), f., glo'-skjøre, f. Sv. ässja (smideshärd), d. Esje.

Emne (at gjøre noget af), æmne(e), n., værke(y), n. (verkje, i, erkje, y), fang, n., *til-f., ty, n. Jfr. Materiale, Stof. Mk. kars-æmne, kone-æ., knivs-æ. osv.

Emslet (t. ein mal eins), engang en, d. e. multiplikations-tabellen (flerfåldings-tavlen), som begynner med de ord.

Emolument, vinning, nytte, bate (både); omfram- el. atpå-intænkt i æmbedet, utenfor den faste løn; med-intækt? små-intækt(er)? jfr. vedskaute, m. Jfr. Supplement.

Emotion, oprør i blodet el. sinnet, es, m.; oploep.

Empetrum nigrum, se Kragebær.

Empiri („Erfarings"-Kundſkab), rejnsle, f., r.-kunskap? rejndom, m., frejsting, f., prøvelse (Molb., H. D.); selv-lærdom; uvitenskapelig kunskap el. fremgangsmåte.

Empiriker, frejstar? rejnar? etter-kjænner? (d. e. som *kjænner etter; jfr. etterkjænsle, f., Jagttagelſe); kjænner? rejndoms-man?, rejnskaps-man?

Empirisk, rejnsle-given? („erfaringsmæssig"), rejn-, rejne-, rejnskaps-. E. Doktrine, rejnsle-lærdom, -vitenskaper. Gaa emp. frem, prøve (H. D.), rejne (-de), frejste(ar).

Emploi, syssel, tjeneste, arbejd; levebrød, forsørgelse.

Emploiere (Penge, Varer, Skibe, Perſoner), finne bruk, plas, stilling, arbejd for (til), sysselsætte, ta' i arbejd, bruk, tjeneste; avhænde, sælje. Lat. *implicare*. Jfr. Anbringe, Anvende, Beſtjæftige.

Emporium, oplagssted (-stad). Jfr. Stapelſtad.

Empreſſeret, nidkær, stri (for, efter, at), *hug-hejl, driftig, foretaksom.

Empyem, edderbyld, ejter-kvejse, f., ejterbolde, m., ejter-kaun, m.

Empyreiſk, himmelsk.

Empyreum, ild-himmelen (de saliges ophåldssted).

En bloc, i el. under et, rub og stub, stort og småt; *sam-fængd (-fængen); til samf. »an«tagelse el. forkastelse? (L. K. D.); blandet. Mk. også: *En chef*, som leder, forman, fører, høvding, styringsman; over-, øverste. *General en chef*, øverste hærfører, over-h. *Pilot en chef*, over-lods? *En deshabillé*, i morgenklædsel. *En deux, trois, quatre*, mell. to, tre, fire. *En echelons*, trappevis. *En echiquier*, dambrætsvis. H. P. S. *En especes*, i rede penger. *En face*, forfra. *En famille*, alene? for sig selv, uten fremmede. *En garçon*, som ungkarl, som ugift (»makeløs«, som enkeman). *En garde*, på (sin) post, i stilling, i forsvars-st. (H. P. S.), *vaken, *vak. *En gros*, i det store, i stort, mots. *en detail*, i småt (stor-handel, små-hand.). *En haie*, i rad, række? *i gar(d), *i mangard (jfr. tan-gar, ɔ: tan-række), i tvi-rad? -række, i »dobbelt«-række (av soldater el. borgere); *jam-dregla(d). *En masse*, massevis. *En passant*, i omgående, lejlighetsvis. *En rage*, rasende, oprørt, i oprør. *En suite*, i rad. *En vogue*, i omløp, i fart, »i vinden, i vælten« (H. P. S.), i mode, i skud.

En — en anden, *sender og ejn, æ. og ejn-kvar. En og anden Gang, *sender og då, æ. og gång(o). *æ. og vende, *gång og annan, æ. og ejn dag. Jfr. Nu og da. Snart en, ſ. en anden, *ymis-kvar. En før en, ejnskils (-skilt). »Drikke e.«.

En (omtrent), ej („formodentlig pl. n., eller pl. til ejt«): ej fem, seks. »Fram mot ej 50 år«.

-en. Denne endelse er i de allerfleste tilfæller efter tysken. Læsen, skriven, løben efter t. Lesen osv. I * er det bare enkelte ord på -an (som fangan, vågan, drikkan) igen efter det gl. n. -an, som

nemlig nu skulde i dansknorsk hete -en. For dette tyske -en er -ing den beste form, hvorvel -ning for tiden er almænnere æn -ing både i dansk-n. og sv. H. D. foreslår -ende, såsom liggende for liggen; men denne form er i alle fal i Norge mere fremmed.

Enbaaren, *ejnbænt (for: -bærnt, av barn), *ejn-boren, *ejn-bølt. Dv. ejn-bænning, -bøling, ɔ: eneste Søn, Barn, Arving.

Enceinte, omfang, værne-krinsel? (så langt som en kan yte værn), ring-grænse, -værn (H. D.), in-hægning (H. P. S.), vål'-værk, kring-v.? (Jfr. tougværk og træværk).

Enchantere (lat. *incantare*), (trylle, henrive), forgøre; *tauvre. Jfr. *tauvre-bøn. Jfr. Forhege.

Enchiridion, liten hånd-bok.

Encyklika, omgangs-brev (paveligt).

Encyklisk, omløpende. **E.-Brev**, omgangsbrev, »rundskrivelse« (efter t. Rundschreiben?).

Encyklopædi, al-kunskap?, mang-kunne? (jfr. få-kunne), al-kynne? (*kynne, n., er = „Kundskab, Viden"); allærdom, alskole, sankelærdom?

Encyklopædisk, allærd, allærdoms-, alkunnig? (bebre æn -kyndig), allehåndisk? (lærddom); overflatelig, løs, an(d)fareslærd (W.).

End, æn, *som. »Han er større som dej andre«. De'r mejr som ejn. **End fige**, *langt mindre, *æn mindre.

Endda (selv den Gang), *ændå; *helder. »Det gik ikkje så ille helder«. »Det var ikkje så langt helder«.

Enddog, like-vel, skønt; hvorvel. Dette ord, av end og dog, end-dog, ɔ: ændog, æn-da, er oftere blet blandet med end + og (end-og). End-dog er nemlig i sin tid ikke så sjælden skrevet som endog, med utelatelse av den ene d (som da også likesom i end, endnu, endda er uægte), og endog, ɔ: end-og, ɔ: æn-og, er blet og blir tidt uttalt med d, altså æn-dog, altså som om det var skrevet end-dog, ikke endog. Det svenske ändock, ɔ: än + dock, ikke än + ock, svarer både i utseende og mening til end-dog, ikke til end-og. Ändock opgives nemlig at tyde 1. likevel, »dog«, og 2. skønt, ænda, »uagtet«.

Ende, ende, m., trjoting, f. (jfr. Dyhør, Uafbrudt); (af en Baad, ud- og indvendig), sko't (skut), m.: framskot, bak-s. Sitje i skoten, ɔ: sitte i Stavnrummet, helst om Bagstavnen. Gl. n. skutr. **E., indre** (af Fjord, Dal), bun(d), *botn (fjord-b., dal-b.). **Fra E. til E.**, *endelangs. **Til E.**, ut: læse, tene, kvile ut. **Uden E.**, til æveleg tid, endelaus. **Bringe til E.**, trøjte: me må t. det (arbejdet) til kvælds. **E. faa, tage**, trjote (-traut), t. op, *ikkje være tråt'(o) på: d'er inkje t. på (jfr. Dyhøre, Mangle, Fattes). **E. gjøre paa**, også *klåre, kvitte (jfr. Ødelægge). **E. gjøre i Hast, med Et**, ta(ke) tvært nedføre(y). Jfr. Bryde overtvært. **Støde frem med Enden foran**, *ende-støjte. **Paa E. sætte**, *ende-rejse. **E. paa et Arbeide, Enden paa det Hele** (langt Arbeides Slutning), ål-trøjte, f. **E. paa en Sag**, endelykt, m. Mk. tvære, f., ɔ: Endeflade (mots. Langfiden), skarv, m., ɔ: Endestump af Fjæl.

Endel (ɔ: nogle), *som, somt, some(u'). „Sædvanl. med Substant. i den bestemte Form": *som fisken, somt folket, kornet, some dagarne.

Endelig, *endeleg, ejngång (e. kom det då fram, ɔ: omsider).

Endeligt, dødelig avgang, dødsmåte (Molb.). »Endelykt, m. er = „Ende paa en Sag; Udfald, Slutning". Jfr. Resultat. (Gl. n. endalykt utlægges: Ende, Endeligt).

Endeløs, *endelaus.

Endeløshed, endeløjse, f.; ævelængd, f.

Endemi, lande-syke, lands-s., land-sot (Molb.), ɔ: som hersker udelukkende i visse Egne af Jordkloden.

Endemisk (der el. her, t. einheimisch), inhjemsk (syke, L. K. D.), hjemlig? hjemmehørende, landbunden? mots. landfar- (-sot); hjemlandsk (H. D.), årvis? landsegen (H. D.); jfr. National. **Pesten er end. i Ægypten**, har sit hjem el. er hjemme, hjemlig i Æ.

Endemærke, grænse-mærke; også område, vald (ɔ: eg. vælde), n., grun-ejendom. Jfr. gl. n. endimerki, ɔ: grænse, bytte. Ældre. d. Ennemærke, siden Enemærke?; i * er endemærke = grænse.

Endes (faa et vist Udfald), *take land.

Endevende, *ende-snu, snu op ned på (ikke op *og* ned). **Det var endevendt**, omsnud'; det snudde op ned.

Endnu (selv i denne Stund), *ændå, *æn. *Er du her ændå? Mk.: *æn mejr, *æn mindre, æn ejn gång.

Endog, *ændå (æ. »største huset vart for litet«), tilmed, selv, *tildes (tedes), *jamvel (sv. jemväl; gl. n. jafnvel). **Endogsaa**, *di-helder; di-mejr, deshelder, desmejr, tildes, jamvæl, di-bæter(e). Eg vejt dæ' kje sjøl(v) tildes.

Endosmose, inseg(i), n.? Jfr. Exosmose.

Endossent (Jnd., Sirant), påtegner, -skriver? (skrive på, ɔ: endossere); borgens-man (Lm.), overlater? (ikke overdrager), mellem-man (så et av bladene våre).

Endossere (Jnd.; Sirere), tegne på, skrive på (?) (dv. påskriver, -tegner), borge for;

skyldtegne? ryg-tegne (H. P. S.), late, l. få sag? overlate (ɔ: overbrage; t. übertragen), overgive, -føre til, på.

Endosſering (Jnd.), -ſement, påtegning? påskrift? -skrivning? overlatelse? lating, f. (?), borgen. Jfr. Kaution; Endosſere. E. in blanko, åpen (ikke utfylt) påskrift el. overlatelse (med åpent rum for mottagerens navn).

Endrægtig, *samstelt, samhældig. Se Enig.

Endſkjønt, *ændå, *om æ., *føre(y) alt det, *føre det.

Ene (om et Arbeide), *ejnfør, ejn-ørkjen(y). Gl. n. einvirki, ɔ: „Perſon, ſom ikke har nogen til Hjælp ved Driften af ſin Næringsvei". E. og alene, *ejnkom (sv. enkom); *ejnlest (ejnslejdes), *ejns ærend, *ejnsvor(d)om. Gl. n. einvordum, ɔ: „ſpecielt".

Eneboer, *ejnbue (-buar), m., ejnbøling, m.

Enebærtræ (*Juniperus*), ejne, m., ejner (gl. n. einir), *brisk (H. Winsn.), sprake, m., brake, m., bruse, m., raud-ejne (han braser op som r., ɔ: flammer op ſom Ener). Mk. ejne-ba'k, n., -røde(y), n., ɔ: Krat, -smak, -tjære.

Enecier, ejn-ejgar.

Eneeie, ejn-ejge, f.; jfr. samejge.

Enemærke, se Endemærke.

Eneraadig, *ejn-rådog. Være e., rå' og rikje.

Eneraadighed, *ejn-ejge, f., ejn-rikje (Lm.). *Rikje, ɔ: 1. Herredømme, 2. Eiendom, 3. Rige.

Eneret, ejn-ret, m.

Energi, kraft, vilje-k., fasthet, vilje-f., hug-styrke (Lm.), styrke, fynd, kraftfylde, eftertryk, dygtighet, itak, n., framfærd, f., ramlejk, m. (Lm.), drægt, f., stortak, n.

Energiſk, kraftig, dygtig, fyndig, eftertrykkelig, dådog („bygtig, virkſom"), dådfør (H. D.), dådkraftig (Molb.), ihærdig, *hærdig, ɔ: vedholdende (sv. ihärdig).

Enervere, avkræfte, utmarge, *mærgstæle, svække. Enerveret, mærgstålen(o), utmarget, margløs, avkræftet, svækket, nærve-s.? utslit (-sleten)? *mærg-sloppen, vejkna', utlevd (-levet).

Enervering, avkræftelse, svækkelse, vejkning, f.

Eneſtaaende (i ſit Slags), ejnsto(d)ing, m., ejnstaka.

Eneſte Arving, ejn-ærving, m. E. Ting (at bruge el. tage til), ejn-tøkje, n.

Enetages, ejnhøg (mots. tvihøg osv.), *ejnbotnes.

Enevælde, ejnvælde, n., ejnvald, n. (gl. n. einvald), ejnrike (Lm.), ene-styre (?).

Enfant perdu, eg. fortapt barn, d. e. (den el. de) forreste i slaget, våge-halser, kanon-føde, d. e. forposter og forreste rækker i stormløp; livløjse (brukt om person som andre ord på -løjse); dråpvigd (Lm.), daud-vigsla' barn (Lm.); føregangs-fejg? (W.), våe, m., livlej(d)e, f. *Enfant terrible* (»terr.« for ſin Familie eller for ſit Parti), egentl. fæl unge (som nemlig ved at være for åpen-munnet blir brysom eller farlig for de andre): *åpen-kjæft, m., flå-kjæft, m., *vase-kop'. Mk. og vetløjse, f., ɔ: „en meget uforſnuftig el. ubeſindig Perſon".

Enfin, ja-ja, la gå.

Enfodet, ejnfør (f. e. bord).

Enfoldig (indſtrænket), ejnfald (gl. n. einfaldr), ejn-foldig („efter den danſte Form"), ejn-faren, ejn-rjoden („ſom forſtaar lidet"), *få-tænkt, *ejn-t., kortsynt; *stut'-vi's, styven, *styveleg (»han lyt være stærk, som s. er«), *galen (jfr. »han er inkje så galen, som han er hejmalen«, ɔ: ukyndig Folkeſtikken), ejn-vårog (o'-u'), ejn-vetog(i), ɔ: eg. enſidig, indſtrænket; (ſimpel), *ejnfaren, *ejnfald. E., noget, små-votog. Jfr. Dum, Taabelig. E., Perſ., ejn-veting(i'), m., styving, m. Jfr. Tosſe, Fjante, Taabe. I ældre dansk som i sv. bruktes enfoldig for »simpel«, f. e. enf. mad, enf. spænner. Enfoldig for troskyldig, ærlig, likefræm, ukunstlet, er også ute av bruk i nutids-norsk og -dansk. Denne tydning er imidlertid opfrisket igen noget nu i dansk. Derav Enfold (efter t. Einfalt) og Enfoldighed for »simpelhed«, ɔ: troskyldighet, kunstløshet, likefræmhet, naturlighet. Enfoldig er da mest en lyte; i denne nyere, men sjældnere mening: troskyldig, naturlig, ren, en ros.

Enfoldighed, saue-lag, n.

Eng, -mark, -ſlette, eng, f., vold (ɔ: vål', H. Sch.), enge, n., vang, m.; (lavtliggende), lo, f., ste, f. Engmark omkring en Gaard, bø, m. Mk. bøbejte, bøgar(d), ɔ: Gjærde mell. Eng- og Udmark. Paa Engmarken, på bønom. Slippe Kreat. paa E., slæppe på bø. Engmark, afſides, ut-eng, -slætte, n. (-slåtte), skagge, m. Gammel, opløſet E., vål'(o), m. Mager, tynd E., tunke, f., tunke-bø, m. = *skrinne, *s.-mark. Frodig E. nær Huſet, sek(i'), f., tjuk-eng. Engſlette ved Vandet, fe't, f. (gl. n. fit). E., gjødſlet, møkje-lænde (y-e). E., ſom har været Ager, ækre, f., atter-læge(e), f., kjælve, e (kjølve), f. Hertil: ækre-høj, -mark; kjælve-høj, -fo(de)r, -korn. Jfr. Hvideland. Engſtykke, afgrændſet, tæt ved Huſene, tun-tejg, m. E., om-

gjærdet, træ(d)e, n., tre(d)e, n. **Eng-ſtrimmel at ſaa til en vis Tid**, tejg, m. (tun-t., ſlåtte-t.), vo'n, f. (jfr. *one om en skogtejg. Sv. * von, ån, f., åne, m., Engſtrimmel). **E., ſom kan ſlaaes af en Mand paa en Dag**, ejn kars (dags) ſlåtte, rej(d)emål. Mk. eng-lænde, n., -løde, f. (ɔ: Lade), -rejnsking (jfr. [at] rødje, y, trøsje, y), -ſlåt (-ſlætte), m., -ſprætte (jfr. **Græshoppe**), -strå (ɔ: Hvenegræs, *Agrostis*), -tejg, -vål'.

Eng, Æng (t. enge), trång (t.-brysta), (sjælden) *snæv; (ſom Aabning), *ang (a.-røme, ɔ: Trangheb; ang-næt: ɔ: Garn meb ſmaa Maſter); jfr. *snap', *knap', *krap'. Mk. **Enghove**, hov-trång, m.

Engagement, fæste, f., fæstelse, fæstemål, n., stena(d), m., ste(d)smål, n.; (Forbindtlighed, Forpligtelſe), skyld, f., skyldnad, m.; inbydelse, inbud?; tjeneste, sysselsættelse, plas, tilsættelse i æmbed; fægtning.

Engagere, tinge på en, t. en (til noget, som skal gøres), fale(ar); inbyde (til dans), byde op (bjode i * er og = invitere, indbyde); (til Forretning), fæste (-te), ste(d)e (-dde), tage i tjeneste, tilsætte (ɔ: »an«sætte); (om Skib), lejge (-de), ɔ: befragte. **E. ſig**, fæste sig, love s. bort. **Engageret**, in-sæt', lejet (jfr. Linietropper); (forpligtet), lovet bort, *tinga', *bort-tinga', optagen, buden, opbuden; sysselsat. »Manskapet er eng.«, ɔ: r i ilden. **England er eng. meb Amerika**, har forretninger på, med A. **E. for ſaa el. ſaa ſtor Sum**, jfr. Interesſeret for. **E. meb Fienden**, i kast med f.

Engang, *tildes (eg vejt de' inkje sjøl t.), deshelder, ejngång; (forbum), ej-tid, ejt sin'. **Ikke eng.**, ikkje deshelder, desmejr, tildes.

Engel, *engel, sendebud, utsending. Mk. *engel-rejn, *engle-skare, *-sång(o).

Engelſk(e) Syge, valk, m.; sve'k? (i), n. (f.).

Eng(e)lænder, *engelsman (sv. engelsm., fransm.). Jfr. *engels-ul, -jarn, -væv.

Engerpbe (*Galium boreale*), må(d)re(o), f., more(oo)-gras, n. (maure, m.-blom, møjre), fægre(e), f., kvit-f.

Engkarſe (*Cardamine pratensis*), eng-karse, blejk-urt.

Engnellike, se *Lychnis flos Cuculi*.

Engrannunkel, akkeleje, f. Akeleje (med enkelt k) er hos Sørens. = *Aqvilegia vulgaris*.

Engſyre, se Syre, *Rumex acetosa*.

Eng-Ull (*Eriophorum latifolium* og *angustif.*), *myr-dun, -dup', -lop', -kol', m.-ul', f., hår-kal', m., fivel, m., myr-f., fivel-rok, killing-rok. Gl. n. ffa.

Enhaandet, *ejnhændt, *ejnhændes.

Enhed (Helhed, at noget ikke er ſammenſat), ejning, f., ejnlejk, m., hejling, f., hejlskap; (Delenes Overensſt. meb bet Hele), samhøve, n. (jfr. Harmoni); (Lighed), *ejnskap.

Enhver, *kvar (kvær; ejn og k., *kor, *hor, *hør). Gl. n. kvarr, hverr.

Enig (t. einig), samdømd med (Lm.), *samd (samde om flere, av sæmje(e); bare i fl.), *sams, *samtykt, *samstelt, *samhældig, ɔ: ſom holder ſammen; ejnig; samråd(de), forlikt(e). **Enige være**, *sæmje, *samde være.

Enighed, sa'm, m., sæmd, f., samtykke, n., samhælde, ɔ: sam(men)-hald, samnad (fredeligt samliv). **I E.**, *sams. Jfr. Overensſtemmelſe.

Enkauſtiſk, in-brænt. **Enkauſtik**, inbrænt maleri.

Enke, *enkje, ekkje. Mk. enkje-stand, -sæte; -brud = kone-brud.

Enkemand, enkje-man, ekkjebose, ɔ: ung E. (bose = bause, ɔ: dygtig Karl). Også (mest i spøg), hågstal(o) (t. Hagestolz, enlig Perſ.). **Paaſtaaende Gifte for Enke el. Enkem.**, enkje-høve, n., enkjemans-h. **Enkemand** (en vis Leg), ænkling, m., ekling. Sv. enkling.

Enkelt (efter Dalin: t. einkel, n. ſ. enkelb, holl. enkel), ejnleg (ejn e. stad, tid, mots.: ymse stader, tider), ejnstaka; (ſimpel), ejn-fald (gl. n. einfalðr); (ren, ublandet, f. E. Korn), *ejnar(d) (ejnar'e rug); (ikke ſammenlagt), ejn-lagd, -fæld, -slængd (mots. tvi-fæld); (om Tøi: enkelt Bredde), *ejn-brejd; (enkelt Traad, ikke tvunden), ejn-gjængd (ɔ: som går alene, mots. tvunnen); (særſtilt), ejn-skild (gl. n. einskilðr). **Med enkelt Ord knapper**, ejn-knæpt. **Med enkelt Sæt Klæder**, ejn-klæd' (ikke tvi-kl.). **Sat i enkelt Række**, ejn-sæt'(e). **En enkelt Gang**, *ejnvending, f. e.: »d'er inkje gjort i ej ejnv.«. **Enkelt Vokal** (mobſat Tvelyd), ejnsæt ljodstav (Lm.). **Enkelt** finnes også i skikkelsen **enkel**; således ikke blot i sv., men også oftere i vort bokmål, — og da denne form er så utbred, var det kanske best at hjælpe den fræm.

Enkelthed, enkelhet? (uten t? jfr. **Enkelt**).

Enkeltvis, en for en, *ejnskils, -skilt, ɔ: for sig selv (sv. enskilt, ɔ: „privat"); på stykkje-tal.

Enkiridion, se Enchir.

Enklave, stre-gods (dansk blad), *utangards-ejge; utlænde?

Enklavere, inslutte, avstænge.

Enkomium, lov, lovtale, ros, hæderlig el.

æreful' tiltale? Hertil: **Enkomiast**, lovtaler.

Enk(o)uragere,ægge, opmode, ɔ: sætte mod i (Lm.), tilskynde. Jfr. Opmuntre.

Enlevement, bortførsel, -førelse.

Enlig (**enestaaende**, **afsondret**), ejn(s)leg, ejnsnman, ejnstaka, med seg sjøl(v); (**uden Følge**), *ejnleg, ejsmal. **E. Gaard**, ejnbøle, n., ejnbølt gar(d) (med én opsidder), ejntunt g. (med et tun, ɔ: et bruk). **E. Sted**, ejn-stø(d)e, n. **E. Ting** el. **Perf.**, ejnstø(d)ing, m.; jfr. ejntre (enl. Træ). **E. blive**, ejnstakast.

Ennuyere, kede.

Enorm, umåtelig, *ov-stor, ov-stærk? utrolig, uhørt, makeløs; *uhorvelig, overhændig (H. D.). **E. Tal**, u-tal (H. D.). Jfr. Overordentl.; Uhyre.

Enrageret, rasende, gal, *opøst, *olm, *aint, *man-vond, *arg, ustyrlig, oprørt. Mk. hertil: blodsinne, n.

Enro(l)lere, føre in, inskrive (el. bare skrive), tegne in (til hærtjeneste, til sjømanskap osv.). **Enrolleret**, inskreven, utskreven (til tjeneste).

Enrol(l)ering, inskrivning (til hærtjeneste), utskriv(n)ing.

Enrum, ejnrom, n., ejn-rome, n. **I Enr.**, *føre seg sjøl(v), ejns-lege. Lm. **Samtale i E.**, ejn-mæle, n.

Ens (**Adv.**), *ejns, like e.; (**af samme Slags**), *sams, *samfængd (-fængen), ɔ: **ikke forskjellet.**

Ensartet, *samfængt, av samme slag, *ejnsr(d), *samfængjen.

Ensartethed, ejnlejk, m.

Ens„be"tiggende (**Binkler**), ensliggende. Molb.

Ensemble, hele; samvirkning (Molb.); samspil el. sammen-spil (H. P. S.); samførsel? (av *samføre, „lempe efter en vis Plan"); hejling, f. Jfr. sam-høve, s.-klang, s.-lyd, sammenhør, helhet, (et, det) hele.

Ensfarvet, jam-leta(d) (i'), ejn-leta', ensledet. H. D. Mk. og *jamgrøn, *jamkvit osv.

Ensformig, jfr. *skiftelaus.

Ensidig, ejn-sideleg (Lm.), ejn-sides. Lm.

Ensjom, *adsleg (H. L.), au(d)s(k)leg, ejsmal, *ejn(s)leg, *aud. Jfr. Enlig.

Ensspænder-Vogn, jfr. *ejn-bejte, n. (mots. tvibejte).

Ensstedś, *ejnsta(d).

Ensstemmig, ejn-mælt. Lm.

Ensstemmighed, ejnmæltskap. Lm.

Enten, *anten (ænten).

Enteromorpha compressa (**en Tare**), sli, n., berg-sli, slime, f.

Enthølde sig, frahælde sig (H. D.). Dert. frahæld el. frahældelse. H. D.

Entian (*Gentiana purpurea*), søte, f., skar-s., skjær-s., søt-rot, f. Jfr. *Gentiana.*

Entledige, takke av.

Entledigelse, æmbeds-fratræde(lse) (H. D.). Til -træde jfr. foretræde („Audiens"), optræde, sammentræde.

Entomolog, se Insekttolog.

Entomon, se Insekt.

Entoutcas (*en tout cas*, **en Paraply, som i „ethvert Tilf." kan bruges, nl. mod Regn og mod Sol**), en alle-fal' el. en hvadsomhelst el. regn-sol-ly. H. P. S.

Entozoon, invol(d)s-dyr, inder-dyr? (*Inder, f. = Indvold).

Entre (**at**), borde (gl. Grundtvig), stige ombord (i fientligt skip med magt).

Entré (**Rum, Værelse**), gång, f., for-gang, -stue; ingang, hoved-i., sva'l, f., forsal; intrædelse. H. D.: fremmers, ɔ: framhus; adgangs-pris, ingangs-p. (ingangen koster —, H. D.); adgang (til fornem pers.).

Entrebillet, adgangskort, ingangstejken. Lm.

Entrechat, *trillespring«, krysspring (i kunstdans); slynge-trin el. -sprang. H. P. S.

Entre-mets, mellem-retter (i et måltid).

Entrepot, oplag (utollet), oplags-hus, -sted (»offentligt«, for varer, som ikke straks skal gives tol for). **I Entr.**, på »offentl.« (riks-) oplag (utollet).

Entreprenant, virksom, foretaksom, driftig, fræmfærdsom? vinskipelig (H. D.), *møket(y) føre seg; *mangfrejsten, bjærgsom (H. D.); jfr. *mangrådig, *mangfaldig.

Entreprenere, overtage. Dv. overtagelse.

Entreprenør (**-eur**), drifts-herre, forstander, leder, forman, mangfrejstar?

Entreprise, *tiltak (Lm.), foretak, forehavende; tiltøkje, n. **Entrepriser**, mangfrejstnader (mar[g]fr.), ɔ: „Lykkeprøve, Forsøg, som er noget vovelig".

Entrere (**paa**), gå med el. in på, inlate sig på, ta del i, være med på.

Entring, se Entre (at).

Entusiasme (**Begeistring**), varme (sjælelig), ild, ildhug; gir, m. (»det sætte gir i hånom«).

«Det av sämange valgte bråfængjesord «eldhug» synes mig för abstrakt og tørt; det maler, men uten farver. Jeg har før tænkt på hugbrising . . .». W.

Entusiast, ildsjæl, ildhuging? vilstyring (i god mening nemlig).

Entusiastisk, varm, opildnet, løftet, stærkt intagen for (mot), højtflygende; girande? (av *gire).

Enveloppe, (brev-) omslag.

Environs(**§**), om»egn«, omkværv, m., omkværve, n., *omland, omgivelse.

Envoyé, avsending, sendeman, -bud (av andre rang).
Enøiet, ejn-øjgd, -auga', ejnsynt. »Den ejnøjgde kallen er konge blant dej blinde«.
Eocæn (-cen) (i den tertiære Tid), nydagningens tid. Th. Kj.
Eo ipso, med det samme.
Epakter, måneårs-jævning, m. -mon; mellemdager, mellemdags-tal. H. P. S.
Eparkt, landshøvding, »stathålder«; bisp, over-b., erke-b.
Eparki, landshøvdingdømme; bispedømme.
Epaulement, »skulder«- (el. bedre) aksel-værn. H. P. S.
Epauletter, aksel-dusk, -krans?
Epée (*Port d'epée*), kårde-dusk.
Epegegeſe, forklarende tillæg.
Epidemi, omgangs-syke, farsot, land-f.; svejm, m., farang, m., overfærd, f. Mere ødelæggende syker som kolera, pest og gul feber kan vel og kalles farsot, landfarsot.
Epidemiſk, omgående, omgangs-, landfar-; farsotlig (H. P. S., i likhet med undersåtlig, forsætlig, av undersåt, forsæt, med tilsat -lig).
Epidermis, overhuden.
Epigon, jfr. sildefødning, ɔ: sillefødning (sidle-), efter-f.? efter-kul', ætlinger; barn av det andre giftermålet (»kuld«), andre lag (yngre laget), efterskud; eftergrøde; jfr. sirone(u), m. (høstspirer), sigro, f.? *Bøle, *lægde, *føde, *kold, f. brukes eg. ikke om m.sker.
Epigraf, på-, in- el. over-skrift.
Epigram, fynd-vise, fynd-vers (Lm.), kærne-stæv? (ɔ: fynbigt Tankedigt); snejvise, f., -væs, n., -stæv(e), n. (ɔ: „ſtikkende, ſpottende V." oſv.), spotte-rim (Lm.), snærte-vers (L. Kof.), spe-stæv el. spe-kvæde? *klængjestæv, -vers, -vise. Til klængje- mk. kl.-namn, -ord. E. ær egentl. inskrift, innehållende en sanhet, som er fæstet som inskrift t. d. på et minnesmærke (efter M. Monrad). H. P. S. har bråd-dikt el. -væs.
Epigrammatiker, -tiſk, snærte-kvæder, spe-k. (i likhet med *spefugl, *spekråke), bråd'-dikter. H. P. S.
Epigrammatiſk, snærtende, bitende, stævjende.
Epiker, fortællende skald, kæmpe-sanger, -skald (jfr. kæmpevise), saga-kvæder, -sanger.
Epikuræiſt, vellystig, »fråssende«, »yppig«.
Epikuræisme, Epikurs lære, lyst-lære; vellyst. Jfr. Yppighed, Fraadſeri.
Epilepſi, fang, n., (ned)falsot' (også hos Molb.); fallende syke, fal'-sot', f.; likfal, slag. H. D. Gl. n. niðrfallssótt. *Fang og *nedfalsot ær best i Norge, da de forstås av alle hær.
Epileptiſk, (ned-)falsottig (Meyer), fallesyk?, fang-, av fang (t. d. tilfælle av fang).
Epilobium, se Dueurt.
Epilog, eg. efter-ord (jfr. efter-skrift), efterspil, eftertale el. -skrift (på vers), efter-sang, -kvæde, slutnings-tale (-kvæde), utgangs-tale, mots. ingangs-t. (Prolog).
Epipaktis latifolia, flangre. Gunnerus.
Epiſk, fortællende, kæmpe-, saga- (t. d. kvæde).
Epiſkopal, biskoppelig. **Epiſkopat**, biskops-, bispedømme.
Epiſode, vid-ræsing, f. (Lm.), avdrift? unda'skot?, ɔ: „Fraſtødning; en liden Fiſteſtim, ſom har adſtilt ſig fra en ſtørre"); mellem-»handling« (Sneed.), m.-sang, -stykke, kile? inskud (f. e. i et dikt), »avstikker« (gøre en a. av sig, Molb.); utskejelse, utvikelse (N. M. Pet.), skejving, f.? Jfr. Exkurs.
Epiſodiſk, inskut, inflettet, mellem-.
Epiſtel, brev, skrivelse (efter t. Schreiben?).
Epiſtolariſk, som brev, i brevform, brev-.
Epiſtyl, »søjle«-krans.
Epitafium, grav-skrift (Molb.), g.-minne, -mæle (Molb.), g.-stejn, m., g.-tre, n.; minneskrift.
Epitalamium, bryllups-sang, -kvæde; brudevers.
Epitafis, knute-knytting (i skuespil), »forviklingen« (t. Verwickelung).
Epiteton (Adjektiv), tillægsord, -navn. **E. ornans**, prydeligt tillægs-ord, pryd-ord? pynte-ord?
Epitome, utdrag, ut»tog« (t. Auszug).
Epitomere, dra(ge) ut, korte (kortfatte?).
Epizoer, »snyltedyr«, snike-d., åt, n. Jfr. Snylte-.
Epizooti, dyr-farsot el. dyr-sot (H. P. S.); jfr. Epidemi, om m.ske-farsot.
Epode, eftersang (efter strofen og antistrofen). Meyer.
Epoke (*epoque*), tide-hverv (Molb.), jfr. sv. tidehvarf, ɔ: tidsalder; tids-skifte (om tidspunkt og om tiden mell. to tids- el. vendepunkter)?, tids-skjel (Meyer); hvilested, -punkt (i historien), grænse-punkt, vending, vendepunkt (i tingenes gang), som begynner en ny tidsalder og ny årrække. **E. gjøre**, gøre vending? begynne (hæve op? jfr. *ophav = Begyndelſe) ny tidsalder, årrække; blive et vendepunkt el. mile-pæl; gøre opsigt. Jfr. Opſigt.
Eponym, med tilnavn. Meyer.
Eponymi, tilnavn, opnavn, opnæmne, n., *kænnings-namn, *utnæmne.
Epope, se Epos.

Epopt, tilskuer. **Epopter,** inviede, som fik lov at være tilstede ved de gamles »mysterier«; seere.

Epos, »heltedikt« (men „Held" ær tysk), kæmpekvad (jfr. kæmpevise), fortællende kvad, dikt, saga-k.? Se **Epiter.** Kæmpe ær vårt ord for t. „Held". At kæmpedikt vilde lede tanken på et ualmind. stort dikt, skal ikke være til hinder, da bruket snart vilde vænne folk til den nye mærkelse.

Equisetum, rakke-rove, f., snælde, f., kjærring-rok'. *Stejnbær er „Robknoller" av *Equisetum.* Jfr. **Padderok, Skavegræs** og **Skovsnælde.**

Er (lat. *æs,* ɔ: **Kobber**), ejr, m. (gl. n. eir), kobber-rust, spansk-grønt.

Erbarmelig, barmeleg (barme[ar], **at ynke, beklage,** sv. * barmas), sørgelig, ynkelig, jammerlig. Jfr. **Beklagelig.**

Erebus, under-verden, dødning-riket, skygger., nå-hejmen? ɔ: dødning-hjemmet.

Erettion, rejs(n)ing, oprettelse.

Eremit, ejnstø(d)ing, m. (Lm.), ejnbue (-buar), m., jfr. ejnbøling, m., „Eneboer". Til -bue jfr. haugbue, *dalbue, jærbue osv.

Eremitage, eneboer-hytte, enebo (Fr. H.: »hun havde omskabt sin hytte til et enebo«); ejnstøe, n. (ɔ: „enligt, **afsondret Sted**"); jfr. *ejnbøle, n., **enlig Gaard;** lyst»slot«, l.-gård? (lyst i * også = **Fornøielse**).

Erfare (t. **erfahren**), sanne (»han fek s. det«, ɔ: **erf., at det var sandt**), få vite, spørre, *spørje („**erfarede, at Herodes var død**"); røjne (»eg hæv røjnt det længe«, ɔ: **ved Erfar. lært at kjende**; jfr. gl. n. raun, sv. rön), finne (»han fek så finne«, ɔ: **fik nok erfare, føle, det;** »han får finne' det«), prøve (-de), kænne, mærke(ar), opleve, komme efter, k. under vejr med, frejste(ar); *forfare (synes ikke at være det tyske **verfahren**). **Han faar nok erf. det,** da' kan så røjnast. **Let at faa erf.,** røjneleg.

Erfaren, røjnd (»lat han råde, som r. er«), *forfaren (jfr. vidfaren, eg. **bereist**); klok, kyndig, prøvet, *ræken(e) (råkjen, o). **E. i en Kunst,** dreven(i'). **E. i Omgang,** *man-tam(d), *folke-vand, *folkegjængd. Jfr, **Bevandret.**

Erfarenhed, forfarenhet? (det at være *forfaren), mange røjnsler; klokskap.

Erfaring, røjnd, f., livs-r. (Lm.), røjn, f., røjnskap, m., røjnsle, f. (r. er en dyr læremester); forfaring? (av *forfare, sv. forfara), mærkna (ɔ: **Jagttagelse**); sansning. Gl. Grundtv. og Fr. H. har spørgdom, som efter H. D. er et ældre ord. Jfr. **Underretning. E. som Prøve,** røjndom, m. (»det hæld ikkje, når det kjæm i røjndomen«). **En Erf.,** røjnsle, f., kæns-gærning, iagt-tagelse, fornæmsle, f. **Mine Erf.,** mine oplevelser. **Bringe i Erf.,** spørre (»da de havde spurt, at —«). **Samle E.,** kløkjast (jfr. kløkne, ɔ: **blive klog**), lære, se, høre. **Ved E. vise sig,** røjne seg (røjnast). **Ved E. bekræftet,** san'-røjnd. **Erfarings-** røjnsle-, sanse- (-ævne, -kraft, -redskap, -verden).

Erholde, få, nå, opnå.

Erholdelig, som er at få, opnåelig.

Erhverve, inlægge sig (ære), lægge seg til, t(j)ene, *fortene, auke, ar (»den ene aukar, den andre øjder«), *vinne (-van), *avle, kåvre(o) seg, kaure seg (sv. förkofra, lat. *recuperare,* eng. *recover.* **E—t med Ret,** *retfængen, *retkomen, retfærdig („den retf. Fireskilling"). **E. med Uret,** *rangfængen. Sv. rettfången.

Erhvervelse (**Udbytte af Arbeide**), avling, f., avle, m. (»det var hans egjen avle«, **ikke Arv el. Gave**); kåvring(o), f., kåverskap.

Erhverver, avlar, m. (»det kjem øjdar etter avlar«).

Erhvervsevne, jfr. **Næringsvid** (-vet). Molb., H. D.

-eri (Endelsen), jfr. **Fabrik.**

Erigere (eg. reise), oprette (**efter** t. **aufrichten**?), grunne, grun-lægge?

Erigeron acris, *bakke-stjærne.

Erindre, tænkje at-på (ɔ: tænke sig tilbage til), hå (hådde, hådd), hått(e)ar) på (»eg håttar ikkje på det«), huge(ar), hugse(ar), råke på, »det renner mig i hu(g)«, komme i hu(g), ihukomme; *minnast, *drage til minnes; sige, lægge til („**Et maa jeg endnu erindre**"). **E. En om,** *minne en om el. på, åminne (-te), åmåge(o) på. **E. dunkelt,** *drage til minnes. **E. falsk, feil,** *mis-hugse, misminnast. **Søge at erindre,** minne seg på; se at komme på. **Erindret** (ændset), *etter-hådd; (**med Velvillie**), hugbåren(o), av hugbære, elske; (**husket**), *ihugkomen. **Som erindr. vel,** *minnog, *håttig, *minne-spak, *minnesam. **Som tidt erindrer feil,** rang- el. misminnog; (**som forvegler i sin Erindr.**), misminnog.

Erindring, ihukommelse, minne, n., hått', m. **Svag E. om,** kjejm, m., snæv, m., føre-svev, n. (y - i). Jfr. **Spor, Reminiscentser. E. om at gjøre noget,** minnelse (Molb.), minning, f., åminning, f., ɔ: **Paaminbelse. Gave til E.,** *minne, m.-gåve, f. **Barndoms E.,** *barneminnerne. **Til E. om,** til åminning av (Lm.), til minne om, til (ens) ihukommelse. **E., falsk, feil,** misminne (jfr.

*njøs-minne, Kjøbstaal). Gl. n. mis-minni. **I E. forvexle det Ene med det andet**, *mishugse. **Fæste i E.**, hugfæste (-te), ɔ: „indprente sig, lægge sig paa Hjerte" (gl. n. hugfesta). **Gjemme i E.**, *drage til minnes. **Som har en tydelig E.** (er sen til at glemme, især en Ulykke), minnesam (»han vart m. utav di«). **Stiftet til at fæste sig i E.** (mærkelig, Opsigt vækkende), *minnesam, minneværdog (gl. n. minnisamr). **Erindrings-tegn**, minne-tegn. Molb.

Eriophorum, se Kjærulb.

Eris, strid, trætte, »tvedragt«, ɔ: tvidrag, n., tvi-drætte, n., usam, u., usæmje, f., krangl, m.

Eristik, strids-kunst, målbindingskunst?

Eristisk, trættende, vrangvis („sofistisk"), stridig (ɔ: „disputabel"): stridige meninger.

Erke-, ægte, stor-, mester-, adels, tvi-, *skinnande, *ov-, *overs, *fram-ifrå (jfr. Extra og Ultra). Ejn adels fant (ɔ: skalk), ljugar, ejn skinande fant el. skarv, *stor-ljugar, mester-tyv, tvifåming, m., ɔ: „Erketosse"; eg. Dobbelt-Dumrian. **Erke-** er lastende uten i æmbedsnavn, der det er = over, om højere værdighet, f. e. biskop, degn. Jfr. **Super-**.

Erkjende, *kænne, kanne, ar (»det sanne vil ingen kanne«), sanne, san-kænne, *god-kjænne (sv. godkänna); opfatte, tilegne sig, skønne, forstå; vedtage, vedgå, tilstå, lade gælde, gå in på. »Hans grunde må kendes gyldige«. H. D. (**Bekjende sig**), kannast med, kjænnast ved. (I Kjøbmandssproget), godskrive, skyldskrive sig for, føre til intækt. Jfr. **Krebitere**. **E. som Moder, Fader** osv., *mor-kænne, *far-k. (tjuv-k., fri-k.). **E.** er også det samme som vederlægge (nu avlagt). I tydning = **anerkjende**, vø're (vyrde). »Eg hæve kjænt hånom føre ejn god man«. **Ikke erkj.**, nejtte(ar). Mk.: kanne som like godt (Lm.), ɔ: **erkj. som ligeberettiget.**

Erkjendelse (af el. om), *sanning på, skøn på, syn for, overtyd(n)ing om; opfattelse, tilegnelse, lys, klarhet.

Erkjendtlig, *taksam, *skjønsam (sky-), skjønog. **Være erkj. for**, skønne på, påskønne, takke for.

Erkjendtlighed (Yttring af E.), tak', f., taksomhet, skønsomhet, påskønnelse. **Vise Mangel paa E.**, *vantakke.

Erklære, sægje (-sa'), ytre, dømme, kænne, tilkænne-give, uttale sig; nævne, ut-n., -rope, vitne(ar); ved-gå, vedkænne sig. »Han hadde sagt sig god til el. **føre(y)** det«. »Dej sa(gde)st inkje vilje det«, ɔ: **de erklærede sig derimod. E. Krig**, lyse ufred? *kynne el. *forkynne ufred. **E. afsagt**, *lyse av. **E. ugyldig**, underkænne (jfr. Dyhøve). **E. i Rigets Ått** (Ått), lyse, dømme fredløs; (gl. d.): mæle man-helgen fra (H. D.). **Erklære sig inhabet**, lukke (H. D.), lukke boden, opgi sit bo. **Erklæret Fiende**, avgjort, avsagt, åpen f. (Molb.). Jfr. **Erkjende**.

Erklæring, uttalelse, tilkænne-givelse; skøn, mening, råd, dom, vitne (bære v. om), vitning, f., vitne-mål, n.? vitnesbyrd(u'), m.? **Indhente Statsraadets E.**, høre kongsrådet.

Erkyndige sig om (t. sich erkundigen), spørre (spørje) om, efter, forespørre sig; lye (-dde) til, lyast til, høre om, efter, se at komme efter. Dertil forespørsel. Jfr. **Forhøre sig** og **Visit**.

Erlange, få, nå, opnå. Jfr. **Erhverve**.

Erle (*Motacilla alba*, **Vipstjert**), erle, f., *lin-erle (linelle), *ring-erle (ringille), bu-erle (bu-ele), *disse, f., igde, f., *sigde, *austavinds-igde (jfr. hampigde, **et Slags Meise**). **Den gule E.** (*Motacilla flava*), så-erle (-elle, -ille, -linelle), *sårine.

Erlægge (betale), *læggje (tol, skat, landskyld, liv-øjre), give, av-g., skyte til, utrede, yte; gælde. H. D. Gl. n. gjalda, ɔ: betale, udrede.

Ernære, nære, føde, fostre.

Ernæring, næring, fostring, opfødelse, føde.

Erobre, vinne, hærvinne (Lm.), hærtake (Lm.), våpentake (svensk), *take (in), underlægge sig.

Erobrer(ne), landnams-mændene (Fr. H. om Frankerne i Gallien); hær-vinnar (Lm.).

Erobring, land-vinning (Lm., Siegv. Pet., H. L.), hær-vinning. Lm.

Eros, elskog; elskogsguden.

Erotema, spørsmål, *spurna(d).

Erotematik, spørrekunst (-rj-?).

Erotematisk, spørsmålsvis.

Erotiker, elskogs-sanger.

Erotisk, elskogs-, kærlighets- (f. e. sang).

Erratisk, hist og her forekommende, forvillet (fra sit egentl. hjem), spred, om rullestener, som er bortført av is og va(t)n.

Erre, ejre (ejrast), sætte ejr, *jarne (jønne). **Erret** (**belagt med Kobberrust**), *ejrot, *ejrlagd.

Error, ville, f., villing, f., mistak, n., *mis-gåing; regnings-»fejl«.

Erstatte, tilsvare, utrede, gengælde, vederlægge (Molb.), opveje, avløse (utfylle plas), *forskylde, igælde. H. D.s forslag; Fr. H. Kr. V.s lov: igjæld = **Betaling**. Se Molb. **E.** (**Tab**), godtgøre, bøte (skaden).

Erstatning, godtgørelse (jfr. Opreisning),

fyllest, f.-gørelse, skadesløs-hâldelse, gengæld, skade-bot, -løn (Molb.), skadegæld (G. A. K., H. D.); dertil skadegælds-krav; vederlag (gl. n. viðr, ɔ: bed, imob), vederlæggelse (Molb.); mon (»tage sin mon igjen«, L. Er.), ret. »Jeg vil have Ret for Melet«. »Jeg skal gjøre dig Ret for Gryten og Koppen«. Asbj. Ogs.: ombot, f. (gl. n. umbót), ig(j)æld (Molb., H. D., Fr. H. og Kr. V.s lov), ɔ: enkelt Erſt. (efter Molb. = vederlag, gengæld; jfr. tvigæld = dobbelt Erſt., Molb.); like, f. (»du skal nok få like [ɔ: ret] for det«), skil, f. E. give, veder-lægge, opveje, gøre gengæld, gengælde; avløse. Jfr. Erſtatte.

Ert, se 2Ært.

Erte, ærte (-te), rejte(ar), tærre(ar), *øve, *ærge. Jfr. Drille.

Erts (Sten, ſom indeholder Metal, t. Erz), metal-blanding, malm (jern-, kopar-m.). Også H. D. og Molb. Se Metal.

Ertsbjerg, malm-berg, m. H. D.

Ertsgang i et Bjerg, malm-å(de)r, f., m.-gang. Molb.

Erudit, lærd, bok-lærd; spræng-lærd.

Erudition, lærdom, dyp l., omfattende l.

Eruktation, opstøtelse, «ræben«, *raping, *gurping.

Erysimum cheiranthoides, kårel (Gunnerus), utspærret hjørneklap. Sørens.

Es (Kort, Tærning med et Øie), æs, m. (eg. lat. as, enheten, det hele, mots. brøkdelene). Være i ſit Es, være i beste velgående (fr. *être à son aise*), *ha sit vilje-ve'r (-vejr).

Eſel, se Aſen el. 2Eſel.

Eſkadre, »drille (lat. *quadra*, firkant), fåtø (mindre), f.-avdeling, (iblant bare) avdeling. Jfr. Detachement, fra-skil el. hær-f. (H. P. S., ɔ: fraskilt og bortsendt hæravd.). Jfr. og *undan-tak, ɔ: „en Del, ſom er ubſtilt fra det Øvrige", undan-skåt(o).

Eſkadron (lat. *quadrans*, fjerde del), hest-kar-flok, flok hestfolk? »rytter«flok, r.-avdel.

Eſkaler (gjøre E.), løpe in i en havn utenfor »ruten« (farleden?): gøre avstikkere, g. *svint-ærend. Jfr. Affiffer, Deviation.

Eſkamotere, syn-kværve?, *kværve (*ville, *vende) syna, k. bort, få bort uformærkt, ved »gøgle«spil el. blændværk; smætte bort, trolle bort? (ikke: trylle) (jfr. trolman for Taſtenſpiller); bort-blande. Lat. *commutare*, ɔ: ombytte. Dv. Eſkamotage, syn-kværving, f. (gl. n. sjónhverfing), »gøgle«-spil, g.-værk, »blænd«-værk.

Eſkamotør (»eur), synkværver?, »gøgler«, trolman? trol'-kunstner (trolmannen Olivo), sortekunstner (ɔ: svarte-kunstman); også ueg.: lomme-tyv, falsk spiller.

Eſkarpe, *skråning«, hælding (nederste brystværn på fæstningsværker), hal', n.?

Eſkatologi (-kɔ:), læren om de siste ting (dommen og verdens ende), *endedagslære? (endedag, ɔ: „ſidſte Dag").

Eſkiſſe, se Skizze.

Eſkorte, følge? vakt, sikkerhets-vakt, trygdevakt? ledsagelse. Jfr. Salvegarde. Lejde er vel tysk?

Eſkortere, følge for at værje, trygge, dække (t. decken), ledsage, følge med, værje, værne (på rejse). E—t af, under vakt av.

Eſoteriker (en med det indre kænt), en inviet. H. P. S.

Eſoteriſk (f. E. Kundſkab), indre, invortes, lønlig? De inviedes? frimurer-.

Eſotiſk, innenlandsk.

Eſp, asp, f.

Eſpalier, Spalier (eg. Rækværk), *række, tral-værk, n., tvi-rad? -række? (dobbelt r. av soldater, jfr. *en haie*). *En espalier*, som rækværk, i tvi-rad, -række? tvisæt (ɔ: „ſat i to Rader"); i vifte-form; på solvæg (Erslew, H. D.). Dertil solvægstræer, rækværk-træer (Molb.). H. P. S. kaller træer, som står *en espal.*, for bindings-t. el. murbindinger, idet de bindes op til et slags grind el. ramme, ved en trævæg el. mur. Æn grind-træer? *En esp.* siges og — se ovenfor — om manskap, som står opstillet med vej imellem. Kan vel hete mangar(d). Jfr. tangar', ɔ: Tandbrække.

Eſpelsv: ſtjælve ſom et E., *skjælve som ejn skaketejn? (ɔ: som »ryste«stokken på en kværn).

Eſpingole, kugle-rør (H. P. S.), kugle-sprøjte.

Eſpion (av *espiér, epiér*, lat. *adspicere*), se Spion.

Eſplanade (Plads foran ſtor Bygn. el. Fæſtn.), plas? åpen plas; for-plas. H. P. S.

Eſprit, ånd (hoved, skarpsin, vittighet, inbildningskraft), også: den sanne mening, d. vigtigste inhåld. *Bel-esprit*, »skøn«-ånd, vittigt hoved, åndrik man el. kvinne. *Les beaux espr. se rencontrent*, de gode hoder mætes, har samme infal. *E. fort*, »stærk-ånd«, fritænker. *E. public*, almen-ånd. *E. de corps*, samlags-, samfunds-ånd, kaste-å., lags- (før laugs-), stands-å. *E. des lois*, lovenes ånd.

Esquire (fr. *ecuyer*, forældet: *escuyer*, lat. *scutarius*, ɔ: Skjoldbærer), velbårenhet (ærestitel i England for lægre

adel og utmærkede pers. av borgerlig stand).

Essai (lat. *exagium*, jfr. *examen*), avhandling, prøve-avh. (prøvestykke), opsæt?

Esse, avl, m. (H. L.), smie-gru(v)e, -avl; hær(d). Molb.

Essentialia, hovedsaken, »det væsentlige«.

Essentiel, »væsentlig«, hovedsakelig, uundværlig, nødvendig, kærne-.

Essen(t)s, ånd (»gejst«, „*spiritus*"), kraft, k.-dråper; fin olje.

Estafet(te), se Stafet.

Estalader, se Palissadering.

Estampe, kobber-avtryk.

Estimabel, Estime osv., se Æst.

Estrade, pal', m., hjal' (sv. hjälle, d. *, H. D.)? jfr. *hjæl', m.; høj-gulv, op-g.? Jfr. Forhøjning.

Et: i Et væk, *med ejn gång(o), *i ejningom, alt i et (B. B.). **Paa Et nb**, jfr. like (hændt, nøgd, bli osv.: »eg er like sæl, om du —«. »Dæ' gjek føre det same). **Baade det ene og det andet**, likt og ulikt. **Et sige, et andet mene**, sigte i aust, skjote i vest.

Etablere, grunne, grunlægge, fot-fæste? stifte, vedtage, fastsætte, opstille (en regel), forsørge, *bu, *rejde (utstyre). Jfr. Anlægge, Oprette. **E. sig**, bosætte (*busætje) sig, sætte sig ned, sætte bo, »åpne« en handel, et værksted, grunne et handelshus, tilskipe utsælnad (Lm.). **E. en anden**, *bussætje? drift-sætte. H. P. S. Jfr. land-, pant-, favnsætte. **E. noget**, slå fast, gøre gældende. **En, som nylig har etabl. sig**, *ny-bøling, m., *bu-rejsing, m.

Etablissement, et (her el. der), nedsættelse (bedre æn nedlatelse, t. Niederlaßung, jfr. Kolonі), bossettelse (Meyer), *busætning, ny-bygge; fastsættelse, inførelse; forsørgelse; »utstyr« (*buna', *rejding); (Syssel, Virksomhed), værk, stel'; (Kjøbmands, f. E. *Vollmans* i Krist.), utsal(g) (jfr. Basar). Jfr. Anstalt, Indretning, Stiftelse.

Etage (Hus-), høgd, f., højde, hus-h. (to-højdes hus, Dagbl., n.); loft (Molb.). „Ordet (Loft) er i denne Bemærkelse forældet, men dog det eneste brugbare egentl. danske Udtryk for Tingen". Hævdet også av H. D. Hette før loft: Noahs ark hadde tre loft. I Danmark kalles 1ste E. for stuen, 2den E. ær første sal, 3die E. anden sal. **Anden E.**, salshøgda, (før) høj(e)-loft, ɔ: „hvad vi nu kalde Salen" (Molb., H. D.). **Bundetagen i en E.**, *golv, tele(i'), n. Mk. *ejn-høg, *tvi-h., *ejnbotnes, *tvi-b. osv., ɔ: en-, to-etages osv.; låg-ståve(o), f., ɔ: enetages Stuebygning.

Etagemæssig, pal' over pal?·p. på p.; trinvis, trappevis? *flo-sæt? *flolagd? („lagvis nedlagt, f. E. om Fisk i Tønder").

Etalon, »normal«-mål, mønster-m. (som andre mål »justeres«, *krynast [rettes, måles, eg. krones, ɔ: stemples] efter).

Etap(p)e, *kvile-stad, kvile, n., rast, f.? (som vel eg. tyder kvile).

Etap(p)evei, rastdags-vej (H. P. S.), til beste for hæravdelinger; hærvej. Meyer.

Etat, stand, tilstand, stilling; tjeneste, ɔ: tjenere (H. P. S.; således: skog-, hof-, stal-t.); væpning (så i Land- og Sø-etat). **Civil-E.**, den borgerlige styrelse. **Felt-E.**, hærliste, »krigs«-fot (hær-fot?), **Hof-E.**, hof-æmbedsmænnene (og -kvinnerne), hof-tjenerne; hoffets underhåldn.; regnskap over hoffets utgifter. **Militær-E.**, hær- et. flåte-manskapet, hær- el. flåte-tjenesten (ɔ: = tjenstgørende i hæren, flåten). **Land-Etaten**, hæren, land(s)-værnet (hær, hærforråd og fæstninger). Herfra har man skilt landeværn, ɔ: bakhånds- (ɔ: „Reserve"s) el. uttjent manskap. **Sø-E.**, flåten, sjø-værnet (flåten og dens manskap).

Etendu, utstrækning, vidde, omfang; størrelse.

Etik, sædelære, pligtlære.

Etisk, sædelig. **E. Fag** (humanistiske Fag, modsat Realfag), historiske (lære-) æmner. Jfr. *Humaniora*, Humanist.

Etikette, 1. hofsæd(e), -sædvane (Lm.), -skik' (sv. hofskick), hof-tvang, stormans-skik? *høgfærd(s)-bragd, f.? (*høgfærd = Pragt; bragd = „Færd, Skik, Væsen, især Miner, Gebærder"), skik og bruk, høflighet; (i Omgangslivet), folkeskik. H. P. S.: hof-former, selskaps-f. 2. Varemærke (Dagbl.), mærke-seddel, følge-, navne-, nummer-, pris-seddel, ut.s.? (jfr. ut-skrift, utenpå-s.); påskrift, inhåldsseddel, bruks-s. H. P. S.

Etikettere (en Flaske), gi el. sætte påskrift; mærke?

Etmaal, 24 timer (J. L.). Også i * finnes ætmål, ɔ: 24 timer; jfr. døger, n., *døgn (*dygn). Gl. n. dœgr var 12 timer. Mk. *samdøger, *jamdøger = 24 timer.

Etnark, underkonge, stathålder, landshøvding.

Etnograf, folke-skildrer. Dert. folke-skildring og -skildrende. Mk. og folke-kænner, som dog nærmest er = Etnolog.

Etnografisk (Hist.), folk for folk (mots. synkroniστisk, som hålder sig til tidsfølgen), folke-, folke-skildrende.

Etui, fåld-æske el. fålde-skrin. H. P. S.

Etyde (*etude*), *øvelse*, *øve-stykke* (lettere æn *øvelses-s.*). Jfr. prøve-, læse-, regne-stykke, ikke prøvelses- osv.

Etymolog, ætkænner (av ord), rot-k., -gransker?, ord-gransker (H. D.), ord-slægt-kænner, ætfører (ord-ætten neml., som sammenhænget forutsættes at vise). Efter H. D.

Etymologi (Ordets Herkomst el. Rod), rot-gransk(n)ing, -lære? ord-avledning (t. Ableitung), utledning? ætlære, skyldskaps-lære? ætføring (H. D.), ord-rot (H. D.), ord-kilde (H. D.), grun-tyd(n)ing el. -mærkelse? Se Afledning (som skulde hos os tyde ledning bort el. til siden, f. e. Bandets Afl.). I mållæren (Gramm.) kalles Etymol. også formlæren.

Etymologisere, ætføre (ord, H. D.), rot-lete? (jfr. rothugge), utlede, granske (ordætten).

Etymologisering, ord-granskning (H. D., Molb.), rot-gr., ætføring. H. D.

Etymologisk (Retskrivning), rot-, rotgran-skende retsk., historisk, nedarvet r., mål-historisk (lærd-staving? efter lærde hensyn nl., ikke efter uttalen). Mots. ortofon.

Etymon, grun-tydningen, grun-meningen el. -mærkelsen.

Eudæmoni, lyksalighet.

Eudæmonisme el. **-monologi**, lyksalighets-lære, lyst-l. (Fr. H.), letlivs-l. Eg. vel go'vettes-røkt el. -dyrkelse. (Eudæmon = go(d)-vætte, god Genius).

Eudæmonistisk, efter, svarende til el. ved-kommende lyksalighets-læren; lystlære-, -lærens-; govettes-fræ'k? W.

Euegi, godt *helse-far? god helse el. hel-bred. Mots. Kakegi.

Eufemisme, omskriving, mildt uttryk, ordlæmpe? pynteord (E. Bøgh).

Eufemistisk, omskreven, ordlæmpelig? mild-nende, pyntelig, tilslørende.

Eufoni, vel-lyd, vel-klang. Jfr. Harmoni.

Eufonisk, vel-lydende, -klingende.

Eumori, fagerhet?

Eumorisk, velskapt; dannet. Meyer.

Eunuk, eg. sænge-vakter; kammer-tjener, kvinne-vakter i et harem; gælding, m., (d.) gilding, halvman, P. M. Møller („lytte til den sorte Halvmands Triller"), »forhenværende manfolk« (Oplands. Avis).

Evakuere, tømme, rydde (f. e. dækket), fraflytte, flytte (ut av), gøre ledig el. ryddig, *øj(d)e (-de), ɔ: øde; rømme, *røme (fæstning el. hus). Den Syge evakueres, flyttes, blir utskreven (av sykehuset).

Evakuering, tømming, fraflytting, rømming (at noget tømmes, fraflyttes), rydding, *øjding.

Evaluere, værdsætte. Dertil værdsættelse, -sætning. M. Thor., H. D.

Evangelisk (eg. glædelig), kristelig, bibel-kr., skrift-kr.

Evangelist, glædes-bud.

Evangelium, glædes-bud(skap), fægens-(fejens-) ti(d)end, f., *go(d)-tidend (go' ti'en); glæde-ord. Lm., mots. *il'-sægn.

Evenement, tildragelse, hændelse.

Eventualiter (»tuelt), i påkommende til-fælle, *på vona, i tilfælle („for at han i Tilfælde kan —").

Eventualitet, forefallende, påkommende tilfælle, von, f., muelighet. »D'er von til det«. »D'er inga v. til det«. På voni(a), på en vare (H. D.), til nød-hjælp, i bakhånd. Jfr. Reserve; Udsigt.

Eventuel, muelig, påkommende, forefal-lende (tilfælle), *vonande (Lm.), *vonleg, fremtidig (H. D.), vordende.

Eventyr, se ²Event.

Everlasting (af Almuen gjort til Over-læsting), evighets-tøj; uslitelighet?

Evernia jubata, *svarte-lav, *svart-lo (»?«), *fure-lav, *berg-lav. I. A.

Eversion, kulkastelse, om-vælting, om-støjt, m., -støjting, f., kant, m., kan-ting, f.

Eviden(t)s, øjensynlighet, uimotsigelighet, ful'(-kommen) vishet, uomstøtelighet.

Evident, øjensynlig, »inlysende« (t. ein-leuchtend), åpenbar, håndgripelig, uom-tvistelig, uomstøtelig, *utsynt, given, klar, sole-k., *grej; d. * rede. H. D.

Evig, *æveleg (ævenleg), ævindeleg, ævors-leg, *endelaus. Også *ævig, av *æve, lang Tid; Levetid. Gl. n. æfi, æfi(n)-legr, æverðlega (adv.). Sv. evinnerlig, everdelig, everdlig.

Evighed, ævelængd, f., *ævordom. Lm.

Evindelig, se Evig.

Evitabel, undgåelig.

Evitere, undgå, gå fri for.

Evne (Anlæg), ænne, n., ævne, f., gåve, f.

Evolution, »utvikling« (t. Entwickelung), ut-folding; hær-vending (for at komme i en annen stilling), svinging, svejv, m., *vej-ving, f., øvelse.

Evolutions-Eskadre (Flaadeafdeling til at øve Mandskabet i Søtjenesten), skole-flåte.

Ex- (=Konge, »General osv.), fordums, for-henværende, avgått (-gangen), avtråd, var, som var (kongen, var, el. som var, er død, ɔ: Exkongen er bød; jfr. søn-dag, var, ɔ: „forleden" S.); *danke-(W.). Jfr. dank, m. i »drive dank«, og *danke, ɔ: gaa ledig. Et ord, som i korthet kunde svare til Ex-, måtte vel bli av-, fordums el. før: før-stats- el. kongsråden, av-kongene. 2. (i Handels-

ſproget, f. E. eg Stib, et Hamburg), av, utav, fra. J. L.

Exaggerere, overdrive, *ofse, ar.

Exagitere, ægge(ar), ærte (-e), *tærre (ɔ: tirre), *narrast med, *gjække, *ape.

Exakt, nøje, *nøjen (nøgjen), punktlig, omhyggelig, *gløg', *gran'. **E. Videnſkabet**, *gløgge, gløgsynte, fulvisse v., ɔ: punktlige vit(en)skaper, som grunner sig på regning, måling, vejning, iagttagelser, ɔ: de matematiske og naturv.

Exaktitude, punklighet, gløghet; granvarhet? nøjagtighet.

Exaltation, ophøjelse, løftelse, ånds-løftelse; spænning, over-s., overspænt tilstand, egse, n. Jfr. ru's-mod, n., rus, n., ɔ: Henrykkelſe.

Exaltere, ophøje, højne, løfte, spænne, sætte i overspænt tilstand. Jfr. Begeiſtre. **Exalteret**, løftet, højnet, varm, he't spænt, over-s., høj-s. (H. D.: »spænne buen højt«); mk. *rusande? nidkær, stri(d). Jfr. Fyrig. **E. Stemning**, ru's, n.

Examen (Embeds-), »fag«-prøve (Krebs), prøve, overhøring; prøvedag (H. P. S.). **E. artium**, adgangsprøve (til univers.). **Gaa rejekt til E.**, bli dreven, dumpe, stryke, falle igennem, bli avvist. **E. udhølde**, stå sig, *slæppe fram, klare sig.

Examination, »nering, prøvelse, overhøring; ransak(n)ing; (i Retten), forhør, utspørjing. Lm. Jfr. Forhør.

Examinator, gransker, hører, overhører; utspørger.

Examinatorium, eg. overhøring; in-øvelse? (av det i andre timer meddelta nl).

Examinere, høre (en i noget), overh., spørre (g). **E—t**, prøvet, hørt, overhørt; framsloppen, god-kænt. Se Examen. Mk. spørjar-stove, ɔ: sted, der »examen« hâldes.

Exantem (-thⁿ), utslæt, utbrât(o), n.; blæmme (blæme), f. Jfr. Byld.

Exarf, stat-hâlder, lands-høvding.

Exarkat, stathâlderskap, landshøvdingdømme.

Exartikulation (at gaa af Led), skred (H. D.). Jfr. Luxation.

Ex auditorio, av tilhørerskapet, av tilhørernes mitte.

Excellence (-nts), »ypperlighet«, utmærkelse, fortrinlighet, herlighet (H. P. S.), makeløshet. Mk. *ov-stand, ovlag, n., *overlag, bri'kne, f.

Excellent, »ypperlig«, utmærket, glimrende, strålende; lysende, *briken (sv. lysande, t. d. ta'l); jfr. og makeløs, *fram-ifrå, *utifrå, *ofseleg, *overs.

Excellere, utmærke sig, glimre, brikje (-te).

Excentricitet, overspænthet; memerkeløjse? (W.).

Excentrisk (regelløs; eg. hvis Midte ikke falder ſammen med en vis andens; jfr. Koncentrisk), *av-bragdsleg (Lm.), avskapeleg; (Perſ.), overspænt, forskruet, ustyrlig, halv-gal; vilstyring, *styrløjse (?), ɔ: „urolig, ustyrlig Perſon"; tul'. H. P. S.: midløs el. midløst person. **E. Ild**, spred-ild?

Exception, undtagelse, motsigelse, insigelse i retten (at en retsregel ikke kan brukes i det særskilte tilfælle), svar, tilsvar, forsvar, *motlæg; første inlæg (fra instævntes side), jfr. Duplik.

Exceptionel (Stilling oſv.), undtagen (E. Bøgh), undtagelsesvis (Morgenbl.), bedre, lettere: undtaks- el. undtaksvis; egen, særegen, underlig, for sig selv, makeløs.

Excerpere (eg. plukke ud), gøre utdrag, utdrage.

Excerpt(er), utdrag, (stykkevis) samling av andres skrifter; val(g)steder? kærnesteder (?), strøtanker (?), utskrift(er).

Exceß, overmål, overdrivelse, uorden, vâldsomhet, lovbrud, uvør(d)skap(y), m. **Excesſer**, forgåelser, forløpelser? utskejelser, overtrædelser.

Exceſſiv, *overhændig, *oversleg, *stygge-leg, overmåteleg, urimelig, udømmelig? (efter gl. n. údœmilegr, i * udømelege, adv., ɔ: overordentlig); makeløs. Jfr. Overordentlig.

Exchange, veksel; kurs; børs. Meyer.

Exchekker (-quer), skatkammer; s.-ret (-domstol).

Excipere, undtage; gøre insigelse, nægte, fremføre imot (neml. mot klageren). Jfr. Exception. **E. forum**, nægte værneting el. nægte vedkommende ret som værneting for instævnte.

Excitabilitet, »pirrelighet« (dansk?), sârhet, ordsârhet, grættenhet, græt', m., ømtâlighet, utâlighet, vredlatenhet, særhet, særlejk, m., furting, f., tykkje, n., tyk', m. Fortrydelſe, Vrantenhed.

Excitantia, »pirrende«, æggende el. vækkende midler, vækkere? æggere?

Excitation, æggelse, tilskyndelse, påminnelse.

Exegeſe, tolk(n)ing, skrift-t., tyd(n)ing, utlæggelse, oversættelse.

Exeget, tolk, skrift-t., tyder, utlægger (som: tegns-utl.), oversætter.

Exegetik, tydekunst, utlægger-kunst.

Exegetiſk, utlæggende, tolkende, tydende. **E. Haandbog**, h. i utlæggelse, i at tyde, tolke.

Exekution, iværk-sættelse, ful'byrdelse, fulending, -endelse, utførelse (av en dom); inførsel (i et bo), utpanting, nam (Molb.);

avlivelse (»henrettelse«); rettelse el. retting. Av *rette, t. richten, jfr. „for Smed at rette Bager". Rette er den form av det tyske ord, som er knæsat el. adopteret også av vår almue. Henrettelse og henrette smaker mere av nyere tysk: Hinr—. **Gjøre E.**, gøre indførsel el. utlæg (Molb.), tage nam (i skyldnerens — *skuldmannens — bo). Molb.

Exekutions-Tropper, doms-tropper (-hær, -manskap)? indførsels-manskap? ful'byrdende m.?

Exekutiv (Magt), ful-gjærande (Lm.), utførande (Lm.), »utøvende« (t. ausübend), fulbyrdende, fulbyrder-(makt)?

Exekutør (-teur, -tor), fulbyrder, iværksætter. **Executor testamenti**, fulbyrderen (dær talen er om ens siste vilje), siste-viljens fulb.?

Exekvatur (eg.: lad fuldbyrdes! jfr. Imprimatur, ɔ: maa trykkes, trykkes!), godkjennelse (av pavelig bulle el. fremmede konsulers myndighet); fulbyrd el. fulbyrdelse (jfr. Vidnesbyrd, Jernbyrd, Gjenbyrd). Efter H. P. S.

Exekvere, utføre, iværksætte, ful'byrde, *ful'føre, *ful'ende, ful'-komme (W.); gøre indførsel, drive in (gæld), utpante; avlive, *rette (»henrette«); spille (musik), føre-»drage« (t. -tragen).

Exempel, døme, n. (i ordet *udømelege; jfr. gl. n. údœmi), foredømme, efterdømme (Fr. H.; gl. n. eptirdœmi); (til Anstuelse), prøve; (at følge, Forbillede), fotspor, spor, mønster, forbilled; (adsvarende), spægel(e), m. (spejel, ɔ: Speil); (til Sammenligning), likne-bålk(o), m., liknelse, n., *likning; make, m.; (til at oplyse, bestyrke el. bevise en Mening), mærke. Lm. Sv. har efterdöme og föredöme. Efter- har her en smule fortrin, idet oldmålet kænner det, men ikke föredöme. **Advarende E.**, avskræme, f., skræmsle, f., advarsel, avstyring, f. **Uden E.**, makeløs, uten sidestykke. **Statuere et E.**, give (el. gøre ejn til?) ejn spægel(e) (*spejel), give nåkot til å spægle seg i, sætje varnagle (føre[y] ejn, føre folk), give (?) varægsle, f., refse til advarsel. Se og Statuere og Formaning. **E. tage af En el. noget**, ta' advarsel, lærdom av —, lære av —. **For E.**, til efterdømme, til dømes. **E. paa**, efterdømme om; regnings-opgave. **Andre til E.**, a. til advarsel, *varsel.

Exempler, stykke, mønster-s., næme, n., nåm, n.; avskrift, utgave, gentagelse (Kopi); (trykt), avtryk (H. P. S.). **Eneste E., el. hvoraf kun et haves**, ejn-tøkje. **Godt E.** (af Dyr, Bæst), god prøve, mønster, utgave.

Exemplarisk (jfr. Ideelsk), efterdømmelig, mesterlig, mønster-(m.-god), følgeværdig. **E. Straf**, advarende refsing, r. til skræme, f. (skræmsel, *skræmsle), til stø'k', m.

Exercer-, våpenøvelses-, (lettere) øvelses-, (sænnu lettere) øve- (-plas, -skole, -dag); *øving(s)- er i alle fal nemmere æn øvelses-. Jfr. Øve, Øvelse.

Exercere, øve, drive (en i noget: dans, musik, våpen); (om Offiseren), våpen-øve (Molb.) el. bare øve (der talen skønnes at være om våpenbruk); (om Soldat), våpen-øves. Efter H. D. er ordet nu hær- kunstord og finnes i alle (danske) blad. Dert. **våpenøvelse**. Sv. vapenöfning. **E. Soldater** hette i ældre dansk drille (eng. to drill). Dv. drille-bane, -plas. Det beste norske ord var vel her (at) tæmje, e (-tamde). Dertil tæmjar, m., tæmjing, f., tam, n., ɔ: „Tæmmelse, Afrettelse, Dressur", og tame, m., ɔ: „Øvelse, Færdighed i Kunst el. Arbeide".

Exerci(t)s (-tium), øvelse, skole-ø., våpen-ø., hær-ø. Jfr. under Exercere. **Exercitier** (romersk-katolsk), bots-øvelser.

Exigere, inkræve, kræve in, drive in.

Exigibel (Dom), gyldig, retsgyldig, fulbyrdelig, som kan drives in, forfallen (til indrivelse).

Exigibilitet (Doms-), fulbyrdelighet?

Exil(ium), landvis(n)ing el. -lysing? (til *landvise, *l.-lyse), landlysning (Molb.), forvisning, utlændighet, fredløshet, landflygtighet, landflugt (L. K. D.), forbud el. landsforbnd? (av [at] forbyde en sit hus osv.). **I Exil = exileret**, *utlæg, utvist, *land-lyst, *l.-vist, fredløs.

Exilere, vise ut (av landet), forvise, *landlyse (Molb.), *-vise. Jfr. *banlyse, *bansætje.

Existens(t)s (-ce), tilvære, n., tilværelse, virkelighet; liv; også ophåld, underhåld, utkomme; varighet.

Existere, være, v. til; finnes, gives; leve, have utkomme. **E—nde**, tilværende, *værog. »Ingen værog ting«, ɔ: ingen muelig Ting".

Exklamation, ro'p, utro'p, utbrud, skrik.

Exkludere, ute-lukke, kaste ut, vise ut, vise døren, vise bort, drive ut; utskille, stænge ute, jage ut, stryke ut (av medlems-listen).

Exklusion, utelukkelse.

Exklusiv, utelukkende (Fr. Krebs); *storlaten, *storvoren, adels-stolt, familie-s., folke-s.? *kry, *kaut; tlag-vand, farisæisk, selvgod, avvisende, ɔ: som ei vil have med visse Folk at gjøre; kræsen m. H. t. Selskab. **Exklusive**, ikke medtaget el. medregnet, med fradrag av, omfram, fraregnet. Jfr. Inklusive. **Ex-**

Eksklusivt Møde, »avsluttet møte« (av et parti, men ej av dets motstandere). Dagbladet (n.).

Eksklusivitet, stans-ånd, lags- (laugs-) ånd, lagvand-sæmd, f.? (efter *lagvand; se Eksklusiv); folkestolthet, adels-stolthet, sæt(te)-stolthet (ɔ: at man vil avstænge sig og utelukke andre ringere som ikke jævnbyrdige fra sin stand, sit folk, sin omgang).

Ekskommunikation, ban, bansættelse, -lysing. **Udgjerning, som udsættes for E.,** bansværk. H. D. „Aabenbar Spot mod Herren er Bansværk".

Ekskommunicere, *banlyse, -*sætje.

Ekskrement, lort, m., skarn, n., møk, f. (y). Mk. og stol-gang, -avføring; av-fal' (t. e. av kreatur).

Ekskurs („en fra Hovedmaterien udløbende lærd Undersøgelse"), tillægs-opsæt (ɔ: »opsats«); utløper, utvikelse (jfr. en avstikker). Mk. og avbrigde, n., sving, m., utfar, n., utfærd, f., utlaup, n. Jfr. Digression og Episode.

Ekskursion, »utflugt«, avsteg(i), n., *utfærd, sving, m.; lyst-færd, -rejse; utfal (Streiftog).

Ekskuse, undskyldning, årsakelse, -king? Av *årsake seg. Mk. og *saklaus, sak(es)løshet.

Ekspirere, eftersøke, lejte etter, efter- el. op-spore; spørre efter; sp. ut.

Ekspisit, Exquis, ut-val(g)t, utsøkt, *blad, *utblad (av blæ[dje], ɔ: „vælge blandt flere Ting —").

Ex officio, ifølge embeds-pligt, på embeds vegne.

Ekorbitant, umåtelig, uhyre, overvættes, makeløs, grænseløs, overhændig. Jfr. Overordentlig.

Ekorcisme, djævle-»besværgelse«, maning, djævle-m., -»for«drivelse (eller bedre) -utdrivelse. „Og Jesus drev en Djævel ud og han var stum".

Ekordium, ingang, »inledning« (t. Einleitung), til en tale nl.

Ekosmose, utsivning (H. D.), jfr. utseg(i), n. Mots. *inseg — som kunde gælde for Endosmose. Disse to ord brukes navnlig om fiskestimene, in og ut.

Ekoteriker, u-inviet. Jfr. Esoteriker.

Ekoteriſt (Kundſtab m. m.), eg. utvortes; u-inviet, for u-inviede, for menigman. (Den, de) utenfor-stående, uinviedes (kunsk.). Jfr. Esoteriſt.

Ekotiſt (Vægt), fremmed, utenlandsk (vækst).

Ekpandere, utvide, -spile, -spænne, -strække (vide ut osv.), *spane, tænje(e) (-tande), strame(ar).

Ekpansibel, utvidelig, strækkelig, *stramande, *tænjande. Jfr. Ekpandere.

Ekpansion, utvidelse, utspænning, m. m. (jfr. Ekpandere), spa'n, n., ta'n, n., tænjing(e), f.

Ekpanſiv, utvidende. **E. Kraft,** evne til utvidelse.

Ekpatriere, *landvise. **E. ſig,** flytte ut. **E—t,** fædrelandsløs (H. P. S.), fordreven, *land-vist, *landlyst, fredløs.

Ekpedere (En, Et; med Ord), gøre fra seg (Lm.), g. færdig, sende fra sig, s. avsted (ladning), avsende, avfærdige (sv. afärde); (ſkriftlig), utfærdige, utstede; (Perſ.), sende ut, greje (g. guten, Lm.), rej(d)e av, gjære(e) av (?), sende, få ut av verden. **E. i en Haſt,** *snærte (-e). **E—t,** *av-rejd, avfærdiget, *avgjord.

Ekpedering (-dition), færdig-gørelse; utfærdigelse (skriftl.), utstedelse; avfærdigelse, av- el. omsendelse, utgivelse, forsendelse, avs., rej(d)sle, f., avgjærd, f. **En Ekpedition,** et »tog«, hær-t., ɔ: færd, hær-f., ledings-f., *lang-f., stor-f.? langvejs hærfærd; (til Søhavet m. m.), færd (ɔ: farelse, at fare dit), »togt«, utrustning (nordisk?), utfærd? **Avis-, Poſt-E.-neu,** blad-utgivelsen? (langt ord!), posthus. Bedre vel, om vi fik et norsk ord: rum, stue, kammers, bod. Vi har alt: råd-stue, bad-s., skriver-s., tolbod, krambod; politikammer(s).

Ekpedient, middel, hjælpe-m., utvej, råd.

Ekpedit, grej (J. L.), *snar, rask, *fim', *letfør (Lm.), *radfør (Lm.), *radhændt, *radig, *radvin, rad; (Adv.), *radt, radlege, radvint. *Expeditus (vir, homo),* lausrejpa(d), ɔ: ſom har intet at bære el. føre med ſig, som går, farer *tomrejpes.

Ekpeditionschef, -Sekretær, utfærdiger, utsteder (som lægger siste hand på saken og har overtilsyn med og ansvar for forberedelsen).

Ekpeditør (-teur), avsender, av-, utfærdiger.

Ekpektorere ſig, utlade (-lade, -la, ikke -late) sig el. sin vrede, harme, lette (ut-øse, ut-gyte) sit hjærte, sige sin hjærtensmening, ta bladet fra munnen, uttømme sin galde, gi vondt av sig.

Ekpektorering (-ration), eg. ophosting, ut-spytting; hjærte-lettelse, -utgytelse, -utøselse.

Ekpenſer, utgifter, omkostninger, *kostna(d), utlæg.

Ekperience, se Erfaring.

Ekperiment, prøve, røjne, n.; *frejsting, *frejstna(d) (i vitenskap el. kunst). Jfr. Forſøg.

Ekperimental, prøvende, frejstnadleg (Lm.), røjnsle-, røjndoms- (t. d. kemi, ɔ: r.-skillekunst, sk. grunnet på røjnsle). **E.-**

Fysik („Erfarings"-Naturlære), naturlære på røjnsel, tillæmpet (»anvendt«) n., røjnsle- n.

Experimentere, prøve, *frejste, *røjne.

Expiation, soning, f., uts.

Explikation, utlæggelse, oplysing, opklaring, klåring, *skilgreje? (ɔ: „Rede i en Sag"); grejing, f., *utgrejing. Jfr. Fortlaring.

Explicere, lægge ut, *greje, tyde. **E. sig,** rede-gøre (H. D.), greje føre seg. Jfr. Fortlare.

Explicite, uttrykkelig, tydelig, med rene ord; efter ordene, mots. implicite, ɔ: underforstått (at læse mell. linjerne); *skilviseleg.

Explodere, smælle (-smal'), springe (i stykker, i luften), s. sund, sprænges. **E—nde,** sprængjande. Lm.

Exploitabel, som kan utnyttes, lønnende, lovende (utbytte).

Exploitere, nytte, utnytte, tilgode-gøre, dyrke, drive (et bruk).

Exploration, gransk(n)ing.

Explorere, granske, spørre ut, snuse efter, *snoke etter, nysne(ar), *nysse (ɔ: speibe), *ransake; *ende-fete(ar).

Explosion, spræng(n)ing, utbrud (av lidenskap); storm, torden.

Exponent, viser (Meyer; jfr. viseren på et ur); (i Matem.), viser, gang-v. el. tal-v. (H. P. S.); værdigheds-v. (Meyer), ɔ: Potents-E.

Export, utførsel (av vare); *ut-æ'kjes-. Mk. ut-økjeslas'. ɔ: „et Læs af Udførsels-Varer". **E.-Handel,** utførsels-h. **Exporter,** utgående varer (især innenlandske).

Exportere, utføre (varer).

Exportør, Exporthandler, -hus, utførselshandlende? utførende, utfører?

Exposé, fremstillig, utgrejing, rede-gørelse. Jfr. Fortlaring.

Exposition, fremstilling, utstill. (av kunstværk m. m.); inledende fortælling; (i Skuespil), inledning. »Dagen« (n.), 6. 3. 79.

Ex post facto, bakefter, f. e. spådom bakefter, ɔ: i formen spåd., men egentl. bare historie, efter en allerede given virkelighet.

Expostulation, munhugging (-»geri«), trætte, krangl, n., krangling, f. (Besværing), *klaging, klagemål. Jfr. Klammeri. Kjævleri.

Expres, 1. uttrykkelig, enkom, 2. snarbud; eget (særligt, særskilt) bud.

Expression, uttryk, *ordlej(d)ing, ordlag.

Expressiv, uttryksful'; eftertrykkelig.

Ex professo, av »fag«, av yrke, »som næringsvej«, på embeds-vegne. Jfr. levebrøds-: 1.-»politiker« (ɔ: Politiker *ex professo*).

Expropriation, inløs(n)ing? løsning, nødløsning, tvungen avståelse (av jord, helst til offentl. bruk), tvangs-avståelse (H. D.), -sal(g) (Molb., H. D.), ut-køp (H. D.).

Expropriere, utløse, løse ut (el. in, f. e. jord fra ejeren til offentl. bruk), køpe ut (Meyer), utkøpe. H. D.

Expugnabel, intagelig.

Expugnator, landvinner? Jfr. Erobre, -bring.

Expulsion, utdrivelse, fordrivelse, våldsom fortrængelse.

Expulsiv, utdrivende, uttrængende; avførende.

E pungere, stryke ut, *må ut, skrape ut. Jfr. Radse.

Expurgation, renselse; retfærdig-gørelse; avføring.

Exquirere osv., se Eskvir.

Exspectance, håp (om embede osv.), vo'n, f.; »lov«, n. (»*få l. på«), løfte, krav (på), påvænte. Jfr. idrag, n., ɔ: „Forhaabning, halvt Løfte".

Exspectant, en el. den væntende, avløseren, eftermannen. Jfr. Exspectance.

Exspiration (eg. Udaanding), »frist-utløp«, u. av en frist el. henstand; dagløjse? (av *daglaus, ɔ: „som ikke kan vente Udsættelse"). W.

Exspirere (eg. udaande, bø), løpe ut, forfalle, gå til ende, være ute el. omme; dagfalle? (av *dagfallen, ɔ: „forfalden til Betaling, nl. naar den bestemte Frist er udløben").

Exstase, se Erstase.

Exstinktion, utslettelse, utelukkelse; utdø»en«. Meyer.

Exstinktør, ild-slukker. Opland.s Avis.

Exstirpation, utryddelse, ødelæggelse; utskæring.

Exstirpator (Redskab til at oprykke Rødder og Ugræs af Jorden), røsker? (av røskje, y, ɔ: oprykke med roten, t. d. lin); jord- el. ukrud-renser. H. P. S.

Exsulant, land-vi'st, -ly'st, utlæg, fredløs.

Ex tempore, på stedet, på stand, *på flækken, på stående fot, på øjeblikket, *på stahejte flækken, øjeblikkelig, »uforberedt« (*urå'd'). Jfr. Forberebt, Uberebt, Uforberebt.

Extemporere, tale, skrive, synge osv. på stående fot, »uforberedt«; brå-tale?

Extemporær, -peral, »uforberedt«, på stående fot, på stedet. **E—rale Forelæsninger,** stand-forel., d. e. på stand. H. P. S. **E. Stil,** s. på skolen, modsat hjemme-stil.

Extendere, strække, st. ut, *spane, tænje(e) (-tande), *strame, spænne. Jfr. Expandere.

Extenſion, -ſitet, vidde, omfang, utstrækning, størrelse; utvidelse, *tan, *tænjing.
Extenſiv, omfattende, omfangs-rik, i omfang, i utstrækning, i varighet. **E. — Intenſiv,** i omfang — i styrke. **Extenſiv Størrelſe,** rumstørrelse. Meyer.
Extenſum, utførlig fremstilling. *In extenso,* i utf. fremst., utførlig, omstændelig.
Exteriør, (det) utvortes, utsiden, utseende.
Exterritorialret, sendemæns undtaksret? (til at unddrage sig det lands lover og overhøjhet, som de gør tjeneste i).
Extorkvere, presse ut, p. av, avpine, avnøde.
Extorſion, utpres(n)ing osv. Se **Extorkvere.**
Extra, utenfor, utenom (utenoms-værk, Lm., ɔ: **E.-Arbeide**), særdeles, ussedvanlig, ualmindelig, urekna(d) (O. Vig), *framifrå, *ut-ifrå, omfram (o.- el. etter-slåt', m., ɔ: **Extranummer af t. E. Muſik** el. **Slaat**), *ov- (*ov-vel, ɔ: særdeles vel), *overs (o-fin), utmærket, »overordentlig« (omfram, sær-) (o. post, ting, et), *atpå (a.-vende, f., Lm., ɔ: **E.-Tur**; a.-slæng, m., ɔ: **E.-Tillæg**; a.-kast, ɔ: **E.-Forſlag**). **Extra-Blad,** tillægs-blad. **Extrafin,** *ov-fin. **E.-Forpleining,** nøring, f., nørsle, f. **E.-Rabat,** tillægs-avslag, yterligere a. **E.-Udgift,** mer-utgift. **Gaa extra,** gå uten-om.
Extrahere, tilbake-give, t. d. gældsbrev el. opbudsbo, frigive.
Extrahent, ut-drager el. (den) utdragende? ɔ: som gjør **Udtrag, Udtog.**
Extrahere, drage ut, gøre utdrag.
Extrajudiciel, utenrets (Meyer), -retlig?
Extraft (af **Punch** m. m., eg. **Udtrag**), kraft? kærne, or-drag, n.; avkok.
Extraktion (-gion), utdragelse (t. d. av kvadratroten); opdragelse, dannelse. **God E.,** god familje, g. opdragelse, g. skoledannelse.
Extraktionsſtof, utdrags-æmne? kraft- el. kærne-æmne?
Extraordinær, ualmindelig, ussedvanlig, særdeles, sjælden; *utanfares; (overkomplet), overtallig (Molb.); jfr. til-overs. **E. Profeſſor,** overtalllg pr. Jfr. **Overordentlig, Extra.**
Extravagance, vilskap, m., vil'styr, n., ustyrlighet, *styrløjse, overspænthet; ulevna', m., laus-levna'. Jfr. **Liderlighed, Udſvævelſe.**
Extravagant, overspænt, overdreven, underlig, *avskapeleg, *avlaus („**uſtyrlig, løſſ**"). Jfr. **Excorbitant, Udſvævende, Naragtig.**
Extrav. Perſon, villing, m., vilstyring, m.; raring, tul', m.
Extravagere, skeje (*skejve? ɔ: gå skævt) ut, bære sig urimelig ad, være vilter, *prime.
Extravaſat (*extra vasa*, d. e. utenfor karrene), blod-uttrædelse, ut-tråd blod, u., væske; jfr. dau(d)-blod, n., blod-mælte, f.
Extrem, det yterste, højeste, yterlighet, overdrivelse; ende, top, topmål; 2. yterlig, yterliggående, højeste. **Extremer,** yterligheter, motsætninger, overdrivelser. Mk.: *les extrémes se touchent,* yterligheterne møtes.
Extremitet, yterlighet. **E—terne,** yterlemmerne (Molb.), *utlemarne(i) (hænder og føter, i motsætn. til hoved og krop).
Extuberan(t)s, »hævelse«, knute, trute, ku'l, m., kule, f., tag', m.

F.

Fabel (Digt, **Vaas,** fabelagtig Fortæll.), jugl, n., gile, f., hørgje, f. (y), (jfr. *h.-bok, -mejstar, -sægn, -vise); *farabbel (ɔ: **Parabel**); snak, historier; æventyr (dyr-æ.); skrønje(y), f. (skrøne); gåte, f. (ɔ: „**en opdigtet eller fabelagtig Fortælling**"), rynje, f., røgje, f.; (i Spot), san-såge(o), f. Jfr. **Hiſtorie. Fortælle Fabler** (vaaſe, ſladre, lyve for Moro), jugle, ar. Jfr. eng. juggle, lat. joculari. Jfr. **Skrøne. Han er bleven til en F.,** ɔ: er kommen i folkemunne.
Fabelagtig (underlig), *bisneleg, hørgje(y)-, skrønje-, æventyrlig.
Fabelbog, skrøne-bok, f., skrønje-bok, *hørgje-bok.
Fabrik, *værk (også Molb.); maskin-v. (Lm.), arbejds-hus (med ild og hammer, J. L.), bruk, n. (som sag-bruk). Værk er vel det nærmeste ord for både fabrik og manufaktur (glas-, høvle-, papir-, salt-, spiker-, spinne-, ståltråd-v.; *træskje-v.). Ellers brukes i * tillægget: -hus, -stad, -værk om stedet for en gærning,

svarende til -»eri«: bryggjar-hus (brygg»eri«), vævar-stad (væv»eri«, vævarhus); værk-stad („Fabril"). For mjøl-, bord- med påfølgende -værk el. -bruk mølle (mølne, f., *kværn), sag, f.

Fabrikant, værks- el. bruks-ejgar (Lm.), -herre, drifts-h., tilvirker (el. bare virker?). Glas-, salt-, tegl-virker?

Fabrikarbeide (-Varer), Fabrikat, værk-, bruks-, kunst-vare, værks-arbejd (ɔ: i et værk arbejdet), virke? køpe-gods (Molb.). Også = dusinkram, skrap, »dårligt« (*fåhævt) gods, markeds-arbeide (-vare). Molb. Jfr. og -smide, n. (jarn-, sølv-, tre-s.); -værk (toug-v.). Jfr. Arbeide.

Fabrikarbeider, værk(s)-man, -folk, værkarman (Lm.).

Fabrikation, -kering, værknad, m., *værking, f., tilvirkning (Molb.), oparbejdelse. **F. af Øst**, oste-laging, østing(y). Jfr. Produktion.

Fabrikere, værke(ar), tilvirke (Molb.); gøre; vinne (H. D.): »V. sukker av næper«.

Fabrikmester, værk-mester (Molb.), arbejdsstyrer (i et værk), værks-område, m.? (Område er „Formand, Mester").

Fabrikmæssig, værks-, som i værk (f. e. tilvirkning, utseende); i det store.

Fabrikstempel, værks-mærke, stæmpel.

Fabrikvidenskab, værks-lærdom.

Fabuløs, æventyrlig, overdreven, usansynlig, urimelig.

Façade (Faſade), forside, fram-s. (mots. bak-s.), lang-s. (mots. tvær-s.). H. D. Mk. brjost, n., ɔ: Bryſt, „Forvæg el. Forſide paa en ſtørre Bygning". Jfr. fram-, bak-fot.

Face, anlet, n. *En face*, forfra (så det hele anlet kan ses på en gang). Jfr. Profil.

Facet(te), slepen rute el. side-flate (som på ædelsten el. glas); små-flate, -spejl; lyskant el. -flate. H. P. S., H. D.

Facetier, vittige infal', løjer, skæmt, kvikheter.

Facettere, slipe ruter (på hårde legemer), kant-slipe. H. P. S. **Facetteret**, med ruter, mange-kanter. **F. Øie** (som fluens), øje med lyskanter el. flater, lyskantet øje?

Facil, let, gørlig; forekommende, villig, snil, medgørlig, læmpelig (også H. D.), læmfældig, mild, *skonsamleg(oo). Jfr. Berebvillig.

Facilitere, gøre let, lette.

Facilitet, lethet; næmhet, hændighet, læmpelighet, mildhet, overbærenhet, *snildskap. Jfr. Lempelighed, Skaansomhed, Føielighed.

Facit (eg.: det gjør [tilsammen], d. udgjør), det søkte tal, utslaget (på et regnestykke), sum (latinsk), »beløp« (tysk), ende-tal el. ut-tal (H. P. S.); d. e. det udkommende tal.

Façon (Faſon), måte, »form«, maksel, m. (av make, ar, ɔ: lage, få istand); skik; leve-vis. **Sans façon**, uten videre, uten omstændigheter.

Façonnerede Tøier, blommede tøjer (med invævede blomster), *blomot, *brågdot(o) el. *rosot ty. Jfr. Figurer.

Fad (lat. *fatuus*; deraf: Fadæſe), *smeren. Se Flau, Doven, Dum.

Fad (t. Faß), (Madfad), fa't, n.; tunne, f. (tønne?). **F., uhyre ſtort**, ufylle-fat. **F. med Fod el. Fodſtykke**, *stætte-fat, *stæt, n. **Hylde til at ſætte Fade i, Række af Hylder**, fate-sto'l, m.

Fadder (t. Gevatter, n. f. Vadder), fadder, dåps-vitne („iſtedetfor det gamle gudsivje«). Jfr. *gud-far, -mor (guds-f., -mor, gul'-mor, gun'-mor). For fadderne er da barnet: *gud-barn, -sån(o), dåtter(o). **Staa F.**, *halde på ejt barn.

Faddergave, guds-gåve, f.

Fadderſladder, se Sladder, Vaas.

Fadebur (Spiſekammer, Madbod), mat-bod, m.-ståve(o), stab-bur, n., stabbu(d), f., stolpe-hus, n., s.-bod (Molb.).

Fader, far, m. (fl. fæd'er, *fadrar, farar). *Fædre siges mest om for-fædre. **Faders Broder**, *far-bror (*fabbror, *fabro). **F.s Søſter**, *far-søster, *faster. **F.s Fader**, *far-far. **F.s Moder**, *far-mor. **For F. erkjende**, *far-kjænne. **Ligne ſin F.**, *fa(d)re seg.

Faderlig, *faderleg?

Faderløs, *fa'rlaus.

Fadermorder, se Vatermörder.

Fadervor: Han kan mere end ſit F. (iſær om at kjende viſſe ubekjendte Kunſter), han kan mejr æn mate seg.

Fading, karm, m., kvarm, m., kar', m; jfr. grind, f. Mk. slede-, stol-kar', ɔ: Stolrygg; kar'-slede, m.

Fadæſe, dårskap, få-ve't(i), n., gapeskap, m.; smakløshet, narrestrek(er). Jfr. Taabelighed, Narreſtreger.

Faëton (eg. ment en Faetonsvogn), solvogn. H. P. S.

Fag (afdelt, begrændset Rum, særſkilt Rum i Skuffe el. Skab; t. Fach), rom, n., bur, n., bålk(o), m.; avdeling; grejn (Lm.: skole-, lære-g.); område, omkværv, m.; (Arbeide), *ørke, y (sv. yrke), stel; (efter Stoffet), æmne. Jfr. sv. ämne, såsom i ämnes-læsning, ämnes-lärare (i skolen), ɔ: Faglærer. **Fag**, også = håndværk: »kriger»håndv. **Lærefag**, lære-æmne; idræt. Mk. Harald hårdrådes 8 (?) idrætter, ɔ: 8 Fag, Skolefag. **Fagkyndighed**, sær- el. sak-: sakkyndighet el. -kunskap; motsat „Lægmands-

visdom". (Kunskap, m., er i * også „Kundskabsfag"). Håndtering er tysk.
Fag Bindver, par v.? sæt v.?
Fagdannelse, særdannelse (-lærdom, -kunst).
Fagdannet, særdannet.
Fage, *bråt', hastig(en), fort, snart.
Fagkundskab, grejn-kunskap (Lm.), særkunskap?
Faglærd, sær-lærd, -dannet.
Fagmand, sær-man. Lm.
Fagter, se Gebærde.
Fagvidenskab, særvetenskap(i), Lm.; særkunskap. Jfr. Fag (om *kunskap = Fagkundskab.).
Fagvis, bålk for bålk(o), gren efter gren?
Faible, svak; *låk; klejn, *kle'n, skrøpelig.
Faible, svakhet osv.; svak side. Jfr. Skrøbelighed, Svaghed.
Faiblesse, svakhet, skrøpelighet.
Fai(t)neant, dagdriver, slark, m., slængjar, m. Jfr. Ledliggjænger.
Fair play, særligt spil.
Fait, gærning. **F. accompli**, røjnsle, f., av-gjort sak, fulbyrdet (ikke -bragt) kænsgærning, noget, som ikke kan gøres om, gjort gærning. **An fait**: være *au f.*, være inne i, være hjemme i, v. inviet i. Sætte En *au f.*, sætte . . . in i, invie i; sætte i stand til.
Fajance (Fayence), krus-ty, n., sten-tøj (Molb.), halv-porcellæn (efter Faenza, by i Italien). Meyer.
Fakir, tigger-munk (tyrkisk; i India). Arabisk: fakir, ɔ: fattig.
Fakke, *fakke, ar.
Fakkel (lat. *facula*, af *fax*), kynnel, m. (kyndel; l. *candela*, gl. n. kyndill, Lys; kynda, tænde), låge(o), f. (logu, løgu), tynjul? skunde, f., tøre(y)-s. (skyndel); (tjor), tøre-vase, m.; (liden), lyse, f., tøre-l. Jfr. tøre-flis, f., -spån(o), m.
Fakſimile (eg.: gjør lignende), hånd-skrift el. hånd (avbildet, efter-trykt), hærmeskrift? efter-stik. H. D. Jfr. Kobber-, Staalstik.
Fakta, se Faktum.
Faktion, sammen-sværgelse; et samhåld, -råd (et parti); flok. Jfr. Parti.
Faktiſk, avgjort, virkelig, *røjneleg; i gærningen, i virkeligh. F. Oplysning, historisk oplysn., opl. om (en el. annen) kænsgærning. Det er f., det er sant, virkeligt, en sanhet, en kænsgærn.
Faktiøs (-ieug), urolig, oprørsk, (gen)stridig, opsætlig? Jfr. Opsætsig.
Faktor, jfr. *lagd (i et toug, tåt', m. (fl. tætter, i et toug); invirk(n)ing (L. K. D.); (i Mathem.), fålder? en fler-f. (om et tal, som skal flerfåldes); (i Bogtrykkeri m. m.), værk-mester el. -fører (H. P. S.), mester. Også fulmægtig, ombud, ombudsman, opsynsman, *rådsman, forman. Handelsf., handels-fører (H. P. S.), -leder.
Faktori, handels-underbruk (handels-hus el. underbruk under et annet handelshus, og som styres av en ful'mægtig el. »faktor«); avdeling; handels-stue (H. P. S.); vare-oplag; nybygd, f.? (handels-n., ɔ: „Handelskompagnis Kontor el. Etablissement i en Koloni el. fremmed Verdensdel". J. L.). (Flække, Handelsplads), køping (H. D.). Jfr. *kaupstad. Gl. n. kaupangr (dv. kaupang, kåppang?). Sv. köping.
Faktotum (eg.: gjør alt), sjælen (i det el. det lag, samlag el. forretning); altformående; almægtig, pot og panne (Lm.), (ens) højre hånd, et og alt. Jfr. (hans) andre jeg.
Faktum, kæns-gærning, kæns-gærd (Lm.), røjnsle, f., avgjort sak; tildragelse. *De facto*, i virkeligheten; uten videre (omstændigheter), egen-mægtig, av egen magtfulkommenhet, mots. *de jure*, ɔ: lov-medhåldig, lovhjemlet.
Faktura, inkøps-regning (ɔ: „specificeret Regn. over kjøbte Varer", J. L.), vare- og pris-liste el. -seddel, F.-Beløb, inkøps-»beløp« (-penge? -pris?).
Fakultativ, fri, val(g)-fri (overlat til ens fri vilje), frivillig (ikke tvungen, påtv.).
Fakultet (ved et Universitet), lærd lag (laug), lærdoms-lag? Theol., jurid., medic. F., præste-, lov-, læke-skolen. Videre: språk-, natur-s.; de retslærdes osv. højskole.
Fa'l (tilfals), fa'l; tilk(j)øps.
F. brukes her også for Pb.
Falang, hærmans-firkant, hær-kærne; fylking, H. D., H. P. S. I F. opstille, fylke. H. D. **Falanger** (Flt.), »krigerrækker, hærmans-r.?
Falaſke (Brandstøv), falske, m., fa'l, n., fålge(o), m., eldfjom, n., fån (fan), f., eld-f.; fausk, m. Jfr. fjom, n., fjuk(r), n. Gl. n. fölski, sv. falaska, sv. * falske, falke. Jfr. Aske, Brandstøv, Fnug.
Fald, fal', n. (I Kjøbmandssproget: Nedsættelse af Pris), fal, n., synk(n)ing, daling, f. Jfr. ned-fal, nedslag, n.
Faldbør, luke, f.
Falde, falle (fæl-fal-folle og fil-falle'), dumpe, ar, dætte (-dat: »dat jeg på Lemnos ned«, Fr. Bg.), kabbe, ar, gyve (-gauv: han g. ikål', o), rjuke (-rauk); (plubselig), stupe (staup el. -te), sturte, ar; (brysse, styrte), drysje (-druste), rynje (-runde). **Falde mere langsomt** (Dug, Sne), sige (sejg); (hastigere), dætte, stupe, kabbe (jfr. Styrte). F. meget tyndt (danne et tyndt Dække), *fane.

Dv. fanast, bli til Støv el. Fnug. **F. njævnt el. forfil.**, *misfalle. **F. fra** (opgive Forsæt), vikle, ar. **F. (En) ind**, svive (svejv); »dæ s. meg, at —«; (f. blubselig ind), *stinge: »dæ stak' meg; hug-skjote (Lm.): »det hugskaut meg«; »kome i hugen«; »det glæt' meg i minne«, mots.: »det glæt' or minne, ɔ: gaar i Glemme. **F. ind i en Samtale**, *take fram i. **Falde ned med Brag**, ramle. Også H. D. Sv. ramla. **F. om**, duse (-te); jfr. Omkuld. **F. over til Siden med hele Længden**, rise øver(y), ride ø. **F. af**, minke, ar; ta' av, falle (motet). **F. fig** (pasje fig, føie fig), *falle. **Lade f.**, fløjgje (-gde). **Falden** (overvunden), råken(o). Eg. røgen(o), av *rjuka. **Som let falder**, *dætten. Jfr. *rullen. **Faldende**, *fallande. »I fallande sjø«, ɔ: mens S. falder. **F. Syge**, se Faldesyge.

Faldefærdig, *fal'-før, *forfallen; på fallande fot, ɔ: i f. Tilstand. Sv. * fallfaren.

Falden: ofte forekommende F., dætting, f.

Faldesyge, fal'-sot, f., nedfal'-sot', f. (gl. n. neðrfall-sott); fang, n.

Faldgitter, se Gitter.

Faldreb, fal'-rejp, n.

Faldsot, se Faldesyge.

Fallent, opbudsman, ɔ: som gør opbud (J. L.), opbyder (J. L.). Opbudsmand brukes i Danske Lov V. 14, 42 om kommissæren el. bestyreren av et opbudsbo. Busleten, i (Lm.) om fallit pers. Mk. Være fant, ɔ: være uvederhæftig. Jfr. **Prakker**; Insolvent.

Fallere, gøre opbud, overgive el. opgive sit bo, stanse, lukke, »indstille sine Betalinger«, el. forretningen. Jfr. bli sprængt; det gik ut med ham. Jfr. Indstille. **Fallteret** (bankerot), *bu-sprængd, busleten(i). Lm.

Fallisement, se Fallit.

Fallit, opbud; bu-slet, i (Lm.), stans(n)ing, stans, n. Jfr. **Bankerot**, **Standsning**.

Fallitbo, opbuds-bo(u); utilstrækkeligt bo.

Falliterklæring, opbud, opgivelse av bo; stans, stans(n)ing; armods-»erklæring« (Almuevennen).

Falme (visne), falme(ar), falkast; (oftere) **fälne**, ar (gl. n. fölna, blegne), *fåst, fåne(ar), visne(ar), blejkne(ar); gråne, ar (om venskap el. moro: »det grånar med dejm«, ɔ: venskapet taper sig). **Falmet** (affarvet), *av-likka' (ɔ: avlitka', li't, le't).

Fals, fals, n. (gl. n. fals), fante-læte, n., fante-lag, n., *farke-lag, *f.-færd. »Svik og fals slær sin herre på hals«.

Fals (som noget kan hvile i), lag: rev-(i)lag, kåle-(o)lag, læk'(e), m. Jfr. Fæstepunkt. **F., indskaaren**, graup, f., grøjpe, f., grøjping, f., gro'p, f.; (bredere i Bunden end i Kanterne), ganing, f. (av *gane, indskjære en *ganing). **F. i Bunden af Stavlar**, låg'(o), f. Gl. n. lögg, sv. lagg, d. Lugge. I Sammensætning lagge-, t. e. lagge-band. **Dørfals**, gåt', f. **Huggejern at udskjære F. med**, *tværslag, n., slag-jarn, n., grøjpe-jarn.

False, grøjpe (-te), gåtte, ar, flæte(e), ar. Gl. n. greypa.

Falshøvl, flæ't-høvel (e-y), m.

Falsk, *falsk, *slejsk (dv. slejske, jfr. Hykle), utru (jfr. Uredelig), sve'kful(i), svekal(i'), sveksam(i), svekot(i'), ɔ: svigagtig; *rang. **F. Perf.**, fant, m., fark, m. **F. befindes, slaa feil**, lågre(o), ar, *ljuge, ljugast. »Ejt mærke, som inkje lyg«. »Det lygst ikkje«.

Falske, se Falaste.

Falskeligen, *falslege.

Falskhed, se Fals. **Anlæg til F.**, jfr. *farke-lag, fante-lag, fante-tåt', m., ɔ: „Skalkenatur", „ondt Anlæg".

Falsum, falsk. **Begaa, gjøre sig skyldig i F.**, (for)-falske (en skrift), skrive en annens hånd efter, skrive falsk underskrift. Jfr. **Bedrag**; Underslæb.

Falæne, nat-sommerfugl (Meyer), nat-fugl. Molb. Eg. lys-myg. Meyer.

Fama, se Rygte.

Famenk (-øs), navnkundig, *navn-gjeten, *vidspurt, *vidgjeten; utropt (Molb.), utskreken. Også: **berygtet**, ɔ: med ondt (låkt) ord på sig, *ilgjeten; særeløs (?). **F. el. berygtet Perf.**, *bygdeskam, f., *gard-skam.

Familiaritet, godt kænskap, venskap. Se Fortrolighed.

Familie, varna(d) (ɔ: „Paarørende, Slægtninger" og „især Børn"), m. (gl. n. varnaðr, sv. vårdnad, d. Vorned), ly(d) (lyr), m. (gl. n. lyðr, Almue). »Han var snild både i lag og lyd, ɔ: ube og hjemme. »Liten lyd vil også leve«. »Han væks, lyden. Også le(d)(i), n., *hus. »Han hæv ejt stort h.«; »husens folk«; hus-ly(d), høske(y), n. (gl. n. hyski); buled(i), n., ɔ: Husfolk, kjøn (kyn), n., lægde, n. (jfr. Kulb), æt (ægt), f., røte, n. (»ejt godt r.«), folk, ɔ: Husfolk: »Næs-, Dals-folket«; av godt folk, av hæderlige, gode folk. Han er kommen av godt f., ɔ: høberl. Familie; være hjå folk, kome til folk. **Af god F.**, æt-god (F. Barf.), av god byrd, g. av-byrd. Molb. **Som har liden F.**, fåleda(i), mots. *manglida'. Gl. n. fáliða. **Sidde med F.**, med hustsand, kone og barn. **Har F.**, har husstand. **I F.**

med, *skyldt til, *i skyldskap med. **En familie**, uten fræmmede (tilstede). **Vor F.**, *vårt folk el. folket vårt. **Familiens yngste Søn** (i Spøg), bog-gris, m. Sv. * boggris, ɔ: den yngste Griſen, »som har sin føda vid bogen (längst fram)«. **F.s yngste Barn**, minste-barn; **yngste, sent fødte B.** (i Spøg), skrape-kaka, f. Jfr. Slægt.

Familie-Egenskab, ættar-lag (ætte-), n., ætt(e)-rev(i'), n.

Familie-Forhold, familieskap (Lm.), skyld-skap, m.

Familie-Navn, ætte-navn.

Familie-Tradition, ætte-minne, n., -sagn, -saga.

Familie-Vaaben (Adels-), æt-mærke (H. D.), våpenskjold, våpentegn (Molb.), skjoldmærke. I * er ætte-mærke „noget, hvorved en Slægt adſtiller ſig fra en anden".

Familie-Ære, -Skam, ætte-pryde, f., -skam, f.

Familiær, vel kænt med, godven av, gode venner med (mk. *gode bussar), *hejms-leg, hejmhålt(o), hus-ven, kænning; åpen-hjærtig mot. Jfr. Fortrolig. **Altfor f.**, for nedlatende.

Famle (n. f. fameln, fummeln), (efter Ord), trivle(i'), ar, tymse(ar), tamse(ar), *stame, *hamse (sv. hamsa, ſluſke), ar, heke(i), ar (jfr. Stamme), tvi-take (-tok); grejpe (ar), skjåsle (-tle), ar (jfr. Tumle), jamse(ar), råle(ar), kave(ar), kravle(ar), kråle(ar), kramse(ar), krafse(ar), krabbe (ar); stape, ar (ɔ: være uſikker, om en Begynder i en Kunſt), stumre, ar (ɔ: gaa uſikkert; dv. stumring, f., stumr, n., Famlen), ståte(o), ar (i læsning el. tale); (gribe efter), tome(ar); (gaa ſom i Mørke), tomre(u'), ar, stumre, ar, trevle seg fram (gl. n. þrifla: »han trevlar inkje etter kvat han skal sægje«; jfr. Stamme); fumle, ar (jfr. Gramſe, Snappe), stople(ar): han stoplar ikkje på ejt ord.

Famlen, trevling(i), f., stumr, n.; stumring, f.; tvi-tak, n., kav, n.; staming, f.

Famler, skjåsle, f.

Famulus, tjener, håndlanger, h.-skriver (H. D.); fulmægtig; hånd-tjener el. hjælper. H. P. S.

Famøs, se Fameus.

Fanatiker, storm-løper (jfr. billed-stormer), vilstyring (især i tro og riksstel, ɔ: Politik), stærk-troende; forfølger (av annerledes-tænkende). Jfr. ofse, m., ustyrje, f., styrløjse, f. (om ustyrlig, våldsom pers. i det hele); ovrik(j)e, n. Jfr. Sværmer.

Fanatiſere, kvejkje (-te), sægge, ophete (ikke -hidse), oprøre, øse (-te), ɔ: „ſætte i Fyr og Flamme"; øle (-te), ɔ: „øp-flamme". Jfr. Ophidſe.

Fanatiſk (af lat. *fanum*, ɔ: Tempel), over-spænt; utålsom, forfølge(lses)-lysten, -syg (Dagbl., d.), stormende el. stormløpende. Jfr. *brå-hugad, blind-huga' (Lm.), *ofsen, *styrlaus, vil', ustyrlig; *il-hersken. Jfr. Lidenſkabelig, Ubeſind., Fremfuſende, Ivrig.

Fanatisme (overſpændt Begeiſtring), over-dreven el. blind nidkærhet el. eldhug (Lm.), overspænthet, brå-hug, m.? (efter *bråhuga', ɔ: haſtig, utaalmodig) (jfr. *ovhug, ɔ: „uſtyrlig Lidenſkab", ofse, m., styrløjse, f., sprænghug, ɔ: „uſtyrlig Lyſt"; *blindskap, blind-hug?); forfølge(lses)-ånd (eller forfølger-å. som et kortere og lettere ord?). Meyer: tros-raseri, menings-ras. Jfr. Overdrivelſe, Heftighed, Sværmeri.

Fanden, *fanden (fan'en, fa'n, fæ'n), *stygge-mannen, *den stygge, *styggen, *hin mannen (ɔ: den andre m., motsat vårherre, *store-mannen?), *den vonde, *hin sællen, svarten (Lm.), påker(e)n, m., *dunder, *faker (fauker), *fanken, tyk(j)en, m., *træmen (tramen), *bøvelen; *hin låke, hin arge (?), *gamle Sjur, *g. Ejrik. Jfr. Djævelen. **F. ivold**, *til dunders, *til fans. **F. til Karl**, se Pokker. **Naar En taler om F., er han nærmeſt**, »det løjp ofte trol' i ord«. »Når ejn talar om trollet (ɔ: Fanden), er det næst«. Mk. og »den, som tæk trollet på nak-ken, fær bære det fram«. »Fær fanden ejn finger, vil han ha' hejle bolen«(u'). Mk.: »Han var ikkje kviter, som skulde gjære det«, ɔ: det måtte (svarte) fanden gjøre. Jfr. Krop.

Fane (t. Fahne, lat. *pannus*, ɔ: Bæv, Lap), *fane, f., mærke, n., hær-m. (V. Ull-man), hærmans-m. Lm. Gl. n. merki. Jfr. Flag.

Fanedrager, mærkes-man. Gl. n. merkis-maðr.

Fanerogam, (ſynligen) blomstrende (mots. lønbo-vækster, blomsterløse v.; jfr. Krypto-gam), blomst(er)-bærende (L. K. D., Th. Kj.). H. P. S.: åpenkøns, mots. lønkøns. Og for fanerogam: åpenkøn-lig el. kønåpen, mots. løn-kønlig el. køn-skjult.

Fanfare, larm(e)-stykke, støjende musik; klang-støt (H. P. S.), trompet-skral', basun-støt.

Fanfaronade, se Rodomontade, Praleri, Humbug.

Fange (tage til Fange), fange, ar; (over-liſte, bringe i Knibe), lure (-de); vej(d)e (-de), ɔ: f. Dyr. (Fiſk), take: t. sild, sej. »Vil du klæde dig varmt, får du

vejde Ren«. H. Ibsen. **F.** (omfatte med Arm), *fange (høj). **F. med Ord** (binde Munden paa), binde (-bat'), mål-b., sætte fast (el. bare sætte), sætte be't. (i bejt?). **F. an, ta' på, t. til.**

Fang(e)line (Tov til Fortøining), fæstr, f., landfæste, n., l.-tåg(o), n.

Fangst (Udbytte), fængd, f., fæng, m. (gl. n. fengr), fånad, m., vejding, f., vejdn, f. (bjørne-v.); (Erhvervelse), kaup, „mere alm." kjøp (kaupe): »Dej have gjort ejt hejlt kaup. Også mord. Jfr. Nederlag. **F., overordentl.**, ov-kast, n., stejk, f., bjørn-vejdn, f. **Saa glip af F.:** »han slap å slejkje seg«. **F. stor gjøre**, sanke gul' i gaupnom, gripe gul' med gaupnom. **Graadig efter F.**, mor(d)-gjerog (gi-). „Her synes „„mor"" at være kun en Forstærkning, omtrent som „„meget"", „„fværst"", ligesom i Sv. *": mol-girig, mol-rik, mol-stærk. Jfr. *naud-, *hund-, *ejn-, *skam-, *ni-, *ov-, *mejn-. Se Overbreven, Overmaade, Overordentl. **Sted for F.**, vær, n.: fiske-, fugle-, dun-, æg-v.

Fangstlystte, vejdne, f., av *vejdn, f., Fangst.

Fangstredskab, *vejdn, n.

Fantagtig, *fante-fængen, *fanteleg.

Fantasere, 1. ære (-de), ærske, ar (sv. yra), tale vilt el. i villelse, snakke over sig; tulle(ar), være i ærsken, snakke i ærske; være fremsynt, klars., ha(ve) syner. Ueg.: drømme; *fare i hovud-vesle. 2. tonedigte, spille vilt, uten »noter«, sp. etter infal'.

Fantaseren, vildelse (Rigstidend.), snakke i ærske; drøjming, f.

Fantasi, inbildnings-ævne (Lm.), i.-kraft, inbildning; opfinnings-ævne; skalde-gave; drømme-billed, tanke-syn (Lm.), hug-lejk (Lm.), hug-syn (Lm., ikke i *), hu-syn (H. D.), øje (»dette billede står ham altid for øje«), »hjærne-spin«, ærske, f.; ueg.: spøkelser, drømme-syn, draum-syn, f., syner (fl.), skygge-billed, drømme(r), dranmar, (feber-)drøm, syn-kværving, f., villelse; *vil'-spe'l (opfunnet på stående fot). Jfr. Blændværk og Hallucination. **F. og Realitet**, jfr. »drøm og virkelighet«, »digtning og sanhet« (Dichtung und Wahrheit). **Med F.**, inbildnings-ful'. Lm. **Fantasi(billede)**, dagdrøm, ɔ: **Drøm i vaagen Tilstand. Sønderjysk.** H D. Falde i dagdrøm, ɔ: i dybe Tanker.

Fantastrig, billedrik.

Fantasmagori, billed-gøgleri (H. P. S.), billed-jugl, n.? Jfr. Fabel.

Fantasme, skygge-billed; syn; »blændværk«, *syn-kværving, hjærne-spin; gøglebilled. H. P. S. Jfr. luft-spejlinger, hildringer. Se Fata morgana.

Fantast, over-spænt person, drømmer, tul, m., tulling, m., vildring, m., raring. Jfr. Sværmer.

Fantasteri, overspænthet. Jfr. Hallucination, Gjøgleværk, Blændværk.

Fantastisk, drømmende, underlig, rar, sæventyrlig, overspænt; draum(e)leg, draumful' (Lm.); *krikla(d), kråtad (o). Jfr. Sværmerisk. **F. Figurer**, krå't (o), n., kråting (o), f. m. m. Se Façonneret, Figurer.

Fantom, se Fantasme.

Farbar, *farande, *før, *førleg, fri, uhindret, *fram-kjøm, folke-gjængd, åpen(o): å. vatn. **F. for Baad** (el. Flaade), *fløjt: »der er f. i flod«, ɔ: ved Hjibande. Mk. farlaus, -løjse, om Forlegenhed for Baad el. Skibsleilighed.

Farbergjort, op-vægad(e). Jfr. Banet.

Farce, løjer-spil, narre-streker; narre-spil el. -spøk. H. P. S.

Fare (t. Fahr, Gefahr), fåre, m. (*fare), våde, m., nau(d), f., vå, f., spel(e'), n., vonde, m., får-hæve, f., hæt', m., hætte (Lm.), bær'-håg'(o), m. (»kome i bær'-hågge«); vågna(d), m., æventyr, n., ɔ: Fare for Tab, Refiko. »D'er ejn hæt' med det« (gl. n. hætta, Fare). »Sætje på spel«; »det stænd på spel«. **F., stor, Livsfare**, fårskap, m., livløjse, f. (»det var rejnt ej l.«), livs-tak, n. **I stor F.**, *ut-byrdes. Jfr. Hjelpeløs, Fortvivlet. **Der er ikke større F. ved**, »det lig' ikkje mejr ved«. **Staa i F.**, jfr. stande på spel. **Tro sig uden F.**, *tru seg. **Være i F.**, være ille ute. **Uden F.**, fåre-laus. **Fare for at tage Skade paa sin Sjæl**, sjæle-våde. Fr. H.

Fare, at, *fare (fo'r). **F. blindt hen**, *fare øver(y) haug og hamar, *gange etter nosi. Jfr. Blindthen. **Faa til at f., lade f.**, slæppe (-slap'), fløj(gj)e (-de). **F. hid og did**, svive (-svejv), jfr. Streife. **F. løs paa**, fjuke i (ti), rjuke i (ti), r. på. **F. hinanden forbi**, om-farast. **Fare op i Hidsighed**, jfr. *brase op som ejn rau(d)-ejne (som tør, rød Ener), *sjo(d)e op som ej saup-gryte, *verte raud i kamben; skjærre, ar (dv. skjærre-sinne, n., -sinna', let ophidset til Vrede), firre, ar (gl. n. firra). Jfr. Bruse op. **Fare op, f. sammen** (af Gysen el. Skræk), skvætte (-skvat'), B. B., skvætte op (i ærske), M. Thores., J. L.; klække (-klak'), kløkke (-klåk'), sprætte (-sprat'), støkke (-ståk, o), kvække (-kvak'), J. Moe; kvæppe (kvap), M. Thor., fjuke op (-fauk), kippe seg (-te). **F. tilfods langveis**, sigle: »han var ute og sigle i

mange år«. **Fare vild**, *misfare. **Farende** (gaaende) **frem paa en vis Maade**, *-før, t. e. rad-, sejn-, har'-før; *ejn-før, ɔ: som farer el. gjør noget alene. Jfr. Forvilde.

Faredag (Flyttedag), far-dag, m. „Lidet brugt".

Farefuld, *fåre-ful.

Farefløs, fåre-laus. Jfr. **Sikker**, **Tryg**.

Faren (vel, ilde), *faren, stelt, *stad: ille stelt, *ille faren, *ille komen, naudstad'; vel faren. Jfr. **Forlegen**.

Farer: Chinaf. osv., -*far: nord-far, hellands-far; *framfar, ɔ: **Forgjænger**. Jfr. **Bætte**.

Fariſæer, »skin«-hellig pers., skrømter? hykler. Også: (en) egenret-færdig. Om skin- i skinhellig m. m. se **Skin**. Jfr. og **Hykler**.

Fariſæiſt, egen-retfærdig; »skin«hellig, »hykkelsk«, falsk.

Fariſæisme, selvgodhet, egenretfærdighet; skinhellighet, »hykleri«. Skrømt, skrømter osv. er ikkke efter *.

Farlig, *fårleg (gl. n. fárleg), *vond (»d'er inkje vondt i det«), *vå(de)leg (L. Erl.), *våde-, såsom i våde-værk; hæt' (liv-, frost-, skrid-h.), falleg (meget), liv-laus; få-hæv (ɔ: **ſlem at beſtille med**), *nærgildra(t), *speleg, vågal, *vågeleg, vågsam, spøkjen, spøkjeleg, ottesam(oo), otteleg; vådelig (Molb.: „forældet". H. D.). **Ikke f.**, våg-laus(t). **Det er ikke f. med det**, det lig' inkje mejr ved. **F. Farvand**, urejnt farvatn. **F. Gjerning**, våde-værk, n. **F. Sted** (f. E. formeb. Jord- el. Sneſtred), otte-stad, m.; jfr. *otte-gard. **F. Tilſt.**, *fårskap, m., får-hæve, f. **Tilbøielig til farligt Foretag**, *vå-værken. Jfr. **Dumdriſtig**.

Farmaci, lækedom(s)-kyndighet (-kunne? jfr. **Filologi**).

Farmakolog, lækekraft-lærer (H. P. S.), el. lækeråds-kænner?

Farmakologi (Lære om Lægemiddlerne, deres Egenſkaber og Kræfter), lækedom(s)-lære, lækeråds-lære? el. -kunskap? Lækeråd = lækemiddel. Eller bare råd? Mk. søke *råd* hos doktoren, *råd* for ikt (Gigt). Blev dette *råd* således brukt i særlig forstand („*in specie*"), kunde vi få letvinte navn for ordene på **Farma-** og **Apotek-**: råd-kænner, råd-kunne; rådlære, råd-handler m. fl.

Farmakologiſk, i el. om lækedoms-lære?

Farmakon, lække-middel, -råd; trol-drlk (trylle-d.), trylle-middel; gift.

Farmakopé, lækedoms-opskrift, medikament-lov (Fædrel., d.), bedre: lækedoms-lov? Vil man godkænne »apotek«, får man f. e. apoteker-lærdom el. kyndighet for Farmaci, apoteker-bok for **Farmakopoe** (:pø) osv. Jfr. **Farmakologi**.

Far niente, driveri (Molb.), rangl, n., -gling, f., slænging (»gå og slænge«). Mk. og: ligge på latsiden, ligge og late sig, læte(e), f.

Fart (at fare), færd, f. (*fart, farte, „unorſte Ord"). **Farten** (f. E. **paa Mjøſen**), **Medfart**, **Nedf.**, **Nordf.**, **Overf.**, **Skibsf.**, **Valf.** osv., i * -færd, nedfærd osv. Jfr. sv. himmels-färd (ikke -fart). (**Reiſe**, **Færdſel**), færd, f. **F.** (**Fremſtriben**), gang, m., *færd, flåg(o), n. **F.** (**Seilads**, f. E. **paa Amerika**), *sigling, f. **F.** (**haſtig Bevægelſe**), hast, f., snøglejk, m., flåg(o), n. Jfr. **Hurtighed**. **F.** (**Haſtighed**, **Løb**), *drægt, f. (»båten gjek' med ful' d.«), dårg(o), f., dørgje(y), f. »Det gjek med same dårgen«. **F.** (**Løb**, **Glidning**), løjpt, f. **I fljvende F.**, firrende fort (gl. n. firre, bortfjærne), *i lykt (ɔ: Luft) og sky (fare). **Fare afſted i ſtrygende F.**, *sope i vægen. Jfr. *sope av, ɔ: rende bort. „Nyere Ord". **Komme i fljvende Fart**, *kome i fult flåg. **I fuld F. komme rendende**, kome sjodande. Jfr. **Bruſe**. **Sætte ſig i F.**, sætje seg avstad (stad), take til flågs(o). Jfr. lægge i vej, l. av gårde. Asbj.

Fartøi (holl. vaartuig, ſv. fartyg), farty, n. (nyere Ord), farkost, m., far-greje, f. **F. opſætte** (opſtøtte **paa Land**), skåre(o), ar (»skorda«, gl. n. skorða). Jfr. **Støtte**. Jfr. håsæting, f., ɔ: **Fartøis Opſætning paa Land**. Håsæting er og = var-bord, = lausrip, = *drøglegard, ɔ: Værn for Lødningen **paa Baad**. **Fartøis Bagdel**, låring. Mk. far-løjse, f., **Fartøi-Mangel**.

Farvand, farvatn; (fuldt af **Skjær og Banker**), urejn sjø. **Smalt F.**, farsund, n. **I det indre F.**, innan-skjærs, -sunds.

Farve, farge, m., le't(i'), m. Sv. färg. **F.** (**Hudfarve**), då'm, m., dæme, n., ham-le't, m. **F.**, **ſtærk** (**friſk**, **livlig**), bjartlejk. **Med livlig F.**, *bjart, *b.-lejt, -leta'(i). **Slags F.**, let-slag(i), n. **Af et viſt Slags F.**, -*lejt og leta(i'), f. e. bjart-lejt, -leta; -dæmd (**om Hudfarven**): *blejk-, ljos-, sval-d.; -*laten: lys-, mørk-laten. Mk. -lejt både om farge og form, f. e. *rund-, lang-, raudlejt. **Beſtaffen med Henſ. til F.**, -farga', -leta'(i'), -let'(i'), -lejt. **Mos el. Løv, ſom bruges til F.**, let-måse (i' - o), m.

Farve, at, farge(ar), lete(i'), ar. **F. mat el. ſvagt**, likke(ar), ɔ: litke. **Farvet**, farga', leta'(i), -laten: lys-, mørk-l. **Lidt anderledes f.**, *av-likka'. **Tøi, ſom ſkal farves**, letar(i')-garn, n., -ty, n., -to, n.

Farvekunst, leting(i'), f.
Farver, fargar, m., letar(i').
Farve-Skattering (t. Farbenſchattirung), farge-skugning?; jfr. Nuance.
Farve-Skifte, let(i')-skifte, n.
Farve-Smeltning (t. Farbenſchmelz), farvesmælting?
Farvning, leting, f.
Faſ', ret, skel, billighet. *Per fas et nefas*, ved ret og uret.
Faſade, se Façade.
Faſan, gul'-høne? glans-h.?
Faſcikel, pakke, »hæfte«, *fugge, m.
Faſcinere, *klomse(u), fjætre(e), tryllebinde (H. P. S.). Også vel: kværve synet (på el. for en). Dert. klomsing, fjætring, synkværving.
Faſe, skifte, n. (N. M. Petersen). Eg.: lys-skifte (månens), lysskikkelse; ændring (jfr. Forandring), gennem- el. overgangstilstand; tids-skifte. »I Tidernes Skifter«. Welh.
Faſhion, skikkelse; klædsel; mode; skik og bruk; levemåte, god tone; rang. Meyer.
Faſhionabel, på moden'; fin; fornem; modefin (H. P. S.), d. e. hvad som er på moden og som er fint.
Faſtine(r), k(j)ærve(r), ris-k., -knippe(r); fylle-ris (H. P. S.). Stor- el. langkjærve? til skilnad fra lauv-kjærve. Jfr. vase, m. Også d. og sv.
Faſt, *fast, *stø, *traust (ɔ: tæt, noget haard, ikke blød el. løs; ſtadig, tryg), f. e. t. grun', fisk (med tæt, faſt Kjød), *træg', ɔ: faſt, tæt, ſtærk. Noget f., *traustleg. (Standhaftig), *hugfast. **Faſt, faſtere blive**, *fastne, *traustne. **F. (haard) gjøre**, trøjste (-te): »frostet trøjste jori«. **Faſtgjort**, *til-fæst.
Faſt (jfr. sv. fast än), ænda, *ændå, om æn, føre(y) alt det. Jfr. Uagtet.
Faſt (t. faſt), næsten, *mest, på d. nærmeste.
Faſte, Faſten, faste, f.
Faſte, at, faste, ar. **Faſtende**, *fastande.
Faſtelavnsbrød, hejte-væg', m. Sv. hetvägg. Efter n. t. Heetvek el. Heetwege, d. Hittevægge.
Faſthed, stølejk (Lm.), fastlejk, m., trauste, m., traustlejk, m., trøjste, m. og n.; (Styrke, Tæthed), træg'lejk, m.
Faſtne, fastne(ar), traustne(ar), trene, ar.
Faſtrylle, klomse(u), ar, fjætre(e), ar. **Fortrylket**, klomså, *fjetra', (som) fastgrod.
Fat' (Fatt): **tage, faa F.**, *få fa't på (lang a), *få fa't i, *ta(ke) fa't på, ɔ: få grep på, få tak på, i. Både Fad, fa't, ɔ: Kar, og Fat' i „ta Fat" kommer av fatte, *fate, gl. n. fata.
Fat: være faa el. faa fat, stå så el. så til. Eg vejt ikkje, kor det er voret, ɔ: hvordan . . . fat. D'er ikkje ret voret, ikke ret fat.
Fatal, føre(y)-skjepad (ski-), (efter *føreskjepna(d), m., ɔ: „forudgaaende Beſtemmelſe"), *laga(d); *tvær-laga', ulykkelig, usalig, usæl, uheldig; sørgelig; motbydelig, led, lej. Jfr. (en, den) fandens, pokkers, satans. Jfr. Pokker.
Fatalia, *frist, ɔ: tid, da noget skal være gjort, nødfrist. Meyer. *F. appellationis*, påankens tid el. bare påanke (er oversittet el. ute), ɔ: Termin for Paaanke til høiere Ret.
Fatalisme, skæpne-tro, lagna(d)s- el. føreskjepna(d)s-tro? (jfr. Fatal), ɔ: tro på lagnad, på uundgåelig skæpne (norne-tro?); tro på nåde-val(g), nl. til salighet. Jfr. Prædeſtination.
Fatalift, lagna(d)sman, norne- el. lagna'-troende?; frihets-nægter (nægter av vår viljes frihet).
Fataliſtiſk, lagna(d)s-, norne-?
Fatalitet, skæpne, tilskikkelse; motgang, uhel', ulykke, lejt tilfælle; vå, f., il'-fælle, n. (gl. n. illfelli), tværstøjt, m., vanskæpne. *Vanskjepnad (ski-) er „Uorden, uheldig Tilfl.". **Fataliteter**, u- el. vanheld, vanskæpne, lidelser, motgang(er). **Før „Gjenvordighеder** el. **Bedreværdighеder"**.
Fata morgana (eg. Feen Morgana), luftsyn, luftspejlinger, hildringer (L. K. D., H. D., av *hildre[ar], ɔ: „hæve sig, rage op"). Sv. hägring (efter meningen = *hildring).
Fatigere, trætte, tage på kræfterne. Jfr. Anſtrænge. **Fatigerende ek. -gaut**, svær, trættende, møjsommelig, *mødesam, *m.-ful, *mødeleg, *mødal.
Fatte (gribe), fate, ar; (f. Jfb), fate el. fængje (-de); (forſtaa), skjøne (sky-); hyggje (-de), take (-tok): »eg tok det straks". Jfr. Forſtaa, Begribe. **F. Had**, ille, ar. »Du må ikkje ille meg føre(y) det«. **F. ſig efter Hidſighеd**, rennast (-dest), logne, ar (løgne, y). **F. ſig efter Smerte**, jfr. gi tål(o), ha t., slå sig til tåls, magne seg (ar), ɔ: manne sig op. **F. Tilbøielighеd for**, *læggje hug, elsk på, *få hug på, *hug-læggje, *hug-fæste. **Som fatter hurtig**, *taken, *tøk, *næm.
Fatteevne, næme, n., næmlejk, m. »Godt, klent, tungt næme«.
Fattes, *fattast (for fåttast el. fættast), bræste (-brast): »lat inkje hugen bræste«; skorte(ar), vante(ar), *fejle („nyere Ord"). Jfr. Mangle.
Fattig, *fatig, *fatik, fåtøk, *bær'-baka', ɔ: bar-rygget. Mk. *fatik-folk, -kal',

-man. **F. at se til**, fattigslig (J. L.), *fåtøksleg (fatigsleg, -le), stakarsleg, armodsam, -sleg. Jfr. Knap, Usæl. **Bidrag til Fattiges Underholdn.**, forlåg(o), n., lægd, f. **F., som indsættes et Sted til Underh.**, inlæg', n., lægde(»ar«)-kal', -kjæring osv., forlåg(o).

Fattigdom, fatigdom, m., armod, f., armodsdom, m. Mk. *armods-folk, -man, fatigfolk, -man, -skat', m. Jfr. Usælhed.

Fattighjælp, lægd(e), f. (lejgd, lejk). »Ha lægd«, »kome på l.«, »kome på bygda«, »på kassa«. **Udligning af F.**, lægdarbyte, n.

Fattigkommission, fattig-nævn (H. D.), omlæg', n. (u - e).

Fattiglem(mer), forlåg(o), n., fatig-folk (-man osv.), lægdar-folk (-stakar, -kal' osv.).

Fattiglægd (Distrikt, som efter Udligning forsørger en hjælpeløs Pers.), lægd(e), f. **Fattiglægders Regulering**, lægdarbyte, n.

Fattigpleie, fattig-røkt?, f., fattigrøgt (Fr. H.). Jfr. sv. fatigvård. Jfr. og Pleie.

Fattigvæsen, fattig-røkt? -stel? *omlæg (ɔ: Fordeling), utligning av fattigbyrder. Jfr. Væsen.

Fatum (lat. *fatum*, Fl. *fata*), skæpnen (ødet), lagnad, m., norner(ne). **Fata**, hændelser, tilskikkelser, oplevelser; æventyr; motganger.

Faun, skog- el. mark-gud (Meyer), s.-alv (H. D.), s.-vætte, -ånd. Jfr. og Skovtrold. **Kvindelig F.**, *skog-fru. Jfr. Skovnymfe.

Fauna (et Lands), dyr, dyreverden (Th. Kj.), dyrerike (i * dyr-rike), dyrliv (neml. et navngivet lands el. landskaps dyr osv.). **Den norske F.**, det norske dyrerike, også skildringen av samme. Jfr. vækster, vækst-verden, v.-rike. Se Flora.

Faunisk, sanselig, letfærdig; »utugtig«. Jfr. Liderlig.

Faunist, dyr-kænner, d.-skildrer.

Fautefragt (Erstatning for lovet Fragt), »fragt-ombot«? (skips) lejge-bot? *Umbot, f., ɔ: „Erstatning, Dyreisning for et Tab". Jfr. Fragt (skips-lejge).

Favør (»vør), yndest, velvilje. **I F. af**, til beste for, til fordel (el. bate) for. **F. tage** (i Kjøbmandssproget), stige, gå i veiret. Jfr. Gunst.

Favn (tre Alen), famn, m.; („udstrakte Arme"), famn, fang, n. **Med F. maale**, fæmne, ar. Dv. fæmning, m., ɔ: Stok, som holder en F. i Omkreds. (Favnfuld), fang, n. (B. B.), f. e. f. ve(d); fangan, n., fængje, f. (Favntag, Omfavnelse), fang (B. B.), n. (»kanske du er rød, jeg skal ta dig i fang«, H. Ibs.), fang-tak, n., *fangling, f., fang-lag, n. Gl. n. fang, sv. * fång. Mk. fang-tak (n.) er i * også Bryden. Jfr. Omfavnelse.

Favne, famne(ar), fagne, ar (?), ta i fanget, gi (en) fanget; fang-take (-tok), fangle (fångle), ar (dv. fangling, f.), *fange, *omfagne (for »omfange«), omfæmne (-de).

Favnemaal, famne-mål, n.

Favneved, famne-ve(d) (i), m.; (Iløvet Ved), *la(d)ved, *lag-ved. Nedenæs.

Favorabel, velvillig, god. **Sinden er f.**, v. er god, er med. Jfr. Gunstig.

Favorisere, ville vel, vise velvilje, læmpe sig efter, ta sig av, hjælpe. Ikke vel: føie (t. fügen), el. være „bevaagen" el. begunstige (t. begünstigen). Jfr. Begunstige, Føie.

Favorit, yndling. **Favoriter**, også: hårlokker; kin'-skæg.

Favoritregimente, yndlings-styre; y.-vælde. H. D.

Fayence, se Fajance.

Faa, at, *få (fek'). **Faa Fat i, paa** (tilegne sig, av fat, ɔ: grep, håndfang = *fate, m., av fate, ɔ: gribe), *få ti (uti), *få fat på, *ta fat på. **F. som Gave**, *få til givendes, f. til giving. **F. frem** (sætte igjennem), *ha(ve) fram. **F. at gjøre** (komme til at, maatte, have Magt, Lov til), ljote (laut). »D'er ejt, ejn vil og annat ejn lyt«. »Du lyt gjære, som du synest«. Jfr. Maatte. **Faa gjøre** (kunne, komme til), (i enkelte Forbindelser), *gjete (gi-) (git — ga't — gjete'), *få. »Soli fek el. gat inkje skine«. **F. til Ægte**, *få. »Olav, som fek Ane«. Mk. i * få: »få meg staven«. Jfr. Levere. **F. istand**, *få til. **F. til at lykkes**, *få (det) til. **Som er at f.**, -*fængd. Også -*fængjen, -fingjen: *sjæld-fængd, let-f., sejn-f. **Faaet** (bekommen), *fængjen (fingen).

Faa (faatallig, ikke mange), *få, *fåe (færre, færst, fæst). Få brukes i * som oftest i sammensætn.: *få-bruka(d), ɔ: libet brugt; *få-dugleg, *få-faren, ɔ: ubevandret, uerfaren; fåfæng, m., ɔ: libet Gavn, Unytte, få-fængd, f., Unytte; *få-fængd, libet nyttig, unytt.; *få-fængt, forgjæves, *få-fæng(e)leg, ɔ: unyttig; *få-før, ɔ: libet duelig; *få-gjeten, libet bekjendt; *få-hjælpa', som har liden Arbeidshjælp; *få-hæv, ɔ: uduelig (også i sv. *); *færlig; *få-højrd, ɔ: næsten uhørt; *få-kunnig (-nog), gl. n. fákunnugr, sv. fåkunnig, ɔ: som ved libet; få-leda(i'), ɔ: som har liden Familie el. faa Folk hos sig; *få-målog, ɔ: taus, *få-mælt = få, ɔ: taus (jfr. sv. få-ordig), *få-mænt, libet bemandet (jfr. *van-mænt);

få-nytte, n.; *få-nyt el. fånyttig, lidet nyttig, næsten unyttig; *få-nøjten, ɔ: tarvelig; *få-ordig, ɔ: taus, ordknap, kortfattet; *få-synt, som sjelden sees; *få-tænkt, ɔ: enfoldig; *få-tid, f., ɔ: sjelden Leilighed; Mangel; *få-tid (adj.), usædvanlig; lysten, forgabet i; *få-tidsam, ɔ: nysgjerrig (sv. * fåtisam); *få-tidog (= utidog), ɔ: ilde oplagt; *få-tøk (fatik, fatig, ɔ: knap, ringe, fattig „?", som har «fåt'«, ɔ: lidet, at tage af; *få-vis, ɔ: taabelig; få-vitring(i'), m., ɔ: Taabe; få-vitog, ɔ: taabelig. Mk.: *få (fåt') står undertiden sist i sammenhænget, t. e. folke-fåt, man-f., venne-f. (»vina-f.«), dag-fåt, ɔ; at der ikke er mange Folk osv. Få er i * også ental: »fisken er få og små«. »Der var fåt folk«. »D'er så fåt om (det?), der er saa faa Deltagere.

Faakyndig, se under Faa.

Faar, sau(d), m. (B. B.), sau-smale, m., ul'-smålåg(o), n. pl. **Hunfaar**, ver, m. (ee) (vejr, vaur), sau-bok, m., bækre(e), m., bækar(e), m. **Hunfaar**, søj(d)e, f. („er her den paaseligste Benævnelse paa Hundyret"), sjædde, f., tikke, f., tikse, f. Sv. tacka. **Faar og Gjeder**, smale, m., små-fe, n., smålåg(o), n. pl. Jfr. Smaafæ. **F., som har Lam**, sær-sau, m., lamb-sau. **F., ungt, som endnu ikke har havt Lam**, sympe, f., gimber, f. (gymber, ymmer). Gl. n. gimbr, gymbr. Sv. * gimber, gimmer. **F. med korte Øren** (Bædet), kuv, m.; (Hunfaar), kuve, f.; nuv, m. **Græsgang for F.**, sau-hage, m. **Rum for F. i et Hus**, sau-gar(d)e, m., -stille, n., -bing, m. Får, n., i * er „Hidsighed, Vrede, Anfald af ondt Sune". Gl. n. fár, Ondskab, Skade, Fare.

Faarengtig, sau-fængen.

Faarefold (liden Indhegning), gard, m., gjærde, n., grind, f., kvi, f., trø(d)e, n., lykje, f., kru, f., tåg, n., tæppe, f. (?), stille, n., bing, m., sau-gar(d), -kvi, -trøde, n., stækkje(e), n. Jfr. Fold.

Faarehjord, saue-flok', m. H. L.

Faarehyrling (*Gryllus domesticus*), sirisse, f. (sirikse). Av *rikse, ɔ: knirke. Sv. syrsa. Sv. * sirsa, sersa. D. * serrise, sirridse.

Faarelaar, fena'-knok, m.

Faare- (Gjede-) møg (Gjødning), talle, m., sau-t., smale-t., mæ'l(e), m., mø'l(y), m., gar(d)e, m.

Faarenatur, saue-lag, n.

Faarepels (Faarestind med Ulden paa), sau-fæld, m., skin'-f., skin-bleje, f., -fille, f., skin'-rugge, f. Mk. rugge-fæld, ɔ: Pels af Faarestind. Jfr. Pels.

Faarerase, sau-slag, n.

Faarestikkelse, sau-skap, n.

Faarestald, sau-fjøs, n. **Grunden i en F.** (Faaresti): **Møg og Strøelse**, talle, m.

Faaresygdom, sau-sykje, f.

Faatalende, se under Faa.

Faatallig, se under Faa.

Feber (lat. *febris*), sot, f., jfr. yring, f.; flage, f., hite-f.; brune, -m. (bl. a. „stærk Varme i Legemet som af Sygdom"), *rid, f. (Lm.), rede(i'), f. (i trol'-redu, -rødu, -røddu, „om et Slags voldsomt Sygdomsanfald hos Dyr"). Gl. n. riða, Feber. H. Harpestr.: rybe. Jfr. farang, farsot. **F. have**, yre (-de). **Ligge i F.**, *liggje sotti. **Som har ligget i F.**, *sot'-legjen.

Feberanfald, ri(d), f., (Lm.), flage, f., rede(i'), f., (trol'-redu osv. se Feber). Jfr. gl. n. riða, Koldfeber, riðasótt, Feber, Koldfeber.

Febergysen, kulde-flage, f., kulsing, f.

Feberhede, hete-flage(i'), f., brune, m.

Febersygdom, se Feber.

Febrilsk (Enbelsen er unorbisk, om end Feber regnes for optaget i Sproget), feber»agtig«, feberlig. H. P. S. (-»agtig« er tysk).

Februar, tårre(o), m., (dansk?) blide-måned; gjø, f., ɔ: Slutn. af Febr. og en Del af Marts. Gl. n. góa, gœ. Sv. * göja, gya.

Fed, *fejt; (frodig, kjødrig, om Dyr), frau'ig; (om Pers.), fejt, f.-lagd. Jfr. Fyldig. **Altfor f.**, *lyte-fejt. **F. blive** (om Dyr), lægge på sig, *lægge talg; (om M.ske?), *talge seg, *flæske s., fejte s. **Federe blive**, fejtne, ar, fe'tne(i'), ar, fejte seg, **Fed Materie el. Bædske**, fejte, f., fejt, n. **F. gjøre**, fejte(ar), *gjø(de).

Fed' (Fedd, Bundt Traad i Vævning; t. Fitze, Fitze), basme, f., tjug, m., ɔ: 20 tråder el. og 20 par tråder. Jfr. Fld.

Fedagtig, fejt-laten.

Fedesti, gjød-sti (?), gjødsle-s.; gjøding, f.? gjødsle, f.? ɔ: Mæstning. Sti (-sti) skulde da her sige „Kreaturenes Fodring". Jfr. *gjødsle-kalv, -gris, gjød-kalv. Det danske Sti (Faare-, Hønse-, Gaase-, Svine-Sti) siger altså ikke Fodring, som vårt sti, n., men hvad vi kaller fjøs, n. el. -hus (hønse-, svine-h.). Gjødsti blir således i norsk = gjø(de)-fo(d)ring, ɔ: næring til at bli fet av, altså omtr. som gjøding, f., gjødsle, f.

Fedhed (Grad af Fedme), fejtlejk, m.

Fedme, fejte, f., fete(i'), f. Endelsen -me brukes hos os ikke, jfr. *søte, *søtlejk, *søt-smak, men ikke søtme. (Frodighed), frau(d), f. **Tiltagende F.**, fejtning. **Af F. utækkelig**, lyte-fejt.

Fedsild, fejt-sild, f,, istre-s.

Fedt, fejt, n., fejte, f. **F., flydende** (paa

Vandet), fejt-flägge(o), f. (ɔ: Hinde), fejte-lägn(o), f. F., ſmeltet, smolt, n. Draabe el. Perle af ſmeltet F., fejt-auge, n. Fedt-ædende, fejt-eten.

Fedtflæk, fejt-flæk', m.

Fedved (fedt Træ, Fyrreved med meget Tjæreſtof i), fejt-ved(i'), m., føre(y), n. (fyra, f.; sv. * fyre), tøre(y), n. (sv. * tyre), tørve(y), n. (gl. n. tyrvi), spike-tre, n., tøre-ved, m. (tør-ve'[d], tjør-ve'. Nedenæs). Mk. tøre-flis, f., -spån(o), -spi'k, -snærte, -stikke. Jfr. og Tjæreved, Lyſeſtikke, Fakkel; Splint.

Fee (ital. *fata*, af Middelærens Lat. *fata*, ɔ: Sandſigerinde), væt'(e), f. (vætter); vætte, n. Mk. *god-vætte, n., ɔ: „god Genius". Men det gives og *vonde vætte. Godvætte, f. el. godvætra, f., er „i Nordland omtrent d. ſ. ſom Huldre". Jfr. Dæmon.

Fegte, fikte, ar.

Fehm (Vehm), blod-ret, hals-ret.

Fejde (n. ſ. Veide, t. Fehde), ufred, uvenskap, strid (nu mest mell. private, som i penne-f., ɔ: p.-strid). Fejdebrev, ufredsbrev? (-bud, -færd, -stand, -tid? osv.). Hos Molb. Feidebud, -færd osv.

Fejde, at, ligge i ufred; stride, slås.

Feie (viſte af, rense for Støv og Affald, t. fegen), *feje (fægje, ar), sope, ar (B. B.; gl. n. sópa, sv. sopa): s. ihop, s. ut sorpet, s. golvet, tunet; skjøre (-te), fjælge, ar; (ſtøve), viske, ar; rødje (y, -rudde). F. for Sød, sote, ar. Mk. sope i vægen, s. av, fare afsted i ſtrygende Fart; sopande, ɔ: farende osv.; sote, ɔ: Kvaſt at feie Ovne med; soting, f., Feining (for Sod).

Feiekoſt, sope, f., sope-lime, m., *lime, sopling(oo), m. (sopel, sopl, sovl, solv, soel). Mk. so'p, m. (bred Top), eg. Feiekoſt; sope, f., 1. Kvaſt, Viſt til at feie med, 2. ſammenfeiet Affald.

Feier, Storſteusf., sotar, m.

Feier-Inſpektør, sotar, sote-mejstar. Lm.

Feieſkarn (ſammenfeiet), søp(e)l, f., golv-saur, m., flas-sø'p, n., sope(oo), f., sårp(o), n. (gl. n. sorp). Mk. søpl-haug, m. = sårp-dunge, m., -haug; søpl-ro, f., -krå, f. (mell. Døren og Ovnen), sårp-krå, Vraa for F. Mk. og bås'(o), n., måd(o), n. (mo, mø, mod), mask, n., ɔ: „ſmaat Affald af Hø og Halm" m. m.

Feig (t. feig), ræd', umansleg. Jfr. Kujon, Kryſter; Frygtſom. „Den Feige er ræd, hvor han ſkulde viſe Mod". „Feighed er altid vanærende". Feig i * og ældre d. (n. t. fege) = døden nær, dødsens.

Feighed, ræd-hug, m.

Feil (n. ſ. Feil, t. Fehler), ulag, n. (jfr. Misligheð, Uorden, Vane), uråd, f., sækkje, n. (gl. n. ekki, ɔ: Smerte), vejle, f., mejn, n., låt, n. (klokka fek ejt låt, kom i Ulave), bræst(e), m., bræstfælle, f., vanting, f., vanske, m. (også H. D.), tyne, n. (Lybe), lyte, n. (»eg såg, kor lytet låg«), vank, n., ska-vank, m.; *å-fåt (adj.): »d'er nåkot åfåt, noget, ſom mangler; jfr. »d'er alle Adams barn«. Slem F., u-gjen (-in), f. F. ved et Arbeide, van-gjær(d), f. En F., ſom kan forderve det Hele, jfr. »er det hål(o) i ejn stav, så er det hål i hejle tunna«. Jfr. mis-, som i mistak, n., Feilgreb. Jfr. Me'n, Mangel.

Feil (Adv.), *rangt; *imist; (i Sammenſætning), *mis-. Også *for-. Take, kjænne, svælje rangt; kaste, slå, stige. take imist (miste) el. i mis, møs(y), i møssen. Sv. miste, gl. n. mis, å mis. Jfr. gripe, skjote imist. For-gjøjme, -læggje (noko'), for-snakke, -spele, -sætje seg. Mis-sægjal(e), ſom tidt ſnakker feil, forſnakker ſig, mis-vise, viſe feil osv. Jfr. Gal, Urigtig. F. give, forgive (-gav), f. e. kort. F. høre, mishøjre (-de), misly(d)ast (-ddest). F. hørt; ſom let hører f. (tunghør), mishøjrd. Mk. *mishøjrsle, ɔ: at høre, opfatte f. F. huſke, mishugse, ar, m. seg, misminnast (-test). F. kjende, forvegle, miskænne (-te). F. ſe, missynast (-test). Som let fer f., rangsynt. F. regne, *mis-rekne. Dv. mis-rekning(ee). F. ſlaa (gaa galt), gange til glæps, ɔ: til Feilſlag; (forfeile ſit Maal, gaa forgjæves), misfalle, glæppe (-glap') (e), svike (-svejk), *ljugast, *ljuge: »ejt mærke, som inkje lyge«. »Det laugst, du —«. Som ikke ſlaar f., *vis'. F. tage, opfatte, mistake seg (-tok), misgå seg (-dde), ta mis (J. Lie): »I mista'r jer, mor« (H. Ibs.). F. tage af Veien, *gange vilt, *fare vilt, misfare. F. tage af de forſkjelligſte Ting, take skådda(o) føre(y) myrebær (molter). Som ikke øfte tager f., *grej-tøk (ɔ: behændig), *vis'. F. træde, snåve, ar. Mk. mishug' (Molb.), el. *m.-håg'(o), ɔ: Feilhug; *miskast, ɔ: Feilkaſt. Feil (adj.), å-fåt': nåkot(o) å., ɔ: noget, ſom mangler; *vejl, *vejlot.

Feilagtig, *galen, *(v)rang, rangleg. (Adv.), van-: vanskjepad (ski-), f. indrettet = *vanstelt. F. behandlet, *vanstelt, *ille medfaren. F. dømme, misdøme. F. gjort, *mis-gjord. F. opſtillet, rangsæt(e). F. tæmmet el. opøvet, *rangtamd. F. Fremgangsmaade, misfærd (også H. D.), mistak, misgrep(i'), n. Gl. n. misferð. Mk. misvending, f., f. Vending; misvægjes, paa f. Vei.

Feile (n. ſ. og holl. feilen), bele(i), ar (gl. n.

bila, ɔ: ſvigte, gaa ſønder, jfr. Mangle), *fare vilt; (mangle), vante(ar), fattast, skorte(ar), bræste (brast). Jfr. Fattes. »Fare vilt er folkeligt, vende om er gudeligt, halde fram er djævelslegt».

Feilfri (uden Meen), vejle-laus, -fri, mejn-laus, -fri, ækkje-laus, -fri, lyte-laus, -fri.

Feilfuld, *lyte-ful'.

Feilgreb, misgrep, n., -tak, n., tvi-tak, n. („Forvegling"). Jfr. Famle. »Mistak er kvar mans sak«.

Feilkridt, snåving. Jfr. Snubling.

Feilſkud, glippe-skud. H. D. Mis-? Jfr. Feil, Feilagtig.

Feilſlag, glæp'(e), m. »Gange til glæps«, gaa forgjæves.

Feiltagelſe, mistak, n., -grep(i), n., -gang, f., mis, m. (kun i Forbindelſe med »i« (i mis).

Feiltrin, mis-steg(i'), n.

Feining, soping, f., skjøring, f.

Feir, Superl.: feireſt (a. ſ. feger), fager, blomstrende (f. e. ungdom).

Feire (t. feiern), hålde (helg, jul, bryllup osv.), hellig-hålde, høg-ti(d)e(ar); *ture (bryllup). F. (En), fagne. Lm. Jfr. Bæſen (gjøre B. af).

Feld, feld, m., skin-f.; -fille, f.

Feldbereder, feld-makar, kvitgarvar (?) („Hvidgarver". Molb.).

Felleiſen, læder-vadsæk, skræppe, f. Jfr. Ranſel.

Felt (t. Feld), grun'; botn; rum (t. e. i et skjold); (Gebet), vald(o), n., omkværv, m., område; lænde, n. (Landstad). På vår grun, på annen mans g.; på vårt vald, i vår omkværv, ɔ: på vårt område = inden vore Grændſer; i vor Kreds. F. er også = ute, i motsætn. til i fæstning el. by; da ofte = mark: »drage, ligge, rykke i marken«, »slå av m.«, rømme m., »beholde marken«, »ſtille i m.«, »gøre marktjeneste el. tj. i marken«? I Felten, i marken, i fri m. F. undertiden = leir-? Felt-Baraſke, lejr-hytte? F.-Lazaret, lejr-sykehus (med lejr-læke?), mark-sykehus. Sammenhænget måtte her som ellers vise, hvorledes »mark« var at forstå.

Feltherre, hær-fører; høvding, over-h. (H. D.), *hær-førar. Jfr. General.

Feltraab, hær-rop (Molb.: Hærraab), ordtag (H. D.), hær-skrik (E. Bøgh); løsen („forældet"). Jfr. Parole.

Feltſeng, hær-sæng, bun'-løs (botnløs) s.?

Feltſkjær, sår-læke. Jfr. Kirurg.

Feltſlag, slag, hær-slag?

Feltſtol, hær-stol.

Feltſtykke, mark-skyt(s) (ɔ: kanon, lettere, til bruk i marken?). Jfr. Artilleri, Kanon, Skyts.

Feltvogn, hær-vogn?

Fem, *fem. Ved fulde F., ful'-vetog (i-u). Mk. *fem-alning, ɔ: 5 Alen lang Stok; *fem-åring, ɔ: femaarsgammelt Dyr; *fem-bænd, ɔ: fembaandet (Hæſje); *fem-bør(d)ing(y), m., ɔ: Baad med 5 el. 6 Rum; *fem-fæld, ɔ: femdobbelt; *fem-kjejping, m. (el. f.-røding), ɔ: Baad med 5 Aarepar; femkort, ɔ: „et Slags Kortſpil"; *fem-røming, m., ɔ: Baad med 5 Rum; *fem-roma(d), ɔ: femrum-met; femtan, ɔ: 15.

Feminin(um), kvinneleg, av hun-køn.

Femkant, fem-hørning(y), m.

Ferie(r), fridag(er), fri-månet (Skole-, Sommerf.); skole-frist (frist også d. s. som ro, hvile; ellers: utsættelse; begge deler kan ferier siges at være); fritid (-stund, time), hvil? (som under våpen-øvelser), hviletid (jule-, påske-), kvile, f., kvil(d), f., kvile-mund, n., lov (et; sv. lof: påskelof osv.); helg, f. e. marknad-helg, ɔ: Markedsferier, skole-h. (?); fri-bålk(o), jfr. *snø-, uve'rs-b. Jfr. ting-helg, f., ɔ: Hviletid, medens et Thing varer. Mk. fristunds-arbejde, ɔ: Ferie-Arb.

Feriere, kvile, hålde fridag, ha fri: »vi har fri idag«, ha' hvil; ta' hvil (kvil).

Ferm (eg. faſt), dygtig (t. tüchtig), dugande, dugeleg, *færm, *hæv, *fra'k, *fim; *hag, *hændig. Også mandig, djærv. Jfr. Flink.

Ferment, gærings-æmne, surdejg (H. D.), g(j)ær, f., gjæster, m., gang, m., bærm, f., kvejk, f.

Fermentere, gære, *gærast; *gøre seg. »Osten gjør sig«.

Fernis (fr. vernis, t. Firniß), lakering (overdrag av lak m. m.), fornissing, f., glas-»er«ing (ɔ: glassing, overgl.).

Ferſk, *fæ(r)sk; (umoden, noget f.), *færsken (fæskjen), *fæsk. Jfr. Umoden.

Ferſkvand, vatn, n., mots.: sjø, m. Hertil: va(t)s-fisk, ɔ: F.s-Fiſk; v.-fiske, ɔ: F.s-Fiſkeri; v.-is, ɔ: F.s-Is, mots. sjø-is. Mk. færsk-mat, -mjølk, nylig mellet.

Fertilitet, frukt»bar«het, fruktsæmd, f.? (efter *fruktsam, ɔ: frugtbar), *frøjhet? (efter *frøj, ɔ: frugtbar).

Feſt, fæst, m., høg-ti(d), f., helg, f. (H. D.), stor-h. Jfr. Høitid. F., natlig, i Kirken, våke(o), f. Jfr. Vigilie.

Feſtdeputation, -kommitté, fæst-nævn (H. D.), -næmning. Lm.

Feſtdraperi, fæstklæde (H. D.), højtids-skrud. H. D.

Festina lente, far i mag (H. D.); jfr. giv stunder, giv tid, forhast dig ikke.

Feſtiv, fæstlig, højtidelig.

Feſtivitet, høgti(d), f., højtidelighet, fæst, m.

Festlig, høgtideleg, *hejrs-; (meget f.), *ovhej(de)rleg.

Festlighed, væl-sæmd, f. (gl. n. velsemd, ɔ: ære): »det skal være til væl-sæmd«, ɔ: til Høitidsbrug, f. E. Kløver.

Feston, blomster-kæde, -kranser, -bånd; hænge-kranser (Fædrel., d.), blomster-, løv-kranse(r) el. -kæder. H. P. S. Jfr. Guirlander.

Festonnere, kranse; også: utskære, kråte(o), ar, krine, ar; pryde med bånd, kranse.

Festsal, høgtids-sal. Lm.

Festuca ovina, sau-gras, svingle; svingel. Sørens.

Festum: post festum, bakefter, forsent. Komme *p. f.*, jfr. *kome i bak-messa; jfr. *kome i ørkjøna, *gange i buslodi, ɔ: „komme bagefter, k. senere, saaat man kun faar, hvab andre har levnet". Buslo(d), f. ɔ: Spor efter Kjør.

Fetalie (fr. *victuailles*), levnets-midler (efter t. Lebensmittel?), mat-varer; niste, f., levemåte (også i sv. og d. *), næring, f. Jfr. Proviant.

Fete, høgtid, f., *fæst(e).

Fetere, høgtidelig-hålde, fagne. Lm. Jfr. Feire (t. feiern). **F. En**, motta(ge) vel, gøre stas av, g. krus for, *gjære ære av, vise stor ære, *g. høgtid føre(y), *høgtide føre (ejn), gøre meget av; kæle for, *gjøle føre. Mk. *halde seg til hej(de)rs føre(y) ejn, ɔ: „være tilbageholden af Agtelse for en tilstedeværende Person". Se og Væsen (i slutn.) og Smigre.

Fetisch, avgud (levende el. livløs naturting, tagen for Gud).

Feu (for Skuespiller), spille-»præmie«, flits-løn; flits-penge (Meyer, Aftenposten), 2. (Vinens), ild (Meyer).

Feudal, lens-: l.-ret (F.-ret), l.-ordning, -»forfatning« (ɔ: F.-System). **Feudale** (lat. *feudum*), len, lensgods.

Feudalisme, lens»væsen« (væsen er tysk), lens-stel? Jfr. Væsen.

Feuilleton, moro-blad, morskaps-b., tillægs-b., følge-b., flyge-b. (Meyer); blad-avdeling; dit og dat (E. B.); kæller-blad (bladets Kjælderetage). H. P. S.

Feuilletonist, flygeblads-skriver, følgeblads-s., moroblad-s.? Kæller-sven? Jfr. Feuilleton.

Fiacre, hyre-vågn (-slæde).

Fiasco (eg. Flaske). **Gjøre F.**, vække mis-hag, mislykkes, gøre mis- el. van-lykke? (i motsætn. til: gøre lykke; efter H. P. S.); falle i vandet (d. Fædrel.), falle igennem, bli pepen ut; rjuke av stolen, ɔ: bumpe, lide et Nederlag. Mk. lide skipbrud, gå til buns? Jfr. Gjøre Furore, ɔ: g. stormende lykke.

Fibel, abc-bok.

Fibre, trævl; tråd; muskel-tråd. Meyer.

Fibrøs (»breug), trævlet; trå(d)et.

Fibula, spænne, klæmme (bl. a. til at hålde gapende sår sammen); sølje. Også d. s. som lægge-benet.

Fiche (eng. *fish*), regne-penge.

Fiction, se Fiktion.

Fid, se Fed (Dukke Traad; t. Fitze, Fiße), fæte(e), m., fe't(i), m., fitje (fikje), f., vek(i), f. „Maaske for vika«, ɔ: Afbeling. (Løk af Traade el. Traadbundt i Kanten af en Bæv el. paa et Hæspetræ, ombunden med Baand).

Fideikommis, ætte-gods; »stam«-g., »stam«-hus. Meyer.

Fideikommisarius, bruker av ætte-gods, ættegods-ejer, -bruker, -innehaver.

Fidel, trofast, trohjærtig; vennesæl (»kammeratslig«), inderlig (ɔ: „gemytlig"), hjærtelig, hyggjeleg. Jfr. Gemytlig, Fortrolig.

Fidemere (Fidi-), stad-fæste; god-kænne, jævn-føre, ɔ: innestå for rigtigheten av en avskrift ved uttrykket: „*in fidem copiæ*" (ɔ: til Stadfæstelse af Gjentagelsen, Afskriften) og navns underskrift. Jfr. Vidimere.

Fidere paa, *lite på, sætte lit til, stole på, tro på; give forskud. Meyer. Se Krebit.

Fides, tro. *Mala f.*, usærlighet, svik, retsstridig vilje; *mala fide*, i ond mening; usærlig. Mots. *bona fides* og *bona fide* (i god tro, troskyldig mening; ærlig, uten svik, *i tru-måte, *i tru-mål). **In fidem**, for troværdighets skyld. **Underskrive in f.**, underskrive som vitne. Se Fidemere.

Fidibus, en, pipe-tænder, tæn(d)-papir.

Fiende, fiende, m. (gl. n. fjandi), avindsman, forfølger; uven. Jfr. Uven. **Fienden**, ɔ: den fiendtlige Hær, fienda, f.

Fiendskab, fiendskap, m., vonde, n. **F. i Familien el. Selskabet**, synd-auke, m.

Fiendtlig, *fiendsleg, *vond: »eg højrde inkje ejt vondt ord». Dv. * tælje til vond(e)s, ɔ: vække Fiendskab el. Uvillie; *bjo(d)e vondt, ɔ: true med F. **F. Besøg**, hejm-rej', f., eg. Hjemsøgning.

Fif, jfr. Pynt, Stas.

Fiffe, *five, ar: katten fivar seg. Også (i fremmed Form), fiffe. Jfr. Pudse, Pynte.

Fiffing (Øpf.-), fiving, f., fiffing, f., fif', m., ɔ: „Pudsning, Opstrygning".

Figur, skikkelse; skapning; billed; tegning; mønster; skap, n., skapna(d), m., skaplun(d), f. (skaplone, f.,); skapelon (m. og n.); uegentligt, kunstigt uttryk (tale»figur«). **F., lang og smuk**, ulænke, f. („vel egentl. ulekkje«). **F.,**

liden, kort, uanſelig, nyvel, m., tasse, m., tusul, m.; skugge, m. („ſom Kjælenavn"). Jfr. Tingeſt. **F., livløs, kraftløs,** skugge, m., skrift, f.: »han ser ut som ej skrift på marki«. **F., fjædesløs, el. boven, lang Perſ.,** rækel, stekel(i), m. **F., tyk og rund, buget** („en Poſe"), byngje, f., kult, m.; (tyk, plump), bagge, m. („meſt om Dyr. Egentlig Pakke, Bylt"). **F., udſkaaren,** ut-skur(d), m.; (uformelig), uskap, n.; (utækkelig), uli(d)e, f. (jfr. ulidande, ulideleg, ulidog, ɔ: utækkelig). **F. gjøre,** utmærke sig, ta sig ut, glimre. **Figurer** (Tegning paa Træ el. vævet Tøi), brågd(o), f. (gl. n. brögð, pl. av bragd), *rosor, f. pl., krå't(o), n., kråting(o), f., kre't(i), n., krems(i'), n., ɔ: paaſatte F. Se Snirkel, **Udſyr. F. udſyre, udſkjære** (med F. pryde), rose, ar, kråte(o), ar, kremse(i), krine, ar, krete(i), ar. **F. væve,** brågde(o), ar. Dv. brågdot, ɔ: rudet, tærnet.

Figurant, »stum« skuespiller; vægge-pryd (ɔ: Statiſt i Ballet); (i Dands), meddanser (mots. ene- el. fordanser. H. P. S. Til »stum« jfr. Stum.

Figuration, dannelse, avbildning; formgivning; (Talens), pryd-blomster, småblomster, blomster, prydelser, tale-pryd. Mk. kno't, n., knot-ord, n.

Figurativ, billedlig, forbilledlig.

Figurere, danne, avbilde; oplive; pryde. F. også: late, som en er el. gør noget, f. e. f. ſom Formand, f. med Glaſſet, ɔ: late, som en drikker med de andre; være forman for et syns skyld, late, som en er forman; *læst drikke osv.

Figureret (Tøi; Sang, Spil), pyntet, utpyntet, prydet, blommet, blomster-prydet, -strød, brågdot(o), *rosot, *blomot; kråta'(o), kreta'(i), kremsa'(i).

Figurlig, billedlig, lignelsesvis (tungt ord).

Fikke, lomme(u), f., fikke, f. Sv. * ficka. T. Fidе.

Fiktion, diktning, opdiktelse; foregivende; påskud; påfund, påhit? inbildning; læst, m.: »det var bare læsten hans«. **F., juridiſt,** lovtagen forutsætning, f. e. at kongen er hellig (ɔ: uanſvarlig); lovtagen usanhet?

Fil, fi'l, f. Mk. fil-spon, m., ɔ: Filſtøv; *file, at, filing, f. (Fils-bejn, ɔ: Elfenben, av gl. n. fil, ɔ: Eleſant).

Filadelfer, broder-venner.

Filalet, sanhets-ven.

Filantrop, menneske-ven.

Filantropie, »menneske-vennens« almenskole (efter Basedows, Campes m. fl.'s menneskekærligere, mildere grunnsætninger).

Filantropiſme, menneske-kærlighet.

Filantropiſt, menneske-kærlig.

Filere (fr. filer, el. „filetere"), knytte med åpne masker; nætte (Meyer), hækle? hul-»strikke«. H. P. S. Bedre da hul-*binde (el. -*spete), da binde er det norske ord for det tyske ſtrikke. Hul, ɔ: med åpne masker. **F. et Kort,** underslå (H. P. S.), *knipe, *kippe, *nappe (lønlig). Jfr. Snappe.

Fi(e)lfras (t. Vielfraß), jarv, m. (jærv), *ærv (bjørns-æ.), m., fjæl-frås(o), *fillefrans (fil-, fele-). Sv. järf. „Jærv bør blive almind. i vore (danſke) naturhiſt. Lærebøger". H. D.

Filharmoniſt, musik-elskende, tone- (kunst-) venlig, -kær.

Filhellen, græker-ven.

Filhelleniſt, græker-venlig, -kær. Jfr. russevenlig, bondevenlig.

Filial, barnlig, sønlig, datterlig; avlægger (H. P. S.), under-, med-. Jfr. datterkirke, mots. moder-k.; datter-skole. **F.-Bank,** bank-avdeling, underbank, med-b.? **F.-Handel,** handels-avdeling. Se Faktori.

Filial-Afdeling, under-bruk (Lm.), f. e. bank-, skole-, sykehus-avdeling. Avdelingskontor, mots. hovedkontor. Morgenbladet.

Filigran, gul'- el. sølvtråd-arbejde; gjennembrudt »metal«-arbejde. Meyer. **F.-Arbeide,** netværk, slyngværk. H. D.

Filipenſer, knorter på huden; knart, m., finner, i * fin', m.

Filippika, refse-tale, torden-t., skuring(s-t.), skrub(be-t.).

Filiſter, ikke-student, »simpel spisborger«, småborger, skatte-borger; en åndløs, trangsynt, jeg-sottig, smålig, ring person; hjemfødning, hejmføding, m., -aling, m., -stø(d)ing, m.; ravne-kroking? Se Spids-borger; Borgeret. Jfr. og Materialiſt.

Filiſtrøs, »spis-borgerlig«, små-b., skatteborgerlig, simpel, ravnekroks-, *ring, trang- el. snæver-synt, nær- el. kortsynt; åndløs; matstrævende.

Fille, fille, f., spjør, f.: det hæld leten(i), alt med det er spjør atter, ɔ: holder Farven, ſaalænge der er Fille igjen.

Filolog, (en) målkyndig, -kunnig?, -kænner, mål-dyrker, -gransker, -lærd; mål-frod. G. A. K. (Mål- insat for Sprog-).

Filologi, målkunne (Lm.; jfr. jordkunne), mål-lærdom, -granskning, -vitenskap. Sprog- er tysk. **F., komparativ,** mål-jævning? Jfr. man-jævning.

Filologiſt, målgransker-, -granskende, mållærd-, lærdoms-, mål-(undersøkelse m. m.). Til mållærd = filologiſt jfr. lærd skole, lærd undersøkelse; mk. og tænkende, selvtænkende.

Filoſof, visdoms-lærer, -ven (H. Ibsen),

verdslig-vis; tænker, selv-t. (Molb.; dertil selvtænksom og selvtænkende, Molb., H. D.), gransker. *Si tacuisses, philosophus mansisses*, ɔ: »kunde gapen tægje(e), så trudde folk, han var kloke«. Se Filosofi.

Filosofem, tænker-spørsmål, opgave for tænkere.

Filosofere, granske, tænke grundig og omfattende. Se Filosofi.

Filosofering, gransking, tænkning (grundig, omfattende, regelbunden). Jfr. Metodist.

Filosofi, visdom-lære (G. A. K.), verdslig-visdom. Engang om al verdslig visdom el. kunskap, i motsætn. til teologi. Forsåvidt filosofi således *over* gransking, tænkning på alle muelige spørsmål el. æmner, og ikke som retslære, samfunds- el. rikslære hålder sig til et nøjere avgrænset mindre område, kunde den hete al- el. over-gransking el. lign. Filosof blev da gransker, al- el. over-gr., likesom et slags overvitenskaps-man. En kunde og tænke på »visdom«, vi's og visman. De har og brukt tænkning, tænker og tænke om det samme, idet talen ikke er om tænkn. over et enkelt æmne el. æmnesområde, men om alt, hvad tanken frister at greje og få råd (»bugt«) med. Nogle: grunlære, -vitenskap, -visdom; grun-lærer, g.-vi's.

Filosofisk, vismans-; verdsligvis; visdomsvenlig, -kær (tænker m. m.).

Filun, *fant, *skalk, skøjer; *skarv, m., snyter, fuling, m., ræv.

Filunteri, fante-strek, -stykke(r), kæltring-, *skalke-, *ræve-strek(i), n.

Filsben, *effelbejn, *filsbejn, elfenben.

Filspaan, fi'l-spon, m.

Filt (t. Filz, eng. felt), felt, n., tov(oo), n. **F. til Sund i et „Skaut"**, valk, m. Jfr. Pude, Udstopning, Valkning.

Filte, tøve (-de), floke, ar. **Filtes sammen**, tovne, ar, *larkast, *lurvast, tøvast; flokast, flo'kne, flo'kjast. **Filtet**, *toven, *lurvot, *larkot, *floken. **F. Haar**, larke, m., lagde, m., floke, m., klagde, m.

Filthat, tov-hat, m., felt-h., m.

Filtning, tøving, f., tøv, n., tov, n.

Filtrat, sile-vand. A. Rosing.

Filtre, jfr. Filte.

Filtrere, la løpe igennem *felt; sile, ar (også H. D.), tov-sile? sile i tov, felt-sile? *skire. Jfr. *klåre. Se Sive.

Filtrerapparat, sile-værk (H. D.), sile-gagn? (*gagn = redskap), sand-sil?

Filtrerbeholder, sileværk, rensnings-dam. H. D. (noget tungt ord. K.).

Filtrering, siling, f.

Filtrum, sil, m.

Filur (Filou), se Filou.

Fimre, se Finne.

Fi'n, *fin, *net', gran'; (smal, tynd), *skir, *nipper, nipperleg (nipreleg). Jfr. Stabselig, Zirlig, Pyntelig. **F.** (kjælen, kræsen), *brættog (-tau), *finvoren; (kunstig, net), *tærog; (meget fin, mtyg), *fesmen(i). **F. af Ansigt**, *fin-lejt, snjæl'(e)-lejt. **F. af Bygt, Bygning**, *skir-lagd, -vaksen, -lejt; *snjæl'(e), s.-lagd, -lejt. Jfr. Bakker, Belvogen. **Noget f.**, *finvoren. **F. Regn**, små-regn, n.; jfr. *små-regne. **F. Traadbundt i Kanten af en Bøv**, ja'r-fæte(e), m. **F. Smedearbeide**, fin-smi(d)e, n. **F., venlig gjøre sig**, fjarme, ar. **Fint tale, fornemt vide tale**, håske(o) (ar), knote, ar. Gl. n. horskr, „klog, fin, bannet". **Som har f. Stemme**, gran'-mælt. Mk. også: dænte(ar), ɔ: pynte, pudse.

Final(e), ende, slutning; ende-, slutningsstykke, -sang. H. P. S.

Financiel, penge-, om, for penger. **F. Forlegenhed**, penge-knipe. **F. Pavil**, penge-kvæk'. Lm.

Financier, penge-man; riks-hushålder (enten som æmbetsman el. vitenskapsman); pengekyndig.

Finan(t)sdepartement, jfr. rentekammer? skatkammer?

Finan(t)seri, »bedrageri«, knep.

Finan(t)ser(ne), stats-formuen, -intækterne, ɔ: riks-inkomster, -formuen, -midlerne (-*midelen, i), -skatten (intækt og utgift), -kassen, skatkammeret; riks-hushåldning; (privat), formues-omstændigheter, pengesaker, penge-stel; penge-grej'er. Lm.

Finan(t)skollegium, skatkammer-styre(lse).

Finan(t)sminister, jfr. riks-skatmester, skatkammer-(stats)råd, kasse-(riks)råd, (-kongs)råd; rentemester. Molb., H. D.

Finan(t)sspekulation, penge-foretak.

Finan(t)ssystem, riks-hushåldning; pengestel el. -styre (ɔ: hvorledes det stelles el. styres med pengene); hushålds-lære?

Finan(t)svidenskab, riks-hushåldnings-lære, hushålds-lære (når talen er om riks-h.).

Finde, finne (fan', funne'), hitte(ar), h. på. H. hjem atter, ɔ: finde Veien hjem. **F. for godt** (beslutte sig til), *synast: »du kan kome, når du synest«; finne føre(y). **Finde sig i**, tåle (o, -de), jfr. Forbrage; tære (-de). Sv. tära. »Han fek tære det«. **Flink, nem til at f.**, *hitten, *hittig, *hitsam, *fin'sam, *finnen, *fundvis. Gl. n. fundvíss. **Bære at f.**, finnast: »det fanst ikkje i huset«. Mk. *finnast, ɔ: træffe sammen; *f. um, ɔ: synes saa el. saa om; *finne åt, lafte, have at udsætte paa (dv. åtfinning, åtfinsam); *finne op, ɔ: opfinde, *f. ut,

ɔ: udtænke, *f. uti, ɔ: træffe, overkomme; *finnande, som er at f.; finnar, m., Finder; *finning, ɔ: det, at man f. noget; ogsaa Fund, Opdagelse; finningstad, ɔ: Findested.

Findeløn, finnings-løn, f., fundar-l., f. Isl. fundarlaun.

Finære (belægge med tynde Plader af finere Træ), fin-lægge. H. P. S. Platerne skulde da kalles fin-læg og redskapet at skære dem med: finlæg-skærer el. fin-skærer. Æn træ-drag, -drage og -drager for træ-overdrag osv.? Drage = betrække. Jfr. Betræk og Tapet.

Finesse, finhet; list, knep.

Finger, finger, m., klo, f.: »han fek klørne i det«; »kald på klonom«. **Rummet mellem Fingrene**, klype, f. **Han grep til med Fingrene**, »han fauk i med det manskap, han hadde«. **Fingers Bredde** (Maal), *finger. **I F. kraftløs**, låp'(o)-hændt. **I F. stiv af Kulde**, *läppen(o), låphændt, *valen. **Med F. spille**, prille, ar; dv. prillar-horn, n. Jfr. Spille. Mk. *fingar-band, ɔ: Forbinding paa F.; finger-far, n., ɔ: Spor efter F.; *finger-fare (at), ɔ: omtrent d. s. som *handfare (ta, føle paa); finger-fe'm(i), ɔ: fingerfærdig, raft; *f.-gul' (gl. n. fingr-gull), ɔ: Guldring; f.-klåe, m., Fingerklø (klåfingra barn); f.-svål'(o), m., ɔ: Fingerbøld; f.-sølv, ɔ: Ring (jfr. f.-gul'), f.-våt'(o), Fingervante; fingre(ar), berøre med F. = *lejke, om Fingersætning paa Violin; ogsaa om et Slags Bævning, Fletting, *fingring. **Fjerde F.** (Ringf.), gul-brand (H. Wergeland), *lej(d)esveja.

Fingerbølle, 1. finger-bjørg, f. (-borg); sv. fingerborg. Isl. fingrbjörg. 2. (Plante, *Digitalis purpurea*), bjølle-blom, m., rævbjølle, f., røv-hanske, m., røve-lejke, f., finger-gul', n.

Fingere, dikte, opdikte, tænke sig, finne på, hitte på, fore-give, late som, *læst. Jfr. *skrømte(y), ɔ: forstille sig (skrømte, Molb., H. D.). „Efter Dansk". **Fingeret**, »opdigtet«, skrømtet; foregiven, påtagen; inbilt, (bare) tænkt. **F. Gevinst**, påregnet vinning. **F. Mynt**, inbilt mynt (L. St., Hamb. Mark), regnings-m., ikke præget m. **F. Regning**, opdiktet r. (i en vis påtænkt »forretning«). **F. Tab** (el. Gevinst), foregivet tap (vinning), tap skal være (skulde). Jfr. Fiktion.

Fingerhætte (Skindhylster til Dække paa en saaret Finger), småk(o), m. (smuk), nøgle(y), f., hyltre, f. Jfr. Hylster.

Fingerspids, tup', m., go'm, m., ɔ: Inderside af det forreste Led paa en F. (gl. n. gómr), gump, m.

Fingerstærk, *klo-stærk.

Finhed, finlejk, m., finskap, m., skirlejk, m., granlejk, m.; (vakkert Udseende), snørt(y), f. **Overbreven F.**, skjet-læte, f. (-ski-).

Finkel (t. Fenchel, lat. *foeniculum*, ɔ: et Slags Græs, Fenkel), finkel, m. (svagt brændevin). Jfr. pink, n., ɔ: svagt, uklaret Brændevin.

Finne paa Fisk, „Straalerad langs Ryggen el. Bugen", („ogsaa om Svømmefinne"), ug', m. (fl. uggar), ugge, m. (isl. uggi); fjør, f., spjør, f.; (Svømmefinne), flos'-fjør (efter det t. Floßfeder?). **Med Svømmefinnerne spille** (fimre) **for at holde sig mod Strømmen**, ug're, ar. 2. (Knort i Huden), nøtre(y), f. (notre, nutre, dv. nøtrot, ɔ: finnet), fin', m. Sv. finne, t. Finne.

Fin(ne), fin' (ɔ: av finnefolket). Mk. pæsk, ɔ: Finnekofte (J. Lie); kom(m)ager, fl., ɔ: Finnesko (J. L.); pulk, kjærris (J. L.), ɔ: Finneslæde; *fin'-bal (-kule, *træl'nøste), ɔ: Haarkugle i Dyrs Indvolde, holdt for Virkning af Finners Troldbom; *fin'-gjærd, ɔ: finsk Troldbom; *f.-gjøjk el. -gjøk, m., ɔ: Finnesang; f.-jænte, -kone, -kjærring = *finske; *f.-kjække (finske), ɔ: Finnekvinde; finlænding, ɔ: M.ske fra Finland, Kvæn; f.-mud, ɔ: Pels; *f.-skå't(o), et Slags Sygdom (dertil: *finskåten); f.-sta'r, n., finsk Ansigtstræk; f.-styng, m., ɔ: en Hestesygdom; f.-tøte, d. s. som fin'-kjække (ringeagtende).

Finnet (pigget), *uggot; 2. (delt i Smaablade), blåkkot(o), av blåkke, for bladke, av blad.

Finte (fr. feinte, ɔ: Sidehug, List; Puds; Skose), fægte(r)-knep; prætte, f., smejt, m., spik, n., fynte, f., fant-ord, n., fu'l-, glæt'(e)-, skarv-, slæng-, snej-, spit-ord. Jfr. Kneb, Rænker; Henthdning, Drilleri, Stikleri, Spot.

Finte, at, stikte, ar, stigte, glætte (-te), nejse (-te), nække (-te), næfse (-te; sv. näpsa), *næksle, snej(d)e (-de), brigsle.

Fiolin, fele, f., „fjeldnere" fiol, gigje, f. Gl. n. fiðla (lat. fidicula) og gigja; fr. gigue (dans). Mk. fele-båge(o), m., ɔ: F.-Bue; f.-hæst, ɔ: F.-Stol (J. Moe), f.-stok, ɔ: Kasse; f.-ta'k og -slåt, ɔ: Stykke for F.; f.-trjosk, m., ɔ: Siderne i en F. **Lade Fiolen sørge**, *late fela skure; jfr. *skure i vægen(e), *late fela sørje; ikke sørge for den dag imorgen.

Fipskjæg, hake-skæg, gjejt-s., n.

Firben, fir-fot, m., fir-føsle (-føtle), f., fjor-fet(i'), n. Se Øgle.

Firblad (*Paris quadrifolia*), *tusse-bær, *trol'-bær, n.

Fire, at, fire, ar (»f. sejlet lit«), *sætje sejlet; give efter, være medgørlig, vike.

Fire (Tallet 4), fire (efter d. Form), *fjore. Gl. n. fjórir, fjórar, fjögur. I sammensætning også fer-, t. e. ferfaldr, ferfœtr. Sv. fyra. **Paa Fire**, *fjoromfotom. Mk. *fir-alning, m., ɔ: Stok paa 4 Alen; *fir-åring (fir-, fjor-æring), ɔ: en 4 Aar gammel Hest el. andet Dyr; *fir-bråten(o), lagt i 4 Folder; fir-børding(y), m., liden Baad med bare 4 Bord paa hver Side; *fir-fæld(e), ɔ: i 4 Folder (firdobbelt); *fir-føt', ɔ: firfødt (gl. n. ferfœttr); *fir-hørnot(y), ɔ: fir-kanta(d); fir-kjejping, m., Baad med 4 Aarepar; *fir-lagd, ɔ: firdobbelt (Traad), firslaaet (Tougværk), *fir-tåtta'?; *fir-mænning (fjor-m.), ɔ: Slægtning i fjerde Led; *fir-roring d. s. som fir-kjejping; *firs, ɔ: åtteti; fir-skåren(o), ɔ: skaaren paa alle 4 Sider, om Planke, Bord; fir-stængel, m., ɔ: „Rude paa 16 Kvadratstænger, 4 Maalestænger i Længde og Bredde"; *fir-strindot, ɔ: firerabet, med 4 Linier el. Striber; *fir-tælgd, ɔ: tilhuggen paa 4 Sider: fir-tome(u), m., ɔ: Spiger 4 Tommer lang; *færing, m. (for: firæring »?«), Baad med 4 Aarer; *fjor-(d)ung, ɔ: en Fjerdedel (¼), t. e. f.-år, f.-stykke f. e. av en lejv brød.

Firm, fast.

Firma, handels-navn, hus, handels-h. (eg. husets underskrift); bolag, samlag.

Firmament, himmel, h.-hvælving, »Himlens hvalte Bue«; stjærne-himmel; himmel-altet (H. P. S.); fæste (H. D.), himmel-fæste. H. D. Sv. fäste, himlafäste.

Firman (el. Ferman), handels-ret? storherreligt bud, påbud (i Tyrkiet).

Firmere, fæste, stadf.; underskrive handelsnavnet.

Firmitet, fasthet, styrke.

Firspring, tvi-sprang, n., tvi-ren', n., tvibyks, n.; lang-læg', n., lang-ta'n, n., ku't, m. (og n.), kuting, f., tvær-sprang, n., val'-hop, n. »Mht. *walap*, *walopieren*". **I F. løbe**, tvi-springe (-sprang), tvirenne (-ran'), tvi-bykse(ar), *tvær-springe, langlæggje, val'-hoppe, ar.

Fisk, fisk, m. **F., libet bekjendt, besynderl.**, trol', n., trol'-f. Jfr. **Uhyre, Dyr. F., bredgtig** (Legef.), gang-f., mots. gjæld-f. Sv. * gangfisk. **F., liden**, gejr, m., pi'r, m., spir, m. (ɔ: makrel); kræe, n., mod', n., gjæd'(e), m., kroppung, m., nad', m. (især Smaatorsk); kjøe, f., pær'(e), m. (især Ørred). **F., noget rund el. but**, lubbe-f., (l.-torsk); jfr. lub' og *lubben. **Saltet F.**, salt-f. (-sild). **F., tynd og mager**, især Torsk, hi'l, m. **F., som gyder Rogn** (Legefisk), tid-f., gå't(o)-f., m. **F., som findes i Maven paa anden F.**, mælting, m. (ɔ: halvfordøiet Legeme, brugt som Madbing). **F., som fanges jævnlig paa bakket Grund**, bakke-stø(d)ing, m.; (stor), bakke-ru't, m. **F., som fanges enkeltvis**, lejte-f. **F., som kommer op fra Dybet**, op-seg(i), f. Se Opstyvning. **F.: at aabne F. ved Indsnit under Kjæven for at faa Angelen løs af Svælget**, va(d)-kjæfte, ar, vad-kjæke, ar. Jfr. vad-kjæft, m., -kjæk, m., ɔ: selve Indsnittet. **F. at hænge i et Baand** (Bidje), kræe (-dde), træ(d)e (-dde). **Krog el. Kvist at hænge F. paa**, kræe, f. (kræe, n.). **F. opskjære**, mage, ar, ɔ: ta' magen ut. **Bughinde i Fisk**, rågge(o), f., råv(o), n. **Fiskens Indtryk med Land**, in-sig (-seg, i), m. B. B. **Mangel paa F.**, fiske-løjse, f. **Par Fisk, sammenbundet ved Halen og ophængt til Tørring**, spærre, f. (de fæstes sammen, to og to, ved Traad); spær, n., spærreband, n. Jfr. spærre, ɔ: binde sammen til Tørring. **Klynge bøde F.**, hånk(o), f., kræe, f. Mk. *fisk-åt, n., ɔ: „et Slags smaa Sødyr, som sætter sig paa Fisken; fiske-bejne, m. (-bunad, -grejde, -vælde = børnad), Fisteredskaber; *f.-farm, ɔ: Fiskeladning; -gå't(o), n., ɔ: gydt Rogn; *f.-jo (-gjod) = fisk-ørn, ɔ: Fiskeørn; f.-henting, ɔ: Indstibning af tørret Rundfisk (Lofoten); *f.-kallarne (fiskararne), f.-svejnarne, f.-kroken, ɔ: Stjernebilledet Orion; *f.-klak', m. (= f.-støde, n.), ɔ: Fiskegrund i Havet. Hertil *klakke-kal', ɔ: Dætte, som tænkes at opholde sig paa f.-klakken; *f.-krok, l. = klæp', at drage F. ind i Baaden med, 2. Medekrog; *f.-rask, n., ɔ: Affald af F. (f.-rusk); f.-så't, f., Fiskeplads paa Land for Fiskere med Stang; f.-skjå, m., ɔ: Tørrehus for F.; *f.-skyld, f., el. -lejge, f., ɔ: Jordskyld, beregnet efter en vis Afgift i Fisk (af Bog, Pund, Mark); *f.-slag, ɔ: »Art; f.-slog(oo), n., ɔ: Fiskeindvolde; f.-tad, n., ɔ: Gjødsel af Fiskeaffald; f.-tiend, f., f.-tærre, m., ɔ: Bein for Tørring af F.; f.-vo'n, f., ɔ: Udsigt til Fiskeri; f.-vær, n., ɔ: Strandsted, der Folk samles for at drive Fiskeri.

Fiskal, riks-, regerings-saksøker (»Anklager«), -sakfører; rikskasse-. **Fiskal Aktion**, tiltale på samfundets el. rikstyrelsens (regeringens) vegne, „offentlig" el. riks-tiltale. **General-Fiskal**, riks-sakfører? Hos os regerings-advokat, nærmlig i egenskap av saksøker på samfundets, rikets, vegne.

Fiske, at, fiske, ar; (Fiskeri drive), *ro fisk(j)e,

*ro, *liggje til fiskjes; (ro med Snøre efter Fisk), *lejte etter fisk (jfr. lejtarstad, m., ɔ: Fisteplads). Mk. *fisken, ɔ: god(t) at fiste med, især om Garn. (Fisk trække med Stang), kippe (-te), kjølpe (kylpe), ar, påte(o), ar (dv. påting, o), pærre(e). Hertil kippe-tro(d)e, f., ɔ: Fistestang at bruge paa Søen. (Lade Fistesnøre løbe ud), kaste, ar (k. not, men: sætje garn, line). Mk. *kastande, ɔ: beleilig for Kasting; *kastar, ɔ: En, som „kaster" med Snøre; *kasting, ɔ: Fisteri med Vod (Not) el. Snøre; kaste-not, ɔ: mindre Fistevod, som kan trækkes af 4—5 Personer; kastevåg, ɔ: Vig, bekvem for Fisteri med Vod; også kast. (Skiftevis trække og fire Fistesnøre), hile, ar; dråtte, ar; (pilke?). Dv. hiling, f., dråtting, f. (Udsætte Fisteredskaber for Natten), nat-sætje (-te). Mk. nat-sæt(e), ɔ: saadan Udsætning om Natten; *nat-garn, *nat-line. Grund med Mærker, hvor man ved at fiske en vis Fisk, til-ror, m. Sted at f. med Vod, kast, n.; bekvemt Sted (med Udsigt) til at f., fiske-von, f., værpe (varpe, vorpe), n., varp, n. Stillads ved Siden af paa Stranden for at passe paa, om der kommer Fisk, mare, f., gildre, f., gilje, f.

Fiskeagtig, fiskelik? Jfr. -agtig.

Fiskebassin, fiske-dam, -gård (H. D.). Jfr. bade-gård. Se Bassin.

Fiskeboller af Rogn og Mel, kumpe-rute, f.; **Bolle af Fiskelever og Mel**, kams, m. Jfr. klub, m.

Fiskedistrikt, fiske-lejte, n. Lm.

Fiskedræt („det som fanges paa en Gang med et Vod"), fiske-drætte, n., kast, n. »Dej vilde sælje hejle kastet«. **F., trukken paa Baand**, fiske-hånk(o), m., f.-sni'k, m.

Fiskefangst, fisking, f., fiske-drætte, n.

Fiskegarn, garn, n. Jfr. no't, n., våd, f. Mk. garn-fiske. **F., især Lakse-, udsat i Bue**, lagn, f. Gl. n. lögn. **F.s Sænkested**, kjoe, m., kljå, m.

Fiskegjæller, ga'n, n., tokn(oo), f. (tåkn, tålkn, o), sylter, f.

Fiskegrund, fiske-lejte, n., skalle, m., klak, m. Mk. klakke-kal, ɔ: k.-vætte (som tænkes at ophælde sig på klakkerne).

Fiskegrus, fiske-tad, n. (Lm.), f.-rusk. (Lm.).

Fiskehjæl (Række af Stænger, jævnsides liggende, paa et høit Underlag el. Stillads), hjæl', m. Mk. *hjæl'-agtar, ɔ: En, som vogter Hjællen i Tørringstiden; *h.-lejge, Leie af el. Betaling for Brug af Hjæl; *h.-bruk, ɔ: Materiale til en Hjæl; h.-fisk, ɔ: Fisk, tørret paa H.; h.-stø(d)e, n., ɔ: Sted at sætte H. paa; h.-ve(d) = h.-bruk.

Fiskehov (-Kube el. -Øse), håv, m. Sv. håf. Gl. n. háfr.

Fiskehud, rå(d), n. (ro, rø). **Bughinde i Fisk**, rågge(o), f., råv(o), n.

Fiskekrog, ångel, m. (ongul), krok, m., fiske-k. **F. med kunstig Madding**, pilk, m., rykkjar, m. Dv. pilke(ar), ɔ: fiske med Pilk.

Fiskelag, gå't(o), n., gåt', m.

Fiskeline, line, f.; („et Slags til Brug i Indsøerne"), stægle, f. (stigle); (til Brug i Elvene), rejv, m. **F., lang**, lang-rejv, m. Sv. långref. (I Elvene). **F. med mange Kroge el. Angler**, bakke, f. D. * bakke. Mk. line-bruk, ɔ: Fisteri med Line; l.-dubl, n. (-duvl), **Bøie paa en udsat Line**; l.-fisk, m.; l.-grind, ɔ: Ramme at opvinde Liner paa; *l.-lækkje, f., ɔ: Linesætning af flere sambundne L. = -lænkje, f., -lænk; *l.-stø(d)e, n., ɔ: Grund at sætte L. paa; l.-mær', f., ɔ: Rulle at drage L. ind i Baaden med; l.-sæt', ɔ: Udsætning af L.

Fiskemelke (Sæd i store Fiske, især i Torsk), isel, m., iselje, f. Mk. isel-fisk, motsat rogn-f.

Fiskeplads, fiske-vo'n, f. (eg. Udsigt til Fisteri), -lejte, n., -stad, m.; me'd(i), f.; (hvor man kaster Vod), varp, n.; (Strandsted, Fiskeleie, hvor Folk samles for at drive Fisteri), fiske-vær, n., ror-vær, n., vær; (langt ude), ut-vær. J. Lie.

Fisker, fiskar, m. **F., uheldig, som intet har faaet**, gi'p, m., lun', m., stejkjar, m., vas'-fis, m., munk, m. **Fiskere, samlede i Fisketiden**, ro(r)s-folk, n. Mk. *fiskar-bå't; f.-bu(d), f., ɔ: Fiskerhytte; *f.-lag, ɔ: Fiskerselskab; *f.-lægje, n., ɔ: Opholdssted for Fiskere. Fiskararne, ɔ: Stjernebilledet Orion.

Fiskerbaad med tre Aarepar, kjæmpefæring, m.; jfr. tri-røding, m., tri-røring, m., seks-æring, m.

Fiskerbod, ror-bu(d), f.

Fiskeredskaber, fiske-grej(d)e, f., -bejne, m., -bunad, m., -stel', n., -børnad(y), m., -vælde, n., -vel(ee), f. (-veler, vøler); gl. n. fiskivél. Også vejdn, f. (vejgn), børnskap(y), m. **F., fæstet til Bøie i Vandskaben**, oter, m. („anseet som nyt og fremmed").

Fiskeri, fiske, n., fiskje, n. (f.), f.-fangst, ror, m. (»være i roren«, ɔ: ude ved F.), roing, f., ro-arbeid, n. **F., ufædvanl. hurtigt**, sturte-fiskje, n. **F. med Garn**, garn-bruk, -fiske; **med Drivgarn**, drev(i), n. **F., som begynder godt, men snart ophører**, nase-fiske. **Beir til F.**, ror-ve'r,

n. **Tid til Udroning el. F.**, ror-tid; fiske-mund, n., ɔ: „d. Stund, da Fisten pleier at bide paa".
Fiskerleie, se Fiskeplads.
Fiskernse (Kube el. Kurv til at fange Fisk i), ruse, f., tejne, f. (»åle-t.«); mær', m. (mar, mør, mæl). Gl. n. merð, sv. mjärde, mjäle. Mk. *mær-stede, n., ɔ: Fiskegjærde, Sted, hvor der fiskes med mær' (i elvene). (Dannet som en Pose, af Garn), håv, m. Sv. håf.
Fiskeske („Ske til at oplægge Fisk med"), såd(o)-spon(oo), f.
Fiskeskikkelse, fiskeskap, n., f.-ham, m., -skapna(d), m.
Fiskeskind (glat Hud), fiske-ham, m., mots. fugle-h., ɔ: knortet Hud.
Fiskeskjæl, rejst, n. (rest, rist, vrejst, risp, riksl); ras, n. (rås, o, ro's, u, røs). **F. afstrabe**, *rase, rejste(ar).
Fiskestræmme (en hvid Fjæl, som man støder i Vandet for at drive Fisten i en vis Retning), skimle, f.
Fiskesnøre, snøre, n.; (kort), dårg(o), f. Dv. dårge, ar. **F. med to Angler**, klufte-vad, n., krøkje, n. (krøjkje, f., krøjk, n.). Jfr. Rulle. **F. med kunstige Agn** (Tinfiske), gjædde-drag, n. Sv. gädd-drag. **Lod el. Sænkesten paa F.**, vad-stejn, m.
Fiskestabel (af Tørfisk), fiske-la(d), n.
Fiskestang, spaud, m. (sv. spö). **Snor til F.**, kræe-taum, m.
Fiskestillads (at tørre Fisk paa), fiske-hjæl, m.
Fiskestim, sti'm, m., færd, f.; (stor), berg, n., fiske-b., f.-vinde, f., f.-stål, n. Sv. stim. **F., lidet**, kaule, m. **F., udgaaet af en større**, strå'l, n. Dv. stråle, ar, c: sprede sig i strål; stråle-sild, f. **F., som holder sig oppe i Vandskaben**, va'k, n., fia'k, n., våde(o), f. Hertil *vade og *vake, som bl. a. tyder: „svømme i Vandsk., om Fisk". **F., som kommer op fra Dybet**, opseg(i)-fisk. Jfr. Opskydning. **Mærker af F.** (Opskydninger), av-gjær(d), f., -ræsje(e), f., yr, n., opfar, n. Om de opstigende bobler siges: *ræsje(e), *yre.
Fisketid, fiskje, f., fiske-mund, n., ror-ti(d), f. Jfr. Fisteri. **Løn for leiet Mand i Fisteri**, rors-løn.
Fisketour, F.-færd til Sjøs, sjø-ve'r, n., ɔ: -væ̈r, n. (»sjoveder«). Dej gjorde tvau sjøve'r (-vejr, væ̈r), ɔ: „de gjorde to Udreiser, Turer".
Fiskeunge, fisk-unge, m., fiskling, m., stikling, m., ko't, m. (kod); **især af Sei**, dil', m., mort(u), m., sej-m., kri'l, m., dun-k.; **især Ørred**, pær'(e), m., pi'r, m.; **af Makrel**, pi'r, m., spir, m., gjejr, m. Jfr. Fiskeyngel; Sild. Mk. *auke, m., ma(d), n., musse, f.
Fiskevand (som Fisk er kogt i), fiske-såd(o), n.
Fiskeyngel (el. meget smaa Fiske), gåt', m., ma(d), n., mort(u'), m., ko't, m.; auke, m. (ɔ: øge). Jfr. Fiskeunge.
Fisle (flabre), dese(i), tese(i), ar, bese (i, -te), pese(ar), hosle(u). Jfr. sv. tissla.
Fisler, Fisletud, desel(i)-tu't, tesel-tu't, m.
Fissil, kløvelig.
Fissur, revne(i), f., sprække, spræk', m.; reve(i), f., revje(i), f.
Fistel (rørformig Byld), jfr. Byld.
Fisteltoner, spræng-toner? (t. over den naturlige højde).
Fix, fast. **Om Vegler**, fast, uten løpedager. **F. Gut**, *hag, *frak', *hæv, *kræv gut. Jfr. Flink, Ferm, Hurtig. **F. Idé**, delvis galskap, en skrue løs, *grillor, skrul', m. „Mest i Fl., Skruller". Se Grille. **F. Luft**, innestængt luft.
Fixere, fæste, hålde fast; sætte fast; (se stivt paa), *stire på; *ni(d)stire, ejn-st., nau(d)-st. på, glose (-te), glyme (-de); (drille), ægge, ærte(ar), ha' for nar, *narrast med, *apast med, gjække. Tysk uttale for vexere: lat. vexare, t. vexiren. Jfr. Drille.
Fixstjerne, stand-stjærne (mots. gang-s., hale- el. flytte-s.); sol-stjærne (H. L., H. P. S.). Jfr. *stand-finger, *stand-fot, ɔ: stiv f., f. Faststjærne er et tungt ord (st. + st.) og desuten er den ikke fast, men noget rørlig.
Fjante, tomsing(u), m., to'k(oo), m., dot, m., tul', m., tulling, m., halv-t., *jåling, m., stusse, m., bytting, m. Jfr. Idiot, Tosse.
Fjantet, *stussen, *tuslen, halv-tulla(d), *h.-galen, *fåvi's, fåvetog(i). **F. Person**, dåre, m.
Fjas (Gjækkeri, Narrestreger), fja's, n. (fjås), „nyere Ord"; lørg(y), n., hørg(y), n., ɔ: unøbige Paafund; pri'm(ii), n., vasl, n., mæte-gildring, f., gjøne, f. (oftere Fl. gjønor); gjøning, ɔ: Drilleri, Spøg el. Spot; lentor, f. pl., bræ'l, n., fjål'(o), n., fjålling(o), f., jugl, n., galningskap, m., galningar, m. fl. (*fare med g., gjære g., ɔ: gjøre Narrestreger); ergjønor, f. fl., ɔ: taabelige Indfald. Jfr. Spøg, Drilleri, Tosseri, Indfald, Nykker. **Fare med F.**, fiejpe(ar). Dv. fiejp, m., ɔ: Fjaser, en mundkaad Pers. **Fuld af F.**, *flejpsam, *vaslen (jfr. Flygtig), av vasle, ar, omtrent d. s. som *tøve, *mase, *prime.
Fjase (bæve), fjase, ar („nyere Ord el. Former"), *vase, *mase, *tøve, *vasle, bræle (ar), prime(ar), hosle(u'), ar, fjälle(ar), jfr.

Baase; lørgje(y), ar, hørgje(y), -de; jugle, ar, *øsast (-test), glante, ar (glænte), gamse(ar), jåle(ar), jåme(ar), *gantast. Sv. gantas. **Fjasende**, *øsen, kvemen(i).

Fjed (Spor efter Fod), *fe't, n., steg(i), n. »Der lig atter mangt ejt fet etter os«.

Fjeld, fjæl', n., vor(d)e, f. (vol', vola). Gl. n. varða, acc. vörðu, vel eg. det samme som varde, vete(i), sv. vård. **Mindre F.**, berg, n., ås, hej, f. (Klippegrund), berg, n., skjær, n. (e), sva(d), n. **Med smaa F.** (om Landstrækn.), *småfjælla(d), mots. *stor-f. **F., saa bestaffent, at man kan fare over**, *fjæl'farande. Mk. fare til fjæls, liggje t. f. Mk. *fjæl'-åtte, taaget Veir; f.-bejte, n.; f.-blistre, f., = -lo = hej'lo, f. (en Fugl), også *f.-plyt, *f.-tite; f.-brun, f. = -trøm, -rør (gl. n. fjallsbrun), ɔ: **Fjeldkant „set nedenfra"**; *f.-bue, ɔ: -*byg (*f.-døl), **Fjeldboer**; *f.-drag, ɔ: **Række Fjelde**; *f.-folk, -man, -gut, -jænte, -bunad osv.; f.-frås, ɔ: Fi(e)lfras, jærv, m.; *f.-fl'k(o), ɔ: Snefog, som viser sig paa Fjeldtoppene; f.-gånge, f., Gang i F.; *f.-gard (gl. n. fjallgarðr), en Række F., **Fjeldkjæde**; også: Gaard tilfjelds; *f.-gras; f.-gust, f., også *f.-kjøle, ɔ: Luftning fra F., kjølig Fjeldvind; *f.-hage, m., **Græsgang i F.**; *f.-høj, **Hø fra F.**; *f.-kamb, **høi, smal, takket Fjeldryg**; *f.-kast, **Vindkast fra F.**; *f.-kænd, ɔ: 1. hjendt i F., 2. bjergig; f.-kjør', f., **Smaabuske i F.**; *f.-knat, m., **Fjeldtynt, Bjergknold**; *fjællejdes, **paa F.**; *fjæl-lændt, ɔ: bjergig; f.-mån, f., **øverste Del af en Fjeldryg**; *f.-måse(o), ɔ: **Fjeldmos**; *f.-moe, **Solrøg, ogsaa en Fjeldvæxt med meget Blomsterstøv**; *f.-mo't, **Sted, hvor to F. synes at mødes**, jfr. *åmot; f.-nå's(o), f., **Fjeldtynt, fremstikkende**; f.-rakke, m., ɔ: **Hvidbræk**; *f.-rape, m., **Dvergbirk** (også f.-rab, -kjø'r', -ris, -snære); *f.-ros (-dusk, -fru, ogsa *lilja, *sifylla, *bergblom; lat. *Saxifraga Cotyledon)*; *f.-rist, f., **øverste Del af Fjeldryg**, = fjæl-æg', m., -må'n, f.; *f.-rug, **en Plante**, b. s. som fugle-fræ, kråkefrjo m. m.; f.-rye, m., ɔ: **høitliggende, nøgen Fjeldmark** (hejd); f.-ræd, **bange for at gaa i F.**; f'-røme, n., ɔ: **Fjeldmarker**; f.-seg(i), n., ɔ: **Væde fra F.**; *fjælskap, n., **Fjeldenes Stikkelse**; f.-skar(d), n., **Kløft igjennem en Fjeldryg**; dv. *skar-ljos, **Lys, som falder gjennem en saadan Kløft**; *f.-skarv, m., en Nyperart; *fjæls-lag, **Række af Fjeldtoppe**; f.-slætte, n., ɔ: **Høiet i F.** = heje-slåt; *f.-snoe, f., **kold Vind fra F.**; *f.-steg(i), m., **Gangsti i F.**; *f.-støl, **Sæter i F.** = *langstøl; f.-syn, f., **den Afstand, hvori man fra Havet kan se F.**; *f.-tange, **Arm af F.**; *f.-tind, m., **spids Fjeldtop**; f.-tæle(e), m., **stovløs Fjeldmark**; f.-tøjr, m., **Snelæsning i F.**; *f.-van, **vant til at gaa i F.**; *f.-væ'g, **Fjeldsti**; *f.-voren, **fjeldbartet**; f.-æg, f., **øverste Del af en Fjeldryg**, = -rist, -må'n, f.

Fjeldbryn, brå't(o), n. Jfr. *nedanbråtes, ɔ: nedenfor F., *ovanb., ovenfor F., **bag Fjeldkanten** el. ovenfor *fjæl'brunet (jfr. ovenfor).

Fjeldbær *(Arbutus alpinus)*, rjupe-bær, n.

Fjeldfras, se Fi(e)lfras.

Fjeldgaard, heje-gar(d), m.

Fjeldkanten: bag F., *bak-æggjes.

Fjeldkjæde, jfr. berg-lag, n.

Fjeldmark, stovløs, tæle(e), m.; fjæl'-t. („vel eg. bar Grund", tæ'l, e), hej(d), f. **Flad F.**, fly, n. (?).

Fjeldmispil, se *Salix herbacea.*

Fjeldtynt, fjæl'-knart (J. Lie), klæp', m., klæt', m., klant, m., knat, m., nås(o), f.

Fjeldrose *(Dryas octopetala)*, rejnblom. Dr. Sch.

Fjeldrotte, lemænde(e), n., læmming(e), m. Sv. lemmel, lemming.

Fjeldryg, lang, kjøl, m. (ogsaa den øverste Fjeldkant, som kan sees fra Dalen nedenfor). **F., takket**, kamb, m., fjæl'-k.

Fjeldside, som vender mod Enden af et Dalstrøg, tvær-fjæl', n.

Fjeldstraaning, smuk, fager-li. H. Werg.

Fjeldsti (-Vei), heje-væ'g(e), m.

Fjeldstrækninger, *flyer. P. Asbj.

Fjeldtop, rundagtig, hø, f., kamp, m.

Fjeldvidde, hej(d), f.

Fjeldvind, fjæl'-gust, m., f.-kjøle, f. Se Luftning.

Fjerde Finger (Ringfinger), gul'-brand (H. Werg.), lej(d)e-svejn, m.

Fjern, langt borte, *langt unda(n), *fjær'. **Fjernere, -næst**, *bortare, *bortast, *bortlængst. »Det fjærne(re) i rum el. tid lægges iblant i: *lang-: lang-hej, f., de Fjeldmarker el. Græsgange, som ere længst borte fra den Gaard, de tilhøre; lang-ås, -hamn, -støl (mots. hejmstøl); langfant, ɔ: langveis kommende. Jfr. lang-go'far, -bestefar, ɔ: Oldefader.

Fjerne, flytte tilside, bort, ytre, ar, yte (-te), ɔ: eg. flytte længere ud.

Fjerte, frate, ar, prumpe, ar.

Fjog, fjå'p, m., fjå'm, m., fome(u), m. (fåme), tul, m., ty'l, m. Sv. * fjåp, fjåk. Se Fjante, Tosse, Taabe.

Fjollet, *galen, *tullen. Se Idiotisk, Fjantet.

Fjor (ifjor, *ifjor, *i fjoråre. I Sammensætning: *fjors-, ɔ: fra forrige Aar, mots. års-, t. e. fjors-avle, m., ɔ: forrige

Aars Avl; f.-gras = f.-åld, f. (o) = *sine, f., *forne, m., *ælje, f. Fjors-høj, n., **Hø fra ifjor**; f.-kalv, m., -kid, -lamb.

Fjord, fjor(d), m.; **liden rundagtig**, pol', m., pot', m. **Det Inderste af en F.**, botn, m., bun(d). H. Werg.

Fjordboer, fjor(d)-bue, m., -væring, m., fjording, m., førd(y), m., fl. førder; førdske(y), f. (Sønd.- og Nordfjord).

Fjordbygd, fjor(d)-bygd, f.

Fjordbragt, fjor(d)-buna(d), m.; -vis, f., ɔ: Skik i Fjordbygderne.

Fjordfolk, fjor(d)-folk, n.

Fjord-Mundart (Dialekt), fjor(d)-mål.

Fjordmunding, fjor(d)-gap, n., -kjæft, m.; f.-mynne, n. (Aardals-m., Lustra-m.). Mk. *fjor(d)-van, ɔ: vant til at reise tilvands.

Fjot', se Fjante, Tosse.

Fjottegod Person, god-tul', m., godsau, m.; (om Kvindfolk), god-tulle, f., -fjolle, f. Mk. dotte-god.

Fjottet, se Fjantet, Tosset.

Fjæ(de)r, „Dubbedækning paa Fugle", fjør, f. (gl. n. fjöðr). **Enkelt F.**, *fjør. **Fjædre skifte, fælde**, myte, ar (myte, -te, mynte, lat. *mutare*, ɔ: skifte). Dv. muting, f., Fjærfældning. Mk. *fjør-ham, Fjæderham, -dragt; *f.-hane, sv. fjärhane, ɔ: Tiur; f.-klæde, Sengklæder (gl. n. fjaðrklædi); f.-sæng, ɔ: F.-Dyne; f.-skifte (= muting), f.-stylk, ɔ: Pennepose (hertil *stylkesot', ɔ: Fuglenes sygelige Tilst. under Fjæderfældn.); f.-væng, m., ɔ: Binge at pudse med; fjøre(ar), ɔ: sætte F. paa; fjøre seg ut, faa Fjær el. Dun paa Klæderne, blive *fjørot; *fjøra(d), fjæderklædt, om Fugleunger; fjørast, ɔ: faa F., om Fugle. 2. **Spændfjæder**, fjør, f., stin'-fj. Mk. fjør-ælte, f., Spændkraft, Elasticitet.

Fjæderagtig, *fjødra' (?), ɔ: „fjæderklædt, om Fugleunger". Jfr. fjørot, med F. el. Dun paa Klæderne.

Fjæderkræ, jfr. fegle(y), n., „egentl. Fugl el. Fjæderkræ".

Fjæl, fjø'l, f., ski(d)e, f., tro(d)-s., skjej, f. (jfr. *vind-s.), tele(i), n. **F. i Gulv**, tilje, f., tele-fjøl, tele-skide. **F. i Bæg**, tilje (gl. n. þilja), skjæltre, f. Mk. *tiljemot, n., ɔ: Fuge mell. Tiljerne. Mk. og *fjøl-ende, f.-håg', n., ɔ: Huggeblok; *f.-kal', m., ɔ: Vandhjul, Kværnkal; f.-måle, (o), m., ɔ: Fjælestub, -stump; *f.-mot, n., ɔ: Fuge i Gulv el. Bæg; *f.-væg', skjæltre-væg'; skjæld-tele(i), n. Jfr. Paneling. **Med F. belægge**, fjæle, tilje, ar el. -de.

Fjæle, gjøjme (-de), skyle (-te), skjule (-te; gl. n. skýla, sv. skyla, ɔ: bælke), også i * dækkje (efter t. decken). Fele (at) er ikke funnen i *, men vel fjæle(e), ɔ: speide, søge. *Dækkje brukes for *tækkje, da dette i * bare er = lægge tak på.

Fjælebod, bu(d), f., skjo'l, n. (skjøl, skjul; gl. n. skjól), skåle, m., skjæle, n., skyle, n., skå't(o), n., skjå, m. (gl. n. skjoe); lån, f.

Fjælebod-Stykke, fille-stykke? jugl, n.

Fjæleklædning udenpaa et Fartøi, utbording, f.

Fjæletag, su(d)-tak, n., dv. sud-tækkje (-te), ɔ: lægge bordene så, at kanten av det ene altid når lidt utover kanten av det nedenfor liggende, som i tegltak el. båt.

Fjælevæg (mell. to Rum i et Hus), tele(i), n. (gl. n. tili), skjæld-t., fele(i), n. (gl. n. fili), skjald-f. (skjæld-), væg'-ved(i), m., fjøle-væg', m., låve-brik, f., brik, agneb., skjæltre-væg', m. **F. indvendig i et Hus; udenpaa en Væg til Beskyttelse**, liv-ve(d), m., av *live, dække. Jfr. Paneling. **F. udenpaa en Stavbygning**, vægved(i), m. **Dermed at dække**, vægvede(i), ar; klæ(de), bordklæde. Mk. flake, m., ɔ: 1. sammenslaaede Fjæle, Luge over Ladningen paa et Fartøi. 2. Underlag el. Stokke under en Bygning paa blød Grund. Hertil flake-ve(d)e, „Fjæle el. Stokke til Underlag", flake, ar, ɔ: belægge med *flaker; flaking, f.

Fjærkræ, se Fjæderkræ.

Fjæs, fiejs, m., blæse(e), f. (blæ's); sv. bläs og bläsa. Sv. * fles. Se Blis.

Fjæst, jfr. ords-auke, m. D'er gjort føre(y) ejn o., ɔ: forat Folk kan have mere at tale om, noget at stryde af.

Flab, flab', m. (sv. flabb), kjæft, m., tå't, n., snad', m., tryne, snåld, m., tru't, m., snu't, m. (snyt, sv. snut), stru't, m. (jfr. gl. n. strútr, Top), råt'(o), m. Gjære råt', ɔ: stryde Læberne frem. Jfr. Snude.

Flacon, se Flakon.

Flad, *fla't, *slet'(ee), *jamn; (aaben, med liden Straaning, om Baad, Fad, Staal), *flå; (flau, forlegen), *flejn, *fla't. »Verda fl. i andletet«, ɔ: „vise Tegn til Skuffelse". Se Flau, Forlegen. **Fladt** (om Land), *låg-lændt; jfr. låg-lænde, n., *flat-lænde. **Noget f.**, *flatvoren. **Flade blive**, flatne, ar (f. E. en Dal), flåne, ar. Sv. flatne. Mk. *flatbue, ɔ: Beboer af Fladlandet; *f.-bygd, mots. fjæl'-b.; *f.-byg, ɔ: toradet Byg; f.-gjord, f., ɔ: et Slags tynde, brede Baand paa Kar; *f.-gyrd, ɔ: forsynet med saadant Baand; *f.-hjul, som gaar vandret (horizont.); *f.-lækkje, flad el. bred Kjæbe; *f.-lus, Fladlus, *pediculus pubis*; *f.-mage, Svømmeblære i stor Fisk;

*f.-mynt, uden fremstaaende Kaber (som har indbøiede K.); *f.-nasa', ɔ: fladnæset; *f.-rausta(d) (-rostad, -røjst), ɔ: med noget fladt Tag, mots. brat'-r.; *f.-sæng; Leie paa Gulvet; f.-side, ɔ: Fladkant, Bredside; f.-tælgje (-hogge, -rødje), ɔ: tilhugge Tømmerstokke saaledes, at Siderne blive flade, mots. *rund-t., *maget.; *flå-botn, ɔ: Bund med liben Hældning; *f.-bygd, ɔ: fladbygget (Baad); *f.-grun' (adj.), om Sø med svagt hældende Grund; dv. flå-grynne, n.; *f.-hakke (eg. sv. ord), ɔ: ophakke og brænde Rødder m. m.; flå-kjæft, m., kaadmundet Pers.; f.-lændt, ɔ: svagt hældende (Mark); f.-mælt, ɔ: kaadmundet.

Fladbrød, flat-brau(d), n. **F., mygt og sirt**, lefse, f. **F. med Smør paa**, klining, m., kling, m. **Et Slags tykt F.**, lire, f., lumpe, m.

Fladbrød-Rulle, rul', m., kjævle, n., bakster-kjævle.

Fladbælg, se *Lathyrus*.

Flade (flad og jævn Mark), fláte(o), f., flat-lænde, n., flá't(o), f., flate, f. (flutu); (lavtliggende F.), låg-lænde, n. **F., vid, fraaliggende**, flæd', f., flæe, f. (også om Stjær i Søen?); (Vidde), *flá'n, f. Også om vatnflate. **F., ophøiet**, *hjæl', m., pal', m., stal', m., tram', m.; (ved et Bjerg), lægd, f.; (liden, paa en Fjeldtop el. i en Klippe), sate, m. Se Platform, Terrasse. **F., smal i en Klippe, mell. Klipper**, hjæl', læge(e), m., hille, f., flá, f., to, f.

Fladhugge (tilhugge Stokke paa Siderne), tælgje(ar), slinde, ar.

Fladside, smal Flade, saasom paa tilhugne Stokker el. Bjælker, slind, f. Sv. slind, Side. **F., Fladkant** (den bredeste Side), flask, m., flaske-sida, f., flasme, f. (t. e.: »læg stejnen på flask el. på flasken«); *kløjve på flask (flasken), ɔ: kløve Træerne i en Linie, som ikke gaar lige ind mod Marven. Jfr. *flaske-kløjvd, *flasme-k., mots. *stav-k. Sv. * klyva på flask.

Flag (t. Flagge), flag', n., flagd, n.? Sv. flagg. **F. heise**, flagge, ar (og -de). Sv. flagga.

Flage, se Flag heise.

Flage, fla'k, n., t. e. is-flak.

Flagellant(er), svøbe-broder (Fr. Hamm.), svepebrødre? piskeb.?; selvhudflættere el. selvpinere. H. P. S.

Flageolet, fugle-pipe (til at lære fugle at synge).

Flaggermus (Aftenbakke), kvæld-skjæne, f. (Smålenene), k.-skingle, f., skin'-bláke, f., skin'-vængje, f., *skin'-fleke(i), f., skjå-vængje, f., sky-v., f., ve'r-bláke(o), f., fanger-mus, f.

Flagrant, eg.: brænnende. **In flagranti**, på færsk gærning.

Flagrants, hete, brynde; brund, m., brand, m., ild; brune, m. (hals-b.). Jfr. Feber.

Flagre, flagse, ar (»f. med vingerne«, B. B.); sv. flaxa; flangre(ar), flugse, ar, flugte(ar), skjene (ski-), ar (skjejne), ɔ: flyve stjævt; vængle(ar), vingle(ar), svive (-svejv). Jfr, Vimse. **F. med Haar, Lokker**, lufse, ar. „Moderen flakser med vinkende Strig". Fr. Bg. **Et flagrende Væsen**, føgle(y), n., av fugl.

Flagren, flaksing, m. fl. Jfr Flagre.

Flak (n. s. flakk, t. flach), *fla't, *grun; (Land), *slet'(ee), *fla't, *låg. Mk. *flatlændt, -lænde, n., låg-lænde. 2. **Flak', Flakning** (udhugget Sted), grunne, m., grunning, m., grynne, f., grynsling, f.

Flakke, flakke, ar (gl. n. flakka, sv. flacka), ræke (e, — rak), rakle(ar), rangle(ar), rakke, ar (rage), ratle(ar), laupe (-ljop, ljøp, løp; laupte), renne (ran'), drive (drejv), farre(ar), færle(e), ar. Jfr. færel (e), m., Vei, Gangsti, Fodspor. **Flakkende**, rækande (e); (omflakk.), *hejmlaus. **F. Pers.**, rækar(e), m., farre, m. Gl. n. farri.

Flakkelysten, *flak'sam, *f.-fus.

Flakken, ratling, f., flak', n. »*Koma på f.« Jfr. Omflakken.

Flakon, flaske, lugtevans-fl.

Flamme (blussende og spragende Ild), bra's, n. (sv. brasa), brise, m. (i), brisseld, m., brising, m., ljome, m. (lømme, som rømme av rjome; gl. n. ljomi), låge(o), m. (gl. n. logi, sv. låga), flam(m)e, m., av lat. flamma. Se Blus, Lue. **Komme i Fyr og F.**, *øsast (-test). Gl. n. œsast. **Sætte i Fyr og F.**, øse (-te).

Flamme, at, brase(ar), brise(ar), låge(o), ar. Se Blusse.

Flammefigur, flamme, m. **Med F. male**, mase, ar. Jfr. masa-mål, n.; ejke-måling, f., ɔ: Maling med bueformede Figurer. Jfr. sv. masur, o: flammet Træ; gl. n. mösurr (»?«).

Flammet (om Træ, Ved), *svejpot, *rikkot, -ka(d). **F. Ved**, rikke, f. (ɔ: vridke »?«), r.-ved(i), m., lokke-v., ri'r, m. (ri, ri(d)el), sv. * vrid, vril; lunde, m., ja'r, m., ripel, m., runne, m., *runnen ved. Mk. rikke-bjørk, f., -fjøl, -skaft, -sky (makrels.), runne-ro't, f., lunne-skaft, n., l.-stav, m.

Flane, *fla'k, n., fláks(o), f., gute-f., galneheje. f. Jfr. Kvindfolk, letfindigt, letfærdigt.

Flane, at, flágse(o), ar. I * er flane(ar) at løbe blindt hen; ogsaa glo, stirre.

Flanere, drive (drejv), rangle, ar, ræke (-ra'k), e. Jfr. Flakke.
Flanevoren, *økesam, -*kjær.
Flanke (en Hærs), side, hærside, side-linje, fløj, f. Fløj er i * også = „Flanke, Side, Sidebygning".
Flankere, skyte langs el. og fra siden; dække, *live siden (hærsiden); få istand utenværker (side-v.). Også = streife om (se Streife) og leve ødselt (se Luxuriere).
Flaske, flaske, f. (flæske). Mk. flaske-for(oo), n., f.-korg, f.
Flaske sig (n. s. flasken), lykkes, gå heldig, la' sig gøre. Jfr. Gaa an (Gaa).
Flattere, kærtegne, kæle for, hæle (-te), gjæle (-te) (føre, y, med). Jfr. Smigre.
Flatteri, kær-tegning. Jfr. Karesſering; Smiger.
Flatulent, op-blåsende, vindspænt (H. P. S.), vindig.
Flau („et nedertydſt Ord", Molb.; holl. flauw), (mat), ufrisk; (kjedelig), yndelaus (*ynde, ɔ: Fornøielſe), mo'n-laus(u), *æmeleg, *dauvleg, ɔ: kjedel., iſær om et Sted el. en Tilſtand; også *utriveleg; (om Smag, „iſær af Fedt uden Salt el. Krydder"), *smeren (ee, smejren), saltlaus, usalta' (Lm.), *van-salta(d), *dauv, *usmakeleg, *dåm-laus, *dauv-smaka', valg, kjærv (tjærv, sv. kärf, gl. n. þjarfr, uſyret), *doven og *glæ (t. e. vin, øl), vassen (ɔ: vandagtig), H. Ibs. (Som ikke har rigtig Skik), *sve'plaus; (ſkamfuld), *fla't, *ille komen. Se Forlegen. (Som ikke kan vække Mod; om Tilſtand), motlaus: »de'r så motlaust«; doven, f. e. om marknad. Lm. (Uanſelig), *tvåge-leg (jfr. Forſlidt, Laſet); *u-yndeleg, jfr. Utækkelig. (I Kjøbmandsſproget), ikke søgt, uavsættelig, uavhændelig, ikke efterspurt, uten avsætning. **Flau Indfald**, tøv, n. **F. Smag** (Fedtſmag), smeresmak, m., valg-s., dåm-løjse, f. **F. el. kjedel. Ting**, hyggjeløjse, f. **F. Viſe**, fate-vise, f., hærke-v. **F. blive, ſvækkes**, dovne, ar.
Flauhed (død Tilſt.), daudlejk, m., modløjse, f.? (til *modlaus, motl., ɔ: flau; jfr. Flau).
Fledføre ſig, *fle'tføre seg, ta' håld(o), *ta føderåd, *ta livaure (livøjre), *ta kår; gi seg i forlåg(o), n. (follaug), i fålge(o), f. Jfr. gl. n. fulga, ɔ: Opholdsmidler, og forlag, ɔ: Koſtpenge. Likeså mk.: gl. n. fle't, ɔ: eg. Gulv. Se Aftægt.
Fledføreſe, flet-føring, f.
Fledføring, en, føderåds-man, kårman, forlågs-man, hålds-m., -kone, -folk, fålge-man.
Fledføring-Kontrakt, hålds-brev, n.
Flegma (eg. Slimvædſke), blod-slim; kåldblodighet, kåldsindighet, ro, langsomhet, senhet, tunghet, tungvinthet, tungførhet; slap'-sin(d). H. Ibs., H. D. Slap er i * 1. hjælpeløs, 2. efterlaten, uvirksom. H. D. har og slapsindet, ɔ: flegmatiſk. Slap heter ellers i * sla'k el. slak'. Gl. n. sla'kr, sv. sla'k. Gl. n. har dog sleppr, ɔ: slap (som slæpper, slipper). Jfr. Temperament.
Flegmatiker, tungvint, tungfør person, kåldblodigt m.ske, *lang-drøg?
Flegmatiſk, eg. med slimet blod; kåldblodig, -sindig; tungfør, -vint, langsom, rolig.
Flegræiſk, gloende, brænnende.
Fleke, lade-sted, halv køpstad; *plas.
Flettere, bøje (deklinere el. konjugere).
Fle'n, kløft, *gre(j)n; („Gaffel"), kvisl, f.
Flenſe (n. s. flenſen), spække (skære spæk av hval). Jfr. Flænge.
Fle'nſtallet, skallet (?), *flejn-skalla(d) er efter I. Aasen eg. d. s. som i dansk heter kronſtaldet (Molb.). Flejn, ɔ: blottet; flejne, f., blottet Sted i Skov, Hoved, afbarket Sted paa Træer.
Flerdelt, *ut-grejna(d).
Flere (d. e. adſtillige), *flejre? ømse (der nemlig sammenligning ikke finder sted). **Fler-**, i * ikke flejr-, men mang-, f. e. m.-før, ɔ: bygtig i flere Henſ.; m.-luta, ɔ: delt i flere Dele el. Rum. I sv. både fler- og mang-.
Fleſk, flæsk, n. Mk. flæske-fejt, n., ɔ: ſmeltet Fedt af F.; f.-snej, f., ɔ: Skive af F.; f.-svor (-svol), ɔ: Hud paa F.
Fleſke-Fjærding, flykkje, f. Jfr. Stinke.
Fletning, flætte, f., flætting, f.
Flette, flætte, ar. Gl. n. flétta. **F. ind**, tætte, ar, av tåt, ɔ: Lok. **F. ſammen**, tætte. **F. Bark, Næver**, løjpe bårk, næver.
Fleur, blomst.
Fleuret, fægte-kårde; dop-k.? (med dop el. dopsko på), H. P. S.
Flexibel, bøjelig.
Flexion (af Ord), bøjning (ords), ordvending, f.
Flibuſtier, sjø-røver; s.-plyndrere, -snappere, -ranere el. -haner. H. P. S.
Flid (t. Fleiß, n. s. Fliet, holl. vlijt), umak, m. (n.), vin', f. (lægge v. på; »han hadde slik ej v. med det«), ån', f., ansømd, f., nøjting, f. (jfr. *nøjte seg), om-hug, m., strævsomhet. **F., ſtor-breven**, træ'lskap, m. **F., ſtadig**, trot' (oo), m., stræv, n., strøving, f., stretting(i), f. Jfr. Arbeide, Anſtrængelſe, Stræbſomhed. **Mangel paa ſtadig F.**, trot'løjse, f. **F. gjøre ſig**, gjære seg umak, g. seg føre(y), *læggje seg om,

*ikke (idke) på. **Med F.** (ɔ: med Forsæt, Villie), *med vilje, *viljande, med forsæt, forsætlig. **Han gjør Fortræd med F.**, *han gjærast på. **Med megen F.**, *grun'-væl, *virkta. Jfr. Omhyggelig. **Med egen F. gvet, forbedret**, *sjøltamd.

Flig (tynd Lap el. Lamelle), blåke(o), f., blåkke(o), f., læpe(e), m., fla'k, n., spjør, f., nejp, f., snippe, f. (snip', m.), snepel(i), m., slætte(e), f. (ɔ: „Pjalt, noget som bingler el. flagrer", kjole-s.); (Lap, lang), slimse, f. (sv. slimma, se Strimmel, Lap), kluse, m., lake, m., fille, f. (ɔ: Pjalt), flepe(i), m., flib', m.; (rumbagtig), jark, n. **F. el. Stjød paa Klæder**, blåke(o), f. **F. el. Udbøining, som ligner en Vinge**, væng, m., ving. Gl. n. vængi, vængr, ɔ: Udbygning. **F., som kan bøies op**, opslag, n.

Fliget (lappet), blåkot(o).

Flik (Lap), bo't, f., læppe, m., læp', m., lap', m.; (paa Sko under Hæl el. Saale), støjt (tå-s.), m., flæk, m.; (paa Overslæderet), grime, f.

Flikke, lappe, ar, bøte (-te), *grime, *støjte. **F. sammen**, kluse, ar. Jfr. Flik.

Flikker, bøtar, m. (sko-, gryte-b.).

Flikking (-ning), bøting, f.

Flikværk, klusing, f., klu's, n., skråværk, n.

Flink, *hag; *hæv, ɔ: eg. som har meget; *fra'k (frak'), fræ'k(e), frag (H. D.), *frø'k, *frøkleg, *frøken, *fræ'g (gl. n. frœkn, frœkinn), *flu's, gild (Chr. Flor), dreven? *naten (nadig), *nask (isl. natinn, naskr; jfr. Raft, Driftig), *snål (snjal', snjæl', snjad', snjål, gl. n. snjallr, bygtig, klog; sv. snäll), *svejpeleg, svepleg, søjpeleg; spræ'k (H. Ibs.; jfr. Raft, Dygtig); *kunstig (-stog, -strig), *knøten, *net', *fljot, *flyten, *fløjt; *kræv, *kræsvog, *kræven (se Raft, Driftig); *let-fængd, *fram-kjøm, *rådog, *vetsam(i), ɔ: flink til agte paa Tingene og vide Besked (jfr. Opmærksom, Opvakt); tysam (omhyggel. for at holde fine Ting i Orden), av tye, ordne, tilrede; *staut; (praktist), *grej (J. Lie), *grejsam, *grejtøk, *grejfær, -faren, ɔ: som ved at rede sig ud, faa Greie paa Tingene; *raust (rausta'), *knap', ɔ: raft (dv. knaplejk), *hard, ɔ: bygtig: »hard til å løjse timmeret« (H. Sch.), nøttog(y), jfr. Duelig; *fæ'l (til å springe, danse, hoppe, sømje); *ra(d)-før (gl. n. hraðförr); (nem), *sløg, *snodig, jfr. Behændig. **Meget f.**, svær (s. til å springe); *hækla'. **F. være til at**, *kunne med. Jfr. Duelig, Dygtig.

Ikke f., *u-hag: »uhag sme(d) tæk uhagt tre«.

Flinke sig, *ta' seg op, ta seg fram.

Flinkhed, hævskap, m., hævlejk, haglejk (Lm.), fram-færd, f. Se Dygtighed.

Flint, 1. (t. Flinte), børse, f.; 2. tinnestejn, m., tinne, f., ɔ: Flintestykke (»så turt som t.«). *flint. Sv. flint. **Springe i F.**, fare ell. fljuge i flinter (*i flint); jfr. flindre, f., ɔ: Splint, tynd Skive.

Flip, fla'k, n., flepe(i), m., læpe(e), m., snippe, f., snepel(i), m. Gl. n. snepill. **F., liden, opreven i Huden**, tist, m. (og f.).

Flis, fli's, f, Se Splint, Spaan. **F., tynd Splint**, tist, m. **Fliser sanke**, flise, ar. Efter H. D. har Splint også i dansk været den »oprindelige mærkelse« av Flis.

Flise (flad og tynd Sten), hælle (hædle, hædde, hylle), f. H. D. Jfr. Stenflise. **Fliser brydde**, *brjote hællor.

Fliset (opreven), *tistot. **F. gjøre** (oprive, splintre), flise, ar. **F.** (el. trævlet paa Overfladen) **blive**, *flisast, *tistast.

Flitsbue (Armbryst), båge(o), m.? sprætte-b.

Flits = pi'l, f.

Flitter, -Stads (t. Flitter), glit'r (glitter), n., glor, m., fla'r, n., kru's, n., gli'm(i), n. Se Prunk, Stads, Pragt. **Med F. prunke**, flare, ar.

Flittig, *an', *annig, ånnog(o), *an'sam, *kræven, *stræven, *strævsam, *nøjten, *graven, *gravsam, *balen, trottig(oo), tråttog(o), *arbejdsam, *flittig („nedertydst"), *hæv, treven(i), nøttog(y), *idig; sv. idog, d. * idig. Også H. D. **F. af egen Drift**, sjøl(v)-ånnog (jfr. *s.-beden, i, ɔ: som be[de]r sig selv, *s.-mint). **F. være**, ikke(ar), idke seg (Lm.). Gl. n. iðka, ɔ: ubrette; sv. idka, ɔ: drive Forretninger. **F. Arbeider**, gravar, m., strævar, m., træ'l, m., slæpar, m.

Flod, 1. (a. f. flod, holl. vloed, t. Fluß), ælv, f., å, f. **Floders Forening** (Møde), å-mot, n. 2. **F.**, modsat Ebbe (*hjære), flo(d), fløding, f.; (Oversvømmelse), flod, f., flo(d)e, n. (vas-f.), flaum, m. **Med liden Flod og Ebbe** (om en Tid), små-sjøa(d). Mk. flo(d)-mål, n., flodarmål (gl. n. flœdarmál), ɔ: „den Højde, hvortil Søen stiger i Flodtiden", d. s. som *flod-bråk, -bråt(o); *flod-tid, -mund, n., den Stund, da Søen staar højest. Se og Slimflod, Slagflod. *Flod-fri, liggende ovenfor Flodmaalet.

Flodarm, ælve-kvisl, f.

Flodbred, ælve-bare, m., -bakke, -bråt(o), -sto, f.

Flo(d)e (stige ved Flod), fløde, ar.

Flodgenius, gri'm, m., fosse-gri'm.

Flodleie, ælvefar, n. (L. K. D.), åfar, n., ælve-løp, strøm-renne (ikke flodseng el. -leje). **F., udvidet til en liden langagtig Sø,** stil'-vætning, m. (L. K. D.). Av stil og vatn.

Flodmunding, o's, m., *ælv-os, *ælvar-gap, n., -*kjæft, æ.-ta'k, n. Jfr. **Udløb.**

Flodmusling, ælve-skjæl', f.

Flodørret, ælve-kjøe, m.

Flogiftik, bræn(ne-)æmne-lære.

Flogiftiſk, bræn»bar«, *brænnande.

Flok (**Hob, Skare**), flok', m., vase, m. (man-, folke-, saue-v.), horg, f. (horv, f., harv), smale, m. (ejn hejl s., sv. smale), ly(d), m. (lyr), torp, m., le(d), n. (i). Mk. *bru(d)-l. (**Brudefølge**), *bu-l. (**Familie**); *fåleda, *mang-l. **F. af Fugle,** fugle-brej(d)e, f. **F. af Kreaturer,** usle, m. (utle); torp, m. **F. liden,** lop', m., dot', m.; (**stor**), dråse(o), m., rome(u), m., ælde, n. (*æ.-maur), old, f., vol', f. (80 Stk.). **F. i Bevægelſe, fremſtridende,** skrej, f. (fante-, ulve-), fær(d), f. (fiske-f., fugle-, lik-f., brud-f.), rækkje, f. **I ſtore F. ſtride fremad,** strøjme (-de). Se **Hob, Mængde, Slæng, Følge.**

Flokke, *flokke (i hop). **F. ſig, ſlokkes,** flykje (-te), flykkjast (jfr. flokking, f., ɔ: **Sammenſtimling**); hope seg (ar), *hopast, flokkast, flokke seg, *dyngje seg ihop, døne(y) (-te), ræppe seg (ar), kry seg (-dde), krulle seg (ar), *torpast, torpe seg. Gl. n. **Þyrpast.**

Flokke(r), flugse, f., flysse, f., mjøl', f. (ɔ: **fygende Støv**). Se **Fnug, Fnas. Sneflokker,** snø-fille, f., -floke, m., -flugse, -flysse.

Flokkevis: i F., i flokke-tal.

Flokſilke (t. **Flockſeide**), rå-silke, utvunnen s.

Flom, *flaum, m., flod, f., fløde, n. (vats-f.). Mk. *flaum-bæk', -kværn, -sag, -tid.

Flomme (t. **Flaumen**). **Iſterflomme,** istre, f. (i * istra), istre-båke(o), f., -blæje, f., blome, m., fet'-lag.

Flor, et (**tyndt, gjennemſynligt Tøi**), skug' (skyg), n., ɔ: **tøj, som »det skygger på«, som en mærker lys og skygge gennem; (før) skær-dug.**

Flor, en (**Velmagt; at florere, Blomſtring**), blomstring, f., blome, m., bløming, f., blomster, m. (og n.). Også H. D. Gl. n. blómstr el. blóm, blómi. **Blomſterflor, Nellikf.,** blomster-, nellik-stand (H. P. S.); blomstersamling. **„Landets F.",** vælstand, vælmagt, f.; blomstrende tilst. (t. e. kunstens). Flor i * er 1. fjøsgolv, 2. fjøs.

Flora, blomster-gudinne; samling av blomstrende vækster. **Flora norvegica,** de norske vækster, ɔ: **vækstrike, »plante«-rike** (skildring derav med farger og ord).

Floral, blomster-, blom-.

Florén, Florin, gyllen (en mynt).

Florere, *bløme, *blomstre, stå sig godt; trives.

Floret, se **Fleuret.**

Florilegium, blomster-samling (s. av **mønsterstykker, læse-bok**).

Florimán, blomster-nar, b.-galning (som sætter overdreven pris på blomster).

Florisſant, blomstrende.

Flos („**Laad el. Lub paa Klæder**"), ylling, f.; (**ſom i Floshat, Hatteflos**), flo's (flus), n. (gl. n. flosa, men med noget ulik tydning = **Fnug**), nap', n., klute-n., ɔ: **F. af Lapper, indvævet i Sengklæder**; jfr. *rejst, n., *ras, m., *rus, n., *skav, n., *tafs, n., *tave, m. **F. fætte,** nappe, ar.

Floskel (eg. **Blomſt; Taleppynt**; lat. *flosculus*), små-blomst, pryd (tale-p., jfr. vægge-p.); tale-blomst, -blom (Lm.), -pynt; kno't, n., k.-ord, n.

Floſkuløs, blomstrende, om tale el. skrift.

Flosſe (**gjøre Uldtøi flosſet** el. ligeſom nappet), ylle (-te). **Flosſet blive,** yllast (-test).

Flot (t. og n. ſ. **flott**), flytende, istand til at flyte; (**løs; overflødig, ødſel, lyſtig** („**leve flot**"), **løs-sluppen**; *flus; *stor-tøk, *stor-gjæv, *romhændt, *drus, *raust (raus), *romus (ɔ: rom-hus, **gjæſtfri „?"**), gavmild; *kaut, jfr. spræk; (**i Tale**), kåt, munkåt; (**vindig, lapſet**), *spræt', *sprætten, spræk (?), blæret. Se **Rundhaandet, Spendabel, Generøs. F. Perſ.** (**ſom lever flot og mageligt**), god-dags-fugl, m. Jfr. sv. goddagspilt. Jfr. **Liv, lyſtigt. F. leve,** leve raust, drust, flust.

Flotille, liten flåte, lille-flåte (H. P. S.), i likhet med lille-finger, -hus, -kammer, -verden.

Flue (t. **Fliege**), fluge, f. (gl. n. fluga, sv. fluga).

Fluesvamp (Agaricus muscarius), flue-sop', m., -dræp'(e), n.

Flueæg (**Spy**), vejt, n. (vit', veter, veder). Dert. *vejte, **lægge Æg,** og vejt-fluge, f., ɔ: **Spyflue.**

Flugs (**holl. og n. ſ. fluks**), straks, uophåldelig, *radt. Fr. Bg.

Flugt (**Flyven, t. Flucht**), flugt, f., flåg(o), n.; (**at flygte**), flugt, f., røming, f. **F. i Kroppen,** *flugt, flåg(o), flage-værk, m., riving, f., rensel, n., rev(i), n. **F., ydmygelig,** skvætting, f.; (**uſtadig**), kveming(i), f. **I F. med,** i (like) linje med, i række med. **F. tage,** *ta(k)e flugta, flugte(ar), røme (-de), *ta' kuten, *læggje

til kuts, ta' til kuts. **Af F. udmattet,** *for-ælt.

Fluidum, *rennande (?), *brå'en el. *ti'en, ɔ: smeltet (æmne), væte, f.? (væte siges i * om „vaade Varer"). Jfr. Bædste. Flytende (et) el. flytenhet vilde være mindre nordisk end tysk. Flyte er i * bare mots. synke. Vatnet flyter ikke, men renner. Flytende er i dette sammenhæng mots. tør el. fast, og fluidum skulde derfor hete væske, f. (for vætske).

Fluktuation, rugging, f., husking op og ned (til *huske), skjangling (efter *skjangle); *bølgegang; stig(n)ing og fal'; rigling, f., ustøhet, ustadighet. Se Vaklen.

Fluktuere, huske (op og ned), rugge; bølge; være ustadig, gå op og ned, ride (-rejd), rege(i), ar, *rigle. **Fluktuerende,** op og nedgående; bølgende. Se Forandærlig, Vaklende.

Flunkende (af holl. og n. f. flonkern, ɔ: glimre, gnistre), glinsende (i Talemaader f. E. „fl. ny."), *spildrende. Sv. spiller, jfr. spillernaken.

Fly, jfr. 1. Forbedre, Reparere, 2. Klaffe, 3. Berede (tilb.), forberede, 4. Levere, Lange. I disse fire mærkelser er Fly nu mest trængt ud av vårt bokmål og navnlig ved de nævnte fire tyske ord: verbessern, schaffen, beretten (zu-, vorber., -behandeln) og liefern. I * brukes fli (-dde) sænnu i mærkelserne 1, 3 og 4. (Fly fine Klæder): *fli . . . klæde, jfr. Istandsætte. Jfr. *fli mat, *f. huset, fli meg staven. F. Maten, *lage, *stelle til maten. Mk. *vel flid', vel tillavet, mots. *ille flid'. F. sig til med Sne, *snoe seg ut (snjøve). Fli mig Staven, *fli meg staven, jfr. lange, ar (Fly i Hænderne; se Række, Levere). Fly i Mærkelsen 2, se Klaffe. Sv. og d. * fli, fly, flye. „Eg. fremmed Ord", n. t. fligen, holl. vlijen, ɔ: pynte.

Fly (t. fliehen), fly (-dde), rømme, -de (tyme), ta' flugta, pakke seg, *strjuke av, *for(d)e seg, *fli bor(y). Gl. n. flýja, flýa. F. hen til (tage sin Tilflt. til), *fly til. F. (med Dbj., forlade, flý), *fly, styggjast (-dest), sky (-dde). „Ryere Ord" (t. scheuen). »Den vonde flyer, der ingen selter hans.

Flybe, fljote (-flaut), ɔ: 1. at flybe, mots. synke, *sække; 2. flybe frem (ikke støde paa Grund: *f. igjenom sundet); 3. at strømme over: *det flaut al' mark«. For flybe i annen mening siges i * rænne (-ran'). Blod, vatn ræn(ner). F. sy, fiitne(o), ar. F. over, *rænne ut-over(y), fljote (-flaut): »det flaut med blo(d)«. F. sammen, *mængjast, mængje seg. F. tungt (med Vanskel.), *mare. »D'er så mokje, det marar«. Gl. n. mara. F. over Bredderne af et Kar, sladde(ar), slagge, ar. F.: faa til at f., flot gjøre, fløjte (-te), fiite(o), ar. Mk. båten fløjter seg godt, ɔ: flyder let. F.: heraf flyder at, følger (de ikke norske mærkelser av flybe kommer vel fra t. fließen?). Mærk foruten fljote: *flaume, *flø(de), *vælle, *sikle, *sige.

Flydebro, fløjte-bru, f.

Flydende, mots. fast, *rennande. F., ɔ: af Bædste bestaaende, *våt. Mk. *våtvare, f., våte varor. F. smkring (paa Vandet), rækande (e). F., om Ting, som flyde paa Vandet, ræke(e), n., ra'k, n. Se Brug; Drive. F.: med f. Tunge, let-mælt, radt. F. blive (smelte), rænne, *bråne, *tine, *smælte. F. Materie, kvek(i)-, t. e. k.-lejr, -sand, -sølv. Sv. * kvik. F. Stilling, ɔ: Flyden, fli't(o), n.: *få ejn båt på f., *båten lig på f., ɔ: er klar af Land.

Flydenhed (flydende Tilstand), renning, f. Jfr. Fluidum.

Flydholt, kagge (eg. Dunk), m. (J. Lie), flå, f. (fl. fiær; fløe, fløe, fiæe, gl. n. flá-fljøt, fløjt, m., fli't(o), n., kavl, m. (nætkavle). Se Bøje. Med F. forsyne, kavle(ar), fiæ (-dde). Dv. fiæing, f.

Flygel, vinge-redskap. H. P. S. Norskere: vinge- el. væng-gagn. Gagn (gågn) = redskap. Så vævgagn, d. e. væverstol; eldgagn, d. e. ildtang el. glorake.

Flygte (t. flüchten), stryke av (-strauk), rømme (-de); *fly, ta' til flåga(o); »undvige«, renne unda, ta til fotane; spor(d)e („bel eg. vende Hælen til"), sprøene (-te). Dv. sprøn, m., sprøene, f., ɔ: En, som som let blir ræd og flygter. Jfr. skvæt', m. F. ylubfelig (flyve op, rende bort, om Fugle, Dyr), skvætte (-skvat'), s. op, unda, støkke (-stok'), skyre (-te), især om Fisk, hastig ned i Dybet. Flygtet, *undan-rømd, flyd', strækjen(o), av strjuke (-strauk).

Flygtig (vild, urolig), flågsam(o'), *vidfårol(o)? (jfr. gl. n. viðförull), *vid-faren? vidfarende, *vid-svivande, *vid-rænen (gl. n. viðræss), vid-fårog(o')? *vid-onen (sv. * vidåsen), *omskifteleg; (ustadig), *u-stø, laus-låten, l.-lyndt (-lynd), kvemen(i), upållitelig, *laus, *vinglot (vinglen), svevsam(i), *vavren; hug-stat' (som let skifter Sind), kvekil(i-o'), *skåtal, o, skåt(o)-vik; jfr. Vægelsindet. Se Omflakkende, Urolig, Omskiftelig. F. (Fuld af Fjas el. Indfald), *vaslen, *vaslarsam, av *vasle, omtr. = *tøve, *vase, *prime. F., jagen, på flugta, forfylgd. F. Person, flig-ham(o), m. F. Tanker (el. Forestil., Indfald), hug-svev(i), n., hug-skåt(o), n.

Med f. Lighed, *sveiplik, sve'p-lik(i). Jfr. Ligheb. **Behandle f.**, røre løselig ved, fare let over, f. over med harefot.

Flygtighed, laus-lynde, n.

Flygtning, røming, m., rømnings-man, landalaupar. **Flygtninget**, også undvekne.

Flyndre, flundre, f. (sv. flundra), skuldre (skul'r). D.: Skulle, Skulde. Mærk skjæbbe = sand-ø., f.; flate-kjælle, f., et Slags F. Jfr. Hunkjøn. **F.**, et Slags (*Pleuronectes Solea*), tunge, f. F. med Øinene vaa anden Side end de øvrige, rang-flundre, f.

Flytte (føre af Stedet, overføre), flytje (-flutte, flut'; [at] flykje, flyte, fløte), føre (-de), for(de), ar (gl. n. forða), skjote (-skaut og ar): skj. over elvi, sundet, fjorden. Mk. *flytje in, *f. ut, ɔ: til Gaard, Bosted. (Rokke), kippe (-te): »eg van ikkje å kippe det«. **F. lidt** (tilside), tokke, ar (jåke, o, gl. n. þoka), ake (ok), åke(o), åte(o), ar, skuve (skauv og ar), *vinse, *vinke (av *vind, ɔ: skæv?). **F. sig lidt** (i liggende el. siddende Stil.), tokke seg (sv. * tocka), *give seg, ake seg. **F. langsomt el. noget Tungt**, *ake, *skuve. **F. længere ind**, indre(ar), mots. ytre, ar. **F. med Gods el. Husholdning**, *bu-flytje. **Flyttes** (som kan f.), flytjande(y). **Flyttende Pers. el. Familie**, flytning, m. (flutning). **Stang til at f. noget med**, ake-tre, n., vå'g, f., lun', m., handspi'k, f. Jfr. Løfteſtang.

Flytning (Førſel, Befordring, det at flytte), flytning, f. (flutn.), flyt(y'), m., for(d)e, f., for(d)ing, f.; **liden Fl.**, tokking, f.; (Fremrykning), skåv(o), av *skuve (skauv, skåve', o). **F. ind i et nyt Hjem**, hejmkome, f., bufår, o, f. Dv. hejmvej(t)sle, -ø. **F. med Kjør til Sæter el. derfra hjem**, bu-får, f., -færd, -føring, f. Hertil bu-føre (-de), -fåre, o. Gl. n. búfǫr. **F., fidſte, fra Sæteren**, bufar-venda, f.

Flytningsgods, far-las', n.

Flyttedag, far-dag, m.; (Dag, da man flytter med Fæet), bufar-dag, m. Mk. bufar-hælg, f., bufar-tid, f., -graut, m., -læfse, f., -kløv(y), f.

Flytteſolk, se Fold.

Flytteſolk, flytningar, m. pl.

Flyve, fljuge (flyg, flaug, fløge', o); (om Smerte), snejse(ar), tejne(ar), rive (rejv), dylpe(ar), flugte(ar), flage, ar. I * fljuge bare om at fare med hjælp av vinger. Om annet, som farer gennem luften, siges *fjuke, *drive, *sprætte (det siste f. e. om fliser). **F. fljævt**, skjene (ski-), ar (skjejne). **Jſtand til at f.** (flyve-færdig, om Unger), *fløjgd. »Fuglen er inkje f. med di, han kjæm ut avægget«. **Uffittet til at f.**, *u-fløjgd.

Flyvehavre (Svinehavre, *Avena fatua*), fiåg(o), n., f.-havre (land-, svart-, trol'-havre; fal'-, ry-, kryp-havre).

Flyven, fljuging, f.

Flyvende, *fljugande. **F.**, i Sammenſætning, *fløjgd: let-f., tung-f. **Ikke f.**, *u-fljugande. **F. Bevægelſe**, fiåg(o), n.; **f. Drage**, fiåg-drake, m.; **i f. Fart**, i fult fiåg; **f. Gniſt**, flugse, f.; **f. Haſt**, brænˈ-hast, jfr. b.-snøg.

Flyver, fljugar, m.

Flyvefand, sand-flugt, f., drev(i)-sand, sand-fåˈk(o), n., fåk-sand, fyke-ø., *fjuke-ø.

Flæbe, flipe (flejpe), ar, grine (-grija), sipe, ar (sæppe), *gjære læpe(e), snipe, ar (snippe), gjejpe, ar; (hænge med Læberne), myle (-te). Jfr. Grine og Surmule. Mk. *gjære læpar, ɔ: „grine, gjøre fure Miner“; *hængje på læparne, ɔ: „vise Tegn til Ulyſt eller Bekymring“.

Flæben, fliping, f., gjejping, f.

Flæk, fiæk, m.; bot, f. Mk. *fejt-flæk', *føde-f., *høj-f., kål(o)-f., *snø-f., *søˈt-f.; endvidere: *på flækken, ɔ: paa ſelve Stedet; det kom inkje av f., ɔ: ikke et Skridt videre. **Med F.**, *flækkot. **Uden F.**, *flæk-laus.

Flække (ſætte Flæk paa), fiække, ar. **Flækket**, *flækkot, *botot.

Flække, en, se Flekke.

Flække (kløve, f. E. Fiſk), fiækkje (fiækte, — fiækt, fiakte — fiakt; sv. fläka); (virke til Klipfiſk), *klæppe, ar. **Flækket Fiſk**, klæp-fisk, kløv-f. **F. Skallen af**, røsje, y (ruste, rust), av rus, n., ɔ: tynd Skal; (fraſtille, f. E. Bark, flaa af), fiætte (-te el. ar), sva(d)e (-dde), låste(o), ar, løjpe (-te). **Flækkes**, fiage, ar, fiakne, ar (gl. n. flakna, flagna); (falde i Skjæl el. tynde Skiver), *flysjast; (revne fra), gå løs, sva': »Siljen svare«. Mk. fiækkje, f., ɔ: afflækket Stykke, Skive, Plade; f.-kniv, „Kniv at flække Fiſk med“. Mk. låste(o), f., Træſtamme el. »Stump, ſom er blottet for Bark, afbarket Birk«; låsting, f., Barkfletning.

Flækker (ſom flækker Fiſk), fiækkjar, m.

Flækning, fiækkjing, f.

Flæng: **i F.** (om hinanden, uden Valg), *i fiæng, på slump (ɔ: „paa det uvisſe“), uten plan; *til blands; *på ejt rus, *sam-fængt, *likt og ulikt, *sams. Jfr. Forſkjel, uden.

Flænge, fiæng, m., fiængje, f., ɔ: Hug, Rift, Stramme; fiærre, f., rift, f., fiætte, f., skråme (ɔ: Stramme), flunge, f.

Flænge, at (rive el. fjære op), fiængje

(-de), flætte (-te el. ar), *skråme, rispe(i'), *skambite, flunse(ar), flinse, ar.

Fløde, fløjte, m., rjome, m. (rjøme, rjume, ryme, rome, rømme; sv. *remme, råm, isl. rjómi), file, m., åfal', n., trygel, m., dv. av-trygle(ar) = avryme. **Fedeste Mell under F.**, rjome-skjør (sky-), n. **Mellerinse med F. paa**, rjome-kolle, f., file-bunke, f. (-bunk, m.) (sv. filbunka, filbytta), mjølke-b., åfalls-ringje, f. **Kar at jømle F. i**, rjome-but', m., -stråkke(o), f. **F. affætte**, filast (også fel.). **F. aftage**, av-ryme (-de).

Fløde, Fløs, flo(d)e, ɔ: stige, som havet i flodtiden.

Fløde (**Tømmer m. m.**), fløjte (-te), flåte(o) ar, drive (drejv); *fylgje. Sv. flotta.

Flødegrød, rjome-graut, m.

Fløder, fløjtar, m., bråtnings-man(o), å-drivar, m., fylgjes-man, flåtar(o), m., fl't-man.

Fløderiæg, en, *jøpling (gypl).

Fløderiægget, dunhaket.

Fløbning (**Flaabning**), brå'tning(o), f., å-drift, f., fløjting, f., flåting, f., driving, f., drivsle, f., fylgjing, f.

Fløi (**Vimpel**), vind-hane, m., fløj, f. („nyere Ord"), sv. flöj; fløjel. Sv.* flög. Se **Vindfløi, Vimpel.**

Fløi (t. Flügel), fløj, f.; (**Flanke, Side**), fløj, f. Mk. fløj-man. **F. af Dør, Skjærmbræt, Radbod**, væng, m., vængje, f. (ving). Mk. og vænge-bord, n. Gl. n. vængi, vængr, ɔ: Udbygning, Sidedel af en Bygn. **F.**, længde? vest-, øst-l. D. længe.

Fløiel, fløjel, n. Holl. fluweel.

Fløien, om Fugl, flågen(o).

Fløite (n. f. Fleute, t. Flöte), fløjte, f. („nyere Ord"); (kort Pibe), tvit', m.

Fløite, at (f. E. en Melodi med Munden), blistre, ar (B. B.), *blystre, plystre, ar, plustre(ar), plistre; pipe. Gl. n. blístra. **F. med enkelte afbrudte Toner**, *tvitte.

Fløiten: gaa f. (platt.: fleuten gahn), gå tapt, tilspille, gå væk'.

Fløiteſpiller, *pipar.

Fløs (dum Lyds), eg. nok *tru't, m. (sv. tru't, ɔ: Flab'), tryne, d. e. fremstående el. kanske bare gapende mun'. Derefter »Dumhed og Taabelighed, som saadan Mund udtrykker«. P. E. Müller.

Fløts (t. Flötz), gang (i berg), lag, n., flo, f. Gl. n. fló, ɔ: tyndere, næsten sammenbrette Bjerglag mell. tykkere el. Hovedlag. Flage (H. D.). Således flåge-b(j)erg, -dannelse, -kalk, -sandsten. Dette flage skulde da være det gl. n. flakí, i * flake, m. Han jfr. også is-flage (i * isflak, n.) og lag. Hos norske er *flo, f. (fl. flør) og lag kommen i bruk. Flo, f., „et Lag, en Masse, som ligger jævnt udbredt i en enkelt Række el. Flade, især hvor der er flere Lag, det ene ovenpaa det andet" (t. Schicht). Dv. *floe og *flo-læggje.

Fløtsbjerg, flo-b(j)erg (Olufsen), ɔ: tyndt berg-flo mell. tykkere Hovedlag.

Fnas (**Slav, Uldflokker, som falde af ved Vævning og Valkning**), fjom(oo), n., få'n, f., lo, f., toft(oo), n., nup', m. Jfr. *nuppe, ɔ: plukke. Jfr. Fnug.

Fnat', skab', n. (lat. *scabies*), klå(d)e, utslæt. Sv. klåda. Gl. n. kláði.

Fnatmide, *klå'-mak'.

Fnis, smål'(o), m., flir, m., glis, m., gis, m., knesing(i), f., glising, f., fli'n, m., fliring, f. Jfr. d. Fli'n, ɔ: „utibig, usømmelig Latter".

Fnise, smølle(o), ar (smølke[o], ar *smugle); flire (-te) (H. Ibsen), knese(i), ar (gneste, i, kniste), kvese(i), ar, fline (-flejn), flise (sv. flissa), glise (-te), gise (-te), glumse (ar), tesse(i).

Fnug (**Flokker, flygende Støv**), fjom(oo), n., støv-gran, mjøl' (mjæl'), f., fjukr, n., toft(oo), n. **F. paa Gløder**, fa'l, n., falske, m. (falke, fåskje, jfr. Falaste), lo, f., nup', n., flygse, f., fausk, m., få'n, f. (fa'n, føn), fålge(o), m. **F. paa Ørelød**, øre-hy, n. **Flygende Ildfnug**, *eld-fjom, n. **Blive til F.**, *fanast. »Det f. bort«. Jfr. føn.

Fnyſe (eg. „udstøde Aanden haardt og tydel. gjennem Næsebor, som Dyr, af Vrede el. Utaalmodighed"), fnøse (fnaus, fnøsi), sv. fnysa; frøse (-te), gl. n. frýsa; fræse (-te), frøjne (-te)? snyde (-de), *blåse. Jfr. Snøfte, Pruste. Mk. spikande sint, ɔ: fnysende vred, av spike, l. splintre, kløve, sønderslaa, 2. være haard, stribig.

Fod, fot (pl. føter); (paa Dyr), loke, f. (jfr. Lab); (Lab), fe't(i), m. (fjore-f., ɔ: Firben), gåse-f. (*Lycopodium annotinum*), kråke-f. (*Lycop. clavat.*), **Fod under et Kar**, f. E. paa en Grydе, stæt', n. **Kar med Fødder**, stætte, f., ɔ: Balje med tre lange Staver, som tjener til Fodstykker. Gl. n. stettarker. **Fod**, ved flydende Varer, især Tran, se Bundfald. J. L. **En Fods Bredde**, fæ't-brejd(e), f. **For Fode**, op- og ned-føre(y). Jfr. Undtagelse. **For Fode rydde**, stuv-rødje, y (-rudde, u). **Slaa ned for Fode**, slå ned føre fot. **Paa faldende Fod**, se Nedkomst. **Paa fri F.**, *på laus fot. **Komme paa fri F.**, *kome på rømdi. **Leve paa fri F.**, fare høgt? **Leve paa stor F.**, *være op i høgdi, *vilje være op i høgdi, jfr. op i røjken. **Med Fødder forsyne**, *føte. Dv. fota(d).

paa Fødderne (igjen) **komme**, rejse seg, rise (-rejs). Jfr. **Forvinde**. **Frøst paa Fødderne**, fot-frost, n. **Lib paa sin F.**, høg-færd, f. **Rum for F.**, fot-rom, n. **Slabe i F.**, fot-mejn, n. **Maaden at bevæge F. paa**, *læg-lag. **I Fød-derne saar**, *fot-sår, sår-føt'. **I F. sag**, *fot-vejk. **Med smaa F.**, *små-føt'. Jfr. små-brynt, -fingrad, -hændt, -lemad(i). **Med F. mod hinanden**, an-føttes, til-f., mot-f., *tvi-spænnes. Jfr. (at) *anføtte. **Foden løfte op fra Grun-den**, *stige op; **F. sætte til G.**, *stige ned. **F. paa Nakken tage**, jfr. take foten føre(y), t. til fotane.

Fodblad, fot, m. (jfr. *lab', *ra'm, m., lamp, m., lo'm, m., hov, m., klauv, f.; fot-fjøl, f., jark, m.. kværk, m. **I F. bred**, *jarke-brejd. Jfr. jarke-brejd', f., Saalebredde. **F.s Kant** (især den bre-beste Del), jark (jærk).

Fod(s)bred Jord, fæ't-måle (e, -o), m. »Han ejg ikkje ejn f.«, ɔ: saa meget, man kan sætte Foden paa.

Fodbræt (noget at sætte Fødderne imod, i Seng), spænne, n., fot-s.

Fode (paa noget), *fote seg. »Han er godt fota(d)«, ɔ: staar stillert. Mk. *fot-fast.

Foder, l. fo(de)r (fod), n.; foster, n. (gl. n. fóðr, sv. foder). **F. til Kreaturene** (Hø og Halm tilsl.), lo(d), f. **F. af bedste Slags**, *hævde-fo'r. **En Smule F.**, strå, n. »Dej hadde ikkje strå i huset«. Jfr. strå-laus, a-gjeven, ɔ: som ikke har et Straa af F. igjen, som har udgivet den sidste Rest af Foderet. **Lov el. Baar, som bruges til F.**, ved-fo'r, n., ɔ: F. af ved »?«. 2. F. (under Klæder), fo'r, Efter I. A. samme ord som 1. ovenfor. (Flasteſ.), fo'r (*flaskef.). Jfr. Foderal, Hylster, Kapsel.

Foderal (Futteral), gemsel, gemme-hus (H. P. S.), hylster (H. D.), hyltre, f., skjej, f., fo(de)r, n. (jfr. Foder 2), *fóderal (fodrial), n., *hus (brille-, kamme-, klokke-, navar-, nåle-h., sand-h., blæk-h.). Jfr. snigel-, makke-h.; frø-, kjærne-, krømmer-, penne-h. Jfr. Hylster.

Foderkvisle, bejt, f., bro' m(u), mårk(o), f., lim(m)e, m.

Foderløs, lo'-laus, *fo(de)rlaus. Dv. *lo'-løjse.

Fodermangel, bu-nau(d), f., fo'r-n., marke-n., vårs-n., fo'rløjse, f., loløjse. Jfr. Stovfoder. **Dyr, udmagret ved F.**, vårs-krake, m., -ra'k, n. **F. om Vaaren**, jfr. Vaar.

Fodret (?), (bestaffen med Hensf. til Fødder), *føt'. »Den hesten er godt f.«, ɔ: har vakre F. Jfr. *stor-, låg-, let'-føt'. Jfr. og *lang-føttte, f., *gu'l-føtting, m., forføtte, n., *forføtte (at), forføtting, m., overføtte(y), n., *an'føttes, *jamf.

Fodfolk, *fot-folk.

Fodfæste, fot-fæste, n., f.-stad, m., f.-ta'k, n. **F. faa**, *fote seg. »D'er ilt å gange, der ejn inkje kan fote seg«. **F. tabe**, *rase, *kome på ras. Jfr. Glide (*rape).

Fodgjænger (t. Fußgänger), *gangar, *fot-g. »Han er ejn kle'n g.« **Føre for F.**, *gang-føre. Mk. gl. n. fotgangandi maðr, fotgöngumaðr. Noget fotgeng. — med e til omlyd — finnes derimod ikke.

Fodlænke (til Dyr), fængsl, f. Jfr. fængsle, ɔ: binde, fæste til et Sted. **F. til Hæste**, se Hilde.

Fodløs, *fot-laus.

Fodrap, *tidt-føt' (jfr. *t.-hændt), *fot-snar.

Fodre, fo(d)re (ar), fostre, ar.

Fodring, foster, n., fo(de)r, n. Jfr. kø-, smale-foster. Gl. n. fóstr. **Karrig F.**, svælte-fo'r, f.

Fodsaale (Underſiden af Fodblad), i'l(l'), f. (pl. iljar), ilje, ylje, ilk, m. Gl. n. il (pl. iljar). Sv. * il.

Fodsaar af et Stød imod en Stub el. Stilk, stuv-laup, n.

Fodse, Fose (banſk), spænne (-te), *sparke.

Fodsid, *fotsid.

Fodskammel, skår(o), f. (gl. n. skör, Træ), fot-s. (gl. n. fotskör), skammel, m. (gl. n. fot-skemill), krak', m.

Fodskifte (Maade at bevæge Fødderne paa), fot-bord(u'), m., f.-lag, n., f.-færd, f. Gl. n. fotaburð.

Fodspor, fot-spår(o'), n., f.-far, n.; færel(e), m. (gl. n. ferill), fæ't(e), n., ste'g(l). n.; (dybt), ståppe(o), f., (ståp', stup'), staupe, f.

Fodstykke, som noget staar paa, stæt', n., *fot. Mk. stætte-fat, n., ɔ: Fad med F.

Fodtøi, fot-buna(d), m., -hyre, n.

Fodvandring, gang, m., gånge(o), f., fot-rejse. Bedre vel fot-færd.

Fodvaskning, fot-laug, f.

Fogermand (t. Fuhrmann), vågn(o)-man, m.

Fog (Fygen), drev, n. (J. Lie), fø'k(o), n., gjøjve, f., gjøv, m. (gy-), gjøj-ving, f., rusk, n. Jfr. Drev.

Foged, *fu't.

Fogderi, *fute-rike, n., fylke?

Fol, tro. **Na fol**, min tro.

Foible, Foiblesse, se *Faib.* osv.

Fok', nederste segl på formast.

Fokmast (holl.), formast, motsat bak-mast (mesan-m.).

Fokus, eg. arne, arnested; brænn-punkt.

Fold til Kvæg, kvi, f. (kve, kven, kvæ, kvie). Gl. n. kví. Sv. * kvi, kvia. „Noget Lignende" er kru, tro(d)e, n.

(træ'e), tå'g, n., tæppe(e), f., stø(d), f., stø'l, m., grind, f. (el. grindar). (Flytte-fold), grindar, f. pl., grind-gjærde, n., grind-rej, f. Dert. grind-gang, m. Mk. kvi-bud, ɔ: liden Hytte ved en kvi; kvi-eng = k.-vål', Engstykke, som har været kvi; k.-gard, Gjærde om kvi. Paa F. drive, kvie, ar. I Folden samle sig, kvie seg, torpe seg, torpast. Gl. n, pyrpast.

Fold (t. Falte, plica), fælle, f., rukke, f., bugt, f. Dert. tvi-, tri-, mang-fald (og -fæld), ɔ: -foldig. 2. (indbøiet Kant paa Klæder; gl. n. falðr, sv. fåll, Kantsøm), fald, m. Dert. fælde, ar. Jfr. Kantning. F. (el. Ombøtning), dobbelt, tvi-brål(o), n. Dert. tvi-bråten(o), ɔ: to Gange ombrættet eller foldet. F. paa Papir, fald, m., bræt', m., læg', n.

Fold (Korn-, Foldrighed), fal', n., fål'(o), m. pl., (fåld, o). I Fold, *til fal's. »Kornet var litet til f.». »Dæ' vart lite' i fållå(o)«. Mange F. give, fälle(o). Hert. fälling(o), f., ɔ: Udbytte.

Folde (t. falten, n. ſ. folden), fælle (-te), rukke, ar; lægge fællor el. rukkor. F. f. E. Seil, duke, ar, fælle (-te); (Hænder), læggje ihop, *l. saman.

Foldekniv, falle-kniv, m.

Foldig, -fald, -fæld(e). Ein-fald, -fæld o. s. v.

Foldmave (*omasum*), fil', m., *lake, mar-l., m., trol-påse(o). m. Jfr. Bladmave. Se Mave, Bom.

Foldrig (om Korn), fållog(o), fål'(o)-rik.

Fole, fåle(o), m.; (ung Hoppe), følje, f. (y), *ungmær'. Mk. fåle-brål (o - o), et Slags Sygdom i Hestens Fødder.

Foliant, halvarks-bind (bok av halvarks størrelse — som har blad av halvarks længde og bredde); to-bladning. H. P. S. Jfr. Kvart, Oktav, Duodez, Sedez, ɔ: fireblads-, otteblads- osv. Jfr. Folio.

Folie, glans-blad (H. P. S) (bak spejler og under ædelstener; underlag, som tjener til at uthæve noget annet); ramme, *kvarm, *karm; (i Tøi), bun' (botn)?

Foliere, glans-»belægge«. H. P. S. Bedre uten »be«: glans-lægge, lægge glansblad under. 2. skrive blad-tal, (at) tal-mærke? blad-tælle el. mærke? give blad-tal el. side-t. (det siste heter egentlig ikke foliere, men paginere). Jfr. Paginere (om sidetal).

Folio (io), eg. (i) Blad; halvarks-størrelse, h.-blad, halv-ark (Kvart blev da fjærding-ark el. bare fjærding, Oktav otting-ark, Duodez tolvdelt ark, Sedez sekstendelt ark); blad, ɔ: side (i regnskapsbok), side-par, »dobbelt«-side, to-blad (H. P. S.). Således fir-blad, otte-b., tolv-b., seksten-b. for Kvart, Oktav, Duodez, Sedez. Indsætte paa F., på blad (i banken, i bankens bøker). Mk. blad-gul', b.-sølv, ɔ: Guld-, Sølv-Folio.

Folium, blad (i køpmans el. banks bøker).

Folk (Menneſter), *folk. Ved talord brukes dog andre ord, som *mænneskjor, *man (tolv man osv.); (Nation), folk, n., folke-slag, n.; (Samling af Menneſter), lyd, m. (slåtte-, skur-, læsar-, dansar-, ung-lyd), (lyr). Gl. n. lyðr. (Almuen, das Volk, Folket, Folkets Maſſe), ålmugen (i * ikke folket, altså ikke folkeskule, f.-»gunst«). Folket i et Distrikt („Menighed, Kommune"), ålmuge. Arbeids-folk, *folk, manskap, n. Jfr. folke-fræg (-fræ'k), om gård, som kræver mange arbejdsf. F. og Fæ, guds-lo't og mans-lo't(u'), Lm. (Guslet og maslet). F., mindre anſeede, m. formuende, små-folk; (i pl.), små-mænne, n. Stiftelige F., folk. Folke-, jfr. Menneſte-. F., som ikke kan arbeide (Smaabørn osv.), ugagns-lyd, m. (jfr. umage, m. og umsegd, e, f.). Som har faa F., få-leda(i), van-hjælpa(d), *van-mænt. Gl. n. fálliða. Som F. i Almind., jfr. *svart og kvi't, ålmugen lik». Mk.: »han er inkje mejr sen mans make«, ɔ: end F. i Almind. Bænne til Omgang med F., *folke. Sv. folka. Beſolke, *folke: »f. op ejt land«. Mk. folke-magt, ɔ: Menneſte-kræfter; -mat, ɔ: M.-ſteſøde; -namn, ɔ: Personnavn; -rik = folkot; -ræd, ɔ: m.-ſteſty; *folkesam, *folkekjøm(t), *folkot, ɔ: meget beſøgt af F.; *folkeskap el. -skapnad, m.-ſtelig Stiftelſe; -skifte, ɔ: Ombøtning af Arbeidsfolk; -skjæmme, f., ɔ: Beſtjæmmelſe for et F. (for et Selſtab); -straum, m., -strāk(o), n., Flok, Følge; *-tyne = mantyne, ɔ: Mandſtabe; -*va'n, *-gjængd og -vand, ɔ: vant til Omgang med F.; -vand, ɔ: træsen i Balg af Selſtab; -ver, Veir, som F. kan være ude i; -vet(i), n., ɔ: Menneſteforſtand; -vond el. -ful = man-vond (om Dyr).

Folkefjed, folke-fa'r, n.

Folkefærd, folk, n., folkeslag, n., slag, n., set', f. I * er folkefærd „meſtl. Ud-færd, Folleſtik, Orden".

Folkehob, *folke-hop, m., -vase, m., man-vase, m.

Folkekjendt (paa et Sted), *man-kjænd.

Folkelig, -**hed** (Folkreiendommelighed) for nasjonal, -nalitet finnes ikke i *.

Folkemangel, *folkeløjse.

Folkemængde, man-ta'l, folke-t., n., -mængd, f., man-fjølde, m.

Folkerig, *man-tjuk. »D'er mantjukt«.

Folkesamling (stor Saml. af Folk), ålmuge, m. Mk. *ting-, kyrke-å.
Folkeslit, folke-sæd(e), m., -lag, n., -vi's, f., -bragd, f., -færd, f., -gjærd, f., lydske, f.; (Nationalslit), lydske (gl. n. lýzka). **Til Folkeslit og Orden vænne sig**, *folke seg. **Fra god F. afvigende**, *lydske-laus. Dv. *l.-løjse. **Uden mindste F.**, jfr. »han er, som han var komen or hejdne haugen, komen ut av fjællet«.
Folkestræmsel, man-skræme, f.
Folkesty, folke-styg', *man-s., *folke-ræd', anlets(i')-bljug; *tvær-styg (**mest om Børn**).
Folk(eslag), lands-lyd, m. Lm.
Folkestimmel, man-vase, m., *folke-v.
Folketom, *folke-aud(t), *få-mænt. Gl. n. fámennr, fámennt.
Folketro (gammel F.), påtru. Lm. (ikke i *).
Fomentering, varmt omslag, kryder-pose.
Fond (Øne»), fån'(o), f. (fan', fane, få'n); jfr. skavl, m., bre'e, m. Fl. fånner (fænner; fanner). Gl. n. fönn (fannir).
Fond (**Hob, Forraad, Masse**), *stok, m. (kort-s.; eng. stock), især om Spillekort, som ikke er udbelt til Spil; 2. **Fond, Fonds**, eg. bun', grun'; gods, jordegods; penger (til særligt bruk); grun-sum, hoved-stol, grun-stol (H. P. S.), om »kapital«; penge-forråd; riks-forskrivninger (»Statsobligationer«)- **Fonds perdus**, uopsigelige penger (som bare gir renter).
Fonetik, lyd-lære; røst-l.
Fonetisk, lyd-, lydende, om lyd(-en, -ene). F. (Undersøgelse m. m.), (unders.) om lyd. F. (Retskrivn.), lyd-ret (staving), lyd-(staving)? mots. lærd-st., d. e. etymologisk Retskr. H. P. S. har lydlig; jfr. sydlig, stedlig, hvidlig, av syd m. m.
Font, eg. kilde; (Døbe»), dåp-fat, dåps-kilde (H. P. S.), døpe-fat?
Fontenelle, kunstigt sår, flyte-sår. Jfr. luft-hul. Luft»træk« sær mindre godt, da trække sær tysk.
Fontæne (**-taine**), jfr. va(t)s-spring og spring-vatn; i * spring, m.
For (**Præpos.**) brukes i * 1. i talemåten *kvat for? ɔ: **hvad for? hvilken?** »Kvat for slag«?, »k. for nåkot(o)«? 2. i utrop: for ej skam! ɔ: **hvilken S.!** For ejn tul'! Ellers heter det føre(y), og *for istedet for dette *føre skal bare være landskaps-bruk. **For** (**Konj.**), *for, *føre, y (for »føre di, at«), ɔ: **thi, forbi.** **For og føre** (**Adv.**) er ikke lette at få ret på. »Dansk-norskens fore heter i * altid føre (fyre), og nogle »for« likeså, men andre »for« ombyttes med »fram« (*framfot [ɔ: **Frembeen, »fod**, Molb.], fram-ende, *fram-længs, *fram-tak). Andre »for« heter »for« også i *, navnlig det »for«, som tyder »altfor« (*for stor, for liten, f. sejnt). Vigtigst må det være at få greje på de »for-», som er inkommen fra tysk, og som finnes i sammensatte ord. De »for« i sammensætninger er mest nordiske, som brukes om *tid* el. *rum*, = foran, forud: forbud = forut sendt bud, forside, mots. bakside, *for-ord, forspil, forfædre; *forståve, *for-sæte, *for-sjåleg, eller som tyder noget *galt* el. *ondt*, en *overdrivelse* (= *ov): *for-drive, *for-kjøjre; *for-sta(d)en, -*legen, *-vaksen, el. et *misgrep* (= **mislig, feilagtig**): *for-læggje noget — forliggede varer —, *for-sætje, -*gjøjme; *for-haste seg, *f.-sove s., *f.-take s., el. en *kindring:* forbud, forfal', *forbjode, *skade:* for-gøre, for-løpe sig. De »for« derimot, som kommer fra tysk »ver-« og iblant fra »vor-«, er fremmede og finnes bare sjælden igen i *. Således »for-« ɔ: ver- i tillægsord og navneord: forkorte, for-kulle, for-gude, for-tyske, forandre, for-drage, *for-nøgd, *for-stand, *for-sok (efter: verführen, verhohlen, vergöttern, verdeutschen, verändern osv.). I andre ord: foranledige (t. veranlassen), foranstalte (veranstalten), forarbejde (verarbeiten), forbinde (verbinden), forblive (verbleiben), forbløffe (verblüffen), forborgen (verborgen), fordele (vertheilen), fordrage (vertragen), fordærve (verderben), fordøje (verdauen), forene (vereinen), forfatte (verfassen), forføje sig (sich verfügen), forgjæves (vergebens) og m. fl. er for- fremmedt, unorsk. Nogle av våre »for-« svarer vel til tysk »ver-« og er kanske fra først av for en del efterdannelser av tyske ord, men kan dog gælde for nordiske, når deres »for« går in under nogen av ovennævnte norske »for«-. Således kunde f. e. forhugge, forbrænde vel gælde som norsk, når for- er = for meget. Ellers brukes i * skam-, mejn- og naud- for slikt: *skam-hågge, -rive; *skam-stor, *-tung; *mejn-hard, *-varm, *-stire; naud-læje, -stire. Jfr. Altfor, Idelig, Yderst. Fremdeles kunde foragte, forbande (efter verfluchen), fordyre, fordømme, forfalde, forføre, forgå, forgabe sig, forgifte, forgribe sig og lignende vel godkænnes; ti her har »for« tydning av noget galt el. ondt. Hvilke »for« det er, som er lovlige, idet de peker, el. i alle fal fra først av har pekt, hen på en stilling i tiden el. rummet (se næst ovenfor), er ikke nu altid av sig selv inlysende. De vil derfor i det følgende bli påvist, forsåvidt de genfinnes i * og i gl. n. I * er føre (fyre) langt mere almindeligt sen for. Nogle »for« i dansk-norsk (mots. nu el. siden)

heter vel så efter tysk »vor« i stedet for »før«: for Jul, komme for Tiden, Fortiden (Børzeit?). Også i * synes dog »for« at brukes om tiden, såsom i forejgu, ɔ: Forvarsel, ɔ: varsel forut, ɔ: før-ut. Likeså *forældre. I andre ord av samme mening har vi føre: føre-rone, føre-fær(d) (bægge = Forvarsel). I svensk finnes bare för og före, ikke for el. fore: gardiner för fönstren, klockan går före; förbanne, förbereda, förbigå, förbjuda, föregå, föreläsa osv.

Foragt (t. Verachtung), uvør(d)nad(y), m., van-vør(d)ing, y, f. (Lm.), van-vør(d)sle(y), f., ringe-agt, mis-agt, van-agt? **Med stor F. behandle**, svi-vør(d)e(y). Gl. n. svívirða. Jfr. Affky ytre; Bestjæmme.

Foragte (t. verachten), uvør(d)e(y), van-vørde, jfr. van-mæte (-te), mis-mæte (-matte, -te), ɔ: ha ringe tanker om, se ned på, misagte (H. S.), over-se. Se Ringeagte.

Foragtelig (t. verächtlich), meget, svivør(d)eleg(y), van-vør(de)leg, van-ærleg.

Foran (t. voran), forved (J. Baden, Dr. E. Jessen, d. *, H. D.), mots. bakved, forom (H. D., Høgsgaard), mots. bak-om; fortil (på forsiden av), føre(y), fore, *at-føre. »Han gik fore, de efter«. F. er som forholdsord kun 100 år gammelt, H. D. **Noget, som gaar f.** (forud), føre-far, n., -færd, f., -gang, m. (y).

Foranderlig (t. veränderlich), omskiftelig, skiftende, *skiftande (ɔ: „som man kan skifte el. dele"), *brigdeleg, kvekål (i-o), *laus-låten. Jfr. Vægelsindet.

Forandre (t. verändern), gøre óm, rette på, snu óm, skape óm, omskifte (Molb., H. D.), brigde (-e), brjote (-braut), brøjte (-te), *vende, sendre. **F. Sind** (el. Mening, Hensigt), skifte sin', omsinne sig (H. D.). **F. sig**, *brigde, *brigdast, brjote av, brøjte på seg, skape seg om, omse(y) seg; (f. sig til, nærme sig til), brøjte at-på. **Forandres meget hurtig**, tvi-eldast. Jfr. Dobbelt. **Forandres til**, verte op-i. »Isen vart op-i vatn«. **Forandret**, *omvend, *omsnud', ombrigdet, omskift. **Meget f.**, *av-kjænneleg. **Som lader sig f.**, *brøjtande.

Forandring (t. Veränderung), sendring, brigd, f., brigde, n., åbrigde, n.; vending, vende, n., bytte, n., ombytte, skifte, n. (også d.), skifting, f., omskifte, n., omskiftelse, skjæpl, n. (skipl, n.), skjæpling, f. (e); av-brå't(o), n., av-brøjte, n., av-brigde, n., *brøjting, f., ombrøjte (»for mange ombrøjte, ɔ: Forandringer, er ingi ombot«, ɔ: er ingen F. til det Bedre; »for mange byte er og til lyte«), omslag, n., ɔ: **hastig F.** („Overgang i en Tilstand"), over-gang(y), m.; („gradvis Overgang"), mon(u), m. (nå fek åkren m.«; »ejn ser monen føre seg kvar dag«; jfr. dags-m., veke(i)-m., års-m.). Jfr. Afvigelse. **F., liden**, små-mon, m.; **synlig**, synda-mon, syns-mon. **F. undergaa**, *få mon(u). **F. i Anskuelserne**, syns-skifte. K. Elster. **F.** (Afvergling) **i Kosthold**, mål-byte, n., -skifte, n. (»gjære s. på«). **F. i Sind**, hugskifte, n. (hu-s., H. D.), hug-vending, f. **F. i Stil**, sed-skifte, n., sede-brigd, f., -ombrøjte, n. **F. i Sproget**, mål-brøjte, n., -skifte, n. **F. i Stemme**, mål-skifte, -vending, f. **F. paa Grund af Alder**, alders-mon, m. **F., som en Ting kan faa paa nogle Timer**, øktar-mon (øjkt.), m. **For en F.s Skyld**, føre(y) ej sedebrigd, f. = føre ejt sed-skifte, n. **F., lettere at mærke end at forklare**, *tokke-mon.

Foranledige (t. veranlassen), valde (ar, og væld — vålde, o — valdet), vålde (-vålde, våldt, o); gi(ve) åføre (ɔ: Anledning), Lm., give tilføre (til), Lm., *kome ålejdes, *k. å lej', *kome å stad, *avle. Jfr. Anledning.

Foranstalte (t. veranstalten), vålde, o (-vålde — våldt, o), *stelle til, tilstelle, *lage (til), tilrede, rede til, rejde til, late (-le't). »Han let byggje, skipe(i)«. **Foranstaltet**, *tillaga', *tilstelt, *tilrejd.

Foranstaltning (t. Veranstaltung), til-buning (Lm.), tilstelling, f., stel', n., til-laging, f. (jfr. Foranstalte), *åt-gjærd, f. (Lm.). Se Anstalt. Sv. åtgärd. **F. træffe**, gjære (-gjorde): g. lag, brudlaup; gøre vej, utvej; *sjå til (at), *stelle til, *lage til.

Forarbeide (t. verarbeiten), arbejde (f. e. jærn el. i jærn), gøre, tilvirke (fisk, ul'), værke, e (ar), fremme. Jfr. Bearbeide; Forberede.

Forarbeidelse (t. Verarbeitung), værking, f., værknad, m., tilvirkning (av varer . . .).

Forarge, gi' vondt føredøme; *støre (-de); forføre. »Om din fot forfører dig«. Lm. **Forarges** (vænnes, bli fraſtødt), styggjast (-dest) (gl. n. styggvast), arges. Fr. H. »D'er så, at ejn kan styggjast ved«. De argedes kun derved. Fr. H.

Forargelig (som giver Anledn. til Synd), syndog (-ig, -au), usømmelig, *styg', *hunde-, *bikkje- (som i: h.-levnad, i, b.-leven. Jfr. Anstødelig. **F. Samliv**, synd-auke, m. **F. Samliv føre**, *syndast.

Forargelse, synd-auke, m., vondt føredøme, op-harming (Lm.), *alevnad, *støring, f. »Syndauke hæve sære frukter«.

»Ulevnad er ingen trivnad«. **Give F.**, syndast. **Personer, som giver F.**, ukru(d), utjo, n. (ukjo el. -kjø).

Forarme (t. verarmen), *arme (ut), ødelægge, sprænge. **Forarmes, bli fattig,** armast ut(?), *at'rast. **Forarmet,** ut-armet, *ut-arma', *fordejlt, busleten (i), busprængd (Lm.), *undankomen, ɔ: t. ud af sin Stand; røjt'. Jfr. **Udplyndre.** **De blev f.**, *det gjek ut med dejm«. **De ere ganske f.**, jfr. »dej er rejnt ut på marki komne«. Jfr. **Bankerot, Ruineret.**

Forarmelse (t. Verarmung), bu-slet(i), n., at'ring, f., ødjnad, m. Jfr. **Ruin.**

Foraar, vår. Mk. vår-gror, m., **Foraars-grønske**; *vår-lag, **F.s-Beskaffenh.** (Luftens, Jordens), *vårs-le't(i), m., **F.s-Farve**; *vårleg, **foraarsagtig**; vår-måne, m., **F.s-Maaned**; *vår-sida, -talet, -tid, vårs-bålk, vår-part(en), ɔ: **Foraarstid**; *vår-ve'r, **Foraarsveir**; *vår-vinne, f., -ån, f. (av vårvinne, at), ɔ: **Vaararbeide.** **Hendø Foraaret,** på vår-siden. J. Lie.

Foraarsage (t. verursachen), valle, avstedkomme, fremkalle, være man for, være skyldig, *avle, vække; gøre (gagn, skade).

Forbage (t. verbacken), bake, b. op (10 tønner rug, m. m.).

Forbande (bittert bebrejde), banne, ar; (ønske ondt), *banne, *forbanne, *ban'-støjte, -støjpe, -sætje, -lyse. **F—t,** *for-banna'.

Forbandelse, u-bø'n, f., vå-bø'n, f., *ban-skap, *banning. **Forbandelse** (f. E. Fattigdommens), van-skæpne, synd, f. »D'er s. føre dejm, i dejm«. »D'er stor s. i dejm«. Sv.: »det är synd om dem«.

Forbarme sig, miskunne sig (Molb.), misk. seg over(y), ar (Lm.), ha(ve) medlidenhet, medynk med, ynkes over; jfr. anke (ar), *tykkje synd i. Lm. Sv. tycka synd om.

Forbarmelse, miskun, f., miskun(d)het (Landst.). Jfr. **Barmhjertighed.**

Forbandse (holl. verbazen), klomse(u) ar, fjetre(ar), mål-binde, forstøkkje (-te). Dv. forstøknad. Jfr. **Overraske.** **Forbandses,** fur(d)ast, *gjære augo, *bine, bisne (på), ognast (øjgn.).

Forbandselse, klomsing(u'), f., fjetring, f., *fur(d)e, f.

Forbandsende, bisneleg, *forbisneleg (Lm.), fur(d)eleg (gl. n. furðulega), *ov-unders (av *ovunder, ɔ: Bidunder, Særsyn). Jfr. **Overordentlig, Imponerende.** (Adv.), *fælt. Jfr. **Yderst.**

Forbandset (n. f. verbaust, holl. verbast), *for-støkt, *fjetra(d), *forfj., over-tæken (y - e), klomsa'(u), *forfjamsa', *forfælt, *fortænkt (ɔ: faa forundret, at man ikke ved, hvad man skal tænke); ova(n)-dotten (ɔ: som himmel-fallen); *for-bina', *hand-fallen, magt-stålen(o), undrog (-drig, -dren), *undersam, slagen. Jfr. **Forundret.** **F., yderst,** kål-svart(o). Stærkere er vet-skrømd(i), liv-skr. Jfr. **Overvældet.** **F. blive,** gjære augo, fjetrast, klomsast(u).

Forbeder (t. Fürbitter), tals-man, *måls-m.

Forbederlig, *rettande, *botande.

Forbedre (t. verbessern), bedre (Asbj.; »med formål at bedre verden«, Fr. H.), ud-bedre (Fr. Bfd.), *be're (bære, bejre, ɔ: at bedre); bøte (-te), *om-bøte, *i-bøte, *råd-b., fli (-dde), lappe (jfr. Fly, Pynte, Istandsætte, Reparere); også: *auke (inkomster), rette på (jordbruket), hjælpe op, fremme; (Jord), hævde, dyrke, ar; (læge), *skape; (tugte), løvje(y). ar. Gl. n. lyfja, læge (løv, n., ɔ: Lægedom). **F. det Ene ved at forringe det andet,** jfr. »take av fjoset og læggje på lo(d)a«. Jfr. **Gjælde.** **Forbedre sig** (om Synder), *gjære bot. **F. sig** (Pris, Kurs), stige, gå op, gå i vejret. **Forbedres,** godne(ar), godnast (sv. * go'na), *få bot, *batne (gl. n. batna), mone, u' (»han har mont atter«, ɔ: er bleven bedre igjen), *be'rest (berast), komme sig (på helsen), *besme (mots. vesne); (komme i bedre Stand), *retlejdast, *skapast, ɔ: helbredes. **Som kan forbedres,** boteleg, bøtande. Mots. botlaus, *u-botleg, *u-bøtande.

Forbedrer, *botar, *bøtar („f. E. Kattebotar").

Forbedring (Afhjælpelse, Lettelse, t. Verbesserung), ut-bedring (»sigte til m.skets udbedring«, Fr. H.), bo't, f., *om-bot, *råd-bot, -bøte, n., ombøting (Lm.), (efter ombøte, u), betring, f. (bering); (af Lov), log-bot, rettar-bot, f., -bøte, n.; (Helbredelse), batning, f., skap, n., besning? (efter [at] *besme, ɔ: bli bedre; motsat væ[r]sne, bli værre. Derav væ[r]sning. Jfr. **Forværrelse.** (Jordens F.), hævd, f., hævding, f.; istand-sættelse, framgang, -steg(i), n., fræmde, m. **Udsigt til F.,** bote-vo'n, f. **Middel til F.,** bote-middel, -råd, f. **Mangel paa Midler til F.,** botløjse, f. Jfr. **Istandsættelse, Bedgjørelse.** Jfr. **og Gjøde.**

Forben, fram-fot, m. Mots. *bak-f.

Forbehold (t. Vorbehalt), kår(o), n., skil-ord(i), n., løjn-tanke, m., bak-tanke, bak-hånd (»ha' i b.«). Jfr. **Reservation.** **Uden F. tale** (i sin egen Sag), sægje si sanning. **F. tage,** skile(i), ar (unda'). Jfr. **Betingelse.**

Forbeholde sig (t. sich vorbehalten), trygge

sig (ɔ: fikre sig); tie med, hålde hos sig selv, halde seg til handa (Lm.), skile(i) unda; til-tinge sig, tinge på; tage av (forut). »Gamle Erik tingede på, at han skulde have den første Sjælen«. Asbj. »Han tog af ½ Hud i Gaarden«.

Forbeholden, *du'lsam, *løjnsam. Jfr. løjnful', ɔ: „lumsk, lurende", og *løjnsk, ɔ: „fun, fnebig, underfundig". Jfr. og ikkje beja-faren, i. *beja-farande. F. være, jfr. Forbøjlig, Fortie.

Forbemeldt (t. vorbemeldet), før omtalt, nys nævnt.

Forbenes, ben-hærdes? bli (til) ben, benes?

Forbenet, beja-gjængen. Lm.

Forberede (arbeide paa, t. vorbereiten), semme(ar) til, på (noget, f. e. et skaft), *lage til, *stelle til, *rejde til, *bu (-dde), tilsemme (L. K. D.), gøre istand, *skjepe (-eki). Æmning siges om en person, som forberedes, »bearbejdes«, en Lærling. F. en Sag (faa den paa Bane), inlede, *maakke fram under. F. sig til, *lage seg til (Lm.), *fær(d)e seg til. Forberedt, føre-lagad på (Lm.), *tænkt på, ɔ: *hændt, ɔ: skikket: »han er h., som hover«, „han er forberedt paa noget af hvert". »Eg var ikkje tænkt på det«.

Forberedelse (t. Vorbereitung), føre-arbejd(y), Lm., *tillaging, *rej(d)sle, tilrejding, f., tilredelse, -*stelling, *førebunad(y), *til-b., *føre-greje, f., -*gjærd, f. Jfr. Præparation. (Indledning), *føremæling; *æmning(e). Altså vel: æmningsskole, -klasser. Forberedelses-, jfr. for- (som i for-skole, for-øvelse).

Forbetinge (se Forbeholde sig), s. *tinge (vænr, ɔ: betinge).

Forbetyde (t. vorbedeuten), *varsle, vetre(i), forut-sige.

Forbetydning (t. Vorbedeutung), se Forvarsel.

Forbi (t. vorbei), *om, *fram-om, bort-om; *fram-med, *al' (ɔ: fortærret, ubtømt, bøb): »han var mest al'«, ɔ: næsten bøb; jfr. sv.: maten är al, mina peningar äro alle; *ute, omme; *av. *Ut om næsset(e), ɔ: ud forbi N.; *op-om kneet, ɔ: op forbi (-over) K.; *at'-om væggen, *bort-om fjorden, selvi; *fram om os. Jfr. *om ejt år, ɔ: naar et Aar er forbi. »Naar det lider om Gamlen, så?« *Dej hadde gjænget om (garden) Mo. Året er ute; d'er ute med dejm; præken er ute. Det vejt ingen si æve, før ho er al' (ol); det er inkje atter, som av er; de har slåt av, ɔ: til Ende. Nu er det f. (overstaaet), *no er det frå seg gjort. Med ham er det f., jfr. »han hæve gjort sit sprang«; »han hæve spænnet av rokken«, ɔ: har opbrugt alt sit; »han syng paa siste verset«. Jfr. »endå er inkje siste verset sunget«. (Færdig), jfr. lide (-lejd): det lejd dejm (el. åt dejm): ɔ: det var snart forbi med dem. Det lid sertran, fiaken, ɔ: Ærterne, Fisten er snart kogt (færdig). F. gaa, *om-fare = misfarast. Oftere omfarast, forfeile hinanden, idet man skulde mødes. Me omforost, me hadde omfarest.

Forbibe, *skambite, skade-bite.

Forbigangen, som var, — som inne var, førre(y), for-leden, *fram-faren, for-gangen. Den måned (*månad, *måne), som var. Veka, (som) inne var. Førre veka. Forbi(gangen), av-leden(i): »Dä kviledagen var avleden«.

Forbigaa (t. vorbeigehen), *gå om, fram-om, f.-med, springe over, omgå, tilsidesætte, utelukke. I Forbigaaende, lejlighetsvis, i omgående?; løselig. Jfr. Flygtig.

Forbikjørsel, om-kjøjring. Lm.

Forbillede (t. Vorbild), (advarende), spægel(e'), m. (spejel). Jfr. spægle seg i, ɔ: tage Advarsel af.

Forbinde (t. verbinden), sambinde (med, Lm.), -fæste, hålde sammen; (Saar, omvikle), fætle (fæsle, e), røjre (-de), røjrge, *rigge. Jfr. Bikle, Surre. (Forene), *samlage. F. sig med, slå sig sammen med, gi sig i lag med. F. sig til, binde sig til, påtage sig. Forbunden, sambunden; f. (Haand, Fod), *røjrd.

Forbindelse (t. Verbindung), band, n., samband, n., lag, n., samlag; (Kjemisk), sambinding (Lm.), sammenhæng; ening (H. D.). Jfr. Forening. (Kjøbm.), »forretnings«-samkvæm, handels-s., mellemværende; »forretnings«-ven, handelsven. I F. med, sammen med. H. D. F. indgaa, *gjære sam-band. F. opløse med, skille lag med. Asbj. F. mellem dem er hævet, det er ikke noget (noget mellemvær.) imellem dem (længre), det er gjort om intet (»inkje«) mell. dem.

Forbindring (Baand, t. Verbindung), binding, f., bindsl, n., bind, n.; (Omvikling), røjring, f., røjrge, f., fæsl, n.; (paa saaret Lem), *band. Første F. paa et Saar, *blod-band.

Forbindingsstof i Bygning, band-stok', m., sam-hald, n.

Forbindtlig (Kjøbm., t. verbindlich), ansvarlig, skyldig; bunden; s. jfr. Artig, Høflig, Tjenstvillig.

Forbindtlighed (Kjøbm., t. Verbindlichkeit), ansvar, skyld, f., skyldnad, m.; s. = Artighed, Tjenstvilligheb.

Forbistret, *arg, *sint, *sinna', *forarga(d), *vond, *il', *harm. Jfr. Hidsig. Mk.

elmes (-mast), y, ɔ: bære, bli arg (olm), ɔ: forbiſtret.

Forbitre (t. verbittern), sørgre, *sørge, tirre (i, tærre), *sørte.

Forbitret, *vond, *il', vil', *arg, sint, sinna', van-skipad(i), *ilsk, *galen, *opest, *grim. Se Forbiſtret. F. galt, *ov-galt, ov- som i f. e. *ov-låk, ɔ: „yderſt baarlig". Jfr. Dyrøyrt, Hibſig, Dybragt, Bred.

Forbitrelſe, ilske, f. (og m.), *arghet, *ilskap, vil(d)-sin(d) (Fr. H. III s. 286), sinne, n. Jfr. Harme. »Af Ilske sval' hans Hjerte«. Fr. Bg.

Forbjerg (t. Vorgebirge), næ's(e), n., utnæs (jfr. Pynt); (ſmalt), odde, m.; (brødt el. rundagtigt), mule, m. (også i gl. n.), myling, m. F., hpit, hu'k, m.

Forblande, blande, mis-b. (?), forblamde (da »for« her tyder: galt, ondt).

Forblinde (t. verblenden), blinde; *kværve synet, *ville el. vende synet.

Forblindelſe (t. Verblendung), blinding (det at blinde); blindhet (tilstanden), synkværving, f., synløjse, f.; dårskap, m., van-vet(i), n. Jfr. Blændværk; Forblindet.

Forblindet, *syn-kværvd, *syn-laus, *dåra'. F. blive, blindast.

Forblive, hlindast.

Forblive (t. verbleiben), vedblive, være, fræmdeles være, blive. Dermed forblev det, dermed blev det. F. (paa et Sted), være (-te) seg. »Han vilde ikkje være seg her«. Jfr. gl. n. værr, ɔ: tolig, og være, Hvile.

Forbliven paa et Sted, væring, f.

Forblommet (t. verblümt), gåte-ful', utydelig, mørk(y).

Forblyſſe (t. verblüffen), skræmme (-de), happe, ar, klomse(u), fjetre.

Forblyſſet, *hap'-ør, *for-fjamsa', *fjetra', klomsa', slagen. »Og skjønt han fandt sig noget slagen ved . . . Argum.«.

Forborgen (t. verborgen), skjult, gæmt, lønlig, løngæmt (H. D.), blind(t) (skær).

Forbrug (t. Verbrauch), bruk, op-b.? (av »bruke op«, ikke forbruk, av noget »bruke for«), *tæring: »sætte t. efter næring«. Til eget F., til hus-bruk.

Forbruge (t. verbrauchen), bruke op, gøre med, *leve(i) av, *klåre, øj(d)e (-de), tære (-de): »Kroppen tenar og kroppen tærar«. Jfr. Fortære. Forbrugt, *tilgjængen, *tilgåd', med-gåt.

Forbrybe (Halſen, Retten), for-gjære (Lm.); (fortjene Straf), *gjære til (»han hadde ikkje gjort nåkot til«). F. ſig, forbrjote (seg?). T. verbrechen.

Forbrydelſe (t. Verbrechen), brå't(o), n., for-bråt (om »for-« jfr. Forbud), mis-gjærning, f., *il'-gærning (H. D., Molb.); låg-brå't (o-o). »Bråt og bråt igjen os binder«. H. Ibs. Jfr. Brøde.

Forbryder, brå't-man(o), Lm., bråts-man(d) og bråtsling (H. Ibs.), il'gærnings-man; (dømt), døming, m.

Forbryderiſk, brøde-ful'. H. D.

Forbrændelſe (Affvidning), sviding, f. T. Verbrennung.

Forbrændes (om Mad, t. verbrennen), svi(d)e (-svej).

Forbud (Nægtelſe), for-båd(o), n.; (f. e. om skys), føre-båd(o); (Forvarſel), *føre-båd, varal, n. Som F. paa en Ulykke, *føre(y) vonde. »Mange forbåd gjære mange forbråt(o)«. De tre siste »for-« kunde vel og gælde som norske. Jfr. For.

Forbund (t. Verbund?), sambund, *samlag, *lag, sæmje(e), f., pakt, f.; (Union), sam-fæste. Lm. Give ſig i F. med, *slå lag med. Lm.

Forbunden, *bunden, *skyldig, nød'; takskyldig, *taksam.

Forbyde, *for-bjode (-baud), *take av, *mejne, *mejnke. T. verbieten. Forbudt, av-tæken, e (= umuelig, ikke at tænke på), *for-banna(d).

Forbygning (i Vand), *dæmming, dæmning, f. (dæming, f.); (= Mur, ſom i Bet-, Have-, Hus-), borg, f. (jfr. hus-borg, ɔ: svil-mur), bål-værk, o, („især mod Vandet", gl. n. bolvirki, sv. bålverk); bægje, n. Av (at) bægje (-gde), hindre, ſtandſe, betve tilbage el. til Side. F. i (mod) en Strøm, straum-gar(d), m. Jfr. Strøm.

Forbøn, føre(y)-bøn, f.

Force, kraft, styrke; eftertryk; vålđ; hærmagt; (i Kortſpil), stå-kort, stander (?), d. e. en, som ej kan stikkes. Have ſin F. i, være stærk i.

Forcere, *nøjde, *jage, ar (ikke jog), føjse (-te; sv. fösa), flyte (-te), *tvinge (ar, ikke tvang), strængje (-de), drive, overdrive, overvælde, *for-trøjte; (Fæstning), storme (storme, y, Lm.), ta' med storm; sprænge (spræng-tage) en port, et skar, en bro. Forceret Læsning, spræng-læsn., l. på spræng; jfr. på bråt(o): »det gjæng på b.«, »fiske på b.« F. Marſch, sprængs-»mars«, s.-færd? s.-gang, våldsom gang. Mk. spring-mars. Spræng i *: voldſom Anſtrængelſe. Forcering, nøjding, f., jagster, m., sprænng, m., storm, storm-løp.

Fordampe (t. verdampfen), *ejme, ar, gåve(o) bort, ar, øije(y), ar, rjuke (*ryke), lynge bort(-de), *sigre (av sige — sejg); rene, ar.

Fordanſke, oversætte på dansk. Danske noget?; jfr. (at) norske, svenske osv.,

ɔ: for-norske m. m.? (At) danske, juske og tyske haves i *, ɔ: tale dansk, jy(d)sk, ty(d)sk.

Fordel (t. Vortheil), lettelse, nytte, gagn, n., hjælp, f., bate, m., vinning, f., ut-v. (jfr. Udbytte), frome(u), m., lunne, m., lun', lunnende, n., »fortrin«, *gode, m., god side, dyd (en, f. e. en d. ved gården); beste, tarv (Molb.), tårv(o), f., frem-tarv (Molb.), mon(u), m. (M. Thor.), *gode, m. «Det var liten g. i det«. »Det gjorde ikkje nåkon(o) gode«. Dansk: »det gjør ingen gode«. Jfr. Gavn. Fordel mots. bakdel er norsk. Jfr. For. Bedre var dog vel fræm- (fram)-del. Sv. framdel. F. fremfor, *føre-mon(y), føre-drag(y). Udsigt til F., bate-von, m. F. have af, frome(u), *bate: »han batar, fromer ikkje stort av det«. Liden F. have, verte mindre mon utav det. Søge sin F., snu seg. Søge indbildt F., jfr. *gripe etter skuggen. Efter smaa F. begjærlig, mone(u)-kjær, -sli. Grasse sig efter F., mor(d)gjerog (gi-). Jfr. Fangst. Søge til sin F., dæme seg.

Fordelagtig, monleg(u), monsam(leg), *fruktsam, lovende, (*fro'm?, u), gagnleg (Lm.), nyttig, *bateleg; (indbringende), *fejt; (som giver af sig), *gjæveleg, *lønsom, *lønande. F. Bytte, bate-byte, n. F. Kjøb, bate-kaup, n. Mk. Uford., *bate-laus.

Fordele (t. vertheilen), grejne, ar (ligesom i Grene), dele, omdele, sprede (skyer), lote ut, ɔ: udlobbe; *skifte, *sætle, *byte. F. en vis Afgift, likne, ar. Dv. likning, likningsman.

Fordeling (t. Vertheilung), grejning, f. (av arbejde); (Udligning), omlæg', n.

Fordetmeste, *jam-faret (av jamfaren, ɔ: „omtrent ligeban overalt"); *mest, mesto (meste, -sta), *oftaste.

Fordi, føre(y), *føre-di; av-di (Lm.), etter-di. Lm.

Fordoble (t. verdoppeln), *tvi-fälde(o). F. Bogstav, tvi-skrive (H. D.), sv. tvåskrifva.

Fordobling (t. Verdoppelung), tvi-fälding(o).

Fordom (efter t. Vorurtheil?), *tru (når sammenhænget viser, den er falsk), forutfattet mening, vilfarelse; vrang-lære, vrang-syn el. -tanke? Efter *(v)rang-tænkt.

Fordomsfuld, *(v)rang-tænkt.

Fordrag (t. Vertrag), sæmje(e), f., sæt', m., *pakt, f., overenskomst, avtale, forlik. Jfr. Kontrakt.

Fordrage (t. vertragen), lide (-lejd, lede', l), like (-te), stå ut, hålde ut, tåle (o, -tålde), finne seg i; bære over med? »Han lejd ikkje højre det«. »Det kan eg li(de)«, ɔ: „det huer mig". »Dej kunde ikkje lide hånom(o)». »Dej tålde ikkje sjå det«.

Fordragelig (t. verträglich), *lideleg, godlidende, *tålsam(o), tålog(o), tålelig, uthåldelig; forlikelig, *omgængeleg.

Fordragelighed (t. Verträglichkeit), tåleligheit; tålsomheit, overbærenheit. Jfr. Tolerance.

Fordragsom (t. vertragsam), tålsom, tålsam(o), tålog(o), overbærende. Jfr. Tolerant.

Fordraaber, fore-dråper (føre-dr., y?).

Fordre (t. fordern), krævje (-kravde), påtåle, krav, påstand gøre, koste, ar («det kostar møde«), *spørje etter («det spør etter god hælse«, ɔ: det kræver osv.), *take («det tæ'k for møket rom, tok for lang tid«; *take skat', rentor, landskyld; t. 12 ß føre märki, o), trænge, vøne (Lm.), vønast (ɔ: vente, jfr. *vønen, fordringsfuld); mangle, ar: »han mangla' på de'«; jfr. å-mage, å-måle(ar), ɔ: bringe paa Bane, gjøre opmærksom paa. Fordres, kræves, utkræves, vil til, må t., skal t., går t., hører til. Jfr. det (der) trængast, det gælder om el. at; det spørs om. Mk. »det vil anna' til«. »Det vil møkje til«, »tid til«. Jfr. Behøves. Som (paasiende) kan fordres, *krævjande.

Fordreie (t. verdrehen), (gjøre utjendel.), *for-skape, *av-lage, rængje (-de). F. Ansigtet, grine (-grejn), *glejpe, *skjæpe, avlage seg, avskape seg, vanskape (dv *vanskapna', ɔ: vanskapt skikkelse, og *vanskapning, m., ɔ: v. person), gribbe seg, ar (jfr. Grimacer). F. Ens Ord, jfr. Vringle, Vride. F. en Sag ved snedige Paafund, kroke(ar), *bruke krokar, forvende (-de). Jfr. Rænker. F. Øinene, *rængje augo, vrænge øjnene. Fordreiende Pers., kro'k, m., krokar, m.; (vridar? egentl. vridar i en dør; vrejst?). Jfr. Rabulist; Sylofant. Fordreiet, *tvær-snud', *rang-s., *skjejv, forvreden, *for-vend, *skak', s.-snud', av-skapa' (-skapt).

Fordreielse (t. Verdrehung), kro'k, n., kne'p, n., vride, f., for-vending, f., fante-læte, n., *snare-snak', n., (v)rænging, f., vinding, f. (ɔ: „Vridning"), ɔ: Udflugter; jfr. bruke krokar, b. fantestre'ker. Jfr. Fordreie.

Fordring (t. Forderung), krav, n., mangl, m., krævjing, f., *kravs-mål, n. (Lm.), på-stand, n. F. om yderligere Bevilling, efter-krav. H. D. F., som kan afprutes, drags-mon(u), m. F. gjøre paa (vindicere), kanne til seg. Nye F. gjøre, efterat en Sag er afgjort, *gange at-på. For store F. gjøre, spænne buen for

høit. **I stue F. brøi**, *kræktig. **En, som har Fordringer**, krævjar, m., *kravsman. Jfr. Kreditor.

Fordringsfri, se Fordringsløs.

Fordringsfuld, *kravsam (krav-stor?), krav-ful (Lm.), å-litsam (*å-liten, eg. tillidsfuld), *vønen, *for-v. (som *vonar el. *vønast for meget), *ampen, *ampesam, *værdig (værau), *væl-v. (jfr. Selvgod); (som anser sig fortjent til stor Opmærksh.), *sjøl'-skyldig, *væl-sk., *velværdig, *gjen-værdog (-værd), *stor-tøk, *stor-voren (eg. storagtig), *krævsen, unøjsom? *stortur(f)tig, *vandsam, ɔ: vanskelig at tilfredsstille; (som sætter Prisen høi), *dyr (»han er d. på det«); (som venter formeget af andre), u-skjønog (sky-). Jfr. Besværlig, Paatrængende. **F. være**, ty(k)kjast til seg kome. Jfr. Lyksø.

Fordringsfuldhed, vandsømd, f., kravsømd? (efter *kravsam). Jfr. ellers Fordringsfuld.

Fordringsløs, kravløs (Nordre Bergenhus Amtstid.), kravliten? *let-nøgd, *små-n., *små-tøk, ɔ: som tager lidet; *småläten.

Fordrive (t. vertreiben), *drive, d. bort, *jage av (bort, ut), *skysse væk (bort), *kjøjre ut (frå seg), take, ar (»det tæk or klå[d]en); ræke (bjørn); (Sygdom, Tiden), drive. »D'er vondt, som vondt skal drive«. »D'er den gode vanen, som den vonde skal d.« »Kjærlejken driver otten« (Frygten). »Drive, korte, *trøjte, trøje (-dde) ti'a, tidi« (trø, t. av tia). Gl. n. þreyja. Dv. trøjsam (fornøielig, sv. * trösam) og trøjskap, ɔ: Tidsfordriv. **F. ved Trolddom, ved ubekjendte Kræfter, hemmelig Kunst** (bortmane), vikje (-kte). »Han kunna vikje vargen«; v. udyr. Dv. vikjing, f.

Fordrivelse (t. Vertreibung), skys', m.

Fordrukken Person, *fylle-fant.

Fordulgt, *av-duld. Jfr. Fordølge, Fortie.

Fordum, *fordom, ej-tid, føre-mejr(y), før i vær'a. Gl. n. forðum. Jfr. Forhen, Før.

Fordunkle (t. verdunkeln), demme(i), mørk(j)e(y), *skygg(j)e, over-s., *hime. Jfr. Bestygge. **Fordunkles** (faa mørkere Farve), himast, overskygges, mørkne, demmast(i), demke(i). **Fordunklet** (overtrukken), hima(d).

Fordunkling (t. Verdunkelung), skygging, skyggje, n., demming(i). Jfr. Bestyggelse.

Fordunste (t. verdünsten), av-angast (ɔ: tape sin *ange, om drik). Jfr. Fordampe.

Fordunstning (t. Verdünstung), rening(ee), f.

Fordybe (t. vertiefen), grave el. gøre dypere. **F. sig**, dukke sig ned, synke dypere. **F. sig i Skoven**, komme langt in i, bli borte i —. **Fordybes**, *djupne, dypast. **Fordybet, svagt** (meget mere víd end dyb), flå. Sv. * flå, flår. Mk. flå-botn, -bygd (adj.), -grun' (adj.), -grynne, n., -lændt. **F. i Tanker**, *fortænkt, *tanke-ful'.

Fordybning (t. Vertiefung), lægd, f. (av *låg, ɔ: lav), sænkning, insænkning; (Dyb), djupe, m.; (Hulning i Jorden), dump, f. (og m.), gåre, f., dåk'(o), f.; (i Slæbe el. Vogn), dump (jfr. Hulning); (liden Hule i Jorden), gro'p, f.; (dybt Sted i Vandet), djuping, m. (dyping). **F. mell. to Bøiger**, *båre-dal, m., *alde-dal. **F. i Elveleiet, i Vanden** (dyb, rundagtig), ho'l(y), m., kulp, m. Sexe, H. L., H. Werg. **F. i en Fjeldryg**, skar, n. J. Lie. **F. paa en Flade**, sejl, m., dåk(o), f., hål(e)(o), f. Jfr. isl. seila, ɔ: Hulning. **F. i Jorden, lang**, gjejle, f.; skåre(o), f.; (lang, med fugtig Grund, uden egentl. Bækkeløb), væte(e), f. (våte, o, våtu, o). Jfr. do'l, f., dæld, f., dump, m., dåk'(o), f. (Lavt liggende Flade), kold, f. „Maaske til kolva, kvelva«. **F., lang i Jorden, som ligner en Rende**, slåke(o), f. (sløkje, slækje), slægd, f. (sløgd, slågd, o). Sv. * slögd. Jfr. slage, m., bred F. i Jorden, slakke, m., liden F. i en Flade el. Straaning. **F., smal, sumpig**, myrgjote, f., -hals, -kil, m. **F., smal, i Jorden**, tvejt, f. Jfr. Fure, Rende. **Fordybning, omgiven af Klipper**, djuv, n. (og f.) (dju, ju, juv). Jfr. Bjergkløft. **Af F. fuld**, *djuvot, dåkkot(o), dåk'-lændt(o), *sejlot, *dumpot.

Fordyre (t. vertheuern), gøre dyrere, skrue op (prisen), sætte, lægge på (tønnen, pundet). **Fordyres**, dyrkast, stige (i pris), bli dyrere.

Fordægtig (t. verdächtig), mistænkelig.

Fordækt, skjult, lønlig, *løjnd.

Fordærve (t. verderben), (ſtade, fare ilde med), tyne (-te), t. ut, tjone(ar), *for-t., øjde (-de), øjdelægge, *sk(j)ømme ut, bort, forhage, ar (gl. n. forhaga, ɔ: misbruge), u-gjære (-gjorde), spille (-te) (spylle), sprængje (-de), skam-føre (-fare, -fere), ar (-te). Sv. * skamfera, -fara, gl. n. skamfœra. (Spilde, unyttig gjøre noget), gjære ubyde, n. („især om Børn"); (bringe i Uorden, især ved uheldige Forsøg til Forbedring), van-færde (dv. vanfærding, f.); dræpe(e) (-drap, dræpe'). »Dræp ikkje rokken min!« **Fordærves**, tynast; (faa Afsmag), vrinke, ar (vrinkesmåk, o), lægne(e), ar (lågne, o), *ulne,

*skne, *kase; (forværre sig), *u-gjærast, ugjære seg, væsne(ar), eg. værsne. Ikke f. (om Bæret), stande seg. Jfr. Holde sig. **Forderret**, tynt osv.; *fordærva'.

Forderrelig (t. verderblich), skadeleg, *skadsam, *skade-, ødelæggende.

Forderrelse (t. Verderbniß), tjon, n., tyne, n., tyning, f., tynsel, f., tjoning, f., skamferd (H. D.). »Vinden hæv gjort ejt tjon på husom«. »Gifting på ej von er mange til tjon«. (Ødelæggelse), -*spille, n. (som i man-sp.), dråp, n. (mk. *handedråp); (Vanart, ondt Sindelag), ukynde, n. (sv. okynne); (aandelig), synd-auke, m.

Forderret (fladet), *tynt, *ut-t., *sprængd, ødelagt, tjont; (som i Haand og Fod), u-færdog; (af Sind, vanartig), *u-kyndt. Også *skam-: *n.-slå, -hugge, gjære beiselaus.

Fordøie (t. verdauen), mælte(e), gl. n. mælta; smælte, e (ar og -e, sv. smälta); *ejre, døje: »ejn skal ikkje ete mejr, sæn eja kan ejre«. »Du kan ikke døje guld, sa' han«. (Døie, finde fig i), tære (-de), stå ut, hålde ut. »Han fek tære det«.

Fordøielſe (t. Verdauung), mælting, f., *mat-m., *mage-m., smælting, f.

Fordøige, gjøjme av, g. undan, *stinge under stol, dylje (-dulde), løjne (-de). Jfr. Fortie.

Fordøigelſe, løjning, f., du'l, f.; du'ls-mål, n., løjndom, m.

Fordøiger, duls-man. Lm.

Fordømme (t. verdammen), *fordøme (da »for« her siges om noget ondt, er det her i samklang med norsk »for«), underkænne, vrake (en lære), dømme, domfælle.

Fordømmelig, fordømeleg. T. verdamlich.

Fordømmelſe, *fordøming. T. Verdammung.

Fordør (yderſte Dør), ut-dør(y), f.; (Vindfang), *skåle, m. Jfr. sva'l, f., skjæle, n., skyle, n.

Fore heter i * føre (fyre).

Forebringe (t. vorbringen), slå fræm, meddele, *yppe. Jfr. Bringe paa Bane, Melde.

Forebygge (t. vorbauen, med mening efter vorbeugen?), av-værje, *værje føre, *føregjære, gøre for (»han kunde ikke g. f. det«), *hindre, *av-vende, av-bøjge (Lm.), av-styre (-de). Sv. afstyra, ɔ: afbøja, afvärja. **Forebygget**, *føre-gjord, *av-tæken, *av-styrd.

Forebyggelſe (t. Vorbauung), føre-gjær(d), f., hinder, n., hindring, f., *av-styring.

Foredrag (t. Vortrag), (i en Forſamling), tale, m., forelæsning, meddelelse, fræmstilling (sakens), framsætning (Lm.), utlæg (Lm.), ɔ: at lægge ut (om), ordlag (H. D.); (Stil, Fremſtilling), ordlej(d)ing (Lm.), fram-flutning, f., målføring? (F. = måten at „forebrage" på: godt, livligt osv.). H. D. foreslår uttale, efter d. *. Foredrag(y) er i * Forſpring, Fortein. F., tydeligt (ren Udtale), *grejt mål.

Forebrage (t. vortragen), fræm-sætte, -lægge, meddele, tale(ar), hålde tale, fore-læse, *grejske (Sønderm.), av (at) greje.

Forebæmme, dæmme (-de), dæmme op, *stæmme (-de). Gl. n. stemma. Sv. stämma.

Forefalde (t. vorfallen), hænde, falle føre (fyre), høve (-de), hæppe, farast. Jfr. Indtræffe.

Foregaa (t. vorgehen), gå for sig, *gange til, hænde (-e), tildrage sig. Jfr. Forefalde.

Foregaaende, jfr. Forrige.

Foregive (t. vorgeben), *læst (låtast, låst), *bære føre, y (til undskyldning næml.). Jfr. segjast, ɔ: sige sig. **Man foregiver**, det heter, d. *hejter, at.

Foregiven, ut-given for („den for Præst udgivne"). »Doktoren (som) skulde være«. **F. Kjæreſte** (som bare skal „fremkalde andre Beilere"), be(d)le-vækkje(i), f.

Foregivende, læte, n., slå-ved, n. („Bel eg. Verb.: ſlaa ved"), læst, m. »De' var bærra læta hans, læsten hans«. »De' var bærre *læssom« (læst-som).

Foregjøgle (t. vorgaukeln?), fore-spejle, inbille.

Foregjøgling, gåte, f. (ɔ: „et Paafund for at vildlede el. forvirre En"). Jfr. Myſtifikation.

Forehavende (t. Vorhaben), forsæt, formål, fore-ta'k, *tilta'k, n., tiltøkje, n.; starv, n., stel', n. Jfr. Syſſel.

Forehølde (t. vorhalten), *minne om, lægge på hjærte.

Forekaſte (En noget), kaste i næsen, næsekaste, *brigsle, *nejse (*nese, næse), *snikke, *nækkje (-te), *næksle, *næsle, *næfse, *snæfse, *snej(d)e, snærte, *stikle på. T. vorwerfen. Jfr. Spotte, Drille, Bebreide. Gl. n. hneisa. Sv. * näisa. D. * nese.

Forekomme (t. vorkommen), komme i forkøpet, komme fore (føre); hindre, av-værje, av-vende; finnes, råkast på (ord, vækst »forekommer«); hænder, møter (lejlighet); (= tykkes at være), falle (*det fæl' smått, knapt, jamt); synes (mig, os), *synast (»det synest være så«, »det syntest meg så«, o); også pers.: eg synest; tro, *ly(d)ast. »Han trodde, at —«; »eg lyddest' så, at han —«. **F. af og til**, slænge (-slång, o). »Det slæng

nåkot(o) godt i bland«. »Det s. nåko' byg i havren«.

Forekommende (om Pers.), snil(d), *ty, *fi'n, *gild, hyggjeleg; (værende), ævele(g. »Kvar ævelege dag«. »På kvar ævelege stad«. Jfr. sv. hvar eveliga en.

Forekomst (noget, som viser sig), syning, f., synelse, n., m. fl. Se Fænomen.

Foreligge (t. vorliegen), ligge bart, åpen, være fremlagt, fore-lagt; *læggjast til. »Det lægst altid nåkot(o) til«.

Forelle, ørred, *aure, m., ej: ørret, så længe vi ej skriver linnet, lærret, hovet, market, foget, månet. Mk. dog levnet (ikke levned).

Forelske sig, *hug-læggje, *få sin' til, få hug til, læggje hug på, bli glad i, bli in-ta(ge)t i.

Forelsket, hjærte-sku(d)t (Molb.), hug-brænd (Lm.), intagen (-tat) i, glad i. Mk. *giftar-blind, ɔ: „meget forelsket". Jfr. Forvirret (af Elskovstanker).

Forelyve (t. vorlügen), lyge for (ljuge före, y), lyge i hop el. op (noget for en).

Forelægge (t. vorlegen), lægge fræm (fram), læggje føre(y).

Forelæsning (t. Vorlesung), lære-læsnad (Lm.), føre-læsnad, m., føre-læsing, Lm.

Foreløbig (t. vorläufig), inledende (ɔ: »forberedende«), forut-gående, for det første; midlertidig (H. D.), føre-gangande (Lm.), som snarest. **F. Bekjendtgjørelse**, føre-lysing, f. **F. Beslutning**, føre-råd, f. **F. Ordning**, føre-greje, f. **F. Maal** (Udmaaling), føre-mål.

Forenden af en Baad, fram-skåt(u), m. (skot').

Forene (t. vereinen), samle, binde sammen el. i hop, hålde sammen, slå sammen (to rum); (f. sig), gå i lag med, gi sig i lag med, slå seg i hop med, slå sig sammen med (Fr. H.); forlike (stridende »parter«); ha' samlet, ha på en gang (f. e. lærdom og »beskedenhed«); *samlage, ene (Fr. H., Molb.), sæmje (-samde): »Vil ene tidsånden med kristendommen«. **Forenes**, *sæmjast, sæmje seg, være sams, enes; (om), enes om, være samde om. Sv. sämjast, ɔ: „forliges". »Dej samdest ikkje godt«. **Forenet**, samfæst. De f. Riger, Stater, dej samfæste (*samde) rike (Lm.); dej sambundne rike. Lm.

Forening (t. Vereinigung, Verein), (Selskab), lag, samlag (Fr. Bg., gl. Gr., Fr. H., Molb.); („i lufrativ Hens."), bolag; (æblere), samfund, f. (arbejder-s.); ening (Molb.: kalmar-eningen), ejning, f., ɔ: Enhed, Helhed. Gl. n. eining, o: Enhed. H. D. taler for »gilde« (mærk: Barsel-, Bryllups-, Drikke-, Høst-, Julegilde), og minner om de gl.-danske broderskaper (Knuds-g., Nicolay-g.) og om skytter- el. skytegilderne i en og annen by. Den sædvanlige mening av gilde er i d. som i vårt *: Sammenkomst til Fornøielse. Mk.: samlag i sv. tyder Samleie. Jfr. Assuranceforening. I F. med, sammen med. H. D. **F. banne**, lægge lag.

Foreningsfrihed, samfunds-frihet (H. D.), samlags-f. (?)..

Foreningslov, samfunds-skrå (H. D.), gilde-skrå. H. D.

Forerindring (t. Vorerinnerung), forord, fortale.

Foresige (t. vorsagen), sægje føre(y), ɔ: bittere; mots. efter-sige, ɔ: sige (en noget) efter.

Foreskrive (lære), sægje føre(y). **Foreskrevet**, *føre-sæt'.

Foreslaa (t. vorschlagen), sætje fram (Lm.), også byde, tilb., inb. (til at være med i); (jfr. „Opfordre", Tilskynde), *støre (-de), sæggje, ar. **F. selv at gjøre**, tilbyde sig at . . ., byde sig til at . . .

Foresmøende (Heft), bejte (-te). **Foresmøndt** (Heft), *bejt'.

Forespørge sig, forspørje seg, spørje(y) seg føre; rådspørje. Jfr. **Forhøre sig** og **Forspørge sig**.

Forespørgsel, føre(y)-spurning(u), f., førehøjrsle, f.; (Besøg for at forhøre sig), lydning, f. Jfr. Besøg. **Hjælpe sig frem ved F.**, spørje seg fram.

Forestaa (t. vorstehen), stande føre(y), råde for, styre. Dv. *føre-standar.

Forestille (t. vorstellen), (gjælde for), jfr. (som) skal være (»være-skullende«). »Husbonden, skal være«. »Dej skulde lejke brudlaup, og så var der då ej brud, skulde være, og ejn brudgome(u), s. v.« **F. en Pers.**, spele(e), ar. Jfr. Agere.

Forestilling (t. Vorstellung), vitring, f., tankje, m., *fram-syning, f. **F.**, bunkel, føre-svev (y - i), n. **Forestillinger, flygtige**, hug-svev(i), n. Jfr. Indfald. **F., som opfylde Ens Sind**, hug-lejk. Jfr. »det lejkar i hugen«, om Tanker, som opfylder Ens Sind. **F., skriftlig** (mod Nogen el. noget), in-læg', n. **Forestillinger gjøre En**, *tælje føre ejn. Jfr. Overtalelse, Raad.

Foresvæve (t. vorschweben), virre, ar (»det virrar i dejm«), *grille, ar. »Vejt ikkje, kvat som grillar i hånom(o)«, ɔ: som staar ham for Hovedet; svive (-svejv)-»Det svejv i meg« el. »d. svejv meg«, ɔ: „det faldt mig pludselig ind". Det sviv øver hånom(o), ɔ: „det kommer stundom over ham".

Foresætte sig, *sætje seg føre, skjepe, ar

(-ski). »Sk. seg hejm-atter«. T. ſich vorſehen.

Foretage ſig, take seg føre(y), ta' sig til, ta' på (at).

Foretagelſe (Tilgreb, Forſøg), til-tak, n.

Foretagelſesaand, fram-færd, f. Jfr. Driftighed.

Foretagende, bragd, f., stærv, n., årke(o)-før, n., føre-tak („Foretag"), tiltak, n. »Det hjælper ingen tanke utan tiltak«; (foretagen Gjerning, tjær noget driftig), *tiltak, tiltøk(j)e, n. Jfr. Værk. F., uhelbigt, last-værk.

Foretagſomhed, fram-tak, n., -tøke, n.

Foretrække (efter t. vorziehen?), like best, vælje (bruke, tø) fremfor, ville heller, helst ha el. gøre, ta ut, hålde på (med tryk på hålde), se ut, gi prisen (»fortrinet«); kjose (eg kys — kaus), kåre(o), ar. Sv. kora. Dv. *kjosing; jfr. *kjosande, værd at ſ. »Av tvau vonde kår(o) skal ejn kjose det minste«. Jfr. sv. föredraga.

Forevende (t. vorwenden), på-skyte, årsake seg med(o), bære føre(y). Jfr. Foregive.

Forevending (t. Vorwand), funder, n., læst, m.; („bedre") læte, f., føre-bæring (y-e), f., føre-bærsle, f., på-skud, på-fund. Jfr. *fundre, ɔ: ſpſle med i Stilhed; lure, liſte.

Forevige (t. verewigen), gøre udødelig (eg. evige, evig-gøre).

Foreviſe (t. vorweiſen), vise (-te), syne (-te), s. fram, te (-dde).

Forviſer, synar, m.; visar siges nok i * bare om ur-viser, ikke om person. I dansknorsk brukes »fræmviser«. Molb. Viser siges der om ur-viser og om bidronningen: viseren.

Forviſning (t. Vorweiſung), syning, f., vising, f., fram-syning, f.

Forfald (at noget er forefaldet, t. Vorfall), før-fal', n., for-fål, f., o (eg. n. pl. av forfal; gl. n. forfall); 2. (at noget forfalder, t. Verfall), forfål', forfål; ned-fal, n. (»huset er til n.-s.«, ɔ: falbesærdigt); hus-fal (ɔ: Huſets F. ved Forſlibelſe og Forraadnelſe). Oprettelsen av hus-fal kalles *hus-bot. Jfr. Aabod. (Mislig Tilſt.), brøst-fælle, f., van'-hât', m. Forringelſe paa Gaard, Jord), hævdeløjse, f. I F. komme, kome i av-ælde, f. (Alder), forfalle, forfarast.

Forfalde (t. verfallen), fårnast (o, av fårn, o, ɔ: gammel), gange atter (ɔ: tilbage), forfarast, misfarast; ugjærast, ɔ: forringes.

Forfalden (udløben Tid), *for-fallen; (til Udbetaling, om Varer, Gjæld), forfallen, utløpen, dag-fallen; (om nordentl. Liv), forfallen. F. (om Tings Tilſtand), *van-færdig, *forfaren, falle-færdig.

Forfalſke, falske, ar. T. verfälſchen.

Forfalſkning, fusk(u'), n. Jfr. Verfälſchung.

Forfare (under-, gjennemſøge), *for-fare. Jfr. Befare; Erfare.

Forfatning (t. Verfaßung), tilstand, vær(d)e, n., fot (krigs-f., freds-f., på fri f., leve på stor f., på god f., komme på bedre f.), skik', m., skikkelse, n., lag, n. »Det er i godt lag«, »fik et annet l.« »Det fek være i det væ're, som det var«. (Evne, Formue), fore, f. F., færdeles gob, ovstand, n., ov-lag, n., *over-lag; (daarlig), u-stel', n., ulag, n. Jfr. Stand, Stilling, Tilſtand. F. (Stats-, F.s-form), grun-lov, riks-skipnad(i), m., riks-bygning?; styre-sæt (tyngre ord, med »s« — »s«); likeså styrelses-sæt (med s — s — s). H. D. Jfr. Organiſation.

Forfatte (føre i Pennen, t. verfaßen), skrive, stile (ar, -te), ut-arbejde, sætte op (*sætje op, i hop). Dv. kunde utledes opsæt for t. Opſats (Aufſatz), opsætter, opsætjar for t. Verfaßer, ɔ: Forfatter. Opsæt er nu i * „Bæddemaal" efter en annen mærkelse av sætje op; men dette er ikke i vejen for, at ordet kan mærke d. s. som t. Aufſatz, likesom mærkelsen Bæddemaal ikke har været til hinder for, at samme »*opsæt« også brukes om 1. „Opſætning" og 2. om „Føderaab, Livaure". Også: lægge. Gl. og nyere dansk. „Lægge Lignelſer". Lindberg. Lægge Danmarks Grundlov. Fr. Bf., H. D. Lægge en Viſe. Mk. og lægge råd, ɔ: raabſlaa. Jfr. Digte, Opſats.

Forfattelſe (Fremſtilling), stiling, f. Mk. *stilemejster, ɔ: Mester i at ſtile.

Forfatter (t. Verfaßer), stilar, m., re't(i)-man (Lm., jfr. Skriftſprog, ret-mål), rune-mester (Fr. Bfd.), bok-skriver (O. Vig, Jacobi), bok-man (Lm.), *op-skrivar, opsætjar (u-e). Lm. Daarlig F., smører, blæk-sm., skravl, m. (? eg. „Storſnakker, Ordgyder"). Ellers vilde allerede avfatter (efter „affatte noget") være en lit mindre ram tyskhet sen forfatter.

Forfatterſtab, bok-gjærd, f., bog-skriv(n)ing. Rahb.

Forfeile (t. verfehlen), *misfare (ɔ: tage feil af Vei); *mista(ke) (ɔ: gribe den urette). Jfr. Feil.

Forfine (t. verfeinern), gøre finere, *fine, ar (»f. seg«, ɔ: pynte ſig). Forfinet, til-finad. Lm.

Forfinelſe, fin-gørelse? *finelse, n. (efter *fine, at). Mk.: *finelse, n. = en „Stjønhed". T. Verfeinerung.

Forſjamset, fåmen, *forſjamsa', *forſjetra'. Jfr. Forvirret. Forbløffet.

Forſlere, øke; fler-fålde, *aukle (ɔ: økle, av øke).

Forſlytte, flytte, om-f.; op-f., fræm-f., over-f. (til annet kal).

Forſløien, vilter, *vil', kåt, *galen, løs-sluppen; letsindig, *laus-låten, spræ'k, for-flågen(o), *akripen, *kipen. Jfr. Flygtig.

Forforbele (t. verwortheilen), gøre uret, vålde tap, skade, *gjære uskjel, *gange for nær. Jfr. Forurette.

Forfra, *framma(n)-til.

Forfremme, hjælpe fræm, h. op, fræmde (ar), fræmme (-fræmde), fræmje (framde?); op-flytte, fræm-f. (til bedre æmbed, bedre stilling). **Forfremmes** (i det Gode), *fræmde seg, gøre fremgang, *fræmdast, gå fræm, kome seg, k. s. fore(y); mannast.

Forfremmelſe (Fremſtridt, Lykke), framgang, m., f.-kome, f., f.-tak, n., fræmde, m.; opflutning(u), f., *framflutning. Mk. framgangs-folk, ɔ: F., ſom gaar frem i Velſtand.

Forfriſte, friske(ar), f. op, kvejkje (-te), magne(ar), nøre (-de), kjone(ar), kose(ar). Jfr. Kvæge. (Oppvarme), væse (-te), svæse (-te). Jfr. gl. n. svåss, mild, behagelig. **F. ſig** (udhvile, varme ſig), svæse seg. **Forfriſtes**, levne op, *friskast, friskne(ar), bli friskere, *kvejkne; *krå seg, kråne (ar), kome seg, kry seg, kryast. **Forfriſtet**, *kosa'. Jfr. og Forfriſtes.

Forfriſtelſe, oplivelse, friskelse, n., op-f., friske, m., frisk, m., friskning, f., kosing, f.; kvejkjing, -ning, f.; væsing, f., svæsing, f., *helse-bot.

Forfriſkning, se Forfriſtelſe. **F—ger** (Mad), nøre, n., nøring, f., nørsle, f.; kosing, f. (*kose, gjøre tilgode). **F--ger indtage**, få noget at leve av, at styrke sig på. Mk. nørsle, f.

Forfrøſen (ſom ſtiver i Lemmerne af Kulde), *kalen (gl. n. kalinn); *for-frøjst, *frøjst (av *frøjse, udſætte for Frost; f. seg, ſtabefryſe), for-frosen (-frøsen). Om »for-« her, se under For-.

Forfuſke (t. verpfuſchen), skæmme at; *klatre, *fate, *larve, *tufse (med, på?). **Forfuſket**, fataleg. Mk. *fata-fin, ɔ: altfor kræsen el. fornem; fata-mejs, m., Klovrian; fataviſe, f., flau Viſe.

Forfædre, *fæder (fædre), *for-f. Fl. til forfader, ɔ: Stammefader.

Forfængelig (om Ting: „unyttig, værdløs, gavnløs"), *få-fængleg, „oftere" *få-fængjeleg, *få-fængd, unyttig, uten værd, *gagn-laus, intetsigende, tom; (upaaſende, uſømmelig: „tage forfængel.", misbruge), fåfængleg, -gjeleg; (om Perſ., ſom ſætter Priis paa det Forfængelige. iſær forſaavidt han finder det hos ſig ſelv), fåfængjeleg (?), fåfængelig (H. D.), ljos-gjerog (gi-); (= „begjærlig efter Pynt og Stads"), knoten (jfr. *knote, ɔ: pynte); forgængelig, kortvarig, uvarig. Sv. fåfänglig, fåfängt.

Forfængelighed, få-fæng, m., få-fængd (Lm.), værdløshet, tomhet, intetsigenhet osv. Jfr. Forfængelig. (Glimrefyge), skit-læte, f., skri'p, n. Jfr. Pralerі, Pral. Sv. fåfänga. Jfr. og Skin, Illuſion.

Forfærde, skræmme, vet-skræme(i), kvækkje (-te), støkkje (-te), *øgje (-de). Mest: øgje seg, øgjast = gjære segræd, ɔ: blive forſtræffet. F., eg. vel *forfære, av *fåre, ɔ: *fare, ſom da også har mærket Frygt. Av tillægsformen *forfærd, ɔ: *forfært (*forfælt) er da vel gjort en navneform, »infin.«, (at) forfærde; jfr. graahærbet for graahærd, graahaar(e)t. Ved Fare = Frygt jfr. sv. förfärlig og förfära, ɔ: ſtræffe, vække Frygt hos; likeså farhåga, Frygt; jfr. sv. farhåga. **Forfærdes**, fælast, fæltast, øgje seg, øgjast, øgnast (øjgn.).

Forfærdelig, for-færleg (sv. förfärlig), *fæ'l, *fælande, *for-f., fæleleg, *an-f., fælsleg, kjøleleg; gruseleg, grysjeleg, hæskjeleg(e) (sv. hisklig, sv. * haskelig, häskjelig), græmmelig (Landst.), ruveleg (jfr. ruve, m., ɔ: Strøt), rysen (rosen), ryggjeleg, uryggjeleg, u-styggjeleg, („bedre") ov-styggjeleg; øgjen (ɔ: ø-jen, øj-en; fl. øgne), øgjeleg (øjeleg), ageleg, ogeleg. **F. Ting**, fur(d)e, f, bisn, n. (jfr. Under, Vidunder), gru, f., rægd(y), f., fælsn, f. **Det var noget F.**, det var grove ting. Jfr. Frygtel., Forſtræffel., Gyſelig. **Forfærdelig(en)** (Adv.), *fælt, fælelege, grøtelege, hejdneskele(ge) (eg. hebensk), øgjelege, kjøleleg, kaldleg.

Forfærdelſe, fælske, m., ruve, m., fæle, f., *an-f., gru (gruv), f. (»det var rejn ej g.«), øgje, m. (jfr. gl. n. ægir). Det var rejnt ejn øgje, ɔ: noget Forfærdeligt. Jfr. Skræk, Ryſtelſe.

Forfærdet, *for-fært (-færd), av *fåre, ɔ: Fare; *for-fælt, av *fæle, ɔ: frygte; for-rægdad(y), av rægd, f., Rædſel; røggje (y, -de), gyſe, *anfælen (ɔ: ſom gruer), *kvækt, *støkt, *skræmd; (meget), *liv-ræd, vet-skræmd(i), *vet-kvækt.

Forfærdige (t. verfertigen), færde(ar), gøre færdig, *lage; virke, tilv., værke(e), ar; *make. Sv. * färda, fälla. D. * færde.

Forføie ſig (t. ſich verfügen), ha(ve) seg (»h. seg hejm, op, ut, unda[n]«), døre seg (y - ar), *kome (på vægen, e, til bords,

i sæng), for(d)e seg, (gl. n. forðast); ræke(e) seg til, *pilte a' stad. Jfr. Bevise; Forsvinde, Liste sig bort, Pakke sig.

Forfølge (t. verfolgen), for-fylgje (-gde), ælte, e (-e), ræke, e (rak — ræke'): »r. bjørnen«; fare etter: »eg tykkjer, det fær etter meg«, ɔ: den Tanke el. pinlige Erindring forf. mig. Jfr. Jage.

Forfølgelse (t. Verfolgung), ælting(e), f., jagster, m., jag, n. Ved F. indhente, *jage op. Jfr. Jagen.

Forfølger (Plageaand, t. Verfolger), utsending, m., avinds-man. Jfr. Plageaand.

Forføre (t. verführen), for-føre (-de), vildføre (Fr. H.), dåre(ar), lokke(ar), støre (-de; stære, stere, styre), forlede. »Selv de udvalgte skulde vildføres, hvis« osv. Dej støtde meg til det.

Forfører (t. Verführer), lokke-fugl, m. (farlig, fnebig til at forlokke), lokkar, m.

Forgabe sig i (t. sich vergaffen), bli intagen i (?). **Forgabet**, *forstirt, *forbina(d), ɔ: forumbret; *forbisna(d), fåtid (gl. n. fátíðr), *avgapa'. Jfr. Forumbret.

Forgabelse, ski't-fysne, f. (?). Jfr. Forumbring.

Forgangenhed (t. Vergangenheit), fortiden? *før i ti(d)er.

Forgaa (t. vergehen), gå ut, ut-gå (et utgåt vækstliv, Asbj.), *for-gangast, *gange til, *verte op-i inkje; blive (i elvi osv.), bli borte, gå for det. Jfr. og Omkomme.

Forgaars (i), før'-dags(y), *førre dagjen, før'-d. Jfr. *førre kvælden, *før'-kvælds, ɔ: i F. aftes. Mk. *i før'-nat, ɔ: Nat til i F.; i før-morgon, ɔ: i F.s Morgen; før'-aftan (før-æfta), ɔ: i F.s Eftermiddag. Mk. og *i før'-åre (næstsidste Aar), *i før-års. Dertil *f.-ko(r)n, *-avlen.

Forgemak (t. Vorgemach), forværelse, -stue, -sal.

Forgifte (t. vergiften), ejtre(ar), *forgifte.

Forgive (give formeget, f. E. af Snak), *forgive; (ved Gift), *ejtre, *forgifte (ikke forgive i *); (give feil, f. E. Kort), *forgive.

Forgjette (efter t. vergeßen), gløjme (-de), glemme.

Forgjældet (efter t. verſchuldet?), *gjældbunden, *skuld-b., *skuldog.

Forgjængelig (t. vergänglich), *snar-gjængd (ɔ: som snart går), *kværv, *kværven, *kværvsam (som snart *kværver), *kortvarog, *skry'p (skryv), skry'pleg. Gl. n. skrýpr, sv. * skryp (skrup).

Forgjænger (t. Vorgänger), *føre-gangar, f.-man(y), fram-fare, m. Sv. föregångare.

Forgjæves (t. vergebens), uten nytte, *til få-nyttes, *til ugagns, *fåfængt, til (i) må-få (mk. måfå-arbejd, -rejse); *i mist (*slå i m., gå i m.), *i få-fængen, *til få-fængs.

Forgjøre, *forgjære(e). Se Forhexe. **Forgjort** (forhexet), *for-gjord.

Forgjørelse, gjærd, f., gjærning. Jfr. »ejt gjærnings vér«, »ejt trol-vér«. Jfr. Hexeri.

Forglasse (t. verglasen, gjøre til Glas el. glasagtig Materie), *glase (ikke »ss«, da *glas, glaset har lang a). *Glasere smaker av t. glaſtren.

Forglemme, glemme, gløjme (av). **Forglemmes**, *verte avgløjmd. **Forglemt**, *av-gløjmd; (gaaet af Brug), *av-lagd, *ned-lagd; forældet, *komen i gløjmeboki.

Forglemmelse, glemsel, *gløjming, *av-g., gløjmske, f., van-minne, n.

Forglemmigei (*Myosotis arvensis*), minneblom (»?«), mari-auge, veale-blom, tra(d)-b. T. Vergißmeinnicht.

Forgnave, branke, ar. **Forgnavet**, *brankot. Jfr. Gnave, Gnide, Strubbe. Jfr. og Forstibt.

Forgnide (Rabe Huden), snage, ar. Jfr. Forgnave.

Forgnidning af Huden, sna'g, n.

Forgodtbefindende, se Godtbefindende.

Forgrene sig, *grejne seg (ar), grene sig (R. Nielsen), *grejnast, *dejldast, klaftast (ɔ: kløfte sig). **Forgrenet**, ut-grejna(d), av-g. Lm.

Forgrening, grejn, f., grejning, f., utgrening (Aftenbl.), avgren el. avgrening. (Arm af Flod, Fjord, Fjeldryg), grejn, m. Følge alle F., f. alle grejnar.

Forgribe sig (gribe feil), *for-gripe seg; (forse sig), *gjære seg ufrels, *skjæmme hænderne sine, *forgripe seg.

Forgrædt, *for-grât' (gråte — grât, har grât), *ut-gråten. Om dette for- se „For".

Forgude (t. vergöttern), gøre til avgud, avgude (Lm.); jfr. sv. afguda; dyrke, tilbede, guddommelig-gjære. Lm.

Forgudelse (t. Vergötterung), avguding, Lm. (jfr. Forgude), tilbedelse, dyrkelse, d. av, avguds-d. med, *dyrkna', herliggørelse. Jfr. Lutherdyrkelse, St. Sørensd. (S. Kierkegaards) (E. Bøgh), Napoleons-d. (-»kultus«), d. e. »forgudelse« av L., Kierk., Napol., avgud»eri« med dem. (Endelsen »eri« er tysk-latinsk-græsk).

Forgylde (t. vergolden), *gylle, gul-lægge (H. D.). Gl. n. gylla, gull-leggja.

Forgyldning, *gylling.

Forgylder, *gyllar.

Forhadt (t. verhaßt), hatet, ille likt, *hatande

(„ſom man maa habe"); u-: udyr, n., uty, n., ugras, n., u-grøde, n., ɔ: „forhabt Yngel". F. (beſværl.) Dyr, M.ſte, *udyr, n., utjo (-kjo), n., u-føgle(y), n. Eg. en Ufugl. Jfr. Udyr, Slæng, Pak, Pøbel.

Forhale (Tiden, opſætte), *drage ut, av-lej(d)e (-de); *dvælje (dvalde), drygje (-de): »det drygdest«, ɔ: det tog Tid. B. B. **Forhales**, *drage ut (»det drog længe, førr[y] han kom«), drygjast, vare længe, bli utsat. **Forhalet**, av-lejd', av-drygd. F. til det Yderſte, *nær-trøjt. Jfr. Røle.

Forhaling, av-lejding, f. (av-lejde, f., av-lejdsle, f.), ut-sættelse, dvæl, n., dryg, m., drygsl(e), f., drygjelse, n., drygjing, f., av-drygsle, f.; drag, n., *lang-d., ut-drag, n., ut-låge(o), f., tøving, f., tøvring, f., hæfte, n., hæfting, f. Det ſtrebe efter lang F., det hænde sejnt og si(d)an. Jfr. Forſinkelſe, Tidsſpilde, Friſt, Henſtand, Rølen, Opſættelſe.

Forhandle (t. verhandeln), tinge(ar), *dag-tinge, *samråde, *samrådast, *råd-læggje, tale(ar), drøfte(y), *råd-slå; (Kjøbm.), sælje, ut-s., av-sætte (for annen mans regning: *fram-handel [?]; jfr. *fram-hald, ɔ: vidare Fremgang, *fram-lån, n., o: vidare Saan, S. paa anden Haand. Se og Kommiſſions-Handel). F. om, sam-rådes (H. D.), ordast om, samtale om, føre ord-skifte om, av-tale, gøre avtale om, tinge om. Jfr. Debattere; Underhandle.

Forhandling (om en Sag, Overlæggelſe, t. Verhandlung), sam-råd, n. (H. D.), *råd-gjærd, f. (Lm.), råd-lag, n., *råd-læggjing, f., tinging, f., dag-t., ta'l, n., tale, m. (»det var't ikkje langt talet«; »kome i tale«); (iſær i Anledning af Giftermaal), om-tal, n. (dv. *omtals-øl); (Gjenſtand for F.), sak, f. (med *grein, ɔ: gren, som under-avdeling av »sak«). F—er, ſmaa, tusl (tutl), n. »D'er ejt lite' t. med dejm«, o: en vis Forſtaaelſe imellem dem. I en vis F. indlade ſig, tale i nåkot(o).

Forhaſte ſig i Talen, gjøjse (-te), forhaste seg, forſjase seg.

Forhaſtelſe (Fuſteri), van-gjærning, f. Jfr. Jaſte, Slurveri, Slufteri, Fuſteri.

Forhaabe (t. verhoffen), gøre seg håp (*vo'n) om, *håpast, *vone, vøne (-te), vønast. Sv. hoppas.

Forhaabentlig (t. verhoffentlich), vænteleg, rimeligvis.

Forhaabning (t. Verhofnung), vo'n, f.; (halvt Løfte), i-drag, n. Gode F. vække, tælje gode voner. Lm.

Forhaand, *føre-hand. »Sitje i f.«, mots. *bak-hand.

Forhaanden (t. vorhanden), til-stede, nær fore-stående. F. være (egiſtere), bi(d)e (-bejd), finnast, gives, *være. »Det bid inkje i huſet«. »Kvart ejt liv, som på gar'en bejd«. »*Av det slag, som er«.

Forhaandenværende, bidande, bideleg, *bidig. »Kvar bidige dag« = »k. øvelege dag«, ɔ: hver eneſte Dag.

Forhaane (t. verhöhnen), ni(d)e (-de »ʔ«), nide seg inpå, ɔ: „anfalde med Spot el. Fornærm." Gl. n. níða, níðast á; sv. * nida (nia). Også sviværde (y, -de), (-vørje, y). Gl. n. sviviríða. Jfr. Haane.

Forhaanelſe (t. Verhöhnung), nid, n., nid-ord, n. (mk.: *nid-vise), *hæding, f. (Lm.), svi-værde(y), f. Gl. n. sviviríða. Jfr. Haan, Spot.

Forhen (t. vorhin), *før, *før-mejr (før er „meſt almindel.", ikke førr el. fyrr); forleden (dag, uke, måned), føre-åt(y), hittil, *føre-dags; (fførend nu), her-føre(y). Jfr. Fordum.

Forhenværende, før-værende, H. D.

Forherlige (t. verherlichen), herlig-gøre; ophøje, adle, hellige, vie; *love, ære, hædre. Jfr. Priſe.

Forherligelſe (t. Verherlichung), lov, n., »*Gud til lov og ære«. »Ha lov og tak«.

Forherſkende (t. vorherſchend), over-vejende; over-mægtig, rådende.

Forhekse, *forgøre, *trolle, tauvre(ar), *sætje gand i (jfr. Fortryllе); (ſaa En ſer galt), syn-kværve, kværve syni på. Jfr. Hekſe. **Forhekset**, *forgjord, *trolla', trol-bunden (K. Elster). Ligeſom f., trolsleg; forvoren. Gl. n. tröllslegr.

Forhekſelſe, for-gørelse, *trolling, *trolskap, tauvring (tauver, n.); jfr. Kvæg(ſygdom: Lammelſe); å-kast, n.; („et Slags F."), gand, m. (gan', ga'n), gand-skåt(o), n.

Forhindre (t. verhindern), *hindre, *hæfte, *take av. F. uden Skaanſel, *take ned-føre. Jfr. Formene. **Forhindret**, *av-tæken(e), *av-styrt, hindra'.

Forhindring (t. Verhinderung), brigsle, n., hindring, f., hinder, n.

Forhippet, *opsæt' (på), *hipen, *ål-huga(d), *for-huga' på, *ål-huga', *forvilt etter, *sli etter (jfr. Slem); spånåsen, o; jfr. Nysgjerrig. Jfr. kleje etter, ɔ: ſlø. „Han er nu ret opſat paa denne Reiſe". Molb.

Forhiſtoriſk (Oldtid), også: ubeskreven (L. K. D.), ɔ: uomſtreven.

Forhjælpe (t. verhelfen), hjælpe til.

Forhold (Handlemaade; t. Verhalten, Verhaltung f), levnad(i), m., fram-færd, f., åt-færd (gl. n. atferð), åt-bæring(e), f.,

-bærsle(e), f. 2. (t. Verhältniß, jfr. Proportion), må't, n. (rike måtet, „træffe det rette F.“), måte, m., høve, n. (»i sit rette h.«, »i ejt annet h.«), sam-svar?; (jfr. Grad), må't, mål, n., mon(u), m. (»i same m. som —«). **Forholdene ere store** (f. E. i England, i Norges Natur), **mållene, målestokken osv. Vore Fjeldes Jætteforhold, jætte-mål. F.**, ligeligt mellem Delene, jævn-mål (Molb.), hov, n., høve, n. Jfr. Proportion. **F.**, **passende**, same, m. (jfr. same, ar, ɔ: passe, ſamme). **Det rette F.**, medel(i)-vægen(e). **Rigtigt F.**, skik', m., ska'p, n., lag, n., ri'm, n. »D'er ikkje rim i det«, ɔ: det passer ikke til det øvrige. Jfr. Orden; **Familieforh. F.**, **urigtigt**, mis-høve, n., *u-høve, *van-høve, ɔ: noget, som ikke er rigtig passende, ikke passer sammen. Jfr. Misforhold. **Det rette F. ingttage**, træffe, *passe måten. **Som staar i F. til**, som svarer til det virkel. **F.**, som svarar til; svarer til virkeligheten. **F.** („i videre Betydn. om Livets Vilkaar, Omstændigh., Betingelser, forsaavidt disse sætte det ene M.ste i Forbind. med andre og i en vis Stilling med andre“ (Molb.), stilling, sammen-hæng, mellem-værende, *til-høve, n. (Lm.); stel, n. (»d'er nåkot[o] s. millom dej[m]«), omstøde, f., omstand, n. Jfr. Omstændighed, Tilstand. Mk.: »i vore små samhøve«. Lm. **F. mellem dem var hævet**, samlaget mell. dem var ute. **Forholdene ere saadanne**, *det svarar så til. **Vi staar se sø om, hvorledes F. stiller sig**, me fær nå sjå, kor det svarar seg. **Dette er et andet F.**, d. er en annen sak, annet tilfælle; sammenhænget er her et annet. **Et Lands F.** (Inddeling, Orden, Bestyrelſe), lands-skipnad(i), m. **Vort Lands naturlige F.**, . . . natturlege (naturgivne, *medskapade) lag, egenskap. **Forholdene i et Land**, tilstand(ene), f. e. nordenfjæls; forekomsterne (gul'-forek. i Finmarken, ɔ: „Guldforholdene i F.“). **Ligningsforholdene i Eger**, lign.-stellet i E. **Lokale F.**, tilstanden på stedet, stedlig tilstand. **De norske F.**, de norske gøremål? Jfr. Anliggende. **„Hvad rager dig mine private F.?“** (. . . gøre-mål). **Som staar i F. til**, *som var(d)ar til. »D'er vondt føre(y) dejm, som va'ra til hånom(o)«. Alle dej, som til var'a. Jfr. *varnad, ɔ: Slægtninger, Paarørende. **F.**, **nært**, skyldskap, m.; venskap, m. Jfr. »de er gode venner, kænninger; busser«; jfr. »det er så hævt med dejm«, ɔ: „der er et stort Venskab mellem dem“. **F.**, **ukuſtige**, jfr. Ukuſtig. **Byggeforholdene** („i Berlin“), bygge-stellet, -greja. **Formforholdene**, form-lag (Lm.); **Gjældsforh.**, *skuld: »stande i s.«; **Jsforh.** (for Jshavsfarten), is-grejerne, -tilstand el. bare isen, isene?; **Lydf.**, ljod-lag (Lm.); **Pengef.**, p.-væ'g(e), m.: »i penge-vægen« (ɔ: i de pekuniære F.); så og »i arbejds-, mat-, klæde-vægen«. **Reir-, Varmef.** (klimatiſke F.), vejr-, varme-lag; **Sørgerlighedsf.**, v.-laget (ɔ: Beſtaffenhed). **Sode Haarforhold** (!), *god hår-kost, m. **Sode Hudforhold**, *god skin'-kost. **Benytte Tidsforholdene**, nytte el. passe lejligheten, tingenes gang, vending. **Var end Forholdet det angivne**, var en tilfældet det opgivne. **Iforbydelſe i et vist F.**, op-sägn (a-o), f., eg. Opſigelſe, Opſlag. **F. til En**, *fot (god, bedre, »krige«-f.). **I Forh.** (i Prop.), etter høve, n., etter til-høve (Lm.), etter måten. Lm. **I F. til**, også: som til. »Som en arver til«; »som en arbejder til«. Også = for, efter, mot (»stor for sin alder«; »skyter til efter sin formue«; »jeg er liten mot ham«); i ligning med. **Vi staar i det F. til hinanden**, i den stilling til hinanden. **I F. til Udlandet**, ut-ad, ut-byrdes. Lm.

Forholde En Noget (t. verhalten), *forhalde (-hældt). Jfr. hålde tilbake, nægte, skjule, dølje, tie med (sanheten). **F. ſig** (opføre ſig; t. ſich verhalten), stælle (-te) seg, hålte seg; være (så el. så) imot en; bære sig ad, te sig, gå fræm, skikke sig. **Forholder ſig**, har sig; står (stænd) til (væl, ille); svarar (f. e. som årsak til virkning). **Det f. ſig**, det hænger (så el. så) sammen. **Det forh. ſig langt anderledes**, jfr. »d'er langt av den vægen(e)«. **Hvorledes vil dette f. ſig**, kvat skapnad (Stil, Orden) er nå(o) detta? **Forholdes: faa ſtal f.**, gås fræm, gøres. **Forholder ſig til**, er som. »Det Folkelige og det Kristelige er som Deig og Surdejg; det Sidste skal gjennemsyre det Første«. Jfr. *høver til.

Forholdsbegreb, høves-omgrep (?). Se om bægge hos I. A.: Umgrip.

Forholdsform (Raſuš), stillings-form.

Forholdsmæſſig (t. verhältnißmäßig), efter måten (tiden, alderen, standen, styrken, osv.), *høveleg, til-måta'. Dette ord finner H. C. Ørsted »næsten uundværligt«, men synes, det dog er altfor tysk. Han vil derfor ha **forholdslundig** i stedet, »af det gamle lunde (sv. lynne), ɔ: Maade, Natur“. Han minner om ingen-, nogenlunde. H. P. S. har bl. a. »forholds«-svarig, ɔ: f.-svarende.

Forholdsord, stillings-ord?

Forholdsregel, åtgärd (sv.). I * „Reb-

gjørelſe", d. e. at noget gøres ved (saken). Andre F. tage, skifte åtfærd. Lm.

Forholdsvis (jfr. forholdsmæssig), efter måten (Lm.), *etter høve, efter omstænd., efter alderen, efter det foregående, el. hvad annet man tar til målestok; efter målestokken; jævnføringsvis? (lettere ord søn j.-førelsesvis og sammenligningsvis).

Forhud (*præputium*), *huve (*hue), f.

Forhude (overklæde Fartøi), *hude, overh., klæ. Jfr. klæ' et hus.

Forhugge, skam-hugge, *skam-føre (-fare, -fere, ar), øde-lægge (en skog), for-hugge (om »for-« se under For); (f. *en Vei*), fælle bråte.

Forhugning (t. Verhau), bråte(o), m. Allen, H D. Jfr. Barrikade.

Forhuſte ſig, *mis-minnast, *mis-hugse, hugse i mist, i mes' el. mist.

Forhutle (t. verhudeln), skæmme ut, *lyte, mispryde, vanpryde; mk. *larve, tufse, *klatre. Jfr. Forvandſte.

Forhutling, ut-skæmme, f., *lyte, n.

Forhverve, *vinne, tjene, nå, op-nå, *kjone, k. seg til, lægge sig til, *avle.

Forhyre, lej(g)e (-de), ste(de) (-de), fæste (-e); fale, ar.

Forhæng, tjæld, n., for-t. (Lm.). Gl. n. tjald. Sv. tjäll.

Forhærde (t. verhärten), hærde (-de el. te), gøre hård. **Forhærdes**, *hardne, bli hård; jfr. gøre sig hård. **Forhærdet**, *for-barka, *hard-stadig. Jfr. Trodſig.

Forhøie, høgre(ar), høgje (-de), gøre højere, *ophøgje; hævje (-hov el. havde); *auke; (Pris), læggje på.

Forhøielſe (af Pris, Udgift), høging, f. (Lm.), av håg, ɔ: høi; mots. løging, f. (Lm.), av låg, ɔ: lav; (Løftning), hævjing, f., højning; høgring? (efter *høgre). Mk. ordlaget »højne og løfte«. Dertil højning . . : Mk. og ophøgjing (efter *ophøgje; jfr. Forhøie).

Forhøiet (noget opløftet), *op-høg, *op-høgd; *havd, *op-havd (av *hævje, -havde). »D'er ophøgt i midten«. Jfr. *op-høgje, ar. („Rettere": er, te).

Forhøining, haug, m., høgd, f., hov(o'), n., pal', m., hø, f., ɔ: avrundet fjæl'-top; F. (at ſtige op paa), tram, m. (Lm.), stæt'(e), f. (gl. n. stett), tråp'(o), f., klåp'(o), f.; hjæl', m. H. D.: hja'l (et). Ordet har kort selvlyd over hele norden i oldtid og nutid (så nær som i fynsk). Jfr. Terraſſe, Tribune, -nal, Galleri. (Pukkel), kuv, m.; (Vold) langs en Strandbred, bale, m.; (høieſte Punkt af en Bakke el. Jordbyg), re(d) (i), n., re's(i), n. F., ſlab ſvenpaa, pal', m.; fremragende, brat, nås(o), f. F., kjødfuld, gump, m. (især om finger-ende, som ellers heter *gom). F., knudret, rovle(u), f. F., lang, ry'l, m., gåre, f. Mk. *rylad, ophøiet som en Ryg el. Bølge. F., lang, i Havbunden, skalle, m., klak', m., sæg', f. Mk. sæg'-fiske, n., Bankfiſkeri. F., langſtrakt, *ryg'; (ɔ: ad en Fjeldſide), rinde, m., rande, m., reme(i), m., rape, m., rab', m., ribbe, m. F., ſtenig, tør, paa Jorden, skalle, m. Dv. *skallot, ɔ: ujævn. F., ſtenig, ujævn, holt, m. (sv. * holt, n.). Tør F. i Ager, skalle, m. F., tværtliggende, tvær-høgd, f. Fuld af F., *haasot. (*Hause, ɔ: Bjergknold).

Forhør, *forhøjr, ut-spørjing? uthøring (til spørre el. høre en ut), fretting, f. (ee), vitne-f. (Lm.), fræging(e), f., ransaking. Lm.

Forhøre (t. verhören), spørje ut (i retten), avkræve oplysninger, *høre, h. ut (uthøre), *frette (ee - e), fræge (e - ar), grave (-grov). F. ſig om, *højre om, etter, åt, h. seg føre, spørje etter, *forhøjre seg. F. ſig om Ens Beſtaaende, *ly(d)est til ejn, *sjå in til ejn, *ly(d)e in til ejn, *lydast om ejn. 2. F. ſig, høre *fejl, *mislydes.

Forhørsdommer, fritte- (frette-)domer?

Forinden, før, forut; invendig, in-i.

Forivre ſig, forløpe sig, *for-renne sig.

Forjage (t. verjagen), *jage bort, *jage av.

Forjaſſe, skæmme ut, rej(d)e til, r. seg til (på klæderne).

Forjætte (af *ja*), love, tilsige (sige ja til), gi løfte om.

Fork (lat. *furca*), gre'p, grejp, m. (tare-, mold-gr.); tjuge, f. (høj-, korn-, brejdsletjuge). Fork er i * 1. kæp, Knippel, 2. halv-råtent, morkent tre. Også tjuge, f. Jfr. Gaffel.

Forkalke, gøre til kalk. T. verkalken.

Forkaſte (efter t. verwerfen?), *kaste frå seg, *k. bort; ikke mottage, ikke gå in på, vrake, slå vrak på, *vande, *lyte, *vise av, under-kænne, nægte; (et Forſlag), ræke (e - rak). Lm. Forkaste er i * = kaste fejl, *miskaste (?) el. *kaste i mist. Dertil *miskast, n.

Forkaſtelig, ubrukelig, av-viselig (jfr. *vise av, ɔ: afvise); last-værdig. Om for- i ord som dette se denne bok under For.

Forkaſtelſe (af en Lov), nægtelse. Fr. H.

Forkert (t. verkehrt), (v)rang, vrang-vendt (H. D., H. P. S.), *bak-v., ende-v., *bå'g; (ſkjævt), *tvær-bejnt (adj., n.), urimelig (m.ske, levemåte). F. ved Op-dragelſen, *skak-kjø(j)rd, *(v)rang-tamd. Jfr. *rang-synt, ɔ: „ſom opfatter Tingene urigtigt". F., yderlig, *topgalen, *toppende g. Jfr. sv. topprasande.

F. Uaffuelſe, vrang-syn. H. D. **F.** (Adv.), *bågt: »han stod så b.«; *på tvært.

Forkjæle, skæmme ut, forkæle, *kjæle op, *skripe. Om for- i dette ord se **For**.

Forkjælelſe, kjæle, f. Jfr. **Ypipigt Liv**.

Forkjælet, *kjælen, *kvælen, *kløjen. **F. Følk**, *blaut-kafle (Fr. Bg.), *blautingar.

Forkjættre (t. verketzern), skylde for »kætteri« (vranglære), tillægge k., dømme for k.

Forkjøb, for-kaup, n., *føre-k. (y).

Forkjøbsret, *forkaups-ret.

Forkjøle (kjøle for meget), for-kjøle.

Forkjølelſe (Sygdom), *forkjøling, kjøld, f., kri'm, n. (jfr. **Katar**); (stærk), kål-da(o), f. Isl. kalda, **Kuldeſyge**.

Forkjøre (drive for stærkt), *for-kjøjre.

Forklage (t. verklagen), klage (en) for en anden, k. på (en).

Forklare (t. verklären), tyde (-de), *ut-t., lægge ut, *greje, g. ut; herlig-gøre; med glans, lysing, f., omgive.

Forklaret, *ut-tyd', ut-grejna(d). **F. Blik**, strålende øje-(kast).

Forklaring (t. Verklärung), tyd(n)ing, ut-t., oplysning, utlæggelse, retlejding (Lm.), rede-gørelse, klåring (ɔ: Dpkl.), greje (mål-g.), grejing, ut-g. (som Lærebog); uttalelse, vitnesbyrd („afgive sin F."); (Idealiſering), op-klaring, opklåring (?). Jfr. Idealiſere.

Forkleine (t. verkleinern), nedsætte, *klejne („besuble"), laste, av-halle(ar) (*av-hal, ɔ: frahældende); sværte. Jfr. **Dable**.

Forkleinelſe (nemlig paa Æren, t. Verkleinerung), *van-ære, *van-hæder, van-hej(de)r, m., klejne, f., ɔ: **Flæk, Klik**; nedsættelse, *skam.

Forklæde, et, i * forklæ(de) (y), n.; (libet), bláke(o), f.

Forklæde, at (t. verkleiden), *klæ(de) ut, *plagge, om-bu (-dde), *forklæde (til *forklæd'). **Forklæd**, *ut-klæd', *for-klæd'. **F. ſom Kvindfølk**, *kjælle-klæd', ɔ: klæd i *kjælle-klær (Kvinbekl.). *Forklæd' er eg. = for meget klæd'.

Forknuge, for-*kræmje (-kræmde), for-*kræmte, ar (for = altfor brukes også i *).

Forknuſe, aldeles knuse, k. rent, krase sund (til *sund-krasad). Mk. *krase, ɔ: „knuſe, ſtøde i ſmaa Smuler". Kra's, n., Smuler. Sv. krasa, krossa.

Forknyt, *hug-stålen, *h.-sprængd, *for-skræmt, *modlaus, mot-løs, ned-slagen, *nedslægen(e), ned-trykt, *ned-tyngd, *lite(t) føre seg (y), vejk-huga(d) (Lm.); *kviden, *kvideful; *kvidesam; *ræd', *ræd-voren, *maur. Mk. og magt- og mærg-stålen (e-o). Jfr. **Forlegen, Ube-hjælpſom**.

Forknytte, sætte tilbake (i vækst), få til at sture, sætte *i stagge, *i nukken, *i knåt(o); (jfr. i Stampe); ned-slå, skræmme, magt-st(j)æle, *hug-s.?, kue (ar), (magt- og hug-stålen[o] finnes). **Forknyttet i Vægten**, knåt'-vaksen(o), vantreven, *nukken. Jfr. **Vantreven**.

Forknyttelſe i Vægt, knåt(o), m., nuk, m., stagge, f.: *det stænd i knot, st. i stagge, »i nukken«, ɔ: ſtaar i Stampe.

Forkomme, *forkomme (noget) (?), miste, misse (-miste), tape, *kaste bort, tyne; (bli borte), *forkomast; (ſom af Kulde), ormægte (orm-, årm-), orne (ar), kjene (ar), *orkjenast. **Forkommen** (bortkommen), *forkomen.

Forkorte (t. verkürzen), korte(ar), k. av (avkorte), støtte (y-e; av *stut', ɔ: kort); knappe(ar), *styve, *kappe (kabbe); *minke (noget), *skjær(d)e, (skjør[d]e, skjøle). **F. ſit Liv**, *korte seg, *tyne seg. **Forkortes**, kortast, stut'ne, ar; jfr. skjær(d)ast, „formindſtes, aftage, indſvinde".

Forkortning (t. Verkürzung), *korting, av-k., støtting(y), f. Jfr. og **Perſpektiv**.

Forkradſe (t. verkratzen), *nugge, *må (-dde): må av, må ut. Jfr. **Kradſe**.

Forkramme, se **Kramme**.

Forkrænke, skæmme, skade, krænke; krænkje (-te), ɔ: „ſkade, krybe, forvride".

Forkrænkelig, forgængeleg (?). Mk. forgangast, ɔ: „forgaa, ødelægges". Jfr. **Forgjængelig**. Mk. *forgjængd, ɔ: „hurtigt gaaende".

Forkrænkelighed (ſom Tilſtand), dødelighet, falning-stand, n. Lm. Mk. *falne, = aftage, dømpes.

Forkrøſle, se **Krøſle**.

Forkue, kue (se **Forknytte**), forskræmme, nedbøj(g)e, under-trykke.

Forkulle (t. verkohlen), brænne til kul, *kå'l(o)-brænne? (til »kå'lbrænd«, o-e), ɔ: kulbr. **Forkullet**, kul- (kål-, o) brænd. **F. Stykke Træ**, kål(o)-brand, m., kå'l(o), n.

Forkunſtle (t. verkünſteln), *vanskape, *av-skape (?, efter *avskapa', ɔ: „vrænget, forbreiet").

Forkvakle (t. verquakeln), *skjæmme ut, skam-føre (-fare, fere), forhage, ar. Jfr. **Forbærve**.

Forkynde (t. verkündigen), gøre vitterligt, *kynne, *lyse, til-lyse, kun-gøre, *kungjære, bære bud (*både, o); *forkynne, sige til, s. fra (om noget), *vitre, *vitne om; (ældre dansk) kynde. Jfr. **Melde** og **Erklære**.

Forkyndelse (t. Verkündigung), båding(o), lysing, f., kungørelse, kungjæring, f., vitterlig-gørelse.
Forkynder, bud-bærer (om), lyser? meddeler, utbreder (til [at] *lyse, meddele, utbrede).
Forkyse, *skræme.
Forlade (t. verlaſſen), fare fra (landet); la(de) fare, la' være, *forlate, vende, fjærne sig fra (fædrenes gud), nægte sin hjælp, la' hjælpeløs, svike (-svejk); (tilgive), *forlate. **F. sig paa**, *lite på, tru (ejn), sætte lit til, stole på. **Forladt**, *forlaten. **F. Sted**, *liv-laus. 2. **Forlade** (Baad, Gevær), *forlade (om for- i ord som dette se For). Jfr. forlæst, ɔ: **forlæsset, overlæsset**. Mk. *forlastad, ɔ: for tungt ladet; om Fartøi.
Forladelse, forlating, f., („oftere") forlatelse, n.
Forladning, føre-lad(y), n. **F. lægge i en Mine**, saure, ar, ɔ: fylde med Grus.
Forlag (t. Verlag), kostning, kostna', m.
Forlagsbureauet (i Kjøbenh.), utgiver-laget? prænte-laget?
Forlagshandel, utgiver-handel?
Forlagsret (til en Bog), utgiver-ret?
Forlagsskrift (hans, heres osv.), utgiverskrift?
Forland (jfr. t. Vorland), næ's(e), n., framland? (jfr. For = fram). Jfr. forlænde(e), n., ɔ: „Flade ved Søen under et Fjeld" og forland, n., ɔ: „aaben Havkyst, uden Skjærgaard". Gl. n. forlendi.
Forlange (t. verlangen), *fale (»den, som inkje falar, han inkje fær«), *krævje, bede om; ville have, *højre etter. **F. en vis Pris**, *take: »han tog 1 ß stykket«.
Forleden, *ut-leden(i). **F. Uge**, *veka (som) var(i), v. inne var (el. enne, ɔ: Ende, tilende, var?), mots. v. som kjæm. **F. Dag**, hær om dagen (ɔ: nylig), *ejn dagen; i sin', n. (sin' eg. = tid, gang), *hær i sin; sin i veka(i), si helg. Jfr. Forrige. Til *i sin', = forleden, mærk *ista(d), ɔ: nys, nylig. *I sin, ɔ: i tid; i stad, ɔ: i sted, rum?
Forledet (forvildet), *for-råd', *forførd.
Forlegen (t. verlegen), (i vanskelig Stilling, i Knibe), *ille stad' („ilde stedt"), *ille komen, *ille faren, *ille råden, *vankomen, *for-råd', op-råd' (føre, y), vanråd', råd-laus, bryd', *trungen (jfr. Bestrængt); *fast (*stande f., *gange seg f.), skår(o)-fast, -laupen, -sæt, skjærsæt, e („eg. sat paa et Skjær"), *forkomen; jfr. *sejn-tænkt, -rådig (-råd'); (hjælpeløs), slåten(o), *hjælpelaus; (flamfuld), *fla't (jfr. Ubekvem); (ilde tjent el. hjulpen med), *van-byrg, *van-bergad; (lens for Ridder), *ta'k-sæt'; (ubekvem, meget), bljug (ov-bl.?), *blaut (jfr. Ubekvem); (fortvivlet), kju's (»eg vart k. med det«), å-faren. **F., meget**, naud-faren, -sæt', -stad', -komen, -trængd, åtkomen, kroksen(u'). **F., yderst**, *omkomen, *ut-børdes(y). Jfr. Fortvivlet, **Hjælpeløs**. **F. for**, trængende til, trængd (om, føre, y): *kvile-, liggje-trængd. **F. for Ord**, *mun'-valen, *mål-halt, målbunden. **F. for Svar**, (bli) svar skyldig, -laus, svarlos (Molb.). **F. være**, *være i bejt. **F. blive ved hvad man har sagt**, *tale seg fast (om selvmotsigelse).
Forlegenhed (t. Verlegenheit), rådløjse, f., skår-fæste(o), n., van-råde (Fr. H.), tveføre (Fr. H.), trång(o), m., uråd („Raad for Uraad"), klæmme, f. (»klembe«), kni'p, m., knipe, f., vande, m., vånde, vankome, f. (jfr. uheldig Still.), floke, m., prøsje(y), f. (prøsse), skruve-stikke (Lm.), læger-val', m. (?), le-laud, n., bejt, f. (»kome i b.«); (Familen, i Talen), krømting(y), f. **F., stor**, naud-trång(o), m.; trængd, f. **F., selvvoldt**, sjøl(v)-bejte, n. **I F. bringe**, skår-sætje(o). Se og I F. sætte. **I F. føre ved onde el. uheldige Raad**, for-råde (-de). En, som forråder, er *forrådar. **Hjælpe sig ud af en F.**, ut-væge(e) seg (ɔ: ut-veje sig). **Komme i F.**, skår-laupe seg (o). Jfr. »eg stænd så fast som kyklingen i rørа«. **I F. sætte**, sætje (nåkon), sætte (en) fast, *få ta'k på, *binde, *mål-b., *sætje i knipe. **Rede sig ud af en midlertidig F.**, om-røme seg, rette for sig, ræke(e) seg, områ(de) seg. **Af F. redde**, berga(d), *frelst, *fløjgd, ovenpå (være, komme o.). »Då var han fløjgd«. **I F. med**, bryd med.
Forlene (t. verlehnen), gi som *len, n., gi bruksret til; give, unne, tilstå. Mk. og lene (-te), låne (-te), ɔ: „overlade til Brug". Dertil le'n, n., ɔ: „Lehn, Embedsdistrikt". Gl. n. lena, give, forlehne.
Forlibe sig (t. sich verlieben), se **Forelske sig**.
Forlidet (altfor l.), *van-. Have vanhøjrt nåkot, o, ɔ: have hørt n. altfor lidet, altfor sjelden. »Det er ikkje vanhøjrt«, »eg er ikkje vanseten(e')«, ɔ: man har hørt det ofte nok; har sidet nok. Jfr. van-sagd, -spurd, -staden, -stejkt, -sovd (ɔ: sovet for lidet), -voret, -talat (-snakkat, -rødt). Have van-se(o)t, -kjænt, -komet, -gjænget. Jfr. gl. n. vanr, ɔ: manglende, blottet for. Jfr. *van-agte, ɔ: forsømme; *van-brukad, (for) lidet brugt; *van-flid', sjødeløst

behandlet; *van-færdig, ikke ganske fuldført; *van-frejsta(d), for tidet prøvet.

Forlig, sætt', m. (gl. n. sætt, f.), sæmje(e), f. Jfr. Overenskomst. Molb. har ænnu Saat for Forlig, saat f. forligt.

Forlige (forsone), sone, ar (dv. soning, f.); sætte (H. D.), efter *sætt', ɔ: Forlig, og usaatte, ɔ: uforligte. Gl. n. sátt = sætt, Forlig, sáttr, forligt, usáttr, uforligt. F. sig, godgjære seg, bli venner (igen). Forliges (komme overens), sæmjast, samstævjast(e), samstavast, *høve vel ihop. Forligt(e) om, samtykt(e) (Lm.), *samd(e), *samråd(de), *sams, *sam-stælt(e). Samtykt, i ental = tilfreds, fornøiet med.

Forligelig, *fredleg (fredeleg, i), motsat *kræktig, ɔ: „vanskelig at forliges med".

Forligelighed, *vet(i), medgørlighet, fredelighet.

Forligelseskommission, sæta(r)-mot, n. (sætte-?); sætte-nævn. H. D.

Forligelseskommissær, freds-domar. Lm.

Forligget (Vare), for-lægen(e).

Forligsmøde, sætta-mot, n. (sætte-?), fredstæmne, f.

Forlis (t. Verlust), ta'p, n., skade, missing, f., misse-mon, m.; (Skibs-), sjøskade, skip(i)-bråt(o), n. Jfr. Haveri.

Forlise, tape, lide tap; (om Skib), strande; („af Tyske"): *forlise; lide sjø-skade, lide skip-brud (-brått, o); (sætte Livet til), gå for det (H. Sch.): »han gik for det« (jfr. Omkomme), blejv, druknede, blev borte.

Forloren (t. verloren), tapt, for-t.; opgiven („som har givet tabt"); falsk, usægte; („modsf. naturlig": Lægge, Hofter), kunstig: f. Blomster, f. Arm. Molb. F. Faar, *bortkomen sau, m. F. gaa, gå tapt.

Forlov (n. f. Verlöv, t. Urlaub), *lov, n., for-lov, n., tillatelse, frihet; (Tjenestefriheb), lov. Se Permission.

Forlove (t. verloben), *tru-love, *forlove, love sægteskap, *fæste(e); av-sværje, forlove (brænne-vin); gå i borgen for, innestå for, gå god for, svare for, våge (se Kavere). F. sig, drage seg ihop (eg. „trække sig sammen"), *skulle ha' (den el. den): »Ola' skal ha Anne«, »det skal bli ejt par av dem« (dejm); bli kærester, kjæraster.

Forlovelse (t. Verlobung), be(d)le(i)-mål, n., fæste, n., fæstar-mål, n. (gl. n. festarmál).

Forlovelsesdage, *giftar-dagar.

Forlovelsesselskab, bedle(i)-stæmne(e), f., fæstar-øl, n., be(d)le-vej(t)sle, f.

Forlover, forlover, trolover; borgen.

Forlovet, trolovet, *tru-lovad; (Mand), fæsting, m., fæstar-man, -svejn; (Pige), bedle-pike, fæstar-p., -jænte, *fæstingsjænte. **Forlovede**, fæstefolk (H. D.). H. D. minner også om fæste-man, -mø, -par, fæstens-gave, -guld, -ring. Jfr. Trolovede. (Ens) Forlovede, *kjæraste; *guten (hennes), *jænta (hans). **F. være med**, have lovet (en). »Han havde lovet en anden, sa' han«. Asbj.

Forlyde (t. verlauten), (det) siges, fortælles, spørjes (-rres); låte (-le't, låtet). **Det forlyder, at —**, ordet går, at —; så går snakke(t), at —; *det hejter, at — (jfr. Hedde). Det læt så, at han skal kome. Han læt så, at han vil fare, ɔ: laber sig f. med. **Lade sig f. med**, utlate sig med el. u. så, give at forstå, *låte.

Forlydende, sigende, sægjande, n., sægjing, f. **Efter F.**, efter sigende, efter folkesnak.

Forlyste (jfr. t. verlustigen og belustigen), moroe, ar (jfr. More; sv. roa), trøje (-dde) (trø; sv. * trö, tröj), trøjte (seg), låste(o), ar, nåsse (o, ar), jule(ar), hugge (ar), frygde, ar. **F. sig**, moroe seg, trøje s., låste s., skjæmte seg (gl. n. skæmta sér), nåsse s.; frygde s., kose s., hyggje (-de) s. Jfr. Gotte. D. * hu-ro sig. H. D. Dertil hu-ro og hu-rolig. **F. sig med** (nybe) heter i * ikke njote (-naut).

Forlystelse, moro, f., hugna(d), m., hugge, m. Jfr. frygd, f., ɔ: Livlighed, Livslyst. Se ellers Fornøielse.

Forlægge (t. verlegen), flytte (riksstyrelsens sæte til annen by, tinget til andre dager); (lægge paa gal Plads el. faa, at det Gjemte ikke kan findes), forlæggje; (f. Bog), koste (den) trykt, koste trykning på, la' *prænte, *prænte.

Forlægger (t. Verleger), utgiver.

Forlænge (efter Tid el. Rum), længje (-de), længte, ar („hellere længde"), skjøjte (-te), tøjgje (-de). Jfr. Strække, Udstr., Tyde. T. verlängern. **Forlænges** (blive længre), længjast, tøjgjast, tågne, o (gl. n. togna, sv. tågna); (føle Længsel efter), længte, ar (sv. längta), længjast (-dest), lange, ar. **Som kan forlænges**, tøjgjeleg. Jfr. Strækkelig, Seig, Elastisk.

Forlængelse, længjing, f. (*længsle), skjøjting, skjøjte, n.; (tilføiet Stykke), skjøjt, m.; (i Sammensf. -skaut[e], n.: ved-, botnar-, år-s.); (Tøining), tågning(o), f., tøjg-ning, -gjing (tøjgsle, f.). **F. af Ens Person** (Klods el. Blok under Ens Fødder, naar han tør), man'-auke, m.

Forlænge, *fram-længes, fremlængs (H. D.), mots. bak-l. Sv. framlänges.

Forlængsel, længsel, trådom, m., tråing, f., attrå. T. Verlangen.

Forlængst (t. vorlängst), længe siden, länge(o) (*längo, o), länge si(d)a(n), ɔ: siden. »Den snø, som fal' ifjor, er länge gløjmd«. Længst = forl., altså = længe siden, er ikke engang tysk. »Den længst afdøde«. Jfr. »det skulde länge vore' gjort«.

Forløb (t. Verlauf): **Efter en Tids, Dags, Aars F.**, efterat en tid osv. var gåt, var tilende, efter en tid, dag osv.

Forløbe (t. verlaufen), (Vand, Blod), løpe bort, *renne b.; (om Tiden), løpe, *dvæljast: jfr. dag-dvælje, ɔ: Tidsfordriv. **F. sig** (eg. stade sig ved at springe), *forrenne seg, *forlaupe seg, *forfjatle seg, forfare seg. Jfr. »kome som hunden i hejte grauten«; »dej have brænt naserne«. **Skuffet el. skamfuld efter at have f. sig**, *ångel-sår (også *ongul-), saar efterat have været paa ångulen, paa Krogen. **Forløben**, *av-leden(i), *utleden. Jfr. Forleden.

Forløber (t. Vorläufer), *føre-gangar (Lm.), *føre-laupar, fore-løber (Fr. H.); (om noget, som gaar forud), føre-far(y), n. **Forløber for en Fraværende, som er paa Veien til Stedet**, *hu'g. »Eg højrde hugen hans« (eg. hans Tanke el. Længsel, som gik forud for ham). Jfr. gl. n. for- (fyrir-) rennari, fyrirrásari.

Forløfte, borgen. Jfr. Kaution.

Forløse (t. erlösen), *frælse, *fri, *berge. **Forløst med Barn**, *framkomen (-mi). »Ho er f.« **F. blive**, lette (ee) seg (ar), ɔ: føde.

Forløsning, ut-løys(n)ing (Lm.), frælse, f.; bergning, f.

Forløve, gi lov, gi hjem-lov. Se Permittere.

Form, skap, n., *skapnad, maksel, skapelun, n., »skikkelse«, dannelse, gjærd, f. (»det fek ej ånnor g.«); mønster; *form (som et sømne får en vis form i, f. e. knapform, kakkelovnsf., lysef.); utvortes, ytre (mots. inhåld, sømne, indre, »materie«); tilstand, væremåte (f. e. dråpbar form, flytende f., gas-f.); skik, vedtægt (selskapelige f.). **In optima forma**, i beste orden. **Pro forma**, for syns skyld. **Afvigende F.**, grejn, f. Jfr. Art, Afart. **Med god F.**, skapleg. Jfr. skaplaus, ɔ: uformelig.

Formal el. formel, f. E. f. **Dannelse**, forstands-d., øvelse i at tænke. **F. Tænkning**, ren tænking (uten hensyn til det tænktes inhåld); form-gyldig (H. P. S.), form-, i el. efter formen. **Formel** (Pers.), stiv, avmålt.

Formaldannende, tanke-dannende el. -vækkende. Prof. Rovsing.

Formale, utvortes, skikkelse.

Formale, at (t. vermahlen), male (korn), m. op.

Formalier, Formalitet(er), skikke; vedtagne, foreskrevne fremgangsmåter, forskrifter; form-skik el. -sak. H. P. S.

Formaling (af Korn), *maling.

Formalisere sig, form-støte sig, ɔ: „støbe sig over formen el. formerne«. H. P. S.

Formalisme, utvorteshet (overdrevent hens. til det utv.), form-gyldighet (H. P. S.), form-tjeneste (?) el. -trældom. Form-»væsen« ikke så vel, da -væsen er tysk. Formdyrkeri? (H. P. S.). Bedre da formdyrkelse, da »i« her egentl. er fremmedt.

Formalist, form-tjener el. -træl; formdyrker. H. P. S.

Formalistisk, form-tjenende, -trællende, -dyrkende el. -bunden?

Formand (foran i Rækken), *føre-man; (= Anfører), føre-man, *føregangs-m., *høvding, hovuds-man (høvs-m.); (især i Fiskerlag), *ba's, m.; (for Besætningen paa en Fiskerbaad), *styre-man; (som har været før en anden), føre-man, f.-gangar, »forgænger« (såsom i sembed); (Mester), om-råde, m. Jfr. (den) Fornemste.

Formane (t. vermahnen), lægge (en) på hjærte, minne (alvorlig) om, på, råde, be' alvorlig, *formane („nyt Ord"); vare, ar (føre[y], om), *åt-vare („efter banst"), tælje føre. **F. til**, mane til. Lm. Jfr. Opfordre, Opmuntre.

Formaning, varægsle, f. („maaste af eggja"), varnagle, m. (sv. * varnagel, ɔ: advarende Exempel), føre-tåle(o), f., føre-tæljing, f., tålor (o, pl.), føre-t. T. Ermahnung.

Formaste sig (t. sich vermessen?, om fræk Forvovenhed), være ugudelig, gudlaus nok til, forvåge seg til, friste vårherre; jfr. læggje til at, tru seg til, at; være ublu, skamløs (nok) til at; kome seg til at, trøjste seg til, djærvast, dyrvast.

Formastelig, *våleg, *forvågen. Jfr. *hard, *vågsam, *speleg (ting), *storfæld, *toren, ublug, skamlaus, ugudelig, *gudlaus. **Formastelig Tale**, vå-snak, n: „Nyere Ord for Baarøda, Baata'l el. beslige". Altså: vå-rødande, vå-talande? Jfr. Forvoven.

Formastelse, gudløjse (Lm.), skjøjteløjse.

Format, (ark-)størrelse, *-storlejk; mål el. målestok? form-mål. H. P. S. Jfr. Folio.

Formation, (krid-, kalk-) dannelse, lag?; skikkelse, opstilling (av manskap).

Formaa (t. vermögen), årke(o), ar (også i dansk, H. D., Allen), *formå („nyere Ord"), magtast, mægtast, *være mænne (man) til, tråtte(o), ar, ævle (e), være god til (for), vinne (van), *være mækjen(y), magte. »Han er ikkje så mækjen man«. »Han strævar, mest han vin«. »Eg sprang, mest eg van«. »Eg van ikkje gange længer«. »Alt det, vi vandt« (H. D.). »Vinne seg hejm« (»kome seg h.«), v. seg ut, op, ɔ: formaa at staa op. Jfr. Stand (i S. til). **Formaa til**, *få til.

Formaaende, mægande(e): »han var ikkje så m. man«.

Formaal (Hensigt), ende-mål, n., føre-m.; (Gjenstand), æmne; jfr. mål-æ.; (Bestemmelse), lage, m.

Forme, danne, til-d., tilskære, -hugge, -klippe osv.; *skape (-te), *forme, lage (ar). **Formet**, skikka(d), *skapt, laga(d).

Formedelst (t. vermittelst), ved hjælp av, på grun av.

Formeget, *for-: *forstaden, -*brænd, -*ete (seg).

Formel, en, jfr. opskrift, opsæt, forskrift, ordlyd, f. e. for en kontrakt (sæmje), et skudsmål. **Geometrisk F.**, g. opskrift.

Formél, se Formal.

Formelde (t. vermelden), tale om, gå ut på, vedkomme; meddele, tage med. **F. min Hilsen**, helse fra mig. Jfr. Melde.

Formelse, *skaping.

Formene (t. vermeinen), mejne (-te), hålde for, *tru, tænke (jeg tænker, at); 2. forbyde, *forbjode, nægte, hindre, *mejnke, *mejne. Gl. n. meina.

Formenelse (Nægtelse), *mejnking.

Formeent(lig), at-given for, trod; påstått. **Den f. Prinds er borte**, *kongs-sånen(o), (som) *skulde være, ær borte. **De f. Rettigheder**, de påståtte r.; d. r. (han, man) trodde på; de inbilte r. Jfr. Foregive.

Formere (t. vermehren), auke(ar), øke, flerfilde(o), mejke (mejrke?), aukle(ar), øksle(ar); 2. (t. formiren, af latin), danne, gøre, utfærdige, ut-stede. **F. sig** (tiltage i Tal), yngle, *yngje, mone(u), øjkjast. **Formeres** (om Hob el. Mængde), vækse, aukast. Dv. auking, Formerelse. **F. en Linie**, *stelle op i rad. **F. en Post** (i et Regnskab), in- el. opføre et sæt? Jfr. Post (mk. „Sats", det som sættes, ɔ: et sæt). **F. med noget Nyt** (fornye, forplante), øksle (økle, aukle). Økle seg, ɔ: forplante sig; økle buskapen. Gl. n. œxla, av vexa, óx.

Formerelse (Fornyelse, „især om unge Kreaturer, hvormed Besætningen paa en Gaard efterhaanden forøges"), øksl (økl), n., øksling, f.

Formering, opstilling.

Formidabel, fæ'l, rædsom, *gruseleg, gruveleg, *fælande, fæleleg, fælsleg. Jfr. Frygtelig.

Formiddag(en), morgonen. (mots. *aftan, Efterm.), morgon-sida, f., -ta'let, n. *På m.-sida, -talet, om F. **F.s Midte**, mid(i)-morgon (kl. 7—8). Mk. midm.-stad, ɔ: Sted, der Solen staar ved middm.; m.s-øjkt, f., ɔ: den første Arbeidsstund paa Dagen.

Formilde (dæmpe), døve, *døjve, lene(i), av le'n (ɔ: lind), *linke, *lindre (sorg); lette(ee), mildne, (bedre) *milde, *hugge, stille, stagge, av-væpne; *mjuke (ɔ: blødgjøre), *mejkje (-te; av mauk, „Madvædske", altså = spæde op), mykje (-te), ɔ: gjøre *mjuk. **F. Luften**, *lye. Dv. lye, f., ɔ: Mildhed i L., av ly, ɔ: mild, lun, lidt varm. **Formildes**, *blidkast, *blidne, *døjvast, *lyast, *lyne, *lykke, lykkast, *læne (ar, av *læ, ɔ: mild, ikke kold), blyrast (ɔ: lindres); rennast (eg. smeltes); gi(ve) seg, *linke, mildast; *mjukne, *mykjast, blåtne(o), mejkjast; smække (ɔ: stilles, tage af, av små, om Vind og Søgang); (sagtne), lene(i), lenast, lindrast, *linne, linnast, sævast(e), gl. n. sefast; (især om Veiret), lette(ee), ar, lettast, *letne.

Formildelse, *milding; (Lindring), bly'r, m., døjve, n., *døjving; (Stands, Opholb), le'n(i), n.; (større Blødhed), mjukning. **F. i Luften**, løv(y), f., ly-ver, n., linne, m., linna, f., linning, f., lin-ver, n. (en vis Varmegrad), lykke, f., lække, f., av læ, ɔ: mild, lind.

Formindske (t. verminbern), minke, ar (også H. D.; gl. n. minka), min(d)ske (Molb., H. D.), vesle(ar), lægje (-de, av låg, ɔ: lav), kværve (-de), knappe (knæppe), ar; (afknappe), skjær(d)e (-e), skar(d)e; (indknibe, gjøre smalere f. Ex. paa et Strikketøi), *fælle, mots. *auke, ɔ: udvide. **Formindskes**, minke, ar (Molb., H. D.), min(d)skes (Molb.), *drage i minken, *veslast, skrædast (-dest), skjær-(d)ast, kværve (-kvarv), tværre (-tvar, tvorren), jfr. Svinde ind; smække, ar (jfr. gl. n. smækka, forminbske, av smár); (bli altid fjeldnere), øjdast (ut; -dest). **Det formindskes hurtigt**, *ryren er komen i det«. **Formindsket** (indsvunden), av-minkad, -tvorren; (Pris), *ned-sætt'.

Formindskelse (t. Verminderung), minking, f., minskning (Molb.), min(d)skelse (Molb., H. D.); øjdsle, f., skar(d), n.; (Afknappelse), knæpping, f., mink, m., avtagelse; (gradvis), *av-fælling, av-minking; (haftig),

ryr, m. **F. i en vis Grad**, minkemon(u), m. **F. i Bægt**, letning, f.

Formode (t. vermuthen), vone, ar (vonast), vøne, („oftere") vønast (venast), vænte(ar), otte(oo), tænkje (-te), spå (-dde): »eg spår de'«, »s., at han er komen«; gisse, ar (også H. D.), sv. gissa; *gjete (gi-; -gat — gjetet), gætte, hove(oo), ar, ɔ: vente. Jfr. tør, *torer: »han tør snart komme«; »det torer hænde«. Jfr. Formodentlig. **F.** (især = frygte), tvile, ar. »Eg tvilar føre det«. »Eg t. på, det er for sejnt«, ɔ: jeg er bange for —.

Formodentlig (t. vermuthlich), vist, nok, vel, tænker jeg, vet jeg (*vejt eg): »han dør vist, dør nok, dør vel nu«. »Han dør, vet jeg«; væntelig (*væntelege), rimeligvis, vonlege.

Formodning (t. Vermuthung), vænting, f., vo'n, f., hå'p, n., grone(u), m., gætning, *gisning (også H. D.), gjeting, f. (gi-, ɔ: „Gjætning"), *gissing, gisse, n.; (dunkel F.), grømt(y), m., grunk, m. (glunk), *tvilsmål, røjk, m. Jfr. Ahnelse. **F., lys**, tynt, m. Jfr. Gjette. **En F. have om**, være ræd, grone(u), gl. n. gruna. »Eg er ræd føre(y) det«. »Eg er så ræd, at han ikkje vågar det«. **F. ytre**, hømte(y), tømte(y), ar, tønte(y). Jfr. Ymte, Gjette.

Formue (t. Vermögen), medel(i), m. (ɔ: Midler, Eiendom), sævne (gl. d. Evne), *sømne (?), avl, m., kraft, magt (*ha m. til å koste, *kome til m.), råd, f. (r. til, ɔ: F. til), ejgn, f., mål', m., føre, f. (dæ' ikkje fatimans f., ɔ: Evne), instøde, m. (gl. n. instœdi, n., -da, f., ɔ: Kapital), bæring, f.: »bu og bæring« („et vel eg. Berging"). Mk. og *velstand, rikdom. **F. el. Midler i et Bo**, bu: »skifte buet«; jfr. moner(u). »Dej hava store moner«. **Hans Formue kan anslaaes til et Tusen**, *han er god på ejt tusund«.

Formuende, *hæv (jfr. Mægtig), velstående, *rik. **Blive f.**, *rike seg. **F. Mand**, riking, m., *rike-puke.

Formular, Formel, mønster, forskrift. **F., gammel**, væs', m.; („især om Vers el. Ordsprog, som indeholde et Veirmærke el. best."), rune, f. Jfr. Formel.

Formulere, gi form, skikke? form-sætte (H. P. S.), gi det (rette) uttryk, opsætte, sætte op (en »kontrakt«, et brev).

Formumme (t. vermummen), se Maskere. **F. sig**, *hame seg til. Jfr. Forvandle sig.

Formur, *borg, f. (især Veimur, Havem., Svilm. under Træbygning); (Forsvar), værje, f., værn, f.

Formynder (t. Vormund, a. f. og gl. t. Mund, ɔ: Forsvar), *formyndar („af Lydst"), værje, f., *lag-v. Mk. *land-, kyrkje-værje. »Vår herre er lagværje føre dårarne«. Jfr. »det, som vantar i vet, fær lukka fylla« el. »d'er lukka, som gjærer gapen gamal«.

Formynderskab (t. Vormundschaft), *værjemål, n. **Overformynderi**, over-v.?

Formæle (t. vermählen), gifte med, vie til, med, ægte-vie. **De Nyformælede**, de nygifte.

Formærke (t. vermerken), mærke, ar, komme efter, k. under vejr med, gå (-dde), hå (-dde).

Formærke, mærkje (y, -te), for-m., skyggje (-de). **F—s**, mørkjast.

Formærkelse (noget, som hindrer Lyset), mærkje(y), n., *formærkning, -kjelse, n.

Fornagle (t. vernageln), *spikre (slå spiker i fængehullet på grovskyt', kanon), tilnagle. H. D.

Fornavn (t. Vorname), døpe-navn, for-n., *føre(y)-namn.

Forneden, *nedantil, *nedre. Jfr. Neb.

Fornedre, nedsætte, ydmyke, nedværdige, *nedre. Gl. n. niðra. **F. sig**, *lægj(e) seg? Gl. n. lægja. Av *låg (lægre — lægst). **Fornedrende Bestyldning**, ærekrænkende, nærgående anke, påsagn el. siktelse.

Fornem (t. vornehm), *gjæv, *mæ't, *stor (jfr. s.-kar, s.-folk), *fornæm („nyere Ord"), *stormanlig? av højere stand; (anselig), *høg. Mk. »stort skal storom fylgje«; »*stort høver storo(m)«. *Høgt sæte, *h. stand. Jfr. høg-bord, ɔ: Bord (blant flere) nærmest Højsædet; høg-sæte, n., høgsæt-bænk, høg-tid. (Af f. Byrd), høg-sætta' (Lm.), -*båren(o), sætstor, storsættet; (kræsen), *fin, *storvoren, storfæl't(e). **De Fornemme**, *dej store, de håg(j)e, ɔ: høie (Sætersd.). **F. Pers., Folk**, stor-kar, -sælle, m., -kjælle, f., *storing(ar), stor-folk, stor-fant(er). H. Sch. Mk. *storgar(d), ɔ: Herreg., ikke Bondeg., Bosted for fornemme Folk. **F. Stand**, fræmmend-stand, n. (*framand-a.). **F. Vis**, *stor-vis, f. **Hals-f.**, *halvstor; **halvf. Pers.**, halv-storing, h.-koring, h.-kovring(o'), „oftere" h.-kauring, m. Jfr. kovre(o'), erhverve. **Den fornemste** (styrende, raadende, Formanden), *han sjøl, *ho s., *dej sjølve, *sjølvfolket. **Fornemste Stue**, stor-stue, prunke-ståve(o), f. **Fornemt** (el. tosbart) **leve**, jfr. *leve på ejn stor fot, *leve høgt. **F. tale**, knote, ar (eg. pynte, neml. Sproget, Talen), håske(o), ar, ɔ: pryde (gl. n. horskr, flog, fin, dannet), braske(ar), danske(ar), mots. bondske, ar.

Fornemhed (t. Vornehmheit), stormanskap (ɔ: at være Stormand)?, høj stand, fin-

skap, m. **Han har tillagt sig et Stin af F.**, »han hæve grave' gryterne hjå dej store«. Jfr. høg-færd, ɔ: at leve på stor fot.

Fornemme (t. vernehmen), også i *, men lyder fornæme, e (-namde; også nam — nåme', o), næme, e' (-nam — nåme', o), nemje (-namde) (sv. förnimma — nam — nummen); *lit-gåst (til *gå å't, atgå, -dde) (gå = mærke), kænne (ejn smak, *ange, hungren, svømmen, jfr. Føle, Mærke); komme efter, få vite, spørje. **F. dunkelt**, tæfte, ar (til tæft, f., „Lugt, Veir af noget") (jfr. Nys, Veire); (noget ondt), verte føre (y). »Eg vart ikkje føre såkon(o) ufred«. **Lade sig f.**, te seg, syne seg, syne (-te). »Det synte på hånom«(o). Jfr. Se, Synlig; Erfare.

Fornemmelig (t. vernehmlich), især, mest, vandlege, *i vissa. 2. (t. vernemlich), mærkelig, kjennelig, *kjennande.

Fornemmelse (at mærke noget), fornæmsle, f., -næming, -næmelse, n.; kæp(d)sel (A. Ros.), k(j)ænning, f., kænsle, f.; intryk, sansing? (av *sanse); *minning (ɔ: minnelse såsom av en sykdom), snæv, m., kejm, m. **F. af** (= Nys om), snæv, m. **F. af et Dyr**, *tæv, m. **F., dunkel**, tejst, m. Jfr. Anstrøg, Smag, Tegn. **F., ond**, vondske, f., ilske, f. **F., ubyggelig**, nøg', m. **F. have af noget**, tykkje (-te) k(j)ænne på seg. **F., ubyggelig, faa, nogge** (-någ', o), kvække (-kvak'). Jfr. Øyse, Forstrækte.

Fornerfle, norske på. Lm. Jfr. Forbanste.

Fornuft (t. Vernunft, holl. og n. f. Vernuft), vet(i), n., manne-v. (Lm., G. A. K.), mann(d)eved (H. D.), mans-v., fram-vet (Lm.); visdom, klokskap, skønsomhet, højere tænke-ævne, eftertanke; skiel (Molb.). Jfr. skil(i), n., ɔ: „Orden, Rede, Klarheb". »Komme til Skiels Aar og Alder, ɔ: til Fornuftens Alder«. Molb. (1850). Molb. klager over, at dette før så »hyppige« ord (= Skiel = „Fornuft, Skjønsomheb") nu er »næsten forsvundet«. Jfr. og Bevidsthed. Kan ordet Fornuft, for tiden i alle fal', ikke undværes, kan dets bruk dog minkes, navnlig i sammens., og tanke-, tænke-, tankens, tænkning(en)s, ånds-, åndens m. m. nyttes istedet. **F., fuld** („ved sin fulde F.", „**have sin F.**"), *vet: ha' sit rette v., ɔ: **F.s fulde Brug**. Mk. ***misse vetet**, ***gange fra v.**, ɔ: **blive gal**; »han var rejnt av med v.«; »dej hadde skrømt v. or hånom«(o).

Fornuftgifftermaal, forstands-, klokskaps-g.

Fornuftig (t. vernünftig), vetog(i), vi's (Lm.), visleg, med vet; *rettsnakt, *retvis, retviljog (ɔ: **billig og god at komme tilrette med**), tøjmeleg (ɔ: **som tøiler sig selv, besindig**); forstandig; (billig), retslut(tig), rimelig, klo'k, skønsom, skiellig (Molb.); jfr. **Billig** (*skilleg): »det kjæm ofte skillege ord or skorpen (ɔ: strumpen) bælg«. **F.** (M.fle), *folkeleg. **F. være** (lempe sig), *folke seg. **F. Adfærd**, vet.

Fornuftliv, tanke-liv, ånds-l.

Fornuftlov, tanke-lov, åndens l.

Fornuftlære, tænke-lære. Jfr. Logik.

Fornuftløs, *vet-laus, -løs. Jfr. Uformuftig.

Fornuftløsheb (Uformuft), *vetløjse.

Fornuftorden, tanke-ret orden, rimelig, skjellig orden.

Fornuftvidenskab, ånds-vitenskap (?), mods. »erfarings«-v.

Fornye, gøre om, gen-føde, *om-bune(ar), jfr. Omgjøre; nye (opatter), ar, *friske. Jfr. Formere med noget Nyt. **F—s**, nyast opatter. **F—t**, opatter-nya(d).

Fornyelse, jfr. Fornye, Formerelse.

Fornægte, av-vise; gå fra, nægte, ikke vedkænne sig, ikke vedgå; av-sige; (ikke erkjende), nejtte(ar), fornejtte(Lm.) (nejgte, nejkke).

Fornærme, *fornærme („nyere Ord"), *gjære vondt, g. uret, gøre forfang, n., *gange for nær, mejde (-de), mejne(ar). **F. med Ord**, nejse (-te), *tale (ejn) for nær. **Tilbøielig til at f.**, uvetog(i). Jfr. Uforstandig, Hensynsløs, Grov. **Fornærmet** (støbt), *furten; (spottet), *nejst; (lettelig f.), *sår, furten. Jfr. Vranten. **En, som let blir f.**, furt, m. **F. føle sig, blive, være**, furte, ar (sv. * furre). Dv. *furting, Fortrydelse.

Fornærmelig (krænkende, om Tale el. Opførsel; til at blive stødt over), *næden, *furteleg. **F. Ord, Ytring, Mindelse**, skam-ord, n., slæng-o., klængje-o. (jfr. kl.-stæv, -*vers, -*vise), *skarv-ord, *fant-ord, *hejtings-o., *nejtings-o., skit-o. (i'), -ørde (y), n. (jfr. Spot), *ræ'k-(e)ord, spi't, n., spit-o. (og s.-ørde), nejsing, f., nækkjing, f., næksle, f., skjæmsle, f. Jfr. Fortrydelse; Hentydning.

Fornærmelse, spi't, n., u-byde, n. (jfr. Fortræd); forfang, n. (sv. förfång), mejn, n., mot-gjærd, f., uskjel, n. (»uskil«, gl. n. uskil), uret(ee), n., ågang, m. (gl. n. ágangr), jfr. Overgreb, Indgreb. **Med F.** (el. Spot) **anfalde**, *nide seg in på. **Færdig med F.**, *laus i munnen.

Fornøden (t. vonnöthen, von Nöthen), tarveleg. Se Nødvendig, Nødig. **Det Fornødne** (saa meget, som behøves), fulnad, m. **F. være, blive**, turvast

(tarst, turtest, turst), tarvas (til tarve, ar = behøve), likesom turve (-tur[v]te — tur't). Jfr. Behøve(s).

Fornødenhed, naud-syn, f., tårv(o), f. (tarv); i fl. ofte tarver (gl. n. þörf, fl. þarfar), tur(f)t (gl. n. þurft), naud, f., trång(o), m. »D'er ikkje nåkon(o) trång føre(y) det«. »Det var vel t. til«, ɔ: det var vel en F. Hus-tarv, skole-t., ɔ: Fornødenheder i hus, skole. »Du bedst min Tarv og Trang, o Herre, kjender«. **F—der** (f. E. Skole-, Gaards-, Krigs-), *grejer, *tarver, *stel, saker, *toler. **Som har mange F.**, jfr. stor-nøjten, ɔ: som behøver el. nyder meget. Jfr. Redstab, Retvifft.

Fornøie (t. vergnügen), fyllest-gøre, tilfreds-stille, *forskylde (en for umaken); gøre el. være til lags; fagne(ar), fægne(e), ar, moroe (jfr. More), nøgje, (ɔ: nøje, gl. n. nægja), trøje (-dde), nåsse(o). **F. sig**, *lejke(ar), l. seg, more s., hyggje s., gode s., nåsse seg.

Fornøielig (t. vergnüglich), hugleg, hugneleg, huggeleg, hugal, hugsam (L. Er.), hugnadleg; glædeleg, fyndarleg, *briken, *gild (han var så g. av det), gamansam, trøjsam (B. B., L. Er.); spøkeful', koseleg, *snå'l; rosom (N. M. Pet.; jfr. sv. rolig), *morosam (*morot', oo); (let at tilfredsstille), *nøgsam, nøjsom.

Fornøielse (t. Vergnügen), moro, f., lyst(y'), f. (»d'er ej l. å sjå«), hu-ro (H. D., d. *), adspredelse, glæde, f., glædskap, m., hugge, m., hyggje, n., hugna(d), m., fægne(e), f., fagna'skap, m., *fagnad (»det er ofte f. i fatimans hus og sorg under silkeklæde«; jfr. Morstab); (fortvarig), skripne, f.; gaman, n. (gl. n. gaman, sv. gamman); ynde, n. (gl. n. yndi), trøjskap, m., trøjsomhet, ɔ: Morstab (B. B.), tidsfordrev, sællejk, m., gilde, f., lejk, m., bri'kne, f., une(u'), m. (jfr. Tilfredshed), mon, m. »D'er stor m. i hånom, o; (Lyftighed), turing, f., husk, n.; (Behag), tægd, f. (»have t. av«). **Inderlig F.**, sæle, f. Se Glæde. **Finde F. i**, *hugnast, *like, *lyste, *tykkje mon i (jfr. »eg tykte gaman i dejm«), hygje seg (til, med?). **Med F.**, med godo, m. godo hjarte. »Han gjek ikkje m. godo hjarta«. **Tage imod med stor F.**, take imot med både håndom(o). **Med F. tilstaaet**, *u-spart. »Det skal være deg usp.«, ɔ: det stal du med F. faa. **Med F. afstaa**, »skuve etter med både håndom«. **Som man modtager med F.**, *tægdig. Jfr. Velkommen.

Fornøielsesteour, lejk-fær(d) (Lm.), moro-færd el. sving?

Fornøiet (tilfredsstillet), *fornøgd („nøgd Form"), *nøgd (nøjd, H. Ibs.), *glad, *gild (»han var så g. av det, at —«), fægjen (fæjen), *sæl. **F.** (med noget), *samtykt. **Vel f.**, *ful'-nøgd.

Forord, *føre-ord(y).

Forordne (t. verordnen), lage, *stelle (til), fore-skrive, byde, på-b., insætte, tilskikke (R. Keyser), ɔ: bestikke. Sv. tilsätta.

Forordning (t. Verordnung), *forskrift, (konge)-bud, påbud (offentl.), kungørelse, konge-brev, skipnad(i), Lm., rettar-bot, Lm. Rettar-bot i * er „Forbedring, Afhjælpelse af en Mangel el. Uorden". Gl. n. réttarbót, ɔ: kongel. Forordning. (Gubs, ɔ: Ordning), laging, f. (*lagning, -gelse).

Forover, *ovan-til, *oppe(u). Jfr. Fornæden, ɔ: *nedan-til, nede.

Forover, fram-over(y), *f.-etter, f.-længes. Mods. bak-over, -længes.

Forøverbøiet, *lu't, *fram-l., *gruv, fram-gry(v)t. Av *gruv = *lu't, og *gruve. Jfr. Næsegrus.

Forpagte, pakte(ar), *forpakte, lej(g)e; *bygsle, *fæste, tilfæste sig. Molb. **F. mod Afgift i Varer** (neml. mod en Del af Eiendommes Afstaftning), *lo't(u)-bruke, -drive, -vinne. **Bortforp.**, sætte bort (gården), *bygsle, lejge (bort); tilbygsle el. tilfæste (en annen en gård). Molb.

Forpagter („Leiebruger"), paktar, lejgar, m., leje-bruker; lejer (også av tol', fiske, tiende?); fæster, bygsel-man, lejg-længing. Mk. lot(u)-bruk, -brukar.

Forpagtning, går(d)-lejge, f., forpakting, f. (? av *forpakte, ar); også fæste (få f. på), til-fæstelse, bygsel, f.

Forpakke, pakke bort (så det »forpakkede« ikke kan finnes igen); pakke for meget i (på), p. for tæt, hårdt. Jfr. Pakke. I bægge disse ord er »for« norsk. Jfr. For.

Forpante, pant-sætte, sætte i pant, *pante, *sætje i væd', n. Forpanta i * er: besat, ikke lebig.

Forpantning, pant-sættelse, *panting.

Forpaa (paa Forsiden), *framma(n)-på.

Forpikket paa, opsat på (Fr. H.). »Zwingli var opsat på krig«; i * også opsæt'(e); sli etter. Jfr. Slem til, Forhippet.

Forplante (t. verpflanzen), flytte, over-føre (vækst til annet sted); utbrede (en lære); fler-fålde(o), mangfåldig-gøre (jfr. *plantre, *plæntre, ɔ: flytte *planter), *ynge, *øksle (økle), ar; øksle seg, ɔ: f. sig. Jfr. Formere. **F. sig** (om Dyr), jfr. Yngle. **F. sig med Frø**, så seg.

Forplantelse af en Slægt (t. Verpflanzung), kve'k(i), m., kvejk, m. »Der var inkje minste kvejken atter«.

Forplantning, økling, f. Jfr. Forplante.

Forpleie (t. verpflegen), sørge for, føde, nære, fo(d)re, ar. **F. rigelig**, *nære,

nåte(o), d. e. lade nyde, av nåt, o, n., Letteise, Opmuntring. Eg. Nyden. Jfr. Pleie.

Forpleining (t. Verpflegung), forsyning, røkt, f. Jfr. Intendantur; Pleie.

Forpligte (t. verpflichten), binde (-bat'), pålægge el. påbinde skyldighet, skyldbinde: »de s. os til tro og håp og bekiennelse« (Fr. H.). Mk. binde seg i hop, ɔ: slaa sig sammen; gifte sig. *B. skuld, ɔ: sætte sig i Gjæld; jfr. *skuld-bunden.

Forpligtelse (t. Verpflichtung), ansvar, n., band, n., skyldnad, m., skyld, f., skyldighet. **F. til at indestaa for noget**, vågnad, m., ɔ: Ansvar. Jfr. Reskio. **F. til at holde Husene paa en Gaard vedlige**, å-bud, f. **At opfylde denne Pligt**, åbude(ar). Gl. ábúða.

Forpligtet, *bunden, *fast, *skyldig (-dog), *skuldig. **F. være til**, *bære (ɔ: være bebyrdet med): »d'er han, som bær det«, ɔ: som bør gjøre det. »Det var han, som bar skyssen«, ɔ: som det tilfaldt at skyde; skylde, ar »?«.

Forpluumre (t. verplämpern), grumse, gurme (ar), gøre uklar. **Forpluumres**, *gruggast, gurmast. **Forpluumret**, *gurmot, *gruggot. **F.** (om Vensfab), skite(i)-lik(t). *Det vart' sk. med dejm.

Forpong, op-køp, forkøp. Mk. »komme en i forkøpet«.

Forponger, opkøper, forkøper (?).

Forpurre (n. f. verpurren), se Forstyrre.

Forpuſtet, *an-pusten.

Forrang, over-mon (y-u), m.

Forraſte, aventet overfalle; overliste, lure, stæle sig på.

Forraad (t. Vorrath), mængd, f., råd, f. (mjølke-, penge-r., ɔ: F. paa Melk, Penge), god råd (på), have, f. (sv. håfvor, pl.: »hær ser du hejle hava mi«), tid, f. (god t. på fisk, på pængar), forråd, f.; (opsparet), føre-råd(y), f.-færd, f. (jfr. Beholdning); fang, n.; (oplagt), oplag, n. (jfr. Forsyning). **F., betydeligt, tilstrækkel.**, nøgd, f., no'g(oo), m. »Han hadde nogen«, ɔ: var rigelig forsynet. »Hær er nøgda av det«. **De have et betydeligt F.**, »dej er vel underbudde«. **F., knapt** (Armod), van-råd, f. **F., stort usf**, byrgsle, f. **F.** (el. Stof), **utilstrækkel.**, van-æmne, n. (-æmne). **F. at begynde med**, under-bunad, m. **F., bobbelt, have** (til at skifte), ha' ombyte, n., omskifte, n. **Som har dobbelt F.**, tvi-berga(d). **Have godt, lidet, F.**, være vel, ille, råd' på, være lite' råd' på. **F. skaffe**, byrge, as. **Daarskeligt af Mangel paa F.**, *vandt: »D'er v. om det«. »Det vart' ikkje v. ome«. Jfr. Mangel. Mk. og »d'er let å vande(ar), når annat er tilhande«, ɔ: naar godt F. er forhaanden.

Forraade (stuffe Tilliden, forlade i Nøden, t. verrathen), eg. mis-råde; svike (-svejk; gl. n. svikja), være utro, v. troløs mot, hjælpe (ens) fiende (mot en ven?), *åpendage (»røbe«), *forråde.

Forraadne (efter t. verfaulen?), *råtne(o). **Forraadnet, gandske**, op-råten(o). **Begynde at f.**, *ulne, lægne(e), *kase, *såne, surne. Jfr. Mugne; Affmag.

Forraadnelse, råtning(o), rå't(o), n.; (noget, som foraarsager F.), røjte, f. Jfr. Raadenhed og Raadden. **F. i Grunden, ved Roden** (som Korn), under-rå't, n. **F., begyndende**, ulke, f., ulning, f. Jfr. Muggenhed. **Begynde at gaa i F.**, *ulne, bli u'l. Jfr. Mugne.

Forraadnelsesfeber, røjte-sot? Røjte er ellers „en vis Sygdom, hvorved Haar el. Hud falder af".

Forraadshus, jfr. Magasin.

Forregne sig, *misrekne (seg?) (misregne sig, Molb., H. D.). Sv. misräkna sig.

Forregnelse. I * misrekning(ee), f. (misregning, L. K. D.), ɔ: Fejlregning.

Forreist (t. verreiset?), bort-rejst. Jfr. Bereist.

Forrende sig, forrenne seg (skade sig ved at *renne, springe).

Forrente, svare rente (lejge) av, *rente; give („indbringe") i rente. **F. sig**, *rente seg, give renter (av sig); lønne sig, svare regning.

Forrentning, renting (efter *[at] rente).

Forrest, *fræmst, længst framme, *framlængst. **Forreste** (fremste) **Del af en Ting**, frem-rede, H. D., mots. bag-rede, H. D. (I * rejde, ɔ: Redskab, Tilbehør); også førelo't (y-u), m. **F. Ende**, førende, m. **F.** (foran, paa Forstiden), heter I * ofte fram-: fram-år, f., ɔ: Aare til f. Rum i en Baad; fr.-bläke(o), f., ɔ: Skjød el. Flig paa Forstiden; fr.-brugde, f., ɔ: ophøiet Kant paa Forstiden, f. E. paa en Sadel; fr.-bu(d), f., ɔ: f. Rum i en Sæterhytte, = *ut-sæl; fr.-borda(d) (y), ɔ: tungt belæsset foran el. paa Forstiden; fr.-dejld, f., ɔ: f. Del; fr.-fjordung, m., ɔ: en af de f. Fjerdinger i Hud el. Krop; fr.-flåg(o), n., ɔ: det Korn, som „flyger" længst frem i Kastningen = væg'-fal', ɔ: det tyngste, bedste K.; fr.-fot, fr.-hålve(o), f., ɔ: f. Halvdel; -hus, ɔ: Stuebygning, mots. Udhus; -høg, ɔ: høi i f. Ende; -kar', m., ɔ: f. Tværstide paa Slæde el. Vogn; fram-kjejp, m., ɔ: f. Aaretold; -las', n., ɔ: f. Del af et stort Læs (sv. framlass); -*last, m., ɔ: Last i Forrummet i Fartøi;

-*længst, ɔ: forrest, længst fremme; -lo't, m. (n.), f. Del; -rom, n., Forrum, f. Rum i Baad; -ryste, n., ɔ: Forstykke i Klæder; -ren siges om Vind, som kommer paa Forsiden (»det var framrent«, ɔ: det var knap Sidevind); -sa'l, m., ɔ: Overværelse til Gaden; -segl, n., ɔ: Forseil; -sæt'(e), ɔ: tung forub; -sid, ɔ: sidere foran end bagtil; -side: paa framsida, ɔ: foran; -sigle, f., ɔ: Rum forved Masten; -skaut, n., forreste Skjød paa Seil; -sko't, m. (u), ɔ: Forenden el. f. Stavnrum i Baad; f.-stamn, m., ɔ: Forstavn; -stave(o), f., ɔ: Stue til Gaden; -stykke, n., ɔ: Forstykke i Klæder; -synt, ɔ: forudseende: -sæte, n., ɔ: Forsæde, f. E. i Vogn; -tåg(o), n., ɔ: Fæstetoug i Forstavnen paa Fartøi; -tån(o), f., Fortand.

Forresten, ellers, *elles (ellest, helles, -lest, helst).

Forret, ældre ret, forhånds-ret, *føre-ret. Se Privilegium.

Forretning (t. Verrichtung), gøremål (også d., Molb., H. D.); sak, f., fore-tak (Affære); syssel (jfr. Beskjæftigelse), arbejd, gærning (æmbeds-g. m. m.); sæmbæt(te), n.; (Funktion), *sæmbætting, f. (Lm.); yrkje (Lm.; i * er y. = Materiale); (Handel), varp, n. (»gjære ejt godt v.«); (cufelt), *handel, handling, f. (f. e. en heldig, uh. handel), (en Kjøbmands el. Næringsdrivendes samlede Virksomhed), handel, næring. F. i Kirken, teneste, f. Arrest-F., fængsling. Auktionsf., kap-køp. Synsf., *syning (dansk?), *skjøn (sky-). Gode F. gjøre, ha god handel, god næring, sitte i god næring. Uden F., *sæmbættes-laus, ledig. Duelig mat til en F., *sæmbættes-før.

Forretningsbrev, handels-brev.

Forretningsfører, *føre-standar, *råds-man, område, m. F. for et Selskab el. dog for en anden, jfr. *svarsman, ɔ: „En, som skylder at svare for en anden el. for et Selskab".

Forretningsliv, nærings-drift.

Forretningsmand, handlende, nærings-drivende; jfr. *sæmbættes-man. (Motsat æmbedsman, statsman, bokman, og på den andre siden arbejdsman).

Forretningsven, handels-ven, nærings-v.? Jfr. Kunde.

Forretningsstil, »kontor«-stil, hverdags-mål(føring)?

Forrette (t. verrichten), gøre, *gjære (teneste, skjot m. m.), utføre, iværk-sætte, stelle (med?), *sæmbætte(ar). Jfr. Bestille. Forrettende (som gjør Tjeneste), *sæmbættande. Lm.

Forreven, skam-reven(i), lurvot (jfr. Laset, Pjaltet); (Sto), sund; (saaret), *mejd; reven(i). Jfr. Forslidt.

Forrige, førre(y), gl. n. fyrri, sv. förre; ældre, forleden; *gamle (gamle-). »Dej førre, dej same«. »Bruke si gamle vise. »Alt med det gamle». »Gamle-åringen, -snøen, -folket«. Jfr. Afgrøde og Gammel. F. Sommer, i fjor s., mots. *i somar(u). F. Uge, Aar, hi veka(i'), hit åre'. Rækken skulde være: før — førre — først. Det mellemste av de tre — førre — er da trængt tilside av det tyske forrige (vorig). F., også sin', n. *Sin i veka, ɔ: i f. Uge. Sinne sundag, ɔ: f. Søndag. Jfr. *i sin, hær i sin, ɔ: nylig, forleden. Sin brukes og som adj. (sin — si — sit') og er da = næstsidste. *Si helg, ɔ: næstsidste Helligdag; *sin sundag, måndag.

Forringe (t. verringern), tyne (-te), *skjæmme ut; lyte, ar (ɔ: nedsætte i Værd). Forringes, *veslast; (tvækkes), u-telast(i), av telast, ɔ: komme sig, trives; jfr. vantrivast, smækkast; (forfalde), ugjærast, *forfalle (til *forfallen). Noget, som forringer en Ting; Feil, Lyde, tyne, n. Forringet, *av-komen.

Forringelse (t. Verringerung), ned-fal', n., næk', m., forfal', n.; (paa Gaard, Jord), hævdeløjse, f.; (Nedsættelse), lyting, f. F. ved en Ting el. Pers., lyte, n. Mk. *lyte-alder (som ved hest), -gamal, -fejt, -mager, -stor, -tjuk, F. i en Stands el. Families Anseelse, manne-mink, m. Jfr. folke-skjæmme, f., „Bespottelse for Folk el. for et Selskab". Jfr. og *ej gard-skam, ej bygde-sk. F. af Hus, åbud-fal', n. (-far). Gl. n. åbúdafall. Også = Forsømmelse af at holde Husene paa en Gaard i Stand. Åbud, egentl. = Beboelse. Gl. n. åbúð.

Forrive, skam-rive (-rejv).

Forrøft, ut-ropt, utskreken; forrost er også norsk. Se For.

Forrum (i Baad), fram-rom, n., føre(y)-rom.

Forruste, *ruste.

Forrykke (efter t. verrenken?), vikle(ar), skjeple(ar), *av-lage, flytte om, *rykkje av lage; *rugge, *rumple, *uroe. Jfr. Forstyrre. Forrykkes, av-skjepast (ski-), gi seg, *skrek(k)ast(i), ar. Gl. n. skjöplast. Forrykket, av-laga', av-skjepa (ski-), skjepla', *skrekka'(i).

Forrykkelse, vikl, n., skjepl, n., skjepling, f. Jfr. Forrykke.

Forrykt (t. verrückt), *galen, *tullen, *tomsen, *dårleg; *ørsken, *trylt (ɔ: som ikke *samler, sanseles). F. Pers., tomsing (H. Ibs.), »tumsing«, m., dåre, m.

F. gjøre (forvilde), *dåre. F., se Forstjærret, Fortumlet, Forvilbet.

Forræder (t. Verräther), svikar (gl. n. svikari), m. (Lm.), (en) troløs, *utro, *forrådar.

Forræderi (t. Verräthèrei), eg. mis-råd; *svik, s.-råd, f. (gl. n. svikráð, svikræði), utroskap, falskhet, troløshet.

Forræderisn, judaslon.

Forræderst, *svikful, *sviksam, *svikal, -*kot, osv. Se Forræder(i).

Forrøget, til-røkt, røket (ɔ: sotet), *røjkot.

Forsagb-Arbeide, jfr. Akkordarbeide.

Forsage (t. verzagen), av-sige (Molb.), *av-sægje, av-sværje, *frasige sig, sky, forlove (f. e. brænnevin), hålde sig fra, la' fare, sige nej til, slæppe (-te), opgive, late av fra, la' fare. Jfr. Renoncere. 2. (t. verzagen), la' motet falle, bli el. være motløs, *være hugstålen(o), *hug-sprængd, være *traudig.

Forsagt (t. verzagt, zaghaft), *pju'k (sv. * pjukig, pjåkig), råd-laus, -vil', tvilrådig, *nøg', *opgiven, *frå seg fallen (»han er inkje f. s. fall.«, ɔ: forknyt), over(y)-gjeven (-goven), *kruken, *traudig, *mot-laus, *maur, *vankvæden (vakv.), *vanhuga'; vonlaus, *hug-sprængd, -stålen(o); (modløs; som giver tabt), tykkje-laus. Dv. tykkjeløjse, f. Jfr. Mistrøstig, -modig, Forknyt, Forlegen. F. bære, vankvædast.

Forsagtheb (t. Verzagtheit), vonløjse, rådløjse, f., mis-mot, motløshet.

Forsamle (t. versammeln), *samle, *sanke, kalle sammen, *samne (gl. n. safna).

Forsamling, *samling, sammenkomst, samkome, f., møte, n.; ting, n.

Forsanger (t. Vorsänger), kirke-sanger (degn, klokker), føre-syngjar(y)?

Forsat med (t. versetzt, om kemist Tilsætning), blandet med, tilsat med. F. til (ikke fortsat til, f. e. om en Officer), flyttet til.

Forsaale, *sole (at).

Forsaaling, soling, f.

Forsee sig (paa en el. et), for-sjå seg; 2. (tage feil), misgå seg (-dde); (gjøre ilde, ilret), mis-gjære (-gjorde). Gl. n. misgera. T. sich versehen.

Forseelse (Uheld), slysne, f. (av *slysne, ɔ: komme for Skade, at —; gjære ej s., ɔ: g. noget galt); mis-færd, f.; mis-gjærd, f., u-gjærd, mis-gærning, mis-tak, n., skyld, f. (jfr. Brøde). T. Versehen.

Forsegle, *insigle („nu oftere forsigla"); lakke, lukke (brev), sætte segl for. Jfr. insigle, n., „oftere" insegl, n., ɔ: Segl paa Dokumenter. Gl. n. innsigli. T. versiegeln. **Forseglet**, inseglad. Lm.

Forsegling, lakking? Jfr. Forsegle.

Forsende (t. versenden), sende bort, *sende av. Jfr. Befordre.

Forside, *fram-side, f. **Fra Forsiden** (forfra), *frama(n), f.-til. **Paa F.**, *frama(n)-føre, -på.

Forsigtig (t. vorsichtig), *klo'k, *va'r (Asbj.), *gløg', omhyggelig, varleg (især om Behandling), varlåten. varsam, *rædd' (om, føre, ɔ: med, f. E. Ilæder; sv. rädd om), *granvar, nænsam (Lm.), læmpeleg, *framsynt, omsynleg, smårådleg, forsjål(eg) (gl. n. forsjáll, -sjálegr); (nøiagtig), *net', *plænt, *gløg', glogleg, *agtsam; (sparsom), *net; (tilbageholden, blu), *vedvoren, for-øven, varlåten, *gran-var, *hå-var, *åkår, *plænt, skår(o)-mærkjen. Jfr. Uudselig. F., yderst, *aud-var. F, blive, varast. F. gaa, jfr. »gange på kattar-foten». **Forsigtigere blive**, gloggast.

Forsigtigen, *vart, *varsamt, varlege, læmpelege, med læmpe, *glogt.

Forsigtighed (t. Vorsicht), om-syn, f., fram-syn, f., læmpe, f. (også H. D.), var-hug (Lm.), varsemd, f. (Lm.), „sæbv." varsamhejt; (Tilbageholdenhed, Afholdenhed), plænte, f. F., før, ræd-hu'g, m.

Forsikre (t. versichern), sige for vist, visse(ar), påstå; innestå for, love for, åbyrgjast, åbyrgsle, våge, *æventyre (sv. äfventyra, ɔ: sätte på spel); (sig selv), tryggje (-de) seg, vilkåre(o) seg, (en anden), tryggje, vilkåre, ɔ: love Betryggelse. Jfr. Assurere, Garantere.

Forsikring (t. Versicherung), visse, f., påstand, m. m. (se Forsikre), åbyrgsle, f., åbyrgsling (jfr. Ansvar, Borgen), trygd? tryggje, f., vilkår(o), n. Jfr. Assurance, Betryggelse. (Løfte), lov-stad, m., lovna', m.

Forsinke, sinke, sejnke(ar), hindre(ar), hæfte (-e), *for-hæfte, drabbe(ar); jfr. Hindre. F. sig, hæftast, tøve (-de), tøvre, ar; fordrygje seg. **Forsinkes**, attrast (av *atter), ettrast (av *etter), sejnkast, kome at-om. **Forsinket**, *hæft, atter-h., sejnka'.

Forsinkende, hæftesam, hæftal, sejnken, tøvsam, tøval (tøven) og tafsen (ɔ: møtsom, „især om Føret": tøvalt, tafs. føre); *tvær („saasom om Vind og Veir").

Forsinkelse (Ophold), hæfte, n., hæfting, f., ophåld, sejnke, f., sejnking, f.; tøving, f., tøvring, f., håft(o), f. Jfr. Tidsspilde.

Forskaffe (t. verschaffen), få (fram, hit, f. e. få os ved [brænne-]); lade få, føre (til hus); fli, lage til, til-virke, få i stand, op-arbeide; tjene, *tene (pengar). F. sig, rå(de) sig til (f. e. *med klæ'e),

re(j)de seg, r. seg ut, forsyne sig (*forsyne: „lidet brugel.", i * nælmlig).

Forskandse (t. verschanzen), om-skanse? bygge et værn (jfr. Skandse), værne om? stænge?

Forskandsning (t. Verschanzung), vål(o), m., værn, n., bol-værk(o), n. („især imod Vandet"), borg, f. (?), stængel, m. (?), stængsle, f. (?); jfr. brystværn, hjørneværn. I * er værn = „Forsvar, Befæstning"; borg, f., er Formur, Forbygning. Stængel, m., stængje, n. og stængsle, f. er Bom, Skodde, Stængsel. Jfr. Skandse; Barrikade.

Forskaane (t. verschonen), fritage, spare (for), *live.

Forskaaren (for meget beskaaren), forskåren(o).

Forske (t. forschen), frette(ee) (-e), røkje (-te), røjne (-de), grave (-grov), sokne(ar), ransake(ar), lejte(ar), grænske, ar, granske. **Forsket efter**, etter-røkt.

Forsker (t. Forscher), gravar, m., røkjar, m., granaker, ransaker.

Forskjel (t. Verschiedenheit?), *forskjel („nyt Ord"); adskil (H. D. efter Kr. Pedersen, brukes i d. *; mk. og adskilig, skille ad); mon(u), m.; (noget, som gjør Tingene ulige), avbrigde, n., skjels-mon (ski-), ulikhet, skjel (ski-), n. og f., skil (Fr. Bfd.), skilning (Fr. Bfd.), skjelnad (ski-), m. Også H. D. taler for »skel«, som kænt både i ældre og nyere d. (gl. n. skil). »Der er vidt skil mell. at —« (Fr. Bfd.). »D'er skjel på dej tvo«. **Forskjellen er ikke stor**, d'er lite', som skjeler (ski-). **F. paa Folk** (at den ene anses for mere end den anden), mannemon (»m. er stor«). Gl. n. mannamunr. **F. paa Luften** (el. Varme) **indenfor Væggene og udenfor**, væggje-mon, m.; jfr. dags-, natte-m. »Idag er det god væggje-m.« **F., uheldig**, mis-mon, m.: »gjære m.«, ɔ: være partisk. **Uden F.** (i Flæng), *sams, *sam-fængd; blandet. **F. gjøre**, skjelne; skjele, ar (ski-), skilje (-de). H. D. har skelle, ɔ: »være forskel på«. **Til F. være**, skilje. »D'er ikkje stort, som skil«(i). »Det skil seg«. »Det skilde møket«(y). **F., lettere at mærke end forklare**, *tokke-mon.

Forskjellig (t. verschieden), *u-lik (ɔ: „ulig, forskjellig"; sv. olik), *mang-faldig, adskillig (H. D.; almind. i ældre d., nu optat på ny). »D'er ikkje ulikt hånom«, ɔ: det ligner ham. (Ikke altid ligedan, end), skjels (ski-), *ymis (imis, ymsen, imsen), u-jamn (-javn), *mis-jamn. Flt. ymise (imise), ømse, y (imse, emse). *I ømse høve, ɔ: i forskj. Tilfælde. På ømse sidor, paa f. Sider. Sv. ømse. Gl. n. ýmiss, ymsir. Hvidbjørnen slog dem ned paa ymse Sider. Asbj. H. D. tilråder: skellig: »De to mennesker er meget skellige«. **F., noget**, *ymisleg; (noget ulig), *ulikleg. **Paa f. Maade**, ymist (imist, ømse, y, imse). **Gjætte paa de forskjelligste Ting**, gisse på likt og ulikt. **Tale om de f. Ting**, re(de) om likt og ul. **F.** (Nyheder m. m.), jfr. sv. spridda, strödda, skilda, ømse, olika (nyheter).

Forskjelligheb, ymisskap, m.

Forskjertse (t. verscherzen), spille, tape, øde, forbryte. Jfr. Forbærve.

Forskjønne (t. verschönern), *pryde, gøre fagrere; fejre (H. D.). Gl. n. fegra (men ikke i *). Jfr. sv. fägring, ɔ: Fagerheb.

Forskjønnelse (t. Verschönerung), prydelse, *prydnad. Mk. pryde-værk, ɔ: v., som pryder.

Forskning (t. Forschung), røkjing, f., røknad, m., etter-lejting, f., etter-røknad, ransakning, f., etter-kjænsle, f., gransk(n)ing; (flittig), etter-graving, f., spurdag(u), m. Gl. n. rannsak, n., -sókn, f. Jfr. Efterspørgsel.

Forsko (paa Hest), *framsko.

Forskrift (Anvisning), forskrift, f., føreskrift(y), f., føre-sægn, f. (gl. n. fyrirsögn), fore-skrift (Fr. H.), sætning (jfr. Regel); (Mønsterskr.), *føre-skrift.

Forskrive (t. vorschreiben), skrive efter (ved skrivelse tinge el. køpe); gi »forskrivning« (gældsbrev, obligation) på, pantsætte (hæfte?), *tinge. **F. sig**, binde sig, skyld-b. sig? påtage sig skyldighet, gi skriftligt løfte. **„Forskrive sig til Djævelen"**.

Forskrivelse, -ning, pant-sættelse, pantebrev (hæftelse?), skriftl. løfte, gældsbrev, brev på.

Forskrække, ræddе, ar (ræde), *skræme. Jfr. Forfærde.

Forskrækkelig, se Forfærdelig.

Forskrækkelse, skræme, f., for-støknad, m. (Lm.), jfr. Forfærdelse, Frygt; Overraskelse. Mk. »han såg som trolle' på soli«,

Forskrækket, ræd' (raid', rad'), for-skræmd, flan-øjgd (flam-), *folen, då(t'). Gl. n. dátt (Adj.: dár). **Dødelig f.**, *liv-skræmd (Lm.), *vet-à., jfr. *liv-ræd (som tror, det gælder livet). Jfr. Panisk Skræk; Forvirret, ganske. **F. blive**, få eja skjælv, verte (så) dåt' ved, *kvække (-kvak' — kvokke'), kvæppe (-kva'p), *kippe seg, skvætte (-skvat'), støkke (-stok').

Forskud (t. Vorschuß), (faa) ut-tak? borg, n. Jfr. *ta(ke) ut, ɔ: borge; ta' på for-

skud, ta' ut på borg. **Give F.**, *borge (en noget). Jfr. Krebit. Forskud og forskyte kan vel og gå for ret gode norske ord.

Forſkyde (t. vorſchießen), betale forut, *borge. 2. (Rade ved Skydning), skam-, mejn-skyte? **Forſkudt** (Skib, Fæſtning), men-skut, skade-s. Jfr. Anſtudt. 3. slå vrak på, vrake, ikke vedkænne sig, avsætte, bort-jage, -vise, skille sig fra, ved (sin kone); skjote (-skaut), rate, ar (ræte), sv. rata; vætte bort, vande(ar), vanske(ar). Jfr. Brage. **Forſkudt**, glug'-skåten(o), Lm.; *vanda'; (udſtudt af et Selſkab), *ut-sleg. **F. ſig** (om Aabning), jfr. skjotast, kome i u-lag. Jfr. omskåt(o), n., ɔ: Omſkydning. Se Forrykke; Forſtrække.

Forſkylde (t. verſchulden), fortjene („Løn ſom forſkyldt"); gengælde, *vederlæggje, *forskylde.

Forſlag (t. Vorſchlag), fram-lag (Lm.), f.-varp, n. (Lm.), fore-slag (Fr. H.), råd, f. (n.). 2. **Forſlag** (med Tryl paa ſidſte Stavelſe) (Dr̥ielſe, Varighed), dry'g, m., drygd, f., drygje, f., drygsle, f., drygelse, n., drjuglejk, m., dug, m., mon(u), m., ut-slag (Lm.). »D'er mon i mindre en hejle fanget fuldt«. »D'er liten mon i det«; »det gjærer mon«. **Tag, ſom der er F. i**, ejt mona ta'k. **Der er F. i det**, *det monar.

Forſlagen (t. verſchlagen), *sløg, *slug (slu), *listig, *fu'l, inful, snedog(i). Gl. n. slœgr.

Forſlaa, *forslå („nyt Ord"), *slå til, *slå (»vade så langt, som støvlarne slå«), slå fram, række (-rak') til, strække (— strak — strokke') til, mone, ar (»nå monar det«), hyre(ar) til, klække (-klak') (»det klæk' ikkje åt hanom«, o), klætte (-klat) (»det klat' ikkje endå«), tylle (-te), tølte (y, -te), *bærast ved, stoppast (»det kan ikkje s.«, ɔ: kan aldrig bli nok), standast (»det stændst hånom ingen ting«), vætte (»det våttar ikkje stort«, ɔ: har ikke stort at bethde), ty (-dde): »det tyr ikkje til«. Gl. n. týja (tœja, tjóa), sv. tya (ty). **(Raa Bunden)**, *slå, botne(ar): »Snøret slær ikkje«. 2. (t. verſchlagen), *skam-slå, s.-fere(ar); slå seg, skamslå seg, støjte s., ɔ: f. ſig. **Forſlaaet**, skam-slægen, e. 3. korte, *drive (tiden), jage bort (griller, sorg). **Som forſlaar**, mo'nleg(u), *gagnleg, *til gagns: »Ej gagnleg skuring«. Jfr. Jrretteſættelſe.

Forſlide, må (-dde), gl. n. má, sv. * må, ɔ: tydde bort; branke(ar), slite (-slejt), skam-file(ar), s.-slite, tyne (-te). **F. ved Guldsmed**, skave (-skov), gnage (-gnog). Dv. **gnaging**, f., **skaving**, f. **F. noget ved at have det ibelig i Hænderne**, valke, ar (vålke, o), *handvalke. Jfr. **Gnave, Gnide, Strubbe. Forſlides**, brankast, slitne(i), ar, slitast (slist — slejst), gjærast (»det gjærest alt, som brukt er«), *tjå, tjåke, *tjå . Jfr. måst, ɔ: ſlides bort. **Som ikke let f.**, tålog(o). Jfr. **Varig, Udholdende. Forſlidt**, måd', av-, ut-måd, sleten(i), for-s., *ut-s., reven(i), ut-ræken(e); tafsen, -sot, tvågeleg(o). Jfr. Trævlet og Pjaltet. **Uherlig f.**, skam-sleten(i). **F. ved Guldsmed**, skaven (skjæven, e).

Forſlidelſe (at noget blir forſlidt), slit(i), n. (klæde-, sko-s.), slitning(i), f., brank, n., tjåning, f., tjå'k, n.

Forſlugen, se **Graadig**.

Forſlæbe ſig, forta(ke) seg, fortrøjte seg, slæpe(ar), stræve(ar), starve(ar), træle(ar) for møket(y). Om dette »fore«, ɔ: formeget, jfr. For, Altfor og Overmaade.

Forſmag, *føre-smak(y).

Forſmaa, forsmå (-dde), gl. n. fyrirsmá; *vande, *vanske, van-vør(d)e(y), vætte bort(ar). Jfr. Forſkyde.

Forſmeltning (af Jern), udsmælt(n)ing. Worsøe.

Forſmædelig (t. [ver-] ſmählich), skammelig, vanærende, *van-ærlig, *van-vørleg (død), makeløs (pine, hete), utållelig, rasende, bitende, skærende, *uhorveleg.

Forſmægte (t. verſchmachten), bli avmægtig, ør-mægte(ar), kjene(ar), kjenast, ørkjenast; (ueg.), forgå (av hete, tørst). Jfr. Vanſmægte, Udmattes, Mat.

Forſnakke ſig, forsnakke seg („nyt Ord"), *mistale seg; (tage feil af Ordet), misgjete (gi., — gat) seg. Jfr. t. ſich verſchwatzen. **Som tidt forſnakker ſig**, *mis-sægjal. Jfr. Fortale ſig.

Forſone (forlige, t. verſöhnen?), sone, ar („libet brugel."), utsone, forlike, sæmje (-samde), frede imellem, stille (vrede), stille tilfreds (person); gøre fyllest for, bøte, lide for (synd); (berolige), tæggje (-de); jfr. Tilfredsſtille. Sone i * er = „nedbyſſe", „bringe i Forglemmelſe", også *nedsone. **Forſones**, *god-gjære seg. **Forſonende Ord tale** (udlægge alt til det Bedſte), tælje til godes (t. goda), mots. t. te vondes, ɔ: ophidſe.

Forſoner, freds-stifter, forliker.

Forſoning, forlik(else), f.; *bot, *fyllest-gørelse, soning, f., *ut-s.

Forſonlighed, *vet(i).

Forſorg (t. Vorſorge), omsorg, om-hu(g), *omsut, syting, f., ombod(o'), n. Jfr. Omhu.

Forſove, sove bort (morgenen, middagsmaten), *for-sove. **F. ſig**, forsove seg. For- er her = formeget. Se For.

Forſpand, se Forſpænd.
Forſpil (Præludium), føre-spe'l, n.
Forſpilde, spille (-te), tape, misse (-te), sprængje (-de), skjæmme ut, *skamføre (-fare, -fere), ødelægge. *Spille sin ret. Jfr. Forbærve.
Forſpildelſe, spilling, f.
Forſpilder, øjde-læggjar, m. Jfr. Forøder.
Forſpiſe ſig, for-ete seg. Spise er t. ſpetſen.
Forſprving (t. Vorſprung), (Forbel fremfor andre), mon(u'), m. (»han hæv ejn m. føre hine«), føre(y)-mon, -steg(i), n., -laup, n., -drag, n., unda(n)-mon. **Som har faaet F.**, unda(n)-komen.
Forſprængt i Indvolden (Heſt), *vâmb-sprængd.
Forſpænd (Forſpand), bejte, n.; (til 1, 2, 3 Heſte), ejn-, tvi-, tri-bejte.
Forſpænde, spænne føre, bejte (-te).
Forſpørge ſig („forſe ſig i at ſpørge"), for-spørje seg (y).
Forſt (t. Forſt), skog. F.' „er optaget meſt efter 1800". Molb.
Forſtad (ved en By), for-stad. m., skjækel(e), m. Lm. Jfr. Udlant.
Forſtand (t. Verſtand), vet(i), n., skjøn (»skyn«), n., hovud, n., næme, n., skjøn-ssemd (sky-), f., vis'-mon; hâld(o), n. (»have h. på«, ɔ: fatte). **F. faa**, få ve't(i), vetrast(i), vetjast, vikkast (ɔ: vet-kast). **Fra F. gaa**, misse vetet, gå fra v., værte galen, gå fra sans og samling. **God F. have**, »h. hovudet på rette enden«, ha godt vet.
Forſtander (efter t. Vorſteher), føre-stan-dar(y), *styrar, leder, råds-man, -herre, høvding (»hovd.«); også værje (kyrke-, riks-, lag-v.). **F. paa Fiſſerbaad**, ba's, m., høvsman (hovuds-man), forman, *føre-m.
Forſtanderſtad, *føre(y)-ståde, f.
Forſtanderſte, føre-ståde (y - o), f., *føre-standar; *råds-kone, -*mor.
Forſtandig (t. verſtändig), vetog (i - u), B. B.; skjønsam (sky-), *vi's, *klo'k, klyftig (sv. klyftig), skjønog (gl. n. skynugr). **F. Opførſel**, vetogskap(i), „oftere" vetog-hejt, f.
Forſtavn, *fram-stamn, m., *fræm-stavn. **En, ſom har ſin Plads i F. og beſørger Opſtik. af Seilhalſen**, *hals-kar. J. Lie.
Forſtaa (t. verſtehen), skjøne (sky-), ar, ha' vet(i) på, ha skjøn (skyn) på, forstå; hyggje (-de); *kunne (»han kan hand-værket«, »han kan syngje«), take (»han tok det radt«, jfr. Fatte, Opfatte); jfr. mistake, ɔ: misforstå. **Forſtaaet: ikke rigtig f.**, van-skjønad (sky-).
Forſtaaelig (t. verſtändlich), skjønleg (sky-).
Forſtaaelſe (t. Verſtändniß): **god F.**, sa'm, n., sam-hald, n., -hælde(e), n., sæmje(e), f. (gl. n. samhald, -heldi); (nær Fortrolighed), samlag, n.; (et viſt Forhold), stel', n. »Der er ejt stel imillom dejm«. Jfr. Enighed, Fortrolighed.
Forſtembede, skog-sembed(e). H. D.
Forſtemme (t. verſtimmen), *stille galt (s. fela), forstille el. skamstille? (i likhet med skam-fere, -hägge[o], m. fl.).
Forſtemt (om Perſ.), *u-mølt, *i ulag, *i ulone, *i umøle, *u-vær. Jfr. Nedſlagen; Stemning, Oplagt. **F. blive over noget**, mis-like(ar), bli lej over, synes ille om, ta(ge) til mistykke. H. D.
Forſtemthed, mistykke, n. T. Verſtimmung.
Forſtene, sten-hærde? sten-binde. K. Elster.
Forſtenes, stejn-gange. Lm.
Forſtenet, sten-hård? sten-stivnet (R. Niels., d. norske Folkeskole 1870, s. 394), stejn-gjængen (Lm.), sten-artet (Asbj.); (af Rædſel), stivnet. Jfr. Forbauſet, Forſtrækket.
Forſtening (blive til Sten), sten-hærdelse (-ding)? Jfr. Forſtene. (Ting)? Jfr. Foſſil.
Forſtikke (t. verſtecken), skam-stikke; gæmme (gømme), gjøjme (-de), *g. av (»putte tilside«), skjule. **F. ſig**, gjøjme seg. **Forſtukken**, løn-gæmt (H. D.), inne-gæmt. H. D.
Forſtille ſig (t. ſich verſtellen), skrømte (sv. skrymta, i * skrymte, ar), lade som om, *gørst på, *læst (så el. så). Se Simulere. **Forſtilt** (affekteret), *på-smurd (Lm.), påtagen.
Forſtillelſe (t. Verſtellung), skrømt, H. D.; læst, m., læte, f., falskhet. Mk. *på læst, på skrømt. Hykleri og skrømt gengives både i vort mål og på sv. ofte med skin-: s.-grun, -dyd, -hellig, efter t. Schein: ſcheintodt m. fl. I * fattes skin denne tydning el. mærkelse av det tilsyneladende. Jfr. Hykleri, Skin.
Forſtkyndig, skog-man. Lm.
Forſtlov, skog-lov (H. D.), s.-ordning, s.-forskrift.
Forſtokket (t. verſtockt), hærdet (f. e. i ond-skap), hård, hård-hjærtet, *har(d)-nakka', h.-sæt'(e).
Forſtoppe (t. verſtopfen), *dytte, lukke, fylle (igen), tætte; binde. **Forſtoppet** (altfor fuld), *for-stappa'.
Forſtoppelſe (jfr. Obſtruktion), bindelse, n., hard-bænde, n. **Sygdom af F.** (hos Dyr), hard-sot, f.
Forſtrække, gi forskud, la få på (f. e. få en daler på ukens arbejdaløn). T. verſtrecken.
Forſtrækkelſe i Lemmerne, sle't(i), n. (»få ejt s. i armen«). **Smerte af F. i Lem-**

merne, ske't (i), n., ne't (i), n. »Eg fek ejt ne't i ryggen«. **Faa Slib el. Bræk ved F.**, sletne (i), f. e. et snøre.

Forſtue (t. Vorſtube), *fram-ståve (o), -ståge (o), dør(y), f., ut-dør, sva'l, f., skåle (J. Lie), m. (ɔ: Vifflag, Fordør).

Forſtumme (t. verſtummen), tagne (ar); (fagne), stilne(ar), stillast; tie, hålde op, stanse, tystne (H. D.) Sv. * tagne, d. * tanne. Tyst el. tvist i * er „tauß, tandefulb". **Forſtummet**, tagna'; (ſom efter Diſput), *bunden (jfr. »nå bat' han dejm«), mål-bunden; (ſom af Forvirring, Skræk), mål-laus, mål-stålen(o), klomsa'(u), fjetra'.

Forſtvidenſkab, skog-vit(en)skap. H. D.

Forſtvæſen, skog-stel', n. (Lm., norsk Folkeblad), skog-hævd, f.? ɔ: „Fredning og Opelſtning af Skov".

Forſtyrre (t. verſtören, jfr. zerſtören), *ejdelæggje, tilintet-gøre; rive ned, av-lage (ar), fl (føre?) i ulag, uroe, skjeple, ar, ɔ: bringe af Lave (B. B.); *stanse, *hindre, *hæfte; rumple, ar (jfr. Omkumple), *ruple, skjejvle, ar, ɔ: gjøre skjæv; (rokke), skreke(i), ar; (forvirre), trylle (-te, dv. trylle, f., ɔ: Forſtyrrelſe). **F. En** (afbryde ham, ſaa han taber Traaden el. Fatningen), *blingre, *brikle (ar), *ville. **F. et hjærligt** (el. venſtabel.) **Forhold**, jfr. læggje seg imillom bårk(o) og tre. **F. Ligevægten**, skjækkje (ɔ: ſtakke) jamvigti. Lm. **F. Beifreden**, bryte v.

Forſtyrrelig, *ejdelæggjande m. m. Se Forſtyrre.

Forſtyrrelſe (i Hovedet), *orske, f., *ørsle, f.; (Omvæltning), omstejt, m., -støjting, omsnuing, omsnunad, m., skjepl(ski-), n., skjejvling, f.; omflytting, rumpling, f. **F. af Glæden**, glædes-spille. H. D. Mk. og man-spille, n., *tid-s.

Forſtyrrer (Roligheds-), uro-»stifter«. (*Stifte: „nyt Ord".)

Forſtyrret (t. verſtört), (forrykket, kommet af Lave), av-skjepa(d) (ski-), u-skjepa', skjepla', *av-laga'; (uroet), rupla', rumpla'. **F. blive**, *rumplast, skjeplast, av-skjepast (ski-), kome i ulag. **F. i Hovedet**, *ørsen, *ørsken, *tuslen, -lot, tomsen(u), hovud-tulla', h-laus (jfr. Sandſelſø), *galen, *røren, vetlaus(i). Jfr. Fjantet, Tosſet, Forvirret, Fortumlet. **En, ſom er f. i Hovedet**, f. Perſ., tul', m., tulling, m., tomsing(u), vet(i)-villing, m., vet-løyse, f.; styring, vil-s. **F. i Hovedet blive**, *snast (-test).

Forſtærke (t. verſtärken), gøre stærk(ere), styrke, styrkje (-te). **F—s**, stærkne(ar), styrkjast.

Forſtærkelſe, styrkning, f., -kjing, -kjelse, n.; (tiltagende Styrke), stærkning, f. **F. af Kulden**, frost-hærdsle, f.

Forſtærkning, nyt (el. mere) manskap.

Forſtøde (t. verſtoßen), *jage bort, *j. av. Jfr. Forſtyde. **Forſtødt** (af at ride, kjøre), skumpa'.

Forſtørre (efter t. vergrößern?), gøre større, auke (ar), a. op (Lm.), aukle (ar), vide ut, øke (H. D.), *øksle. Jfr. Forøge, Formere.

Forſtørrelſesglas, se Mikroſkop.

Forſtøvet, dummot (-mb-), ful av dumme, f., ful av duft, f.

Forſulte (En), sulte, s. ut, svælte (-e), sult-føde. **F—t.**, *svælt, *ut- s.

Forſulten (den enkelte Gang), ho'l (o'), ho'l-to'm, *holen, ho'l-svolten (o'), skrubsulten. Jfr. Graadig.

Forſvar, forsvar, n. (f.), værje, værn, n., værning, f. (ofterе) varning, f. (jfr. Værn, Omværning), an-stæmne, f. (jfr. Modværge). **F. i en Sag**, værje-mål, n. Ej vond værje er værre sen ingi, ell. („i nyere Form") ej skiti forsvar er o. s. v.

Forſvare, *forsvare, værje (-varde), *fri (a), bar-frie (»han fri'r seg vel«). **F. ſig** (møde et Angreb), an-stæmne, *bar-frie seg.

Forſvarer, værje, f. (Lm.), værjar, m. *Lag-, land-, kyrke-værje.

Forſvarlig, god nok, *skikkelig. Jfr. lagleg (paaſiende, ordentlig), skap-leg („paaſiende, velſtikket"); (dygtig), mona(u), monleg, *rejdeleg.

Forſvarsløs, værje-laus, vær-laus.

Forſvinde (t. verſchwinden), falle bort, kværve bort (-kvarv); (ophøre), falle av, late av; (bli borte for En), snærke(-snark), smætte (-smat), s. seg: »han smat fra os«; »han smætte seg av«; »han snark (snork) av« (væk); bli borte, *ejdast (-dest) ut, komme væk; (gaa tabt), *fare sunder, gange (gå), rejse (»nå(o) rejser snøen«, »pengarne rejste snart«); jfr. »det fær føter å gange på (jfr. Forpbeå); sine (-sejn, sene', i): »det sin' av, ɔ: forſv. i bet Fjerne; »dej seno or augnesynie, ɔ: forſvandt for Ø.; (rømme, ſmige ſig bort), strjuke av (-strauk). »S. åt skogene«, s. unda(n). Jfr. av-stråken (o). Jfr. Flygte. **Forſvinde pludſelig** (rende, løbe haſtig), *sjode av (ſom med en ſybende, ſuſende Lyd). Jfr. Bruſe. Dv. av-såden, o, ɔ: forſvunden. **Forſvindende**, *farande; **ſnart f.**, *kværv, kværven, kværvsam. Jfr. Forgjængel., Uldrpi. **Forſvunden**, kvorven (bort), rejst, senen(i), av-senen(i), flågen(o), borte.

Forſvinden, kværving, f., bort-k. (Lm.), sining, f.

Forſværge (t. verſchwören), av-sværje; sværje for (*sværje føre, ɔ: nægte med

en Eb:) jeg vil ikke s. for at—, banne på; *forsværje.

Forſyn (Gubs), forsyn, f.

Forſynde ſig, forsynde seg, *gjære seg ufrels. T. ſich verſündigen.

Forſyne, forsyne (-te), „libet brugel."; *halde (»h. med mat, klæde«), berge, ar (»han er bergad«), platte, ar, *byrge, ar (*børte, »for byrgte« »?«), røkje (-te), rejde; (iſær med Klæder), hyre, ar (»h. seg til, ut«), *plagge. Jfr. Ubruſte, Ubſtyre. **F. rigelig**, se Forpleie rigel. **F. ſig** (med noget), berge seg (»b. seg med klæde«), byrge seg, røkje seg (ɔ: „være om sig, hjælpe sig selv"), råde seg til (»med klæd., mat«); (mætte ſig, ſpiſe godt, f. sig vel), mat-stelle seg, mat-rejde seg (også i ældre d.), grave i seg, ta' (godt, vel) til seg, *ulyste seg. »Da Gutten havde madstelt sig«, Asbj. **Dygtig til at f. ſig**, *byrgen.

Forſyn(e)t, *rejd', ut-r., fo(d)ra' (»det er han vel fo'ra' med«); (forſørget), *forsed'; (bjerget), platta', berga'; (mæt), u-lysta', *mæt. **F. med**, *råd' på, vel råd', bud' (med?), velbud, *byrg (mest n.: byrgt, børt). Jfr. **Fuld af**. **F. til eget Behov**, sjøl(v)-byrg, s.-berga', *hjælpen, -platta'. **F., dobbelt**, *tviberga', tvi-hjælpen. **Daarlig f.**, vanråd', vanbud'. **F. fra først af**, under-bud' (vel, ille). Jfr. Ubruſtet. **Rigelig f.**, storberga'. **Ikke rigtig f.**, u-skjepa' (ski-). **Ikke f.**, u-råd'.

Forſynting, rejding, f., rejdnad, m., ombuna', m. (jfr. Ubruſtning), røkjing, f. (?); (tilſtrækkel. Forraad), byrgsle, f. (jfr. (Forraad); (med Føder), byrg, f. **F. med lækker Mad**, kræsing, f. **Indbyndig F.** (i Hus), in-rejde, m. Jfr. Organ.

Forſynlig, *rådog (-dig), omsynleg, *nytten, *hag-n., bergsam, avlesam, ɔ: „flink til at ſkaffe det Nødvendige"; (klog i Husholdningsſager) hus-rådig, karsam, av *kare, ɔ: ſtrabe. **Ikke f. el. driftig nok**, *van-rådog, -dig, -den.

Forſynlighed, føde-vet(i), n., *nærings-v. **Mangel paa F.**, van-råd, f.

Forſænke (t. verſenken), stænge ved sænking (av store sten), til-sænke (gjøre uſelbar ved at nedſænke). H. D., Fr. Bfd.

Forſæt (t. Vorſatz), for-sæt'(e), n. („libet brugel."), vilje, m., føre(y)-sætning, f., tanke, m., råd, f., fore-sæt. Fr. H. **Med F.**, viljande. **Sit F. opgive**, falle fra, vi'kle, ar; jfr. gi' sig, *svigte.

Forſætning, føre(y)-sætning

Forſætte (t. verſetzen), (f. E. en Officer), flytte, over- el. om-f.; tilsætte (kobber med tin), blande. **Forſat** (Embedsmand), flyttet . . .

Forſøde (t. verſüßen), søte, ar. **F—s**, søtne, ar.

Forſødelſe (ſom gjør Maden ſød, forſødende Ting), søting, f., søtelse, n.

Forſøg (t. Verſuch), frejstnad, m. (»når lukka vantar, gjæng ingen f. fram«), frejsting, f., prøve, f., tøke, n., røjndom, m., røjne, n., røjnsle, f., røjnande, n., tilbåd(o'), n.; (Foretag), varp, n. (»første v.«, ɔ: f. Forſøg; gjære ejt godt v.; ɔ: et helbigt F.); (Begyndelſe), tiifærd, f., av fare til = ta' til, t. på; jfr. tilfarande, ɔ: ſom har begyndt. Mk. og tiltak, tilsprang. **F. paa noget Svært**, ta'k, n., raspan, n. »Me lyt ta' ejt tak ændå«. **F., gjentaget**, atpå-kast, n.; (noget overflødigt), marfrejstnad, m. (for mang-fr.). **Et F. gjøre**, gjære ejn frejstnad. **Kraftigt F. gjøre**, *tvær-røjne. **Unyttige F. gjøre**, vasle(ar), *prime, *tøve, *mase, *tulle. **Et F. værd**, *frejstande.

Forſøge (t. verſuchen), røjne (-de), frejste, ar (friste, H. Ibs.), *prøve, -de („nyere Ord, nærmeſt af Prov"), bjode til (-baud); (begynde), *fare til; (gjennemgaa), stå ut, prøve, gå igennem. **F. ſig i noget**, *fare med: »dej foro med tejkning«. **F. ſmaat**, lirke. ar. Sv. lirka. **Ivrig i at f.**, *røjnsam. **Værd at f.**, *til-bjodande, røjnande. **Som f. meget**, *frejsten, frejstesam, mangfrejsten (mar-).

Forſølve (t. verſilbern), over-sølve? sølve(y), ar. Jfr. **Sølv**.

Forſømme (t. verſäumen), efterlate, *forsome, bedre æn forsøme (-de) (jfr. sv. försumma, — ikke -soma), gløjme (-de), la være (jfr. Undlade); (behandle ſtjødesløſt), van-røkte(ar), van-skjøjte (-te); van-vør(d)e, y (-e), jfr. sv. vanvårda. Jfr. **Vantsøgte**. **Forſømt**, *van-stelt, *van-brukt, *vanflid', *van-skjøjt, *u-stelt. Jfr. vanlaga', van-skjepa' (ski-), ɔ: „ikke bragt i rette Orden". **F. ligge**, uden Tilſyn, slænge (slång,o), ræke (-rak). **Det Forſømte indhente**, tage sin mon igjen. J. Lie.

Forſømmelig, *van-råden, *like sæl, *like glad, vantreven(i); (ſom forſømmer Forholdsregler), u-rådig; (ikke driftig el. forſynlig nok), *van-rådog (-dig), *u-forsynlig; (glemſom), hått'-laus.

Forſømmelighed (Mangel paa Forſynlighed), van-råd, f., u-forsyn, f.

Forſømmelſe (t. Verſäumung), van-røkt, f., van-hævd, f. (Dagbl., n.), van-skjøjting (Lm.), u-råd, f., u-røkt, f., van-vør(d)le (y), f., van-gjærd, f.; (at noget ikke er vel forvaret), van-gjøjmsle, f.; (Forhaling), av-lejding, f., -lejdsle, f. (jfr. Udſættelſe);

(Gleemsomhed), hât'løjse, f. Jfr. Skjødesløshed.

Forsørge (t. versorgen), sørge for (sørgje, y, føre, „sjælbnere"), syte (-te), *for-s.; føde; jfr. og Forsyne. F sig (sørge for meget). Om dette for jfr. For.

Forsørgelse (t. Versorgung), for-syte, n. Uden F., forsyte-laus.

Forsørgelsesberettigelse, hjemsteds-ret (H. D.), hjemstavns-ret.

Forsørgelsesberettiget, sogne-fast (H. D.), med hjemstavns-ret. Hejmfast i * er „bofæstet, bosiddende".

Forsørgelsessted, hjemsted (H. D.), hjemstavn, hjem? Jfr. Domicilium.

Forsørger, sytar, m., *for-s.

Fort (t. fort-?), fræm-ad, -over. F. = „hurtig", snart, er norsk. F. i ord som fortfare, fortløbende, d. e. fræmad-fare o. s. v., er tysk. Det gaar f., »det gjæng frå handi«, el. »det g. utav rokken».

Fort, Forteresse, (liten) fæstning, f., »skanse« (t. Schanze), værn, fæste (H. D.), *skans; jfr. borg? små-b.? bol-værk. (H. P. S: fast-værk). F. betacheret, ene-værn. H. D. Jfr. Citadel, Kastel.

Fortabe, tape (aldeles?), miste (rent). F. sig (glemme sig under Bestuelsen), *for-stire seg, *gape.

Fortabelse, ta'p (livs el. æres); fordømmelse, fordøming, f.; under-gang.

Fortabt, mismodig; *motfallen, mot-fæld(e), ned-slægen, e.; hug-stålen(o), *hug-sprængd; *for-bina', *for-stird, *forfjetra'; opgiven (vis på døden), *liv-låten. I * er opgjæv = „hjælpeløs af Udmattelse".

Fortale, tale ille om, ned-sætte, ned-rakke, baktale, sværte. F. sig, forsnakke seg („nyt Ord"); snakke, tale, sig fast (så en gendrives med sine egne ord).

Fortand, framtån'(o). Med stumpe F—r., *tvær-tænt.

Forte, stærkt.

Fortegne (t. verzeichnen), op-tegne, -skrive. F. = tegne galt er norsk. Om for i dette ord, se For.

Fortegnelse (t. Verzeichnung), optegnelse, opskrift, liste, f.; tavle, -tal (land-, man-, namne-, salme-t., ɔ: Opregnelse). Jfr. Liste og Register.

Fortepiano (eg. stærk-sagte), tone-red (ɔ: -redskap, norsk: *gagn). H. P. S. Tone-red el. -gagn blir altså bare = Instrument; men dette ord (I.) brukes jo også tidt om Fortepiano (om arten).

Fortid (t. Vorzeit), føre(y) -tidi (tid), f., før'(y), *før'-mejr, *i gamle dagar.

Fortie (efter t. verschweigen?), tie med, tægje på (Lm.), dølje, y (-dulde), hålde skjult, h. lønligt, i løn; stinge under stol. Fortiet, *av-duld.

Fortifikation (Tingen), vål', »vold« (H. D.), værn, fæstnings-værk; (Gjerningen), værning, f., vål'byg(n)ing (H. D.); hær-bygningskunst.

Fortil (i den forreste Del), *framman-til.

Fortinne, for-tene(i), *tene, ar.

Fortissimo, meget stærkt.

Fortjene, tjene, tene (ar, -ofte -te), *for-tene („nyere Ord"); være værd. Han fortjener ikke det mindste, jfr. »han tenar inkje salt til supa«. T. verdienen.

Fortjeneste (jfr. t. Verdienst), vinning, f., in-tækt, f., forteneste, f. („nyere Ord"), optåke(o), f. (jfr. Indtægt); gærninger (onde el. gode, såsom i „lønnes efter Fortj."); ros, rosværdig gærning, *vællæte (at man »låter« vel om en); jfr. Dyd. Se og Fortrin. Fortjenester (som i: Mand af store F.), adkomster? (Fr. H., III, s. 183, 184), jfr. *værd-skyld, f. (Lm.), *værdlejk, m. (Lm.), *værd-skap, m., værd, n. Gl. n. verdskyldan. »Når alt skulde gange etter værdlejken«. Mand af F., gjæv m., *gjæv og gild m., *hæv m., *ov-man, *fram-ifrå el. *ut-ifrå man. Jfr. Udmærket. F., uretfærdig, synde-pengar. Efter F., værdig(en).

Fortjenstlig (t. verdienstlich), ros-værdig, hæderlig.

Fortjent (Mand), *værd, *værdig (værig, -rog, -raug, varog, valog), god, *gjæv, gild, ros-værdig; jfr. *vel-låten (ɔ: vel omtalt), vel-gjeten? (jfr. *il'- og *namngjeten). Tru-, ros-, mærk-værdig, ɔ: fortjent til, eller som fortjene at tros, roses. Jfr. Udmærket, Ypperlig, Fortrinlig, Mand, fortjent.

Fortløbende (i uafbrudt Følge), *an-fares, *etter rad, føre(y)ende, *føretvært.

Fortolde, tolle, ar (av, føre?), læggje tol', ɔ: betale T.

Fortoldning, tolling, f.

Fortoldnings-Angivelse, tol-opgift? -opgave.

Fortolke, tolke(ar), over-sætte, lægge ut.

Fortolker, ut-læggjar, m., ut-tolkar, m.

Fortone sig, vise sig (så el. så).

Fortoning (holl. Vertooning), (havstrandens) utseende.

Fortoug, hælle-væ'g(e), m., fortåg, n. „Synes at høre sammen med gl. n. tá, ɔ: Vei". Altså heller fortå æn fortog el. fortoug.

Fortplante, se Forplante.

Fortrin, mon, m. (også H. D.), føre(y)-mon, -ste'g(i), n., over-mon (ɔ: høiere Grad, Still.), *ovan-m., *værd, n., gjæve, f., gjævskap, m., gjævlejk, m., vinning, f., pris, m., over-gang (ejn overgangs kar, ɔ: „en, som overgaar

andre"; jfr. *fri-kar, ɔ: „Mester, en, som ingen kan kappes med eller overvinde"; frifant [efter »Dølen«]); hævskap, m. (ɔ: Værd, Godhed); *ovan-bakke, *bakke-mon (ɔ: den Fordel at være ovenfor, have Forhaand: »ha ovanbakken«); jfr. over-ta'k, n., over-vægt«. »Han hæve mon føre hine«. Sv. førmån(o). **Han har Fortrinet,** han er den likaste, h. er basen, *er lauken i laget. Til *frikar mærk: »*gange fri«, ɔ: „være fikser paa sin Overlegenhed", og »han gjeng fri«, ɔ: „han bærer Prisen for alle, er uovervunden". Jfr. Overlegenhed. **F. paa Grund af Alder,** *aldersmon. **F. ved en Gaard,** lunnende, n., lunne, m., lunnar, m. pl. Jfr. Bekvemmelighed, Herlighed. **F. hos Perf.,** *manne-mon.

Fortrinlig, ypperlig (jfr. *yppare, -aste), *gjæv *hæv, hævleg, gild, *ov-g. (meget f.), frak' (sv. * frak[k]), *ov-god, fro'm, u' („især i" -are, -aste), utmærket, ov- (*ov-gut, -kar, -man), *overs, *mæ't, mejsterleg, ofseleg, mæteleg, gyllen, fram-ifrå. Jfr. d. * adel, sv. * adal: »en adel hest«. Jfr. Fortræffel., Udmærket, Ypperlig. **Høist f.,** *ovleg. **Fortrinligere,** *yppare; sup. ypparste (-paste) er „mindre brugt".

Fortrinlighed, se Fortræffelighed.

Fortrinsret, føre-ret, m., for-ret.

Fortro (t. vertrauen), tro (noget til en). B. B. Jfr. Betro.

Fortrolig, *hejmsleg, hejm-hålt (-»holl«), hjærtelig, åpen-hjærtig, tillits-ful'. Jfr. Familiær, Intim. **Fortrolige,** kænninger, venner (gode, fine), gode busser, (ens) husvenner. **F. blive med En,** ty(d)ast til ejn. Om dyr også hyllast (-test). Gl. n. þýðast. **F. blive med hinanden,** sæmje seg (om dyr og m.sker). **F. gjøre sig med en Taale,** sætte sig in i, forlike sig med, småningom gå in på, leve sig in i. **F. tale,** god-røde (-de), god-svalle(ar), god-snakke, ar. Dv. god-sval', n., godsnak, n. **Man kan tale ret f. med ham** (utvungent), »d'er så dælt å tale med han«. Gl. n. dæll, ɔ: let at komme tilrettes med; tilgjængelig. Jfr. sv. * däldare (kompar.). **F. med Husets Folk,** *hus-varm. Dv. hus-varme, m. **F. med Skolelivet,** skole-vant. **F. Bekjendt,** ve'n(i). **F. Omgang,** sam-lag, n., tydskap, m.; kasselag, n. (Fælles pung?). **F. Samtale el. Underhandling,** du'n-skrift, f. »Eg gjek i d. med hånom(o) om det«. **De er saa fortrolige med hinanden,** jfr. »det er så hævt med dejm«. Jfr. Forhold, nært.

Fortrolighed (t. Vertraulichkeit), tillit (gensidig?); (Frihed i Omgang), dælskap, m., av dæl, ɔ: tilgjængelig. **F., overdreven,** skit(i)-fysne, f. **F., særbeles,** samlag, n., skræppe-lag (eg. Fællesstab i Madpose), *prinse-lag.

Fortryde (angre), *fortrjote („nyere Ord", -traut), angre(ar), træge(e), ar, træge på (ar), ønske ugjort (hvad en selv har gjort), harmast på, anke på; (vrebes over), tykkje (-te), take til tykkje (-es), harmast, tykkje på el. føre. »Tyk ikkje på, at eg uroar deg«. »Han tykte på det«. **F. paa,** optage ille, mislike (-te), ille, ar.

Fortrydelig (vred, opbragt), (v)rejd, *furten, gram, *arg (ɔ: ærgerlig), *grætten, *tykkjen, mistykk(j)en, for-tråten(o), *sær („nyere Ord"), mis-nøgd. Jfr. Branten, Fortørnet. **F.** (ftødt, fornærmet) **være,** tykkje (-te) på, furte, ar (»Alt mens Akilleus furted«, Fr. Bg.); (misfornøiet være), træge på. **F. blive el. trække sig tilbage,** påke seg(o), ar, *furte. **Som let bliver f.,** tykkjesam; jfr. Pirrelig, Utaalmodig. **En, som let bliver f.,** furt, m., på'k(o), m.

Fortrydelse (Misnøie, Misforn., Harme, at man føler sig fornærmet), tyk', m. (gl. n. tykkr, ɔ: Fortræd), tykkje, n., mis-tykk(j)e, n., græmme, n., gram, n., træge(e), m., træg, n. (gl. n. tregi), harm, m., anger, m., fortråt(o), n., ku'r, m., furt, m., furting, f. Jfr. Lune, ondt; Uvillie; Anger. **Grund til F.,** tykkje-mon.

Fortrykke, under-trykke, trængje (-de); (feiltrykke et Ark), mis-trykke?

Fortrykkelse, trængsle, f., undertrykkelse, forfølgelse. (I * haves forfølgje, y).

Fortrykt, trykket, ille sted'. Jfr. Forlegen, Knibe.

Fortryllе (forhexe), *forgjære; jfr. trolle (ar), trylle (-te), *tauvre (jfr. t. zaubern), berg-ta(ge). Jfr. og Henrive, Hentykke, Indtage.

Fortryllelse, forgørelse, trolskap, m., trolling, f., tauvr, n.; (fortryllende Egenstab), ynde, yndighet. Ynde i * er 1. Lyst, Glæde; 2. Behag, Tække.

Fortryllende (skjøn), *nau'-ve'n, -vakker, -fin, nau'ende ve'n. Jfr. nau'-trægleg.

Fortryllet (jfr. forhexet), *for-gjord, *trolla', *trylt; glæde-drukken, elskogs-d., *sæ'l, salig, sjæleglad; berg-tagen; *klomsa', *fjetra'. Mk. »i den tredje himmel«.

Fortræd, lej(d)e, n., „oftere" lej(d)else, n., lej(d)sæmd, f., lejdskap, m., mejn, n., mejnsæmd, f., mejn-gjærd, f. (ɔ: Skade), spi't, n., ugagn, n. (gjøre ug., B. B.), u-skjel (ski-), n., forfang, n., *hinder

(ulejlighed), nid. n., smejt, m. (ɔ: Skade), van-bejake, f. (ɔ: Hinbring); mot-gjærd, f.; (fornærmelſe), u-byde (obyde, obye), n. (gjære ub., ɔ: Skade, „iſær om Dyrs"); (Vrgrelſe), mi'd, n. (ejt stort n., ɔ: meget fortræd. Omſtænd.). **Til F.**, *på tværke. **Noget, ſom er til F.**, ugjægne, f. **F. gjøre**, *kvæm-lej(d)e, amlo(d)e; (En), gøre . . . uglad. **F. gjøre med Flid, paa Trods**, gjærast på. **En, ſom kun gjør F.**, amlo(d), n. (jfr. isl. amloði, Styvmoder), kvæm-lej(d)e, f. (kvam-). **Lag til at gjøre F.**, mejn-klok, m.-vi's, -vetog(i), -slog. Jfr. **Rænke-fuld, Snedig.** **Opfagt til F.**, *arg. **Tilbøielig til at gjøre F.**, mejn-fus; *ubyden; jfr. **Trodſig, Uartig.** **Lyſt til at gjøre F.**, mejn-hug, m.

Fortrædelig (om Ting, Tilfælde), mejn-sam *fu'l, lej(d)sam (sv. ledsam), *arg, argeleg, *argleg, *mejn, mejn- (som i *m.-spel, -*kast), mejn-given (ɔ: høist ubetælig), *gram, trægeleg, e (til at ergre sig over); (ligesom forhexet), *for-gjord, trolsleg, *forvoren, *atal (åtål), stalsleg (gl. n. stall, ɔ: fortrædelig; etja, egge, ærte), tvær, harmeleg, *ung-leg (jfr. *angleg, ɔ: bitter, fornærme-lig), u-hugleg, skitleg(i); (modbydelig), *mot-skapt; (opirrende), *spiten; (Stil-ling, Omstændighed.), *fu'l; (om Pers.), lej(d)sam, *sær, kræskeleg, kvæmlej(d)en, *grætten, *vand, *vil', *sint (jfr. Bran-ten); (om Ting), *lej, *styg', lå'k. Jfr. **Hinderlig.** **F. Kast, Spil**, mejn-kast, n., -spel, n. **F. Paasund**, mejn-bragd, f., skalke-stre'k(i), n., mejn-råd, f. Jfr. **Intriger, Rænker.** **F. Sag**, lej(d)sam sak; nid, m. »Ledsomme Grejer det er forsandt«. **Fr. Bg. F. Tilfælde**, mejn-felle, n., -høve, n. **F. (hinderlig) Ting**, mejn-bægje, n. (-bægje, e). **F.** (el. flet) **Tilf.**, trolskap, m. **F. og latter-ligt**, *blide ilt og løje' (løgjet).

Fortrædelighed (Misfornøielſe), u-hyggje, n., u-hugnad, m.; (Ulyſt), u-hug, n.; mimøje, lejhet, grættenhet, sinthet, ær-gerelse, *ærgelse, n.; (Ulyſt), smejt, m. Jfr. **Brøleſyge, Ulyſt, Misfornøielſe, Beſværlighed, Bryderi.**

Fortrædige, skade, *bry, ulejlige, mejne, ar, *gjære ubyde, n., *g. uskjel, *g. for-fang, kvæm-lej(d)e. Jfr. **Fortræd gjøre.**

Fortræffelig, gauv (jfr. gauve, m., ɔ: an-ſeet, mægtig Mand), *giu'p (H. Ibsen), *gjæv, *hæv, *snå'l, gru's (grusk, greak, grisk), *gjøla (ejn g. mann), grum(n'), *fagna, *ejgna, gjæfta, mona (f., g., m. mann, barn), makeløs, *gild, gildsleg, gyllen, mejsterleg, *ginsk, ginskleg, grepa-leg(i), *grepa(i), ov- (som: ovkar), overs-leg, mæ't, mæteleg, fram-ifrå, *ut-ifrå, *då-god (isl. dágóðr), ska(d)-god, kosteleg. Jfr. **Fortrinlig, Ubemærk., Ypperlig.** **Det paaer ſ. til med dem**, *d'er så hævt med dejm. **Noget Fortræffeligt**, gjøle, f.

Fortræffelighed, gildskap, m., makeløjse, f., over-lag, n., gjæft, f.

Fortræffe, *for(d)e seg, rippe(ar). Jfr. **Pakke ſig, Forſøge ſig.** *Få *fjøt', få flot(y), få fik(o). **Han maatte** (fuart) **f.**, *kam fek bor, »han laut for(d)e (fot') seg«, jfr. »kan vart inkje gamal i garden«. Gl. n. fordast. **F. Ufligtet**, syve (-de) seg. Jfr. **Fortreie; Grimacer.**

Fortrænge, trænge ut, t. til side, klemme ut? bort-trænge (Fr. H.). T. verdrängen. F. er i * = trænge for stærkt på.

Fortrængſel, fortrængsle, f.

Fortrøden, se **Fortrydelig.**

Fortrøſte (bevilige, t. vertrösten), troste, ar (med noget, med, at . . .) (trøjste). **F. ſig**, *lite på, sætte lit til.

Fortrøſtning (t. Vertröſtung), tro, tillit, f., vo'n, f., til-bygge, n. **Fuld af F.**, *tillitsam.

Fortſætte (t. vortſetzen), blive ved, *halde ved (på, ut), vedblive (Molb.), halde fram (føre?), fræmholde (Molb.), halde fram med (Lm.); *kile på.

Fortſættelſe (t. Vortſetzung), *fram-hald, n., fræmhold (Molb.), vedhald, n., vedbli-velse (Molb.); »mejr« (Lm.), mere, ɔ: **Fortſættelſe følger**; (Stykket) **fortſættes.**

Fortſættelſesſkole (tungt Ord), fram-halds-skule? efter-skole. H. D.

Fortumles (bevæges), svingle, ar.

Fortumlet, *fortulla', *sviven, undarleg; (forvirret, ſlø), øvjarsam(y). **F. i Hovedet**, *vimlen, jfr. **Forvirret; Svimmel.** **Perſon, ſom let blir f.**, øvjar, m., øvje, f. Jfr. **Dyſtig.** **F. være**, øvje(y), ar (dv. øvjing, f.), vime(ar), *tulle, vingle, ar. **Fortumling i Hovedet**, vime, m.

Fortuna, lykken (ɔ: l. som gudinnen).

Fortune (læs Forthn), lykke, god fremgang. **Gjøre F.**, gøre lykke, ha lykken med sig.

Fortvivle (t. verzweifeln), opgive håpet, tape motet, *or-vonast (or-venast), *for-tvile.

Fortvivlelſe (t. Verzweifelung), mis-håp, håpløshet, vonløjse, f., or-von, f. (Lm.), ør-ville, f. (Lm.).

Fortvivlet, or-vønen, ørveneleg, håp-løs (jfr. **Haab**), hug-stålen(o), hug-sprængd, mod-stålen(o), Lm.; over-git (»give sig over«); (mk. *opgjæv el. opgjeven, ɔ: „hjælpeløs af Ubmattelſe"); trøsteløs, utrøstelig, *om-komen, hjælpelaus; ra-

sende (f. e. Angreb, Ågang), med *ilhærdske (?), ɔ: med „tiltvungen Driftighed". **Næsten** f., *nær-komen. **Rent** f. være, jfr. vilje gange ut or sit gode skin'.

Forty(b)ske, oversætte på tysk; gøre tysk (t. e. f. Almuen).

Fortykke, gøre tyk(kere). T. verdicken.

Fortynde, gøre tyn(nere), tynne (y, -te), ut-t.? (om Vædske), spæde (-de), spæ op, blande op, lene(i), ar, møjkje (-te), linke, ar. Sv. späda. Jfr. Spæde, Slappe. Mk. møjke, f., Vædske at fortynde med (av mauk, n., ɔ: „Madvædske"). **Fortyndes**, tynnast(y'); (bli til Støv, Fnug), fanast. Jfr. *fa'n (fån, føn), f., ɔ: Støvdække.

Fortyndelse, tynning(y'), f., tynsle(y), f. (dv. t.-ljå, ɔ: „L., som er skjærpet ved Udhamring"); (Spædning), møjksle, f., møjkjing, f.

Fortælle, fortælje (-talde), sv. förtälja; skjepe (ski-), ar (jfr. Berette), inne (-te). Gl. n. inna, fremføre. **F. om**, sægje ta (ɔ: av, utav), s. frå. Lm.

Fortæller, upaalidelig, gjøjsar, m. Jfr. Skrønemager.

Fortælling, fortælnad, m., -tæl, n., -tælning, f., -tæljing, f., sægn(e), f., såge(o), f. (gl. n. saga, akk. sögu), sågn(o), f. (gl. n. sögn, pl. sagnir), frå-sægn(e), f.; ålle(o), f., æventyr, gile, f. Jfr. Historie, Ramse. **F., fabelagtig**, gåte, f. (dv. gåte-bok, f., jfr. Æventyr). **F., gammel**, sægjande-sågn(o), f., frå-sægn(e), f. **F., lystig**, rukse, f. **F., upaalidelig** (med Overdrivelse), skrynje, f., gysje, f., gjøjse, f. Jfr. Skrøne; Upaalidelig. Mk. *gysje, ɔ: slabre; gjøjseleg, ɔ: noget utrol. (om fortælling).

Fortænke, dømme ille om, tænke ondt om; *fortænkje („nyere Ord"); mis-tænke, mis-tryggje (-de).

Fortænkelig, mistænkelig.

Fortære (t. verzehren), *ete op, bruke op, drikke op, tære (-de); (som Ruft), *tære; (som Sorg), *tære. Sv. * tära. »Kroppen tenar og k. tærer«. Jfr. Forbruge, Forøde.

Fortærrelse, tæring, f.

Fortæring (Underholdn.), tæring, f., kost, m. **Fri F.**, kost, m.

Fortætte sig, tetne (ee), ar (tettast el. tette seg?), *sige i hop, tjukne, ar.

Fortættelse (at fortætte), tetting; (at bli tættere), tetning, f.

Fortøje, fæstre(e), ar, fæste (e, Lm.), landfæste (Lm.), gøre fast, ɔ: gjørde (»gyrde«).

Fortøjning, fæsting, f., land-fæsting? landfæste, n. (også H. D.); (Fangeline), fæster(e), f., landtog, n. jfr. Fortøje.

Fortøjningspenge (for at fortøje ved Ringe paa Holme, Skjær), ringe-penger.

Fortøjningsplads, fæste, n. (e); fæste-sted. J. Lie.

Fortømme (paa Fiskesnøre), for-taum, n., va(d) (vå), n., for-syn(d), f., „measke af synde", ɔ: lade svømme. Cl. n. vaðr, m. Jfr. Angelsnor.

Fortømre, timre over? timre om?

Fortømring, jfr. Fortømre.

Fortørne (t. erzürnen), gøre vred, arge(ar), harme(ar); jfr. tirre(i'), ar, ærte (-e), æggje(ar), rejte(ar). Jfr. Krænke, Fornærme, Drille, Ærgre. **Fortørnes**, harmast, (v)rejdast (-dest).

Fortørnelse („stærkere end Fortrydelse, ringere end Vrede; omtr. lige med Harme", Molb.), harm, m., (v)rejde, m. Jfr. Fortrydelse, Vrede.

Fortørret, *harm, *(v)rejd; *grætten (sv. * grätten), *furten, *gram (gl. n. gramr). H. D.: gram er (i dansk nl.) = barst, bøs, forbitret. Jfr. (mindre ædle Ord) *arg, *ærgerlig, *il', vil', sinna', *vond. Se og Stødt (under Støde), Fornærmet.

Fortørre (gjøre tør og haard el. strumpen), skjæne (-te), skræne (-te), av *skråen, halvtør; strumpen. **Fortørres** (især af Vind), skjænast (av *skån, ɔ: haard Skorpe), *skrænast („f. E. af Vinden"), skråne(ar), hæse (-te); *turke, visne(i'), ar, tår'ne, *t. op, t. til, *tusne, turkast op. »Dej skjænast op«. Jfr. Tørre. **Fortørres af Solstik**, skine (-skjejn), ski'nhæse (-hejse): »Graset skjejn av«; »båten skin sunder«; jfr. hæse (-te); (af Hede, om Græs og Korn), trene, ar (ɔ: bli stiv, tør), svide (-svejd); (ved Tørke standses i Væxten, om Korn), tæsast; jfr. Stampe, i; (bli utæt), ovne (dv. ovning[oo], ɔ: Fortørrelse; jfr. Gitne); (om Træer), gjædde(ar) seg. Dv. gjædda', fortørret. Jfr. Fyrretræ. **Faa til at fortørres**, søjre (-te). Sv. * sör, ɔ: vissen. D. * sørret, d. e. raadden.

Fortørrelse (Tørhed, Tørke), hæse, f., hæsing, f., tår'ning(o), f., turk, m., skjænning, f., væteløjse, f.; (Vind, som tørrer stærkt), skrøning, m. **F. i Skov el. Træer**, søjr, m. Jfr. barsøjr, ɔ: at baret tørker og falder av.

Fortørret, vesen(i), vætelaus; (angreben af Tørke el. Solhede), skjenen (ski-), *forskjenen, ɔ: slaget af Tørke. **F. Plet paa et Træ** (hvor Barken har været angreben), tur-laup, n.

Forud (t. voraus), ikke i *; undan (jfr. i Forveien, ɔ: i førc-vægen). **F. i Fartøi**, *framme, fram-i (sjå fram-i), i stævne (H. Sch.); (i Forveien), føre, framma'-føre; (før Tiden), føre, føre-åt,

i forskud; fræmfor (for andre); før (ɔ: før noget hænder). **Gaa f.**, gå føre. **Betale f.**, *b. føre-åt. I sammens. har dansk-n. her iblant forud, men mest forel. fore-, i * føre(y), som i: **Forbud**, førebod(o'), n.; **forudgangen**, *førefarande, -faren; **forebygget**, føregjort; **Forhaand**, føre-hand; **Forledning**, førelad, n.; **Forspring**, føre-mon; **forudsidende**, føre-vi's; **Forudsidenhed**, førevet(i). **F. underrettet** (underviſt), *føresynt. **F.** finnes dog også i sv.: förut.

Forudbestemmelse, *lagnad, skjepnad (ski-), skjejpne, f. Jfr. **Skjæbne**.

Forunden, uten-på, *utvendes, mots. **Forinden**, ɔ: *innan-til, *invendes (jfr. **Forsven, Forneden**, ɔ: *ovan-til, *nedan-til); utan, *så nær som, ɔ: undtagen (»her kjæm ingen u. du«); *om-fram (omframt, uframt, omfræmdes: »han fek 5 daler omfr. handpengarne); fraregnet; (ikke med, uden Brug af), utan (utten, åtå, foråtå): »utan mat, pengar«. Sv. förutan.

Forudfattet (Mening), se Fordom.

Forudfølelse (t. Vorgefühl), von, f., førekjænsle, f. (Lm.), hug-bod(o), n. (gl. n. hugboð, **Foreſtilling**), otte(oo), m. Jfr. **Ane**lse, **Forvarſel**. **F. have af**, *otte, ar.

Forudfat, givet.

Forudſeende, lang-tænkt, -*synt, fræm-vis (H. P. Holst), *fram-tænkt, *fram-synt (-syn). Gl. n. framsýnn.

Forudſætning, føre-sætning.

Forudſætte, sætte, gå ut fra (jfr. **Antage**), gjete (-gat) (gi-). »Eg gat, om det var aldri så langt«. »Gita« er samme ord som dansk-n. gjætte. Jfr. **Formode**.

Forulempe, *bry, *skade, *hæfte. Jfr. **Fortrædige, Fortræd**.

Forulykkes, mis-lykkes, gå galt, strande.

Forum, torg, n., åpen plas, ting-sted (der tingene, folkeforsaml., håldtes i Rom); domstol, ret; dom-ring (H. D.). Gl. n. domhringr, ɔ: „Domkreds, Indhegning, indenfor hvilken Dommerne sidde". Jfr. **Tribunal**. **F. competens**, lovlig domstol, værneting (når talen er om første lovmål el. „Inſtans"). **F. incompetens**, uvedkommende domstol.

Forunde (give af Gunſt el. Velvillie), unne (-te). »Det skal være dig vel unt«.

Forunderlig, underleg, fur(d)eleg, tejkneleg (av *tejkn = vidunder, mirakel), mærkelig, *mærkværdig. **F. Ting el. Hændelſe**, under, n., bisn, f., bine, n., å-bine, n., fur(d)e, f. (gl. n. furða).

Forundre ſig, forundres, undre seg, undrast, furdast, dåfurde (dåfole), firnast, gape (-tɔ), bine(ar), bisne(ar). **Som gjerne f. ſig**, *undersam, *undren.

Forundret, *for-undrig, *for-undra(d), undersam, *firnesam, undrog, -drig, undren; *for-bisna', for-fur(d)a, bisnande, fjetrad, klomsa'(u), gapande. **F., høiſt**, då-fængd. **Meget, ypperlig f. være**, då-fur(d)e; *ofsnast (åsna).

Forundring, under, n., undring, f., bisning, f., fur(d)e, f., bi'n, n., bining, f., bisn, f. (Lm.). »Han var rejnt op i under«, ɔ: **var ſlagen af F. I F. ſætte**, undre(ar): »det skulde undre meg«. **Som let falder i F.**, *undersam. Sv. undersam. Jfr. Forundre ſig.

Forurette, *gange for nær, klive (-klejv) in på (dv. å-klev[i], n., jfr. **Overgreb**), gjære u-skjel (ski-), gøre uret. Jfr. »Han tala dejm for nær«. **F. ville**, *forvilje. »Den, som ejn annan forvil', han sjøl' forgjængst«. Jfr. **Fornærme, Fortrædige**.

Forurolige, uroe(ar). **Forurolligende**, urovækkende. T. **Beunruhigen**.

Forvalte (t. verwalten), styre, forestå, passe (æmbed), skjøtte, *skjøjte, røkte (dert. skjøjting, om-sk., røkt).

Forvalter, opsyns-man; gårds-ful'mægtig, gårdstyrer? (ɔ: som styrer gården, »godset« i ejerens sted); forstander, førestandar, ombods(o')-man, m., føre-valdar (Lm.) (altså av *valde, ɔ: „raade over, have i sin Magt"); jfr. *råds-man, ɔ: **Forſtander, Beſtyrer**, og (gl. n.) år-man. Fr. Brandt.

Forvaltning, styr, n., styrelse (-ring), æmbeds-styrelse. Jfr. **Adminiſtration**.

Forvandle (t. verwandeln), *skape om (jfr. **Forvandſle, Fordreie**), vende (-e). *snu om, gøre til. »Lånt gul' vendes til bly«. D. ordtøke. »Gøre sort til hvidt«; »gøre en fra ven til fiende«. **F. En til en Fugl** osv., *kaste fugle- (kræter-, heste-) ham på. **Forvandles**, *skifte hamen, verde omskapad. Lm. **F. ſig til**, *værte op i (»det vart op i mold«), skape sig (om); (faa nyt Udſeende), hamast. Mk. *hame seg til, ɔ: klæde sig ud, forumumme sig. **Som kan f. ſig**, ham-ram. H. D. Gl. n. hamramr. Mk. *skifte ham og *ham-skifte, ɔ: **Forvandling**. **Forvandlet**, *om-skapt, *om-snud'; (til Hest, Bjørn m. m.), forskapt. S. Bugge.

Forvandling (t. Verwandlung), ham-skifte, n.; omskapnad, m.; (Omvæltning), omsnuing, f.

Forvan(d)ſte, forvende (-de), skjæmme ut (bort). Jfr. **Fordreie, Fordærve, Forhutle. Forvandſtet**, *forvend; (uformelig), *avskapleg.

Forvan(d)ſtning, *for-vending.

Forvandt (t. Verwandter), (fjernere) frænde; skylding (Dølen), m., fl. *skyldfolk. **Blods-f.**, blods-frænde. H. D. Jfr. Slægtning, Paarørende.

Forvare (t. verwahren), gemme, («jeg gjemte dit Ord i mit Hjerte«), gjøjme (-de), passe på, *var(d)e.

Forvaring (t. Verwahrung), værje, f. (ha' i si' værje), være, n., varvej(t)sle, f., var(d)ing, f., gjøjmsle, f., vare-tækt, f. Jfr. Varetægt. **I F. have**, ha' under hænder. **Gods i F.**, gjøjmsle-gods, n. (Depositum).

Forvarsel, varsling, f., varsl, n., var-ljos, n., tejkn, n., føre(y) -ronar(u), pl., føre-bod(o), n., forejgn(o'), f.; (et Væsen, som tros at gaa foran En og varsle om hans Komme), foring(o'), m., hug, m., ham, m., vardøvle(y), n., fram-fare, m., føre-færd, f. Jfr. Forløber.

Forvaaget, *for-vaka', forvakt, ɔ: utvåkt, træt av at våke (*vake).

Forveien: i F. (forub), *unda(n). **Kommen i F.**, føre(y)-komen; (forub for sit Følge), undan-k. **Reist i F.**, unda'-gjængen, -faren. **Være langt i F.**, *ha ejn stor unda'-mon. Jfr. Forspring.

Forvende (f. E. sin Stemme), vende (-de) (målet), *forvende, *skifte, *av-skape, av-lage, (v)rængje (jfr. Forbreie); fra-vende (en hans arv). **F. Sandheden**, små-ljuge, *falske. **Forvendt** (Sind), bak-vendt? vrangt (vendt til urette Side), jfr. *forvend, ɔ: forbreiet, forvanstet. Dertil forvending, f., Forvanstning.

Forvente, vænte(ar), *vone, have * i vænte, stunde(ar) (etter? til?), hike(ar), hipe, ar?

Forventning, vænting, f., vo'n, f., voning, f., hugbod(o'), n.; (Haab), gåning, · m.; (Ilter), vis'-von, f. **F. ubehagel.**, kvi(d)e, f. **Af F. fuld**, hipen (hippen). **I F. om**, i påvænte av. **Udenfor al F.**, *or-væntes. **Udmaling af fine F.**, føre-mæling, f.

Forvegle (t. verwechseln), *kjænne rangt, ta' «fejl« av (ad), *forbyte; forblande, blande, miskjænne (-de), mis-take (en for annen), take for, «Han tok mig for min bror«. **F. i Erindringen**, mis-hugse, ar. **Forvegtet** (som ikke er den rette), *rang: «i range enden«, «range vægen(e)«. Jfr. Feil (adj.), Konfundere.

Forvegling (t. Verwechselung), forbytting, f. (B. B.), mistak, n., tvi-ta'k, n. (jfr. Famle). **F. ved Hukommelse**, mis-minne, n.

Forvikle (t. verwickeln), *røre el. rive i hop, prøsje(y), ar, tulle i hop, tove(oo), ar, *snure, *snare, *floke, fløkje (-te), *vringle, *gjære ugrejt, *g. flokot, usse(ar), tuste(ar), vase(ar), ugreje (-de); valle(ar), tville(ar), tulle(ar), kykse, ar (d. * kykke, Hob, Dynge), sumpe, ar. **Tilbøielig til at f.**, *røren, rørsam. **Forvikles**, snu-rast, snure seg, ar (ɔ: banne Kurrer), ussast, fjetrast, drevlast(i), flokast, flokne, fløkjast; tovast, tovne. «Det fjetrast føre hånom«(o), ɔ: „det gaar ganske i Staa for ham".

Forvikler (? forviklende Person), floke, m.

Forvirret, *snuren, -rot, floken, -kot, tulla', *mang-slungen, *ugrej, *toven; (vanstel.), snurot. **F. Slire**, jfr. Filte(s). **F. Masse** (Hob, Klynge), hurv, f. (sv. * hurva); vase, m., usse, f. (f. e. av tråd); (f. E. Haar), klagde, m., lagde, m., larke, m. Dv. klagdot, larkot, sammenfiltet. **F. Traad**, tvillot (tvillen), tulla(d), snurot. **F. Omstændigheder**, floke, n.

Forvikling (t. Verwickelung), floke, m., flokning, f., fløkjing, f., u-greje, f., kykse, f., bal', m., balling, f., vase, m., vav, n., vave, m. (være i vave, ɔ: Urebe, gl. n. vafi; jfr. vav, Svøb, *vave, ville), røre, f., grejnløjse, f., prøsje(y), f., sna'r, n., usse, f.; (Kurre paa Traad), (v)rang-lykkje, f., *snar-l., -*rukke, f., snurle, f., snu'r, m. (jfr. Løkke), s-lykkje; (Røre), sumpe, f.; (uegentl.), knu't, m., knute (som i skuespil), bak-lås, n. Jfr. Vanskelighed, Forlegenhed, Kurre, Tvist. **F. i Øienhaarene**, mejn-bræe, f., av *bra, Øienhaar. **Opløsning af F.**, ut-grejing, f. **Uden F.**, *grej. **Forviklinger**, vringlor, f. **Der opstod en F.**, jfr. «det kom ejn snur på tråden«.

Forvilde, ville (-te), vil-lede, føre på avvej, dåre(ar); (forlede), *forråde; (forstyrre), trylle (-te). **F. Synet**, *kværve synet (H. Ibs.), *vende s., *ville s. **Forvildes el. forvilde sig**, *mis-fare, fare vil', ville (-te), v. seg, villast, *fare vilt, *gange v., *kome på vil'-steg, k. på vil-gras (sv. villgräs), *på vil-strå, på avvej, tulle sig væk (B. B.), vingle seg bort, *kome bort i villa; (langt bort fra Hjemmet, f. E. om Dyr), kome på viddi; vime(ar), vimre(ar), *vidre (for vil're). Jfr. Fare vild.

Forvildelse, villing, f., ville, f., vilske f.; (Vildfarelse), mis-ville, f. Jfr. Forvikling.

Forvildet, *forvilt, *vilt, vilter («han vart' vilter på fjælle'«), *vil-farande; -vil: *dag-, døger-, hus-, set-, råd-vil; (forlebet), *for-råd'. **F. Pers.**, *vildring, m.; vil'-basse, m., vil-gast, m., -skyt', m., -styring, m., -ur, m., villing, m. Jfr. Galning.

Forvinde, over-vinne, over-stå (stå over), jfr. hålde(ut), stå ut; (særlig om at f. Tab), rise (-rejs) etter, ɔ: rejse seg etter ejt tap; ro seg op (ɔ: ro sig op mod Vinden), ro seg opatter, ɔ: vinde Afskriften til-

bage, komme sig efter. Mk. talemåten: »det går over«.

Forvirre (t. verwirren), *røre i hop; skjeple(ar), trylle (-te) (eg. = trolle), *kumle (dv. kummel, n., *kumling), kvitse(ar); (gjøre f. i Hovedet), *fortulle(ar). **Forvirres** (komme i Bilderede), vinglast; kvaklast. **Som let f.**, vinglot (vinglen).

Forvirret, *fjamsen (fjæmsen), *kvimsen (kvismen), *handfallen (sv. handfallen); ovjarsam, y (jfr. Dysig); *for-tænkt, *rådvil', skjåslen (jfr. skjåsle, famle, se Tumle); (i Uredø), grejnar-laus, skjepla(d); (forlegen), *kju's (»eg vart k. med det«), *i-faren, jfr. Vogn, tabt bag af; (opstrømt), kvitsa(d), forkvitsa'; (i Hovedet, sandseløs, forblandet), *trylt, *galen, *ør, *øren (Lm.), *ørsk (B. B.), „oftere" ørsken, ørslen; *tullen, tullet (B. B.), fortulla', *tusla', hovud-laus, *tanke-vil'; (forvildet), -vil: *dag-, set'-, hus-, råd-vil; (forstrækket), fa'n-ojgd; (Ting), floken, flokot. **F. af Eftyndstanker**, *giftar-blind. **F. af Overraskelse**, *forstøkt. Jfr. Forbauset, Overrasket. **Fuld af f. Snak**, *røren. **F., gaaske**, jfr. »han kom, så augo låg utanpå hovudet«; »han tykte, himmelen var i ejt kalvskin«. **F. tale**, hæl-ore(e), ar. Jfr. Baase. **F. være**, øvje(y), ar. Dv. øvjing, f. **F. Sag**, susle, f. **F. Snak**, hæloring(e), f. **Pers., som let bliver f.**, vingel, m.

Forvirring (t. Verwirrung), ville, f., vilske, f., vave, m., skjeme (ski-), m., kvims, m. (»det kom i k.«), grejnarløjse, f.; kvakl, n., kvakling, f., floke, m., vase, m. (jfr. Bilderede); (Forstyrrelse), trylle, f., skjøre, f.; (Omvæltning), snunad, m.; (Bilderede), vingl, n.; (stor Skynding), dreve(i), f.: »det gjek i ej d.« (jfr. Tummel); (Kaos), rørc, f., ugreje, f., urede, et (Fr. H.); møije(y); (Tummel, Opløb), røre, f. **F. i Hovedet**, ørske, f. (øre, f.), ørsle, f. (gl. n. ærsl, ærsla, sv. yrsel), vime, m. Jfr. Sandselsløshed. **I F. gaa**, gange og tulle. **I F. komme**, kvaklast. **I F. løbe om**, fjamse(ar?). **En, som bringer F. i Tingene**, vinglar, m., vingle-stikke, f.

Forvise (t. verweisen), vise bort, v. ut, *land-lyse, land-vise (-te). **Forvist** (udstødt), ut-sløg. **F. fra Landet**, *land-lyst, -*vi'st.

Forvisne, visne (i', -ar).

Forvisnelse, visning(i'), f.

Forvi'sning (lang „i"; (t. Verweisung), bort-, utvis(n)ing. Lm., land-lys(n)ing (Molb.), utstøtelse, ban-lys(n)ing. Jfr. Landflygtighed, Proskription. Jfr. Landsforvist.

Forvi'sning (først „i") (Bekræftelse), visse, f, vissing, f., ful'-visse, f., vishet. »Han fek visse på de'«. (Fuld Sikkerhed), ful'-visse, f. Lm.

Forvisse, visse(ar), *ful'-visse, inne-stå for, vitne om. »Det skal eg visse«, ɔ: love for. **Forvisset**, *ful'-vis'.

Forvitre(s), vejr-smuldre. H. D.

Forvitring (t. Verwitterung), smuldring, vejr-brud (Fr. Bf.), ver-eting. Lm.

Forvolde, valde (ar el. væld, vålde, o, valdet), vålde, o (-e), pådrage, avle(ar); vække, fræm-kalle. **Forvoldende**, *valdande. Jfr. Volde.

Forvorpen (t. verworfen), *vond, ondskapsful', *ukyndt (*ukynde, n., sv. okynne, ɔ: Vanart), ære-løs, samvetsløs, gudløs, *gudlaus. **F. Person**, ugudelig krop, skamløst m.ske, trol', udyr, avskum, uting, n., asen. Jfr. Udskud, Ryggesløs, Sceleerat, Roué; Bærme, Bundfald. **Forvorpenhed**, ondskap, *ukynde, n., gudløshet, ugudelighet.

Forvove sig, forvåge seg. Mk. her *forvågeleg, ɔ: meget vovelig. **Forvoven**, forvåga', *vågen, *marfrejsten, *stupen, (dv. *stup-ord, brøte, driftige Ord), u-vør(d)en (y), u-skjøjren, skjøjtelaus, *vå-værken, grov-spøkjen. **F. Pers.**, skjøjteløjse, f. Jfr. Dumdristig.

Forvovenhed, skjøjteløjse, f.

Forvoxen, *for-vaksen; (overmaade stor), *ov-vaksen; *lyte-stor, ɔ: utælkelig ved sin usædv. Størrelse.

Forvride, skjækkje (-te) (av skak'), skjejve (ar), ɔ: gøre skæv, *skejv, krænkje (-te); (Sedemod), vi'kle(ar), kjejke, ar, kjeke (-kjekke), ar (»ki'ka«), brigde (-e), rele(ee), ar („maaske for vridle"), (v)rængje (-de) (f. Eg. Foden), branke, ar.

Forvreden, skak', skak-snud, -sæt(e); (for stærkt bøiet el. krummet), for-krøkt.

Forvridning, krænk, m., reling, f., (v)rængjing, f., (v)rængsle, f., skjækkjing, f., kjejk, m., kje'king, f. (ki-). **F. af Lem**, brigde, n., **Uden F.**, *grej.

Forvrænge (Øinene), *(v)rængje augo, skin(i)-(v)rængje (-de), ɔ: „vende det hvide (skinnende) ud". **F. Ens Ord**, jfr. Bringle, Bride; Fordrejc.

Forvænne, *skjæmme ut. T. verwöhnen. **Forvænnet**, *forvand.

Forværk (t. Vorwerk), uten-værk (ved fæstning), for-værn.

Forværre, gøre værre. **F. sig**, u-gjære seg. **Forværres**, værrast, „oftere" værsne, ar (væs'ne, gl. n. versne, vesne), bli værre (mots. *bæs'ne[e], *batne), argast, *låkne; (forringes), u-gjærast.

Forværrelse, væ(r)sning, f.

Forværrende (Omstænd. osv.), skærpende (bredden, straffen). Jfr. Graverende.

Forynge (t. verjüngen), gøre yngre, g. ung igen, *op-atter-nye, *yngje op-atter. **Forynges**, yngjast op-atter.

Foryngelse (t. Verjüngerung), op-yngelse. Jfr. Forynge.

Forædle, gøre ædlere, dyrke, adle, rense, rejnske, ar, løfte, ophøje. **F—s**, fræmdast. Jfr. **Dannes**. T. veredeln.

Forædling, fræmde, m. (jfr. Fremgang, Dannelse); (Forkjønnelse, f. E. af Menneskenaturen), tilskapnad (Lm.), mots. vanskapnad, hæslig Stikkelse. Jfr. Forbedring.

Forældes, bli for gammel, bli avlagt, bli glemt, bli gammel (-dags). T. veralten.

Forældet, *foraldra', ɔ: „noget for gammel" (sv. föråldrad), *ut-ælda (»d'er utældt«), av-ældet (»gamle, afældede Historier«, J. Lie); over-levet, opgivet, forlat (som standpunkt), ut-brukt, ut-levet, *av-lagd, ned-l. (fløtfet), avlægs, gåt av bruk, *glemt, *av-gløjmd.

Forære (t. verehren), *give, forne(ar) (fone, fønne). Gl. n. fórna, ɔ: give, ofre.

Foræring, *gave (gåve), giving, f. (ɔ: at give og det Givne), *fæng, m. (gl. n. fengr); (til Gjæstebud), form(oo), f. (fodn, fon, fone, funne, føn m. m.; gl. n. fórn, Forære ring, Offer), føring, f., sending, f., bejningar, f. pl., rejdingar, f. pl., niste, f. **Til F.**, til fængs. **Faa til F.**, *få til givande, til givendes, til giving.

Forøde, for-duble, ar („eg. forøde ved Dobbel, ɔ: Spil"), for-sætje (-sætte), sætte til, øjde (-de), *for-doe, øjde-lægge (-lagde), kaste bort, spille (-te), søjre (-te), skutre bort, vesle b. (ar) (eg. gøre vesal, vesle, ɔ: liten; jfr. **Forminbske**), skræde, skrype (eg. gjøre fortvarig), skutle(ar) el. skusle bort (L. K. D.), *fante bort, *klåre, „oftere" klare. **Forødes**, *gange (gå), søjrast, skrædast, *rejse. »Det gjek etter kvart, som det kom«. **Som forøder**, øjdsam. Jfr. Forsvinde. **Forødt**, forsumpra', op-øjd? **Forødende**, øjden, øjdsam, skrædsam, spil'sam.

Forødelse, øjding, f., øjde, f. (jfr. suvl-, smør-øjde), øjdsle, f., øjdnad, m., søjring, f., skræding, f., skutling, f., bort-skusling, spille, n. (»gange til spilles«). **Som medfører F. el. er let at f.**, *spilsam, øjdsam.

Forøder, øjdar, m., *stor-øjdar, øjdeland, n., øjde-læggjar, m.; byre-sopar, m., av *byr(d)e, stor Kaste. »Det kjæm øjdar etter avlar«. Jfr. Øbelænd.

Forøge, øke, auke(ar), øjkje (-te), aukle (ar), *øksle (eg. la' våkse), å-mone(u), mejke (ɔ: mejrke?), å-måge(o), *fjølge, lægge på (løni). **Forøges**, auke (på), vække (-voks), *v. til, aukne, aukast, ta' til, mone(u'), ar, fjølgast; (**formere sig**), øjkjast. **Forøget**, mer-: mer-intækt, -utgift; -tillæg. Mk. løns-till., ɔ: forøget Løn.

Forøgelse, auke, m., auking, f., aukning, f., auknad, m., mon(u), m., framslag, n., våkster(o), m., vækst, til-vækst, tilgift. (»Arbejds-, ords-, synd-, sårs-auke). Jfr. **Tilvæxt**. (**Tilføiet Stykke**), auke, m. (taums-, man'-); skjøjting, f., skjøjt, m., tillæg, tilskud, ved-skaute, m., pålæg (H. C. Ørst.). **F., liden**, små-mon(u), m. **F. i Indtægt, Udgift**, mer-intækt, -utgift. Jfr. Forøge.

Forønsket, ønsket, ønskelig, velkommen; efterlængtet. Som H. D. siger, er denne form egentl. fremmed i dansk ænnu, da dansken ikke som norsk og sv. siger længte (a), men længes, og altså (har) længtes istedet for længtet, längtat. Men længte kan og bli dansk, når de danske selv så vil have det.

Forøve, øve, ut-øve (efter tysk), gøre, utføre. Jfr. **Begaa**.

Fos, fos' (fors), m. **F., liden**, fos-hog'(o'), n. **Af Fosser fuld**, *fossot.

Fo's, **Foser** (fr. faux, falsk, uægte), understikker(e) (H. P. S.), ɔ: kort, »som der ikke kan ventes stik på«. Jfr. (d.) undermålere, ɔ: som ikke holder Maal, er *undermåls.

Fosfor (eg. Lysbærer, Lysbringer el. »føre«), lys-æmne, lysende æmne; jfr. mor-ild? H. P. S.: glødel (fordi fosforet likesom gløder).

Fosforist, lys-»bringer«, lys-bærer?

Fosforus, morgen-stjærne (Venus).

Fosse, fosse(ar), føsse, y (-te). Dv. fossing, f., fossing, f. Gl. n. fyrsa.

Fossil (Asbj.), jord-graven, -funnen, berggraven; sten-hærdet (»forstenet«), stenartet (Asbj.), stejn-gjængen. Lm. **Fossilier**, jord-gravne el. funne »saker«, jordfinninger (H. P. S.), stejngjængen levning fra førverdenen; stengangen, jordgraven ting (dyr, vækst), gravfund, berggods.

Foster, foster, n., hämn, o (hamn), f. (gl. n. höfn), bo'r(u), m. Mk. her *bora'-ku el. born(d) ku, ɔ: brægtig Ko. **F., ufuldbaaret**, skåtning(o), m. (*kalv-, følss.). Jfr. Abortere.

Foster- (Søn, Barn), *foster-. Jfr. Pleie-.

Fotogen, lys-æmne?

Fotograf, lys-tegner. H. D.

Fotografere, lys-spejle (H. P. S.), lys-tegne?

Fotografi, lys-billed, lys-tegning (H. D.), lys-skildring (skildr., avbildning ved hjælp av lyset), lys-spejling (H. P. S.).

Fotografisk, lysbilledlig (H. D.). **F. nøi-**

agtigt, lysbilledlig gløgt, med et lysbilleds gløghet.
Fotolitografere, lys-trykke. H. D.
Fotolitografi, lys-tryk. H. D.
Fotometer, lys-måler.
Fotosfære (er ment *Lysatmosfære*), lys-kværv? (*Kværv = hverv, ɔ: kreds; t. Kreis).
Fotosfæ, lys-viser.
F(s)urage (midald. L. *foderagium*, af l. *farrago*, Blandkorn), fo(de)r, n.
F(s)uragere, samle, hente fo'r; fo(d)re (= samle fo'r?), fo'r-rejde seg (jfr. *matrejde seg = *proviantere*, som også eg. betyder: at forsyne en annen). Jfr. Proviantere.
F(s)uragering (*pabulatum ire*), fo(de)r-samling, -henting (f.-køring), *fo'r-fængting, f. (av fængte, ar, ɔ: „flakke om for at indsamle noget, f. E. Fober"), for-fæng, m. (av fæng, m., ɔ: Erhvervelse, Fangst), fodring, f. (?), fostring (?). Mk., at i likhet med *højing, *lauving, *fisking, ɔ: at samle, forsyne sig med Hø, Løv, Fisk, kunde vel „Forsyning med Fober, Fodring" hete *fo(d)ring el. *fostring. Mk. også mat-rejding, ɔ: Forsyning med Mad; sen fo(de)r-rej(d)ing?
F(s)urer (midald. L. *fodrarius*), underoffiser, hær-skriver (ikke »felt-«, som er tysk), mønster-skriver (som fører bok over soldaterne — hærsvennerne —, får husvær, mat til dem m. m.), *rejdar? (samme ord som i *skips-rejdar, Skibsreder). **Kammer-F.**, som tilveje-bringer husvær for en drots følge. »Skaffer«, som H. P. S. tilbyder og herberg-sk. (H. D.), er det for os mere mening i; men det er jo rav-tysk. Bedre: hærberger? (ikke hærbergerer) el. hærbergsman? Rej(d)er? rej(d)eman, — i likhet med rej(d)e-kone? **F.**, også forbud, ɔ: *føre-bod (y - o'). H. D.
F(s)urnere, »forsyne«, »forsørge« (t. versehen, versørgen), tilveje-»bringe«, *fli, syte føre. »Han hæv mange til å syte føre, y«. »Syt meg nåkon(o) tråd«. Jfr. Forsyne, Staffe.
F(s)urniture, forsyning, rej(d)ing, f., rej(d)na', m.; rej(d)e, f., forråd, oplag. Jfr. Levering.
Fourrere, eg. fo're (et klædeplag), helst med pelsværk; overdrage (en mynt med dyrere metal, altså fore den utvendig); overdrage (træarbejd med tynne skiver av gildere træ); også, men mindre godt, kalt at »finere«. Dv. **fourreret** (ikke fourneret) **Arbeide**, over-, ut-foret (?) arb., mots. foret på undersiden.
Fourrure, fo'r-værk, pelsværk.
Foyer, eg. *focus*, arne, ildsted; brænpunkt; *midje, *med, *mitte (ɔ: midpunkt); sæte for et onde; daglig-stue, el. varme- og hvilerum i et skuespilhus.
Fra, også *unda(n). »Ej mil unda' land«.
Frabede sig, jfr. ta(ke) seg unda', be(dje) seg unda(n).
Frabrag, av-drag, n.
Frafald, frå-fal'.
Frafalden, frå-fallen.
Fraflytning, frå-flutning, f.
Fragil, skør (*skyr, yy).
Fragment, stykke, brud-s., brå't(o), n., bete(i), m., måle(o), m. **F. af en Vise**, vise-stub. **F—r**, også strø-tanker.
Fragmentarisk, i brud-stykker, stykkevis, av-brut', stumpevis (bedre: i stubber el. stubbevis). Jfr. Stump. Jfr. Aforismer.
Fragt (holl. vracht), godtgørelse (for vareførsel), lej(g)e, f., *skips-l., førings-l.? første-løn?; (særlig for et Fartøi), sysselsættelse (J. Lie), starv, n., starving, f., lejge? (ɔ: at være leiet); (jfr. Bestjæftigelse, Emploi, Engagement). (Varerne, som befordres, f. E. føile med halv F.), farm, m., ladning, føre, n., føring, f. (Molb.); (Plads i et Fartøi til Befordring af et Parti Varer), rum, skips-r. Jfr. Befragte.
Fragt(e)baad (?), førsle-båt, m., lejgo-båt (Lm.).
Fragtbrev, jfr. Konossement, Certeparti, Certifikat.
Fragte et Fartøi, *lejge. **F.**, jfr. Befordre.
Fragtemand, jfr. førings-man, m.
Fragter, jfr. Befragter.
Fragtfarer, førsle-siglar?, -man?
Fragtfart (for Andre end Rederiet), jfr. førsle, f.? vare-førsel, -føring? førings-færd?, førsle-sigling?
Fragtfri, lejge-fri?
Fragtgods, førsle-gods, -varer, føre, n., føring, f.
Fragtnotering, førsle-pris?
Fragtrum, skips-rum.
Fragtsats el. »**Stipulation**«, lejge-sæmje, f. (?), -avtal, n., førsle-sæmje, -avtal (?).
Fragttaxt, førsle-takster, m. (?).
Frahældende, *av-hal'. Om jorden nær husene.
Fraf' (Overtrøie), uta(n)på-trøje, f.
Fralommen (afstilt fra de andre), ser(ee)-komen, utor-komen. Jfr. Fraskilt; Bortsmuttet.
Fraktion (eg. Brydning), bryting, f., brud, brå't (o); brut' tal, »brøk«; (Parti), flok, brøkdel, ho'p, brud-del (H. P. S.), sær-samfund (H. D.). **Uøsel F.**, en horg (horv, ɔ: et slæng), f.; jfr. en bråte (ɔ: mangfoldighet, med tanke om »blandet selskap«). Om vi lar det tyske »brøk«

gælde ellers, kunde det og brukes for **Fraktion** = Parti.

Fraktur, brud, benbrud (-bråt); brut' eller kantet skrift, norske (danske, sv.) bokstaver, norsk skrift („gotiske Bogstaver).

Franҫaise, fransk kvinne; lærerinne i fransk; en fransk dans. **À la f.**, på fransk, på sin fransk.

Franciſere, »forfranske«, gøre fransk, franske?; give et fr. sving (f. e, skabelong f. -lo'n, sv. skaplynne).

Franco, fri (postfri), fri-gjort (betalt).

Fraut, fri; frimodig; åpenhjærtig.

Frankere (Brev), fri-gøre (H. D.), »betale« forut. **F. ved paasat Frimærke**, (at) fri-mærke. (Forslag av H. D. og H. P. S.) **Frankeret**, fri-gjort, frimærket (betalt).

Frankomani, franker-galskap, -sot (overdreven forkærlighet for Frankrike og fransk).

Fransk, *fransk. Sammensat, *frans-: *Fransman; sv. frans-man. Jfr. engels: *Engels-man, -*ul', -væv. Sv. engelsman.

Frappant, slående, på-fallende. Jfr. iøjnefallende.

Frappere, slå (»det slog mig, at—«, H. D.), klomse(u), være påfallende, undre (»det undrede mig«), gøre intryk (t. Eindruck). Jfr. Forbauſe, Overraſte.

Fraraade, tælje frå, t. av, av-tælje (-talde), fry (-dde). »Eg fryr deg te (å) gjæra da'(t)«. **Fraraadet**, *av-råd', *av-tald. Gl. n. fryja, „fratjende En noget (f. Eg. Mab), lafte for en vis Mangel".

Fraraadelſe (?), frå-tæljing, f. (avtæljing? frying?)

Fraſagn, frå-sægn(e), f.

Fraſe(r), kling-klang, tale-måte, -vending, snak, ord-lag, fagre, (men) tomme ord, store ord, ord-glimmer, -klang; skravl, n., ording, f. (ɔ: Ordbram).

Fraſemager, ordgyter; *ordgjotar eller -gytar, skravl, m.

Fraſeologi, klingklang-forråd, ordlag-samling, -forråd, samling av talemåter, vendinger.

Fraſtille, take unda(n); (Skind, Bark), flækkje (-flakte). Jfr. Flække. **Fraſtilt**, ser(ee), ser-lagd, -havd, -skild, -tæken. **F. Del**, undanta'k, n.

Fraſtillelſe, av-skjel (ski-), n., frå-skilnad, m.

Fraſtøb (Bortfiſtøbelſe), frå-støjt, m.

Fraſtøbe (afſtrække), styggje (-de); („mere alm.") styggjast, ɔ: ſtyg, unbſlg. **Fraſtøbende**, lej; styggjeleg (mk. stygge, n., styggedom, ɔ: noget Fraſtøb., Afſtrakt.); (af Udſeende), *styg'; il'-hått'a'. Jfr. Barſt. **F. Perſon**, stu't m., stygging, m.; lej(d)ing, m., ɔ: en let, ſjebelig Perſon.

Frater, bror, embeds-bror, lags-bror. («Laugsbr.«). Mk. *lagman, d. e. Kammerat. Gl. n. lagsmaðr.

Fraterniſere med, ha omgang med, omgås med (som broder, broderlig), være væn av (ad), husvæn av, til, være husvant hos, høre til (ens) brorskap el. kammeratskap; gøre fælles sak med, slutte sig til, hælde med; være vel kænt med.

Fraternitet, brorskap, broderlighet.

Fraværelſe, frå-være, n. (f.?), gl. n. frávera, f.; (Ubeblivelſe), borte-være, f.

Fraværende, *frå-værande.

Fraude, fråde(o), f., frau(d), f. (isl. fraud), skum(u'), n.; skrau(v), f. (Stumtop). Sv. fradga; sv. * fra'a, fraud.

Fraude, at, frøj(d)e (-de) (frau'e, froe), skume(ar); (af Munden), tyggje frau, *t. mo, t. skum; (om Søen), gjøjve (-de).

Fraudſe (freſſen), over-fylle sig, stor-ete? (nl. efter *stor-etar, -drikkar, og *stor-eten, ɔ: ſom æder, drikker meget, for meget). Mk. og kråse(ar) = kræse (-te), leve lækkert. Jfr. Lækker, »høb, »mund. **Fraudſende**, ov-nøjten, stor-eten. Jfr. Graadig.

Fraudſer, etar, m., æder (Molb.), *stor-etar, fin-etar? ov-etar, op-etar, åtar, åte-sæk, m. (jfr. Slughals), går(o)-sæk, -vămb(o), f., gløjp, m., u-nøjte, n. (o-, å-nøjte)-ov-nøjte, f.; flåt', m. »Leve som ejn flåt«, »mæt som ejn f.« Flåt = hatleflåt (= kinneflåt), *Ixodes ricinus*, ɔ: Skovtæge.

Fraudſeri, etarskap, m., eting, f., ov-eting, f.; jfr. gl. n. ofát; jfr. og kråsing (ɔ: „lækker Anretning"), kræse, f.

Fred, fred (frid), m. Mk. ejn fredar (fre'a) man, ejt f. hus, ej f. stund.

Fredag, fre-dag(ee), m. (frædag).

Frede, *frede, være, (oftere) varne, ar (vanne, vane). **F. Eugene efter Snelæſningen om Baaren** („for at Kreatur. ikke ſkulle forbærve Græsbunden") snevarne, ar (snjo-vanne), værje (-varde), vår-varne. Motsat vårbejte.

Fredelig, fredleg, fredsam, spa'k-lynd (jfr. *spakne, ɔ: bli mere f., jfr. og Lempelig, Spagfærdig, Stille); *nådig. Gl. n. náðulegr, ɔ: fredelig. Jfr. *unådig, ɔ: ſtøende (Barn).

Fredlyſe, fred-lyse (-te).

Fredløs, *fred-laus, ut-læg'; (udſat for Overfald), fred-laus, u-fredog. Jfr. Landflygtig.

Fredning, værning, f.

Fredningstid (da Spſuglenes Rugepladſer er fredlyſte), varne-tid, f.

Fredskonference, se Fredskongres.

Fredskongres, fredsmøde (Allen, H. D.), fredsting (foreslåt av H. D.); frød-stæmne, f., sætte-stævne, H. D. (gl. n. sættar-

stefna). Av sætte, forlige. D. * usættes er kænt i Sjælland. Jfr. Kongreß.
Fredsommelig, *fredsam. Jfr. Fredelig.
Fredsstatning, fred, m., fred-gjærd, f. Mode til F., fred-stæmne, f.
Fredstraktat, freds-brev. Allen.
Fredsunderhandling, freds-værk. Allen.
Fregner, vår-hæse, f., v.-gjæle, f., frækne, f., el. fræknor, flt. (fraknor, fruknor, jfr. *frokle, *flukr). Isl. frekna, sv. fräkne, m.
Fregnet, vår-gjælot, fræknot (fraknot, fruknät, froklet, flukret). Gl. n. freknóttr.
Freidig, (t. Freudig?), u-*forfælt, *uræd, *hug-hejl, *frisk, *fri-modig, tillits-ful', *fram-fus, *fram-huga, *fram-gjængd.
Freidighed, også *framhug. Jfr. Freidig.
Freidsut, »hyppig« (t. häufig), (tidt) gentagen; folkerik.
Freidsutere, (Stole, Stræd), søke, søkje (-te), flittig el. ofte søke, tidt overvære.
Freidsutß, søkning (skolens), tilløp; mængde; »hyppighet«, gentagelse, f. e. tilfældernes. Jfr. Hyppig, -hed.
Freiser, løjsar. Lm.
Frem, *fram, sv. fram. Fram høres og sommesteds i Jylland. Fram-, framme brukes i * for for-, forover, forut, i motsætn. neml. til bak, bakover, -ut, tilbake. Jfr. *framfot, -*tan, -*ende, ikke for-fot, -ben osv. Frem- for det nu brukelige For- finnes og iblant i ældre dansk. Fremaxel, -stavn, -ben. Til Frem- = For- jfr. sv. framstam, framaxel, framsida, framsäte. Frem (fru) bag (f. fra Stillingen bag), *unda(n). »Soli kom unda' fjællet«, ɔ: frem over F. Frem forbi, fram-føre(y), *f.-om.
Fremad (videre frem), *fram-til, *fram-etter. Længere f., *framlejdes. F. med (i Retning mod), unda(n): »ro u. vinden, strammen«. »Gange u. soli« = ret'-søles, ɔ: med Solen, *retsølt; motsat (v)rang-søles. Sv. rättsols. Gaa langsomt f., skride (-skrejd).
Fremadbøjet, fram-luten (-lu't, lut'), fram-gryt'. „Bistnok for" -gryvt; se *gruv, *gruva. Gl. n. framlutr.
Fremadskuende, *fram-synt, -*tænkt.
Fremadstræben, fram-hug, m. Jfr. Fremstribt.
Fremadstræbende, *fram-fus; *fram-huga(d).
Frembringe (t. hervorbringen), av-stedkome, vække, skape (ar; -te), gøre, *bære, *avle, *fostre, ful'-føre, virke, til-v., få istand, av-give. Jfr. Producere. F. ved at flybe, skjote (-skaut): »s. hol(o') i ej skive«; skjote knoppar, u', aks, s. rukkor på skallen, s. kry'l på ryggen.
Frembringelse, skaping, f., skapelse, n., tilvirk(n)ing; vare; (af Jorden), avl, avle, m., avling, f.; (især af Kvæget), av-drät', m. Jfr. Produkt.
Frembydelse, fram-bjoding, f.
Frembærelse, fram-bæring, f., fram-bord(u), f.
Fremdeles, *fram-lejdes.
Fremdrive af sig selv, *skjote (røter, aks).
Fremdrivelse, fram-kjøjr, m.
Fremdrivning, skjoting, f.
Fremfor (hellere end), fram-føre(y); (frem forbi), f. -om. »Framføre alt annaf«. »Han gjek' framom os'«.
Fremfusende, *fram-fus, bejn-styren; *slumpen, *ofsen, *skjøjren, *fram-laupen, *tilløjpen, vør(d)-laus(y). Jfr. Hensynsløs, Ubesindig. F. Færd, vil'-styr, n., vør(d)-løjse(y). F. Pers., gap, n., gape, f., framfusing, m., vør(d)løjse, f.? ofse, m. F. bære, skjøjre, ar. Jfr. Blindthen løbe.
Fremfusenhed, ofse, m.
Fremføre (»bringe), *bære (b. ærend, vitne', b. op målet). Fremført, *fram-havd.
Fremførelse, fram-føre, n. F. af Retrinde, fram-bord(u'), f. (gl. n. framborðr). Dv. *frambordsam, ɔ: dygtig til at frembære Retrinde, = frambærleg.
Fremførsel, fram-førsle, f.
Fremgang (Bevæg. fremad), fram-kome, f., fram-gang, m., fram-gånge, f.; skred(i), n.; (jfr. Lykke), trev(i), n., trevnad(i), m.; væ'g(e), m. »På god v.«, »det kjæm ingen v«. F., hurtig, fram-skä't(o), m. F. gjøre, jfr. Fremstridt. Gunstig for fortsat F., *fram-gjængd: »der er f.,« ɔ: der er Leilighed. Som har F., *fram-kjøm.
Fremgangsmaade, færd, f., åt-bærsle, f., åt-bæring, -færd, til-bor(d) (u), m. Begynde med en anden F., jfr. take skjej(d)i i andre handi, el.: take seg ejt annat tyte-far. Egentl. om kværn.
Frem„herstende", overvejende, rådende; almindelig.
Fremhykle, *skremte(ar), gi sig mine av, late som, *læst, bære el. stille til skue. »Han læst være så hellig«. T. (Hervor)heucheln.
Fremhæve, lægge vægt på, utmærke; *åmåle, *minne om. T. (Hervor)-heben.
Fremile, skynde sig frem. T. -eilen.
Fremkalde (f. Eks. i Teatret), rope fram(ar). Sv. inropa.
Fremkastet: noget F., fram-kast, n.
Fremkogle, trolle fram(?), mane frem, ved trolskap el. synkværving vække el. kalle frem. T. -gaukeln.
Fremkommelig (som kan betrædes af M. fler.), *før, *folke-gjængd, *fram-kjøm. Mere f. blive, førast. F. gjort, *opvægad(e). Jfr. Farbar, Banet.

Fremkommen, *fram-komen; (opstaaet), *til-komen.
Fremkomst, fram-kome, f., f-kjømd, f.
Fremlaan, fram-lån, n.
Fremlæg (paa Laaven), lag, n., fram-lag, ræk(e), n., bærje(e), f.
Fremme (paa Forstiden, i den forreste Del), *framme; sv. framme. I nogle sammens. med stillingsord (præpos.) brukes fram for framme: fram-føre, f.-i, -med, -på, -under, -over(y). **F., længst**, *framarleg; (adv.), framarlege. **F., længst**, *fram-længst, *fræmst.
Fremme, fræmde, m., *fram-hjælp.
Fremme, at, fræmje (ar? -framde?), fræmme (-de), fræmde(ar). Dansk-norsk fremme er nu trængt tilside av „befordre" efter t. fördern, befördern.
Fremmed, *fræmmend(e) (-mind, -mund), *framand(e). Sv. främmande. Mk. fræmmend-(framand-)folk (ɔ: Gjæster), -mål, -namn, -sæd(e), -skap, ɔ: fr. Beskaffenhed; f.-stand, ɔ: en ny Stand, fornem St.; f.-vare, f., ɔ: udenlandsk V. **F. Tilsætning**, på-hæng. Molb.
Fremmedagtig, fremmedlaten, H. D.
Fremmedhed, fræmmendskap, m.
Fremmedord, låne-ord.
Fremmelig er i * bare = frugtsommelig, ikke = fremstræben el. vidtrækommen.
Fremmylre, se Mylre.
Frempible, tyte (-te, og -taut), tjote (-taut -tåte, o').
Fremrage (opad), rise (-rejs); (fremad), skage(ar), skjote ut. Om en odde. T. hervorragen. **Fremragende** (anselig), *røseleg. **Noget F.**, sny't, m. (snyte, f.). Jfr. Spids, Top.
Fremragen, *rising, re's, n. Jfr. Volumen. **F—nde, høi, Ting**, skage, m.
Fremrykket: i f. Alder, *til-komen.
Fremrykning, flytning; skåv(o), n., av *skuve (-skauv — skåven, o). T. Vorrückung.
Fremsat (frembaaren), *fram-sæt'(e).
Fremsigelse, fram-sægn(e), f.
Fremskaffe, se Skaffe.
Fremskikke, *sende fram. T. fortschicken.
Fremstride, gå fræm. Skride er i * bare = glide og flytte sig saa smaat, altså bare i legemlig el. egentl. forstand, og ikke = fortskreiten. **F. langsomt**, sige (-seig). **Fremstræben**, framleden(i). **Fremstridende** (som gjør gode Fremskridt), *fræmdeleg.
Fremstriden, rå's, f.; (langsom), se'g, n. (i'), *framseg. Jfr. *in-seg, ut-s., om Fiskestimernes Gang ved Kysten.
Fremstridt, fram-ste'g(i), n., -tak, n., -tøke, n., fram-kome, f., mon (»d'er m. i mindre«), fram-skå't(o), n., fram- færd, f., fræmde, m. (»d'er stor f. i gutem«). Jfr. Fremgang. **F. gjøre**, *kome seg, ta' seg fram, op, kåvre seg (o'), *fræmde seg, fræmdast. **Lyst til F.**, fram-hug, m., fræmhu (H. D.)
Fremstridsmand, fram-hug, m., fræm-(fram-?) strev.
Fremstridsmand, fræmtids- (framt.-?) man, framstegs-man.
Fremstyde, komme op, skjote op (om kornet; om at dukke op av van(d) (vatn).
Fremstynde, *skunde på, *drive på.
Fremstyndning, fram-skå't(o), n.
Fremstaaende, fram-. Fram-mynt, -nasa', -øjgd, -tænt, ɔ: med fremstaaende Mund o. s. v.
Fremstille, skyte fræm; jfr. rise (-rejs), ɔ: rage op iblandt el. over.
Fremstille (efter t. darstellen?), føre fræm, sætte fr., komme fræm med; lægge ut, greje ut. **F. i Ord**, *ord-lej(d)e, ord-lægge seg, ordlejde seg.
Fremstilling (i Ord, Forebrag, Stil), *ord-lej(d)ing (Lm.), ord-sætning, f., mål-føring? **F. af en Tanke** (Forklaring), mål-greje, f. **F. af en Sag**, mål-bæring, f. T. Darstellung. **Gunstig F. give**, *tælje fort, mots. t. ufort.
Fremstrømning, ræsing, f.
Fremstyrte, se Styrte.
Fremstyrtning, *rynjing, f.
Fremstød, fram-skåt(o), n. **F. give** (give betydelig Tilvægt), *slå fram. Jfr. Impuls.
Fremsynet, *framsynt, *syn, *synen, *synsk (Molb., Fr. H.).
Fremsætte, *bære fram. Likeså i sv. Dv. frambord(u), f. T. vorsetzen.
Fremsættelse, fram-sætning, f.
Fremsøge, *blæ' ut, lejte ut-or (fram? op). T. hervorsuchen.
Fremt: saa f., *så framt.
Fremtid, fram-tid, f.
Fremtidig, *u-komen, u-vorden, muelig. Jfr. Eventuel.
Fremtoning, fram-syning, f. Jfr. Fænomen.
Fremtryde, se Fremkogle.
Fremtrække, drage fræm, hjælpe f., op.
Fremtrængelse, fram-trængsle, f.
Fremtrængende, fram-søkjen.
Fremture, bli ved, *hærde (-de) på.
Fremtvinge, nøde fræm, *drive fram.
Fremvandring, se Vandring.
Fremvanke, se Banke.
Fremvise, vise (-te), syne (-te), syne fram.
Fremvisning, vising, f., syning, f., fram-syning.
Fremvælde, spire (-te), spille (-te), sprute (-te), fosse(ar) (fysse), strøjme (-de), frøse (-te), gjøjse (-te), skvale(ar), sprøne (-te).

Fremmøke, kræve, kalle, stævne, mane fræm.

Fremøi (-øi), galskap, m., galenskap, m., van-vet (-»vid«). Vanvet i * er „Dumhed, Taabelighed".

Fremtiff, gal, vanvittig, rasende.

Fremslog, hjærne-kyndig, hjærne-gransker (H. P. S.), skalle-gr. el. -skuer, ɔ: hjærneskal-g. Hjærneskallen heter i * haus, altså haus-granskar?

Fremslogi, hjærne-lære, ɔ: hjærneskal-l., -tydning, haus-lære, h.-tydning? Se Fremslog.

Fremslogiff, skalle-, haus- (el. hjærneskal-) granskende, -skuende?

Fresco, frisk, livlig, levende.

Fresco-maleri, murmaleri, vægmaleri (på frisk, ænnu våt kalkgrun').

Fresøen: gesundenes F., jfr. »mat for Mons« (H. D.). Jfr. »van' på møllen«.

Fri, *fri; (løs, færdig), *klar (klår), jfr. mdan: b. seg u., slæppe u., ɔ: bli fri for Fare el. Ulelighed; (ubesværet), let(ee): »l. føre brjoste'«; (dristig, ugenert), *hejmsleg, *hejm-hol'. **Ulideles fri**, *svør; ejd-svør, ɔ: som kan sværge, at han ikke har —. **Frie: ud i det F.**, *på rømdi, »kome på r.« **Paa f. Fod**, *på laus fot. **F. Hænder**, *lause hænder; **som har f. Hænder**, *laushændt. **F. for Afsmag**, *god-dæmd. **F. for Bærme el. Bundfald**, *ski'r, *skiren. **F. for Skyer**, *klår. **F. for Sygdom**, *god-dæmd. **Erklæret fri**, *fri-sagd. **Frit beliggende**, ljos'bær'(e), man-bær'. »Her er så ljosbært«. **Det laa frit i Øyen, f. i Luften**, *de' låg i lause sjøen; i lause lufta.

Fri (befri), fri(e), ar, *frelse.

Fri (beile), frie (ar el. -dde), be(d)le(i), *gilje. Sv. gilja. Gl. n. gilja, lofte. Jfr. **Beile**.

Frier, friar, m., også beiler, bedel(i), m., bedlar(i), m., be'l, m. (av bede). Jfr. **Beiler. Friers Talsmand**, kvambe'lsmann (av gl. n. kván, Kone „?"), kvæmminga-man, *be(d)le-man.

Frierbesøg, friar-gang, m.

Frieri, friing, f., friarskap, m. Mk. og friar-brev, -dagar, -tankar.

Frigiderium („i et romerft Bad"), svalerum, -stue. H. D.

Frigjøre, frælse (-te); (frigj. sig fra al Tvang), *slå seg laus.

Frihed, fridom, m., friskap, m., frihejt, f.; (fuld Ret til Benyttelse), frelse, n. **F. til at raabe sig selv**, sjøl(v)-ræde, f., s.-vild, f.: *gå i sjøl'vildi(nne). **Faa for megen F.**, jfr. få for lang taum: »*han fek for l. taummen«. **Styrre F. give**, *give taum.

Frikadelle(r), stekte køtbåller (-kaker? for det mere fremmede båller?; bal', m. om mat er i * = *klo't, *komle, *kompe, *klub, og altså ikke av køt), brad-bolle (Molb.), fyl'-brad (H. P. S.), ɔ. stek av fylle-mat, stekt f. Jfr. »fyldt Kalvebryst«. Men »brad« er jo tysk; gammelt ord i Danmark, men fremmedt hos os. Køtkaker?

Frikasse, karve-køt (med saus). Jfr. karvekål, ɔ: karvet, småskåren kål. Instuvning? (H. P. S.), d. e. »kjød, der tillaves ved at stuves ind (el. op) med saus«.

Frikjende, fri-kjænne (-de). **F. sig selv**, take seg fri.

Friktion (lat. *fricare*, gnide), gnid(n)ing (H. D.), »rivning« (ribe for gnide, f. Ex. Malerfarve, „støtter sig nærmest til det tydske reiben"); gneking(i), f., gnuring, f., bakslit (Lm.). **Friktions-** (Fyrstikke, Svovlst.), gnide-stikke, stryke-s. H. D.

Friktionsild, *nau(d)-eld, red-eld(i), av *ride, ɔ: vride. Sv. * vrideld, vredåll.

Friland, fri mark.

Frille, frille, f. (frigle, frigde). Gl. n. friðla.

Frillebarn, frille-barn, n., hor-unge, m., lausing, m., laus-unge, m., lausing-barn, lausings-unge, lausbarn.

Frimodig (uforsagt), *fri-modig, *fri-huga', *u-ræd'. Jfr. Freidig, Uforsagt, Ubekymret, Tryg, Sikker.

Frimodigen, *frit, *frimodigt.

Fripostig (n. f. fripostig), altfor fri, altf. tillitsful'; jfr. u-blu, skam-løs.

Frisere (eg. kruse, t. kräuseln), *krulle; »krølle« (n. s. krullen), opsætte (hår), pynte; hår-sætte el. -pynte (H. P. S.).

Frisør, hår-skærer, hårsætter, -pynter?

Frisind, fridoms-hug. Lm.

Frisindet, fri-lynd. Lm.

Frisk, *frisk, friskleg, *kry, kvid(o)g, kvi'k(i'); (ufordærvet), frisk, *friskleg; (sund), helseleg, helsog (-ig), *hejl; manhejl (»er det manhejlt i bygdi?«); (først-lig, ved Helbred), *fær(d)ig; (frodig), triveleg; (rask), *treven(i), triveleg, trevjog(i); (rask, dygtig), *treven (gl. n. þrifinn, virkjom); (trivelig), *frøken, triveleg; (sund, om Ting), *rejn-dæmd, rejnsleg, rejn-smakande (luft); (om Skaar i Træ), *ski'r; (om Farve), bjart (bjærten, sv. bjert); *friskdæmd (ɔ: som har f. Farve); (om Vind), *skurande; (noget stærk el. stærk), *snjæl (s. øl, ɔ: Øl, som stiger til Hovedet); (rask, livlig), *sprættog, *spræ'k, (meget), *sprikjen; (fyrtig, livlig), *frisk, *tidig, *kva't,

*fjørog (jfr. gl. n. fjör, Liv); fræ'k, e (ejn f. hamle't, i, ɔ: blomstrende Ansigts-farve); (munter), *kå't, *fjåg, *glad, gladværog, let-lynd, let-liva'; (lyftig), krydig. Friſt for færsk, ny, er tysk. Om melk, smør, brød siges i * færsk, ny-mjølka', ny-kirna', ny-baka'. F. iblandt, *ri(d)-hejl (ɔ: ri'omtil hejl). Han var f. og munter, jfr. »han var både lejkande og læ(gj)ande«. Ikke rigtig f., *u-mølen. Jfr. Tilpas; Upasſelig. F. være, trivast (trivst, — trejvst). F. blive, friskast, kome seg, kvikast(i'), kvikne(i'), kry seg, kryast, krå seg, kråne, *kvatne (dv. kvatning, f.).

Friſke (ɔp-), friske(ar), kry(e), kvike(i'), kvætje (-kvatte): »k. ej spi'k« = *snarte, børte (y, -te), ɔ: pudſe en Lyſeſtikke. Friſkes, jfr. f. blive.

Friſkſyr (Springſyre), sprætt', m., sprættar, m., spirrevip (?). Jfr. Sprade.

Friſkhed, friskleik, m., kviklejk(i'), m., frøkne, f.; trivnad(i'). Jfr. Trivelſe.

Friſkyds, fri-skys' (»ts«), m., fri-skjot, m.

Friſt (t. Friſt), utsættelse, dag, m., frist (frest), m., tid, om-røme, n., område, f. Jfr. Henſtand. Som ingen F. kan vente, *dag-laus.

Friſte (møde, gjennemgaa), lide (-lejd): *lide vondt, *ha(ve) godt å lide, »han lejd ikkje godt«; å. sætte på prøve, frejste(ar). Sv. fresta. F. Livet (t. das Leben friſten), *berge l. F. Lykken, make fromme(u).

Friſted (Alyl), fristad, m., live, n., ly.

Friſtelſe, frejsting, f. (sv. frestelse). Mk. »når katten fær si mætte, så stæl(e) han inkje«. »D'er første frejstingi, ejn skal mest varast«.

Friſtet til at le, an-løgjen. Lm.

Friſur, opsat hår, hår-sæt, -pynting, hår-pynt, *hårkrulling.

Fritage for, fri(e): »Det blæs så møket(y), det friar roren«, ɔ: fritager for at ro.

Fritalende, *djærv-mælt, mål-djærv (Molb.), mun'-d. (Allen, H. D.), bærleg(e), bær-målog, bær-søgjen (av *søgje, ɔ: tale, snakke), tale-ram (H. D.); jfr. *fram-talande, ɔ: aabenhjærtig, fram-bærleg, ljos-gjæv, *ram, *ord-ram, kjæft-ram. Jfr. og *mun-drjug, ɔ: tilbøiel. til at over-drive el. ſige for meget; *mun-stærk, ɔ: ſvortalende, *ord-kvas, ɔ: ſtarp i Ord. Mots. *mål-halt, *mun-valen, *mål-bunden, mål-stålen(o).

Fritid (da man er fri for Arbeide), fri-tid. Jfr. fri-dag, -stund, f., -time. Jfr. Ferier.

Fritte, frette, ee (-e), fræge(e), ar (sv. fråga), grave (-grov), naud-spørje(y). Gl. n. frétta. Mk. frægar(e), m. og fræ-ging(e), f.; fretting, f., ɔ: at frette, fret-nad, fretning, f., ɔ: Tidende. Flittig til at f., *fretten, fretsam.

Friviſlig, fri-viljog, *u-kravd, *u-nøjd', sjølv(v)-viljande, viljande, villeg. F. Gjerning, sjav-vil, f. (-vile, for »sjølv-vild«). Gl. n. sjalfvili, ɔ: fri Villie.

Frivol, letsindig, kå't (i denne mening ikke i *), letfærdig (mots. alvorlig), Fr. H.; tom, for- (få-) fængelig, intetsigende, smålig, ussel.

Frivolitet, letsindighet, letfærdighet, kåthet, tomhet.

Fro (t. froh), *glad, glad-hjærtad, glad-værog, gladlynd; (ret f.), glad-voren.

Frodig, *triveleg, *fraudig; (græsrig, frugt-bar), *lo-rik, -møken(y); (tætvoxende, f. E. Skov), luveleg. F. voxe, trivast (trivst — trejvst).

Frokoſt (n. f. Frukoſt), morgon-mål, n., -værd(d), m., føre(y)-dugur (-»dagverd«), bisk, m., å-bete(i), m., å-bi't (B. B.), mid-morgon(i'), m., m.-mål. F. ſpiſe, *biske. Før F., *på fastande hjærte.

Frokoſttid, mid-morgon(i'), kl. 7—8 form.

From, *mild, *god (»ej g. menneske«), *godig, godeleg, *god-kynd, *god-lynd, *blid (jfr. Sagtmodig); (gudfrygtig), gudleg, troende, *snild; (venlig, føielig), snil', god, gild; *ret-rådig, ret-vis. From(u) i *: fortrinlig; dygtig. F. Perſ., god-mænne, n., god-sau, m. Gl. n. goðmenni. Meget f. M.ſte, *guds-barn.

Fromme, gagn, n., bate, m., vinning, f., frome, m. (ɔ: Gave; frome, ar, gavne); (Slumpetræf), vingl, n. Paa Lykke og F., *på måfå (sv. på måfå), *på vona (voni). Jfr. make from' og ska(d)e, ɔ: forſøge til Binding el. Tab. Mk. vinglevo'n, f., „Forhaabning, ſom kun beror paa et Slumpetræf".

Fromden, Fromdepartiet, slyng-»partiet«, slyngerne. H. P. S.

Fromdoſtet, stor lauv-rikdom. Lm.

Front (eg. Pande), panne, forside; for-linje, for-stilling. H. P. S. Gjøre F. mod (jfr. gjøre Bryſt imod?), vende sig mot, gå på (fienden) forfra, vende bred-siden til (eg. om fartøj); gøre motstand (mots. vende ryggen til, rømme).

Frontſpice, forside, «gavl« (røst, raust, n.), hoved-gavl. H. C. Ørst. Jfr. Gavl, Fronton.

Frontforandring, menings-skifte, (gøre) omkring (højre om, venstre om, ɔ: bli mere el. mindre »radikal« sen før).

Fronton, raust (røst), n., bjorlad; rausting, f., røjsting, f., røjste, n. (ɔ: Gavl, Tver-væg); sta's-røst, -*brøst (brjost)? (trekant over dør el. vindøj). *Brøst (brjost)

mærker ikke alene tværvæggens „Gavl", rostet, raustet, men „ogsaa Forvæg el. Forside paa en større Bygning".

Frøprædiken, (t. Frühpredigt), morgengudstjeneste, otte-sang(oo), otte-prejke, f., -messe, f.

Frøsfen, fråsen(o'). **F. haard,** tæla'(e): »*på t. mark«. **F. Jord** (Barfrost), hardang, m. (halang, -ång). **F. paa Overfladen** (Jorden), klaka' (kraka') *klaken, *spæ'kt' (av spækje, ɔ: stivne, klakne). **F. Storpe paa Jorden,** (tynd), klake, m., skarke, f.; (tyk) tæle(e), m. Dv. *tælefri, tæle-botn, *t.-gro'p, n.

Frøst (ikke Kuldegrad), frost, n. (gl. n. frost, n., jfr. Kulde); (Fornemmelse af Kulde), *frost, hustring(u'), f.; (Islag, især i Jorden), fråse(o), m. (jfr. Islag). **F. inde i Huset,** ståve(o)-frost. **F., stærk,** gnal'-frost, n.; (forstærket Fr.), frosthærdale, f. Mk. *frost-hard (Egn). **F., svagere, men dog følelig,** *hokre(u')-frost. **Nat med F.,** frost-nat, f. **Af F. blive haard** (om Jord), tæle(e), ar, *skjærkne, *klakne. **Af F. stivne** (om Jorden), *kloke, *klakne; (om Vandet), *krave. **Af F. svulme** (om Vandet), ore(ar), kry (-dde), kjøve (-de), kræppe (-te) op. **Beskyttet mod F.,** u-fråsen(o'): »halde seg ufr.« **Fri for F.** (som paa Frøbærne), ufråsen(o). **For F. sikker,** *frostfri. **For F. udsat,** frost-hæt', f-næm, *frostal; frost-lændt, -kjænd. Mk. *frostland, Landskab, udsat for F. paa Afgrøden. **Ved F. ødelagt,** av-fråsen(o).

Frøstdamp (?), frost-røjk, m., -gåve(o), f. (-guve, u', -gub').

Frøstsaar el. Sprækker i Huden, saks, m.

Frøstvejr, frost-ve'r, n.

Frøstvære, gnide, glatte, *blænkje (ɔ: pusse, polere).

Frue, fru, f., „oftere" frue (fruve, fruge). Gl. n. fru, sv. fru. **Vor F.,** *vår fru, *jomfru Maria. Jfr. mari-, som i *marikåpe, -lykle, -mos.

Fruentimmer, eg. fruer-stue; kvinne, f., kvin-folk, n., kjækse, f., kvænde, n. (som mest brukes »kollektivt«), kvin-man, m., kjælle, f., mægge, f., sæggje, f. (nigge), tøtte(y), f. **Gvært Fr.,** frigge, f. **Stærkt el. haardført Fr.,** gimpe, f. **Ildrende Fr.,** kjærring, f. **Fr. haardt el. trodsigt,** kjækse, tøte, tøtte(y), fæsje.

Fruentimmeragtig, kvænde-, kvinfolk-: kvænde-færd, -buna', -ham, -lag, -værk; kvinfolk-kløer, -arbejd. Jfr. **Kvinde, Kvindefolk.** Mk. og kvændeleg, ɔ: „kvindelig". Jfr. kjæ(r)ringaleg, „kjerlingagtig".

Fruer-, som i fruer-bur, -hund, -pige. I * kvænde-, kvinfolk-, kjælle-?

Fruerstue, møj-sal (møjesal), m. „I gamle Biser".

Frugal, tarvelig, måte-hålden, nøjsom.

Frugt (Træ-), alde, f., frukt, f.; (Afgrøde, Aarsvæxt), grøde, n. (f.), av-g., åbord(u), m., æring, f. (av året nl.?); (Udbytte), etter-sæt, n.; gagn, n., nytte, n. („nyere Ord"), bate, m., folling f. Jfr. **Udbytte.** Mk. **Livsfrugt,** ɔ: foster, n., håmn(o), f. (Virkning), stad, m. (»ejn ser ikkje nåkon(o) s. etter det«); virkning, værking(e), f., værknad, m., værkning, f. **F., unsøen,** kart, m., kort(oo), m. Jfr. **Frugtkumbe. F. bære** (om Jord, Træ), *bære (»de' tree' bær i år), fruktast. **Til F. udvilde sig** (om Vækter), karte seg.

Frugtaar, ald-år, n.

Frugtbar, fruktsam, *frøj, *fraudig; *grorsam, lo-rik, lo-møken(y), bordig (Fr. H.; sv. bördig); (om Jord), *god, frøj, grøde-før (Asbj.?), sæde-før (Asbj.); (Jord, Landskab), *vækster-rik(u), *grøderik; (som har Spireevne), *frøv (frø, frjo, sv. * frö), *fræd'. Gl. n. frø'r, frjór. Jfr. **Frodig. F., meget,** *fruktrik. **F. være,** bære. **F. gjøre** (gjødsle), frøje (-de). **F. Aar,** god-år, n.

Frugtbargjørende Vejr, gror-ve'r, n., grøde-ver; grødande, grødsom. H. D.

Frugtbælg, skålm(o), f. (skalme, skjælme, skjølme), hjælm, m. Jfr. **Ærtebælg.**

Frugte (nytte), fruktast, nytte(ar), „nyere Ord", gagne(ar), folle, ar.

Frugtesløs, *frukt-laus, få-fængd, u-nyttog, gagn-laus, *få-nyttig, (-nyt), få-fængjeleg (»forf.«): »anger' er fåfængd, når ingi ombot fylgjer«. (Unyttig), æringslaus (jfr. isl. árangrslaus). Dv. æringløjse, ɔ: unyttigt Foretag, især Reise. (Æring, f. er „Aarsvæxt, Afgrøde").

Frugthave, alde-hage, m., -gar(d), m.

Frugtknude, kart, m., knæppe, n.; (tidligste), knyting, m. **F. danne,** karte seg, knyte seg, knytast.

Frugtsommelig, *diger, *tjuk, drjug (dryg), om-hænder, fræmmeleg („bedste Ord"), vejkleg, halda', barna(d) (bonnåt), så(o) farande, så vori. **Høist f.,** nær-komen (-mi), nær-buen (-bui), på fallande fot. Jfr. **Nedkomst, Barsel. F. være,** tjukne (ar), *lage til, digrast. **F. Kone,** barnkone(o').

Frugttræ, alde-tre, n.

Fryd (Livslyst), fryd, f., glæde(e), f., hugnad, m., fagna-skap, m., sæle, f., gaman, n. T. **Freude.** Mk. lyksalighet. I gl. n. er frygð, f. „Frugtbarhed, Pragt, Herlighed".

Frydе, frygde(ar), sæle(ar), lyksalig-gøre.

Frydefuld, hjærte-, sjæle-glad, lyksalig, salig, *sæl, ov-glad (?), *stor-glad. Frygd-

ful i * er = „ynbig, vakker, livlig", „om en Egn, et Sted".

Frydløs, *u-sæl, u-glad, usalig, *vesal.

Frygt, (t. Furcht), rædsle, f. (gl. n. hræzla, ɔ: ræsla; sv. rä[d]sla), („mere alminb.") rædsl (ræssel), m. og n., ræde, f., rædhug, m. (Lm.; sv. räddhåga), hjælm, m., blaut, m., fæle, f., fælske, f., skjælk (ɔ?ɔ), m. (gl. n. skelkr), ɔr, m., gru, f., rɔgd(y), f. (gl. n. hrygð, Bedrøvelse), vå (vo), f., ɔ: Vængstelse, ogn (oo), f., ogte(oo), m., otte, m. Jfr. Skræk, Forfærbelse, Vængstelighed. **Fr. pindselig**, støk', m., kvæk', n., kip', m., kvæp', m. (Uro i Sindet), oe, m. (jfr. gl. n. óast, frygte); (Respekt), oge, m., ogn(oo), f., otte, m. (oo), age, m., vægje, m., råg'(o), n. »Det følgjer(y) *age med hånom«, »dej ha ingi oge føre(y) hånom« (o). Jfr. Vrefrygt, Respekt. **F., pinlig**, hjarte-værk, m. Jfr. Vngstelse. **Af F. el. Uvillie holde sig borte**, styggjast: »dej stygdest frå hånom(o). **F. el. Uvillie indgyde**, styggje (-de): »han stygde dejm frå seg«. **Labe nogen F. faa Indpas**, *gjære seg ræd. **Som indgyder F.**, ug'leg. **Uden Fr.** (Adv.), *ufæles, *frit.

Frygte (t. fürchten), være ræd', ræddast (rædast), rædde seg, ottast(oo), myklast (sv. myklas, møkles), ogje (-gde), fæle (-te), „mere alminb." fælast, fry (-dde) (»eg frydde, at eg hadde laga' for lite' til«), gruve(ar); (begynde at f.), blaute, ar. »Rædbes har ingensinde helt været tabt i dansk bogsprog« (H. D.). (Gyse for), ryggjast (-gdest). **F. nogen** (noget), være ræd' ejn (ejt). **Faa til at f.**, ræde (-de), sætje støk' i, („mere alminb.") rædde(ar), skræme (-de), skjærre(ar). **Begynde at f.**, fældast. Gl. n. skirra, sv. * skjarra. Sv. * räda, rädda. Mk. og kvækkje (-te), kvæppe (-kvap), kippe seg, støkkje (-te). Jfr. Forstrække.

Frygtelig (t. fürchterlich), *ræddeleg, avskræmeleg, ɔ(g)jen, ɔgjeleg, *styg', styggjeleg (jfr. Afstrækkende); kaldleg (kaldsl.), kuseleg, *kusen (sv. * kusleg), il'-hærveleg, *fæ'l, fælsleg, fæleleg, fælande; kjøleleg, ageleg, gruseleg, hæskjeleg (hejskjeleg, hejsleg, sv. hisklig), spøkjen, spøkjeleg (jfr. »det spøkjer føre«, ɔ: truer meb); (om Veir og Vind), *galen (»ejt galet ver«, »ejn galen storm«), jfr. »ejt ɔ(g)je' ver«, ejt aga ver«. Jfr. Voldsom, Rasende, Forfærbel., Strækkelig, Forstrækkelig. **Frygtelig(en)**, Abv., grætelege, kaldslege, kjølelege, bejsta (eg. bestialsk), bejstalege; naud-, skam-, mejn-, skad-: mejn-hard (ɔ: frygtelig h.), naudskrike, skam-stærk, skad-stærk, skad-rik; skad-god, ɔ: fortræffelig. Jfr. Overmaabe, Overorbentl., Uhyre, Yberst. **Frygteligt, noget**, fælske, f., rɔgd(y), f.; ejt ɔgje ting, ɔ: en frygtelig Tingest; *fæle ting, *grove t., skræme f., skræmsel, n., skræme-syn, f. Jfr. Bettybel., Ubetybel. **F. Bevægelse el. Tummel**, stygge-rusk, n. **F. Nederlag**, skade-dråp, n. **F. Støi**, (ejt) ɔgje læte. Jfr. Uhyggel.

Frygtindgydende, *ognog. Jfr. Imponerende.

Frygtløs, *ottelaus.

Frygtløshed, u-rædsle (Lm.), av *uræd'; otteløjse, f.

Frygtsom, ræd', *fælen (Fr. Bg.), *fælsken, *otte-ful', *kulsen, rædvoren, ræd-huga(d), rædsam, *skvætten (Asbj.), *blau(d), litet føre seg, *for-oven, skår(o)-mærkjen, *skjær' (som *ta'k-skjær; gl. n. skjarr); *skjælv-ræd; (unbselig), *nipen. Jfr. Sky. **Altfor f.**, *skripen. **Noget f.**, *skjær'leg. **F. Perf.**, blauting, m. Jfr. Kusen, Krybster.

Frygtsomhed, skjær'lejk, m., blaudskap, m., rædlejk, m.

Frynbser, sprang, n. (*sprangler; gl. n. sprang), skuv, m. („smaa Dufte i Kanterne af en Dug"), faks, n., frunsor, f. pl., men *ejt fruns. Gl. n. skufr. Sv. frans. T. Franse, av fr. frange. **Med F. besætte**, sprange(ar?), frunse, ar.

Frynbset, *faksa(d), frunsa'. „Randen er fakfat meb hundrede Kvafter af Guldtraab". Fr. Bg.

Frybse (føle Kulde), frjose (-frans), hustre(u'), ar, hestre(i'), hokre(u'), ar; (stivne af Kulde; tage Skade af K.), frjose; (om Jorden), klake(ar), *klakne, spækje (-te). Jfr. Isistorbe. (Smaafrybse), kulse, ar (dv. kuls, m., Frybsen), hustre, ar. **F. labe**, frøjse (-te), ɔ: faa til at fr. **F. forbærvet**, frøjse seg. **F. til** (som Vand), frjose atter. **Som let frybser** (kuldskjær), frostal.

Frybsen, frjosing, f.

Frybsning: ved F. blive tilfæstet, frjose fast.

Frybsepunkt, frost-mål, n., -må't, n.

Fræk (Tale, Mund), *grov, *kyndog (-dig, -naug), uvetog(i), *ubljug, *skam-laus, *sære-laus, *å-buen, *å-båden(o). **F. Kvindfolk**, fla'k, n. Jfr. Ublu, Uforstammet. T. Frech.

Frækhed, (t. Frechheit), fyle, f. (av *fu'l), kyndogskap, m.; (Lyst til at fornærme), uvet(i), n. Jfr. Uforstandig.

Frænde, frænde, m., ɔ: Slægtning i Sidelinie, især Søskendebarn. Hunkjøn: *frænke, ɔ: (oftest) Fætterske. Gl. n. frændi, Slægtning. Sv. frände, Svoger. Jfr. frænde-laus, ɔ: uben Slægtninger.

Frændskab (Slægtskab), *frænd-skap, m.
Frø *(Rana)*, lop', m., sommer-lop (B. B.), lappe, m., frosk, m. (fransk, fnesk, frjesk), *trausk, hop', m., fraud. Sv. * fraud, frod. **F.,** **grønne**, gro, f. (fl. grør), padde, f. (podde). Jfr. **Tudse**, **Skrubtudse**. **F., unge**, lop'-unge, m. **Unge af F.** (Frøunge), rumpe-trol', n., *rove-t. **Frøers Æg**, froske,-grä't, n. (o), loppe-grä'l, m. **Slim som Frøers Æg**, loppe-frau(d), f. (-fro), -sli, padde-sly, n., loppe-krå, m., -grä'l, m.
Frø, fræ, n. (frjo, fro). Gl. n. fræ, frjó. **F. af Græs el. Urter blandt Kornet**, mælde, n., mænnel, m., saur, m., ro (roe), m. Dv. ro-sild, n. = mælde-s., ɔ: **Sold til at stille *ro el. *mælde fra Kornet.** **Frø sætte**, fræ seg (fræe seg), ar, fræ(v)ast; (jaa), fræe, ar. **Ved F. forplante sig, så seg.** **Tid da Bægterne sætte F.**, fræ-tid, f.
Frøhus, fræ-hus, n., hamar. „**Efter Udtalen:**" hammer. Jfr. **Bælg**, **Ærtebælg**, **Frugt-b.**
Frøklynge, ripe, m. Jfr. **Top.**
Frøknopperne afslaa (paa Hør, Hamp), hamre.
Frøkorn, fræ-korn, n.
Frøløs (ufrugtbar), fræ-laus. Dv. fræløjse, f.
Frømnes, ka'lne(ar), morkne(ar), *fårnast(o). Gl. n. fyrnast. Jfr. **Gammel.**
Frømnet, *kalen, *maren, måren(o), morkjen (morken, moskjen, møskjen, møjskjen). Jfr. **Mør**, **Stjør**, **Raadden**, **Smulbret**, **Opløst.**
Frøstok (lang Klase med Frø el. Blomster), hamar, m. (jfr. **Frøhus**), rispe, f., *fræhamar; aks; mrk. kurv, kolv — »kolbe«. **F. paa Bægt**, busk, m. Jfr. vise, m., ogsaa = „**Blomst, Begynd. til Frugt:**" *hæggje-, raune-, jordbær-, molte-vise. **Rødderknop** heter *nate-vise.
Fthis (**Phthi-**), tæring, *tærels'.
Fuchsschwanzer, spyt-slikker. H. D.
Fuge (t. Fuge; fügen), mo't, n. (fjole-, tilje-m.), fælle, f. (gl. n. fella), samkoming, f.. skar, n., su(d), f., skjøjt, m., jfr. **Raad**; (Stokkenes i Bæggehjørnet), vægge-mot, n., -far, n., laft, n., nåv(o), f., nat(e), m. Jfr. **Hjørnefuge.** **Fuge i en Fjæleværg** („især hvor Fjælene ere sammensældte ved et Straasnit i Kanten"), *skjærving, *skaring, av *skjærve, *skare, ɔ: „fælde Fjæle sammen ved Straasnit". **Fuge mellem Stokkene i en Bæg, som tættes med Mose**, måse-fælle(o-e), f., med(i)-drag, n., med-far, måse(o)-far. **Fuge** heter ogsaa læsing, f., lås, n.: spærre-, styre-, punge-lås. **F. indfjære i en Ramme**, gälte, ar. **F. indstaaren i en Ramme**, gä't', f. (got,'oɔ). Mk. duragät. Jfr. **Fals.**
Fugl, fugl, m.; (liden), titing, m., tite, f. (tete, tjete, kjete, ti't), „**Meise, Spurv el. lignende**". **Stor Hob af lysende F.**, fugle-færd (jfr. **Fugleflok**). **F., vild**, ut-fugl, m. Dv. utfugl-æg', n., „**Æg af Søfugle**, f. **E. Maager**". **Fugle parre sig**, fuglar fivle, vive, vine, fyne. **F., som forvilder el. fortryller** (i Folkesagn), trol-fugl. **Som en Fugl pibe, kvidre**, tite, ar.
Fugleart, fugle-slag, n.
Fuglebørse, fugle-børse, f. (y).
Fuglefangst, fugle-vejde, n.
Fugleflok, brej(d)e, f., fugle-b., -vinde, f., vinde, f.
Fuglefænger, fugle-fangar, m. (ikke fængar).
Fuglegræs *(Alsine media)*, arve, m., a.-gras, n., svin-arv, blaut-a., vas'-arv, lorts-arv, vas'-havre, kul-h., ku-gras. Dr. Sch.
Fuglehale, jfr. **Hale.**
Fuglehud (paa M. fler, „prikket Hud"), fugleham, m., -hold, n.
Fuglekuld, fugle-føde, n.
Fuglemøg: Gjødsel af F., fugle-tad, n. Jfr. **Guano.**
Fuglesang, fugle-sång(o), m.
Fuglestikkelse, fugle-ham, m., -skap, n.
Fuglestrig, fugle-læte, f.
Fuglestræmme, fugle-skræme, f.; (et Slags Bifte, som dreier sig for Vinden ligesom Vingerne paa en Veirmølle), vind-kal', m., -kjægle, vindkegle. B. B. Sommesteds kalt *vind-hane.
Fuglesyge, fugle-far, n., -fet(e'), n.
Fuglestemme, fugle-læte, f.
Fuglestunge, fugl-unge, m.
Fuglesærter, se **Bikker.**
Fugte (t. feuchten), dynke (ar?), væte (-te), dägge(o), ar, räke, ar, svejtte (Lm.), sufte, ar. Sv. * söfta. Det **suftar seg**, ɔ: det **blir fugtigt, udsveder Saft.**
Fugtig (t. feucht), (vaab, regnfuld), svä'k, *svä't, vät-fængd, *kvapen, *rä, slagen (-gjen), *råsken, *råmen; (noget), vätleg, vätsam; *muggen, sufsen, sufsot; (især om Fodtøi), *slomen; (om Luft), *slyen; (Sne), *kram; (Grund, Mark), vät-lændt, -fængd, sæven, e (sv. * säver), rälændt, *klæ'k, klæk-lændt; (lidt vaad), *svejg (svægen, e, svejgjen), *søg' (sv. * sögg og sygg). **F. om Øinene**, sorven, u; **f. under Øinene**, *tårot. **F. paa enkelte Steder** (Jord), dilot. **F. blive**, *slagne, slä seg, sladde(ar), *råne, vätne (ar), räkast, räke seg, sævje(e), ar, svejgne, søggast, søgne, råast, råne. **F. gjøre**, räe(ar): »det råar åkren«; »stejnen råar frä seg«. „**Holde noget i en varm og f. Tilstand**" („lade dampe el. dunste"),

søjde (-de): »gå og søjde i same klæde«. **I f. Tilstand indbjærget**, rå-bærga' (rå-bærja'). **F. Damp** (Uddunstn. af f. Ting), våt-røjk, m. **F., smal, Flade** (lang Myr), slor, f. (oo). **F. Jordplet**, væte(e), f., våte(o), f. Dv. våte-ste'e, n., ɔ: Sted, hvor der samler sig Væde. **F. Plet** (især i Ager), dile, m. Gl. n. dfli, **Plet F. Kjølighed**, våt-kjøle, f. (-kjølsne). **F. og kold Luft**, rå-ve'r, n., rå-kalde, -kulde, m., ɔ: Kulde med f. Luft (av *råkald, ɔ: f. og kold). **F. Vejr**, våt-ver, mots. tur'-ver.

Fugtighed (t. Feuchtigkeit), væte, f., væske, svå'k, n., råe, m., råke, m., rake, m. (isl. raki), våt-r., råme, m., råske, m., våtlejk, m., svejte, m., mugge, f., sva(d)e, m.; (**Damp, f. E. af Sved i Klæder**), søj(d)ne, f.; (**paakommen Væde**), *sla'g (især sammensat: væg'-, jord-slag, ɔ: F. af Jorden). Jfr. Sump, Mose, Myr. **F., kold**, kald-væte, f.; (**langvarig**, røjte, f. **F., opstigende fra Grunden**, opskåt(o), n. **F., tiltagende**, råning, f. **F. af Regn el. Sne**, svå'k, n. Jfr. Bløde. **F. i Jorden fra en Vandaare el. Kilde**, våt-seg(i), n. **F. under Træets Bark om Vaaren**, svade, m. (save, m., sævje, f.); jfr. Saft. **Varme med Fugtighed**, søj(d)ne, f., søj(d)sle, f. **Paavirkning af F.**, søjding, f. **Af F. angreben**, *muggen (måggen, o); jfr. Skimlet. **Af F. fordærves**, mågne(o), ar (mugne). **Af F. udvidet** (Træ), *truten.

Ful, efter Molb. »led, styg, fæl«. Egentlig »forraadnet« (t. faul); derefter om »det, som i sit Indre er fordærvet«. I* er ful 1. harsk, ilde smagende el. lugtende, 2. ved, bitter, 3. geil, brunstig, 4. vanskelig, indviklet; slem, fortrædelig, 5. listig, snedig. Gl. n. fúll er 1. „raadden, stinkende, 2. hæslig, afskyelig, især i moralsk Henseende".

Fuld, *ful'. **F. af** (indeholdende, forsynet med, rig paa), mø̀kjen(y): liv-, kjøt-, mat-m.; (i Sammens.), -*kjænd: fjæl'-, gras-, stejn-, vas-k.; frost-kjænd(t). **Fuldt op**, *fult op. **Fuld Raadighed: som har f. R.**, ful'-rådig. **Fulde Seil: for f. Seil gaaende**, ful-sigld. **F. Sikkerhed**, ful'-visse, f. **Fuldt besat**, ful'-skjepa' (ski-); (bevæbnet), ful'-våpna'; (forsynet), *ful-rejd'.

Fuldbefaren (Sømand), *ful'-god? ful-faren? *ful-før? **Halvbefaren**, halv-faren, -før? -god?

Fuldbringe (t. vollbringen), ful'-føre (-de); trøjte (-te), ful-ende, gøre (Molb.). Gl. n. fullgera, -gjøra. Også: stelle (-te): »han steller det ikkje på ejn dag«. (Det tyske bringen kan altså undværes).

Fuldbringelse (t. Vollbringung), ful'-ending, f., -føring, f., ending, f.

Fuldbroder, -søster, *sambro(de)r, -søster(y). Jfr. Fuldsøstende.

Fuldbyrde, jfr. Fuldbringe.

Fuldbygtig (stærk nok til et Arbeide), ful'-taka. »Jfr. gl. n. fullafla«.

Fuldelig (tilfulde), fullelege, *til fuls, til fulnad (-nads), fulkomlege, ful'-vel. **F. ordnet**, ful-skjepad (-ski-).

Fuldendelse, ending, f., ful-e., -føring, f. Jfr. Fuldbringelse.

Fuldendt, ful'-gjord, -ført, -end (?).

Fuldføre (tilendebringe), *trøjte; (udholde), trøjte (natta, et år); også *ful'-føre, -*ende. **Fuldført**, jfr. Færdig.

Fuldhed, *ful'skap, m.

Fuldklog (som har sin fulde Forstand), *ful-klok.

Fuldkommen, *ram, mejster-, mejsterleg, *ful'-komen, *rava. «Ejn rava fant«, ɔ: en f. Prakker. »Ejn ram (ɔ: burtbreven) tjuv«, mejster-tjuv. (Adv.), *ful'-, *rav, rava, *ravende, *kav, *kavende, ål-. *Ful'-målgen(o), -nøgd, -nog, ɔ: f. nok; *ful'-før, -god, ɔ: f. stikket, duelig; ful'-legen(e'), ɔ: f. ubhvilet; *ful'-tru (-trugjen), f. tro; *ful'-vel', ful'-vis', ɔ: f. vis'. Kav åpen(o), kavende ful'. Rav vil', rav-ruskende, ravende galen (sv. raf galen). Ål-vaken, -færdig; ålvælt, ɔ: f. omvæltet. Jfr. Ganske, Overalt, Yderst.

Fuldkommenhed, fulkomenskap, m., gildskap, m., mejsterskap.

Fuldkraftig (som ikke behøver at krybe), ut-kråpen(o), ɔ: som har krøpet fra sig, ikke er barn længere.

Fuldmagt (Raadighed, t. Vollmacht), ombud(o'), n.

Fuldmagtsbrev, ombuds'(o)-brev. Lm.

Fuldmaalt (Kar), mæt'(e) (ɔ: her: mættet).

Fuldmoden, *takande, *te'k.

Fuldmægtig, en, ful'-magt, f., ombudsman (Lm.); (især hos Foged el. Sorenskriver), hå-man (hovman); ombud. Molb., H. D. Sv. ombud.

Fuldproppet, av-fløjgd.

Fuldskab, *ful'skap, fylleskap, m. Mk. fylle-stäk, n., ɔ: Støi af fulde Folk.

Fuldsovet (som har sovet længe nok), ful'-sovd, *ut-soven.

Fuldstændig (t. vollständig), *hejl, *fal'; ut-førlig; (vel udført), *hejlsleg (hejlskleg). Jfr. Fuldkommen. »Ejn ful' time, hejl t.«.

Fuldstændiggjøre, fylle ut, å-bøte, gøre fultallig, fulne, ar. Jfr. Supplere.

Fuldstændighed, fylle, helhet, hejlskap, m., utførlighet, fulnad, m. T. Vollständigkeit.

Fuldsøskende, sam-søstken (y - i), *sam-bror, -*søster. Mots. *halv-søstken. Sv. samsyskon, sambro'r, -syster.
Fuldtalle, *ful'-takke.
Fuldtonende (Sang, Spil), *hejlsleg (hejlskl.), *klang-rik. T. **vollẗönend.**
Fuldvoxen, *vaksen, *ful'-v., *fram-v.; (Pige), *giftande, *man-tak; **netop f.**, from-vaksen(u'). Gl. n. frumvaxta. **Nærpen f.** (Perf.), fram-vækstring, m., from-v., m. (u); *i fremste vækster(o). Jfr. **Ungting.** **Ifte f.** (Skægisø), *rysk.
Fu'lsk, *fu'lskap.
Fulsmusnt, *lynende, lyn-gnistrende, ild-sprutende, tordnende (f. e. »artikkel« i et blad), stormende, *dundrande.
Fulsmusnere, lyne, tordne, larme, smælle, *dure, *dundre, *ljome.
Fumaria officinalis, aker-sissel (Gunn.), fru Mari (Gunn.), jord-røk. Sørens.
Fund, fund, m., finning, f. Dv. fundarløn, f.
Fundament, grun', grunvål, grunlag; grunsten, grun-mur, fot-stykke; første grunner (»elementerne«), grun-sanhet, forkunskaper, grun-lærdom. **Fundamentum divisionis**, dejldar-grun (Lm.), ɔ: „Inddelingsgrund".
Fundamental, grun-, til grun liggende, grunnende, grunlæggende, for-, f. e. fund. **Kundskaber**, for-kunskaper; **f. Inddeling.** grun-indeling (som man ved indel. begynner med); **f. Ligning**, grun-l.; **f. Lov**, grun-lov; **f. Vilkaar**, grun-, hoved-vilkår.
Fundamentere, grunlægge, *tømte (Lm.), *tufte (Lm.), *tøfte(y). Dette siste ord skal være best, — av tuft, f., ikke av *tomt, som skal være særlig østlandsk. Sv. tomt.
Fundation, grunning, grunlæggelse; tøfting, f.
Fundator, grunlægger, grunner, »stifter«.
Funda(t)s, stifte(lses)-brev; skrå (H. D.: gilde-, samfunds-, bank-skrå). Mk. stiftebrev, av stifte, i likhet med skifte-brev, av skifte? Skifte er dog eg. tysk. Jfr. Statut; Fundation.
Fundere, grunne, grunlægge. **Funderet (Kjøbm.)**, med pant. **F. Gjæld (Stats-)**, grunlagt g., riksgæld med pant (i riksintækt el. i riksejendom, til trygd for avdrag og lejge). **Vel f. i**, vel hjemme i, grundig i.
Funeralier, jordefærd. Jfr. **Begravelse.**
Fungere, sembætte(ar), gøre tjeneste, virke, »forrette«. **Fungerende**, tjenst-gørende. Molb., H. D.
Funle (t. **Funke**), gnist, *gnejste, m., tandre, m., gl. n. tandri, Jtb.
Funle (t. **funkeln**, holl. og n. f. **flonkern**, ɔ: **glimre, gnistre?**), *glime, *glitre, glo, stråle. Sv. glimma.
Funlen, gleming(i), glitter (glitr), n.
Funktion, tjenst-gøring (H. D.), sembætte, n., sembætting, f., virksombet, gøremål, tjeneste, syssel, gærning, sembeds-g. Jfr. **Bestilling, Forretning.**
Funktionsdygtig, sembeds-før (H. D.); arbejds-før (i den el. den stilling).
Funktionær, tjeneste-man, sembedsman; (lønnet), løntager (ɔ: lønnet tjeneste-man, håndskriver, penne-fører). Sv. löntagare, ɔ: »den, som åtnjuter årslön«. Jfr. **Forretningsfører**; **Selretær.**
Funt (Døbe-), funt, m. Gl. n. funtr, lat. fons, Kilde. Dv. *funta(d), **døbt, baaren til Daaben.**
Fure i Sten, Træ, vejte, f., mejt, f., gåre, f., skåre(o), f., slåke(o), f. (sløkje). Jfr. Stribe. **F. i Ager**, få'r(o), f. (gl. n. for, sv. fåra), rejt, f.; (i Jorden), tvejt, f. **F. el. Stribe i Jorden** (som efter Snestreb), rå's, f. (o). **Furens faste Kant**, fåre-bakke, m. (forar-). **Furen følge** (om Hest), fåre seg. **F. gjøre**, fåre(o), ar; (v)rejte, ɔ: F. g. i Ager.
Furere, galskap; rasende vrede, sins-oprør, ustyrlighet; ildhug. Jfr. **Begeistring.**
Furie, hævn-gudinne, helvet-g.; (ond Kvinde), *argt kvinfolk, drage (Aftenposten), trol', n.; jfr. skræme, f., skræmsel, n., folke-skjæmme, f. Jfr. og kors, hus-k., vond vætte, utsending. Se **Megære** og **Kvinde.**
Furiøs, vanvittig, gal, *galen, ustyrlig, rasende, stormende.
Furor, *galenskap. **F., poetisk**, (skalde-) ildhug, skalde-flugt, skalde-rus. **Furore gjøre**, gøre stormende lykke, gøre storm-l., ov-lykke?
Furtiv, lønlig, st(j)ålen.
Fuse (af fus, ɔ: hastig, Molb.), strømme, fosse(ar), gjøjse (-te), frøse (-te). Jfr. Spruble. **F. frem** („være overilet"), jfr. Bruse, Brusen, Fremfusende.
Fusel, låkt (»dårligt«) brænne-vin.
Fusentast, tul', m., tulling, m.; skravl, m. (?), vase-kop', m., vimring, m. (Lm.), tøv-bøtte, f., gal'ning, m., ga'p, m., sjøl(v)styring, m., vilstyring, m., vildring, m.; fram-fusing, m. (Lm.), i * = „bristig Person". **Politisk F.**, jfr. kannestøber.
Fusilere, skyte, s. ihjæl (arquebusere).
Fusion, sam-smælting, -røring (Lm.), blanding.
Fusk (daarligt Arbeide), fusk, n., larv, n., larving, f., tufs, n., fausk, n., kålk(o), n., kålking(o), f., kalter, n., klat'r, n., klatring, f., fuskar-værk, n., fus', n.,

fæs'-værk, n. Jfr. gl. n. fox, n., (kaup-fox), Bedrageri.

Fuske (fludre, gjøre daarligt Arbeide), *larve(ar), *fuske, slarve(ar), *klatre, *kulke, læve(ar), *balle, *tafse, tåse(o), ar, fate(ar), *fatre, *fjatle, *fitle; *fikle, *fjakle. Jfr. Sluske, Skjødesløs. F. i Handel, larve(ar), fuske, ar. F. i Stolen, fuske, ar. F. med, kvakle(ar), kåke(o), kålke(o), kåkle(o), *klatre, *kaltre. F. med noget, *vasle. Jfr. Forsøg, unyttige, gjøre. T. Pfuschen.

Fusken, fusking, f., tufsing, f., larving, f., klatring, f.

Fusker (i Arbeide), tre-hest, m., -næve, m., -kniv, m., fuskar, m., tufs, m., larv, m., kålkar(o), m., klatre-smed. T. Pfuscher.

Fuskeragtig, fateleg, *læven (ɔ: sjødesløs i Arb.); (klodset, om Arb.), vankunneleg.

Fuskeri (daarl. Arb.; Forhastelse), vangjærning, f.; (daarl. Kram), juks, n. „Brugt i Byerne". Jfr. t. Jucks (Jux), lat. jocus, Spøg.

Fustage, tønne (*tunne), *tre (*silde-tre), fa't. Jfr. Fad. T. Faß.

Fusti, fradrag, godtgørelse, av-kort(n)ing (for fremmede el. ubrukelige sømner i en vare, som stiller, småsten m. m.) Jfr. Refaktie.

Futil, intet-sigende, tom, ynkelig, ringe, ussel; grun-løs.

Futilitet, ringhet, intet-sigenhet, grun-løshet.

Futteral, se Foderal.

Fug (den nederste i Klassen), jfr. sinke (*sæk, i en lek nl., efter førster, ander, tredder osv.), minste-man, siste-man, sisten; (i Famil.), jfr. askeladden. Jfr. Dug.

Fy, *fi, *fy, essa(i)! (stærkere), æ! Jfr. *tvi! Sige fy, *fie, *fye, ar, *fyne (te); æe, ar (ækte, æskre), esse, ar. Jfr. tvie (ar), tvitte, ɔ: sige: tvi!

Fyge, fjuke (-fauk), guve (-gauv), drive (-drejv), snare, ar (ɔ: fyge i Luften), slætte (-slat); (drive), sprætte (-sprat); (om Vand), rjukje (-rauk). Gl, n. fjúka. »Det gyv føre(y) foten«. »Det gauv av mjølsækken«. »Skoen slat' av foten«. Faa til at f., *føjkje: »f. dumba or kornet«. Jfr. Nyge og Drive. Fygende Ting (ɔ: T., som let f., Støv, Dun), Strøm af f. T., føjk, m. Jfr. føjkje, f., Drev, Snefog; *føjking, Drev. Mk. fjukande, drivande, rjukande, ɔ: fygende.

Fygen, fåk(o), n. Mk. fåk-ver, n., f.-sand, ɔ: Flyvef., f.-jord, ɔ: et Slags meget løs og let Jord.

Fylakterium, (et) gemme, litet skrin; tryggemiddel, tryggeråd? ɔ: sikkerhets-middel, trygd (imot noget), *tryggje, n.

Fylag, *vaktar, vækter; pas-op (kund). Jfr. Beskytter, Bogter.

Fyld (Udfyldn. af tomt Rum), fyl', f.; (Grus paa Vei), fyl', fylling, f.

Fylde (at noget er fuldt), fylle, f.

Fylde (opfylde et Rum), *fylle; (fuldstændig gjøre), *fylle (f. talet); (befænge med noget), *fylle. F. sig (briffe), *fylle seg. (Stoppe), tæmbe (-de), *tæmje(e). Tæmbe i seg, æde og briffe meget. Isl. þemba, udspænde. Mk. fyllast, blive fuldere el. opfyldt.

Fyldelag, fylle-lag, n.

Fylderi, fylleskap, m., fylle, f., dryk', m.

Fyldest, ful'nad, m., like, f., gengæld, vederlag, n., godtgørelse, oprejsning, ret', m., ombo't, f., skjel (»skil«), f. »Han gjorde skil føre lønni«. »Det gjærer god s. føre pengarne«, ɔ: er fine Penge værd. Jfr. Erstatning. F. gjøre, skjele (ski-), ɔ: have fuldt Værd.

Fyldestgjøre, ful'-nøgje (-gde).

Fyldig (fjedrig), *lubben, kjøt-møken(y), *vel hålda'(o), ɔ: ved godt Huld, mots.: lite' h., hål-laus; *håldog (-dig), godt bola'(u), ɔ: med god bo'l, g. krop, *før, *fejt, triveleg, *fejt-lagd, *rund, fyllog, (-lig), *fyrog, *diger, *drjug, krop-d., hyldig (H. D.); (tyk), *fyrog; (drøi), træ'k(e); (del afrundet, om Dyr), jam(n)-bola(u'); (rund), *stok'-lagd, *s.-rund; (fyldmende), *sprikjen, sprikjande; (voxtig, om Korn), *stri(d), jfr. Drøi. Med fore og fyld. Lemmer, *boneleg, u' (bonor, u, Lemmer), *stok-vaksen. F. blive, hålde seg(o) (av *hold, Kjød, Huld), håldast, rundast, bolast(u), bole seg(u). F. være, *have god hål(o) (av hold, f.). F. Figur, lub', m., lubbe, f. Fyldigere blive, trækast(e), træ'kne.

Fyldighed (Huld), hål(o), f., fete(i), f., fejte, f., digerskap, m., træ'klejk. Sv. hull, n.

Fylding (indfældt Rude eller Stive, som i Dør), fylling, f.

Fyldning, fylling, f.

Fyllingere, vin-lus.

Fynd, fynd, f., vend, f. (»det er ikke nogen v. med det«), klem(b), m., kraft, salvelse, virkning. „Høver vel nærmest til Fund", finde. Jfr. sv. fyndig, ɔ: opfindsom. Er nordisk, om sen ikke særlig norsk. Uden F., *tur'. F. og Klem, jfr. *god: »han kom god, då han kom«.

Fyndig, *fyndig, fyndarleg, grundig, salvelsesful'; (gribende), vækkjande, vækkjeleg. F. Ord, fynd-ord. Fynd, fyndig er ikke tysk (jfr. bündig). Det kommer av »funden«. Fyndig er på sv. den, som er god til at finne på, f. utvej, f.

råd, f. ord, især da heldige, eftertrykkelige ord; altså egentl. = opfinsom. Først er da personen fyndig, idet han finner på, f. frem kærnefulle ord (og tanker), dernæst kalles slike ord (tanker) selv fyndige. Fynd tyder i sv. et fund, »något, som blifvit funnet, påfunnet». Gl. n. fundr (det at finne en, møtes med en); dansk: Fund.

Fyr (Ungerſvend), fy'r, m. (også d. og sv.), krop', m., sæg', m. (gl. n. seggr, Mand). »Levande(i) krop«, »urolig k.« Jfr. Karl. **En morſom F.**, *snåling, m. **En munter, lyſtig F.**, ejn lystog sælle, krop, *gamsing. Gl. n. firar, Mænd.

Fyr (Træ, *Pinus sylvestris*), fure(u'), f. (gl. n. fura; sv. fura, furu); (ung), tål'(o), sv. toll. Mk. *fure-bar, n., -kongul, m., -kvå(d)e (-kode), f., -lav, n., -mo, m., -rot, f., -skog, m., -stok', m., ɔ: F.-Stamme = fure-læg', m.

Fy'r (Ild), fyr, m. (gl. n. furr); (friſk), også i * **bå'l**, n. **I F. og Flamme komme**, sjode op, limne (i', »livne«). »Du kan tru, han livna'«. Jfr. **Bruſe op, Opbruſning. I F. og Fl. ſætte**, ele (-te), ese (-te), e. op, Jfr. **Opflamme, Opbidſe. 2.** (et Fyrtøiern), fyr, m.

Fyre (ilde), fyre (-te); (ſlyde), *fyre, skjote (-skaut).

Fyrſeb, tejste, m., eld-t., fyr-t. Holl. test. Jfr. eng. test, Digel; lat. testum, Skerlat.

Fyrig, *fyrog, *frisk, *eld-f., kvi'k(i'), kvejk, kvikleg(i'), fjørog (gl. n. fjör, Liv), *kjøn (jfr. t. kühn), *kav (»han, besten, var så k. og gælen«), *sprikjen, *fjåg, fim(i'), *færm (fjærm) *skjæft, kva't (»dej kvate fær føde dej late«), *tidig (ɔ: **oplagt**), fijo't, ægst(e), kriog, *spræk (dv. *sprækklejk), fu's, hug-stærk, lystog, livlig, levende, *kå't, *kipen, fræ'k(e); (friſk, lyſtig), krydig. T. feurig. **F. blive**, kvatne, kvikne(i), levne(i'), *vakne. **F. være**, frygde seg.

Fyrigheb, ild, ildful'het, liv, livlighet, friskhet, kva'tlejk, m., kviklejk, m., ægse, n., gjæ(d)e, n. (gl. n. geð, Sinn), hu'g, m., op-kvejk, m. (Lyſt, Mod paa noget), hy'r, m. Dv. hyra(d), ɔ: lysten.

Fyrretræ, barlyſt, fortjærret, flejn-fure, f., gad', m., gad'-fure (gjædde-f.). Sv. * gadd. **F. med meget lys og fiin Ved**, gir-tål'(o-o), f. **F. med meget blød Ved**, *lin'-fure. **F. med friſk og gul Bark**, gul-barkje, f.

Fyrretyve, førti(y).

Fyrretøvb, føre(y), n.

Fyrtaal, eld-jarn, n.

Fyrſte (t. Fürſt), drot' (»den d. Filoktetes«. Fr. Bg.); lands-d., lands-herre; prins, konge-sån(o). **Fyrſte-**, ofte = konge-, kongs-.

Fyrſtelig (t. fürſtlich), landsherrelig? landsherre-, kongelig, prinselig.

Fyrſtemord, drottens-mord. Lm.

Fyrſvamp (*Boletus fomentarius*), knyske, f.; (tilberedet), knosk, m. (oo, knjosk, njosk, knjøsk), knusk. J. Lie. Dv. knøske-glo(d), f., et Stykke brændende F.

Fyrtaarn, vet-varde(i), Lm. Se Fyr.

Fyrtøi, eld-føre, n. (gl. n. eldfœri); tunder (n.) og tinne (f.). Jfr. Flint.

Fyrværkeri (Kunſt-Ild), fyr-værk?, fijug-eld, m. Lm.

Fyſik, natur-lære.

Fyſikalſk, f. E. Underſøgelſe, (unders.) i naturlære, (u.) om naturkræfter el. -lover, (u.) på naturlærens område.

Fyſikat, læge-æmbed.

Fyſiker, natur-kyndig, natur-lærer, ɔ: som lærer fra sig natur-lære (Fyſik).

Fyſiko-teologi, naturlig guds-kunskap el. guds-lære.

Fyſikus (Landſ-, Stadſ-), læke. Ved lands- kunde i nødigt fal lægges til »kongelig«, til skilna' fra andre læker på landet.

Fyſiogeni, -goni, natur-tilblivelse, skapningens ophav.

Fyſiognom, -gnomiker, anlets-gransker, åsyn-tyder, anlets-tolk?

Fyſiognomi, anlets-skikkelse, -dannelse; utseende (i det hele, ikke bare »ansigtets«), anlets-drag.

Fyſiognomik (»gnomoni«, »gnomonik), åsyns-, anlets-tyd(n)ing, -granskning, -tolking?

Fyſiognomiſere, tyde anlet, t. åsyn, spille anlets-gransker.

Fyſiognomiſk, anlets-tydende, a.-granskende.

Fyſiograf, natur-skildrer.

Fyſiolog, liv-kænner, -gransker; livs-gransker el. -lærer. H. P. S.

Fyſiologi, gransk(n)ing av livet (av dyre- og vækst-livet og m.skelivet i sammes sunde og naturl. tilst.); livs-lære, -gransk-(n)ing el. livsytrings-lære. H. P. S.

Fyſiologiſk (Underſ. m. m.), (u.) i, av; over livslæren.

Fyſiſk (Kraft, Anſtag m. m.), naturlig, natur-egen (H. P. S.), legemlig, utvortes; sanselig (f. e. kærlighet); (til Fyſik, Naturlære), naturlærig. H. P. S. **F. Opdragelſe**, legemlig opdr. **F. umulig**, mot naturlovene. **F. Verden**, legemverden.

Fytobiologi, vækstliv-lære? (lære om vækternes liv el. livsytringer).

Fytotekni, vækst- (el. plante-) skillekunst. Efter Meyer.

Fæ, fe (fæ), n., *buskap, fenad, m., boling, m. (jfr. Kvæg); (Smaafæ: Faar,

Gjeder), smale, m., smæd', f., smæe, n. (smee), smålåg(o), n. pl. Sv. * smale. **Tillæg af F. til Fødring**, på-sæt, n. (Dm Pers.), *tul, *tusse, *toke, *styving, jåling, m., *ga'p, naut, *toak, gåre, m., gåle, m.; (Huntjøn), *døle, gjæle, jåle. (Liggende Fæ), ejendom, medel(i), fl. medlar; rikdom, bu, n. Jfr. Klenodie.

Fæavl, fæ-aling, f., -avle, m.

Fædrene-, *fa(de)r- (fade-, fars-): Faderfolk, n., -gard, m., -side, f. Jfr. *moderunder Mødrene.

Fædrift, fe-avle, m., -avling, f. Jfr. Fæ-, Kvægavl. Fedrift i * er = drift fe, ɔ: en Hob Fæ, som flyttes fra et Sted til et andet. Mk. og: liggje under *fe-fot (*bufot), ɔ: som betesmark; *fe-gang, ɔ: **Græsgang**; -gar(d), m., ɔ: **Plads el. aabent Rum ved Indgangen til Fæhusene**; -gate, f., ɔ: **Vei fra Fæhus til Udmark**; -hage, m., ɔ: Græsgang; -hund (fe-bikkje), ɔ: **Hyrdehund**; -hus, fjos, n.; -hyrding, m., ɔ: **Hyrde**; -kar, **Fæhandler**; -kaup, n., ɔ: **Fæhandel**; -lag, ɔ: **Sameie, fælles Jord el. Mark**, ogsaa kaldt *felands-mark; fe-læger, n., Sted, hvor Fæ kan hvile eller finde Græs for en kort Tid**; fenad, m., Fæ, Kvæg, Samling el. Besætning af Kreat.**; fe-rekt, ɔ: **Tilsyn med Fæet**; -sykje, f., ɔ: Kvægsygdom; -tråk, f., ɔ: **Pladsen nærmest ved Indgangen til Fæhusene**; -væ'g, m. (e), (-stig, -råk, -rækster), ɔ: **Vei for Fæ.**

Fædriver, bu-drivar, drifte-bonde, d.-man.

Fægte, fikte, ar. F. med handi, ɔ: slaa om sig.

Fægtning, *fikting. Lm.

-fåhig (som Hof-, Tivoli-), -værdig, -før, -skikket, -våksen. H. P. S. Hof-før, tivoli-våksen.

Fæhund, bu-hund, bu-rakke, m. H. L.

Fæhus, fe-hus, n., fjos, n. (fjøs, n., m.), flo'r, m. Jfr. Stald, Ko-, Faare-S. Mk. fjo's-hjæl, -læm, flor-skuk', m., flors-læm, ɔ: Staldloft, Fæhusloft; fjosko'k, Møbding; -væ'g, ɔ: **Vei til Fæhuset. Aabnet Rum i F.**, gar(d)e, m., stille, n., stakke, m., stækkje (e), n., bing, m.

Fæ'l, *fæ'l, *folen. Efter Molb. må fæl i dansk være = fælt stygt: „Den Grad af Stygghed el. Hæslighed, som forfærder". Jfr. Grim, Hæslig. I * er fæl = „frygtelig" og hører sammen med *fælen („gyselig"), *dælen („strækkel."), *ryæen („strækkel., forfærdel.").

Fælde (som Muse-), fælle, f. (jfr. Bindfælde). **F. for Dyr**, gildre, f. (gilder, n.); gl. n. gildra, sv. giller (jfr. Snare); (Snare, hvori et Dyr fæstes om Halsen og bippes opad), op-hævje(e). f. **Stillepind i F.**, spraut, f. **F. opstille**, gildre, ar. Dv. gildring, f., ɔ: Opstilling af F.

Fælde (overvinde), kabbe, ar (?). **F. sammen**, skjote (fjæler ihop), fælle (-te), *skare. Dv. *skaring. **F. Fjæler sammen ved stræa Tilhugning paa Enderne**, *skarve, ræ'k(e)-skjøjte. Dv. skarving, ræ'k-skjøjting. Jfr. Føie. **F. Haaret**, ræke, e (-rak); røjte (røte) (-te). »Hesten hælde på å ræke (ell. å røjte«). **F. Haarene jævnt el. overalt paa en Gang**, sva(d)-røjte (-te). **F. til Jorden**, jorde, ar. Dv. jordast, falde til Jorden. **F. Taarer**, støkkje tåror. Mk. *fælle utgar(d), ɔ: fælle træer til *fællegard el. *hagfælle — ikke at blande sammen med *skigard.

Fældning af Haaret, røjting, f., hårræke(e), m., *fælling, f., -røjting, -skifte, n. 2. (f. E. paa *bunding, ɔ: Strittetøi), *-fælling; (af Fjæle, Stokke), *fælling; (Fuge), fælle, f. Gl. n. fella.

Fælge (t. Felge, Ring paa Hjul), fælle, f., hjulring, m., laske, m., ring-ved(i), m., hjul-ved.

Fælle (Medbeltager i noget), *lag-man; ogsaa nøjte: mat-, kvile-, sænge-, talenøjte, n.

Fælled, bymark (som bejte), sam-bejte, n. almænnings-bejte; fe-lag, n., felands-mark, f. (?). Sv. fälad. Således vel av fæ, *fe og ikke av t. Feld, omgjort til Fælled, som Held i ældre dansk til Helled?

Fælles, *sam-, *sams, *i hop, *i lag, hope-. **F. Brug**, sam-bruk, n. **F. for flere Eiere**, sam-ejgen, *-ejgeleg (Lm.). Gl. n. sameiginn, sameiginlegr. **Med f. Fader, Moder**, sam-fædret, -modret (H. D.). Efter gl. n. samfeddr, -mæddr; samfeðra, sammæðri. **F. Forsvar**, samværn. H. D. **F. Græsgang**, sam-bejte, n. Mk. felag, n., hope-mark, f. Se Fælled. **F. Kongres** (Rigsdag, Parlament), sam-ting, H. D. **F. Nytte**, samtræl, n., -strev, n. **F. Nytte**, samtarv (H. D.), sams tåry(o), f., sambate, m. (?).

Fællesarbeide, sam-arbejd, n., hope-arbejd, samstrev, n.

Fællesbestyrelse, samstyrelse, samvælde. H. D.

Fællesejendom, sam-ejgn, „ofteve" samejge, f., hope-ejgn, f. Jfr. hope-mark, f.; fe-lag, n., felands-mark, f.

Fællesforfatning, samstyre (sam-rike)?, sams grun-lov, riks-samlag.

Fælleskjøb, hope-kaup, n.

Fællesnavn, sam-nænne, n. (Lm.). Jfr.

*ſam-nemnd, ɔ: talbet med ſamme Navn.

Fællesregjering, samstyrelse, -vælde. H. D. Dertil samvældig. Jfr. Kondominium.

Fællesſkab, lag, n. (fiske *i lag), samlag (også hos Molb.), sam-låge(o), f., hope-lag, sam-ejge, f. **F. i Bolig**, sam-bøle, n.; (i Gienbom), sam-ejgn, f., -ej(g)e, hope-ejgn (»hope-ejgni er ofte u-hæv«, ɔ: „baarlig, ubuelig" el. »ofte fåhæv«); (i Fiſkeri), sam-fiske, n. (jfr. *samfiskarar); (i Græsgang), sam-bejte, n.; (i Huſholdning), bu-lag; (i Madpoſe), skræppe-lag, n., prinse-l. (jfr. Fortrolighed); (i en vis Nydelſe), sam-nøjte, n.

Fællig, lag, n.

Færmark, bu-mark, f. Jfr. Græsgang.

Færndrift, mærkes-man (Molb., H. D.). Mærke = Banner brukes og i *.

Færngbar, *fængeleg.

Færnge, *fæng(j)e, fate(ar), *fatne; (ſmitte), *fænge. Mk. *fænge-hål(o), -kru't, -nål, f. **Færngende** (f. E. om Fyrtøi), *kvæ'm, *fim(i'), *fængd, *fængen. Jfr. eld-fi'm.

Færngelig (ſom let angribes), jfr. Modtagelig.

-færnger (t. -fånger), -*fangar: fugle-f., m. Jfr. -gjænger, d. e. -*gangar.

Færngſel, fængsl, n., fange-hus; mørke(y)-ståva(o) (Lm.). Ellers = mørtt Huſ. Gl. n. myrkva-stofa, ɔ: Fængſel. Gl. d. mørkestowæ.

Færngſle, *fange, sætte fast; fasthålde (ens tanke, øje), *trylle, *fjetre, forgøre. **Færngſlet til Sædet** (Stolen, Krakken), *krak'sæ't (ɔ: krak-sittende).

Færnomen, syn, sær-syn, sær-skue (H. D., N. M. Pet.), syning, f., synelse, n., angne-syning (Lm.), synlighed (T. Rothe), syns-ting (Riisbrigh); fore-komst (Molb.), fram-kome, f. (I. A.), fore-teelse, fræm-trædelse (Dyrlund), frømsyning (frams., Lm.), tilsyne-latelse, tilsyne-komst (»XV« i Morgenbl., Almuev., Drams.-Tid., Ny ill. Tid., L. Teodor, jfr. hos Meyer), fræmtoning, åpenbarelse; tilsyne-kom(m)else. B. B.

Færnomenal, særsyns-, særsynernes (t. d. verden).

Færd (Udfærd, Behandling), fore(oo), f.; (Udfærd, Gang), *fore. »Han hadde gjort tri foror«, ɔ: været ude 3 Gange (hen til et Sted). **Paa Færde**, *tids, *ute. »Han er ute og gjæng«; »han er ute med sine prættor«. »Eg visste ikkje, kvat som var tids (ɔ: som t. var). Også: åt (i Veien): »d'er altid nåkot åt med dejm«. **Give ſig i F. med**, take i hop med, ta' på at, sætte i at, gi på, gi seg til, *fare til. Dv. *tilfaren, ɔ: i Færd med. **Bære i F. med**, *være åt, *være ved, *drive på, *halde på at (J. Lie). »Han er åt og slær«. »Det var åt og lyste« („det havde begyndt at lyſne"). »Han er ved og skal —«.

Færdes med Beſvær, rakle, ar. Dv. rakle-føre, n., -væ'g(e), m., ɔ: baarligt Føre, Vei.

Færdig (beredt, jfr. Iſtandſat), *færdig (-dog), *buen, jfr. *grej, *rejdog; (til at tages), takande; (ſom kan tages), *tok; (løs, om Fartøi m. m.), *klar (her ikke *klår); opgjord; av (ta, tå). T. ferdig. Ha' 'tå gjort, ɔ: **have gjort** fra ſig. Jfr. ha' 'tå ete(t), ha ta-svalla', ɔ: ha ædt, ſnakket nok. **Fiſken er ſnart f.** (kogt), det lid fisken. Færdig i * tyder frist, førlig (mots. *ufærdig); også dygtig (= stærk), som det ikke gør i dansk-norsk. Derimot brukes det i dansk-n. for 1. nærved at gjøre (som i „græbe-færdig"); 2. fuldført, tilendebragt („Arbeidet er færdigt"); 3. villig, rede-bon („bod-f., tjenſt-færdig"); 4. øvet, dygtig, hurtig („en f. Arbeider", „en f. Tunge"). Hvorledes disse 4 »færdig« bedre gengives i *, jfr. derom: Let, Tilbøielig, Fuldbringe, Villig, Dygtig, Hurtig. **Ikke f.**, u-rād'. **F.**, **ganſke**, *til-buen. **Ikke ganſke f.**, *van-færdog. **F.**, **tidlig**, tidig. **Næſten f. med et Arbeide**, *nær-komen. **F. blive med noget**, vinne (-van'); gjære frå seg, få frå seg; stelle (»han steller det ikkje på ejn dag«). **F. blive hjemmefra**, kome seg lans. Jfr. F. gjøre. **F. gjøre**, bu (-dde), færde (ar), *lage til. **F. gjøre ſig**, færde seg til, lage seg til. **F. gjøre ſine Arbeider i rette Tid**, *gjære unda(n). Jfr. *à jour*. **F. være**, være tagende. B. B. **Det er f.**, *det er frå seg gjort. **Han er f. i ſin Kunſt**, jfr. »han trivlar inkje etter di«. **Let at blive f. med**, *snar, snøg'. »Snar væ'g(e)«. »Snøgt ærend«. Jfr. Let, Raſk. **Som let blir f.**, *snar-buen, -kjæm, -komen, **F. ſtaa til at løbe el. gaa**, stande på spranget.

Færdighed (t. Fertigkeit), lag, n. (få l. på arbejdet, jfr. Greb); tame, m. (jfr. Øvelſe). Se Færdig. Færdighejt el. slikt finnes ikke i *. Se under Øvelſe, Flinkhed, Lethed, Raskhed. Færding, f. er Iſtandſættelſe.

Færdſel, færdskap, m., „oftere" færdsel, m. (?); „bedre" færdsle, f. (i Lm.); (Røreſe), førsle, f. **For F. beſværlig, vanſkelig**, uførleg, *ulændt, *mejn-lændt. Jfr. Befare, Egn, Vildmark; Uveiſom, Indſtrænket, Snæver, Trang. **Uheldigt Land for F.**, u-land, n.

Færge, færje, f.

Færge (at), færje, ar.

Færgeløn, færje-tol', m., sund-pengar.
Færgemand, færje-man, *sund-man.
Færgested, færje-stad, m., sund-stad, m., sund, n.; (i en Elv), ro'r, m., fa'r, n.; (bare paa Østlandet), sund, n.
Fæste, *fæste (-e), *binde, *læse (-te). Jfr. Fsie sammen. **F. sammen** (fy lɔseligt), fate, ar. Jfr. **Traakle**. **F. sig** (blive fast), *fæste: »*det vil ikkje fæste på« (jfr. **Klæbe** og **Hænge ved**); (hænge fast), bekast(i). **Eg. Beges. F. Korn**, *fæste korn, støjre (-de). Dv. støjring, f. **Fæste** (leie: Jord, Folk), bygsle, ar (også = **bortfæste**, altså både om ejer og lejer); **stode** (-dde); også byggje. Gl. n. byggja. »Han hæv bygt seg bort«. Dv. bygsl, f. **F. til Giftermaal**, *fæste. Jfr. **Trolove. F. til Tjeneste**, *fæste, fale(ar), ste(de) (-de), é. Dv. sted, ɔ: fæstet. **Som let fæster**, *fæsten. ***Fæstet**, fæst; **ikke f.** (ledig), u-bygd, av byggje, ɔ: leie.
Fæste (Tilfæstelse), fæste, f.; (**Baand**), fæste, n.; (**Sted, som noget kan fæstes til**), fæste, n. (jfr. hand-fæste, fot-f.); (**Punkt, hvor noget er fæstet el. tillukket**), lå's, n.: spærre-, styre-, penge-lås. **F. paa Sabel, Kaarde**, fæste, n.? hand-f.? **F. af Jord** (Overladelse af en Gaard til Brug), bygsl, f., lejge, f., gar(d)-l.
Fæstebaand, fæste-band, n. **F. i Kanten paa et Seil**, smet'(i'), m. „Formod. af *smetta".
Fæstebonde, *bygsle-man, lejglænding, m. Gl. n. leiglendingr.
Fæstebrev paa en Gaard, *bygsle-brev, -sætel(e), m. Mk. og bygsle-jord, f. og b.-ret, m., ɔ: Fortrinsret til at leie en Gaard.
Fæstegave, fæstar-fe (-fæ), n., -gåve(o), f.
Fæstelse, stednad, m. (stena), steds-mål, n.; (Befæstning), fæsting, f.
Fæstemand, fæsting, m., fæstar-man, -svejn, m.; jfr. brudgoms-vørke(y), n., ɔ: Brudgoms- Emne.
Fæstensgave, første-gave (fø'ste-gåve).
Fæstensgilde, se Fæstensøl.
Fæstensøl (Forlovelsesselskab), fæstar-øl, bele-vej(t)sle, f.
Fæstepenge (Haandpenge til fæstede Tjenere), stedpengar, stednad, m., fæstepengar, stedsmål, n. Sv. städjepenning.
Fæstepunkt (Fals), la'g, n., læk', m.: Rev-(i)lag, skjærding-l., kåle-(o)lag. **Indretning med Fæstepunkter** (*lag, *læk) **til at stille noget høiere el. lavere**, lækkje, f., kåle-l., sag-l.
Fæster af Jord, lejglænding, bygsleman. Se Fæstebonde.
Fæstning, fæstning, m.
Fætter (t. Vetter), søstken-barn(y-i), n., frænde, m., søskende-barn, Fr. H.: »Hans (Steffens's) s. Grundtvig lystede til ham«. Mk. og brødrung, m., ɔ: Farbroders Barn, og søstrung(y), m., Mosters Søn (gl. n. brœdrungr, m. og brœdrung, f., systrungr, m. og systrung, f.). Søstrungar er „Børn af to Søstre". Jfr. **Søster. Lystig Fætter**, galning, m., flåt', m. Jfr. Fyr.
Fætterske, søstken-barn, n. (y-i), frænke, f.
Fætyv (som stjæler levende Kreat.), går-tjuv(o), m. Sv. går-tjuv.
Fævang, *bu-gang, -hage, hamn, f., hamnegang, m., hamning, f.
Fævet med Gjærde paa begge Sider, især fra Fjøset til Havnen, gjejl, f., gålte(o), f.
Fævogter, gjætar, m., g.-gut, m., -jænte, f., gjæ(t)sl, m., gjæ(t)sle-gut, -jænte, -taus. Jfr. **Vogte, Kvæg, og Hyrde.**
Føde (at), føde (-de), ejge (-åtte). »Ho hadde åt' ejn sån(o)«. Dv. barnejgn, f., **Barnefødsel. F.** (nære), føde (-de). **F. op**, *føde op. **F. rigelig**, *nøre, nåta(o). Jfr. **Forpleie. F. over Vinteren**, *føde fram (om Dyr); framfød', **født over Vinteren. Født**, *fød'; (paa et opgivet Sted), barn-fød (dær og dær). Føde brukes i dansk-n. i flere sammenhæng sen i *. Men disse flere mest billedlige bruk ligger så nær, at de likesom følger av sig selv, f. e. „**føde Misundelse, Fortræd, Uorden**". Også siges i * føde i egentl. mening bare om m.skr, i dansk-n. også om dyr. I * føder ikke hoppen, koen, sauen, geten, katten, hunden, men hoppen (*mærra) *føler el. får føl, koen bærer el. kalver, sauen lammer (læmmer), geten kje(d)er (el. kje'er, i'), katten kjæsler (kjætler), hunden kvælper (kvælp, ɔ: Hvalp). Ellers brukes i * unge el. yngje, ɔ: yngle. Mk. og: føde, f., ɔ: Næring; føde, n., ɔ: Kuld af Unger (*lag, lægde, n., bøle, n.); føde-bøle, n., ɔ: Bosted med Hensyn til Næring (»godt f.«); f.-flage (= *ri(d); ljos-rid); -flæk'; -hejm, ɔ: det jordiske Hjem i Modsætning til *andhejmen; -naut = *fo(d)er-naut, ɔ: *naut, udsat til Fo'rs; -råd, ɔ: Nødtørft; Aftægt; -stad, m., -stund, f., -ve't, ɔ: Næringsvei; *føding, f., ɔ: Fødsel, *fødnad, ɔ: Kvægfodring (Vinterf.), fødsl, f., ɔ: Fødsel, *fødsle, f., ɔ: Opfostring, især Kreaturs, = fødnad.
Fødeegn, *føde-bygd; -*land; *hejm-bygd; fødestad, m.
Fødeland, *hejm-land, føds-land, n.
Føderalisme, sambunds-, samlags-strævʔ -sinʔ -åndʔ
Føderation, sambund, samlag; (jfr. Decentralisation), bygde-vælde. H. D.
Føderativ, -ral, -retet, sambunds-, sam-

bunden. **F. System,** sambunds-ordning (ɔ: flere fri riks-samfund i samlag, samfeste el. sambund inbyrdes).

Føderaad af en Gaard, folge, f., kår(o), n., hâld(o), n., forlâg(o), n. pl. (follaug, foddog), gl. n. forlag, Underholdning; også *føde-råd, f., forsyn, f., liv-øjre (-aure), f. Gl. n. folga, Opholdsmidler. Dv. *folgeman, -folk, *hâldsman, -kone, -folk,

Føderaadskontrakt, hâlds(o)-brev, kår-brev, -sætel, m. Mk. *folge-fri, ɔ: fri for Aftægt; *kår-fri.

Føderetter, sambundne (»allierede«), sambunds- el. sambundets (f. e. hære).

Fødested, hejm, m. Jfr. Fødeegn.

Fødsel, *føding, føds(e)l, f. **F. i Dølgsmaal,** løn-fødsel. H. D. Dert. lønfød(t).

Fødselshjælperske, jfr. Jordemoder.

Fødselsmerter føle, *få barn-il't, *få barnvondt, *verde barn-klen(ee), *b.-sjuk.

Føie (n. ſ. føge), liten; kort.

Føie (t. fug), god grun', skællig, *skilleg, grun.

Føie, at (t. fügen), lage(ar), læmpe(ar), stelle (-te), *snu (til). Jfr. make, ar. **F. sig,** lage seg (B. B.), lagast, læmpe seg, *låte etter (ɔ: tale efter Munden), gi' etter, dragne(ar), *fare undan, gi seg, fire (ar), vægje (-de), vægjast, *vike, måte(ar), rakne(ar), horve (-de): h. seg el. h. så til (gl. n. horfa (være vendt), høve (-de); (om Omstændigh.), bejne seg; (træffe til), svare til. Han lyt vægje, som vet(i) hæve. »Det kan vel horve seg el. h. så til«, ɔ: lage sig. »Me få nå(o) sjå, kor det svarar til«, ɔ: hvorledes det føier sig. **F. sig efter,** *fare etter. Lm. **Føie En,** også rette sig efter, *gå etter, *gjære til vilje, mots. g. til mejns, trodse. **Det føier sig saa for dem,** »det lagast dejm så til«. **Falde til Føie,** falle (-fal'): »han tok til å falle«. Jfr. **Føie sig. F. sammen,** knæppe (-te), sv. knäppa, lægge samen el. i hop (hænderne), mots. lægge sunder, ɔ: **adskille**; sampe(ar?), læse (-te) (av lås, n.). Jfr. Fælde, Fuge. **F. Stolperne i en Væg saa sammen, at Fugerne gaa vanbret,** sam-sokkje (-te). **F. til,** lægge til. **Føiet sammen** (bygget), *slungen. *Vel, ille s. Jfr. *ejn-s., ɔ: simpel, jævn; *mang-s., ɔ: forvillet; **klægtig, slu. „Egentl. Partic. til" *slænge.

Føielig (jfr. i. fügsam), læmpeleg, med-gørleg, eftergivende, god-hâtta', råd-tægd (gl. n. ráðþægr), etter-låten, *vægjen, vægsam (Lm.), *viljog, villig, *led(i)sinnog (Lm.), *snarbeden, *snild (jfr. Artig), *mjuk. Jfr. Lemfældig, Lempelig, Mild. (Gudtroende), saufængen (eg. feareagtig); (let at komme overens med), *grej (»han er ikkje g.«); (som gjerne følger Andres Raad), litog (av lite — lejt, ɔ: „følge Ens Raad"); (om Vind), børleg; (Vejr), *letleg. **Alfør f.,** *fantegod. **F. være,** *fire, gi etter, *gi godt. Jfr. **Føie sig.**

Føielighed, *etter-læte, f. (Lm.), gl. n. eptirlæti, m.; læmpelighet, medgørlighet, vægje, n., vægjing, f. (Lm.).

Føining (sammen), fælling, f.

Føite, *ralle, *rakle, *rasse. **F. om,** flåge(o), flågse(o), ar, flugse (ar), *være på flåg(o), v. på rallen. Jfr. Vimse. Dv. flågs(o), n., flågsing(o), f., ɔ: **Føiten.** Flågs(o), f., letj. M. fte. Jfr. Flane.

Føkundited, frugtbarhet.

Føl, fø'l(y), n.; (Hoppe-), følje(y), f.; ungmær', f.; (libet), føls-unge, m.; (**dødfødt**), føl-skåtning(o), m. Hoppen siges da *følskåten(o). **Med F.** (drægtig), føldiger, -tung, -ful', -stin'.

Føle (t. fühlen, n. ſ. følen), kjænne (-de), kjænde (J. Lie), sv. känna, gl. n. kenna (*kj. hungren, svæmnen(e), drykken, *kj. svi'e, værk, kulde, k. ejn smak, ejn ange), gå (-dde) (»eg går så til, sidan han rejste«, ɔ: jeg følet et Savn siden —); mærke, bli var; (gramse), kave(ar), *krafse, kafse(ar); *ha(ve) (værk, svi(d)e, skjælv, sorg, harm, gaman, hugnad). **Han følte det ikke engang,** *han kjænde det ikkje på seg. **Han fik f., det var sandt,** *han fek' så sanne. **F. det med Smerte,** kjænne det sårt. **F. sig** (være selvgod), god-mæte seg (-te), *tykje om seg. **F. sig før,** trivle(i'), ar, kjænne seg føre(y), kramse, ar. Jfr. Famle. **F. sig frisk,** kjænne seg frisk. **F. sig truffen,** kjænnast med (det). **F. paa** (berøre med Hænderne), *ta' på, *kjænne på, *fingerfare (-for), *hand-fare (isl. handfara). Jfr. Røre, Berøre. **Føle Kræfter til,** kjænne sig magt til, k. seg god til. **F. Mætelse,** kjænne seg til mats, k. seg mæt. Hele ord-sætten »føle« (t. fühlen) er utestængt fra svensken, som altså hverken kænner til føla, følsam, følelse, følelig, følelös el. til ufølsam m. m. **Følende:** varmtføl., hug-varm. Lm.

Følehorn (som paa Insekter, Krebsdyr, Snegler), horn, n., *vejde-h. T. Fühlhorn.

Følelig (t. fühlbar), kænneleg, *kænnande; stor, stærk.

Følelse (Fornemmelse, t. Gefühl), kjænsle, f. (sv. känsla), kænsel (»tabe kjendselen, ubehag. kjendsel«, A. Ros.), kjænning, f., hug-kjænning (Lm.); jfr. medkjænsle, f., ɔ: **Medfølelse,** etter-kjænsle, **Efterfølelse, Mindelse,** jamliks-kjænsle (Lm.), **Jævnlighedsfølelse**; hud-kjensel (Asbj.), **Hudfølelse.** (Indtryk, det som man tvkkes), tokke, m.; (Sind, Gemyt), lynde,

n. (Lm.); hjærte, varme, liv; stræng („røre en vis Streng"). **F. af** (f. E. en Sygdom), snæv av, m., kjejm av, m. Jfr. Mindelse. **F., stærk**, ild, hete. **F., ubyggelig**, kald-tokke, m., k.-hjælm, m. Jfr. Gysen, Modbydelighed. **F. for**, sans for, *ans (n.) føre(y). **Uden F.**, *hard i hugen.

Følesløs (t. gefühllos), *hard, h.-hjarta', utan kjænsle; (som ikke kan elske), hugstålen(o); (lam), dværg-slægen(e), draugslægen, nåmen (nomen), nømen), gl. n. numinn, sv. * nummen. Dv. nåmenskap(o), m., ɔ: Lamhed. **F. af Kulde**, *valen, låppen(o). **F. være** (om Lemmer, under hindret Blodomløb), *sove. **F. blive** (paa Lem), *sovne, *dovne.

Følgagtig (tilbøielig til at følge, hørsom), hørig, hørsam, *højrs., ɔ: opmærksom, *fylgjesam. T. folgsam.

Følgagtighed, Følgsomhed, „nyt Ord"; t. Folgsamkeit". Molb. Men når * har fylgjesam, mon da ikke fylgjesemd, f.?

Følge, en (Virkning), fylgje, f. (sv. följd, f.), virkning, værknad, m., etter-kome, f., -kjøme, n., å-kome, f. **F.**, et (Ledsagelse), fylgje, n., følgeskab (Molb.), med-følge (Molb.), sam-følge (H. D.); (Selskab), fylgje, n. (gl. n. fylgi, sv. följe, n.), rej(d), f. (brud-, jole-, åske-r.), led(i), n. (brud-l., ɔ: Brudefølge, bu-led, ɔ: Familie), etter-færd, f., høske(y), n. (gl. n. hyski); (medfølgende Ting), fylgje, f. (*hejman-f., Medgift, Udstyr); (Flok), rækkje, f., dråse(o), m.; (som gaar i Forveien), føre-færd, f. **Fremstridende** (stort) **F. el. Masse**, skrej(d), f., strå'k(o), n., folke-s. Mk. rej(d), f., rejg, m. **Med stort, lidet F.**, mang-leda(i), fåleda. Av led(i), n., **Følge. I Følge**, *i lag.

Følge, at, fylgje (-de), halde (-hæl't, »heldt«). »Halde rette lejdi«, »h. same vægen« (e). **Følges ad**, fylgjast. **Stikket til at f.**, *fylgje-før, -byrg; (tilbøielig til at f.), se Følgagtig; (værd at f.), fylgjande. (Som kan f. med) (f. E. i Skoleklasse), *lag-før. (Noget, som følger efter), etterfar, n.

Følgeaand (Dette, som siges at følge el. gaa foran et Menneske), fylgje, n., vardøvle(y), n. (-divle, -divel, -døgle, -døgre, valdøger). Jfr. foring, m., føre(y)-færd, ɔ: „Forvarsel, el. varslende Dette"; vord(oo), m., ɔ: „Skytsaand, Genius, usynlig Følgesvend". Sv. * vård, våre, vålnad.

Følgelig (Adv.), fylgjelege; så. »Eg kom sist, og så kan du vete, kvat eg fek«.

Følgen, fylgnad, m., fylgjing, f., fylgje, n. »Halde fylgje«.

Følger (? Ledsager), fylgjes-man, fylgjar, m., fylgje, n.

Følgeskab (Ledsagelse), fyl(g)d, f., fylgje, n. »Halde fyl'di«. Gl. n. fylgð.

Følgesvend, fylgje-svejn, m.

Følle (faa Føl), følje(y).

Følsom, *kjænnesam, *mjuk, mjuk-sinna', hjarte-mjuk, blaut-hjarta'; (som let røres), kløk'sam, kløkken. Sv. känslig, känslofull. Jfr. Bevæget, Øm. **F. for Bebreidelse** (pirrelig), *tykken, tykkjesam, om-tålig, il'-tålog, u-tålog, *så'r, *gløg'.

Følsomhed (Sind, som let kan paavirkes), tykkje, n. »D'er ikkje t. i hånom« (o), han er ikkje gløgg for al Tiltale.

Føn, *frø-ul' (frø-ul'), f., føjk, m.; (Baad, Skimmel), hy, n., f. e. orehy. Mk. hyvaksen. Jfr. Fnug (få'n, fan, føn). Sv. fan, Dun.

Før (tyl), *fyrog, *før. *»Før og stærk«. Jfr. Fyldig. **F. og stærk blive**, *ta' seg.

Før, føre(y)-mejr (Lm.). **Jo før, jo bedre**, d'er først best.

Føre (bevæge), *bære; (transportere), føre (-de); (lede i en vis Retning, om Bei, Stib), føre; (om Dør, Port), bære (in, ut til). »Bære hovudet høgt«; »b. føterne tidt«; »b. årarne for høgt«; »b. jåen let«. Dv. hovud-bord(u), m., føte-b., hande-b. **F. afsted med Hast** el. **Kraft**, fure, ar. »F. i hop«, samle i Hast. »F. på«, bryte bygtig paa. **F. i en vis Retning**, *bære. «Straumen bar in«; »det bar ut på havet«. **F. ind i Munden** (sluge, æde), bære i seg, lægge i sig. **F. frem** (komme med), bære: *b. bod(o'), ærend, vitne; b. op målet, ɔ: forklare sin Sag. **F. til**, *gange ut på.

Føre (Beboelighed til at fare), føre, n. Sv. före. Dv. føre-fal', n., føreløjse, f., føre-skifte, n. **F., haardt**, brå't-føre, n. (o), bråt-skare, m.

Førfjor: i F., i før'-åa(y). Mk. før'åravlen, -korn.

Førhed (Tykhed), digerskap, m.

Førlig (frist), førleg, *færdig.

Førlighed, førlejk, m.

Førsel (Transport), føring, f., fønle, f., for(d)e, f.

Førselsbaad, stor, kumse (kumse), m.; (et Slags stor F.), sam-børding(y), m.

Førselsskude, som kun bruges med Aarer, ror-skute, f., førsle-skute, f.

Først (Adj.), først(y) (fyst, føst), oftest første; (efter en Tid, endelig), *første(y). »Då, nå første« (»fyssta«). **F. og sidst**, *i oplag og nedlag. **Fra F. til Sidst**, jfr. fra od' og til ende. **Først** (Adv.), først(y). Jfr. Tidlig. **Før det Først**,

*på første handi. **Første Ægtemage**, første-gifte, f. (første-man, -kone).

Førstefødt, froms(u). **F. Foster**, froms unge. **F. Kalv**, f. kalv. Jfr. fromse(u), f., ɔ: **Ko**, som har faaet sin første Kalv; f.-vørter(y), ɔ: første kraftigste Vædske af Maltet ved Brygningen (også *framvørter). Jfr. Yngling og Fuldvoxen.

Førstegave fra Kjæreste, første(y)-gåve(o), f.

Førstegrøde (*primitiæ*), ny, m., nyåring, m.

Førstkommende, *(som) kjæm. Sundag, (som) kjæm, mots. sundag, var.

Førstning(en) (første Del af en Tid), førstning, f. (y), føre(y)-løjte, n. Sv. förstning. **I Førstn.**, i førstningi, förstundes.

Føtus, frukt-spire, livs-frukt. Jfr. Foster.

G.

Gab, ga'p, glu'p, n., gløjp, m., gløjpe, f., glipe, f., slu'k, n., svælg, m., stu'p, m.; (aabent Rum), åp(o), n. (op, oo, øp). Jfr. Slug, Svælg.

Gabe (holde Munden aaben), gape (-te); (af Søvnighed, Kjede), *gjejspe (gl. n. geispa, sv. gäspa). Jfr. dansk gispe, „kort og tungt Aandedræt, som tillige er lydeligt". Molb. (Være lidt aaben, ikke slutte rigtig sammen), glipe (-te), gløjpe (-te). **Staa og gabe el. maabe, døse**, hire (-de). **G.** (glo) **i dum Nysgjerrighed**, ope, ar (glo). Jfr. Stirre og Maabe.

Gaben, gjejsp, m. **Vedholdende G.**, gjejsping, f.; (dum Nysgjerrighed), oping, f.

Gabestok, gape-stok', m.

Gad' (Brod), gad', m. Gl. n. gaddr.

Gadbor (Baghul, *anus*, paa Fisk, Mark), gå't-båre (o'-o'), f. Mk. gåt-fisk, ɔ: Legefisk; gåt-stad eller -plas', ɔ: Gydested.

Gade, gate, f. Dv. gate-fåk, n., ɔ: fygende Gadestøv; g.-mo't, ɔ: Gadehjørne. **G.**, smal, i By, stræte. Gl. n. stræti, Gade. Eng. street.

Gadedør, ut-dør, f.

Gaffel (t. Gabel), gaffel, m. („nedertyst"). **Høgaffel**, nejp, m., tjuge, f. (ɔ: kløftet Redskab, Fork; gl. n. tjúga): *høj-, korn-, brejdsle-tjuge („Høtyv"). **Møggaffel**, grejp, f.; (af en kløftet Gren), kvisl, f.

Gage, løn, f., års-løn, æmbets-l., lønning, takster, m. Lm.

Gagere, lønne.

Gagereglement, løn-takstr. Lm.

Gagering, løn(n)ing, f.

Gageringssystem, lønnings-måte. H. D.

Gal, *galen, *frå seg, *ør, *vetlaus; (rent g.), *ras-galen. »Han var rejnt frå seg«. »Den øre sægjer det sanne«; »den galne sægjer sanningi«. (Hidsig, vild, ustyrlig), *od. Jfr. ode seg, odast, slaa sig gal. (Ikke den rette), *rang, t. e. rang-enden; ta' r. hat. (Urigtig), ulik. »Gjære nåkot ulikt«. Jfr. »d'er rejnt bort i væggjerne«. **I Afledn. og Sammens.**, ofte *gal-: galskap, gal-låten. **G.** (i Hovedet, forstyrret) **Pers.**, galning, m., vetløjse, f., vet(i)-villing, m. **G. M.sker**, galne-folk, m. Jfr. Halvgal.

Galan, ælsker, tilbeder (H. P. S.); (Boler), fri-ælsker. H. P. S.

Galant, forekommende, fin, høflig, opmærksom, insmigrende, ridderlig; pyntet, staselig; gild; høvisk, dannis (H. D.). **G. Æventyr**, kælent, ømt (H. P. S.), ælskogs-. Jfr. Artig, Prægtig; Gentleman.

Galanteri, fagnad, m. (Lm.), fin levemåte, høflighet, ridderlighet, forekommenhet (især mot kvinner); forelskelse, ælskog; pynt, stas. Jfr. Artighed, Høflighed.

Galanterihandel, handel med »galanteri«-varer, med pynt, med pyntesaker, med stas (uten tillæg av »varer«). **G—handler**, finvare-handler. H. P. S.

Galanterisager, smaks-varer (H. D.), finvarer. H. P. S.

Galanterisygdom, jfr. Venerisk.

Galde, gal', n.

Galdeblære, gal', n., galder, m. (n.). Gl. n. gall. »Galdre' var sprængd på mannen«.

Galdesprængt, gal'-sprængd (f. e. om fisk).

Galdre, Galdrehamp, se Hamp.

Galehospital, dåre-ly (H. D.), dåre-kiste, f., dåre-hus, n., gale-hus.

Galei, ro-fartøj, ror-skute, f.

Galgenfrist, jfr. brå-fængje, n., brå-nøjte, n., b.-skjøjte, n., ɔ: til Hjælp for Øieblikket, men ikke mere; jfr. snåve-rom, n.; liv-længje, f., d. e. „noget, hvormed man kan bjerge Livet for en Tid".

Galium verum, *fægre, f.; gu'l-f., gu'l-modre, -maure, f.; frisme-gras »?« Strøm: mari-fægre, op-skrid-f.; gu'l-maure (Sørensen). Om **G. Aparine**, klængje, f., klængje-gras, n., klænge-maure og **G. boreale**, kvit-maure, se Agersnærre og Engersøde.

Galla (fr. *gala*), stas, høj-stas (H. P. S.), skrud (H. D.), højtids-s. (H. D.), fest-klæder (H. D.); hoffest el. højtid. **I Galla**, helge-klæd' (Lm.), fest-k., i stas, i stas-klæder; i stor-stas. Meyer. **Galla-diner**, stas-middag, fornæm m.

Galle (t. Galle, rund Udvægt paa visse Træer), jfr. tyte, f., tåte, f. Jfr. og Spat'.

Galleri (fr. med en l; t. og n. med ll), (i Sal el. Teater), skue-gang (H. P. S.), træv(e'), n. (O. Vig, B. B.; om Stor-things-G. Lm.); hjæl' m. (i * hjæl', d. * hjeld, sv. * hjælle), læm', m., op-sval (O. Vig), over-laup, n. (over-, ivi-l., over-lå'p, o, -løp), ra'm, n. (alle disse ord så nær som det siste brukes også om »galleri« el. »pulpitur« i kirker). **G. i Hus, Grube el. Fæstning**, gang, m. (åpen på den ene side), svalgang (E. Sundt), sval, f., svale (H. D.), svale-gang (H. D.), loft-sval („i 2den Etage"). Jfr. Veranda, Loggia, Loft, Overværelse. **Billed-G.**, billed-sal, kunst-s., -hal', samling (kunst-, maleri-); utstilling (av mesterværker, klassikere. Billedligt uttryk, idet utgivelsen i række, værk efter værk, billedl. kalles en billedsal).

Gallicisme, franskhet; uttryk, lånt fra fransken. Jfr. Germanisme, Anglicisme osv.

Gallikansk, fransk (i kirkelige ting).

Gallimathias, tøv, n., vås, n., skravl, n., pølse-snak, galmans-s. Jfr. Vaas.

Gallion (fr. galion), skipssnute (Molb., Meyer), bog, m. (boug, på fartøj); stavn-rum (H. D.). **G—s Figur**, stavn-billed, H. D.

Gallofil (ph.), galler-ven, franker-ven.

Gallomani, galler- el. franker-galning.

Gallomani, galler-sot el. franker-s.? fr.-gal-skap. Jfr. -man, Mani.

Galmands Adfærd, galenskap, m., galne-færd, f.

Galning, *galning, villing, m., vil-styring, -basse, -gast, -skyt', villur, m.; jfr. Krabat; (dumbristig Pers.), liv-lej(d)e, f.

Galoscher (ikke Galoger), over-sko (Molb., H. D.), utanpå-sko, m., *over-sko(y). Sv. öfversko. Jfr. Kalosje. **Med G. forsynet**, *tvi-skod'.

Galsu(er) (Sølv-, Guld-), sølv-, gul'-*band, -*list, -kvare, m. (-kant, -fald, -bryning, f. Mk. kant, m., fald, m., kvar(d)e, m. og bryning, f. har efter I. A. i * mærkelsen „Borde", „Bræmme", „Kantning", „Kantsøm", „Liste").

Galsuere, sølv-, gul'-bryne (-te), -kante, ar, *falde.

Galop, jfr. **Firspring**.

Galopade, springe-dans.

Galopere, jfr. **Firspring**.

Galskab (Raseri), gælenskap, m., galskap, m., ras, n., vetløjse(i), f.; (Ubesindighed), vil'-styr, n. Jfr. Ubesindig, Fremfusende.

Galt (dansk), *gjæld-gris, ɔ: en gildet gris. Galt i * er = rone (d. Orne), ɔ: „Han-Svin". Jfr. Gris. Mk. galtestøk', ɔ: pludsel. Afstrækkelse (og Flugt) fra noget paabegyndt. Jfr. Panik.

Galtetand (*Stachys palustris*), svine-rot, *s.-kjænne, *s.-kjæld (åkergalte »?«), galte-tån'(o'), f. *Stachys sylvatica* heter *tævgras, lufte-gras, sau-nætle (»?«), sauebrænne-nå't(o). Gunnerus: dul', holnuttu.

Galvanisme (Berzprings Elektricitet), dyre-ravkraft (?); malm-ravkraft; galvani-lære. Jfr. Elektricitet.

Galvanoplastik, galvanisk billedkunst.

Gamascher (-cher), over-hoser (-»strømper«), lægge-stubber, m. pl., knappe-støvler el. -strømper (ɔ: hoser). H. P. S. For Støvletter. Jfr. Kalosjer, oversko.

Gamin, gate-gut, ærend-sven, visar-barn, n., -gut, -jænte, -taus.

Gammel, *gam(m)al (ɔ: kommen til en vis Alder): tvau, tri år g., åttedag-g., årag.; (fra Oldtiden), *fårn(o) (fonn, fodn). Gl. n., gl. d. og sv. * forn. Av samme rot haves i * førne(y), ɔ: „gammelt, visnet Græs". Den fårne tidi, ɔ: fårntidi, Oldtiden. Jfr. Old-. **G.** (ɔ: tidligere tilkommen; som har været længe), *gamal: »gamle ståva«(o), i mots. til ny-ståva; g. vægen, snoen, åringen, ɔ: fjorgl. Afgrøde; gl. folket, ɔ: det ældste af to Ægtepar paa en Gaard. **G., overmaade**, *ov-gamal. Jfr. Ældgammel. **G.** nok til noget, *ful'-aldra(d). **G. blive af Udseende**, *kallast, ɔ: bli kal (kæl'). **G. blive el. ærbelig** (mørne, raadne), fårnast, o (gl. n. fyrnast); frønnes (Molb.), frønne (frynne), H. D. Jfr. Frønnes. **G. Græs**, fårne(o), m. (n.), førne(y), n. **G. Mennefle**, *gamal-mænne, n., mots. *ung-mænne. Mk. *gamlen, *gamlingen, *gamla, *gamle guten, g. kallen, g. kjælla, ɔ: ældste Mand osv. paa et Sted. Mk. og * gamle-Ejrik, g.-Sjur, se Fanden.

Gammelagtig, *gamalvoren. **G. Udseende**, alders-svep(i), m.

Gammelhed (?), *alder, gamalskap, m., gamaldom, m.

Gane (Mundhvælving), go'm, m., himling, m. (himmel).

Gang, (Gaaen), gang, m., gånge, f. (o). **G.**, b. e. Maade, hvorpaa noget gaar, farer, færd, f. (far). »Det fær samme færdi«, ɔ: det gaar samme G., har samme Skjæbne. «Det fær ingi god færd«; »første faret«. Mk. *velfærd, *ufærd. (Udfart som for at hente noget), vending, f., vende, f., fore, f. »Me toko det i tvo vendingar«. Jfr. Vending. (Fremgang), gjænge, n., »det skal ha sit g.«; (at noget gaar saa el. saa), far, n., stand, n.: bu-, helse-, årke-far(o), ɔ: Husholdningens, Helbredens, Arbeidets G., Tilstand. (Fremstriden, -strømning), rå's, f., ræsing, f., færd, f. Jfr. Velfærd, Ufærd. (Maade at gaa paa), gang-lag, n., gånge, f. (o). (Omgang, det, som sættes paa en G.), sæt'(e), n.: tvau try sæt, ɔ: 2 el. 3 ganger. (Det, som noget gaar i), gjænge, n., ɔ: Spor, H. D. **G. baarlig**, rakl, n.; (langsom), riksing, f., rikting, f., siging, f.; (møisom, at noget gaar tungt og besværligt), hark, n.; (slingrende, stjødesløs), humsing, f. Jfr. humse(ar). Se Humpe. **Taktmæssig G.**, fot-slag: halde f. (om soldater). Mk. skjele (»skile«), ɔ: „holde Takt". **I G. komme** (bli løs el. færdig), låsne(o), ar, kome på lås(o), låse(o), ar; løjse (-te). **Komme i G. med noget**, kome å lej(d) el. ålej(d)es (gl. n. áleiðis), komast til med. **I fuld G. sætte**, sætje på tråvet, låse(o), ar. **Sikker i sin G.**, *gang-sto. **Som har en statelig, anstandsfuld G.**, gang-prud (H. D.). Gl. n. gangpruðr. **Gang** (om Tid, Stund, enkelt Tid el. Tilfælde; t. Mahl), gång(o), m. og f., vende, f., sin', n. (gl. n. sinn), rejs, f., lej(d), f., sen', n. (bare med »i« og »om«). »Alt å lej'«, ɔ: alt paa en G., ved samme Leilighed. Ejt sin, ɔ: engang. *Ænder(e) og gång(o), ɔ: en og anden G.; ejnkvar gången, *ejtkvart sin. Gång å annan. I sen', om s., paa en G. el. ad Gangen, (i send, i senne, om sende). *Ejt i sin (sv. i sender), Et ad G. Alle i sen, alle paa en G. Tvo i (om) gången, alt i ej gång. **To Gange**, tvi-. Jfr. Dobbelt. **I en enkelt G.**, ejn-vending, f. D'er inkje gjort i ej ejnv.; fore, f. (han hadde gjort tri foror). **Paa (i) en G.**, i ejt renne; *bråt', brå-, tvær-, tvært. Brå-vende, tvær-kaste seg. Jfr. Pludselig. **Gang** (Rum mell. to Huse), stamn, m.; (Smalgang, smal Udbygn. paa Siden af et Hus), gång(o), f. Fl. gjænger. **G. mell. Værelserne i et stort Hus**, millom-gang, m. **G. ved en Stuebygning**, ut-dør(y), f. Jfr. Forstue, Sval.

Gang-bar", jfr. *gangande, *gangfør, gångefør, ɔ: som gaar, kan gaa; (gjældende), gjængeleg; (Pris, Kurs), nugældende, nærværende; (Vare), avsættelig (let). Jfr. gl. n. gengr; gængs og gæv (H. D.), gild og gæv. H. D. Gjængs ikke i *. Jfr. Gyldig. **G. i et Land**, landsgyldig? land-gængs. H. D. **G. være** (gjælde), *gange. **Ikke g.**, u-gængs. H. D.

Ganger (Hest), gangar, m., ride-hest. I * er gangar også = 1. Fodgjænger, 2. Mars (Spil).

Gangklæder, igangs-klæde, n., av *igang, Klæder at gaa i. Gl. n. gangskiæði.

Ganglem (Bov el. Laar af Dyr), gangle'm(i), m.

Ganglion (Flt. Ganglier), nerve-knute, nerve-væv.

Gangrum (Indgang til et Værelse, Entré), gang, m.

Gangræne (Kræft), å't, n., brune(u'), m. (?), brand, den hete b. (mots. Koldbrand). Meyer.

Gangrænøs, brand-, med br., brandlig (jfr. landlig, mandlig). H. P. S.

Gangspil, spe'l(e'), n., vinde-s., vinde, f., spel-værk, n. (i * også = „spillende Instrument").

Gangsti, gangstig, m., færel(e'), m. Gl. n. ferill. **G. f. E. i en Have**, gang. **G. for Kreat.**, jfr. Kreatur.

Gangvei, ræse-væ'g(e), m., rå's, f.

Ganske, *hejl(t) (»det h. landet«), *ful't (»av fulle hjærte«, H. D.), *ful'-komen, *plænt, *rejnt, *røkjelege, *kav og kavende, *rav- og ravende, *slet', *driv- og drivende, går-, gårende(o), å'l- (al-'), blik-(i'), blikende, snau (også = neppe), *snupt, *ut-, f. e. rejnt galen, kavråten(o), ålljost, slet inkje, drivende kvi't, ful'-mågen(o), f.-nøgd, ål-vaken, alt hi't ɔ: like hit, blik- el. blikende stil, snaut avskrapa', snau-bejt, -gnaga', snupt avbråten(o), ɔ: tvært, helt igjennem, ut-slokken, går-rå, -råten, rav-vil, r.-råten. Endvidere: radt (»d'er så hardt, at d'er radt som stejn«); lukt (»dej kunde slæget seg lukt ihæl, e), død-(stille), grav-(stilhet); skillege, skjele (»de' var s. som ejn skimt«, ɔ: ganske som et Lyn); ravruskende, grejnlege, ållo, o (av *al), ållunges, o (gl. n. öllungis); (jfr. *gul'-, gullende: gullende rejn; jfr. Fuldkomment); *rejne (»d'er r. fælt«), spænt (»han kunde slæget seg s. ihæl); op- (op-råten); grun- (g.-fast, -råten, -god, ɔ: helt igjennem); ret (han er ret bra). **G. vist**, jfr. Sikkert. Jfr. Gjennem, Fuldkommen, Meget, Yderst, Overordentlig.

Gantes, *gantast (med), *apast m., *narrast m., fjase, ar, garte, ar, bræle, ar, fjålle(o), ar (sv. fjollas), spøkje (-te), *gamse. Jfr. Fjas, Spøg.

Garant, borgen (Molb.), borgner (H. D.), trygger?, förlover (Molb.). ɔ: som giver Förløfte, lover for, indestaar for. Jfr. Kautionist.

Garantere, borge for, gå god for (dv. godgang el. -gåelse?), svare for, være ansvarlig f., stå inne f.; *æventyre, vilkåre(o), *åbyrgjast, åbyrgsle, ar (åbyrst, obrest, oo), visse, ar, trygge (som i * mærker bare „anse for tryg"), give, yte trygd. Jfr. Forsikre, Assurere.

Garanti, borgen (Lm., H. D.), åbyrgsle, f., »förløfte« (med tryk på for-), trygd, f. (Lm., G. A. K., H. D.), tryggje, f. (m.), tryghejt, f., visse, f., ansvar, n. Jfr. Borgen, Sikkerhed, Kaution.

Garçon, gut, tjener, oppasser; ungkar(l). Jfr. Opvarter ved Bordet.

Garde, vakt (drottens), liv-v., vakt-manskap, hird (Lm.), væpning, værn (borger-v., ɔ: Borgerg., liv-v., ɔ: Livg.; jfr. Artilleri, Infanteri, Kavalleri, ɔ: ild-værn, fot-, hest- el. hov-v.), hirdfylking (H. D.; gl. n. hirðfylkingr); for-svarsstilling, varsomhet (mot overfal'). En Garde! dæk!

Gardebas (paa Vogn), skvæt-værn, -værje.

Gardein, se Guardein.

Gardere, værne, værje, dække, tryggje (-de), live (-de). **Gardéret,** værjet, *livd. *Gardez la reine, le tour,* var dronningen, tårnet! H. D.

Garderobe, klæde-kåt(o), n., -kammers, -skap (-*skåp), -forråd, gang-klæder, klædestel', n. (ɔ: Ting, som vedkommer Beklædningen). Jfr. Klædning, Klæder.

Gardez, pas på!

Gardin, forhæng, omhæng, n., omgjærd, f., tjæld, n.? Jfr. Forhæng, Sparlagen.

Gardinpræken, løjn- (løjndar)-skrape, f., -skrub, n. Jfr. Jrettesættelse.

Gardist, Garder, livvakt(s)-soldat, -karl (H. D.), hirdman, vakt-hærsven, v.-manskap; jfr. ungt m., ɔ: ung soldat.

Garn, (Traad), *garn, to, n. (*lin-, hampe-, ul-to). **G. af Hør el. Hamp,** tona(d), m. Mk. garn = næt, n., ɔ: Fiskegarn; garn-avl, ɔ: Masse af sammenviklede G.; g.-bruk, ɔ: Fiskeri med G.; g.-bøting, f., g.-fisk (g.-sild, -torsk), g.-fiske, n., g.-hæspe, f., ɔ: Traadhaspe; g.-kort, Stok eller Rulle at trække G. over; g.-lækkje, „oftere" -lænkje, ɔ: Række af sambundne G. i Søen, g.-lund, f., ɔ: den Maade, Traaden spindes paa til Rendegarn, mots. væft-l.; g.-sæt, n., ɔ: Udsætning af G., g.-sætning = g.-lækkje; g.-skåt(o), n., Toug, som banner Kavlen paa et Garn; g.-vælte, f., ɔ: Hob af løsrevne G. i Søen. **G. med store Masker,** rom-næt', n., mots. *angnæt. Mk. vete(i), m., **Garnbøje,** nætvete (av. vite, vette); garn-toug, ɔ: Trækketoug i Hjørnet af Fiskegarn; også ut-far, n.; var-garn = bægje-g., ɔ: G. for at aflede Fisken fra en vis Udgang; *av-nætje (a'nækkje), tage Fisken ud af G. **Midten af G. el. Bod,** rom-garn, n. **Grund til at sætte G. paa,** næt'stø(d), n., næt-von, f. (eg.: Garnhaab).

Garnbom (i Bøbstol), bak-rev(i), m., -ræfte, m., rul', m., *store-rev.

Garnere, *bu, ɔ: forsyne, utstyre, *rejde, infatte, sætte i, »besætte«, kantsætte (H. P. S.), kante (*falde?), lægge i, pryde. pynte. **Garni,** *bud', *rejd, *buen. **Hotel garni,** hus med *buna(d); rum, værelser med husbunad (m. bohave, inbo). **G. et Stibsrum med Bord, Næver, Matter,** fo(d)re.

Garnering (saasom Perlebaand el. guldvirkede Baand), la'd (H. D.). Jfr. gl. n. hlað, ɔ: Pyntebaand og *lad, n., ɔ: et Hovedsmykke, en Krans med Guldtraad, Løvværk el. lignende, brugelig til Brudepynt; »besætning«, kant-sæt, kanting?

Garnhaspe (en Snelde Traad, haspet), hæspe, f., hæspel, m. Redskabet at haspe (hæspe) med heter *hæspetre, n. og er sommesteds det samme som (garn)vinde, f., g.-hæspe, f. Mk. garnneste, ɔ: Garnnøgle.

Garnison, by-, fæstnings-manskap (til stedets forsvar), stand-håld. H. P. S. Jfr. Besætning. **G.s-tjeneste,** fæstnings-tjeneste, el. by-vakt? Ligge i Garnison, jfr. ligge i borge-leje. Molb.

Garnisonere, ligge (der el. der, nemlig som vakt).

Garnisonstjeneste, tjeneste i by el. fæstning (mots. Felttjeneste, el. tjeneste i marken, på hærfærd, paa „Felttog").

Garniture (jfr. Besætning, Indfatning), infatning, kanting? utpyntning, omgjærd, f., stel' (av kniver, tallerkener, øreringer, halsbånd). Jfr. kvarm, m., karm, m., råme, — som nl. også mærker infatning, altså Garniture.

Garnnøgle, neste(y), n. B. B.

Garrot, jfr. Knevel.

Garrotere, jfr. Knevle.

Gartner (t. Gärtner), hage-man'? hagedyrkar (Lm.). Molb.: haveman(d), urtegårdsmand (før), podemester, havekunstner, plantemester. H. P. S. også havemester. Om endelsen -»ner« avløst av -»man«, f. e. *skuldman for Skyldner, kunstman f. Kunstner, portman f. Portner, *lotman f. Partner, se Kunstner.

Gartneri, havekunst. Molb.

Gartnerisk, hage- el. hagemans-?

Garve, *garve. Dv. *garvar, *garving.
Garverbark, hud-bårk(o), m.
Gas, luft-æmne, -slag (-»art«), gjæringsluft?
Gasometer, gas-måler, jfr. **Gas**.
Gasse, gasse, m., gåse-stæg, m. (»gåsar«-).
Gast (ond Aand, Spøgelse), gast, m., jfr. Dæmon; (slem, vanartig Pers.), gast, m.
Gastrisk, *mage- (mave-), underlivs-, *i magen; mavelig (jfr. pavelig, av Pave). H. P. S. **G. Onde**, mage-onde, onde i magen (gaster, ɔ: *mage).
Gastronom, koke-kunstman (-ner), mat-kunstner, kunstkok; matkrok, *krås, f., *kråsar; mat-kænner. H. D., O. Borchs. Jfr. Fraadser, Lækkermund.
Gastronomi, matkunst? højere matlagning el. matstel', kokekunst (matstel-kunst el. kunst-matstel?); kræsing, kråsing, f., kræse, f., ɔ: „fin, lækker Anretning"; etar-vetenskap(i). Lm.
Gastronomisk, *kråsande, *kræsande, ɔ: frässende. **G.**, f. **E. Fremstridt**, framsteg i g.; (Undersøg. m. m.), i, om (det højere) mat-stel, matkunstner-. H. P. S. har ganedyrker, -dyrkende og -dyrkning, om »den tilbøielighed el. lidenskab at pleje sin mave ved vellevnet«. Han sætter da ganen i magens sted. For gastronomiske måltider foresår han ganekildrende m.
Gave, gåve, f.; (især Madvarer til Gjæstebud), forn(oo), f., sending, f., bejningar, f., rejdingar, f.; givende, n., *til givendes, *til giving, ɔ: til Foræring. Gl. n. gáfa, sv. gåfva. Jfr. Anlæg, Talent, Evner. **G.**, **stor**, stor-gåve. Mk. gåvebrev, -kyrkje. **G.**, **som sendes til Fraværende**, sende-gåve. **G.**, **uden**, *gåvelaus. **Med gode G. forsyne**, mynje, ar. **Gaver sende**, forne(oo), ar. Jfr. gl. n. fórn, ɔ: Gave, Offer, og fórna, give, ofre. Mk. og *forne-korg, *sending-k., bejnings-k., *forning, ɔ: Fremsendelse af *forn.
Gavl (Tværvæg, paa en Stuebygning, paa et Hus), ståve(o)-møne, f. (n.), ra'm, m., gavl? m. (n.), raust, n., røjste, n., brjost, n., bjorlad, n., ramlæ(g)je, n.; (indvendig, Rummet under Taget), ra'm, m., ro't, n., ræve, n. (ræv(le), raust, røst (røste, rost). **Med spids G.**, *kvasrausta', brat'-r., mots. fla't-r., låg-r. Jfr. Tag, -Reisning.
Gavlvæg, tvær-væg', m.
Gavmild, *gåv-mild, oftere *giv-m. (sv. gifmild), *rom, *rom-hændt (»ej rom hand skal inkje vante«, »altfor romhændt stænd atter tomhændt«), *raust, *raus, *drus (drusen, drøs), *gåvog, *mandoms, *mandomsam (»ej m. kone«, ɔ: høihjærtet, gavmild K.), *tøkjeleg, *tøkleg, tøklen, *mild (»han er inkje m., den mannen«; jfr. Ædelmodig), *flus, *storgiven, *storgjæv, *god-vær, *frels, gjæfta („vel egentlig" gjævda), *vælgjærdsam, *hjartig (»den fatigaste er den hjartigaste«), *riv (isl. rifr). Jfr. Rundhaandet, Godgjørende. Mk. også *smuk' („maaske det t. schmuck, ɔ: vakker"), ɔ: gavmild, samt motsætn.: *små-given.
Gavmildhed, gjævskap, m., gjævlejk, m., mildskap, m., manddom, m. Jfr. Ædelmod.
Gavn, gagn, n. (gl. n. gagn), nytte(y'), f. og n. **Til G.**, *til nyttes. **Det kan blive til G. el. Skade**, *»det er von og vågan me' die«. **Tilgavns**, *monlege(u'), *til mons.
Gavne, bate, ar, *gagne. Jfr. **Baade**.
Gavnlig, *gagnleg, *nyttog, *monsam(u'), *monleg, gagn-gjærande.
Gavnløs, *gagnlaus.
Gavnløshed, gagnløjse, f.
Gavntømmer, *gagn-ved(i), *æmne-ved, *æmningsved, æmne-tre, n., *æmne, t. d. til økseskaft. Jfr. Materiale.
Gavtyv (t. Gaudieb), skarv, m., adels-s., utlært skøjer; knigt (?), ɔ: „en Skalk, en trodsig Krabat". Jfr. Skjelm, Skalk, Slyngel, Durkdreven.
Gaze, flor- el. slør-tøj, -duk. H. P. S. Jfr. Flor, Slør.
Gaa, gange (gjæng, gjek', ee og i', gjænge'), »oftest« *gå. **G. besværlig med knagende Lyd**, harke, ar. **G. langsomt**, *nige (-sejg) (B. B.), stauke, ar („især med Stav"). Dv. stauk, m., „en gammel Karl". **G. sagte**, *stabbe (stable; sv. staple), tusle, ar, tasle, ar, stumre, ar (dv. stumring, f., stumr, n.), rikse, ar, rikte, ar, rakle, ar; jfr. ratle, Spadsere. **G. sagte og forsigtig**, krejke, ar; (for at se sig om), luske, ar (sv. luska). **G. sent**, *slæbende, sarre, ar, sagge, ar, sigge, ar, sugge, ar, sege(i), sæge(e'). Jfr. Sen, Senfærdig. **G. sent og baarlig**, krjupe (-kraup), skride (-skrejd), krake, ar, kræke (e, -krak), *starve, *rjåle. Jfr. Slæbe sig frem. **G. meget sent** (nøle, bvæle), sele(ee), ar. **G. fjisbesløst**, labbe, ar, skåkle(oo). Jfr. Sjokke. **G. tungt som med en Byrde**, tvege (ar?). **G. tungt og fjisbesløst**, jfr. Humpe. **Gaa usikkert og vakkelende**, rigle, ar, tvege, stabbe, stable, ar (sv. stapla), *starve, rugge, ar, rulte, ar. Jfr. Rave, Vakle. **G. varsomt el. sagte**, *rusle (rutle). B. B. **G. med Møie** (sent, vakkelende), *vade (-vod), *starve, ar (»d'er knapt så møket, at han starvar og gjænge«). Dv. starving, f., *starve-

leg; *starven, ɔ: ſvag, udmattet. Jfr. Babe. **G. med ſtiv Holdning**, rampe, ar. Dv. *rampegast, ɔ: Perſon med ſtiv H. el. Gang. **G. med ſtore Skridt**, rampe, ar. **G. med vuggende Beværgelſe**, rugge, ar, vagge, ar. Dv. rugging, vagging, Jfr. Rokke, Bugge. **G. med vugg. Bevæg., være tung paa Foden**, kvege(i'), ar. **Det gaar, om end ſmaat**, »det lid, medan det skrid«. **Det gaar paa en Maade**, *det harkast av —. **G. af** (om Skud), smælle av (smal'). **G. an**, *slænge til: »det slæng til« (ɔ: paa en Maade); (faar taales), *det riv av; (labe ſig gjøre, være mueligt), *gå, gange føre seg, la' seg gøre, gjegne (-de): »dette kan inkje g.« (ɔ: paſſe ſig, ſømme ſig), horve til (-de), ɔ: falde bekvemt; (er godt nok), *tenar (åt dej); (lykkes), *ly(d)e: »han hæld fram, alt medan lyde vil«. Mk. *lydesam, som gaar an. Gl. n. hlýðisamr. **G. fra En** (g. raſtere end), gange unda(n). »Dej gjek' unda' os«. Jfr. *undafaren, reiſt i Forveien, *undakomen, ſom har faaet Forſprang. **G. i ſig ſelv**, bågne(o), ar, blåtne(o), ar. Jfr. Ybmyges, Nøres. **G. igjennem** (lykkes), gange fram. Lm. **G. omkring**, ræse (-te). Jfr. Flakke, Streife. **G. over til, forandres til**, *verte op-i. **G. opover** (om Vei), det bær opover. Strømmen bær ut (tilhavs). **G. ned** (om Solen og tildels om Maanen), gla(d)e (-dde), ovre, ar. Sv. * gladas, gla's. Mk. sole-glad (solar-, sola-; sv. solegladning); *gladen, nedgaaet. **G. paa** (ſtorme frem), ruse fram (-te). **G. paa Slump**, *ruse til: *»han le't det ruse til«. Jfr. Slump. **G. afſted**, bære av, lægge av stad, av gar(d)e. **G. forbi** (om Tiden), lide (-lejd). **G. for vidt**, *det bær rejnt av. **G. igjen** (efter Døden), *gange hejmatter. **G. iſtykker**, *bråtne(o). Lm. Gl. n. brotna. **G. løs paa**, *gange åt. **G. bygtig l. paa**, *give på. **G. rundt**, *svive rundt. Lm. **G. rundt ubenom**, gange utomikring. **Bekvem at g. paa** (Jord, Is), *gjængd. »Der var godt gjængt«. Mk. *hard-g., *let-g., vid-g., ɔ: vidtløftig. **Færlig nok til at g.**, *gang(e)før. **Skikket til at g. lange Veie**, *ræse-før, *ræksterfør. Den, ſom er *ræksterfør, har *ræksterhold, ɔ: Huld. **Stærk til at g.**, *fot-hard. **Stærk nok til at g.** (om ſyge Folk), rigle-før. **Uvillig til at g.**, fot-kvi(d)en, fe't-trau', -traudig, ɔ: ſom nødig gaar. **Endun have et Stykke at g.**, *have nåkot ugjænget. **Være i Stand til at g.**, rjåle, ar. **Saa lyſt, at man kan ſe at g.**, *gang-ljost. **Lad g., l. ſtaa til**, *lat det ruse til (ar, -te), lat skure, ar. **Som g. hurtig**, fot-fim, fo'r-gjængd, av fo'r(oo), raſt, hurtig. Jfr. Færdes.

Gaade, gåte (gl. n. gáta), spurning(u'), f., spur-ra'k, n. **Fremſættelſe af G. til Opløsning**, gåte-lejk, m., -spurning. **Klog til at løſe G.**, gåte-vi's.

Gaar, se Jgaar.

Gaard (Boſted med Huſe og Jord; Bygaard), gar(d), m., tu'n, n., ɔ: bebygget Sted; bø, m. Gl. n. bœr. **Daarlig G.**, torp, n. og m., skarve-gar', *torpesæte. »Hejm i tunet«. »Ejn gar' med tri tun«, ɔ. med tre Opſiddere, der altså tuner = et Sæt af Huſe til et enkelt Gaardsbrug. **G. delt i to Brug, med to Husholdninger**, tvi-bøle, n. Dert. *tvi-bølt, tvi-gara', mots. ejnbølt, ejntynt. **Arving til en G.**, jor(d)-ærving, m., j.-gut, -jænte, -taus, -dreng (jordar-d.), gar(d)e-jænte. **Folk fra ſamme G.**, *gars-folk, -barn, -gutar, -jæntor. Jfr. soknefolk, -barn, ɔ: Sambygdinger; likeså bys-barn, ɔ: fra ſamme By. **Halvdelen af en G.**, jord-hålve(o), f. **Gaards Udſtrækning**, jord-vid', f. **G.s Værdi, Pengeſum at kjøbe en G. for**, jord-være (værde), n., -vørde(y). Mk. til gars, hjem til Huſene; *av garde, bort fra Gaarden; gard-imillom, ɔ: fra Gaard til anden; *garde, ɔ: danne Ringe, om Vand, naar noget kaſtes i det; gardebyte; gard-bruk, ɔ: Gaardsdrift, Gaardspart; gard-man, ɔ: Jordbruger; g.-gate(o') = gards-væg(e), ɔ: Vei til en enkelt G., mots. bygde-væg; g.-gågn(o), ɔ: Gaardsredſkaber; g.-lag, ɔ: Række, Kreds af Gaarde, = g.-krul', g.-ræp'(e), m.; garde-lægje = stav-lægje, f., ɔ: Tagſtok, øverſte Stok i en Sidevæg; gard-skam og g.-tyne, ſom er til Skam el. Skade for en G.; g.-skifte, ɔ: Deling af G.; g.-slåt', ɔ: Slaat nærmeſt Huſene; g.-vord(oo), m., om en Perſon, ſom altid er hjemme og holder ſig i ſamme Hus. Gl. n. garðvörðr, ɔ: Gaardbygter. Jfr. Inventarium: Gammelt J.

Gaardmand, jord-man. **Gaardpart**, jordpart, m.

Gaardsarbeide, jfr. Arbeidstid.

Gaardsbrug, jord-bruk, n.

Gaardskarl (i Byen), gårsgut. **Formand for Arbeiderne, Tjenestarlene**, *gardsdreng, -gut, *råds-dreng, husbonds-kar, *husbond-dreng.

Gaardsplads, bu-gard, m., tu'n, n. B. B.

Gaardsrum, tun, n., *gard, bugard, tungard (to'ngar, to'ngal). Mk. tun-fugl, ɔ: Husfugl („iſær om Skaden"); t.-gras; t.-kal', ɔ: Nisſe; t.-tejg, ɔ: afgrændſet Engſtykke tæt ved Huſene; t.-tre, t.-træ'l,

ɔ: en gammel Tjener, = t.-vor(d), som også er = tufte, tunkal, ɔ: Gaardens Skytsaand el. Nisse.

Gaardstagt (i Matrikulen), jord-skyld, f.

Gaardsvaaben (Spyd el. lign., som fra ældre Tider tilhørte Gaarden), jord-, land-værje, jord-, gards-våpn, n.

Gaardværtte, nisse, m., tunkal', tomte-gubbe, gar(d)s-vor(d).

Gaas, gås, fl. gjæsser. **Han-G.**, *gasse, *gåse-stæg'. Mk. **Graagaas**, gagl, f.; gagle-reip, n. = gåse-r. ɔ: „en Rad af flyvende Gjæs". **Stvætte Vand paa G.**, jfr. »det er som ejn skvætter på hejte stejnen« el. »som ejn s. vatn på gåsi«.

Gaasefødine (Anførselstegn), ordlyds-t. (?), ɔ: tegn på ordlydende, ord-ret gentagelse av noget sagt.

Gebet, område (Allen), vald, n., ɔ: Strækning, som En har at raade over (»på vårt v.«); grun, mark; også strækning, land-s., strøk, enemærke (H. D.); rettere vel endemærke, n., ɔ: yderste Punkt, Grændse; landeje (Molb.), ejgn, f.; (innen) ramme, grænse. Jfr. Egn.

Gebis, tan'-række, -gar(d), -sæt (ɔ: sæt av tænner), kunstige t. Morgenbl., H. D.

Gebrækkelig, *krank, kryla', *lyta'; mk. æktebrøten, *iktarbroten, o', vanfør. **Gebræk. M.ske**, vanføring. Magd. Thoresen, H. D. Jfr. Skrøbelig, Puklerbygget. **Gebrokken**, bruden, H. D.: bråden, ɔ: bråten, broten, »brudt«. Formen broden el. braaden er kjent fra Wessels »Braadne Kar i alle Lande«. Jfr. brjote atpå, brigde (-e), brøjte (-te); ɔ: tale gebrokkent. »Det brjoter atpå vårt mål«, ɔ: det nærmer sig vor Tale. **G. Sprog**, jfr. Jargon.

Gebursdag, fødsels-dag.

Gebyr, avgift, ytelse, godtgørelse, påskønnelse? (for noget, som er utfærdiget); skriver-penge, -løn. **Kjendelse** = Afgift opgives av Molbech som „forældet". Jfr. **Bederlag. G. for Dokument, som indfries**, brev-penge (Molb.), brevløsning (H. D.), efter ordlag som: »løse adgangskort«, »løse tegn«. Brevpenge-mærker og Brevporto. Molb. Gl. n. brefalausn. Jfr. Sportel.

Gebærde (Bevægelse af en vis Deltyn. med en el. anden Del af Legemet), færd f. (jfr. *hande-, fot-, augne- f.), later (H. P. S. har også hånd- og tegn-late og -ter), bragd, f., hått', m., hätting, f., »oftere« hättels; åt-færd, f., adbyrd („forældet", Molb., men optat igen av flere danske og er det første ord i H. D.'s »Dansk hjælpeordbog«; gl. n. atburdr; sv. åtbörd); barätte, f. (gl. n. barátta), av berja; mine (fl. minor), f., læte, n. „Lader" er det danske Ord, som nærmest udtrykker det t. Gebærde". Molb. Fagter går efter Molb. på legemets rørelser i det hele, Lader særlig på anletets. Jfr. Miner, Væsen. **G., latterlige**, glejping, f., *løgnefærd, av løgjen, ɔ: løjerlig. **G., unødvendige**, avlæte, n. **Stygge G.**, jfr. Unoder, Grimacer. Mk. hånd-, arm-rørelse.

Gebærde sig, avlage seg, avskape seg? (efter *avskapleg, avskapa'). Jfr. hätte seg, bære seg.

Ged med Sammensætninger, se **Gjed**.

Gedehams, gvæfs (kvæfs, *væps). Jfr. Hveps.

Gedigen, rejn, ren, ublandet, kærne-, kærne-ful', *ægte (ægt, ægta), *skir (ɔ: fjær). Jfr. Lutter, Idel.

Geest, Geestland, skrint, sandet højland, mots. Marsk, ɔ: fet' lavland (jfr. *fe't, i., f., ɔ: „lav Græsplan ved Vandet"); sand-lænde, n., skrin-lænde (?) (efter *skrin'-lændt), skrinne, f., skrinne-mark, f.

Gefreider (t. Gefreiter), eg. soldat, som er »fritagen« for at stå skildvakt (jfr. *frikar og »Dølens« frifant); fange- el. slave-fut (-foged), -gjætar (?), -(h)juring (?). H. D.: vaktfører. H. P. S.: fri-man. Jfr. Gevaldiger.

Gehalt (i Mynt m. m.), in-håld, innehald, n., fylle, rikdom (inhålds-), inhål'sfylle (Fr. Sibb.), metalværd (Molb.), håldighet (D. ill. Tid., Allen), værd, indre v., ægthet? **Om Sølv**: lødighet, finhet. Mk.: gul'-, sølv-, jærnhåldig; lødig; jfr. og Karat. **Vogens G.**, sanne værd.

Gehaltfuld, -løs, inhålds-ful, -rik, -løs, -tom.

Geheim(e), løjnleg, i løjnd, løjn-. **G. Raad**, løn-råd. (»Guds lønråd«), løjn-(dar)-råd, f. Lm. Jfr. løjntanke, m. **Geheimesekretær**, lønskriver (gl. d.); (samme tanke som i Sekretær). **Geheimekabinetssekretær**, lønskriver. H. D., Molb. **Geh.-arkiv**, jfr. Arkiv.

Gehæng, hæng (øre-, kårde-h., Molb.; jfr. Forhæng, Omhæng, Tilhæng); (Sabel-), sværd-bælte, -rem (H. D.), aksel-rem, sabel-rem (H. D), liv-rem (Molb., H. D.), aksel-hæng, aksel-skærf (Molb.); fate, n., fæsle, f., fætel(e), m. (Lm.), bærfætel, e, hængsle, f. Se og Skulder-baand. For Øregehæng har »Dagbl.« (n.) øre-hæng.

Gehør (for Musik), øre, ørelag (O. Vig), tone-sans, t.-hørsel (-højrsle, f.)? **G. finde hos En**, få, finne øre(?), mottaksomhet. **Have fundet G. hos En**, ha' ens øre. **Skaffe G.**, hjælpe til øre(n)lyd?

Geil (om Dyr, især Hundyr), *o'(d), o's(oo),

*ø's, *galen, *gra(d), *krydig, *fu'l, *kva't, *od-, *brund- (som *od-mær', *od-purke, brund-stu't, -ve'r); (om Dyr, Hundyr), *bø'l. Kåt brukes i d. og sv. for geil, men ikke i *. Jfr. Brunst, Parre, Parrelysten, Avlelystig. (Om M.ster), *fu'l, -*galen? *kjæsken, *skjæsken. G. Kreatur, oding, m. G. Jord, Bægt (altfor feb og tribelig), ov-*frøj. Dv. ov-frøje, f. (»frøjde«), Geilheb. Jfr. *lytefejt, *skamfejt. G. blive, o(d)e seg, odast, *odne.

Geilheb, ræ(d)ing, f., gra(d)skap, m., o(d)-skap, m., græde f., kva'tlejk, m. Jfr. Brunst.

Geist, ånd; spøkelse, *vætte, *gast; åndrikhet.

Geistlig, præsteleg, andeleg (Lm.), præste-. Også kirkelig, f. e. æmbedsman. G., en, præst, præsteman.

Geistligheden, præsteskapet, præsterne.

Gelatinøs, se Geleagtig.

Geläufig, *rad, *radig, *radfør; ra'-vin, let, letvin. Det gik gel., d. gik radt, glat, let.

Geläufigkeit, tunge- el. finger-færdighet, radighet, radførhet? efter *radig, *radfør.

Gelé (eg. Js), glye, f. (Lm.), sus', n. (jfr. kalvesus, ɔ: Kalvegelé); tyksaft, kunst-is. Jfr. sli, n., slie, f., slejpe, f., sejge, m.; stivning, stiv-saft. H. P. S.

Geléagtig, *glyot (Lm.), *sussot (Lm.), *seig. G. Masse, jfr. gåple(o), f. Se og Masse, blød.

Geleb, rækk(j)e, f., rad, f., råd(o), f (sv. rad, gl. n. röð, fl. raðir), led (samme ord som * led, i, m.): Molb., H. D., N. M. Peters. „Sidst jeg stod i Sundeved forreft i det første Leb". Fr. Bfd. „I forreste Leb". P. Claussøn. I * er dette led, m., bl. a. = ætled, ɔ: Generation, som også får en til at tænke på en række, et Geleb: 1ste, 2dre, 3dje *led, om tre rækker av inbyrdes samtidige, som hver følger efter den andre i tiden.

Geleide, ledsage, føre, lede, *lejde, *følge.

Geländer paa Trappe el. Gang, red(i'), n., *hand-r. (-rev, i), *hand-tre, række, rækværk, traler, f. pl., tra'lværk, n., bri'k, f., grind, f. Jfr. Rækværk; Gitterværk.

Gemak, jfr. sa'l, m., stas-værelse, hal', f.

Gemal, -inde, ægtefælle, man, ægteman, kone, hustru, makje, m., gifte, f. Jfr. Ægtefælle, -mage.

Gemen, *ring, *kle'n; *skamlaus, *ærelaus, lå'k. Gjemejn i * er 1. fædvanlig, 2. omgjængelig, nedladende. Jfr. Simpel, Plump, Lav, Nedrig, Lumpen; Løsagtig, Ublu. G. Soldat, menig. De Gemene mots. Officerer; Jfr. og Under- i „Underklasserne".

Gemenhed, jfr. Nedrighed, Uhøvisthed, Ubluhed.

Gemenskab, omgang, samkvæm.

Gemme, ædelsten (skåren; ringsten i fingerring).

Gemyse, grønsaker, grønt, hage-grønt, grønsel (H. D., dansk); jfr. *grønske Grønhed. Gem. brukes dog næppe i Norge.

Gemyt, lynde, n. (lynne, Fr. Bg.), huglynde, sin, sinnelag, huglag, n., hjarte, n., hjartelag, hå't, m., givnad, m., kynde, n., hug, m., gje(e'), n., gjete, n. (sv. *gåt), ɔ: lune, sin. *Gjære til gjetes, ɔ: til lags. G., sydt, ukynde, m. (sv. okynne). Jfr. Vanart. Af G., -*lyad: god-, vond-, laus-, trå-lynd el. -lyndt.

Gemytlig, *godlidande, *godlynd, *godsleg, *hjarteleg, inderleg, åpen-hjærtig; *huglynd(t), hyggjeleg. Også H. D. G. Skjæmt, brådløs sk. H. D.

Gemytlighed, godslighet, hjærtelighet. Gemytsrigdom, jfr. hjærtelighet, hjærterikdom? inderlighet (?) (til *inderleg, -lege?) Se Korbialitet.

Gemæng, jfr. Haandgemæng.

Gendarme, Fl. gendarmes, eg. våpenfolk, (ridende) vej-vakt, vej-vakter (til hest), ɔ: Beipoliti. H. P. S.: rets-væpner.

Gendarmeri, rets-væpning el. rets-vern H. P. S. Jfr. Gendarme.

Gene (Genance), plage, ulejlighet, bry, n. (sv. bry), ulæmpe, tvang, mejn, n., umak, n. (Lm.), mejnlejk, m. Noget, som er til G., lejde, n., lejdelse, n., lejde, f., lej(d)ende, n. Jfr. Ulejlighed, Forstræb.

Genealog, æt-kyndig (H. D.), -kænner, ætte-gransker. H. D.

Genealogi, æt-kyndighet, ættegransk-(n)ing (?), ætføring (H. D., Dr. Viborg), ætte-lære? ætleds-l.?

Genealogisk Studium, æt-granskning. Jfr. gl. n. ættvísi, f., ɔ: „g. Kundskab". G. Tabel, ætte-tavle, -tal (Molb.). Gl. n. ættartal. Sv. ättartafla.

Genegen, hællende, som gærne vil, tilbøjelig.

General, -rel, almen, almindelig, over-, hoved-, *sam-, jfr. *sam-ringje.

General, fører; (naar Talen er om en Hær), hærfører, overhøvding (gl. d.), leder, hær-høvding. H. D. Jesuiter-G., stormester, høvding, øverst, forman, overhoved.

General-Admiral, over-admiral (jfr. Admiral), over-hærfører (tilsjøs).

General-Advokat, riks-sakfører.

Generalat, høvdingskap, hærfører-æmbed, formanskap.

Generalauditør, over- el. øverste hærdommer.

Generalbas, grun'tone-lære, tonesætter-l., t.-kunst, »harmoni«-lære, ɔ: samklangslære.

General en chef, over-hærfører.

General-Feldtmarskalk, over-tøjmester.

General-Fiskal, riks-sakfører. Jfr. Fiskal.

General-Forsamling, fælles-møde (H. D.), ælmæn-, almen- el. alman-stæmne (Lm.), *Ælmænningsmøte, alman-møte (jfr. *alman-vægen, *ælman-vægen el. *ælmænnings-vægen); årsmøte, stormøte (O. Vig). Jfr. sv. bolags-stämma.

Generalguvernør, over-landshøvding.

Generalisation, almen-, almindelig-gørelse.

Generalisere, almen-, almindelig-gøre, tillæmpe på alle.

Generalissimus, overhøvding (H. D.), øverste hærfører, riks-h., hær-drot. Molb.

Generaliter, i det hele, *over det hejle, *ælmænt, ælmænneleg.

Generalitet, hærfører-råd, hærstyrelse. Jfr. Armedepartement.

General-Inspektør, over-opsynsman (-tilsynsm.)

General-Intendant, over-forrådsman' (jfr. forrådshus = Magasin), over-forsyningsman? (som sørger for en hærs forsyning med mat, klæder).

General-Intendantur (Overforraadsmands Embede), over-forsyning(en)?

General-Konsul, over-»konsul«, stor-konsul (Lm.). Jfr. Konsul.

General-Marsch, almen-mars, hoved-m., opbruds-m.; høj el. allarm-m. H. P. S.

General-Nævner, hoved- el. almen-nævner? fælles-nævner. »Almindelig i vore nyere Regnebøger«. H. D.

General-Omkostnings-Konto, øver-, samomkostnings-regnskap?

General-Prøve, hoved-prøve, slutnings-p. (før et stykkes opførelse).

Generalraad (fransk), jfr. amtsformanskap.

Generalregel, hoved-regel.

Generalrevu, hoved-mønstring, hoved-hærskue, almen-h.

Generalsalve, hoved-affyring, sams-aff.?

Generalstab, (et) hær-råd. **Medlem af G.**, (en) hærråd.

Generalstaterne (Stortinget i Holland), »riks-stænderne«, folke- el. riksråd(et).

General-Superintendent, over-biskop, -tilsynsman?

General Vare-Konto, over-vare-regnskap?

General-Vikar, biskops-fulmægtig.

Generatio aequivoca, (ɔ: *originaria, spontanea*), selv-avl, -avling (Molb., H. D., ɔ: at noget levende fødes av sig selv); selv-dannelse (Molb.).

Generation, avling; led (1ste, 2det osv. led), ætled, ald(o), f.; menneskealder (en 33 år), »slægt-«følge, samalder (Lm.), ætlæg (emigranterne og deres første æ. i Amerika: L. K. Daa's »Tidstavler«), avbyrd (H. D., Molb., Fr. H., L. Moltke, Heimdal.) Gl. d. afbyrd. **Generations-**, avlings-(organ m. m.).

Generativ, »forplantende«, fræm-avlende, fræm-, her i enhet (likhet) med * i framhald, f.-lån, ɔ: »fortsat«.

Generere, ulejlige, hindre, umake (Lm.), bry (-dde), mejne(ar). **At g. sig**, plente seg, pålægge sig tvang, bry seg, ulejlige sig, tvinge sig. **Jeg generer mig for at**, »det er så lejt, at —«, »jeg kan ikke komme mig til at«, »jeg nænner ikke at—«. Jfr. Inkommodere. **Som ikke generer**, *mejnlaus. **Generende** (Genant), mejnleg, hinderlig, lej, til ulejlighet, brysom, *mejn, mejnsam. Jfr. Fortrædelig, Besværlig, Slem. **G. (Be)lysning**, mejn-ljos, n., mejn-lyse, n. **Her er saa genert**, her er så man-bært(e), „om et Sted, som ligger frit for Alles Øine".

Generet, bryd', tvungen, hindret; *fla't, *ille komen. Mk. verde flat i anletet, ɔ: „vise Tegn til Skuffelse". Jfr. Forlegen, Undseelig.

Generisk, almen, mots. „Specifik"? slægts-, slægtlig (jfr. vestmagtlig, folkemagtl.). H. P. S., Meyer.

Generøs, ædel, ædel- el. høj-modig, ædelsinnet; gavmild.

Genesis (Genese), avling, opkomst, tilblivelse, skapelse, ophav; første Mosebok, ɔ: skapelsesboken.

Genetisk, avlende, avle-, avlings-, efter oprindelsen, tilblivelsen; efter sit ophav. **G. Definition**, »def.« efter oprind. **G. Kraft**, avlende kraft.

Genever, enebær-brænnevin. Molb., H. P. S. I * ejne- (-bak, -bar, -bast osv.).

Geni, naturgave („Anlæg"), oplagthet, flåg(o)-vet, -haus, m., -næme, n. (alle i Lm.), gave, snille, (kunst-, skjalde-, mål-s., ord-sn. ɔ: **Veltalenheds Gave**, kraft-s., ɔ: **Kraftgeni**). **Stort G.**, stor-næme, s.-snille (H. D., Fædrel., d.), ov-haus, m., ov-skalle, m. (Lm.). Jfr. Hoved.

Genial, ånd-ful, -rik, snil-rik (dert. snilrikhet), snille- (snille-værk, H. D.). Sv. snillrik. **G. Tanke**, hu-syn. H. D. Forslag? **G. Pers.**, snille, kunst-s.; jfr. skalde-s. H. D.

Genialitet, flåg(o)-vet (Lm.), f.-næme, n. (Lm.), åndig skaperkraft, skaper-ånd, snille, snilrikhet.

Geniløshed, van-snille (H. D.), u-snille. Begge brukt i ældre dansk.

Genitalia, kønslemmer, *ejge-stel', n.; (om Barn), *hejmel-ting. Sv. hemmel-ty.

Genius, ånd; alv (lys-, svart-a.), vætte, n. (god-, vond-v., u-vætte, men-v.; gl. n. mejn-vættr); vord(oo), m. (gl. n. vörðr, av varða, vogte), fy(l)gje, f. Jfr. Følgeaand, Skytsaand; Dæmon, Bætte. **Sprogets G.**, dets ejendommel., medfødde, iboende natur. **Tidens G.**, tids-ånden, tidens, samtidens særegne tænkemåte.

Genre, slag, n., fremstillingsmåte; grein, f.

Genremaler, huslivs-maler, folkelivs-m., folke-, hus-maler.

Genremaleri, folkelivs-billed,-tavle, -stykke, stuelivs-bill. (H. P. S.), bill. av folkelivet el. hverdagsl.

Gens d'armes, se *Gendarme*.

Gentiana campestris, *styng-urt, -gras, haldgras, ikte-g., trol-g. Dr. Sch. Jfr. Entian.

Gentil, fin, *høvisk, dannis (H. D.), ridderlig; *gild, *grum. Jfr. Elegant, Prægtig; Artig.

Gentiles, hedninger.

Gentleman (fint, bannet Mand), man av opdragelse, m. av dannelse, av levemåte, av fine sæder, hofman, verdens-mand; (ædelttænk. M.), en brav man, hædersman, (en) ærens man (L. K. D.), danne-el. dannis m. (H. D.); hærre. H. P. S. Jfr. Kavaler. Danne-, dannis og gl. n. dándi = dugande, dygtig, hæderlig. Danneman, -qvinna er og svensk, ɔ: aktad och hedervärd bonde, hedervärd bondhustru.

Gentlemanlike, dannis (H. D.), høvisk, ridderlig. Jfr. Elegant; Artig.

Gentlemanvæsen, dannished (H. D.), høviskhet, ridderlighet.

Gentry, lægre adel (i England).

Genuin, naturlig, medfød; ægte, ren. Jfr. Gedigen.

Genus, køn, slag, »slægt«, æt. **G.—Species**, »slægt — art« (som eg. begge er tyske); norsk: overslag for Genus og slag el. (der tydelighet krever det) underslag f. Species? At overslag også brukes om budget, er ikke i vejen, da et ord jo ofte har to og vel indtil ti tydninger el. mærkelser.

Geocentrisk, i el. fra jordens mitte, jor(d)-mitte- (j.-mittes?).

Geodæsi, -**desie**, landmåling, jord-m. (H. P. S.), utskifting?

Geodæt, landmåler; utskiftnings-man.

Geofager, jord-ætere (på Java, Martinique).

Geogeni, jorddannelses-lære. Molb.

Geognosi, bergkyndighet, berg-kunne? jordskorpe-lære. Jfr. Geologi.

Geognost, bergkyndig, berg-kænner.

Geograf, jord-kyndig.

Geografi, jordkyndighet, land-kunskap, jordkunne (Lm.), land-k. f.? (i medfør av *landkunnig); jord-skildring, landdeling (H. P. S.), landlære. Lm. **G., fysisk**, naturskildrende jordkunne. **G., mathematisk**, målende (og regnende) jordskildring, talj-. **G., politisk**, borgerlig jordskildning, samfunds-j., samfundenes jordkunne. Kun', kunnig finnes i *. Kunskap, m. likeså. ' „Et Subst. Kunna, f. er brugt i nyere Skrifter i Stedet for det ubetydnme Kunnigheit (Kyndighed), f. E. Bankunna, Faakunna, Jordkunna, Maalkunna". Også tyskerne bruker Kunde om kunskap, vitenskap, t. d. Kräuterkunde, Sternkunde.

Geografisk, jordskildrende. **G. Længde og Bredde**, længde- el. b.-grad, nordl. b., østl. l. **G. Kart**, landkårt(o). **G. Mil**, dansk (tysk) m.; sjømil, $^2/_3$ norsk m. **Som har g. Kundskaber**, *landkunnig, ɔ: „som har Kundskab om Landet el. Landene".

Geolog, jordkænner, jordkunnog (Lm.), jordkyndig, jord-lærar (Lm.), jordbygnings-lærer; fjæl'-kænner? Jfr. Geologi.

Geologi, -gnosi, jord-lære (H. D)? fjæl-lære (Th. Kjer.), jordbygningslære (H. P. S.), jordskorpe-lære (Lm.), jordbundslære (Th. Kjer.), -kunskap, jordkunne f. (i medfør av *jordkunnig, ɔ: „som har Kundskab om Jordarterne"), -kyndighet? **Geologisk Kart**, jordbunds-k., k. over jordbunden.

Geometer, eg. markmåler, landmåler; rumlærer, jordmåler, *mæle-mejster.

Geometri, landmåling, målekunst, rumlære, rumdelings- el. -målings-lære. H. P. S.

Geometrisk, måle-, rumlære- (el. -lærd), om rumlære? **G. Bord**, måle-bord. **G. Forhold, størrelse-»forhold«.** Jfr. Forhold. **G. Indhold**, utstrækning, vidde, vid', f., flate-fang (H. D.). Jfr. Kubisk Indhold. **G. Legeme**, rum-legeme, del av rummet. **G. Maal**, længde- el. firkant-mål, rute-mål. **G. Progression**, størrelse-række. **G. Proportion**, størrelse-jævnmål. **G. Skridt**, målt steg, landmåler-steg, = fot. **G. Tegning**, landmåler-tegning, t. efter mål, efter san størrelse, mots. Perspektivtegning, ɔ: efter tingenes utseende på avstand, eller efter tilsynelatende størrelse.

Georama, jordskue, jord-oversyn?

Georgica, kvæder om jordbruket, landmans-k.

Geraant, fulmægtig, styrer, bladstyrer (Dagbl.), utgiver, »forretnings«-fører, leder. Jfr. Forstander.

Geraade, falle i, bli utsat for, stædes *i*, *kome i (i ulag, strid, fåre). **Det g.**

ham til Fortjeneſte, det er, det må regnes ham til ære, til ros; det kommer ham til intækt.

Gerere (Kjøbm.), styre, lede. **G. ſig,** te sig, bære s. ad, skikke seg.

Germaner, gammel-tyskere.

Germanien, Gammeltyskland, det fårne Tyskland?

Germaniſk, old-tysk, fårne(o)-tysk, gammel-tysk.

Germaniſme, tyskhet (tysk ord el. ord-lag, optat i annet mål). Jfr. **Daniſme.**

Gerout, olding.

Gerundium, ɔjemeds-form. Meyer.

Geruſia, oldings-råd, -geråd. Molb., H. D.

Geſandt, sendebud (Molb.), s.-bo(d), n., s.-herre (Molb., H. D.), s.-man, sending, m., utsending (Molb.), (en) sende-råd (H. P. S.), riks-bud? H. D. fraråder avsending („Affending"), som dog finnes i *, ɔ: „affendt Perſon, Udſending". Jfr. **Kurér.**

Geſandtſtab („Geſandt med hans Betjente og Følge", Molb.), sende-fylgje, n., sendeskap (N. Folkeblad), s.-råd (H. P. S., H. D.), s.-færd (Fr. Hamm.), s.-lag? Sv.: sändeskap. Dertil: senderåds-medlem (H. D.), om *chargé d'affaires, attaché, legationssekretær;* sendelse (H. D.), ɔ: **G.s-Miſſion;** sendefærd (Molb.), ɔ: **G.s Reiſe.**

Geſandtſtabshotel, senderåds-hus. H. D., H. P. S.

Geſandtſtabsſkrivelſe, senderåds-brev, -*skriv, n. (?), ordsending (H. D.), sende-skrivelse (H. D.), riksbudskap? Jfr. **Kurer.**

Geſchichte, historie. Jfr. og **Skrøne.**

Geſel, sven, håndværks-s.

Geſims, mur-krans (-kant, -rand), mur-bryn. H. D.

Geſtjæftig (t. geſchäftig), fe'm(i), Lm.; stundesløs, optagen („med Forretn."), hæse-blæsende, opskjørtet, i vinden, på færde. Jfr. **Travl.**

Geſpenſt, spøkelse, genganger, skrømt, n. Jfr. **Gjenfærd, Spøgelſe.**

Geſtalt (jfr. **Skikkelſe, Form, Udſeende**), skap, n., skapnad, m., maksel, m.

Geſtikulation, jfr. hande-færd, f., h.-burd, m. (forutsætter *fare med hænd., *bære hænd., om „Haandbevægelſe"), spil? (hånd-, arm-, mine-sp.), hånd-, arm- el. tegn-»bevægelser« (ɔ: rørelser), *læte, n., *fakter; medkvæde, n. (mekve).

Geſtikulere, røre hånden, armene? bruke armene, spille med arm., gøre arm- el. hånd-rørelser (likesom tale med armene el. hænd.). Jfr. kave, ar? fikte, ar? næmlig med hænderne; arm- el. tegn-fægte. H. P. S.

Geſtus, rørelse, spil? Jfr. **Gebærde, Geſtikulation.**

Geſvindt til Bens, fot-rap (Fr. Bugge), ben-rap (H. D.), *snar-før, *snar-føt', *snar-gjængd, fo't-fem(i), *fot-har(d). Rap og rask finnes og i *.

Gevaldiger, slave-fut, -gjætar, -(h)juring? -vækter? Jfr. **Gefreiter.** Jfr. **Vogter.**

Gevalt, vald, n.; oftere våld, f. (o), sv. våld. Jfr. **Overlaſt. G. raabe,** rope el. skrike om hjælp.

Gevaltig, våldsom, vældig.

Gevandt, klæde, klædebon; jfr. skrud (H. D.); (i ringere Mening), jfr. tjæld, n.; jfr. **Draperi. Iført G.,** skrud-klæd. H. D.

Gevinſt, vinning, f., bate, m., vinst, m. (sv. vinst), fortjeneste, overskud. »Vinst er ikke alene sv., men og dansk * og fortjener at optages i del alm. Skrift- og Talesprog«. Fædr. (d.) 17, 9. 69. Jfr. **Fordel, Avance.**

Gevir paa Hjort, Elg, kron-horn. H. D.

Gevorben, hvervet, men også hverve er tysk, nemlig werben. G. skulde da heller hete: fæstet, lejet (*lejgd), stedet (*sted'). Hvervede soldater kalles da og lejetropper, lejet manskap.

Gevælt, se **Hvælving.**

Gevær, børse(y') (ikke bøsse), f. (B. B.); (riflet), rifle, f. („ſkulde her hedde Rivle"). **I G.!** (Vagt), jfr. til våpen! el. i v.!

Geværfabrik, -faktori, børse-smi(dj)e, f.

Geværkolbe, børsestok, m., -kolv, m., -tromp. Asbj.

Geværkugle, børseku(g)le, f., *lad (Asbj.). *Lad er også = den hele ladning; *førelad er da = forladning.

Geværlaas, *børse-lås, n. (og m.).

Geværpibe, børsepipe, f.

Gevægt, øksel, n. (gl. n. œksl), våkster(o), m., utvækst (Molb.).

Giaur, vantro, kætter (**hos Tyrkerne**), ɔ: en ikke-mahomedaner.

Gibbrør (Phragmites), van(d)rør. Sør.

Gid! giv! tru! Giv han må kome! Giv det var så vel! Gud give, han må friskast! Gudde han måtte leve! (For: Gud gje' de', at —; jfr. gid for gi' de', ɔ: giv det!). Tru eg var der! ɔ: tænk om, sæt at (jeg var der)!

Gide, 1. (kunne, formaa, overtale **ſig til**), i(d)ast (-iddest), time (-de), timast, *nænnast, ville til, late seg til, bry sig om; *give om, anse, ar. Jfr. **Lyſte, Nænne, Stjøtte om.** Han idast inkje røre seg. Sv. idas. Han timde inkje gjære nåko'. Han årkar(o) det vel, når han læt seg til. **2.** (attraa, **lyſtes ved,** f. **E.** han

gider gjerne spise godt), ha lyst til, lyste (-e). Jeg gad vide, eg undrast på, kvat han vil sægje. Eg undrar meg på, undrast, om dei er komne.

Gidsel, gisl, n. („libet bekjendt"). Gl. n. gisl.

Gift, en, gift, *forgift, f., ejter, n.

Gifte (give til Ægte), *gifte; *g. seg, *giftast; (bortgifte), manne(ar); (faa til Ægte, bli g.), *få (Ola fek Ane). **Gift**, *gift. **G. igjen**, *opatter-g., *atter-g., op-g. **Være g. med**, *ejge, *have. Olav, han ejgde (hadde) Kari.

Giftefærdig, *giftande. **G. Pige**, koncæmne(e), n., giftande jænte. Jfr. **Enke**.

Giftermaal, gifting, f.; giftarmål, n.

Giftetanker, *giftar-tankar, g.-hug; mk. *giftar-blind, ɔ: blind af G.

Giftig, *forgiftig; (af G. fuld), ejter-ful' (gl. n. ejtrfull), ejtrog. **G. Slange**, ejter-orm. **G. Braad**, ejter-tag', m., ejter-tange, m.

Gigant, *jætul (jætel, jutel, jutul); trol', *berg-trol, rise (røse[y], røsel[y]). Gl. n. risi. Jfr. **Kjæmpe**.

Gigantisk, kjæmpe-, jætte-stor, -stærk, jætun-, trol'-, ustyrtelig (*usturteleg, f. e. hær). Jfr. **Kolossal**.

Gige (t. Geige; yngre lat. giga, ital. giga. fr. gigue, ɔ: Dans), gigje, f. (gl. n. gigja), fele, f. Jfr. **Violin**.

Gigt (isl. ikt, t. Gicht, n. f. Jikt, holl. jigt), ikt (sv. * og d. * ikt), flå'g(o), n., led(i')-værk, m.. tør værk (Molb.), flågværk, *tur-v. **Kontrakt af G.**, ikta(r)-bråten, o (*sækte-brøten), værk-b. Jfr. **Værkbruden**.

Gigtsmerter, ikta(r)-værk, m., tur-v., flåg-v. Jfr. **Gigt**.

Gild (god i sit Slags), *gild, ful'-god, gældende, gæv. Også i * gild. Jfr. tvi-g., ɔ: som har bobbelt Værdi, gjælder for to af samme Sort. Mk. *broder-g., om Søster, som gjælder lige med Broder.

Gilde, (fyr), brorskap, lag (»laug«), samlag; jfr. **Nutidens Klubber**; (nu), samkvæm, gæstebud, drikkelag, gilde, n. (barsel-, bryllups-, høst-g.). Jfr. **øl**: bar(n)s-, *fæstar-, *grav-, hejmkome-øl. Gl. n. gilði. Sv. gille. I * brukes gilde nu mest i ordlaget »gjæstebod og gilde«.

Gilde, at, gjælde (-e), gjælke, ar (jalke); skjære (-akar). Sv. gälla. **Gildet** (Hansbyr), *gjæld. **G. Hest**, gjælk, m., gjældgamp, m.

Gilder, gjældar, m., skjærar, m.

Gilder (Snare), gilder, n., gildre, f., snare, f., stok (fuglestok), m., fælle, f. Dv. gildre, ar, og gildring, f., ɔ: Opstilling af Fælden. Gl. n. gildra. Sv. giller.

Gilding (Kastrat), gjælding, m. Jfr. **Kastrat**.

Gil(d)far (som Øl gjærer i), gi'lkar, n., *gi'lså, m., gange-kjær, n.; av *gi'l, m., ɔ: Øl, som staar i Gjæring. Gl. n. gilker.

Gildning (Kastrering), gjælding, f.

Gille, gillie (elske, beile til, lokke til Elskov), i * gjilje, ar. Gl. n. gilja, forlokke. Sv. gilja.

Gimmer (ungt Faar, som endnu ikke har havt Lam), gimber (fl. -brar; gymber, ymmer), f.

Gimmerlam (modsf. **Bæderlam**), gimberlamb, n., gimmer-l. (mots. ve'r-lamb), sympe (simpe), f. Gl. n. gimbr, gymbr, sv. gimber, gimmer, eng. gimmer. Se Lam (Hun»).

Girandole, arm-lysestake, arm-stake; diamant-prydelse; (i Fyrværkeri), ild-hjul, ild-sol. Meyer.

Girant, Girat, Giro, Girere, jfr. **Endossement**, »fent osv.

Girobank, bank, som tillater inskyderne at overføre sit tilgodehavende til innenbys folk ved »anvisning«; overførselsbank?

Gisning, gisse, n., gissing, f., gisning, f., ho't(oo), n., gjeting(i), f., grone(u), m. Gl. n. grunr. »På ejt gisse«, ɔ: paa Slump. Mk. gisse-mål, g.-mil, g.-time, ɔ: omtrentlig Maal osv.

Gispe („trække Veiret kort og med Besværlighed"), talkne, ar, tokne(oo), ar.

Gisse (gjøre Gisning, jfr. **Gjette**), gisse, ar (sv. gissa), gjete (gi-), *hote på, ar (hyte, hætte). **Gjøre sig Gisninger**, grone(u), ar; jfr. Formode. **Opgive sig. E. et Beløb paa Slump**, *skjote på. **Rem til at g.**, gjet-vi's (gi-).

Gisten (utæt), *gis(s)en (J. Lie), *læ'k, *utet(ee). Jfr. gresen(i), glesen(i), ɔ: utæt, med smaa Mellemrum. Isl. gisinn, sv. * gissen.

Gistne, gisne(i').

Gitter, »værk (Skranke, som omgiver et Rum; t. Gitter, Gatter), traler, f. pl. (sv. trall), trale-værk, n., rækværk, række, f., grind, f. Mk.: gitterformig Skive, rist, f.; **Gitterport** (Gjærdeled f. G.), grind, f.; **rund Søile i et G.**, stolpe, m.; **Gitterstang** (Stang i et G.), spåle(o), m., språte(o), m., re'm(i), f.

Give, *give (gav, gjeve'; gje, gji, gjit); (give igjen, gjengjælde), give atter; (g. formeget), *forgive; (g. feil, som i Kort), *forgive. **G. Die**, give brjost, g. suge. **G. Kjøb**, give kanp. **G. gode Ord**, *give godt, mots.: give vondt, ɔ: hade

Krobs. G. Selskab, gjære gjæstebod, lag. **G. efter** (frafalde sin Beslutning), *falle (»han tok til å falle«), *rakne: »skjelm, som raknar«. Jfr. Fyte fig. **Give Slip**, *give etter. **Give tabt, g. sig**, give seg, falle (-fal', folle'), *vike, *vægje. **Me få vægje føre verdi, ho vægjer inkje f. os.** De'r bedre vike æn vælte. **Han skal vægje, som vet hæve**, ɔ: den Fornuftigste —. **Han giv seg inkje føre ejn mons skuld, giver ikke tabt for ingenting. Passende til at g.**, givande. **Som giver lidet**, smågiven, mots. storgiven. **Det Givne**, det, som er. **Gives**, givast. **Der gives dem, som**, det er dej, som. **Noget, som gives** (i Sammensætn.), -gift, f.: utgift, av-g.

Given, Givning, giving, f., givning; (Portion), gjæv, f., *gjæft, *gift, f. (*kort-g.). Jfr. Portion.

Giver, Uddeler, givar, m.

Gjalde, skjælle (-skal'), skrælle (-skral'), smælle (-smal'); jfr. gnælle (gnal'). Gl. n. skella, sv. skrälla. Se Skralde, Knalde.

Gjed, gjejt, f. Mk. *gjejten, ɔ: strid, om Ull; gjejt-halsa', ɔ: smalhalset (om Hest); g.-ivel, m.?, ɔ: „Anemone, især *Pulsatilla vernalis*"; gjejte-klauv, f., 1. **Gjedeklov, 2. Bukkeblad, 3.** = *tiritunge; g.-kvan, f. = g.-jol (*sløkje, *skog-stut, *skvætte), ɔ: Angelika; *g.-rams og *g.-skjørpe(y'), ɔ: Liljekonval; *g.-skin; g.-skjæg, ɔ: smalt Hagestjæg; *g.-slag, ɔ: »Art; g.-symre = kvitsymare, ɔ: Anemone, Hvidveis; g.-øjgd, ɔ: mat i Øjnene. G., som ikke har havt Kid**, ha(d)ne, f. (hajne, håne, højne). Gl. n. haðne, „et af Gjedens Ravne i Edda". Sv. * hena, henna. **G. med Skindlap under Kjæverne**, lykle-gjejt, nykle-g. **G., Buk og Kid tilsammen**, gjejt-fe, n., g.-krøter, n., gjejter (fl.), g.-smale. Mk. ha(d)ne-kid, n., ɔ: Gedekid (mots. Bukkekid). **Gjeden siges at** *bræke (brækje, *brækte, *blækte, bækte, *bækre), *mækre, jærme, ar. Dv. jærm, n., jærming, f. Jfr. Bræge.

Gjedde, gjædde, f.

Gjemme, gjøjme (-de), læggje under låk, mute, ar. Gl. n. geyma, sv. gömma. **G. paa urette Sted**, forgjøjme. **Værd at g.**, *gjøjmande. **Gods, som gjemmes**, gjøjmsle-go(d)s, n. **At noget ikke er vel gjemt**, vangjøjmsle, f. Jfr. Forsømmelse; Depositum.

Gjemmen, gjøjming, f.

Gjemmested, gjøjme-stad, m., gjøjmsle, f., gjøjme, n.

Gjemsel, gjøjming, f., gjøjmsle, f.

Gjen, 1. (imod), i * tildels gjen: *g.-o's; jfr. Brænding; *g.-slag f. e. fra et smiested; 2. (atter, tilbage), i * med i forved, igjen: no er han her igjen. Lat igjen døri(y). Ellers brukes »atter« i begge disse tilfælder.

Gjen (gjennere, gjenneft), *gjegn (bare *gjegnt og *gjegnaste). Gl. n. gegn, ɔ: 1. ben, ret, 2. retfindig, 3. beleilig, tilpas. Sv. gen, ɔ: ben, ret; sv. genast, strax; sv. gent emot, ɔ: bent imod, „ligeoverfor". *Gjegn er og = næm, passende.

Gjenbo, tværbue, m. (ikke tværbu).

Gjendrive, sætje, s. fast, målbinde; (tvinge til Indrømmelse), gjægne (-de), ræke, e (-rak). »Han le't seg ikkje ræke«. Jfr. Forlegenhed.

Gjendrivelse, motkast, n., ræking, f.

Gjenerhvervelse, atter-vinning, f.

Gjenfærd (afdøde M.sters Skygge el. Lignelse), gengangar, atter-gjænge, f., attergangar, dauding, m., draug (B. B.), (dråg, o, drauv, m.), atter-far, n., ha'm, m. Jfr. Spøgelse.

Gjenfødelse, opatter-føding, f. (Lm.), atterfødsle. Lm.

Gjenganger, se Gjenfærd.

Gjengjæld, ret', m., like, f., løn, f., vederlag, n. »Vælgjærd skal have vederlag«. **Byde til G.**, læggje imot. **Han faar god G. for sin Opofrelse**, *han hæve skaden tapt.

Gjengjælde, *vederlæggje, *forskylde, *give atter, løne (-te). **Han fik det gjengjældt**, han fek like føre(y) det.

Gjengjældelse, atter-gjæld, f., motgjæld, f.

Gjengroet, *atter-gród, *a.-vaksen, *a.-gjængen.

Gjenhage, agn- (ang-)år(o), f., hålvår(o-o), f. (eg. halv-or, ɔ: Halvpi'l? I. A.), agnhald, n., åldur(o), m.

Gjenkalde, take atter, *gå att på sine ord.

Gjenkjende, *kjænne atter; (g. et Sted), *k. seg attar; (g. hinanden), *kjænnast.

Gjenkjendelse, atterk(j)ænsle, f., kjænsl(e), f., kjænning, f. Mk. *bære el. drage kænsl på; gl. n. bera kensl á. Sv. draga känsl å.

Gjenløsning, Indløsning, *atter-løjsing, f.

Gjenlyd (se Ekko); (Bulder, dundrende Støj), dø'n(y), m., drø'n(y), m., rø'n(y), m. (run), atter-ljod, n., ljom, m. (fra fjællet), galder, m. og n., o'm, m. **Give G.**, galdre, ar.

Gjenlyde, skrælle (-skral), *svare: »det svarar i fjællet«. Ljome(ar), galdre.

Gjenmæle (svare), gjægne (-de). Mk. gjægne, n., ɔ: „Punkt, som man har lige foran sig, som man møder el. nærmer sig til paa en Vei" (t. Gegenstand).

Gjenne, gjæte (J. Lie, jfr. Vogte); (drive

tilbage), gjægne (-de), vende (-de), bægje (-de), møte (-te).

Gjennem, eg. forbundet med »i« likesom i svensk: igenom, gl. n. igegnum. I sammensætning heter det *gjænom(e): g.-barka', g.-fråsen(o), g.-hejt, g.-kald. **G.** (ub el. inb ab), *om. Fuglen flaug in om gluggen. Gange ut om porten. Det gjæng ind om det ejne øjrat og ut om det andre. **G.-** også ma'r-, ga'r(o): *mar-rå, ɔ: meget raa og blød; gå'r-rå, gå'r-lat, ɔ: gjennemboven; g.-blaut, g.-råten. Jfr. **Ganske.** Mk. videre: *in-god, ɔ: gjennemgod; *nå-kald, ɔ: g.-kold; *op-råten, ɔ: gj.-raabden; *gro-skiten, ɔ: gjennemskidden (saa Smudset, afvadset, ligesom »gror« ud igjen. **G. Mund og Næse,** *om mund å nase. Jfr. **Ganske.**

Gjennembarket, *inbarka(d), også = -hærdet.

Gjennemblødning, vås-bud, f. Gl. n. vásbúd. Jfr. **Møisom, Strabads.**

Gjennemblødt (i vaade Klæder), *vå't, *vå'tklæd'.

Gjennembrive (en Sag), efter t. durchtreiben? jfr. **Fuldbringe, Tilendebringe.**

Gjennemføre (efter t. durchführen?), jfr. **Fuldbringe, Tilendebringe.**

Gjennemgaaelse, over(y)-færd, f. Jfr. **Befarelse.**

Gjennemgang (Sted for en Gjennemstrømning), ræse, n.; (Sti, smal Vei), stråke(o), f., stræte, n. Jfr. **Pas, Passage, Strømning.**

Gjennemgangsbillet, -fragt, gennemgangskort, -sætel(e), m., -lejge, f. Vedkommer *førsle og *skys med ulike midler, som løser hinannen av innen samme land. Jfr. **Transit.**

Gjennemgod, in-god; jfr. gjøn-god. Til gjøn- mk. *gjøn-fager, -vakker, gjøn-væl, ɔ: særdeles f., v. Gl. n. gin- i ginheilagr.

Gjennemhegle, *skrubbe, *skure, høvle(y), ar, *vandivle, rejde, av (-de), ɔ: tilrede. Jfr. vandivle (-øvle), n., **Stymper.**

Gjennemhegling, skuring, f., skrub', n., skrape, f., høvling, f., *vond-ord, skjæmsle, f. Jfr. **Irettesættelse.**

Gjennemkold, nå-kald (ɔ: lik-kald), *is-kald, isende k.

Gjennemløbe, jfr. **Besigtige, Gjennemse.**

Gjennemløben, gennem-syn, etter-syn, overfærd(y), f. Jfr. **Gjennembrive.**

Gjennemprygle, rund-jule. B. B. Jfr. **Prygle.**

Gjennemraabden, opråten(o).

Gjennemryste, kav-riste (-e).

Gjennemsigtig, *klår (luft, hud, perle osv.), skær, gjennemsynlig (?), *skir. Dertil skirlejk, n., klåre, m. (f.). Jfr. sv. genomskinlig. **Være g.,** *skyggje igjenom: »det s. igjenom det«, f. e. papir. Jfr. **Krystal,** *skyggje-stejn.

Gjennemskidden, gro-skiten(i').

Gjennemsnit, -snitlighed, tvær-mål, n., t.-linje; (i G.), i ejn tvær»sum«, i tvær-tal? Lm. Mk. tværmål for **Diameter.** Snit er tysk. I * snej(d), f. og sned, n., ɔ: **Snit, Skaar.** Jfr. **Ridt** og **Skridt,** som og er tyske. Jfr. **Middeltal.**

Gjennemsnitlig, -snits, *samsængd (ɔ: eg. uden Sortering med noget af hvert Slags); al-fares. Jfr. *medels, lagleg. Se og **Middel, Middelmaadig** (Normal). Ejn m. gard, ejt m. år: gard, år som flerheten; hverken av de beste el. de værste. Mk. og jævn, som nemlig iblant også kan brukes for „regelmæssig", i motsætn. til undtak, ɔ: til, hvad som er over el. under det jævne, det „gjennemsnitlige". Jfr. **Overhovedet.**

Gjennemsnitsmaal, jævnmål (H. D., Fr. Bfd.), middel-mål (Asbj.). »Men de Konger — hævede sig dog ikke i det hele over Dygtighedens Jævnmål«. Allen. Mots. højmål og lavmål.

Gjennemstukken, el. g.-robet, smågen(o), *makke-s.

Gjennemsyn, over(y)-færd(e), f., oversyn, f., gjenom-s. Jfr. **Besigtigelse.**

Gjennemsøge, *forfare, fare over(y). **G. Vand,** sokne. B. B.

Gjennemtrukken af Vand, *vas-drukken.

Gjennemvaad, *ål-våt, ålende våt, al-vindande v. (ɔ: om klær, — så våte, at en kan vinde, ɔ: vride, dem). **G. blive,** bløjte seg.

Gjennemvæde, ål-væte (-te).

Gjenoprettelse, genfødelse, oprejsning, genopvækkelse. Jfr. **Instauration, Restauration, Restitution.**

Gjenpart, avskrift, utskrift; f. e. av protokol.

Gjenregning, mot-regning, »kontra«-r.

Gjensidig (t. gegenseitig), *inbyrdes, omse, y (Lm.), på (fra) begge sider, *åt, f. e. *fylgjast, *lejdast, *hjælpast, *skiftast, *skiljast åt. **G. hjælpe hinanden,** jænke, ar (for *jamke, sv. jemka, el. for gjænke = gjængne, e »?«). **G. Hjælp ved Arbeidet,** *byte-lag, n., -arbejd, byte, n.

Gjensidighed, jfr. skifte, f. e. ord-s., hug-s.

Gjenskin, atter-skin, n.

Gjenstand, formål, mål, ting, m., sak, f., slag, n., mon (H. D.); jfr. *ejgna-mon, = ejgnalut, *jordmon; æmne, n. (jfr. *mål-æ.), føre-mål, øjemærke (Eilschow). **G., buttet, rund,** kolv, m., kult, m., sug', m. (f. e. stor Fisk). **Udvortes G.,** jfr. **Udvortes. G. være for,** være mål for, æmne for, formål for. **G.,** jfr. gjægne, n., ɔ: **Punkt man har lige for sig, som man møder el. nærmer sig**

paa Vei. Jfr. t. Gegenstand. **Gjøre til G. for, f. E. for** Overveielse, sætte, tage under overvejelse.

Gjensti, bejn-steg, m. Jfr. Gjenvei.

Gjenstridig, *trå, *tråssog (trassig), *båg, *bægjen, *tvær, *tvær-før, *(v)rang, v.-villig. Jfr. gjegn-ordig, ɔ: noget trætteſjær.

Gjensvar, svar, n., *motsvar, *tilsvar.

Gjensyn, attersyn, f.

Gjentage, *take op-atter. **G. sig**, take seg op-a. **G. en Ytring tydeligere**, take at'-i. **G. noget i Utide**, *tvi-tære (-te). Jfr. Opprippe. **Værd at g.**, *opatterhavande. **Gjentagen**, *opatter-havd, atter-tæken(e).

Gjentagelse (Opprippen), atter-tak, n.; attergny, n.

Gjentagende, *ideleg: mange idelege gånger(o), ɔ: „mange gjentagne Gange".

Gjenvei, gjægn-væg(e-e), m., bejn-v., -ste'g(i), m., snar-v. **G. af 1 Mil** (1 Mil ſparet), *1 mil til bejnlejk, mots. * 1 m. til kroks.

Gjenvordighed, mot-gang, m., -fal, n., van-føre, n. (eg. Mangel paa Føre), van-skæpne, vanhæppe, f., vanlukke, f., ɔ: baarlig Lykke, vanske, m. Jfr. Fortræd, Hindring, Vanſteligheð, Trængſel.

Gjerne, *gjærne. »Det er g. så, at . .« (ɔ: ſædvanlig). »Det kan g. hænde«. Jfr. Villigen, Muligvis.

Gjerning, gjærning, f., værk, n., gjærd, f. Gl. n. gerð. Jfr. væl-gjærd, ɔ: Velgjerning, Godgjørenhed, Beværtning; *føre-g., åt-gjærd. (Foretagende), bragd, f. **G., baarlig** (Fuſteri), vangjærning, f. **G., unødig og frivillig**, sja-vile, f., sjøl(v)-vild, f., sjavilskap, m., »sjøl(v)-vildskap«, m. Mk. »take viljen for værket«, ɔ: for Gjerningen. Gjerning er i den nyere tid trængt noget unda især i højere målføring. Molb.: „Man ſiger ſom ofteſt: en ſtor, ædel, dydig, ſtjøn Handling, og bruger overhovedet i nyere Tid oftere Gjern. om det, der enten ſker blot ved legemlige Kræfter, eller om ſaadan Handl., hvortil ingen Anvendelſe af Sjælens høiere Evner udfordres". „I vore Bibeloverſættelſer forekommer det (Ordet Gjern.) dog overalt ikke alene i bemeldte Tilf., men ogſaa hvor man nu ſnarere bruger Handl." Så meget Molbech. Begge deler viser, at tyskheten har fåt overtaket over det nordiske, her som annensteds. «Handling« burde nu trænges tilbake og gjærning adles pånу. Gjærn. kalles i * en »handling« især fra ſædeligt ſtandpunkt, ɔ: som ond el. god. Vi har ænnu det rette ord i bruk t. d. i rækken: (synde) »tanker, ord og gjerninger«, ikke »t., o. og handlinger«. Likeså i »apostlernes gjern.«, ikke »ap.s handlinger«. Jfr. Handle, Handel, Handling.

Gjerningsmand, gjærar, m.

Gjerrig, gjerog, -rig (gi-), *sli etter skillingen, *sl. etter monen, *mon-sli, *monekjær; *sjuk („uegentl. betegner sjuk ogſ. misunbelig, gjerrig, lumpen"). Sv. girig.

Gjerrighed, gjerogskap (gi-), m.; »oftere«: giroghejt, f.

Gjette, gisse, ar, gjete (gi-, gat, gjete'). **G. paa noget**, hætte(y), tymte, ar, tynte, ar; hymte. Jfr. Ymte. »Dej tymta' på hånom«. Dv. tynt, m., ſvag Mistanke, løs Formodning. **G. feil**, misgjete. **Klog til at g.**, *gjet-vis, *hætten(y), *gissen. **Gjættet**, gjeten.

Gjetning (ſe Gisning), gisse, n., *gjeting, *gissing. **Efter en G., paa Slump**, på ejt gisse, på ejn hit'(i').

Gjord, gjord, f., ɔ: Baand, Bælte; jfr. *liv-g. og kvi(d)-g., ɔ: Buggjord; (ſærlig om Tønde-, Kar-g.), gjørde(gy-), f.

Gjorde (Læs, Kar), gjørde (gy-, -de). Gl. n. girða, gyrða. Jfr. Omgjorde.

Gjæk (Taabe; t. Geck), amlo, n., na'r, n., gjæk (gik), m. »Være nar føre nåkon«. Den, ſom man driver G. med, er *nar. **Drive G. med**, gjære nar av; ape med (J. Lie). **G. i Bethdn. Spottefugl** („Drillemeſter"), narre-stikke, f., spe-kråke, f., na'r, n. (ſpottelyſten Perſ.), ærte-krok, m., -kjæp, m., ærte-stikke, f., -spi'k, f., ærtar, m., ærte-gast, m.

Gjække, gjønast, jåme, gjække, ar? Jfr. Drille, Spotte, Tirre. **Gjækkes med hverandre** (fare med Galſtab), *ærtast, øne (-te), *ølast med, *skalkast („libet brug."), øsle (ar), øsast (-test) med, gantast med. (Spøge, fjaſe), *glænte, glante (gl. n. glensa), *gamse.

Gjækkeri (Drilleri, Narreſtreger i Spøg), gjøning, f., gjønor, f. pl. (av *gjøne), øneskap, m., øsle, f., ølsle, f., øling, f., narreskap, m., n.-stel, n., n.-stre'k, m., fanteskap, m., fantri, n. **Fuld af G.**, *øsen, *ølen. **Fare med G.**, blædre (ar); jfr. Fjaſe.

Gjæld, gjæld, f., skuld, f. Gl. n. og sv. skuld. **G. bække med G.**, jfr. »take av fjøset å læggje på lø(d)a«. **G. gjøre**, *binde skuld. **G. indfordre**, krævje skuld. **I G. staa**, stande i skuld. **Som har G.**, *skuldog. Jfr. Gjældbunden.

Gjældbunden, *gjæld-bunden, *skuld-bunden, *skuldog, *ut-s. Mk. *skuldfri, *gjældfri; skuldman el. *gjældman (Debitor), skuldsak, f., ɔ: Gjældsſag.

Gjælde (ſtaa paa Spil), gjælde (-galt, goldet). **Det gjælder om**, *det gjæld om,

det stænd om (»det galt livet«); liggje ved: »det lig' inkje ved«, ɔ: det behøves ikke; »det lig inkje mejr ved«, ɔ: det har ikke mere at bethde; *det nøjder på (-øe), *det røjner inkje på, det lejter inkje på. D'er godt å ha, når det nøjder på.

Gjældende (gangbar), gjældande, gjængeleg, *gild; jfr. **Gyldig.** **Gjøre g.**, hævde, ar.

Gjældfri, *gjældfri, skuld-fri, s.-laus. **G., men ikke rig**, jfr. *som ejg seg sjøl og inkje mejr.

Gjæller i Fisk, ugge, f., tokn(oo), f. (tållkn[o], tåkn), ga'n, n. (sv. gan), sylter, f. Mk. tokne(oo)-trol, n. (*Lernæa branchialis*), **Gjællerorm.** Mk. og **Benet bag Gjællerne**, ugge-bejn, n., øjre-b.

Gjænge (Løb, hvori noget gaar), gjænge, n. Jfr. spor, fals.

-gjænger (t. »gänger«), -gangar, m. (ikke -gjænger), f. e. føre(y)-gangar. Sv. foregångare. Jfr. **Ganger** (Hest) og **Gjenganger**, der vi altså allerede har det nordiske -ganger.

Gjængs (af gaa, n. f. gänge, t. gäng), gjængeleg, brukelig, rådende, utbred, -gjængs (i likhet med *gjængd?); jfr. *åtgjængd, *ål-gjængen, *ålmen (sv. allmän), ɔ: gjængs overalt. Land-, by-, sokne-, bygde-gjængs? Efter H. D.

Gjær, Gjæringsstof, gang, m., kvejk, f., gjær, f., bærme, m., gjæster, m. »Sætje gang på ølet«. Mk. kveke(i), n., ɔ: Gjær til Øl.

Gjærd (jfr. *gjære, ɔ: gjøre), gjær(d), f., gjærning, f. I d. norsk bare i ordlaget: »være i gjære el. gjærde«. Gl. n. gerð.

Gjærde, gjærde, n., gard, m. (ski-g.), hage, m. (hågå), ha'g, n. (hav, sv. hag), hag-fælle, f. Jfr. garde, m. = bing, m., stækkje, n., stille, n., ɔ: afgjærdet Rum for Sauer el. Kalver i Fjøsene. Mk. gar'-bålk(o), ɔ: Gjærdestykke; g.-*fløjgd (g.-fløjg, g.-hard, -il', -løjpt = *gjærdesprungen), om Ko, Hest, som har vænnet sig til at springe over G.; gards-fång(o), f. = gjærde-fang, n., ɔ: Gjærdefang; gard-rot = g.-far, n., ɔ: Stedet, hvor et G. har staaet; g.-rust, f. og hage-rust, f., ɔ: Levninger af et Gjærde; gard-smæt'(e), m. el. g.-småge(o), ɔ: Gjærdesmutte (også *navepist); g.-støde, n., g.-stad, der et G. staar el. har staaet; g.-ved(i), ɔ: Gjærdefang, Gjærdsel; gjærde-vånd, n. (især til Risgjærder; gl. n. gerðivöndr); gjærdesgard, omkring Engmarken paa en Gaard; fælle gar', ɔ: fælde Træer til *fællegard, til hag-fælle, f.; gjærding, f., gjærdsle, f., ɔ: Indhegning. **G. af Stænger**, sprætte-gard, av *sprætte, f., ɔ: Stang, Spile i en Grind; slåte-gard (slåtc, ɔ: Stang, tynd Træstamme). **G. af tynde lysvede Træstammer**, ski'-gard (B. B.). Gl. n. skiðgarðr. Sv. skidgård. **G. af nedhugne Træer**, rækste-gard(e'). **Aabning i G.**, led(i'), n. Slik åpning lukkes med en grind, f. el. et led(i), n. B. B. **G. mellem to Udmarker el. to Gaarde**, *hage-gard; mærke-g. (mærkesg.), *skil-g., skifte-g. **G., som staar paa tværs**, tvær-gard. **Træer hugge til G.**, vånde(o), ar.

Gjærde, at, gjærde (-e). **Mk. g. atter**, ɔ: stænge; g. ute, ɔ: udestænge; g. inne, ɔ: omgjærde.

Gjærdsel, fang, n., gjærde-f., vånd(o), n., gjærde-v. Gl. n. vöndr.

Gjære, at (t. gähren, gäsen, gäschen), ase (æs — o's — aset), æse (-te), æsje(e), ar (sv. äsa, esa, jäsa); (om Øl), *gjærast (-gjordest, gjorst); (figurlig om noget, som forberedes, ulmer), jfr. brænne (-bran'), bryggje, ar, syde, *koke, gå. »Det går i ham«. »Det kokar i dejgen«. »Han gjek længe og bran' med det«. »Det bryggjar til ejt uve'r«.

Gjæring, a's, n., æsing, f., æ's, m., æst, m., røre (Aftenbl.), gang, m., gir (især i Madvarer, jfr Gjæring). »Sætje gang på ølet«. **I G. være**, gjærast (gjordest — gjorst).

Gjæringsklar, jfr. **Gillar.**

Gjæsling, gås-unge, m.

Gjæst, gjæst, m., fl. gjæster; gast, m., kome-man („libet brugel."). **Som G. indbuden**, *gjæst-bå(d)en. **Den morsomste G.**, beste lauken i laget. Mk. *gjæstebod, -hus, ɔ: Herberge, Hotel; g.-lag, ɔ: Selskab af G.; g.-rom, n., Gjæsteværelse; *gjæsting, *gisting, *gistning, gistnad, ɔ: Beføg; *gjæst-komen, kommen el. modtagen som G. (gl. n. gestkominn); g.-mild, ɔ: gjæstfri; gjæstmildskap, ɔ: Gjæstfrihed; gjæste-vo'n, f., ɔ: Gjæstemad, Kager, Vaffelse.

Gjæste (besøge), *gjæste, *giste.

Gjæstebud, åte, f., lag, n., bod(o'), n., gjæste-b., turing, f., vej(t)sle, f. (gl. n. veizla); drykje, f. Også: -øl, f. e. barns-, fæstar-, grav-øl. **G. i Anledning af fuldført Bygning**, kranse-lag, n., (mur-veisle); jfr. tækkje-dugna'. **G., som hver bringer sin Dunk Øl til**, kagge-lag, n., kag'-øl, n., *skåt-øl, sammenskuds-lag, kagge-nat', f. Jfr. **Pikkenik.** **Slutningen af et G.**, øl-trøjte, også ål-t., f. **I G. være**, *skjale seg, ar (gl. n. skjala, ɔ: prate). Mk. klæve-kone (e' - o'), rejde-k., -kjærring, *rejd-deje

(og *re'e-kvinne), ɔ: Kone, ſom anretter Maaben i G.

Gjæſtefærd, gjæsting, f., gjæstnad, m.

Gjæſteri, *gisting, gistnad, m., fagnad, m. Jfr. Beværtning.

Gjæſtfri, *vælgjærdsam, *gjæstmild, *smuk'. Jfr. Gavmild. **G. Folk**, vælgjærds-folk.

Gjæſtfrihed, gjæstmildskap, m., vælgjærd, f., fagning, f.

Gjætte, se Gjette.

Gjævhed (jfr. Værd, Fuldkommenhed, Forsvarlighed), gjæft, f., gjæve, f., gjævlejk, m., gjævskap, m.

Gjø (bjæffe), gjøj (-dde). **G. efter En** søkje (-te), gaue, ar, glæfse (-te) (klæfse, glækse), glyfse (-te). **G. idelig**, skvaldre, ar, snaldre, ar. **G. meget efter en** (el. noget), **forfølge med Gjøen**, stride (-de). Dv. striding. Jfr. Jage.

Gjøde (Dyr), gjøde (-dde), av god. Gl. n. gœða. Dv. gjødsle, gjøding, f., ɔ: at gjøde Dyr, Mæſtning. Mk. *gjødsle-kalv, g.-gris.

Gjødefti, se Fedefti.

Gjøen, gau, m. (gø; gl. n. gauð, n.), (gåt, m.), *hunde-ga't, gjøjing, f.

Gjødning, G.s-Middel, kvisle, f., tad, n., lo, n. »?«, hævd, f., møk, f., frau(d), f., sæte, f., gjødsl, f., gjødning, f.

Gjødſel, se Gjødning. **Forraad af G., ſom en Befætning afgiver**, tad-fal, n. **G., ſom udſpredes paa Ageren efter Pløiningen**, å-tad, n., øver-t.; (før Pløin.), under-tad. **Jord, ſom kræver megen G., ſiges at være** *tad-fræ'k, *fraud-f. **G. at udbrede, jævne**, sløˈd)e (-de), jfr. slo(d)e, m., stok-s., ɔ: Redſtabet dertil. Mk. tø(d)e, f. (toe, tøe), kvie-vatn, ɔ: **Gjødningsſtof, gjødende Bædſte i Jorden**; binge, m., ɔ: **Gjødſelrum.**

Gjødſelbrag (gjødende Bædſte fra Fæhuſene), tad-seg(i'), n., lo-seg, hævde-drag, n., sæte-»træk«, sjøl(v)-tad (sjælta'), n.

Gjødſle, at, tædje (-tadde), gjøde, lo(ar), frøjde (-de), kvie (-dde, ar).

Gjødſling, tædjing, f., hævding, f., kvisle, f., gjøding, f., gjødning, f., gjødsle, f.

Gjøg, gauk, m.

Gjøgemad (Gjøgſyre, *Oxalis acetocella*), gauke-sure, f. (-syre), kråke-syre, gaukleſne, kvæld-svæve, nat-s.

Gjøgeurt (*Orchis maculata*), mari-hand, f., mari-gras, n., mari-klo, mari-juver, tvirot, f., hug-vending (-vendel, -vendelse). Dr. Sch. (*Orchis bifolia*), nat-fiol, langhorn »?«.

Gjøgeærter (*Orobus tuberosus* og *vernus*), *knap-urt (Dr. Sch.), *napholt-gras, ærteknap, m., *æ.-nap, gauke-mat, kråkeærter, bjørn-æ., juv-æ. (Dr. Sch.), mus-æ. Dr. Sch. Mk. gauke-ri(d), f., ɔ: Hlubſel. Kulde i Mai; gauks-messe el. gauke-dag, 1ſte Mai.

Gjøgle (jfr. eng. *juggle*, lat. *joculari*, n. f. göcheln), jugle, ar, *fare med narri, gøre narrestreker, *ville synet, *kverve s.; ville (-te), forville; jfr. *narre, ɔ: ſtuffe. **Gjøglende** (lig en Drøm), draumleg. **G. Foreftill.**, draum, m.

Gjøglebillede af en død el. fraværr. Perſ., ham, m. Jfr. Gjenganger.

Gjøglelys, vætte-ljos, n., *draug-l., skyggebilled.

Gjøglen, narri, n., narreskap, m., narrefærd, f.

Gjøgler (t. Gaukler), jfr. skalk, m., hærmar, m., prætte-makar, hærme-fugl, -kråke, -gæst, m.

Gjøgleri, synkværving, f. Se **Gjøgleværk, Blændværk.**

Gjøgle(r)værk, vipre, f. (jfr. Cermoni); draum, m., draum-syn, f., syn(er). Jfr. synkværving, -villing, f.?

Gjøgleſpil, narre-spil (Molb.), vipre, f. Jfr. Gjøgleværk.

Gjøre, gjære (-gjorde), gøre (gl. n. gera). I d.-norsk er gjøre trængt meget til side av det t. handle. Handle (halne, hainnel) i * er 1. haandtere, behandle, 2. (med »om«): omhandle, indeholde (om en Tale el. Bog), 3. drive Handel, kjøbſlaa („nyere Brug efter Tyſken"). I gl. n. er handla (= handtaka) 1. gribe, 2. haandtere, behandle med Hænderne. **G. ſig til af**, *gilde seg, gildast. Jfr. Bryſte ſig, Hovere. **G. ſig tvær, vred, gal**, *slå seg rang, vond, vil, galen. **G. En til Behag**, *gjære ejn til viljes. **G. glad**, gilde, ar. **G. det godt**, vejde væl: han tykst ha' væl vejdt. **G. godt igjen**, *bøte (Lm.). **G. Smerte** (ondt), ſom ved at ſtøde et ſygt ſaaret Lem, sårke, ar, gjære sårt. **G. noget paa Trods**, *gjære ejn nåko' til mejns. **Det gjør ikke noget**, *det kan inkje vare. Gl. n. varða, bl. a. = »interessere«. **Det gjør mig ingenting**, *eg er like hændt; jfr. Ligegyldig, Ligemeget (under Lige). **Have noget at g. med**, *ha' nåko'(o) hope-havande med. **G. af med**, dræpe (-drap); kværke, ar. **G. ved** (for) **det**, *gjære til (føre, y) det. Mk. **Græbe gjorde han**, »*gret (gråt) gjorde han«, »sprang g. han ret tilgagns«; »rodde gjore me, alt me årka(de)«, o.

Gjøren, gjæring, f., gjærsle, f., åt-gjærsle, f.; **Vedgjøren**, ved-gjærsle, til-g.

Gjører (Gjærningsmand), *gjærar.

Gjørlig, *gjærande, *gjærleg.

Glace (eg. Is, kunſtig, ſpiſelig Is, Meyer), mat-is?; (paa Bagværk), skorpe, sukring,

over-s.; spejlglas, spejl. Meyer. **Glacé-Handsker** (glacerede H.), glans-handsker. H. P. S.

Glacere, eg. la(te) fryse el. størkne; sukre, over-s. (?); gøre glinsende.

Glacis (en Fæstnings), mark-brystværn, skråning utenfor og nedad fra en fæstning; bakke, hal'-b.

Glad, *glad, *sæ'l (inderlig g.; »han er like sæl«), fæ(g)jen, e (gl. n. feginn, sv. fägen): »han var så f., som han finge ejn hest« el. »som fuglen til ljose dagen«. Mk. glad-hjarta(d), vel tilmode; *glad-lege (Adv.), ɔ: glabelig; *glad-lyndt, ɔ: munter af Sind; *glad-værog. **Meget glad**, *stor-glad. **Glad i**, kjær etter, k. føre, y. **G. blive**, fægnast, fægne seg.

Gladiator, fægter, slåst-kjæmpe. Lm.

Gladiatorisk, fægter- (t. d. stilling).

Glam, glam, n., ɔ: Larm, Bulder. Gl. n. glam, n., Larm, Støi.

Glamme, glamre(ar), glame(ar), ɔ: buldre, larme, stralde, altså ikke netop „gjø".

Glandel, »kærtel«, ejtel, n.

Glands (jfr. Glimmer), glans, m. („vel nærmest efter t. Glanz"), stråle-glans, -krans, -skin; helgenskin; gläing, f., glitring, f., skin, n., blænkjing, f., gli'm(i'), n.; (i Fyrværkeri), glans-sol. H. P. S. **Der staar G. af det**, *det skin i det. **G.**, også tir, m., jfr. tire (-de), have en vis Glands (i Øinene). (Øienslyst, Pragt), ov-sve'p(i'), m., jfr. Pragt. **Sten med en vis G. og Farve**, gle'm-stejn. Jfr. Ædelsten. **G. give**, gline (-glejn), glime (-glejm). Jfr. sneke(i), ar, skjene (ski-), ar, sætje skjen på. Mk. skjena-brød, sneka-læfse, f. Jfr. Glimre, Glimte.

Glapsti, vil'-stig, m.

Glar, gla's, n. Sv. gla's.

Glarøine, glasaugo. Sv. glasögon. Jfr. Briller.

Glas, glas, n. Mk. glas-bråt(o), Glasstump; *g-hål(o), ɔ: Vinduesaabning; g-kavl, m., hule Glaskugler, brugt som Flydholt paa Garn; g.-kvarm, m. (-karm), Vinduesskarm; g.-luke, Vinduesskaade (jfr. læm, e); g.-måle(o), Glasstump; g.-råme, f., ɔ: Vinduesramme; g.-rute, Vinduesrude; g.-skallot, ɔ: skaldet; g.-stave(o), Stadsstue; g.-værk, ɔ: Glasfabrik, -hytte, -pusteri; g.-øjgd, ɔ: noget hvidøiet (Hest). *Glas, ɔ: Glaskar, Drikkeglas, Flaske; g.-bidne, n., ɔ: Glaskar, Flaske.

Glassere (t. glasuren, glasiren), glase, ar, (oftere det eg. fremmede Ord) glasere; overglasse?

Gla(s)sur, over-glassing?, glas-skorpe.

Molb. har „s" i disse ord, Tysken „" alene.

Glat (især om vaade el. bløde Ting, f. E. Fisk), *slejp (J. Lie; jfr. Slibrig); (om Vei, Føre), glætten; (om haarbere Ting), hå'l (haul; gl. n. háll, sv. hal). **G.** (ikke knubret), slet(ee), *jamn. **G.** (saa det glindser), slikjande. „Sv. glatt og b. glat er kun den højtydste Form af glad", som i gl. n. er = blank, glindsende, glat. **G.**, uden Lu, *snau. **G.**, ɔ: fuld af Is (iset), hålkot. **G. Is**, hål-is, m. **G. blive** (iset), hålne, ar, hålkast. **G. i Grunden** (om Isgrund, som er skjult af Sne), svik(i')-hål. **G. Sted**, hålke, m. B. B. **G. Stok at trække over**, slejp, m. Jfr. slejpe, ɔ: kjøre paa slejpar (lunnar). **G. Vei**, glætte-føre, n., hålke-f.

Glathaget, skjæg-laus.

Glathed, glætte, f. (eg. Glidning); (især paa Veiene, af Is), hålske, f., hålke, m. B. B.

Glathudet, *krop-god.

Glatte, slette(ee), strjuke (-strauk). Dv. sletting, f., Afglattelse, stråk(o), n., strjuking, f. (Polere, strøge, f. E. Linned), slikje (-te). Jfr. slikje-bejn, -stejn, Ben el. Sten at polere med.

Glauklopis, blå-øjet (Pallas Athene).

Glavind (Landse), glaven, n. (Landstads viser); *spjut (Spyd). T. Glefe, Gleve; fr. glaive; gl. n. gladel, gladiel, efter lat. gladiolus.

Glechoma hederacea, sjølvgrøde, jord-rev (Gunn.), kors-knap. Sør.

Glemme, gløjme (-de). **G. efter sig**, *g. atter. **G. Formaalet**, »gange vægen og gløjme ærendet«. **G. noget man har lært**, *kaste bort. **Det burde ikke glemmes**, »det var inkje gløjmande«. **Som man kan glemme**, gløjmande. **Sen til at g.** (især en Ulykke), *minnesam.

Glemme, gløjme, f., gløjming, f., gløjme, n., gløjm, m. Mk. *kome, skrive i gløjmeboka, kome i gløjme, *gange or gjetes (el. or gjedet), gløjmast, ɔ: gaa i Glemme.

Glemsom, *gløjmsk, *hå-gløjmsken, *hålaus, *ør-minnog, uminnog, *stut'-hugsen, *hug-stut, *stut-minnog, *mis-m., gløjmen, gløjmsam. **Meget g.**, minnelaus. Mk. hå (-dde), sanse, mærke. Hå etter, ɔ: hugse, minnes.

Glemsomhed, minneløjse, f., håløjse, f., gløjmske, f. (m.).

Glente (*Falco milvus*), *falk? *hauk?

Gletscher (t. Udtale af fr. glaciers, af fr. glace, Is), isbræ, jøkel, m.

Glib (Garnrufe med bred Aabning, fæstet til en Ring af Træ), gli'p, m.

Glib: **faa paa G.**, løjpe (-te); skjote (-skaut). **Komme paa G.**, rape, ar, rase, ar, låsne(o), *kome på rås, låse(o), ar, kome på lå's(o), kome på løjpti, renne (ran'): »han r. sta«, »han skaut sta«, ɔ: gleb og faldt.

Glide, glide (-glejd), „libet brngel."; skride (-skrejd), glætte (-glat'), rape, ar, rase, ar (sv. rasa). »Ejn gång glat han, ejn g. dat han«. »Det rapar ej stjærne«, ɔ: falder et Stjerneskud. »Tidi rasar snart«. (Falde ud af sit Leie), slejpe, ar, skride (-skrejd), rape, ar (B. B.), glætte; (flyrte), rjote (-raut); (løbe, f. E. om Baad, Slæbe), skjote (skaut). **G. paa Bunden** (som Anker, Dræg), krake, ar. **G. bort**, sige unda(n). **G. fra hinanden**, *sige sunder. **G. hen** (skride, om Tiden), lide (-lejd). **G. løs** (glippe af Haanden), slepre(i), ar (slapre, ar). **G. ned**, rape, ar, skride (-skrejd), glæppe (-glap). Jfr. **Styrte**. **G. ud** (falde), *skjote (»det skaut und- hånom føterne«). **G. ud** (komme ud af Fugerne), skjotast (»kantarne have skjotest om«). **G. med Foden** (træde feil), rape med foten, snåve, ar (dv. snåving, f.), skrævle, ar. **G. med Bilfie, for Rors**, *skrejde seg, renne seg, *skride, løjpe (-te), sigle. **G. ydmjelig**, skræppe (-skrap'). **G. sagte** (skride langsomt afsted), sine (-sejn), mare, ar, sige (-sejg). »Han sejn fram-om«, ɔ: gleb langsomt forbi. **Faa til at g.**, renne (-de), løjpe (-te), skrejde (-de). Mk. ake, åke(o), åte(o), tokke, skuve (-skauv), flytje (-flutte). **Bragt til at g.**, løjpt. **Glidende Masse**, skrede(i'), f. (skriu, skruu, skrue), skrej(d), f.

Glidebane (straa), skrejde-bakke, m., renne-b., rennar-plas, -stad. (Flad Bane heter skjej, n., *renne-skjej).

Glidefore, renne-føre, n. (rennar-før, -føre).

Gliden, Glidning, raping, f., ra'p, n., glæt', m., glætting, f., ra's, n., løjpt, f., skred(i'), n.; (langsom), sining, f., siging, f.

Glidermann, halling-man. Jfr. Mannekin (fr.). H. P. S.: led(d)e-dukke, sprælleman(d). Mk. nikke-dokke.

Glidefot el. -rulle (som Underlag for Noget, der skal trækkes el. slæbes frem), lun', m. Gl. n. hlunnr. **Uden G.**, *lunne-laus. **G. lægge ned**, lunne, ar. Dv. lunning, f.

Glimmer, gläing, f., glem(i'), n., glitring, f.; (Stads og Fjas), fjøgl, n. Dertil fjøgle, ɔ: prunke. **G. el. Flitterstads**, glim, n., kru's, n.

Glimmerfølv (Sten, som adskiller sig i tynde, blanke og bøielige Plader), krikesølv, k.-gul', n.

Glimre (glindse), glanse, ar, glitre, ar; glå (gl. n. gljá), gleme(i'), ar, glime (-glejm); brikje (-te); (især i afbrudte el. enkelte Glimt, om Solen), brækje (-te). Sv. glimma.

Glimrelyst, skit-læte, f.

Glimren, gleming(i'), f., skri'p, n.

Glimrende, *briken.

Glimt, blænk, m., skimt, m. **Et G. af**, ejn glyt av. Lm.

Glimte, glitre, ar, skjome, ar, skimte, ar, glæse (-te), *glimte, bleke(i'), ar, blekte(i'), ar, kvite, ar, blakre, ar, brage, ar, *bragle, bre(d)e, ar, blinke, ar, brå (-dde), (om Nordlys); tindre, ar (tintre); (lyse igjennem), glise (-te), glire (-te). **Det glimter af Kirken**, »det kvitar på (i) kyrkja«. **Det g. i de hvide Tænder**, »det kvitar i tænnerne«. Jfr. **Blinke, Glindse**.

Glimten, glising, f.

Glimtende, glemen(i'), om luften; (flyet med lyse Mellemrum), *glanot, glejnot. Se Himmel.

Glindse, gleme (-glejm), glo (-dde), slikje (-te), tire (-de), ar, skine (-skjejn): »det skin i det«, ɔ: staar Glands af det; glore, ar, gløse (-te), glanse, ar, blænkje, (-te); glitre(i'), ar (sv. glittra), lyse (-te). »Hesten var så fejt, at det slikte i hâri«. Jfr. **Glimte, Glimre, Blinke**.

Glindsende, glitrande, gloleg, gløsen, *slikjande (ɔ: blank). Mk. slikje-soleje, f., ɔ: g. Blomst. **G. Brød**, jfr. Raamelk. **G. Ting**, glo'r, m. **Smaa g. Pletter**, f. E. i Sten, glitter, n. **G. i Huden af Sved el. Fugtighed**, *mosvejt. Jfr. *mo, *mo-varm, ɔ: lummervarm. **(Glat) og g. være at se til**, slikje (-te). **G. gjøre**, jfr. Glands give. **G. glat**, slikjande; **g. sort**, *skinsvart.

Glip (at noget gliber, lysner), glæp', m. (e). **Gaa G. af**, *gå imist, *slå imist, *ganga til glæps; jfr. *imist. »Det skal være mist« (myst).

Glippe (jfr. glide ud, blive rokket), glætte (-glat'), glæppe (-glap'), kvæppe (-kvap'), dragne, sletne(i'), skrekast(i); (slaa feil), skjotast (»det kan let s.«); (slaa Klik), klække (-klak'), klikke. **G. med Øinene** (af Frygt), blunke, ar; (uvilkaarlig), blinke(ar), plykkje (-te)? **Som let glipper**, *glæpsam, *glæppen. Dv. glæpping, f., Glippen.

Glo (lyse, tindre), glo (ar el. -dde), glose (-te), glore, ar (gl. n. glóa); 2. (stirre), kone, ar, kope (-te), kote, ar, gape (-te).

Jfr. glo (-dde), glose (-te), glane, ar, gløtte (-e) (y), *stire, *stare, skåde(o), ar, gåpe (-te).

Gloðus, kugle, især kugledannet jord- el. himmel-kort, kugle-kort.

Gloende (ildrød), gloande, glo-raud. **Bære G.**, *glede.

Gloire, jfr. ære, hæder, navnkundighet.

Gloria, ære, højhet, herlighet; Æren (som gudinne).

Glorie, helgenskin, stråle-krans (på tegning, om en helligs hoved).

Gloriere, rose sig av, skryte av, være kry av, gjøre sig til av. Jfr. **Juble**, **Hovere**.

Glorieug, ære-ful', pris-værdig, glans-ful'; stortalende, skrytende.

Gloſe, **Gloſſe** (eg. Tunge; Tungemaal), nyt ord (for læseren næmlig), ny-ord? sjældent el. ukænt ord; fræmmed-ord; *fant-o., *slæng-o., *spi't-o., *snej'-o., spydighet. Jfr. **Gluffer**, **Spotte**. **Raudgloſſe**, rand-tyd(n)ing, r.-mærk(n)ing, vedtegning el. utlæggelse i bladkanten, i randen.

Gloſſarium, ordsamling (især av sjældne el. avlagte el. fræmmede ord); ord-tavle (H. D.), ord-liste (ikke »fortegnelse«).

Gloſſator, utlægger (av ord), ord-tyder, -tolker.

Gloſſe, se **Gloſe**.

Glubende, *gløjpen, *glupande, av *glupe, ɔ: *sluke, *svæl(g)je.

Glubſk, *glu'p („fjælden"), matbrå(d), m.-gjær', m.-fræ'k(e); (om Dyr), skjø(d). Gl. n. skœðr, ɔ: ſtadelig. Jfr. **Driſtig**.

Gluſſe, snej'e (-de), nejse (-te), snikke, ar, nækkje (-te).

Gluffer, spi't-ord, n., *skarv-o., *skam-o., *fant-o., *snej-o., *hå(d)ings-o., nejsing, f. Jfr. **Spot**, **Spotte** m. ſt.

Glug, glugge, m. **Skudt for G.**, *komen i sumpren, *forsumpra'.

Glut, i dansk = et litet barn, uten hensyn til køn. I * er glunt det samme som gut. Sv. glunt, ɔ: »større gosse«.

Glutinøs, *klejmen, klejmsam, klæssen, klæssot(e), *klejsen, *sejg, limhåldig (lim: „agtig"). Jfr. **Klæbrig**.

Glycerin, olje-søte? (ɔ: „det søde Princip i Olierne". Meyer). Jfr. »ſøde, -søte i Stenſøde, *stejnsøte, *skarsøte (Entian). Jfr. **Sødme**.

Glyfik og **Glyptik**, billedhugger-kunst, stenskærer-k. Meyer.

Glyfiſk, ut-skåren, rundbilled, mots. flatbilled i tegning el. maling (jfr. skilnad mell. stereometri og planimetri). Rund er her = stereo- el. plaſtiſk.

Glyptotek, mejtelværk-samling? (*mejtel, m., t. Meiſſel, ɔ: Huggejern). Omfatter både billedhugger- og billedskærer-arbejder.

Glæde, glæde, f. (e), fægne(e), f., fagnad, m. (gl. n. fagnaðr), fægenskap, m, moro, f., hugnad, m., sællejk, m., hugge, m., hyggje, n., hyggjelse, n., fæge(e), f., *glædskap; sæle, f. Jfr. Fornøjelſe, Frydb, Lyſtighed. **G., taabelig**, skit-fysna, f.

Glæde, at, glædje (-dde), fagne, ar, fægne (e), ar, hugne. Almindeligst: glea, glee. **G. ſig**, fagne seg, fægne s., fægnast, glædje s., glædjast.

Glædelig, *fægneleg(e), *hyggjeleg, *hugsam, *glædeleg, *glædsam, *hyggjesam, *hugnadleg, *huggeleg; (høiſt behagelig), *sæl: »ej sæl stund«, »sæle dagar«. »Nå(o) var det inkje sælt å være ute«. **G. Tidende**, fægens ti(d)end, f. (fejens-tiend).

Glædeløs, *glæde-laus, *hyggje-l.

Glædeløshed, hyggje-løjse, f.

Glæderig, *glæde-rik.

Glædesdag, glæde-dag, m.

Glædestrus, fysne, f. »Denne fysna fær snart ende«.

Glædestaarer, fæges(e)-gråt, m.

Glød, glo(d), f.; fl. glø(de)r (gl. n. glóð); (brændende), *værme-glod. **Høb af Gløder paa Hovedet**, glo-dunge, m., g.-haug, m., skjøre, f., gløse, f. Mk. glo-skjøre, f., **Emmer**; jfr. ej-myrje (å-m., eld-m.), **Aſte med Gløder**; glo-slejv, ɔ: Jldſtaal. **Gløderne paa Jldſtedet dække**, rake værmen, r. ljoset, r. gloderne, *skare varmen.

Gløde (opgløde), *glede, *gløse.

Gløddeb, *glo(d)-hejt. **Gløddeb være**, glede (-de). Gl. n. glœða.

Gløddning, gløsing, f., glø's, m.

Gnaſte (tygge høtlig), knaske, ar.

Gnav, gnag, n.; (Overhæng), gny, n., gnyssel, m., attergny, n.; (gnaven Perſ.), gri'n, hus-g., græt', m., ɔ: grætten Perſon.

Gnave (bide, gnide, ſkubbe), gnage (-gnog), *nage, *jarve, tanne(ar), tandle(ar), nagge (sv. nagga, bide), *nafse. **G.**, om Sæler, Kæber, Baand, nugge, ar, skure, ar, tjåke, ar, .tjå (-dde), ame, ar, nyggje (-någ', o), *gnage, *skave. **Gnavet Sted** (Saar), någ(o), n., skaving, f., gna'g, n., am, n.

Gnaven, nag', n., någ(o), n.; (vanſtelig), jfr. **Branten**.

Gneis, se **Granit**.

Gnid (Luſeynget), gnet(i'), f.

Gnide, gni(d)e (-de og gnejd), gneke(i), ar (kneke, ar), neke(i'), ar, gnue, ar, gnure, ar; jfr. knyre (-de), ɔ: krydſe, prædſe; skure, ar, gnage (-gnog, gnæge' e),

nagge, ar, nugge, ar, nyggje (-någ', någget, o); ame, ar, gny (-dde), fure, ar, mele, ar, snugge, ar, ɔ: ſtubbe; må (-dde), tjåke, ar, tjå (kjå), -dde. Jfr. **Stubbe, Strubbe, Gnave.** **Gnibes** (forgnaves), tjåne, ar. Mk. »båten nyg seg mot berget«. »Selen hæv' nogge' hæsten«. 2. (Bære ſmaalig, ſparſom, gnie, **uddele ſparſomt**), *mele, pine (-te), pire (-te), gneke, i (kneke, neke), ar, klype (-te), gnaure, ar, gnigge, ar, nigle, ar; **få fluge-foten.** **G. ind i,** turke på (ar), t. in i. **Gnibende,** *nuggen, *gnagsam.

Gnibning, a'm, n., gneking(i), f., nag', n., gnaging, f., gnuring, f., nug', n. **Ved G. ſlides,** nyggjast.

Gnibre (gjøre noget altfor ſmaat), gnitre(i'), ar. Dert. gnit(te)r (i'), n., ɔ: yderlig **ſmaa Figurer i Skrivning, Tegning, Udſtjæring.**

Gnibſel, jfr. **Gnibning.**

Gnier, gnekar, m. (i), gne'k(i), m., knek, m., knipar, m., kni'p, m., nau(d)a(r)man, m., pir, m. (pire, f.), pining, m., piring, m., pist, m., niding (niting), m., kly'p, m. (klype, f.), gnaur, m., sulting, m., tiglar, m., smule-gråt, m., smæling, m., oftere små-s. Gl. n. smælingr, ɔ: **ubetydeligt M.ſte.** **G., ſom maa ud med en Gave,** »det sprat hål på nidingen«. Mk. og »det vært ingen niding nøgd«. Jfr. sv. smulgråt.

Gnieragtig, Gnidſk, gneksam(i), gneken(i), *nidsk, *pruten, knekjen (nekjen), *sår, *små-sår, *melen, *tiglesam, *nau(d)arfængjen, *knipen, *mat-sår (masår), *pinesam, *pinen, *piren, *lusot, nå-nøjten, *klypen, *klypot, *blå (sv. blå), *nauv (nøv). Jfr. **Gjerrig, Karrig, Knap, Smaalig.** **G. Husmoder,** pire, f. **G. føde, udſulte,** pine (-te), pire (-te).

Gnieragtighed, jfr. **Gnieri.**

Gnieri, meling, f., tigl, n., tigling, f., klyping, f., gneking(i), f., pinsle, f., naudardom, pruting, f.; (lumpent **G.**), nidingskap, m.

Gniſt, se **Gnieragtig.**

Gniſt, gnejste, m. (knejste, m., nejste, m.); tandre, m. (gl. n. tandri, Ild). Mk. gnejste-få'k(o), n., **Drev af G.**; g.-fos', **Strøm af G.** **Gniſter ſprude under Hammeren** (om Jern), sindre, ar.

Gniſtre, gnejste, ar (knejste, nejste), tandre, ar, tindre (tintre). Jfr. **Tænde, Antænde.**

Gniſtring, gnejsting, f.

Gnome (jfr. Dæmon, Genius, Aand), vætte, nisse, tus', m. Mk. berg-ånd, jord-ånd, natur-ånd.

Gnomer, »tankespråk«, kærne-sanheter, k.-ord, ſynd-o. Jfr. **Fynd, Fyndig, Strøtanker, Strøgods.**

Gnomiſke Digte, strøtanker på vers.

Gnomon, viser (på solskiven).

Gnoſis, kunskap; højere k.; lønlig k. el. lærdom; indre åpenbaring.

Gnoſticisme, løn-lærdom? løjndar-lærdom? (efter * løjndar-brev, -ord, -råd); foregiven åpenbaring.

Gnoſtiker, (foregiven) inblåst el. invigd gransker; løn-lærd?

Gny, gny, m., buldring, f., stå'k, n., styr, m. (n.), du'r, m., sma'l, n. (m.), sjau, m., leverne(i), n. (levan, læven). Jfr. **Støi, Larm.**

Gnægge, knæggje, ar; (ſagte, om Heſte), humre, ar; knisle, kåkre(o), ar, brågge(o), ar, bræsje(e), ar. **G. ſtærkere,** jfr. **Brinſte.**

God, *go(d), *hæv, snil' (J.Lie); (dyri), hål'(o): »ej h. tunne«; (velvillig, hjælpſom), *raust. **Altfor g.** (fjælig), *fante-god. Mk. og godtul', m., -tulle, f., -fjålle(o), f. **Ufædvanlig g.,** *ov-god, *då-g. Jfr. **Godmodig.** **Blive g. med Tiden,** *god-gjære seg. **Bær ſaa g.,** gjær så væl! **Tage for g.,** *god-mæte (-te). **Godt!** *jaja! (jajja, jæjja). **Saa godt ſom,** *til å kalle: »han er skuldfri til å k.«, »det er avgjort til å k.«. **God — bedſt:** »når det beste kjæm, må det gode vike«. **God Dag!** (til den, man møder paa en Vei), *god dag! *godt mot! *guds fred! *sit i fre'! gak i f.!; (naar En træder ind i et Hus), guds fred! godan dag! god-dag! g. kvæld! osv. **Gode Dage,** god-dagar, m., fl. Mk. goddags-fugl, ſom leder flot og mageligt. Sv. goddags-pilt. **G. Gaard, Jord,** *ej hæv jord. I * er god iblant = beste (slag), såsom: god-korn, n., god-øl, n., go'-ved(i), m. Mk. god i sammensætn.: *god-far, ɔ: **Bedſtefar,** go'-mor, **Bedſtemor.** Jfr. *godforældre, ɔ: **Bedſtef.**; god-barn, ɔ: **Barnebarn**; *godså'n(o), ɔ: **Sønne- el. Datterſøn**; *goddåtter(o), ɔ: **Sønne- el. Datterbatter.** *Godgælder her altså både fræm-ad og tilbake. Se ogsa: **Bedſte, Olde.**

Goddædig (t. gutthåtig), *godgjærande, velgjærds (-folk).

Gode: et G., *god ting. Jfr. *den ting = dette. Ejn ting = noget. **Det (moralſt) G.,** *det gode. **Se En til G.,** *sjå ejn til godes (goda). **Til G. gjøre, godgjøre,** se **Gobte (Gotte).**

Godgjørende, *god, *vælgjærsam, *raust. Jfr. **Gjæſtfri, God; Artig.** Mk. *vælgjærds-folk.

Godhed, god-hug, m. **Hav den G., at —,** *vær så raust, at (å) . . . **Have G. for,**

hug-bære (-bar). (Fuldkommenhed, Værd), hævskap, m., gjæft, f., gjæve, f., gjævlejk, m., gjævskap, m., godskap, „oftere" godhejt, godvilje, godlejk, m., gode, m. (gl. n. goði). Jfr. Gavet, Forbel. »Det gjærer inkje nåkon gode«; jfr. dansk: det gjør ingen Gode. **G. før En**, *godvilje til.

Godhjertet, hjartig, *god-h., *blidsleg, snil(d), *god-lyndt (Fr. Bg.), *godkyndt, *god-hått(a(d), godig, god-sinna', god-vær.

Godhjertighed, snil(d)skap, m., godkynde, n., godvilje, m., snildhejt, f.

Godkjende (efter t. gutheißen?), san'-kænne, samtykke, gå in på, like; gilde (Lm.), sv. gilla, ɔ: lade gjælde.

Godlidende, godlidande, godlåten, godsleg, godvoren, omgjængeleg; *hyggjeleg.

Godmodig, *godlåten, mejnlaus, *godvoren, godslig (J. Lie), snil (J. Lie). Se Godhjertet. **Godmodig og svag Person**, god-sau, m., dot, m., god-fjot, m. (?), god-tul, -tulle, f., god-fjolle, f.; god-mænne, n., mejnløjse, f., ɔ: en Ustadelighed. Gl. n. goðmenni.

Godmodighed, godlynde, n. Gl. n. godlynði.

Gods (særligt, Løsøre), varer, ejendom, medel(i), m., gods, n. **Jorde-G.**, (jorde)gods, n., ejgedom, m., gard, m., bruk, n. **Stam-gods**, ættegård, odelsgard, odels-jord, f. **Gods, som er sendt**, — som Eieren ikke selv medfører, *sendegods. **Med alt sit G.**, *med pik og pak.

Godsbesidder (Proprietær, t. Gutbesitzer), gods-ejgar, m., jord-e., storbonde, herreman? Jfr. Mand, mægtig.

Godseier, jfr. Godsbesidder.

Godsligt M.ske, god-mænne, n., god-sau, m., mejnløjse, f.

Godtbefindende, tykke, god-t. (efter sv. godtycke?), skjøn (skyn), n., vilkårligt s. (Molb.), frirådighet (Molb.), toknad, m. Holb. har godtfindende (Molb.). I * er tykkje, n. = „Tykke, Mening, Skjøn".

Godte (Gotte) **sig**, nåsse seg (o), ar, kose s. (ar), gode s. (ar), godgøre s. (ar), nøre s. (-de), låste s. (o), ar, make s. (ar); kårnåsse (o - o) seg. „Dunkelt".

Godtroende, *truskyldog, *truen, *god-t., *sau-fængjen (eg. faareagtig); godig, enfåldig.

Godtykke (jfr. t. Gutdünken), tykke (H. D.). Jfr. Godtbefindende.

Godvillig, *godviljog.

Gold, ukjøm (jfr. ufrugtbar), *tur', *gjæld, (om Handyr = gildet, kastreret); om Jord), *skrin', *mager, *skarp. **Som har været gold to Aar** (om Ko), *trigjæld. »Dej hava tvo kyr, som gange turre«. »Kua vart tur«; mk. *mjølketur'. **G., noget**, *skrin-voren. **G. blive**, *skarpne, skrinnast; (om Ko), tårne(o), ar, *turkast, gjældne, sine (ar og sejn), s. op (hører efter I. A. til sine, sejn, som altså også eg. er = bli tør). Sv. * sina, ɔ: hen-, ubtørres, f. e. en Bæk. **G. Jord**, skrinne, f., s.-mark, f. **G. Mark**, jfr. Strækning, stenet.

Golbamme, tør-amme. Morgenbl.

Golf, bugt, hav-bugt, bo'g(u'), vik, f.

Gondol, båt, lyst-båt, telt-b. (H. D.), »ballon«-kurv.

Gondolier, båt-fører.

Gongong, klang-tromme. H. P. S.

Gople, se Nebuse.

Gorbiff Knude, jfr. Knude.

Gorgo el. **Gorgone**, skræmsl, n., folkeskræm(m)e, f., spøkels, n., båbbe(o), m., buve, m., båkke(o), m. Jfr. Buse-mand, Stræmsel.

Gorgonisk, rædsom, fæl.

Gosseps, små-prat. Sv.

Gotte sig, se Godte sig.

Gourmand, slukhals, m., krås, f., matkrok? Jfr. Lækkermund, Fraadser.

Gourmandise, slukenhet, grå'l, m., *matg., gråde, m. Mk. *grållig, ɔ: graadig. Jfr. Graadighed.

Gout, *smak.

Goutere, finne smak i, like, ar, synes om; samtykke, gå in på.

Gouvernante, lærerinne (»privat«), opdragerinne (kortere: -ske).

Gouvernement, riks-styrelse, styrelse; (i Rusland), regerings-»kreds« (-krins,-kværv). Jfr. Regjering.

Gouverngr, lands-høvding (h. over et landskap el. en stad); stathålder, styrhålder. H. P. S.

Grace, yndest, tåkke(o), f.; ynde, tækkelighet, tåkke(o), m.

Gracieux, yndig, livsalig, (»intagende«), sød, tåkkeleg(o); nådig; hengiven, »huld« (*hol').

Grad (Maal, en Del mere el. mindre), mon(u), m. (»ejn m. større«, »ejn god m. mindre«, ɔ: meget mindre), må't, n., lag, n. (»i grovaste, finaste, hardaste l.«). **G.** (Trin), steg(i'), tråppe(o)-s., fe't, n. Jfr. Trin. **G., akademisk**, akad. værdighet. **Magister-, Doktor-G.**, magister-, doktor-værdighet. Jfr. Akademi, Universitet, Doktor osv. **I den G.**, *så måta, *så pas' („nyere Brug"). **I høi G.** (meget), *rettelege, *stor-, *stort, *storom (*stor-bælje, -eten, -gaule, -glad, -gråte, -løgleg, -smælle); også *så (so): *det regner så. *D'er så kaldt ute. Jfr.

Overmaade, Overordentl. **I høieste G.**, *ofsaleg, ofselege; i høgste lag, *mest: »han strævar, mest han vin'«, det meste, han formaar. **G., høiere,** over-(y)-mon(u'), m. **I passende G.**, *måta, måta stort. **Rette G.**, mål, n. (»d'er vandt å råke målet«). Med mål, ɔ: med Maade, i passende G. **Ringe(re) G.**, *halv-, f. e. h.-gløjmd, -stor, -tulla', -vaken. **Grader,** strøker (Folketid.): »Seks strekers frost«.

Gradation, »trinfølge«, stigning (trinvis).

Graduere (ved Univers.), grad-hædre; (ellers) grad-dele. H. P. S.

Gradvis, jfr. **Sukcession.**

Grafik, skriftkunst, mere omfattende sæn skrivekunst, tegne-k., maler-k., som alle har med flatbilleder at gøre, motsat **Plastik,** som gør rundbilleder. H. P. S.

Grafisk, skrift-, skildrende, tegnende. **G. Figurer,** skrift-tegn. **G. Forskjel** (f. E. mellem d og ff), skrift-skilnad (ɔ: i bokstaven, i skriften).

Grafit, blyant, kul-blænde.

Gram (ved), *gram. Gl. n. gramr.

Grammatik, mål-, »språk«-lære (Lm.), »sprog«-skik (ɔ: mål-s.). H. P. S. Målkunne (Lm.) skulde da tyde Filologi, Sprogvidenskab, i likhet med jordkunne, landkunne (om Geografi). Kunstordene til Grammatikken er ikke intagne i denne ordbok, da de kan finnes i nyere lærebøker, flest vel i dr. E. Jessens »Dansk sproglære« 1868.

Grammatiker, mål-kænner, mål-gransker; »språk«lære-»forfatter«, mållære-skriver.

Grammatisk, -tikalsk, mållære-, i (over, efter, vedkommende) mållæren. **G. Undersøgelse,** undersøkelse vedk. mållæren. **G. Korrekthed,** riktighet efter mållæren.

Gramse (med Hænderne ligesom for at sprede el. bortvifte, plukke el. røre i noget; jfr. Famle, Gribe om sig), gråpe, ar (dv. gråping, f.), grejpe, ar (dv. grejping), kramse(ar), *kravle, kave(ar), kåve (ar), *kafse, krabbe, ar, råle, kråle(ar), krafse(ar); (snappe efter), *hæmse(e), *hæme, græme (-de), kangle(ar); (snappe hurtig), grejpe(ar), gripe (-grejp), trive (-trejv, -de), knipe (-knejp), knipse(ar), knippe(ar), tikse, ar (ɔ: slide, rive, ruske, røre i), handske, ar. Gl. n. gráþa.

Grams (Forsøg til at bide el. gribe noget), glæfs, m., glæfsing, f.

Gramse, Gramsing, hande-krafs, n., krafs, krafsing, f., kav, n., kaving, f., grejping, f., tiksing, f., kravl, n., kravling, f.

Gran (Træ), gran, f. (grån, grøn). Gl. n. grön (granar). Jfr. Naaletræ. **G. med meget blød Bed,** *soppe-gran. Mk. granbar, n., -bord, n., -holt, n., ɔ: liden Granskov, -kongle, f., -kvå(d)e, f., -lav, n., Granmos (Usnea), -skog, m., -stuv, Granstamme, -timber, n., -tuste, f., ɔ: „lav G. med bred Top".

Granat, brand-kugle, spræng-k. (H. D.). Jfr. Bombe, stjerne. Brander (som likevel kunde brukes om et brandskip). H. P. S. **G.** (Ædelsten), ædelblod. H. P. S.

Gran(d) (jfr. Smule), kråte, f. (o), grand, m. (n.). Isl. grand, n., sv. grand, n. Jfr. dust, f., suft, f., luk', m., pele(i'), m., tære, n., smetter(i), m., smule, m. Se **Smule.**

Grand, *gran', *grej; (grandgivelig, tydelig), *gran, *gløg', net, *grejnleg. Mk. *gran'-synt (gløg-s.), g.-højrd, ɔ: grandsseende osv.

Grand-, eg. stor: **G.-Mama,** *be.:emor, *go'-mor, f. **G.-Papa,** *bestefar, *gofar. **Grandonkel,** *beste- el. *god-farbro(de)r el. -morbror? Dertil vel *bestefaster el. -moster om Grandtante. Hos os vil beste- hær svare til beste-far og beste-mor, likesom «grand« i fr. sættes til père og mère så vel som til onkel og tante. H. P. S. har højonkel og højtante. Men da skulde det og ha' het højfar og højmor om bestefar m. m. Jfr. Fader, Moder, Bedstefader, -Moder, Oldefader, -Moder. Grande i Spanien, en av rikets »store«, høj-adelsman, motsat Hidalgos, ɔ: simple Adelsmænd. H. P. S.: stor-adelsman.

Grande, granne, m.

Grandeur, storhet, værdighet, højhet.

Grandezza, stor-låt, m. (Lm., efter *storlåten, ɔ: storagtig), stor-læte, n., fornemhet, højhet, værdighet.

Grandios, høj, stor, ophøjet, storslagen, »storstilet«, »majestætisk«, storlaten (H. D.), stor-»artet«.

Grandiositet, storhet, storslagenhet, majestæt.

Grandissime (i Whist), storstikker. H. P. S.

Granit, *raud-kørning(y), m. (Lm.), ɔ: rødkornet Sten, „Stenart med røde Kjerter". Ellers *grå-stejn, kamp, m., kampe-stejn, „om Granit eller Gneis". **Granitfast,** fast som fjæl'.

Granmos, gran-lav, n., grå-lav, n.; kråkelin, -stry, n. Jfr. **Birkelav.**

Granske, grænske(e), ar, ransake(ar), røkje (-te), lejte(ar); *drøfte(y), *frette(ee), *grave.

Granuløs, kornet, kornig.

Granum: cum grano salis (eg. med et Korn af Salt), med ånd, med forstand, m. skønsomhet, ikke efter bokstaven.

Grassat: løbe g., *fly(e) gal, løpe gal; gå på skøj; gøre gate-uordener.

Grassere (løbe gal, grassat), gjøse, ar (jfr. gl. n. geisa, ɔ: storme frem), gå på skøj; (om Sygdom), gripe om sig; gå, fare, rase, hærje. Dertil farang, m., farsot, f. Jfr. Epidemi, Omgangssyge.

Gratiale, gave, gengæld, godtgørelse, vederlag, forskylding? (av *forskylde en noget el. for noget), påskønnelse, (en) velunnelse. H. P. S.

Gratie, ynde, yndighet. **De tre Gratier**, de tre yndigheter, »huldgudinder« (Baggesen, efter t. Holbg.?). Jfr. Grace.

Gratification, jfr. Gratiale.

Gratis, ukjøpt. frit, *til givendes, *til giving.

Gratist, frilærling; frimedlem (ɔ: som ikke betaler Kontingent el. Tilskud). H. P. S.: friganger.

Gratistplads, -Skole, fri-pl., fri-sk. Friskole brukes nu også i annen mærkelse, omtr. som frikirke, frilæge.

Gratiøs, yndig, yndeful. Se Gracieux.

Gratulant, lyk-ønsker, -ønskende.

Gratulation, lyk-ønskning.

Gratulere, lyk-ønske, ønske tillykke.

Grav (Fordybning i Jorden), gro'p, f. (H. L.), (sv. gro'p), vejte, f., håle, f. (o), græft, f.; (til Lig), grav, f., gråv(o), f. Gl. n. gröf (grafar, -fir). **Den, som graver en Grav for en anden** osv., »den som græv ej græft åt ejn annan, skal sjølv stupe i«. »Den, som gildrar åt ejn annan, han gjæng i ej gildre sjølv«. Mk. *fylgje til jor(d)a, ɔ: følge til G.; *grav-bakke (g.-stad), ɔ: Gravsted; grav-fæste, ɔ: jordfæste; gravfæsting, f.; grav-haug, m., graving, ɔ: Gravning; også = Slæb, Arbeide, Smerte, ag, Vængstelse; grav-lagd = graven, ɔ: begraven; grav-minne, n. (g.-kros', -stein, -skrift); grav-rust, ɔ: tærende Rust f. E. paa Knive; gravsam, ɔ: strædsom, også slittig til at fritte; grav-salm, m., -sång; grav-stikke, f. (på't, o, n.); legstad (gl. n. legstaðr), ɔ: Gravsted.

Gravamen, anke, klage.

Grave (rode i Jorden), grave (-grov), rote (ar), påte(o), er (sv. påta), grovle(u'), ar, grøvle(y), bauke (båke, o, buke, sv. böka), måre(o), ar, *skjære (»vatnet skjær seg in under bakken«), håle(o). Grave i * brukes mere æn i norsk-d. I * er det = 1. grave, begr., 2. fritte, forste, 3. nage, ængste, 4. slæbe, stræve, 5. strige som en Krage el. Ravn.

Graver, gravar, m.

Gravere, 1. skære ut, *in-, ut-grave, *grave, prænte (Molb., H. D.), påte(o)? Jfr. stikke (i kobber, stål), kunst-stikke (H. P. S.), riste. Jfr. Indgravere, Udskjære, Udsy. **Graveret** (udstaaren, om Sølvtøi), *dreven. 2. **gjøre mistænkt** (graverende Omstændigh.), mistænkelig, mist.-gørende (omstænd.). Graverende er og = tyngende, (brøde-)skærpende, »foreværrende.

Gravering og Gravure, sten-skæring, stempel-s., kobberstik, stål-s. (-skæring, -skur?), drev(i'), n. („paa Sølv og andet Metal"), gravster, m. (gravst), kråting(o)?

Graving i Jorden, bauk, m., ro't, n., roting, f., grav, n., graving, f., påting(o), f.

Gravitation, tyngde, tyngde-kraft, tryk, dragelse, stræv (henimot), til»træk«ning.

Gravitere, tynge, trykke, stræve (ved sin vægt), dra(ge), drages (imot et annet legeme), stævne mot. Lm.

Gravitet, tyngde; alvor, værdighet (også søkt, påtagen værdighet); højtidelighet (i Væsen, i Holdning). Mk. *værdlejk = *værdskap, ɔ: „Vard, Betydenhed; Berettigelse, Fortjeneste".

Gravitetisk, alvorlig, højtidelig, vigtig, høj-»fornem«, vør(d)eleg(y). Jfr. Gravitet.

Gravsten, minnestejn.

Gravure (?), stik. Se Gravering.

Gravøl, grav-øl, n., likvejsle, f., sjaund, f., ærve, n., sælabad, n., lik-fær(d), f., lik-bor(d), u.

Gravør, kobber-, stål-stikker, stempelskærer (træ-s.), billed-s., form-s.; kunststikker og grav-stikker. H. P. S.

Grazie, se Gratie.

Graa, *grå. **G. med dunkel el. noget mørk Farve**, især om Heste, *huskot = mørk(y) ulsblak'; jfr. høskot(y') = høskegrå, ɔ: graalig, graasprængt, med huskot farge, ɔ: hvidgraa. Hesten kaldes husken el. huskot-gampen el. ul(v)s-blak' (=el[g]s-blak), ɔ: hvidgraa. **G. med blaaligt Skjær**, *hejd-grå (*hejd = lys; gl. n. hejðr, ɔ: klar). **Se g. ud**, gråe (ar og -dde). Mk. og *grå-aur, haard Grusjord med graalig Farve; *grå-bejn, ɔ: Ulv, gråbejn-sild, ɔ: tildels stor og mager Vinterfild; *grå-berg, ɔ: Klippe af Graasten, Urbjerg; *grå-blak, bleggraa; *gråbu (sv. gråbo), ɔ: *Artemisia vulgaris*, = bu, bu-gras, bu-rot; *grå-dyr, ɔ: Rensdyr; *gråe, m., ɔ: Graahed; *grå-flækkot; grå-gås; grå-hå = hå-gjæle („en mindre Haiart"); *grå-hærd; grå-imot (=*apal-grå), ɔ: graastimlet; grå-kald, stivt og kold Luft; grå-kollot, ɔ: graa i Toppen; gråleg, ɔ: graaagtig; *grå-lejt, ɔ: graaladen; *grå-lysing, f., ɔ: Daggry; grå-man, ɔ: graaklædt Pers., Døl, Fjeldbonde, motsat blåman, ɔ: sjøman; *grå-måse, ɔ: Graamaage;

gråne(ar), 1. graane, 2. gry ab Dag, S. Hjølne (om Venſtab, Fornøielſe oſv.); gråning, f., 1. Graaning, 2. Daggry; *grå-ore (Træ); *grå-rikkot, ɔ: graaflammet, *grå-sidot; *grå-sej (Fiſk); gråskyad; grå-snigel, -sporv; *grå-øjgd.

Graaagtig, *gråleg, *grå-voren, *grålaten.

Graad, *grået, m. **Hvirvſtet G.**, skry'l, n., skryling, f., skræ'l, n. **Briſte i G.**, *slå i og gråte; skære i . . . B. B. Mk. næse-gråt, m., ɔ: fremhykket, tvungen G. Jfr. Græde.

Graadig, *grådog (grålig, grålen), *sna'k, *snaken (jfr. *snake), *nask (etter), *sko, *fræ'k(o), *slu'k, riv (»gjejti er riv i åkren«); jfr. *grov-lød', *mat-brå, *m.-hæv, *grå(d)-huga', *frøken, *storturf)tig, sluken, *gløjpen, *spå-nåsen(o), *stor-nøjten, *kå-huga', *stor-eten, ål, *ræven, *ål-æt (mk. al-ætte, f., graadig Perſon), mat-ør (gal efter Mad), *sopen (ſkrubſulten), *sli (etter), *hæken; jfr. *snåken (av *snåle, ɔ: ſnage). Sv. snålas, være begjærlig. (Som fortærer meget Foder), hard-fostra', mat-møken, y, hardfød', mat-fræ'k(e), m.-gjær'. **G. blive**, hæknast. **G. være efter**, hike(ar), sikle (ar) etter. **Altid g.**, *si-tur(f)tog. Jfr. Umættelig. **G. drikke**, hølje(y), ar (dv. høljing, f.), jfr. bælje, tøjte (-te). Jfr. Søbe. »Han gav på å hølja' å drak«. **G. ſluge**, rive i sig, *glæſse (glæpse, glække, *klæſse) i seg, gløjpe (-te), hække i seg (-te), glupe (-glaup), *mauske. **Meget g. Dyr**, ræ-dyr, -bejst. Jfr. ræbikkje, ɔ: meget graadig Hund. (Ræ, n., ɔ: bød Krop). Mk. og ho'l(o'), ɔ: hu'l, hol-æt, hol-svolten, ɔ: meget graadig, af Sult. Jfr. Gribſk.

Graadighed, grå(d)e, m., sliskap, m., snåling, f. (jfr. sv. snål, gjerrig), fræ'klejk(e), m., hækne(e), f., grå'l, m., ma'tg., *gjær'skap, m., frøkne, f., sikling, f.; (Slugen), gløjping, f., hæksing, f. Gl. n. gráðr, gráði. **G., uſædvanlig, unaturlig**, hæl(e)-hunger, m., mold-gråde, m. **Sin G. ſtille** (for det Første), *rive hungren av seg.

Graadkvalt, grå-tyk. K. Elster.

Graadyr, rejn, m., grådyr, n.

Graagaas (Vildgaas), gagl, f.

Graahaaret, »hærbet«, *hærot, *gråhærd.

Graane i Haaret, *hærast. **Graanet Haar**, *hære, f.

Graaſpurv, *hus-kal'.

Graaværk, ikorn-skin'.

Greb, et, (Hold), *gre'p(i), n. (det at gribe); ta'k, n., næme. n., hald, n., hand-fæste, n.; (Snit, Manér, Haandgreb), handgrep. **G. paa en Kunſt**, nå'm, n., lag, n. »Kome på nåmet«. »Han sætte dej på nåmet«. Gl. n. nám, **Kundſtab. G. paa noget faa**, *få sne(d) på: »han fær inkje s. på det«; *få lag på (jfr. handbragd, n., Maade at arbeide paa). (Noget at gribe i, paa Kaarbe, Dør oſv.), hævel, m., ihald, n., hand-fang, n., h.-grep, n. Jfr. Hank. **G. i Haanden**, Rummet mell.' Tommelfingeren og de andre, grejp, f., grepe(i'), m. *Grejp og *love (gl. n. lófi, sv. lofve) er = Haandſladen, den indre, og = Forſtykket i en Handſke. **Stedet**, hvor man har grebet, og Sporet af Gribningen, gre'p, n. »Ha godt grep på«. Mk. greping(i), m., grepe(i), m., kræmming, m., grejpnæve, m., ɔ: Haandfuld.

Greb, en, grejp, f., kvisl, f. (en iløftet Gren). Mk. grejp-ræk(e), f., **Muldgreb**, mots. *blad-ræke, **Muldſtuffe**; grejpar-skaft, n., **Grebſtaft**; grejpar-tåg, f., **Arm paa en G.**; grejpe-jark, m., ɔ: Tværtræ i G.

Grel' (tydſk), for stærk, skarp, skærende, gloende, skrikende (om farger).

Gren, grejn, f.; (liden G.), kvist, m.; (fortørret), krake, m.; (kroget), krækle, krække, f. **G., ſom man har hugget Løvet af**, tangel, m., tangl, n. Grejn i * er både 1. ting (Gren) og 2. gærning (»handling«) el. tilstand, nælmig **Skik, Orden, Rede; Afgjørelſe.**

Grenade, brandkugle = Granat.

Grenader, brandkugle-kaster, storm-soldat (før). Meyer.

Grenet, *grejnot.

Greve, grejve, m. (gl. n. greifi), *jarl.

Grever (n. ſ. Grewen, Affald efter Smeltning af Iſter, Talg), skræ(d)er, f. fl. (for skrædor), skro't, n., kråte(o'), f., „meſt i Flt.“: kråtor; (Trangrever), korg, m., gragse, m., dragse, m. Jfr. Bærme. Sv. grefvar.

Grevefland, grejve-døme, n., grejvskap, n.

Grevinde, grejve-frue. Lm.

Grevſtab, grejvskap, n., grejvedøme, n.

Gribbenille („arrigt, ſtøiende, vel og ſtygt og albrende Kvindfolk“), trol', n., jfr. *kjække (av *kakse), trønske, f., gimpe (av gamp? Heſt), gribbe, f., *stygge-rysse, slumpe-r. De tre siste ord peker hen på stygheten. Se og Arrig. Mk. gribbing, m., grib', m., ɔ: „grim el. bifter Perſon“.

Gribe, gripe (-grejp), *fate, *take; (hurtig el. med et Ryk), trive (-trejv) i (B. B.), kippe (-te); trive etter, take etter (vinden, ɔ: ſnappe); (g. fat paa), trive i (uti). **G. til** (tage fat, gjøre et Forſøg), *gripe til, *råde på, ta' ejt tak; (ubudſelig, be-

gynde paa meb ſtor Haſt), *renne i (uti), *trive til. En, ſom gjør bette, er en *triv-ti (til). G. fig en, take sig nær, ta' i (uti), ta' ta'k; nøjte seg (-te). G. feil, *take (v)rangt, t. i mist. G. imod En (Et), take imot. G. om fig (udbrede fig, gjøre Fremgang), *nøre ikring seg (Lm.), være om sig. Lm. G. = ſætte faſt, take fast, *sætje. »Tjuven er sæt«, e, ɔ: T. er arresteret. G. faſt og fikkert, mejn-take; jfr. *mejn-halde, ɔ: „holde faſt el. stærkt". Dv. mejn-ta'k, -tøk, Der er ikke anbet at g. til, d'er inkje anna' føre(y) handi. Bekvem at g., *trivande. Maade at g. paa, gre'p(i'), n. Jfr. Snit, Manér. Som griber raſt til, *snar-tøk. Som man kan g. eller meb Haanden omfatte, *gripande.

Griben, gre'p(i), n.

Gribende (fyndig), *vækkjande, vækkjeleg. Gripande i * er „ſom man kan gribe meb Haanden".

Gribſk, *gridsk, *lysten, *forkun', *na-bejt, *nau'-bejt, sluk (på), *glup, *fus, *sko, *hæsk, hål (ɔ: hul), hålen(o), *hæken, *håsken. Jfr. Graadig, Begjærlig, Lyſten. Bære g. efter, hike, ar.

Grif, løve-ørn (l. med vinger og ørneham).

Griffel (t.), griffel, m.

Grille (fig Ide), grille, f., femor(i), f. pl., tul', n., tusl, n., tulleskap, m., skrul' (skryl'), m. (mest i fl.: skruller [-lar?]; jfr. *skryllot, fuld af G.); (urimel. Indfald, uforſtandige Forſæt), se Nykker. G. have (nære en vis Indbildn.), skrylle (-te?), — av *skrul'. Det er blevet en G., *det grillar, det virrar i hånom(o). Jfr. Foreſvæve. Grille utledes av lat. gryllus, Græshoppe. Dv. grillot, ɔ: ſom har underlige Indbildninger.

Grillefænger, tul', m. Jfr. Særling. Dertil grillot, ɔ: „ſom har Griller el. underlige Indbildninger".

Grillere, riste, glo-steke? steke på rist, ɔ: over Glør, rist-steke el. brun-steke. H. P. S.

Grim (hæslig), græm'(e'), *ufager, *ufri(d) (ofri), *styg, *ljot, *gribben (jfr. gribbe seg, ɔ: forbreie Anſigtet), *skryten, skrytleg. Jfr. gribbing, m., gribbe, f., grib', m., grim el. biſter Perſ. Se Gribbenille. G. blive, skrytne. Ho va' kje ofride te sjå, ɔ: rigtig vakker; jfr. Hæslig.

Grimacer, græ'n(e'), n., gri'n, n., læte, n., vrænge-»træk« (ɔ: drag), H. P. S. Dertil vrænge-mun for (en) grimacier. H. P. S. Også: vræng-later (H. D.), gjejping, f., grænjing, f. (av grænje, e, ɔ: grine), glejping, f. Jfr. Gebærder, Miner, Forbreielſer (Anſigts-). G. gjøre, grine (-grejn), gjejpe(ar), glejpe(ar), skjæpe(ar), skjækkje (-te) munnen, skape seg, grænje (ar), avlage seg(ar), flejne (-te). Jfr. Forbreie.

Grime, grime, f. (sv. grimma); jfr. muleband, n. Jfr. Mundkurv. G. lægge paa, grime, ar.

Grin (Forbreining el. Rynke i Anſigtet), gri'n, n.; (uhøvift Latter), jfr. fli'r, m., fliring, f., ɔ: „dæmpet Latter". Mk. kald-flir, m., ɔ: „Haanſmil".

Grind (Leb), grind, f. Mk. g.-rem(i), f., ɔ: Tværfjæl i en G.; *g.-stolpe, ſom Grinden ſviver i.

Grine (forbreie Anſigtet), grine (-grejn), gjejpe(ar), glejpe(ar), grænje(ar), gjære læpar(e); kald-flire (-te), flire (-te), *gjære nyve, *drage på gjejpen. „Prinſeſſen drog paa Gjejpen". Asbj. Sv. gränja, grina. (Viſe Tænderne, haanle), glise (-te), grise (-te). Jfr. Fniſe. (Være vranten, ſe misfornøjet ud), grætte (-e), mule, ar, mulke, ar; dv. mulken, ɔ: ſurſeende. Gl. n. grettast. Jfr. Knurre, Vranten.

Grinebider (En, ſom ler ibelig og paa en ſtyg Maade, Molb.), jfr. Fniſ. Grinebider opfattes nok annerledes hos os, nærmlig omtrent som gri'n, m., grinar, „en barſk og vranten Perſon".

Grinen (Anſigtsforbreielſe), grin, n., grænjing(e), f., græ'n(e), n., gjejping, f., glejping, f., fliring, f. Jfr. Fniſ.

Gripsmenns, -minns, rets-tjener, (en) ta'-fat el. gå-på? triv-ti, m.? Jfr. Gribe. Jfr. og en hug-av. H. P. S.: en »gribesven(d)«.

Gryppe (*la gr.*), krim-farang, m., omgangsſnue el. forkølelses-feber. H. P. S. Jfr. Influenza.

Gris (danſk: „Svinets Unge til en Alder af et Aars Tid"), *gri's, m., gris-unge, m., *små-g. G., liden, kyting, m. Svinet heter i * gris uten hensyn til alder eller køn. Hannen: galt, m., gåsse(o), m., gylt, m., rone, m.; hunnen: su, f., sugge, f., purke, f. G., den ſidſte i et Kuld, bog-gris (sv. * boggris). „I Spøg ogſaa om den yngſte Søn i en Familie". Altså omtr. som *skrape-kaka? G. føde, grise, ar.

Griſekuld, grise-bøle, n.

Griſette, sy-pike. (Av fr. gris, ɔ: graa, altså gråkled). Forestillingen om løshet i sæder vil slutte sig også til vårt ord, når sammenhænget viser, at det tales om Paris-sypiker. Efter H. P. S.

Griſſel, grisl, f. Sv. grissel.

Gro, gro (-dde); (voge til), *gro(d)e seg, grødast. G. igjen (om en Riſt), *renne

atter. **Faa til at g.** (helbrede), grø(d)e. Grødast er „blive friſt, b. lægt". **Grø-ende, grød'.** Mk. vår-g., ɔ: tidlig **groende** el. **grøn.** Mk. og **grødar, Saar-læge,** og **græding,** f., Lægedom; **Hel-brebelſe.**

Grøbian (grov Perſ.), svålk(o), m., slamp, m., slusk, m., u-frjone, f. (jfr. gl. n. úfrýn, uvenlig), lurk, m., naut, n. Jfr. og hejm-aling, m., h.-føding, m., h.-støding, m., -støjt, m., u-veting(i), m. Eg. ejn grøber Jan el. Johan? En grov kar: groving? I likhet med en dovning, en stygging, en gamling, av doven osv.? Jfr **Plump, Bængel, Tølper.**

Grøom, tjener, stal'-kar, heste-gut, »ride-knægt«.

Grøs, et stort dusin (Meyer); stor-tyl(v)t?, ɔ: tolv dusin (12 × 12). **En gros,** i det store.

Grøsſerer, stor-handler (mots. små-handler, ɔ: **Detailliſt, Kræmmer**), stor-køpman (H. D.).

Grøsſerer-Societet, storkøpmans-lag. H. D.

Grøteſk, (selsom), rar, underlig, unaturlig, æventyrlig, latterlig (Meyer), overdreven, forvreden; fante-flirande (Lm.). Jfr. **Grandiøs, Overordentlig, Overdreven.**

Grøteſker, drømme, hjærne-spind (i billeder); lune-værk. Meyer. Jfr. **Fantaſier, Fantaſt. Figurer.**

Grøtte, gråſs(o), f., kvælving, m., hællar, m., glåppe(o), f.

Grøv, *grov; (**grøi, ſvær, ſtyg**), *hundsleg (hundsam, hundeleg); (**plump**), *bjørn'-fængen, naute-f., *nauten. **G., grøv-laden,** med ſtort el. bredt Anſigt, grov-lagd (ɔ: „af grove, tykke Dele ſammen-ſat"), *gribben (jfr. gribbe seg, fordreie Anſigtet), *grov-lejt; *stor-l., stor-slægen(e). **Med grøve Træver** (Vært, Kjøb), stor-resen(i). **G. i Talen,** *grov-mynt, g.-talande, -svallog. **G., noget,** *grovleg. **Grøvt Brød,** stomp(u'), m. **G. Sold,** gråp-såld(o'), n. (grå'p, o, n., grøvt **Mel. Grøveligen, grøvt,** grovlege, nau-, skam-: naukyte, skamskjælle. **Grøvt malet** (Meel), *sådot, *grov-malen, grå'p (o), n. Mk. stor-gryt', grøvkornet, beſtaaende af ſtore Stykker („egentl. ſtor-ſtenet"). **Grøvere blive,** grovne, ar.

Grøvhed (Tykkelſe), grovlejk, m.; (**Plump-hed**), grovskap, m., sed-løjse, f. Jfr. **Plump, Uartig; Tølper.**

Grøvmale, grøjpe (-te), gråpe(o), ar, grupe (-graup), grypje (-te), grøjpe (-te). Jfr. **Grutte. Grøvmalet Mel,** gråp(o), n.

Grøvſmed, grov-smed(i), m.

Gru, gru, f. (gruv), styggje, m., rødd(y), f., fæle, f., kvi(d)e, f., kviding, f. **En Gru, noget Frygteligt,** rødd, f., styggje, n., styggjelse, n., stygdom. Jfr. **Ungſteligheb.**

Grubbe, gryn-male, pig-male?

Grube (i Bjerg), gruve, f. (sv. gruſva). Efter t. **Grube. Gravet Forbybning i Jorden,** grov, f. (sv. gröf), **Grav. Grøft, hvoraf Jord er opkaſtet,** op-kast, n.

Gruble (grunde paa), gruvle, ar, *grunde (på); (**plages af Tvil, Uro**), jfr. anke på, ihugast, *ire på, il'hugast, grune(ar). Mk. »han fek' tankesætel«, e, ɔ: **han fik noget at g. over. Grublende,** *for-grunig, tanke-ful'.

Grublen, grune(u'), m., hovud-bråt(o), n., grunding, f.; ihug, m., il'-hug, m., ank, n., hug-værk, m., ir, m.

Grue før, yvast (-dest), grue(ar) føre(y), ſjældnere gruve, ar (sv. gruſva sig); *ibrynast, jfr. ibryneleg, ɔ: **ubehagelig,** og gl. n. bregða i brún, ɔ: **bli unberlig tilmode;** kvide og k. seg (gl. n. kviða) mot, ved, føre; sutre, ar, ire (-te) på, *irast, *vanøve seg (-de), *myklast (sv. * myklas, mækles), fæle (-te), syte føre (y, -te). Mk. kvidestund, ɔ: **Tid, da man gruer for noget,** ſom foreſtaar.

Gruelig, *gru(v)eleg, *blodog: b. strid, synd.

Grum, se **Gruſom.** I * er grum = **koſteſlig,** fortræffelig, prægtig. Så og i d. * og sv. *.

Grumš, grug, n., aur, m., grut, n., gurm, n., gjørme (gy-), f., gragse, m., dragse, m., korg, m., gjørje (gy-), f., kur, m. Jfr. **Bærme, Mudder, Gytje.**

Grumſe (plumre), aure(ar), røre op, rote op (ar), gurme (ar).

Grumſet, gruggen, -got, *gruten, -tot, *gurmen, -ot, gjørmen (gy-), -ot. **G. blive,** *gruggast, *aurast.

Grund (Bund i Jorden el. Vandet), grun', m. (og n.), f. e. berg-, sand-, lejr-g. Jfr. aur, m. (**Eiendom**), grun', vald, n. Jfr. **Jordſtykke.** (**Underlag, Bund i Tøi**), grun', tæ'l(e), n. (**Høi Banke i Vandet**), skalle, m., klak', m. Mk. *skalle-botn, *s.-fisk; *skallot. (**Bevæggrund, Aarſag**), grun' („ſjældnere"), ro't, f., rækje, n., av råk, Spor, Vei. »D'er ej rot til møke' vondt«. »D'er inkje minste rækje til det«. Jfr. »det hæve korkje rot el. fot«, ɔ: **har ingen Grund. G., ophøiet,** pal', m.; jfr. Platform, **Forhøining, Terraſſe. G., Jordgulv i Arneſted,** bæd, f.; jfr. bed(e'), m., Dyne, Underdyne. Gl. n. beðr, t. Bett. **Med G. af Sand el. Smaaſtene,** *små-grynt. **G., ſom der vøger Skov paa,** skog-våkster(o), m., s.-vaks, n. **I Grunden glat,** *under-hå'l (med Is under Sneen).

I G. klar, *under-klår. **I Grunden Forraadnelse**, under-råt(o), n., især i Korn paa Ageren. **Grunden udhule**, aure, ar, øjre (-te), øre; gråpe(o), (ar). Dv. øjring, f., gråping, f. **Til Grunde**, til gruns, til grunnar. **Grundene i et Farvand, med dem befjendt**, grund-k(j)ænd. Mk. *grynne, ɔ: naa Bunden, bunde; grun'-ejgar, -fast, -fæste, -fisk (som holder sig paa Bunden); -fråsen(o), -god, ɔ: god helt igjennem; -graven, ɔ: opgravet til Bunden; -hejl, ɔ: hel i Grunden; -klår, klar til Grunden; -lad, n., **Grundsten** el. Mur under en Træbygning; -mål, ɔ: 1. Dybmaal, 2. paasiende Afstand fra Grunden; grun'-mo(de)r, ɔ: 1. største Bølge i en Bølgerække, 2. Underjø (= grun'-støjt), 3. Fiskemoder, en fabelagtig stor Fisk; grunrås, f., ɔ: det Strøg, som de store Fiskestimer strømme frem i; grun-skide, f., ɔ: Grundstok under en Kværnekal = g.-slå, f. = g.-toske, f.; grun-skåt(o), ɔ: 1. Grundstub, 2. nederste Kant paa Fiskegarn; g.-skrift, ɔ: Originalskr.; -såg(o), n., ɔ: smaa Sødyr, som tærer paa Fisken i Garnene; -stålen, ɔ: grovelig bestjaalen; -sto, ɔ: sikker, grundfast; -støjt, m., ɔ: 1. Grundstøb, 2. Underjø; -tåg(o), n., ɔ: Grundtoug til Fiskevad (not); -vatn, ɔ: Grundvand i Eng el. Ager, = *kaldvæte; grun'-væl, ɔ: meget vel, nøiagtig, med Flid; grun-vælting, ɔ: Omvæltning fra Grunden, Omstyrtning; grun-væs', m., ɔ: Trylleformular til at mane sunket Gods op af Vandet (i Folkesagn); -våkster, m., ɔ: Bundvæxter i Søen (Koraller osv.); -ved, ligesaa om større Væxter; -vål'(o), m., Underlag, gl. n. grundvöllr; grunnung, ɔ: Smaatorsk, = tare-torsk; grunning, f., Grunding, Grundlag.

Grund (udyb), grun' (gl. n. grunnr); (om Elv), *vadande. **G. Jord**, grund-lænde, n. Dv. *grun'-lændt, mots. djup-lændt. **G. Sted i Vandet**, grunne, m., grunning, m., grynne(a), f. (grynsle, f.). Mk. grun-brå't(o), n., ɔ: Brænding paa grundt Sted; g.-sjøa', om Søstykke med liden Dybde. **G. Søbund med liden Hældning**, flå-grynne, n. Søen selv er der *flå-grun'. **G. Vig eller Bugt**, som Søen tildels overstyller, søjle, f. **Grundt udover fra Land**, ut-grunt, lang-g. Dv. ut-grynne(a), f. **Grundere blive**, grynnast: det grynnest, ɔ: det bliver kortere til Bunden.

Grundbygning, under-bygnad, m., u.-lag, n., u.-støde, f. Jfr. Forraad.

Grunde, 1. (grundlægge), tømte, ar (Lm.), tufte, tyfte (-te), Lm.; 2. (grundmale), *grunne; 3. (spekulere), grune(u), ar (gl. n. og sv. grunna), gruvle(u'), ar, *grunde. Sv. grunda. Dv. grunding, Grublen. Jfr. Gruble, -len.

Grundeiendom, jfr. jord-væ'g(e), m., jord, grun', m.

Grundformue, under-bunad, m., jfr. *underbud, ɔ: udrustet fra først af.

Grundhed, grunlejk, m., ɔ: „liden Dybde".

Grundig, *grundig (med lydeligt nd); jfr. grun', ikke grund.

Grunding el. **Banke**, som strækker sig ud fra Land, skage, m. (jfr. Rev); (langt ud fra L.), ut-grynne, f.

Grundlag, grun', m., g.-lag, n., underlag, n., understø(d)e, f., u.-bygnad, grunvål'(o), m.; (Anlæg), oplag, n. Jfr. Underlag. **Med godt G.**, væl underbud'.

Grundleie, *jordlejge, *land-L., f., grunfrelse, n.

Grundlov, grun-låg(o), f.

Grundlovmæssig, grunlov-medhåldig, -hjemlet (Hejmdal), grunlovlig. H. D.

Grundlægge et Hus, se Grunde. **Grundlagt**, grunna', *oplagd.

Grundmale, se Grunde 2.

Grundmur under et Træhus, borg, f., husb., svil-mur, m.

Grundrig, *grun-rik, *ov-r., *hund-r.; jfr. *hund-gamal, -klok, -stærk. Se Overmaade.

Grundstok i et Hus, svil' (syl'), f., grimestok', m., tømte-s.; (i Tværvæg), *tværsvil. **Grundstokkene i et Hus**, grime, f.

Grundsætning, grun'-sætning, f.

Grundtræk, grun-strøk (N. M. Petersen), grun-tegning.

Grundvold, grun-vål(o), m. Jfr. Tomt.

Grunker (sparede Penge), gru't, n. Eg. Bundfald. Jfr. Bærme, Grums. Jfr. og Formue, Midler.

Gruppe, jfr. vase, m., ɔ: „en tæt, sammenstimlet Flok" (*man-, folke-, fugle-v.), lag, n., krans, m., krase, m., krul', m., flok', m., floke, m., fylke (H. D.), ho'p, m., dot', m. Også knippe: „de Trende danned et rædsomt Knippe". Welhaven. Jfr. Klynge (klynge, dansk?). Lydgruppe, jfr.ljudflock. C. Säve. Ygruppe, ø-flok (L. K. D.; efter sv.?), ø-gård (Ersley, F. Barfod), øjlag (ø-lag). Fr. Bg. »Lag på 40 skibe«. Fr. Bg. Mk. *floke og »vase (tæt G.) om stilleståaende Ting (man-, folke-, saue-v.). Flok helst om flyttelige eller rørlige Ting.

Gruppere, flokke(ar), dotte(ar), hanke(ar), *krulle. »Dej dotta seg ihop«; »hanke fisken i hop«. **G. sig om**, fylke sig om, flokke sig om. Også i *. Se Omringe.

Gruppering, fylk(n)ing (H. D.), flokking? m. m. Se Gruppere.

Grus (nyere Ord; holl. gruis), aur, m. Mk. aur-slag, n., -lænde, n., -mold, f. **G., grov Sand og Smaasten, grovkornet Sten,** singl, n. **Med G. el. Sand blande, tildække,** aure, ar, øjre (-te), øre.

Grusagtig, *auren, *aurot, møren(y). *grynen.

Grusom, *hjarte-laus, *mejn-hard, *styg', *il'-gjærsk, *hard, synd-h., *lå'k, *syndteg (adv. syndlege), *hejdnesk, *hardhjarta'. **G. Handlemaade,** synde-værk, n. **G. Menneske,** uting, n., udyr, rovdyr.

Grusomhed (Ufølsomhed), hjarteløjse, f., synd, f.: »gjære s. på (ejn«), ɔ: være grusom (mod En).

Grutte (Malt; „straa"), grøjpe (-te), gråpe(o), ar, grupe (-graup), grypje (-te), skræ(d)e (-de). Sv. skräda; sv. * grypa, grjopa. Jfr. Male grovt og Straa.

Gruve: paa G., *å gru(v)e, på grue (*i grua); liggje å grue (el. bare *l. grue). Mk. *fare fram å grue, ɔ: falde forover. Gl. n. á grufu. Jfr. Nøjegrus. Hit hører og *gruv, ludende, fremadbøjet; *gru(v)e, (at) lude; *fram-gry(v)t, foroverbøjet.

Gry (at), ime føre(y) dagen(ar), glime (-glejm), lime (-de), lyse (-te), elde (ar og -de), atter-lyse, *gråne.

Gry, et, lysing, f., grå-l., f., dags-brun, f., d.-mejt, f., d.-rand, f., atter-lysing, f.

Gryde, gryte, f. (gl. n. grýta); **(stor G.),** panne, f. Mk. g.-hådde(o), ɔ: Hank, g.-stejn, Kleberſten.

Gryn, gryn, n., grjon, grøn. Mk. g.-kværn, -såd(o), -graut.

Grynte, rjote (-raut), knurke, ar, gryle (-te), ryle (-te), gryre, garte(ar), grømje (y, -grumde).

Grynten, gryling, f.

Græcisme, græskhet, græsk ord el. uttryk inlemmet i annet bokmål, f. e. i norsk tekst.

Græde, gråte (-gråt, har gråt'), *gråte (græt — gret — gråtet), *bløjte augo. **Begynde at g.,** *take til gråten. **Staa færdig til at g.,** stande med gråten i halsen. **Faa til at g.,** grøte (-te): »g. barnet«. **G. høit,** skræle (-te?), yle (-te), ule (-te), skryle (-te), stor-gråte (jfr. små-g., ɔ: sagte), skoje(ar). Dv. skry'l, skryling, skræ'l, n. Jfr. Hyle. **G. ud,** gråte frå seg, g. seg mæt. **Stærkere:** g. seg tur. **Det er ikke værd at g. for,** det er inkje gråtande føre(y). **Uden at g., *u-gråtande. **Tilbøielig til at g.** (grædenem), *gråtsam, *gråtal, *snøggråt, *gråten (grässen), *gråt-mild. Mk. gråtar, m., ɔ: en *gråtmild person. **Bedholdende i at g.,** *trå-gråten.

Grædefærdig, gråtfærdog. Jfr. gråtsam, gråten og gråtal, ɔ: tilbøiel. til at g.

Græden, gråting, f.

Grækenland (efter t. Griechenland), Grækarland (Lm.), Grækland. H. D. Gl. n. Grikkland, Girkland. Sv. Grekland.

Græmme, krænkje (-te), ærge(ar), harme, ar. **G. sig,** *græmme seg, *græmmast. Dv. græmmelse, n., ɔ: lønlig Sorg. Gl. n. gremja, fortørne. Jfr. Gram.

Græmmelse, græmmelse, n. **G. paaføre,** krænkje.

Grændse, grænse, f. („sjældent [i *], efter t. Grenze, som selv i Tyſk er et nyere Ord af ſlaviſk Herkomſt"), mål, n. (som: *flod-, fjøre-m.); dejld, f. (by-dejldi, Lm.; »flytja deilderna«), skjel (skil), n. (Lm.; land-, marke-, væ'g-s.; «*i skjellet mellem nat og dag«), skil-vange, m.; enemærke, n. (før rettere vel: ende-mærke, ɔ: grænse-linje), mærke, n., rå, f. **Grændser af Landet,** land(e)-mærke, -skifte, -skel. Molb., H. D. **G. mell. Nat og frembrydende Dag,** dag-skel. D. *, H. D. Dag-skil i n. * er „Forſtjel mell. Dagene". **G., omtrentlig,** kanne-byte, n., kan', n. **Det gik over alle G.,** »det var inkje måte på«, »det bar rejnt av«, »d'er (var) inkje med nåkot måte«. Jfr. Maade (med). **Som har fælles G.,** sam-grænsende. H. D. «Norge er s. med Sverige«. Allen.

Grændse til (jfr. vende mod), vejte (-te), *snu mot. **G. til hinanden,** *møtast. Gl. n. mœtast.

Grændselinie, dejlde-streng, m., må'l, n. (flod-, fjøre-m.). **G.s Endepunkt,** et Sted, hvor to el. flere G. ſtøde mod hina den, stav-sto(d), f. Gl. n. stafstóð.

Grændseløs, ende-laus (dv. endeløjse, f.), *umælande, umæleleg. **G. Mangfoldighed,** *endeløjse.

Grændseſkjel mell. Gaarde, dejle, n., dejld, f., byte, n., b.-stejn, m., mærke, n., skjel, n. (»skil«), mærke-stejn, m., skifte-gard, m., marke-dejld, f., rå, f., rå-dejle, n., rå-mærke, n., skjel-gard, m. (ski-), sæmje, f., ɔ: et Punkt, man er bleven enig (*samd) om.

Græs, gras, n.; (nyvoget), gro'r, m.; (tidligſpirende), vår-gror; (tætvogende), tav-gras, tuv-g., tov(oo), n., smele, n., læst(e), m. (jfr. *rug-læst om Spirerne af Vinterrugen), rusk, m., røskje(y), n. Sv. * tov. Jfr. Bølge-Bunke. **G., gammelt, visent,** fårne(o), m., førne(y), n., ælje(e), f., sene(i), f., daud-s., daud-ælje, sene-gras, fuske-g. Gl. n. sina, sv. * sena, forna, førna. **G. med tynde,**

hvidligt Straa, rage-strå, n., (især Anthoxantum). **Med G. bevoxe** (græsgro), val'-gro (-de) (dv. v.-grod); hå seg, grasbinde seg. **Med G. bevoxet,** *gras-vaksen. **Dække tæt Dække af G.,** læste seg(e). **Med G. dække,** *hå (jfr. hå, ɔ: Efterslæt). **Med G. dækket,** *gras-bunden, læsta'(e). **Med G. nylig dækket** (Jord), *ny-grod'. **For G. rense** (luge), grase, ar. **Fuld af G.,** *grasot. **Mangel paa G.,** grasløjse, f. **Jord, som G. kan voxe paa,** gras-vaks, n. (eg. = Græsvæxt), gras-vakster. »Ovanføre grasvåkstren»(o), ɔ: høit til Fjælds. »Kome op om gras-vakset«, ɔ: f. op forbi Gr.

Græsart, gras-slag, n. = gräs(o), fl. av *gras. **G. paa Muddergrund,** vejsegras. (Mk. vejse-jord, Sumpjord). **Græsarter med høi Top og smale, tætstaaende Blade ved Roden,** bunt, m. (funt, punt), bunt-eng, f., punte-strå, bunk(e), dag-ra'p, n. (-rab', -rabbi), fræeng, f., akse-gras, n.

Græsbund, gras-botn, m. Jfr. **Grønsvær.**

Græsdække, grønd, f.; (nylig fremkommet), nygrø(d)e, n. (jfr. *ny-grod'); (begyndende), lådning(o), f. **Græsdækket paa Jorden,** gras-svoren, m. Jfr. **Grønsvær.**

Græsgang for Kvæget, bejte (J. Lie), n., hamn, f. (bu-h., B. B.), bu-mark, hamning, f., hamne-gang, fe-gang, m., (-hage osv.), hage, m., bu-h., gjænger (fl. av *gång, o), bu-g. **G. langt fra Gaarden,** ut-hage, m. Mk. haust-, vår-, håbejte, gjætsle-skog, m., bejte-mark, f.; hamne-fe, n., ɔ: Fæ, som holdes i en vis G. for Betaling. **G., affides med Sommerhytte** m. m., sæter, f. Mk. sæter-bo'l, n. (eller) -bøle, n., ɔ: Sæter som Eiendom; s.-dej(gj)e, -jænte, -taus, -kulle, -budeje, ɔ: Sæterpige, Malkepige; s.-færd, bu-får(o), f., bu-føring, f., ɔ: Flytning til S., s.-hus = sæl = stølsbu; s.-kvi, -mark, -bejte, -hamn, -stel, -vang, -væg'(e). Mk. og sætre(ar), ɔ: have S., Græsgang paa et Sted; sætring, f.; gras-lejge, ɔ: Leie af G.; også Betalingen for G. **G., fælles,** sambejte, n.: »det gjæng horn om horn og klauv om klauv«. **Kjørenes G. fra Middag til Aften,** lang-bejte, l.-økt, f. Jfr. morgon-bejte. **G. af Rensdyrmos,** måse(o)-bejte. J. L. **Til G. bruge visse Marker,** bejte (-te). Mk. bejte-stad, -ret; *u-bejt, *av-b., svart-b. **Paa G. føre,** sætje på gras. **Paa G. føres,** havnes. H. Sch. **Sygdom hos Kjørene af G.** (nyspiret G.), gror-sykje, f., gr.-sot', f. Mk. likeså gror-digre, f., -størde(y), f., om Opblæsning og Lamhed af samme Aarsag; gras-sjuk, sjyg af for stærk G.

Græshoppe, gras-hop', m., slipar, m., eng-sprætte, f., eng-tyte, f.

Græsland, *gras-land, bejte-l. Jfr. **Græsmark.**

Græsmark, val'- (vål-, o) -mark, f., laut, f. (eg. „Forbyhning i et Landskab"; jfr. *lute — lutte, gl. n. luta — laut), gras-lænde, -mark (nær Gaarden), hamning, f.

Græsning, bejte, n., bejting, f., hamning, f.

Græsorm (et Slags store grønne Insektlarver), gras-mak', m.

Græsplan, gro(d)e, m. (n.), grøde, n., gras-runding (?), vang, m. Jfr. **Grønning, Græsplet.**

Græsplet, gras-flæk', m., gras-to, f.; -bot, f., -hek(i'), m., -plete(i'), f., rjod, n. (gl. n. rjóðr). **Liden G. i en Ager,** gras-galte, m. **G., lang og smal,** gras-gjejre, m., -gjejle, f., -skjængje, f. **Større G.** (især i en Skov el. mell. Klipper), tvejt, f., gras-t., glænne, f., gras-g. Jfr. **Grønning.**

Græsrig, lo-møken(y), gras-god, -kjænd.

Græsse, *bejte (J. Lie), *ete. Grase i * er = luge. **Lade g.,** *bejte (-te), *gjæte (-te).

Græsselig (t. gräßlich), *styg, *fæ'l, gru(v)eleg, rædsam.

Græsslette (Engslabe), vål'(o), m. B. B.

Græstørv, jfr. **Grønsvær, Tørv.**

Græsvæxt, gror, m., gras-vaks, n., g.-vakster(o), m., grønd, f. Mk. »ovanføre grasvåkstren«, ɔ: til Fjælds. **Forbyhning med god, tæt G.,** laut, f., gras-l.. -håle(o), f., -kjo's, m., -gjote, f. **Jord med Heuf. til G.,** grasjord, f. (god, låk). **Veir, som er gunstigt for G.,** *gror-, gro-, grø-ver.

Grætten, vanskelig, sær. Se **Branten.**

Grævling (*Meles Taxus*), svin-tåks(o), m., tåks, m., svin-såk(o), -såks, m. („I ældre Skrifter").

Grød, graut, m. (gl. n. grautr). Mk. graute-fat (-»tar«-fat osv.), -mauk, n., ɔ: Vand, (Melk) til at koge G. af; -mjøl, -skjej, -suvl, f., ɔ: Sul til G., især Melk, = g.-glætte, f., -væte, f.

Grøde, se **Afgrøde. G. paa Ageren,** rejve, n. »D'er stort r. på åkern iår«. Jfr. Ulb.

Grøft (jfr. Grube; Sted, hvoraf Jord er opkastet), opkast, n., græft, f. (gl. n. gröftr, gröptr; sv. grift); (til Bortledning af Vand), vejte, f. (vejt, veet), vrejte, f., rejte, f. Jfr. **Rende.** Mk. vejte-bar(d)e (ɔ: Kant), m., -fyl', -gravar, -røjr, n., ɔ: Vandledningsrør.

Grøfte, at, vejte (-te).

Grøn, *grø'n; (mørkegrøn), tol'-g. (ɔ:

som Furubar). **G.** se ud, grøne, ar: »det grønar på sjøen«. **G. Hakkespæt**, grøn-spætte, f., gul-s. **G. Plet**, grønske, f. (også = grønne Bægter i Bandet). **Med g. Farver malet**, *grøn-rosa(d). **I g. Tilstand fortørres**, om Korn, *grøn-hæse.

Grønagtig, grønleg, -laten, -voren. **Den er g.**, *den grønar.

Grønfarvet, grøn-leta'(i).

Grønhed (grønt Farvestjær), grønske, m. og f. Gl. n. grœnska. **G. paa Jorden**, grønd, f. Jfr. **Græsdække**.

Grønlandshval (slet paa Ryggen, uden Ryggfinne), slette-bak, m.

Grønlig, *grønleg, Se **Grønagtig**.

Grønnes, grønske(ar), grønkast, grønast.

Grønning (Græsplet mell. Skov el. Klipper), plete(i), f., rjod, n., rjote, f., grode, n., glænne, f., (gras-g., gras-tvejt). Sv. * glänna, isl. glenna, ɔ: Mellemrum. Jfr. *glænnemark, ɔ: m. med *glænnor, og glænnot, ɔ: fuld af glænnor. **G. i en Skov el. mell. gulde Marker**, vang, m.; gras-flæk, m., -bot, f., -he'k(i), m., -plete(i), -to, f.

Grønsaltet („som tun har ligget kort Tid i Saltlage", Molb.), jfr. *grønsalte, ɔ: „salte Kjød noget stærkt og lade det ligge i Lage". I. A.

Grønsel, grøn-saker? grønt.

Grønskolling, jfr. gjøpling, m. (gy-).

Grønsvær, torv, f., gras-svor(d), m. (isl. grassvörðr), gras-rot, f., -botn, m. **Dække sig med G.**, grasbinde seg. **Bevoxet med G.**, grasbunden, -vaksen.

Grønsæbe, grønsåpe, f.

Grønt, jfr. **Grønsel**.

Gnaus, fugle-møk (også hos Molb.), -gødning, -ta', n.

Guarbein, prober-mester, (bedre) prøvemester; mynt-stæmpler el. fin-s., H. P. S. Se **Barbein**.

Guarbian, opsyns-man (over munkekloster), kloster-provst; forstander el. forsyns-man. H. P. S.

Gubbe, gamling, m., kal', m.; fæggar(e), fl. = kallar. Gubbe i * er = kar(l), man'. **Gubben**, ɔ: *kallen, *den gamle, *gamle-guten. Tilsvarende kvindel. Navn: kjærring, f. Gubbe er kændt på østlandet, men ordet brukes til dels som navn for fabelvæsener: tufte-, fjøre-g., ɔ: Tomte-, Strandnisse, »Bætte. Sv. gubbe, ɔ: »gammal man«.

Gud, *Gud, *vår Hærre, *Hærren, *store-mannen. **Guds Gaver** (Fødemidler), *guds-lån, n. (mest om korn og den derav tillagede mat).

Guddom, *guddom. Også i gl. n.

Guddommelig, guddomleg.

Gudelig, *gudleg. Gl. n. guðlegr. **Skrift el. Tale af g. Indhold**, guds-ord, n.

Gudfrygtig, eg. gudræd; *gudleg, gudelig (gl. n. gudhrœddr), *snild, »from«. Mk. og troende og hellig. Frum i * er „fortrinlig, ypperlig; dygtig". Jfr. **Religiøs. Gudfrygtigt M.ske**, *guds-barn; *guds-man.

Gudhengiven, gudeleg.

Gudinde, guds-fru (Lm.), di's.

Gudløs, *gud-laus.

Gudsbespottelig, gud-hædeleg?, -hådleg? *Hædeleg er = „spottelig, bespottelig" (gl. n. hæðilegr), og *hådleg er „skammelig, bespottelig". Gl. n. háðulegr.

Gudsbespottelse, gud-hæding, -håd, m.?. gud-hådings-ord? Mk. *hæding, f., „Spot, Haan", *hæde-ord, „Spottegloser", håding, f., „Spot, Forhaanelse", *håd-ord og *hådings-ord, „Spottegloser, bitre Ord".

Gudsbevidsthed, guds-vetende(i), n.? guds-kjænsle? Jfr. **Bevidsthed, Følelse**. I * vitende, n., ɔ: „Bidende, Bevidsthed".

Gudsforgaaen, ugudelig, gudløs, djævels, satans. Jfr. **Forvorpen, Ryggesløs**.

Gudsfornægter, gudsnægter. F. H.

Gudsfrygt, guds-aga (e, m?), Lm.; gudrædsle, f.? Jfr. man-rædsle, f., ɔ: Mennesfrygt. Jfr. gl. n. gudhræðsla. I * rædsle, »oftere«: rædsl el. ræssel, ɔ: Frygt. Se og **Gudfrygtig**. Jfr. **Frygt**.

Gudstjeneste, guds-teneste, f.; (i Kirken), mæsse(e) (messe), f. **Dag, da G. holdes**, *mæssedag, prejkedag. **Tiden, da G. holdes**, mæsse-mund, m.; **da G. udebliver**, mæssefal, n.

Gudsøn, -datter, -mor, -far osv., *guds-sån(o), -*dotter, -*mor (*gulmor, guds-mor, gunmor), -*far (guds-far). Jfr. **Fadder**.

Guéridon, høj lyse-stake, alter-st., lys-stol. Meyer.

Guerilla, „den lille Krig" (ufred, hærstrid), små»krig«. Jfr. **Krig**.

Guerillas, friskarer („udisciplinerede Bander"), let-væpnede (soldaterflokker).

Guide, fører, vejviser, ledsager; jfr. *kæntman. Lo's, vej-leder, -fører. H. P. S.

Guidekorps, vejfører-»korps« (H. P. S), vejviserne (ved en hær)?

Guillotine, fal'-øks, fal(d)-økse. H. D. Sv.: fal'-bile.

Guillotinere, hals-hugge, fal'-hugge (H. P. S.), (at) fal-økse (?). Ordet økse(ar) finnes i *. Gl. n. öxa.

Guirlande, blomster-kæde (H. P. S.), -bånd, -slyngning, -lænke (H. D.), hængekrans (Fædrel., d.), løv-bue (Molb.), løvhæng (Molb.), slyng-krans. H. P. S.

Gu'l, *gu'l (gl. n. gulr); (bleggul), *gulblak', *glæ; jfr. *glæne, ɔ: blive gul»

bleg, *glæ. G. være (gulagtig se ud), gule, ar. G. blive, gulne, ar. Dv. gulning, f. G. Piet el. g. Farvestjær, gule, f. Gul også = „gulfarvet". Mk. *gul-brun, -*flækkot, -*hærd (ɔ: gulhaaret), -*rosot, ɔ: gulblommet, -strindot, ɔ: gulstribet, *gul-laten, -lejt, -voren, ɔ: gulagtig; *gul-måla, ɔ: gulmalet.

Gulax (*Anthoxantum*), rage-strå, -punt, *gu'l-aks (efter Gunnerus).

Guld, *gul'. Mk.: det er inkje gul' alt, som glimar og inkje sølv alt, som singlar. Mk. *gul'-gruve, -kam, -krans, krune, -ring.

Guldbeslagen, gul'-slægen(e).

Guldbille (*Chrysomela*), gul'-smed, m., -skurk, m., -høne, f., -tippe, f. Med Guldsmed menes i dansk *Libellula*, i *, som sagt, *Chrysomela*.

Guldbrand (4de Finger), *gul'-brand, eldebrand? (ildeb.), tingling, m., *lej(d)e-svejn.

Guldbræmme, gul'-spång, f. (o).

Guldbæger, gul'-staup, n.

Guldbørste, se *Hypochæris*.

Guldfinger, gul'-brand, m. (ɔ: 4de Finger). Jfr. Guldbrand.

Guldfjæbe, gul'-kjædje(e), f., -lækkje, f.

Guldmaure, se *Galium verum*.

Guldsmed (Mand), gul'-smed(i), m. Jfr. Guldbille og *Libellula*.

Guldsmykker, gul'-ty, n., gul, n. (finger-g.).

Guldspænde, gul'-næste(e), n., -sylje, f.

Guldstøv, gul'-*duft, f.? Jfr. Støv.

Guldtrækker, gul'-drager? gul-spinner? (som gør gultråd og galoner. Trække er tysk, drage norsk).

Guldvaskning, gul'-tvætting, f., -tvåt, m. (?) Mk. tvætting, f., tvætte, n., tvåt', m., tvåing, f., ɔ: Vaskning.

Gulpe (gylpe; trække op af Maven) **op**, take op; jfr. urte, ar (jorte), gulke. Dv. gulking, ɔ: Kisgen. svagere Brækning. Jfr. Kisge. (Om Ravn), klunke, ar.

Gulringet, gu'l-ringot.

Gulsot, gul-sot, f.

Gulspurv, gu'l-skur, m., -spårv(o), m., -spikke, m., titing. Jfr. Spurv.

Gulv golv, n. (gl. n. og sv. golf), tele(i'), n. (tæ'l, e, tæle, e, tøle, y), bæl'(e) el. bæ'l(e), m. G. løst, laus-tele. G. i en Kostald mell. Baaseraderne, flo'r, m. Gl. n. flórr, sv * flor. G. el. Grund i Fæhus, til(d), f. (sv. * tilde). Med G. forsyne, golve, ar, tilje (-de el. ar). Gl. n þilja. Ligge paa Gulvet, liggje på nedste hylla. Smuds paa et G., golv-saur, m. Jfr. Feiestarn.

Gulvbjælke, golv-ås, m., g.-fisk, m., tele-ås, m., tilfare, m.

Gulvfjæl, tilje, f., tele-fjøl, f., tælne(e), f., tele-ski(d)e, f.

Gulvlagt, *golva', *golvlagd, tild(i).

Gumle (tygge langsomt og med Møie), gjejvle, ar (gl. n. geifla), mamle, ar, jamte, ar, javle, tan(d)le, ar (av *tanne, bearbeide med Tænderne); jfr. tur'-mamle. Mk. gjejvling, f.

Gumme (Tandkjødet og Kjævebenet under det), tankøttet, tanroten, gomarne, m. Mundhvælving heter i * gom, m. (gl. n. gómr). Mk. gom-røjte, ɔ: Ømhed i Munden (Hudløshed); gom-sår, sår i Munden. Jfr. Gane. Gumme mærker i dansk ikke Gane el. Mundhvælving således som vårt *gom, undtagen dær talen ær om dyr: Øxegummer. Molb.

Gummi, kvå(d)e (kvae); (af Birkenæver), kvæ(d)e, n. *G. elasticum*, viskelæ(de)r, gummi-læder (H. P. S.), turke-, må- el. strjuke-lær? Jfr. Viske.

Gump (Bagende, Stjert, Rumpe, Ars-balder, Pobez; fjælden uden om Fuglene), jfr. gump, m. (gl. n. gumpr, sv. gump. „Er ligesom „Sete" (ɔ: sæte) en finere Benævnelse paa Tingen". Jfr. rump, m., rauv, f., fu, f.

Gumpe (vippe el. huske op og ned), sikke, jukke (sv. jucka). Jfr. Bespringe.

Gungre, *hurre, *dundre, *durre, *dunse, *skangre, *skrangle.

Gunst, hylle, n., hyllest, f., lynne, n., elsk, m. (ɔ: „Ynbest"), *hål'skap(o), m. (Lm.), medhåld („Lykkens M.", Molb.), velvilje, *vild, f. (ældre dansk: vild, Partisthed: „Bild eller Venskab"), godvild, f. (gl. n. góðvild), *yndest, sære, f., unning, f.; (at En er afholdt, vel lidt), tåkke(o), f., man-tækkje, n. »Den, som er hæppen, fær hyllest«. »Møke hyllest gjærer møke hat«. »Ålmænnings hylle er gildt, men d'er så snarlege spilt«. »Han ha' godt lynne mæ (g)jento(m), ɔ: er vel lift af Jenterne. »Den, som gjærar ej sære, han fær ej sære atter«. G. forspilde, *utykkje (-te) seg med, lægge sig ut med. I G. komme, *kome seg in hjå; i G. kommen, inkomen hjå.

Gunstbevisning, ytring av velvilje.

Gunstig, hål'(o) (gl. n. hollr, hengiven), *unnesam, *god-viljog, -villeg, vildig, *væl-viljog, vel-sinnet, venskapelig; (= bekvem), *næm, likleg, med-(som m.-vind), god (*godt mærke, gode tidender, *godt ver); (g. for Kreaturene), buve'r. n.; (om Vinden), børleg(y), høveleg; (g. for rask Fremgang), *flyteleg, fløjteleg, flytsam, *flyten. Gunstigen, væl: »han likar det v.«, optager det g. Mk. *grover el. gror-ver, „Veir gunstigt for Græssets Vækst".

Gunstsystemet, jfr. skjørte-vejen.

Gurgle (gurglende Lyd give), snurkle, ar;

(ſvagere), snurle, ar. Gl. n. snorpla. Jfr. Ralle, Snorke.

Gusten, *blejk, gu'l; gustot i * er = vindig (av gust, f., Vindpuſt, Luftſtrømning), *grælen, ɔ: „graableg". Jfr. Gulagtig, Gulbleg (under Gul). Mk. græle, f., Perſon med blegt, ſygeligt Udſeende.

Guttaperka, dråpe-læ(de)r (i likhet med gummilæder for gummielastikum). H. P. S.

Gutturaal, gane- el. strupe-lyd. Når tegnet for den er ment, kan siges gane- el. strupe-bokstav (istf. ganelyds-bokstav el. -tegn m. m.).

Guvernør, lands-høvding.

Gybe (labe rinde), slå ut i (ejt glas), hælle (-te), renne (-de), støjte (-te) i; (langſomt), *drøjpe (-te), ɔ: labe brøppe. **G. i en Form**, gjote (-gaut: gjote knappar, sv. gjuta), støjpe (-te), støjte (-te). Jfr. Støbe. **G. Rogn**, gjote; „mere almind.": gyte (-te), jfr. Lege; ti(d)e (-de; jfr. *tidfisk), gåtte (-e). **Gydt (om Rogn)**, gåten(o). Dertil gjoting, f., gyting, gåt'(o), m., ɔ: Gydning af Rogn. Mk. gåtbåre (o - o), f., Gabbor, Bagbul (anus) paa Fiſkene; gåt-fisk(o), ɔ: Legefiſk; gåt-stad, -plas(o), ɔ: Gydeſted.

Gybe i By, smug, småg(o), n., gåte(o), f., gate, f., småtte(o), smætte(e), n., gjejl, f., smalgang, vejte, f., Lm., krå'p(o), n. (av *krjupe, krybe). Renne-gard, ɔ: Vei med Gjærde paa begge Sider.

Gybekande, renne-kanne? Jfr. mugge, m., mugga, f.

Gyldenris (*Solidago virgaurea*), rejn-sure (rejs-s.), f., gul'-ris, n.; g.-rok. Dr. Sch.

Gyldig (ſom gjælder), *gild, *ful'-god, *god-kænd (for g. antagen). »En gild og gjæv mand« (Molb.). D. * gild, sv. gill. Dv. *gildskap, Gyldigbed (Lm.). **Være g.**, gjælde (-gal't): »det gjæld endå«.

Gylpe op, se Gulpe. Jfr. Drøv.

Gymnaſiast, Gymnaſiſt, lærdskole-gut el. -lærling.

Gymnaſium (eg. Exercerplads, turn-skole, krop-s.), højere almenskole, lærdskole, præsteskole (Fr. Bg.), lærdomsskole. Så kunde vi nu ha hat for- (el. under-)skole, mellemsk. og lærd- el. lærdoms-skole, i stedet for tyskernes Forberedelsesſkole, Middelſkole (Vorbereitungsſchule, Mittelſchule) og grækernes Gymnaſium.

Gymnaſt, turn-lærer? jfr. *tunne (eg. turne), ɔ. ſnu, ſvinge ſig. Gl. n. turna, ɔ: vende.

Gymnaſticere, drive el. øve idræt, turne (*tunne). Jfr. Sport. I * finnes tunne, ar, ɔ: „ſvinge rundt, hvirvle". Tunne seg, ɔ: „dreie ſig rundt, ſvinge, danſe". Dette tunne er „biſtnok oprindelig turna; jfr. gl. n. turna, vende om; Angelſ. tyrnan, Eng. turn, omdreie". Efter dette kunde vi kanske lyse de fra Tyskland i den senere tid inførte turne(n), turner, turnering, turnhus, turnkunst (»lehre, »meiſter, »plaz, »ſpiel, »zeug, »zeit, »tracht) i kul og køn. Lette og næmme er de i alle fal. Jfr. Turnering.

Gymnaſtik, turn-lære? t.-øvelse? idrætsøv., turning (tunning)? idræt (H. D.), dyst (H. D.), legemsøvelse. Sv. idrätt sær nu: snilleöfning, kunstöfning. Idræt finnes ikke i *. I gl. n. har iþrótt annen mening æn »Sport«. Jfr. Friznet. Turn. kan vel støttes til *tunne, ɔ: turne, og avgir mange lette og næmme ord.

Gymnaſtiker, turner, idrætsman. H. D.

Gymnaſtikſokale, turnhus, idrætshus. H. D.

Gymnaſtiſk, idræts-, turn- f. e. øvelse, idrætlig (jfr. forsætlig, retlig).

Gynge, at, *huske, h. seg, ar, rege(i), ar, reje seg (ar), ronse(u), ar, rugge(ar), disse seg (ar), rejle(ar), rugle(ar); ranke (ar), runke(ar); bævre, ar (om en bløb Grund), ævjast(e), dyvje (-duvde), e(d)e (i), ar, vagge(ar), vagle(ar). Jfr. Svaie, Slingre, Rokke, Bippe, Bugge.

Gynge, en, huske, f., reje, f., regar(i)skjol, n., huske-s., disse, f., rejle, f., ronse(u), f. Sv. * ronsa.

Gyngeleg, huske-lejk, m.

Gyngeline, huske-rejp, n.

Gyngen, rugging, f., husking, f., husk, n., vagging, f., vågging(o), f., dissing, f., hyfsing, f.

Gyngende, *ruggal. **G. Stilling**, rej, n., rejl, m., re(d)(i), n., r.-vang, m. »Stokken lig' på rej«.

Gyngeſtol, rugge-stol, m., rulle-s. Lm.

Gynækokrati, kvinne-styre.

Gynækologi, kvinne-naturlære el. kunskap? kvændelags-lære? (Kvænde-lag, e, ɔ: Kvindenatur. Lag, n. = Beſtaffenhed).

Gynækoman, kvinne-nar, kvinfolk-nar, -gal, -galning. Jfr. *kvænde-kjær.

Gynæsologi, kvinnelivs-lære el. -køns-lære. H. P. S. Dertil kvinne-kønlig. Feminin dærimot: hunkønlig.

Gyrus, krins, m., kringl, m., runding, m.

Gyse, røsje y (-ruste), nøgge (-nog), yre (-rde), kræke, e (-kra'k; »det kra'k i meg«), klække (-klak'), sv. kläcka; kløkke (-klok'), skvætte (-skvat'), kvække (kvak'), kvæppe (-kvap'), kolne(oo), ar: »det kolna' gjenom meg«; ryggje (-gde), askrast, iskrast (gl. n. askran, ɔ: Rædſel); (føle Kulbe i Kroppen), kulse, ar (blive ræd): »han kulsar ikkje føre det«; grøsse, y (H. Ibs.), grysje (-gruste),

kjøle (-te), resne(i), ar: »det resna' n' øve' meg«, »det rygde meg«, »det for igjennom meg«. **G. før, afstrækkes fra, øgje** (-de). **Som gyser**, *kulsen *fælen, røsen, y. Jfr. **Sky**.

Gyselig, *nøg'leg, *krækkjeleg, grøsjeleg (y), *kjøsleg, kjøleleg, *kaldsleg (kaldleg, kalleg), *gruseleg, *husk(e)leg, *husken, *ryggjeleg (også u-ryggjeleg), *fæl, *fælen, kulsleg, ɔ: afstrækkende, rysen (røsen). Jfr. **Frygtelig**.

Gyser, kjø'l, m., kvæk', m., støk', m., kip', m., grøsk(y), m., kjælde, f., kaldtåkke(o), f., k.-hjælm, m. **G., indvortes Rystelse**, maur, m., mauring, f. Dertil maure(ar), ɔ: føle *maur. **G. føle**, se **Gyse**.

Gysning, kalde-flage, f., grøsjing(y), f., kjø'l, m., kuls, m., kvæk', m., kvæp', m., skvæt', m., rø's(y), m., røsjing(y), f., yring, f., kvæpping, f., kald-hjælm, m., nøg', m., brjost-kjøl', m.

Gytje, jfr. gjørme (gy-), f., gjørje (gy-), f., gysje, f. Gytje i * er Rognbinde, den udtømte Rognpose i Sild. **G.** om Dynd el. Slim paa Badestederne er nok svensk. Jfr. **Grums, Dynd, Rudder**.

Gæange, se **Gjænge**.

Gøgle o. fl. med **Gø-** se **Gjøgle**.

H.

Habeasforpusakt(en), man(s)helg-loven (Fr. H.), fredhelgs-lov, manhelgs-l. H. D.

Habengut (eg. **Habe** und **Gut**), gods, ejendom, rørlig og urørlig.

Habil, duelig, *dugeleg, *gild, skikket; lovskikket. H. P. S. Jfr. **Dygtig**.

Habituel, vant, tilvant, sædvanlig.

Habitus, hâldning (t. Haltung?), utvortes, utseende, ham (hamn), m. (i klædsel, hudfarge m. m.); *bunad (Lm.); væremåte. H. P. S.

Had, ha't, n., ilske, f. (gl. n. og sv. illska), il'-vilje, m. (gl. n. illvili), in'-vilje, m., fiendskap, harre, m., sinnetyk', m.; (indgroet), hejt-rækje, n. „Jfr. gl. n. heiptrækr, ɔ: hævngjerrig, og langræki, Uforsonlighed". **Fri for H.**, *ha't-fri. **Nære H.**, ilskast.

Hade (t. hassen), *hate (hatre), (stadig) *være il', vond, sinna' på, *v. sint på, ille(ar), ilskast. **H. hinanden**, hatast.

Hadefuld, ha't-ful', *hatig, *hatal, *hatsam, *forhatig, fiendsleg.

Hader, hatar, m., fiende, m.

Hades, hæl-hjem(e). Gl. Grundtv., H. D.

Hadeværdig, *hatande, *hateleg.

Hadsk, se **Hadefuld**.

Hage, 1. (Krog), hake, m. **H. paa Hestesko**, græv(e), n. **H. med kort Skaft** (Huggekrog), klæp', m., fiske-krok, m., hu'k, m. Jfr. eng. hook. **Lænke med to H.**, tvi-hake („til Brug ved Tømmerbrift"). **Redskab med H.**, hake: *båts-, hald-, band-h. **Som har to H.** (Kroge), *tvi-haka(d). **Bred H.** (Hægte) **paa et Bælte**, språte(o), m. **Fæste med H.**, hake(ar): h. i hop. **Rykke til sig med en Krog el. H.**, huke(ar). **Sætte H. paa**, hake; (paa Hestesko), grævje(e), græv-sætje. **Trække til sig med en H.**, *hake. 2. **Hage paa Ansigt**, håke(o), f. (hake, hoke, huke). **Med dobbelt H.**, *tvi-haka(d). Forutsætter tvihåke, f., tvihake.

Hag(e)l, hagl, n. H. siges i * om 1. **Haglfald** el. **-Vejr**, 2. **Haglkorn**, 3. **Blyhagl**. **Regnbyge med H. iblandt**, haglebræst, m.

Haglbyge, se **Haglstur**.

Haglbræv, -fald, hagling, f. Se **Haglvejr**.

Hagle (at), hagle, ar.

Haglgevær, hagle, f.

Haglstur, hagl-eling, m., h.-skur, f., haglebar, n., haglebar-eling, m., h.-ver, n.

Haglvejr, hagl, n., haglebar, n., h.-ver, n.

Hai (t. Hai), (mindre) *hå, m. (gl. n. hár) (ɔ: *Acanthias vulgaris*). *Scyllium annulatum* kalles hå-gjæle, f. **Stor Hai** (*Scymnus borealis*), hå-kjærring, f., hå-kal. (Den største Art, *Selache maxima*), brugde, f. (brude, brud, brigde, brogde, brygde). **Blaahai** (*Lamna cornubica*), hå-brand, m.; hå-mær', f.

Hale: en hale, i række, i tvi-rad, i tvi-række, i *gar(d)?, i *man-gar'. Jfr. **Række**.

Hairogn, hå-æg', n.

Haiskiftelse, hå-skap, n.

Hak' (Staar, Indsnit), ha'k, n. Sv. ha'k.

Hakke, græv(e), n., hakke, f.

Hakke, at, (hugge, grave), *hakke; *hakle; knatte(ar), knarte, kakke(ar), *sakse; (støde, f. E. i Kornbynge for at afstøde Ænerne), stauke, ar; (lyselig, grovh.), *grypje; (om Tænderne), *hakle, *hakke;

(under Læsning), ståte(o), ståtre (B. B.). Jfr. og jamse(ar), *stame. Jfr. Stamme. **H. paa hinanden**, håggast.

Hakkeblok, hå'k(o), f., stok', m., hakke-s., bry(dj)e (bryggje), f., kupe, f., tro, f.; nu(d), m. (no, m.).

Hakkebræt, 1. jfr. Hakkeblok; 2. lang-spe'l, n. = lange-lejk.

Hakkekniv, rulle-kniv, m.

Hakkemad (spiselige Dele af Dyrenes Indvolde), mår(o), m. (gl. n. mörr), saksemat, m.

Hakken, *hakking, kak', m., kakking, f., *saksing; (i Talen), *ståting, *hakking. Jfr. Stammen, Stamme.

Hakkestaft, græv-skaft (e).

Hakkespæt(te), kak(ke)-spjot (av *kakke, ɔ: banke, hamre); spætte (e), f., hakke-s. Jfr. Træpikker.

Hakketrug, sakse-brye, f. Jfr. Hakkeblok.

Hal, hal', f., sa'l, m. I * finnes hal' nu bare i gamle viser. Gl. n. höll (hallir).

Ha'l (Adj.), *hå'l, *slejp. Jfr. Glat, Slibrig.

Hale, rove, f., rumpe, f.; (Stjert, især paa Fugle), stært, m. (stjart; gl. n. stertr), styv, m., stuv, m., skåft(o), n., vele(ee), n., styl, m. (gl. n. stjölr; sv. * styl). **H. paa Fisk**, spor(d), m. (spol; sv. * spor, spol). **Kort H.** (som paa Harer, Gjeder, Rensdyr), spæ'l, m. (speril, spærel). **H. paa Hest**, hale, m. **Beklippe H. paa Hest**, tægle (-de). **Slaa Halen mell. Benene**, snøjpe rova (el. rumpa): »den snøjper si rove, som kjænner si sak«.

Hale (at), („trække"), hale, ar; (hale op, lette), *hævje, hive (-hejv el. -de).

Haleben, rumpe-tange, m., rove-t., tart, m., rove-t., rumpe-bejn, r.-stokel(u), m.

Halefjær (=Fjeder), vele-fjør, f.

Halehænger, rove-diltar. Lm.

Halerem (i en Hestesæle), hale-rejm, f., -sta'g, n., -stært, n., -ta'k, n., rumpestært, n., bak-ole, f., b.-høle, f.

Haletudse, jfr. Rumpetrol.

Haling (Trækning), haling, f.

Halle, *hal'. Efter t. Halle, unorsk form.

Hallingkast, valler-kast, n., *halling-kast.

Hallucination, syns-villelse (H. D., Molb.), ville, f., drømme-syn (ueg.), ørske, f., syn-kværving, f., syns-ville? (jfr. *ville syni = *kværve syni; sv. synsvilla). Jfr. Blændværk, Gjøgleri.

Halm, halm, m. (hælm, hålm, håm). **Klipstet Stang, hvormed H. flyttes op i en Lade**, halm-sule, f.

Halmbaand, halm-snar, n.

Halmfoder, halm-lo(d), f.

Halmmangel, halmløjse, f.

Halmpude under en Klyv, strå-sæk, m.

Halmseng, strå-sæng, f.

Halmstabel i Laden, halm-stål, n.

Halmstub (efter afskaaret Korn paa Ageren), hælme, f. (hæme, hylme, hølme; gl. n. helma). Mk.: *halme, ɔ: stjære Kornstraaene i en vis Høide fra Roden; »halme for høgt«.

Halmvisk (stor), halm-våndul(o), m. **Binde H. som til Kjærne**, *vandle (våndle, o).

Hals, hals', m.; (Indbøjning), hals. („I nogle Stedsnavne synes Hals at betegne en Munding el. Dale-Aabning". I. A.). (Svælg), hals, spro, f. **H. paa Slædemed, paa Ski**, bræt', m., hals, m., hav, n., kra'n, f. (Person, jfr. Fyldehals, Slughals, en haard H.), *hals (så i *våge-hals), krop. »Ejn framand krop'?« Jfr. Karl. **Haard H.**, jfr. har(d)ing, m., hardhaus(e), m., h.-gjejre, m. Gl. n. hals: leiðr h., goðir halsar. **Falde om Halsen**, *gi fanget. Jfr. Omfavne. **Give H.** (om Hund), jfr. Gjø; (om Person), jfr. Raabe, Strige. **Strige af fuld H.**, *il'-skrike. **Strække H.** (se høit op), gane(ar). Sv. gana. **Strække el. vride Halsen**, *kjærrast. Dv. *kjærresot'. **Være om en H.**, jfr. *liv-laus, fejg. »Det er ute med mig« (dig osv.). Se og Fortabt, Redningsløs.

Halsbarm, hals-barm, m.

Halsbaand, hals-band, n.; (især til Hunde). hælse(e), f. (halse, hølse; gl. n. helsi).

Halsben, *hals-bejn.

Halsbrynde, hals-brune, m., elding, f., elde, n., e.-sot', f, *brænne-sot, brjost-svide, m., brænsle, f.

Halsbrækkende, livsfarlig, *liv-laus.

Halsbyld (? „Hævelse i Halsen"), hals-bole, f.

Halshugge, også *avhovde (Lm.), *rette, avrette, ar.

Halshul (paa Klæder), hals-småg(o), n., hovud-småtte(o), f. Gl. n. höfuðsmátt, f.

Halshvirvel, hals-led, m. **Den øverste el. forreste H.**, hals-knut (-nut), m., hals-darre, darre, m.

Halskrave („Brystlinned"), hals-skjørte (sky-), *hals-skjorte. Av andre opfattet som *hal(v)skjorte.

Halskrumning (en paa Dyr), hals-krok, m.

Halsmuskler (Senerne mellem Nakken og Skulderne), hals-bast, n.: »E vardt so stiv'e i Halsbostå« (o). D. * halsbast, ɔ: Nakke.

Hal(s)starrig (t. halsstarrig), *trå, trassig (trassig), stiv, stiv-sinnet, *strid, *sta(d) (ɔ: „stæbig"), *by(g)en, stind (H. D.), *stin' (ɔ: „stiv, vanskelig at bøje" = *stiv). Jfr. Haardnakket.

Halsstivhed, hals-kjejk, m.

Halssygdom, -syge (trombhjemsk), hals-

sykje, f. **Andet Ondt i Halsen, Smerte i H.**, hals-værk, m.

Halstørklæde, hals-plag', m., -klut, m., -du'k, m.

Halt, *halt. **Ikke h.**, fot-før. »Han er inkje så halt, som han hinkrar«. **H. paa Grund af, at den ene Fod er for kort** (lavhalt), låg-halt, *stut'-h. (**stø**t-h.), steg-h.(i).

Halte, halte(ar), bingse(ar); (**humpe**), skåke (ar); stigte, ar. Jfr. **Humpe**. **Haltende Gang**, halting, f., hælte, f.

Halthed, hælte, f.

Halv, *halv. Mk. *halv-bard, **halvtærsket**; h.-bergad, **h.-forsynet**; h.-blandad; h.-blind; h.-bror; h.-bruk, **h. Jordbrug**; h.-byg, **Blandkorn**, jfr. hamle-korn, hummel-k.; h.-daud; h.-dejld, f., („oftere") halvedejld, halve-dejl, m., ɔ: **Halvdel**; h.-dorm, m., **Halvsøvn**; h.-drægen(e), **halvdragen** (*ejn h. ande, eg. et halvt Aandedræt, veg.: **uthdelig Ytring, halvsagt Ord**; h.-eten, **h. opædt** (jfr. ha' halvete', ɔ: **være halvfærdig med at spise**); h.-fallen (sjø), ɔ: **midt imell. Flod og Ebbe**; h.-faren, ɔ: **halvreist** (Vei), h.-femte-røming, m., **Baad med 4½ Rum**; h.-fjor(d)e-røming, **Baad med 3½ Rum**; h.-fjor(d)ong(u), **Halvfjerding**; h.-flød', **h.-stegen** (Sø), ɔ: **midt imell. Ebbe og Flod**; h.-galen; h.-gjængen (ɔ: 1. **h.-gaaet** (Vei), 2. **h.-forløben** (Tid), 3. **midt i Svangerskabet**), jfr. h.-gjænget til middags, h. til nons, („oftest") h.-gåt osv.; h.-gjeven(e), **h. opgivet, h. opbrugt** (om Vinterføret), h.-gjor(d), 1. **h.-moden**, 2. **ikke fuldført** (h.-gjære, ɔ: **gjøre halvt, ufuldstændig**); h.-gløjmd; h.-gåte(o), f., ɔ: **Slud** = *h.-slætte(e); h.-gåta(o), **blandet**, f. **E. om Tale, som er halv venlig, h. fornærmelig**; h.-grun', **noget grunb**; h.-grøjte, f., eg. **Halvgrød, om Melkevælling**, (*halvsupe); h.-helg, f., **h. Helligdag, især om gamle nu nedlagte Helligdage**; h.-hæmpe (f.?), = h.-kåvring(o), m., („oftere") h.-kauring, ɔ: **h.-fornem Pers.**, ogsaa lydende h.-koring(oo), ɔ: „**Halvdelen af hvert Slags**"; jfr. *halvstoring; h.-hævert, **om Byg, blandet med Havre**; h.-kanne, f.; h.-kast, = h.-stik', ɔ: „**Halvknude**", **Løkke, hvormed man fæster et Toug** (sv. halfstek); h.-klæd'; h.-komen, **h. udviklet**; h.-kvartel, n., ɔ: **Halvfjerding, Skjeppe**; h.-kvæden, **h.-kvædet**; h.-lejre, f., **et Slags lerblandet Jord**; h.-lejv, m., **h. Flabrødskive**; h.-leden(i'), **h.-forløben** (Tid: »det var alt h.-lede'; h.-lede' til middags«), jfr. h.-gjængen; h.-ljos, **h.-lys**; halvemål, **om Bygdemaal**, „**med meget forkortede Ord**", f. **E.**: **Eft for Heft, Av for Hav i det Sønbmørste**; h.-midt, ɔ: **h. til Midten, halvveis**; h.-mågen(o), **h.-moden**; h.-mårk(o), f., ɔ: ¼ **T**; h.-mørk(y); h.-mæle, m., **Halvfjæppe**; h.-nøjd, **h.-tvungen**; h.-pløjgd, **h.-pløiet** (*»have h.-pløgt«); h.-rejn, **blandet, især om Korn** (jfr. *halv-byg'); h.-ring, **Halvcirkel**; h.-rod', **h.-roet** (»ha halvrot«, ɔ: **være midt paa Veien**); h.-rom **h. el. kort Rum uden Aarer, i Baad**); h.-råten(o); h.-rund; h.-sæt(e), **h.-ladet** (Baad); h.-sette(ee), ɔ: 5½; halvskap, **Halvhed**; h.-skålm(o), f., **den ene Skal af en tostallet Musling**; h.-skåren(o), h.-slægen(e), **h.-slaaet** (»have h.-slæge'«, ɔ: **være halvfærdig med Slaatten**); h.-slætte, **regne med en Blanding af Sne** (**slude**); h.-sleten(i); h.-sole(oo), m., **Halvsaale i Skotøi**, h.-sole (at), **sætte Halvsaaler i**; h.-spænning, f., **halvspændt Stilling** (»det stænd i h.«, f. **E. om Børselaas**); h.-stor, ɔ: **middelstor**; **halv fornem**; h.-svævn, m., ɔ: **døs**; h.-systkin (jfr. h.-bror, -syster); h.-tækkje, f., **Skur**; h.-træve, m., „**Kornstok af 12 Neg**"; h.-tullad, ɔ: **h.-forrykt**; h.-tunne, f., **Halvtønde**; h.-tur', **h.-tør**; h.-tynne, f., **liden Øxe med tyndt Blad** (gl. n. halfþynna); h.-vaken; h.-vaksen; h.-våg, f., 18 **T**; h.-væges(e), ɔ: 1. **paa halv Vei**, 2. **halvveis, ikke fuldt**, 3. **nogenlunde**; h.-værde, n. (halvære), **h.-Værd, h. Pris** (»han fek ikkje halvværde føre det«; gl. n. halfvirði); h.-voren, ɔ: **middelmaadig, taalelig**; h.-våt'(o), m., **Halvhandfle**; h.-værde(y), = halvværde; h.-øjd, ɔ: **h. forødt**. **Halv** (Adv.), til halves.

Halvanden, **-det**, hal(v)-an(nan), halt-anna'.

Halvbefaren (**Matros**), halv-faren? middels, simpel. Jfr. ny-mænning, m., næming, m., u-næming, m. Jfr. **Helbefaren**.

Halvcirkel, byg(j)e, n., halv-ring, m.; (**Halvring el. stor Bue, Bugt ved et Vand el. deslige**), svarv, m.

Halvdel, halve, f., hålve, o, halvpart, m., halvning, m., (hælning), hælming, m., hålming, o, hæl(v)t, f., sv. hälft. (Gl. n. halfa, sv. halfva). **H. af hvert Slags**, hælfti av kværjo.

Halvere, *halve, halvdele. Molb. **Halvering**, kløjving, f.

Halvfornem, *halv-stor. **H. Pers.**, halvstoring, m., h.-kåvring(o), m., („oftere") halv-kauring, m., halv-hæmpe, f.

Halvgal, *halv-galen; jfr. tomsen(u), *tulla'. **Halvgal Pers.**, tomsing (H. Ibs.), tumsing, m.; jfr. tul', m.

Halvhed, halvskap, m.

Halvklyvning, hælming, m.

Halvknude („Slyngning, hvormed et Reb fæstes"), stik', n.; halv-s.

Halvkoge, for-vælle (-de; dv. forvælling, f.); *løjpe.
Halvmaane (maaneformig Figur), måne.
Halvmørk, *sky'm (B. B.), sko'm(u), de'm(i). Sv. skum. Jfr. Dunkel.
Halvpart (anden, lige stor Del), vedlike, m.; strind, f. (f. e. av en kløvet fisk).
Halvraabden, tråsleg(o), („oftere") tråsuleg, tråsål. Jfr. **Bræke, Brøstfældig, Skrøbelig.**
Halvtredsindstyve, femti. H. D. oplyser, at femti var »almindel. i ældre Danske, og at det nu hålder på at bli optat igen; da »det og dets brødre: firti« (bedre fyrti, efter uttalen førti, K.), »seksti, syvti« (rettere sytti, jfr. sytten, ikke syvten, K.) osv. egne sig fortrinlig til brug ved regneundervisningen«. Det samme omtr. har prof. Rossing senere sagt.
Halvtør (Fisk, Kjød), *boken. Dv. bokne, ɔ: bli boken.
Halvvogen (el. ikke fuldvogen) **Dreng,** slæng, m.; (næsten vogen), fram-sl.; styving, m. (stuving), fram-st., *framvokstring, m. Jfr. Yngling. **H. Pige,** slængje, f., fram-sl., styve, f. **H. Fisk,** styving, m., „især om Helleflyndre". **H. Dyr** (Fisk og desl.), kjævling, m. Jfr. k.-sej(d), m., **Sei af Middelstørrelse.**
Halvø, næs(e), n.; (iblandt) *ø*j, f., f. e. gras-ø*j*, skog-ø*j*.
Ham (Hud, Skind), *ham', bælg, m. (jfr. hår-h., fugle-h.). Gl. n. hamr. **Skyde** (fælde) **H.,** skifte hamen. (**Skiftelse, Skabning**), *ham. *Kaste fugleham på ejn. Jfr. kræter-, heste-, fåle-h.
Hambugt, hå*m*(o)-bot, f., knes-b. Jfr. **Knæhase.**
Hamle, ɔ: brage i Hammel, i *tvi-bejte, med. **H. op med** (om Hefte), være *samdrøge, *samfløjte; (uegentl.: være **En** vogen), stå sig imot; *være lagfør, v. samdrøg, samfløjt, jævngod, -stor, -stærk med. Jfr. *være jam-kultar, jam-nautar, jamningar, jamlikar, være jam-taka. „Om Personer, som ere lige store, lige arbeidsføre": »dej voro samfløjte«. Jfr. Jevnlige. Hamle er i * = skote (u, —te), ro baklængs ved at skyte årerne fra sig.
Hammel, humul, m. (hummul, hålmul, o, hummel); (en **Kortere**), stut'-h. **H. til Tømmerflåde,** dråg(o)-h. **H. mell. Staglerne og Plov, Vogn el. Slæde,** skej(d), f., hålmul. **Jernkrog mell. H. og Plov** (Vogn), humul-krok, m.
Hammelkorn (Agkorn, — „banst Dial."), hummel-kyrne, n., (hammelkyn') ɔ: Agkorn (Byg og Rug i Modsætn. **til Havre**).
Hammer, *hammar (hå*m*år, hamar), m. **Stor H.,** slæggje, f. Gl. n. sleggja. Sv. slägga. **Spigerhammer, Stangjærns-h.** *hammar-værk, m.
Hammerstjæl, sinder, n. Jfr. **Gnist.**
Hamp: Klemme at berede H. med, hampeklove, m. **Opbrudt Jordstykke at saa H. i,** hampe-vælte, f. **H. galdre** (udstille Hanhampen), *galde (galle, galdre). Mk. galde, m., ɔ: Gallerhamp el. Hanhamp. Sv. gallhampa. „Synes at støtte sig til et gammelt galb, adj., ɔ: ufrugtbar, banst gold, (= gjeld), sv. gall, sv. * gald". I. A.
Hampebug, jfr. **Seilbug.**
Hampelærred, -Tøi, hæmpe, f.
Hampetrævle (enkelt), hampe-tår, n.
Hamre, hamre; (bygtig), slæggje, ar. **H. ud** (Jern), rækkje (-te, og rakte), dængje (-de). **H. løs paa,** læmje (-lamde). »*Han lamde på og slo«.
Hamring, hamring, f., dængjing, f., dængsle, f. Mk. dængsle-hammar, ɔ: **H. at** smede **Jaa med**; *dængsle-jå, *tynsle-jå, ɔ: „**En, som er stjærpet ved Udhamring**" (og Bryne).
Han (Pron.), *han. *Han, ho ('o, 'a), hans, hennar for **den, dens** efter ordets køn (som i sv.). Hatten — han. Luva — ho. Han sættes i * som et slags kænne-ord (artikkel) til egennavn: *Han Olav; likeså: han far. Han brukes og for det om vejret. »Han regner, han er kald. Mk. og: »*ejn — han« for „en — en" el. „man — man": Ejn kan ikkje få alt, som han vil.
Handel (t. Handel), 1. handel, m., (bedre) handling, f. (siges både om den hele næringsvej og om det enkelte varebyte), kaup, n., („mere almind.") *kjøp, kaupskap, m. (kjøpenskap, køpmanskap; „ubtrykkes ofteſt med den fremmede Form: handel«). Jfr. **Forhandle; Akkordere. Ufædvanlig H.,** heljar-kaup. Til heljar- jfr. heljar-kar, ɔ: ufædvanl. **Kar, Vokters Kar. Overlegen med Hs. til H.,** handels-vældig. H. D. Dert. handelsvælde. Jfr. **Merkantil. Tilbagekaldelse af en H.,** kaup-rov(o'), n. Gl. n. kauprof. **Som gaar i H.,** kaupe-gods, n., -klæde, n., -korn, n., -ty. Mots. hjemmevirket klæde osv. 2. **Handel** (paa Pleil, Plov), hand-vål(o), m.; jfr. slag-vål, ɔ: Slagel. Se **Haandel.**
Handelig, *handleg, medgørlig, *rimeleg. Jfr. **Haandterlig.**
Handelsagent, handels-utsending, m.?
Handelsakademi, handels-skole. J. L.
Handelsartikel, handels-vare.
Handelsbalance, handels-mon? Mon(u) er bl. a. = Forstjel: manne-mon, ɔ: „Forstjel paa Folk, det, at den ene anseés for mere end den anden"; væggje(e)-

mon, Forskjel paa Luften (el. Varmen) indenfor Væggene og udenfor. Handelsmon altså = F. imel. Værdien af et Lands Udførsel og Indf. J. L.

Handelsbetjent, kjøp-(kaup-)svejn, m., krambod-sven, kjøpsven(d) (J. Lie), kjøbsven (H. D.) (sv. köpsven); handels-fulmægtig.

Handelsborger, borgar, m.

Handelsfag, h.-virksomhet (J. L.); h.-kunskap, -kyndighet. J. L.

Handelsinstitut, handels-skole. J. L.

Handelskalender, handels-tal, n. *Tal i sammensætn. er Fortegnelse, Liste, Register: land-tal, ɔ: Jordebog (Matrikul); salme-t., man-t.

Handelskammer (ɔ: Børskommitte), børsutval(g), køpmans-nævnd? kaupmannsnæmning, f. (?). „Nemning, f. kunde ogsaa betegne en Samling af udnævnte Personer (Kommission, Kommittee osv.). Jalfald bekvemmere end Nemnd". Jfr. Kommitte, næmning (Lm.).

Handelskarl, omrejsende *kram-kar, *skræppe-man, -kræmmer (Asbj.). Jfr. Bissekræmmer.

Handelskommis, jfr. Handelsbetjent.

Handelskompa(g)ni, handels-lag, n. Lm.

Handelskrise, jfr. Krise, Pengeforlegenhed.

Handelsmand, handlar, m., kaupman, m.

Handelspolitik, handels-grunsætninger (rikstyrelsens).

Handelsreise, kaup-stæmne, f. Gl. n. kaupstefna.

Handelsstat, handels-folk.

Handelsstatistik, handels-tilstandslære.

Handelssted, kaup-stad, m., borgar-lægje, n., marknad, m.

Handelssystem, handels-grunssætninger.

Handelstribunal, handels-domstol.

Handelsvarer, kaupe-gods, m.

Handle saa el. saa (t. handeln), 1. gøre (»så skal du g.«; det må gøres noget, ɔ: ber maa handles), *gjære (-gjorde), adfare (Landst.), *fare, bære seg åt, *fare åt, *f. fram (»f. som ejt barn, som ejn galning«, »f. med vet«, »f. ille, fagert, stygt med«); jfr. Haandtere. H. **usømmelig**, *fare stygt åt, fram. **Ikke tale, men handle**, ikke t., men virke. Handle er i * 1. behandle, 2. køpslå, 3. (med »om«), omhandle, vedrøre. 2. (drive Handel), *kaupslå (og „som nyere Brug efter Tydsk"), *handle.

Handlemaade, færd, f., åtfærd, f.; framfærd, åtbæring, f., åtbærsle, f., åtbære(e), f. Jfr. Opførsel. **Ugudelig H.**, helvedes-færd. H. D. Mk. dårefærd, ɔ: Daarers H.; ufærd, ɔ: stammelig H. Mk. og hærfærd, ɔ: Krigstog.

Handlende, se Handelsmand.

Handling (t. Handlung), 1. gjærning, f., færd, f. Mk., at det i d.-norsk siges: „betale Enhver efter sine (hans) Gjerninger", „synde i Tanker, Ord og G.", ikke Handlinger. Likeså: „Apostlernes G.", ikke A.s Handlinger. I disse talemåter har altså d. tyske „Handlung" ikke trængt det norske (nordiske) Gjærning av veien. **Slet H.**, u-stykke, n., *skarve-stykke, s.-færd, f., *fante-færd (-stykke, -stre'k?). 2. H. (om „Stedet, hvor en vis Handel drives", saasom i „Bogh.", „Klædehandling"), synes selv Molb. at utlede av det tyske „Handlung" (Buchh.). Men *handling, f., er jo en norskere form æn *handel, og bokhandling tar(v) for så vidt ikke rettes til bokhandel.

Handtering, se Haandt.

Handyr, kal', m., stæg', m.: *bjønne-kal, *kal-bjøn; *and-stæg', -*kal; rjupe-kal, -stæg'; rug', m.

Hane, hane, m., tup' („egentl. den som har Top el. Kam"; sv. tupp). »Han er høgste hanen i korgi«, ɔ: den fornemste i Selskabet. 2. (paa Kar), ture, m., toppe, f., krane, f., tap'-mor, f., tvi-tap, m. 3. (Vind«, Bøsse«), hane, m.

Haneben: gjøre H. (efter t. Kratzfuß?), jfr. gøre sig lækker for, g. sig fore (for el. med), *kruse(ar), *gjære krus føre(y). Jfr. Gjøre Kour.

Hanebjælke, vagle, m. (n.), vagl-ås, m., ɔ: kort Tværbjælke under Taget.

Hanefjed, hane-skræv, n.

Hang (t. Hang), snæv av (ut-av), m., kjejm av, m. Tilhug, m.; sv. * snäv. Jfr. Tilbøjelighed.

Hanhund, hund, m., rakk(j)e, m. Mots. tik, f., bikkje, f.

Hank, hånk(o), f., hav, n., hald, n., hævel (e), m., hadde, f., hand-fang, n., kjølp (kylp, sv. * kälp), m., vætte, n., fa't, n. (til at få fat på, få ta'k i tingen med); øjre, n. (»'e«). (Hankehul; ogsaa høiere Stav paa Trækar, udskaaren til H. el. Haandfang), øjrestav, m.

Hankat, frås'(o'), m. (frøs; gl. n. fress, sv. * fress, fräss), *kause, m. Motsat *kjøjse, *katte, *kjætte.

Hankjøn, han-slag, n.

Hank-Æfte (Æ. med H. paa Laaget), tine, f., laup, m.

Hanseforbund, hanse-lag. H. D.

Hans Kvast, stor-skryter. H. D.

Harang (eg. Tale, Tilt.), talestrøm (H. P. S.), præken.

Harangere, hålde tale til, præke for.

Harangør, taler (kedelig). Jfr. skravl, m.

Harcellas, jfr. Drilleri, Spot, Satire.

Harcellere, gjække (el. gikke), gækkes

med, narrast med, små-særte? skalke-hærme (Lm., jfr. Parodi). Jfr. Drille.

Harcellist, jfr. Drillemester.

Hare, hare, m., jase, m. **Hun-H.**, sætte (sæte), f., hare-gjejt, f., -*binne, jase-gjejt. **Fælde for H.**, hare-stok', m., -snare, f. **Harens Hvilested**, huke, f. (hare-huke).

Harefod, hare-fot, m., jase-lab', m. **Fare over med en H.**, jfr. strjuke med ejn harefot. 2. (Plantenavn, *Gnaphalium dioicum*), harefot, m., jaselab', m.

Harem, fruers (ɔ: fruehus, jfr. bryggers, bagers), H. P. S.; fruerstue; kone-hus (Lm.), kvinne-bur (H. D.), kvinne-hus. O. Borchs., H. D.

Haremad el. **-Kaal**, se *Lapsana*.

Harefaar, hare-mun, m., jase-m. **Som har H.**, hare-mynt (ɔ: haremunbet).

Harle (tømme fig), krømte, y (ar), kræmte (ar), skryde (-de) (skro), ryde (-de), høse (-te?); („fremdrive Spyt"), ræke(-te). Av *råke, Spyt.

Harken, krømting(y'), f.; (meget svag), krømt(y), m., høse, f.; (Ophostning), skryde, f., ryde. f. Jfr. Hoste.

Harlekin, prætte-makar, m., skalk, m. Jfr. Gjøgler, Drillemester.

Harm, *harm, *harmful', *arg.

Harme, harm, m., gram, m., græmme, n., harming, f., harmelse, n. (ɔ: Vrgrelse); græmmelse, n., ɔ: „Ionlig Sorg". **Fri for H.**, *harm-laus.

Harme (at), harme, *æggje, *særte, *argе. **Harmes**, harmast, argast. **Som let h.**, *harmsam.

Harmelig, *harmeleg, *ireleg. **H. Ting** (Omstændighed), *ejt stort nid.

Harmonere, sam-ljode (Lm.), høve (-de), sæmje (-samde), sæmjast (sv. sämjast), enes, sam-stævjast, sam-stavast, sam-sure (ar), enes, forlikes, være sams, være enig(e), sam-svare, sam-lyde (Molb.), sam-klinge? (kl. sammen; jfr. Samklang, Molb.). »Dej høve vel ihop«. »Dej høve kvart åt annat«. **H. med**, svare til, forlikes med. Jfr. Overens. **Faa til at h.**, *sæmje, *høve, samlage, ar. Jfr. Passe sammen. **H—nde** (Personer), *samde, (vel) forlikte.

Harmoni, sam-klang (Molb., H. D.), sam-lyd (Molb., H. D.), samtonighet (H. P. S.); sam-høve, n., sam-kjøme, n., sam-stævje, f.; enhet, ening (Molb.), sam svar? Mk. og sam-spel, n.? sa'm, n.; likevægt. Jfr. Enighed. Også: vel-klang, vel-lyd.

Harmonisere, jfr. samlage(ar), ɔ: „af-passe, bringe til Overensst."; høve (-de), samhøve, sæmje (-samde). Lm.

Harmonisk, *sam-høveleg, *sam-kjøm, sam-lydende (Molb.), sam-tonig (H. P. S.), sam-klingende, sam-svarende, *sam-laga'. **H. Dannelse**, jævn-målt d., sam-svarende d., fler- el. alsidig d. Av jævnmål, „harmon. el. ligeligt Forhold mellem Delene i et Helt; Proportion". Molb.

Harpe (at spille paa), harpe, f., hårpe(o). Mk. harpe-slåt', m., -spel, -stok, m., ɔ: Træværket i en H.

Harpix (holl. harpuis), kvå(d)e, f. Sv. kåda, sv. *kvåda, kvada. **Belægge med H.**, kvæde (-de?). Sv. kväda, ɔ: litte, lime. **Belægges med H.**, kvåd-laupe. **Hul el. Sprække, hvori H. har samlet sig**, kvåd-laup, n. **Blød H. paa Træer**, renne-kva'e. **Blød el. flydende H.**, går-kvå(d)e (o), f. **H. samlet inden i et Træ**, løjn-kvåde, f.

Harpun, skutel, m. (skåtål). Gl. n. skutill. **Fiske med H.**, skutle(u'), ar.

Harsk, trå, *tråen, hærsk (sv. härsk), *stækjen. **H. blive**, *tråne, hærskne. **H. Smag**, trå-smak, m.

Harskne, jfr. Harsk.

Hartad, nær ved, næsten.

Hartkorn, jfr. jord-skyld, f., skyld. **Slaa** (flere Ting) **i H.**, skære over én kam, slå sammen.

Harv, hårv(o), f. (jørv). Gl. n. harfr. I sv. som i d. »a«, ikke å (o): harf, harfa, harfning.

Harve, hårve(o), ar (jørve).

Harvetand, harvar-tind, m.

Harving, hårving(o), f.

Has: faa H. paa, *få råd med, ta' av dage, *få bugt med.

Hasard (Haz:), våge-spel, n., -*stykke. Jfr. Slumpetræf, Refiko. **Par hazard**, tilfældigvis.

Hasardere, *våge, sætte på spil.

Hasardspil, lykke-spil. Fr. Bfd.

Hase, 1. („Fodsene"), knes-bot, f., hâm(o)-bot, hamars-b., kalv-b.; (paa Dyr alene), hase, m. (sv. has), hækel, m. (hykjel, hækjel, gl. n. hœkill); („især paa Heste"), spire, f. Dv. *spirsleten(i'), ɔ: „forstrækket i Fødderneś Sener". 2. (Hams, Rødbebælg), hams, m., nate-h.

Hase, at, hamse, ar, ɔ: „tage Rødderne af Haserne".

Hasebinde, *habbænde, ɔ: knipe haserne på kreatur in ved et trangt bånd, så dyret må gå langsomt; *hase-binde. Nedenæs. Isl. håbinda.

Haspe, Jernh., hæspe, f., hæmpe, f.; (Traadbundt), hæspe, f., hærve, f. (sv. härsva), hæspel, m. (»vinde op en hæspel«). („Redskab til at haspe Garn paa"), hæspe-tre, n.

Haspe, at (vinde Traad i Hasper, „vinde det spundne Garn af Tenen paa Haspen"),

hæspe(ar), vinde (-vat'): »vinde op ej hæspe«, »v. utav snælda«. **H. noget af** (ramſe ensformig op), *hæspe.

Hasſel, *hasl (hatl). Gl. n. hasl. Sv. hassel.

Hasſelbaand, *hasle-band.

Hasſelbuſk, hasle-run', m.

Hasſelknop (-rakle), hasle-komar(u), m. Jfr. nate-vise, m., ɔ: Hunblomſten.

Hasſellund, hasle-holt, n.

Hasſelnød, fuldmoden (med gulbrun Farve), gul-tening(i), m.

Hasſelprygl, hasle-fejt, m. (i spøk).

Hasſelſkov, *hasle-skog, *nate-s., ɔ: Nøddeſkov.

Hasſelſtud, »ſpire, hasle-rænning(e), m.

Hasſeltræer: Lund af H., hasle-holt, n.

Haſt, hast, f., furing, f., fu'r, m., fåk(o), n. (av fjuke), fart („unorſt Ord"), skunding, f., fikt, f., kjøjr, m., rip', m. Jfr. **Travlhed. Stor H.**, brå-hast, f., *bræn-h., bråvending, f., dreve, f. (i). Jfr. rive (-rejv): »R. op døri«, ɔ: aabne D. i Haſt. »R. folk op or svævnen«. »R. hungren av seg«. »R. frå seg«, ɔ: jaſte, gjøre færdig i en H. »R. i seg«, ɔ: ſluge. Mk. og: »Han gjek, som han skulde gange med gløder«. **Begynde paa med ſtor H.**, *trive til. **Fare i Hu og H.**, *fare i lykt (Luft) og sky. **Føre afſted i H.**, hamse, ar. **Have H.** (kræve Skyndſomhed), haste, ar. **Have nogen H.**, små-skunde seg. **Klæde ſig i en H.**, hæmse (hamse) seg til, h. på seg. **Pynte el. ruſte ſig i H.**, snærte(e) seg til. **Samle i H.**, hæmse(ar), *rive, *maske ihop. »Me få hæmse in' højet, før' regnet kjæm«. **Beſlutning fattet i H.**, hast-råd, f. **Som har H.**, *brå, *bråhuga'. Jfr. Skynding, Fart.

Haſte, haste(ar), skunde seg, røkje seg (-te), rade seg, være *rad, fike på (ar), kviste (kvaste, koste, oo; sv. qvista), jfr. kjøjre på; *snarpe seg, tævle(e), ar; fore(ar), forte(ar), f. seg (av *fo'r, ſnar, gl. n. forða, ɔ: paaſkynde), anne(ar), a. seg, a. på (ejn), snugge seg (ar), *snøgge (seg? si færd?), snøre på (-de), svinte seg, spepe(i), ar (jfr. Ile), feme seg (i), rippe (ar), kile på (ar), klæmbe på (-de), kjage (ar), ånøjte (-te), ſkynde paa. Jfr. Rappe ſig, Rende, Løbe. **Haſtende**, femen, i.

Haſtfærdig (ſom har Haſt), får(o), *framfus. Gl. n. forr.

Haſtig, brå (»d'er b. barnehug«); (pludſelig), *hastig, *brå (jfr. b.-sinne, n.); (om en Bevægelſe), brå (b.-sving), *tvær (»ej t. vending«, t.-kaste, t.-snu, -stadne; sv. tvär); (ſkyndſom), brå-før, skundsam; (ilſindet), brå-huga', *brå-lynd, *hastig, *hastmodig. Jfr. Hurtig, Pludſelig, Ilfærdig, Ilſindet, **Haſtig, Overſt haſtig**, *bræn-snøg'. **H. Død**, brådaude, m. Mk. b.-eld, m., *brå-fal', n.; *b.-fejg, b.-fægen(e), b.-fængen el. fængd, ɔ: ſom man kan faa i en Haſt, b.-fjuge, b.-før (raſk), b.-gjængd, b.-gjærast, modne haſtig, -hejt, -hippen, ɔ: meget nysgjerrig, -hete(i'), -komen, -kulde.

Haſtighed, bråe, m., brålejk, m.

Haſtmodig („let til Brede"), *hastmodig, *hastig, *tintren; (utaalmodig), *brå-hugad, b.-lynd, *brå, *skjot-lynd. Jfr. Hidſig, Heftig, Bredladen, Opbrusende, Ilſindet. **H. Perſ.**, fyk-op, m.; (þ. og ſtreng P.), hasse, m. **Han er meget h.**, »han er ikkje lang å tøj(g)je«; »han er ikke lang under augome«.

Haſtmodighed, brå-læte, n.

Haſtværk, hastværk, n. **Han har meget H.**, »han fær(e) som ejn føjk«, el. »som han hadde stålet(o) både båt og føre« (ɔ: Labning), el. »som han hadde faret etter nær-kone«; som ejn snælde-rennel, ɔ: Riſketrindſe. **Perſ.**, **ſom jævnlig har H.**, *ejn triv-til (el. triv-ti, ɔ: triv-uti).

Haſtværksarbeide, brågjort værk. Asbj.

Hat', hat' m.; (bredſtygget), *sol-hat; (lav el. liden), hatte-kå't, m. (kaat, „egentl. Knort el. Knude?"). **H. ſom gjør uſynlig**, *hulder-hat, *dværg-h. Jfr. gl. n. hulinshjalmr.

Hatteblok, hatte-stabbe, m.

Hatteſilt, hatte-tov(oo), n.

Hattepuld, hatte-kol', m., -kop', m. Sv. hattkull.

Hatteſtygge, hatte-bejt, f., h.-bråt(o), n.

Hausſe og Baiſſe, (børs-prisernes) stig-(n)ing og fal'.

Hautrelief, stærk højning el. utrunding, ɔ: med stærkeste uthævelse fra grun-flaten (om billedværk av marmor, malm, træ), stærkere æn Demi- og Baſrelief. Jfr. Konveg.

Hav, hav, n.; også *blåmyra, *stor(e)myra (sjå ut på storemyri, ɔ: reiſe, fare ud paa Havet); (i Spøg), hyse-bygda (O. Vig); jfr. *fiske-bygda, ɔ: Vandet, Havet. **Stævne ud paa H.**, *halde til havs. **Ind fra H—t**, *utan av el. u.-or. Utan med strandi, ɔ: inb fra Havet langs Stranden. **Klar over H—t** (om Luften), *hav-klår. **Havets Bund**, hav-botn, m. **Hvirvelſtrøm i H—t**, hav-svælg, m., ma'l-straum, m. Jfr. Malſtrøm.

Hav-, mar-. Jfr. Sø-. Marlauk, m., ɔ: Havbændel *(Zostera)*; mar-mæle, m., Havmand.

Hav-Aborre, jfr. Rødfiſk.

Havareret, se-slået (H. D.), sjøskade-lidt. H. P. S.

Havari, sjø-skade.
Havblik (efter Storm), lågn(o), f., løgne(y), f., løgje, n., stille, f., dov, n., *dus, n. Gl. n. logn, sv. lugn, n.
Havbrø (en), rettere hav-brun, f. Dette *brun (havbruna) er ved gal opfatning gjort til bru, som næmlig også i »bestemt Form« lyder havbru'na (-ni). I. A. I Søndmøre: stor-æg (storæggja').
Havbændel (*Zostera marina*), mar-lauk, m. (mad-lauk, man-l.), sjø-gras, åle-g., mar(h)alm, m.
Havbølge, hav-båre, f., h.-alde, f.; („den høie og langsomme Bølgegang i Havsøen"), tung-alde (-olde), f., tung-sjø. Jfr. **Søgang**, **Høi**. **Havbølgernes Lyd** (idet de brydes mod Landet), hav-bråt(o), n., h.-bræst(e), m., bre'm(i), dun, m. (døn, y), brem-tå't(o), n.
Have (Urtegaard), hage, m., gar(d), m.: *kål-g., æple-g., alde-g. Hage er også Græsgang, *hamn.
Have, at, *ha(ve) (-hadde, -hat'). **H. fat paa**, *ha i, ha 'ti (uti). **H. tilbage**, ha' atter. **H. det igjen** (faa Gjengjæld), *ha det atter. **H. at udsætte**, *ha(ve) å't. **Værd at h.**, *havande.
Haveri, se Havari.
Havesyg (t. Habsüchtig), *snikjen (snikal, gl. n. snikinn), gods-kær (Allen), hæken (d. * hægen), *have-kjær. **Yderst h.**, *hav-er.
Havgasse (ilfindet, arrigt M.ste), illing; m., il'-bræ(d)e, f., il-bøste(y), n., il-mænne, n., kvæfs, m. (ɔ: Hvæps). Jfr. Hidsig (Person).
Havkyst, hav-kant, m., -side, f., hav-æt', f., strand, f. **Aaben H.** (uden Indløb el. Bugter), forland, n., for-lænde, n. Jfr. **Kyst**. **Beboer af H.**, havman, m.
Havløsn, imbre, m. (ymmer, hymber).
Havloppe, (*Cancer pulex*), mar-flo (-flød, -fluge), f.
Havmand („fabelagtigt Væsen"), havman, marmæle, m. Mk. hav-fru, (ɔ: Havnymfe).
Havmaage, svart-bak, m., hav-skår, m.
Havn, hamn, f. (m.). Sv. hamn, m. Gl. n. höfn (hafnar), f. I sammens.: stø(d), f. Mk. Nar-stø, Brækkestø. **Liden H. nær Havet**, ut-hamn, f. Jfr. Nødhavn. **Komme i H.**, hamne, ar. **Ombytning af H.**, hamne-byte, -skifte n. **Ophold i en H. med Fartøi**, hamne-læge(e), f. **Mangel paa H.**, hamnløjse, f. **Uden H.**, havnløs. H. D.
Havnaal (*Syngnathus*, en liden Fisk), sjønål, f., tang-n., grun-nål, f.
Havre (*Avena sativa*), havre, m. (hævre, hægre, hagre, harve, hærve), m. **H., angreben af Kornbrand**, *mold-h. **H. og Rug blandsaaet**, kap'-sæde, n. (kap'-så, n.). Sv. *kampsäd. Jfr. **Blandkorn**, **Hammelkorn**.
Havreblandet (Byg), hævert(e), hævalt, hævalle; jfr. *hummelt, ɔ: blandet med Byg.
Havregræs (*Holcus avenaceus*), *hest-havre.
Havreise, hav-færd, f. Jfr. **Havtur**.
Havretop (:Ax, :Rusme), havre-risle, f. Risle, f., ɔ: Træetop med Grenene paa.
Havside, jfr. **Havkyst**. **Veir fra H—n**, hav-æt', f. Hav-ve'r, n. er derimot „Veir til at færdes paa H."
Havsnegl, kuvung, m. (gl. n. kúfungr, sv. kupunge), bu-hund, m., ku-ho(r)n, n., kukke-lur.
Havsnød, sjø-naud, f.
Hazard, **-Spil**, se Haf.
Haab, von, f. (»*håp, *håpe, er „nye Ord"): »Få von om« (el. på). »Han gav meg v. på det«. »D'er då livs v.«, ɔ: H. om om Liv. »Gange på tvo voner«, ɔ: gaa med svagt H. »Være utor vonom«, ɔ: have Intet at vente. Mk. *or-vonast, ørvenast, ɔ: opgive H. **Have opgivet H. om at se Én igjen** (el. i Live), *ha sørgt ejn av. **H. om Forbedring**, *bote-von. **Mangel paa H.**, vonløjse, f. **Fuld af H.** (trøstig), *vo'n-ful', *vonsam.
Haabe, vone(ar), *vonast (vøne), *håpast (sv. hoppas), vænte (på, efter).
Haabefuld, lovende, *vonsam, æmneleg (gl. n. efnilegr), æmneful (ungdom), *ka'rs (ɔ: Karls), fagna (barn). **H. Dreng**, ejt ka'rs æmne, mans-æ., fagna gut; (Yngling), æmneleg ungdom, godt mans-æmne.
Haabløs, or-vønen, orvenleg (ørveneleg, ørvensleg, ørvønskleg), or-væn(t), vonlaus. Jfr. **Vente**. **H.** (Tilstand), råd-laus. »Det var rejnt r.«
Haabløshed, vonløjse, f., ørvene, f. (»ørvæne«), botløjse, f.; (**haabløs Tilst.**), rådløjse, f.
Haakal (*Scymnus borealis*, før *Carcharias*), hå-kjærring, f., hå-skjæring (hås-kjærring), hå-kal', m.
Haan (t. Hohn), spot', f., håd, n., håding, f., hæde, n., hæding, f., van-ære, f., svi-vørde(y), f., kald-flir, m.
Haand, hand, f. Gl. n. hönd. **Halv lukket H.**, gaupn, f., „fjeldnere" gaupe, f., luke, f. Jfr. **Haandfuld**. **Den hule H.**, luke, f., gaupn, f. (sv. göpn), næve(e), m. »Gripe gulle' med gaupna«. **Høire H.**, fager-hand (fagrehandi, „i Samtale med Børn"). **Sammenbøiet H.**, kru(m)ma, f., krumsa, f. Mk. drage, krumme, krumse, rækkje(e) krumme. Gl. n. krumma, Haand. Mk. og klypa, f.: ta' ful' kl., ta op i kl. **Gaa H. i H.**, lei(d)ast. **Gaa til Haande**, hjælpe; (før), gi sig under, bli ens (håndgangne) man.

Det gaar fra H—n, *det gjæng frå handi. **Han har bet paa rebe H.,** jfr. han trivlar inkje etter di. **Slaa H—n af En,** opgive, overgive. Jfr. Forlade. **Han faa-ikke en H. for sig,** jfr. han såg inkje næven(e) føre nåsi (o). **Øse med H—n,** *gaupe, gaupne. **Af H—n i Munden,** *or hand og i mun'. **For H—n,** jfr. Gribe til. **Under H—n** („hemmeligen"), lønlig, stil-tiende. Jfr. Hemmelig. **Sikker paa H—n** (vel øvet), handtamd; (til at træffe), *vis'-hændt, *hand-vis. **Som gjerne bruger H—n** (f. E. til Slag), *laus-hændt, laus på handi. Mk. »han læg inkje loven imillom«. **Allehaande,** allehanda. **Berøre med Hænderne,** jfr. Berøre, Behandle. **Bruge H.ne vegelvis,** hand-skifte, n., h.-byte, n.: »gjære handskifte —«. **Give hinanden H.ne paa,** hand-takast, h.-rækkjast (om). **Gribe med begge H.,** jfr. *ta' imot med både håndom (mots. skuve etter med b. h.). **Have under H.r** (Arbeide), ha' å handom. **Komme i gode H.,** kome i god mans hænder. **Med begge H.,** tvi-hændes. **Holde med begge H.,** tvi-halde. Jfr. tvi-hænding, m. Se Redskab. **Som bruger begge H. med lige Færdighed,** *kap'-hændt. **Med smaa H.,** små-hændt. Jfr. Fod. **Berørelse med H.ne,** hande-krafs, n. **Bevægelse med H.ne,** hande-færd, f. **Hvile for H.ne,** hande-kvild, f. **Maade at bruge H.ne paa,** hande-bor(d) (u), m. **Beskaffen m. H. t. H.ne,** -*hændt: stor-, mjuk-, let-hændt.

Haandarbeide, hand-gjærd, f.

Haandbag (den ydre Side af H.), handa(r)-bak, n. Gl. n. handarbak.

Haandbevægelse, se Bevæg. med Hænd. (under Haand).

Haandbred, tvær-hand, f., love-brejd', f., løvd, f. (gl. n. lœfð), næve-ta'k, n.

Haandbask (Slag i Haanden), love-dask, m. (?); (Slag med H.), dask, m., love-slæt(e), m. Til *slætte(e), ɔ: slænge, kaste, slaa.

Haandbug (Haandklæde), hand-du'k, m.

Haandbøl (Pleielstaft), hånd-vå'l(o), m.

Haandevending, rap', n. *I rappet, ɔ: øieblikkelig. **I en H.,** ra(d)t: »og det r. op«.

Haandfang, hand-fang, n., -ta'k, n., hav, n. Gl. n. handfang. **H. paa et Laag,** grepe, m., øjre, n. Dv. øjrestav, m. (på et kar). Jfr. Hank.

Haandfast (stærk), *hand-fast, *taken, ɔ: „som tager kraftige Tag".

Haandflade (den indvendige H.), hand-lom(oo), m., grejp, f., love, m. (gl. n. lófi, sv. lofve); (den udvendige H.), hand(r)-bak, n. Mk. love-vå't(o), m. (lo-vå't') = hejl v., ɔ: Vælgvante, motsat *fingervåt.

Haandfuld, næv(e), m., gaupn, f., gaupa, f., gaupe, m., gauping, f., greping(i), m., grepe(i), m., jfr. luke, f.; (Knippe), hændle, f., hænde, n., klype, f. (klipa, klipra), grejp-næve, kræmming, m. Sv. göpen. D. * gøve, gjøvn. Jfr. Grebsfuld (under Greb). Mk. gaupe(ar), gaupne, ɔ: øse i Haandfulde; næve(e), ar, ɔ: samle med Næverne.

Haandfærdighed, hand-tame, m. Mk. hand-tamd, ɔ: vel øvet.

Haandfæste, hand-fæste, n. »Få h. på«, ɔ: faa Tag i, paa.

Haandgemæng, hande-krafs, n., nær-strid (Fr. Bg.), hånd-mæng(e) (en, hos Molb.), hånd-slag (Molb.), h.-fægtning, h.-»kampe«, nær-k. el. nær-fægtning. H. P. S. Til h.-krafs jfr. Gramse. **I H.,** man mot man, hug-kamp (N. M. Pet.), hånd-mænge (et, H. D.).

Haandgreb, hand-grep(i), n., -færd, f.; (Tingen), hand-fang, n., -fæste, n., -fa't, n., fate, m., skaft, n., skjæfte, n., hævel (e), m. Jfr. Hank, Greb. **H. paa en Aare,** lo'm, m., åre-l. Isl. hlummr. Eng. loom. **H. til at drive Haandkværn med,** se u. Haandkværn.

Haandhest (Reserveheft), var-hest? (jfr. Reserve, *var-), løs-hest, overtallig h.

Haandhæve, hævde(ar), hånd-hæve, hålde oppe, hålde vedlike, hålde (måte). Jfr. Hævde.

Haandjern (at fætte paa en Fange), hand-kluve, f., h.-klauvar, pl. Sv. hand-klofvar.

Haandklæde, hand-klæde, n., h.-duk, m., trise, f., tufse, f.

Haandkraft, hande-magt, f. **Gjort med H.,** *hand-værka'.

Haandkværn, hand-kværn, f., *inne-k. (inge-k.). **Haandgrebet** (Svingelen) til at drive den med, måndol, m. (o - u) (monnol, mungel). Sv. * mondel, mongel; d. * maannel, kværnmangel.

Haand(e)lag, »lav, hand-lag, n., -gjærd, -bragd, n., -færd, f. »Ejt godt handlag«; (flet), handløjse, f.

Haandlanger, hand-langar, m.; visar-gut, *sendar (ɔ: En, som rækker En noget). Jfr. Levere, Række.

Haandled, hand-led(i), m., handskomings-led(u), vesalle-led, uv-led (uvli, ovle, avle, omle). Gl. n. ulfliðr (efter ulven, som bet hånden av Ty). **Smerte i H—ne,** gjøjr (gjøjre), m., gjø, f. rene(ee), f.

Haandløfte, hand-ta'k, n., håndslag. Molb.
Haandpant, jfr. hand-fåt pant.
Haandpenge, *hand-pengar; (til Tjenere, som fæstes), *fæste-pengar, *sted-p., stednad, m., stedsmål, n. Sv. städjepenning.
Haandbruer, -kruser, se Manstjetter.
Haandsbredde, løvd, f. (gl. n. lœfð), *tvær-hand, love-brejd', f., næve-tak, n.
Haandskrift, hand, f., h.-skrift, f.; (fbg), klo. Jfr. Kragetæer.
Haandskriver, op-skrivar, m.
Haandslag til Bekræftelse, hand-ta'k, n. **Give hinanden H.**, hand-takast, -rækkjast.
Haandspiger, hand-spik, f., bro't(u), m. (bryt, brå't, o), lun', m., våg, f. **Flytte med H.**, brote(u), ar. Jfr. Brækstang, Løftestang.
Haandstor Sten (som netop fylder H.), hand-fylling, m.
Haandtag (som Straf), jfr. Haandbast; Haandfang; Haandslag.
Haandtøn, hand-snælde, f., hand-tejn, m., handtejn-rok', m.
Haandtere (en Ting med Hænderne), *handsame, *handfare, *hand-valke (ɔ: tilsmudse), *stelle med, gi sig av med, *fås(t) med, *fingre på, *handdrage, *handske, handle(ar), stjorne, ar (skjødna); (noget Tungt), sævle (-de), *rå med, magte. Jfr. Berøre, Behandle. **Kunne h.**, rå(d)e med. Sv. råda med. Jfr. Styre. **Let at h.**, høg-vin't. „Om Jord". **Muelig at h.**, årkeleg(o). **Styrke til at h. noget**, sævle, n. Mk. og avl, n. (m.), avle, m., d. e. Styrke, Kræfter.
Haandtering, næring, nærings-vej, sembætte, n.
Haandterlig (ikke altfor stor el. tung), vinneleg, *let-før, *sævleleg (avl-), *handsamande (Lm.); (i Sammensf.), -vin'. Jfr. Bekvem. »Ejn vinneleg stejn«; *let-vin, ra(d)-v., tung-v. (Passende til at bruge el. have i Haanden), handleg, handhøveleg.
Haandvaaben, jfr. Haandbøsse.
Haandvirket, *hand-værka'.
Haandværge (Kjæp el. andet), hand-værje, f., hand-øvle(y), n., vævl, m. Jfr. Kølle.
Haandværk, hand-værk, n.
Haandværker, *handvæks-man, håndværker (som efter Molb. er tysk). Hette i ældre d. sembedsmand og gjærningsmand. Molb.
Haan (t. Hohn), spot, f., hå(d), n., hå(d)ing, f., hæ(d)e, n., hæding, f., vanære, f., svi-værde(y), f., kald-flir, m.
Haane, spotte, ar (gl. n. spotta), jfr. Spot; hæde (-de), spe-skjære (-skar), spee(ar), van-værde (y, -e), kald-flire (-te), gjække(ar), svi-værde. **Haanet**, hæd', *hå'-faren, *åt-funnen, *åt-læd, ut-led (-leet).
Haanhed, se Haan.
Haanlatter, hådings-låt, n., grænjing, f.
Haanle, flire åt, kald-flire (-te), grine (-grejn), grænje, ar. Jfr. Fnise.
Haanlig, van-ærleg, van-vør(de)leg (y), hådleg, hædeleg, huteleg, forhuteleg. **Behandle h.**, hute, ar. Jfr. Hundse. **Haanlig(en)**, Adv., låkt? Fr. Bg. Jfr. Haanlig. **H. behandlet**, *bikkjebeten (i).
Haansord, hå(d)ings-ord, n., hå(d)-ord, n., spe-ord, åt-finning, f.
Haar, hår, n. **Enkelt H.**, hår-strå (sv. hårstrå), hår-kvejn, f. Kvejn er ellers = „tyndt Græsstraa". **Grovere H.**, bust, f., tagl, n. **Kort, krøllet H.**, *skjæghår, n. **Haar(et) paa Hovedet**, hætte, f., hå't(o), m., hædne(e), f., lug', m. Jfr. Hovedhud. **Stivt H.**, rag'. **Tykt H.**, paa Hovedet, hår-hætte, f. Jfr. Baryk. **Tyndt H.**, hy, n. **Uden H.**, *hår-laus, *snau'. **Træffe i Haaret**, *hår-drage. **Paa hængende H.**, jfr. »det var på håp'(o) og glåp'«(o). Jfr. hap', n., Lykke, og *gleppe (-glap'). **Haarets Farve**, hår-dæme, n., hår-le't(i), m. **Reb af H.**, hår-sime, m. **Haarets Stilling og Vægt**, hår-stø(de)?, n., hårsto(d), f. »Det var fint h. på den hesten«. **H.s Vægt og Beskaffenhed** („især hos Dyr"), hår-lag, n. **Linie, hvor H. stiller sig til begge Sider**, hår-rejk, f., h.-rejt, f. **En vis Sygdom, hvorved H.** (eller Hud) **falder af**, røjte, f. **Et Tilfælde, hvorved H. ligesom tæres op**, hår-mak', m., åt (n.) i håret. **Bevoxe med H.**, lådne (o). Dv. lådning (o), f., begynbende Haarvæxt. **Drage ved Haaret**, top-leje (-dde). **Fælde H.**, snyast, *snøse, snøjast (snøst); (særstilt om Dyr), ræke(e) (-ra'k); (uvirk.), *røjte (-te). »Hesten hæld på og røjter«. Katten snøst (ɔ: snyast, snøjast). **Miste H—t**, ræke(e) håret, ɔ: blive skalbet. Jfr. røjte. **Rykke i H—t**, hår-lugge(ar), *kilvinke, *hårdrage. **Rykke hinanden i H.**, hædne-dragast, *hår-d. Jfr. Trække efter H—t. **Ryk i H—t**, kile-vink, m. **Som ikke taaler Ryk i H—t**, *hår-sår. Mk. »den, som hæve håret gult, vil ha(ve) det krulla(t)«.
Haarbedækning (paa Dyr og Menneskets Hoved), hår, n.
Haarbold, fin'-bal', m., trol-nøste(y), n.
Haarbørste, hår-kost(oo), m. (-kvost).
Haard, *hard; (ubøielig), spønen, ulæmpe-

leg; (ru), *snarp; (stærk, heftig), *tung (t. slag, støjtar, fal', svævn, rus, suk'; »eg vilde ikkje take så tungt på munnen«, ɔ: sige saa haarde Ord); (skarp), hard-fisken (jfr. Voldsom); (stiv), *spønen; (stiv, strid), *hærren; (om Jernredskab, ikke blødgjort nok), u-dejg; (fast, tæt), *traust (om træ, læder, kød, fisk m. m.); (knudret, om Vei), hard-før, -gjængd, *harkal; (stem), *lå'k; (besværlig), *røjnsam, trejsk; (om Føre), hard-vægalt (e, adj. n.); (Søreise, Farvand), *hard, h.-fængd; (haardelig), syndele' (»me strævde så s.«). **H. at male**, *hard-malen. **H. at melke**, hard-mjælt (-milt, -mylt, ɔ: -mylkt); (tung at slaa) (Eng), *hard-sløg, -bejt. **H. at tillaase**, *hard-læ'st (sv. hård-läst). **H., tung, at pløie**, hard-pløgd. **H. i Kjødet**, hard-kjøta'; (i Sindet), *hard-sti'lt (jfr. Hidsig, Voldsom); (af Stemme), *hard-mæ'lt, -talande; (af Veir), *ver-hard, hard-søkt (-sokt, oo, sotta); (i Eggen), hard-æggja'. **Med haard og stenig G.**, *hard-lændt. **Med h. Sygang**, *hard, h.-sjøa, *h.-bar. **H. Føre**, hard-føre, n., hark, n.; (h. Sneføre), hardang, m. (jfr. skare, m., lettang, m.). **H. Knude** („Knort"), „saasom i en blødere Stenart", gjejtel, m. (hertil: *hard-gjejtel = *hard-gjejre, m., som siges om en hårdfør kar[l]); heggjejtel, m., hikkjel, m., he-, hej-gjejtel, hej-ejtel. „Omtrent som ejtel". **H. Liv**, hard-bænde(e), n, bindelse, n. **H. Prøve** (Kamp, Anstrængelse), hærde, f., hærding, f., hard-skaving, f. **H. Tider**, hard-æve, f. **H.** (fortørret) **Træ**, „især Fyrretræ", hærde, f. **H. Veir**, hard-ver, n., (ejt) hardende ver. Mk. har'-vers-dag, -nat, -æt'. **Meget haard**, *il-hard, *gnal'-h., gnallende h. **Noget h.**, *hard-voren, *hardleg. **Gjøre h.**, hær(d)e (-de, -te). **Gjøre h.** (fast), trøjste (-e). Jfr. Fast. Dv. trøjste, m., Hærdelse. **Blive h.**, har(d)ne(ar), hær(d)ast. **Haardt bunden**, *hard-bunden. »D'er hardbundet« „siges om Veir og Føre, naar Jorden er stærkt tilfrossen". **H. sovende** (tungsovende), *hard-svævd, tung-svæv. Sv. hårdsöfd. **H. tvunden**, hard-*tvinna'. **Dragende h.** (som rykker h. til), *hard-drøg (især om hest).

Haardbagt, *hard-stejkt.

Haardfør („som taaler megen Smerte el. Mangel uden at klage"), tålog(o), u-kvælen (av *kvælen, ɔ: kjælen, ømstinbet), *hær(d)ig, *hærden, *hardugen (-hugen?), hard-bar, -balen, -basken, -tålog. **H. Karl**, hard-hause, m., il'-harding, m. (il'-haling), hard-gjejre, m., h.-gjejtel, m. **Haardførhed**, hærde, f. **Haardhed**, hardlejk, hærdske, f., har(d)e, m.; (Voldsomhed), hard-fang, n.; (noget Haardt el. Voldsomt), hardende, n. Gl. n. harðindi. Ejt har(d)ende-ver, ɔ: haarbt V. **Tiltagende H.**, hærding, f. **Haardhjertet** (grusom), *har(d), synd-h., mejn-h., hard-hjarta'. Jfr. Streng. **Haardhændet**, *nyven (jfr. Heftig, Voldsom), *hard-fængd, h.-hændt; (som har haarde Hænder), hard-hændt; (som griber haardt til), hard-tøk, h.-før. **Haardklogt**, hard-såden(o). **Haardmundet**, hard-kjæfta', stiv-k., hard-vikt (hest). **Haardnakkenhed** (t. Hartnäckigkeit), stivsin, ubøjelighet, stridighet, stædighet (sta[d]het?). **Haardnakket**, har(d)-nakka', -sæt'(e), -sinna', *trå (dv. tråskap, m.), *trejsk (sv. tredsk), *stærren (dv. stærring, f., ɔ: lang Strid el. Anstrængelse), sterren(i), *ram (dul-r., hug-r., ɔ: hidsig, lidenskabelig), *stri(d), *hard. **Være h.** (stritte imod), *sterre(i), *stærre(e) (starre). **Haardtalende**, kvas'-mælt. **Haardtag**, -tæppe, hære, f. »Gl. n. hæra (av Haar)". **Haarduft i Panden**, bruse, m., buk', m., hå't'(o), m. **Haaret** (fuld af vedhængende løse Haar), *hårot; -**haaret**, -*hært: lang-, tjuk-, tun-hært. **Haarfin**, *hår-fin, -gran', *hårende gran'. **Haarfælding** (paa Dyr), hår-fælling, f., -skifte, n., -ræke(e), m., -røjting, f. Jfr. Afhaare. **Haargrændse** (paa Hovedet), hår-gard, m. Sv. hårgård. **Haarhvirvel**, kværv, m., kværvel, m., ringvåkster(o), m., krune, f. (krone). Jfr. Isse. **Haarkam**, hår-kamb, m., hovud-k. **Haarklyveri**, jfr. ord-kløjving. Jfr. Bringle, Brænge; Sofisteri. **Haarlok** (sammenviklet), hår-floke, m., -vase, m.; (liden Haardusk), tægle(e), f. (av tagl?) **Haarløshed**, hårløjse, f. **Haarløsning paa Skind**, røjte, f. *Elve-røjte (-ar-), *kalk-r. **Haarmøse** (-**mos**, *Polytrichum commune*), bjørne-måse(o). **Haarsbred**, hårs-mon(u), m. Sv. hårsmån. **Haarsiden paa en Hud**, hår-ham, m. (håram, hårram, hårrejm). **Haarsime** (til syg Hest), hår-snor. Jfr. Haar: Reb af. **H.** er altså ikke = hårsime, sime, m., ɔ: sime-tåg(o), m., ɔ: Toug, spundet af Haar. **Haarsifte**, se Haarfælbning. **Haarskjæl** (Haarstøv), åke, f., flos(u), n. Jfr. Skjæl.

Haarskjærer, klippar, m.
Haarsot, lejst, m., lådde, m.?, lab, m. **H—ker** (Fiert.), låddar(o), luggar, lejster, labbar, raggar.
Haarstruttende, strid-hård, *ruven (Lm.), ragget.
Haartop, 1. (Hovedhaar), lug', m. (B. B.), hår-lug (J. L.), hå't'(o), m., hædne(e), f. Sv. lugg. Mk. hædne-dragast, ɔ: **rykke hinanden i Haaret.** 2. (et Slags Pynt), vrins, m. **Baand omkring en H.,** tøpleband(y), n.
Haartrækken, hår-dragen. Sv. hårdragen.
Haarvæxt, hår-väkster(o), m. **Begyndende H.,** lådning(o), f. **Som har sin fulde H.** (med den dertil hørende Farve, om Dyr), over-hærd, y.
Heb, *hejt. **Blive heb,** *hejtne, hetne(i).
-heb (som Endelse; t. -heit), i * sjældnere: -hejt, oftest: -skap, m., -dom, m., -lejk, m. For **-somhed:** sæmd: sparsæmd. For **Norskhed** siger Lm. da heller norskdom, -lejk, normanskap; -hejt tiltrænges ofte ikke på grun' av annen utvej: **Haardførhed,** hærde, f.; **Spagfærdighed,** spækt, f.; **Helhed,** hejling, f.; **Enhed,** ejning, f.; **Taushed,** tågn(o), f.
Hede (af heb: stærk Varme), hete(i), m., værme (varme, værmde), m., tusk, m., hete-flage, f., *heting, *hetning. **Som taaler stærk H.,** *hejt-fængd, h.-hændt. Jfr. hejt-eten, som taaler at spise heb Mad. Mk. *hete-blæmme (Bable), h.-moe, Solrøg, stærk Varme; h.-sky, f. („som bebuder stærk Varme").
Hede (ubeboet Egn, især fuld af Lyngvæxter; tør, sandig Flade med Lyng og Skov), mo, m. (mog, mo'n, gl. n. mór, sv. mo), lyng-mo, l.-mark, f.; jfr. hej(d), f., „især om høitliggende stovløse Marker": „Høisletter, Fjeldmarker, Fjeldvidder, ofte ogsaa en Fjeldryg". Gl. n. heið. Sv. hed.
Hede (hedde), at, *hejte, („i en stor Del af Landet") *ejte. Gl. n. heita. **Det heder** (man figer), at, *det hejter, at. »Det h. så, han skal kome«. »Det laut så h.« (om en besmykket Sag). Også: *låte (ɔ: „forlyde"): »de' læt så, han vil ikkje fare«. 2. (gjøre heb), hejte (ar), (ofteſt) hete(i). **H. op,** bake(ar): *b. seg, ɔ: varme sig op.
Heden, Adv. (herfra), *heda(n). **Fare h.,** *fare av. Dv. av-fær(d), ɔ: **Hedenfart,** Bortgang. Gl. n. hedan. Sv. hädan. Mk. *heda' og deda', ɔ: fra ømse kanter. Jfr. Deden og Heden.
Hedenfaren, (h)ejten (eg.: kalbet). Jfr. Salig. »Han fa'r hejten. Ho mor hejti, ɔ: salig F., M. Jfr. isl. heitinn og sv. * aiten i samme mening.
Hedenfart, *av-fær(d). Se Heden.
Hedenſt, *hejden, *hejdnesk.
Hedenſkab, hejdningskap, m.
Hedera helix, berg-flette, ved-bænde, livets længde. Tyldalen.
Hedning, hejding, -ning, m.; (gudløs Pers.), avgud, m., *hedning, hejdning, m. „Du er en Hedning Mikkel", som ikke læser for maten næmlig. Asbj.
Hedning (at ophede), ba'k, n.
Hedonisme, lyst-lære. Fr. H.
Hefte (t. Heft) **paa Knap,** hæmpe, f., lykkje, f., stæt', n. (e). Jfr. næste, n. (e), mælle (e), f.; (Kaardeh.), kårde-grep. (Bogh.), fugge, m., næsting, f. **Uden H.** (Knap), *hæmpelaus.
Hefte sammen, at (t. hefte), fæste, *næste, sætje ejn næst på, *bæste, *hæmpe i hop, *næle (av *nål), tråkle, hængje i hop (ɔ: hefte sammen); krake(ar) (kr. atter ejt hål, o, jfr. Stoppe); *fængsle, *sætje, *s. fast; (paaklæbe), *kline, *klejme; (hænge ved), *klesse, *klistre, klejme (-de), kl. seg, *klængje, jfr. *klese; (være faſt), *hange (h. i hop: »garnet hæng i botnen«); h. seg i, ɔ: opholde sig over. „Det vil ikke hefte", vil ikke hænge fast. „Der hefter Gjæld paa Gaarden", hviler, er g . . . Hefte i * er finke, hindre. Jfr. Klæbe.
Heftelse, fængsling; gæld, krav.
Hefteplaſter, klejm-plåster, m. (n.)?
Heftig (t. heftig), *kvas', *brå, b.-huga', -lynd, *hastig, ofseleg, *hu'g-ram, *ofsen, *ram-bejt, *hejt, *kav-huga', *kvas-lynd, *galen, rasande, å-båden(o'), glødende (ha't, kærlighet), våldsom (storm, vind), *morsk, *balstyren, -rig, *ægst (dertil ægse, n., Opbrusning); (stærk, saasom Kulde, Vind, Storm, Ild), *stærk, *svær, stri(d) (gl. n. stríðr); (haard, stærk), *tung (t. slag, støjtar, fal'); (stærk, skarp), *nidleg; (hastig, ivrig), å-fløjgd, „oftere" å-fløjgjen; (ufstyrlig), *ø's, *vil', *hard, ustyrleg (jfr. Voldsom); (hidsig, fyrig), *ægst, å-fløjgjen; (meget begjærlig), *sli(d), *lej', *styg' (etter brænnevin m. m.). Jfr. Ilsindet, Hidsig, Voldsom, Opfarende, Ivrig. **H. Lyſt,** gi'r, m. **H. Brede,** stor-sinne, n. **H. i Brede,** *stor-sint. **Blive h.,** jfr. Bruse op. **H.,** Adv., *hå-vært. »Eg vilde ikkje take han så h. hælder«. Jfr. isl. háverr, ɔ: støtende, høirøstet.
Heftighed (Hidsighed), åflygje, n., sliskap, m., givnad, m., brå-hu'g, m., bråskap, m., ild („Kjærlighedens Ild"), ofse, m., gofs, f., føre, n. »Han var komen i ejt stygt føre«. »Take til med ej gofs«.
Hefting, næsting(e), f., tråkling, næling, f., klejming, f.

Hegemoniſk, overvældig.
Hegemoni, styre (Lm.), over-s., høvdingskap, stor-vælde (H. D.), overherredømme (H. D.), over-vælde (Molb., H. D.), -magt, -ta'k, magt-stilling? overvægt, ledelsen, æresplas el. -stilling; jfr. være forgangsman, »spille første fiolin«. Jfr. Principat.
Hegle (efter t. Hechel?), en, hækle, f. Sv. häckla (av hake, gennem t.?, gl. t. hache).
Hegle, at, *hækle.
Hegling, hækling, f.
Hegn, gar(d), m., gjær(d)e, n., ha(g)-fælle, n., hægn, f., hage, m. Jfr. Gjærde.
Hegne, *hægne, *hage.
Hei! hej!, hej då! hej så! hej dær! Dv. *heje, ɔ: „raabe hei, juble".
Heire (Fugl), hægre(e), f. Gl. n. hegri.
Heiregræs (*Bromus*), faks, n.
Heiſe (t. hissen, sv. hissa), hive (ar og -hejv), hævje, vinde (-vat', vunde'), *hisse; jfr. hale(ar), trække til sig. Dv. haling, f., „Trækning". **En, ſom heiſer**, vindar, m. **Tyngde el. Portion, ſom bliver opheiſet paa en Gang**, vinde, f.
Heiſeindretning, vinde, f. Jfr. Vinde.
Heiſning, vinding, f.
Hektiſk, tæring-syk (H. P. S.), bryst-syk, -svak.
Hel (ikke ſplittet el. revnet), *hejl; (af et helt Stykke), *hejl, heilgjord; (fuldſtændig, komplet), heil: *hejle gar(d)en, *h. dagen, *h. pengar. Mk. hejl-føt', -hændt, ɔ: uſaar paa Fødder og Hænder; h.-veda(d)i, ɔ: fri for Sprækker i Træet; h.-bejna(d), fri for Benbrud (hejlom bejnom); h.-håggen, h.-skåren(o), -smid'. **H. og holden**, *med skin' og skjækel(e), m. **Blive h.** (gro til), *hejlne.
Helbefaren (Matros), hel-faren?, ful'-god el. av første klasse. Jfr. Halvbefaren.
Helbred (Sundhed), hejl-brigd (helbr.), f., hælse (eg. hejlse, av *heil), h.-far, n. Sv. helbregda. Jfr. gl. n. heilbrigðr, adj., ɔ: „ved god Helbred". **Som har ſin H.** (friſk), *hejl, hælseleg, hælsog(e), hejlsam. Mk. »han hæv ikkje ejn hælse dag«. »Ho vart ikkje hælsemænneskje mejr«. **Er det vel med H.n?** (paa nævnte Sted), *er det man-hejlt? Jfr. Sundhed, Sund. Mk. hælse-bot, f. (ɔ: Lægedom), -dryk', m., -laus, 1. med nedbrudt H., 2. farlig for H.n; h.-løjse, f., Helſeløshed; hvad ſom medfører Helſeløshed. Fremdeles *hælse-mærke, ɔ: „Tegn til en vis Helbredstilſtand, ond el. god"; *h.-råd, f., ɔ: Sundhedsregler; h.-slægen (e), = skam-sl.; -stærk, -vatn, -vejk.
Helbrede, hejlbrigde(ar), skape (ar, -te), grøde (ar, -de), lække (-te), *gjære god atter, hejle(ar). Jfr. Sæge. **H —s efter Sygdom**, skapast; (om Saar), gro (-dde), g. atter, hejlne, grødast.
Helbredelig, lækjande, grødande.
Helbredelſe, lækjing, f., lækning, f. (gl. n. lækning), batning, f., hejlning, f., lækjedom, m., friskning, f., grøding, f., skap, n. **H. af Saar**, gror, m., grøding, f. **Haab om** (Udſigt til) **H.**, lække-von, f. (lækjarvon).
Helbreder (Læge), *grødar; lækjar (dokter). Jfr. Læge.
Held, 1. lykke, medgang, hæppe, f., hæpne, f., hæppenskap, m., ham, n. (jfr. uham og uhæmje, ɔ: Ulykke), givnad, m. Jfr. Lykke, Lykketræf, Slumpetræf. **H. iſær med Kreaturer**, hæming (e), f., au(d)n, f., trivnad, m., trivskap, m. Mk. gl. n. hamingja, ɔ: Lykke, og heill, ɔ: Lykke. Jfr. *hejl, *hil — som hælsing; hejl, bonde! hil, man! Likeså dansk-norskens Hil! 2. (Hældning), se Hæld.
Heldig, sæ'l(e),*sælsleg, hæppen(e), hæppeleg, *vælfaren; (ſom har Lykke til Fangſt), *vejden. **H. med Henſyn til Binden el. til at faa Bør**, børsæl (H. D.). Mots. børlaus(y). Gl. n. byrsæll. **Binden ſelv** er børleg(y), ɔ: heldig. Jfr. Gunſtig.
Heldigen, *hæppelege, *væl i hand.
Heldigvis, hæppelege.
Heldøre, Heldøret, se Pietiſt, -tiſtiſk.
Hele (gjøre helt, læge), *hejle. **H—s**, hejlne, ɔ: gro til.
Helg, hælg, f. (hælj, halj, hæg).
Helgen, hejlag-mænne, n. (Lm.), gudsbarn, n., -man.
Helgenglorie, helgen- (stråle-) krans, h.-gisel. Fr. Bfd., H. D. Gl. n. geisli, m., Straale.
Helhed, hejllejk, m., hejling, f., hejlskap, m. *I [hejlinga, ɔ: i et helt Stykke.
Heliocentriſk, sol-mittes.
Heliofob, sol-ræd (H. D.), lys-ræd, l.-sky (-skyr, jfr. Sky), lys-fiende (H. D.). Dert. lys-rædsel, -fiendskap.
Heliograf, sol- el. spejl-»telegraf«.
Helioſkop, sol-kikkert. H. P. S., Meyer.
Helioſtat, solgangs-kikkert (H. D.), solfæster. H. P. S. Dertil solfæstende for H—tiſt.
Heliotrop(ium), solvender (Meyer); (*Helianthus*, Solſikke), solvendel, m. H. P. S.: sol-øje. Men soløje el. soleje siges jo om fiere blommer?
Hellebarde (t. Hellebarte, gl. t. Barte, ɔ: øks; fr. hallebarde), strids-øks, spyt-(spjot-) øks (Lm.), spyd-»øxe«. Molb.

Hellebarderer, hærman, livvagt, stridsman. Jfr. Drabant.
Helleflynbre, hælle-fisk, m., kvejte (J. L.), f. „Skal egentlig være hejlag fisk«. Sv. helgflundre. Isl. heilagfisk. Mk. kvejte-råd(o), ɔ: H.-Skind; -uggar, ɔ: Finner af H.; -rav, m. **H. ophængt til Tørring med enkelte Tværsnit paa Siderne**, *skår-kvejte.
Hellemisse (Allehelgensdag), helga-mæs, f. (helgjemis, helmes); egentl. helga-messa.
Hellende fuld, sprøjt(ende)-ful'.
Hellenisme, græsk ånd, g. tænkemåte.
Heller (med større Lyst), *helder; (snarere), *helder, før(y). »Eg vil før tape det øen krævje det«.
Hellig, *hejlag, (oftere) *hellig, *dyr; (i gudelig Tale), *dyr. »Så dyre er dej moders ord«. »Dyre be(de)dag«, ɔ: den almind. Bededag. »Sværje høgt og dyrt«. »Gjære sin dyraste ejd på«. **Dobbelt H.**, *tvi-hejlag (f. e. juledag på søndag). **De fastalbte H—e**, *læsarar, *læsar-folk, *bøne-folk.
Helligbrøde, mk. helg-brud. A. D. Jørg., H. D.
Helligdag, hejlag-dag, hælg-dag (e), hæl(ge)-dag, m., hælg, f. (hælj, halj, hæg; gl. n. helgr, sv. helg). **Halv H.**, halv-hælg (ɔ: næsten Helligdag, især Dag, som før har været H.), = *lappardag (lårpradag, o) = *romhælg = *prikke-dag. **H. og Søgnedag**, hælg og søkne (H. Sch.), h. og vyrke (yrke), f. **H—ne**, hælgi, f. **Række af H.**, *langhælg. **Holde H.**, *halde hejlagt. Jfr. »værkt(y) og hejlagt«. **Pynte op til H.**, *hælge. **Passende til H.**, *hælgdagsleg. Mk. hælge- (hælgar-) -be'l(i), ɔ: Tid, i hvilken en H. indtræffer; h.-brigd, f. = h.-skifte, n., ɔ: Afvigelse fra den daglige Stil i en Helg el. Høitid; h.-bunad, m., Ting, som bruges om H.; h.-hald, n., h.-klæde, -mat; h.-imillom, mellem H.ne; hælgar-sed = h.-vis, f., ɔ: H.s Stil.
Helligdom (t. Heiligthum), hejlagdom, m., hejlagskap, m.; (= hellig Ting), hejlagdom.
Helligholde, *halde (jol, lag, høgtid).
Helligholdelse, hejlag-hald, n., hælge-hald.
Helligtrekongersdag, trettande(ee)-dag, t.-hælg. **H.-Aften**, trettande-aftan, m.
Helme (stande), hålde op. Se Ophøre.
Helminter (Indvoldsorme), invols-mak'? (Invål[o], m., er Indvolde).
Heloter, træler (under det gl. Sparta).
Helotiff, trælbåren.
Helsen, 1. *hælse. Dv. hælse-stærk, -vejk, -laus. 2. **Helsen** er efter Molb. også = Hilsen. Se d. o.
Helsot, hælsot'(e). f. Gl. n. helsótt. Jfr. *hæl'-hunger, h.-maur, hæl(j)orar, ɔ: hunger, krisling, ørske, som forbud på døden.
Helstøbt, *hejl-rent, h.-støjpt.
Helsøstende, sam-søstken (y, i), n. pl. (*sambror, -søster), *rette-søstken (rette-bror, -søster). Sv. samsyskon (-broder, -syster).
Helt, 1. (t. Held), kjæmpe, f., *hær-k. (Lm.), stridsman, ov-kjæmpe, f., kappe, m. (Landst.). Gl. n. kappi, kempa. (I Roman, Skuespil), hoved-man, -person? **H—ne i Oldtiden**, *gamle-karane. 2. (Fisk, *Coregonus lavaretus*), si'k, m.
Helt, Adv. (lige, fra el. til), *alt. »Alt ut på havet«. *Hejlt er = aldeles. »Han er h. hjælpelaus«.
Heltemæssig, jfr. Martialsk; Drabelig.
Heltesagn, kjæmpe-sægn(e), f., -såge(o), f., „Sagn om Bedrifter i Oldtiden".
Helvede („af Hel og Vite, ɔ: Straf"), helvete(i), n.; gl. n. helvíti; daudingshejmen. Lm. Mk. til helvetes. Ejn helvetes ting.
Hemeralopi (alene ved høilys Dag at kunne se), hønseblindet. Meyer.
Hemiffære, halv-ku(g)le.
Hemiffæriff, halvkugle-dannet, halvkugle-.
Hemifiiff, halv-vers.
Hemme (t. hemmen), hæmje (ar »?«), hindre, stanse, stagge(ar), stågge(o), stoppe(ar), stivle, ar (gl. n. stifla, eng. stifle); (fh. Farten), strike (-strejk). Gl. n. hemja (hamda). I. A. Sv. hämma. H. — fremme, jfr. stælpe (-te) — hjælpe (-te): »De' stælpe(r) mejr øen de' hjælpe(r)«. Jfr. Standse, Stoppe, Hindre. **Hemmes ved Forvikling**, *fjetrast. Dv. fjetring.
Hemmelig (a. f. hemelik, t. heimlich), løjnleg, *løjnd (jfr. Lumff, Lurende, ɔ: Lure); (ukjendt), *blind, *løjnd; usynlig; under-jordisk (Politik, Rænker). **H—g(en)**, Adv., løjnlege, løjnt, i løn, i løndom, *i mutom, i dulsmål(u'), *i dule, *i dulom, i duldi, *i mug', i dulhejmen, *i hjartat, lønligen. »Det gjek så løjnt«. Jfr. stæle (-stal): s. bort, ɔ: tage bort h. »S. seg til el. av«. **Forhøre fig h.**, *have sine runer ute. Jfr. Spionere, Speide. **Gjøre noget h.** (f. E. brikke), mugge(ar). **Holde h.**, løjne (-de). Jfr. Forbølge, Skjule. Dv. løjning, Forbølgelfe. **Som bør holdes h.**, løjnande. **H. Brev**, løjn-brev; (Bud), løjn-båd(o'), n. **H. Gang**, myting, f., løjngang; jfr. myting, m., ɔ: En, som holder fig ftjult (»maten er ingen myting«, ɔ: god Kost gjør fin Virkning). **H. Gave** (hemmeligholdt), mute-gåve, f. (jfr. Bestikkelse); jfr. og mute-bete(i), m., ɔ: Mad, som gives h.; *mute, ɔ: give h. Gaver. H.

Kunst, myte-kunst (mute-?). **Syssle med h. Kunster** (spaa, signe, mane), rune, ar. Dv. runing, jfr. **Hexeri**. **H. Midler**, runer, f. pl. **Ved h. M.**, ad bakveje. **H. Overbringelse**, mytiug, f. **H. Sag**, løjndom, m., dulsmål(u), n.; (alt som holdes h.), dulsmål. **H. Sprog**, mytemål. **Andvake**. **H. Sted** (Skjul), løjne, n., jfr. løjn-krok, ɔ: Lønvraa. **H. Tanke, Skrift, Rum, Anslag, Vei**, løjn-tanke, m., -skrift, f., -rom, n., -råd, f., -væ'g(e), m. Jfr. **Hemmelighed**.

Hemmelighed, mute, f. („bare": i mutom, ɔ: hemmeligen), løndom, løjndom, m., løjnd, f., mug', n. (*i mug, hemmel.), gåte (Andv.). Jfr. **Smug**. **En H.**, ejn løjndom. Lm. »Flere nyere bruge nu løndom, m. (en), ligesom helligdom, medens det tidligere kun brugtes med forholdsord forved: i løndom«. H. D. Molb. har: **Guds Løndomme** (Tausen). „Gud Herren Tankens Løndom seer" (Ingeman). „Den, som vor L. kjendte". Chr. Winther. **I al H.**, *i skug' og skjol. **Paalidelig (til, i) at bevare H.**, du'l-ram(u'). Jfr. **Taus**; **hemmelig** Sag.

Hemmelighedsfuld, *løjn, *løjnen, *løjnsam, løjndomsful' (Lm.), *in-fu'l, muten, ɔ: som søger Skjul. Jfr. **Slu, Snedig, Underfundig**.

Hemmelse, stivling, f.; (Standsning), *hævling, av *hævle, ar, ɔ: sagtne, standse.

Hemsko (Hemmesto, t. Hemmschuh), jfr. haldar, m., ɔ: „Redskab til at holde el. stoppe med"; spænnar, m., stoppar, m., slæ'p-sko (Dagbl., n.), slæbesko (H. D.), hjulsko (H. D.), hjul-tvinge (H. D.). Sv. hjulhäfte.

Hen, *bort, *åt, *av, *stad, *avstad. Åtbåren(o), ɔ: baaren hen til. **Hvor skal du hen?** kvart skal du av? *Avrette, sv. afrätta, ɔ: henr. **Hen i** (i), *fram i. »Han vil ikkje læggje seg fram i det«, ɔ: blande sig—. Jfr. »han hæv' vore' fram-i det«, ɔ: har været oppe i det, har forsøgt det. **Hen til**, *til, åt. **Hen, Henne**, se og **Bort, Borte**. Ved nogle ord er »hen« måske kommet av heden (herfra), sammendraget til hen, som meden(s) til men. I de fleste tilfælder er det derimot det i tysken så utrolig talrike hin. I svensk finnes det næsten ikke. For »hen« bruker svenskerne bl. a. af-, afsigt, afseende: afrycka, afrätta, afsomna, aftära (hänsyn, hänseende finnes dog). I * brukes mest »bort« (også fram, in, ut, op, ned). **Hen paa, hen i, hen over** blir da *bort på, i, over. **Henne** blir mest til borte. I sv. bort, borta. **Der henne fra** (herhen), *borta(n)(u), b.-etter, b.-til (ɔ: hinsides-fra); (længere henne), *bortan-føre(y), -på. **Hen** brukes særdeles ofte som av tyske så av danske, og det vel mest efter tysk foredømme. Normænnene nytter det en del mindre. Således siger vi ikke lettelig med de danske: henaande, henbølge, hendaane, hendale, hendvale, hendysse, hendø, henfalme, hensegne, hensmelte, hensvæve, hensynke, hentrælle, henregne, henhvile, henjasket, henklinge (henkoge, ɔ: bortkoge har nogle norske taget i bruk i den seneste tid), henlege, henlyne, henraadne, hensigte, henskrive, henskylle, henslide (Tiden), henslæbe (?), hensmægte, hensprede, henspøge, hensnige sig, henstede, henstræbe, henstrømme, henstævne, hensukke, hensuse, hensværme, hensynge, hensørge, hentage, hentumle, henskyde (Skylden paa), hentvine, Henvej, henvinke, henvifte (Alt efter Molb.). I de andre med hen-, som henbringe, henbære, henbøje, hendrage, hendreje, hendrive osv. kan hen- enten, som sagt, ombyttes med almuens in, fram, ut, op, ned, til, og da især med bort, el. samme henkan bortkastes: vende sig for henvende sig, el. ordet med hen- er unorsk og kan helst utgå. Således kan henrette, henrykke, Hensigt helst bli borte.

Hendøet, jfr. **Hensovet**.

Henfalden (slem) **til noget**, *lå'k (til å drikke), *styg, *lej', *svær (f. e. til å ljuge).

Hengiven, *tru, *under-gjeven. Mk. sv. till-gifven (med till for tysk hin). **H. til Ondt**, *svær, *fæl, *styg, f. e. til at drikke, spille, slås. Jfr. **Henfalden til**.

Hengivenhed (Huldskab), truskap, m., hål'skap(o), m.

Henglide: hengleden, sinen, avsenen. Av sine (-sejn), ɔ: glide sagte.

Hengliden, sining, f. Jfr. **Forsvinden**.

Henhøre (til), fylgje: »det skal f. garden«.

Henimod, *fram-åt; (næsten), fram-åt, f.-mot, at-åt (at-åt væggjen, at-åt ej femti år).

Henkommen, *av-komen, ned-komen. »Det vejt ingen, kvar han er nedk.«, ɔ: er bleven af.

Henlægge (en Sag), lægge til side(s) (Lm.), l. bort, l. på hyllen; gravlægge. **Henlagt**, bort-lagd. Lm.

Henne, *stad; se u. **Hen**.

Henrette, *rette, *refse, avlive. I * rette, ikke henrette. Gl. d. rétta. „For Smed at r. Bager".

Henrettelse, refsing, f., avlivelse.

Henrive, rive med (Lm), bortrive, inta(ge). Jfr. **Henrykke**. **Blive henreven** (h—s), fjælgne (ar), ɔ: blive varm. **Henreven** (efter t. hingerissen, opflammet), *hug-

tæken(e), *intæken, reven med. Fr. H.

Henrykke, Rykke i den uegentl. tydning er unorsk. Bedre *trolle (»fortrylle«), *sæle, *tauvre, *kværve, *målbinde, *fjetre, berg-take (til *bergtæken, e, = *inkværvd, ɔ: intagen i berg, bortført). Jfr. Fortrylle.

Henrykkelse, ru's, n. (sv. ru's), jfr. rusmod, n., glædes-rus, fysne, f., glædedrukkenhet, salighet. »Han gjek i ejt hejlt rus« (i egalteret Stemning). Jfr. Fortrykkelse; Fryd.

Henſe (til en Synd), se på.

Henſeende, grejn (Lm.), stæmne (Lm.), væ'g (e), m. (*i penge-, mat-, klæde-vægen), måte (»gild kar i alle måter«; »det er vist og sant i alle m.«). Jfr. Anliggende. **I H. til,** *i: i længd og brejd; i styrke og storlejk. **I denne H.,** i dette stykke, i den ting. **I den H.,** *på den måten, *føre(y) den skuld. Sv. för den skuld. Jfr. i så måte. **I alle H.,** i alle ting, i alle måter. **I nogle H.,** i some ting.

Henſigt (t. Hinſicht, eg. Henſyn), mål, formål, endemål, ende, øjemed, *tank(j)e, mejning, vilje, *sætling, stil, f. »Ta viljen for værket«. »Det var tankjen«, det var H.n. **Have til H.,** stile på (ar). **Han ſijuler ſin H.,** jfr. »han skyt inkje der, han pejkar«.

Henſigte til, mene, have for øje. Jfr. Sigte.

Henſigtsmæſſig, tjenlig, formåls-t., rådelig, tilrådel., gagnleg, god, nyttig, *næm. Jfr. Bekvem.

Henſtyde (ſin Sag), anke, in-a., på-a.; skyte el. skjote til. Jfr. Appellere.

Henſtænge: henſtængt ligge, ligge og slænge. „Baad, der ſtang nede ved Stranden". J. L.

Henſmutte, se Smutte.

Henſmægte, se Smægte.

Henſøvet, *ut-tirad, *ut-torad; av-sovnad. Jfr. Udſlukket.

Henſtand, *frist, frest, m. (gl. n. frest), utsættelse, områd, f., omrøme, n., *dag (Lm.), tid. **Kort H.,** liten dag (Lm.), snåve-rom, n. »Føre ejt s.«, ɔ: for en kort Tid, til en Nødhjælp. Jfr. Moratorium.

Henſtille, stille, *stelle, *sætje (i vindøjet f. e.); overlate til, *sætje til: »eg sæt det til deg«.

Henſvinde (t. hinſchwinden ?), *kværve bort, gå (»tiden går«); forgå, *forgangast; *skutrast bort. Jfr. Svinde.

Henſvinden, mink, m.

Henſyn, *omsyn (»umsyn«); skuld, f. (»føre mi s., f. bårni [si] sk., f. hennar s., f. moro s.«, ɔ: af Henſyn til oſv.). **Meb H. til,** av, i, med omsyn på (Lm.), føre(y), med, på. »Av størrelse var han . .«, ɔ: **meb H. t. Størrelſe.** »I rikdom overgik han«. »Være ræd føre klædom«. »Vondt føre fisk«. »Det er høveligt med viddi«, ɔ: **meb H. t.** Vidden. »Dej er like på høgd, på våkster«(o). »Være rik på pengar«. »Spare på maten«. **Dette har H. til** (ſigter til), går på, tyder på. **Tilbørligt H. til de Folk, man har før ſig,** manvør(d)nad(y), m. **Tage H. til,** sæte (-te), sv. sätа; *bry seg om, *agte, *anse (Fr. Bg.), ɔ: ændse, *værde (Fr. Bg.), våtte om (ar), gl. n. vátta, ɔ: bidne, bekræfte; se på, ha syn for, ha for øje, lægge mærke til, ænse, rette sig efter, ta med i opgøret, ta med i overvejelsen. »Dej våtte de' ikkje stort«. »Eg sæter ikkje, kå (kvat) han sægjer«. Jfr. Agte. **Bære at tage H. til,** sæte: »det sæter ikkje, = d'er ikkje sæt på det, ɔ: **det har ikke ſtort at betyde.** **Ikke** (værd) **at tage H. til,** ikkje sætande.

Henſynsfuld, *skikkeleg, *folkeleg (»human«), *snil', *ærig, *fin.

Henſynsløs, uvetog(i), uvør(d)en(y), *værdlaus, *grov, nærgående; våldsom; *bejnstyren. Jfr. Uforſtandig, Ubeſindig, Uvorren, Skjødesløs. **H.** (driftig) **Perſ.,** uskjøjte, f. Jfr. Skjødesløshed, Uvorenhed.

Henſynsløshed, vør(d)løjse, f. (y).

Henſætte, sætje (sætte, e).

Henſættelſe, sætning, f., („tildels") sætna'd, m., („oftere") sætjing, f.

Hente (ſamle, hjembringe, fange), *take (»ta høj, korn, poteter, sild, sej«); (tage imod; borttage), hente (ar). Jfr. gl. n. henda, ɔ: gribe (med Haand). **H. ind,** ta' igen. Jfr. Indhente.

Henty, se Ty.

Hentyde til, *tale på, *stikte på, *grunke (også i sv. *), grømte(y), vitre(i), ar, tyde på, *pejke på, imot, varsle om, slå på (den stræng, at), ha for øje, la skimte (frem), at, *snide på (-snejd), *dømte på (ar). Jfr. Ymte.

Hentydning, *vitring, finger-pek, tegn til, varsel om; (dunkel), grunk, m. (glunk), grømt(y), m.; (fornærmelige, fiendtlige), slænge-ord (H. D.), nejsing, f., *snej-ord, *spe-ord, spot-ord. Jfr. Vink, Varſel; Spot, Drilleri, Stikleri, Spydighed, Satire. **Gjøre fornærmelige H.,** glætte (-e). »Han glætte til meg«. Gl. n. glettast, ɔ: **drilles med En.** Slige H. kalles *glættor (fl. av glætte, f.) og *glæt-ord.

Hentæreſe, tæring, f.

Hentæres, *avgjærast, (mærgast ut), *tærast, talme (ar), „oftere" talmast. Jfr. Udmagres, (Ind)ſvinde. **Hentæret,** *ut-

pint, *utor-komen, avgjord. Jfr. Ud-magret.

Henvende sig til, søkje (-te). S. regjeringi, s. dokter. **Henvendt**, *vend.

Henvendelse, tilvending (Lm.). H. er neml. tysk.

Henvise til, *skjote til (Lm.). **H. til en Perf. el. Sted**, styre (-de), støre (-de), stæmne (-de). Jfr. **Anbefale**.

Hepatica triloba, blå-sømre(y), -vejs, m.?, -vise, m., -vissel.

Heptaeder, syv-side, -flate.

Heptagon, syv-kant.

Heptandria, syvhannede . . .

Heptarki (i England), syv-rike; jfr. syv-stjærne, syvsover. H. P. S.

Her, *hær, Hist og her, *hær og kvar. Mk. hær til, h. in, h. op, h. i frå (om tid), h. føre(y), ɔ: forhen. Hærom, -med, -av, ɔ: om, med, af dette, af denne Ting, er „neppe brugt" (i * nemlig) „i Dagligtalen, men passer bedre til Skrift og findes saaledes ogsaa brugt i gl. n.« Jfr. Derom, Deraf osv.

Heracleum sphondylium el. *sibiricum*, *bjørn-kjæks (bund-k.), gjejta-kvanne. Dr. Sch.

Heraldik, våpen-kyndighet, våpen-lærdom („om Adeliges Vaaben med tilhør. Rettigheder og Regler"), våpen-kunst (Molb.), våpenkunst- el. våpenskjolds-lære. H. P. S.

Heraldiker, våpen-kyndig, -kænner.

Heraldisk, våpenskjoldig (jfr. enfoldig). H. P. S. Dert. våpen- el. våpenskjold-kænner. **H. Mærke**, skjoldmærke. H. D.

Herbarium, vækst-samling, urt-s.

Herberge, hærbyrge, n., hærberge (gl. n. herbergi, herbyrgi; sv. herberge), *hus, hus-vær(e), n., hus-rom, n., læg(e)-stad, m. (»legstad«). »Dej komo her til l.«, ɔ: overnattede her. **Lægge i H.**, se **Indkvartere**. **Forlange H.**, *be(dje) om hus. **Tage H.**, *lægre seg. Jfr *kome til lægers, k. til lægstad(e). **Forpligtelse til at staffe H.**, nat-håld, n.

Herbergere, hyse (-te), hærbyrgje (-de).

Herbivora, vækst-ætende (dyr).

Herefter, etter-dags. Lm.

Herfra (om Sted), hæda(n), e (gl. n. héðan, sv. hädan), *hær i frå; (om Tid), *hær i frå.

Herkomst (t. Herkunft), *byrd (Chr. Flor), æt', f., *av-byrd (H. D., Fr. H., jfr. Molb.), fødsel, ophav, n.?, æt-føring (H. D.), av-sætting (Lm.); (som et Sprogs), op-kome, f. Lm. Jfr. **Afstammelse**.

Herkuliff, *trol'-, *rise(i)-, *jøtul-, kæmpe-, t. d. kræfter, kæmpestore k.

Herlig, *herlig („nyere Ord"), *prydeleg, *prud (jfr. **Prægtig**), *stormansleg, *briken, *brikna (briknaleg: ejt b. barn, ve'r), *herre (ejn h. rct, ejt h. mål, leve på h. vis), *rusande? (jfr. *rus = **Henrykkelse**); (stadselig), *grum; (ypperlig), *gild, velsignet, *vælsignad, gyllen, dyr, *drust, ypperlig, utmærket, *ov-, *overs, *overs-leg. Jfr. **Anseelig, Fortræffelig, Udmærket, Ypperlig, Prægtig, Fortrinlig**.

Herlighed (t. Herlichkeit), ære-glans (Lm.), ære-rike (Lm.), brikne, f.; (Salomons), grumhet? (stor Lykke, Fornøielse), skripne, f. **H—der ved en Eiendom, Gaard**, til-fang, n., tilliggelser, lunnende, n., lunne, m. (pl. lunnar). »Han fek hejle gar'en med lu't(u') og lunnende el. med lut og lunnar«, ɔ: med alle Tilliggelser, med Rettigheder og Herligheder. Mk. *lunneleg (gard), som har lunnar, lunnende; lunne-laus (gard), som er fattig paa lunnar. Dv. lunneløjse, f.

Hermafrodit (se **Tvetulle**), tvi-toling, m. (ɔ: med to toler, tvi-tusling), båding, m.; tvi-kønning jfr. lønning, av løn. H. P. S. Dert. tvi-kønlig (jfr. lønlig, sønlig). **Være h.**, *have tvau-bæggje, være tvi-tola(d).

Hermafroditisk, tvi-tola', tvi-kønnet? tvi-tullet; tvi-tullig. H. P. S.

Hermelin (*Mustela erminea*), røskat (J. Lie), *røjs(e)-kat, *kvi't-k., le-kat »?«. Gl. n. hreysiköttr.

Hermeneut, utlægger, uttolkar, m.; oversætter. Jfr. **Interpret**.

Hermeneutik, utlægge(r)-kunst, lov-, skrift-tolk(n)ing, -utlæggelse.

Hermeneutisk, utlæggende, lovtolkende.

Hermetisk lukket, igensmæltet, lufttæt (Molb.); luftfri, l.-tom. **H. nedlægge** (Madvarer), henkoke. Chr. A. Thorne. Morgenbl. 9. 1. 80. Jfr. og **Kemisk. Herm. Filosofi**, gul'maker-kunst.

Hermitage, se **Eremitage**.

Heroer, se **Heros**.

Heroine, halvgudinne, utmærket kvinne (ved stor»dåd«, storværk, ov-værk).

Heroisk, storslagen; højhjærtet, opofrende (jfr. stor-sinnet, storstilet, *storlynd, *storhuga'); kæmpe-, kæmpernes (tids-alder). **H. Digt**, saga-kvæde. **H.-komisk Digt**, apende saga-kvæde (ape i * er „brille, drive Gjæk med"). Jfr. **Episk** og **Epos**. **H. Handling** (jfr. **Bedrift**, ɔ: gærning), *mans-værk, *ov-v., *stor-værk. **H. Sagn**, halvgude-sagn, s. om halvguder.

Heroisme, kæmpe-ånd; højhjærtethet, stor-sin? Jfr. **Heroisk**.

Herold, hærbud; utroper, sendebud.

Heros (Fl. Heroer), halvgud, kæmpe.

Herre (ɔ: fornem Mand), herre, m. (gl. n. herra), *stor-kar, *storing, m. Jfr. **Fornem**.

Herred (Tinglag), hærad, n. „Lidet brugt", så nær som i egennavn: Bø-, Næs-, Lunde-, Kvin-h. Gl. n. herað. Sv. härad. Jfr. Kommune.

Herredag, råds-møte. L. L. Daa.

Herredømme, vald, n., herredom, n., h.-dome, n., h.-stand, n., h.-vælde, n.; overvælde (y - e), rike, n. Jfr. Magt, Raadighed. »Des større rike, des større rekneskap«. »Hans rike fek snart ende«. **Have, faa H. over sig selv**, *råde med sig. »Då ho atter rådde med seg«, ɔ: da hun samlede sig, kom til Bevidsthed.

Herregaard (med fornemme Folk i, i Norge uden adelige Rettigheder), *herre-sæte, n., *h.-gard (som ikke er el. ser ut som bondegård, sv. herregård), stor-gar(d), m., hâv(o), n. Jfr. *hâvman, -dreng.

Herresjold, rettere **Hærsjold**. Gl. n. herskjöldr. Jfr. Avindsjold. Mots. friðskjöldr.

Herresæde, herre-sæte, n. Jfr. Herregaard.

Herskab (t. Herrschaft), herredømme; herrer(ne), ɔ: herren (på hvert givet sted) med familje. Herskap i * er „et stort Følge", = hærnad.

Herske (t. herschen), 1. rå(d)e (-de), rikje (-te); styre (ɔ: regjere, -de), være herre, have magt over; (kommandere), ombåde (o), ar (dv. ombåding). »Han råder og rikjer«. Gl. n. rikja. 2. finne sted („Glæde herskede"); være almen („Fattigdom herskede der"). Herske er i * „larme, støie, gjøre Ufred".

Hersker, rådar, m., *herre, (den) rådende, drot, *råds-man, *råds-herre.

Herskerbud, herre-bud? konge-bud?

Herskerinde, *råds-mor; dronning.

Herskesyg, *ejnrådig, *ejnråden, *rådrik (gl. n. rádrikr), *rådriken, magtsyk (Fr. H., Dagbl., n.), magt-kær (H. D.), -lysten, ombådsom(o), råde-lysten? -syk? *myndog. Jfr. Bydende, Egenmægtig. **H. Kvinde**, *råds-mor. Eg. Forstanderske. **H. Pers.** (Mand), *ombåds-kufte(o), f. („spotvis"); *hovman; *rådsherre („spotvis"). Eg. Forstander el. og Raadsherre. **Være h.** (ville herske, raade over Andre), ombåde(o), ar.

Herskesyge, *råde-lyst?, -syke?, -sot'? styre-sot'? magtsyke (Fr. H.), ombåding (o), f., ɔ: at En gjerne vil gribe ind og raade over Andre. Jfr. Herskesyg.

Hertil, *hit, hæga(t) (e).

Hest, *hest. Også gamp, m. (B. B.), øjk, m., gad', m. Øjk er hest uten hensyn til køn el. alder, d. e. hest, hoppe, føl. Undertiden siges dog øjk netop i motsætning til hest, altså for rosse el. mær. Jfr. Hoppe, *mær', ma'r. Sammens. av mær heter dog „mest almind." mærra-, „men i Bergens Stift" mara-. **Daarlig H.**, ra'k, n., skark, n., *bejn-rangl, *krykke, f., krake, m. **D., udslidt H.**, skå't-gamp(o), s.-mær', eg. „gl. Hest, som slagtes ved Skub". **Gammel H.**, skark, m., skarre, m. Jfr. *skarke, ɔ: gaa tungt og slæbende; *skarre, ɔ: gaa sent og vaklende. **Stribet H.**, skjæng, m. **H. med rødlig Farve, men med hvid Man**, er *li'n-faksot. **H., som ofte vil hvile**, *stut'-drøg hest. **H., som gjerne vil gaa til den ene Side**, *ejn-vikt h. Mk. kvi'k-skod(i), jfr. Kjød(et i Hov.). **Knorter el. Udvæxter i Huden** (paa Hest), flejr (fløjr), n., flejn, n. Jfr. Hævelse (Spat). Mk. *mare, løbe i Brunst, av *ma'r, *mær'; *hærkje hesten, ɔ: stramme Tøilerne, at den ikke faar bejte. Se og Skuldertræ, høvre, n. Mk. øjkje-bejte, n., -byte, n.; øjkje-far, n. el. -fe't, n. el. -slag, ɔ: Spor efter Hefte; -fo(d)er, n., -magt, f., ɔ: heste-kraft; -skap, n., ɔ: Skikkelse, -slag, ɔ: 1. Race, 2. = heste-far, n.; -værde (-vørde), n., Værdi for en H. For øjkje- brukes sjældnere øjks-, som øjks-æmne, ɔ: Føl, -mat, m., Foder-Portion for en Hest; heste-truge, f., ɔ: Sneflo for en H.; øjkje-kjær, begjærlig efter Selskab (om hester); -laus, -løjse, f., ɔ: hestløs, Mangel paa Hestehjælp.

Hestebeslag, heste-smie, n., -smi(d)ing, f.; -sko.

Hestebækken (under Paksabel, Kløv), ljo, f., ljo-fâ't(o), f., le-fât, å-fât, kløv-fât (y - o). Jfr. le-rej(de), m., -skin, n., som er til samme bruk. Dette fât, »fo't« er flt. til fat, 1. Fad, 2. Haandgreb, 3. Bedækn., Klæbe. Gl. n. fat.

Hestefaaer, *mara-flagar.

Hestefine (*Hippobosca*), stejn-fluge, f. »?«.

Hestegræs, 1. (*Holcus mollis*), lin-røjr, f., eg. linn-røjr; 2. (*Holcus avenaceus*), havregras, n., hest-havre, m.

Hestehandler, mara-bytar, m.

Hestehov (*Tussilago*), lejr-fivel, m., l.-gul, n. **Bladene af H.**, lejr-skræppe, f.

Hesteigle, mar-igle, m., *ros-i. Mots. *man-i., ɔ: Blodigle.

Hestekrop, mara-krop, m.

Hestemaal, stolpe-mål. **Led i H.**, stolpe, m.

Hesteman, mara-mån, f.

Hesterace, heste-slag, n.

Hestesjærer, heste-gjælkar, m. Jfr. Gilder, gjældar, m.

Hestestald, mara-stal, m.

Hestetagl, mara-tagl, n.

Heterodoxy, avvikende (i troen, i religionen), vrang-troende, -lærende, særtroende, annerledes-tænkende, fritænkende, fri-tænker.

H. P. S.: fri-, skil-troende (som skiller sig fra andre).
Heterodoxi, avvikende lære (el. tro); vrang-, fri-, sær- el. skil-tro (H. P. S.), vranglære.
Heterogen, av ulike slag, ulike-artet. Mots. **Homogen**, av samme slag, ens-artet.
Hetære, eg. veninne; frille, f., elskerinne.
Hetæri, brorskap, kammeratskap.
Heureka, jeg har det (eg.: jeg har funnet).
Heuristik, opfinnings-kunst.
Heuristisk, *opfinsam.
Hevn, se Hævn.
Hex, *fæsse-kjærring, potre(u')-k. (påtre-kj.). **Følge af H—r** („el. onde Ånder, som tænkes at ride i Luften"), gand-færd (gangfar, -fal), jole-rejd, åske(o)-rejd, f. Gl. n. gandrejð.
Hexaeder, seks-side, -flate.
Hexagon, seks-kant.
Hexameter, seks-føddet (-føters) værs, seksfots-værs (E. Bøgh), seks-føtting? (jfr. tvi-føtting, m., ɔ: „tofodet Skabning"); seks-måler el. s.-målerværs. H. P. S.
Hexametrisk, seks-målt?, -føt? (værs).
Hexe, rune(ar), *kaste runer, fæsse(e), *galdre, gande, ar (ganne), trolle (ar), potre(u), ar. H. i * er = 1. fluge, 2. bide ab En. **Hexet paa** (En), *på-gjord. **Forhexe**, *forgjære, *sætte gand i. **H—t af Huldren**, *huldren. **Som f—t**, rejnt 'ta ganda, *trolsleg. **Paahexet Skikkelse**, trol'-ham, m.
Hexe-, jfr. trol'- (-dans, -færd). Jfr. **Trylle-**. Sv. troll-.
Hexedrik, trol'-dryk', m.
Hexekunst, trol'-kunst, f.
Hexekyndig, trol'-kunnig.
Hexemester (mandlig Hex), trol'-man, -kal', potre(u)-kal, rune-k. Hex og Hexemester heter i våre bibler **Troldkvinde** og **T.-mand**. »Hekse«ordene er altså inflyttet i den seneste tid. Jfr. Molb.: **Hex**.
Hexeord, trol'-ord, n.
Hexeri, runing, f., gand, m., galder, m. (n.) (gl. n. galðr), galdring, f., trolling, f., trolskap, m., troldom, m. **Fremkalde ved H.**, trolle(ar): t. op ejn storm.
Hexespeil, rune-spegel, m.
Hiatus, ga'p, hul', åpning; (i Vers), lydgap, -åpning el. -hul. H. P. S.
Hibernation, overvintring; vinter-ophåld, vintersøvn, -dvale.
Hibridisk, hibrisk (hybr.), blandet (av to slag, to slags dyr). Jfr. **Bastard**.
Hid (hertil), *hi't, *hæga(t), e; (fra Sted ligeover for), *borta(n)-etter, -til. Gl. n. hi(n)gat, hegat. **H. igjen**, *hit-atter, *hæg-a. Jfr. hæga'-føre = hita(n)-føre, mots. bortan-føre. *Hægа på = hita(n)-på. *Hægare, -ste = *hitare, -taste, ɔ: nærmere, -meste. **Nærmere hid**, hitetter. Jfr. hit-om, til denne Side. Se og **Hidvendt**.
Hidalgo (eg. Søn af Noget, ɔ: af Formue), adelsmand (slet og ret, ikke grande).
Hidse (t. hetzen), 1. (Hund), *hisse (sige: his!), *hirre. **H. en Hund efter**, stride (-de). »S. gjejt'ene«. Også hunden siges da at *stride. Jfr. **Gjø.** 2. hete(i), ar, vælde hete; ægge, tilskynde, *ærte, tirre, *o(d)e. **H. op**, fjælge (-de), sætte op, æggje(ar), mane, ar. **H. hinanden op**, æggjast.
Hidsig (t. hitzig), hetende (sykdom), het? (natur); (Drik), het (»h. viner«); *hastig, *hejt (ram-h.), *o(d), *brå; *sint, *sinna (skjærre-s.), opfarende? (efter t. auffahrend), *il'-sint, il', *galen, *vond, betsam(i), *vond-lyndt, *v.-kyndt; (særlig om Dyr, især Oxer), *olm (jfr. Arrig, Bister, Opfarende); *græen, *kvas (jfr. »han lyfte hamaren for høgt«, ɔ: gik for hidsig. tilværks), *heljog, *ægst, *fu'l, *vil', vild (H. L.), varm-blodig (jfr. Heftig); (opfarende), *il'-bræden, *il'-håtta(d) (ɔ: h. af Natur), *il'-fængen, *il-kyndt, *il'-hærdsken; (**optørst**), vanskipad(i?); (fuld af Exgrelse), *truten; (haftmodig), *tintren; *tirren (tørren; jfr. Tirre); (ivrig), *trå; (graadig), *riv, *sli efter; (kamplysten), stang-vi's (ɔ: som vil stange); (lysten paa), *fu's, mord-gjerog (gi-), *fiken (jfr. ny-fiken), forhuga' (på? etter?); jfr. **Begjærlig**. **H. efter noget**, håsken, *hæsk; (begjærlig), *nask. Jfr. **Graadig**. **Lidt h.** (el. vred), *purren. Jfr. *purre, ɔ: tirre. **Yderst h.**, *gal'-sint. **H. Pers.**, fu'l-mænning, m., illing, m., il'-mænne, n. (gl. n. illmenni), sinne-tag', m., -påse(o), m., -blåse, f., kvæfs, m. (ɔ: Hvepe), il'-huge, m., il-bræde, f., il-nøjte, n. (ɔ: h. Krabat), il-bøste(y), m., bust-yvel, ɔ: Vindsvin. Jfr. bøste(y) seg, ɔ: reise Børster. Jfr. og **Havgasse**. **H Krop**, jfr. **h. Pers.** **Blive h.**, *fjæl(g)ne; **blive el. være h.**, *olmast (y, -dest), ilskast, værte il', illast. »Eg vejt ikkje, kvat han gjæng og *olmast føre«. Jfr. »brase op som ejn raud-ejne«, ɔ: som tør Ener. **Tale h.**, *bite (-bejt). Jfr. *b. frå seg, ɔ: sætte hårdt mot hårdt.
Hidsighed (t. Hitzigkeit), vilske, f.; (Opbrusning), ægse, n. (av ægge?); (Vrede), græe, n., il'-huge, m. »?«; il'skap, m., ilske, m., sinne, n., skjejm, m., får, n. (»han fek ejt og anna' får«). Jfr. gråe, m., ɔ: Ubenstab, Uvilje, eg. **Graahed**. Jfr. **Opbrusning, Libenstab, Heftighed**. **Røde hvre Tegn til H.**, græast.
Hie, hi(d)e, n., hi(d), n. Gl. n. hiði, hið. Sv. hide.

Hierark (Prælat), kirke-høvding (H. D.), præste-konge (H. D.), præste-herre?, -drot?; præste-, kirke-, pave-»hersker«. H. P. S. Men »hersker« er tysk.

Hierarki, præste-vælde (Molb., Allen, Fr. H.), præste-magt, -styre, kirke-vælde (H. D.), hellig- el. pave-vælde; bispe-vælde (H. D.), præste- el. kirkemagt (H. P. S.). Dertil p.- el. k.-vældig, -magtlig, -myndig for **hierarkisk** (H. P. S.). Også værdighets-følge (ovenfra nedad el. omvendt), »rang«stige, r.-følge, stands-stige? **Militært H.**, magt-, rang- el. trinfølge (H. P. S.) i hæren m. m.

Hierarkisk, præste-vældig (H. D.), bispe-v. (H. D.), kirke-v. (H. D.), præste-. **H. Forfatning**, præste-styre.

Hieratisk (Skrift), hellig, præste-(skrift), mots. **demotisk Skrift**, folke-, almu-skr., menig-mans-skrift.

Hierodu'l, helligdoms-tjener; kirke-tjener.

Hierofant, overpræst; stifts-præst, stiftsforstander.

Hieroglyf, billedstav (H. P. S.), billedbokstav. H. D. **H—er**, billedskrift.

Hieroglyfisk, billedlig; lønlig, gåteful, mørk.

Hierokrat, -ti, -tisk, se **Hierark, -ki, -kisk**.

Hige, h. efter, mod, hike(ar) etter, fike(ar) etter, hipe (ar?), stræve etter, trøjte seg etter, trå (-dde) etter (tråst), stunde(ar) etter, til? trâtte(ar), gire (-te), slime(ar) (jfr. **Snylte**), lejke mot (Lm.). Jfr. **Tragte, Stunde**.

Higen, attrå, trâtting, f., trå, f., trådom, m., tråing, f., fikne, f. Jfr. **Længsel**.

Hikke, at, *hikste (hikse). Gl. n. hixta.

Hikke, hikste, m. (*hiks). Gl. n. hixti.

Hil, hejl, n. Gl. n. heill, **Lykke. H. være ham**, væl være hânom(o)! Hejl, bonde! omtrent som: **Godbag, Mand!**

Hilarant, friskende, kvikkende, opmodande. Lm.

Hilaritet, lystighet, glæde, kjæte, f. (av *kå't).

Hilarotragedie, lyst-sørgespil, blandet skuespil.

Hilde (til **Hefte**), *futul (fytel, fetel, i, fikjel), m. (gl. n. fjöturr), hælde, f. (sv. * hälla), hâft(o), f. (ɔ: hæfte, hindring); (mellem Forbenene paa Dyr), stut'-hâft(o), f., mots. lang-hâft, ɔ: **H. mell. For- og Bagbenene**, *lang-hælde.

Hilde, at, *hælde (ɔ: sætte *hælde på hest), *hæfte, *futle; fange; forføre. Jfr. fjætre; gl. n. fjötra.

Hildning (Binding med **Hilde**), hælding, f. Hæfting el. futling? Jfr. **Hilde**.

Hillemænd, ɔ: (ved de) **hellige Mænd**! Jfr. **Saamænd**!

Hilse, *helse, ar (en el. til en, personlig og ved bud el. brev). **H. hinanden**, helsast.

Hilsemaade, *helse-sed.

Hilsen (Budskab), *ordsending (gl. n. orðsending); (at hilse), *helsing, *helsning. **„En H. siem"** (Irrtetsættelse), *helsing. [Helbred heter derimot **Helsen**, *helse, ikke **Hilsen**. Molb.].

Hilsning, *god-nat: »Helse god-nat frå os!« **H. til Fraværende**, helsing, f., (ofte) helsning, f. **H—er**: Brev med **H.**, helsar-brev, n.

Hilsningsord, helsing, f.

Hime (gaa i Forraadnelse, f. E. om Fisk), *ulne. Sv. ulna. Jfr. **Bedærves**.

Himle, dø, fare til himmels. Himle i * er 1. blunde, 2. bygge Loft (Himling).

Himmel (jfr. **Luft**), himmel, ɔ: 1. Himmelhvælvingen, 2. Himmerige, 3. en Hvælving, 4. Telt el. Tag. **H.s Udseende**, himmel-bragd, f., -lag, n. (Luft uden Skyer), hej(d), n. »Han er klår i hejd(a)«. Gl. n. heið, ɔ: klar Luft. **Skyet H. med enkelte blanke Mellemrum** siges at være *glanen, *glejnot, *gluggot el. at glane(ar), ɔ: lyse, glimte. Åpningerne selv kalles gla'n, n., gløt'(y), m., glætte, n. (m.), glât'(o), f. (m., n.), glâtte(o), f. Jfr. **Luft**. **Under aaben H.**, *ute.

Himmelbyg, -korn (*Hordeum coeleste*), tore-byg', n., *torne-byg. Av *tora, torna, ɔ: **Torden**.

Himmelegn, sæt' (sægt), f., himmel. **Forvildet med Hensyn til H.**, *sæt'-vil, -galen, ɔ: som ej vet, hvor nord, øst osv. sær.

Himmelfart, himmel-færd, f.

Himmelfartsdag: Kristi H., *hejlag-torsdag, hejl-t.

Himmelhøi, *himmel-høg. (Adv.), *himmels-høgt, *i himmels høgd.

Himmelkorn, se **H.-byg**.

Himmelsk, *himmelsk.

Himmeltegn, himmel-tejkn, n.

Himmerige, *himmerike. »Eg. himenrike, gl. n. himinrîki«.

Hin, *hin', ɔ: 1. „den anden (af to"), 2. den forrige (d. førre): hin foten, hi sida, hi veka(i), hit' året, hit folket, ɔ: (de) andre M.fler; *alle hine, ɔ: alle de andre (øvrige). „Begrebet: den førstnævnte (hin, mots. denne) er her fremmedt", nemlig i *.

Hinanden, ejn-annan, kvar-a. (fl. kvarandre). »Dej læja kvart åt annat, ɔ: han og hun le ab hinanden. [H. finnes ikke i biblerne før efter 1750. Tidligere: hveranden el. hverandre].

Hind (Hun-Hjort), dyr-kolle, f., hjort-k., hind, f. Gl. n. hind, hjortkolla.

Hindbær, *bringe-bær (bræm-b., e, brågneb.[o]). Sv. bringbär, brambär.

Hindbærbusk (*Rubus idæus*), bring, m., bringbær-ris, n., brågn(o), ble'm el. blejm, m.

Hinde, hinne, f., hi'm, n. (om tynde skyer, = hime, f., — om rim el. snø og om tyndt skum); (som ligner Skind), skinne, f.; (Sky-), hime, f., slime, f., dæmbe, f., tåm, n., tåme, m.; (som til Lygte, gjennemsigtig), skjå, m. (skjåg, skjår, gl. n. skjár). **H., tynd, blød**, fjølme, m. (jfr. eng. film), skjåtre, f., skjå, m. **H. paa kogt Mælk**, snærke (snærk, sv. * snark), m., flo, f., flägge(o), f. (skum-fl., fejt-fl.); jfr. flinge, f. og flukke, f., ɔ: „tynd Skorpe". Likeså fälge(o), f., ɔ: tyndt Dække, især af Sne. **H. el. tynd Hud; „den H., som dækker Kjødet paa den indre Side, f. E. i Fiskenes Bug"**, rägge(o), f. (raugge), råv(o), jfr. råd(o), n., ɔ: Fiskeskind. **Strumpen H.**, *skorpa, f.

Hinder: til H., *på tværke, *til mejns, *i mejnsko (stande). **Staa til, være t. H.**, stande i vægen(e), *være i v. **Der er intet til H.**, jfr. *d'er inkje i vægen føre det. Jfr. Stoppe, Modstræbende; se Hindring. **Noget, som er til H.**, tvær-tre, n., mejn-spærre (ɔ: Tværtræ), mejn-spi'k, f. Mk. »det sægjer nej« el. »det sa stop«, om en hindrende Omstændighed.

Hinderlig, *møten, motstrævende, *tvær („saaſom om Vind og Veir"), *tværlaga(d), *tværleg, *mejn, mejnsam, mejnsleg, *bægjen (bejen), bægjeleg, *båg, *hæftesam, hæftal, *anvig, hinderleg, menlig (E. Sundt, H. D.). **Meget h.**, *mejn-båg. (Adv.), *anvigt. **H. Person**, hæfte-krok, m.; *møtar. **H. Ting**, mejn-bægje, n. (m.-bægse, n.), møte, n. **H. Is** (for Færdselen), *mejn-is. **H. Krumning**, mejn-bog(u), m., *mejn-krok. **H. Lys**, mejn-ljos, n., m.-lyse, n.

Hindre (t. hindern), hindre(ar), bægje (beje, -de), mejne(ar), *mejnke, *møte (-te), sake (»det sakar inkje«), hæfte (-e), gjægne (-de), blækkje (-te), *vende (kreatur, som vil i åkren), *grande; stælpe (-te). Bare som motsætn. til *hjælpe: »Dæ' stælpe mejr æn dæ' hjælpe«. Sv. stjelpa, ɔ: stade; jfr. holl. stelpen, ɔ: hindre. Mk. lægge tre Stikker i Kors (for en), Asbj. **Søge at h.**, an(d)øve (-de) (ɔ: and-høve, gl. n. andhœfa), hamle (ar); (forsinke), drabba, ar. Jfr. Standse, Hemme, Stoppe, Modstræbe.

Hindring (t. Hinderniß), hinder, n., hæfte, n., hæfting, f., håft(o), f., mejn, n., hærke, n., møte, n., stans, n., ophald, n., veder-mot, n., anstraum, m., *stælp (»dæ' va' mejr te' s. æn hjælpe«): (Fortræd), van-bejnke, f. Jfr. »der vart ejn strek(i) i rekningi«. **Der er kommen en H. i Veien**, jfr. »der er komen ejn stejn i vægen«(e), el. »ejn man med ejn slede i v.« **Stor H.**, mejn-fælle, n., mejnhøve, n. **Hindringer**, vanføre, n., mejnsæmd, f. (gl. n. meinsemd, Skade). **H. (til) at kjæmpe med**, strid, m.

Hingst (t. Hingst), hest, motsat *mær', *rysse, *rosse, *horse. Mk. og gra-hest, *g.-gamp, ɔ: ugældet hest. Mots. gjælk, m. Jfr. Gilde (at) og Vallak.

Hingstføl, hest-føl, n.

Hingstgal (Hoppe), *hest-gala.

Hinke (t. hinken), *hinkre, håkre(o), ar, stigte(ar). Jfr. gl. n. hokra, ɔ: halte lidt. Jfr. Humpe.

Hinken, håkring(o), f., hinkring (?), håker(o), n.

Hit som Hap, yt' som byt'. Lm.

Hippocentaur, man-hest? (man for-oven, hest for-neden).

Hippodrom, ride-väl', skjej(d), n., skjejdsmo, m., heste-väl', -mo, køre-mo, ridemo, r.-skjej(d). Jfr. Cirkus (= *cursus*).

Hippogryf, vinget hest (med næb), hestegrib?

Hippokrene, eg. heste-kjælde (-»kilde«). Jfr. Suttungs mjød, Mimers brøn (O. V.).

Hippolog, heste-kænner, -ælsker.

Hippologi, heste-kunskap, -kænskap, -lære.

Hippologisk, heste-kænt (ɔ: „som kjender Hesten"), -kyndig, -lærd.

Hippomani, fægtning til hest.

Hippoman, heste-nar, -galning („lidenskabelig Hesteelsker").

Hippophae, se Pigtorn.

Hippopotamus, nil-hest, »flod«hest.

Hippuris vulgaris, heste-hale (Sørens.), vas'-rok', *hest-rumpe.

Hirschfænger, (lang) skytter-kniv? vejde-k.? »jagt«-kniv.

Hisse (n. f. og t. hissen, fr. hisser), *vinde, hale op.

Hisset (efter t. jenseits el. af hinsides?), hinsides. Finnes ikke i * el. i sv.

Hist og her, *hær og kvar. Gl. n. her ok kvar.

Historie, såge(o), f., sægn(e), f., frå-s., sågn(o), f. (»dauden er ende på alle sægner«), ålle(o), f., rægle, f. (B. B.), *fortælnad, -ning, -jing, f.; (som Naturhistorie), skildring (jfr. Beskrivelse); (Snak), rødor, f. pl. (ɔ: Historier). Jfr. Fortælling, Sagn, Anekdot, Skrøne; jfr. og Fabelagtig. **Lang H.**, rokkje, f., rådde(o), f. („Fortælling, Hist., Ramse"), Av rådde(o) = radde(ar), „snakke meget, ramse, vrøvle", **Fortælle lange H—r,**

älle(o), ar. Til *älle mærk vælle (-val'), ſprudle; vrøvle. Gl. n. vella — vall — ollinn, ɔ. boble. **H. med mange Gjentagelſer**, rægle(e), f. Jfr. Ramſe, Fortælling. **H. fra ubekjendt Sted og Tid** („en Roman el. beſl."), hejmløjse, f. (ɔ: Hjemløshed). **Falſk, opdigtet el. tvivlſom H.**, skrone, f., skrønje(y), f. Mk. skronebo'k, f., -makar. Jfr. **Skrøne**. **Liſtig H.**, rukse, f., respe(i), f. **Sand, virkelig H.**, san'-såge, f. Gl. n. sann-saga. **Tvivlſomme H—r**, skrå'k(o), n. (gl. n. skrök), skrone, f., skrønje, f. (y). **Upaalidelig H.**, hørgje(y), f. **Fortælle dryſie H—r**, skroe(ar), rjoe(ar), skrone, ar (skrjone), skrønje(y) (-skrunde). Jfr. **Svadſe**. **Opdigte H—r**, hørgje(y) (-de). Mk. hørgje-sægn, ɔ: upaalidel. Sagn; h.-bok, -vise. **En, ſom opfinder H—r**, *hørgje-mejster, hørgjar.

Hiſtorieſtriver, saga-skriver, saga-man („Skjalde og Sagamænd Kunſterne dyrke"); såge(o)-man ær i * „Hjemmelsmand, den, ſom man har faaet en vis Underretning fra".

Hiſtorik, historisk vit(en)skap.

Hiſtoriker, saga-gransker, -skriver (-fortæller), saga-man. H. D. vil ha dette ord brukt bare om historisk fortæller, ikke om hist. samler, f. e. Suhm. Molb. har ikke Sagamand, men nok Sagafortælling, ›Kreds, ›Skrift, ›Skriver, ›Skrivning og ›Tid.

Hiſtoriograf, jfr. Hiſtorieſtriver.

Hiſtoriografi, histori(e)-skrivning.

Hiſtoriſk, også saga-, og: nedarvet (igennem tiderne). **H. Digt**, saga-kvæde. Jfr. **Epos, Epiker**.

Hiſtrioner, skue-spillere.

Hitte, hitte(ar); (uventet), *finne. **H. paa**, *hitte på, *finne op, lite (-te): »han litte meg den rådi«.

Hive (kaſte), *hive, *hæv(j)e (e).

Hjelm, hjælm, m., stål-huve, f., jærn-hat (Molb.); hat (på brænnevins panne).

Hjelmbedækket, hjælmet. Øhl.

Hjelmgitter, jfr. Viſir.

Hjelpe, se Hjælpe.

Hjem, et, hejm, m.; (Opholdsſted), hejmvist, f. (m.); (fikſert Opholdsſted), værstad, m. **Beſøge ſit forrige H.**, »*lejte op gamle tufter«. **Tilfredshed i H—t**, hus-hugnad, m. (Adv.), *hejm. **H. igjen**, hejm-atter. Jfr. hejm-atter-send, -førd, -havd. **Hjem**(me). Mk. *hejm-aling, -føding, -ste(d)ing, ɔ: Hjemføbning; hejman-fylgje, -gåve, -gift, ɔ: Medgift, **Udſtyr**; h.-gjord = -rejd, ɔ: udſtyret; h.-komen, -rejdsle, ɔ: Forberedelſe til Udreiſe fra H—t; hejm-båd(o), ɔ: Bud til H.; -bygd, ɔ: Fødeegn, Hjemſtavn; *hejme, ɔ: hjemme (med »i, på, med« brukes hejm for hejme: »han stod hejm på garden«); hejme-bakad, ɔ: hjemmebagt, -brænd, bryggjad, -smid', -spunnen; h.-daup, m., -døjpt; -folk (-man, -kåne, o), „om enkelte Perſ., ſom forblive hjemme, medens de øvrige ere borte fra Gaarden"; h.-gjord, -hage (mots. *uthage, *sæter), = -hamn; -hus, ɔ: „Huſe paa ſelve Gaarden i Modſætn. til Skovhuſe, Sæterhuſe oſv."; *hejme-korn (-byg, -rug) om hjemmevoxet Korn; hejmel, m., ɔ: Bohave, nyttig Ting at have i Huſet (gl. n. heimili, n., Bo, Indbo); *hejmeleg, ɔ: hjemmeværende; *hejmel-ting, ɔ: Kjønslemmer (sv. * hemmeltyg); -lærd, ɔ: oplært hjemme; -mark, ɔ: Marker næſt ved Gaarden; -ret, 1. Underret, førſte Inſtants, 2. Ret, ſom grunder ſig paa gammel Bygdeſtik el. ſom kan bli fyldeſtgjort uden Søgsmaal; *hejmeror, m., ɔ: Fiſkeri, ſom man driver hjemmefra, uden at flytte til et Fiſkevær; -slåt', m. = -slætte, n., mots. ut-eng, heje-slåt og fjæl-slætte; -ty, ɔ: hjemmevirket Tøi; -vaksen, -værka(d), -vævna(d) (e), -voven; hejm-færd, ɔ: Hjemreiſe; -færdig, ɔ: færdig til at fare hjem; -fred, ɔ: Fred i H—t; -fus, ɔ: ivrig for at komme hjem (gl. n. heimfúss), = -kynt, = -hugad; -føring, ɔ: Gods, Varer, man fører med ſig h.; -gjæld, f., ɔ: Hjemgjæld, Gjengjæld; -havd, ɔ: h.-bragt, h.-hentet; -hål', o, „fædvanl." -hål't, ɔ: 1. hjemlig, fortrolig, 2. driſtig, fri (gl. n. heimill, -mull, senere og heimhollr, -holt, ɔ: fri, frit overladt; jfr. heimullegr, fortrolig); -hug = -kynne, n., ɔ: 1. Længſel til H—t; 2. Lyſt til at være h.; -hugad, ɔ: ſom længes h.; -kjær, ɔ: uden Reiſelyſt; -høve, n., ɔ: noget, ſom paſſer for H—t el. til at bruge h.; -kynne, n., ɔ: Mindelſe om H—t el. Lyſt til at komme h. (have h.-kynne, el. have h.-vetet, om Dyr, iſær Heſte, ſom vide Veien til H.); -land, Hjemland, Fødeland; -laus, hjemløs; omflyttende; *hejmleg, hjemlig, paſſende for H—t; h.-lejd, ɔ: Hjemvei, Retning mod H.; -lov, n. = løjve, n., ɔ: Lov til at fare h.; -løjse, ɔ: 1. Hjemløshed, 2. noget, ſom har ingenſteds hjemme, f. E. Hiſtorie fra ubekjendt Sted og Tid, Roman el. beſl.; -rast, f. (bedre -råst, o, gl. n. heimröst), ɔ: „nærmeſte Græsgang el. Udmark ved en Gaard", mots. ut-rast (i Fjældet); h.-rejd, f. (ɔ: Boldſomhed i anden Mands Hus, egentl. Hjemridning); -ror, m., ɔ: Hjemreiſe tilſøs; -sæd(e), m., ɔ: Hjemmeſtik; -sjå (seg), ɔ: beſe ſit tilkommende H.; -sjåing, f., ɔ: 1. at hejmsjå seg,

2. **Gjæstebud** ved hjemsjølingen; -slætte, n. = hjemeslått'; -stad, ɔ: **Hjemsted**; -stæmne, ɔ: **Aastedsmøde**; -stol = h.-sæter (mots. fjæl-sæter, hej'-stə'l, lang-stol; hjem-til, ɔ: **hjemover**; -trå, f., ɔ: Længsel til H—t; -væg(e), ɔ: 1. **Hjemvei**, 2. H.-reise; -vo'n, ɔ: **Haab om at komme h.**, („f. E. til Natten").

Hjemfalde (tilfalde En som den rette Eier), *gå til? falle til (en), tilfalle. „Hjemfalden Arv". „Hjemfaldet til Kongen" (Gods).

Hjemkomst, hejmkome, f. Jfr. hejmkom-øl, n.

Hjemle (give Ret, Grund til), hejmle(ar), „sædv. i den banske Form" hjemle. Gl. n. heimla.

Hjemløs, *vær-laus, *hus-vil', *hejmlaus; (i Spøg), hi(d)e-laus, ɔ: uden Hie.

Hjemme: som er hj., hejmeleg.

Hjemme og ude, jfr. *i lag og ly(d). »Han kan te seg i l. og l.«

Hjemmefra, *hejma(n), h.-frå, -til. **Færdig h.**, *hejma-buen. **Reist h.**, h.-faren. Jfr. hejma-færd, f.

Hjemmel, hejmel, m., (ofte) *hjemmel (dansk). Gl. n. heimild, f.

Hjemmelsmand, hjemmel, h.sman, også sagnsmand (Allen, Guldb., H.D., Molb.), *såge-man (som en har en tidend fra); man. **Have H.**, ha' man føre seg. Gl. n. sögnmaðr. Sv. sagesman.

Hjemmesidden, hejme-sæte(e), n.

Hjemstavn, hejm-bygd (også H. D.), f., hjem-sted (H. D., P. Dass), *hejm, m., bustad, m., *hejm-stad. Jfr. hejm-vist, f. (Opholdssted). Gl. n. heimvist. Sv. hemvist.

Hjemsted, hejm-rom. Se og Hjemstavn.

Hjemsøge, lejte op (Lm.); *refse, *hejm-søkje, la lide, la stå ut; talme(ar). Gl. n. hejmsœkja, **besøge**.

Hjemve, hejm-sykje, f., hejmfar-s. (sv. hemsjuka, d. **Hjemsyge**), længting, f. (sv. längtan). Jfr. hejm-hug, m., „Længsel til Hjemmet; Lyst til at være hjemme". **Føle H.**, længte(ar) hejmatter (sv. längta), længjast hejm, *lange h., *trå h., irast, *stunde (hejm?), *være irsam, have hejm-kynne, n. **Som føler H.**, *hejmsjuk, *irsam. Sv. hemsjuk. Jfr. hejmkynt, „fuld af Længsel til Hjemmet, ivrig for at komme hjem". Likeså hejmfus, h.-huga'. *Hejmkjær siges om den, som ikke gjærne vil ut, bort fra hjemmet. Den *hejmkjære er det da, som siges at ha' hejm-hug, et ord, som dog og brukes om „Længsel til Hjemmet".

Hjerne (gl. n. hjarni, sv. hjerna, t. Gehirn), (sjælden) *hjærne (sjærne). „Næsten alm." er hejle, m. Gl. n. heili.

Hjernerystelse, hejle-risting, f.? hejle-ska'k, n.?

Hjerneskal, hejle-skål, f., hovud-s., skalle, m. (sv. skalle), haus, m., skålt(o), m., skjælte, f.

Hjerneslag, hjærne-slag, n.

Hjernespind, jfr. draum(ar), *draum-syner. Jfr. og Fantaster; Baas.

Hjerpe (*Tetrao bonasia*), jarpe (jærpe), m. Gl. n. jarpi.

Hjerte, hjarta, n. (fl. hjarto, hjartor). **Inderste H.**, hjarte-rot, f. **Smerte i H—t**, hjarte-værk, m. **H. til noget**, nænne, n. **Lægge paa H.**, *hugfæste. Gl. n. hugfesta. **Lægge sig paa H.**, bry seg om, gjære seg ejn kur (m.) føre(y). **Det er ikke af H—t**, jfr. »d'er inkje av lunga, d'er bærre av tunga«, el. »d'er tunga og inkje l.« **Hun havde ikke H. til at se paa det**, »ho var ikkje man til å sjå på det«.

Hjertebrækkende (i Spøg eller Spot), hjærteknusende? -*knasande? -*krasande?

Hjerteknuser, bringe-håla(o), f.

Hjertelag, hjarte, n., h.-lag, n.; (godt), godskap, m., godhejt, f.

Hjertelig, hjarteleg, vel-ment.

Hjertemusling (*Cardium edule*), sau-skjæl, f., bækre(e), f., b.-skjæl, bombe(u), f., b.-skjæl, f.

Hjertepung, hjarte-hus, n., -sadel, m.

Hjertesyge, skjærve, f. Jfr. **Brystsygdom.**

Hjørdsbud, jfr. ulykkes-budskap, sørgelig tidende.

Hjord (jfr. **Kvæg**), buskap, m., *bu, n., *fena(d), m. (ee), bøling, m. („stort og smaat blandet"). **H. af Hornkvæg**, *bu, n., stor-fe, n., naut, n. **H. af Smaafæ**, smale (-flok), m., små-låg(o), n. pl., små-fenad, m., små-f., n.

Hjordbrik (**Hjord, som flyttes**), bu-færd, f., fe-drift, f.

Hjordrig, *fe-rik?

Hjort, hjort, m., raud-dyr, n. **Hunhj.**, se Hind.

Hjortebrun, *hjorte-raud? Mk. raud-dyr.

Hjortetorn (*Rhamnus catharticus*), trol'-ved(i), m., »det tre, som fanden flådde gjejta under (i)«.

Hjul, *hjul (gl. n. hjól). **Lidet H.**, gjængle, f.; (**Skive-H.**), kvæ'l(e), n. (især mindre; gl. n. hvel, eng. wheel). **Mindre H., som drives af et større**, snælde, f.

Hjulaxel, hjul-ås, m.

Hjulbenet, *bjug-føt'.

Hjulbeslag, hjul-spång, f. (o), -smide, n. (?). Jfr. **Beslag.**

Hjulbør, hjul-bår, f.

Hjul-Ege, hjul-spi'k, f. (t. **Speiche**).

Hjulformig, trind, rund. Jfr. **Rund.**

Hjulfælge, hjul-fælle, f., fælle, *ringved, m.

Hjulkjæde, -tvinge (jfr. t. Radsperre og Hemsko), *spænnar, *stoppar, *haldar.

Hjulmaterialier (Træ-), hjul-æmne, n.
Hjulnav, *hjul-nav, n., haus, m. Sv. naf.
Hjulspor, hjul-far, n.
Hjælp, hjælp, f., hin-vete(i), f., led(i), n. (»gjære ejt l.«, ɔ: vise en Tjeneste), bejnke, f., bejne, m., bejning, f., gagn, n., rådbot, f., råd-bøte, n., gode, m. (»det var liten g. i det«), stad, m. (»d'er ikkje såkon s. i det«), stødning(y), f., stødnad(y), stætting(e), f. (jfr. Tjeneste); (Forbel, Forslag), mon(u), m., mål'(o), m., dug, m.; (Tjeneste, Billighed), tilve'k(i), n., åt-ve'k. »Det gjærer mon«, ɔ: det gjør Birkning. Ejn mandoms man, ɔ: en hjælpsom og dygtig Mand. Gjære mandom, være til stor H., gjøre en Velgjerning. **Komme til H.**, led(i)-renne. Dv. ledrenning, f. **Han behøver ingen H.**, jfr. »han er komen så langt, at han slæpper seg«. „Egentl. om smaa Børn". **Ikke behøve H.**, jfr. stande på sin ejgen fot.
Hjælpe, hjælpe (-te), bejne(ar), råd-bøte (-te), bejnke(ar), bate(ar), batte (H. D.: »Skjoldene battede kun lidt«; jfr. Baabe, at), *tene, led(i)-renne, lede(i) (ar), ledast til, stætte, ar (gl. n. stetta, gavne); (forslaa), mone(u'). »De' monar litet«. »Nå (no) monar de(t)«. **H. til** (holde med, opmuntre), stødje (y, -studde) op-under; *bejne til. **H. Skoven til at gro**, kvejkje (-te) skogen. **H. sig selv**, jfr. »når ejn dæt', er det ingi bætre råd æn å rejse seg«. **Som man kan h. sig med**, *byrg. **Han har ikke stort at h. sig med**, »han hæv ikkje stort å fikte med«. **Hjælpes ad**, hjælpast åt, hjælpast.
Hjælpen, *berga', *byrg. **Vel h.**, *velfaren.
Hjælpeløs, *hjælpe-laus, over-gjæven(e'), *om-komen. (»Me var rejnt omkomne«, jfr. Fortvivlet); ut-børdes, y (eg. ubensbords, jfr. Forlegen); slap' (»han er ikke så s. sendå«); (Tilstand), råd-laus (»det er rejnt r.t«); jfr. »have korkje navar elder nagle«, »h. korkje mauk elder mjøl«. **H. Person**, ålmåse (o, o), f. Se Forlegen, Ubehjælpelig. **H. af Ubemattelse**, *op-gjæv, op-gjæven(e), avtråta', tråta', o.
Hjælpeløshed, hjælpeløjse, f., u-mægd, f., botløjse, f.
Hjælpemiddel, hjælpe-råd, f.
Hjælper, hjælpar, m., hjælpes-man, hjælpesvejn, -deje, f., stødjar(y), m.
Hjælpsom, tøkjeleg (tøkleg, tøklen), *bejnsam, bejnksam, *bejnen (-ug, -og), *hjælpsam, ledsam(i), mandomsam, ledsinnog(i).
Hjælpsomhed, ledsinne(i), n., *mandom. Jfr. Tjenstvilligheb.
Hjørne, horne, y (hønne), n. (gl. n. hyrna, sv. hörn); (Kant el. Snip), nejp, f., skjækel(e), m., utskjækel, m.; øjre, n. (no't-øjre, ɔ: H. af et Fiskevod; øjre-bålk, o, m., Hjørnestykke af et Fiskevod). **H. paa et Hus** (indvendig), nåv(o), f. **H. indvendig i Hus** (Braa), krå, f. (fl. krær), kro, f. (fl. krør), rå, ro, f. Gl. n. krá, kró, rá, ró. Sv. vrå, sv. * rå, ro. **H. i Træbygninger** (Fugen), laft, n., nåv(o), f. Jfr. *lafte (læfte), *nave, ɔ: hugge *laft. **H. i sammensf.** også horn-: hornlad, n., -stejn. **Skjæv i H—ne**, *horneskak', -skå(y), *skak'. **Frynset i H—ne**, nåv-råten (o - o). **Sus af Vinden i Husshjørnerne**, nåv-tå't, n. (o - o).
Hjørnebeslag, hø(r)ne-jarn(y), n.
Hjørnebænk, krå-bænk (kro-, ro-b.), m.
Hjørnefuge i Hjørnevæg, na't (nate), m., laft, n., *nave-håg(o), nåv(o), f. **Stokkenes Ende udenfor Hjørnefugen**, *nave-hovud. Jfr. Fuge.
Hjørnehylde, *krå-hylle (kro-, ro-).
Hjørneskab, *krå-skåp (kro-, ro-).
Hjørnesten, *horne-stejn(y), *horn-s., *nåv-s., *lafte-s., *lad-s.
Hjørnestolpe, horne-stav, m.
Hjørnet (kantet), -hørnot(y), f. e. tri-, fire-h.
Hjørnetand, bete(i), m., bitar, m. Sv. bete.
Hjørneværelse, horne-rom(y), n.
Hm, et, krømt(y), m. **Sige Hm!** krømte(y), ɔ: harke, tømme sig.
Hoag, skrøne, skrone, f. Jfr. Skrøne; Historie.
Hob (af Dyr el. M.fler), ho'p, m., bråte(o), m., horv, m., rone(u), m. (av *rynje, ɔ: stirte ned), sælde, n., haug (sand-, flise-), smale, m., vøle, f.; (Flok, Slæng), hurt, f., hårg(o) (ɔ: Mængde); (Skare), torp, m. (jfr. Flok, Følge), muge, m. (ɔ: Mængde), ørje, (y), f, flok', m. Jfr. Dynge, Masse. **Liden H.** (Dot), floke, m. (sky-, røjk-); (Flok), lop', m.; (Klump, Klynge, liden Hob), kyng, m. **Stor H.**, u'r, m., ørje(y), f. **Stor, fremstrømmende H.**, strå'k(o), n. (f. e. folke-s.), skrej, f., rej, f., rejg, m. (f. e. brud-r.). **H. af nedbrudte el. nedhuggede Træer**, bråte(o), m. (gl. n. broti, sv. bråte; mk. bråte-brænning, -hågster, o, -korn, -land, -rive, f.). **Opkastet H.** (f. E. af Sten), varp, n., værp, n., kast, n. („til Mærke el. til Minde om en Begivenhed"), vale, m., (*var, vår; jfr. Dynge). **Usædvanlig H. af alfteus Ting**, bråte, harke, m. Mk. harke-hus, -loft, ɔ: Pulterkammer.
Hobe sammen (jfr. Ophobe, Opbynge), kase(ar), kåse(o), ar: »k. korn, k. skog«. **H. sig sammen**, hopast, haugast, flokkast.
Hobevis: **i H.**, *i flokke-tal, -vis.

Hoch (ɔ: h. *hooch*), hurra! leve! Jfr. *Vivat*.

Hobegefis, Hobegetik, vejledning.

Hobeget, vej-viser, vejleder.

Hof (t. Hof), konge-gård, m., kongens g., k.s hus, håv(o), m. (gl. n. hof, „Hus, Gaard"), hird, m. (Lm.), jfr. gl. n. hirð. Mk. *håv-dreng, ɔ: Ridderſvend og *håv-man (hâmman), ɔ: „Tjeneſte-mand hos en Høvding; Ledſager, Følge-ſvend". For Hof- kan iblant brukes konge-, kongens el. konge- (Hof-poet, -digter, præſt, -ſtik, -ſtriver, -ſmigrer, -ſorg, -ſtat, -ſæder, -tjener, -tone, -væſen, -ynbling). Helst skulde Hof ombyttes med konge-gård. Men da dette ord ikke som Hof er en-stavelses, er det ikke næmt i sammensætn. For Hofkryb kan ikke siges kongsgård-kryp, og kryp i kongs-gården er også noget langt og tungt. Det tyske Hof vil altså bli tråt at få bort. Andre ord, som også har været skreven med f. før, da f. = v. ænnu ikke var avløst av v, skrives nu Hov, og Hov er der nordisk såvel efter tyding (stor-gård, herre-g.) som efter uttale: Hov-arbeide, -bonde, -bag, -folk, -gaard, -gjerning, -korn, -lade, -mark, -maal, -reiſe, -ſtald; Hoveri, Hovning; jfr. til Hove, ved Hove, der Hov dog er = kongsgård. Til Hof og Hov hører også høflig, høviſt og kanske hovere. Hof-færdig fører Heinsius til Hof, men andre til hoch, likesom Hovmod, med overgang fra hoch (hog) til hov, fra g til v, som i mager, maver, fager, faver, skog, skov. Sv. högfærd, högmod. I gl. n. er hof (læs hov) 1. hus, gård, 2. tempel, 3. fæst. Også dær tales om hoffolk (ɔ: hov-folk), hofgarðr, hofmaðr (hov-man). Her menes dog ikke just konges, men bare „fornem Mands el. Kvindes" folk (ɔ: følge), gård, (tjeneste)-man. Ved hofprestr menes der „Præſt ved Afguds-tempel" og ved hofhelgr „Feſt, der hol-des i et Tempel". I svensk er ut-talen av hof den nordiske (hov, ɔ: håv), men meningen er den tyske, like-som i dansknorsk: hofrätt, læs hov-ret, håv-ret.

Hofbal, kongs-bal (Lm.). Jfr. Bal, Dans.

Hofceremoniel, hof-skik. Molb.

Hoffolk, hyrd (Lm.; for gl. n. hird?), kongs-folk. Lm.

Hoffähig, se -fähig.

Hoffærdig („ſtolt og pragtſyg", overmodig og glimrelyſten), *stor-låten, *stor-fæl't. *stormodig. Jfr. Stolt. **Fattig og hoff.**, stor-stakkar? Jfr. Hovmod.

Hofkavaler, hof-sinde (H. D.; efter gl. n. sinni, m., ɔ: Følgeſvend), hirdman (H. D.; gl. n. hirðmaðr). Gl. n. hof er = Hus, Gaard. Hofsinni måtte altså bli omtr. som huskarl.

Hofmand, hird-man. Lm., H. D.

Hoffæd, hyrdmanna-sæd (e). Lm.

Hofte (forhen Huft, t. Hüfte), mjø(d)m, f. (mjømn, mjøn'). Av mid »?«, ɔ: „Midte", „Brydning med Ud-Omlyd?" Got. miduna, ɔ: Midte. Heter også håft(o), f. **Halthed og Feil i H.**, mjødne-hælte(e), f., efter tysken. **Som ræller ned til H—n**, mjødme-si(d).

Hoftekunde, mjødme-ku'l, m., m.-knu't.

Hofteled, -kunde (paa Dyr), rænol, m. Jfr. *rænol-bejn, ɔ: Hofteben paa Dyr.

Hokuspokus („Taſtenſpilleri, Blendværk"), synkværving. Jfr. **Gjøgleri, Forvandling, Blendværk.**

Holcus lanatus, *fløjels-gras, lodne-gras. **H. mollis**, *lin'-røjr, *li'n-r.

Hold (Tag, Haandfæſte), se **Greb**; (noget at holde i), hald, n.; (Styrke, Varighed), hælde, n., hâld; (Forſlag, Bærd i), *mon i (M. Thor.); (Sting), hald, n., styng, m.; (i Siden), *hald-styng. Mk., at *hald tyder 1. underhâld, 2. varighet, 3. hank, grep, 4. række (list) på en væg (knivs-hald, at sætte en rad kniver i), 5. ophâld, stans, 6. sting.

Holde (hvile, t. halten), *stanse, sta(d)ne, stågge(o), ar. **H. af**, like, ynde, mynje (ar). **H. af (til Høire, til Venſtre)**, *ta' av. **H. før** (tro), *halde føre; (dække el. ſtoppe med Haanden), *halde atføre. **Han maa h. for (det)**, det går ut over ham, han må bøte for det, *må om-gjælde (ɔ: undgj.), *må ta støjten. **H. paa** (ſtøtte), *halde ti (ɔ: uti). **H. ud** (vare), *standast (»det stændst ikkje klæde«); (h. ub = taale), *stå (stande: »han stod det godt«, »han kan ikkje h. i det«), trotte(oo), ar; (h. veb), trøjte (Fr. Bg.). **H. det ud**, *bærge seg, *bælle, *hærde (f. e. at høre på), *platte seg (plette s., blætte s.), trøjte (-te), t. på. **H. ud til en vis Tid**, trøjte (»når eg trøjter alni, kan eg og t. spanni«). **I Stand til at h. ub**, *plattig. **Mueligheb til at h. ub**, plat', n. Jfr. *bergande, ɔ: ubholdelig: »her er ikkje b.« **H. veb** (vedvare), *haldast. **H. ſig** (for), *berge seg føre, la være; *halde; også halde seg føre: *h. låtten, h. gråten, h. seg føre låt'. **H. ſig** (vedlige, ikke for-dærves, om Varer), *stå seg, stande seg. **Det holder ſig ikke**, *det stænd seg som smør i soli«. **H. ſig til En**, *rette seg etter, hyggje seg til. **H. ſig til hinanden**, *halde seg saman (el. i hop). **H. ſig til noget**, stødje seg. **H. faſt**, *kvær'sætje (gl. n. kvirrsetja). **H. ſig**

fast (h. ub mod Stormen, om Fartøi i Havn), *rure. **Det holder haardt**, *det spikar hardt. **H. nær til**, *halde åt. **H. spret**, stø(dje) (-studde; gl. n. stydja, sv. stödja). **H. tilbage**, *halde atter, h. at'-i, stagge, stågge(o), ar (jfr. Dæmpe). **H. vedlige** (Ild), *nøre. **H. Aanden**, *halde anden, h. pusten. **H. et Løfte**, halde ej love, ej lovnad. **Ikke h. et Løfte**, *ljuge: »love og ljuge«. **H. Stand** (staa fig), *stå seg. **H. ren Mund**, *være tet'(ee), hålde tæt. **H. med begge Hænder**, *tvi-halde. **H. ved Magt**, *halde ved lag. **H. En fast, saa han intet kan udrette**, *mejn-halde. Jfr. mejn-take, mejn-tak. **H. med En**, stø(dje), y, stø op-under, *halde med.

Holder, *haldar.

Holdeplads, stoppe-stad, m. (Lm.). Jfr. skifte, n., s.-stad, m. Jfr. Station.

Holdfast (Karl), *traust.

Holdhage, hald-hake, m.

-holdig (efter t. -hältig: ‡ølvholdig, t. silberhaltig) har lit' medhåld i *, som siger *halde mål, *halde vægt. H. D.: bærende. Th. Kj.: Jern-, gul'-førende (lag, elv). Gul'-bærende, gul- (berg, land).

Holdning (t. Haltung), legems-stilling; (Reisning), hovud-»burd«, m.; sammenhæng, samhåld (delenes, enkeltheternes samsvaring); støhet, fasthet (i »karakter«, i måten at optræde el. te sig på); lag, n. (jfr. Bæsen). **Kneisende** (rant, stolt) **af H.**, *hørtig, *kjejk. **Stiv H.**, fætting. Av *fat' = kjejk = *gag', ɔ: tilbagebøiet. **„Lang Figur uden rigtig H.“**, hængsle, f. Jfr. hængslot, ɔ: „uanselig, som har en baarlig H.“ **Faa fjærtere H.**, *kjejkne. **Gaa med stiv H.**, brætte (-e), *rampe. Dv. rampegast. Jfr. Person. **Have H.**, i * (iblant) *bære seg. Bære sig godt (O. Vig). »Han bær seg godt«, ɔ: har freidig, fjæl H. »Han bar seg ille«, ɔ: han klagede og jamrede sig. »Han gre't og bar seg«. »Han ropade og bar seg«.

Holdningsløshed, løshet, ustøhet, *slingring.

Holk („hul Træknub“), i * holk, 1. = stort Kar (*kjær, *så), 2. = lidet Kar (*but', *stamp, *stråk'[o], til smør, ost; jfr. holke, y, kol', m.), 3. = Spand med Laag at bære paa Ryggen“; (Ring), holk, m., jfr. Dopslo.

Hollænder, *hollænding.

Hollænderi, stort fæ-håld, stort fæ-bruk, fæ-avl, bufæ-avl. [Hådles buskapen mest ikke for at fedes og slagtes, men for tilvirkning av mælk, smør og ost, blir det et *melkebruk]. Jfr. Meieri.

Holm(e), holm, m. (holme). Gl. n. holmr, holmi. **H., dannet ved Sidegrene af Elv**, kvisl (-tl), f.

Holt (nu forældet i Danm., men tilstede i danske Egennavne), i * holt, n. (ɔ: liten skog, lund); rust, f., kjærre, m., kjos, m. Dv. holte-mark, f., ɔ: „Mark med enkelte smaa Skoppartier“. I * finnes og holt, m., ɔ: en Bakke, „ujævn, stenig Forhøining“. Holt, som i Ibenholt, Klaph., Krumh., Pokkenh., Strygh., er vel det tyske Holz. På den mening grunner sig vel de danskes ‡„træ“ for ‡„holt“, f. e. Ibentræ. Jfr. -ved? Således i * in-ved, m., ɔ: Indholt.

Holtsneppe, rugde, f., *blom-rukke, blomrikke, f.

Homagial-Ed, lens-ed.

Homagium, hylding, ærbødig underkastelse. Jfr. Ærbødighed. Hylling i * ær „Huldskab; venlig Modtagelse“.

Homers-mastig („Erkedadler“), homer-svepe.

Homicida, morder; *dråps-man, mandraper, *man'-dråpar.

Homicidium, *mord; *dråp; dræping, f., ɔ: „Slagteri“.

Homilet, kirkelig, gudelig taler.

Homiletik, præ(di)ke-kunst, kirkelig, præstelig el. gudelig talekunst; (Teorien, „geistlig Talekunst“), samme ord; jfr. prækelære? forkynner-lære? Mk. forkynne finnes i *; bedre dog *kynne.

Homiletiker, kænner av, lærer i præstelig (el. kirkelig) talekunst.

Homiletist (Øvelse, Studier), i prækekunst, i kirkelig talekunst, præke-, forkynner-.

Homilie (eg. Omgang, Samliv, Veiledning), bibel-læsning, utlæggelse av bibelsteder. Jfr. præken, som har et enkelt ænne (»tema«, »tekst«) med tilhørende in-deling, hvad homilien, evangelie-utlæggelsen ikke har.

Hommage, se Homagium.

Homo novus (eg. et nyt Menneske), man uten forfædre (ɔ: uten navngjetne forf., uten Aner), opkomling (L. K. D.), nybakt adelsman (jfr. Adel, nybagt), nybryter (Lm.), lykke-fugl, brev-adelig (H. D.). Altså ikke fød adelsman.

Homogen, samme slags, av s. slag, ens, sams; ens-»artet«, like-artet. Jfr. Heterogen.

Homogenitet, enshet, ensartethet.

Homonym, Adj., ens-lydende, like-lydende (men av ulik tydning el. mening).

Homunkulus, jfr. stakkar, skræl(l)ing, skræling, m. (gl. n. skrælingar, pl.), vesling, m., arming, m.; tårv, m., sæling, m., tasse, m.

Homøofon, lyd-lignende, lyd-lik.

Homøopat, helbreder ved likt (likt med

likt, f. e. frost med kåldt omslag, snø, is). Jfr. Alløopat.

Homøopati, helbredelse med likt.

Honefære, hædre, ære.

Honnet, ærlig, redelig, ærefast (H. P. S.), ærekær; sømmelig, sædelig, ædel; pyntelig, brav; forekommende; (mod mig, dig), velvillig, veltænkende, snil (gild, god), opofrende, offervillig; rimelig.

Honneur (-øɾ), ære, hæder. **H.s**, ærevisning(er) el. ære-stas (H. P. S.); gæsters mottagelse. **Gjøre H.s**, være vært, forestille v., være mottager el. den mottagende. Jfr. Repræsentere. Jfr. og Komplimentere. **Honnøɾer** (i Kortspil), ære-kort, -blad(e) el. (i Piket) ære-række, ære. H. P. S. **Point d'honneur** (eg. Æreprik), æreskænsle (-»følelse«); æressak. Meyer.

Honning, honing (u'), m. el. hånning (o). Gl. n. hunang, n. **Vild H.**, humle-mjød, m., -vin, n.

Honningkage, søte-brød (-braud), n.

Honorabel, æreful', hæderlig.

Honorant (af en Vexel), infrier, (in)løser.

Honorar(ium), æres-løn, -lønning (H. P. S.), forfatter-løn, lærer-l., læge-l. (gl. danske ord); ellers løn, betaling; vederlag. J. L.

Honoratiores (Byens, Bygdens), storfolk(et), storkarer, stormæn(ner), stormænne, n., de fornemme el. fornemste? (jfr. Fornem); stands-personer, myndigheter (unorsk), æmbeds-mæn.

Honorere, hædre, ære; betale æreløn (til forfatter, lærer, læge), ærelønne?; (Vexel, Anvisning), infri, inløse, »betale«, vedtage, godkænne?

Honteus, hånlig, skammelig'; skamful', *blyg, *blygd. Jfr. Undseelig.

Hop, hop', n., bøks(y), n. **Høit Hop**, *sprang-hop.

Hoppe, *hoppe, bøkse (y); (danse, gjøre enkelte Spring; om Kalve, Kid og fl.), skrikke(ar). **H. efter** (følge med), *pilte. **H. ned**, *dumpe. **H. med sammenstuttede Fødder**, *hejl-bøkse, *hælde-b. (ɔ: hoppe i hælde, ɔ: „Hilde"). **H. paa en Fod**, *lakke, *hoppe. **H. til Side**, tvær-kaste seg, tvær-slængje s. **H. af Glæde**, *kjæte seg (Lm.). Av *kåt, ɔ: glad. **H. op over Bandet** (om Fisk), spår-støjte(o), -te. Jfr. Luftspring. **Hoppende**, *bøksen. **Løbe med h. Bevægelse**, bøkse; (som Hund), *bikke.

Hoppe, en, mær' og mæ'r, f., fl. mærrer, mærrar, marar). „Mærer baade var Eumelos' Hefte". Fr. Bg. Gl. n. merr. Sv. märr, sv. * marr, mer. Også rosse, f., røsse (y), f., skjut, n. (eg. svensk), horse, f. (hors, n., „egentl. en Hoppe"; jfr. Kvindfolk). Sommestedsøjkje, f. Ellers øjk, m. både om han- og hundyr. **Meget liden H.**, mara-unge, m. **Ung H.**, *følje, *ung-mær. **Drægtig H.**, fol-mær, fol-øjk. **Geil H.**, flåg-mær(o), f.

Hoppeføl, *horse-føl, mare-f., mærre-f. (y).

Hoppemelk, *mærre-mjølk (mara-m.).

Hoppen, *hopping, bøksing, f.

Hor, hor, n. **Gjøre sig skyldig i H.**, lægge seg bort (el. væ'g), gjøre ægteskaps-bråt(o). Lm.

Hora, time.

Horde, flok (av bu-drivere, nomadeflok); folke-følge. H. D. Jfr. Nomade.

Hore, hore, f., skjøkje, f., ræde, f. Mk. hore-færd, -hus, -levnad(i), skjøkje-færd, f. Gl. n. skækja.

Hore (lede utugtig), ræde(ar), *hore.

Horebarn, hor-unge, m.

Horeri, horskap, m.

Horisont (-zont), syns-grænse, -rand (H. P. S.), syns-mål, n. („nyere Ord"), syning, f., syns-vidde, syns-ring (Lm.), himmel-syne, n., lejte, n., himmel-lejte, auglejte, n., himmel-vidde, himmel-bryn, (K. Elster, H. D.), hejm, m., kim(m)ing (dansk sjømans-ord), blå (blåt'), n. («fare frå blå til blå«; »fare over nie—9—blå«). Jfr. „Blaane" i Den eng. Lobs. **Jø—n**, *i himmel-synet, ɔ: „paa det yderste el. øverste Punkt af Synskrebsen". **Juden Ø—n**, innen syns-vidden? **Den nedsatte Side af Ø—n**, an-syning. Jfr. *syning. **De forsvandt af Ø—n**, dej seno(i) or augnesyni. Av *sine (-sejn).

Horisontal (-zont—), van(d)-ret (vatn-r.), vas-fla't (O. Vig), (d. *) flad-ret (H. D.), liggende (»Berlingsken«). Jfr. Vertikal. **H.-talt** (Adv.): **ligge h.** (f. Ex. om Baad), ma'r-væge, e (-vog).

Horkarl *hår-kal' (for hor-kal, »?«), munk, m.

Horn, horn, n.; (at blæse i), horn, n., tu't, m., stu't, m. Dert. tute(ar), tuting, f. Jfr. Lur, Trompet. **H. især til Gjemsel for Olje el. Smørelse**, — at hænge paa en Væg, stu't, m. **Dyr med H.** (især om Faar), hørne(y), f., = horn-sau; hørning(y), m., spire, f. Jfr. ejn-hørning, staur-h. **Hundyr uden H.**, kolle, f.: dyr-, hjort-, elgs-kolle. Også om ko, mest som navn: »Raukolla«, »Gråkolla«. **Som har ringbøiede H.**, *ring-hornot. **Løbe H—ne af sig**, jfr. brjote brodden av seg, stange horni av seg. **Horn-** (Sammensf. i NF): horn-holk (paa Kniv); -lad, n., Mur under Hjørnet paa et Hus, -stejn og -ladstejn, ɔ: Hjørnesten i Bygning; -rot, ɔ: Hornenes Sted paa Hovedet; -skap, ɔ: H—nes Stikkelse; -skjejd og -spon, ɔ: Hornspåne; -slo, f., ɔ: Horntap.

Horndrager *(Orchis maculata)*, hug-vending, f., -vendelse. Se **Gjøgeurt.**
Hornet, hørnt(y), *hornot. Mots. *kollot.
Hornfisk, **-gjedde** *(Belone vulgaris)*, horngjæle, f., næbbe-sild, f.
Hornkvæg, *stor-fe, *bu-fe, n. (bu-krøter), bu, n., *naut, an-marke, n. Mk. »bu og smale«. Gl. n. búfé.
Hornløs, kollot, kullet (H. D.). Sv. kullig. Gl. n. kollóttr. Mots. hørnt, hornet.
Hornspids (den yderste Del af et Horn), stekel(i), m.
Hornstof, horn. »Det er hardt som h.» Mk. *horn-knap, -*skaft.
Hornstump, klundre, f., nyvel, m., nøvle(y), f.
Hornvæv (den porøse Benspids indvendig i et H.), slo, f., kve'k(i'), m., fin', m., stokol(u), m. (støkel).
Horoskop, (eg.) time-viser (H. P. S.); tegntyder (Meyer), skæpne-tyder (Meyer), stjærnetyder. Meyer. **Stille Ens H.**, læse, tyde, gøre op ens skæpne- el. fødsels-tegn, -stjærne (H. P. S.), tyde ens stjærne-kort? t. ens skæpne (ɔ: efterse timeviserens tal og stjærnernes stilling i ens fødselstime for at opgøre, hvad hans lagna efter dens utvisende vil blive). Jfr. **Nativitet.**
Horrend, se **Horribel.**
Horribel, fæl, gruelig, *gruseleg, styg, *(g)jeleg (*ejeleg), rædsom, oprørende. Jfr. **Frygtelig, Forfærdelig.**
Horror (*eur), rædsel, rædsomhet, fælske, f., gru, f., styghet, styg', m., stygge, m. Se **Horribel.** **Horror naturalis**, medfød styg', m., medf. motbydelighet (f. e. den ene ægtefælles for den andre).
Hors (ɔ: **Hefte**), *ors, n.
Hors de combat, eg. utenfor kampen; »kamp«-udygtig, ikke våpen-før (våpenvanfør? vanfør, motsat før).
Horsegjøg *(Scolopax Gallinago)*, *humre-gauk, *rosse-g., *mækre-g., -gjejt, f., *skodde-fåle(o), *myre-buk', jor(d)-gjejt, *rå-gjejt, *ve'r-g., *ryssa-gauk. Gl. n. hrossagaukr.
Hortamen, tilskyndelse. Jfr. **Opmuntring.**
Hortikultur, hage-dyrkning.
Hora, synge- el. bede-timer. (Hora = time).
Hos, *hjå (sjå), *in-med, *at-med, *med, (belvis ogsaa) *ved, *tet-ved, *nær („jeg stod hos og saa"). »Ho æ hejme me(d) (el. hjå) forældrom«. »Eg fek dæ' mæ' den man, som —«. **Hos** er eg. dansk og sv. Mk. *hjåstaur, ɔ: **Straaflytte paa Siden af et Gjærde** (gl. n. hjástaurr), hjå-svæve, n., 1. **Sengekammeratskab**, 2. **Sengekammerat**; hjå-sæte, n., **Sæde ved Siden af En.** Dv. hjåsæte-man. **Hoslagt, hosliggende**, vedlagt, vedtegnet.
Hose, håse(o), f. (hose, oo), såk'(o), m. Gl. n. hosa. Jfr. **Strømpe.** **Gjøre fine H -r grønne** (efter tyst?), jfr. gøre sig »lækker«. Jfr. og **Smigre for, Kokettere.**
Hoselæser, hose-læst, m.
Hospice, se **Hospitium.**
Hospital (Subst.), fattig-hus (el. -hjem?); syke-hjem (sv. sjukhem), røkt-hus („Pleiehus")?, sykehus, spital, n. Gl. n. spitali. H. P. S.: sykegård (fordi sykehus er likesom smittet el. utskæmt ved at være brukt bare om »simples« hospital). Mk. »Kjøbenhavns sygehjem«.
Hospital (Adj.), gæstfri, -mild. Jfr. **Gjæstfri.**
Hospitalitet, gæstevenlighet, gæstmildhet; gæste-ret. Meyer. Jfr. **Gjæstfriheb.**
Hospitium, hærberg, gæste-ly (H. D.), gæste-hus (Molb., H. P. S.), gæste-hærberg (Molb.). Gl. n. gestahús.
Hoste, hoste(oo), m.; (Harken), ry(d)e, f., skry(d)e, f. **Haard, hultlydende H.**, mara-hoste. **Anfald af H.**, hoste-flage, f., -ri(d), f. **Have H.**, *hoste. Jfr. Harke og **Ophostning.**
Hostesyge (Uorden i Struben paa Heste), ræse, f.
Hostie, offer-dyr; natver-brødet (i kirken).
Hostil, fiendtlig.
Hôte: table d'hôte, gæstgiver-bord (Molb.), gæste-bord (Molb.), fræmmed-bord (H. P. S.).
Hotel, gjæste-hus (Molb.), hærberg (hærbyrge), n., gæste-hærberg (Molb.), gæstgiver-gård (Molb.). Gl. n. herbyrgi, sv. herberge. **H. garni**, *husvære med bunad? bud' husvære, n.?; »værelser ledige« (uten kost). (Pragtbygning), hærre-gård, -sæte, n., borg, ridder-b., hærre-borg el. -hus?
Hov (Hestens), hov, m. (fl. høver). **Bestaffen med Hensyn til H.**, *hova(d): vel, ille h. **Brusk og Kjød i Hests H.**, fråsk(o), m. **Kjødet i Hestens Hover**, slo, f., kve'k(i), m. Jfr. slo-sid = kvekmøken(y), ɔ: som har stor *slo el. *kvek i Hoverne. Mk. og kvek-skod, ɔ: „ilde stoet, saa at Skoisømmene naa ind i Kjødet" (*kveken, i). **Rense H.**, jfr. **Bestjære.** 2. **Hov-** som i: **Hovarbeide, -bonde, Hoveri**, se **Hof.**
Hoved (Anlæg), hovud, m., haus, m., hause, m., hjærne, f., skalle, m., skålt(o), m., skjælte, f., hædne, f. (jfr. sv. hänna, härna). **Ufædvanligt H.** (stort Geni), ov-skalle, m., ov-haus, m. **Over Hals og H.**, *hovde-stup. (Hovedstykke), *haus: *pipe-h. **Bredt H. paa Søm**, kåpe, f. Jfr. kåpesaum, m., ɔ: Spiger med bredt H. **Faa paa H—t**, jfr. *få på kularne sine, *få på kassen. Se **Pukkel.** **Gjøre En H—t krusет**, gøre gal(en), tullen,

*er? **Hænge med H—t**, nupe (-te), lute (-te). **Lægge sit H. i Blød**, bry el. bryte hode? Mk. hovedbråt, hovudbrått(o), n. **Rykke** (rokke, rugge) **H—t langsomt**, *kinke, *kinkse. **Slænge med H—t**, *kimse. **Staa En for H—t**, *grille. »Eg vejt ikkje kvat som grillar i hånom«; virre(ar) i ejn (de' virra' i dejm). **Stikke H—ne sammen**, slå hovudi ihop. **Stige til H—t** (om Drik), ganga til hovuds (gå i haue). **Tabe H—t** (ɔ: Fatningen, t. Sands og Samling), tape (misse) vetet, gå fra vetet, bli vetskræmt. **Tage** (lappe) **H—t af** (som af Fisk), *avhovde (gl. n. afhöfða); *gane. Dv. ganar, m., ganing, f. **Kort for H—t**, *små-tykkjen, *kort før' nasa. **Hoved-** (fortrinlig), adel-. Adel-gade (H. D.), ɔ: Hovedgade; adel-bonde (H. D.), ɔ: „ægte, ædel B."; adel-fylking (H. D.), ɔ: „Elitetrop". Jfr. adel (a'l-) fure, f. (malm-f.), adel-timber, n., -stok', m., -tre, n., -ved, n. Jfr. gl. n. aðalbo'l, Hovedgaard, aðalritning, Hovedskrift. **Hoved- og Bi-**, hoved- og med-, under-? (sætning, forslag). Ell. oversætning og undersætn.? Hovedsak og undersak? ell. oversak, undersak? Mk. *hovudbunad, ɔ: Hovedtøi; -duk, = *skaut, = fa't, ɔ: H.-Bedækning (Hat, Hue); h.-galen, = -laus, = -tulla', ɔ: forstyrret i H.; -gul', ɔ: H.-Smykke af Guld; -il'ske, f., ɔ: ond Fornemmelse i H.; -kast, ɔ: Kast med H.; -kyrkje; -lag, 1. = h.-gjærd, 2. Hovedbaandet paa et Bidsel (sv. hufvudlag), = h.-mæle, m.; -ljon, n., ɔ: Anfald af Svimmelhed, = h.-ør, n.; -orar (pl.), ɔ: Svimmelhed, brugt i Formen: (i) hovud-orom, hau-orom, gl. n. höfuðórar; -ørsle, f., ɔ: Svimmelhed, -rike (i et Forbund); -sak, f., ɔ: H.-Sag; -skjær', ɔ: meget fly (Heft); -skryte, n., ɔ: Dødninghoved; hovudsman (høvsman), ɔ: Formand, „Høvedsmand", Styrmand; -småtte(o), f., ɔ: Halshul paa Klæder (Skjorte); -sokn (oo), f.; -stærk, ɔ: som ikke let svimler; -stup, n., ɔ: Fald med H—t nedad (ofte som Adv.), jfr. Hovedkulds; -selv, ɔ: Brudekrone; -tre, n., = væginde(e), (vejen), ɔ: „Tværnagle i en Slæde"; -tænne(e), = hædne(e), f., ɔ: Skind af Dyrs H., = h.-flåt'; -tun' (ɔ: -turn), Hovedsvimmel; -vejk (svag i H. — som let svimler), -værk; -vesle, f., ɔ: Vildelse; -ør, n., Anfald af H.-Svimmel; -øren, som har *h.-ør; -ørsle, f., Svimmel.*

Hovedbrud (Grublen), hovud-brå't(o), n. **Gjøre sig H.**, læggje hovudet i blå't(o).

Hovedbug, over-kast(y), n.

Hovedgaard, hovud-bøle, n.

Hovedgjærde, hovud-gjær(d), f., -lag, n., hovde, m.

Hovedhaar, hædne(e), f., lug', m., hå(o), m., hætte, f. **H—t**, *luggen, *nuven. Mk. *lugge, *nuve. Se Rykke.

Hovedhud (paa Dyr), hædne(e), f., hovudtænne(e), f., h.-flåt', m. Jfr. sv. hänna, härna.

Hovedisse, hjasse (jæsse), m., krone(u), f., kværvel, m. Jfr. Isse.

Hovedkulds, hovud-stup (hovde-, haudestu'p, hovu-stup', sv. hufvudstupa), hovudstupande, *å hovde, fram å hovde, i gruve, å rame.

Hovedlin (et Slags), skaut, n. (J. L.); (Linstrimmel under Kanten af en Hue), li'n, n., skaut, n.

Hovedpine, hovud-værk, m., (stærk), hovudspræng, m.; *vondt i h. Jfr. hovudilske, f., ɔ: „ond Fornemmelse i H—t". Gl. n. hofuðverkr.

Hovedpynt, hovud-bunad, m., -plag', n. (h.-sta's, -pryde, f.).

Hovedsagelig (t. hauptsächlich), især, mest. „Udanft Modeord, som i de senere Decennier har indsneget sig". F. L. Mynster.

Hovedskind (Skind af Dyrs H.), hovudflåt', -tænne, f., hædne, f. Jfr. Skalp.

Hovedsmykke, jfr. Hovedpynt.

Hovedstad, hovud-stad, m.

Hovedsted (i Bygden), *hovu(d)-stad (som ved Næs kirke i Hallingdalen el. ved N. Aurdals kirke i Valders).

Hovedsvimmel, -ørske, f., -ør, n., hovud-ør, h.-tun', n. (Tun, ɔ: turn = Hvirvel). Jfr. Svimmel(heb).

Hovedvand, *sla-van (»slag-vatn«). Sv. slagvatn.

Hovedvandsæg, *slavans-æg' (*håvans-hus, *hau-vans-æg').

Hovedvei, stor-væ'g(e), m., kongs-væ'g; *al'man- el. *å'lman-væg, alfar-vej.

-hovedet: barh., storh., *bær'hovda(e) (barhaua), stor-h.

Hoven, truten (tråten, trøten, gl. n. þrutinn), bålen(o), *svollen, *kvapen. Dv. kvapne.

Hovenhed, kvåp, n. (f. E. om det hovnede Kjød i et Saar); (især i Koens Yver ved Tilstrømning af Melk), fresme(i), f. (flesme), stalme, m. (stålme, o).

Hovere (t. hofieren, af Hof? eller istedenfor overe, af l. *ovare*, el. af *evoe*? Sv. hofvera), »juble«, »være »stolt« av, være kaut, kry, selvtilfreds, v. *kipen, v. spræk, livmøken(y), børg(y) av; grepe(i) seg (av gl. n. gripr, ɔ: Kostbarhed), børte(y) seg (-te), *make seg (ar), gjære seg brejd; *heje; briske seg, gilde seg,

ognast, brække (-te). Jfr. **Bryste sig, Juble, Jubilere, Trumfere.**

Hoveri, arbejd på gården (husmannens hos os); husmans-arbejd? »pligt«-arbejd.

Hovjern, værke-jarn, n. Jfr. **Bejstjære.**

Hovmester, hus-lærer.

Hovmod (t. Hochmuth), *ov-mod, *stor-mod, *stort mod, stor-læte, n., gjæe, n. (jfr. gl. n. gá, ɔ: Spot). Jfr. **Stolthed.** »Ovmod og armod vil inkje høve«. »Armod er god føre ovmod«. »Stort mod stænd føre fal'«. Jfr. **Hoffærdig.**

Hovmode sig, høgmodast (sv. högmodas), **høgmode seg,** være kry, v. storfæl't, v. storlåten. Jfr. **Bryste sig, Juble, Hovere.**

Hovmodig (t. hochmüthig), *høgmodig, *modog (modig, motog), *stor-modig, *storvoren, *kaut (dansk * kout, kouten), *gjæ's, *stor-fæl't, *storlåten, børg(y), *stor-b. **H. Person,** *stor-nakke, m., s.-sælle, m., gjæsing, m. **H. og ustyrlig Pers.,** ov-rike, n.

Hovne (svulme), *hovne, *tru'tne, ar (trætne, o, gl. n. þrútna), *kva'pne, bålne(o), laupe op, svælle (-sval'); stokke (ar). **H. i Øyeret,** stalme-sætje (e), fresme (i). **Hovnet** (om Øyeret), fresma(d), i, *stalme-sæt'. **H. af tilstrømmet Blod,** *blod-sprængd.

Hovsøm, hæs(t)-sko-saum, m.

Hovtang, hov-tång (o), f.

Hovtrang (snæverhet i hoverne, derav værk el. halthet), hov-trång (o), m.

Hu, også = *maka' råd. **Med velberaad Hu,** *med vilje, *viljande, *med maka' råd, med forsæt (men ikke **med Flid**). Jfr. **Raad.**

Hu! (ved **Fornemmelse af Gysen** el. **Frost**), *hu! *huttetu! *uf! *ussa!

Hud, hud, f.; hørold, n. (horong, hårång). Gl. n. hörund, n., ɔ: **Hud, Kjød** el. **Krop. Fin H.,** god skin'-kost, m. Mk. *krop-god. **Tyk H. paa Undersiden,** læge(e)-sole, m. »Han hæv god l.«, ɔ: vil ligge længe. **Lap af opreven H.,** hud-flætte, f. **Ridser i H.n,** hud-rå's (o), f. **Saar el. Skade i H.n,** mejding, f. **Flaa H.n af,** flå (-dde og -flo), *hud-take. **Sætte H. paa,** hyde (-de). »Hye seg, ɔ: gro til, faa ny H. **Skjælde, Stjænde En H.n fuld,** rejde av, *dejle på, *feje av, kyte på (-te), hejdre (ar), eg. hædre; også *hund-låte (-le't), jfr. *bikkje-beten (i). Jfr. og **Irettesætte. De have begge haard H.,** jfr. »d'er hunds-skin' på både sidor«. **Dertil har han for haard H.,** jfr. »de'r for sejgt hundsskinnet til slikt«. **Som ikke taaler stærk Berørelse paa H.n,** håld-sår. Av håld(o), n., **Kjød.** Jfr. **Omstindet.**

Hudfarve i Ansigtet, *vo'r-le't(i), m., ham-let. Jfr. **Ansigtsfarve.**

Hudlættelse, dængsle, f. Lm.

Hudfældning, hud-skifte, n.

Hudløs: blive h. (af **Stød** el. **Gnidning**), *sva(d)ne.

Hudflade (ved **Rivning** el. ved **Betændelse**), svedje, f., svåde (o), f.

Hudsmøring (**Dragt Prygl**), hud-deke(i), f.

Hudstrygе, hyde (-de), dængje (-de), rise, ar.

Hudstrygelse, hud-stråke (o), f., hyding, f., deke (i), f., dængsle, f. Jfr. **Prygl, Bank.**

Hudsygdom, hud-sykje, f.

Hue, at, like (ar), lide (-lejd), *ha hug på (til), *huge, fagne (ar). »Det kan eg lide«. Jfr. **Behage. Det huer mig ikke,** »eg synest ikkje om det«.

Hue, en, lue, f. (J. L.), lu(v)e, f. (d. * Lue, sv. * luva), hu(v)e, f. *Top-, kol'-, øjre-, kjøl-h. (ɔ: „H. med kjølformig Forhøining fra Panden til Nakken"). **H. af Linned** (**Konedragt**), skaut, n. **Pynte med** *skaut, *skaute. **Opslag paa H.,** huve-brât (o).

Huebloк, huve-stabbe, m. Jfr. **Hatteblok.**

Huefjærm, -flygge, skjold, m., huve-slag, n., -skjold, m.

Hug', håg' (o), n.; (**Tværhug, hvormed et Træ afhugges el. fældes**), tvejt, f. Sv. * tvet, *tvejt, m. **Skadeligt H.,** mejnhåg', n.

Hu'g: sidde paa H., *sitje på hu'k. Mk. *huke, *hykje seg. **Sætte sig paa H.,** huke seg. B. B.

Huge, *huke (-te), hykje, hykje seg (sv. huka), kruke (-te). **Faa til at h.,** *hykje (-te). Mk. huke, f., *hykje, f., ɔ: **Skjul** (der en huker sig ned), *huken, *hykjen, ɔ: **krum, nedbøiet**; *huk-lændad, kruk-l. (jfr. **Høirygget**), *huk-vaksen, ɔ: lidt krum af Vækst. Jfr. kru'k, m., kro'k, m., ɔ: **En,** som gaar nedbøiet; *kruken, ɔ: nedbøiet, kråken (o), ɔ: som **bøier Ryggen**; kroksen (u), kråksen (o), ɔ: **nedbøiet**; krokse (u), ɔ: **gaa nedbøiet**; kruke-dans, ɔ: **Dans i en hugende Stilling.**

Hugge, hågge (o); (fælde), *hågge, *fælle. **H. itu,** *hågge av. **H. om, ned,** *styve, *fælle, *hågge. **H. sagte el. smaat,** små-hågge (o). **H. af en Træstamme,** skåre (o, -ar). »S. sunder ejn stok'«. Gl. n. skora. **Djærv til at h. til,** *hågram(o). **Rask til at h. til,** håg-fe'm(i). **Tilbøielig til at h. el. slaa,** *håg-fus. **Som man kan h.,** håggande (o). **Sted, hvor der er h.,** håg'(o), n.

Huggeblok, stabbe, m. (B. B.), håg-s.

Huggejern, jfr. **Fals.**

Huggekrog, jfr. Hage.
Hugging, hågging (o), f.
Huggeredskab, håg'-jarn.
Huggespaaner: **fmaa H.**, ne'k(i), n., mårk(o), n. (murk, murkl, murkr), skår (o), s.-tvejt, m., tvejt, m. (sv. * tvejt), spo'n, n., rade, m. (sv. * radä, Levning, Skelet), mål-ved (o - i), m., mø'l(y), n. Jfr. Spaan, Splint (*flis, *spon). Jfr. og Sagflis.
Huggetand, håg-tån, f. (o - o).
Hugst, hågster (o), m.
Hui: **I H. og Hast**, jfr. *i luft og sky (fare). Jfr. Fart.
Huissier, bud, sals-bud. H. P. S.
Huje („raabe med langbragen, fyngende Røst"), hue, ar (huve, huge, hoe), hute (ar), kaue (ar), kauke (ar). *joe, *jue, *sjue; *hauke (B. B.), *skrikke, ar (sagt f. e. om barn); (med mindre ensformig Lyd), lirle (i', lidle, lille, lilje), (h)jale, ar. **H. i Et væk**, ni'-hauke. B. B. **H. af Munterhed**, *krie, *skrie (skreje), *heje. Jfr. Overe (Hovere), Juble.
Hujen, hauk, n., hu't, n., kauk, n., huing, f. (hu'g, huv, n.); lirling, f.; læte, f., ɔ: daarlig Sang og besl. **H., hvormed man lokker Kreaturer**, lok', m.
Hujus, dennes (ɔ: denne måneds), i denne måned.
Huk', hu'k, m. („fremragende Bjerg").
Hukmaaling, vinkel-måling.
Hukommelse, hå't', m., *hugs, n., minne, n. **Daarlig H.**, minneløjse, f. **Særdeles god H.**, flåg(o)-minne, n.; jfr. flågnæme og (Lm.) flågvet, ɔ: snille, Sjeni. **Svag H.**, gløjmske, f. **Med god H.**, *hugsen, *håttig, lang-minnog, *minnesam, *minne-spak, m.-stærk. **Med kort H.**, *stut'-hugsen, stut'-minnog; **med lang H.**, lang-minnog. **Med slet H.**, ør-minnog (-nig), minne-laus, *gløjmsam, *gløjmen, rang-minnog, *hå't-laus.
Hukommelsesfeil, misminne, n.
Hukommelsesværk, minne-værk, n.
Hul', et, hå'l(o), n., åpning (o), f., ga'p, n., glyfs, n. (glyfse, gløpse); (stukket, især med Kniv), ga't, n.; (Gab, Aabning), glå'p(o), n. (jfr. glåp-mark, f., -ur[d], f.); (dyb Hule), gløjpe, f. **Smalt H.**, båre(o), f.: nase-, spæne(e)-, gå't(o)-båre, f. **H. i Isen**, rå'k(o), n., vå'k(o), n. **Gravet H. i Jorden**, skjærp, n. (Asbj.); jfr. *skjærpe, ɔ: grave efter Metal. **H. i en Bæk**, f. E. et Hjulspor, staup, n. **Fuld af H.r el. dybe Spor**, *staupot. **Hul efter Graving** (især Ormhul i Træ), småg(o), n. **Med gravet H. i**, smågen(o), op-s., makkje-s. **H. for Seilrebet i en Mastetop**, fløjt, n., honbåre(o), f. (hambåre, ambåre). **Have (aabne) H.r**, glyfse (-te). **Stange H. paa (i)**, *hål(o)-stange, *h.-renne.
Hul' (Adj.), 1. *hå'l(o), *in-hål (ɔ: indhul, hul inden i); 2. (konkav), in-hvælvet, in-hu'l (mot mitten, som glas); 3. (Røst), grov, *hæs, *hås (røst); 4. (liftig), *fu'l, *inful, *sløg. **H. Træstamme**, hål(o)-stuv, m., hål-tre, n. **Den hule Haand**, gaupn, f., luke, f. **Blive h.** (udhules), hålast, hålne(o) (ar). **Hamre noget hult**, hål-slå.
Huld (Fedme), hål'd(o), f. (n.), hæve, n. („paa Kreatur"). **Faa H.**, hålde(o) seg, *håldast. **Give H.**, hålde(o), hæmle(e), ar. »Hæmle seg«, ɔ: bli fyldig. Jfr. hejmte seg, ɔ: faa sin Styrke og Fyldighed igjen. Jfr. eng. recover. **Bel (ilde) bestaffen med Hensyn til H.**, hålda(d), ɔ: *vel h., lite' h. **Som har godt H.**, håldig (o). Mots. *håldlaus.
Huld (Adj., t. hold), (gunstig, velvillig), hål'(o): *h. og tru; (hengiven, tro), hål'; elskværdig, yndig, yndeful'. Gl. n. hollr, „hengiven, velsindet". **Være h.**, *hylle (-te).
Huldgudinde for Ordet Gratie ser efter Molb. først indført i dansken av Baggesen. T. Huldgöttinn.
Huldrig (t. holdreich), jfr. venne-sæl, *ven(i)-elsken, *ven(i)-tyd, ɔ: „omgjængelig, artig". Ven(i)sæl er = **afholdt**. Gl. n. vinsæll, yndet. Jfr. Hengiven (fine Venner).
Huldsalig (t. holdselig), liv-salig (Molb.). højst elskværdig, *ven(i)-elsken, *ven-tyd, *tyd. Jfr. Huldrig, Indtagende.
Huldskab (Gunst), hylle, n., *hyllesta, f., („oftere") hyllest, f., hol'skap, m.; hylling, f., ɔ: venlig, huld Modtagelse. Gl. n. hollusta. **Stadig H.**, truskap, m.
Hule (= Fordybning?), håle(o'), sejle, f. (isl. seila, **Hulning**), lægd, f., dåk'(o), f., jåk'(o), f., sejl, m., sæld, f., dålp(o), f.; (Klippehule), gråfs(o), f., hællar, m.; (Bjergkløft), glåppe(o), f. **H. i Jorden** (dybt H.), jord-håle(o'), f. **H. for visse Dyr**, hi(d)e (hi'), n.; **saasom for Ulv, Ræv, Odder**, græ'n(e), n.; gl. n. gren. Jfr. Grotte, Svælg. **H. udgrave i Jorden**, grov(o'), f.
Hule ud, skålme(o), ar.
Hulning (Fordybning), håle(o), f., dåk'(o), f., dump, f. (m.), søk', f., svæk', f. (e, svik', svåk', o), djuv, n. (f.); kulp, m. (Sexe), slåke(o), f., vejte, f.; (Indfældning), skår(o), f., skåre(o), f., skorte(oo), f.; (Hulhed), hålske(o), f.; (liden Fordybning, f. E. Indbøjningen i Midten af Fodsaalen), svæk'(e), m. (svik', svåk, o'), søk', f. **H. i Jorden**, gro'p, f.,

grubbe, f., grumme, f., gruple, f. **H.** (liden Dal), **omgiven af Bjerge el. Bakker**, kvam, m., ho'm(oo), m., kvælv, m., kvæv, m., kvæle, f. **liden H. med god Græsgang**, slåtte-laut, f. **H. i Bunden af et Vand**, kope, f. Jfr. *kupe, *kulp. **Langstrakt H. i Jorden**, gjote, f. (gjøte, gjøt'; sv. * gjuta, Rendø); (**med Bakke paa begge Sider**), skår(o), f. **H. med Vand el. Dynd i**, jfr. Pyt, Dam, Pøl, Mudderpøl. **Dunne H.** (Pyt, Dam), hølje(y), ar. Jfr. **Udhule, Skjære. Fuld af H. el. Huller**, hålot(o); djuvot, dumpot, gråfsot(o), gropot(oo), grubbot, staupot.

Huljern til at udhule med), skålpe-jarn(o), n., skålp, m., hol-skavl, m.

Hulke („snappe efter Veiret, saaſom i Graab"), *hikke(ar), snurkle, hikste (-e, hikse), tokne(oo), talkne, snykte(ar), *snykte-gråte (gl. n. snökta); *skoje (ɔ: straale, le el. græbe høit; skåje), *skryle (-te). Jfr. **Snøfte, Hyle.** Sv. snyfta.

Hulken, snykting, f., skry'l, n. (ɔ: **høirøstet Graab**), skryling, f., *skåje-gråt (jfr. skåje-låt'), »krampe«-g., hikste-g., hiksting? Jfr. **Hulke.**

Hullet (fuld af Huller), *hålot (o-u); (**porøs**, jfr. **Svampagtig**), skråven(o), råven(o); (aaben, **ikke tæt**), glåpal, o (av glåpe, ar, ɔ: gabe); (ujævn), glåpot(o), dåkkot(o), dålpot(o), glyfsot. **H. Is**, *råv-is(o), skråv-is(o). Jfr. isl. skrof (= *skråv-is). **Blive h.**, hålast(o); (b. porøs), råvne(o), skråvne(o).

Hulrygget, *sa'l-ryggja, *s.-fot', kejkryggja'. Jfr. Svei(g)rygget.

Hulter til Bulter (gaa, ligge), kant i kant (II. Sch., Østg.), *ru't over ra't (rut = Uro; Uorden; rat = Skrammel, Raſk).

Hulsiet, *hål-øjgd(o), *in-øjgd. Gl. n. inneygðr.

Human, eg. mænneskelig, m.-kærlig, -venlig, *mild, *man-mild, velvillig, godslig, venlig, snil, god, *man-god, *folkeleg, *rimeleg, skjønog(y), dyrket (ånd)?

Humaniora (før eg. en Lærdom, som ikke var Teologi, alſaa fra „Gjenfødelſens", Renaisſancens, Tid = lat. og græſke Digtere, Tænkere, Talere og Hiſtorikere), skolelærdom, fordannelse, almendannelse (fra først av utelukkende »etiske« el. »humanistiske« æmner, åndsdannende, almendannende æmner); mønster-skrifter; (i mere indſtrænket Forſt.), menneskeæmner (mots. matematik og naturkunskap).

Humaniſere, danne, mildne, adle, dyrke, ɔ: »kultivere«.

Humaniſt, latin-elsker, l.-ær, -ven, -kænner, ɔ: »elsker af navnlig de gamle (græske og lat.) digtere, tænkere, talere og hiſtorikere, samt af de gamle sprog«.

Humaniſtiſk, f. E. Fag, eg. mænneske-»fag«, ɔ: de f. (æmner), som vedrører mænnesket, men ikke videre den andre skapning (naturen), følgelig særlig skaldens, tænkerens, talerens og sagamannens arbejd. Hum. ær da mænneskelig, almen-m., almen-dannende. **H. Æmner** („Fag") kalles og historiske el. »etiske«, motsat natur- el. »real«fag med matematik. **Nyhumaniora** ær efter-romerske, altså ny-europæiske, Humaniora. **Nyhumaniſt** ær ny-europæer, — som skoleman, »pædagog«, nemlig.

Humanitet (Dannelſe, modſ. Raaheb, Vildheb), mannavørde(y), Lm., manne-milde, f. (Lm.), mænneskelighed (F. H.). **Sentimental H.** (mod Fattige, Forbrydere), sykelig hjælpsomhet. Se Human.

Humbug, kytor (fl., Lm.), juks, n. (lat. jocus), snytarskap, m. („Snyberi"), *narri, skry't, vind, vindighet, fanteskap, m. (*fantri), fant, n., blår (H. D.); jfr. *fu'lhejt, *fu'lskap, fusk, n., fusking, f. (ɔ: „Fuſkeri, Forfalſkning"), fuskar-værk, n. Jfr. *fuske, ɔ: bruge Kneb, Svig. Mk. »d'er fulhejt i alt, så nær som i nysila mjølk«. Jfr. Praleri, Svindel, Fuſkeri. Om Perſon: *fuskar, vindmaker.

Humeur, se Humør.

Humle 1. (Dyr), *humle, f. **Surrende Lyd af H.**, humle-sång(o), m., -tåt(o), n. **Stik af H.**, humle-styng, m.

Humle 2. (Plante), humle, m. Mk. humle (ar), humling, f., ɔ: at sætte H. paa Øl; humle-gard, -hage, m., -kol, m., -låg(o), m., -sma'k.

Humleblomſt (*Geum rivale*), humle-blom; også val'-humle, təril', ro'n-bjølle.

Humlerede, -bol, *humle-bo'l, n., -bøle, n., -by, n.

Humme (flytte tilſide), *home (seg); (**gaa baglængs**), *home, håpe(o); (faa til at gaa baglængs), håpe(o) (hape, ape, åpå), ryggje (-de), at're, *home. Home ær også d. * og sv. *. Likeså *håpe.

Hummer, hummar, m. Gl. n. humarr. **H—s Sax**, hummar-klo, f.

Hummerfangſt, hummar-fiske, n.

Humor, eg. Fugtighed, **Vædſte**; jfr. gaman, n., løgje (løje), n., skjæmt, n.; trøjskap, m., lystighet, lune-vittighet. H. P. S. Dertil lunevittig og lune-tør.

Humoreſt(er), luneful', morosam fortælling; lune-vittigheter.

Humoriſt, luneful', *morosam, spøkeful, *gamansam person, især om bokskriver.

Humoriſtiſk, luneful', morsom, spøkeful', lystig, trøjsam, *løgjeleg, gamansam, løgje-ful', lune-vittig, l.-tør? Jfr. Humor.

Lune = godt L., Skjæmt, Vittighed, kænnes dog ikke i *, altså heller ikke lunefuld = humoristisk.

Humpe („gaa klobset"), *tasse (sv. tassa); jfr. *tusle, *tasle, ɔ: gaa sagte; (halte, gaa slingrende), skåke (ar), humse, ar (dv. humsing, f., stjødesløs Gang), skåkle(o), linke(ar), lumse(ar). Jfr. Hinke.

Humus, muldjord, muld, mold, f., mat-jord.

Humussyre, muld-syre.

Humør, lag, n., lå't (»lot«), n., låte, o, m., *mod, n., *lynde, n., føre, n., møle, n., lone, f., (lune). **Godt H.**, *god-lag, god-lone, f., *godt lag, *god-møle. **Ondt H.**, ulone(u'), *ulag, umøle, n., *lejt, stygt føre; furt, m., grætt', m. **I godt H.**, *i godt lag, *glad, *gladvoren, *gladvær, *gladlynd, *kvi'k. **I ondt H.**, i ulag, *grætten, *umølt. **Være i slet H.**, *sture, grætte; *furte. Jfr. Dyrsmt, Munterhed. Jfr. og Lune, Stemning.

Humpe, muldet, muldig. H. P. S.

Hun (Pron.), *ho. Se Han.

Hun (Subst.): **Dyr (og Ting) af Hunkjøn**, mægge, f., rugge, f., kjælle, f., tøtte(y). Mk. *flate-kjælle = Flyndre; *kvite-k. = Birk; *gamle-k. = Jorden. **Hunræv**, ræv-gaupe, f. **H.-Ulv** (Ulvinde), varg-gaupe, f.

Hund (uden Hensk. til Kjøn), hund, m. Også bikkje, f. og rakkje, m., brukes til dels så; (med Foragt), *hunds-bikkje; (Tispe, Tæve), ti'k, f., tikse, f., tæve, f., bikkje, f. **Liden H.**, hunds-unge, m. Jfr. Hvalp. **Tru H. til at tie**, *hute (sv. huta, ɔ: stige: hu't!), trøgte(ar). **Det var saa, at ikke engang en H. kunde udholde det**, »der var ikkje hund-værande. **Hønhund**, rakkje, m., hund.

Hunde-, ofte bikkje-: b.-skin', n., -fot, m., -ve'r, -bet(i), n., -kjæks = hundkjæks, n., = hund-sløkje; -beten(i), ɔ: bidt af en Hund.

Hundeagtig (hundsk), *hundfængen, *hunde-(ejn h.-levnad, i). Mk. *hundsleg, *hundsken, ɔ: stygg, ubehagelig, grov.

Hundebid, hunde- el. hunds-be't(i), n.

Hundedage, *hunde-dagar.

Hundeglam, hunde-sål(o), m., -gåt' m. (f.), gjøjing, f.

Hundegræs (*Daktylis glomerata*), *hund-røjr, f., hundagras.

Hundehale, hunds-rove, f.

Hundenatur, hunde-lag, n.

Hunderace, hunde-slag, n.

Hundestikkelse, hundskap, n.

Hundesvor, hunde-fæ't(e), n., -slag, n.

Hundesteile (liden Fisk), stikling, m., horn-sy'l, m., stejn-bit, m., tind-auger, m., -aure (-auring, -aukje), m., -murt(u'), m.

Hundeøjre, hund-øjre, n.

Hundrede, *hundrad, *hundrede (hund'r, hun'er, hunder). Gl. n. hundrað. Sv. hundra, hundrade.

Hundredevis: i H., *i hundrad-tal.

Hundse, hute(ar). Sv. huta.

Hundsk, *hund-fængen, *hundsleg, *hund-sam, *hundeleg.

Hundved, se Troldhæg.

Hunger (Sult), hunger, m., svælte, f. (sv. svält). »*Hunger siges ofte for Madlyst, Appetit. Om en pinlig h. siges hellere svelte«. Jfr. Sult. **Føle H. til hvert Maaltid**, *svælte til målene. **Fri for H.**, *hunger-laus. **Stille sin største H.**, rive hungren av seg.

Hungrig, *hungrog, *hungren, sulten, *svolten, *svulten. Sv. svulten.

Hunhund, se Hund.

Hunkat, se Hankat.

Hunkjøn, ho-slag, n., *ho av slaget, *ho utav slag, *ho-. **Af H.**, *av hoslaget. **Dyr, Kreatur af H.**, *ho-dyr, -kreter. **H. hos M.fær** skjelnes ikke så nøje i * som i dansk-norsk. **Ben og Beninde** heter bægge *ven(i), **Røgter og Røgterske** *røktar, **Dansker og -inde** *dansar, m. Om dyr og ting av hunkjøn brukes iblant ordet kjælle, ɔ: **Kvindfolk, Kjærring.** Se u. Hun.

Hunren, simle, f. Asbj.

Hurlumhej, renne-drev(i'), n., -få'k(o). Jfr. Skynding, Tummel.

Hurra (for En), leve, l.-rop.

Hurtig (t. hurtig), snøg', y (H. Werg., B. B.), snæl' („de snælt henfarende Skibe", Fr. Bg.), *knap', *snar, *fljo't, fløjt, *rad', *fo'r (ofteste: forare, forast), fe'm(i), *snarp, *svint, skjo't, *røkjen, *kværv (kvirv), *svirp, *snærten, *ra(d)-vin', *rad-før, *snar-før, *snædden, *rap' (r. på foten; sv. rapp), *hastig; tvi- (jfr. Dobbelt). **H. paa Haand**, *rad-hændt, *knap'-h. (jfr. *radgjængd, *knap-føt'). **H. til at bestemme sig**, snar-tænkt, *snar-råd'. Jfr. Rask, Snar. Hurtig i * lyder hørtig(y) og ær = kneisende, — som har en rank og stolt Holdning. Jfr. hårtog (o-u), „flink, dygtig". **Blive hurtigere**, fljotne. **Være h.**, skunde seg, svinte seg, ra(de) seg. **Hurtigen** (Adv.), *fort (fortare, fortast; forare, forast), *radt, *røke(t), *kringt, *tidt, *radlege, *kjapt; *snar-, *knap-, *tid- (snar-gjængd, -føt', tid-føt', -hændt, -gjængd, knap-føt', -hændt). *Slå tidt, ɔ: med hurtige Slag; *ro tidt, ɔ: med raske Aaretag. **Gaa h.**, gange frå handi.

Hurtighed, *knaplejk, radlejk, m., skjot-lejk, snarlejk, hastighet. **Stor H.**, hast, f., fu'r, m., furing, f., skunding, f.

Hurtigløber, springar, m., stor-springer. O. Vig.
Hurtigſeilende, *snar-sigld, s.-siglande.
Hurtigſkrift, snar-skrift?, rad-s.?
Hurtigſkriver, snar-skriver? ra(d)-skrivar?
Hurtigtalende, *rad-mælt, *kring-m. (B. B.), *snar-m., *tid-m. (tidt-); (ſpotvis), *tid-kjæfta'.
Hus, hus, n. **H. til Beboelſe**, sæte-h. (e, sætu-h.). **H., ſom ſtaar udenfor Gaarden**, ut-hus, n. **Daarligt H.**, hål(o), n., ɔ: Hul'. **Lidet H.**, kå't(o), n., kåte(o), f. (kutu), *kjøjte, f.; *koje, f., *hus-kåt, hytte, f. („nyere Ord"), høske (y), n. Gl. n. kot, eng. cot, sv. kåta. **Lidet, uadeut H.**, skygne, n. **Ufredeligt H.**, bet-bo'l(i), n. (bete-bøle). **Sæt af Huſe til et enkelt Gaardsrum**, tun, n., ɔ: Stue, Madbod, Lade, Fæhus. **I Huſet, inde i H.**, *in-hyses, motsat *uthyses. **Begynder i H.t**, bu-rejsing, m., ny-boling (-bøling), m. **Stor Støi i H.t**, jfr. »det var, som huset stod i ende, el. som h. stod på ejn nagle«. **Hver Mand af H.t**, *man av huse' (*det gjek —). **Eiendel i H.t**, hus-mon, m. Jfr. **Møbler**, Indbo. **Huſenes Størrelſe**, hus-rømd, f. **Fra H. til H.**, *huse-millom (husane mill.). **Kræſen med Henſ. til H.**, *husvand. **Afdele H. i Rum** (ved enkelte Mellemvægge), gjølme(ar). Dv. tvi-gjølma(d), tri-g. Jfr. gjølming, m., ɔ: Rum, ſom er fraſtilt ved Mellemvæg. Jfr. gimling, ɔ: Mellem- el. Stillevæg. **Have eget H., men uden Jord**, sitje bussæte (e). **Komme til H.**, kome til husa, k. til husane. **Lade H.t ſtaa tomt**, jfr. sætje stång(o) føre dør(y). **H.t er tomt**, jfr. »d'er korkje sæng elder ses'«, el. »dej have sopat væggjerne«. **Modtage i H.t, give Adgang til H.** (behandle venlig), *hylle. Jfr. *hyllande, ɔ: værd at modtage; hylling, f. **Sætte Huſe paa et Sted**, *huse. Mk. *hus-arbejd, ɔ: A. i H.t; -båt, B. med Kahyt; -bergning, f. (-berg, -bjerg, f.), ɔ: Husbehov, Husbrug; -bjø(r)n, ɔ: H.-Tyran; -bonde (-bond, -band, -pand); -bondfolk, ɔ: Husbond og Madmor; -bond-dreng, ɔ: første Tjener; -borg, f., ɔ: Grundmur under et H.; -bo't, f., ɔ: Aabod; -breje (-prej, hes-brej, -prej), ɔ: Tordenſtrald; -brå't (o), ɔ: Øbelæggelſe paa H.ne; -bruk, -n. = *bergning; -bunad, 1. huslig Indr. el. Ordning, 2. Husredſtab; -ejgar; -fal', ɔ: Tidens Birkning paa H.ne; -fang, at bygge H. af = h. værke (y), n. (-værke, e); -folk, 1. F. af ſamme H., 2. F. meb H. uden Jord; -fred; -frøje (»?«), ɔ: Husmoder; -gägn(o), ɔ: Kopper og Kar; -grin, m., ɔ: vranten Husbond; -grind, Rammen i en Stenbygning (ɔ: Bindingsværket): -hald, ɔ: Husholdning; -haldar, ɔ: Husholder(ſke); -hugnad, m., ɔ: Glæde i Hjemmet; -hyre, f. = lejge, f.; *husing, f., ɔ: at bygge H.; -kjæring, ɔ: Kone, ſom har H. for ſig ſelv = h.-kone; h.-kal, ɔ: aldrende Mand meb H. uden Jord (jfr. hus-kone, -kjæring); -kald, ɔ: huskold; -lægd, f., ɔ: at en Fattig fødes paa Omgang i en Grænd; -lejge, f. (-hyre); -lyd, m., ɔ: Husfolk, Familie; -løjse, f., ɔ: Mangel paa Husrum; -man, ɔ: Forpagter af ikke ſtyldſat Jord (i Bergens ſtift: *plasseman); -må't, n, ɔ: Husbeſigtigelſe (eg. H.-Burdering); -måse(o), m., ɔ: Husmos, paa el. mell. Stokkerne; -mon(u'), ɔ: Indbo; -navar, „et Slags Bor"; -pryde, f., ɔ: Pryb for H.t; -råd, f., ɔ: 1. Forraad i H.t, 2. ſimpelt Sægemibdel; -rådig, ɔ: forſynlig; -rom, n., ɔ: Husrum, Husleilighed; -rømd, f., ɔ: Huſenes Størrelſe, Rummelighed; -sæte(e), f., Husmands Stilling (sitje hussæte, ɔ: at bo i eget H. uden Jord); -styr, n., ɔ: Husvæſen; Stik og Orden i H.t; -tavle, f.; -tækkje, f., ɔ: Hustag; -tuft, f.; -va'n (om Dyr); -vand, ɔ: kræſen meb Henſ. til H.; -varme (-fjælgde); -væ'g(e), m., ɔ: Bei mell. H.ne; -værk, ɔ: huſligt Arbeide; -vil; -vist, f., Bolig, Opholdsſted.
Husandagt: holde H., *halde kor (ɔ: chor). Mk. h. bøn, morgen-, aften-b. Jfr. Andagt.
Husbehov, hus-bergning, f. (-berg, f., -bjerg, f.), -bruk, n., -tarv (H. D.). **Til H.**, jfr. Forſynet (til eget Behov).
Husblas (t. Hausenblaſe), fiske-lim.
Husbonde, hus-bonde, m. (-bond, -band, -pand), sælle, m. »*Sællen sjøl«, ɔ: Herren i Huſet. H. og Madmoder, husbond-folk (ikke husbonds-).
Husbrug, jfr. Husbehov.
Huſe (ſtaffe Husrum), hyse (huse i * sær = bygge).
Huſere (jfr. t. hauſieren), hålde (stygt, svært) hus med? spille hærre over, *bråte(o), (ar), *styre, *storme (ar).
Husflid, årke(o), f.
Husfolk (ſom udgjør én Familie), hus-lyd, m., h.-folk; (Logerende), *hus-folk. **H. meb egen Husholdning**, bussætar(e), m. pl.
Husfred, hus-fred, m. **Brud paa H.**, hejm-rej(d), f., (eg.: Hjemridning).
Husgeraad, se **Møbler**.
Husholder, hus-haldar, stjornar, m. Jfr. Økonom.
Husholderſk (t. haushälteriſch), sparsom i hushåldningen; huslig.

Husholderske, hus-haldar, m., råds-kone, f.
Husholdning, bus-hald, n., styr, n., ma't-styr, n., m.-stel', n., stjorn, f. (og n.) (stjøn', skjødn), stjorning, f., styrnad, m., styring, f., bunad, m. (»sætje seg i b.«, ɔ: sætte Bo), hus, n. (»halde h.«), buskap, m. (*be til b.s, ɔ: samle Korn til ny H.). Jfr. Madstik. **Daarlig H.**, u-forsyn, f., ɔ: Uforsynlighed. **Forestaa H.n**, *styre huset, *stande føre h., halde hus. **Fælles H.**, bu-lag, n. Likeså gl. n. bólag. Jfr. sv. bolag, ɔ: Forening, Selskab. **Føre fijsdeslids H.** (la' det gaa paa Slump), *skarve. **Ordne H.n f. E. efter Flytning, Ombygning**, buskape(ar). **Ordne H.n fra først af**, bussætje seg, s. seg i bunad. **H.s Gang el. Tilstand**, bu-far, n.
Husholdningsforraad (Bosta), bunad, m., hus-råd, f.
Husholdningsmaade, styre-måte, n., styrnad, m., stjorn(oo), f.
Husholdningssjeger: flog i H., *hus-rådig.
Husse, hugse(ar), huge(ar), hå (-dde) etter, hátte(ar), *h. på, *kome i hug, minnast. Sv. hugsa. **H. fetl**, *mis-hugse, m.-minnast. **Som ofte h. fetl**, mis-minnog, *gløjmsam, *gløjmen. **Som man kan h.**, hugsande.
Huskors (= „ulibelig Perf.; Tyran"), ugrøt, n., u-grøde, n. Ugrøt, eg. u-grjot, ɔ: „flet Sten el. Stenart". Jfr. Tyran. Jfr. og Husttyran.
Hustud (jfr. Indfald, Indfttydelse; sv. hug-skott), *hug-skåt(o), n., ɔ: Indfald.
Husleilighed, hus-være, n., hær-byrge, n. (hærbærge), hus-rom, n., hus-vist, f. (m.).
Huslig: h. Indretning (Orden, Styremaade), hus-bunad, m., h.-styr, n. **H. Sysler**, stjorn(oo), f. (og n.). **H. Arbeide**, hus-værk, n.
Huslu, *hus, *h.-vær, tak over hodet. Jfr. Husleilighed.
Huslog (*Sedum Telephium*), smør-buk', m., hus-lauk, m., *fejte-buk'. Jfr. Rosenrod. *Sedum acre*, *berg-knap', -*knup', hus-lauk, m., *stejn-blom, *mosot-gras, måse(o)-blom. *Berg-kong, -*nutær, *mutul (Wille). *Sedum annuum*, vorte-gras. Dr. Sch.
Husmand, også plassing, m., *plasse-man. I pl. *plassingar, *plasse-folk (man og kone).
Husmandsplads, hus-være (-vær, -værelse), n., *plas', torp, n. (og m.); torve, f.: *sitje på si ejgi t.«
Husmandsstilling, hus-sæte, f.: »sitje h.«, ɔ: bo i eget Hus, uden at have Jord.
Husfinde (Ens), *hus-folk.
Hustru, kåne(o), *kjær(r)ing. H. finnes alt i bibelen av 1550. Fra først av bruktes hus-frue og så snart hos A. Vedel ved 1575. Siden blev ordet omgjort til Hustru. Gl. n. húsfrú, -freya.
Husttyran, *hus-bjø(r)n, h.-gri'n, m., skas', n. (gl. n. skass, Trolkvinde). Jfr. *skjæsse, Jættekvinde; briftig el. overmodig Kvinde.
Husttøi, jfr. Bohave, Møbler, Indbo, Løsøre.
Hufvale, *lette, *lindre, *hugge, *hug-svale, troste (ar).
Hufvalelfe, lette(ee), m., lindring, f., hugging, f. Gl. n. létti, m., léttir, m. Jfr. Formildelfe.
Husvant (Dyr), *hus-va'n, *folke-v.
Husvaaben: gammelt, nedarvet H., jord-værje, f., land-v., gards-våpen, n.
Husvild, *hus-vil', *hejm-laus. Den H. siges at bu på Vidhejm, Alstad el. Ingenstad. »Ola Ingenstad«.
Husvæfen, hus-styr, n., h.-stel', n. J. Lie. Jfr. »styr og stel« (bondens).
Hutle (t. hubeln), se Forhutle.
Hvad, *kva(t) (i mange former); k. folk, k. tid, k. dag? k. mænner var det? k. for ejn? k. slag, k. for s.? **Hvad enten han lever el. dør**, *senten (anten) han l. el. d., kort(oo) h. osv. **Hvad heller han samtykker el. ei**, senten han s. el. ej. **Hvad om Du?** om du? sen om du? Æn om (det kom ejn storm)? Æn om eg inkje fek det?
Hvadfomhelft, kvat du vil.
Hval, *kva'l, m. **H. med en Top paa Ryggen**, tuve-hval, m. Jfr. Top. **Hfl H.**, kval-bruk, n., hval-grind, f. H. Sch. **Sandftraale fra H.**, kval-blåster, m.
Hvalbarder, kval-tokn(oo), f., kvals-bejn, n.
Hvalfanger, *kval-fangar, k.-vejdar. Lm.
Hvalp, kvælp, m. (gl. n. hvelpr), hunds-unge, m.
Hvalpe, *kvælpe.
Hvalrav (*Sperma ceti*), kval-skjæl, f.
Hvalros, ros-mår, ros-mål, m., rosmal. Gl. n. rostungr, rosmáll og rosmhvalr (»?«).
Hvalt, hvalvt, *kvælvd.
Hvalv, Hvælv (paa Baad), kvælv, n. (kvålv[o], kålv, o).
Hvas, *kvas (Fr. Bg.), *bejt (ɔ: som biber), *snarp, *skarp. **Ikke h.**, *ukvas. **Med h. Tænder**, *kvas'-tænt. **Med h. Tagger el. Bigger** (om Fjæld), *kvastinda(d). Jfr. Spids og Skarp. **H. i Stemmen**, *kvas-mælt. **H. Redflab** (at hugge el. fjære med), kvast (adj. n.): »bruke k.«, »bære k. på seg«. **Svare** (el. tale) **hvast**, *hække, *bite.
Hvashaaret, strid-håret; (Ulb), gjejten? (ɔ: gjejti), ragget (ɔ: med rag).
Hvashed, *kvaslejk, *biting, f., be't, n. (i).
Hvasfiet, *kvas-ejgd, *orm-ø.
Hvede, kvejte, m.

Hvedebrødsdage, kjæledagar, m. pl., -månar, m. pl., skrip-måne, m., flikre-månar. Av *flikre, ɔ: fjæle.

Hveden?, kvada(n)?, *kvar i frå? Jfr. Døden og Heden. Gl. n. hvaðan.

Hvege (bevæge sig hid og did), kveke(i), ar; (vakle, være ustadig), kveke. Gl. n. hvika; sv. * hveka.

Hvegelsindet, se Vægelsindet (kvekol, i).

Hvem, *kvæn (kæn, kvan', kvær). **Hvis** heter i * kvæn sin (si, sit: k. si bo'k?). **Fra, til, med hvem?** kvæn frå, åt, mæ'?

Hvenegræs *(Agrostis canina)*, kvejn, f. (gvejn, vejn; sv. hven), engja-gras, n., *engja-strå, n., li-brod', kjose, f. (kjøse). Hundehvejn. Sør.

Hveps (l. vespa, b. Hveps, Vespe, Gedehams), kvæfs, m. (kvæps, kvæks, kvaks, vafs, væps).

Hvepsekube, se Hvepserede.

Hvepserede, kvæfse-bol, n., -bøle, n.

Hvepsestik, kvæfse-styng, m.

Hver, *kvar, *kvær. **Hver anden**, *annan-kvar, anna'-kvart. **Hver femte, tiende**, femte-kvar, tiande-k. **H. af to**, kvar (kor, oo). **Hver eneste**, k. ejn. **H. for sig**, *ser-kvar (mest ser-kvart, se'-kort). Gl. n. hverr. Jfr. Enhver. **H. sin.** Det heter ikke: vi fik hver vår daler, I fik h. eders d., de fik h. sin d., men: vi — h. sin, I — h. sin, ɔ: *vi fik* (alle sammen dalere, idet) *hver* (fik) *sin* (daler).

Hverandre, *kvar-andre (fl. til *ejn-annan og kvar-annan). Jfr. Hinanden.

Hverdag, *søkne-dag(y), *værke(y), f. (ørka, y). **Hverdag**, kvardag. **H—ne i Ugen**, værka (i veka), *søkna(y). **Hverdags**, *kvardags. Mk. kvardags-klæde, -gjæst, -mat, -la'g.

Hverdagsagtig, kvardags, *kvardagsleg (kvændagsl., håndagsleg).

Hverdagsdragt, søkne(y)-bunad.

Hverdagslig, kvardagsleg. Jfr. Hverdagsagtig.

Hvergarn, værken, n.

Hverken, korkje(oo).

Hverv (t. Gewerb(e)?, n. f. Warv, Werf, Molb.), ombud, ombod, o' (Lm.), gærning (at utføre), opgave (at løse), gøremål, ærend, f. og n., gjærd, f., *kal', pålæg. Jfr. Anliggende, Opdrag.

Hverve (t. werben), *ste(de), *lej(g)e (folk, soldater), Lm., fale(ar); (se til at vinde Tilhængere, Stemmer), vinne, tinge? fale? **Hvervede Tropper**, lejge-hær, -manskap, lejge-folk? »tropper«. Lejgefolk i * ær eg. „leiebe Arbeidsfolk".

Hverver (til Krigstjeneste), fæster? lej(g)er? steder? (av *ste[d]e, ɔ: fæste til Tjeneste). **Hverv(n)ing**, stednad, m., stedsmål, n.

Hvi? kvi? Jfr. kvi-føre (ɔ: hvorfor), kvat-føre(y)? kvi so?, ɔ: hvorfor det?

Hvid (Mynt, 1/3 Skill.), kvit', m. Jfr. Penning.

Hvid, Adj., *kvi't. **H. i Heden**, *kvit-ve(d)ad (kvitvea). **H. Slange** (i Sagn), kvit-orm, m. **Med h. Kjærne** (om Korn), *kvit-mata(d). **Det Hvide i Øiet**, kvite, m. (sv. hvita), aug-k., kvit-augstejn, m., kvite-bikkje, f. **Bære h.**, kvite(ar): »det kvitar på kyrkja«. **Farvet med h. Ringe el. Bælter**, kvit-gjor(d)ot. **Gaa i h. Bølger**, kvit-bære (-te), av *båre, ɔ: Bølge: gå med kvite båror, ɔ: Bølger.

Hvidagtig, kvit-voren, kvitleg, kvitlaten; (af Ansigt), *kvit-lejt. **Se h. ud**, kvite (ar): »det kvitar på tænnerne«.

Hvidbjørn (Isbjørn), kvit-bjø(r)n.

Hvidbladet Piletræ, kvit-vi(d)er, m.

Hvidblommet, -blomstret, *kvit-bloma(d), -rosot, -rosa.

Hvide (Æggets), kvite, m. (mots. raude el. gu'l-sæg').

Hvide-Tirsdag, *fejte-tysdag.

Hvidfarvet, kvit-leta(d), i.

Hvidgarve, *mænte, *sæmske. Sv. sämska. Mk. *sæmska-skin', mænta-brok.

Hvidgarver, *mæntar.

Hvidgarvning, mænting, f.

Hvidgraa, *ul(v)s-blak', *el(g)s-b.; (blegsgraa), kvitgrå; (hvid og graaspættet), *hele-grå. Jfr. Skimlet.

Hvidhaaret, *kvit-hært; (i Øienbrynene), *kvit-brynt.

Hvidhed, kvitlejk, m. **Tiltagende H.**, kvitning, f.

Hvidklokke *(Campanula latifolia)*, storklokke, f., gauple, f.

Hvidkløver, kvit-kol', m.

Hvidladen, hvid-let (H. Ibs.), ɔ: *kvit-lejt.

Hvidling, Hvilling, *kviting, m. (*kvitling, *viting), blejkje, f., blejk, m. *(Gadus Merlangus)*.

Hvidne, *kvitne.

Hvidplettet, *kvit-flækkot.

Hvidringet, *kvit-ringot.

Hvidrøe, se Røe.

Hvidræv *(Canis Lagopus)*, fjæl-rakke, m., mel-rakke, m. (mjøl-r., mær-r.), kvit-ræv(e), m. Gl. n. melrakki.

Hvidsippe, *(Anemone nemorosa)*, kvit-sømre(y), f., gjejt-s., -somar(u), gjejte-simber, kvit-vejs (-vise), m., -somar, sauesomar, m.

Hvidstummende, *kvit-bærande, -fossande.

Hvidslange, kvit-orm, m.

Hvidspraglet, *kvit-prikkot.

Hvidspættet, kvit-flækkot, k.-prikkot, -sprækkot.

Hvidsten (Kvarts), katte-stejn, m.

Hvidte, Hvitte, kvite(ar). Snøen kvitar marki.

Hvidtidsel (*Carduus heterophyllus, Circium heter.*), kvit-mo, m. (k.-mor, -mog, moge), *kvite-blad, *olje-b:, -blåkke(o), f., *hesteblad, *hest-øjre, f., sau-sprænq, m., skore, f., heste-s., rejn-tistil, ulve-lin, n.; (om Bladene), kvitmoge-blækkje; (om Blomsten), kvitmoge-blom, m. Jfr. Tidsel.

Hvidtorn (*Crataegus Oxyacantha*), hagto(r)n, m. (hagton', hav-ton). Gl. n. hagporn.

Hvidved (Blaaved, Gede, *Alburnum*), yte, f., gjejte, f.

Hvidsiet, kvit-augs(d). **H. med fort Ring** (om Hest), ka'n-øjgd, ring-ø.

Hvil (udhvilet), *kvild.

Hvile, kvile, f., ro, f., kvilande, n.; (Hvilestund), kvile, n. (»Gud signe kvilet!«), blåsn, n. **Trængende til H.**, *kvile-trængd, *liggje-t. **Glad i H.**, *kvilekjær.

Hvile, at, kvile (-de), ar, *puste, *blåse, *kure, hæse (-te); *take (»stokkjen tæk'e på midta«); (standse), duse (-te; dv. dus, n., Opholdsveir efter Storm); være standset), stå. **Arbeidet hviler**, a. stænd. Så om maskine, kværn, ur. »Klokka stod på 12«. **Hans Blikke hviler paa, Sorg h. over**, jfr. Ruge. **H. sig**, *kvile, k. seg, kvilast. **H. paa sine Fødder**, stande (-stod). **H. ud efter et Arbeide**, skåfte(o), ar. Holl. schoften. **H. lidt** (lægge sig ned for en liden Stund), halle seg. **Lade h.**, kvile: »k. hænderne, føterne«. **Beistykke, som En kan gaa uden at h.**, kvile, n., skjej, n., k.-skjej, n., kviling-s., kvilande, n., blåsn, n., rast, f. (rastan, råst, o).

Hvileland (som før var Ager), sækre, f., sækre-mark, atlæge(e), f. (atter-l.), B. B.; træ(d)e, n. (tre'e, sv. träde), kjælve, f. (kjølve, kjolve). Mk. kjælve-høj, n., -fo(de)r, n., -korn, n., sækre-høj, n. Jfr. **Engstykke, Brak, Brak-mark, -land. Til H. udlagt Rude el. Teig af en Ager**, træ(d)es-lag, n. Jfr. sv. trädesfält.

Hvilemark, se Hvileland.

Hvilen, kviling, f.

Hvilepunkt, se Fæstepunkt; jfr. Fals.

Hvilerum, kvile-rom, n., læge(e)-rom, n.

Hvilested, kvile, n., k.-stad, m. Jfr. **Liggested. Sidste H.**, bejn-læge, f. (e).

Hvilestund, skåft(o), n. Jfr. Slutte (Arbeidet osv.)

Hviletid (rette), kvile-mund, n.

Hvilken som Relat., *som. **Paa, til, fra, med** osv. **hvilken: Sted, paa h. han stod**, *sted, som han stod på. **H. af Delene** (af to Ting), kvår? kvæn? (håkken, o, hækken, vikken). **H. i Udraab**, *for . . (H. Ibs.), *til (te), *så: »for ejn stærk gut!« »og så vakker da!» »Til ejt ver!«

Hvilling, se Hvidling.

Hvin, kvi'n, m., gnæl', m., kvæl', kvælling, f., kvining, f., gnælling, f., rikting, f., rining, f., lå't, n., læte, f.

Hvine, kvine (-kvejn), pipe (-pejp), rine (-rejn), *skjælle (-skal'), gnælle (-gnal'), knærke(ar), knarke(ar), gnikse, ar (sv. gniksa), gnistre(ar), rikte(ar), låte (-le't). Jfr. Knirke. (Skrige), *gnaldre, *gnælle; (ft. hvaft), *rine; (om skjærende Strig), ræmje(ar). B. B. **H. for Ørene**, kvine føre øjrom.

Hvinen, gnalder, n.

Hvinende, *kvinen, *kvinal, *gnæl', *gnællen, kvæl', *skvællen. **H. Pers.** (som taler h.), kvi'n, m., gnællar, m. **Tale med h. Stemme**, gnælle (-gnal'), kvælle (-kval'), *gnældre, *gnaldre. Sv. *hvälla, gnälla, ɔ: gjenlyde. Mk. gnæl'-mælt.

Hvirvel (Kredsgang), tun', n., tul', m., kværv, m., svejv, m.; (f. E. Haarhvirvel, H. i Haaret), kværvel, m., kværv, m., krone(u), f., ring-våkster(o), m.; (i Vand), svejv, m., kværvel, m., tunning, f., »i(d)e«, f., ævje, f. (e), atter-ævje, atter-ide, bakævje, op-æ.; atter-bære, f., -kippe, f., -renne, n., -renning, f., -rækje(e), n., ma'l-straum, m., *ring-s.; (Bølge-H., som naar noget falder i Vandet), org, m. **Smaa H—r** (Bobler, Ringe i Vandfladen over en Fiskestim; „Bevægelse i Vandet ligesom af smaa Regndraaber"), op-far, n., rævje(e), f. (røv), yr, n., avgjærd, f. At skyte slike H—r op heter at *yre, rævje(e), ar, ɔ: danne Ringe, Bobler. (Stærk Bevægelse i Vandet), grøjvl, m. **Fuld af H—r**, i(d)ot. (Ring), sværkel, m.; (i Vandet), sværkel, m. (jfr. Kreds); (Lægne i Kjæbe, „bevægelig Nagle i en Kjæbe, for at denne ikke skal sammenslynges ved Tvidning"), lejkinde el. lejkjende, n., laupar, hæ's(e), f., sværv(e), m.?, sværkel(e), m., kværvel, m., snuel, m.

Hvirveldans, svivar, m. (= *tullar?).

Hvirveldyr, rygrads-dyr. Mgbl.

Hvirvelled i et Baand, se Hvirvel (Lægne).

Hvirvelsnække (*Tritonium nudatum?*), kuvung, m., (ku-ung, -ungje), bu-hund, *fjøre-kung, *ku-ho(r)n. Sv. kupunge. Se Spsnegl.

Hvirvelstrøm, tun-i(d)e (-ævje), f., kringvade, f., ide, f., ævje, f., atterrenning, f., -bære, f., -kippe, f., svejv, m.

Hvirveltop (Lægne) **i en Kjæbe**, lejkjende, (-kinde), n., laupar, snuel, m. Jfr. Kjæbe; Hvirvel (Lægne).

Hvirvelvind, kværvel-vind, m., knu't, m., vind-k., kværvel-k., kværvel-flage, f., *tunnar-knu't.

Hvirvle (indvirk.), kværve (-de); (svinge om, gaa i Ring el. Bue; v. n.), kværve (-kvarv, kvorve'), *laupe i tun'; (svinge

rundt), *snu, svinge(ar), tulle(ar), tunne (ar), vende (-e), spinne (-span), eng. spin, jfr. Dreie; (løbe rundt, f. E. Band), *laupe, *springe, *snu seg i tun, sværve (-svarv), tulle(ar), tunne(ar), ɔ: turne? (gl. n. turna, vende om); sværvle(ar), sværre, ar (dv. sværre, f. og s.-basse = snøre-kal', ɔ: Tov, et Legetøi); ile (ar?), i(d)e(ar), *svive rundt; snare(ar), ɔ: hv. i Luften (jfr. Fyge). H. som en Mølle, *male (jfr. *mal-straum); (dreie sig), *gange rundt; (gaa rundt), tunne seg, tulle seg, gange i tun', svive (-svejv); (sfvulpe stærkt), grøjvle(ar); (boble, danne smaa Ringe, om den Bevægelse, som viser sig i Vandet over en stor Fiskestim), rævje(e) (rævje), *yre; *lejke.

Hvis, om, dersom, bare, i fal', ersa(o) (= er det så, at?); *res, ses(e), *der. »Der du ikkje lyder, fær du skrub«. »Bare du kan lokke, sa' konen«. **Hvis ikke**, *der — ikkje, *anna(t), *minder, ɔ: med mindre. »Han vil ikkje ha' det, minder det er nyt«. »Du lyt kome, anna' du vil . . .« **Hvis?** (spørgende), *kvis? kven si? kvat si? Jfr. kvi-føre? kvat føre, kvi so?

Hvisle (mumle), mulle(ar), umle(ar), ymje (y?) (jfr. Ymte), søse (-te), kvise(i'), ar, kviske(i'), ar, kviskre(i'), ar, potre(u), motre(u), ar, pese(ar), *snakke i make. Gl. n. hviskra, kviskra.

Hvisken, kviskring(i'), f., kvisker(i'), n., mulling, f.

Hvisle, kvisje(ar), kvise, i' (-te); (give sagte Lyd, tøre sig), rusle. „Nogen rusledе ved Døren". B. B.

Hvitte, se Hvibte.

Hvitting, se Hvibling.

Hvivlædе (om Haaret, for Hue), jfr. *panne-tørklæ', skaut, n., plag', n.

Hvor (som relat. Adv.), *som, *der. **Der, hvor**, *der, som. Mk. dersom = hvis. Eg. der, som du gjør det, (så). Dette „som" for „hvor" (t. wo?) finnes enkelte gange sennu i nyere dansk. Jfr. „Da han kom udenfor den Byen, der (som) Borgemesteren var". Asbj. »Det lig' der, som det låg«. »Der, som han kom frå«. »Der, som han sad« (B. B.). (Med udeladt som): »Det lig, der det låg». H. (som Bindeord), der, som. „Knud tænkte, at der man ingen Nytte kunde gjøre, skulde man ikke —". **Hvor?** (paa hvilket Sted? spørgende), kor(oo), *hor, *hår. Kor som relat. i „Landsmaalet" (*korføre, kortil) er efter „Danskеn": — hvor —.

Hvoraf, kva(t)-av (ikke: av kvat). Jfr. »kvat det var føre«.

Hvorfor, *kvi? kvifore(y)? kva(t)-føre?

Hvorfra, *kvar-ifrå? *kvada(n) (kvå'a, kvar i frå)?

Hvorhelst, *kvar-helst, *kvar-stad.

Hvorhen, *kvart (kort, hort). Sv. hvart.

Hvorledes, *kor (kos, hos). »Me sjå, kor det gjæng« (korlej[d]es, koslejn).

Hvormeget end, *alt (det). „Men alt Buskapen aad, saa Kjærne stygge ud". Asbj.

Hvornaar (paa hvilken Tid), kå-når (konår).

Hvorsomhelst, overalt, kvar helst (Lm.). Mk. kvar-stad, ɔ: allestеds.

Hvorvidt, kort(oo), *om. »Eg vejt ikkje, om det var sant«.

Hvælv (noget, som er hvælvet om, f. E. Baad), kvælv, n. (kvolv, kolv). »Kome på kvælvet«.

Hvælve (vende om, vælte), kvælve (-de) (kvæve, kvolve, kolve); (tømme ud af ved at h.), *kvælve (»kornet utor tunna, vatnet or bøtta«, (y). H. med hinanden, kvælve i hop. **Bære** (ligge, staa) **hvælvet** (omvendt), kvælve (— kvalv — kvolve'); (vende sig om), kvælve: »*båten kvælvde«.

Hvælving, kvælv, m., kvælving, m. (kvolving, kolving). Mk. kvælvings-bru, ɔ: Stenbro i Bueform. (Bueformigt Loft), himling, m. (*himmel), kvælving. **Bygge H.** (*himling), himle(ar). Jfr. himla(d), ɔ: forsynet med himling.

Hvæse, kvæse (-te), kvære (-te), fræse (B. B.), *frøse (*frase), sv. frusa. Gl. n. hvæsa.

Hvæsen (hvæsende Lyd), kvæsing, f.

Hvæsse (med Bryne), bryne (-te), *kvætje (-kvatte); (med *hejn), *hejne (jfr. *bryne); (med Slibesten), jfr. Slibe; kvæsse (-te), bejte (-te): »b. jåen«; strjuke (-strauk). Jfr. strå̊k(o), n., ɔ: Bryne; strjuke-stikke, f. (til jå).

Hvæssen, kvæssing, f.; strjuking, f.

Hvæssesten, bryne, n., har(d)-stejn (gl. n. harðstein), sænde, n. (av sand, ɔ: Sandsten; sv. * sänna, sända, f.); (fin H.), hejn, m. Gl. n. hein, f., sv. hen, m. Jfr. Bryne, B.-Sten.

Hyader, eg. regn-stjærner; syv-stjærnen.

Hyben, njupe, f., hjupe, f., nype, en (J. Moe). Sv. njupon.

Hybenblomst, klunger-rose, f., k.-blom, -vise, m.

Hybenbusk, -hæk, klunger-run', m., -rødе(y), n.

Hybenfjærne, hjupe-stejn, m.; (i Flt.), griser, m.

Hybenkrat, klunger-kjør', f., -buskе, f., -ris. n.

Hybenkvist, klunger-kvist, m.

Hybentorn, l. klunger-nål, f., klunger

(B. B.); torn (ton'), tørner (tynner); ℔. se H.-træ.

Hybentræ (*Rosa canina, villosa*), klunger, m. (klung, krungl), torn, tørner(y), m., gl. n. Þyrnir, sv. törne; njupe-tre, -torn, nype-tejn, -klung.

Hybridiſt, se Baſtard.

Hydra, vas-orm; -hundre(d)-hoved. H. P. S.

Hydraulik, vas- (ɔ: vatns-) kraft-lære (efter L. Meyer), ɔ: van(d)lednings-kunst; vas-værk-lære, vas-bygning, -bygningskunst el. -lære. Efter H. P. S.

Hydrauliker, van- (el. vas'-) bygger? -bygmester (Meyer); va(t)nværk-bygger (H. P. S.) (*vas', vats-).

Hydraulikſt, van- (*vas-), f. e. v.-ur, -orgel; vatnkraftig el. v.-værklig. H. P. S. H. Preſſe, va(t)nkraft-presse. H. P. S.

Hydriatrik, va(t)n-lækekunst (*vas'-, at helbrede ved vatn).

Hydrodynamik, vas'kraft-lære. Meyer.

Hydrofob, *vas-skær', *vas-styggen, *vas-styg'? Efter *.

Hydrofobi, vand»skræk«, vas-styg, m. I * vas- (for vatns-) og styg', m. Hundegalskap. Jfr. Vandſtræk.

Hydroftalmi, øje(n)-vassot (-»vatersot«).

Hydrofyter (»fyta), vas-vækster (»vandplanter«).

Hydrogen, va(t)n-ætmne? vas-æ., »brint«. Jfr. Vandſtof.

Hydrogeniſation, sambinding (»forbindelse«) med vas-ætmne.

Hydrograf, vas-skildrer, vas-kænner? (vas, ɔ: vatns-, hær at forstå om hav, sjøer, elver); vatn-kyndig el. va(t)nløp-kænner. H. P. S.

Hydrografi, vatnløps-lære (H. P. S.).

Hydrografiſk, f. E. Kort, elve- el. sjø-kort (H. P. S.), va(t)n-kort. Motsat f. e. landkort el. geogr. k.?, berg- el. orograf. kort.

Hydrokeramon, va(t)n-køler (vas-k.).

Hydrologi, va(t)n-lære. H.-giſt, vatnlære- (f. e. granskinger, Studier).

Hydrologium, va(t)n-ur.

Hydromani, va(t)n-galskap (*vas'- mots. Hydrofobi), lyst til at springe i vatnet.

Hydrometeor, va(t)n-luftsyn (tåke, regn). Meyer.

Hydrometer, va(t)n-måler (*vas'-).

Hydropat, va(t)n-læke, vatnbruks-læke (*vas-) (ɔ: som helbreder ved vatn); vas-dokter?

Hydropati = Hydriatrik, vatnbruks-lære el. -lækekunst. H. P. S.

Hydropatiſt (Kur, Anſtalt), vatn-bruks- f. e. v.-læke. H. P. S.

Hydrops, vassottig (en), vassotting? (»vatersottig«); vas-sot', f.

Hydroſkop, vas-ur („Vand-Uhr").

Hydroſtatik, vastryk-lære (om flytende legemers tyngde og likevægt). Efter Meyer.

Hydroteknik, vasbygnings-kunst („Vandb.").

Hydrotekt, vas-bygmester.

Hydroterapeut, vaslæge (-dokter, — som læker ved va[t]n).

Hydroterapi, »van(d)-kur« (ɔ: vas-rekt), vas-helbredelse (ɔ: ved hjælp av va[t]n).

Hydrotorax, va(t)n i brystet, bryst-vassot („Vatterſot").

Hyetometer (Ombrometer), regn-måler.

Hygge, hugge, m. (f.), hyggje, n., nå't(o), n. (av njote — naut), fjælge, m., fjælgde, m., hyggelse, n., hugning, f., hugna(d), m.

Hyggelig, hyggjeleg, -sam, fjælgsleg, hugsam, *yndeleg. Jfr. Behagelig.

Hygiene, »leine (Hygiaſtik), helse-lære (Lm., Gøt.s H. tid.), helse-kunst (vejledning til at hålde på helsen el. „bevare Sundheden"); jfr. sv. helsovård; helse-røkt el. -tilsyn (»offentlig«); sundhetstjeneste. H. P. S. Dertil sundhetstjenlig for hygieniſt. Men både (Ge)ſundheit og Dienſt ær jo tysk.

Hygrometer (el. »ſkop), svåk- el. råe-måler, »fugtighets«-måler. H. P. S. Men Fugtighed ær tysk. (Råe, m. ær „Raahed, Fugtighed", — svå'k, n. ær „Fugtighed af Regn el. Sne"). Jfr. Fugtig.

Hygæa, helse-gudinne.

Hykleriſk (t. heuchleriſch), skrømtet (Molb.), skrømtende (Molb.), falsk, *slejsk. H. Gudsfrygt, øjen-kristendom. Efter et blad.

Hykle (t. heucheln), jfr. slejake(ar), *slejkje, *smejkje, late (som), skulle likesom (f. e. være hellig), låst (læst, lést, ha' låst), falske, ar (dv. falskar, ɔ: Hykler?), skrømte, ar (også d., Molb., sv. skrymta, ɔ: hykle). H. Kriſtendom, Helligbed, jfr. (han) later så krist., hell., el. dette later så helligt. Jfr. Affektere, Forſtille ſig, Anſtille ſig; Slebſte, Smibſte, Smigre. Hykket Graad, nase-gråt, m.

Hykler (t. Heuchler), skrømter (Molb.), skrømtar, y (Lm.), øjen-skalk, -tjener (*augne-tenar); jfr. farisæer, farisæiskhet.

Hykleri (t. Heuchelei), skrømt(en, Molb.), skrømt(y), n. (Lm.), øjenskalkhet? farisæiskhet, læte, f., læst, m. (*liksom, *læs[t]som. »Det var gjort på læst, på liksom el. læssom). Jfr. Forſtillelſe, Foregivende, Affektation, Skin. Skrymt i * ær = Spøgelſer.

Hyl, Hylen, *hy'l, m., hyling, f. (yling, yl, uling, u'l), våling, f., *vå'l, m., kvå'l, n., u'l, m.

Hyld (*Sambucus nigra*), hyl', m., hylletre, n. Mk. hylle-blom, -bær', -te, n.

Hylde, en, hylle, f. (hille, sv. hylla), tværlag, n. Siden H., iſær i et Hjørne,

spjæld, n. **Siden H. paa Storstensmur**, mantel, m. (mantele). Gl. n. mantull (möttul), ɔ: **Kappe**. **H. i et Skab**, golv, n., tile(i'), n. **Lukket H.** (Stuffe), låk(o)-hylle, f., skuffe, f. **Lukket H. i i et Strin**, gavl, m. Jfr. Lædbit. **H. med opbøiet Kant paa Forsiden**, gavl, m. **Komme paa sin rette H.**, *kome på rette hylla.

Hylde, jfr. hylle (-te), ɔ: „vise Huldskab, behandle venlig". (Dv. hylling, f., „venlig Modtagelse"; gl. n. hylla, gjøre huld el. gunstig); (tilstige Lydighed og Troskab), *love hol'skap og truskap.

Hyldest, hylleste, f., „oftere" hyllest, f., ɔ: „Gunst, Velvillie". Gl. n. hollusta. Jfr. hylling, f., ɔ: „venlig Modtagelse".

Hyle, ule(ar), B. B.; yle(ar), hyle (-te), våle(ar), gl. n. våla, ɔ: jamre sig; *kvåle, tute(ar), tjote (-taut), skrike (-skrejk), stor-s., -gråte, skryle (-te), skræle (-te).

Hylle, *skjule, dække til.

Hyllike, hølk(y), m. (hølik, hollik), ɔ: „Hovedlin for Børn".

Hylster, fo'r, n. (»foder«): flaske-f. („Fremmed Form"), *foderal (fodrial), n. (gl. n. fóðr, sv. foder), ɔ: **Kapsel**. (Frø-, Frugt-) **H.**, hams, m.; (især Frugtbælg), hjælm, m. (jfr. hjælmast, ɔ: bli moden), skålm(o), f., skålme, f.; hus, n. (brille-, nåle-, navar-hus, jfr. snigel-, mak'-h.), hytte, f. (*tå-h. = *tå-lad), hætte, f., husk, m., hyltre, f., hyse, f., ilåt, n., om-slag, væ'r, n. (jfr. Dække, Omslag); (til Kniv, Sabel), skej(d), f., sli(d)re, f., fo'r, n. **H. med to Rum**, tvi-slire, f.

Hymen el. **Hymenæus**, ægteskabs-gud; bryllop.

Hymenoptera (Insekter af d. R.), åre-vingede (netvingede).

Hymne, lov-sang, højsang; høj-lovsang. H. P. S.

Hymnolog, salme-kænner, s.-historiker?

Hymnologi, salme-kænskap; s.-historie; lov-prisning (ved hellig sang, lovsang).

Hymnologisk, salme-historisk.

Hynde (Pude at sidde paa), pute, f., stole- el. bænke-pute, kådde(o), m. (gl. n. koddi, ɔ: Hovedpude; sv. kudde), sæte, n., højende, n. (hyende, »høginde«). Gl. n. hœgindi (av hœg, bekvem); sv. hyende.

Hyper-, jfr. *ov: *ov-god, ov-fin, *ov-stærk. Jfr. super-: s.-fin, s.-klok.

Hyperbol, overdrivelse, kraft-ord el. -ordlag.

Hyperboræer, overnordboer el. højnordboer (H. P. S.); også = særling, raring.

Hyperboræisk, overnordisk el. højnordisk (H. P. S.); nordenfor folkeskikken.

Hyper-Energi, overdreven kraft.

Hyperikum (*Hypericum quadrangulum* og *H. perforatum*), *perikum, *pirkum, *e'l-kong; pirkum-brænnevin.

Hyperkatalektisk, overtallig.

Hyperkritik, for stræng dom, ov-strænghet (ov-mønstring?), laste-syke (ikke dadlesyke), hårkløveri.

Hyperkritiker, lastesyk, kunst-dommer, grætten el. *grinot skønner?, hårkløver (som kunst- el. bok-dommer). Jfr. Kritik, -tiker.

Hyperkultur, overfinhet, overdreven finhet.

Hypernorsk, jfr. Super-.

Hyperortodox, overdreven el. altfor rettroende, blind-tr. Dv. Hyperortodoxi, jfr. »kulsviertro«.

Hyperskepticisme, overdreven tvilesyke.

Hypertrofi, for stor legems-fylde.

Hyperæstesis, overdreven pirrelighet, o. sårhet (*sårlejk); ordsårhet, grættenhet.

Hypnum loreum, skog-måse, hus-måse(o); jælre, gjældre. (Gunnerus).

Hypochæris maculata, buk-øre (Dr. Sch.), gul'-børste (Sørens.), gris-øjre, svæve, skå't-blom(o). Også heste-, fante-, slåtte-blom.

Hypokaust, kæller-ovn (som sender opvarmet luft om i overliggende rum).

Hypokondri, tung-sin(dighet), milt-syke (Molb., H. P. S.), tunge tanker, *tung-lynde (til *tunglynd?). Milte-styng, m., -håg'(o) og levre-håg' i * brukes nok bare i egentl. mening.

Hypokondrisk, tungsindig; grætten, vanskelig, sær.

Hypokondrist, milt-syk, *tung-lynd, tungsindig (person).

Hypokrit, skin-hellig, skrømter? Sv. skrymtare. Jfr. Hykler.

Hypomochlion(ɑ), våg-mat, underlag, hvilepunkt (under en løfte- el. vægt-stang).

Hypotek, (under)-pant (i fast ejendom); pante-ret; pant-sættelse, antvord (H. D.). Jfr. Prioritet.

Hypotekar(ius), pant-haver. **Hypotekar-Kreditor**, panthaver (J. L.), pante-»kreditor«. J. L.

Hypotekarisk, grunnet på pante-forskrivelse, pant-givende el. -havende, pant-.

Hypotekbank, pantelåns-bank? pante-bank? Mk. landmans-bank (i Danmark).

Hypotekere, antvorde (H. D.). Gl. n. andvarða, ɔ: overlevere. **H—t i** (om Penge), utsat i (en fast ejendom).

Hypotekgjæld, pante-gjæld. J. L.

Hypotekslaan, pante-lån. J. L.

Hypoteksobligation, pante-»obl.« (J. L.), p.-brev, p.-forskrivning.

Hypotenuse, stor- el. lang-siden (i en trekant). Jfr. **Kateterne**, ɔ: kortsiderne, små-s., retvinkel-siderne.

Hypotese, eg. underlag, grunlag; grun-

sætning: forutsætning; gisning, gætning, »forklaring«, »forklarings«-måte, fristnadlære (-mening), f. e. Darwins H. om arternes oprinnelse; forslags-mening? (efter sv.). Det givne, mots. det, som først skal bevises. Jfr. Formodning; Betingelse.

Hypotetisk, »betinget«, tænkt, sat (jfr. »sæt, at«, »lad os tænke os«), på vilkår; gættet, forutsat.

Hyppe (Poteter), rauke, ar (røjke), rejte, ar.

Hyppig (t. høufig), tidt-gjængd (Lm.); „bedre *tidgjængd«; talrik, almen, almindelig, ut-bred', sædvanlig, jævnlig, tiere, tiest; *riv; rikelig. Jfr. (der) ær ful't av; *ideleg (ɔ: „jævnlig indtræffende, ofte fornyet"), *stadig, *stødog, stændig, ɔ: vedholdende. »Ideleg uro, strid, klage«. »Mange id. gånger«(o). Jfr. »mangejn sædeleg gång«. »Der oppe plar rejnen være riv«. Angels. rîf (ryf), ɔ: hyppig. **Altfor hyppig Brug**, si-bruk (Lm.). Av »tidt«, hyppigen, kunde uttages adj. tid, altså: tid — tidt — tide. »Tid læsning«, »tidt skifte«, »tide møter«. Gl. n. har og tiðr, tið ved siden av (neutr.) titt. **Hyppig(en)**, Adv., tidt, ofte, jævnlig, *jam(n)t, idelege (jfr. Jdeligen); ejn-, si-.

Hyrde, hyr(d)ing (y'), m., -gut, -jænte, f. (høring, høling, juring, kjuring), gjætar (Fr. Bg.), -gut, -jænte, gjæ(t)sle-gut, -taus; gætl (gæsl), m. Gl. n. gæta, gl. d. gjæde.

Hyrdebigt, gjæ(t)sle-kvæde, n. (?).

Hyrdedreng, bu-svejn, m. Jfr. Hyrde.

Hyrdehund, bu-hund, m.

Hyrdinde, Hyrde-Pige, hyrding-jænte osv. Se Hyrde.

Hyrdetaske (*Thlaspi Bursa Pastoris* el. *Capsella Bursa P.*), *taske, t.-gras, svålugras(o).

Hyre, en, hyre, f., lejge, f., løn, f.

Hyre, at (leie Søfolk), hyre (nt. hûren, eng. hire); jfr. *tinge, lejge (-de), *ste(de).

Hyrekusk, vogn-man? (som lejger ut kørestel); lej(g)e-kører. Jfr. Kusk.

Hyretjener, lej(g)e-tjener, -*tenar..

Hyrevogn, *lejge-vogn.

Hys! *sju!

Hysse, hysse (ikke tysse; sv. hyssja); *sjue.

Hysteri, moder-syke; tung-sin.

Hysterisk, moder-syk; tungsindig; »krampeagtig« (senedråttig), f. E. h. Latter.

Hytte, hytte, f. („nyere Ord efter det t. Hütte"), bu(d), f. (fjæl'-, sæter-, høj-b.); (Skjul, lidet Hus), hykje, f. („oftere udtalt hykkje«, av hok', ɔ: Afdukke, lidet Værelse); stue (H. Sch.), liten stue (H. W.). **Bebyelig H.**, sæte(e)-bud, f. (setu-). **H. med Halvtag**, halv-tækkje(e), f. Jfr. Hus, lidet.

Hytte, at, forsvare (en), *bærge, værje. **H. sig**, *hytte seg, ta sig i agt, *halde seg, bærge seg, blætte seg (ar), blættast.

Hyttefad, fiske-kiste (?).

Hæder, hejder (gl. n. heiðr, sv. heder), m., ære, f., sømd, f. (gl. n. sœmð), væl-sæmd, f. **Udsædvanl. H.**, *ov-hejder. **Noget, som er til H.**, søme, f., ære (»d'er ikkje stor ære i det«). Jfr. Prydelse. Mk. hejders- (ære-) gåve, f., -tejken, -minne, -plag', n.

Hæderlig, *hejderleg, *ære-ful', *ærleg, vørdeleg(y). **H. Sag**, (ej) ære-sak.

Hæderløs, *hejder-laus.

Hædersbevisning, *hejdring.

Hædersdag, *hejders-dag.

Hædersmand, (ejn) *ære man; jfr. *ejn frægde (frægdar) man; en ærens man; Jfr. Mand, Udmærket.

Hædersplads, ære-sæte, n.

Hædre, *hejdre, ære(ar).

Hæfte, se Hefte.

Hæg (*Prunus Padus*), hæg', m. Mk. hæggjeblom, -rose, -vise, m., -bær, -lauv.

Hægte (i Klæder), hekte(ee), n. (hekta, f.), næste(e), n. Gl. n. nesti. Mk. hektepar (*krok og *lykkje). **Bundt af Hægter**, hekte-ring, m. Jfr. Malle, Hage.

Hægte, at, hekte(ee), ɔ: „forbinde ved Hægter, Kroge".

Hæk, 1. (t. Hecke), levende gærde, busk, m., run', m. (runne); 2. (Hesterygge), hæk', m. („synes at være fremmed"); 3. (i Bur, t. Hecke), rede (i buret, om kanarifugler).

Hæl, hæ'l, m. Mk. *hæl-bejn, -bæk(e), ɔ: Skjævhed i H. (paa Støvler), -bot, ɔ: Lap paa Strømpehæl; -bøte, ɔ: sætte hælbot på; -jarn (paa Skotøi); -kappe, m., -stad (paa Strømper), -stykke (i Sko).

Hælde, hal', n., halling, f.

Hælde (ligge skraat, staa skjævt), halle(ar), *være hal', vejte (-te), lejde (-de), lejne (-te), lene(i), ar (l. seg, ɔ: læne sig). **H. til Siden**, *halle seg (jfr. Læne). **H. med Hovedet**, lute (-te), kure (-de), halle på hovudet; (ueg.) kure (-de), sture (-de). Jfr. »få eju ku're«, »få ejn sture«. »Det kjæm kur etter kjæte«. Sv. kure, være i Ro. **Det hælder indad** (om Landskykke), *det kvælver in. **Baad, som haller saa**, at den ta'r in va(t)n, siges at *skjære. **H. svagt** (gaa skraat nedad), sla(d)e (-de) (sla — sladde), sla(d)ne, ar. Jfr. *slakne, ɔ: faa en svagere Hældning, blive slaberet. **Hældende**, hal'; (om Mark), hal-lændt. Gl. n. hallr. **Hældende saa, at den ene Ende ligger høiere end den anden.**

hal'-fløjt. Isl. hall-fleyttr. **H. jævnt**, lejden. **H—be Klippe**, sned-berg(i), n.; **h. Mark**, hal'-mark, f., h.-ræc, f.; **h. Stilling**, jfr. **Hæld. Sætte i h. Still.**, halle(ar): h. båten, h. på hovudet, h. seg. **Noget h.**, *hallen. **Stærkt h.** („næsten steil"), *hal'-brat'. **Svagt h.** (om Jord), *hal'-ret; (f. E. om Hustag), *la't (samme ord som lat, ɔ: doven; jfr. lat', Adv., ɔ: noget skraanende el. hældende; (om Vandets Bund udfra Landet), *lang-grun'(t) = *utgrun(t) (sv. långgrund); **Hældende** (om Mark), flå-lændt, *sla(d) (sla'en, slanen; sv. * sladar, slad), sla'k, *slag, *lang-slu't, *lang-flå(t), *la't. **Svagt h. Plan**, sla(d)e, m. Jfr. **Skraaflade. i. Hælde** (Vand), halle(ar), slå (ut, i), kvælve (ut-or). Jfr. **Gyde, Komme i. H. Vandet af**, tære (-de). Jfr. **Klare.**

Hæld(n)ing, lejn, f., hal', n., fal', n. (som en Rendes). Mk. li(d), f. Jfr. **Skraaning. Bakke med svag H.**, hal'-bakke, m.

Hæle (stjule Tyvegods), hæle(e), ar, gjøjme føre(y) ejn.

Hæler, hælar(e). »Ejn h. og ejn stælar«(e).

Hælvt (Halvdel), hælft(e), f. Sv. hälft. »Hælfti av kværjo«, Halvdel af hvert Slags.

Hæmorragi, eg. blod-brud, ɔ: fræmbrud (H. P. S.); blod-flod (Molb.), flø(d)e, n.

Hæmorroider, den gyl(d)ne åre; (blinde, h. coecæ), »takker«, den blinde gyldne åre.

Hænde (ste), hænde (-e), h. seg, hændast, *bære til, *hæppe, *hæppast, verte (-vart). »Om det skulde verte guten nåkot«(o). Jfr. **Træffe. Det kan baade h. og ikke h.**, jfr. »det kan både hæppe og glæppe«(e).

Hændelse, hænde, n., hænd, n., hændelse, n., hændskap, m., hænding, f.; (Tilfælde), til-bur(d)ar(n'), m. pl., tildragelser. **Ny H.**, jfr. **Nyhed.**

Hændig (til Arbeide), *hændig, *hændt, *fri-hændt, *net-hændt, *væl-hændt.

Hæng til noget, se **Hang.**

Hænge. Uvirkende (intr.) har det i dansk-n. rækken: hænge — hang — (hungen), invirkende: hænge — hængte — hængt. I * (uvirk.) hange — (eg) hæng — hek' (ee), hænge(t) og hæng — hang — hunge', og (invirk.) hængje — hængde — hængd. I gl. n. likeså to særskilte formrækker: hanga — hékk — hanginn og hengja — hengde — hengd. I dansk-n. har begge rækker flyt i hinannen, og det ikke alene i nutiden, men ofte også i de to andre hoved-former, især dog i datiden, idet det ofte heter hatten hængte i stedet for hang, men på den andre side også: »han hang hatten«, der det skulde het: »h. hængte h.« **H.** (dingle, — i Klynge el. i nogen Mængde), *lave. Gl. n. lafa, hænge. Dv. *lav på træer. **H. ved** (klæbe, fæste fig), lå(de), o (er, -e), også *lø, *luve (dv. luv, n.), lave. Jfr. sv. vidlåda, ɔ: hænge ved. »Det vil ikkje lø på«, ɔ: ikke fæste fig. Jfr. **Klæbe. Som gjerne vil h. ved el. fætte fig fast**, *hængsam, *hængjen. **Punkt, hvori noget h. fast**, hænge, n. **H. ned** (bøie fig nedad), slape (-te), lape (-te), lave (-de), slute (dv. slut, jfr. **Hældende, Nedbøiet**). Jfr. lap-øjrd, ɔ: slutøret, = lav-øjrd. **H. med Læberne**, *flipe, *myle. Jfr. **Flæbe. H. med Hovedet**, hængje hovudet.

Hænge, v. a. (bringe i hængende Still.), hængje (-de). **Lade h.**, hængje: h. hovudet, læpen(e); h. hænderne, ɔ: sidde ørkesløs. **H. sig**, stryge seg (-te).

Hængebirk, hængje-bjørk, f.

Hængedynd, dye, f., hængje-dy, n., h.-myr, f., søkkje, f., s.-myr, -dye, -dike, -dy, n., dike, n., d.-myr; dæpel(e), m., surpe, f.

Hængeman, hænge-mån, f., falle-m., hængjefaks, n.

Hængetræ, jfr. **Dagdriver.**

Hængel (noget som hænger ned), hænge, n.

Hængning (Ophængelse), hængsle, f.

Hængsel, hænge, n., *hængsle, f., hævel (e), m.; („bevægeligt Fæste paa et Laag, en Dør el. desl."; **H. i Dør, Vindu**), gjænge, n., *gang-jarn (sv. gång-järn; også H. D.), hængsle, f. Jfr. gjængelaus, ɔ: „beskadiget i H., om Dør, Laag og desl."

Hærd (t. Herd), åre, m., ild-sted, (dansk) arne; avl, m., smi'-avl, (dansk) esse. „Smede-Esse". Molb.

Hærde, trøjste (-e), *hær(d)e; (uegentl.), *barke, *hærde. Jfr. **Haard. Hærdes** (bli fast, stærk, om voxende Planter, ogsaa om Mester, faa Kræfter, voxe sig stærk), trene (ar). Eg. bli haard som Træ, blive Træ. **Hærdende**, *hærdande. **Hærdet**, trena(d), treen, *hærd, *barka(d), *gjenom-b.; (haardfør), *in-barka'. Jfr. **Træagtig.**

Hærdelse, hær(d)ing (hørding), f., hær(d)sle, f.

Hæretiker, særtroende. Jfr. **Kjætter.**

Hærfører, *hær-førar, m.

Hærje (ryddе, borttage alt, hvad der findes), ødelægge, *rane, *snøjde (dv. snøjding, f.); (paaføre Krig), påføre ufred. Jfr. **Borttage.**

Hærsamling, også hær-stævne. Molb.

Hærværk (Ødelæggelse), *hærværk.

Hæs (uttrykt til at tale el. kun svag i Røsten), *van-mælt, *mål-laus, hå's (gl.

n. háss); (ullar i Røften), *råm (gl. n. rámr, sv. * råm), rusten. »Så råm som ejn ramn«. **Blive h.**, ræmast.

Hæs(ø) (banff), korn-stak („som sættes uden for Laden"). I * ær hæs(e), hæsje(e), f. „Stillads til at tørre Hø el. Korn paa". Sv. hessja.

Hæsleæsende tale (meget fort), gåse(o).

Hæshed, hæse, f., ræme, f. (isl. ræma), målløjse, f.

Hæsje, hæsje, f. (hæs, f.). Jfr. **Hæs(ø)**. Til hæsjen hører *stut'-ved, d. e. lodret stående stænger, og lang-ved, d. e. van(d)-ret stående st.

Hæslig (t. häßlich), *styg', *fæ'l, motbydelig, *skryten (skrytleg), *styg', stægleg, *u-fager, *ufjælg, ugodsleg (-skleg); *græm (jfr. **Grim**), u-nåsleg, ljot (ljøt), *ljøtleg, u-hamleg, hunde-, bikkje- (ejt h.- el. b.-ver, n., -levnad, m.). Jfr. **Styg**. **Noget h.**, *styg'leg, *stygvoren, ljotvoren. **Blive h.**, stygne, skrytne(ar), *ljotne. **Gjøre h.**, van-skape(ar). **H. Billede**, skræmsl, n., skræme, f. Jfr. **Uglebillede**. **H. Figur**, trol'-ham, m. **H. Lyd**, ulyd, u-ljod, n., stygge-læte, f., ulæte, f. **H. Stikkelse**, jfr. **Hæslighed**. **Stygt, noget**, styggje, n., styggjelse, n., stygge-ting, n. **H. Person**, stygging, m.; styggen, m., stygga, f.

Hæslighed, ljotlejk, m., u-skap, n., van-skapnad, m., stæg', m., stygdom, m., stygheit, f. Jfr. **Nobbybelig**.

Hævd (Ret til at beholde som Eiendom), hævd, f. (»dej hæve fænget h. på det«); („Brugsret især til Jord"), fylgul, f. (fygsel).

Hævde („erhverve sig Ret til at have el. bruge"), få hævd på, hævde(ar); (holde vedlige), *hævde, hålde oppe, h. ved lag.

Hævdelse (Vedligeholdelse), hævding, f.

Hæve, hævje, e (— hov — hovet el. havde — havt; gl. n. hefja — höf — hafit; sv. häfva — hof — häfvit'), løfte, lyfte (-e), yppe (ar, -te), ɔ: lette op, løfte; rejde (-de: »han rejdde næven åt meg«); (h. Sygdom, Strid), gøre ende på; (Stemme, Farve), gi styrke; (Penge, Løn), ta ut, t. imot p., hævje pengar („maaske nyere Brug"). **H. et Garn til Vandsaben**, hævle, ar. **H. sig**, hævjast (»han havdest på gangaren grå«), stige (-stejg); (rage høit op), hildre(ar), „om Ting, som vise sig større og høiere end de ere". Dv. hilder, n., hildring, f. Jfr. *Fata Morgana*. **Hævet**, havd, hoven(o). **Indretning til at hæve med**, hævje-greje, f.

Hævelse (Betændelse i syge Lemmer), tråte(o), m. (trøte, tråte, tråtå, gl. n. þroti), trutning, f., ɔ: Opsvulmen. Dv. tråte-vå'l(o), m., ɔ: langagtig Forhøining paa Legemet, opkommen Hævelse, f. **E. efter et haardt Slag.** (**Byld**), bålde(o), m. (sv. bolde), kaun, m. (kång), svål'(o), m., jfr. Svulst, **Byld**; (Knude, som ligner Byld, men som ikke bryder ud), tur-værk, m.; blod-tråte. **H. med underliggende Blod**, blod-kyle, f. **H. i Ansigtet**, kusme, f., kin'-taske, f. **H. i Kjødet**, kva'p, n. **H. paa Legemet efter Stød el. Slag**, kn'l, m. (kule, f.), kyle, f., huv, m. **H. i Saar** (Rosen), ro's, f. **H. med Knuder** (jfr. **Galler**) i **Hestens Fødder**, kjølt (»hjølt«), n. D. * Hjalt, ɔ: Spat', Hest med *kjølt figes at være kjølta(d) eller kjølte-bejna'. **H. i Øret.** mjølke-båle(o), f. (-bölu). Jfr. **Betændelse**, **Rosen**, **Byld**. **Angribes af H.**, trutne. Jfr. **Hovne**, **Svulme**, **Bulne**.

Hævn, hæmn, m., hæmd, f. Eg. hæmnd. Gl. n. hefnd. Sv. hämd.

Hævne, hæmne, e (hæmde — hæmt). Gl. n. hefna. Sv. hämna. **H. sig for sin Hærme**, *hæmne harmen sin.

Hævner, hæmnar, m.

Hævngjerrig, hæmn-gjerog (gi-), -girog, hæmnesam.

Hævning, hav, n., hævjing, f., ɔ: Løftning; (Landets, Kystens), stig(n)ing; (Opdragning, — saasom af Fisterebstaber), hav, n.

Hævnplaner, hæmne-råd, f.

Hø, høj, n. **Fint H.**, *ul'-h.; (tort, smaat), små-høj, stut'-h.; (stort), *lang-h. **Smuldret H.**, høj-mug' (H. L.), *høj-må(d) (o), n., -fræ, n. **Byrde H.**, høj-byr(d), f. **Favnfuld H.**, høj-fang, n., -fangan, n., -fængje, f. **Haandfuld H.**, jfr. **Høvisk**. **Lag af H.**, **udbredt for at tørres**, høj-brej(d)e, f., -flæk', m., -rækje, f., kvarv, n., kværvel, m., kværvle, f. (høj-). **H. af gjødet Eng**, to(d)e-høj, n., -for, n. Sv. * taduhö. **Sødebrændt H.**, sta(d)e-brænt h. **Nyslaaet H.**, rå-høj, ljo, f., l.-høj, n. Jfr. ljo-rake, ɔ: samle og udjævne *rå-høj til Tørring. **Sammenpakket H. i en Lade**, høj-sta(d)e, m., -stål, n., -stabbe, m., -kagge, m. **H. og Halm sammen som Foder**, lo(d), f. **Bringe H. ind**, *høje, bærge h. Dv. højing, f., høj-bærgning, f. **Faa H. sammenraget**, få høj i så't, sæte (-te), såte, ɔ: sætte *såte. Dv. sæting, f. **Gjøre H.** („sprede, rive, stække H."), høje(ar), rake høj. Dert. højar, m., højing, f. **Bunde H.**, kå. Dv. kåing, ɔ: Høvenbing. **Jord til H.** (god, baarlig), høj-jord (god, låk, klen), høj-land, -bol, -lænde, n.

Høbunke paa Marken, såte, f. (gl. n. sáta, sv. såte, m.); (**Høbynge**), høj-muge, f.
Høde (true), hytte, ar (høte, hote). Gl. n. hôta, sv. hota.
Høflig (t. höflich), *ærog (ærig), *fin, *ty (O. Vig), *tægleg. Gl. n. þægilegr, þægr, ɔ: behagelig. Jfr. Artig, Beleven, Galant. **Meget h.**, *smiten. Jfr. Indsmigrende.
Høflighed (t. Höflichkeit), æruge, m., værde (y), f.
Høfoder, høj-lo(d), f. **Blottet for H.**, *højlaus. **Mangel paa H.**, højløjse, f.
Høfork, jfr. Høtyv.
Høg, *hauk. **H. over H.**, »d'er hauk over hane«.
Høgaffel, nejp, f., tjuge, f., sule, f.
Høgeurt (*Hieracium Pilosella*), sværve, små-s., *sove-blom („disse Blomster lukke sig om Aftenen" som til Søvn), *saueblom, mus-øjre, *gris-ø.; (*H. murorum*), sværve, stor-s., (ring-blom, m.). Jfr. Bolverlete.
Høgindetirke, gård-kirke. A. D. Jørg., H. D.
Høi, en, hang, m.; (**Bakke**, stenig og ujævn **Forhøin.**), holt, m. **Flad, jævn H.**, pal', m. **Lav H.**, ho'l(oo), m., ɔ: tør og jævn Forhøin., i Myr el. paa lavtliggende Flade. **Liden H.**, rælt(o), m. (rølt), hår(o), n. **Stor H.**, kol', m. **Stenet H.**, hause, m.
Høi (Adj.), *høg, „sjælden" håg. Dv. **høgre**, **høgst**. »*H.t tal, h. pris, h. ære«. **Det er paa h. Tid**, »dæ æ' på høge' tid«. **Gaa (En) en h. Gang**, *gange ejn høg gang. **H.**, også raust-: raust-lænda(d), ɔ: h. i Lænderne, jfr. r.-nasa(d), ɔ: krummæset. **Høit anlagt** (Tænkning, Lærdom, Fremstilling), *høg. **Tale, læse h.**, snakke, læse høgt, i høgt ('pi høgt, ɔ: i høgd). **Være meget h.**, række op or graset, mots. kome bort i g. **H. Reisning: med h. R.**, *høgrejst. **H. Stemme**, høg, gran', fin røst, f., h. mål. **H. Tømer**, granne t. (*granne lætor). **H. Vande**, høg sjø, flod, f. **De ride 4 Mand høi, Soldaterne stod 3 Mand h.**, i 4, 3 rækker. **Blive høiere**, *høgne. Dv. høgning, ɔ: Stigning. Mk. høg, ɔ: let, „bekvem", magelig, har gåt av bruk i * på grun av villedende likhet med høg, ɔ: høi, så nær som i Sætersdalen samt i »høgre hand« og endelig i enkelte sammenssætn., som *høgleg, ɔ: magelig, høgfør, ɔ: spakfærdig, høgvint, ɔ: lettvindt (Jord), let at dyrke. Mk. *høg-aldrad, ɔ: meget gammel, -barda(d) (-bara, -bala), ɔ: høibordet, med høie Sider (Baad, Færge), også h.-borda'; -bejna(d) = h.-føt, ɔ: 1. høifødet (»benet), 2. mægtig; -bord, ɔ: Bordet nærmest Høisædet (i Gjæstebud, der bet er flere Bord); -bords-enden, ɔ: den Ende af Stuebordet, som er nærmest Høisædet; -båren(o) i høgd, f.; høgfarma(d), ɔ: høilastet (høg-færmd), om Fartøi med Ladning, som rager høit op; -færd, ɔ: at leve høit; -fjæl', -fjælla(d) (-fjælt), -hej', ɔ: høitliggende Fjeldmark; -hjartad, ɔ: behjærtet; høginde (høgjende, højend), ɔ: Hynde, Pude (av høg, ɔ: behøvem); -land, -lænde, n., ɔ: Høiland; høglejk, m., ɔ: Høide, Høidegrad; -lændt, ɔ: høitliggende; -livad, ɔ: 1. stormavet; -ljod = høgmål, -mæle, ɔ: 1. høirøstet Snak, 2. almind. el. offentl. Omtale; -lærd, meget lærd; -modast, også høgmode seg (sv. högmodas), ɔ: bryste sig, høvmode sig; -mælt, ɔ: 1. høimælt, 2. høirøstet; høgne, ɔ: forhøies; forhøie (»bedre: høgra, e«); høgning, Forhøielse, Stigning; høgra, f., ɔ: Høiren, h. Haand; høgre, ɔ: forhøie („men libet brugel. ligesom høgja, e«); høg-raud, ɔ: høirød, ſtarlagenrød; -rejst, ɔ: med høi Reisning (Tag); -ryggja(d); -sæte, ɔ: Høisæde; -sæt', ɔ: høit stillet, i stor Anseelse; -sjøad, (om Søen) staaende høit; -slaga(d), ɔ: høibordet, om Baade med høit „Slag"; -slætte (-slåtte), n., ɔ: høitliggende Fjeldmark at slaa Hø i; høgstdags-lejte, n.; høgsta, f., ɔ: den ſtørſte Del; høg-ståve(o), jfr. Sal; -somar(u), ɔ: Midſommer; -svallande, ɔ: høirøstet; -tid, -tide, gjøre meget Væsen af, -tidleg; -værdig; -vest; -vørd(y).
Høibordet (Baad), høg-slaga'. Jfr. høgbarda', stor-bord(y).
Høibrystet, raust-bringa(d). Av raust, n., ɔ: Tagreisning.
Høibænk, høgsæt-bænk, m.
Høide, høgd, f.; (**høit Punkt**), høgd, f.; (af en opstablet Hob), op-bord(u), m. (obbor, u), op-bærsle, f. »Dæ vart ejn stor'e opb.«; ɔ: en stor Halmmængde. **H. paa en Bjergryg**, hø, f. **Omringet af H—r**, in-kvælvd, -kvævd. Jfr. Indesluttet. **Sted, omringet af H.**, in-kvælv, n.
Høiest (Adj.), *høgst, i høgsto. Mk. »i høgste lag«, ɔ: vel høit. Mk. (Adv.) høgst å dag, ɔ: midt paa D.; h. å nåt', h. å somar, h. å vetter. Jfr. høgst-dags, nattes.
Høihed, høgd, f.; (**Rang, Anseelse i Samfundet**), høgd: »kome, være op i høgdi«. **Kongelig H.**, hå-tign. Lm.
Høihjertet, *hug-stor, *raust, gåvog(o); (ædelmodig, hjælpsom), *mandomsam, *man(ne)leg, *mandoms-. »Ejn mandoms man«, »ej m. kone«. **Høghjarta i * ær** = behjærtet.

Høiloft, *høg-loft, op-stâve(o), f., høg-s., sa'l, m. Jfr. Sal.
Høilys Dag (veb), høgst å dag.
Høimesse, høg-mæsse, f.
Høimodig, *hug-stor, *høg-tænkt. Høgmodig sær i * 1. meget modig, brisstig, tjæk, 2. høvmodig, stolt. Se Høihjertet.
Høire, *høgre (mots. *vinstre). H. Haand, høgra, f.; *retta, rette-handi; fagre-handi.
Høirygget, høg-ryggja(d). Meget h., *kryl-vaksen, ku'l-ryggja'. H. og med lave Sænder, hu'k-lænda(d).
Høisindet (nobel), *ærog; *gjæv, *hug-stor,
Høistette (ubeboet Fjældmark), hej(d), f.
Høist (Adv., om Grad), svært, fælt, *ov-, *ovende, *overa, *ovlege, overaleg(e), *framifrå, ɔ: overmåte, særdeles. Høiest dærimot (om sted) heter *høgst. Jfr. Overmaade, Overordentlig.
Høistammet, høg-lægga'.
Høitid, helg, f., -stor-h., høgtid, f.
Høitidelig, høgtideleg. Meget h., *ov-hejderleg.
Høitidelighed, væl-sæmd, f. Jfr. Festlighed.
Høitidsdragt, helge-plag', n., vælsæmdeplag. (Plag sær dog bare det enkelte klædningsstykke). Mk. buna(d), m.
Høitravende (fvulstig, *truten (Vinje), stortrâvande (Lm.), også højt-flyvende. H. Stil, *blære-stil (Vinje); kling-klang.
Høitstræbende, *stor-tænkt, *hug-stor.
Høivande, *høg sjø, flod-mund (eg. flodtid).
Høker (t. Höker), *små-handlar, *smør-h. (Lm.), fejte-vare-h.? el. bare handlar? (når sammenhæng. oplyser). Mk. handlende N. N.
Høkeragtig, smørhandlar-voren. Lm.
Høknippe, høj-vândel(o), m. Jfr. Høvtift.
Høl (Pyt, Dam; i Bunden af Bæk, Elv), hø'l(y), m. Gl. n. hylr. Sv. og d. * hol, høll. Dønne H., hølje(y). Fuld af H., høljot(y).
Høslade, høj-lø(d)e, f. -hus, -bu, f., sæl(e), n., -skjå, m., Høsladning, høj-farm, m. Hø-Le, (l)jå, m.
Høllike, se Hyllike.
Høsløft, libet, høj-træv(e), n.
Høsløs, høj-løs.
Høne, *tuppe, høne, f. Jfr. Hane, tup'. Høne, Høns, i * likeså (*hone, *hons). Gl. n. hœns, sv. höns. Stang, som Høns (el. andre Fugle) hvile paa om Natten, vagl, m. og n. (vagle). Jfr. vagle(ar) seg, ɔ: sætte sig til Hvile; om Fugle. Vagl-ås, m., lost Tværbjælke under Taget. Mk. høns-æg, hønse-hus, -mat.
Høne, *hanse (t. hänsen, holl. hansen).
Hønsebær (*Cornus svecica,*) skrubbe, f. (skrub-bær), *kjærring-skrub, *svin-skrub, *silkje-bær, *hønse-bær.
Hønsehøg, hønse-hauk, m.
Hønsning (Hønselag, ɔ: -gæstebud), hanse, m. Holl. hanze, t. Hanse. Selskap av gester, som får *hans av en ny kammerat. Jfr. Kammerat, ny.
Hør (Lin, Linstraa), hår'(o), m. (gl. n. hörr), *lin („som ikke er tilberedet"). I sammens. brukes *lin- for hår-, som linâker, d. Hørager. Birket af H., hårren(o).
Hørbar, jfr. Hørlig.
Høre, højre (-de), lyde (-de); (være Tilhører veb), ly(d)e, f. e. l. messe, l. prække. H. efter, højre etter, åt. H. paa, højre åt, lyde på (præken). Samme ord som lyde = ablyde. Gl. n. hlýða. Tilfældig komme til at h. paa, kome til lydnads (lynnas). Faa h. ilde, få illelæte, f. Søge at h., lyde (-de). Jfr. Lytte. Saa langt som man kan h., høre-vidde. H. D. Jfr. bære-, række-, skud-, syns-vidde. Som hører godt, *gran'-højrd, *let-h., gran'-hør (H. D.), ɔ: med skarp Høreise; lyd-hør. Molb. Det var saa, efter hvad man kunde h., *det var så højrande. H. til (vebkomme), *højre til, lue(ar). »De' laa' te' den gar'en«. H. En til, højre . . til. Hører til også i * = tilhøres; henhører til. H. hjemme der, *være hejme dær. Lade sig h. (kunne stjønnes), *højrast. »Det højrest, kvar han hæve vore(t)«. Bære at h., *højrande. Høre op, *halde op; falle bort, stanse, trjote (-traut). H. sammen, *høve (væl) i hop. Jfr. Ophøre (aufhören).
Høreise, højrsle, f., højral, f.
Høren, højring, f.
Hørensagen: **von H.**, av omtale. Jfr. Rygte.
Hører (Tilh.), højrar, m.
Hørig (t. hörig), lydog (-ig, -den). Mk. *højrsam, ɔ: „hørsom, opmærks."
Hørlig, højrleg. H. i lang Afstand (f. E. Klokke), *lyd, *lyd-bær.
Hørsom („lydig, ablydende"), se Hørig.
Hørrum(met i Laaben), bro't(u), m. (brøt, bråt, o), høj-b.
Høsten (paa Skolæst), husk, m. Sv. hysk, hösk.
Høslæt, slåt', m., slåtte, f. (slætte). Gl. n. heyslâttr, sv. slåtter. Høslætten, somars(u)vinna, slåtten (slåtta), slåt-ânni(o), høj-å., -vinna. Mk. slåtte, f., ɔ: „Mark, hvor man slaar Hø"; slåtte-blom, m., ɔ: Plante, som blomstrer veb Høslættens Begyndelse; -bu(d), f., ɔ: Høbod paa en afsides liggende Græsmark; -dåg'(o), f., Dag, som letter Høslætten; *slåtte-folk,

-grant; -laut, f., ɔ: liden Dal el. Hulning med god Græsmark; -lænde, n., ɔ: slåtte-mark, f.; -mål, n., ɔ: Engstykke, som udgjør 8 Stænger i Længde og Bredde (*stång = 6 Alen og 1 Haandbred); -mæling, f. = 4 slåttemål (jfr. Maal [Jord]); -tejg, m., ɔ: Engstrimmel; -ver, n.; -øl, n., ɔ: Gilde, Gjæstebud ved Høstlættens Slutning.

Høst, haust, m. Mk. *i haust, *isjor h., *i førre h.; *til haustes, *i h., som kjæm. Mk. haust-bejte, n., -be'l(i), n. = h.-bålk, = h.-sida; -bær (Ko), -bære, f., ɔ: h.-bær ku; -fiske, n.; -flaum; -håggen(o), ɔ: hugget om H.; -le't, Høstfarve; -måne, ɔ: H.-maaned; -h.-næm, om Jord, som faar tidlig H.; -plægje, ɔ: pløje om H.; -sæter; -tal, Høsttid (»på h.-talet«, ɔ: ud paa H.); -ve'r; -vælte, ɔ: pløje el. spade om H.; -vinna = -ån'(o).

Høstabel, he-stål (B. B.), høj-stå'l, n., h.-sta(d)e, m., -stabbe, m., -kagge, m. Stor H. paa Marken, stak', m., høj-s., kuv, m. H. i en afsidesliggende Eng, vætterhæ's(e) (vinterhæs), f., høj-bo'l, n., ɔ: Høstlat i Udmarken. Høstak for en Nat, sæte, f. (sæte). Sætte Sæte, sæte (-te), sæte, få høj i så't. Dv. sæting, f.

Høstarbeide (Indhøstning), haust-år'(o), f., -vinne, f., lo(d)ing) f., av-l.

Høste (v. n., lide mod Høsten; faa høstligt Udseende), hauste(ar); (v. a. indhøste), bærge in, lo(d)-bærge(ar), lo(d)e(ar), av-l., *lo'd-bære.

Høstlig, haustleg.

Høstyv (eg. Høstvege, af Hø og Tvege, ɔ: tvekløftet Gren), høj-tjuge, f. (-kjue), høj-fy'k, m. Jfr. høj-krok, m., ɔ: „spids Krog el. Hage at trække Hø med i Laden" (lys fra *høj-sta'en). Jfr. Kornlag.

Høtørring, høj-tærre(e), m., -turk, m. Mk. *halde højtærre, ɔ: arbeide med T. af H.

Høvand (Drikkevand for Kjør, opkogt paa Hø), høj-låg(o), m.

Høvding, høvding, m. (håvding, o), hærre, h.-man. Tjenestemand (Følgesvend) hos H., håv-man(o), (hamman). Gl. n. hofmaðr.

Høved (Ko, Øxe, Kalv), naut, n.; stor-fe, n.

Høvedsmand, *høvsman (»for hovudsman, på fiskerbåt«); *høvding (»hovding«). Mk. *skjæv, efter fr. chef.

Høvisk, høj-dåt'(o), m., -tap', m., -våndel (o), m. (vandel, vændul, valle), hålge(o), m. Sv. * hälge, halje; vandel, vändel. Danne H.r, våndle (o) (vandle), hålge (o), ar?

Høvisk (Adj.), *sameleg, *semeleg, *fin, *folkeleg, *høvisk (gl. tysk hövisch, höfsch; t. hübſch), med folkeskik (jfr. *på folkevis). Gl. n. hœverskr. Jfr. Anstændig, Sedvem, Høflig. Se og u. Hof ovenfor.

Høvl, høvel(y), m., låkar, o (især om Langhøvl). Sv. hyfvel. H. for to Personer, oks-høvel (okse), tvimænnings-h. Mk. høvel-bænk, m., -skaft, n., -skåten(o), -stok', m.; høvels-tån'(o), f., ɔ: H.-Tand.

Høvle, høvle(y), ar; skjote (-skaut).

Høvler, -ling, høvling, f.

Høvlspaan, kurle-spo'n, m., høvel-flis, f., kaure, m., låkar(o)-spon, m. Sv. * kåra, kåre.

Høvltand: Træstykke at slaa H. fast med, tvæng, m.

Høvælte, høj-møje, m.

I.

I (Præp.). I * næsten aldeles som i dansk-norsken. Mk. dog: *i sættes sammen med ned, op, ud, til *ni, *pi, *ti, ɔ: ned-i, op-i, ut-i. Likeså brukes det som forstavelse for „i en vis Grad, noget, lidt": i-blå, ɔ: blaaagtig; i-brå'en, ɔ: lidt smeltet; i-grå, i-grøn, i-gu'l (jfr. agtig). *I sættes iblant uten styrelse og har da større tyngde. »D'er ikkje mejr i komet« (ɔ: kommet bert). Låst inkje i være (ɔ: lade, som om der var intet i det). I Aften, I Aftes, se Aften. I Lørdags, *om laurdag. Jfr., at fremtid også bruker om, ikke på. Sammenhænget viser, om det menes fortid el. fremtid. »Han var hær *om søndag og kjæm at' om onsdag« (ɔ: „paa Onsdag"). Likeså i svensk.

I (Pron.), i* = *de (di), fl. til du. *I og de brukes og for du som mere høflig tiltale. Dv. (at) *ie (*die) ejn, ɔ: sige *I, sige *de i stedet for *due, ɔ: butte, sige du. »Han *ia' meg«.

Iagttage (lægge Mærke til), gå (-dde),

gå åt', gå til. **J—ende, skarpt, gloende.** M. Thor.

Jagttagelse, *mærkna(d), m., nøjnale, f., gåing (gåning, m.), gåelse, n.

Jagttager, tilhøjrar, m.

Jalfald (i alle F.), *i visse. Jfr. **Sikkert.**

-janer (Haugianer), jfr. -er el. -ing. Grundtviger el. Gr.—ging. Ellers -ven, -man: Jåbæk-ven, Thrane-man.

Jbenholt, iben-træ. Flere danske.

Jberegne, regne med, medregne, rekne(ee), ar. »Eg reknar ikkje detta«. **J—t** (inklusive), medregnet.

Jbidem, sammesteds.

Jbis, nil-hejre (fugl av storkeslægten).

Jch.—, se u. **Jk—. Jchneumon, Jchthyophag** m. fl.

Jdé, tanke, »forestilling«; [mønster-tanke (Lm.), høj-tanke (H. P. S.); grun-tanke; lys-tanke (H. D.), livs-t. (H. D.), hu(g)syn. Lm. **Fig J.,** *grille, f., delvis galskap. Jfr. **Fix** og **Grille. Jdé og Virkelighed,** jfr. drøm og dåd, drøm og virkelighet.

Jdeal, et, mønster-billed,] høj- el. tankebilled (H. P. S.). **Jdealer,** syner, store s., forbilleder, avguder.

Jdeal, -el, -alsk, tanke-, mønster- (m.-gyldig, m.-værdig), mønsterlig, ful'-endt, fulkommen, overjordisk, oversanselig, overvirkelig (L. Kofod, d. Folkekal. 1871). **J Skjønhed,** ful'-endt fagerhet el. finlejk; gude-, engle-fægre(e), f., *makelaus, overjordisk, -menneskelig fagerhet, fægre, finlejk. **J. Stat,** mønsterrike? -samfund? **J. Verden,** mønster-v.? oversanselig, overvirkelig v.?

Jdealisere, fræmstille som mønster, adle, *hævje? *høgre (ɔ: ophøje), fulkommengøre (i tanken nærmlig), åndelig-gøre, fine(ar), ɔ: forfine; pynte; sælde og skire (Lm.), op-klåre. Lm. **J—ende,** opklårande. Lm.

Jdealisering, ful-kommen-gøring, åndiggøring? (-else). Jfr. **Jdealisere.**

Jdealisme, uvirkelighets-lære el. -tro (om, at de sanselige ting ikke ær virkelige; om, at til begreperne svarer ingen san virkelighet).

Jdealist, mønster-tænkjande (Lm.), m.-ven?; (i høi[este] Grad), jfr. himmelstormer; drømmer, tul'. Jfr. **Sværmer, Fantast.**

Jdealitet, mønster-gyldighet, over-virkelighet, over-sanselighet, finhet, finlejk, m. (?), himmel-stræv? (mots. matstræv el. mammons-tjeneste, „Materialisme" m. m.).

Jdé-Association („Jdeforbindelse"), tankesambånd, -sammenhæng.

Jdeel, se **Jdeal.**

Jdetrebs, tanke-ring. Lm. Jfr. **Jde** og **Krebs.**

Jdel, *bare, *rejn, *ejnar(d) (gl. n. einarðr, enkelt, simpel, oprigtig), *skir, *klår, *bær'(e). »Skirande klåre vatnet«. »Berre klåre sanden«. Jfr. **Lutter, Ekte.**

Jdelig (vedvarende), *ideleg (»id. uo, klage«; »mange id. gånger«, ɔ; gl. n. iðulegr), jævnlig, stadig, vedvarende, uavbrut', æveleg, ævensleg, ævår(d)leg (o), si- (si-regne, si-renne, si-drjupe). »Ej æv. leje«, ɔ: **en beftandig Uleilighed. Jd. Bevægelse (Slid og Slæb),** bråking, f. **Jd. Beskæringer,** gnå'l, n., gnåling, f. Jfr. **Overhæng. Jd. Regn,** siling, f. Jfr. **Uophørlig. Jdelig(en),** Adv., *idelege, altid, ejn-, si-, i-, ni(d)-, naud-. Således *ejn-våle, ɔ: tube idelig, ejn-skrikke, ɔ: **idel. hoppe,** ejn-værkje, -gråte, -svide, -klæje. Si-regne, si-målog, ɔ: snakkesalig; si-renne, si-risse (Faare-tylling), si-sinna', si-våt. I-længjast, „have stadig Længsel", i-lækjande, som ler idelig. Ni-bedje(i), ni-stire, ni-gråte. Naud-bedje, -lokke, -stire, -gråte. Jfr. **Uophørlig.** Også: tråt. Jfr. **Vedholdende. Banke idelig,** tur'-banne = nau'-b. **Gjentage id.,** tyggje op-atter. Jfr. og **Overhænge. Træde id.** (trampe), trøde (-de), trakke(ar), tråkke(o).

Jdem, det samme, et og det s. **Idem per idem,** det samme og det s.

Jdemidem, alt imellem, oftere; »ret, som det er«.

Jdentificere, gøre til et (med), slå sammen.

Jdentification, sammen-smælting (av flere til et), samling; sammen-blanding.

Jdentisk, ens, sams, ɔ: den (det) samme (som), enstydig (med). **J. med,** sammenfallende med? **Dette er id. med,** det er det samme som, faller] sammen med, er ét med. **De ere id.,** de ær det samme, de samme (ens), de dække hinannen.

Jdentitet, enshet, væsens-enhet, samshet (Molb.), ejnskap, m.? (ɔ: „Enhed, Lighed"). **Konstatere Eus J.,** få slåt fast, få godtgjort, at han er den el. den (den rette, den, man trodde han var).

Jdeolog (jfr. **Metafysiker**), en tankens man? tanke-skuer (H. P. S.); også drømmer; tul, m. Jfr. **Sværmer; Utopist.**

Jdeologi, grun-lærdom (om „Erkjendelsens" grunner, metafysik), højtanke-lære (H. P. S.); i livet uduelig lærdom, hjærnespin.

Jdet, *med di.

Jdetmindste, *minst, *i minsto. »Det var minst ejt hundrad«.

Jdiokrasi, natur-egenhet (ved menneskes el.

dyrs legem), særegenhet, ejendommelighet, særhet.

Idiokratisk, natur-egen, legemsegen? ejendommelig, sær-egen.

Idiom, sær-mål, landskaps-mål, *målføre, bygdemål, mållydske, f., mål-grejn, m., mål-egenhet (i ord, ordlag, uttale) (H. D.); særegenhet, egenskap, ejendommelighet (især vedkomm. et lands mål, tungemål). Jfr. Dialekt og Sprog.

Idiomatisk, mål-egen (egen for et tungemål).

Idiopati, sær-sykdom (særskilt vedrørende en enkelt legemsdel); stærk drift til el. motbydelighet for (noget), sær-lyst el. -ulyst?

Idiosynkrasi, åndelig særhet (Fr. Krebs), ånds-særhet? særegenhet (i sjæl el. legeme), særlyst el. ulyst (til noget vist), natur-egenhet; særlyst el. sær-ulyst. H. P. S.

Idiosynkratisk, særegen (for en personlig).

Idiot, stusse, m., byt(t)ing, m., ga'p, m., tomskolt, m., køt-hode, *to(r)ske-hovud, to(r)sk, m., tomsing(u), m., tosse, halv-t., tusse, m., naut, n., fe, n. (ɔ: fæ), fæhode, tul', m., tulling, m., sinke (sejnke, f. sær = Forfinkelse), ånds-krøpling (H. D.), åndssvak (pers.), få-vetring(i), m. Jfr. Fjante, Dumrian. (Fjol', n., fjolling, f. sær Lystighed, Fjas). Idiot sær og = enskilt man, »privatman«; almuesman.

Idioti, få-vet(i'), n., tulleskap, m., fjollethed (H. D.). Jfr. Idiotisk.

Idiotisk, *stussen, tullot, tomsen(u), *tuslen, *tullen, fjollet (H. D.), tosket (dum sær hær tysk), halv-tosset, *h.-tullad, h.-gal, *nauten, *få-vis, -vetog, ånds-sløv (H. D.), svaksindig. Jfr. Fjantet, Sløv.

Idiotisme, mål-egenhet, eget målbruk, målfælle, n., *målføre, *mål-mærke, n., mål-lydske, m.-grejn.

Idiotskole, J.-Anstalt, skole for åndskrøplinger (H. D.), åndssvageskole (Nørrebro, Bakkehuset i Kjøbenh., bægge for barn av samme slag).

Idol, avgud, avguds-billed.

Idolatri, avguds- el. billed-dyrkelse.

Idræt, legems-øvelse, id-trot (Lm., gl. n. íþrótt), gærning, adfærd el. opførsel (Molb.); virksomhet, »flit« (Molb.), id, f., i(d)n, f. Jfr. Sport, Gymnastik.

Id(e)vand, *ie, f. (for ide), ævje(e), f., bak-æ., atter-renne, f., atter-bære, f. Jfr. Hvirvel(strøm), Bagstrøm.

Idyl, landligt kvæde, gjæ(t)ale-k. (ɔ: Hyrdedigt), jæter-sang (O. V.), sæter-vise (O. V.); landlivs-billed, -skildring. Jfr. folkelivs-, sæterlivs-b.? (i ord el. farger). **Ægteskabelig J.**, hjonleg hus-hugnad. Lm.

Idyllisk, landleg (Lm.); enfoldig, uskyldig; landlig-, landlivs-, folkelivs-.

Ifald, *i fal. „Nyere Udtryk", om, dersom.

Ifjor (ɔ: forrige Aar), *i fjor. Dv. *fjorgamal el. *fjors-: fjorgamalt høj el. fjorshøj, fjors-korn, fjorgamle poteter.

Iflæng, *i flæng, om hinannen, uten val(g), uten plan, på ejt *ru's. Flæng, m., Hug, Rift. Rus, n., Slump, Slumpetræf.

Iforfjor, *forre(y) året, for'-året, *i for'-års.

Iforgaars, *forre(y)dagen, *for'dagen, *i for'dags. Mk. *forre natti = *i for'nat, ɔ: Natten til iforgaars. *I for-morgon, i for'-aftan. Se Forgaars.

Ifyldning, *ifylling.

Ifære sig, *ha(ve) på seg, *klæ på s., *fate på s., *fare i (mots. *fare or; dv. *i-færd, ɔ: åpning på klær, støvler), *kome i (»skjurta hæv alli vori kome i«). Jf. sig i Hæft, kaste på seg (klær).

Igaar, *igår, også *igjær. J.-aftes, *i går-kvæld; også *i aftes, -tas, i kvæld. Natten, Morgenen før igaar (i Gaarmorges), *igår-nat, igår-morgon.

Igelkjær (Sø-borre, Sø-Pindsvin, *Echinus*), igulkjær(e), n. (julkjær, il'kjær, ul'kjær), is-kjær, kråke-bålle(o), m., kjærring-b.

Igjen, *op-atter, *at' (»jeg naar den nok at'«, H. L.; jfr. Op og Paany), *oftare (»vil ikkje kome der oftare«); (tilbage i forrige Stilling), *igjen, *atter; (til), *atter, *igjen (luke atter, late igjen døri); (tilovers), *atter (»hær er ikkje stort atter«); (tilbage, efter), *atter (»sitje atter, sætje, gløjme a., kome, vende a.; finne, sjå a.», »drive, fjuke, frjose a.«). Holde igjen, *halde atter.

Igjæld, vederlag, gengæld.

Igle (*Hirudo*), igle, m. En annen igle sær mar-, hest- el. rås(o)-iglen (som aldrig blir ful').

Ignobel, usædel, lav (låg), (»gemen«), styg(t).

Ignominiøs, van-ærende, skammelig, nedværdigende, ærelos.

Ignorabel, unødig at vite.

Ignoran(t)s, uvitenhet, vankundighet; uduelighet. Meyer.

Ignorant, få-kunnig (pers., Lm.), vankundig el. uvitende; sinke, stakkar (i kunskapsvejen), efterligger.

Ignorere, over-se, låst ikkje sjå (Lm.); ikke vite, ikke ville vite.

Igt (blandt den danske Almue), *ikt, led-(i)-værk, l.-sot. Jfr. Gigt.

Ih (t. Ih), nej! å nej!

Ihjæl, ihæl(e): svælte, frjose, ete seg, læ seg ihæl. Jfr. hæl-færd, -hunger, -maur, -orar, -sot, -vete(i), n.; ihæl-fråsen(o), -slægen(e).

Ihu, *i hug: komme i hug. Jfr. Hufte.
Ihærdehaver (Beſidder), havar, m., *inne-h.
Ihuenmøn (Ich-), farao-rotte.
Ihones, avbildinger (ll?), billed(er).
Ihoniſk, i legems-størrelse (billed nærmlig).
Ihonsſil, billed-ven (som lægger sig efter at eje billed(er).
Ihonsklaſt, billed-bryter, -stormer, -knuser, (-knækker).
Ihonsmaki, billed-strid.
Ihonsmani, billed-sot el. galskap, svær lyst til billeder, malerier.
Ihtyofag (Ichthy-), fisk-æter.
Ihtyograſt, skildring av fiskene (f.-skildr.?).
Ihtyololla, fiske-lim.
Ihtyolog, fiske-kænner.
Ihtyoſaur, fiske-fjorføtle (Lm.), fisk-øglen.
Il (t. Eile), drev(i'), n., hast, f., brå-h., brålejk, m., bråskap, m., bråe, m., kvast, n., fej, m., ku't, m., kuting, f., skunding, f. Jfr. Haſtighed, Skyndſomhed.
Ilbud, brå-båd(o), n. (Lm.), snar-bud.
Ild, eld (fl. eldar), m.; ljos; (som varmende), værme (varme, vørme, værmde), m.; fyr, m. „Helſt om en ſtor J., et Baal". »Han skyr korkje vatn elder værme«. (Bød, som brænder paa en Gang), elde(e), f., elds-mål, n., elding, f., elds-mæle, n., fyring, f. Jfr. Nødild. **Stor J.**, brising, m., bå'l, n., bål-eld, m. Gl. n. bál. **Svag J.**, ro'kling(u), f. **Bearbeide ved Ild, renſe**, elde (-e), fyre (-te): »elde malm«, ɔ: røfte, ubrænde Metal. »Fyre ej tunne«, ɔ: „gjennemſvide et nyt Kar". **Bearbeidelſe ved Ild**, elding, f. **Fatte Ild**, tandrast. Jfr. Tænde, Antænde. **Som let fatter J.**, eld-fe'm(i). Gl. n. eldfimr. **Ild give** (om Fyrtøi), elde (-de). **Kaſte J. paa** (berøre med J.), tandre (ar). **Nære Ild(en)**, elde (-e), nøre (-de). **Tænde J.**, *elde, *nøre op, *n. på (sv. nörs), kvejkje (-te) eld, k. op, gjære op værme, slå ljos (ljøs). **Han er ſtillet mell. en dobbelt J.**, jfr. »han sit imillom two eldar« el. »dei stande imill. sted og hamar«. **Sikker for J.**, eld-fri. **Spaaner at tænde J. med**, eld-kvænde, n., nøre, n., nøre-fli's, f., -stikke, f., -ved(i), m., kvejkje, n., k.-flis, -spo'n, f., -stikke, kvejksl, f.
Ild- (ond, ſkadelig, vred), *il' (sv. * ill, gl. n. illr, flem). Il i * er 1. ond, flem, 2. bitter, ſmertelig, 3. hidſig, vred, = *vil', *vond, *fu'l. Av dette også danske »ild-« finnes hos Molb. sennu: **ildklog**, ɔ: klog til at finne på noget „Ildt"; **ildtaalig**, ɔ: som ej kan tåle „Ildt"; **ildvillig**, ɔ: som har „ild" vilje. Mk. og Ildgjerning og Ildgjerningsmand.
Ilde, at (tænde Ild), elde (ar og -e); (ophede), elde, hejte (hete, i), ar. **J. ſærlt**, fyre (-te).
Ilde (Adv.), *ille (vær', værst). »Sjå ille ut«, være ille ute, værde ille (ilt) ved (med). Ille baka', malen, stejkt; ille faren (med), ɔ: ilde tjent (meb), i. komen, i. låten; ille råden, ɔ: stebt; il'-nøgd, i. tilfreds, il-rusken, i. tilpas. **Befinde ſig i.**, il-trivast. **Gjøre i. ved** (mod) **En**, gjære synd på ejn. **Optage i.**, ille(ar). **Tænke i. om**, ille: »du må ikkje ille meg føre(y) det«. Mk. iltænkt, ɔ: ilde tvoet. **Som gjør ſit Arbeide i.**, il'-vørken(y), ruse-v. **Som bider i.**, il'-bejt' (jå). **Ikke ilde**, tålleg (o).
Ildebeſkaffende, ilske, f., i'r, m., vondske, f., utidske, f. Jfr. Skrantenhed.
Ildebrand, laus-eld, m., elde-brune, m. (Lm.). **Glade af J.**, eld-skade, m. Jfr. Ildſpe og Brændſel.
Ildeſmagende, il'-smakande, -smaka', udæmd. Mk. udæme, n., ubehagel. Lugt el. Smag. Jfr. Smag.
Ildevarſlende, *il'-spåen, -spåande.
Ildfaſt, *eldfri (ɔ: brandfri), fitter for Ild). **J. Sten**, jfr. eld-stejn, m., ɔ: Sten, „som taaler megen Ild".
Ildfang, eld-fjom, n., fjom, n. **Tynd Dække af J.**, eld-få'n (-fan), f. Jfr. Falſte (til *fån).
Ildfuld, *eld-frisk. Jfr. Fyrig.
Ildfunke, tandre, m. Gl. n. tanðri, Ild.
Ildgjærning, il-gærning, f., mis-g., u-gærning, u-gjærd, f.
Ildhus, eld-hus, n.; (ſtørre), eld-ståve(o), f., mat-s. (masstove, masstu).
Ilding, elding, f., elde, f., hejte (hete, i), f.
Ildkugle, ſvævende i Luften, ver-brand, m. (vederbr.).
Ildlyſ, brand, m., skad(e)-eld (Lm.), -værme, *laus-eld, *laust ljos, hus-brand, elde-b. (Lm.).
Ildrød, *eld-raud, *gloande, glo-raud.
Ildſtovl (»Stuffe), eld-skåre(o), f., glo-slejv, f.
Ildſtuffe (»Stovl), se Ildſtovl.
Ildſtaal, eld-jarn, n.
Ildſted i et Hus, åre, m. (B. B., are, m.), gru(v)e, f. (J. Lie, B. B.; også d. * og sv. *), mu'r, m., omn, m., stejn, m., *pejs, m., *år-hælle, f., *år-stad, m., årstejn, m., eld-stad, m.; (paa fri Mark), ælte (e), f., ejse, f. Jfr. Arne, Arnested. **J.** („el. egentl. Grunden af J., hvor Glødorne ſamles"), ve, f. „Paa Smidsmør kaldet Bæd". (Ve = Helligdom er n.). **Hob af Glør og Aſke paa J.**, eld-rejd, n., glo-skjøre, f. Jfr. Emmer.
Ildſtrøm, eld-sprut, m.

Ildstøv, jfr. Ildfnug.
Ildsvaade, jfr. Ildsjø.
Ildtang, eld-tång(o), f., -klype, f., glo-tång.
Ile (t. eilen), snærte (-snart), renne (-ran'), lægge (av stad, av gar[d]e, til havs), svepe(i), ar (gl. n. svipa); ra(de) seg (av ra', ɔ: hurtig), anne seg (ar), a. på, kvaste (kviste), ar, kute (-kaut), knappe seg, skjægte (ar)?, strjuke (-strauk), fjuke (-fauk), skunde seg (ar), haste(ar), springe (-sprang), fijuge (-flaug), ånne(o) seg, ar, nøjte seg, være snar.
Ilex aquifol., bejn-ved. Jfr. Kristtorn.
Ilfærdig (t. eilfertig), skyndsom, skjægtende („Kjærringen kom stjægtende", Asbj.), ånnog(o), *annig, *brå, *hastig.
Ilfærdighed, snar-lejk, m., snar-vending, f. Jfr. Travlhed.
Ilim, e'l(ee), n., eling (æling), m., skur, f., bye, f. (bøje), flage, f., flo(d), n. (f.), råk(o), n., kov(oo), n., kave, m. Gl. n. el. Jfr. Byge. **I., som formørker el. lufter Udsigten**, el-gard, m. **Mørke i Luften af optrækkende I.**, el-kov, n. **Træffe op til en I.**, ele(ar).
Illandabilis, u-rosværdig.
Illegal, lov-stridig, ulovlig, ulovhjemlet.
Illegitim, utillatelig, ulovlig, usægte (barn); ulovhjemlet, lovstridig, ugyldig; uten arveret.
Illegitimitet, ulovlighet, usægthet. Se Illegitim.
Illiberal, ufrisinnet; usædelmodig, usædel (av tænkemåte), umild, hård, snæverhjærtet, lav (låg?).
Illivid (om Gjældsforbr.), omtvistet, uklar, ikke hjemlet («ubevist»), ikke god-kænt, ikke vedgåt el. vedkænt.
Illimiteret, ubunden, u-avgrænset, u-omgr. Jfr. Ubundstrænket, Ubegrænset.
Illiteral (uftuberet), ulærd.
Illoyal, eg. ulovlig; ikke lov-tro, ikke trofast (mot konge el. gældende øvrighet), ikke undersåtlig (av tænkemåte), u- (ikke-) -kongelig-sindet el. -venlig, ikke konge-tro? Jfr. Loyal.
Illudere, narre, undvike, undgå, omgå, gøre fruktes-løs; gække, hålde for nar.
Illumination, ljos-brænning (Lm.), fæstlig oplysning, fæst-lys? fæstlys(n)ing?; farge-lægging, utmaling med farger (av tegning, landkort og lign.).
Illuminatør (»nant, »minerer, »minist), utmaler, fargelægger.
Illuminere, brænne ljos (Lm.), fæstlig oplyse, fæst(op)lyse?; utmale med farger (tegning, kort), fargelægge. I—t (i Spøg), drukken.
Illusion, *synkværving (gl. n. sjónhverfing), syns-vildelse (Molb.), *synvending? (*vende syni, = kværve syni, ɔ: „forvilde Ens Syn, blende, forblinde"); skygge-billed, forespejling, inbilning, tro? (»den poetiske tro på —«). Arrebo har Øienblending (el. „»blinding"). Molb. Jfr. Blændværk.
Illusorisk, vil-ledende, *dårande, synkværvende, syn-vendende? Jfr. Illusion og Skuffende.
Illustration, avskjældring, f. (Lm.), tejkning (Lm.), billed, b.-prydelse; oplysning, tydelig-gørelse, levende-gørelse (ved tegning, farger); herlig-gørelse, glans, glimmer, gli'm, n.; navnkundighet, hæder.
Illustrator, oplyser, pryder (billed-tegner el. -pryder?); utlægger.
Illustrere, oplyse, pryde (med tegning el. farger), ledsage med billed, billedpryde (H. P. S., H. D.); fremdrage, opheje. I—t, ut-skjældrad (Lm.), billedprydet, med tegninger, billeder, *målad (blad, Lm.), farge-lagt (sv. färglagd). **I. Tidende**, billed-blad, -tidende (H. D.). **I. Bog**, billed-bok, b. med billed(er).
Ilreise („kort, hurtig R."), snar-færd, hast-f., spræng-f., brå-færd el. -rejse? Jfr. Hast, Haste, Forcere.
Ilsindet, *hast-modig, *hastig, *brå(d), brå-lynd, *brå-sinna', *brå(d)og, *brå-huga', *snarsint. Mk. brå-læte, n., ɔ: Hastmodighed.
Ilskrift, »skriver (t. Eilschr.?), se Hurtig—.
Ilsom (t. eilig, eilsam?), *snar, *skundsam, *skunden, få'r(o, gl. n. forr), *framfus, *brå(d), *annig. Jfr. Hurtig.
Ilter, *snarsint, *ilsleg. Jfr. Heftig, Hidsig, Opfarende, Arrig. I Pers., illing, m., il-nøjte, n., il'-beste(y), n.
Ilterhed, jfr. ilske, f. Jfr. Ilter, Ilsindet.
Ilæg (noget at lægge i el. ubfylde med), ilag, n.
Imaginabel, tænkelig.
Imagination, *inbil(n)ing, tanke, infal', grille, f.; inbil(n)ingskraft.
Imaginere, optænke, finne op, f. på, hitte på, inbille (sig).
Imaginær, tænkt (ikke virkelig), inbilt; påregnet (f. e. vinning). Jfr. Formentlig.
Imbecil', eg. stakkar (av bacillum, liten stav); *svak', *skra'l, magtstålen(o); sløv, *skrælen, motlaus, ånds-svak, svak- (el. dansk) skør-ho(ve)det; sins-svækket (nær sinssvak). H. P. S. I. Pers., sløv p., tul', m., toke, f., byting, m. Jfr. Taabe, Tosse.
Imbibere, suge in, *s. i seg, s. åt seg.
Imblamabel, ulastelig.
Imbuere, gennemtrænge med, *dynke i el. med; in-vie i.

Imedens, *medan, *med.

Imidlertid, *medan (»eg vart længe ute, og medan hadde han gjænget«), *så (»det er fulla dyrt, men så er det då godt«), *des-imillom, *i millomtid, *like vel. Jfr. Dog, Alligevel.

Imitabel, eftergørlig, efterlignelig.

Imitation, eftergøring (H. D.), -gørelse, -ligning, -følgelse, -apelse.

Imitativ, efterlignende.

Imitere, efter-ape, -gøre, -ligne, gøre (noget) efter, lage efter, se efter, ta' til forbilled, til mønster.

Immaculat, flæk-fri, smittefri, usmittet; (arve)synd-fri. *Smitte(ar) ser „nyere Ord" = *fængje.

Imman, uhyre, vil', rå, *hard, umenneskelig, uhorveleg.

Immanent, iboende, iværende (H. P. S.), ivirkende; *inværtes (-vortes). Jfr. og inne-gæmt og læn-gæmt. H. D.

Immanere, ibo, være i, hænge sammen med.

Immaterialisme(Læren om Sjælens Ulegemlighed), ulegemlighets-lære.

Immaterialist, ulegemlighets-forfægter, -tilhænger el. -man. H. P. S.

Immateriel, ulegemlig, usanselig, åndig, åndelig. Æmnelaus i * ser „blottet for Materiale".

Immatrikulation, inskrivning (i rullerne, i protokollen); inlemmelse (i samfund).

Immatrikulere, skrive in, inskrive, in-tegne, inlemme, infære, optage.

Immaturus, umoden, utidig.

Immediat, utem mellemmann; like fræm, like til.

Immemorial, *uminneleg.

Immens, umålelig, grænseløs, uendelig, umæleleg, uhorveleg.

Immer (t. immer), stadig, støt, *støt og stændig, evig, *jam(n)t og samt. (Beståndig og stedse er tysk). Molb. siger: „Im. er et tyst Ord, som uagtet Ældres og Nyeres Brug (enbog hos Grundtvig) aldrig kan blive dansk. Det samme gjælder om „immerfort" (som Guldberg bruger 1765) og „immerhin" (som Gram har brugt 1760").

Immergere, dyppe ned i; nedsænke i, duppe(ar), duve(ar) i.

Immergrøn, altid-grøn (H. D.), *si-grøn. Jfr. Idelig; Overalt.

Immeritus, uforskyldt.

Immersion, ned-dyppelse, ned-sænkelse, nedsynk(n)ing, intrædelse (av et himmellegeme i et annets skygge); dåp, m., daup; m., dø(j)ping, f.

Immersør, dø(j)par, døpar.

Immigrant, nykommer (L. K. D.), inflytter, nybygger (ikke invandrer).

Imminent, overhængende, truende, nær forestående.

Imminen(t)s, truende nærhet.

Imminuere, minke (»for«minske), svække. Jfr. Formindske, Forringe.

Imminution, minking, svækkelse.

Immission, eg. instikking; indsættelse, indsprøjting.

Immixtion, i(n)blanding.

Immobil, fast, urørlig; (Hær), avvæpnet, *ustelt, *vanstelt.

Immobilier, fast ejendom, urørligt gods.

Immoderat, u-måtehælden, umåtelig, overdreven.

Immoderation, umåtelighet, måteløjse, f., skort (m.) el. vanting (f.) på måtehåld.

Immodest, nærgående, påtrængende, ublu, skamløs, ærelos; usømmelig. Jfr. Ubesteden, Forbringsfuld, Fræk.

Immolation, ofring, opofrelse.

Immolere, ofre, opofre.

Immoralitet, usædelighet, usæder. H. D. Jfr. Liderlighed, Ryggesløshed, Tøilesløshed.

Immoralsk, usædelig.

Immortalisere, gøre udødelig. Jfr. Forevige, ɔ: eviggøre.

Immortelle, evighets-blomster.

Immortification, ubotfærdighet.

Immunis, skatte-fri, byrdefri, avgiftsfri.

Immunitet, avgifts- el. skatte-frihet; frihet, fritagelse. H. P. S.

Immutabel, u-omskiftelig, *skiftelaus.

Imorgen: Im. Aften, *annan kvæld. Til imorgen, *te' morgons. I(bag)morges, *i morgo(n) (men »*i morgon var«, »*i m. kjæm«, dær tvetydighet var tænkelig).

Imparitet, u-likhet.

Impartial, uvildig, »parti«løs. Jfr. Upartisk, Neutral.

Impartialitet, uvild, partiløshed.

Impassabel, uvejsom, ufræmkommelig, ikke *fram-kjøm, uoverstigelig. Meyer. Jfr. Passabel.

Impatibel, utålelig.

Impatience, utålmodighet.

Impatiens nolli tangere, sprætte »i«; springfrø. Sørens., Gunnerus.

Impediment, se Hindring.

Impendent, forestående, truende, over-hængende, nær.

Impendiøs, kost»bar«, *kosta(r)sam. Sv. kostsam.

Impenetrabel, uigennem-trængelig, uutgrunnelig, uransakelig, usporlig; luft-tæt, van(d)-tæt.

Impensen, omkostninger, kostning, kostnad, m., utgift.

Imperans, den bydende, rådende; herren.

Imperativ, byde-måte, -form. Dert. bydemåtig (H. P. S.) el. -formig. Jfr. middelmåtig, også av måte, ɔ: Maade.

Kategoriſk I., bud, »pligt«-bud (H. P. S.), sædelighets-bud (Meyer), skyldna', m., ɔ: „Pligt". **I. Maabet** (til Folkeraadet), ufri el. bunden ful'magt (?).

Imperator, over-høvding (H. D.), over-hærfører; kejser. **I. Talent**, hærførersnille (H. D.), h.-gave(r).

Imperatoriſk, bydende, myndig; kejserlig.

Imperatrix, kejserinne; kejser-frue. Lm.

Imperceptibel, umærkelig.

Imperfektibel, *u-bøtande, uten fremgang. Jfr. Uforbederlig.

Imperial, kejserlig, kejser-. **I.-Folio**, kejser-størrelse (-»format«, største bok-størrelse).

Imperialisme, kejserlighet, kejserskap (H. P. S.), kejser-venlighet, ɔ: kejserligt stel, sinnelag; enevælds-sin'(nelag)? Jfr. Absolutisme.

Imperialister (i Frankrige), kejserlig-sindede; kejser-flokken (el. »partiet«).

Imperialiſtiſk, kejserlig-sinnet, kejserlig.

Imperium, over-herredømme, overstyrelse; hærskap, makt, vælde; rike; kejserdømme.

Impertinent, eg. uvedkommende; uopdragen, grov, rå, nærgående, påtrængende, tråssig, ublu, skamløs, uartig, næs(e)vis, usømmelig (ytring m. m.).

Imperturbabel, *traust, stø, uruggelig?, med utapelig ro, i dypeste ro, fulkommen (aldeles) rolig, kåldsindig(o). Jfr. Uforſtyrrelig, Uanfægtet. Jfr. og Forſtyrre, Rokke.

Impetrabel, opnåelig, — som ær at få.

Impetuoſitet, se Heftighed, Hidſighed, Voldſomhed.

Impetuøs, *brå, *bråhuga', brålyndt, *kvas', *hastig, *ofsen, *forsinna', *hejt. Jfr. Heftig, Hidſig, Voldſom, Opbrusende; Opfarende.

Impietet, ugudelighet; ondskap; hensynsløshet, hårdhet, skort på taksam hengivenhet, ukærlighet, utaksomhet. Mk. og ageløjse, f., styrløjse, f., ɔ: Ryggesløshed.

Impitoyabel, *hard, u-miskunnelig, miskunsles? u-*miskunsam. Jfr. Ubarmhjærtig, Fleeſløs.

Implakabel, uforsonlig.

Implicere, in-dra(ge) i, in-blande i, blande i. **I—t**, med-indragen, kommen med i, inblandet i; medskyldig. Jfr. Indviklet.

Implicite, medforstått, underforstått (uten at være uttrykkelig sagt), forutsat, skjult (tilstede), inne-sluttet.

Imponderabilier (-ia), uvejelige ænner (som lys, varme), tyngdeløsheter?

Imponere, eg. pålægge; gøre intryk, ingive agtelse, age (jfr. Ærefrygt); sjæleslå (H. D., Birkedal). Mk. og *klomse(u), *fjætre(e). Se og Forbauſe, Forhexe, Overvælde. **I—nde**, storslagen, storartet, vældig, *øgjen (ejt øgje' fjæl'), ogeleg, øgjeleg, ognog(oo); ageleg, agande (Lm.), bydende; fjætrande(e'), klomsande(u), ophøjet. Jfr. Ærefrygtbydende, Forbauſende, Overraſtende.

Import, in'-førsle, f., indførsel (vare-). **I—er**, indførsels-varer.

Importance, vigtighet, vægt, værd, mæte, f., gjævlejk, m., gjævskap, m. Jfr. Betydenhed.

Important, vigtig, magtpåliggende m. m. Se Importance.

Importere, føre in, in-føre; give av sig, lønne sig.

Import-Handel, -Handler, -Hus, indførselshandel, osv.

Importun, påtrængende, til ulejlighet, *bræksam, *masen, *åbrængjen; vældsom, grov.

Importunitet, påtrængenhet, overhæng; vældsomhet.

Importør, -tator, indfører?

Imposant, se Imponerende.

Impossibel, umuelig; hård-hjærtet, ubønhørlig.

Impotent, u-formående (jfr. uformuende), H. P. S.; gagn-laus (ganglaus), ikke avle-før (-dygtig). **Gjøre imp.** (til Avling), av-manne H. D. Jfr. Kaſtrere.

Impraktikabel, ugørlig, uutførlig; *sær, grætten, vanskelig (pers., ɔ: v. at omgås); ufremkommelig (vej); umuelig.

Impreſſion, påtryk, inprænting; intryk (på sinnet), rørelse.

Imprimatur, må trykkes; trykke-lov? ɔ: lov til at t. pågjældende håndskrift. Jfr. rejse-lov el. tillatelse.

Improbabel, upåviselig; *usansynlig; lastværdig, forkastelig.

Improbation, under-kænnelse. Jfr. Forkaſtelſe.

Improbere, underkænne, mislike(ar). Sv. ogilla (norsk: ugilde?). Jfr. Forkaſte, Misbillige.

Improbitet, ugudelighet; uredelighet; uhæderlighet, skarve-færd, f. (skarv-»agtighed«).

Impromptu, eg. ved hånden, færdig; øjebliks- el. lejligheds-infal' (Meyer), brå- el. snar-kvæde el. -værs? brå-vittighet? (brå-»pludselig«), værs på stående fot. Jfr. Improviſeret.

Improviſator, taler, skald, tonesætter på stående fot (brå-taler, -skald, -spilleman?).

Improviſere (Replikker, Vers), stævjast, hålde tale, gøre kvæde, spille en slåt (et tonestykke) på stående fot: bråtale, -kvæde, -digte? **I—ret**, på stand (Molb.), på stående fot (værs, tale, lag). (Brå

ær hær = „ubudfelig", „uforberedt"). H, P. S.: stand-digte, -lave. Et stand-lavet (imp.t) selskab.

Imprudents, uforstandighet, uklogskap, fåvet, n.; uvarsomhet. Jfr. **Ubesindighed, Ubetænksomhed.**

Imprægnere, in-sprænge. **I—t**, i- el. in-sprængt med, blandet med, mættet (med et i en nævnt flytenhet — fluidum — opløst legem).

Impubes, umyndig, mindre-årig; ikke giftefærdig.

Impudent, skamløs, *skamlaus, ublu. Jfr. **Fræk, Uforskammet.**

Impuls, støt, fremstøt, påtryk; vækkelse, påvirkning, tilskyndelse, tilstyrkelse. Jfr. **Opmuntring.**

Impulsiv, pådrivende, -trykkende, -tilstyrkende. Molb.

Impunitet, »straf«-frihet, -løshet (ɔ: refsing-?), bot-frihet? Jfr. **Straf, Straffri.**

Impur, uren, lortot.

Imputabel, tilregnelig.

Imputere, tilregne, *skulde føre(y), sækte (sikte), ar, lægge til last, påsige. Jfr. **Bestyldе.**

Inadmissibel, utilstedelig, uvedtagelig?

Inadvertens, uagtsomhet, uvarsomhet, vanvare, gaumløjse, f., tankeløshet. Jfr. **Skjødesløshed.**

Inadækvat, ulike, u-samsvarende? uhøvelig; (inkonsekvent), tanke-stridig (Molb.), følge-stridig.

Inaktion, uvirksomhet, ørkesløshet.

Inanitet, tomhet.

Inappellabel, u-pånkelig.

Inauguration, invi(g)else, invigsle, f., *vigsle.

Inaugurere, in-vie, højtidel. sætte in.

In casu, i nærværende tilfælle, i dette tilf., hær, denne gang.

Incessament, uophåldelig; uavlatelig. Jfr. **Ufortøvet.**

Incessibel, uavstålig (uavhændelig), *u-overlatelig.

Incestus, blodskam.

Incident, fore-fallende, tilfældig. **Incidenter**, tilfældigvis (H. P. S.), i omgående.

Inciden(t)spunkt, side-, »bi«-punkt el. utenoms-sak?; side-omstændighet; mellem-tildragelse.

Inciden(ts)vinkel, infals-vinkel. Jfr. **Vinkel.**

Ind (i et lukket Rum), *in'; (indad fra Overfladen el. Ubkanten), *in; (indad fra Havet), *in; (sammen, til mindre Omfang), *in (»krype, turke, koke in«). Således mere, omtr. som i d.-norsk „tnd": »*føre in i lista«; »in under helgi«, »in på ejt hundra'«, »lægge in ejt jordstykke, take in ejn stad, krævje pengar in, løjse in ejt pant, sætje in ejn man i æmbættet, vigje in ej kyrkje, ringe in helgi«. Mk. og: »in og nord«, ɔ. ind mod Landet i nordligere Retning, i nordøst; »in og sud«, ɔ: omtrent i Sydøst; »in og ned, in og op«; in atter, ɔ: ind igjen; in-etter, ɔ: **indad**; *in', ɔ: ind i, **indvendig**; in-med, 1. **indad**, langs med, 2. inde ved, nærved; in-på, ɔ: indpaa, nær indpaa; inpå-komen, ɔ: næsten blottet, kommen i Mangel. **Ind fra**, *utan. **Ind fra Havet el Kysten**, *utan av el. or: »Vinden stænd utan av«. »Bejnt utan or«.

Indad, *in-etter, *utan, uten-fra, -til, in(d): »søgte ind Sundet«. J. Lie. **J. langs Stranden**, *utan med stranden.

Indagation, etter-spørsel, -*spurnad, -*højrsle, f., -lejting, f., -røknad, gransk-(n)ing, ut-grunning.

Indbefatte, inne-hålde; med-regne, sammen-fatte. Jfr. sv. innefatte = innehålla.

Indbegreb, samling (til et hele), sammenfatning, sam(men)-hør.

Indberetning, båd(o), Lm., budskap, fortæljing (Lm.), framtæljing (Lm.), meddelelse, vitring, f., rede-gørelse. Jfr. **Melding.**

Indberette, *sægje frå om, gøre rede for, avlægge regnskap for, sige til, vitre(ar). Jfr. **Referere, Melde.**

Indbilde (t. einbilden), *inbille (-te), sv. inbilla; in-tælje(e) (-talde), få til at tro, narre, sætte i en, trykke i en (en skrøne, en historie). Jfr. **Bilde sig ind noget, B. sig ind af. Indbildt**, ugrunnet, falskt.

Indbildning, inbilling, f., drøjming, m., draum-syner, f. pl., hug-syn, f. (Lm.). **Store I—ner**, store tanker. Jfr. **Fantasi, Fantasme.**

Indbildningskraft, tanke-syn (Lm.); jfr. **Fantasi. Foster af I.**, hu(g)syn (Lm., H. D.).

Indbildsk, storværdig(y), -væren(y), *storfæl't, *kry, *kaut, hoven, *storlåten (ɔ: „storagtig"); *sjøl(v)-god, *stor-tøk, stor på seg, *sjøl(v)-vis, -*klok. Jfr. »han tyks have tie mans vet(i) og tolv mans styrke liksom bjørnen«. Jfr. **Stolt, Storagtig; Anmassende, Forbringsfuld, Ubesteden, Hovmodig.**

Indbildskhed, selv-tykke (Molb.), sjøl(v)-værdna' (y), m.

Indbjerge (**Høj** m. m.), *ta(ke) in, *få in, berge(ar), *lo(d)-b., *berge in (sv. inberga); la(de) (-de). Jfr. **Høste, Indhøste. Have indbjerget** (Korn m. m.), *ha' i huset, *h. av-lo(d)a, *h. in'-lo(da).

Indbjergning, bergning, f., lo(d)ing, f., avlo(d)ing, f.

Indblande sig i (bedre: blande), lægge seg i, l. s. frami, l. s. imillom (f. e. i en trætte, for at mægle). Mk. lægge sig imellem bark og ved. **J. sig i Andres Sager og søge at raade over dem**, ombode(o'), ar.

Indblanding (efter t. Einmischung?), iblande, f., også (rettere) *iblanding (Molb.), iblænde, f. I * sennu bare i egentlig mærkelse. Jfr. **Ifælde ved Siden af Indfælde**. Molb.

Indblik, in(d)-syn i. Molb., Fr. H.

Indbo, hus-bunad, m., h.-mon(u), m. (moner, pl.), in-bu, n., bunad, m., stel, n. (sæter-s., sæter-inbu). Jfr. **Møbler, Bohave, Bostab, Løsøre.**

Indbringe, få in (redskap), føre in; gi' av sig penger, lønne sig, kaste av sig. Indbragt, *in-havd, *in-sæt.

Indbringende, gjæv (»Kaffeen blev så g.» H. Sch.); *lønande, lønnende.

Indbrud, inbråt, n.

Indbyde (til Selskab), be(de) (*bidje), bjode (-baud); (f. E. til et Møde paa opgivet Sted), stævne (-de): s. folk til seg. Mødet heter da *stævne, f.

Indbydelse, in-båd(o), n., inbud?, inbjoding, f. Sv. inbjudning.

Indbydelseskreds (Indbudskreds, „det Distrikt, i hvilket man indbyder Gjæster"), bed-lag(i), n.

Indbydelsesskrift, inbuds-skrift? I * inbåd(o), n. og inbjodning, f., ɔ: Indbydelse (sv. inbjudning). Jfr. **Tilbud, Forbud, Opbud**, ikke **Tilbydelse**. Kortere og lettere ord, især til bruk i sammens. Vi siger jo ikke f. e. ægteskaps-tilbydelse el. indførsels-forbydelse, men -tilbud, -forbud, altså vel og inbud.

Indbyder, båds(o)-man; (til Gjæstebud), bedel(i), m.

Indbygger, in-byggjar, („hellere") ibyggjar el. ibue, m.; i * (i sammens.) ofte -vær, -væring, -byg', -bygding, -bu(e), og det mest med egennavn: lom-vær, vågevær, saltværing, ranværing, klæbyg, ringebyg, skjold-bu, jærbu, d. e. J. af Lom, Jæ(be)ren osv. Jfr. fjæl'-, dal-byg; fjor(d)-væring, øj-væring, nord-bygding. **J. af Storbygderne**, bygdar, m. **J. i den indre Del af et Land**, inlænding, m., mots. *ut-man, ut-lænding.

Indbyrdes, seg imillom, *sins-imillom, *inbyrdes. **Det er i. ligt**, *d'er ser(ee) likt, ɔ: det ene er som det andet.

Indbøjet (indtrykt, indkneben), *kyven, *krøpt. **Være i. sventil** (om Kar), *kyve, kuve. **J. i Knæet**, jfr. **Buet formig. J. i Ryggen, Næsen**, sejlryggja', -nasa', -fat'-ryggja, fat i ryggen (jfr. **Svejrygget**). **J—de Læber**, *inmunt. Jfr. fatte-fingrar, fat'-læggja, fathalsa.

Indbelingsgrund, dejldar-grun. Lm.

Indbragning (Træk indad), in-drag, n.

Indbrive: **Indbreven** (Gjæld), *in-kravd.

Indbrygge, *drøjpe (-te). Gl. n. dreypa.

Indbrydse, drysje (-druste) i (in i)? Mk. og drjose (-draus), ɔ: bryse.

Indbydse, *svæve (-de) (ɔ: få til at sove).

Indbæmme, *dæmme (-de) in, av (til fast land).

Inde, inne: *inne-bygd, -frasen(o), -gjærd.

-inde, i * oftest = hankøn: lærar, ɔ: Lærer og L.inde. Likeså mjølkar, ven(i), m., røktar (ɔ: Røgter og R.ske), væver, m. = Væverske og Væver; syndar, m. = både Synder og S.inde. Mk. vært, m., værte, f.; sug', m. og sugge, f., ɔ: senfærdig Pers., han og hun.

Indecent, usømmelig. Jfr. **Anstændig.**

Indecis, uavgjort; tvilrådig.

Indecisiv, uavgørende.

Indefatigabel, utrættelig, uopslitelig.

Indefekt, hel, uskad.

Indefinite, u-avmærket el. -avgrænset; utydelig, ugrejt.

Indeholde, ihalde. Lm. Dærtil inne-hald, n., in-hald, n. Ihald, n. ser „Hold, noget at holde i".

Indeklinabel, ubøjelig.

Indelikat, ikke (eller litet) hensyns-ful'; usømmelig, uhøvelig. Jfr. **Delikat.**

Indemnisation, skadesløs-håldelse, godtgørelse (for lidt tap), vederlag, oprejsning, bot.

Indemnisere, hålde skadesløs, godtgøre, *vederlægge, gi bot.

Indemnitet, ansvars- el. brøde-løsning? el. -frihet, ɔ: godkjennelse (av det, som ulovlig er gjort), ansvarsløjse, f.?, skadesløshet, straf-frihet, avløsning („Absolution"); vederlag, gengæld.

Inden (førend), innan, innast.

Indenbords, *innan-bords. Mk. i.-gards, -lands, -gjældes, -gjærdes.

Indenfor, inna(n), inna'-føre(y). »Gjøjmd i lås«.

Indenfra, inna(n), inna'-etter.

Indenlandsk Pers., inlænding, m. Jfr. Udlænding.

Indenrigsk (Adj. og Adv.), *in-rikes.

Indentil, inna-til, inna', mots. uta(n).

Independance, sjøl(v)-ræde, f., ubundenhet, frihet. Jfr. **Uafhængig.**

Independent (eg. uafhængig), ut-tråd, frikirkelig (pers.), frikirke-man?

Indeprelabel, uavbedelig; ubønhørlig.

Inderlig (efter t. innig?), *hjarteleg, *inderleg („nyere Form, dannet af indre", før

brukt for invortes, ɔ: *inværtes, *invendes), hjærtelig, varm, dyp, stærk, levende. Mk. sv. invändes, invertes. **Inderlig(en)**, Adv., inderlege. Jfr. innarleg, ɔ: som er noget langt inde (i Huset el. Landet).

Inderlighed, det indre; hjærtelighet, varme, liv.

Inderſaale, se Indſaale.

Inderſt, *innarst, *inst, *in-længst; (en), jfr. Indſidder.

Inderſidden, inne-sætte(e), f.

Inderſidder, også: stue-gris. Mk. og stue-lærd.

Inderſlutte, omringe, flokke sig om, *sanke sol' på, gøre man-gar' om, *kværve (bjørn); *stængje inne, *gjær(d)e inne, ringe inne, bygge inne. J—t (som mangler fri Udſigt el. rigtig Lyſning, Luftning), *in-kvælvd, in-kvævd, *kvav(t) (sv. qvaf, ɔ: kvalm, lummer: »der ær så kvavt«); (menneſteſty), *hulden (huldren); (ordknap), se Taus.

Inderſpærre, stængje (-de) inne. Jfr. Inderſlutte.

Inderſpærring, stængjing, f., stængsle, f. Mk. stængje, n., ɔ: indeſtængt Rum.

Inderſtaa for, *svare til, *s. føre(y), våge (ar), borge for. »Eg vågar hånom«, ɔ: tviler ej på ham. Jfr. Borge, Kavere.

Inderſtaaen, jfr. Borgen, Kaution.

Inderterminabel, uopgørlig?; tvilsom, uvis. Jfr. Ubeſtemmelig.

Indetermination, tvi-hug, m., tvil-rådighet, uvishet. Jfr. Vakken.

Indeterminiſme, frivilje-lære?, lære om viljens fulle frihet. Jfr. Determ.

Indevst, vanhellig, gudløs, gud-forlat'; værdslig, kåld(o), kåld-sindig.

Indeg, viser, navne-viser (navne»register«), side-viser (ɔ: »paginæ«-»fortegnelse« el. -register); liste, inhålds-l. (ikke fortegnelse, t. Verzeichniß).

Indegteritet, udygtighet, uskikkethet, u-hændighet? handløjse, f. Mk. *uhændig, ɔ: „ubehænbig, klodſet". J. ser da motsat hægd, f., haglejk, m. Se Flinkhed, Behænbighed (u-h.?).

Indfald (t. Einfall), feme(i), f. (jfr. Grille, Nykker); (flygtige Tanker el. Foreſtill.), hug-svev(i), n.; (Indſtydelſe), hug-skå't(o), n., hu-skud (H. D.); (Paafund), vavring, f. (av *vavre, jfr. Svæve), vipre, f., visbænde, n. (jfr. gl. n. visbending, Vink, Tegn). Jfr. *stinge: »Eg vejt ikkje, kvat som stak hånom« (o); »det stak i meg«, ɔ: det faldt mig pludſelig ind. **Taabelige J.**, ær-gjønor, f. pl. **Uderlige J.**, tulleskap, m., tul', n., vim, n. Jfr. Nykker, Fjas; Underlig. **Unyttige J.**, tå's(o), n. Jfr. Forſøg; Tave. **Fuld af J.**, kvik', *ord-hitten (jfr. Vittig); *vaalen, *vimot, *vimen, *vimren. Jfr. Flygtig. **Fuld af taabelige J.**, *tovsam. **En ſom er fuld af J.** (Nykker), kve'm(i), m., kveme, f., kvemar, kvemeskalle, m. **Perſon, ſom har uderlige J.**, tul', m., vimur, m., tulling, m., raring, m. Jfr. Særling. **Have uderlige J.**, tulle, ar. **Man hører ſnart et nyt J.**, jfr. »d'er ikkje længje same slåtten«.

Indfalden, inslakna, „f. E. om Kinder"; jfr. ho'l(o')-kjaka' (ɔ: hu'l-k.); (om Dyr), *skarp, *skrin', slunken. J. i Anſigtet, *skrin'-lejt, mager, intørket. Jfr. Mager.

Indfart (t. Einfahrt), in-færd, f. Også hos Molb. Jfr. Indkørſe og Indtog; Fart.

Indfatning, omgjærd, f., tråm, m., karm, m., kvarm, m. (augne-k., ɔ: Vinduaag, dør-k. el. -karm), råme, f., grind, f.

Indfatte, omgive, inlægge (f. e. i gul'). J—t, *om-klæd; inlagt (i). Jfr. Ramme.

Indfinde ſig (t. ſich einfinden), møte (-te), komme (til stede), vise sig (dær el. dær), *te sig.

Indflikke, fælle in, kile in.

Indflydelſe (t. Einfluß), in-værknad (Lm.), in-virkning, påvirkning, vælde, n. (ɔ: noget at sige, et ord med i laget: »ha litet vælde«). Jfr. Magt, Raad. **Have J. paa** (virke paa), *rine på, *bite på. **Han har megen J.**, »han er møke'(y) højrd«.

Indflyttet, *til-flut'. **J. ved Giftermaal**, *in-gift.

Indfølde (indbøje og tilſy en forſlidt Kant paa Klæder), *indre.

Indfødre (t. einfodern), *krævje (-kravde), kr. in; drive in. Jfr. Inkaſſere.

Indfødſelſe (t. Einverleibung), in-lemmelse, optagelse. Jfr. Amalgamation.

Indfri, løjse (-te), in-løse.

Indfrier, løjsar, m.

Indfyldning, ifylling, f.

Indfælding, ifælling, f.

Indfæſtning, fæste, f., tilfæstelse (av gård); fæste-penger, bygsl, f.

Indføje, fælle in, sætte in. Jfr. Føje.

Indføre (i Bog), *skrive in.

Indgang (Ankomſt), inkome, f.; (en Vegelſ), in-frielse, in-løsning. J. L.

Indgaa (om Vexel, Anviſning, Gjældsforbrydning), bli in-frid', in-løst, ɔ: betalt. J. L(ampe).

Indgetogen (t. eingezogen), stille, uselskapelig, for sig selv, ensom, som eneboer.

Indgive, *sætje: s. liv i laget, s. mod, harm, hat, rædsle i (folk), vække.

Indgrave(re), prænte (H. D.), riste (H. D.). Jfr. Grave, Ridſe. Riste i * ær skjære,

tilskjære, opskjære, sprætte op. Gl. n. rista (-rejst) el. rista (-sta).

Indgreb i Ens Ret, forfang, n. (sv. forfång), *mejn, n., ågang, m.

Indgyde Frygt, Modbydelighed, *styggje (-gde). »Han stygde dej frå seg«. Jfr. Fraatsyde.

Indhefte, næste(e) in, næle in (nål), fæste in. Jfr. Hefte.

Indhegning, gjær(d)ing, f., gjær(d)sle, f.; (Hegn), gard, m., gjærde, n. Jfr. Gjærde, Hegn. **Det Indhegnede**: hage, m., gjærde, n., gjorde (jore), n. Jfr. Fold; Jordstykke.

Indhente (fange), nåpe (*nope), nå (-dde) atter. **I. ved Forfølgelse** (Dyr), *jage op, *stave(ar), ta' igen (»du stavar han snart«). **I. i Løb**, ta(ke) på sprang, råke (»men jeg trasker nu efter og råker dig tilslut«, H. Ibs.); (om Fartøi), overhale, opsejle (Molb.). I * finnes hale(ar), ɔ: trække til sig. **I. det Forsømte**, *ta sin mon igen.

Indhentning (Samling), henting, f.

Indhold (t. Inhalt), inne-hald, n., inhald, n.; (Lydelse), lyding, f., ord-lyd.

Indholt, in-ved, m.; (tværs over Kjølen i en Baad, Knæ, Spant i Fartøi), rång(o), f., pl. rænger; (rång nær Stavnen), nauv-r. Mk. **Fjæleguld over Indh. i Fartøi**, far-ved(i), m.

Indhus (modsf. Udhus), *fram-hus. Jfr. Baaningshus.

Indhylle, *svejpe (in), *tulle in, skjule, dække til; gæmme (gj-), *hamse; hølje(y): dag-huld, ɔ: skjult. »Hamse seg til«, »h. på seg«.

Indhøste, loe, in-l., av-l. Dv. avloing, **Indhøstning**. Jfr. Høste, Indbjerge.

Indicere, tilsige, varsle.

Indicium, tegn, kænne-t.; spor, (mistænkelige) omstændigheter, kænsgærninger (som gør det ænnu uksente sansynligt), sansynlighet. **Indicie-Bevis**, sansynlighets-bevis. **I. mod**, mærke på. Lm.

Indifferent, eg. ens, uten skilnad; likegyldig, udeltagende, kåld-sindig, lunken, like glad, *1. sæl, sut-laus, hug-laus. Jfr. Ligegyldig.

Indifferentiere, sætte i likevægt.

Indifferentist, likegyldig, like glad person.

Indifferentisme, likegyldighets-lære; likegladhet (av sinnelag).

Indifferen(t)Punkt (der + og ÷ hæver hinanden), likevægts-punkt.

Indigenat (ɔ: »Ind-ret), infødsret, borgerret (som en infød næmlig).

Indigen(t)s, trång, vanting, f., skort, m., tårv(o).

Indigestion („Mangel paa Fordøielse"), svak mage? mage-svækkelse, *låkvoren mage- el. mat-mælting, *klen mage?

Indigitere, peke på, gi finger-pek om. Jfr. Allubere.

Indignation, harm, m. (sv. harm), harmfulhet el. harm-kænsle?, uvilje (t. Unwille), mishag (stærkt), ærgrelse, ærgelse(e), n. Jfr. Vrgerlig; Fortrydelse. Uvilje i * ær 1. Ulyst, 2. Ugunst.

Indignere, harme(ar), oprøre, harm-slå. H. P. S. Jfr. Fortørne. **I—t**, *harm (over), *harmful el. -fylt, *ærgerlig; *vil', *sint, vred, oprørt; harm-slått. H. P. S. Jfr. Opbragt.

Indignitet, uværdighet, usømmelighet. Jfr. Afskyelighed, Skjændighed.

Indigo, blå-farge.

Indikans, kænne-mærke, -tegn.

Indikativ, sætte-måte (H. P. S.), utsagnsformen.

Indiligent, efterladen, forsømmelig, doven; *like sæl. Jfr. Forsømmelig, Skjødesløs.

Indirekt(e), om-vægs (Lm.), ɔ: ad om-vej; omvejs (H. D.), ikke likefræm; lønlig, i stilhet, umærkelig. Jfr. Mibbelbar. **I. Valg**, val på andre hånd, andrehånds v.?

Indisciplineret, utæmmet, utøjlet, *agelaus (sv. agelös), uopdragen?, u-avet (H. D.), ɔ: uaget, ustyrlig, tuktløs. H. D.

Indiskret, jfr. uvarsom, *uvarleg, *åpen(o), å.-munnet, *å.-skår, *flå, *flå-mælt, -kjæfta', *flåsen, flåsot, uskønsom, nærgående, næsvis; uoverlagt, hensynsløs, uvittig (uvetog, i); (som tøber noget), utæt? Jfr. Ubestindig, Aabenmundet, Raabmundet, Hensynsløs.

Indispensabel, ueftergivelig, uigenkallelig, ufravikelig. Jfr. Ubetinget.

Indisponeret, ille oplagt, *i ulag. Jfr. Oplagt.

Indisponibel, ikke ledig, ikke til rådighet, ikke at få; uavhændelig. Meyer.

Indisposition, uoplagthet (av naturen el. midlertidig); ævneløshet; mislune (Meyer), ondt lune, *ulag, *umøle, n., vondske, f., ilske, f. Jfr. Ildebefindende.

Indisputabel, uimotsigelig, uomtvistelig, utvilsom.

Indissociabel, uadskillelig.

Indistinkt, utydelig, ugrej; uklar.

Individ(uum), enkelt pers. (el. dyr, vækst), sær-»væsen« (Molb.), ejn-støding, m. (Lm.), ɔ: enestaaende Ting, enlig Pers.; ejn-mænne, n. (om pers.), personlighet; enhet. Også sjæl(e) el. hoved(er): 1000 sjæle. »Uroligt Hoved«. »Såmange Hoveder s. Sind«; »pr. Hoved«; jfr. »overhovedet«. Mk. og snute: »pr. Snude«. **Individet**, den enkelte. **Af smaa I.r bestaaende** (Dyr, M.ster), *små-kynd.

»Ejt sm. folkeslag«. Ørsted: et enster. Dertil enstig. Stenstrup: et ene (jfr. et hele, av hel). H. P. S. retter dette til »et sær-ene« (jfr. særegen, av egen) og foreslår dertil et »enehoved« at bruke om mskr. og dyr, idet et ene, et særene blev sagt om ting. Andre: særvæsen, enkeltvæsen, enling. For **Individuel** og **I—alitet** tilråder H. P. S. endommelig og e-het uten at rotformen »ejendom« derfor skulde brukes for **Individ**. **I—sere** blev da endommelig-gøre.

Individualisere, eg. gøre enkelt, enkeltgøre, fremstille el. gennemgå el. tage enkeltvis, t. hver for sig, en for en (et for et), særskille? (f. e. inhåldet av et begrep).

Individualitet (**Ens**), særlighet, *lag, ejget l. (Lm.); særgivna(d) (Lm.), håt, m.?, personlighejt (Lm.), mans-mærke (Lm.), ejendommelighet, selvegenhet (H. Ørst., H. D., ɔ: **Originalitet**, **eiendommelig Natur**); enslighet (ɔ: **enkelt Pers.**). **I., lagt for Dagen i Tænkning**, tænke-sæt.

Individuel, egen, særegen (H. D.), særlig, enkelt; personlig; selvegen (ɔ: original) (H. Ørst., H. D.), enslig. **I. Kraft**, særkraft (Birkedal). **I. Mening, Stemning**, sær»følelse« (H. D.), -kænsle?, særtykke. Molb. **I. Originalitet**, særkænnelighet. H. D., Birked. **I. Tankesætning**, tænke-sæt. H. D. Først sv.: tänkesätt.

Indjage Frygt, skræme (-de), sætte *stæk' i (ɔ: s. »Skræk«, el. egentlig bræst, spræk, i).

Indkalde, jfr. **Indstævne**. **I—dt**, *tilkallad, in-klaget.

Indklassere, in-kræve, kr. in; (med **Strenghed**), in-drive.

Indkast („noget, som kastes i"), ikast, n., islæng, m.

Indkjøb, in-kaup, n.

Indkjørsel, in-kjøjrsle, f.

Indklamre (t. einklammern), hake (in)?

Indklæde, **-klædning**, iklæde, iklædning (Molb.).

Indknibe (**forminbste, gjøre knappere**), kværve (-de), rykkje i hop (ɔ: **rynke**, f. **E. Kanten paa Klæder**); (**gjøre smalere**), *kræppe, *knæppe (-te), fælle (-te, f. e. på bunding, „**Strikketøi**"); *svænge (av *svang, **smal**), mjåkke (av *mjå; gl. n. mjókka), trængje (-gde). Jfr. **Indsnøre**.

Indkneben (trang), *in-kvælvd, *trængd; (**smal**, f. **E. Baad**), *klypen.

Indknibelse, kniping, f.

Indkoge (t. einkochen), tvinne, ar (tvine). Dv. tvinnast, ɔ: **forminbskes**.

Indkommandere, kalle in (til byen m. m.).

Indkomst(er), inkome, f., intækt, f., optike (u - o), f., **in-støde**, n. Ældre d.: **Indkomme**. Gl. n. innstœði, n., instœda, f., ɔ: **Kapital**.

Indkredse, ringe(ar), r. inne; kværve (-de).

Indkræve Gjæld, krævje (-kravde) skuld.

Indkvartere, *lægre, give hærberg; lægge in. Mk. lægre seg, ɔ: **ta' Hærberg, indkvartere sig**. Jfr. **Kvarter**.

Indkvartering, inlæg (Molb.), borge-leje (Molb.), hus-lægd, f.? lægring, f.? Efter *lægre seg. Se **Indkvartere**.

Indlade sig paa (t. einlassen), tru seg til (el. om: »eg trudde meg inkje om det«); gå in på, gi seg av med, *fäst med, *ejge ved, *ejgast med; snu seg til, *smikke til, *slå til, *la' skure, l. rykkjast. Jfr. **Befatte sig med**.

Indland (**som ligger langt fra Havet**), markland, n. Mk. og in-bygd, f., ɔ: **B. inde i Landet**.

Indledning (t. **Einleitung**), inlejding, f.; („**Ord, hvormed en Sag bringes paa Bane**"), ording, f.; (**Forberedelse**), tillaging, f., -stelling, f., rejding, f., rejdsle, f.

Indledningsord (i **Foredrag** el. **Prædike**), *føre-mæling, f. (y), ingang, m.

Indlevere, ingive. Se **Levere**.

Indlogere, la få husvær, få hus til, la' bo.

Indlukke, lukke in (i huset), *late in. **I—t**, *inlaten.

Indlysende (t. **einleuchtend**), fulkommen klar, over-tydende, sole-klar. „**Nyt Ord**". Molb.

Indlæg („**Noget, som bliver indlagt**"), inlæg', n. **I. paa Kiæder** (**Kjole**), jfr. fælling, f., kræpping, f., in-drag, n., rykkjing, f. **I. af Soldater**, jfr. **Indkvartering**. **I. i en Sag**, in-læg, n.

Indlægge: indlagt (ilagt), *ilagd.

Indløb (**Indsejling**; jfr. **Munding, Bugt**), in-laup, n., mynne, n.; (**Indstrømning**), in-rensl, n.; (**indbagaende Strømning**), in-fal', n. **Fiskens I. med Land**, inseg(i), n. B. B. (Av *sige in).

Indløse, løjse (-te) atter, *l. in, in-fri.

Indløser, løjsar, m.

Indløsning, løjsing, f., *in-løjsning, *atterl.; (**Løsningssum**), løjsn, f. **I. af en Gaard**, jord-løjsning, f., -løjsn, f. **Herstand med en I.**, løjsnings-dag, m.

Indmelde, føre in, la' ta(ge) op, skrive tegne (in?). **I. sig**, la' seg ta' op, skrive sig, tegne sig. Jfr. **Melde**.

Indocil, ulærvillig; tungnæm; ustyrlig.

Indolent, uvirksom, makelig, sløv (*sljo, *slø, *sly), likegyldig, sorgløs, kåld-sindig, like-glad, *utidig, *tung, *la't; vånde-fri (»smærte-fri). Jfr. **Sløv, Slap, Træg, Dorsk, Flegmatisk**.

Indoles, natur-gaver, natur-lag, lag, n., givnad, m.
Indomabel, utæmmelig.
In dorso, på ryggen, på baksiden (av en veksel).
Indosſat, -ſere, -ſement, se Ends.
Indpakket, in-tullet. B. B. Jfr. Pakke (at).
Indpas (n. ſ. Indpaß), adgang, in-grep, skade, forfang, n. (sv. förfång). »Få, have ingang«, ɔ: f., h. Indpas.
Indpassere forudsætter t. passieren), komme in, dra(ge) in, *fare in.
Indplante (t. einpflanzen), flytte in (vækst), in-give, med-give. Molb.
Indpøde, sætje på (kopper). I—t, *på-sæt'.
Indprente, *prænte i, in-tælje (-talde). I. fig, hug-fæste, prænte i seg. Fr. H.
Indprentelſe, in-prænting, f.
Indpresſe, trykke in, t. i hop, *prænte in i.
Indprikke, *pote in i, *prikke in i.
Indproppe (t. einpfropfen), stappe(ar), pakke i (ar).
Indpræge (t. einprägen), prænte i (in i) (Molb., H. D.), *prikke in, *pote in, grave (-grov, — i sten el. malm).
Indre (indvendig), *in-, *inna(n)-: In-mat, m., in-råte(o), m. (jfr. Raabdenhed), in-sole, m., inna'-skjærs. **Indre med én, ét**, f. E. en indre Strib regnes av Molb. blant nyere tyskheter. Se hans Inder, Indere.
Indrede, jfr. Rede. **Indredet**, *in-rejd.
Indredning, inrejde, n., inrejdnad (Lm.), bunad, m. **Blottet for I.**, rejde-laus.
Indregiſtrere, føre in, bok-føre, in-tegne, -skrive. Jfr. Enrollere (Indr.).
Indreiſe, *in-fær(d).
Indreiſende, infarende; infaren.
Indretning (t. Einrichtung), stel, n. (B. B), stelling, f., inrejding (Lm.), inrejde, m., skjepna (ski-), m., laging, f., lagning, f., lagelse, n.; (Ting), værk, n., greje, f., stel, n.; (Tilbehør), rejde, m. (»ej skute med segl og r.«, »ejn vævstol med al sin r.«; jfr. Redſtab); (Maſtine, Apparat), se disse ord. Jfr. og Anſtalt, Barſen. I., **daarlig**, fante-stel. I., **rigtig**, skik', m. (»få s. på«), stel (»lat os nå få det i stel«).
Indrette (t. einrichten), lage(ar), hage(ar) (gl. n. haga); *»hage og lage«, rejde (-de), stelle (-te) til, skjepe (ski-), ar. **I ſig** (ordne sine Sager, indr. ſig bedre), om-røme seg, (om-ræke[e] seg), stelle sig, *rette føre seg, områ(de) seg. Jfr. Betænkning, Friſt, Henſtand, Leilighed. **I. ſig til Seilads**, *segl-bu seg. **Maade at indr. ſig paa**, skjepnad, m. (ski-). **Flink til at i. ſig**, skjepsam (ski-). **I—t**, laga', stelt, in-rejd, *skjepad; råden. »Det var ille r.« **I—t vel**, skjepeleg. **Ikke rigtig i.**, u-skjepad.
Indrettelſe (Ordning), til-skjeping (ski-), f.
Indridse: indreben, reden(i), skole-r., skole-(hest).
Indrullere, skrive, s. in, inføre i rullerne. Jfr. Enrollere.
Indryk (at mange kommer til et Sted), intak, n., tilløp (av fremmede). »Hær ær mankjømt«.
Indrykke, føre in, la' trykke; dra(ge) in.
Indrykken (Fiſtens mod Land), in-seg(i). B. B.
Indrømme (t. einräumen), tilstå, medgive, sanne(ar), gi magt, ved-gå; overlate, unne (-te). **Det indrømmes**, jfr. »det ær en given sak, at«. Jfr. sv. medgifva.
Indrømmelſe, over-latelse, -givelse, tilståelse, eftergift. **I.r gjøre**, *dragne, gi seg.
Indſamle (hente, t. einſammeln), *hente, *hemte (bær). Jfr. Plukke.
Indſamler, hentar, m.
Indſamling, *henting, *hemting.
Indſats (t. Einſatz), in-sæt (Molb., H. D., allerede Langebæk), inskud (Molb.). Jfr. tilsæt (Molb., ɔ: Tilſats), forsæt (t. Vorſatz). Se og Opſats (opsæt).
Indſaale (Bindſaale), in-sole, m.
Indſe (t. einſehen?), se skjøne (sky-).
Indſeende, in-syn (Molb.), til-syn. Jfr. Opſigt. (Opsyn ær i * = „Anſigt", „Miner").
Indſeiling, insigling, f.
Indſender (til Avis), tilsendar. Lm.
Indſendt, tilsendt. Lm.
Indſidder (jfr. Inderſt), bussete, m.
Indſigelſe, mot-mæle, n.
Indſigt (eg. Indſyn; t. Einſicht), vet(i), n., in(d)-syn (i egentl. mærkelse hos Molb.); kyndighet, skjøn (sky-), n., kunne, f., forstand. Jfr. Forſtand, Skjøn; Indblik.
Indſigtsfuld, *vi's, forstandig, klok, *klyftig (sv. klyftig), *tænkt. »D'æ kar, som æ tænkt, de'«.
Indſtibe, *skipe. Jfr. Lade.
Indſtibning, in-skiping, f., *fæsming(e). Jfr. Ladning.
Indſtjæring (Kløft i et Fjeld), skar (et). H. L. Jfr. Pas.
Indſtjærpe (t. einſchärfen), minne, påminne, fore-hålde; fræm-hålde, prænte i (in i?). Jfr. Indprænge.
Indſtride (t. einſchreiten), ta' i (med), ta fat, blande sig i, lægge sig i el. mellem. Jfr. Indblande.
Indſtrift, påskrift.
Indſtrive, *skrive. **Indſtreven** (indrulleret), skreven.
Indſtrænke (t. einſchränken), knæppe (-te), korte(ar), *k. av, knipe in, knappe(ar),

kræppe (-te, av *krap', ɔ: trang), kværve (-de, Lm.), minke(ar), støtte(y), e (av stut', ɔ: kort), *svænge. Jfr. mjåkke, ar (av *mjå, ɔ: smal, smækker), strøjpe (-te; dv. strøjpen, -ping, f.), in-snævre, trængje (-de) saman, t. i hop. Jfr. Forminbste, Indknibe, Beklippe. J. til et vist Rum, ejn-stake (ɔ: gøre *ejnstaka). Lm. Jfr. Isolere. Indstrænket (som Rum), trång(o), t.-voren, t.-rømd; *knap', snæver, *snæv, *krap', ikke vid; bunden, ufri; tvungen, omgrænset, omgærdet? (som ikke kan gå løs el. kan rå sig selv), inne-gjærdet. Jfr. Snæver, Trang. Mk. trång-lændt, ɔ: fuld af Hindringer for Færdselen. J. (af Forstand, — som ikke veb meget, enfoldig), stut'-vi's, *styven. Dertil styving, m., „enfold. M. ste". Jfr. Bornert. J. monarkisk (konstitutionel), avgrænsad kongelig (Lm.); (Konge), håndfæstet k. (H. D.); (Monarki), tvi-styre (ved konge og folk), ufrit, delt ene-styre, -vælde? Jfr. Konstitutionel.

Indstrænkning (af Rummet), trång-rømе(o), n. (»stande til t.«, ɔ: staa i Veien), -rømd, f., ang-rømе, n.; trång(o), m. (ɔ: trangt Steb), kræp', m., strype, n., strøjpe, n. (ɔ: Indsnævring); minking, f. J. af Friheden, band, n.

Indstud, in-skå't(o), n.; (Bidrag), tillag, n., tillæg', n., til-låge(o), f., tilskud, tilskå't(o), n. Jfr. Bidrag, Indsats.

Indstydelse, in-skå't(o), n., *hug-skåt (sv. hugskott), ingivna(d), m., ingivelse? tilskyndelse. Jfr. Indfald, Inspiration.

Indslagte, *slagte (til vinteren).

Indslumre, *slumre, *dorme.

Indslutte (t. einschließen), lægge in el. i, stikke in; stænge inne, in-, om-ringe, kringsætte, *kværve (-de), *holme, gøre mangar(d) om. Jfr. Omringe. J—t (leve), l. for sig selv; innestængt (dyr), kringsat (by), kvælvd, *in-k., kværvd. J. Steb, kvæv, m., kvælv, m., kvam, m.

Indsmigre sig, *liskre, smejkje (-te), slejkje (-te); *høle, hoale(u), *skripe, gjøle (»g. ejn«, »g. føre el. med ejn«; gl. n. gœla).

Indsmigrelse, smejk, m., hug-sniking. Lm.

Indsmigrende, smejksam, („oftere") smejkjen, søt, s.-talende, slejkjen, *smiten, *hølen, *skripen, skripot; (i egennyttig Hensigt), *snikjen, lov-s.; (om Dyr), ælskjen, ve'n-ælskjen. J. Væsen, skri'plæte, f. og n., skriping, f., skriplå't, n.

Indsmugle (t. einschmuggeln), liste in, *stæle(e) in, lure in, *myte in, løulig føre in.

Indsnige, liste in, lure in, myte in, *stæle in.

Indsnit (t. Einschnitt), skåre(o), f. (skoro), tvejt, f. (jfr. Hug, Tværhug), skur, m., skar(d), n. (*ska'l, gl. n. skarð). Med mange dybe J. (om Sand, Verdensdel), fjord-skåren. H. D. Efter gl. n. víg-skorin(n) hos Snorre.

Indsnære, *snare in, ar.

Indsnærpe, *snærpe (-te), av *snarp, ɔ: kvas, ru; snærkje (-te). J—s, snærke (-snark), snærpe (-snarp), s. i hop.

Indsnævring (trangt Steb), se Snævring.

Indsnyre (t. einschnüren), strupe (-stranp og -te), strøjpe (strype) (-te); sv. strypa; rykkje i hop, ɔ: rynke, „f. E. Kanten paa Klæder". Jfr. Klemme, Knibe, Indknibe, Kvæle. Indsnørende, *strøjpen, „f. E. om Klæder". Dv. strøjping, f., ɔ: Tilsnøring, Indknibelse.

Indsov(n)et, *av-sovnad.

Indsprænge, sprøjte in. Sprængje (-de) sær = besprø, besprænge. Indsprænget med forskl. Farver, *sprækklot (ɔ: „sprag-let"), *dråplot.

Indspærre, stænge inne (-de).

Indstifte (t. stiften), grunne(ar), grun-lægge, *grun-fæste (-e).

Indstigning, in-steg(i), n.

Indstille (t. einstellen), (= henstille), overlate; fore-lægge, tilråde; fore-slå (til sembed), op-nævne?; (sine Betalinger), stanse, gøre opbud. Jfr. Ophøre, Standse. J. sig (sich einstellen), møte (-te).

Indstilling (til Embed), op-nævning, f.? (Regjerings-, Kommitte-J.), jfr. vedtagelse, utslag, råd (tilråd?); rede-gørelse, utalelse. Mk. t. Bericht, ikke Einstellung.

Indstrande, *strande.

Indstrømning, in-rensl, n. Jfr. infal, n. (Fiskens mod Land), in-sig, n. H. L., B. B.

Indstudere, lære, tilegne sig, in-øve, granske, *grænske. Jfr. Indprente (sig).

Indstændig (t. inständig), alvorlig, *inderleg (innarleg, ɔ: som er noget langt inde), varm, bønlig, hjarteleg, intrængende. J. bede, naud-be(dje). Jfr. Overmaade.

Indstævne (for Retten), sak-søke, stæmne (-de); også in-kalle, in-klage. Dv. stæmning, ɔ: Indkaldelse. Mk. og stæmnebrev, -sætel(e), ɔ: Kaldsskjødbel; -vitne, n.

Indsunken (forbybet), hål(o), ɔ: hu'l, *insokken. Jfr. Strumpen, Svunden (ind).

Indsvinde (t. einschwinden), *kværve (-kvarv), *tværre (-tvar', gl. n. þverra); snærpe (-snarp), skræppe (-skrap'), skrøkke (-skråk', o), skjær(d)ast (»det s., som i skifte kjæm«), mjåne(ar), av-gjærast, *minke av, ryrkast, *ryrne, *tvine (sv. tvina), mjone, skrøkke (-skrok), snærke (-snark), skræast, tærast, laupe saman el. i hop, skråne(ar), svangne(ar), svængjast

(gl. n. svengjast); (om Tøi), krjupe (jfr. Krybe, Krympes); (om Hævelſe), smalkast, svene(i), ar, svane, ar (»svællen, tråten, o, svanar«). **J. veb Kogning**, *tværre i kokingi. **J. pludſelig**, tvær-tynnast. **J—nde**, hop-gángol(o), svænande osv. Se **Indſvinde**. **Indſvunden**, tvorren, av tværre (-tvar'), skrāppen(o), *av-minka', ſhop-krāpen(o), kvorven, skråkken(o), *in-sokken, in-skjærdt (-skjørt); (ſmalnet), in-smalkad, mjåkka', mjåna', strāpen, o, strøjpt.

Indſvinden, -ding, tværring, f., svening(i), f., svæng, m. (av *svang, ſlunken), skrøk-king, f., av-minking, f., kværving, f., snærping, f., tæring, f.

Indſvøbe, svejpe (in i?) (-te), binde, ar. **Indſvøbt**, *til-svejpt.

Indſænkning, jfr. Hulning, Fordybning.

Indſø, in-sjø, m., sjø, m., (sjå, sæ), vatn. **Stor J.**, fjord, m. Nord-sjø, Randsfjorden. **Liden J.**, se Kjær. **Inderſte el. yderſte Ende af J.**, vas-botn, m., -ende, m. **Udløbsbenden af J.**, vas-os, m.

Indtage (efter t. einnehmen, ɔ: erobre?), hær-take (Lm.), hær-vinne (Lm.), vinne (-van'); (vinde for ſig), lokke(ar), dåre (ar), ɔ: bedaare, fængſle. **J—n i**, glad i, in-tæken(e), *hug-tæken; jfr. Henreven; (bortſjørt, f. E. af Underjordiſte), in-tæken, in-kværvd, berg-tæken. **Indtagende**, søt, yndig, yndeful', yndeleg, elskelig, elskande. Jfr. **Indſmigrende**.

Indtagelſe (Sted, der noget tages ind), inta'k, n.

Indtil, *til des. »Lat de' være, til des han kjæm«.

Indtog (t. Einzug), in-færd, f. Jfr. *ut-færd, ɔ: Udreiſe; hejmfærd, ɔ: Hjemreiſe, Hjemkomſt.

Indtrine, træde in. I * trå el. trø (— tro — trae). Se **Træde**.

Indtryk, *værkning, -nad, *mon, *lag (»det har ejt undarlegt l.«, ɔ: gjør et beſynderl. J.). **Gjøre J.**, hu(g)-fæste sig. Fr. H. **Som gjør godt J.**, *fjælg, hyggjeleg.

Indtrykt (indbøiet), *krøpt. Jfr. **Indknibe**; jfr **Indſvinde**.

Indtrylle, *trolle in i. Jfr. **Hexe**.

Indtræde, *trå in, komme in (i salen); (f. E. i en Orden), gå in, gi sig in; (begynde), *børje (?), gå in (»hundedagene, vinteren«); (træffe, indtræffe), *hænde, *høve, *hæppe. **J. (Bunden paa Kar, Søm i Fod)**, trø(d)e in.

Indtrædelſe, -den, in-steg(i), n., in-træde. Sv. inträde. Til intræde jfr. **Fore-, Sammentræde**.

Indtræffe (t. eintreffen), *kome på, *hænde (-e), høve (-de), *hæppe, farast (færst, forst, farest: »det var nåkot, som forst imillom dejm«, ɔ: ſom de kom i Strid om); (falde ind), *slå til (»det slo til med regn«); gå i opfyllelse (spådom); *bære til, *gå til, *gå føre(y), *falle (føre: »alt som føre fæl«); falle in (f. e. på en søndag). **J. pludſelig**, smælle (-smal'): »Det smal' med nordvesten«.

Indtrække, dra(ge) in (forposter); dra sammen (sejlene); samle in, kræve in (penger); sige op?

Indtrænge, drive, trykke in. **J. ſig**, *trængje seg in.

Indtrængende (t. eindringend), kraftig, virksom, *fyndarleg, fyndig, *med klæm(b). Jfr. **Eftertrykkelig**.

Indtægt, jfr. **Indkomſter**.

Induktion, forførelse, forledelse, overtalelse; over-føring (Lm.), fræm-slutning? (fra det enkelte til det almene, fra grunnerne til utslaget, ɔ: til „Reſultatet"), prøvelse, prøve (»mange naturlove har man lært at kænne ad prøvelsens vej, H. D.), slutning (fra kænsgærninger, fra *røjnsler). H. P. S. har lede-slutning. Jfr. **Deduktion** (denne går fra det almene til det enkelte, hin omvendt). **Bevis ved J.**, ɔ: godtgøre ved »eksempler«, kænsgærninger.

Induktive Videnſkaber, røjnsel- (viten-skaper)? Jfr. **Empiriſk**. Motsat **Deduktiv**.

In dulci jubilo, eg. i søt »jubel« (jfr. Jubel); i sus og dus. Jfr. **Sus**.

Indulgens, overbærelse, -bærenhet, eftergivenhet; også tillatelse, »be«nådning; avlat (**Abſolution**). Jfr. **Benaadning**; **Begunſtigelſe**.

Indulgent, overbærende, eftergivende; tilgivende. Jfr. **Skaansom**.

Indulgere, bære over, tilgive, eftergive; kæmpe sig, se igennem fingre med.

Indult, frist, henstand, utsættelse? fribrev, nådebrev (især pavelig tillatelse til noget, som ellers er forbudt); av-lat. Se *Moratorium (indultum)*.

Induration, »for«hærdelse, hardning, f. (ɔ: at bli *hard); hærding, f., hærdsle, f. (ɔ: at gøre *hard); ubotfærdighet.

Induſtri, kunst-flit, nærings-f., -drift, vinskipelighet, håndværks-virksomhet (J. L.), »fabrik«-v. (jfr. **Fabrik**); håndgærning; arbejd? ārke(o), f. („navnlig om kvindelig J.", spinne og væve, jfr. **Huſflid**); strævsomhet, nærings-stræv, jfr. nærings-vet; stræv (dær sammenhænget viser, hvad slag). Mk. og slægd, f. (sv. slöjd), haglejk, m., hægd, f. Likeså yrkes-flit (sv.); bruks-drift. H. P. S. Dærtil bruksdriftig for induſtriel og bruksdrivende el. -driver for **Induſtridrivende**.

(Jern-J.), (jærn-)tilvirkning, -avl?; (Hus-), hus-flit, -sløgd? Sv. hushållsid. Sløgd, f. ær „Behændighed". Gl. n. slœgð, f. ær „Sluhed, List". Jfr. Manufaktur, Fabrik.

Industribranche, vinskipelighets-gren (H. D.), nærings-gren?

Industriel, kunstflits-, nærings- (arbejd, foretag osv.), vinskipelig, nærings-drivande (pers.). Lm. **Den i. Dygtighed hos et Folk**, folke-flid. H. D. **Det i. Gebet**, næringernes (el. kunstflitens, vinskipelighetens) område. Flit ær ellers tysk. Jfr. Flid.

Industriridder, lykke-ridder („efter t. Glücksritter"), æventyrlig lykkesøker (Molb.), lykkefrister.

Industriskole, kunstflits-skole, husflids-s. Dagbl., n.), håndværks-s., arbejds-s.? håndgærnings-s.

Industri-Udstilling, kunstflits-, nærings-, håndgærnings-, arbejds-u.? (av det norske, sv. osv. arbejd).

Industriøs, vinskipelig, strævsom, opfinsom, nærings-driftig (J. L.), kunst-driftig (J. L.). Mk. kunstig, kunstfærdig.

Indvalke, stampe, tøve in.

Indvand (efter t. Binnenwaßer), se Indsø.

Indvandre, flytte in.

Indvandrer, in-flytter, nykommer.

Indvarsle, stævne in, inkalle.

Indvaaner (t. Einwohner), se Indbygger.

Indvende (t. einwenden), sige mot, *lægg(j)e mot. Dv. motlæg, n., ɔ: Indvending; Modgrund.

Indvendig, *inleg. **J. Dele, Organer**, in-rejde, m. (Adv.), invendes (sv. invändes). **J. fed, frisk, haard, hul** osv., in-fejt, -frisk, -har(d), -hål(o), -råten(o), -varm. **J. revnet**, in-sprotten.

Indvendinq, insigelse, mot-læg', n., mot-mæle, n. (Lm.), motsægn, f., in-kast, n. (Lm.) (in i talen nl., sv. inkast), anke; snare-snak, n. Jfr. Forbreielse. **Besvarelse af en J.**, mot-læg. **J.r gjøre**, hamle(ar), lægg(j)e mot. **J., unødige, gjøre**, *krangle (sv. krångla). Jfr. Kives, Trætte, Bringle. Ejnvending i * ær = „en enkelt Gang" („Udgang, Reise").

Indvegle, bytte til sig.

Indvie (signe med Korsets Tegn), *vigsle, vi(gj)e (-gde).

Indvielse, vigsle (vigsl), f., vigsel (H. Ibs.), in-vigsle, f.

Indvielsestale, vigsle-tale, m.

Indvikle (t. einwikeln), se Vikle. **J. sig i**, lægge sig i, blande sig i; *balle seg fast, ɔ: „indvikle sig i en Sag". **Blive indviklet i**, *kome fram i. **J—t** (vanskelig), *fu'l, *flokot, *flokjen, *ugrej, *grejnlaus, *mang-slungen. Jfr. Forviklet.

Indvilge, („villige; t. einwilligen), samtykke, gå in på, g. med på, tilstå (= indrømme), gi (penger).

Indvold(e), in-vål(o), m. (gl. n. innyfli, innylfi, sv. inelfvor), inder, f. (gl. n. innr, iðr, n. pl.). **J. i Fisk**, gjænne (gjærne), n., **slog**, n. (isl. slóg). Dv. slo-sild, ɔ: S., som bare har *slo, ikke Rogn el. Melke. Jfr. gå(r)m(o), fl. ga(r)ner, ɔ: Tarmer, smalere Dele af Indv. **J., som tjener til Mad**, *in-mat. **Rummet, som J. ligger i**, kråv(o), n. (gl. n. krof), skråv(o), n. **Smerte i J.**, liv-il'ske, f., -værk, m. **Sygdom af Snyltedyr i J.**, makke-bøle, n. **Stikk i J.**, går-stinge(o). **J. udtage** (af Fisk), sløgje (-de).

Indvortes, in-værtes (-værdes, e), sv. invertes; *in-: *in-sjuk, in-frisk. Jfr. Indvendig.

Indvita (Fl.), før utrykte (skrifter).

In effigie, i billed (mots. i virkeligheten).

Inegal, ujævn; ulike.

Inelegant, uprydelig, upyntet, ufin, uklædelig, (smakløs).

Inelegan(t)s, uprydelighet osv., uklædelighet, »smakløshet«, Se Inelegant.

Ineept, uduelig, *uhændig, *uhag, *gapen, *få-vis, få-vetog(i).

Ineptier, narre-streker, dårskap, tøv, n. Jfr. Baas.

Inertie, van-magt, kraftløshet; uvirksomhet, ørkeløshet, lathet, ledig-gang. Meyer. Jfr. *Vis.*

In essentiali, i hovedsaken, i kærnen, i hvad kærnen vedkommer. Jfr. Væsentl.

Inegalt, ugran, ugløg, uagtsom, *uvør(d)en. Jfr. Nøiagtig (med u-?).

Inexigibel, ufulbyrdelig (dom), uindrivelig.

Inexorabel, ubøjelig, urørlig, ubønhørlig.

Inexpiabel, uforsonlig, ubotelig, uoprettelig, *bot-laus.

Inexplorabel, uutgrunnelig, (-granskelig?), uransakelig, usporlig.

In extenso, ordret, ord for ord, ordlydende, uavkortet.

Inextrikabel, uopløselig, ugrej(d)eleg, uoptrævlelig.

Infallibel, »ufejlbar«, u-vilfarande? »ubedragelig«, uten *mis-tak, u. *mis-grep, u. mis-steg(i), n.

Infam, *ærelaus, *skamlaus, uærlig, vanærlig, fæl, styg, giftig, skammelig, brænne-mærket, sort (svart), *il'-gjeten. Jfr. Ryggesløs, Skjændig.

Infamation (-mering), æreløs-gørelse (Meyer), sværting? vanære(lse), til- (el. ned-)»rakkelse«. Jfr. Bestjæmmelse.

Infamere, gøre æreløs; bære ut, føre ut (blant folk), baktale, nedsætte, til-(ned-)

»rakke«, svivør(d)e(y), vanvørde (Lm.), sværte, tilsøle, svine til; (ironisk), pynte.
Infami, *vanære, svivør(d)e, y, f., æreløshet, æresta'p, skam; vanærende medfærd, æreløs, skamløs gærning, kæltringstrek. **Med J. belægge**, brænne-mærke.
Infant (**-fante, -fantinde**), kongesøn, -datter.
Infanteri, fot-karl (H. D.), *fot-kar? Vilde svare til fl. *fotfolk for Infanteri som *hest-kar (Rytter) til *hestfolk, ɔ: Kavalleri; men som (ungt) manskap siges om enkelt person i samlingsnavnet »manskap«, så kunde vel ét fotfolk, ét hestfolk siges om enkelt person under »kollektivet« fotfolk, hestfolk. Jfr. og et manfolk, et kvinfolk, jævnført med manf., kvinf. om en flerhet av mæn, kvinner. Dertil kanske *fotman, *hestman likesom *folgeman, *kårman(o) til *folgefolk, *kårfolk.
Infatigabel, utrættelig, uslitelig, uopslitelig.
Infavorabel, fiendtlig, motstrævende, mislikende. Jfr. Ugunstig. **Være inf.**, motstræve en, *mislike.
Infektion, smitte. Jfr. Smitte (at).
Inferioritet, ringere stand, undergivenhet, undermagt, f., ringere værd; *være mindre-man, *v. underman.
Inferiør, ringere, lægre, underordnet, undergiven; jfr. *mindre-man, *underman.
Infernalsk, helvetes-, satans-. H. P. S.: helvedlig. Han jævnfører månedlig, billedlig.
Infestation, jag(n)ing, »forfølgelse«, ælting, f.
Infestere, uroe, gå løs på, hærje, gøre utryg.
Inficere, smitte. Jfr. Smitte (at).
Infidel, utro, troløs; vantro. **Infideles**, ikke-kristne, vantro.
In fine, i slutningen, tilsist.
Infinitesimal-Regning, det uendeliges regning (r. med uendelig små størrelser).
Infinit(um), (det) uendelig(e), endeløse, grænseløs(e), uavlatelig(e).
Infirm, svak, sykelig, kraftløs, avkræftet. Jfr. Svag, Svagelig, Skranten, Skrøbelig.
In flagranti, på fersk gærning. Jfr. Flagrans.
Inflammabel, tændelig, brænnelig, *kvejkjande, *brænnande.
Inflammabilier (**-ia**), bræn-æmner („Brændstof"), brænne-fang, n.
Inflammation, tændelse? (for »be«t.?), brand (het b.)?, brune, m.?, vondt (har »sæt seg v. i såre'«). Jfr. Suppuration.
Inflammatorisk („betændelsesagtig"), med el. av tændelse, brand- (t. d. feber, fræmsyning, forekomst).
Inflammere, tænde? vålde tændelse (»be«t.); gå i t., ta til at brænne, at tænde sig; bli sår, bli rød el. het, brænne? gå i brand? Meyer: gaa i Betændelse. Jfr. Hidse, Hidsig.
Inflektere, bøje, b. av, in, ned.
Inflexibel, ubøjelig; stivsinnet, hård, stenhård, *stin', *stiv, *stimpen.
Infligere, påføre, gøre (en noget); ful'byrde (straf). Jfr. Tilføie.
Infliktion, tilkænnelse (av »straf«); ful'byrdelse (av refsing på forbryterne).
Inflorescens (»den særegne måde, hvorpå blomsterne på en plante ere stillede el. sammenst.«), blomster-stand, -stilling, sætning. H. P. S.
In floribus, i gammen og glæde, i »fryd« (frygd, f.) og gl., herlig og i gl. (som den rike man). Mk. i sus og dus. Meyer.
Influencere, smitte; vinne, underkøpe. Meyer.
Influens, **-ence**, invirkning, på-v., værkning, f., værknad, m. Jfr. Indflydelse.
Influenza, krim-farang, m. (se Grippe), = omgangs-»snue«. Jfr. Snue.
Influere paa, ha inflytelse (t. Einfluß) på, virke, invirke på, øve tryk på.
Infoliatur, blad-prydelse, løv-værk.
Inform, misdannet, vanskapt, styg, fæl.
Information, undervisning, forespørsel, gransk(n)ing.
Informativ, undervisende; lærerik.
Informator, lærer, hus-l.? »privat«-l.
Informere, lære (fra sig, docere), undervise; la vite, *varsle, sige til. Jfr. Melde, Underrette.
Informitet, formløshet, uformelighet, misdannelse, vanskapna', m.
Infra dignitatem, under (ens) værdighet.
Infrekvent, litet søkt, folketom, øde. Mk. man-fåt', få-mænt (adj. n.).
Infringere, bryte, gøre brud på, g. ingrep i; overtræde.
Infula, bispe-hue.
Infundere, gyte i el. på, hælle på el. over, øse på, sprøjte in i.
Infusion, pågyt(n)ing, på-øsing, påhælling, væting, f., insprøjt(n)ing; det på-øste, insprøjtede; inskytelse (guddommelig), ingivelse. Jfr. Inspiration.
Infusionsdyr el. **Infusorier** (eg. Paagydnings-Dyr, smaa D., som alene kan sees med væbnede Øine), dråpelivs-dyr el. dråpe-levere („som komme tillive el. leve i en Draabe"). H. P. S. Dertil dråpelevende for Infusorisk.
Ingen, *ingjen (f. ingi, n. inkje, fl. ingi, og mange sideformer). Jfr. Intet. **Paa ing. Maade**, *ingilejd.
Ingenium, naturgave, *givnad, næmme, ånd, hoved.

Ingeniør (civil), *bygmester? værk-bygger (H. P. S.); (militær), *hær-bygmester, »krigs«-b., hær- el. hærmanlig (Lm.) værkbygger, vål' (vold-) -bygger (H. D.); (Bei-), vej-bygger, -bygmester, vej-bryter, -lægger?

Ingenigs, opfinsom, snil-rik, kløktig.

Ingenigsteds, *ingen-stad, -sta(d)s.

Ingenuitet, åpenhjærtighet, troskyldighet, likefremhet.

Ingratitude, utaksomhet.

Ingratigs, uten ynde, *yndelaus, utækkelig, lej.

Ingredieus, blandings-del (H. P. S.), del, mang, n., slag, ting. »D'æ godt å lage mat, når ejn hæv godt mang«.

In grosso, ɔ: **en gros**, i stort, i det store.

Ingvinal, »lyske«-, røjr-: **J.-Brok**, røjrbrok, røjr-seg(i), n.

Inhabil, uduelig, *ugild (ɔ: som ikke gælder). Jfr. Habil.

Inhalation, in-ånding, insug(n)ing.

Inhibitorium, forbud(skrivelse). Meyer.

Inhospital, ugæstmild; ubod', ubygd, øde.

Inhuman, umild; hensynsløs. Se Human.

Inhærens, vedhænging; tilfældig egenskap, tilfældighet; påståelighet.

Inhærent, vedhængende; iboende, medfød; vedhåldende (siu påstand).

Inhærere, hålde på (mening), fasthålde, ikke fravike el. opgive.

Inikvitet, »ubillighet«, uretfærdighet, hårdhet, urimelighet.

Inimitabel, u(efter)lignelig, uopnåelig; makeløs.

In integrum (*statum*) **restituere**, sætte i den gamle stand igen, gen-oprette, genføde.

Initia, første grunner, forkunskap, d. første, nødvendigste.

Initialer, for-bokstaver (»begynnelses«-b.); for-prydelser (H. P. S.), pryd- el. krusbokst.? Om krus, n. se Stads.

Initiation, invielse, in-vigsle, f., *vigsle (vigsl). Jfr. Indvielse.

Initiativ, forslags-ret (H. D.); in-ledning, første steg, itak, tiltak (Lm.), forhånden (tage? sætte sig i?), utspil (spille ut). **J. tage**, vække el. rejse spørsmål om; gøre el. ta' tiltaket, ta ordet (for), gøre forslag (først), gi støtet (til), vækkelsen til. **Inviet Ju.**, ingen foretaksomhet, i. fremfærd. Jfr. Bane.

Initiere, indføre, opta(ge), inlemme, invie.

Initium, in-gang, m., in-lejding, f. Jfr. Begyndelse.

Injektion, jfr. Indsendelse; insprøjting.

Injuria temporum, tidens vanskelighet.

Injuriant, fornærmer, ære-tyv, -krænker, -fornærmer. Jfr. Skjændegjæst.

Injurie(r), skæls-ord, skjæm-ord (Lm.), *håd-ord (Lm.), ukvæms-ord, ærerørig fornærmelse, ærekrænkelse. **Real-J.**, fornærmelse i gærning. **Verbal-J.**, fornærmelse i ord. Jfr. Fornærmelse. **Injurie-Proces**, æres-sak. Jfr. Æres.

Injuriere, fornærme, ærekrænke. Jfr. Fornærme. **J—nde**, ærekrænkende, ærerørig.

Injuriøs, ærerørig, ærekrænkende, fornærmelig.

Inkalkulabel, uregnelig. Jfr. Uberegnelig.

Inkamination, inledning for retten av en sak. Jfr. Anhængiggjørelse, Justants, Lovmaal.

Inkamminere, sætte igang, in-lede (sak). Av cammino, ital., = fr. chemin, Bei.

Inkantation, maning, signing, trolling, trolskap, m., runing, f. Jfr. Hegeri, Besværgelse, Mane.

Inkantere, signe, mane, *rune, *fæse(e). Jfr. Hege, Mane.

Inkapabel, *dug-laus, ikke i stand til. Jfr. Ubygtig, Ubuelig.

Inkarnation, køts-påtagelse, i-køtning (Lm.), legemlig-gørelse (av en ånd), menneske-værdelse (Kristi).

Inkarnere, iføre legem (køt). **J. sig**, påtage sig menneske-skikkelse, blive køt. **J—t**, køtbleven (Fr. H.: „den fjendtlige Djævel"), kødelig-gjort. H. P. S.

Inkassation (Inkaſſo), in-, op-kræv(n)ing, -krævelse (hos Molb.), krævjing, f., penge-indrivelse el. -indragelse. J. L. **J.s-Forretning**, inkrævnings-, krævjings- (el. kravs-) næring. **J.s-Provision**, inkrævjings-godtgørelse.

Inkassator, in-, op-kræver? *krævjar, *kravs-man, rykkjar, m. **J. som Samfundssonde, Streng**, *flåar, *skinnar, blodsuger, -igle. Til kræver, opkræver jfr. Molbechs Skattekræver.

Inkassere, kræve op, in, krævje(e), drive in, drage in, rykkje? (til rykkjar nl.). **J. med Strenghed**, jfr. flå (-dde), skinne, ar.

Inklination, hælling, halling, f., luting, f.; hæll. til, hang til, lyst til, lutning (Dagbl., n.), hugdrag, n. (Lm.), kærlighet til, tilbøjelighet, dragelse (jfr. Attraktion), yndest. Også den yndede el. elskede pers. kalles ens Inkl.; (f. e. første) kærlighet.

Inklinere (til), hælle (til), halle(ar), lute (-te) (jfr. Straa, Straane); ha lyst til, være oplagt til; (i Dansen), val(g)-bukke el. -neje. H. P S. Dærtil val(g)-bøjning, -dans, vælger-dans. **J. for**, hålde av, like(ar) godt, hug-bære (-bar). Mk. have *hug-lagt.

Inkludere, jfr. Indeslutte.

Inklusive, (dæri) medregnet. Jfr. **Eksklusiv**, fraregnet, ikke medregnet.

Inkognito, (Adv.), u-kænt, under fremmedt navn, under tiltaget (ikke „antaget") navn; (Subst.), navns- el. stands-dølgelse? (efter Meyer), dulsmål (i *) på navn og st.

Inkohærens, usammenhæng, -enhet (til usammenhængende), samanhængaløjse?; meningaløshet. Samanhæng, f. og -løjse finnes i *. Til *-løjse jfr. Mangel.

Inkohærent, usammenhængende.

Inkommensurabel, u-sammålelig (H. P. S.), uten fælles mål, sammålsløs? Jfr. umålelig, av mål.

Inkommodation, jfr. Ulejlighed.

Inkommodere, valde umak, bry (-dde), ulejlige, være til byrde. Jfr. Genere, Besvære, Plage, Overhænge.

Inkommoditet, byrde, ulejlighed.

Inkommodum, ulæmpe, skade. Jfr. Besvær.

Inkomparabel, *ov-god, ov-stor osv., makelaus, ypperlig, ujævnførlig, u(»for«)lignelig? (t. unvergleichlich), u-*liknande. Liknande i * ser „paaſfende at ſammenligne".

Inkompensabel, uopvejelig? uundværlig, *bot-laus, ubotleg. Jfr. Uerſtattelig.

Inkompetens, -tenſe, uvedkommenhet (Meyer); ugyldighet; uduelighet, udygd, f., dugløjse, f.

Inkompetent, uten ret til, ukallet, u-lovhjemlet, utilstedelig, uvedkommende, ugyldig, u-gild. Lm. Jfr. Kompetent.

Inkomplet (Bog), *u-hejl, ikke hel, *sund, skadelidt; uful'tallig, undertallig? Jfr. Overkomplet, overtallig. Molb.

Inkomplæsance (»plai«), uhjælpsomhet, utjenstfærdighet, vrangvilje, tværhet. Jfr. Utjenſtfærdig.

Inkomprehenſibel, ufattelig, uforståelig. Jfr. Ubegribel.

Inkompreſſibel, usammentrykkelig.

Inkonciliabel, uforlikelig, u-*samkjøm, u-*samhøveleg, unt-jævnelig, u-sonlig?, usæmjande (av sæmje, e, ɔ: ſammenpaſſe).

Inkongruent, u-*samkjøm, u-*samhøveleg, u-samsvarende; usømmelig, *ulik; *uste, ujævn. Jfr. Uregelmæſſig.

Inkonſekvens, følgestridighet, selvmotsigelse, (v)rangfølge (Lm.), vrang-følgd (Lm.). Molb. har tankestrid. (I Skrivemaade), ulikhet (Madvig), ujævnhet. Mk. og usam, n., usamna', m., og usæmje(e), f., som dog egentl. mærker Uenighed.

Inkonſekvent, selvstridig (H. D.; sv. sjelfstridig), tankestridig (Molb.), følgestridig, selvmotsigende, ujævn.

Inkonſiſtent, uvarig, ustadigu, ste, omskiftelig; usammenhængende, løs, motstridende. Jfr. Ubeſtandig.

Inkonſtant, ustadig, uste, *laus-lynd. Jfr. Flygtig, Uſtadig.

Inkonſtitutionel, grunlovstridig.

Inkonſulte, u-overlagt, tanke-løst.

Inkonteſtabel, uimotsigelig, avgjort, iøjnefallende, åpenbar (»openberr«).

Inkontinent, uavhålden, — som ej kan hålde sig, styr-laus. Mk. og *vil, *galen, løs-sluppen.

Inkonvenabel, *uhagleg, *uhøveleg, *u-kvæm, *uvægjen, *lej, *ufallen, *uvejden.

Inkonvenien(t)s bry, n., ulæmpe, f. Jfr. Plage, Ulejlighed.

Inkorporation, in-lemmelse, optagelse (i samfund, rike); også = Inkarnation. Jfr. Indforlivelſe.

Inkorporere, in-lemme. For: in-live. H. P. S.

Inkorrekt, fejl-ful, urigtig, *galen, ikke fejlfri. Jfr. Feilagtig.

Inkorrigibel, u(»for«)bederlig; u-bøtande, botlaus, ubotleg. Jfr. Uoprettelig.

Inkorrupt, uskyldig, skuldlaus, ren, *u-skamførd (-farem, -ferad), uskad, *skadelaus. Mk. lyte-fri, mejn-fri, snidlaus (sne-l.). Jfr. Uforderret.

Inkorruptibel, uskjæmmande? sægte, utynande? (til *skjæmme, *tyne); usårlig, skade-fri, skud-fri; uforgiftelig?; u-muteleg? (til *mute, ɔ: underkjøbe). Jfr. Beſtikke.

Inkorruption, uskyldighet, renhet, uskadhet, skadeløjse? (efter * skadelaus, ɔ: „ustabt").

Inkredulitet, vantru, f.

Inkrement, tilvækst, tilvåkster(o), m.

Inkriminere, sikte (for brøde), skyld-sikte (H. P. S.), sak-søke, sak-give; skylde (for), skulde (føre, y). Jfr. Beſtylde.

Inkroyabel, utrolig.

Inkruſtation (et Slags Forſtening), omhylling. Th. Kj.

Inkruſtere, overdrage med skorpe (av sten el. annet). I—t, stenskorpet (overglasset, kalkdækket).

Inkubation, ligging (barns ved brystet, hønes på æg). Jfr. Rugning; Klækfe.

Inkulkation, inprænting, inhamring. Jfr. Indſtjærpe.

Inkulkere, prænte in; banke in, hamre in.

Inkulpabel, ulastelig, *ulastande, uskyldig, skyldfri, *skuldlaus.

Inkulpere, sikte (*sække), *skylde, give skyld, *skulde (føre, y). Jfr. Beſtylde.

Inkurabel, uhelbredelig, *ulækjelig, *ulækjande, uavhjælpelig. Morgenbl.

Inkuranut (om Mynter, Varer), uavsættelig, ikke sæljelig. J. L.

Inkurie, uagtsomhet, vanvare, m., gaumløjse, f. Lm.

Inkurrere (f. E. Anſvar), komme i, falle i, bli skyldig el. delagtig i; pådra(ge) sig, bli utsat for. Jfr. Geraade.

Inkurſion, infal' (fiendtligt), overfal'. Jfr. Streiftog.

Inkviet, urolig, sengstelig; uroende. Jfr. Bekymret.

Inkvirent, gransker, forhørsdommer; røkjar, m., ransaker.

Inkvirere, undersøke, utspørje, høre ut, røkje etter (-te), ransake efter, lete efter; forhøre, forhøjre (seg).

Inkviſit, en, (en) påklaget, forhørsstillet (H. P. S.), tiltalt?

Inkviſition, ransak(n)ing, gransk(n)ing, forhør, forhøjr, n., *fretting (jfr. Forhør); kætter-ret. »Folketid.«. Jfr. Inkvirere. **J.s-Kommiſſion**, ransak(n)ingsnævnd el. -utval(g). **J.s-Tribunal**, kætter-ret (-domstol), tros-ret. Meyer.

Inkviſitor, ransaker, forman i retten, »forhørs«-dommer; kætterdommer, -mester? **Stor-J.**, over-kætterdommer.

Inkviſitoriſk, strængt undersøkende, uthørende? *frettende, ransakende.

In loco, på stedet, hær.

In margine, i randen, på jare'n. Jfr. Rand.

In mente, i tankerne, i hukommelsen, i minnet.

In natura, i vare; i virkeligheten; livagtig. Meyer.

In naturalibus, *naken. **In puris nat.**, *spildrende naken, splitter n.

Innavigabel, ikke sejl»bar«, usejlbar, u*siglande. Jfr. Seilbar.

Innocent, uskyldig, enfældig, troskyldig, saklaus; kunstløs, ukunstlet.

Innormal, regelstridig; natur-str. Mk. og avvikende, sær, sær-, egen.

Innovation, genfødelse, oprejsning; nyhet, nydannelse (t. d. i bokmålet), ny-mode; skifte, ændring, (nye) påfund. Jfr. Forandring.

Innovator, genføder, nybryter, nybaker?; (som det nybakte kommer fra), nydanner, -bøter (mål-, lov-b.). Mk. og nyland, n., ny-lænde, n., ny-brått(o), n., eg. om nylig opbrått jord.

Innovere, inføre nyt; ny-danne, ny-skape; istandsætte, opfriske. Jfr. Fornye. Mk. *nyakapad, ɔ: „nylig dannet el. sat i ny Form".

In nuce (eg. i Nød', i Kjærne), i utdrag, kortfattet, sammentrængt.

Inobedien(t)s, ulydighet. Jfr. Inſubordination.

Inobſervan(t)s, uagtsomhet, gaumløjse, f., vanvare, m.

Inodor, uten lugt, luktløs (Meyer); uten ond lukt. Stanke og ſtinke har annen mærkelse i *. Jfr. disse ord.

Inofficiøs, »pligt«stridig, lovstr.; utjenstvillig.

Inokulation, (in-)pot(n)ing.

Inokulere, pote in (øje- el. kvistpote). Pote i * er ſtikke, bore. **J. Kopper**, kop-pote (H. P. S.), sætte kopper på.

Inordsbog, vrangtroende. Se Hetterebog.

In petto, i bakhånden, bak øret.

In regula, »i regelen«, for det meste, i almindelighet; jfr. *plar, ɔ: pleier.

Inrotulation, inhæfting og inpak(n)ing av retsforhandlinger. Jfr. Rotulation.

Inſatisfaktion, utilfredsstillende tilstand, skarv, n.

Inſicere, inskære.

Inſekt(er). Nogle: **kryp**, k.-dyr. Andre: led-dyr. H. P. S.: snid-dyr (hellere sn snit-dyr) el. kvikling (av kvik, d. e. livlig; jfr. isl. skorkvikindi, ɔ: levende, med skår, skur el. insnit). Efter sniddyr el. kvikling fik vi da sniddyrs- el. kviklingslære for **Inſektologi** el. **Entomologi**; sniddyr- el. k.s-kænner el. -gransker for **I.log** el. **Ent.log** og sniddyrs- el. k.-, om el. av sniddyr m. m. som till.-ord (Objekt.). „Indſnitsdyr har man ved meſtantik Overførelſe af det lat. Ord villet kalde Inſekterne . . ." „Folkeſproget" (det danske) „har for disſe Dyr kun Ordet Kryb". Molb. Indsnit heter ellers i * skard, n., skåre(o), f., snid, n., snejd, f. Men det danske „Kryb" = Inſekt kan foruten *trol' (sv. * troll, også d., se Molb.) jævnføres kræ'k(e), n. og krækelde, n., ɔ: „Kryb, krybende Dyr"; også krjupar sær = Krybdyr. »Leddyrene« omfatter i våre lærebøker både Inſekter, Edderkoppe, Tuſenben og Krebsdyr. **J., ſmaa, flyvende**, flygje, n. (flye, fly), små-f. Jfr. små-kræk(e), n. (om små krypende dyr). Se Mid, Mjl. **J., ſtikkende** (iſær Myg og Fluer), hater, n., å't, n., av-åt, åter, n., orm-åt. **J. med haard, ſtribet Skal**, skarp-trol, n., skrup-t., skrukke-t., skurk, m. **J., ſom bider** (Lus, Myg), be't(i), n., å't, n.

Inſektlarve, åme, f., mak', m., kvejs, f., igle, m. (se under Makk i *), være, m. **Hob af J.**, åme-bøle, n.

Inſektolog, leddyr-kænner el. -samler? Se Inſekt.

Inſektologi, leddyr-lære. Se Inſekt.

Inſtinkt, drift, hug, m., givna', m. (Om Mennesker), **gode, onde J.**, jfr. Tilbøielighed, Natur, Hang.

Iſenkram, jarn-kram, n., jærn-varer.

Iſenkramhandel, jærnvare-handel. H. D.

Insensibel, *hard, hjærteløs, *hard-hjarta'; umærkelig, u-*kjænneleg. Jfr. **Følelsløs, Ufølsom, Ubarmhjertig.**

Inserat (i et Blad), inrykkelse (t. Einrückung), stykke, inlæg (H. D.), opsæt, (et) insendt, kungørelse, lysing, f. Jfr. **Opsats. J.-Gebyr**, lyse-pænger.

Inserere, lyse (-te), kungøre; føre, la' trykke; sætte, stikke el. fælle in.

Insertion, indsættelse (f. e. av tænner); (in)poting.

Insidier, bakhåld, *luring; fantelsete, n., løjn-råd, f., mejn-råd, f. Jfr. **Ränker, Intrige.**

Insidiøs, lurende, *luren, forfølgende, efterstrævende. J. Pers., fuling, m., luring, m. Jfr. **Listig, Snedig.**

Insignier, tegn, kænne-tegn, tignar-mærke (Lm.), høj-tegn (H. P. S.), stands-tegn, hæders- el. værdigheds-t. **Rigs-J.**, riks-»klenodier«, -kostbarheter (krone, spir, riks-æple). Jfr. **Klenodier.**

Insinuant, jfr. **Indsmigrende, Indtagende.**

Insinuation, intagende venlighet (Meyer); høling, f.; lønlig inskytelse (el. inblåsing); lønlig siktelse (at give noget at forstå på en skjult måte), fingerpek, tillejding, f.; ingivelse; mistænkelig-gørelse; påsagn, anke. Jfr. **Smiger.**

Insinuere, give at forstå, la' forstå (jfr. **Alludere**); lønlig sikte, sværte; inblåse, inskyte, tilhviske; overgive, ingive. **J. sig**, insmigre el. inynde sig, gøre sig go'-venner med, vinne for sig. Jfr. **Indsmigre.**

Insipid, usmakelig, *dauv, *vansalta'; urimelig, *gapen, *tullen (person). Jfr. **Flau.**

Insistere paa (Mening m. m.), hålde på, forfægte, påstå, vedblive, fasthålde, lægge vægt på, ej ville slippe.

Inskribere, føre in (i bok, i liste), skrive in, tegne in; navne-fæste, døpe. Jfr. **Indskrive.**

Inskription, inskrivning; inskrift, påskrift, overskrift. **J—er** (H.), riks-»forskrivninger«, riks-gældsbrev, ɔ: „et Slags paa Navn lydende Statsobligationer, som især forekomme i Frankrig". J. L.

Inskrutabel, uutgrunnelig, uutgranskelig, usporlig, uransakelig.

Inskulpere, skære in, *grave in. Jfr. **Grabere.**

Insociabel, folkesky, folkerød, *man-styg, *folke-styg. Jfr. **Uselskabelig.**

Insocial, samfunds-stridig. Molb.

Insolens (»ce), skamløshet, æreløshet, ublushet, grovhet. Jfr. **Frækhed.**

Insolent, nærgående, næs(e)vis, kry (mot en). Jfr. **Impertinent, Kjæphøi.**

In solidum, jfr. **Solidarisk.**

Insolvent, uformuende (til at betale), bu-sleten(i) (Lm.), bu-sprængd (Lm.), *fant (»han er aldeles f.«), ødelagt; upålitelig; avmægtig? umuelig? Jfr. **Bankerot, Forarmet, Fallit, Uvederhæftig. Erklære sig insolvent**, stænge, lukke (boden, kontoret) (H. D.), gøre opbud?

In specie, særlig, især.

Inspektion, opsyn, tilsyn, eftersyn, omsyn, f., inseende; øjesyn (ta i øjes.), mønstring, syns-forretning? Jfr. **Besigtigelse.**

Inspektør, tilsyns-, opsyns-man, tilsynsfører. H. D.

Inspergere, sprøjte in el. på, strø på.

Inspicere, se til, tilse, erterse, ha tilsyn, opsyn med, ha et øje med, hålde øje m., passe på.

Inspiration, in-ånding; inskytelse (Aftenbl.), ingivelse (guddommel.), *ingivnad, iblåster, m. (Lm., ɔ: Indblæsning), invielse; brå-tanke (jfr. **Pludselig**), lyn- el. lysglimt; løftelse, varme, ildhu(g), lykkeligt infal'. Jfr. **Begeistring.**

Inspireret, in(d)given (B. B., H. P. S.); hellig (de h. profeter osv.). Se **Inspiration.**

Instabil, uvarig, ustadig, ustø. Jfr. **Ustadig.**

Installation, indsættelse (i embed, højtidelig).

Installere, sætte in, indsætte, føre in, invie. Jfr. **Bestalling.**

Instans, lovmål (Molb.), domstol, ret (første, andre, tredje ret el. lovmål: underret, overret, højesteret); trin (L. K. D.). Mk. hejme-retten, m., værnetinget. Jfr. **Forum.**

Instar omnium (*unum*), ejt for (føre) mangt. Lm. **Exempel instar omn.**, eks. så godt som noget, et så godt som alle el. alt.

Instauration, gen-oprettelse, oprejs(n)ing, gen-indsættelse. Jfr. **Restauration.**

Instaurere, genoprette.

Instigation, tilskyndelse, øsing, f., æggjing, f., purring (til *purre, ɔ: opægge). Jfr. **Ophidselse**; Opmuntring.

Instigere, sætte i en, *æggje, *purre.

Instillation, in-drypning (Molb.); i- el. indrøjping? (til drøjpe, ɔ: la' *drjupe).

Instinkt, drift, medfød d., natur-drift, kunst-drift, lag (»fisken har de' lag«), kynd, n., givna', m.; (om M.fler, gode, onde J.), in-givnad(i); (den) umiddelbare sans. N. Birked. Jfr. **Natur.**

Instinktmæssig (»agtig), av (el. som av), efter, ved naturdrift, natur-kal, natur-driftlig? (jfr. skriftlig av skrift), medfød, iboende; uvilkårlig.

Instituere, (in)stifte, sætte in el. op, grunne, grunlægge, tilskikke („bestikke"); undervise, lære. Mk. og skape, lage, stelle til. Jfr. **Oprette, Organisere.**

Institut, værk; skole; stiftelse; lærd samfund. »Penge-værk?«, »lære-værk« („»anstalt"). Jfr. Indretning.

Institution, værk (Lm.), rets-v. (Lm.), lands-v. (Lm.), stiftelse; tilstelling. Jfr. Foranstaltning. I—r, grejer?, *stel. Mk. og laging, f., lagning, f. og lagelse, n., ɔ: Ordning, Indretn. Også disse ord av * kunde vel tillike siges om ting. Jfr. Indretninger.

Instruere, vise el. foreskrive fremgangsmåten, lære, l. op, lede, vejlede, retlede, *ret-lej(d)e, hjælpe til rette, gi råd, gi »forhåldsregler«, forskrifter; inlede (en sak) til doms.

Instruktion (-**strug**), vejledning, undervisning, retlej(d)e, f., -lejding, f., føre-(y)sægn, f., tilvisning, f. (Lm.), lede-tråd, forskrift(er) (vedkom. sæmbed el. „Bestilling), finger-pek. Jfr. Vink.

Instruktiv, oplysende, lærerik, *lærande. Jfr. Belærende.

Instruktør, vejleder, lærer, rådgiver; (ved en Skueplads), rolle-mester. H. P. S.

Instrument, redskap, værktøj, hånd-redskap el. -red (H. P. S.), grejer, gagn (gågn, o, f.), n. (eld-, væv-g.), ambo(d), f., stel, n., bunad, m.; (at spille paa), lyd-føre (H. D.), spel(i), n., s.-værk, n., -gagn, -føre, m. (Lm.), lyd-gagn? tone-redskap, tone-gagn?; (blæsende), blåsegrejer (Asbj.); bevis-skrift, brevskap, (skriftlig inlæg). Jfr. Apparat, Maskine.

Instrumental, redskapelig? redskaps-, medvirkende, hjælpe-; (Musik), spil (mots. sang el. »vokal-musik«).

Instrumentere (sætte Musik for ulige Tonerebstaber), sætte, utsætte; (godtgjøre ved Dokumenter), — breve(ar), brevgjære(e), ɔ: „bekræfte ved et Dokument", haves i *, skønt kan hænde i lit avvikende mærkelse, nl. om at „bekræfte" ved nyt brevskap.

Instrumentering, utsæt(n)ing.

Instrumentmager, ambo-maker?, fli-maker? Fli, n. = „Værktøi, Redskaber, især til fint Arbeide". Jfr. Instrument.

Insubordination, ulydighet, op-styr, n., skort på eller ingen manstukt (i tjenesten), tugt-brud (H. D.), genstridighet, overhørighet (utgåt fra t. überhören, ɔ: ved Uagtsomhed ikke høre?), selvrådighet, ustyrlighet, styrløjse, f.; balstyrighet (*balstyren el. -rig sær også d. * og sv. *); opstand, oprørs-ånd. Mk. og ageløjse, f., vanage, m. Jfr. Opsætsig (tydsk Ord), Disciplin. Også Opstand, Oprør.

In subsidium, i bakhand (om det første middel, forslag osv. skulde slå fejl).

Insufficiance, -fficients, utilstrækkelighet, uformuenhet (til); dugløjse, f. Jfr. Uvederhæftig(heb), Uhygtig(heb).

Insulaner, ebo(er), øj-bue, m., øje-man, m., øj-lænding, m., øjing, m., øjværing, øje-folk, n.

Insulær(isk), ø-, øjing-? ølandsk? Jfr. Insulaner.

Insult, overfal' (uventet, bråt'), mishandling, overlast, overmodig medfærd; spi't, n., s.-ord, n., spot, skæls-ord, spe, n. Jfr. Fornærmelse; Angreb; Fortræd.

In summa, i alt, til-sammen.

Insuperabel, uovervinnelig, uavhjælpelig (Morgenbl.); makeløs, uovergåelig (Meyer); jfr. uopnåelig.

Insupportabel, u-*tålleg(o), u-lidande, ulidelig, uthåldelig, *lej.

Insurgent, eg. oprørsk, selvrådig; oprører (efter *oprør), *folke-rejser? Jfr. Oprører, Urostifter. I.-Chef, oprører-høvding, oprørs-leder, -fører. H. P. S.: rejsnings-fører.

Insurgere, gøre oprør; rejse (mot rikstyret), true, sægge til rejs(n)ing. I—t, oprørsk, oprørt, rejst.

Insurrektion, *oprør, *rejs(n)ing (hittil bare i eg. mærkelse?).

Insurrektionel, oprørs-, oprørsk.

In suspenso, tvivlsom(t), uavgjort, åpen(t) (spørsmål), svævende.

Intaglio, Fl. **Intaglier,** inhvælvet billedarbejd, hu'l-billed?, inskåret biledskærerarb. Jfr. Kamé.

Integrerende (Del af et Hele), ufraskillelig, uavhændelig, uundværlig, medhørende?

Integritet, helhet, ful'stændighet (eg. tysk), udelelighet, sammenhæng, -hør? opretthåldelse, uskadhet, ukrænkelighet (at noget er ukrænket: ukrænkethet), redelighet, renhet, retvishet, skikkelighet.

Integument, overdrag (-»træk«), hinne (på invendige deler). Jfr. Hinde; Bekræftning.

Intellektualitet, det åndige (hos m.sket), åndighet (Meyer).

Intellektuel, »forstands«-, forstandens, ånds-, åndens (mots. moralsk; jfr. hoved, mots. hjærte, ånd mots. vilje el. hjærte); forstandlig? (av forstand, som fmandlig av mand og landlig av land). H. P. S. Det er en ulæmpe, at vi ikke har noget till.-ord av »Forstand«, et, som mærker, »hvad som vedkommer Forstand«, men må stadig bruke enten sammens. (Forstands-) el. dette langdryge latinske ord (intellektuel), som de fleste av os ikke engang skønner meningen av. Det var dærfor nokså vel, om det foreslagne og mål-rette (»sprogrigtige«) »forstandlig« kom i bruk. Vi har nok forstandig (ɔ: som

vitner om forstand), men det svarer ikke til intellektuel.

Intelligens, vetskap(i'), m. (Lm.), ve't(i), n., vetsæmd(i), f. (Lm.), åndig kraft, åndsdannelse, kunskap, skøn(somhet), dannelse („Dronning Margarita beſiddet en ſjelden J.s"), højdannelse. H. P. S.: åndelighet. J—ſen (ſom Partinavn), forstands-folket (Lm.), fin-partiet, Lm. (Døl.), dannelsen, modenheten?

Intelligens-Blad, nyhets-bl. for kungerelser, lyse-blad? (Jfr. *lyse-brev, „Bekjendtgjørelſe"). **J.-Kontor**, k. for *lysing, for *kun-gjæring, lyse-kontor? Jfr. Kontor.

Intelligent, oplyst, dannet, klok, kyndig, skønsom, forstandig, vetog(i), åndsmoden.

Intelligibel, forståelig, fattelig, kænnelig, tænkelig. . **Den int. Verden**, den oversanselige, tænkningens v.

Intemperan(t)s, umåtelighet, skort på måtehåld, måteløjse, f.

Intempeſtiv, i utide, utidig.

Intendan(t)s (-nce), over-tilsyn.

Intendant, forstander, styrer, leder, *rådsherre, *råds-man; også over-leder el. -forstander, over-tilsynsman; regnskaps-fører; (i Hæren), matsteller el. mat-reder? (jfr. skipsreder). **Generał-J.**, over-, øverste (Jnt.).

Intendantur, overtilsyn; regnskaps-førsel; (i Hæren), forsyning (ɔ: som forsyner), røkt, f. (hær-r., -forsyning), mat-forsyning, m., -stel? kost-greje? mat-greje, f., ɔ: „Forſyning med Mad", matrej(d)sle, f. (til *matreje seg, ɔ: forſyne ſig med Levnetsmidler, altså ikke bare = „Madlavning").

Intendere, være var, hålde øje med, mærke sig, passe på; have til øjemed, være til sins, agte(ar).

Intens, *stra'm, spænt, stærk, kraftig; inderlig.

Intenſion, eg. spænning; stramming; kraftøkelse; indre kraft el. styrke.

Intenſitet, eg. stramming, spænning (spænthet); styrke, kraft (mots. utstrækning, Extenſitet). Inderlighet, viljekraft; inhåld (mots. omfang, Extenſitet).

Intenſiv, av inhåld el. kraft; motsat i omfang. Jfr. Extenſiv.

Intention, agt, tanke, øjemed, forsæt.

Intercedere, gripe in, lægge sig i (det) el. imellem, blande sig i (det), være mellemman, *frede; *midle, *sone, be' for, lægge godt for. Jfr. Mægle.

Interceſſion, inblanding, mellemkomst; forbøn; insigelse. Jfr. Mægling.

Intercipere, *nappe (til sig), fange, trive, (-trejv), knipe (-knejp), kippe (-te). Jfr. Opſnappe.

Interdikt, bansættelse; kirke-ban, k.-forbud (forbudt adgang til kirkens goder), kirkeligt forbud (Fr. Bfd.), folke-ban. H. D.

Intereſſant (fornøielig), morende, *morosam, *hugnadleg, hugleg, huggeleg, hugsam, hugal, hu-rolig (H. D.); dragende, fængslende, deltagelig (R. Rask), *gild, smakelig, tiltalende, *fyndarleg, vinnende; rørende; spænnende, *forvitneleg; mærkelig, vækkende. Jfr. Underholdende, Fornøielig, Indtagende.

Intereſſantheb, deltagelighet (ord fra 1797, nu opfrisket igen). Jfr. Intereſſant og -reſſe.

Intereſſe (jfr. Lyſt, Higen, Tragten, Begjær-, Tilbøielighed), hug, m., hugmål (Lm.); adhu(g) (d. *, H. D.; han jfr. gl. n. athugi, m., „Opmærkſ., Eftertanke"), forvetenskap (Lm.), trå, f., attrå, trådom, m., sans, tanke (»ha t. for«), lyst, dragelse, hjærte, tilbøjelighet, kjænsle, f. („Følelſe"), *medkjænsle, f. (jfr. Sympati), deltagelse, omsorg, f., om-sut, f. (Lm.), strev, længsel; tarv (»det er hans t.«, »til h. t.«, ɔ: ligger i hans J.), velfærd, beste, vel-gående, værd („bette har ingen J., ɔ: værd, for mig"), bate, m. (Lm., »ha' bate av«, ɔ: J. af); nytte; rente. Mk.: »det er mon (moro, „Fornøielſe") i det«; »d'er ikkje nåkon(o) mon i denne boki, ɔ: noget J.ſant beri. **J., lokal**, stad-bate, m. (Lm.); **partikulær J.**, sær-tarv. Også bare ordet for „Jnt." med tillæg av min, din, hans osv. **Privat J.**, ejnmænnings-trådom. Lm. **Stands-J.**, stands-bate (Lm.); (f. E. Univerſitetets), tarv. Jfr. Fordel. **Intereſſer** (hans, mine), længsler, attråer, trådomar (Lm.), omsorger, göremål, grejer, strev, formål, yndlingstanker, plog, m. (»det var nu hans plog«, jfr. Anliggende). **De materielle J.**, de legemlige el. utvortes goder, timeligt gods, gode ting, penger, pengers værd, mit og dit; utvortes göremål? mat-strev (Lm.), penge-s., skillings-s. **Store J. faa paa Spil**, det gælder mangt og meget. **Hans J—r varetage**, se på hans beste. **Af Intereſſe**, mægtpåliggende, av vigtighet, av værd. **Uden J.**, jfr. hug-laus, ɔ: „ligegyldig, ulyſten. Jfr. Indifferent. **Have J. for**, ha lyst til, hug på (til, for), sin' til, hjærte, hjærtelag for, sans for, smak for, være glad i, ha samhug med (for?), kal' til; hugse(ar), hug-bære (-bar), tænke på. **Fatte J. for**, bli glad i, kome til at like, jfr. hug-lægge, hug-fæste(e), få hug på (til, for), jfr. hugast, få lyst til.

Interessent, deltager, del-haver (Molb., J. L.); del-ejer, samejer (Molb., sv. samägare), medejer, lod-ejer, -tager (i et foretagende, en handel, et handelssamlag), lotman(u), *lagman. Jfr. **Aktie**, **Aktionær**, **Participant**.

Interessentskab, samlag (for at drive en vis intæktsvirksomhet), lot-lag (u, Lm.), sameje (H. D.); sam-ejge, f., -ejgn, f.

Interessere (sig for), gøre av, huge(ar), hugne(ar), *hug-bære, ha tilovers for, tænke på, ligge (en) på hjærte, være (en) magtpåliggende, ta' del i, ta sig av, ha' moro av, ville gøre noget for, synes om, like, dra el. bære *omsorg for, bry sig om, ha' øje (el. øre) for, *skjøjte om (jfr. **Skjøtte**), kjære (-de) seg om. **J. En for noget**, få en med på noget el. i n., vinne for, vække sans, lyst, opmærks., deltagelse hos en for . . . **Det i—rer**, det vækker opmærks., det tiltaler. **Det i—rer mig ikke**, det vedrører, rører, vedkommer mig ikke. H. P. S. foreslår (at) del-egne, (en) delegnelse og delegne sig for, d. e. »tilegne sig som sin egen del el. som sit eget«. **Interessent** blev da, mener han, delegner el. del-ejer og **J—skab** delejer- og delegnerskap. Deltagelse liker han ikke ret, men vil heller ha deltagenhet likesom deltagen i — dog og delegnet i — for **interesseret i**. For **Interesser** har han magtliggenheter (av: „det ligger Magt paa det"). Han tænker og på »tarv«, men vil ha det »forstærket« til »indtarv«, som skal være = indre tarv. For **interessant** har R. Rask deltagelig, H. P. S. delegnelig, dog og »som højere grader« fængslende og spænnende. Hans tiltrækkende, -kelig og -lighet ær av tysk rot (-træk-). **Interesseret**, huga' på, som liker; vinnesyk (jfr. **Gjerrig**, **Egennyttig**); lo'thavande (u, Lm.). **J.** ær også = **egennyttig**. Jfr. **Delagtig**. **J. Tilskuer**, deltagende tilsk. Jfr. **Ivrig**. **Kirkelig int.**, vakt, kirk. v.? **J. el. engageret for en vis Sum**, som svarer for el. tilsvarer (f. e. i en brandskade). **J. i** (f. E. en Træslastforretn.), jfr. med i, deltager i . . .

Interferens, (lysstrålernes) gensidige invirkning (på hverandre).

Interfoliere, gennem-skyte, -drage (med rene blade). Molb.

Interim, *i millom-tid, »imidlertid«, intil videre (ad. int.); foreløbig, *til brånøjtes. **Et J.**, mellem-tilstand el. -tid. H. P. S. Dertil mellemtids for **J.s** (f. E. Kvittering) og for **interimistisk** mellemtidig, et unægtelig bedre ord æn det halvtyske »midler«tidig. Mellemstunds?

Interimistisk, brå-be'ls(i'), Lm., bråfængen, -fængd, ɔ: „som man kan faa i en Hast"; midlertidig (efter t. mittlerzeit?). Andre: mellemtidig. Jfr. **Foreløbig**, **Interim**, **Midlertidig**.

Interims-Regjering, millombels(i)-reg. Lm.

Interkalaris, skud-(dag, -år). Jfr. **Skudaar**.

Interkalation, inskud, in-skåt(o), n.

Interkalere, skyte in, fælle in.

Interlinear, linje-imellem? mellemlinje- (L. K. D., f. e. oversættelse). Jfr. *horn-, gard-imillom, dik'-imellom; manna-millom, garde-millom.

Interlokution (»lokut, »lokutorium), »foreløpig« dom, forhånds-d. (som gælder et sidespørsmål ved en rettergangssak, og som på forhånd avgøres).

Intermezzo, mellem-spil, mellem-stykke (Molb.), *millom-slæng (eg. „Omkvæd i Midten af et Vers"). Jfr. **Mellemakt**. **Febers J.**, f.s hvile (k.) mellem»frist«, ri(d)-imellem?

In terminis, i slutnings-»formularen« (Fr. Helveg); i de rette ordlag; ordlydende. **In termino**, på den fastsatte dag, på dagen?

Intermission, efter-, und-latelse; uteblivelse, avlatelse. Jfr. **Forsømmelse**; **Ophør**.

Intermittere, stanse, uteblive (for en stund). **J—ende**, avbrytende el. avbrut (H. P. S.). **J. Feber**, m. m., f. med hvile, f. m. mellemrum (2den, 3dje, 4de dags f.); **J. Puls**, ujævn, ulike (idet et slag imellem utebliver); jfr. *tid-gjængd, ɔ: som går tidt, kommer tidt igen.

Intern, indre, invortes, invendig; innenlandsk.

International, mellem-riks-(ret, lov) el. -rigsk (H. D.), -landsk, -folkelig, samfolkelig? verdens- (»det geogr. verdensmøte i Paris 75«, efter sv.), folk(-)imellem (ɔ: mell. folk og folk). Jfr. transitterende (f. E. Telegram). (**Mynt**, **Maal**), verdens-borgerlig (L. K. D., »Tids-Tavler«). **J. Handel**, verdens-handel, **J. arkæologisk Kongres**, mellemrigsk oldgranskermøde. Dr. Ros. **J. Ret**, folke-ret. **J. Tribunal**, folke-retlig domstol. **Internationale** (Socialist-Forening), mellemriks-laget el. -samlaget? almen- el. alfolke-laget? (for det har el. gør regning på at få medlemmer fra alle el. dog mange folkeslag?). Efter danske blad.

Internere, lægge sig imellem, gå im. (jfr. **Mægle**); forbyde; flytte (nogen) til det indre (av landet), inad-flytte.

Internuntius, eg. mellem-bud; sendeman av andre rangen; uten-oms (særskilt, overtallig, ɔ: »extraordinær«) sendeman (pavelig). Jfr. **Gesandt**.

Interpellant (?), jfr. *spursman; forespørjer (-»rge-).
Interpellation, fore-spørsel, spurning, f.; avbrytelse, insigelse; varsel (om at betale).
Interpellere, falle (en) i talen, bryte av; gøre insigelse; fore el. til-spørje. Dærtil da fore-, til-spørsel, -spørger el. spørjer. H. P. S. har og: stille spørsmål, men stille ær jo hær tysk?
Interpolation, inskyt(n)ing (av ord); inskud (ɔ: noget i tekst inskut').
Interpolere, skyte el. kile in.
Interpret, uttolkar, m., utlæggjar, m., oversætter, tolk, m. Gl. n. tulkr.
Interpretation, utlæggelse, tyd(n)ing, tyding, f., oversættelse, tolking? (til *tolke).
Interpungere, skil-sætte, tegn-s. (H. P. S.), sætte skilletegn.
Interpunktion, -tation, egnssætning. **J.-tegn,** skille-tegn.
Interregnum (efter Konge, Pave), kongeløjse, f., kongeløse (Fr. H.), pavløse (Fr. H., H. D.), kongeløshet. (Ikke Mellemrige el. M.-regjering).
Interrogation, spørsmål; tilspørsel. Molb.
Interrogativ, spørjende (-rg-, -rr-).
Interrumpere, avbryte, falle i talen; hindre, *hæfte.
Interval(lum) (i Musikken), mellem-rum (H. D.), avstand, frastand; gap, åpning. **Lucida intervalla,** lyse øjeblik.
Intervenere, lægge sig imellem, blande sig i; *sone, *frede, *midle, »forlike«. Jfr. Mægle.
Intervenient, mellem-man; *skils-man. Jfr. Boldgiftsmand.
Intervention, mellemkomst, inblanding. Jfr. Intercession, Mægling.
Intestat(us), (død) uden (efterlat) siste vilje. **Hæres intestatus** el. **Intestat-Arving,** lovlig arving, fødsels-arving (H. P. S.), naturlig a., fød arving?, a. efter loven.
Intestinal, invåls- f. e. orme (-mak').
Intet (se Ingen), inkje, *ingen ting, *inkje slag, *inkje-vætta. »Det er ikkje føre inkje«, ɔ: bet er ikke uden Grund. »Det vardt op i inkje«, ɔ: blev til intet, blev intet af. **J. at gjøre med,** jfr. (uden) Midler og (tomt) Hus. »Til inkjes«, ɔ: til intet; til ingen Nytte. »Han er rejnt til inkjes« = »han er inkje tes«, ɔ: han kan intet udrette.
Intim, inderlig (O. V.), kammeratlig (O. V.), vel kænt (med), god ven av (ad). De er i., ær gode, fine venner, hjærtens-v., *gode bussar. **J. Forbindelse,** nøje sambånd. Jfr. Fortrolig, Familiær. Mk. »det er så hævt med dejm«, ɔ: „der er et stort Venskab imellem dem".
Intimation, inledning; kungørelse, tilkænnegivelse.
Intimere, inlede; stævne; kungøre, tilkænne-give.
Intimidation, skræme, f., skræmsle, f., skræm-ord, n., stokking, skjærring, f.; klumsing, fjetring.
Intimidere, *skræme, *fjetre, *klumse, *stokkje (-te), skjærre(ar). Jfr. Skræmme.
Intimitet, nøjeste venskap, tydskap, m., brorskap; inderlighet. Jfr. Intim; Fortroligheb.
Intolerabel, utålelig, ulidelig.
Intoleran(t)s, -nce, utålsomhet, forfølge(lses)-lyst. Jfr. U„fordrag"somheb; Overbærelse (med u-?).
Intolerant, utålsom (u-overbærende?). H. P. S. har og tålløs og tålløshet, av tål, ɔ: tålmodighet. Jfr. målløs av mål.
Intonation, jfr. Intonere.
Intonere (jfr. Stemme, Tone: give T. an), slå op el. ut? in-tone? *note, ɔ: „angive Tonen el. Melodien (til en Sang); istemme". Jfr. kome på noten, ɔ: „træffe Melodien rigtig". Mk. »stemme« (tysk), slå »an« (tysk).
Intoxikation, forgiftelse; drukkenskap, rus; blindelse, blindhet; forgørelse.
Intrabe, ingang, inledning, forspil.
Intrader, intækter, inkomster (»især offentlige«), riks-ink.
Intraktabel, *uhandsleg (dansk: uhandelig); uboejelig, lej, sær, *ordsår; stiv, stædig, umedgørlig. Jfr. Haandterlig (med tillagt u-?); Uomgjængel.
Intransparent, uigennemsynlig, u.-»sigtig«.
Intrepid, u-*forfærd, *uræd, *djærv, *ram, *hejl-huga', *fri-huga'.
Intrigant, *listig, *fu'l, *inful, *slog, vreden, ugrej, træsk (*trejsk). Jfr. Rænkefuld. **J. Pers.,** fuling, m., fulas, ræv, vrejst, vriom-pejs, med fantelåt, med *fantelag. Jfr. Rænkesmed.
Intrige (jfr. Rænker), skalke-råd, f., kne'p, n., fulhet, listig strek, list, fantelæte, n.; lønlig elskog. Mk. og floke, m., knute, ugreje; kærlighets-forståelse; (Forvikling i Skuespil), jfr. floke; knute, vase, m. H. P. S.: slyng-knute. Dærtil slyngknute-stykke, knute-s. for J.-Stykke.
Intrigere, fare med knep, med *fantelæte, *spike på knep; gå på ræveklør; lønlig virke, bruke list, knep. Mk. og vri(d)e, *vringle. Jfr. vridor, f. pl., ɔ: „List, Rænker" og *vringlor, „Forviklinger".
Intrilat, floket (Lm.), ugrej, vreden, vrang, røret, *snurot, *snaren. Jfr. Kurre.
Introducere, indføre; indsætte (i embed); inlede.

Introduktion, også ingangs-stykke; inskrivnings-penger. Jfr. ellers Introducere.
Introdvere, skyte el. kile in, sprænge in; pånøde; trænge sig in på. Jfr. Paatrængende, Paansøde, Paatvinge.
Intuition, skue, syn; indre syn.
Intuitiv, skuende; sanselig.
Intus-Susception, insug(n)ing, in-optagelse (som dyr og vækster i sig optar fremmede ænner). Jfr. Assimilation.
Inundation, overskyggelse (»be«sk.).
Inundation, *flaum (flom'), flod, f., fløde, n., vas'-fløde, n., ov-fløde. »Oversvømmelse« (ɔ: t. Ueberſchwemmung).
Inundere, sætte under va(t)n, »oversvømme«.
Invalid (Adj.), *svak', *skra'l, vanfør, *ufør, *krank, *helselaus, *vejkvoren, *kle'n (klejn), *låk, magt-stålen(o), ufærdig? ubrukelig, ikke arbejds-før, utjenst-dygtig, utslit, ut-tjent; ugyldig, ulovformelig, ikke lov-medhåldig. (Subst.), uttjent el. avlægs soldat (hærman), krøpling(y), Lm.; skræling, m. (ɔ: som ær *skra'l). Mk. og -brått, o, ɔ: Brudstykke: kjærringbrått, kal'-brått. Jfr. klokke-, rokke-, stol-brått.
Invalidering, ugyldig-gørelse (omstøtelse).
Invariabel, uomskiftelig, *skiftelaus, ens, jævn.
Invasion, infal (fiendtl.), inbrud (H. P. S.), overfal (brå, uvæntet), pågang? (fra annen magts side), ågrep? hærnad (Lm.), hærfærd (Lm.); (billedlig), flom, flaum, m., »oversvømmelse«. Jfr. Angreb.
Invasiv, overfallende, ågripende?
Invektiv, utfal (imot en), grov fornærmelse, *hæ(d)ings-ord, *spit-o., ukvæms-o., *skarv-o., fant-o., grov-het(er). Jfr. Spydighed, Spottegloser, Spot.
Inventarium, stel', n. (»sæter-s.«), grejer (f. e. læremidler), løsøre (laus-øjre, m.), in-bu, n. (inbo), hejmel, m., hus-bunad, inredning? Iblant: (op)tegnelse, tal, liste (over, hvad på et givet sted forefinnes, løsøre-tal?). Jfr. Apparat, Udrustning, Udstyr, Redskab. **Gammelt J.** (i Spøg om en Pers., som stadig holder sig til en vis Gaard el. Hus), jfr. *gar(d)-vor(d), m. (eg. Gaardværge, »vogter), *tu'n-vord, *tu'n-kal', m., tun-træ'l, m., *tufte-kal (også: Gaardsnisse). Mk. gård-vætte, hus-nisse; inbo? Jfr. Nisse, Skytsaand, Bætte.
Inventere, finne op, tænke ut, hitte på.
Invention, opfinning, påfund. Sv. uppfinning.
Inventiøs, *opfinsam, kløktig, *kløftig(y), *hitten, hitsam, *kunstig.
Inverſabel, uomstøtelig, *stø(d), *traust, *ubrøjt. Jfr. Urokket, »kelig.
Inverſion, omvending, vrænging; omflytting, ændret (ussedv.) ordfølge, ord-omstilling, ord-omsætning. Meyer.
Invertere, omflytte, omordne, vende op (og) ned på.
Investere, iklæde; (i Embede), insætte; („forlene"), gi bruks-ret, *lejge, bygsle, ar.
Investigation, opsporing, eftersp., eftersøkelse, gransk(n)ing, ransakning, f., røkna', m., *etter-røkna'.
Investitur, eg. iklædning (Molb.); højtidelig insættelse (i en værdighet).
Invetereret, forældet; hævdet; in-grod, in-æt'.
Invicem, skiftevis, inbyrdes, gensidig; *ymist.
Invidiøs, misunnelig, avindsyk, *åvundsam(o), -sjuk.
Invincibel, uover-vinnelig.
Inviolabel, ukrænkelig; »ubrødelig« (ubrytelig); hellig. Mk. * ubrøjt, ɔ: „uføranbret, urokket".
Inviſibel, usynlig; u-*tilgjængd, u-*tilgængelig.
Invita Minerva, uten (naturl.) kal, ukallet; uten hoved.
Invitation, inbydelse, inbud? tilskyndelse, tilbud. Jfr. til inbud: Indbydelsesskrift.
Invitere (hjem til sig), hjem-byde (H. D.); in-byde, *be(de).
Invokation, påkallelse, tilrop, bøn, tilbedelse.
Involukrum, omslag, svejp, n. (d.: Svøb), hylle? hylster, hyltre, f. Jfr. Hylster.
Involvere, inne-hålde, medføre, omfatte, inslutte.
Inæqval, ulike, ujævn.
Inæſtimabel, uskatterelig, uskattelig (Fr. H.), unævnelig (av værd). Jfr. Uskatterlig.
Iraſcibel, vredlaten, *hastig (av sin'), *brå, *brå-hugad, brålynd, opfarende. Gl. n. bráðlyndr.
Irretteſætte (strengt), skure, rejste(ar) (eg. avskrælle, skrape), rej(d)e av (-de), hudstråke(o), bøste (bøjste), ar (gl. n. beysta, ɔ: banke, ikke = børste); skrubbe(ar), høvle, y (ar), klå (-klo, klegjet), hæse, e (ar), skrate(ar), pynte(ar). **Irretteſat** (strengt), *av-rejd (ɔ: tilrebet), høvla', skrubba', skura' m. fl.
Irretteſættelſe, skuring, f., rejsting, f., høvling(y), f., av-rejdsle, f., skrub', n., klånad, m., hælsing, f., hælse-far, n., sending, f. (altså på avstand), vond-ord, n., il'-ord, skæmsle, f., skrape, f., skrate, f., sanse-kake, f., bøst, n., dejlsmål, n., hete(i), f., (»eg fek ej god h.«), tutle, f. (»eg tok dejm ej tutle), højr-ilt (Lm.). Jfr. Skjælde, Skjændе.
Irgang (t. Irrgang), vil-gang (Molb.). Jfr. Labyrint.
Irlys, se Lygtemand.
Ironi, skrømt (Molb.), spe, n., spottande

baktanke (Lm.), ende-vending? Jfr. **Spot, Spøg, Forstillelse, Hykleri.**

Ironiker, *spe-fugl, *-kråke, *spotte-gauk.

Ironisere, *spee, skrømte, ar.

Ironisk, på skrømt (Molb.), *skrømta(d), *på spe, skrømtvis (Molb.), *på læst (læssom, læstsom). Mk. Læst, m., „Foregivende".

Irrationel, vetløs (jfr. **Uformuftig**); uregnelig (*størrelse)?

Irre, fare vil', *ville, være på vilspor, v. på vilsti(g).

Irreflektion, tankeløshet, tankeløjse, f., vanråd, f., skort på eftertanke, paa overlæg. Jfr. **Ubetænksom.**

Irreformabel, uomgørlig, uænderlig (u*forænderlig«), ubederlig (u*for«bed.)?

Irregulær (:lair), regel-løs, uregelret, uordentlig, ustadig, ustø, *ujamn. Jfr. **Uregelmæssig.**

Irrekommendabel (Ting), utilrådelig; (Perf.), urosværdig. Jfr. **Unbefale.**

Irrelevant, uvigtig, litet magt-påliggende, uavgørende, intetsigende, uten vægt. Jfr. **Ubetydelig.**

Irreligiøs, vantro, ugudelig, gudløs, gudforlat.

Irremovibel, uavsættelig.

Irremunerabel, ugengældelig, ubetalelig, uten vederlag.

Irreparabel, ubotelig, uoprettelig, u*botande, ubotleg.

Irrepræsensibel, ulastelig, ulastande, skuldlaus, *skuldfri, uskyldig.

Irresistibel, uimotståelig.

Irresolut, *hug-vil', tvivl-rådig, *tvi-rådog, *tvi-tænkt, tvihuga', *u-råd'. Jfr. **Vakkende.**

Irresponsabel, u-ansvarlig.

Irreveren's, ogneløjse?, ogeløjse? (av ogn, f. og oge, m., ɔ: „Respekt for en Person"). Jfr. **Uærbødighed.**

Irridere, le ut, gække, gøre nar ad, *spe-skjære. Jfr. **Spotte.**

Irrigation, vanning (vatn-); dynking.

Irring, ville, f., vilfarelse, misforståelse. H. D.

Irrisibel, latterlig.

Irrision, kaldflir, m., spe, n., spi't, n. Jfr. **Spot, Bespottelse, Haan.**

Irrisør (:eur), spe-kråke, f., gæk (*gik), *ærtekrok. Jfr. **Spottefugl.**

Irritabel, *amper, brå-lyndt, vanskelig, *grætten, sær, lej. Jfr. **Vranten.** **Irritabile genus**, utål(e)legt(o) slag (Lm.), det *ordsåre folkeslag. Jfr. **Pirrelig.**

Irritament, spore, æggelse, tilskyndelse, vækkelse, kvejkjing, f.

Irritere,ægge, spore, *påre(o), kvejkje (-te), prikke, øse (-te), ærte. Jfr. **Pirre.**

Irruption, inbrud, infal. Jfr. **Invasion.**

Is is, m. **Is i Elvene**, ra'n, f., ro'n(u), n., jfr. rå'n, f. **Is paa Marker og Eie**, svul' (Østg.), svæl', n. (sval', svol', svod'); gl. n. svell, sv. svall, s.-is), skug', m. (skug'ål), hålke, m. (L. K. D., H. L.). Mk. og kov-svæl', n. og ore-sval, kjøv-svæl', n., isar, m. pl. **J., blank**, skugge (skug'), m.; (blank, glat), stål-is. **Is, dobbelt** (nyt Islag ovenpaa et ældre), tvi-sta(d)e, m., tvi-botn, m. **J., glat, fjult af Sne**, blind-hålke, m., h.-svæl', n. **Is, løs, hullet**, skråv(o)-is, råv-is(o). Jfr. skråven(o) = råven(o), ɔ: hullet, porøs. **Is, tynd, som ikke hænger sammen**, *krav-is. **Is blive, med Is belægges**, ise(ar), sårre(o), ar. **Med blank og glat Is belagt**, *skug-hål.. **Med stærk Is belagt**, te'ld(i), ɔ: gulvbelagt. **Med Is tillagt** (at færdes paa), *is-før, *is-farande. **Af Is glat**, *svællot. **At Is danner sig**, *krave, *kaste; krake, jfr. (at) klake (om jorden). Sv. * krava. **At Is ligger**, is-læge(e), f. **Brydе Is** (om Isen i Elvene), rone(u), (rane, råne). **Paa Isen glide**, skårre(o), *skore, *skrej(d)e, *renne. **Af fast Is omringes**, *frjose inne. **Aabning i Isen paa et Vand**, o's, m. Jfr. ose, ɔ: 1. strømme ind fra en Elv, 2. tære el. svække Isen ved Strømning. **Nederste Islag i dobbelt Is**, stål-is; jfr. tvistade, m. **En vis Lydning i Luften over Isen i Nordhavet**, is-ble'k(i), n. „Mere brugt i en anden og mindre rigtig Form: is-blink«, m.

Isbanke (Is, opsvulmet paa Marken), oresval', m., (jfr. *oring, f., ɔ: at oresvæl danner sig), kov-svæl', n., kove-svol', m., kovle-s.

Isbjerg, is-berg, n.

Isbjørn, *kvit-bjø(r)n.

Isbrand, svæl'- (svul-) -brune, m., („oftere") svol'-brune, is-b.

Isbrud, is-bråt(o), n., is-løjsing, f., is-færd, f., -gang, m., -vækkje, f.

Isbræ, is-bre(d)e(ee), m., is-bræ(d)e, n., 1. av *brejd, brejde, 2. av bråd (ɔ: Smeltning), bråden, *bræde.

Isbrændt, svæl'-brænt (svul'-b.).

Isbælte, is-spång(o), f. Gl. n. spöng.

Iscenesætning (af et Skuespil), opsætning. Morgenbl. Sv. uppsättning. Jfr. Scene.

Isdannelse, krav, n., is-k., is-sår'(o), n.

Isdækket (Adj.: tjet udenpaa), *is-laupen.

Jernkram, jærn-vare el. j.-kram, -varer. Flere danske. Jfr. **Jernkram.**

Jernkræmmer, jærnvare-handler, jarn-kræmar. Lm.

Isflag(e) tvært over Aa el. Fjord, spång(o), f. **J., tynd, paa Stenene el. Beiene**, stejn-snærke, m.

Isfri (ufrosſen), *ti(d), *ti(d)en. Jfr. þíðr, þíðinn. **J. gjøre** (optø), ti(d)e (-de). Gl. n. þíða. **J. blive**, ti(d)ne, ar.

Isfrost: af J. ſvulme op, *kjøve, *kry, *kræppe op, *ore.

Isklant paa Vandet, is-trøm, m., -brått'(o), n.

Isklump (-Stykke): **Lag af J. paa Vandet**, sår(o), n. (sar, sær, sør'), surpe, f., is-s. (sørpe); (løst el. afbrudt), is-flake, m., is-fla'k (H. Ibs.), (is-flok, m., is-klake, m.), klank, m., klake, m.

Iskold, is-kald, *jøkel-k., (oftere) jukle-kald. Gl. n. jökulkaldr.

Iskrap (ſmaa Isſtykker), is-sår(o), n.; is-sørpe, f., is-flägge(o), f.

Islag i Jorden (Skorpe), tæle(e), m.; (bybt), tæle-botn, m.; (tyndere end *tæle), klake, m. **Fri for J. i Grunden**, *tæle-fri. **J. faa** (fryſe, om Jorden), tælast, tæle(e), ar. Dv. tælad (tøla', tåla'), ɔ: frosſen. På tæla' mark, ɔ: paa frosſen Mark. **Med J. belægges**, svile (-te). Mk. tæle-frost, m., ɔ: haard Barfrost, ſom lægger dyb Tæle i Jorden; t.-gro'p(o') (-grøp), n., Smeltning i frosſen Jord; t.-hå̊g'(o), n., o: 1. Øxe at opbugge frosſen Jord med, 2. en vis knitrende Lyd i Træ, ſom brænder; t.-skåt(o), n., ɔ: Jordens Smeltning om Vaaren (jfr. tælegrop), ɔ: at den skyter tælen; t.-skrej, f., Jordfald foraarſaget ved Smeltning i Grunden. **Vand, ſom ſamler ſig ovenpaa et Islag**, op-stap', n. **J. paa Veiene**, is-hælle, f. (-hylle), isar, (fl. til *is).

Islagt, *svi'lt.

Islam (eg. den rette Tro), mahomed-troen, -dommen? Jfr. kristentroen el. -dommen, hedendommen.

Islandſk Mos (*Cetraria Islandica*), mat-måse(o), m., braud-m., islands-m. Bedre matlav (A. Blytt). „Ogſaa gjejtabraud findes anført".

Iſæt (i Bæv), væft, m. (e), væfting, f., islåt, m. Gl. n. veftr, sv. väft, eng. weft. Mots. *varp, n., ɔ: Renbegarn. **Traad til J.**, væftargarn, n. **Mangel paa tilſtrækkelig J.**, væftarløjse, f. **Med J. forſyne**, væfte(ar). »Det er væfta med lamb-ul'«. Sv. varp. Eng. warp, T. Werft.

Ismark, bræ (H. Wergel.), is-bræ. Jfr. Isbræ.

Ismasſe, faſt paa Fjæld, se Isbræ.

-isme, hu'g, -sin, venlighet; -het, ord. Så i **Patriotisme**, fædrelands-hug, el. -sin. **Royalisme**, konge-venlighet. **Germanisme, Norvagisme**, (en) tyskhet, norskhet, et norsk ord el. ordlag.

Isne (gyſe), ise(ar). »Det isar i kroppen«. Jfr. Gyſe.

Iſobynami (Vältepollents), kraft-likhet jævn-kraftighet, jævn-styrke.

Iſobynamiſk, like kraftig, like el. ens tydig. **J. Linier**, linjer for magnetens jævnstyrke.

Isoetes lacustris, svane-gras. Efter H. Strøm.

Iſofoniſk, ens-tonende, med rest af samme omfang. Meyer.

Iſo-geo-thermer, like-jordvarme-linjer (linjer mell. steder med like årsvarme i de øvre jordlag).

Iſogon, like-vinklet, ens-vinklet.

Iſogone Linier, like-misvisnings-linjer, ɔ: l., som viser like magnet. »deklination«. Jfr. iſokliniſke L., l. for like inklination av magneten, like hældning mot synin-gen. Jfr. Horizont.

Iſografiſk, jævn-tegnet, like-tegnet, -teg-nende. Meyer.

Iſokroniſk, jævntidig, samtidig, ɔ: som varer el. og følger på i like lang tid.

Iſola, ital. for insula, ɔ: Ø.

Iſolation, -lering, fristående, avstænging, sundring, f. Jfr. Affondring.

Iſolator, av-stænger; ikke-leder, særskiller (jfr. særskille og særskilt. Molb.). Jfr. Elektricitet.

Iſolatorium, særskillings-stol, av-stængsel? »isolerings-skammel«. Meyer. Jfr. Iſo-lering og Stammel.

Iſolere, »avsondre« (jfr. Affondre), skille særskille, fraskille, stille ene el. ensom, en(e)stille (H. P. S.), en(e)-skille, sætte (en, et) for sig selv, avstænge, ejn-stake? (efter * ejnstakast, ɔ: blive enlig, ſtaa alene tilbage, „iſoleres"). Dærtil ene-skils- for Iſoler- (-skammel el. krak). H. P. S. **J—t**, ene, enlig, (ejnsleg, ejn-leg), alene, for sig selv, sær-skilt, ser-havd(ee), ser-skild, ser(ee), sær-stillet, -stående, fristående (Meyer), av-stængt, -spærret, *ejn-staka (sv. enstaka); (om en Gaard), ejn-bølt (L. K. D.). **J. (affides) Sted**, ejn-stede, n. **J. Ting**, ejnste-(d)ing, m. **J. Perſon**, ejn-støding, m.

Iſolering, avstængsle, f.; (at være iſoleret), ejn-ste(d)ingskap, m. Lm. Jfr. Iſolation.

Iſomeri, like-deling; like ret el. krav.

Iſomorf(iſt), like-dannet, like-formig.

Iſonomi, like lovgivning; likhet for loven; ens in-deling.

Iſonomiſk, styret efter like lover; over-alt lovgyldig; in-delt efter like mål(estok).

Iſoperimetriſk, av like omfang.

Iſopoliti, borger-likhet, likh. for lovene.

Iſoſt(h)eni, jævn-kraft, -styrke, like kraftig natur.

Iſot(h)erm (termal, -termiſk), like varm, jævn-v. **J. Linier**, jævnvarme-linjer

(på kortet, mell. steder med samme årlige »middel«varme, *medels v.).

Ispil, is-pi'l, m. „Maaſte egentl. Isbilb". (Bild, m., Ladejern til Aarelabn.). Sv. isbill.

Isſe, hjasse, m. (gl. n. hjassi, hjarsi, sv. hjesse); („mere almind."), krune, f., kværvel(e), m. (gl. n. hvirfill); jfr. kol', m. (sv. kull). »Han gråner i kollen«. Jfr. **Haarhvirvel**. **Fra J. til Fodſaale**, fra kværvel til ilje. Lm.

Isſtorpe, tynd (paa Vandet), krav, n. (krave, kra'p, krape), is-krav, n., krav-is, m., is-flägge(o), f., sår (sor', sør'; sv. sørja, jfr. isl. sori, m., syrja, f., ɔ: **Grums**; (paa Jorden), klake, m., spæ'k, m. Jfr. **Skorpe**. **Med J. belægges**, såre(o), ar (sårre, sare, sære), sårke(o), *krave, svile (-te). **J. binne**, klake(ar), *klakne, *spækje (spekje, spejkje) (-te). Jfr. **Fryſe**. **J. faa**, svile (-te), spækje. »Flæsket frys inkje, og turfisken spækjer inkje«.

Isſlag (paa Træerne), ver-is (og ve-is, ɔ: Is paa *veden). »Vidis«.

Isſtykke, se **Isklump**.

Iſtandbringe, -ſætte (bringen er tyſt), få istand, færde, ar (»f. på rejdskapen«; ældre d. færda, sv. * fära, fäla), rejde (-de), lage(ar), make(ar), bøte (-te), stelle (-te), vøle (vele, -te); (Klæder, Værelſer), ty (-dde), fli (-dde), fjælge(ar), bu (-dde), pynte; (Helbrede), *gjære ved, g. åt. **J. Huſene paa en Gaard**, åbøte, åbude, ar. **Iſtand-bragt, -ſat**, til-lagad; færdig (-dog), *lagleg, bud', til-bud, ved-gjord, åt-g., **Ikke iſt.**, *u-stelt, vanskjepa' (ski-), *vanslelt; *vanskjøjt.

Iſtandſættelſe, åtgjærd, f. (agjær, agjæl), vølsle, f., færding, f., åbot, f., vøle, f., vøling, f. (*omvøling), ved-gjærd, f., -gjæring, f., -gjærsle, f., om-flina(d), m., omrejdsle, f.; (af Huſene paa en Gaard), åbot, åbud, f., huse-bot, f. Jfr. **Vedgjørelſe**.

Iſtap, jøkel, jukel, m. (jøkul, jukul; gl. n. jökull), *is-j., svæl'-tap. »Når jøklarne hænge i ufsen (ɔ: Tagſkjægget), er ilden god i omnen«. Bokmålets (islandske) jøkel heter i * bree, »bride«, m., ɔ: **Bræ**, **Isbræ**.

Iſtemme (t. an-, ein-ſtimmen), begynne (at synge); samtykke, hålde med.

Iſter, istre, f., båke(o), f. **Iſterſomme**, båke, f., istre-blæje, f., istre-båke, f. **Iſtervom** (Tyktmave), kagge, m., *våmme-k., istre-våm, f.

Iſterpil, se *Salix pentandra*.

Iſtme (»mus, „Jordtange, Landtunge"), ejd, n., hals, m. På dansk: ejd og drag (H. D.), tange, land-t. el. -tunge, hals, jord-h. (Molb.). Gl. n. ejð. Sv. ed. Jordtange (og -tunge) tyder i * en odde el. en banke, som nemlig ligner en tange, en tunge. Dærimod har jo et ejd mindre likhet med tange (tunge).

Isvand (Vand, fuldt af Isklumper el. Sne), stråppe(o), f. „Omtrent ſom *krave«.

Isvei: paa Isvei, *is-lej(d)es, *is-fares.

Isvækning, vækkjing, f.

Iſær, *i visse, *i-ser(ee), *i-sær, *serlege.

Italieniſk Tag? kyve-tak, n. (med 4 [el. flere?] flater, uten røst).

Item, i like måte, likervis, likeså.

Iteration, gentagelse, tvifålding, atter-tak, n.; (Opreppelſe), atter-gny, n.

Itinerarium, rejse-dagbok; rejse-bok. (Så Buntings I., Reysebog).

Itu, av (»slå, skjære av«; »det dat, gjek, av«, ɔ: braſt ittu), *i tvau (brjote, slå, rive i t.), *sund (*slå, s., gå s.). Mk. sundbråten, -håggen(o), -reven; foten var av, ɔ: brækket. Ejt sundt glas, ejn sund sko.

Ituſlaget, av-alægen(e).

Iver (t. Eifer), (Flid, Driftighed), ån(o), f.; (Omhu, Nidkjærhed), i-huge, m., nidkærhet, varme, ild; (Udholdenhed), trot'(oo), m., trådom, m., tråe, m., strev, n.

Iverſyg (t. eiferſüchtig), *åbryen, *svartsjuk (sv.). Jfr. **Skinſyg**. **J. være**, åbry (-dde), mis-tryggje (-de).

Iverſyge (t. Eiferſucht), svark-sykje, f., åbryskap, m., åbrye, n. (gl. n. ábrýði, afbrýði), mis-trygn, f. Jfr. **Skinſyge**, Jaluſi.

Ivre, være nidkær, v. trå, *strøve, s. tråt', *stri(d)e (for, mot). Mk. *ivre, ɔ: opbidſe, og ivrig, ɔ: bidſig, opbragt, „nyere Ord, ſom dog maaſte kunde ſtøtte ſig til *yva og *øva« (*yve = udſpile, *øve = opægge).

Ivrig, *hug-stærk, *-ram, -møken(y), *åfløjgd, åfløjgjen (dert. å-fløjgje, n.; jfr. Fyrig, Oplagt), *ægst, e (dert. ægse, n., ɔ: Opbrusn.; Mod), *strøven, strævsam, *an', *ram, nidkær, *kvas', *brå, *idig (sv. idog, d. * idig), stri(d), *fus (»for fus i førstningi er lej i længdi«). Jfr. **Heftig**, **Libenſtabelig**, **Haſtmodig**. **J.** (bidſig) efter noget, *forhuga' på, sli etter (jfr. Forbippet); *riv (jfr. Begjærl., Graadig). **J. før noget**, stor-huga(d). **J. før at komme afſted, frem**, får(o) (gl. n. forr); framfus. **J. før at komme hjem**, hejm-fus. **J. før at blive færdig**, *hastig, *hastmodig. **J. i et Arbeide**, *kjæppen, („bedre") kjæpsam. **J. i at ſøge noget**, *søkjen. **J. og ligegyldig ſtiftevis**, fåsot(o). Jfr. fåse(o), f., Bidſighed, Opbrusning. **J—t** (bidſig, med Kraft, Adv.), *tråt, *stridt. **J. ar-**

beide, *ſtræve, trøjte, *anne på, a. seg, annast. **J. drive paa med noget**, stride (-de); (**med et Arbeide**), maske(ar), kjæppast. Jfr. **Jaſte**. **Kaſte ſig for ivrig over noget**, åkave seg. **J. ſtræbe efter**, tråsse(ar), stride. »Me stridde med det længe«. Jfr. **Udholdende**. **J. ſøge**, sokne(oo). **J. ſøge efter (ſtræve, begjære)**, kri (-dde).

Ivrer, storm-løper, skråler, skrikhals; (en) nidkær, (en) strævер (tros-s.).

Ivrerſætte, *gjære, føre ut; jfr. utførsle, f., ɔ: „Udførelſe".

Ivineſalbende, *ut-synt.

J.

Ja. Ja, ſandſe det, du sægjer nåkot(o). **Ja, det kan man vel ſige**, ja sæg (ɔ: ſig), ja sæg då, ja sæg det då. **Sige ja, jatte**, ar (jakte). Gl. n. játa. **Sige ja til alt**, jabbe, ar.

Jabrødør, jattar, m., jat'-med, m., mæ-hæ, m., med-hangar, m. Mk. og nikke-dukke, halling-man.

Jage, skunde seg, *kile på, kjøjre (-de) på, jfr. læggje av stad, l. av garde (se **Haſte**, **Ile**); (**efter Vildbyr**), jagte(ar), gange på vejding, g. i vejdeskog, på vejdestig, på skytteri, vejde (-de), skjote (-skaut), ræke, e (-ra'k): r. bjørnen; (**drive Kreatur, forfølge**), jage, ar (mk.: jagade, ikke jog), hasse(ar), tasse(ar?), ɔ: **jage med Tilraab**: has! tas!; ælte (-e), *drive; støkkje (-te; stækkje); jfr. **Strømme**: »s. fisk«, næml. hen til fiskeplassen. Jage har i * altid formål (Dbj.), = drive, bortdrive, fremdrive, ikke = gaa paa Jagt. Altså kan f. e. „**jage afſted**", „**j. efter Fornøielſer**" ikke være efter *. **J. Kniven i En**, kjøjre kniven —, kyle(ar). Gl. n. kýla, ɔ: fylde, proppe. **J. bort**, *jage av, *ælte, *drive, ɔ: fordrive; skysse (-»tse«), ar: »du fær s. etter dejm«, ɔ: **ſtræmme dem bort**. **J. efter** (tragte efter), *jagte etter. **J. en Hob Kreat. med en Hund**, stri(d)e: »s. gjejt'ene«.

Jagen (**Drivning**), jakster, m., jag, n., sky(t)s, m., skjot, n., skjør, n.; (**med Garn, Haſt**), føjsing, f. »Han gjorde ejt skjot (skjør) etter dejm«, ɔ: **gjorde Jagt efter dem, ſøgte at ſtræmme dem bort**.

Jagt (Jagen), skyttar-gang, m. (jfr. **Skytter**), („**oftere**") skytteri, n. („**fremmed Form**"), vejdeskap, m., vejd', f., vejding, f., vejdn, f. (n.). I * også jag (bjørnar-j., ɔ: **Klapjagt paa B.**). **Paa J.**, på vejdeskog. Lm. **Gjøre J. paa**, skjote(ar), jagte(ar), gange på vejding, på vejdeskog. **Paa J gaa**, bruke skogen, vejde (-de), gå på vejdeskog. **Sted, beleilig for J.**, vejde-stad, m.

Jagt (**Fartøi, emnaſket**; holl. jagt), jagt (jægt), f., skute, f. (gl. n. skúta, sv. skuta); (**liden**), skjøjte, f. Jfr. holl. schuit. Mk.: jagt ær dæksfartøj. Jægt har dærimot ikke fast dæk, men bare løse luker el. lemmer. Mk. og jagte-farm, m., j.-naust, n., -segl, n.

Jagtbytte, vejde, et (H. Sch.), vejde-fang, n., vejding, f., vejdn, f.

Jagtdiſtrikt, se **Jagtfelt**.

Jagtfelt, vejde-skog, m., -stig, m.; von(er), f. Eg. **Udſigt (til at fange)**.

Jagtgevær, vejde-børse. Lm.

Jagtkrud, vejde-krut. Lm.

Jagtlykke, vejdne, f.

Jagtredſkifter, vejde-bunad, -stel. Lm.

Jagtrevier el. -bane, jagt-mark, -område (H. D., efter sv. jagtmark), vejdeskog, -stig, m. Jfr. **Vildbane, Jagtfelt, Diſtrikt**.

Jal(s)uſi (**Skinſyke**), misunnelse, svartsykje, f. (jfr. **Iverſyge**); vindus-»skærm«. Jfr. **Skjærm** og **Vindue**.

Jalous (**ſkinſyg, iverſyg, af t. Scheu, Eifer**); *åbryen, *åbrudig, *svartsjuk, åvundsjuk(o), misunnelig; **ømtålig**, nidkær (Molb., Øhlenschl.), *gløg', *var, *sår. Jfr. **Ømfindtlig**. **J. være**, åbry (-dde), *mistryggje. Gl. n. afbrýða.

Jambe, bak-tung el. efter-tung? el. to-én (motsat én-to om **Trokæ**). H. P. S.: opganger, opfot (idet tung stavelse regnes for opad, let s. for nedad). Jfr. **Trokæ, Daktylus, Anapæſt**.

Jammer, Jammren (t. Jammer), ank, n., stank, n., låt, n., læte, f., ej, n., vej, n., vejing, f., gnæl', m., kvejning, f., jammer, n. („**nyere Ord**" i *), sanger, n., sangring, f.

Jammerlig, *u-sæl, ynkelig, ynkværdig.

Jammerlighed, ynkelighet, jfr. usseldom, m., vesaldom, m.

Jammerskrig, ynkeligt skrik, vej, n., vejing, f.

Jamre (sig), *jamre, j. seg („nyere Ord"), *barme, b. seg (sv. * barmas), *låte, gnåle (ar), anke (ånke, unke seg), *sangre (jfr. Klynke), kvejne(ar), kvidle, ar (kville; sv * kvidla, kvilla), kvinke(ar), kvine (-kvejn); kvinkre(ar), kvænkre, ar, *naukre, gi sig, givast(i'), *eje, *øje (seg), veje, ar (jfr. gl. n. vei, ɔ: ve!), jøje seg, ɔ: sige: å jøje el. å jeje meg! ɔ: a!! ve mig!, yle (-te), ule (-te), hyle (hert. y'l, m., yling, jfr. Hyl), tute(ar), bære seg (ille). „Han satte i at tude og bære sig ilde". Asbj. **J. sig nasselig**, ikkje ha' mun'tål(o). Jfr. Mundtaal. (Mindre stærkt), kraune(ar), kvide (-de), sutre(ar), syte (-te).

Januhagel, rips-raps, pak, fante-p., hærke, m., hærke-hårg, o, f., h.-muge, m. (Lm.), hurv, f., hårg(o), f. (hejle hårgen). Jfr. Slæng, Pak, Pøbel.

Januar, jole-måne, m., tors-måned. Alman. I så fal er Febr. »torre«, og Marts »gjø«. Om julenattens nymåne varer julen ut, til trettendagen, blir December jolemåne; Januar blir da »torre«, og Febr. »gjø«.

Jargon, hærkemål, n., kråkemål, skøjermål, vrængemål (H. D.); piperiksk (mål).

Jaske (fra sig), ruske(ar), r. frå seg, *rafse, våndle(o), ar, hurve (sv. * hurva), maske frå seg (ar), rote(ar), hæmse, ar(e) (sv. hamsa), læpe(e), søle (-te) (søjle; sv. söla, d. søle), surpe frå seg, vikle, ar, fikle, ar, fitle, ar, fjatle, ar. Jfr. Affærdige; Sluske, Slurve, Klubre, Skjødesløs være. **Jasket Arbeide** (Jasken), hæmsing, f., ɔ: „hastigt, ipseligt Arb."

Jasker (En, som jasker), ruskar.

Jejun, eg. fastende; (flau af Smag), *smøren, vansmakelig, smaklos, *vansalta'; tør, kedelig, såvetog(i), få-vi's. Jfr. Flau.

Jern, *jarn. Sv. jern. **Udsmeltet Masse J. i et Jernværk**, fælle, f., malm-, jarn-fælle. **Rujern**, jarn-malm. Jfr. Jernerts. **Myrjerns Tilvirkning**, jarnblåster, m. **Sam har mange J. i Ilden**, *mangfaldig. **Belægge el. belægge med J.**, jarne, ar.

Jernbane, spång(o)-væ'g, m. (Lm.), sporvej, jærnvej (sv. jernväg). »Brugen af dette ord (jæravej) umuliggør sådanne meningsløse talemåder som: »jærnbanen er kommen«; »nu går jærnb.« H. D. Svenskerne bruker ellers »bane« mere sen nok, de også: »Vestra-, södra-, östra-, norra-, nordvestra-stambanan«. For Banelegeme brukes i sv. ban-vall, ɔ: vol(d).

Jernbane-Træn, vogn-følge (H. D.), (vogn)-færd?, -række? skrej, f.?

Jernbeslag, jarning (*jønning); (paa Slæde), jarn-skoning, f. **Slæde med J., med Jernskinner**, jarn-skoning, m., spång(o)-slede, m.

Jernbeslagen, jarn-slægen(e) (*jøn-slien, jar-slejen).

Jernerts, jarn-malm, m.

Jernfilspaan, sinder, n., *smie-s.

Jerngitter, jarn-grind, f.

Jerngrube, jarn-gruve, f.

Jernkrog, krampe, m. („nyt Ord"), kjæng, m. Gl. n. kengr.

Jernlod paa Fiskesnøre, jarn-stejn, m.

Jernlænke, *jarn-lækkje, f., jarn, n. »Læggje jarn på«.

Jernnagle, jarn-saum, m.

Jernnætter, *jarn-næter, dumpe-n. Sv. jernnätter.

Jernplade, liden, med Hul i, „hvori Spidsen af et Sømkinkes fast", ro, f. Gl. n. ró.

Jernskinne, jarn-spång(o), f. Jfr. Jernbeslag.

Jernskovl, -spade, *jarn-ræke(e), f.

Jernstang (Brækstang), *jarn-staur, *-stång (o), f., -spet', n. **J., tynd**, jarn-tejn, m.

Jernsvi, -redskaber, jarn-fang, n., -smi(d)e, n. Jfr. seg'-, eld-, bakster-j., be't-j.(i). **J.** (gammelt), jarn-skrap.

Jernvarer, jarn-kram. Jfr. Jernkram.

Jernværk, jarn-værk.

Jertegn, („Prov, Bevis"), jar-tejgn, f.; underværk, under, n.; varsling, f. Jfr. Forbud, Varsel, Mirakel.

Jesuit (hos os), jfr. *fuling, m., ræv, *fulas. Jfr. og Intrigant, Rænkesmed.

Jettons, spel-mærker (Lm.), regne-penger (jfr. drikke-, nåle-penger). H. P. S.: slæntringer (= Regnepenge. Molb.).

Jævn, se Jævn.

Jo (som i: „du kan jo"), jfr. Sagtens. **Jo — jo** (t. je — je), *di — di (*te — te), des — des (gl. n. þess og því); også: *som — til, så — til (»som ejn bryggjar til, så drik ejn til«, ɔ: „jo bedre el. værre, des" eller „jo". Jfr. Desto. **Ikke — at jo**, *ikkje — at ej, »han er ikkje så stærk, at han ej kan trøjttast«. **Jo** (efter Spørgsmaal med Nægtelse el. Tvivl), *jau. Mk. og: »jau, det lagar seg godt«; »jau, jau, han er ikkje rådlaus, den guten«. **Jau visst**, jau men „bruges ofte ironisk". „Det banske jo har flere Betydninger, som her (i *) ere fremmede".

Jobber (Stockjobber), børs-spiller, »aktierytter«. Spekulerer el. spiller han på kursens stigning, à la hausse, kalles han (i England) spotvis okse (bul) —,

à la baisse, bjørn (bear). J. ær eg. sjauer; mægler, mellemman; ågerkarl.

Jobberi (Spekulation, tjær Børs-), børsspil.

Jockey, stal'-dræng, ride-d. (dræng = tjener, tjenestegut), hestedreng (som røkter — steller — og rider hester). H. P. S. også: stal- og ride-»knægt«; hestehandler.

Joble, jfr. *hue, hauke, *kaue, kauke, *heje, *spræng-hue? Nærmere til jodle svarer *hjale, *lirle (lile). Jfr. Fistel-toner, sprængtoner.

Joli, fager, *snodig, sød, pæn, lækker, *fin.

Jolle, *skip(s)-båt.

Jomfru, ung-møj (Lm.), »jungfru«, *jomfru (-frua, -fruga, jamfrjuge). Gl. n. jungfrú, jumfrú. Sv. jungfru. 2. (Brolægger-), *jomfru.

Jomfruagtig, jomfruelig; (om Mandfolk), jomfrunalsk?

Jonglør, »gøgler« (t. Gaukler), trolman? („Tryllekunstner"), tusen-kunstner, synkværver? (til *synkværving, kværve syni). Jfr. Tastenspiller.

Jord (Muld), jord, f.; (Grund, Jordflade), mark (sv. mark). **Paa den blotte J.**, *på bærre marki. **Ned til J.n**, *ned på marki. **Udover J.n**, ut øver marki. **J., den bare, sneløse**, bærra, f., bærva, f., bærka, f.; tåa, f. **J., fin og tør**, se Sand og Støv. **J., frossen** (tyndere Skorpe), klake, m.; (tykkere), tæle, m. Jfr. Jølag. **J., uftiftet**, hope-mark, jfr. *samejge, f., sam-ejgn, f. **J., den indhegnede omkring en Gaard**, bø, m., gjærde, n. Gl. n. gerði. „Hertil hører vistnok ogsaa det søndenfjældske Jorde (jorde, n.), da nemlig Gjorde for Gjerde allerede findes i gl. Breve". Mk. Sillejord (før Selju-gerde), Håjord, Fossejorde. **J., som er opdyrket til Ager el. Eng**, hævd, f. **J., som intet voxer i**, dau'-jord, f., d.-mold, f. **J., som det gror tidlig i**, er *snim. **Som har ligget længe paa J.n** (om Træ), *mark-lægen(e). **Som mangler J.**, jord-laus. **Som ikke naar J.n** (opløftet), *jord-fri, -laus. **J.s Art og Beskaffenhed**, jord-kynd, f. (-kynde, n.). **J.s Bearbeidelse ved at pløie** m. m., jord-kjøjring, f. **J.s Dyrkning og Forbedring**, hævd, f., hævding, f. **Lyd i J.n som af Jordskjælv**, jord-don(u), m., -døn(y). **Smeltning i J. om Vaaren**, tæle-grop(e), n., -skåt(o), n. **J.s Udbunstning: Sygdom af J.s Ll.**, jord-slag, n. **Ned Jord omgive**, se Hyppe. **Jorden**, *jordi, jordrike, n. (jardrike, jarrike); *gamle-kjælla, *gamla. Gl. n. jarðrike. **J., hele**, *vid-hejm.

Jordart, *jord-slag, -kynd, f. (-kynde, n.), -mærke, n.

Jordage, *jord-ås? Jfr. Jordens Ribbeteen, Arrebo. (M., ɔ: Diameter). Jfr. Pol.

Jordbelte, *jord-bålk(o), jord-strøk.

Jordbrug, jord-væ'g(e), m.; (ubetydel., liden Plads), torp, n. (og m.), jordtorve, f. (»sitje på si ejgi t.«; sv. jordtorfva); (dobbelt, at en Landmand driver to Jordbrug), tvi-bruk, n. Jfr. Gaard, Grund.

Jordbund, jfr. Jord, Jordart, Muld. »God, skrin' jord«. **J. (Land) m. H.t. Beboelighed**, til-lænde(e), n., lænde, n. »Godt lænde til kjøjrsle«, ɔ: til at kjøre paa.

Jordbænk ved en Bæg, *mold-bænk. Jfr. *aur-bænk, ɔ: „B., hvis Underrum er fyldt med Jord".

Jordbær (Fragaria vesca), *jord-bær, *jarbær; (F. collina), *nakke-bær; mæl(e)-kump. **J. med Flæde**, jordbær-sål(o), m.

Jordbrot, land-drot', m. (gl. n. landdróttin), *ombodsman, *jord-ejgar.

Jordbøn, jord-do'n(u), m., -døn(y), m.

Jorde (begrave), jorde(ar) (*jare, *jale). Gl. n. jarða.

Jordebog, land-ta'l, n. (Matrikul), *jordbok.

Jordefærd, jord-fær(d), f., *lik-f. Jfr. Begravelse.

Jordegods, jfr. Jordeiendom.

Jordeiendom, land-ejgn, f., jord-gods, n., jord-mon, m. „Helst i Fl.", jordmoner.

Jordeier, landdrot, m., jord-ejgar, m.

Jordemoder, *jor(d)-mor, ljos-m., lys-moder (H. D.), strå-m., *nær-kone, -kærring. Gl. n. nærkona, sv. * närkona. Mk. *ljos-barn, -sån(o), -dåtter, stråbarn.

Jordepart (Gaard med al den Grund el. Udmark, som hører dertil), lejge-mål, n.

Jorderige, se Jorden. Mk. lejge-bol, n., ɔ: „Jordepart, Jord, som udgjør el. tilhører en Gaard".

Jordfald, tæle(e)-skrej(d), f.; (Elvebrud), å-bråt(o), n., jord-fal, n.

Jordfast, fugtig, salte (sælte), f.; **fersk**, skalle, m., skrab', skab', m.

Jordfæste, også: *grav-fæste (som og tyder: at holde Ligtale).

Jordgulv, aur-golv, n.

Jordhytte (Finne-), jord-gamme, m. J. Lie. Gl. n. gammi.

Jordisk (efter t. irdisch?), 1. *jor(d)-, på jorden (jord-livet = l. på jorden, ɔ: det j. Liv), 2. sanselig, forgængelig (ikke himmelsk el. evig). Jfr. Forgjængelig. For jordisk vilde jordlig (over-, under-j.) være bedre, mere norsk. Jfr. nordlig av nord. Nord»isk« har dog tat noget område fra nordlig. Men en og annen,

som ikke vil ha med nordisk at gøre, skriver nord-folkene, n.-målet, -værnet el. og nordens folk, mål el. folkene osv. i norden. I. Aasen: „jordiſk, ɔ: ſom tilhører Jorden. Gl. n. jardneskr, ogſaa jardeskr. Bekvemmere: jordleg (gl. n. jarðlegr)«. Underjordiſk heter i * underjordisk (ikke: -jordisk). Men dette er „nyt Ord". Jordiſk heter og *værdsleg.

Jordkjælder (R. i Jorden), jord-kjællar, m. (jar-k.).

Jord(e)kjøb, jord-kaup, n.

Jordkloden, jord(i). Jfr. Jorden.

Jordklump, mold-ko'k(oo), m.

Jordkyndig (ſom har Kundſtaber om Jordarterne), *jordkunnig.

Jordlag: med tyndt J., *grunlændt, mots. *djuplændt. Dærtil grunlænde, n.

Jordlegemet (efter t. Erdkörper?), jorden, jordku'len, jordkloten? Jfr. Banelegemet (Bahnkörper?).

Jordløber (Carabus), skurke-trol', n., skurk, m., skrukke-trol', skrup-t., skåp'-trol(o), n., skarp-t., hæl-stikke(e), han-klokke, f.

Jordmangel, jordløjse, f.

Jordnød (Bunium flexuosum), jord-nåt(o), f.

Jordpaakastelſe, mold-kast, n., gravfæsting, f.

Jordpiet, jord-fi æk', m.; (liden), jord-spåt'(o), m. Jfr. åker-spåt'.

Jordrotte (Lemmus amphibius), vånd(o), m. (vænd, vand), jord-v. (motsat va[t]s-v.), mæold-v., -bauk; også mold-varp, „ſom dog eg. er et anbet Dyr (Talpa), her i Landet mindre bekjendt". Mk. vånd(o)-bauk (vånde-boku), ɔ: Jordrottens Gang el. Hule; Muldhob, opkaſtet af Dyret.

Jordryg, ryg' (jfr. Banke); (mell. byde Hulninger el. Bækkeløb), hole, m., rost (u), f.; jfr. rab', m., rane, m., rande, m., *rante, m., *rape, m., ribbe, m., reme(i), m., rinde, m. Mk. rabbe-mark, ɔ: fuld af *rabber; rabbot.

Jordrøg, se Fumaria.

Jordſkjælv, jord-skjælv, m., -skjælte, m. (gl. n. jarðskjalfti) (jord-skjølt).

Jordſtreb, ut-rap, n., ova'-fal', n., jord-fal; (libet), svår(o), f.

Jordſtyld, lejge, f.; (regnet efter Smør), *laup, *smør-l., smør-skyld, f., smør-lejge, f. J., ſom udgjør 1/24 af en *øjre, mark-lag, n., mark, f. Jfr. Matrikel.

Jordsmon, jord-vej, -ejgedom, m.; (Jordens Beſtaff.), jord-kynd, f., -slag.

Jordſtrøg, jord-bålk(o), m. Jfr. Jordbelte.

Jordſtykke, jord-bålk(o), m., -flæk, m., marke-måle(o), m. J. med tyndt Græs, tunke, f. Mk. t.-bø, m. = skrinne, f., s.-mark, ɔ: mager Engmark. J., indhegnet, gard, m., gjærding, f. Jfr. Fold. J., libet, indhegnet (tildels udenfor Gaarden), gjærde, n. (gl. n. gerði). J., ſmalt, mell. to Vand el. Fjælb, hals, m. Jfr. Iſtmus. J., nylig ryddet og indhegnet til Eng, *ny-mark, f. J. uden Græsvæxt, snøj(d)e, f. J., med H. t. Hælbning, vende, f.: Aust-, vest-, nord-v. Ombytning af J., tejg-byte, n. Skade paa J., jord-spille, n.

Jordſvamp, sop, m. Jfr. Svamp, Paddehat.

Jordtange, *ejd, n. Jfr. Iſtme.

Jordvold (ophøiet Flade), pal', m.; (Banke), jørve, m., ɔ: Grushob efter Jordſtreb. Gl. n. jörfi.

Jordværg omkring Hytte el. Kjælder, ile, m. Jfr. ile(ar), ɔ: omgive et Hus med *ile.

Jordværge, jord-værje, f., land-v., gards-våpen, ɔ: Skyld el. andet, ſom følger Gaarden.

Jouisſance, nytte og bruk; tilfreds-stillelse, vinning; glæde. Jfr. Benyttelſe.

Joujou, leke-tøj; ku(g)le-fang el. -fang(s)-spil. H. P. S.

Jour, dag, vakt-dag (H. D.), tjeneste (»det er din dag«); lys, (over)lysning (på maleri). Jfr. Belysning. **Have J.**, ha dag, dag-tjeneste, vaktdag, vakt-tjeneste. **Perſonen, ſom har J.**, (den) dag- el. vakthavende, dag- el. vakthaveren (H. P. S.), den tjeneste-gørende. **À jour**, til på dagen, til siste dag; undan? (jfr. *kome u., arbejde sig u., *gjære u., ɔ: gjøre sig à jour). **Holde ſig à jour** (au courant, au fait) **med, være à j. med**, hålde sig i højde med (tiden), hålde steg, trop' (ɔ: Stribt) med, hålde sig i tids»mæssig« (ɔ: -svarende) højde (Norsk Skoletid.), ha gjort unda'. »Han er med tiden«, »følger med (t.)«, »med tingenes gang«; »har gjort fra sig« (f. e. i sit kontor). Mots. (»han er) efter tiden«, »er el. ligger bak-u't«, »ligger efter«, »er efterliggere«. Jfr. Orienteret.

Journal, dag-bok, dag-blad; tidsskrift.

Journaliſere (Kjøbm.), føre in i dagboken, bokføre.

Journaliſt, bladskriver, -leder, »tidnings-skriver; dagbok-hålder, d.-fører. Jfr. Avis.

Journaliſtik, bladskriv(n)ing; bladene, dag-bl., dagpressen, dagbladpressen; tidskrifterne (på given tid og sted).

Journaliſtiſk, tidende-skrivande (Lm.), dagblads-, bladskrivende, b.-ledende.

Jovial, lystig, glad, *let-lyndt, *kåt. H. P. S.: lune-glad.

Jubel, glædes-skrik, -rop, glædes-ytringer, fagna'-rop. Lm. (*Fagna(d), m., „Glæde, Fornøielſe").

Jubilar, Jubelfolding, jubel-ålding, -hål-

der (H. P. S.), hæders-gamling (el. -ældding, som er et mindre ægte ord).

Jubilere, *krie, *heje (ɔ: rope: hejl), *skrie (ikke = skrike), s. glædes-skrik, s. av glæde. Jfr. Hovere.

Jubilæum, jubel-fæst, -dag (H. P. S.), tusendårs-, hundreårs- osv. høitid, -fæst; glædes-år, hæders-år (jfr. guld-, sølvbrøllop). Nogle siger årsdag: 100—50—25de årsdag.

Juble, *krie, *skrie, *heje. Se Jubilere.

Judaisme, jødedom.

Judex competens, lovlig, vedkommende dommer; **J. incomp.**, uvedkomm. dommer.

Judiciel, dommer-, dommerlig. H. P. S. Han jfr. til dommerlig: sommerlig, kummerlig, jammerlig.

Judicium, ret, domstol; dom, kjænelse; dømmekraft, skønsomhet, vet.

Jugement, skøn, skønsomhet. Se Judicium.

Jugere, dømme, skønne, avgi(ve) skøn; mene.

Jugge (Kande, med fremstaaende Rende), næbbe, f. Jfr. Kande.

Jugular, hals-, strupe-. **J.-Vene**, hals-åre. Meyer.

Jul, *jul (jol, sv. jul, gl. n. jól). Mk. *jul-aftan, jule-rejd, -skrej', ɔ: åske-rej („Asgaardsreien") = gandfærd, gangfar, -fal, ganfar; jule-svejnar (ɔ: underjordiske paa Julebesøg), jule-dryk', -vejsle, -øl, -gjejt og -buk (jule-masker), jul-otte, f. (ɔ: juledagsmorgen, »fro«præken-tid). **Dagen før J.**, *imbre-veka. **Søndag før J.** (4de Søndag i Advent), *imbre-sundag. **Lørdagen før 4de Adv.-Søndag**, *imbre-laurdag, *i.-aftan. **Tiden nærmest før J.**, skarka, f. (ɔ: *klaken). **Holde Julegjæstebud**, *drikke jul. **J. helligholde**, *halde jul. Mk. bære ut jula, ɔ: forlade Huset igjen uden Julebeværtning. *Jule seg ær = „fornøie, forlyste" sig.

Julebeværtning, jule-fagning, f.

Julehøitid, jule-helg, f.

Julekost: Forraad af J., jule-rej(d)e, f. **Som ikke har J.**, jule-laus.

Julenek, spikke-band, n. Av. spikkje, d. e. småfugl.

Julep, køle-drik, svale-drik.

Juleselskab, -Gjæstebud, jule-dryk', m., -lag, n., -vejsle, f.

Julevejr, mildt, kake-tøjr, m., k.-linne, f., lefse-tøjr, d. e. mildt Vejr paa den Tid, da det laves Kage osv. til Jul.

Juli, orme-måned (Molb.), hø-måned. Alman.

Juncus, se Siv.

Jungmand, ung-man. H. P. S.

Juni, skær-sommer (Molb.), sommer-m. Alman.

Junior, (den) yngre.

Junker, *junker, junkar, gl. n. junghern, jungkera, -keri (t. Junker, eg. Jungherr, ɔ: **ung Herre, Adelsmand**), hirdsven (H. D.; gl. n. hirðsveinn), ɔ: »page, junker, kammerjunker«.

Junkerere (t. junkerieren, junkern), leve på herrevis, l. på stor fot, på stormansvis.

Junkerregimente, herre-vælde. H. D.

Junonisk (Figur), som Juno, fyldig, værdig, »majestætisk«.

Jura (Jus), rettigheter, krav; rets-vitenskap, lovkyndighet, retslære; lov og ret el. lov-ret. H. P. S. **De jure**, lovlig, efter loven, med retskrav.

Juridisk, rets-, retlig (ikke retslig, jfr. forsætlig, undersåtlig, folkeretlig, sjøretlig); lov-retlig (H. P. S.), rets-gyldig, lovformelig; lovlærd. **J. dannet**, lov-lærd (Molb., H. D.), lov-klog (Molb.). **J. rigtig el. forsvarlig**, lovgyldig. Molb. **J. Bevis**, lovgyldigt, retsgyld., retligt b. **J. Bøger**, rets-bøker; retsvitenskap el. b., lovlærde b.? **J. Dialektiker**, lovsnild (pers., H. D.), lov-kræsnger el. -vrænger (H. D.; jfr. Rabulist). **J. Form**, rettergangs-former. **J. Professor**, lov-lærer (Molb., H. D.). **J. Studereude**, lov- el. rets-st., l.-dyrker, rets-lærande. **Drive j. Studier**, dyrke retslæren.

Jurisdiktion, rets-, dommer-myndighet, dommer- el. dømmende magt, domstol, doms-ret (Molb.). „**Den kirkel. Domsret (geistl. Jurisd.) blev hævet**". Fr. H. (J. = Retsdistrikt), domar-lag (Lm.), rets-område; *ting (Thing), tingsted. Meyer. Rets-skifte (el. -ting?, av at »skifte ret«) skal efter Molb. være forældet.

Jurisdiktionel Myndighed, doms-ret. Jfr. Jurisdiktion.

Jurisprudens, lag-kunna (Lm.), *log-kunne, f., retslære, retskyndighet, lovkyndighet, lovlærdom.

Jurist, lov-kænner? lov-kyndig, -lærd, lagkunnig (Lm.), lovman? lovdyrker? retslærd. **J., fin**, jfr. Rabulist og Juridisk Dialektiker. **God J.**, god retslærd.

Juristeri, vringling, lov»trækkeri«, lovlærd ensidighet, lovlærd (den el. de lovlærdes) lags-ånd. Jfr. Rabulist (Lovtrækkeri).

Journal, se Journal.

Jury, *lagret (O. V.), nævn (O. V.), domsnævnd (Lm.), nævninge-ret (H. D.), nævninger (O. V., Fr. Barf.), sam-nævn (H. P. S.), edsvorne-ret (t. eidgeschworen). Hertil edsvoren, nævning (H. D.), samnævning om hver av medlemmerne. Jfr. Kommissionsmedlem.

Jurydistrikt, nævninge-lag. H. D.

Jus (ubt. Sjy), kok-saft el. køt-s. (H. P. S.), størknet kraft-sod', (-»suppe«).

Jus (se Jura), ret, lov og ret; domsret; krav; (jurid. Studium), *logkunne, f., lag-kunne(o). Lm. **Bevandret i J.**, lov-snil(d) (Allen). I likhet med ord-snil, **mål-s.** **Jus asyli**, fristeds-ret; manhelgs-ret (H. D.). Jfr. **Sakrosanktus.** **J. belli et pacis**, ret til at begynne ufred og slutte fred, d. e. freds- og ufreds-ret. **J. canonicum**, kirke-ret (den pavelige), pave-ret, kirkeloven. H. Rørdam. Jfr. **Kanonist.** **J. civile**, den verdslige el. borgerl. ret. **J. dominii**, ejendoms-ret. **J. ecclesiasticum**, protestant. kirke-ret. **J. gentium**, folke-ret. **J. naturæ**, natur-ret. **J. patronatus el. vocandi**, kalsret (til at kalle præst). **J. positivum**, lovtagen, lovfæstet ret (vedtagen). **J. publicum**, stats- (ɔ: riks-) ret. **J. succedendi**, arvefølge-ret. **J. talionis**, gengælds-ret. **J. tralatitium**, nedarvet ret. **J. utendi**, bruksret. **J. vitæ et necis**, halsret, r. over liv og død („høiere Kriminal-Jurisdiktion").

Just (lat. juste), *just, så, ret-så, *vandlege, ret som (ɔ: ba); i det samme. Jfr. »ret-som det var«, »just som han« . . . (jus-som, jusso) el. »best han gjek, så« —, »best som det var«, . . Jfr. Retop og Ganste.

Juste milieu, den gyldne »middel«vej. Jfr. Middelvei.

Justement = Just.

Justere (Mynt, Vægt, Maal), rette, høve, ɔ: give nøiagtig den rette Tyngde, Længde, Rumfang; (naar Rettelsen er i Orden), stæmple, *kryne (-te); mønstre, avpasse, prøve, godkænne, lovhjælme. **Justeret Alen**, rettet, lovhjemlet alen, *krynt a. Jfr. Afpasse.

Justermester, måle-mester? måler; mønstreman?

Justifikation, retfærdig-gørelse, forsvar; gennemgåelse, mønstring, stadfæstelse (av regnskap); domfællelse; avlivelse. Jfr. Henrettelse.

Justitia, retfærdighet.

Justitialiter (tiltalt m. m.), lovformelig, retlig?

Justitiarius, rets-forman (H. P. S.), øverste dommer (i sammensat ret). J. kalles i loven om Kristiania byret forman og Aasesforerne medlemmerne. I Morgenbl. var foreslåt lagman for J. og bydommer for Aasesf. I Morgenbl. er Aasesf. senere kalt medsiddere (tt).

Justitiel, retlig (f. e. tiltale).

Justitium, »tinghelligt«, retshvile, r.-»ferier«, an'-fred, m. (også = „Friheb for Tingsøgning i den travleste Aarstid").

Justits, eg. retfærdighet; rettergang, rets-»pleje«; retstjenesten el. retten (H. P. S.); ret, domstol. **J. hølde**, hålde ret, h. orden. **Justitiens Tiltale**, rettens t.? retlig tilt., riks-tiltale (ɔ: offentl. T.). **Justits-Protokol**, tingbok (for rettens gøremål el. »forhandlinger«). **J.-Reform**, rettergangs-bot el. -bøting? Retterbot er lov»forbedring«.

Justitsminister, lov- el. rets-kongsråd?

Justitsmord, rets-mord (Lm.), uretfærdig avlivelse (»henrettelse«).

Justitsraad, rets-råd. H. P. S.

Justitssag, brøde-sak, misgærnings-s. Jfr. Kriminalsag.

Juvel, ædelsten (især slepen og infattet), glans-sten (H. P. S.); kostbarhet, prydelse, lo't(u), ejgna-l., -ting. Jfr. Klenodie.

Juveler, gul'-smed.

Juvenil, ungdommelig.

Jux (l. jocus), skrap, n., rask, n., snytarskap, m., *narri, n. Jfr. Bedrag, Bedrageri, Humbug.

Jyde, *jute. „Skulde egentl. hedde Jote. Gl. n. jótar, pl.«

Jæger, skyttar, m., *vejde-man, vejdar, m. »Fek vejdaren alt, han vilde, så vart dat for møket«, y. Jfr. Skytte, Jagt.

Jærv, jarv (jærv, ærv), m., *fjæl'-fràs(o) (fille-frans).

Jætte og Jættekvinde, se Jøtun og J.-Kvinde. Mk. jøtul-værk, n., ɔ: Jættebedrift; *j.-gryte, f., trol-g., ɔ: Jættegryde.

Jævn, *jamn, jam- (n. jamt for jamnt), *jamfingen, ens (med), lik (andre); *sam-, *si-; *slet, *flat. »Dej er jamne«. — Mk. *jam-byt', ɔ: j. fordelt; j.-rød', ɔ: med lige gode Roere for alle Aarer; j.-sæt' (Baad), med passende fordelt Ladning; -sid, ɔ: lige fid overalt; -si(d)es; -skift, ɔ: ligelig stiftet: -skjær (Kornager), ɔ: overalt moden til at stjæres; -skyad; -sleten(i); -små; -snøg', ɔ: jævnraft; -spelt, ɔ: med lige Kort for begge Parter; -stærk, -stor; -stråka(o), ɔ: ubjævnet, j. paa Overfladen; -stut'; -stø, ɔ: stadig; -taka (Personer), ɔ: lige stærke, l. arbeidsføre; -tet'; -tjuk; -tåka(o), om Hustag, lige brebt paa hver Side; -træd', ɔ: med jævne el. jævnt ordnede Traade; -troma', ɔ: bredfuld = jam-ful', = -brejddad og -bardad; -tur'; -vaksen, ɔ: ligelig udviklet; -vår, Foraarsjævndøgn; -vægt, Ligevægt; -vel, l. lige vel, 2. endogsaa; -viljog, ɔ: jævnlig redebon; -værd(y), ɔ: lige anseet. Sam-god, ɔ: ligegod overalt; -grå(om Haar), -mågen(o); -skya(d); -stor, -vaksen (Skog), -våkster(o), sam-drøg, ɔ: jævnstærk (Hest), -fængt, ligelig el. j. blandet, f. E. Lin, ɔ: uhæklet; -raud, ɔ: rød overalt; -salta(d). Si-brejd, ɔ: jævnt udbredt overalt (jfr. Overalt); si-fænt, ɔ: jævnt snedækket; si-tjuk,

ɔ: tykstyet jævnt udover. Slet'-baka(d), -ryggjad, ɔ: jævn paa Ryggen. Jævn blive, *sletne. En jævn Mand, »gemein«, likefræm, venlig, snil, »nedlatende, omgængelig man. Jfr. Simpel. J., flat' Land, slet-lænde, n. J. Levemaade, tarvelig, »simpel«, middels. J. Mark, slette(ee), f. J. i Omgang, *u-vand, uvandsleg. Jfr. Ligefrem, Simpel, Omgjængelig.

Jævnaldrende, sam-aldra(d),(en) jamaldring, m., jam-aldre, m. (gl. n. jafnaldri). »Me er jamaldrar«, »han æ jamaldren min«. Også jamgamal.

Jævndøgn, jam-døger, n.; (Foraars-J.), jam-vår, m.

Jævne, jamne(ar), slette(ee), bejne, bejnke, strjuke (strauk). J. sig, *retne(ee), sletne(ar), rette seg (»de' retter seg nok«); (føie sig), bejne seg, bejnke seg.

Jævnflink el. -raft til Arbeide, *sam-fløjt: »dej våro samfløjtte«. Jfr. Hamle op.

Jævngod (med de andre i samme Kreds el. Selskab), *lag-før. Bære næsten j. med En, gange ejn høg gang.

Jævnhed (Lighed), *jamne, m., jamna(d), m., jamskap, m.

Jævning (Udjævnelse), jamning, f., strå'k(o), n., strjuking, f.; (Afglattelse), sletting(ee), f.; (Tillæmpelse), til-bejning, f.; (Ligemand), jfr. Jævnlige.

Jævnlige (Ens), jamning, m. (gl. n. jafningi), likje (like, fl. likar), m., jamlike, m., vedlike, m., jam-nautar, fl. (gl. n. nautr, Fælle). Komme sammen med J., *kome i lag med sinom«.

Jævnlig(en), jamlege, („oftere") *jamt, jamnan, jamnaste; ra(d)e, ɔ: stedse, stadig. Jfr. Tidt og Ofte.

Jævnsides, *jamsides (-sis); (i lige Stilling), *jamt. J. med, i brej(d) mæ', b.-med (sv. brejd-vid), *etter rad. Jfr. Rad.

Jævnstor, -stærk, *kamp (jam-kampe). »Kampe karar«, ɔ: Ligemænd i Styrke.

Jævntyk, tånglen(o). Jfr. Tangstilk (tongul).

Jøde, *jude. Jude ær' eg. den rette form for Jøde. Sv. jude, gl. n. juði. Lat. judæus, hebr. j(eh)udim.

Jøtun, *jøtul (jøtel, jutel), *bergtrol', rise (risel, røsel, røse), trol', n. Gl. n. risi.

Jøtunkvinde, *gygr (gyvr, gjure, ris-g., gjøgr; gl. n. gygr), skjæsse, f. (gl. n. skessa), trol-kjærring.

K.

Kabale, løn-, svik-sambund, lønligt samb., l. motstræv, efterstrævelse. Jfr. Rænker, Intrige. (I Kort: „en vis Oplægning af Kortene"), oplægger el. spålægger. H. P. S.

Kabalere, lønlig motstræve, bruke knep. Jfr. Intrigere.

Kabbala, løn-lærdom? -visdom, (trolkunst?).

Kabbalistisk, løn-lærd (trolkyndig).

Kabbeleie (*Caltha palustris*), *hov-blom, hov-soleje, f., blek', skålp(o), va(t)s-s., sega(i)-blom, m. (seke-b.), døle-b., myrsoleje, gul-s., sølgje-s. (y), smør-blom, mjølke-b., trimjølk-blomster. Sv. * trimjölksgräs. Bladene kalles solejhov, hestehov, ryssehov, gjejthams, skålpekåpe, f.

Kabel (t. og holl.; fr. cable), kabbel, m. (sædvanl. 100—120 favn lang). Jfr. ka'l, m., ɔ: „Toug af det mest almind. Slags".

Kabelslaaet, *kabbel-lagt, ɔ: lagt *rangsøles, l. mot solen, altså snud fra højre mot venstre.

Kabinet, kammer(s), løn-k.; in-kammer, ɔ: indre k. (H. P. S.); kåve(o), m., klæve(e), m., arbejds-rum; samling (Naturaliekab., „Myntk."); (i politisk Forstand), råd, kongs- (kjejsar-) råd (Lm.), stats-råd (ɔ: riks-r.); hof-kammer (H. P. S.), råds-k.? riks-k.? Jfr. Ministerium. Kabinets-Stykke, utvalt stykke.

Kabinetsordre, højeste (ɔ: kongel.) bud.

Kabinetssekretær, løn-skriver (Molb., H. D.), hånd-s. H. D.

Kabinetsskrivelse, lønskrivelse. H. D.

Kabinetsspørgsmaal (for et Statsraad), livs-spørsm., s. om være el. ikke være.

Kablian, torsk, m. (tur'-fisk, m., klæp'(e)-f., kløv(y)-f., berg-f).

Kabotage (Skibsfart fra Havn til H. langs Kysten), strand-færd (-»fart«), -sejling?

Kabotere, drive strandfærd? fare langs strandsiden. Jfr. Kyst.

Kabotier, strand-farer, -farende. Jfr. Fragtemand.

Kabriolet („let Enspænder-Kjøretøi med to Hjul"), karriol, m. (som er fransk: carriole).

Kabuds (lat. caputium), hætte, f. (enten med slag ned om ørene el. fæstet til kappe el. kåpe og til at drage over hodet).

Kabyds (holl.), skips-køkken.

Kachere, skjule, dølje (-lg-).

Kachot, hul', fangeh.-h. (Molb.), mørkestue (Molb., Chr. Winther, H. D.). Efter gl. n. myrkvastofa, Fængsel. **Mørkestive** i * ær „et mørkt Hus". Jfr. Arrest, Carcer.

Kadaver (til at sønderlemme), lik, (død) krop, dau(d)-skrot (Lm.); (bød Krop af Dyr), ræ, n., ræsle, f., å(t)sel; (R. ste med ilde Ildseende), dødning el. ådsel (H. P. S.), *åte?; (Kokkemad for Rovdyr), åt, n. (åtol, n.), åte, f., ete, f. (é) (etor, u), æ(t)sel, e, n.

Kadeau, gave, liten vænne- el. æresgave; minne-, vænne-, vænskaps- el. hædersgave. H. P. S.

Kadence (eg. Fald), (i Talen), fal', avmålt tone-fal; avrundet sætnings-kæde; velklang (i talen); klang-fal', slutnings-f. H. P. S. Jfr. Takt.

Kadet, hærmanns-emne, n. (Lm.), hær-lærling (ɔ: Krigsskolebisskppel). H. P. S. har unggut; men dette vilde bli tvitydigt, da det ellers brukes om en nærstående klasse av hærmæn, nl. Rekrut.

Kadre (i en Hær), ramme, hær-r. (d. Fædrel.), hær-»stamme«, hærkerne? H. P. S. har stam-mannskap, stam-folk. Men stamme er jo tysk.

Kadrille, avdeling, sam-klynge (H. P. S.); (i Dands), række, par-r., fir-r. el. (iblant) fir-dans. H. P. S.

Kaduk, utsleten, falle-færdig, av-fældig. Jfr. Brøstfældig.

Kaduceus, herold-stav; merkur-s.; (»slange«-stav el. orme-s.?).

Kafé, kaffe-hus; kaffe-stue (jfr. læse-, billard-, vin-stue). H. P. S.

Kaffe med Brændevin i, knært, m.

Kag (n. f. Kaak), stolpe, m., pæl, m., stav.

Kage, kake, f.; (Vaffelse, Kager), gjæst-vo'n, f.; (Klump, liben), kjuke, f., især som i *smør-k. om halvku(g)le-formig kake. K., tynd, som steges paa en Jernplade (hælle), *hælle-kake. K. gjøre, kake, ar. »Bake og kake«. Kake seg, kakast, ɔ: „mænge sig, holde sammen. Om Deig".

Kagle (n. f. Kaale), tjote (-taut), kåkle(o). Jfr. Snabre, Svadse. („Om Fugle, især Spurvefugle"), kade, ar. Om fugler siges ellers låte (-le't). Om sjøfugler, især måker: kli(e), ar. Dv. kli, m., Fuglestrig. Om duer, årfugl siges kurre(ar), om ryper karre, ar; (især om Skjæren), skrate(ar), skvatre(ar) (skvate, skvake), *skrækje, *skrikke. Dv. skvatr, n., skvatring, f.

Kagle, kad, n.

Kagpibste, -**strygе**, hudflætte, *pejse, *dængje, *hy(d)e ved Kagen, ɔ: pælen, *pælen (hær = gapestokken?).

Kahyt, væng, m., skips-stue. H. P. S. K. **forud**, lugar, m. (á). **Baad med K.**, væng-båt, m., hus-båt. H. Sch.

Kahytdreng, skips-dreng, -gut.

Kahytvindue, væng-glas, n. Jfr. Vindue.

Kai (n. f. Kaie; jfr. fr. quai), sten-brygge, -dæmning; *stejn-sæt' *bolverk (ved elv el. havn); strandgate (langs en »kai«).

Kaiage, brygge-lej(g)e, -avgift.

Kajolere, kæle el. smigre for. Jfr. Logre.

Kakefi (Kachexi), sykelighet, nedbrut helse. Jfr. Stranten, -tesyge, Strybel.

Kakkelovn, (n. f. Kachel, Lertøi), omn, m.

Kakofoni, mis-lyd, -klang.

Kalamitet, nød, trængsel, elendighet, vånde (*vande, m. ær bare = Vanskelighed). Jfr. Elendighed, Jammer.

Kalas, se Kollats.

Kalcinere, »forkalke«, kalk-brænne?

Kalb, kal'; (præste-)kal. Mk. **En, som har afgjort K. til noget**, *hejlhuga (man), ful'-huga.

Kalbarium, varmbade-hus, varmbad-rum el. bare varmbad? Jfr. Bad.

Kalde (tilraabe), *kalle, ar (in, fram); (nævne), kalle, ar; (lokke), kalle (k. åt seg). I * om dyr; om m.sker: *rope; (ubnævne), kalle (til præst). Mk. dog *kalle føre(y) retten, *k. til vitnes. Kalle ær i * også = udskjælde; *hær' og kalle, *skjælle og k. **Det kan man kalde Penge**, da' va' då namn te' pengar. **Kalde sy**, *kalle op-atter. *Til å kalle, ɔ: nogenlebes. »Han er skuldfri, til å kalle«.

Kaldelse, kal', n.

Kaldsfedbel (til Forligskommisf.), stæmne-sætel, e, m.

Kalebasse, flaske-græskar.

Kalesche-(vogn), halv-vogn (Meyer), ɔ: hal(v)tak-vogn. **Kalesche** (-sche) uten tillæg av »vogn« kunde hete hal(v)tække. Molb. har halvskur. Hal(v)tække ær i * et skur, som bare har den ene side av et sædvanligt tak over sig. Mk. *hus-vogn, ɔ: luftet Vogn. Se Karret.

Kalefaktor, fyr-bøter.

Kalekoskop (Kal-eido-skop), fager-skue, -syn? (eg. -kikkert); billed-kikkert. H. P. S.

Kalemb(o)ur(g), »borger« (d.), kæller-man, ord-spil el. -lek, billed-gåte. H. D.

Kalender, jfr. primstav; almanak, ve'r-bok, f., dag-tal (O. V.), tidviser. Meyer. Jfr. Register.

Kalesche, se Kalesche.

Kalfatre (Fartøi; fr. calfater, ital. calafatare, Meyer), tæppe (-te) (e), drive (ɔ: stoppe med *drev). Mk. og tette(ee), ar, dætte(y) og *digte, „som er den nedertydske Form" for tette; ende-vende.

Kali, lut-salt.

Kaliber (Bøb, Hulgang), *storlejk, vidde, rør-v.? vidde-mål (H. D.), lo(d)(oo), f., lysning (H. D.: kanonens l. er 7 tommer); kugle-mål?, boremål (H. D., H. P. S.), munningsvidde? åpning? lood-slag (Lm.); jfr. mule, m., ɔ: „Munding paa et Rør, f. E. paa Gevær". Mk. lo'-stor, ɔ: „storløbet, om Gevær". **Kaliber** er også = godhet, værd, to, n. **De er af samme K.**, jfr. »de er to alen av samme stykke«, »av samme surdejg«, »av s. dejg« el. (av?) *s. ulla«.

Kalk (som Alter-, t. Kelch, lat. calix), kalk, m., bekar(i), m.; staup, n.; (Libelse), bekar? dryk', m.? Jfr. Smerte.

Kalk (lat. calx, Mur-), kalk, m., li'm, m Sv. * og d. * lim; gl. n. lím. **En vis Steuart, som liguer K.**, kalles i * lim-søster, y. **Fin K.**, lim-mjøl, n.

Kalkagtig, *kalk- (æmne t. e.), *lim-.

Kalke, *kalke, ar, *lim-kaste, ar.

Kalkograf (Tb.), se **Kobberstikker** el. **Gravør**.

Kalkslaaet, *lim-kasta(d).

Kalksten, *lim-stejn.

Kalkul, regning, *rekning, over-slag, over-regning, ut-regn. (?); regne-måte.

Kalkulateur, -tør, regne-mester; regnskaps-fører. Meyer.

Kalkulation, regning (»ber.«), utregn., efter-r. (ɔ: at regne efter), over-r., over-slag.

Kalkulatorisk, påregnelig. H. P. S.

Kalkulere, regne ut, r. over, slå over (ikke beregne).

Kal(l)as (ɔ: collatio), se **Kollats** og **Kollation**.

Kalla (*Calla palustris*), myr-kongle, f., bjørn-blækker(e), f.? „En Sumpvæxt".

Kallekværn, se **Kværn**.

Kalligraf, vel-skriver?; kunst-s.

Kalligrafi, velskriv(n)ing (jfr. sv. välskrifning), fager-s.? ve'n-s.?

Kalligrafisk, velskrivende, velskrivnings- (t. d. dygtighet). Skjøn- i »skjønskriver« m. m. ær tysk.

Kallun (n. f. Kallunen, t. Kalbaunen, ɔ: Indvoldene, især Maven og Tarmerne af slagtet Dyr), jfr. in'-mat, m., in'-mæte, n., ɔ: „Indvolde, som tjene til Mad". Sv. inmäte.

Kallus, træler (i hænderne). H. P. S. kænner hær som så tit ellers ikke norsk el. sv. Han foreslår derfor hård- el. horn-hud og for kalløs hårdhudig m. m.

Kalmus (*Acorus calamus*), saltblekje-rot (Dr. Sch.), kalmus-rot. Sørens.

Kalokagati, sædelig fagerhet, ære (jfr. man av ære), hæderlighet? **Mand med K.**, sædling (Molb.), hæders-man, *ovman, (ejn) *ære-man. Jfr. Hæbersmand, Fortrinlig, Ubmærket.

Kalosje, over-sko (Molb.), *uta(n)på-s. **Som gaar med K.**, *tvi-skod.

Kalot, kol'-huve, f., smek'-lue (O. V.), hætte; isse-hue (H. P. S.); (i Spøg), nymåne? ɔ: mørk m.; jfr. ful'-måne, ɔ: skalbet Hoved. Jfr skalk, m. **Kugle-kalot** (»Segment), kule-skalk? *Skalk ær „Endestive af et Brød".

Kalotte, kugle- el. rund-ske. H. P. S.

Kalumniant, bak-taler, -»vasker« (som eg. ær tysk). Jfr. Bagtale, Infamere.

Kalv, kalv, m. (kælv, kåv'e), kusse (kisse), m. Jfr. Kvie. **Pisse med Andres K.**, jfr. *pløgje med annan mans øjk. Mk. ta(ke) kalv, ɔ: bli drægtig. Kalve-hjælm, m., ɔ: Hinde, som omgiver K. i Fosterlivet (jfr. forneste, ɔ: Fosterhinde); kalv-hage, m., -ku, ɔ: drægtig Ko; -kvige, ɔ: Ko, som første G. er drægtig; kalvs-dræm(b)e, f. (kalstræmbe), ɔ: Krampe, som angriber en Ko i Kalvningen; -sjuk, -skin; -skå't(o), ɔ: at en Ko aborterer (koen siges da *kalvskåten, o); -skrybbe, n., et Slags Mad af Kalvhjød = *kalve-sus'; *kalve-dans; kalvs-lægje, n., ɔ: Fosterleiet i en Ko (d. Kalvebør); -unge, m.; -tro(d)e, f., ɔ: Koens Sygelighed forud for Kalvningen; k.-tung, ogsi k.-stin', -møken(y), ɔ: stiv og tungfærdig (Ko) paa Grund af Fosteret. (Drikkelar for K.), kalv-ask, m., kalve-kjærald, n., -kop', -stave, f.

Kalvbenet, *krak'-føt'.

Kalve, *kalve, *bære, *kjælve (dærtil *kjælvd, ɔ: drægtig); (om Rensdyr), nækkje (næk', ɔ: Renkalv). (Som skal k. om Sommeren), sommer-bær. B. B. (Kalve for tidlig), *skjote kalven. Jfr. Aborteve.

Kalvekryds, -krøs, (t. Kröse; jfr. **Krøs**); bryst-strimmel (på skjorte), *ru i brystet (ru, f., Løsuld, Laab), (bryst-) *krullar, m. (?), (b.-)rukkor, f. (?). Jfr. Krufe.

Kalvinisme, kalvindom el. -lære?

Kalvinist, kalvin-ven?

Kalvinistisk, kalvinvenlig.

Kam, *kam, *kamb. Gl. n. kambr. **Tand i en K.**, *kambe-tind, m.

Kamarilla (eg. libet Kammer), hemmelige rådgivere (L. K. D.; bedre: lønlige r., løn-råd?), sængkammerstyre (ved yndlinger); (med Ubillie), hof-slæng, hof-»kreds« (H. D.). Jfr. Krebs.

Kambio, »veksel«.

Kambist, »veksel«-handler, pengehandler.

Kamé, billed-sten (med ophøjede skikkelser på). Meyer. Også H. P. S.

Kamel, kamele, f.

Kamera obscura, mørk-kammer el. -kasse. H. P. S.

Kameraderi (Kammeratskab), *stal'- el. *stål-brorskap? Jfr. Kammerat.

Kameral, »ralistisk, rikshushåldning vedkommende. **K. Videnskab**, rikshushåldnings-lære. Jfr. Finan(t)s».
Kameralistik, rikshushåldnings-lære.
Kameralistiker, rikshushåldnings-lærer. Efter Meyer.
Kamfer, kam-for, n.
Kamformig Ildsværd, *kamb. Mk. *hane-kam.
Kamille (og **Kamilleblomst**), se *Matricaria*.
Kamin, ler-ovn? Kakkelovn, som eg. tyder lerovn, er nu hos os av jærn, og sten- el. lertøjs-ovnen kalles kamin.
Kammer (som i Statskam., Kunstk.), kammer, n.; (Værelse i et Hus), kammers, n. Sv. * kammers. Mk. og klæve(e), m., kåve(o), m., kå't(o), n.
Kammerat, kammerat, m. (»meget brugel.«; ital. camerata), lagsman, m. (»aldren er ejn låk l.«), *stal'-bror, *stål-bror (og -søster), sælle, m. (»gode sællar gjære korte kvældar«), busse, m. (»dej er rejnt gode bussar«); bro(de)r (stal'-, med-, leke-, dusbr.); sam-broder (H. P. S.) (i * = Helbror, motsat Halvbror), -fælle (eg. dansk?): bord-fælle, by-f. (jfr. sambygding), handels-f. (ɔ: Kompagnon), hus-f., kals-f. (H. D.), menings-f., omgangs-f. (H. D.), rejse-f., stands-f. (ɔ: Kollega), tros-f., værk-f.; kals-broder, omgangs-væn el. bare væn (?); *gje'likar el. *gjedlikar (pl.), eg. sins-like ɔ: likesinnede. I * gje(d), ɔ: sin, n., tanker, minne. Gl. n. geð, sin. Jfr. Stalbbroder, Fostb. = Kammerat. Med-: medlærling, ɔ: Skolekam. K. (i Sammensætn.), -naut, m.: *jamnautar, ɔ: Ligemænd; mågenautar, „Mænd, hvis Koner ere Søstre". Mat-naut finnes ikke nu i *, men vel matnøjte, n., = matlag, n., ɔ: Bordfelskab. Jfr. kvile-, sæng-, tal-nøjte (ɔ: som En kan snakke med). **K., kvindelig**, stål-søster. **K., ung** (En, som første G. er med paa en Sørejse), skårung, m., eg. en Maageunge. Dertil skårung-tol', m. = hans, m., ɔ: Beværtning, som en »skårung« gir Rejseselskabet. Selskapet, som får »hans«, kalles hanse-lag, n. Jfr. Hønsning. Ordet »kammer«- må nu regnes for vårt, men kammer-at røjer (tydet) sig som fremmedt både ved mærkelsen og ved trykket på siste stavelse. Desuten ær det til fortrængsel for innenlandske ord av samme mærkelse.
Kammeratlig, stal-, med-, (sam)-broderlig, kals-brod.
Kammergods, kron-, riks-gods.
Kammerjunker, hird-sven (H. D.), (før) kammer-sven. Gl. n. hirðsveinn. Jfr. Page, (før) kammerdreng.
Kammersanger, kongelig sanger.
Kammusling (*Pecten maximus*), øjre-skjæl, f., (trol'-) kjærring-øjre, n., harpe-skjæl, f., mjøl-s., hane-s.
Kamp (t. Kampf), strid, m.; ta'k, n., taksmål, n., dragsmål, n. (av takast, dragast, ɔ: brydes), bask, n., baskets'k, n., bænde, n., *slagsmål, hete(i), f., skåv(o), n. (av skuve — skauv), åte(o), f. (gl n. etja, Hjæmpe), bardage, m., bejte, n., svejv, m., lejk, m. Jfr. Dyst, Brydning. Kamp og kjæmpe (at) finnes ikke i * uten som *kap', ɔ: kappe-strid, -stræv. Sv. kamp. Dv. kämpa. **K.** (Anstrængelse), hærde, f., hærding, f. **K., haard**, jfr. »dej skal ta(ke) det med blodote fingrar«. **K. for at faa noget frem**, knælte, f.
Kamp (haard Sten, Graasten), kamp, m., *kampe-stejn.
Kampagne, hær-tog, -færd.
Kampdygtig, *stridfør, våpenfør. Jfr. Kombattant.
Kampere, ligge i lejr, ha lejret sig, ha tat hærberg? Jfr. Indkvartere.
Kampleg, jfr. Brydning.
Kamplysten, revsam(i), rev-sjuk, *sko-bejt, *stang-vi's (ɔ: som vil stange).
Kampplads, vig-vål(o). Lm.
Kamptummel, kamp-stå'k. Fr. Bg.
Kampus (Synsfelt, i en Kikkert), synsvidde?
Kamæleon, (ueg.) vejr-hane; »vende-kåpe«.
Kamæleontisk, *laus-lyndt. Jfr. Vægelsindet, Ustadig, Lunefuld.
Kan heter i * kan; også må (-måtte-måt'). »Eg må ikkje sægje det, ɔ: jeg kan osv.; du må så sægje; det må han vel, ɔ: det kan han gjerne. Mk. *må tru, må vete(i).
Kanaille (»alje), skarv, rad; pak', skra'p, hærke, n., (asen), knægt, fant, skarvepak, fante-pak, bærme, avskum, skarn, skarns-folk. **En canaille** (behandle), som hund, på hundevis, som pak.
Kanal, renne, løp, gang, rør (va[t]n-, blod-, mælke-r.), vej (luft-vej i lungen); kjejle, f., kjøjle, f., va(t)n-ledning; skipsrenne. O. Vig. **K., liden** (Indløb med Brygger ved), pi'r, m. Fr. pierrée, Stenrende; eng. pier, Brygge, Brokar.
Kanalisere, bygge el. lede renne (rennebygge, t. e. en elv?).
Kancelli (eg. Skranke, Rækværk), skriverstue, »kontor«; avdeling av landsstyrelsen, Regjer.
Kancellist (Sekretær i et Ordenssamfund), skriver, penne-fører? Jfr. Sekretær.
Kancellistil, æmbeds-stil.
Kande, kanne, f. Gl. n. kanna. Lat. canna, et Rør. **K., liden, med fremstaaende Kende el. Tud**, næbbe, f. Jfr. Jugge. **Tud paa K.**, næb', m.
Kandelaber, lyse-krone; stor lyse-stake; lyshålder. H. P. S.

Kandemaal, kanne, f. »Ej k. mjølk«.
Kandestøber, kanne-støjpar, m.
Kandidat, æmne; (= som har meldt sig til), jfr. søkende, *søkjar; (ved et Valg), val(g)-bejler el. val(g)-stillet (H. P. S.). Dertil val(g)-bejlerskap for **Kandidatur**. **Teolog. K.**, præste-æmne, præst-lært? Således også biskops-æ. (gl. n. biskupsefni, H. D.); skolemans-æ., valg-æ., formans-æ., tingmans-æ. (H. D., Lm.), stortings-æ. (for st.-mans-æ.). Jfr. tillægsform for tillægsords-form, uvirkende verber for uindvirk., gjenvirkende verber f. gjensidig virk. Jfr. **Prætendent** (til en Trone, ɔ: kongs-æmne). Jfr. og **Aspirant**.
Kane, karm-slæde, m. (e), *kar'-s., *styr-s., *jag-s., *trom-s. Jfr. t. **Kahn** og fr. canot. Molb.
Kanebjælde, dum-bjølle, f.; jfr. *sang-klokke (*dum = mat, av klang).
Kanefart, slæde-færd, -skejd? karmslæ'-færd?
Kanetøi, stas-sele, søndags-s., kirke-s.
Kanevas, bomuls-lærret el. -strie; (Bund til Broderi), tæ'l(e), n., ɔ: „den egentl. Bæv i et Klædningsstykke (i Modsætning til det, som sættes udenpaa samme, saasom Brodering, Nop el. Frynbser)".
Kankrøs, kræft»agtig«, kræftig? (av kræft som kraftig av kraft?).
Kanneleret (Søile), riflet (H. P. S.), med rænner, furet (stolpe, stabbe, stav).
Kannibal, mænneske-æter, *man'-etar. Lm.
Kannibalsk, umænneskelig.
Kannik, dom-herre.
Kans, jfr. eke, ejke el. ejkje, f.
Kanón (ældre banfk), kanone, f. (ægte *; efter ital. cannone). H. P. S. har ildsvælg, ildrør. Dertil svælgskyde og -ning for kanonere og -nade. Bedre vel skyt, grovt s., grovskyt (ikke -skyts, med den unordiske lydstilling »ts«, som man »i de nyeste Tider har forvansket Ordet til«, Molb.), grovskyte (el. -skytte?), grovsky't(n)ing og grovskytter. Jfr. **Skyts** og **Artilleriſt**. **Et Slags ſmaa Kanoner**, *stykke(r). Efter Molb. ær „Stykke" en tyskhet likesom Stykl- i Stykdør, »heſt, »junker, »knegt, »kubſt, »kugle, »luge, »poſt, »vogn, »veb. **Stykl-** som enstavelses-ord ær dog nævnt i sammensætn., og dets bruk for kanon har altså medhåld i vårt *.
Kánon, forskrift, mønster, regel, liste, mønster-liste, helgen-l., »fortegnelse« (?); grunskyld (til grun-ejeren). H. P. S.
Kanonade, *grov-skyting? Jfr. Kanón.
Kanonér (til Søs), grov-skytter? Jfr. **Skyts**; **Kanon**.
Kanonere, grov-skyte?
Kanoniſat, dom-herre-kal' el. -gods. (H. P. S.). Jfr. præste-kal.
Kanoniſus, Kannik, domherre.
Kanoniſation, helgen-vielse (Aftenbl.), -kåring (Fr. H.), helgning?
Kanoniſere, helgen-vie, -kåre (H. D.), opta på helgenlisten, (kirkelig) adle (helgne?), utnævne, ophøje til el. optage som helgen; skrinlægge (den kanoniserede's lik). Molb., H. D.
Kanoniſke Bøger, ægte bøker, tvillese el. -fri b. (om hvis ægthet det ikke ær nogen tvil), inbliste b., mønstergyldige b., mønster-b. Motsat apokryfiske b., ɔ: uægte el. tvivlsomme b. **K. Ret**, katolsk el. pavelig kirke-ret, kirke-lov. **K. Straffe**, refsing efter kirke-loven. **K. Valg**, val efter kirkeloven, kirkeretligt val.
Kans(t), he'l-båt (av ét eneste stykke el. tre).
Kans (fr. chance, lat. cadentia), kans, m., tilføre, n. (Lm.), å-føre (Lm.), høve, n. Jfr. Leilighed, Anledning. Dv. kanseleg, ɔ: beleilig.
Kanske, *kanskje („nyt Ord i Stedet for *kan hænde«); muelig, vel, nok.
Kant, kant, m., list, f., når(o), f., bryn (fjæl-, hav-, himmel-, mur-, tak-, skog-, vej-bryn, H. D.), bru'n, f., brad', n. (myr-b.), bar(d), n., bar(d)e, m. (elve-, vejte-, væ'g-b.), *land (myr-landet), *brejd' (elve-b.), trøm, m. (skoge-t.), barm, m. (note-b., segl-b.), rør, f., hørne (y), n., ja(da)r, m.; (Snip, Hjørne), limp, m. („især paa Klæder"); (Side, Himmelegn), sæt', f. Jfr. Spids, Hjørne, Vinkel, Rand, Bred, Snip. **Klippekant**, klæt', m., klant, m. Jfr. Klint, Pynt, **Bjergknold**. **Fra en vis K.** (saaſom Vind), -*røn: aust-, vest-, nord-, sud-, land-, in-, ut-, fram-røn. Gl. n. -rœnn. Dv. land-røne, f, ut-røne, ɔ: Vind fra Landet oſv. **Paa alle Kanter**, *på alle lejder. **Kant, afſkaaren**, ut-skur(d), m. **Kant, ophøiet** (paa abſtillige Nedſtaber), kamb, m.; (Tværkant, ſom i en Slæde), ro't, f., ring(o), f., kvarm, m., styre, n., brugd, f. (stols-b., slede-b., sa'l-b.; jfr. brugde-stol, m., -sa'l, m.), kar', m. (*slede-k., stol-k., bak-, fram-k.); (lig en Kjøl paa en hvælvet Baad), kjø'l, m. **K. (Snip), rundagtig** (ſom paa Skind), jark, m. **K., ſkarp**, sg'(e), f.; (især paa Sten el. Klipper), nibbe, f. Jfr. næv(e), n., når(o), f., næb', m., når'(o), f. **K., udvidet, udbøiet** (f. E. paa en Klokke), skjæl, m. „Maaſte af Staal". **K., udvidet, f. E. paa Trompet**, so'p, m. Jfr. styre-sop, ɔ: den nedre (brede) Del af et Rør. **K. af et Fjæld** (takket Fjældryg),

kamb, m., fjæl-k. **Kanten af Fobbladet** (især i den bredeste Del), jark, m. Dv. jarke-brejd, ɔ: bred i Fobbladet. **K. af Haandfladen,** jark, m. **K. om Aabningen paa et Kar** (Grybe, Kjebel, Bolle), bejt, f. Jfr. borg, f., ɔ: f. e. „den øverste Ring paa en Bolle", og bord, n., „den øverste Kant af et Kar; det tomme Rum i et Kar, som ikke er fyldt; den Del af en Baad el. Fartøi, som er over Vandet", også kalt bar(d), n. (ba'l). »D'er er ejt stort bord på tunna«, ɔ: K. er langtfra ikke fuld. »Have ejt bort føre(y) bårn«, ɔ: have en maabelig Labning, saa at der er godt Skyllerum for Bølgerne. **K. paa Klæder,** kant, m., bryning, f., kanting, f., limp, m., fald, m., kvar(d)e, m. Jfr. Bord, Bræmme. **K. paa et Seil el. Garn,** tenel, m., telne, f. (tejle). „Formodentlig til tenja«. Sv. teln. Også skå't(o), n., garn-skåt. **Hjul med takket K.,** kambehjul, n. **Øverste K. paa Bjergryg,** rist, f., æg'(e), f. (jfr. re's, i, n., rost, u, f.); (af et Fjæld), æggjar-bar(d), n., æg', f. **Øverste K.** (Bryn) **af en Flade,** rør, f. Mk. bords-rør. Jfr. stande å rør = st. å æg, ɔ: staa paa Kant; *døjve rørerne, ɔ: afglatte de skarpeste Kanter. **Tilvoxende K. omkring et Saar** (Saar) **paa et Træ,** gro-ja(da)r, m. **K., tilhuggen paa Tømmerstok,** skant, m. **Kanterne afrundes paa en Fjæl,** ræfte (e), streke(i), ar. Dertil stre'k(i)-høvel(y), ɔ: H. til at »streke« med. **Kant dannes,** skjækle, ar. Av *skjækel, ɔ: K., Snip. **(J) Kanterne jævnes el. beklippes,** nakke, ar, skjækle, ar. **K. jævnes paa en rund Skive,** ring-kværve (ringværve) (-de). **Kanter sættes paa,** liste, ar. Dertil list-høvel(y), m., ɔ: H. til at »liste« med. **Tilhugge Tømmerstok,** (i Enderne) skalle (ar); (paa Siderne), skante(ar), rødje, y (-rudde), tålgje, o (-de), tælgje (tægje), -de. **Paa Kanten hvile,** liggje å æg'(e), *å rør. **Skybe en flad Ting fremad med K. foran,** skive, ar.

Kantabel, *syngjande.

Kantate, sang, fæstsang; større sangdigt.

Kante (sætte Kant paa), *kante (tørklæ). **K. et Fiskegarn med Tong,** skjote (garn), — skaut. **K. Seil el. Garn,** tenle, ar (telne).

Kantet (Pers., Væsen), *uhag, uhændt (ɔ: klodset), *ulageleg, *lej.

Kanthugge (Tømmer), *skante, *tolge, ta av. Jfr. Kant (Tilhugge).

Kantine-Soldat, syke-bærer. H. D. Jfr. Ambulance.

Kantning, *falding. Jfr. Ombøjning. **K. paa Garn** (Tong, som gjøs til Kanterne), fælling, f., skå't(o), n. Mk. fællingståg(o), n., garn-skåt. **K. paa Klæder,** se Kant (paa K.). **K. paa et Tag** („neml. Torvoler paa Siderne og Vindfløder paa Gavlen"), ring-ved(i), m. Dert. ring-vede(i), ar, ɔ: sætte ringved paa et Tag. **Bred K. nedentil paa Skjørt,** sko-du'k, m.

Kanton, landskap? fylke?; (i Schweitz), riks-land?

Kantonnement, -nering, (hær-manskaps) ophåld i fast hus-være (i by el. bygd), i hus-lægd, f.? i hærberg, mots. i telt (*tjæld). Motsat Biv(o)uakering, vaktlejring på åpen mark. Jfr. Indkvartering (Borgeleie. Molb.).

Kantonnere, lægge i hus, i hærberg. Jfr. Kantonnement. **Kantonneret,** i hus-lægd, f.?, ɔ: ikke i telt el. åpen mark.

Kantor, kirke- el. forsanger; sang-mester, synge-m., sanger.

Kantre (falde om), kante(ar), vælte (-valt), valtre(ar), *rulle, *trinte, *krinte. Dv. kant, n., Omvæltning. *Kome på k., ɔ: rulle. **Faa til at k.,** *kante, vælte (-e).

Kan(t)sler, forman? (ved et Universitet), (over-)tilsynsman? værje? (ɔ: „Patron", „Skyts"herre); (i Statsraad), førstekongsråd?; (i en Ret), forman? (i England), segl-gemmer („Bevarer").

Kantsjøm (paa Klæder), fald, m., falding, f. Gl. n. faldr. **Sy K.,** *falde. Gl. n. falda. Sv. fälla.

Kanzone, vise (af en bestemt metrisk Form. Meyer).

Kaos (Cha—), eg. gap', jfr. ginnunga-gap; røre, f. Ymer, sam-røre? *grejnløjse? ville-rede (H. D.); suppe, sørpe? Jfr. Virvar, Miskmask, Kuskomskusk.

Kastift, røret (-ot); *floken, *flokot. Jfr. Forvirret.

Ka(o)utschuk (b. e. Gummi-elastikum), gummi-læ(de)r (H. P. S.), viske-lær.

Kap, *næs, for-næs? odde? Forbjærg, efter t. Vorgebirge?

Kap: om K., *i kap, *kap- (-renne, -ro, -springe).

Kapabel, i stand til, god for, *være god til el. føre, y, være skikket til, duelig t., *v. man til (for). »Ho var ikkje man til å sjå på det«. Jfr. »kjænne seg man til«.

Kapacitet, rummelighet; evne, fatte-evne; duelighet, »dygtighet«; (om en Person), (en) duelighet (brukt av danske, efter H. P. S.), en størrelse. **En videnskabel. K.,** »en videnskabelig Evne«. Aftenbl.

Kapel, bedehus, små-kirke? nødkirke? (ɔ: „Surrogat" for kirke), *kapel (*kapelde); (Musik-), spillemans-lag (ɔ: sluttet lag av tone-kunstnere), spil-kammer.

H. P. S. Så blev kapelmester til kammermester, helst uten »spil-«. Mk. og: (en) kammer-musiker for kapel-medlem el. lignende?

Kapellan, *kapellan, m. (kapellån, kappelån), fast hjælpepræst, under-p. el. medpræst? **Residerende K.,** bosat hjælpepræst? **Personlig K.,** hus-præst (ɔ: hus-hjælpep.). Meyer. Likeså slots- og borg-præst.

Kaper (fr. capre, **om Skib og Skibsfører, Handelsskib mod Handelsskib**), sjø-røver (med ful'magt, under riks-flag), fri-røver? fri-krysser? fribytter (Molb.), t. Freibeuter. Viking? snap-hane, ɔ: Fribytter i Krig. Molb. Jfr. Korsar.

Kaperbrev, frirøver-brev? fri-brev, fri-krysser-b.?

Kaperi, fri-kryssing? fri-røving? viking-skap el. -færd? Efter gl. n. viking-skapr, m.

Kaperkaptein, jfr. gl. n. vikinga-høfdingi.

Kaperskib, jfr. viking-skip.

Kapgang, kap'-gånge(o), f.

Kapillær-, hår-, hår-fin.

Kapillaritet, hår-rørs-kraft, vedhæng(n)ing. H. C. Ørst., H. D.

Kapitain (Kaptein), høveds-man, høvding, m.; (»hovding«), *hovuds-man; skips-fører, skipar, m.

Kapital, formue, rikdom, grun-formue (insat i en forretn.), insæt?, (modsat Rente), hovud- (ɔ: hoved-) stol (hovde-stol, Lm.), in-støde, n. (gl. n. instœði, n., inustœða, f., **Kapital**); penge-råd, f. (Lm.), midler, medel(i), m., under-bunad, m. Pengestok? Jfr. kortstok. **K., bøb** (som ikke gir Udbytte), død formue, død *medel? **Kapital-** (f. E. Forbrydelse, Vildfarelse), hovud-, grun'-, hovud-stor (Lm.). Mk. og døds-, dødelig (f. e. synd).

Kapitalisere, omsætte i »kapital«, i formue, ɔ: flerfælde (multipl.) rente eller annen årlig intækt med f. e. 20 el. 25.

Kapitalisering, omsætning i formue.

Kapitalist, penge-man, rik-man, riking, m., puke, m., *rike-puke.

Kapitel, stykke, hoved-stykke, sømne; balk (H. D.), *bålk, o. I Kr. IV.'s lov: Tingfare-Balcken, Wdfare- el. Landværne-B., Mandhelge-B., Arffue-B. Også i sv. er balk »en hufvudafdeling i allmännalagen«. **K.** (Dom-), samfund el. samfunds-møte. H. P. S. Likeså **Ordens-K**, ɔ: samfund el. s.s-møte el. -ting? (**Møde af Stiftsøfyrelsen**), domherre- el. stifts-herre-møte? stifts-m.? **Kapitel holde,** hålde samfunds-møte, h. ting.

Kapitelstagt, korn-(vare)-takster, m., korn stå (H. D.), ɔ: gennem»snits«-pris, stifts- el. lands-kornpris?

Kapitulation, overgivelse. Eg. **Forlig,** Overenskomst. Jfr. disse ord.

Kapitulere, give tapt, avtale forlik, give sig, overg. s., dagtinge. Molb., H. P. S. Dertil dagtinging for **Kapitulation.** Jfr. **Reglement.**

Kapitæl, søjle-hoved. H. P. S. Jfr. **Søile.**

Kaptjøre, -tjørsel, *kap-kjøjre, -kjøjrsel, f.

Kaplaken, (eg. **Lagen, d. e. Tøi, til Kappe**), løn i vare, vare-løn el. atpå-løn; skipper-penge? -skilling? ɔ: tillæg til skipslejen (Fragten), sædvanl. tilfallende skipperen.

Kapløb, kap-sprang, n., kap'-laup, n., k.-ren', n., -renning, f., sending, f.

Kapløbe, kap-springe, -renne.

Kapo: da capo, *ejn gång til!

Kaporal, se Korporal.

Kappe, kappe, f. **Fruentimmer-K.,** kåpe, f. Mk.: »snu kåpa etter vinden!«

Kappe (n. f. **kappen**), av-stybbe, ar? (av *stubbe, m.), kabbe (kappe), ar? gane (ganne), ar, skåre(o), ar, styve (-de). Jfr. **Stævne, Tværhugge.** Mk. og bute (butte), ar, ɔ: „**hugge Træ i smaa Stumper**", i *buttar, ɔ: kubbar, kabbar; *smætte (av små, smått). »Sm. tøre«. **K. Top el. Grene af,** kylle (-te), kolle, av *kol', **Top. K. Træ,** jfr. **Stævne; Løvtræ.**

Kap(pe)leg, kap'-lejk, m.

Kappelyst („**Lyst til at overgaa andre og gjøre Opsigt**"), ågjægn, f.; ågjærn, f., ovgjægn, f., kjæpne, f., kap-hug, m. Til ågjærn: gl. n. ágirnd, ágirni, **Begjærlighed.** Jfr. **Værgjerrighed.**

Kappelysten, *kap'-fus, *kap'sam, *kjæppen, *kjæpsam.

Kappes med, tævle med(e), ar; kri (-dde); kappast, kjæppast; jfr. *kap- (kaplæse, -kjøjre). Gl. n. tefla, ɔ: spille Tavl. Sv. täfla, **kappes.**

Kappestrid, tævling, f., kap', n., kjæppe, f., kap-strævr, n., -ta'k, n. Jfr. **Vædde-K., Kør,** kap'-jag, n.

Kapre, ta(ge), fange (købmans-skip). Jfr. **Opbringe.**

Kaprice, lune; egensin, særhet, sær-lune (H. P. S.), låt(o), n., *vim, n., visbænde, n. Jfr. **Indfald, Nykke, Paafund.** I * sær lune = „**Stemning, Humør**".

Kapricieus (-euz), luneful', *lunot, låtot(o), *vimen, *lune-fængen.

Kapride (Kaprende), *skjeje.

Kapridning, skjej', n. **Dane til K.,** skjejvål'(o). Jfr. **Vædde-løb.**

Kaprifolium (*Lonicera Periclym.*), ved(i)-vendel, m. (vivendel, vibendel), ring-ved, m., ræv(e)-klo, f., »riv-ol el. revål« (sommesteds) bergflætte, f. Bergf. sær ellers = *Hedera helix. Lonicera Xylosteum,* i * led-ved (lea-ve).

Kapriol(er), bukke-spring, luft-s., (bedre) -sprang.
Kapsel, gjøjme (gøj-), n., hus, n. (som i * fræhus), skjejd, f. Mk. pese (pæskje), f., skålm(o), m. Jfr. Frøbælg, Frøhus, Urtebælg. Jfr. og Hylster, Foderal?
Kapstræben („med deraf følgende Misunbelise el. Uvillie"), åte(o), f. Gl. n. etja, strive.
Kapsun (t. Kappzaum), *mule-band, tvangsgrime.
Kaptatio benevolentiæ, eg. fangst, fiske efter yndest; tilsnikelse av yndest; bøn om velvillig overbærelse el. *gaum (opmærksomhet).
Kaptiøs, listig, *ful'-kyndt, *krokot, *snedog (-ig); (besnærende), *snarande, snare-? (spørsmål, m. m.). Jfr. Besnære, Snedig, Sofistisk.
Kaptur, fangst, ɔ: „Opbringelse"; taget skip, »prise«.
Kapun (t. Kapaun; Kaphahn), gildet hane (Molb.), *gjæld-hane? gjø-hane? gjødslehane (efter *gjød-kalv, *gjødsle-k., *gjødsle-gris?).
Kaput (fr. capot), fortapt, dødsens, fejg, væk. **Han er k.**, det er ute med ham; (i Spøg), »h. er død«. Jfr. »han er sålt (solgt)«.
Kar (små el. store), kjærald(e), n. (gl. n. kerald), balje, f., så, m., bune, f.; gågn(o), f.; (mindre), bidne, n., but', m., kjær, n. „Naar Sødmelk vanker i Kjær". Fr. Bg. Jfr. Balle. **K., aabent og med Øren**, stamp, m., *tympe, f. stæmpe, f., hølke(y), n., hålk(o), m. **K., smalt, (Træ-)**, stråk'(o), m., strump, m., strype, n., strykkje, n. (strykkjende). **K., stort, plumpt el. ubekvemt**, u-kjærald, n. **K., meget stort, af Træ**, så, m.: *roste-så, *gi'l-så, *barke-så. **K. af Træ, lidet** (et Slags Spand), kak', m., kop', m., ask, m.; jfr. stave, f., strippe, f. **K. af mindste Slags** (meget liden Krukke, Kop, Vaske osv.), tint, m. **K. med Bund i begge Ender**, tvibøtning(y), m. **K. med Hanker el. Stropper at bære Melk i**, kagge, m., bære-k., flaske, f. „**Brødne K. i alle Lande**", jfr. »d'er tråsˌo) i alle skogar«. Jfr. Kvas. **Kar**, som i Blodkar, i * kar, *kjær?
Karabin(e), stub- el. kort-børse? hestkar-b.?
Karabinier, stubbørse-man?, -kar; letrytter. H. P. S.
Karade (Cha-), stavelse-gåte. ¡ H. P S. og fl.
Karakter, sær-mærke (Lm., Fr. H.), ejnkjænne (Lm.), særkænne; kænnemærke(r); (Gemyt), sin, sinne-lag, n., tænke-måte, grun-drag, *hug, huglag, n., lynde, n., hug-lynde (mk. god-l., laus-l.). Jfr. sv. lynne, skaplynne. Gl. n. lyndi. Se og Gemyt, Sind. **K.** (af Aabenhed osv.), avtryk, stæmpel, særmærke, avbilled (d. (Fædrel.), utseende, (»præg« ær tysk). H. P. S. slipper let fra det hele. Han har »præg«, indpræg, inderpræg, kjendep., navne- el. titel-p. **K.** også = skrifttegn; (i Skolen), vitnes-byrd, skøn? (Titel), jfr. Rang, Titel.
Karakterbogstav (i Grammat.), kænne-bokstav, mærke-b.
Karakterfast, -stærk, hu-stærk (H. D.). Dertil hu-styrke. H. D. Hugstærk i * er „fyrig, modig"; også „ivrig, heftig". Gl. n. hugsterkr, modig.
Karakterisere, mærkje, -te (Lm.), kænnemærke, -tegne (H. D.; efter sv. og tysk?), sær-mærke (H. D.), sær-tegne (H. D.), sær-skildre? sær-kænne. E. Sars. Mk.: „Attributer, der særkjender denne Helgen". J. B. Løffler. „De Sager, der særkj. den ældre Jernalder". **K. sig**, særkænne sig (H. D.), særkænnes. H. D. **Karakteriseret**, særmærket, skildret, særkænnelig.
Karakteristik, skildring (av en el. ved en), billed. **Ens K.**, . . . særmærker.
Karakteristikken (i Logaritm.), kænne-tal. H. D.
Karakteristikon, mærke, sær-mærke (H. D.), kænne-mærke, kænnings-m. (H. D.), særkænne, særkænnelighet. H. D. Jfr. Karaktertræk.
Karakteristisk, særegen, ejendommelig, utmærkende (for, hos), særmærkt (Lm.), særkænnelig (H. D., Birkedal), særtegnende (Dr. Ros.). Sv.: känne-tecknande (ɔ: som viser kænnetegn på), kännemärkande. Göt. H. Tidn. Jfr. kjærtegne (vise tegn til el. på kærlighet). **Noget Karakteristisk**, (et) særkænne. **K. Egendommelighed**, særkænne, særkænnelighet. H. D. **K. Sag**, kænnings-sak? mærke-sak. Jfr. Repræsentativ Mand. **K. Tilbehør**, sær-tegn. H. D. Jfr. Attribut.
Karakterløst Menneske, vind-driver (H. D.), *tul'? Jfr. Jabrober.
Karaktermaske, særmærkt maske, *sær-m.?; stands-m. Efter Meyer. Jfr. Maske.
Karaktertræk, særmærkt drag, ejendommel. d., eget d., særkænne, hug-drag (Lm.), grun-drag.
K(a)rambolage, sammenstøt. Se og Kollision.
Karambolere, støte sammen.
Karantæne, avstæng(n)ing (L. K. D.), vænte-dag. H. P. S.
Karatere, blande (ædle metaller med ringere). Dv. »karatering«, blanding, tilsætning (av ringere metal til ædlere). Tyve-karats gul' = 20 deler gul + 4

deler ringere metal på hver mark. En mark ær nemlig 24 karat.

Karavane, handlar-skrej? (av *handlar, ɔ: Handelsmand, og *skrej(d), f., ɔ: fremstribende Hob, Følge), (handlar-)-stæmne, f. (i likhet med nordfarst., i Bergen), kaup-s.?, ɔ: Handelsfærd; stor-fylgje, n. (Lm.), stæmne-færd, f., (kaupmans)-fylgje, n., -strå'k(o), n., *folke-strå'k, rejse-lag (handels-, pilegrims-, færdemans-).

Karavanefører, skrej-førar? (kaup-)stæmne-førar? -lej(d)ar? (*Lejdar = Leder, Beileder).

Karavanserai, hærberg (i Tyrkiet, stort), vejfarer-hus el. -hærberg. H. P. S.

Karbaſk (Krab.), pisk, svepe, f. (av læder, remme).

Karbonade, ristet kød (rist, f. finnes i *, men ikke rista, ɔ: stejkje på rist). Glostek? (ɔ: stekt over gløder). Av carbo, ɔ: kul, kul-æmne.

Karbonari (i Italien), kul-brænner. **Karbonarisme** blev da = kulbrænner-tro, ɔ: den »politiske«. Jfr. Kulsviet.

Karcer, fængsel (navnlig ved skole eller univers.), fange-hus, n., hul. Jfr. Arrest, Kachot. **Karceres**, stængje, n., stængel, n., stængale, f., bång(o), m. Jfr. Bom, Stranke.

Karcerarius (Slutter), fange-foged, fange-vaktar, m.

Karbunkel, -ſunkel, højrød rubin.

Karde (til Ull), kar(d)e, f., kamb, m. (ul'-k.). Av t. Karde, lat. carduus, ɔ: *tistel, „Tibſel", på grun av de mange tagger el. brädder. Uttales: *kare, *kale, på dansk Karte. Sv. karda.

Karde, at, *kar(d)e(ar), *kjæmbe (ul'); grøjpe (-te).

Kardialgi, trykning for brystet, klæmming, f., kvæving, f. Jfr. Beklemmelſe.

Kardinal, kirke-drot (kirke»fyrste«). **Kardinal-**, hoved- (-dyd, -tal).

Kardinaltal, mængdetal. Bedre sæn gruntal.

Kardning, kjæmbing, f.

Kardus (af fr. cartouche), papir-påse (at ha skåren røktobak i), karduse, f.; (kanon-)ladning; hår-lug (»ta en i kardusen«), hædne(e), f., hå't(o), m., lug', m.

Kardusspapir, tykt pap-papir.

Kareſſe(r), kær-tegn, kæle-tegn (H. P. S.); skri'p, n., he'l-ord, n., høling, f. Jfr. Kjæleri.

Kareſſere, kærtegne, kæle-tegne (H. P. S.); skripe(ar), flikre føre(y), ar, flere(ee), ar, kause(ar), kæle for, *kjæle med, *hole føre; *klappe, *strjuke, smejkje (-te); (ſpottvis), klejme (-de), sv. klema; jfr. Klæbe. **K. hinanden**, *skripast. Jfr. Kjæle, Smigre, Indſmigre. **Kareſſerende** (hjælende), *skripen, *smiten, *holen, *kjælen.

Kareſſering, kjæling, f., skriping, f., skri'p, n., skrip-låt, n., -læte, n. (og f.), flering, f., flikring, f.

Karga, -gø, ladning, skips-l.; vare-liste (-*liste, f.), ɔ: „Fortegnelſe over Ladningen". J. L. Også = skips-køpman.

Kargadeur, -dør, skips-køpman (?). Ær to skipskøpm. på samme skip, kalles den ene super- (el. over-), den andre underkargo.

Kargæſon, ladning, *farm, m.

Karies, ben-åt (ben-kræft, ben-sedder). Åt, n. ær bl. a. = „Kræft, Tæring i Kjødet".

Karklub, jfr. Baſteklub.

Karl, (efter Kjønnet), *kar, *kar-mann, *gu't, busse, m., krop, m.; (dygtig K., vogen K.), *kar, *dreng (H. Winsnæs, J. Lie); (Tjeneſtekarl), *kar (som i husbonds-k.), *dreng, *svejn, *gut; (yngre), *vå'k, *glunt, styving; (Mand), knape (knåpe), m. (»ejn hejl k.«, ɔ: en Stormand, — gl. n. knapi); (Fyr), sæg', m. (gl. n. seggr), sug', m., fyr, m. Hunkøn: *sæggje. Jfr. Perſon. **Allerhelvedes K.** (Pokkers K.), hælja(r)-kar(e), -båbbe(o), -gubbe, -knagse. Jfr. Pokkers. **K., anſelig**, røjving, m., ov-r. Lm. **K., boven**, slo(d)e, m. (av slode, ɔ: brage, ſlæbe), slå'p, m. (B. B.), slo'k, m., av sloke, ar, ɔ: gaa tungt og ſent, ſlæbende. Gl. n. slókr. **K., dygtig**, håggar(o), klejvar, m., kluvar, m., klippar, m., sule, m., sular, m., søjtel, m., sug', m.; (dygtig, driftig), sopar, m., ɔ: En, ſom feier om ſig. **K., ſlut** (Mester), *lejkar, m. **K., ſtift**, kult, m. **K., fyldig, tyk**, furk, m. (dærav førkje, y, ɔ: førlemmet Kvindfolk), lurk, m., svålk(o), m., ɔ: eg. = Bengel, Prygl, ɔ: tyk Kjæp el. Stav. Jfr. sv. * furkig, ɔ: tyk. **K., høi og ſmal**, hækel(e), m., håke, m. **K., meget haardfør**, il'-harding, m. **K., ſtærk el. ſtolt**, knagse, m., gnasse, m. **K., luſtig**, lejk-fugl, m., lystig sælle, m. (jfr. Fyr, Fætter); **luſtig, munter**, *tule. Jfr. sv. ture, sv. * tule. **K., mager, anſelig**, he'k(i), m., hi'l, m.; (mager, lang), rane, m.; (opløben, lang), stri'k, m. (stre'k). **K., ſlem**, låking, m. **K., ſmalvoxen**, *spæling (spjæling), m. Jfr. *spælen, ɔ: kort og ſmal mod Enden. **K., ſtolt og biſter**, bårre(o), m. (børre). Eg. = Børre (Acrtium Lappa), **K., ſtor**, rusul, m., ɔ: rise(i), m.; (ſtor el. dygtig), sæg', sug', m. (sog'); (ſtor el. fyldig), svægge, m., sug', m., sæg', m.; (ſtor, fyr), rug', m. (f.: ej rugge), gast, m., basse, m., søjtel, m., sole, m., gåsse(o), m. (jfr. Kolos); (ſtor og ſtærk), ståle, m. (av

*stil?); (stor, stærk, byggtig), gåsse (sv. gosse, ɔ: gut). K., tyk og liden, knarve, m. (eg. en læ'rknap); (uanselig, liden), *alk. Eg. en vis „Fisk, liden med stort Hoved" = *marulk. K., usædvanlig, jfr. Potters. Det var en feb K., »*det var rette mannen«. Karl finnes ikke i *, men kar og kal' som to ord. Kar for karl ser også i Sverige almindel. Jfr. Knegt.

Karlsvognen (den store Bjørn), i * vagna (*vagnen, vangen), m. (n.). *Vagn-stjærna, = dag-stj. = stjærna, ser derimot = Arkturus, nederst i bootes, oksedriveren. K., som hueformig Stjernerad, vagn-båge(o), m., vagn-ak'k, f.

Karm (Ramme, Indfatn.), kar', m., *karm, *kvarm. K. (Ramme) om en Aabning, gaupe, f.: *dur-g., ljore-g.

Karmin, fineste høj-rødt.

Karmosin (Karmesin), høj-rød, *høg-raud.

Karnalje, se Kanaille.

Karnap, ut-bygning (på et hus, for at få syn til siderne).

Karnation, hud-, kød-farge; hud- el. kødmaling. H. P. S.

Karneval, fastelavn, fasten. Siges helst om fastelavns-moro, -lystighet, -løjer.

Karnis, sejle-krans, billed-k. Se Kornice.

Karre (t. Karren), kjærre, f. Sv. kärra.

Karré (Quarré?), firkant (H. D.); firkantet, tærnet, rutet; (i Piketspil), fir-hånd (H. P. S.), »en afsluttet samling av fire hænder, to forhånde og to bakhånde«. Formere K., danne en firkant (eg. med like sider og like vinkler). Jfr. Kvadrat.

Kar(r)et, (ældre dansk) karm (H. D.; nu næsten glemt, men dog igen optat av enkelte skalder), *hus-vogn, f. „Dette fremmede Ord (K.) har i ældigere Tider aldeles fortrængt det danske Karm". Molb. Stor-vogn (O. V.).

Karriére, vej, *skej(d) (køre-s.; livs- el. leve-vej, æmbeds-vej el. skej'). Jfr. Bane, som er tysk. Gjøre K., bryte sig vej, komme i vej. Hestens K., firsprang. H. P. S. taler om K. som »fuldspring« i motsætn. til Galop, som skal svare til halvspring. Jfr. Firspring.

Karrig (t. karg), *karg, *k.-hændt, *små, *snæv (snøv); *spa'r (gl. n. sparr), *småfængen, små-fingra(d) (jfr. *små-given, ɔ: som giver lidet), *små-hændt, *småvoren, *små-rådleg, *små-sår, *sår, *sår-fingra'; knap', *maur, *klypen, *ni(d)sk, *tiglesam, *trejsk, *nøg', *nær-sjåog, *nær-sed', *na, *tur' (»han er t. med dejm«, ɔ: giver dem lidet), *u-mild. K. paa Mad, *matsår, *naudarfængen, *nauv (nøv, nauver, nauger). Jfr. Knap, Gnieragtig. K. være, t. fjøde (udfulte), pine (-te), pire (-te), klype (-te), knipe (-knejp). K. Pers., piring, m., tigl, n., *naudar-man, *pist, m., kni'p, m., *knipar. Meget k. Pers., niding, m. (niting). Jfr. Gnier.

Karrighed, karglejk, m., nidingskap, m., pinsle, f., *naudardom, *tigl, n., *tigling, f., *klyping, f., *nauvlejk, m.

Kar(r)tegning, vrænge-billed, forvræng(n)ing, vrang- el. vrænge-tegning? spe-værk, spotte-v. (Lm.), spotte-skapnad (Lm.); jfr. forvending, f. (eg. Forvanskning).

Kar(r)tegne, vrænge, forvrænge, vrang-tegne? *forvende? (egentl. forvanske), overdrive, latterlig-gøre. Karrikeret, vrængt, forvrængt, vrang-vendt (H. D.); forvendt? *av-skapa(d). Lm. I * rangvend, rangsnud', ɔ: „forbreiet".

Kar(r)iol, *karriol. Fr. carriole.

Karronade (Kanonport med vid Munding), bred-munding. H. P. S.

Kar(r)osse, stads-vogn. Jfr. Karret.

Kar(ro)usel, ridder-spil (r.-lek, til hest), ringren(ning); (paa Marked m. m.), ring- el. rund-skej'? ring- el. rund-kørsel?; („Dreiegynge", om en Leg for Børn), vinne-huske? -kørsel? ring-kjøjring, f. Lm. H. P. S. har dreje-vogn, -bane, -gynge, og Meyer-Dahl dreje-kors. Men dreje og bane ser jo tysk og gynge ikke norsk (= *huske el. *runse, ronse, en). Jfr. Gynge.

Karse, vild (*Cardamine pratensis*), *eng-karse, blejk-urt.

Karsk („preussisk-tydsk" karsch), n. s. karsk), *frisk, *hejlbrigd. Gl. n. karskr, ɔ: „rask, livlig". Dv. kerski, „Munterhed". I * ser karsk = smibig, let.

Kart (carte), kort, land-, sjø-kort. C. blanche, frie hænder, uomgrænset fuldmagt. Jfr. Blanket. Se og Carte.

Kartel (Feide- el. Udfordringsbrev), stævnebrev?; (om Krigsfangers og overhovedet Rømningsmænds og Forbrydere gjenfidige Udlevering), hjemsending-pakt, bytte-brev el. -pakt, løsnings-forlik? rømnings-forlik, *rømings-sæmje, f.? Det siste ord kunde vel brukes for alle tilfællene. Jfr. Forlig, Overenskomst.

Kartere (Brev), in-føre på en liste, in- el. bok-føre? skrive op, *tejkne op, skrive in. Karteret Gods (paa Dampskib), inskrevet g., bokført g.? (og således under skipsførerens værje, „i Modsætn. til det Igje, fragtfrie Passagergods"). J. L. Et annet kartere se under Chartere).

Kartilaginøs, brusket (-ig), av cartilago, Brusk.

Kartnegl, *kart-nagl.

Kartoffel (dansk-tysk), *potete, f., B. B. (tate, pote), jord-æple, n., æple(e), *kantoffel. Hal-

lingd. og Valders. Efter nt. Kantüffel. Se Potet. Mk. potete-gras, n., -lauv, n., -rejt, m., ɔ: Aker.

Kartograf, kort-tegner (ikke kart. . .)

Kartografi, kort-tegning.

Kartografiſk (Dygtighed, Hjælpemidler m. m.), korttegnings-, i, til korttegning.

Kartong, -tong, pap, pap-papir; pap-æske; »mappe«; kort-papir; prøve-kort; utkast, mønster-tegning (på grovt papir). Jfr. Mappe.

Kartouche, se Kardus og Kartætſche. Betyder det samme som Arabeſter. Se dette.

Kartøve, grov-skyt, kort og tykt, med svært kuglemål. Jfr. Kaliber.

Kartætſche, små-jærn, *skrå, f.; sprede-skud?

Karubs, karus' *(Cyprinus carassius)*.

Karve, at, (indſtjære), *rite(ar); (ſtjære ſmaat), *karve, *hakke, små-skære, sønder-s., *sakse. Jfr. Ribſe, en og at.

Karveſtok (at ſtjære Mærke i for et viſt Tal i en Optælling), tal-stok, m., skår(o)-kjævle, n., *skår-stok'. Jfr. Mærke.

Kaſchot, se Kachot.

Kaſe, *kā's(o), f. (fl. ibl. kaser), *dynge, f., *ko'k, m., *haug. I Dansk bare i Kokaſe. Lure (naute-), f.

Kaſein, oste-æmne? ɔ: oste»stof«).

Kaſematte (casa, Hus, og matto, blind"), vold- (vāl'-, o) kæller el. -hvælving (H. P. S., H. D.), -kvælving, m. Dærtil vāl'- el. kæller-hvælvet for kaſematteret.

Kaſerne (casa d'arme, ɔ: Vaabenhus), soldat-hærberg el. -hus, hærmans-hærb. el. -hus·(Lm.); hærgård. Forslag av H. D.

Kaſernere Soldaterne, lægge s. i hærmanshus? lægge i hærb., læggje i lægd? med tillæmpning av *lægd på ikke-fattige. Jfr. Kantonnement. H. P. S.: boligfæste. Kortere da: bo- el. bu-fæste?

Kaſino (eg. libet Hus), laga-hus? samlags- el. samfunds-hus (gilde-h.?); lag, samlag (gilde). Jfr. Forening, Selſkab, Klub.

Kaſkade, fos', m., fos-hāg'(o), n., fossestup, n.

Kaſket (casquette, liden Hjelm el. Storm-hue), hjælm-lue el. -hue?; flat-lue (av læ'r el. klæde). Det siste efter Meyer.

Kaſte, skip med tilhør, skips-skrog, -skrāv(o), n., mots. ladning. J. L. K.-Aſſurance, skips-»a.«

Kaſſa (-e, Kjøbm.), kiste, f., skrin, n., pænge-k., -skrin, -kasse, f., -skap; pængeforråd. Bed el. pr. K. være, ha(ve) pænge ved hånden, h. p. liggende. Pr. kassa betale, betale i rede pænger. J. L. Ital. cassa, av lat. capsa. Kaſſe, ſtor, fæſtet til en Væg, bing, m.; sv. binge; d. bing, H. D. *Korn-, *salt-b. K., ſmal, skrulle, f.

Kaſſabel (Klæber?), *kastande, til at kaste.

Kaſſation, tilintet-gørelse (såsom av gældspapir); under-kænnelse (av en dom; jfr. K—s-Ret, ɔ: over-domstol, over-rett); avsættelse; vraking.

Kaſſatoriſk, under-kænnende; avsættende, vrakende.

Kaſſe-Beholdning, tilstede-værende pængeforråd? kasse-forråd?

Kaſſe-Billet, papir-pænge. Meyer.

Kaſſe-Kommitté, regnskaps-utval(g). H. D.

Kaſſe-Mangel, -Deficit, -Deficit, kasse-*skort, m.?, -bræst(e), m. (jfr. sv. kassabrist), -svig (Aftenbl., Morgenbl.). Eller når talen har været om en kasse: pænge-skort? pengeløjse? Jfr. Mangel.

Kaſſere, tilintet-gøre, ugyldig-g., under-kænne; avsætte, kaste (stortingsman), vrake.

Kaſſerer, skat-mester, kasse-forstander, -mester?; regnskaps-fører.

Kaſſerolle, kobber-panne; lāk-panne? -gryte? skafte-g.?

Kaſſetton (i hvælvet Loft), in-dypninger. H. P. S.

Kaſt (af Unger), i * lag, n., bøle, n. føde, n., lægde, n. *Kast bl. a. = 4 stykker. I * bl. a.: fjogo kost = 16 st. K. med Fiſtevad, kost, n., varp, n. Komme i K. med, *komme i lag med; også k. i strid med, k. til at nappes med. K. gjøre med Kroppen, se Slæng(e).

Kaſtagnetter, rangler, hånd-r. (at ledsage danseslåt med).

Kaſte, *kaste (gl. n. kasta), varpe(ar), værpe (-varp); (ſlænge), gryte (-te), ræke (-e, -rak), fløjgje (-gde). K. feil, *forkaste. K. op, brjote seg (ɔ: bryte sig). K. ud, smite ut (-smejt). K. ſig, varpe seg (blive ſtjæv, forvrides). K. ſig over En, gyve (guve) (— gauv — gāve, o), rjuke (-rauk) på. »Han gauv i bringa på hånom«, ɔ: greb ham i Brystet. K. Klæderne paa ſig, hamse (hæmse) seg til, *h. på seg.

Kaſte, arvelig stand; arvestand?

Kaſtebold, jfr. *kaste-kjæp (også d.). Jfr. Skumpeſtud.

Kaſteklæde (Hovedbug, at kaſte over ſig i en Haſt), *kaste-plag', over(y)-kast, n.

Kaſtel, borg, små-fæstning; fæste (H. D.). Jfr. Standſe. Mk. og værn, virke (by-værn, by-virke). Luft-Kaſtel, luft-»slot«.

Kaſtellan, borg-foged.

Kaſten, -ning, kasting, f., gryting, f., varping, f.

Kaſteraket (til Skibbrudnes Frelſe), kabbelpil (H. D.), »redningss«-blide. H. D. (*Bergnings-?). Jfr. Redde.

Kasteskovl, kaste-skålp(o), m., -fjøl, f., -spjæld, n., låve-ræke, f.
Kastespyd, jfr. Harpun.
Kastetørklæde, tjæld, n. Jfr. Kastelæde.
Kastevod (ɔ: Kastegarn), kaste-not (-noter), ɔ: et mindre, for 4—5 personer.
Kastigation, rettelse (av noget skrevet); refselse, tugtelse. Jfr. Straffe.
Kastor, bjor, m. (bæver, d.). Gl. n. bjórr.
Kastorhat, bæver-hat, bjor-hat?
Kastrat, gjælding, m. (g.-dung; „især om gildet Ose), gilding (d.); (om Hest), gjælk, m. (jalk, gl. n. jalkr), skåren hæst. Da gjæld-buk, -ver, -nøjte ikke uten i spøk kunde siges om Kastrat, måtte det bli enten *gjælding el. *gjælk. At også disse ord egentl. vedkommer dyr, sær ikke til hinder for, at de kan overføres på m.sker; ti gilding må jo og eg. tyde gjældet dyr. P. M. Møller har halvman(d): „lytte til den sorte Halvmands Triller". Kastraterne, de skårne? gjældingarne?
Kastration (-ering), gjælding, f.
Kastrere, *gjælde, e (d. gilde), *gjælke, skjære (-skar); rense (for fejl, skrivf.). K. („paa en egen Maade"), klakke, ar. Kastreret, gjælka(d), *gjæld, adj. el. part. av. gjælde, ɔ: gilde.
Kastrum doloris, sørge-sæng el. -gulv (H. P. S.), ligseng (Molb.), lik-strå, (lik-) utstilling? lik-pal'. H. D.
Kasuist, samvets-lærer? særfals-l.? floke-løser? særfals-grejer? Mk. casus conscientiæ, samvittigheds-tilfælde (Fr. H.), ser-fælle, n.?, ɔ: „et usædvanl. Tilfælde".
Kasuistik, samvets-lære (efter Meyer), floke-løsing („Anvisning til at løse Samvittighedstvivl", Meyer); særfals-lære? (Einzelfall-lehre), greje-kunst?
Kasuistiske (f. E. Tilfælde), særfals-(tilfælle)?
Kasus, fal', tilfælle, hændelse, omstændighet; stillings-form.
Kat (Han-), *kat', frås'(o), m. (frøs), kause, m., purre, m., måns; (Hun-), kjætte, f., kjøjse, f. (kjøse, kjøs), *katte. (Han og Hun), *kat, *katte, puse, m. (Som Katten forstaar sig paa Gennep), jfr. »så møket(y) som kui skjøner (sky-) seg på mylje«. Mk. og »kaupe grisen i sækken«.
Kat, pisk, *svepe, f., pejs, f., tamp. Jfr. Dank.
Katafalk = Kastrum doloris. Se dette.
Katakombe(r), lik-kjællar (Lm.), grav- el. lik-hvælving (-*kvælv, m., -kvælving, m).
Katalog, liste, f., ta'l, navne-ta'l, n. Jfr. Fortegnelse, Register.
Katapult, kaste-våpen (blide), pile-slynge. Jfr. Balliste, som nærmest sær sten-slynge.
Katar' (-th-), snue (?), forkølelse, kri'm, n. (krime, f. og m.; sv. * krim, krime), krim-sykje, f., kvæv, n. Som lider af K., *krim-sjuk, -ful'; (K. hos mange paa en Gang), krim-farang, m.
Kataralt, fos', m., fosse-stu'p.
Katarralsk, snue-, krim- el. forkølelses- (feber m. m.). H. P. S. har og snuelig (i likhet med gruelig, jomfruelig).
Katastrofe, omvæltning, brå-vending, lykke-v. el. -skifte, omslag; knutens løsning, opløsningen.
Kateder (-th-), lære- (el. lærer-?) stol (H. P. S.), også læse-stol, taler-stol; bok-stol, H. D.
Katedral (-th-) -kirke, dom-kirke.
Katedralskole, dom-skole el. stifts-s. (nu bare i navnet dom- el. stifts-).
Kategori, klasse, avdeling; begreps- (omgreps-?) kl.
Kategorisk (Erklæring, Bested), avgørende, avgjort, fyndig, med klem.
Kateket, spørjar(y)?, overhører (H. P. S.), (sv.) skole-præst.
Kateketik, spørje-kunst (i at undervise i spørsmålsform), spursmåls-kunst. Lm.
Kateketisk, spørsmåls-vis; i sp. og svar.; (Metode m. m.), spørjende; over-hørende, ut-spørjende.
Katekisation, spurning, overhøring.
Katekisere, overhøre, spørge, *spørje(y) i grunnen. Sted, hvor man katek., spørjar-ståve(o), f.
Katekismus, barne-lærdom; lærebok, spørsmåls-bok; høre-b. (H. P. S.), *katekjese, f., („oftere") *katekisme.
Katekumen, lærling, lære-barn? skole-b.; ældre lærling. Mk. lære-sven for Discipel.
Kateter, tappe-rør (H. P. S.). Dærtil tappe el. blære-t. for kateterisere. 2. små- el. kortsiderne (i en trekant). Egentl.: de lodrette, i motsætn. til Hypotenusen. Se dette.
Kat' exoken (Κατ' ἐξοχην), især, særlig, fortrinsvis; utelukkende. Meyer.
Katolicisme (-th-), pave-tro el. den kat. tro? pave-kirke? Eg. den almengyldige (ɔ: rette, sanne) tro.
Katolicitet, almen-gyldighet.
Katolsk (-th-), almindelig; pavelig, pave-kirkelig? K. Breve (i Ny-Test.), almindelige, fælles (ikke sendt til nogen vis). Katolik, -tolsk, -licisme. H. P. S. har stam-kristen, -kristelig, -kristendom. Skade, at stam- sær tysk, så kort og næmt, som det sær.
Katoptrik, -optrisk. H. P. S.: spejl-lys- el. spejlsyns-lære (om lysets tilbagekastelse fra spejl). Dærtil spejllys- el. spejlsyns- el. spejlsynlig (f. e. billed).
Katte, *pejse, tampe.
Kattefod (*Gnaphalium dioicum*), hare-fot,

m., katta(r)-lab', k.-fot (jasa-lab, -lamp), guste-gras.

Kattegat, eg. kattehul.

Kattehale (*Lythrum Salicaria*), silke-dokke (Dr. Sch.). Ellers katte-rove, f.

Kattejammer, se **Katjenjammer**.

Kattekilling, -unge, *kat-unge, kjætling, (gl. n. ketlingr). Mk. katte-fe't, ɔ: Spor, -klo, -læte, ɔ: Stemme, -lab', -rove, -skap, ɔ: Stikkelse **Kuld Killinger**, katte-bøle, n. **Fede Killinger**, *kjætle. Sv. kättla.

Kattemusik, katte-blåsing. Lm.

Kattepine(i), (i) bejt, f., knipe, f.

Katteryg, *kjøjse-ryg.

Kattefjæg, ve'r-hår, n., ver-korn, n. (sv. väderkorn), *vejde-hår, *vejde-buster. Jfr. **Mulebørster**.

Kattun, bomuls-tøj (med påtrykte tegninger og farger).

Katugle, kat-ule, f.

Katjenjammer (tyſk), fylle-syke, brænnevins-s., kvejs, f., i'r, m.; jfr. hi'r, m.; øl-kvejs, f. Bedre vel øl-syke, f., da øl-kvejs også vil sige: **Drankergalskab**. Jfr. ha' timmermæn (tøm-) i hodet.

Kaudervælſk (t. kaudern, tale uthdel.; vælſk, ɔ: udenlandſk), skøjer-mål, kråke-mål, labbelændsk (sv. labbeländska).

Kaufal, årsaks-, årsak(e)lig. Molb., H. P. S. For årsaklig (3 stav.) taler: daglig, av dag. **K.-Forbindelſe** (»Nexus«), årsaks-følge (M. A. Sigh.), å-sambånd, årsaklig s.

Kaufalitet, årsaklighet. Jfr. **Kaufal**.

Kauferi, snak, prat, små-p.? Jfr. **Snak**, **Paſſiar**.

Kaufik, bejse- el .ætse-kunst(ætse — tysk?). Jfr. **Beidſe**.

Kauftiſk, ætende (ɔ: æbſende; t. ätzend), brænnende; skarp, lut-sk. el. skarp som lut (H. P. S.); kvas, bitende, spydig (-tig?), av spyt, spjut, med lang y. Jfr. **Spydig**.

Kaufør, snakker, prat-maker, skravl, m. Jfr. **Snakker**, **Slabrer**.

Kauføſe, sladder- el. hviske-sofa, -stol (H. P. S.), »hvor To kunne sidde i mag og sladdre el. hviske sammen«.

Kautél, varsomhet; (**Forbehold**), for-ord, kår(o), n., skil-ord, n. (jfr. **Betingelſe**, **Forbehold**, **Reſervation**); varsomhets-»regel« el. -råd. Jfr. **Regel**.

Kaution, borg, n., borgen (Molb.; gl. n. borgan), åbyrgsle, f., åbyrgaling, f.; (i Form af indbetalte Penger), sikkerhet (H. P. S., men ordet ær egentl. lat.-tysk); trygd? Forløfte. Molb.

Kautionere, Kavere, innestå for, gå god for (»gange god føre pengarne«), borge for (H. D., Molb.), gå i borgen for (»gange i borg føre«), love for (»jeg skal love for, at han —«), våge (ɔ: vove: »eg vågar, at —«), svare for, åbyrgjast, visse(ar), stå til ansvar for, ansvare for (H. D.). Gl. n. andsvara. Gl. d. andsvare. Sv. ansvara. Jfr. sv. »gå i god«. Jfr. **Garantere**.

Kautioniſt, borgen (Molb.), forlover (et ord, som særlig brukes om **Kaution** ved segteskaps ingåelse); (ældre dansk) borgsman (sv. borgesman), borgner (H. D.), løftes-man (Allen), borgens-man. Molb. Om endelsen -»ner« se under **Kunſtner**.

Kautſchuk, se **Kaoutſ**.

Kavalér (-lier), ridder, hærre; æres-h. (jfr. æres-dame), H. P. S., ridders-man, hofman; baldanser. **K.-Parole**, æres-ord.

Kavalieresment, ridderlig; højtravende; løselig; på hærre-vis. Jfr. **Ronchalant**, **Flot**.

Kavalkade, ride- el. rytter-tog el. optog (H. P. S.), stas-rid(n)ing. For tog og optog (t. Zug og Aufzug, det siste egentl. om at dra [ziehen] tæppet op ved skuespils begynnelse) burde vi nok heller sige færd. Jfr. brudefærd og likf., ikke så vel brudetog, liktog.

Kavalleri, hæst-folk.

Kavalleriſt, hæst-karl (H. D.), *hæst-kar. Fl. hæst-folk. Molb.

Kavere, se **Kautionere**.

Kaverne, hule, gläppe(o), f., gråfs(o), f., hæller, m., håle, f. **Kavernøs**, hullet; svampet. Meyer.

Kaviar, fiske-rogn (saltet).

Kavitet, hulhet, hule. Jfr. **Hulning**.

Kavle (**Flydhølt**), *flå, f. (*flæ, flø), fjo't, m., kavl, m.

Kazike (Caciqve), høvding, konge (blant ville).

Kaa (**Allike**), kaje, f., kå, f. Sv. kaja.

Kaabe, kåpe, f.

Kaad, *kåt, lystog; *kav (jfr. kav-huga', ɔ: heftig, hidſig), ustyrlig, *kipen, spræ'k, *il'-frisk, *yr (B. B., H. Ibs.). Sv. yr. Jfr. gl. n. ærr, ɔ: gal; (letfærdig), løsmunnet, uvør(d)en, *hejot (av *heje, ɔ: ftøie), hensyns-løs; (geil), vellystig, *fu'l, *galen. Jfr. **Overgiven**. **K. Dadling**, gli'p, m., kåting, m., *vil-basse, villing, m.

Kaadhed (**Lyſtighed**), kjæte, f., kipne, f., ville, f., *vilskap, ras', n. Jfr. **Vildſtab** og **Lyſtighed**.

Kaadmundet, laus-munna', -kjæfta; *flå, *flå-mælt, -kjæfta. **K. Perſ.**, flå-kjæft, m. (flåg-k.), åpen-k (o).

Kaadmundethed, fläskap, m.

Kaal, kål, n. **Grøn ſom K.**, *kål-grøn. **Gjøre K. paa En**, gjære ramne-mat av ejn; kåle(ar), ɔ: ødelægge. **Skjære Bladene af K.**, kåle (kjæle), ar: k. næpor.

Kaalbøtte, se Kolbøtte.
Kaalhave, *kål-gar(d), (oftere) kål-hage, m. Gl. n. kálgarðr.
Kaalorm (Sarve), åme, f.; gras-mak', m., *kål-mak.
Kaalrabi (t. Kohlrabi), kål-rabbe, f., -rot, f., rabbe, f. (m.?), rot-kål, n. Sv. rabba. Mk. rabbe-kål, ɔ: Blade af K., -frø, n., -rejt, m., ɔ: liden Ager til K. Tilmad af født el. banket K., rot-stappe, f., kålrot-s.
Kaar, kår(o), n., va'l, n.; tilstand. Jfr. Forfatning.
Kaarde, kåre, m.
Kaardefæste, kårde-greb (Molb.), kåre-hald, n.? (»hald, n., Greb til at holde i").
Kaardeklinge, k.-blad. Jfr. *knivs-blad, fos (t.) -klinge.
Kaare, at, kåre(o), ar, kjose (-kams), vælje (-valde). Sv. kora.
Kaas (fr. cours, Løb), ko's(oo), m., stræmne, f. Sv. kos, kosa.
Kegle (t. Kegel), top', m. (jfr. *sukkertop), kile, m., knåt'(o), m. »Slå kiler«. (S Matemat.), kile, m., rund-k.?
Keglebosset, kile-ku(g)le.
Keiroterium (Kh—th), hånd-dyret. Hos Th. Kj.
Keise, jfr. Kaare.
Keiser, kjejsar, m. Sv. kejsare, ɔ: kjejs.
Keiserbømme, kjejsardøme, n.
Keiten, kjejva, f., vinstra, f., årv(o)-handi (år-handi, åre-kjejva). Sv. * keva. Slag med K., kjejve-slag, n.
Keitet, *kjejv-hændt, *vinster-h. (vingster-h.), (v)rang-h., årv(o)-h.; kjejven, kjejveleg, *kjejvsam, *tung-fængd, *u-hag, *u-hændt. Gl. n. örfhendr (örvendr). Jfr. Ubehændig, Klodset, Klump.
Keithændet, kjejv-hændt, mots. ret-håndet, som H. D. foreslår. Mk. * rette- og fagre-handi („i Tale med Børn"). K. være, kjejve, ar. K. el. ubehændig Person., kjejv, m., kjejve, f.
Kelner (t. Kellner), eg. kæller-sven; skænker (H. D.), *skjænkjar, „Udskjænker, Kjælderssvend". Jfr. kjællar-man, „den, som besørger Udskjænkn. i et Gjæstebud". Jfr. Opvarter ved Bordet.
Kemi (Kh.), æmne-lære (H. D.), skille-kunst (Meyer), grun-skilning (H. P. S.) Kemiker blev da grun-skiller.
Kemiker, æmne-lærer, skille-kunstner. Se Kemi.
Kemisk, opløsende. L. K. D. K., f. E. Opløsn., opløsn. i grun-æmnerne.
Kerub og Seraf gengiver H. P. S. med lyn- og lys-engel; ild-bud (bibelsk ånd).
Khan (Han), hærberg (i Tyrkiet; mindre end karavanserai).
Kid, kid (kje), n., kidling, m. (killing), kid-unge, m. Gl. n. kið, kiðlingr.
Gjedekid, kidle, f. K. af aarsgammel Gjed, kidje-kid, n. K. føde, kidje(i'), ar (oftest *kjee).
Kige, gløtte (y, -e), B. B., glætte (-e), kike (ar og -kjejk), njosne(ar), skåde(o), ar, kage(ar), kåge(o), ar?, kope (-te), kote(ar), tire (-de), skygne (y, -de), glire (-te), glåpe, glåme, glane, glose. Gl. n. kaga. Jfr. Lure, Speide, Stirre.
Kigen, gläping, f. Jfr. Kige.
Kighoste, *kikje-hoste, *kik'-h. Jfr. kikje (-te), tabe Beiret.
Kighul, gløtt(e), m. (J. Moe), glugge, m.
Kiffert (og Kiggert, n. f. Kiefert), se-rør, kikar, m., („fremmed Form") kik'ert, m. Have i K—en, stile på (ejn, ejt).
Kil (smal Bugt), kil, m.
Kilde, kjælde, f., op-kome, f. (ok-, uk-, åk-), orkome, f., île, f. (Østg.), ålle(o), f., ålde(o), f. (sv. * ålla), væl', n., væsl(e), n. (værsl, værmsl); (Vandkarre), spyte, f. (op-s., kald-s., jfr. *sputte, ɔ: spytte). K. fra en Klippe, berg-å(de)r, f. K. med koldt Vand, kald-kjælde, f., -væsl, n. K. med meget koldt V., kald-spyte, f. K., som ikke fryser, ti(d)e, f., ti(d)-væ(r)msle (ti-værsle), vær(m)sl, n. (væsl). Gl. n. vermsl, n. Sv. * värmsla, väsla, väsle. K., som danner Sump om sig, dy-kjælde, f., dy-kolle, f. Sumpen: île-stø(d)e, n. Bække i Jorden fra K., kjælde-se'g(i), n. Kilderne ere mange (Aarsag.?), jfr. »det ren' mange bækkjer til den elvi«.
Kilden, kitog(i'), kital, kitlog (kislog, sv. kittlig); (smsindtlig), *sår, *ord-s., il'-tålog(o), u-tålog, *kjælen, *fin, *gløg'. Mk. *hold-sår, ɔ: stindsaar. K. Sag, l. Punkt, mejn-stelle, n.; vanskelig sak, sår s. Sv. kittlig. Jfr. Svag (Side).
Kildespring, op-spyte, f., op-kome(u), f.
Kildesump, væl'-myr, f., île-stø(d)e, n.
Kildevand, væl'-vatn, n., orkome- (åk-) vatn, ɔ: opk.-v.
Kildre, kite, ar, kitle, ar (kisle). Sv. kittla. Sv. * kitta, keta. (Opflamme), øle (-te), øse (-te).
Kildren, kitl, n., kitling, f., kiting, f.
Kile, stad, kile, m., kluvar, m., bløjg, m. (blejg, blej', blæg'; sv. * bligd, blåjde, blåje, d. * Bleir), væg', m. (sv. vigg, sv. * vägg, d. Vægge, gl. n. veggr, eng. wedge); (smal el. spids), spjote, m.; (Strimmel, af Klæde, Stind), gjejre, m. Gl. n. geiri, sv. * gere. K. i Klæder, laske, m.; (indstudt smal Trekant), gjejre, m., kaure, m., led-k., kile, m. K. i Træagle, at benne ikke glider ud, å-rette, m. (ee), også f. (å-røjte, -røte). K. paa Bristen i Stindhoser, plose, f.

(sv. * pløs, ɔ: Kile). Dv. plose-støvel, m. K. at fæste med, splint, f. Jfr. Tværnagle. K., drive ind, kile, ar. Med Kiler fæste, befætte, *kile, å-rette (ar). Mk. *kile på, ɔ: ſtynde ſig. Med K. klove, ſprænge, kluve (— klauv), bløjgje (-de). Tilſpidſe i Form af en K., væggje, ar.

Kileformig, væggja(d). Av *væg' = bløjg.

K. (trekantet) **Stykke,** bjore, m. Gl. n. björr, Strimmel. Jfr. bjorlad, n., Gavl i et Tømmerhus.

Kiliade, 1000 ting; 1000 år, tusen-år.

Kiliark, tusen-høvding, t.-fører?

Kiliasme, tusenårs-læren.

Kiliaſt, tusenårslærens tilhænger.

Killing (Kattens, Harens, Kaninens Unge), kat-unge, m., kjætling, m. (kjæsling, kisl.); har-unge, jas-u.

Kilte op (Klæderne, *brætte op, støtte op (y - e). Dv. støtte-band, n. Jfr. Bælte.

Kime (med Klokke), kime (-de?), time (tine, -de). Sv. kimma. (Spire), *åle.

Kime, en, brod', m., å'l, m. Jfr. Spire.

Kim(m)ing (holl. og n. ſ. Kim, Kimme), se Horizont.

Kimſe, kimse(ar), kjeme (ki-), kinke(ar), kinkse(ar); kaste seg, k. på s., *k. med (på) nakken, kinke med (el. på) hovudet. K. ab, blåse åt, *gjære nakke. Som kimſer, *kinken, kinksam.

Kimſen, *kast med hovudet, kinks, m.

Kimære (Ch.), fabel-dyr, trol; hjærne-foster, -spin' (-spune, m.?), drøm, grille, f., tul', n., tulleskap, m. Jfr. Baas.

Kimæriſk, urimelig, inbilt, vrang, opdigtet.

Kind, kin', f. (og n.; gl. n. kinn, f.), vange, m. (mk. tun-v., vang-skæg). Fyldig være i Kinderne, *ha store kin-fiskar. Stærk Hævelſe i K. (Sygdom), kin-taske, f., kusma, f. Rødhed i K., kin-råde(o), m.

Kindben, kin-bejn, n.; (Overkjæve), kin-kjælke, m. Jfr. Kjæve(ben).

Kindheſt, fi'k, m., øjre-f., -dask, m., øjre-tæve, f., lørung, m., killem, m. kil(e)-vink, m. Jfr. Prefigen.

Kindfjæd, kin-fisk, m., -pust, m.

Kindtand, jaksle, m. (jakle, jæksle). Gl. n. jaxl. Sv. * jäksl, jäkkel.

Kippe (ſimpelt Bærtshus; n. ſ. Kiffe, ɔ: usſel Hytte), skænke-sted, -stue, øl-hus? -utsal(g); fante-hå'l(o), n., f.-bøle, n.? Bøle, n. = „Smuthul", hå'l(o), n. = „baarligt Hus". Danse-bod el. -hus? Mk. bule (bøle?) som i sanger-bule. Jfr. Kneipe.

Kippe (rykke, nappe hastig til ſig), kippe (-te). K. til, skvætte op (—skvat. J. Lie.

Kip(p)re, væve med vend. Kipret Tøi, ty med vend, f. Kipre er i * = bødkre.

Kiragra, »gigt« i hænderne, hånd-gigt? Jfr. Gigt.

Kirke, »kyrkje«(y'), f. (kirkje, kjørkje, kjærke, kjerke). Gl. n. kirkja. Sv. kyrka.

Kirkegang: Kone, ſom ikke har gaaet i Kirke efter Barſel, ſiges at være *hejden, ɔ: hedenſk, el. at *gange i hejde, f., ɔ: gaa i Hedenſkab, i hedenſk Tilſtand.

Kirkegaard, *grav-bakke.

Kirkekommiſſion („ſom varetager el. bryſter Sager vedkom. Kirken"), kirke-nævn. H. D. Jfr. Kommiſſion.

Kirkeſanger, *klokkar, *dækn, forsanger.

Kirograf (Ch.), »simpelt« gælds-brev (uten pant), bok-gæld. J. L.

Kirografariſk, håndskriftlig (bare, uten pant), H. P. S.

Kiromanti (Ch.), spådom av hænderne, hånd-spådom? hånd-spåning. H. D.

Kirſebær, *kisse-bær (kjeseb.).

Kirſebærtræ (*Prunus Cerasus*), kissebær-tre, n. (kyssebær).

Kirurg (Feltſkjær), sår-læke, sår-lækjar, grødar.

Kirurgi, sårlæke-kunst.

Kirurgiſk, f. E. Operation, sårlæke-, av el. ved en sårlæke. H. P. S.: sårlækelig, håndlækelig. Når kirurgisk modsættes medicinsk (f. e. avdeling), foreslår han sårsyk, mots. livs- el. sot-syk.

Kiſel, flint. L. K. D.

Kisſelinke, løst kvinfolk, fia'k, n. Jfr. Kvindfolk.

Kiſte, kiste f. (kjøste); (Daare-), dåre-k., f., *dåre-hus; (Aale-), ål-kar, n. (i en elv).

Kiſtebeſlag, *kiste-smie, n. Jfr. Beſlag.

Kiſteglad, sjæle-glad, lyksalig, *sæl. (I spøkende tone).

Kiſteklæder, kyrkje-klæde, n. pl., søndags-kl.

Kit (Cement), kit(i'), n. T. Kitt. Jfr. Cement.

Kitte, kitte(i), ar.

Kittel (t. Kittel), lærreds-kjole?

Kiv, kjangl, n., klander, n., kjækl, n., kjækling, f., kjav, n., kiv, n. (m.), trætte, f., dejlsmål, n., krangl, n., krangling, f., kivsmål, n., kav, n., be'l(i), n., b.-smid, n. (bisting, f.). K. og Strid, u-sam, n., u-samnad, m., u-sæmje(e), f. Ydelig K., kiving, f., trætting, f.

Kivagtig, kivsam, kranglesam, kranglete (L. Er.), *kranglesam, *kjæklesam, *trætte-kjær, -*sam, -*fus, -sjuk (Lm.) (til *trætte-sykje). Sv. trätsam. Kivagtigt Hus, be't(i)-bo'l, n. K. Perſ., trætte-makar, *t.-gast, *t.-bror, krangle-mejster, m.; (og larmende), marekat, m.

Kives, kive(ar), „oftere" kivast, kjoe(ar?), trætte (-e), klandre(ar), kjækle(ar), kjake(ar),

kjæftast, bitast, dejle (-te) (gl. n. deila, ɔ: dele; tvifte§), kave(ar), kjave(ar), kjævje(ar), kjangle(ar), antre(ar), u-sæmje (-samde), u-sæmjast, krangle(ar), prute(ar), kjejke(ar); *rejtast, ɔ: „tirre hinanden". »Så gik de og kjejkede og trættede«. Asbj. »Beste venerne ymist (av og til) rejtast«.

Kjed, lej(d) (l. av, ut-av, åt; l. det, l. nåkot, o), kjejd (i ordlaget *»lej' og kjej'«; kjejd er i * ellers = træt, utmattet); (som har tabt Lysten, overmættet), *fornøgd, *ulyst, *ulysta'. »Ete seg ulyst«. »Dej vart vel ulyste ta di« (utav det). **Yderlig kjed,** skit-lej'(i'). **Blive k. af,** lej(d)ast. Se og Blaseret.

Kjede sig (længes), tykkje langt. **Det k. mig,** eg. lej(d)ast. **Kjedes,** lejdast.

Kjedel, kje'l, m. (kjætel, e, kjetel, kjejl, kasle; gl. n. ketill, fl. katlar; sv. kettel, kittel). Mk. kjel(s)-bejt, f., ɔ: den nedbøjede Rand paa en K., k.-botn, k.-brænd, ɔ: sveben i K., (*kaslebrænd), kjetel-(kasle-) -botar, -botar, -lapper, ɔ: Kjedelflikker; -ost, ɔ: D. af Raamelk; -skove, f.

Kjedelkrog, skore(oo)-jærn, n., skåre(o), f.; skjær(d)ing (skjæl., skjøl.), m., av skar(d), fordi det er staaret „Indsnit" i den. Mk. skjærding-lag, ɔ: nysnævnte Indsnit.

Kjedelig, *hyggje-laus, *lej(d)voren, *lej'sam, lej'sleg, lej', *trausam (jfr. Trist), mon-(u)-laus, *dauvleg (Lm.), tjåleg, røjteleg (jfr. Modbydelig), *stusleg (B. B.), stusle (H. L.); (om Sted), *to'mleg (tomsleg, tomskl.); (flau), ynde-laus; (uden Fynd), *tur', ømeleg; langsam. B. B. »D'er ikkje langsamt, så længe d'er ansamt«. Jfr. Flau. **K. el. ubehag. M.ste (Dyr, Ting),** lej(d)ing, m., lej(d)ende, n. Gl. n. leiðindi; **Perf. el. Ting,** å'tlejde, f.; **Ting el. Tilst.,** hyggjeløjse, f. **K. Tilstand,** jfr. Flauhed.

Kjedelighed, jfr. Kjedsomhed, Flauhed.

Kjedsom(melig), lej(d); (ubehagel.), langsam, kvem-lej' (-lej(d)en, kvamlejen). Jfr. kvemlej'e, f., leje, f., ɔ: let Person; kvemleje, n., om Ting, besværlig, leje, f., hyggjeløjse, f.

Kjedsomhed (Kjede), lej'skap, m., hyggjeløjse, f., pinsle, f., lej(d)e, f., langsomhet, langsømd, f. »Ansømd er god for langsømd«. **K. volde** (gjøre led), lej(d)e, ar. »Han tok til leje seg«, ɔ: „gjorde sig vred".

Kjelder, kjællar, m. (kjillar). Gl. n. kjallari. T. Keller. Lat. cellarium. Mk. k.-luke, ɔ: Faldbør paa K.; -man el. -svejn, ɔ: den, som sørger for Udskænkn. i et Gjæstebud; -strupe, m. (el. -hals), ɔ: Nedgangen til K.

Kjelderhals (Træ, Daphne Mezereum), tysbast, m. (ty-b., ty-ved, tived, m., kjusb., kjukbaks), trol'-ved. Sv. tibast (tis-b., tivel-b.).

Kjelderſvend, *skjænkjar, *s.-svejn.

Kjeldgang (hos Molb.), rettere vel hjæl'gang, av hjæl', m., „Loft i et Hus"; altså vel = Ratteløb, -løberi. Jfr. natlaupar, m.

Kjelle, kjælke, m. Sv. källke. Mk. k.-drøgje, n., lidet Læs, som kan drages paa *k.; -far (ɔ: Spor), -føre, -mej', m. K. med Meier af Fjæle, som staar paa Kant, gylte, f., krubbe, f., slådde, f. (o) (som og ær = stejn-sle[d]e, st.-mær', ɔ: Stensluffe).

Kjeltring, skarv, m., fark, m., fant (en Stalk), m., låking, m. I * ær kjæltring, m. „Snyder, Bedrager"; kjælter, n. ær „Svig, Snyderi"; kjæltre, ar, „svige, snyde, bedrage, saasom i Handel". Sv. kältring, Tigger; Zigeuner. „Formodentlig fremmede Ord". Kjæltring ær i dansk 1. Prakker, Stodder, Landløber, Udskud af den laveste Almue (*hærke, n.); 2. Bedrager, slet Karl. Molb.

Kjende, at, *kjænne (-de); vite(i'). Vite vægjen. *Kjænne ret, k. rangt, k. atter, igjen, k. til. **Kjende = dømme** ær ikke *. I * ær kjænne derimot ofte = føle. Jfr. Føle, Følelse m. m. Jfr. Erkjende. **K. tydelig,** skjele (ski-), *skilje. Jfr. Skjelne og Se. **K. i en Twist,** *skilje trætte. **Søge at k.** (ved at føle), *kjænne, *k. åt, *k. etter. **Nem til at kjende noget igjen,** kjænne-spak. Sv. kännspak. **Kjendes ved,** *være ved; kjænnast med el. ved, vedkjænnast, *kanne, *kannast med (ved).

Kjende, en (ɔ: Smule, Lidt), kjænt, m., gran(d), m., smule, m.; øje-blik. Jfr. Smule.

Kjende, et, se Kjendemærke.

Kjendelig, let, *ut-kjænd, *aud-k.; (som man kan føle), *kjænnande; (følelig), kjænneleg; (som kan kjendes), kjænneleg. **K. fremfor andre,** *ut-mærkt.

Kjendelse, *dom, skjøn (sky-). Jfr. Kjende = dømme.

Kjendemærke, kjænne, n., k.-mærke, n., *mærke, sær-m. (Lm.), *kan', n., *kjænning, f.: ta(ke) k. på.

Kjenden (Gjenkjendelse), kjænning, f., kjænsle, f. Mk. *land-kjænning.

Kjendetegn („Præg, hvormed noget udmærker sig fra andre Ting; især om visse Egenskaber ved en Kunstners Arbeide"), sve'p(i'), m. Jfr. svep-hag, ɔ: kunstfærdig, — som gjør smukt Arbeide; svep-hægd, f., ɔ: Mesterskab, stor Kunstfærdighed.

Kjending (Person), kjænning, m.
Kjendingsnavn, op-navn, op-nænne(e), n.; serings-namn »?« (hos Landstad siringsn.). Av ser(ee), Dativ til seg? Dv. *sere, *sering, ɔ: fraftille, Fraftillelſe.
Kjendsgjerning, røjnsle, f., røjnskap, m., avgjort sak. Jfr. Faktum og Fakt.
Kjendſkab til (Kundſkab), kjænsle, f. **Mangel paa K. til**, fåkunna til (om?). Lm.
Kjendsmand (Vidne), *kjænt-man (kjendm.). Jfr. Lobs.
Kjep, se Kjæp.
Kjerne, se Kjærne.
Kjerte, lys, ljos, n., blus. Jfr. Fakkel. Gl. n. kerti, Lys, finnes ikke i *, men nok kjærte-ljos, n., ɔ: ſtøbt Lys (Valg-, Vog-). Mk. k.-ra'k, **Bæge i Lys** = ljos-rak, n.
Kjertel, ejtel, m.; (i Sten), ejtel (hæg'-e.), tyte, f., kjørning (ky-), m. **Stribe i Kværuſten efter Omdrejningen af Kjertler**, tyte-ſar, n. **Fri for Kjertler**, *tyte-laus. **Fuld af K.**, *ejtlot.
Kjertelſygdom (en vis), ejtle-brå't.
Kjertlet (om Sten), kjørnt (ky-): stor-, små-k., tytot.
Kjole, kjole, m. (jfr. *kjørtel, kyrtel) ær 1. **Børnekj.**, **Sløifkj.**, 2. **Reiſekj.**, **Overfrakke**, 3. **Livkj.**
Kjortel, se Kjole.
Kjæbe, se Kjæve.
Kjæbe, kjæde, f. (e), kjeje (ɔ: kjædje). Gennem n. s. Kæbe (t. Kette) av lat. catena. Sv. kedja. Jfr. Lænke. **Hvirveltap i K.** (Lægne; ſtybſt Læge, Lægend), hæs, f. (e), fl. hæsjar (hæs', fl. hæsser, e), *kring-hæs, lejkinde, n., laupar, m., sværv, m. (e), sværkel, m. (e). Gl. n. hes. **Uld til K.** (Rending), varp-ul', f. Hærtil *varpe, ar = lægge op (væv), ɔ: **gjøre Oplag til en Væv, anlægge Kjæben. K. til Væv**, varp, n., renning, f., renne-garn, n. Mots. væft, m., i-slåt', m., væfting. f. Sv. varp. **K. af ſammenbundne Stokke til at ſtandſe det nedflydende Tømmer**, læns, f. Sv. * länsa, läns. Egentl. lændse, ɔ: Landfæſte „?". Eller længse, f., ɔ: lang Strækning.
Kjæbeled i en Lænke, se Kjæbe (Hvirveltap). Jfr. Lægne.
Kjæft (Mund), skolm, f. („ſpotvis"), eg. Kløft, Aabning.
Kjæk (t. keck), *djærv, *færm, *modog, høg-m., *ra'm, *ny't (gl. n. nýtr), *kjøn, *spræ'k, *raust, hejl-huga', mansleg, svejpeleg, hørtig(y), *staut, *kask. Jfr. **Driftig, Modig, Tapper; Raſk, Flink.** »Den kaske kan længe med ulykka baske«. **K. af Holdning**, *kjejk (»keik«), brat', *sprætten (ɔ: ſprædende), børg(y). Jfr. Rank.
Kjækhed, kjønskap, m., *mandom, manhejt, f., mod, n.
Kjække, Kjæge, Kunge (om Gaaſen), jfr. Kagle.
Kjæle (kjærtegne), kjæle (-te), skripe(ar), flikre(ar), lørgje(y, -ar), flejpe(ar), flere (ar), kause(ar), flejne (-te); (ſpotvis), *klejme (-de). Sv. klema. **K. for** (med), vele, ar. **K. for hinanden**, ɔ: **hjælpe** (gjenſidig), søte seg, smøjtast? Jfr. **For-kjæle; Kyſſeſyg. En, ſom gjerne l. el. forreſterer**, kjælar, m., kjæle-klo, f., kjæle, f.; han ær da klejmsam, klejmen. **Kjælende** (ſmigrende), skripen (-pot), *klejnen, *kjælen. **Kj. Perſ.**, klejme, f., eg. Klifter.
Kjælebægge, kjæle-barn, n.
Kjælemaaned, skri'p-måne, m. Jfr. **Hvedebrødsdage.**
Kjælen (ſmigrende), *kjælen, *skripot, *skripen; (**blødagtig, forkjælet**), *kjælen, *fin, *kløjen (kløjren), *kvælen; (**ſt.**, om Dyr), ven(i)-elsken, *elsken; (**ſom taaler lidet**), tæmper(e), *sår (»på såraste sida«) (jfr. **ſt.** = **blødagtig**, næst før); (**fræſen, fin**), *tærten (tærte-pæ'n?), *brættog, luvlåten („maaſte ljuvlåten"); jfr. **Omfindtlig. Det er kjælne Sager**, jfr. »det tåler(o) korkje vind elder væte«. **K. for Veiret**, *ve'r-vand (vederv.), ɔ: som vander, ɔ: vraker, ve'r.
Kjælenſkab, kjæle, f., kjæling, f.; (**næragtig**), *skit(i')-læte, f.
Kjæleord, jfr. Kjær.
Kjælerі (Kjælen), flering, f., flikring, f., skri'p, n., skriping, f., skriplåt, n., skriplæte, n., flejpe-færd, f., flejping, f., flejning, f., kjæling, f. Jfr. **Smiger, Kareſering.**
Kjællingetand, se Kjærlingetand.
Kjæmpe, at, stride (-de), *ſlåst, dragast, takast; *tævle, kappast, kjæppast; (**for Morſkab, Spøg**), rivast, prøve styrke, ta' ta'k. Jfr. **Brydes. K. om**, *nappast (dv. *nappetak), *rykkjast. **Kjæmpende**, *stridande. **K. for det, En ille før noget godt af**, »værje som hunden føre højstakken«.
Kjæmpe, en (**ſtor el. før Mand**, **Kjæmpekrop**), rise(i'), m., rusul, m., rose(y), røsel. **K., ſtor**, *ov-kjæmpe, ov-ryggje, f. (av rug', m., en Tykkert?), ov-røjving, m. **K., liden**, kimpel, m., ɔ: **En, ſom er ſtolt af ſin Vært el. Styrke.** („Bel egentl. Kjempel.?"). Mk. *kjæmpe-grav, f., -græft, f., ɔ: **Gravſted fra Oldtiden**, -røjs, f., ɔ: **ſtor Stenhob, opkaſtet i Oldtiden**; -ſægn, f., -ſåge(o), f., ɔ: **Sagn om Bedrifter (af „Helte") i Oldtiden**; -stærk, -ta'k, ɔ: **ſtor Styrkepræve, uſæd-**

vanlig Bedrift; -vise, ɔ: **Kjæmpeviſe**, (**Ballade**).

Kjæmpehøjde, kjæmpe-røjs, f., -haug, m., -grav, f.

Kjæmpemæſſig, kæmpe-, kæmpelig (H. D.), kjæmpe-stor.

Kjæmpeſlægt (ſtore og ſtærke Mænd), kjæmpe-føre, m., k.-sse(d)e, n.

Kjæmpeſtørrelſe, rise(i')-våkster(o), m.

Kjæmpeværk, ov-værk, n., jfr. *jætul-v., storværk, n.

Kjæp, tejn. m., stav, m., vå'l(o), m., *kjæp' (i * også = Træſtamme, -ſtok); (Stage), ripel, m.; (Stok at føre i Haanden, Redſkab; Bærge), hand-øvle(y), n., -ivla, f., -ivle, n., -ylve, -høvle, -øxne. Jfr. påk (pjåk), tynd Kjæp. Sv. påk. „Til ſlig en Krop er Paaken for myg". H. Ibs. **K., rund**, kavle, m.; (tynd, hjælig), svejg, m., svege, f. (i), svege(i), m., svålk(o), m. **Med K.** (svålk) **banke**, svålke(o), ar; *påke.

Kjæphest (Ydmygelsesstræv el. -Gjenſtand), *plog. »De' va' ha(n)s plog«.

Kjæphøi, *rist-høg, *kjæppen, *kaut, *kry; stri(d), trässig, ɔ: ſom ikke vil give efter.

Kjær (Vandpyt; liden Indſø), kjøn', »tjørn« (gl. n. tjörn, sv. tjärn, d. * kjærn); kjær', n., *blaut-myr, f., dape, m., fæ'n(e), n., dike, n., lo'n, f., *pyt', dy, n., dye, f., dæpel(e), m., søjle, f. Mk. *tjørne-blom, Vandlilie; -mark, f., ſumpig Flade med enkelte Vandpytter; -vatn, n., tjørn-fly, n., grundt Vandſtade (= floe, m.), tjørn-stø(d)e, n., Vandhule (iblandt tør); *tjørnot, ſumpig, fuld af Vandpytter.

Kjær, *kjær. **K. efter, ad**, *kj. føre(y), k. etter, glad i. Mk. *kjære være deg! Jfr. *kjæren min, *kjæra mi, ɔ: k. Perſ. Jfr. *kjære ejn, ɔ: ſige: kjære! til En. **Min Kjære!** fuglen min! „Et Kjæleord".

Kjære, kjære seg føre(y), klage(ar).

Kjæremaal, klag, n, klage, f., *klaging, klage-mål, n.

Kjæreſte, *kjæraste (om han og hun), også hænge, n., ɔ: Vedhæng, noget, ſom hænger ved; næme, n. »Han hadde fænget seg ejt lite' næme«. »Guten (hennes)«, »jænta, tausi (hans)«. **Gave til K.**, elskug-gåve(o), f.

Kjæreſteforhold, kjæresteskap. »Det fik heller være med hele kjæresteskapen da, sa' Prindsessen«. Asbj.

Kjærhed, *kjærlejk, kjærskap, m.

Kjærkommen, *væl-komen, *væl-signad.

Kjærlig, *kjærleg.

Kjærlighed (Kjærl. Stemning), *kjærlejk, *kjærleghøjt (gl. n. kærlejkr, sv. kärlek); elske, f. Jfr. elsk, m., elske, m., elskug. »Lægge e. på« (til). Jfr. *få, have hug på, *hug-lægge.

Kjærlighedsløs (ſom ikke kan elſke), hug-stålen(o). *Hær ogsa = forſagt, fortvilet.

Kjærling, kjær(r)ing, e (meſt almind. Også *kjælling, kjædding). Kjærring svarer i meningen til *kal', ɔ: aldrende Kvinde og Mand. Til *kar, ɔ: Karl, svarer derimot *kjælle. Hær tænkes ikke på alder, men på køn. **Stakkels K.**, kjærring-brå't(o), n., -grev(e), n., -krøkje, f. Mk. kj.-bålle, m. (kråke-b., igul-kjær), ɔ: Søborre; k.-knu't (mots. råbands- el. båsmans-k.); k.-løjse, ɔ: Konelsshed, -mangel; -mål (Kvindeſtemme), -råd, f., -ris, ɔ: Overgivt = rab'; -rok' (-snælde), ɔ: Paddevok; kjærringsleg, ɔ: k.-agtig; -spe'l, ɔ: ſimplere Spil (Kort»), -øjre = øjreskjæl = harpeskjæl, ɔ: et Slags ſtor Musling.

Kjærlingagtig, kjærringsleg, *kraunen, kjærring-; hug-stålen(o), *rædvoren, *hug-sprængd. **K. Mand**, kærring-man? kærring (av en man el. k. til man). Se og Kvindagtig.

Kjærlingetand (Kjæll.) (Lotus corniculatus), gul'-sko, m., jomfru Maria gulsko, mari-løkle(y), m., tiri-tunge, f. (tiril-t., tirli-t.), smør-soleje, f., hane-kamb, gjejt-klauv, f. Jfr. Maanerude.

Kjærlingſnak, bakster-snak', n. Jfr. Kunne-ſtuſnak, Pølſeſnak.

Kjærne, kjæ(r)ne, m. (gl. n. kjarni, sv. kärna); (den bedſte Del af en Ting), *malm, m.; *adel, m. (mest om malm i træ), *målme, o, f. **Bygende K. i Korneg**, mat-flo, f. (-flåge, o). **Med K. fyldt** (ſom Korn), mærga(d), mata(d): »d'er lite' mata'«, ɔ: er ſvangt, magert. **Gætte K.** (om Korn), *måte, *mærgast, *mærge seg. Mk. *kjærne-rik, -laus, -skap, ɔ: K.-Skikkelſe; *adel-rik.

Kjærne (Smør-), kirne(i'), f., bede(i'), n., ſtråk'(o), m. Isl. strokkr. **K., ſom dreies med en Svingel**, vind-kirne, av *vinde (-vat'), ɔ: sno, snu. Mk. kirne-bete, m. (»kirnarbite«), -kling, m.

Kjærne, at, kirne(i').

Kjærnefriſt, *adel-god (a'l-go), „om Træ".

Kjærnefuld, *malmen; (om Træ), *a(de)l-god; *kjærne-rik. Jfr. Kjærne.

Kjærneløs, *kjærnelaus. Jfr. Svang.

Kjærnemelk, *saup. n., blæng, m. Gl. n. saup, n.

Kjærnemjæſt, -ſtof, f. E. i Korn, skjør (skyr), n., mærg(e), m., mjølke, m.

Kjærnestav, -ſtang, tværel(e), m. (twirel, tvøral, tyrel), kirne(i')-tvåre(o), f., kirne-tre, n. (kin'-tyl).

Kjærneved i Naaletræer, a'l, m., malm, m., målme(o), f., a(de)l-ved(i), go'-ved, m.
Kjærning (at kjærne), kirning, f.; (Portion Fisbe at kjærne paa en Gang), bede(i)-fal', n.
Kjærre, kjærre, f. (jfr. Karre), hjul-slæde(e), m.
Kjærtegn, smejk, m. Jfr. Kareſſer, -ſering.
Kjærtegne, *kause, *strjuke, *klappe, smeikje (-te), sv. smeka; (ſtryge over Anſigtet), lure(ar). Se Kareſſere.
Kjærulv (*Eriophorum*), fivel, myr-f., m., myr-dun, n., -ul', -dup', -lop', -kal'; hår-kal, m. (som og ser = Løvetand). Se Engulv.
Kjætter (t. Ketzer), *kjættar, *vrang-lærer; tru-vrængje, f. (Lm.); særtroende. C. Ros., H. D.
Kjætteri (t. Ketzerei), vranglære, vrang-tro (H. D.), særtro. H. D.
Kjætterſk, vrang, vilfarende; særtroende, vrangtr. H. D. *(v)rangtruande.
Kjætting, kjætting, m., av lat. catena, gennem t. Kette.
Kjæve, kjakje, m. (kjækje, kjejk, kjælke). Mk. kjake-bejn, n., -ro't, f., ɔ: K.s bagerſte Del.
Kjævle, kjævle, n. (kjøvle, kjælve, kjølve), kavle, m.
Kjævleri, kjækling, f., bikkje-biting, f. (Lm.). Jfr. Kiv, Trætte.
Kjævles, kjæklast, kjævje, rangle(ar), (v)rængjast, ord-vrængjast, *ake (med ejn), *ame, -mast (med ejn), *amle. Jfr. Kives.
Kjøb, kaup, (oftere) kjøp, n. **Forbelagtigt K.**, *bate-kaup. **Uhjeldigt K.**, u-kaup, n. (u-kjøp, ok.). **Paa Kjøbet, oven i K.**, *at-på, *om-fram (u-), sendå til. **Til-kjøbs**, *til kaups.
Kjøbe, *kaupe (-te), kjøjpe, kjøpe. **K. for Byrt**, *forkaupe seg. **Værd at k.**, *kaupande.
Kjøbekontrakt, *kaupe-brev, købmål, H. D. Gl. n. kaupmáli ær Akkord, men ikke just om køp.
Kjøben (Indkjøb), kauping, f., kaupskap, m.
Kjøber, *kaupar, (oftere) kjøjpar, kjøpar.
Kjøbeſkaal, kaup-skål, f., njøs-minne, n. (nøsm., jøsm., ljøsm., jos-mynt, jøsmye). Sv. * jusminne.
Kjøbſlaa, *kaup-slå.
Kjøbſtad, -ſted, kaup-stad, m.
Kjøbſtadborger, *borgar.
Kjøbſtæwne (Handelsfærd), kaup-stemne, f. (gl. n. kaupstefna), *marknad. Jfr. Marked.
Kjød (paa et Legeme), *kjø't (*få k. på seg«), hold, n. (»ingen hatar sit ejget h.«); (ſom Føde; Legemet, modſ. Kanben), *kjøt. Hold, f. (og n.), ær: Huld, Fedme. **Kjødet i Hoved el. Kloer**, kvek(i), m.; (i Heftens), fin', m. Sv. kvicka. **K. nærmeſt Huden**, hold, herold, n. Gl. n. hörund, ɔ: „Hud, Kjød el. Krop". **K., raat**, rå-slag, n., rætte, m., **K. med Henſ. til at det vilkig lages**, gro-hold (»godt g.«), n., *gro-kjøt. **Lugt af K.**, kjøt-must, f. **Stang til at hænge K. paa**, kjøt-ale, m. **Rive i Kjødet**, kvek(i)-rive; (ſtikke i K.), *kvek-stinge. Mk. og kvekskod, om hest, når skomsmerne når in i køtet. **K. famle**, *kjøte, k. seg, kjøtast. **I Kjødet beſtaaende**, -kjøtad: »hard-, grov-k.«
Kjødagtig, *kjøten.
Kjødelige Forældre, rette-forældre, mots. Stif-, Sted-F. **K. Broder, Søſter**, *sam-bror, -syster. Jfr. Helſøſtende. **K. Barn** (ikke Fosterbarn); ejge-barn, n.
Kjødſtore, -trevle, kjøt-tåg, f.
Kjødfuld Del af Legemet (Kjødmaſſe), dåv, f. (o).
Kjødgryde, kål-gryte, f. Av kål, også = Kjødſuppe.
Kjødhoved, tom-skolt, m. Jfr. Tosſe, Taabe, Dumrian.
Kjødmeiſe, spikje-tet(ee), m., kjøt-mejs, f., talg-okse(u), m. Sv. talgoxe.
Kjødpølſe, mår(o)-kurv, m.; (ſpeget), mår-pølse(y), f. Hærtil mår-båge(o), m., -måle(o), m., -tærning, m.
Kjødrig (fyldig), kjøtad, kjøt-møken (mykjen), *kjøt-rik, -ful', -skrøjven; fyldig; *frauig (om Dyr). **Blive k.**, kjøtast, kjøte seg.
Kjødſide paa Hud, kjøte, f. (kjøkke, kjøtske), kjøt-rise(o), f., -led(i), f.
Kjødſtive, tynd, kjøt-fli's, f.; (afſkaaren), kjøt-snejd, f.
Kjødſtykke, kjøt-måle(o), m.
Kjødſuppe, kå'l, n. (ſædvanlig med *kålrot); såd'(o), n., kjøt-s., spa(d), n.
Kjøgemeſter (eg. Kogemeſter), *kjøke-mejster (*kjøk-m., kjø-m., kji-m.); føre(y)-talsman. Lm. Jfr. klæve(e)-kone, et Slags Kvindel. K.
Kjøkken (n. ſ. Köke, t. Küche, forbum Kichen, lat. coqvina), kjø'k, m. (kjøken), sv. kök; stør-hus (støres, sturus), eld-hus (H. D.), d. * ild-stue. Gl. d. stegers, ɔ: Stegerhus. Jfr. mat-ståve(o).
Kjøkkenſalt, mat-salt, n.
Kjøl (paa Fartøi), kjø'l, m. **K.—s forreſte Del**, skjær, n.; *drag-hals.
Kjøle (afk.), kjøle (-te), svale, ar. **K. ſin Harme**, *»hæmne harmen sin«. **Kjølet** (kjølne), kjølast, *kolne(oo). **Kjølet af**, svalne, ar. **Kjølende Drik**, svale-dryk', m.
Kjølig, *sva'l, kjølen, hostren(u). **K., noget**, *svalvoren. **K. blive**, svalast. Jfr. **Kjøle. K. Vind, Luftning**, kjøle, f., svale, f.

Kjølighed (kold Tilst.), kjøld, f. (sv. köld), *kjølsne, f., sval-lejk. Lm.
Kjølning (Afkjølelse), kjøling, f. Mk. kjøling-kake, ɔ: Deigklump til Omslag paa saaret Lem.
Kjølsvin, kjøl-svil', f., ɔ: den Stok, hvorpaa Maasten staar.
Kjølvand, drag-vatn, n., vår(o), m., kjølvatn, -far, n. Mk. kjøl-drag (-far), ɔ: Kjølspor, -fure for Baade, som drages paa Land; kjøl-hale; kjøl-kværv, n., ɔ: Bundplankerne nærmest Kjølen; k.-sprængd, ɔ: bræket i K.
Kjøn (smuf), vakker, fager, *fri(d); tækkelig, *pæn; *høvisk. Av t. kühn, gl. d. køn, ɔ: mandig, modig.
Kjøn, et, slag, n., sjælden kjøn (»kyn«). Han-slag, n., ho-slag (»han, ho av slaget). Man-kjøn, *kvænde(e)-kyn.
Kjønrøg (n. s. Teenrook, t. Kienruß, *kjønrøjk; kål(o)-hi'm (kål-i'm), n., ɔ: fin Sod, Farvesod.
Kjønslem (især paa Heft), re, n. (ræ, re'r, rede). Sv. * rär, re'r. Jfr. gl. n. hreðjar, pl. (scrotum). D. Ræber. K. af visse Dyr, pejs, m., se'n(i), f. (*oksepejs, u, *bukke-sen). Især oksepejs som svepe el. bånd. Sv. * pes; holl. pees, Sene; lat. penis.
Kjøre, at, kjøjre. K. sær og = jage, drive: k. ejn ut«; »k. flis i finger«. K. sagte, *skarre. K. i Ring, *lejke (med ejn). K. to Gange (dele Læsset ved en for svær Bakke), tvi-kjøjre. Dv. tvi-kjøjring; *kippe-vending. Stykke at k., kjøjre-skjej(d), n.
Kjøre (Hast), kjøjr, m., skunding, f., bråskap, m., fu'r, m., furing, f.
Kjørebane, skjej(d), n., kjøjre-s.
Kjøren, kjøjring, s. f., kjøjrsle, f. Dv. kjøjrsle-gamp, m., -gut, -væ'g(e), m.
Kjøretøi, ake-greje, f., *kjøjre-g., -bunad, -ty, akedoning, f. (J. Lie), kjøre-doning (Asbj.); jfr. sv. åkdon; (for én Heft), ejn-bejte, n.; (for to H.), *tvi-b., tvidrætte, n.
Kjøretvei, gåte(o), f., især smal med Gjærde paa begge Sider. K. mellem Agrene paa en Gaard, skjej(d), n.
Kjøter (t. Köter), gårds-hund, band-h., bu-h.
Kladde (n. s. Klabbe), utkast (efter t. Entwurf?), klak', m.; (Kjøbm.), klatre-bok? (ɔ: Kludebog, Kladdebog, Manual), klakke-bok („hvori de daglige Forretninger foreløbig optegnes") (*klatre = kludre). *Klak' sær = „liben Klat el. Klump". *Klakke, „tilsøle, sætte Klatter paa, f. E. Papir". Jfr. Koncept.
Kladderi, *skrap, n., rask, n.
Kladsk (smækkende Lyd), klæs'(e), m., smæl'(e), m., klæt'(e), m.
Kladske, klæsse (-klas'), klæske (-klask), smælle (-smal'). T. klatschen.
Klaffe (t. klaffen, ɔ: sjælde, bruge Munden), *baktale. Jfr. Bagtale.
Klaffer (t. Klaffer), »ri, baktaler, baktale, m.
Klage, en (Tryglen), gnål'(o), m. K. føre over, *klage, anke(ar), på-anke, på-klage, på-tale (noget). Molb. Sage afsluttet ved K., *klage av. Udbryde i høirøstet K., slå bandi (båndi, o) av seg. Uden Klage, klagelaust.
Klage, at, *gnåle; (beklage sig), *grømje seg, *kvinke, *kvistre, *kvænkre(e); (anklage), *klage. K. sig, se Klynke, Jamre. Som er at k. over, *klagande. Som gjerne klager (tilbøielig til at klage), *klagsam. Klagende, *låten, låtande. Jfr. Klynkende. En, som klager over alle-haande Smaating, ål-gjøje, f. Jfr. *ål-gjøjen, utaalmodig, som altid har noget at laste el. klage over.
Klagemaal, kla'g, n., klage, f.; (det at klage), klaging, f. (anke, m.), på-ankelse el. -ankning (Molb.), på-klage (Molb.), på-tale. Molb.
Klagen, utidig, skit(i')-læte, f.
Klager, klagar, m. Jfr. Anklager.
Klairobscur (Klær-; ital. chiar-oscuro), halvmørke, skymring, f. Sv. skymning. Jfr. Lysdunkel.
Klairvoyance (Klær-), fræmsynthet, fræmsyn. H. D. Framsyn, f. i * sær: „et Blik fremad; Forsigtighed".
Klairvoyant (Klær-), *synen, *synsk, klarsynt, fræm-s.
Klat, bunge, f., ruge, f., klyse, f., kåke(o), f. (eg. = kake), klak', m., klækse, f.; »ut-kast«, op-sæt (Molb.). Jfr. Kladde, Klat, Klump. 2. (claque), klap. K. sætte paa, klakke, ar.
Klakør (claqueur), klapper (i skuespilhus, især betalt), klapper el. leje-kl. H. P. S.
Klam (Sne, Luft, n. s. Klam), *kram (kræm), læpjot, e („f. E. om Skindklæder, blød, vaad"); kaldvåt (O. V.). Sv. kram. Gl. n. krammr. Jfr. Fugtig. K. gjøre, kræmme (-de), kræme. Sv. * krämma. K. blive, kræmmast, kram(m)ast. *Kram om sne er mots. *mjøllen, *mjæl' (mjællen, mællen, e).
Klamaanus, langt, kedeligt *klagemål, skrape, f. (skriftlig); ramse, ræmse, f., ɔ: „lang Dyregnelse". Jfr. Jrettesættelse.
Klammer („Klemme, Redskab til at klemme el. knibe med"), klåmber(o), f., klæmme, f. (»klembe«), kåve(o), m., *hake, hald-h.
Klammeri (jfr. fr. clameur, lat. clamor), trætte, f., be't(i), n., krangl, n., krangling, f. Jfr. Kiv, Kjævleri. K. type, krangle(ar), mare, ar. Dv. *mare-kat,

ɔ: urolig Krabat. Jfr. Yppe. En, som yppet K., u.styrje, f., u-fred, m., ufreda(r)-fugl, m. Jfr. Støi, urolig Perſ.

Klampe, klamp, m., ɔ: Klods. Sv. klamp. Jfr. Klods.

Klamre ſig faſt, jfr. Klynge ſig.

Klamres, jfr. Kives, Trætte.

Kla'n (ſtotſt), set' (L. K. D.); sætte-høvding.

Klang, klang, m., ljod, n., ljoding, f., ljom, m., tone, m., singling, f.

Klangløs, *klang-laus.

Klangrig (fuldtonende), *klang-rik.

Klap, *smikke, f., bläke(o), f., blæk'(e), m.; (Lyd), klap', n., klapping. K., ſom kan ſkaces op, opslag, n.

Klapjagt, jag, n. (»bjørne-j.«). K. gjøre, jage, ar. Jfr. *ringe inne, kværve (-de). »Ringe, kværve ejn bjørn«.

Klappe, klappe, ar. K. En af Belvillie, smejkje (-te), strjuke (-strauk). Jfr. Kareſſere. K. Mand og Kvinde ſammen, *sveise . . . saman, i hop (sjo[d]e = svejse).

Klappen, klap', n., klapping, f.

Klapperſlange, skratle-orm (Lm.), skrælle-orm? Mk. skrælle, ɔ: ſtralde. Skrælle, f., Skralde.

Klap(p)re (t. klappern), *skaldre (ɔ: ſtralde), *skrælle (-skral'); *skangre (som tænnerne i munnen), *skrangle, *skramle.

Klap(p)ren, skrangl, n., skrangling, f., skrælling, f.

Klar, *klär, *bjart (H. Ibs.; bjært, bjærten), *blank, *rejn, skilleg(i'), skil-viseleg; (Sag), *ljos. »Soli skin bjart«. Sv. bjert (om Farve). D. bert. H. D. Mk. *bjart-øjgd, *blank-ø., *klar-ø. Det er klart, *det ær skil på. K. (f. E. til Afreiſe), *grej, *klär, *klar. K. paa enkelte Steder (om Luften), *ljorot, *ljøren. Mk. Opklaring i Luft, ljor, n. Ikke rigtig k., *u-skir (oskiren). K. Stribe i det yſtlige Skydække, austa(n)-glætte, m. K. Vejr, klar-ve'r, n. Klart (Adv.), skillege, skjele, ski- (skjøle, y).

Klare (renſe), klåre(ar); (hælde Vandet af noget, ſom er ubblødt el. kogt), tære (-de). Klare ſig, klåre seg(ar), berge seg; *utvæge seg, e (ɔ: finne utvæg). K. ſig med Vanſkelighed, (slide sig igjennem), *hangle fram, *h. med det, tigle, ar. K. for ſig, om-røme seg, om-råde seg, rette for sig.

Klarere, klåre (klare), ar, gøre op (regnskap), *kvitte; (paa Toldboden), tolle(ar), betale (*læggje) tol'; sægje frå, ɔ: „angive til Fortoldning". Klareret (opgjort, afgjort), *klar.

Klarering, betaling, avregning, kvitting, f.

Klarhed, *bjartlejk; grejhet (J. Lie); (Rede, Orden), ski'l(i), n. (og f.), skirlejk, m.; (Renhed), klårlejk, klåre, m.

Klaring (Rensning), klåring, f.

Klarne (om Vejret), letne(ar), klårne(ar); (om Bædſte), *skirast; (banne Bundfald), *sætje seg, *sætne, *skirne, skirnast. K. op (lysne i Luften), *ljore.

Klarning i Luften (blaat Rum mellem Skyerne), glætte, n., gløt', m. (y), glæt'(e), m., glåt'(o), f., glåtte(o), f.; (i Bædſte), skirning, f.; (Opklarelſe), klårning, f.

Klarſynet jfr. Klarøiet.

Klartſeende, *ret-synt, ɔ: „ſom ſer rigtigt".

Klarøiet, klar- (klår-) øjgd, bjart-ø.

Klaſe (ſom: Bær-), krase, m., kingel(o), m., kring, m., hams, m., krans, m. Sv. * kånga. Jfr. Klynge.

Klaſſe, avdeling; lag (læse-, leksc-l.); stand (»de lavere klasser«); (Skole-), opsteg(i), n., Lm., ɔ: Opſtigning. I K. ſætte med, sætje på same fot som. Lm.

Klaſſicitet, mesterskap; mønster-stil.

Klaſſifikation, in-deling; (af Skibe), klasse-indeling (skips-tal? bokførsel? bokførsle, f.), efter bygningsmåte, alder, styrke, sjøferhet (-dygtighet), altså eg. værd-sættelse. Vid-kænte er samlagene: den franske Lloyds med sit skips-tal el. -liste, Registre Veritas, den engelske Lloyds med sit Register of shipping og det norske Veritas.

Klaſſificere, in-dele, ordne; (Skibe), sætte i klasse, bokføre (værdsætte); klasse-greje?

Klaſſiker, mønster-»forfatter«. Jfr. Forfatter.

Klaſſiſk, av første klasse, ypperlig, mønster-, mønstergyldig, utmærket; forn. Lm. K. Værk, mester-, mønster-v. Den k. Oldtid, den græsk-rom. oldtid.

Klat, klat', m. K., ſlad, salle, f.

Klatre (t. klettern), se Klavre.

Klatteri (ikke forſvarligt Arbeide), klatter, n. Jfr. Jaſte; Jux.

Klauſul, tillæg; kår, vilkår(o), n.; særlig av-gjær(d) el. skil-ord, sær-vilkår? Jfr. Betingelſe, Forbehold.

Klauſur, innelukke; inne-stænging; klostertvang (forbud mot at forlate klosteret); bok-spænne; bræt' (i bok), ombøjning.

Klave, jfr. Klove.

Klavehank (»Løkke), hav, n., hår-(o)-vælde, n.

Klaver, se Fortepiano.

Klavis, eg. nøkkel; gripe-stok (-stav); bok-spænne (?); mål-nøkkel (ordbok, utlæggelse).

Klavre (n. f. klauern), *klive (klyve) (-klejv); (ofte), klivre(i), ar, klængje (-de), sv. klängja, klifva. Gl. n. klifra. Jfr. Klyve. Flink til at k., *klængjen. Klive ejn gar(d), ɔ: k. over et Gjærde.

Klavring, kliving, f.; (ibelig), klivring(i'), f.

Klein, *kle'n. Klen i * ær 1. tynd, spæd, 2. smaalig, lumpen, 3. svagelig.
Kleinmodig, mis-modig, *hug-stålen(o), *hug-sprængd, *mod-fallen, -laus.
Kleinsmed (mdbf. Grovsmed), fin-smed el. like-s. H. P. S.
Kleinstädtisch, som i ravnekrok, småstads-, ravnekroks-.
Klem (Fynd), klæm, m., fynd, f., vend, f. »Han gjorde ikkje stor venda«. **K. have**, ha sau(d), f. Eg. ha koking. **Med K.**, jfr. *god. »Han kom god, då han han kom«. **Paa K.**, *på gløt'(y), *å lærre.
Klemenths (»mence), nåde, mildhet. Jfr. Raabe, Barmhjertighed; Gunst.
Klemme, en (hvormed man tilbereder Lin, Hør og Hamp), garm, m. (sv. * garma, gärma), klåve(o), m., hampe-k., mykje, f. Jfr. *mykje, ɔ: tilrede Lin i en dertil indrettet K. Jfr. klåmber(o), f., brik, f., bråte, o, f. (Redskab at knibe med), klype, f., klåmber(o), f., krejst, m., klæmme(e), f., klåve(o), m. Jfr. Klammer. (Presse), klæmme (klæme), f., kluve, f.; (Trang-pas), ejn-stig, m., trång, m., kræp', m. (Knibe), kræppe, f., uføre, n., u-frælse, f. Jfr. Trangbed, Snævring, Pas; Forlegenhed, Knibe.
Klemme, at, klæmme (-de), (klæme, klembe); klæmbre(ar), knipe (-knejp), klype (-te) (klipe [-klejp], klipre); (knuge), nyve (-de), klæmbre(ar), kræmte, ar (sv. * krämta, krimta), kræmje (-de), kramle(ar). Jfr. Knuge, Knytte. (Tilsnøre, knibe over Legemet, om Klæder, Baand), strupe (—straup), kjørkje (ky-), *snøjpe (-te); (trykke), svære (-te), *trængje (ɔ: gjøre trang); (trykke stærkt), træste (y, -e), krejste (ar). »De svære før' bræste«. Dv. sværing, f. (Besvære), stage, ar. »D'er nako', som staga(r) på«. **K.** (bygtig) **paa** (drive paa, haste), *klæmme på, *skure(ar) på, *kile på, spøne (-te), jfr. *spøne-ror, m., ɔ: anstrængt Roen; (gribe sig an), *dræmbe seg, krejste seg. Dv. dræmbe, f., dræmbing, f., Anspændelse; jfr. krejsting, f. *»Lat det nå skure«, ɔ: lab det staa til. **K. paa En** (gaa bygtig løs paa), *kile op (k. op-atter). **K.** (bygtig) **til** (at slaa, gaa), dræmbe til, læggje til, smikke til; *sætje åt, *s. in i. Jfr. Slaa, Daske. **K. til Skade**, *klæmbre: klæmme seg, *k. fingren sin. Jfr. Trykke, Presse. **K. sammen**, strupe (— stryp — straup), strøjpe (-te), strype (-te). **Det klemmer for Brystet**, »det knytest føre bringa«. Jfr. knyting, f., *knytelse, ɔ: Beklemmelse (Trykning for Brystet). **Klemmende** (som kniber, indsnører), *klæmmen, *kjørken (ky-). **K.** (pinligt) **Tryk**, klæmber, m., *klæmring. »Han fek ejn klæmber på fingren«. **Klemt** (presset), *klæmd.
Klemmelse, se Beklemmelse.
Klemte (med Klokke, ringe sagte); klykkje (-te).
Klemten, klykking. Lm.
Klenodie (t. klein, ɔ: liden, og Dod, ɔ: Gods; jfr. Feudum, ɔ: Feh-eod, ɔ: skattepligtig Eiendom, og Allodium, ɔ: Hel-Eiend.), (en) kostbarhet, skat', m., lu't, m. (fl. luter, gl. n. hlutir), ejgna-lut, ejgna-ting, m.; gørsom, et (H. D.). Gl. n. gersemi, Kostbarhed, Klenodie.
Klep(h)ter (eg. Røvere), høvdinger, hærførere.
Kleppert („liden, men rask Hest"; t. Klepper; n. f. kleppen, ɔ: løbe hurtig); jfr. nord-fjording.
Klepsydra, va(t)n-ur.
Klerefi, Klerus, Klerikat, præsteskap, m., -stand. **Hele Klerefiet** (spotvis), hele slænget, klatten, stasen. H. P. S.
Klerikal, præsteskaps-, -skapets, præstelig, præstens; pavelig. **De Klerikale**, kirkemænnene (H. D.), de pavelige el. p.-sinnede, pave-venner, -strævere?
Klerk, præst; skrift-klok, -lærd; skriver. Klerk i * ær „Mester i en Kunst". Jfr. *munk i *munke-værk, n. eller -arbejd, n., ɔ: Mesterstykke.
Klev, efter Molb. „en snever, skarpt afskaaren Fjeldkløft. Norsk". Altså = et Pas? Klejv (kløjv) i * ær „høi Bakke paa Klippegrund", eller „brat Bakke i en Vei". „Sædvanlig kun om en Klipperyg, hvorover der gaar en Vei el. Gangsti". „Vei eg. et Sted, hvor man kan klavre over" (klive-klejv). Gl. n. kleif, „Klev, brat Bakke = klif« (av klifva, jfr. lat. clivus). Sv. * klev. **Klev**, også braut, f., brække, f.
Klib (Kornskal, Affald), skræde, n., sæer, f. pl. „I Byerne": kli, n.: „Ellers for det meste ubetj." Gl. n. sáð, f. Sv. sådor (pl.), skräde, afskräde.
Klient, tilhænger, hus-ven; myndling. **Hans Klienter**, hans flok (»parti«), hans »kunder« (tysk), hans værnede?, hans »part« (i retssaker). Jfr. *varnad, m. („Paarørende, Slægtn., Familie, især Børn"), som egentl. ær samme ord som gl. n. varnadr, ɔ: undergivne, og sv. vårdnad, ɔ: »vårdande, — personer, som någon har vård om, familj; äfven hustru«. Jfr. Kunde, Patron.
Klik, klejne, f. (dv. klejnot, besudlet), flæk, n., kåke(o), f.; lyte, n., klik', m., ɔ: Skamflæk („sætte Klik paa Ens Rygte"). **K. paa En**, æremink, m. Lm. Jfr. Klat. **Slaa K.**, klække (-klak'), klikke, ar.

Klike (fr. clique), kammeratskap, kjænnings-lag? brorskap? sær-samfund (H. D.); jfr. ma't-lag, n., mat-nøjte, ɔ: **Bordkammerater**; skarve-lag (O. V.), slarvelag (O. V.); slæng, skreje? (som i *fanteskreje), horv(u), f. (hejle horvi el. slængeт). Jfr. Slæng.

Klikke (om Gevær), klikke(ar), slå klik; (misfyrtes), *klikke.

Klima (eg. Hældning, Skraaning, nl. fra Ækvator mod Polerne), himmel-strøk (»egn« er unordisk), himmel-lag (Lm.), himmel (»under en mildere h.«), luft, vejr-lag (Fr. H., d. *), ver-lag, n. (Lm.) (jfr. *ver-slag [»veder«-], *ver-hât', m., ver-åtte, f., ver-brå, f., ver-stå[d], f., ver-stø[d]e, n.; æt', f.). **K., tempereret**, »middels« vejrlag, *medels (-varmt) ver-lag? medel-varme? (jfr. *medel-pris, -stand, -væ'g [-vej]). **Med barsk K.**, vejr-hård, *ver-h. Gl. n. veðrhardr. **I alle K.**, i alle jord-strøk, i alle sætter.

Klimatisk, vejrlags-, vejr-. **K. Forhold** (Landets f. E.), vejr-lag (vejr-tilstand).

Klimatologi, vejrlags-lære? *verlags-, *verslags-, *verhâts-, *verbrås-lære?

Klimatologisk (f. E. Undersøgelse), vejr-lags-, om vejrlaget.

Klimax, opgang, stigning.

Klimpre (paa Harpe, Klaver), fingre (O. Vig), klunke (O. Vig), single(ar) (singre). Dv. singling, f.

Kline (til), kline (-te) (ɔ: „klistre, klæbe"), klejme (til), -de. Jfr. Klæbe, Klistre.

Klinge, klinge (-klang), *låte (om Spil), *syngje, ljo(d)e(ar), ljome(ar), single(ar); (give Gjenlyd), *jalme; (give Lyd, runge), *gale. »Han slængde stejnen, så det gol i galden« (ɔ: i Grunden). Jfr. Klirre. **K. mat**, tinkle. Jfr. tinkl, f., Bjælde, liden. **Klingende** (Lyd, Røst), klingande, klang-ful', *-rik.

Klingre (om mere „fin og klingende Lyd" end klinge), *single (?).

Klinik, ut-øvende („praktisk.") læke-kunst; syke-røkt, syke-»behandling«, -vedgør („gjøre ved de Syge")?, syke-åtgjær(d), f.? Dert. syke-vedgører for Kliniker og vedgørende for klinisk? Mk. *åtgjær' ær „Bedgjørelse (gl. n. atgerð); Istandsættelse, Reparation. Især om Forsøg til at fordrive en Sygdom".

Kliniker (praktisk. Læge), eg. syke-røkter; lærer i syke-røkt (»Pleie ær = Pflege).

Kliniske Øvelser, øvelse i syke-røkt.

Klinke (paa Dør), klinke, f.; krampe, m., spång(o), f., at holde noget sammen med. Jfr. *klinke-nagle, -søm.

Klinke, at, (Søm), klinke(ar), njo(d)e (— nau'), nuve (— nauv), nyve (-de), nådde(o), ar. Gl. n. hnjoða. Dv. nåd(o), ɔ: tilklinket Spids af et Søm. Jfr. Nitte. 2. **Klinke med Glasøjne** (jfr. t. mit den Gläsern klingen), klinge (-klang)? single, ar?

Klink(e)bygget, jfr. Kravelbygget.

Klinkeplade, ro, f., pl. rør.

Klinking (af Søm), njoding, f., nådding(o), f.

Klint, klæt', m., kol', m., knat', m., klub', m., klant, m., klæp', m. Gl. n. klettr.

Klipfisk, klæp(e)-fisk, m. (av *klæppe, ɔ: flække, kløve), *kløv-f. (y), ɔ: **kløvet F.**; *berg-f. (tørket på berg, motsat *stångfisk).

Klippe (t. Klippe), berg, n., *fjæl', n., knaus, m., kult, m., kol', m., knat', m., knab', m., klæt', m., knippe, f. Jfr. Fjeld, Bjergknold. **K., brat**, hamar, m., ufs, f. (m.), stup, n., *berg-stup (jfr. Præcipice), brå't(o), n., flåg'(o), n. Jfr. Brink. **K., flad**, uden Jord, sva(d), n., skarv, n. **K., høi**, nu't, m. H. Sch. **K., ujævn**, skarv, n., skjærv, n., svad, n.; sva'-berg, n., s.-knaus, m. **Fuld af skarpe K.**, hamrot, ful' av hamrar. **K., ubestigelig**, flåg(o), n., flåg-berg, -fjæl. **K. med trappeformige Lag**, ufse-lag, n. Jfr. Terasse. **K., som rækker op af Vandet el. op i Vandskaden**, skjær, n. **K. i Havet**, skjær, n., bå(d)e(o), m., klak', m., skalle, m.

Klippefast, *berg-fast.

Klippefuld, bergot, *knausot; *berg-lændt. **K. Egn**, berg-lænde, n.

Klippegrund, berg-grun', m. **K., bar, ujævn**, sva(d), n., sva'-berg, n.; (ved Skred el. Vandfyld), sva(d), svåde(o), f. **K. i Jorden**, skjær, n. (»byggje på s.«); sva(d), n. („fjældnere"); (i Søen, Vandet), sva(d), svad-botn, m.

Klippehjørne, berg-hørne(y), n.

Klippehule, se Grotte.

Klippekant, klant, m., klæt', m., bergsrør, f. Jfr. Klint, Pynt. **K., fremstaaende**, bergs-næv(e), n., b.-nås(o), f. **K., øverste**, bergs-bru'n, f., b.-kant, m., *fjæl'-brun.

Klippeløft, -revne, berg-klype, f., bergsklipe, f. Jfr. Bjergkløft.

Klippeland, berg-land, n.

Klipper (Haarstjærer), *klippar.

Klipperyg i Søen, sva(d), n.

Klippestærk, jfr. stærk som fjæl'.

Klippevæg, berg-væg', m. **K—s øverste Kant**, hammars-brun, f., -kant, -rør, f.

Klirre, jfr. skramle, ar, skrangle, ar; single, ar (singre), B. B. Gl. n. og sv. ling, f.).

Klirren, singling, f. (skrangl, n., skrangling.

Klister (Mel-), klejme, f. **Klistre**, se Klyster.

Klistre, klejme (-de). Jfr. Klæbe. **Klistret**, *klejmd. **K. paa**, *kl. på.

Klit (**Banke**), grande, m., ø;r, f.,· mæ'l(e), m. Dv. grande-jord, f., ɔ: opfyldet J. nær ved Elv; g.-mark, f., ɔ: M. med grander; grandot, ɔ: fuld af tørre Banker.

Klo, klo, f. Mk. *kloast (*klore, kløne); *klo-bær'(e), ɔ: begjærlig (eg.: „som stikker Klørne frem"); *k.-dyr, ɔ: D. med Klør; k.-fæste, n., ɔ: Greb med K. (»få k. på«) = *k.-hald; k.-mærke, n., ɔ: Spor efter K., *k.-stærk.

Kloak, skarn-rende (Molb.), (eg. = lortledning); dy-, søjle-, surp-, dyngje-, går(o)-renne? avløps-renne, hul-vejt, -dike? skylle-renne el. -vejt? saur-vejte, f. (Lm.).

Klode, klo't, m. (Lm.), kule, f.; (Klump, rundagtig Kage, især et Slags Boller af Mel), *bal', m., *klub', m., *kumle, f., klo't, m.

Klodrian (til at arbeide), kjejv, m., kjejve, f., jfr. Klubrer; kjømse (ky-), f., jfr. kumse, ɔ: Forvirring; staur, m. (jfr. Stymper); svålk(o), m., fåme, m., stuv, m., and-øre, f. (jfr. gl. n. öndurðr = andverðr, ɔ: modvendt; foran værende; begynbende); fata-mejs, m., vimring, m., tufs, m., tul', m. Te sig som en K., staure, ar.

Klods (t. Klotz), kubbe, m., kabbe, m., kumb, m., knub', m., kult, m., lump, m., bose, m., bus', m., but', m., kluns, m. (sv. kluns). (Trælap), klamp, m., laske, m.; (Stump, unyttig), u-bløjg, m.; (tyk og brøt Tingest), drumbe, f. (gl. n. drumbr, Klods); (tyk, plump Figur), bagge, m., ɔ: Pose, Bylt, mest om Dyr. (K., liden, rundagtig), klåte, f. Dv. klåtegras, n., ɔ: Borre, Arctium. (K., rund, at slaa med), klubbe, f. Jfr. Klump. (K. at støde med), støjt, m. (K., ubannet), styving, m. Jfr. Enfoldig Pers. Jfr. og Klodrian; Upraktisk, Tyk.

Klodset, *u-hag, *kjejven, *u-hændt, *handlaus, *hejm-alen, sålot (jfr. sål, n., Stymper), *støjten, bultot, fataleg (jfr. Forfusket), u-svepleg, i (jfr. Uskikkelig), tungvindt (t.-vin', -vinna', -vunnen), nauten. Jfr. *lubben, *lumpen, ɔ: tyk, but. Jfr. Keitet, Ubehændig, Ubekvem; Klubre. **K. Udførb**, kjejving, f. **K.** (ubehjælpelig) **Pers.**, hejm-aling, m., -føding, m., -stø(d)ing, m., -støjt, m. **K. og vaklende gaa**, kånke. Sv. kånka, kanka. Mk. kånkje, m., våndel, o, m., ɔ: „Klods, liden og tyk Pers." **K. Arbeide gjøre**, fate(ar), fatre(ar), *fjatle, fitle. Jfr. Fuste.

Klodsethed, handløjse, f.

Klog, *klo'k, *fram-synt, lang-s.; *san'-tænkt, *tænkt (»d'er kar, som er t.«, ɔ: betænkt), *djup-tænkt, -rådig, råd-drjug; (findrig), *sløg, sløgleg; (betænkt, om Tale, Opførsel; indsigtsfuld), *vi's, *visleg, vetog, i (»han kom visare atter«); *spak, bare sammensat: *kjænne-spak, minne-s., væ'g-s.; (med fin Følelse el. stærp Sands, især om Dyr), *kjøn. Gl. n. kœnn, ɔ: kyndig; eng. keen, stærp m. m. Jfr. Vi's. **K. bagefter**, *etter-vi's. **Tro sig klogere end andre**, jfr. »højre, kor graset gror«. **K. Pers.**, kloking, m, vising, m. **K. blive**, *klokne, ar. **K. være**, »ha' kvan' i skolten«. (*Kva(r)n kalles visse ben i hjærnen på fisk).

Klogskab, klokskap, m., ve't(i), n., vetogskap(i), m., („oftere") vetoghejt(i), f., *kjønskap; føre-tanke, m.

Klokke (at ringe med), klokke, f.; (Slagur el. Lommeur), klokke, f.; (Ko-), hjælle, f., dingle, f. **K., liden**, mål-vækkje, f., *dum-v., *stal'-v. **Hvormange er K.** (hvad Tid er det?), *kva(t), som li(d)? kvat som lid dagen? natta? Hå lier da'en, natta? hå lier de' nå? Eg vejt ikkje, kvat som lid. **Som ikke ved, hvad K. er**, *dag-vil'. Mk. *klokke-hus (i kirke og ståve), -skål, -kop', m. (i et slag-ur).

Klokkeblomst (*Campanula rotundifolia*), blå-klokke, f., -bjølle, f., -blom, m., bjølle-blom, finger-bjør(g), f. Jfr. Blaaklokke.

Klokkeknevel, kolv, m., bæl', m. (bædl, bæ'l).

Klokker, *klokkar, kirke-sanger, *dækn. Sv. klockare.

Klokkeslæt, klokke-slætte, n., k.-slag, n. Jfr. time-tal, n., ɔ. Tid paa Dagen.

Klokketaarn ved Siden af en Kirke, ståpul(o), m.

Klokketime, klokke-time, m., mots. *gisse-t.

Klore? se Krabfe.

Klosset, se Lokum.

Kloster (lat. claustrum), kloster, n.; innelukke, jfr. avstængsle, f. (ɔ: Afspærring), avstængsel? (fra den ugudel. verden); også hærberg. **Jomfru-, Fruekl.**, ɔ: hærberg for ugifte kvinner, „Forsørgelsesanstalt".

Klov (Fl. Klove el. Kløve), klauv, f. Mk. klauv-dyr, n., -far, n., -hælte, f. (»Halthed).

Klove, *klave (til Dyr). Mk. *klave-bunden (ku, naut).

Klovn, *slamp, *svålk, o (person i lægre eng. lystspil). Jfr. Klods.

Klub, klub, m. (»efter eng. club«), jfr. samlag, brorskap, gilde, lag. Klub ær i * også et slags mat: også kalt *kumpe, f., klo't, m., bal', m., kumle, f.

Klud, klut, m. (gl. n. klútr), tafse, m., larve, m., fille, f., tave, m., trave, m.,

tufse, f., trafse, m., trifse, f., träfse(o), f., lake, m., spjø'r, f., flysse, f., rave, m. Jfr. Lap, Pjalt. K., liden, smug', m. Jfr. klutenap', n., ɔ: Nopper el. Flos af opstaarne Kluder.

Klude (flikke, f. sammen), *kluse(ar). Jfr. klus, n., klusing, f., ɔ: Flikværk, Lapperi.

Kludeagtig, *fateleg, *klatresam, *balsam, *ballen; (ubehændig), *tufsen, kålkot(o), fiklesam(o), kåkjen(o) (av kåke, o, ɔ: Kludre).

Kluderi, larving, f., larv, n., tufs, n., tufsing, f., kå'k(o), n., klatter, n., knåding(o), f.

Kludetværk, rakl, n., bratl, n., bratling, f., balk, n., kålk(o), n., kålking(o), f.

Kludre (gjøre klodset Arbeide), våndle(o), ar, rote(ar), klusse(ar), bratle(ar), klatre (ar), kvakle(ar), larve(ar), slarve(ar), kålke(o), ar, kåkle(o), balle(ar), fate(ar), fatre(ar), fjatle(ar), fitle(ar), læve(ar), tufse, fuske(ar), klunse(ar), kåke(o), ar; (arbeide sent og uden Fremgang), kåke(o), ar, kjejve(ar), balke(ar), fikle(ar), fägle(o), ar, *bratle, kåsse(ar?), tufse(ar), balle(ar), rakle(ar), bagle(ar?), slarve(ar), knåde(o), ar, prutle(ar); vale(ar), kløje(ar), kløre (-de?). Dv. kløjing, Sjusdeslusshed. Jfr. Sjusdeslus, Senfærdig; Forsøge; Fuste; Arbeide.

Kludren, klatring, f., larv, n., larving, f., tufsing, f., fusking, f., kålking(o), f., kålk(o), n.

Kludrer, fuskar, m., larv, m., tre-hest, m., tre-næve(e), m., tre-kniv, m., trehænding, m., tre-finger, m., tufs, m., kålkar(o), m., tre's, m. Dærtil tresåt, ubehændig. Jfr. Stymper.

Kludret (ubeldigt) Arbeide, bratl, n., bratling, t. Jfr. Arbeide.

Klukke, klunke(ar). Sv. klunka. 2. (om Bædske i et Kar), sukke(ar), sukle, susle (ar), svakke, ar. **Klukkende Lyd**, klunk, m. Sv. klunk. »Han drak, so ejn højrde klunkarne«.

Klukken, klunking, f.

Klump, klump, m., klæp'(e), m. („f. E. i Melmad"), klad', m., ko'k, m. (mold-, sne-, mjøl-k.), kåkle(o), m., kåke(o), f., ru's, f., *klub', *kumle, f.; (Klat, liden), ruge, f. (rue, rye, ruve, ruke; gl. n. hrúga, sv. * ruga, roga); (Masse, bisd), klæsse, f. (klæsje, klækse, klyse, klysse); (Knude, tykkere Punkt paa Traad el. Tøi), dålg, o (dålk), m. K., slab, salle, f.; (langagtig), tamp, m.; (let el. porøs), pløse, f.; jfr. *pløsen, ɔ: plubset, opsvulmet; n. s. plüttig. K., vedhængende (f. E. Sne), klab', m. Mk. klæppeskå't(o), ɔ: Sygdom hos Dyr, som faar Klumper i Indvoldene.

Klumpet, *klumpot, *kokot, kåklot(o), låppot(o), ɔ: ujævn (av låp', o, ɔ: Stift, Tot Hø); (filtet), læppot(e). K. paa emseite Steder, dålgot(o). K. klinet, klumpast.

Klumtet (af n. f. Klunt, ɔ: Klods), *kjejven, *uhag, *u-hændt, *tung-vint, *lumpen (ɔ: tyk).

Klynge, en, flok, m., lag, n., krase, m., kyng, m., kring, m., krans, m., kängel(o), m., tuste, f., svejp, m.; (liden Hob), kral', m. K., udslagt (især af Straa paa Agre), lægd, f. K., sammenviklet (f. E. af Traad, Snøre), oke, m., *floke, m., toke, m., vase, m., stru'l, m. Jfr. Knippe; Forvirring. K., „trukken paa et Baand", hänk(o), f., hank (H. Sch.). K. af Folk, man'-vase, m., folke-v.; (af Strå el. smaa Bægter), brusk, m.; (af Træer, liden), busk, m., run', m. I Klynger rive sammen, *vase i hop. I K. samle sig, ræppe seg. I tætte K. voge, bruskast. I K. (ujævn) vogende, bruskot. Jfr. Gruppe.

Klynge sig, flokke seg; (voge tæt), bruskast; (t. sig til), *fæste seg til, hænge ved, klængje (-de). K. (En), sy, hængje (-de) op. Som t. sig, *klængjen.

Klynke, låte (— le't), anke seg, kvidle(ar), sutre(ar), kvejne(ar), kvine (— kvejn), kvinke, ar (Fr. Bg.) (kvinkre, kvænkre), kvistre(ar?), gnistre(ar), gniste (-e), kraune (ar), pipe (-pejp), piste (-e), gi(ve) seg, bære seg (J. Lie), syte (-te); (for at faa noget), *gnåle; (pibe, tale med klynkende Stemme), sangre(ar); (smaagræde, om Børn), *nejre, *nastre, *kjastre, *kvinke. Jfr. Jamre. »Troldungen kvinkede og bar sig ilde«. Asbj. K. og jamre sig uafbrudt, *ikkje ha mun'-tål(o) el. mun'-ro, f. Jfr. Ibelig (ejn-, nau'-, ni-, si-). **Klynkende**, *kvinen, *kvinal, *låten, *låtande, *syten, *pisten, *kraunen, *sangren, *nejren, *vankvæden (vakvæ'en). K. Lyd, nejring, f. K. Pers., *låtar. K. værre, vankvædast.

Klynk(en), sutring, f., ille-låt, n., låt, n., læte, f., låting, f., kvejning, f., syting, f., ank, n., pist, m., pisting, f., sangar, n., sangring, f.; gnå'l, n., gnåling, f. Jfr. Jamren. K., utidig, skit-læte(i), f.

Klyster, tarme-bad (Molb.). H. P. S.: ende- el. in-bad (ɔ: indre bad) el. insprøjting. Dærtil tarm-sprøjte for Klystersprøjte.

Klyver, klyver, m., sned(i)-segl, n.

Klæbe (t. Heben) sy (f. E. paa Bæg), klejme på (-de), klime(ar?), kline (-te), klejne(ar?). K. ved, klejme, k. seg, klejmre(ar), hange ved (—hek', hænge'), klæsse (-klas') (sv. * klessa), (klæsse,

klasse, ar, klyse, ar), klejse(ar), fejme(ar), lâde(o) (—de), *fæste, kalkast på, klistre (ar); (om Meiet i Kvarn, hænge ved), klejme seg; (om Sne), klabbe. **Klæbet**, *klejmd.

Klæben, klejming, f., klæssing, f.

Klæberſten, gryte-stejn, m., blaute-grjot, n., vejk-stejn, m., æsje(e), f. Jfr. Vegſten.

Klæbrig (t. Kleberig), *klejmen, klæssot, klejmsam, fejmen, klabben, klæssen(e), *klassen, klejsen, hængjen, hængsam, klejme-fængen, *sejg, ɔ: ſlimagtig. **K. Bædſke** (Slim), fejme, m., klejmer, n. **K. være**, se **Klæbe** ved.

Klæbe, et, klæde, n.

Klæbe, at (be= og =paa=), klæde (-de). **K. ſig af**, fare or klædom. **K. ſig ud**, hame seg til. **K. paa ſig i Haſt**, kaste på seg. **K. tæt el. tykt**, *vampe. V. på seg, ɔ: tilpakte ſig med Klæder. Jfr. *vampen, tyk, bred, af en brøi Paaklæbn. **K.** (pynte) **ſig**, bu (-dde) seg. **Klæbe**, jfr. Anſtaa, høve (-de). **Klædt**, bud'; (daarlig, meget ilde), *naken, *skam-naken.

Klædebon, plag', n., klæde-p. Ordret: *klæde-bunad.

Klædebørſte, klæde-kvâst(o), m., bâste(o), m. (buste).

Klædebragt (-ſtik), [buna(d), m., klæde-b., klædnad, m.

Klædeloft, turke-loft, n.

Klædemagaſin, klæde-bod (H. D.), -hal. H. D.

Klæder (Klædning), klæde, n. pl. *Nye k., *gang-k. **K.**, **prægtige**, skart, n. Jfr. Pragt, Stads. **Et Sæt K.**, iſær Overkl., gang, m., klæde-g., gang-værje (gâng-v.). **Sine K. forſlide el. forbærve ved Sved og Bæde** tvage, ar **Med K. forſyne** (iſær til en Reiſe), vøde (-de), væde (væe, væ; -de), væse (-te). Dv. vøding, f., væding, f. Vødning, f. er da klæderne selv. **Gaa med aabne K.**, gâ og flængje (-de), flikje (-te), flake, ar (flækje). Klæderne selv siges da at flejpe, ar. **Klæderne leb meget**, *klæde fo'r ille. **Slutte K. tæt til Kroppen**, knæppe åt seg klædi. **Med Klæder udbruſtet, udſtyret**, væd', vød', væst; opkled'. **Uden K.**, klæde-laus, *naken. Dv. klædeløjse, f.

Klædeſtik, se **Klædebragt**.

Klædning (en fuld Dragt), klæde-bunad, m., klædnad, m., klæde-gang, klæde, n. pl.; (Bedækning), -fat, n. „**Kun ſammenfat**": hovud-fat; jfr. hud-fat; i fl. (fo't, o'): sko-fot; jfr. åfot, ljofot, kløv-fot(y).

Klædningsſtykke, plag' osv., jfr. **Klædebon**; (gammelt, forſlidt), rone(u), f.; (ſlidt, stor Dame el. Kappe), sle(d)e, f. Gl. n. slœða. **Mk. klæde-byte**, n. = k.-skifte, n., ɔ: Omſtiftning af K.; k.-kât(o), n., ɔ: Klædekammer?; k.-nab', m., ɔ: Nagle at hænge K. paa; k.-sle't i), n., ɔ: Klædeſlid; -stel', Ting, ſom hører til K. el. Beklædn.; klædnad (klænna'), 1. en fuld Dragt, 2. **Klædeſtik**; *klædning, ɔ: Paaklædning.

Klæg (Tabanus), klæg', m., blind-k., blinding, m. Gl. n. kleggi.

Klæg (fugtig, **klæbrig**), *klæ'k, klæk-lændt, ɔ: med blød el. feragtig Jordbund.

Klække (ruge ud), klækkje (-te), bræde (-de), eg. ſmelte; værme (-de), eg. varme; yngje (-de). **Klækket**, *bræd', *klækt, legen(e'); (halv klækket), stråppen(o). 2. (jfr. Forſlaa), *klække: »det klæk inkje åt hânom«; klætte (— klat'). »Det klat' ikkje sendâ«.

Klækkelig, jfr. som moner, som forslår.

Kly, en, klâ(d)e, m. (gl. n. klâdi, sv. klâda); (Krillen), maur, m., mauring, f. **Blegne i Huden med K.**, klâ'e-kvejse, f., -kjøjne, f. Mk. *øjre-klâe, ɔ: stor Nysgjerrighed; finger-k., ɔ: *hande-k., „Nysgjerr., Lyſt til at røre ved noget". **K. føle**, »klæje«, ar, „alm." *kleje. **Fri for K.**, *u-klâdog. „Spotvis om En, som har faaet Prygl".

Kly, at, *maure (»det maurar i foten«); (ſtrabe med Reglerne), klâ (— klo, h. kleje', »kleget«). **Klyende**, klâ(d)og.

Klyen (Gnidning), klânad, m.

Klyft, kluft, f. (klyft), skâlm, f. (o); (Revne, Spalte), klâv(o), n., klâve(o), f., jfr. Bjergklyft; (Aabning), klâve, f.; (Vinkel), klâve(o), m., kluft, f.; (ſaaſom paa et Træ el. visſe Redſkaber), sule, f., kluft, f., jfr. nejp, f.; (Klemme), kluve, f., klipe, f., klype, f. (**Klyften imellem et M.ſtes Fødder**), sule, f., skræv(e), n., klâv(o), n., kluft, f. (**K. i Stolper el. Spærreværk**), klauv, f. Mk. klauve(ar), ɔ: ſammenfælde Stolke ved **Klyfter** i Enderne. (K., lang og ſmal, at opbaſpe Snører paa), klave, m., sule, f. **At baſpe op paa klave el. *sule**: klave(ar), sule, ar (syle). (K., ſmal), klipe, f., (klype), gje'l (gil), n. (K., trang), klæmme (klembe), f. **K. banne** (forgrenes; om Vei), kluftast. **Af Klyfter fuld**, *kluftot.

Klyftet (grenet), kluftа'; (fuld af **Klyfter**), *kluftot. **K. Hov**, se **Klov**; (f. Stang el. Stok), klâve(o), m., sule, f.

Klyge, kli (-dde) (kligte, klægte, -e). Jfr. *klien, som let væmmes, *valmen. Jfr. Væmmes; Gulpe.

Klygt, klokskap, klyftighet? Jfr. *klyftig, ɔ: klog.

Klygtig, *klyftig, *klo'k, *mejn, *amper, *sleg, *mang-rådig, *mang-slungen (jfr.

el. kjævle-ved? rund-ved (i likhet med rund-timmer?).

Knipſe og Knæppe sær efter Molb. det t. knipſen og knippen = 1. give Lyd ſom et Knæp, 2. frembringe en ſaaban Lyd, et Knæp; jfr * knætte (— knat). Knipse i * er 1. ſnappe, 2. ſluge.

Knirke, knærke(ar), knarke(ar), knærte (— knart), *skrape, låte (— le't, ee), knurke(ar), rikse(ar), rikte(ar), *skratle, gnælle (— gnal'), gnistre(ar), *gnikse; (om Lyden af tørre Skind, Papir, Løv, ſvagere), skråve(ar), (ſtærkere) skråpe, *skræppe (— skrap'). Jfr. Knage.

Knirken, knærk, m., knært, m., knæt', m., gniksing, f., riksing, f., rikting, f., gnistring, f., gnister, m., gnælling, f.; *skraping, *skråping, *skråving. Jfr. Knitren, Knald.

Knistre (t. knistern), sprake(ar), gnikse(ar), gnistre(ar). Jfr. Knitre, Knirke.

Knitre (t. knittern), klætte (— klat'), knase(ar), knætte (— knat'); (bebvarende), brase(ar), sprake(ar), frase(ar?); træse(o), ar, trøsje (y, — truste), „ſom naar noget bræktes".

Knitren, brasing, f., bra's, n., trøsjing(y), f.

Kniv, kniv, m.; (liben), motel(u), m., knivs-m. (møtål, måtål); (ſtor), saks, n. (gl. n. sax, ɔ: kort Sværd). Især = *fiske-kniv til at *flække fisk med. **K. med ſmalt Blad**, skjø, f., *stingar-kniv. **K. med Træſtaft**, tre-skjæfting, m.; **med Benſtaft**, bejn-skj. **K., treſtjæftet** (at ſtjære Tøndebaand med), *band-kniv. **K. at tilſtjære med**, tål(o)-kniv (tålekniv). Gl. n. tálguknifr. **Med Kniv ſtjære, tilſt.**, snikke(ar), spikke(ar), smide(ar); (pille el. ſtjære), motle(u), *smukle, *smalke. **Med K. ſtikke (ſtjære) Hul**, gate(ar). Dv. gating, f., „Stikning, Udſtjæring". Mk. *knivs-bakke, ɔ: Bagen, Ryggen paa et Knivsblad, *-bla(d), -æmne, n., -fli, f., ɔ: Sibeſtykke i et Knivſtaft; kniv-skjej(d), f., knivs-od', kniv-skjæl = lang-s., f., ɔ: et Slags lange og ſmale Muslinger; -såp' = *kjuke = knyske (kvitknyske, knøskekjuke, kvitknusk), ɔ: haard Svamp at ſtikke Knivsblad i.

Knivbeſtik, sæt (av) kniver (med gafler).

Knive (Smør, ɔ: renſe for Haar ved gjentagende at ſtjære det nyſtjærnede Smør igjennem med en Brødkniv med Bakken brugt ſom Vg), hære (-te).

Knivſkede, kniv-skjej(d), f., slire, f.

Knivſnit, kniv-skåre(o), f., -skur(d), m.

Knivſtukket Hul, ga't, n. Dv. gat-hå'l(o), n., ɔ: Knaphul.

Knø (Fingerled), knue, m. (knuv, knu, knoe; knukle, f., knjuke, f., njotre; gl. n. knúi, sv. knoge). Jfr. *knue, *gnue, ɔ: trykke med *knuerne.

Knøb, knu't, m.

Knøgle i Legeme, kno'k, m., kno'p; bejn, n.; (paa Dyr), *kåtre, f.; (fremſtaaende Led, „iſær om Knæ og Albue"), knoke, f. Norsk *knokle, se Knort.

Knøld (t. Knollen), knu't, m., knote, f. (jfr. Knort); (Bjerg-), knab', m., knat', kamp, m., nut, m., kult, m., knaus, m., knol', m., knolte, m., klæt', m., klæp', m., kol', m.; (Klump), ko'k, m. (mold-, sne-, mjøl-ko'k), klump, m., klæp', m., kåke(o), f.; (ubehøvlet Perſ.), jfr. slamp, m., kjejv, m., slams, m., svålk, m.; hejm-aling, m., hejm-føding, m. Jfr. Klodſet Perſon, Klodrian, Tølper, Løsmel? K. (Pukkel), kas, m. Jfr. Forhøining; Pukkel.

Knøp (Spire), more, f. (muru); knop'(u), m., knap', m.; komar(u), m. (både om løv- og blomsterknop, ɔ: om gemma og amentum; jfr. Rakle), krom(u), m., prjone, f., bro'm(u); (umoden Frugt), kart, m., knart, m., kort(oo), m., knyting, m., knæppe, n. Sv. knopp, Frugtknude. Jfr. Knort. **Knøpper ſtybe**, knoppast(u), brome(u), ar, få knoppar; karte seg, knytast. Sv. knoppast.

Knørt, knart, m., knultre, f., knu't, m., nut, m., nute, f., knoklar(o'), pl., kjuke, f., hulk, n., fin', m. (vorte, f., gjejrvorte), knote, f., knurp, m., klundre, f., hurkl, n., kvære, m.; (liben), *notre; (umoden Frugt), kart, m. Jfr. Knøp. **K.** (Knude) **i Huden**, valk, m.; træ'l, m.; (efter et Saar), jark, m. **K. paa Jorden** (Tue, Top), hât'(o), m. **Knørter el. Kviſt afhugge**, karte, ar.

Knørtet, knurpot, knultrot, kartot. Jfr. Knubret. **K. Negl**, kart-nagl, m. Gl. n. kart-nagl.

Knub, knub, m., kubbe, m. (kub'), kumb, m., but', m., kause, m., lump, m. Jfr. Klods.

Knubbe (puſſe), knubbe(ar); (knuge), knue, ar. Jfr. Knuge. **Knubbes** (bages), kampast, især bare med „Næve mod Næve".

Knubbet, jfr. Knubret; tråssig, stridig, *knoten. **Knubbede Ord give**, *gje vondt, mukke(ar), knote(ar). Jfr. Knurre. **K. Ord**, knub'-ord, n., *knubbote ord. **Han giver k. Ord**, jfr. »han væl (ɔ: vælger) inkje ordi åt dej«.

Knubſtol, kubbe-stol, m.

Knude, *knu't, m., klundre, f. (jfr. Knort), tuste, f.; (Saar, Sturv, „iſær paa Heſte"), flejn, n., flejr (flejr), n., ry'l (ryll, ryel), m.; (paa et Straa), le'd(i'), m.; (paa Rør), kne, n.; (Udvæxt paa Træ), kåte, f.; (Vanſtelighed), knu't, m., floke, m.,

u-greje, f., kykse, f.; (Sammenføining), svejp, m., (*nåm). K., paa Træ, kugleformig, kjøgle, f., kule, f. (K., liden, fremstaaende), tåte, f. (K., vanskelig at løse, jfr. „gordisk K."), hård-knude (Molb.), hårde-k. (H. D.). (Det er Knuden), jfr. »d'er det, som munkarne slåst om«. (Til Knude forme sig, blive, f. E. om Frugt), knytast, knyte seg. Jfr. Knoppes. (Knudens Løsning), grejing, f. (Fuld af K.), knutot. Mk. råbands-knut, ɔ: rigtig K. = bå(t)smans-knut? Mots. kjærring-knut.

Knudret, korpot, knuvlot, knoklot(o'), *snarp, knutot, nutot; u-jamn, u-slet(ee); (kroget, om Træer, Skov), klungrot, klurot; (Jord, Vei), hulkot, hurklot, krunglot, klundrot, hufsen; (om Hud), jarkot.

Knuge, knuve(ar), knuvle(ar), knurve(ar), kumle(ar), nyve (-de), knoke(ar), krumse (ar); knåde(o), ar, knuske(u'), ar, knøjve (-de), knøsje, y (— knuste), knyre (-de), gnure(ar), krysje (— kruste), krejste(ar), krumpe(ar), næve(e), ar (ɔ: ælte med Næverne); totle (u, - ar). Jfr. Kramme. K. med Knærne, kne-gange (— gjek?).

Knugen, knøjving, f., næving, f., gnuring, f., kny'r, m., krejst, m., krejsting, f.

Knur (Mukken, Klage), mjarring, f., marm, n.; jfr. gnå'l, n., mukking, f.

Knurfisk (*Trigla Hirundo*), knur', m., hur', m., rjo't, m., auskjær-r., rinald, m., svinstryte, f., bo'l-rå't(o), ɔ: Trætte mellem Folk, som ligge sammen (*bol, ɔ: Leie, rjote, knurre).

Knurhane, se Knurfisk.

Knurre, mukke(ar), *gje vondt av seg, låte (— le't), knote, ar (knaute, knutre, sv. knota), gnurke(ar), knurke(ar), gnadre, ar (sv. gnadda), kny (-dde), musse(ar), *knyste (-e), grine (— grejn), kald-grine, drunte(ar), påte(o), ar, ryte (B. B.), ɔ: rjote (— raut), tjote (— taut), mjarre(ar), marme(ar), frotte(u). Jfr. Mukke, Mumle.

Knurrende, grinal, *grinen, *grinot; *knoten, *grætten.

Knurrebasse, d. e. Knurrepotte.

Knurren, tjoting, f., knoting, f., rjoting, f., knur', m., rå't(o), n.; taut, m., to't(o'), n. Jfr. Knur.

Knurrepotte, rjot, m., ru't, m., ang-ryte, f., rå't-hå'l(o), n. Gl. n. hrútr, Bæver.

Knurvorn, *rjotsam, *tjotsam. Jfr. Knurrende. Meget K., si-tærren(e), („oftere") si-tørren.

Knuse, *knuse (*knyse), trøsje (y, -truste), tråse(o), ar, (ofte) trøste(y), mølje (y, -mulde), knuske(ar), krase, ar (sv. krasa, krossa), slå i knas (i kras), sindre(ar), støjte (-te), læmstre(ar), småle(o), ar (sv. *smæle, smølje), smuldre(ar). Dv. smulder, n., ɔ: Smaastykker. Jfr. Brække, Knække, Knuse, Splintre.

Knusen, trøsjing(y), f., støjting, f.

Knuser, trøsjar(y), m.

Knusk, se Fyrsvamp.

Knut (rusfisk), rem-pisk, pejs, f. (m.). Jfr. Pidsk.

Knutte, pejse(ar)? Jfr. Pidske.

Knyk, knyst, m, muk', m., knæt', m.

Knyk (mukke), kny (-dde), gny (-dde), knyste (-e), musse(ar), knætte (— knat). Jfr. Mukke, Mumle.

Knytte, knyte (-te), ride (— rejd); (strikke), binde (— bat'), spøte (y, -ar). Gl. n. knýta.

Knytten, -ning, knyting, f., knytelse, n.

Knyttepind, spøte(y), f., snejs, f.

Knæ, kne, n.; (paa Straa), kne, n.; (paa et Rør), kne. Som et K. bøiet, *knea(d). Med Knærne kunge, nedtrykte, *kne-gange. Paa K. komme, *kome på kne. Naa op til K., *nå tilknes. Paa K. staa, stande å kneom. I K. smidig, kne-mjuk. Stiv i K., kne-stør(d), y (-ste'l). Maade at bevæge K. paa, kne-bor(d) (u), m., kne-lag, n.

Knæfald (knælende Stilling), kne-fal', n; (Bænk at knæle paa), kne-fal', n.; (Omgang af Ælterfolk), *kne-fal', blæje, f., du'k, m.

Knæhase, hâm(o)-bot', knes-bot, f. Se Hase.

Knæhøi, *kne-høg.

Knæhøide, kne-høgd, f.

Knæle, *falle på kne, *kne-falle, *falle ned.

Knæk, *knæk', m., krænk, m. (jfr. *krank, *krænkje); trøs(y), m., ɔ: knagende Lyd; (Svækkelse), bøjg, m.

Knække, knække (-te og knakte), læmstre (ar), trøsje (y, — truste); (sbelægge), dræpe, e (— drap): »dræpe rokken«, — »det var det, som drap os«. K. Rødder, bite næter(e). Knækkes, knække (— knak). Sv. * knäkka (— knak). Jfr. Knage, Brage, Knuse.

Knæskal, kne-skjæ'l, f. Gl. n. knéskel.

Knæsætte, kne-sætje (— sætte, e), knee, ar.

Knøs, jøpling(y), m., styving, frams., framslæng, *fram-vækstring. Jfr. Yngling. Knøs i * ær „Knegt, Krabat".

Ko, *ku, *kyr (fl. kyr). Ko, som nys har kalvet, ny-bær k., ny-bære, f. I Sammensætning oftest ku-: ku-bås, -bjælle osv. Ko med levende Foster, kve'k-kalva' (-kåva, -kjælvd, -kjær) kyr. Ko, som er tidlig drægtig el. som kalver tidlig paa Vinteren, ær *snim. Gl. n. snemt, tidlig. Jfr. *snæmme, Adv., ɔ: snart, lettelig. Gl. n. snemma, tidlig. Køen *løjser,

når den reder sig til at kalve. **Faa Melk i Øveret** (om drægtig K.), se Øde. Jfr. Kvæg, Kreatur. **Gangsti for Ko**, ku-, bu-rækster, m. (e); ku-rāk, f., -rā's, f. **Vinterfødning for en Ko**, ku-fo'r, n., -fod. **Portion Føder for en Ku**, ku-vor(d), m., kyre-vor'. Mk. ku-vândel, m. (o), ku-dot, -tap'. **En Kos Værd**, ku-vər(d)e(y), n., -værd, n.

Koadjutor, hjælper, med-h.

Koagtig (tung, plump, stiv), *ku-fængen.

Koagulere, størkne, stivne.

Koalisation, -lition, sambund? samband (Lm.), samhald (Lm.), lag, samlag, n. Jfr. Forbund, Alliance. **Koalitions-Ministerium**, blandings-(kongs)råd, sonings-kongsråd? **K. indgaa med**, slå sig sammen med. H. D. Jfr. Forlig, Kompromis.

Koalisere, sambinde.

Koarguere, overtyde, gendrive.

Kobbel, et (t. Koppel), *hals-band; dyr i h., i samband (?); 2. en (t. Koppel), *tejg? (deler av en gårds dyrkelige jord, som skiftevis hævdes efter forskrifterne for sædskifte og »brakning« el. hvile).

Kobbelbrug, så(d)-skifte, n., skifte-bruk (to-års, treårs-bruk). O. V.

Kobber, kåpar(o), m. Gl. n. kopar. Sv. koppar.

Kobberagtig, kob(b)ret. Molb.

Kobbererts, kåpar-berg. n., k.-malm, m.

Kobberfarve, kåpar-let(i), m.

Kobberforhude, kobre. Dv. kobring. »Alm. sømansord«. H. D.

Kobberforhudning, kobber-hud. Molb., H. D.

Kobberkar, kåpar-kjærald, n.

Kobberrust, kåpar-ejr, n., ejr, n. (sv. erg); jfr. *ejre, ɔ: erre, sætte Kobberrust; *ejrlagd, *ejrot, ɔ: belagt med K.

Kobberstikker, jfr. Gravør, Gravere.

Kobbervitriol, blå-stejn. Sv. blåsten.

Kobjælde (*Pulsatilla vernalis*), mugubbe, mugop', m., gjejtkilling-blome (Dr. Sch.), gjejtivel, -blome.

Koble (t. koppeln), sambinde (hunder); få giftet sammen; få sammen til løslevnet, til utugt.

Kobler, hore-vært?

Koblomme (*Caltha palustris*), se Kabbeleie.

Koblære, ku-blåse, f.

Kobold (t. Kobold), vætte, tus', m. (haugt.), tusul, m.; rise; (kvindelig), *tyfse, *tysje. Jfr. Dæmon, Genius, Bætte, Dværg, Nisse.

Kobolt (t. Kobalt, lat. cobaltum), bergblåt?

Kobrems (*Oestrus bovis*), *klæg', m.

Ko-Brød, raut, n. Dv. *raute, ɔ: brøle.

Kockney, spræt', m. Jfr. Sprade.

Kode, Kodex, lovbok, lovsamling; håndskreven bok, håndskrift, old-bok, skin'-bok. **Kode** (Ankel-), se Ankel.

Kodicil, tillæg til (ens) siste vilje; eftervilje? tillægs-seddel (til siste vilje, »Testam«). H. P. S.

Kodillen: styre hele K., styre hele stellet, være sjælen i.

Kodillebet, tvilling-ål (bet-ål). H. P. S.

Kodivision, side-indeling, med-ind.?

Kodriver (*Primula officinalis*, Molb.; *P. acaulis*), ku-symre (ku-simbre, -sumar), f.

Koffere (Koif.), opsætte hår. Se Frisere.

Koffeur, hårskærer, -kruser, -krullar? (ɔ: krøller). Se Frisør.

Koffeuse, pynte-kone.

Koefficient, fler-fålleren. H. P. S.: fortal el. forfolder, ɔ: multiplikator.

Koffure, hode-pynt; sæt.

Koercere, holde i tømme, tæmme, age.

Koegisten(t)s, med-tilværelse.

Koegistere, samleve (med), være samtidig med.

Koffardi (»fart; t. Kauffahrtei, holl. koopfaardije, ɔ: **Kjøbmandsfart**), handelsskips-fart (J. L.), sjø»fart«, sjøfærd, f., sjø-handel, køpfærd (købfærd, H. D., gl. n. kaupferð). Også sigling, f. »Han er ute på s.«, ɔ: han farer med Handelsfartøi, = til **Koffardis**, ɔ: på handelsskip, i handelsflåten.

Koffardiskib, handels-skip (ikke »krigs«-s., hær-s.), købfærds-skib. H. D.

Koffre, Koffert (Kuff-), rejse-kiste (Molb.), -kasse, -skrin (I. A., se Kuffer). **K.-fort**, jærn-penge-kiste el. skap.

Kofjed, ku-fæ't (-fe't), n.

Kofte, *kufte, over-trøje (lang af Skind), skin-stak, m. H. D. **Finnekufte**, mud', m., *fin-mud, finne-pels (I. A.).

Kog (læs Kaag), ko'k, n., ɔ: *koking, f.

Koge (indvirk. og uvirk.), koke (ar og -te), sjode (— saud), jfr. Syde. (Mit Blod kogte i mig), *»det ran' i meg«. **K. over**, *gjøjse (-te), gjøjve (-de). »Når gryta gjøjser, slår ejn kaldt vatn i«. Jfr. Dybe koge og Syde. **K. sagte**, putre. H. Sch. Jfr. Boble. **Som kan koges**, *kokande. **Oplært el. øvet i at koge**, *koke-før. **Mad, som koges**, koke-mat, m. **Mel at k. Mad af**, koke-mjøl, n., masting, m. **Kogt Melmad**, mat-gjærd, f., masting, m. (»?«).

Kogehus, *stør-hus, eld-h.

Kogen, ko'k, n., koking, f., sjoding, f., sād(o), n., sāde(o), m.

Koger, kokar, m., kok', sjodar, m.

Kogeredskab (Grybe, Kjedel), eld-gagn, n. (gl. n. eldgagn).

Kogetid (da man pleier at koge til et vist Maaltid), koke-mund, n.

Kogger (n. f. **Koter**), kolv-hus? I likhet med nåle-, brille-hus. Jfr. **Foderal**.
Kogle, jfr. **Kongle**.
Kogle, at (t. gau(c)keln, jfr. **Gjøgle**, **Gjøgler**), kokle(u'), ɔ: øve **Gjøgleri**. Jfr. **Hexe**, **Signe**. Dv. kokling(u').
Koglen, **Kogler**, -**eri**, se **Gjøglen** osv.
Kognak, (fransk) drue-brænnevin.
Kognat (ɔ: nedstammende fra En med Kvinder som Mellemled), kvinne- el. morsætling, mor-frænde (jfr. **Agnat**), mødrene-frænde (H. D., Molb.), frænde på mo'r-siden. I * (fl.) mor-folk, mor-æt, f. (mors-æt), *skylding på morsida.
Kognation, mor-skyldskap, s. på mødrene (-side). **Cognatio spiritualis**, dåpsskyldskap el. -frændskap.
Kognatisk, på mors- el. kvinne-[el. spinne-siden, -linjen.
Kogning (at **koge**), såde(o), m., såd(o), n. (»gryta er nær ved såden«, ɔ: nær ved at **sybe**); (**Madlavning**), søj(d)ning, f., sådning(o), f. (**Saameget som koges paa en Gang**), kokning, f., sådning(o), f., koke, f. »Ej kokning fisk«, = ejn koke-fisk, m. **Hus til K. el. Madlavning**, mat-ståve(o), f. **Forsynet til en K.**, koke-før. **Øplært til el. øvet i K.** (til at koge), *koke-før.
Kognition, kunskap; undersøkelse, gransk-(n)ing.
Kohort(e) (eg. $^1/_{10}$ **Legion**), (ens) tilhængere; se og **Slæng**.
Kohærent, sammen-hængende.
Kohærents, **Kohæsion**, sammenhæng; samhåld.
Kohærere, hænge sammen.
Kohæres, med-arving.
Køie, skips-sæng, baus, m., [koje, f. Holl. kooi.
Koincident, sammen-fallende (med fælles tid, sted), sam-møtende?
Koincidents, sammen-fal, (sam-)møte. **K.-Punkt**, fælles-punkt (p., som flere f. e. arter har tilfælles og som utgør deres slægtsbegrep), fællesskap. Mk. samhøve, n., sæmje, f.
Koincidere, møtes.
Koinspektion, med-opsyn, -tilsyn.
Koitus, sam-leje.
Kok, *kok', *kokar, *sjodar.
Kokarde (af cocq, **Hane**, altsaa et vel ment **Hanekam**), hue-kam (H. P. S.); hatte-*lykkje (-»sløjfe«, tysk) el. -rose?
Kokasje, ruge, f., lure, f. (ku-r., ku-l.), *rygje, f. (jfr. gl. n. hrýgja, ɔ: opbynge), ræpe, f. (sv. * räpa), ru's, f. (sv. * rus, ko-r.).
Kokes, svovl-fri kul; kraft-kul, H. P. S.
Kokет, hølsaam, hug-smikjen (Lm.), kæl-øjet (»forsåvidt koketteriet udføres med øjnene«). H. D.; jfr. *smejksam; *gute-kjær; („i en **hyiere Grad**"), *gute-galen.
Kokette, hug-snikje, f. (Lm.), kæl-øje (H. P. S.). Mk. gjølar, flågs(o), f., gute-f. Se **Flane**.
Kokettere, hug-snikje (Lm.), smiske (Molb) og tiske; smejkje (-te), ɔ: „**gjøre sig behagel.**", flikre føre (ar, y); flågse(o), ar, fjålle(ar), *gjøle (-te), *høle (-te) (med, føre, y) (Lm.), gole(ar), *skape seg føre, gøre sig til for; kæl-øje (H. P. S.). Jfr. **Lefle**, **Bole**, **Flane**. »Prindsessen tiskede og smiskede for Gutten«. Asbj. **K. med noget**, stille til skue, gøre sig til av, *gilde seg av. Jfr. **Indsmigre**, **Smigre**, **Bryste sig**.
Koketteri (**Behagesyge**), kæløjethet (H. P. S.), tække-syke (Folketid.). Mk. høling, f., gjøling, f.; høl-ord, n. Jfr. **Lefleri**.
Kokkepige, -**kone**, *kokke, *rejd-deje; *kokke-taus, *-pike. »D'er klen rej(d)deje, som svælter **sig sjøl(v)**«.
Kokleare (*Cochlearia officinalis*), *kokleare, *spon-urt.
Kokleffe, bjælle, f., dingle, f. (dingl. Nedenæs).
Kokon, silke-hus (Molb.), spinne-ham (H. D., Meyer).
Kokspyer, *ku-pokker, -boler, -kveiser, *på-sætte-påka(r).
Kolbe, 1. (**liden Stok**), kolv, m. Tromme-, børse-k. 2. (**Destiller-K.**), dråpler-glas? Jfr. **Destillere**.
Kolbøtte: **slaa K.** (**støde el. stybe K.**), *stupe-kråke, stupe hau-kråke (B. B.), *stupe hau'e-stup (ɔ: hoved-st.), støjte stål-hu(v)e, *stumpe stærte, *stumpe gump. Sv. stupa kullbytta. Gl. n. kollr, **Hoved**, og byta, **stifte el. st. op og ned**.
Kold, *kald; *kald-kjølen (luft), -snækjen; (ubeltagende; stolt); *kort, jfr. *kortsvaren. **K., ganske** (**aftjølet**), *ut-kald, *ut-kolnad(oo); (**k., meget, yderlig, om Luften**), *smæl'-kald (sv. smällkall), *styg'-k., *gnister-k., *gnistrande k. Dv. gnister-kulde, m., ɔ: **klingende K.**, = gnal'-frost, n. »D'er så kaldt, at det smæl i væggjom«. **Noget k.**, *kaldsleg, *kald-voren. **K. blive** (om **Mad**, **Drikke**), rene (ar), kolne(oo), ar, kaldne. **Løbe koldt ned af Ryggen**, resne(i): r. ne' øve'(y) ejn. Jfr. **Gyse** og **Rystelse**. **Koldt ryge**, kald-rjuke (— rauk). **K. smile**, *kald-smile, -flire (-te.) **K. Smil**, kald-flir, m. **Kold Dampe**, kald-moe, m., frost-røjk, m., f.-gåve(o), f., -gub', f. **K. Gysen**, kald-hjælm, m., kalde-flage, f., kald-tokke, m., kjælde, f., kjøl, m. **K. Latter**, kalde-lått', m.; jfr. kald-flir, m. **K. Luftstrømning**, kald-snoe, f. **K. Omslag**, kalde-ba'k, n. **K.Syed**, kald-svejte, m.

Dært. kaldsvejtte, sr. K. og tørt Veir, kald-turk, m. K. Bæbe, kald-væte, f.

Koldblodig: rigtig k., *hard i hugen, hard-hugad, *tang-lynd. Jfr. Uforfærdet.

Kolde(fyge), jfr. kålde(o), f.; kalde-flage, f. (?, ɔ: „kold Gysen, Feberkulde"). *Kolde i * sær „stærk Forkjølelse el. en Sygdom, som er foraarsaget herved".

Koldfeber, kolden. H. D. I ældre d. også kolde-sot. H. D. D. * kolden, sv. kålla. H. D.

Koldsindig (uden Deltagelse), *kort. Mk. like glad, *like sæ'l, *l. nøgd. Jfr. Ligegyldig.

Koldskaal, kald-skål, f.

Kolera, galle-pæst (ikke: g.-syke).

Kolerifer, varmblodig person. Jfr. Temperament.

Kolerisk (se Temperament), galle-sottig (Meyer), varmblodig; ild-ful', vilje-stærk, -foretaksom; myndig, magtlysten, *rådriken (ɔ: herfesyg); vredlaten; vil'-sinnet (H. Ibs., H. D.). Sv. vildsinnad, -sint. Jfr. Heftig, Hidsig; Myndig, Herfesyg. K. Temperament, vil'-sin (H. D.); varmblodighet m. m. Se Kolerisk.

Kolibri, honning-fugl.

Kolik, mage-»krampe« (Meyer), tarme-gigt (Meyer); jfr. mage-ta'k, n., -rev(i), n., -kne'p(i), n.; buk-vrid; mage-, tarm-vrid (H. P. S.). D. * klemsel, klemmelse (H. D.). I samme mening sv. klämmsel H. D. Som har K. (Ravesmerter), rev(i)-sjuk. Bly-K. (Maler-K.), tør tarmegigt (gigt, i * ikt).

Kollaboratør, med-arbejder, med-hjælper.

Kollateral (»Linie, »Slægtning), side-. K.-Arvinger, arv. på sidelinje. K.-Slægtninger, side-*skyldfolk (av en sidelinje, av bror el. søster).

Kollation, jævnførelse, sammenstilling, -ligning; (i Danmark?) = mellem-måltid, let-mål (H. P. S.), ɔ: mellem-mat, æftasvæl. Jfr. Kollats.

Kollationere (to Renskrifter af samme Indhold), jævnføre, sammen-hålde el. -ligne, gennem-se; hålde æftasvæl (»sexa«). Jfr. Konferere.

Kollationering, gennemsyn, jævnførelse, arketælling (hos bokbindere og bokhandlere).

Kollator, meddeler; bortgiver, utnævner, kaller (en)?, *kallende (til æmbed); jævnfører (av skrevet el. trykt).

Kolla(t)s (lat. *collatio*), gæste-bud (?); sammenskuds-lag. Jfr. Pitenit? Kollats brukes (i Danmark og Norge) også om bispens kals-seddel, utsted til præst el. skolelærer.

Kollatur, kals-ret.

Kollega, med- el. æmbeds-bro(de)r, -fælle (med-lærer, -tjener osv.), kalds-fælle (H. D., Fr. H., L. Kof.), stands-f.; sælle, m. K. i Arbeide, værks-fælle (H. D.), arbejds-f. Jfr. Kammerat.

Kollége, højere almen-skole; studenter-s.

Kollegial, æmbeds-broderlig, kals-br. (H. D.); (Styrelse m. m.); råds-(styr. m. m., av like-mæn, som t. d. våre formanskap).

Kollegialitet, æmbeds-broderlig; i lag, i samlag.

Kollegialitet, æmbeds-broderskap. Meyer.

Kollegium, samfund; lag (»Laug«), råd; (*Coll. medicum*, helse-råd?), rådsmøte, samråd; råds-sal (el. -kammer); forelæsning; student-hærberg (Borchs m. fl.s Koll.), fribolig (H. P. S.), student-ly (? i likhet med barne-, alders-ly). H. D. Kollegie-Hefter, forelæsnings-h.

Kollekt, insamling (av gaver), gave-saml. (B. B.), gave-insaml. H. D. (I Kirken), alter-bøn (forved alteret), mæsse-bøn (H. D.), sambøn el. samlings-b. (av præst og menighet i samlag), H. P. S.; fælles-b. Th. Kruse. Gaa med K., gå med bønne-brev (i velgørende øjemed).

Kollektanea, samlinger, optegnelser, utdrag; småpluk, sammendrag.

Kollektiv, samlende, fælles, *sam-, *sams; (f. Eks. Note, Skrivelse), sams, fælles, (to-, tre-mans-), sambunds-? sam-(brev, -skrivelse, av flere personer sammen el. om flere ting); (»Handel), lags-, samlags-h., bolags-h.? fælles-, sam-h.?; handelsfællesskap, handels-lag, -samlag, sammænmne, n.; (f. Ansvar), sams ansvar (Del.), sam-ansv.?; (Navn), samlingsnavn el. -ord, sam-namn. Koll. mærker en flerhet under entallets, »Singl.s«, form.

Kollektør, samler, in-samler (H. P. S.), insæt-samler (»indsats«, for et lotteri).

Kollidere, støte sammen, komme i strid.

Kollier, hals-bånd, -kæde.

Kollision, sammenstøt (H. D.), samstøt: (sam-, lettere form for sammen-), tveføre (»Falsterske«, H. D.); riv(n)ing, bryt(n)ing; jfr. rivskap(i'), m., — om Kampleg — (saman-?) støjt, m., støjting, f., riving, f., rivsting, f. Jfr. Kaisik, -istik (om *collisio officiorum*); Strid, Rivning, Gnidning. K. (Stibes), på-sejling, over-s.

Kolle (et enkelt Stykke Fragtgods, pl. Kolli), pakke, gods- el. vare-p.; gods-stykke (H. P. S.), næme, n., *stykke, nummer, ejge, f. (eg. Eiendel).

Kollidere, spille under dække med, være i ledtog el. forståelse med.

Kollusion, lønlig, usærlig forståelse el. avtale. Meyer

Kolon, peke-skel (H. P. S.), tve-tagn. Dr. Jessen.

Koloni, ny-bygd (R. Rask, Fr. Bfd., Fr. H., H. D.), ny-bygge (Fr. H.), -bygd (L. K. D.), under-bruk (Lm.), bossættelse (*bussætning)? nedsættelse (ɔ: t. Nedersættelsung?). K. kunde vel og nævnes efter likhet med nybrut' aker: ny-land, n., ny-lænde, n., ny-brå't(o), n.; ny-sæte? ny-bygd. **K. grundlægge**, bryde bygd. Fr. H. **Koloni, -nist, -nisere**: Ordene med plante-, som: pl.-stad, -sted, -land, -borger; plante = sætte, beplante, ær tysk-latinske.

Kolonial-Handel, nybygge-h., overseisk (oversjøs) h.? **K.-Produkter**, nybygdevarer? **K. System**, nybygger-stel?

Kolonisation, -sering, ny-bygging (-gelse), land-nam?

Kolonisere, ny-bygge. Jfr. Koloni.

Kolonist, nybyg (alt 1794), ny-bygger (Fr. H., Allen), ny-lænding (Molb.), rydningsman (H. D.), landnams-man? Jfr. landnam, ɔ: Gjerningen at tage Land, nedsætte sig.

Kolonnade, »søjle«-gård; (i lukket Rum), søjle-gang, -rad (Molb.), -række, -stilling; -hal' (H. D.), støtte-rad, -række? Jfr. Pille, Støtte, Søile.

Kolonne (Kolumne), »søjle«, støtte(y), f. (Lm.), jfr. pilar(i'), m., stav, m., stolpe, m., standar, m.; billed-støtte, sule, f.?; (militær), hær-række, -søjle el. -arm (Meyer); hær-dypning? fylking (H. D.); (Spalte), bålk(o), m.? **I K. marschere**, gå i lang-rute, l.-række el. i skrej?

Kolorere, farge, *lete(i), over-male; undskylde. Jfr. Besmykke. H. P. S: farve-pryde, -trykke.

Kolorist, farge-blander, -giver.

Kolorit, farge, f., farge-blanding; farge-spil, -tone; farge-skær. H. P. S.

Kolos' (stor Pers., Kjæmpe), kæmpe-skikkelse, *-skap, n., rise(i'), m., jætul, m., jotun, jætte; *størje, f., ov-røjving, m., ov-ryggje, f. Jfr. Krop.

Kolossal, kæmpe»mæssig« (H. Ibs.), kæmpevældig (H. P. S.), kæmpelig (H. D.). Bedre: kæmpe-stor; jfr. overnaturlig (størrelse), overvirkelig. Motsat legems-stor (Sig. Müller), ɔ: af naturlig Størrelse. Også: *rise-, kæmpe-, jætte-, *jætul-, jætul-stor? trol-stor? ov-stor. Jfr. storrisen(i'). -slagen, stor-stilt, rum-stor. **K. Figur**, kæmpestort bilæte (Lm.). **K. Foretagende**, stor-værk. Jfr. Bedrift.

Kolportation, -tering, bok-bæring. H. D.

Kolportere, bære omkring, ombære; byde fræm, rope el. skrike ut; ut-høkre, falbyde.

Kolportør, ombærer, fræmbyder, falbyder, utroper, (bok-sæljar, Lm.), bok-bærer (H. D.); (af gudelige Bøger, navnl. Bibler), bibel-bud (?).

Kolv, kolv, m., pi'l, m. (el. f.). Jfr. Pi'l.

Kombat, jfr. Kamp, Strid.

Kombattant, *strids-man, *hær-man; våpenførende? v.-før (man), værne-før (H. D.), i motsætn. til de mange andre, som gør tjeneste i hæren ved annet æn våpen, el. som ær ufore, vanføre. Jfr. Invalid. I fl. (K.-ter), kamp»dygtigt« manskap, ɔ: dugeligt, *dugande, *stridført m.

Kombination, samstilling, sambinding; utregning; gætning (*gisse, n.), gissing, f. Jfr. Kombinere.

Kombinere, samstille, sambinde, blande; samføre, sam-regne, jævnføre. **Kombineret**, sammensat, blandet; (Angreb), samlet, sam-håldende; (Skole), tvi- (f. e. skole, for latin- og real-lærlinger); (Plan), eg. sam-spunnen, tvunnen (sammen til én tråd av flere).

Komediant, skue-spiller (især omflakkende og av ringere slag).

Komedie, lyst-spil, stæv-lejk, m. (Lm.); skue-spil (som ikke just ær lystspil).

Komet (af koma, Haar, altsaa Stjærne med Haar), hår-stjærne, hale-s. (H. D.), *ris-stj., f. Også en ut-vanker, ɔ: som svæver utenfor vårt sol-samhør (-»system«), motsat vanker el. in-vanker, ɔ: Planet. H. P. S. Vanke ær i * = „vanke, fare omkring", efter t. wanken.

Kometologi, risstjærne-lære?

Komfort (af lat. comfortare, styrke), eg. styrkning, hjælp; hyggje, n., koselighet. I * ær koseleg = „behagelig, hyggelig".

Komfortabel, hyggjeleg (også H. D.), motleg, *koseleg; modleg, ɔ: „behagelig, oplivende".

Komfur (holl. komfoor, konfoor), eg: kulpanne; koke-ovn, gru(v)e. Molb., H. D.

Komik, lystspil-digtning (-skaldskap).

Komiker, lyst-spiller? (for lystspil-spiller); lystspil-digter, -skald. Mk. og sørgespiller for Tragiker. Fra spille utgår både spiller og spil.

Komisk, morsom, *morosam; latterlig, løjerlig, lystig. Jfr. Pudsig, Pudserlig.

Komitier, folke-møte, ting; (i Rom), val(g)møte. H. D., Molb.

Komma, skil, ophälds-s. (H. P. S.), skår (Meyer, H. P. S.), skårtegn. Dr. Jessen.

Kommandant, (eg. en el. den Bydende), hærre (fæstnings-, plas-, slots-). H. P. S. Høvding el. høveds-man (på Bergenhus. R. Kejs.). Forælbet?

Kommandere, byde, b. over, bjode(— baud); (særlig om mundtlig at k.), ord-byde (H. P. S.); styre (jfr. Befale); (regjere, vise sig myndig), *amstre, ombøde(o'), mestre; mønstre, mostre(oo), ar? (jfr. t. mustern);

(true, fiske), stime(ar), storme(ar). **K. paa et Fartøi**, føre et f. **K. ud**, give fare-bud. Far- el. farebud: „et godt, forældet Ord". Molb. **Som gjerne vil k.**, ombådsam, o (ombøsen). Jfr **Herskesyg**. **Kommanderende**(bydende, fordringsfuld), *ampen, bydende (f. e. tone). **K. paa et Fartøi**, *hovuds-man (*høvsman). »Ind steg som Høvsmand Odysseus den kloge«. Fr. Bg.

Kommandite, handels-lag, -samlag, h.-hus.

Kommando, bud, påbud, pålæg; (hær-) ledelse, -førelse, -førsel (Molb.), -styring, f. **En K. Soldater**, et utbud (H. P. S.), en fylking?, hærflok. Molb. **General-K.**, over-ledelse. **K.-Skib**, flag-skib. Jfr. **Admiralskib**.

Kommandør (Styrer, Fører), drivar, m., styrar, m. Jfr. **Chef**. **-K.** (f. E. af Dannebrog, eg. Komthur, Forstander), høj-kors av D., (som vilde høve godt i rækken: sølv-kors, ridder-k., høj-k. og stor-k., alle brukt om personen, som har korset). H. P. S.

Komme, kome (— kom). **K. sig**, *kome seg, k. seg føre(y), *dørne(y), ar, mannast, frægast (av *fræg, dygtig), mone(u), monast; (bli friskere), *råne, *kråne, *rakne, *rækkjast (eg. rette sig op igjen), *krå seg, *kry seg, kryast; (faa sin Førlighed igjen), hejmte seg; (som efter en Sygdom), *vilkast, kome til dørn(y) atter; (f. til Vægt el. Kræfter), trivast, stâmne(o) seg (dv. stâmnad, o, ɔ: kommen i Vækst, i Udvikling, jfr. **Stamme**); (trives, voxe), telast(i'); (hurtig), tvi-mone(u), jfr. **Dobbelt**; (samle Midler), drage seg. **K.** (Salt, Sukker) i, late (— le't), *slå, ha, hælle (-te), renne (-de) i. »Late myse(y') i vatnet«, »slå vatn i gryta«; »hælle, ha' el. renne vatn på ej tunne«. **K. sig efter et Tab, Skade**, rise (— rejs). **K. an paa**, gælde om (— gal't), rette sig efter, gå efter (»det gæld om å være snar«; »*han vart ræd', når det galt om«; »det går ikke efter køn, alder« osv.); »(det) *skil seg (»det s seg, kor han er laga(d), »om det er nyt elder gamalt«). Fremdeles: stå til (»det står til dig« at, om . . .), liggje lag på (Lm.); ær om at gøre (»det ær om at gøre, at«); *det spørs (hænger av? hviler på?); *det stænd om (livet); *det vælst (»det vælst [ɔ: vælger sig], kor det lagar seg«); røjne på (-de): »Han gjek frå, då det røjnde på«. Jfr. **Bero paa**. **K. af Stedet**, gnætte (— gnat'), gnete seg(ar), (i), slæppe fram, nite (— nejt): »det nejt ikkje fram«, ɔ: man kom ikke af St. **K. afsted med noget**, *kome ålejdes med. **K. op** (i Vandskaben), kute (— kaut el. kutte): »kobben kaut opatter«. **Det k. paa Et ud**, *det er det samme; det gjæng føre det samme; det kvittar meg ejt; eg er like hændt. **Han k. ingen Sei**, jfr. »han løjp som ejn tordivel i ejn tjøre-kop«. **Det k. stundom over ham**, det sviv over(y) hânom(o). **Det** (Ond'e) **kommer snart og sjunder efterhaanden**, det løjp i og skrid av. **Er ikke kommen langt endnu**, jfr. (du, han) ær ikkje langt på fjorden faren. **Endnu ikke kommen**, *u-komen. **Kommen i en vis Hensigt**, *ut-gjængen, ut-gåd'. »Han er utg. på narrestrek(i'), ɔ: for at gjøre Narrestreger. Jfr. »jeg mener, du er udgaaet for at maalbinde mig du, jeg«? Asbj. **Komme bort**, *for-komast, **K. efter noget**, *kome under med. Lm. **K. vel fra noget**, *gange ut med. **K. i Anseelse eller til Velmagt** (til Folk), kome til mans, mænne seg. **K. op** (bli bekjendt), kome op i høgt (ɔ: høgd). **K. paa noget** (f. i Hu), råke på (ar), *himpre på, *hæmse på. **K. til Rette med**, *kome av med; jfr. »han er inkje å få som ejt annat svin«. **K. til Syne**, *kome fram. Dv. framkomen. **K. tidsnok** (ueg.), få bør, y, m., få få'k, o. »Han fek bør, fâk, fly't«. Jfr. **Pakke sig**. **K. til Udførelse**, kome til seg.

Komme (Ankomst), kome, f., koming, f.

Kommemorabel, minne-værdig.

Kommen, jfr. **Kummen**.

Kommenfaler, bord-fæller, matnøjte, n., kostgænger (bedre: -ganger).

Kommenfurabel (d. e., som har Maal sammen), sammålelig. H. P. S. Sidestykke: umålelig. Sammålt? (var lettere).

Kommentar, -tation, utlæggelse, utlæg (Lm.; av at lægge ut, — jfr. **Forebrag**), tyding, f., tolking? Av *tolke, ɔ: fortolke.

Kommentator, *tolk (ɔ: „Oversætter"), utlæggar, m.

Kommentere, tolke(ar), greje el. lægge ut.

Kommerce, handel, køpmanskap; omgang, samkvæm, sam-lag, n.; lystigt lag, drikkelag, moro, f., morskap, løjer, *skøj? rassing, f., stim, n., stiming, f. **Kommers holde**, stime(ar); *rasse. Sv. stimma. Dertil * rassar, m. Jfr. **Spettakel**. **Kommerce-Kollegium**, handels-råd? **Kommerce-Iæst** (22 Tønder el. 4000 ℔), handels-, køpmans-læst? skips-læst?

Kommerciel, -al, handels-, køpmans-. **Det k. Gebet**, handelens område. **K. Supremati el. Hegemoni**, handels-vælde (Allen). Dv. handelsvældig.

Kommilitoner, våpen-brødre; med-lærlinger, med-studerende.

Komminister, hjælpe-præst, andre-p. (jfr. tredje-p.); med-tjener.

Kommis, ful'mægtig, handels-f., -»be«tjent; jfr. krambod-sven. **K. voyageur**, rejsende køp-sven, handels-rejsende.

Kommisbrød (Soldaterbrød), hær- el. hærmans-brød?

Kommiseration, med-ynk, m.-lidenhet.

Kommissariat (Hær„forpleining"s-Embede), hær-røkter-æmbed? hær-røkterskap?

Kommission (Hverv), gøre-mål, ærend, n., ombud (Molb., H. D.), ombåd(o), n., gjærd, f., ut-retning, pålæg; ful'magt (?); opgave? Jfr. Hverv, Opdrag, Mandat. Gl. n. umboð. **Pr. Kommission**, til utførelse, for en annen, for fræmed regning, for annen-man; til utsal(g). (Samling af Personer, udnævnte til et vist Hverv), næmning, f. (Lm.), nævnd, nævn. H. D. vil ha nævn, ikke nævnd, i likhet med, at gl. n. hefnd nu heter hævn, vernd heter værn. Jfr. Kommitté. **Forligelses-K.**, forliks-næmning? sættamot, n. Av sæt', m., ɔ: Forlig, og mot, Møde. Gl. n. sætt, f., sátt, f. **K. vedkomm. Armeen, Marinen**, hærnævnd, -nævning; flåte-nævnd, -nævning. **K., permanent**, råd (som skole-, fattig-, forliks-råd).

Kommissionsartikler, annenmans-varer? tillits-varer el. framhandels-v.? »forhandlings«-v., v. til »forh.« Til framhandel jfr. fram-hald, n., fram-lån, f.

Kommissionshandel, fram-handel, mellem-(mans)-h.? (for fræmmed regning nemlig).

Kommissionshus, mellemmans-h.? (når talen ær om handelshus).

Kommissionsmedlem, næmning, m.? næmning(s)-man?, nævnsman. H. D. Jfr. Kommitte-Medlem.

Kommissionsvis, for annen-man(s regning).

Kommissionær, mellem-man? ut-sending, m., ombud (Molb.), ombuds-man? (Handels-K.), framhandler? Jfr. Kommissær.

Kommissorium, ful'magt, f.-s-brev (H. D.), næmnings-brev? n.-fulmagt? opnævnelse, opnæmning, f. (?).

Kommissær, -sair, fulmægtig, tillits-man? mellem-man?, ombud, ombuds-man. Bægge: Molb., H. D. I * brukes ombod, n., ikke om person. Sv. ombud, ombudsman. Gl. n. umboðsmaðr.

Kommitte, næmning (Lm., I. Aas.), nævn (et, H. D.), utval(g) (dansk?). H. P. S.: sammen-træde, et. (Som Stortings-), orskåt(o), Lm. Utskott (sv.) ær gjort efter t. Ausschuss, men Udskud, i * utskå't(o) ær = Vraggods el. Afskum. Utskåt kan således vanskelig bli fælles nordlandsk (skandin.) ord. **Fest-K.**, fæstnævn (H. D.), fæst-utval(g). Jfr. og Kommission.

Kommittemedlem, nævns-man (H. D., efter Sv. Grundtvig og Dyrlund), næmning(s)-man?

Kommittent, »ordre«-giver (J. L.), fulmagt-g. el. -givende, sendar, m. (ɔ: eg: Affender), vare-tinger (-»bestiller«) (efter J. L.); væljer.

Kommittere, gi(ve) pålæg; tinge (hær: „give i Kommiss. at skaffe"). **K. En til at kjøbe**, la(d)e ham køpe. Jfr. Beskikke.

Kommod, høveleg, makelig, næm.

Kommode, kasse-drag, n., drag-kiste, f. H. P. S.: tre-skuffe (jfr. tredækker, trefot [krak], trefork).

Kommoditet, høvelighet, makelighet, næmhet.

Kommonsens, sund forstand, jævnt folkevet, ve't(i'), *mans-v., manne-vet (mandevid).

Kommunal, hærreds-, sokne-, bygde-, bys- el. byens (f. e. utgifter). **K. Selvstændighed**, bygde- (by-) -sjøl(v)-styre (Lm.). **K. Stemmeret**, bygde- el. hærads-valret (Lm.).

Kommunalbestyrelse (i By), by-råd, by-styre (Lm.); (paa Landet), hæreds-styrelse, sokne-styre, sokne-råd (Lm.). **Medlem af K.**, byråd (en). H. D.

Kommunaleiendom, ålmænning, m.

Kommunallov for Kjøbstæderne, købstædlov. Allen.

Kommune (Folket el. Almuen i et Distrikt), ålmuge, m., ålmænne, n. (gl. n. almenni), bygd (by), gjældet (Lm.); (paa Landet særlig), hær(r)ed, hæra(d), n. (altså hærreds-utgifter osv.); ålmænning, m.? menighet? mejnighejt, f. Da menighet ær tat i bruk bare om »den gejstlige kommyne«, vil H. P. S., at menigskap skal siges om den verdslige, så fællesskapet mell. de to kommuner kunde komme tilsyne i selve ordene menighet og menigskap. Også alminding byder han fræm for »kommune«, som på ældre dansk virkelig hette alminding, med till.-ord almindig, ɔ: kommunal. Men i Norge kan det tilsvarende almænning næppe brukes så, da vi har det i en annen altfor nærliggende mærkelse om kommune-sameje og riks-sameje, og da vi desuten har optat hæreds (hered, herred), om landkommuner at sige. Men for ret at bli av med det franske ord skulde vi strække hæred ut også til bykommune og altså sige byhæred så vel som landh. **K., som har et Ting for sig selv**, ting-lag, n. **Komme paa Kommunen**, kome på soknet, kassa (fattig-), *på bygdi. **Kommunens Marker**, ålmænning, m.

Kommunemand, sokne-råd (Lm.), sokneråds-man (Lm.), (ejn) bygde-råd. Lm.

Kommunicere (En noget), meddele, kungjære (-gjorde), gøre vitterligt (*vitelegt, i'), gjære kunnigt; jfr. Bitterlig; (meb En, Folk), sam-færdes (H. P. S.); være i forståelse med, jfr. Forstaaelse; (i Kirken), *gå til alters, *gå til gudsbord. **Kommunicerende Rør**, sammen-hængende (Th. Kj.), rør med samkvæm? sammøtende?

Kommunikant, deltager; alter-gænger (bedre: -ganger), -gæst? natver'-gæst. I fl. * *altars-folk.

Kommunikation, med-delelse, kungjæring, f., lysing, f., jfr. Bekjendtgjørelse; samfærdsel, samkvæm (H. D.); fri adgang.

Kommunikationsmiddel, samfærdsels-middel, samkvæms-middel (H. D.), førings-rejdskap. Lm. (Føring, f., ær „Førsel, Transportering").

Kommunikationsvei el. -linie, færdsels-vej. H. D.

Kommunion, fællesskap; alter (*altars-)gang, m.

Kommunisme, formues-fællesskap (L.K.D.), samejgarskap (Lm.), samej(g)e, f., samejgn, f. (Lm.). Eg.: sameje- (samejgn-)lære? (Ænnu kortere: samgods-lære); (Tro paa denne Lære), sameje-venlighet (ɔ: at være væn, tilhænger av denne lære). Se Kommunist.

Kommunist, sameje-væn? samejgn-v.? samgods-v.? likhets-man? („som vil ubjævne al Ulighed i Kaar").

Kommunistisk, sameje- (samejgn-)vænlig? samgods-v.? Mk. samejgeleg, ɔ: fælles for flere Eiere. Til -vænlig jfr. regjerings-, bonde-, russe-vænlig.

Kommunitet, fri-bord (dær studerende får fri kost).

Kommutabel, omskiftelig, *skiftande.

Kompagni, lag, n., hope-l., sam-låge(o), f.; fylgje, n. **Nilsen & K.**, N. og samlag (bolag?).

Kompagnihandel, fælles-, sam-h.

Kompagniskab, fællesskap (Molb.), lag, samlag, bolag (sv., også H. D.); fællig (Molb., H. D.), sameje (H. D.), samejgn, f., samejge, f. Med fællig og fælag (félag) jfr. Veirlig og Veirlag. **I K. gaa**, fælle med. H. D. D. * (jysk). Gå i lag med? Felag i * ær Sameie, fælles Jord el. Mark. Jfr. Kompagni.

Kompagnon, med-deltager, fælle? (handelsrejse-), drifts-fælle (H. D.), samejer (sv.: samägare), H. D.; med-handlende, fællesman (H. D.), lag-man, m., ɔ: „Medbeltager i en Handel". Jfr. Kammerat.

Kompakt, fast, tæt (*tet, ee), hård, størknet? *stind? *stappa', pakket.

Komparabel, jævnførlig.

Komparation, -raison, ligning, sammenl., samstilling, jævnførelse; (i Grammatik), »grad«- el. »trin«bøjning. **Sans comparaison**, 1. uten at misbruke jævnførelsen, 2. makeløs, ujævnførlig.

Komparativ (Anatomi, Sprogkundskab m. m.), jævnførende, sammen-lignende; sammenligningsvis; (i Grammatik), mellemtrin (den højere grad mellem undertrin og overtrin, ɔ: Superl.). H. P. S. har: sættegrad, højeregrad, højestegrad.

Komparent, (den) mødende, nærværende (for retten), tilstede-vær.; vitne?

Komparents, -ition, nærværelse, møte (i retten).

Komparere („i lovretlig Forstand"), møte, give møte (i retten), fremstille sig, fremstå; vitne; (i Grammatik), grad- el. trinbøje.

Kompas (Magnetkasse, K.-Naal), *kompá's, m. (kumpas; gl. n. kompás, ital. compasso, Cirkel), nord-viser, nord-nål, styrnål (H. P. S.), lede-nål (H. D.), ledesten („alm. i ældre b." H. D.). Mk. sejlsten, „det gamle Navn paa Magneten". Molb. Jfr. Magnet.

Kompassion, medlidenhet, -ynk, -»følelse« (-kænsle).

Kompasstreg, vind-strek(i'), n.

Kompatibel, *sam-kjøm, forlikelig (med), *samhøveleg (med), enelig (ikke: »fore«enelig; jfr. enes med, ening); sømmelig.

Kompatibilitet, enelighet. Jfr. Kompatibel.

Kompatisant, medlidende, deltagende.

Kompatriot, lands-man.

Kompendium, ut-drag; lære-bok, lede-tråd.

Kompendiøs, kort, kortfattet, sammentrængt, næm. Meyer.

Kompensation, eg.: opvejelse; likevægt, utjævning; gengæld, skade-g. (gl. Grundtvig); jfr. Erstatning. (Kjøbm.), motregning, mot-krav (til at opveje en annens krav). Jfr. Likvidation (opgør, avregning). **Fordring paa K.**, skadegældskrav. H. D., G. A. K.

Kompensationspendel, motjævnings-ure (utj.s-?). H. P. S.

Kompensere, opveje, veje op mot, jævne ut, svare mot, la(de) gå op mot. Jfr. Likvidere.

Kompetence, -tents, adkomst, ret til at være med, kal', kallelse; rets-hjemmel el. -gyldighet; medbeilerskap. **K., udelukkende**, enedømme. H. D. Gl. n. ejndœmi.

Kompetent, lovlig, lovmedhåldig; lov-, rets- el. sak-hjemlet; sak-kyndig (H. P. S.), kallet (med moralsk, vitenskapel. el. lovhjemlet kal); (f. til at bømme om), menings-før, råd-før (H. D.), dom-før

(Lm.; sv. domför siges om komp. domstol); (t. til at søge om), søke-før; medbejler. Til »før« jfr. skrive-, pænne-før. »Berettiget« og »beføjet« er tysk. (Den, be) **Kompetent** er og = rette vedkommende. Jfr. Meningsberettiget. **K. Forum**, lovligt, lovhjemlet værne-ting. **Inkompetent**, ukallet, ulovhjemlet.

Kompilation, ut-drag, samling, sam(men)-drag; sammen-smør; s.-pluk, blandgods. Jfr. Rustomsnuft og Miſtmaſt.

Kompilator, samler; smører; bok-maker.

Kompilere (et Værk), samle, sammendrage; sam- el. sammen-arbejde (H. P. S.); (ſpotvis), smøre sammen; jfr. *ruske el. *rafse i hop.

Komplaiſance, tjenst-villighet, imøte-komst, *let-skyldighet. Jfr. Beredvillig(hed), Artighed, Føielighed, Høflig(hed).

Komplaiſant, tjenstvillig, »høflig«, »artig«, forekommende, imøte-kommende, *let-skyldig.

Komplement (:mentum), ut-fylling, -»ning« (gærningen og tingen); ful'-endelse, ful'-byrdelse.

Komplet, hel (*hejl), fulkommen, ful-tallig, ful', fulendt; *å-bøt', ɔ: „udfyldt, fuldstændiggjort". Jfr. Inkomplet, *u-hejl, *sund (ɔ: sønder, istykker).

Komplettere, fylle, f. ut, ful-ende, gøre hel, fulkommen el. ful-tallig, færdig; å-bøte. Jfr. Supplere. H. P. S.: fulgøre.

Kompletterіng, utfylling, ful'-endelse.

Kompleg, floket; sammensat; (et) fler-fål (-fold)? sam(men)-hør?; kæde, *floke, *vase; omfang. Jfr. Indbegreb; Forviklet, »vikling.

Kompleꝛion (Legemsbeſkaff.), jfr. hælse, f., *hælse-fare(e); (Anſigtsfarve), anlets-farge, utseende, vor-le't(i), m., ham-le't, m., då'm, m., dæme, n.

Kompliceret, floket, sammensat, u-grej, *grejnlaus (grejnarl). For- og in-viklet er tysk. **K.** (i Noget), i(n)blandet i, deltager i, medskyldig i.

Kompliment, eg. bøjning, bukking; lykønsking; (iblant =) »hilsen«, *hælsing(e) (sv. helsing); („Forbindtlighed", „Artighed"), jfr. disse ord og Smiger. **K—r**, fagnad (Lm.), krus, n.: »gjære k. føre nåkon«(o) = *høgtide, *kruse føre ejn, ɔ: gjøre K—r. Sv. krus.

Komplimentere, »hilse«, *hælse på (sv. helsa på); ære-hilse (H. P. S.), ta' til el. løfte på hatten før, bukke for; ønske velkommen. Jfr. og Viſit gjøre.

Komplot (Sammenrottelſe, Snigforbund), sammen-sværjelse, opstand?, løjn-råd? Mk. løjn-møte, n. og løjn-råd, ɔ: „hemmel. Anſlag. Jfr. Mytteri, Stemplinger.

Komplottere, stikke ho'derne sammen, flokke sig, sammen-sværje sig.

Komplotør (:eur), urostifter.

Komponere, sammensætte; finne op; (Sang), ton(e)-sætte (Fr. H.), ut-sætte?

Komponiſt, tone-sætter, -digter, tone-skald.

Kompoꝛtement, håldning (t. Haltung), væremåte, adbyrd (H. D., gl. n. atburdr, sv. åtbörd. Jfr. *åtburd, ɔ: „Adfærd"). Adfærd, »opførsel« (levemåte, folkeskik). Jfr. Bæſen.

Kompoꝛtere ſig, føre el. »opf.« sig, skikke sig, te sig; snu seg, stelle sig.

Kompoſition, sammen-sætning; (af Metaller), blanding; (af Toner), tone-digtning, -skaldskap, tone-sætning; (i en Bog, et Maleri), plan, tegning.

Kompoſitum, blanding, alle-hånde; sammensat ord.

Kompoſt, bland-gødsel.

Kompot (ſyltet Frugt), sylte (pære-, æple-). Efter H. P. S.

Kompreſ, trang, *tet', stappet; (i Kirurgien), tryk-bind (på sår), presse-b., klemme, f.; (i Bogtryk), tæt-trykt.

Kompreſſion, sammen-trykking, klemming.

Kompreſſiv, sammen-trykkende (Meyer), trykke- (t. d. kraft).

Kompreſſorier, presse-redskap (brokbånd, årepresse, skruebånd).

Komprimere, sammen-trykke, -presse; tæmme, hålde i tømme.

Kompromis, våldgift, forlik, n., midtvejsforlik el. -møte? utjævning, samråd, manlåge(o), f.; sæmje(e), f. Eg. om at ville ta en *skjelsman (ski-) (ɔ: våldgiftsm.) el. bøje sig under *manlåge. Jfr. Overenskomſt, Voldgift.

Kompromittere, våldgive. **K. En**, inblande en (i en sak), stille bar? (»blot« ær tysk), av-dække? av-sløfe? sætte i gapestokken, i knipe.

Komptant, se Kontant.

Kompte, regning.

Komptoir, eg. Tælleborð, „Diſt", se Kontor.

Komptoriſt, se Kontoriſt.

Komſt (i Sammensætn.), -kome, f.: Fram-, hejm-, ut-kome.

Komte, »teſſe, greve, grevinne el. grevedatter (ugift).

Komynte (*Mentha arvensis*), mynte, f.

Komøg, »ſtarn, *ku-hævd, f., -frau', f., -lo, n, ta', n. Jfr. Møg.

Kon (con) **amore**, med lyst, m. forkærlighet.

Koncedere, tilstå (en noget). Jfr. Bevilge.

Koncentration, sammendrag(ning) (til et midpunkt), samboling. Lm.

Koncentrere, samle, sammen-drage, -trænge, flokke (Hejmdal). Jfr. og Fortætte.

Koncentreret, sammen-trængt, flokket (om manskap); kort-fattet; kraftig.

Koncentricitet, eg. midpunkt-fællesskap; sam-mitte? Til sam- jfr. **Fælles**.

Koncentrisk, med fælles (*sams) midpunkt el. mit', m., sam-mittes? (H. P. S.). Jfr. **Excentrisk**. **K. Ild**, skyting mot ét (fælles) punkt. **K. Tilbagetog**, t. mot et og samme punkt.

Koncept, ut-kast (efter t. **Entwurf**? jfr. **Skizze**), klak, for(e)-opsæt? (ɔ: forut for det renskrevne opsæt) el. bare opsæt? (jfr. **Opsats**), f. e. brev-, »testamente«-, »kontrakt«-, grunlovs-ops., i motsætn. til renskrevet brev m. m. Til for- el. fore- jfr. **Forberedelse** (føregjærd, y, føregreje). **Tabe Koncepterne**, tape fatningen, tråden, hodet? kome av det (*kome utav det), gå fra det. „**Han kom ub af K.**", jfr. »*det dat' av føre hånom«(o), »det gik i stå for ham«? **Konceptpapir**, grovt skriv-papir, klak-p. Molb.

Konception, undfangelse (*conceptio immaculata*, [arve]-syndfri undf.); tanke; fatte-evne. Jfr. **Ubefmittet**.

Koncert (eg. væddestrid), tone-spil; sam-spil (av en flerhet); samtoning (H. P. S.), samklang. Jfr. **Harmoni**. Sammenhænget vilde vise, om talen var om **Harmoni** i den gamle mærkelse el. om h. = **Koncert**.

Koncertmefter, tone-mester; forspiller (Meyer); forsanger; samspils leder. Mk. *sång-mejster(o), ɔ: „**Sangmefter**".

Koncefſion, tilstedelse, frihet, lov, n., minne, n., ja-minne, ja-gjæve, n. (gl. n. jágæfi, jfr. jákvæði); (**aftvungen**), nød-lov (H. D.); (**Bevilling**), tillatelse (hvad tillatelsen gælder, ligger ikke i dette ord, men heller ikke i **Koncefſion**); ret, lov (kongel. tillatelse: lov, brev, fribrev, konge-brev); samtykke (f. e. til at bygge sporvej, ikke »inrøm«melse, da slik **Koncefſ.** ikke blir nogen avtvungen). Jfr. **Bevilling**.

Koncefſionere, tilstede, tilstå, samtykke, gi lov. **K—t**, tilståt; samtykt.

Koncefſionær, »bevillings«-haver, -havende; den, som har fåt tillatelsen (brevhavende? brevman?, ɔ: han, som har brevet, konge-brevet).

Konciliation, forlik, utsoning, soning? (efter *sone, ɔ: „**forlige**").

Konciliere, utsone, *sone, utjævne.

Konciliun, møte, råds-møte, samråd (H. D.), råd-stæmne, f., samling; (**kirkeligt**), kirke-møte (el. -ting?), k.-stævne; lærd møte.

Koncis, av-målt, passende, net, pæ'n, fin.

Koncionator, folke-taler; prædikant.

Koncipere, gøre »utkast«; *sætje op, *stile. Mk. sætte i stil. »Avfatte« sær t. **affaſſen**. Jfr. **Redigere**.

Koncipift, utarbeider, *stilar, opsætter? t. e. lov-ops. for **Lovkoncipift**. Opsætter (Lm.: uppsetjar) sær ellers ordet for **Forfatter**; men når det forfattede siden skal underkastes et gennemsyn, således som et lov-utkast el. -forslag, da blir dets »opsætter« at forstå som **Koncipift** bare. Jfr. **Forfatter**.

Koncis, kortfattet, sammentrængt; stærk, kraftig, fyndig, kærne-ful.

Konciſhed (»ciſion), korthet; styrke, kraft; (i **Lægek.ſt**), sønder-skærelse (Meyer), i * karving, f.

Kondemnation (»nering), dom-fællelse (lettere: -fælling); fordømmelse, fordømming, f.; (**af Skib**), prisdømmelse (»for god Prise«, J. L.); (**af havareret Skib, at det ikke er værdt at fætte iſtand**), vanding, f.?, under-kænnelse? usjødygtighets-dom? *av-raks- el. *utskåts(o)-dom?

Kondemnabel, domfællelig, som kan prisdømmes, *rækande(e)?, *vandande?

Kondemnere, pris-dømme (et fartøj), domfælle (skip som ubrukeligt). **K—t** (**Skib**), prisdømt (Allen); under-kænt (som usjødygtigt).

Kondenſabel, (»for«)-tættelig?, sam(men)-trænge- el. -trykkelig.

Kondenſator, tætter, sammen-presser.

Kondenſere, tætte (tette, ee), gøre tæt, g. tyk. **K—t**, sammentrængt; (**Melk**), mælke-kraft eller kraft-mælk?

Kondiment, kryde»ri«, kryder, krødde(y), f.

Kondition, kår, vilkår, førekrav (Lm.), skil-ord, n. (jfr. **Betingelſe**); stand, tilstand; tjeneste, tjener- (tjenende) stilling. **Faa K.**, få tjeneste. Jfr. **Anſættelſe**. **A condition**, på (visse) vilkår. **Conditio, sine qva non**, grun-vilkår, hoved-v., ufravikeligt vilkår.

Konditionere, tinge (ɔ: forbeholde sig, betinge); tjene, være i tjeneste, være i (ens) brød. **K—t: vel k.**, i god stand, u-skad, *u-skjæmd, *vel vedlikehålt. Jfr. **Beſtaffen, Bedærvet, Fordærvet**. **K. Mand, Folk**, »dannede«, »bedre« folk; folk av stand. Molb. Mk. herre, dame. Fra almuens side: »fornemme« f., storfolk, storingar, storkar(ar). Sv. herreman, flt. herrefolk. Jfr. **Fornem**. Mk. og *bra folk, ɔ: velstående f.

Konditor, stifter, grunner; 2. sukker-baker (t. **Zuckerbäcker**), kunst-baker?

Konditori, kakebod? fin- eller kunst-bakster? (-»bagning«).

Konditorſager, »sukkerbakværk«, fin-bakster? sukker-brød.

Kondolance (»lents), med-sorg, med-deltagelse (H. P. S.), deltagelse (uten »med«,

da dette ord egentl. alt ligger i sammenhænget, idet talen ær om en *annens* sorg), med-kjænsle (-følelse), medynk.

Kondolation, se Kondolance.

Kondolere, ytre deltagelse (i sorg), ynke (mots. lykønske). Jfr. Beklage.

Kondominium, sam-styrelse, -vælde (H. D.), med-hærredømme; jfr. Fællesregjering; sam-eje (H. D.), sam-ejge, f., ejgn, f., med-ejendom.

Kondukte (eg. Adfærd, Opførsel), skønsomhet, vet(i), n.: »ejt godt v.«; fin levemåte (Meyer); forstand, klokskap, grep (= godt grep), grejførhet, grejhet, klok, forstandig adfærd.

Kondukte-Liste, adfærds-opgør (over underordnedes adf., deres duelighet og virksomhet); »forhålds«-, adfærds-, »opførsels«-liste (el. -tavle).

Konduktør, leder, fører, vognfører (H. P. S.), køre-sven, -gut, kører; postfører; opsynsman (ved bygging, vejbygg., opmåling): vejmester, land-måler (E. Dahl), bygnings-forstander, bygmester? **Stads** (ɔ: By-) **K.**, stads-bygmester.

Kone, *kone(o'), *kjærring. **K., meget gavmild**, slumpe-kone. **K., som faar mange Børn**, *barn-kjæsse. Hun siges i spøk at *kase, kåse el. kjæsse barn, ɔ: opdynge. Mk. *kone-byte, n. el. -skifte, n., ɔ: at et Hus faar en ny Husmoder; -æmne, n., ɔ: Pige, som skal gifte; -laus, ɔ: uden Kone.

Konebrud (som har været Brud før), konebrud, f., mots. krune-brud, f., ɔ: Br. med Krone.

Konebragt, kone-bunad. »Særskilt«: k. -huve, f., -plag', n., -skaut, n.

Konemangel (Mang. af K. el. Husmoder), koneløjse(o).

Konfelt, »sukker-bakværk«, fin-bakster? (jfr. **Konditor**). **Haard K.**, grov medfærd?

Konfer! jævnfør! sammenlign?

Konference (-rents), møte, n., ting, samråd, f. (også H. D., Molb.), overlæg (Molb.), avtale. Se og **Forhandl.**, **Underhandling.**

Konferere, sam-rådast, samråde seg, samrådes med (H. D., sv. samrådas), rådslå med, rådføre sig (med), samføre seg med (Lm.), samlage seg; overlate, tildele. Jfr. **Konsulere. K. noget med noget**, sammenhålde, jævnføre, sammen-ligne.

Konferering, sammenligning, jævn-førelse; overlatelse. »Overdragelse« ær efter t. übertragen.

Konferver (Tarer, Alger), *grønske (Asbj.), *slejpe, f., *sli, n. **Conferva rupestris**, *nøkke-skjæg, *perleskjæg.

Konfession, tilståelse; tros-vedkænnelse?; tro; tros-samfund; skrifte-mål. **Confessions** (Bogtittel), tilståelser, skrifte-mål (ueg.).

Konfessionarius, skriftefader.

Konfessionel, i, efter tros-vedkænnelsen.

Konfesso: in conf., tilstået, vedgået, vitterligt.

Konfetti, eg. sukkerærter (?); gibs-kugler (ved karnevalet i Italien).

Konfidence (-dents), tydskap, m., nøje, innerligt venskap, tillit (når talen ær om gode venner, »gode busser«); lønlig meddelelse (løntale?). Jfr. **Fortrolighed.**

Konfidentiel, tillits-, lønlig (f. e. meddelelse), under-hånds (H. D., „unter der Hand"), i stilhet, mell. man og man. **K. Skrivelse**, lønskrivelse (H. D.), lønbrev. Molb. Jfr. **Privat**; **Fortrolig.**

Konfiguration, skikkelse, omris', maksel. Jfr. **Figur. Et Lands —**, lands lag (Lm.), bygning?; **Stjernernes**, stj.s stilling (L. K. D.).

Konfirmant (-mand), læsar, m., l.-barn, n. *læstra-b., læsar-lyd, m., l.-umægd, f., *møtings-barn; *læsar-gut, -jænte, -taus; nadver-b. Fr. Bfd., H. D. Sv. nattvardsbarn.

Konfirmation, stad-fæstelse, -fæsting, f., massion. f. („en uheldig forkortet Form; det gamle Ord er ferming, f., af ferme = lat. firmare«); (i Kirken), dåps-fæste. Lm. **Læse til K.**, møte, læse føre præsten, *gå å læse.

Konfirmationsdag, dåpsfæstar-dag. Lm.

Konfirmations-Ungdom, læsar-lyd, m., -umægd, f., møtings-umægd. Jfr. **Konfirmant.**

Konfirmere, stadfæste (-e); dåp-fæste. Dertil dåp-fæster og -fæstelse. Efter H. P. S.

Konfiskabel, in-dragelig (i offentl. skat-. kammer).

Konfiskation (Beslaglæggelse), bort-tagelse (ved øvrigheten, til intækt for rikskassen). Jfr. **Beslag.**

Konfiskere (beslaglægge), in-dra(ge), ta(ge) bort (fra en); dømme forbrut' at være; pris-dømme, hjemfælle (ɔ: lade hjemfalle). H. P. S., H. D. Dært. hjemfællelse (lettere: -fælling). **K—t.** forbrut', borttat, ɔ: som det ær gjort nam el. inførsel i, tat utlæg i (for rikskassens regning?).

Konfitent, skrifte-barn.

Konfitere, tilstå, vedgå, san-kænne, *stå til. Jfr. **Bekjende.**

Konfiturer, sukker-godt; sylte-tøj. Meyer.

Konflikt, sammenstøt (H. D.), strid, riv-(n)ing, bryt(n)ing.

Konfluxus, til-løp, tilstrøm(n)ing; søkning; in-ryk, in-tak, n. Jfr. **Indbrud.**

Konform, ens, sams, ens-dannet, like-d.,

likedan: **hovelig, samsvarende, svarende** til; like-lydende.

Konformitet, likhet, enshet. Jfr. **Overensstemmelse, Harmoni.**

Konfrater, medbror, embeds-b., ordens-b., lags-b.; jfr. lag-man, ɔ: „**Kammerat; Medbeltager i en Handel osv.**"

Konfrontation, krys-forhør (?).

Konfrontere, spørje ut (forhøre) fleire sammen, samtidig, sam-forhøre (H. P. S.), krys-forh. (?).

Konfundere, blande, sam-røre, *skjeple; (forvegle), forbytte, ta — for (»han tok mig for — at være — min bror«), forblande; blingre, *brikle (en, ɔ: „**forstyrre, forbløffe**"). Jfr. **Forvegle.**

Konfus, *er, *handfallen, *vinglen, fjetra(d), *røren (Perf.); (om Ting), *flokot, *skjeplad. Jfr. **Forvirret, Forstyrret.**

Konfusion, ørske, f., vingl, n., u-greje, f., røre, f., floke, m., vase, m., rør-sammen, kvims, m., kvakl, n., kvakling, f., skjepl, n., skjepling, f. Jfr. **Forvirring, Forvikling.**

Konfusionsmager, (en) sam-røring; rør-kjærring, *vinglar, *vingle-stikke.

Konfutere, sætje fast, målbinde. Jfr. **Gjenbrive.**

Konføderation. H. P. S.: forbunds-forening. Men bægge ord er tyske og skulde hos os heller hete sambunds-lag el. samlag; riks-sambund? el. sambunds-rike?

Konføbereret, sambunden, i sambund, samlag el. samband med. **K—de,** sambundne, jfr. **Allierede.**

Kongé, farvel, avskjel, n., væl-far, n. Jfr. **Afsteb.**

Konge, konge(oo), m. (kong, oo, kung). „**Egentl. en Forkortn. af Konung.**" **Gl.** n. konungr. **Sv.** konung. **Forkort.:** kong, kung«. I sammenssætn. oftest *kongs-, også *konge-: *kongs-barn, -æmne, n., *konge-rike. **Mk.** *konge brev, ɔ: „**Dokument, udstedt el. stadfæstet af en K.**"; *k.-laus, -leg (for kongleg, konungleg), -løjse, f., -rike, -skifte; kongs-barn (-dotter, sån), -gard, m., ɔ: „**Slot, Hof**"; -kar, ɔ: **Soldat, militær Pers.,** -stol, -sæte, -væ'g(e), m. (sv. kungsväg), -æt', f.

Kongebolig, kongs-gard, m. Også hos Huitfeld, Øhlens. (-gård).

Kongebømme, konge-styre, n. Lm.

Kongelys *(Verbascum nigrum),* kongs-ljos, n., -stake, -gras, gu'l-rok, m., lunge-r., lunge-rot, f., *l.-sot'-rot, *l.-gras. **K.** er brukt som råd mod lungesyke.

Kongemangel (Interregnum), konge-løjse, f.

Kongescepter, riks-, konge-spir. H. D.

Kongestion, blodstig(n)ing (til hodet), blodstemmelse (Molb.). **Blodstæmme,** ∠ ser i * „**Standsning af Blodet i et Saar**".

Kongle (Frø-), kåkul(o), m. (fl. -klar), (kogle, f., kokle, f., kjuke, f, **kongol** [o' - u], m.). Gl. n. kongull, **Klase.** Sv. * kokkel, ɔ: **Klump.**

Konglomerat, alle-hånde, sam-tulling? -balling. Av *tulle el. *balle sammen.

Konglomerere, sammen-dynge, tulle sammen; jfr. *sam-røre, ɔ: „**mænge el. jævne med Sammenrøring**".

Kongregation, lag, samlag (Fr. H.); bro(de)rskap (kirkeligt, gudeligt); kloster-, munke-lag (H. D.); **råds-møte** (kardinalernes).

Kongregere, samle, stifte bro(de)rskap.

Kongres, møte, n., stæmne, f., ting, n., sammenkomst, sam-ting (et), H. D.; (af Konger), kongs-ting (Lm.), konge-(kongs-) stæmne, drot-samling; (af Diplomater), sendemans-ting (Lm.); (Freds-), freds-møte, forliks-m., sætta-mot, n.; (Sprog-, som i Stokholm juli 1869), mål-ting?

Kongruent, sammen-fallende (med), dækkende (ɔ: likedan og like stor), samfældig (H. D.), samfallende, H. P. S. Dert. samfallenhet. **K. være med,** falle sammen med, dække el. dækkes med.

Kongruen(t)s, sam(men)-fal, dækkelse med, samfældighet. H. D. Efter gl. n. samfallinn, ɔ: **overensstemmende.** Jfr. **Kongruent.**

Konisk (kegle-), kile-formet, -dannet. Jfr. **Kegle, Konus.**

Konjektur, gætning, gissing (-ning), f., gisse, n. **Ved K.,** *på ejt gisse.

Konjekturere, *gisse(ar). **Helbig til at k.,** *gissen.

Konjugation, bøjning. R. Rask.

Konjugere, bøje.

Konjunktion, sam-bund, -bånd, ening; (i Astronomien), jfr. sam-høve, n., sam-kjøme, n., samkome, f., sam-stilling, møte (av stjærne med s.), med-stilling (motsat motstilling, ɔ: **Oppositon**); binde-ord. Jfr. **Opposition.**

Konjunktiv, forestillende måte (R. Rask), forestille-måte. Dr. Jessen, H. D.

Konjunktur(er) (**Tidsforhold**), til-stæmne, n., ɔ: „**at Omstænd. føie sig paa en vis Maade**", tingenes gang, tid(en), tider(ne), *til-bejning, f., ɔ: „**en vis Retning el. Vending i Omstænd.**", til-standene, tids-»omstænd.« **Ugunstige K.,** van-hæppelege tilhøve, n. Lm. Jfr. **Omstændighed, Forhold.**

Konkav, hu'l-rund (Molb, H. P. S.), mots. **højrund, rund-hu'l** (Molb.), in-hvælvet (Molb.), -buet, motsat ut-hvælvet el. -buet. Dertil hul- og højrunding for **Konkavitet,**

Konvexitet. K. Glas, Speil, hul-glas (Molb.), -spejle.
Konkavitet, in-hvælving, rund-hulning.
Konkst (=quête), landvinding; hær-vinning, hær-fang.
Konklave (eg. Kammer), val(g)-kammer (»dær pavevalet går for sig«). H. P. S.
Konkludere, dømme, slutte.
Konklusion, dom, slutning; slutnings-følge (Meyer), følge-sætning; ut-fal, ende. Jfr. **Præmis,** ɔ: forut-sætning. I Morgenbladet ær brukt for- og efter-sætn. om **Præmis og Konkluſ.**
Konkluſum, dom, slutning, av-gørelse; (Beſlutning), vedtagelse, råd.
Konkordan(t)s, »overens-komst«, bibelviser (for **Bibelſprog-** og **Bibelord-viser,** ɔ: bibel-ordbok); sam-svar? d. e. påvisning av, at ingen bibelsteder ær i strid inbyrdes, men samsvarer med hinannen. Jfr. **Harmoni, Overensstemmelſe.**
Konkordat, »overenskomst« (Fr. H.), forlik, avtale, ening, »pakt« (mell. paven og en verdslig landsherre om gudelige ting).
Konkordia, enighet, ening. **Konkordie-Formelen,** enighets-boken, enings-b.?
Konkret, virkelig; legemlig, sanselig. Jfr. **Anvendt (Applik.). K. Gjenſtand,** synsting. Molb., H. D. Jfr. **Abſtrakt.**
Konkretion, sammen-vækst; (ueg.), inlemmelse; størkning, stivning.
Konkretum, virkelig ting; særting? virkelighets-navn (Meyer) (konkreter, subst. konkr.). **In concreto,** i virkeligheten, i et foreliggende tilfælle,
Konkubinat, frille-levnet, -liv (Molb., H. D.), frille-levnad(i), m., utugt, frille-ægteskap, fri-ægt. el. frilleskap (H. P. S.); (om den ene er gift), hor. Jfr. dog **Konkubine.**
Konkubine, frille, f.; (**hos gift Mand**), med-hustru. Ældre d.: slegfred.
Konkubitus, sam-leje. Samlæge(e), f. ær i * „Leie i ſamme Seng".
Konkurrence, kap', n, *kap-stræv (Lm.), kap-ta'k, n., kap-steg, i (Lm.), kap-prøve (H. D.), kapping (Lm.), kappe-strid, vædde-s, tævling, f., rift (»svær r. om billetter«), kjæppe, f., *kap'- (kap-drikke, -fjæge, -ro m. m.). Jfr. kap'-gånge(o), f., -laap, n., -lejk, m., -ren', n., -renning, f., -riding, f., -kjøjring, f., -ror, m., -sigling, -sprang, n., som i * ænnu bare brukes i egentl. mærkelse. Sv. * kapp, kamp.
Konkurrenceforelæsninger, prøve-forel. (Molb., H. D.), kap-f. H. D.
Konkurrent, med-bejler, med-tævler? *skjej(d)bro(d)er (på banen, skjej'et, moen); med-søkende. Jfr. tævle(e), ar, ɔ: kappes, og tævling, f. Sv. täfla. Sv. med-täflare. Jfr. **Rival.**
Konkurrere, *kappast, *tævle, kap-renne (-de), skjeje(ar); gå i vejen for, gå (en) i næringen. Jfr. **Kappes. Konkurrerende,** *tævlande, medbejlende?, pris-æskende, H. D. **K.-Sang,** kap-sang. H. D.
Konkurs, opbud, overgivelse til skifteretten. **K.-Bo, -Maſſe,** opbuds-bo; den hele formue i boet.
Konkvæstor, land-vinner (»erobrer«).
Konkylie (eg. Sneglehus), skal-dyr. Dertil skaldyr-kænner el. -samler for **Konkyliolog** og skaldyr-lære for **K.gi.** Ell. sneglehus-kænner, -samler m. m.? **Konkylier,** skjæl, f. (skjøl). „Kollektivt". Jfr. **Musling.**
Konkylioliter, forstenede (»stejngjængne«, Lm.) skal-dyr. (Skjæl-stejn?, ɔ: st. av skjæl; jfr. skjælsand, ɔ: sand av skjæl).
Konnaiſſance, kunskap, kænskap, skøn.
Konnaiſſeur, kænner, skønner; kunst-k.
Konnetabel, riks-marskalk, over-stalmester; over-hærfører.
Konnexion(er), kænskap; samband, n., mellemværende. **K—er have,** jfr. ha kænninger (dær el. dær), være kænt av el. med, hænge sammen med. Jfr. **Bekjendtſkab, Forbindelſe.**
Konniven(t)s, utidig overbærenhet (overbærelse, eftergift); stiltiende tillatelse.
Konnivere, bære over med, se igennem fingre m., lukke øjnene for, lade gå el. skure, tåle.
Konnoſſement (fr. connaissement), »fragt«-brev, ladnings-brev (H. P. S.), lade-brev (J. L.), farm-b.? skipper-brev (vare-liste til ladningen med kontrakt mell. frakter og skipper). Efter Molb.
Konnubium, giftermål; samgifte (mell. stand og st.?).
Konrektor, med-styrer, med-, næst-, under-rektor (av en skole, hvis ellers ordet rektor skal gælde). H. P. S.
Konſeil, råd; stats-r. Bedre: kongs- el. riksr.? Stat (status) latin. **Konſeils-præſident,** første-statsråd; statsråds-forman. H. D.
Konſekrere, hellige, velsigne; in-stifte.
Konſekvens(t)s (»ce«), (Følge; Virkning), med-fylgje(y'), f., ret-f. (l,m.), selv-følge, sammenhæng; sam-band (Lm.), *sam-stævje, f., sam-høve, n.; (Perſonens), fasthet, følge-strænghet, tanke-støhet; (i Tingen), medfør, følge, selv-f., følge-sætning. Jfr. **Harmoni, Overensſtem. K., naturlig,** sjel(v)-givna', m., s.-fylgje, f. **Som el. i Konſ. af,** i medfør av (loven t. d.), i kraft av, i medhåld av.
Konſekvensmageri, følge-makeri (Eilschow, Molb.), slutnings-m. For endelsen -eri

(H. P. S.), rådsman (Molb.); (i Departem.), rådspørjande(s), y (Lm.), sak-kyndig; yrkes-råd? (ɔ: rådgiver med særlig »fag«-kunskap).

Konſulere, rådføre sig med, rådslå med, samrådes (-dast) med, rådspørje(y). Dert. rådførsel, samråd, f.

Konſulta, riks-råd.

Konſultation, samråd, rådførsel (gensidig?), rådslagning, råd-spurning, f.

Konſultativ, rådgivende, samrådende.

Konſultere, rådføre sig med. Jfr. Konſulere.

Konſument, bruker, »for«-b., opbruker? køper, mottager?

Konſumere, bruke, b. op; *øjde op. K—s, også: avsættes, sælges.

Konſumtion (-ſumering), bruk, op-b.? avsætning. Jfr. Husbrug, ɔ: Hus„for"brug. Forbruk, -er sær unorsk (t. Verbrauch, -cher).

Konſumtion(safgift), torg-tol el. -skat? land-tol (Lm.), tol' av fødevarer; port-tol(d). H. D. Jfr. Akciſe.

Kontagion, smitte, s.-syke, »pæst«. Smitte sær eg. unorsk. Jfr. (at) Smitte.

Kontagioniſt, (en, som forsvarer en sykes smitsomhet), smitte-man? Til -man i dette ord jfr. Kunſtner.

Kontagium (Berøringsſmitte), hud-smitte (H. P. S.), (ved)rørings-smitte; smitte-sømne, forgift-sømne? Jfr. Miasma, ɔ: luftsmitte.

Kontagiøſ, smitsom. K. Stof, (hud-) smitte-sømne.

Kontaminere, søle til; *lorte. Besudle er unorsk (t. beſudeln), »smudse« likeså. Jfr. Beſudle, Smudſe.

Kontant, i pænger, i rede p., i mynt, på hånden, *op'-i handi. **Kontanter**, penger, rede p., sølv. H. D. **Betale k.**, gi på hånden, *greje op'-i handi. Mk. rejde føre seg, r. skattarne, greje frå seg skuld. Pr. **Kont.** (el. par comptant), (til) at betale i rede p. el. på hånden. **K. Betaling faa**, *få pengarne el. *få greja op-i handi.

Kontemplation, syn, skue; granskning, overvejelse, dyp-sin, dyp eftertanke.

Kontemplativ, dypsindig, granskende, *forgrunig, tanke-ful', selv-skuende **K. Liv**, tanke-liv, åndeligt l. Jfr. Gruble, Grunde.

Kontenance, fatning, ro, sins-ro, selv-hærredømme („Selvbeherſtelſe"). **Holde K.**, hålde ørerne stive, h. gode miner »til slet Spil«. (Mk. slet, ɔ: t. ſchlecht).

Kontent, tilfreds, nøjd, fornøjd.

Kontentement, tilfredshet, nøje, n. (»nøgje«). Jfr. Fornøielſe.

Kontentum, inhåld (jfr. Indhold); ut-drag, hoved-punkterne.

Kontеſtere, stride; gøre stridig; vitne-, stadfæste.

Kontegt, sammenhæng.

Kontignation, bjælke-værk, spærre-v., timmer-v.; stokv. Jfr. Etage.

Kontinent, fastland.

Kontinental, fastlands-.

Kontinentalſyſtemet, fastlands-tanken (Napoleons).

Kontinenter, i ét, *i ejt standande. Jfr. Uafbrudt.

Kontingent, tilskud, utredsel, ytelse, *tol', m. (færge-, skule-, klokkar-t.); del (»hær er min d.«). »Bidrag« sær t. Beitrag **K. betale**, tolle, ar. Jfr. Kontribution.

Kontinuation, vedvarelse; fræm-håld, framhald, n. **K—s-Spørgsmaal**, tillægs-, fræm-hålds-, efterskuds-s.? **K—s-Examen**, efter-prøve? **Pro continuatione**, som fræmhåld. Se og Fortſættelſe.

Kontinuere, vare, vedvare; (indvirk.), vedblive (noget), ikke avlate, hålde på med. Jfr. Fortſætte.

Kontinuerlig, vedvarende, uavbrut, uavlatelig, sammenhængende, *sam-fæld (Molb.), samful'. Molb. „Ti ſamfulde Uger".

Kontinuitet, varighet, stadighet, uavlatelighet, sammen-hæng (mellem før og siden). **Tingenes K.**, t.s kæde.

Konto (Fl. Konti), regning, avregn., utregning, regnskap; (særſtilt Afdeling, ſom En har i en Anden's Regnſkabsbog, blad? (folium, i regnskapbok nl.). **Perſonlig** (levende) **K.**, pers. regning? r. med pers. **Døde Konti**, upersonl. regninger, -skaper (over livløse sømner). **Aa conto**, på regning, til avdrag. **K. give**, give på borg. **K. tage**, ta' på regn., på borg, borge.

Kontoir, se Kontor.

Kontokurant (-cour-), („fortſat Regning el. Mellemværende ſammen med en Anden"), løpende regn. el. løpe-r. (H. P. S.), mellem-r., mellem-værende; regnings-utdrag, -utskrift; (= Kontokurant-Bog), person-regskapsbok?; (K., om Fortegnelſe over Varer med høiſtiede Priſer), vare-el. pris-liste.

Kontor, *kantor (efter n. s. og holl. kantoor), arbejds-rum (for køpmæn, æmbedsm., driftsherrer), skrive(r)-stue (Molb., L. K. D.), skriver- el. brev-stue. H. P. S. Dærtil da skriverstu(e)- el. brevstu-hålder og -håld for **Kontorchef** og **Kontorholb**. Også avdeling, under-avd. (av bank, handelshus). Fræmdeles kammer(s): præstens (studer)-kammers heter nu p.s **Kontor**. Mk. og stue: de kontorskes stuer i Bergen? **Kontor-**, også skriver-, som i skriver-stol, -pult, -kjole. H. P. S.

Kontorforretning, skrive-ri«, penne-føring?
Kontorist, Kontorfolk, skriver(e), skriverkar(l)er, bok-hålder(e), bokførar? (til *bokførsle, ɔ: „Bogførsel, Indførsel i Bog").
Kontorvære, vrænge, avskape? (til *avskapad, ɔ: „vrænget, forbreiet").
Kontour, omris (-»rids«), ris? (jfr. *risse, ɔ: „afridse"). Jfr. Omrids, Skizze.
Kontra, (i)mot, gen-: mot-prøve, mot-»revolution«, gen-»besøk«. H. P. S. Jfr. **Gjengjæld**, eg. mot-gæld, mot-betaling. **Pro et contra**, for og imot, fra bægge sider, gensidig.
Kontrabalancere, danne motvægt, opveje, hålde i likevægt; mot-veje. H. P. S.
Kontra- (el. fr. contre-) **bande** (eg. contra bannum, **mod Forbudet**), forbudt vare, »frit gods«? Jfr. **Smugle, Snige**. Jfr. **Smugle-gods**. **Handel drive med K.**, smugle(ar).
Kontrabandist (»bandeur), smuglar?
Kontrabog, mot-bok (Lm., H. P. S.; sv. motbok), gen-bok (Molb., H. D.). **Kontrabasbog**, mot-kasseb.?
Kontrabogholder, jfr. efterregner, -tæller („som prøver, om noget er regnet rigtig", Molb.).
Kontracitant, mot-klager, genklager? Jfr. **Gjenpart, Gjenregning, Gjenbo**, »bog, »drive, »gjæld, »hilsen.
Kontradans (eg. countrydance, **Landbo-** el. **Landsbydans**), landlig, land- el. landbodans. H. P. S.
Kontradiktion, se **Contr.**
Kontrafei (eg. fr. contrefait, d. e. **modgjort, eftergj.**, efterlignet), billed, gen-b., avbildning, skilderi, *skildring. Jfr. **Portræt.**
Kontrafordring, mot-krav, gen-k. (Molb.); modgjæld. Molb.
Kontrahent, dag-tinger? (efter *dagtinge, ɔ: **afforbere, underhandle**), avtaler?
Kontrahere, sammen-drage, korte av; tinge, *fale, *dagtinge, *ordskile(i'), bli forlikt om, **gøre** avtale. **K. Gjæld**, gøre gæld.
Kontrakaution, mot-borgen? gen-b.? mot-, gen-åbyrgsel? Jfr. *gjen-os, *gjenslag, ɔ: tilbake- el. mot-støjt, -slag; *mot-kast, *motslag, *motvægt.
Kontrakautionist, gen-borgen?
Kontrakt, avtale, sæt', m., *forlik, sømje, f., ord-skil(i'), n., brev (*kaupe-b., ɔ: **Kjøbe-b.**) (jfr. **Dokument**); kaupmål (Lm.), samdrag (Moth, Molb., H. P. S.). Dertil samdrages om at **kontrahere** og samdrager for **Kontrahent**. Jfr. **Overenskomst.**
Kontrakt (i Lemmerne), krympet, sammenk. (el. -krøpen, *ihopkropen, o'); værkbruden.
Kontrakthandel, vare-køp på dag (at avgive innen en vis tid«, „paa Leverance"), til fastsat tid.
Kontramandere, tilbake- el. gen-kalle, sige av. »Mødet er avsagt igen«. Hertil bl. a. atter-bud. **K. en Bestilling**, av-tinge? avsige.
Kontramine, møte-grav, gen-mine (Molb.); (**Kjøbm.**), mot-arbejdelse, -stræv? (mot kursernes stigning).
Kontraminere, mot-mine (*mine = minere), imøte-grave; jfr. stagge, sætte skarpt imot sk., magt mot m., list mot l., krysse (ens planer).
Kontramærke (contre-marque), utgangstegn (i skuespilhus).
Kontrarsbre, avbud, atterbod, o' (attrabod), attring, f., gen-bod; tilbake-kal. Sv. återbud.
Kontrapart, mot-part, motstander, in-stævnte (mots. Citanten).
Kontraprøve, mot-prøve. H. D.
Kontrarevolution, omvæltning av omvæltningen, *omstøjt av omstøjten; gen-omvæltning, gen-omstøjt; atter-omvæltn., -omstøjt? Jfr. **Regning** og **Gjenr., Kvab** og **Gjenkv., Lyd** og **Gjenlyd.**
Kontrariere, mot-virke, mot-stræve.
Kontrasignal, svar-tegn.
Kontrasignatur, med-underskrift.
Kontrasignere (eg. **medundertegne**), med-undertegne (og derved svare for brevskapets inhåld, el. til stadfæstelse av hoved-underskriften). Jfr. **Parafere. K—t**, med-undertegnet, -skrevet.
Kontrast (av kontrastare), motsætning, mot-stykke; mot-billed. Molb., H. P. S.
Kontrastere, danne stærk motsætning til, være (påfallende) ulik, *brjote av.
Kontrastævning, gen-stævning (Molb.), mot-s., svar-s.?
Kontrasøgsmaal, gen-søgsmål. H. D.
Kontravenient, overtræder, lov-o. H. P. S.
Kontravisit (Gjenbesøg) gjøre, se til en igen, *ly(d)ast til ejn igjen.
Kontreskarpen (contr'-escarpe), mot-vål' (hinsides fæstningsgraven).
Kontre-trandhé, møte-grav, mot-løpegrav.
Kontribuent, skat-ytende; tilskyter? (som gir tilskud, ɔ: **Bidrag**, t. **Beitrag**), *tollar (til *tolle, ɔ: **kontribuere**).
Kontribuere, tolle(ar), yte, skyte til, lægge til, sætte in, skatte, gi skat, gi tilskud, medvirke til, fremme, hjælpe til. Jfr. **Bidrage.**
Kontribution, tol, m., *tolling, f., skat', m., tilskud, tillæg, utlæg, ytelse; pålæg, utrejdsle, f., brand-skat (H. D., ɔ: **Krigs-K.**), avgift; tvangs-ytelse. H. D. Jfr. **Bidrag, Kontingent. Sætte i K.**, lægge i skat, skat-lægge; brand-skatte; vålde ham utgift.

Kontrol (eg. contre-rôle, mot-liste; „Dobbelt-Register over Udfærdigelser" osv.), tilsyn, eftersyn, over-haling (?), gjæting, f., vakt, opsyn. Lm. Jfr. ransaking, f.

Kontrolere, have tilsyn, -til-, på- el. efterse, passe på, *granske, *ransake, prøve, hålde bok med (Meyer), ha øje med, gennemgå, gjæte på (Lm.), overhale. **Kontrolerende**, etter-sjåande, til-synande. Lm.

Kontrolør (»eur), tilsyns-man; (ueg.), vakt-mester, (vakt-hund), vakt, *gjætar.

Kontroverš, (lærd) strid, stridighet, uenighet, »kurre« på tråden (*snorle p. t.), tvist, m.; tros-strid. (**Som Ubj.**), stridig, motstridig, omstridt. Meyer. Jfr. **Kurre**.

Kontrær (»ætr), stridig, motsat, motstrævende; sættende motsat f. e.: »hvit'« ær k. motsat »sort«, men kontradiktorisk el. nægtende mots. »ikke hvit«. **K. Vind**, mot-vind. **Vinden er kontrær**, v. ær *baut, ær imot.

Kontubernal (eg. Medlogerende, i samme taberna el. Telt), stal'-bror (*stå'l-b.), telt-b., sambo (H. D.), stue-»kammerat« (H. P. S.), hus-fælle (Molb., H. D.), sambo. H. D. Sambo er hos Molb. 1. fælles Bopæl, 2. den Tilstand, at to el. flere bo sammen. Da Gjenbo i * heter -bue: *tværbue, kunde vel Sambo på norsk hete sambue. Gl. n. búe. For -bue siges dog i * „osteſt" bu: *dalbu, *fjælbu.

Kontubernium, eg. teltkammeratskap, sambole, n., ɔ: „det at flere Pers. bo sammen el. ligge i samme Værelse".

Kontumacia, trå's, overhørighet, ulydighet (undladelse at møte i retten efter stævning). **In contumaciam**, for uteblivelse (fra retten).

Kontumats, karantæne. Se dette ord.

Kontur, se **Kontour**.

Kontuſion, støt, støt-sår, ublodigt sår, utvortes skade. Jfr. **Kvæſte**.

Konus, knot', m., kile, m. (kegle), top, m., rund-kile? Mots. flat kile: bløjg, væg', årette. Jfr. **Kegle**.

Konvaleſcent, tilfrisknet? (sv. tillfrisknad), tilfrisknende; opkommen (av sykesengen). **Han er K.**, h. ær i bedring, h. kommer sig.

Konvaleſcents, opkomst (av sykeseng), tilfriskning (Asbj.), bedring, friskning, f. Jfr. **Rekonvalescens**.

Konvaleſcere, bedres, være i bedring, friskne til, komme sig, k. op (av sengen), k. til kræfter.

Konvenabel, passende, sømmelig; *hagleg, *horveleg, høveleg, næm; passelig, tilpas, passe; gagnleg.

Konvenere, falle (»dersom det faller for mig, så«), være til pas; passe, somme sig; *høve, horve (-de). **Det k. tilb**, d. bryr (mig). Jfr. **Belejlig**.

Konvenien(t)s (»venance), vedtækt, skik og bruk; høvelighet, horv, n. (?), passelighet, sømmelighet; sæmje, f., samhøve, n. Jfr. **Belvenmelighed**, **Passelighed**; **Harmoni**. **K—Parti**, »fornuft«-gifte?, klokskaps-giftermål; lejlighets-parti. H. P. S.

Konvent, møte, samling, sammen-komst; kloster. **Nationał-K.**, riks-møte, -samling, -ting. **Præſte-K.**, præste-råd, -samråd el. -møte. **K.-Øl**, *tyn-drikke, spis'sel, n. (spøs'-øl). Se **Tynbtsl**.

Konventikel, løn-samling?; smug- el. lønmøte (H. P. S.); (hus)-opbyggelse. **Holde K.**, h. opbyggelse (hus-, »privat«); (**Sladderselskab**"), skvalder-lag?, slarve-l. Mk. kråke-ting, n. Jfr. **Indsagt**; **Sladder**.

Konvention, avtale (avtal, n.), »overenskomst, forlik, n., sæmje, f., pakt, sættarmål, -møte (Lm.). Jfr. **Overenskomst**.

Konventionel, vedtagen (stiltiende), brukelig, vedtæktlig.

Konvergen(t)s, nærmelse (inbyrdes), samnærmelse?

Konvergere, løpe sammen, bøje sig s. (»Atter det skilte bøier sig s., Engang i tiden vorder det et«), nærmes (inbyrdes), samles. **Konvergerende**, sammen-løpende (linjer). J. Kraft.

Konverſabel, *snaksam, meddelsom, *språtog, *snakke-før, *pratsam, morosam. **K. Pers.**, *pratar, snakkar, m. **Altfor k. Pers.**, skravl, m., tå't-hå'l(o, o), n. Jfr. **Sladre**, **Vaase**, **Underholde**.

Konverſation, snak, n., prat, n., prating f., tevan(d)s-snak, t.s-»passiar« (»Folkets Avis«), språt, n.; tale, m., samtale, m. Også omgang. Jfr. **Fabberſladder**. **K.s-Lexikon**, eg. samtals-, omgænges- (»*umgjængje«, n.) el. samlivs-ordbok. Efter meningen likeså gærne »almsennings-ordbok«. Jfr. **Alminding**, ɔ: Sameie, hær da åndeligt, altså = ordbok til almendannelsen. **K.s-Sprog**, omgangs-»språk«, -mål. **K.s-Stykke**, borgerligt skuespil (Meyer), hverdags-skildring, -billed (maleri) (jfr. **Hverdagshistorie**). **K.s-Theme**, samtale-emne (lettere: s.-tals-æ.). **K.s-Tone**, omgangs-tone, samlivs-t. **K.s-Værelse**, tale-stue (Gl. Gr., H. D., Meyer).

Konverſatorier, øvelses-møter el. -sammenkomster.

Konvers(e) i et Kloster, læg-broder, -søster. H. D.

Konverſere, prate(ar), snakke(ar), språte(ar), samtale, *rø, *svalle. Jfr. **Passiare**, **Snakke**, **Underholde**. **En at k. med**, tale-nøjte, n.

Konvertere, omskape; byte (-te), ombytte, omskrive, omsætte (riksdaler til kroner, H. D.); om-vende. Jfr. **Forvandle.**

Konvertering (:verſion), ombytning, byte, n., omskrivning (av gældsbrev).

Konvertit, om-vendt, ny-omv. Jfr. **Proſelyt.**

Konveks, ut-buet (-buket), ut-hvælvet, høj-rund, *kuva(d), *op-k., *åkuven, *åkuva', *kuvot, *ryngja(d). Gl. n. kúfóttr. Jfr. **Konkav.** **K.. planconveks og konkavkonv.,** d. e. ut-hvælvet, flat-uthv. og hul-uthv. (eftersom glasset ær hvælvet på bægge sider el. flat på den ene el. og hult på den ene og hvælvet på den andre).

Konvikt, fribord, fri kost.

Konviktion, overtydning (av en påklaget, tiltalt).

Konviktorium, matsal (ikke spise-s.). Sv. matsal.

Konvivium, gæstebud, gilde, lag. **Magister bibendi, convivii,** »vært«, sætte-vært.

Konvoiere, ledsage, følge (for at trygge mot overfal), dække (tysk?), *trygg(j)e, værje, gæte (gjæte), gå med, *berge. Dertil **Konvoi,** ledsagelse, vakt (av hærskip, for handelsskip); også handelsflåten selv, som farer under vakt.

Konvolation, sammen-kal(lelse), sammentromming.

Konvolut, omslag (om brev).

Konvulſion, sene-dråt(i), m., fang, n., nedfalsot, f. Jfr. **Krampe.**

Konvulſiviſt (**krampeagtig**), senedråt-; fang-.

Kooperation, fælles-foretak (H. P. S.), samarbejd, samvirkning (Molb.), sam-stræv, n.. hope-arbejd, n. („**Arbeide i Fælleskab**"), samvirksomhet (H. D.), med-hjælp, -virkning (Meyer), samvirke. H. D. Til samvirke (ikke -ken) jfr. fore- el. sammentræde (ikke -den).

Kooperere, sam-virke, med-v., hjælpe.

Kooptation (**Valg af nye Medlemmer ved de gamle**), selv-val(g) (Fr. H.); in-val(g)? I likhet med in-avl (husdyrs), motsat krysning?

Kooptere, selv-vælje (?, efter selvvalg?), in-vælje? Til in-val(g) næmlig.

Koordination, side-ordnet stilling, likestill., jævnlikhet, jævnbyrdighet.

Koordinere, sideordne, samordne, likestille.

Kop, kop', m. **Kopper og Kar i et Hus,** hus-gägn(o), f. **Liden K. af Træ,** paut, m.

Kopær, påke(o)-mærke, n., kvejs-ær, n., *småpåke-ær, *bole-ær.

Kopærret, *kvejs-ærot, *kvejse-graven, *småkåp-ærot (-ærete), *bole-graven.

Kopatte, ku-spæne, m.

Kopi, jfr. ut-skrift, av-s., f., or-skrift, f., ren-skrift; (**af et Maleri og udført af Maleren selv**), gentagelse; (**af en Anden**), gen-billed el. gengivelse (H. P. S.), eftermaling, -tegning? efterbilled? efterdannelse (Dagbl., n.); av-støpning. **Bibimeret K.,** vitnes-fast avskrift (Meyer).

Kopibog, brev-bok, avskrifts-b. Meyer.

Kopiere, skrive av, s. ut, ta' avskrift; ta' utskrift; ta avtryk, tegne, male efter (eftertegne osv.), gentage (**Maleri**), ettermåle. Lm.

Kopiermaſtine, avskrift-m., -greje? -gägn (o), f. el. -redskap. Jfr. **Maſtine.**

Kopi(i)ſt, skriver (Molb.), avskriver; renskriver (som i et depart., Aftenbl.), håndskriver; efter-tegner, -maler. Molb. siger, at skriver i adskill. tilfæller er uttrængt av kopist. og sekretær.

Kopiø, ku-land, n.

Kopiøs, rikelig, fyldig, talrik.

Kop(per): Børnek., påke(o), f., *små-p. (d. * pokker), kvejse, f., bole, f. Dv. påssette-påke, ɔ: **indpodet K.,** påke-sætel (e), m., **Vaccinations-Arret;** kvejse-sætel, bole-s., kvejse-pas, n.

Koprolet, møk-sten. Th. Kj.

Koppſætte, koppe, ar.

Koppſætning: Horn til K., kop', m., blod-k.

Kopula, bånd, sambånd; binde-led.

Kopulation (:ering), vielse.

Kopulere, vie, ægtevie.

Kor (**Chor**), rund-dans (med sang), rundsang?; sam-sang (ɔ: **S.,** **der udføres af Flere,** Molb., H. D.); sangerne (i græske skuespil), sanger-flokken i stjærnekor, ɔ: st.s runddans (om jorden); (**som Del af Kirken**), høj-kirken?, opkirken? (da koret i kirken ofte er noget højere æn skipet; man siger og: op til, oppe ved alteret). **K.** finnes også i *. **K.** heter sommesteds sånghus(o), ɔ: sangh., næml. dær kor er = læm, træv (**Pulpitur**); høj-gulvet. H. P. S.

Korag, forsanger (el. -danser, ved de gl. græske skuespil).

Koral' (lat. coralium, gr. κοραλλιον, κορη ἁλος?), **se-blomster** (ɔ: sjøblom) (hos Molb.), grunvåkstr, m., hav-stening (H. P. S.), sten-dyr. Meyer. Dært. havstenlig for **koralliſt.**

Kora'l, kirke-sang, salme-sang.

Koralbog, note-bok.

Koraliſt, kirke-sanger; sang-lærling.

Koralklippe, sjøblom-skalle, m.?, -klak', m.?

Koralperler, korel, m. (koril). Dv. k.-band, n., **Perlebaand;** k.-stejn, m., **Glasperler.** Gl. n. kurel.

Koralrev (**Rad af Koralklipper og Banker**), sjøblom-*grunne, m. (?), -*grunning, m.? Jfr. **Koral'.**

Korbær (*Rubus cæsius*), *bjørn-bær, blåbring, n., kol-bær(o'). *Bjørnbær siges og om blokkebær.

Korde (**Chorde,** eg. **Tarm, Tarmſtreng,**

Snor), streng, bue-s. (ret linje fra ende til ende av en bue).

Kordial, hjærtelig, åpenhjærtig, troskyldig.

Kordialitet, jfr. hjærtelighet, godslighet, godlidenhet, (?), inderlighet, varmt hjærte, åpenhjærtighet. Jfr. **Gemytlighed**.

Kordon, kæde, stængsel? gar(d) (jfr. tan'-gar), man-gard, m., man-ring (H. D.), man-slagen ring (J. Moe), hærman-kæde (-række), værne-kæde.

Korduan (ɔ: fort Saffian), karduan (finarbejdet af bukkeskin).

Korender (Korinther), tørrede druer.

Korherre, stifts-præst, s.-herre, domherre.

Korist, kor-sanger (så går dog endelsen -»ist« ut), flok-sanger? (mots. solosanger).

Kork, spo'n-bårk(o), m., ɔ: Korketræets Bark; kork, f., 2. top', m. Jfr. Prop. **K. sætte i**, korke, ar.

Korketrækker, kork, f.

Korketræller, korke-skruv, m.

Korkmos, (til bleg Rødfarve, *Lecanora tartarea*, Stenlav), korke, m. Mk. korkele't(i), m. og korkeraud le't, ɔ: „en blegrød Farve af Stenlav".

Korn, korn, n. (kon'). Gl. n. korn. **K. og Halm tilf.** (K. i utærsket Tilst.), lo(d), f. Gl. n. loð. Sv. * lod, lo. **Kornet** (Kornhøsten), *maten: »få m. av åkren«. **K., blandet** (især Byg og Havre), bland-k., n., hævert(e)byg, *hummel- (humle-, hamle-) k., *hummelt k.; (især om Rug og Havre), kap'-sæde, n. (kap-såd). Sv. * kampsäd. **K., ringere Sort**, mælder(e), m. (meld, mæl); sv. * malder. **K., svangt, gulbt, tjærnelyst**, skjele(ee), n. (av *ska'l, n., altså for skjæle), *lette, n., *l.-korn, tom-*såd, f. Mk. lette-brau(d), -grøn (-grjon), -mjøl — om Brød, Deig, Mel, som er blandet med *lette; jfr. lettedryk, -øl, ɔ: Tyndtøl; skjele-brau'. **K., tyngste og bedste** („som ved Kastningen paa Logulvet falder nærmest mod Væggen"), *væg-fal', væggje-korn, -rand, f., -snært, m. **K., Kornbynge, tærsket, men ikke renset**, dråse(o), m. (drøse, drosse, tråse, o). Sv. dråse. **K., vægtigt**, *stri(d)-korn, -havre, -byg. Jfr. Drøi. **K., som har fuldt udviklet Kjærne**, ful'-mata' k. **K., som først sent udpaa Sommeren el. mod Høsten kommer op med. de ældre Straa**, grøn-malm, m., si(d)-gro, f., si-rone(u), m., etter-skåt(o), n. (Østerd.). **K., som staar i** *rauk (ɔ: i Stakke paa Ageren), rauk-lo(d), f. **Avner og Affald af K.**, hære, n. (hæle, høle). **Mad, Madvarer af K.** (el. Mel), grøn, n., g.-mat, m. (grjon). (**K. til Tiende**), *rejde-k. (**Kornets Udblødning til Malt**) (Stpb), staup, n.: »sætje k. i stamp«. (**Udmaalt Stykke for En, som stal tjære K.**), *skår-mål. (**Fattig paa K.**) (el. **Melmad**), grøn-(grjon-)-liten. **K., tjenligt til Mad**, mat-ført k. **K. banket ud af Agene paa et Reg**, *skjædde. Mk. skjædde, f., ɔ: Redskab at *skjædde med. **K. i smaa Dynger paa Ageren lægge**, rauke, ar (røjke), krøje, ar. **K. opsætte paa Stavrer til Tørring**, støjre (-de), *fæste. Dv. støjring, f., fæsting, f. **K. stille fra Avnerne ved at kaste det over Logulvet**, kaste, ar. Dv. kaste, f., = låve-fal', m., ɔ: Portion, som kastes paa en Gang. **K. tjære**, *skjære k. **K. i Stak sætte**, skryve (-de). **Spire** (om Korn), åle (æle), ar, brødde (y, — e), ål-renne (-ran').

Kornart, korn-slag, n.

Kornavl: Jord med H.t. K., *korn-jord, -land (god, låk). Jfr. k.-bo'l, n. (»godt k.«); *korn-god (gard).

Kornbaandene: bankе K. (saa det tyngste, modneste K. kan falde af), skryfte, ar. D. * skrifte. Sv. * skrifta. Dv. skryfterug, m., ɔ: den modneste, vægtigste Rug.

Kornblomst (*Centaurea Cyanus*, Blaamunke?), kornblom, m., *-blomster; kornknop-urt. Sørens. (*Cent. Jacea* heter engknop, -urt. Sør. Gunn.: knap'-gras. Wille: kat'-auge, eng-ko[n]gle.).

Kornbygd, »egn (god), *korn-bygd (med god k.-jord), *grøn- (grjon-) bygd.

Kornea, horn-hinnen (i øjet).

Kornet, *grynen, *auren. **K. lille**, grynast.

Kornét, »fændrik«, fane-»junker«.

Kornhøst(en), skur(en), m., skur-ånna(o), f., -vinna, f. Mk. skur-folk, -graut, -øl (ɔ: »Gilde).

Kornicke, karnis, krans (av koronis, det højeste, kronen på værket). Meyer.

Kornkasse (fast ved Væg), korn-bing, m; (løs), korn-børe, f. (-»byrde«).

Kornlag, i Lade, neberste, rejsing, f.; (paa Logulvet, saameget K. som paa engang neblægges til Tærskning), bærje(e), f., framlag, n., tinsle, f., ræ'k(e), n.; (tærsket K. i Loen), tinde, f., låve-fal', n. Mk. korn-tjuge, f., **Hyfket Stang at bruge ved Kornets Oplæggelse i Laden**. Jfr. Høttyv.

Kornmangel, kornløjse, grøn- (grjon-) løjse, f.

Kornmaal, omtr. = ½ Tønde, sild, n. = 5 askar el. 5 sognske mælar. Dv. sildså(d), n.

Kornmo, korn-moe, m.

Kornneg, kornband, n., bundel, m. **Høi af K., spreiste paa Ageren**, rauk, m. (røjk), lang-røjkling, m., krøjs, m. Jfr. **Kornstabel**, »stak. **K., tørre i Tappen, men ikke i Straaene, siges være** *korn-

turre. Mk. 20 træver (ɔ: 20 × 26 *band) ær en tejg, m.

Kornpose om Hovedet paa en Hest, mulepåse(o), m.

Kornpranger, -pynger, korn-opkøper.

Kornrensningsmaskine, drøfte- el. drifteværk. H. D.

Kornrig, *korn-god.

Kornrummet i en Lade, korn-bro't(u), m.

Kornsæld, korn-sæld, n., k.-harpe, f.; (grovt), hære-sæld, n., måd-s. (o), av *mæ(d), ɔ: Affald af Hø, Halm.

Kornspire paa Ageren, bråd(o), m., å'l, m., ejend, f. (og n.) (ejgind, iend, in). Sv. * ejen, öjel, ägel. Gl. n. eigin.

Stade paa K., ejen'-fal', n.

Kornstabel, korn-stål, n., -sta(d)e, m.; (liden, paa Ageren), rauk, m., krøjs, m., slette(ee), f., røjkling, m., skruv, m., hat', m.; (ftørre), træve, m. Jfr. Stabel.

Kornstak af nogle faa spreifte Neg, rejssette, f. (ee).

Kornstavre, -ftør, rå (rjå, ryå), m., *rå-staur (ra-s.), m., korn-s., snejs, f. **To sammenbundne Neg paa en K.,** re(d), n. (i) (eg. vred, av vride »!«; d. Vrid, sv. * vred), rel, m., snar, n. **Tæt besat med K.,** rå-tet'(ee).

Kornstraa, løfe, som rages sammen paa Ageren, ræksel, n. (»rekul«), drægse(e), n.

Kornsæd, kjørne (ky-), n.

Kornspørring, lo-turk, m., korn-tærre, m.

Kornvare, grøn (grjon), n., g.-vare, f., -føde, f.

Kornvækst, korn-vikster(o), m.

Korograf (Cho-), land-skildrer; kort-tegner.

Korografi, landskaps-skildring, kort-tegning.

Korollarium, tillæg, tilgift, følge-sætning.

Koroner, lik-synsman (Meyer) (som foretar lik-syn, -skøn, -skue på unaturlig døde).

Korporal (af ital. capo, caput, Hoved, fr. caporal), under-fører, *kapral, under-offiser. H. P. S. har vakt-mester og øve-mester.

Korporalffab, liden Afdeling Soldater, jfr. rote, f.

Korporation, samfund, *lag.

Korpore: in c., se under C.

Korporlig (Straf m. m.), legemlig, legems-, på kroppen. Sv. kroppslig.

Korps (corps; uttal: kår og korps), legem, et hele, et samfund; hær-avdeling, hær-flok (Lm.), hær-mængd. Lm. **C. de garde,** vakt, v.-stue; vakt-manskap. **Garde du corps,** liv-vakt. **C. de genie,** hær-bygmester-lag (»ingenieurkorps«, »genie-k.«). Efter Meyer. **C. de logis,** hoved-bygning (ikke fløj). **C. diplomatique,** alle sende-mændene (ved et vist hof). **C. legislatif,** lovgivende samfund, riksting, storting. **C. volant,** let-væpnet manskap.

Korpulent, jfr. før, tyk, tyk-fallen, fyldig, fet, svær; sid-buket (H. D.), over-fyldig el. tyk-laten. H. P. S.

Korpus, krop, legem; samfund, *lag (»kollegium«); samling (av skrifter). **C. delicti,** brødens, forbrydelsens, misgærningens, legemlighet, dens hoved-æmne; også brødens kænsgærninger. **C. juris,** lovbok (romersk). **C. juris canonici,** kirke-retten. **In corpore,** alle som en, alle-sammen, a. på en gang. **K.** (»bogstaver«). H. P. S.: større- el. stor-tryk, hoved-t., mots. lille-tryk el. mindre-t. for »Petit«.

Korrekt, rigtig, fejlfri; kunst-rigtig. Jfr. Rigtig.

Korrektheb, rigtighet, fejlfrihet.

Korrektion, »forbedring«, bedring, rettelse; refselse.

Korrektionsanftalt, »forbedrings«-hus, »rednings-anstalt« (bægge ord ær tyske), frelse-værk? bergnings-v.? (-stiftelse); tukthus. (Bergn. og fr. finnes i *).

Korrektiv, rettelse, n., ɔ: noget, som retter; rette-middel (H. P. S.). Bedre vel bote-middel el. bare midd. (mot) el. *råd (mot, for).

Korrektur, rettelse, n., retting(ee) f. (Lm.), gennem-syn, bot, f.? bøting, f.? tryk-rettelse, -bøting, f.?

Korrekturark, prøve-avtryk, p.-ark, sætter-a.?

Korrekturtegn, trykfejl-tegn.

Korrektør (»teur), retter? tryk-retter, tryk-fejl-r.; stil-r. el. -bøter?

Korrelat(er), sam-svarende, (hinannen) mot-svarende (ting); sam-, mot-svaringer?

Korrelation, samsvar? motsvar? **Staa i K.,** samsvare.

Korrelativ, samsvarende.

Korrespondance, brev-skifte? (jfr. ordskifte, ɔ: skiftevis tale; skifte hug og hug-skifte, Molb.), brev-skrivning (J. L.); (i Aviš), brev, brev-sending, ɔ: K.-Artikel.

Korrespondent, brev skriver; (Kjøbm.), handels-ven.

Korrespondents, -dance, sam-svar(ighet)? sam-stævje, f., sam-høve, n., sam-kjøme, n., sam-lag. Jfr. Overenskomft, Forftaaelfe.

Korrespondere, skrive brev, skifte b.?; svare, sv. til, *høve; hænge sammen, samsvare. **K. Reder,** fulmægtig reder? tilsyns-r., styrende r. Efter J. L. **K—rende Ror,** samkvæms-ror?

Korreg (»reftion), irettesættelse, skjæmsle, f.; tuktelse, tukt, f., refselse.

Korrege, irettesætte; refse.

Korribor, (en) gang (fælles for flere værelser); jfr. sval-g., sval, f.

Korrigenda, sætter-fejl, tryk-f.; rettelser, *retta(r)-bøter.

Korrigere, rette(ee), ar, r. på (f. e. ut-

avbejdelse); av-hjælpe, bedre, bøte; lede, ret-lede (H. D.), styre; laste; refse. Kan »korrigere Stile« hete at rette, må vel også at »korr. Tryk« kunne hete så.

Korrigibel, avhjælpelig; som kan rettes på, *rettande, *bøtande.

Korroborantia, styrknings-midler.

Korroborere, *styrkje (— styr'te), *magne.

Korrobentia, åt, ætende væsker (Æbse- el. Beibsemidler, t. ætsen, beizen).

Korrodere, æte (bort), *ete, tære (-de), grave. Jfr. Opløse.

Korrosiv, åt, æte-middel. Jfr. Korrobentia.

Korrumpere, skæmme, s. ut, skade, *falske (ɔ: „forfalske"); forføre, mute, ar („bestikke"), køpe (en til noget, »underkjøbe«). Jfr. Bestikke. Sv. muta.

Korrupt, skæmt, ut-s., *falskad; muta(d).

Korruptel, skade, utskæmthet; muting? (til *mute).

Korruption, utskæmmelse, skadet tilstand, råtenhet; muting („Bestikkelse"), falsking? (av *falske, ɔ: forfalske); for-fal' (sædernes). Jfr. Forbærvelse.

Kors, kros', m. (ikke n.); (Plage, Byrde), kros, las', n. Nordenfjæls: kors, m., sv. kors. Gl. n. kross. **Krybe til Korset**, *gå (el. ta') til bøne-boka.

Korsar, (currere, løbe), sjø-røver, røver-skip, viking?; rov-krysser, -snapper el. fri-snapper. H. P. S. Jfr. Kaper.

Korsbaand, *kros-band (i stavbygninger).

Korse (sætte Kors), krosse, ar.

Korset, *krossot.

Korsét, snør-liv, liv-stykke.

Korsfæste, *kros-fæste.

Korslægge, *læggje i kros', kros-kaste (føterne).

Korslænd (paa Dyr), kros-bejn, n.

Korsmesse, kros-mæsse, f. (kors-møs).

Korsnæb (Zugl), kångle(o)-bi't, m., kros'-næb, m., *k.-fugl.

Korsø (eg. Kursus, ɔ: Løb, Bædbeløb), ride-skjei(d), n., -bane; kap-riding; renne-banen. Brukes efter H. P. S. om en og annen by-gate i Danmark likesom korso i Italia, fordi heste-kapsprang (cursus, skjeid, n.) før har foregått dær.

Korstol, opkirke-stol? (sæte i kirkens kor for det højere præsteskap) el. sanghus-stol? Jfr. Kor.

Korstvei, *kros'-væ'g(e), m., tvær-v. (e), væ'g-skifte, n., væge-skil(i'), n. (vægne-skil), -mot, n.

Korstvis lægge, læggje i kros, krosse, ar.

Kort (Spille- og Lands), *kort, n. **Kortenes Uddeling**, kort-giving, -gåve(o), f.

Kort (Tid, Tilst.), *kort, *stut' (H. Ibs.: »sengen er st.«); ståkkot, o (»d'er st. stund, at venlejken varer«); (om Vei i lige Linie), *gjægn (gje'n; gl. n. gegn, sv. gen); jfr. g.-væ'g, Gjenvei. **K., nogt**, stutleg. Jfr. og But og Afstumpet. **K.** ær fra latinen (curtus) gennem tysken (kurz) kommet in hos os, efter gl. saa tid, har trængt skam (skamr) = kort og stut = kort tilside og hålt begge ute av dansk-norsken. **K. for Hovedet** (letteligt fornærmet), *små-tykkjen, *kort, *nauven (te' sins), *snopen, snuppeleg (eg. but, stump), *ord-sår, stubbot (stabben), »kort for nasa og stakket for an'a«. **K., tvær i Tiltale og Svar**, *snuppot (snup, m., ɔ: Stump, libet Stykke), *kort-svaren. Jfr. Pirrelig, Pusfindtlig. **K. blive**, kortne, stutne, kortast. **Kort(ere) gjøre (forkorte)**, korte(ar), stotte (y, -e). Dv. korting, f., støtting, f. **Til k. komme**, *rjuke. **De korteste Dage i Aaret**, skamtid, f., jfr. gl. n. skammdegi, n. **Som bruger i korte Ryk** (og saa hviler, — om Hest), *stut'-drog. **Med k. Ansigt**, *stut'-lejt (jfr. lang-lejt, rund-l.). **Med k. Hukommelse**, *stut'-minnog, *s.-hugsen. **Med k. Hænder**, *stut'-hændt. **K. i Ryggen**, stut'-ryggja(d). **K. af Vægt**, stut'-vaksen. **K. Fingerspand**, jfr. Spand. **K. Lestaft**, stut'-orv, n. **K. Slæbe** (Tømmer), støtting(y), m., dråg(o), f., drætte, n., vage, f. **K. Stok el. Kjæp**, *støtting(y), m. **Korte Stokke el. Planker**, stut'-ved(i), m. **K. Ting**, støtting(y), m.

Kortaget, stut'-økst, -aksa(d).

Kortbenet, stut'-føt'.

Kortege, følge (»fyrsteligt«), hof-følge (H. P. S), æres-f., stas-f. Meyer.

Kortelig, stutlege.

Kortes, storting, riks-t. (i Spania).

Kortevarer, ɔ: varer, som ikke måles el. vejes, men sælges stykke- el. *dusing-(tølte)-vis. J. L.

Kortfattet (kort sagt), stut'-mælt (Lm.), *fåordig.

Kortfingret, *stut-fingra(d).

Korthaaret, *stut'-hærd; (om Dyr), *snau.

Kortheb, stutlejk, m.

Kortlevende (som dør tidlig), kort-livad. »Ejt kortlivat folkeslag«. (æt).

Kortnæset, *stut-nasa'.

Kortsigtig (med kort Sigt), kort-løpende. J. L. Jfr. Sigt.

Kortspil, kortlejk, m.

Kortstok, kort-stok', m.

Kortsynet, *stut'-synt, nær-s.; (billedlig), trang-synt, trång-tænkt (Dæl.), smålig, snæver-hjærta' (Lm.; *snæv, e, ɔ: trang). Jfr. Bornert.

Kortvarig, *kort-varande; skyr, *skryv, *skryp, skrypleg, *skyver, *ryr. Gl. n. rýrr, altfor tinge el. svag. Jfr. Skattet; Ubrøt, Forgjængelig.

Kortvillig (t. kurzweilig), *morosam, *gild, trøjsam.
Kortvret (om Sau), nuvot, kuvot. Jfr. Faar.
Korybantist, vil', *ståkande, *stimande, stormende, *gal-låten. Jfr. Stgie(nde).
Korydon, ulykkelig ælsker (i hyrderoman).
Koryfæ, kor-fører, forsanger; fordanser; forman, høvding, leder, mærkes-man (H. D.); stor-kar, (en) størrelse (i en vis krins el. ring). Jfr. Mand, anseet; Type.
Korygter, ku-røktar? *Røktar sær „Røgter; Røgterfte".
Kosmetik, pynte-kunst; pynte-»middel« (hår-salve).
Kosmetist, fagerhets-, fager-, pynte-.
Kosmist (b. e. som vedkommer Verdens-rummet el. Verdensstoffet), verdens- el. himmelrummets; verdens-æmnets el. -æmnernes. **K. Indflydelse**, utenjords influtelse (på vor jord), infl. av legemer utenfor jorden. **K. Materie**, verdens-æmne.
Kosmofysik, alverdens-naturlære?
Kosmogoni (Læren om Verdens Tilblivelse), verdens (-) skapelse, verdens-fødsel?; v.s-lære. Jfr. Kosmologi.
Kosmolog, yerdens-gransker, -*kunnig el. -kænner?, alverdens-k.?
Kosmologi (Læren om Verdens Bygning el. Dannelse), verdens-lære el. verdens-*kunne, f.? -kyndighet? alverdens-k. Til -*kunne jfr. jord-kunne, f. (Lm., ɔ: Geografi), mål-kunne (Lm., ɔ: Filologi).
Kosmopolit, verdens-borger.
Kosmopolitisme verdensborger-ånd, -likhet.
Kosmorama, verdens-skue, -billed el. -maleri. H. P. S.
Kosmos, orden; prydelse; verdens-ordenen; verden, verdens-altet, alverden.
Kosmot(h)eisme, verdens-»for«gudelse (at gud og verden sær et).
Kost (Føde), kost, m. (som *brudlaups-kost); (simpel, grov, passende ved haardt Arbeide), revs-mat(i), m. Jfr. Arbeide, haardt. **K., let**, jfr. Kraft, nærende. **Underholdning med tør K.**, tærp, n., tærping, f. (e). Jfr. Svælge. **En, som holder sig selv med Kost**, sjøl(v)-fostring, m., -haldar. **En, som har fortæret Kosten** (Reise-), kost-tråten(o), -laus. **Om Kost: kraftig**, *kostig, mat-møken(y), mættende, *ma't-leg, *mat-god.
Kost (med Lyd af o, ikke aa), kost(oo), m., kvåst(o), m., lime, m., sope-l., sopling, m. (sopel, sovl, solv). Jfr. Feie-. Sv. qvast.
Kostald, fjo's, n., naute-f., flo'r, m. **Loftet over K.**, fjos-hjæl', m., flor-skuk', fjos-el. flors-læm.
Kostbar, *dyr, *gjæv, kosta(r)sam, *dyr-kjøpt, grom(u), jfr. Prægtig; (altfor k.), *ov-dyr. Mk. kostal, **bekostelig. K., naget**, *dyr-voren. **K. gjøre sig**, gøre sig vigtig.
Kostbarhed, dyrlejk, m., jfr. Kostbar. **K—der**, jfr. Klenodier.
Koste: mk. »det, som lite' kostar, er lite værdt«(y). 2. (byske), koste(oo), ar, kvåste(o), ar. Dv. kosting (kvåsting).
Kostelig (herlig, værdifuld), kosteleg, hævleg, dyrleg, *dyr, *dyr-værdig, *dyr-lagd, *herre-: »ejn h.-ret«. »D'æ lang herrerejdsle, ɔ: Anretning for en stor Herre kræver lang Tid. Jfr. Fortrinlig, Fortræffelig, Udmærket, Ypperlig.
Koster, gods, n.; (Type-), *tjuve-gods.
Kostforraad, kost-råd, f.
Kosthold, kost-hald, n., kostar-hælde, n. **Forbedring i K.**, mat-bo't, f. **Forandring i K.**, mat-skifte, n., mat-brigde, n., -byte, n. **Tegn til daarligt K.**, matmor-skam, f. »Det syner ingi m. på guten«. **Kræfen med H. til K.**, *kost-vand, *mat-vand, *mat-gran?
Kostholder, kost-haldar? (efter *kost-hald, n., se Kosthold). **Sin egen K.** (som holder sig selv med Mad, idet han arbeider for en anden), sjøl(v)-fostring, m., *sjølv-haldar. Mk. sjøl-føding, m., ɔ: enlig Person med egen Husholdning.
Kostning, *kostnad, kostning. Jfr. Be- og Om-kostning.
Kostume, *buna(d) (Lm.), klædsel, *klædnad (på vis tid og sted), *klæde-bunad, skrud; landsskik, tidsskik (jfr. K[o]utume). T. Tracht, Dragt. Jfr. Drage, Drapere.
Kostumere, klæde (efter vis tids og steds skik), iklæde (H. P. S.), *bu. **K—t**, skrud-klæd (H. D.), *bud'.
Kostund, kolp, m.
Kosteletter, stekte ribben (st. *rev, n., st. ribber).
Koteri (eg. Slabberbøb), kammeratskap, sluttet selskap (Meyer), kænningskap? (d. e. „Kreds af Bekjendte"), sær-samfund (H. D.), slæng (H. D.). Mk. o& mat-lag, n., mat-nøjte, n., etarlag, ɔ: k rb-felstab.
Koton, (eng. cotton), bom-ul'; bomuls-tøj.
Kottage, litet landsted; hytte; lyst-hus?
Kturner, tyksaalede sko, gang-styltar (Lm.); højtravende stil.
Kstyledoner, frø-blad.
Kouche (læs kuſj), læg dig (til hund).
Koulis (i Kina), bærere; simple arbejdsfolk.
K(s)ulør, farge, m. **Naturlig K.**, le't(i'), m. **Af den el. den K.**, så el. så le't.
K(s)ulørt (koloreret), farget, ikke hvit (de »farvede« i Amerika).
Kounti, grevskap, landskap.
Koup, slag, stik, støt, hug; kast, ta'k,

grep, stre'k, skud, fangst, vinst („Gevinst"). **Gjøre en god K.**, jfr. »han hæv gjort ejt godt varp«. **Coup d'eclat**, mesterstre'k. **C. d'essay**, prøve-stykke. **C. d'etat**, stats-strek, uventet og våldsom riks-gærning, vålds-strek? **C. de force**, vålds-gærning. **C. de hasard**, vågestykke (våg, n., vågespil). **C. de main**, (hånd-strek, H. P. S.), jfr. Overrumpling.

Koupé (forreste Afdeling af en Diligence), for-rum (H. P. S.); jærnvejs-vogn; spor-vogn?

Koupere, skære, klippe; avskære (vej, tilførsel); *kylle (kolle), *kabbe (ɔ: kappe), *styve. **Kouperet** (Terræn), ujævn, *dalot, bakket, gennem-kløftet (H. D.), skortot (av *skorte, ɔ: liden Bjergkløft), gennemskåren grun, land, mark, *djuvot, *dokkot (ɔ: ful' av dækker, av *dok', f., Hulning, Fordybning); dal-bugtet (H. D.), dal-strøget (H. D.); *ulændt (uland, n., ulænde, n.); glå'p-mark(o), f., av *glåpe(o), ɔ: gabe; *rabbe-mark, *dokke-mark.

Kouplet (eg. Versspar, Dobbeltvers), vers, vise, sang; sam-vers (H. P. S.); vise-stub; *spe-vise (ɔ: Spottevise).

K(o)upon(ŝ), (rente)-kvittering, -kvitting, f.; av-klip, rente-klip, -klipning el. klip-seddel. H. P. S. Følger med riksforskrivninger, »Statsobligationer«.

Kour (eg. Gaard, Kongsgaard, „Hof"), foretræde (Dr. Ros., H. D.), mottagelse, helsing, hofmøte (»der er k. idag«). Jfr. Rubiens. **K. paré**, højtideligt møte (til hove). **Kourdage**, hofdage (da der er k.). **Gjøre K. til en**, flikre(ar) (jfr. Indsmigre), gøre krus for, bejle til ens yndest og nåde, kærlighet, g. haneben til (for?), gøre sig lækker for, g. sine hoser grønne hos, g. av, g. sig fore med en, lægge sig efter.

Kours, pris, penge-pris?; omløp, vej; stæmne, lej(d) m. m. Se Retning, Kurs, Luv, Luvart.

Kourage, mot, manddom, djærvhet. Jfr. Freidig(heb).

Kourtage (eg. Aflortning, for Mæglerens Bryderi), »mægler«-løn el. -penge (H. P. S.), mellemmands-løn? Jfr. Mægler.

Kourtier, mellem-man? mellem- el. underhandler, dagtingar? (til *dagtinge). Jfr. Mægler.

Kourtine (lat. cortina, Dække, Forhæng), mellem-væl (-»vold«) nl. mell. to bastioner (H. P. S.); forhæng, (sænge-) omhæng.

Kourtisan, hofman; ejentjener.

Kourtisane (Boleerste), fri-elskerinne (jfr. »fri Kjærlighed«; H. P. S.), frille.

Kourtisere, ly(d)es til, »helse« på, gøre sig føre med; (i Spøg), lægge sig efter; bejle til ens yndest; *gjøle, hosle(u), ɔ: indsmigre sig hos; vele(ar), lørgje(y), ar. Jfr. Indsmigre, Kokettere.

Kourteisi, ridderlighet, forekommenhet; *snilskap, krus (gøre k. for), finlejk (Lm.). Jfr. Artighed.

Koutume, sædvane, skik, bruk, skik og b., vane; vedtagen avgift, *tol'.

Kouvert, dækning el. opdækn. (for en ved et bord). H. P. S. Jfr. Mabportion (*ma't, m.). **K. til Brev**, se Konvolut. **À couvert**, 1. uten fare; 2. for hver (ɔ: i betaling for hver persons måltid). **Par couvert**, under omslag.

Kouvertere, forsyne med omslag; sende i omsl.

Kove, kåve(o), m., ko't(o'), n., klæve(e'), m.

Kovende, *kuvende, ɔ: vende om og gaa med Vinden; motsat „stagvende", vende ved V., gå over stag, gå gennem vinden (så fartøjet vender sig på den andre bog). **Kuvende** er og = at vende af sig selv under lyi Vind, da Fartøiet ikke lyistre.

Kop, se Staal.

Koævus, sam-tidig; jævn-aldrende, *samaldrad.

Kogie (*Anthemis arvensis*), aker-gåseblom. Sørens.

Krabaff (t. Karbatsche), svepe(i), f.

Krabat, rad', m., fille-r., slure, m., saye, f.; (uartig Dreng), knigt, m., kno's, m.; gnasse, m. **K., omflakkende**, slye, f. („især om Hunde"); (urolig, urregjerlig, vild), rangle-basse, m., -fant, m., *varg, *vargul, m.; vil'-basse, m., -gast, m., -skyt', m., vil'-styring, m., vil'-ur, m., villing, m., rase-basse, m., -kop', m., ageløjse, f.; mare-kat (av *mare, ar, fværme om; gjøre Støi; jfr. Sprettaftl); (Smaagut), igel, m. Jfr. Knegt. Krabat, »forvrängdt af Croat«. Dalin.

Krabbe, krabbe, m.; (med pigget el. tornet Skal), *trol-krabbe, høvring(y), m. (hørving). 2. („Anker af Træ med indfattede Stene"), krabbe. m., krake, m. Jfr. Dræg'.

Krabse, krappe(o), ar, prække(o), ar? klore (ar), B. B., kløne (-te), skrubbe(ar), *krafse, rive (— rejv), *skrape. **K. Huden**, *rive skinnet. **K. Bogstaven**, krote(ar), *klore. Jfr. Ridse; Rable.

Krabsejern, skrape, f.

Krabsen, kloring, f., skraping, f., kløning, f.; (om Skrift), kro't, m.

Kraft (gl. n. kraptr, ɔ: Magt; virksom Hjelp; undergjørende Evne), (Styrke, Legems-), styrke, m., magt, f., krævlejk, m., avl, n., avle, m., ta'k, n. (»d'er ikkje nåkot t., ɔ: Kræfter, i hånom«, o), førlejk, m., du'g, m., må', m.; (Dyg-

tighed), mandom, m.; (Mod, Sindsstyrke), tæ'k(e), n. (eg.: Stof, Materie: »d'er godt tæl i den karen«; »han er godt tæla'«); (Næringsstof), must, f.; (Virkning, Egenskab), gjærd, f. »Fela hadde den gjærdi, at ho fek alt folk til å danse«. **K. i Mad**, kraft, f., kost, m., dyg'lejk, m.; (nærende, mættende K.), mat-mon(u), m. (»d'er ikkje nåkon m. i det«). **K., virkende**, drev (H. D.), sjæl. Jfr. drev(i), n., „Bolter og Hjul i en Maskine". **Kræfter (Anlæg, Evner)**, sømne, n. **Stakkel m. H. t. Kræfter**, krake, m. Jfr. **Stakkel**. **Kræfter have til**, magtast, trøjste (-e), t. seg til. Jfr. **Trøste sig til**. **Til K. komme**, kome seg, dørne(y), ar, kome til dørn(y), f. **Sine K. opbyde**, take mandomen føre(y) seg. **K. spare**, tørme (y, -de). Gl. n. pyrma, staane. Jfr. **Sagte fare**. **K. tabe**, vejkne, ar. **Af K. svag**, krakeleg, *krakot. Jfr. **Svag, Skrøbelig**.

Kraftanstrængelse, *ita'k, n.

Kraftfuld, kraftig (som giver Kræfter), styrkjeleg, styrkjande; *magtig, mægtog, mærg-ful', mærga(d); *stærk, *før; *stærog, *tærog, trottig (-ttog) (oo), *kræv, *malm-rik, tæla(d), e (jfr. Stof); (nærende, føderig), *mætteleg, *kostig, mat-go(d), mat-møken(y), *dyg', *dygdig; (af Legeme), *kraftig, *magtig, frøken.

Kraftløs, *duglaus, *magtlaus, *kraftlaus (dv. dugløjse, f., kraftl., f., magtl., f.); u-dygdig, *vejk, *vå'k, væk'(e); *mærgsloppen, -stålen, -laus; (som ikke holder ud), u-trottog. Jfr. **Svag. K., noget**, vejkleg, vejk-voren. **K. Pers.**, stak(k)ar, (-kal). Jfr. **Person**.

Kraftløshed, u-dygd, f., vejke, f., *vejklejk, m., magtløjse.

Krage (Fugl), *kråke, f.; 2. (Træstamme med korte Stumper af Grenene, at bruge som Stige), krake, m. *Kråka grev, ɔ: graver, om dens skrik.

Kragebær (*Empetrum nigrum*), krækling, m. (skrækling), krækje-bær(e), krøkje, kråke-bær. Gl. n. krækiber. Sv. kråkbär. Dr. Sch.: tyste-bær, migadal.

Kragebærbusk, krækebær-lyng, n., krækling-ris, n.

Kragemaal, kråke-mål, n., skøjer-mål (-»sprog«).

Kragetæer (ulæselig Skrift), kråke-føter, m. pl., kloring, f. (til *klore; se **Krabsebogst.**), kro't(oo), n., reting(i), f., klo. »Jeg kænner hans klo«. **K. skrive**, krote (ar), rete(i), ar, risse(ar), klore, ar.

Krake („Sø-Uhyre"), krake, m., sjø-k., sjø-hårv, f. (o).

Krakilsk, *vrang, vrangvillig, tvær, stridig, umedgørlig, ik(d)-rådig. I * ser il'-rådig = „lumsk, fuld af onde Planer". **K. Pers.**, il-mænne, n. Jfr. **Brutal; Tværbriver**.

Kram (lettere Handelsvarer), kram, n. (kråm; gl. n. kram), k.-vare (baarligt), fille-kram, skra'p, m.

Krambambuli, kryder-brænnevin, gyllenva(t)n (Danzig-).

Krambod, kram-bu(d), f.

Krambodbreng, *krambud-svejn.

Krambodhylde, krambud-hylle, f.

Kramhandler, *kram-kar; handels-kar.

Kramme (knuge, tilsmudse), kramle(ar), krømte(ar), tulle(ar); valke(ar), hand-v., krømje (-de), handske(ar), *varle. Jfr. *vale, **rulle**, **stryge, en Bæv**. Sv. * *krimta, krämta.

Krampe (Jernkrog, som er fæstet i begge Ender), krampe, m., kjæng, m. (king); (paa Bog), spænne, n. **Med K. fæste**, kjænge (kinge).

Krampe (i Legemet), („Sammelse, noget som ligner et Slagtilfælde"), mo't, n. („forbum anseet som Følge af et Møde med en Dødning, en Bætte"); sene-drått(i), m. (Lm.); (med Vridning af Halsen), kjærre-sot, f. (av *kjærrast, „strække el. vride Halsen"). T. Krampf. I * ser krampe, 1. **Bustværster**, 2. **Jernkrog**.

Krampeaare (*variz*), åre-knute, o: opsvulmet Blodaare.

Krampeagtige Trækninger i Musklerne paa et enkelt Sted, le(d)-mus, f. („noget, som le'er sig«), liv-mus, f. Sv. * lemus.

Krampeagtig Spænding, strømbe, f.

Kramsfugl, trast (trost), m.

Kran (t. Krahn), krane, f., vinde, f.

Krands (ringformig Flætning), krans, m. (gl. n. kranz), kring, m.; („Skjærm", paa Planter), kvast, m. **K. af Spaaner**, kaure, m.

Kranbøje, *kranse. Jfr. **Bekranbøje**.

Kranbøjelag, kranse-lag, n.; jfr. *tækkjedugnad, m., mur-vej(t)sle, f.

Kransskonval, jfr. *Convallaria vert.*

Kranteolog, hjærneskal-kænner el. -lærer?

Kranteologi, hjærneskal-lære (-kyndighet), hjærne-lære (Molb.). Jfr. **Frenologi**.

Kranium, hjærneskallen, hausen, m.

Krank (svag, skrøbelig), *krank; (baarlig, knap), *krank.

Krap, *krap, trång(o), *snæv (ɔ: snæver), *knap, *snap.

Krapfarve, raud-farge, m. Jfr. **Kortmos**.

Krapis („saaledes hvor Bølgerne mødes i en Strøm el. et Tilbageskyd fra Landet"), krap-sjø, m., *stople-s., mangl, n., rugl, n., krak', n.; av *krakke, ɔ: gaa i korte, ujævne Bølger.

Kras, kras, n., ɔ: Smuler; knas, n.

Kras f. E. Virkelighed, Materialisme, *tyk,

*ram, rå, grov, stærk; grovsanselig. Ramt mat-stræv?

Krase, *krase, *knase, *knuse.

Krasis, blanding; legems-safternes blanding (»temperament«); naturlag (»Sindsbeskaffenhed«).

Krastinere, opsætte (noget), dryge (med noget).

Krat, rede(y), n. (ejne-, klungre-r.), kjør', f. (bjørke-, vier-k.), kjær', n., kjærre, m., snår, n. (snar; sv. snar og snår), ris (gl. n. hris), n., krampe, m. (krape), k.-skog (jfr. krag'-s.), små-s., små-kjør'. Jfr. run', m., runne, m. Jfr. Lyng. **K., tørt**, u-rede(y), n.

Krater, bæger (*bekar; *staup), støp, ketel? svælg? trægt, ɔ: Tragt; (Aabningen i Ildbjærg), ild-gap? mun? (som spyr ild), munning? grue (»*gruve«), ild-grue. H. D.

Kratskov, snår-skog, n., snår, n., snære, n. (snær). Jfr. kjos, m., Buskads. Se **Krat. Marker med K.**, kjør-lænde, n., -mark, f. **Med K. bevoxet**, *kjørrot.

Krav, *krav, krævjing, f.; mangl, m., på-tale.

Kraval, uro, opløp, larm.

Kravat, hals-bind, -tørklæ(de).

Krave, krage, m. Sv. krage. **K.** skal eg. være = hals, m. **K., nedbøiet** (liggende), *falle-krage. **Greb i Kraven** (i Brydning), limpe-tak, n. Av limp, m., Kant, Snip, Hjørne.

Kravebloms (*Pyrethrum inodorum, Matricaria inodora*), balder-brå, f., -*blom, barbrå-gul', n., *krage-blom, ? *præst krage, p.-gul', *munke-krune, *skjære-blom, *skjur-gul', *blind-blom, *b.-soleje, *blinde-kjuke, *slåtte-blom. Dr. Sch.: håman. Jfr. *Chrysanthemum* og *Matricaria*.

Kravel'bygget (Skib), glat-bygget? (ɔ: med glatte sider), motsat **Klinkbygget**, der planke med sin nedre kant ligger utenpå planke. J. L.

Kravle, krabbe (B. B.), *krype, *kravle, *aule, kræke (om mak og lign.). B. B.

Krayon (craie, creta, ɔ: Kribt), tegne-pen, av rød-krit, blyant el. annet; tegning (rødkr.-, blyant-); ut-kast (til slik tegning). **K.-Manér**, krit-maner.

Krayonnere, tegne, *risse, *gøre utkast (med Krayon).

Kraalefod (Ulvefod), se *Lycopodium*.

Kraal (Krahl), hottentotter-by, -lejr.

Kraas, krel(ee), m, fugle-mage. Gl. n. krás, f., Spise. **Gaasekr.**, gåse-mage.

Kreatin, kød-stemne (-»stof«).

Kreatur, kreter, n. (bu-k., smale-k.), bejst, n., fe, n.; jfr. *naut, kvikjende, n. Fe brukes mest som samlingsnavn (koll.), likesom *buskap og *boling; (Besætning paa en Gaard), bu, n. Jfr. bu- i buskap, -færd, -fot, -føre. **K.**, eg. lat. creatura, ɔ: skapning, m., dyr, husd. Også = ting, n. (ikke m.). Jfr. Væsen, Ting. **Hold af K.**, -nøite, n. Bare sammens.: bu-, ung-, gjæld-n.; (**Flok, Mængde**), usle (utle), m. Jfr. gl. n. usli, ausli, ɔ: „Slabe, gjort ved Tilstrømning af K. osv." **K., meget stort**, ryggje, f. **K., som skal opfostres** (motsat Slagte-K.), liv-fe, l.-kreter, l.-bejst; særskilt: liv-gris, -kalv, -sau. **Ikke et eneste K.**, ikkje ejt hår. **Alle K.**, kvart ejt hår. **K. udmagret af Federmangel**, vår-krake, m., ra'k, n., vårs-r. **K.s Yngel**, jfr. Opfostr.; Formerelse. **Drive K. paa en Vei eller Gangsti**, *rækje (-te). **Lade K. ligge ude** (om Sommeren), *læggje ute. **Fedre K.**, *agte, *anse, *stelle, *stille, *stulle, *ambætte, *stie, starve(ar), stjorne(ar), *vakte. **De ele ingen K.**, jfr. »dej have korkje ku' elder su«. **K—s Flytning**, bu-føring, f., -får(o), f., -færd, f. Dertil bu-flytje (— flutte) = bu-føre; bufar-hælg, -tid, f., -graut, m., -læfse, f., -klev(y), f. **Gang for K.** (K.-vei), rå'k, f. (bu-r.), rå's, f. (bu-, gjejte-r.), ræse-væ'g(e), m., ræsing, f., råst, m., rækkje, f., rækster(e), m., bu-væg(e), fe-v., bu-stig, m. **K—s Hvileplads**, sto, f. Jfr. Malkeplads. **Kulde og Frost paa K.**, se Banemægte, Ulveir. **Nød paa K.**, bu-naud, f., bu-ri(d), f. **K—s Opholdi Græsgangene**, ute-gånge(o), f., ute-gang, m. **Sygdom paa K.**, bu-sot', f. **K., som En har modtaget til Bevogtning**, vakte-fe, n.

Kreaturfoder (Hø og Halm sammen), lo(d), f. Gl. n. loð. Sv. * lod.

Kreaturfødning, fødnad (fønna), fødsle, f.

Krebs (t. Krebs), *krabbe. Gl. n. krabbi.

Krebse, fange krabber.

Krebsgang (Tilbagegang), jfr. krabbe-gang, m. I * tænkes hær dog ikke på »bak-længse«, men »til siden«, ɔ: på skæv gang. Krebsg. og krabbeg. er da begge = gal gang, at det går galt.

Krebents, bord, skænke-bord.

Kreben(t)se, smake (på, og derpå) overgive (mat el. drikke).

Krebentser (Fl.), krus. Jfr. Kompliment.

Krebentser, en, munskænk.

Krebit, tillit (jfr. mis-t., ɔ: **Mistrebit**), tiltro (tiltru, f.), *trunad, — handels-tillit (Meyer); borg, n. (*»ta' ut på borg«), borgon, f. (jfr. gl. n. borgan, *Kaution*); henstand (med at betale); forskud; tilgodehavende, krav. **K. el. Krebitside** (i Handelsbøger), tilgode, har *tilgode*, el. tilgodehavende (H. P. S.), intækt-side.

K. give, borge(ar), låne (-te) (ut), gi forskud; give tid. Jfr. Henstand, Frist, Termin. **Paa K. tage,** *borge, ta' ut på borg, *låne, bære op, ta forskud.

Kreditbrev el. **Kreditiv,** tillits-brev? fulmagts-b. (H. D.), låne-brev (Meyer), uttællings-b. el. forskuds-b.? Jfr. Akkreditiv; (i Diplomatikken), fulmagts-brev. Begge slags »kreditiver« kunde vel og hete tillits-brev, så slap vi at lage nyt ord. Folk går dog lettere in på en tillæmpet brøk av et gammelt.

Kreditere, føre til intækt, godt-skrive (J. L.), tilskrive (mots. fraskrive, ɔ: debitere), K. borge (ut), ar (Molb.), sælje el. overlate (varer »på henstand«, ɔ: på en vis tid, på *dag). Jfr. Kredit give.

Kreditering, 1. godt-skrivelse (J. L.), godtskrivning (J. L.), opførelse på intæktssiden. (Efter meningen = tilintæktsførelse, dannet som tilintetgjørelse). 2., jfr. Kreditere 2.: borging? Mk. og avgangs- og tilgangs-siden i et regnskap (E. Bøgh). Likeså: intækts- og utgifts-»poster« (-sæt?).

Kreditkasse, låne-kasse, forskuds-k.

Kreditoplag, tol'-oplag? **Kreditoplags Angivelse,** tol'oplags-opgift? opgave over nye varer, som køpmannen vil få henstand med tollen på.

Kreditor, tilgode-haver, -havende, *krævjar, *kravsman (Lm.), mots. *skuldman el. *gjældman, ɔ: Debitor; långiver (H. D., Allén; sv. långifvare), mots. låntager; lånar, m.; skyldherre (Molb.; skal være det rette d. ord), gæld-herre (Molb., Meyer). Gældner (sv. gäldenär) ær = Debitor. H. D. Gældner er i gl. d. Kreditor, senere = Debitor. H. D. hælder på gl. d., da vi har skyldner for Debitor. Mk. sv. borgenär, ɔ: Kreditor. **K., som gjør Exekution (Nam) i et Bo,** manstager. Molb. Om endelsen »-ner« (skyldner, gældner) se Kunstner.

Kreditspille, tillits-spille?

Kreditsystem, jfr. borge-stel? -greje? (ɔ: „Bæsen"), lån'-ordning, -stel? *lån-reglerne, som en stat følger ved låns optagelse og avbetaling.

Kreds (eg.: jeg tror), tros-vedkænnelse.

Kreds (t. Kreis), ring, m., kring, m., kringel, m., krins m. (»eg. krings«), *krinsel, lejte, n., kværv, n., kværv, m., runding, m., hjul, n., kvæ'l(e), n.; krin(d)s (hos N. M. Pet.: Bidrag osv. IV, s. 123). H. D. taler for ring, sænda han — mærkeligt nok — tror at måtte la **Kreds** gælde for »godt dansk«. »Gange i ring«, ɔ: rundt. »Stande i ring«, ɔ: staa opstillet i en **Kreds**. (Klynge, liden Hob), krul', m.; (Selskab), kule, f. »På hejle kula«, for hele Selskabet. Jfr. Parti. (Række), lag, n., gar(d), m. Tan'-, fjæl'-, fal'-, man-, skjær-gard. *Bygde-, ting-, skys-lag. *Berg-, ås-, bakke-lag. K. = „Distrikt, i hvilket man indbyder Gjæster", bed-lag(i), ɔ: K. af indbydes Gjæstevenner. K., også = -døme: *bispe-, pave-døme, n. Mk. mål-d. (Lm.), ɔ: Sprogomraade. **Aristokratiets K.,** rikmans-ringen. Lm. **Nabo-K.,** granne-lag, n., grændar-l. **Omgangs-K.,** (omgangs)-ring. B. B. **Syns-K.,** jfr. Horizont. **Trylle-K.,** trol'-ring, m. **Venne-K.,** vena(i)-lag (for venar-l.). **K. af Gaarde,** kværve, n., grænd, f., bygd, f., ræp'(e), m. (isl. hreppr), bygde-lag. Mk. og sokn, f. Ræp ær eg. Klynge. Dv. ræpping, m., ɔ: Nabo (af samme ræp). Mk. *ræppe, samle, sammenhobe. **Jordens K.** nærmest = j.s skive, jord-skiven, altså som flate. L. K. D. har »jordens rund«, som da høver også til jorden som kugle. P. Claussøn siger: „Werdens Kreitz oc runde Bold"; ti i Snorres tid var jorden en rund skive (Kreitz, orbis terrarum), men i P. Cl.s tid var den en Bold, en kugle. Bolden ær hær smuglet in av P. Cl. for Snorres regning! **K. af Mennesker,** man(d)-ring. »Hød stod yterst i Mandringen«. Sigv. Pet. Mk. Kjørering for Vognmænd i i Kristiania (Morgenbl., Aftenbl.). **K. omkring et Bord,** bord-sætning, f. **K., som man kan naa udover,** rækking, f., nåing, f. Jfr. Rækkevidde. **K., som omgiver noget,** kvarv, n., om-kværv, m., omkværve, n., hu'v, m., gar(d), m. »Gar el. huv om månen«. **Haarkredsen bagved Boven,** bog-ringen. **I Kreds,** *i kring, *i tal', *i tun', *rundt; *om-kværves. **Uden en vis K.,** *på lang lej. **I vor K.,** *i vårt lag, i våre rækker, i vår flok. **Udenfor den sædvanl. K.,** *utan-fares. **Hele Kredsen over el. igjennem,** omgangen rundt. **K. danne omkring, staa, sætte K. om,** ringe in(d) (H. D.), *ringe inne, slutte ring om (Fr. H.), kværve (-de). **I en K. gaa,** kringe (ar), f. e. om et va(t)n. **I en K. lægge,** f. E. et Tøug, kringle(ar), *ringe. **I K. løbe,** sværve (= svarv); mk. og *kute kværvar. Jfr. Hvirvle. **I en K. stille sig omkring,** *sætje kvarv om, *gjære man-gar' om. Jfr. Omringe.

Kredsgang, -løb, kring, m., tul', m., tun', n., tunning, f., sviving, f., kværvel, m., sværv, m., ring-straum, m., omlaup, n., omgang, rundgang; gar(d), m. Jfr. Hvirvel. »Gange i tul'«, »laupe, springe, snu seg i tun'«. »Ejn gar' kringom månen«.

Kredsskole, jfr. (sv.) roteskole. I * ær rote, f. bl. a. „Distrikt, som besørger en vis Udredsel, saasom at opholde en Skole".
Kredulitet, let-troenhet.
Kreere (eg. skabe), vælje, utnævne. Jfr. Bestikke.
Krême (Kream), fløte, fløte-mos. H. P. S.
Kremør Tartari, renset vinsten.
Kreneleret, *tindet (jfr. gl. n. tindóttr, „som har skarpe Kanter"), tagget, hulrandet.
Kreol, europ-amerikaner (født i Amerika av europ. forældre).
Kreosot, eg. kødberger (ɔ: Bevarer af Kjød); skin'-smørelse?
Krêpe el. **Krep**, flor, krus-flor.
Krepere, knake; revne; springe (som bomber); starve av (ar; sv. * starva av), styrte; dø, himle; sørgre, krænke.
Krepflor, krus-flor. H. P. S.
Krepitation, *bra'k, n. (som ildens), sprasking, *knætting. Jfr. Knitren, Knirren.
Krepitere, knake. Jfr. Knitre.
Kreppe, kruse.
Krescendo, stigende. Mots. bekrescendo, avtagende.
Krestomati, læse-stykker, utval(g)te stykker, mønster-st., mønster-samling, læsebok.
Krethi og Plethi (eg. Bøddel og Løber), fante-pak, *hærke, n., skrap; Per og Pål?
Kretiner (af kreta, ɔ: Krib), eg. krit-hvite m.sker, kritling? (t. Kreidling); bytting, (dansk) skifting. De egentl. Kretinere, de i Schweits, kalles av H. P. S. for bleklinger, ɔ: de bleke, i motsætn. til kvitlinger, ɔ: de hvide, Albinoerne, som har megen likhet med K. Kretinisme blev da bleklings-syke el. -svakhet.
Krevekeur, hjærte-sorg, harme, græmmelse.
Kri(b)t, krit, f. Med K. mærke, krite, ar. Paa K., *på krit, ɔ: *på borg (så kr. må brukes, optegnelse gøres).
Kribtagtig, *kriten?, som krit.
Kribtbelægning, kri(d)tlag. H. D. Dær-til krit-lægge.
Kribthus: være i K. hos En, være godt likt, meget avgjort, *være inkomen. »Han var så ink. hjå præsten«.
Krig („Bugt, Hjørne el. Krog, især som en Legemsdel danner", Molb.), jfr. krik(i'), m., lykkje, f., kro'k, m., krå (fl. kræer), f., bugt, f. »*I krok og i krik«. Jfr. og *krike(i'), m., ɔ: „Krog, Bøining; Afkrog, Udkant". *Handarkrike, ɔ: den krummede el. indbøiede Arm. »Tak barnet på handarkriken«, ɔ: paa Armen. For Øiekrig har * augne-krå, f.; for Munkrig *mun'-vik, f., for Laarkrig *røjr, f. Jfr. Albuekrig, Laarkrig, Lyske.
Krig („et nyere Ord, t. Krieg", siger Molb.), u-fred, m., strid (gl. n. stríð, n.), m., *hær-s. (Lm.), hærfærd, f. (dette »hær« er i Herrefærd og H.-stjold omskapt til Herre-; se Molb. under Hær), sværdslag. „Dg derfor stormed jeg i Herrefærd". „Dynaa noget uden Sværdslag". Molb. har over 150 ord, som begynner med Krig-, Krigs-, Kriger, altså foruten dem, som ender med -krig. K. til Vands, årlåg (o - o), n.; orlog. Molb. Krigs-, *ufreds-, *hær-, strids- (ufredstider; hær-man, hær-skip, *strids-mand). Nederlag i K., jfr. liv-spille, n., *mans., man-tyne, n., man-slægt, f. Nogle om K., ufreds-ti(d)end (tind), f. Barsel før K., lyd-tromme, f. (-»trumba«), *duste- el. dyste-tromme.
Krige, ha' ufred (med), stride (-de), slåst med. Jfr. Kjæmpe.
Kriger, hærman, m., stridsman, m. Gl. n. stríðsmaðr. D. Stridsmand.
Krigeraand, strids-ånd. Lm.
Krigerisk, *mandig, *stridsam; storjotty), glad i strid, i ufred; hær-før; kampdjærv. H. D. Mk. kamp finnes ikke i*. T. Kampf. (K. vedkommende), se Krigs-; (kampbygtig), *stridfør.
Krigsanstrig, hær-råb, H. D. Lm.: hærrop, ɔ: „Feldtraab, Løsen".
Krigsartikler, hær-lov.
Krigsbanner, hær-mærke, n. Lm.
Krigsberømt, hær-*fræg. Lm.
Krigsbytte, hær-fang, n. Lm.
Krigsbygtig, hær-før (N. M. Pet.), *strid-før.
Krigserklæring, ufreds-brev? »krigs«-bud. Fr. H. (Altså ufreds-bud).
Krigsfaget, -haandværket, hærmans-syssel? Efter * syale, ar.
Krigsfange, hærtagen man, h. kvinne, hærfange?
Krigsfornødenheder, hær-bunad (Lm.), hærgods. Jfr. Krigsmater.
Krigshær, strids-hær. Lm.
Krigskammerat, hær-fælle? »kamp«-f. (H. D.), med-hærman el. med-stridsman? Jfr. Kammerat.
Krigskasse, strids-kasse (Lm.), hær-k.?
Krigskontrabande, forbudt hærgods? ufrit h.
Krigslyst, strids-hug. Lm.
Krigslysten, strids-huga(d). Lm. Jfr. Stridslysten, Stridbar.
Krigsmagt styrke, m., hær-s. (Lm.), hærmagt. Lm.
Krigsmateriel, hær-bunad (Lm.), hærgods, »krigs«-tøj. H. D. Hærgods er efter Molb. „Gods og Redskab, som hører til og følger med el. efter en Hær".
Krigsminister, hær-styrer. H. D.
Krigsmoleft, sientlig medfærd?. Jfr. Overlast, Fortræd.
Krigsplan, hær-tanke, m. Lm.
Krigsrustning, hær-bunad, m. Lm.

Krigsrygte, ufreds-ti(d)end, f., strids-ord. Lm. Jfr. Rygte.
Krigsskib, hær-skip (Lm.), årlågs(oo)-skip, n. Jfr. Krig.
Krigsskole, hær-skule, m. Lm.
Krigsstedsplads, ufreds-stad (Lm.), hær-sk.
Krigsskyr (t. Kriegsſteuer), hær-skat, lejding, m.
Krigsstyrke, styrkje, m., hær-st.
Krigstegn („Tegn paa, at man vil angribe"), hær-skjold, ɔ: Vaabenſkjold (H. D.), ikke herre-skj. Se Krig.
Krigstid, ufreds-tid, f.
Krigstjeneste i aaben Mark (Ledingstog), utfare-leding (Alten, H. D.), lejding, m. (gl. n. utfararlejðangr), hær-teneste, f. (Lm.). Nu mots. sted- (»lokal-«) forsvar, borger-væpning. **Udskrivning til K.,** ud-bud. G. d.
Krigstog, leding, lejding, m., hærsferd, f. (Lm.), hærsferd (ikke herre-færd), H. D.; ledings-færd.
Krigstrompet, hær-lur. H. D.
Krigsvæsen, hær-stel (Lm.), h.-greje(r), hær-skipnad, m. Lm.
Krilaub („det mindſte Slags Vildband", Molb., Anas qverqvedula), krikt, f., *krikt-and (?). Sv. krickand, Anas crecca. (Er da Anas qverq. og crecca det samme?).
Krik(le) (**baarlig Heſt**), krake, m., ra'k, n. (vårs-r.), skark, m. Mk. nåælde, n. og nåting, n., „Vantrivning"; bejnrangl, n.
Krille, kritle(ar), hatre(ar);] maure, ar (mure, murre), f. e. „efter Saar el. Froſt"; ete (—åt). Jfr. Kildre, Klø.
Krillen, kritl, n., kritling, f., hater, n., maur, m., mauring, f., hatring, f. **K. næſt ſyr Ondet,** hæ'l(e)-maur, m., nålus, f.
Krimen, brøde, bråt'(o), n. el. misgærning. Jfr. Forbrydelſe. **Cr. capitale,** dødssynd, kalsles gærning. **Cr. falsi,** falsk. **Cr. laesæ majestatis** (Majeſtætsforbr.), højforræderi. Jfr. Forræderi.
Kriminal, -nel, skyld-, misgærnings-; lovbruds- (H. P. S.), brødemåls- el. — kortere og nærmere det sv. brottmål — bråtmåls- (f. e. -ret, -dommer, -lov, -sak). Til H. P. S.'s lovbrud vilde da slutte sig som egentl. tillægsord lovbruds-retlig el. (lettere) bare bruds-retlig (jfr. bråti ordet bråtmål og brøde = lovbrud, som og kommer av bryte). (Motsætn.: *cicil* og *civilretlig* blev da borgerlig og borger-retlig). Dærtil lovbruds- eller bråtmåls-gransker for *Kriminalist* og lovbruds-, om lovbrud el. bråtmåls- for *kriminalistisk* (undersøkelse m. m.). Straffesær tysk.
Kriminalbommer, brøde-, *misgærnings-, *misgjærd-, *il'gjærnings-domar?
Kriminalitet tiltale, inlede brøde-sak? in-klage en for brøde (misgj.).
Kriminallov, misgærnings-bålk(o)? -lov, »straffe«-lov, brøde-lov? bråtlåg(o - o). Lm.
Kriminalret, brøde-ret, H. D., G. A. K.
Kriminalſag, -proces, brødemål (M. H. og Fr. H.), brøde-sak (d. Fædrel., G. A. K.), brødemåls-sak (H. D.), misgærningssak (H. D., Fr. Bfd.). Efter sv. brottmål?
Kriminator, klager. Se og Anklage, -klager.
Krimskrams, jfr. krims, n., ɔ: „paaſatte Figurer". Dert. krimse(i'), ar, ɔ: gjøre Fig., ubſy, ubſtjære.
Kringelkroge (Krinkelkr.), jfr. vil'-sti(g)er? *kroking (ɔ: kroget Gang"), av-kroker, krok-vejer. Jfr. Krig (ɔ: Krog).
Kringle (Brød), kringle (klingre), f. Kr. ær i * også 1. rund Skive el. Plade, 2. Tribſe, libet Hjul. Mk. hejmskringla (Jordstiven) og *kringlebord, rundt Bord.
Krinoline, sprike-stak (Lm.); strut'-værk el. stivkjole. H. P. S. Jfr. stiv-krampe, -nakke, -sindig o. fl.
Kriſe (-ſis), dom; avgørelse, endskap, utslag, omslag, vending (i sykdom; også moralsk), vende-punkt, farlig stund, f. tilstand, avgørende øjeblik, ri', f., knipe, f., naud, f., kræppe(e), f., spræng, m. (minister-, penge-, handels-s.?) **Penge-K.,** penge-knipe, -ugreje, -nød. Jfr. Pengeforlegenhed.
Kriſtendom, *kristendom, hellere: *kristen-tro. H. D. (Uvidenhed i K.), hejdningskap, m. (Perſon uden almind. K.s Kundſkab), *hejdning, hejding. Gl. n. heiðingi.
Kriſtenhed, *kristendom.
Kriſtentøi, kristne-klæde(r).
Kriſtianiſere, kristne, omvende (til kristend.).
Kriſtianiſering, kristning, f. (dåp).
Kriſtianisme (-anitet), kristentro(en), kristendommen, kristen-tru, f.
Kriſti-Himmelfartsdag, *hejlig - torsdag (helge-tos-dag, hejl-t.).
Kriſtne (døbe), *kristne. K—t, *kristnad; *kristen. Mots. hejden, ɔ: ikke K., ubøbt.
Kriſtne, kristen-folk, *kristet folk, *kristfolk.
Kriſtorn (*Ilex*), bejn-ved(i), m.; (ſommerſtedsk), tindved, m. Jfr. Pigtorn, som ellers kalles tindved.
Kriterium, kænne-mærke, -tegn; sær-kænne, -mærke, skelne-mærke.
Kritik, dom, skøn, døming, f. (Lm.), omdøming, f., omdøme (sv.) (jfr. Bedømmelſe), kunst-døming (Lm.), døme-kunst (Lm.);

prøvelse, prøve-kunst, drøftelse, sigt-(n)ing (?), gransk(n)ing, gran-syn? (efter gran'-synt, „skarpsynet"), ransakning, f., tykkje, n., øver-læte(y), f., åt-finning, f. (ɔ: at være »kritisk«). (K., lastende), last, n. (og m.), last-ord (Lm.), av-døming (Lm.); (rosende), vel-læte, f.; (smaalig), *mønstring(y). **Selvkritik**, selv-prøvelse, selv-døme (Fr. H.), selv-omdømme. E. Bøgh.

Kritiker, æstetist, smaks-dommer, bok-dommer, kunst-d., skønner, granskер; døming, m. (Lm.).

Kritisere, *skjøne (sky-), *døme, *prøve, granske, sigte, *ransake, sær-skille, -skue (H. P. S.); *låte (vel, ille), låte øver(y), *mønstre(y) (mynstre, Holb.), *mostre(oo) (efter t. mustern); rette på, utsætte på (laste, vrake); mestre, ɔ: efterse med smaalig Nøiagtighed; jfr. Besigtige. »Alle vil døme, men få kan dikte«. Jfr. »sjå etter i saamom«. Se og Dømme, Bedømme. **K. ubillig**, jfr. gnage med hunde-tannen. H. D.

Kritisk, domande (Lm.), jfr. Analytisk; (om Pers.), åt-finsam (av *finne åt, ɔ: finde Fejl, laste); (jfr. Vanskelig), prøvsom (E. Sundt, H. D.), prøvende. Også *gransynt, *gløg', *gran, *gransam; avgørende, mislig, farlig; kræsen, *vand, *vandsam. **K. Gave, Evne**, dømegåve(o), f., -kraft; (Sands), omtanke (H. D.); prøvelse, prøve. H. D. **K. Materie**, sykdoms-æmne. **K. Tegn**, tegn til Krisis, til utslag, vending (i pågældendes tilstand). **K. Tegn** er også = randmærker av en »Kritiker« i et skrift.

Krø, gæstgiver-sted, øl-hus, øl-utsal(g), skænke-stue, værts-hus, hærberg (især simplere); lags-hus, gilde-h., hærberg (som skomaker-). 2. fuglemage, kræl(e), m. (N. s. Krog, holl. kroeg, t. Krug, ɔ: Krus).

Krø sig (af Krø, Fugle-; eg. puste Kroen op), mænne seg, briske seg, *være kry, *v. kaut. Jfr. Brøste sig, Hovere. *Kro seg „synes at være fremmedt".

Krog (Hage), nokke (nakke), m., klo (ankar-klo); (Krumning), kro'k, m., næk', m, åbåge(o), m., bugt, f.; krake, m., krik(i'), m., krike(i'), m. (»det gjek i krok og krakje« el. »i krok og krik«); (Vinkel, tvær Krumning), krik, m., klure, m.; jfr. bøtte(y)-klure (Hanken paa en Bøtte), klave-k. (at lukke en Klave med; isl. klura „om noget lign."); (Omvei), kro'k, m.; (Bræa), krø, f. (fl. krør), krå, f. (fl. kræer), rø, f. (fl. rør), krok, m., av-krok, krike(i'), m. **Torvkrog** (som fæster Sibestokken paa et Tag), krok-raft, f., torv-krok (gl. n. krókraptr). **K. at hænge noget paa**, hokje, f. Jfr. hake og eng. hook. Mk. *krake, m., ɔ: „Stolpe med Grene el. Nagler at hænge noget paa". Jfr. Hage. **K. at tage** (i Baaben) **Fisk med**, klæp'(e), m., kjæks(e), m. Sv. * käks ær Baadshage. **Greb med K.**, kro'k, m. **K. paa Beien gjøre**, *krøkje ut og in. **Med K. gribe el. trække til sig**, krøkje (-te): »kom og krøk i!« »k. åt seg«, »k. ejn fisk« (med bare Krogen). **K. sætte paa**, kroke(ar), nokke(ar), nykkje (-te). Jfr. Nitte. **Med K. forsynet**, *kroka(d).

Kroget, *krokot, *u-bejn (jfr. Krum), krinklet (k. løp, J. Lie); (bugtet), kinkot, kjejsot, jfr. *kjejse, ɔ: gaa i Kroger, Bugter; (knubret, om Træer, Kvister, Fingre), klurot, *krunglot. Jfr. Bringle. **K. i Ord**, *krokordig. **K. Gang**, kroking, f. **K. Gang gaa**, kroke(ar), gange i krok („i forstl. Retn."), krøkje (-te). **K. Linie**, krok-rand, f. Jfr. Zikzak. **K. Roget**, krok-løkel(y). **K.** (ludende) **Pers.**, kro'k, m., kru'k, m., krøkel, m. **K., vantrevet, Træ**, krækle, f., krøkle, krake, m., krække, f., krungle, f.; krup', m., krusk, n. **K. Tinget** (Dyr, Menneske), nokke, m. **K. bline**, krøkje (-te), krøkjast. **K. gjøre**, krøkje (-te). **K. Figuren gjøre**, krikle, ar.

Krogfinget trække, *dra(ge) krok, *d. (rækkje) krome(u). Jfr. drage krumse, f. el. krumme, f. Krumse ær = krumme, ɔ: Haand med bøiede Fingre. Altså = dra krok, men med den hele hånd.

Krogløve (Udflugter), krokar, m. pl. (»bruke k.«), krok-ta'k, n., snare-snak, listige påfund. Jfr. Forbrete, Bringle.

Krogrygget, kas'-vaksen, *krok-vaksen, *kysen; kryl-ryggjad, kus-ryggjad. Jfr. Pukket. **K. Menneske**, krok, m., krøkje, f., krøkel, m., bøjg, m., bøgre(y), n.

Krogvei, krok-væ'g(e), m. **Krogveie**, krokar, m. pl., kroking, f. **En, som gaar K.** (er vanskelig at komme til Rette med), kro'k, m., krokar, m.

Krøisøbe, Kruf., kors-færd, -»tog«.

Krokodil, nil-*firfot, m., el. fjor- el. firføsle, f. Jfr. Firben.

Krokodil-Taare, nase-gråt, m., »hykler«-tåre.

Krokis (»quis), grun-ris', g.-linjer; ris'-tegning el. for-ris' (»-rids«). H. P. S. Dær-til ris-tegne for krokere. Risse i * ær = ridse.

Kroma, farge-blanding; hud-farge, hud-le't; utseende.

Kromatisk, eg. farget; med farge-blanding.

Kronaar (særdeles frugtb.), *»krune-år« (kronår), ov-år.

Krone, krune, f. (gl. n. krúna). **K., Scep-**

ter og Rigsæble, kron-gul(d). H. D. **Kronen** (det Bedste), hovud-kam, m. **K. paa Træ** (Grenkrands), kage, m. (kaje, kagge, kave), grejnarne? *krusk, m. (jfr. *krusken på kirke-spiren). Jfr. tuste, f. Se Træ, lavt, osv.

Krone, at, kryne (krune, krøne, -te). Dv. kryning, ɔ: Kroning.

Kroneglas, krune-glas, n.

Krongods, -Land, -Len, riks-gods osv.

Kronik, år-bok. **K., Stadsligs**, by-snak, -sladder, bygde-snak, -sladd., skam-*kronik, f.? Jfr. Sladderhistorie.

Kronisk (Sygdom, modſ. akut), varig, langsom, langvarig; in-grod. gammel. »Snikende« er i norsk = „snyltende".

Kronist, årbok-skriver, kron(n)ike-s.

Kronolog, tids-kyndig, tids-regner. Meyer.

Kronologi, tids-regning, tids-følge (H. D.), års-følge. H. D. Dert. tidsregner for **Kronolog? Efter K.**, efter tidsfølgen.

Kronologisk, tids-, tidsfølge-, over el. efter tidsfølgen, f. e. **Tavler, Tabeller. K. Orden**, tids-følge, års-følge (H. D.). Sv. års-följd. Mk. tids-stridighet (H. D.), ɔ: **Brud paa k. Orden**. Jfr. Anakronisme. **K. Tabel**, tidstavle. Fr. Bfd., H. D.

Kronometer (eg. Tidsmaaler), sjø-ur (H. P. S.), kunst-ur? mester-, mønster-ur? Også = taktmåler.

Kronprinds, kongs-ætmne.

Kronprætendent, jfr. kongs-ætmne, bejler til tronen, tron-kræver (L. K. Daa?), tron-søker. H. D.

Krop (Legeme), krop', m. („nyere Ord"), »likam«, („sjældnere") likåm(o), m. (gl. n. líkamr); bu'k, m., liv; bo'l(u), m., bolmg(u), m. (bolang); også skrot', m. (sv. * skrott, jfr. gl. n. skrokkr); (Pers.), *krop', *bo'l, m. »D'er klene føter, som inkje bære bolen«; (stor og fyldig), dunsar, m., dunse, f. **K., boven**, skrot', m., lseting(e), m. (lating). Sv. lätting. **K., bøv** (Aadsel), ræ, n. (gl. n. hræ), ræsle, f. **K., lort og tyk** (især om Dyr), knåt'(o), m.; (Dyr el. tykmavet Pers.), kagge, m., *vimme-kagge. **K., meget mager**, rangl, n., *bejnr. **K., svag**, nå(e)ting, n., nåsælde(e), n., vejkbol(u), m. Jfr. Vantrivning, Stakkel, Stymper. **K., tung, stor**, dyvje, f. (eg. „som gaar saa, at Jorden bæver"): »ejn dyvje gamp«, ɔ: en stor Hest. **K., tyk el. stor**, lug', m. („mest om Dyr"); (usædvanlig stor), ovryggje, f., ov-røjving, m. Jfr. Kolos. **K., ugudelig**, gudløjse, f.; (urolig, ustyrlig), ra's-kolle, f. **K., opstaaren**, af slagtet Dyr, *krop, kråv(o), n., skråv(o), n. **K. uden Indvoldene**, kråv(o), n. (gl. n. krof), skråv(o), n., skrybbe, n. **K.** (Hestskygdom), kvær(e)-syl', m., kværsot', f.

Krostue, skænke-stue, gæste-stue (i »kro«).

Krotaler, rangler (kastagnetter).

Kroupier, hjælper (bankhålderens i lykkespil), løn-hjælper.

Krucifix, kors-billed (den korsfæstedes b.) H. P. S.

Krud, *kru(d), n., bedre nok æn krut. Jfr. t. Braut, som i * blir brud, ikke brut. Mk. og *krydde (ɔ: at krydre), *kryd' og krydding, f., ɔ: „Krydderi", alt med d, ikke t (æn mindre krudt). (Sv. krut, n. s. kruud. holl. kruid). Anderledes ær det med kri'd, i * krit; n. s. krite, lat. creta. Mk. krud-horn, -må't, ɔ: -Maal, -*røjk. **Han har lugtet K.**, jfr. »han hæv(e) set det raude (blodet) renne«.

Krudel, hårdhjærtet. Jfr. Grufom.

Krudtitet, råhet, usmæltelighet (u»fordøjel.«); grovhet.

Kruel, hård, umænneskelig.

Krukke. Efter n. s. kruke. Jfr. eng. crock. Mk. »Krukka gjæng så længje til kjælda, at ho kjæm ejngång havlaus hejm«.

Krum (t. krumm), *kroken, krokot, *ubejn; (nedbøjet), *huken, *kruksen; (ludende), *krug', k.-hærda', kruken, krukal, hukeri; (som bøier sig meget), krøkjen; (som bøier Ryggen el. Knæerne), kråken(o); (kroget), kjejsot. Jfr. Bøie. **K., lidt**, bågen(o), bjug, bogen(u'), bjugleg, *kruken. »Han stod så bågen som ejn mej« el. »som ej hådde«(o), f. **K. i Halsen**, krok-halsa'; (i Ryggen), kus-ryggja', *kysen, *krylen; kråken(o), bøgreleg(y); kryl-vaksen. Jfr. Pukkelrygget, Krogrygget, Krumbuget. **K. blive**, kurvast, kurve seg, kråkne(o), krøpne(o), — av kråpen(o), ɔ: krøben. **K. el. pukket blive**, krylast. Jfr. Pukkel. **Han blir k. af Alderen**, jfr. »han væks ned liksom ku-rumpa (-rova)«. **K. Figur**, bjug, m., båg(o), n., bøgre(y), n.; (om Pers., nedbøjet), *bjug, bøjg, m., kru'k, m. **Meget k. Pers. el. Ting**, krøkje, f. Jfr. Skrog, Stakkel. **K., buformigt Redskab**, kro'k' m., hake, m.

Krumbenet, *krok-føt', bjug-f., hjul-benet.

Krumbøiet (lidt krum af Vægt), hu'k-vaksen, kas-v.; (med indbøiede Knæ), krak-føt'. Jfr. Kalvbenet.

Krumhed, jfr. Krumning.

Krumholt, kne, n.

Krumme (i Brød, t. Krume), *krumme?

Krumme, at, krøkje (-te), slå krok på, kurve(ar), kroke(ar), bøjgje (-de), bugte, ar (bjugte); (til Bue el. Ring), krulle(ar), k. seg, krullast; (bøie ind, trykke sammen), kræppe (-te); bænde (-de) (gl. n. benda;

eng. bend); (krøge), jfr. Nitte og Klinke. **Krummes** (bugne), bjuge(ar); kråkne(o), ar, bøjgjast. **Krummes lidt**, bågne(o), ar, bjugne(ar), bjugle(ar). Dv. bågning(o). **Krumme sig** (f. E. som en Fisk), bøgte seg; (som Dyr i Kulde, Ulveir), kræppe (— krap'), ryggje seg, starve(ar), kråke (o), ar (d. * krøkke). Mk.: kure seg ned (-de), hykje seg (-te), huke(ar), ɔ: krum el. lav gjøre sig. **Som let k. sig**, *kræppen, kræpsam.

Krummet, *krøkt, *bøjgd, *bænd.

Krumning, *kro'k, m., bog(o'), n., næk', m., kjeja, m.; (noget Bøiet), bøjg, m., baug, m., krike(i'), m., å-båge(o), m.; (at bøje), krøkjing, f., krøkning, f.; kræpping, f. Jfr. Bugt, Bug, Krog; Bøile. **K., langagtig**, bug, m. (gl. n. bugr), kro'k, m.; (naturlig), sjøl-bøjg, m.; (uhelbig, hinderlig), mejn-krok, -led(i), m., bug, m. Mk. tværkrok, ɔ: tvær K. **K. i Aarerne paa Træ**, tvær-ved(i), m., *an-ved. **K. paa Ski, Slæbe**, hav, n. Eg. Hævelse. **I mange K—r**, *i krok og i kri'k(i'). **Af K—r fuld**, kjejkot.

Krumnæset, *krok-nasa', *bjug-nasa'; („hvis Næse er høi i Midten"), kryl-nasa = kroknasa?

Krumpen, kråppen(o).

Krumsutte, krok-sætte? -lægge?

Krumspring („lette og kunstige Spring saasom i Danbs"), kast, n., rund-k., hallingkast. Mk. og kjæte-sprang, n., av *kåt, ɔ: munter. Jfr. Luftspring.

Krumstav (t. Krumstab), krok-stav.

Krumtap (som i Møllehjul), krok-tap'?

Krumtømmer, -træ, -ved, jfr. Krumholt.

Krumvoget, *kryl-vaksen, *krok-v., *bjug-v., *hu'k-v.; (Træ), sjøl-bøjgd.

Krus, et, kru's, f.; jfr. staup, n., bekar(i'), m.

Krus, Adj. (n. f. Krus, t. Kraus), se krøllet.

Krus gjøre af En el. **g. Kruser for En** (Molb.), *gjære krus føre(y) nåkon(o), gjære høgtid føre; kruse(ar), høgtide føre, krysse(ar). »Han vil, at eg skal høgtide føre hånom«. Jfr. Bæsen (gjøre af En).

Kruse, Krus (t. Krause), krul', m. **Kruser for Hænderne** (for Haandruer, ɔ: Manchetter), hand-krullar? hand-rukkor? Jfr. Kalvekrøds.

Kruse, at (jfr. t. kräuseln), krulle, ar. Jfr. Krølle.

Krusemynte (*Mentha crispa*), mynte, f.?

Kruset (krøllet), *krulla'; *krullot.

Krushaar, krul'-hår, n.

Krusning, krul', m.

Krustaceer, eg. skorpe-dyr; skal-dyr, panserdyr (krabbe-lignende led-dyr).

Kruste, jfr. skorpe, skal, bark.

Krustere, skorpe (ɔ: overdrage med *skorpe). Mk. skorpast, skorpe-lægge, ɔ: faa Skorpe.

Krustoderm(er), panser-fisk (hårdhudet f.), skal- el. skorpe-fisk?

Krug, kors, kros, m. **Crux grammaticorum**, målgranskernes pinsel, en pæl i kotet for m.?

Kryb, kræ'kælde (e-e), n., krypel, m. (som Mgl, Rib), kræ'k(e), n., trol (M. Thores.). (Stakkel), kryp, m., grav-ælde(e), n., krekel(i), m. Jfr. **Vantritning. K. i Vand**, va(t)s-kræ'k(e), n. Jfr. **Krybende.**

Krybbe, krubbe, f.; jøte, f., høte (høta, hotu), øte(e), f. D. * Jade, Hjade. Sv. * jeta, jetu. Sv. krubba. Mk. *krubbe-drag, n., ɔ: Tilbøiel. til at bide i K.

Krybbyr, kræ'k(e), n., trol', n., kræ'kælde (e-e), krikel, m. **Af K. fuld**, trollot.

Krybe, krjupe (— kraup), kræke, e (— krak), *krabbe; (gaa langsomt, om Mstr), kræke (jfr. Slæbe sig); („paa Knæer og Albuer"), gange fjorom-fotom. **K. ind**, jfr. **Krympes. K. sammen** (bli tættere), *tovne (i hop), tøvast (av *toven, filtet; jfr. Balke, Filte); skråkne(o), ar, skræpne (— skrap), skrøkke (— skråk', o). Dv. skråkning, ɔ: **Krybing, Indsvinden.** Jfr. **Krympes.**

Kryben, krjuping, f., kråp(o), n., kræking(e), f., auling, f., aul, n., ɔ: langsom Gang.

Krybende (jenfærdig, langsom), *aulen, krækande(e). **K. Dyr**, krjupar, m.; (smaa), små-kræ'k(e), n.

Kryber, krjupar, m., kryp, m.; (Smigrer), holar, m.

Kryberi, høling, f.

Kryb-Ranunkel, dåkke-ro't(o), f., trauske, f., trøjake, f. Se Ranunculus repens.

Krybskytte, vilt-tyv (dansk), i * snike-skyttar? Jfr. Snylte.

Krydder (aromatiske Vægter), krydde, f. (kryd', n.). Sv. krydda. Gl. n. krydd.

Krydderi, krydding, f.

Krydre, krydde, ar. **Krydret**, krydda', krydde-: krydde-luft, f., -smak, m., -vikster(o), m. Jfr. Aromatist.

Kryds (Kors), krys', n.; (Streger, som krydse hinanden), kros', m. **K. sætte paa**, *krosse (gl. n. krossa). **Med K.** (el. Korsfigurer) **tegnet**, *krossot. **I K. paa Dyr**, kros-(kors-)bein, n., lænd, f., korsryg, dåv(o), f.

Krydsbaand, kros-band („mell. Stolperne i Stavbygn.").

Krydsbands („hvori flere Pers. løber krydsvis"), kros-dans, m.

Krydse (løbe forbi hinanden, hver til sin Side), krysse(ar), krosse, ar; (lavere,

t. kreuzen), krysse(ar), *baute, kjejke(ar), slage(ar), bejte (-te); (Dyr), blande? (dyrslagene næmlig); (om Bøkeren), *krysse. **Mk. krys'-jarn**, n., til at *krysse med, **og krysning**, f., ɔ: Skure i Tønbestaverne, der Bunden skal slaa.

Krybsfer, kryssar? bautar? slagar? (til *krysse, *baute, *slage?). Jfr. **Krybse**.

Krybsfartøi, utligger. H. D.

Krybsforhør, jfr. *krokta(ke)? ɔ: „tage paatvært, sætte i Forlegenhed ved uventede Spørgsm. el. Indbendinger". Dertil s. krok-ta'k, n., „snedigt Angreb".

Krybsgang, kros-gang, m.

Krybsning, krossing, f.; (under Seilads), bauting, f., slaging, f., bejting, f.; (i stærk Modvind), tvær-slag, n. Dert. *tværslage.

Krybsspørgsmaal gjøre, tvær-spørje(y). Lm.

Krybsvis, *i kros, *kros-. **K. lægge**, krosse(ar), læggje i kros, kros-kaste, ar.

Krykke, krykkje, f., høkje, f. Jfr. *hake. Gl. n. hœkja. Eng. hook.

Krympe (Klæbe, faa til at krybe sammen), tøve (-de); krøjpe (-te), ɔ: lade krybe, av *krjupe (— kraup). Dv. k. seg (i hop), ɔ: krybe sammen. Jfr. Balke. **Krympes**, tovne(ar), tøvast, krjupe i hop, laupe i hop, skårpne, o (ar), tværre (— tvar'), kræppe (— krap), kråkne(o), ar, snærke (— snark), skrøkke (— skråk, o), skrække (— skrak), skræppe (— skrap); *trene til. Mk. og skråne(ar), kværve (— kvarv). Se Skrumpe; Indsvinde. **Krympes sammen** (om Lemmer), kråpne(o), ar. **Krympe sig** (om Tøi), tovne(ar), t. i hop; (især for Frost), hokre(u), jfr. hokre-frost (se Frost); (skybe op Ryggen som frysende Kvæg), ryggje seg; *starve, kråpe(o), kræppe (— krap). Jfr. Krumme. **K. sig ind**, krumpast. **K. sig før**, vanmodast, kvi(d)e seg føre, k. seg mot el. ved; kraune(ar), syte (føre), gi seg føre; *piste (*pistre), *ikkje nænne. »Han næntest ikkje koste det«. »Han gjek og piste føre det«. **Som k. sig**, *kraunen.

Krypkirke, eg. skjult kirke; under-kirke (H. P. S.), kælder-k.? (kælder-k. H. D.), nl. under gulvet av en annen kirke.

Krypto-, lønlig: **K.-Kalvinist**, »Jesuit, lønlig (»hemmelig«) kalvin-man, jes. H. D.: løn-: løn-kirke, l.-kalvin.

Kryptogam, blomster-løs; løn-blomstret. Asbj. **K.r**, eg. løngifte (vækster) el. lønkøns-vækster, lønbo(-»planter«). Dertil **lønkøns-** el. **løn-kønlig** for **kryptogamisk**. Jfr. **sønlig** av **Søn**, **bønlig** av **Bøn**. Jfr. **Fanerogamer**.

Kryptogami, løn-gifte, løn-ægteskap (mute-gifte?).

Kryptograf („med hemmelige Tegn"), løn-skrift (Molb.), løjn-skrift, f.

Kryptoskotyledoner, løn-frøbladede (ɔ: med ukænnelige frøblad).

Kryptomani, lønlighets-syke, løndoms-syke (lyst til »hemmeligheter«).

Krysograf, gul'-maler (med gul'-farge).

Krystal (eg. Is), *krav, n., is-krav (stejn-krav?), *dværg-smi(d)e n., dværg-stejn, m., *skyggje-stejn (ɔ: gjennemsigt. Sten); (om Glas), ædel-glas (H. P. S.; fineste glasslag, kviteste glas). **Berg-K.**, berg-glas (»fin, gennemsigtig kisel«).

Krystallisation, **-fering**, *kraving? sten-k.?

Krystallisere sig, *krave? (eg. om is), sten-krave sig? krape(ar), *krake. Mk. *krave, krav, n. siges eg. om den første isdannelse, idet va(t)net stivner i skikkelse av nåler eller stråler og vinkler; jfr. snefloker. Uegentl. om visse is-lignende dannelser i sten, sukker.

Krystallisk, **-linsk**, dværg-stejns-? Jfr. Krystal.

Kryste, klistre(ar), krejste(ar), knyre (-de), kræmte(ar), kvåste(o), ar, kræmje (-de); (vride, bearbeide), *mænte (ar), *vinde (— vat'). Jfr. Knuge.

Krysten, krejst, m., krejsting, f., kræmting, f., kny'r, m.

Krysser, blauting, m., bløjting, m., rædding, m, sæling, m., stakkar, m., krabbe, m., krikel, m., krejst, m., kryp, m., krjup, m.; (som klynker for Smaating), pist, m.; (som snart løber bort), spræ'n, m., spræne, f. (av *spræne, -te, ɔ: sprøite; rende bort, flygte); skjælvar, m., rædde-skvæt', m.

Kræ (Dyr, særdeles om Kvæg, Kreaturer), jfr. Kreatur, Kvæg; usselt (Dyr el. Menneske), trave, m., tarve (tarv), m.; nældle(e), n., kræ'k-se. (e - e), kræ(d)e, f., krake, m., ra'k, n., krikel, m. Jfr. Stakkel, Stymper, Vantrivning. Kræ'k(e), n. ær krybende Dyr, Kryb.

Kræft (jv. kräfta, holl. kreeft, t. Krebs, ɔ: „tærende Svulst"), å't, n., tæring, f. Således tan-åt, Tæring i Tænderne. I * også kraft, f. (fremmedt).

Kræftagtig, *åt-?

Kræftsfade, tæring, f., å't, n.

Kræmmer, handels-kar, -man, købman, kramhandler, kr.-kar.

Kræmmerhus (Tut'), skru't, m., strunt, m. Østg.

Kræmmersvend, *kaup-svejn.

Krænge, vrænge, *rengje (av *rang, ɔ: vrang), slå (ved at vrænge Skindet af); (Fartøi), lægge på siden; (lægge sig paa Siden; om Fartøi), ranke(ar), rugge(ar). Sv. ranka, ɔ: vakle. Jfr. Slingre, Svaie. **K.** (Hælde) **en Baad**, saa at Bandet

krømmer ind i den, *sjø-løjpe. Som let t. (Fartøi), *rank, *laus.

Krængning, rank, n. Jfr. Slingring.

Kræmte (t. tränken), (fornærme), mej(d)e (-de) (gl. n. mejða, skade), gå for nær, nejte (-te); (overtræde), brjote (— braut): b. logi(o), b. freden; (plage, volde Sorg, Græmmelse), såre, harme(sr); spe-skjære (— skar), krænkje (-te). Jfr. Besove. **Kræmtet**, *harm, *harmful'. **Kræmtende** (om Tale, Opførsel), *næsden.

Kræmtelse, uret, fornærmelse, mejn, *hå(d), sår, *spe, n.. *kaldflir, m., uby(d)e, n.; (Vægrelse), harming, f., harmelse, n., harm, m.

Kræs (Lækkeri), krå's, f. (gl. n. krás). Mk. kråsing, f., ɔ: lækker Anretning.

Kræsen (nøieregnende), *vand, *vandsam, *vandig (vannau), *tærten, *fin, *finvoren, *gransam, pærten (alt for fin; sv. * pertentlig); (særlig i Mad), *matgran', *kræsen, *mat-vand, *krællen(e); jfr. Lækker; (af Forkjælelse), *skripot; (fin, kjælen), brættog; (tilbøielig til at vrage), *kårvand, *galden (jfr. Hamp); (vanskelig at omgaaes, let fornærmet), *ordsår, van-kvæden (for vand-k. »?«). Jfr. gl. n. vandkvæði, ɔ: vanskelig Sag. »Gapen er inkje vand om venerne«, ɔ: er meget k. og vanskelig. **K. med Hensyn til Betiere**, *man-vand; (til Liggested), læge(e)-vand; (til Selskab), *lag-vand; (til Veiret), *ve'r-vand. **K. i at vælge Folk**, *man-vand. **K. Person**, kræs, f. **K. være ei. leve** (udsøge sig fin, lækker Mad), kræse (-te; kråse), krælle (ar?), *vande mat. **Altfor k.**, *fata-fin. Jfr. Forfusket. **Ikke k.**, *u-vand; *ål-se't (ål-eten) (ɔ: som æter alt). **Han er ikke saa k.**, »han klir inkje på det«. Av kli (-dde), bømmes, ville kaste op. **Noget k.**, jfr. »han lid inkje bås(o) i maten«. Bås(o), n., „en Skjæve, en meget liden Stump". Jfr. Nøieregnende.

Kræsenhed, vandsæmd, f., vanding, f., kræsne, f.,' gransæmd, f.? (til *gransam), finskap, m.; (overbreven), skit-læte(i'), f.

Kræve, krævje (— kravde; krov); *mangle, *ämåle, åmage (gl. n. ámálga, ámaga, ɔ: paatale); spørje(y) etter: »det spør etter god helse«, ɔ: udkræver —. **K. med Strænghed**, strængje. »Eg vil inkje s. hånom etter det«. Jfr. Stræng m. m. **K. til Bidne**, *lyse til vitnes. **Kræves**, gjælde: »det gjæld om å skunde seg«. **Det kræves noget ganske andet**, »det vil anna' til«. Jfr. Fordre.

Kræven, krævjing, f., krav, n., kravsmål, n.

Kræver, krævjar, m., kravs-man, m. Jfr. Kreditor.

Krøbling, krøpling(y), m. Jfr. krypel, m., ɔ: „Stakkel, svag og krøbelig Person". Gl. n. kryplingr.

Krøge (gjøre krum), krøkje (-te); (krumme sig), krøkjast. Jfr. Krumme og Krummes; Krog, Krum; Ritte, Klinke.

Krøl, krul' m. B. B.

Krølle (n. f. Krulle), krul', m., kurle, m., kaure, m., tul', m.; (sammenfuget Lok el. Tot, saaledes af Uld), vindel, m. **Af Krøller fuld**, *krullot.

Krølle, at, (kruse, n. f. krüllen), krulle (ar), kurve(ar), *kaure, knurve(ar), *knøjve, *tulle (i hop). Sv. krulla. Jfr. Krumme, Krympe, Knuge, Kramme. **K. sig**, krulle seg, krullast, kurve seg, kurvast, kaure seg, kaurast.

Krøllet, krulla', kaurot, tulla(d). **K. Haar**, krul'-hår, n.

Krønike, årbok, krønik, f. H. P. S.: tidning. Før bruktes tide-bog. Molb. („Fabelagtig, opdigtet Fortæll."), jfr. Historie, upaalibel.; Strøne.

Krøs („Fedthinde imell. Tarmene i et Dyr", t. Krös), 1. kring-saks, n., = nækkje (netje, f.; jfr. talg-blæje, vämb-bl., o). **2.** se Kalvekrøs.

Kube, jfr. ku'v, m.; (for smaa Dyr), bo'l, n, bøle, n.; (for Bier), kabbe, m.

Kubere (ubregne et Legems Indhold; flerfolde et Tal med sig selv 2 Gange), tvi-selvfälde? Selvfälde sær nl. at flerfälde et tal med sig selv (1 g.) altså = kvadrere. Kortest var det at avlede et ord for kubere av tærning (Kubus), altså (at) tærninge. Jfr. Kvadrere.

Kubik-, rum- (**K.-fod**, rum-fot, H. D., Dr. Ros., rum-alen, Fr. Bfd.), motsat flate- el. rute- (som flate-mål). **K.-Alen**, **-Mål**, **-Tal**, **-Tomme**, tærning-alen, -mil osv.? **K.-Maal**, inhälds-mål, tærning-m. Jfr. Kvadrat.

Kubisk, **Kubsidisk**, tærningdannet (med 8 retvinklede hjørner og 6 likestore flater, ɔ: like lang, bred og tyk). **K. Indhold**, rum-indhåld, rum, rum-fang, Ørsted.

Kubus, tærning, m.

Kubst, *kjøjre-svejn, *kjøjrsle-gut; **køresven**(d) (Fr. H.), kjøjrar, m. Jfr. skjotkar, skys'-man.

Kue (unbetvinge, nedtrykke), kue (kuve), ar. Sv. kufva. Gl. n. kúga. **Kuet i Bægten**, *nukken, knåt'(o)-vaksen. Jfr. Stampe.

K(u)erelle (qverela), klagemål; *kiv, n., *kjav, n., *kav, n., *kjækling, f., *krangl, n. Jfr. Kjævleri, Trætte.

Kuene (Ks), eg. hale; (i Billardspil), støter, støte-stok, -stav, -stang; række (N. Folkeblad, — av ventende f. e. ved et

utsal'), vente-rad, hale?; ende, slutning. **Denne K.**, danne hale. H. P. S.

Kuffert, se **Koffre**.

Kufik, old- el. gammel-arabisk (7de til 11te hundr.-år; av staden Kufa i Mesopotamia).

Kugle, kule, f. (sv. og gl. n. kula); lo(d), f. (tore-l.); dværge-l.); (Knap, liben, hængende), dålp(o), m. **Kugle** med »g« er da vel efter t. Kugel. **K., liben**, kåtel, m. **K.** (el. **Klump**) **liben**, korn, n., hagl, n. *Krud-, sand-, salt-, gul'-korn.

Kuglebene (t. Kugelbahn?), kule-skjej? Av kule, f., ɔ: **Kugle**, og skjej, n., ɔ: **Bane**.

Kugleformig, *rund, *kule-r. **K. Udvægt paa Træ**, kule, f., kjøgle, f., nute, f. Jfr. **Knort**.

Kujon (coïon), *stakkar, hykje, f., hare-h., skjælvar, m., rædding, m., sæling, m., bløj're, f. (av *blaud, ɔ: træb, blø), bløjting, m. Hykje, av huke, f., **Stjul, Smuthul**, f. **E. Harens**. Sv. * harahu'k. Jfr. **Krybter**.

Kujonere, skræme (-de), rædde (ræde), -de; *kue, forkue. Ellers: svivørde (-de), fare vanvørdeleg(y) el. vanærlig med; *ape, *narre, være lej med, *øle, *gjække. Jfr. **Haane**; **Drille**.

Kul, kål(o') (ko'l), n. **K. brænde**, kjølje, y (ar og -kulde). **Med K. sværte**, kåle(o), ar. **Af K. sværtet**, *kålot.

Kul, Kulb („forœlbet"), kol', m., ɔ: rundagtig **Top**. Jfr. **Hovedkulbe** (*hovudstup), **Dunkulb** (*i kol'), **Kulbkaste**, -**seile**.

Kul de sac, jfr. under C.

Kulage, læking? Av *læke, e (— lak).

Kulant (coul.), (om Brevstil), flytende, let, utvungen; (om Forretningsfolk), imøtekommende, eftergivende; *snar-råd', -rådog, *snar-buen, ɔ: „beslutsom", som let slaar til, ikke tinger el. pruter for længe. Jfr. **Akkordere**.

Kulag (**Brandag**), kål(o')-aks, n., *mold-aks.

Kulblaa (fortblaa), *kål-blå(o).

Kulbætten, kul-panne.

Kulbøtte, -bute, se **Kolbøtte**.

Kulb („Afkom af samme Ægteskab"), i denne mærkelse finnes kold, f. ikke i *; skifte. »Tilhørerskifter« (hos en højskolelærer). Morgenbl. **K. Skolebørn**, lag sk.? skifte sk.? (Om Dyr: „Yngel, som fødes eller udklækkes paa een G."), kold, f., føde, n., lag, n., bøle, n., lægde, n. Mk. barme, m., **Unge** af samme **K.** Mest i fl. *barmar. **I K. og Kjøn lyse**, kuldlyse (Molb.), ting-lyse (A. D. Jørg.), sætlede (Molb.), sæt'-lejde (-de), ɔ: lede i sæt, jfr. **Adoptere**; gl. n. sættlejða. Mk. knæsætte. Molb. Dv. kuld-lysning (Molb.), sætleding (Molb.), knæsætning. Molb.

Kulbamp, kål(o)-o's, m.

Kulbe, kulde, m., kuld, f. (gl. n. kuldi). Jfr. kjøld, f., *kalde, m., kole(u), m., *kale, m., *kjøl, m. Sv. köld. (**Forkjølelse**), kri'm, n., kjøld, f. **K., meget stærk**, nase-bi't, m., gnal'-frost, n., gnisterkulde, m., *spræng-k. **K., usædvanl.**, ov-kulde, m. **K. med stille Vejr**, løjnkulde, m. **Fornemmelse af K.**, kulsing, f., kuls, m., hustring, f. **Få ejn kuls i sæg**, ɔ: gøse af **K.**, *kulse. **K. føle i Kroppen, indvortes**, kulse, ar. **Som fornemmer K.**, *kulsig.

Kulbegysning, jfr. **Kulbe**: **Fornemmelse af**.

Kulbet Ko (kullet), kolle, f. Mk. *dyr-, hjort-, elgs-kolle. Mk. *kollot (som ikke har Horn, gl. n. kollöttr), mots. *hornot.

Kulbetaage, frost-røjk, m.

Kulbetid (især om Vaaren), kjø'l, m., kald-ri, f., kald-ryk', m. Hærtil rejns-, elgs-kjøl, m.

Kulbkaste, *kaste i kol', *kol-kaste, kolle (ar), kol-støjte. Sv. kull-kasta, -stöta.

Kulbseile, *kol'-sigle (-de), sigle seg i kol'. »Ejn k. like snart i ovbøren(y) som i ubøren«. »Sætje botnen op øver sege«. Lm.

Kulbstjær, *hustren, *kulsen, *frostal, frøsten(y), *sår-kalen. **K. i Tænderne** (? ved at drikke koldt), *kjøl-tænt. **K. Perf.**, frost-bøjg, m.; (meget l.), frys-ihæl(e), m.

Kule (n. f. **Kuhle**, „stort Hul i el. under Jorden, især opkastet ved Kunst": **Skarn-, Rakker-, Løve-, Røver-K.**), hå'l(o), n., hål(e)o, f. Jfr. gro'p, f., kupe, f., ko'k, m. Se og **Hule, Fordybning, Grotte**.

Kule („tage paa at blæse stærkt")? Kule i * er „lufte, blæse lidt".

Kulgrums, -grus, kjølsne (ky-), f., kål(o)-aur, m., mure, m., kål-mure(o), kål-stub', m. (-styb'), usle, m. (utle, gl. n. usli). Sv. kolstybb.

Kulinarisk, koke-, køkken- (av culina, køkken). **K. Kunst**, kokekunst, mat-stel.

Kuling („frisk, strygende Vind, især en hastig opkommen Vind, Stormbyge"), vind-flage, f., -kule, f., vinds-bø'l(y), m.; (svag), gråe, m. Ku'l, f. i * sær „Luftning, svag Blæst". Jfr. **Vind, Storm**.

Kulisse, fal'- el. skyte-væg (H. P. S.), »teater«-væg; vægge-ramme. L. K. D.

Kuller, kolje (»kolge«), f. Sv. kolja.

Kulmination, høj-mål (H. D.), gang gennem *middags-staden, opnåelse av middagshøjden. **K.punkt**, højdepunkt, middagshøjde. Jfr. **Maximum**.

Kulminere, nå el. ha' nåd middags-højden, være på sit højeste; være på sørens top el. tinde. **Kulminerende**, som sær i *middags-staden.

Kulmule (i Seg), kål(o')-kjæft, m.

Kulo(t), skrape-kaken (yngste barn i familien el. i selskapet, i laget); underkop; bun'- (botn)-fal'; blomsterbæger.
Kuløtte, bukser. **Sandkuløtter**, bukseløse, fille-fanter, slusker.
Kulpa, skyld, brøde. **In culpa**, *skyldig.
Kulpabel, *skyldig.
Kulplet, kål(o')-fisk', m.
Kulsort, -mørk, kål-mørk(o - y), *k.-svart, *kålende mørk, svart; *stum-mørk, *ramsvart. Jfr. Bælgmørk.
Kulstribe, kål-rand, f. (o).
Kulstøv, se Kulgrums.
Kulsvier, *kål-brænnar, kjøljar (ky-).
Kulsviertro (efter t. Köhlerglaube), blindtro; bokstav-tro. Morgenbl.
Kultivere, dyrke (jorden, forstanden, ånden), danne, sede(e'), ar, odle (H. Ibs., H. D.; sv. odla, ɔ: dyrke, danne), adle („forædle"), sædeliggøre; folke på (Lm.). **K.s ved Omgang med Folk**, folke seg. **K—t**, dyrket, dannet (*danad), odlet?, adlet, sædelig, *sedad, *sedog. Se og Dannet; Artig, Høflig. **K—t Person**, dannet menneske.
Kultur (fom Jordens), dyrkelse. -ning, dyrkna(d), m., drift, hævd; (Aandens), dyrkelse, dannelse, *daning, f. (som især i sammens. ær næmmere æn dannelse, sv. daning), ånds-dann., oplysning, opdragelse, »for«sædling; sed-hævd, f. (e' - e), Lm., *seding, f., sedskap(e'), Lm.; ve(t)smon(i), Lm., vet-hævd (i - e), Lm., *opseding(e'), Lm.; odling (N. M. Pet., H. D., L. Kof.; sv. odling, ɔ: dyrkn., dannelse); fræmsteg; skik, folke-s. („faa Skik paa sig"); dyrket ånd; ånds-liv. Jfr. under Dannelse. **K.**, også avl: Østers-avl. **K. som Udbytte**, ånds-arbeide, ånds-dannelse (f. e. den romerske).
Kulturfolk, odlings-f.? danings-f.? ånds-folk.
Kulturhistorisk (ɔ: kulturlig), sedskapleg(e'). Lm.
Kulturinstitution, lære-værk; lærdoms-sæte (Fr. H., H. D.), skole.
Kulturlivet, åndslivet.
Kulturſprog, odlings-mål? ånds-mål, sedings-m.? *Seding, ɔ: „Dannelse, Opdragelse, Tilbøielse til gode Sæder". **K.** (mod-sat bare talte Sprog?), bok-mål.
Kultus (fr. culte, eg. Dyrkelse), guds-dyrkelse; kirke-skik, k.-tjeneste.
Kultusminiſter, kirke-kongs- (riks-, stats-) råd el. bare kirke-råd? Kirkeråd (en, ikke et) nævner intet om skolen, som kirke-råden styrer; men det gør da Kultusm. heller ikke.
Kultusminiſterium, kirke-styrelse, -styre.
Kum(me) (holl. komme, n. f. Kumme), eg. dyp skål (jfr. Spøltum), kjær (ɔ: kar, n.) (e), n., kop', m., bøjtel, m. (»gl. n. beytill?«); (under Post el. Springtomb), jfr. kjær(e), n. (kar, n.), så, m., vatsså, ille(o), f. Jfr. **K. af helt Træſtylle**, nu, m. (no, nuv), nøle, f. (nile, o), bry(dj)e, f., tro, f., *vas'-tro, kupe, f., kule, f., paut, m., *stok'. Sv. * no. **Liden Skaal af Steatsi**, kop'. Jfr. Bøtten.
Kummen (carum carvi; it. og fr. carvi), karvi, n. (karve, m., karv, n., karvik).
Kummer (t. Kummer), værk, m., *hug-værk, hug-sot', f., *bringe-værk, il'-hu'g, m., *ihug, ank, n., kur', m., ku'r, m., varig sorg, græmmelse, n. Jfr. Bekymring.
Kummerlig, trång(o), *knap' *fatig (av kår), fatigsleg, nedarleg (»det gjæng ejn n. gang«), *arm, armodsleg, armodsam. Mk. »det gjæng på kneom«, ɔ: kummerligen. **K. ernære ſig**, *tigge livet sit. Jfr. Vanſtelighed. **K. leve**, *harke, *hale, *skrape, *grave. **K. Tilſt.**, hark, n., skarv, n.
Kummerſyg, *hug-sjuk, *hug-il'.
Kumulation, jfr. op-bor (-»burd«), m., opkast, n., oplag, n. Jfr. Maſſe, Dynge.
Kumulativ, opdyngende, sammenfattende.
Kumulere, dynge op; samle.
Kumulus, dynge, h'op; top(mål), råke(o), m. Gl. n. hroki. Sv. råge, råga.
Kun (ikkun), *ikkje kon, *bare, *bærre, *ikkje bærre, ikkje å't, ikkje uta(n), *ejnaste (Lm.), *ejne.
Kundbar (t. kundbar), *kunnug, -nig (gl. n. kunnigr, sv. kunnig), *kjændt, vitelig (ɔ: vitterlig; gl. n. vitanlegr). **Gjøre k.**, gjære kunnigt (vitterligt), *lyse (-te), *kun'-gjære. Gl. n. kunnr, ɔ: „bekjendt".
Kunde (t. Kunde), i * eg. kunning, m., kunne, m., ɔ: Kjending, Bekjendt; (Handelende), køper; handelsven(ner); (ombres), nærings-ven(ner)?, søkende? *søkjar (mine, dine osv.). **Kunder have**, h. søkning.
Kundgjøre, *kungjære (sv. kungöra), *(-)kynne (kun sammensat: *forkynne). Gl. n. kynna. I * haves *kun-gjord.
Kundgjørelſe, *lysing, kungørelse, *kungjæring (gjæringen næmlig); *lysing, kungjæring (skrift, som kungør noget). I sv. likeså, 1. og 2.
Kundſkab, *kunskap (sv. kunskap), kynne, m. (dog bare i sammens.: *kynne-hus, *hejm-kynne); (Bibende om Noget), vis'-skap, m., vitskap, vetenskap, m. (i'), „nyere Form". Jfr. Kyndighed, Bidenſkab. **Oplagt til at ſamle K.; ſymærkſom**, vetsam(i'). Jfr. Opvakt. **Rig paa K.**, *væl-lærd, *klok. **Med ringe K.**, fåkunnig (også sv.; gl. n. fákunnigr). **Sands for K.**, ve't-semd(i'), f. Lm.

Kundskabsfag, *kunskap, lære-æmne.
Kundskabsforraad, *lærdom.
Kundskabsvæsen, jfr. bok-avl, boklighet. Se og Litteratur.
Kunciform, kile-dannet, bløj(g)dannet el. blæg'-d.?
Kunktator, jfr. langdrog (person), tøvrer? (til *tøvre, ɔ: „tøve, bie", og tøvring, f., ɔ: „Benten, Forhaling"). Langdrager? sen i vendingen.
Kunktatorsystem, langdrag, langdrags-måte.
Kunne (forstaa), vete(i'); *kunne. »Han vejt å lage det«. »Dej vejt (»vita«, å snu seg«. Mk. *kunne til (noget), ɔ: være Skyld i noget; *k. føre, y (noget), ɔ: l. afhjælpe n., l. gjøre ved det; *k. med (n.), ɔ: være kjendt med, øvet i. *Kan hænde, ɔ: maaske, *kan-skje.
Kunst, kunst, f. (av *kunne, ikke konne) (også kunst, m., fl. -ar, kunstr, m., fl. -rar). Sv. konst. **Kunster gjøre**, kunste, ar. **En, som gjør K.r** (opfindsom Karl), mine-mejster. **Forsøg gjøre i en el. anden K.**, mine(ar). **Som har lært mange K.**, jfr. »han hæv lært mejr æn mate seg«. **K., hemmelig**, frikunst, f. f. („som man ikke meddeler andre uden kun ved særdeles Gunst"). **Med hemmelige K. fysle**, *rune, *fæsse(e), *galdre. Dv. runing, f., ɔ: at fysle med hemmelige K. Jfr. Hexe, Mane, Signe.
Kunstakademi, kunst-skole. H. D.
Kunstfærdig (t. kunstfertig), *ha'g (Lm.), »hag og hændig«, »hag og hæv«, svep(i)-hag, *kunstig, fri-hændt (ɔ: frid-h. »?«), *net-h., *knap-h. »Hag hand fær mangt i stand«. »God løn gjær(er) hage hænder«. **K. Person**, kunsting, m., *kunstman. Jfr. Flink, Behændig.
Kunstfærdighed (t. Kunstfertigkeit), haglejk, m., hægd, f. (av *hag); (flor), svep(i)-hægd, f. »Haglejken sparer halve tidi (el. halve møda«). Jfr. Mesterstab; Dvelser (tame, m.).
Kunstig (om Arbeide), hagleg, *kunstig; (fin, net), *tærog. **K. Arbeide** (gjort med Kunst), *kunst-værk.
Kunstindustri, kunst-håndværk el. håndgærning.
Kunstle (gjøre noget for kunstigt), kunste, ar. T. künsteln. **Kunstlet**, *ov-*kunstig, kunsta(d).
Kunstleri, »lerri, ov-kunst? Om *ov- jfr. Kunstværk.
Kunstløs, *u-vand. Jfr. Simpel, Prunkløs.
Kunstner (t. Künstler), kunsting, m. (f. e. en flink smed), smed(i), m., kunstnar (Lm.), *kunst-man. Endelsen -»ner« sær meget næm, som i Portner, Skyldner, Gartner, Partner, Falsfner, (Falsk-)Myntner, men unorsk sær den jo, — tysk. I * brukes oftere -man: *kunstman, skuldman (jfr. Skyldner). For Kunstner i sammensætn., dær kunstman kanske vilde klinge noget tungt, kunde brukes kunst-, såsom i kunstner-bane, -evne, -hånd, -liv, -løn, -skole, -stand. Kunstner-bane, -evne sær jo nærmlig også kunst-bane, -evne.
Kunstnerisk Behandling: Stof til l. B., kunst-æmne. H. D. **K. Produktion**, konst-øvelse (Molb.), k.-skapelse el. -avl? (i likhet med bok-avl).
Kunstprodukt, kunst-vare; kunst-værk.
Kunstværk, udmærket, ov-værk, n.; jfr. ov-bragd, f., ɔ: Storværk, og ov-grep(i), n., ɔ: Mesterstykke. Mk. *ov- sær snart lov, = ypperlig, snart last, = altfor: ov-kar, -kone; ov-drikkar, ov-etar.
Kuperet, se Kouperet.
Kupiditet, lyst, *trådom, længsel, attrå, trå, f., tråing, f. Jfr. Begjæring, Begjærlighed.
Kupon, se Koupon.
Kuppel, hjælm-tak (lik en hul halv-kugle), ring- el. rund-hvælving? (ikke tønne-hv.), kedel-hv.?
Kup(p)el-Ovn, rensker-ova? (til at omsmelte og rense råjærnet).
Kur, helbredelse, ku'r, m., åt-gjærd, f.; lække-måte; (Pleie), tilsyn, røkt, f., syke-r. Mk. ved-gjærd, f., ved-gjærsle, f., ved-gjæring, f., åtgjær(d), f., „især om Forsøg til at fordrive en Sygdom"; av *gjære åt, ɔ: gjøre ved. **Brænde- el. Bade-K.**, *lækje- el. helse-bad? **En K. foreskrive**, fore-skrive råd. Jfr. Læge-.
Kure, tilsyn, omsorg, omsu't, f. Jfr. Forsorg, Omhu.
Kurabel, helbredelig; som kan lækes, *lækjande; *grødande. Jfr. u-lækelig for inkurabel.
Kurant, løpende, gang»bar« (jfr. *gangande, *gang-før, ɔ: som går, kan gå), gældende (mynt); (let) avsættelig. **K., grov**, større mynt el. pengeslag, stor-mynt, *hejle-pengar (dalere, marker), mots. skille-mynt, små-m., små-pengar. **Pris-K.**, vare-priser, pris-liste (over gangbare vare-priser). **En courant**, jfr. *Jour.*
Kuratel, værjemål, tilsyns-råd (H. P. S., H. D.), formynderskap.
Kurator, formynder, forsørger, værje, lag-v.; (i et Bo: *C. bonorum*), tilsyns-værje (H. P. S.), bu-styrar? bu-værje? (jfr. bu, n. i »skifte buet«, »sitje i uskift bu«); fosterfader; forstander, værje (for universit. el. annen stiftelse).
Kuratorium, formynderskap, utnævnelse til værje.
Kure (være stil, holde sig i Ro, som Hønen paa Æggene, jfr. Ruge), *kure. Kure i * sær 1. lade, hænge med Hovedet

(sv. kura); 2. hvile, sove (jfr. *kur', *kvar, *kvær, *kjør', *kurre; gl. n. kyrr: »Olav kyrre«); 3. være mat, slap; nedslagen. Kure seg, ɔ: huke sig, gjøre sig liden. Kure seg ihop, klynge sig sammen; (om Fugler), sætte sig til at sove. Mk. kurre, bringe til Ro.

Kurér (Kourer, Kourrer), sende-bud; snarbud (ɔ: „Jl"bud), brå-bod (Lm.), snarløper (»hurtige- og »ile- ær tysk). **Rabinets-K.**, riks-bud. **K.-Skib**, snar-sejler? **K—s Reise**, sende-færd, H. D. (P. Clausen). Gl. n. sendiferð.

Kurere, helbrede, gjære åt, *g. god, *g. ved, gøre ved (ɔ: reparere), g. frisk, gjære god atter, lækje (-te); (Saar), grøde (-de). Jfr. Læge, Helbrede. **K—t**, åt-gjord, m. fl., helbredet, *lækt, *grød'.

Kurfyrste (t. Kur, kühren, norsk kaare), val(g)-drot? kår-drot?

Kurial, formelig. **K.-Stil** (Kancelli-, Departements-St.), rets-skrivemåte, retlig (jurid.) skrivem., sembeds-stil. Molb.

Kurialist, pave-ven el. -stræver, paveligsinnet. Jfr. Klerikal.

Kurialistisk, højpavelig. H. P. S., H. D.

Kuriat-Stemme, fælles-røst (dær flere sammen bare har én røst).

Kurie, rådhus, stifts-hus; domstol, ret; pave-stol.

Kurieus, -øs, *nyfiken, *hipen; rar, underlig, mærkelig.

Kuriositet, nyfikne, f.; sjældenhet, mærkelighet, se-værdighet, mærkværdighet; særhet, underlighet; snurrighet (H. P. S.); apeskap. Lm. **K—ter, Kuriosa**, sjældenheter. Jfr. Nysgjerrighed; Sjælden.

Kurre (om Duer), *kurre, tut're (Lm.). Jfr. *karre (om Ryper) og *kurle (om kurrende el. rallende Lyd).

Kurre (Pleielaand), kurre, f. **K. paa Traad**, nokke-snu'r, m., *snar, n., snarløkkje(y), f., -rukke, f., rang-løkkje, f., tvisme (tvejsme), f., tville, f. **K—r banne**, *snurast, snure seg (ar), snare seg, tville seg. **Af K—r fuld**, ɔ: kurret, *snaren, *snurot. **Der kom K. paa Traaden mell. dem**, »det kom ejn snur på millom dejm.

Kurrende, omgangs-brev, jfr. bod(o')-stikke, f.

Kurrent-Skrift, sædvanlig, gængs (gjængeleg) skrift (små-s.).

Kurrikulum (vitæ), levnets-løp, livsførelse, levnet, liv.

Kurs, løp, omløp, vej (væ'g, e), lej(d), f., sejl-led (H. D.), ret-ning (efter t. Richtung?), styring (H. P. S.), gang; stævne, stæmne, f. (»sætte s. mot«, ɔ: K. mod). *Sigle i same stæmne-lej, f., stamn-hald, n. Jfr. Retning. **Holde K.**, halde lej(d). **Sætte lavere K.**, lej(d)e av (-de), (hjøiere), *bejte. **K. tage mod**, stævne, stæmne (-de). Jfr. og Retning, Luv, Luvart. 2. (Penge-, Papir-), (løpende el gældende) pris, markeds-pris, nl. på pænge-slag (»„fort") mot pængesl. el. på uteulandske veksler, statspapirer, aksier (lotbrev, u) osv. mot rede penger; penge-pris, -værd (veksel-, lotbrevs-); mellem-gift?, d. e. det som »gives imellem«, når to ikke »bytter likt« el. »pari«. H. P. S.: mellem-løp.

Kursberetning, kurs-tidende, pris-tidende.

Kursdifference, kurs-mon, pris-m.? Jfr. Kurs.

Kurfere, gå, være i omløp, i gang (om Penge, Mynt). »Den mynt går ikke her«.

Kursforhold, kurs-, pris-stilling? Jfr. Forhold (*høve).

Kursiv: K. Skrift (hældende, straatliggende S., modsat Antiqva), hal-skrift? (av *hal', ɔ: hældende straa), hælle-s.? („Hælde"skr.), hal-bokstaver? Jfr. *halbakke, ɔ: hældende B.

Kurskliste, pris-liste, -seddel, nl. når talen ær om prisen på pengeslag, aksier, statspapir.

Kurfskrift, uavbrut; løselig. **K. Læsning** (eg. springende), løseligere, løsere (som ikke avbrytes med ord- el. form-utlæggelse osv.), mots. **Stavskrift** (eg. staaende), grundigere, gløggere? (Snar-læsning og sen-læsn.?)

Kurfus (lat. cursus, Løb), løp, skjej(d), n. (*renne-s.); skifte? (eg. vejen mell. et (skys-) skifte og et annet). *Skjejd ær 1. Bane, Vei, 2. Løb, Fart, Veiskifte, som man kan tilbagelægge i et Træk uden at hvile. **K. i Skolen** (Rumskabs-K.), skjej', n. el. skole-sk.? Jfr. sv. skede, n., vägstycke; også om skole-»kursus« (nylig — 1873 — brukt om avdelinger av latinskolen, hver på flere klasser). H. P. S.: lære-løp. Jfr. vædde-, levnets-, over- og in-løp. **Første, andet K.**, jfr. 1ste, 2den lære, skole el. skoletrin? s.-skjej? (ell. bare) *skjej. **Fuldstændigt akadem. K.**, ful'-endt ak. lære? lære-år, -tid? »Begynne en lære«, »ful'-ende en lære«? **Et K. i Regn., Eng.**, et skjej, en skole, et skole-skjej i regn., engelsk? »Kort, lang, toårig skole«?

Kurv, *korg (korj; østl. *korv; gl. n. korfr, sv. korg), kjæsse, f. Jfr. *skryne, f. **K. af Spaan** el. **tynde Træstrimler**, kaur-tægje, f., av *kaure, m., ɔ: Hvidflis. **K., høi og smal af flettede Spaaner**, kunt, m. (kunte). Sv. * kunt. **K., smal**, skrulle, f. **K. at bære paa Ryggen**, kas', m., kasse, f., tåge, m., skrinde, f. Sv. skrinda, ɔ: „Slædekurv". Gl. n.

kasse, kassi, ɔ: Kurv. Sv. kasse, Fiſtel. **Give, faa Kurven** (t. einen Korb geben, bekommen), gi, få nej. (En) **Hane i K.** (t. Hahn im Korbe ſeyn), jfr. *beste lauk(j)en i laget, *basen, *mestermannen.

Kurvatur, Kurvitet, krok, bue, *boge, m., bog, n.

Kurve, kroket, bøjet linje, krok- el. boglinje? (da krum er tysk). **Bog,** n. = bøjning, bue.

Kurvſtue (Sælgek.), *korge-kjærring.

Kuſin, -tue (Fætter, Fætterſte), søsken-barn; frænde, frænke. H. P. S.

Kuſte (af fr. coucher, i Bybeform, ɔ: lig, læg dig!). »Sige kusk til hund«. I *? Mk. hu't!, „et Tilraab, hvormed man byder en Hund at tie eller være rolig". „Ogſaa ſvenſk". Jfr. Hundſe.

Kuſtøden, vakt.

Kuſtomhouſe, tol'-hus, tol'bod.

Kuſtos, *vakar, *vaktman, *vaktar, m. *gjætar, opsynsman; følgeviser (Meyer; ɔ: stikord, ord el. stavelse nederst på en side, som næste side skal begynne med).

Kutume, se Kout.

Kuvert(ere), se Kouv.

Kug (bybmiſt Ord), gruve-lod (-lo't), ɔ: Aktie i Grube, i Bjergværk. Jfr. Aktie. Ordene på Q(v) infælles her under K.

Kva (qva), som, i egenskap av.

Kvabbe (*Lota vulgaris*, en Fiſt), lake, m. Sv. lake.

Kvabſet, kvabbet, se Laſtet. Jfr. *kvapen, ɔ: „blød, vædſtefuld", og kvap, n., „blød Maſſe, Gele, blødt Kjød, oſv."

Kvad (Digt), sang, kvæ(d)e, n. „Meſt i Sammenſætn." Kvad vanter i *. For omkvæd siges omkvæde, n.

Kvader el. **K.-ſten,** tærning(-sten), sten tilhuggen på alle sider. Meyer.

Kvadranguleer, firkantet.

Kvadrant (Fjerdebelen af en Cirkellinie el. et Nedſtag af den Form), fjærdedels ringbue (-båge), fjærding-bue? H. P. S.: »vinkel»-måler (til måling av vinkler, højder). Så da og setting el. s.-bue for Sextant, otting el. o.-bue for Oktant. Mk. at målet *setting (ɔ: 1/8 fjærding, 1/32 tønne) heter så, ikke seksting.

Kvadrat rute, f. (L. K. D.), firkant, m., tavle, f., like rute, f. (like sider og vinkler, mots. skak, skæv rute). **K.-rød,** første rot (Kubikrod = andre rot?) **Kvadrattal,** selvfâld (av det el. det tal). »Firkant« sat in i stedet for **Kvadrat** el. **Kvadrattal** er vel ikke mere ufatteligt el. urimeligt sen ordet **Kvadrat** selv for slikt begrep? Mk. *ejn-stængel, m., altså vel og tvo-, tri-, fir-, seks-stængel, ɔ: Rude paa 1, 2, 3, 4, 6 Maaleſtænger i Sængbe og Br. Jfr. Rude. **En Maaleſtang,** stång, f., *mælestång, et sædvanl. 6 Alen. **Kvadrat-,** rute-, tavle-, i firkant (f. e. alen, mil).

Kvadratindhold, flate-inhâld, f.-rum (»i firkant« er vel hær undværligt).

Kvadratiſt Ligning, ligning av (den) andre grad.

Kvadratmaal, flate-mål (Erslew), rute-m.

Kvadratmil, rute-mil (Fr. Bfd., Lm.), tavle-m., mil i firkant. Likesâ **K.-Alen, -Fod, -Favn:** flate-alen (Ørsted, H. D.), rute-alen, flate-fot osv. (H. D.).

Kvadratur, firkanting? **K—rer, Maanens** (d. e. første og sidste Kvarter), (månens) side-skifter. H. P. S.

Kvadrere, selv-fâlde (flerfâlde, »multiplicere«, en størrelse med den selv); overføre til firkant(-form), firkante (?) et vist flaterum, som ikke er firkantet; (uegentlig), passe sammen, høve, rime sig.

Kvadriennium, fire-år. **K—ennal,** fire-årig,

Kvadriga, »fir-spæn« (t. Viergeſpan), *firbejte, n. Mk. tvibejte, n., tvi-drætte, n., ɔ: Tviſpænd.

Kvadrigati (nummi), firbejtinger? (mynter med billed av et Firſpænd).

Kvadrikolor, fir(e)-farget.

Kvadrimetriſt, fir-månedlig.

Kvadrinomiſt, fir-ledet, med 4 led.

Kvadripartere, fir-dele.

Kvadriremiſt, fire-året.

Kvadriſektion, fir-skæring (sønderlemmelse i 4 deler).

Kvadriſyllabiſt, fir-stavelses.

Kvadrivaskulær, med 4 rum, 4 frohus.

Kvadrivium, (kvatuor viæ), fir-lærdommen, d. e. 4 vejer til filosofien: **Arithmetik, Geometri, Aſtronomi** og **Muſik.** Jfr. Trivium.

Kvadrumaner, firhændede dyr, *firhændte (med 4 hænder).

Kvadrupeder, firføddede, *firføtte dyr, firføttinger? Jfr. Antipode, anføt(t)ing. Mk. og *gulføtting, m., ɔ: et Slags Maage med gule Fødder.

Kvadrupel, firfâld. **K.-Alliance,** fir(e)-magts (»forbund«), H. P. S., -lag, -samlag. Jfr. Trippel-A., tremagts-lag, -saml.

Kvadruplere, firfâlde.

Kvadruplicitet, firfâldighet.

Kvadruplik. Skulde heller hete Reduplik, ɔ: svar på klagerens Duplik. Jfr. Duplik.

Kvadruplum, (et) firfâld, fir-dobbelt (noget).

Kvag er et tvilsomt ord. Kanske en misforståelse for kav, ɔ: „Dybet, Afgrunden". Gl. n. kaf.

Kvakle, *kvakle, ɔ: „fuſte", „klubre"; gøre ugrejt. Også *kâkle, kâlke. Jfr. Klubre.

Kvakleri (Klubring), kvakl, n., *klatring.

Kvakſalver (n. f. og eng. qvacksalver.

Molb. I. A.: holl. kwakzalver, t. Quackſalber), bonde-dokter, *kvaksalvar, klok man (kone)? åtgjærds-man (-kjærring); (pynteligere) fri-læke, fri-dokter; under-(mirakel-)dokter. **Kvak** skal være gl. d. = lyd Snak, Ordgyderi, Skryderi, og i æt med Kvakle, Kvakleri, forkvakle.

Kval (t. Quaal), pine, f., værk, m., svie, m., naud, f.; plage, f., nag', n.

Kvalfuld, pinlig, *pinesam, *sår, *værkful. Jfr. Smertelig.

Kvalificere, egne, gøre skikket, duelig, sætte istand til; nævne (med navn el. tittel). **K. sig**, gøre sig duelig, skikket el. værdig; svare til. **K. sig til**, egne sig til. **K—t**, duelig, skikket, værdig, egnet, egen- el. sær-skikket; av rang, av stand, av *vornad (Anseelse). **K. Forbrydelse, Straf** osv., forbr. med skærpende omstændigheter, grov misgærning, t. d. gr. tyveri; *framifrå; særmærkt; skærpet. Mots. simpelt (Tyveri osv.).

Kvalifikation, adkomst (til noget), hjemmel, rets-grun; duelighet, de nødige egenskaper (til); dueliggørelse (til).

Kvalitativ, egenskap(e)lig (H. P. S.); i *lag, i egenskap. **Kval. og Kvantitativ Forskjel**, skilnad i godhet (rang, værdighet) og i storhet el. størrelse (mængde m. m.).

Kvalitet, egenskap, *lag, godhet; *rang, *vørdnad. **K. — Kvantitet**, inhåld — omfang, størrelse.

Kvalkved (*Viburnum Opulus*), kros'-ved, m., skog-hyl', m., bejn-ved, m., *ulv-ved, ulva-raun, m., gjejt-læg', m. Gl. n. ulfviðr.

Kvalm (= kvælende Fornemmelse), l. jfr. Kvalme; **K.** (trykkende Luft, n. f. Qualm), kov, n.? (oo); jfr. gåv(o), n., gåve(o), f. (se og Luft); 3. (også = „ubehagel. Uroligheb, bævende Stsi"): **Gjøre K.**, *gjære ståk, n., bråk, n. styr, m. (n.), sjau, m., stås', n. Jfr. Optøier, Støi, Tummel; Travlheb. 4. (Strid), krangel (krangl, n.), J. L.; krangling, f.

Kvalm, Adj. (tung, trykkende), *mo, *movarm, *mosen, *kjøven, *koven, *kvæveleg, an'-kvæm, *sølen (»ejt søle'ver«), kvævd (om sted: kvavt). Mk. og *letten'(ee), *elgjen, lettad(ee), vimlen, ɔ: plaget af Kvalme. Jfr. Summer.

Kvalme (Bæmmelse), let'(ee), m., l.-æling, m., kvingl, n., undl, m., ule, m.; (Opstød fra Maven), re'm(ee), m.; (med Tilstrømning af Vand i Munden), hug-be't(i), n., vas'-æling, vas'-bet; (Beklemmelse med Brækning), mo't, n. („forbum anseet som Følge af et Møde med en Døgning el. Bætte"); („kvælende Fornemmelse, hvorved Aandedraget besværes"), jfr. Tungbrystighed; Summerheb. Jfr. Bæmmelse, Beklemmelse.

Kvalme (væmmes, føle Kvalme), ule(ar), ile(ar); igle(ar), ælgje(e), undle(ar), øgje, ar »?«.

Kvantitativ (Forskjel osv.), mængde-, omfangs- el. omfangets, størrelse-, tal-, vægt-; i mængde m. m. Se Kvalitativ.

Kvantitet, størrelse, storhet, mængde (*mængd), omfang, tal, vægt, mål (Molb.), mon(u), m.; (i Gramm.), længde (stavelsens), lyd-længde (H. D.), lyd-mål (H. P. S.), tidsmål. **En Doms K.**, dens omfang (almind. — særlig — ernlig).

Kvantsvis: paa K. (n. f. og holl. qwantswies, af n. f. Quant, ɔ: Stik el. forstilt Handl.), for syns skyld, på skrømt.

Kvantum, vis størrelse, mængde, mål, vægt; slump (sv. slump). **K. sætis el. K. sufficit**, så meget som tiltrænges; tilstrækkeligt. **K.-Sag**, køpmans el. handels-sag (som skærer til utførsel, ikke til husbruk).

Kvarantæne, førti (fyrti); tid av eg. 40 dager, da skip og færde-mæn ær avstængt fra land som mistænkte for smitsom syke; helse-prøve el. -varetækt? stængsel? av-stængning. L. K. D.

Kvart, fjærde del, fjærding; (»Bog), firblads (jfr. Folio, ɔ: tvi-blad, Oktav, otte-blad); (i K., in Quarto), i fire-blad; fjærde tone (over gruntonen); tredie-strængen (fjærde-str. efter navnet) på felen; (i Fægtekunsten), fjærde støte- el. hugge-måte. **K. Ark**, fjor-lagd ark (Lm.). Altså vel og tvl-lagd (med utelat ark?), ɔ: Folio, åtte-lagd, ɔ: Oktav, tolv-lagd, ɔ: Duodez, sekstan-lagd, ɔ: Sedez. **K. af en Time el. Alen**, *kortér (kórter); (af Mil, Tønde el. Pund), fjærding, fjordung, m.; *kvartel, n. (alen, tønne). Best vel, om de fremmede, kvartel og korter, gik av bruk, og fjærding blev tat i tjeneste overalt for $^3/_4$. Da vi alt siger en fjærding tobak (ɔ: $^1/_4$ ℔), poteter (ɔ: $^1/_4$ tønne), vej (ɔ: $^1/_4$ mil), kunde vi vel og sige: klokken ær en fjærding over 12 (ɔ: $^1/_4$ time). Mk. fjærding-ark for kvart-ark, $^1/_4$ ark; fjærdingår (ɔ: $^1/_4$ år), fjærding-kar ($^1/_4$ skæppe). Se og Kvarter.

Kvartal, fjærding-år; (i By), fjordung (Lm.), m. (fjærding?), hus-firkant (Dagbl., n.); jfr. lå'n, f., „en Side af et Kv. i en By"; (Haandværk.), lags-møte (-ting?). **K.-Skrift**, fjærdingsårs-skr.

Kvartalsliter el. **kvartalsvis**, fjærding-årlig (H. D.), f. e. lønning, fjærdingsårsvis, hvert fjærd-år.

Kvartan, fjærdedags (nl. feber).

Kvarter (af en Time), fjærde-del, *kortér, n.,

fjærding (el. fj.-time [H. D.], men ikke fj.-stund, som ær tysk; jfr. d. * fjærdingstund); mk. og fjærding-vej, -mil, -pund; (af Alen, Tønde), fjærding, fjordung, m. (se Kvart); (Maanens, første, sidste), side-skifter el. før-, efter-skifte (H. P. S.); (i By el. Have), fjærding (H. D.), hus-firkant; sæng (hage-); (i Baaben), avdeling; likeså avdel. av skipsfolk (til vakt og tjeneste på skipet); (Soldatens), hus, husvist, f. (og m.), husvære, n., nattely. Jfr. Logis; Kantonnement. **I K. lægge** (indkvartere), lægre(ar), inlægge, lægge i hærbærg. **Blive lagt i K., komme i K.**, bli lagt in, komme i hus. Jfr. Indkvartering. **Har sit K. der**, har sit ophåld(sted) dær, sit stade dær, ophålder sig dær, bor dær. **Hoved-K.** (Overførerens), hoved-standplas (H. P. S.), -stade? **K.** brukes og for Pardon (tilstået en overvunnen fiende), nåde, fred, grid? Jfr. Kvart.

Kvarter-anvisning, -billet, husvære-seddel?

Kvarterfrihed, frihet for hærbærging; lægrings-frih.?; også hus-frihet, hus-forret for sendemænn. Jfr. Indkvart.

Kvartermester, underoffiser, hærbærgmester?

Kvarterón, se Mulat.

Kvartet, fir-sang, -spil, -klang? (tonestykke for fire: 4 røster el. 4 »instrum.«, 4 gagn). Jfr. Instrument.

Kvarts (Hvidsten), *katte-stejn.

Kvas, trk' s(o), n., t.-ved(i'), m., ved-rask (O. V.). »D'er trås i alle skogar«. Se Kvifte, affaldne.

Kvase: Fiskekv., fiske-jagt?

Kvast (lat. qvasi), halv-, halvvejs el. et slags (H. P. S.), et stykke av, likesom, tilsynelatende, næsten, — f. e. skald, tænker.

Kvast, kost(oo), m., visp, m., vippe, f.; jfr. top', m., kol', m. (»ejne-, fure-kol«), vise, m.; brusk, m. (jfr. Træ og Top), skuv, m. (gl. n. skúfr); (Bist, Green med sammenvillede Kvifte), *floke (jfr. brake-f.). Jfr. Top, Dust, Kvist. **K. af Barkvifte** (at feie el. flure med), bar-tvåge(o), f. **K., naturlig, paa en Green**, mare-kvist, m., -kvåst(o), m. (sv. marqvast), simonsvepe(i), f., mari-so'p(oo), m., mar-klunger, m., g)øgra(r)-sop, m. **Med K. flygge, tyre**, vispe, ar.

Kvatember, fjærding-år; f.-års første dag (jfr. Tamperdag).

Kvaternær Periode, fjærde-tids-rum i »geologien«, fjæl'-læren.

Kvatriduum, fire dager, (et) fir-døgn?

Kvatuorvirat, (en) firer el. firmænning? (medlem av et Kvatuorvirat, eg. firmanakap. Jfr. tvi-mænning, tri-mænn. Se Duumvir, Triumvir).

Kveld, se Kvæld.

Kvem (gl. b., nu bekvem), *kvæm, *let(ee), *næm. Jfr. Bekvem.

Kvidder, kvitter(i'), n., læte, f.

Kvid(d)re, låte (— le't), kvit're, ar (kvitre, i'), kvistre, skvitre (om fugler). **K. flarpt** (el. med en frigende Lyd), kvine (— kvejn). Jfr. Pibe. Sv. qvittra.

Kvide, *værk, især *hug-v., *pinsle. Jfr. Smerte.

Kvidefri, værklaus (kvidelaus[t] i * ær = „med roligt Sind").

Kvidefuld, vånde-ful' (*kviden, *kvideful', *kvidesam ær i * = „ængstelig, modløs").

Kvie, *kvige. Kvier og Kalve (modsat Malkekjør), »kviginde«, n. (uttalt kviend). Mk. lause-naut, n., laus-fenad, m., gjældfe, g.-nøjte, n. Jfr. Ungfæ.

Kviekalv, kusse, f. (kisse), *kusse-kalv, *kyr-kusse, m. Mk. kvig-kalv, m., ɔ: Kalv af Hunkjøn.

Kvieks, kvige-kyr (som skal bære el. har båret sin første kalv). Jfr. frumse, f., ɔ: „Ko, som har baaret sin første Kalv". Jfr. Kvæg.

Kviescent, avtakket, uttjent (person), »avskediget«.

Kviescen(t)s, hvile-stand, rolighet, ro.

Kviescere, hvile, være rolig; la' det bli derved (ved en fallen dom), ta for god. **K—t**, rolig, tilfredsstillet.

Kvietisme, rolighets-lære (om tilintetgørelse av al følelse, kjænsle, f., som vilkår for salighet).

Kvietist, rolighets-ven.

Kvik (levende), *kvik(i'); (flyrig), kvik(i'), livlig.

Kvikgræs, se Kvikhvede.

Kvikhvede (*Triticum repens*), æxe-rot, f., æksing, m., kveke(i), f. (kvuku), kvekegras, n., rejr-rot. Dr. Sch. Sv. qvickrot, qvicka.

Kvikjand, Kvægf, kvik-sand, m., -sænde, f.

Kvikjølv, se Kvægjølv.

Kvindagtig, *kjærringsleg, *blaut, kvinfolk-, kjærring-; (umandig, feig), *umansleg. **K. Perf.**, kviding, m., *kjærring, blauting, m. Jfr. Kujon.

Kvindagtighed, jfr. *kjærringsleghejt? (efter *kjærringsleg), kvide, f., blaut, m. Jfr. Kjælen(flab), Blødagtig.

Kvinde, *kvinne, *kvin-man, *k.-folk, kvænde(e), n., kjælle, f.; (Pige), snot, f. (gl. n. snót); (Kone el. Pige), viv, n. „Dfte i Vers og Viser". **K., drikfig**, skjæsse, f., skånske, f.; (forlemmet), førkje, av *furk, ɔ: tyk, fyldig Karl. (Furk, eg. = *lurk, ɔ: tyk Stav, svalk, o). **K., overmodig**, skjæsse, f. Eg. jotun-

kvinne. K., fjisdesløs, sløre, f., sløjse, f.; (stærk, haardfør), gimpe, f., »av gampe? da gamp „siges om stærke Mandspersoner". K., trodsig, trønske, f. Eg. trauske, ɔ: *Ranunculus repens*. K., utugtig, sløje, f. Sv. * sløja. K., som kan faa Børn, *barn-kjømd. K., som foretraar Legen i et Selskab, *olde-mor. En Strøk for Kvinder, kvinfolk-skræmsel. Om en person: kvinfolk-skræme, f. Dørsen hos Mænd, som behager K., kvinne-tække. Ogsaa: dametække.

Kvindearbeide, kjælle-arbejd, n.

Kvindecimviri, femtenmanskap? En av dem: 15-mænning. Jfr. Duumvir og »virat.

Kvindefjær, *kvænde-kjær; (yderst k., utugtig), *kvændsk.

Kvindefjøn, kvænde-kjøn (-kyn), n., kvin'-kjøn.

Kvindeklæder, kvænde-, kjælle-klæde(r), n., -bunad. I Kvindekl., kjælle-klæd'.

Kvindelig, kvændeleg. K. Opførsel, kvænde-færd, f. Kvindelighed, jfr. Kvindenatur.

Kvindemennesse, *sæggje (sigge), *kjælle, rugge, f., *mægge („oftest om En, som vil vække Opsigt el. tykkes at være noget stort").

Kvindenatur, kvænde-lag, n. Mk. kv.-hug og *kv.-færd.

Kvinderegimente, kvinne-vælde. H. D.

Kvindeselskab, kvænde-lag, n.

Kvindesind, kvænde-lag, n.

Kvindestilstelse, kvænde-skap, n.

Kvindestemme, kjælle-mål, n., *kvændemål, *kjærring-mål.

Kvindsyk (især fremmed), tøte, f., kjøjte, f., tøtte(y), f. Jfr. Kvinde. K., egensindig gjejt, f.; (først og fyldigt), sugge, f.; (først, tyft), rugge, f., magge-dyse, f. (sv. * marduse, maduse); (haardført, bristigt), skjæbbe, f., skjædde, f.; (herfteſygt), råds-mor, f. (eg. Forstanderske); (pibfigt), ra's-kolle, øse-k.; (letfærdigt, utugtigt), ræde, f., hårs(o), n. Hårs er eg. Hoppe. Dv. hårse(o), ɔ: gaa paa letfærdige Eventyr, og hårsing(o), f. Jfr. ræding, f., ɔ: letfærd. Opførsel. (K., letsindigt, ubluſærd.), fla'k, n., fla's, m., flågs(o), f., gute-flågs; (starptalende, barsk), skjærpe, f.; (kjødesløst el. plumpt el. larmende), slæmbe, f. Dv. store-, långe-slæmbe; (stolt og herfteſygt), hov-man (håman), skånske, f.; (stort og klodset), ryse (ɔ: Hoppe), stygge-r., slumpe-r.; (taabeligt), gjejt, f., gjæle, f., jåle, f. Jfr. Taabe, Tosse. (K., trodsigt), kjække, f. Av *kakse. (Arrig K.), jfr. Furie. (K., som pludrer, snakker meget), røre-, vase-, tøve-kolle, f.; (K., som gjerne sjaſer med Ungkarlene), siges være *gute-kjær, og (naar dette gaar til Overlighed), *gute-galen. (K., sat til et vist Arbeide), -kulle (ellers kolle), f., -deje. Sæter-, stil-, rakster-kulle; sæter-, bu-, rej(d)-deje. (K., stjælende, som snakker el. lør meget), heje, f., galne-heje, f. (Stærs-K.), trol', n., skarve-kvindfolk, n., fantekjærring, -jænte, gro, f. (ɔ: Tubse, Bufo), *ful'-gro. Jfr. Kvinde; Laptøse. Jfr. Arrig, Ondskabsfuld.

Kvinfogenarius, (en person) i de femti; femti-åring.

Kvinfoangulum, fem-kant.

Kvinfoangulær, fem-kantet.

Kvinfennal, fem-årig (5 år gl.); fem-årig (på 5 år, femårs); hvert 5te år.

Kvinfennium, (et) fem-år (tid av 5 år). Mk. ti-år, ikke årti. Se Biennium.

Kvinfevir, fem-mænning (medlem av kvinkvevirat, fem-manskap, femmans-råd, f.-alag. Jfr. Duumvir, tomænning.

Kvint, eg. femte; femte tone (femt'en, — fra grun-tonen opad); den fineste streng (fin-strængen? fin-ing(en)? jfr. rar-ing, *stygg-ing, *sæl-ing, *lej(d)-ing, gam'l-ing); femter'en el. femt'en? (ɔ: femte støte- el. hugge-måte); jfr. førster, an(d)er, tredder, fjærder. Kvinter, fægter-streker; knep. Jfr. Ræn̊ker. Kvintmager, se Ræn̊kesmed.

Kvintal (Centner), 100 ℔.

Kvintana, femtedags-feber.

Kvintessen(t)s (eg. den femte Essents el. femfit udbragne Kraft), kraft-udtrag; kjærne-kraft el. kærnes-kærne (H. P. S.); det bedste, fineste, ypperligste, ædleste; kærnen (i lægre målføring: fløten).

Kvintet, (en) femmer? fem-spil, -sang, -klang (tonestykke for 5 røster el. »instrum.«, 5 *gagn). Jfr. Duet.

Kvintin (ɔ. c. ¹/₅ Lod), fjærding-lod. H. P. S. Jfr. fjærding-år.

Kvintuplum, fem-fåld. K.-Alliance, fem-magts-samlag.

Kvist: Stump af en fjernet K. i et Plante, *spil-kvist, m. (av *spille, ɔ: forderve). (K., tynd), snejs, f.; (tynd, bøielig), vændle, f. (Kviste, affalden i Skoven), trå's(o), n. Gl. n. tros. Sv. * trås. (K., afstumpede), tangl, n (tangel, m.). (Som har tynde K.), gran'-kvista'. (Uden K.), *kviste-laus. K. (Kvist paa Hus), kvist, m., ark, f., huv, m.; (paa Kirke), ta'k-rider. N. Nicol., H. D.

Kviste (afskjære K.), kviste, ar; (give Hug), rise(ar), dængje (-de), *ris-dængje.

Kvistebrænde, bra's, n., trå's(o), n., trå-ved(i), m.

Kvistering (der flere Kviste voxe ud i en Ring el. Kreds om Stammen), kviste-lag, n.

Kvisterod (Knast; Punkt, hvor en Green har voxet ud), kvist, m.

Kvistet, kvistot.

Kvit (fr. quitte), fri, løs, ledig; uttømt, *opgjæv, tråta', avtråta', *kvit' (»han var rejnt kvit'«), *ende-på (»han var så rejnt endepå«); (opgjort, fri for Krav fra nogen af Siderne), *skult. Også personerne selv *skult (*kvit), når ingen har noget at kræve av den andre. Sv. * skullt. **K. blive**, *værte av med, *v. kvit', *alæppe. **Være glad ved at blive K.**, jfr. »han kan skuve etter med både håndom« (o).

Kvittance, se **Kvittering**.

Kvitte, lade gå fra, fradrage (i et krav, hvad en anden har tilgode); (opgjøre sit Mellemværende), skulte, ar (skylte, sv. * skullta), kvitte(i'), ar.

Kvittere, friksenne, fritage; skriftlig vedgå, at et krav ær avgjort (*kvittere) el. vedgå mottagelse (av noget, f. e. et brev), kvitte(i'); forlate (skolen), nedlægge, opgive (æmbed).

Kvittering, skriftlig vedgåelse av, at penger ær mot-tat el. krav avgjort; mottags-»bevis«, opgørs-b. (ɔ: -brev, -seddel), kvitting, f.

Kvodlibet, alle-hånde, røre, »misk-mask«, dit og dat (E. Begh), »rusk-om-snusk«, blandinger (skrift av blandet inhåld), *blandkorn (Dølen), bland(ings)-gods. Jfr. Sammenfurium.

Kvodlibetist, blandkorn-skriver? (-utgiver, -forfatter?).

Kvota (pars) el. **Kvota-del**, (tilkommende el. tilfallende) del, lod, tilskud. **Hans, min, din K.**, hans del, min d., din d. Også mit, dit, sit el. fyllest (for mig m. m.). »Jeg har fåt (el. gjort) mit, du dit, han sit«, el. jeg har gjort (fåt) fyllest for mig, du for dig. H. P. S. har andel, forholdsandel og forholdsdel. Men »an« og »forhold« ær tysk. **Pro kvota**, for mig, dig, sig el. for min del m. m.

Kvotation, -tisation (Delberegning, Andelsbestemmelse. Meyer), ut-lodning (Molb.) (-lodding, -loting, u?), ut-skift(n)ing (Molb.), skifte-regning (så hver får sin del el. lod). Mk. *lute, ɔ: „bele i Lodder". *L. ut, „ublobbe, ubbele". *Skifte, ɔ: „bele, ubstifte". Jfr. Fordeling.

Kvotidian, daglig. **K.-feber**, hverdagsfeber.

Kvotidienne, dagblad.

Kvotient, gang-viser (som viser, hvor mange ganger divisor innehåldes i dividenden) el. del-viser (som viser delenes tal, »antal«). H. P. S. Jfr. Dividende, Divisor.

Kvotisere, gi hver hans lod, lodde ut, lote(u) ut, skifte (-e).

Kvæbe, kvæ(d)e (æ, — kvæ(d). Jfr. Synge.

K. lystig el. længe, *kvæde-linke. „Maaske for kvedlinge«.

Kvæbe, et, se **Kvad**.

Kvæben, kvæding(e), f., kvædskap, m.

Kvæg, Kvik (ɔ: levende; fyrig), kvi'k(i').

Kvæg (Besætning af Kreaturer), bu, n., buskap, m. (H. L.), bøling, m. (H. L.), fe(ee), n., kreter, n.; an'-marke, n. Jfr. **Fæ, Kreatur. K.** (Horn»), *stor-fe, *bu-fe, *bu-kreter (mots. *smale, m., små-fe, smale-kreter). **Kvægets Behandling, Pleie,** ambætting, f., sti, n., stulling, f., starv, n., agt, f., ansing, f., fe-stel. Lm. **K—s Bevogtning**, gjæ(t)sle (-tle). **K—s Flytning til el. fra Græsgang**, bu-færd(e), f., bu-får(o), f., bu-føring, f. Mk. bu-får-dag, -hælg(e)-tid. **K—s Græsgang**, se **Græsgang. Kvæget pleie, fysle med**, ambætte(ar), stie(ar), stelle (-te), stille(-te), stulle(ar), *bu-stulle, starve(ar), stjorne(ar), agte(ar), anse, ar. **K. slippe om Baaren**, *late ut. **K. paa Stald sætte om Høsten**, late in. **Lammelse i Munden el. Svælget hos K.**, tauver, n. Eg. **Forhexelse**, t. Zauber (tovr, tåvr, torv). Gl. n. taufr, **Trolddom**. Jfr. *tauvre (tovre, taugre), ɔ: forgjøre, paaføre *tauver. **Dyr, som har tauver, et tauvra'**, ɔ: forgjort. Mk. tauver-bøn, f., ɔ: **Signeformular at bruge mod tauver.**

Kvægavl, fæ-drift, fe-avle, m., -aling, f.

Kvægbesætning, jfr. **Kvæg.**

Kvæge, kvikke, *kvike(i'), friske, *kvejkje, *kose, *kjone(ar), ɔ: forfriske. T. erquicken. **K. sig**, *kose seg, godgøre sig, *nøre s., *nåsse s. (o). Jfr. *kvejkjast, *kvi'kne. **K. Ilden**, *nøre varmen. »*Kvejkje varmen« ær ikke opfriske Ilden, men = »*gjære op varmen«, ɔ: tænde. **Kvægende for Stuen**, hu-rolig (d. *; H. D.), huggeleg, hugsam, hugsvalande.

Kvægelse, *kosing, *kvejkjing, *kvi'kning, *kvejkning, kvejk, m., nøring, f., nørsle, f.

Kvægfold, tåg, n., („ofteſt") tåje (taje), n., kvi, f., trø(d)e, n., grind, f., kru, f.; stø, f., stø'l, m.

Kvæghandler, drifte-bonde (H. L.), fekar(l), bu-drivar, *drifte-man.

Kvæghjord (som hvert enkelt Hen), drift, f., *fe-drift.

Kvæghund, *bu-hund, bu-rakke, m., febikkje, f., *fe-hund.

Kvæghyrde, *bu-svejn, gjætar, hyrding, m. (høring, hjuring), gjætar-gut, -jænte, gjæ(t)sle-gut, -taus, -jænte.

Kvægler, *kvi'k-lejr, n. (-lejre, f.). Jfr. *dy, n., *hænge-dy, -myr, f.

Kvægmærke, *fe-mærke, n.

Kvægnes, kvikast(i'), kvejkjast, kvikne(i').

Kvægrøgter, røktar, fe-r., aktar, m., aktardeje, -taus, anse-kolle, f., *bu-dej(g)je.
Kvægsand, se Kvægsyge.
Kvægslag, bu-slag, n.
Kvægstald, fjøs, n.
Kvægsti, bu-stig, m., bu-væ'g(e), m., bu-rä'k, f., -rä's, f., -rækster, m., -rækkje, f., rást, m., fe-væ'g(e), *fe-rák.
Kvægsølv, *kvi'k-sølv.
Kvægsygdom, jfr. Kvægsygde.
Kvæksterne, eg. skælverne; vennesamfundet (tros-samlag i el. fra England).
Kvægsygde, se Kvægsygdom.
Kvæle (om Gaasen)? Se Kjælle.
Kvæld, kvæld, m.
Kvæld (Kæld), væl', n., *opkome, f., *kjælde? gjøjs, m., ile, f., ålde(o), f., åle(o), f., værmsle, f. Jfr. Kilde.
Kvælde (blive Aften), *kvældast. Sv. qvällas. Kvælde i * ær mest = hælde kvæld, slutte arbejdet. K. brukes i d. for: gå ned, om solens og månens nedgang« (Molb.). 2. (vælde, om Vand), tyte, *puldre, *purle, *putre, *gjøjse, *skvale, *frøse, *fosse.
Kvældning (Mørkning), *kvælding, f.
Kvæle, a) (dansk?), strøjpe (-te), strupe (— straup og -te), strype (-te) (sv. strypa), kværke (kværkje), ar, kjørkje (ky, -te), kove(ar), kjøve(-de), kvæve (-de), kvæve, e (— kvavde); (f. E. Græsfets Vært), døj(d)e (-de). b) (tyst, qvälen, gl. n. kvelja, ɔ: þine, þlage), pine (-te), plåge (ar), nagge(ar), agge(ar); (om Sorg særlig), kvælje. „ulikkert". Jfr. gl. n. kvalar, kvaljari, Piner, et Slags Bøddel; kvalsamr, þinefuld. a) **Kvæles**, kovne (ar), B. B., kvavne, ar (*kvamne, *kvøvne), kværkne, ar (kjørkne, ky-), vimle(ar), ɔ: føle Kvalme. Jfr. isl. kvafna, kafna. Gl. n. kafna. b) **Kvæles** (af t. qvälen), pinast, plågast, værkje (-te), ivast, il'hugast, anke, ar. **Kvæles af Damp, Staul, Røg el. Vand**, *drukne.
Kvælende (af t. Qvaal), *kvidesam, naggande, aggande; 2. *strøjpen.
Kvælstof, kvælt (i likhet med brint for Vandstof og ilt for Surstof). Foreslået av Deichmann Brandt i fortalen til hans naturlære. Efter H. D. Sv. qvæfve.
Kvær (stille), *kvær', *kvar, *kur', *kjør'. Gl. n. kyrr. Sv. qvar, ɔ: efter tilbage. »Her er så kvart å stilt«. »Han sat kvar«. Jfr. kvare el. kurre seg, ɔ: slaa sig til Ro; også: lægge sig; *kjørre, holde i Ave, bringe til Stilhed. Jfr. Rolig og Stille.
Kværk (Strube, Hals), kværk, m. Nu bare om fiskenes strupe i *. Gl. n. kverk, f., ɔ: „den af Hagen og Halsen dannede Vinkel". Mk. Kværken paa Stibstræ, ɔ: den indre krok el. vinkel.
Kværke (kvæle), *kværkje, *strype. K. ær i * 1. strype, 2. dræpe, gøre av med, 3. skære strupen ut på fisk.
Kværke (Krop, en Hestelygdom), jfr. *kvær-sil el. *kvær-syl', m., *kvær'-sval', d. e. „Brystsyge, Hoste". Gl. n. kverksullr, ɔ: Svulst i Kværken, Halsen.
Kværkeie (Beslag), *kvær-sætjing? (efter kværsætje, e-e), ɔ: „holde fast, lægge Beslag paa". „Lægges under Beslag" hette i gl. d.: meldes i kværsted el. i kværleje. Nu på norsk: *kvar'-sætjast? *Kvær'-lægje, n. ær hittil brukt om „Skyeleie". Jfr. Beslag.
Kværn med Kal' (dansk: Kalkekværn — sv. qvarn, som og tyder „Mølle" med va(t)nret ås, „horizontal Axel" —), kværn, f. Jfr. Mølle.
Kværnsten, *kværnstejn. **Kjærtel i K.**, ejtel, m., tyte, f. Dv. *tyte-får, n., ɔ: Stribe i Kværnsten efter Tylernes, Kjærtlernes Gnidning. Jfr. Levnet.
Kværsætte (A. Vedel, Øhlenschl.), 1. „lægge Beslag paa", 2. „lægge (Stibe) i Vinterleie" (Molb.). På norsk *kvær'-sætje, kvær'-lægje? Det siste ord efter *kvær'-lægje, n., som egentl. mærker at ligge rolig, *kvær' el. kvar, sv. qvar. Mk. og *kurre(ar) og kvare, ɔ: „bringe til Ro(lighed)".
Kværstor, eg. søker; under-søker; søkende, »ansøker«; klager.
Kvæste (t. qvetschen, ɔ: knuse), *støjte, *sære (ved *støjt), skade.
Kværstion (qvæstio), spørsmål, opgave; pinligt forhør. **Qvæstionis**, omspur(g)te, omtalte, omhandlede. **Qvæstio facti**, spørsm. om kends-gærningerne (ved saken). **Qvæstio juris**, rets-spørsm. **Manden, Tingen qvæstionis el. en question**, den omhandlede, omspurte man, ting.
Kværstionere, spørje ut, *frette(ee), *frøege (ar), *grave etter; forhøre. Gl. n. frétta, fregna (for frega).
Kværtning, udvortes skade, sår.
Kværstor, skatmester, regnskaps-fører; kassemester. H. P. S.
Kværstur, skatmesterskap, skatmester-embed, regnskaps-førsel; kasse-stuen. H. P. S.
Kybst (gl. t. chusch, t. keusch, lat. castus, ɔ: ren; altsaa rettere kyst end kybst), ren, avholden, måtehalden (med hensyn til kønsdriften), *rejn-førdog (-færleg), *rejn-førleg.
Kybstheb, ren-liv el. -levnad. H. D.s forslag. »Almindel. i ældre d.« Gl. n. hreinlifi.
Kyle, *dryle, *slængje, *hive (ɔ: kaste).
Kylling, kjukling, m. (kykling). Sv. kyck-

ling. Gl. n. kjuklingr. **K.-sorg**, kjukling-sorg?

Kymi, se Kemi.

Kymus (Chymus), mage-vælling, går'(o), n. Gl. n. gor. Sv. gorr, går. „Ogsaa i Danmark".

Kynde (nu forældet), kynde, n. (ɔ: Sindelag, „Gemyt"), *kynd (ɔ: Slags, Slægt). Mk. *okyndt, ɔ: af ondt Sind, vanartet; *okynde, Vanart. Sv. okynne.

Kyndelmisse, *kynnes-mos. **Tiden mell. K. og Fastelavn**, *kråke-halsen. **K.-Knuden**, *kynnesmos-knuten. Mk. kynnesmos-lejte, n., -be'l(i), m.

Kyndig (gl. n. kyndug[r]), *kunnande; *kunnig (-nog, ɔ: kjendt), kænt (med). **K. i mangt**, *mang-vi's. **K., tilstrækkel.**, *ful'-kunnig.

Kyndighed, *kunskap, m., kunnigskap, m., kunna (Lm.): mål-k., jord-k.; få-k., van-k.; kunnighejt ær nl. „et ubekvemt Ord".

Kynding, kjænning, m., kunning, m., kunne, m., kynning, m.

Kynegetik, jfr. skytter-kunst, vejde-kunst. Jfr. Jagt.

Kynisme, jfr. Cynisme.

Kyrads („d" er her falsk; jfr. fr. cuirasse, lat. coratium, coriaceus, av corium, Læder), brynje (av jærn el. læder; panser og harnisk ær unordiske). H. P. S.

Kyradser, brynje-bærer, (man) med brynje, brynje-klæd (hestkar).

Kyrie, o herre. **K. eleison**, herre, forbarm dig (hav medlidenhed med mig).

Kys, *kys, m., sø't, m. (give søten, ɔ: give et K.), smøjt, m., smejk, m.

Kyse, hætte (kvinfolk-h.), kjøjse, f. (køy-). „Paa Østlandet Kyse om et andet Slags Hoveddække".

Kyset, skræmt; jfr. vet-skræmt.

Kysse, kysse (-te), *søte, *give munnen, *mutte. Jfr. gi fanget, ɔ: omfavne; gi brøste', ɔ: gi »die«. Tilsvarende: *få mun'; jfr. »han fek både fang å mun'«. **Kysses** (gjensidig), søte seg(ar), munnast („i Tale til Børn"), múlast („foragteligt"), *smøjtast.

Kysselysten, kysse-trængt, k.-kær.

Kyssen, kyssing, f.

Kyst (t. Küste), *hav-kant (Lm.), *sjø-k., *sjø-side, utbygd, f., *hav-side, hav-æt, f.; (dansk), land-bred'; land, n. (Perulandet, ɔ: Kysten af P.), *strand, opstrand? (jfr. op-land), *strandside („bruges i ældre danske Skrifter for Strand el. Kyst", Molb.), ɔ: „Landside, som vender mod Søen". Mk. Karelstranden (ɔ: »Kysten) og strandhug, ɔ: Kystplyndring. **Ind mod Kysten**, (in) under land. **Ude fra K.**, unda' land (ej mil u. l.). **Nærmere ved Kysten**, *ytre, f. e. ytre lej(d)i, jfr. y(t)st ute, næml. ved havet. Jfr. at Kyst i * også kalles utland. **Kyst-** i sammensætn. skulde helst ha et tilsvarende i norsk med én stavelse, og det kunde være snart hav-, snart strand-, snart kanske land- (motsat va(t)n). **K.** (el. Strand) **uden Landingssted, aaben**, for-land, n., forlænde, n., u-land, n. **K., farlig**, u-land, n., *bale-land.

Kystbo(er), hav-byg? strand-bue, m. (s.-bo, Molb.), -byg, -væring, m., *ut-bygding, *ut-man, strænding, m., *ut-lænding; jfr. og sjø-lænding, ɔ: „En, som boer ved Søen". Mots. *oplænding, *fjæl'-man, døl, m.

Kystbevogtningsmandskab, strand-håld. H. D.

Kystfarer, strand-farer? »fragte«man.

Kystland, *hav-land, hav-lænde, n. Lm. Jfr. Kyst.

Kystlandskab, ut-bygd, f. Mots. fjæl'-bygd, f.

Kyststad, sjø-stad.

Kystværn, strand-værn el. hav-værn?

Kælve, se Kalve.

Kæmner (lat. camerarius, t. Kämmerer), kasserer, by-kasserer (H. P. S.; dærtil bykassen om Kæmneriet); skatmester, skatkræver (O. V.); regnskaps-fører.

Kærofyllum, se Chær.

Køie i Fartøi, lu'r, m.

Kølle (Ovn at tørre Korn paa), jfr. kjølne, f. (kylna, sv. kölna), ɔ: „Tørrehus, Ildhus, hvori man tørrer Korn"; kjone, f., baståve(o), turke-ståve, f., turk, m. Mk. angels. cyln, Ovn.

Kølle, klubbe (gl. n. klubba), lurk, m., vå'l(o), m. Mk. *tustar-, hand-, slag-vål. **K. at bruge ved Tilvirkning af Lin**, nydje, f. Jfr. isl. hnydja, ɔ: Knub, Blok; sv * nydja. D. * nødde (Kølle). **Kølle** ær vel eg. kjølve, sideform til kavle, kjævle. Jfr. Cylinder.

Køllebrændt (Malt), kølne-brænt? Jfr. Ladebrændt.

Køllert (t. Koller), læ(de)r-, læ'r-brynje (*ler-b., med ee).

Kønrøg, se Kjønrøg.

Køter, se Kjøter.

Benfljørhed?) og *rome-gras, ɔ: Benbræk. L. i Munden (Maallødhed), klome(u'), m.

Lamium album, *dauv-nætle, *blind-n., f.; døvnæsle-tvetand. Sør.

Lamme (lamslaa, mørbanke), læmje (-lamde); (udmatte), læmstre(ar); (l. Modstanden, -beren), av-væpne, magt-stjæle; (fæste til Stedet), klome(u), ar, fjetre, ar; (forhexe), tauvre, ar (taugre, tøvre). Jfr. t. zaubern. **Lammes** (stivne), sovne(ar), visne(i'), ar, trene, ar (ɔ: blive som Træ); jfr. Hærdes. **L., f. E. ved fjæv el. vreden Stikking**, *dåne, *dovne, *sovne. Sv. domna. **L. af Skræk**, *tvær-kvække. **Lammet af Kulde**, *valen. Dansk: vaalen. Sv. valen. **L. af Skræk**, *klomset (B. B.), *klumsad«. Mk. fjetra(d).

Lammelse (Stivhed i Lemmerne), dove(o'), n.; i **Fødderne** (efter stærk og langvarig Gang), spærre, f., *gang-sp.; (Krampe, „noget, som ligner et Slagtilfælde"), mo't, n. Til mot, n. jfr. **Krampe** el. **Kvalme**. **L., saa en ikke kan komme af Stedet**, fjetring, f., klomsing(u), f. **L. i Hals el. Svælg** („en vis Kvægsygdom"), tauver, n. **L. paaføre**, tauvre, ar (taugre, tøvre). Eg. forhexe.

Lampe, lampe, m. (f.); (Tranlampe), kåle (o), f. Gl. n. lampi, m.

Lampestang, fæstet i Væggen i en Vagel, saa den kan vendes til begge Sider, hælm(e), m. (hjælm), *vejv, kåle-v. (o), f.

Lampet (Lysestage, hængende paa Væggen med Spejl indenfor), spejl- (lyse-) stage?

Lamslaa, se Lamme.

Lancet(te), late-jærn (Molb.), åre-jærn (Molb.), blod-nål. H. P. S. Jfr. Labejern.

Land, land, n.; (Landjord), *land; (Rige), *land; (Grund, Jord), *land. *Åker-, gras-, skog-land. **Lands Skikkelse el. Udseende**, land-skap, n., -skapnad. **L., ufrugtbart el. udyrkeligt**, uland, n., ulsende, n. **L., uhelbigt for Færdsel el. Ophold**, uland, n. **Nær til L. komme**, *kome under l. **L. naa** (berøre Grunden, om Baad), tænne (-te), tændre, ar (e). »Saa snart som båten tænte (tændra') i land . . .« Eg.: bibe, hugge. **L. sine**, *sjå land. **Af L. omgivet el. fjult**, *ilændt. Jfr. gl. n. ilend, ɔ: værende i Landet. **En Mil fra L.**, *ej mil unda' land. Mk. land-aust, m., ɔ: sydøstlig Vind; l.-bakke, m., ɔ: Bakke i Søen nær ved L.; -bue, m., ɔ: Landboer; -*bær, ɔ: blæsende fra L.; -drot, ɔ: Jordeier; -ejgn, f., ɔ: Jordeiendom; -farsot'; -fast, ɔ: l. befæstet i L. (Flaade), 2. forbundet med Fastlandet, mots. *kringfløjt; -fæste, n.; -gange (-gå), ɔ: trække langs L. (Baad); -gjælv, m., ɔ: stærk Søgang nær L.; -gole(u), f., Vind fra L.; -hald, n., ɔ: Tilladelse til Ophold paa anden Mands Grund (som ved Flødning); *landing, f. = læsding (e), ɔ: 1. Landstigning, 2. Landingssted, 3. Leilighed til at lande; *landjord, ɔ: Landet, det Tørre; -kjænning, f., l.-kort, n., l.-kunnig, ɔ: landkyndig; -laus, ɔ: løs fra L.; *landleg, ɔ: landlig; -læge (e), f., Ophold i L.; -lægd, f., ɔ: Land-Militærdistrikt; -lejge, f., ɔ: Leie af L. el. Grund; -livd, f., ɔ: Ly for Vinden langs med L.; -mærke, n., Kjendemærke paa L.; l.-imillom, ɔ: fra L. til L. = landa millom; -moe, m. = røjk, ɔ: Solrøg; -mælar, ɔ: Landmaaler; -landeplåge, f.; *land-røn, ɔ: staaende fra L., vestenfjælds nærmig (ogsaa *in-røn); l.-røne, f., ɔ: Landvind, pstl. B., mots. ut-røne, f.; *landsbunad, Landsstik, f. E. i Klædedragt; landsbygd, ɔ: Landdistrikt; *landsæt', ɔ:. opsat paa L.; *lands-folk, l. Landboere, 2. Landsmænd, fra samme Landstab, = landsmænner; *lands-gard, ɔ: Landgaard, -sted; *land-side; -skap, n., l. Lands Skikkelse, 2. Landstab; -skjel, n. (ski-), ɔ: Landsgrænse; -skå't(o), n., ɔ: Underbygning paa Siderne af en Bro; -skåtning(o), m., ɔ: sydlig el. sydøstlig Vind; -skyld, f., ɔ: Landgilde (aarlig Afgift af leiet Gaard); lands-lag, n., ɔ: et Lands Beskaffenhed; -laupar, l. Flygtning, 2. Landstryger; -lo't(u), m., ɔ: l. Landstab, 2. Landlod af en Fiskefangst; l.-ly(d), m. (Lm.), ɔ: Nation; -man, l. Indbygger af L. el. Landstab, 2. Landsmand, Medborger, 3. se *lands-folk, 4. Landboer (mots. *byman), 5. Oplænding, 6. Landmand (mots. *sjøman); *-mål, ɔ: l. Folkesprog, 2. Talebrug i Landdistrikterne; *-ret, ɔ: gjældende Ret i et L.; lands-sæd(e), m., ɔ: Landsstik; -skjepnad (ski-), m., ɔ: Lands Forhold (Inddeling, Ordning, Bestyrelse); -styr, n. og -styring, f., ɔ: et Lands Bestyrelse; *landstad, ɔ: Landstab; -steg(i'), n., ɔ: Strandbred (der man stiger i L.); -straum, ɔ: Strømning i Søen nær ved L.; -sud, m., ɔ: sydøstlig Retning (Vindens); l.-synning, ɔ: sydl. Landvind (Sydost); landsvæ'g(e), ɔ: Landevei; -sæte, n., ɔ: Landsted; l.-tal, n., ɔ: Jordebog, Matrikul; lands-vi's, f., ɔ: Landsstik; -syn, f., ɔ: Afstand, som man kan se Land i; jfr. land-te'md, f., -te'm(i), m., ɔ: længste Afst. som osv.; -trol', om Pers., som kommer for sent til Søen for at kunne blive med en Leilighed (»stande landtrol«); l.-ve'r, l. Vejr paa Landsiden („godt l.«), 2. V., som hindrer Søfolk i at reise

ub, 3. Bind fra Landsiden; land-væ'ges(e), ɔ: landveis; -værje (landvær, -væring), 1. = gardværje, gards-våpen, ɔ: gift. Husvaaben, 2. Landværn, 3. Soldat af Landværnet; l.-værn(e), n., ɔ: Landværn; l-vid', f., ɔ: et Lands Størrelse; l.-øjde, f., ɔ: Ødelæggelse for et L.

Landaner, firehjuls-stasvogn.

Landdistrikt, bygd, f., land (mots. by), lands-bygd, f. (også gl. d. i skikkelsen: landbygd, H. D.). I Landdistrikt(erne), på landet, på landsbygden. Jfr. Distrikt, Egn, Omegn.

Lande, *lænde (*lande) (-e). Gl. n. lenda.

Leilighed til at l., lænding, f.

Landemøde, „præste-møte (stiftsvis i Danmark).

Landerhvervelse, land-vinning. Jfr. Erobring.

Land-Etat, land-værn (H. D., H. P. S.), mots. sø-værn, ɔ: Sø-Etat; landtjeneste. H. P. S. (ikke landeværn).

Landevei, lands-væ'g(e), m., *alman-v. (»ål«-), *kongs-v., *ålfaren v., stor-v. Gl. n. almannavegr. Sv. kungsväg. D.: Kongevei.

Landflygtig (t. landflüchtig), *ut-læg (uslæg, utslæg) (gl. n. útlægr, ɔ: frebløs), *ut-sløg, fred-laus (fredar-l.). L. (bortrømt) Perf., lands-laupar, m., røming, m., ɔ: Rømningsmand. Se Landsforvist.

Landflygtighed, utlændighet, land-røming? land-flugt? (efter røming, f. og flugt, f.; jfr. *røme landet, garden, huset), utlægd? (efter *utlæg); utvisning. Således i bladene, når talen var om Slesvigere. Jfr. Landsforvisn., Forvisn.

Landgang gjøre, landgange (Lm.), *lande, lænde(e).

Landhandler, borgar, m.

Landing, lænding, f., land-tøke, n.

Landingsted, -plads, lænding, f., stø(d), f. (B. B.), ståd(o), f., båt-stø, land-steg(i'), n., land-tøke, n. Stenbrygge ved L., vår(o'), m. B. B.

Landinselt el. -kryb, land-trol', n.

Landkjending, land-kjænning, f., te'm(i'), m., temd(i), f. »Få temen av landet«. Kjæming, f. sær og = mærke (på landet, at sejle efter).

Landkræmmer, *borgar (jfr. Landhandler), gæstgiver (Asbj.); *handels-kar, skræppe-kar, *skræppe-man. Se og Bisskræmmer.

Landse (Lance), *glaven, n. (glavel), lang-spjut? (i likhet med langspan', f., lang-spel, n., langsva'l, f.).

Landsebrager, Landsenér, Lancier (t. Lanzenträger), lanse-fører? lanse-bærer (H. P. S.), glaven-kar? Jfr. *hest-kar.

Landsforvise, *land-vise, *land-lyse. L.-vist, *land-vist, *land-lyst, *utlæg.

Landsforvisning, land-lysing og l.-vising? (efter *land-lyse, *-vise nl.). Samme ord måtte kunne brukes om landlyst person: en landlysing, en l.-vising, i likhet med, at adskill. andre ord på »-ing« mærker snart gærning, snart person el. ting: dovning, f., ɔ: at bovne, om øl m. m., og dovning, m., ɔ: boven Person; grej'-ing, f., Ordning, at greie, og grejing, m., en grei, flink Kar. Likeså om gærning og ting: av (at) *kjørne (kyr-) kommer kjørning, f., ɔ: at sætte Korn, Rod-ning, og kjørning, m., ɔ: Kjærtel i Sten; alle tre ord kommer av korn. Og til *knyte, ɔ: at knytte (Knute) hører både knyting, f., ɔ: Gjærningen at knytte, og knyting, m., ɔ: det, som knytter sig, Knop, Frugtknude. Se ellers Forvi'sning og Landflygtig.

Lands„fyrste", lands-herre, drot? (når talen sær om et land).

Landshøvding, hærse, m. („efter gl. n."); („i histor. Fortæll."), jarl.

-landsk: inden-, uden-, *lændsk; ut-, op-lændsk.

Landskab, land, n., landskap, n. („nyere Brug"), lands-lo't(u'); (Landstykke), -lænde, f.: høg-, låg-, u-, ny-lænde, n. L. ved Havet, hav-land, n. Jfr. Kyst.

Landsoldat, borger-»soldat«, land-hærman (ɔ: utskreven h., mots. hværvet).

Landsted, land-sæte, n., lands-gard, m.; løkke, f., lyststed.

Landstryger, (-ste), fark, m. (B. B.), fusse, m., fant, m., *fante-gut, *-jænte, *-kjær-ring (fl. *fante-folk), skøjer-fant (B. B.), strå-fant, m., -fænte, f., *langfærda fant, lang-fant, splint m., mjøl-tråvar, m., lands-laupar, m.; runte, m. Jfr. Løber, Omflakker.

Landstrygerliv, fante-gang, m.

Landstrygerselskab, fante-fylgje, n., -pak', n., -bøle, n., -lag, n., -hærke, n., splinte-lag, -fylgje, n., runte-fylgje, -pak'. Jfr. Slæng.

Landstykke, jfr. Landskab.

Landsætte (drage paa Land), *bryne. »Liten båt er let å bryne«.

Landtang, land-fæste, n. (også H. D.), fæster(e), f., fang-line, f., land-tåg(o), n.

Landtunge (mell. to Landsbele), ejd, n.; jfr. hals, m., „smalt Jordstykke mell. to Vande el. ogsaa mell. Klipper". L., som løber ud i et Vand, næ's(e), n., tange, m., odde, m.

Landværn („Tropper af ælbre, i Armeen udtjente Soldater"), land-værn, n.

Landværnssoldat, land-værje, f. (landvær, m., landværing).

Landværts, landleds (H. D.) el. -vejs

(Molb.); *land-væges(e). »Mots.: sjøleds, sjøvejs«, *sjø-lejdes.

Landvæsen, land-bruk, *jord-bruk, *gard-bruk.

Lang, *lang (længre, „mest alminb." længer; længst). Om »længst, forlængst« i-stedet for „længe siden", se Længe. **L. og smal**, jfr. Langvogen; (f. E. om Dyr), lang-sløken. **L. af Ansigt**, *lang-lejt (-lejten). **L. Fortælling**, lange-rægle(e), f. **L. Reise**, lang-færd, f. (også H. D.). **L. Strækning**, længde, f. (lænse). **L. Tid**, lang-æve, f., længde, f., længje, f., længd, f. **L. Ting**, længje, f.; jfr. oplængje, f. **Ufædvanl. l. Ting**, tvi-længje, f. **Paa l. Afstand**, *på lang lej'. Mk. lang-ælde, f., ɔ: „Langfys, lange Bølger i rum Sø"; l.-armad, ɔ: l.-armet; -ås, m., ɔ: „Bjelke, som ligger paalangs i en Bygning"; -bejte, f., ɔ: Kjærnes Græsning fra Middag til Aften (mods. *morgon-bejte), = *lang-øjkt; -bænk, ɔ: B. ved Langvæggen; -bord, ɔ: Stueborð af tykke Planker; -bro'k, f., ɔ: fodsidе Buxer; -*bugad, ɔ: som danner en lang Bue; -drag, n., ɔ: Langtrag; -drægen(e) = l.-tøjgd, ɔ: langtrukken; -*dræpe, ɔ: dræbe langsomt; -*dræg (-drægd, -drægjen), ɔ: som udholder længe at drage; -*dans, ɔ: Langdans (Ringdans); *lange-fasta, ɔ: (Lange)-Fasten; -fredag; lang-økst, ɔ: langaxet; lange-lejk, m., ɔ: l. et Slags langvarig Dans, **L.** = *lang-spe'l, ɔ: Langeleg; -lur, ɔ: Lur (lang); -etång(o), f. = *lang-finger = *langeman = lange-stång(o), f.; lang-farande, ɔ: langveis reisende; -*faren, ɔ: langt kommen paa en Reise; -fægen(e) (-fejen), ɔ: glad for lang Tid; -*færd, ɔ: lang Reise; -færda (som adj.), fremmed; -færding, m., en, som kommer langveis fra; -få, ɔ: svagt hældende Mark; -framand, ɔ: kommen langveis fra; -føt' = høg-føt, ɔ: langbenet; -fætte, f., Ebberkop med meget lange Fødder; -gårot, ɔ: stribet paa langs; -godfar = lang-bestefar, ɔ: Oldefar; -godmor = lang-gomme, også gamle-godmor, ɔ: Oldemor; -*grun(t) = utgrun(t) (sv. långgrund), ɔ: grundt langt udover fra Land; -hamn, f. = l.-hej = -ås (jfr. *lang-stol), ɔ: Fjeldmarker, Græsgange, som er længst borte fra den Gaard, de tilhøre.

Langagtig, *langvoren, langleg.

Langbenet (som kan ta' store Stridt), *skræv-stor.

Langbolb, lang-bal? **Spille L.**, slå bal' (lang-?).

Langbænk, lang-bænk, m., pal', m. Gl. n. pall.

Lange (Fisk, *Molva vulgaris*), länge(o), f. Jfr. *byrke-länge, ɔ: *Molva abyssorum*; *blanke-l., ɔ: alminbel. L.; va'l-l., en liben L. Gl. n. langa. Sv. länga.

Lange (at), nå (-dde), rækkje (— rak, rokke', o'); (række En noget), lange(st), rette (-e) (ee). **L. mod, til** (efter?), ɔ: søge at naa, gribe, ta' imot, til, etter?

Langeleg (Halfebræt, Molb.), lange-lejk, m., lang-spe'l(e'), n. Hos E. Storm: Langspil.

Langfingret, lang-fingrad; (libt tyvagtig), lang-fingrad, nossen(y), av *nosse, ɔ: l. pluffe, L. snappe, rapse.

Langhalm, *avbærje, n., ɔ: bet, som er *avbart, av-træsket. **Tærske L.** (ɔ: gjøre unyttigt Arbeide), træske avbærje?

Langhaandet, *lang-hændt.

Langhaaret, *tufsen; *lang-hærd, *lufsen, *sid-hærd.

Langhilde, lang-hælde(e), f., lang-hift(o), f.

Langhø (længste og bedste Græs), lang-høj, n.

Langhøvl, lang, m., låkar(o), m., skihøvel (o - y).

Langjern i Plov, ristel, m., skjære, m. Gl. n. ristill.

Langmodig („som ikke let bliver opirret"), *lang-modog, *tøjg, lang-tøjgd (ɔ: lang i tøjgje), *tang-lynd, tållog(o), tålsam(o); nådig. Sv. tålig, tålsam. Jfr. Sagtmodig.

Langnæset, lang-nasa'.

Langs, *langs. Mk. *langs etter, *l. med. **Paa L.**, *etter langen (længsen), e. langsida, e. lang-veden(i'); *på langs, *på længs. *Langs mæ' sjøen, l. op mæ' ga'ren.

Langside i Træ, lang-sida, f., lang, m., lang-ved(i'), m.

Langsigtig, længe-løpende (med længre løpetid; om veksel). J. L. Jfr. Sigt.

Langskaftet, *lang-skjæft.

Langskibs, *lang-skips.

Langsom, langsam, tågal(o), *taug (og *tai); (jenfærbig), *sejn-før, taug-før. Dv. *taug-dans, „et Slags langsom D." Jfr. t. zähe. Ght. zag. Eng. tough. Holl. taai. Jfr. Sen, Senfærdig. **L. i sin Udvikling**, sejnkomen. **L.** (f. E. til at betale, til at gjøre sin Pligt), *sejnvoren, *sejn, *sejg. **L. fare, gaa el. komme afsted**, *sigge (sagge, sugge), sege(i); »fare osv. i mak(e)«, »f. makleger«. **L. nærme sig**, *sige in, f. e. om sildeberg mot land. **L. talende**, *taug-mælt, *sejn-m., sejn-talande. Jfr. sejn-tænkt, sejn-røjven, sejn-vaksen. **L., noget**, taugleg, taugvoren.

Langsomhed, langsemd, f., pinsle, f.

Langstrakt, *lang-lagd, *l.-tøjgd.

Langsynet, *lang-synt.

Langt (Adv.), *langt. L. borte, *på lang lej; *langt ifrå. L. fra: det er ikke l. f., det gjæng nær di. L. om længe, *sejnt og sidan. Mk. l. på hausten. *Så langt (ɔ: „vidt") ær det kommet. *Langt mindre.

Langtalende, lang-r∂(d)og, *l.-snakken, *-talande, *-svallog.

Langtanket (Kam), *lang-tinda'.

Langtfra ikke, ikkje nåme nær, *ikkje nær til, ikkje brått'.

Langt-rækkende (Gevær, Kanon), *lang-skjøjt.

Langtskigende, lang-stegad(i), l.-skræva(d)(e). Strække ud.

Langtærmet, lang-tækkjeleg; mots. *brå-fager.

Languænr, tyngsle, f. (i lemmerne), magt-løjse, f., av *magtlaus, ɔ: „svag i Lemmerne". Jfr. Tunghed, Svaghed, Mathed, Dysighed; Dorsk.

Languldet, *lang-ult.

Langvarig, ævor(d)sleg (ævorskleg), æveleg, ævensleg; (vedholdende), *trå (»tråt ve're«, »tråve're«), *sejg (»det gjek sejgt«, ɔ: tog lang Tid), lang-varog; (især om Binden), *stærren(e'); sejgvoren; (Arbeide, som man sent bliver færdig med), *lang-trøjt; (l. og kjedelig), langleg, (oftere) langsam; langsamleg. L—t og vanskeligt, »både sejn og ubejnt«. Langvarigen (Adv.), ævelege. L. Kulde, Tørke, tråe, m. L. Laan, *lange-lån. L. Ophold, lang-vistande, n. L. Regn, regn-bålk(o), m., regning, f. L. Benten, pinsle, f., talm, m., talming, f.

Langvarighed, tråe, m. (især om Veiret, Binden, Tørke, Kulde), længse, f.; æve, f. (»det blir ikkje nåkon æve«). L., fortrædelig (ogsaa om Smerte, Sygelighed), pinsle, f., *lang-p., talme-sykje, f. L., sør (Enbelshed, Evighed), æve-længd, f. Jfr. lang-æve, f., „en meget lang Tid".

Langveis, *lang-væges(e), *l.-lejdes.

Langvod, *not (fiske-), f.

Langvogen (lang og smal), *lang, *lang-lagd, *l.-vaksen.

Langvæg, *lang-væg', mots. *tvær-væg.

Langsiet, lang-ejgd, ɔ: sjønig.

Langsret, *lang-ejrd.

Lap, bot, f., lap, m., flugse, f., flysse, f., lake, m., tufse, f. (tofse), tave, m., tafse, m., larv, m., trave, m. (trafse, trifse, trofse), grime, f., lappe, m., læp', m., larve, m., lurve, f., bläkke(o), f., bläkke(o), f., fille, f.; (Klub, Strimmel), spjør, f. (spjørre, m.); (Lang), slimse, f.; (Iiben), snug', m.; (af Læder el. Skind), skrå, f. (som *be'k-skrå), Sv. slimsa. Sv. * larv. Jfr. Flig, Flik, Pjalt, Klub.

Lapidarisk, sten-; sten-huggen; kærne-, kærnekort (stil).

Lapidarskrift, steninugger-skrift el. sten-skrift. Molb., H. P. S.

Lapidarstil, inskrift-stil (H. P. S.), sten-skrift (Meyer), fynd- el. kærne-mål (-skrift)?

Lap(s)laus, pluk(ke)-løt. Jfr. pluk(ke)-fisk.

Lappalier (t. Lapperei), rask, n., rusk, n., skrap, n. Jfr. Affald, Lapperi.

Lappe, lappe(ar), *fli, *ty, *bøte. Lappet (flækket), *botot.

Lapperi (t. Lapperei), tufs, n., fanteskap, m., fantri, n., fille-kram, n., fille-værk, n., skrap, n., rask, n., brå't(o), n., grev, n. Mk. ejn tufs, m., en Klubrer. Sysle med Lapperi, *fille.

Laps, mode-nar, frisk-fyr; sprættar, m., spræt', m. Mk. brætting, m., ɔ: „en Sprade, en stolt Person". Jfr. Sprade.

Lapsus communis, *åker-risle. Også hare-kål (harde-kål »?«); hare-mad. Sørens.

Lapseri, *sprætting, f.

Lapset, *sprætten, *brat', *brætten, *byrg; kaut, kry, vindig; næs-vis.

Lapsus calami, skriv-»fejl«, penne-glip (L. K. D.); l. linguæ, forsnakkelse, fortalelse (at fortale, forsnakke sig), tunge-glip? (jfr. l. *calami*); l. memoriæ, hukommelses-fejl (tungt ord), hugse-fejl. Bedre: *mis-minne, n. Mk. mishugse, mismin-nast, ɔ: hugse fejl.

Lapstøkke („Skarns Fruentimmer", Molb.), trol', fante-kjærring, *skarve kvinfolk. Jfr. Kvinde, Kvindfolk.

Larm (t. Lärm), a's, n., sma'l, m., buldring, f., du'r, m., during, f., ljom, m., råving, f., rynjing, f., *rikting (riksing), gla'm, n., glamring, f., regjersle, f., gny, m., brå't, o (B. B.), levnad, m., leverne(i'), n., tusk, n., balder, n., baldring, f., ba'l, n., styr, m. (n.), stäk, n. (Fr. Bg.), brå'k, n. »Der faldt Kongsgaarden min med Braak og Rammel«. H. Ibs. Jfr. Brag, Knagen, Støi, Bulder, Stramlen. Pludselig Bevægelse med L. og Bulder, runs, n., runse-vad, n. Komme brusende med megen Larm, kome som ejn bråten (o) sjø, ɔ: som en bruden Bølge.

Larme, larme(ar), tuske(ar), buldre(ar), ase (ar), *baldre, dure (ture), ar, smale(ar), trøsje, y (— truste), tråse(o), ar, stäke, ar (stoke, stuke), råve(ar), bräke(ar), regjere(ar), stime(ar), styre (-de), ljome(ar). Sv. * ljume. (F. Eg. smelde med Døren), *rikte; (gjøre Ophævelse), skjele (ski-), ar. Jfr. Buldre, Støie. Larmende Pers., *brakar.

Larmsyant, tåre-persende (H. P. S.); i tårer, under t., rørende, dypt r.

Larve (larva, Maske), åme, f., *mak';

maske. **Larver i Vandpyt**, spræt', m., sprak', m. (sprakl), vas'-kal (»vats«-), m. Jfr. gl. n. spraðka, ɔ: sprælle. **L. af Myg** (i Vandet), ug', m. **L.** (Insekt-), **som udvikler sig under Huden paa et Dyr**, løjn-trol, n.

Larveklynge, âme-bole, m.

Lasaret (-zaret), syke-hus; hær-sykehus. Jfr. **Hospital**.

Lasciv, *uhøvisk; *os, *gra(d), *krydig, *fu'l, *galen, parre-lysten, vellystig. Jfr. **Fræk, Geil, Kaad, Liderlig**.

Lase, fille, f., trave, f., larve, f., flugse, f. Mk. *lasen, ɔ: strøbelig. Se **Pjalt, Lap**.

Lasen, *fillot, *larvot, tufsot, tufsen, tvågeleg(o). **L. blive**, tufsast, fillast; fjørast (likesom få fjær).

Lasse, *laske, m. (Laske sær i * = 1. kile, ɔ: in-fæl't stykke, **L.** påfæstet stykke på visse redskaper, mot slit, **L.** hjulring.

Lasse, at, *laske. Sv. laska. Mk. laske-syl, -tråd, m.

Lasset („som har hængende fedt Kjød"), *lubben, *påsen (ɔ: poset), med påser(o). Jfr. *lyte-fejt, *skam-f. **L. Pers.**, lub, m., lubbe, f.

Lasning, lask, m. Mk. laske-sprotten, ɔ: „revnet i Sømmen, om Støvler".

Lasso (Lazzo, Lazo), kaste-rep (sv.), renne-snare, r.-løkke, åt-renne, n., kaste-rem. A. T. Glørsen. H. P. S.: slynge-rep.

Last (noget Tungt), tyngd, f., tyngje, n. (t.-stejn), tyngsle, f., jfr. farg, ɔ: „Presse, tungt Overlag at sammentrykke noget med"; (Besvær), byrde, bry (efter t.: bie Last?); (i Fartøi), jfr. Labning; (Lasterummet), *last-romet; (Trævarer), last, m., *tre-last. Gl. n. löstr, ejef. lastar, sær „Fejl, Lyde, Mangel". **L.** (Kjøbm.: t. Last), skyld, gæld; (t. = „til Debet for); (om Vegel), avgiven, »trukken« (på den el. den person). **L.** (Dadel), last, n. (og m.). »Få, give last«. **Lægge En noget til L.**, *tyngje på ejn.

Last (t. bas Laster), last, m., u-dyd, f., u-dygd, f., stor-synd (Lm.), vane-synd (Molb.), synde-vane?, synde-levnet. Molb. Jfr. **Feil, Lyde**.

Lastbrager, bærar, m., sjauer; førsels-skip, førsle-skute, f. (-båt, m.).

Lastbyr: paa L. transportere, *rejde.

Laste Fartøi, jfr. **Lade**.

Laste (dadle), laste, ar (gl. n. lasta), *finne åt, klandre, ar (gl. n. klanda, sv. klandra), *låte ille; forvite(i'), ar. »Han forvita' meg føre(y') det«. Gl. n. víta, straffe. **L. ivrig**, *vandivle. Jfr. *vandivle (-døvle), n., Stymper. **Som laster** (om Tale), lasteleg; (som gjerne l.), åtfinsam, åt-finnen, åtfinsleg, *last-fus. **Lastende Ord el. Omtale**, last-ord, n. **Lastet**, ille låten, *il'-gjeten. **Gjerning, som bliver L.**, last-værk, n. **Fri for at lastes**, laste-laus.

Lasterum i Baad (frit for Varer), bunke-rom, n. En båt med bunkerom kalles bunkeroming, m.

Lastværdig, *lastande. Mots. laste-laus.

Latent, skjult, usynlig, usynl. tilstede, løn-lig; løjnd, ufri, iboende, bunden, sovende (spire, muelighet). **L. Varme**, bunden varme; innne-gæmt (H. D.), læn-gæmt. H. D.

Lateral, side-, f. e. arvinger.

Lateris (*summa*, om Summen fra den hele Side), tilsammen, i alt (på den hele side). H. P. S.: at overføre (på næste side nl.). Jfr. **Transport**.

Laterne el. Lanterne, lykt, f.; lanterne, f., ɔ: Stibslygte. **Laterna magica**, trol-lykt; tryllie-lygte (Molb.); trol-lygte (Baggesen). Det siste ord har jo bedre klang, faller lettere at uttale. Jfr. rune-spegel (-spejel), m., ɔ: Hegespeil.

Lathyrus pratensis, gul'-kamb, gult skilme(o)-gras. Gun.: væflok'. Gu'l flat-bælg. Sørens.

Latinisere (gjøre latinsk, oversætte paa Latin el. give Lat. Endelse), latinske. N. M. Petersen.

Latinisme (en), latinskhet (lat. ord el. ordfælling, Syntax).

Latitudinarierne (i England), de bred-kirkelige. Fr. H. Motsat Rigoristerne. Latitudinær er ellers = les på tråden, el. som la'r det skure, laus-lynd.

Latrin, eg. løn-sted; va(t)n-hus, heske(y), n., lille-hus. H. P. S. Mk. nat-stol, n.-skrin. Bægge hos Molb. Jfr. **Lofum og Privet**.

Latter, lât', m. (låtter, låtr, n., læt', lægt; gl. n. hlátr). Mk. og ramne-gal, n., „om Støi, Latter". **L., dæmpet**, fli'r, m., gli's, m., smål'(o), m., fli'n, m., smi'l, m., fliring, f., knising(i'), f., skrasel. Asbj. Mk. *skratle (skrasle) og *skratte, ɔ: le høit. Jfr. Fniser, Smil. **L., langvarig**, knægging(e), f. Jfr. **Skoggerlatter**. **L. af Uvidenhed el. Ærgrelse**, kalde-lât', m. Gl. n. kaldahlátr. Jfr. kald-flir, m., ɔ: „Haansmil". **L. og Gysp**, lât' og løgje, n. **Bryde ud i L.**, smøje i og læ(je); *sprute ut i lât(ter). Jfr. **Brist**. **Være forpint af L.**, tetre(i'), ar. Dv. tetring(i'), f. Jfr. **Kyste**. **Fald af L.**, *løgje-ful', *an-løgd, *læ(je)-trængd.

Latterfybe (Stof til Latter), jfr. løgje, n. Jfr. **Lyier**.

Latterlig, løgjen, læleg, løgleg, løgjeleg, an'-løgd, an'-løgjen, lâtteleg. **Meget L.**, stor-løgleg. **Baade fortrædeligt og L.**,

blde ilt og legje'. S. Gebærder, legne-færd, f. S. Tale, legne-snak', m. S. Ting. lit-legje, n.

Lattermild, an'-legjen, legje-ful', lit-mild. Jfr. Le.

Lattermund (som ibelig let), fli'r, m. (ɔ altså om person); lejar.

Latværge (af *electuarium*), saft-omslag, tyk saftmoos av allehånde urter. Meyer.

Laudabilis, roisværdig; meget godt (som „Karakter"). L. præ ceteris, utmærket godt.

Laudabilitet, (en) meg. godt.

Laudanum, valmue-saft (Opium), sove-drik.

Laudato loco, på nysnævnte sted.

Laudator, lovtaler. L. temporis acti (se *puero*), lovpriser av de gode gamle dager.

Laug, lag, samlag (skomaker-, skrædder-m. m.); gilde (dansk?); gilde, n. ær „Selskab, Sammenkomst til Fornøielse". Jfr. Lag.

Laugmand, lag-man.

Laugret (Tingvidner), lag-ret', m. Gl. n. lögretta, f.

Laugting, lag-ting, n.

Laugværge, lag-værje, f.

Laure, laurbær-træ; laurbær-krans.

Laureatus poeta, kronet skald.

Lav, jfr. Lag.

Lav (paa Træer), lav, n.; *gran-lav (grålav), kråke-stry, n., kråke-li'n, n. S., hvid, talkagtig, paa Klipperne, (kvite?), ble'k(i'), n. Av *lave, ɔ: hænge ved, bingle, flænge. Jfr. *lav-dog', ɔ: hængende Dugperler; *lav-regn, med Draaberne hængende paa Træerne (dertil *lav-regne); *lav-skog, ɔ: snebækt Skov; *lav-sne, Sne, som hænger paa Veden; *lav-ojrd, ɔ: „flukret", med nedhængende Ører, = *la'p-ojrd.

Lav (modsat høi: Stilling, Stemme, Stand, Pris), låg (lægre, lægst; lågare, -gaste). Gl. n. lágr. Sv. låg. S. (jumpig, om Jord), *hængje-lændt. S., noget, *låg-voren, lågleg. Med l. Gavl, *låg-raustad; med l. Vandstand, låg-sjøa'. S. af Vært, låg (mots. høg), *låg-vaksen. Lav Flade ved Enden af en Bjergryg el. mell. to Bjerge, tvær-lægd, f. Lavt, lågt. Mk. *snakke lågt. S. stillet, låg. Lavere Domstol, under-ret, m.; (l. Tal), under-mængd, f., under-ta'l, n. Jfr. Mængde. Lavere blive, lægjast, lågne (lægne); sakke(ar), jfr. Synke. S. gjøre, lægje (-de), duve, ar. S. sætte (ɔ: nedtrykke, -bøie), lægje (-de), duve, ar.

Lava. Det nordiske ord for tingen, raun (isl. hraun), burde vel heller gøre tjeneste ɔm det unordiske Lava. H. D. med fl. hålder på røn, røn-strækning.

Lavart, lav-slag, n. Se: *Usnea barbata, Evernia jubata, Cetraria Islandica, Peltidea, Sticta, Parmelia saxatilis* og *parietina* og *stygia, Lecanora* (Stenlav), *Lecidea* og *Umbilicaria*.

Lavbenet, *låg-fot'.

Lavbordet, låg-borda' (-bord, y', -barda'). S. i Forrummet, låg-slaga' (båt).

Lave: i, af S., *i lag, *av lage, i ulag. Af S. bringe, skreke(i), skiple(i'). B. B.

Lave, at, *lage, l. til, stelle til, *sætje (blæk, dejg), make(ar): m. råd, ɔ: oplægge Raab; m. frome, m. (u), ɔ: gjøre Forsøg, friste Lykken; (ordne, gjøre færdig), snugge(ar), jfr. Ordne. S. sig (ubvitle sig), *skape seg. S. sig til, snugge seg, stelle seg. Jfr. Berede.

Lavement (eg. Bastning, brugt om Klyster), skylning. H. P. S. Jfr. Klyster.

Lavendel-Olie, spiker-olje, m. Jfr. sv. spikolja, holl. spijkolie. „Af Plantenavnet *Lavandula spica*".

Lavere, at, *krysse, *krosse, gøre slag, *bejte, *slage, *baute. Jfr. Krydse.

Lavering, *bejting, *slaging, *banting.

Lavét (af *l'affut*, af *fustis*, en Stok), kanon-vogn, k.-blok; blok-vogn. H. P. S.

Lavhalt, *steg(i)-halt, *stut'-h., *låg-h. (Fr. Bg.).

Lavhed, *låglejk, *lægd, f. (lågd), ɔ: lav Stilling.

Lavine, sne-skred(i), s.-fån', s.-rap, n. Se Snefred.

Lavland, under-lænde, n., *låg-lænde, *låg-land. S. Lavland(stab), ut-bygd, f. (mots. fjæl'-bygd), ut-land, n. Jfr. Kyst. Beboer af Lavlandet, ut-bygding, m., ut-man, m. Jfr. Kystboer.

Lavmælt, *låg-mælt.

Lavning i Jordsmonnet, lægd, f. Jfr. Fordybning, Lavtliggende. Sted.

Lavstulbret, hængje-hærda(d) (-høla).

Lavstammet, *låg-lægga'.

Lavtliggende (Landstrækning), låg-lændt. S. Sted, lægd, f., lægje, n.

Lavvande, fjøre, f. (sommesteds: fjære), *låg-sjø. Dv. låg-sjøa(d).

Lavværge, se Laugværge.

Lax, laks, m.; (smaa, Laxunger), læksing, m., pjak', m., tart, m., svelung(i'), m. (silung, svele).

Lax (lat. laxus), vid, rummelig, *sla'k, *laus, ubunden. Jfr. Slap.

Laxativ, løse- el. avføring-råd (-»middel«). H. P. S. Jfr. Purgativ.

Laxefangst: Sted el. Indretning til S., værpe, n. Mk. mare, f., gilje, f., ɔ: stillas for den vakthavende fisker.

Laxere, avføre, løse el. løsne (H. P. S.); ha løst liv.

Lazursten, blåfarve (»ultramarin«).

Lazzaron, hus-vil'; sjauer (brygge-s.?), fille-

fant, fant (H. D.). H. P. S. har pjaltdragere (som er mindst halvtysk), gatesjauere og strand-ræsler.

Laab, Løb (Stav, Fnas, Uldflokker), lo, f., toft(oo), n. **L. el. Lu paa Kiæber,** ylling, f. Jfr. Flos. **L. paa Faar** (tort og løs Ull), ru, f. (ruv, ruv-ul'), ru-dot', n. Dv. ru-floke, m., -garn, n., -tråd, m. Jfr. **Løsuld. L. plukke af Faarene,** rue, ar.

Laabben, *lå(d)en, o (loen). Mots. *snau, snåden(o). Gl. n. loðinn. (Buskket, strihaaret), *ruven, ruvleg. **L. tværtover Brystet,** kroslåden(o). **L. Hud,** fæld, m., tuke, f. (tuku): »Bjøn-, ulve-, purketuku«. **L., stribhaaret Tingest** (om Dyr), ruvel, m. **L. blive,** lådne, lådnast, yllast (-test); (saasom af Skimmel), hye seg, hyast. **L. gjøre,** hye, ar.

Laabbenhed, lådne(o), f., låde(o), m., lo, f. Gl. n. loði, ɔ: Pels. Mk. lådne-fætar (e'), pl., ɔ: „Sto af laabbent Slags", lådne-hjupe, f., ɔ: rosa villosa. Om far(d)e, m., mygle, f. jfr. Skimmel. **L., tynd, af Haar,** Skjæg, hy, n. **L., sjæven** (stribt, urebet Haar og besl.), flure (flur), f. Dertil flure-byg', n., ɔ: B. med udspilede Ax, fegrabet B.; -gra'n, f., ɔ: lav G. med krogede Kvifte; -gras, n., ɔ: G. (Urter) med udspilede og krumme Blade; flarot (flaren), ɔ: udspærret, urebet, stribet. **Laabhaaget** (bunhaaget), lohakot? (jfr. Laab = *lo, f.). Mk. og hy-vaksen, eg. laabben af Skimmel.

Laag (Dækfel, Skjærm, f. E. over Skorstensspibe), hat', m., hætte, f.; låk(o), n. **L., som flyttes fra og til,** skå't-låk (o - o), skuve-l., n. **L. fætte paa,** låke(o), ar.

Laage (Slaa for en Dør), låke(o), f. **L. at flyde ind,** skåt-låke(o), f. Jfr. Slaa.

Laan lån, n., borg, n. **L. paa lang Tid,** *lange-lån. Mk. »Lån er ingi gåve«. »Længje lånt er inkje givet«. »Ejn låner sin ve'n og krev sin uven«. »Lån og lejge er ingi ejge«. **L. optage,** sætje seg i skuld, låne (-te).

Laane, låne (-te), få til låns, borge(ar), ta(ke) ut (på borg); (ublaane), *låne, *borge, lene (-te). Gl. n. lána = lene (-te), ljá, laane. **L. Øre til,** jfr. *lyde etter, *lyde på. **Laant Gods,** lånegods, n.

Laanen, *låning.

Laaner (Laantager), *lånar.

Laar, lår (lær), n., skånk(o), f. (skank, m., skenk). Fl. skjænker. Sv. skank, m. **Laarene udspærre** (gaa med lange Stribt), låre på (ar). Jfr. klåve(o, -ar), skræve på (ar).

Laarben, lår-bæg', m.

Laarkrig (paa Mellem), røjr, f., reja, f.; (paa Dyr), svange, m., nåre, m., lårkrike, m.? Gl. n. nári. Jfr. Lyske.

Laas, lås, n. (og m.). Gl. n. lás, m., lás. n.; sv. lås, n. *Lås ser og = „Fuge", som i *spærre-, styre-, punge-lås, jfr. børse-lås. **Laas,** „bestaaende af en Strømor, som er stillet saaledes, at den tilsvarende Strue kan bruges som Nøgel", prøssel(y), m. **L. og Lukke** stængel, n., stængsle, f. **Feil el. Brøk i en L.,** mejn-læse, n. **Hager i L.** (og Nøgler), mejn, n. Jfr. **Mellemlykke. Lukkelse ved L.,** læsing, f. **Stillet paa en L.** (Dørstilt), *låse-skjold (H. D.). I * er låskjold, m. = „Nøgelplade, liden Plade omkring Nøgelhullet i en Laas". **Laar** (Skrin, Kiste) **med L.,** lås-kjærald, n. **Gjemt under L.,** ned-læst. **Sætte L. paa,** låse(ar?).

Laasbund (den større Plade udenpaa en Laas), lås-skrå, f.

Laase, læse (-te), B. B.; sætte lås for; lukke i lås. Gl. n. læsa. Sv. läsa. **Laasset,** *læst.

Laasesmed, lås-makar, m.

Laave, låve, m. (lave).

Le, ljå (lja; gl. n. ljár, ljá, lé). **Den, som Leen danner paa Engen, naar man slaar Hø,** ljå-drag, n., skår, m. **Ryg paa Le,** ljå-bakke, m. **Le til Skaftet binde,** ørve(y), -de. **Bærd at fare over med Le** (bærd at slaa), ljå-farande.

Le, at, læ(gje). **Le af (bele),** læ(je) åt, ut. **Le hvit,** skratte, ar (Fr. Bg.), *stor-s., *stor-læ, skrælle, e (-te). Dv. skrælleråt', m. Sv. skratta. **Le af fuld Hals,** jfr. Skoggerle. Mk. »det log kvar tånni, o (ɔ: Tand) i hånom«(o). **Le ibelig,** knikre, knæggje, ar. **Le saa smaat** (sagte), smålæ(je), smile (-te), smålle, o (ar), smållke, o (smugle), myle (-te), flire (-te). Jfr. **Smile, Fnise. Faa til at le,** løgje (-løgde), *an-løgje. Gl. n. hlægja. Dv. løgje, n., ɔ: Løier. »Du løgjer meg«. »Han løgde os alle ihop«. Når løgje, n., blir »udtalt løje«, blir vel og (af) løgje uttalt løje? **Oplagt til at le,** anløgd, låt'-ful', latter-mild. Mk. *låt'-ful', ɔ: „fuld af Latter", og *låt'-mild. **Til at le ad,** *læ(j)ande; også = leende. **En, som ler meget,** *læ(j)ar. **Som trænger til at le,** læ(je)-trængd, an-løgd. Jfr. Lattermild.

Lebaand, ljå-tåg, f.

Lecanora, jfr. Stenlav.

Leccage, se Lækkage, Lækkads.

Lecidea geographica, *stejn-skrift, *gu'ble'k(i).

Leçon, lære-time; undervisning, læring, f.

Lecture- »-teur, se Let-«.

1. Leb (i et Legeme), led(i), m. (fl. leder, i)

(gl. n. liðr); (paa Bærst, f. G. Nyr), led(i), m., kne, n., knu't, m. Dv. lede(i) f. e. finger, ɔ: tyre. Tyl i Led(d)ene, *led-tjuk. Stiv i L., led-stord(y). En-leit Ring el. Bugt i en Kjæde, læk', m. »Når ejn læk er bråten, er lækkja bråti«(o). L. i en Slægt, led, man'. »Til nisnde led«, i. »Det var öte mannen frå hånom«, o. »Man etter man«. Jfr. Generation.

2. Led i et Gjærde, led(i), n. (gl. n. hlið), grind, f. Led ær i * og så bare åpningen i gærdet. Mk. grind-led, n., ɔ: led, som utgør et helt, mots. skutel-led, n., ɔ: l. med løse stænger (skutel, m.), som skytes fræm og tilbake; led-brå't (i-o), n., Bræk i et Led. Gjærbe-stolpe paa Siden af et L., led-mor, f.

3. Led (Side, Kant), led(i'), f. Gl. n. hlið.

4. Led (Vei, Gang), lejd, f. Dette „Led" ær av Molb. urigtig ført in under Led = Side, Kant, så Sellæd, Dagsled ut-ledes av lide, ɔ: gaa. Mk. lej'-ljos, ɔ: saa lyst, at man kan se det rette Far-vænd.

Led (Adj.) ær eg. den dansk-norske form for lej(d), men har en stærkere tydning: *fæl, *styg, mot-bydelig; lå'k, vond, *trollot. *Kjejd og *lej' svarer. »Være lej' og kjej'«. Jfr. Kjed, Fortrædelig. L. gjøre, lej(d)e, ar. »Han tok til leje seg«, ɔ: bise Uvillie. L., noget, *styg'-leg, *stygvorem. L. (tjed), yderst, skjet-lej' (ski-).

Ledbeharv (med Led mell. Træstokkene), lækkje-hårv(o), f.

Led(d)elsø, led(i')-laus, ulænkelig? Jfr. ulænke, f., ɔ: „lang og slunken Figur".

Led(d)elsøhed (stor Smidighed), jfr. bejn-løjse, f., ɔ: „Benløshed". „Ellers om et smidigt Legeme".

Leddet, *ledot..

Lede, stærk ulyst, lej(d)ende, n. Jfr. Mod-bydelighed. L. satte til, ledesj (ved), lej(d)ast (-dest).

Lede (ɔ: lade lide, lade gaa), lej(d)e (-de), *føre (ved hånden). L. hinanden (gaa Haand i H.), lej'ast (-dest), *gå i lej'-stand. Vant til at lade sig l., lejsdis-tamnd. L. til (føre til), horve (-de): »det er vant å vite, kvart det horver«.

Lede (søge), lejte(ar), forfare (— for), ran-sake, ar. Gl. n. ransaka. Ikke: *søke. »Lejte etter«, »l. op«. L. efter, noske (u), nosle(u, nutle, nultle). „Især om Dyr: søge Føder". Sted at l. (søge) paa, lejtarstad, m.

Ledelse, lejding, f., lejdale, f.; føre(y)-gang, m., ɔ: Anførsel.

Ledemod, led(i')-mot, n.

Leden (Søgen), lejting, f. Lang og møi-sommelig L., lejtar-gildre, f.

Leden (om Tid), leden(i'). Mest sammen-sat: *av-leden, *for-l.; *år-leden, *dag-leden.

Leder (Veilederen), lejdar, m., føregangs(y)-man, førar, m. (mest i sammens. som: post-førar); (Søger), lejtar, m.

Ledefvend, lej(d)e-svejn, m., fylgjes-man. Jfr. Brudefvend.

Ledig (ubunden), *laus, *av-l., ledog(i), laus og ledog; (ubesat, ikke optagen), ledog; (tilfals), *fa'l; (ikke leiet), u-bygd (jfr. Fæstet); (f. Eg. Slæbe), *tom, ejn-tom (»kjøjre ejntome sleden«), *let'(ee). Jfr. laus-rejpes, tom-r. L. gaa, slarke(ar), drive (— drejv), *d. dank, *rangle, slætte, e (— slat'), sluntre, ar (slunte), ræke, e (— rak), skåfte(o), ar, slænge (— slång, o). Dv. slængje-dag.

Ledliggang, slæng, m., slængjing, f., rang-ling, f., driving, f., slætting, f. L. er en Rod osv., »yrkjeløjsa er mo'r til mangt ilt«, »er ophav til alt ilt«. Til L. tilbøielig, *slyngjen.

Ledliggjænger, dag-driver, slark, m. (jfr. slarkot, ɔ: uflittig), slåt'(o), m., slængjar, m., slængje, f., slyngjar, m., slå'p, m., slætte, f.; slång(o), f. „Eg. om Kvin-der". Av *slænge(e), ɔ: drive. Jfr. Dagdriver.

Ledike, se Lædike.

Leding (Krigstog), lejding, m. Se Krig.

Ledingspenge, lejding, m., lejdning, m.

Ledmyg, led(i)-mjuk, ledog(i), *kring (gl. n. kring). Jfr. Smidig, Bøielig.

Ledrag, jfr. Leftaft; („den Strækning, som en Karl kan naa med Leen"), ljå-drag, n., ljå-rom, n.

Ledsage, fylgje (-de), gå med, være med, følge med.

Ledsagelse (Medfølgen), lejding, f., fylgje, n.

Ledsager, fylgjar, m., fylgje, f., fylgjes-man, fylgje-svejn.

Ledsagerinde, følgeslagerske. Lm.

Ledsyge (et Slags Gigt), led-sot', f.

Ledtog (Skal egentl. være Veifællesskab), jfr. lag, n., samlag. Jfr. samråd. Se og Overenskomst, Konference.

Ledvand (Sygdom, Værk i Knæet), led-vatn, n. (vatn i kneet?).

Leen, se Latter.

Leevange (paa Fartøi), jfr. løvang, m., ɔ: Jernbøile paa Bagdækket, brugt til at fæste Toug i.

Lefle (maaske af t. liebeln, ɔ: tändelnd lieben), gole(ar), gjøle (-te), fjålle(o), ar, daske(ar), liggje i dask (med), førkje(y), flangse(ar), flågse(o), ar. Sv. * daska. Jfr. Kokettere. Leflende Kvindfolk, jfr. Flane, Kokette, Bolerske.

Leflebroder, jfr. tause-fa't, m., ɔ: „Løse-fogeb, En, som løber efter Pigerne"; tause-dil', m.
Lefletunſt, se Koketteri.
Leflelyſt, flangse-lyst? flägse(o)-l.
Leflefyſten, -fjær, jfr. *gute-kjær. Jfr. Koket, Letfærdig; Letſindigt Menneſte.
Leflen, -ri, fjäl'(o), n., fjälling(o), f., flägs(o), n., flägsing(o), f., flangsing, f. Jfr. Koketteri.
Leflefyg, jfr. *gute-galen. Se Koket.
Leg, lejk, m., spe'l, n.; (Lyſtighed, Dans), lejk-stæmne, f.; (Inſtrument, Strengeleg), spel, n.; -lejk (som lange-l.). **L. og Støi**, ra's-magn, f., tur, m. Personen kalles en *ture-gast. **Sammenkomſt til Leg og Morſkab**, lejk-stæmne, f. Se ovenfor. **Som gaar med L.**, lejkleg. Jfr. Lyſtig. **Tilbøielig til Leg**, lejken, *lejksam.
Leg (Fiſke-, t. Laich), rogn, f.
Legal, lovlig, *logleg, log-ret (Lm.), lov-formelig, lov-medhäldig, rets-gyldig; lov-bunden, -fast, -grunnet, -gyldig, -hjemlet, -ret, -skikket. Molb. Jfr. Lovmæsſig.
Legal-Inſpektion, lovlig syning (Molb.), l. syns-forretning.
Legaliſabel, som kan gøres retsgyldig, kan stadfæstes; lovtagelig? log-takande? (Efter lovtagen, -taken?).
Legaliſation, lovlig stadfæstelse, st. efter loven, lovfæstelse, -tagelse.
Legaliſere, sætte lov-stempel på, gøre lov-el. rets-gyldigt; lov-hjemle (H. D.), lov-lig-gøre (H. P. S., H. D.), lovta(ge) (log-take, Lm.), -fæste (Molb.), give rets-kraft, stad-fæste, slå fast. S—t, jfr. lovtagen.
Legalitet, lovlighet, lovgyldighet (Molb.), lovhjemmel. H. D.
Legat, et, gave (ved siste vilje, »testament«), gave-gods? gave-brev (oprette); gave-stiftelse el. gave-stol (H. P. S. Han kaller næmlig kapital for penge-stol el. bare stol. Jfr. hoved-stol, et ældre navn for kapital).
Legat, en, se Geſandt. (Hos Romerne), hærfører-ful'mægtig, stathälder-, lands-høvdings-medhjælp el. -hjælper; næst-fører, -høvding (jfr. næstforman = vice-forman); (nu), sendeman (riks-).
Legation, sendelse; sendelag, sendefærd. Se Geſandtſkab.
Legations-Raad, -Sekretær, sendelags-råd, -skriver, skriftfører i senderådet. H. D.
Legator, giver(en, av Legat nl.).
Legatportion, lod. H. D.
Lege, lejke(ar), l. seg, spele(ar), s. seg; (spille paa Inſtrument), *spele; (om haſtig bævrende Bevægelſe), jfr. lejke („om Hjul, Agel"; »skaftet lejkar el. spelar i handi«); (boble, hvirvle, f. Eg. om Bølger, fogende Vand), lejke. Jfr. Spille. (Mere ſig, leve lyſtig), ture(ar): »t. jol, bryllaup« (efter lat. durare »]«, blive ved, holde ud). **L. Lege** (om Fiſk, t. laichen), gyte (-te), gjote (— gaut), gätte(ar?), tide (-de). Se Gyde. (Om Fugl), lejke(ar). Jfr. tiarlejk, lejkfugl, m.
Legebold, lejke-bal', m., sop', m.; (Stampel-ſtub), jfr. skyte-skive, kaste-kjæp', m. (eg. „en ringe og ubuelig Ting").
Legefiſk, tid-fisk, m., gä't-f. Jfr. Fiſk, ſom gyder.
Legem(e) (eg. Liſ-Ham), likam, m. (lekem, lekom, likom, n.), (øfteſt) krop, m. Sv. lekamen. Også *liv. »Til liv og säl«. »Få näkot i livet«. »Take om l.«
Legemeſter, lejk-mejster, m., lejk-fugl, ɔ: „lyſtig Karl".
Legemlig, likamleg, kropslig? Sv. lekamlig, kroppslig.
Legemsfeil, vank, n., skavank, m.; pejl, m. (eg. „Briſt, Sprække, ſaaſom i Træ").
Legemsſtræfter, likams-styrke, m.
Legemsſyde, krop'-lyte, n., lyte, n.
Legemsſtraf, -ſvbeſtemt, refsing, f.
Legemsſtyrreiſe, overnaturlig, jfr. Kolaſ.
Legemsøvelſer, lekams-lejk, i (Lm.), lejk-stæmne, f. Jfr. Fyrræt, Gymnaſtik.
Legen, lejking, f.; (om Fiſk), gä't(o), n., gät', m. Også den gytte rogn kalles gä't, n. Mk. tid-fisk, ɔ: F., ſom fanges i Legetiden.
Legendariſk, sagn-hellig. H. P. S.
Legendarium, helgen-bok, jærtegn-bok.
Legende (eg. noget til at læſe), myut-isæl. om-skrift; sagn, æventyr; helgen-historie el. -krønike; helgen-sagn (H. D., Molb.); hellig-sagn (H. P. S., »for helgen-[s.], som — efter H. P. S. — egentl. er en altfor tyskagtig forme«), kirke-sagn, H. D.
Legeplads, lejk-väl'(o), m, *lejkar-väl, mara-stä(d), o, f. **L. for Dyr** (Parrings-ſted, iſær for Hjort), re'd(i')-stal', m.
Leger, lejkar, m.
Legér, let, fri, utvungen, hændig; letsindig, *skjøjte-laus; letfærdig. Jfr. Flygtig.
Legere, sende; give (ved gavebrev, altså til ikke-arvinger); **L.** = ligere (ɔ: binde), blande, tilsætte (med ringere metal). Forſætte er tysk, verſetzen.
Legering, iblanding, tilsæt (-»sats«). Jfr. Opſats.
Legeſtue, huske-stue (*husk, ɔ: Fornøielſe), lejke-stäve(o)?
Legetøi, lejke, f.
Legion, hær, hærmagt (3000—6000 man hos romerne). På gl. n. gengaves legio med fylki, n. og fylking, f.
Legislation, log-giving (Lm.), lov-stiftning, lovgivende magt.

Legislativ, lovgivende, -stiftende, lovgivnings-.
Legislator, lovgiver.
Legislatur, lovgivning, -stiftning; lovgivende råd (ikke »forsamling«), folkeråd(et), lovstiftning(en).
Legist, lovkyndig, retslærd, log-kunnig. Lm.
Legitim, lovlig, lov-medhåldig, lovhjemlet; ægte, lov-ægte (H. P. S.; jfr. selv-ægte for autentist og rod-ægte, mots. pótet); odels-båren (til tronen). Jfr. Legal. Dærtil har H. P. S. lovægthet for Legitimitet; lovægthets-man el. -væn for Legitimist; lovægte-sinnet for legitimistisk.
Legitimation, eg. lovlig-gørelse; lovfæstelse, lovtagelse; gyldig-gørelse; gyldighets-»bevis«, redegørelse, retfærdigg.; lysing i kul' og køn (av ægte barn). Jfr. Kulb og Kjøn.
Legitimationsbevis som Rigsdagsmand, val(g)-brev. H. D.
Legitime, på lovlig vis, lovlig, efter loven.
Legitimere, gøre gyldig, lovliggøre, lovhjemle; godt-gøre, gøre rede for; ægtehjemle (H. P. S.); (Barn), ætlede, ætkære, knessætte, lyse i kul' og køn. Jfr. Legalisere; Adoptere og Kulb og Kjøn; Bevise. **L. sig**, godtgøre sin adkomst, sin ret, sanføre seg (Lm., ɔ: bevise at en er den, han siger sig være). H. D. har san(d)før, ɔ: troværdig.
Legitimister, arve-kongelige, odels-kongelige.
Legitimitet, se Legitim. Også fødsels-ret, arve-ret, odel, odels-kongedømme.
Le(h)n (t. Lehen), eg. lån, låne-gods. Len sær dog kanske ikke rent umueligt også som norsk. I * heter låne næml. sommesteds også *lene. Gl. n. léna sær = „give, forlehne". Om jord og annen fast ejendom brukes jo ellers *lejge, bygsel (fæste? jfr. arve-fæste, arvelig bruksret) for lån. („Ombudsdistrikt"), le'n, n.
Le-Hug, hjå-drag, n., ɔ: enkelt Hug med Leen.
Leide, frit, fred-helg (H. D.), vej-fred. **Som har faaet frit L.**, fredhellig. H. D. Gl. n. friðheilagr. **L.** skal komme av t. Geleit; n. t.: Leide. Leidebrev, jfr. Pas.
Leie (Liggested), læge(e), f., læ'g(e), n., -læge, n. (*kvæmar-, skips-, vetter-l.; kalv-, føls-l.), læge-stad(e), m.; (Herberge), læ'gstad(e). Jfr. gl. n. leg, Grabsted. (Liggen), *ligging, læge(e), f.; (Hvilepunkt, f. E. for en Tap), lag, n.: kåle(o)-lag, n., skjærding-l., rev(i')-l. (på *vævgågn,o); (om Bjergart), flo, f. **L. for Dyr**, læge, f., bo'l, n.: mus-b., humle-b. **Elveleie**, elve-far, n., -renne, f. **Fiskerleie**, fiske-vær (som dog ikke er fast bosted). **Forandre sit L.** (om Elv), aurast.
Leie (Brug paa visse Vilkaar), lejge, f.: »ha til l.«; (Laan), lejge, f., fæste, f. (ɔ: Tilfæstelse). **L. af Jord**, bygsl, f., jord-lejge, f. **Betaling for L.**, lejge, f.
Leie (fæste til Brug for en vis Tid), lejge (-de), fæste (-e); (udleie), *lejge. Gl. n. leiga. Sv. lega. **Leiet**, *lejgd, *fæst. **Leiede Folk**, lejge-folk, n.
Leiekontrakt, lejemål (H. D.), lejge-sæmje(e), f.? I * er lejgemål = Jordepart. Jfr. Kontrakt.
Leier, lejgar, m.; (af Jord), lejg-lænding, m. Mk.: både ejgande og lejgjande, ɔ: baade Eier og Leier.
Leiermaal (Anklage for utillabel. Samleie), lægemål(e), n. Jfr. gl. n. legorð.
Leiervold (Forlegenhed, n. f. Legerwall), læger-val', m., van'-råd, f., skår-fæste(o-e), n., rådløjse, f., knipe, f. Eg. = *le, n., *leland, ɔ: Landet paa Læstiden. I denne mening skrives ordet i dansk: Lægerval. Jfr. Lægerval; Forlegenhed.
Leiesvend (leiet Sv.), *lejge-svejn? I likhet med *lejge-man, -*jænte.
Leietjener, jfr. Opvarter ved Bordet.
Leilighed, leleghejt, f. (av *leleg, også le(d)leg, i, ɔ: bekvem, beleilig, gunstig), adgang, åt-gang, m., lejd, f. (få, have lejd til, ɔ: Adgang til), *åt-lejd; tid (jfr. Forraad, Overflod); (Anledning), tilfælle, n. (sv. tillfälle: »tilfælle gjærer tjuvar«; »tid og tilfælle høve ingen i handi«); (Anledn., Mueligheb, Udvei), lej(d), f., høve, n., *tilhøve, syn, f., råd, f., råderom, n., kans, m. (»ejt og annat høve«, »sjå seg syn til«, »få lej' til«); (Formue, Evne), råd, f. (»ha lita råd«, har ikke r. til); (Træf, Tilfælde), rå'm, n. (»ejt godt r.«, ɔ: et heldigt T.); (Gang), kast, n. (»ejt og annat k.«). **L. til at blive hørt**, ljod, m. (og n.). **L. til at føre**, især over Vand, far, n., far-greje, f. Mk. og for(d)jing(oo), f., for(d)ning, f., f.-skap, før(d), f., føre, n. (gl. n. færd; færi, ɔ: Leilighed; jfr. Befordring). »Få seg far øver fjorden«: **L. til at komme frem**, framkome, f. **L. at komme til med Baad**, åt-ror, m. **L. til at ordne sig**, om-råd, n., om-remé, n. Jfr. Betænkning, Frist, Henstand. **L. til at se**, syn, f. **L. til at vinde** (jetre), ta'k, n.: »der fek eg t. på hånom«(o). **L. til at virke**, magt, f.: »elden fek for møk(y) magt. Jfr. Overhaand. **L.** (Hus-), hus-vær(e), n.; hus-vist, m. Jfr. Bekvemmelighed. **L.** (Adgang) **faa, have, til**, *slæppe til, åt; *få. »Få sjå, højre«. »Han fek ikkje sjå det, han vilde«. »Eg slap ikkje åt«. Jfr. *slæppe in, ut,

bort, fram, hejm. L. finde til, sjå seg syn til. L. søge, sjå seg om. Han traf god L., jfr. »han fek vilje-ve(d)ret sit«. Ved samme L., *med same, *med det same.

Leilighedsord, høve-stæv(e), n. (om visse munheld el. talemåter).

Leilighedsvis, *annars-imillom (ans-im.), *med kvart.

Leir, læger (lejr), n.? (gl. n. legr, sv. läger). *Læger, n. ser 1. Sigge«, Hvilested, L. Marteds-plads. L. slaa, leire sig, slå læger, lægre seg (ellers = indkvartere sig).

Leire sig, lægre seg; også: sætte sig, lægge sig; bo(t)nfælle seg.

Leiret, se Lælat.

Leirog, ljå-krok, m., kjo, n. (»tjod«).

Leitie, bibel-stykke (at oplæse i kirken, og som hverken ser av evangelierne el. brevene); læse- el. *lærestykke, læse-mål (H. P. S.), »lækse« (jfr. Pensum); en (skole)-klasse (nu avlagt i denne tydning).

Leition (eg. Læsning), forelæsning; lære, undervisning, læring, f.; læretime; »lekse« (se Leitie); advarsel, irettesættelse, skrape, skrub, *nejsing („en Næse"). Jfr. Irettesættelse.

Leitionsfortegnelse, læse-liste (over, hvad og når hver professor læser, forelæser), forelæsnings-liste, -tal (ɔ: optælling).

Leitionstabel, time-tavle. H. D.

Leitor, -ctenr, læser, fore-l.; (før) læsemester.

Leitrice, forelæserske.

Letture, læsning; (det, som læses), læsning, *læsna(d), læst'r, m.

Lem, et, le'm(i'), m. Lemmer (Lægge el. Arme), bonor, f. pl. Med store L., stor-bonot (u - u), stor-lemad(i). Bekkaffen med Hensyn til L., lemad(i'). »Han er godt l.«: tjuk-lema', mjuk-l. Have sine L.s fulde Brug, njote seg (— naut). Jfr. Smibig. 2. Lem (f. Eg. for Bandet), læm', m., luke, f., gla's-luke, f., ɔ: Vinduesskaade. Sv. läm.

Lemfældig, *læmpeleg, mjukleg, le'n(i'), lin', linvoren, *liven, *mild, *hovsam, høveleg, *mjuk, *mjuk-hændt, *let-hændt, lin'-færdig (-færdeleg), varsom, nænsom (Molb.), *mjuk-malen. Jfr. Spagfærdig, Fjotelig, Sagtmodig, Skaansom.

Lemfældighed, linlejk, m., læmpe, f., hov, n. Med Betænksomhed og Lemf., *med råd og læmpe. Jfr. Spagfærdig, Lemfældig.

Lemlæste, skamfore (-de), skamfere, ar (skamfare, — for), *skam-slå, -*hugge, -*stikke. Jfr. tyne (-te), skam-raske, ar. Lemlæstet, skam-ført (-faren, -ferad).

Lemlæstelse, se Fordærvelse.

Lempe, læmpe, f. og n., må't, n. »D'er l., som i længdi skal vinne«. Med L., *med måt, *med læmpe, *i make.

Lempe, at; stelle (-te), rette (-e), hage, ar (gl. n. haga), læmpe, ar (sv. lämpa), bejne(ar), bejnke(ar), sam-lage(ar), *sæmje (— samde), *høve, bri (-dde). »Eg vejt ikkje, kor eg skal bri de'«. Jfr. Fjøie. L. efter en vis Plan, *sam-lage, samføre (-de). Dv. samlage seg, samføre seg, ɔ: raadføre sig for at komme til en fælles Plan el. slutte en Overenskomst. Jfr. gl. n. samfœrr, ɔ: overensstemmende. L. sig, bejnke seg, hage seg; (holde Maade), folke seg. L. sig efter, *fare etter. Lm. L. sig efter Leilighederne, »*fare som først er«.

Lempelig, læmpeleg (sv. lämplig), *lin', sæveleg (e, sv. säflig), *spækkjeleg, vetog(i), skapleg (jfr. Rimelig), medgørlig, *god-håttad, *god-kyndt, folkeleg, *snild, *ma'k („især om Vind, som ikke er stærk"); (som lar sig fjøre el. raade), tøjmeleg; (fjotelig), råd-tægd (gl. n. rádþægr). Lempeligen, *med spækt, *spaklege (jfr. Sagte), *fint, *lagom (sv. lagom), *lint', liklege; (med Maade), hovelege. Lempelig behandle, spare (-de), live (-de). Mk. live seg, ɔ: spare sig selv for Besvær el. Umag. L. blive, *spakne, spakast, spækkjast. L. forfjøge, lirke(i'), ar. L. gøre ved, lirke (ar), rikle. ar. L. være, *give kaup.

Lempelighed (mildt Sindelag), god-kynde, n. Jfr. Lemfældighed.

Lendse for Vinden, se Lændse.

Leniment, Lenitiv, lindring(smiddel).

Lens (n. f. og holl. lens, eg. tøi, uden Vand), *au(d), *ute (f. e. for mat), *mau, *fri, *nækt (av *nækja, blotte, ɔ: gjøre naken?); (blottet for Midler), *ta'k-ert'; (som ikke har mere igjen), tråten(o): Mat-, kost-tråten. Næsten l., *nær-komen, *øj(d)en; *rødig(y), *to'm. L. gjøre, snøjde (-de), nækje (-te), øjde (-de) f. e. føre pengar. Jfr. Blotte.

Lense, tøme (-de), ause (øjs, — aust). »Ause båten«. »Ause op ejn brun'«.

Lensmand, *læns-man (læs-man, lins-m.). Gl. n. lénsmaðr. Sv. länsman.

Leontodon autumnalis, se *Aparyia autumnalis.*

Leonurus Cardiaca, mordul', svartdul, iskenæta. Alt efter Gunnerus.

Lepra, spedalskhet; utslæt, kliе, m. Gl. n. kláði. Sv. klåda, f. L. norvegica, rate-sjuke, m. (f.).

Ler, lejr, n. Øsle af blødt L., lejr-dye, f. Med L. beslaa, lejre, ar. Med L. tilslaaet, lejr-slægen(e). Grøn som L., *lejr-grø. Ler- (Stentøi), *krus-: k-brått(o) (ɔ: Pottestaar), *-fa't, n., -ty, n.

Leragtig, *lejren.
Lerbund: flad Grundbing med leret el. sandig Bund, *lejr-va'l, m. »Egentl. lejrevadel«, av *vade. L. i Jorden, lejr-botn, m.
Leret, *lejrot.
Lerfuld, lejrot.
Lergraa Farve, lejr-le't(r), m.
Lergrube, lejr-brå'k, f.
Lergrumset Vand, lejr-skål(o), f.
Lergrund, -**banke**, lejre, f., lejr-grun', m. L., **fast** el. **haard**, lejr-hælle, f. (-hyl). **Banke med fyldende L.**, lejr-fal', m.
Lergrund, lejr-aur, m.
Lerholdig Jord, lejr-aur, m.; *lejr-jord.
Lerkar, lejr-kjær, n. el. -kjærald. Mk. krus-fat, -kjærald(e), n., -skål, f., -ty, n., ɔ: af Ler.
Lerpibe, krit-pipe, f.
Lerred, se Lærred.
Lerskifer, skal-berg, n. (?), ɔ: „en Bjergart, som let lader sig smuldre og ligne i Stiver". Mk. og skivestejn, m., „Stenart, som lettelig ligner i Stiver".
Leskaft, orv, n., ljås-orv, lang-stut'-orv.
Leskye, se Læskye.
Lestage, intagelse av ballast (*barlast).
Let, let(ee), *skrap'; (magelig, — som man snart blir færdig med), *let', *rad (mk.: »han læste radt«, ɔ: flydende), *rad-vin', umak-laus (dv. umakløjse, f., Letheb), *lejkande; (bekvem), *snædden, *snærten; (lys, om Luften), *hejd (gl. n. hejðr, ɔ: klar), *hejden, *let; (om Vei, Føre), (det ær) *let-ført (gl. n. léttfœrr). Også -*næm: *vår-næm (vårbrå, vårfim), *frost-n., *is-n., sot'-n., roe-n. (ɔ: som let faar Smitsot el. Roseu). Mk. *lære-n. og tor-n. (ɔ: tungnæm). **Let og ført**, jfr. »det gjek, som det var smurt«. L., noget (el. ubetydel.), *let, *letvoren, *let-fængd. L. Føre, lettang, m. L. (kjærneløst) Korn, lette-korn, n., lette, n. Dv. lette-mjøl, -grøn, n. (ɔ: »Deig), -brød. L. i Bevægelser, *let, let-før, let-fløjgd, -færdog. Jfr. *radfør. L. i Vægt, *let', skro'm(u). Jfr. Løs, Utæt. L. paa Haanden, let på handi, let-hændt. Jfr. *rad-hændt. **Let at arbeide**, let-vin' (-vind, vint, -vinna, -vunnen). Sv. * lättvind, -vindig. **Let at bede** (villig), *snar-beden. L. at **befare** (om Vei), *snar-faren. L. at **behandle** el. **byrde**, *viljog, *villeg. L. at **bekille med**, *bejn. L. at **bevæge**, **flytte**, *let-før (gl. n. léttfœrr); usto, L. at **bære**, *let-bær, -bærleg(e). L. at **byrde** (Gaard), *let-fængd, *let-vin', *let-lændt. L. at **faa**, *let-fængd, tilrenneleg. L. at **finde**, *snar-fannen. L. at **forstaa** el. **behandle**, *grej. L. at **bli færdig med**, *snar, *snøg': »ejn snar væ'g«(e). »Snart arbejd«. »Ejt snøgt ærend«. Jfr. snøg'-ærend, n. L. at **føde**, *let-fød', -fostra'. L. at **gjøre**, *let-gjord. **Meget l. at gjøre** (næften gjort af sig selv), *sjølgjord. L. at **gribe til**, tilrenneleg. L. at **haandtere**, sve'm(i). L. at **komme til**, *nær-fælt', *kvæm. L. at **laase**, *let-læst. L. at **malke**, let-mjælt, („sjeldnere") laus-mjælt (-milt, -mylt). L. at **overtale**, *u-sto. L. at **ro**, *let-rod' (-rød), Fr. Bg. (sv. lätt-rodd). L. at **røre** (el. paavirke), *laus-låten, -låta'(o). L. at **se**, *bær-synt', bær-synlig (eg. bar, så det kan ses). L. at **skifte**, snar-skift. L. at **slaa** (om Eng), *let-sløg', snar-sløg; (om Græs), *let-bejt, *laus-bejt. L. at **tage** el. **bekomme**, snar-tæken(e), -fængen, snøg'-fængd. L. at **tænde**, *snar-kvejkt. L. (kast) til at **arbeide**, let-fængd. Mk. *let på foten, på handi, om hjartat. L. til at **gaa**, *rad-gjængd, rad-føt, let-gjængd, let-før, let-føt'. L. til at **løbe**, let-løjpt. Jfr. *rad-løjpen. L. til at **tale**, let-mælt. Jfr. *rad-mælt, ɔ: „som taler hurtigt". L. **gjort**, *snargjord, *snar, *snøg, *snar-vint (-vin'). L. **labet**, *let-lad', -lasta'. L. **flyet**, let-skya', *let. L. **fremmende**, *let-sumd. L. **tilfredsstillet**, *snar-nøgd. **Som let befinder sig** el. **fatter sig**, *snøg'-hugsal. **Som let bevæger sig**, *let-før, let-færdog. Gl. n. lettfœrr. **Som let falder i Søvn**, *snar-svæv, *snøg-svævd. **Lettere blive**, letne, at. Dv. letning, f.
Letal, dødelig.
Let(h)argi, dvale, døs (jfr. * dus, n., ɔ: Dyhoid, og *[at] duse), tunge, m., tyngsle, f.; døds-søvn, sove-syke; (ueg.), døsighet (eg. tysk); (ueg.), jfr. Dorst.
Letargisk, død-lignende, dvale-; sovesyk; tung, utidig, avkræftet; døsig (jfr. *dusen); i uvet, uten samling, ɔ: *vet(i)-laus; sorgløs, la't. Jfr. Dorst, Mat.
Letbevægelig, *laus-låten, *laus-lota; -*mild (som i * lât-mild, *grât-m.).
Letfærdig (t. leichtfertig), usømmelig, *laus-lynd; usædelig, utugtig. L. M.fle (tsær om Kvindfolk), fla'k, n., ræde, f.; gute-flåks(o), f.
Lethe, gjæmsels-strømmen.
Letheb, letlejk, m.; (Magelighed), lejk, m., lette, m., let-vinne, f.; (Bekvemhed), kvæmlejk, m.
Letklædt, *snær-klæd'. („Maaske snerrklædd«, ɔ: av *snerren = „rask, hastig").
Letne, *letne, *lettast, *lette.
Letsindig, let-sinna', laus-lynd, *flanbt (jfr. flanevorn), økesam, -kjær. **Letsindigen tale**, fjåfle(o), ar.
Letsovnet (som let vaagner), *let-svævd, *l.-vak.

Lette, lette(ar); (**opløfte**), fløjte (»f. ejn stok'«), *hævje, *hive(ar); (**klappe**, f. Eg. Baand), lene(i'), ar, *røme; (**hjælpe**), fløjte (-te), flyte (-te). **L. op**, yppe (-te og ar), *yppe seg, lette sig op. **Lettende** (gunstig for rask Fremgang), lettelig, flyteleg, fløjteleg. **L. Arbeide for Andre**, jfr. læggje lunnar føre(y) andre folk.

Letteligen, *med lette, *let', letlege.

Lettelse (**op fra Grunden**), fløjt, m., letting, f.; (**Hjælp**), lette, m., letting, f., nå't(o), n., nåtning(o), f.; (**Afhjælp af en Mangel el. Uorden**), rettar-bot, f., -bøte, n.

Letter, lettar, m.

Lettre, tryk-bokstav; (**paa Kursiveblet »L.«**), sæljere til, udbudt til. Mots. A(rgent), køpere til, bydes til (den og den pris). J. L.

Lettroende (**let at narre**), *truen (trugen), fl. trune; *ov-truen, *snar-truen. »Truen som trollie«. **L. Pers.**, god-tul, m.; god-tulle, f., -fjolle, f.

Lettroenhed, ov-tru, f.

Letvindt, *let-før (Asbj.), *let-vin' (letvint. På Østl.).

Leudum, manne-bot.

Lev (**Brød**), lejv, m.; læfse, f. (læpse, løpse, løfse) og læfse-klining, m.

Levanten, eg. opgående (sol); østen, østerleden, østerland (helst østenom Mid[del]-havet). Se Orienten.

Levantisk, østerlandsk, østens. »Lad kun østens drot blandt købte friller« osv.

Levation, (op)løftelse.

Leve, leve(i', -de). **Han lever, men ikke vel**, jfr. *»han lever og lejkar litet«. **Leve op**, levne(i'), ar (limne). **Som ikke har Udsigt til at faa L.**, *liv-laus, liv-låten. Jfr. »d'er ikkje til livs sjå«, ɔ: der er ingen Udsigt til at bjerge Livet. Jfr. Livsfarlig. **Som lever længe** (om Slægt), lang-liva' (folkeslag). **Kreatur, som skal L.**, liv-kreter, n., liv-fe, -bejst, n.

Levebrød, leve-braud, n.

Levedage, *liv-dagar.

Levedygtig, *liv-før.

Leve„dygtighed", leve-evne (Aftenbladet).

Levefjær, *liv-kjær (ræd for at dø).

Levelig (**om Sted**), bergsam, ɔ: dær en let kan berge sig.

Levemaade, leve-måte, m., liv, n., leving(i), f., leve-vis; folke-skik, -vis, folke-bragd, f., -lag, -sed(e), m., særoge, m., høviskhet, dannishet (H. D.), finlejk, m., sømmelighet; (**høi**), høg-færd, f.; (**uordentlig**), ral', n., ralling, f.; rassing, f. I * sær levemåte desuten = Næring, Ophold, som i d. og sv. *. **L. have**, *være folke-van (ɔ: vant til at omgås folk); *være særog. **Som har L.**, vel-sedad. Jfr. **Artig, Tækkelig. Lære L.**, folke seg. **Med L.** (**Pers.**), *folke-van, folke-gjænged. Jfr. Erfaren. **M. fe uden L.**, *hejnføding, m.; van-seeda(d), sedlaus. Sv. sedelös.

Levende, levande(i'). **L. og Livløst**, kvi'kt(i') og u-kvikt. **L. Varer** (**som Kreatur**), liv-vare. Molb., H. D. **L. Væsen**, liv, n., levende(i'), n., kvikjende, n. (kjukand). »Kvart ejt live«. »K. ejnaste levande«. Gl. n. kvikindi, kykvendi. **L. født**, *liv-fød'. Mots. dau'-fød'. Mk. »aldrig i mine livfødde dagar«.

Lever (**i Indvolde**), lever(i'), f. **Paa L.**, **rig, fattig**, (vel)levra'(i), lite' levra (fisken).

Lever, fr., *rising, f., opstandelse (i egentl. tyding), »opstånen«; morgen-»besøk«, -»visit«, ɔ: *-vitjing. Jfr. dog Visit. H. P. S.: morgen- el. formiddags-opvartning. Jfr. *varding el. *varting, ɔ: Opvartning.

Leverance, Levering, over-, av-givelse, rejdna', m., rejding, f., tilrejding, f., rejdsle, f.; (**Varerne, som leveres**), sending, f. (Lm.), *føring, f., las' n., farm, m., ladning, bør(d)(y), f.; også utskrivning (ɔ: hvad en fiende kræver, utskriver, i det fiendtlige land); ytelse, tilvejebringelse«; handel. **Levering, en** (**Del el. Portion, som sendes paa en Gang, saaledes et Hefte af en Bog**), sending, f. **Paa L.** (**kjøbe, sælge**), på (til) senere avgivelse, på rejding? på love? på dag? (termin), til fastsat tid. Jfr. Frist, Henstand.

Leverance-Forretning, -Handel, rejdsle-handel? (ɔ: på fulbyrdelse i eftertiden).

Leverandør, *sendar?; reder?, *rejdar? tilvirker, *sytar („En, som skal skaffe el. besørge noget"), handlende, køpman. **Hof-L.**, hof-køpman. Leverance og Leverandør er ikke fransk; men kan vi ikke finne avløsere til dem, skulde de dog heller gøres til levering og leveringsman; avgivelse? ytelse? avgiver?

Levere (**overrække**; t. liefern, fr. livrer), rette (-e) (ikke »række«), sende (-e) (»*sende korn«, d. e. „lange Kornet frem til Nedlægning i Laden"), få (— fek), la få, fii (-dde), lange, ar. »Han rette op handie«. »Få meg krite'«. (**Afgive, skaffe**), *lage til (100 riller, 200 sadler«), værke(ar), til-virke; yte, av-give, *svare (korn, skatter), *rejde (-de). **L. (fr.) Protest**, optage indigelse („ifør Vedkommende Protest"). J. L.

Levering (t. Lieferung), se under Leverance.

Leverorm („**et Slags Indvoldsorm i Dyr**"), igle, m.

Levested, levestad(i'), m.

Leversyge blandt Faarene, mingle, iglesot, f.

Levetid, leve-tid, f., liv, n.; liv-dagar; æve, f. »Det vejt ingen si æve, før'(y) ho er ål'«(o).

Levir, *vær-bro(de)r. Jfr. **Svoger**.

Levirat, værbro(de)r-gifte?, »svoger«-gifte (at en enke giftes med sin avgangne mands bror).

Levkoi (eg. **Hvidfiol**, λευκόϊον lov), »lakøje« (blom). Da imidlertid levkojerne »snarere have alle farver end den hvide«, var det bedre at kalde dem høj-fioler. H. P. S.

Levne, *lejve (-de; løjve), la være igen el. til overs, lægge efter (sig); spare. **Levnede Midler** (Efterladenskab), lejvn, f. Lejve — men ej levne — svarer til *live, o: leve, som bejte til bite, lejte t. lite; jfr. fløjte t. flyte, røjke t. ryke. Leve, live, ær altså eg. være til overs, v. i **Behold**.

Levnelse (Efterladelse), lejving, f.

Levnet, liv, n., levnad(i'), „mest almind." limna (sv. lefnad, gl. n. lifnaðr), leverne (i'), n., leving(i'), f., levan, n. »Ejt lystigt live«; »træle-, hunde-live«. **Nyt Levnet begynde**, »take seg ejt nyt tytefar«. Jfr. **Kjærtel**, **Kværn**.

Levnetsbeskrivelse, levnet, levnets-løp, livsforelse, livs-saga.

Levnetsmidler, guds-lån, f., vælfærd, f., mat-vare, f., levemåte. Jfr. **Levemaade**.

Levning, lejve, f. („mest i Flt." som etterlejvor, *av-l.), lejving, f., lejvning, m., skjærv, m., av-låting, m., år-måle(o). „Rest i Fl., år-målar«. »Vel egentl. ørmol, gl. n. örmul, Ruiner". Også leiv, f. (buste-l.). Gl. n. leif. (Affald), snusk. Jfr. snuske(u'), o: snage efter Maden. **L. dele** (tage hver sin Del af Resten), *skjærve. **Levninger**, *etterturftingar. **L., bortkastede**, rask, n., rusk, n. **L. af en nedbrøden Bygning**, rov(o), n. »Tækkje med rove«, o: t. med gammel Nøver.

Levres (om Blod), levrast(i'), stårkne(o), ar.

Lege (se **Leftie**), lækse, f., lære-stykke; skant, m.

Lexikalier, ordbok vedkommende, ordforråd.

Lexikalsk, ordboks-, ordboklig. Dærtil ordboksskriver (H. D.) og -skrivning for **Lexikograf** og **-graft**.

Lexikografisk, ordboklig. H. D.

Lexikon, ordbok. **L.-Format**, ordboksstørrelse, stort otteblad? (»oktav«). Jfr. **Folio**.

Lexikogus, ordsamling.

Liaison, forståelse, samlag, n., sambånd, sammenhæng; elskog, *elskhug, m. Jfr. **Forhold**.

Libation, drik-offer.

Libel, eg. liden bok; bøn-skrfit, klageskrift; skamskrift, nidskrift.

Libellist, **Libelskriver**, nidskriver (for nidskrift-skriver. Jfr. lystspiller for lystspilspiller, sembedsprøve for sembedsmandsprøve, stortings-val[g] f. stortingsmans-v.).

Libellula (Guldsmed), styng, m., *bu-s., *auge-s., øjre- el. øjrna-s., *orme-s., stingar, m.

Liber (Bakkus), sorg-frieren? bergeren? (som berger, frelser, »redder« fra sorger). Frelser har alt en annen mærkelse. Ænløseren?

Liberal, frisinnet, frisindig (H. P. S.), frilynd (Lm.), mots. **servil**, træl-lynd (Lm.); ædeltænkende, højsinnet; tålsom, overbærende; gavmild, *givmild, *gjæv, *flu's, *raust, *romhændt (rundhåndet, rund); rimelig. Jfr. **Skaansom**. **L. Dannelse**, jfr. højere dannelse. **De Liberale**, de frisinnede, frihets-mænnerne, frihetsvænnerne, mots. de **Servile**, de trælesinnede.

Liberalisme, frihets-stræv (især for frit el. frisinnet riksstel, Politik); fri riks-skepnad, (fri) grunlov; tvi-styre; jfr. **Konstitutionel**.

Liberalist, ov-frihetsman (væn av altfor stor fr., ov-frihet)?

Liberalitet, gav-mildhet, *mildskap, frilynde. Lm. I likhet med *god-lynde, *lauslynde. Jfr. **Liberal**.

Liberi, tjener-klædsel, -»dragt« (særmærkt); liv-tøj (o: tjener-buna', som bl. a. viserherskapets livfarge). H. P. S.

Libertinage, tøjleløshet, letfærdigt levnet, fri-liv? fri-levnet? d. e. frigjort el. løssluppen, »emanciperet«, i liv og levnet, likesom fritænkeren i tanken; *ukjure, f. (»uhyrda«, »uhyrja«), ulevnad(i), m., ubluhet, sedløjse, f. (Lm.), skamløjse, f., ærreløjse, f., ærreløst el. skamløst liv; jfr. rassing, f., o: **vild Lystighed**; ralling, f., uordentlig **Levemaade**; rangl, n.

Libertin(er), eg. frigiven, løssluppen; jfr. ugudelig el. usædelig krop, ublu, skamløs, løssluppen, *ukjuren person, stygge-ting, n.; skamløjse, f. (om person nærmlig), av-gud, m., ukjure, f., trol', n., fæl fant; fritænker. Mk. og buk', gete-buk. Jfr. **Liderlig**, **Ryggesløs**. Jfr. og **Person**.

Libidinist, rase-basse, m. Jfr. **Liderlig(hed)**

Libidinøs, lysten, *galen. Jfr. **Sellystig**.

Libitum (*ad libitum*), efter tykke; som en vil. Jfr. **Behag**.

Librette, eg. liten bok; (Operatekst), ordene el. ordlyden til et synge-stykke.

Licence lov, n., tillatelse, *fri-brev, frihet, tvang-f., tøjleløshet, ubundethet, selv-

n. viðrlikr. »Han er ikkje mejr æn mans make«. **Ligemænd i Styrrelse** el. **Styrke**, *jam-kultar (jam-kuvlingar).

Ligeoverfor (efter t. gegenüber?), *bejnt imot, *midt imot (sv. midt emot), *midt føre(y), midtfor, for»an«, (bedre) forved („staa foran, forved en ny Forekomst"), tvært imot; **ågjængs** („maaske for aagjegnt"); vedkommende, hvad vedkommer(ham, dig). Jfr. sv. gent emot. »Huset stænd midt imot kyrkja«. »Det lig' m. imot glaset«. Jfr. Overfor.

Ligesaa, like ejns, lik-så(o).

Ligesindet, *sam-lynd. Gl. n. samlyndr.

Ligesom, *lik-som (ikke likesom), *som.

Ligevægt, jam-vægt, f. (jamn-vigt, Lm.); sv. jemnvigt. **Holde med Mele L.** (jom i Drukkenſk.), væge, e (— vog). Jfr. **Balancere**. **Komme ud af L.**, skrekast(i). **Som har tabt L.** (er opryſtt), vanskipad(i').

Ligfarve, lik-le't(i'), m. **Som har L.**, *nå-dæmd.

Ligfærd, lik-færd, grav-øl, n., ærve(e), n., æ.-øl, æ-drykkje, f., lik-bor(d)(u), m., lik-vej(t)ale, f., sjaund, f., jord-færd, f., naud-syn, f., sæla-ba(d), n. Gl. n. sálabað.

Ligfølge, se Ligfærd.

Ligge, liggje (— låg, leget, e'). **L. og ſlænge**, *l. og ræke, e (— ra'k). **L. høit** (om Berg, Ø, i Taage), hildre, ar. **L. i Graven**, jfr. *liggje under låk(o). **L. længe**, jfr. læggje seg med hønom og stande op med svinom. **Bedſtive at l.**, læggje seg føre(y). **Som ligger længe**, læge-trøjten(e'). **Som gjerne vil l.**, læge-kjær(e'). **Der ligger noget under**, (noget) *bur in-under. **Liggende Stilling**, lægd, f.: kornet. lig' i lægd. **Ligget: ſom har l. nogen Tid**, lægen(e'). Mk. *år-lægen, marke-l., sjø-l.; *forlægen, ɔ: ſom har l. for længe.

Liggedag, liggjar-dag, m.

Liggen, ligging, f., læge(e'), f. (legu, lugu); (langvarig), lang-læge, f. Jfr. Sygelig.

Liggendefæ, midler, midel(i'), m., loter(u'), ejgna-l., ejgna-mon. (Ejgna, ɔ: ypperlig, eg. ejeform av ejgn, Eiendom). **Liggende-Fæ**, modſat Kvæg, eg. Kvæg-Fæ, ɔ: levende Fæ, jfr. *kvikt og ukvikt (i lang).

Ligger (i Mølle), under-stejn, m. Jfr. Løber.

Liggerum, læge-rom(e), n.

Liggeſted, læg(e)-stad(e'), m., liggje-stad, læger, n. (gl. n. legr, sv. läger); (for Kreatur, iſær Svin), lætre(e), n. (sv. * läter, lätter). Jfr. -lægje, n.: kværne-, skipe-, vetter-lægje; (Foſterleie), lægje: kalve-, føle-l. Gl. n. lægi, sv. läge. **Kræſen med Hensf. til L.**, lege-vand.

Liggetid, liggje-tid, f.

Lighed, liklejk, m., likning, f., likneise, n.; (borgerlig), jama-ret', m. (Lm.); (Jævnhed), jamne, m., jamnad, m., jamskap, m. **L. i Udſeende**, sve'p(i'), m, ɔ: „en let bemærkelig L.", av *svepa(i'), ar, ɔ: ligne, minde om. »Ho svepar på mor si«. »Han hæv svepen av mo'folket«. **L. fjærn**, te'm(i'), m. Mk. svep(i), svem(i'), m. »Han hæv ejn tem atpå go'-fa'ren«, ɔ: ligner Bedſteſad. **L., flygtig**, bæv, m., av *bæve (-de), ɔ: være noget lig; de'm(i'), m. Mk. *svep, *te'm. **Som har flygtig L.**, sve'p-lik. **Meget ſuffende L.**, *naud-lik.

Ligkiſte, lik-kiste, f.

Ligklæder, lik-klæde, n. pl.

Ligkondukt (!), *jordefærd, *likfærd, f. (Overhofmarskallen om Fr. VII's Begravelſe).

Liglagen, lyse-blæje, f. (-bløje), *lik-b., -lakan, n., svejpe-lakan.

Liglugt, lik-luft, f., nå-l., nå-tæv(e), m., -ange, m., -gje'm (gi-), m.

Ligne (være lig), *likjast (ikke *likne), skjotast på; *være lik, svepe på (i, — a); *brå på (sv. * brå, brås), *bregde på, e (ar, — de; gl. n. bregða); *bæve (stpl). »D'er altid så, at ungen brår på sætt. Jfr. Slægte. (Sammenligne), likne(ar), *l. i hop. Mk. likne at'-åt, ɔ: ligne ved. (Udligne), likne(ar). (**Paaſe nogenlebes**), nærme ſig til), stævje, ar (støvje). **Søge at l.**, *hærme etter. »Hærme etter byfolket«, »etter dej rike«.

Ligneiſe, en, liknad, m.; (Exempel), likning, f., liknelse, n.

Lignende, *lik, *dilik. »Slikt og dilikt«. Gl. n. þvílíkr. Sv. dylik. **L. noget**, svep(i')-lik (svejp-l.). **En l. Ting** (Efterlign., Billede), likning, f.

Ligniu, tre-æmne (-»stof«), ved(i), m. »Ejt tre, som er hardt i veden«.

Ligning (Sammenl.), likning, f., likneise, m.; (Udligning), likning, f.

Ligningsmand, *likning-man.

Ligns, *træet, trænet, *treen (ɔ: „træagtig"), trena(d).

Ligprædken, -tale, lik-tale, m., grav-t., *grav-fæsting (som og -tyder: Jordpaaſtelſe). **L. holde**, *grav-fæste.

Ligſalme, grav-salm, m., -sång(o), m.

Ligſeng, lik-strå, n. »Han lig' på l.«

Ligſtue, lik-ståve(o), f.

Ligtorn (n. t. Liſborn), lik-tå, f. (liktáa), kvære, m.

Ligne, samlag, -bund? »for«bund (konge-, drot-?); sambundne, sambunds-mæn. Jfr. Alliance.

Liken (»ch«), lav, n. (på træer); måse, m. (o'), lav. L. **islandicus**, islandsk mose. Jfr. Cetraria isl.

Likenografi, lav(slag)-lære („Beſkrivelſe af Lavarterne").

Likvid, eg. flytende, tyn'; klar, ren; (om Gjældskrav), rigtig, godtgjort, u-omtvistet; forfallen (til betaling); avgjort (salderet), på »det rene«.

Likvida, flytende (medlyd).

Likvidant, den opgørende.

Likvidation, opgør, avgørelse, avregning, kostnings-opgjør, opskrift over krav; *skarving, f.; utjævning, *kvitting (av gensidige krav), utkvitting. Lm.

Likvidationstermin, krave-tid? („inden hvilken Kreditorerne i et Konkursbo have at indgive sine Fordringer"); opgørs-dag („da Opgjør efter en Differencehandel skal finde Sted"). Efter J. L.

Likvidere, jævne ut (ved tillæg, fradrag), gøre op, la gå op (mot himmanen); skulte(ar), skarve(ar), ɔ: „opgjøre Mellemregning, især efter Skjøn eller med velvillig Eftergivenhed". Jfr. sv. skarfva, ɔ: fælde sammen. »Eg vilde skarve med deg«. Mk. og kvitte(ar), ɔ: opgjøre et Regnſt.

Likvidum, uomtvistet gælds-krav.

Likvor, væske, dråpe-flytende legem (ting); kraft-va(t)n; vin-ånd.

Liſør, kryder-brænnevin. H. P. S.: brænt va(t)n, kryder-v.; (»destilleret over forskl. slags frugtkjærner el. desl.«), kærne-vatn.

Lilafarvet, blek-fiolet (b.-blå? blå-svart?).

Lilie, lilje, f.

Liliekonval, skjørpe (sky-), gjejt-s., gjejteramme, m., *konval, lilje-k.

Liliput (Lill.—), tommeliten-land.

Liliputtianer, tomme-liten.

Lim, li'm, n. Lim ær i * også = kalk, likesom i Jylland. Dv. (jydsk) Limbrænder, Limovn, Limsten. I * lim-mjøl, lim-steju.

Limbus, limp, m., fia'k, m., snip'. Jfr. Snip, Kant, Hjørne; Flig, Lap.

Lime, at, *lime.

Lime (Kvist, Feieloft), lime, m., sope-l., sopling, m., sopel, m.

Limit, Søslimit (Perſ., hjemmehørende i Sødistrikt), sjø-værneskyldig? strandbue, m., strand-byg, m., strænding, m. med tillæg av manskap? sjø-værner?

Limitation, av-grænsn(ing, omgrens.; ingrens(n)ing? Jfr. Indskrænkning.

Limite, -tum, -to, eg. av- el. om-grænsning; nejeste (laveste el. højeste) pris. Efter J. L.

Limitere (begrændſe), av-, om-grænse, ingrense?; opgive den yderſte pris, kurs osv. Jfr. Indskrænke.

Limonade, sitron-va(t)n.

Limſtangen: Iøbe med L. („gjøre forgjæves Arbeide, gaa forgjæves og beſl."), jfr. *imå-få, *på må-få (*gange, renne o. fl.). Mk. måfå-færd, f., måfå-rejs, f., -stræv, n., ɔ: forgjæves Færd osv.

Lin, li'n, n.; (utilberedet), hår'(o), m. Gl. n. hörr. Mk. *linsyster, ɔ: „*Camelina sativa* (»)«). L. el. **Linfrø tilvirke**, tone, ar. Dv. tonad, m. (sv. * tonad). Jfr. Garn. **Bundt L.**, ſom indeholder 12 Smaaknipper (*brugder), tolv-brygding, m. **Bundt L.** af 24 Dukker (*brugder), lime, m. **Redſkab at tilberede L. med**, skåke(o), f. (skoku, oo, skuku), av *skåke. **Sted, hvor L. røbnes**, li'n-få, f., -røjte, f.

Linaria vulgaris, *ku-blom, kjærring-tån' (o), reskje(y), maure (Dr. Seh.), lin-urt (Strøm), torske-mun(d) (Sørens.), fluge-blomster. Wille. Til *maure jfr. Engetrøbe.

Lind, *lin' (mots. *stin'), le'n(i). Le'n ær egentl. ssmme ord som lin', men mindre i bruk. (Mild), *ly, *læ. Dv. *læke, *læne, ɔ: bli lindere, mildere; (mild, blød), *tyd. »Det var ikkje tyde spurningar«, det var meget vanſkel. Spørgsmaal. »Han er ikkje tyd til å lejke med«, ɔ: gir ikke let tabt. (Om Luft og Vind), lom'(u). Sv. ljum. Dv. lumme, m., -varm Luftſtrøm, og lømme(y), ɔ: Varme, ſom f. Ex. Ovn gjør.

Lind (*Tilia*), lind, f.

Linde, lene(i'), ar, lindre(ar); (fortynde), linke(ar); (blødgjøre), linne(ar); (ſlappe), røme (-de). »Røme på bandet«.

Lindekrat, linde-rape, m.

Lindhed, lin'lejk, m.

Lindkogt, lin'-koka(d). Jfr. lin'-salta', -stejkt, -turka'.

Lindorm, lind-orm, m.

Lindre, lindre(ar), lene(i'), ar, døjve (-de), lette(ar), *hugge, trøste(ar) (trøjste), linke(ar); (Smerte), løvje, y. Gl. n. lytja, læge. Jfr. Dulme, Formilde. **Lindres** lindrast, linke(ar), lenast, blyrast; (aftage), svane(ar), dvine. Gl. n. dvina, ſtanbſe. **Lindrende**, døjven. L. **Drik**, døjve-dryk', m.

Lindring (af Smerte), lindring, f., blyr, m., lette(e), m., lise, f. (sv. lisa), huggelse, f., hugging, f., dvining, f., løv(y), n. (gl. n. lyf), døjve, n., døjving, f. L. **ſøle**, huggast.

Lindringsmiddel, døjve-råd, f., løv(y), n., *lækje-blad (lækjings-b.).

Linduſke, ſaa tyk, at man juſt kan gribe om den med Fingrene, brugde, f. **Flere *brugder ſammen**: brygding, m. **At binde brugder**: *brygde.

gaar paa Livet løst, jfr. »d'er hand i hår og kniv i strupe«. Jfr. »det var rejnt livlaust«. **Jntet Tegn til L. at mærke**, *højre korkje hund el. hane. **Tegn til L. vise**, spænne (— span'). Upers.: »det span' ikkje i hånom«(o). **L.**, også: verdi, f. (Verden). »Kome til verdi«, »fare av (or, ut or) verdi«. (Fyrighed), hu'g, m., kviklejk, m. **L., forargeligt**, u-levnad(i), m. Jfr. Libertinage. **L., kraftigt: Mærke paa L. L.**, liv-mærke, n. **L., lystigt, uroligt, stormende**, leverne(i), n., levan(i), n., levnad(i), m. **L., lystigt, mageligt**, *god-dagar, pl. En, som har goddager, sær en *goddags-fugl. Jfr. sv. goddags-pilt. **Ikke et L.**, *ikkje ejt liv, ikkje namnet. Jfr. Levende Væsen. **Forlængelse af Livet** (noget, som man bjerger L. med for en Tid), liv-længje, f. **Haab om L.**, liv-vo'n, f. (livs-v.). **En Kamp for L.**, *ejt livs-tak. **Af Livet fjed**, *liv-lej(d). Dv. livleje, f., en dumdristig Pers. **Som har Liv**, kvi'k(i').

Livagtig, *skinande? hånd-gripeleg, levande (i), livleg.

Livegen, træl, m.

Livegenskab, trældom, m.

Livgarde, *liv-vakt.

Livgedding, årpenge(r), livs-eje („naar det er en til Brug overladt Eiendom"); enke-penge (Fr. Bfd.), -hævning (Fr. Bfd.), enke-forsørgelse; (iblant) enke-gods, -sæte.

Livgjord, *liv-gjord, f.

Livlø, bly-farget, lik-f., aske-grå; misundelig, avindsyk.

Livkjøle, kjole, m.

Livlig, kvi'k(i'), livleg, liv-møken(y), levande(i'), livanes (J. Moe), kvikleg, kvi'k-før, *kvejk, *kvisten, *kvejkt, *frisk, *fjåg (ɔ: fjælg), *briken, *fjørog (gl. n. fjör, Liv), *kry, *frygde-ful', *færm, va'k (eg. vaagen); (frist, raft), *sprættog, *spræ'k; (om Egn, Sted), let'leg, liv-møken(y), triveleg; (livsglad), let'-livad, *let-lynd. **L., meget**, *eld-frisk; *sprikjen. Jfr. Frist, Fyrig, Munter.

Livlighed, *kvi'klejk, m., liv, n.

Livlæge, egen læke? (hans, min), ejgen lækjar (dokter)?

Livløs, ukvi'k(i'), liv-laus. Kvi'kt og ukv., ɔ: Kreatur og anden Eiendom.

Livløshed, livløjse, f.; (Mangel paa Liv og Rørelse), *livløjse.

Livne, levne(i), lemne(i); live op, sætte liv i.

Livnære sig, livje seg, berge livet, friste livet.

Livré, tjener-»dragt«, -klædsel, -buna'.

Livret (Ret, som er Ens Liv), beste mat. Mk. ov-fagning, f., ov-mat?

Livsfare, livløjse, f. **I L.**, *liv-laus. Mk. liv-låten, ɔ: vis paa Døden.

Livsfarlig, *liv-hæt', *liv-laus. »Det var rejnt livlaust«, ɔ: „der var ingen Utsigt til at bjerge Livet". Jfr. Leve.

Livsglad, *let-livad. Jfr. Oprømt, Munter, Frist.

Livskraft, liv, n.

Livskraftig, *liv-stærk.

Livslyst, frygd, f.

Livstegn (L. til Liv), liv-mærke, n.; (L. paa Triveligheb og kraftigt Liv), liv-mærke.

Livstid, *liv-dagar, leve(i)-tid, f. »Aldri i mine livfødde dagar . . .«

Livstykke i Klæder, liv, n., liv-stykke, n. (lystykkje).

Livvagt, liv-vakt, f.

Li(j)øbs-List, handels- og sjøfærds-tidender. **L.-Register**, skips-liste, -tal? Jfr. Klassifikation. Mk. (fransk) registre veritas og det norske veritas, som også »besigtiger« fartøjer og opgør skipslister. Jfr. Besigtige.

Lo, *låve, m. Mk. *låve-bri'k, ɔ: „Lav Fjæleveg paa Siden af Logulvet"; l.-bru; l.-fal', ɔ: „det Korn, som paa en Gang tages op af L."; l.-stav, „Stolpe ved L. el. i Midten af Laden". Se Laave.

Lobelia Dortmanna, *botne-gras, *vas'-gror, -*kros'.

Locus, se Lokus.

Lod, et, lod', n.; ($\frac{1}{32}$ P), lod'. **L. paa Fiskefjære** (uden Hensyn til Materie), stejn, m.: *bly-, jarn-s. Jfr. *stejn-band = *sokkje-b. **L. Lod** (en og et, ɔ: tilfaldende Del), lot(u), m. Sv. lott. **Forening af Personer, som hver faar sin L.**, lo't(u)-lag, n. **Falde i Ens L.**, timast. »Det timdest os inkje«. Gl. n. tímast, hændes. **Det falder forbeni. i hans L.**, *det lagast hånom(o) til. **L. tilkjende**, lo'te(u). Mk. *lote seg in i, ɔ: kræve L. i en vis Fangst el. best. **Lodder hænge** (paa Garn el. Bæv), kljå (-dde). Gl. n. kljá. Mk. kljá, m., *k.-stejn (klå-s.), ɔ: „Lod, Tyngesten".

Lodbrug, lo't(u)-bruk, n. Særtil *lot-visne, -drive, -bruke og lot-brukar.

Lodde (oplodde), lodde, ar. **L. L.** (ved smeltet Metal); t. löthen), lodde(ar), *lode, brase(ar). Sv. löda. Eng. braze. »Jfr. ang. brøs, Robber". **L. ud**, lote(u) ut.

Lodden: Sammenl., lodding, f., brasing, *l.

Lodden, jfr. Laadden.

Lodhavende (belagtig), *lot(u)-havande.

Lodkastning, lo't(u)-kasting, f. „Ofteft" lod'-kasting.

Lodret, *lod-bejn, bejnt op og ned (O. V.); (næsten l., om Klippe), låg'(o)-bra'.

Lods (n. f. Loots, holl. loods), *los'(oo,

lo's); jfr. kjæntman (-»nd«-), ɔ: „Veivijer paa en Søreiſe, iſær paa mindre Fartøier".

Lodſe, *losse.

Lodſedbel, lot(u')-sætel(e), m., *l.-brev. Jfr. Aktiebrev.

Lodstager, lo't(u)-man, m., deltager, del-ejer. Sv. delägare.

Loft, over-værelse, *loft, n. (lopt), himling, m., *sal (sals-høgd, ɔ: anden Etage), opståve(o), f. (Lidet L., iſær i Fæhuſe), skuk', m. (sv. * skunk). (Lidet L. el. ſmalt Fjæleguly), spång(o), f. (Fjøs-, Hø-, Lade-Loft, helſt med løſe Bord el. Stænger til Gulv), tel(i'), n., skjældtele (eg. Gulvet i Loftet), hjæl', m., træv(e), n., læm'(e), m., ra'm, m. Overrum i kirke kalles og træv, n., læm', m., kor, n., hjæl', m., over-laup (over, -y). Jfr. Pulpitur. Jfr. Stænge. **Loft** (dansk) sær og = taket i et værelse (t. Zimmerdecke). **Stue med L.**, loft-ståve(o), f., mots. *røjk-, ljore- el. ro't-ståve. **Øverſte L.** („Rummet mell. Taget og det øverſte Stokværk"), *øvste-loft.

Loftguly af løſe Fjæle, træv(e), n., læm(e), m., hjæl'(e), m., te'l(i'), n.

Loftrum, læm, m. B. B.

Loftsluke, »Luge«, loft-luke, f.

Loftstrappe, loft-stæt'(e), n., -træp(o), f.

Log (eng.), eg. træ»blok«, *kub', træ-kub(be); fart-måler (på skip).

-Log, -kænner. Ikthyolog, Zoolog, Ægyptolog, ɔ: fiske-, dyr-, Ægypt-kænner.

Logarit(h)me (eg. Forholdstal), rot-tal. H. P. S. Dærtil rot-tallig for logaritmiſk. Meyer: Forholdstal el. »viſer. Men Forhold sær tysk. Jfr. Forhold.

Logbog, skips-dagbok, sejle-bok el. sejlas-bok?

Loge (i Skueſpilhus), inne-lukke? avlukke; tilskuer-, skue-kammer(s), særlukke (ɔ: sær-kammers) (som mindre fornemme ord mk. kå't[o], n., ɔ: „lidet Værelſe, Afluſke", kåve(o), m. og klæve(e), m. = kåve); (Frimurer-L.), sal; sam-hal (H. P. S.); (Perſon.) frimurerne (på et givet sted), frimurer-lag; handels-stue. H. P. S. L. (i Hus i Ital.), jfr. sku't, m., skur, n., skå't(o), n., skjo'l, n.

Logement el. **Logis**, bu-stad, m. (bosted, H. P. S.), hus-vær(e), n., hus-rom, n., *hus-vist, hus (som i: »kan jeg få hus her i nat?«), hærbærg, hærbyrgje, n. (gl. n. herbergi, -byrgi), hus-ly (H. D.), gæste-hus, -hærberg (Molb.), gæste-ly. H. D. **Forlange L.**, *be om hus. **I L. tage**, hærberge (Molb.), *hær-byrgje (-de). Mindre godt sær bærbærgere.

Logere, bo, huse (Molb.), hyse (-te), huse (ar), halde seg (dær el. dær). Hyse også = give husvær, hærbyrgje. **Logere ſig ind** (dær el. dær), lej(g)e sig in, tinge sig in; lægge sig in?

Logerende, busæte(e), m., hus-folk (A.); leje-boer, hus-lejgar (jfr. *huslejge, f.). Mk. lejgar, ɔ: Leier.

Loggia, svale (H. D.), sva'l, f. Jfr. Galleri.

Logik, tænke-lære, tanke-l. (H. P. S.); tanke-følge. H. P. S. **Er der L. i det?** sær det sammenhæng i det? . . . mening i det?

Logiker, tænke-lærer. **Skarp, ſtræng L.**, skarp tænker.

Logis, Logishus, se Logement.

Logiſk, tanke-ret, retfølgelig, tanke-stø. H. P. S.: tankelig. Jfr. Konſekvent.

Logofor, tale-rør? (med vatn-rette rør i jorden; eg. ordbærer). Meyer.

Logograf, saga-skriver, sagn-s. Meyer.

Logogrif (»grɔf), bokstav- (el. ord-)gåte, H. D., H. P. S., Meyer.

Logomaki, ord-strid (trætte om ord, ikke om ting), *vingling, *ordkløjving, *hårkløving (ikke -»ɛri«).

Logos, tale, ord; sagn; tænke-ævne; hensyn; grun; lære-bygning; »Ordet« (i bibelen).

Logre for En, hole (-te), gjole (-te) (føre, y, med ejn), flikre(ar), skripe(ar), slejkje (-te); jfr. kjæle (-te), kause(ar). Se og Slebſte, Smigre, Kokettere. **L. med Halen**, *vispe (B. B.), v. med rumpa el. rova, *dille rumpa, *d. med rova. B. B.

Logrende, *søt, søt-talende, *slejkjen. Jfr. Smigrende.

Lok (Haar-), lokke, f., lok', m.; (Haartop), spi't, m.; (Bundt), svejp, m. **I Lokker dele ſig**, lokkast, lokke seg. **I L. delt**, lokkot.

Lokal, stedlig (Fr. H., Molb.), sted-egen (Molb.). H. P. S.: sted-bunden; stedgyldig; åsteds-, åstedlig (av åsted). Dærtil stedligheter for Lokaliteter. (Om Vært, bunden til et viſt Jordſlag el. Himmelegn), jordbunden. H. D. Jfr. sted-egen. Molb. **Det Lokale**, det sted-egne, steds-laget? (= Beſtaffenheden, — som i Sindelag, *lands-lag, n.), stedegenheten? den stedlige tilstand, de sted-egne forekomster? („de lokale Forhold"). **L. Fordel**, stad-bate. Lm. **L. Sagn**, sted-sagn (H. D.), bygde-sægn.

Lokale, hus, n., hus-vær(e), n., -lejlighet, hærberg; jfr. bu-stad, n., hejm, m. Jfr. og Logis.

Lokalhukommelſe, sted-hukommelse.

Lokaliſere, in-stede (N. M. Pet.), hjemfæste, sted-fæste (Soph. Bugge, Sv. Gr., Fr. H., H. D.); (om Krig el. beſl.), land- el. sted-fæste; (et Digt f. Eg.), tillæmpe. H. D. **L. Krigen**, omstængje

ufreden (Lm.). **Lokaliseret**, kænt (på et givet sted), sted-kænt (H. D.), sted-kyndig (Molb.), hjemlig (hær, dær)? hjemme-vant (Fr. H., Molb.), *hejmfast (eg. bofæstet), *hejmsleg (eg. familiær); (i et Hus), hus-kænt (H. D.); vej-kænt (H. D.); (akklimatiseret), sted-vant. H. D. Jfr. Orienteret. **L. være**, sted-kænne sig. H. D. Jfr. Orienteret.

Lokalisering, sted-fæstelse. Soph. Bugge.

Lokalitet, lande-læge(e), n. (Lm.); stedlighet. H. P. S. Til -læge jfr. Liggested.

Lokalsprog, bygde-mål.

Lokation (Kollok.), in-deling, ɔ: følge, række-f. (nl. av kravs-mænnene i et opbudsbo, fastsætt. av den orden, de skal have utlæg i).

Lokke, lokke(ar), kalle på; (særlig om Dyr), kaue(ar); (drage), vele(ar); (overtale), *lokke; (opnaa ved at l.), lokke. »Han lokkade det ut«. »Dej lokkade det frå meg«.

Lokkefugl (eg. og billedlig), lokke-fugl, m.

Lokkelse, Lokken, lokking, f., lok', m.

Lokkemad, lokke-mat, m. **L. for Dyr**, å't, n., åte, f., sætse(e), n., ete, f. (etor, fl.), åtul; (for Fisk), fly, n., agn, n., å't, n. Mk. *flye, ɔ: ubkaste *fly.

Lokkenavn for Dyr, kalle-namn, n. **L. el. -ord til Faar**, kå's, f., kur', m. (sv. * kura); (til Gjeder), kille (»kidle«), kirra, kissalt, kisseba(r)n; (til Katte), kis', mis', pus, pi's, purre, pise; (til Kjør), kus', kis'l

Lokker (Tilskynder), lokkar, m.

Lokket, *lufsen, *luspen.

Lokomotiv, »damp«-hest (H. D. m. fl.), -vogn (*ejm-, *gov-); drag-vogn? drager? drag-værk (ɔ: -maskine). Damp ær t. Dampf.

Lokum, jfr. Privet. H. P. S. har avlukke, lille-hus (Molb.) el. -kammer.

Lokus (-cus), sted. **L. classicus**, hoved- el. mønster-sted. **L. communis**, almen-sted, almensætning; hverdags-talemåte (Fraſe). **Loci communes** (Melanchtons), kristelige hovedlærdomme (Fr. H.); (ellers), vedtagne sætning. (Cès. Cantù). **L. parallelus**, »paralel«sted, lignende sted, oplysende s., side-stykke. **L. probandi**, bevis-sted, prov-sted? Jfr. Bevis. **Loko: in loco**, på stedet, hær (på det sted, som talen ær om). **Loco citato**, på opgivne sted. **Loko-Vare**, 1. eg. tilstedevare (som nl. avgives på det sted, dær den ær sålt, i motsætn. til vare »ab« et annet sted, t. d. **Kornvarer ab Danmark**, ɔ: til utskipn. fra D. Jfr. Ab). 2. færdig vare (i mots. til „Paa Leverance").

Lokvacitet (=qv=), snaksomhet, *tøving, *vasing, *skravling, *javling, *drøsing.

Lom (*Colymbus arcticus*), lom, m., *stor-l., mots. små-l., ɔ: *C. septentr.* Mk. *top'-lom (Sjøfugl); loms-æg, n., -unge, m.

Lombard = »assistens«-hus, låne-hus.

Lomme, lomme(u), f.; (mindre), fikke, f. Sv. ficka. Væske, f. ær „Taſte, Stinbpoſe".

Lommebog, sætek(e)-bok, f.

Lommeprokurator, se Tingstub, Rabulist, Sykofant.

Lommestilling, kåvring(o), m. (kaur.).

Lommetørklæde, lomme-duk, m., *nase-d.

Lonicera, se Kaprifol.

Loppe, loppe, f. (før: flo, f.). **Af Lopper fuld**, *loppot.

Lord, (nådig) herre (eg. brødpasser el. -våkter).

Lord-mayor, borge-mester (første b. i London).

Lordſkip, herlighet (hans, eders h.).

Lorgnet, øje-glas, se-glas; lomme-kikkert.

Lorgnettere, lorgnere, se på, kike på; glo på (gennem seglas).

Lort, lort, m.

Los: kaſte los (Fortøining), *kaste laust.

Lo(o)s (paa Jagt): **faa, have L.**, jfr. fl, ha' veret, tæven, gå'tet (av, på ejt udyr).

Los(s), gaupe, f. **Hun-L.**, gaupe-kal', m. Mk. kat'-gaupe („ingen egen Art"), og ræv-gaupe, f. („en vis Art el. Afart af L.", *Felis Lynx*; sv. räflo).

Losſe (tømme), losse(oo), ar.

Lotteri, Lotto (t. Lotterei), lod-spil (Meyer), tal-lodspil, klasse-lodspil (Meyer), lykketals-spil (Meyer), lykke-spil, lykke-hjul (H. P. S.); jfr. lot(u)-kasting, f. ?, („ofteſt") lod'-kasting, lod-kast? *på-kast, n.

Lotteri-Laan, lodkast-lån? (lodkastnings-lån ær tyngre ord).

Lotus corniculatus, smør-soleje, f., *tiritunge, f., *mari-lykle, m. Jfr. Maanerude, mari-løkel(y), m.

L(o)upe, øje(n)-glas (H. P. S.), øke(r)glas, ɔ: aukarglas (»forstørrelsesglas«), kigeglas (H. D.), se -glas?

Lov, lov, n. (gl. n. lof), lov-ord, n., ros, n. (og f.). Mk. *lovleg, *lovande, ɔ: rosværdig.

Lov (Tillabelſe), lov, n., løjve, n. (gl. n. leyfi). **L. give**, løyve (-de). Gl. n. leyfa. **Uden L.** (Tillab.), løjve-laust, *uløjves.

Lov, låg(o), f. (gl. n. lög, n. pl., sv. lag), ret(ee), m. »D'er same retten føre(y) alle«. »Ha' retten føre seg«. Mk. lagret, m., -værje, f. (ikke låg-, log-). Mk. som ord av »Landsmaalet«: lågbåd(o, o), ɔ: Lovbud; låg-bok, f., -bråt(o), n., ɔ: Forbrydelſe; l.-bunden, l.-givning, f.,

l.-kunna, ɔ: Lovkyndighed; -kunnig, -lydig; l.-løjse, f., ɔ: Anarki; låg-ret, ɔ: lovmæssig; l.-sætning, f., ɔ: Lovbestemmelse; l.-take, ɔ: vedtage som L.; l.-tyding, f., ɔ: Lovfortolkning; l.-værk, n., ɔ: Lovsystem. **Som L. vedtage**, lov-ta(ge), låg-take. Lm. **Det er ikke L.** (er ikke foreskrevet), jfr. »det stænd inkje på sætelen«(e).

Love (jfr. Tro og Love), love, f. (løvu). **Tro og Love** (jfr. t. Treu und Glaube) skal tyde »løfte og tilsagn« (Molb.). Jfr. at *tru også ær = Ærlighed, og *love, f. = Løfte, Tilsagn. Nogle ser i dette Love ordet love(oo), ɔ: Haandslade, Haandslag, Løfte.

Love (Korn-), se Laave.

Lovfortolkning, låg(o)-tyding, f. Lm.

Lovgivning, låg(o)-givning, f. Lm.

Lovkyndig, låg-kunnig(o). Lm.

Lovkyndighed, låg(o)-kunne, f. Lm.

Lovlig (af Lov, Ros), priselig, *lovleg, *lovande; (temmelig), *ret, brav, *tållege(o). »Det var tålle(ge) stort«.

Lovløshed, lågløjse(o), f. Lm. Jfr. Anarki.

Lovmaal, rettergang. Jfr. Proces.

Lovmæssig, lovlig, lov-bunden, lov-hjemlet, lov-ret (Molb.), låg(o)-ret (Lm.); lovmedhåldig. Mots. lov-stridig. „**Lovmæssig har**, som flere med -„mæssig" sammensatte Ord, et altfor stærkt Præg af det Tydske og undgaaes i den finere Sprogperiodes gode og dannede Stil, ligesom det gjøres overflødigt ved flere danske Ord: lov-grundet, lovgyldig, lovlig, lovret, lovstridet". Molb. Dette vitnesbyrd av Molb. skal mærkes, da han i det hele ikke ær kræsen ad tyskheten. Jfr. Legal og -mæssig.

Lovovertrædelse, lov-brud, låg-brå't(o), n. Lm.

Lovsang, lov-sång(o), m.

Lovsystem, låg(o)-værk, n. Lm.

Lovtale, lov-tale, m., vel-læte, f., overlæte(y), f., skrøjting, f. Jfr. Ros.

Lovtrækker, jfr. Rabulist.

Loyal, lovlig; redelig; tro; trofast, kongetro (n. Dagbl.), lov-tro, lovlydig, kongelyndt (Lm.). Mk. og *høg-var, *gran'-var, ɔ: hensyns-ful'.

Loyalitet, Loyauté, lovlighet; redelighet; troskap, undersåtlig hengivenhet, kongetroskap, -lydighet? lov-troskap, lov-sin el. lovsindighet (H. P. S.); gran'-varhejt? (efter *gran'-var), hensynsfulhet. Jfr. Delikatesse.

Lu, lo, f. Sv. lo og lugg. **Uden L.**, *snau, lo-sleten(i).

Lubricitet, »slibrighet«, *slejpe.

Lucifer, lys-»bring«eren (bedre: -fører, -bærer), morgen-stjærnen; fanden.

Lud, lu't, f. (sv. lu't), tvætte, n. **Vaske i i L.**, *tvætte(ar), *tvage. Jfr. *lut-fisk: luting, f., ɔ: at lude.

Lude (Fisk), *lute (fisk), ar.

Lude (bøie Hovedet fremad, la' det hænge ned), lute (-te), luve (-de), kure (-de), nupe (-te), *dubbe, drupe (-te), gruve(ar) (grue, g. seg). Gl. n. lúta, grúfa, drúpa. **Ludende**, *lu't, *luten, *huken, *hykjen, *kuren. Jfr. huk-vaksen, ɔ: lidt krum af Vækst; kas'-vaksen. Jfr. Krum. L. **Stilling**, luting, f., ku'r, m., kuring, f., gruve, f. Gruve bare i: *å, i, på gruve. »Liggje å gruve«, »fare fram å g.«, ɔ: falde forover el. hovedstup. »Også i Sverige«. Gl. n. á grúfu. Jfr. Næsegrus.

Ludimagister, skole-mester.

Lue, låge(o), m. (gl. n. logi, sv. låge), også ljome, m. (lømme, for ljome som rømme for rjome, ɔ: Fløde). Gl. n. ljómi, m., stærk Glans.

Lue, at, låge(o), ar.

Luffe, jfr. Luve, Krybse.

Luffer, 1. jfr. Bælgvante (*love-vå't), 2. (Svømmefødder), svejv, m. (især om kobbens), slejv, m.

Luft, luft, f. (lukt, lykt; jfr. n. s. og holl. lucht for t. Luft), ver, n., vind, m. »Op i veret«. »Stige til vers«. Verbåge(o), m., ɔ: Regnbue; v.-ljos, n., Lynild, Nordlys; v.-strupe, m., Luftrør. **Luft i Indvoldene**, vindar, m. pl., vindknut, m. **Luftblære**, vind-bole, f. **Luften** (Himmelen), ver-ståva(o), f. Mk. »No er storeståva opskura'«, ɔ: nu er Himmelen bleven rigtig klar. **Ja, klar eller let flyet**, let-ve'r, n.; (kold, fugtig el. taaget), kald-yrje, f.; (taaget), esme(y) (jfr. Disighed); (uklar, taaget), dumbever, n.; (uklar, stødtlyket L.) siges være *fejmen. Jfr. fejme, m., Fedthinde, fed el. klæbrig Bædske, som flyder ovenpaa Vandet. (L., usund, i Rum, som længe har staaet tomt og tillukket), ejde-luft, f. (lukt), ejdne-tæv(e), m., -ange, m.; (varm), el(y), m. **L. af venligt Udseende** ær *ljos-lejt. **Af L. fuld**, *vindful'; (i Luften tørret), *vind-turka'. **Luften formørke** (om Regn, Sne), kjøve (-de): »det kjøver til«. **Hvirvelstrøm i Luften**, vind-kværvel, m. **Lyd i L. som af en fjærn Torden**, ver-do'n(u), m. **Luften er kommen i Oprør** (el. Ulag), »d'er ej låk ro't i veret«. Jfr. Art.

Luftagtig, *luftfængen (jfr. bjørnfængen for bjørnagtig), luft-lik?; som luft.

Luftartet, jfr. Luftagtig, -agtig.

Luftballon, luft-bal', m., luft-skip (Molb.), l.-sejler (Molb.), luft-»bold«. H. C. Ørsted.

Luftblære (Boble), bole, f., vind-b., f., vind-knu't, m.; (Svømmeblære), flat-

mage, m., *sund-mage, sund, n., sågmage(o), m.

Luftbølger, bra'g, n., så-bivn (bevn), f., -brign, -gidn, f., -gidder, m., -gitl; solgidn, -gitl, vår-gidn. Se Luftspil. Jfr. Bevægelse.

Lufte (blæse lidt, saa man kan feile), dæle (-te), gjose (— gaus), gjoste(ar), guste(u'), ar (gl. n. gusta); („især om kold Vind fra et Dalstrøg"), snoe(ar), snære (-te). Sv. * sno, snå. (Udlufte), lufte(ar).

Lufthul, vind-hå'l'(o), n., *ve'r-h.; (paa en Tønde), svik', m.; (paa en Bæg), glugg(j)e, m. (glug', n.); (i Taget), ljore, m., ljor-hå'l. Gl. n. gluggi og gluggr, sv. glugg. Dv. glygge, n., Aabning, f. Eg. mellem Skyerne; glyggje (-de), aabne sig, saa man kan se igjennem.

Luftning, drag-vind, m., gufs, f. (L. Erl.), vind-ku'l, f., -go'l(u), f., -gost(u), f., -gufs, f., -kjøle, f.; (Vindpuft at feile med), dæ'l, n.; (Lufttræk, „især om den kolde Luft, som strømmer ned ad Dalstrøgene i Frostvejr"), snoe, f. (sno, snå, sv. * snå); gnærre, f., snære, f., nare, m., skjælle, f. **Kold L., kje'l, m. For kold L. udsat** (Sted), *snohard(t).

Luftningsrum i Lasten (i Fartøi), hudfa't, n., hudfats-rom, n. Gl. n. húðfat, Sengfeld, Køie.

Luftrør, vind-røjr, f. **Luftrøret i Halsen,** barken, m., ver-strupen, m. (sv. väderstrupen). **Mabrøret, Spiserøret** heter vælende(e), n. (væle, vajle).

Luftskipper (efter t. Luftschiffer?), luftsejler (Molb.). Altså vel og luftsejling, -sejl»ads«.

Luftspil (Luftbølger), vår-gidn (gi'-), f., så-g., sol-g.; så-bi'vn(i'), f., -brign(i'), f., -gidder, m., -gitl, n. Av gidde (gjedde), ɔ: bæve, og gitle (gjetle), bæve, ryste (riste). Jfr. Luftbølger.

Luftspring, kast, n., rund-k., halling-k., sprang-hop', n. L. **gjøre,** kaste seg; kante bjø(r)n; slætte (-e) seg.

Luftstrøm, vind-strøjm, m.; („Udbunstning"), gjo's. m.; (Luftning), gufs, f., guft, f.; gå's(o), n.; (Damp, som fra et meget varmt Værelse), gåse(o), f. L., **varm,** lumme, m. Jfr. Lummer.

Luftstrømning, jævn, hjælig L., nare, m., snære, f., snoe, f., gnærre, f. Sv. nare. Jfr. Luftning.

Lufttræk, gjoster, m., gjoste, f. (gjøste), dragvind, m., gjosing, f. Dertil gjoste (ar) = guste(ar), ɔ: puste, vifte. (Saasom fra en Aabning i en Bæg), vind, m.; vind-drag, n. Jfr. Vindpust, svagt. Se og Luftning. L., **kuldt,** gufs, f.: »den kolde Fjældgufs«. H. L.

Lufttæt, *vind-tet'(ee).

Lufttørret Faarelam, speke-bov. Asbj.

Luge, luke, f., læm'(e), m.; (Aabning, Hul, i Bæg, Skibsside), glugge, m. (L., som lukker for en Aabning ved at indskydes i en dertil indrettet Fals), skrej(d)e, f. (L., som kan skydes fra el. til), skå'tluke, f. (L., Ramme, overbragen med Skjaaskind, at dække Lufthullet i et Tag med), skjå, m. Jfr. Hinde. En annen luke til ljoren heter skjo'l, n. Dertil skjå-grind, f., -stång(o), f. (Med Luge lukke), luke, ar.

Luge, at (n. f. luken, friſ. luke, „trække op, plukke af"), rykkje (-te) op, røsk(j)e (-te); *grase (gr. lin, poteter, hagen), rænske (rejn-).

Lugge el. Lug (paa Kar), lå'g(o), f. Gl. n. lögg (laggar). Sv. lagg.

Lugge, at, *lagge, skære låg'(o). Isl. lagga. Mk. *lagge-jarn, -band; *lagging, *laggar. Jfr. Bødtker.

Lugt, luft, f., ange, m., då'm, m., tæv(e), m., stam', m. (til stamme, ɔ: stinke; sv. * stamma), se'm, m. (Damp, Lugt), sne'k(i), m.; (Veir af noget, som er i Nærheb.), tæft f. (B. B.), tæv(e), m., tæk'(e), m., ve'r, n., snæv(e), m., lukt, f., snuk', m. (snug'). Mk. ve'r (»veder«)hår, n., -korn, n., ɔ: Mulebørſter. (Udbunstning, som af Madvarer, lugtende L.), most(u), f. (jfr. *kjøt-m.), møske(y), m., muske, m. Jfr. Luft og Udbustn. (L. af noget, som brænder), ome, m., ejm, m. (jfr. i'm, m.), gjejm, m., gje'm (gi—). (L. af Brændt, Stegt), re'm(ee), m. (L. af Strandmudderet), fjøre-tæv(e), m. (L., fin), jfr. Vellugt; (ond), u-dæme, n., tæv(e), m., *utæv, *il'-tæv, luft, f., sne'k(i'), m., nøk, m., nis', m., nes'(y), m., stam', m., stæ'k, m. jfr. Stank. (L., skarp), brisk, m. (jfr. Smag, skarp, bitter); („skærk, især friſk og krydderagtig"), bråt, m. (brjål); jfr. *bråle, ɔ: give skærk Vellugt; (svag), vø's, m.

Lugte (give Lugt), dåme(ar), tævje(e, ar), ange(ar). Sv. ånga. Gl. n. anga. »Her dåmar så godt«. (Dufte), vøse(ar); (stinke), *stamme. Sv. * stamma (stimma); (have Veir af), tækkje (-te). Mk. tæve(e), ar, ɔ: snuse, spore efter noget. Tævje(ar)ær: give Lugt af sig. (Snuse efter, trække Veiret til sig for at opspore noget), vere (vedre) (ar), vinde(ar). »Han gjæng der og verar«. (Damp), seme, ar? L. til (noget), ange på(ar), nusse (nuse), ar, speke(i), ar, snukke(ar); (mest om dyr), *nase. L. ilde, lufte(ar), tævje(ar), tæve(e) ar, sneke(i), ar, stækje (-te), *stamme. **Lugtende ilde,** *fu'l. Jfr. Stinke. L. skærkt, *strinke.

Lugteredskab, ver-korn (værkødn), n.

Sv. väderkorn. »Ha godt v.«, have skarp Lugtesands. Jfr. Mulebørster.

Lugtesands: som har god L., nase-fe'm(i).

Lukaf, kå't(o), n., kåve(o), m., klæve(e), m.

Lukke, *late (in, ut, atter) (— le't, ee); (igjen), *l. atter, stængje (-de), klæmbe (-de): »klæmme atter døri«; (op, ub), *l. op, ut; *lukke (-te), luke(ar), lykte (ar); (tilslutte), botne(ar), luke(ar); (et Hul), dætte(y), ar. **L. ved Laas**, læse (-te). Dv. læsing, f. Mk. *læse op. **L. med en Slaa** (låke, o, f.), låke(o), ar, *bånge, lukke, ar? **L. sig** (f. E. om Blomsten), krøjpe seg i hop. **L. sig inde**, læse (-te) seg inne. **L. Øgerne** (i en Skole), læggje saman. **L. Munden**, *halde munnen. **L. Porten**, læse atter porten. **L. Røghullet**, læggje atter ljoren. **L. Øinene**, læggje augo atter. **Lukket**, *lukt, luka', lykt, atter-laten. **L. Vogn**, hus-vogn, f.

Lukning, låking(o), f., -lating, f. (op'-, in-l.).

Lukrativ, in»bringende«, lønnende. Jfr. Fordelagtig.

Lukrere, vinne, bate(ar), høste nytte, gøre sig en intækt av.

Lukrum, vinning, f. **L. cessans**, mis-vinning? (el. misse-v.; jfr. *misse-mål, ɔ: „Maaltid, som man gaar Glip af"), utebleven intækt, uteblivelse av en påregnet vinning.

Lukubration, natte-arbejd, natte-sidden (ɔ: -sitting), n.-gransk(n)ing (H. P. S.), natlig g.; n.-arbejd (ɔ: det, som er utarbejdet om natten)

Lukulent, klar, tydelig.

Lukullisk, »fråssende«, »yppig« (bægge tyske). Jfr. epikuræisk. **L. Maaltid**, etarskap, m. (etarlag, n. ær = Madselskab; „Coterie"), fin-etar- el. stor-etarlag? fin-åte, f. el. stor-åte? (åte, f. ær Gjæstebud, av ete, ɔ: æde), ov-gæstebud, *overs g. Mk. kråsing, f., kræsing, f., kråser, f. pl., kræse, f., ɔ: „fin, lækker Anretn." Jfr. Fraadser, Fraadseri; Lækker, L.-bisten.

Lulle En i Søvn, lulle, ar.

Lummer (om Luft, ɔ: heb, og tung at aande i), sådden(o), *lummer (*lun ær = „noget varm, lind, mild"), *mosen, *moen, *mo, sydde-varm, *koven, *kjøven. *Lumren i * ær 1. bøfig, sløv, 2. tyndstyet, dunkel og stille. **Lummert** (kvalmt, om Sted), *kvavt (kvamt, kvævt, kovt, kumt). **L. Luft** (tyk L. med Vindstille og nogen Varme), lumre, f., lumre-ver, n. (lurme, l.-ver).

Lummergræs (*Lycopodium Selago*), vippe, f., v.-gras, n., rjod-visp, m. „Ogsaa Lommer- og Lumbergras findes anførte". Jfr. Visk.

Lummerhede, -varme, mo-varme, m., sydde-varme, m. Mk. og moe, m., øl-røjk, m., disme, f., dismer, n., sol-nisl el. nisler, n., s.-røjk, s.-moe.

Lummervarm, *mo, *mo-varm, *mosen. Jfr. Lummer, Kvalm.

Lumpen (usel, ringe; jfr. t. Lump, ɔ: Fille), naudarleg, naudarfængen, naudar-, fille-, — som i naudar-dom, n.-ting, ɔ: ringe Ting, naudarman, ɔ: smaalig Mand; fille-gamp, -hus; (smaalig). fille-leg, kle'n, lå'k, *ring (eg. tysk), *sjuk, fanteleg, fantefængen, storkarsleg. Jfr. Daarlig, Usel. »Det var ringt gjort«, ɔ: lump., usselt. Lumpen ær i * = lubben (luven), ɔ: „tyk, but, runbagtig". **L. Adfærd, Handlemaade**, skarve-færd, f. **L. Gjerning**, skarve-stykke, n. **L. Gnieri**, nidingskap, m. Jfr. Karrighed, Gnieri, Smaalighed. **L.** (ubetydel.) **Sag**, fille-sak, f. **Lumpne Folk**, skar(n)s-folk, n. **L. Karl**, skarv, m., niding, m., rad', m., knigt, m., fant, m. Jfr. Knegt, Krabat, Slyngel.

Lumpenhed, nidingskap, m.; (en L.), jfr. nidings-værk, n. **Beskyldning for L.**, skarv-ord, n.

Lumsk (gl. n. lymskr), *arg, *lynsk, *løjnsk, *il'-rådig, *fu'l, *in-fu'l, løjn-f.; *mejn-vi's, -*sløg, -*klok, -vetog(i'). **L. i Strid** („som angriber paa uærlig Maade, f. E. med Kniv"), *stæl-vik(e). „Maaske for stelvig«. Av *stæle, e. Mk. og svik-ful'(i'), svikal', -kot, -sam. **L., lurende Krabat**, fu'l-igel, m., fuling (fulas), m. **L. se ub**, glyme (-de).

Lumskhed, argskap, m.

Lun (mild), *ly, *læ, fjælg; (om Sted), *livd, liveleg; (lind, mild, om Luft og Vind), *lum. Sv. ljum. D. * lum. **L., fille Aftrog**, live-krå, f. **L. el. roligt Sted**, lye, m. „Lidt ufikkert". **Lunt** (Adv., i Ly), lågnt(o) (långt, lungt). »Det lig' så lågnt«. Sv. lugn.

Lunar (-rist), måne-.

Lunarium, måne-gang? (ɔ: redskap, som grejer ut månens gang).

Lunatikus, »måne-syk« (nyere: månedsyk, Molb.), ɔ: gal en gang månedlig, »måne-vild«; søvngænger (ɔ: -ganger), Meyer. Mk. månesyk peker hen på månens invirkning, månedsyk på ny ri (Anfald, — af Galskab el. og af Søvngjængeri) hver måned. Jfr. Maanesyg.

Lunatisk, måne- el. månedsyk. Jfr. Lunatikus.

Lund (liden Skov), lund, m., hole, m., holt, n., rust, f., kjærre, m., kjo's, m. Dv. rustot, ɔ: som har Flækker af Skov.

Kjærre ær især av små træer; kjos ær tætvokset; rust er mest av or og småbjørk.

Lunde (*Sppapegøie, Mormon arcticus*), lunde, m. **L.s Unge**, tole, m., lund-t.

-lunde: mange-, ingen-, nøgen-lunde, -ledes, -*lej'es, -*lejs. Gl. n. lund, f., ɔ: Raabe. Jfr. Raabe.

Lundſtikke, *luns-stikke (sv. luns-stikka), hjul-spøte(y), f., var-nagle, m.

Lune (Stemning), lone (lune), f., lag, n., møie, n., føre, n. (som især ær = „opʏrt Sind"), lå't(o), n., låte(o), m., tral', m. (*tralt: »då han var komen på den t.«); (**oprømt L.**), *god lone, *godt lag, *god-møie, *god-lag (B. B.), *god-lone, *god-lå't; (**ondt L.**), *u-lag, u-møie, *vondt lag, u-låt(o'), n. (dv. ulåten, jfr. **Uſtikket, ilde oplagt**), ulone, f. Jfr. *furte, ɔ: være ſtøbt, furting, f., *furten, ɔ: ſom furter; furteleg, ɔ: til at bli f. for; furt, m., ɔ: furten Perſon. **Anfald af ondt L.**, få'r, n., furt, m. »Han fek ejt og annat får«. **I rette L.**, lunsa' (for lundsad, av lund »?«). Jfr. **Oplagt.**

Lune (tage af for Veiret, formilde Luften), lykke(ar), lye(ar). Jfr. lunke(ar), lømme (ʏ, -de), fjælge (-de).

Lunefuld (vægelſindet), *lune-god, -fængen, flåsot(o), låtot(o), lunot; (**munter, vittig**), kvi'k(i'), *morosam, godt låten(o), skæmtsom, *gamansam, *løgje-ful', løgjeleg.

Lunette (eg. liden Maane, **Halvmaane**), øje-glas, brille, kikkert: halvrund åpning; sky-lap (for hæster); brille-skanse (som dækker et større utenværk). Jfr. **Skandſe.**

Lunge, lunge, f.

Lungeſygdom, lunge-sykje, f., -sot, f.

Lunhed, lågn(o), f. Jfr. dåv(o), n., du's, n., ɔ: Sagtning, **Stilhed, Aftagelſe**; løgje, n., løgne(ʏ), f., lykke, f.

Lunke, fløe, ar (gl. n. flóa), lye(ar), lykke (ar), lunke, ar. „Oprindel. lum-ke af *lum?« Sv. ljum, sv. * lum. Jfr. **Lun.**

Lunken, lunka(d), flø (flød', fløt'), *ly (isl. hlýr). Mk. kuld-slått, mjølke-flød, ɔ: melkevarm; ølja(d)(ʏ). Jfr. **Lun. L. blive**, lunkast.

Lunkenhed (en liden **Grad af Varme** i Værelſe el. Luft), lunkje, m. (lunk).

Lunkne, lyast, lykkast, lunkast, *lænne, ɔ: læ-ne, lynne(ar), ɔ: ly-ne, fløne(ar), fjælgne(ar). Mk. løgne (ʏ, -de), løgnast, ɔ: ſtilne, ſagtnes, **om Veir, Vind.**

Lunkuet („mindre lyſten"), *hug-fallen.

Lunte (at tænde med), lunte, f.

Lunte (gaa el. ſpringe ſmaat), lunke(ar), loke(ar), lotre(u), ar, rjone(ar), drunte(ar). Jfr. lone(u), ar, ɔ: **gaa ſtille ſom for at lure efter noget.**

Luntetrav, lunk, ar.

Lupe, se **Loupe.**

Lur (Redſtab), lu'r, m., lange-lur; (**Lort**), stu't, m., tu't, m. Dert. tute(ar), **tuting**, f. **I L. blæſe**, lure, ar. Mk. lurslåt', m.

Lur (Blund), lur, m. **Tage ſig en L.**, lure(ar), ɔ: **blunde.**

Lur: paa L., *å lære(e), på om-såt. Lm. (Omsåt, u, f., ɔ: „Efterſtræbelſer"). Jfr. sv. försåt, ɔ: bakhåll. **Staa, gaa, ligge paa L.**, *stande, gange, liggje på lur, stande å lære (gl. n. standa á hleri), gisle(ar), gisse(ar), skulke(ar), skugle, *stande i skugl el. på skulk. Mk. »han højrer sjældom sit lov, som på lur stænd«.

Lure (ſpeide), lure (-de), glire (-te), gjæte (-te), gisle(ar), joke, ar (sv. * juka), njosne (ar); (**lytte**), lurre(ar?), lære(e), ar (gl. n. hlera); lyde (-dde); (**liſte**), fundre, ar (»han fundra' seg av«, ɔ: bort). **Lure** (En), lure (-de), lynskje (-te), narre(ar), *dåre, over-liste. **L. efter**, *lure etter, *sikle etter, *gjæte på, *luske etter, *stile på, ɔ: I. **paa Leilighed** til sæte (-te), jynte (Lm). Dv. Per jynt (gynt). I * gyne, ɔ: lure. »Han er gløg', som gjæter, han er gløggare, som sæter«. **L. noget bort**, smause. Dv. smaus, n. I smausom, ɔ: i Smug. **L. ſig frem**, skulke(ar), skugle(ar), *lurke, motre(u); (**I. ſig tilſibe**), *skygle, stæle(e) seg av. Jfr. skugle-gjæte, ɔ: vogte paa n. fra et Stjul. **L. ſig til at**, løjne seg til at —. Lm. **L. paa Ens Ord**, mærkje ord (-rte, rt). **Lurende** (liſtig, ſtalkagtig), *lurande, luren (lural), *in-fu'l, *lynsk, løjnsk, løjn-fu'l; (**ſom holder ſig i Stjul**), myten; (**lumſt**), *løjn-fu'l, *løjnsk. Jfr. **Lumſt. L. ſe ud**, glyme (-de). **L. Stilling**, skugl, m.

Luren (Lytten), læring(e), f.; (**Speiden**), luring, f., gisling, f., myting, f., gjæting, f. Mk. glire, f., **lurende Blik** el. **Pieſaſt.** Jfr. gl. n. gisl, **Bevogter, Lurer.**

Lurendreier (t. Lurren-, Lurbendreher), *fu'l fant, *fuling (*fulas), m., fu'l-igel, m., ræv, m., *snytar, krok (ɔ: „ſlu og liſtig Perſ.), luring, m.

Lurer (Speider, **Skalk**), *glankar, *skulkar.

Lurvet, lurvot, fillot, larvot (av lurve, f., ɔ: *fille, larve, m., ɔ: fille); (**fattig, knap**), snau. B. B.

Luſ, lus, f. (fl. lyser, lysar, lys); jfr. be't(i'), n., å't, n. **Med L. beſængt**, lusot, *ful av l. **Før L. renſe**, *luse (luske, løske). **Meget udſat for L.** (**Utøi**), *lus-alen, -væld.

Luſke, luske(ar), lone(u), ar, lurke(ar). Sv. * luska.

Luſlidt, snau-sleten(i), lo-sleten.

Lustral, renselse vedkommende. **Lustral-Vand**, vie-va(t)n.

Lustration, eftersyn, mønstring'; højtidel. renselse, rense(lses)-offer.

Lustre, glans, lys-g.; ære; herlighet; lysekrone.

Lustrere, mønstre, efterse; oplyse; herliggøre.

Lustrum, fem-år.

Lut, **Luth** (Citar), jfr. stræng-lejk, m., spe'l, n. Jfr. Langeleg.

Lutter (t. lauter), bare, *bær'(e), *rejn, *klår, *skir (skjær), *skinande, *stin'. »D'er bærre stinne gul'« (sø'l, stål). »Bærre stinne løgni«. »Bærre skire gul«'. »Bærre skinande vatn«. Jfr. »ejn skinande fant«. Jfr. og Gebigen, Idel.

Lut(t)re, ren-gøre, rense, re(j)nske(ar), skire (-de).

Lut(t)ring, ren-gørelse, renselse, *re(j)nsking. Jfr. Rettifikation.

Lutulent, gjørmot (gy-), *lortot, *skiten, *gruggen, gruggot, *gurmen, gurmot. Jfr. Grumset.

Luv (høiere Kurs), luv, m., høgd, f.

Luvart, **Luv** (Vindsiden i Fartøi, holl. loef), høgd, f., vind-bord, n., mots. *le, ɔ: Læsiden. »Læg det i høgd« (ikke: høgdi), »sæt deg i høgd«, ɔ: til Luvart.

Luve (luffe op mod Vinden), luve(ar), *lufse (ar), prise høgdi, bejte (-te), take høgd. Mk. *halde høgdi, ɔ: holde sig paa sin Linie, saa man ikke driver af. Også *take ej høg stæmne, *styre høgt, *stæmne op mot vinden. Jfr. Krydse, Kurs, Retning.

Luvsiden, se Luvart.

Lur, ræv, listig person, luring, m., fuling, fulas, m., fu'l-igel, m. Jfr. Listig Per!., Lurenbreier, Rænkesmed.

Lurgation, forvridning, forstrækkelse, kjejk, m., vikl, n., reling, f., brigde, n., (v)rængsle, f., (v)rængjing, f.; (at noget gaar af Leb), skred. H. D. H. D. har: aksel-, hofte-, knæ-, led-skred. Skred(i'), n. i * sær „Gliden, Synkning, Nedstyrtning". Skride i * sær og = glide, „falde ud af sit Leie". Dertil -skreden. Hofte-, aksel-, knæ-, led-skreden. H. D.

Lurere (forvride), rængje (-de), relc(ar) vikle(ar), brigde (-e), kjejke, ar.

Luxuriere, leve højt, ødselt (jfr. Fraadse); *prunke, *lave. »Det laver av henne«. »Det lyser og laver av henne«. »Ho var så stasa', at det lavde utav henne«. Jfr. laveleg, ɔ: „stadselig, rigt udstafferet". (Om Vægter), *fraudig være. **Luxurierende** (om Vægt), *fraudig, *frøj (mk. *ovvaksen, *for-v.). Dertil frau(d), f., frøjde, f., ɔ: Frodighed, Saftrigdom. Jfr. frau(d)-eng, f., -bjørk, f., -gran, f. Mk. *luven, luveleg, *lubben, ɔ: frodig, fyldig, trivelig.

Luxuriøs, ødsel, sta(d)selig, *flu's, *grum, *gild, *ov-gild, *grisk, *gran', *pøk, *drusteleg, ov-, *lavaleg (lavel.). Mk. *tarvlaus (ɔ: overflødig), u-tarveleg? *prunkande, stormansleg, ɔ: herlig, prægtig.

Luxus, »for«ænet levemåte, blød»agtig« l., forkjælet liv, vellevnet, vellyst, nyte(lses)syke; („Stads, Yppighed, Overdaad"), krusing, f., høg-færd, ov-bunad, m., ov-vi's, f., ov-levnad(i'), m. (Lm.); tarvløjse? (av *tarvlaus), utarvelighet? stormans- el. storkars-stel? Om L. siges: »det er bærre til ejn ordsauke«, ɔ: til at gjøre Vind med. »Rejnlejk er ingi høgfærd«. Mk. og ov-læte, n., „Overdrivelse, Umaadelighed". Jfr. Pragt, Prunk. **Uden L.** (el. Pragt), sømeleg, tarveleg.

Luzula campestris, *små-frysle (-tl-), f.; *(maxima)*, frysle, f. (-tle); *(pilosa)*, spiregras (Dr. Sch.), hår-frytle. Sørens.

Ly (Skjul, Beskyttelse), livd, f., live, n., skjo'l, n., le, n., ɔ: Læsiden. **I Ly**, *in-under (stå, sitte). **L. give**, live (-de), *ta' av (for uve'r).

Lyceum, lærd skole, højere s.

Lychnis Flos Cuculi, hane-kamb (»?«), hana-blom, silkje-visp. **L. sylvestris**, fløjels-blom, -pung, raud-soleje, raudsotgras. **L. viscaria**, tjøre-gras, -blom, -soleje. **L. dioica**, *raudsot-gras, *hana-blom.

Lycopodium complanatum („en Farveplante"), jamne, m. Isl. jafni. Sv. jemna. **L. annotinum**, gåse-fe't(i'), n.; sprik-vippe. **L. clavatum**, kråke-fot, -fet(i), n. Dansk: ulvefod.

Lycopsis arvensis, krumhals. Sørens.

Lyd (Tone), ljod, m. og n. (gl. n. hljóð, sv. ljud), læte, f., læte, n. (sv. läte), lå't, n. (låt, f., låte, f.), mål, n. (»han fek m. i fela«), låting, f.; („især stærk"), *ljod, ljo'm, m. (gl. n. hljómr). **L. af noget, som falder**, dump, m., dunk, m., duns, m. (sv. duns). **En L. som Varsel før Krig** (L. ved Jordskjælv?), lydtromme, u (trumbe), duste- el. dyste-tr. **L., stygt**, il'-ljod, n. **L., stærk**, især dump el. rungende, i nogen Fraastand, ljo'm, m. (ljom, ljum, jo'm); (svag, saasaasom af Bulder i lang Afstand), o'm, m. Jfr. gl. n. ómun, Røst, *ome (-de), ɔ: mumle, omje (y, -de), brumme; umle (gl. n. umla), hviske. **L., uhyggelig**, styggc-læte, f.; (bebvarende), ljoming, f. **L., frembringe**, ljode(ar). **L. (Tone) give fra sig**, låte (læ't — le't, ee — låte'), ɔ: l. pibe, bvibre, lagle, skrige,

tube (om dyr og fugle); L. hvine, knirke, skrabe (om livløse ting); L. lybe, klinge (om spil og instrum.). Gl. n. láta, sv. låta, gl. d. lade. Asbj.: »det laat i Halsen paa ham«. **L. give** (labe sig høre), røste seg. **L., langtrukken, tudende** (som Vind, Sø, Fos), **give**, tjote (— taut). Jfr. tjoting, f., tå't(o), n. **L., svag, give** (som naar en meget gjerne vil tale), kvære (-te). Jfr. kvæse (-te), ɔ: hvæse, puste; hvisle. »Dæ' kvære i hals'a«. Gl. n. kvara (kvára »?«). **Art af L.**, ljod-lag, n. **For L. tilgjængelig** (om Hus, Bærelse), *lyd(t), lyd-bær'(t). »Her er så lydt«.

Lydagtig (lydig), *lydog (-dig, -den). Gl. n. hlyðinn.

Lyde (tone), ljode(ar); (som Fiolin), låte (H. Ibs.), ljome (H. Ibs.). »Stryg« (på fela), »saa det ljomer udover Engene«. (Have en vis Ordlyd), lyde (-de). »Kor lydde svaret?« **L. Lyde** (være at høre, labe til, synes), lue(ar). »Det lua' så på svara ha(n)s. **Lydende: klart l.** (f. E. Klokke), *lyd.

Lyde (ablyde), lyde (-de); (øve sig), lystre, ar. **Man skal lyde Gud mere end...**, »d'er høgt herrebod(o')«, men høgre guds bod«.

Lyde (jfr. Feil, Art), lyte, n. (av *ljot, ɔ: stygg; gl. n. lýti, sv. lyte), tyne, n., tjon, n., u-tjon, u-tåt', m., u-gjen (gi-), f., me, m., mejn, n., vank, n. (m.?), ska-vank, m., vanske, m., vejle, f., skjæmsle, f., ut-skjæmme, f. **L. paa en Mand**, man'-tyne, n.; (noget, som gjør Manden mindre agtet), manne-mink, m. **L., stor**, *mejn-lyte; (synlig), sjås-lyte, n., -mejn, n. Jfr. sjås-be'n(ee), n., -flæk, m., ɔ: Saar el. Plet paa et nøgent Sted (især Ansigtet). (For visse Lyder bestyltbe), lyte, ar. (Være til L.), lyte, ar. (Som er til L., som lyder), utjonsleg. Jfr. Stammelig, Styg. (Alder, som er til L.), lyte-alder, m. (f. e. om hæst).

Lydefri, -løs, *lyte-fri, -laus, teres-laus, sned(i')-laus (»eg. ubestaaren«); hejl-skapad. Jfr. Pletfri, Ulastelig.

Lydelig (klart, tydel.), *lydt.

Lydelse, lyding, f., ordlyd.

Lydeløs, se Lydefri.

Lydforbindelse (f. E. hv, rl, nd), lydstilling. I. A.

Lydforhold (i et Ord), ord-lag, n.

Lydhul (paa Instrum.), ljod-hå'l(o), n.

Lydig, se Lydagtig.

Lydighed, lyding, f.

Lydløs, *ljod-laus; (stille), omelig; lyd(t), »Der er så lydt, at ejn hørrer kvar ejn ande«. **Med l. Trin gaa**, stille seg. Jfr. Liste sig.

Lydskifte, ljod-skifte, n. (l. -brigd, f., -brigde, n.). Jfr. Forandring.

Lygte, lykt, f. **L. af gjennemsigtigt Skind** (*skjå), skjå-lykt.

Lygtemand, -blå-lyse, n., var-ljos, n., vætte-l. (sv. vätteljus), draug-l., vas'-varg, m., skit-fot(i'), m. »Blaalysblink paa Vildsporsvei«. H. Ibs.

Lykke, lukke, f. („Søndenfjældsk": lykke), (ha'm, n., brukt i uham, n., uhæmje, f.), med-gang, m., vælfær(d), f., vælsigning, f. (-signelse, -signad, m.); (Fremgang), triv(i'), n. (»dej stræve møket, men d'ær ikkje nåkot t. med det«); (Held), hæppe, f., (især med Kreatur), hæming(e), m., au(d)n, f., trivnad. m., trivskap; („Herlighed, Fornøielse"), bri'kne, f.; (Fornøielse), sæle, f. (»d'er ingi s. med syndi«); (Velbefindende), sælke, f. **L. baarlig**, van-hæppe, f. **L., stor**, sæle, f. (»some sove seg til s.«); (uventet), ej guds lukke. **L. i høiere Forst.**, jfr. Lyksalighed. **L. til at vinde Hudet**, seger(i), m. »D'er s. med hånom«(o), ɔ: der er noget Indtagende ved ham. **Lykken forspilde** (selv), kaste seg bort (væk). **Lykken friste**, *make fromme (frume). **L. give**, jfr. Velsigne. **L.** (sin) **gjøre**, sæle seg(ar), sælke seg. **Han er stolt af sin L.**, »han tykjest have vel vejdt«. Av *vejde, også = have L. til Fangst. **Lykken var bedre end Forst.**, »lukka var bæ're æn åtfærdi«. **Begunstigelse af Lykken**, hæppenskap, m. **Dødsfald, der betragtes som en L.**, sælebots-daude. **En, som har L. med sig**, lukke-fugl, m. **Med L.** *hæppelege. **Lykke**, jfr. og Lykke; Indelukke.

Lykkejæger, jfr. Lykkeridder. (Jæger sær tysk).

Lykkelig, lukkeleg, *hæppen, hæppeleg, *sæ'l, sælsleg. **L. Stand**, lukke-stand, m. **L. gjøre**, sæle(ar), sælke(a). **L. prise**, *sælke, sæle. Eg. kalle sæl.

Lykkeligvis, *til lukke.

Lykkeridder (efter t. Glücksritter), lykkefrister (Molb.). Jfr. Bovehals; Dumbristig.

Lykkes, gange godt (Lm.), viljast (»de' vilst føre[y'] dejm«); (f. Eg. Fisteri), *slå til; (gaa an), lyde (-de); ellers lukkast (»han hæld fram, alt medan lyde vil«). **Som kan l.** (som gaar an), lydesam. »Det vart' inkje l.«, ɔ: Folk vilde ikke taale det.

Lykkeskud, kast, n., påkast. Jfr. Lotteri.

Lykkeskyder, jfr. Lykkeridder.

Lykketræf, høve, n., hæpne, f., hæp', m., hit', m. (høt'), rå'm, n., bjørne-vejdn, f., eg. Bjørnefangst.

Lykopodium complanatum („en Farveplante"), se *Lycopodium*.

Lyksalig, sæ'l.
Lyksalighed, sæle, f.
Lykønske, ønskje(y) til lukke, *vælsigne.
Lykønskning, vælsigning, f., -signelse, n., -signa', m.
Lymfatisk (f. Eg. Kar), blodva(t)n-(kar), insugende (årer), suge-(årer).
Lymfe, blod-va(t)n; halv-blod? vandig væske i væksternes rør: save, m., sva(d)e, m., sævje, f.
Lyn, elding, m., ljon, n., lysing, m., lufting, m. (lukting), ve'r-ljos, n. (væljos, vedeljøs), ve'r-lejk, m. (ve-lejk), skimt, m., tore-skimt, børting(y), m.
Lynaflæder, lyn-værje?
Lynd-Løv, jfr. selvtækt.
Lyne, *ljone(ar) (*lygne, *ljune); skimte(ar).
Lyng (*Erica vulgaris*), lyng, n., buste-l., rør-l. (y), *bitling, ɔ: bi't-lyng, n., bresling(i'), ɔ: bre's(i)-lyng, bu-lyng; bisling (Dr. Sch.). Man siger også *blåbær-, blåkkebær(o)-, tytebær-, mjølbær-lyng. Mk. og *lyng-mark, f., -mo, m., -rab', m., -tuve, f. L. sanke, lynge, ar. Meb L. bevoxet, lyng-vaksen.
Lyngbakke, lyng-rab', m.
Lyngbund i Jorden, lyng-rot, f.
Lynggroet, lyng-vaksen.
Lynghede, lyng-mo, m.
Lynglimt, ljo'n-blink, m.
Lyngstilk, lyng-kvist, m.
Lyn(ild), *ljon, n. (*lygn-eld, lygne-varme). Se Lyn.
Lynflagen, *tore-brænd; (ueg.), jfr. *ova(n)-dotten, klomsa'(u), fjetra', kål(o)-svart. Jfr. Overvældet. »Eg tykte, eg var kolsvart«, ɔ: jeg var som tilintetgjort.
Lyre i Taget, ljore, m. Gl. n. ljóri.
Lyrik, sang-skaldskap, sang-vers, sangdigt, -kvad, -kvæde; »følelses«- el. kænsledigtning, k.-skaldskap, kvæder? Mk. sang, sång(o), m., vise, f., kvæde, n.
Lyriker, sang-skald?; vise-skald (-digter), sang-kvæder?, sanger (skalden kalles sanger); kænsle-skald?; -digter, sangdigter.
Lyrisk, syngelig (syng»bar«), kænsle-ful', kænsle- (t. d. -kvæde), hugvarm (Lm.), højt-flygende. Eg.: skikket til at spilles på lyren. L. Digt, kænsle-kvæde? sang-digt. Jfr. Lyrik.
Lyrist, lyre-spiller.
Lys, et, (Klarheb), ljos, n. (jos, jøs, ljøs, løs; gl. n. ljós, sv. ljus), lyse, n.; (L. til at lyse med, Talg-, Voks-), ljos, *kjærte-l. Mk. ljos-form, -måle(o), -rak (ɔ: Bæge), -stubbe, m., -støjpar, -talg, f. L., som brænder baarlig, *nå-ljos. L. af grumset, uren Talg, *skræde-ljos. Jfr. Grever. Lys, som man kan se, sjånad, m., sjun (sjon), f. Tande i Lys, *ljosbrand, -skar. Arbeide med Lys Morgen, Aften, *sitje otte, *s. kvæld-sæte. Bag Lyset føre (hinter das Licht führen), narre; (stærkere), ljuge . . . ful'. Jfr. Skuffe. Staa sig selv i Lyset, stande i ljoset og mørkre seg sjøl(v).
Lys (klar, oplyst), *ljos (ljøs, jos, jøs, lys; gl. n. ljóss, sv. ljus), *bjærten, bjart (H. Ibs.). Noget l., ljosleg, ljosvoren. Ved l. Dag, *ljose dagen. L. Farve, *ljoslejk. Fuldkommen lyst af Dagen, øver-ljost(y), ål-ljost.
Lysblaa, *hejd-blå.
Lys„bringer", lys-bærer, *lysar. Jfr. bud„bringer" for Bud„bringer".
Lysbærer, lysar, m.
Lysbunkel (clairobscur), ljos-dem'(i')? ljos-himot? (dim', ɔ: bunkel, himot, ɔ: bistig), halv-lys? h.-mørk?
Lyse (stinne), *lyse (-te), tire (-de); (holde Lys for), *lyse; (lyse op, belyse), *lyse, *l. op; (kundgjøre), *lyse. Efterlyse, *lyse etter. Lysende, *lysande.
Lyseplade, lyse-hælle, f., *spi'k-h.
Lysestage, stake, m.; *ljos-stake.
Lysestikke, stikke, f., snærte, f., spi'k, f., tøre(y)-flis(y), f., tøre-stikke, -spo'n, m., -spik. Flamme af L., spike-låge(o), m. Mk. *spike-ljos, ɔ: Lysning af spikar, ɔ: af brændende Spaaner. Træ til L., *spike-tre. Plade at lægge brændende L. paa, spik-hælle, f. (-hylle), ɔ: Lyseplade.
Lysfarvet (som falder lidt i det Hvide), *ljos (mots. mørk, y), ljos-bær'(e), ɔ: let at se; l.-blå, -botn, ɔ: Grund, som er let at se, ɔ: grund og sandig Søbund; l.-brand, ɔ: brændende Brand, mots. *kål(o)-b., ɔ: slukt Brand; l.-brænning, f., ɔ: Forbrug af Lys; -brun; -brynt; ɔ: med lyse Øienbryn; -dæmd, ɔ: lysladen; -flækkot; -gjerog (gi-), ɔ: ærgjerrig; -gjæv, ɔ: aabenhjertig, som udtaler sig frit og ligefrem; -grå, -grøn, -gu'l; -hærd, ɔ: lyshaaret; ljoske, ɔ: lysne, klares (især i Skyerne); ljos-klæd', -krone(u), -laus, uden Lys til at brænde, -leg, ɔ: noget lys, -lejk, ɔ: lys Farve; -lejt, ɔ: l. lysladen, blond, L. lyst udseende, blid, venlig (om Luften); -letad(i), ɔ: af lys Farve; -løjse, -mak, ɔ: St. Hans-Orm; -mor, se Jordemor; -måle(o) = -stubbe, ɔ: en Stub Lys; ljosne, ɔ: lysne; ljosning; ljos-ra'k, n., ɔ: Bæge; -raud, -ri(d) = *føde-ri', -flage; -ræd; -side, ɔ: oplyst Side; -skar = -brand, ɔ: Tande; -saks = -tång(o), ɔ: Lyseſax. -sån(o), jfr. -dåtter(o), -barn; -stake, -vatn, ɔ: Døbevand „?", -voren, ɔ: noget lys.
Lysglimt, lyse, n. og f., børting(y), m.,

bragd, n., glœt'(y), m., glætte(e), n. (og m.), glåtte(o), f., skimt, m.; ljoske, m., „især om Nordlyset, som og kaldes *verl.« Jfr. Glimt; Aabning. L., libet, gli's, m. Av *glise (-te), glimte, lyse gjennem en Aabning. L. give, *ljoske, *lyse. Jfr. Glimte.

Lyshaaret, ljos-hærd; (paa Pienbryn), ljos-brynt.

Lysse, rejr, f., rejs, f.; (paa Dyr), svange, m. Jfr. Laarkrig.

Lysladen (blond), *ljos-lejt, -dæmd.

Lysne, *ljosne(ar), ljoske(ar), lyse (-te), ljore(ar). »Me gjek', då det lyste« Mk. ljor, n., Klarning i Luften.

Lysning (Skin), lysing. f., ljosing, f., ti'r, m.; (lysende Punkt), *ljos: »der var l. i glasset«. L., begyndende, tændring, f. »Måne-t.« L., klar, skin(i'), n. L., stærk, ljome, m. (lømme, gl. n. ljómi), lyse, n. Jfr. Flamme, Lue. L. i mørke Skyer, gla'n, n. (M. Thor.), glœt', m. L., som blænder, glime, f. »Sol-, snø-glime«. L., som viser sig paa et Mastes Haar el. Klæder („fordum anseet som Varsel for et Dødsfald"; eg. Ligtys), *nå-ljos, fejgd(ar)-ljos. Se Lygtemand og Lynild. L. flygtig, ustadig foraarsage, skjome (ar). »Dej skjoma' fram føre(y) ljoset«. L. flygtig give, skimte(ar), skimle(ar). Jfr. Glimte. Lysning om Sol el. Maane, gar(d), m., huv, m.

Lysplettet („broget med lyse Pletter"), *ljos-flækkot, *skimlot. Mk. klår-skimlot, o: smaaskyet med klare Mellemrum.

Lyst, hug, m., sin', n. (»hadde ikkje s. til det«), trå, f., at-trå, trådom, m., fyse, f., vilje, m. (»det vanter v.«); mo'n(u'), m. (»d'er m. i dette barnet«); (Tilbøielighed.), u'n, f. (el. uner, fl.), une, m. (unne, ugne), m., lyst(y'), f., låst(o), m., mod, n. (»ha' m. på«); (Fornøielse), lyst, f. (sv. lust): »det var ej l. å sjå det». Jfr. Higen, Begjærlighed, Længsel, Tragten. (Appetit), skjæsse, f., låst(o), m.; (Mod, Fyrighed), hy'r, m., hyt', m. »Eg er ræd', at hyren gjæng av«, o: at man faar Ulyst. L. til at udmærke sig, glimre, å-gjægn (-gjøgn), f., å-gjærn, f., av-gjægn, f. Jfr. gl. n. ágirnd, ágirni, Begjærlighed. Jfr. Opfigt, Nergjerrighed. L., taabelig, skjet (ski-) -fysna, f.; (ustyrlig), spræng-hug, m. L. have, jfr. Lyste. L., sin, tilfredsstille, ha' el. få sin vilje. L. vække, lyste, y (-e). »Det lyster meg å sjå det«. Med Lyst, villege. Som har afgjort L. til noget, ful'-huga'. Som har tabt Lysten, hug-fallen. Som ikke har L., trau (trå, o), *trau(d)ig, mots. *fus. Gl. n. trauðr. Som ikke har L. til mere, *ulyst, ulysta'. Jeg skulde have L., jfr. Gide. Jeg har ikke L. til det, »eg ær ikkje om det«. Lysten driver Værket, »d'er viljen, som driv værket«. Jfr. »hugen dræg halve lasset«. Efter L. kommer Ulyst, »det kjæm ku'r etter kjæte«.

Lyste (have Lyst), lyste, y' (-e), huge(ar), hugast, fyse (-te) etter, *kleje etter, skoe, ar, kjæske (ar), skjæsse (-te), oftest med på, etter. Gjøre, som man lyster, *ha' sin vilje. Ede saameget, som man l., ulyste seg.

Lystelig, lysteleg, y'.

Lyst(e)mad, fyse-mat, m., skjæsse-m., *skjæssen mat. Jfr. Lækkerbidsken.

Lysten (jfr. Begjærlig), lyst, y' (gl. n. lystr), ofteſt lysta' y' («eg var ikkje l. på det«), låstog(o), *fysen, *tid' på, tidig, få-tid, mæsken(e), skjæssen, kjæsken; hyrad, hyttad, hugad, forkun', modog (-ig, tog). Jfr. ful'-, hejl-, tvi-huga'. Lige lysten, sam-tidig (-tiog); (l., meget, yderſt), forhugad (på), *stor-h., ål-h.; for-vilt (etter). Jfr. Forhippet. L., mindre, *hug-fallen. L. være paa, *sikle (etter). Ikke l., uhyrad, uhugad. Jfr. Utilbøielig. Ikke altid l., *tidvand. Jfr. Oplagt; Lunefuld.

Lyster, et, ljoster(oo), f. (gl. n. ljóstr, sv. ljuster), skutel(u'), m.

Lystig, lystog(y), lejkleg, læntog(e), *skripen (-pot), *kåt (J. Moe), kipen (J. Moe), kåtleg, *krydig, gal-låten, kjæte-ful', *snodig; (fornøielig), morosam, lystog; (fuld af Paafund), girot, *giren. Jfr. Munter, Fornøielig; Overgiven. L. blive, kåtne, ar. L. leve (løbe efter Leg og Morſtab), *ruske, *huske, *tuske, *duske; *kjæte seg. L. være, styre (-de), kjæte seg, ture(ar): »ture jul, brydlaug, gjæstebåd«(o'). En saadan *turende Perſ. er en *ture-gast. L. Karl, kåting, m., tule, m. Jfr. Karl. L. Liv, tur, m. (jfr. ture, ar), tusk, n., turing, f., værskap, m. Jfr. Sværmen. L. Paafund, gire, f. L. (spøgefuld) Perſ., gire-kop', m. L. Brygl, jfr. «ej fagna dængsle«.

Lystighed (Morſtab, Leg), lejk, m., lejkstæmne, f., moro, f., husk, n. (»gange på h.«), kåtlejk, m., tusk, n., styr, m. (og n.), ras-magn, f., *turing, f., kjæte (jfr. Overgivenhed, Vildſtab); (Leg, Dands, Sang), sti'm, n. (jfr. stime, ar, o: „tumle sig i Leg og L. som Børn"); (= lystig leve), tur, m., turing, f., tusk, n., husk, n. (»gange på tusk«, »på h.«). L. i et Selſkab (Støi, Tummel), ål'(o), m., ålder(o), m. (gl. n. öldr, Drikkelag), ålstring(o), f. Dv. ålder-kong, m., lystig

Selſkabsmand; ålder-kop', ſtøiende Perſ. **L. og Leg**, ſom ender med Uvenſkab, grålejk, m. Jfr. *snu gråsida ut, ɔ: begynde at viſe Uvillie, Ondſkab. **L.**, **vild**, rassing, f. **Til L. og Gjækkeri overgive ſig** (f. Eg. om Børn), ølast (-test). Jfr. **Bruſe op. Efter Leg og L. rende**, *ralle. Jfr. Føite, Sværme. **Med L. og Leg tilbringe**, ture(ar): »ture dagen ut«, »t. jul, marken« osv. **Som Ivber efter L. og Selſkab**, økesam, -kjær. Jfr. Letfindig, Flanevorn.

Lyſtkvarter (ɔ: „Blomſterkvarter, Blomſterplads i en Have"), lyst-fjærding?, blomster-sæng. Jfr. **Kvarter**. Mk.: lyst(y') ær i * ikke alene Lyſt = Tilbøielighed, men og „Fornøielſe, Glæde", altså omtr. som det t. Luſt i Luſtgarten, -haus, luſtwandeln. Jfr. låst(o), m., f. e. i låstemat, ɔ: „Lyſtemad, ſjælden og lækker Mad".

Lyſtre, lyde (-de), lystre(ar). **L. Roret**, *lyde styret. »Båten vilde ikkje l. styre'«. Til *lystre = høre jfr. gl. n. hlust, Øre. N. t. luſtern.

Lyſtre (ſtange Fiſk), ljostre, ar, skutle, ar (ljøstre, jostre). Dv. ljostring, f., Fiſteri med Lyſter; *skutling.

Lytte, lyde (-de), lynske, ar. Sv. * lyda, ly. Gl. n. hlýða. Jfr. Lure. **L. efter noget**, øme (-de), læggje øjrat til. **L. nøie**, *lyde åt; ha gode øjro. **Tie og l.** (for at høre Ens Tale), *give ljod. **Værd at l. til**, *lydande. »D'er ikkje l. etter det«. **Det at man l. omkring ſig**, om-lyding, f.

Lytten (Efterhørſel), lyding, f.

Lyve, ljuge (— laug). **L. faa ſmaat**, *små-ljuge. **L. for Morſkab**, jugle, ar. Jfr. Fabel. Mk. »han lyg så fort, som hesten tvi-renner (el. tråvar)«.

Læ (Læſiden), le, n. (gl. n. hlé), *le-bord, le-side, f. Mots. *høgd. Jfr. Luv. *I le, ɔ: paa Læſiden, „til Læbord", mots. *i høgd. **Landet i Læ** (paa Læſiden), le-land, n. Mk. *live, ljo (ljo-fot), le-skin, le-rej(de).

Læbe, lippe, f., jfr. vør', f. (gl. n. vör, vörr). Læpe(e), m. håldes for lægre, *uvandere, og brukes om dyr, om mennesker bare i spøk. Mk. små-, stor-vørrad, ɔ: med ſmaa el. tynde, med ſtore Læber. **Med Læberne hænge**, myle (-te), jfr. *gjære læpar, ɔ: grine, gjøre ſure Miner; hængje på læparne, ɔ: viſe Tegn til Ulyſt el. Bekymring. Jfr. Flæbe, Grine, Surmule. **Som har dobbelte L.** (ɔ: „ſlappe Læber, ſaa en Fold el. Rynke viſer ſig indenfor Kanten"), tvi-læpad(e), tvi-vørrad. **Læbernes Stilling**, lippelag, *læpe-l. Mk. *lippe-laus, ɔ: læbeløs; meget tyndlæbet; *lippe-sid, ɔ: ſidlæbet.

Læbefiſk (Labrus), berg-gylte, f., berg-galt, m., berg-sugge, f., råte(o), f., ganda-r., raud-næb', m.

Læd(d)ik (i Kiſte, Skrin), lærk, m., gavl, m.

Læder, le'r, n. (lær, læd, læ). Mk. le'r-hålve, f., ɔ: en halv Hud; ler-måle(o), m., ɔ: et Stykke L.; ler-skræppe, f., ɔ: Læderſtræppe.

Lædere, *skade, *mejde (-de), gå for nær, gøre uret. Gl. n. meiða, ſtade. *Crimen læsæ majs.*, se **Krimen**.

Læ(d)ſke, læske(ar), svale(ar), u-tø(r)ste, y (ar); møjkje (-kte), av *mauk, Bædſte. **L. ſig**, væte halsen (-te). **L. ſig tilſtrækkelig**, u-tørste(y) seg, drikke seg u-tørst. **Lædſket**, *u-tørst.

Læ(d)ſtedrik, tø(r)ste-dryk; svale-drik (H. D.), kvæge-d. H. D.

Læg (Mand), *læ'k; eg. av folket, menigheten, ikke av præstestanden; verdslig; ulærd, halv-lærd, »ustuderet«. Mk.: **Læg-Broder**, -**Søſter**, verdslig b., s. (ɔ: ikke optagen i klosterets orden, skønt gørende tjeneste dær). **Lægpræſt**, ikke munkeviet præst. **Lægmand** brukes og i motsætn. til **Fagmand**, ørkes-man? Således L. i **Botanik**, i **Kjemi**. For **Lægprædikant** siges iblant matpræst.

Læg', en, læg', m.; tjuk-læg, gran'-l. Mk. gran'-, **høg-læggjad**; læg-diger; l.-**høg**, ɔ: høibenet. Læg i * jævnlig = **Stamme, Stilk**: *arm-, hand-læg; fure-, bjørke-læg; navars-, pipe-læg. **Læggens Bagſide**, kalve, m. Gl. n. kalfi. Mk. (arm)-kalve = kalve-kjøt, ɔ: Bagſiden af Overarmen. **Ben i en L.**, læg'-bejn, n. Mk. læg'-lag, n., ɔ: „Maade at bevæge Fødderne paa", -lejr, n. (Strømpe-læg), -sne, m., -spi'k, f., ɔ: forreſte Benpibe i Læggen, = spjælk; læg-somar(u), den førſte Del af Sommeren.

Læg, et, læg', n. (in'-, ut-), låge(o), f.: å-, føre(y)-, ut-låge; man-l. (ɔ: **Voldgift**), for-låge, Stjæbne. Jfr. **Lægning**.

Lægd (Rode i Hærvæſenet), lægd, f. **Lægds-Forſtander**, *lægdar-man.

Lægdslem, *lægde-stakkar, m., -kal', -kjærring.

Læge, lækjar, m., dokter, m.

Læge, at, lækje (-te) (jfr. gl. n. lækna), løvje(y), ar (gl. n. lyfja, lække), bøte (-te), gjære god(t) atter; friske(ar), gjære frisk. **L. Saar**, grøde (-de). **L. ved Trolddom**, rune(ar), fæsse(ar?), galdre(ar), potre(u). Jfr. Signe, Hexe. Mk. *fæsse-kal', -kjærring; rune-kal, -kjærr.; potring, f., runing, f. Mk. og åtgjær(d), f., ɔ: Bedgjørelſe, ɔ: at *gjære åt, gjøre (noget) ved (Ondet). Dertil åtgjærds-kal', -kjær-

ring. **Læges**, *batne, lækjast, gro (-dde); (om Saar), grødast, laupe saman; (komme fig), friskast. **Lægende**, lækjande, botsam. **L. Drik**, helse-dryk, m., lækjed. **L. Kræfter**, lækje-kraft. **L. Salve**, lækje-salve, m. **L. Vand**, helse-vatn. **L. Bædste**, hejle-våg, f. (gl. n. heilivágr). **L. Urt**, lækje-blad, -gras (sv. läkeblad). Jfr. *gro-blad. **Lægt**, *god atter, *g. igjen.

Lægebog, lækjar-bok, f.

Lægedom, jfr. Lægemiddel, Lægelse. **L. staffe**, gjære å't (føre ej sykje). **Haab om L.** (at faa), *lækje-von.

Lægehonorar, læge-løn. H. D.

Lægekunst, lækjar-kunst, m., dokterskap, m. Sv. läkarekonst.

Lægekyndig, *lækje-kunnig.

Lægelse (Helbredelse), lækning, f., „oftere" lækjing, f., lækjedom; friskning, f.

Lægemiddel, lækjedom, m., råd, f., lækjer., løv(y), n. (gl. n. lyf); bot, f., helsebot, f., bote-råd, f., dokterskap, m., -sak(er), f., *hjælpe-råd. »Saa gaves der hverken Hjælperåd el. Helsebod el. Drik for Døden«. Asbj, Jfr. Medicin, Helbred, Sundhed. **L., simplere**, husråd, f., *kjærring-r. **Brug af L.**, å't-bærsle, f. Av bære å't, ɔ: bruge L.

Lægeraad, helse-råd, f., *lækje-r. Jfr. Sundhedsregel.

Lægeregel, se Lægeraad.

Lægerval (Strandbred, som Vinden staar ned paa, og som Skibet kan komme til at strande paa, n. f. Legerwall), le-land, n. »Kome i leland«. Jfr. og Leiervold.

Læge-Veronika, se *Veronica officinalis*.

Lægge, læggje (— lagde). **Lægge an paa**, stile på(ar); (i Stilhed), jfr. Lure efter. Se og Sigte, Pønse. **L. bi**, jfr. an(d)øve (-de). **L. efter fig** (af Forglemmelse), gløjme atter (-de), læggje atter. **Lægge i fig**, bære i seg. Jfr. Sluge. **L. igjen** (Ager), læggje atter. **L. ind**, jfr. fælle (hose, bunding), *knæppe (-te), kræppe (-te). Jfr. Indknibe, Indsnøre. **L. op** (af sin Indtægt), gjøjme unda, g. i hop, læggje seg tilgodes el. -gode. **L. sammen**, læggje saman, *l. i hop. **L. til** (øge), å-mone(u), ar, *læggje til. **L. til** (fryse), læggje seg, *kaste. **L. til** (Kreatur), læggje (f. e. kalvar), *ale, *a. op. Mk.: »god kyr at læggje el. ale unda'«. **L. tilbage** (Vei) (efter t. zurücklegen?), læggje atter, l. at'-om, læggje bak seg, *fare. **L. til Land**, læggje å't. **L. tilside** (Fjule), *gjøjme av, *g. unda. **L. ud** (med Fartøi), *løjse or hamni. **L. alt ud til det Bedste, Værste**, tælje til godes, vondes. **L. fig** (til Hvile), læggje seg. **Man havde lagt fig**, *folket var ned-lagt. **Færdig til at l. fig**, *liggje-færdig. **L. fig op i**, læggje seg i el. fram-i. Sv. lägga sig i. **L. fig til** (erhverve), læggje seg til, koste(ar), grave seg til, g. til seg, g. åt seg, kjone seg til (ar). **L. fig ud med**, u-tykke seg med (-te). **L. Hornene i Skjødet**, jfr. læggje seg føre(y), l. seg til. Se og **Drivelsps**, Drive. **L. Kartofler, Ærter**, sætje jord-æpler, ærter. Sv. sätta. **L. et Kvad**, læggje (?) ej vise. Jfr. Digte. **L. Melk op**, jfr. Oplagt (Melk). **L. Mærke til**, mærke(ar), take mærke på; lyde etter.

Læggemaade, se Lægning.

Læggen, lægging, f., lægster, m. Lm.

Lægger, *læggjar. Fram-, op-, ut-l.

Lægne (Hvirveltap), jfr. Hvirvel, Kjæde.

Lægning (Maade at lægge paa), lægging, f., lægster, m. (Lm.); (noget, som lægges paa ét Sted el. paa én Gang), læg', n., lag, n. In'-, ut-læg. Fram-, i-, om-, millom-, under-lag.

Lægte (a. f. lætta, t. Latte), skuftung, m., raft, m. (også H. D.); (smal Stang), tro(d), n. **L. i Grind, Stakit**, re'm(i'), m., spål(o), m. Gl. n. spölr. **Lægter el. Stokke, som lægges paa et Tag for at holde det bedre sammen**, hekte(ee), n.

Læk, u-tæt, lækal, e (læ'k, læken, lækande, e), gjesen (gi-). **L. blive**, gjesne (gi-).

Læk (Sprække), læk(j)e, e, m. Gl. n. leki.

Lækat, le-kat', m., røjse-kat (*Hermelin*).

Lækhed, gjesning (gi-), f.

Lækkage, -lads (holl. Leccage, eng. leakage, J. L.); (at lække), læking(e), f. (?), utlækning (J. L.); (**lækkende Revne**), lækje (e), m., revne, sprække; (**nedbrygget Bædste**), læ'k(e), n. (jfr. læke, e, la'k — læket, e), ɔ: rinde, brygge ned; være utæt); tap (på ladning el. skipsforråd ved karenes utætheit).

Lække (være utæt), læke, e (— la'k — læke', e), renne (— ran), drjupe (— draup).

Lækker (t. lecker), *for-kun', *skjæssen; (om Pers.), *net', *vakker. Jfr. Smuk, Nydelig. **L. gjøre fig for En**, jfr. Kokettere. **Lækkert leve**, kræse (-te), kråse, ar. Jfr. L. være. **L. være**, kræse (-te), *være mat-vand, *v. kræsen. **L. Ting æde**, snope, ar. **L. Anretning**, kråsing, f., kræse, f. **L. Mad, Ret**, spis', n., krås, f. Jfr. Lækkerbidsken. **Forsyning med l. Mad**, kræsing, f.: *kræsing og bræsing, ɔ: Tillavelse af l. Kost.

Lækkerbidsken, krå's, f., kræs (H. D.), godbete(i'), m., forkun'-mat, m., lyste(y')-mat, m., *fyse-mat, låste(o)-mat, skjæssemat. Gl. n. krás. **L.-ner tillave**, kråse (ar), kræse op. H. D.

Lækkerhed, kræsne, f. Jfr. Kræsenhed.

L—ber („Bakkelse, Frugt el. desl."), sno'p, m.
Lækkermund, kås, f., kåsar? Mk. matkrok; **Smørbuk**. Asbj.
Lækkersulten, *mat-vand, *kost-v.; *kræsen (også Molb.). **L. være** (leve lækkert), kråse(ar), kræse (-te).
Lækre, jfr. Lækker være, L. leve.
Læmme (føde Lam), *læmbe, e (lambe).
Lænd, lænd, f. (lund, gl. n. lenð), kros'bejn, n., då'v(o), f.; (Hofte), mjøm, f. (gl. n. mjöðm), hoft, f. Mk. *huk-lændad, ɔ: **med lave Lænder, høirygget**.
Lændse (holde af for Vinden; holl. lenzen), **gange unda'**, sigle unda' vinden. Mk. **ha' bør(y)**, med-bør.
Læne (t. lehnen, eng. lean), lene(i'), ar, *sejle (-te) (»s. seg åt væggen«), stø(dje) **seg, y** (-studde). Gl. n. styðja. Sv. stödja. Jfr. Hælde. Også lene seg, stø seg. Jfr. *lejne, ɔ: **straane**, og lejn, f., **Straaning**.
Læne, stø(d), y, f., stødje(y), f. Arm-, ryg-»stø«.
Lænestol (af t. lehnen), arm-stol? karm-stol (efter sv.). I * ær læne = bli mildere. Jfr. * karm og kvarm, ɔ: **Indfatning**, og *kar', **Rygstø** (*stol-, slede-, bak-, fram-kar'). Jfr. og *karmslede, ɔ: **Sl. med Indfatn.** Likeså *glas-, augnekvarm, ɔ: **Indfatn.**
Længde, længd, f., længje, f. *Hus-, båts-, stokke-længd. **L.; for, længse**, f. **I Længden**, *i lang-draget, *i længdi.
Længe („den Strækning af en Gaards Bygninger, som ligge i én Linie; en Fløi; ogsaa en Rad af Huse"), jfr. længje, f., længse, f., lå'n, f., væng, m. Jfr. Fløi.
Længe, *læng(j)e. Ved *før' og *sidan heter det *långe (»longo«). »Långe si'a'«. Gl. n. löngu. **L., meget**, langsamelege; *i langsam(e)leg tid. **Saa l. som**, *me(d)an. »Han var glad, medan han slap'«.
Længes („have Længsel", stunde), længte (ar), længjast, lange, ar (gl. n. langa), *langne, trå (-dde). Gl. n. þrá. Sv. trå. **L. efter** (lyste), *kjæske, *skjæske. **L. efter Forandring** (tjede sig), tykkje langt. **L. ihelig**, naud-stunde. **L. meget**, pinast, i-længjast. **Være at l. efter**, etter-længtande. **L. med Uro**, ottast. B. B.
Længsel, længting, f., længsel, m., trå, f.
Længselsfuld, *længten, længtande.
Længst (el. forlængst, t. längst) istedenfor „for længe siden", i * långe (»longo«), el. *långe sidan, ɔ: længe siden, omtales av Molb., som dog ikke ær av de kræsne, hvad tyskheter vedkommer, som »en Germanisme«, og det en »fra nyere Tid«. Jfr. »Gravmuldet længst har omfavnet den Sanger« (Øhl.), »har ikke længst til Rejsen jeg gjort Opbrud«? (Pal. Müll.), med *»det skulde långe voret gjort« el. (det sk.) »långe sidan voret gjort«.
Længte, læk'(e), m., lækkje, f. (lænkje, lænk). Gl. n. hlekkr.
Længte (lægge i Længter), binde (— bat'), hæfte (-e)? Lækkje (-te) ær „ftille el. fæfte paa et vift Punkt". »L. ned gryta«, »l. op kåla«(o) = *hekte, ee (op, ned).
Længtehund, gar(d)-vor(d), m., ɔ: **Gaardvogter**; *band-hund (?).
Længtekniv, lækkje-knap', m.
Løp' (Flig), læpe(e), m., lappe, m. Dv. læpe-længje, f., ɔ: **Strimmel af Udkanten paa en Hud**.
Lærdom, lære, f., *lærdom; lærddom (dd). N. M. Pett. (Oplærelse i et Fag, Studering), lære, lærdom.
Lære, lære (-de), take etter; (**lære andre**), *lære. Gl. n. læra. »Lære seg til«, ɔ: **øve, vænne sig. L. sø**, skule, ar. **L. om igjen**, lære op-atter. **Have lært**, *kunne; (**være øvet**), *kunne, *k. med. Mk. »lyde og lære er ungdoms ære«. **Rem til at l.**, lærsam, lærkunnig. Jfr. Rem. Mk. lære, f., lærdom, m., lære-bok, f., -kunst, m., -lyst, f., -måte, m., -mejster, m., -pengar, m., -rik, -stykke, n. (jfr. Penfum), -tid (-dagar), *lær-viljog; læring, f.
Lærenem, *næm, *let-n., lærsam, -kunnig. Se Rem.
Lærer, *lærar, *lære-mejster, *skule-m., lære-fa(de)r. Gl. n. lærifaðir.
Lærerinde, *lærar; (gammel), lære-mo(de)r (H. D, Molb.), skole-mor. Molb., Holb. „Else Skolemor" i P. Paars. Ordet ær brukt sennu efter 1800. Gl. n. lærimoðir. Dærtil svarede lærison, -dóttir. Jfr. »inde (Endelsen).
Lærke (Fugl), lærke, f. „Blid som en L.", jfr. »blid som ej smør-øskje«.
Lærketræ, lærke-gran (?).
Lærling, lære-svejn, m., *-gut, næming, m.; u-næming, m., ny-mænning, m., *ny-mæring, *-møring, *ny-æmning, m.
Lærred, læræft, n. (e, e), li'n-ty, n. Gl. n. lereft, -rept. Sv. * leräft. Sv. lärft.
Lærvillig, *snar-tøk. Jfr. Rem.
Lærvilligheb, *etter-tak, n., -tøke, n.
Læs', las', n., føring, f. Gl. n. hlass. **L., fibte**, af en Hob el. Dynge, skrap-las. Jfr. Skrabe. **Antal af L.**, lasse-tal, n. Mk. *i lasse-tal, „oftere" *i lasse-vis, ɔ: **i Mængde. Uden L.**, *tom-rejpes, *lausrejpes. **Fuldbygtig til at drage L.**, *lasse-før. **Som kun bruger smaa L.** (om Heft), *små-læst.

Læse, læse, e (— las — læse'). **L. Skrift**, *sjå skrift. **L. om igjen**, *læse op-atter. Jfr. Repetere. **L. til Konfirmation**, *gå og læse, *l. føre præsten(y). **Bærd at læse**, *læsande. **Øvet i at læse**, *læsefør. **Saa lyst, at man kan l.**, *læseljost. **Som læser godt**, *ejn god læsar. **Læst** (oplæst, gjennemlæst), *læsen (låsen, o).

Læsebog (modsat Sangbog), *læsnad-bok, *læstre-b. Jfr. Prosa.

Læsen, læsing, f., læsnad, m., læster, m.

Læsekyndig, *læse-før, *bok-synt. Jfr. brevsynt.

Læselig (tydelig, om Skrift), læseleg.

Læselyst, læse-hug. Lm.

Læsepult, bok-stol, m.

Læsestykke, læsnad, f. e. bord-l.; læster, m.

Læside, se Læ.

Læsion, skade (på kroppen), skavank, m., mejding, f., mejn, n.; fornærmelse; uret.

Læste, se Lædste.

Læsv, *læsp(e) (se under *klejs), *klejs, *klejs-mælt, *blæsk(e) (blejsk), *klaut, *ræ'k(e)-mælt, *klæssen(e), klæs'-mælt(e). Gl. n. blestr, blesmæltr, kleiss.

Læsve, læspe(ar), klejse(ar), klusse(ar). **Læsvende**, jfr. Læsv.

Læsven, klejsing, f.

Læsse, læsse. Gl. n. hlæsa. Mk. læssar, m., og læssing, f.

Læssereb (at ombinde Læs med), læsserejp, n., gjør(d)ing (gy-), f., g.-tåg(o), n., gjørde-tåg ([g]jure-tau), tång(o)-sim(e), m.

Læssetræ (Ramme af Stænger at presse et Læs sammen med), tång(o), f., læsse-t. Mk. tång-fæste, n., tång-re'm(i'), f. *Tång hær = Læssetræ.

Læst (12 Tønder), læst(e), m. Fl. læster. Gl. n. lest, f. Sv. läst, m.

Læst (Skomagers), lejst, m. (læst, skolæst). **L. til begge Fødder**, bejn-læst, mots. *pa'r-lejst. **Bundt af Læster**, lejstehånk(o), f. **Paa L. forme Skotøi**, lejste, ar.

Læste, skade. Jfr. Lemlæste.

Læstedrægtighed (Fartøis), rummelighet, romlejk, m., skips-rum; (med Hensyn til Læst som Vægt), bære-evne.

1. **Løb**, laup, n., skjej(d), n., ta'n, n., dårg(o), f., dørgje(y), f., ren', n., renne, n., rå's, f., låpe(o), f. »Take ej dørje«. »I ejt skjejd, i ejt ta'n, i ejt ejnaste ren'«. **L.** (i flydende Fart), ta'nsprang, n.; (Fart, Glidning), løjpt (løjft), f.; (som Blodets), flåg(o), n.; (f. Eks. Fiskens), rensel, n.; (Vei, f. Eks. Fiskens), rensel, n. (»sætje garnet midt i renslet«); (Skibs-), laup, n. (»in'-, ut-laup«); (i Tonekunsten), laup? skifte, n.? (Efter »*fløjta vil ikkje skifte«, ɔ: ikke slippe den ene Tone og tage den andre); (Sted, hvor noget sættes i Gang, f. Eks. Bakke, hvorover man nedstyrter Ved el. Tømmerstokke), rensel, n., laup, n., løjpe, f., kast, n. (timmer- el. ved-kast), skå't(o), n. **L., hvori noget gaar** (som Røgelgang i Laas, Bøssing om en Axel), gjænge, n. **L., hurtigt**, springing, f., sprang, n., flåg(o), n. **Geværløb**, børse-pipe, f., (børse)-lo, f. Mk. lo-stor, ɔ: stor løbet; lo-sætje. Jfr. Kaliber. **Indhente i Løb**, *ta(ke) på sprang.

2. **Løb** (Jordstyld). **L. Smør** (en vis Jordstyld), laup, m. = 2 våger fisk el. ⅔ skæppe tunge. Mk. laupe-skyld, f., laupe-jord, f., ɔ: Skyld, Jord, regnet efter *laup.

3. **Løb** (Æske, Kurv), tine, f., laup, m.; („Saakurv"), laup, *så-l. (at have såkornet i). Gl. n. laupr. Løb 2 og 3 er eg. samme ord og av annen rot æn Løb 1, ligesom av annet køn.

Løbe, springe (— sprang), renne (-de), fljuge (flyg — flaug, fløge', o), fly (flyr — flau — flyt', idet fljuge [— flaug] og fly — flydde på østlandet ær blandet sammen); laupe (løjp — ljop — laupet; også ljøp, løp, laupte). Mk.: det danske »springe« heter i * hoppe, bøkse, y (-te). **L.** (rende) heter også tane, ar, tænje (— tande); eg.: strække ud; (rende, kaprende), skjej(d)e(ar); (trippe), pilte(ar), jfr. Trippe; (om Strøm, Hjul, Fartøi, Dyblod), laupe. **L. fort, hastig, stærkt**, springe, renne (-de), r. av, kute (— kaut el. kutte, sv. * kuts, kutta, løbe), sende (-e), læggje (avstad, av garde, til fjæls); sjode av (— saud); eg.: ved spranget fremkalle en sydende lyd (dv. av-såden, o, ɔ: bortløben, forsvunden); tævle(e), ar, spøne (-te), *skjække. **L. som snarest** (gaa et Ærende), snærte (-e). »Han snærte op i gar'en«. »Eg bærre snærter in«. Jfr. svinte(ar), *s. seg; sjuke (— sauk). **L. med hoppende Bevægelse** (som Hunden, Haren), bøkse, y. **L. af alle Kræfter, med al Magt**, *ta'n-springe, *fare i strjukande ta'n; *stor-springe, naud-tænje (— tande). Gl. n. þenja (— tanda). **L. Spidsrod**, springe spejs'-rota. Efter t. Spießruthe. **L. sin Vei**, renne av (-de), fljuge av, *take kuten, *take til laups. Jfr. og Pakke sig. **L. i Vaad** (om Pinene), *va(t)s-renne (Lm.), -*fljuge; (om Tænderne), jfr. sikle(ar), slagge(ar), ɔ: sagle, — slæve(ar), e. »Bjørnen sikled efter Honningen«. Asbj. **L. af, gå** (vel, ille). **L. afsted**, strjuke. »S. åt skogen«. »S. av, unda(n). **L. an** (ved Fugtighed), ejre(ar), ruste(ar), jarne, ar (jønne). **L. blindt hen**, vere (vedre),

ar, vimre(ar), tulle(ar), vime(ar), vingle (ar), fjamse(ar), jane(ar?), ane(ar), ænje (ar), ändre(ar); (buſe frem), skjøjre(ar). „Jfr. gl. ſv. skör, letſindig, utugtig; hvortil ſv. skörlefnad, d. Skjørlevnet". **L. bort**, sope av, laupast (gl. n. hlaupast), røme (-de); (i ſtrygende Fart), sope i vægen(e): »han kom sopande«. Jfr. Flyv, Flygte. **L. bort fra ſin Tjeneſte**, skjej(d)e ut (ar); (fra ſit Hjemſted), laupast. **L. hid og did**, vippe(ar), vingle(ar). **L. hid og did uden at udrette noget**, *tvadde. Dv. tvad', m., Tidsſpilde. **L. omkring**, flåge(o), ar = *være på flåg(o), laupe i kring, flågse(o), ar, *skjække, *kufte, ar?. Dv. kufting, f., „Omløben", = flåg, flågsing. Jfr. Fyſte, Flakke, Streife, Vimſe. **L. op** (voxe hurtig), *renne op, stige (til så el. så stor sum). Jfr. Opløben. **L. op** (Kjolen i Sømmen, Maſken i Strømpen), rakne(ar), rækkjast op. **L. rundt**, *laupe tun', *svive rundt. **L. ſammen** (bli tyk, om Melk), laupe. Dv. løjpe, ɔ: få til at *laupe, få til at bli ost, = bræste (-e), ɔ: lage ost. Hos Asbj. briste. Jfr. Sprænge. **L. til** (ſætte ſig i Bevægelſe), *læggje til; (tage Tilløb); læggje til ta'ns, l. til sprangs, ta' til flågs(o), renne til (-de), dørgje(y), ar? Sv. * dårga, dorga, dørja. Se og ovenfor under Løbe. **L. ud**, jfr. Løbſk. **L. i Brunſt** (ville parre ſig), *laupa. *L. fu'l, vil', gali (om hundyr); (om Handyr), brunde(ar), jfr. Brunſt; (om Faar og Gjeder), blæsme, e (ar), *laupe, *l. blæsme. (Bl. ær = „Parringsdrift").

L. paany (om Hundyr), laupe op-atter, rene(ee), ar. Mk. ræde(ar), ralle(ar), fljuge. **Lade løbe** (faa til at l.), løjpe (-te), renne (-de), skrejde (-de). »L. (ned) snøret«, »l. timber« (timmer). »Renne sig«. »Skrej'e sig«, ɔ: „rende paa Is el. Sne". **Staa færdig til at l.**, stande på spranget. **Komme løbende**, *kome læggjande(e). **Raſt til at l.**, jfr. være ejn flåg(o)-rakke, m. „Eg. om Hunde". Jfr. Raſt. **En, ſom løber hurtig**, rennar, m. **Han løber ikke langt** (ɔ: holder ſig rolig), *han gjærer ikkje stort spranget. **Veien løber**, v. går.

Løbe („ofteagtig Melkevædſte"), kjæse, m.

Løbebane, skjej(d), n., renne-s. **Hans L. er endt** (det Bedſte er forbi med ham), *han hæv gjort sit sprang. Jfr. Bane.

Løbedag (fra Forfaldstiden af?), jfr. Friſt, Henſtand.

Løbegrav, løjn-gang? -væ'g(e), m.?

Løbeknude („ſom kan trækkes op, Dragknude"), løkke-knute? drag-lykkje, f. (ɔ: „Sløife, Dragknude").

Løben („Springen, Omſværmen"), renning, f., flåg(o), n. (»være ute på f.«, ɔ: „i Lag og Tummel"); (Renden), sending, f., kuting, f., ku't, m. (og n.); (Omflakken), lauping, f. **L., ideliig**, rensle, f., renning, f.; (ſtærk), sprang, n. (språng). Jfr. Omflakken, Flakke.

Løbepas (Bortvisning af Tjeneſte), *rejsepas, pas', n. (pars). Jfr. Affeld, Pas, Skudsmaal.

Løber, springar, m.; (Hurtigl.), springar; („Omrender; om urolige, raſte Drengebørn"), flygel, m.; (Omflakker), laupar, lands-l., laupar-fant. Jfr. Landſtryger. **L. i en Kværn**, over-stejn(y), m. Jfr. Ligger, *understejn.

Løbeſeddel („Sedbel beſtemt til at bringe et Budſtab hurtig omkring fra En til En Anden"), jfr. budstikke.

Løbſk (= vildt, blindt hen), *av-laus. **Kjøre l.**, *kjøre spjær' (el. spjæ'r). **Løbe l.**, springe av-laus, løpe ut; jfr. skjærrast, ɔ: „blive ſky el. frygtſom". Skjærre(e) ær „ſtræmme, gjøre ſky".

Løb (Farve), le't(i), m., farg(j)e, m. Sv. färg.

Løbe (om Ko), *gjære under seg (med tryk på under), løjse (-te), sætje n'i (ɔ: ned i) juret, rej(d)e seg, mylkjast. Jfr. Yver.

Løbeguld, -ſølv, rent, fint g., s.

Løbig (el. 16-løbigt, om Sølv, t. lötig), fint (rent, ublandet). **Tolvløbigt ær** $\frac{12}{16}$ sølv og $\frac{4}{16}$ tilsæt(ning); -loddig, -lods? 12-, 15-, 16-lods? ɔ: med 12- osv. lod sølv på vægt-marken.

Løbighed, finhet, renhet (større el. mindre); holdighed (d. Illustr. Tid.). Efter t. Hältigkeit. Jfr. filber-, eiſenhaltig oſv. Av tillægsordet -loddig kunde kanske gøres et nyt ord loddighet: 12-, 15-loddighet?

Løfte, *lovnad, m., lov-stad, m., love, f., *ja, ja-minne, n., ja-kvæde, n., ja-gjæve (gl. n. jagæfi), ord, n. (»halde, brjote sit o.«), lov, n. (»få l. på«). Til *lov-stad jfr. bønstad, m., ɔ: Begjæring. **Halvt L.**, i-drag, n., vo'n, f. **Jeg fik intet L.**, jfr. »eg fek korkje ord elder ejd på det«. **Have, faa L. paa**, *have lovnad på. **Holde libet af ſine L.**, jfr. »love rundt og halde tunt«.

Løfte: Vægt, ſom man kan l. med Hænderne, lyfte, n. (lyftan, n.). »Ejn mans lyfte«. En sten, som ær *lyfte, kalles lyftestejn. Jfr. Løftestang.

Løfte, at, lyfte (-e); (hæve, = lette op), yppe (-te og ar). **Som man kan l.**, lyftande. **L. Haanden mod En**, rejde handi, ɔ: gjøre H. rede. Jfr. Svinge.

Løftelſe, *lyfting; ypping, f.

Løftestang (ſtor), vå'g, f., lette-tre; hand-spik, f.; (liden), bro't(u), m. (»til brjota«),

lun', m. Gl. n. vág. Sv. våg. **Hvile-punkt under en L.**, våg-må't, m. Jfr. **Vægtstang.** **Med L. spvcie, løfte,** væge, e (— vog). »Væge op ejn stejn«. Sv. väga.

Løftning (Opløftelse), lyfting, f., hævjing, f.

Løg (*Allium oleraceum*), lauk, m., *gras-l., *eng-lauk. **Skovløg** (Bjørneløg), rams, m. Mk. ramse-mark, f., -smak, m.

Løgn, løgn(y), f. **Ved L. spnaa,** ljuge ut. Mk. ljuge seg fram.

Løgnagtig, *lygen. Gl. n. lyginn. **L. Snak,** *ljuging.

Løgner, ljugar, lygar. Mk. løgne-hi't, f., -påse(o), m., -hund, -bikkje. **L., stor,** stor-ljugar, m. **Drive En til Løgner,** drive til løgnar (til løgnas).

Løi (om Vinden), *ma'k, ma'kleg, *doven; jfr. *spa'k. Gl. n. makr, ɔ: **passende. L. blive** (sagtne), *make seg, løgne(y) (-de). Jfr. og **Vind og Svag.**

Løibænk, høgjend(e)-bænk? Av **høgjende,** n., **Hynde, Pude.** Jfr. **Sofa.**

Løie af (om Vinden), make **seg,** makast, løgne, y (løgnast, av logn, sv. lugn, ɔ: **rolig**), læggje seg, stilne(ar), stillast. Jfr. maks-ve'r, ɔ: **roligt Vejr.**

Løier, moro, f., morskap, løgje, n., frasor, f., pl., galskap, m., åt-lø(g)je, n. »Gjære ejt lite' løgje«. »Låt' og løgje«. **Gjøre L. med,** *flågse med(o). Lm.

Løierlig, løgjen, løgleg, *gild, morosam, *pussig. **L. Person,** raring, m., tul, m. Jfr. **Latterlig.**

Løitnant, under-fører el. næst-fører. H. P. S. Hådles **Løitnant** ved, foreslår han premier- og sekond-, ombyttet med over- og under-(løjtnant).

Løkke (Bugt, **Kurre**), lykkje, f., åt-renne, f., renne-snare, f., snar, n., snu'r, m., snar-lykkje, f., -rukke, f., kast, n., håmp (o), f., hæmpe, f., snorle, f. Gl. n. lykkja. Sv. lycka. »Det kom ejt kast på sneret«. Jfr. **Kurre.**

Lømmel (slorslagen, **plump og lad Person** t. Lümmel), jfr. lurk, m., hake, m., hake-fant, m., svålk(o), m., slurk, m., slamp, m. Se og **Rækel, Knegt.**

Løn, Lønnetræ (*Acer platanoides*), lø'n, m. Sv. lönn. Gl. n. hlynr. I dansk ser **Løn** = *Acer pseudoplatanus* også kalt **Valbirk** og **Naver.** (Valbjørk i * siges om „**Knuder** el. **krumme Naver i Birketræ**").

Løn (Gjengjæld), lø'n, f., veder-lag, n. Mk. gjære like føre(y) lømi, ɔ: **gjøre Fyldest for sin Løn.**

Løn: i Løn, *i løjndo, *i løjnd; løjnleg, løjnd; *i løjndom, *i skug' og skjul, *i mute, *i mug'. **Løn-,** *løjn-. Så løjn-gang, m., -krok, -væ'g(e), m., ɔ: **Løngang, -vraa, -vei.** Mk. og løjndar-råd, f., -brev, n., -ord, n. Jfr. **Hemmelig.**

Lønde (om Vægt), jfr. **Kryptogam.**

Løndom, løjnd, f., løjndom, m.

Lønlig, løjnleg, løjnd. Jfr. **Hemmelig. Lønligen,** løjnlege, løjnt, i løjndo.

Lønne, løne (-te). **Værd at (be)lønne,** lønande.

Lønning, løning, f.

Lønvei, løjn-væ'g(e), m.; ho'l(o')-væ'g(e).

Løs (fraftilt, **ikke fasthængende**), *laus; (utæt, **porøs**), *laus, håsen(o), skro'm(u); (**uhindret**), laus (»slæppe l.«, »ha lause hænder«; »laus eld«); (**lebig, ubunden**), *laus (kar, folk); (**svag**), *u-traust; (**let at rive**), råven(o); (**fri, færdig til Afgang**), *klar (klår). **L., usget,** lausleg. **Løst og Fast,** likt og ulikt (*»gripe l. og u.«). **L. blive,** låsne(o), ar, (*lausne), låse(o), *kome på lås(o), n. Gl. n. losna. **L. bryde,** løjse (-te): »no løjser det med regn«. **Det brød løst,** *det bar laust. **L. fare paa,** rjuke på. **Gaa l. paa** (En), *give på el. gje på (ejn), rjuke i el. uti (sv. ryka). **Gaa, fare l. paa hinanden,** *njose el. rjuke i hop. **Gaa dygtig l. paa,** *kile op, k. opatter. **Det gaar l.** (begynder for Alvor), *det syng op. **Have en Skrue l.** („ei være ved sin fulde Forstand"), *halv-galen; jfr. tomsen(u), tulla', vetlaus. **L. komme** (sætte sig i Bevæg.), låse(o), ar. Jfr. **Løs blive. Løst staa,** *lakre. Jfr. **Bakke, Rokke. L. tvunden,** *laus-tvinna'. **L.** (utæt) **Brød,** lause-brød, n. **L.** (**upaalidelige**) **Ord,** laus-ord, n. **L. Stilling** (uden **Tjeneste** el. fast **Bosted**), laus-gang, m. Personen **sær** da *lausgangar, lausing, m.

Løs (kornet, **som let drysser**), ryen (ryd—), *rynen.

Løsagtig (utugtig), *skjæsken; u-sedog; (om **Mandfolk særstilt**), kvændsk(e). Av *kvænde(e), n., ɔ: **Kvindfolk.** Jfr. **Liderlig, Utugtig, Raab, Geil. L. Kvindfolk,** hårs(o), n. (ɔ: **Hoppe**), ræde, f. Jfr. **Kvindfolk, Kvinde.**

Løsagtighed, laus(e)-levnad(i'), m. (-limna'). Jfr. **Libertinage, Liderlighed; Lesteri.**

Løse (gjøre, faa **løs**[t], sætte i Gang), løjse (-te), låse(o), ar; (**indløse, indfri**), løjse, l. atter (*l. in, f. e. pant, gard), jfr. *l. av; (**oplyse**), løjse (l. op, f. e. band, knut). Jfr. **Løsne. L. Baand, Fartøi,** kaste laust, låse(o), ar, *gjære laus. **Mulig at l.,** løjsande.

Løselig(en), lauslege, laust, *lint, føre(y) det lause, ɔ: **ikke for Alvor. Altfor l. behandle,** jfr. *fare over med ejn harefot.

Løsen (af **Skyts**), fyring?; (**Feldtraab**),

hær-rop, Lm., hær-skrik. Jfr. og Stikord og Slagord; Parole.
Løsepenge, *løjse-pengar.
Løser, *løjsar.
Løsgjænger, *laus-gangar. Jfr. Løskarl.
Løsgjængeri, laus-gang, m.
Løshed, lauslejk, m.
Løskarl, lausing, m. Jfr. Løsgjænger.
Løsladt, *laus-låten.
Løsne (komme paa Glid), løjse (-te), l. seg (»isen l. i elvi«, jfr. Løs bryde), låse(o), ar, låsne, o (gl. n. losna); (fjæl: les af), *flakne; (Knude, Søm, Baand, Tøi), *dragne, *rakne, tågne, o, slitne(i'), sprætte (— sprat): »bandet sprat av«, »saumen s. op«; sprotne(ar); jfr. sprokne (ar) (dærtil dragning, f., *tågning, *slitning; (om Bark paa Træ), laupe (— ljop), gange (— gjek'), svade (-de). flage(ar), *flagne el. *flakne (dv. flakning, f.); (faa til at l., faa Løs), løjpe, *svade, flætte(ar og -e), låste(o), ar. Jfr. Flække. L. et Stud, fyre (-te', av?), løjse ejt skå'l(o), n.
Løsning (ogsaa Opløsn.), løjsing, f. (is-, sne-l.), lå's(o), n., låsing(o), låsning(o), f.; (Indløsn.), løjsn, f., løjsning, f. Mk. *kome på lås, o: komme i Bevægelse. Jfr. Løs. Henstand med Indløsn., løjsnings-dag, m.
Løsningssum, løjsn, f., løjse-pengar.
Løsrevet Stykke, flætte, f. Jfr. Flænge.
Løssluppen, *ut-sloppen.
Løsuld („kort og løs Uld paa Faarene"), ru, f., væft, m. (sv. * väft). Mk. rufloke, m., ru-garn, n., ru-tråd, m. L. plukke af Faarene, rue, ar. Jfr. Uld.
Løsøre, laus-øjre, n. (m.). Jfr. Møbler.
Løv, lauv, n. L., affalbet (visjent), rakelauv, daud- (daue-) l. Baal af tørt L., lauv-brising, m. Den Vind, som blæser L. ned om Høsten, lauv-ristar, m. L. faa (grønnes), lauvast, lauvgast. L. samle, sanke (til Kreat.), løve (B. B.), *lauve (ar), *lauvge. Bevoget med L., lauva(d).
Løvblad, lauv, n., blåkke(o), f., *lauv-b. Tynd som et L., *lauv-tun'.
Løvbusk, lauv-buske, f., o: Gren, Top med Løv.
Løve, løve, f. Efter t. Löwe. Gl. n. ljón, león (efter latinen). L. (Dagens), *fagnaman. Lm. »D'er skil' på fant og fagnaman«. Jfr. »han er høgste hanen i korgi«, el. »han er beste lauken i lage«.
Løvefod (*Alchemilla vulgaris*), fælle-stak', m., *rukke-s., skåkke(o), f., fryde-kjole, m. (fra Salten) (frue-kj. »?«), mari-kåpe, mari-stak' (muru-s.), kåpe, f., kåpe-gras.
Løvehale, se *Leonurus*.
Løverdag, laugar-dag, m. „Mest alminb." laur-dag (langdag).
Løvetand (*Leontodon*), fivel, m., f.-blome, gul'-boste, m., -hauk, m., kvæld-sveve, f. (-svøve, -svævling), *nat'-sveve, *kvældkippe, *heste-blomst (J. Lie), *saue-blom, smør-b., *løkle-gras(y), *lækkje-blom, *kappi-laup; (med moben Frøtop), hårkal', m-
Løvfald, lauv-fal', n.
Løvhugst, jfr. Løvsamling. Løvhugsten, lauv-ånni(o), f.
Løvkniv („kort Segel til at hugge Kvifte med"), lauv-sigd, m., -snedel(i), m., -jarn (-snå'l, -snøel, -svivel). Gl. n. snidill.
Løvkvifte, lauv-ris, n. Stabel, lang, af L., lauve, f. L. i Knippe, lauv-kjærve, n. (-kjærv, m. Sv. kärfve, m.).
Løvsamling til Foder, lauving, f.; lauvhågster(o), m. Gaa ud paa L., gange i lauv-skog.
Løvspring, lauv-sprætting, f., -spræt'. H. Sch.
Løvstabel (af Foderløv), lauv-stak', m.
Løvtræ, lidet (især Birk), buske, f. L.s Top, buske-top, m. Løvtræer, -skov, lauv-skog, *brom-s., mots. *bar-s. Hugge Toppen og Grenene af L. („for at benytte Løvet til Foder"), styve (-de), kylle (-te) (kolle). Gl. n. stýfa.
Løvværk (som Prydelse), lauv, n., rosor, f. pl. Jfr. Snirkel, Blomst, Figurer; Udskjær. Spænde med L., lauv-sølgje(y), f., -næste(e), n. L. paa et Spænde, sølgje-lauv, n.

M.

Macabre: danse macabre, dødning-dans, døde-d. (kvad, »digt«, med billeder, der døden danser avsted med først paven, så kejseren og så ned til tiggeren).
Macerere, bløjte (-te); ut-tære, ut-magre (t., m. ut); plage.
Machó, eg. tygget; knust; opblø't'. Papier m., papir-dej(g), pap-d.
Ma chère (eg. min Kjære, m. Beninde), elskerinne, frille, tøs, løst kvinfolk; hors, n.
Machiavellisme, ræve-styre, n. Lm.

Machina, se Maskine.
Machination, se Mak.
Mad, ma't, n. **M., uren el. usund**, *u-åte, f. **M., varm** (kogt), mat-gjær(d), f. (maggjær, magjær, mæggjær). Jfr. *mangjel og *masting. »Korkje til brøds el. maggjær«, ɔ: hverken til at bage el. koge. **Mel til at koge Mad af**, maggjær(d)s-mjøl. **M., som ikke mætter**, men kun vækker Madlysten (en Smule), hunger-vækkje, f. **M., som ikke smager el. ret vil glide ned**, ær *koken, *kjøkjen (ky-). Jfr. kjøkje (-te), anstrænge sig for at svælge noget, = kyngje (-de) og kjørkje (-te; ky-). Også *kjørkne (ky-), have Møie for at svælge. »Kjørkje i seg maten«. Ko'k, n. ær Svælg, Hals. **Liden Portion M.**, muse-bete, m. (i'). **Forsyne sig vel med M**, magne seg. **M. lave**, mat-lage seg, mat-rejde seg, -stelle s., -yrkje s., *matrej(d)sle (seg?). **M. lave til et vist Maaltid**, *munde (ar). Av *mund, n., Tidspunkt. **M. staffe**, mate, ar. »Han kan mejr æn mate seg«. **Fisk til M.**, mat-fisk, m. **Forraad af M.**, mat-råd, f. **Forsyning med M.**, mat-greje, f. **Stor Nød for M.** (Vanskelighed for at nære sig), mat-ban', n. **Omsorg for M.**, mat-su't, f., mat-stræv, n. Lm. Jfr. Materialisme. **Efter M. gal** (yderst forsulten), *mat-ør. **Karrig paa M.**, *mat-sår. Jfr. Karrig. **Kræsen paa M.**, *mat-vand, -gran'. Jfr. Kræsen. **Som behøver megen M.**, mat-fræ'k(e), *mat-hæv, -gjær', -møken(y), mat-brå, ɔ: graadig. Jfr. Graadig. **Madens Forbedring** (F. i Kosthold), mat-bot, f. **Noget, som gjør M. bedre**, mata(r)-drygje, f., -drygsle, f., -drygjing, f. »Lang bi(d)ing er ingi matadrygjing«. **Med Hensyn til M.**, i mat-vægen(e), m. **Land el Stad m. H. t. M.**, mat-land, n. »Ejt godt m.« **Person m. H. t. Behov af M.**, *mat-man. »Ejn liten m.« Jfr. *matliten, ɔ: smaatærende.
Madam, jfr. mor (mor Olsen, Hansen).
Madbod, bud, f., stab-bud, f., bur, n., stabbur, n.; mat-ståve(o), f., mat-kammer (Molb.), fate-bur. Molb. Jfr. Spis(e)kammer.
Maddik (Orm, Græsorm, Kaalorm, Insektlarve, Leverorm, Traaborm), mak, m. (kjøt-, tre-, gras-, jord-, fjøre-m.), mark, m., joe, m. („sædvanl. kun i Flt."); åme, f.; igle, m. (ɔ: Leverorm), være(e), m.; kvejs, f. Egentl. madk, jfr. gl. n. maðkr. Sv. mask. **M., stor, i Ågrene** („anset som Larve af Skarnbasken", „Kordibelen"), *mold-okse, *åker-kjætte, *så-gylte. Mk. mak-åte, f., noget, som er angrebet af M.; makke-bøle (-bo'l), n.; -hål'(o), n., -hus, -mat, m., -ruge, f., ɔ: rund Sandhob, frembragt af *fjøremakken; m.-skrej(d), f., ɔ: *budrag, n., = bu-rejp, n. (sv. sölvskred), eg. Ormevandring, ɔ: „Hob af meget smaa Orme, som skride frem i en lang og tætsluttet Række". Dyret selv heter *skrej-mak; sv. härmask. Mk. og makke-små'g(o), n., ɔ: Ormhuller i Træ; m.-smågen (jfr. Træorm); mak'-eten; makke-tid, f.
Made (give Maden i Munden), mate(ar); (med Ske), møjkje (-te). Av mauk, n., Madvædske.
Madforraad, mat-råd, f.
Madgryde, koke-gryte, f., *mangjels-gryte, maggjars- (matgjærds)-g., masti- (ɔ: matsti)-gryte.
Mading (ːbbː), agn, n. (J. Lie), å't, n., bejte, f. **Med M. forsyne**, ægne, e (-de). Dv. ægning, f. **Affald el. Indvolden af Fisk** (som ved Hummerfangst), **benyttet til M.**, sav, n.
Madkammeratskab?, matlag, n., mat-nøjte, n. Jfr. Bordselskab; Koteri.
Madkjær, *mat-hæppen, *-kjær, *-tidig. Jfr. Mad.
Madkniv, junge, m. Sv. * junge, jonge, matkniv, m. Jfr. Bordkniv.
Madkrog (som er flink til at forsyne sig), mat-krok, m. Jfr. *mat-raust. Se og Madlyst. Hos Molb. i egentl. mening.
Madlavning, mat-stæl'(e), n., -laging, f., -rejdsle, f., -gjær(d), f., -styr, n., mangjel, m. (?), søj(d)ing, f. (sådning, o). Mk. *mangjel-ause, -gryte. **Hus til M.**, mat-ståve(o), f.
Madlens, jfr. Madløs.
Madlyst, skjæsse, f., mat-låst(o), m., mathug, m., -hjarte, n., -lyst, f. **Som har god M.**, *mat-kjær, -hæppen, -raust, -tidig (mattian); mat-vi's, ɔ: „bygtig til at forsyne sig". **Som har tabt M.**, *mat-lej, -beten(i).
Madløs, mat-laus, kost-tråten(o), kost-laus.
Madmangel, matløjse, f. Av *mat og *bræst, *skort: mat-bræst(e), m., mat-skort, m. Jfr. Mangel.
Madmoder, *mat-mor. Mk. *ho m., henne m. — om konen i huset. Dv. matmorskam, f., ɔ: Tegn til daarligt Kosthold.
Madmose (? „islandsk Mos"), mat-måse(o), m. Jfr. *Cetraria* og Isl. Mos.
Madnyttig, *mat-hæv, *mat-søkjande, *mat-god; (især om Korn), *mat-før.
Madnyttighed, mat-værd, n.
Madolie, mat-olje, f.
Madonna, eg. min frue; vår frue; den hellige jomfru; maria-billed: M.-Ansigt, vår frue-anlet, maria-anlet.
Madpibe, vælende, n.
Madportion for En, *ma't. »Der stod 5 matar på bordet«.

Madpose, *niste-påse(o), -skræppe, f. Jfr. niste-bomme, f., -laup, m., -skrin, n.
Madras, se Matras.
Madret før én Person, ma't. Se Madportion.
Madrigal, hyrde-digt; *gætle-kvæde? kælent (»ømt«) kvæde.
Madstik (Kosthold), mat-gjær(d), f., -greje, f., -hag, m., -hæming, m., matskap, m., mat-stæl(e), n., -styr, n., -sti, n. **Forandring i den daglige M.**, mat-skifte, n., -vending, f., mat-brigde, n., -byte, n., mål-skifte, n., -byte, n.
Madstrin (mat-)*bomme(»bumbe«), f., nistebom(me), f. (J. Lie, H. Sch.); Madbomme. Molb.
Madsmule, mat-så(d), f.
Madsort (Slags M.), mat-slag, n.
Madstof (Næringsstof, især om Kjærnen i Korn), mat, m. »Det kjæm mat i kornet«, ɔ: K. sætter Kjærne. Jfr. Modning (mating, f.).
Madtid (Spiset.), mat-tid, f.
Madvare, mat-vare, f.
Madvædske (Vand, Melk, Valle, som sammenmænges med Melet til Mad), mauk, n.
Madæske, tine, f., laup, m., løb (p). B. B.
Maiestøs, majestætisk, højtidelig.
Maiestro (ɔ: Magister), mester, lærer, tone-l-, (musik-l.); hærre, foresat.
Mag (Ro), ma'k, n. (el. m.). Sædvanlig bare med »i«: *»være, sitje, stande i mak«. „Ellers oftere i en Dativform", make: »fare, gange, ro i make«. Sv. * i mak, ɔ: sagte. Mk. og *maks ve'r, ɔ: roligt (Roligheds) V. **Mags Veir** = føieligt, gunstigt V., jfr. *små-ver, ɔ: „mageligt V. paa Søen, uden Storm el. Søgang". Isl. smáviðri.
Magasin (paa en Gaard), bur, n., stabbur, stor-bur (O. V.) (se Madbod); oplag, vare-o., oplagssted, pak-hus, forrådshus, -kammer, -sal; samling (bok-). Molb. har vare-hus, -oplag, -loft, -kjæller. **Magasin som Udsalgssted**, bu(d), f., -handel (bok-), kram-bud, ut-sal(g) (også utstilling?). Så ved **Klædes-, Glas-, Møbel-Mag.** Dærimot heter det krud-, hær-, fláte-oplag, ikke -bu' el. -utsal. Mk. *korn-, sjø-, tol'-bu.
Magasinage, 1. ligge-tid, 2. oplags-pænger, pakhus-leje.
Magasinere, lægge op, ta' på oplag.
Magasinering, optagelse på pakhus, oplæg(n)ing. Efter J. L. ær Mag.-nage og -nering det samme, nl. 1. optagelse og 2. -leje.
Magasinier, pakhus-»forvalter«, -man, -mester, *-område, m.
Mage („den el. det, som er lig en anden", Lige, Ligemand), make, m. »Maken til gut skal du sjældan sjå«. »Eg hæve aldrig højrt maken«. »Det finst ikkje mange makarne«. »Han er ikkje mejr æn mans make«, ɔ: er som Folk flest. (Ægtefælle), make, m. (om kvinne og man); (den ene af to Ting, som høre sammen), make, m. (Sko, Vanter m. m., altsaa som Adj.)? I * brukes vel bare navneordet. »Våttarne ær ikkje makar el. par«. Men hvad heter en umage Sko, umage Vanter i *? *makelaus? **M. Ting, som mangler Mage**, umake, m. (altså ikke som tillægs-ord). **Ting el. Hændelse, hvis M. man ei kan mindes**, u-minne, n. **Vanskeligt at finde M. til**, make-fått (til.ord i intetkøn).
Mage (lave, faa istand), make(ar), lage(ar). »Make råd«, ɔ: oplægge Raad. Jfr. Beraad. **M. det saa**, *lage det så, *sjå til at, *stelle det så, *make det så.
Mage sig, pare seg, make seg.
Magelig (let, behvem), makleg, *let-vin' (jfr. Letvind); *mødelaus, *snædden(e), *u-trøjtes, ɔ: uden Møie; („som ikke koster Anstrængelse"), umake-laus; („som ikke koster meget", let), koste-laus; (om Vinden), *ma'k, makleg, *spa'k, *spakfængd; (Vei, Føre), *let, *let-før, *let-gjængd, *rad. »D'er letført«, ɔ: let at komme frem. **M. Vær**, jfr. ejn sægls(e)-vind. **M. Veir paa Søen**, små-ve'r, n. **M. blive** (om Vinden), make seg, makast, spakne, ar. **M. fare frem**, jfr. Sagte, Spare. **Gjøre sig det m.**, make seg. **M. leve**, *gange på fagre-foten. **Mageligen**, *letlege, *let, *letvint, *lejkande, *med lejk. **Ikke rigtig m.**, *uhøg.
Magelighed, let-vinne, f., lette(ee), m., lejk, m. (»fare med l.«, lejkande); (Frihed for Anstrængelse), umake-løjse, f.; (gode Dage), sæle, f. Jfr. sæle-kjær, ɔ: som elsker M.
Mageløs, make-laus; u-højrd. **M. Ting**, makeløjse, f.
Magelshed, makeløjse, f.
Mager, *mager, *skrin' (skre'n, skra'n), *nåeleg (nåsleg, nøleg); håkeleg, håken (jfr. Spinkel), *skarp (»skarp og skrin«), *tør-(r)ølen; skir-lagd, skranglet (Asbj.). »Saa traf han en styg skranglet Mand«. Mk. skir-bonad (bone, bune, ɔ: Ben), ɔ: flig, at Benbygningen viser sig; skir-senad(i'), flig, at Senerne viser sig; *sen-bær', bær-senad (e - i). **M. i Ansigtet**, skrin'-lejt. Jfr. Indfalden. Sv. skrinn. Jfr. Spinkel. **M. af Naturen** (spædlemmet, spinkel), *skrin'-lagd. **M., spinkel Person**, håke, m., hækel(e), m. **M. Eng**, skrinne, f. **Med m. Jord**, skrin'-lændt. Mk. *tur'bygd om „en Egn, hvor der er

mager Jord, el. **hvor der vanker tør Kost.** **M. blive**, magrast, skrinnast, klinkast, skarpne(ar), magne(ar) (for magrne »?«). Dærtil magring, f., Udmagrelse. **M. blive i kort Tid**, tværtynnast. **M. gjøre**, magre, ar. **M., noget**, skrinvoren. **Altfor m.**, lytemager.

Mager (:gier, **Magus**, jfr. Simon M.), (østerlansk) vi's, visman, lærd, naturkyndig, stjærn-k.; præst; trol'-man, undergører (efter sv.). Jfr. **Hexemeſter.**

Magerhed, magerskap, m. **M. formedelſt knap Fodring om Vaaren**, vår-næk', m., vår-nuk', m. Mk. vårs-krake, m. og vårs-ra'k, n., „**Kreatur, ſom er udmagret af Fodermangel**".

Mageſkifte (Bytte af urørlig Eiendom), make-skifte, n.

Mageſkifte, at, make-skifte (-e).

Magi, troldom, trolskap, m., *trol'-kunst, trolling, f.; sorte- (svarte)-kunst. Trylleri, trylle- ær mindre norsk. Jfr. **Hexeri.**

Magiker, *trol-man el. -kal', *t.-kjærring. Jfr. **Hex.**

Magiſk, trol'-, troldoms-, ved, i, om troldom el. trolskap.

Magiſter, mester; lærer, lære-mester.

Magiſterium, mester-værdighet; lærerombud (i de gamle mål); (i Kjemien), mester-pulver. **Magisterium perfectum**, det ful'-endte mesterskap, ɔ: at ha funnet de vises sten.

Magiſter-Promotion, ophøjelse til mester, til m.-værdighet; m.-utnævnelse?, -val(g)?

Magiſtra, lærerinne, *lærar.

Magiſtral(ſt), skolemesterlig, skolemester-; myndig, bydende.

Magiſtraad, vordende mester (magister), mester-ærnne. Til ærnne jfr. **Kandidat** og **Aſpirant.**

Magiſtrat, by-styrelse, by-»øvrighet« (O. V.), by-råd.

Magiſtratsperſon, råds-herre, råd-man.

Magiſtratur, rådmans-ærnbed, rådmanskap? by-råd?

Magiſtrere, tage i skole, skrubbe, mestre, mønstre.

Magna charta, det store frihets-brev, grunloven.

Magnanim, høj-hjærtet, stormodig (Meyer), høj, ophøjet (av tænkemåte).

Magnat, storman, storing (O. V.), stor-kar, drot, høvding. (I Flt.), de store, rikets store el. stormæn, høj-adelen. Jfr. **Honorat(iores)**, **Mand mægtig, Matador.**

Magneſia, bitter-jord, »talk«-jord. Meyer.

Magnet (naturlig), (før) sejl-sten (Molb.; isl. seglstein); ledesten (»almind. i ældre dansk«; H. D.); (kunſtig), lede-nål. H. D.

Magnetiſere, eg. sejlstene, ɔ: give magnetisk kraft; gøre klarsynt, få til at gå i søvne.

Magnetiſering, meddelelse af sejlstens-kraft (magnetisk kr.), helbredelse ved sejlstens-kraft (eg. sejlstening).

Magnetiſt Deklination, misvisning (av kompasset), ɔ: »Vinkelen mell. den magn. og den geogr. Meridian«). **M. Batteri**, = **m. Magaſin**, sejlstens-lag, -lad, n., -stabbe, m. el. ståpul(o), m.? Jfr. **Stabel.**

Magnetiſme, sejlstens-kraft? Jfr. ravkraft for **Elektricitet.** Til -skap jfr. trolskap, borgerskap (Lm.), herskap, av navneord med tillæg av -»skap«.

Magnetologi, sejlstens-lære?

Magnetometer, sejlstens-måler? (for s.stens-krafts-m., som ær for tungt ord. Jfr. stortings-ærnne for stortingsmans-æ. el. gen-virkende for gensidig-virk.).

Magnificen(t)s, højhet, herlighet, **højværdighet**, stor-skrøjve, n.? (ɔ: „**noget, ſom ſer ſtort ud**"). Jfr. **Herlighed; Pragt, Fornem(hed).**

Magniſik, herlig, kostelig, *stormansleg. **Magniſikus** (Rektor univ-s.), prisværdig, herlig. »Hans herlighet«?

Magnilokven(t)s, stortalenhet. Jfr. **Praleri.**

Magt (Legemskræfter), magt, f., mått', f., styrke, m.; (Myndighed, Herredømme), *magt, *vald, n., vælde, n.; (Raadighed), øverråd(y), f. »Ha' vald øver«, »ha i sit v.«, »ha lite' vælde«, ɔ: **have libet at ſige.** (M., ſvagere), under-magt, f. (Med M.) (Tvang), *med vondo, *med har(d)om håndom(o). (**Have ſine Lemmer i ſin M.**), *njote seg. (**Holde ved M.**), hålde ved lag, ved like. (**Staa ved M.**), gælde, stå ved lag. (**Spilde ſin M.**), jfr. spele toppen av seg. Jfr. »dej have tæket(e) toppen av hånom«, o, ɔ: gjort Ende paa hans Magt. (**Tage M. fra En, f. E. ved at holde ham over Hænderne**), *ta' vældet frå ejn.

Magte, *magtast.

Magtesløs (**Magtløs**) (kraftløs), udygdig, magtlaus, *måtlaus, mærg-stålen(o), mærglaus(e); (uegentl.) *u-agtande, u-gyldig.

Magtforhold (et Folks), magt-stilling (i Europa).

Magtfuldkommenhed, også magt-fylle.

Magtpaaliggende, vigtig, av vægt, *an(t), om at gøre. *»De' va' så ant om«. Av *anne, ɔ: ſlynde, drive paa. *Anne på, ɔ: være flittig. **M. være**, *liggje ved. **Det er ikke m.**, »det nøjder ikkje på« (*nøjde = være fornøden), *gjælder ikke på, *de' spørs ikke om, *de' ær de' same.

Magtſprog, magt-bud, myndig tale.

Magus, se Mag(i)er.

Mai (Foraarsløv), ny-løv (O. V.), ny-vækster. O. V. **M. Maaned**, blomster-måned.

Maiden-speech, eg. jomfru-tale, svenne- el. prøve-stykke (i veltalenhet, i parlementet).

Maie (ud), jfr. Udmaie, Udstaffere.

Main, hånd. **M. morte** (*manus mortua*), uavhændelig grun-ejendom, evig stiftelse.

Maintien, opret-håldelse, hævdelse, hånd-hævelse.

Maire (Mayor), borg- el. borge-mester (Molb.), borg-mester (H. D.), byfoged. Borg- el. borgemester = den, som råder i borgen, d. e. i byen, ær vel rettere æn borgermester, som man siden har rettet ordet til, — efter t. Bürgermeister.

Maitre, herre; mester; lærer. **M. de plaisir** („Muntrations"raab), morskaps-råd. H. D. **M. en chaire**, mester av stolen (blandt frimurere). **M. ès arts**, »magister«, mester i de frie kunster.

Maitresse (eg. Herster- el. Herre-inde), frue; herskap; ejerinne; kæreste, elsker-inne; frille. Meyer.

Majestæt (før „Raabe"), højhet, kongel. h.; glans, storhet, kongelighet? høj-vælde el. -vældighet (H. P. S.), høj-magt, -mægtighet (Molb.); drumb, n., drusk(u'), f. (Lm.), håglejk (Lm.). **M.** (paatagen), dramb, n. og drust, f. Lm. »Fare med dramb og drust«. **M—s Forbrydelse**, højhets-brøde, høgbråt(o). Lm.

Majestætisk, højtideleg, *drusteleg (Lm.), ophøjet, stor, storslagen, herlig, kongelig, kejserlig. »Kongelig ro« (Fr. Bfd.), ɔ: majest. ro. Jfr. Prægtig; Ypperlig, Pragt-.

Major domus, jfr. riks-»hovmester«, hus-mester (? H. Ibs.), drost, riks-d., drot-sæte (dróttseti, jfr. vårt Marstalk); jfr. (bibelens) hus-foged (hos enskilt [privat] man). H. P. S.: hus-hofmester, hus-forstander, hus-fører.

Majora vota, »stemme-«flerhet, røst-fl.?

Majorat, første-fødsels-ret (førstefød[t]s-r.?), jfr. åsætes-ret?; (et) åsæte? ɔ: åsætes-ejendom (som altid går i arv til den ældste i familien).

Major-én' (annus), myndig.

Majoritet, flerhet, flertal, overtal, over-mængde, øver(y)-mængd(y - e) (Lm.), mots. under-mængd (Lm.); overvægt. Jfr. **Minoritet. M—styranni**, flertals-vælde. H. D.

Majuskel-Skrift, Majuskler, store (tryk-) bokstaver.

Makadamisere (en Vei), små-stene? ɔ: sætte med pukket sten; skærve-lægge (H. D.). Har støtte i sv. * (skärv = stenrøs), men næppe i vårt *.

Makel, se Makula.

Makination(er), list, f., kne'p(i'), n., til-stelling, f., kunster, fante-læte, n., *kro-kar, m. pl., krok-vejer; på-fund. Jfr. Rænker, Intriger.

Makinator, ræv, m., fuling, m., fn'l-igel, m. Jfr. Rænkesmed.

Makinere („smide Rænker"), spike på (ar?), stile på (ar), stelle til, fare med kne'p, bruke krokar. Jfr. Rænker.

Makke (efter t. machen), blande, røre sam-men, mængje(e).

Makker (n. f. Makker, ɔ: Spil-Fælle, ɔ: „som de Spillere, der holde sammen mod de øvrige"), med-spiller? sam-s.? (motsat mot-spiller, *mot-man). (Daarlig M.), *stakar, mis-mænne, n., *u-mænne, van-mænne, skit-mænne, fla'k, n., fla's, n., rating, m., rate-man, *skarv. Jfr. Pjalt, Daarlig Karl. Jfr. Person, ubuelig, uværdig. Også Stakkel.

Makkerskab, fællesskap, *lag, sammen-spil, sam-spil?

Makrel, makrel(ee), m. Efter holl. makreel. Eng. mackarel. **M., liden** (Smaa-M.), gjejr, m., pir, m., spir, m. **M., stor, største Slags**, stok'-ål, m., stokke-makrel. Mk. makrel-størje, ɔ: Tunfisk.

Makrobiere, længe-levende, *lang-livad.

Makrobiotik, helse-lære, »sundhets«lære (om, hvorledes man skal bli gammel).

Makrokosmos, al-verden, verdens-bygnin-gen. Jfr. Mikrokosmos.

Makrologi, tøv, va's, n., vasing, f., skravl, n., ma's, n., masing, f., *røding, *søgjing, søg, n., ording, f. Jfr. Baas, Snak, Ordgyderi, Ordbram.

Makron, mandel-skive, -kake.

Makula, flæk; skam-f.; lyte, n., skjæmsle, f., skjæmd, f.

Makulatur, pak-papir, rusk-p. (O. V.), raske-papir (H. Brun), surke-p. el. klak-p.? (Klak', m., Klat, liden Klat el. Klump. Surke, f., Urenhed, Smuds).

Makulere, flække (sætte flæk på), søle til, *klakke. **M—t**, *skjæmd, *ut-s., *sulkad. Jfr. Tilsøle, Besudle, Smudse.

Makulering, tilsøling, sulking? Efter *sulke.

Makværk (Makkeri), dårligt gods, skrap, n., rask, n., skarv, n., tufs, n., fæs, n., f.-værk, n. Jfr. Fusk.

Mal-adresse, uhændighet?, uhjælpelighet? (fragår »be«), uhaghet. Efter *uhændig, *uhag.

Mal-adroit, *uhændig, *uhag, *tre-hændt, *tufsen, *hand-fallen, *rådlaus, bak-vendt, på tværke. **M. Perf.**, *tre-kniv, *tre-næving, -næve(e), m. Jfr. Keitet, Klobset.

Mala-fide, usærlig, i ond mening; i ond tro. Aftenbl. Jfr. Fides.

Malakit, grøn-malm (kobbermalm, blekgrøn, gennemsynlig, til kunstsaker).
Mal-à-propos, i utide, på urette sted.
Malaria (lat. malus aër, ond Luft, i Mellem-Italien), u-luft el. vond luft? Mk. u- = ond, som i Ubaad, Ugjerning, Uraad. Jfr. Stank. Uhejl luft? (*uhejl, ɔ: „usund, skadelig for Helbreden"), u-tæv(e), m. (ɔ: „Stank, ond Lugt"), stam', m., nes'(i'), m., sne'k(i'), m., stæ'k, m., jordstæk? stæk-luft?
Male (Korn), male (— mol). Dv. maling, f., malar, m. Jfr. Mølle. **M. grovt** (grutte), *skræ(d)e (-de); grøjpe (-te), grypje (-te). Sv. skräde. Mk. *sandmale, ɔ: skjærpe en Kværn ved at male Sand. Jfr. *sand-drage, ɔ: „ubjævne nye Mølleſtene ved at male Sand i dem". **Bekvemhed til at male**, møle, n. *Godt, lækt m. (egentl. om kværn, som maler godt, ille). **Skikket til at m.** (om Kværn), *møl (mølt). **Malet: det, som bliver el. er m.** (Kornet, Melet), mæld, m. Sv. mäld. Mk. mæld(er)-las', n., -sæk', m. **Malet efter en ſvag el. utilſtrækkel. Tørring** (Korn), *råmalen (-t). Mk. *sammalen, ɔ: 1. m. ſammen af to Slags Korn, 2. malet uden Sortering el. Sigtning.
Male med Farver (overſtryge), måle(ar); (afbilde), måle; *skildre. Sv. måla. Mk. målar, m., målar-kunst, m., -lære, f., -stykke, n., ɔ: **Maleri**; måling, f., ɔ: **det at male.**
Malebicere, forbanne, ønske vondt over.
Malebibet, forbannet, fordømt; *harmeleg, *trægeleg, *mejnsam, *tvær, *argleg, *lej(d).
Malediktion, forbannelse; baktale.
Malefaktum, -ficium, forbrytelse, brøde, ugjærning, f., misgj., f., il'-gjærning.
Malefikant, forbryter, mis- el. il'-gjærningsmand.
Malen, Malning (det at male Korn), maling, f., mølne(y), f., *mælder, *mæld, m. Gl. n. meldr. **Malen** (med Farve), måling, f.
Maler (Korn-), malar, mølnar. Sv. mjölnare. **Maler** (med Farve), *målar.
Materatelier, maler-stue. Molb.
Malerfarve, må'l, n., måling, f.
Maleri, Malning, skildring, f., *skildri, måling, f., målar-stykke, n. Lm.
Maleriſk (t. maleriſch), maler-, *målar-; *målande, *skildrande.
Malerkolik (Blykol.), tør tarme-gigt (-ikt).
Maletand (dens molaris, Kindtand), jaksle, m. (jakle, jæksle). Gl. n. jaxl. Sv. * jäkkel, jäksl.
Malevolen(t)s, ond vilje, fiendtligt sinnelag, hat.
Malheur, ulykke, uheld, vanheld, uhæppe, f,, u-hæmje, f., uham, n., sløsne, f., sløse(y), n. Gl. n. slys. Jfr. slysinn.
Malhonnet, usærlig, uredelig, uædel, måteleg (»slet«), *il', *lå'k; usømmelig, *ukjurleg, usædelig; grov.
Malice, ondskap, ond vilje, vrang-vilje, fante-lag, n., fante- el. skarve-stykke, n.
Malicieux, *il'-tænkt, -bygen, -rådig, *ilskeful, il(d)-villig (Molb.), vrangvillig, ondskapsful. Jfr. Ondſtabsfuld; Arrig.
Maligne, ondskapsful, *il', *ilske-ful'; misundelig; ond(»artet«), *vond. Jfr. »den vonde sjuka«, ɔ: den ondartede S.
Malignitet, ondskap, fante-lag, fante-tåt', m.
Maling (Korn-). se Malen.
Malke, mjølke(ar), ɔ: trække Melk af. »Kui mjølkar« og »budej(gj)a mjølkar«. **M.** (faa til at give Melk), mylkje (-te), mjælte, ar. **Malkende** (ſom giver Melk), mylkt, mjælt (milt): ful'-, hard-mjælt (ku). **M. i fuldeſte Maal**, *ful'-mjælt (-mylt, for *mylkt). **Som ikke malker**, *gjæld (ɔ: d. gold), mjølke-tur. Jfr. Gold. Jfr. Melk.
Malkeko, mjølke-ku, -kyr, mjælte-ku, -kyr. Også *drag-kyr.
Malkepige, mjølte-taus, f., bu-deje(-»dejgje«).
Malkeplads, mjølte-stad, m., sto, f. (jfr. gl. n. eldstó Ildſted; ang. stóv, Plads), støl, m., trø'n, f.
Malkeſtol, mjølke-krak', m.
Malketid, mjælte-mund, n.
Malkning, mjølking, f., mjælte, m., mjølter, f. pl.
Malkonduite, uforstand (i adfærd), uklok adfærd, forløpelse, misgrep, mis-færd, f. Jfr. Maladreſſe.
Malkontent, *misnøgd, utilfreds.
Malle (liden Ring el. Bøile, f. E. i Hægter og Spænder), næste(e), n. (gl. n. nesti, nisti), lykkje, f., mælle(e), f., malje, f. (sv. malja, ɔ: Løkke, fr. maille); (paa Knap), hæmpe, f., *lykkje, *mælle, stæt'(e), n. Mk. molle (modde), se Menlykke,
Malm (Ertz, Sten, ſom indeholder Metaller), malm, m.; (Metal, iſær Støbejern), *malm; (Metalblanding), jfr. Metal. Gotisk: malma, Sand. Jfr. sv. malm (Norr-, Söder-m.), ɔ: Sandbakke. **M. i Træ**, malm, m., målme(o), f., godved(i), m. (go'-ve'), adel (a'l), m., adel-ved (a'l-ve'). Mk. malm-å(de)r, f., ɔ: Malmaare, -gang; *-berg; *malmen, ɔ: kjærnefuld, om Træer, = *a(de)l-god; -fælle, f., ɔ: „Maſſe af Jernmalm i en Smelteovn; en enkelt Smeltning (iſær af Myrmalm"); *-omn, ɔ: 1. Ovn

af Støbejern, 2. Smeltеovn, Raaovn; -råkke(o), f. (-råku, o, -ruku, -rukke), ɔ: en rød Skorpe paa Jord el. Dynd, som indeholder Myrmalm; *-slag; *-værk, ɔ: Værk til Smeltning af Malm (især Myrjernmalm).

Malmaare i en Klippe, spring, m., gang, m.

Malmrig (om Træ), *malm-rik, *malmen, *adel-god, *-rik.

Malplaceret, på uret sted, uheldig.

Malprøpre, urenlig, skitenfærdig, *skitsam, slusket, *uliklig, *ukjuren, *uvøren (-yrd-).

Malstrøm, *ring-straum, *mal-s., *hav-svælg, n., kor-gamme, f., kring-våde(o), f. Jfr. **Bagstrøm.**

Malt, malt, n. Gl. n. malt. **M. tilvirke,** mælte (-te). Gl. n. melta. Sv. mälta.

Malte Korn (lægge i Bløb til Malt), mælte (-e), støjpe (-te). Sv. stöpa (säd). »Sætje korn i staup«. Mk. *det gjærer seg til, ɔ: det blir til Malt.

Maltekar, mælte-kjær(e), n.

Maltkylle (-ovn?), jfr. sån' (»sonn«, n.). Dv. *sån'-turke.

Maltlavning, Malting, staup, n., støjpe, n., mælting, f.

Maltovn, jfr. **Maltkylle.**

Maltrætere, mis-handle, fare ille med; *fiå.

Maltvand, („det Vand, hvori Korn er udblødet til Malt"), bar-låg(o), m., *korn-l. *Bar, ɔ: Korn. Lat.: far.

Malurt (ɔ: Mølurt, til at fordrive Møl), mal-urt, f. Sv. mal-ört, ɔ: *Artemisia Absinthium.*

Malversation, mislighet, svik, utroskap, løn-svik? Jfr. **Underslæb.**

Mammon, gul-avgud (Meyer), gud, »gul-kalven«; skatte, rikdom (forsåvidt de skattes altfor højt). Mk. mammons-træl, -dyrker. Jfr. **Materialisme.**

-man, -gal, -nar. Så franker-, britter-, adels-gal (»den adelsgale borger«. Molière). Galler-nar el. pariser-nar?

Man (som Subj.), en, *ejn (nåkon, o), *dej, du. »Ejn skal ikkje tru alt, som ejn højrer«. »Dej sæ(g)jer så mangt«. »Det susar, som du højrde ejn fos'«.

Ma'n (langt a), må'n, f., faks, n. Dv. faksot (så el. så). Gl. n. mön (manar), sv. man. Jfr. *falle-mån, *hænge-f(j)aks, ɔ: Hængeman. **Manen klippe,** manke(ar), mejte (-te). Mk. skår(o)-mejt, f., klippet Linie i en Staaman. Jfr. **Manke.**

Manchet(ter), se Manſk(j)et(ter).

Mancipere, over-late, sælje.

Mancipium, ejendoms-ret; ejendom; træl. Meyer.

Mand (Mandfolk, et), *man' (mænner), *kar, *-mænning, m. (ny-m., tri-m., ål-m.), *karman, mots. kvin'-man (jfr. Menneske: *man-vond); (Ægte-), *man, *kal': »k. og kjærring«; (Dyſtidder): »d'er fire man på gar'en« (altså fire bruk). Også -gome(u), m. Bare sammensat: brud-gom« Gl. n. gumi. Mk. *blå-gome, ɔ: Læbefisk. Jfr. Menneske, Karl, Person. **Manden i Huset,** *sællen (sjøl), jfr. *kallen. Se Husbond. **M. fra Sybygd,** *blå-man. Jfr. *grå-m., om *fjæl-man („Øgenavne"). **M., aldrende,** *kal (ɔ: Karl). H. L. **M., anselig** (dygtig), *fagna-man, *man. »Dæ' vart man ta' han« (av hånom). »D'er skil på fant og fagnaman«. **M., anseet, mægtig** (især om Bonde med stor Eiendom), *kakse, *bause, *knape (stor-k., »ejn hejl k.«), båkke(o), *bugge, *bikse, hyggje-bonde. Jfr. og: *meste-mannen, ɔ: „den mægtigste el. mest anseede"; stor-bonde, sofa-b.; likeså *stor-mænne, n., ɔ: „rige el. mægtige Folk". Sv. kaxe. **M., fortjent,** *gjæv m., »gjæv og gild« m., *ov-man. Jfr. **Ypperlig. M., liden,** nyvel, m. **M., gift med Eus Kones Søster,** dove(oo), m., vær-søster-man. **Mærd, gifte med to Søstre,** ær altså hinannens dovar el. måge-nautar. **M. efter M.** (om Beboerne af en Gaard), fægge etter fægge(e); (Ætling i nedstigende Linie), man etter man; »femte mannen frå han«. **Mands Høide** (som Maal), mans-høgd, f. **I Mands Minde,** *i manna minne. **For** (til) **hver M.,** *på mannen, *til mans. **Fra M. til M. gaa,** *fare manne- (manna-)millom. **Som hæver mange M.,** ɔ: mange Arbeidere (om Gaard, Værk), man-fræ'g, -fræ'k(e), folke-fræg, -fræk. **Staar i en M—s Anseelse,** manne-mink, m.

Mandag, måndag, m. Gl. n. månadagr.

Mandant, ful'magt(s)-giver (H. P. S.) (ɔ: ful'mægtiger); vælјer, sendar, m.; husbond; (Ordregiver), ærend-giver? Jfr. **Kommittent.**

Mandarin, lærd æmbedsman (kinesisk): præst, høvedsman (Officer).

Mandat (saaſom til Storthing), ful'-magt (norsk); val(g)-brev (dansk), fulmagts-brev (H. D.); jfr. ærend, f. (n.), gøremål, ombud. **Imperativt M.,** pålæg av vælјerne. Jfr. Hverv, Kommission, Bemyndigelse. **M. nedlægge,** lægge ned el. gi tilbake (sin) fulmagt. **Ad mandatum, ex mandato,** efter pålæg, efter fulmagt.

Mandatar(ius), fulmægtig; sakfører; ombud, ombudsman, sending, m., utsend., *sende-man, tillits-man.

Mandbar, *giftande, *man-tøk.

Mandbjørn (som anfalder M.ster), *man-bjørn.

Manddom (menneſtel. Natur), *mandom, (Mands Mod), *mandom.

Manddomsprøve, man-røjne, n. Jfr. gl. n. mannraun, f.
Manddomsværk, mans-værk, n.
Manddrab, man-drå'p, n., man-slægt, f. Gl. n. mannslekt.
Manddraber, morder, *man-dråpar (gl. n. manndrápari), *dråpe-man, bane, m., *bane-man, man-slagar.
Mande, 1. gifte (bort); 2. (besætte med Mandskab), manne(ar). *Manna', bemandet.
Mandel, mandel, m.
Mandeligen, mannele(ge). Se Mandig.
Mandeprøve, man-røjne, n.
Mandfald, man-dau(d)e, m., mande-død (Molb.), man-spille, n., man(d)-slæt. Molb. Se Mandskade, Manddrab.
Mandfolk, *man, *man-folk, *kar-f. (koll., mots. kvin-f.), *kar-man (mots. *kvin- el. kvæn-man, e), sælle(e).
Mandfolkmangel (til Arbeide), *karmansløjse, f.
Mandhaftig, *karsleg, *reseleg, gjøle (»ejn g. gut«). Jfr. Mandig.
Mandig (dygtig; uforsagt), *man(ne)leg, *man(s)leg, *mandomsam, *ka(r)sk, *mækje føre seg, ny't (gl. n. nýtr), *karsleg, *mans (»på mans vis«, ɔ: paa m. Vis). M. Bæsen el. Adfærd, mans-fær(d), f., mans-lag, n., manskap, m. Mere m. blive, *mannast.
Mandkjøn, man-kjøn (ky-), *man-folk.
Mandlig, *mans-, *kar-mans-. Mans-side, f., mans-mål, n., karmans-klæde, n., -mål, n.
Mandløs (Kvinde), *man-laus. Dv. *manløjse. Jfr. *koneløjse.
Mandoline (firstrænget Citar), hånd-lut'.
Mandolm, *man-vond, *man-bisk, *man-olm. Også Molb.
Mandragora (Vægt, som paa Grund af Sighed med mstl. Skikkelse tilskrevedes lønlige overnaturl. Kræfter), al-rune (-rot). *Atropa mandragora.*
Mandrit, kloster-bror, munk. Jfr. Archimandrit.
Mandsdragt, mans-klær, karmans-klæde, n., -plag'.
Mandskab (Folk), manskap, n., *magt, f., mans-styrke, m.; (stort), mang-mænne, n. (mang-man', m.). Gl. n. margmenni. »Sværge En Troskab og Mandskab«. Mk. og -mænning(e), m., ɔ: „Mand el. Mandskab": Ny-, tri-, å'l-mænning. Se Mandstærk.
Mandskabsbog, rulle, f.
Mandskade, man-tyne, n., *folke-t., = *man-fal, ɔ: Mennesketab. Jfr. *manskade, ɔ: „det, at Folk kommer til Ulykke, f. Ex. paa Søen". Jfr. Nederlag.
Mandskifte i et Hus (at en Mand afgaar, en anden kommer i Stedet), *man-, (manne)-byte, n., -skifte, n.
Mandsklæder, se Mandsdragt.
Mandsling, manne-liknelse, n. Jfr. Stakkel, Stymper.
Mandslinien, *mans-sida, f., far-sida, f. Mots. kvinne-s. Jfr. Mandsside. Se Sværdsiden.
Mandslød, *mans-lo't, u (som i fiskefangst), *til mans.
Mandslæt, jfr. Manddrab.
Mandspligt, mans skyldighet. T. Pflicht.
Mandsskabel, skræv(e)-sa(de)l, m.
Mandsside, mans-side, f., karmans-s., -handa. O. V. Jfr. Mandslinien.
Mandsslægt, mans-sida, f. Jfr. Agnater, ɔ: fa(de)r-folk, n. (*fars-folk), fa'r-frænder, mots. Kognater, mor-frænder.
Mandsstemme, mans-mål, n., karmansmål, n.
Mandstærk, *man-stærk, *fjølg (talrik; dv. fjølde, m., stor-f.; gl. n. fjöldi, m., fjöld, f.), *fjø'l-mænt (Fr. Bg.), *mangmænt (ɔ: med mange man). Gl. n. fjöllmennr. Ikke m. nok, *van-mænt, *få-m. Jfr. Faatallig.
Mandtal, man-ta'l, n.
Mandvogen, man-våksen, *giftande, *man'tøk.
Mane (ibelig minde om, t. mahnen), mane, ar (sv. mana), male (— mol, — om, på?), minne om el. på; *gnåle, *gnage, *gnå, nyggje (— någ', o), *gny (jfr. gl. n. gnyðja); (minde om et Krab), krævje (— kravde). Jfr. Purre, Opmuntre, Opforbre, Opbidse; Trygle; Overhænge; Paatrængende. M. ved Trolddom, *rune, fræmkalle, stævne (for sig). Mk. *fæsse(e), *galdre, *putre; (forbrive), vikje (-te). »Han kunna vikje vargen, ɔ: forbrive ved Trolddom. Jfr. Hege, Signe.
Manege, ride-skjej(d), n., ɔ: -bane; ridekunst, -skole; kunst-gre'p, kne'p.
Manegemæssig, kunst-ret, skole-ret.
Manen, maning, f., opæggelse. Mk. runing, f., ɔ: „Hegeri, Fortryllelse".
Måner (lat. manes), (av)dødes sjæle, hedenfarne ånder, »skygger«, gengangere, *dau(d)ing, m., dødninger. Jfr. Dæmon, Væsse.
Manér (Skik, Fremgangsmaade), svejp, m., sve'p(i), m., sve'm(i), m., sne'd(i), n.; (Maade, Skik), gjær(d), f., hå't', m. (»på mange håttar«); (Orden, Skik), læte, f. »Han fek ikkje sned på det«. »D'er ikkje nåkon svep med det«, ɔ: det har ingen rigtig Art (jfr. Art). »D'er ikkje nåkan(o) læte på det«, ɔ: nogen rigtig Skik. Jfr. bragd, f., skik, m., bruk, n., lag, n., vane, m., færd, f., åtfærd,

fremgangsmåte; uheldig egenhet, ejendommelighet, u-naturlighet, tilvant ensformighet; vi's (»på den vis«, »på alle viser«). Mk. »*kome i flokke-vis«, »mæle i alne-vis«, »væge i våge-vis«. „Derimod er Ordets Brug som Adv. (f. Eg. parvis) i * noget fremmed". **M.** (el. Ceremoni), **besynderlig**, vipre, f. Gl. n. vipr, vipur, **Barnespil**. **M., baarlig**, u-bragd, f., u-gjær(d), f. **M. at bruge sine Hænder el. Fødder paa**, handbragd, f., -færd, -gjærd, f., lag, n., hande-bor(d) (u), m.; fot-lag, -skifte, n., fote-bord(u), -færd; gang-lag, n. **M. i et Arbeide**, maksel, m., grep(i), n. **En vis M. i Talen**, ord-dæme, n. **M., som viser Kunst og Behændighed**, då'm, m. (jfr. Snit). Jfr. dåmlaus, ɔ: klodset. **Manerer**, jfr. sæder, adfærd; tilvante egenheter; (dumme, tosede), gape-lag, n. Jfr. Gebærder, Fagter. **Mands Manerer el. Væsen**, *manslag; (Drenge-), *gute-lag.

Manerlig, sømmelig, pyntelig; *tægleg, *snå'l.

Maneter, jfr. Medusе.

Mang (Blanding), jfr. **Blanding**. Mang i * ær „Ingredientser, Stof, hvoraf noget tillaves; maaske egentl. Blanding". I * haves og mængsle, f., mængjing, f., ɔ: **Mænging, Blandelse**, av *mængje (-de), ɔ: **blande**.

Mangefodet, *mang-føt' (om smådyr).

Mangehaande, *mangt.

Mangel (t. Mangel), trång(o), m. (knælte, f.), van-råd, f., skort, m., vanting, f. (ikke *vant), u-tid, f. (f. e. på fisk), u-råd, f. (mots. *god råd, forråd), trå't(o), n., audn, f. (»d'er slik a. føre fisk«); (Ufuldkommenhed, især ved et Arbeide), van-gjær(d), f.; (ved Mobning), *vangjærd; (Feil, Lyde, Brøst), me, m. (mk. *melaus), bræst, m., brist (Fr. Bfd.). »D'er mange mear på«, ɔ: mange Feil ved det. Jfr. u-, van-, -løjse, f.: ufære, n., uro, f., usam, n., ɔ: **M. paa Føre, paa Ro, paa Enighed**; uhæppe, f., ulag, ɔ: **Mishighed**; van-greje, f., **Uorden**, van-helse, f., **Sygelighed**, vånhug, m., **Ulyst**, vanæmne, n., **utilstrækk. Midler**; snø-løjse, solløjse, minneløjse. Jfr. og vandt (*vand el. av *va'n-). »D'er v. om det«, ɔ: er **M. paa den Ting**; »det vart ikkje v. om«, ɔ: det kom rigelig. **M. — Overflod**, naud, f. — nøgd, f., vanse, m. — ofse, m. »D'er ingi naud og ingi nøgd«. »D'er anten ofsen elder vansen«. **M. — mangle**: Undertiden tillater vel sammenhænget at sige savn, savne, i * saknad og sakne. Savne 3. hos Molb. er = **fattes, ikke have**. Så og H. D. Mangl, n., ær i * Uro i Vandet, Bølgegang; mangl, m. ær **Krav, Paatale**. **M., bevidst**, sakn, n. **M., fuldkommen**, rakande utid, f. e. på fisk. Mk. *rakad, ɔ: afraget, albeles blottet. **M. paa Flid**, u-trot'(oo), m., jfr. Uflid; (paa Foder), bu-naud, f., fo(de)rløjse? (efter *fo'rlaus), foderløshet; (paa Forsynlighed), van-råd, f.; (paa Husrum), husløjse, f.; (paa Klogskab), van-klokskap, m.; (paa en dygtig Mand), manløjse, f.; (paa Materiale), værkeløjse, f. (værke-, ærke-, y); (paa Maabehold), van-hov, n.; (paa Overlæg), vanråd, f.; (paa Penge), pengeløjse, f., pengeløshet; (paa Tugt og Orden), van-age, m. **M. lide** (efter Overflod), *tære på talgi. **Af en el. anden M. lide** (især af Tørst el. Tørhed), tur-timast (tår-t., o). Jfr. Vantrives. **Mangels Afhjælpelse**, rettar-bot, f., -bøte, n.

Mangeleb(es), *mangelejs (-lejn).

Mangelfuld(t), *lyte-ful, *å-fåt (Lm.). »Der er altid nåkot åfåt«, ɔ: der er altid noget at anke over. Også *van-: *van-før, v.-helse, van-agte, ɔ: forsømme, -takke, van-bud', **baarlig forsynet**, van-faren, jfr. Brøstholden; van-færdig.

Mangelspost, utsættelse (ved regnskap).

Mangelsunde, *mangelejs.

Mangen (En), **mang en, mangt et** (**ikke mangen et**), *mang ejn og ej, mangt ejt. Fl. *mange, *mangfaldige, *mangfælde(e). Dærtil *flejre, *fleste. Også nåkot kvar (ɔ: noget nær enhver). Uten navneord efter brukes *mangt uten *ejt. »D'er så mangt, som ejn gløjmer«. Spor av gl. n. s. margr finnes i *. Så i *mangfrejsten (mar'fr.) *mangleda(i), *mang-mænt, også marg-l., -m.; *mallæte, *mallege.

Mangefidig (af Dygtighed), *mang-før.

Mangesteds, *mang-stad, -stades, mange stader. Sv. mångstädes.

Mangfoldig, *mang-faldig, mang-fæld(e), *rik (»r. gåvor«, »r. fiske«); (vidtløftig), *fjølg (ov-f.); (talrig), *fjølg, fjølmænt. Fr. Bg.

Mangfoldighed (af Dyr, M.ster, Ting), bråte(o), m., *horg, f., fjølde, m., skrej'; rone(u), m., vase, m., kå's(o), f., kru, n. (isl. kru), vælte, f., svæle, f. (av *svå'l, m., høitrøstet Snak, Støi), mølske(y), f., mølse(y). Jfr. Mængde, Hob, Brimmel; Dynge, Masse. **M., grændseløs**, endeløjse, f.; (stor), stor-fjølde, m.

Manggobs, blanding, f., ɔ: „blandet Masse".

Mangkorn („Blandingskorn"), jfr. *blandkorn, *hummel-k., „især Byg og Havre".

Mangle (t. mangeln), fattast (»for fåttast el. fættast?«), vante(ar), skorte(ar), reste (ar og — rast), trjote (— traut), bræste

(— brast), brøste (Fr. H.). Sv. brista. Gl. n. vanta; gl. d. vante. Mangle i * ær: 1. rulle Klæder, 2. kræve (*åmåge, *åmåle). »Det vanter Lidt i Hjemmegiftet mit endnu«. Asbj. »Der vanter ikke andet end Mad«. Asbj. »Det vantar nåkot på væl-gjort«, ɔ: der er endnu noget at gjøre. Jfr. »det vantar try pund på vågi« (som nl. netop ær = 3 [bismer-] ℔), ɔ: der er intet gjort. Giv, det aldrig må trjote! Sv. * vanta. Eng. want. **Der mangler ikke meget**, d'er ikkje stort, som skil (av *skilje). **Som mangler, manglende**, -laus, -løs, -*u, -*van; åfått (gl. n. áfátt): »d'er altid nåkot åfått«. *Fo(de)r-, *penge-laus, brå'-laus (»båten er b.«, ɔ: tiltrænger Smurning, brå[d], n.), mat-laus, make-l., råd-l.; u-dugleg, u-fredog, ɔ: fredløs; *u-hændig, ɔ: klodset; *u-kvild, ɔ: som mangler Hvile, træt; *van-før, som m. Førlighed, *van-hejlag, *van-klok. **Det Manglende udfylde**, ful'ne, ar. Dertil fulnad, Udfyldning.

Mangle (med Mangleſtok, t. mangeln) **Klæder**, rulle(ar), vævle (dv. vævling, f.), mangle, ar. Sv. mangla. Jfr. **Rulle**.

Mangleſjæl, rulle-fjøl, f., -gagn, n. (-gågn, o).

Manglerulle, rulle, f. Mk. rulle-bu(d), f.

Mangleſtok, rulle-stok', m., rul', m.

Mani, galskap, galenskap, m., vanvet(i'), m., -sot, -syke (ɔ: overdreven lyst, f. e. spille-syke). Jfr. **Gallomani, Anglom.**; **Napoleonsmani**, ɔ: N.-syke, -sot, Napoleons-dyrkelse (ɔ: -»forgudelse«). (E. Bøgh). Jfr. St. Sørens-dyrk. (Kierkegaards d.). E. Bøgh. **M. før noget**, orm. Molb., H. D. »Dette er nu hans orm«. Men dette er efter t. Wurm. Mk. og kæphest. Jfr. -ma'n, = -gal.

Maniakus, van-vittig, gal-man, vet-laus(i), vil-styring, galning, m., nar, tul', m. Jfr. Sværmer.

Manierereret, søkt, kunstlet, tvungen, forskruet, ens-formig. Jfr. **Affekteret, Monoton.**

Manifeſt, kun-gørelse, ut-talelse, op-rop, n. (Lm.), al'-brev (H. D., ɔ: brev til alle?), lysing, f.; forsvars-skrift, redegørelse. Jfr. **Sabnings-M. M.** (**Abjekt.**), åpen(-»bar«), bær'(e), håndgripelig, påtagelig, iøjne-fallende, øje(n)synlig.

Manifeſtation, kun-gørelse, rede-gør., fremlæggelse, *utgrejing, åpen-baring, lytring.

Manifeſte, håndgripelig, grangivelig, *granlege, *gransamt.

Manifeſtere, kun-gøre, gøre vitterlig, lyse, åpen-bærre(o - e), åpen-bare, -*dage; lægge for dagen, ytre.

Manipel (paa Recept), hånd-ful'; (Soldater), kompa(g)ni. Meyer: rode.

Manipulation, *hand-faring? (efter *handfare), knåding(o), f. (knø[d]ing), gnid-(n)ing; hande-krafs, n., *handsaming, m. Jfr. **Manipulere.**

Manipulere, *handsame, *handske, *handle, *handfare, *kramse, *krafse, *kråle, knåde(o) (ar), ta' på, kænne på. Jfr. **Knuge, Kramme, Trykke, Gramse, Elte.**

Manke, ug', m., faks, n. **M—s Stilling paa en Hest**, må'n-stø(d)e, n.: »han hæv' godt m.« Jfr. **Rygbørſter, -haar.** Mk.: »sætje op uggen«, ɔ: reise Børster, bli vreb. Se og **Man.**

Mankement (-que-), jfr. **Feil; Forsømmelse; Mangel.**

Mankere (-que-), *vante, bræste (— brast), briste, *trjote, *skorte, fattes, slå fejl, gå glip; undlate; gøre opbud. Jfr. **Mangle, Feil** (*mis-).

Mankeſtok (i Sæletøi), høvre(y), n. (hørve, høvle). Gl. n. hyfri.

Manket (Heft), *faksot: *kvit-, lin-f.

Manko, skort, m. Jfr. **Defekt, Mangel.**

Manna, himmel-mel. H. D.

Mannekin (-quin), led(d)e-dukke, hallingman, *tre-man (man av tre, med rørlige lemmer, med ledder); viljeløst m.ske. Jfr. **Gliedermann.**

Manſard(-etage), hel-kvist. H. P. S. Sædvanlig kvist måtte da hete halv-k.

Manſt(j)et, hånd-strimmel, hånd-kruser (Molb., Meyer), (før) hånd-ruer; håndkrage? hånd-lin (H. D.), h.-linning el. linning, H. P. S., Molb. **Stødt paa M—ne**, støt på ærmet (H. P. S.), s. for hodet. Jfr. tråd' på tæerne, på liktåen.

Manſtjetſkjorte, krage-skjorte. H. P. S.

Mantel (t. Mantel), kappe, f., over-kjole?; kåpe, f.

Mantelet, liten kappe.

Mantelſæk, tvær-sæk (Molb.), vadsæk (Molb.), rejse-påse?

Mantille, kåpe (kort, dame-, kvinne-), halv-k., liv-kåpe (som slutter sig nærmere til livet, kroppen; jfr. liv-kjole). H. P. S.

Mantis, jfr. **Profet.**

Manual, hånd-bok, dag-b., jfr. **Klabbebog**; (paa Orgel), gripe-bræt; jærnlodder (til legemsøvelser), hånd-lodder, håndvægte(r). E. Bøgh.

Manuduceud, lærling.

Manuducere, vejlede, lede; hånd-lede (H. P. S.); undervise (til æmbedsprøve).

Manuduktør, leder, vejleder, lærer; handleder (H. D.). Efter sv. handledare.

Manuel (Færdighed m. m.), hånd-, håndens. H. P. S.: håndlig (i likhet med mandlig, landlig, av Mand, Land).

Manufaktur, eg. hånd-gærning, hånd-værk

(spinne-, væv-, lærreds-), sløgde-værk? (sv. sløjd-værk), værk-hus? ty-værkstad? ty-værknad(s-hus)? *vævar-hus, *spinnar-hus (?, ɔ: Fabrik for Vævning; Spinderi), spinne-værk (H. P. S.). Fabrik skulde da hete hammer-værk, efter bruket av hammer og ild, hvad dog nok ikke altid følger med ordet Fabrik, som nu ikke alene siges om værksted med „Ild og Hammer", men „er gaaen over til at omfatte begge Slags Virksomhed" (J. L.) og altså brukes også for Manufaktur (Klæde-, Papirfabrik). I sammensætninger kunde vel og spinne- el. spune- brukes for det længre spinneværk-: spinvarer, spune-handel. Jfr. Industri; Fabrik.

Manufakturbutik, klæde-bu(d) (H. D.), -hal'. H. D.

Manufakturgren, sløgd, f.?

Manufakturhandler-Laug, klæde-bolag. H. D., Secher.

Manufakturist, tøj-virker?; værk-ejer (som og vil kunne betyde fabrikant).

Manufakturvare(r), (især) vævede varer og tøjer; værks-vare (ikke håndværks- el. husflits-). Ordet vil og kunne omfatte Fabrikvare. I bægge tilfælder siges det om, hvad som ær tilvirket *i det store* og med gang- el. driv-værk (Maskiner).

Manumission, fri-givelse, løs-latelse.

Manu propria, egen-hændig, med egen hånd.

Manuskript, hånd-skrift; håndskrevet arbejd, bok.

Manus mortua, jfr. *Main morte.*

Manustupration, selv-smittelse.

Manøvre (-œuv), hånd-grep, kunst-grep, fræmgangs-måte; (hær)-øvelse, -sving-(n)ing, våpen-øvelse (H. D.), (skips)-vending, -svingning.

Manøvrere, gøre vending, sving(n)ing, rørelse, foretage hær- el. skips-øvelser, -vendinger; gå (så el. så) fræm, lirke, stelle. Jfr. Haandtere, Behandle.

Mappe, brev-taske, skrift-t. (H. P. S.), brev-bind?, omslag; kort, land-k. Taske i * ær en pung. Jfr. Portefeuille.

Mappere, tegne. Jfr. Ridse.

Mappør (-œur), kort-tegner.

Mar, i gl. d. ogsaa Mær (gl. n. marr, t. Meer, lat. mare), sjø, hav. I dansk og i * finnes mar bare i sammensatte ord (*mar-bakke, -flo, -halm, -lauk, taum).

Marabut, munk, hellig man, helgen (østerlandsk); helgen-bosted (helst et helligt gravsted).

Marande, -rode, jfr. Udmattet.

Marbakke (ogsaa Strandbakke), mar-bakke, m., mar-ald, m., ɔ: „stærkere Straaning langsmed Strandbredderne strax nedenfor Ebbemaalet"; marælde-bråt(o), n., mårælde-bakke, o (mol-bakke, m.-bråt, o, m.-rejne). I færskva(t)n kalles det mærrejn, -rejne, f., mør-bakke. Gl. n. marbakki, marreinsbakki.

Marchand, køpman.

Marchandere, *tinge, *fale, prute(ar), *kaup-slå.

Marchandiser, al(skens)-kræmmer (Meyer), skrap-handler? (som handler med brukte klær, brukt inbo og lign.); gammeltøjshandlar. H. P. S.

Marche, se Marsch.

Mare (som ribes), mare, f. (muru). Gl. n. mara. Dv. *mare-reden (murure'en).

Maréchal, se Marskalk.

Marehalm (af Mar- el. af Marie? *Elymus arenarius*), rug-gras, n., sand-rug, m., strand-rug, mal-rug »?«. Marhalm i * ær *Zostera marina*, også kalt sjø-gras, åle-gras, mar-lauk.

Marekat (t. Meerkatze), ape-kat.

Marekvinde, hav-frue.

Marelok (Sammenfiltning i Haaret), tus'-flætte, f., mare-ris. H. Strøm, Molb.

Maremmer, svovel-land (i Mellem-Italien, av lat. *maritima*). Jfr. Malaria.

Maretorn, se *Ilex* el. Kristtorn.

Margarin, se Stearin. **Margarin-Smør**, fet'-smør.

Marg(en), rånd, f., rand, blad-r. (H. D.), tre'm, m., bar(d), n., kanten av bladet.

Marginaler, rand-mærkninger el. -mærkna(de)r?

Marhalm (Havbændel, *Zostera marina*), se Marehalm.

Mariage, giftermål; bryllop.

Mariinglas (*Argyrolithus*), se Glimmersølv.

Mariehalm, se *Galium verum.* Jfr. og Engerøde.

Marild („Lysning, som viser sig i Søen, naar man rører i den i Mørket; ogsaa om en lignende Lysning i raa Fisk og tilbels i raadnent Træ"), mår-eld(o) (*maur-eld, muru-værme, e). Sv. marele. Det d. og sv. navn passer til mar, ɔ: Sø, men de norske bedre til isl. maurildi. Efter I. A.

Marine, sjø-værn, -magt; flåte (orlogs-, handels-). M. (med tilhørende Mandskab), jfr. gl. n. skipaherr.

Marinemaler, sjø-maler?

Mariner, sjø-man, sjøverns-man (H. P. S.), sjø-hærsven, ɔ: orlogs-matros.

Marius, skum-kaker. H. P. S.

Marionet, dukke (do-), tråd-d. (med rørlige lemmer), dukke-man, halling-man, lede-man (O. V.), led(d)e-dukke (Folkets Avis); vilje-løs person, dot. Jfr. Fjante, Gliedermann, Mannekin.

Marionetspil, dukke-spil. Molb., Eilschow.
Maritim, sjø-, strand- (f. e. vækst).
Mariæ Bebudelsesdag ($^{25}/_{3}$), vårfru-mæsse (e), f., *mari-mæsse (mari-mes, -mys, mørimes').
Mark (½ ℔), mårk(o), f. (*mark), fl. mærker. Gl. n. mörk (markar). Dv. mårkaskåre(o), f., Skure for fuld Mark paa Bismeren. 2. M. (Mynt, 24 ß), mark, f., fl. mark. „Vest og nord i Landet kaldes denne Sum (24 ß) en Ort, medens Mark tildels betegner den gamle Rigsmark (16 ß)".
Mark (Jord, Grund), mark, f. (»ned på marki«), lænde, n.; (Landstrækning), -rast, f.: hejm-, ut-rast. Gl. n. röst (rastar), ɔ: et Veistykke, en Mil. **M., indhegnet**, jorde, n. J. Lie. **M., indhegnet, omkring en Gaard**, bø, m. H. Sch. **M., fovlss**, bær'-snøje(e), f., bær'-snæve, f.; (ovenfor Skovgrændsen), bær'-snøje, bær'-fjæl', n., snau-fjæl', vedeløjse(i'). **M., njævn, med lange Forhøininger**, rinde-mark, f., rindot, m. **Marker med lidet Græs**, *skrap-mark, skrinne, f., s.-mark. **Førlig nok til at gaa med i Marken** (om Dyr), *mark-før. Av sammensætn. med mark = jord kan mærkes: marke-byte, n., Skiftning af Udmark; m.-gång, m., Besigtigelse af en Gaards Udmarker; markegångssak, angaaende Markernes Deling; markegånge, f., ibelig Gang i Udmark.; m.-lægjen, om Træ, som har ligget længe paa Jorden; m.-måle(o), m., Jordstykke; m.-slætte, n., Høslæt i Fjeldmark; m.-tejg, m., udstiftet Stykke i en Udmark; m.-vid', f., Udmarkernes Bidde; *mark-lag, den mindste Enhed af Jordskylden, ½ Øre.
Markarbeide, jord-arbejd.
Marked, markna(d), m. (martna, markn, marken), stævne, f. (O. V.), kaup-stæmne (gl. n. kanpstefna), køpstævne (H. D.). Gl. n. marknaðr, markaðr. Sv. marknad. M. brukes og om handel, om køb og sal(g) (jfr. Omsætning) og om handelssted. Mk. marknad-folk (ɔ: Markedsgjæster), -helg, f., ɔ: Fritid i Markedsdagene; -veke(i'), f.
Markedsplads, *lens-berg (»lejdingsberg«).
Markere, mærke; tælle, optegne; uttale med eftertryk; give hals (om hund). **M—t**, mærket, utm., utskilt (fra de andre), iøjne-fallende. **Mærkede Træk**, særmærkt, ejendommel. anlet.
Marketenter (omstabt fra ital. mercatante, Handlende), mat-handler el. -sælger? lejrvært, hær-kok? (»soldaterkok«). Jfr. Restauratør.
Marketenteri, hær- el. lejr-værtskap?
Markis (»qu«), **-kise**, (egentl.) mark-greve, -grevinne.
Markise over Vinduc (Marquise), tjæld? (H. D.), sol-sejl (Molb., H. D.), sol-telt, vindus-t. H. P. S. **M. opsættc**, tjælde? H. D.
Markscheide-Kunst, underjordisk måle-kunst, jfr. *l. geometria subterranea.*
Markscheider, måle-kunstner (i bergværker).
Markskriger (t. Marktschreier), marked-skriger (Fr. H.), utroper? Jfr. Praler, Skryder, Ordgyder; Humbug.
Markstykke (Sølvmark), marka(r)-stykke, n.
Markør, mærker? tæller. H. P. S.
Marmelade, inkokt frukt-saft.
Marmor, marmor-stejn, m.
Marmorere, åre. H. D. **M—t**, året, åresprængt (H. D.), flammet? Jfr. aaret Træ og gulaaret Marmor hos Molb.
Marodere, ligge efter el. bak-ut, skulke (for at røve, plyndre).
Marodør (»eur), efterligger?, etter-liggjar (Lm.); land-stryker; røver.
Marokin (»quin), marokko-skin, »marokkansk lædere«; saffian.
Maronage, slave-flugt.
Maronneger, borttøpen sort (neger, morian), busk-neger. H. P. S. og fl.
Marsch (fr. marche), eg. gang, m., færd, f., dags-f. (-rejse), mars, m., hær-gang (J. Kok, H. D.); vej, vej-strækning; (Spil, Musik), mars, m., spil-gang (H. P. S.), gangar, m. **Forceret M.**, se Forceret. **General-M.**, se General. 2. **Marsch!** jfr. fræm-ad! fram! gå på! i gang!
Marschal, se Marskalk.
Marschandiser, Marsk., se March-.
Marschere (helst om at gaa i Takt el. Orden, med faste, afmaalte Skridt), gå, gange? skjele(ar) (ski-), ɔ: „holde Takt, gaa i jævne Skridt". Mk. »drage« (av sted), fare, sætte sig i gang, fare bort.
Marsch-Linie, gang-linje, far-l., færde-vej. Mk. farlej(d), f., ɔ: „Vei, Stævne, Retning".
Marsch-Ordre, farbud. L. Kof., Molb., H. D.
Marschpenge, *tære-pengar, rejse-p. Molb. Gl. n. tæripenigr, ɔ: „Haandstilling".
Marschroute, far-vej, far-led. H. D. Jfr. Route; Marschlinie.
Marsk (n. f. March), jfr. låg-lænde, n., *myr-l., myr-mark, f. Mk. fe't(i), f. (fl. fetjar, i), ɔ: „Engslette, lav Græsplan ved Vandet". Mk. og ste(de) el. stedje, m., ɔ: „Engflade langs et Vanddrag".
Marskalk, Marschal, hofmester, hus-k., stallar (O. V.); festleder, færdstyrer, -leder? (som ved likfærd); over-hærfører. H. P. S.: marsk. **Feltmarsk**, blev efter

ham »felt«marsk el. (bedre) hæstmarsk; **Hofm.** (Hofchef) blev hofmarsk el. og det ældre drost. **Hofm.** hette ellers i Danmark hof- el. overhofmester. Jfr. rigshofmester før 1660. **Fest- el. Sørge-marsk.**, æres- el. ordensfører. H. P. S. Jfr. *Major domus*.

Marsvin (*Delphinus delphis*), springar, m.

Marter, værk, m., pine, f., lang-pinsle, f. Jfr. Smerte.

Martialsk, *strid-før, *stridsam, kamplysten, *kjejk, djærv, *ram', *morsk, *nyven, vældig, *røseleg, staut; stor-slagen. Mk. og *storvaksen, *storvoren. **M.** (Pers.), jfr. *rug', *sug', *gosse, *rise(i'). Jfr. Kjæmpe og Kjæmpe-.

Martre, lang-pine, sejg-p.

Mar(t)s, gjø (go), f. Gl. n. góa, gœ. Ellers vårmåned og tordmåned. Jfr. Januar.

Martyr, vitne, sanhets-vitne, blod-v. (sv. blod-vittne), sannings-v. (Lm.), tru-vitne (Lm.), blod- el. son-offer. H. P. S.

Martyrium, -dom (testimonium), blod-vitnesbyrd (Th. Elmqvist), tros-, sanhets-v., vitnedomme. H. D.

Martyrkrone, (et) blodvitnes krone, troskaps-kr? Jfr. „Vær tro indtil Enden og . . . Livsens Krone".

Martyrologium, blodvitne-liste, -tal; martyr-bok. Meyer.

Marulk (en Fisk, Cottus), *marulk, *ulk, *frusk, m. (*forrosk), fiske-sympe, f.

Marv (i Ben), mærg(e), m. (marg); (i Træ), *mærg; (Kraft), *mærg. Gl. n. mergr. Sv. merg. Mk. *mærg-stæle (-stal), ɔ: afkræfte; m.-svælte (-e), ɔ: udmarvе ved Sult. **M. faa**, mærge seg, mærgast. **M. tabe** (udmarve), mærgjast ut.

Marvfuld, mærga(d), *mærg-ful'.

Marvløs, *mærg-laus, -sloppen, -stålen(o).

Mask (Levninger af Malt), drav, n. (sv. draf), drævje, f. Mask, n. i * ær 1. smaat Affald, især Spaaner og Trævler af Træ) (tufs, n., nug', n., flis, f., jfr. Spaan); 2. Støi, Tummel.

Maske (i Garn, i Strømper), måskje(o), m. (mauskje, maske, gl. n. möskvi, t. Masche). Dv. m.-sprotten, ɔ: revnet i enkelte Masker. **Med store M.** (om Garn), *stor-bunden, -bændt. **Masker danne**, måske(o). **I Maskerne fæste sig** (om Fisk), måske (seg?), *nætje(e) seg. Mk. måskje-bi't, m., ɔ: Lod at hænge i M., naar man binder Fiskegarn; m.-fal', ɔ: Sted, der en M. er opreven; m.-kjævle, n., ɔ: Model, som M. afpasses paa i Garnbinding; m.-mål, ɔ: M.s Størrelse.

Maske (fr. masque), grime? ham, m.? (som i »*kaste fugle-, heste-, naute-h. på nåkon«, o); jfr. ældre d.: ræd-grime, „en Ham at ræbe (strømme) Børn med". **M.** også = Hykleri, jfr. skrømt, flag (falsk flag). **Maskен kaste**, jfr. *skjote hamen, *snu (v)ránga(o) (ɔ: Brangsiden) ut.

Maskeri (holl. maatschappy, Handelsforbindelse), lag, n., stel', n., sam-lag, omgang; igang (eg. Indtrædelse). H. D. »Igang med de store«. Igang i * ær = Gangslæder. **I M. med**, i-gå(e)t med. H. D.

Maskerad i et Garn, Strikketøi, se Omgang.

Maskerade, ham-dans? grime-d.? (jfr. Maske), grime-lag (Lm.); mumme-dans (Molb.), mumme-spil. Molb., Fr. H. Eg. tysk.

Maskere, klæde ut, ta' el. gi grime på; skjule, dølje. Jfr. *hamast, ɔ: „forvandle sig, faa et nyt Udseende". **M. sig**, hame seg til. **M—t Batteri**, skjult, usynlig kanonvåld.

Maskine, *værk (*sag-, *slag-, *spel-, *stampe-v., *hjul-v., *træskje-v., ejm-v., ɔ: Dampmask., Lm.); gang-værk, driv-værk (Molb., Lm.), greje, f., stel, n., gagn, n. (gågn, o, f.). H. P. S. taler for red (el. rede, nu forældet = Redskab): koge-red, meje-red(e), ɔ: Meiemaskine. Svenskerne siger hjelpreda, ɔ: Apparat. H. P. S. (og H. D. med ham) foreslår også: virke- (el. værk)-rede; sejle-r., tone-r., hånd-r., dreje-r. for Instrument el. Maskine, Seilapparat, musikalsk Instr., Haandinstrument, Dreiemaskine el. Dreie-Apparat. I * har vi -gagn, n. el. -gågn(o): bakster-, eld-, væv-gagn. **Symaskine**, sy-rok. H. D. **M.**, også = viljeløs person; kæmpestor p., rise, sug', gosse, rug'. Jfr. Karl og Person.

Maskineri, greje, værk'; hjul-rede (H. D.), *hjul-værk (H. D.). Mk. og *åttedags-værk, ɔ: Ottedagsuhr; jfr. Maskine; (uegentl., Machinering), listige planer, *råd, *sætlingar; kne'p, fante-streker, fante-læte, n. Se Makination.

Maskinist, værk-bygger, -maker, gagn- (el. gågn)-maker? Jfr. ellers Maskine.

Maskinmester, værks-mester; v.-bygger. Jfr. Maskinist.

Maskinmæssig (uden egen Tanke el. Villie), *vilje-laus, vet-l. (i), rejdskapleg. Lm.

Maskulin, manleg.

Masovn (t. Maaofen), malm-omn, m.

Massakre, nedsabling, dræping(e), f., dråp, n., mord, blodbad, slagting? myrding, f. (myring), manslægt, f.

Massakrere, hugge el. sable ned, slagte. Jfr. Massakre.

Masse, mu(g)e, m. (og mu[g]a, f., gl. n. **múgi**, sv. * muga, muva, eg. **Deig, Klump, Klat**); ho'p, m., mængd, f., mukke, f., klump, m., mølske(y), f., mårke(o), m., mørje(y), f., ørje(y), *vøle, f., vælte(e), f., væse, m., bråte(o), m., no'g, m., svæle, f., fylle, forråd, f., rikdom, m. (f. e. kunskaps-), smørje(y), f., ruke, f. (»hejle ruka«, ɔ: h. Mængden); ælde(e), n., åld, o (gl. n. öld), jfr. **Flok, Mængde**; kusme, f., kumse, f., smejte, f., kås(o), f., kåst(o), m.; (**Røre**), smælte, f., smørje, y (»hejle smælta«, »h. smørja«, ɔ: hele Slumpen); (**Fond**), stok, m. (mk. kort-s.), jfr. **Stabel**; (et **Bos**), formue (Brutto-), ejendom? = ejgnad, m., = ejgn, f. Jfr. **Mængde, Dynge**. **Masse, blandet**, blanding, f. **M., blød, fugtig**, dege(i'), f. jfr. dege, ar, ɔ: bævre, og *dege-lændt, sumpig; (**som det hovnede Kjød i Saar**), kva'p, n. (kvab', **om blød Jord**), dræwje, f., klæsse, f. Jfr. **Røre**; **Bædstefulde**; **Hævelse, Hoven**. **M., blød** (om vaade **Skind og Klæder**), læpje(e), f. Jfr. lape (-te), **hænge slapt ned**; *lapen, **nedhængende**; læpjot, **blød, vaad**. **M., bævrende**, la'p, n. **M., fremstridende, af M.ster**, folke-straum, m. **M., fremstyrtende, -strømmende**, ro'n(u), n., rone(u), m., rynje, f.; skuve (skuv), m., strå'k(o), n. (folke-s.). **M., frygtelig, forfærdel.**, *stygge-mukke, (ej) styg m. (sv. * måkka), stygge-mølske(y), f. **M., kornet**, grå'p(o), n. **M., løsnet**, løjse, f. **M., muggen**, må'r(o), n. Jfr. måren(o), ɔ: oplöst, lidt raaben. **M., mør, kornet**, målme(o), f. **M., nedstyrtet**, rone(u), m., f. E. af Jord el. Sand i en Bakke. **M., opkogt**, løjpe, f. Jfr. Opkog. **M., porøs**, skrom(u'), n. **M., sammenhobet** (**Røre, Mængde**), møke(y), n. **M., sammenrørt**, kykse, f. D. * kykke, ɔ: Dynge. **M., sammenstampet** („Madret af stødt el. banket Frugt"), stappe, f., stap', n. **M., sammentrængt**, stå'l, n., sta(d)e, m. *Fiske-, silde-stål; korn-, høj-s., i laden nærmlig; høj-sta'e. Jfr. **Stabel**. **M., stor**, låse(o), f., ɔ: **Mængde**; gjærme (gy-), f., gjærve (gy-), f., mårke(o), m., mørje(y), f., svæle, f., u'r, m., ørje(y), f., øre(y), n.; tyngd, f., o: Mængde. »Silde-tyngdi sig in«. **M., tynd** („hvoraf Ølurten udvirkes"), råste(o), m. **M., ældet**, dejg, f. (og m.), knåde(o), f., grjo'n, n. **Massen af Folket** („M. er den første, Pøbelen den værste Del af Folket"), mængden, *mængdi, ål-mængningen, m., mugen, m.? ål-mugen, m. **M. af Jernerts, som er oplagt til Udbrænding**, råste(o), m. T. Roft. **M. Is**, is-bre(d)e, m. **M. Sne, sammenfygen med tilspidset Ryg el. Kant**, skavl, m. Jfr. fån'(o), f. **M. af tør Sne**, mjæl'-fån'(e - o), f. **M. af raadne Ting** (f. E. af Fisk), rå't(o), n. **M., som trykker paa**, tyngd, f. »Silde-, folke-t.« **Enhver Del forøger Massen**, »*det gjærer kvart sin mon«. Jfr. »alle moner drar«. **Reise sig en masse**, r. alle som en, *(det gjek) man' av huse. Dv. manhusing. L. K. D.?

Massiv, tæt, fast, hel (ikke hu'l); *svær, *drjug (dryg); grun-muret, brand-fri; grov, u-høvlet, u-fin, u-værden(y). Jfr. **Plump**.

Mast, master, f. („nogle Steder" mast). Mk. *master-laus, -tofte, f., -tre, m. **Hul med Tribse øverst i en M.**, hånbåre(o - o), f., fløjt, n. **Masten reise**, mastre, ar.

Master, herre; lærer, lære-mester.

Mastetop, master-top', m., hom-klak', m.

Mastig, lugte-kva(d)e, røkelse.

Mastodon (Fl. -odonter), eg. vorte-tan (et forverdens dyr, med tænner, som er likesom fulle av, »besat« med, bryst-vorter). Mastos = bryst.

Mastupration, Masturbation, se **Manustupration**.

Mat' (t. matt), tung, sva'k, avkræftet, *arm; (**dunkel**), såmleg (av så'm, ɔ: mørklaaben, foxtagtig), *dim', *dum', *himen, tåma(d), uklar, uten glans; (**flau**), *doven (el); *u-frisk; (**døsig**): *moken, *døjven, *hiren, *lumren; (**døsig, upasselig, ikke oplagt**), *lu (gl. n. lúinn, til lýja, **svække**); *u-hyra(d); (**stiv i Lemmerne**), *doven, *homen, *læmster, *lamd; (**om Lyd**), *dum' (dv. dum-højrd, dum-bjælle, f.); (**udtømt**), *klår, *arm, *op-gjæv (-gjeven), magt-laus, al' (jfr. **Udmattet**), tråta'(o), *mo(d). »Trøjt og mo(d)«. Jfr. *fotmod, and-mo', ɔ: **stakaandet**; mo(d)-sot', f., ɔ: **Sygdom med megen Svækkelse og Mathed**. Gl. n. móðr. T. müde. Dv. *mø(d)e. **M. af Farve**, kå'm. Sv * kåm. **M. af Varme**, *mosen(oo). **M. af Øine**, daud-øjgd; gjejt-ø. **M. at være**, hire (-de, -te). Jfr. **Døsig, Flau, Sløv, Slap; Disig, Uklar**.

Mât (n. s. og holl. Maet), dreng, gut, under-. **Baadsmandsmat, Kokkesmat**, båtsmans-dreng, under-båtsm., kokke-dreng, under-kok.

Matador (eg. Drabsmand, af l. mactare, ɔ: slagte; altsaa den, som dræber Tyren, i Tyrefægtn.), storkar, stor-hans (dansk?), stor-man (fl. storfolk), storherre (H. P. S.), høvding, *kakse, *bikse; (**i Kort**), høj-kort el. -blad. H. P. S. Jfr. **Honoratiores**; Mand, **anseelig, mægtig**.

Match (Parti), gifte, gifter-mål; (Jagt-

parti), *vejde-lag?; væddemål, *opsæt, n., våging, f. Jfr. Parti.

Matema (-tḥ-), lærddom; lære-sætning. **Mathemata encyclica**, almen-dannelse, skole-vitenskaperne.

Matematik (Matefis) (-tḥ-), størrelse-lære (Meyer, Hejmdal), måle-kunst (Meyer), målings-lære? regne-kunst? utmål.? (av sammenhængende el. usammenh. størrelser). Æn regning, *rekning (i videre forstand altså) for Matematik? **Mathesis pura**, den rene; **applicata**, den tillæmpede. (**Aritmetik**, tallære; **Geometri**, rumlære osv.).

Matematiker, regne-mester? (som altså fik utvidet mening), rejkne-mejstar (Lm.).

Matematisk, regnende, regne-. **M. ugiagtig**, talret. H. D. **M.**, f. **E. Undersøgelse**, undersøk. el. gransking i el. vedkommende størrelse-læren el. måle-kunsten; jfr. og stræng, grundig; u-omstøtelig.

Materiale, -fang, n. (*bygge-, *hus-, *gjærde-f.; *tre-, *jærn-f.), til-fang, n., ty, n., sæmne, n., rå-æmne, vørke(y), n. (værkje, ørkje; sv. virke), virke (bygnings-v., Folkevennen); forråd. Ikke »saker« i * (f. e. skrive»saker«). Jfr. **Materie**. **M., baarligt**, klat'r, n. Dærtil klatre(ar), ɔ: **arbeide med baarl. M.**, **nyt**, ny-vørke(y), n. **M., raat**, rå-fang, n.; (**upasfel. el. utjenligt**), u-vørke(y), n. **Forlegen for M.**, vørke(y)-laus. **Mangel paa M.**, værke- el. vørkeløjse(y), f., *ørkeløjse. **Materialier til et Skrift**, optegnelser, samlinger.

Materialforvalter, eg. tilfang-gæmmer, -skriver? oplags-skriver. Jfr. **Munitionær.**

Materialhandel, råvare-handel. H. D.

Materialhus, tilfangs-, vørke(y)-, f. el. sæmne-hus?

Materialisere, legemlig-gøre (tillægge noget åndeligt legeml. egenskaper).

Materialisme (**Tænkernes**), ånds-nægtelse (Fr. H.), ånds-fiendskap; (**som Lære**), legemlighets-lære; (**i Livet, „praktisk"**), mat-stræv (Lm.), mad»stræb (Fr. H.), mat-sut, f. (?, ɔ: „Omsorg for Næringen"), nærings-vet, dans om gul'-kalven; nytelyst? køts-l., køtets-evangel., mammonstjeneste, nyttighets-stræv. Mk. og verdslighet, sanselighet, kødelighet, om finere **M.**

Materialist (**som Tænker**), ånds-nægter, -fiende, åndelighets-fiende; (**i Livet**), jordtræl (H. Ibs.), mat-stræver, jfr. **Filister**; (**Kjøbm.**), æmne-handler, råvare-h., kryderh. (*krødde, y-, krødding-handlar?); (**som handler i det store med Apotekervarer**), råds-, sykeråd-handler? Jfr. **Urtekræmmer, Droguist.** Til »råds«- jfr. **Farmakologi.**

Materialistisk, jord-vendt (H. Ibs.), mots. himmel-vendt (H. D.), matstrævende.

M. Visdom, mat-yrkjande. Lm. Mk. *ma't-vi's (Lm.), d. e. „klog paa Næringen". Jfr. **Materialisme.**

Materialiter, av inhåld, efter inhåldet.

Materialitet, legemlighet (at noget ær bare legem, »materie«); kærnen (av en sak).

Materialforvalter, jfr. **Mat.-forvalter.**

Materialvare, æmne? rå-æmne?

Materie, æmne, n. (e), rå-æmne, ved(i'), m., ty, n., to, n. (og f.), toe, f. (sv. * to, n.), tæ'l(e), n., mauk, n.; opgave; legem(e); også = åføre (Lm.), tilføre (Lm.), ɔ: Anledning. »D'er godt ty i klædom«. »D'er godt to i det«. »Ejt tre, som er hardt (traust, kvit') i veden«. Jfr. in'-, væg'-, hæs(e)-ved, m.; lang-, stut'-ved, m., „om Træværk el. Træmateriale til visse Indretninger". **M. i en vis Masse**, især i Sten, mo'r(oo), m. (mo, moe), grjot, n. Jfr. raud-mo'r, ɔ: „et Slags rød og meget fiør Ved i Furutømmer". Jfr. **Stof, Bonitet. I raa M.** (om **Bøger**), i rå tilstand, uten bind, u-inbunden (H. P. S.), løse ark. **M.** (**Slim, i Saar, Byller, især Øien-**), vå'g, m. (gl. n. vágr, ɔ: Boer), va'r, m. (sv. var), værk, m. **M., blød**, kva'p, n. Jfr. **Masse, blød. Materia chirurgika**, læren om sår-lækemidlerne, sårlækerådene. **M. medika**, læren om lækemidlerne. **M. morbi** el. **peccans**, sykdoms-æmnet (-»stoffet«).

Materiel, æmnelig? sanselig, legemlig, jfr. tinglig, utvortes; timelig, verdslig, jordisk, mots. åndelig (H. Werg.), tyk, fast, tæt; (**modsat formel**), i el. av inhold. **M. Interesser**, mit og dit. Jfr. **Interesse.** 2. **Materiel** (**Subst.**), **f. E. rullende M.**, rull. bruks-æmne? el. -forråd el. -buna(d)?

Maternitet, eg. mod(er)skap; mo(de)r-stand (det at være mor), moder-værdighet. Meyer. Jfr. **Paternitet**, i * faderskap, m.

Matefis, se **Matematik.**

Mathed (t. Mattheit, Mattigkeit), tyngsle, f., magtløjse, f., hi'r, m., dovenskap, m., av-magt; (**Uklarhed**), dumme, f. (jfr. dimme, f., dæmbe[e], f., hime, f.; tåm, n., eg. om uklar luft. Se og **Disighed. Anfald af M. og Svimmel**, dåver, n. Jfr. dåe, m., ɔ: Dvale, føleløs Tilst., og *dåne. **Sygdom med megen Svækkelse og M.**, mo(d)-sot, f. Jfr. **Dosighed, Flauhed, Sløvhed, Slaphed.**

Matiné morgen. **M. musikale**, musikalsk morgen-»underhåldning«. Meyer.

Matras(se), sænge-»bolster« (gl. n. bólstr, ɔ: Pude), under-sæng, f. (eg. „Underbyne").

Matrem, vild, se *Matricaria inodora*, Kraveblomst.

Matricaria inodora *(Pyrethrum inodorum)*, se Kraveblomst. **M. chamomilla,** *kamilleblom; k.-balderbrå. Sør.

Matrice, skrue-mor, hul-skrue, hun-s.; støpe-form (til typer, bokstaver); stæmpel, m. (med præg på, i myntværket, mynt-»væsenet«).

Matrikul (-kel), navne-tal (ɔ: tælling), navne-liste (Meyer), *land-tal, n.; jord(e)-bok, f., jordskylds-b. (Meyer). **Gammel, ny M.,** gl., ny skyldsætning. Jfr. Fortegnelse, Register. **M.** (=Protokol), skyld-bok. H. Lehm. **Høit tageret i M—n,** højt skyldsat, *dyr-lejgd (ɔ: med dyr *lejge. Jfr. Matr.skyld).

Matrikulere, indføre, inskrive i navne-boken, bok-føre; (naar Talen er om Matrikulen), skyld-sætje (dv. skyldsæt', e, ɔ: matrikuleret).

Matrikulering, bokføring; skyldsætning, f., skyld-deling (Aftenbl.).

Matrikuleringskommission, skyldsætnings-nævning, f. Lm. Jfr. Kommission.

Matrikulskyld, lejge, f., skyld, f., *jord-s. **M. fastsætte,** *skyld-sætje.

Matrone, (ældre) kone, hus-mo(de)r, hæderlig kvinne, hæders-k., danne-k. (H. P. S.). Mk. *gumme, *mægge.

Matros (holl. matroos), hå-sæte el. „oftere" -sæter, m. „Om enhver af Mandskabet paa et Fartøi, undtagen Styrmanden". Gl. n. háseti. Skibskarl (Molb., efter Moth). Ældre dansk: »baadsmånd, baadskarl, skibsmand. Molb. [*Matros'(s) (matras', matrosse, f.).

Matte, at (trætte), *møde (-de), »*m. seg«, ɔ: anstrænge sig; mase ut(ar), magtstæle(e), *arme ut, tråte(o); døjve (-de), „sløve, afstumpe". **Mattes,** dovne(ar), mokne(oo), ar; moknast. Av *moken, ɔ: „bøstig, søvnig, sløv". Jfr. Sløve(s), Slappe(s).

Matte (t. Matte), flætning, flætte, f. (siv-, halm-f.), kjæsse, f. (baste-k.).

Maturation, gjærd, f., gjærsel, f., modning; påskyndelse.

Maturere, gøre moden, g. mågen(o'), buen, *gjo'r. Jfr. Moden.

Maturitet, modenhet. Jfr. Dygtighed. **M.-s-Examen,** modenhets-, dygtighets-prøve, navnlig om examen art., stndent(er)-prøven.

Matutine, morgen-=mæsse; (Fropræken), otte mæsse, f., otte-prejke, f., otte-sang, morgen(guds)-tjeneste.

Mausoleum, kosteligt (*kostalt el. kostasamt) *gravminne, n.

Mauvais Sujet, dårlig karl; skarv, m. Jfr. Karl og Person.

Mave, mage, m. (gl. n. magi, sv. mage), liv, n. (»*få nåkot i livet«, »ha vondt til livs«); (mindre ædelt), *våmb(o), f., bu'k, m., bælg, m. Også kake-stad, m. »Det kvitlar i k.«, ɔ: M. krøver Mad. Sv.: »det kliar i kakstaden«. Jfr. Bug, Bom, Indvolde. Hver av de drøvtyggende dyrs fire mager har særskilt(e) navn i *: 1. våmb (går-våmb, o - o), 2. huve, f. (fager-h.), 3. (omasum), lake, m. (mærlakje, fil', trol'påse, o, løjsnings-p.), 4. botn, m. (botning, m., bætning, y), vin[g]ster, f., fele, f. **M., meget stor,** gå'r(o)-bælg, m., går-kagge, m., -påse(o), -sæk', m., -våmb(o), f., ɔ: om Person med tyk M. **Dyr med enkelt M.,** mage-dyr, n. (-krøter, -bejst). **Person, som har liden M. el. som indsnører M. med mange Klæder,** våmbløjse, f. **M.s Fedthinde,** våmb-blæje, f., talg-b., nætje (e), f. **M.s Overfyldelse med Mad el. Drikke,** våmb-spræng, m. **Portion, som kun fylde M.,** mage-fylle, f., våmb(o)-fyl', f., ɔ: Bugfyld. **M. faa** (ɔ: faa tyk M.), våmbast(o). **M. fylde** (om Dyr), bælge(ar), mage seg, ar. »Belge i seg«. ɔ: proppe i sig. Jfr. Proppe. **Han har M.,** *han er våmbad. **M. trykke ind,** svængje seg (ɔ: gjære seg svang). **M. udtage** (opskjære Fisk), mage(ar). **Fisk i Maven,** *mage-hejl. **Smal over M.,** *svang, mage-laus, våmb(o)-laus. Dv. våmbløjse, f. **Syg** (sygelig) **i M.,** *mage-sjuk, *liv-klen. **Tyk over M.,** våmbad(o).

Mavemaal, mage-mål, n. »Hå' m.«, ɔ: „ikke forfølde sig".

Mavemunding, mage-mun', m., -mo't, n.

Maveryskelse (Puften, Stønnen, heftigt Aandedræt), våmb(o)-kast, n.

Mavesmerter, mage-rev(i), n., -værk, m.; liv-værk, liv-il'ske, f., *bælg-rev. **Syg af M.,** rev-sjuk(i).

Mavesyge (=sygdom), mage-sykje, f., *liv-s., liv-strå'k(o), n. **Have M.,** *ha' vondt i magen el. til livs. **M. med Udslæt** (hos Børn), rev(i), n., reve(i'), f., revje, f.

Mavevælling *(Chymus)*, gå'r(o), n. Gl. n. gor. Sv. gorr, går. „Ogsaa i Danmark". Mk. og *mage-mælting, ɔ: Fordøielse (= *mat-mælting); *mage-tæl(g)je, ɔ: „tilbugge Tømmerstokke, saa at Siderne blive lidt udbugede i Midten".

Maxime, grun-sætning.

Maximum, det højeste, d. meste; (Kjøbm.), højeste pris, vægt, tal, mål; højmål, mots. lavmål, ɔ: Minimum.

Mayor, se Maire.

Maabe (n. f. muffen), heke(i), ar, home(ar), gape (-te); *såme, lire (-de, -te), hipe(ar)?, håne(ar?). »Han stod og homa' og tagde

og inkje gat (ɔ: sa') nåkon ting. Jfr. hån, n., Løsse. Jfr. og Døse; Sløv (være), Dorsk. **Maabende**, *såmot, *såmen. **M.** (dorst, senfærdig) **Pers.**, sæme, f., såming, m.

Maaben, jfr. gaping, f., hiring, f. Jfr. Maabe.

Maabe, måte, m., lag, n., hått', m., vis, f.; gjærd, f., gjærsl, f. **M. at være paa**, *lag. B. B. **M. at styre paa**, styrne(d), m., styre-måte, m. (Grad, Maal), lag, n. »I sedvanlig l.« »På lag som ej mil«. »Gjære ejn til lags«. »Over laget«. **Med M.**, hovelege, *lagom. **Paa den og den M.**, så og så. **Til M.**, *til måte, *til lags, *til hags. **M., holde**, hægde seg (ar), folke seg. Gl. n. hegða, ɔ: indrette, ordne. **Han kan ikke passe M.**, *han hæv' ikkje hov i hændom. **Det er ikke M. med**, *»d'er inkje horv med det« el. »hov med det«. Jfr. Lempelig. **Det gik til paa den M.**, *det kom så(o) til. **Pers., som ikke holder M.**, måteløjse, f. Mk. endelsen -lejs (-lejst, -lest, -lejn, -lejsen for lej(d)es, av *lej, Vei): *ej-lejs, ejkor-l., nåkor(o)-l., ingi-l., annar-l., same-l., mange-l., alle-l. (*mange lej'er, alle lejer); så-lejs, kor-l. Mk. og *lund, f., ɔ: **Maabe**: bi(d)-lund, garn-l., væft-l. Jfr. ånnor-lund, ɔ: anderledes; nåkor-l. (nåko-l.), ɔ: nogenlunde, i nogen Grad.

Maabeholdt, måte, m., måte-hald, n., må't, m., hov, n.; (i at gribe til), hande-hov, n. (gl. n. hof, sv. hof); (Sparsomhed), hægd, f., hægding, f. Jfr. *halde måte. »Det var ingen mate på«. »Måten er best låten«, ɔ: Middelveien er bedst, egentl.: er bedst omtalt, holdes for bedst. »Det vil være hov med hejdren«. »Hov er altid hollaste«, ɔ: fikreſt. »Hovet er vandt å hitte«. »Det skal være hov med med hasti«. »Måten er vand å rake«. **Mangel paa M.**, van-hov, n.

Maabeholden, må'tsam, hovsam, måteleg, tarveleg, små-fæl't (mots. *storfæl't), jfr. Spagfærdig; (som tager libet), småtøk; (sparsom); hægdesam (hægden, -dig), folkeleg. **M. være i at benytte en Ting**, hægde(ar). »Me få h. med det« (el. »på det«). Sv. hägda.

Maabelig (passende passelig), måteleg, måtsam, hoveleg; (ringe), *ring, *lå'k, *eleg; (ikke ret god), *ymis; (tarvelig), turveleg. Måteleg har i * altid god mærkelse. **Saa maabel.**, *så og så. **M.** (passelig), Adv., *måta. »Måta stort«.

Maabelighed, måte, m.

Maag („Frænde, især Svoger, Svigersøn"), *må'g, m., ɔ: „Svigersøn, Datters Mand". Sv. måg. Gl. n. mágr (læs mág—r).

Maage (*Larus*), måse, m., må'k, måke, -måre, sv. måse (heter i gl. n. má[r]); (den almindelige), kvit-måse; (et Slags, *Larus fuscus*), æd-måre (emåre, emor), gu'l-føtting, m. **Graamaage** (*Larus argentatus*), sse(d)ing, m. (gl. n. sæðingr). **Havmaage**, svart-ba'k, m. **Snylte-maage** (*Lestris parasitica*), kive, m., jo, m., jo-bonden; levre(i')-jo, tjuve-jo. **M., ung**, skåre, m., „oftere" skårung, m. Gl. n. skári.

Maal (Udstrækn. m. m.), *mål; (Mærke, Grændse, Punkt), mål, n. (*skåt[o]-, flod-, fjøre-m.); (Udmaaling), mål, n. (»ta' m. på ejn stok«, »t. m. til klæder«); (Maaleredskab), *mål (kanne-, alne-, heste-m.); (afmaalt Stykke), *mål, mæling, f.; jfr. *slåtte-, åker-mål; (en bestemt Størrelse: Længde, Høide, Vidde), *mål (halde m., *give drjugt m.; rå'k-m., ɔ: M. med Top, strå'k(o)-m., ɔ: uden Top). *Mål siges og for *måltid (»ejt m. mat«) og om den mælk, som blir mælket og opsat på en gang. »Ejt m. mjølk«. »Morgon-, kvælds-mål«. **M.** (Grad), pas', n. **I fuldt M.**, *rikelege. »Så om pas«. *Til pas', ɔ: til Maabe. **M. Jord** (50 × 50 Alen), mæling, m. Mk. måls-væg'(e), m., ɔ: Længden af et M. Jord, nemlig 8 Maalestænger (48 Alen). (Se Høslæt). **Jordstykke paa 6 M.**, seksmæling, m. **M., omtrentligt**, kanningsmål, n. Jfr. k.s-mil, f. **M. paa Bredde el. Tykkelse**, tvær-mål, n. **M. til Klæder**, skant, m. **M. til Udmaaling af smaa Portioner**, må't, n.: *kru't-m., *skillingsmål, ɔ: et M., som sælges for 1 ß. **Et vist M. naa**, *kome op i, *k. fram. »Det kjæm op i ejt hundra(d)«. **Han er endnu lige langt fra Maalet**, »han er ænnu like nær«. **Som holder M.** (Bord, Tømmer), måls- (-bord, -timber). **Som holder rigt M.**, mål-drjug. Jfr. »*give drjugt mål«. **M., som er mindre end det skulde være**, under-mål, n. »Undermåls-timber« m. m.

Maal (Taleevne), mål, n., mæle, n., røst, f. («mål og mæle«); (Stemme), mål (»høgt, lågt, grant, fint, grovt m.«); (Sag, Handel), mål, n. Også gl. n. og sv. »Bære op målet sit«. Mk. *fæstar-, giftar-, vædde-, søks-, tvils-mål. Mk. og: *have mål, ɔ: kunne tale; motsat: *mål-laus, u-målog; mål-binde, *få-målog, si-målog. Jfr. Tale, Snakke.

Maalbjærv, *mål-djærv.

Maale, at, mæle (-te). »M. av, op, ut«. **M. rigelig**, top-mæle (-te), ɔ: med *top el. *råke(o) på. Jfr. Fylde, Stoppe. **M. sig med En** (i egentl. Forst.), mæle seg; (i uegentl. Forst.), jfr. Kappes, Kon-

kurrere. **M. med Fingrene**, spanne(ar). Dv. spanning, f., av span', f., ɔ: Finger-maal. **M. for Sygdom**, *spanne, *mæle. **Maales: som kan m.**, mælande.

Maalekar, mål-kjærald, n., mæle-kjær, n., -kjærald. Gl. n. mæliker.

Maalekjæp (til Kar, indvendig), skant, m.

Maalekunst, mæle-kunst, m.

Maaler (Øvmaaler), mælar, m. **Jord-maaler**, *mæle-mejster.

Maalesnor, mæle-tråd, m.

Maalestang, stång, f., mæle-stång, f., stængel, m.

Maalestok, mål-stok', m.

Maaling (Øv-, Ud-), mål, n., mæling, f.

Maalløs, mål-laus; (stum), u-målog. Jfr. klomsa'(u), mål-stålen(o), mål-bunden, *mun-valen. Mk. og *mål-halt, ɔ: famlende i Talen. Gl. n. úmálugr. Sv. * klumsen, ɔ: *valen, lam af Frost. **M. gjøre**, klome, u (ar), klomse(u), ar. Mk. klomse-bete(i), m., -korn, n., ɔ: Middel til at faa En til at tie. I Sysg ogsaa om Bestikkelse, Trusel, Løfte. Jfr. Bestikkelse.

Maallsshed, målløjse, f., klome(u), m., klomsing, f.

Maalsmand (Talsm.), måls-man.

Maalsnild (snild i Tale, veltalende), *let(ee)-mælt, *ord-hitten, *ord-vis', ɔ: „kiker i at finde passende Ord".

Maaltid, mål-tid, f. (ikke n.), mat-mål, n., mål, n. (»ejt m. mat«), -vær(d), m, (vor[d], vo'l): »Morgon-, aftans-, kvæld-, nat'-værd«; »ejn kars vor'«, Mabret for en vogen Karl". Jfr. Davre. **M., stort**, tæmbe(e), f. Bu-får(o)-tæmbe, „ved Hjem-flytningen fra en Sæter". **M., som man gaar Gliv af**, misse-mål, n. **Affald el. Levninger af et M.**, bord-mål(o), f. **Tid lang nok til at holde M.**, *matlang ri(d), f. **Det er et udrsit M.**, som man har baaret hjem (laant el. tigget), *han er ryr, ejn båren(o) vor(d). **Mellem Maaltiderne**, *mål-imillom.

Maaltsnde, mål-tunne, f., stråk'(o), m., stråp'(o), m.

Maane, måne, m. **M. voger — aftager**, m. monar — minkar. Mk. *væksande m., mots. tværrande el. minkande m. **M. kommer sent op**, *måhen sit(-ter). **Tiden, da M. begynder at lyse**, måne-tændring(e), f., „da Nyet tændes". **Tiden, da ny M. indtræffer**, måne-skifte, n. **M—s mørke Del** (unbertiden synlig kort efter Nyet), måne-tæ'l(e), n.

Maanebane, måne-skjej(d), n.?

Maaned, måna(d), m.; „ofteſt" måne. Mk. månads-pengar, -ting, n. **M—s Udgang**, måne-mot, n. *Månemot brukes og om „Maanedsdagen derefter", om „samme Dag og Tid, som i forrige M." (for 4 veker siden?).

Maaneformig Figur, *måne.

Maaneformørkelse, måne-mørkje, n. (?).

Maanegaard, måne-gar(d), m.

Maanelys, et, måne-ljos, n.; (Adj.), *måne-ljos, mots. *måne-mørk(y).

Maanering, jfr. Maanegaard.

Maanerude (*Bothrychium lunaria*), mariløkel(y), m. (-nøkjel, y). Mariløkle(y), m. ær dærimot **Kjællingetand** (*Lotus corniculatus*).

Maanesyg, *måne-sjuk? (ɔ: hvis sykdom hænger sammen med månens gang). Jfr. *mæna-sykje, „langvarig Syge, indvortes tærende Sygd.", og *mænast, „stranke, vantrives, plages med en langvarig Sygeligh." Jfr. Lunaticus.

Maar (*Mustela*), mo'r(oo), m. (»mord«, mol, må'r, mar). Gl. n. mörðr (marðar).

Maard (Maar), møj, f.

Maaske, *må hænde, *kan h. »Dej have alt glejmt det må h.« **Ja, m. det**, jfr. »du sægjer nåkot«(o).

Maatte, jfr. Matte.

Maatte (1. have Adgang til, Grund til), jfr. kan; (2. være skyldig el. nødt til), ljote (lyt — laut — låte', o), *må, *få; (3. kunne antages, synes at være), *må. Navneformen (infin.) finnes ikke i *, „maaske maaga el. mega«. Til 1.: »Eg må ikkje sægje det«. »Det må han vel«, ɔ: det kan han gjerne. »Det var så nær, at ejn måtte sjå det«, ɔ: kunde se det. Til 2. »Han må tåle(o) det«. »Det måtte til«. »Det laut isunder«. »Han fek el. laut gjære det«. »Han laut til«, ɔ: maatte føie sig. Til 3. »Det må være ejn draum«. Jfr. Rødsage(s).

Mechanceté, ondskap, styg strek, kæltring-s., *fante-str.

Med. **M.** brukes i * oftere sen i dansk-n., næml. i st. for ved, hos, av, nærved (ut-, at'-, in-med). »Ho er hejme med forældrom«. »Eg skal ha' ejn dalar med (hjå, av) hånom«, o. »Ejn dunge med fisk«. »Utmed haugarne«. »Være med kyrkja«. »Med dagen«. »Med somaren«. **M. Barn**, jfr. Frugtsommel. **Hunden er m. Hvalpe**, *h. skal kvælpe. **Koen er m. Kalv**, *k. er *tid. **M. Et**, *brå(d)t, uventet. Jfr. Pludselig. **Holde det m. En**, *stå sig mot ejn, kjæppast med ejn, jfr. kappast, ɔ: kappes med hinanden. Jfr. Samle.

Med („Maal, Sigte, Formaal; det, man meder til", Molb.), jfr. med(i'), f., ɔ: „Med, Mærke, hvorved man kan kjende et Steds Beliggenhed eller gjenfinde et vist Punkt, især paa Søen. Jfr. og Med = Mærke, Kjende" (Molb.). Dertil

„tage M. paa noget", jfr. *take med, ɔ: „tage Mærke for at kunne gjenfinde en vis Plads (paa Søen"). Jfr. Mede (at). Mk. medløjse, f., „Mangel paa tydelige Med el. Mærker".

Medaille, minne-penge (Lm., Aftenbl., Molb.), skue-penge, -mynt; ære-penning. Lm.

Medailliſt (Kjender og Samler af Skuepenge), myntsamler, -kænner.

Medaillon, stor minne-penge, skue-, ærepenge; skjold, »skilt«, som bæres til tegn på en el. annen tjeneste el. „Beſtilling". **Maleri „en medaillon"** (ɔ: i skikkelse av skuepenge), rundlatent minne- el. skue-billed, rund-billed?

Medaillør (-eur), stæmpel-skærer.

Medbeiler, også med-tævler? (efter *tævle, ſtride; kappes med). Jfr. sv. medtäflan, ɔ: kap-stræv. **M. til Embed**, medsøkende. **Beiler** heter i * bedlar(i) og bedel(i).

Medbeilerі, kap', n., kap-løp, -stræv, kjæppe, f. Jfr. **Konkurrence.**

Medbeſiddelſe, med-ejendom, *sam-ejge (mots. ejn-ejge), f., sam-ejgn, f., -lag, n. T. Beſitzen, -ung.

Medbragt (t. bringen), *med-havd, *med-tæken(e).

Medbelagtig, med-deltager, -tagende, med i (til, på, om).

Medbelagtighed, sam-lag, n. Jfr. **Fællesſkab.**

Medbele En noget, bære n. fram føre n. Lm. T. mittheilen.

Medbeltager f. E. i en Handel, *lagman. Jfr. **Kompagnon.**

Mede („Underſtok i en Slæde"), mej(d), m. Gl. n. mejðr. Sv. mede. **Den forreſte (opadbøiede) Del af en M.**, mejdar-hals, m., mej'-hav, n., -flåg(o), n., -hovud, kra'n, f.

Mede („figte til, ſtræbe at naa el. ramme"), jfr. mede(i'), ar, ɔ: 1. „tage Med el. Mærke paa et Sted (jfr. Peile); 2. „figte til noget, tage Sigte". Jfr. sigte (at), som finnes i *, men er „fremmedt, ligeſom Sigte, n., af t. Sicht". **M.** er og = „fiſte med Stang", i * mejte(ar?), sv. meta; ångle(o), ar (dv. mejting, f. og mejtemak', sv. metmask); (paa Søen), kippe (-te), kjølpe(y), ar? påte(o), ar.,

Medeie, *sam-ejgn, f., -ejge, f., -eje, *hope-ejgn, fe-lag, n.

Medelrog, ångel(o), m., kro'k, m., fiske-k. Gl. n. öngull.

Medemark, mejte-mak', m., *ångels-mak', *raud-m., *agn-m., *jord-m., *bejte-m.

Medens, mens, *mæ' (ɔ: med), *me(d)an. »Han var her, mæ' me kvilte«.

Medeſnor, ångels-taum, m., snøre, n., *fiske-s.

Medeſpor (ɔ: Spor, Stribe, efter Slæde, Skier, Hjul), mejd', f. (mæd'), m.-far, n., ækkje(e), n., dørgje(y), f., låm, f. Mk. og dråg(o), f., fa'r, n., slo(d), f. *Hjul-, slede-, ski-ækkje. Jfr. Spor.

Medeſtang, span(d), m., mejt-s. (-spaug), fiske-stång(o), f., f.-tro(d)e, f.; (paa Søen), kippe-tro(d)e, f., påtar(o)-t. Jfr. påtar(o), **En, ſom fiſter med Stang**, og *påtar-fisk. Sv. metspö.

Medetøi, ångle-grejer(o)?, *fiske-g.?

Medfart, *med-fær(d). Også hos Molb.

Medforlover, med-borgen (som med en annen innestår for noget).

Medfølelſe (Sympati), med-kjænsle, f., sam-hug, m.; (**Medlidenhed**), dåe, m., hjarte, n. Mk. samhugast, ɔ: **have Medfølelſe.** Jfr. **Medlidenhed.**

Medfølende, deltagende; (**medlidende**), *god-dåig, *dåig, *ynksam.

Medfølgen, fylgje, n. Jfr. **Ledſagelſe.**

Medfølger, fylgje, f. „F. Eg. om **Brudeſvende**".

Medgang, med-gang, m.

Medgaaet (forbrugt), til-gjængen, *til-gåd'.

Medgift, også hejman-fylgje, f., h.-færd, f., -gave, f., -gift, f.

Medgjørlig, *spa'k, *rimeleg.

Medhandle, *fare med, *stelle med, gøre med. Se **Behandle.** **M—t**, *med-faren, *med-stelt. T. **Behandeln.**

Medherſker, med-styrer (-konge, -kejser), med-høvding, -drot? T. **Herſcher.**

Medhjælper, *mæ'hjælpar, *hjælpar, *hjælpe-man, -*svejn, -dej(g)je.

Medhold, samtykke, med-hald, n., med-hælde, n. **M. faa**, jfr. få vatn på si mølne(y).

Medholder (Tilhænger), medhaldar, m.

Medhænger (Efterſnakker), med-hangar; mæ-hæ, m., ja-bro(de)r, *jattar, *jat'-med, m.

Median, mellem-, m.-stor; mid-, midt-. **Medianen**, mellem-åren (blod-åre) i albukriken (mellem to andre årer).

Mediation, mellem-komst, i(n)blanding, »mægling«, *midling? (efter *midle, ɔ: mægle), soning, f., forlik; forbøn. Meyer. Jfr. **Mægling, Mellemhandl.**

Mediatiſere (gjøre — en Stat — mindre afhængig, uſelvſtændig), jfr. avhængig-gøre, in-drage. H. P. S.

Mediatør (-eur), mellem-man; forlik-stifter. Se og **Voldgiftsmand**; **Mediation.**

Medicin, læke-vitenskap, -kunst; hælse-råd (N. F. Sørens.), -bot, råd, f., *lækje-r. Hælseråd(e) i * ær = **Sundhedsregler.** Jfr. **Lægemiddel.** **Medicina forensis**, retslærdes el. den retlige æmbedsmans

lækekunst (den lækekyndighet, han tiltrænger for at kunne dømme om legemsskader og sykdommer). Meyer.

Medicinal, læke-, helbredelses-, hælse-. **M.-Bægt**, læke-vægt. H. D. **M.-Bæsen**, læke-stel? Jfr. **Bæsen**.

Mediciner, læke-lærling; l.-kyndig, læke.

Medicinere, bruke lækemidler, b. lækjeråd, f., b. *dokter-saker.

Medicinſk, læke-, lækjar-, lækeleg (H. P. S. og fl.); helse-, lækjande (f. e. kræfter); lækevit(en)skapelig, f. e. bøker. Lækehjælp, lækjar-bok, -kunst, -kraft, f.; hælse(e)-dryk', m., -råd, f. Jfr. **Sundhedsregel**. (**Medſat kirurgiſk**), sot-syk, sot-syke- (f. e. avdeling av et sykehus). Jfr. sårsyke-, sårsyk for **kirurgiſk**. H. P. S. Dærtil sot-læke for **Mediciner**, mots. **sårlæke** for **Kirurg**. Mk. »han er arm, som etter løvi skal lejte« (løv, y, n., ɔ: **Lindring, Lægemiddel, Medicin**).

Mediere, *midle, sone(ar), forlike, ut-jævne, stifte fred, *frede (mellem dem, os); dele halvt. Jfr. **Mægle**.

Medikament, jfr. **Lægemiddel**.

Medikaſter, jfr. **Kvakſalver**.

Medikus, læke, jfr. **Kirurg** og **Feltſkjær**, d. e. sårlæke (som gir sig av med utvortes skader).

Medis, mitten, midt i.

Mediskritet måtelighet (ikke efter *), måte, m. Jfr. **Maadelig(=hed)**, og **Middelmaad**.

Mediſance, last (mots. lov, ros), baktale, *ille-læte (il-læte), f., åtfinning, f., sværting, ned-rakkelse.

Mediſter (t. **Mettwurſt**; af **Mette**, ɔ: **ſkjært Kjød**, eng. meat, **Kjød**), istre-pølse? istrekurv? Jfr. **Kjødpølſe**.

Meditation, grunding (på noget), f., overvejelse, efter-tanke.

Meditere, overveje, tænke; grunde(ar). Også H. D. Jfr. **Spekulere**.

Medium, mitte(n), det mitterste, mellemledet; (**Middelvei**), mellem-vej?; hjælpemiddel; mellemkost, in-blanding (i andres mellemværende); (**Element**), om-givelse, liv, livs-vilkår, livs-æmne? (som han ikke kan leve foruten): **Vandet er Fiſkens Medium** (el. **Element**), **Luften M.ſtets, begge disſe Sælhundens**. Jfr. »Og dit Liv er dit Fædrenеland«, ɔ: du kan ikke ret leve utenfor det; det er dit **Element**.

Medkriſten, *med-kristen.

Medlem, felagi (Lm.), *lag-man.

Medlidende, dåig, ynksam. Jfr. **Medfølende**.

Medlidenhed (t. **Mitleid**), då, f., dåe, m., med-ynk, vår-kun', f. Jfr. **Medfølelſe, Deltagelſe**. **M. have med**, vår-kunne, ar (-kynne, -te), gl. n. várkunna, -kynna. Jfr. **Ynkes**. Mk. »Ha vondt av«. »Eg tykte synd i han«.

Med mindre, *mindre, *minder (minders); *utan. »Det blir ikke av, mindre du vil«. Jfr. **Uden**.

Medregne (i **Betragtning tage**), rekne(ee). »Han r. ikkje detta«.

Medſkabt, *med-skapad, *med-gjeven.

Medtagen (angreben), *til-gjængen.

Medtjener, *med-tenar.

Medulla, marg, m., kærne.

Meduſe, gåple(o), f., sjø-kalv, m., *klyse, f., *glye, f., kobbe-glye, kobbe-klyse, *ma(r)næte (mannæte). Sv. manet, jfr. t. **Meernesſel**, eng. seanettle, ɔ: **Søe-Nælde** (**Nælde**, *næta, e, nata, *nætla, e).

Medusahoved, øges-hjælm. Lm.

Medvirkning, med-værknad, m.

Meeting (eng., ikke: meating el. meathing el. meething), møte, n., stæmne, f., sammenkomst.

Méfiance, mis-tro, mis-tillit.

Meſitis, utævs-gud»inne«, gudinnen for »stank«? »stank«, usund luft. Jfr. **Stank**.

Meſitiſt (=phi=), ille-luktende; kjøvande? ɔ: **kvælende, kvalm**. **M. Dunſter** (**Stank**), nes'(i'), m., *kjøvande, *mosen gov, n. el. gove, f., tæv(e), m., utæv, m. Jfr. **Malaria, Stank**.

Megakosmos, se **Makrokosmos**.

Megalometer, størrelse-måler.

Megalonyx, eg. stor-klo; kæmpe-k. (jordgravet dyr).

Megalosaurus, stor-firføsle (jordgraven).

Megameter, størrelse-måler (til at måle stjærners inbyrdes avstand el. og længden, østlig el. vestl.).

Megat(h)erium, kæmpe-dovendyr (jordgravet).

Megen, møkjen, y (møkji, møkje'); møkjel finnes bare i sammens.: **Møkle-by, -stad**. »Møkjen skog«, »møkje mod«. **Møkje'** sættes til ethvert køn og tal: **møkje tid**, m. **pengar**, m. **fisk**, m. **til man**, ɔ: **en mærkel. M. Altfor m.**, ov-møket. **For meget — for lidet**, ofse, m., elder vanse, m. »D'er anten ofsen elder vansen«. **M.** (**stærkt**), *il': il'-hard, -skarp, -snøg', -skrike. Mk. *møkje rik, m. længre; men *langt mindre, ɔ: **meget m. Bei meget**, mesta, *i meste lag: »han er mesta stor«. »Her er m. hejt«. **M.** (**Adv.**), så(o): »det regner så«, »svi(de)r så«. »Han er så ræd«. **Den megen Mad, vi fik**, al den mat, vi fik. **Det er mig lige meget**, jfr. »jeg er like glad«, »det kommer mig på et ut«.

Megære (ond **Kvinde**?), drage (Aftenpost.), trol', n., asen, gro, f., *fu'l-gro. Jfr. **Furie**; **Kvindfolk**.

Meie, jfr. *sk(j)ære (korn); (**med Le**), *slå.

Det er Tid til at m.; he har afmeiet heter i *: »d'er tid te skjære«; »dej ha' alt avskåre'«. **Ageren kan meies,** *åkeren er skjær el. skjærande. **Ageren kan snart meies,** å. — skjærnar. **M. Eng el. Ager efter Maal og for en vis Betaling,** *slå mælt, *skjære mælt.

Meier („Schweitzer"), avdrætter? dråtmester?, d. e. som tilvirker *avdråt, altså smør og ost av mælken. **Meierffe** kunde gærne ha samme navn som **Meieren,** som så ofte er tilfællet i *, idet samme ord brukes om bægge køn. Jfr. -inde.

Meieri (t. Meiereі), mælke- (mjølke)-bruk? (jfr. **Fabrik,** ɔ: bruk, værk), melke-stel' (A. Ros.); dråt', m., av-dråt, m., budråt, m.? som egentl. sær = **Mælkevarer, Afkastning af Kvæget.** »De har et stort mjølkebruk, en sams dråt, av- el. budråt dær i bygden«? H. D.: Mælke»ri«. Han tilstår dog, at dette er »en ikke videre god fordanskning«. Vi har og hørt »ysteri«, ɔ: Ostelavning, for **Meieri.** Det hele bruk har da navn efter en del, hvad jo også ellers sær sædvanl. nok.

Meieribeſtyrer, melke- (mjølke-?), bruksmester? Jfr. **Meier.**

Meierimeſter, også røktar, m., fe-røktar?

Meieriprodukter, dråt', m., *av-dråt, *budråt', bu-mat (Asbj.), bu-varer? melke-(mjølke)-varer.

Meierivæſen, melke-stel', -bruk (mjølke-). Jfr. **Meieri.**

Meierſte (t. Meierinn), melke-deje (L. Kofod; d. *, skånsk), bu-dej(g)je, smør-deje, H. D., som siger, det svarer likesom melke-deje til norsk budeje. Mk. og bu- el. fe-røktar. Jfr. -inde. Se **Meier.**

Meining, skur(d), m. Mk. *skure-dag, -folk, -graut.

Meiran, se **Merian.**

Meiſe (Fugl), mejs, f. (mejs), mesette, m. Sv. mes, sv. * meshätta. **M.,** „**ſom gjerne æder Kjød**" (Musvit), kjøt-mejs, m., *kjøt-spikke, *grøn-s., kjøt-ejrik, m., *talg-okse. Mk. og tite, f., ɔ: „en liden Fugl: Meiſe, Spurv og lign."

Meiſel, bejtel, m. (holl. bejtel), mejtel, m. **M. at tilhugge Jern med i kold Tilſtand,** kald-bitel, m. Sv. kallbit. **Meiſelgraven,** *mejtel-graven, av *grave, også i * = ſtikke, gravere. **Med M. hugge,** mejtle (mejsle).

Mekanik, rørelse-lære; (en tings) bygning, led- el. lemme-b.; gangværks-lære („Maſtin"lære). H. P. S.: yterkraft-lære (mots. inderkraft-l. el. bare kraftlære for **Dynamik**), hjulkraft- og hjul-værk-l. **Mekanisme** (en) skulde da hete hjul-kraft, -gang el. -værk, **Mekaniker** hjul-værker, hjulværks-man, og **mekaniſk** yterkraftig, hjulkraftig, hjulværklig.

Mekaniker, gangværk-bygger (ɔ: „Maſtin"-bygger), værkbygger, værks-mester, værktøj-maker; hånd-arbeider (mere dannet æn en almindelig hånd-værker).

Mekaniſk, værks-, drivværks-, gangværks-; viljeløs, (iblant) tankeløs; øvet, med færdighet (uten højere ånd el. selvtænk-[n]ing); utvordes, Lm.; (Læsning), bokstav-ret; (Udenadlæsn.), ord-ret. **M. Arbeide,** jfr. finger-færdighets-, nævenyttighets-, håndværks-arbejd, hånd-arb., -gærning; tankeløst, åndløst arb. **M. Kunſt,** jfr. haglejk, m., hægd, f., håndsnille (H. D.), sløgd, f.? Jfr. sv. sløjd, ɔ: **mek. Kunſt.** Se og **Teknik. M. Talent,** hændighet (H. D.), hånd-snille (H. D.); næve-nyttighet, finger-næmhet. H. D. Dært. hånd-snil(d), ɔ: **ſom har mek. Talent.** Jfr. **Behændighed; Induſtri.**

Mekanisme, bygning, indre b., sammensætning; driv-værk, n., gang-v., hjul-v. Jfr. **Maſtine. M—n i det hele Univerſum,** verdensbygningen. Molb.

Mekontent, se **Malkontent.**

Mel, mjøl, n. Gl. n. mjöl, sv. mjöl. **M., grovt,** grå'p(o), n. Av *gråpe(o), = *grupe, = *grøjpe, ɔ: **male grovt.** Jfr. **Grutte. M., grovmalet,** *rubbe(t) *mjøl. **M. at koge Mad af,** koke-mjøl, masting, m., mots. *bakster-mjøl. Mk. måre-mjøl, ɔ: **Støv af raadnet el. opgnavet Træ;** måtte(o)-m.

Melagtig, målmen(o), *mjølen (potet).

Melampyrum sylvaticum, *flurre, *slurvegras, *humle-g., haus-mjælt »?«, marimjælde (Dr. Sch.). Andre: haug-smøle, y (-smele), haugs-mjød, mari-mjøl.

Melange, blanding, -dings-gods, bland-tobak (H. D.), i likhet med bland-korn.

Melankoli (eg. ſort Galdeſot, Meyer), tung-sin.

Melankoliker, tungsindig person.

Melankoliſk (eg. ſortgaldet), tung-sindig, tung-blodig, u-glad, mørk, sørgelig; *tung-lynd, tanke-møken, y (Lm.), hug-stur (Lm.). Jfr. **Temperament.**

Melaſſe (af mel = Honning „?"), slim-sukker (som flyter fra det raffinerede sukker, Meyer); sukker-bun'-fal', s.-honning (efter tysken).

Melbær (*Arbutus Uva ursi*), mjøl-bær, n. Mk. mjølbær-lyng, n. Sv. mjölbär.

Melde(e) (*Chenopodium album; Atriplex*), *mælde-stok', *lort-stok, *frø-stok. *Chenop.* og *Atripl.* skal dog ikke være samme vækst. *Atr.* kalles hos Sør. Svine-Melde.

Melde (t. melden), varsle(ar), sige til, *sægje frå, vare ad, vitre(i'), ar. Gl. n.

vitra, aabenbare. **Historien melder**, h. fortæller, oplyser, vitner. **M. sig**, møte fræm (fram); (i en Forsamling), bede om ordet; stige op, rejse sig; tage ordet; („indfinde sig paany, give sig tilkjende"), minne seg (-te). **M. sig ind, ud**, gå el. skrive, tegne seg in, gå ut, stryke seg ut.

Melding, varsel, n., varsling, f., tilsigelse, tidende, tiend, f., frå-sægn(e), f., sægn, vitr(i'), n., vitring(i'), f.; (Indberetning), bod(o'), Lm., budskap, rede-gørelse. **M. om ny Bog**, bok-nyt. Jfr. Anmeldelse.

Meldrøie (*Spermoedia Clavus*), mjøl-drygje, m. (?), -auke, m., mat-auke, bågne(o), f. Jfr. Svingel, skja'k, n.

Mêlé, slagsmål, fægt(n)ing (jfr. Haandgemæng); skarp ordstrid.

Mele, mjøle, ar (mjølve, mjølge). **M. sin Kage**, skrape (eld) under si gryte.

Melere, blande. **M. sig med**, gi' sig av med, *fåst med. **Meleret** („af blandet Farve"; changeant), isprængt (H. P. S.), spraglet, *spræklot; fler-lødet (H. D.). Jfr. * mang-leta(i')?. Jfr. Flers og Broget.

Melet, mjølot.

Meletema, gransk(n)ing, overvejelse.

Melica cærulea, ledløjse, f., *borde-gras, n., *blå-top', *pipe-rejnskar, spræt', m.

Me(li)lotenplaster, honning- el. sten-kløverplaster. Meyer. **Melilotus**, sten-kløver (honning-k.). Dv. Me(li)loten-Plaster hos Wessel.

Melioration, bedring, betring(e'), f., batning, f. Jfr. Forbedr.

Melis, halv-fint sukker (halv-»raffinade«). „Mellem Lumpen og Raffinade". Meyer.

Melk, mjølk, f. (mjøk, mjælk, mjåk'). Gl. n. mjólk. Sv. mjölk. Jfr. Malke. **M. blaasur**, nattegammel, renne-mjølk, f., tyn'ske, f. **M. oplagt**, tjukke, f. Dv. t.-soppe, Ret af opl. Melk. **M., flarp, noget surnet**, sær snjæl' (snæl'). **M., sur og gammel**, kvite, f. **M., tyk**, ku'r, m., skjør (skyr), n., tjuk', m., *su'r, m. Gl. n. skyr; sv. * skyr, skör. Dv. skjørmøse(y-y), ɔ: Balle af tyk M.; skjørost, m., Ost af tyk M. Mk. skjør-skjælte, m. (jfr. Skjælven). **M., sprængt** (først Ost), kjore, m., kost, m., kjuke, f., østel(y), m., mjælk-ost. **Forraad af M.**, mjølke-råd, f. **Maal M.**, mjølke-mål, n., (ejt) mål m., mjælte, m. (ejn ku-m.). **Liden Portion M.**, mjølke-su'p, m., -dåg'(o), f., -skvæt', m., -våt', n. **Den M., man paa en Gang faar af en Ko**, kyr-mjælte, m. (kyrs-m.). **Den M., som staar hensat paa Hylderne for at afsætte Fløde**, mjølke-sætnad, m. **M., som skal ostes**, laup, n. **M. med brækket Brød** (Mabret), mjølke-sol', m. **Suppe af M. og Grøn**, mjølke-gryn, n. **M. faa i Yveret**, se Løde. **Melken opløser sig**, mjølki skjær seg. Sv. skära sig. Jfr. Østes. **M. i Fisk**, se Melke. Mk. *mjølke-blande, ɔ: Blanding af M. og Vand; m.-blom = tri-mjølk-blomster, ɔ: *Caltha palustris;* m.-båle(o), f., ɔ: Hævelse i Yveret; m.-bri'm, m., ɔ: finkornet Ost; m.-ku, m.-laus, m.-løjse; m.-skjo'l, n., ɔ: Melkekammer i en Sæterhytte; m.-sto'l, m., ɔ: Melkeskab, -Hylde; m.-supe, ɔ: Melkesuppe; m.-turk, m., Tid, da M. er vanskel. at faa; m.-tur', 1. som ikke malker (gold), 2. om en Tid, da der er Mangel paa M.

Melkar, mjøl-kjærald(e), n., -kjær(e), n., -laup, m., -sære, n.; (større), mjøl-børe (byrda), f., -kiste, f.

Melke, Melk (Sæd i Hanfisk), mjølke, m., mjælte, m.

Melke-, se og Malke.

Melkebod, mat-ståve(o), f. Jfr. Spisekammer.

Melkefisk (Hanfisk), mjølke, m., *mjælte-fisk, mots. rygne, f.

Melkegrød, tukke, m. „Maaske for Tjukke".

Melkekar, bu-kjærald, n., mjølke-k. Mk. og mjølke-bytte, f., -flaske, -hålk(o), m., -hølke(y), n. **M. at file Melken i, som sættes hen for at blive tyk, — rundt, lavt**, mjølke-ringje, f. (ryngje, ring), -kålle(o), r., -ask, m., -bunke, f. (bunk). Sv. bunke.

Melkeko, drage-ku, f., mjølke-ku; drag-kyr, f.

Melkemad (Fødevarer af Kreatur), bu-mat, m., dråt', m., av-dråt', m., *bu-dråt.

Melkemangel, mjølkeløse, f., -turk, m.

Melker, mjølkar; også = Melkepige. Jfr. -inde.

Melkerig, *mjælte-god.

Melkesyge, jfr. Yver. Se og Svulmen.

Melkevalle, møse(y), f.; (sur), sur-møse, syre, f.

Melkevarer, dråt', m., av-d., bu-d., fe-d.

Melkevarm, mjølke-flød'.

Melkeveien, ve'r-(veder-)braut, f., vetter-b. (vetrab.), vinter-færel(e), m., vinter-gata, f., vinters-væ'g(e), m., stjærne-braut, hele-b. (ɔ: Rimvei), sne-råk, f. (snyrævel, e, m.). Til sne jfr. Sne.

Melkues (faa Melk i Yveret), mylkjast (-test). Se og Løde.

Mellemakt, mellem-»optoge«, -spil, -stykke, -hålk(o)? *mid-hålk? Mk. *millom-slæng (eg. „Omkvæd i Midten af et Vers").

Mellemart (»sort), *millom-slag, n.

Mellemfrist, *millom-be'l(i'), n., -rom, n., -tid, f.

Mellemgift i en Byttehandel, millom-lag, n., mellemlag. Molb.
Mellemgjærde, *mid(i')-gar(d), m. Jfr. Mellemgulv og Mellemstjel.
Mellemgods, *medelsvare?
Mellemgulv, mid(i')-gar(d), m., tinder, f. Isl. þind.
Mellemhandler, mellem-man, dag-tinger? forliks-man? Jfr. Mediatør, Mægler.
Mellemhandling (Mægling, Underhandl. mell. to Parter), *millom-kome, f. Jfr. Mediation.
Mellemkjendelse (interlokutorist Dom, Erɔagtning?), millom-dom?
Mellemkomst, millom-kome, f.
Mellemlag (Udfyldning), se Mellemgift.
Mellemmad (om Formiddag), føre-bete(i'), m.; (om Eftermidd.), kvæld-bisk, m., jfr. ø(j)kte-bete, ø.-mat, m., undorn, m. (undål), aftans-vær(d), m. (æftasvær).
Mellemmadstid (efter Midd.), ø(j)kte-dag, m. Jfr. non, mid-kvæld, m., *mid-aftan.
Mellemmaaltid, millom-mål, n.
Mellemplanke, mid-bord, n.
Mellempunkt, millom-stad, m.
Mellemregjering, -rige, kongeløshet, *kongeløjse; styrløjse? (ɔ: Regjeringsløsheb).
Mellemrum, be'l(i'), n., millom-rom, n. »Ejt bel imillom bergom«. **M., aabent, bart, i Skov**, glænne(e), f. (glejne). Dv. glænnot, ɔ: fulb af *glænnor, og glænne-mark, f. Isl. glenna, Mellemrum. Sv. * glänna. **M., aabent** (Afbrydelse), glæp', m. **M., smalt**, tvejt, f. Jfr. Græsplet.
Mellemstjel, *mærkjes-gar(d) (mellem to gårder), *skiftes-g., *skil-g. (i'), *hag'-g.
Mellemspil, jfr. millom-slæng, m. Se Mellemakt.
Mellemstaaende Ting, millom-stø(d)e, f.
Mellemste, *mid- (m.-bålk, -dejld, m., -rom, n., -saum, m., -væ'g, e, m.), *midt-i-, *millom-. **Den m. Stolpen, Fjælen**, midt-i-stolpen, -fjøla. Jfr. Midte. **M. Del af Legemet**, midje(i'), f., mid-liv, n. **M. af tre el. fem**, midling, m. (meling, -lung).
Mellemsted, millom-stad, m.
Mellemstor, -god, *medels stor, god.
Mellemstilling, mid-lung, m. „Kun i visse Forbindelser, som: midlungs-folk, ɔ: F. med middbels Formue, hverken rige el. fattige"; midel-stand, n.
Mellemstunder, Abv., *millom å't.
Mellemtid, millom-tid, f., be'l(i), n., stunde-b.
Mellemvei, mid-væ'g(e), m., millom-v.
Mellemvæg, skils(i')-væg, m., millom-gjær(d), f., bålk(o), m.
Mellemværende (Tvistepunkt), millom-stø(d)e, f.; (ellers) hope-hav, n., -havande, n., millom-være (e), f.
Melmad, mjøl-mat, m., grjo'n, m.
Melmangel, mjølløjse, f. (?). Av *mjøllaus.
Melodi (Tonefølge), lund, m., note, m., tone, m., tral', m. (sv. trall), tone-følge (Molb.). **M., raft**, tral'-slåt', m. **M., simpel, for improviserede Vers**, stæv(e)-lund, m., *s.-tone. Mk. *kome på noten, ɔ: træffe Melod. »Det gjæng med same noten«, ɔ: med samme M. **Afdeling i Midten af en M.** (Slaat'), ve'k(i'), n., veke(i), f., optak, n. **Omvexling i M.**, note-skifte, n. **Med en vis M. fremsige** (kvæde), syngje (— sång, o). **M. istemme, angive**, note, ar. »Eg kan verset, men eg kan ikkje note det«. **Som let lærer M.**, *note-næm. Jfr. *note-stø, ɔ: som let finder og fasthølder Melodierne.
Melodiløs (som mangler Melodi), *notelaus.
Melodisk, vel-lydende, -klingende, *syngjande, syngelig? (ikke syng»bar«).
Melodrama, jfr. sang- el. synge-spil, sang- el. synge-stykke.
Meloma'n, musik-nar. Meyer.
Melomani („lidenskabel. Kjærl. til Musik"), synge-syke (Meyer), -sot?
Melon, søt-agurk.
Melpose: Bælg el. Skindpose at bære Mel i, mjøl-hi't, f.
Melsmule, mjøl-så', f. »Der var ikkje m. i huset«.
Melspilde (Forspdelse af Mel), mjøl-øjde, f.
Melstøv, mjøl-duft, f., -dumbe, f., sopemjøl, n.
Meltrævle: Trævle af Skal el. Klid i Mel, mjøl-så(d), f.
Mel-øje (af et Muslingskal, jfr. Kammusling), mjøl-skjæl, n.
Membran, hinne, f., bok-skin (»pergament«); skin-bok. **M., beskreven**, hånd-skrift.
Membranøs, hud»agtig«, hinne-, hinnet (-nd-). Jfr. »agtig.
Membrum, led, stykke.
Memento!, hugs! tænk på! 2. (n. o), minnelse, på-m., minne-seddel; sanse-kake.
Memoire (Promemoria, Memorial), forestilling, tilskrift (til en, H. P. S.), skriftligt opsæt (Meyer, jfr. Opsats), in-læg; bønskrift. **Memoirer**, minne-skrift(er), mærkværdigheter, optegnelser (av ens liv), oplevelser, minne(r), n., minningar (Lm.). Jfr. livs-førelse, levnet, levnets-løp.
Memoirist (Memoireskriver), minne-skriver?
Memorabel, *minne-værdog, mærk-værdig, *minnesam.
Memorandum, minne-skrift, optegnelse; m.-bok. Jfr. Stambog. Se og Memoire.

Memorere, minnast, hugse(ar); lære utenat, hu- el. hu(g)fæste. H. P. S., H. D. I * ær hugfæste „indprente sig, lægge sig paa Hjerte".

Memorering, utenats-læsning (el. -læring?).

Memoria (-rie), hukommelse, minne, n.

Memorial (Kjøbm.), minne-bok? ɔ: „den foreløbige Handelsbog, hvori Regnings-poster noteres", forut nl. for Journal el. særlig Konto. J. L.

Men, *men, *æn. »Æn han dâ«? »Æn slikt»?, ɔ: men hvad skal nu Sligt til?

Me'n (Feil), mejn, n.; (Fortræd, Trods), mejn (»gjære til mejns«); (Skade), *mejn; (Feil, bedvarende Mindelse af en Skade, man engang har faaet), lyte n., ved-kjænne, n., vana-bejg, m.; (fynlig), *sjås'-lyte, s.-mejn, n. **Sarigt M. paa Kroppen**, vana-bejg, m. **M. paa Legemet**, nag', n., nâg'(o), n. **Fri for M.**, mejn-fri, -laus; lyte-fri, -laus. Jfr. Lybe.

Menage, hushâldning, hus, hus-liv, -førelse el.. værtskap (H. P. S.), hushald, n., hus-stel; sparsommelighet, tarvelighet; ma't-span. Meyer. **M.-Lampe**, **-Ovn**, **-Suppe**, spare-lampe osv.

Menagement, måtehâld, varsom medfærd, livd, f. Jfr. Skaanſel, -ſomhed.

Menagere, hâlde igen, spare, knipe, tigle (ar), mingle(ar), live (-de), spinke, mele (ar). **M. ſig**, spare sig, s. på kræfterne; styre sig, st. sit sin, være lempelig. Jfr. Spare, Gnie. Mk. *melen, ɔ: ſparſom; meling, f., o: Gnieri.

Menageri, dyr-hâld? -samling, dyr-hage, m. **M—eier**, dyrhâld-ejer?, dyrhâlder, -tæmmer.

Menagerlig, sparsom, hushâldersk, knipende, *knipen, *knap, *tiglesam; varsom, lempelig.

Mene, *mejne, *tænkje, *tru. **Han mener noget andet, end han ſiger**, jfr. »han slær på sleden og mejner mærri«. Jfr. Henſigte.

Mene (En noget), *mejne, *mænke (for mejnke), hindre.

Meneb, (v)rang-ejd, mejn-e., m., falsk ed. Gl. n. mejnejðr.

Meneber, *mejn-ejdar, mejn-svøring. Lm. Sv. menedare.

Meneberſk, *mejn-svoren. Sv. menedig.

Menfør, *van-før.

Menføre, mejn-føre, n., ɔ: hinderligt føre, *u-føre. Sv. menföre.

Menig (n. ſ. meen, mene; deraf ældre dansk men, senere almen), eg. hel, samlet („den menige Almue"); almindelig, [*mejnig (*mejnige man; „det menige Bedſte"; „Menigmand", ɔ: Mængden, Almenheden). Bægge tydinger ær efter Molb. nu næsten glemte. „Menig Soldat" ær efter Molb. galt, = hel Soldat!

Menighed (n. ſ. Meenhet; ældre dansk Meenhed, senere Al-meenhed), [*mejnighejt. M. ær eg. helhet, almindelighet og har været brukt, 1. om „et Samfund af Mennesker, der staa i en vis Forbindelse" (Israels M., den kristne M.); 2. om et helt folk; 3. („i den sidste Tid") for det franske: commune; 4. om „et Religionsſelſkab"; 5. „særdeles om Folkene i et Sogn, der have fælles Gudstjeneste" (t. Gemeinde). Se Menig.

Menigmand, *âl-mænningen, m., âlmugen, m.

Mening, mejning, m. (og f.), tankje, m., tru, f., ɔ: antagen M.; skjøn (»skyn«), n. (»efter mit s.«); (foreløbigt Begreb om noget, man endnu ikke har undersøgt), tok'nad, -ning, f. **Det ſyntes at være M—n**, jfr. »det var så højrande«; »det var h. til det«. **Følge de andres M.**, jfr. fylgje straumen, mots. stræve mot str. Mk. »han strævar som kjærringi mot str.«

Meningsberettiget, menings-før, dom-før? (-før, ɔ: dygtig: arbejds-, skriv-, læse-før. Jfr. *vanfør, *u-før, ɔ: u-dygtig. Se Dygtig). Jfr. Kompetent.

Meningsfælle, jfr. syns-fælle? Jfr. Fælle.

Meningsſtrid, u-samtykkje, n., usamna', m., ussemje(e), f., u-sam, n. Jfr. Tvist.

Menlykke, vanlykke (-*lukke); (i Laas el. Nøglekam), mejn-læse, n., ɔ: kunstige Snit el. Gjænger i en Laas og i den dertil hørende Nøgel".

Menneſket (i Almindel., M.ſteſlægten), mænneskja(e), f. (gl. n. manneskja, d. Mennesken, sv. menniskan); (M.ſte, Perſon), man', m., *mans-barn, *mænneskja (*kar-man, *kvin-man); (M.ſte, Mand, med H. til Kræfter og Dygtighed), mænne, n. I sammenssetn. brukes i * ikke mænneskje-, men man- (mans-, manne-), folk(e)- og -mænne (mest som siste del af sammens.): manne- el. folke-kjøt, n., -bejn, n., -magt, f., manne-blod, n., *folke-ræd', folke-vi's, f., man-fjølde, m., mans-vet(i'), n., manne-mon, folke-slag. God-, il-mænne, n., ov-m., stor-m., ung-m. **M. blive** (iføre sig m.ſtelig Natur), *ta(ke) mandom. **M. i Dyreſtikkelſe**, var-ulv, m. **M., godlidende**, mejn-løjse, f. Eg. en uskyldighet, uskadelighet. **M., langt, magert**, rane, m. **M., ordentligt**, folk, n. »Verde f.« »Dej gjorde f. av hânom«. **M., ſtrækkeligt**, jfr. *udyr, asen, u-vætte, n., skade-dyr, uting, n., trol, n. **M., ſtille og enfold.**, dot', m.; (stort og anſeligt), rusk, m., sug', m., gâsse(o), m. Jfr. Karl. **M., udueligt**, mis-mænne, n.,

van-m., u-dygd, f., u-dygje, f. Sv. oduga. Jfr. Stakkel. Om **forvoxent M.ske el. ufredeligt**, jfr. »d'er for litet til trol og for meket til man«. **Han ser ud som et almindel. M.ske**, »han er ålmugen lik«. **Hob el. Samling af Menneſker**, old, f. (gl. n. öld, g. aldar); (stor Mængde M.), man-skare, m. Jfr. Mængde, Vrimmel. **M—s Hjem**, man-hejm, m. „I gamle Viser". **M—s Stemme**, manna(-ne)-mål. »D'er slikt ejt bråk, at ejn kan ikkje højre m.« **Med kun faa M.ſker** (om Steb), *folke-, man'-fåt', få-mænt(e). **Af M.ſker betraadt** (f. E. Fjelbmark), *folke-faren, *man-faren. **Komme til M.ſker** (til beboet Steb), *kome til manna el. manne.

Menneſkealder, mans-alder, m.
Menneſkebillede, mans-like, n. Gl. n. mannlíkan, ɔ: Billede. Jfr. Portræt.
Menneſke-Damp (D. af mange M. i et Værelſe), man'-øl(y), m.
Menneſkeſiendſt (om Dyr), *man-vond, *man-olm, *man-bisk, folke-fu'l; (om M.ske), *vond, vondsleg, *hatig, hate-ful'. Jfr. Vranten, Grætten, Ondſkabsfuld.
Menneſkeforſtand, folke-ve't(i'), n., *mans-v.
Menneſkehader, manna-hatar. Lm.
Menneſkeheden, *man'-ætti (Lm.). Jfr. Menneſket.
Menneſkekjærlig, *man'-mild, *-god.
Menneſkekreds, man'-gar(d), m., -vase, m.
Menneſkekræfter, manne-magt, f., man-styrke, m., *folke-magt.
Menneſkelig, mænneskjeleg(e), folkeleg; man-, mans-, manne-, folke-. **M. Adfærd**, folke-færd, f. **M. Skabning**, man-likan, n. **M. Skikkelſe**, folke-skap, -skapnad, m.
Menneſkenatur, folke-kynd, f.
Menneſkeſky, *folke-styg', *man-s., *folke-ræd', -skjær', -skyr, *man-ræd', *hulden.
Menneſkeſyghed, man'-rædsle, f., ejsmal-sot, f.
Menneſkeſlægten, mænneskja(e), f., man-ætti, f. Jfr. M.ſket.
Menneſkeſpor, folke-far, n., -slag, n., -fet(e'), n.
Menneſkeæder, man-etar, m.
Mens (for medens), *medan, *me(d). Gl. n. meðan. Sv. medan.
Mens: in mente, i tankerne; bak øret.
Menſal, bord-. **M.-Gods** (eg. Koſtholds-Gods), præste-g.; kron- el. konge-g.
Menſalgaard, præste-bo'l, n.
Menſtruation, måneds-tider, *tider. »Have sine egne t.«, »ejgje-plåge«, f. („Onde, ſom En har for ſig ſelv"). **M. og menſtrueret**, måneds-løsning og -løst. H. P. S.
Menſur, mål, av-måling, f., av- el. in-deling; måle-stok (Takt), tids-mål, avmålt tonegang; (om Strængene), høve, n., sæmje(e), f., ɔ: rigtigt Forhold mell. dem.
Menſurabel, målelig.
Menſurere, måle, avmåle, ut-måle.
Mental (f. E. Tilſtand), åndig, åndelig, sjælelig, invortes, sjæls-, ånds-, sin(d)s-.
Mention, omtale. **M. honorable** („ſmigrende Omtale"), væl-læte, f. (*væl-låten, ɔ: vel omtalt), ro's, n. (f.) (sv. ros, n.), skræp', n., av skræppe (-te), ɔ: roſe.
Mentionere, omtale, minne om. Jfr. Bane.
Mentor. H. P. S. har påminner, hovmester, opdrager, vejleder, fører, rådmester, råd-værje; i * minnar. Mk. og (ens) god-vætte, lys-alv, fylgje, f., gode ængel, annet (andre) forsyn, forsyn. Se Dæmon, Genius. (Spottende), amme, barne-pike.
Mepris, tilsidesættelse, mis-agt, ringe-agt. Jfr. Foragt.
Meprisant, misagtende, van-vørdeleg(y), *svi-v., hådleg.
Meprise, mis-grep, -ta'k, n., forseelse, misforståelse. Jfr. Feiltagelſe, Feilgreb.
Merian *(Origanum vulgare)*, berg-mynte, f., skog-mynte, røjs-post(»?«), kongs-gras, n., *skar-mynte.
Meridian, middags-*kringel? *-krins?,*middags-stad, -linje (Molb.); *-stre'k(i'), m. H. P. S.
Meridian-Differens, middags-skilnad (-forskel).
Meridiangrad, bredde-grad.
Merite, *væl-gær(d), godværk, n., ros, ære, dyd; *vællæte, f. (ɔ: „forbelagtig Omtale"). Jfr. Fortjeneſte. **Meriteret** (Mand), vel-tjent. Ellers »for«tjent (t. verdient).
Merkantil, handels-, køpmans-, i handelen; køpmanlig (H. P. S.). **M. Forhold**, handels-forekomster, -grejer, -stel', n. **M. Hegemoni, Supremati**, handelsvælde, Allen, H. D. **M.-Syſtemet**, handels-lærebygningen (el. -læren?, ɔ: rikshushåldnings-lære om handels- og næringsflids overveiende vigtighet). Jfr. Handels-.
Merkur, også = kviksølv.
Merkurial(ſt), kviksølv-håldig; urolig.
Merleſpiger („Jernſpids at bruge, naar man ſplidſer Toug"), ma'l-spikar, m.
Merſkum (t. Meerſchaum), hav-skum. H. P. S.
Merveille, under, u.-værk. **A. merv.**, ypperlig, makeløst. Jfr. Mirakel, Vidunder.
Merveilleux, underlig, utrolig, over-hændig, *oversleg, make-løs, ene-stående, udødelig, *ofseleg. Jfr. Vidunderlig, Overordentlig, Uforlignelig.
Mesalliance, mis-gifte. L. K. D.

Mesalliere sig, mis-gifte sig?, g. sig under sin stand.

Mesanmast (modſ. Stor- og Folke- el. Formaſt), bak-mast? Holl. også Besan-.

Meskin (-quin), gnier-agtig«, *tiglesam, *små-hændt, *mat-sår, *kneken, *knap', *spa'r; (i de ſkjønne Kunſter), fattig, mager, tør; jfr. smålig, *klen, *låk, smakløs; dårlig, ussel, lurvet, *lurvot, ɔ: fillet, »pjaltet«.

Mesmerisme, Mesmers lækemåte (ved dyrisk »magnetisme«), mesmerskap?

Mesſage, budskap, *ordsending, f., bodsending(o'), f., bud; ærend, n.

Mesſager, bud, sendeb., bod-bærar(o'), m. Jfr. Mesſage.

Mesſe (efter katolſk Sprogbrug), mæsse(e), f. (-mæs', -møsse, -møs'), gudstjeneste (med altergang, højmæsse); (Præſtens Sang og Læsning forved Alteret), altertjeneste; gudeligt tonestykke (som opføres under mæssen). Mk. mæssing(e), f., ɔ: Mesſeſang, mæsse-dag, m., -fal', n., -hakel, m., -mund, n. 2. (typ.), stort marked, *marknad, *kaup-stæmne. 3. (eng. mess, efter fr. mets?, Meyer), bord-lag, *mat-lag, sams bord (som offiserer hålder for sammenskutte penger), fælles-bord el. sambord (H. P. S.).

Mesſe (at), mæsse(e), ar (møsse).

Mesſing (t. Meſſing, ſv. messing), massing, m. (masing, mæssing). **M. i Plader**, blad-massing, m. Mk. massing-stræng, m., ɔ: M.-Traad; må, f., ɔ: Mesſingnagler, ſmaa, til Prydelſe f. Ex. paa et Laag. Hærtil må-bælte, n., B., beſat med må.

Meſtendels (holl. meestendeels), *mest, *mesto. Jfr. Fordetmeſte.

Meſter, mejster; (ſlink Karl), jfr. *lejkar, *klippar, ba's, m.; (ſom ingen kan kappes med), fri-kar, m., jfr. *fri-trávar (om hest), frifant (Dølen), skud-fri (ɔ: over al Kritik); (Formand), område, m.; *smedi(i'), jfr. Kunſtner, dygtig Karl. **M. i en Kunſt** (En, ſom gjør fint og kunſtigt Arbeide), klærk, m. (eg. en lærd). Mk. munkeværk, -arbejd. Se Meſterſtykke; Overlegen.

Meſterlektie, øverste klasse.

Meſterlig, mejsterleg.

Meſterſtab (i en Kunſt), mejsterskap, m., -døme, n., sve'p(i')-hægd, f. (e). Jfr. Kunſtfærdighed.

Meſterſtykke (Storværk), mejster-værk, n., mejster-stykke, n., ov-værk, n., stor-v., ov-grep(i), n., ov-gjærd, f. Jfr. ovgjægn, f., ɔ: „noget ubmærket el. uſædvanligt". Jfr. Bedrift.

Meſtertag, ov-ta'k, n.

Meſterværk, jfr. Meſterſtykke og Meſter.

Meſtits, rød-blanding (av europæisk far og øst- el. vestindisk mor). Jfr. Mulat.

Meſtre (kommandere), *amstre, *mostre, *ønse; (efterſe med ſmaalig Nøiagtighed), mønstre(y), mostre. Jfr. Kritiſere.

Meſure, mål, **Meſures**, tilstelning(er), tillaging, grejer. Jfr. Forholdsregler, Foranſtaltninger.

Meta, (pig'-)stolpe, (pig'-)stabbe (på et køresk(j)ej; grænse, *rå, f.; ende; mål, sigte; øjemed.

Metabaſis, -ſe, over-gang (Degreſſion), utvikelse, ulskejelse, avsteg(i), n. Jfr. Epiſode, Digreſſ.

Metacentrum, tyngde-punkt (i skip), svævepunkt. Meyer.

Metafor, uegentl. uttryk (grunnet på likhet), billed, lignelse, overførelse. **Metaforiſk**, uegentlig, billedlig; ligningsvis, overført.

Metafraſe, ordret oversættelse; omskrivning.

Metafyſik (den mere overſandſelige Del af Filoſofien), grun-lære (Eilschow, Meyer), grun-vitenskap, oversanselighets-lære (lære om det oversanselige, l. om de siste grunner til vor forstand paa tingenes natur), grun-naturlære, over-naturlære (naturlærens »filosofi«); grundyps-lære (H. P. S.) el. -gransking. Dærtil grun-dyb, -dyplig el. grun-skuelig for metafyſiſk. Jfr. Metagrammatik, Metamatematik.

Metafyſiker, grunlære-kænner, dyrker av overnaturlæren, oversanselighets-lærer?

Metafyſiſk, oversanselig; i (over, om) grunlæren, f. e. undersøkelser.

Metagrammatik (Gramm.s Filoſofi), grunmållære? over-mållære? Jfr. Metamatematik, Metafyſik.

Metakritik (Efterkritik), efter-dom, senere dom; dom over dom, overdom, skøn over skøn, overskøn; højesterets-dom (uegentl.).

Metal, *malm, m. (Molb. og *); (Malmblanding iſær med Kobber), *metal. Også H. P. S. taler for malm. Stenen, som innehåller metallet, kunde da enten også hete malm (to mærkelser av samme ord, som så ofte), el. og malm-sten, om tvetydighet ellers vilde opstå. **Klippen, ſom indeholder M.**, *malm-berg. **M.-Guld**, uægte g., blad-gul. **M.-Sølv**, uægte s., blad-s. **Stemmens M.**, røstens malmklang; malmful røst. Jfr. Malm.

Metalaarer: ſøge efter M., skjærpe. J. L.

Metalliques, riks-gældsbrev (fransk); lyder på mynt el. sølv og (for-)rentes med samme.

Metalliſation, omskapelse til malm.

Metalliſere, til malm omgøre, omskape, tilvirke kunstig m.

Metalliſt, malm-håldig; malm-lik (-lignende), malm-. H. P. S.: malmlig el. malmig. *Malmen brukes ænnu bare om Malm = a'l, adel, m., som i malm-fure.

Metallografi, malm-skildring, malm-»beskrivelse«. Metal- el. malm-skrivelse, -skriv(n)ing? Jfr. Beſtrivelſe.

Metallokjemi, malm-skillekunst (skillek., tillempet på malmer). Meyer.

Metallurg, -urgiſt, berg-man, berg-kyndig; malmskiller. H. P. S. Dærtil malmskil(n)ing og malmskillig for Metallurgi og -urgiſt.

Metallurgi, berg-kyndighet, berg(værks)-vitenskap.

Metamatematik, over- el. grun'-størrelse-lære? Jfr. Matematik.

Metamorfiſt (Skifer), om-dannet. L. K. D., Th. Kjerulf.

Metamorfoſe, omdannelse, omskapelse, form-skifte. Jfr. Forvandling.

Metapolitik (Politikkens Filoſofi), over-rikslære el. -riks-stel? Jfr. Metafyſik, -Grammatik, -Matematik.

Metaſtaſe, omflytting, overfl.; ændring, skifte (jfr. Forandring); omvæltning, *om-støjt, m., omstøjting, f.

Metateſis (-theſe), om-stilling, omflyt(n)ing; bokstav-flytting.

Metempſykoſe (Sjæle„vandring"), sjæle-færd (gennem ulike legemer, et for et), s.-ræksler(e), m.?, -vide-vank, n.?

Meteor, luft-syn, -tegn (-forekomst). Jfr. Fænomen.

Meteorik, vejr-kyndighet, ve'r-kunskap?, ve'r-kunne, f.? (jfr. mål-, jord-kunne), vejrlags- el. vejr-lære.

Meteoriſt, luft-, himmel-, vejr- (f. e. iagttagelser).

Meteorognoſi, vejr-tyding, -kyndighet.

Meteorograf, vejrlag-skriver (-»beskr.«). Jfr. Beſtrivelſe.

Meteorolit(h), se Meteorſten.

Meteorolog, vejr-tyder, -gransker, -kyndig (Molb., H. D.), -kænner? (I Spøg), vejr-spåman.

Meteorologi, vejr-skøn?, -kyndighet, -tyding, vejr-lære (Molb., G. A. K., H. D.), vejrlags-l.? vejr-gransk(n)ing, -vetenskap (Lm.), luftsyn-lære. Jfr. Meteorik.

Meteorologiſk, vejrlags-, vejrkyndighets-; om, over vejrlaget, f. e. granskninger, iagttagelser. **M. Inſtitut**, vejr-stiftelse, -kure (H. D.), -skole, -varde (G. A. K.), vejrlags-værk; i spøk kalt vejrfabrikken, ɔ: vejrværket. Lederen av det blev da »vejrlageren« el. *ve'rmakaren. **Meteor. Beirovervſigt**, vej-kort. H. D.

Meteorroſſop (et Redſtab), vejr-viser, -iagttager, ve'r-synar? (*synar, ɔ: Forevijer).

Meteorſten (-Jern, -Staal), luftfallen, himmelfallen sten, himmelsten, luftsten. H. D.

Metier (af Miniſterium), håndværk, næring(s-vej), leve-v., syssel, kal', yrke. Jfr. Fag, Syſſel.

Metode (-th-), **-dus**, fræmgangs-måte, arbejds-, bruks-, lære-måte; måte, m., vi's, skik, bruk, lag, n., grep. Jfr. Maner, Regel.

Metodelære, Metodik (ſom paa Seminarier), lærar-kunst (Lm.), lære-k., måte-lære?

Metodiker, måte-lærer? lære-kyndig?

Metodiſt, skole-ret, kunst-ret, følge-stræng, lov-bunden, »regel«-bunden. Jfr. Regel.

Metodologi, se Metodik.

Metonymi, eg. navn-skifte; uegentligt uttryk.

Metrik, vers-lære, verse-kunst; versbygnings-lære el. versbygning. H. P. S.

Metriſk, av-målt, *av-måta(d), bunden; vers-lagt el. -bunden?

Metropolis, mo(de)r-stad; hoved-s.

Metropolit, stor- el. over-biskop.

Metropolitan, erke-biskopelig; stifts-.

Metropolitan-Kirke, erkebispe-, moder- el. hoved-k.

Metropolitan-Skole, hovedstads-skole (latinsk), el. stads-skolen. H. P. S. (I Kjøbenhavn: vor frue skole)

Metrum, mål, stavelse-m., vers(e)-m.; fot-mål. H. P. S.

Metøker (i Athen), fræmmede (uten borger-ret).

Meublement, Meubler, meublere, se Møb—.

Mezzanin(-Etage), mellem-højde, m.-»stok-værk«; halv-vindue (el. stor glugge over et større vindue).

Mezza tinta, mellem-farge, halv-f.; lys-avskyg(n)ing.

Miasme, smitte, luft-smitte, sykdoms-gift, s.-æmne? Jfr. Malaria, Meſitis; Kontagium, Smitte (at).

Miasmatiſk, smitsom.

Mid (*Acarus*), mi't, m.; (Møl el. Midder), mål'(o), m., mål'(o), m., måre, m. Isl. mor, n., ɔ: Støv og Midder. Gl. n. motti. Sv. mott. Dv. *måre-mjøl, *måtte-m., ɔ: Mel af opgnavne Ting; mål-eten, ɔ: mølædt, gnavet af Midder; måtte-hål(o), ɔ: Hul efter M. Mk. *ostemak, krypel, m., ɔ: „lidet Kryb, Møl, Mid".

Mid-, mid(i)-: mid-nat, f., -nætte, n., *mid-bergs, -fjords, -vatnes.

Midaften (omtrent Kl. 5), økt, f. (oft, f.), no'n, n. (B. B.), undo(r)n(o'), m. Jfr. Nellemmadstid, Middagsmaaltid.

Midaftensmad, jfr. Nellemmad. **M. ſpiſe**, none (nøne), ar, *halde non, ete til nons, ete økte-bete(i), m.

Middagslinie, jfr. Meridian.

Middagsmaaltid (el. egentl. ved Kl. 3), undo(r)n(o), m. (undål, undel, vundel). Dette måltid regnes sommesteds for „Midaften", ɔ: non, n., økt (oft).

Middagsstund, middags-stund, f., -be'l(i), n., -lejte, n.

Middagstid, høgst-dags-lejte, n., *høgst å dag, middags-bel(i'), n., -lejte, n. Mots. høgst nattes, høgst å nat.

Middel (t. Mittel), råd, f., hjælpe-r. (mot sykdom el. skade), råd-gjær(d), f. (gl. n. ráðagerð); ut-væ'g(e), m. **M., blodstillende**, blod-stæmme, f. **M. at gjøre noget med**, rejdskap, m., greje, f., gagn, n., gågn(o), f. Jfr. Redstab. **Middel-**, jfr. og **Mellem-**.

Middelalderen (i Hiſtorien), mid-alderen (Fr. H., Gl. Gr., Fr. Bfd.), med-aldaren (Lm.). Andre: mellemalderen. I * ær mid-alder „Tiden af et Menneſkes Levetid". »Ejn midalders man«, ɔ: paa en 40 Aar.

Middelaldrende, *mid-alders. Jfr. Middelalderen.

Middelaar, *ejt medels år.

Middelbar (t. mittelbar), ad omvej, ved mellem-man, ved en annen. Mots. likefrem, like til, ɔ: umiddelbar. Således „m. Henvendelſe til En", ɔ: henv. ad omvej. **M—t**, omvægs(e), Lm.; omvejs. H. D.

Middelhavet (efter t. Mittelmeer?), midlandshav(et), (»det middellandske haf«). „Alm. i ældre danſk". H. D., Molb., Fr. Ham.

Middelland, 1. (omringet af andre Lande), mid-land (Molb.), *markland, n. (ɔ: „Indland, ſom ligger langt fra Havet"); 2. (midterſte, inderſte Del af et Land), *midland, n. Jfr. *midlands, ɔ: midt i Landet.

Middelmaadig (t. mittelmäßig), (i god Betydn.), måteleg, måtad, *medels, lagleg, tålleg(o), sanneleg (ɔ: „antagelig el. ſom kan bekræftes, af sanna«); (i mindre god Betydn., ringe), *ring, *låk; (ſom gaar an), *halv-voren, *halv-stor. Jfr. Daarlig, Simpel. **M.** (nogenlunde), Adv., *midt imillom.

Middelmaadighed, middels mål. Frn. Roll. Jfr. og Middelmaadig.

Middelpunkt (t. Mittelpunkt), mid-stad, m., -må't, n., -håg'(o), n., -mærke, n., mid(i'), n., mid-hæve, n., midje(i'), f., mid-dyke, m., -tåge(o), m., midt, m. („nyt Ord i Stedet for Mid og Midja").

Middelpris, midel(i')-pris, m.

Middels (efter t. mittels?), *medels, midel(i')-, mid(i')-: »Ejt medels år«, »ejn m. gard«, »ejn m. man«; midel-pris, m., m.-stand, n. (midlung, i', m.), -væ'g(e), m.; mid-væ'g. Jfr. Middelmaadig; Mellemſtilling.

Middelsſtor, *halv-stor, *villings. »Ejn villings fisk«, *v-s glunt, *v-s jænte. „Til et gammelt vilung, i', ikke til vill?« Jfr. Middelſtørrelſe.

Middelſtand, midel-stand, n., midlung, m. Jfr. Mellemſtilling.

Middelſtørrelſe, mellem-størrelse, mid-st.? Jfr. Middelsſtor, Middels.

Middeltal, millom-ta'l, n., tvær-»sum« (Lm.); tværtal — som da ej ær halv latinsk — vilde svare til *tværmål, n., ɔ: „Maal paa Tykkelſe el. Bredde".

Middeltilſtand, mellem-tilstand.

Middelting, mellem-ting. Jfr. Adiafora.

Middelvei, midel(i')-væ'g(e), m., *mid-væg, mid(t)-vej (H. D.), mellem-vej (Fr. H.). **M. er bedſt**, »*måten er best låten«.

Middelveisfarer, millomvægs-farer (Lm.), mid(t)vejs-farer (H. D.), midtvejs-man. H. D.

Midder, måre, m., måt'(o), m., mi't, m. Jfr. Møl.

Midje, mid(i'), n., midje(i'), f., midt, m.

Midle (mægle, være Mellemmand), midle(ar), „lidet brugel."; *frede (mellem). Jfr. Forlige.

Midler (t. Mittler), mellem-man, freds-»stifter«, forliker? sæmjar? (efter * sæmje, ar). Jfr. Mægler.

Midler (Formue), midel(i'), m., moner(u), jfr. ejgna-mon(u); bæring, f. (»bu og bæring«; „er vel egentl. Berging"), *magt, fang, m. **M. i et Bo** (ɔ: Boet ſelv), bu, n. »Skifte buet«. »Sitje i uskift bu«. **M., disponible**, rejde pengar. Lm. Jfr. Kontant. **M., utilſtrækkelige**, van-ænmne, n. (-ømne). **For M. blottet være**, jfr. »kome med tvo hænder tome«; »gange med tome sli'ra«, ɔ: med Skebe uden Kniv. **M. have til**, *magtast. **Ingen M. have**, *»ha' ikkje til å vedsætje«. **Ingen M. have at gjøre med**, jfr. »d'er korkje tuft elder timber«, el. »d'er korkje varp elder væft«, ɔ: Rending, Jflæt. **Der behøves M.**, jfr. »d'er inkje å take med tvo hænder tome«. **Der behøves ſtore M.**, *»d'er inkje fatigmans føre«. **Sine M. forøde**, jfr. spele toppen av seg. Jfr. »dej have tæket(e) toppen av hånom(o), ɔ: gjort Ende paa hans Magt. **Alle M. opbyde**, »have alle garn ute«. **Saa ſtore M. ere ikke lette at ſtaffe**, jfr. »d'er inkje tæket op or sårpet«(o), ɔ: af Fedeſtarnet. **Have ødelagt ſine M.**, jfr. »ha(ve) spunnet av rokken«. Jfr. Forbi og Ødelægge. **M.** (Redſtaber), se Middel.

Midlertidig (t. mittlerzeitig), *var-, *vare-: var-styre, n., ɔ: midl. Rør; vare-bru, f.,

m. Bro. Dette vare-, var-, tillæmpet på person, kunde kanske gøre tjeneste for „konstitueret", om man fant, at „midl." smakte av tysk. Var-dommer, var-vært. Jfr. Reserve, Surrogat, Nødhjælp, Vice-. M. sær nævnt ord for „interimistist", men likesom imidlertid (ɔ: *i millom-tid) av tysk æt.

Midshipman, sjø-kadet. Jfr. Kadet.

Midsommer, høg-somar(u'), m., *mid-s., hå-bal', m. (hau[g]bal', håvol, hobbol, håvon), mæ'l(e), m., mæ'l-ån'(o). Jfr. jonsok-lejte, n. Sv. * hobal, hovil, huvul.

Midt-, m. paa, *mid-, midt(i'), *midt-i: mid-dypes, -fjæls, -fjords, -li'es, -strøjmes, -vatnes, -væges(e); *midt-i-stolpen, -fjøli, -romet. Mk. *høgst å dag, h. å nat', h. å. somar(u), h. å vetter. **Midt i Landstrækningen**, mid-lands.

Midte, mjød', f. Se Middelpunkt. **Midten**, *mid-: mid-dag, m., -dæge(e), n., ɔ: M. af Dagen; mid-djup, n., M. af et Dyb; m.-land, n., M. af en Landstrækn.; m.-liv, n., M. af Legemet; m.-veke(i'), f. I Midten, *midt, *mid-, *midlunges, *i midet(i'). Mid-gran', -tjuk, ɔ: smal, tynd i M.; m.-høg, høi i M.; m.-lides, i M. af Lien. Mk. midt å nat', midt av el. i tvau. I M. lidt nedbøiet (Ski, Fartøi), kjø'l-gjængen.

Midterst, jfr. *midt i.

Midtpunkt, se Middelpunkt.

Mignon, Mignard, net, pen, tækkelig, snodig; kæle-dægge, *k.-barn. Jfr. Joli.

Migraine, hoved-pine (i den ene side av hodet).

Migration, færd, ut-færd, flytning, flutning, f. Jfr. Vandring; Emigrant.

Migrere, flytte, fare om (ut, bort). Jfr. Flytte, Vandre, Udvandre.

Mikroføni, *fin (tyn', *gran'?) røst el. mål, m.

Mikrokosmos, verden i det små, ɔ: mennesket; den lille verden. H. P. S.

Mikrolog, småhets-kræmmer; hår-kløver.

Mikrologi, småhets-ånd, s.-syk (Meyer), ord-kløjving. Jfr. Haarkløveri.

Mikrometer (at maale smaa Ting med), fin-måler? hår-m. (hår- som oftere om det små og fine). H. P. S., H. D. **M.-Skrue** (med særdeles fine smaa Gjænger), fin-skrue?

Mikrometri, fin-, gløg'- el. gran-måling? (m. av små ting). Mk. gran'-højrd, g.-synt, gløg'-synt, ɔ: som hører, ser skarpt (fint, grant). Jfr. Nøiagtig.

Mikroskop, øke-glas?; auking(s)-glas. Lm. Forstørrelsesglas ser for tungt. Bedre da forstørre-glas, som og dog ær halv-tysk („for:", ɔ: ver:); »for«størrings-glas. R. Ros. (noget lettere).

Mikroskopisk (som ikke sees med bare Øine), bitte liten, *ør-liten, *ørende l.

Mil, mil, f. (fl. miler; efter talord mil: 3 mil), råst(o), f. **Maalt M.**, *mæ'lt m., mots. *gisse-m. Jfr. Klokketime. Mk. mile-skifte, ɔ: Milemærke.

Mild (om Veir), *mild, le'n(i'), *lin', *ly, *læ, *flø (flød), *fly; sævelege(e); *mjuk, mjukleg. *m.-voren; (skaansom), *nådig; (lind, blød), jfr. Lind, Blød. Jfr. og Lunken, Lunke, Lunkes. **M. Veir**, ly-ver, let'-v., n. **M. Vind** (med Tøveir), læ-vind, m. **M. Vinter**, læ-vætter(e?). **Tid med m. Veir**, læ-bålk(o), m. **M. af Hjertelag**, *mjuk-lyndt. **M. i Talen**, mjuk-talande. Jfr. Venlig. **M. mod** (ikke haard), *god med, snil med (el. imot). **Noget m.**, *ly-voren, *læ-voren, *mildsleg. **Mildere blive** (i Sind), *mjukne, mjuklast (se Formildes); (sagtne), sævast(e). Gl. n. sefast, ɔ: „blive mildere stemt". Jfr. lyast, *lyne, lykkast. **Formilde Luften** (om Solen), lye, ar.

Mildhed, milde, f., mildskap, m.; mjuklejk, m. (jfr. Formildelse); hjarte, n. **M. i Luften**, lye, f., løv(y), f.

Milieu, mitten. **Juste m.**, mellem-vejen?, mid-vejen (jfr. Middelveien), mid-vægen (e), midel-vægen(e), m. Jfr. Middelpunkt; Medium.

Militant, hærman (Lm.); hær-svejn. Lm. Jfr. Soldat.

Militarisme, sværd-vælde (H. D.), hær-vælde. H. D.

Mili(t)s, Milice, væpning (H. D., efter en dansk lov), landvæpning (H. P. S.); landværn; borger-væpning; hær-stel, h.-greje, h.-magt. **Kyst-M.** (K.-Værn), strand-værn. Jfr. Kyst, ɔ: strand.

Militær, -tærist, hær-, hærmanleg. Lm. **En M.**, hærman. Lm. **M.-Distrikt paa Landet**, lægd, f., lands-l. Jfr. Rode. **M.-Despoti, -tisme** (Militærregjering, -regimente), hær-vælde (H. D.), sværd-v. (H. D.), hærmans-styre (Lm.), låg(o)-laust hærmans-rike (Lm.). Se Militarisme. Jfr. Stratokrati. **M.-Dragt**, hærmans-klædsel; [*mundering, f. **M.-Ed**, hærmans-ed? fane-ed (Meyer), ɔ: ed til el. om mærket, hær-mærket. Lm. **M.-Effekter**, hær-grejer? **M.-Koloni**, hær-nybygge. **M.-Komitte**, hær-nævn (H. D.), hær-nævning? Jfr. Kommission. **M.-Stat**, hær-rike. **M.-Styrke**, hær-styrke. Lm. **M.-Vei** (t. Herrestraße), hær-vej. Molb.

Mille, 1000. **Pro m.**, av tusen. Jfr. *pro cent*, av hundre.

Milliard, tusen millioner.

Misanbefale (*rekommandere), lægge vondt føre(y), tale mot, ned-sætte, sværte. Jfr. Bagtale. T. mißempfehlen.

Misant(h)rop, menneske-hater (-fiende, -sky); gri'n, m., hus-g. Mk. man-skræme, f., „en grov og barst Person".

Misant(h)ropisk, menneske-fiendsk; jfr. folke-sky, *-ræd, *-styg; *grinot, *grinal, *grætten, sær. Jfr. Branten.

Misbillige, mis-tykke (Landstad); jfr. mislike(ar), vrake, vande(ar), under-kænne. Gl. n. mislíka. Jfr. Forkaste. M—t, *mot-sagd. T. mißbilligen.

Misbrug, mis-bruk, n.

Misbud, svarende til misbyde, finnes hos Molb.

Misbyde (byde for libet el. lavt), *misbjode.

Misceller, Miscellaneer, blandinger, opsæt av blandet inhåld; blandkorn, bland(ings)-gods. Jfr. Potpurri.

Misdanne, *van-skape. M—t Skabning, van-skapning, m.

Misdannelse, van-skapnad, m.

Misdaad (t. Mißethat), mis-færd, f., -gjærd, f., -gærning, f., *il-gærning, u-gj., *u-gjærd, f., u-dåd, f.

Misdæder (t. Mißethäter), misgærnings-man, *il-gjærnings-man. Jfr. Forbryder.

Mise, in-sæt (jfr. Indsats), in-skud. Mise en scene, (i)scene-sætning (andre bedre: opsætning), spil-sæt(n)ing? (for ispilsætn.; jfr. landsætning for ilands.), tilstel(n)ing.

Miserabel, ynkelig, ynkværdig, ussel, fattig. Jfr. Elendig.

Misere, nød, *armodsdom, *usseldom, *stakarsdom, *vesaldom; småting; småhighet.

Misforbindelse (navnlig ægteskabelig), misgifte. L. K. D.

Misforhold, mis-mon, m., mis-høve, n., *u-høve; (i Alder), mis-ældre, n. (i Ægteskab), mis-gifte. T. Mißverhältniß.

Misfornøielse (t. Mißvergnügen) mis-tykke, n. (også hos Molb.), mis-nøgje, n., u-nøgje, n., u-hugnad, m., u-hyggje, n.

Misfornøiet (t. mißvergnügt), *mis-nøgd, mis-nøjet (Oehls.), *mis-tykken, *(v)rangsåt', *iren, *unøgd, *il'-nøgd, *ille låten. M. være, misnøgje seg; træge(e), ar, anke(ar). M. være med sit Opholdssted, vantrivast (der), ikkje une væl (der).

Misforstaa (t. mißverstehen), mis-tyde (-de), mistake (-tok); van-skjøne (sky-) (til vanskjønad, ɔ: „ikke rigtig forstaaet"); (af Mangel paa Opmærksomh.), mis-gå (-dde); (ved at høre feil), mis-højre (-de).

Misforstaaelse (t. Mißverständniß, *verstand), mis-ta'k, n., -tyding, f., -ning (H. D.), mis-gåing, f., højrsle, f.; (Tvist), snur, m. Jfr. Kurre.

Misfoster, *mis-foster? (efter *mis- og foster, n.); jfr. van-skapning, m.

Misgjerning, mis-gærning, f., mis-gjær(d), f., il'-gjærning, f. Børnene maa lide for Forældrenes M., jfr. »sui bryt, ungarne nyt«, el. »det sui gjorde, få griserne gjælde«.

Misgreb, mis-gre'p(i'), n., -ta'k, n. Sv. misstag.

Misgunst (t. Mißgunst), uvilje, m., mistykke (Molb.), mishag. Jfr. Ugunst.

Mishag (t. Mißbehagen), mis-tykke, n. (også Molb., H. D.), u-tykkje, utåkke(o), m., unåt(o), n. (ɔ: „at En er ilde lidt"), mot-burd(u'), m., van-hu'g, m. (ɔ: Ulyst), *mot-hug, *mis-hug; motbydelighet (for), ulyst (til).

Mishage (n. f. mishagen), mis-tækkjast, mistækkes (Molb.); vække *mot-hu'g (mots. *samhug, ɔ: Sympati), v. ulyst; *bære mot, *bjode mot; mis-like(ar), ikke like; *utykke seg (med nåkon). Det m. ham, *han mislikar det.

Mishandle, *fare ille med, *skam-raske, -slå, plåge, *ku(g)e. T. mißhandeln.

Mishandling (t. Mißhandlung), hård medfærd. Jfr. Behandl., Overlast.

Mishaab, håpløshet, *vonløjse, er-væne, f. Gl. n. örvæni, n. Jfr. Fortvivlelse.

Mishjende (hjende feil), mis-kjænne (-te).

Mislaug, u-ljod, n. (m.), mislyd.

Mismask, blandings-gods, røre, f., allehånde, mång, n. Jfr. Rustomsnust; Kompilation.

Mistredit, mis-tillit, mis-tru, f., -tanke, m.; ringeagt.

Mistkunde, miskunne(ar), vårkunne, ar; bære over. Gl. n. várkunna, bære over. Jfr. Barmhjert.

Mistkundelig, *miskunsam.

Mistkundhed, vårkun', f., miskun, f. Gl. n. miskunn.

Mislig (t. mißlich), *låk (Lm.); misleg, ɔ: usikker, uvis. M. Deling, mis-byte, n.

Mislighed (t. Mißlichkeit), mis-høve, n., ulag, n., ustel, n. Afhjælpelse af M., rettar-bot, f., -bøte, n.

Mislykkes (t. mißglücken), van-lukkast, u-hæppast, *van-hæppast, mislukkast („libet brugel."), gå galt, *mis-falle. Som alt m. for, ham-stålen(o). Ham, n., Lykke Jfr. gl. n. hamstoli, ɔ: „forstyrret, gal".

Mismod, u-mod, n., *van-mod, van-hug, m., van-kvæde, n.

Mismodig, van-huga(d), van-moda', *van-kvæden, *u-modog (-moda'). M. være, vanmodast, vankvædast. M. blive, vantrøjste seg. Jfr. Nedslagen.

Misnøie, il'-tykke, n., mis-nøgje, n.

Misogam, ægteskaps-fiende.

Misogyn, kvinne-hater, kvinfolk-sky (person).

Misolog, forstands-(»fornuft«-)fiende (på grun av åpenbarings-tro).

Miss (for **Mistress,** udtalt forved Familienavn **Missis,** forkortet: **Mis'**), frøken.

Missale, messe-bok, alter-bok.

Mission, sendelse, kal', livs-k-, -opgave (H. D.), gærning, gøremål; (i kirkelig Forstand), forkynnelse el. -kynning? (av kristendommen næmlig). I * haves (at) kynne og forkynne. (Hverv), *ærend. Lm. **Oppfylde sin M.,** gjære si gjærning. Lm.

Missionskollegium, kristen-råd? kristnings-råd? (noget tungere ord).

Missionær, tros-bud, hedning-lærer el. -præst.

Missive, brev, brev-sending'; omgangs-brev; brev-taske, brev-gemme, brevbok. Jfr. **Cirkulære.**

Misstemning, mis-hug, m. (i likhet med med-hug, ɔ: **Sympati,** og mot-hug, ɔ: **Antipati**), mis-nøgje, n., *u-lag, *vondt lag, u-møle, n. (mots. *godt lag, *go'-lag, *go-lone, *go-låt, *go'-møle).

Mistanke, mis-trygn, f. (»der m. kjæm in, gjæng elsken ut«), il'-tanke, m., *il-tru, f., *utru, f., låk tru (til); (for **Uttrostab,** jfr. **Skinsyge**), *mistrygn. **M., svag,** tynt, m. Av tynte. Jfr. **Gjætte.**

Mistbænk, *mold-bænk (sv. mullbänk), driv-bænk (Molb.; sv. drifbänk), driv-kasse. H. D. Jfr. t. **Mistbeet.**

Miste, *misse (-te), *tape; undvære, være foruten, *være on, *on-være, v. ombære(u), *von-være, *misse. Gl. n. missa. Mk. »misse mejr føre mindre«, ɔ: „spare Lidt og tabe Meget". »Nej, kjære Vene, sa(gde) Troldet, jeg kan ikke miste (ɔ: misse, undvære) Brønden min«. Asbj. **M. ved Uagtsomhed el. Glemsel,** tyne (-te), tyne bort (væk', kos'), *kaste bort.

Mistillid, mis-tanke, *låk tru (til). Se **Mistanke. Mistillidsadresse,** »votum, jfr. **Mistillid, Mistro, Misnøje, Votum, Adresse.** Jfr. **Adresse.**

Mistro (**slette Tanker**) **til En,** utru, f. (»dej have ej utru til deg«); mis-tru, f., il'-tanke, m., il'-tru, f. Jfr. **Mistanke. Med M. betragte,** skugre(ar). **Have M. til,** mis-tryggje, il'-tænkje (-te).

Mistroisk (utilbøielig til at tro), *van-truen (-trugen). **Meget m.,** jfr. »han trur inkje sine ejgne hænder«. Se **Mistænksom.**

Mistrøst, mis-tru, f., -tillit; håpløshet, vonløjse, f.

Mistrøste, van-trøjste (-e), mis-trøjste.

Mistrøstig, vo'n-laus. **M. blive,** van-trøjste seg.

Mistvivle (**grue for Udfaldet**), ør-vænast (-venast, -vinnast), or-vonast. Jfr. gl. n. örvilnast, örvænta.

Mistyde, mis-tyde (-de). Jfr. **Misforstaa.**

Mistænke, mis-tru (-dde), mis-tryggje (-de), *il-tænkje; også *tænkje, *fortænkje. »Han se tænkt te' dæ«. **Mistænkt,** *il'-tænkt. **M. En for Tyveri,** tjuvkjænne ejn. Dv. tjuvkjænd.

Mistænksom, *mis-truen, *mis-tryggjen, *il'-truen, *il'-tænkt, *i-hugsen. **Meget m.,** *vond-tænkt.

Mistænksomhed, utidig, skjægling, f., ɔ: **Skelen.**

Misunde, mis-unne (-te), åv-unde (ov-) (ar), åv-undast (på). Jfr. **Misundelse.**

Misundelig, åvundsam, o, også *sjuk; (meget), åvund-sjuk. Dærtil åvundsykje, f. Gl. n. öfundsamr. **M.** (onbt) **Øie,** åvunds-auge, n., ka'g, n. Mk. åvundstejn, m., **Ribbel el. Amulet** imod *ovunds-auge el. *kag.

Misundelse, åvund, f. (ovund). Gl. n. öfund, sv. afund. **M. nære,** åv- (ov-) undast på. **Fri for M.,** åvunds-laus (ov-).

Misvise, mis-vise, ar.

Misvæxt, mis-våkster(o), m.

Misvæxtaar, u-år, n., grøn-år. Jfr. **Uaar.**

Mitigantia, mild(n)ende, lettande, døjvande (døjvne) »midler«, *råd, døjve-råd, f., lindrings-råd; mildnende omstændigheter. Jfr. **Lindre.**

Mitigation, lindring, f., lette, m., døjve, n., døjving, f.

Mitra (= Venus, **hos de gamle Persere**), kongelig hovedprydelse (hos de samme), bispehue.

Mitraille, jærn-skrap; skrå, f. Jfr. **Kartetster.**

Mitraillere, skyte med jærnskrap, med skrå.

Mitrailøse, ku(g)le-sprøjte.

Mixed pickles, sørpe, sur-sørpe (!), Lm. (?).

Mixtion, blanding.

Mixtum compositum, alle-hånde, skrap-sammen. Jfr. **Miſtmask, Ruſtomſmuſt.**

Mixtur, bland-drik, blande, f., læke-drik, helse-d., lækje-suppe. Lm.

Mjave, *mjå(v)e, *jamle, *jælme, *jamse, *jamte. Sv. jama.

Mjød, mjød, m.

Mjødurt (*Spiræa ulmaria*), mjød-urt, f. (mjurt), *møj-gras, kors-gras, bænke-græs (Dr. Sch.), snjo-mål (Sch.). Sv. * mjödört.

Mnemonik (**-neutik**), minne-kunst?, hugse-kunst?, hukommelses-kunst. Men dette ord ær langt og tungt. Bedre da at sætte in minne for hukommelse (minne-kunst). I * finnes således minne-værk for hukommelsesværk, minnestærk for h.s.stærk, minnefast m. fl.

Mnemoniker, minne-kunstner, -kunstman, hugse-k., -mester. Om -ner se **Kunstner**.
Mnemoteknik, -teknikker, se **Mnemonik, -ker**.
Mnium (Mosart), *mærle (*spri'k-, *lang-mærle).
Mob, hærke, n., hærke-mug, m., ravne-krokinger?, *uty (ɔ: **Utøi**), skrap, n., æsler. Jfr. **Pøbel, Pak**.
Mobil, rørlig, flyttelig; (om Hær), »mars«-færdig, gang-f., væpnet, kamp-færdig, slag-færdig. **Perpetuum mobile**, uendeligt gangværk, selv-g.? evindelig uroë (ɔ: **Pendel**). Jfr. **Mobiliſere**.
Mobiliar-Formue, løst gods, **løs-øre**, lausøjre, f., rørligt gods. Motsat fast ejendom.
Mobilier (*-lia*), jfr. **Møbler**; også rørligt gods, **løsøre**.
Mobiliſere, gøre »mars«færdig, væpne, gøre slag- el. kamp-færdig; (**Flaade**), jfr. gøre sejlfærdig. Motsat avvæpne. Jfr. **Desarmere**.
Mobiliſering, opsætning på krigsfot (hær-?). Dagbl. (n.); opsætning (gen. Grimsg.).
Mobilitet, ustadighet, omskiftelighet, luneful'het.
Mod (jfr. **Driſtighed, Kjækhed**), mod, n. (ofte *mot), hjarte, n., mandom, m., manskap, m., manhejt, f., kjønskap, m. (jfr. t. **kühn**); (**Fyrighed, Djærvhed**), gje, n. (»d'er for lite' gje i hånom«, o); (**Sindsſtyrke**), tæl(e), n. (»d'er godt t. i den guten«, jfr. **Stof, Materie**); (**Lyſt, hy'r**, m., **hyt'**, m.; (**Stemning, iſær Lyſt, Attraa**), la'g, n., mod, n., ægse, n., jfr. **Humør, Lyſt**. »Han hadde ikkje mod på det«. »Have godt mod«. »Være ille til mods«. **M., ſtort**, stor-mod, n. **M. til at foretage ſig noget**, til-ræde, n., til-tak, n. Jfr. gl. n. tilræði. **M., voldſomt, opſtruet**, il'-hærdske, f. (av *il' og hard). Mk. *ilhærsken, ɔ: **hidſig**. **M. fatte**, modast. **M. give** (opmuntre), mode(ar), styrkje (-te). Jfr. **Opmuntre**. **M. have til**, trøjste (-e), t. seg til. »Me trøjste ikkje fare ut i slik storm«. Jfr. **Bove**. **Sit M. kjøle paa**, køle sit sinne, sin harm. **M. tage til ſig**, manne seg, magne seg, kome seg til, take mandomen føre(y) seg, modast. **Blive ilde til Mode** (om **Frygt, Harme, Sorg**), *værde ille (ilt) ved (med) el. *til mode. Jfr. **Nedſlagen**. **Som ikke taber M.**, *hu'g-fast. **Som vækker M.**, modleg. **Som ikke kan vække M.** (om **Tilſtand**), *mod-laus. Dv. modløjse, f. »D'er så mod-laust« (mot-). **Med knækket M.**, hug-bråten(o); jfr. hug-stålen(o), *modfallen, modfæld(e).
Mod (træt), *mod.
Mod (imod, **Præpoſ.**), *mot, *imot; (i **Forhold til**, i **Omgang med**), mot (»det nye er klent m. det gamle«). Også *med. »Han er god med dej«. »Han er for streng, strid med d.« »Fare vel med klædom«. »Agte seg med ejn«. »Være god, lydig, tru mot«. **Mod hinanden**, *an-føttes, *mot-føttes, til mots. »Sitje til mots«. I sammens. også *an- (and-), gjen-. Så i *an-straum, -vind. Gjen-ɔs, -slag, m. Jfr. gjægn-: g.-ordig. Se **Modſigelſe**. **Mod hinanden vende**, anføtte(ar).
Modalitet, gjær(d), f., hått', m., lag, n., være-måte? (muelighet, virkelighet, nødvendighet).
Modanſtalt(er), jfr. mot-stræv, -stel?, *-råd, f. (ɔ: **Planer til Modſtand**), mot-ta'k, n. (ɔ: **Forſøg til Modſtand**), mot-værk(er)?, *mot-værje, f.; (billedlig), mot-slag, n., ɔ: **Gjenſlag, Tilbageſtød**. T. **Gegenanſtalt**.
Modbefaling (**Kontraordre**), av-bud, atterbod(o'), n., tilbake-kal(else). T. **Gegenbefehl**.
Modbemærkning (**Svar paa Bem.** el. **Indvending**), *mot-læg', motsigelse.
Modbeſkyldning, mot-*skulding, f., -*sækting, f.? Jfr. **Sigtelſe**.
Modbevis, mot-prov, n., mot-påvis(ning)? T. —**Beweis**.
Modbevise, imøte-gå, mot-lægge. B. B. T. —**beweiſen**.
Modbevægelſe, mot-rørelse. T. —**Bewegung**.
Modbydelig, mot-bjodleg, motbor(d)sam(u'), *ankvæm, ankvæmleg, an-kræmleg, røjteleg, il'-hyrjen (-hyrden), *mot-skapt, *stæg'leg, *styg' (sv. stygg), styg'leg, uma(t)sleg, ugjedsleg (isl. ógeðslegr), *vond, *lej, *u-fjælg, *fæ'l. **M. Ting**, ufyse, f., stygge-ting, n., styggedom, m., styggje, n. **M. Tøi**, stygge-ty, n., styggelse, n., an-kræne (m.?), f. Jfr. **Hæslig**.
Modbydelighed, mot-bor(d)(u), m., stygge, m., u-fjælge, m. (u-fjælgde, ofjælde), ufyse, f., stæg', m., styg', m.; (**Lede**), lejdende, n. »Ete seg til l.« = »ete seg lej(d)an«. **M. faa for**, lej'ast (føre, y? ved?). **M. ytre**, tvie(ar), ɔ: **fige**: *tvi! ɔ: **ſpytte ad**.
Modbør, mot-bør(y), m., -vind, m.; **børløjse**, f.
Mode (nyt Snit), måte, m., ny-m., m. (*på nymåten, ɔ: **efter nyeſte M.**), snote, m.; klæde-skik? dags-skikken? ny-bruken (el. bare b.)? **Gaa af M.**, jfr. gå av bruk. **Efter M. leve**, leve efter skikken, folke-s. **I M. være**, v. i bruk, v. *på måten. **Slikke ſig efter M.**, *fare etter nymåten.
Mode (**Landemode**), mot, n., møte, n.
Modeartikel, ny-vare? ny-stas?

Modedukke, stas-dokke?, dokke?, mægge, f., *ape-kat. Jfr. Stads. *Skart-, *pyntel. *fif?

Modefarve, ny-måtens le't(i')?

Modehandlerinde, pynt-handlerske?

Modeherre, jfr. Sprade.

Model, mønster, n. (Lm.); form (støpe-f.), maksel, m. (dærtil *maksle for modellere?); levende, naken pers. at tegne efter.

Modelkunst, forme-kunst, maksle-k.? Se Model.

Modellere, forme, gøre mønster, av-forme (Meyer), av-b''le.

Modellør, former, form-snekker el. skærer, form-danner (-maker) (Meyer); mønstermaker.

Modelstjærer, form-skærer.

Modelstole, forme-skole.

Moden, mogen(o'), *gjor, *buen, *takande, *kyrut (ɔ: som har Korn, Kjærne); (om Ager), *skjær, mata(d); (udviklet), *tilkomen. **Noget el. næsten m.**, *i-mogen(o'). **M., jævnt**, *sam-mogen. **M., tidlig**, *snar-komen, *snar-mogen. Mk. *snarlændt, om sted, dær korn, frukt tidlig modnes.

Modenar, stas-nar? *ape-kat, m. Jfr. Modedukke.

Modenhed: Mangel paa M., van-gjær(d), f.

Moder, *mor. **Husmoder**, mor, *mat-mor. **Min, vor M.**, *mor, *ho mor. 2. (Fosterleie, Livmoder), *mor. **Som M. erfjende**, *mor-kjænne.

Moderado, måtehålds-man. **M—dos**, måtehåldne.

Moderamen, styrelse, ledning; måte-håld, lemfældighet.

Moderantisme, måte-hald, n. (i tænkemåte, i grunssætninger, i landsstyrelse).

Moderat, måte-hålden, måte-haldande (Lm.), rimelig, læmpelig, varsom, skønsom, pyntelig, pæ'n, snil', *mjuk, *m.-malen.

Moderation, hægd, f., hægding, f.; (Kjøbm.), nedsættelse, av-slag, ned-slag, n., nedsætning, f. Jfr. Moderat.

Moderator, styrer, leder.

Moderere, hålde måte med, stagge, hålde igen, styre, tæmme; nedsætte (pris), slå av; milde(ar), *lette (straf); jævne, minke, ar (krav). Jfr. Lempe. **M. sig**, styre, tæmme el. tvinge sig.

Moderlig, *moderleg. **M. Sind**, mo'r-hu'g, m.

Moderløs Tilstand, morløjse, f.

Modern(e), nymotig el. nymotens, på »moten« (*måten, ɔ: *ny-m.), efter skikken, efter dagens bruk; (mots. antik el. Oldtids-), nyere, nutids-; nu- el. ny-tidig? (i likhet med fræmtidig).

Moderniſere, omdanne el. gøre om (efter nutidens smak, synsmåte, krav osv.), tid-læmpe, -høve el. -jævne el. -skifte? ɔ: høve noget til tiden, ens egen tid.

Moderfisk, mo'r-fang, n.

Modersmaal, mors-mål, n. („som er en ny Form" for mo'r-mål).

Modersstjæl, jfr. (ejt) liv, n. «Der kom ikkje ejt liv til han«. Jfr. Levende (Væsen).

Moderſyge, mo'r-sykje, f.

Modeſt (Klædeplag), darre, m., hals-dækker, -stykke. H. P. S.

Modeſte, sædelig, pyntelig, pæn (i adfærd), tilbakehålden, *gløg', *blyg, *var-låten. Jfr. Beſteden; Uanſeelig.

Modfalden, se Modløs.

Modforeſtilling, mot-læg, m., mot-mæle, n., mot-kast, n., mot-sægn(e), f.

Modgang, mot-gang, m., an-straum, m.; (uheldigt Tilfælde), mot-fal', n. **M. finde**, *prøve verdi.

Modgangsſtød, smejt, m. Jfr. Uheld. **M., haardt**, hjarte-støjt, m.

Modgift, mot-*forgift, f. (?).

Modgreb, mot-ta'k, n., ɔ: Forſøg til Modſtand.

Modgrund, mot-læg', n. **Modgrunde anføre**, læggje imot.

Modhage, se Gjenhage.

Modhug, atter-håg'(o), n.

Modificere, *læmpe, til-l. (H. D.), om-l. (H. P. S.), tilskipe (i', Lm.), *brigde (Lm.), sæmje (— samde), *måte til, *skape til, lage(ar), ændre, jamne(ar), milde(ar), høve; om-gøre, om-danne; (beſmykke), snille på. Lm. Se og Lempe.

Modifikation, læmp(n)ing, av-læmpning (K. Elster), til-l., brigd, f. (Lm.), ændring, av-ændr., jfr. jamning, f., tilbejning, f., læmpelse (H. D.), høving, f.

Modig, modog (-dig, motig, -tog), moda(d) (»være m. på«, ɔ: ha' Lyst til), hjarta(d), gje'a' (av gje, n., bl. a. Mod, Fyrighed), *djærv, *kjøn, *hug-stærk; (fyrig, vel oplagt), *skjæft. »Han var både kjøn og kjejk«. Jfr. Kjæk, Driftig, Freidig; Oplagt. **M. gjøre**, mod-gjære, mode(ar). »Modgjære sæg«, ɔ: bryste sig.

Modiolus vulgaris („etslags store, aflange Muslinger"), o'd-skjæl, f. (o-, ov-, ovd-, vov-s.), *gjø-s., *toske-s., *heste-s.

Modløs, n-modog (-modad), mod-laus, -fallen, -fæld, *låg (»det var l. hjarta i hånom«, o), *låg-hjarta', ned-slægen(e), hug-laus, hug-fallen, hug-bråten(o), om(u)-hugad, øver-gjeven, y (øve-goven, y), van-kvæden; (forsagt, ligegyldig), tykkjelaus, hug-stålen(o). Jfr. Nedslagen, Forsagt. **M., noget**, u-modog, van-moda(d). **M. blive**, ør-venast, or-vonast. **M. gjøre**, mod-stjæle. B. B. **M. være**, van-kvædast.

Modløshed, blaut, m., modløjse, f., hugløjse, f.; (Klynken), van-kvæde, n.

(vakvæ'e); (Ulyst til at foretage sig noget), u-næenne, n., u-mod, n. Gl. n. únenning. **Anfald af M.**, sák'(o): »dej sætte sák i hánom«(o), ɔ: gjorde ham forsagt. **M. føle**, vantrøjste sæg.

Modnes, gjære sæg, kjømast, gjærast, gjornast, *gjorne, *mate (om korn), gulne(ar), *mognast, *mogne, skjærne (korn), kjørnast (ky-). Sv. mogna. **M. med dobbelt Hurtighed**, tvi-gjærast. · Mk. -*kjøm: Snar-, sejn-kjømt (korn, frukt).

Modning, gjorning(o'), mogning, f., gjærd, f., kjørning (ky-), f., skjærning, f., gulning, f., mating, f. **M., ulige**, misgjærd, f. **I M. ſtandſes**, sløjme (-de), *sløjse. Sv. * sløjm, sløjmsád, ɔ: svangt Korn. Jfr. Svang.

Modpart, møtar, *mot-man.

Modparti, mot-side, f.

Modſat, *mot-vend. **M. Side**, *mot-side. **M. Side i Horizonten**, an-syning, f.

Modſige, *klandre. **M. hinanden**, angjæglast. **Modſigende**, *mot-sægjal(e). Jfr. Tviſte, Trætte.

Modſigelſe, mot-sægn(e), f., mot-mæle, n.; (Gjendrivelſe), mot-kast, n., mot-bor'(u), m.; (Udſættelſe veb), klander, n. **M—r gjøre**, antre(ar), prute(ar). Jfr. Vanſtelighedet. **I M. indvikle ſig**, *tale seg fast. **Til M. tilbøielig**, *gjægn-ordig.

Modſiger, an'-gjejne, f. Jfr. Modſtander.

Modſot, mo(d)-sot, f. (ɔ: „Sygdom med megen Svækkelſe og Mathed"). Mk. og ro's, f., ɔ: „en indvortes Svaghed med Afſtræftelſe el. Mathed i Lemmerne". Jfr. Mat.

Modſtand, mot-stand, n., mot-bor(y), m., møting, f. **M., overvældende**, ov-sævle (e), n. Gl. n. ofrefli. **Forſøg til M.**, mot-ta'k, n. **M. gjøre**, *take mot, *bjode av, *bære mot, *spike imot, *sparke imot, *stande mot, stratte(ar), *stritte, sterre(i') mot (stærre, starre), ar; trásse, ar (trasse). **M., langvarig, gjøre**, traute(ar) mot. **En, ſom gjør lang M.** el. **Modſigelſe**, traute-bror, -mor. Jfr. Oppoſition.

Modſtander, mot-standar, *mot-man, møtar, antring, m., *antre-gast.

Modſtandsplaner, jfr. Modanſtalter, Modſtræben.

Modſtaa, *stande imot.

Modſtræbe, an(d)øve (-de), tværke(ar), hamle(ar); (vise Ulyst), tráke, ar. Jfr. Hindre.

Modſtræben, an(d)øve, n., trau(d)skap, m., trálæte, n., tværke, f.

Modſtræbende, *trau(d)ig (jfr. *trau, *trausleg), *tvær, *tværken, *træg', *trá, *trákal, *tvær-bygen, motbor(d)sam, u), *an'-vig, *an-vendig, vrejsteleg. Se Utilbøielig; Uvillig; Tvær. **M. eller uvillig Perſ.**, an(d)øve, n., vrejst, m. Jfr. Tværdriver.

Modſtrøm el. **-Bølger**, an-straum, m., an-sjø, m., fram-sjø, m.

Modſtød (f. E. af Vinden), mot-kast, n. Jfr. Stød.

Modſætte ſig, møte (-te). Jfr. Hindre, Standſe.

Modſættelſe (noget at ſætte imod), mot-sætning.

Modtage, *take ved. **M. venlig** (især i Huſet), hylle (-te); fagne(ar). »Ejn skulde aldrig h. slike folk«, ɔ: give dem Modgang til Huſet. **M. villig** (tage til Takke med), tægde, ar. Jfr. Velkommen.

Modtagelig for, -*næm. Ru's-, sot-n., ɔ: m. for Rus, Sygdom. *Frost-, is-næm. **M. være**, take (— tok). »Take le't(i'), koking, eld«; »take tukt, føre(y) tálos(o), fæle, bot, skade«.

Modtagelſe, mot-ta'k, n., taking, f., takster, m.; (uſædvanlig gob), ov-fagning, f. **M., venlig**, hylling, f. **Regel for M.**, takster, m. Jfr. Regel.

Modulation, tone-skifte, tone-overgang (fra tone til t.; stigning og fal').

Modulere, tone-skifte; lyd-skifte?, la' stige og falle?, la skifte? (toner), lát-skifte? Lát er i * = Lyd, Tone, og *skifte brukes om overgang fra tone til t. Mk.: »fløjta vil ikkje skifte«, ɔ: „vil ikke give de forſk. Toner, ſom man ønſter".

Modus, måte, m., vi's, f.

Modvillie, tværke, f.; (Ulyst), mot-hu'g, m., mot-bor(d)(u'), m. Jfr. Modſtand, Modſtræben.

Modvillig, *an-vig, *ansam, *an-vendig, *and-søren, *bå'g, *stri(d), *stridig, *rang-vis, *rang-voren, *trá, ser-klok(ee). *tvær, mejnsam, *mejn-spærren, tvær-før. Jfr. Tvær, Egenſindig; Branten, Modſtræbende, Stivſindet, Trodſig. T. Widerwillig. **M. Perſon**, and-yrje, f., an'-tyrje, f., antring, m., antre-gast, m. Jfr. Tværdriver, Modſtræbende.

Modvilligheb, (v)rang-læte, f., trás', n. (tras'), tværke, f. **For at viſe M.**, *på trás, *til mejns.

Modvind, an-vind, m., -ve'r, n., fram-vind, ɔ: B. fra Forſiden; *mot-vind. Jfr. Modbør.

Modvægt, mot-vægt, f.

Modværge, an-stæmne, f., mot-værje, f.

Moiré, flamme-tøj?, flammet silketøj.

Moirer (Møret), skæpne-gudinner, norner? lagna's-åsynjer? Jfr. Parcer.

Moitié, halv-del; make-»fælle« (i dans, ved bordet, i spil). Jfr. Matter.

Molant (»qu«), *spotsam, spotsk, *spitig.

Mokaſſins, »pels«-sko (ɔ: fel-sko?), halvstøvler (hos de ville i Nordamerika).

Mokere sig, ophælde sig over, gøre sig lystig over, »rynke næsen ad«, le ad, *spe-skjære, kald-flire (-te).

Mokeri (:qu:), spot, f., spi't, n., kald-flir, m., spe-ord, n., hådings-ord, n., fant-ord. Jfr. **Spot, Spydighed.**

Mokor (:queur), spotte-fugl, hærme-f., *spe-kråke, spotte-gauk, m., narre-stikke, f.

Mol, den bløte tone-art (ɔ: -slag). Meyer. Jfr. **Dur.**

Molbakke (stenig Bakke i Elv el. Vand), mål(o)-bakke, m., -bråt(o), n., -rejne, f. Av mål (mol), f., **Banke af Smaasten.** Jfr. **Strandbakke.**

Molekule(r), små-deler (-kugler); »støv«-gran, *augne-gran, sol-gran; (minste legeme, som til sær). Jfr. **Atom.**

Molest, skade, me'n, mejn, n., mejn-gjærd, f., mejnsæmd, f., *ugagn, ubyde, n., bry, n., prak', n., møde, f., skam-færd (Fr. Ham.), u-færd (H. D.), skam-fering? (-føring?), våld, våldførsel (H. D.), men-førsel (»alm. i ældre d.«, H. D.), ulempe, ulejlighet, over-last, over-hæng. Jfr. **For-bærv, Fortræd.**

Molestere, gøre overlast, g. ugagn, g. skade på, g. imot, plåge(ar), møde (-de), bry (-dde), overhænge; menføre (»alm. *før* i d.«, H. D.), mejne(ar), *skamfere, våldføre. H. D.

Molimina, *stræv; bry, n., ulejlighet.

Mollesse, bløthet, kælenskap; vellyst; bløthet i omrids, i farge.

Mollusker, slim-dyr, bløt-d., bejnløjsor, f. pl. **M. i Søen**, sjø-trol', n.

Mole, dæmning(e), f., sten-d., bølge-bryter (ɔ: breakwater), havne-dæmning. Jfr. og **Kai.**

Moment, øje-blik, nu, blink, m.; mo'n(u), m. (»alle moner drar«; »d'er m. i mindre«, ɔ: der er Virkning i det, som mindre er end dette); inflytelse; hensyn (ɔ: ting, punkt, som det må tages h. til); vægt, vigtigt æmne el. omstændighet; tanke, forekomst. »I haus Tale var der et Moment, som«: ɔ: et punkt, en mon, et, en forekomst, som . . .

Momentan, øjeblikkelig, kort-varig. Jfr. **Flygtig, Forgjængelig.**

Momist, *gjækkande; lastende, refsende. Jfr. **Drille.**

Mon? tru? skal (eg) tru? må (eg) tru? Tru han kjæm?

Monade (= Atom), enhet. Jfr. **Molekul.** Tal (1—9); minste-dyr (jfr. **Infusions-dyr**).

Monarkisme (:ch:), eg. eneboer-liv; munke-liv, -stand; -ånd.

Monakord, en-streng? ɔ: tone-redskap med bare én streng, spille-gagn, enstrænget, Jfr. **Instrum.** og **Musikalsk.**

Monakus, munk, eneboer. Mk. ejnstø(d)ing, m., d. e. „en enlig Pers., En, som lever for sig selv". Sv. enstöding.

Monark, ene-styrer, -herre (-»hersker« sær tysk).

Monarki, ene-vælde, -styre, enmans-styre? enevälds-magt. **M., absolut, uindskrænk.**, ejn-vald, n., ejn-vælde, n., ubundet ejn-vælde. Lm. **M., konstitut.**, folkelegt konge-styre. Lm. Jfr. **Konstitutionel.**

Monarkisk, ene-vældig (H. D., Molb.), -styrende, -rådig (Molb.); (Stat), ejn-styrd (Lm.), konge-s. (Lm.). Jfr. folke-styrd (Lm.), ɔ: demokratisk. Jfr. og **Konstitutionel. M. Princip**, ene-styre(t)s grun-sætning. **M.-demokratisk**, ejnvalds-folkestyrd. Lm.

Monarkist, ven av ene-styre; konge-ven.

Monasterium, kloster, k.-kirke, stifts-k.

Monastisk, klosterlig, munke-.

Mondur, Montur, hær-klæder.

Monition, på-minnelse, varsl, n., varsling, f., vitter, n.; vitring, f.

Monitor, tårn-skip, jærnbarde (H. D.), jærn-kupe, f. (Lm.); advarer, *minnar; under-lærer.

Monitorium, varsel, v.-»skrivelse« (»erindrings«-s.), v.-brev.

Monitum, varsel, påminnelse, minning, f.; »utsættelse (»bemærkning«, især i regnskapssaker).

Monitør, påminner, 'advarer, *minnar, *rådgivar. Jfr. **Monitor.**

Monnaie, mynt, rede penger.

Monne, *mon, fl. mone(u'). »Det mon være så«. »Dej mone vel gjære det«. Datid *monde er „sjælden".

Monodon, nar-hval, en-hjørning. Ejn-hørning(y), m., i * sær „et Dyr, som har tabt det ene Horn".

Monogami, en-gifte (H. D.). Jfr. **Polygami**, flergifte.

Monogamist, en-gifte-.

Monogenesis, selv-avling, avling uten parring.

Monografi, sær-skrift (Fr. Bfd., N. M. Pet., H. D.); sær-skildring, -billed, ɔ: Afbildning af en enkelt Gjenstand.

Monografisk Arbeide, jfr. **Monografi.**

Monogram, navne-»træk«, -drag?, navne-slyng(n)ing, navne-floke? (sammenslyngede forbokstaver av et navn, ved underskrifter, på signeter).

Monokolon, kvæde av ét vers-slag.

Monokotyledon, en-frø-bladet. Hos Th. Kj. **M—ner**, enfrøbladede (vækster). Jfr. **Dikot.**

Monokrat, ene-styrer.

Monokrati, ene-styre, -vælde. Jfr. **Monarki.**

Monolog, ene-tale.

Monomaki, tvi-kamp. Jfr. **Duel.**

Monoman, halv-gal; som har en skrue løs, delvis gal, *grillot.
Monomani, delvis galskap, halv-g.? grille, f., skrue løs; skrueløsagtighet! E. Bøgh. Jfr. Fix Idé, Grille.
Monopat(h)i, en-lidelse? (i legemet ene el. i sjælen ene el. under én lidenskap). Mk. ejntævle(e), ɔ: „ſtræbe uaſtadel. efter Noget".
Monopol, ene-ret, ejn-ret, m.; ene-handel (J. L.), ene-sal(g) (el. utsal') (uten medbejlere).
Monopoliſere, give eneret, ene-handel.
Monopoliſt, ene-handler, ene- (lække, sakfører o. s. v.).
Monoſof, ene-visman, ene-klok; ejnvis, d. e. „ſelvvi's, ſom ikke vil høre Andres Raab". Æn ejn-klok?
Monoſofi, ene-visdom (Meyer), -klokskap?
Monoſyllabiſk, enstavelses-; ordknap.
Monoſyllabum, enstavelses-ord.
Monot(h)eiſme, en-guds-lære? -tro, -lærdom. Jfr. **Polytheiſme,** ɔ: „Flerguderi". Men ſ„eri" ær jo tysk.
Monotheiſtiſk, enguds-?
Monoton, ens-lydende, -formig, *skiftelaus, u-skiftande? (efter *skiftande); kedelig. Jfr. Kjedelig.
Monotoni, ensformighet, skifteløjse, f.? (efter *skiftelaus; jfr. **Monoton**).
Monſeigneur, nådig el. nådigste herre. Meyer.
Monſieur, eg. min herre; hr. (N. N.).
Monſtran(t)s, det aller-helligste (eg. gemme, som hostien, d. inviede kirkebrød, oblaten, ær lagt til skue i).
Monſtration, fremvisning, fore-v., framsyning, f.
Monſtrativ, forevisende, fræmlæggende.
Monſtrum (ſſter), u-dyr (ɔ: „et fælt, vanſtabt Dyr", Molb.), trol', n.; vanskapning, m., vanfød(n)ing (Molb., H. D.), misfoster, vanfoster (Molb.), skræmsel. Mk. skræme, f., „Skrækkebillede", og skræme-syn, f., ɔ: „afſtrækkende Syn". Jfr. Uhyre. **Monſter-** (ſſtrum) **Meeting,** uhorveligt (ɔ: „umaadel.") folkemøte, kæmpe-møte.
Monſtrøs, vanskapt, misdannet, uformelig, u-naturlig. Dærtil **Monſtroſitet,** misdannelse m. m.
Monſun (ſſoon), årstids-vind? (som blåser til visse tider, mots. **Paſſat,** som ær års-vind, blåser hele året og fra samme kant), halvårs-vind?
Montere (ubruſte), *rej(d)e, *bu, *ty, *forsyne (hærmæn med hær- el. tjeneste-klær, hestfolk særlig med hester, grovskyt [Artilleri] med blokvogn [jfr. Lavet] og skip med manskap); in-rede (H. D.); infatte; la stige. Jfr. **Udſtyre.**
Montering, Munbering, forsyning. Jfr. **Udſtyr.**
Montre, ur; glasskap (til utstilling).
Monument, minnes-mærke (Molb.), **minne,** n. H. P. S.: minne-værk. **M. over en Afdød,** ære-minne. Sv. äreminne.
Monumental, minne-, mønster- (f. e. bygning).
Mor (t. Moor), myr-jord, m.-lænde, n.
Mora, ophåld, sinkelse, hæfte(e), n., hæfting, f.
Morads, måse(o), m., myr, f., myr-lænde, n. Jfr. **Sump.** Mk. og ubrøjte, n., ulænde(e), n.
Moradſig, myr-lændt. B. B.
Moral, sæde-lære, dyds-l., leve-visdom; sædelighet; (i Digt, Fabel), sanheten, den almengyld. sanhet, kærnen, lærdommen (at dra' ut). **M.-Filoſofi,** gransknning i sædelære el. levevisdom. **M.-Princip,** sædelærens højeste grunsætn. **M.-Syſtem,** s—s bygning.
Moraliſere, præke sædelære, hålde forelæsn. over sædel.; (for En), minne el. påm. en om hans skyldighet (»pligt«), fore-hålde en hans skyldigh., tælje(e) føre(y) ejn. Dv. føre-tåle(o), f., -tæljing, f., ɔ: **Moraliſering.**
Moraliſt, sædelærer, dyds-lærer.
Moralitet, sædelighet, sædel. renhet, retvishet, ret-rådighet, sædel. værdighet, sedogskap, m., sedoghejt, f., dyd, dygd(y'), f., dygdar-dug (Lm.); ære.
Moraliſk, sædelig, *sedog, *sedig (sæderne el. sædeloven vedkom.). **M. Perſon,** samfund, samlag, lag (tænkt som en pers., mots. en virkel. pers.), uegentl. pers. (sammensat personlighet). **M. Tvang,** sædel. ufrihet, viljens ufrih. **M.** i ueg. mening som i **mor. Overbevisning, Aarſag, Virkning, Indtryk** og lign. kan ikke vel gengives med sædelig. H. P. S. foreslår samvittighets- el. samvittig (som før har været i bruk, se Molb.) til **Overbevisn.,** sjælelig til **Aarſ.** og lignende. **Mor. Overbevisn.** kunde vel og kalles personlig overb., motsat „juridiſk Overb." el. **Visshed,** som må kunne godtgøres og overføres til andre.
Moratorium (Indult, om Henſtand med forfalden Udtælling), fri-brev (J. L.), før: jern-brev (Molb., H. D.) (ɔ: forsvars-brev mot kravsmæn, kreditorer), henstands-b., h.-»bevilling«; områds- el. omrømes-brev? Jfr. **Henſtand.**
Morbakke, jfr. **Strandbakke.**
Morbroder, *mor-bror (mo'bro[r]). **M—s Kone** („Tante"), *m.-kone(o'), moster. Mk. og *mosøster-man(y) (Onkel).
Mord, *mord. *Mord ær og ødelæggelse,

»nederlag« på dyr, fugl, fisk, altså heldig fangst. Jfr. Drab.

Mordacitet, biskhet, il'skap, m., ilske, f. (m.). Jfr. Arrighed, Bitterhed, Spydighed.

Mordbegjærlig, mord-lysten; m.-gjerog (gi-) = „vild, hidsig"; el. og „graadig efter Fangst, Forbel".

Morder, *mordar („med tydel. udtalt rd"). Dv. *myrde.

Morderſk, -diſt, dræpende, morder-; (i Spøg), *morsk. Efter I. Aas. til mor, m., ɔ: en Morian, altså eg. mørk, ſort. Efter Dalin for mord(i)ſk.

Mordgevær, mord-våpen.

Mordgjerrig, *mord-lysten, blod-gerrig. Jfr. Mordbegjærl.

Mordgjerrighed (?), jfr. blod-sinne, n., ɔ: „det Raseri, hvormed visse Rovdyr anfalde sit Bytte".

More, moroe(ar), game(ar), *skjale (gl. n. skjala, ſnakke), trøje (-dde). Jfr. Fornøie. **M. ſig** (med), moroe seg, *have moro, lejke, l. seg, spele(e'), ar, s. seg, trøje seg (også trø s.; trøste s.); hugnast, gamast, game seg, skjale seg.

Moreller (Amarelle, af amarus, bitter), syrlige kirsebær, vin-k. Meyer.

Mores, sæder, levemåte. **Lære En M.**, læse (en) teksten, skure, skrubbe, høvle. Jfr. Jrettesættе.

Moreſter, se Arabeſter.

Morfeus, søvn-guden, drømme-guden; søvnen selv. Meyer.

Morfin, sove-middel (H. D.). Sove-drik, -dråper.

Morfindraaber, -Kager, sove-dråper, -kaker. H. D.

Morgana, se *Fata M.*

Morganatiſt (Ægteſtab), til venstre hånd (vielse, ægteskap), venstrehånds-gifte el. ægtesk. (H. D.); mis-gifte (lovfæstet; ægtesk. mellem personer av ulike stand, en ulikhet, som slås fast i selve trolovelsen; barnene får bare mo'rens navn og formue).

Morgen, morgon, m. (fl. morgnar), mots. *kvæld, m. **I M.**, *i morgon, *til morgons. Dette *i morg. siges både om samme dags m. (= imorges) og om næste dag. For at undgå misforst. siges *i morg. var el. *i morg. kjæm (ɔ: som kommer). Også i da'ti'li (ɔ: idag tidlig), og i måratili. **God M.!** go(d) morn! (gu mårn!). **Tid til at ſtaa op el. begynde Arbeidet om M.** (Winter-), ottemål, n., -mund, n. **En, ſom er tidlig oppe om M.**, otte-fugl, m., morgon-f. **Sove længe om M.**, morgne seg (mænne seg). Mk. morgne seg (mønne seg), ɔ: „komme sig op af Søvnen"; morgne sig (E. Sundt, H. D.). Sv. morgna sig.

Morgenandagt, morgon-bøn, -sang, *-kor, n.

Morgenarbeide (ved Lys), otte-værk, n., arbejd, n.

Morgenbelysning, morgon-ljos, n.

Morgendag (næſte Dag), morgon-dag, m.

Morgendæmring, lysing, f., grå-l. Jfr. Dagbrækn.

Morgenfriſk (ſom vaagner tidligt el. er vel oplagt til Arbeide om M.), *morgon-va'k, -kvi'k(i'), *-tidig, *-kry; motsat *morgon-svævd, ɔ: ſom ſover bedſt om M. og *m.-tung, ɔ: føvnig om M.

Morgenfrue (*Chrysanthemum segetum*), mari-gul', n. »?«.

Morgengave, bænkjar-gåve(o), f. (fra brudgom til brud).

Morgengry, se Dagbrækning.

Morgenmaal (Malt), morgon-mål, n.

Morgenrøde, morgon-råde(o), m.; dag-mo(de)r. Molb.

Morgenſiden, morgon-sida, f., m.-kvisten, m.

Morgenſtund (iſær Vintermorg.), otte, f., oo (ofte, okte). Gl. n. ótta. **M., tidlig**, otte. H. L. **M. har Guld i Mund**, jfr. »morgonstund er beste mund«, n. (ɔ: Tid).

Morgenſyſler, morgon-stel, n. Mk. morgonstelle (seg) (-te), sætte sig i Stand til Dagen.

Morgue, lik-hus, lik-skue.

Morian, neger, *blå-man, mo'r, m. »Svart som ejn mor«. Sv. mor.

Morild (Marild), hav-ild (Molb.), mår(o)-eld, m. (maureld; muruværme). Se ellers Marild.

Morille („Kjælenavn til Pigebørn"), *molla.

Moro, moro, f., morskap. Jfr. Fornøielſe.

Moroſitet, surhet, særhet, grættenhet. Jfr. Knar- el. Knurvoren, Branten.

Morſkab, moro, f., husk, n., trøjskap, m. (trøjte, m., *trøjsamhejt), glad-tun (»?«), n., løgje, n., lsentor, f. pl., gaman, n. »Gange på husk«. Mk. *føre(y) moro skuld«. Gl. n. gaman, sv. gamman. Sv. ro, sv. * mora. **Morſkabs-**, moro-: Moro-bok, f., -vise, f., moro-færd, f.; *gaman-færd, *g.-vise; g.-sægn(e), f., ɔ: „lyſtig Hiſtorie". **En, ſom elſker M.**, *moro-man. **Uden M.**, moro-laus.

Morſom, *morosam, *moro (»?«, moroare, -aste), *gamansam, *trøjsam (trøs., traus., sv. * trösam), løgleg, *løgjen, *små-l., ord-hag (jfr. Bittig), *snål, *snodig (jfr. gl. n. snúdigr, ɔ: raſk). Sv. morosam.

Mort. Efter Molb. ær med N. Bruns: „Sild og Brisling og Morten forfølger" ment fisken *Merlangus Pollachius*, sv. mort. Men efter I. A. ær *murt „Smaafiſk, iſær Seie-Yngel", og 2. Rødſtalle, en færskva(t)ns-fisk, *Cyprinus rutilus*.

Mortalitet (Antal af Dødsfald), døjing, f., dødelighet; høgdar-talet på døjingi. Lm. **M., usædvanlig**, ov-daude, m.

Mørter (jfr. n. ſ. **murten**, ɔ: tmuſe), mortel(oo) (murtel), m. Sv. mortel. Gl. t. mortari. Lat. mortarium. **Støberen** (før: Stemplet, av ſtampe) heter *støjtar.

Mørtér (Mortrer, fr. mortier), bombeketel (Molb.), brum-kedel el. brum-kaster. H. P. S. (av brummer = Bombe). Jfr. Mørſer (t. Mörſer).

Mortificere, eg. døde, dræpe, avlive; tæmme, spækkje (-te, av *spak); krænkje (-te), ydmyke; tilintetgøre; (ved Dom), gøre magteſløs, sætte ut av kraft; død-kænne (H. P. S.). Efter „bømme, hjende bød og magteſløs at være". I Svensk döda. Efter. M. Ham.

Mortification, spækelse (spak), tæmming (køtets), eg. dødelse; fornærmelse, krænkelse, *krænk, m., ydmykelse; utslettelse, tilintet-gørelse; ugyldig-gørelse, underkænnelse. Jfr. Amortiſation (Kjøbm.).

Mortifikationsbevis, skriftlig ugyldiggørelse (av et brevskap, et »dokument«, så det ikke gælder, om det skulde bli genfunnet).

Mortuarium, se Main morte.

Moræne, vår(o), m., jøkel-gærde, grus-vål. Fr. Bfd. Mk. og ra(d), n. (»f. ?«), „en ſtor Banke af gruſet el. ſtenig Jord; en jævn og langſtrakt Jordryg".

Mos, måse(o), m. (gl. n. mosi). **M., hængende**, lav, n., lav-måse, m. (dærtil lav-vaksen, ɔ: bevoget med Løv). **M., islandſk**, *mat-måse, *brau'-, m., *islands-m., *gjejte-brau'. **M. med rød Top** (*Sphagnum*), raud-måse, *myr-m., *kvit-m., *væggje-m., *igle-måse, *ros-m. (ros efter den røde top?). **M. ſamle** (til Fober), måse(ar). Dv. *måsar. **Med M. tætte**, mysje(ar). Sv. * mysja. **Med M. tilgroet**, *måse-bunden, -*grod', -*klæd', -*vaksen. **Mosbegroet Mark**, *måsemark, f. **Sted, hvor M. voger yppig, ſaa Græsſet vantrives**, måse(o)-botn, m. **Sump med et Dække af M.**, måsefloe, m. **Biſt af M.**, måse-dot, m.

Mos (n. ſ. Moos, t. Muß, ſom i Lunge-, Pære-, Wertemos), vælling, f., supe, f. Efter Molb. ær vælling det rette danske ord for det t. Muß.

Mosaik, sten-maleri, sammenstyk(n)ing. R. Nielsen. Jfr. sammen-sæt, — som ellers siges om et slags bakværk, hvete-brød.

Mosaiſk, jødisk, Mose- (som -lov).

Mose, myr, f. (J. Lie), myrlænde, n. (**Sump med ſtærk Mosvægt**), måse(o)-myr, f., måse, m. Små., Romerike. Jfr. **Sump. M., liden**, myr-kjøjte, f.

Mosagtig, måse-, måsen? (i likhet med *mjølen for melagtig osv., jfr. endelsen -agtig under Agt); myr-, myrot; (om Land), *myr-lændt. Dv. myrlænde, n.

Mosebøller, se Bøllebær.

Mosegræs, myr-gras, n.

Mosejern, myr-jarn, n.

Mosetiv (*Scirpus cæspitosus*), myr-bust, f., båste(o)-gras, vindskjæg, n., *fin'-s., *bjøn'-boko, bjønne-voku, bjøn'-skjæg »?«. Myrbust siges og om Nardus stricta. Se d. o.

Mosesneppe, myr-snipe, f.

Mosetørv (Brænde-), myr-torv, f.

Mosevand, myr-vatn, n.

Mosfarve (bleggraa F.), måse(o)-le't(i'), m. Jfr. og Stenfarve.

Mosgroet, måse-løpen. »Dragerne var så måsesløpne, at —«. Asbj.

Moſké (Kirke for Muhameban.), guds-hus, bede-h.

Moſkit (Mosqvito), myg.

Moſkovit, russer, rys', m.

Moſkus, se Desmer.

Moslemin, (de) rettroende (Muhameds).

Most (l. mustum), »frugt-«saft« (svarende til alde-låg[o], m.), bær-saft. O. V.

Moſter, mor-søster(y), mo'-syster (moster, mosyst). **M—s Mand** („Onkel"), *mor-søster-man. **M—s Søn**, søstrung(y), m.

Mosvægt, måse(o)-våkster(o), m. **Dække af tynd M.**, måse-hy, n. **Med ſtærk M.** (om Landſtab), *måse-lændt.

Motion, rørelse; forslag (i det eng. parlem.), framvarp (Lm.); køn-skifte (i mållæren, Gram.).

Motionere, foreslå, fræmsætte forslag, rejse el. vække spørsmål, forsl. om?

Motionær, forslag-stiller.

Motiv, grun' („Bevæggr."), drive-fjær, spore; grun-, hoved-tanke (særlig i et tonestykke el. maleri); (til Bearbeidelſe), æmne. **Motiver til en Lov**, grunnar. Lm.

Motivere, grunne (grunlægge, -fæste), støtte med grunner; opgive grun, årsak (til), gøre rede for (redegøre); drive, få (en) til; overlægge. Jfr. Begrunde. **M—t** (f. Ex. Artikkel), grun-stud' (Lm.), overlagt (H. D.), rede-gjort; særmærket, vedtagen, godkjent (dagsorden).

Motor: primus motor, (første) ophavsman, ophav, første årsak.

Motto, jfr. ord-stæv(e), n., ved-stæv, n., ord-tak, n., ord-tag (H. D.), ord-tøke, n.

Motus, rørelse, drift; oprør. Meyer. Jfr. Bevægelſe. **Motu proprio**, av egen drift.

Mouche, eg. flue. **M. volante**, den flygende flue (et onde i øjet).

Mouchetére, *prikke, gøre spraglet (*prikkot, dråplot, o, sprøklot, e); hakke ut; klippe.

Mouillere, eg. væte, dynke, dugge; bløtgøre (uttalen, i visse tilfæller, med l, ll og gn).

Mousquete, se Musket.
Mousſere, skumme, bruse.
Mouſtacher, se Muſt.
Mouvement, rørelse; fræmsteg; uro, sinsrørelse, opbrus(n)ing, ko'k, op-ko'k; opstand, oprør, n. **M.-Partiet**, fræmstegsmænnene, -flokken (-laget?). Jfr. Bevægelſe; Opbrusning; Parti.
Movere, røre, flytte; ægge, opægge, make (ar); kalle fræm; foreslå, føre (få) på tale, på glid (ikke bringe); (gjøre Motion), vække, rejse spørsmål, yppe (-te og ar) Dv. ypping, f. Jfr. Bane. **M. ſig**, røre sig, r. på s., sætte sig i gang; *møjkje seg. Lm. Jfr. Spadſere.
Mudder (holl. modder, n. ſ. Mudde), gurm, n., dy, n., mø'r, n., møre f. (møjre), gå'r(o), n., gjørme (gy-), f., gjørje (gy-), f., gysje, f., rå'n, f., søjle, f. (saule, f.), dæmbe(e), f., ævje(e), f., gysk (jysk), m. Gl. n. efja. Sv. äfja. Jfr. Dynd, Grus; Bærme. **M. i Strandbredden nærved Ebbemaalet**, mar-dyne, f. **M. efter en Vandſkod**, ulke, f. (ølke). **Lugt af M. i Strandbredden i Ebbetiden**, fjøretæv(e), m.
Mudderbund, går(o)-botn, m., ævje-b.; (i Vand), *møre-botn.
Muddergrund, skit(i')-myr, f., går(o)-myr, f. **Græsarter, ſom voxe i M.**, vejse-gras, n. (vejse, f., „Dynd, Slam").
Mudderjord, vejse-jord, f.
Mudderpyt, -pøl, går(o)-hål(o), n., -dæpel (e), m., skit(i')-søjle, f., vejse, f. Gl. n. veisa. Sv. * vesa, veis. **M., ſom er vanſkelig at komme over**, søkkje-dy, n., s.-dike, n. (sækkje-d.). Jfr. Hængedynd.
Mudderſmag (i Fiſk), ævje-smak, m.
Muddervand, myr-vatn, n.
Mudre, rejnske? Gurme(ar) ær = grumſe, røre op. **Mudret**, gjørmot (gy-), gurmot, *møren, mørot.
Muelig, mågeleg(o), *likleg; *værog. »Ingen v. ting«, »alle væroge slag«. »På nåkon v. stad«, ɔ: paa nogetſomhelſt Sted. **Neppe mueligt**, ør-ve'nt (-vint, -»vænt«). **Alt mueligt**, *alt, som til er.
Mueligens, -gvis, jfr. skal, skulde. »Om så skal hænde«. »*Skulde han falle ifrå«.
Mueligheb, råd, f., ut-væ'g(e), m., mågelegskap(o), m., -hejt, f. **M. for** (Udſigt til), vo'n, f.; (til Forbedring), *bot-von, f. **Der er ingen M. for det**, *det er rådlaust.
Muffe (eng. muff, holl. moffe), jfr. vævlung, m., ɔ: Pulsvante. Efter Molb. ser Muffebiſer hos almuen (dansk) = Pulsvanter.
Muge (ſtuffe, at), måke(o), ar, skjøre (-te). »M. møe«. »M. el. skjøre fjoset«. Gl. n. moka. Sv. mocka, måka. Dv. *måkster (o), m., ɔ: måking („Skufning med Skovl"), skjøring, f. Jfr. Stuffe.
Mugge (aaben Kande), mugge, m., mugga, f. Sv. mugg. Jfr. Jugge.
Muggen, *muggen (moggen), *u'l (sv. * ul, ulen), ulna(d), *fuken (*fyken), lægna(d) (e), sina', *kasen, såna'. Jfr. møgla'(y), *fara' (»fardad«), *hy-vaksen. **M., lidt**, *bunke-brænd. **M. Maſſe**, jfr. Maſſe. **M. Smag**, kasne-smak, m., dynkje-s. **Damp, Støv af m. Maſſe**, fu'k, m. »!« (jfr. gl. n. fúki, Stank).
Muggenheb, mug', n., mugge, m., møgle (y), f., ulke, f., ulning, f., *faune, f., *føjne, f. Se Skimmel. **Smag af M.**, møgle-snak(y), m. Mk. *bunke-smak, ɔ: lidt muggen S.
Mugne, mogne(ar), sjældnere mugne(ar), dynkje, ar? møgle(y); (faa ond Smag el. Lugt, om Kjød, Fiſk; furne), sine(ar), såne, ar, ulne, ar (urne), læ'gne(e), ar (lågne, o), ka'sne, ar.
Muk (Lyd), muk', m., knyst, m., pist, m. »Inkje ejn p.!«
Mukke, mukke(ar), *påte(o), *påkke, o (*pukke), gny (-dde), kny (-dde), *knyste, kyte (-te), låte (— le't), knætte (— knat'), *marme, *mjarre, musse(ar), *kald-grine (— grejn), rjote (— raut), trâsse(ar). Jfr. Mumle, Knurre.
Mukken, mjarring, f., marm, n., mukking, f. Jfr. Knur.
Mukkert (holl. moker), klubbe, træ-hammer; slægge.
Mul, se Muggenheb, Skimmel.
Mulat (af mulus, Muldyr; eg. Blanding, ligeſom Muldyret er Bl. af Heſt og Æſel), halv-sort, h.-hvit (avlet av sort og hvit); sort- el. mørkblanding (også om Zambo, Sambo, ɔ: barn av neger og mulatinne). Mestitser skulde da hete rødblandinger og Terceroner, Kvarteroner tre-blandinger, fir-bl. el. og næst-, lys- el. hvit-bl. H. P. S.
Muld, mold, f. (Fr. Bg.). Gl. n. mold. Mk. »svart som hejlag jord«, ɔ: ſort ſom M. **Art af M.**, -mylde, f., moldslag, n. »Raud-, svart-, sand-mylde«. **Dækning med M.**, mylding, f. **Med M. beſtrø**, jfr. Mulde. **I M. ſjule** (Kornet), mylde (-e), molde, ar. **Blive tilſølet med M.**, molde seg ut. **Saa Mulden er dækket** (om Ager med Kornſpirer), *mold-tækt.
Muldagtig, *molden. Jfr. »agtig.
Muldblandet, *molden.
Mulde (brøde Jordklumper), måle(o), ar. Av *måle, m., Smule (jfr. Smuldre); (ſtrø Jord paa Sneen om Vaaren), *molde, mylde (-e), mæle(e), ar. Jfr.

aure, ar, og åte(ar), **beſtrø Sneen med Grus.**

Muldet, -myldt, -myld (laus-, svart-myldt); („ſom beſtaar af Muld"), *mold- (ikke *molden). Jfr. Muldagtig og Muldblandet.

Muldgrube (at hente Jord af til Jordblanding), mald-hål(o), f.

Muldhøb, mold-dunge, m.

Muldjord: ſumpig Flade med ſort M., mold-myr, f.

Muldklump, mold-ko'k, m.

Muldmangel (M. paa ren Muldjord), moldløjse, f.

Muldrig, *mold-rik.

Muldvarp (Talpa, n. ſ. Multvorp). Dyret finnes næppe el. ikke i Norge og har da intet norsk navn. Vår M. ær *Lemmus amphibius* (Jordrotte), vånd(o) (vønd, vand), m., *jord-vånd, *vasvånd), mold-v., mold-bauk, „vel ogſaa Moldvarp, hvilket ſidſte dog er et andet Dyr (Talpa), ſom her i Landet er mindre bekjendt".

Muldvarpeſtiud, jfr. det norske våndbauk, m., som og siges om jord-rottens gang el. hule i jorden.

Mule („Læbe paa Dyr"), mule, m., no's(oo), f., råt'(o), m., trant, m., gro'n („med tydeligt aaabent o"), f. Gl. n. grön (fl. granar). »Katten slejkje graninne«. Mk. *stru't, m., ɔ: Snude, og tru't, m., ɔ: Snude, Flab.

Mulebunden, *mun-fatla'; jfr. *mun-valen.

Mulebørſter, ve'r-hår (veder-), n., ver-korn, n., vejde-hår, v.-bust(er), f. Jfr. Knebelsbart. Se og Katteſtjæg.

Mulekurv (t. Maulkorb), jfr. Mundkurv.

Mulepoſe (for Hest), skryt-påse(o), m.

Mulgedium alpinum, jfr. *Sonchus alp.*

Mul(t), bot, penge-b. **M. betale,** bøte.

Mul(t)tere, lægge i bøter (botlægge?).

Mullet, se Skimlet.

Mulm (tyk, mørk Sky el. Taage), ho'm(u'), n. (gl. n. húm, Tusmørke), home(u'), m., jfr. ko'v(oo), n., tjukke, f., kave, m. (sne-, vind-, regn-k.); (Mørke), mørker(y), n., kål(o)-m. Mk. ho'm-bakke. Se Skybanke over Havet. Man jævnføre sv. moln, n., ɔ: »tät samling af vattenångor i den högre luftkretsen«. Mål(o), f. ær i * „ſmaa, adſpredte Skyer"; målen(o), „tyndſkyet, plettet af ſmaa Skyer"; målnast, „trække op med ſmaa Skyer".

Mulmſort („ſort ſom Ratten"), jfr. kål(o)-svart, -mørk(y), bek(i')-svart.

Multa, mange slag. Se Multum.

Multe (moden), molte, f.; (umoden), myrebær, n. (sv. * myrbär), myre-kart, m., korte(oo), f. Dv. myrebær-blom, -lauv, -mark. Mk. molte-dro'l(oo), n., ɔ: Sted, hvor M. gror (*dro'l, Sted: *bær-d.; sv. * drol, ɔ: Myr); m.-grant, m., -lå'g(o), m., ɔ: Bædſte af ſammenpresſede M.; -mark, f., -somar(u), m., ɔ: Sommer med mange M.; m.-vise, m., ɔ: M.-blomſt.

Multebær (*Rubus Chamæmorus*), se Multe.

Multiplicere, fler-fålde(o), -fåldig-gøre, mangfåldiggøre (ikke: »for«mere el. »for«flere el. »for«foldige). Mk. *fjølge(ar), ɔ: gjøre *fjølg = gj. »talrig«, og fjølde, m., ɔ: Mængde, Mangfoldighed. *Fjølg ær og = vidtløftig, mangfoldig. Jfr. Indviklet.

Multiplicitet, jfr. fjølde, m., fler-fåldighet. Mots. Simplicitet, ɔ: enfåld, enkelthet.

Multiplikande, flerfåldende, flerfåldelig (som kan el. skal flerfåldes, det f. tal); gruntal, jfr. Karbinaltal.

Multiplikation, fler-fålding, mang-f., mangfåldig-gørelse. **M—s Tavle,** flerfåldingstavle?, målene, f.

Multiplikator, flerfålder(o)?

Multiplum, flerfåld el. mang(e)-f. H. D.

Multum — multa, i dybden — i vidden (*dypt, f.). **M., non multa,** meget, ikke mangt; litet, men godt.

Mumie, tør-lik? balsam-lik? Jfr. Balſamere.

Mumle, potre(u'), kviskre(ar), tjote (— taut), mulle(ar), motre(u'), male (— mol): »dem mæ'l ut-i di«, ɔ: be ynter om bet; *muse, *musse, mysje (— muste), *muldre (»jeg småmuldrede paa en Salme«, Asbj.), *hulle, *tralle, søse (-te), *søjde (-de), umle(ar), ømje(y) (— umde), ome (-de), *surre. Jfr. Ymte, Hviſte, Sige halvhøit. **Mumlende,** *tjotande.

Mumlen, tjoting, f., potring(u), f., mulling; (af Stemmer i det Fjerne), søging, f. (av søgje, ɔ: ſnakke, iſær længe og høitrøſtet); sol', m., ol', m., older, m., so'g, n., søj(d), m., tå't(o), n., surl (B. B., sv. sorl), surring, f., såd(o), n., ɔ: Lyd ſom af kogende Vand. Jfr. Bruſen, Larm, Støi.

Mund, mun', m.; også mut', m. (i Tale til Børn; dv. *mutte, ɔ: kyſſe); (ſpøtvis), tu't, m. (jfr. Snude). **M., fremſtaaende,** tå't, n., råt'(o). »Gjære tå't«, »g. råt«, ɔ: tilſpidſe Munden, ſtyde Læberne frem. **M., ſtor,** kjæft, m. I lægre talebruk også = mun', m. **M. paa Dyr,** skry't, m. **M.s Stilkelſe** („paa en Dyreart"), munskap, m. **Berøre med Munden,** munse på, ar. **Binde M. paa En,** klomse(u), *mål-binde. **M. bruge,** *gjære kjæft, gi(ve) k., *gi vondt. **Faa M. rigtig paa Gang,** *få munnen i maltlag. **Faa En til at holde M.,** jfr. »lyse fred over(y) ejn«. **M. holde,** *halde munnen. **Lade M. løbe,** vælle (— val'): »han sit og væl'«. Jfr. Sladre, Snakke. **Tale En efter M.,** *låte etter ejn. Dv.

etterlæte, Føieligheb. **M. før fulb tage**, mumpe, ar (?). **M. tage meget fulb** (æbe graadig), mauske(ar); (om Dyr),*biske. **M. ſtob albrig ſtille**, jfr. »kjæften gjek som ejn hampe-klåve«(o), mots.: »han hæve fænget klomse(u)-bete«, ɔ: man har ſtoppet M. paa ham. **M. vræunge**, gjejpe(ar), glejpe(ar), skjæpe; *gjære lyre, ɔ: „vride Munden til Siderne". Dv. gjejping, f., glejping, f. Sv. *gepe. Jfr. Grine; Grimacer. **Saar i M.**, *gom-sår. **I M. raſk, ſtærk** (utrættelig i at ſnakke), *kjæft-ram; (jfr. kæbe-stærk. H. D.). Se og Fritalende. Mk. *kjæft-hard, ɔ: haard i M. (dygtig til at trætte og ſtjælde). **Hubloſshed i M.**, gom-røjte, f.

Mundan, jordisk; verdslig.

Mundart (t. Munbart), *målføre, *mål, bygde-m., landskaps-m., mål-brigde, n., *-grejn. Jfr. Dialekt.

Mundation, rejnsking, f.; ren-skriv(n)ing.

Mundbid, me'l(ee), n., mele(i'), f. Gl. n. mél. **M. paa Bidſel**, be't(i), n. **M. til Kid**, kjævle, n., kjepling (ki-), m., kavle, m. Sv. * kippel. **M. lægge paa**, kjeple, ar (ki-), kjævle, ar.

Mundere, *rejnske; = montere. Se dette.

Mundering (se Montering og Monbur), hær-klæde(r). Lm. Jfr. Ruſtning.

Mundet, *-mynt: stor-, brej-, fram-mynt.

Mundfulb, mun-fylle, f., bisk, m., tugge, f., bi't, m., bete(i'), m., gløjp, m. (av *gløjpe, ɔ: gabe, fluge), glu'p, m., slurk, m., svælg, m., su'p, m.

Mundgobt, kräs, f. (jfr. Lækkerhed). Mungåt, n., i * ær Bordøl, Madøl. I ældre d. = ſtærkt Øl.

Mundharpe, *mun'-harpe (*-hårpe, o), f.

Mundheld (Talemaade, jævnlig brugt af ſamme Perſ.), mun-ta'm, n., *ord-t.; ſtæv(e), n., *ord-s. (or'ſtøv, -ſtø), anſtæv, n., *ved-s.; ved-kvæde, n., ves', m. Av Held = Yndeſt.

Mundhuggeſ, kjæftes, kap-kjæftast.

Munding (Aabning), o's, m. (gl. n. óss), mynne, n.; (i Stedsnavn), mun', m. »*Dalsmun«. »Årdals-, Lustra-mynne«, n. Munding, f. i * ær „Venten". Mk. og gime, f. og kjæft, m. »Påse(o)-, hite-kjæft«. **M. af Flob**, o's, m., øse, n. Mk. *infals-os og *utfals-os. **M. paa et Rør, f. E. Gevær**, mule, m., rå't'(o), m.

Mundkaab („letſindig i ſin Tale, ſom har en fræk Mund"), jfr. *munsk, *mun-kåt, -kipen (som siges at være = mundkaab = ſnakkeſalig); *mun-stærk; (grov, altfor fri i Munden), laus-munna, -kjæfta, flå-kjæfta, -mælt, åpen-skår. Jfr. **Kaab-mundet, Aabenm.** **M. Perſ.**, *flejp, m., flå-kjæft, m. Dert. *flejpe.

Mundkurv, grime, f., mule-band, n.; jfr. nase-grime (nåså-g., på hest næmlig). J. Moe. Jfr. **Kapſun.** (Uegentl.), klomsebete, m., kl.-korn, n. (for at få vedkommende til at tie). **Med M. paa**, munfatla'; jfr. klomsa'(u).

Mundklam, *kloma(d), *klomsa(d). **Mundklamhed**, klome(u), m., klomsing, f.

Mundklæ(b)er (af at lære? Molb.), mun-ty, n., snad', m., snakke-tøj. **Som har godt M.**, jfr. *kring-mælt, -kjæfta', -målog, -svallande, mun(d)-kræng (H. D.), ord-kræng (H. D.). Mots. *mun'-valen, -lam; *mål-halt, *-stålen(o), *-bunden. Jfr. Fritalende; Taus, Stammende.

Mundſkjæg paa Dyr, mule-skjæg, n. Se Knebelsbart.

Mundsveir (Ord, Tale, iſær løs, letſindig henkaſtet), snak', n., løst s., skravl, n. Jfr. Baas, Ordgyderi.

Mundſvie (en Barneſygdom), mun'-skåld, m. Jfr. Tormentille.

Mundtaal (rolig Stund, ſaaſom i en haard Sygdom), mun'-tål(o), n., mun-ro, f. »Han hadde inkje m.«, ɔ: han klynkede og jamrede ſig uafbrudt.

Mundtlig, munleg.

Mundum, ren-skrift. **Pro mundo**, for avskriften, i skriverpenger.

Mundvig, mun'-vik, f.

Municipal, stads-, by-. **M.-Afgifter**, stad-, by-avgifter. **M.-Forfatning**, by-styrelse, hæreds-ordning, h.-styrelse. **M.-Ret**, stads-, by-ret. **M.-Raad**, by-råd.

Municipaliſere, gi køpstads-ret (f. e. til et ladested).

Municipalitet, stads-styrelse (-»øvrighet«), hæreds-s.; rådhus, rådstue.

Munificen(t)s, gavmildhet, *gjævlejk, m.

Muniment, forsvars-middel, værje, f.

Munition (se Ammunit.), forsyning, væpning; forsvars-stel; hær-forråd, hær-grejer, -saker; skyte-forråd. **M—s-Depot**, (hær)-oplag, oplags-sted, forråds-hus, forråd. Jfr. Magaſin. **M—s-Vogn**, forrådsvogn; (når talen ær om en hær, om hærgrejer), hær-vogn.

Munitionær, oplags-skriver, forråds-s.?

Munkeorden, munke-lag. Fr. H., H. D. **Gaa ind i en M.**, jfr. klostergive sig. Fr. H., H. D.

Munſter, se Mynſter.

Munter, (t. munter), kvi'k(i'), *let (»l. om hjartet«), kå't (J. Moe; gl. n. kátr), kå'tleg, *glad, glædsam(e), *gladhjarta', *gladvær, -*rog (gl. n. glaðværr; jfr. sv. gladlynt), *blidvær, *letsinna', *livmøken(y), *trøjsam, *morosam, *skripen, -pot, *fjåg; *kipen (J. Moe). Jfr. Livlig,

Fyrig, Fornøiet, Livsglad, Glad. M. af Natur, *let-liva', -*lynd. M. af Udseende, let-brynet (H. D.). Gl. n. léttbrúnn. M., noget, *gladvoren. M. Sind, glad-lynde, n. M. blive (urolig, vilter), kipnast. Jfr. *kipen, urolig, springst. M. være, kjæte seg, *kåte seg.

Munterhed, glæde(e), f., gladskap, m., glædskap(e), m. M., overgiven, *galskap, galenskap, m., *galningskap, leven, n., kjæte, f. (*k.-sprang). Gl. d. kæde. Sv. kättja sær = Geilhed. M. med Uroslighed (Lyst til raste Bevæg.), kipne f.

Muntrationsraad, morskaps-råd. H. D.

Muntre, live op, kvikke, more, *moroe. M. sig (blive kvikkere), fløjte seg, *kåtne.

Mur, mur, m.; (Vei-, Have-, Hus-), borg, f. Liden M. el. Bæg, lad, n.: *omn-, pejs-, horn-, grun-lad. M. sætte (*borg, hus-borg) under Hus, borge, ar. M., opsat til Beskyttelse, var-mur. Jfr. Forbygning.

Murarbeide, muring, f.

Mure, *mure; *borge. Jfr. Mur.

Murer, *murar.

Murre, *murre, *murle, *musse, *mukke. Jfr. Mumle, Brumme.

Murren, murring, f., mukking, f.

Murstensand at polere med, stripsl, n. Jfr. Trippelse.

Mus, mus, f. (fl. mys, også mys'er, -ar, -e). Mk. mus-bo'l, n., -bole, n., l. Muserede, 2. et Kuld Museunger; *museeten, ɔ: musædt; mus-fælle, f. (musafål, o, mus-fål', o), mus-lin, n., se Spergel; mus-rove, f. = m.-rumpe, ɔ: 1. Musehale, 2. *Alopecurus geniculatus* (Plante); mus-skjær(e), n., ɔ: Spidsmus, sorex (musskjærel, også *vandskjær); musskur(u'), m., ɔ: „Skal og Levninger af Korn, som er ødelagt af M." M. fange, *myse (-te), muse.

Mus, se Mos (Bælling).

Musaget, muse-fører (Apollo).

Muse (en Digters), (hans) sang-fugl (Carl Andersen); sång-fylgje. Lm.

Muselmand, se Moslemin.

Museret, pryd' med mosaik. Se dette. M. Snit, snit med løvværk. Jfr. Snit.

Museum, eg. musernes hus; samling (dyr-, vækst-, sten-, oldsak-, kunst-), kunstkammer, kunst-hal el. -stue (H. P. S.); boksal, boksaml.; læser-lag (-»selskab«); gjøjmsle-hus (Lm.). M. „med Billeder", billed-gård. »Hans lig hviler midt i den b., der rummer alle hans kunstskatte«. Om Thorvaldsen.

Musgraa, *musot, *mus-blak', *m.-grå. M. Hest, muse, m. Jfr. mus'en med blak(k)en, rau'en, svart'en.

Musicere, spille (på fele, harpe, piano, fløjte); synge.

Musik, spe'l, n., ljoding, f., (tone-)spil; tonekunst, -lære; -stykke. Vokal-M., sang, s.-spil? Instrument.-M., gågn(o)-spel?

Musikalier, tonestykker, toneværker.

Musikalsk, tone-kyndig; vel-lydende, -klingende; tone-. M. Akademi, tonekunstner-lag? M. Instrumenter, toneredskaper, tone-gågn, n. (-gagn, n.), tone-rejde, m.? tone-ty? -grejer? spe'l, n. Jfr. vævrejde(e), ɔ: „Væverstol med tilhørende Redskaber". Jfr. Redskab og Instrument.

Musikant (Musiker), *spelar, *spe'l-man, tonekunstner, lejkar, m.

Musiknummer, -stykke, tone-stykke, slåt', m., spel-ta'k, n., *fele-tak, spe'l, n., *s.-slåt', låt', n.; jfr. lejk, m., gangar, m. M., lidet, tul', m. Se og Melodi.

Musivarbeide, inlagt arbejd. Jfr. Mosaik.

Musivguld, -sølv, maler-gul', -sølv (uægte).

Mustel, våvde(o), m. (i former: vovde, vove, våd' o. fl.), sæge(e), m., se'n, ? (»sen og sæge«), f., trævle-knippe; (mindre), træge(e), m. Gl. n. vöðvi. Derefter har I. A. laget vodve, som ingensteds fins. G. h. t. og t. Babe (Lægmustel). Jfr. Trævle, Sene. Lægemiddel, et Slags, for Smerter i M., se'n-olje, m.

Mustelkraft, hær', m. Jfr. Elasticitet.

Mustelstræng, se'n(i), f., sene.

Musteltrækninger paa enkelt Sted, le(d)-mus(i), f., liv-mus, f. Sv. * lemus.

Musket, børse, f. (y').

Musketer (Soldat), børse-skytter; eg. børse-man.

Mustits (Mo-), stik-myg el. -flue. H. P. S.

Mustulursystem (Mustulatur), trævle-bygning el. vovde-bygnad (-ning)?

Mustuløs, senefast, -stærk, hånd-fast; vovde-stærk?; »muskel«-stærk, -fast (H. P. S.), -før. Molb., Meyer.

Musling (*Concha*), *skjæl(e) (skjøl), skolm, f.; („den almindeligste Art", *Mytilus edulis*), kråke-skjæl, blå-s. („Et Slags enstallet", *Patella vulgaris*), ålbåg(oo)-skjæl. Isl. olbogaskel. (Et Slags lange, smale), *lang-skjæl, *kniv skjæl; (stort, tykt, rundagt. Slags, *Cyprina* el. *Venus islandica*), ku-skjæl, kuv-s.; (et Slags store, aflange), se *Modiolus*. Mk. skjælje-botn, m., -rive, f., ɔ: Bundstrabe, -sand, m., skjæl-sand, m., ɔ: knuste Muslingstaller; skjæl-vaksen, ɔ: bevoget med M.

Musselin (Rouss.), nettel-duk (efter t. Nesseltuch); ordet skulde altså hos os heller hete næsle- el. nætle-duk og på dansk nældeduk. Navnet skriver sig fra

et ældre slags tøi, som var tilvirket av næsler).

Mussere, se Mousere.

Mussøn, se Monsun.

Mustacher, over-skæg. Molb.

Musvit (*Parus major*), kjøt-spikke, m., -mejs, f., *grøn-spikke, talg-okse(u'), m., kjøt-ejrik, m.

Mut (mudt), *sur (av anlet, Ansigt), grinal, *grinot, *grinen, *grætten(e); ord-knap, *nuv, nuveleg; tomsen(u). Jfr. Taus, Ordknap.

Mutabel, ustadig, ustø, omskiftelig. Jfr. Foranderlig, Ubestandig, Vægelsindet.

Mutation, sændring, skifte, omskiftelse. Jfr. Forandring.

Mutatis mutandis, med høvelig sændring.

Mute (Grube), hævde (for sig), vinne driftsret (til). Jfr. Vindicere.

Mutilation, skamfærd (Molb.), skamfering, f., skam-, f. e. skamhugging, -filing, -riving, -klipping; utskæmming, falsking? (»for«-). Jfr. Forbærvelse, „Lemlæstelse". Gl. n. lesta, bestadige; gl. sv. lästa, stade.

Mutilere, *skamfere(ar) (-føre, -fare); *falske (»for«-). Jfr. Forbærve, Lemlæste.

Muttervit, naturlig el. medfød kvikhet (kviklejk, m.), sund m.ske-forstand, mansvet(i'), n., manne-vet (»Mandevid«); brådløs skæmt (H. D.), godmodig sk.

Mycetofag (:keto:), sop-eter? (sop-etar?).

Mycetologi (:keto:), sop-lære?

Myg', my, n. (myg', mug', myt'; sv. mygg, sv. * my; gl. n. mý); (med lange Fødder), my-hanke, m.; (om Myg og Fluer), hater, n., åter, n., å't, n., orm-å't, n., flyge (flye, fly), n. Mk. knåt(o), „et Slags M." »Gjære ejt my til ej mær'«, gjøre store Ord af Libet. Larve af M., vas-kal, m., *spræt, m. („Spræt i Vandfad". H. Wergel.).

Myg'e, *mjuk, *le'n(i), tøjgjeleg; (blød, spæd, f. E. af Bæst), *kløk' (klæk'); (om Rager, Grød; Metal), *dejg (gl. n. deigr); (noget m.), *mjukvoren, mjukleg. Jfr. Smidig, Blød, Lind. Mk. *mjukhændt, -hærd, -fingra', -lema(i'), -lyndt, -ryggja', -talande; mjukne(ar), -ning, f., -lejk, m. Meget m., fesmen(i'). M. (mygere) gjøre, møjkje (-te), mjuke(ar), mykje (-te); (Fladbrød), lene(i'), skjærpe; (især om Jern), dejge(ar). Jfr. Blødgjøre, Formilde; Tugte, Ydmyge. M. blive, *mjukne, *mykjast. Dv. mjukning. M. at føle paa, *fin, *mjuk.

Myg(se)stik, my-be't(i), n., hater, n.

Myggesværm, my-hanke, m.

Mygheb, *mjuklejk.

Mykologi, sop-lære?

Mylady (læs: milædbi, — Meyer), (min) nådige frue (el. frøken).

Mylder, se Brimmel.

Myl(d)re, kræke (— kra'k), vælte (— valt — volte'), *maure, *aule, *kry (-dde), av *kru, ɔ: Mængde, *krykkje, ørje, y (— urde) (også yre og ylje). »Det urde og tuste« (av tøsje, y); jfr. Rasle. Jfr. Brimle.

Mylord (læs: millahrd, — Meyer), (min) nådige herre.

Mynde, eg. *mjå-hund, ɔ: smal-hund.

Myndig, *myndog („nærmest efter Dansk og Tydsk ligesom [*] Myndling og [*] Formynder" [-ar]); *vitne-før (jfr. Vidne m. m.). M. af Udseende, røseleg. Jfr. gl. n. hrœsinn, prælende.

Myndighed, magt, f., ret, m. »Han hæve m. til å forbjode det«. Jfr. Autoritet.

Myndling, jfr. Myndig.

Mynster, se Mønster.

Mynster, hoved-kirke, stifts-k., dom-k.

Mynt, mynt, f. Gl. n. mynt. M., fingeret, regnings-mynt.

Mynte, at, *mynte.

Mynte (Urt, lat. mentha), mynte, f.

Myntner, mynt-mester, mynt-man, mynter? Om endelsen -»ner« se under Kunstner.

Myodynatometer, muskelkraft-(vovdekr.-) måler (redskap). Jfr. Muskel.

Myopi, nærsynthed.

Myr med stvende Band, si'k, f. Av *sike, ɔ: affie langsomt. M., liden, salte, f. M. afgrøftte, duke, ar. Duk, m. ær „den afgrøftede Teig i en M." Jfr. Mose og Sump. Mk. *myr-bust (se Mosestiv), myr(e)-buk' (se Horsegjøg); *myre-bær (se Multebær), *myr-gjote, -gras, -hals, -høj, n., -jarn, -kingle (se Sump), -kil, -kjøjte, f., ɔ: liden Myr; -kjøl (se Sump), -lænde, n., ɔ: sumpigt Land, -malm, m., -mark, f., -mold, f. = myr-me'k (se Sump), -måse(o), ɔ: Sump, -råkke, o (se Mos), -sikje, n. (se Sump), -slette, -snipe (se Sump), -stär'(o), en vis Græsart; -svärte(o), f., ɔ: Sværte af jernholdig Sumpjord; -torv; *myrot, ɔ: sumpig, myr-vatn, -væte, f.

Myrde, myrde, y' (-de) (møre, y, myrje), slå i hæl, dræpe(e).

Myrden, myrding(y'), f., drå'p, n., dræping, f. (møring, y, myrjing).

Myrdun (Eng-Ull, *Eriophorum*), fivel, m., f.-rok', m., gul'-båste(o), kvæld-svære, f., *myr-fivel, -*dun, -*kol'. Jfr. Kjæruld.

Myre, maur, m.; (*Formica rubra*), ejtermaur. Sv. * maur, mor. Mk. maursand, m., = -åske(o), f., = -rask, n., ɔ: „smaa Hobe af Sand el. Jord, hvori

visse Arter af Myrer opholder sig". M., som har faaet Binger, flåg(o)-maur.

Myrebad (Bad i et Afkog af Myretuer), maur-bad, n.? maur-lå'g(o), m.? I likhet med *humle-, *bar-, *ejne-låg.

Myrebjørn, maur-tas', m.

Myrebo, maur-tuve, f. Mk. maur-væ'g(e), m., ɔ: Myrens Bei til og fra Tuen.

Myrebær (*Oxycoccos*), *trane-bær, myr-tyte, f., *myre-bær.

Myrelsve (Insekt, som fanger Myrer), maur-nyk', m.

Myrestik, maur-be't(i'), n., -me'g(i'), n.

Myretue, se Myrebo.

Myriade 10,000; ustyrtelig mængde (*usturteleg).

Myrjern-Bærk, myr-blæst, m. O. St. Hansen.

Myrkongle, se Calla pal.

Myrrha, røkelse; bitter kvå(d)e (*kvoda, gl. n. kvoða, sv. kåda).

Myrstrækning, måse-myr, f., floe, m.

Myse, se Balle.

Mystagog, in-vier, løn-leder? (som invier i »mysteriernе«, i løndommene, i lønlig tro, lønlig gudsdyrkelse); løndoms-lærer? (som invier i [andre] »hemmeligheter«); lærer i højere visdom (i »esoterisk«, lønlig »filosofi«). Lønleder i likhet med andre ord med »løn«-, såsom lønbo (om kryptogamerne), lønbrev, lønbud, lønråd, løn-skrift, som alle finnes hos Molb. Likeså løndoms-lærer som sidestykke til løndoms-værk (Molb.), ɔ: „hemmeligt Værk el. Arbeide".

Mysteriark, løn-præst?, løndoms-pr.? (i lønlig gudstjeneste, i »mysterier«).

Mysterier (hos de gamle), løn(d)-tro (ɔ: religion); lønlig gudstjeneste; lønl. lag (»forbund«). Løn-, i * løjn-, løjndar-. Jfr. Hemmelig.

Mysterium, lønlig ting, løndom, lønhelligdom (H. D.); noget uutgrundeligt; løn-dyrkelse (Meyer); bibelsk skuespil.

Mysteriøs, lønlig; gåte-ful', under-ful, mørk. Mk. *dem(i). Jfr. Hemmelig.

Mysticisme, tro (grunding) på det lønlige, på åpenbaringer, på lønlige kræfter, lønl. mening av bibelordet, gåteful' (lønl.) samkvem med vorherre; inad-vendt liv; lønstræv?

Mystificere, *gjække (gikke), *narre, ha' el. hålde for nar, ha til beste, *inbille (-te) en noget; vil'-føre (H. P. S., H. D), vil-lede.

Mystification, narring? *narri, *narreskap, *apeskap, gåte, f.; vil'-førelse (H. P. S.), løgn, jfr. and (»avis-and«). H. D. Jfr. Drilleri.

Mystik, løn-lære (Meyer) (lære om sjælens lønl. samkvem med guddommen; l. om lønl. bibelmening); lønstræv (især i gudelige ting).

Mystiker (Myste), løndoms-elsker? (løn-lærd el. -lærer); løndoms-kræmmer? (hos Meyer Hemmelighedskr.). Jfr. Sværmer.

Mystisk, skjult, lønlig; gåteful', mørk, med løn-mening; drømmende; oversanselig, over-jordisk. **M. Tenden(t)s**, hang til løn-stræv (ɔ: til Mystik el. M.-cisme). Jfr. Sværme.

Myte (-tos, -tus), sagn, old-s., gude-s.; mk. og sægn, f., såge(o), f., frå-sægn, f., ɔ: „Sagn om noget, som har hændt for længe siden el. langt borte"; sagn-digtning. Jfr. Helte-sagn, Fabel. **Elsker af Myter**, sagn-kær. H. D.

Mytekreds (-Cyklus), sagn-ring? -kæde? -samhør? Jfr. Kreds, Cyklus.

Mytilus edulis, blå-skjæl, *agn-s., *kråke-s., gjejtskæl, f. Jfr. Musling.

Mytisk, sagn-, »fabel«-. **M. Historie**, sagn-hist. **M. Digt**, sagn-kvad el. -kvæde. **Den m. Tid**, sagn-tiden.

Mytograf, sagn-fortæller?; sagn-digter el. -skald?; sagn-skriver. Molb. (De to første ord i likhet med Molbehs Sagnfortælling og S.-digtning).

Mytolog, sagn-fortæller, -skriver; -kænner (H. P. S., H. D.), -gransker, sagnkyndig. H. D. Jfr. Mytograf.

Mytologi, sagn-lære, gude- og halvgudelære- gude-lærdom?; gude-sage (Morgenbladet): kæmpe-sagn (»helte«-).

Mytologisere (f. Ex. myt. Jesu Historie), gøre til sagn, tage som sagn.

Mytologisk, sagnlære-, sagn-, sagn-granskende; sagnkyndig f. e. »forfatter«. **M. Galleri**, billed-samling til sagnlærdommen (saml. af billeder til sagnlæren?)

Mytteri, opstyr, n., op-rør, n., op-rejst (Lm.), man-vase, m. Jfr. Opløb, Opstand, Opsætsighed, Insubordination.

Mæcenis, forløsning, nedkomst, barsel.

Mæcenik, jordemor-kunst. Jfr. Jordemoder.

Mægle (t. mäkeln), *midle (»lidet brugeligt«); være mellemman; sone(ar), forlike, *frede (mellem dem, os). Jfr. Mediere.

Mægler, midlar (Lm., — efter *midle?), *mæklar, e (efter t. Mäckler), sv. mäcklare; mellem-handler (Molb., Fædrel.), mellemman, forliker? I * finnes midle, ɔ: mægle, så (en) midler har støtte i *. Midling, m. (meling), ɔ: den mellemste el. mellemmannen, kunde vel tages i bruk for det tyske Mægler.

Mæglergebyr, mellemmans-løn? -godtgørelse.

Mægling (t. Vermittelung), mellem-handling (Molb.), mellem-komst, in-blanding.

Mægte, årke(o), ar, formå (-dde), magtast,

ævle(e), kunne, trotte(oo), ar, *vinne, *v. på (å, med). »Vinne seg« (op, ut, hejm).

Mægtig (t. mächtig), *hæv (eg. som ha[ve]r meget), mægande(e), *magtig, *mægtog, formående, magthavende; rådig, rådande; stærk, vældig; (i Bjergværk), bred (gang, lag). **M. til**, istand til, god føre(y). **M. Mand**, jfr. Mand, anseet. **Bære En m.**, rå(de) med. **Den mægtigste M.**, *meste-mannen.

Mælde, se Melde.

Mæle, *mål, mæle, n. Jfr. Stemme.

Mæle, at, mæle (-te), ɔ: tale. Gl. n. mæla, ɔ: tale; sige, udsige; tiltale; aftale.

Mælk, se Melk.

Mælte, mælte (-e), gøre malt.

Mæltning, jfr. Maltlavning.

Mængde (og Masse), mængd, f., muge, m. (folke-, ål-muge), mølske(y), f. (mølse, y, mønske, y), mørje(y), f., vælte, f., ho'p, m., flok', m., bråte(o), m., vase, m., hær, m., kru, n. (isl. kru), smale, m. (sv. smale), smejte, f.; (**Flok, stor Hob**), old, f., sælde(e), n., usle (utle), m. (jfr. **Kreatur**); (**en stor Del**), mækellejk(y). »Høje' ær in-havt no, mækelejken ta di«. **M., fremstrømmende** (f. E. af Kreatur.), rone(u), m. **M., mindre** (Minoritet), under-mængd, *-tal. **M.** (Masse), **stor, tyngd**, f.: »Sildetyngdi sig in mot landet«. **M., uhyre**, ov-svæle, f., ov-mængd, f., stor-fjølde, m. **M. af Hjælpemidler**, styrkje, m. Jfr. **Hob Flok, Skare, Masse. I Mængde**, *i fjøl'de. Fr. Bg. **I stor M.**, jfr. *i lasse-tal, i lasse-vis.

Mænge, mængje (-de), dv. mængjast el. mængje seg, ɔ: flyde sammen; blande (ar), blænde(ar?), knå(d)e(o); også knae, kna. **M. sig**, take sau(d), ta' kok, ɔ: labe sig koge; (holde sammen, om Deig), kakast, kake seg. Jfr. **Blande, Elte.**

Mænggods, jfr. **Manggods.**

Mængning, mængjing, f., mængsle, f., blanding, f., knåing(o), f. (-od-).

Mær, mær, f. (mar), rosse, f., rysse, f., horse, f., skjut, n. Jfr. **Hoppe.**

Mærke (Tegn, Kjendet., f. E. Bogstav), mark, n., mærk(j)e, n. **M.** (Tegn) **til noget**, likje, f., likjende, n. »D'er mark på trivna'«. »Gamle mærke kunne og ljugast«. **Mærke i Bog** (ombrættet Bladhjørne), bræt', m., hund-øjre, f. **M., lyst** (Flæk), f. E. paa Klippe), ble'k(i'), n., blænk(e), m., blink, m. **M. at feile efter**, med(i), f. Sch. Jfr. **Sømærke. M. paa Træ** (Indhug, som efterlader lys Flæk), blæk', m., blænk, m., ble'k(i'), n. **Mærke(punkter) at fare efter i Ødemark**, gjægne, n. »Det gjæng etter g.'s **M. til el. efter noget**, jfr. **Spor, Tegn. M. efterlade**, mærkje (-te). **M. sætte paa** (Kar, Kløder), mærkje, sætje mark på. **M. udskjære for et vist Tal**, skåre (o), ar. Jfr. skår(o)-kjævle, -stok', ɔ: **Karvestok.**

Mærke, at (bemærke, erfare; iagttage, fornemme), marke(ar), mærke(ar); gå (-dde), »gå nåko' el. åt n.«, åtgå, -gåst; (opbage), fjåtte(ar). **M. langt borte**, jfr. **Øine, Bar blive. M. sig** (lægge Mærke til), marke(ar), mærke(ar), mærkje (-te), fjåtte(ar), næme, e (— nam), næmje (— namde), for-næme(e) (— namde el. -nam); hugse, huge(ar), højre etter, give gaum etter (Lm.). **M. Træ** (med Indhug), blækkje (-te), blænkje (-te), *blinke (ar). **M. Uraad**, *være ilt var.

Mærkedag, mærke-dag, m.

Mærkejern, mærkje-jarn, mærkjings-jarn; sved(i)-jarn.

Mærkelig, mærkande, mærkeleg, minnesam (gl. n. minnisamr), *rar; nåkot til (o). »Det var n. t. folk« (jfr. **Usædvanl.**). Jfr. **Besynderl., Underlig; Interessant.**

Mærkelighed, stor, uminne, n., ɔ: „Ting, Hændelse, hvis Mage man ikke kan mindes".

Mærkelse (Jagttagelse), mærkna', m., gåing, f., gåning, f. Jfr. **Erfaring.**

Mærkelys, mærke-laus.

Mærker, *mærkjar, m. („især en Tømmermærker").

Mærkesten (Skjelsten), mark-stejn, m. (marst.) Gl. n. markstein (marst.).

Mærket (med Mærke forsynet), *mærket (av *mærkje); (bemærket), *gåd', *mærka' (av *mærke). Jfr. **Bemærke.**

Mærkning (? Betegnelse med Mærker), mærkning, f., „oftere" mærkjing, f.

Mærkværdig, *mærk-værdig.

Mærling (holl. marling), sejl-garn.

Mærs (n. f. og holl. mars, eg. **Kurv, Mastkurv**), [mærs, n.

Mæske (fede, t. mästen), gjø(de); jfr. **Fede, Gjødsle. 2** (røre Malt til Brygning, t. meischen), mejske, ar (sv. mäska), råste(o), ar (røste, y). Dv. mejsking, f.? råsting, f. **M. paany**, *tvi-mejske. **Mæsket Malt**, råste(o), m. Gl. n. hrosti. Jfr. Mast (*drav).

Mæskestang (stab **Stok at omrøre Maltet** med i Mæskekarret), ror, m., *mejsk-ror. Sv. mäskroder. Eng. * mashrudder.

Mæskesti, g(j)øde-»sti«? Om dette -»sti« se Stt.

Mæskning (Fedning), *gjøding, gjødsl, f., *gjødsle, f., 2. mejsking, f., råsting(o), f.

Mæslinger(ne), krilla, f., krægda, f., kufsa, f., sya, f.

-mæssig. „Flere med mæssig sammensatte

Ord", siger Molb., „har et altfor stærkt Præg af det Tydske og undgaaes i den senere Sprogperiodes gode og dannede Stil, ligesom de gjøres overflødige ved andre banske Ord". For -mæssig kan brukes: *-svarende* (som i tidssvarende); *-medhldig:* lov-m., grunlov-m. (jfr efter grunloven); (til dels) *-ret* (bedre end det tyske -rigtig), f. e. lag(o)-ret (Lm.), skoleret (Molb.), regel-ret (dv. regel-rethet, Molb.), kunst-, håndværks-ret? -hjemlet? ɔ: lovmæssig, regelmæssig osv.; *-tro:* lov-tro (jfr. lovgrundet, -gyldig, lovlig, Molb.): bibel-, skrift-tro, ɔ: lovmæssig, striftm.; -måtig (Lm.): »regelmåtig«; *-enig?* (eg. enig med): grunlov-enig? (jfr. sv. -enlig: tids-enlig, lag-enlig); *-bunden, -gild?* (lov-, kunst-gild); regelbunden, ɔ: regelmæssig osv.; *-vi's*, f. e. på skolemans-vis, sjømans-vis, på embedsvis, ɔ: embedsmæssig (på embeds vegne; *som-*, f. e. som (en) sjøman (se ut, gå fræm), ɔ: sjømandsmæssig. Jfr. og *-agtig*, som og iblant svarer til -mæssig. Mk. og formåls-tjenlig, som av flere ær brukt for hensigtsmæssig; ret arving for retsmæssig Arving; kæmpe-stor, kæmpelig (H. D.) for kjæmpemæssig; hærmanleg (Lm.) for soldatermæssig; høvdinglig (H. D., P. A. M.) for høvdingmæssig (gl. n. höfðinglig); mk. endelig også av grunssetninger for principmæssig. Regelmæssig kan undgås ved hjælp av *jamn; uregelmæssig ved regelstridig (I. Aas.).

Mæt, *mæt', *ulyst (ulysta'); jfr. *ute(r)st (drikke seg utørst). **M. blive**, mættast. **Æde sig rigtig m.**, *ete seg ulyst. **Spis dig m.!** mætte deg!

Mætheb, mætte, m.

Mætresse, frille, frille-kone. Molb.

Mætressevæsnet, frille-vælde. H. D.

Mætte, mætte(e), ar, u-lyste(ar). Mk. *ulyste seg, ɔ: ta' godt til sig. **M. sig, få nåko' i krelen, magne seg, få seg mat, ete seg ulyst; (om Dyr), mage seg. **Mættende**, mætteleg, matleg, *mat-god, mat-møken, y. Jfr. Kraftig (Kost). **M. Kraft** (i Mad), mat-mon(u), m.: »D'æ ikkje nåkon m. i dæ'«. Jfr. Kraft. **Mættet rigelig** (velnæret), op-matad (f. Eg. om Fisk), ful'-mata'. **Overmættet**, *ulyst, *ulysta'.

Mættelse føle (mæt være), *kjænne seg til ma(t)s.

Mø, møj, f. Møj ær 1. Pige (ugift Kvinde); mk. *ung-møj, *fæstar-m., møjkjærring; 2. „ren Jomfru". Jfr. *svejn. Mk. og *solmøj, ɔ: „Beirsol", og *spåmøj, om en vis „Benknogle", Se I. A.

Møbler, jfr. in-bo, bo-have (d., bohag, sv.), boskab (d.), los-øre, hus-mon(u), m., hus-gågn(o), f. (eg. n. pl.), hus-buna(d), m., laus-øjre, m. (n), hejmel, m. Jfr. Bohave, Indbo.

Møbding, måtting(o) (metting, mitting, motting), må'k(o)-dunge, m. (-dyngje), møkja-dunge, m., ko'k, m., må'k(o)-ko'k, fjos-ko'k, m., møkja-støe(y), n.

Møddingpøl, måkdung-søjle, f., -dam, m., dunge-støe, n. Jfr. Gjødsel.

Møde (Møie, Besvær), mø(d)e, f., møding, f., stræv, n., kjå'k, n (tj-), jfr. Slæb, Strabads; (Kummer, Fortræd), *kur, m., *ank, n., ihug, m., hug-værk, m., grædmelse. Jfr. Møie, Besvær. **Møie have med**, mødast (-dest).

Møde (træffe), *mø(d)e, ɔ: gøre *mo(d); (uleilige), *mø(d)e, *bry.

Møde (Sammentræf), mo't, n. (gl. n. mót), møte, n.; (Sammenkomst), møte, n., stæmne, f., stævne (»naute-møte, *lejk-, *rev[i']-stæmne«); (til Kampleg), batstævne. Jfr. Regatta. **M., aftalt**, mot-lag, n. (moslag). **M., berammet til en Slags Procedering og Bedømmelse**, dom-stævne. H. D. Gl. n. dómstefna. **Lykkeligt M.!** *godt mot! (en helsing). **I Møde**, *imøte. **Deltagelse i et M.**, møting, f. **Reise til et M.**, stæmne-fær(d), f., -reis, f. **Selskab, sammenkaldt til et M.**, *møte-lag. **Sted, hvor et M. el. Gjæstebud holdes**, stæmne-gard, m. **Tid til et M.**, møte-stund, f.

Møde hinanden, Mødes, *møtast, *høvast, *råkast. Jfr. Træffe(s).

Mødefuld, mø(d)en, mø(d)al, mødeleg, mø(d)esam, *slæpal, *slæpasam, *sejg. Jfr. Møisommelig.

Mødested, stæmne-stad, m.; (for Ungdommen, som skal overhøres), stæmneståve(o), f.

Møbig, *mød', *trøjt, *klår, ut-masa', utarma', tråta(o), av-t. Gl. n. moðr. Jfr. Træt, Udmattet.

Mødom, *møjdom. **Skilt ved sin M.**, *av-møjad.

Mødrene, *mor- (mors-, mode-). Mk. morel. mors-arv, m.; mor-side, m.-folk, -set', f., ɔ: Mødreneslægt.

Møg, møk(y), f., ta', n., lo, n. (f.?), hævd, f., frau, f., sæte, f.; (af Sau el. Geb), talle, m., gar(d)e, m., mø'l(y), m.?, mæ'l(e), mælle, mælder, m. Sv. * talle. **Med M. gjødsle**, loe(ar). Mk. frau- el. ta'-fræ'k(e), ɔ: som trænger til megen Møg el. Gjødsel.

Møgdynge, hævde-dyngje, f., ko'k, m., måk(o)-kok. Jfr. Mødding.

Møge (gjøde med Møg), møkje(y), -te, tædje (— tadde), frøj(d)e (-de), frau(d)e (-de), bu(d)e(ar), hævde(ar), kvie(ar og

-dde); (om Kvæg), mokre(y). **Møget** (gjødslet), lo-båren(o).

Møggreb, mokje-kvitl, f., -styng, m. Se Greb.

Møghob, jfr. Møgbynge.

Møglump, se Kokaſe.

Møie, møde, f. (møje, „efter Danſk", sv. möda), mødsle, f., møding, f., ba'l, n., plå'r, n., træling, f., plås', n., plunder, n., naud, f., hark, n., balk, n., kros', m., trav, n. Jfr. Beſvær, Strabads, Møde, Anſtrængelſe, Uleilighed. **Med M.**, *trautom, mødesamt. **Uden M.**, møde-laust, *u-trøjtes. Jfr. Magelig. **Med M. erhverve**, våse(ar). **Faa al Herlighed uden M.**, jfr. *kome til Paradis på slette marki. **M. have med noget**, mødast, *træle, *bale, *balse, *balke. **Stor M. have med noget**, tævle(e). Dv. tævling, f., Anſtrængelſe. **M. paaføre**, møde (-de).

Møiſom, mødal (møden), mødeleg, mødesam, *balen, balsam, *møde-ful', *anvin' (-vint), træglesam(e), vås-har(d), *trælsam (sv. trälsam), *strævsam (stræval, stræven), *tung (t. ror, tak, væ'g, føre), stretsam(i), travleg (travarleg, trevarleg, travali), *trauten, umaksam. Jfr. Beſværlig, Møbefuld. **M. Udfart el. Reiſe**, vås-bud, f. Gl. n. vásbuð, ɔ: „Stilling, hvori man lider Ondt". **Møiſomt, -meligen**, trât' (B. B.), *sårt, *surt, *svært (f. e. slite). »Det går trât'«. **M. komme frem**, grave seg fram. Jfr. *grave seg hejm = starve seg h. Jfr. Slæbe ſig frem.

Møl (*Tinea*), mål(o), m.; krypel, m., øjdelus, f. Gl. n. mölr. Sv. mal. Jfr. Malurt, ɔ: Urt, ſom fordriver *målen.

Mølje, mylje, f. Mk. og smejte, f. (av brød og fiske-lever). Sv. * mölja. Dansk: Mulle.

Mølle, mølne(y), f. (gl. n. mylna). Især om *vind-mølne. **M. vende**, *kante bje(r)n.

Mølleblæst, lu'r, m. (gl. n. lúðr, sv. * lur). Dv. lur-ås, m.

Mølledrift, *mølne, f. (y).

Mølle-Hus, -Plads, -Vand, kværn, f. (kvæn') (gl. n. kvern), mølne, f.; kværn-(mølne)-hus, -støe, n., -lægje, n.; -vatn, n., -bør(y), ɔ: Mølleband, nyt, ɔ: Tilvæxt ved Regn i Elvene.

Mølleiern, sigle, n., spænel(e), m. (spænol, -nor, spunur, spønulv). *Sp., en Jernbolt, er en Forlængelſe af Mølleaxelen og griber ind i *siglet, et Tværjern, ſom ligger i *siglehaldet, ɔ: i en Hulning i Mølleſtenen, ſom er huggen i den for at optage siglet.

Møller, mølnar(y), *malar. Gl. n. mylnari. Sv. mjölnare.

Mølleruude (af Træ), slå'k(o), n., renne, f., tro, f.

Mølleripenge, mølne(y)-lejge, f.

Mølleſten, *kværn-stejn, kværn, f. **M—s Svælg el. Hul**, kværn-auga, n.

Mølletræt, tejne, f., kupe, f. **Nederſte Del af en M.**, svin, n., sko, m., kværnesko (sv. qvarnsko). Til Mølle mk. og kværn-berg, -grjot, 1. Bjergart, tjenlig til Mølleſten, 2. Klippe, ſom Mølleſten hugges af (gl. n. kvernberg); kværn-fal', Vandfald, høit nok til at drive en M.; -fjæl', ɔ: Bjerg med Mølleſtensgruber; -før, om en Bæk, ſtor nok til at drive en M.; -kal', ɔ: opretſtaaende Mølleagel (sv. kvarnkall).

Mølædt, *mål-eten, -*graven.

Møn (Tagryg), møne, n. Se Mønning.

Mønaas, møne-ås, m. (mønes-ås, mansås), mæls-ås(e), m., ɔ: »medel-ås«? (Midtbjælle).

Mønde, se Mynde.

Mønje, høj-rødt. Av rød bly-aske.

Mønning (Tagryg), møne, n. (m.), bust, f., ɔ: Børſte, bus', m., huv, m. Gl. n. mœnir, m. **M., gjøre**, *møne, ar. Mk. møne-næver, f., -stejn, m., tro'e, f., ɔ: Stang mell. be øverſte Fjæle i et Spærretag, huv-stejn. Sv. huf, Top, Hætte.

Mønſter, mynster, f. („nyere Ord"), maksel, m. (jfr. Model), efter-domme; foredomme. Jfr. Exempel.

Mønſterrulle (t. Muſterrolle), folke-liste.

Mønſtre, *mynstre; (efterſe for at faa noget at laſte), *mynstre, mostre(oo). Jfr. Meſtre.

Mønt, se Mynt.

Mør, *møjr (gl. n. meyrr); *mauren, målmen(o), målten(o); (opløſt, f. Ex. Fiſk), låpen(o), målten(o). Jfr. Skjør, Sprød, Frønnet. **M., noget**, *møjrvoren. Mk. mårken(o) (sv. murken; gl. n. morkinn), måren(o), *maren, ɔ: „opløſt, lidt raadnet". **M. blive**, møjrne, ar (dv. møjrning), mårkne(o); *maurast, maure seg; (ſtjørne), måltne(o), målne(o), ar. Gl. n. molna.

Mørbanke, mykje (-te, ɔ: gøre mjuk), *jule(ar), *dængje, læmje (— lamde). Gl. n. lemja. Jfr. hy(d)e, ɔ: piſte paa bare Huden.

Mørbanking, mykje, f., myksle, f., *juling, f., dængsle, f., deke, f., hud-deke(i).

Mørhed, mørlejk, m.

Mørk, skum(u'); (dunkel), homen(u), *kå'm, *så'm, *såmen; (ſtummel), *stumren; („ſom mangler Lys"), mørk(y); (dunkelfarvet, ſortladen), *mørk; (misfornøiet af Aaſyn), jfr. Sur, Udſeende og Fortrædelig; (nedſlagen), se Bedrøvet, Tung-

findig og Redslagen; (nedslaaende), mørk, jfr. Bedrøvelig; Sørgelig, Tung; (utydelig, uden Klarhed), *mørk. Jfr. Dunkel, Skummel. M. („el. dunkel"), meget, *svart. »D'er sv. ut i fjorden«, — »in i fjællom«. Mk. *stumende mørk, *stum-m. M., noget, mørkleg(y), *i-mørk, *mørkvoren, *skumleg, *skumfængen, -voren. M. Hus, mørke-ståve(o), f. Sitje i m., ɔ: uden Lys. Gl. n. myrkvastofva, ɔ: Fængsel. M. Tale, gåte, f. M. Veir, mørk-ve'r, n. Mørk(t) blive, mørkjast, mørkne(y). Jfr. Formørkes. M. gjøre, mørkje, y (-te). Gl. n. myrkja. *»Det mørkjer huset« (el. *i huset). M. være (se dunkelt ud), mørkje (-te). »Det mørkjer i skogen«. M. (ublik) være (om Luften), *ulme. Mk. *mørk (ikke mørke-)blå, -brun, -grå.

Mørkagtig, se Mørkladen.

Mørke, mørker(y), n. (mørkn). Gl. n. myrkr. Sv. mörker. Mørkje n., ser = Formørkelse, Skygge for Lyset. (Dunkelhed i Luften), ho'm(u), n., home(u), m. Dv. hyme, ɔ: mørkne af Natten. Gl. n. húm, Tusmørke. I Mørke, i mørket. Som i M. gaa, tumre(ar), stumre(ar), tome(ar). Jfr. Famle. Mk. *mørkræd, mørkersædsel (J. Lie), mørkrædhet. H. D.

Mørkhaaret, mørkhærd(y).

Mørkhed: en vis Grad af M., mørklejk, m.

Mørkladen, mørkleg(y), *mørk-dæmd, skumlejt(u'), *mørk-lejt.

Mørkne, mørkne(ar); (af Nat), hyme (-de), hymast (av ho'm, u, ɔ: Mørke); skomast(u'), skyme (-de), *skymre, *skymte, skrymsle(ar); (af Uveir), kjøve til (-de). Sv. skymma.

Mørkning, mørkning, f., skumting, f., skumskåt(o), n., skoming(u), f., skyming, f., -ring, skymting; hyming, f.; kvælding, av-lysing, f.

Mørne (opløses), låpne(o), mårkne(o), måltne(o), *marne. jfr. Mør blive, Skjørne, Frønnes, Opløses.

Mørser (t. Mörser), »bombe«-ketel. Molb. Jfr. Morter(er).

Møt(t)rik (t. Mütterich), skrue-mo(de)r, *skruv-mor, hun-skrue. H. C. Ørsted. Mots. han-skrue.

N.

Nabo, granne, m. Dette ord likesom grannelag, -møde, -stævne sær efter H. D. i bruk i Jylland såvelsom i det danske bokmål. Gl. n. har derimot nábúi, dog også granni. Sv. granne og nabo. N., ufynlig, tofte(u'), m.; fl. tofte-folk. Jfr. Underjordiske, Ellefolk, Nisse. De nærmeste N., *nærmaste folket. Jfr. Nær, Nærmere. Aftalt Møde af Naboer til Raadførsel om en fælles Sag, granne-stæmne, f. Som N. upaaklagelig, *gran'-hæv. Mk. *nær-grænt, om „Sted, hvor man har Naboer nær ved sig". Nabo-, gran-, granne-, grænda(r)-: gran-folk, -gard, m., -gut, -kone(o'), -taus; grannefred, m., -lag, n., -skifte = -byte, n.; grænda(r)-folk, -lag, -ha't, n.

Nabob, stat-hålder; en Krøsus, millionman; rik *stor-etar.

Nabolegn, gran'-bygd, f. Se og Nabostab.

Nabolyd: Selskab af N., granne-lag, n., grænda(r)-lag, n. Jfr. Nabo-.

Nabolænd, sam-grænsende l. (Allen), gran'-land, n.

Nabostab, grænd, f. (H. L.), grændar-lag, n., bygd, f., grændskap, m. (Lm.): Gl. n. grend. »Grændskap gjærer kjændskap«. Mk. *ej bygde-skam, ɔ: en Skam for hele N. (om pers. og ting). I N. tilladelig, *grænd-hævd. »Dej æ'kje gr.« siges f. e. om husdyr, som gør skade.

Nadir, fot-punkt? (fod-»punkt«, H. D.), fot-stad (O. V.). Jfr. Zenith.

Nadver, *nat'-vær', m. (e), kvæld(s)-vær(d), m. (Østg.), k.-mat, m., k.-mål, n. Gl. n. náttverðr. Sv. nattvard. Mk. (at) *nat'-væ're (-vore) og natvær-laus.

Nafta, bærg-balsam, sten-olje (fineste).

Nag (Anger), nag', n.; (Uro, Engstelse; Ærgrelse), grav, n., graving, f., gravelse, n., *uggr., ag', n.; (Had), nag', pik', m. »Han fek ejn p. til dej«.

Nage, *grave, *uroe; (plage, ærgre), *nagge, *agge. Jfr. Snerte, Engste, Ærgre, Harme.

Nagle (af Træ), nagle, m., snejs, f., tol', m.; (af Jern), saum, m., spikar, m., bålt(o), m. Gl. n. nagli. N., fijult (som mellem to Staver, Tønde-), blinding, m., ɔ: blind-nagle; dublung, m., dimling, m. Mk. *nagle-fast, ɔ: fæstet med N.; -hå'l(o), n., -hovud, -mo't, n., ɔ: Rad af N., f. E. i en Dør.

Nagle, at, nægle(e). Dv. nægling, ɔ: Nagling; „det Punkt, hvori Fjæle el. Planker ere naglede". Naglet, *nægld.

Naglegab, spiker-hul. O. V.

Nagletog („Bolt med Huller, hvori Jern-

nagler formes"), lo(d) (o'), f., *saum-lo, *spikar-lo. Også *lå, *lø. Gl. n. löð.

Naissance, fødsel; æt', f., ophav. Jfr. Herkomst, Oprindelse.

Naiv, barnlig, troskyldig, *truværdog, *truen (*god-t.), enfældig, trohjærtig, uskyldig; utvungen, usøkt, ukunstlet; åpen, åpenhjærtig, likefræm, naturlig, endefram. Lm. »Godtruen er let å lure«. »Truen som trolli — vert narra' som trolli«.

Naivetet, barneskap. Lm. Jfr. Naiv.

Najade, va(t)n-gudinne, v.-vætte?, bække- el. elve-vætte? Jfr. Nøk.

Nakke, nakke, m.; (paa Øxe, Hakke), hamar, m. Gl. n. hnakki. Mk. *øksa(r)-hamar; nakke-bord(u'), m., ɔ: N.s Stilling el. Holdning (omtr. = hovudbo'rd), -håle(o), ɔ: Nakkegrube = n.-gro'p, f., -kjølve, n., ɔ: Halsmuskler paa Dyr. **Kneise med N.**, *gjære nakke.

Nakkerem i et Bidsel, skalle-rejm, f.

Nap' (lidet Nyt), nap', n., nup', m., nyk', m.

Napoleonb'or, (en) Napoleon i gul', en gul'-N.? Jfr. Louisdo'r, ɔ: Ludvig i gul', en gul'-L.

Napoleoniderne, Napoleons-ætten. **En N.**, en N.s-ætling?

Nappe, nappe(ar), nuppe(ar), nykkje (-te), rykkje (-te), *små-r., kippe (-te). Gl. n. hnykkja; kippa. **N. i Haaret**, *lugge. **Nappes**, nappast, næbbast, rykkjast. Dv. nappetak, n., rykkje-tak. Jfr. Dyst.

Napæe, lund-gudinne, lund-vætte el. alv? Jfr. Skovnymfe; Skovtrold.

Nar (eg. tyst), (Gjæk, Taabe), nar', n. (»gjære n. 'ta, av, ejn«); ukve'm(i'), m. (jfr. Tosse); (Gjenstand for Spot), nar, n. Mk. »han er for god til nar og for klen til kar«.

Naragtig, *narreleg (Lm.), *narre-, *n.-fængen. **N. Foretagende**, *narre-værk. **N. Kjælenskab**, skit(i')-læte, f. **N. Snak, Færd**, narre-snak, n., -sval', n.; -fær(d), f.

Naragtighed, se Narrefærd, »streger.

Nardus stricta (d. Børstegræs), fin', m., fin'-gras, n., fin-skjæg', n., mare-top', n.; myrbust, f. »?«, fin-tåt, m., fin-top, m., vind-skjæg, n., vil'-gras, n.; *bust, båste(o).

Narkotikum, søvn-dyssende, *svævende og således lindrende råd, værkstillende råd, døjve-råd, f. Jfr. Lindring, Formildelse.

Narkotisk, søvndyssende, svævende, døvende (*døjvande). Jfr. Bedøvende.

Narre (bedrage, snyde), *narre, *jukse („brugt i Byerne"); (drille), *narre, *særte (-e), *bry, gikke (ɔ: gjække); (lokke, forlede), *narre, vele(ar). **Let at n.**, *saufængen. Eg. faareagtig. **Narres med**, narrast med, fantast med.

Narrelysten, *narre-fus.

Narreri, jfr. Narrestreger.

Narrestreger, *narreskap, -stel', n., -stre'k(i), n., -færd, fant, n., fanteskap, m., galning-skap, narri, n. (sv. narri); ablefynter (Asbj.); *elsle, f., *esle, f., *eneskap, m., („oftere") eneri. »Fare med fant«, »f. med galningar«, »gjære galningar«. **N. gjøre**, *jugle, *ene (-te). Jfr. Gjækkes.

Narthecium ossifr., jfr. Benbræk.

Narteg, salve-krukke, »balsom-bosse«, smørelse-krukke. (Salve og krukke ær ellers eg. tyske, men finnes dog optat i I. Aasens ordbok).

Narv (Haarfiben paa en Hud), hår-ham, m. Også (*hår-ram), hår-rejm, f.

Nasal-, næse-(lyd, m. m.).

Nat, nat', f. (fl. næt'er, med lang æ); også nåt', o. **Fuld N.**, av-dagning, f., av-dag, m., avdags-tid, f.; a-be'l, n. **Det er fuld N.**, »d'er alt av-dagat, er alt avdag«. **Fuld N. blive**, av-dagast, bli *avdag. Mk. *i nat, i går-n., i før' (førre-, y)-nat; *i nat var (sv. natt som var), ɔ: i den forløbne N.; *i nat kjæm, ɔ: i den komm. N.; *midt å nat', *høgst å nat, *høgst nattes (Asbj.); *med natta, *langt å nat, ɔ: langt ud paa N.; *til nattar, til notti. **En N. gammel** (Is), *ejnnæt'. **Fisteri om N.**, nat-fiske, n. **Gang om N.**, natte-gånge(o), f. **Mørke af N.**, natmørker(y), n. **Hvile N. over**, *natte. **Af Natten overrumples** (ikke naa frem med Dagslyset), mørkne(y) ute.

Natfugl, nat-fugl, m. Også „En, som er meget oppe om Natten". Jfr. *nat-ramn.

Nathold (Forpligtelse til at skaffe Herberge), nat-hald, n.

Nathue, nat-lue; (Perf.), dåt'(o), m.

Nation (= „Folkeslag, Stamme"), folk, i * oftere folkeslag, n. (ɔ: „Folkestamme, Nation"), folkefærd (i * bare om „m.stelig Adfærd; Folkestil, Orden"); landslyd, m. (Lm.), tjod. Lm.

National, folkelig (sv. folklig), lands- (H. P. S.), folke- (ånd, bokavl, m. m.), tjodleg (Lm.); folke-egen el. lands-egen (Molb., H. D.), folke-ejendommelig, hjemlig, hjemmegrod el. -avlet (f. e. boklighet, Litter.), in-fød', fædrelandsk, innenlandsk (f. e. bygningskunst); landgængs (H. D.); borger-. Lands-bank, -skik', -»dragt«. »Folkefrihet«. Borger-væpning. **N. Industri**, innenlandsk, hjemlig, nærings-, kunst»flit«. Jfr. Industri. **N. Musik**, hjemlig, innen-l., infød tonekunst, -spil, -stykker; tone-lære (alt efter meningen med „Musik"). **N. Skjøde-**

ſyndʼ, folke-lyte. Jfr. folkesot, ɔ: Nationalſyge. H. D.

Nationaldragt, lands-buna(d), m. Lm.

Nationaleiendom, folke-eje. H. D. Jfr. -eje i ene-, sam-, sær-eje.

Nationalfeſt, lands-, folke-fæst, -højtid, Jfr. Feſt.

Nationalforſamling, folke-nævn (H. D.), folke-råd. Molb.

Nationalgarde, borger-væpning.

Nationalgardiſt, folke-hirdman. Lm.

Nationalgjæld, riks- (»stats«-)gæld, landets g.

Nationaliſere og **-ſering**, se Naturaliſere og -ſation.

Nationalitet, folkelighet, folke-ejendommelighet, folke-egenhed (Molb.), folke-enhet, folke-*lynde, n., -*kynde, n. (-kynd, f.), -*kynne, n., tjod-lag (G. A. K.), tjodskap (Lm.), folkeskap (Lm.), *lands-lyd, m. (Lm.). Mk. og folke-sjæl (H. D., Birkedal), -ånd, -personlighet. Om tjod siger I. Aasen: »I enkelte nyere Skrifter er „Tjod" anvendt for „Nation"; saaledes ogsaa: tjodleg, adj. national; Tjodſtap, m. Nationalitet; Tjodlag, n. National-Charakteer.

Nationalitetsfølelſe, tjod-lynde (Lm.), folke-kænsle?

Nationalitetsidé, folkelivs-tanke. H. D.

Nationalkarakter, folke-lynde, n. (Lm.), tjod-lag, n. Lm. Se Nationalitet.

Nationalkirke, hjem-kirke (Fr. Roll), folke-kirke.

Nationalkonvent, lands-, folke-ting?

Nationalrepræſentant, folke-ful'mægtig? folke- el. lands-ombud, -ombudsman. Jfr. Repræſentant.

Nationalſelvſtændighed, tjod-frelse, n. Lm.

Nationalſtil, ly(d)ske, f., lands-vis, f., -sed, m. Mk. lydske, f. ær egentl.: „Stil for et Selſkab, et Folk, en Nation (Lyd, m.) og saaledes et meget nyttigt Ord".

Nationalſtolthed, folke-kryhet, *-storlæte, n. Jfr. Stolthed.

Nationaløkonom (ɔ: Lærer, Forfatter i Statsøkonomi), riks-hushålder?

Nationaløkonomi, riks-, land-hushåldning, samfunds-h. Dagbl. (d.).

Nativ, fød, infød; ophavlig, oprindelig, naturlig.

Nativitet, fødsel; æt; fødsels-time; skæpne, lagna(d), m. **Stille Ens N.**, læse hans fremtid, lagnad, i stjærnerne(s stilling i hans fødselstime). Jfr. Horoſkop.

Natkappe, hølk(y), m. (hylik, høllik). Eg. n. s., men finnes og i sv. og d. *.

Natlig, *natleg.

Nat(te)ravn (*Caprimulgus*), kvældknar, m., nat-ramn, m. Også som *natfugl, m., om En, ſom færdes meget om Natten.

Natrium, grun-æmnet i Natron. Se dette ord.

Natron, aske-lut, lut-salt.

Nattearbeid, nat-sto(d), f.

Nattefrieri, nat-laup, n., hjæl'-gang, m., ɔ: „natlige Besøg paa Stalbloftet (Hjællen) eller hos en Kjæreſte".

Nattegammel, -*næt' (i sammenssætn.: *ejannæt, tvi-, tri-næt').

Natteleie (Liggeſted, Natteherberge), natte-læge(e), f., n.-lægje, n.

Nattely, hus, h. om natten, natte-hærbærg.

Nattelyber, *nat-laupar.

Nattelyberi, utpå-gang, m.

Natteophold (Overnattelſe), nat-sto(d), f. Jfr. Natteleie.

Nattero, natte-kvild, f.

Natteſtaaet (?), *natte-sta(d)en (-ste'en, ɔ: som har stået natten over). Jfr. nattelegjen, ɔ: eg. natteligget.

Natteſtøi, nat-sto(d), f.

Natteſæde (at man ſidder oppe om N.), *natte-sæte(e), n., oppe-sæte, f.

Nattevandrer (somnambulus, Søvnvandrer), søvn-gænger? (bedre: -ganger, *-gangar).

Nattevaagen, nattevakster, m.

Natur (jfr. Egenſkab, Beſkaffenhed; Sind, Gemyt), náttur, f., — finnes i *, som i gl. n. náttúra, likeså *nátturleg, *-kunnig (hos I. Aas. sat som ægte ord); lag, n., kynd, n., mynd, f., medfød, medskapt lag, gjærd, f., drift, lyst; (Tilbøieligheb), to, n., lag, n.; (Art, Anlæg, naturlig Egenſkab), hejman-fylgje, f. (jfr. Begavelſe), snyg', m., givnad, m. »Vanen er den andre givnaden«, »Det vil kvar sin givnad fylgje« (el. »si natur fylgje«). »Givnaden gjæng øver tukti«. **Naturen** (alt det Skabte), skapningen, m., skaparværket, n., skapnings-v., verden, den synlige el. sanselige v.; (den ſkabende Kraft), skaparen, skaper-kraften, *skapar-magti, f. **N., ond**, u-givnad, m., u-kynde, n. Jfr. Vanart, Art, Anlæg, Egenſkab. **Af ond N.**, vond-kyndt, *-lyndt. **N., Lands**, lands-lag, n. **Det er den ſamme N.**, jfr. »det er sau' i same skin'«. **Finde paaſſende til ſin N.**, [*natture. Jfr. Paaſſende.

Natura: i (in) natura, i varer (ikke i penger el. arbejd).

Naturaf, naturlig.

Naturalia, medfødde egenskaper og ævner; naturlige ting, krav, gærninger; også = Naturalier. **In puris naturalibus**, aldeles naken, i Adams »dragt«, i ren naturstand (H. P. S.), ɔ: naken (d. nøgen).

Naturaliekabinet el. -Kammer, samling av natur-legemer, av natur-ting.

Naturalier, natur-ting el. -legemer, -sjældenheter; natur-ytelser (?).
Naturalieſamling, råemne-samling. Mots. kunstværker el. kunst»frembringelser« (Artefakter).
Naturaliſation, -ſering (ind i Familie), ætled(n)ing, lysing i kul' og køn, optagelse i familien, i barns sted, knæsætning; (= Nationaliſering), inlemmelse (i et — opgivet — folk), infødelse? ɔ: at bli infød, i likhet med genfødelse, ɔ: at bli genfød?).
Naturaliſationsbrev, -Patent, inføds-brev. H. P. S., H. D.
Naturaliſere, gi inføds-ret, in-føde el. -lyse?, opta som landsman; inlemme (blant landets egne folk el. egne skip); hjemmestede (H. D.; jfr. sv. hemmastedd); knæsætte (jfr. Adoptere); (om Dyr el. Vægter), vejr-vænne (H. D., jfr. Akklimatiſere). Jfr. og Lokaliſere.
Naturalisme, kærlighet til naturen; kunstløshet, naturtroskap; naturtro (en), naturlig gudstro (= Deisme; mots. åpenbaringstro, Supranaturalisme).
Naturaliſt, naturgransker, -kyndig (person), natur-dyrker, -kænner, -m.ske (H. P. S.), -kunstner; selv-lært, selv-lærling (Autodidakt), natur-troende (som nægter åpenbaringen, Deist).
Naturaliſtiſk, naturkyndig ([*nattur-kunnig); selvlært; naturtroende (mots. kristen, jøde, mahom. osv.).
Naturalpræſtation, ytelse »in natura«, ɔ: i vare el. arbejd (ikke i penger), natur-ytelse? Altså: ytelse — med tillæg: »i vare« el. »i arbejd«.
Naturbeſkaffenheden af et Land, natur-laget (Lm.), *lands-laget.
Naturdigtning, kunstløst (ulærd, selvlært), skaldskap (ikke støttet til nogen højere skoledannelse).
Naturel (= natural); **2.** (et), natur, n.-tilstand, natur-lag, n., -gave(r), medfødde egenskaper; naturskik. H. P. S.
Naturforſker, -forſkning, n.-gransker, -granskning.
Naturgaver, hejman-fylgje, f. m. m. Se Natur, Begavelſe.
Naturlig, [natturleg, *sjøl(v)- (*s.-bøjgd, ɔ: trumvoget, s.-daud, s.-fylgje, f., s.-givna', m., ɔ: Selvføſge, naturl. Følge, s.-skapa(d), ɔ: ſelvdannet), *med-gjeven, med-skapad, *medfød; (Søn, Datter), frille-. Jfr. Uægte.
Naturligvis, *må vete (må'ta), *kan ejn vete, *som væntande er.
Naturlære, grunkraft-lære? ɔ: l. om naturlovene.
Naturſyſtem, ordningen av naturtingene, av de skapte (de sanselige, de legemlige) ting. Jfr. Syſtem.
Naturtypus, natur-tingenes grun- el. mønster-form. Efter Meyer.
Naumaki (:çi), sjø-slag.
Nautik, sjø- el. sjømans-lære, -kunst, -kyndighet, -skøn; sjø-grejer, skips-g., s.-stel, sjømanskap. Efter J. L. Jfr. Væſen.
Nautiker, sjøman, sjø-farende, sjøkyndig, sjø-kænt?
Nautiſk, sjø-, sjømans-, skips-, sjø-kyndig.
Nav (Blokken el. Midtdelen af et Vognhjul), nav (nåv), n., haus, m. Sv. naf.
Naval, sjø-, skips-. **N.-Krig,** årlog(o), n. (brukt i »*til årlogs« og i »*årlogsskip«).
Naver, navar, m. (nåvår), jfr. bår(o') og tvare, m., ɔ: liden N. »Omtrent som rive-navar«. Mk. navars-hus, ɔ: N.-Hylſter; -læg, ɔ: „Stilken mellem Skaftet og Æggen"; -skjære, f., ɔ: Æggen paa N.
Navigabel, sejl»bar«, *siglande; *laupande, (f. e. et sund). Jfr. Seilbar.
Navigation, *skips-færd (-»fart«), sjø-færd, sigling, f.; styrmans-kunst (J. L., O. V.), sjømanskap. O. V.
Navigations-Akt, sjø»farts«-lov (eng., 1651). **N.-Examen,** styrmans-prøve. **N.-Skole,** styrmans-, sjømans-skole.
Navigatør, -tor, sjøkyndig (man), skipper el. skipper-sæmne. Til -sæmne jfr. Kandidat.
Navle, navle, m.
Navleſnor, løk, m. (gl. n. lœkr), navleband, -bast, n., -streng, -tå'g, f.
Navle-Streng, se Navleſnor. **Klippe N. af,** *navle.
Navn, namn (navn, nabn, gl. n. nafn og namn, sv. namn), -sæmne, som i: *utnæmne, *til-næmne. **I Navnet,** *te' namns. Mk. »d'er mange til namns og fåe til gagns«. »Me fek ikkje namn til fisk«, ɔ: ikke en eneſte. »Det var namn til pengar«, ɔ: det kan man kalde Penge. **N., særligt, udmærket, at kjendes ved,** kænnings-navn (H. D.). Gl. n. kenningarnafn. **N., ſom ikke har rigtig Grund,** *slængje-namn (også = Øgenavn). Jfr. *slængje-ord om „nye Ord, ſom ikke have nogen rigtig Grund". **Kalde en ved N.,** *rope ejn på namn. **N. ſætte paa** (Mærke), *namne; (= give N.), namne, *næmne.
Navne, N—broder (En, ſom har ſamme N.), namne, m. (gl. n. nafni), navne (Molb., H. D.), navne-fælle. H. D. »Han er namnen min«.
Navnebytning, namne-byte, -skifte (Molb., H. D.).
Navneforandring, se Navnebytning.

Navneliſte (Opregning af N.), namne-liste, -tal, n.
Navneregiſter, navne-viser (Fr. Bfd.). Se og Navneliſte.
Navngive (betegne ved N.), *namn-kjænne.
Navngivelſe, næmning, f.
Navnkundig, *namn-gjeten (B. B.), *ord-g., *namn-fræg (gl. n. nafnfrægr), -*kjænd, -*kundog. **N. Mand**, *ejn gjetords mann.
Navnløs, namn-laus. Dv. *namnløjse, ɔ: Ting, ſom intet Navn har. Jfr. og Anonymitet.
Naa (opnaa), *nå (»me nå ikkje 20 tunnor«); (række, berøre), næme (-de), næpe (-te), tæpe (-te), tøtte, y (-e); (ſtrække til, vedvare), nå (-dde), række (— rak), strække (— strak), strækkje seg. »Bordet næmer bort i væggen«. »D'er så brat', at d'er knapt ejn fær tøtte på med tånom«. »Tøtte på foten«, ɔ: træde ſagte el. forſigtigt. »Det når ikkje til hausten«. »Det ræk' (stræk') ikkje langt«. Jfr. Forſlaa. **N. frem til et Sted**, kome seg (hejm, fram, ut, op), række (hejm m. m.). **N. hen til** (faa fat i), nå i (uti).
Naad (Fuge mell. Stok og Stok, Planke og Planke, n. ſ. Naab, holl. naad), na't, m., fælle, f., mo't, n., nåv(o), f., laft, n. I dansk tales og om N. på sko og strømper. Jfr. Fuge. Mk. *nate, ɔ: føie ſammen.
Naade, nåde, m., miskun', f. Gl. n. náð, f. Mk. *nåde-ful', -gåve, f., -lovna, m., -rik, -stand, n., -va'l, n. **N. vise** (benaade), nåde(ar), miskunne, ar. »Gud nåde deg!« **Med N.**, nådelege.
Naadesbevisning (ɔ: »Gjerning), nådegjærd? Jfr. velgjærd, f.
Naadeſtød, jfr. bane-hug. O. V.
Naadig, *nådig, *nådeleg, miskunsam, nåde-ful, -rik.
Naadle (naatle), *næste, *næle (-te), *bæste (e), tråkle (trokle, Molb.). Jfr. Naab.
Naadsensaar (for Enker), nåds-år, n. „Rettere nåde-år. Sv. nådår«.
Naal, nål, f. Saum-, knap'-n. **N. paa Træer** kalles *bar, n. **Enkelt Stikke** (Torn) heter og *nål: bar-nål, ejnar-n., fure-n. **Staa ſom paa Naale** (have ſtor Haſt), *stå som (ejn stod) på glo'om. **Baand med N. paa Enden** (Snørebaand), nål-rejm, f.
Naalehus, nål-hus, n.
Naaleſkov, *bar-skov (g). Asbj.
Naaleſtik, nål-styng, m.
Naaletræ (t. Nadelbaum), *bar-tre, motsat lauv-tre. **N., rugt** (Fyr el. Gran), tælle, f., tolle, f., tæl'-: tæl-bar, -skog, m., -top', m. Gl. n. þella. Sv. * tella.
Naaleøie, nål-auge (nåls-).
Naar, *når (*nær, *ner). Gl. n. nær Sv. når. Når er i * 1. naar?, ɔ: paa hvilken Tid (også når-tid? når helst? ko når? ko nær?); 2. da, ſaafnart; 3. ſaafremt (også når som).
Naarſomhelſt, når en (el. du) vil.
Nebulisme, tåke, uklarhet. **Nebuliſt**, skymaler, luftmaler.
Nebuliſtiſk, tåket, skyet, uklar. **Nebuløs**, tåket, skyet, mørk; grætten, sur, *sær, grinet.
Necesſaire, rejse-skrin, færdes- el. færdingsskrin?, -påse, m.? Av necesſær, b. e. nødvendig, „nødvendig".
Ned, *ned. **Nedad**, ned, *ned til, *nedetter, n.-føre(y), ut-føre (mots. op-ad, *op-føre). **Ned ad** (en Hældning), *unda(n). »Gange u. bakken«. »Det hallar u.« **Nedaf**, utføre, unda(n) (sv. undan, gl. d. unden). Jfr. Ubovet. **Ned af** (fra den underſte Side), unda(n). »Det dryp u. taket«. »Det drys u. kvistom«. **Længere ned ſætte** (fornedre), *ne(d)re. Gl. n. niðra.
Nedadvendende Side, under-side, f.
Nedbragt, *ned-havd.
Nedbryde (en Bygning), *rive, nedtage, f. e. en kirke.
Nedbrydelſe, riving, f., ned-brått(o), n.
Nedbøie (ſvække), knækkje, *hykje. **Nedbøiet**, *ned-bøjgd, *lu't (luten), *nokeleg, *slu't (sluten), *huken, *kruken, *krokſen(u), *kuren, *krug'. Jfr. Krum, (paa) Hug, Kroget; Nedſlagen. **N. gaa**, krokse (u), *lute; *huke; hokre(u), *kruke. **N. bære**, slute (-te). Jfr. *slute-horn, ɔ: nedabbøiet Horn; *slu't-øjre, ɔ: nedhængende Øre (paa Dyr?). Jfr. Slaa Hen (i Vind og Veir). **N. Stilling**, *kuring, f.
Nedbøielſe, ned-bøjgsle, f.
Nedbør, se Nedfald.
Neddysſelſe, sone(ar), s. ned, dulke ned. Lm. N—t, *ned-sont.
Neddysſelſe, *soning.
Nede, *ne(d)re. **Noget langt n.**, *nedarlege.
Neden, ne(d)an. **N. under: fra n.-n.**, *undan. »Flytje krakken unda' bordet«. »Katten kom unda' benken«.
Nedenfor, nedan-føre(y).
Nedenfra, neda(n), n.-etter, n.-til.
Nedentil (i den nedre Del), neda(n), n.-til, n.-dejldes, n.-lotes(n). **N. forraadnet**, under-råten(o). **Greb n.**, under-tak, n.
Nedenunder, *ned-under. Mk. *nedanbæltes, ɔ: nedenfor Bæltet el. B.-ſtedet; n.-bråtes(o), jfr. Fjeldbryn; n.-bo'ls = n.-lives, ɔ: paa den nedre Del af Kroppen; n.-lands, ɔ: i den nedre Del af Landet.
Nederdel (nederſte Del af et Klædnings-

ſtykke), *ner-del (ne[de]r-dejl), *nedre -loten(u), nedre dejldi.

Nederdrægtig (t. niederträchtig), *lâ'k, *ring, *kle'n, *ratleg, *raten, *vanvør(d)leg, van-ærleg, *svi-vør(d)eleg(y). **N. Streger**, fante-stykker.

Nederdrægtighed, *fante-lag, -*færd, -læte, n.

Nederlag (t. Niederlage), man-fal', n., -slægt, f. (d. -slæt), -spille, n., -tyne, n., liv-spille, n., ned-dræp? (efter *ned-dræpen, e), ta'p, skade; usejer; *mord (f. e. på fisken, ɔ: stor Fangſt); av-øjding, f. Jfr. Ødelæggelſe. **N., frygteligt, skade-drâ'p**, n. **Et N. lide**, gyve (— gauv), rjuke (av stolen), ɔ: bumpe. **N. tilføie**, *av-øjde.

Nederlig (lavt liggende el. ſtaaende), *nedarleg.

Nederſt, *underst, *ne(d)st (ne'ste loten, vægen, e). **N. Del** (Stykke), underbâlk(o), m., under-dejld, f. **N. Del af Roden**, under-rot, f. **N. Side**, ned-side, f. **N.** (Adv.), *ne(d)st, [ne'st i, n. på; n. nere, ned-længst.

Nedfald, *ned-fal', ned-vælte, f., râs(o), f., râse(o), f. **Nedfald af Luften** (Regn, Hagel), ned-bo'rd(u), m., ned-bæring, f., n.-bærsle, f., n.-bære, f. Sv. nederbörd. Dv. nedbørdsam, ɔ: **tig paa Regn eller Uvetr.**

Nedfalden, *ned-dotten, *n.-faren. **N—t Træ**, lâg, f., læge(e), f., ned-lâge(o), f. Mk. lâg-ved, m., lægje, n., ɔ: Bed af *lâg.

Nedfaldsſot, fang, n., nedfal-sot, f.

Nedfart (t. Niederfahrt), ned-færd? **N. til Helvede**, helfærd (ɔ: hæ'l-færd). H. D.

Nedfeie, *feie ned (fægje), *sope ned. Jfr. Feie.

Nedflyde, *renne ned (ikke flyte, som i * ær mots. synke). Jfr. Flyde.

Nedflytte, også *lækkje(e) ned (som l. gryten i *akore-jærnet). **N—t** (ſtillet noget lavere), *ned-lækt, *ned-sæt.

Nedgang, ned-gânge(o), f.

Nedgaaet, ganſte (om Solen), *av-fjælla', av-tinda'.

Nedgleden, *ned-faren.

Nedgliden, ned-se'g(i), n.'; *ned-laup, n.

Nedgrave, grave ned, *græfte (-e?).

Ned-ile, *renne ned, *springe ned. Jfr. Ile.

Nedkaſtning, ned-kast, n.

Nedkommen (med Barn), *fram-komen (ɔ: -mi). Jfr. Forløſt.

Nedkomſt (Barſel), sæng-færd, f. (av *fare i sæng, ɔ: gjøre Barſel), også barsæng, f., barsøl, n. (ɔ: barn-). **Efter, før N.**, etter, før ho va(r) kanta', ɔ: **var falden ombuld. Vente ſin N.**, vænte seg (sv. vänta sig): »ho v. seg til nyåret«; *skulle gøre (gjære?) barsøl; *gange på nedvælta, *g. i nedvælto(m), *g. på nedvæltingi. Jfr. *skrifte seg til fals, ɔ: **gaa til Alters før Nedkomſten**; *dætte i golvet, *rulle i kol. **Hun venter daglig ſin N.**, ho gjæng på væntar-døgrom. Jfr. Barſel.

Nedlade, la' gå el. glide ned, sænke, *lægje (ɔ: gjøre lavere); nedre(ar). **N. ſig**, ta' sæte; (t. ſich niederlaßen), bosætte sig, sætte sig ned; (bekvemme ſig til noget Smaat el. Simpelt), små-minke seg (til), ɔ: gøre sig til små-mænne (til en ringe Perſ., nedværdige ſig). Jfr. smånad, m., ɔ: noget, man *små-minker ſig ved. Egentl. for småmænke »?«

Nedladende, *snild, *ende-fram, *like-fram, *omgængelig(u), *uvand, uvandsleg, vandelaus (om person?). Jfr. Simpel.

Nedlægge, *læggje ned, *l. av; hâlde op med. **Nedlagt Hob'el. Portion**, *ned-lag, n. Jfr. Sløiſe.

Nedlæggelſe, *nedlag. Mk. slutna', m., slut', m., ɔ: Slutning, Ende.

Nedløb, ned-laup, n.

Nedpløie: Gjødſel, ſom nedpløies, under-ta(d), n., under-lot(u'), m.

Nedpløining, under-såing, f. Jfr. *under-såd', om aker, der kornet sær såd' før pløjningen.

Nedrakke, *sværte, *rej(d)e av. jfr. Rakke.

Nedramme, *staure (støjre) ned, kvæte (-te).

Nedraadnet, ned-råten(o).

Nedrebelen af Kroppen, under-holen(u), m.

Nedrig (t. niedrig?) **Perſ.**, niding, m., skarv, m. Jfr. Lumpen, Nederdrægtig; Slyngel.

Nedrighed, nidingskap, m. Jfr. Lumpenhed.

Nedrivelſe, *ned-riving.

Nedſable, dræpe ned (*ned-dræpen, e, ɔ: nedſablet, ſlagtet). T. niederſäbeln.

Nedſtylle (eg. *skole el. *skylje ned), *bælje i seg, *sluke (i seg), *glupe i s.

Nedſlag (Regn, Sne), se Nedfald.

Nedſlagen, *sturen (stur), kuren, kursam, ned-slægen(e), il'-hugom, il'-hugad, il'-gjeten, *mod-fallen, -fæld (sv. modfälld), -laus, *kruken, *bøjgd, *stus', *u-vær, omhuga(d); (meget), hug-bråten(o), hug-stålen(o); (ſtille, ſørgmodig), *daper (gl. n. dapr); (ſørgende over et Tab el. en Skuffelſe), *snippen (snipleg, snuppen; sv. snopen). »Han stod både snippen og snau«. Jfr. Bedrøvelig, Sørgmodig, Tungſindig, Modløs, Forſagt, Forknyt. **N. være**, sture (-de), kure (-de), sotte(oo), ar, træge, e (ar), sørgje, y (-de).

Nedſlagenhed, stu'r, m., ku'r, m., *mod-løjse, f., nedslagenhet.

Nedſlaa, bøjgje (-gde). Jfr. Ydmyge, Dæmpe, Nedſtemme. T. niederſchlagen.

Nedſlaaende, *tung, tungsam, *sår, stusleg (for stursleg »?«).

Nedſtamme fra, *være sætta' frå, være ens sætman (Molb.), sættast ifrå (Lm.), ha avbyrd fra; (om Ord), komme av. **N—t,** *sætta(d) (sægta). Jfr. **Slægt, Stamme.** Mk. være runnen (fra) el. v. r. av rot. »Hun var runden af sædlere rod«. »Runden av borgerl. blod, af hedninge-rod«. H. D.

Nedſtammelſe, avbyrd (H. D.), sæt-føring. H. D., Dr. Wiborg. Jfr. **Deſcenden(t)s.**

Nedſtemme, slækkje (-te), røme (-de), ɔ: gjøre rummelig; fire, ar. Også slakke siges for slækkje, bægge av *slak' el. *sla'k, 'ɔ: ſlap. Mk. og mykje (-te), møjkje (-te), lette(ar), stille (-te), lene(i), ar, linke(ar), stagge(ar), døjve (-de). Jfr. **Dæmpe.**

Nedſtige under Vandſtaden, kave(ar). Jfr. **Dukke.** Dærtil *kav, n., kaving, f.

Nedſtigning, ned-steg(i'), n., nedgang, m., ned-gånge(o), f.

Nedſtoppe, stappe ned (ar).

Nedſtrømmet, ned-rund, f. e. korn, av *rynje.

Nedſtyrte, rynje (— runde), *drysje (— druste), *ry. Jfr. **Styrte. Nedſtyrtende Maſſe,** skrej(d), f., skre(d)e(i), f., ra'p, n., fån'(o), f. **Nedſtyrtet,** ned-råten, o (av *rjote, ſtyrte ned), *ned-rund, *rund. Dv. rundekorn.

Nedſtyrtning (at ſtyrte ned), løjpe, f., løjping, f., dump, m., ned-rå's(o), f., nedvælte, f., rjoting, f.; rune, m. (ɔ: neddrysjing); ramling (Lm.), av ramle (sv. ramla), ɔ: ſtyrte med Brag og Bulder; (Jords, Stenſtreb), ova-fal', n., rå't(o), n., rå's(o), f., råte(o), f., av rjote (— raut). »Det raut i rå't«, ɔ: det falbt ſammen.

Nedſtøbe, støjte ned (-te), kvæte (-te). Jfr. **Nedramme.**

Nedſunken, *ned-sokken.

Nedſænke, søkkje (sækkje, -te) ned. **N—t,** ned-søkt.

Nedſætte (rive ned paa), laste(ar), av-halle (ar), tyngje på; (Skat, Pris), slå av på, *sætje ned; (en Kommiſſion), op-, utnævne? Jfr. **Kommiſſion, Kommitte. N. ſig,** jfr. bu-sætje seg, slå sig ned. **Nedſat** (nedflyttet), ned-sæt(e); (om Pris), *ned-sæt, ned-slægen(e). **Det, ſom først er nedſ.,** under-sæte(e), f.

Nedſættelſe, lægje, n. (av låg, ɔ: lav); (i Pris), ned-slag, n., av-slag, ned-sætning, f.; (Udnævnelſe, f. E. af en Kommiſſion), næm(n)sle, f. (?); (Boſættelſe), bu-sætning, f.

Nedtagelſe, *ned-ta'k.

Nedtagen, *ned-havd.

Nedtrykke, kue, ar (kuve; jfr. sv. kufva); (bøje ned), *kyve, *lægje. »Kyve seg i hop«, ɔ: bøie Hovedet mod Brystet. K. (lyme, glyme) øjro, ɔ: ſlaa Øren ned; om Dyr. **Nedtrykt,** *ned-tyngd; (beſværet), åfaren.

Nedtrykning, *kyving, lægje, n.

Nedtræde, træ (— tro — trae), »oftere« *trå (-dde), trø (-dde); trakke ned (ar). Jfr. **Trampe. Nedtraadt,** ned-trakka'.

Nedværdige, nedsætte (Fortjenester), *skjæmme, *van-ære, *van-vør'e(y), svivøre (-rd-). **N. ſig,** *skjæmme seg ut.

Nedværdigelſe, nedsættelse, van-ære, f., van-vør'sle, f., svivøre, f., skam, f., skjæmd, f., nid, n.

Nedvævet (fuldvævet), *ned-voven.

Nefas, se **Fas.**

Nefrit, nyre-sten (»en løg-grøn sten«).

Nefritis, nyre(»be«)tænnelse? nyre-sting, ondt i nyrerne, nyre-sten (sykdommen nl.).

Nefritiſt, nyre-; nyresyk.

Neg, reiſt paa Agren til Tørring, knak', m., sætte, f., hat', m., rauk (ru'k, røjk, rauke, raukan), m. (6 Neg), skruv, n. (2 rukar, ɔ: 12 Neg), krøjs, m., kå's(o), f. (ka's, ɔ: 4 Neg), træve(e), m. (24 el. 26 Neg). Også *band, n. (*kornband), bundan, n., bundel, m. og (ſydligſt i Smaalen.) ne'k, n. Mk. og kjærve, n. (korn-kj.)? Jfr. **Trave. Det øverſte Par af N. paa en Kornſtør,** bråt(o)-snar, n.

Negation, nægtelse; nægte-ord.

Negationsveien, nej-vejen, nej-måten (til gudskunskap, nl. ved at tænke alt ufuldkomment bort).

Negativ, nægtende, undlatende. Også nej- og ja- kan vel brukes for negat. og poſitiv. Ja-varme og nej-v. (= kulde). **N. Eiendom** = gæld, skuld, f. **N. Elektricitet,** nej-elektr. (mots. ja-elektr. el. bare elektr.). Jfr. **Poſitiv. Jfr. Elektriſitet. N. Gode, Størrelſe,** nej-gode? (frihet for det motsatte onde), nej-størrelse, mots. ja-gode, ja-størr. **N. (Perſon, Stræben),** nedrivende, *kaldflirende, gækkende, undergravende; ødelæggende. Th. Kj.

Negdynge, rauk (raukan, rauke, ru'k, røjk), m. (og n.), krøjs, m., sætte(e), f., hat', m., røjkling. Gl. n. hraukr. Sv. rök.

Negenøie(n), *ni-auge, f., lin-ål, m. Sv. nejonöga; linål (»?«).

Neger, (en) sort, *mor, morian (Lm.); før: blåman.

Negere, nægte, under-kænne. Jfr. **Forkaſte.**

Negl, nagl, m. Mk. an'-nagl (brukt i fl. annægler, ɔ: Revner i Huden ved Neglerødderne), an-spøne, f., opreven Hudflip ved Negleroden. Isl. andnögl, ɔ: Neglerødder. Eng. agnail. Mk. nagle-ro't, f., *kart-nagl; nagle-be't(i), n. =

n.-frost, -sprætte, f., ɔ: **Smerte i Negle-rødderne.**

Negligé, nat- el. morgen-klæder. **I hybeste N.**, jfr. halv-påklæd el. i skjortærmer og tøfler, el. i slåbrok og t.

Negligence (**Forsømmelighed**), efterlatenhet, skøtesløshet, skjødeløjse, f., uagtsomhet, uefterrettelighet. Jfr. disse ord annensteds i boken.

Negligere, van-være, y (-de), ringe-agte, ikke bry sig om, ikke ænse el. skøtte (om).

Negotiabel (ɔci-), avsættelig, sælgelig, *sæljande, omsættelig.

Negotiant (ɔci-), køpman, *kaupman, handels-man, h.-herre (J. L.), stor-handler. Jfr. **Grosserer.**

Negotiation (ɔci-), forhandling, underhandling (jfr. disse to ord), (dag)tinging; penge-»forretning«.

Negotiatør (ɔeur), dagtinger (i riks-gøremål), mellem-man. Jfr. **Underhandler.**

Negotie (ɔgoce), handel, handels-grejer, køpmanskap, »forretning«.

Negotiere (ɔci-), handle, drive handel; sælje, omsætte („især **Vegter**"), mægle, underhandle (se disse to ord), få istand (lån); avtale, *tinge, *fale. **N. Laan**, rejse lån, r. penge, tinge l.?

Negrofag, neger-æter (-et.), -sluker, -fiende, -hater.

Negrofil, neger-ven.

Negte (afflaa), nejtte, ar (nejgte, negte, nejkke, nække). **N. noget ved Guds Navn**, *nejtte gud. **Negtes: som kan n.**, *nejttande. Mk. *u-: u-blid, u-jamn.

Negtelse, nejtting, f.

Nei, *nej. Mk. *svare nej, ***få** nej, ***få** ejt kort n.; *»d'er ikkje n. i dejm«, *»det sægjer nej sjøl«, ɔ: **det forbyder sig selv. Sige ofte el. ibelig nei**, neje, ar.

Nete, ni(gj)e, ar. Gl. n. hneigja og hníga. Dv. *nigjing.

Nekrofag, lik-æter (-et.).

Nekrofobi, rædsel for de døde el. for døden, dødning-rædsel.

Nekroforer, lik-bærere.

Nekrolog, saga-man, levnet-skriver, dødmanshistoriker; levnetsløp (av en nylig død, se **Nekrologi**), døds-rune (H. D., sv. dödsruna), minne-rune (H. D., sv. minnes-runa, minnes-teckning). Mk. og efter-mæle, ære-minne, minne-skrift.

Nekrologi, levnets-løp (av en nylig død), dødmans-saga, livs-førelse, liv, levnet, saga (sammenhænget kan vise, det ær nekro-, ær om en, som nylig er død).

Nekromant, maner, ånde-m., trol-man, sortekunstner.

Nekromanti, maning, ånde-m., troldom, den sorte kunst. Jfr. **Besværgelse.**

Nekropolis, dødning-stad, kirke-gård.

Nekrose, ben-brand (Meyer), tør brand.

Nekroskopi, lik-skue, lik-syn. Jfr. **Besigtelse.**

Nekrotomi, lik-åpning, lik-sku'r.

Nektar, gude-drik, gude-vin; kostelig drik.

Nektarisk, guddommelig, gude- (»søt som gudedrik«); kvikkende, kostelig.

Nektarium, honning-kar (på blommer).

Nelde, se **Nælde.**

Nem, *lærsam, *lær-kunnig, snjæl', e (snæl, e), s.-vetog(i'), ***tøk**, *snar-t., fem(i'), *næmen, *næm, hyggjen, *snarp, skjo't; *taken (jfr. **Opvakt**); (**rask, behændig**), *næpen; (**let, rask**), *kvæm. Dv. kvæmlejk, ɔ: **Bekvemhed, Lethed. N. til at lære en Kunst**, *hag-synt. **N. til at lære Melodier**, *note-næm. **N. til at mærke noget**, *fi'n. **Meget n.**, *brånæm, flåg(o)-n. Dv. flåg(o)-næme. Jfr. f.-minne, n., ɔ: **stærk Hukommelse.**

Nemesis, gengældelsen(s gudinne), (den revsende, gengældende) retfærdighet; likevægtens oprethålder; altså vel gengælds- el. hævn- el. motvægts-gudinne.

Nemhed, næmlejk, m., næme, n.

Nemlig (t. nähmlich, af Nahme), det vil sige. (Ellers springes »nemlig« over i *).

Nemme, at, lære (-de).

Nemme, et, næme, n. (jfr. **Fatteevne**); (**ypperligt N.**), snille (jfr. **Gent**). »Godt, klent, tungt næme«. Mk. tår-næm(o), ɔ: **med tungt N. Mangel paa N.**, *næmeløjse. **For N. blottet**, næme-laus.

Nenie, se **Nænie.**

Neofobi, nyhets-sky(het), ny-stygge, m. el. -styg', m.? Styg', m., ɔ: **Afsky, Modbydelighed.** Nyhets-s.? Jfr. nyfikne, f., ɔ: det modsatte.

Neofobisk, nyhets-sky, ny-*styg'? nyhets-s.? Jfr. **Sky.**

Neofyt, ny-omvendt (Molb.), nys-o. (H. D.), ny-troende (Meyer); ny-inviet (Meyer), ny-optagen (i et samfund, i kirken, i mysterier). Jfr. **Begynder.**

Neolog, nyhets-kræmmer, -lærer (Meyer), ɔ: som farer med ny lære, om ny skik, nye ord, ny staving av ord osv.; ny-danner el. -baker?, ny-stræver? Mk. ny-fiken, ny-kær (H. D., Dansk Mag.); nyhets-syk. Til »ny-kær« jfr. gammel-kær, ɔ: **konservativ.**

Neologi (**Lyst til det nye**), ny-lære? (især i troen og i bokmålet), nyfikenhet (H. D.), nyhets-syke (H. D.), -lære (Meyer), målstræv; ny-dannelse, nye påfund. Jfr. **Neologisme.**

Neologisere, indføre nyheter (nye ord, ny ordfælling, ɔ: -»føjning«, ny ord-mening, -mærkelse); målstræve?

Neologiſk, ny-skapt, nybakt, nydannet; nyhetssyk, nyfiken el. ny-kær?

Neologismer, nyheter, nye påfund, nydannelser, målstrev, nybakte ord, nye talemåter osv.

Nepot (Flt.: -poter), eg. barne-barn'; bror- el. søster-søn; sætting, m. (gl. n. ættingi), skyldning, m. (jfr. Slægtning), fl. *skyldfolk, æt'-folk. Gl. n. ættfólk.

Nepotisme, forkærlighet for (sine) skyldfolk, sætte- el. skyldfolk-strev? varnadselsk? frænde-hjælp, -venskap el. -yndest. H. D. »Fættergunst«! (Meyer). Men både Vetter og Gunſt ær jo tysk.

Neppe, *knapt, *vandt, *snau't, *nau(v)t, nøgt, *valla (valle). Gl. n. varla, valla. **Med Nød og N.**, *med naud; *på det knappaste.

Neptuniſt (i Jordbygningslæren, Fjældlæren, Geolog.), i el. ved va(t)n, vatn-, mots. plutoniſt el. vulkaniſt, ɔ: i el. ved ild. H. P. S. foreslår havfør — ildfør.

Neptunisme, -iſt, se Vulkanisme.

Ne qvid nimis, alt med måte. Vor Ungd.

Nerve (-vus), eg. stræng, trævl.

Nerveſyſtem, nerve-net (i likhet med Telegrafnet, Jernbane-net), stræng(e)-næt?

Nervøs, nerve-svak, -svækket, n.-svækkende; *umjæl'(e), (ueg.), sene-ful', kraftig; fyndig, kærne-ful'.

Neſte (hefte), næste(ar og -e). Sv. nästa. Jfr. Naable.

Net (fr. net, t. nett, a. f. net, eng. neat, lat. nitidus), ren, pæn, pyntelig, *net, *plænt(e), næbbeleg, *knipper, *nipper (før også dansk), *knøten, knap' (om redskap), *knoten, *tærog, finsleg, *lagom, skrap', *suǽ'l, *snodig (sv. * snudig), *snoten, snørten, y (jfr. gl. n. snyrtilegr), *lov-snikjen. **N. gjøre**, jfr. Pudſe, Pynte, Smykke. **N. udført**, *amper, *kunstig.

Net (Garn), næt'(e), n., garn, n. (jfr. Garn). **N. paa Enden af en Stang „til at bringe Fiſken i Land med"**, hå̊v, m. Asbj. **I N. fæſte**, nætje, e (ar); især om fisk: nætje seg. Jfr. Hefte. **N.** (Fedthinde), jfr. Nethinde.

Netagtig, som et næt, næt-formig (el. -formet).

Nethed, snørt(y), m., nætlejk, m.

Nethinde (om Indvoldene i Dyr), nækkje, f. (»nætje«, nikju), talg-blæje, f., vomb-b. Gl. n. netja.

Netop, *næt-op (e), skille(ge), i, rækjele(ge), *net', *radt, *nnt, vandlege. Mk. *næthændt(e). »Skille' ytast på pynten«. »Det vog radt ej mårk«(o).

Nettelbug (t. Nesseltuch), nættel-du'k, e (av *nætle, e, d. Nælde, Brændenælde), *næsle. (Musselin kalles Nettelbug, fordi slikt tøj engang blev tilvirket av næsler. [Meyer]).

Netto, eg. ren (se Net). Mk. *rejn vinning; ren fortjeneste. Aftenbl., Aftenpost. Se Brutto. **Varer faa meget netto**, i ren vægt (d. e. med fradrag av inpak(n)ingens vægt).

Nettobeløb, sam-tal' (ɔ: Sum, H. D.) med fradrag (nl. av omkostn.), ren-»beløb« (J. L.), overskud?

Nettoformue, ren, virkelig formue. J. L.

Nettogevinſt, ren vinning, overskud (på en »forretning«, nl. med fradrag av omkostn.).

Nettokurs, fradrags-fri »kurs«. Jfr. Kurs.

Nettopris, fradragsfri pris.

Nettoprovenu, ren utvinning, overskud.

Netto-Tara, den virkelige »tara« (omslagsvægt). Mots. den sædvans-medhåldige. Jfr. -mæssig.

Nettovægt, virkelig vægt (efter fradrag av »emballagens« vægt).

Nettoyere, rense, fli (-dde), ty (-dde), vøle (-te), *fjælge (ɔ: pudſe).

Neuralgi, nerve-lidelse, -*værk (ɔ: „smerte").

Neutral, »parti«-fri, -løs, utenfor, u. det, utenfor-stående (nl. utenf. partierne, jfr. Parti), ikke med (i en ufred, en trætte), u-deltagende, *fredeleg (Lm.)? *fredsam; frå-haldande (Lm.); (Grund), fred-hellig, -lyst. »Gudskelov, en er utenfor det, sa' skolemesteren, (da) gutterne sloges«. Jfr. Partiløs. **N. være**, hålde sig utenfor. **N. Territorium**, jfr. fred-sted (Molb.), fredlyst sted, f. grund, område.

Neutraliſere, jfr. jævne ut, veje op; binde (en hær f. e.), hålde i skak; gøre uvirksom; forekomme. Mk. og vejkje (-te), „slappe, gjøre svagere". Vejkje på take', „modvirke Angrebet, saa at det bliver svagere". Jfr. Dæmpe, Kontraminere.

Neutralitet, »parti«-frihet, -løshet, jfr Ikkedeltagelse (i utbrut ufred); rolighet, ro (»iagttage rol.«), fredlysthet, -lysing? ikke-inblanding; fråhald. Lm. Jfr. Partiløshed. **Bevæbnet N.**, væpnet »parti«løshet, partifrihet under våpen, væpnet fred, fred under våpen. **Garanteret N.**, fred-helg el. -hellighet. H. D. **Bryde N.**, bryte fredlysingen. G. A. K.

Neutrum, intet-køn, det-køn. Jfr. fælleskøn, den-køn.

Nevø (-veu, gl. fr. nepveu, lat. nepos), bror- el. søster-søn.

Negus, sammenhæng, bånd, sambånd.

Ni (9), *nie (ni, nio). **Ni(er)en i Kort**, *nia, f.

Ni(ſ)che (Niche, Fordybning i Mur at sætte noget ind i), borg, f. (firkantet), huling el. in-huling? halv-hvælving. Mk. krok, m., kro, f. (fl. krør).

Nichtswürdig, uværdig, uduelig, då(r)lig, skarveleg. Jfr. Pjalt, Døgenitt, Lumpen, Nedrig, Nederdrægtig.

Nid, mis-unnelse, åv-und, f. (ov-). Nid ær i * Slam, Beskjæmmelse; Fortræd, Ærgrelse.

Nidfuld, *åvundsam, åvund-sjuk.

Nidifikation, redebygging (-gning).

Nid(d)ing, niding, m., skamløjse, f., æreløs person, avskum, udyr, utskud; jfr. ukjure, f., trol, n., asen; (ræd Pers.), stakkar, kryp, m., krejst, m.; (Gnier), jfr. Gnier. Se og Skarv.

Nidingsdaad, -værk, u-gærning, *nidingsværk.

Nidingskvad, spe-vise, f., s.-kvad; (»sjelden«) *nidvise.

Nidingsskjold, se Avindsskjold.

Nidkjær (stinsyg), *mis-tryggen, *åbryen, *åvundsjuk, *åvundsam, *svartsjuk; (ivrig), *an', *annig, ansam, drivande, strævsam; stræng, hård, stri(d). Jfr. Ivrig, Jalour.

Nidkjærhed, *åbryskap, svartsykje, f., mistrygn, f.; ansæmd, f., anssæme, f., ån'(o), f., ihuge, m., strænghet, hårdhet. Jfr. Iver.

Nidsk, avindsyk (*åvund-sjuk), *trejsk; (gnieragtig, karrig), *ni(d)sk, *niten, *nånøjten, *gnekjen, *blå, *sår, *mat-s. Jfr. Karrig, Gnieragtig, Gjerrig.

Nidskhed, *nauda'dom, tigl, n., *tigling, matsårhet (efter *matsår), *nidingskap.

Nidskrift, skam-skrift, spe-s.? I likhet med skam-ord, n., ɔ: fornærmel. Ord, spe-ord, ɔ: Spottegløse.

Nidvers, nid-vers, n.? spe-v.? Jfr. Nidskrift.

Nidvise, nid-vise, f. Jfr. Spot, Spotte».

Niece, bro(de)r- el. søster-datter. (Gl. fr. niepse, lat. neptis).

Niende, *niande.

Nigromant (for Nekromant, ɔ: egentl. Ligspaamand), sorte-kunstner. I * haves svarte-kunst, m. Om -ner se Kunstner.

Nigromanti, sortekunst, spådom ved hjælp av onde ånder. Meyer. Jfr. Besværgelse.

Nihilisme, intethets-lære? (L. K. D.), tvi(v)l (L. K. D.), tvile-syke? nægtelse av udødeligheten; jfr. vantro, mishåp, håpløshet, vonløjse, f.

Nihilist, vantro(ende), som i gudel. ting ingen tro har, — som ikke hører til noget troslag (-»parti«), fritænker; gudnægter.

Nihilistisk, vantro, *vantruen, mistroisk. Se og Nihilist.

Nik, nik', m.

Nikke (i Søvne), duppe(ar), duve(ar); dubbe. B. B.

Nikkebukke, jfr. Gliedermand.

Nikken, *nikking.

Nikotin, tobaks-olje (grunsæmnet i tobakken? svævande, døjvande, ɔ: »narkotisk«, sæmne).

Nilometer, nil-måler.

Nilotisk, nil-, i, av Nilen.

Nimbus, stråle-krans; helgen-glans el. -skin (Molb.); glans, højhet.

Nippe, jfr. Nappe; (plukke), pitle(ar), nuppe (ar), pese(ar), nøppe, y (-te). **Nippe til**, munse(ar). **N. til sig** (æde, om Fisk el. Sødyr), suge (— saug).

Nippet: Det var paa N., d. v. *på hækta, *på dasken; »det gjek ejn høg gang«; »det var hæt' om det«; »det stod hæt' etter det«; *ved det (»det var ved di, at han skulde dottet«). Gl. n. hætta, Fare.

Nips, Nippes, sta's, små-stas, -pynt, motestas, -pynt, kvinfolk-stas.

Nisse, nis', m., tofte(u), m., t.-kal, m., tun-vor', m., t.-kal, *gar(d)-vor', tomte, m., t.-gubbe, m., båkke(o), m., tøltabonde. Jfr. Bætte, Busemand.

Nisse, at, *tusle (gå sagte, liste sig omkring).

Nisus, stræv, drift.

Nital, *nie-ta'l.

Nitid, ren, renlig, pæn, net, pyntelig, ordentlig.

Nitrogen, salpeter-sæmne (»„stof“).

Nitrum, salpeter.

Nitrøs, salpeter-»håldig«.

Nit(t)e, blind-lod? (lod, som ikke medfører vinning).

Nitte (et Søm), nykkje (-te), njo'e (— nau'), nødje, y (— nødde), nuve (— nauv), nåe(o), nådde(o), neje (-de), H. L. Jfr. Klinke. Mk. nåd(o), n., o: „den indstrummede Spids af et Søm“. Isl. hnoð, n.

Niveau (Nivaa), va(t)n-pas; vatn-ret flate, jævn flate (d.). L. K. D. **I N. med**, i (jævn)højde med, jævn- el. va(t)n-ret med? (Gl. fr. liveau, lat. libella, av libra, Vandvægt, Vaterpas).

Nivellement, højde-måling? like-stilling, utjævning.

Nivil(l)ere, måle stigningen (ved hjælp av va[t]npas); jævne (grunnens stigning og fal), jævnmåle (H. L.); (uegentl.), jævne, utj. (samfundet, trykke alt det risende, ɔ: fremragende, ned til en vis fælleshøjde for alt el. alle).

Nivellering, stignings-måling, jævn-måling (L. K. D.); (ueg.), utjævning, likestilling, -deling (f. e. av stand med stand, av livets goder).

Nivellør, højde-, stignings måler?, samfundsjævner? likhet-man.

Nobel, ædel, ædelmodig, ypperlig, ophøiet, *herleg, værdig, ærog (ærig), høj-

sinnet, *gjæv, *hugstor, *gild; adelig, adelleg; høvisk, dannis, H. D. (jfr. Artig, Gentlem.). Jfr. Ypperlig, Fortrinlig, Udmærket; Høihjertet, Ædelmodig. **N. Passioner** („Sport", Heſter, Hunder, Spil, Jagt), fornemme el. adelige kæpheste?

Nobelgarde, adelig livvagt (pavens).

Nobilitere, adle (ophøje i adelstanden).

Nobilitering, adling.

Nobilitet, adel (ɔ: ædelhet), *gjævlejk, gjævskap, m.; navnkundighet; adelskap, m., adel, m., adelstand, n.

Nobility, den høje adel, højadelen (i England).

Noblesſe, adel, m., adelstand, n.; høj tænkemåte. **N. oblige**, adel ær ansvar.

Node, Note (lat. nota), note, m., tonetegn. **Noder** (Noter), tone-skrift, 2. (Noder), *fakter, *læte, n., *håttar, m., vi'm, n., luner, griller. Jfr. Nykker, Unoder.

Nogen, -get, *nåkon(o), f., nåkor, nåko(t) (noket), fl. nåkre (nåkle); *ejn, *ejt, *fl. ejne; *ejt-slag. »Det var ejt, som dat ned«. »Det kunde hænde ejt værre«. **N. nær Enhver**, *nåkot kvar (nåkon k.). **N. af Hvert**, sam-fængd (-t). **Han fik høre n. af H.** (onbt og godt), *han fek det samfængt. **N. længe**, *ejt-tak. **N. Ting**, *nåko(t) slag. **Noget**, *nåkon ting. **Der blev ikke n. af**, jfr. »det vart op i stry«. **Noget**, også *små-, i-: små-fu'l, ɔ: noget liſtig; *i-grøn, *i-blå, i-mågen(o), ɔ: noget grøn, blå, moden.

Nogenlunde, nåko-lejs, nåkor-lund, (ofteſt) nåko-lunde, nåkot så nær, ej-lejd (ejlejdes, -lejs), møkje(y) godt (»d'er m. godt«), nåkot på vægen(e); (ikke ſaa ganſte ilde), tålleg(o).

Nogenſinde, *nåkon tid(o), nåkor-sinne, nåkot-sin.

Nogenſtedś, nåkon-stad(s).

Nogentid, nåkon-tid.

Nok (tilſtrækkelig), *nok, (rettere) nog(oo). Gl. n. nóg, sv. nog. »Lang nog«, »stærk n.«; »have sovet n.«, »have pængar(e) nog', »få n.«; »her er n. av dejm«. Også av (ut-av, ta', 'tå), *ikkje van-: »Ha tå-ete'«, ɔ: æbt nok; »ha tå-gjort«, ɔ: gjort fra ſig; »ha tå-svalla'«, ɔ: ſnakket nok. »Det hæv' ikkje vanvoret så«(o), ɔ: bet har ofte nok været Tilf.; »det vart ikkje vanspurt etter det«, ɔ: der blev ſpurgt nok efter den Ting. Jfr. »ikkje have van-seet, v.-kjænt, v.-komet, v.-gjænget«. **Blive n.** (forſlaa), *hyre(ar). **Det bliver altid n.**, *det tryt ikkje. **Der kan blive n. af det Slag(s)**, *det kan rækkje til. **Faa n.**, få sit nø(g)je, n. **Han fik n.**, jfr. han fek både mål og mætte. **Have mere end n.**, f. Ex. at gjøre, *have ful't fanget. **Netop nok**, nøgje, n. Mk. og nøgjen, -gjet, ɔ: netop tilſtrækk. Mk. og »ha(ve) nogen sin«, ɔ: være rigelig forſynet. Mk. (Adv.) någo(o): n. mange, n. møket, længe, ɔ: vel m., meg. (næſten for m.), længe nok (Biſtnok), *vist, *ret, fulle (ful', føl', fæl'), nog: »Det var nog det beste«; »dej er vist komne«; »det var fulle (el. ret) sant«. Jfr. Sagtens. **Nok** (t. noch), *til, ænno(e), æn-då. Ejn til. Ejn gång(o) til; læggje, sætje(e) seg til; ændå flejre.

Nok, Nokke (paa Snelde), nokkje, m. (nakke); (i Enden af Skibsraa), nokkje, m.? Isl. hnokki. Sv. nock.

Nokſom, *nogsam.

Nolens volens, med el. mot sin vilje. H. P. S.: motvillig — godvillig, villig — uvillig, villende — skullende, pipende — syngende.

Nomader, gjætere, *gjætarar, *hjuringar (*hyrdingar, y', Lm., *hyrdarar), *gjætlefolk, hyrde-f., hyrding-f., drifte-folk (O. V.), sæterfolk? flytte-f., flytte-hyrde (H. D.), jfr. *flytfugl, ɔ: Trækfugl. Sammenhænget vil vise, om det tales om almindelige juringer, jætergutter el. -jænter, el. om hvad på dansk kalles hyrder el. hyrde-folk. *Budrivar (el. *driftebonde, dr. -man) vilde ved ordets deler: *bu, ɔ: Buſtap, og *drive, gengive inhåldet på ret levende, malende vis; men så måtte målbruket (Sprogbrugen) lægge mærkelsen av Nomade in i ordet, idet det for tiden brukes om „Kvæghandleren". H. P. S. foreslår og hyrding for Nomade.

Nomadiſere, flakke om, *rage, *rakke, *rakle, *rangle, *sviveom, ræke(e) (— ra'k); jæte. Mk. og *bufære, *buflytje og *sætre.

Nomark, »stathålder«, landshøvding, landfoged (i gl. Ægypt.).

Nomarki, stathålderskap, n., landshøvdingdømme.

Nomenklator, navne-viser (Meyer), namneliste, f., namne-tal, n.; ordbok.

Nomenklatur, kunst-ord, yrkes-ord?; navnrække.

Nomen proprium, sær-navn (N. M. Peters., H. D.), egen-navn. Jfr. sær-eje, -tarv, -tryk, -ret, -sætning.

Nominal (»nel), navne-, i, efter navnet, av navn. **N.-Definition**, navne-»forklaring« (omskrivning el. utlæggelse, knyttet til tingens navn). Jfr. Forklaring, Definit. **N. Pris**, siste pris (men handelen står *nu* stil). **N. Værdi**, navneværd, pålydende v., mots. kurs-værd el. handels-værd.

Nomination, navngivelse; utnævnelse, opnævnelse, op-næmning, f. (u.).

Nominere, nævne op, navngive; utnævne, opnævne.
Non-Acceptation, ikke-vedtagelse.
Nonchalance, likegyldighet, efterlatenhet, uagtsomhet, ringeagt, gaumløjse, f.
Nonchalant, like-gyldig, *like sæl, *like glad; efterlaten, uvør(d)en(y), vørdlaus(y), skjøjtelaus, *slarven. Jfr. Flot, Skjødesløs, Tankeløs.
Non-ens, (en) ingenting, uting, et intet.
Non-existen(t)s, ikke-tilværelse.
Non-intervention, ikke-inblanding.
Non-interventionist, ikke-inblandings-man (-ven)?
Non-interventionistisk, ikke-inblandings-manlig el. -venlig.
Non-intrusionist, ikke-pånød(ning)s-man (-ven, i Skotland).
Nonius, grad-deler. H. P. S., Meyer.
Non-jurors, eg. ikke-sværjere, eds-nægtere, jakobiter (i England).
Non-kombattant, ikke-kæmpende, ikke-stridsman, ikke-hærman? u-væpnede? ikke våpenførende.
Non-konduktor, ikke-leder.
Non-konformist, avvikende (av tro), annerledes-troende (æn den rådende flok).
Non liqvet, (jeg) dømmer ikke; hverken ja el. nej.
Non-mousse, **-seux**, ikke-skummende (vin).
Non multa, sed multum, meget, ikke mangt.
Nonne (Moder? den rene?), kloster-frue, -frøken, -jomfru, -søster.
Non-pareil, makeløs, uten like.
Non-pareille, bl. a. perle-skrift (hos bogtrykkeren).
Non-participant, ikke deltager, utenforstående.
Non plus ultra, grænsen el. den yterste grænse, den y. yterlighet, top-punkt, -mål; makeløs, uten like, krone, perlesperle. H. P. S.
Nonsens, usans, tøv, n., va's, n., skravl, n., vavl, n., tul', n. (Lm.). Jfr. Vaas, Brøvl.
Nonsensikalsk, urimelig, meningsløs, intetsigende.
Non-solution, ikke-infrielse, -inløsning,'-uttælling.
Non-solvent, se Insolvent.
Non-solven(t)s, »uvederhæftighet«, uformuenhet (til at betale), fattigdom, snøjde, f.? (til *snau, „blottet for Midler").
Non-valeur, (påregnet, men) uteblivende intægt; uvisse krav.
Noppe (n. f. Nobbe), nap', n. („smaa Dusker, som ved Bævning el. Syning sættes fast paa Tøi").
Noppe, at, *nappe, *nuppe. **Noppet**, *nappa(d). Mk. *rye-nap', *nap-ul' („kort Uld, som bruges til N."), nappekjævle („Balse, hvorpaa Nappet tilstjæres"), klute-nap, ɔ: n. av sønderskårne kluter.
Nor (Sund, smalt Indløb), no'r, m. Ofte som stedsnavn. Jfr. Njørvasund i gl. n. og narrow i eng.
Nor (Spædbarn), jfr. nyføding, m., rejvling, m., rejve-barn, n.
Nord, **Norden** (jfr. Nordist), nor(d), m. I N., *nor(d)a(n)til (nora-te). **Mod N. bende sig**, *nør(d(re seg, *gange til nors (om vinden). **Blæst fra N.**, nordan-blåstr, m. **Skybrag fra N.** (ɔ: nordlig Vind i Skyerne), nor'a-dråt', m., -drætte, n., -drag, n. **Nord** (Adv.), *nord. Dv. adj. nørdre, nør(d)st. Mk. nor(d)a(n)-fjæls, n.-folk (og nor'aette'-folk), n.-kjøle, f., ɔ: svag Nordenvind; n.-snoe, f., ɔ: kold Luftning fra N.; n.-ve'r, n., -vind, -æt' = nor'-æt', ɔ: 1. Nordkant, 2. Vind el. Veir fra N.; nor'-aust, m., ɔ: Nordøst, n.-bakke, m., ɔ: Skybanke i N.; n.-dæl, -dæling, ɔ: En fra en nordlig Dal; -fælling, m., ɔ: Affødning af en Slægt, som er nordenfra, f. E. Høst; n.-hav, -kant, -krå (-ro), f., ɔ: Vraa el. Hjørne paa den nordl. Side; n.-stæmne, f., ɔ: nordl. Retning; n.-strek(i'), m., ɔ: Nordstreg paa Kompasset; n.-vend, ɔ: hældende mod N.; n.-venda, f., ɔ: den nordl. Side af en Forhøining; n.-øjing, m., = norøj-man, ɔ: Indbygger af de nordligste Øer.
Nordboer, jfr. Nordkanten: Mand fra.
Nordenfor, *nora-føre, *nora-i, n.-på (»nordan«-).
Nordenfra, nora' (»nordan«), n.-til, n.-etter. **N. kommende Pers.**, nør(d)ing, m. Mots. sø(d)ring(y), m.
Nordenvind med Regn og Taage, våthambakke, m. (hum-). Mk. humbakke, ɔ: Banke over Havet med Nordenvind og taaget Veir. (Hom, u, n., ɔ: „Mørke af optrækkende Skyer").
Nordist, nord-, nordens: nord-folket (B. B.), n.-målet, n.-saken, -værnet (G. A. K., H. D.); Nordlandene, Nordens land, ɔ: de n. Lande. (Dette -en: norden, vesten, syden ær vistnok eg. tysk. Kunde dog vel opfattes som nord m. m. med -en til, altså som nordkanten, vestkanten osv. Jfr. verden, ɔ: verd-en (*ver[d]i, vær'-a, væl'a), ørken, også ørk. Med ny -en (under-)verden-en, ørken-en.
Nordkanten: Mand fra N., nord-væring, m., -man, -bue, m., -bygding, m.
Nordlandsfarer, nord-fare (-far), m. **-Jægt, Skude**, norfar-jagt, -skute, f.
Nordlig, Adj. (som er i N. el. vender mod N.), nordleg; (om Vinden), nor'-røn,

*nordleg. **N. beliggende**, noraleg (»nordarleg«). **N. Retning**, nordstæmne, f. **I n. Retning**, bejnt i ejn nord. **N.** (Adv.) (paa et nordl. Punkt), nor'alege. **Nordligere**, nør(d)re (nøre). Jfr. d. nørre (-port, pol). **N. blive** (Vind), nøre seg (nørdre), *gange til »nords«. **Nordligst**, *nør(d)st, *nordlængst.

Nordlys, ve'r-lyse, n., lyse, n., nord-l., vind-l., ljoske, m., ver-l. (veder-), brag (bragd), n., ver-b., vind-b., ver-ljos, n. Jfr. Luft, Veir. **N. med hvid Farve**, sne-lyse, n.

Nordmand, *nor(d)-man. Bedre norman, uten d, da ordet ved sin mærkelse (= man fra Norge, ikke man fra nord) peker mot landet, ikke mot verdenshjørne. Også Norge og norsk har jo git slip på »d«.

Nordost, land-nord, m., nor'-aust, m.

Nordostpassagen, nordøst-vejen, -linjen eller -leden? (jfr. Bergensleden m. fl.).

Nordostvind, land-nør(d)ing, m. (botning, m.). Gl. n. landnyrdingr.

Nordover, *nord-etter.

Nordpol, nordleding. P. Claussøn, A. Arrebo.

Nordvest, nor'-vest, m., ut-nord, m. Gl. n. útnorðr.

Nordvestlig Vind, *ut-vest, ut-nør(d)ing, m. Gl. n. útnyrðingr.

Norge, *Norig, å (*Norge, som sær „en Dativform af Norig").

Norm, rette-snor, forskrift, mønster.

Normal, *lagleg, naturlig; »regel«ret, efter forskriften, mønsteret; gennem»snit«lig, *medels, middels; snor-ret (H. P. S.), -like? Jfr. Normal-. **Normal-**, (Uhr, Alen), grun- (g.-bøkerne, rette-snorene, »de symbolske b.«), første (jfr. første fiolin, f. meridian), mønster- (m.-mål, -skole), hoved-; sædvanlig; mellem- (ɔ: *medels, »middels«, f. e. hastighet, ɔ: gennemsnits-h.). **N. Metode**, foreskreven m. **N. Tilstand**, sund, san, god tilst.

Normere, ordne; fore-skrive; sol-rette. H. D. Jfr. Orientere, Regulere.

Norsk, norsk (o = å). **N. tale** (om Fremmede), *norske.

Norskhed, *nor(d)manskap, m. (Lm.); (som Tænkemaade), normans-hug. Lm.

Norvagisme, norskhet, norsk mål-egenhet (utenfor norsken selv). Jfr. endelsen »isme.

Nosografi, syke-skildring.

Nosokom, syke-passer, -*røktar. Jfr. Pleie, at.

Nosokomi, syke-røkt, f., -røkting, f., -»pleje«. Jfr. Pleie, en.

Nosokomium, syke-hus, sjuke-h., n. Sv. sjukhus.

Nostoc commune (en Tare), trol'-spy, n., sky-fal', n. (sv. skyfall), drang-spy, d.-smør »?«, *trollkjærring-smør, glye, f.

Nota, (Note), tegn, kænne-t., mærke(mærkna', m.); mærkning (jfr. Anmærkn.), utsættelse (last); skriftl. uttalelse el. tilkænnegivelse, utfærdigelse, opsæt; vedtegning, utlæggelse (til sted i skrift); regning (J. L.), inkøps-r., utskrift av en utregning el. et overslag. **Tage ad notam**, mærke sig (noget), skrive sig bak øret, ta til eftertanke, lægge sig på minne. **Nota bene**, mærk! mærk vel! vel at m. **Et Notabene**, et mærke, en påminnelse, varsel, irettesættelse; øre-fik (en), -dask, m., -tæve, f., en på øret.

Notabel, mærkelig, mærkværdig; utmærket. **Notabler**, utmærkede mæn el. personligheter, store, stormæn (H. D.), høvdinger, mærkes-mæn.

Notabelkongres, høvding-møte.

Notabiliteter, mærkelige, utmærkede mæn el. personligheter, mærkes-mæn?

Notar (»rius«), brevskap-skriver, *brevsætjar? (efter *brevsæt, e, ɔ: „stadfæstet ved et Dokument"), *brev-gjærar? (efter brevgjærd, f., -gjæring, f., ɔ: „skriftlig Affattelse"), bokfører (»protokol«f. (ɔ: som opsætter brevskap el. fører »forretning« i pennen); rets-hjemler (som gir brevskap el. bevis retlig troværdighet el. hjemmel) (H. D.); snar-skriver (hos romerne). **Notarius publicus**, offentlig skriver, riks-skriver, skriver (når sammenhænget, likesom ofte ved skriver ist. for sorenskr., viser, at talen sær om æmbedsmaa).

Notarial (Attest, Forretn. osv.), stats- el. riks-skriver-, skriver-, retshjemlings- el. retshjemlet? Jfr. Notar.

Notariat (Notars Embede), skriver-æmbed. Se Notar.

Notat, optegnelse.

Note (Diplom.), brev, »skrivelse«, sende-s. (H. D.), s.-brev, brevsending, f., bodsending, o' (Lm.), ord-s., skrift-s. (H. D.), riks-brev (brev mell. riksmagter), konge-brev (Lm.). Jfr. Depesche. **Hemmelig N.**, løn-skrivelse, løn-brev. Molb. **N.** (Bank-), b.-forskrivning, banko-sætel, e, m., *brev-pæng, m. Mk. og dalar-sætel, m.

Notere, mærke, tegne, op-t., op- el. ned-skrive; regne ut el. efter, slå over; bokføre.

Notering, mærkna(d), m., optegning, -nelse; bokføring.

Notificere, kun- el. vitterlig-gøre, *lyse, *l. på, til-lyse, tilkænnegive.

Notifikation, kungørelse, tilkænne-givelse, meddelelse, *lysing, ordsending, brev-s., f., budskap, fråsægn(e), f. Jfr. Melding, Bekjendtgjør.

Notion, tanke. Jfr. Foreſtilling, Begreb.

Noti(t)s (-ce), optegnelse, *mærkna(d), m., mærk(n)ing, G. A. K., tilsigelse, opskrift. Jfr. **Melding**; **An- og Bemærkning**. **Tage N. af**, mærke sig, ta' hensyn til, bry sig om, ænse. Jfr. **Hensyn**.
Noti(t)sbog, tegne-bok, tejkne-b., f., lommebok.
Notorietet, -ritet, vitterlighet.
Notorisk, vitterlig, åpenbar, åpenbær (o, e).
Notre Dame, vår frue (jomfru Maria).
Notturno (*-torno*), natte-»musik«, -sang, -spil, natligt tonestykke.
Nova litteraria, lærde tidender, l. nyheter.
Novale, nyland, n., -lænde, n., bråte, m., rø(d)ning, ny-brå't(o), n.
Nov-antik, ny-gammel, halv-ny, h.-gammel.
Novation, omdannelse.
Novator, nyhets-elsker el. -kræmer; genføder; ny-danner; ny-baker? Jfr. **Neolog**.
Novelle, fortælling (mindre, digtet).
Novellist, fortæller, fortællings-skriver.
November, slagte-måned (Molb.).
Novice, prøve-lærling el. -munk (J. N. Høst), ung-broder, -søster (H. D.); begynner, uøvet, u-inviet, ny-kommen, nymænning, m.
Noviciat, prøvestand, -tid, -år. H. D., H. P. S., Molb.
Novitet, nyhet, *nyt; ny vare, ny bok; (i Sproget?), ny-dannelse(r).
Nu, *nå(o), *nå. **Fra nu af**, *nå hæretter(e), *hær ifrå, jfr. *hær ejn dagen, hær om dagen, ɔ: nylig. **Nu snart**, *nå hæretter. **Førend nu**, hær føre (e-y). **Indtil nu**, *til nå, *tes nå. **Nu og da**, *ri'om-til, sender og då, då og då, ansimillom (ɔ: annars-im.), *i bele-vis, beleimillom, i bålkom(o), i bålkevis; *takomtil, rykkom-til, faukom-til, *snart-snart, *stykjom-til, *stunde-millom. **Nu vel**, ja-ja (jajja, jæjja).
Nuance (Ny:), avskyg(n)ing (H. C. Ørst., Molb.), blanding (»Racebl.«), brigd, f. (Lm.); overgang (fra farge til annen), skygge-blanding (Molb.); vek(i'), n. (ejt litet ve'k i talemåten). **Nuancer**, småbrigde, n. **N., fiuere**, grannare avbrøjte, n. Lm. Jfr. **Forandring, Forskjel**.
Nuancere, skygge, avskygge (Molb., H. D., efter t. abſchatten).
Nuancering (ɔ: **Gjerningen at nuancere**), skyg(n)ing (Molb.), skygge-blanding, avskyg(n)ing; gradvis overgang; fin skilnad.
Nudитet, nakenhet; *snøj(d)e, f. (det at være *snau[d], være »blottet«); fattigdom. **N—ter**, nakne skikkelser el. n. legemsdeler.
Nugæ, narre-streker, tøv, n., va's, n., skrævl, n.
Nul, *nul' (nol), m. Sv. noll.
Nullitet, ingenting; ugyldighet; ringe person, van-mænne, n., *sæling, m., dot', stakkar.
Numerisk, tal-. **I num. Henf.**, i tallet.
Numero, i, efter tallet, i talrækken.
Numerus, tal, taltegn; talform (total, flert.); avmålt tonefal', velklang.
Numerøs, talrik, i mængde; avmålt, velklingende, ful'tonende.
Num(m)er, *nummer, ta'l, n., talmærke (Fr. Bfd.); stykkje, n.; lod (med tal på), næme, n. Jfr. **Exemplar**. **Effent — neff. N.** (f. Eg. Hus:), jamnt el. odde tal, *par — odde. Mk. »Museum, der tæller over 10,000 stykker«. I. Undset.
Num(m)eration, **-rering**, tælling; tal-t.; talmærking (ɔ: **Betegnelse med Tal**).
Num(m)erere, tælle, opt.; tal-mærke (H. D.), ɔ: mærke med tal.
Num(m)erær, tal-, penge-, handels-, regnings-. **N. Værdi**, penge-v., el. v. i handelen (mots. f. e. „**Affections**"-V.). Også: rede penger, gang»bar« mynt; gælde-middel, omsætnings-middel. H. P. S.
Numismatik, mynt-videnskab (Molb.), myntlære, -gransk(n)ing, -kunne? Jfr. **Geograf** (jord-kunne. Lm.).
Numismatiker, mynt-kænner (Molb.), -kyndig (Molb.), -gransker, -samler.
Numismatisk, i, om, over myntlæren. **N. Værk**, mynt-værk. Molb.
Nummi bracteati, se **Bratteat**.
Nummulit, mynt-sten. Th. Kj.
Nuncius (-tius), eg. bud; sende-bud, sendeman (pavens).
Nunkupation, utnævnelse (mundtlig); utnævnelse til arving.
Nutation, jfr. nikking, f., rugging, f., skjangling, f., vingling, f., hælling, halling, f. Se og **Vaklen**.
Nutriment, næring, føde, f., fo(de)r, n.
Nutrition, føde, f., fostring, f., røkt, f.
Nutritor, fostrer, *foster-far.
Nutrix, *amme (*ame), barne-pike, *fostermo'r, *barns-fostre.
Nux, eg. nød'. **N. vomica**, »bræk«-nød, b.-»middel«. Jfr. **Brække** m. m. (som sær tysk). **In nuce**, i utdrag, kortfattet; i det små.
Ny, *ny. **Paa ny**, *på nyt, *p. n. lag. Sv. på nytt. **Det nye**, *nyen (ɔ: den nye Grøde). »*Prøve nyen«, ɔ: forsøge det Nye. **Nyt af Aaret** (Grøde, Frugt), ny, m., nyåring, m. »Smake på nyåringen, *bake av n.« **Af nyt Materiale**, *av nyo, ut-av nyo (av nyom, av nye). **N. blive**, *nyast op-atter. **N. gjøre** (fornye), *nye. **N., noget**, *ny-voren. **Som før ud som ny**, nyvoren. **N. Hændelse**, se **Nyhed**. Mk. *ny-baka(d), ɔ: nybagt; -båren(o), -bola(d) = nybølt, ɔ: nylig bofat; -brå't(o) = ny-lænde, n. = ny-

land, ɔ: nylig opbrudt Ager; -bryggjad (Ø), -bræd, ɔ: nytjæret (eg. nysmeltet); -brøjt', ɔ: n. opbrudt (Vei), -bygd, f., ɔ: nylig bebygget Egn; -bygd, ɔ: nylig bygget; -bær, som nylig har baaret (Ro); -bære, f., -bøling, m., En, som nylig er bosat = nyboling = burejsing, m.; -drægen(e), ɔ: nybragen; -dræpen(e), ɔ: nylig dræbt; -fallen (Sne), -faren, 1. n. reist, 2. n. befaren (Vei); -fiken, ɔ: nysgjerrig; -fikne, f., jfr. Nysgjerrighed; -funnen; -fægen, e (ny-fien el. -figjen), ɔ: glad over noget nyt; -fælle, n., ɔ: ny Hændelse; -fængen(e), ɔ: nyl. faaet; -fød', -gift; -grod', ɔ: nyl. grønnet el. dækket med Græs (Jorden); -grøde, n., ɔ: ny Græsvæxt (se og nyt af Aaret); -håggen(o), ɔ: nyl. huggen; nying, m., ɔ: libet Baal paa aaben Mark (jfr. Baal, Blus, Ild); -klipt (Sau); -kvat', ɔ: nylig slibt; -kvejkt, ɔ: nylig tændt; -låde(o), m. = hå (se Efterslæt); nylejk, ɔ: Nyhed; ny-mark, f., ɔ: nyl. indhegnet Mark (se Jordstykke); -måla(d), ɔ: nylig malet; -måte, se Mode (*etter ny-måten, ny-måtens?, ɔ: efter Moden); -mænning, m., se Begynder og Lærling; -pløjgd; -rejd', nyl. tilredet; -rud', nyl. ryddet; -rune (u = o), m., nye Stub af Træer; -runnen, ɔ: nyl. oprunden; -røjnd, ɔ: nylig forsøgt; -såd', nylig saaet el. tilsl.; -sila(d) (Melk); -skapad (-skapt); -skåren(o); -slægjen, e (Skilling; Eng); -sprotten, n. udsprungen; -takt, nyl. tækket, -tamd, ɔ: n. tæmmet; -tvægen, e, ɔ: nyl. vasket; -vakuad; -vigd, ɔ: nyviet; vyrke(y), n.; -værkad(e), nyt tilvirket; -æmning(e), m., ɔ: Begynder i en Kunst.

Ny, se Nymaane.

Nybe, njote (— naut — nåte', o; njøte, nyte), *nøjte; få, opnå; take (»t. seg ejn sup, ejn lur«); (spise, drikke), *nøjte, *tære; (forlyste sig), *kose seg, nåsse(o) seg, nøre seg (jfr. Gotte sig ved). »Du nøjter for litet«. Dv. stor-, små-nøjten, ov-nøjten. N. noget af, smake (av). »Eg fek ikkje s. det«. N. el. bruge rigelig, *prise. Mk. p. høgdi, ɔ: holde høit mod Vinden for at have stort Rum at drive paa. Pr. læggjerne, ɔ: løbe af al Magt. Pr. maten, ɔ: æde bygtigt. Pr. somaren, u, ɔ: gaa tyndklædt el. barfodet.

Nybelig, *lækker, *fin, nau(d)-f., *n.-vakker, *n.-god; yndeleg, sød, *koseleg. N. Pige, fin taus.

Nybelse, *njoting (Lm.); tæring, f.; kosing, f., jfr. nøring, f., nørsle, f.; moro, f., trøjskap, m., morskap, hu-ro (d. *, H. D.), fagna(d) m. og f., f.-skap, m., hugnad, m. Jfr. Fornøielse.

Nyden, njoting, f.; (af Mad og Drikke), nøjting, f.

Nyere: den n. Tid (modsf. Oldtiden), nytiden. Gl. Gr., Ingem., Fr. Bfd., H. D.

Nyfødt Barn, ny-føding, m., strå-barn, n., rejvling, m., *rejve-barn; hejdning, m. (hejding). Som i hejdnings-hår, n., -hud, f. Eg. udøbt Barn. Jfr. Spædbarn. (I Forhold til Jordemor), ljos-barn (-sån[o], -dåtter, o).

Nygifte, *ungfolk. N. Kone, som gaar til Kirke i en vis Høitidsdragt, etter-brud, f.

Nyhed (som Egenskab), nylejk, m.; (nyt indtruffen Begivenh.), ny-hænde, n., -hænding, f., -fælle, n. N—der, *nyt (»få, vete, højre, frette, spørje nyt«); nye påfund, nydannelser. Sted, som man besøger for at høre N., kynne-hus: »der hadde han sit k.«, ɔ: fine Efterretn. (fra). Begjærlig efter at høre N., *tidend-fus

Nyhumanist, se Humanistist.

Nyk (hastigt Drag el. Nykl), nyk', m. Jfr. nykkje, ɔ: nappe smaat og hastigt.

Nykker (n. s. Nuck, holl. Nucke), vi'm, n., låt(o), låte(o), m. (gl. n. lota, **Anfald**), ma's, nyk', m., særheter, luner; visbænde, e, n., femor(i), f. pl., snyg', m. (barne-s.). Jfr. Griller; Indfald. Med N., *lunot, *lunefængen, e, låtot(o), *nykkot, *vimen. Mk. og *masot, masen (ɔ: som ibelig har noget at bede, trygle om), *grillot. Have N., *vime; *grille (»det gr. i hånom, o), *vasle, *prime. Gaa efter egen N., vedre(ar), *vime, *vimre, *vingle, *våme, tulle. Jfr. Blindthen gaa.

Nylig, *nylege, *nyst, *om dagen, *i-sta(d) (H. Sch.), nyomstundom, *i sin', hær i sin', *på nyom belom, i; ny-, f. e. nybygd, -fød'.

Nymaane, ny, n. (gl. n. ný), mots. ne(d)ar; *måne-tændring, m.-skifte, n.

Nymfe, halv-gudinne, kvinnelig vætte, vætte (dal-, træ-, skog-, eng- osv.); fager ung kone; brud; usædeligt kvinfolk.

Nymfeum, *fæum, bade-hus (for kvinner).

Nymfoman, man-kåt (H. F. Evald, H. D.), *gute-galen (-»li«).

Nymfomani, man-galskap. Skal i * iblant hete katte-sot. I. Aasen har katta(r)-sykje om „Brunst, Parringsdrift".

Nymfæa, punge, f. Se Aakande, Vandlilie.

Nynne, *hulle, *sulle, *tralle, *mulle, *tulle, *lulle. N. en Melodi, *røste: »*han gjek og r. og sång«.

Nype, se Hybentorn, Torn.

Nypræget, ny-slagen, n.-myntet. T. —geprägt.

Nyre, nyre, *n., ryggja-nyre, nyra (fl. nyra).

Mk. nyre-hus (nyrna-h.), ɔ: den Hulning, Nyrerne ligge i; n.-mår(o), m,. ɔ: Fedt, som omgiver N.; n.-talg, f. = n.-mår.

Nys (om Roget), nøs'(y), m. (njos), ɔ: „bunkelt Nygte", nysn, f., vitr(i'), vitring (»få ejn v. om«), snæv(e), m., snoe, f., tæv(e), m., tæft(e), f., tæk'(e), m., ɔ: Veir, Lugt; også *røjk. »Han fek snoa av det«; »han hadde fænget ejn snæv. ut av det«; »ejn røjk av det«. Jfr. Vink, Tegn, Spor. **Faa N. om**, *højre gjete(t); njosne ut (Lm.), få tæfti av, kjænne tækkjen av, *vere (vedre), ɔ: veire, få tæven(e) av; *spørje, frætte, *få lag på.

Nyse, *njose (nys — naus — nåse, o; nyse, nys'). Gl. n. hnjósa.

Nyseblomme, se Bolverleie.

Nysen, njosing, f. (njøsing, nysing), nå's(o), n. **Anfald af N.**, njos-flage, f., nås-f., nys-æling, f.

Nyse-Nyllike (*Achillea Ptarmica*), kvitkoming, m.

Nysgjerrig (t. neugierig), *gapen, *hipen, *forhipen, *forviten, i' (Asbj.), sv. förveten; *binesam, *bisnefus, *binen, sjåfus (jfr. Skuelhysten), *fåtidsam (sv. fåtisam), *firnesam, *fur(d)en, nyfiken; (flittig til at spørge og fritte), *graven, *gravsam, *grav-vi's; (begjærlig efter Nyheder), *tidend-fus; (som har fine Øine overalt), skjå'm-øjgd. **N., meget**, sti'r-øjgd, vet(i)-møkjen(y), vete-sjuk, *nase-vis, brå-fåtid, brå-hip(p)en. **N. være**, undrast på, om, — hvad; undre seg på (»eg undrast på, kvat dej tænkje«), *forvitnast (gl. n. forvitna). **Yderst n. være**, *ofsnast (åsne). **N. være efter** (at se, høre, vide), *kleje etter. **N. løbe især for at se**, *flane. **N. stirre**, *glane. **N. Betragtning**, bining, f., bisning, f., furding, f. **N. Stirren**, *glaning, gaping, f., *koping, ko'p, n. **N. Person**, gapar, m. (gape, f.), gla'n, m., glanar, m. (glane, f.), glå'm, m., kråke, f. **N. og taabelig Pers.**, fla'n, m., flane, f. **N. Tilstuere: Hob af n. T.**, ko'p, n.

Nysgjerrighed (t. Neugier, Neugierde), øjrekåe, m., *nase-k., ny-fikne, f., forvitne (i'), f. (gl. n. forvitni), fur(d)e, f., fysna, f. (Lm.), ɔ: „Begjærlighed", forvitenskap(i'), gapeskap, m. **Overdreven N.**, nasing, f. **N., utidig**, skjægling, f., ɔ: Skelen. **Utidig- og taabelig N.**, flaning, f. **Med N. se paa**, *firnast, fur(d)e(ar), *glane (glåne), *glåpe, *glåme, *glose. Mk. forvitnast, ɔ: være om sig for at se, høre. **N. vækkende**, forvitneleg(i').

Nysle, nysje (— nuste), pusle, små-p., *tusle.

Nytaar, ny-år. Mk. nyårs-aftan, -dag, -helg.

Nytte, nytte, f. (gl. n. nýt, f.), etter-sæt(e), n. **N., liden** (eller ingen), få-nytte, f. **Til N.**, *til nyttes. **Til liden N.**, *til få-nyttes. **Det kom til N.**, *det fór vel. **Han gjør ikke N. for to Skill.**, *han gjærer inkje pænings(e) gagn. **N. — Forspielse**, jfr. »d'er korkje gagn elder gaman«.

Nytte, at, *nytte, *tene(ar) te'; (hjælpe, forslaa), ty (-dde). »Det tyr ikkje til«, ɔ: det forslaar ikke. Gl. n. týja (tœja, tjóa).

Nyttig, ny't (gl. n. nýtr), nyttog, nytleg. **Lidet n.**, få-nyttig (få-nyt). Gl. n. fánýtr. (Bekvem, god at gribe til), tøkjeleg (tøkleg, tøklen). Gl. n. tœkilegr.

Næ (for Næbe), ne(d)ar, f. (m.?). »Månen er i ne'ar«.

Næb, næb', m. Jfr. *nibbe, f., ɔ: fremstaaende Kant, og næv, n., **Spids**. Mk. næbbe, f., ɔ: liden Kande med fremstaaende Rende el. Tud; næbbested, ɔ: liden Amholt med en tynd Spids paa Siden; n.-tong, f.

Næbbes, *næbbast.

Næbbesild (Horngjedde, -fisk), næbbe-sild, f., horn-gjæle, f.

Nælde (*Urtica*), nætle, f. (næsle, nasle, nåtle, o, nåsle, o; sv. näsla, sv. * nätla, näta), *brænne-n., ejter-n., brænne-nate, b.-næte, e (-hæte, e, -hætte). Mk. *nætlebrænd, ɔ: Hvinde af N.; n.-brusk, m., ɔ: Nældebusk, -Klynge; n.-svi(d)e, m.

Nænie, lik-sang, grav-s., sørge-kvad; vuggevise; klage-gudinne; lik-gudinne.

Nænne, nænne (-te), *nænnast(e); (gide), *timast, *time (t. seg). **Kunde ikke n. at**, jfr. »*hadde ikkje nænne« (til det).

Nænsom, *nænsam? *spar, *spærsam; *mild, *lempeleg, overbærende; *liven. **Være n.**, *livast (med).

Nær (i Nærheden), næme (nemme, ee, nimme), *nærme, *nær (ne'r, ee, nere), i nær-monum(u). (Adj.), *nær, nærleg; jfr. gl. n. nálegr, nálægr. **Nær til** (næsten ind paa, om Sted, Tid, Tal), *mot: »Det lid mot hausten«. **N. ved**, *ut-med, *at-med, nær-hændes(e), *nærhåndom, nær-mona(u'); (tæt henimod), at-åt (»at-åt væggen«, »at-åt ej femti år«). **Være n. ved**, hålde på at, *vilje. »Båten vilde søkkje«. »Eg trudde, at huset vilde dætte ned«. »Han vilde rejnt frjose i hæ'l(e). Også *spøke føre, etter: »det s. føre, at han ry'k op«. **Paa det nær**, *så nær som. **Ikke paa langt n.**, *ikkje nær til (ɔ: ikke nær saa meget), *ikkje nåme nær. Jfr. Langtfra ikke. Mk. *så nær, ɔ: næsten, meget nær; *nåke'(o)

så nær, ɔ: nogenlunde; take seg nær, ɔ: gribe fig an. »Han tok seg dæ så nær«, ɔ. alvorlig. *Gå for nær ejn ting, ɔ: benytte den for meget. *Snakke ejn for nær, ɔ: gaa En for nær i fin Tale. **Nær ved Haanden**, *nær-hændes. **N. ved at føde** (Kvinde), *nær-komen. **N. kommen** (om Tid), åt-leden(i'), nær-leden (ɔ: næften udløben), *nærkomen. Mk. »d'er alle like nær«, ɔ: alle har lige Adgang. »Han var ændå like nær«, ɔ: lige langt fra Maalet. Mk. også: *nærbuen, ɔ: næften færdig (jfr. Frugtſommelig); n.-bygd, ɔ: b. for tæt; n.-djup (sjø) = tvær-d., mots. *utgrun'; *n.-fæl't, ɔ: nærliggende, let tilgjængelig; n.-gangande, ɔ: nærgaaende, paaatrængende (også nær-gångål, gl. n. nærgöngull); n.-gildra(t), ɔ: farligt; n.-gjeten (n.-gåten, o), ɔ: næften gjættet, nær ved det Rette; n.-grændt; n.-hændeleg, ɔ: nær ved Haanden; n.-hændes (Adv.), ɔ: nær ved H. (også n.-håndom, gl. n. nærhendis); n.-kjømd, ɔ: ſom næften træffer el. paſſer til noget; n.-komen, ɔ: kommen nær til til et viſt Maal: 1. næften færdig (med et Arbeide), 2. næften blottet el. lens (for viſſe Midler), 3. næften haabløs (af Nød el. Sygdom), 4. nærved at føde (= nærbuen, om Kvinder), 5. ſnart udløben (om Tid); n.-kone, se Jordemoder; n.-sjåog, nærſeende; meget ſparſom, karrig; n.-skyld (gl. n. náskyldr), ɔ: nær beſlægtet; n.-sæt, ɔ: nærſtillet; n.-søkjen, ɔ: nærgaaende, paatrængende (sv. * närsöken); n.-trøjt, ɔ: forhalet til det yderſte; n.-værande, e (gl. n. náverandi), n.-være, n., ɔ: Nærværelſe.

Nære, *nære, *føde, ale (— ol — ale'), levje(i'), ar; (om Jld m. m.), *nøre (på): »n. på varmen«. **N. ſig**, *berge seg, levje s. **N. ſig før**, (ikke) *klare sig for, leve for (myg, fluer m. m.). **N. Had, Tvivl**, bære h., t., kænne h., t. Nære brukes ikke i billedlig mening i *. **Vel næret**, op-matad(d) (f. e. om fisk), *vel alen. **Vanſkelig at nære ſig i** (om Tid, Sted), *hard-fød'.

Nærende (føderig, kraftig, om Madvarer), *matleg, mætteleg, *mat-god, mat-møken(y); styrkjande, styrkjeleg, *dygdig, *dyg. Mk. dyglejk, Næringskraft.

Nærgaaende, nær-søkjen, åt-søk, hejmsleg, -hålt(o), *snækjen, *nærgangande; (glubſk, om Dyr, iſær Rovd.), *skjø, Gl. n. skœdr, ɔ: ſtadelig. Jfr. Paatræng.

Nærgaaenhed, å-klev(i'), n.; (ved Ord), snækje, f. Mk. klive in på, ɔ: forurette. Se og Anmaſſelſe, Overgreb.

Nærhed (kort Afſtand), nærlejk, m. (nærmone, u, m.).

Nærig, om sig (»han er så om sig«), *som nøjter seg, *s. n. på (til); *med godt nærings-vet(i), n., *nøjten.

Næring, føde, f., levemåte(i'), m. (også i sv. * og d. *), ut-kome, f., vælfærd, f.; (Forſyning), matvæ'g(e), m. (»i matvægen«, ɔ: med Henſyn til Maden); (indbringende Virkſomhed, Handel, Haandværk), jfr. leve-vej, ophald, n., ophælde, n. (gl. n. .uppheldi), nærings-drift, -vej, næring, f. Jfr. Underholdning. **Der er liden N. i den Mad**, *liten mon, l. magt, l. mål', l. mat-mon. **Udſigt til at ſinde N.**, *mat-vo'n.

Næringsbrug, se Næring.

Næringsbrugen, nærings-drivende.

Næringsløs, jfr. *vondt føre leve-måten.

Næringsſtof, føde-æmne (H. D., sv. födoämne); (Kraft), most(u), f. Jfr. sv. must, Saft.

Næringsvid: ſom har godt N., *mat-vi's.

Nærkone (Jordemoder), *nær-kone, *ljosmor, *strå-mor.

Nærliggende, *hitarleg.

Nærmelſe (til Land, Fiſkens), inseg(i), n.

Nærmere, -meſte, nærmare, -maste (nermare, nimare, nåmare), *nærre, *næst. Sv. * nämer, nämst, nemare, -maste. **N. bringe**, næme(ar). „Ofteſt" næme seg, nærre seg, ɔ: nærme ſig. **N., -meſt mod Bygden, Søen, Fjorden**, *hejmre-hejmst-: »Hejmre- el. hejmste-boen, -gar(d)en, -hagen«, mots. *frænmre-: »f.-garden, -dalen« osv. Jfr. og *hejm, hejme, mots. *fram, framme. **Den Nærmeſte i en vis Orden**, *næste-maa. **Paa det N.**, *mest (sv. mest), *på det næmaste, *til kalle. »Han er mest vaksen«. »D'er avgjort, te' kalle«. »Tunna er mest ful'«.

Nærſynt, *nær-synt, *star-blind.

Nærværelſe, nær-være, n., *ved-være. Gl. n. viðværi.

Næs, næs(e), n. **N., høit**, hu'k, m. **N., lidet, ſmalt**, næs-od', m. **N., rundagtigt, høit**, klub, m. Mk. *næs-(næsje-) tang(j)e, m., ɔ: Tange, ſom gaar ud fra et N., og næs-(næsje)-od', den yderſte Spids af et N.; *næsje, ɔ: bjærge ſig (eg. naa frem til et N., jfr. »ejn skal først ro føre næste næs«); næsje, f., ɔ: Jordtunge; næsjot(e) og *næsot, ɔ: fuld af N.; næs-land, ɔ: Halvø. **Beboer af et N. el. Indbygg. af et Diſtrikt, ſom hedder Næs**, næsing(e), m., næs-bue, m., -bygding, -gjælding, -sokning, -væring.

Næſe, nase. f., nås(o), f., fl. naser. Gl. n. nös. Mk. nase-bejn, -bi't, m., ɔ: meget ſtærk Kulde; -båre(o), f., -dråpe(o), m., ɔ: Næſedrypp; -du'k, m., ɔ: Sommer-

tørkæde; -grât, ɔ: hvitet Graad; -kort, ɔ: Næsetip; -klåe, m., ɔ· Næseklæ, stor Nysgjærrighed; -skap, n., Næsens Skikkelse; -tæppe(e), Stoppelse i N.; -ving, Næsefløi. **Paa Næsen alleveegne** (speibe, snuse), *nase(ar). **Sætte N. i Veiret**, gane(ar), *gjære nasor. Sv. * gana. **Tage En ved N.**, *snyte, *kjæltre(e). **Efter Næsen** (ret frem), kol'-bejnt. Jfr. Tilbagebøiet. **Med opadbøiet N.**, *kjejk-nasa'. **Langnæset**, hængje-nasa'.

Næsegrus, *å gru(v)e, *framstupes (B. B.), (*på grue, *i gr.). Også i sv. *. Gl. n. á grúfu. Jfr. Grube.

Næsekaste (forekaste), *nase-kaste. Jfr. Bebreide.

Næseløs, *nase-laus.

Næsestyver (t. Næsenstüber), nase-dask, -drag? Jfr. Øredaft.

Næsesuge, *næsje-konge (gl. n. gen.nesja).

Næstbefalende, næst-bydande.

Næste (Medmenneske), *næste. „Nyere Ord". Efter t. Nächste, og dette efter lat. proximus. I gl. n. náungr.

Næsten, mest, mesta (sv. mest), *næsta, *så nær, *nær imot, *n. inpå, *snupt, *så godt som, *snart å sægje (jfr. sv. snart sagdt). »Dej hadde så nær kolsigld«. **Næsten formeget**, væl møket(y), mesta, håste el. -ta(o). »D'er snart å sægje værre«.

Næstendels, jfr. Næsten.

Næstforrige, *næst-førre. Se Næstsidste.

Næstsidste, førre(y), *hin, *sin. »Førre veka«. »Hi hælg«. »Sin sundag«. Også *sin i veka. Sinne sundag. Se Forrige.

Næstsøstendebarn, tri-mænning, m.

Nædvis, stor-nasa(d), *nase-vis, hejmsleg, hejmhâlt(o).

Næt, se Nat.

Næve, næve(e), m. (nøve, nava, nåvå); loke, f., luke, f., lamse, m. Jfr. gaupne, f., lo'm, m., hand-lom, ɔ: Haandflade. Mk. næve-ta'k, ɔ: Haandbred; næving, f., ɔ: Berørelse, Bearbeid. med N.; nævræ'k(e), n., liden Tingest (som kan løftes el. kastes med N.). **Med Næverne bearbeide**, næve(e), ar (nøve), krumse(ar). Jfr. Knuge. **Med N. famle**, *næve, gaupe(ar), gaupne(ar). **Med N. true**, næfse (-te). Jfr. sv. näfsa, straffe.

Nævedask, -slag, næve(e)-dask, m., -slag, n., -glække, f., -hâg(o), n., labber-dus, m., fi'k, m. Mk. *daske, *fike. Jfr. Slaa til.

Nævedyst, jfr. Dyst.

Nævefast, *næve-stærk.

Nævefuld, *næve, m. »Ejn n. korn«. Jfr. Haandfuld.

Næver (hvid Birkebark), næver, f. Gl. n. næfr. Sv. näfver. **N., fin, af unge Træer**, save-næver; (haard, rynket), kårpe(o)-næver, *kart-n. Av kårpe(o), f., tyk og knudret Bark; »k.-bjørk«. Jfr. Birk. **Taste af N.**, næver-skrukke.

Næverflamme, næver-låge(o), m.

Nævertabel, næver-lad, n. (-færgje, f., -kagge, m.).

Nævestærk, *næve-stærk; (som slaar tungt), *tung-hændt.

Nævne, næmne (-de), *kalle; (omtale, berøre), *næmne. **Værd at n.**, næmnande. **Det er ikke at n.**, der' ikkje å sægje av (ut-av).

Nævnelse, næmning, f. **Nævnt** (be:), næm(n)d.

Nævner (i Regn.), næmnar.

Nød (Kreatur), naut, n. Mk. *naute-fjos, ɔ: Fæhus, n.-gar(d), ɔ: Gaardsrummet tæt ved Fæhusene; n.-kjøt, ɔ: K. af Ko el. Øxe; n.-le'm(i), m. = n.-bone(u), f., Lem (Bov, Laar) af et Nød; nauts-fal', Krop af et slagtet N.; n.-fo'r, Vinterfober for et N. **N., ungt**, ung-nøjte, n., laus-fena', lause-naut, gjæld-fe, n., gjæld-nøjte, n., ung-fe, n., kvi(g)end, n.

Nød' (Hasel:), nât(o), f. (fl. næter); (fuldmoden), tening(i'), m., gu'l-t. Gl. n. hnot. Mk. val-nât, ejke-nât.

Nød, nau(d), f., n.-syn, f., knælte(e), f., klæmme(e), f., trængd, f. **N. paa Kreaturene**, bu-ri, f., bu-naud. **I stor N.**, *ille ute (»han er ille ute«). **Det har ingen N.**, det stænd (gjæld, lejter) ikkje på. **Han har ingen N.**, jfr. »han korkje svælt elder svider«. **Naar der er N.**, når nåkot nøjder på. **Da var Nøden forbi**, da var bikkja bergad. **Han maatte hjælpe sig selv i Nøden**, jfr. *han fek ræke(e) på ej fjøl og hjælpe seg sjøl. Mk. naudar-sykje, f., ɔ: Sygdom, hvorved man kommer i Nød el. Mangel; n.-dau'e, m., Død, som gjør en Familie hjælpeløs. Om *nau- (i sammens.) som „forstærkende" (høi Grad) el. om en „ivrig, uafbrudt Bebliven eller „om noget ringe, usselt", se Overmaade, Overordentl.; Ibelig, Uophørlig, Yderlig, Yderst; Lumpen, Ringe, Ussel.

Nødabrese (ɔ: subst. Adv.), nød-utskrift el. næst-u.? (om den rette man ikke finnes); (Kjøbm., Vegel vedkom.), nød-(in-)løser, infrier i nødsfal, nød-henvendelse? (om den rette infrier slår fejl).

Nøddehase, *nate-hams, m.

Nøddekrage (*Garrulus*), skrikje, f., korn-s., lav-s., nate-s. Sv. nötskrika.

Nøddeskal, nøte-skurn, f. Mk. n.-vise, m., ɔ: „Hunblomsterne paa Hasselen", som siden blir til en nødde-krans; n.-skog, m. Gl. n. nataskógr.

Nøde, nøjde (-de), tvinge(ar), også *drive. **N. noget paa En**, *truge n. på el. in på. **Nødes til**, nøjdast. **Nødt blive til**, se Nødsage.

Nøden, nøjding, f.

Nødfødder (Bar, Bark, Lyng), å't-fang, n.

Nødhavn, *ut-hamn.

Nødhjælp, naud-nytte, f., -hjælp,'f., brå-fang, -fænge, n., -nøjte, n. Eg. „som kan faaes i en Haft el. bruges i kort Tid". **Have til N.**, *have til vare. Jfr. Reserve.

Nødig, *naudig, nau'-turveleg, n.-synleg, -*synt, umistelig, umissande. **N. have**, trænge (-de), *t. til, om, *være trængd om, føre(y), *gjære med. »Me er ikkje trængd føre slikt«. Jfr. Behøve. **Som har n.**, trængd om, føre, -trængd (kvile-, liggje-t.). Jfr. Nødvendig.

Nødigen, *trau(d)om, *traut (gl. n. trautt), naudlege, *ugjærne.

Nødild (se Frittions-, ɔ: Ild, som fremkommer ved langvarig Gnidning), nau'-eld, n.'-værme, m. (e), (v)rid-eld. »Gneke (kneke, i) nau-eld«.

Nødlidende (trængende, forlegen), naudig (»Siden de var så nødige«. Asbj.). (Om Vejr), lyst, ting-lyst? ɔ: protesteret. Jfr. Protest.

Nødlygn, naud-lygn, f.

Nødmiddel, brå-fænge, n. (Lm.). »Brå-fængje kan og vare længje«.

Nødord (som bruges i Mangel af et bedre), brå-fænge, n. (av et ord), naud-berging, f. Jfr. Nødhjælp, Surrogat.

Nødsage, nøjde (-de). **N—t**, *nøjd', *naudstad'. **N. blive**, nøjdast, *få, ljote (— laut). »Du får tåle det, Blessomen«! Asbj.

Nødsald, naud-høve, n.

Nødskilling, spare-skilling, m.

Nødskrig, nau'-skrik (na-skrik), n., ɔ: „bedsholdende Skrig".

Nødtrængende (meget forlegen for noget), naud-trængd.

Nødturft, naud-turft, f., -tårv(o), f. **Sin N. forrette**, gjære frå seg, kokke(u), ar (kakke). Sv. * kakka. Lat. cacare. Jfr. Fornødenhed.

Nødturftig, naud-turveleg. Jfr. Nødvendig.

Nødvendig, *naudig, naud-synt, n.-synleg, naudsam, naudsamleg, naudleg, turvande, turveleg, uaud-t., tarvleg. Jfr. Nødig. Mots. turve-laus, tårv-l.; (Adv.), naudturvelege, endelege. **N. være**, gjælde (— gal't): »det gjæld om å skunde seg«. **N. Gjerning**, naud-syn, f. (naussyn, naussen). „Især om at pleie Syge el. døende M.ster".

Nødvendighed (t. Nothwendigkeit), trång(o), m., naud, f., naud-høve, n., n.-syn, f., *n.-trång. »D'er ikkje nåkon(o) trång føre det«, ɔ: det er ingen N. »D'er ingi naud på«. »Det var ingi n. føre det«. »Det var vel tårv til«. **Uden N.**, turve-laust, *i utrængsmål, n., *i utrængsmåte, naud-laust. Sv. i oträngt mål.

Nødværge, naud-værje, f.

Nøgen (blottet), *flejn, *snau; (uden Klæder), *naken. Sv. naken, t. **nacken**, nackt. **N. blive**, *nakne, *naknast, *nækjast, *snøjdast, *flejne. Jfr. flejne, f., flejn, n., ɔ: bar Flæk, i Skov, paa Træ; flejnot, ɔ: blottet paa enkelte Punkter; flejn-berg, Klippe, blottet for Jord; f.-skalla'. **N. Klippe**, snau-berg, n. **N. Stribe**, snau-strek(i'), n.

Nøgenhed, *snaulejk, nakenskap, m.

Nøgle (Nøgel), løkjel(y), m. (fl. løklar), nøkjel(y), m. (fl. nøklar). Sv. nyckel. Mk. løkel-hald, n., **Grebet paa en N.**, -hå'l(o), n.; -pipe, f., -skjæg, n., ɔ: Nøglekam (-skjær?); -hånk(o), f., (nøglehank, J. L.), ɔ: Nøglenippe.

Nøgle (Traads), nykle, n. (fl. nyklo), nøste(y), n., nå(d)e, o, n. Gl. n. hnoða.

Nøgleben, *oster-bejn. Mk. oster, f., ɔ: Hulningen ovenfor N.

Nøglehynge, nåe-hånk(o), f., nøste-hånk, f., Jfr. Nøgle.

Nøi„agtig", grejnleg, grejnog, gran' (sv. grann), gran-givelig, gransam, gran'-var, gran-voren, gleg' (eg. om person), *net', *plænt(e), nøgjen (ɔ: nøie afpasset); (punktlig, nøie bestemt), *næm (»det skulde være så nærnt«, ɔ: saa nøie, akkurat truffet), små-gran, *stræng; nær-sjåog, nærsed'; (f. Eg. Afstrift), *ord-sto (jfr. Ordret); (som Vægtredskab), va'k (jfr. *var, fin, *?), „som strax viser enhver ubetyd. Forandring i Tyngden"; næpen (f. e. om en bismer; sv. näpen, ɔ: fin, net). **N., yderst**, *mejn-stø, *au'-var, *hår-fin, *hår-gran'? (efter *hårgrant, Adv.). **N. i Begrebsbestemmelsen**, *gran-tænkt (jfr. Skarpsindig). **N. Efterforskning**, røkna', m. **N. i sine Forretninger**, *grej, jfr. sv. redig. **Yderst n. være**, jfr. *få fluge-foten. **Nøiagtig(en)** (Adv.), *granlege, grangiveligen, *rettogt, håg'-stør' (eg. træffende paa rette Punkt, *håg'?); *grun'-vel; *grant; (knapt), nau'lege, *nauvt, *nauvert. »Eg såg det så grant«. **N., yderst** (Adv.), *hår-grant. Jfr. og -agtig (endelsen).

Nøiagtighed, gran'skap, m., omhu (H. D.). **N., smaalig, altfor stor**, pruting, f.

Nøie, *ret(ee), nauvlege, *grant, *net.

»Eg vejt ikkje ret, kor stor —«. »D'er ikkje grant om det«.

Nøie: lade sig n., lite seg, late seg lite (med), nøgjast, nøgje seg, late s. nøgje. **Han nøies ikke med lidet**, jfr. »han er inkje nøgd med naudardom«.

Nøieregnende, *nauv (nauver, nauger, nøv), *gran', *vandig, *vandsam. »Han er ikkje gran om det«. Jfr. **Knap, Karrig, Gnieragtig. N., yderst**, *au(d)-var.

Nøieseende i Smaating, *små-gløg', *småsam.

Nøisom, *u-vand (uvant heter i * u-van), nøgsam; (om Dyr), *ål-æt. Jfr. **Kræsen.**

Nøk', nyk' (fl. nykkjer), m. (gl. n. nykr, fl. nykrar, sv. näck), å-kal', m.

Nøkkeraab, draug-ro'p, n.

Nøktern (t. nüchtern), ædruelig (ædrug finnes i *, = *fastande). H. D.: ram, tør. Jfr. og **Befindig.**

Nøle (spilde Tid), tvagle(ar), tvasle, dry(gj)e (— drygde), dryge (H. Sch., N. Østg), trøjte (-te), gi sig efter, gi s. til, rjone (ar), roje(oo), vænte, ligge bak-ut, kåke (o), ar, drunte(ar), drome(ar), loke(ar), drøjme (-de), tøvre(ar), bie. **N. for længe**, fordry(gj)e seg, *drunte for længe. **Nølende**, *drygjen, *lang-drøg, sejn-råd', sejn-rådig, drøjmen, lang-drjug. Jfr. **Senfærdig. N. Person**, dro'm, m., drøjm, m.

Nølen, drygsl, f., drygsle, f., drygjing, f., droming, f., drunting, f., rjoning, f., kå'k(o), n., loking, f., etter-sæte(e), f. Mk. dromegang, m., ɔ: **langsom Gang.**

Nørre (ɔ: **nordligere**), *nørdre (nøre). Mots. sødre(y). Mk. *nør(d)st. Gl. n. nyrðri (nyrðstr).

Nøst, naust, n., båt-skur, n. Gl. n. naust.

O.

O! brukes i utrop og tilrop, men bare i bøker el. bok-tro tale, ɔ: når en taler »som en Bog (»en Baag«)«. Ellers å! Ingen siger: kom hit, o Jens! el. o din skøjer! men nok: å Jens, k. hiit! å din sk.! Denne »o« for å ær på lag likeså litet dansk (el. svensk) som norsk (inkommen fra græsken el. snarere latinen?). Molb.: »Det almind. danske Talesprog eller Hverdagstalen kjender egentl. blot Jnterj. aa! som Skriftsproget ei har villet optage«. I * brukes å! for bokmålets o! og ak! Jfr. **Ak! O jeg Ulykkelige**, *å jøje (jeje) meg!

Oase, ørken-ø (H. D.), ørken-grønning, sand-ø el. græs-ø (H. P. S.), ø (L. K. D.); (i en Hede), hede-ø. H. D. **Sprogoase**, mål-ø?

Obducent, lik-åpner, l.-skærer?

Obducere (Lig), åpne, skære op, leme(i'), ar; syne (lik, om læken?), ɔ: „besigtige". Jfr. **Sønderlemme, Opskjære.**

Obduktion, lik-skur, åpning, lik-åpn., liksyn, -syning (ɔ: syns-forretning, »obduktions«-forr.).

Obduration, hærdsle, f.; u-bot-færdighet. Jfr. **Forhærdet, Forstokket.**

Obediens, lydighet; æmbeds-skyldighet (mot foresatte).

Obelisk (eg. **Spyd el. Spid**), sten-stolpe, pig'-s., kile-s.? minne-stolpe; smal-støtte el. -sten (H. P. S.). (»Spidsstøtte«, »Pragtst.«; men både Spids, Støtte og Pragt er tyske).

Obelus, spyt, spju't, n. (i liggende stilling mærke på mistænkelige steder hos klassikerne).

Oberst (t. Oberst), *overst (ikke ø- i *: ovest, ovist, ogust). I ældre dansk, i bibelen: øverste (-n, -ster), som nu atter flere, som H. D., H. F. Evald, O. Borchs., har vedkænt sig.

Oberstlieutenant, næst-*overste. (For formen med e: øverste taler [en] ældste, næste, kjæreste —; »slik en næste som du« f. e. —)

Obiter, løselig; lejlighetsvis.

Objekt(um), eg. (som ær) lagt like for, (noget) foreliggende; formål (føremål, y, Lm.), mål, sak, f., ting, æmne, målæmne, n. Mk. og gjægne, n., ɔ: „et Punkt, som man har lige foran sig, som man møder el. nærmer sig til paa sin Vei". H. P. S. har, med flere, genstand. Dærtil genstandlig for **objektiv**, genstandlighet for **Objektivitet**, og genstandlig-gøre for **objektivere**. Stand om tingen, som »stander«, ær imidlertid nok uten sidestykke hos os. Jfr. **Gjenstand** (t. **Gegenstand**). Man foreslog i sin tid **Meed, Øie-Merke.**

Objektion, inkast (Lm.), anke, motlæg, n., insigelse. Se **Indvending.**

Objektiv, upersonlig (mots. **subjektiv**, personlig; R. Nielsen); almengyldig, sak-

gyldig (t. d. kunskap, Molb.); utvårtes (»Handlingen var i udvortes Henseende urigtig«); virkelig, san', håndgripelig, i virkeligheten. Mots. inbildt, tænkt, uvirkelig. **Det Objektive i Kristendommen**, det urokkelige i kirken (Fr. H.; mots. den personl. kristendom. Fr. H.). **O. Sandhed, Grund**, ɔ: almengyldig; saklig (Grund; Aftenbl.). **Obj. Magter**, utvårtes, virkelighetens magter. Jfr. Subjektiv.

Objektivere, gøre til mål, til formål.

Objektivitet, tilværelse utenfor os, virkelighet, sanhet, urokkelighet (-ruggel.). Jfr. Subjektiv(itet).

Oblat (*oblata hostia*, ɔ: **frembaaret Offer**; **tilbudt**), [avlat, m.; alter-brød, kirke-b.; mun-lak (til at lukke brev med, Meyer), brødsegl?

Oblation, ofring; gave, offer.

Obligat (**forpligtet**), skyldig, »pligt«sk.; sambunden; uundværlig, umistelig, *umissande. Jfr. Reglementeret.

Obligation, skyldighet; gældsbrev, »forskrivning«.

Obligatorisk, tvungen, bindende, tvangs- f. e. skolefag. Mots. fri, val(g)fri f. e. skolesemne.

Obligeant, imøte-kommende. Jfr. **Høflig, Artig, Tjenstvillig, Indsmigrende**.

Obligere, tjene, gøre (en en) tjeneste. **De vilde obl. mig**, jeg vilde være Dem tak skyldig, »forbunden«; nøde, tvinge.

Obligo (ital.), forløfte, borgen, trygd, inneståelse, ansvar. **Endossere Bevel uden Obl.**, overlate v. (til en annen) uten ansvar (for dens infrielse).

Oblivion, glemsel, gløjme, f. (gløjmske, f.), gløjming, f.

Obreption, tilsnikelse, svik(i'), n. (og f.).

Obscøn, *uhøvisk, usømmelig, ussedelig, ublu, ublufærdig, styg.

Obsekration, intrængende bøn, overhæng, stormløp (med bønner), bøn-fal'?

Observans(t)s, iagt-tagelse; skik og bruk, sædvane, vedtækt; ordens»regel«, lags-rettesnor, lags-forskrift.

Observation, varvejsle, f., iagttagelse (av f. e. polhøjde), måling; efterlevelse. **O.s-Korps**, hær til iagttagelse (som skal hålde øje med fienden), vakt-hær?

Observator, **»tør**, iagt-tager, stjærne-kiker, stjærne-man. Grundtv.

Observatorium, stjærne-tårn (H. P. S.), stjærne-vare, Molb., Meyer; stjærne-kure. O. Borchs., H. D. (Kure, ligge i Ro [Molb.], *kure, ɔ: „ligge stille, hvile, sove". Jfr. kvar, kvær'[e], kur', kjør', ɔ: stille).

Observere, se til, agte på, bli var, lægge mærke til, *varvejsle; efterleve, iagttage.

Obsignere, under-skrive; forsegle; stadfæste.

Obskur, mørk, *skum, dem(i'), skummel, skygget, utydelig, uklar; skjult, lønlig; navnløs.

Obskurant, »formørker«, mørkets, nattens man, nat-fugl, natte-ven, mørkets el. mørkhetens ven; lys-fiende, -hater, lysræd, -sky (pers.).

Obskurantisme, lys-fiendskap, -skyhet, -rædsel, lys- el. oplysnings-ha't, natte-venlighet, -kærhet?

Obskurere, mørkje, y (-te), overskygge, stille i skygge, omtåke. Jfr. **Formørke**.

Obsolet, gåt av bruk, avlægs, gammeldags. Jfr. **Forældet**.

Obstakel, hindring, hinder, n., motstand, bægje, n.

Obstetricisk, jorde-moderlig.

Obstetrix, jordemor, *nær-kone, ljos-mor.

Obstinathed, motstands-ånd. H. D. Jfr. **Modvillig(hed)**.

Obstinat, egen-sindig, stiv-nakket, umedgørlig, stri(d), (gen)stridig; hård(-nakket).

Obstruere, stængje (-de), hindre(ar); tæppe, e (-te), binde (magen). Efter bindelse, n. Se **Obstruktion**. Mk. tæppe-rot(e), f. (ɔ: **Middel mod „Diarrhe"**).

Obstruktion, forstoppelse (»for« kan vel hær regnes for norsk), bindelse, n., bindsel (Molb., H. D.), hard-bænde, n., hårdt liv, håft(o), f., tæpping, f., tæppelse, n.; hinder, n., hindring, f., stængsle, f.

Obtemperation, følgsomhet, hørighet, vægd, f., lydighet.

Obtemperere, fire for, læmpe sig efter, gi efter for, lystre(ar), lyde (-de), vægje (-de). Jfr. **Føie**.

Obtestere, bønfalle, overhænge, trænge in på. Jfr. **Besværge, Overhænge**.

Obtinere, få, nå, opnå, vinne.

Obtrektation, ond eftertale, baktale, sværting, nedrakkelse, nedsættelse.

Obtrudere, å-føre (-de), nøde på, påtrænge, påbyrde.

Obvention, imøte-komst; frivillig gave, tilskud (især til kirker og milde stiftelser).

Occulta, lønlige ting, løn-dommer. Jfr. **Hemmeligheder**.

Occultis: de o. non judicat ecclesia, kirken dømmer ikke om det indre, hjærterne (eg. det skjulte, se *Occulta*).

Ocean, verdens-hav, stor-hav (Molb., H. D., O. V.); avgrun, bunløst dyp, botneløjse, f.; talløs mængde, (et) utal.

Od, od', m.; (liben), **odde(y)**, n. **Det yderste af en Od** (paa Kniv, Syl, Naver), be't(i)-korn, n. Mk. *od(de)-kvas, od-laus, oddot, ɔ: **fuld af skarpe Spidser**.

Odaliske (el. »like), frille, medhustru (sultanens, av andre rangen).

Odde, od', m., odde, m., snage, m., skage, m. (av skage, ɔ: rage frem), næs(e), n.
Odder, oter(o'), m. (fl. otrar), ott'er (gl. n. otr, sv. utter), slænter(e), m. Mk. oter-el. slænter-dråg(o), n., ɔ: Odders' Bei el. Spor; oter- el. slænter-skinn.
Ode, sang, højsang, lovsang.
Odel, odel, m. **Til O. og Eie**, *t. o. og ejge. Mk. odels-ærving(e), m. (også odalkvist), -jord, f., -løjsning (= odelspæning, e), -man, -bonde, -ret, m.
Odelsret faa (til en Gaard), odle, ar.
Odeon el. **-um**, sang-sal, tonesal (ɔ: »koncert«sal).
Odeurs, vellugt, vellugt. saker.
Odiøs, jfr. motbydelig, ærgerlig, uutståelig, lej, *hålig, *låk, *arg; hatelig (Molb.), hatande. Jfr. Fortrædelig, Forhadt.
Odema, se Ødema.
Odematist el. **-tøs**, se Ødem.
Oekonom, se Øk.
Oens, se Øno- osv.
Oes, se Øs.
Oeuvre, værk. **Chef d'oeuvre**, mesterstykke, n., -værk, n.
Offens(a), hindring, ulejlighet. Jfr. Fornærmelse, Anstød.
Offension, pågang? ågang, m., ɔ: „Indgreb, Overgreb, Fornærmelser". Gl. n. ágangr. Jfr. Angreb, Overgreb, Fortræd, Fornærmelse.
Offensiv („angribende"), pågående? **Offensivt**, pågangs-vis (»angreps-vis«). **O. Alliance**, ågangs-sambund, -samlag el. -lag? **O. Krig**, pågangs-ufred? Jfr. Angreb, Angribende.
Offensive, ågang, »angrep«. **Tage O—en**, gå pågangs- el. ågangsvis til værks.
Offentlig (det t. „öffentlich"), „et ganske udanst, i vort Sprog meningsløst, men fra det 17de Aarh. almind. brugt og indført Ord. Efter Analogien af aabenbar (offenbar) skulde det hedde aabentlig". Molb. Før mest aabenbare; også aabenbarlig(en). K. Gl. d.: almen (»vil i de fleste tilfælde slå til«, H. D.), almenlig (H. D., jfr. gl. n. allmenniligr, ɔ: almindel., mods. privat eller særegen); i * iblant åpen, o („i Skrift — b. norske Folkefstole — enkelte Gange åpenleg, o); åpenbar (åpenbær' - o - e - Lm), ålmæn', e, almænnings-(e), almænneleg (Lm.); bærsynt (O. V.), almindelig (O. V.), folkelig (O. V.); *uten dulsmål. Også riks-, vitterlig, bygde-, by-, sokne-; høg- (nl. kænt m. m. (se offentl. Omtale). I gl. n. gengives tanken i „offentl." ofte med almanna- (a.-lejd, alfarvej, a.-vegr, ɔ: alfarvej, a.-þing, ɔ: off. Ting el. Møde), almennings- (a-far, ɔ: almindelig færge, a.-mørk, ɔ: almindings-skog) og her- (herbergi, ɔ: som berger, huser, hæren, de mange, alle og enhver. På sv. allmän: allmänt ställe, ɔ: offentl. Sted. Mk. „Holde aaben Bod". „Staa aabenbar Skrifte". »Ejn åpen væ'g«(e), ɔ: Bei. »Halde åpi bu(d)«, »*føre åpen strid«. „Han (Vendekaaben) maatte aabent forsvare sig". Fr. Bfd. Jfr. Privat, enkelt-mans. **Off. — Privat**, almæn' — ejnskild (Lm.), ɔ: almen, almindelig — (motsat) enskilt; åpenlys(t) — i smug (N. M. Pet.); åpenbar, »åbenbare« (åpenbær, o - e) — i løndom, løjnleg (lønlig); (i) lys — (i) løn; åbenlydt, på prænt, i folks-augom, i manges påsyn (påhør) — *inna(n)-væggjes, jfr. *inna-stoks, innen fire vægge. (Han), „som før i Løndom, skal betale aabenbare". „Lære lønlig el. aabenbarlig mod . . . den hell. Kirkes Tro". Hos Fr. Bfd. **Det Offentlige**, samfundet; almenheten, riket. **O. Afgift**, *ålmænnings-tol', m. **O. Bekjendtgjørelse**, lysing, f., kun'-gjæring, f. **Til off. Brug** til bruk for alle, til alment bruk. **O. Forelæsning** åpen forel.? forel. for alle. **O. Hverv**, hærreds-, amts-, rlks-ombud. **O. Mening** (den), d. almene, almindel. m., folkemejningi (Lm.), »folkets røst«. **O. Midler**, samfunds-, riks-, hver-mans-m. **Af o. M.**, av rikets (»statens«) m. el. på byens, soknets kostning, for byens, hær-(r)edets, regning, for — pænger. **O. Moral**, samfunds-tugt (H. D.), -age, m.? Jfr. Anstændighed, Sømmelighed. **O. Omtale**, høg-mæle, f., høg-ljod, m., høg-mål, n. Mk. »Det kom i høgmæle« (i høgmål), i høgljod«, ɔ: blev bekjendt, det kom op, man begyndte at tale høit om det. **O. Skjøge** (ældre b.), menig qvinde, almen kvinne el. k.-folk? **O. Skrifte**, aabenbart skrifte. Ældre d. **O. Tale**, en tale for alle, for hver man, **O. Tjeneste**, riks-t.? rikets, samfundets t., samfunds-tjen. **O. Udstilling**, utstilling for alle, åpen, almen utst.? **O. Vei**, ålman-væg(e), „ofteſt" *almanvæ'g; ålmænnings-væg, alfar-vej, *kongs-væg. **Offentlig beramme el. paabyde**, lyse (-te) på, til; tillyse. **O. forbyde el. afskaffe**, *lyse av. Dv. *avlyst, ɔ: ophævet, afskaffet. **O. gjøre**, se Offentliggjøre. **O. Afsigt gjøre**, stande skrift, f., gøre avbøn for alle, i alles påhør. **Være off. bekjendt**, vedstå, vedgå for alle (og enhver). **Han gjorde det off.**, gj. d. åpenlyst, i alles påsyn, åpenbærlege(o). Gl. n. opinberliga. Jfr. Overlyst.
Offentliggjøre, lyse (-te), *kun'gjære, almengøre (H. D.), gøre vitterligt, vitterlig-

gøre; åpen-dage(o). Sv. almängöra (f. e. en skrivelse), lysa. Gl. n. lýsa.

Offentlighed, åpenskap, o, m.? (Lm.), som hittil i * ær brukt for „Aabenhed". Bruket av åpenskap for Off. måtte da støtte sig til *åpen(o) for offentlig. Også: vitterlighet. **O—den**, almenheten. H. D.

Offer, offer, n. **Ofre blodige O.**, blote. Fr. H., Øhl. Mk. offer-mæle, m. el. -skjeppe, f., ɔ: en vis Afgift i Korn til Præsten.

Offerere, tilbyde, frembære, ofre.

Offerte, tilbud; gave, offer.

Officer svarer til leder, fører (eg. æmbedsman); hærman, høvedsman (Fr. Bfd.), hær-mester, jfr. **Skolemester, Husmester**, ɔ: mester i skole, i hus. H. P. S. har tjenst-hærre el. -man. Tjenst-, efter t. **Dienst**, har dog ikke medhåld i *, som korter teneste (a) til tenest el. tenste, men ikke til tenst.

Officia, bona officia, velvillig mellemkomst el. inblanding, v. forliks-prøve.

Official, æmbedsman; kirke-forstander. **Officialia**, æmbeds-saker, -arbejder, -gærning.

Officiant, æmbedsman; tjeneste-man; hoftjener; undertjener; tjenstgørende præst. **O—er**, æmbedsmæn; tjenerskap.

Officiel, på æmbeds-vegne, æmbeds- el. tjeneste- (t. d. brev), tjenstlig (H. P. S., H. D.), æmbeds-medhåldig, i æmbedsmedfør, æmbeds-hjemlet, lovtagen (t. d. om navn); æmbeds-manlig? (av æmbedsman likesom bondevenlig av bondeven; embættelig, Lm.). **O. Dokument**, æmbættes-brevgjerd. Lm.

Officin, værksted, arbejds-rum (især apotekers og bogtrykkers). Jfr. **Apotek**.

Officinal, -nel, lækende, helbredende, med el. til helsebot. **O—lia**, læke-midler, l.-råd.

Officium, skyldighet, æmbeds-skyldigh.; guds-tjeneste. **Ex officio**, på æmbedsvegne, i æmbeds-medfør. **O. supremum**, den siste ære (»begravelse«). **Sanctum o.**, kætter-ret (inkvisition).

Officiøs, tjenst-villig (H. P. S.), fore- el. imøte-kommende, tjenstfærdig, halv underhånds-, halv æmbeds-, halv på æmbedsvegne.

Ofinus (ph—f), (et Stjernebillede), ormhålderen (ikke det tyske »slange«-).

Ofre, ofre, ar.

Oftalmolog (Ophth-), øjen-læke. Dærtil -lækekunst og -lækelig for **O—logi** og **o—logisk**. H. P. S.

Ofte, *ofta (-to, -tå), *tidt. **Ikke ofte**, *fåtidt. **Oftere, oftest**, *oftare, mejr — oftaste, *mest, *jamnaste. »Han kom der ikkje mejr«. »Han er nå(o) mest hejme«.

Og, *å.

Ogsaa (Og), *og (*å, *au), *også, *me(d).

Og saa videre (ordret efter t. „und so weiter"), m. m., m. fl., *og så(o) bort-etter.

Ogsaaing, æld-gammel; jfr. *form. Ør-gamal og *ut-gamal ær = **udlevet, meget gl.** Urminnes brukes av nogle. I * ær ørminnog = **glemsom.**

Okcidentalsk, vesterlandsk, vestlig, vesterledens. **Det o. Rige**, det vest-romerske rike. **De o. Sprog**, de vest-europæiske mål.

Okcidenten, eg. (solens) nedgående; vesten. vester-leden, vesterlandene (Europa, mots. østen, østerleden, østerland, „Orienten". Dærimod østlandet — av Norge — ær mots. vestlandet).

Okkasion, lejlighet, høve, n., tilhøve, n., tilføre, n. (Lm.), åføre, n. (Lm.), tilfælle, n. Jfr. **Anledning, Leilighed.**

Okkasional, tilfældig, lejlighetsvis.

Okker, »metal«- el. malm-jord; rust, jærnkalk (som fremkommer av metal, navnlig jærn, opløst ved syre).

Okkultation, løjning, f., gemsel, **gjøjning**, f., dulsmål, n. (»dølgsmål). Jfr. **Fortie, Forbølgelse.**

Okkupation, intagelse, tilegnelse; syssel, stræv, n., stel, n. Jfr. **Besætte, Bemægtige sig, Besiddelse.**

Okkupere, ha(ve) inne, ha under sig, h. i sin magt; lægge under sig, få i sin magt, tilvælde sig (H. D.), hær-take, in-ta(ge), hær-sætje (Lm.); syssel-sætte, ha bruk for, gi arbejd. **O—t**, sysselsat, optagen (optat); opfylt (med en tanke); (f. Eg. Land), hær-halden. Lm.

Oklokrat (chl-), bonde-høvding, almu-h., (ringere) hærke-høvding el. -ven? Jfr. **Pøbel.**

Oklokrati, menigmans-vælde (H. D. forslag?), hærke-styre, n. el. -vælde (hærke, n. ær „omtrent som Pøbel").

Oklokratisk, bonde-, almu-, hærke-venlig? (I likhet med konge-, folke-, bonde-, russe-venlig); hærke-styrende el. -styrt.

Oktaeder, otte-side (en)? otte-flate? **Oktaedrisk**, otte-flatig. Th. Kj.

Oktant, otting el. o.-bue, otten'dels-krinsel, m.? -ut-snej, ɔ: **Sektor.** Jfr. **Kvadrant.**

Oktav, åtte-; åttenden (ɔ: den 8de?) åttetonen (den 8de tone fra gruntonen); åtteblad, ottelagt (ark). Lm. **I Oktavformat, in octavo**, otte-blads- (H. P. S.). Jfr. Folio.

Oktavbind, -blad, åtte-bind, åtte-blad? Oktavblad kan vel ikke hete åttendels-bl.,

da dette vil gi annen mening (½ av et blad).

Oktennium, åtte-år (jfr. tre-år, fem-år, ti-år). Jfr. Aarhundrede.

Oktet, otte-klang, -spil, -sang. Jfr. Duet.

Oktober, sæde-måned (Molb.).

Oktogon, åtte-kant.

Oktroi (af *auctorium* = *auctoritas*), nådegave (kongebrev, jfr. Bevilgning, Bevilling, alt fra riksstyrelsen); forret, særret; (Kjøbm.), også love (for en bank, et lo't-lag), grun-brev. H. P. S.

Oktroiere, give »oktroi«, g. ret, lov, tillatelse, tilstede, tilstå (en noget). **O—t Forfatning**, grunlov, fristyre av nåde, av kongel. nåde, som kongegave. **O—t Selskab**, lag, lo't-lag, med (kongelig, riks- osv.) stadfæstelse (vedtagelse, godkænnelse). Kortere: kongel. lag, samlag med kongebrev, konge-*breva(d), konge-*brevsæt?

Okular-Glas, øje-glas (i kikkert, jfr. Objektiv-G.). **O.-Vidne**, øje(n)-vitne. Jfr. ørevitne.

Okulation, -lering, poting (»ymping« ær tysk og i allefal forældet); knop-podning (H. D.), mots. gren-p. (-poting). Jfr. Pode. Jfr. og Vaccination.

Okulist, øje(n)-læke.

Okulistik, øje(n)lækekunst.

Ol, Øl („med langt o"), **Ølb** (80 Styk-ker), vål'(o), f. Sv. val. T. Wall. Egentl. samme ord som Ølb = tidsalder. Dette Ølb, gl. n. öld ær egentl. = mængde, skare; dærefter tidsalder.

Olafs Dag, St. (29de Juli), ols-åke(o), *olsok, f., Olavs-våka(o).

Ølb, tid, tidsalder, *ta'l; (Generation), sætled, mans-alder, n.

Ølb-, *fårn(o), (som forslag) forn (H. D.), forn- (H. D.). *Den forne tidi el. *forn-tidi. Sv. for(d)n(a). Gl. n. forn. I sammens. har sv. bl. a. forn-forskare, -kunnig, -kunskap, -lemning, -saga, -sak, -tid, -tida, -ålder. H. D. foreslår navnlig forn-konge, -kvad, -man(d), -mål, -nordisk, -old, -sang, -sk(j)ald, alt efter gl. n. fornkonungr, -kvæði, -madr osv.

Ølbe, ølle(o), f., ɔ: stort Trug. Jfr. Trug.

Ølbefader, *lang-go(d)far, gamle-g., *lang-bestefar.

Ølbemoder, *lang-go'mor, -bestemor, -gomme, gamle-go'mor. Jfr. lsl. langgamma. Jfr. Bedsteforældre.

Ølben, ejke-nåt(o), f., åko(r)n; n. **Ølben-** (som i Ølbenpenge m. fl.), åkorn-.

Ølben-aar, åko(r)n-år. Ølbenaar i * ær = meget fruktbart år, kron-år.

Ølbermand, eg. = alder-man? Mk. aldersforman.

Ølbesel, old-sven. H. P. S.

Ølding, gamling, m.; kal', m. Mk. og *gamlen, *gamle-guten. **Ø—s Udseende faa**, kallast.

Ølfager, jfr. Antikvit.

Ølgtiden, *gamle-tidi, *fårn-tidi, den fårne tidi, (i) gamle dagar. Jfr. før' i vær(d)i, ɔ: forbum; framan igjenom værdi, ɔ: igennem de fremfarne tider. Som till. o. (antik) ær foreslåt *fårn, ɔ: fra fortiden. **Ø—s Helte**, *gamle-karane el. kjæmparne, *dej gamle. Dærtil kjæmpegrav, f., -græft(e), f., -haug, m., -røjs, f. — om gravsted, gravhaug, stenhop fra oldtiden; kjæmpe-sægn, f. el. k.-såge(o), f., ɔ: Sagn om Bedrift i Oldtiden. Om alderdommen for oldtiden — efter tysken — jfr. Alderdom.

Oldtidsstudium, forn-gransk(n)ing. Lm.

Oleander, gift-rosetræ? (t. Giftrosenbaum).

Olie, olje, m. (ulje, ölje, ölju). Sv. olja.

Olifant, »jagt«horn, skytter-h. (flakke-riddernes).

Olifant-Papir, elefant-papir (p. av største slag, til tavler og kobber).

Oligarki, få-vælde (H. D., Geijer), fåmandsvælde (H. D.), -styre (Lm.), -styrelse. Dærtil fåmands-styrer el. -ven for Oligark.

Oligarkisk, få-vældig (Geijer), fåmandsvældig, fåstyre-venlig. **O.-aristokratisk**, høvdinge-vældig. H. D. **O. Aristokrati**, høvdinge-vælde. H. D.

Olive, olje-bær (frukt av oljetræet).

Olla potrida (-drida), ruskomsnusk, miskmask, lapskaus, allehånde; luktekrukke (med velluktende blomster, specerier). Jfr. Sammensurium.

Olm, *olm, *man-vond (især om okser), *sint. Gl. n. ólmr. Jfr Hidsig, Arrig.

Olmerbug, bomuls-værken (med *varp av lin og *væft av bomul).

Olympiade, fireår. Jfr. femår, tiår.

Olympisk, også himmelsk, guddommelig.

Om, *om(u), *ikring om, *kring om; (om-kring i el. paa), *om (»gange rundt om golvet«, »fare vidt om landet«); (i Løbet af en vis Tid), *om, *med (»om våren, om kvælden«; »med natti, med somaren, m. helgi); (angaaende, egentl. i Omkrebsen af), *om (»tale, spørje om en ting«), over, y (»låte vel over ejn ting«), *av. »Dej fortalde av det«. »Ha' højrt sægje av ejn, vite av det«. **To om Bodet**, jfr. *to om båten. **Det er mig om at gjøre**, de' spørs om. **Det gjælder om, at —**, »de' gjæld om«, »de' spørs om«. **Lede om**, lejte etter (om?). **Staa bag om**, stå attanføre(y), stå bakved. Jrf. *sitje fram-føre el. framanføre. **Om** (Konj.), *om (»om det skulde hænde«); (hvorvidt), om. **Om end** (uagtet), om, om sendå, fordi om, omså.

»Han skulde have det, om det var aldrig så dyrt». »Om det var bærre(e) skrap, så skulde ejn ændå rose det«. Jfr. Uagtet. **Om igjen**, *om-atter, *op-atter. Jfr. Paany. **Falde om**, jfr. Omfuld.

Omarbeidelse, om-gjærd, f.; (af Skrift), om-stiling, f.

Omarme, jfr. Favne, Omf.

Omberammelse, om-lysing, f.

Ombinde, *binde om. Jfr. Omgjorde, Bille, Svøbe.

Omblik (t. Umblick), omsyn, f.

Omblæst Træ, ned-blåst tre? vind-fal, n., ro't-vælte, f.

Omboltre, se Boltre.

Ombord, *inna-bords, *in-bordes(y), *om-bord, mots. utbor'es(y).

Ombrage, eg. skygge; mistanke.

Ombrella, »solskærm«. Jfr. Skjærm.

Ombres, skygger. **O. chinoises**, kines. skygge-spil.

Ombringe, føre omkring, få, ha(ve), bære, sende omkring. Jfr. Ombele. Jfr. *undahavd, ɔ: bragt tilside. „At bruge ombringe for bræbe, tage af Dage, er en Germanisme, som enkelte have brugt, som findes i Danske Lov, og som Bib. Selsk. Ordbog har optaget". Molb.

Ombrække, bryte op?; sprænge? (bogtrykker-ord). Jfr. Ombøie, Brække.

Ombud, bud omkring (til); (Bestilling), om-bod(o'), n.; (Kommissionær), ombud (sv. ombud), fulmagt.

Ombudsbrev (Cirkulære), omgangs-brev.

Ombudsmand (Bestillingsmand), tjeneste-man? ombudsman (sv. ombudsman = Bestillingsmand og Fuldmægtig). Om-bodsman i * ær = jord-drot.

Ombytning, ombyte, n., skifte, n., om-skifte, n. **O. af Navn**, om-næmning, f. **O. paa Slump**, hotte-byte, n. Av hotte, ɔ: gjætte. Jfr. *hitte.

Ombytte (Varer), *vende vare i vare. **O. Gaard mod G.**, *make-skifte. **Noget at o. med**, skifte, n. »Han hadde ikkje s.«, ɔ: h. h. bare én klædning.

Ombøie Kanten (som paa Klæder), brætte (-e), brjote (— braut), brigde (-e), falde (ar). »Brigde, brætte el. brjote op ærmarne«. Dv. brætting, f., falding, f. **Det Ombøiede**, bræt', m., fald, m., brå't(o), n.

Ombøining, dobbelt, tvi-bråt(o), n. Jfr. Fold. Hertil tvibråten = tvi-faldad, ɔ: om-brækket (foldet) 2 Gange.

Ombrage (Kjøbm., jfr. t. umtragen), om-flytte, overføre („Regningspost fra en Konto til en anden"). Dv. Ombrag.

Ombragspost, overførsel, -sels»post« (over-sæt?), ɔ: „Regningspost, af hvilken der gjøres Ombrag".

Ombreie (t. umdrehen?), *svinge, *kværve, *snu, *vende, *tu(r)ne, *tulle, *svejve, snøre (-de), snurre(ar). »Snøre seg, snurre seg«.

Ombreining, (om)snuing, f., sving, m., svinging, f., kant, n.; turning, f. »Stjernen kanta 5—6 kant«. **O. i Luften**, rund-kast, n. Jfr. Luftspring.

Ombrift (i Landbruget), skifte-bruk, n., s.-drift (Molb.); sæd-skifte. Jfr. åker-skifte, n., -byte, n., ɔ: „Ombytning af Agre".

Ombrive, *drive om, *rangle, slænge (— slång, o), ræke, e (— rak).

Ombriven, ræ'k(e), n., rake-dis, m. (-dejs, -dans, m.), slænging, f. **O. paa Bandet**, ræksterⁱ(e), m. Jfr. Drive. Mk. *kome på ræk, ɔ: t. i Drift. *Kome på rake-dis, 1. blive flyttet el. henslængt paa urette Sted, 2. komme paa Omflakning, uden Tilsyn (om Kreatur).

Ombufte, om-*ange?

Omegn, om-land, n., om-kværv, m., om-kværve, n., grænd, f., bygd, f., gran'-b., naboskap, grændskap, m., grændarlag, n. »Her i bygdi«. »I vår bygd«. »I vårt naboskap« (hær i n.-pet); toler, f. pl. »Her i tolenne«. Jfr. Egn, Nabolag.

Omelette, panne-kake.

Omen, varsel, n., forvarsel, forbud, føre-færd(y), f., varsling, f., tekn, n. Jfr. Forvarsel.

Omendskjønt, *ændå, hvorvel, uagtet. Jfr. Endskjønt.

Omfang, om-grep(i), n.; (Bibbe), ruv, n., røjve, n. (sv. * ruva), også re's(i), n., ruving, f., opbor'(u'), m.; (en Sags), bære-, række-vidde; træ'klejk(e), m. (jfr. Tykkelse, Fyldighed). Jfr. Volumen. **Stort O. have**, ruve(ar), røjve (-de). Jfr. Skrolle.

Omfangsrig, *ruven, ruvsam, røjven, rom-fræ'k(e), *rom-stor. »Rike folk er romfreke«.

Omfaren (rundt befaren), *kring-faren.

Omfares (forbi hinanden), *omfarast, *mis-farast.

Omfart, om-færd, f.

Omfatte, *fate om, *gripe om; inne-hålde; ful't forstå, fult skønne.

Omfattende (indholdsrig), *ri'k; rum-stor. Lm.

Omfavne, om-fæmne, e (— de), fangle(ar) (fångle, fångsle, fång-sløkje), *fange (fagne), fang-take (»fangtog hans Knæer«, Fr. Bg.), *famne, om-fagne (for -fange?), *gi fanget. **O. hinanden**, fang-takast. **O. med et Greb om Halsen**, hals-flængje (-de). Jfr. gl. n. halsfengja.

Omfavnelse, fang, n. (»gi fanget«, »han

fek ejt godt fang«), fang-ta'k, n., fangling, f., fang-lag, n. Jfr. Favne.

Omflagre, *flogse(ar), *flugte omkring, *flangre.

Omflakke, *flakke, *laupe, *renne omkring, slætte(e) (—slat').

Omflakken, sviving, f., svev(i), n., om-s., slænging, f., slætting, f., rangling, f., lauping, f., ænjing, f. (e), vid-vang, m. (vide-vank, n.), om-ræksker, m. »Kome på vidvang«, ɔ: komme langt bort.

Omflakkende, rækande(e); *vid-faren, svivande, hejmlaus, vid-osen (jfr. *vid-ræsen, ɔ: vidt omfl.), vid-fårål(o-o), („mere alm."), vid-fårog, o (-farig'e, -fårau, vi'-fjørog). Gl. n. viðförull. Mk. sv. * vi-åsen. **O. Perſ.**, slætte, f., ræke(e)-kjæp', m., utlaupar, m. **O., forvildet, Dyr**, rækjelde(e), n.; (Hund), slætte-bikje, f.

Omflakker, slætte, f., fant, m., fark, m., renne-fille, f., land-laupar, land-strykar, lykke-ridder, svivar.

Omflod, om-løp, rund-løp, ring-straum, m. Jfr. Hvirvelſtrøm, Kredsløb.

Omflybe, *renne i kring, r. rundt, gå r. **Omflydt**, *om-fløjt, *kring-f. Sv. kringfluten.

Omflytning, om-skjepnad (ski-), skjæpl, n., skjæpling(e).

Omflyttende, hejm-laus.

Omflyttet, *om-flut', *om-lagd.

Omfærd (Rundgang), om-færd, f., svarv, m. Jfr. Tour.

Omførſel, omførsle, f.

Omgang (Tour), omgang, m., fa'r, n. (»første faret«), *omfar, sæt; (Omløb), svarv, n.; (enkelt Række af Fjæle, Planker i Fartøi), kværv, n.; (af Maſter i Strikketøi, Garn), *kværv, omfar, n. (omfærd), snejs-gang, m.; (i Tømmerbygning), kvarv, n., om-k. (om-var, -varv), kvårve(o), f., om-lag, n.; (ved Altergang), du'k, m., blæje, f., *kne-fal; (Samliv), lag, n., sam-være, n., sam-kvæm(e), n., om-gang, m.; (ſtadig), samlevna'(i), n., liv, n.; (fortrolig), *samlag. **O. med** (Behandling af), måte, m., fræmgangsmåte. **Perſon til O.** (at ſnakke med), tale-nøjte, n.

Omgangsbeſtilling, omgangs-gøremål; -ærend, n., -ombud.

Omgangskreds, omgang, *omgænge, n. (»han har liten o.«), ring (B. B.), omgangs-r., lag, omgangs-lag, venne-lag, v.-ring.

Omgangsſyge, farang, m., farsot, f., landfarsot, språte(o), f., svejm, m., sotte-s., øver-færd(y), f., omfar-sykje, f.

Omgaaende Sygdom, omfar-sykje, f., øver-færd(y), f. **Med o. Poſt** (t. mit umgehender P.), med næste p., med atter-, bak- el. om-posten? Jfr. atterbud, ɔ: Tilbagebud; *baksky(d)s = atterskjot, ɔ: Returſkyds.

Omgaaes, omgangast, *søkje. »Sæg meg, kven du søkjer, eg sægjer deg, kven du er«. **O. meget**, have samlag (med). **Samt til at o. Folk**, *folke-gjængd, -van (-vand).

Omgive (t. umgeben), være om. Jfr. Omringe. **De, ſom o. ham**, som ær om ham, som omgås ham. **O. med Toner**, omtone. Molb. **O. med Torden(lyd)**, om-tordne. Molb.

Omgivelſe (t. Umgebung?), (Ens), omgang, omgangs-venner.

Omgjørde, linde(ar), gjør(d)e (gy-) (gjøre, gjøle, gjure). Gl. n. girða, gyrða. Jfr. Gjorde, Svøbe. Mk. gjør(d)e (gy-), f. (gjyre, gjøre, gjure), ɔ: Gjord, Baand, iſær om Kar; gjør(d)e-mon(u), ɔ: Smalning paa Kar mod Enden, også: gjyringe-m., gjørings-m. og gjure-staup, n.; gjør'etåg(o), også gjyringtåg; gjor(d)ing, ɔ: Ombindelſe; også = (g)juretau, gjøre-tåg.

Omgjængelig, *om-gjængeleg, *man-tamd; (venlig), *ty', ty'sleg (gl. n. þyðr), hyggjeleg, *man-ty, *u-vand, u-vandsleg, *ven-ty; (let at bli kjendt med), kjændsleg. Jfr. Jævn, Simpel, Ligeſrem.

Omgjængelſe, om-gjænge, n., omgang, m.

Omgjærdelſe, in-gjærdsle, f.

Omgjærdet, *inne-gjærd.

Omgjøre (fornye), om-bune(ar); *kumple. **Omgjort**, *om-gjord, *om-atter-g., *opatter-gjord, opatter-nya(d).

Omgjøreiſe, omgjær(d), f.

Omgreb, om-grep(i), n. Jfr. Begreb, som og kan hete omgrep (I. A.).

Omhandle, *handle om, *samråde, *dagtinge, rådslå, rådlægge om.

Omhegne, hægne(ar), e.

Omhegning, hægning, f.

Omhu (Forſorg), ombod(o'), n., om-hug, m., om-syn, f., at'-hu'g, m., å-huge, f. (gl. n. áhyggja), sut, f., syting, f., *om-sut, omsorg, f., øje (»ha' øje med«).

Omhugge, fælle (-de), hågge(o) ned, styve (-de). Jfr. Nedkappe.

Omhvælvelſe, kvælving, f.

Omhvælvet, *kvæld (kvolvd, kolvd, holvd, hold).

Omhyggelig, *om-synleg, omhugsam, *røkjen, skjepsam (ski-), vør(d)en(y), vørdsam, *hyggjen, *syten, sytsam, *hyrden, tru-røkjen (gl. n. trúrœkinn, jfr. ſamvittighedsfuld), vørk, y (»dej var vørke føre hånom«, ɔ: omſorgsfulde), vørkleg(y), hålleg(o), mo'n, oo (»være mon om«, ɔ: ha' Omſorg for; jfr. gl. n. muna, ɔ: erindre, sv. mon, mån); (ſom gjør ſit Arbeide med Flid), væl-vørk, y

(væl-virk, -værkjen, y, -værkjen). **Ombyggeligen** (med stor Flid), virkta (gl. n. virkta vel; jfr. virkt, f., ɔ: Ombu), værklege, y, hållege(o), hål'-værkelege, med Flid.

Ombyggelighed (Orden, Renlighed), vər(d)nad(y), m., værdsle, f.

Ombylle, jfr. Hylle, Indh. **O—t**, *omklæd', *til-svejpt.

Ombæng, om-hæng, n.; tjæld, n. Jfr. Gardin.

Ominere, varsle, spå.

Ominps, varslende, *varslande, forbudende? (av forbud = Omen).

Omission, ute-latelse, efterlatelse, undlatelse, forsømmelse. **O.s-Synd**, efterlatenhets-s.

Omissiv, undlatende, efterlatend(de), overspringende.

Omkalfatre, gøre om, *skape om, omdanne, om-*kumle, støjpe om, bake om.

Omkante (sætte Kant paa), *kante, *falde.

Omkap, *i kap, *kap-. »Gange, ro i kap«, *kap-springe, -renne.

Omkaste, kaste over-ende, *k. i kol, skjejvle (ar), rote(ar), ruske(ar), skjeple (ski-), rumple(ar), kumle(ar), rjuve (— rauv). Jfr. Omkuld, Opkæve. **O—t**, omkumlad.

Omkastning, »vældning, om-kast, n., om-kumling, f. (-kumpling, -kumping).

Omklædning, om-hamsing, f.

Omklæde (i anden Dragt), *om-bu (-dde).

Omkomme, miste el. *late livet, *kome av dage, tynast (Lm.), bli borte, b. væk, sætte til, s. livet til, *gå til, gange føre, gå før de(t); (i Vandet særlig), *blive, *drukne, *låtast; (om Kreatur), starve(ar), dæse (-te). **O. ved Uforsigtighed**, kaste seg bort. **O. En**, av-live, ta' av dage. **Omkommen**, *tilgåd, tilgjængen, *al' (ɔ: forbi). »Han er mest al'«, ɔ: næsten bøsd. Jfr. sv.: »hesten har blifvit all«, ɔ: er bøsd. Gl. n. allr. Var þá öll þeirra vinátta, ɔ: Venskabet var forbi. **O.** (Kreatur), *dæst.

Omkostning (t. Unkosten), kostna', m., kostning, kost, m., *omkostna', -*stning. **Med O. forbunden**, kostasam, *kostal.

Omkreds (t. Umkreis), omkværv, m. (-kværve, n.), omfang (ikke i *; sv. omfång), omgrep(i), n.; (Strækning, som fra et vist Punkt kan oversees), jfr. lejte, n., kværve, n. Jfr. Kreds.

Omkredse, *svive om, *svinge, *tulle, *tunne el. snu seg i kring om, kring om.

Omkring, *i kring, kring, kring-om, *om, *om-kring, *i tul, *i tun', om-kværves. »Fare vidt om«. »Kring om huset, foten, landet«. **O. i el. paa**, *om, *om i. »Gange rundt om golvet«. »Ræke(e) rundt om fjorden«. »Fare vidt om landet«. »Flakke om i landet«.

Omkuld, *i kol' (»*fare, *dætte, stupe, rjuke, rulle i k.«), *ende (*dætte, *kante ende«), *sta(d) (»dætte, rive sta'«). Jfr. *sige i kol' el. ned, kante(ar), tumle, drive fram el. sta, hau'e-stup, ɔ: falde omk. **O. støde**, *kante, rive i kol, vælte (-e), *kol-støjte, *-kaste. **O. styrte**, trinte(ar), væltre, e, ar. Kolle seg = fare i kol.

Omkumple, *skjæple, kumple. Mk. *skjejvle, *ruple.

Omkumpling, skjæpl, n., skjæpling, e, f., *omkumling, *omflytting.

Omkvæd, *stæv, e, an-stæv, ette(r)-stæv, ve(d)-kvæ(d)e, n., om-kvæde, n., ve'k(i)-stæv, n., rul', m., åtpå-slæng (O. V.), *etter-slæng? **O. i Midten af Vers**, millom-slæng, m.

Omlysning (Omvisning med Lys), omlysing, f.

Omlægge (i ny Orden), »kumple. **Omlagt**, *om-kumlad, *om-lagd.

Omløb (Kredsløb), om-laup, n., om-gang, m., omsvev(i), n.; (om Solen), kringsvejv, m. (Lm.); (have O. i Hovedet), h. tænksamhet? omtanke, forstand, vet. Jfr. Ombreining.

Omløbende (Vind), om-laupande. **O. Ræde**, *om-far, *omlag, n., om-kvarv, n. Jfr. Omgang.

Omløber, jfr. land-stryker, *fark, *landslaupar, *langfær'a-fant, langfant, *rangle-fant, *rangle-basse.

Omme, *omme.

Ommelde, tale om, vedrøre. Jfr. Melde.

Omnibus, alleman, allemans-vogn. H. P. S. Lettere: hver-man(s-vogn).

Omsæg, råkøt-æter?

Omsørme, *kumple.

Omplantning, om-sætning, f. T. Umpflanzung.

Omrage, *kare i, *rote i, kumle(ar), føre i ulag, skjæple, e, ar. Jfr. Røre, Fortville, Forstyrre, Forrykke.

Omraade (Kirkekreds), om-kværv, m., -kværve, n. Også vald, n., ɔ: Vælde; Grund, Eiendom. »På vårt vald«, ɔ: på vår grun, innen v. enemærker. Jfr. *valde, ɔ: eie, raade over. »Dæm valda åt elven«, ɔ: beres Marker strækker sig til Elven.

Omredaktion, jfr. ord-vending, f.?, ɔ: „Forandring i Ordene"; omstiling, f., „Omarbeidelse i Skrift".

Omregulering, om-skjepnad (ski-), m. Mk. og omskifte, n., omkumling (-kumpling, -kumping), ɔ: „Omkastelse, Omvæltning".

Omreise, om-færd, f.

Omreise, at, *fare om, *f. i kring (jorden?),

*fare kring, *fær'ast i kring. T. umreiſen. **Omreiſende**, vid-farende, vidfaral (o - o), *langfær(d)ande. Jfr. **Omflakkende**, **Bereiſt**.

Omrids, om-*rissing, f., om-*reting(i); kort fremstilling (av historien?). Jfr. **Skizze**.

Omringe (**ſlaa Kreds om**), kring-sætje, sætje kvarv om, sankast på; liggje om, kværve (-dē), *holme (ɔ: indeſlutte, f. E. **Dyr paa Jagt**), *sanke sol på, flokke seg om, flokkast om, flykkjast om, *ringe inne (dv. inne-ringad), *gjære man-gar' om; (**pludſelig**), *kring-renne; (**langſommere**), kring-gange. Jfr. kringse(ar), ɔ: **opſtille i en Kreds**. »Dej kringsa' seg om han«.

Omroden, om-roting, f.

Omrykke, *rykkje över-ende, i kol'.

Omryſte (**Flaſte**), *riste, *skake (i hop), *skumple.

Omryſteiſe, risting, f., *skumpling.

Omrøre, røre om; („mænge med en hvirvlende Bevægelſe), trille(ar), *tulle (med tvåre, o, el. turu).

Omrøring, røring, f.

Omſeile, sejle rundt, *kring-sigle? (i likhet med kring-renne, k.-sætje), *fare kring, f. i kring. Dv. *kringfaren, omsejlet.

Omſider, *omsider, *endelege, tilsist.

Omſiggribende, *lejten.

Omſigt (t. Umſicht), *omsyn, f. Også H. D., Molb.

Omſigtsfuld, *omsynleg (-lig, H. D.), omtænksom. H. D.

Omſkifte (**Klæder, Farve**), skifte (-e), vende (-e) (målet sit), byte (-te); **omse**(y - ar). Jfr. **Omvexle**. **O—s**, vende sig, vendast. **O—t**, *skift, *vend, *snud', *om-s., *omskift.

Omſkiftelig, skifteleg, omskifteleg, skiftande. Jfr. **Vexl—**.

Omſkiftelſe, skifte, n., *om-s., skifting, f., omslag, n., skjæple, n., skjæpling, f., vending, f., om-brøjte, n., om-byte, n., snuna(d), m., *omsnuing, brigd, f., brigde, n., **omsing**(y), f. »*Gjære skifte på«, ɔ: afvexle. »Til skiftes«, vexelvis.

Omſkikke, sende om, skikke om. T. **Umſchicken**.

Omſkjøttet, etter-hård', om-vørd, y.

Omſkrænke, jfr. stængje (-de), hægne (ar), om-gærde.

Omſkydning, om-skå't(o), n. „Som naar to ſammenfældede Kanter glide forbi hinanden". Jfr. **Forſkydе**.

Omſlag, om-slag, n., omskifte, n.; (jfr. **Hylſter**), væ'r, n. (av *værje), svejp, n.; (**varmt**), ba'k, n., hejte-b.; (**koldt**), kaldebak. Mk. kjøling-kake, „liden Deig, Klump til Omſlag paa ſaarede Lemmer". Jfr. **Kjølning**. **Med varmt O. omgive**, bake, ar.

Omſlutte, fate(ar), rigge(ar). Jfr. **Svøbe, Bikle, Omgive**. T. umſchließen.

Omſlynge (t. umſchlingen), tulle seg om, krulle seg om, vinde el. snu s. om; røjrge(ar), vævje (— vavde), vævle(ar); (om **Vægter**), ringe seg kringom.

Omſmedning. om-smiding, f.

Omſnære, *snøre om, omsnøre, *røjrge, røjve, *vavle, *vævle, *fate, *rigge, *fæsle (fætle, e).

Omſnøre, ombinde, omvinde.

Omſonſt (t. umſonſt), *fåfængt, *i mist, *te' fånytte; (**uden Betal.**), frit, for ingenting, *til giving (til givande).

Omſorg, omsorg, f., ombod(o'), n., omhug, m., skjøjte, n., om-skjøjte (-ting, f.), skjøjting, f., om-su't, f., om-syte, n., syting, f., anduge, m., ansæmd, f., *at'-hug, atte-le't, n. Jfr. **Omhu**. **O. for Næringen**, mat-sut, f. **For ſtor O. for en ringe Ting**, jfr. »for stort lås føre lite' hus«. **Mangel paa O.**, skjøjteløjse, f. **Fri for O.**, *omsyte-laus. **O. bære for**, *mynje, syte føre(y). Dv. *mynja(r)sam, ɔ: **omhyggel.**, **øm. Som bærer, bræger O.**, skjøjtsam, *mo'n (»være mon om«; sv. mon, mån, jfr. gl. n. muna, erindre).

Omſorgsfuld, sytsam, **vørk**, y. Jfr. **Omhyggelig**.

Omſpænde (**omgjorde**), spænne (-te), *s. om (med spænne), *spane om (noget, med fingrene); om-spænne, in(ue)-klæmme (som i isen); (**ængſte**), spænne, hålde spænt, h. i spænning. Jfr. **Ængſte**. **Stroppe til at omſpænde el. fæſte med**, spænsl, n. Gl. n. spenzl.

Omſpændelſe, spænning, f.

Omſpørge, frette(ee) (-e); (**omhyggelig**). nau(d)-spørje. **Omſpurgt**, *om-spurd.

Omſtable, se **Stable**.

Omſtaaende: paa omſtaaende Side (t. auf der umſtehenden Seite), på den andre el. næste side.

Omſtemme, *stille om (fela); få på andre tanker, *tælje (til, frå, av), *rå(de) til, frå, av, vende (ejn) om? **O—t** (**ſom har forandret ſin Beſlutning**), *om-hugad, *av-råd', *av-tald, *frå-tald, om-sinnet. D. *, H. D., Thyregod. Mk. rennast (-dest), ɔ: formildes i Sindet.

Omſtimle, *kring-sætje, -rænne (*yre, *kry, *aule, *maure kring ejn), gjære man-gar(d), g. man-vase (om). »De kringrendte ham«. Asbj.

Omſtreife, *ranke, *ranse, *ræke(e), *rangle, *rænne (-de). Jfr. **Streife**. **Omſtreifende**, rækande(e), slængande, slængjen(e). **O.**

Perf., *rangle-fant, *renne-fille. Jfr. Omflakker, Flakke.

Omstreifen, -ning, renning, f., også *sviving, svejv, n., rank, n., ransing, f. Jfr. Omsværmen, Omflakken.

Omstreifer, *ut-laupar, landstryker, jfr. Vagabond; slye, f. („især om Hunde").

Omstyrte, vælte (Lm.). Se Styrte.

Omstyrtning, -telse, om-støjt, m., omstøjting, f., om-snuing, f., omvælt(n)ing.

Omstændelig, nøje, utførlig.

Omstændighed(er), tilstand(er), forekomst(er), tilhøve, n. (Lm.), høve, n., tilbord(u'), m., omstand, n., omstøde, f. (Lm.); kår (gode, trange k.; ikke efter *); (Forholdene: det at O. fører noget med sig), til-stænne, n., tingenes gang (jfr. Tendents); („Leilighed med Hensyn til Forraad el. Formue"), tid, f. »Der var god tid på fisk«. »Han hadde god tid på pengar«. **O. beklagelig**, sutmål, n. **Forviklede O.**, floke, m. **O., særdeles gunstige**, *vilje-ver, n. (»han fek v. sit«). **Lei, slem O.**, lej-sæmd, f., lejelse, n., leje, f. (»ej stor l.«); ba'l, n., ampe, m., lejt tilhøve? **En meget ærgerlig O.**, nid, n. (»ejt stort nid«). **O., som har megen Indflyd. paa et M.fles Liv**, lagnad: »ejn god l.«, »ejn tung l.«. **En vis Retning el. Vending i Omstændighederne**, til-bejning, f. **Et underligt Sammentræf af O.**, *ejt undarlegt høve. **O. føiede sig saa**, *det høvde så til. **Der er en O. ved dette**, d. er en særegenhet el. noget særmærkt v. d.; (indtruffen), tildragelse, hændelse. **Der indtraf en slem O.**, *det kom bjørn i barnelejk«. **Gjøre O.**, gjære krus føre(y), kruse(ar), *høgtide føre ejn; 2. (gjøre Vanskeligheder), søke utflugter, gøre inkast, mot-læg', påfund, g. omveje. **Kjæmpe med O.**, *bale. **Fuld af O.**, *langdragen, lang-drøg. **Uden O.**, uten videre, uten (å gøre) krus (ɔ: Komplimenter).

Omstøbe, *omstøjte, *kol-s., snu op ned (ikke: op og ned).

Omstøbelse, om-støjt, m., omstøjting, f.

Omsving, sving, m., *svinging. Jfr. Omsbreining.

Omsvinge, *svinge, *svejve, *snu, *vende (-e).

Omsværme, *rasse om(kring), *ralle, *snære, *svive, *skjægte i kring, flyge om (i lejren, hæren). Jfr. Streife, Flakke, Vimse.

Omsværmen, ral', n., ralling, f., rassing, f., renning, f., sviving, f., slæng, m., slængjing, f., flakking, f., rangl, n., flåg(o), n. »Kome på rangl«, »på ral, på flag«, f. e. om fylle-fanter.

Omsværmer, *land-stryker, *landlaupar, *fant, fark, lykke-ridder: ræke(e)-kjæp, renne-fille. Jfr. Omflakker, Omstreifer.

Omsvøve, *svive om, *kvingle, kveme(i), *kvimse. **Omsvøvende**, kvemen(i), kvimsen, kvimsot.

Omsvøven, om-svev(i), n., svejm, m., *kvimsung, kvingl, n.

Omsvøb (som svøbes om, Indhylling), svejp, n., *omsvejp, omvej(e); utflugt, *inkast, *påfund, avstikker, utvikelse (»digression«). N. M. Pet. **O., usynlige** (el. Regler), vis-bænde, n. Jfr. gl. n. visbending. **Vink, Tegn.** Jfr. Ceremonier. Jfr. »han fek det bejnt op i øjrat«. **Uden O.**, *ret å(g) slet. **Som er uden O.**, *bejnfaren. **Fuld af O.**, *vid-ræsen.

Omsvøbe, svejpe om, ha omslag, *svejp, om.

Omsy kring-sy?; sy om (igen).

Omsætning (af Varer, jfr. t. Umsetzen), køp og sal(g), handel, bytte-h., rusing, f., vare-bytte, udbyt(n)ing (Morgenbl., rørelse, handels-r., omsætning? I * finnes omsætning = „Omplantning" (I. A.). som det tyskdanske ord også egentl. tyder.

Omsætte (Varer, t. umsetzen), bytte.

Omtale, en, omtale, m., omta'l, n., omrøding, f., -rødnad, m. (-rudna), omsval, n., næmning, f., over-læte(y), f.: (godt, slet), ord (godt, låkt o.). **O., høirøstet**, rop, n. (sv. rop): »komme i rop«.

Omtale, at (bevøre i Talen), *næmne: »dej have ikkje næmnt ejt ord om de'«. **Hørt omtale**, hørt gjæte (B. B.). **O—t, vel, ilde**, vel, ille låten. **O. paany**, opatter-havd. **Meget s.**, ord-gjeten. Mk. vid-, vel-, il-gjeten. **Passende at omtale**, *omtalande.

Omtanke, *omtanke. Sv. omtanke.

Omtaage, om-tåke, om-tåme, om-skodde? Jfr. Taage, Uklarhed (i Luften).

Omtrent, -lig (paa det nærmeste), omkring, *på lag (B. B.), *som (»det kan være s. ej tunne«); *til kalle (»han er skuldfri, te' kalle«, ɔ: næsten gjældfri); *eller så (»ejn time e. så«), *på (å) gjære (»det var så møkje' som ejt hundra, på gjære«); *så møkje som (»så m. som ejn dalar«, — »ejn fest er så m. s. ej høgtid«); *om ejn trint (t.? jfr. d. * på ejn trant); *mest; *fjærre ved (»*så fjærre«, ɔ: faa omtr., jfr. gl. n. eigi fjarri, ɔ: ikke langt fra); også en, *ej (»ej 50 år«, »ej nie tie«); *gisse- (g.-mål, n., -mil, f., -tome, m.). **Sig omtrentlig, hvormeget**, *skjot på, kor møkje(y).

Omtrykke, trykkje om, *t. op (-atte), *prænte om.

Omtrylle, trolle om (ɔ: forvandle).

Omtræk, om-færd, *vide-vank; *rangling, om-*rassing. Jfr. Omstreifen, Omflakken.

Omtumle, *skumpe, *skumple, *skake

(*rigge, *sikke), slænge, kaste omkring, hit og dit. T. Umtummeln.

Omtumling, -leu, jfr. *skumping (ɔ: „ibelig Støben el. Puffen"), ska'k, n., skaking, *risting, vælte, f.; *ræksting(e), ræ'k, n., ræking (ɔ: omdriving, på havet, på livets hav); tulling, f., sænjing(e), f., kant, m., vimring, f., vingl, n., vam, n. »Kome på kant«, ɔ: begynde at vælte. »Være på ejn k.«, ɔ: v. noget brukken.

Omtvifte, stride om, trætte om, være uenig om. O—t, *om-strid', uavgjort, tvilsom.

Omtygge, *tyggje om.

Omtykt (vel, ilde), *likt (vel, ille). Omtykt i * ær = „ynbet, anseet". Sv. omtyckt.

Omterffe Korn efter at Halmen er fraftilt, tine (-te). Dv. tining, f.

Omvandre, -vandring, se Vandre, -dring.

Omvanke, ræke, e (— rak), *drive, *rangle, *ralle, *ratle om, slænge (-slång, o). Jfr. Flakke, Vanke.

Omvei, om-væ'g(e), m.; (Krogvei), kro'k, m., *av-k. (krokar, Lm., ɔ: Omveie). O. af en Mil, ej mil te' kroks. Som ikke bruger Omveie, *bejn-faren.

Omvende, *vende om, *snu om; (forvandle), *vende, *skape, om. O—dt, *om-vend, *om-snud'; *(v)rang, *vrangsnud, ænde-vend (Lm.), ende-snud.

Omvendelfe, *vending, *om-v., *-vendelse, n.; (Sindsforandring), *hug-vending, -vendelse, n. Hedningers O., h.s skirsl, f., då'p, m., overgang (til kristendom, *kristning?).

Omvenden, om-vending, f.

Omverden (t. Umwelt), sam-verden? Jfr. Samtid.

Omvegle (t. umwechſeln), *skifte (om), *bytte, ombytte, brøjte (-te); ømse, y (ar) (imse, ømsne, y), ømsast, y. Sv. ömsa. Omvegleude, ymsleg, *skiftande, skifteleg.

Omvegling, *skifte, *om-s., *byte, *om-b., ombrøjte, n. Jfr. Omflag, Omfliftelfe, Forandring.

Omvifte, se Vifte.

Omville, *røjre, *røjrge, *fate, *vave, *vavle, *rigge. Jfr. Ville, Forbinde. O—t, ikring-vunden. Lm.

Omvilling, røjrge, f., røjring, f., vav, n., vævling, f., *svejp, n. (ɔ: Svøb). Jfr. Vilkling.

Omvælte, vælte (— valt og -e), *kumle. Jfr. Vælte, Forvirre, Forſtyrre. O—t (oprobet), *baukot. O—t, ganfle, *ål-*vælt. O—t Stilling, ål-vælte, f. »Liggje i ålv.«, ɔ: ligge paa Ryggen, om Dyr.

Omvæltning, rulling, f., om-roting, f., omstøjt, m., -støjting, f., kvælving. f., kumling, f., om-k., om-kast, n., snuna', m., om-snuing, f., rot-vælting, f., vælte, f. (»liggje å vælte«), grun'-vælting (ɔ: fra Grunden af), gnuring, f., gnu'r, m., bauking, f., om-skjepna(d) (ski-), svev(i'), n., sving, m., løjpe, f. (ɔ: Nedſtyrtning); vår(o), m.; riksstorm. »Dej hadde gjort gilde vårar«, ɔ: havde robet og ruſſet noget forfærdeligt. Jfr. Omkaſtning, Omflytning, Omregulering, Forſtyrrelſe, Revolution.

Omværning, værning, f., (oftere) varning, f. Jfr. Fredning, Forſvar.

Omælte, *kna(d)e om (kne, kna).

Onani, selv-svækkelse.

Ond, *vond (værre, værst); (vanſkelig), *vond, *vand (»v. at finne«, »at gøre tillags« osv.); (ſmertelig, ubehagel., modbydelig), *vond, *lå'k, *il', sår (»dette herrens vonde vejr«, H. Ibs.); (ſkadelig), *vond; (ondſkabsfuld), *vond, *lå'k, *il', *trollot; (vred, hidſig, arrig), *vond, *fu'l, *il, *vil, *sint, vondsleg, ilsk (dv. ilske); *u-: u-vane, m., u-bøn, f., ɔ: ondt Ønſke. Jfr. Forhadt, Slet, Ubekvem. Den Onde, den vonde, d. *låke. Jfr. Djævelen, Fanden. Til det Onde, *te vondes. O. Beſtaffenhed, *vondskap. O. Gjerning, u-gjærd, f., ugjærning, f., u-værk, n., fante-stykke, n. Jfr. Brøde, Misgjerning, Kjæltring-. O. Ting (et Onde), vonde, m. O. Veir, *stygge-ver, ruske-v., u-ver(ee), n. Faa Ondt, *få vondt (bli syk). Have O. (være ſyg), *ha' vondt. Have Ondt af, *synes synd i (J. Lie). Lide Ondt, *l. ilt, våtre(ar), slåtre(ar). Jfr. Strabadſere. Ønſte Ondt, *be vondt. Mk. »han er ilt ræd, som ilt gjærere«, ɔ: den venter Ondt, ſom gjør O. »D'er vondt, som vondt skal drive«.

Ondartet, *vond, *lå'k, *av det vonde slaget. O. Byld, ejter-kvejse, f., -båld (o), m., -kaun, m.

Onde (noget O.), vonde, m., skade, m., lyte, n., vank, n., u-hæppe, f., tilfælle, n. (f. e. i ryggen, siden); u-sed, m., u-skik, m., u-sømd, f. O. ſtort, u-lukke, f. Det er et Onde, at, *d'er vondt, at . . .

On dit, de siger.

Ondſkab, vondskap, m., vondske, f., ilske, f. Fri for O., *mejn-laus.

Ondſkabsfuld, *vond, *il'ske-ful', *il'-tænkt, *å-bryen, *å-buen, *å-gjøjen, *trollot, *lå'k, il'-gjærdsam (il-gjærsk), il-bygjen, hjærteløs, *hatal, hatsam. O., meget, jfr. »han er ikkje anna' æn ilt«. O. Dyr el. Menneſke, il'-bøste(y), n., fu'l-gro, f.; (Perſon alene), fu'l-mænning, m., uting, n., il'-mænne, n., u.-grø't, n. O. Folk, *skarns-folk. O. Plan, svik-råd, f. O.

Tingeſt, Bæſen (M.ſte el. Dyr), trol', n., u-grø(d)e, n., ejter-blåse, f., -påse(o), m., -kvejse, f., -tag', m. Sv. etter-påse.

On(e)irolog (el. -krit), drømme-tyder.

On(e)iromanti, drømme-tyd(n)ing.

Onera, byrder, pålæg, avgifter.

Onerere, påbyrde, skat-lægge.

Onerøs, byrde-ful'.

Ongefær, jfr. Omtrent.

Onkel, farbror el. morbror. Mk. faster- og moster-man hos H. D., om »halv-onkler«.

Onomaſtikon, ordbok (med ordning efter æmnerne, inhåldet); navnedags-kvad.

Onomatopø(i)ētiſk, -tiſte Ord, lyd-gen-givende ord, lyd-hærmende o.? lyd-malende. H. P. S.

Onomatopøſi (naar Ordets Lydbindhold minder om Tingens Lyd-Medfør, f. E. Sus, Brus, hvine, knirke, brage, knage), lyd-efterligning, -hærming? lyd-gengivelse.

Ononis arvensis, bejn-urt, f., -gras, n.

Onsdag, onsdag, m., *meke-dag (møke-dag, møkerd., mørked.). Jfr. mid-veka(i'), ɔ: Midten af Ugen. Gl. n. miðvikudagr.

Ontologi, grun-lære, »væsen«-lære. **Ontologiſt**, grunlære-, grunlærens.

Onus, byrde, pålæg, skat. Jfr. Onera. **O. probandi**, bevis-byrden (skyldigheten at føre bevis, prov for noget), prov-byrd, f. (Lm.), prov-tungen (-ga), m. Lm.

Ony, nægl, nagl, m.; (næglfarget) nægl-sten (en halv-ædelsten).

Op, *op (med o-lyd, ikke aa-) (»upe«). *Gange, stige, kome op. »Sigle op om næset«(e), »ro seg op« („efter en Af-bivning"). »Længer op i kjørka, ɔ: „mod Choret". *Rise, stande op; *læggje, byggje op. »Det kom op«, ɔ: „kom for Dagen"; *grave, lejte op. *Late op, ɔ: opluffe, *læse op, løjse, rive, skjære op. Frjose, kjøve, svælle, trutne op. Stelle, læggje, rade op („til en Hob"). Tælje, læse, rope op. Ale, fostre op. Varme, turke op. Have pløgd, skåret, bart (træsket) op (av). Ete, drikke op. Brænne, tære op. **Op og ned!** jfr. »det stundom fæl' (faller) og stundom flø(d)er«. Jfr. og »d'er fram å hovde og op atter«, ɔ: falle og rejse sig. **Bende op og ned paa**, snu op ned på (ikke op og n.). Jfr. Enbe-bende. **Op af**, *op-or (op-po, po, uppo, pu). **Op forbi**, *op-om (pom). **Op i**, *op-i, *pi. »Han fek det pi handa«. **Op igjen**, *op-atter. Jfr. Paany. **Op paa**, *op-å. **Op under**, *op-under (oppe u.) (punder, pund). **Op** = **paa** (op-mærkſom, Opfigt, -ſyn) er tysk (auf).

Opad (længre op), *op-etter; opføre (fyre), op-til; *mote, mots. *undan, o: nedad. **Opad Bakken**, mote bakken. **Det gaar opad**, *det hallar imot.

Opak, uklar, mørk, de'm(i), dum', u-gen-nem-synlig. Jfr. Mat.

Opbanking, se Prygl.

Opbevare, passe på, gæmme (gjøjme, -de). Se Bevare.

Opbevaringsſted, gjøjme-stad. Lm.

Opbidſle, bejsle (besle, betle, bejtle; begsle). Av bejte, ɔ: la' bite; altså eg. bejtsel, idet t utgår forved s.

Opbinde, -blande, -blaute, -blomſtre, se Binde op osv.

Opblinke, *låge op, slå' ti.

Opblæſe, blåse op. O—s, *pu'sne, *påsne, råvne(o). Jfr. Svulme. **Opblæſt**, vind-ful', råven(o), *påsen(o), *fo's, fosen; pusen (ɔ: opb. i Indvoldene); („fygelig i Maven"), *stræmben; (efter t. aufgeblasen?), *kry, *kaut, hoven, jfr. Stolt, Indbildſk. Jfr. Porøs.

Opblæſelſe i Indvoldene, fylle, f., pus-ning, f.; vindsykje, f., digre, f. (ɔ: O. i Maven).

Opbragt, *vond, *sint, *sinna, *for-sinna (O. V.), *fu'l (»han vart f. på os«), *(v)rejd, *il', *vil', *harm, *galen, *u-nådig, *arg, *ivrig, *tærren, tirra(i'). *skjepla' (ski-), æggja', ærta; opsæt (på? imot?), op-øst. Jfr. Hidſtig, Oprørt. **O. Stemning**, sinne, n., tykkje, n.

Opbringe, *ha(ve), føre op; (Skib), ta(ke), jfr. Kapre (t. aufbringen); (ophidſe), *ivre. Opbringe for „ophidſe", „forbitre" ær, siger Molb., „en nu forkaſtet Germanisme, af det Tydſke aufbringen". Derimot hålder han ikke opbragt = vred for german.! **Opbragt** (Skib), fanget, ta(ge)t'.

Opbrud (ɔ: at bryde op, fare, fare afſted, lægge i Vei), av-færd? av-gang.

Opbrudsordre, far-bud.

Opbrunge: opbrugt, *op-ødd.

Opbruſe, *gjøjse, *gjøjve, *øsast. Se Bruſe. **Opbruſende**, *gjøjvsam, *gjøjven, *ø's, øsen, øsefingen, øsleg, øslen, *hejt. Jfr. Heftig, Overgiven.

Opbrusning, gjøjse, f., gjøjving, f., *gjøjs, m., a's, n., gjøjvsle, f., øse, f., øsing, f., ø's, m., ølsle, f.; svejm, m.; (overgivent Sune), øse-møle, n.; (opkommen Lyſt), *flåse(o), f., brå-lyst, m.; (opfarende Hidſtighed), skjejm, m., skjeme, m. (ski-), fræne, f. (sv. * från, ɔ: hidſtig). Jfr. Overgivenhed; Vildſkab; Heftighed. **Til O. bringe**, øle (-te). **O—en lægger ſig**, *dæt' ned atter. Mk. »det svanade, der det sval'«, ɔ: O. gik over, uden videre Følger. **O. i Sindet** (Lyſt, Liden-ſtab), gir, m. »Det sætte gir i hånom«, ɔ: ſatte hans Sind i Bevægelſe. »Dej

fek ejn gir i seg«, ɔ: de blev ganske hidsige paa det.

Opbryde, bryte op (åpne på våldsom måte); (Ager), brjote (åkr, stejn).

Opbryder, *brjotar, som *stejn-b.

Opbrydning, brjoting (av åk'r, stejn).

Opbrænde: opbrændt (om Hus), *opgjængen (opgåd').

Opbud (til Hærtjeneste), far-bud, våpenstævne? hær-stævne?; (til Kreditorer), opbud, opbod, o', n., opgørs-stævne? -stæmne, ɔ: inkallelse, instævning. Stæmne, f. i * sær bl. a. „Indkaldelse for Retten". Men da ligger det nær at bruke ordet også om inkall. til annet. Mk. og stæmnebrev, „Indkaldelsesbrev".

Opbyde (t. aufbieten), kalle til våpen, samle, stævne (til sig); (til Dans), byde op, *bjode, *be(de); (fit Gods, byde fine Gjældsherrer det til Deling), *gøre opbud; (fine Kræfter), late seg til, ta(ke) i, ta' til kræfterne, jfr. »læggje til med al si magt«; (paa Auktion), byde op.

Opbygge, bygge op; (efter t. erbauen), *opbygge?

Opbyggelig (t. erbaulich), *opbyggeleg? Jfr. Andægtig.

Opbølge (efter t. aufwallen?), jfr. Opbruse.

Opbølgen (efter t. Wallung?), jfr. Opbrusning.

Opdage (træffe paa, opspore), *kome etter, *k. på, k. over(y), fornæme (-nam, -nome', ofteſt -namde, -namt), værte(e) var, *få gåt på, åpen-dage (også = røbe), fjåtte(ar), jfr. Mærke; opdage(ar). Ofteſt brugt *opdagad (oppe-, oppen-, åpen(o)-daga'. „Nyere Ord". Også *finne (et land); (faa Øie paa), øygje (-de), øygne (-de), jfr. Øine, at. O—s, *kome op. **Opdaget**, øygd (og øygnd?).

Opdagelse, *finning; (af Land), *land-f., land-fund (L. K. D.); fornæmsle, f., fornæming, f.; opdagning, f. (Lm.), opdagarskap (Lm).

Opdager, *finnar; (af Land), land-finner. L. K. D.

Opdigte (t. erdichten), *finne på, *f. op, *lage (l., lave, en historie, hist. er laget), *lyge (ljuge) i hop, *sætje op ej løgn. **O. om En**, på-digte, d. på, sige (ham) på, på-lyge. **Opdigtet**, lågjen(o), ɔ: løiet. **Den, som gjerne opdigter noget, er** *lygjen.

Opdigtelse, *på-fund, *skrøne, historie; (om en), påsagn.

Opdrag (t. Auftrag), ombud, gøremål, ærend. Jfr. Hverv, Kommission, Ordre.

Opdrage, *ale op, *fostre, sede(ar). T. auferziehen. **Opdragen**, *op'alen, *fostra'. **O. ilde**, *van-tugtad.

Opdragelse, op-al, n., op-øle, n., *fostring, foster, n., op-ælde(e), n. (Lm.: »sætti gjærer møket, op-aldet g. mejr«); (Dannelse), seding, f., *op-s.; (Børnes), barneseding. Jfr. Opfostring.

Opdrager, også *foster-far.

Opdragning, dråt, m., drætte, n., dræt. H. D.

Opdrive (t. auftreiben), *rejse (r. pengar); (indhente Dyr), jage op.

Opdræt, a'l, n. (av *ale); (Dyret selv), ælde, n.

Opdrætte, se Opfostre og Lægge til.

Opdynge, *dunge, op, mukke, ar (i hop), muge(ar), måke, o, mugge (i hop pengar), mygje (-de); (lægge mere til), *kase på. Jfr. Dynge. O—s, læggjast føre(y). »Det lægst føre« (om ubetalt gæld, ugjort arbejd).

Opdyngelse, måking(o), f.

Opdyrkning, hævding, f.

Opdække, borde(ar), bord-sætje, dække op med. Asbj.

Opdækning (Anretn. for Gjæſter), bordhald, n.

Opdæmme, se Dæmme.

Opelske, røkte(ar), ale (— o'l), a. op, kvejkje (-te).

Opera, arbejd, umak; syngespil, -stykke, sang-spil, sång(o)-lejk. Lm. **O. buffa**, lystigt syngespil. **O. seria**, alvorligt s.

Opera (Flt.), værker, skrifter, lærde værker. **O. posthuma**, efterlatte skrifter.

Operasanger, sangspil-sanger el. skuespil-s.? Ellers bare sanger. Sammenhænget forklarer.

Operation, eg. arbejd, virksomhet; »forretning«, stræv, foretak, handel(s-foretak); (Saarlægens), skur, stik(king), avsættelse; (Hærens), foretak; (i Regnekunsten), utregning, arbejd; (i Æmnelæren), undersøkelse, prøve. **O—s-Basis**, foretaksfæste, -grunlag. **O—s-Linie**, foretakslinje, arbejds-l. **O—s-Objekt**, arbejdsmål. **O—s-Plan**, arbejds-plan. Jfr. Plan, Udkast. **O—s-Subjekt**, utgangs-punkt (for virksomhet).

Operativ, virkende, virksom.

Operatør, sår-lækej (tanlæke, brokskærer, stensnider osv.).

Operere, arbejde, virke, gøre »forretn.«; utvirke; (en Legemsdel, om Lægen), *skære, stikke, avsætte. »Skære for tungebånd«, »s. for *skjærve, for stær«? **Bli opereret**, bli tagen under arbejd, bli skåren (for sten, kræft osv.).

Operette, litet el. mindre sangspil (sang og tale skiftevis). Se Opera.

Operist, opera- el. skuespil-sanger, sanger. Jfr. Operasanger.

Opfange (modtage), *ta(ke) imot. T. auffangen.

Opfarende (t. auffahrend), *hastig, *hastmodig, *brå-lynd (gl. n. bráðlyndr), *brå-huga, *brå-sinna (mk. brå-sinne, n.), *skjærre-sinna, brålog (»brådug«), *il'-hått, *il'-bræen, *snar-sint, *kvimpen. Jfr. Heftig, Hidsig, Hastmodig. O. Pers., illing, m., il'-mænne, n., il'-beste, m., -nøjte, n., il-bræe, f., a's, n., asn, n. Jfr. Brushoved, Havgasse.

Opfarenhed, brå-læte, m.; (som af Skræk), kip', m., kvæk', m., støk', m. (?).

Opfart, (rettere) op-færd.

Opfatning (t. Auffassung), skjøn (skyn), n., syn på, mæmme, n.; om-grep(i'), n., Lm., ɔ: Forstaaelse, Begreb.

Opfatte, skjøne (sky-), *forstå, *take. »Eg tok det radt, kvat han mejnte«. »Det var på two måtar til å take«. O. urigtig, *mis-ta(ke). Som let opfatter urigtig, *rang-synt.

Opfinde, *finne op (på), *hitte på, tænkje op. Gl. d. påfinne. Dv. påfund. H. D.

Opfindelse, opfinning, f. Sv. uppfinning.

Opfindsom, *opfinsam (opfinnog), *hitten, *hitsam, *kunstig. Mk. *ordhitten.

Opflamme, nøre (-de), *elde op under, glød (-de), kvejkje (-te), øle (-te), sætje op. Jfr. Agitere; Tilskynde, Opbidse. O—s (henrives), fjælgne(ar). Jfr. fjælge, ɔ: opbidse, eg. varme.

Opflammelse, op-gløding, f., op-kvejk, m. Jfr. Fyrighed.

Opflyven, op-flå't(o), n.

Opflydt, op-flåtna'(o).

Opflytning (Forfremmelse), opflutning, f.

Opflyven, op-flåg(o), n.

Opisolde, brigde (-e) op, brætte (-e) op, brjote op (— braut). Jfr. Ombøie; Opfilte.

Opforbre (t. aufforbern), mane, ar (sv. mana, m. på, upp, dv. maning, f.), purre, byde, b. op, inbyde (til), tilstyrke, kræve, kalle, stævne, *stæmne (»han stæmnde os hit«, »s. folk til seg«), be(de), æske (Fr. Bfd.), *råde (til), tilråde, tilskynde, lokke(ar), tele(i'), ar, tælje til, æggje(ar), ågange (— gjek'), støre (-de); jfr. *øle, *øse. O. til Strid, jfr. Udforbre. »Harald bød Bønderne at tage Hakon til Konge«. »Harald krævede Kveldulv at komme til Kongen« (R. Keys.). »Gud kaller os til at —«. Jfr. Opmuntre, Opbidse, Opflamme. Opforbret, tilskyndet, dreven.

Opforbring (t. Aufforderung), opbod(o'), n., råd, f., *tilråd, tilrådelse, tilskyndelse, til-lej(d)ing (Lm.), in-bud, op-rop, n., til-r., vækkelse, æggelse, opmaning (Lm.), støring, f.; (til at gribe til Vaaben), jfr. Opraab.

Opfostre (Dyr), ale (— o'l), *ale til, *fostre, sætte på (O. V.), *lægge på (kalver). Bærd at s., *alande. O—s: Dyr, som s., a'l, n., æld‹(e), n., *av-ælde, unda-æ. Jfr. Race, Yngel, Stambyr. Dyr, som skal s. (ikke slagtes), ale-dyr, n., livkrøter, n., -fe, n., -bejst, n. Jfr. alehest, -kalv; liv-kalv. Opfostret, *opalen, fostra'. O. Afkom, el. Yngel af Kreatur, op-ælde, n.

Opfostring, a'l, n., ælde, n., op-ælde(e), n. (-a'l, -øle), foster, n., fostring, f., barn-f.

Opfostringsanstalt, foster-hus (-værk)? (i likhet med foster- i foster-far, -mor, -bror).

Opfriske, *friske, *færske (»f. op atter«), kvejkje (-te), styrkje (-te), nøre (-de), *kose (dv. kosing, f.), vækkje (— vakte): »v. hugen«. O. Ild, børte, y (-te). B. kåla(o), ɔ: Lampen. O—s (om Ild), glødast (»det g. i brandarne«), kvejkast, kvikne, kvejkne. O—t, *nærd.

Opfriskelse, friskelse, n., frisk, m., friske, m., kvejk, m., kvikning(i'), f., kvejkjing, f., kvejkning, f., liv (»få ejt nyt L.«), styrkjing, f., styrkjelse, n.

Opfylde, fylle (-te), ful'-føre (-de), ful'-ende(ar), ful-byrde. O—s (gaa i Opfyldelse), *kome fram. Dv. framkomnen, ɔ: opfyldt („om Forventning").

Opfyldelse, opfylling, f.

Opfyldning, *fylling.

Opfødning, op-fødsle, f., op-fostring, f.

Opføre (Hus, Skuespil, sig) ær efter t.: Haus, Schauspiel, sich aufführen. I vårt * har føre ikke slik mærkelse. I *: bære seg åt, fare åt, skikke seg, stelle seg, te s., hått s., ar (gl. n. hátta, lave, inbrette). Mk. »kunne leve iblant framandt folk«, ɔ: stikke sig. O. et Hus, byggje, sætje op; (Skuespil), gi(ve).

Opførelse (af Skuespil), fram-flutning. Lm.

Opførsel (efter t. Aufführung), fram-færd (fremf., Molb.), adfærd (åtfærd, gl. n. átferð), åtburd, m. („libet brugel."), åtbærsle, f., åtbæring, f., bragd, f. O., grov, plump, grovskap, m., naute-færd, f. O., usømmelig, u-dygd, f., u-læte, n. Jfr. Levnet, Forhold, Sæder, Dannelse, Opbragelse.

Opgang, opgånge(o), f., opgang, m.; (Solens), ovring, f., sol-o., sole-kome, f. (»solark.«), sol-renning, f.

Opgangen, *op-gjængen.

Opgave (at besvare), spursmål, n., spurning, f.; (Arbeide at udføre), føre-låge (y - o), f., ålag, n., årlag, lage, m., skant, m.; (særbeles vanskel.), traute, m. (»lægge trautar føre nåkon«). Gl. n. þraut. O., altfor vanskelig, ov-ævle(e), n. Gl. n. ofrevli, Overmagt. Paa-

tage sig den vanskeligste O., take ovtreet på seg.

Opgift (gift igjen), *opatte-gift.

Opgive (lade fare, t. aufgeben), *give op, gi fra sig, la' være, læggje ned; (ikke vente længer), orvonast; (forelægge), bjode. »B. gåtor«. »Han kan aldrig læggje det ned«. **Den, som har opgivet en Bestutning efter Andres Raad**, ær *av-tald, *frå-tald, *av-råd'. **Opgiven** (som fortabt; hjælpeløs; ubmattet), *klår, *kvit', tråten(o), tråtad, *op-gjeven, *op-gjæv, av-gjeven, over-g., over-goven; (Døden vis), *livlåten; livlaus, ɔ: „svævende i Livsfare". Jfr. Ubmattet, Mat.

Opgivelse („efter foregaaende Bestning"), opgift (Molb.), opgave. Jfr. Meld-, Til-, Udgift, ɔ: det Meddelte osv. Sv. uppgift.

Opgjæld (t. Aufgeld), se Agio.

Opgjørbet, *op-kvid'.

Opgjør (Regnskab), greje, f.

Opgjøre Mellemværende, skulte (skylte), ar. Sv. * skullta. **O. en Mellemregning**, skarve, ar (dv. skarving, f.); *kvitte. Jfr. Likvidere. **Opgjort**, *kvit', *op-gjord (ɔ: færdig); *skult (skylt), om ting og pers. »No er me skult«. Hører ikke til *skuld.

Opgjørelse, op-gjær(d), f., kvitting, f.

Opgjødning, op-elding, f.

Ophav (Begyndelse; Aarsag), ophav, n. Dv. *ophavs-man. Jfr. skuld, f. »Det var di ej(g)ja sk.«

Ophede (Ovn), elde (e og ar), hete(i), ar, glode (-de); *bake(ar), *bade(ar). **O. langsomt el. svagt**, søjde (-de). **O—s**, *hetne.

Ophedning, elde, f., elding, f., heting(i), f., bakster, m., søj(d)sle, f.

Ophefte, -heise, -hente, -hjælpe, se Hefte, Heise osv.

Ophentelse, op-tak, n.

Ophidse (-flamme, t. aufhetzen), kvejkje (-te), ove (-de), ole (-te), ose (-te), op-o., sætje op, æggje(ar), op-æ., *ærte(e), tirre (tærge), tælje til vondes, mane(ar), make(ar), skjæple(ar), ɔ: bringe af Lave; (om Hund), *hisse; (hinanden), ovast (til gl. n. œfr, hidsig), æggjast; (gjøre vred), utåle(o), ar; (gjøre Hed i Hovedet), *fjælge. Mk. fjælgne, bli opflammet, b. hidsig.

Ophidselse, e's, m., osing, f., æggjing, f., tirring, f. (i * terring); (være ophidset), sinne, n. Jfr. Opbrusning, Hidsighed, Harme.

Ophidser, osar. Jfr. Agitator.

Ophidset (vild), os, op-ost (B. B.), osen osleg (oslen), tirren(i'), æggja', skjæpla'(e), Jfr. Heftig. O., overordentl., ov-ort. „For ov-ert, av erte »?«, ɔ: tirre«. **O. blive**, skjæplast.

Ophobe (lægge i Dynge), kåse(o), ar, kjæsse(ar), kase(ar). »K. korn«, ɔ: „sætte Korn i *kaser, hver paa 4 Reg". »K. skog«, ɔ: fælde Smaatræer og lægge dem i Hobe. Jfr. Opdynge, Dynge. Også *hauge. **O. sig**, haugast op, *hopast; flokkast.

Ophobelse, kasing, f., kåsing(o), f., kjæssing, f.

Ophold (Stands, Afbrydelse; Hindring), ophald, n., kvild, f., hæfte, n., hæfting, f., hæfte-stund, f.; (mell. Jlinger), oplyse, n.; (Underholdn.), op-hælde, n., næring, f., kost, m., føde, f., ved-være, n. (gl. n. viðrværi). Jfr. Opholdelse, Næring. **O., langt**, lang-være(e), f., lang-vistande, n. **O. i Land**, land-læge (e), f. **O. paa et Sted**, tilhald, n., være, n. (jfr. Barn; se Tilhold), sæte, f. (e): Hejme-, hus-sæte. **O. paa samme Sted**, samvære, n. **O., langvarigt, paa et Sted**, lang-vistande, n., „Heller", langvist, f., jfr. hejm-, hus-vist(i'), f. **O.(s-stund) i Veiret**, ophald, n., oplyse, n., hej, n. (»ejt litet h.«). **O. i Uveir**, glætte(e), n. **O. i en Storm** (mell. Bygerne), mæ'l, n. (gl. n. mæl, mel, ɔ: Tidspunkt), dåv(o), n., dus, n., løgje, n. (gl. n. lœgi), løje (M. Thor.), lågn(o), f., løgne(y), f., løgt, n. (jfr. løgte seg fram, ɔ: nytte Tiden mellem Stormbygerne, paa Reise til Lands); æ'k, n. (jfr. Standse, *æke), va'n, n. (jfr. Sagtning), slå't(o), n. (sløt; gl. n. vindslot). **Tilladelse til O. paa anden Mands Grund**, land-hald, n.

Opholde (underholde), nære (-de), *føde; halde ved lag (Lm.); (Verden), halde, h. oppe, hålde vedlike; (hindre), hæfte (e), stanse. T. aufhalten. **Opholdt** (næret), *halden (vel, ille). **O. sig** (logere), huse(ar), hyse (-te), *halde til; (paa et Sted), halde seg, *være (dær og dær); sitje (— sat; dv. sæte, n., ɔ: Bopæl); liggje (»l. i land, i hamn, i fjælle', i skogen«). **O. sig over**, hængje seg i, *sægje på, *finne åt (dv. åtfinning, ɔ: Last, Dadel), *laste, låte ille.

Opholdelse (Opretholdelse), ophald, n.; (Næring), ophald, n., ved-være, n., ophælde(e), n. Gl. n. upphelði. Jfr. Underholdning, Opholdelse.

Opholdsmidler, væl-færd, f. Jfr. Næring, Næringsmidler.

Opholdssted (Bolig), hus-vist (f. og m.), hejm-v. (sv. hemvist); leve-stad(i), m.; hælde, n. (»d'er der, han hæve sit h.«), bole, n., vær(e), n. (mk. fiske-, fugle-, dun-, æg'-vær); sæte, n. Således: hevre-

sæte. Som egennavn sæter, n. og -sæt (n.?): Sætre, Årsæt, Forsæt.

Opholdsveir, ophald, n., oplyse, n., opljost ver (»ej opl. øjkt«), opholdigt ver, let'-ver. **O. og Regnebyger ftiftevis**, *små-ver. „Hertil et Adj. småveralt«, ɔ: med småver.

Opholtning („Slim i Struben"), ry(d)e. f., skry(d)e, f. Av *skryde, ɔ: opholte Slim, harke, = *ryde.

Ophrys cordata, *my-blom. Gunn.: *kurl(e).

Ophugge (Fartøi), *hågge(o) sundt. T. aufhauen.

Ophæve (afflaffe), *take av, læggje av, *l. ned, *av-lyse, *av-klage, *få avlagt, at're(ar), brjote, b. sunder (Lm.), ryggje (-de); (Handel, Aftale, Kontrakt), løjse (-te), gjære om inkje, gøre om, ræke(e) op (— ra'k), slå op, *sægje op, tilbakekalle, *ta' tilbake, sige sig fra, sige op (E. Bøgh); jfr. kol-støjte (-te), -kaste(ar), ɔ: kuldkaste. Mk. op-ræ'k(e), n., ɔ: Opfigelfe; *opræksman, ɔ: den, fom opfiger el. ophæver en Handel. **O. Forbindelfen med**, brjote laget med, *slå op-atter; (Beleiring), *ende, give op. Jfr. Opløfte, Omftyrte, Afflaffe. **O. Omkoftn.**, dele like på bægge parter. **Ophævet: ikke oph.**, *u-at'ra. Jfr. Urygget.

Ophævelfe, at'ring, f., omstøjting, opslag, n. (?) (efter *slå op), nedlæggelse, nedlag, ɔ: Sløifning, om-gørelse, omintetgørelse?. Jfr. Ophæve. **O—r**, stå'k, n. B. B. **Ophævelfer gjøre**, skile(i'), ar, gale (— gol), ɔ: gjøre Larm, tale høitrøftet; (= gjøre fig Ulejlighed, Umag), gjære krus, kruse (føre ejn, y), ar, *høgtide. Jfr. **Omftændigheder gjøre.** Mk. og gøre vanskeligheter, *gjære inkast, g. mot-læg, g. tid (»han gjor'e slig ej tid«).

Ophøie, hævje (— havde), op-høgje (-de). **O. fig af noget**, børte(y) seg. Jfr. Prale, Brøfte, Hovere. **Ophøiet** (hævet), *havd, *ophavd, *ophøgd; (i Midten), *kuva', *op-kuva, ryngja' (jfr. ryng, m., „en buefformig Forhøining"). Jfr. Konvex.

Ophør, avlatelse, avlat (H. D.), avlå't, n. (gl. n. aflát), *ende, *nedlag, n., *undergang, m., tråt(o), n. (tryte, trjote), *trjoting, slu't, m.

Ophøre (t. aufhören), *ende, *endast, trjote (— traut), falle bort, av, ned, *stanse, *slutte, *halde op, *late av (gl. n. láta af, afláta), *værte klår (klar). **O. med**, *late av, la være (Lm.). Jfr. Forfvinde, Slutte. **Faa til at o.** (faa Ende paa), *trøjte (»t. natta, arbejdet«, ɔ: faa Arb. fra fig, færdigt); sløkkje (tørsten, hungren), »s. ejt atte-le't«, ɔ: ftille en vis Længfel, Uro. **Ophørt**, *avlaten, *klår (om forråd, ɔ: forbi), tråten, o (av tryte). **O. af fig felv**, sjøl-slutta (— slut').

Opiat, sove-middel.

Opifex, håndværker, arbejder.

Opildning, op-elding, f.

Opinion, mening, tanke, tro, skøn. **O—en**, d. »offentl.« mening; (bedre), folkemeningen, den alm. men., folkets røst, det almene tænkesæt (sv. almänna tänkesättet), almen-dommen (»han har a. mod sig«). H. D.

Opirre, *ærte, *tirre, *tærge. **Opirret**, *op-sæt. Jfr. Opbragt.

Opirrelfe, spi't, n. Sv. * spit. Eng. spite.

Opium, valmue-saft, valmue; også i * valmoe, „oftere" v.mue.

Opkalde (efter En), kalle op-atte(r). »Ho kalla opatt. far sin«. Dv. opatter-kalla', ɔ: opkaldt igjen. **Bære opkaldt efter**, *hejte etter. Jfr. Paanyt.

Opkapre, se Opbringe.

Opkaſte, t. sp (bræke fig), *brjote seg, *spy; (Sted i Bog), *kaste op; (Spørgsmaal), *yppe, *vækkje, *rejse (spørsm.). **O. fig til** tilta(ge) sig, gøre sig til. **O. fig til Herre**, tilta' sig, tilrane sig hærredommet. **O—t Hød**, opkast, n.

Opkaſtelfe (Bræknin), brjoting, f.? (efter brjote seg), spying, f. **Det Opkaſtede**, *spye, f. **Til Opkaſtning tilbøielig**, *spyen.

Opkilte, *brigde op, *brætte op, ſtøtte, ɣ (-e) op, ɔ: forkorte (av stutt). Dertil ſtøtte-band, n., ɔ: **Baand** el. **Bælte** at opkilte Klæder med.

Opklarelfe i Luften (efter Regnbyge), klåre, f., (op)klår(n)ing, f., lyse, n., op-lyse, n., lyse-æling, m., hej, n. (»ejt lite' h.«), jfr. opljost ver; („Hul el. Aabning i Skyerne"), ljo'r(oo), n. Jfr. Opholdsveir.

Opklares (om Luften efter Byge), klårne(ar), *lyse, *letne, heje(ar), ljore(ar). »Det hejer av«. Jfr. hej, hcje, n., lyſ, let Luft. **O—t** (Luft), *op-ljos, *op-let'.

Opklaring (Forklaring), klåring, f.; (aabenbar Kundſkab), ljos, n. »Det kom i ljoset«, ɔ: d. kom op.

Opkløngе, hængje, *hale, *vinde op.

Opkog, op-såd(o), n. **O. give**, *løjpe (»I fiskerusk«). Jfr. d.-norsk sprænge. Se og Halv(togt, -ſtegt).

Opkoge, *koke (sjode) op-atter. Jfr. Optippe. **Opkogt Maſſe** (især Fiſkeraffald, til Føde for Svin el. andre Dyr), løjpe, f., løjping, f.

Opkomme (f. Ex. Syge), kvejkjast, vækjast, kome op. (Trætte), kome til, yppast.

Opkomſt, op-kome, f., kvejksle, f.

Opkradse, -kravle, -kruse, se Krabse osv. **Opkrabset** (striblet), råsot(o).

Oplade, *late op, lukke op, åpne(o). **O. sig**, *late seg op, åpne seg. **O. sin Røst**, jfr. late op munnen. **Opladt**, *oplaten.

Oplag (oplagt Hob el. Forraad), oplag, n.

Oplagt („rikket, findet"), *op-lagd, *skikka', tid', tya(d) (jfr. ty, Sindelag), *moda' (mota, motog), *hændt, laga' til, låten(o), låta, o (vel, ille), *skjæft, *dan, *frisk. Jfr. Fyrig. **Altfor o.** (til Ondt), *fæ'l, *svær (»til å drikke« m. m.). **Ikke altid o.**, ti(d)-van(d). **Ikke rigtig o.**, *u-hyrad, *u-tidig, u-låten(o), *fåtidog, u-skikka'. Jfr. Sløv og Døsig. **Ilde o.**, *rusken (jfr. svevn-r., sv.-ruskig), *tung, *hiren, kvi(d)sam. **Ret o.**, *ægst, jfr. Heftig, Ivrig. **O. vel**, lundsa' (»eg er ikkje så l.«), *fæ'l, svær (»til å springe, hoppe«), *kry, mø'l (mølt), *kviog, *tidig (»ejn er ikke altid like t.«). **Lige o.**, *samtidig. **O. til at le**, an-løgd. **O.** (lagt op), *op-havd. **O. Sten til Beimærke**, op-låge(o), f.

Oplagthed (Mod, Stemning), ægse, n. Jfr. Oplagt.

Oplandsk, *oplændsk. **O. Kvindsfolk**, *oplændske. Jfr. fyrdske, „Kvinde fra Fjordene". Hær kan siges at ha gjort sig en norsk form: ske (sv. ska: professorska m. m.), som har bedre ret æn det tyske »inne«, som igen ær omskapt til -»inde« (ven-inde), hvad jo hværken ær tysk eller norsk.

Oplede, lejte op (i * ikke gærne: søkje op).

Opline, nøre (-de), kvejkje (-te), friske(ar), *moroe; (forfriske), svæse (-te). Dv. svæsing, f. Jfr. Opmuntre. **Oplivende**, *modleg (motleg), ɔ: som gir Mod. Jfr. Mod.

Opline, låge(o) op.

Oplukke, åpne(o), *late op, se Oplade. **O—t**, *oplæst (lås), *op-havd, *oppe, op-laten (-leten). Jfr. Aaben.

Oplukkelse, åpning(o).

Oplyse, lyse (-te); (uegentl.), greje, vise, tyde; lære op. **Det er opl., at —**, *d. e. san'-røjnt.

Oplysning, oplysning, f., vetsæmd(i'), f. (Lm.), vetskap(i'), m., ɔ: Kundskab; (Underretning), *retlej(d)ing, retlej(de), f.

Oplyst, vel-lærd, jfr. Dannet. **O. Mand**, klok man, kloking, m., vising, m.

Oplæg, op-låge(o), f.

Oplægge Raad, *lægge råd, rådl. (dv. rådlæggjing); *make råd, »med maka' rå(d)«, ɔ: med velberaad Hu.

Oplænding, også *lands-man.

Oplænke, *lækkje op (som gryten i *skorejærnet, i skær'ingen).

Oplæreise, op-læring, f., lære, f., læring, f.

Opløb (Stimmel, Tumult), op-laup, n., op-styr, n., skåv(o), n. (av skuve — skauv), røre, f., jfr. sål'(o), m. (i »sanke sål på ejn«), rusk, n. Jfr. man-gard, m., man-vase, m., a's, n. **O. gjøre**, jfr. Omringe.

Opløse (indhente), ta(ke) igjen. **Gjælden er opløben**, gælden er stegen.

Opløben, u-lænkelig (J. Lie). **O. Karl, Dreng** (høi og smal), rage, m. (jfr. *ragen, ɔ: meget høi og smal), raga-baust, m., rane, m., stri'k, m. (strikje; jfr. strake, m., ɔ: „en høi, rank Figur", [men ikke opløben]); (næsvis, umoden), jøpling, m., hane-kylling. Jfr. Figur.

Opløfte, lyfte (-e, lypte). Dv. lyfting, f., **Opløftelse**. **O—t** (som ikke naar Jorden), *jord-fri, *j.-laus.

Opløftelse, letting, f., lyfting.

Opløse, mælte (-e), m. seg (om frø, som begynner at spire); (Hær), give fri, sende hjem; (Baand), knyte op (-te), løjse (-te); (Knude), *få op, ha' op-atter; (Forbindelse), løjse (op), *slå op-atter; (Sætning, Tanke), greje ut, trævle op (B. B.), plukke op (jfr. Analysere), læggje ut, folle ut?; (i Vand), bløjte (-te), smælte (-e), bræ (-dde); (som Is, Metal), smælte, *bræ; (Gaade), gjete, i (— gat); (i Maven, fordøie), *mælte (gl. n. melta), *smælte; (Ægteskab, gøre ugyldig, *løjse op? (som et bånd næmlig); (Søm), *sprætte op; (Strikketøi), rækkje op-atter (-te); (gjøre mør el. raaden), røjte (-te); (tære, æde sig ind, saasom Rust), tære (-de), jfr. Ty; (rede ud), tove op; (optrævle), tå (-dde), tæ(g)je (-dde), tæse (-te), tåse (o), jfr. Pille, Plukke; (afbryde, slutte, f. Ex. Storthinget), slite (— slejt); (om Althinget), av-lyse. *Slite laget. **O. sammensiltede Klynger, f. Ex. i Uld**, tæ (-dde). Jfr. Optrævle. **Opløses** (holde paa at raadne), måltne(o); (om Fisk, Kjød), låpne(o), jfr. ulne(ar), såne(ar), lægne(e), råtne(o), røjtast; (om Fiskelever), råvne(o); (jfr. Skjørne, Mørne, Smuldres, Frønnes); — (Metal, Sukker, Salt), renne op (— ran), smælte (— smalt »?«), bråne (ar), tine(ar), sige (— sejg) sunder (Lm.), morkne (Lm.); (om Kul), skjære seg (ɔ: smuldres); *rakne, rækkjast op, trævles op; (adsplittes, gaa fra hinanden), sletne (i) sunder, Lm.; (o. til Øst, om Melk), jfr. Østes; (raadne), jfr. Raadne. **Opløst**, målten(o), råven(o), måren(o), *maren, låpen, kålten(o), *morken. Jfr. Muggen, Ankommen; Stjør, Mør, Frønnet.

Opløselig, *løjsande, smæltelig, *smæltande? (ɔ: som kan smeltes), bråndande? Mk. og skiljande, oploejsande (? til løjse op). Mk. og *bråne, bræ(de), ti(d)ne.

Opløsning, løjsing, f., *op-l., -smæltning,

bråning?; jfr. morkning, f., morskning (Asbj.), tining? råvning(o), sletning(i'), f. (av sletne, gl. n. slitna, ɔ: afsplittes); (Afstillelse), flakning, f. **O. paa en Forvikling,** greje, f., skil-g., opgør; (af Opgave, Banstel.), ut-grejing, f.

Opløsningsmiddel, skille-middel, s.-æmne? (kemisk m. næmlig).

Opløsningsret (Rigsbags), hejmsendingsret. Lm.

Opmand (n. f. Upman), skils-man(i'), mellem-man, op-man? Sv. skiljedomare. Jfr. Voldgiftsmand.

Opmande, sætte mot i, manne (op), opmode (Lm.), mænne, *støre. **O. sig,** *take til mandomen, magne seg, ta mot til sig, manne seg, størast. *Mannast sær = blive mere mandig, mere stærk og dygtig.

Opmane, se Mane, Opmande og Opmuntre.

Opmaale, *mæle op (dv. op-mælt).

Opmuddre, rejnske(ar).

Opmuntre (t. aufmuntern), tele(i), ar, tælje til (-talde), styrkje (-te), ɔ: gi Mod, stolpe(ar), tilskynde, lokke(ar), mode, ar (Lm.), opmode (Lm.), *råde, *r. til, støre (-de, stære, stere), mane(ar), *friske, *kvejkje (-te), ɔ: sætte Mod i; vækkje (— vakte); (glæde), hugne(ar), moroe(ar); (den Bedrøvede), trøste(ar), vårkunne(ar); glæde (— glædde); (oplive), live op, kvikke; (opægge, tilskynde), stæle (-te), ɔ: stål-sætte (stære, jfr. *støre), stødje(y) opunder. **O. sig selv indbyrdes,** størast. Jfr. gl. n. stœrast, ɔ: bli overmodig, brøste sig. **Opmuntres,** størast, modast (»d'er ikke stort til å modast på«, ɔ: ikke synderlig opmuntrende; jfr. modeleg, som gir Mod); letne(ar). **Opmuntret,** tilskyndet, *til-tald, *til-råd, *til-størd. **Opmuntrende,** hyggjeleg, hyggjesam, *vonsam; (i Sorg), *trøsteleg.

Opmuntring, tilskyndelse, til-tæljing, f., op-moding, f., støring, f., råd, f., stø(d)nad(y), stødning(y); til-rop, op-rop, vækkelse; tidsfordriv, moro, f., morskab (jfr. Fornøielse); (Ærgst, Deltagelse), vår-kun', f.; (nyt Mod, kvejk, m.; (Lettelse, Hjælp). nå't(o), n., nåting(o), f. **O. til noget,** hug-vækkje, f. Lm.

Opmærksom (t. aufmerksam), agtsom, agtpågiven(de), *gaumsam (mots. *gaumlaus), gaum-ful' (Lm.), *gåen, *gålig, *var, *var-øjgd, *gløg', *håttig, ɔ: eftertænksom, *gran'-var, omsynleg, hyggjen, vi's (»eg vart ikkje nåkot vis«), vetsam(i), mærksam (d. * mærksom; dært. mærksomhet, H. D.). **O. blive,** *rejse øjro (om dyr), *få ejn stir, *få gå't på, bli var, hyggje (-de); gå (-dde). »Eg hygde (el. gådde) ikkje, kvat han sa(gde)«. **O. gjøre,** vare(ar) føre el. om, varsle(ar), gøre var på, g. agtsom på, lære (docere), sægje frå el. til (»sæg frå, når du træng mejr«), vitre, ar (dært. vitring, f.); (fremhøve, fasthølde), jfr. hævde(ar); minne om, på, å-minne (-te), *atvare, å-måle(ar), åmage(ar). Gl. n. ámálga. Eg. føre Talen, Maalet hen paa Noget. Jfr. Bane (bringe). Jfr. og Melde. **O. være,** gaume på, etter(ar), sense, anse(ar), *give ans på, gå (-dde), *give gaum, *ha' gå't på, gi agt på, mærke(ar), mærke(ar), mærkje (-te), *ta mærke på, lægge m. til. **Meget o. være,** *ha' gode øjro, mots. ha' tjukke ø.

Opmærksomhed, agt, f., ans, n., ansing, f., omsyn, f., syn, f., syn og sans, sans (for), mærksæmd, f., hå't, m. (»d'er ikkje nåkon h. i hånom«, han er altfor ligegyldig), åthug, m., gå't, m., gaum, m., gåing, f., *gåning, gåe, m., hyggje, n., tanke, m., (»det vil være ejn t. med alt«), øreste(a), f., ɔ: Eftertanke (dv. øreste-laus, ɔ: uagtsom). **Han venter sig megen O.** (er indbildsk), *han tykkjest til seg kome. **Med O. høre,** lægge øjrat til. **O. vise** (modtage venlig), fagne, ar. Dv. fagning, f.

Opnævne (vise Personer), *næmne op. Dv. næmsle, f.

Opnævnelse, op-næmning, f.

Opobalsam, mokka-balsam (balsam-olje).

Opofre, *gi til. »Han ga' meke' til, om —« **Opofret** (overladt), *til-laten.

Opofrelse gjøre, take seg nær.

Opom, *op-om (pom).

Opover, op-øver, y.

Oppakke, *pakke ful', *stoppe („ikke almind.), stappe(ar).

Oppakning, *stopping, pakking; (Soldatens), bør(d), f., bør(d)e, f. **Fri for O.** (expeditus), laus-rejpa(d), tom-rejpes. Tomhændet sær efter Molb. = uten gave, — om kommende el. avgående.

Oppasser, *ærend-svejn, *visar-gut (-jænte, -barn), *løjpe-gut; tjener; sko-svejn. Lm. Jfr. i Oppasser, Oppakke, -pakning, opmærks. m. m. sær vel efter t. auf-.

Oppe, *oppe. »Soli er o.« »Døri er o.« »Sitje oppe« (om natten), »være o.« (ikke i sæng). **Oppe i** (el. bare i), *op-i, *pi, *fram-i. »Eg vil ikkje læggje meg fram i det«, ɔ: blande mig i det. »Han hæve vore' fram-i di. »Eg vart fram-i, ɔ: bar ret „beran". **O. paa,** *op-å. Der intet eftertryk ligger på „op", heter det gærne »på« el. å. »Stande på enden el. å ende«. »Liggje på sida el. å sida«. Jfr. Paa. **O. ved,** *op med (ikke oppe m.).

Oppebie, bie efter, på; vænte efter.

Oppebære, *take imot; kræve op, *krævje in (skat, renter, landskyld).
Oppebørsel, mottagelse (av penger og annen avgift); inkrav? (at kræve in, op).
Oppebørselsbetjent, skatte-kræver.
Oppeſidden (om Natten), oppe-sæte, f., o.-siting, f.
Oppille, *pele op. Sv. pela.
Oppilukke, *pele, *plukke op.
Oppilukning, tæjing, f. Jfr. **Træble**.
Oppiøie (Nyland nemlig), brjote op, *ta' op (jord).
Opponent, motstander, motstrider (Molb.), motstræver, antring, m., antre-gast, m. (Lm.), antre-kjægle, f. Mk. og højren, højre-man, når venstren sitter i kongsrådet, — og venstre-man, når højren sitter der.
Opponere, sige imot, gøre *inkast, gøre *motlæg; *hamle, antre(ar), tværke(ar). Lm.
Oppørtun, passe, velkommen, høveleg, *horveleg. Jfr. og **Beleilig**.
Oppørtunitet, jfr. **Anledning**, **Leiligheb**.
Oppoſita juxta se poſita osv., jfr. *kvit' imillom svart er altid bjart«.
Oppoſition, motsigelse, motstand, *motlæg, motstræv (hos Molb. modstræben), motmæle (Lm.), motsætning, motstrid (Molb.), motarbejd(else), antring, f.; (i **Aſtronomien**), mot-stilling, mot-skin (Meyer), jfr. **Konjunktion**. **Syſtematiſk Oppoſ.**, motstræv på forhånd, blindt, i blinde, stadigt, tilstelt m., m. »i ethvert tilfælle«, selvsagt. Opl.s Avis. **Oppoſitionen**, mot»partiet«, motstræverne, motstands- el. mot-flokken? motstrævet (Lm.), mindretallet (som arbejder, stræver mot det for tiden rådende flertal), motmanskapet?
Oppoſitionel, antrande (Lm.), regjeringsfieudtlig (Fr. Roll, mots. r.-venlig).
Oppoſitionsblad, motstands-blad, mot-b., motstrævs- (stræver-, strævende) blad?
Oppoſitionsmand, venstremand. Fædrel. Se Opponent.
Oppoſitionsparti, motstands-»parti« el. -flok. Jfr. **Parti**, **Oppoſition**.
Oppoſitionspreſſen, motstands-pressen. Norge (blad).
Oppreſſion, under-trykkelse, tryk, underku(g)else.
Opprobrium, *spe, last, *skam, skamflæk, vanære.
Oppubſe, **-puſe**, **-pynte**, se **Pubſe** osv.
Oppudſning, skuring, f., *fjælging, tilfining, f.
Oppugnation, overfal, pågang? *ågang? (som i * også sær = „Indgreb, Overgreb, Fornærmelſer". Like-å i gl. n.). Stormløp; kringsætting. Jfr. **Angreb**, **Belejring**.
Opramſe, rægle, e.
Opraab (som paa Auktion), op-rop, n.; (til Baaben), op-rop, hær-bud, op-bud.
Opraadne, rådne(o) op. Dv. op-råten, ɔ: „ganſte forraadnet".
Oprebet (Seng), *op-gjord.
Oprebning, op-rejding, f.
Opregne (anføre i Rab el. Nække), *nævne op, rete op (i). **O—t**, *op-tald.
Opregning, -elſe, op-nævning, f., op-reting(i), f., *nævning.
Opreiſe, *rejse, sætje op; (gjenoprette, som Ens Ære), *gi bot. **Opreiſt**, rag (H. D), („forældet") Molb. I * ær rak = bejn, ɔ: ret. Sv. rak, rätt upstående, rätt. **O. Iøfelig**, op-skrøjvd.
Opreiſe (en), op-færd, -rejse.
Opreiſning, rejs(n)ing, f.; (for et Tab), ombot, f., fyllest-gørelse. Jfr. **Erſtatning**.
Oprende (indhente), *ta igen.
Oprenſe, *rejnske, *r. op.
Oprenſning „af et Kornlag paa Logulvet", opgjær(d), f. (opgjåre).
Opret (mest efter t. aufrecht), *ret, lod-r., *å ende, ɔ: lige op (»stande å ende«), ret op, *ra'k, strak, *kjejk. Jfr. *å rør, ɔ: paa Kant. »Stå ret op«. »Halde ret båten« (idet den blir sat på land). **Sætte opret**, *rejse.
Opretholde, hålde vedlike, *halde ved lag, *hævde. **O.** og **-holdelſe** for **vedligeholde** osv. lastes av Molb.
Opretſtaaende Bjælke el. Stok, som en Fjælevæg nagles faſt paa, op-længje, f., saum-slå, f.
Oprette (som Creport), *sætje op, rejse (nl. store hus); (Univerſitet, Skole), *grunne; *grunlægge? stifte; (Pagt), gøre, rejse; -(erſtatte), godt-gøre, vederlægge, gengælde, *gjære like føre, bøte, gi bot (oprejsning). Mk. *få vederlag, bot, fyllest-(gørelse), *få like føre, *få ret for. **O. en Skade**, *rise etter ejn sk.
Oprettelig (Tab), *bøtande, *boteleg. **Uoprettelig**, *botlaus, ubot(e)leg, *u-bøtande.
Oprettelſe, *ombot, *bot, f. Jfr. **Oprette**. Mk. bøting; botevon (ɔ: von om »oprettelse«).
Opridſe, *åpne(o), skære op, *riste (gøre split i med kniven).
Oprigtig (t. aufrichtig), åpen-hjærtet, *truen, *tru, *truværdig, *rejdeleg, *trurøkjen (gl. n. trúrœkinn, nidkjær), *serleg, *væl-tænkt, *stø. **Oprigtigen**, *i god tru, *trufast, *av hjartat.
Oprigtighed, tru-røkne, f.
Oprinde (Flod), komme fra, ha' sit ophav fra, *ha sine opkomor, f. (?); (Sol), stå

op, *ovre, *sprætte, *renne; (stamme fra), *være ættad frå (av), *være av (den el. den) æt; (opkomme, i Sjælen), komme op, bli vakt, stige op.

Oprindelig, ophavleg (Lm., G. A. K.), første, tidligste, ældste (Indbygg. i et Land); fra først av. Se Originał.

Oprindelighed, se Originalitet.

Oprindelſe, ophav, n., *kjælde, *opkome, renning, f., op-r., f.; årsak, tilføre (Lm., ɔ: Anledning), å-føre. Lm. **O. have**, *kome seg. (»Eg vejt ikkje, kor det kom seg«); jfr. »være runnet av same rot«.

Oprippe, rive op (-atter); tyggje op-atter (»han tyg' opatter det same«), ha', take opatter, *impe, gnåle på, låte (om, føre?), *koke op, mase (etter), ar; mejde (-de) opatter; (ibelig), jorte(ar), tyggje (-tåg', o). **O. afgjort Sag**, tvi-tære (-te). Jfr. Drøv, Gjentage, Ibelig. **O—t**, *opatterhavd; mejd'. **Det blev tidtnok opr.**, jfr. *det vart inkje vantågget(o). Mk. *impen, tilbøielig til Gjentagelſer. Jfr. Overhænge.

Oprippelſe, -pen, læte, f., gnål, n., op-kok, n., mejding, f., åtter-gny, n. **O. af gamle Fordringer**, etter-tålor(o), f. pl. (av *tale).

Oprive, rjuve (— rauv), råve(o), ruske op; (en Kulmile), *rive; (Saar), mejde (-de) opatter. Gl. n. mejða, skade. Jfr. Gnave, Gnide, Skrubbe, Slide, Trævle op. **Oprev en**, råven(o); *tistot (jfr. tistast). **O. Flip i Huden**, tist, m. (f.).

Oprivning, -elſe (Splittelſe), råv(o), n. Mk. e'l-råv, ɔ: Skyernes Adſprædelſe efter en Iling; *kaup-råv (kopråe, kubrå), ɔ: Opſlag af gjort Handel. **O. af Strikket el. Bævet**, rækkjing(e).

Oprydde, op-rud'. Jfr. Rydde.

Oprydning, -delſe (i Hus), soping, f., rejnsking, fjælging(e), vøling, f. Jfr. Oppudsning, Pynt«.

Oprykke (f. Eg. Lin), rykkje, røskje op (-te).

Oprække, *rette op (-e). **Oprakte Hænder**, *oprette h.?

Oprøge (saa Molb. Efter Danſten ſkulde ventes oprøge), *røjke op (tobak); da de — mindre ret — siger: ryge en pibe (for røge). Jfr. flyte timmer for flode.

Oprømmet, -rømt (Kjøbm.; t. aufgeräumt), ryddig-gjort, ryddet (for en vis vare). Jfr. Blottet.

Oprømmelſe, ut-røming, f. Jfr. Rydding-gjørelſe.

Oprømt, let'(ee), *glad, *i godt lag, *i godlaget, *i god-lone'. **Meget o.**, *kipen, kå't, lystig, *galen, *skripen, *liv-møkjen. T. aufgeräumt. Jfr. Munter.

Oprør, oprør, rejs(n)ing (i ældre skrifter: oprejsn., oprejse), røre, f.; **frafal'**, av-fal. **O. i Sindet**, føre, n. (»han va' komen i ejt stygt f.«). **Mit Blod kom i O.**, *det ran i meg el. *det rann i meg ej fræne. **O. gjøre**, rejse seg. **I O. komme**, skjæplast. **O. vække**, rejse (folket).

Oprøre, røre op, *aure, *rote op, *grugge; (ægge til Oprør), *rejse, vække uro. **Oprøres**, skjæplast (»ejt godmsenne kan også s.«); (fsle Affekt), askrast. Gl. n. askran, Affekt, Rædſel.

Oprørende, syndleg.

Oprører, ufreds-man. Andv. Jfr. Insurgent.

Oprørsaand, ustyrlighet, van-age, m., age-løjse, f., selvrådighet.

Oprørſk (Folk), ustyrlig, urolig, stridig, utæmmet, selvrådig, *sjøl(v)-styren, op-styrlig?

Oprørt (sidſig), vanskjepad (ski-), harm, h.-ful', *sinna', *vil', *forarga'; skjæpla; jfr. »det ran i meg«. Se Oprør. Jfr. Opbragt, Indignere(t). **O. Sø**, *ukjør' sjø, gjælv, m. (gjælg). Gl. n. gjalfr, jfr. Bølgegang. **Meget o. være**, gjøjve(-de).

Opſamle (ſanke), rækkje, e (rækte, rækt — rakte, rakt).

Opſamling (f. Eg. af Leg), rækkjing(e), f.

Opſanke *sanke (op). Jfr. Samle.

Opſat paa, lysten på, glad i. Jfr. Forhippet.

Opſats (t. Aufſatz), stykke, opsæt? Opsæt er brukt gentagne ganger av B. B. (Således i Norsk Folkebl. V 70). Likeså av E. Bøgh. Med opsæt for **Opſats** jfr. forsæt for t. Vorſatz. Vi har og sammensæt, ɔ: et slags markedsbrød. Opsæt hos Molb., H. D. er = „ſtriftligt Udkaſt el. Udarbeidelſe, Koncept, Noget, man har opſat paa Papiret". Molb. har og Affæt for t. Abſatz, Indſæt for Indſats („i daglig Tale bruges Indſats"), Tilſæt for Tilſats. Toldſats kunde da hete tol-sæt, Brandſats brand-sæt. **O. paa Borbet**, opsæt. Lm. Jfr. Forfatte.

Opſeile (indhente ved at ſeile), sejle op? ta igen?

Opſidder, bu-sæte(e), m., granne (som og er = nabo), *bonde, man (»2 bønder på gar'en«). „Op" i denne mening = på sær det tyske „auf". **Gaard med 2 Opſ.**, *tvi-bølt, *tvigar'a' gard.

Opſige, sægje op, ræke op (— ra'k); (f. E. Arbeidsfolk), skjeje ut(ar), skje ut (-dde). Jfr. Afſtedige, Skaffe bort. **Opſagt af Tjeneſte**, ut-skjed'(ee), ut-skjeja'. Jfr. Afſtediget.

Opſigelſe (Opſlag), op-sågn(o), f.; op-ræ'k(e), n. Dv. opræks-man, m. (Lm.), den, ſom opſiger f. E. et Blad el. ophæver

en Handel. O. gjøre, ræke(e) op. Se Opslag.

Opsigt (t. Aufsicht), opsyn, tilsyn (som ær bedre æn opsyn, der »op-« er t. auf?), opseende? (jfr. sv. uppseende); opstyr. O. (med), opsyn, tils., øje (»have øje med«). Noget, som vækker megen O., sta'r-syn, f., bisn, n., bine, n., åbine, n., særsyn, under, vidunder. Lyst til at gjøre O., ågjægn(e), f., ovgjægn, f. O. gjøre, vække, vække undring, blive særsyn, *starsyn; *kome føre ordet, vække røre (H. D.), drage alles øjne på sig (H. D.), gje ejn stir (ɔ: få folk til at stir[r]e), værde ejt bisn, v. ejt bine, v. ejt åbine. O. gjøre, med Støi og Lystighed, åldre(o). Jfr. Støi. Som gjerne vil gjøre O., ljosgjerog (gi-), ɔ: ærgjerrig; (om Person), røjving, m. (jfr. *røjven, ruven, ɔ: bred, vidtløftig). O. vækkende, *minnesam (eg. som er stikket til at fæste sig i Minnet), *bisneleg. Mk. og fjetrande, klomsande (u).

Opskjære, *skjære op, flække (— flakte, flækte), åpne(o), *riste op, *rispe op (fisk, skinnet); leme(i'), ar, *læmstre(e). Opskaaren, *oprist; (rengjort, om Fisk), *opgjord. Mk. *ristar, En, som opskjærer Fisk.

Opskjærelse (Sønder-), *karving, åpning(o), flækkjing, f.

Opskjørtet (vel, ilde), (væl, ille) *faren el. *stad', sted', *råden.

Opskride, *stige.

Opskrift (Recept), *opskrift.

Opskrænt, *var, *varlåten. Jfr. Skrænme.

Opskydning, op-seg(i), n. (opseg-fisk), opskåt, n., ɔ: opstigende Bæbe el. Fugtighed fra Grunden. Jfr. Opstigning.

Opskylle, *skylje (op), *skåle(o) (op). O—t Grund, Land, øjr, f., grande, m. (jfr. g.-mark); flød', op-*øjra' land (*lag, *flo). Av aur, m., ɔ: Grus.

Opskylling af Grund, *øjring (av *aur).

Opslag („Afbrydelse af et vist Forhold"), op-sågn(o), f., opræk(e), n.; (Tilbagekaldelse af en Handel), kaup-rov, n. (gl. n. kauprof); (Klap el. Flig, som kan bøies opad), opslag, n., brå't(o), bræt', n. (huve-bråt, hose-b.). Jfr. Ombøining. (Stive, som kan slaaes op og ned), slag, n.

Opslaa (Dør, Kasse; Kundgjørelse), *slå op; (i Bog), *kaste op; (Telt), *rejse, *sætte op (t. aufschlagen); (Ærmer), *brætte op, *bryte op, *brigde op. O. Bolig, *slå seg ned, bu-sætje seg. O. Forlovelse, slå op-atter. Opslaaet, opslægen(e).

Opsliide, tæse (-te), tæje (-dde), tå (-dde). Jfr. Trævle, Plukke.

Opsliiden, tæjing, f.

Opsminke, se Sminke.

Opsmykke, se Smykke.

Opsmøge (Tobak), røjkje (op); (ombøie), brætte op, *brigde op (ærmer).

Opsnappe, *trive, knipe, *nappe, *ta(ke), *kippe, fange.

Opsnuse, *spørje, *frette(ee), *tækkje (-te), e, *vere (vedre, ɔ: vejre), få ejn røjk 'ta, *få tæven 'ta; *ræke (ta = utav). Jfr. Støve.

Opspare, *pine i-hop. Dv. pining, m., ɔ: Gnier.

Opsparke, *spænne op.

Opspile, *sprikje. O—t Gab, gapande kjæft? O. Øine, *sprikjande øjne? Mk. og *yve (-de), ɔ: udspile.

Opspind, *påfund, *va's, n., tøv, n., skravl, n.

Opspinde (Løgn, Forræderi), *finne på, stelle til, *lyge ihop, *klækkje ut, *vase, *tøve.

Opspise: opspist, *op-eten.

Opsplitte, sprætte op (søm), *riste (med kniven); sprænge.

Opspore, *få tæven av, lejte op? fote-fare (Lm.); rækkje. »R. vægen etter ejn«. »Dej have rakt ejn bjø(r)n«. Jfr. Spor, Spore; Opsnuse. Flink til at s., *nase-vi's.

Opspæde (fortynde), *spæde op. Sv. späda.

Opspænde (Paraply), *spænne (gl. n. spenna), *spane. Gl. n. spana.

Opstable (høit, løst), *gildre, *lunne, *lynne; jfr. lunne, m., Stabel (Tømmer-, Fober-); (ellers): *la(de), lø(de), *lane, ar (låne).

Opstabling, *låning, *løding, *lunning, lynning, f.; (løs), *gildring. Jfr. Stable.

Opstage (Bei, Linie), *stake ut; *s. op(ar). Dærtil *opstaka(d).

Opstand, rejs(n)ing, oprejst (Lm., gl. n. uppreist, f.), oprør, n., *opstyr, n. (Lm.), uroligheter. Jfr. Oprør. O. gjøre, sætte sig op imot, rejse sig imot.

Opstandelse, rising, f.?

Opstander, *opstandar, stav, m., brand, m., stake, m.

Opstanderrok, opsta(d)-rok', m.

Opstandervæv, opsta(d)-væv(e), m., o.-gågn(o), f.

Opstaa, stå op, *rejse seg op, *rise; (om Solen), *ovre (seg), *renne, *sprætte; (fra de Døde), *rise (av graven?), *r. frå nåhejmen; (Krig, ny Lære el. Lærer), *kome op; (optræde i Forsamling, — som Forfatter osv.), stå fram, gå fram? stige op, *rise, rejse sig (av flokken); ikke: op- el. fræm-træde. O—t (af Sengen), *resen, op-r.(i), op-sta(d)en; (af de Døde), opsta(d)en (-stæden, e). O. igjen, opatter-staden.

Opstaaen, *rising, opatter-r. (Lm.), re's(i),

n., op-ståde(o), f. **Tiden til O.**, re's-mål(i), n., opstad-mund, n.

Opstemme, stille høgre? (jfr. **Stemme Instrument**); (**Band**), *stæmme (op). Gl. n. stemma.

Opstige (t. aufsteigen), gå op? hævjast, e (ballon); (**Tanker i Sjælen**), *kome op, *rise? **Opstegen**, op-gjængen.

Opstigning, opgang, m., opsteg(i'), n.; (pludselig), flåg(o), n. (jfr. op-flåg, va(t)s-flåg). (**Vandets, ved Frost**), op-skål(o), n.

Opstille, *rejse, *sætje op, stelle op (-te), skjepe (ski-); fylke. **O. sig** (f. Eg. Soldater), stelle seg op. Sv. ställa. „Sluttet sig nær til *stall, i Bethdn. af Sted ef. Plads".

Opstilling, skjeping (ski-).

Opstive, *stive (linty).

Opstoppe *stoppe om.

Opstrygning, jfr. **Bank, Brygl.**

Opstuve, eg. koke op (om)? *værme op (med tokke, »tukkje«, på). Se **Stuve.**

Opstød, -stødning (**Luft fra Maven**), gjejs, m., re'm(ee), m., gurp, m. Jfr. **Kvalme. Have O.**, gjejse. Jfr. **Ræbe.**

Opstøve, se **Opstuve.**

Opsummere, tælle op, lægge sammen, *læggje i hop, samtælle?

Opsvale(t), se **Svale.**

Opsving, opsteg(i), n. Lm.

Opsvinge sig, hæve sig, *stige, *svive op.

Opsvulme, *trutne, *hovne, *bolne, *pusne, *svælle; (om **Vandet som frøser**), *ore; *kjøve, *kry, *kræppe. **O—t**, *op-truten. **O. af Frost**, *op-frålsen (u - o), op-gjængen. Mk. *truten, *hoven, *bolen, *svollen, ɔ: **opsvulmet**. Jfr. **Svulme; Hoven.**

Opsvulmen, svælling, f., pusning, f.; (**af Ild**), *oring, f. Se **Svulmen.**

Opsvæve, svive op, s. seg op.

Opsvømmet se **Opsvulmet.**

Opsyning, opsåd(o), n., opko'k, n.

Opsyn, tilsyn, f. (n.); (godt, ondt). augnelag, n., å-syn, f. **Under strengt O. komme**, jfr. *få kamb til håret sit.

Opsætning, op-sæt, n. (e), op-så't, n., ɔ: **Sted, hvor Fartøier sættes op.** Gl. n. uppsát.

Opsætsig (t. aufsässig), *stridig, genstridig, *trássog (trassig), ulydig, *rang, vrangvillig, hårdnakket, umedgørlig, stiv, motstrævende, opstyrleg? (efter *opstyr, ɔ: **Opsætsighed**), ustyrleg, *amper, sjølråden, -styren, *bå'g, bægjen, *balstyrig; opsætlig? Av sætte blir sætlig i »forsætlig«. Jfr. *tilsætleg, ɔ: **som sætter mange Penger til.** Jfr. **Oprørsk. O. vise sig, være** (**byde Trods**), gjære seg grøn, byde (v)ondt, byde trås, være trássig.

Opsætsighed, opstyr, n. m. m. Se **Opsætsig.**

Opsætte, sætte op, rejse; (**forfatte**), *sætje op; sætje ut? *drygje, *vænte (med noget); (**Kniv**), kvæsse (-te), slipe, ar, *sætje op. **O. sig**, rejse sig, *rise (mot overman). **O. til det sidste Mieblik**, drygje uti ejnkomstundi, d. ut i de' ytraste. **O. saa længe som muligt, til sidste Dag**, *ejndage seg. **O. skriftlig**, *brev-gjære. Mk. *brevsæt'(e), ɔ: „stadfæstet ved **Dokument**" (som forutsætter brevsætje = brevgjære). **Opsat** (**udsat**), *av-drygd, *av-lejd; jfr. **Rede**, og **Forhale.** (**Oplagt**), *op-havd, *op-sæt'; (**opstillet**), *op-sæt'; (**hvæsset**), op-sæt', *slipt (»for slipad«). **O. igjen**, opatter-sæt'.

Opsættelse, drygsle, f., drygjing, *av-drygsle; *av-lejding, *avlej'sle, f.

Opsøge, lejte op, røkje etter, *ha ut; (**ved Trolddom**, ɔ: **vise igjen**), fjæle(e), ar.

Optage Ager, *brjote, *ta(ke) op; (**fra Land**), *take ut, *bære op; (**faa el. faa, vel, ilde**), take, ta' vel op, ta for spøk, alvor (»han tok det så tungt, let, lindt, tvært, kvast«); (**Landkort**), *gjære, *tekne, *riss-kort, *skildre (av? land, landskap, gar'); **Forhør, Synsforretn.**), hålde; (**Sag til Doms**), inlate til d.? Mk. og »ta' op« om tid, rum, ta (en) op i huset, i familien, ta op adgangskort (**købe op** el. og tinge). **O. i sig** (jfr. **Rumme**), ta(ke): »*ta ej tunne«. »Så mange, **som huset tok**«. **O. ilde, *ille. Noget at spt.**, optåke(o), f. Jfr. **Fortjeneste, Indtægt.** **Optagen** (**ikke ledig**), forpanta(d).

Optagelse, opta'k, n., taking, f. **O. paa nyt**, atte(r)ta'k.

Optaarne sig (**som Bsiger ved en Klippe**), stople(ar), stolpe (gl. n. stöpla). Dr. stople-sjø, ɔ: *krapsjø, m.

Optegne, *skrive, *te(j)kne (»t. op, under, t. seg på ej liste«), *sætje op.

Optegnelse, -ning, tejkning, f., **opskrift.** Jfr. **Notits.**

Optegner, *skrivar.

Optik, lyslære (særlig om lysets ubrudte gang). Jfr. **Dioptrik og Katoptrik.**

Optiker, -ikus, lyd-lærer el. -kænner; brillemaker.

Optimater, eg. de beste, *storfolk, *storingar, de »bra folk« (i bygden; **bra'mannbarn**); adels-flok (-»partiet«).

Optimisme, eg. besthet; bestejord-lære (at vår verden ær den beste av alle tænkelige); beste-syn? (som ser alt fra den beste, lyseste side), lyst, glad, *hugheilt livssyn, lys-syn? (motsat **Pessimisme**, mørk-syn). Mk. og smilende håp, verdensglæde, -tilfredshet. Jfr. **Pessimisme.**

Optimist, glad, livs- el. verdens-glad (en, den) (som finner denne verden god, ar

tilfreds med den); lys-synt? Motsat mørk, grætten (person). H. P. S. har al(t)-roser, motsat da al-laster, ɔ: Pessimist. Til -»synt« jfr. framsynt, klarsynt.

Optimistisk rose(n)-rød (f. e. livs-syn). Jfr. og Optimist og Freidig.

Option, val(g), frit v.

Optisk, se-, øje-, syns- (øjen-glas, se-glas). **O. Illusion**, syn-kværving, f.

Optog, fæst-færd (H. D.). Tog = færd: *brud(e)-færd, *lik-f., jfr. fugle-f., fiske-f., ɔ: -stim. **O., prægtigt**, hærre-færd. A. Vedel. (Optog, jfr. Flt. Optøier, ɔ: Optøger), bråt(o), n., opstyr, n., oprejst (Lm.), man-vase, m. **O. = Akt i Skuespil** ær omskrift av t. Aufzug og går på (»sigter« til) forhængets Opzug, ɔ: at „Tæppet", *tjældet (?), i ældre tider blev opfgezogen, når ny »akt« skulde gives. Optog og Optrin (efter t. Auftritt) ær dærfor ikke stort mere norske æn Akt og Scene. Kunde ikke Akt hete spil (1ste, 2det spil), og Scene hete skue el. syn? For handling = akt kunde bedre siges gærning. Jfr. Akt og Scene.

Optometer, syn-måler (redskap til at prøve, i hvor lang avstand en kan læse skrift av en vis størrelse).

Optrin (t. Auftritt), se Optog og Scene.

Optræde (t. auftreten), la(de) sig se, høre (som skuespiller, taler), ta(ge) ordet, få ordet, gå fram? stige op? (ikke trå, træde op el. optræde); møte. **O. mod En** (jfr. Svar paa Tiltale), *an-stæmne. Mk. motlæg', n., ɔ: „Indvending", og motmæle, n., motsægn(e), f., ɔ: Modsigelse.

Optrække, dra(ge) op; (bedrage), *narre, snyte (ɔ: »ta ved næsen«). **Optrukken**, *op-drægen(e), snyt', narra', kjæltra'. Jfr. Bedrage.

Optrækker, *snytar. Se og Bedrager.

Optrækkeri, snyteri (snyting var bedre). Jfr. Bedrag.

Optrævle, tå (-dde), tæ(g)je, plukke op, pille op, *skave op. Se Trævl og Trævle. Dv. tæjing (tæing, også tåing), ɔ: Optrævling.

Optugte, se Opdrage. I * finnes]tukte, tukt (eg. fræmmedt).

Optvinge, *drive, *skruve op.

Optællet, *op-tald.

Optændelse, tændring, f. (av *tændre, ɔ: tænde), kvejkale, f.

Optændt, *i-nørd, *i-kvejkt.

Optænke, *finne på, *tænkje op (ut?).

Optærske, *træskje (-te) av (ɔ: til ende). Jfr. Tærske.

Opts (fmeltes), *tine (H. Sch.); (faa til at fmelte), ti(de) (-de). Gl. n. þíða. **Optøet**, *tina', *ti(d'), *ti(d)en. Gl. n. þíðr, þíðinn. Jfr. Tø; Smelte, Isfri.

Optøier (af Optog, altfaa for Optøger, fom engang var i Brug; „vild og kaad Opførfel; gale, uordentl. Handlinger"), styr, m. (og n.), strå'k(o), n., *op-styr, *u-styr (Fr. H.), øse-færd, f., u-færd (Fr. H.), *u-stykke(r), n. pl., mal-læte, n., „oftere" mallæting, f. („formodentl. af en ældre Form: marlæte, ɔ: mang-læte«, gl. n. margláti, Lyftighed), vil-skap, m., uvør'skap, m., vør'løjse, f.; (mere godartede O.), strek(i), n. pl., spik', n., leven, n., leverne(i'), n., prætor(e), f., pe'k, n. (pejk), pus', n., fyntor, f., pår(o), n. Jfr. Spektakel, Skalkestreg, Ubæfen. **O. gjøre**, styre (-de), størje(y), skjæppe(ar?), s. seg, øsast (-test), gjære strå'k(o), stråke(o, -ar), mallæte seg (-le't? ar?). Mk. *mallætog.

Optømme (Heft), jfr. bejsle? (begsle, besle, betle, bejtle).

Optørre, tørke op (på bord, golv), *turke.

Opulence, -lents, stor rikdom, formue, grunrikhet el. -dom?

Opus, værk, kunst-v., lærd v., skrift. **O. operatum**, tankeløst arbejd.

Opuskulum, Fl. -la, litet værk, småbok (fl. småbøker ær i bruk).

Opvakt (Hoved m. m.; fom hurtig fatter), kvi'k(i'), *klok, *tøk, *taken (ɔ: fom let tager), *næm, vetsam(i). Sv. qvick.

Opvarme, værme (-de); (forfriske, oplive), svæse (-te), væse (-te). Dv. svæsing, f.

Opvarmelse, værming(e), f., ba'k, h.

Opvarte (t. aufwarten), gå til hånde, *stelle føre, tjene, agte(ar), røkte(ar); gå ærend for; gå for borde. H. D. **O. med**, fagne med (?), byde (H. D.), dække op med; (med Drik), *skjænke. Jfr. Traktere, Beværte.

Opvarter (t. Aufwärter), tjener, røktar?; (ved Bordet), *bord-svejn, mat-sven (Molb.), reje-svejn? (i likhet med *rej'-deje), duk-sven (H. D.), gæste-sven (H. D.); vise-gut (Lm.). Jfr. Oppasser.

Opvarterfke („fom beforger Tilredningen i et Hus"), *rej(d)-deje; (i et Gjæftebud), rej(d)e-kone, -kjærring. Mk. og frambors(-burds)-kone, „Kvinde, fom fremfætter Maden i et Gjæftebud".

Opvartning (t. Aufwartung), om-rej(d)sle, f., røkt, f., røkting, f., varting, f. Av varte, sideform til *varde, ɔ: vogte, beftytte. Gl. n. varða, t. warten, sv. vårda. **O. gjøre** (gjøre Væfen af), gjære krus el. høgtid føre, høgtide føre (ar), kruse føre, krøsse (y, -ar) føre?

Opvigle, æggje(ar), *ægle. Jfr. Opfidfe, Opægge, Agitere.

Opvigler, ægling, m., øsar, m. Jfr. Agitator.

Opvigling, ægling, f.
Opvifle, *vinde op. O—t, *vunden.
Opvoxe, vække op (-voks), *kome til. **Opvoxen jævnt (Skov)**, *sam-vaksen.
Opvække yppe (-te og ar). Jfr. Movere.
Opvækkelſe (aandelig), vækkjelse, n.
Opvælde, gjøjse (-te), gjøjve (-de), purle(ar), *paule, føjse (-te).
Opvæltning (af Masſer), måking(o), f.
Opvægt, våkster(o), m., op-v., fram-v., væksing, f.; (Ungdom), op-ælde. n. (opal, -ele: »i vårt op-al«). **O., jævn** (ligelig el. ſamtidig Udvikling), *sam-våkster. **O., ny** (i Skov), kvejk, m. **I Opvægt**, *i yngdi. **Slutningen af O.**, *fram-våkster, av fram-vaksen, ɔ: netop fuldvoxen.
Opægge, æggje (op?), rejte(ar), sætje op. **O. et helt Parti mod ſig**, jfr. røre i ejt kvæfse-bol. Jfr. Opbidſe; Opmuntre.
Opæggelſe (jfr. Opbidſelſe), *æsing, æggjing, f.
Opſkning af nybrygget Øl, opskaking, f. Ølet selv kalles da opskåke(o), av *skake op, ɔ: opſje.
Orakel, gude-svar (sv. afgudasvar), åpenbaring, san-sagn, gud-sagn (Molb., H. P. S.), gude-tale, g.-spådom, guds-bud, mørkt, gåtefult utsagn, mørk tale; fritte-stol (ɔ: Indretningen, Stedet). Gl. Grundtv., H. D.
Orakelmæſſig, gåteful', mørk.
Orakelſvar, gud-svar. H. P. S. Se Orakel.
Orama, skue, syn, oversyn, omsyn, f. Jfr. **Cyklorama, Kosmorama, Panorama.**
Orange, gul'-æple? gyllen-frukt. H. P. S.
Orangeri, bl. a. drivhus, vækst-hus.
Orangutang, skog-mænneske (et slags ape).
Orarium, svede-duk, svette-klæde (en del av den græske og katolske præsteklædsel el. -buna').
Oration, tale, m.
Orator, talar, m.
Oratoriſk, talersk, taler-.
Oratorium (i Kloſter), bede-sal el. -stue (H. P. S.), bede-hus; høre-sal; (Muſik), åndeligt syngestykke; gudeligt s., bibelsk synge-spil; hellig-sangspil el. -sangværk. H. P. S.
Orbikulær, ringformig.
Orbis, *krins, *krinsel (rund-skive, -flate).
Orbitet, barnløshet.
Ord, ord, n.; (Sætning, Udſagn), *ord; (Ordſprog), *ord; (Nygte), *ord. Også -kvæde, n.: *Ja-kvæde, ɔ: Jaord, ved-k., ɔ: Ord el. Udtryk, ſom ofte gjentages. **Fornærmelige, bitre, O.**, klængje-ord, n., *skam-ord, hejting, f., hejtings-ord. Av *hejte, ɔ: true. Gl. n. heiting, heitanarord, ɔ: Truſler. Jfr. Fornærmelſe. **O., knubbede**, knub-ord, n., *knubbote o. Mk. *skrate, ɔ: give knubbede O. **O., ſom ikke have nogen rigtig Grund**, *slængje-ord. Jfr. slængje-namn om „Navn, ſom ikke har nogen rigtig Grund". **Uſædvanlige el. fremmede O. bruge**, språke(ar). **Faa O. frem**, *få op målet. **Han fik ikke et O. frem**, jfr. *han stod, som han var klomsa'. Jfr. Mund. **Med O. fremſtille**, ɔ: ſtille ſine O. paa en vis Maade, ord-lej'e seg (-dde). Dv. ord-lejing, ɔ: Stil, Udtryksmaade. **Jeg hørte ikke et O.** (el. et Muk), jfr. »eg højrde korkje ord elder ande«. **Til Orde komme**, *få ljod, få øren-lyd. **For Orde komme**, kome føre ordet. Mk. *ordgjeten, ɔ: kommen for O. **Lade En komme til Orde**, *give ljod. **Til Orde tage**, *ta' til ords. **Tage ſine O. i ſig igjen**, *ete sine ejgne ord. **Forlegen for O.**, *ord-laus. Dv. ordløjse, f. **Kræſen i Valg af O.**, *ord-vand. **Sværger i at træffe paſſende O.**, *ord-vis', *ord-hitten, *ordhag. **Skarp i O.**, *ordkvas'. **Stadig i ſine O.** (paalidelig), *ord-vis', *ordsto. **Rem til at finde O.**, *ord-hitten, *ordhag, *god til å ordlæggje seg. **Stor i O. og liden i Gjerning**, jfr. stor i ordi og liten i ettergjærdi. Mk. »dej er størst i ordom, som ræven i rova«. **I Ordene ſtarf** (stortalende), *ord-ram. **Ordenes Beſkaffenhed, Former, Lydforhold**, ord-lag, n. **Afvigelſe i Brugen af O.**, ord-ve'k(i), n. **Fremſtilling i O.**, ordsetning(e), f.; jfr. Stil. **Leg el. Spil med O.**, ord-lejk, m. **Mistydning af O.**, ord-vek(i), n. **Ombytning af O. el. Udtryk**, ord-skifte, n. (som og ær = Ordveksel). **Slags O.**, *ord-slag. **Ret fornærmet ved Andres O.**, *ord-sår. Jfr. Pirrelig; Ømtfølende. **Som ikke veier ſine O.**, ikkje ord-vand. **O. er O., Mand er M.**, jfr. »det er mas, som hæld ord«, el. »mans ord er mans ære«.
Ordafledning, (ords) sæt-føring. H. D.
Ordal(ier), gudsdom(me), uskylds-prøve(?), (va[t]n-prøve, ildprøve, jærnbyrd m. fl.). Meyer.
Ordbram („kunſtig Tale"), ording, f.
Ordbøining (Flexion), ord-vending, f.
Orden (Rede; rigtigt Forhold), greje, f., skil(i')-g., skil(i'), n. (og f.), skik', m., skap, n., grejn, f., lag, n., lageise, n., stel, n., skapna', m., lagna', m., hage, m., hag, m. (*mat-, *hus-h.), styr, n. (»halde s. på«); (Maade at indrette ſig paa f. Ex. i Husholdn.), skjepnad (ski-); (ſtadig vedvarende Stilling), *lag (»kome i l.«, »stande, halde ved l.«, »kome av lage«); (Stil, rigtig S.), hæming(e), m.,

horv, n., same, m. (jfr. Forhold, paſ-ſende), lydske, f. (gl. n. lyzka, Skik, Egenheb; jfr. lydskelaus, -løjse, f., ɔ: uordentl. oſv.); *rad, f. (»stande i r., take etter r.«, ɔ: ta *anfares, *føre tvært, *etter råke, o, f.), rækkje, f., følge (ord-, alders-, bokstav-, tids-f. H. D.); avdeling, klasse; stand; (ſom Munke-), samfund, *lag (med visse regler og utvortes særmærker), samlag (munkelag, Fr. H.); utvortes værdighets- el. æres-tegn. **O. i Arbeide el. Husholdning**, skjepe-lag, n. (ski-). **O. meb Heuſ. til Hus el. Gods**, stjorn, f. (og n.). Jfr. Økonomi. **O., god** (el. Sammenhæng), grej'skap, m.; (Omhyggelighed), vør(d)sle, (y), f., vør(d)na'(y), m. **O., ufuldkommen, daarlig**, van-greje, f., u-skjepna' (ski-), m. **I O. bringe**, *få grejn på, *gjære g. på, *gjære greje på, *sætje i lag, *ret-lej'e (-dde), *få i stel, *få skapna' på. **Flink til at bringe O. i Tingene**, *grej, grejsam. **En, ſom bringer noget i O.**, grejar, m., grej'ing, m. **Den gamle Tingenes O. gjensprette**, sætje alt i den gamle staden. Lm. **O. holde** (ſtyre), skjepe (ski-). **Holde til O.**, halde styr på, h. i age. **Komme i O.**, greje seg, grejast, retleje seg, grejne (ar). **I O. ſtille**, samse(ar). Sv. samsa, ɔ: ſamle, forene. **I rigtig O. være**, *være i skilom(i'). **I god O.** (færdig, iſtand), *lagleg.

Ordensinſignier, ordens-tegn; æres-mærke. Lm.

Ordensregel, skrå (en). H. D.

Ordenstal, rad- el. række-tal?

Ordentlig, grejnleg, grejnog, *med grejn, *grej, mots. *grejnlaus, ɔ: uordentl.; (nøiagtig), *grejnog; (ſømmelig), skapleg, skikkeleg, skjepeleg (ski-); lagleg, *rettog, oftere (fremmed Form) *rektig, hått-leg (av hått', m., Maabe, Skik), *vel-flid', vel-skjepa' (O. V.). **O. af Opførſel**, folkeleg. Dærtil *folke-levna'(i), m., ɔ: ordentl. Levnet. **O. Beſted; Sammenhæng**, greje, f. **O. Bryllup**, rigtigt, skikkeligt b. **O. Hus**, pynteligt, *fjæl-gad hus, fint h. **O. Liv**, sømmeligt liv, folke-levna. **O. Profeſſor, Medlem**, rigtig? sædvanlig?, mots. over-tallig, ɔ: overordentl. Jfr. Ordinær. **O. Udgifter**, sædvanlige, faste utg. **Se Noget ordentlig**, sjå n. skikkelege. **Han blev ord. grov**, bl. virkelig gr. (næsten gr.?). **Han blev ord. vittig**, h. blev så at sige vittig.

Ordes, se Nygtes. Ordast ser i * ſnakke, ſamtale.

Ordfeide, ord-kast, n., ord-skifte, n.

Ordforandring (Bøining, Flexion), *ord-vending.

Ordforklaring, *ord-tyding.

Ordforraad, ord-skat. Sv. ordskatt.

Ordføining (Syntax), ord-fælling? (ɔ: fælle ord og ord sammen; ordføjning ær t. Wortfüge).

Ordfører, føre-talsman(y), m.; *ordførar („nydannet Ord").

Ordgyder, ord-gytar, m., „rettere" ord-gjotar, gamsing, m., kjæft-ause, f., k.-auke, m., k.-aure, m., garp, m., skrøj-tar, m., ral'-kal', m., røre-kop', m., -kolle, f., skravl, m., skropar, m. (jfr. gl. n. skrópa-maðr, Hykler), skravlar (s.-kop, -kolle, f.), grå'p-hå'l(o, o), m., gråp-såld(o), n., eg. grovt Solb. Jfr. Skvalbrer, Snakker; Baaſer, Skryder, Praler.

Ordgyderi, rynjing, f., skravl, n., vælling, f. Jfr. Snak, Baas. **Til O tilbøielig**, *skravlesam, skravle-kjær, *stortalende.

Ordholden, *ord-halden, ord-fast (også hos Molb.), *ord-stø, *ord-vis'.

Ordhvas, *ord-kvas', *ram, *ord-ram, *kjæft-ram.

Ordinandus, den in-viende(s).

Ordinant, in-vier.

Ordinan(t)s, lov, påbud; (for Kirken 1537) kirke-lov, -ret, kirke-orden (Fr. Bfd.), kirke-ordning. Fr. Bfd. Jfr. Organiſation.

Ordinarius, klasse-forstander, -lærer.

Ordination, vielse, præste-v., vigsle, f. (præste-v.), *in-vigsle, invielse, insættelse; tinging (av varer).

Ordinere, vie, invie; (til Præſt), præste-vie (Fr. H., H. D.), kal'-vie (H. P. S.), vi(gj)e (-gde). **O. Varer**, *tinge, skrive efter (»for«skrive, t. verſchreiben); (Medicin), foreskrive lækeråd; byde. **O—t**, *vigd, *in-vigd.

Ordinær, sædvanlig, almindelig; (om en Vare), *ring, simpel, hverdags, *u-vand. Jfr. Daarlig, Slet, Maadelig.

Ordkarrig, se Ordknap.

Ordkiv, se Ordvegel.

Ordklaſſe, ord-slag, n.

Ordkløveri, ord-kløjving, f. Jfr. Vringle, Vrænge; Soſiſteri.

Ordknap, *få, fåleg, *få-ordig, *få-mælt, *nuv, nuveleg; tomsen(u), *tulen. Jfr. Taus, Mut. **Meget o. være**, »inkje snakke hovudet av seg«.

Ordkrig, jfr. Ordvegel.

Ordleg (Leg el. Spil meb Ord), ord-lejk, m.

Ordlydende (nøiagtig), *ord-stø, f. e. Afſkrift.

Ordne, sætje i lag, kjone (tjone), sømje (— samde), skjepe (ski-), ar, *pynte, greje (-dde), lage(ar), hage(ar?); (pynte, sætte iſtand), ty (-dde), stelle(-te), fli (-dde);

(lave, gjøre færdig), snugge(ar). Mk. s. seg, ɔ: lave sig til, ordne sine Ting f. Eg. til en Reise. O. i Kolonner, fylke. H. D. Flink til at s. sine Ting, skjepsam (ski-). Ordnet, laga', skjepa', *tilstelt, grejd. O. vel, *grejnleg. O. ilde, u-skjepad (ski-).

Ordner (En, som ordner), skjepar (ski-).

Ordning (paa en Sag), skil-greje, f., lag(n)ing f., grejing, f., grejna', m., grejn, f., grej'sle, f., skjeping (ski-), skjepe-lag; (Indrettelse, Indretning, Istandsætt.), til-stelling, f., om-vøling, f. (omvøle, -vølsle, -veling, ee); (Plan, altsaa forudgaaende O.), føre-skjepna' (ski-), m. O. i Kolonner, fylk(n)ing. H. D. O., førelsbig, føre-greje(y), f. O., ny, om-skjepnad.

Ordo (Orden), række, følge.

Ordonnance, -nants, påbud, bud, forskrift; bud-bærer, ærend-sven, tjeneste-vakt (hos en høvedsman, for til hver tid at kunne gå ham til hånde).

Ordpragt, ording, f., ord-*krus, n., -*krusing, f., knoting, f., knot-ord, n., ordstas? Jfr. Pragt; Flitterstads, Prunk, Fraser.

Ordre, bud, påbud, forskrift, til-sætning, f., pålæg; tinging (av vare); jfr. Bestilling, Hverv, Kommission. Efter Ordre (paa Vegter m. m.), eller en annen (i hans sted), el. isted-træder? avløser? (som ejer av vekselen), efterman? (som ejeren har »endosseret« den til); fulmagt, ombud(sman)? O. de bataille, slag-orden. O. du jour, dags-orden. Som har faaet O. (beordret), *tilsæt(e) (ɔ: sat til at gjøre noget). »*Han var så tilsæt«.

Ordrebog, tinge-bok? (ɔ: bok, som inkomne el. avsendte varetinginger [Bestill.] inføres i).

Ordregiver, tingar? (til *tinge). Jfr. Kommittent, Bestiller?

Ordret, ord-lydende, ord for ord, *ord-stø.

Ordrig, *ord-rik, *tale-rik.

Ordstyl, ord-strøm.

Ordsæt, ord-sæt?

Ordsætsstab, ord-skyldskap, -frændskap? Paa Grund af O., på grun av (ordets) sæt.

Ordsnar, *ord-hitten.

Ordsprøg, ord-tak, n., -tøke, n. (gl. n. orðtak, orðtœki, ɔ: Talemaade), språk, n., *ord (»det er ejt gamalt o.«), ordtam, n., jfr. mun-tam, n., *vedkvæde, *vedstæv(e), *anstæv (jfr. sv. ordstäf). Kina var længe et O., *K. var l. ejt gjet(gi-)-ord (Lm.), ejt ordtøke. Jfr. Sentents, Gnome; Formular.

Ordstrøm, tale-strøjm, m., rynje, f. O. udsende, mølske(y), ar.

Ordvexel (Disput, Tvist), ordkast, n., ord-skifte, n. Komme i ordkast, ɔ: i Trætte. Sv. ordkastning. Jfr. Kjævles. I O. være, ordkastast, ord-rængjast.

Oreader, berg-nymfer, berg-vætter.

Orfan, forældreløs.

Orfanotrofeum, barne-hjem, -hus, opfostrings-hus.

Organ(on), redskap (rejdskap, Lm.), værktøj (-*ty); sanse-redsk.; livs-r.; tale-r.; røst, *mål, mæle, n.; redsk. ɔ: mellemman (for annen man), r., ɔ: ordfører, talsman (for en annen, for et »parti«), tolk; r., ɔ: skrift, tidsskr., blad, ess mun el. pen?, som en bruker for at utbrede el. forsvare sine synsmåter el. attråer (»interesser«), f. e.: Morgenbl. er hans organ, ær hans blad; vit(en)skapslære. Organer, indre, in-rejde, m.

Organisation, -sering, eg. forsyning med livs- el. lemme-redskap(er); indre bygning, indre stel', stelling, f., lagning, f., *lagelse, sammenssætning, dannelse, *skaping, skapelse, n., skipna' (som skulls., Lm.), lemme-bygning; (samfunds-) orden, -ordning. *Lands-skjepna', ɔ: „et Lands Forholde" (Indbel., Ordning, Bestyrelse). Jfr. Indretning.

Organisator (?), ordner, bygmester, skjepar (ski-), ɔ: „En, som opstiller el. ordner Noget".

Organisatorisk, skjepsam (ski-).

Organisere, eg. forsyne med livsredskap(er); bygge, sammensætte, danne, skape, *lage, *stelle til, *greje, skjepe (ski-). Jfr. Ordne, Indrette.

Organisk, led-bygget, lemme-b., levende; lemme-byggende. O. Feil, brist i legemets bygning. O. Kunstværk, lemmebygget k.? velbygget, helstøpt k. O. Lov, lemmebyggende lov? (som skaper de ulike deler el. lemmer, som skal utgøre et samfundshele, et »politisk« legem). Den org. Natur, den lemmebyggede skapning, den levende s., ɔ: dyre- og vækst-riket (mots. stenriket, som ikke er lemmebygget, men er »an-organisk«).

Organisme, lemme-bygning, indre bygning; bygning; levende tilværelse (»væsen«), en helhet, et hele; værk, n., driv-værk; led- el. lemme-bygget skapning el. »væsen«, dyr, vækst.

Organist, orgel-spiller, -mester.

Organlære, (især om) hjærne-lære, ɔ: om hjærnens »organer«, dens infatning og dennes sammenhæng med m.skets lynde.

Organoplastik, lemme-dannelse? (mots. masse-d., grøtet klump).

Orgel, orge, f. (urve). Gl. n. organ, lat. organum. Jfr. t. Pfeifentonwerk, pipespil el. -værk? Mk. *orge-bælg, -pipe, -spe'l.

Orgier (eg. **Bakkusfester**), svire- el. drikkelag, fylle-l., svir, m., sviring, f. Jfr. **Bakkanalier.**

Orient(en), eg. (solens) opgang; østen, øster-land(ene), øster-leden; morgenlandet. P. Møller. Jfr. Occident.

Orientaler, østerlænding (ikke: østlænding, ɔ: fra østlandet i Norge).

Orientalisme, østerlandsk mål-egenhet.

Orientalist, dyrker el. kænner av østerlandske mål.

Orientalsk, østerlandsk (ikke østlandsk); øst-romersk (kejserdømme).

Orientere, lede (H. D.), vejlede (H. D.), sol-rette (H. D.), *ret-lej'e, retvende, vise til rette, sætte in i (historien, tilstandene osv.). **O. sig**, kjænne seg atter (el. igjen), sted-kænne sig (H. D.), finne sig til rette, retvende sig (»jydsk«; Molb. har retvendt). **Som ikke kan o. sig**, *set'-vil', -*galen, ɔ: forvildet meb Hensyn **til Verdensbjørnerne**, *sætterne. Jfr. *dag-vil'; råd-vil; jfr. gl. n. hafvilla, ɔ: at man ikke veb, hvor man er paa Havet. »Han vejt ikkje ver-ilen«, ɔ: hverken Syd el. Nord. Jfr. Veirstreg. **Orienteret**, ret-vendt (Molb., H. D., Fr. H.), mots. gal-vendt (jfr. **Desorienteret**), hjemme, hjemme-vant (Molb., Fr. H.), kænt, sted-kænt (H. D.), sted-kyndig (H. D.), vej-kænt (H. D.). Jfr. **Lokaliseret**. »Folket er orient. på dette Område«, ɔ: ær hjemme, ær kænt. **Hurtig o.**, snar-øjet (H. D.), kæn-spak (H. D.). I * kjænne-spak; sv. kännspak. **O. blive**, finne sig til rette. **O. være**, være inne i. Jfr. à jour.

Orientering, se Orientere.

Origanum, se Merian.

Original, ophavlig, ejendommelig, ny; skapende, selv-skapende (pers.), opfinsom, selv-funnen, -gjort (ikke eftergjort), -skapt (N. M. Pet.), sjøl(v)-tænkt (O. V.), -gjort (O. V.), sjølv-funnen (Lm.), fra første hånd (førstehånds?); med-fød; ægte; særegen (H. D.), sær-mærkt (Lm.), grun-egen (H. D., Aftenbl.); (i mindre god Mening), jfr. rar, underlig, egen; (Pers.), *raring, særling (jfr. Særling); (Haandskrift, Skrift, Værk), grun-skrift, -værk?; (trykt), grun-tryk (H. D.); (om Kunstværk, Brevskab, Underskrift), selv-hånd (H. P. S.); (mots. oversat), sjølv-skreven. Lm. Jfr. Oprindelig. **Det o. Maleri**, det første el. ophavlige m.? (mots. gentagelsen, »kopien«). **O. Optegnelse i Tankens Rige**, tanke-fund. H. D. **O. Udgave**, første utgave. **O. Salme**, ny salme. **Original-Emballage, -Pakning**, den ældste, tidligste pak(n)ing (»hvori Varen er leveret fra første Hånd«. J. L.). **O.-Tara**, første vægt-fradrag (ɔ: »Tara, som beregnes på en Vare ved dennes Levering fra første Hånd«).

Originalitet, ophavlig(en), fra først av.

Originalitet, selv-tænkning; opfinsomhet (L. K. D.), skapende ævne; selv-egenhet (H. C. Ørst., Molb., H. D.), sær-ånd (C. Ros., H. D.); rarhet, underlighet. Se Original.

Origine, kilde, *kjælde, e, ophav, n., æt.

Originel, se Original.

Origines Havnienses, Romanæ, det ældste Kjøbenhavn, Rom.

Orkan, stor-storm (O. V.), ov-ve'r (-veder), n., *stor-ver, himmel-storm (H. P. S.), rasende st., *har(d)ver; jfr. forve'r, n., ɔ: „en meget stærk Storm". Jfr. Orkanagtig.

Orkanagtig, rasende, rykende? rjukande. »Ejn r. storm«, ɔ: orkan? Mk. sv. orkanlik.

Orkansbelæggelse, storm-slag. H. Ibs., H.D.

Orkester, spille-plas, -rum; spillere, tone-s., spille-mæn(nene), spelmans-lag el. -flok?

Orkesioman danse-syk el. -gal. Dærtil O.-mani, danse-syke. Meyer.

Orkestrik, danse-kunst.

Orkus, dødninge-riket, skygge-r.; underverden.

Orlog, ufred, hærfærd, leding, hærstrid. I * brukes »til orlogs« og »o.-skip«, ɔ: i ufred til sjøs; sjø-hærskip. Gl. n. örlög, ɔ: lagna', Skjæbne; sv. örlog, örlig, ɔ: »krig« (sv.); n. s. Oorlog. „Nu især om Søkrig og Krigstjeneste til Søes". Molb.

Orlogsflaade, hær-flåte, sjøværn, flåte(n).

Orlogsfærd, hær-færd, sjø-hærf.?, h. til sjøs.

Orlogshelt, sjø-kæmpe.

Orlogsmagt, sjø-værn, (riks-)flåte, sjø-magt.

Orlogsmand, hærman til sjøs, sjø-hærman; hærskip (»man of war«).

Orlogsskib, *orlogs-skip, hær-skip, n. Lm.

Orlogsskik, hær-skik, -bruk.

Orlogsstand, sjø-hærstand? h. til sjøs el. va(t)ns.

Orlogstjeneste, sjøhær-tjeneste?

Orlogstog, sjø-hærfærd.

Orlov (n. f. Dorlof, t. Urlaub), lov, n., løjve, n. (gl. n. leyfi); hjem-lov, far-lov.

Orm (i dansk Mening), mak', m. (mark, m.). Også åme, f., kvejs, f. (Traadorm), igle, m., joe, m., være(e), m. Gl. n. maðk; sv. mask. Orm = mak' finnes i * i dåg'-orm(o), *kvi't-o., skål(o)-o. (skån-o.). Jfr. ellers Maddik; Insektlarve. Jfr. og Slange. I de ældste bibler brukes Orm for Slange, som ennu i sv. Likeså har vi hug-orm, stål-orm, lind-orm, midgards-orm. »Ormen var klogere end

alle andre Dyr«. **Af O. lide**, ha mak', *være (så) ille av mak. **Orme, som ftride frem i Rætte**, makke-skrej, f., bu-drag, bu-rejp, n. **O. (Skjødeſtynd)**, lyte, n., skavank, m.

Ormagtig, makke-, makke-fængen? Jfr. -agtig.

Ormbrivende Middel, råd for mak'.

Ormeføde, makke-ma't, m.

Ormegnav, makke-småg(o), m.

Ormetrud, rejn-fan', m. (-farn, -fa'n, -fa'r).

Ormerede el. -hus, makke-bøle, n., åme-bøle, n.

Ormeſlægt, makke-slag, n., åme-slag.

Ormeſpind, åme-spone(u'), m. (?).

Ormeſyge (Sygd. af Snyltedyr i Indvoldene), makke-bøle, n. (bo'l).

Ormſtukken (Træ, Potet), *mak-eten, makke-smågen(o).

Ornament, prydnad, m., pryde-værk, n., pryde, f., pynt, n.

Ornamentiſt, pryd-maler?; (med Ringeagt), vægge-smører.

Ornat, eg. prydelse; højtids-klæder, -klædsel, skrud, n. (sv.); („præſtelig Embedsdragt"), præste-kjole, -skrud (H. D.). Gl. n. skruð, feſtlig Dragt. **Kirke-Ornat**, kirke-pryd: alters, prækestols, dåp(en)s pryd(elser). Jfr. Uniform.

Orne (Hanſvin), rone, m. (råne), galt, m. (galte), gåsse(o), m. Gl. n. göltr, galti. Sv. * råne, rånne.

Ornitolog, fugle-kænner, -gransker; -samler.

Ornitologi, fugle-lære, -kænskap, fuglenes naturhistorie.

Ornitologiſt Kabinet, fugle-samling?

Ornitotroſt, fugle-avl; fugle-klækking (kunstig). Jfr. Klække.

Orognoſt, berg»kyndighet«, -lære? berg-kunne? Jfr. jord- el. land-kunne (Lm.) om Geografi; målkunne (Lm.) om Filologi.

Orognoſt, berg»kyndig« (-kunnig, Lm.), berg-gransker el. -kænner.

Orognoſtiſk, berg-, i, (over, om) berglære el. bergkunne (f. e. Unberſøgelſe).

Orograf, berg-skildrer.

Orografi, berg-skildring, fjæl-sk., -tegning? fremstilling av (et lands) fjæl-bygning. H. D.

Orografiſk, berg-skildrende. **O. Kort**, berg-k., k. over berg(ene). Jfr. landkort, va(t)nkort (ɔ: geogr., hydrogr. K.).

Orohydrografi, berg- og va(t)n-skildring.

Ort (24 ß), ort, f., mark, f.

Ortobiotik (= Diætetik og Makrobiotik), helse-lære.

Ortodox, ret-lærende; ret-troende, kirke-tro.

Ortodoxi, ret-lære? (mots. vranglære); kirketro (rikskirke-tro), rettroenhet, renlære el. -lærdom? Mk. sv. renlärig, -lärighet.

Ortoepi, -epiſk, ret-tale, ret el. landsgyldig uttale. Jfr. retskrivning.

Ortofon (om Skriften), lyd-ret. Lydstavende kan best siges om personen.

Ortofoni, -niſk, -niſt, lyd-staving? -staver, -stavende, mots. lærd-staving, -staver, -stavende. Se Etymologiſt.

Ortograſi, retskriv(n)ing, retstaving, bokstaving (ikke -vering); jfr. Ortofon og Etymol. Jfr. og Bogſtavering.

Ortograſiſk, i retskrivn., retskrivnings- el. stavings- (t. d. lærebok, regler).

Ortopædi, skævhets-lære; rygretning (H. P. S.). Dærtil da rygretter for Ortopæd og rygrettende for ortopædiſk. **Ortopædiſk Inſtitut** (Ortopædeum), eg. skævingskole, ɔ: for skævinger, skæve pers., retting-skole? Skjejving, f. ær „Kjær Gang, Slingring". Men skjejving, m. kunde likevel mærke skjæv person.

Oryktokemi, sten-skillekunst (ɔ: skillekunst, tillæmpet på sten-æmner).

Oryktologi, »forstenings«-lære.

Oryktognoſi, sten-»kyndighet«, -lære, stejnkunne, stenslags-lære. H. P. S.: sten-»arts«-lære. Om -kunne, f. (Lm.) jfr. Orognoſi.

Os (Damp), *ejm; (Lugt), o's, m.

Oſcillation, vagging, f. (ɔ: vugging), *rugling, *rugging, dirring (i * dirre, darre), dingling, bævring, e (musklernes, vovdernes f. e.; i * bevr, i, m.), rejl, m., husking; stiging og fal, op- og -ned, slingring; meningsskifte, ustøhet, løshet; vippelse(r). Fru C. Collett. Jfr. Vibration.

Oſcillere, rugge (L. K. D.), slingre, svinge, huske, dirre, bævre, bevre(i'), *reje(ar), rejle(ar). Jfr. Gynge, Svaie, Slingre.

Oſcitan(t)s, utidighet, gjejsp, m., *gjejsping; skryt.

Oſe (dampe, lugte), ose, ar. Sv. osa.

Oſkulation, kyssing, f.

Osmunda crispa („et Slags liden Bregne"), tår(o)-bola, f., luse-gras, n., *heste-sprænd, harka-gras (Dr. Sch.), trol'-g. (Dr. Sch.). Wille: olavs-skjæg. **O. spicans**, bjørnkamb.

Oſſifikation, »forbening« (av bløte legemsdeler), ben-avling, ben-vækst, ben-sætning (alle 3: Meyer).

Oſt (ſom i Syd-, Nord-Oſt, **Oſtindien**), *aust, m. Efter t. Oſt. Mk. Var Oſt i sin orden i de nævnte ord, måtte vi vel og sige Oſtafrika, Oſtamerika, Oſtaſia, Oſteuropa, Folkevandring fra Oſten osv. Men det ær altsammen tysk, inkommet vel i det sjøfarende Norge ved tyske kompas(s)er og sjøkort.

Oſt, ferſk (bare ſtilt fra Vallen), (oste-)kjuke, f., kost, m., ostel(y), m.; (ſtukformet),

mjølke-bri'm, n.; (liden rund el. kugle-formig); kjøsel, m.; (tilberedet), ost, m. Mjølk-, brim-, ram-ost. O. tillave, øste, y (-e), kjæse (-te), blængje (-de). Mk. *blængje-dag, -*gryte. O., som længe er kogt, krådde(o), f.

Ostebærme (bundfalden Øst), jfr. Balle.

Osteform, ost-ask, m.

Ostejebel, øste(y)-kjetel, m., *buhags-kj.

Ostekogning, brim-sådning(o), f.

Ostelavning, østing(y), f.

Ostelybe, kjæse, m.

Ostemid, oste-mak', m.

Ostensibel, foreviselig (som lar sig forevise), påviselig; værd at forevise, *synande el. fram-synande?; foregiven, skrømtet, påtagen; iøjne-fallende. H. P. S.

Ostensiv, øjen-synlig, hånd-gripelig; også = Pralende, Prunkende.

Ostentation, skryt, fåfængelighet, stortalenhet, ords-auke, m., vind, skræp', n. (Prunk? prunke og t. d. prunkestove, ɔ: stasstue, brukes i * uten nedsættende baktanke). Jfr. Bram, Pral, Opfigt.

Osteogangræna, ben-sædder, ben-kræft.

Osteogeni, ben-avling (Meyer), ben-dannelse (Meyer).

Osteolog, ben-kænner, -gransker, ben»kyndige«, bejn-kunnig? (kunnig i * ær = tyskdansk kynbig).

Osteologi, ben-, benbygnings-lære (sv. benlära), bejn-kunne? (jfr. jordkunne, ɔ: Geografi; jfr. Drognost); benlivs-lære (H. P. S.), ɔ: Benets Fysiologie.

Osteologisk, ben-, benbygnings-, i, om, over benlære(n).

Osteopatologi, læren om ben-sykdomme, bensyke-lære?

Osteri(a), gæst-giversted, *gastgivargar(d); værts-hus.

Oste (om Melk), bræste, e (-brast), skjære seg, skilje seg (?). Sv. skära sig. Faa til at o., øste(y) (-e), løjpe (-te), bræste (-e), blængje (-de). Jfr. Øst tillave.

Ostet Melk, dravle, m. (ɔ: indkogt Øst). Jfr. haglætte, f., ɔ: Rødøst, indkogt Øst af sød Melk, også kalt *raud-dravle; sost, m. (ɔ: Sødøst), gumme, m., mølse(y), mølske(y).

Ostevalle, møse(y), f.

Ostracisme, medborger-landlysing? tiårslandl. (femårs i Syrakus), el. bare landlysing (uten lovmål og dom). (Om Atenerne skrev sine røster på skålsbråt, på træbrikker el. på skæl [muslingskaller], må vel regnes for et spørsmål av liten vægt).

Otium, kvile, ro, rolighet, fritid, -timer, -stunder, sæmbeds-frihet (Meyer). O. cum dignitate, hæderlig sæmbedsfrihet, hæd. sæmbedsledighet. Jfr. Orlov, Permission.

Otiøs, jfr. unødig, overflødig, ørkesløs (t. d. spørsmål), utidig.

Otteaaret Baad, *åt-æring, m. Båt med indtil 8 man heter dærimot *åtring. Ved tallet (6, 8) i båternes navn tænkes snart på årerne, snart på folketal.

Otten(de)del, åttung(o), m.

Otterslange (Hugorm, *Coluber berus*), orm, m. Jfr. Slange.

Otting (½ Tønde), skjæppe(e), f.

Ottoman, »løj-bænk« (uten føter).

Outrage, grov fornærmelse, mishandling. Jfr. Fornærmelse, Fortræd.

Outrere, gå for langt (f. »vidt«). Jfr. Overdrive, »breven. Outreret, overdreven, -spænt.

Ouvert, åpen, åpen-hjærtet; frimodig; åpenbar, hånd-gripelig; (i Boftonspil), oplagt. H. P. S.

Ouverture, inlednings-stykke, ingang, forspil.

1. Oval, æg'rund (Molb.), langrund (Molb.).

2. Oval (Ravneord), ægrundhet, ægrunding, ægrundt legem (ting), lang-runding. Jfr. Oval 1.

Ovarium, ægge-stok; frukt-knute (den nederste del av støv-vejen i vækster).

Ovation, hyldest el. hylding (H. D.). I * finnes hyllest, f., ɔ: Gunst, Velvillie, og hylling, f., ɔ: venlig Modtagelse. Også sejers-in»tog«, -*infærd, f. (av ringere slag, ikke som triumf, hos Romerne); liten el. mindre sejers-fæst. Jfr. Indtog, Triumf.

Oven, *ova(n), ɔ: ovenfra. Oven brukes for ovenpaa, oppe („uegentlig og ved et Slags Germanisme", Molb.). »Himmelen oven og Jorden neden«. (Man) »glemme ej, hvad der oven bor«. (Dort oben?). »Pengene laa oven i Sækken«. Oven- (som i ovenanført, -meldt, -nævnt), før, nys. *Ova'- brukes ikke således om tiden. Oven over, op-over(y).

Ovenfaldshjul, overva(t)ns-hj.? (mk. *ovafal', ɔ: „Nedstyrtning, Jordstred og Stenfald i bratte Fjeldegne").

Ovenfør, *ova', ova'-i, ova-føre(y). »Ova skogen«. O. Skoven, Maven, *ova-skogs, -*livs.

Ovenfra, *ovan, ova'-, ova(n)-åt, -til, -etter. Ova-komen, ɔ: t. ovenfra. »Ova fjællå«.

Ovenfjøbet, *at'-på, *omfram, at'-å't (B. B.), *langs med. Gl. n. um fram. »Han fek nåkot mejr omfram«. Jfr. Desuden.

Ovenpaa, *ova-på, *op-å, *op-på, ovandejldes, ova-til, ova'-av. »Take ova-av«, ɔ: t. af det øverste Lag. O. (strax efter), *atpå. »A. maten«.

Ovenstil, *ova(n), øver(y)-. *Øver-klår (luft, når dens nederste lag er tåket).

Over (især naar Talen er om Mængde, Værd, Magt), *over (ellers: øver, y);

(itu), *av (»brjote av, skære, slite av«); *om (»rejse til Italia om Paris; me toko vægen um Mo, ɔ: den Vei, som gaar over Gaarden Mo). Også *var (var-kofte, -støvel, m., vartak, n.). Mk. »han låg dær natta av« (over); »det gjek vel av«.

Overalt (til alle Steder), *an-fares. »Det gjæng anf.« (f. e. om en sykdom), ɔ: det kommer overalt. Også *ål- (»ål-kjænd; -komen«, ɔ: spiret overalt [om korn, græs], ålskådda, o, taaget overalt, ål-skya, ål-svart); sam- (: »s.-grå, -god«, ɔ: graa, lige god o.); si-: »si-fænt'«(e), ɔ: ſnsbækket overalt, si-brejd', -brejdsle, f. **O. lige**, jam(n)-: jam-ækst, om Ager med ligeſtore Ax, *j.-faren, ɔ: ens næſten overalt, *j.-gjo'r, ɔ: lige moden o., j.-hard, -klår, -komen (Ager), -letad(i), -mågen(o). Jfr. Jævn og Lige. **O. udbredt paa Landsladen**, si-fløjt (ski-fl., skir-fl.). Si-fløjt siges og om van-flaten selv, som er dækket med timmer, fjæler, løv f. e.

Overanſtrænge, tjone(ar), sprængje (-de). **O. ſig**, *forta(ke) seg (»han fortok seg inkje«), fortrøjte s., forløfte s., sprængje seg. Jfr. Overlæsſe, Overvælde.

Overanſtrængelſe, tjoning, f., over-læsselse, på-vælting, f., spræng-tak, n., spræng, m., for-læssing? (efter *forlæst, ɔ: over-læsſet; forutsætter forlæsse, -læste); (i Skolen), spræng-læsning; (ved Gang), gang-spærre, f. »D'er stundom slængen (Overlæsſelsøhed), st. sprængen«. Jfr. Overlæsſelſe, Overbrivelſe. **Død af O.**, død av å *ha' fortæket seg. **Ødelagt ved O.** (Heſt), *sprængd.

Overantwoorde (t. überantworden), over-give, -late.

Overbalance, overskud, over-skå't(y, o), over-laup, n. (sv. öfverlopp); mer-intækt. H. D.

Overbaand i en Riſv, over(y)-band, n., *å-band.

Overbebyrde, se Overanſtrænge.

Overbebyrdelſe, se Overanſtræng., Overlæsſelſe.

Overbefalingsmand, over-høvedsman? over-høvding?

Overbefolke, jfr. Befolke. **Over** = for- (ɔ: altfor), over-, *ov-. Mk. her *fjølg = talrig, *ovfjølg, meget talrig, og *fjølge(ar), ɔ: „formere, forøge".

Overbefolkning (at overbef.), ov-bygging?; for stort folke-tal.

Overbegreb (*terminus major*), over-omgrep? -tanke. *Omgrep(i) = Begreb. Lm.

Overbeviſe, overtyde, over-vitne (Lm.), få på. »Dej fek de' ikkje på han« (tyven). Før: overvinde.

Overbevisning, over-tyd(n)ing, *tru, ful'visse, f. (Lm.), over-vitning. Lm. **Handle efter, mod O.**, gøre (noget, det) i god, i ond tro; efter, mot sit samvet (Lm.), sin samvittighet.

Overblik, over-syn, f. T. Überblick.

Overblive, bli til-overs, bli *lejvd. **Overbleven**, *lejvd. **Det Overblevne**, *lejving, f., lejvning, m. Jfr. Levning.

Overbord, over(y)-bor(d), *føre(y)bord.

Overbrat, *brått. Jfr. Pludſelig.

Overbrede, over(y)-brejdsle, f.

Overbringe (t. überbringen), *bære, *b. fram, *gå, fare (dær el. dær hen) med (brev, varer), *ta med sig, *ha med sig. Jfr. Bringe.

Overbringelſe, frambor(d),u', frambæring(e), f. **O., hemmelig**, myting, f.

Overbringer, (fram)-bærar? -førar? **O. af Bud**, bud-bærer, *båd-bærar (o - e).

Overbuxer, *var-bræker. Jfr. *var-kofte(u), varstøvel, y, ɔ: Overk., Overſt.

Overbygning, over-bygnad, m.

Overbære, tåle(o), være mild, snil', *linfærleg, *læmpeleg.

Overbærende, *lin', *lin-før, *linfærleg, tålsam(o), tålog(o), *mild. Sv. tålsam. Jfr. Fordragſom.

Overdaad, krusing, f. Jfr. Luxus, Pragt. **O. i Mad**, eting, f., etarskap, m. Jfr. Fraadſeri, Umaadelighed.

Overdaadig, *ov- (som i ov-levna', ov-buna'), jfr. Luxuriøs, Yppig. **O. i Mad**, *fejt-eten (*stor-eten ær „graadig, ſom æder meget").

Overdaadighed, jfr. Vellevnet, Vellyſt. Jfr. Luxus.

Overdel, over-dejld, m.

Overdrage (t. übertragen), overlate, yte (-te), av-late (»han avleet garden«), *låte frå seg. **O. ſkriftlig** (ved Dokument), *breve bort. Jfr. Overlade.

Overdragelſe, yting, f. (?), lating, f., av-låt, n.

Overdrev (fælles Havnegang for en eller flere Byer, i Danmark), jfr. sambejte, n., å'l-mark, f., ål-mænning, m.; bymark. Jfr. Fælled.

Overdreven (altfor stor), *for-hova', ov-båden(o'); (ubſmykket), op-skrøjvd. »Det kan inkje ovbådet standast«. Jfr. »ovvise kan inkje standast«.

Overdrive (i Tale, Fortæll.; t. übertreiben), skrøne(ar), skrønje(y), ar, ofse(ar), gysje, ar. **Som gjerne overdriver**, mun'-drjug. I * brukes over- el. over- (y) ikke om »svært meget«, »for meget«. Dette heter der: *for, *altfor, *ov-, *skam-, *ni-, *naud-, *mejn-, *ejn-. *Ov-dyr, -ful',

-kulde, -møket(y); skam-dyr, -fejt, -stor; ni-stire, -be(de) (»nidbidje«); naud-banne, -god, -vakker; mejn-halde, -hard, -trængd, -varm; ejn-stire, -tævle, trætte. Disse forstavelser vækker dog ikke altid tanken om noget galt el. misligt. Ov- f. e. er ofte ros: Ov-mand, -stand. Jfr. **Altfor.**

Overdrivelse (t. Übertreibung), f. E. i at fortælle, ofsing, f., gjøjsing, f., ofse, m., ovlæte, n., vanhov, n. **En O.** (overdreven Fortæll., Nygte), gjøjs, m., gjøjse, f., gysje, f., drysje, f., skrynje, f. **Fra O—r afholde sig**, hægde seg. Gl. n. hegða, orðne.

Overdyne, over-dyne, f., -sæng, f.

Overe, heje (ɔ: rope hej!), være sejersalig, *v. kaut, *v. kry. Jfr. **Juble, Triumfere.**

Overende, op-ende? (i likhet med *op-lo't, u, ɔ: „den øverste Del af en Ting", opside, f., o: Side, som vender opad); (Adv.), ret-op, lod-ret, op; *i kol'. Jfr. **Omkuld. Reise overende**, r. op. **Slaa, kjøre, ride o.**, slå osv. i kol'.

Overens (t. überein) brukes sammen med ordene komme og stemme. **O. komme** (forliges), høve (-de), sæmje (— samde), øftere sæmjast, enes, *kome utav det. **Komme o. om**, jfr. enes om, ɔ: avtale, bli forlikt om, bli enige om, *værde(e) samstelte el. samhældige el. samrådde el. samde om. Jfr. **Harmonere.** Mk. avtala' sær = aftalt, vedtaget; avtald sær dærimot fraraadet, av *tælje av. **Let at komme o. med**, *grej.

Overenskommen, *samråd, *samd.

Overenskomst (t. Übereinkunft, holl. overeenkomst), av-tal, n., -tale, f. (og m.), samråd, f. (også H. D., Molb.), sæmje, f., samspil, samsvar? sæt', m. (gl. n. sætt); forlik, n. „Nyt Ord". Likeså forlikast, ɔ: komme overens.

Overensstemme, samsvare, svare(ar), samstavast, sam-stævjast(e), sam-lyde, -klinge, sæmje (— samde). Jfr. **Baase.** Tingene sær *samlaga', personerne *samråd. **Overensstemmende**, svarende, tilsvarende, samklingende, sam-høveleg, *sam-kjøm. **O. med**, i samklang med, svarende til, efter (loven, avtalen).

Overensstemmelse, jfr. sam-stævje, f., sammenhæng, sam-lyd, sam-klang, svar? sa'm, n., sam-høve, n., sam-kjøme, n. **I O. med**, i medfør av. Jfr. **Harmoni; Konsekvens. I O. bringe**, samlæge(ar), høve i hop (-de), sæmje (-samde), få til at svare el. passe, samføre (-de).

Overfald, over-fal', n. **Fritfor O.**, fredt (gl. n. fritt), mots.: *der er ufredt. **Udsat for O.**, *fredlaus, *u-fredog; *(d'er) ufredt.

Overfalde, komme over, på (om uvejr, natten m. m.); kaste sig over, gå på, ta på; *falle øver. **O—s**, øver-fallen.

Overfarelse (Bestigtigelse), øver-fær(d), f., over-faring? Jfr. **Bestigt.**

Overfart, øver-fær(d), y, øver-far, n., øvergang, m. Gl. n. yfirferð.

Overflade, trø'm, m. (tråm, trum', tram, træm, e), va(t)s-tråm (Vandstorpe), sjøatrøm. T. Überfläche.

Overfladisk, grund (Lm.), laus (Lm.), fla't (Lm.); (Pers.), laus-tænkt (Lm.); (Tanke), grun'-tænkt (Lm.). Molb. finner, og med rette, formen overfladelig „den rigtigste efter Analogien i vort Sprog", nemlig fremfor overfladisk, som Treschow har, og overfladist.

Overflod (t. Überfluß), over-fylle, nøgd, f., rikdom, m., *god råd (Lm.). »Den, som gjøjmer i nøgdi, han hæve i naudi». Jfr. **Overflødighed.**

Overflødig, mere (flere) æn nok, for meget (f. mange), *rik, rikleg, *flu's, *øverfljotande (Lm.), *øver-ful', *raust, *dru's; utidig, *u-trængd, *i utrængsmal, -*måte. Jfr. **Ufornøden.** »Rikt fiske«, »r. gåvor«; jfr. *vel råd på (det el. det). **O. Gjerning**, sjøl-vilskap, m., sjøl-vild, f. (sjavilskap, sjavile, sjævela. Nedenæs) **Han fik det o.** („f. Eg. Komplimenter el. ogsaa det Modsatte"), jfr. *han fek til å smørje(y) seg med.

Overflødigen (i stor Mængde), *u-nåpe(t).

Overflødighed, *god tid (på), no'g, m., nøgd, f., *go' rå(d), mængde, rikdom; jfr. *ej Guds gåve, Guds gåvor (av —).

Overfløie, jfr. kring-sætje, *k.-gange, kringe(ar), kværve (-de); (hastig), kringrenne.

Overfoder, se **Træk, Betræk.**

Overfor, se **Ligeoverfor.** Molb. laster dette Overfor (Ligeov.) som inkommet „efter germanistisk Brug i den nyeste Tid", for at gengive d. t. gegenüber. „Man tilføier ogsaa det overflødige lige".

Overfragt, jfr. Overvægt. „Betale for Overvægt", nl. på jærnvej, »damp«skip.

Overfrakke, kjole, m., rejse-k.; var-kofte(u), f. I Hall.: vara-trøje, f.

Overfuld, jfr. *smik'-ful', *smikkende ful, *brejd-ful'; *øver-ful'.

Overfuldstændig (Bevis), *flu's, mere (flere) æn nok.

Overfuse med Skjældsord, *hund-låte; hejdre(ar). Eg. hædre, altså spotvis.

Overfylde, sprængje (-de), åføre (-de), — t. d. med drik.

Overfyldning, spræng, m.

Overfyldt, *for-stappa(d), øver-ful'(y).

Overførelse (f. Eg. paa et Færgested), øversætning (y, e).

Overgang, øver-gang(y), m.; vending, f.

»Det er i vend.«, ɔ: i Færd med at forandre sig. **O., lav, fra Fjord til F., el. fra Dalsøre til D.**, ejd, n.; hals, m.

Overgaa, gange over(y). »*G. o. alle hine« (ɔ: a. de andre).

Overgaards, se Forgaards.

Overgift (Ager), ulovlig rente, synderente, ov-rente? ov-lejge? (av penger).

Overgiven, u-styrleg, *kå't, *kjæte-ful', *kipen, *osen, *galen, let-liva', *gallåten, gamansam, skripot (-pen), livmøken(y), lystig, *spræ'k. Jfr. Munter. **O. i ***, ɔ: overgjeven(y) ær = „ganske udmattet, hjælpeløs; modløs". **O. Lune**, ose-møle, n. Jfr. Overgivenhed. **O. Perf.**, galning, m., kåting, m., villing, m., vil-gast, m., -basse, m.

Overgivenhed, ose-færd, f., olsle, f., osemøle, n., galskap, m., galningskap, m., kjæte, f., kipne, f., ville, f., vil'skap, m., ofse, m. Jfr. Munterhed; Raadhed. **O. faar en Efterſmæk**, »olsle hæve ejn etterslæng«.

Overgjemt, vinter-ligget, -gæmt (frukt).

Overgjødning, å-ta(d), n., over(y)-tad.

Overgreb (efter t. Übergriff, „i den nyeste Tid", Molb.), *ågang (Lm.), m., omgrep (Lm.), våld(o), f., vald, n., forfang, n. (Sv. våld, förfång), å-klev(i'), n. (av *klive in på, ɔ: gaa for nær), uret, m., mejn, n., vålds(o)-gærning; (Voldſomhed), over-gang, m. (jfr. gl. n. yfirgangr, Overmod); (paa anden Mands Omraade), se Indgreb; (i Brydning), over-ta'k, n.

Overgrøet, *over(y)-grod'.

Overgybe, lage(ar); (med varmt Vand), bake(ar).

Overgydning, lag, n.

Overhale, efter-se, sjå etter, sjå åt, sjå til, *forfare; (Fartøi), sejle op, ta' igen (jfr. Indhente); (ſlænge til Siden, trænge), *bikke; („ſelig tilbanne, underviſe, veilede"), jfr. skrub-høvle.

Overhaling, eftersyn, istand-sættelse, overfærd (y - e), f., vølsle, f., vøling, f.; (Krængning, Fartøis), duving, f., bik', m. Jfr. Slingring.

Overhaand, over-hand(y), f., -magt, -ta'k, n., -kast, n., vinning, f. **O. faa over**, *vinne på, v. over(y). Jfr. Beſeire, Bugt faa. **Overhaands**, se Overordentl.

Overhalde, hævde(ar), hålde vedlike. Jfr. Haandhæve.

Overhoved, hovud, n., *hovudsman, høvding, m. (»hovding«). Jfr. Formand, Foreſat.

Overhovedet (t. überhaupt), alt i alt, under ét, i det hele, i det store, *over de' hejle (Jerkin), *samfængt, *al'-fares.

Overhæng, tjå, n., tjoting, f., tråe, m., trå-sælte, f., ma's, n., truging, f., *trugsmål, trygling, f., etter-gang, m., sælting (e), f., gnå'l, n., gnåling, f., ågang, m., over-ståde(o), f., bræ'k(e), n., någ'(o), n., kne-gang, m., gny, n., sitter-gny, n., stim, n., stiming, f., storm, m., storming, f. **Af O. beſværet**, *for-kava'.

Overhænge (trygle, plage, minde om), tjå (-dde), bræke(e), ar, gnage (— gnog), klængje på, ågange, mase(ar), kne-gange, nygje (— någ', o), å-lejte(ar), truge(ar), storme, ar (»dej storma på os«, »hm stormar etter di«), være trå, trygle; *liggje om (dv. omlægje, n., Overhæng). **O. En om noget**, jfr. *strjuke på same strængen. Se og Trænge ind paa, Beſvære, Plage; Minde om. **Siem til at s.**, *masen, masesam, brækal(e), *gnagen, gnagsam, bræken, bræksam, *åbrængjen. Jfr. Paatrængende; Optippe.

Overhøre, spørje(y). »Præsten spurde bårnom«(o).

Overhørig, ulydig. Jfr. Opſætſig; Inſubord.

Overile (drive, fremſkynde for ſtærkt), forælte (-e), sprængje (-de). Jfr Overanſtrænge, Forcere. **O. ſig**, jfr. forhaste seg, forſjase seg, forſjatle seg, forfare seg, forlaupe seg. T. übereilen, ſich ü. Jfr. Forløbe ſig.

Overilelſe (t. Uebereilung), brå-læte, n., brå-sinne, n., bråskap, m., ɔ: Fremfuſenhed. Mk. hast-råd, f., ɔ: „Beſluttn, ſom man fatter i en Haſt". Jfr. Il.

Overjordiſk, *over-jordsk? I likhet med *underjordsk?

Overkanten paa et Kar, tre'm, m. »Det gjek jam(n)t med trømen«. »Ete ned med tr.«

Overkaſte, *sprætte ut over, *skvætte over.

Overkjæve, over-kjake, m.?

Overkliſtret, *til-klejmd.

Overklog, ov-klok?

Overklæde(r), over-plag'(y), n., -buna, m., -klæde, n. pl., uta(n)på-trøje, f. **O. til Seng**, bråt(o)-kvetel(i'), m., over-brejdsle, f., å-klæde, n. Mk. og kaste-plag', over-kast, n.

Overklædning, jfr. Overklæder; Reiſebragt.

Overkløgtig (ſpottende), *overslege klok(?).

Overkomme (beſtride), *vinne å, *v. på, vinnast med, takast over, række (— rak), råde med. Jfr. årke(o), ar, trotte(oo), ar, *være god til, *vinne. Jfr. Formaa, Magte; Overtage. („Paakomme uformodentl."), jfr. Overraſte; (udrebe, hæve Raab til), jfr. Skaffe, Tilveiebringe; (træffe paa, faa Fat i), få tak i, *finne, *f. uti (ti), kome på.

Overkommelig (Arbeide), *vinneleg, *vinnande, mogeleg(o').

Overkomplet, over-tallig, tilovers, ledig. Jfr. Diſponibel.

Overkrop, over-bo'l(y, u), m.

Overlade (afstaa), late (-lot), *late op (føre ejn), *av-late, yte (-te). **O. sig** (hengive sig), give seg, f. e. *i ukjura, ɔ: til uordentl. Levnet. **O. ved Skjøde el. skriftlig Afstaaelse**, *breve bort. **Overladt** (afstaaet), *oplaten (-leten); *tillaten. **O. til sig selv** (vanrøgtet), *styr-laus.

Overladelse, *avlåt: »ha nåkot til avlåts«.

Overlag, øver-lag, n. Jfr. Dække (Dækken); **Pres.**

Overland (t. Oberland ?), højland, *opland.

Overlast (t. Überlast: „Einem Ü. machen"), vald, n., (ofteſt i en nyere Form) våld(o), f. (sv. våld), valds-værk, n., „ofteſt" vålds-værk(o), *låk, hard, medfærd. »Ta med valde«. Se **Moleſt**; Overgreb.

Overlegen (t. überlegen), *hæv, *gjæv, *gauv, *gild, *ov-g., *fram-ifrå, *ov-, *overs. Jfr. Flink, Udmærket, Fortrinlig, Ypperlig. **O. være** (som Ingen kan kappes med), *gange fri. »Fri« som i frikar, m.; -tråvar; jfr. **Meſter**, *være meste-mannen. **O. Mand**, *ov-man, *øver-stærk. **O. i Rigdom**, *ov-rik. **O. i Styrrelſe**, *ov-stor. **O. i Styrke**, *ov-stærk, øver-stærk (y - e). Mk. **Overl.**, eg. overliggende? (ɔ: o.-liggen? som -given for givende: agtpågiven, angergiven). Legen (-legen) finnes dog i * = som har ligget: *år-, marke-, sjølegen. Av overliggende blev overliggenhet som av beliggende beliggenhet, nl. med utelat »d«, som i veltalen(d)het, av veltalende.

Overlegenhed (t. Überlegenheit, eg. overliggenhet, jfr. **Beliggenhed**), øver-ta'k, n., -magt, f., øver-hand, f. (over-h.), øver-mon(u'), m., øver-gang, m., skå'k, m.; (Fortrin; „Leilighed til at vinde"), vinning, f. »Eg fek skåk (gl. n. skák, skáktafl, ɔ: Skakſpil) med dejm«, ɔ: ſatte dem i Knibe. »Ejn øvergangs-kar«, ɔ: udmærket Karl. **O. i Antal**, øvertal, n. Jfr. **Fortrin**.

Overleve (En), *leve av.

Overlevere, se **Levere**.

Overlevering (Tradition), frasagn (H. D.), jfr. frå-sægn, f., ɔ: „Beretning, Melding; Hiſtorie, Sagn". T. Überlieferung.

Overligger, *øver-stejn (som på en kværn, en form-grav).

Overliſte (t. überliſten), lure (-de), narre(ar); *krok-take (jfr. kroktak, n., ɔ: ſnedigt Angreb), vele(ar), *fange, *binde, ɔ: sætte i knipe, i „Forlegenhed". Jfr. Overraſke. **Overliſtet**, *lurd, krok-tæken(e).

Overliſtelſe, luring, f., jfr. lure-færd, ɔ: liſtig Fremfærd. Mk. luring, m., ɔ: liſtig Perſ.

Overlydt (ganſke høit), *lydt, *høgt, *lydbært, lydelig; *høgmælt, ɔ: „høirøſtet, raabende". Jfr. *stor-, som i *stor-gaule, -gråte, -læ, -rope, -skrike.

Overlyst, for alle og enhver; for alles øjne, i alles påhør, påsyn. Eg. *øverljost, *ål-ljost.

Overlæder i Sko og Støvler, øver-leder (e'), n., øver-fætte, n., øver-lag, n.

Overlægge (belægge), *læggje (med stejn, bord); tænke på, t. efter, grunne på; *område seg, rådslå, rådføre seg. *Samråde (seg) ær = avtale (med). Sv. samrådas.

Overlægning, -gelſe, råd-lag, n., rådlægning, f., „oftere" rådlæggjing, f. Jfr. **Forhandling, Raadſlagning**.

Overlæſſe, mø(d)e (-de) (ɔ: „udmatte, anſtrænge meget"), for-læsse? Efter *forlæst (kort æ), ɔ: **overlæſſet**. **O. ſig**, forsætje seg, forkave seg. **Overlæſſet** (med Arbeide), for-tæken(e), forkava', *mød', forbala'. **Være ganſke o.**, »sitje i det op under øjro«. **O.: næſten o. være med Stads**, jfr. *lave. »Ho var så stasa', at det lavde utav henne«. »Der var slik bunad (Pragt, Lugus) i huset, at det både lyste og lavde«.

Overlæſſelſe, påvælting, f. (Lm.), ikke i *; (i Skolen), på-læsning. Lm. Jfr. **Overanſtrængelſe**.

Overløb, -løbe, se **Overhæng, -hænge**.

Overmagt, øver-vælde(y), n., -hand, f., -tak, n., -magt (mots. undermagt, Lm.), magt, f. »Elden fek for møki magt«. »Ingen trolskap hadde m. med hånom«. Jfr. **Overhaand**. **O.** (Forbelen **have**, ha' øvermagti, øverhandi, -taket; ha' bugten og bægge enderne, ha' føre-draget. Jfr. **Fortrin, Forſpring**.

Overmand, øver-man, m.

Overmande, øver-manne? (efter *øverman), ov-rikje (-te), *busse-gange. Jfr. **Overvælde, Betvinge**.

Overmaade, øver måten, øver laget (»på ejt overlag, ovlag«, Asbj.), ov-ævla'(e), inderlege, ovbådlege(o), *storom, storlege, stor- (*s.-løgleg, -skratte), gjøn- (g.-god, -fager, -vel, jfr. gl. n. gin-: g.-heilagr o. f.), også *gjønende, yterlege, ejnkelege, *ryset (jfr. rysen, ɔ: forfærdel.), hundelege (»h. kaldt«), *hund- (»h.-gamal, -klok, -kjænd, -rik, -stærk), *overs, overslege, *uhorvelege, utrulege, ovlege, øvervættes (gl. n. yfirvættis), overmåtelege, *ovende, *svært, *fælt, urimelege, ova(n)-øver, *ofsa, ofsalege, umogele'(o'), *åbælla(e); *ov-, *ni'-, naud-, naudende (lik), *mejn-, *skam (s.-fejt, ɔ: overm. feb, Fr. Bg.); ejn- (jfr. Overdrive); ør(ur-, år-: *ørgamal, -liten, -ung), *ørende (urende, årende); *då- (d.-fængd, -god);

*stuv- (s.-rødje, y, -hågge, o, s.-trå, ɔ: træde ibelig); *dy- (*d.-våt, ɔ: gjennemvaab); *il'- (*il-frisk, ɔ: overm. frist el. fyrig; il-skarp, usædvanl. skarp); jfr. *kav- (k. rå, k.-riste, k. råten, o); går(o): går-råten(o). Jfr. og norsk-norsk, svensk-svensk, ɔ: overm. norsk . . . Se Øverst, Udmærket, Usædvanlig, Rigelig, Uhyre, Overordentlig. **O. stor Flom**, ov-flaum, ov-fløde, n., ov-vatn, n. **O. god Stand**, ov-stand, n., over-lag, n., ov-lag. **O. stort Træ**, ov-tre, n. Således *ov-år, ɔ: Kronaar, ov-fagning, f., ov-frost, n., ov-gard, ov-gjærd, f., ov-haus, m. (stort Gemt), ov-hejder, ov-hug, m., ɔ: Lidenskab, ov-kar, ov-kjæmpe, f. m. fl. Mk. og *drivende, som i *dr. kvi't; også *driv-kvit. Jfr. Overordentl.

Overmaal (Overmættelse), u-måte, m. »*Til um.«

Overmod, *stor-mod, stor-læte, n., kryhet, gæe, n., stor-vorenhet? storfælthet? (Efter *storvoren, ɔ: „storagtig", storfæl't(e), ɔ: „stormodig").

Overmodig, *stor-modig, *kaut, *kry, *storfælt, børg(y), *stor på seg, *stor-låten, *stor-vor'en, *stor-vørdig.

Overmodighed, se Overmod.

Overmorgen, *over-morgon, „oftere" over-m.

Overmægtig, ov-magtog? (*magtog, ɔ: „stærk, kraftfuld"), *ov-stærk.

Overmættelse, ov-mætte, m.? Jfr. »få mål og mætte«, e, og *ov-, ɔ: altfor. **Til O.**, *til umåte. **Stiv, Tung af O.**, *ma't-diger, -ful' (om dyr).

Overmæt(tet), *ulyst (ulysta'), ov-mæt?; (kjed af), *for-nøgd. Jfr. Blaseret.

Overnatte (t. übernachten), *natte, få hus? (»kan jeg få h. her i nat«?), bli (dær) om natten, kome til lægstad, e (dær el. dær).

Overnattelse, *nat-sto(d), f.

Overopsigt, over-tilsyn (bedre æn o.-opsyn) (dette »op«- ær tysk).

Overordentlig (Adj., t. außerordentlich), jfr. *usægjeleg, e, uendeleg, *makelaus, overmåteleg, overhændig (storm), *fæ'l (»til å ståke, skrike, ljuge, springe, hoppe«), *ofsa, ofseleg, *grov, usædvanlig, uhørt, oversleg, *ov- (som i *ov-eting, ov-fagning, ov-gjærd, ov-grep osv.), ægjeleg, styggjeleg; grueleg, urimeleg, usurteleg, utrolig, ualmindelig, ovbådleg, o, (jfr. Overbreven), ovleg, ovguleg („udgaaet fra ogorleg, frygtelig?"), ov-unders (jfr. Forbausende), stor-slåt (H. D., jfr. Grandios, Storartet), ejnkeleg, grænselos, uhorveleg; også *stor- (»s.-næme«, ɔ: overord. Nemme, s.-syn, f., Vidunder). **O. Arbeide**, ov-værk, n. **O. Medlem** (Professor, Storting), over-talligt m. osv., utenoms m., st.? Jfr. Extra. **O. Pers.**, **Ting**, makeløjse, f. **Noget Overord.**, ovbåd(o'), n., eg. „et usædvanl. Tilbud". Mk. og ov-gjægn, f., overlag, n., ɔ: noget udmærket el. usædvanl. **Overordentlig** (Adv.), *urimelege, *fælt, *svært, overslege, fælelege, *ov-ævla, u-vørdes(y), u-vørdslege (jfr. Uhyre), ov-, naud- (n.-god, -mjuk, -svålten, o), udømelege (gl. n. úðœmi, **mageløs Ting**), il- (il-hard, -snøg', -skarp, il-skrike, -svide; sv. ill-). Mk. og hoved-, grun'-, sten- (hoved-rik, sten-rik-, grun-rik), spræng- (som i s.-kulde, m.), går(o): går-lat, -lej', -råten(o).

Overordne, sætte (en) over (en annen). **Overordnet, f. Eg. i en Hær**, styresman. Lm.

Overpudre, drøsje(y) øver, *sælde øver.

Overraske (t. überraschen), falle (uvæntet) over, komme på el. over, ta' på (uvæntet), lure sig på, stæle, liste sig på, *ta' (»han tok dej på sængi«), slå (»det slog mig, at —«); *fjetre, *klomse(u), *kvækkje, *kippe, *forstøkkje (-te); (en Fiende), knipe (— knejp). Lm.

Overraskelse (t. Überraschung), forstøknad, m.

Overraskende (t. überraschend), slående (oplysn.), håndgripelig, iøjne-fallende; også utrolig, uvæntet, *utruleg(e). Jfr. Blufselig; Overordentlig.

Overrasket, fjetra', klomsa(u'), forfjetra', forfjamsa', forstøkt. Jfr. Forbauset. **O.: blive ubehagelig o.**, bli så el. så ved? »Eg vart så ille ved«. Jfr. og Forlegen.

Overregne, *rekne ut (over, etter), slå over.

Override, ride ned, r. i kol'. Jfr. Omridt.

Overrisle (t. rieseln), *sikle, *sille, *sildre øver (om de kan brukes »invirkende, transit.«). Risle i * mærker „drypse, strømme neb".

Overrisling, *over-sikling, -siling, -sildring? Jfr. Overrisle.

Overrum, øver-rom, n.

Overrumple (t. überrumpeln), se Overraske.

Overrumpling, krok-tak, n., overlistelse, luring. f. Jfr. Overraskelse.

Overrække, rette, ee (-e). Se Række og Levere.

Oversave, *sage av.

Overseile, sejle på; (indhente, seile forbi), sejle op. Molb.

Oversende (t. übersenden), sende til.

Oversidde (jfr. t. übersitzen), ɔ: sidde overhørig, *trasse, overse? (ɔ: late som en ikke vet om), ikke bry sig om.

Oversigt, *greje (»ha' g. på«), greju, f., overskue (N. M. Pet.), øver-syn, f. Jfr. Bestеb.

Overskjælde, *skælle ut.

Overſkjænde, skænne på (ut?), *skælle ut, *rej'e av; (ſpottende), *hej're (eg. hædre).
Overſtride, gå ut over, stige over.
Overſtridelſe af det rette Maal, ofse, m.
Overſtrift, over-skrift, f.
Overſtud, (noget, ſom bliver tilovers), over-laup(y), n. (sv. öfverlopp), *over-mål, over-skåt(o), n.; *avgang. »D'er skam i skorten og sære i avgangen« (om at lage for litet el. rundeligt).
Overſynelſe, over-skåding(o), f., oversyn, f.
Overſynet, over-faren(y).
Overſyde, bli(ve) tilovers, b. igen; skyte over målet.
Overſyltle, flø'e ut-over (landet), strøjme (ut-over) (-de). **O—t** („iſær af Søen i Flodtiden"), over-flød'(y). Se Overſvømme.
Overſyltlen, -ling, fløe, n, flo(d), f., flaum, m.
Overſlag, (Beregning), over-slag (som forutsætter slå over, ɔ: tænke efter, rekne efter), skøn (jfr. Tagere).
Overſmøre, *smørje over.
Overſmøren, smørje, f.
Overſnit, tvær-skur', m., ɔ: at ſkjære tvertover.
Overſøl(ker), lad(dar), m., lab(bar), m., lug(gar), m., lejst(ar), m., rag(gar), m., lådda(r), o., m.
Overſpringe, springe, hoppe, over.
Overſprøite, *sprøjte over, skvætte over.
Overſtadig fuld, drukken, over-stegen(y-i), *ov-ful', *smik-'f., *smikkende f., *kavende f.; væl sæt', e (eg. som har en god ladning). Jfr. Overordentlig og Overmaade (som Overſtadig eg. mærker).
Overſtaa, stå over, stå ut, hålde ut, gå igennem. **Overſtaaet**, *av-trøjt, *ut-strid', *over-staden.
Overſtemme (t. überſtimmen), over-skrike, -røste? (ɔ: „overdøve ved ſin Røſt i Tale el. Sang"); („overvinde ved Stemmefærdighed"), over-røste? Sv. öfverrösta; røste i * sær „ſtemme op, nynne". **O. i Sang**, over-synge. Molb. **O. en Streng**, over-spænne?
Overſtige (t. überſteigen), stige over; vinne over, gå over, overgå.
Overſtiger (ved Grube; jfr. t. der Steiger), over-tilsynsman? gruve-mester?
Overſtrege (ſlaa Streg over), *strjuke ut.
Overſtride, stride tilende, s. ut, stå over, gå igennem. **Overſtridt**, *over-staden.
Overſtryge, stryke (som med stryke-jærn), jævne, *glætte, slette(ee); stryke på, smøre på, rjode (-raud, råde', o); stryke ut.
Overſtrygning, Overſtrøg, rjoding. Jfr. Overſtryge.
Overſtrø, *strå over, *sprængje over, *sprætte (ut)over, *drøsje, sælde over. Mk. saltsprængje.
Overſtrømme, flø'e over, f. utøver, *flaume, strøjme (utøver).
Overſtrømmelſe af Vand, se Vand.
Overſtrømpe, se Haar(ſok).
Overſtyr: gaa o., mislykkes, gå til grunne (ɔ: „til Bunden i Vandet"), gå *ned i kave(t), gå pokker (fanden) i våld (*vald, våld, o). **Sætte o.**, *forsætje, *øjde (gl. n. eyða), *o. op, gjære ende på, *øjdelæggje.
Overſtyrte, overſtænke, se Styrte og Stænke.
Overſtøve, (t. überſtäuben), *døfte over(y) (*dufte). Jfr. Støv.
Overſvømme, *flaume (fløjme) (over, utover, y), over-flomme (J. Lie), *flø(d)e over. Dv. over-flød', ɔ: overſtyllet. **O—t helt**, *skir-fløjt (ski-f.), *si-fløjt.
Overſvømmelſe, flaum, m., flom (Fr. H., Welh., H. D.), flo(d), f., flø(d)e, n., *va(t)s-f.; ov-vatn, -flaum, -flø'e. **O., overmaade ſtor**, ofse, m. **O. i Elvene**, elv-våkster(o), m. (-våkst, -våks, o), flo(d), f. **Banke i Elv, fremkommen ved O.**, flo'-skåt(o), n.? Jfr. Banke. **Før O. ikker**, *vas'-fri, mots. vas-skå, udsat for D.
Overſyn (omſtuende Blik), oversyn, f., omskåding(o), f., omsyn, f. Jfr. Overſigt.
Overſætning (over Vand), over-sætning; (i Logikken), over-sætning.
Overſætte, om-sætje (Lm.), sætje over? (som ligger til grun for *oversætning, (y - e).
Overſættelſe (Fortolkning), *over-sætning (y - e) („nyere Brug"), omskrift, n. (Lm.). Jfr. Overſørelſe.
Overſætter, ut-tolkar, m.
Overtag (i Bryhdning), »*yver-tak«, ɔ: over-ta'k; (øverſte Lag i Taget paa et Hus), var-tak, n., kvav, n., *kvav-tak. Jfr. Overhaand.
Overtage (efter t. übernehmen), (faa Raadighed over), take (-tok): »t. saki på seg«, »t. arven sin«, »t. gar(d)en«; »t. ved (riket, riksstyret); (beſtride), takast over(y).
Overtale, få til, snakke for (en, så at han—), *tælje føre, *t. til, over. **O. til at tro**, *in-tælje.
Overtalelſe, til-tæljing, f., frå-tælj., føretæljing, føre-tåle(o), f. (fortålor, o), tålor (o, fl.).
Overtro, ov-tru (Lm.), *påtru, n., *tru. »De' æ' ej gamal tru at —«, »ful' av påtru«. Efter t. Aberglaube?
Overtræde, *brjote, bryte (logi, bud), gøre imot? mislig-hålde (»kontrakt«), krænke, *forsjå seg mot, forbrjote s. mot, *mismæte, være ulydig, synde, imot. T. überträten.
Overtrædelſe, brud, forseelse, krænkelse, mis-gjærd, f., misgjærning, f., mot-gjærd,

f., ulydighet mot, synd (imot). Mk. og brøde, skyld, f., bråt, bråtmål. Jfr. Ubaad.

Overtræder, (en) ulydig, synder; forbryter, misgjærnings-mand, il'-gjærnings-man?

Overtræffe (t. übertreffen), over-gå, gange over, *vinne over, v. på (en).

Overtræk, -trække, over-drag? vår (Molb.), vær, n. (*var), over-brejdsle, f. Jfr. Omslag, Emballage. Jfr. og Betræk, -trække.

Overtrække, klæ(de) (-de), tjælde; *ha vær på; (med Kalk), rappe. Sv. rappa.

Overtrøje, uta(n)på-trøje, f.

Overtvært(s), *tvært, *tvær-. Tværbryte (efter tværbråten [e - o], ɔ: „tvært afbrudt"), -rykke. Jfr. Pludselig.

Overtybe (t. überbeuten), greje, få til at skønne, til at se, godtgøre (for en), vise, lære. **Overtybende**, klar, grej, håndgripelig.

Overtybning, (vis') tru, mejning. Jfr. Overbevisn.

Overtæppe, over-brejdsle, f.

Overtøi, se Overkløder.

Overveie, *væge mejr(e), *væge, e (Lm.); tænke efter, t. over, grunne på, granske, område sig. **O. en Sag med hinanden**, samråde seg, samrådast. Sv. samrådas.

Overveielse, *etter-tankje; *områd, f., om-tanke, m., overlæg.

Overvinde, *vinne over, fælle(e), *kabbe, knække (-te og knak). Jfr. Beseire, Bugt faa med. **Overvunden**, overvunnen; (falden), råken(o). Eg. røken, av *rjuke.

Overvintre (om Blomster m. m.: holde i Live Vinteren over), vinter-berge?, -værje; v.-leve (ɔ: være, leve vinteren over på et sted)? Jfr. Perennerende.

Overvintring, vinter-berging?; vinter-leje el. ophåld; vetterlægje, n. Jfr. Overvintre.

Overvoxe, gro over, gro igen med —; (med Græs), *val'-gro.

Overvurdere, værdsætte for højt, ov(er)mæte? (av *ov = for meget, mæte = værdsætte). Jfr. Vurdere.

Overvurdering, *over-vornad? *ov-*mæting? Jfr. Overvurdere. Mk. Anseelse, Agtelse (med tillæg av *ov- el. *over-?).

Overvægt, over-vægt (y - e), f.

Overvægtig, for tung; overvejende. Jfr. Overlegen.

Overvælde (en), over-vælde, n., over-magt, f. Mk. *vald, n., ɔ: „Vold, Overlast".

Overvælde, at (overlæsse), pådynge, påbyrde, *fortake (ejn); (betvinge), ov-rikje (-te); (sætte i Knibe, en Modstander), *sigre (gl. n. sigra, ɔ: overvinde; jfr. og Forlegenhed, Knibe); (overmande), *busse-gange; skam-raske, fare ille med; (En med noget), *for-k(j)ile; (f. E. med Drik), å-føre (-de); (jfr. Betage), *take (»det tok meg så, at eg fek vondt«, »sinnet tok meg«); (gjøre Vold paa), våldtage (Fr. H.). »Voldtage andre folkeligheter«. **Overvældet**, *over-vunnen, overstegen(y - i); (betagen af Forundring, Frygt), over-tæken(e); (ligesom tilsnigtgjort, af Forundring, Skam), *kål(o)-svart, o (»han tykte, han var kolsv.«); *for-kilt. **O. blive**, *ryke (rjuke). **O. el. overlæsset være**, jfr. »sitje i det opunder øjro«.

Overvældelse (noget Overvældende, Forfærdeligt, f. E. svær Mængde, svær Flom osv., ofse, m.

Overvældende, *ofseleg; (altfor svær), *for-kosta'. **O. Modstand**, ov-ævle(e), n.

Overvære, infinne sig ved, være tilstede ved. Jfr. Bivaane.

Overværelse, *nærvære, n., tilstede-værelse. **2.** (Loft), over-rom(y), n., himling, m.; (til Gaden) *fram-sal; (til Gaarden) *bak-sal. Jfr. Loft, Etage.

Overvættes (gl. n. yfirvættis, ɔ: overvægt[e]s), se Overmaade, Overordentlig.

Overøse (med Velgjern., med Grovheder), *ause over. Jfr. Overfuse, Overstjænde.

Overøvrighed, over-»*øvrighejt«. „Nyt Ord efter T. Obrigkeit". Sv. öfverhet.

Ovipara, æglæggende dyr, æglæggere, mots. **Vivipara**, unger fødende.

Ovn, *omn (ovn, obn, ogn, oo). **1**Mk. omnbaka(d), ɔ: bagt i O.; *o.-båk (o), ɔ: Paneling paa Siden af Ildstedet (i Røgstuen) = brike, n.; o.-borg, f., ɔ: firkantet Forbyhn. i Muren under en *omnhælle; o.-braud (oftest *om-brø); o.-bri'k, f., liden Bænk ved Siden af Ildstedet, ɔ: av *omnen = *gruva, *åren; o.-hælle, f., flabtliggende Helle el. Stenstive ovenpaa Murværket over et Ildsted; o.-kal', m., ɔ: Hjørnestolpe i *omnbalken = kal'-hovde, m., -auge, n.; o.-krå, f. (oftest om-krå, iblant oms-krå), det Hjørne, Ildstedet staar i; o.-kro'k, m., ɔ: Ovnrage = *kare-kjæp; o.-lad, n., lav Mur paa hver Side af Ildstedet; o.-røjr, f., ɔ: Ovnrør; o.-turka(d), tørket i O.

Ovologi, læren om æg, æg-lære.

Ovre (paa den anden Side), *borte: »der bejnt borte«, ɔ: der lige over for. **Fra der ovre**, ɔ: fra den anden Side, *borta(n), b.-etter, b.-til. »Bortan om fjorden«, ɔ: fra den anden Side af Fjorden.

Ovum (Embryon), foster. H. D.

Oxalis acetosella, se Gjøgemad.

Orchis maculata og bifolia, se Gjøgeurt.

Orobus tuberosus og vernus, se Gjøgeærter.

Oxe, okse(u), m., bo'l, m. Gl. n. uxi; boli. Eng. bull, holl. bul. Jfr. Tyr. Oxer

(„Stude"), ɔksne, n. „Egentl. kollektivt, men bruges ofte som Flertal og opfattes som yksner«, altså og »yksne(r)ne«.

Oxyd (Metalkalk), ejr, m., rust, f. (røste, y); jarn-rust, kopar-ejr, m.; halv-syre. C. Hauch.

Oxydation (Forkalkning), rusting? (til *ruste, ɔ: ruſtne), kalkning (ɔ: at »forekalkes)? ejring, f.? (efter *ejre). Jfr. Oxydløsning.

Oxydere (forkalkes), ruste(ar; Molb.), rustne (Molb.); ejre, ar.

Oxydul (halv forkalket Gjenſtand), halv-kalknet æmne?

Oxygen, sur-æmne; ilt. H. D. Jfr. Surſtof.

Oxygenere, mætte med sur-æmne (s.-»stof«), ilte. H. D.

Oxygon, skarp-hjørne? **Oxygoniſk**, skarp-hjørnet el. -kantet.

Oxymel, sur-honning (sirup av honning og æddik), æddike-honning. Meyer.

Oxymeter, syre-måler. Meyer.

Oxynitrum, salpeter-syre. Meyer.

P.

Pabulum, fo(de)r, n., næring.

Pace tua, med din tillatelse.

Pacificere, stille (-te), *roe, *kurre, kjørre(ar), ɔ: „bringe til Roligheb"; stagge(ar); stifte forlik, forlike, sone(ar); fredlægge. H. D. Gl. n. friðleggja. Jfr. Berolige, Forſone, Mægle.

Pacifikation, forlik, fredsslutning. Jfr. Pacifikator; Mægling. Tyrkiets Pacif., T—s rolig-gørelse? I likhet med hellig-, herlig-, retfærdig-, umyndig-gørelse? Av Beroligelſe kunde og Betages bort, så vi fik »roligelse«, av rolig, likesom billigelse av billig. Kurring? efter *kurre, „bringe til Roligheb".

Pacifikator, freds-stifter, forsoner.

Pacta conventa, hånd-fæstning (grunlov).

Padde (Skrubtudſe, *Bufo vulgaris*), padde (pådde, o), f., gro, f. (fl. grør), mold-padde, lappe-gro. Sv. groda, padda. Jfr. Frø (*lop, lappe).

Paddehat („*Boletus*, *Agaricus* og fl."), sop', m., jord-sop (O. V.), blad-sop, blåkke(o)-sop. Mk. (*Agar. muscarius*) *fluge-sop, raude-, skurve-s. Likeså ku-sop, bu-sop, røjr-s., stor-s., ɔ: *Boletus bovinus*. Sv. supp og sopp; isl. sveppr. Se og Svamp, Fyrſv., Træſv. Mk. og »*renne op som sop«, ɔ: ſtyde op ſom en Paddehat, i en Fart.

Paddeleg, padde-sli, n. (-sly, n.).

Padderok (*Equisetum*), føl-rove(y), f., ræve-rove (*rævs-rove, *rævje-rumpe), stu'k, m., stuk', m., ikorn-rove, -rumpe, f., kjærring-rok', m., -snælde, f., snælde. „Et Slags P.", tafse, m. Rodknoller af P., stejn-bær, n.

Paddeyngel, rumpe-trol', n., rove-t.

Paddy (Ris med Skallet paa), s al-ris. H. P. S.

Paganiſt, *hejden, hedensk.

Paganisme, hejdenskap, m.; avguds-dyrkelse.

Page, små-sven, små-dreng. Bægge hos Molb. „Forældede", men nu optagne igen. H. D. har små-sven(d), hird-s. Gl. n. hirðsveinn. H. P. S.: hof»dreng«, adel-dreng el. liv-d. (Før) skosven(d) (Molb.), kammerdreng. Molb. Jfr. Kammerjunker.

Pagina, side (i bok).

Paginere, skrive side-tal; tal-mærke (H. D.), side-tælle (H. P. S.). Paginéret Blad el. Bog, bl., b. med sidetal.

Pagode, (avguds)-tempel, gudehus; hov (i India og Kina); avguds-billed, gude-b.

Pagt (*pactum*), avtale, m. (og f.), avta'l, n. Jfr. Overenskomſt, Forlig.

Pair, se Pær.

Pak, pak', n., skrap, n., u-krut, n., hærke, n., *røte (av *rot), bun-fal (botn-f.), uty, n. (utjo, n.), stygge-ty, fante-ty, skarve-ty, bærme, ɔ: Stavns Folk. Jfr. Pøbel, Slæng, Aſen.

Paket(-ſkib, -baad), post-skip; dag-stød skip, dag-s.? (dag-, uke-, fjortendags-, måneds-skip?); jfr. »frakte«-båt, jagt, f. Jfr. tidsskrift, dagblad, uke-blad; dag-vogn (= postvogn?), som alle nævnes efter tiden.

Pakfuld (fuldpakket), *ræve-stappa', *ro't-s., f. e. Labe.

Pakgods, pak', n., p.-gods, fugge-varer? -gods? knippe-varer? Gods ær = varer i * som i sv. og dansk. Fugge, m. ær „Pakke, liden Bylt". Knippe, n. ær „Bundt".

Pakke, en, pakke, m. (-ka, f.), fugge, m., knyte, n. (sv. knyte), bagge, m. (gl. n. baggi), tul', m. (B. B.), dult, m., paltre, m. Mk. og knippe, n., kjærve, n., knæppe,

n. og kippe, n. Se **Pakgods**. Jfr. **Bundt, Bylt. P. af Biser**, vise-fugge, m.

Pakke (eng. to pack, t. packen, indpakke, nedstoppe), pakke(ar), stappe(ar), døtte, y (-e); (tæt sammen), stu(v)e(ar), stæle (-te), av stål, n. (stæle, n.), jfr. **Stabel**; fågе(o), fågle(o). **Pakket**, *stappa'. Jfr. **Propfuld. P. fig** (t. fich packen, ἀπαγειν, lat. apage?), *rippe seg, døre(y) seg, fore seg, ar (gl. n. forða, ɔ: flyt), ha seg (hejm, unda', op, væk), jfr. *stille seg (bort, til, ɔ: gående, kommende). **Han maatte p. fig**, »han fek' skjot«, »han f. fløt(y), *far-skjot«, »han f. gange sin væ'g(e)«. Jfr. fä'k(o), n., bør (»han fek f., b.«); »dej fek ragat«, ɔ: maatte p. fig. Jfr. **Forsvinde, Forføie fig, Liste fig bort; Fortrække. Bede en p. fig**, *vise ut.

Pakkepost, vare-post, gods-p.?

Pakkét, pakke, m., knyte, n., tul', m.; 2. post-skip. Jfr. **Pakke**.

Pakloft, vare-loft. Molb.

Pakning, *pakking, stapping, f., stuing, f.

Pakstille, små-pakkker; pak', n., med-føre, n., ved-f., „Tøi, Gods, som En fører med fig paa en Reise".

Pakſadel, kløv-sadel(y), m., k.-bar, m. Mk. k.-rej'e, ɔ: „Kløvſadel med tilhør. Kurve og Hængſler". Se **Kløv**.

Pakvogn, gods-vogn.

Pakydermer, tyk-huder, tyk-hudinger (H. P. S.), tykhudede dyr.

Paladin, ridder, hof-r. (Meyer); korsfarer; lykke-frister.

Palads, Palæ, Palais, hærre-borg, h.-hus, h.-gård (Molb., H. D.); kongs-gård. Jfr. **Hotel**; **Slot**.

Palankin (»kæng), bære-stol (østindisk).

Palatal, gane-, *gom-.

Palet(te), farge-»bræt« el. -*skive, -disk; maler-skive, -tavle, -*fjøl.

Paletot (eg. Bondetjole, ſpanſk), rund-frakke el. sæk-f. H. P. S.

Palikarer, frivillige, fri-skyttere (i Grækland).

Palimpſeſt, skav-skin, skav- el. skrap-hud (skin-bok, »pergament«-bok med ny skrift ovenpå den utskrapte ældre).

Palingeneſi, gen-avling, gen-fødelse; gen-oprettelse; omvendelse; opstandelse (fra de døde); tilkommende liv.

Palinsbere, gentage; ta' tilbake, ta i sig igen.

Palinsdi, eg. igen-sang; motsang; gen-kallelse (av hvad ærerørigt en måtte ha ytret), tilbake-kal.

Paliſſade, »skanse«-pæl, storm-p. (Meyer), vål'-p. Molb. (I * påle, m.). **P—r**, pæle-værk. Jfr. **Stanbſe**.

Paliſſadere, in-pæle (Meyer, Molb.), omgærde.

Paliſſadering, pæle-værk (H. D., Molb.), p.-værn. H. D.; pælesætning. Molb. Sv. pålverk.

Palla, kåpe.

Palladium, pallas-billed; (ueg.), værn-helligdom (»skyts«-), løn-værn? (»mystisk« værn), skjold-værn, trygd, f. Jfr. **Amulet**.

Pallaſk, hestkar-sverd, »ryttere«-sv. (ret. like).

Palliativ (eg. in-, til-hyllende), lindrende (ikke helbredende) råd (»middel, lækedom); frist-middel (ɔ: som hjælper bare for en tid, mots. »radikalt« midd.); snarråd. Magd. Thor. Mk. brå-fænge, n., -nøjte, n., skjøjte, n. **P.-Kur**, lindring, lettelse, mots. **radikal K.**, fulkommen helbredelse. Jfr. **Nødhjælp** og **Surrogat**.

Pallietter, jfr. **Flitter(ſtas)**.

Palliſade, se **Paliſſ.**

Pallium, kappe, kåpe; biskops-bånd, -bindsel (hånd-bredt, kvit', ullent, tegn på bispe-værdighet i den rom. kirke).

Palme, Palme, *palme, f.; sejers-tegn, -pris; sejer, hæder; *næve-tak. Jfr. **Haand(s)bred. Palmeſøndag**, *palme-sundag, p.-helg, f. Mk. palme-laurdag.

Palmetræ, palme. f.

Palpabel, hånd-gripelig, sole-klar; kjennelig. Jfr. **Følelig, Indbyſende**.

Palpitation, hjærte-banking; puls-slag; bevring, f. (i), bevr(i), m., rykking, sprælling, spraling, f. (*sprale, *spræle, ɔ: ſprælle).

Palæ, Palais, se **Palads**.

Palæofytografi, om vækster fra »før syndfloden«, ɔ: antediluviansk botanik.

Palæofytologi, lære om førsyndflods-vækster.

Palæografi, de gamles skrivekunst.

Palæolog, gammel-kær, -venlig, forn-kjenner? -elsker.

Palæologi, gammel-kærhet, -venlighet (tilhænger av gl. skik, tro, lære (motsat Neologi, ny-tro, ny-lære, ny-kærhet el. nyfikenhet), fornkyndighet el. -kunskap.

Palæontografi, førverdens- el. førsyndflods-naturhistorie? (skildring av førverdenens jordgravne, »fossile« levninger).

Palæontologi, førsyndflods-lære? (l. om førsyndflods vækster og dyr, om levningerne fra førverdenen), førsyndflods-vækst-lære (-vækstrike), fornlivs-lære. Th. Kj.

Palæontologiſk Dyr, old-dyr (H. D.), forn-dyr?, (et) ur-verdens dyr?

Palæoſteologi, lære om førsyndflods-ben, om ben fra forn-livs el. ur-tiden.

Palæoterier, førsyndflods-dyr (-dyrerike), (ɔ: det antediluvianske dyrerike skildret, antedil. zoologi).

Palæotyper, ældste trykte bøker, første-utgaver, old-tryk?
Palæozoologi, førsyndflods-dyrlære. Jfr. Palæoteriet.
Palæstra, fægte-skole, »kamp«-plas (hos de gamle). Mk. lejk-vål'(o), lejkar-v.
Pamfilius, (Lykkens), jfr. *lukke-fugl.
Pamflet, flyge-blad, -skrift, døgn-skr. (H. P. S.), skam-skrift, nid-skr. Molb., H. D. Mk. *nidvise, ɔ: Spottevise, *nidord, ɔ: fornærmel. Ord.
Pamfletist, nid-smed. H. D.s forslag.
Pampas (i Sydamerika), græs-sletter, ørken-sl. Jfr. Præri og Savanner.
Pampusser, tøj-tøfler (makelige t.). Fr. babouches.
Pan, buskap-gud, »hyrde«-gud, fæ-gud?
Panacé, almans-råd, hvermans-r. (»middel« for [mot] alt), almen-råd, ɔ: »universal-medicin«; al-lækedom. H. P. S.
Panache, hjælm-busk, fjær-b.
Pande (Stege-), panne, f. Lat. *patina*, n. s. Panne, a. s. panna.
Pande (Hoved-), panne, f., (oftest) sænne(e), n. Gl. n. enni. Skalle, m., skjælte, f., skålt(o), m.
Pandebrask, skalle, m. Jfr. Pande.
Pandehaar (saaſom paa Hest), hår', m., top', m. (*top-leje ɔ: lede ved Toppen). Jfr. Hovedhaar (hædna, f., hætte, f.; lug, m., hår'(o), m.)
Pandekage, panne-kake, f.; kvi-kake. „Dunkelt".
Pandekter, lov-samling (romersk).
Pandemi, land-farsot, folke-syke, farsot, f., omgangs-syke. Jfr. Epidemi, Omgangs-syge.
Pandemist, almen, omgangs-, omgående.
Pandser, se Pan(t)ser.
Pandæmonium, allevætters-hus (hov for alle dæmoner og halvguder; jfr. allehelgens-dag); djævle-samfund, satans-rike. Jfr. Djævel, Dæmon.
Panegyrik(us), lovtale, æres-tale; lovskrift.
Panegyrisk, lovprisende, lovtalende.
Panegyrist, lovtaler. Mk. Rosiflængius (efter Holberg).
Panel, -ling, bord-klædning, f., træ-kl. (H. D.), væg'-ved(i), m., vægge-klædning (H. D.), sying, f., skjæld-tele(e - i), n., skjald-fele. Gl. n. skjaldþili og s-fili. Fele(i) ær „Fjælevæg mell. to Rum i et Hus". „Af Fjøl". P. under et Tag, himling, m. Jfr. Panele.
Panele, sy (-dde), av *sud, Fuge; (ubvendig), bord-klæde, væg'-vede(i), ar. P—t under Taget, himla(d).
Panelværk, tavle-værk, skjæld-tele(i), n., skjald-fele(i), n. Gl. n. skjaldþili, -fili.
Panik, jfr. livløjse, f.; liv-rædsle? (efter *livræd').
Paniſk Skræk (Panik), vanvittig rædsel; forfjetring? klomsing; (av forfjetra', klomsa', u); brå-*rædsle, -*fæle, f., -*fælke, f., -*fælske, m. (alle 4 = brå- og ord for Frygt), galte-støk' (ɔ: Griſe-Skræk), skog-rædsel (H. D.). Blive greben af p. S., tvær-kvække (-kvak), bli *vet(i)-skræmd, vet-kvække (-kvække), bli *vet-kvækt, *bli liv-skræmd; jfr. vætta-skræmd (adj. Gjessing), rædsel-slået. H. D. Jfr. Frygt og Pludſelig.
Pankreas, den store mage-kærtel, (*-ejtel).
Panorama (eg. Alſtue), rund-skue, -billed; jfr. om-syn, f., ɔ: „Udſigt, Skue".
Panſlavisme, al-slaviskhet? sam-sl.? Jfr. Pangermanisme, al-germaniskhet? samtyskhet?
Panſof, Pantoſof, (en) al-vis, al-lærd (en, som gir sig av med at vite alt, en panhistor.), *alvitande, al-kunnig?
Panſofi (el. Pantoſofi), alvisdom, allærdom. m. m. Jfr. Panſof.
Pant, pant, n. (gl. n. pantr, n. s. Pand), væd', n. Gl. n. veð. »Han sætte garden i væd føre(y) pengarne«.
Pantalons, lang-bukser.
Pante (ud-), pante(ar), gøre in-førsel.
Pantegods, pant, n.
Panteisme, verdens»for«gudelse, altguderi (Fr. H.); (læren om) det alt-ene (Fr. H.); alguds-lære, -tro, -dyrkning. H. P. S. Dertil har han alguds-lærig, -troende for Panteiſtiſt og alguds-lærer, -troende el. -dyrker for Panteiſt.
Pantekreditor, pant-haver.
Pantesobligation, pante-brev, -»forskrivning« (t. Verſchreibung).
Panteon (i det gamle Rom), alguds-tempel (hav?), alle guders hav(o)?; (i Paris), ærens, minnernes tempel (hal).
Pantoſag, slu'k-hals, fylle-buk, -vom (Molb.), ål-æte, f., ɔ: „graadig Perſ.", av ål-æt, ɔ: ſom æder alt, ikke vrager noget. Jfr. Slughals.
Pantograf (Redſkab til at efterligne, formindſke el. forſtørre Tegninger), al-skriver (ordret oversættelse), storkenæb. Meyer, H. P. S.
Pantokrati, al-vælde, al-herredømme, al-styre.
Pantokrator, al-styrer, alråder, alherre.
Pantometer, eg. al-måler; måle-skive (til målinger på himmelen og på jorden).
Pantomime, mine-spil, tegn-s., ordløst (ɔ: „ſtumt") spil. Også = Pantomimiker.
Pantomimiker, -mimiſt, mine-spiller, tegn-sp., ordløs skuespiller, sk. uten ord.
Pan(t)ſer (t. Panzer), (ring)brynje, skæl-b., våpen-skjorte. Mk. panser-særk. H. D.: jærn-klædning.
Pan(t)ſerſkib, skjold-skip (Lm.), jærnklæd sk.

Pantſætte, pante, ar.

Pauurg (eg. en, ſom kan gjøre alt, gjøre, hvad det ſtal være), fuling, m., fulas, fu'l-mænning, m., ful-igel, m., ræv; tusen-kunstner.

Pauurgi, fu'lskap, m., sløgd, f., falsk, n., svi'k, n.

Papier-maché (eg. tygget P.), papir-dejg, pap-d. (til æsker f. e.).

Papillon (-lion), sommer-fugl, fivrelde, n., *mari-høne, -hane (muri-h.). Gl. n. fifrildi. Sv. fjäril.

Papillot(e), hår-krølle (av papir), papir-k., -*krul', m., -*tul', m.

Papir, *papir, n. (pápper). Sv. pápper. Gl. n. pappír. **P. med Henſ. til Tyk-kelſe, Faſthed,** pærm, f. »D'er god p. i boki«.

Papirpenge, *brev-pengar (jfr. *brev-dalar, *b.-spejs).

Papisme, pavedømme, pavelighet, pave-skap (H. P. S.), pave-sin, pave-styre? (**Den rom.-kat. Kirkelære el. Kriſtendom**), pave-lære, pave-tru, f.

Papiſt, pavelig (»de pavelige«), p.-sinnet, pave-tilhænger, -stræver, -man, -ven. Jfr. **Ultramontan.**

Papiſteri, pavelighet? pave-stræv?

Papiſtiſk, pavelig, p.-sinnet, p.-strævende?

Papolatri, pave-dyrkelse.

Paquet, se **Pakket.**

Par, par, n. **P., albrende** (Ægtefolk), *tilkomne folk. **Par nobile fratrum,** et vakkert bro(de)rpar. Jfr. »to alen av et stykke«.

Parabaſe, -baſis, overgang, sprang (fra et til annet).

Parabel, lignelse; »keglesnit«.

Paraboliſk, lignelsesvis (tungt ord); i lig-nelser(r).

Parade, stas, skue, skue-stas (H. P. S.); mønstring, utstilling (til skue); skuefærd? (ɔ: Optog, Tog; jfr. brudefærd, likfærd); avbøting? avværjelse (av hug, stik); gli'm(i'), n., gliming, f., ɔ: Glimmer.

Paradehеſt, stas-hæst.

Parademarſch, højtidelig fæstfærd („Optog" av hærfolk).

Paradeplads, mønster-pla(d)s (Holberg), mønstrings-plas.

Paradere, stase, være i stas, fiffe (i * five og fiffe), *prunke, være »klæd«, v. op-strammet; være på mønstring, på utstil-ling; være væggepryd. Jfr. **Stads, Pragt.**

Paradeſeng, skue-seng, lik-sjå (Lm.), jfr. *likstrå (ligge på).

Paradigma, mønster (i Grammat.), bøj-ningsm.; efterdømme (»eksempel«).

Paradis, frukt-hage, lysthage? yndig h.; lyksalighets-lund, himme-rike (på jorden). Jfr. lyksalighets-øen, alve-landet, drømme-rike; gul'alderen.

Paradiſiſk, lyksalig; overjordisk, himmelsk, uskylds (klædebon).

Paradoſ, ryg-værn.

Paradoxe, eg. lære-stridig; av-vikende (lære), underlig, rar, *rang (mening), sær, urime-lig (tilsynelatende el. virkelig), på tværke, (Lm.); (Perſon), *rang-tænkt, *rang-vi's (O. V.). 2. **P.,** ɔ: **Paradoxon** (Flt.: »doxa el. »doxet), tværdøme, n. (Lm.), (en) menings-, tanke-, lære-særhet, underl. påstand el. -lære, vranglære, vrang-sæt-ning?

Paradoxi, menings-særhet, lyst til det sære (i meninger og tænkning), tanke-særhet?

Paradoxmager, raring (når talen sær om meninger og lign.).

Paradoxomani, særhets-syke.

Paradør, stas-hæst, skolehæst (alt eftersom en tænker mest på dens utseende el. på dens rørelser).

Parafere (et Brev el. Brevſkab), stadfæste (den egentl. underskrift ved eget navns underskr.), med-underskrive, -tegne. Jfr. **Kontrasignere.**

Parafering, underskrift (H. D.), med-underskrift.

Parafraſe, omskriv(n)ing, omskrivende ut-læggelse el. oversættelse.

Paragraf, avdeling, stykke, av-»snit«. Bedre vel snej', f. »Snit« sær tysk (jfr. ſchnitt, geſchitten). Snej sær norsk (jfr. *sni[d]e, snej[d]).

Paragrafere, dele i stykker.

Paraklet, råd-giver, trøster, talsman.

Parakrotte (paa Vogn), skvæt-værn, -værje.

Paralipomena, eg. utelatte ting; tillæg (til skrift).

Parallage, skil-vinkel. H. P. S.

Parallel, jævn-sides (løpende), like-løpende, jævn-løbende (H. D., Molb.), side-løbende (Fædrl., d.; jfr. side-gate, -vej); sam- (*sam-gårot, ɔ: „ſom har lige og parall. Striber"); mid-drægen(i' - e), ɔ: dragen med mede(i); jfr. **Tømmergaffel. P. Linie,** jævnløbs-linje (H. D.), mid-drag, n. **P. L. drage,** *middrage. **Med p. Sider,** jævn-vid: »Røret er j. helt igennem«. H. D. 2. **P.** sær også = sammenligning, sammenstilling, jævning (man-jævn.). **Parallelt,** jævnsides, i bred med, jævnstreks. H. D.

Parallelepiped(on), lang-tærning, jævn-flat(n)ing. H. P. S.

Parallelifere, jævnføre, sam(men)stille, -hålde, -ligne; la gå jævnsides, stille side om side.

Parallelisme, jævnsides-løp, likhet, sam-svarighet? (-svarenhet?), jævnløb (H. D.).

jævn-vidde (H. D.), om skinnernes på en jærnvej.

Parallelkreds, jævnsides-ring, -krins? -krinsel? (nl. med »ækvator«, med jævneren).

Parallelogram, lang-firkant, jævn-tavle (H. P. S.), lang-rute?

Parallelsted, lignende sted, side-sted? Mk. side-stykke.

Paralogisme, vrang-slutning (bedre ord sen »fejl«-sl.), mis-sl.

Paralysere, læmje (— lamde), lamme, lam-slå. Gl. n. lemja (— lamdi). Jfr. Lamme.

Paralysis, slag. Jfr. Lamhed.

Paralytisk, *nåmen (gl. n. numinn, sv. numen); vanfør, værkbruden, værkbråten (e, o). Jfr. Lam.

Paranetge, sne-værje (»sneskjærm«).

Paranomi, lov-stridighet.

Parapet (ital. petto, lat. pectus, Bryst), bryst-værn.

Paraplegi, slag. Jfr. Lamhed.

Paraply (-pluie), regn-værn, r.-værje (jfr. solværje, lys-v., ovn-v., vind-v. for Solskjærm osv.), regn-hat (B. B.), regn-skjold (H. D.s forslag), regn-ly. H. P. S. Skjærm sær tysk: Schirm.

Parasceuium, påklædnings-rum, -»værelse« (i skuespilhus).

Parasit, bord-ven; *snikje-gjæst, ubuden gæst. Jfr. Snyltegjæst.

Parasitisk, *snikjen, *snikjande (»snyltende«). P. Plante, *snikje-*våkster(o), m. Jfr. Snylte.

Parasol (Solskjærm), sol-hat, m., sol-skjold (H. D.s forslag), sol-ly (H. P. S.), sol-værje? Jfr. Paraply.

Parasyllogisme, mis- el. vrang-slutning. Jfr. Feil-.

Parat, rede. rejd', rejden, rejdog; (om Pers. særlig), *buen. Jfr. Beredt, Færdig.

Paratoni, overspænning, overspænt tilstand, ov-spænning? — av *ov- og *spænning, f. —, spræng, m. Jfr. Overanstrængelse, Overlæsselse.

Paratonnerre, torden- el. lyn-avleder, lyn-værje (-ge). Jfr. Sol-, Regn-, Ovn-, Vind-, Lyse-Skjærm, ɔ: -værn el. -værje. Se Paraply.

Paravent, vind-værje? ɔ: Vind„skjærm".

Paravolkan, jordskælv-avleder, -værje?

Paravols, tyve-skræmsler (f. e. »knal«-läser).

Parbleu (eg. ved Gud, par Dieu); jfr. hille-mæn, min sant, min tro. Mk. morbleu, ɔ: Guds død, = (par la) mort de Dieu.

Par bricole, ad omvej.

Parce(r), jfr. norne(r), skæpne-gudinne(r).

Parcel, litet stykke, (en) lod, jord-lod, utskiftet lod, lu't, m., jord-stykke, litet bruk, stub, m. (av en gård), jordvej.

Parcellere, stykke(ar), s. ut, *lute ut, skifte (-e), byte (-te), *b. sunder; (ved Lodkastning), loddele (Molb.), lod-skifte. Molb., H. D. Gl. n. hlutskipta. Jfr. Sønderlemme. P—t, *sund-lagd, -*havd, små-byt'. Lm.

Parcellering, byting, f., byte, n., skifte, n., skift(n)ing, f., utstykning.

Parcelliſt, ut-flytter (fra hovedgården el. landsbyen?).

Pardon, tilgivelse; grid (Landst.), *fred.

Parentalia, -er, lik-færd (jorde-færd), grav-øl, sørge-højtid. Jfr. Begravelse.

Parentation, lik-tale, sørge-tale, *gravtale, *gravfæsting.

Parentél, *skyldfolk, *varnad, ɔ: på-rørende.

Parentere, hålde liktale. Mk. *skjele (ski-), ɔ: holde avskeds- el. *avskils-tale i den dødes navn, idet liket farer til kirken.

Parentes(e), inskud? inskuds-tegn, in-fælling? klave, m. (Lm.), haker. **In parentesi**, infælt, inskut; lejlighetsvis, som inskud.

Parere (ital.), skøn (et), tykke, mening.

Parere (ital.), pryde, pynte; vædde, *sætte op; lyde, efterkomme; av-værje, av-bøte (hug, støt); stanse. **Afparere Kriegen**, bøte ufreden av. Lm.

Parergon, side-værk, side-sak. Jfr. Bi-.

Pares, like, like-mæn, jævninger. Jfr. Ligemand.

Paresse, makelighet, dovenskap.

Par Excellence, især, mest.

Parforcejagt, skyttargang, m. el. *skytteri med hund, *vej(d)eskap (gl. n. veiðiskapr) med hund; sprængjagt? jagster, m.? spræng-vejdeskap el. -*vej(d)ing?, sælting, f., drev.

Parforceridt, vældsom rid(n)ing, sprængridning, spræng-*rej(d), f.?

Parfum(e), -meri (lat. famus, ɔ: røk), vellukt, velluktende saker; lugte-va(t)n; røkelse; jfr. ange, m. (gl. n. angi, sv. ånga), dåm, m., tæv(e), m.

Parfumere, gøre vellugtende; jfr. ange(ar), ɔ: „give god Lugt"; *dåme.

Parfumeur (-mør), »parfume«handler, røkelse-h.? *ange-h.?

Parfumoir, røkelse-kar.

Pari, like, like av værd; jfr. jamnad, m., jamne, m. **Sedlerne, Tingene er pari, al pari**, ɔ: s., a. står like, sær i likevægt, ɔ: betales med den pålydende sum uten at mellemlag (jfr. Agio) tages el. gives. **Over, under P.**, over, under like, over, under det pålydende værd.

Parias, fødde træler, uten kaste. Jfr. **Pak**, **Pøbel**.

Paris quadrifolia, *fjor-blad (Sør.), trolbær, tusse-bær, n.

Paritet, likhet (i rang, stand, ret), jamnad, m., jamne, m.; likestilling, likestand (H. P. S.), jævnbyrdighet, likelighet.

Paritetstabel (for el. til Pengesorter), jamnads-tavle? jamsvars-t.?

Park (t. Pferch, fr. og eng. parc), lyst-skog, lund; dyre-hage; dam, fiske-d., van(d)-gjæmme (Molb.). **Artilleri-P.**, grovskyt-samling (ɔ: 1. samlingen og 2. samlingens sted).

Parket, første plas (i skuespilhus, på gulvet); tavlet, inlagt gulv.

Parkfisk, dam-fisk. Molb.

Parlament (-lement, -liam.), riks-ting (Lm.), lands-t. (Lm.), folke-råd, riks-møte; jfr. storting. **P—s-Akt**, lov, riks-vedtag(else)? vedt. av (riks)-tinget, riks-*avgjær(d), f., stortings-avgørelse (-av-gjær). **P—s-Reform**, omdannelse av (riks- el. stor-) tinget.

Parla(le)mentair(-ær), mellem-man, forliks-stifter, freds-bud (Molb.), dagtinger (H. P. S.), sæmjar? (til sæmje, e, sæmjing m. m.). Jfr. **Underhandler**. **P.-Flag**, freds-flag (H. D.), fred-skjold (H. D.). Gl. n. friðskjǫldr.

Parla(e)mentarisk, ting-, tinglig? riks-tings-, tingmans- f. e. takt. **P. Regjering**, flertals-styrelse; stortings-styre (Lm.); overtallets el. overtals-styre? rikstings-st. (ikke riks»dags«-)

Parla(e)mentere, tinge(ar), *dagtinge, fale(ar). Jfr. **Forhandle**, **Underh.**, **Akkordere**.

Pariere, tale, snakke.

Parleur (Pers. el. Bog), »språk«-mester mål-m.?, -lærer? tale-mester, -lærer.

Parloir, tale-stue.

Parmelia parietina, gardmåse, gjærde-m. („bedre": -lav); (**saxatilis**), *stein-, le't(i)-måse(o); skjærpe; (**stygia**), *stejn-rag', *sau-måse.

Parnassia palustris, augna-blom, jå-blom, haust-sømre(y).

Parobere, -biere, vrænge, forvr., hærme, (-de), *h. etter, ape(ar), efterape; skalke-hærme. Lm.

Parobi, vrænging, forvrængelse, vrange- el. vrænge-billed, *hærming (dertil hærme-stykke? -kvæde?), ap, n., apeskap, m. Jfr. **Forbreielse**.

Parobisk, *hærmande, *apande, apeleg, apesam, vrængende, forvr., vrænge-, forvrængt.

Parobisk, hærmar, m., *hærme-kråke, *-fugl, *-gast, skalke-hærmar (Lm.), *apekat, *apefant, apar, m., *ape-gauk, -stikke, f.

Parole (gr. parabole, Sammenstilling; dv. parabolare, parlare, parler, ɔ: tale), æresord, tilsagn, løfte; »løsen« („forkælbet"), »felt«rop, hær-rop (Lm.), hær-skrik. Velhav., E. Bøgh. Jfr. **Løsen**. **Parolen** (om „Samling af Officerer, ved hvilke P., ɔ: Feldtraabet, udbeles"), lejr-, vakt-, telt-, hær-samling el. -møte? **Parolbefaling** (ɔ: Bef. fra den Kommanderende, oplæst ved Parolen) blev da likeledes lejr-, vakt- m. m. -bud, -påbud; dags-bud? (»befaling«).

Paronomasi, ord-spil.

Paroxysme, flage, f., ri(d), f., ryk', m., fauke, f., ræp'(e), m., ta'k, n.; utbrud. H. P. S. Jfr. **Anfald**, **Angreb**.

Parre (ordne parvis), *pare. **P. sig**, hjune, ar (jfr. hjon el. hjun, n., Ægtepar), make seg, ræde, ar (jfr. gl. n. ræða, ɔ: parrelysten), ralle, ar (sv. *ralla), natture seg; (om Fugle), fivle(ar), fyne(ar?), vine(ar), vive(ar); (om Hanbyr), brunde(ar); (om Hundyr), laupe (-ljop og laupte), blæsme(ar), fljuge (-flaug), laupe fu'l, l. vil', l. gali, øksne, y. **P. sig med**, ride (-rejd).

Parrelysten, *gra (mest om handyr); (om Hopper), hest-gali (mær'); (om Ko), gali, øksna(y); (især om So), bø'l (jfr. bale, ar, ɔ: løbe i Brunst). Jfr. **Geil**, **Brunstig**, **Ablebygtig**.

Parricidium, fader- el. moder-mord; frændemord, drotmord (drottens-m.?)

Parringsdrift (hos Dyr), ræding, f., lauping, f. **P. tyre**, jfr. **Parre sig**.

Parringsfæd, red(i)-stal', m.

Parringstid, laupe-tid, f., *brund-tid, *make-tid.

Part, part, m., (en) lod, lo't(u), m., bålk(o), m., del, dejld, f., dejl, m., stykke, n.; (i Rettergang), saksøker eller og instævnte, tiltalte. **Min, din P.**, min, d. man?; (Ens), tilhængere; (med Ringeagt), halehængere. **I Parter dele**, lod-dele. Jfr. **Parceller**. **Indkalde, høre Parterne**, i, h. de stridende.

Partei, jomfru-stand, -dom.

Parteniere, jomfru-barn (Sparta).

Partenisk, jomfruelig.

Partere, dele, utstykke, sønder-lemme, *læggje sunder; leme(i), ar, læmstre(e), ar, parte, ar. Jfr. **Sønderlemme**, **Obducere**.

Parterre, stuen el. nederste højde; (i Skuespilhus), bak-gulvet (idet forgulvet heter Parket). **Par terre**, på gulvet, i nederste højde (stokværk).

Partes, gærning, gøremål, ærend. Jfr. **Hverv**.

Parti (f. E. af Have, Landskab, By, Udsigt), del, stykke, avdeling, strøk, strekning; (Antal), del, ta'l, n., ho'p, m., flok', m.; (Kjøbm.), en større mængde,

ho'p (nl. varer av samme slag; jfr. **Masse**, Mængde); (**Ægteskabs-**), gifte, n. (og f.). Sv. gifte, n. Gifta, f. el. gift, n., i *: Ægtemage. Mk. en-, tvi-, fler-, u-, misgifte. H. D. Også kænt i Norge, navnlig flergifte og misgifte. **For glimrende P.** (for gildt Gifte), jfr. »det er for høg krubbe åt så låg hest«. **Enke-, Enkemands-P.** (passende), enke-, enkemandshøve, n., jfr. misgifte, ɔ: **upassende Parti. Hans P.**, hans medhåldere (Molb.), følge (Sverdrups f. B. B.), tilhæng, flok, venner; menings-lag (Dr. Ros, H. D.), menings-flok, særflok, særlag (Lm.), fylking, (et) samhåld. Molb. **Parti i Norsk, Latin**, lag, samlag; (**Selskab**), lag, n., samlag, bolag (sv.); kule, f. »På hejle kula«, ɔ: „**for hele Selsk. el. Huset**". **P., farligt at indlade sig med**, kvæfsebo'l, n. **Parti (Ens) tage**, forsvare ham, stille sig på hans side. Jfr. **Selskab, farligt. P. i Spil, Leg**, *spel (O. V.), *slag (kort), kule, f. (sv. kula). »Vinne, tape ejt spel«. »Eg van' første spelet«. »Spele fem spel«. Mk. *kort-kule, f., „**et Spilleparti**"; *dansar-kule, en Række af Danse. **Paa nyt P.** (i Spil), *på ny kule. — **Smaa Partier**, små-slæng. L. Kof. — **Deling i P.**, sunder-skilning(i'). Lm. **I store P. helt**, *storbyt'. — **I Partier el. partivis** (kjøbe, fælge), i det store, i stort, i større mængde, mots. **en detail**, i småt. Jfr. **en gros** (under **En bloc**). **Parti egal**, like vilkår. Opl.s Avis.

Parti-Anfører, fylkings-fører? fører, høvding, leder.

Partial-Obligation, mindre gælds-brev, (på deler av et større lån).

Partibus, f. E. **Biskop** *in partibus*, bisp uten bispedømme, navne-b. (ɔ: „**titulær**" B.).

Participant, deltager, -haver, -ejer, lodtager (Molb.), -ejer, -haver (H. D.), lo't(u)man (gl. n. hluttakari), medejer, lod-tagen i, (Molb., Orla Lehm.; gl. d. luttakin, H. D.); lag-man, handels-fælle, med-handlende, fælles-man (H. D.). Jfr. **Aktionær, Interessent, Kompagnon.**

Participantskab, lag, lot(u)-lag, samlag, bolag (sv.).

Participation, medvirkning, deltagelse, del, lod(i), lag, n., samlag, samejge, f. Jfr. **Fællesskab, Delagtighed.**

Participium, tillægsform. Mk. **Adjektiv**, ɔ: tillægs-ord.

Partiel, -ial, del-, delvis, stykkevis; enkelt, særskilt; av (i, på) en del (t. d. þ. **Solformørk. P. Dom**, sær-dom. H. D.

Partigjænger, menings-fælle. Dr. Ros., H. D. Jfr. **Parti.**

Partihandel, -handler, storhandel o. s. v. Jfr. **Grosserer.**

Partik(k)el, liten del, små-dejld (Lm.), smule, litet gran, grand, m., måle(o), m.; jfr. tære, n., luk', m., pele(i), m., tår, n., suft, f., duft, f., smitter(i'), m., trævle(e), m. **P—r**, små-deler, -stykker; (om Ord), små-ord. Jfr. **Atom.**

Partikularisme, sær-strev? søndring (Allen, Ploug, H. D.), folke-søndr. (H. D.). Sv. söndring. I * sundring, f., av sunder, ɔ: **sønder.** Mk. og bygde-selvstændighed (H. D.), bygde-vælde. H. D.

Partikularist, særlighets-man. H. D.

Partikularistisk, særstrævende (i Norge f. e. mots. skandinavisk sinnet). **P. Parti**, sær-samfund. H. D.

Partikulariteter, nærmere omstændigheter el. tidender; enkeltheter. Jfr. **Omstændigheder, Detail.**

Partikulier, rikman, penge-man; sær-man? egen- el. selvherre. H. P. S. Jfr. **Privatmand.** Mk. sjøl(v)-fostring, m., sjølføding, m., sjølhaldar, m., ɔ: en som lever på egen kost el. på egen hånd. **En particulier** (om **Breve, Meddelelser**), egenhændig; enskilt (»privat«), »fortrolig«. Se dette ord.

Partikulær, særegen, særskilt, særlig, sær-, underhånds; delvis. **P. Akceptation** (Kjøbm.), delvis(t) infrier-løfte (? av en veksel), vedtagelse for en del. **P. Fred**, sær-fred. **P. Interesse**, sær-tarv. Fædrel., H. D. **P. Skrivelse**, enskilt (»privat«) brev (som bare ær ætlet mottageren). Jfr. **Individuel, Speciel, Separat-.**

Partiløs, udeltagende, utenfor strævet, særstillet, alene, ene. Mk. ejnstø(d)ing, m. Jfr. **Isoleret; Neutral.**

Partimand (Ens), medhaldar (Lm.), medhalds-man. Lm. Jfr. **Partisan.**

Partipris, storhandels-pris? pris i stort, ɔ: „naar der kjøbes i større Mængde".

Partisan (ɔ: -sang), tilhænger, medholder (Molb.); (**Fribytter**), jfr. **Kaper.**

Partisan(e) (t. **Partisane**), spy't-øks, *spjut-øks? ɔ: øks og spyt på samme skaft. Jfr. **Hellebarde.**

Partisk, (før) vildig, villig (gl. d., Molb., H. D., H. P. S.). Til vildig, villig hører da vild (ikke i *) og villighed(ld) for **Partiskhed.** Sv. väld. For upartisk og U—hed altså oväldig, ovälld. — Også (dansk) hildet; ensidig; jfr. ufri. **P. være, gøre** *mismon. **P.** (**Skildring, Beretning**), farget, (*farga', farvet).

Partiskhed, vild (Molb.), villighet (Molb., H. D.). »Vild og venskab«. Se **Partisk.** Mk. manne-mon, m., ɔ: „**Persons Anseelse**", „**Forskjel paa Folk**".

Partition, deling. Jfr. **Division.**

Partitur, »stemme«-bok, alrøst-bok (over alle »stemmerne«, røsterne i et tonestykke).

Partner, stalbror, m., stål-bror, m., fælle, med-deltager, *lagman, -nøjte, n., gjedlike, m.; med-danser, dansefælle, -spiller. Se Kammerat, Participant. Om endelsen „-ner" se Kunstner.

Partout, over-alt; endelig, av al magt.

Parure, pynt, stas, prydelse, ov-buna', m. Jfr. Pragt, Stads, Luxus.

Parvenu, opkomling (L. K. D.), ny-kommer, brå- el. ny-storing? (storing i * ær „fornem Person"), nybakt adels- el. stor-man. Mk. bråriken N. N., bråstoren N. N. Den første blev siden fant (fattig) og kaltes da brå-fanten. Jfr. og *Homo novus*.

Parvis opstille sig, *pare seg. **P. ordne**, pare(ar), *make (i hop).

Paryk, hår-hætte, f., paryk', m.

Paræneſe, -neſis, påminnelse, *minning, føre-tåle(y, o), f., opbyggelse. Jfr. Formaning, Foredrag.

Pas (Gjennemgang, Defilé, lat. passus, ɔ: Steg, t. Paß), stræte, n., sund, n., klype, f., skar(d), n. (gl. n. skarð), knep(i'), n., rev(i'), n., ejnang, m., trång(o), m. (se og Bjergkløft, -Pas); (som kun En ad Gangen kan komme igjennem), ejnstig, m.; ejn-røme, f. (jfr. Snævring); (smal Nedgang?), hals, m. (jfr. Kjælderhals); („Reisebrev"), vej-brev (H. D., Allen), fribrev, *pas (*pars, rejse-pars); jfr. Leide; (Pas, læs Pa, ɔ: Trin), steg (i'), n.; dans. **Pas seul**, ene-dans (H. P. S.). Altså vel og tvi-dans, tre-dans for *p. de deux, de trois*. **Faux p.**, »fejl«steg, mis'-steg, n. Jfr. Skridt. (T. og holl. Paß, ɔ: Maal, Maade), pas', m., hov, n. »Sætje hov på ejn ljå«. Mk. *så ompas (jfr. Omtrent); til pas, ɔ: til Maade. Mk. *så måta', av-måta', *til-måta', ɔ: . . . **paſet**.

Paſcha, lands-høvding (H. D., Molb.), »stat«hålder; hærfører. Tyrkisk.

Paſchalik, landshøvdingdømme, »stat«-hålderskap.

Paſigraf, almen-skrift (forståelig for alle folkeslag), verdens-skrift.

Paſilali, -logi, almen-tungemål (-tale-»språk«), alman-mål? (jfr. alman-vej).

Paſitelegraf, almen-lyn- el. fjærn-skrift (brukelig for alle folkeslag). Jfr. Telegraf m. m.

Paſkil (-quil), skam-skrift (Molb.), nid-skrift (O. V.); jfr. nid-vise, f., nid-ord, n. »Skand-« og »smæde-« er tysk.

Paſkillant, nidskriver? baktaler, æremorder? -»skjænder«.

Paſkin, spotte-fugl, ondskapsful' spotter. Meyer.

Paſkinade, skalke-strek (Meyer), farre-færd, f., -stel', n.; spe, n., spe-ord, n., spit, n., spit-ord, hå(d), n., *hå-ord, *hånings-ord. Jfr. Skalke-, Spydighed, Spot.

Paſſabel, tåleleg, tålleg(o), måteleg, høveleg, nogenledes; fræmkommelig (vej), *fræm-kjøm. Lm.

Paſſage (Gjennemfart), gennem-gang, -færd, overgang (over), over»fart«, overfærd, f.; vej, færdsel, sam-f.; (Strygning), strå'k(o), n., stryk, m., brå't(o), n., stræng, m.; (Stedet for en Strygning), stråk, stryk, stræng (jfr. Strøg, Strygning); (i Bog), sted; toneløp, triller (i tonestykke)

Paſſageinſtrument, gennemgangs-redskap (ɔ: til at iagttage en stjærnes gennemgang). Jfr. Redskab.

Paſſager („der betaler Fragt for sin Befordring"), rejsende, medfarer (H. P. S.), far-man (H. D.), *færd-man, *færdaman. Jfr. Reisende.

Paſſagergods el. -Tøi, far-gods (H. D.), farmans-føre, n., -*gods. Jfr. Reisetøi (-gods).

Paſſant, gennem-færdendes (-»rejsende«), -farende. **En passant**, lejlighetsvis, hændelse- el. tilfældigvis; løselig, i »forbigående (bedre: i omgående el. omfarende?). Jfr. Forbi. **P.-Liſte**, opskrift over gennemfarende, færd- el. færdamansliste el. -tal? Jfr. Paſſager. Ved -tal se Register.

Paſſat, (hel)-års-vind (d. e. som blåser hele året fra samme kant), årgangs-vind? Jfr. årgangs-mølle, som ikke ær nogen flom-kværn, men altid har va(t)n; jfr. og *år-gjængd kværn, årgangs-va(t)n. Se Monsun.

Paſſe (afpaſſe, faa til at p., passe(ar), fælle (ɔ: få til at falle, ɔ: til at passe; -te), måte(ar), høve (-de), sæmje (— samde), råme(ar), nate(ar), knæppe (-te, sv. * knäppa), skjøjte (-te), sinke(ar); (p. paa, vogte), vakte(ar), *gjæte (-te), agte(ar), passe (på), ta vare på; (indtil man naar til sit Maal), *gjæte op, ha gå't på (gl. n. gát); (pleie, røgte, f. E. Fæ), røkje (-te), *røkte, sytte(ar); (sammen, til hinanden), høve (B. B.), *sæmje, horve (-de), gjægne (-de; gl. n. gegna), svare, ar (til), *rime seg, *falle, f. til (jfr. fælle = faa til at falle). Jfr. Træffe til, Harmonere. »Dej høve i hop«. (Sømme sig), *same (ar), søme (-de), sømme sig, klæde, *gjægne (jfr. Anstaa); (tage sig ud), *are seg; (blive paſſende), horve til (-de); (om Klæder), *sitje, *stande; (falde belejlig), *falle til, *horve til; (p. Tiden),

*måte til. »Han måtar til, når folket gjæng ut«. **P. sammen** (f. E. om forstjell. Rad), sam-stavast, -stævjast, sam-sure(ar). **P. sig,** *vare seg. **P.** (paa) **sig selv,** hotre(u) seg(ar), skjøjte seg sjøl(v). Jfr. **Skjøtte sig. P. op** (være til Tjeneste), gå ærend for, røkte(ar)?; (for at faa fat paa), *lure på, sitje etter, gjæte på (-te), *gisle etter. Jfr. Speide, Lure. **P. Maaden: kunne passe M.** (mell. at tage for meget og for libet), have hande-hov, n. **P. nogenlebes** (ligne, nærme sig noget), stævje, ar (støvje). **Ikke passet sammen,** *u-samd. **Ting, som ikke p. til sit Sted,** uhøve, n.

Passe (i Kortspil), tie, sitte over (H. P. S.), la' gå.

Passelig, måteleg, måtsam, måta'; jfr. **Passende. P. at have i Haanden,** handhøveleg. (Adv.), *lagom, *måta. »Måta stor«.

Passelighed (Orden), horv, n., høve, n., hov, n.

Passement, se Possem.

Passende (bekvem, stikket), skapleg; lageleg, måta', *pas' (meſt i: *så pas; jfr. så måta, ɔ: ſaa omtrent); horvande (Lm.), *ret (*i r. laget, ɔ: i p. Grad, *på r. staden); måtsam, mågeleg(o), passeleg, fælleleg, måteleg, høveleg, rimeleg; (bekvem, beleilig), *gjægn; (værdig), someleg, („oftere") sameleg, ɔ: ſømmelig. **P. og Upass.,** *likt og ulikt, løst og fast. **Lidt mere end p.,** væl møket(y). **Ikke ganske p.,** van-høveleg. **Noget, som er ikke rigtig p.,** vanhøve, n. **P. godt for hinanden** (om Ægtefolk), hjonslege(e) (sjonsleg). **P. for Mr.ster,** folkeleg. **P. for en Mand,** karsleg. **P. for et godt Selskab,** folkeleg. Jfr. Anstændig. **P. Vær,** ejn segls vind. Jfr. *mak el. makleg vind. **P. Forhold** (Orden, rigtig Stil), same, m.; skap, n. »D'er ikkje nåkot skap med det«, ɔ: det har ikke nogen rigtig Art. **P. finde** (være tilfreds med), *same. »Eg samar de'«. **P. gjøre,** *måte, *høve, *råme. **P. være,** gjægne (-de), *rime seg, *høve. **P. at bære el. bruge blandt Folk** (f. Eg. Klæder), *man'-bær. **P. at gjentage,** *opatter-havande, -takande. **P. at sidde, gjøre,** sitjande, gjærande. »Der var ikkje sitj., ɔ: der burde man ikke sidde. **P. at spørge om,** spørjande(y), etter-spørj.

Passe-parole, hærbud, løpe-ord (som går muntlig fra man til man).

Passe-partout, hoved-nøkkel, »dirk« (tysk).

Passe-port, vej-brev (Allen), rejse-pas. Jfr. Pas, Leibe.

Passer, passar, m.

Passere (t. passieren), gå *fram-om (»forbi«); gå igennem; *kome fram, slæppe fram, *kome (»ejn kjæm inkje øver fjorden føre storm«); færdes; hænde, tildrage sig, *bære til, fore-falle, gå for sig; bli vedtaget, tilstedes, gå uænset el. upåtalt, finnes tåleleg (jfr. Gaa an); gælde for (f. e. for en rik man), gå for. **P. Tiden,** få ende på t., få t. til at gå; slite tiden. **Vanskelig at p.,** u-lændt. H. L.

Passerseddel, tol-seddel.

Passervægt, minste vægt („som en Guldmynt maa have for at antages som fuldvægtig").

Passiar, *snak, n., *sval', n., rød, n., *røde, f., spra't, n. Jfr. språtog, ɔ: ſnakſom. Se og Snak(le).

Passiare, språte, ar.

Passion (for), ov-hug, m., stor lyst, attrå, trådom, m., længsel, gir, m., kærlighet, forkærlighet; lidelse, pinsel. Jfr. Lidenſtab; Lidelſe, Smerte.

Passionere sig for, la sig intage for el. av, *huglæggje, *læggje elsk på, bli glad i.

Passioneret, intagen for el. mot, stor ven el. fiende av, hater av, nidkær for mot. Jfr. Lidenſtabelig.

Passionskoncert, -Musik, faste-spel, faste-samspil?

Passionsuge (Dimmelugen), d. stille uke, ɔ: uken før påske.

Passiv, lidende; udeltagende, uvirksom; tillatende, *viljelaus. **P. Modſtand,** undlatende m., uvirksomhetens m. (idet man virker mot ved ikke at virke for tingen, el. tilmed lønlig stræver mot den), stille motstand. Fr. H.

Passivgjæld el. **Passiva,** skuld, f., gjæld, f. (man har at betale), ut-gæld, mots. in-gæld? Jfr. Aktiv og Aktiva — Passiva.

Passiv-Handel, handel ved fremmede, h. for fremmed regning (fremmed-h.? mots. egen- el. selv-h., nl. h. ved landets egne folk og skip). Jfr. Aktivhandel.

Passiv-Inspiration, lidende (tillatende) ingivelse el. *ingivna', m.

Passivitet, uvirksomhet.

Passus, steg(i'), n., *fe't (ɔ: »fjed«); (i Bog), stykke, sted (skriftsted), lovsted). Jfr. Skridt.

Paste (eg. Deig, ſammenæltet el. »ſmeltet Maſſe af Kalk, Glas, Gibs m. m.), kna'sten? dejg-sten? (jfr. kna-ost); gips-avtryk, avstøp(n)ing (av kameer); frukt-saft (støpt i form og tørket), forme-saft? Jfr. formegrøt.

Pastel, farge-dejg, tør-farge; farge-stift (til tør maling). (Stift, t. Stift, ɔ: brod', pig'). **Male en pastel,** m. med tørfarger.

Pastelmaleri, krit-tegning (med sort- el. rød-krit; tørfarge-mal»eri« el. fargedejgs-

maleri (H. P. S.), tørbilled (malet med tørre farger).

Pastor (eg. Hyrde, Gjæter), sjæle-»hyrde«, -sørger, præst. Jfr. sv. kyrkoherde. **P. fido**, tro »hyrde«; »smægtende« elsker. **P. loci**, stedets præst. **P. primarius**, første præst. Jfr. Hyrde.

Pastoral, hyrde-; landlig; præstelig, præste-, præsteskaps-. **P.-Brev**, »hyrde«-brev. **P.-Seminarium** (for Embedsførelsen), præstekals-skole? **P.-Teologi** (d. e. praktisk Præstelære), præstekals-lære? æmbeds-præstelære (homiletik, kateketik, liturgik, kirkeret). **Pastoralia, -ier**, præstelige gøremål, kals- el. æmbeds-gærninger.

Pastorale, »hyrdedigt«, -kvæde, -spil, -sang, gjæ(t)sle-kvæde; landligt skuespil, landl. tonestykke.

Pastorat, præste-kal, kal (H. P. S.), præstegæld, gæld (»den gjæveste Bonde i Vinje Gjæld«), sokne-kal; præstegård el. -bolig. Meyer.

Pastorelle, »hyrde«-kvæde, h.-stykke (gjætle-, hjur[d]ing-?).

Pastorinde, præste-kone.

Pastøs, eg. dejget; blød, fet.

Patefaktion, åpenbarelse, vitterlig-gørelse, kungørelse, kun-gjæring, f., lysing, f.

Patella, liten skål; knæskal, kneskjæl, f. Gl. n. knéskel.

Paten(e), »tallerken«, »brikke« (til alterbrødet og som låk på bægeret, kalken).

Patent, eg. aabent (Brev); (Bestalling), utnævnelse; konge-brev; lovbrev (H. P. S.); adelsbrev; fribrev, nådebrev; eneret (ejn-ret', m.); kungørelse, lysing (jfr. Plakat). **Sømands-P.**, sjømanskaps-brev?

Patent-Vare, patenteret V., enerets-vare (som bare en, opfinneren, intil videre har lov til at tilvirke og sælje).

Patentere, gi fribrev, gi eneret.

Pater, fa(d)er; kirkefader; munke-præst (præst, som er medlem av en munkeorden). **P. noster**, fader vår? kugle-snor (rosenkrans, at tælle bønnerne efter); perle-halsbånd. **P. patriæ**, fædrelandets f., lands-f. **P., peccavi** (eg. Faber, jeg har synded), *skriftemål, skrift, f., avbøn, av-»bigt«. Jfr. »ta til bøne-boka«, krype til korset. **P. familias**, hus-far.

Paternitet, *fa(de)rskap, m., fader-stand, f., -værdighet. Jfr. Maternitet.

Patetisk, jfr. varm, rørende, eftertrykkelig; højtidelig, fæstlig, værdig, ophøjet, med salvelse, salvelses-ful'. Jfr. Følsom, Lidenskabelig.

Patience, tål(o), n., tålmod, n., tålmøde, n.

Patient, lidende, (en) syk, *sjuking, m. (Lm.); sykling. H. P. S. I * ær sjukling (sjuking, m., sykjing, m.) „et sygt el. sygeligt Menneske". Sv. sjukling, ɔ: „Stræntning".

Patois, pøbel-mål, hærke-m., piper-viksk; (dansk), rennestens-»språk«.

Patoisere, tale simpelt.

Patolog, sykdoms-kjenner.

Patologi, sykdoms-lære og sykelighets-lære (H. P. S.), syke-kunskap, -kunne? (som jord-kunne for Geogr. Jfr. Videnskab). Dertil har H. P. S. sykdommelig, patologisk (ɔ: i, om Sygdomslære) og sykdoms-gransker, -lærer, -kjenner el. sykestands-læke for Patolog.

Patos, eg. lidelse, sykdom; varme; salvelse, højtidelighet, højt sving, højhet, værdighet, højt alvor (i stil og muntligt »færedrag«). Jfr. Lidenskab. **Falsk P.**, blærstil (Dølen), opskruet, opstylset målføring? (ɔ: »stil«), kling-klang? ordklang, ordglimmer. Se og Ordbram. Mk. og ordnotar, m. pl., ords-auke, m., ording, f.

Patria, fædre- el. føde-land.

Patriark, folke-fader (Molb., H. D.), ættefader (Lm.), fader-herre (H. P. S.), faderdrot? drot-fader? over-biskop; ærværdig gamling.

Patriarkalsk, faderlig; fadervældig; drotfaderlig; gammeldags, enfoldig, jævn. **P. Forfatning** (el. Regjer.), fader-styre?

Patriarkat, fadervælde? (Forslag av H. D., sv. fadervälde), fader-styre?

Patriciat, adel, adels-værdighet, -stand, fødsels-adel, byrds-adel.

Patricier (i Rom), adelsman, »stam«-adelsm. (H. P. S.); (nyere), adelsborger. Jfr. Plebeier.

Patricisk, adelig, adels-borgerlig.

Patrimonium, fædre-arv, arve-gods, arv.

Patrimonial, arvelig, arve-, nedarvet. **P.-Gods**, arvegods. **P.-Jurisdiktion**, arvelig domsret (som ejere av riddergods før havde over sine undergivne). **P.-Ret**, doms-ret. Molb.

Patriot, fædrelands-ven.

Patriotisk, fædrelandsk; fædrel.-sinnet.

Patriotisme, fædrelands-kærlighet, -sin, fødelands-hug (Lm.); borger-sin; almenånd.

Patristik, kænskap til kirkefædrene, kirkefader-lære, -kunskap? -kænskap?

Patristiker, kænner av kirkefædrene.

Patristisk, kirkefaderlig?, om, av, til kirkefædrene (f. e. studium).

Patrocinere, værje, værne om, fræmhjælpe, ta sig av, ta i forsvar (også for retten). Jfr. Beskytte.

Patrocinium, yndest, velynderskap, varstunna' (-»stundad«), m., værjemål, værn, n., værning, f., omværning, varning, f., forsvar (for retten), fredning. Molb. har

værne, værn og værner, men ej værning el. omværning. Jfr. **Beſtyttelſe.**

Patron (**Beſtytter**), værje (*værje, værjar), værn, forsvarer; velynder; forstander; »skyts«helgen (værn-helgen?); kirkeherre, kalsherre (som har kalsret, utnævner præsterne i et præstekal, kirke-»patron«); sakfører (*patronus causæ*). **Lyſtig, underlig P.**, l., u. *sælle. 2. krud-hylster (i * hyltre, f. for hylster), lad-påse(o), Lm.

Patronat, værje-mål, værn, forstanderskap, tilsyn.

Patronatſret, værjemåls-ret; kals-ret (til præstekal, -gæld).

Patronesſe, værje, værjar, velynder(ske). Til værjar jfr. endelsen »„inde“.

Patrontaſke, ladnings-påse(o), påse, løslomme (uten opgivelse av, hvortil), ladnings- el. lade-taske (H. P. S.), læder-gæmme(soldatens, til »patronerne«). Meyer.

Patronymikum, ætnavn; familie-navn (som Skjoldunger, Knytlinger, av Skjold, Knut).

Patrouille, omgående vakt, rund-vakt (H. P. S.), runde (runden).

Patrouillere, gøre runde(n), gøre nysse-vakt, nysfærd (efter H. D.). Jfr. **Speide, »der, Rekognoſcere.**

Patte (**Bryſtvorte**), patte, m., pappe, m., tatte, m. (tisse, f.), brjost, n.; (**Kos**), spæne, m. (gl. n. speni, sv. spene). Sv*. pappe. Efter lat. *papilla*. **Moder, ſom giver P.**, såg(o)-mor, f.

Patte, at, suge (-saug); (om Lam), tikse(ar). Jfr. **Gramſe. Patte lade**, *give suge, søj(gj)e (-gde); (Lammene), mø(d)re(ar). Jfr. **Die.**

Pattebarn, »glut, suge-barn, n., såg(o)-barn, ung-barn (unge-badn); rejv-unge. Lm.

Pattebyſſe, tåte, f.

Pauke (t. **Pauke**), kedel-tromme (Molb.), skål-tromme. O. V.

Paulun (n. ſ. **Paulun**, fr. pavillon), »telt«, (*tjæld, n.), hytte; lysthus (i skikkelse av telt).

Pauperiſme, *armod, f. (sv. armod), *armodsdom, usæle, f., fattigdom (jfr. **Forarmelſe**); fattig-stel (-»væsen«). Dertil *armods-folk, -man.

Pauperiſtiſk, jfr. *armodsam, *armodsleg.

Pauſe, ophåld, hvile, afbrytelse, stans, stilstand, stille, stilhet, tågn(o), f., pusterum; hvile-tegn. Jfr. **Ophold.**

Pauſere, hvile, stanse, puste; (i **Muſiken**), tie.

Pauvre, fattig. **P. honteux**, ærekær fattig, blyg (ɔ: undselig), *varlåten husarm.

Pave, *pave. Mk. pave-døme, n., pavetru, f., ɔ: **den katholſke T.**

Pavement, tavlet, rutet, gulv (især av stenplater).

Pavillon (l. *papilio*, Sommerfugl), Telt, tjæld, n. (?) (sv. tjäll), lysthus, hagestue (med rundt tak); side-bygning; kuppel-bygn., hjælmtak-bygn.; flag' (sv. flagg el. flagga, n. s. og t. **Flagge**). H. P. S.: lyst-hus, lyst-hal, sommer-hal, telt-hus, -bygning; fløj-hal, -bygn.

Paz, fred.

Paa, *på, *å. Jfr. **Op paa.** På landet, sjøen. På enden el. å ende. På sida el. å sida. Midt på dagen el. å d. Halen på hesten, føterne på fuglom (ɔ: for ejeformen, genit.). D'er inkje lyte på dejm. Kome på gang, på rækster. Stande på hal', på skå, på skakke. Gange på ej von, på uvissa. På vår vis, på tysk. Være il', rejd på nåkon(o). Snu på seg. Ser det på leten(i). Kjænner dejm på målet. Dej er like på høgd, på let(i), våkster(o). Stok på tie alner. Fisk på tolv mærker. Mk. *på længe, ɔ: **paa lang Tid**; *på nyt, *på tvært.

Paabegynde, jfr. **Begynde.**

Paaberaabe ſig, på-kalle.

Paabud, på-båd(o), n. Lm.

Paabyrde, *læggje på.

Paadrage, drage over? (en), utsætte for, vålde, *avle, føre på, over. **P. ſig**, også få på sig, føre over sig.

Paafalde (**Skræk, Sygd.**), komme på, k. over; synes rart, s. underligt, *undrast på. **Paafaldende** (t. **auffallend**), rar, underlig, mærkelig, sær, iøjne-fallende. Jfr. **Opſigt(vækk.). Det var mig p.**, *det ra'k meg.

Paaforbre, *krævje, påkræve. Molb.

Paafund, påfund, n., Lm.; (**Indfald, Nykker**), visbænde, n. (gl. n. vísbending, **Vink, Tegn**), mæte-gildring, f.; (**beſynderl. Skik el. Ceremont**), vipre, f., vavring, f. (jfr. **Svæve, Uſtadig**), *slæng, m. (**sløng**); spel(e'), n., stre'k(i), n., hug-skåt(o), n., hug-svev(i); (**Liſt, Puds**), vele, f. **P., fortrædelige**, mejn-bragd, f. **P., lyſtigt**, gire, f. (fl. giror). **P., ſnedige**, rævestrek(e - i), n. Jfr. **Rænker. P., unyttige**, u-bragd, f., tå's(o), n. Jfr. **Taver; Forſøg, Klubre. P. for at vildlede el. forvirre**, gåte. f. Jfr. **Foregjøgling, Myſtifikation. Fuld af lyſtige P.**, *giren, *girog; (**Perſon**), gire-kop', m.

Paaført, *på-havd, Lm.

Paagjælde, vedrøre, komme ved, gælde, gå ut på.

Paagjældende, vedkommende, (den) omspurte.

Paagribe, sætje, s. fast, ta(ge), fange. »Tyven er sæt«, ɔ: ær tagen (tat). Jfr. **Arreſtere.**

Paagyde, *hælle(e) på, *ause på, *ha på, *late på.

Paagydning (Infusion), på-hælling.
Paahaspe, *hæspe (på, nl. fra smælden på hæspetræet?)
Paahefte, *fæste på.
Paahege, se **Hege**.
Paaheget, på-gjort. Lm.
Paaholden, påhålden (pen); *haldsam, *på-håldig (Lm.); ikke slæppen (»han er ikkje s.«); (brøt, ftreng), *åt-halden, *strid. Se **Karrig**, **Gjerrig**. **P. være**, *halde åt.
Paahæng, se Overhæng.
Paahør, lydna', m., højring; f. Mk. *op i øjro, mots. *på baket.
Paakalde, *å-kalle.
Paakaſtelſe, på-kast, n. Lm.
Paakjære, klage over, på-klage, på-anke, -tale, kjære (-de, -te).
Paakomme, verte (-vart). »Om det skulde verte hånom(o) nåkot«(o). Jfr. **Hænde**, **Tilſtøde**.
Paalidelig, *pålitande (Lm.), *stø, ærlig, *tru, *trufast, *tru-røkjen (gl. n. trúrœkinn), hål'(o): »ejn h. gut til arbejds«; sæteleg, sætande, ord-halden, *ord-stø, *stødog (*stødig, „med tydeligt d"); (taus), tet'(ee). **Noget paalideligt**, sæ't, n. »D'er ikkje sæ't på det«. Jfr. **Rette ſig efter**. Jfr. **Trofaſt**, **Ærlig**; **Oprigtig**; **Ordholden**, **Efterrettelig**.
Paalidelighed, truskap, m., tru-røkne, f., hålskap(o), m.
Paalæg, på-læg', n. Lm.
Paaminde, minne på (-te), om, å-minne (-te), vare(ar), *atvare, varsle(ar), vitre(ar), å-måle(ar), sægje frå, *s. til. **P. ibelig**; jfr. Overhænge.
Paamindelſe, på-minning, f. (Lm.), å-minning, f., minning, f. **P. om bevifte Tjenefter** o. ſ. v., etter-tålor(o), f. pl. **P—r, ſjedelige**, tjoting, f. Jfr. Overhæng.
Paaminder, minnar, m., vækkjar, m.
Paanagle, *nægle på (-de).
Paany, *atter, *op-atter, på nyt, *om, *på nyt lag; (ſjældnere) *i-gjen. »No er han der i gjen«. Finne, sjå, kjænne atter. *Opatter bunden, ɔ: indbunden paany; o. gift, ɔ: gift igjen; -havd, omtalt paany. — **Paany opkalde**, *opatter-kalle. **Bærd at gjøre paany** (gjentage), *opatter-havande. Jfr. Dy, Igjen. — **Paany indfinde ſig** (om Minderſker), minne seg.
Paanøde, nøj(d)e in på (-de). **Paanødt**, *på-nøjd. Lm.
Paapakke, -**paſſe**, se **Pakke**, **Paſſe**.
Paapakning faa, få på kassen, ɔ: paa Pukkelen. Jfr. Jrettefættelſe.
Paapaſſelig, *gjæten, agtsam, *agtig, *var, *gran-var; *nøjten, omsynleg, *passig, *tilsynleg, *va'k, *vaken, vaksam; (lurende efter Leilighed), *hitten, *hitsam; (ſom benytter Alt), nøjtsam. Jfr. **Agtſom**, **Aarvaagen**.
Paapege el. **viſe**, syne(-te), *pejke(ar) på, ut, take ut.
Paarebe, rope op.
Paarenden, på-renning, f., på-rensl, n. -rensle, f.
Paarørende, varna', m., skylding, m., („mest alm.") skyldning, m., til-varande, *næmaste folket, (ens) folk, n. »Han vil vitje folket sit«. Jfr. **Slægtning**.
Paaſat, *på-havd (Lm.), *på-sæt'(e). Lm.
Paaſke, påske, m.»?«
Paaſkefeſt, påske-helg, f.
Paaſkjønnet: for lidt p., vsn-skjønad (skyl.
Paaſkrift, ut-skrift, f., uta'på-skr.
Paaſund, *føre-bæring(e), påfund, n., slåved, n. („vel egentl. **Verb.**: **ſlaa ved**").
Paaſkyde, *skulde (på, føre, y).
Paaſkynde, *skunde, s. på, *drive på, røkje (-te), snøgge(ar), snøre på(-de). »Du kar tru, han snørde på«, ɔ: ſkyndte ſig. Jfr. **Drive**. **Paaſkyndende** (ſom ſkynder paa, *røkjen, *røksam, nøjtsam. Jfr. **Flittig**, **Driftig**.
Paaſkyndelſe, røkjing, f.
Paaſtand (i Retten), krav; utsagn, påstand, n.
Paaſtaa (fin Ret), *stande på, stå på; sige, *mejne, *halde på, h. føre, *tru. **Han paaſtod intet Mindre end . . .**, *han mejnte så til.
Paaſtaaelig, *trå, *stri(d), *stri(d)sam, *kræktig, *si-målog. Gl. n. símálugr.
Paaſyn, også åsyn, f.
Paaſætning (af Fæ), på-sæt(e), n. Lm.
Paatage ſig for meget, *forkave seg, forsætje seg, ta(ke) seg vatn over(y) hoved. Jfr. Overlæſſe.
Paatagen (forſtilt), *på-smurd. Lm.
Paatale, en, kjære-mål, n., klander, n. Jfr. **Anke**. **Uden P.**, kjære-laust.
Paatale, at, kjære (gl. n. kæra), klandre. Gl. n. klanda; sv. klandra.
Paategning, utskrift, f.; (**Underſkrift**), hand, f.
Paatrukne (den), infrier (den vordende), inløser (av Vegel). Jfr. **Traſſat(en)**.
Paatrækning (f. E. af **Strømpe**), pådrag(ing) Av at »dra' på« (Strømpe).
Paatrængende, trå-sælten(e), trå-søkjen, *å-søkjen, nær-søkjen (sv. *närsöken), å-lejten (gl. n. áleitinn, ɔ: angribende), etter-gangsam, nær-gangande, *ågangsam, *gnagen, *gnagsam, *kyndog. **P. være**, *ågange (*å gå), å-lejte(ar), gnage (-gnog).
Paatrængenhed, etter-gang, m., trå-sælte, f., *atter-gny, ɔ: ibelig **Paamindelſe**. Jfr. Overhæng.

Paatvinge, *truge på el. in på, *nøj(d)e in på.
Paatænkt, *tænkt.
Paavise, syne (-te). **Paaviſt**, ut-tæken(e), ut-set (blant flere). Mk. og *ut-blad' (blæ, bledje).
Paavæltning, påvælting, f. Lm.
Peber, pepar(i'), m. Gl. n. pipar.
Peberkværn: Munden gaar ſom en P., kjæften gjæng som ejn hampe-klåve(o).
Peberrøv, gammel jænte, atter-gløjme, f., møj-kjærring (sv. mökäring), taus-kjærring, blå-møj (O. V.). Efterglemme (sv * återglömja). H. D. Jfr. **Pige, gammel.**
Peberſvend, gammel ung-kar, dreng-kal, m., svejn-k., *gu't. »Er Ola enkeman?« »Nej, han er gut«.
Pebling (**Papa**, ɔ: **Præſt**?), skolegut. Mk. og jøpling, hane-kylling.
Pedal, fot-»bræt« (se **Bræt**); fot-tryk, træde-bræt (som på en rok), tre(d)e, f. D. **Trade**, sv. träda.
Pedalharpe, fot-tryks-harpe. H. P. S.
Pedant, jfr. lærd nar (el. tul'), åndløs, smaklos lærd, skole-vismand, stue-lærd, bok-orm, -mål(o), m. (jfr. **Bogmøl, -orm**), bokstav-træl, -dyrker, puge-hest; småhets-kræmmer, formhænger (som hænger i formerne), H. P. S.; smålig, ov-gløg' (person), hår-kløver; særling, raring, vane-menneske.
Pedanteri, sprænglærdom, åndløshet, småhets-ånd, bokstav-dyrkelse, -træl-dom („**Bogſtaven ihjælſlaar**" osv.). Jfr. **Pedant, -tiſt.** Se og **Nøiagtighed** (altfor stor Orden) og **Overdrivelſe.**
Pedantiſk, sprænglærd; smålig, åndløs, smaklos, kortsynt; ensidig, *ov-*gløg'? (overdreven **nøiagtig**; ordentlig; mk. og *små-gløg'); form-stiv el. -sær. H. P. S. **P. være i at efterſe**, mestre, mønstre(y), mostre. »Jfr. t. **muſtern**". Dv. mønstring(y), f.
Pedel, bud, budbærer; vaktmæster? (jfr. sv. vaktmästare, ɔ: »tjenare, som tilhandagår vid domstol, embetsværk, offentlig inrättning m. m.«). Hos Molb. sær imidlertid „**Vagtmeſter**" „**Underbefalingsmand ved Rytteriet**". Skole-tjener, skole-bud, højskole-tjener, bud?
Pedikularis palustris, *igle-gras. Gunnerus: myr-klæg, friar-gras, lusegras. Dr. Sch.: myr-gran (-gras?), myrpenge-gras.
Pegaſus, vinge-hesten (Folkevennen), vænge-hesten (Lm), skalde-hest(en). Mk. **Sleip-ner** (O. V.).
Pege, pejke, ar (peke, sv. peka). Dv. pejke-pinne, -stikke. **P. ſig frem**, *halde seg fram.
Pegefinger, slejkjar-pot', m., -finger, m. (sv. * slekeputt), slikke-bøt, m., ɔ: ſom ſlikker af **Bøtter**. H. Werg.: Slikkepot.
Peile, me(d)e(ar), take med(i'), ɔ: tage **Mærke for at udfinde et Fartøis Leie paa Havet**. *Mede ær og = sigte like-som i ældre d. **Mangel paa Leilighed til at p.**, medløjse(i'), f.
Pejerare, sværge falsk; bryte sin ed, bli men-svoren, b. meneder.
Pektorale, bryst-skjold (de katolske præsters).
Pekulium, sær-formue. H. P. S.
Pekunia, penger.
Pekuniær (f. Ex. **Eiendom**), penge-, i penger (rede); pengelig (H. P. S., L. Kof.). **P. Tab**, penge-tap, -spille. Mk. penge-fordel.
Pekus, fæ, fæ-hoved, *fe. Jfr. **Tosſe.**
Pelagiſk, hav-, i, over, av havet.
Pelagoſkop, sjø-kikkert.
Pêle-mêle, om hinanden, ru't over ra't, jfr. miskmask, røre. Jfr. **Hultev til Bultev.**
Pelerine, pilegrims-krage el. -kåpe; også som kvinne-plag; pels-krage el. bare hals-k. Efter H. P. S.
Pelikán, punge-næb, -fugl. H. P. S. Jfr. pung-dyr, -rotte.
Pelotón, rote, f. (t. **Rotte**, sv. rote, m.), korporalskap (20—40 man under en fører, og som skyter på en gang). Også i * finnes rote, m., ɔ: „**Flok, Hob**; stor Mængde". Gl. n. roti, „**Skare, Flok**". **P.-Ild**, rote-ild. **P—vis**, rotevis, i, efter roter.
Pels (t. **Pelz**, lat. pellis, **Skind med Haarene paa**), fæld, m.; (**Skindkappe, laabden**), rugge-fæld, m., mud, m., *fin-mud. Mk. skin-blæje, f., -fæld, m., skin'-rugge, f. Gl. n feldr. **Faa paa Pelſen** (faa **Paapakning, faa paa Ho'bet**), jfr. få skrub, *få på kassen, få høvling, skuring. Jfr. **Jrretteſætt.**; **Pukkel.**
Pelsværk af vilde Dyr, vil'-vare, f.
Peltidea aphthosa, *alv-næver (al-næver, øl-n., elv-n.), *elva-bælte.
Pen, pen', m.
Pe'n, se **Pæn.**
Penal, se **Pøna.**
Penater, hus-guder, værn-g. (ɔ: »skyts«-g.); husalver (H. P. S.); bosted, arne, *are.
Penchant, drift, lyst til, hælling til (*hal-ling), forkærlighet for; jfr. sin' el. hug til.
Pendant, en, side- el. mot-stykke, make, m., mage-stykke (Molb.); jfr. vedlike, m., ɔ: noget motsvarende, til-sv.; genbilled(e). L. Helveg.
Pendel, -hul, *u-ro (Molb.), svinglod (Molb., H. D.), svingvægt (i et væg'-ur el. hus-klokke), rugge-lod? Jfr. **Perpendikkel.**
Pendelokker, hænge-stas. H. P. S. Jfr. **Berlokker.**

Penetrabel, gennem-trængelig; gennemskuelig, utgrunnelig.

Penetralia, det innerste (i et hus); det allerhelligste (i et tempel); det lønligste, d. skjulte dyp (i en sak).

Penetrant, gennem-trængende, skærende, stærk; skarpsynt, gennem-skuende; intrængende (med syn el. skøn).

Penetrere, trænge sig in i; gennemskue; ransake, utgrunne, -granske. Jfr. Trænge.

Penge, pæng, m. (oftest fl. pængar), pænning, m., skjelling(ar) (ski-). »Kvat gjærer inkje tysken føre pængar? sa' mannen, han såg ejn apekat«. **Forraad paa P.,** pænge-råd, f. **For P. blottet** (pengeløs), *pænge-laus, *skjelling-l. **Med P. vel forsynet,** *pænge-stærk. **Gjøre i Penge,** ut-vende (-e).

Pengeforlegenhed, pænge-knipe, f., skjellingløjse, f. Mk. og pængeløjse, f., -naud, f., -skort, m. Jfr. **Krisis** (Handels-).

Pengegjerrig, -kjær, *pænge-kjær, *kjær føre skjellingen.

Pengegræs, -urt, se *Thlaspi arvense.* Jfr. og *Rhinanthus.*

Pengemand, rik-man, m., riking, m., puke, m., rike-puke. Jfr. **Kapitalist.**

Pengemangel, jfr. **Pengeforlegenhed.**

Pengepynger, puke, m., *prakkar. Jfr. Styverfænget; **Prakker.**

Pengesum at indløse en Gaard for, jord-løjsn, f., -løjsning, f. **P. at kjøbe en Gaard for,** (ejt) jord-vær(d)e, n.

Pengevæsen, pænge-greje, f.

Penibel, pinlig, pineful', *pinesam; møj som(melig), *mødesam.

Penit-, se **Pønit-.**

Pennal, penne-hus (jfr. brille-, nåle-, blækhus); (før), ung student, rus.

Pennalisme, russe-lidelser (jfr. Pennal), -mishandlinger, -forfølgelser (som den unge student før måtte lide av de ældre). Jfr. Plage, f.

Pennepose, fjør-stylk, m. (»fjøder«-).

Penning (mindste Mynt), pæning(e), m. Mk. *ikkje pænings værd, *i. p.s gagn.

Pensé, tanke, mening, infal'. **Penséer,** strøtanker, utkast (f. e. til maleri); forehavende; stedmorsblomst.

Pension, efterløn (isl. eptirlaun). Hærtil dannet: efterlønne, -lønning, efterlønslov (som alle jævnlig brukes av danske), livøjre (Lm.; jfr. Føderaad); efterskudsløn (Berg. Tid.); nåde-løn, nåde-penge (brukes bl. a. av stortings- el. riksdagsmæn, som gærne vil la sembedsmannen kænne, at nåde går for ret). Nogle: hvilepenge, efter t. Ruhegehalt. 2. kostpenger (for barn i et lære-, opdragerværk); kostskole.

Pensionat, kost-skole (Pensionsanstalt).

Pensionere, give el. sætte på efterløn, efterlønne?

Pensionist, livøjre-man (Lm.), efter-lønner? (H. D.), men dette må helst tyde en, som *gir* efterløn. Daglønner tyder nok en, som tar, ikke gir; men det er gjort efter t. Tagelöhner. Efterlønnet?

Pensionsfond, efterløns-kasse?

Pensionskommitté, livøjre-utvalet. Lm.

Pensionær, kostganger (bedre æn k.-gænger), kostskole-barn.

Pensum, Fl. Pensa (eg. tilveiet), opgave, foresat arbejd; (Læge), lære-stykke (også i *); skant, m., dagværk.

Pentade, 5 stykker (år, bøker).

Pentaeder, fem-flatning (H. P. S.), femflate el. -side?, ɔ: med 5 (like) flater, sider.

Pentaglotte, bok på 5 mål (især bibelen), femmåls-bok.

Pentagon, fem-kant.

Pentameter, fem-måler el. f.-vers (H. P. S.), femfots-vers, femfetting?, ɔ: vers med 5 føter el. pedes. Jfr. Hexameter.

Pentametrist, femfots-, femføt.

Pentapla, se Pentaglotte.

Pentark, femstyrer? (en av fem samstyrende, fem, som i samlag styrer noget). Jfr. fjærdings-»fyrste« (Tetrarkː).

Pentarkat, fem-styre? (av fem mæn), femmans-styre?

Pentasyllabum, femstavelses-ord.

Pentateuk(en), mose-boken el. mosebøkerne; femboken.

Pr. *(per),* efter, for, med, ved, på, til, over, gennem. **Pr. Hamburg,** over, *om H. (brevet f. e. skal gå om, gennem H., for at komme til sin man). **Pr. Aftesb,** efter avtale. **Pr. capita,** efter hoveder, like på hver. **Pr. Foraar,** til våren. **Pr. Læst, Tønde,** for l., t. **Pr. flaute,** ɔ: for fløjte. **4 pr. cent** (el. *pro ct.*), 4 av el. for 100; **1 pr. mille,** 1 av el. for 1000, en tusend-del. **Pr.** (med en vis Dag), forfallen (den og den dag). **Pr. cassa,** i rede penger.

Per aspera ad astra, (vejen) til højderne (går) opad bakke; jfr. det koster at være kar.

Per aversionem, u-talt, rub og stub. Jfr. sælje, kjøpe slumpen. Jfr. og *En bloc.*

Perceptibel, mærkelig (-»bar«), fattelig, synlig, *grej, *klår, kænnelig, kænnande; mottagelig, opfangelig.

Perception (Opfatning), iagttagelse, sans(n)ing, fornemmelse. Jfr. Fornemmelse.

Perceptivitet, fornemmelse(s-evne), iagttagelses-evne.

Perdu, tapt, »forloren«. **Enfans perdus,** se **Enfant p. Fonds perdus,** se **Fond.**

Perduellion, lands-, riks-forræderi. Jfr. Forræderi.

Pereat (eg.: han bø!), ned el. bort med ham; (ftærkere), fanden i vålde! el. til helvete! **Et P.,** jfr. et »Fanden i vålde«.

Peregrination, utenlands-rejse, pilegrimsfærd. Jfr. Vandring.

Peregrinator, *færd-man, *færdes-m. (*færda-m.), far-man (H. D.); langfærding, m., *langfærda man.

Peregrinere, *fare, færdast, være borte, leve utenlands; gøre pilegrimsfærd. Jfr. Vandre.

Peregrinitet, fræmmedhet, framandskap, m.; utenlandskhet; fræmmed uttale el. f. målføre.

Peremptorisk, avgørende, en gang for alle, endelig, uigenkaldelig, for siste gang, uten længere dag. **P. Termin,** (den) avgørende »frist«, endelige tingdag (hvis forsømmelse medfører rets utløp el. forfal'), **Peremption,** ɔ: **Præstription,** ɔ: frahævdelse, rets-tap).

Perendinere, opsætte, utsætte.

Perennere, overvintre, uthålde vinteren, leve året om, vedvare. Jfr. Overvintre.

Perennerende, fler-årig, vedvarende; overvintrende (vækster, som altså ikke dør om høsten), vintervarig el. -fast (H. P. S.), -stærk el. lign.? vinter-(vækster), stændig (H. D.). I * ær stændig = „ståbig el. vedholdende".

Perennis, fler-årig, overvintrende.

Per expresse, ved et eget bud.

Per fas et nefas, ved ret og uret, ad lovlig el. ulovlig vej.

Perfekt, ful'kommen, ful'endt, færdig; utlært.

Perfektibel, fræmstigende? (som gør fræmsteg), »for«bederlig, dannelig, boteleg, *rettande, bøtande, ɔ: som kan rettes el. bøtes. Motsat *botlaus, ubotleg, ubøtande.

Perfektibilitet, fræmstegs-evne, forbederlighet, fram-gang, m., fram-våkster(o), m., dannelighet. Molb.

Perfektion, ful'kommenhet, ful'endthet.

Perfektionere, fulkommen-gøre, danne; ful'ende; fulkomme. Molb.

Perfid, trolos, forrædersk, falsk, *lynsk, *løjnsk, ɔ: lumsk. Jfr. Bedrag².

Perfidi, -itet, svi'k, n. (f.); svik-råd, f., ɔ: „ondskabsfuld Plan",.

Perfodere, grave igennem.

Perforation, gennem-boring, -stikking.

Perforativ, -torium, hjærne-bor.

Pergament, bok-skin'; skin-bok, håndskrift. **P.-Bog,** skinbok.

Pergamotte(r), konge-pære? Se Bergamotte(r).

Pergola, løvhytte; bygning, som ligner en løvh. (lysthus?); vinter-hage; tralværk (Molb., jfr. Gitterværk), *trale-værk; bindings-værk, stav-bygning, *stavhus; forhal' (H. D.). H. P. S. har vinter-løvhal el, -hage.

Perial, ru's, n., pisk, m, snur', m., *tusk, m., svej, m.

Perialiseret, drukken, *rusande, *ful', *på ejn svej. Jfr. Beruse(t).

Perifori, omfang (8 alen i omf., Molb.), om»kreds« ring? (gange, stande i ring), hjul? hjul-ring, om-, ring- el rund-linje?; jfr. kværv, m., krins, m., krinsel, m., kring, m., kringel. H. P. S.: omrand. Dærtil rand-vinkel, utenrands-vinkel og innenrands-v. for **Perif.-Vink., V.** uden for **P.** og **V.** mell. **Perif.** og **Centrum.**

Perifrase, omskriv(n)ing.

Perigæum, jord-nære (nærhet ved jorden). Jfr. Apogæum, jord-fjærne (»Maanen i Perig., M. i Apog.«). Jordnære, -fjærne bruktes før i almanakken. Jfr. Perihel.

Perihelium, solnære (nærhet ved solen). Jfr. Aphelium, solfjærne. Molb. har solnærhed, -fjærnhed.

Perikardium, hjærte-pungen.

Perikarpium, frukt-gemme (Molb.). Mk. frøhus.

Periklitere, være i fare; prøve, våge („bove").

Perikope, bibel-stykke (præken-»tekst«).

Periculum, prøve; fare, *hæt, m., våde, m. **P. in mora,** fare ved utsættelse, overhængende fare. Jfr. Fare.

Periculøs, farlig, mislig.

Perikum (ɔ: *Hypericum*), ø-kong, m., *pirkum.

Perimeter, omkant (H. P. S.), omfang. Meyer.

Periode, tid, f. (som »i den t., då han levde«, »i kong Haralds tid«), tidsrum, tidsalder, tids-løp (N. M. Pet.), tidsskifte (Cl. Pet.; jfr.: »i Tidernes Skifte«, Velh.), tide-hverv (H. Ibs., sv. tidehvarf); *bålk (balk, f. e. uvejr-b.); række, f. e. i decimalbrøk; (i språklæren), sætnings-kæde.

Periodicitet, ring-løp, »kreds«-løp, om-løp, genkomst i visse tidsrum.

Periodisk (som kommer igjen efter en vis Tid), omløpende el. ring-løpende? *kringande? (kringe i * ær „gaa i en Kreds"), årvis' (V. V.); (f. E. Binde), *bålkevis (O. V.), u-jamn, *flagande? (ɔ: stødvis, som kommer og går skiftende); (Forebrag), avmålt (i sætnings-kæder næmlig), avrundet, velklingende. **P. Kilde,** tidskilde (-*kjælde), skiftende, ujævn (»intermitterende«). **P. Skrift,** tids-skrift. **P. Stigning og Fald** (Havets), tide-, tidevatn (L. K. D.). **P. Sygdom,** tidssykdom, flage-s.? sykdom med tider?

(som har sine tider, ɔ: som kommer og går, el. som blir bedre og værre, *besner og *væsner); ri, f., flage, f. Mk. og flage-værk, m., mots. si-værk. Jfr. Parorysme. **P. Vinde**, hel-års, halv-års v. Se næst ovenfor. Jfr. Passat, Monsun.

Peripatetiker, aristoteliker, tænker av A.s skole; (i Spøg), omgående skolemester; fotgænger (rettere: -ganger).

Peripatetisk, omkring-gående, omgående.

Periplus (*Hannonis*), (skips)-dagbok. Egentlig omseiling (av Afrika).

Peristaltisk (eg. sammentrympende), på orme-vis (orme-»agtig«, ormelignende).

Peristyl(ium), -stylon, søile-gang (omkring åpen plas), s.-omgang (H. D.), s.-gård, -hal; *sule-gang? Gl. n. sul (højsæte-sulerne). Sule for t. Søule skal finnes i dansk bygdemål. Jfr. Søile.

Peritonæum, tarme-sæk.

Perjurium, men-ed, falsk ed.

Perkussion, risting (»rystelse«), slag, støt, dunk, m. **P. af el. paa Brystet**, dunk(ing) på b. (for at granske dets tilstand). **P—s-**, nedfals- (-børse, -lås).

Perkussionslaas, slag-lås (H. D.), hammer-lås?

Perkutere, riste (»ryste«), dunke, ar. Jfr. Støde.

Perkvisitions-Protest (Vexel-P., som optages, naar den Paatrukne ei er at finde), eftersøknings-insigelse? *ettergangs- el. *etterspurnads(u')-*vitning, -*vitnemål? Efter J. L.

Perle, pærle, f. (pæle, pele). **Korall-P.**, *korel (koril), m. **Glasperler**, *korel-stejn. Gl. n. kurel. Lat. coralium.

Perlebaand, pærle-band, n., korel-b.

Perleliguende Sten: et Slags, pærle-stejn, m.

Perlemusling, pærle-skjæl, f.

Perm (Bind paa en Bog), pærm, f. **Fra P. til P.**, *frå pærm til p., *frå bræ(d)e til b., *frå bøne(y) til b. Pærm, bræe, n. og bøne, n. ær egentl. Blade, Skive, Fjæl. Sv. perm, bräde (Fjæl).

Permanent, stående, stændig (også i * og i sv. og d. *), varig, fast, blivende, vedblivende, uavbrut', stadig. »Kampen er stående«. Derav **Permanen(t)s**, varighet m. m.

Permeabel, gennem-trængelig.

Permis (fr.), tol-seddel. Jfr. Pasfer-sedbel.

Permission, tillatelse, løjve, n.; lov (som landlov, hjemlov [Molb., H. D.], hejm-lov, n., hejm-løjve, n.), orlov (?) (Molb., H. D., gl. n. orlof, t. **Urlaub**, ikke i *); hjemlovning (H. D.); (**Forvarig**), far-lov (H. D.); tjenesteledighet (Morgenbl.), tjeneste-frihet (samme), **embeds-frihet. Med P.**, med tillatelse, med *forlov. **Permissioner** (ɔ: **Buxer, Benklæder**), jfr. unævnelige. »Mine unævn.«

Permissionspas, hjemlovs-brev. H. D.

Permittere, tillate, løjve (-de), gi lov, hvile, gi fri (for en tid); hjemlove. H. D. **Permitterede Soldater**, fri-folk. Molb. **P. Soldaters Reisepenge**, orlovs-penge (for hjemlovede hærmæn). H. D. Molbechs forløve brukes meget sjælden hos os.

Permutation, bytte, skifte; (**Forvexling**), mistak, *tvita'k; omflytting, omstilling.

Pernicios, skadelig.

Per onor el. onore, til ære (om veksler, som vedtages el. infries av en annen æn rette vedkommende).

Peroration, slutnings-tale; en tales slutning; »offentlig« tale, især skole- el. øvelses (øvings)-tale. Meyer.

Perorere, hålde tale; h. skole-t.; tale vidt og bredt el. i høje toner; ende sin tale.

Perpendikkel, se Pendel, -bul.

Perpendikulær, lod-ret, *lod-bejn, bejnt op og ned. O. V.

Perpetrabel, gørlig, utførlig, muelig.

Perpetuation, vedvarenhet; vedlike-hålde-lse, fræmhåld (*framhald). Jfr. **Fort-sættelse.**

Perpetuel, -uerlig, vedvarende, uavbrut, stadig, evig. Jfr. **Permanent.**

Perpetuere, vedblive med, fræmhalde (ɔ: „fortsætte"), vedlikehålde; fastsætte for altid (el. f. lang tid); gøre til evig ejendom el. stadigt bruk (for nogen), henlægge til; drage ut, d. i langdrag; vedvare.

Perpetuum mobile, evighets-værk. Av d. *. H. D. Se Mobil.

Perpleg, jfr. *fjetra', forfjetra', klomsa'(u), målbunden, magtstålen(o), vetskræmd, bakbunden, gal, sanseløs, *trylt (av *trylle, ɔ: forvirre), himmel-fallen (*ovadotten), *handfallen, *tankevil, *grejulaus, *fælen, *forfælt, *forfjamsa'. Jfr. og Forlegen.

Per procura, på n. n.s vegne, i n. n.s navn.

Perron, stal', m., pal', m., tram, m., fri-, for-trap (Meyer); (**paa Jernbeis„station"**), løbegang. (H. P. S., H. D.). Jfr. **Forhøining.**

Perruque (av lat. pilus, hår), se **Paryk.**

Per saldo, i overskud, til gode. Jfr. Saldo.

Perse (Tøi), *pærse.

Perse (Maskine at perse med), pærse, f. Se Presse.

Persejern, pærse-jærn.

Persekution, forfølgelse, eftersættelse; fræmhåld, vedblivelse. Jfr. **Fortsættelse.**

Perſeverance, -rants, vedhåldenhet, stadighet, ihærdighet.

Perſienne, spon-(spån-)vindu-skygge, spon-»skærm«. Jfr. Jalouſi, Skjærm.

Perſiflage, fant-ord, *spit-ord, *snej(d)-ord, snej(d)or (f. fl.), snejing, f., slængord, *spe-ord, *narreskap, *apeskap, sægging, ærting, ap, n., spe, n., spydighet. Jfr. Spot.

Perſiflere (eg. ubyde), gøre nar ad, *speë, *gjække, bry, ærte, sægge, tirre, *snej(d)e, narres med, gennem-hegle, *snærte.

Perſiflør, ærte-krok, *spe-kråke, *ærte-stikke, *ape-fant.

Perſkrutation, ransak(n)ing. Jfr. Forſkning.

Perſon (jfr. Mand), mænneskje, n. (mænneskja, f. ær Mſte.ſlægten, Mſtt. i Almind.), man, kvinne; *folk (et manfolk, kvinf., ejt gildt folk, ejt vakkert f., ejt par f.), Likeså Molb., H. D. Også krop, m., sælle, m. (jfr. Karl, Fyr), *mo(de)rbarn (jfr. Mſte.); (et) jeg; særman? (i likhet m. Særvæſen, ↄ: Individ). Ejn lystig sælle (el. krop), ↄ: en munter Fyr. »Ejn lat krop«. »Ejn framand krop«. »Der sat ejn krop, som eg ikkje kjænde«. — »D'er misgjærdi, ejn skal hate, og inkje mannen«, ↄ: „habe Feil, men et Perſoner". — **Perſ. af en vis** (ond) **Beſkaffenhed,** hals (Molb.). **Hård hals,** fylle-, skab-, skrål-, sluk-hals, våge-(»vove«)h. Alt hos Molb. Dette »hals« brukes dog ikke i *. Jfr. Mſte., (Karl); Kammerat; Figur. **Perſons Anſeelſe,** jfr. manne-mon, m., ↄ: „Forſkjel paa Folk", mere og mindre gjæve. **P., arrig, ondſkabsfuld,** gro,f., fu'l-gro,f. Jfr. Pabbe, Skrubtudſe. **P., aabenmundet,** se Kaabmundet. **P., barſk, ſtreng,** skrub, m., bjørn, m. **P., begjærlig, haveſyg,** hærjar, snikjar. **P., biſter,** grib', m., gribbing, m.; (Kvindfolk), gribbe, f. **P., bleg, ſygelig** (en Skygge), tekn(ee); (bleg og ſygel. af Udſeende), græle, m.; jfr. *græle, ↄ: gufsen. Skugge i * er »kjælenavn: en liden Figur, en ſvag Tingest el. desl." **P., „bjærv, haſtmodig",** snærpe, f. („egentl. Skarphed el. noget Haardt"); (bjærv, haardfør), gnasse, m., „iſær om urolige og driſtige Drengebørn". **P., børſt, bøven,** ledløjse(i), f., dau(v)ing, m., dau-mask, m., dau-tamp, m.; (Kvindfolk), *dau-mær; krop', m., skrot, m.; rå-dræggje, n. (egentl. „Løs raat Hø"; sugge, f. **P., dum og fremfuſende,** gåle, m.; (dumdriſtig), liv-leje, f. (lej av livet). **P., dygtig, driſtig,** trøsjar(y), m., trøsel(y), m. „Egentl. En, ſom bryder ſig frem". **P., enlig med egen Husholdning,** sjøl(v)føding, m. **P., ſtittig, ſtræbſom,** tvæng, m. »Ejn t. te arbejde«. Jfr. Arbeider. **P., „for"tjent,** veltjent. **P., fredelig, godmodig,** mejnløjse, f. **P., fremfuſende,** tøjse, f. (jfr. Buſe frem), vilstyring, m. Jfr. Ubeſindig, Fremfuſende. **P., frygtſom el. meget urolig,** skvætte, f. **P., før, ſtor,** sug', m., *gast, *basse; (Kvinde), *sugge, f. **P., graadig,** hund, m. »Ejn h. etter godmaten«. **P., grov, barſk,** manskræme, f. **P., haſtig, opfarende,** snærre, f. Gl. n. snerre, Angreb. **P., haſtmodig,** fy'k-op, m. Av *fjuke op, ↄ: fare op i Hidſighed el. Skræk. **P., haardtalende,** hag(o)-tån'(o), f. Egentl. Hugget and. **P., hjemløs,** *lands-laupar. **P., hovmodig,** stor-nakke, m., gjæsing, m. (av gjæ's, ↄ: hovmodig); (hovmod. og uſtyrlig), ov-rike, n. **P., kjælen,** *fagerfot, ↄ: „ſom ſkyer Strabadſer og grovt Arbeide". **P., kjedelig,** leje, f. »Han er ej stor l.«, »rejnt ej l.«. **P., kluntet, uanſeelig,** lire, f. **P., kræſen,** krås, f. **P., meget lad,** skjælte-læting(e). m., ↄ: En, ſom ſtjæler for Arbeide. **P., lang og mager,** håke, m., rane, m., hækel(e), m.; jfr. håkeleg, håken, ↄ: ſpinkel. **P., larmende og uforſigtig,** brytar, bråt(o)-hest, bråkar. **P., liden, ſpædlemmet, med liden Styrke,** krake, m. (»Rolv Krake«). **P., ligegyldig** (uopmærkſ.), dau(v)-øjre, f. **P., liſtig,** luring, m. **P., militær,** kongs-kar, m. **P., opfindſom,** *mine-mejster. **P., raſk, urolig** (f. Ex. Smaagut), føjsar, m. (*føjsing ær „Jagen, Drivning"); (raſk el. driſtig), løjse, f., løjsar, m. **P., ringe, ſtrøbelig,** græv, n., krypel, m. »Ejt kjærringgræv«. Jfr. Stakkel. **P., ſelvraadig, tvær,** ejn-trø(d)ing, m., ve'r, m. (ↄ: Bæder). **P., ſenfærdig,** sug', m., så'l, n., sej, m., pusling, m., krose(u), f., sigge, f., sugge (jfr. *sugge, ↄ: ſenf. være; nøle, føle), sæme, f., såming, m.; *faur, m. (jfr. *faure, ↄ: liſte ſig, og *faureleg, ſtille, nedſlagen); (til at arbeide), små-fær(d)ing. m. Jfr. Senfærdig. **P., ſtjædesløs,** hund, m., gris, m. (»han et en h. med klædom sinom«); vasp, m. (av vaspe, ↄ: føle, vade, jfr. Slaſte), slo(d)e, m. (av *slode, ↄ: ſlæbe), slams, m., slamp, m., slængje, f., sløje, f., slamse, f., slampe, f. **P., ſløv,** så'l, n. (såle, sole), dovning, m.; (ſløv, tungnem), dauv-hovud, n., fe, n., gauk, m. **P., meget ſmaatærende,** kræde, f. **P., ſnakkelyſten** (også: utidig deltagende), kråke, f. **P., ſnedig,** ræv, m. **P., ſpøgefuld,** gire-kop', m. (jfr. Spøgefugl). **P., ſtiv,** ledløjse(i), f. **P. med ſtiv Holdning el. Gang,** rampe-gast, m. (av *rampe, gaa med ſtiv H.). **P., ſtolt,**

stortalende, gjøjse, f., gjøjving, m. (jfr. Praler, Ordgyder); (stolt, forbringsfuld), u-vøne, n. Jfr. Forbringsfuld. **P., stor, anselig**, røjving, m. (av *røjve = ruve, ɔ: optage stort Rum); (stor, fyldig, før), rug', m., sug', m., sugge, f. **P., streng, hæftmødig**, hasse, m., *skrub-høvel. **P., stærk**, gnust (nust), m., plug', m.; (stærk, voldsom, uforsigtig), bråt(o)-bjørn, m., bråt-hest (-mær'). **P., støiende**, *ålder-kop(o), m. (jfr. Lystighed); (støiende, flog-gerleende), skål(o)-fat, skål-trag(o). Egentl. Skyllevands-Fad, -Trug. **P., svag, lygelig**, nusk, m.; (lygelig), sygling (B. B.), sjukling, m. (sjuking, sykjing); (taabelig, nysgjerrig), o'p, m., av ope, ɔ: glo; oping, ɔ: Gaben, bum Nysgjerrighed. **P., tungsærdig, ubehændig**, mejs, f., ɔ: Kurv. **P., tvær og fraadsbende**, stu't, m.; (tvær, stivsindet), strat', m. Eg. Stilk, Stub. Jfr. Tværbriver. **P., tyk, klodset**, rul', m. **P., uanselig**, lurv, m., lurve, f. (eg. *fille; jfr. Pjalt, om person), totre(oo), f., *vesal-man. Jfr. Pusling, Stakkel. **P., ubesindig**, vet-løjse(i), f., øse-kop', m., -kolle, f.; (som vækker Uro, gjør Ulykke), glå'p, m. **P., ubehændig, taktløs**, støjt, m., *tvær-støjt. **P., ubuelig**, mis-mænne, n., *u-mænne, *van-mænne (gl. n. van-menni), stakar, m. (stakkar, -kal'). **P., uforsuftig**, vetløjse(i), f. **P., uforsigtig**, jfr. Vovehals; (uforsigtig, fjisdesløs), trusk(u'), m. **P., underlig, lunefuld**, tul', m., tulling, m. Jfr. Særling; Nar. **P., underlig**, skrue, raring, m. Jfr. Særling. **P., urenlig**, gris, m. **P., urolig**, styrar, m. (støjar, y), basse, m., løjse, f.; (urolig og fjisdesløs), rassar, m., rasse, f., ra's-kop', m., ra's-kolle, f., ra's-basse, m. (jfr. Vildkat; Krop, ustyrlig); (urolig, ustadig), ve(d)er-blåke(o), f. (ɔ: Flaggermus); (urolin, vild, hidsig), gast, m., vil'-basse. **P., uselvstændig**, mæ-hæ, *ja-bror, nikke-dukke. **P., ustaaansom**, *rivar, har(d)ing, m. **P., ustadig, flygtig**, kvims, m., flåg(o)-ham, m. **P., ustyrlig, farlig**, sjøl-søkkje, f., (ustyrlig, ubændig), styr-løjse, f., ageløjse, f., ovrike, n. **P., utæltelig**, ljoting, m. **P., uvarsom**, *rivar. **P., uvillig, modstræbende**, an(d)-øve, n. **P., vild, urolig**, varg, m. Jfr. Vildbasse. **P., vranten**, gri'n, m., græt', m., gri's, m., grinar, m., knar', m. — **P. fra samme Bygd el. Distrikt**, sambygding, m. **P. uden alm. Kristendomskundskab**, hejd(n)ing, m. — **P., som har tabt sin Ansees el. er ruineret**, rotløjping, m. Jfr. Træ. **P., som gaar bøiet, nedbøiet**, bøjg, m., bøgre(y), n.; krok, m., no'k, m.; (især om Kvinder), krøkje, f. **P.** (el. Dyr), **som er util. drisstig, graadig, arrig el. lign.**, trol', n. Jfr. Uhyre. **P., som let bliver fornærmet**, furt, m. **P., som let bliv forvirret, forvirret**, øvjar(y), m., øvje(y), f. Jfr. Dysig, Fortumlet. **P., som lar føde sig selv**, selvføding. H. D. »Almind. i ældre d.« H. D. I * er sjølvføding av annen mærkelse. **P., som holder sig stadig hjemme**, *hus-kal, stue-gris. **P., som man gjerne holder sig til**, hygg(j)e, f. »Hygga mi« (min kæreste). **P., som taler hvinende**, kvi'a, m. **P., som vil være med i alleslags Selskab**, ejn gak'-med. **P., som gjør Opsigt el. Støi**, gjøjve, f. **P., som ideelig snakker el. skjær**, tå't-hål(o-o), a. **P., som fører et støiende, lystigt Liv**, ture-gast. Jfr. Sværme, Liv, Libertinage. **P., som sliber og slæber meget**, tvåge(o), f. (jfr. Vaskeklud; Strabads). **P., som venter for meget**, er-væne, f. Jfr. Ventr; Forbringsfuld.

Personage, person, menneske, man, kvinne; raring, underlig pers. Jfr. Særling.

Personal, -nel, personlig, person-. **Personal-Arrest**, personlig hæftelse, fængsling. **P.-Kredit**, pers. vederhæftighet? pers. *tiltru, f. Mots. Real-Kredit, som ene el. mest grunner sig på ens formuestilstand. (Efter J. L.). **Personal-Kapellan**, hus-kapp. (el. dog personlig k.).

Personale, personer, flok, tal, hop, samling, manskap (O. V.); jfr. lyd, m. »Slågte-, skurd-, dansar-lyd«. **Lærer-, Tjener-Personalet**, lærerne, lærer-tallet?, -flokken osv.

Personalia, levnets-løp, livs-omstændigheter, livs-førelse, levnet, levneds-optegnelser, levneds-tegning (H. D.), jfr. Biografi; grovheter, hentydninger (til en pers.), *fante-ord, spydigheter. Jfr. Spot, Spydigheder.

Personel, se Personal.

Personification, personlig-gørelse (fremstille ikke-person som pers.).

Personificere, legemlig-gøre, personliggøre.

Personlig (i egen Person), *sjøl (»han var der sj.«); (modsat upersonlig ?), ejn-mærkt (Lm.); (nærgaaende), *man-vond (Lm.). Eg. om dyr, mot m.sker. **P. Erfaring**, sjøl(v) -*røjn, f. (Lm.). Jfr. Erfaring. **P. Satire** (paa Vers), klængje-stæv, n. (e), -vers, n., -vise, f. Jfr. Epigram. **P. stiller**, fred-hellig (H. D., gl. n. friðheilagr). **P. Sikkerhed**, fred-helg el. -hellighed (H. D.), man-helg. Dertil fredhelgs-lov (H. D.), ɔ: Lov om pers. Sikk. **P. Tillæg**, særmans- eller mannstillæg? (ikke fæstet ved hans æmbed).

Perſpektiv, se-rør, kikkert; fjærn-syn, -skue, frastands-syn el. -skue, syn i det fjærne, in i fremtiden, utsyn, vo'n, fræm-syn; in-syn (H. D.), dypdemål (H. D.); (jfr. **Proportion**; **Projektion**); fjærnsyns-lære. **Fugle-.P**, fuglesyn, f.-skue. Mk. og linje- og luft-fjærnskue.

Perſpektiv-Tegning, fjærnsyns-tegning?, avstands-t. (mots. **geometriſt T.**, d. e. efter de virkelige, ikke efter de tilsynelatende mål).

Perſpektiviſt, efter fjærnsyns-læren, med, til fjærnsyn, fjærnsyns- (fjærnsynlig?).

Perſpikacitet, gran-syn (Meyer: **Grantſeenhed**), klarsyn, skarpsyn.

Perſpikag, gransynt, klarsynt, skarpsynt. Jfr. **Skarpſindig**.

Perſpikuitet, tydelighet, klarhet, forståelighet, fattelighet. Jfr. **Tydelighed** m. m.

Perſvadere, overtale; inbille, få til at tro. Jfr. **Overtale**.

Perſvaſiv, overtalende.

Perte (fr.), (et) ta'p, „iſær **Kurstab** ved Vexelbetalinger".

Pertentlig, *pærten. Sv. * pertentlig. Jfr. **Kræſen** og **Snærpet**.

Pertinax, *stri(d)-lynd, *stri(d), stridig, stivnakket, stiv-sinnet, trássig, *hard-lynd.

Pertinentier (**Tilbehør**), tilhøjrsle, f., tilhør (Molb.); (**til Gaard**), tilliggelser, herligheter, lunnende, n., lut og lunnar.

Pertinere, vedkomme, høre til.

Perturbation, ulag, skipl, n., komling(u'), f., omkomling, floke, m., ugreje, f., grejnløjse, f. Jfr. **Forvirring**, **Forſtyrrelſe**.

Perturbere, skiple(i') omkomple(u), *uroe, føre el. få i ulag, *skejvle, *ruple, rumple, *brikle, *ville. Stærkere: fjetre, forfjetre, forfjamse, klomse(u'), trylle (-te), vetskræmme.

Perturberet, se **Perturbere** og **Perpleg**.

Perverſ, bak-vendt, ende-vendt, vrang, utskæmt, skak-kørt (Døl.), bortskæmt.

Pervigilier (hos de Gamle), natlige fæster til gudernes ære; natlige gæstebud. Jfr. **Prævigilier**.

Pervulgere, utsprede; føre ut (iblant folk).

Pes (fl. pedes), fot, fl. føter (i vers).

Peſſimiſme, eg. værsthet (at se alt fra den værste side), mørkt livs-syn, mismot, vonløjse, grættenhet, græt', m., tro el. lære om verdens store ondskap: verdens-hat, menneske-hat. Jfr. **Optimiſme**.

Peſſimiſt, (en) mørk-seende (en, som finner verden ond, splittergal, ser alting i det værste lys), mænneske-hater, verdens-h.? Mk. og (en) gri'n (jfr. en hus-grin), en utilfreds, misnøjd (**Malkontent**). Blev **Optimiſt** til al-roser (jfr. dette ord), måtte vel **Peſſimiſt** bli al-laster (for alt-laster; jfr. almægtig [ikke altm.], alvidende, ɔ: mægtig til alt, vitende alt. Formen blev dog altså ikke alt-, men al-.

Peſt, pest, m. (og f.), pest-syke; jfr. farang, m., sot', f., *landfar-sot, sottesvejm, m., folke-død. H. D. (Uegentl.), ukynde, n. (jfr. **Vanart**, **Fordærvelſe**), ondskap. Mk. og sjæle-mord. Jfr. **Peſtilens**.

Peſtagtig, **-artet**, som pest. Jfr. **Peſtilentialſk**.

Peſtilen(t)s, farsot (H. D.), landfarsot (Fr. H.), pest-onde, -sot, -gift P. S.). Dærtil pestgiftig, -sotlig. Mk. folke-død (Molb.), man-spille, n., man-daude, m. (gl. n. manndauði). Jfr. **Peſt**.

Peſtilentialſk, dødelig, død»bringende«, livsfarlig, giftig (jfr. **Smitſom**); ødelæggende, man-spillende; utålelig; sjælemyrdende. Jfr. **Fordærvelig**.

Petarde, port-bryter, -knækker el. -sprænger? mur-sprænger (ved hjælp av krud), spræng-æske? »sværmer« (i fyrværkeri).

Petit, små-skrift. H. D. Av et vist slag, i boktryk. **P.(-Bogſtaver, -Typer)**, se **Korpus**.

Petiteſſe, småhet, ringhet; smålighet.

Petition, bøn, bøn-skrift, f., bøne-brev, n., søkning, f., søkna', m.; klage; forslag (til landsstyrelsen). Jfr. **Anſøgning**.

Petitionere, give bønskrift in; klage; ingive forslag, ingå el. komme med forslag osv.

Petitionær, ingiver av bønskrift, søkende? (den, de), *søkjar, søker? bønstiller (H. P. S.). Mk. og forslags-stiller. Jfr. **Proponent**.

Petitio principii (den Feil at ville godtgjøre noget ved Hjælp af en Sætning, ſom ſelv trænger til Bevis), »bevis«løst »bevis« el. grunløs grun. H. P. S.

Petitmætre, småherre, modeherre, sprade, friskfyr (Velh.), spring-fyr, spræt', m. sprættar, m. Jfr. **Sprade**, **Laps**.

Petitum, bønskrift, ønske (f. e. om at bli overhørt, prøvet).

Petrefakter, »forsteninger«, stendannelser? sten-hærdelser?

Petrellen, storm-fuglen.

Petrificere, se **Forſtene**. **P—ret** (ueg.), jfr. **Forbauſet**.

Petrifikation, »forsteninge«, stendannelse? stenhærdelse? Jfr. **Forſtening**, **-stene**.

Petroleum (**Petrelæum**), sten-, berg-, jordolje.

Petto (l. pectus, **Bryſt**), bryst, barm, hjærte. **Have in p.**, **beholde in p.**, ha i tankerne; tie med, bære hos sig, skrive sig bak øret. **Kardinal in p.**, utset (til) k. (men ikke utnævnt).

Petulan(t)s, jfr. kåthet, kjæte, f.; ubluhet, skamløjse, f., letfærdighet, letsindig-

het; galskap, vilskap, ose-færd, f. Jfr. Vildhed, Overgivenhed.

Ph.-, se under F.

Pia corpora, milde stiftelser; sælebots-værk, -hus? **Pia desideria**, »fromme«, gudelige ønsker, velmente ønsker. **Pia fraus** („fromt Bedrag"), gudelig usærlighet, »hellig« løgn, velment usanhet, nød-løgn.

Piaculum, son-offer; stor ugærning (som må utsones).

Pianist, fortepiano-spiller.

Pianø, eg. langsomt; sagte. Jfr. Fortepiano.

Pibe (at blæse i), pipe, f. Mk. »det kom annat mål i bjølla«, ɔ: nu fik Piben en anden Lyd. 2. (Tobaks-), pipe; (kort), snadde, f. (H. L.). Mk. *pipe-hovud el. -*skalle, m., -rør, f. (n.) el. -læg', m.

Pibe, at, pipe (— pejp); (give en svag Lyd), piste (-e), pistre, ar (»Spurvens Unger, de pistrende Småkræ«, Fr. Bg.); (fløite med Munden), blistre (blystre, plistre, plystre, plustre); (om Dyr, Fugl), låte (— le't), kvine (— kvejn); (om Mus og nogle Fugle), kvistre, *piste, jfr. Hvine; (krympe sig, klynke), *piste.

Piben, piping, f.; pisting, f., låting, f.; blistring, f.

Pibende, kvinal; (Lyd), kvi'n, m.

Piber, pipar, m.

Piberenser, or-gravar, m., krafse, m. (krakse), sti'l, m., pipe-stil, ræ'l, m. Jfr. Stikke, Pind.

Pibestik, pipe-læg, m.

Pible (ub, frem), tyte (-te el. taut, jfr. Sibe, Svede), tjote (— taut), syre (-te), sævje(e), ar, pire (-te); (stærkere), spire (-de), spille (-te), jfr. Sprudle, Strømme. Mk. og *puple, *purle, *bulle, *putre, ɔ: boble m. m.

Pick-pocket, »purse, lomme-tyv.

Pidst, *rå (bu-rå, ɔ: juring-pisk), vændle, f., rødde(y), f., svålk(o), m., svege(i), f., svejg, m. (t. Zweig), pejs, m. (mk. oksep.), svepe(i), f. Gl. n. svipa.

Pidste, *piske, pejse(ar), smørje, bare(ar og -te), dængje (-de), hyde (-de), jule(ar), strjuke (op), rise(ar). **Regnet pidster** (paa Ruden), regnet balar, baskar, blaskrar.

Pidsning, hyding, f., dængsle, f., deke(i'), f., *hud-deke.

Piece, stykke, penge-st.; (Kanon), jfr. Kanon; skuespil; flyge- el. døgn-blad, små-bok, hefte-skrift. Mk. dings, n., tingest, ting, n. Jfr. Brochure.

Pi(e)destal, eg. fot-stykke (at sætte en billedstøtte på), stæt'(e), n.; stas-skap? (et, som ligner et fotstykke, fritstående).

Pierrot, eg. lille Per el. Peter; jfr. hos Holberg: Arv gårdskarl.

Pietet (Fromhed), gudelighet; højagtelse, hengivenhet, barnlig ømhet el. kærlighet, forkærlighet, taksam vørding(y), f., mating, f. (f. e. mell. nybyggerstaden og dens mo[de]rstad). Jfr. Ærbødighed.

Pietisme, gudelig vækkelse (vakthet), kænsle-tro („Følelses"tro, Meyer), alvorlig kristendom (som den gærne kaller sig selv); »hellighet« (spotvis); falsk el. usund åndelighet, gråtmild gudelighet, gudelig gråte-færdighet, åndelig selvgodhet el. hovmod (*ovmod); Læseri.

Pietist, vakt, »hellig«, (falsk) åndelig; mk. og stærktroende.

Pietist, vakt (pers.), alvorlig kristen, »hellig«, (en) av de hellige«; hænge-hoved (Molb.); læser (i Norge og Sverige). Jfr. Pietisme.

Pig', pig', m. (sv. pigg), pi'k, m., stekel (i'), m. (fl. steklar), od', m., tag', m. (sv. tagg), tig', m., torn, m., tind, m., brod', m. (dv. *brodde, ɔ: sætte *brodder på), gad', m. (gl. n. gaddr, ɔ. gadd); (efter afstaaren Buskvæxt og lignende) gare, m. **Med Pigger besætte**, tinde: »t. ej rive«. Jfr. Torn, Spids, Tand, Takke.

Pige, *jænte, *taus, *vækje (jfr. vå'k m, ɔ: Gut), *fæsje(e), *førkje, *pike: drå'k (o) (fl. dræker), djåke(o). A. s. Piga. Gl. n. pika. **Pigernes Dydest**, jænte-lynne, n. (»gjen.«). **P., gammel**, *atter-gløjme, møj-kjærring, taus-kjærring. Jfr. Beberme. **P., som har mange Veilere**, gute-sprængje, f. **P., som har havt Barn**, (sommesteds) taus, taus-kjærring, fæsje, førkje.

Pigebarn, vækj-unge, m., fæsj-unge jænt-unge, tause-barn, n., jænte-barn, ung-møj, f., små-jænte, -taus; (vildt, uroligt) fogle(y), n. (av fugl; jfr. ufugl [eg ond fugl] og gl. n. illfygli), galne-hejc, f.

Pigejæger, tause-dil', m., -fu't, m. (dil', m., ɔ: Bedhænger, Efterløber).

Pigekjær, *jænte-kjær.

Pigemaner, jænte-lag, n.

Pigeselskab, jænte-lag, n.

Pigestand, jænte-stand, n.

Pigget, *nålot, *tindot, *stiklot, *bråddot.

Pigment, farge-æmne (-»stof«), farge; »sminke« (t. Schminke).

Pigstav, pi'k-stav, m. Gl. n. pikstafr.

Pigtorn (Tibse, *Hippophae rhamnoides*), tind-ved(i), m. I Norge finnes tindved mell. Salten og Trondhjem.

Pikant (piquant), eg. stikkende; pirrende, kildrende, prikkende, skarp, *ram, bitende, krydret (pepret?), saltet; frisk, kvik, vittig. Jfr. og Stikke, Drille.

Pikanteri, kvikhet, kryderi; fant-ord, n., snej-ord, snejding, f., slængord. (Ær ikke

noget fransk ord). Jfr. Drilleri, Stikleri, Spydighed.

Pike (Pique), lanse, spyt, spjut, n.

Pikere (Piquere), stikke, pirre, ægge, ærte, tirre, snej(d)e; fornærme, ærgre. Jfr. Pikant. **P. sig**, sætte ære i, være kry av; være sur el. syrlig. **Pikeret**, *furten, fornærmet. Jfr. Stødt, Fornærmet.

Piket (Piquet), hær-vakt (»felt«-, forpost-v.), forvakt? utvakt? (ute i åpen mark).

Pikke, pikke(ar), hakke(ar), knatte(ar), knarte(ar), kakke(ar), *klikke. Mk. trepikke, f., jfr. **Træpikker**; rur-pikke, f., jfr. Strandløber. **Lyden af noget, som pikker**, pik', m.

Pikkelhue, storm-hat (av jærnblæk el. læder).

Pikkenik (Piqne-nique), sammenskuds-lag, skåt(o)-øl, n., splejse-lag (Lm.). Mk. fårnings(o)-lag, ɔ: Selskab, som foranstalter et libet Gjæstebud ved Sammenskud.

Pikkolofløjte, lille- el. pipe-fløite. H. P. S.

Piks, nut, m., fjæl'-top, tind, m.

Pil (at støde med), pi'l, m. (el. f.), kolv, m. (også hos Molb.), skjækte, n. (-ta, f., sv. skäkta), „især som Legetøi". Mk. skjækte, ɔ: „løbe, rende afsted". Mk. og -or, f. som i agnor, hålvor; jfr. Angelhage.

Pil(le)grim, utlænding, fræmmed; *pilegrim (gl. n. pflagrímr), gudelig færdman? bot-f.? valfarer (H. P. S.). Valfart og valfare ær dog mindre gode ord. Fart ær den tyske form for vårt færd. Wallfahrt ær helt ut tysk, av et wallen, „som vi intet kjende til". Molb.

Pilegrimsvandring, bot-færd? hellig-f.? sælebots-f.? (efter den gamle mening av *sælebot, gl. n. sálubot, ɔ: Bod (Hjælp) for dens Sjæl, som vandrer, giver m. m.

Piletræ, pi'l, f. Gl. n. píll.

Pileurt, vil'-rug, m., fugle-fræ, n. Se *Polygonum viviparum*.

Pilke, pilke(ar); („støde med en Kjep el. Stikke"), støire(-de).

Pille (n. f. Piler, t. Pfeiler), (Støtte, Stolpe), pilar(i'), m., stolpe, m. (gl. n. stolpi), stav, m. (*stavrad, Række af Stolper), standar, m., post, m., søjle (H. D.); (opretstaaende), opstandar, m. 2. (Medicin-, lat. *pilula*), kule, f. (sv. kula); 3. (Smule), pele(i), m. 4. (Satire), fantord, *snej-ord. Jfr. Henthdning; Spot, Stikleri.

Pille (plukke, jfr. Trævle op), tufse(ar), tafse(ar), tåse(o), ar, tæse(-te), tæje(-dde), tå(-dde), pele(i), ar (sv. pela), nuppe, ar, (sv. noppa, noppra), kroppe(ar); mete(ar); pusle(ar). **P. af** (blotte, rydde), røjte(-te). **P. sig** (p. af), fore seg(ar). Jfr. Pakke sig.

Pillen, nupping, f.

Pillerí, små-pluk, n., små-ting, m., pusl, n.

Pilot, styrman, *lo(d)s, *kjæntman (for kjændm.).

Pilotage, styrmans-kunst; lo'sning, lo'spenge; pæle-ramming; pæle-værk (H. D.).

Pilotere, styre, lo(d)se; »ramme« ned pæler, pæle-»ramme« (H. D., H. P. S.). Jfr. Pæl, Ramme, Pæle.

Pilotering, pæle-»ramming«. H. D.

Pilraabden, sop- el. soppende råten(o). Jfr. Raabden.

Pilt, pilt, m., vå'k, m., hy'l, m. (hyn), klæb' m. (sv. * kläpp), gårre(o), m., glunt, m., kate, m. Jfr. Purk, Pog, Dreng.

Pilss, håret, hår-rik.

Pimpe, supe (-saup), ni-supe, små-s.(?); jfr. teple(i), „drikke libt og ofte". Dv. supar, ɔ: Pimper. Sv. supare. **Som gjerne p.**, supe-kjær. Mk. si-sæmpe, f., „En, som drikker jævnlig".

Pimpen, suping, f.

Pimpinelle (*Pimpinella Saxifraga*), gjældkarve (n. ?), skog-anis, tan'rot.

Pinagtig, pinlig, *pinesam.

Pinakotek, billed-sal, -samling.

Pinar, tavle, maleri, måling, f.

Pincet(te), liten tang, nip-tang (Molb.); sår- el. ben-tang. H. P. S.

Pind, pinne, m. (sv. pinne, gl. n. pinni), ræ'l m. (jfr. ræle, ar, ɔ: gjennemstikke med *ræl), stikke (jfr. Stikke, Splint, Flis), spræt', m., gand, m., tol', m., krafse, m., plug', m., knagge, m., nab', m. (jfr. Nagle), snejs, f. Jfr. snejse, ɔ: med Pinder besætte, 2. opsætte paa en P., f. E. Korn til Tørring. Dv. snejsing, „Kornets Opsætning paa Stavrer". („Stift, hvormed noget slaaes fast"), bikse, m. **P., bevægelig, at lukke for en Aabning med**, f. E. **paa en Bæverstyttel**, ræk(e)-spon, m. (-spo), drev(i)-s., drag-s.; **P., liden**, tannar, m. **P., tilspidset**, spøte(y), f. (spete, i). **P., tynd**, sti'l, m. Jfr. Stikke; Piberenser. **P. til Ens Ligkiste**, jfr. sv. spik i ens likkista. **Det blir en P. til hans Ligkiste**, det verd ejn nagle til hans kiste. **P. at fæste med**, nagle, m. **P., „især til at fæste eller udspile Skind med"**, pikse, m. **P. at pudse en Lampe med**, børtar(y), m. **P. at stikke el. pille med**, stangal', m. **P. at sætte i et Hul**, tap', m. Dv. tæppe. Mk. pinne-syl, m., plug-syl. — **Med Pinder fæste**, spete(i), spøte(y); *pinne, plugge, ar? **Staa paa P.** (for En), gøre herre-tjeneste.

Pinde, at, *pinne (sko, støvler). Jfr. Stopind.

Pindebrænde, -ved, jfr. snår-ved („P. af — halvraadne — Grene og Kviste), trå's-ved (o - i).

Pindse(e), *pins, *pins-tid, kvitsun' (»kviss.-«)
Pindsaften, kvitsun-aften, m.
Pindsedag, kvitsun-dag. Gl. n. hvítasunnudagr, hvítasunna. Eng. whitsunday.
Pindseseft, kvitsun-hælg, f.
Pindsetis *(Erinaceus)*, bust-yvel, n., ɔ „den, som tyver (udspænder) Børsterne"; bust-igel. L. K. D. (Tids-T. IV, 365). Jfr. gl. n. igull, burstigull.
Pindsetisknap, jfr. *Sparganium natans.*
Pine (fr. peine, lat. *poena*), (sjælden) pine, (oftere) pinsle, f., værk, m., spræng, m. Jfr. Smerte. Gl. n. pína, ɔ: Straf, pínsl.
Pine, at, pine(-te), plåge(ar); talme(ar). **Pines** (lide længe), pinast(-test), talmast („især om langvarig Sygdom").
Pinegal (Molb.), binde-gal (Molb.), *top'-galen, *toppende g.
Pinlig, *pinesam (*pinen); (yderst p.), u-tål-leg(o), utålelig.
Pinsel, pinsle, f.
Pinus abies, gran, f. (grån, o, grøn). **P. sylvestris**, fure, f. (furu), tål'(o), tal'. Tælle(e), f. siges om „ungt Naaletræ", altså om både gran og fure.
Pion (i Skakspil), bonde; brikke.
Pion(ni)er, hærsven tilfots, (et) fotfolk; fotmanskap (folk, manskap = enkelt m.ske, et manfolk); »skanse«-graver. Jfr. Skanse, t. Schanze.
Pippe, åle(ar), ål-renne(-ran).
Pipstjæg, dun (på haken), Molb.; dun-skjæg. Molb.
Piquant, se Pik.
Pirat, sjø-røver; viking; røverskip. Jfr. Kaper.
Piratere, drive sjøroveri.
Pirateri, sjøroveri. **Piratisk**, sjøroversk.
Pirle, pære(o), ar?, påte(o), ar. »Påte tænnerne«, ɔ: stange Tænd. Jfr. sv. peta, sv. * påta.
Pirouette, rund-sving? (ridning rundt om samme punkt; sving på én fot), tå-sving el. fot-sv. (H. P. S.), snøring? (til*snøre, ɔ: hvirvle, ombreie; snøre seg el. snurre seg, ɔ: breie sig rundt). Mk. *snøre-kal', *surre-basse (et Legetøi).
Pirouettere, gøre rundsving? svinge sig rundt, snøre el. snurre seg.
Pirre, se Kilbre, Krille, Irritere.
Pirrelig, *sår, *ord-sår, *grætten, *kort, sær, tykkjen, tykkjesam, il-tåleg(o), u-tålog(o), utåleg, o (-lau), *vond-kyndt, -lyndt, *nauver, *hastig, *hast-modig, *snopen, ils'leg, *ilsken. Jfr. Heftig, Hidsig, Opbrusende; Prippen, Branten, Brebladen.
Pis, meg(i), n.; (af Dyr), tvag, n.; (af Ko), land, n. (gl. n. hland); (af Hest), stal', n. Se Urin.
Pisse, pisse(i'), ar, late vatnet, (plumpe), mige (-mejg); (om Dyr), tvage (ar), (om Ko), *lande, (om Hest), *stalle. Gl. n. míga. A. s. mígan. **P. i Klæderne**, mige seg ut. **P. under sig**, mige under seg. Mk. meg(i)-trængd; meg-stam, ɔ: som ikke kan faa p. Jfr. Stranguri.
Pissoir, løn-krok, -hus el. -sted. H. P. S.
Pistol, *pikstol (*pistol), hånd-børse. Efter Molb.
Piston, »stæmpel«; pompe-»stok«; fænghætte (eg. knätten, dær fænghætten har sin plas på perkussions-lås).
Pisum arvense, *åker-ærter, vil'-æ., aker- el. grå-æ. (Sørens.). **P. sativum**, ærter, f. (ært; fl. ærter), sæde-ært.
Pitoyable, ynkelig. Jfr. Jammerlig.
Pittoresk, malersk.
Pium desiderium, håpløst ønske. »Vor Ungdom«. 1879.
Pjalt, fille, f. (»den ejne filla dængjer den andre«; »slaa fillorne sine ihop«, ɔ: gifte sig, om fattige Folk), tafse, f., tapse, m., tufse, f., rave, m., larve, m. (sv. * larv, isl. larfr), lurve, f., drægse, f., trave, m., trifse, f., slætte(e), f. (ɔ „Noget, som bingler og flagrer"), kla't, m., paltre, m., spjør, f., fla'k, n., flugse, f., lake, m., tultre, f. (i fl. tultre[r]), tåtre(o), f. Brukt i fl. tåtror. Også tultror, taltrar. Gl. m. töturr, m. (töturr). Eng. tatter, n. s. Taltern. — Jfr. Klud, Lap, Flig. — (Person), jfr. lake, m. (ɔ: „Stymper, Stakkel, men ikke foragtelig gemen"); (daarlig Pers.), jfr. skit-mænne(e), n., fla'k, n., fla's, m. (se og Usling, Døgenikt); („uanselig Tingest", „om Dyr og Mstr."), tarv(e), m. (eg. Fille), trave, m. Jfr. Tingest.
Pjaltet, tafsot, larvot, fillot, lurvot, flugsot, tåtrot(o), låkot. **P. blive**, lurvast.
Pjatte, tøve(-de), gauke(ar), javle(ar), jille (ar), skravle(ar), vase(ar), va(de) (-vod), skrasle(ar). Jfr. Vaase.
Pjusket (opreven, laset), *tufset. L. Er.
Place d'armes, våpen-plas, fæstning, øvelses-plas. Lettere ord: øve-plas. Molb.
Placere, sætte, lægge, stille, la' sitte, la få plas, skikke til sæte, bænke (H. D.); (ansætte), tilsætte, sætte (en) til (at gøre noget); (Kjøbm.), sætte in (i en bank?), sætte (ut) på rente; bli av med (vare), sælje; lægge i, sætte i (penger i et foretag), »anbringe« penger.
Placering, »cement«, in-, utsættelse o. s. v. Jfr. Placere, Anbringe.
Plade (tynd Fjæl), flækkje, f. (ɔ: afflækket Stykke), skive, f., spjæld, n., plate, f.; (Stive i Bindet af en Bog), pærm, f., bræ(d)e, n., bøne(y), n.; blæk, n. (jfr. Blik); -blad (åre-, knivs-, sag-,

skjeje-bl.; hærdeblad, ɔ: Skulderblad), jfr. *bladmassing ɔ: Messf. i Pladder; (især Jern-), skrå, f. P., smal, spång (o), fl. spænger (jfr. Skinne, Beslag), stång (o), f. (som jærn-). P. (el. Skive), tynd, bláke (o), f., blákke (o), f. (jfr. Klap, Ventil). P. til Dækkelse (f. Eg. paa Laas), skjold (m. og n.); P. med Indskrift, tavle, f. P., jfr. Lysestikke. Med Plader beslaa, *stængje, spængje (-de): »sp. ejn slede« (e).

Pladre, *skravle, tøve. Jfr. Plubre.

Plads (t. Plat, fr. place, lat. *platea*), plas, m. (kvile-, mjælte-, fiske-p.); (Husmands-), plas (dv. plassing, plasse-man, ɔ: Husm.); stelle n., lag, n. (»kome i lag«, »k. av lage«); (Sidde-), sæ' (e), m., sæte (e), n. »Søkje sessarne sine;« (omgivne af Bygninger) *tun, gar(d). P., meget betraadt, optraadt (f. Eg. i Sneen), tiltrampet, gald (gal', gad'), m., (dv. gald-trakka' ɔ: haardtrampet), pal'. m., tråk (o), f., trå', o, f. Gl. n. troð. P., jfr. Ansættelse, Bestilling. P., tilstrækkelig, römd, f. (rymd, röm). P., indhegnet, jfr. Fold. P., ingen, sesseløjse, f. Paa rette P., *på rette hylle. P. give, gange or (el. av) vægen(e). P. gjøre (flytte sig lidt), give rom, tokke seg. Mk. værje romet sit, ɔ: forsvare sin P.; stande i romet sit, ɔ: staa paa sin P.

Pladsagent, fast mellemman, mots. handels-rejsende. Jfr. Agent.

Pladse, se Plaste.

Pladsforretninger, handel el. omsætn. (foretag) på stedet (bo-), bo- el. hjemmestedshandel («en grose»), innenbys-hand?

Pladsk, jfr. Plabsten.

Pladske, *baske, *subbe, *svabbe, sumle(ar), svamle(ar), sufse (ar?), skvale(ar), skåle (o), ar («det skålar i flaska»), *slufse, *damle, *bamle, *bæmle, *blaskre, *dæmle, klæsse (-klas); (voldsomt), *bauke (ar); (slaa med Fingerne), *flagse, *flugte. P. i Bæde, tvagle, tvåge (o), ar. Jfr. Skvulpe, Søle, Sprude. Mk. *bærle, ɔ: skvulpe (av *båre, Bølge).

Pladsten, skå'l (o), n., skval, m. (n.), svamling, f., sumling, f. (suml, n.), slufsing, f., dæmling, f., bask, n., våde (o), f. Jfr. Skvulpe. Mk. og bærling, f., Skvulpen, Smaabølger; flagsing, Fugles Pladsten med Ving.

Pladsregn, Plaskr. (t. Platzregen), spil', m., spille-regn, n., regn-spil, m. Jfr. Skylregn.

Pladsspekulant, bo- el. hjemsteds-handlende? (i stort; køpman, som ikke skriver efter el. fører varer ut fra sit bosted). J. L.

Pladsvegel, innenbys-veksel.

Plafond, himling, m., himmel, m. (i værelse), tak (i et værelse), bord- el. gips-tak; loftmaleri (*-måling).

Plage, at, plåge (jfr. og ængste), talme (ar), tvinge (ar), *nau(v)e («d'er noko', som nauvar hånon); (trykke), liggje ned-over; liggje om; (hindre, skade), *bræke (e), *skade; (ulejlige), bry (-dde), *brigsle, *prakke; (besvære, overhænge), bry(-dde), bræke(e), ar, nyggje (-någ'o), tjå(-dde); (overanstrænge), tjone (ar). Gl. n. þjá, tvinge, holde i Trældom. Jfr. Angribe, Besvære, Genere, Overhænge, Trykke, Ulejlige. Plage med Spøg, narre (ar). Jfr. Drille. *Dej narra' henne med guten«. Plages, talmast, tvingast. Plaget, (trykket), prakka(d). Se mere ovenfor. Plagende, tjåleg, plågsam, plårsam (ɔ: „besværlig"). Sv. plågsam.

Plage, plåge, f. (sv. plága, gl. n. plága), bræ'k (e), f. (»han hæv' ikkje nåko bræk«, ɔ: har ingen Nød); (Besvær), ampe, m., kors (i * ikke=Plage), hus-kors; las' n.; (Overhæng), tjå, n.; (Tvang), tjoning, f.; (haardt Arbeide), tjon, n.; P., langvarig, pinsle, f.; talm, n., lime, f., talming, f., åkast, n. P., stor, u-tåle (o), f., ɔ: noget Utaaleligt. Plager (Uheld, Skade), paakommende, over-gang (y), m.

Plageaand, plågar, m., utsending, forfølger, *vond vætte, *plåge, f.; avinds-man, kors; (i Huset), *hus-bjørn, hus-kors, *hus-grin.

Plager, se Plageaand.

Plagiarist, utskreven, st(j)ålen.

Plagiat, -gium, eg. m.ske-rov; utskriv»eri«, -ving? tanke-rov, ånds-tyveri (L. K. D.), tanke-*stuld? m., (ɔ: t.-tyveri), åndelig stuld? bok-plyndring? Mk. Stylb. Molb. Sv. stöld. »Af stjäla.«

Plagiator, eg. m.ske-tyv (Mk. Seelenverkooper); tanke-tyv, boktyv (som stjæler ut av andres bøker, men ej bøkerne selv), lærd tyv. Sv. boktjuf. H. D.

Plagiere, skrive ut, stjæle (i boklig mening).

Plaid, skotte-kappe (af tærnet ul'tøj); tjæld, n. (C. Ploug).

Plaidere, føre en rets-sak, gå i rette (for en), tale (ens) sak.

Plaidoyer, Plaidure, forsvars-tale (i retten, — rets-tale?)

Plaisant, morsom, *hugnesam, *gild, skæmsom. Jfr. Fornøielig, Morsom.

Plaisanteri, spøk, skæmt, *moro, morskap, løjer.

Plaisir, Plaser, se Morskab, Fornøielse.

Plakabel, »forsonlig«, fredsommelig.

Plakat, Program, saasom Teater-), lysing? tavle? lyse-brev, n.; opslag, kungørelse; inhålds- el. inbuds-blad. H. P. S.

Plan (et), flate, f., flåte (o), f., flå't (o), f., slette (ee), f., jævn plas; bær'-tævle, n. (ɔ: aaben P.); (rund), rundng, m.; grun-tegning (såsom til bygning, hage), rissing, f.; (Anslag, Hensigt), mål, med, øje-

med, føre-mål, n., forsæt, n., råd, f., sætling, f., forehavende, sti'l, f.; (Indretning, Ordning), lag, n., skipna' (i'), m., *føre-s., *skipe-lag, tanke (Lm.), op-lag, n. Jfr. Orden, Ordning, Anlæg, Udkast; Flade. **P., stor**, stor-råd (H. D.), jfr. gl. n. storræði. **Som har mange P.**, *mang-tænkt, mang-faldig, *mangrådig; jfr. *mangfrejsten. **Som har store P.**, stor-tænkt, stor-rådig (Molb.); jfr. Driftig. **Plan lægge**, tænkje (»me hadde så tænkt«). Læggje råd; jfr. »*oplagde råder;« »være med i rådi". **Som lægger vidtgaaende P.**, *råd-drjug, djup-rådig. **Planer nære**, jr. Pønse, Lure. **Planer til Modstand**, mot-råd, f. **Nederste Del af et Plan**, f. Eg. af en Ager, låg' (o), f. 2. **Plan** (Adj.), jævn, flat, slet, glat, like; fattelig?

Planche (l. *planca*, **Planke**), skive, f., tavle f., plate.

Planchette, landmåler-bord; tegne-bok; snørliv(s)-jærn (»Blanskjet«).

Plancheværk, billed-værk, tavle-værk.

Planére (smager mere af fremmedt end Plan), jamne(ar), slette (ee), glatte; jævne, jævnlægge. H. P. S.

Planet (Vandrestjærne), gang-, vanke, svive- el. bedre: svev-stjærne? (mots. stand-stj., ɔ: fix, fast), flytte-stj., jord-stj. (H. D., sv. jord-stjärna, flyttstj., mots. solstj. H. D.); om- el. med-stj.? Ved »om« kan hær tænkes enten på omløpende, mots. fast, »fix«, el. på, at stj. sviver om en annan, om en solstjærne (jfr. Fixstj.), altsaa på det samme som ved med-stjærne. H. P. S. har vanker. Jfr. Komet.

Planetarisk, gangstjærne- m. m. jfr. Planet.

Planetsider, små-vankere. H. P. S. Vanke brukes også i *.

Planetsolabium, planet-måler, stjærnemåler (idet sammenhænget viser, hvad for stjærner talen er om, neml. gang- el. vanke-stjærner).

Planetsystem, samhør af gangstjærner, gangstjærne-samhør.

Planettavler, (gang-) stjærne-tavler.

Plan-Geometri, flate-måling. Jfr. Stereometri.

Planiglob(ium), flat- el. plan-kugle (ɔ: kugle, avtegnet på flate).

Planimetri, flate-måling = Plan-Geometri.

Planke, plankje, m., bord, n., skjej, f., ski(d)e, f.; (i Fartøi), bord, (»andre bordet frå kjølen«). **Baad med 3, 4 Pl.**, tri-bør(d)ing, fir-børd. (y), m. **Stuebord af tykke Pl., uden Opslag el. Klapper**, *lang-bord. **Arbeide med Planker**, bord-arbejd. **De bøiede Pl. i Bunden af en Baad**, vinse, m. „Ofteſt" fl. vinsar. **Planker nærmest Kjølen** (i Baad), huv, m. Jfr. gl. n. húfr, Skibsfide. **Pl. og Fjæle**, bord-ved (i), m **Med Planker belægge**, borde, ar. **Med P. belagt**, *borda', *bord-lagt.

Plankegjærde, bor(d)-gar(d), m.

Plankesav, bord-sag, f.

Plankeværk, fele (i), n. Gl. n. -fiði (flór-, láfa-f.), Jfr. Fjælevæg, Paneling.

Plankeuhav, flat (og) inhulet, inhvælvet (el. flat på den ene side og inhulet på den andre).

Plankeuvæg, flat (og) uthulet, uthvælvet (ɔ: flat på den ene og uthvælvet på den andre side). Jfr. Konkav, Konveg.

Planlös, uoverlagt, *tanke-laus. Jfr. og Uovertænkt.

Planmæssig, med tænksomhet, m. eftertanke, plan-lagt (Aftenbl.); selvsagt, på forhånd; (Oppositionɔ: systematisk D.), gennemført (forhands?), stadig, u-aflatelig; (Jordbrug, „rationelt"), gennem-tænkt, vi(ten)skapelig. Jfr. Regelmæssig, Ordentlig, Organiseret. **P. udlade**, med forsæt, med vilje la' være. Jfr. -mæssig; Opposition; Systematisk.

Plantage, plante-skole, jordvej, jordbruk, avls-gård.

Plantago lanceolata, *små-kampe. H. Strøm: livgras. **P. major**, se Bevbred. **P. media**, kampe, m., kjæmpe, f., kampegras.

Plante (Vægt i Alminb.), vækst, våkster (o), m.. gras, n., urt, f. („ikke meget brugt"). Gl. n. urt.

Plante, at, plante, ar (plantre, plæntre), sætje (-sætte, har sæt). **P. om**, sætje om, flytje (flutte). **P. en Fane**, sætte fast? **P. Kanoner**, køre op grovskyt. **Plantet Træ**, ale-tre, n. **P. Vægt**, plante, m. (plæntre).

Plantelære (som Bog), urte-bog. Molb.

Plantestad (efter t. Pflanzstadt), ny-stad? ny-bygge. Jfr. Koloni.

Plantevægt, våkster (o), m. Jfr. Vegetation.

Plantør, ny-bygger (på landet); jord-bruker. Jfr. Kolonist.

Planum, jfr. Plan.

Plaster, (lat. emplastrum), plåster, m. (n.) Sv. plåster.

Plasticitet, dannelighet (det at kunne dannes, formes).

Plastik, forme-kunst, billedforme-k., billedforming; billedhugger-kunst (som bruker æmner, »masser«, og danner skikkelser med legemligt inhåld, mots. Grafik, ɔ: tegning og maling, som bare bruker linjer og farger, lys og skygge).

Plastiker, forme-kunstner; billedhugger.

Plastisk, formende, dannende, rund-formende (ikke med flate skikkelser som malernes); skapende. **P. Kunst**, formende (»model-

lerende«) kunst. **P. Ler**, forme-ler (som let motta[ge]r og fasthålder den givne, påtrykte form). **P. Værk**, formet v. (ikke tegnet el. malet).

Plat (ganſte, n. ſ. ꝑlatt), *plænt, *plæt' (*plette, i, *blet'), rent, aldeles, ful't, ful'-kommen, *slet (s. inkje). Jfr. Ganſte. 2. flat, jævn, *slet; låg, ring, *ufin, usædel, *grov; likefræm. Jfr. Flau, Simpel.

Platan, jfr. Løn.

Plat d'menage (eg. Husholdningsfad), bord-opsæt (»Opſats), snuel-opsæt? (*s. sær „Hvirveltap i en Kjæde"). Jfr. Hvirvel-(tap), Lægne, Kjæde. **Plat d'm.** sviver på en tap, så hver kan få snud til sin side, hvad han vil ha fat i.

Plateau, høj-flate; høj-slette; plate (t. Platte), skive, tavle. Jfr. Bræt.

Platform, flat' tak, tak-flate; flate, jævnet plas'; tak- el. høj-sval (jfr. Altan); stal', m., pal', m., tram' (ɔ: Forhøining, jfr. Perron, Terraſſe); berg-flate el. -slætte; (et Partis P.), jfr. Program.

Platheb, flathet? Jfr. Flau, Lav.

Platin, Platina, hvidt gul', sølverling (ordret oversætt.) el. ædel-sølv (efter prisen) el. grå-sølv (efter fargen, leten). H. P. S.

Platitude (Platheb), lavt, usædelt, ufint, grovt ord el. ordlag, ufinhet. Jfr. Gemenheb.

Plattenſlager (t. P.-ſchläger), plate-slager; (i u- el. efterthyſt Forſtand), snytar, m.

Plauſibel, rosværdig; rimelig, sansynlig; gild; tækkelig. H. D.

Play, spil; skue-spil. **Fair Play**, særligt spil.

Plebeier, (en) borgerlig; borger, almues- el. menigman, små-folk. **P.**, modsat **Patricierne**, småborgerne — storb.? almuen — adelen, folket — adelen.

Plebeiſk, uadelig, almues-, almu-, lav (låg), menig (man), små- el. lavborgerlig; *hærke- (ɔ: pøbel-). Jfr. Simpel.

Plebiſola, folke-ven, almu-ven (bondeven).

Plebiſcit(um), folke-vilje, f.-vedtag(-else, »beslutning«); (fra nyere Tid: „Maſſeafſtemning"), folke-røsting? alman-røsting? folkedom (Morgenbl.).

Plebokrati, hærke-styre? Av *hærke. Jfr. Pøbel.

Plebs, almue, menig-man; *hærke, n., hærkemuge, m.

Pleiaderne, syv-stjærnen, *sjau-stjærna. „Ofteſt i Fl."

Pleie (t. pflegen), agte, ar (a. ejt sår, a. kroteret), røkte, ar (gl. n. rœkta), røkje (-te), se til, passe, syte føre(y, -te), *anse, *gi(ve) om; („antage Børn i Pleie"), fostre (H. D., gl. n. fóstra, ɔ: „foſtre, pleie, opbrage"). Mk. og ætlede. Se dærtil Adoptere. Også *skjøjte. »Skjøjt læta(e) mi!« siges i dens navn, som av makelighet be'r en gøre, hvad han kunde gjort selv. **P. med Omhu**, hyggje (-de), **P. En, ſom ligger ſyg**, sitje opøver nåkon(o). **P. Kreaturer**, *agte, *røkte, stille (-te), *vakte, ambsætte(ar), stie(ar). Jfr. Paſſe. 2. (Være vant til, t. pflegen), *være van, *v. vand, *plage (pla, plå, pa, plæge, e; gl. n. plaga, ɔ: forpleie, — bruge), pla va'n å, bruke(ar og -te). Mk. og altid. »Dej brukar 'kje de'«. **Som det pleier**, *som vant ær, *som vanten ær. »Han er altid flittig«, ɔ: pleier at være fl. **Jeg pleier gjøre det**, eg van-i gjære de', eg pla' van å gjære det. Han fær åt, som han pla' van å gjære.

Pleie, en, agt, f., røkt, f. (gl. n. rœkt, Omhu), røkting, f., tilsyn, su't, f., syting, f., omskjøjting, f., vøling, f. (Lm.), fostring, f., opfostring; (Nettens, Bibenſtabens), fræmme? røkt, fram-hjælp, f., fræmde, m. Jfr. Udøvelſe, Iværkſættelſe. Mk. sjælerøkt. Fr. H.

Pleieanſtalt (for Syge), syke-hus; (for Hjælpeløſe), foster-hus? fattig-hus; (for Vanvittige), sinssykehus, galehus, dårehus, -kiste, f. Jfr. Hoſpital; Anſtalt.

Pleiebarn, *foster-barn. H. D.

Pleiefader, -moder, *foster-far, -*mor.

Pleieforældre, *foster-forældre, n.

Pleiehjem, foster-hjem. H. D. Jfr. Aſyl.

Pleiel (Tærſte»), flygel, m., slåge(o), f., sligel, n. (»slegel«), tust, f.

Pleielſtaft, hand-vå'l(o), m., tustar-vål. Slagstokken: slag-vål.

Pleier, røktar, m.

Plektrum, -ter (til Strængeinſtrument), spræt', m.

Plenarforſamling el. **-møde**, hoved-møte, he'l-møte?, alman-ting? al-ting? samting? ɔ: fællesmøte av de ulike (under-)avdelinger av et større hele. Storting f. e sær plenum av odelstingets og lagtingets medlemmer; fultalligt møte, fultals-møte (H. P. S.); ful-møde. H. D.

Plenipotentiaire, fulmægtig, fulmagt (abstr. pro concr.).

Plenum, P. plenorum, se Plenarforſamling.

Plenasme, jfr. overflod, -flødighet, -fylle, -læsselse, -tallighet; ordfylle (H. D., Molb.) el. -fyldighet, ordrikdom el. -rikhet. Mk. og ordstrøm, ord-overflod og *ording, ɔ: „Ordbram, kunſtig Tale".

Plenaſtiſk, overflødig, overfylt, overtallig; overlæsset, ord-rik (uttryk, stil), ordfyldig. H. D., Molb.

Pleorama (eg. Skibsfærdsbillede el. -ſkue), rørligt el. skiftende skue. H. P. S.: sejle-rundskue (fordi det ser ut, som om

tilskueren for fra skue til skue og altid fik se nyt).

Pleroma, eg. utfylling; fulkommelse, opfyllelse (lettere: -fylling); guddommens fylle. Meyer.

Plesiosaurus, hav-dragen. Hos Th. Kj.

Plet, flæk', m. (J. Lie; gl. n. flekkr), jfr. Stribe; spät'(o), m. (isl. spotti, Stump, jfr. eng. spot), prik', m., tere(ee), n.; (Klit, f. E. paa Klæder), klejne, f., klæsse, f.; (Feil), lyte, n., vank, n., skavank, m. 2. søl(v)-læg. H. P. S. Altså sølvlægge, sølvlagt for plettere, -ret. **P. af Fedt** (f. E. paa Klæder), fejt-flæk', m. **P. paa Bandet, blank og stille, ligesom af opstydende Fedt**, fejte-lågn (o), f. **Pletter af Fugtighed fra Jorden** (f. E. paa Blegetøi), jord-slag, n. **P., som ser ud som en paahæftet Lap**, bo't, f. **Pletter, afsprængte**, spræklor(e), f. pl., dråglor(o), f. pl., dråvnor(o), f. pl. **Plet, afstikkende fra den omliggende Grund**, holm, m. **P., barkløs**, flejn, m., flejne, f. **P., hvid:** „man ser Kirken som en hvid P.", *det kvitar på (el. i) kyrkja. **P., hvid**, i Panden paa Dyr, stjærne, f. (skjænne; dv. skjændrej, ɔ: stjærn-rej som ko-navn). **P., noget lang (bred Stribe)**, skjæng, m. **P., usagen** (f. E. paa Hovedet), skjærje, f., av *skjær, ɔ: et Skjær. Mk. *skjærje, ar, ɔ: **paa enkelte Pletter at blottes** (om jorden, når snøen smælter bort); jfr. *skjolde, ɔ: „banne enkelte Pletter el. Ruder, om aftsende Sne". **P., tør, stenig**, i Eng el. Ager, skrab', m., skab', m., skalle, m. **Som har store P.**, *skjængjot. **Med dunkle P. indsprængt**, *myrjot. **Jeg faar ikke komme af Pletten**, eg slæp inkje så langt, som eg er lang til.

Pletfri, flæklaus; (lydelsø), *lyte-fri, *l.-laus, teres-laus. Jfr. Lydefri.

Plet(h)i: **Kretti og P.**, jfr. rips-raps, skrap, pak, fante-p., blandgods (blandet »selskap«).

Pletsyra, eg. saft-fylle; ful'blodighet.

Pletsyrisk, saftig, saftful' el. -fyldig; ful'blodig.

Plette, flække, ar.

Plettere, sølv-lægge. H. D. Jfr. gl. n. silfrlagðr.

Pletteskrædder (eg. en, som tager Pletter af Klæder), jfr. lappe-skrædder.

Plettet, flækkot, dråglot(o), dråplot(o), spræklot, dråvnot(o), prikkot, botot, råglot(o); (besudlet), klejnot, klæssot; (rubet), skjoldot. Jfr. Spraglet. **P. blive**, flække (ar), flækkast.

Pleurenise(r), sort søm (på klær, sørgeklær); sort rand (på papir, på blad); sørge-kanter, -kniplinger, -rand.

Pleuritis, bryst-, lunge-»betændelse«. Jfr. Betændelse.

Pli, eg. fåld; vane, retning; dannet »væsen«, adfærd, folkeskik.

Pliabel, bøjelig, læmpelig, eftergivende, firende. Jfr. Føielig.

Pliere, fålde, bøje, bukke. Jfr. Krumme.

Pligt (Forpligtelse, t. Pflicht), skyld, f., skyldna', m., skyldighet, børd(y), m., børt, m. (eg. hvad der bør være, av *børje, ɔ: burde); sædeligt bud. Jfr. Forskrift, Regel, Forpligtelse, Skyldighed. 2. (n. t. Pligt, holl. plegt, **Bagrum** el. Halvdæk over Enderummet i Baad el. Stude), pligt, m., ɔ: **Bagrum** i Baad el. Stude.

Pligtanker, stor- el. hoved-anker.

Pligtig, *skyldig (-dog). **P. være**, skylde (»ar?«). Jfr. Skylde.

Pligtopfyldende, nid-kær (H. D.), skyldtro (jfr. lovtro, kongetro, om person). Se og Loyal; Pligt (ɔ: skyld).

Pinte, »søjle«-tavle (som søjlen, stolpen står på).

Pliocæn (»cen, i „Tertiær"tiden), flere-nylivs. Th. Kj. Jfr. Miocæn.

Plire (knibe Øinene sammen), kise(ar), glire (-te), myse (-te).

Plirende, *glir-øjgd, *kis-ø. (sv. kis-ögd), *tis-ø.

Plirøiet, *tis-øjgd.

Plombage, »bering, forsyning med bly-segl; (af Tænder), fylling (eg. f. med bly).

Plombe (Kjøbm.), bly-segl el. bly-stempel. J. L. Bly-lås?

Plombere (Kjøbm.), forsyne med bly-segl, sætte blys. på (som tolsegl); bly-stæmple?; fylle (hul tan, eg. f. med bly).

Plonge, brystværns »skråhet«, hælling. Jfr. Skraaning.

Plongere, dukke, »dykke«; skakke (gi en skak retning); sænke (en kanons munning), skyte nedad. **Plongerende** (Jd, Stub), nedad-gående.

Ploton, se Peloton.

Plov, plog, m.; ar (al), m. Sv. årder, sv. * al, gl. n. arðr. **Greb el. Haandtag paa en P.**, plog-hald, n. **Grundstykke i en P.**, grjot-vå'l(o), m., i'l, f., anski'e, f., plog-i'l, f., kjøl, m., tæ'l(e), n. **Langjern i en P.**, skjære, m., plog-skj., ristel, m. Gl. n. ristill. **Materiale til P.**, plog-ved(i), m., -æmne, n. **Muldfjæl paa P.**, vælte-fjøl, f. **Bagerste Stolpe el. Opstander i P.**, plog-fot, m. **Trækketøi til P.** (Stagler, Hammel m. m.), plog-drætte, n., plog-greje, f.

Plovaas, plog-ås, m., ar'-ås, heme(i'), f.

Plovbræt, vælte-fjøl, f.

Plovdybde (saa dybt som P. pleier gaa), ar-dypt, f., -djupn, f. (arjupn).
Plovhammel: Lænke i en P., plog-tåge(o), f.
Plovhøvl (at udstjære Falser med), plog, m. Dærtil pløgje (-gde), ɔ: false med Plovhøvl.
Plovjern, -stjær, plog-jarn, n.; (lidet), ar-jarn, ar-væksne, n., vangsne, m. (vångse, vagsne). Gl. n. vángsni.
Plovkarl (Pløjer), pløgjar, m.
Plovlænke (mellem Aas og Skagler), ar-lækkje, f., plog-lækkje.
Plovstjert, plog-styre, n.
Pludder, vavl, n.? javl, n.? (efter *vavle, *javle, ɔ: plubre), vås, n. (jfr. Vaas).
Pluddermund, tøv, m., tøvar, m., tøve, f., tøve-kop, m., *-kolle, f., *vase-kop, *-kolle, skravl, m.
Pludderværk, jfr. kråke-mål, n., skøjermål. Jfr. Jargon.
Pludre (t. plaudern), javle(ar), vavle(ar), jfr. Lalle. Mk. og kjave(ar), ralle(ar), jarpe(ar), harpe(ar), tøve (-de), rabbe(ar), radde(ar), ravle, skravle, skvate(ar), *svalle.
Pludselig (t. plötzlich), uvæntet, *då(t), dåtteleg, *tvær-, hastig (Molb.), *hastig (»ejn h. ende«), *brå(d) (sv. bråd, d. brad), snøg' (»ejn s. ende«), snøgleg, snippen (»ejn s. skade«, »det var snippet«, ɔ: det Tab kom uventet); (om Bevægelse), *tvær (»ej tvær vending«). Sv. tvär. Jfr. Hurtig, Hastig. (Adv.), hastelege, *brå- (»brå-vakne«), *tvær- (»tvær-tynnast«, »t.-snu«, »t.-brat«), tvært (»han stansede tv.«, B. B.), *bråt' (Fr. Bg.), *skjot (gl. n. skjótt), med et, *med same, »ret som det er«, »best som det er«; *stums, stynga, styngse, hovedkul(d)s, *dåt', dåttelege. **P. paafommet Ondt el. Besvær**, på-kast, n., utsending, f., ɔ: paaført ved Trolddom. **P. Svingning**, tvær-sving, m., *brå-s., tvær-vending, f., brå-v. **P. Uveir**, brå-ver, n. **P.** (og voldsomt) **Angreb gjøre**, *brå-ta(ke), *tvær-røjne. **P. aftage**, tværkast. **P. falde**, stumpe(ar), stupe (— staup), sturte(ar), stute (-te), stupne(ar). **P. flygte**, *tvær-skvætte. **P. glide**, skræppe (— skrap'). **P. kaste til Siden**, tværkaste, t.-slængje. **P.** (og stærkt) **rykke**, tvær-rykkje. **P. standse**, tvær-sta(d)ne, brå-s. **P. svinde ind**, tvær-tynnast. **P. vende**, tvær-snu, brå-s., brå-vende, tvær-v. **P. vende el. rykke**, tvær-skrykkje (-te). **P. blive syg**, *få vondt.
Pludset, *pløsen, *pusen (posen, oo, påsen, o; sv. og d. * pusen), bålen(o), *truten, *svollen.
Pludsfed, pløs-fejt? (jfr. Pludset), smik'-f. Jfr. smik'-ful', ɔ: brødfuld, aldeles f.
Pludskindet, pløs-kinna'? Jfr. Pludset.
Pludsmundet, pløs-munna'?
Plug, jfr. Skopind.
Plukke ribbe, ar (fjør), repe(i), ar, respe (i'), ar, nosle(u), ar, nøsje, y (— nuste), pese, ar (pøse, y), pitle(ar), pilke(ar), pusle (putle), nappe(ar), nuppe, ar (sv. noppa), nøppe (y, -te), *næbbe, kråppe, (o), krappe(ar), mete(ee), ar (jfr. Pille), rænske(ar); (ruske i, pille paa), tufse, ar (dv. tufs, n., tufsing, f.; jfr. Smaapluk, Trævle); (rive), tæse (-te), sv. * tesa, tejsa; tæje (-dde), tå (-dde), jfr. Trævle; (Bær), hæmte (hæmte, hejmte, sv. hæmta); (samle), tine (-te) („især om at tage Fisk af Garn"; gl. n. tína, ɔ: plukke, tage enkeltvis), *plukke (plikke). Gl. n. plokka, ang. pluccian, lat. pilare, ital. piluccare. Mk. »dej hæve ej høne til å plukke«, ɔ: en Gaas at pl. **Noget Plukket** (sammen), pluk', n.
Plukken, nupping, f. m. fl. Se Plukke.
Plukning, hæmting, f.
Plumage, -mads, hatte-fjær, fjærbusk. H. P. S.
Plump, grovslagen, grov-kornet, *bjørnfængen, stor-resen(i'), ɔ: med store el. grove Trævler; stor-slægen(e), mærreleg, stumpot; (ubehændig, klodset, kettet), kjejveleg (kjejven), *stuven, stuteleg (*stuten, ɔ: som en Stub), *tungfængd; (ubehænd., taktløs), *støjten, støjtsam; (grov), *u-toen; (tung, stiv), *kufængen; (stiv, ikke smidig), stør (»styrd«, støl, ste'r, ste'l, sjur), størven(y), støjren, jfr. Stiv; (plump og uforsigtig i sin Tale), støjren, *flå, flåmælt, -kjæfta' (mk. flå-kjæft, m., jfr. Raabmundet, Munbtaab, Aabenmundet); (svær, tung at haandtere), *tung-før; (klodset, ilde gjort, f. Eks. om Klæder), styg'. **P. og rundagtig**, sklubbot, kubbot, klubbeleg, klubben, kubben, kubbot; lubben. Jfr. Tyk. **Noget p., men og listig**, støjre-fu'l. **P. Adfærd**, naute-færd, f. **P. Kar, p. Tingest**. u-kjærald(e), n. **P. Figur** (Klods), ledløjse, f.; bagge, m. („mest om Dyr"). **P.** (barst) **Pers.**, u-frjone, f.; (taktløs), støjt, m., tvær-st., Jfr. Grobian. **P. i Opførsel**, sed-laus. Dv. sedløjse, f. Sv. sedelös. Gl. n. siðlaus. **P. i Tale**, gløjp-ordig, *gapen. Se og ovenfor. **Plumpt** (at) **arbeide**, *klåsse, *kåsse, *klamse, *klafse (klapse), kjejve(ar). Jfr. Klubre. **P.** (klodset) **gaa frem, ubehænd. være**, staure(ar), støjre (-de). **Komme paa en p., utækkelig Maade**, kome som ej fe-bikkje. **P. opføre sig**, naute(ar), fare åt som ejt naut. **P. tygge**, *mumpe.

Plump, et, slump, m., skva'l, m. (n.), kulp, m.

Plumpe, slumpe(ar), dumpe(ar), kulpe(ar), dætte (— dat'). **P. til**, *ruse til, *slumpe til. Jfr. Buse.

Plumphed, grovskap, m. **P. i Talen**, fläskap, m., størlejk(y; »styrdl.«). Jfr. Stivhed.

Plumre, røre op, rote op, aure(ar). Jfr. Grumse.

Pluralitet, flertal, flerhet, overtal, *overmængd, f.

Plus, overskud, (et) mere, mer-intækt; tillagt, og („2 + 3 er 5"). **Plus og minus** kan vel og hete: ja- og nej-. Så ja- og nej-»elektricitet«. **P.—minus**, jfr. og Positiv — negativ.

Plutokrati, penge-vælde (H. D.), -styre, rikmans-styre.

Plutonist, jfr. Neptunist.

Plyds (fr. peluche, lat. pilus, Haar, t. Plüsch), ul'-fløjel, plys', n. (Rendegarnet af Hør, Jfslættet Silke el. Kamelhaar, Molb.), skæg (Molb.), skæg-fløjel.

Plyndre, plundre(ar), rænske (rejnske), hærje(ar), hærge (H. D.), røve(ar), røjte (-te), snøjde (-de), nækje (-te), ɔ: gjøre snau, naken, jfr. Blotte; (udpresse Penge), slå (-dde), klå (-dde), *hærje, jfr. Udpresse. Sv. plundra.

Plyndretog, hærje-færd. Gl. Gr.

Plyndring, plundring, f.? (efter *plundre), hærjing, f. (dærtil hærjar, Udsuger), ra'n, n. (dærtil rans-man, -værk; jfr. Røver), rænsking (rejn-), hær-værk. H. D.

Plædable (plaid-), forsvarlig, som lar sig forsvare.

Plædant, sakfører.

Plædere, forsvarstale.

Plæne, Græsplæne, grønning (H. D.), græs- (*gras-)flæk, græs-grønning. Jfr. Græs-.

Plæg, Plæt (n. f. Plugge, eng. plug), *pinne, m., nub' (nud'), m., plug, m. Sv. plugg. Jfr. Skopind.

Plægfyl, plug'-syl, m., *pinne-s.

Plæje, plægje (-de), are (»arda«), ar. **P. ipselig**, rafse(ar). **P. el. opbryde til dobbelt Plovdybde**, tvi-brjote (— braut), *aur-vælte. Dærtil tvi-bråten(o), tvi-brått(?). Jfr. Dobbelt. **Plæje en Ager fra modsatte Sider**, *sam-vælte (-e). **Duelig til at p. med** (om Hest), *plog-før. **Stikket til at plæie(s)**, plægjande. Mk. plægje ejn-føres(y), mots. tejg-plægje. **Plæiet**, *plægd, *ard. Rid de' ar'e og ikkje de' har'e! ɔ: rib paa Ageren og ikke paa Veien. **P. Stykke**, plægsl, f.

Plæining, plægjing, f. (plægning). **P—en om Baaren**, plogna', m., plog, m., plogån'(o), f., plægsl, f. **P., som vælter Furestrimlerne til første Sider**, kalles *tvi-vælt.

Plæiningstiden, plog-ånni(o), f., *plogen, plog-vinna.

Plæs-mundet, -hindet osv., se Plads-.

Pneumatik, luft-lære (om luft-æmnernes rørelse); ånde-lære (l. om ånder).

Pneumatisk, luftig; åndig; åndedræts-, åndedrættet vedkommende; åndelæren vedk. **P. Maskine**, luftpompe. **P. Organ**, ånde-, åndedræts-redskap. **P. Orgel**, vind-orgel (mots. va[t]n-orgel).

Pneumatolog, ånde-gransker.

Pneumoni, lunge-sot, -tæring, bryst-syke.

Poa annua, tun-gras, n., høne-gras, tørling; (*p. trivialis* og *pratensis*), *gjægle, *terle, *dag-ra'p, *dag-rab', *engja-gras.

Pochе, lomme; løs-l., pose. **Pocher**, hofteputer. Jfr. Taske.

Podagra, fot-gigt (H. D.), fot-værk (Molb., H. D.), fot-sot („gammelt"). Molb.

Podagrist, »agrikus«, person med fotgigt, fotsottig (pers.), fotgigt-lidende.

Podagristisk (f. Eg. om Fødder), med fotgigt, fotgigtisk.

Pode, at, pote? *Pote(o') er „stikke, støde, med en Kjæp el. Stang". Sv. peta.

Pode, pote-kvist.

Podefut, amtman? land-foged, by-foged, politi-mester. Meyer.

Podex, (finere Navn) bak-del, sæte, m. (e), gump, m.; (mindre fin), rump, m., rauv, f. (rev, ræv), fu, f., ras', n. Gl. n. gumpr. Sv. gump. Jfr. Bagdel; Gump.

Poem(a), Flt. **Poemata, Poemer**, kvad, kvæde, n., skalde-kvad, dikt, n., diktning, dikter-værk. Jfr. Poesi.

Poesi, skaldskap, m., *diktarskap.

Poet, skald, m., diktar, m.

Poetaster, verse-maker, rim-smed.

Poetik, skalde-kunst, lære om skaldskap, skaldskaps-lære.

Poetiker, kænner av skaldskap, kvædekænner? skalde-lærer?, ɔ: Lærer i Digtekunsten. Meyer.

Poetisere, gøre vers, dikte. Gl. n. dikta.

Poetisk, dikter-, skalde-; digterlig (H. P. S., som jfr. kejserlig, mesterlig, jammerlig, datterlig); billed-rik, blomstrende; på vers, i bunden skrift (»stil«), jfr. Prosa; festlig, højtidelig, jfr. Prosaisk, ɔ: høverdagslig. **P. Anlæg**, diktar-gåve, f.

Pog, rys', m., bængel, m. (t. Bengel, sv. bängel, ɔ: Kjæp), pilt, m., pøjk, m., gårre(o), m., gut-unge, små-gut; klæb'. Sv. kläpp. Jfr. Purk.

Point(s), prik; stik, støt; (i Spil), stik, øje (oftest øjne, som på tærninger, i skolekarakterer); sted, sætning, spørsmål. I *øjgje, n., ɔ: „Øine i Kortspil". „Maaske

kun den banste Form af auga«. **P. d'honneur**, æres»følelse«, æres-kænsle?

Pointe, bråd', od'; forbjærg, næ's; (tanke-) bråd, bitende vittighet.

Pointere, stikke, prikke; rette (f. e. grov-skyt, »kanon«); *mede. Jfr. Sigte.

Pokal, bæger, *bekar; glas, stort støp, staup, n.; stor-glas (O. V.), stor-bæger. O. V.

Pokker(s) („Fanden"), *hund (om noget usædvanl. drøjt, grovt), trol'. »Det var hund til kulde«. »D'er h. til sæk så tung«. Også svensk. Jfr. hund-gamal, -kjænd (ɔ: nøje kænt), -klok, -rik, -stærk. Dette hund- hænger dog måske sammen med *hundrad (100). »Det var trol til hest«. **Det var P.** (som P.), »det var trol, det«. **Pokkers Karl**, hælja(r)-kar, -båbbe(o), -gubbe, -knagse.

Pokulere, klinke, drikke, *svire.

Pokulum, bæger; drik. Jfr. **Pokal**.

Pol, eg. vending; jfr. sving, m., ɔ: „Omdreining", *snuing, *snunad, kværv, m.? (kværven el. kværvelen på himmelen og på jorden, i likhet med hår-kv. på dyr og m.sker, ɔ: „Punkt, hvorfra Haaret udbreder sig el. lægger sig til Siderne", el. som hårene »drejer« sig omkring); punkt, prik, jord-aksens endepunkt; leding (P. Claussøn. »Ledingens Højhed«, ɔ: polhøjden). **Nordpolen**, *polen, m., nordledingen. A. Arrebo. **Magnetens Poler**, dens hovedpunkter, dens ender, ås-tapper, ås-ender? Dette leding hører til led, ɔ: kant, verdenskant. Molb. nævner og **Nør-, Øster-, Vester-, Sønderleding**.

Polak („en Polak libes ikke", Rahbek), *skvæt', m. (levnet i et kar), dåg'(o), dæpel(e), m., såpe(o), m. Jfr. **Slurk**.

Polar-, pol-. Så i pol-højde, ikke polarhøjde. Men så burde vi og sige pollandene, polhavet, -isen. **Polar-** ær nemlig en mere unordisk form æn pol.

Polarbjørn, is-bjørn, m.

Polarcirkel, Nord-, Syd-P., nord-krins? syd-k.? Jfr. **Cirkel**.

Polarstjernen, polen, m.

Polemark, hær-fører, hær-kongsråd („Krigsminister").

Polemik, strids-kunst, »kamp-« (bedre: strids)-lære; forsvarsl.; strid (penne-st.), ord-, meningsstrid. **P. mod**, utfal' mot. Jfr. **Fejde**.

Polemiker, strids-man (åndelig, lærd); strids-lærer.

Polemisere, stride(s), gå på, skrive imot. Jfr. **Angribe**; **Trætte**.

Polemisk, stridende, stridslysten, trætte-kær; slag-færdig? Mk. og *stridande, *stridlynd, *stridfør, *stridsam. **P. Artikkel**, inlæg i en strid. **P. Skrift**, stridsskrift.

Polemonium cæruleum, fjæl'-flok', Gunn., Sørensen.

Polere (jfr. **Pudse**), glatte, blænkje (-te); skure op (ar), *skave; file; *fine (ɔ: forfine); fin-høvle; slikje (-te); danne, gøre omgængelig. Mk. slikje-bejn, -stejn, ɔ: Ben, Sten til at glatte el. strøge med. **P—t**, glat, »slepen«, *slikjande; dannet, høflig, *fin, pyntelig; listig, *sløg.

Polering, *blænkjing, *slikjing? (til *slikje = polere), skaving, f. Jfr. **Polere**.

Police, brev, trygde- (*tryggje)-brev el. -seddel? (-sætel, e), (ɔ: som trygger ihænde-haveren visse pengesummer, »forsikrings«-sedd. el. -»bevis«), love-brev. H. P. S.

Politiklinik (**Polits**, ɔ: By), omgående sykerøkt? (mots. r. på sykehus), bysyke-»behandling« (H. P. S.) el. by-sykerøkt; -ved-gjær(d), -gjæring, -gjærsle (ɔ: at gjøre ved = „behandle", som ær tysk). Jfr. **Klinik**. Bysyke, ɔ: tilfældige syke hist og hær omkring i byen, mots. faste syke på sykehus, „Hospital". Jfr. **Behandling**.

Politisrfetes, kring-sætter; stad-vinner? Jfr. **Erobring** (landvinning, stad-vinning, -vinner). Jfr. **Beleirer**.

Politt, listig, *fu'l, snedig (også i *), *sløg, Jfr. **Listig**. **P. Perf.**, sluging, m., fuling, m. (fulas).

Politesse, finhet, dannet adfærd (»væsen«); verdens-klokskap. Jfr. **Høflighed, Artighed**.

Politi, orden, by-orden, stads-o.; ordensstel (ɔ: „Foranstaltn. til Fremme af Orden og Sikkerhed i Byen"); ordensvakt? »op«syn. Sv. uppsyning, ɔ: »allmänna ordningens vidmakthållande«. H. P. S.: byskik, ɔ: skik og orden i byen. Jfr. bordskik, som ær bord»politi«, skik og orden ved bordet. Så blev da **Politimester** til byskik(s)mester.

Politibetjent, by-sven (H. D.). Ordet var efter H. D. »almindeligt i det mindste til Chr. IV.'s tid«. Han nævner adskillige nyere bokskrivere, som bruker det; deriblant Karl Bernhard og Pal. Müller.

Politiembeds- el. Bestillingsmand, fredman. H. P. S. Fred-vågter (*-vaktar)? (for torg-, gate-, hus-fred m. m.). Mk. og **Fredsdommer** (England).

Politik, regerings-kunst (O. V.), statsmandskab (Fædrel., d.), stats- (bedre riks-) kunst el. statsmans-kunst (H. P. S.), statsklokskap (H. P. S.), -kløkt (H. P. S.), riks-stel, n. (Lm.), samfunds-stel (B. B.), stats-førelse, -styrelse, -skik (H. P. S.), stats-færd (Chr. Winther, C. Ros., H. D.), riks-ledelse; -styr, n. (s. og stel, Lm.),

styre (bygge-s., ɔ: Bygnings-P.), -stræv (handels-, landvinnings-, folkelighets-stræv, ɔ: Handels-, Erobrings-, Nationalitets-P.); også framgangs-måte (Lm.); (som Kundskab), riks-lære (Lm.), »stats«-lære, -vitenskap, -kunskap (H. P. S.), samfundslære (»V.s Gang«); (Statsanliggender), riks-saker, riks-gøremål. **P., Bygde-**, bygde-ånd, småstads-ånd; **Kirke-**, k.-ledelse, -styrelse; **Person-P.** (motsat den, som går bare efter hensyn til saken), person- el. personl. styrelse, personlighets-hensyn (nl. av regerings- el. stortingsmedlem). — **Følge en fredelig P.**, føre et fredens liv (som rike), et fredel. riks- el. samfundsliv.

Politiker, stats-man, stats-klok man, riks-stellar (Lm.), riks-stræver? (jfr. mat- el. målstræver); stats- (ɔ: riks-) kyndig, -fører, -styrer (H. P. S.), -leder.

Politikus, stats-flikker (H. P. S.), kanne-støper (H. P. S.), jfr. Politiker; sluging, m., fuling, m., ræv, m. Jfr. Listig.

Politipersonale, trygde-folk? ordens-vakt? fred-manskap? Jfr. Politiembedsm. (fred-man).

Politisere, tale om »politik« (se ovenfor); (ringeagtende), kanne-støpe. **P—nde**, riks-stellende (Lm.).

Politisereri, -ring, riks-stelling. Lm. **En-foldig P.**, kanne-støp»eri« (-ping).

Politisk, »stats«-(riks-)klok, -lærd, -kyndig; borgerlig (f. e. forfatning), samfunds-, riks- (riks-borgerlig). H. P. S.: statsretlig, -vitenskapelig, -klok; stats-borgerlig; statlig? (jfr. efter formen: helstatlig, natlig, retlig, undersåtlig, forsætlig); statsgyldig, stats-tjenstlig, -tjenlig. Også: klok, listig, snedig, *fu'l, *sløg. — **P. Agitation**, riks-æggelse? (jfr. Agitation; (Anliggende), riks-sak; (Fanatisme), riks-utålsomhet, utåls. i riks-stræv? (jfr. Fanatisme); (Frihed), selvstyre(lse).

Politur, glathet, glans; filing, skuring, avpusning (H. L.); høflighet, »slepenhet«, dannet adfærd, finhet, *finlejk, pyntelighet (i adfærd, i »væsen«), *snilskap, *ærighet. Jfr. Artighed.

Polk Rigsdag, kråke-ting, n.

Polkdans, *pols-dans (*påls-d.).

Poltron, hare, rædhare, *stakkar, krejst, m., krabbe, m., kry'p, m., blauting; m., sæling, m.

Poly-, i * ikke: flejr, men mang-. *Mangbølt, ɔ: bølt i flere Bosteder; mang-før, bygtig i flere Hensyn.

Polyandri, flermans-gifte? (en kone m. flere mæn), mang-. Jfr. Poly-.

Polyeder, mange-flatning (H. P. S.), ɔ: legem med mange flater.

Polyfag, sluk-hals, ov-nøjte, f., stor-æter. Jfr. Graadig (Forslugen); Fraadser.

Polyfagi, slukenhet, grådighet.

Polygala vulgaris, blå-fjødr, kros'-urt, gauke-blom, gauk-tunge.

Polygami, mang-gifte, fler-g. (bedre sen flerkon»eri«); jfr. sv. mång-gifte. Mots. engifte, Monogami. Jfr. Polyandri og Polygyni.

Polygamisk, mang-gift, fler-g.; i, om manggifte.

Polyglotte, mang- el. flermåls-bok, -skrift (i flere bokmål, brukte jævnsides, f. e. med lat., fr. og eng. ordlyd, Text).

Polyglottisk, flermåls (i flere mål samtidig).

Polygon, mange-kant.

Polygonometri, mangekant-måling.

Polygonum, skede-knæ. (Sørens.). **P. aviculare**, tungras, væ'g(e)-gras, fugle-g. Sørens.: Vej-skedeknæ. **P. convolvulus**, åker-vindel »?« Sørens.: vindel-skedeknæ. **P. persicaria**, hønse-gras, pile-g. Sørens.: Hønsegræs-skedeknæ. **P. viviparum** („en Urt med mange bløde rundagtige Frø"), fugle-fræ, n., harafrø, hararug, titing-frø, titing-rug, m., kråkemat, (i alt 16 navn, se I, Aasens avh. s. 13). Sørens.: Fuglefrø-skedeknæ.

Polygraf, (Person), mangskriver (som skriver meget og mangt); (Ting), mang-skriver (redskap til samtidig at ta flere avskrifter el. avtryk).

Polygrafi, mangskriveri (-skrivning).

Polygyni, flerkone-gifte (om man med flere koner). Flerkon»eri« er mindre norsk. Jfr. Polyandri.

Polyhistor, mang-kyndig, -lærd (man), mang-kænner? sprænge-lærd.

Polyhistori, mangkyndighet (bedre -*kunnigskap), -lærdom, -læsning, mangesidig kunskap, utstrakt el. utbred lærdom. Sv. mångkunnighet.

Polykrati, regereri el. -re-syke (for megen inblanding fra styrelsens side), mang-styre? ov-styre (*ov = altfor).

Polykromatisk, mange-farget.

Polymat, se Polyhistor.

Polynesien, sydhavs-øerne, -landene.

Polyp(us) (eg. mange-fot, mangfætting, vækstdyr [Plantedyr] med mange føter el. armer), trådarm el. trådarm-dyr (H. P. S.), våkster-dyr (O. V.), halv-dyr (O. V.); (P. i f. E. Nøsen), tråd-arm el. trævle-vækst (trævlet utvækst på menneskekrop). Også blæk-sprut, otte-fot ær kalt Polyp.

Polypodium Dryopteris, kjæ'lg (kjæg, ɔ: telg). Dr. Sch. — **P. Ptegopteris**, saulå'k(o), fugle-låk (Dr. Sch.), *fugle-burtn, *-blom, *små-blom. Gunn.: næbbe-blom, hænge-

ving, gjeske. Se og Stenſøde (Polyp. vulg.).

Polypragmatiker, (en) stundesløs, mangstræver. Jfr. Projektmager.

Polyſyllabum, mang- el. flerstavelses-ord.

Polyſyllogiſme, slutnings-kæde, -række.

Polyteiſme, flergud-eri, flerguds-gyrkelse, -lære. Sv. mångguderi.

Polyteiſt, flerguds-dyrker. Sv. mångguda-dyrkare.

Polyteiſtiſk, flerguds-dyrkende.

Polyteknik, mang-yrkes-kunst el. -lære?

Polyteknisk Skole, Institut, håndværks-højskole (Meyer), manghåndværks-skole el. mang-gærnings-sk.? Mk. sv. sløjd-, sløjdskola. Jfr. og Industri.

Polytomi, mang- el. fler-deling (indeling i mange deler el. underavdel.).

Polyton, fler-tonende, mang-t. Jfr. Monoton, ɔ: enslydende, -tonende.

Polytrichum commune, bjørne-måse(o), malte-m. (Wilse), gauke-ma't (Dr. Sch.), sope-måse. Dr. Sch.

Polytrøſt, for stærk næring, over-nær.?, over-mættelse, ov-nørsle? (av *ov-, ɔ: altfor, og *nørsle, ɔ: „rigelig Forſyn. med Mad"), mættelse. Jfr. Atropi.

Polytypi, tryk-flerfälding, flerfälding, mangfoldig-gørelse ved tryk.

Pomade (af lat. *pomum,* Æble), hår- el. hudsalve (Meyer); glans-salve, hårglans (i likhet med blyglans, spisgl.). Efter H. P. S.

Pomeridian, eftermiddags-

Pomolog, frukt-kyndig, -kænner.

Pomologi, frukt-kænskap, -lære, dyrkning.

Pomp, prunk (tysk,. men i vårt * finnes prunke, prunke-ståve, ɔ: stasstue), stas, *ov-buna', *gildhet, *grumhet (efter *gild, *grum, ɔ: prægtig), dramb, n.; højtidsfærd. stas-f., stor-stas (O. V.), fæstlighet. Jfr. Pragt, Stads, Luxus.

Pompe, *pumpe, f.

Pompe, at, *pumpe.

Pomperende paa Dæk af Fartøi, ku-dæle, f.

Pompeſod, pumpe-so't, n. (Pumpens Grundlag i et Fartøi"). Sv. pumpsot. Jfr. n. t. Sod, ɔ: Brønd.

Pompier, -ers (eg. Pompe- el. Sprøitemager), brand-, pompe-, sprøite-man. el. folk.

Pompon, flitterstas; ul'-dusk.

Pompøs, *gild, staselig, *prunkende, *grum, *ov-gild, *grisk, glimrende; højtidelig; højtravende.

Ponderabel, vejelig (som kan vejes).

Pondus, vægt; byrde.

Pontifikalier, bispe-klædsel (-dragt), -buna', -skrud; præste-klædsel, æmbedsklæds.; højtids-klær, stasklær.

Pontifikat, over-præstedømme, ypperstepræste-værdighet el. dømme, pavedømme, pave-værdighet.

Ponton, bro-båt (at lægge bro på). H. D. Sv. brobåt.

Pontonbro, båt-bro (bro lagt på fartøj), skips-bro, flyte-bro.

Pontonnier, bro-bygger (hærsven, Soldat).

Pony, liten ridehest, dværg-hest?

Popans, skræmsel, fugle-skr., -skræmme, f., busse, m., båbbe(o), m., båkke(o), m., buve, m. Jfr. Buſſemand.

Pope, præst (av d. græske kirke, Rusland).

Poppel, poppel, m.; (*pop. tremula*), åsp.

Populace, almue, menigman; hærke, n., hærkemuge; hærke-hårg(o), f. Mk. hærk(e), n., Skrab. Jfr. Pøbel, Slæng, Pak.

Populariſere, gøre almenfattelig; gøre almen-nyttig.

Popularitet, folke-yndest (Molb.), folke-fagnad (Lm.) (*fagna' ær „Glæde, Fornøielſe"), man-tækkje, n. (-*täkke, o), folke-tække? folke-kærhet. Jfr. Gunſt.

Population, folke-mængde, -tal, folk, inbyggere. Jfr. Befolkning. **P—s Tiltagen,** folke-øg(n)ing (H. D.), -vækst? man-auke, m., -auking, f., aukna', m. Alle tre auk- siges om Forøgelſe, Tilvæxt. M. -auke også om annet.

Populere, bygge, ny-bygge, nedsætte folk. Jfr. Befolke.

Populiſcit(um), folke-røsting? folke-uttalelse, folke-vedtak, -gelse?, ɔ: Beſlutning.

Populær, folke-kær, -yndet, folke-sæl (Lm.) (jfr. vennesæl), vellikt, om-tykt; folkelig, jævn, omgængelig; (Stil), almenfattelig, fattelig; ål-tydeleg. I A.

Porcel(l)ain, Iæn, fint stentøj, *postelin (porselin, bastelin; sv. porslin), krus-ty, n. Jfr. Fajance.

Porer, små-hul, svette-hul; (i Ben), føjre, f.

Porfyr, eg. purpur-sten (Meyer).

Pornokrati, skøke-vælde (H. D.), frillevælde. H. D. Gl. n. har alt skækja.

Pors (*Myrica*), pors, m. (pos', post). Gl. n. pors. Sv. pors.

Port, port, m.

Portabel, flyttelig, rørlig.

Portal, stas-dør, -port, hoved-ingang.

Portatil, -tativ, hånd-, lomme- (som håndsprøjte, lomme-ordbok), flyttelig (H. P. S.), bærelig, *bærande. Se Portabel.

Portagel, port-krok? ɔ: hængsle-krok.

Porte, bære- el. række-vidde, syns-vidde, skud-v.; fatte-ævne.

Portechaiſe, bære-stol; syke-båre. H. D.

Porte-crayon, blyant-hus, fargestift-holder; risse-pen.

Porte-epé, kårde-bærer; kårde-dusk. Bægge efter Meyer.

Portefeuille, tegne-bok, bære-taske (H. P. S.), blad-taske (H. P. S.); stiv-lomme, brev-bind, -taske, brev-skjej(d)? (to stive bokbind, som tilsammen utgør gemme

om skrivpapir, at det ikke krølles). Jfr. kniv-, sværd-skede, d. e. to skeder el. sponer, som »balg« om kniv, sværd; jfr. Rappe; ful'magts-brev (H. D.). **Minister-P.**, kongs-råds-æmbed.

Porte-manteau, vadsæk, læ(de)rsæk, tværsæk (sæk med åpning på siden).

Porte-monnaie, penge-pung.

Portentum, varsel, vitring(i'), føre-færd(y), f.; vanskapning, vardøvle, n., misfoster, trol', n., gast, m., buve, m., ufriskje, n. (m.). Jfr. **Popans**; **Uhyre, Skræmsel, Bu(s)semand.**

Portentøs, ille-varslende?; underlig, vidunderlig, rar, sær. Jfr. **Selsom.**

Porter (eg. **Sjauer-, Lastdrager-Øl**), brun-øl (stærkt engelsk øl, fra først av især funnet passende for sjauere. Meyer).

Porteur, bærer; (**Kjøbm.**), foreviser, innehaver, ihænde-haver.

Portfløi (**Port-Halvbøt**), port-væng? (ɔ: -vinge). Jfr. **Fløi.**

Portier, port»ner« (ɔ: portman). Jfr. **Portner.**

Portiere, dør-forhæng, dør-hænger. H. P. S.

Portikus, søjle-gang, -hal', dækket gang. Jfr. **Søile.**

Portion, del, mål? bålk(o), m., gift, f., giving, f. (ɔ: hvad som gives el. tages på en gang), turting, m. (»turfting«), sætling, f. (sætling, av sæt', slægt, heter i * sætting, m.), sætle-vor(d), m., dagsniste (for en soldat); lod, lo't(u), m.; arvedel; (**afmaalt Stykke**), skant, m. **P. (Øl) til Kreaturene**, ku-vor (kyre-vor), m., gift, f., gjæv, f. (*giv, *gjæft; d. * gift, sv. * gev, giv, gjäv, gl. n. gjöf, gæfi), våndel (vondul), m. (fl. -dlar). Sv. * vandel, våndel. Dært. **våndle(o)**, ɔ: **gjøre *våndlar. P., liden**, tint, m. (f.), slik', m.; (**saameget, som man behøver paa en Gang**), små-tur(f)ting, m. (jfr. småturftig, ɔ: **som behøver Lidet**); skyld, m., skjærv, m. Jfr. **Smule; Bidrag. P. at tage paa en Gang**, bakster, m., båksta(o), f. **P., som brygges paa en Gang**, bryg' (brug'), n. **I smaa P—ner dele**, granne(ar). Av gran(d), m., ɔ: **Smule. Det var en dygtig P.**, jfr. *det var ingen sty(v)-mor-bete(i'). Til *styv- jfr. **Stebarn.**

Portique, se **Portikus.**

Port„ner", portman el. -sven? dør-vågter (o), *-vaktar (portvogter, Molb.); portgæmmer, ɔ: »vogter. H. D., H. F. Evald. Jfr. **Kunst„ner".**

Porto, bære-penger, -løn, postpenger, brevpenger.

Portobog, post-bok?

Portofri, postfri; frit (ɔ: betalt).

Portræt, mans-like, n., manlikan, n. (gl. n. mannlikan, **Billede**), av-tak, n., billed, anlet, avre't(i'), n., tegning, av-tejkning, f.; gen-billed. H. D.

Portrætere, male, tegne, ta' av (Asbj.), skildre.

Portræt-Statue, bryst-billed.

Portrætør (:teur), **Portrætmaler**, billedmaler (Molb.), *anlet-målar? avtakar? Jfr. **Portræt** (om anlet og ta[ke] av).

Porøs, hullet, *føjrot, *føjren, *bolot (ɔ: boblet), skråven(o), soppen (ɔ: **som Sop**, O. V.), fo's(oo), påsen(o), laus, håsen(o), råven(o). **P. Is**, råv(o)-is, m., skråv(o)-is. **P. Masse**, skro'm(u), n. **P. blive** (f. E. om **Brød**), bole-laupe; (**om f. E. Træ**), føjrast. Ellers **skråvne(o)**, **råvne(o)**, *fo'sne (**føse**, -te, også av fo's, sær: **svulme op, opblæses**).

Posament- el. **Pos(f)ementmager** (fr. passementier), frynse-væver, -maker (H. P. S.), snor-, borde-maker. (**Posfementer**, d. e. »borde«, kanter, snorer; [**Frygn(d)er**], skuv, m., faks, n., sprang, n., duskar, m. pl., jfr. **Bord**).

Pose, påse(o), m., byngje, f.; kyte, f. (på klær el. krop), jfr. **Bugle.** Gl. n. posi, sv. * påse. Jfr. *pus' (eng. purse), ɔ: **Skindpung**; **pø'k**, m., ɔ: **Skindbælg af et mindre Dyr**; hi't, f., **af et større. Rent ud af Posen**, likefræm, uten (at gøre) krus.

Position, stilling, tilstand; lægd, f. (ɔ: **Beliggenhed**), stand; hær-stilling; fotstilling (i dansekunst); bokstav-stilling el. -følge (i vers); forut-sætning, sættelse (mots. nægtelse). **P.s-Skyts**, svært skyt (mots. »felt«»skyts«).

Positiv, fastsat, foreskreven, lovtagen, given; avgjort, vis', fast; avgørende. (**I Grammatik.**), undertrin (mk. mellemtrin og overtrin, ɔ: kompar. og superl.). **P. Lov**, vedtagen l. (Madv.), skreven lov (Fædrel.), mots. naturlov. **P. Ret**, lov-tagen, -fæstet, given ret, mots. naturlig ret. **P. Religion**, åpenbaret el. dog nedarvet, vedtagen r. **P. Straf**, foreskreven, fastsat, lovfæstet straf. **P. Teologi**, nedarvet, hævdet, skole- el. lærd teologi. **P. — negativ**, sættende — nægtende; opbyggende (Th. Kj.) — **adelæggende** (Th. Kj.), nedrivende; gørende — latende (forsømmende). »Gjøre og lade« sær gl. dansknorsk ordlag. Likeså sv. görande — latande. Jfr. plus — minus; ja — nej (ja-, nej-elektricitet). 2. **P.**, hånd- el. stue-orgel. Mk. og spille-dåse el. -kasse, lire-kasse.

Positivisme, ov-tro (ɔ: **Overtroen af**), på det hævdede, indførte, vedtagne, nedarvede.

Positivitet, vishet, sanhet.
Posito, eg. sat; sæt, at . . .!
Positur, stilling, legemlig »håldning«. Jfr. Holdning.
Possesfør, *havar, *innehavar, ihændehaver. Jfr. Besidder.
Possesforist Proces, lovmål el. rettergang om ejendomsret.
Possibel, muelig, gørlig.
Possidere, ha inne, ha i hænde. Jfr. Besidde.
Post, stolpe; rør (som i Vandp., ɔ: va[t]nspring); sted, plas, stilling; vakt, skjold- (»skild«)-v.; ombud, æmbed; stykke (f. e. i en bok), del (av en sak), sæt? (ɔ: sats, i regnskap); kedel, kar (jordfast vatnpost); sending (dag-, dagstø), førsel (riks-, av brev, blad, færdemæn); tidend, budskap (jfr. Jobs-post). Jfr. Littera (a., b. osv. i bøker). Da littera hær også kunde hete post, kan vel bokstav stå for bægge. Ordet er kænt og brukt også av almuen, Post = æmbed og Post = sæt vel undtagen.
Postal, -ist, postlig (jfr. vestlig av vest, østlig av øst, høstlig av høst).
Postament el. Postem., fotstykke (til billed-støtte), søjle-fot, -stol. Jfr. Søile.
Postanvisning, post-forevisn.? -syning, f.? Jfr. Anvisning.
Postaabneri, land-posthus? post-åpning?
Postbud (som gaar med Breve, jfr. Brevbrager), brev-sven (H. D.). Gl. n. brefasvein. I likhet med bordsven, bysven. Jjr. Opvarter og Politibetjent.
Postdatere, efter- (fræm-) dagfæste (skrive en senere dag under æn den virkelige), fram-flytte? (»Udfærdigelsen blev fræmfl. en Dag«). Jfr. Antedatere.
Postdiluvianst, eftersyndflods-. Jfr. Antediluvianst, førsyndflods- el. -flodelig.
Post epiphanias *(festum)*, (de næste søndager) efter helligtrekonger(sdag).
Postere, sætte, stille, stede; sætte (i et æmbed, »ansætte-), tilsætte (R. Keyser); sætte op, in, føre op (i boken), bok-føre (en »post«, et sæt, i boken).
Postering (at postere), sætting? *sætnad? (jfr. sæt'); (det Posterede), sæt? sætnad. Jfr. Post.
Posteriora, bak-del, -stykker; bakdelen(e). **A posteriori**, bak-fra; bak-efter; ved efterslutning, -kunskap (H. P. S.); av røjnsel, ɔ: av „Erfaring", hvilende på „Erfar." **Aposteriorist Kundskab**, k. av røjnsle? røjnsle-k.?, ɔ: Erfarings-K. Jfr. Apriorist.
Posteriorität, efter-rang (mots. forrang, fortrin), efter-hånden (i, mots. i forhånden). Jfr. Prioritet.
Posteritet, avkom, efterslægt, efterkommere, ætlinger, efterverden.
Postexpedition, post-hus. Jfr. Expedition.
Postexpeditør, post-man el. -giver? Jfr. Expeditør.
Post festum, bakefter, for sent. **Komme p. f.**, jfr. *kome i bakmessa, d. e. „naar det Bedste er forbi", eg. når Gudstjeneste er til ende. Mk. *gange i buslo(d)i.
Posthumus, efterfød (efter sin fars død); efterfød(n)ing (H. P. S.); efterlat' (skrift). Jfr. Opera.
Postil, præken-(år)-bok, p.-samling, postel, m., („oftere") *huspostel; søndags-bok. H. D., Gl. Gr.
Postillon, postfører, -kar(l). **P. d'amour**, kærlighets-brevdue, k.s-bud(bærer).
Postkontor, post-hus.
Postludium, efter-spil.
Post nubila Phoebus, efter regn (kommer) solskin.
Post numerando, mot betaling bakefter, mot efterbetaling. Jfr. Prænumerando, mot betaling forut, forutbetaling.
Posto, fast stilling, fotfæste.
Postponere, sætte bakefter; tilside-sætte.
Postporto, brev-penge. Jfr. Porto.
Postpositiv (Partikel, Artikel), efter-hængt, efter-stillet. Jfr. Præpositiv.
Postskript(um), efter-skrift.
Postulant, krævende, kræver, søkende. Jfr. Ansøger.
Postulat, krav; påstand; krav(s)-sætning, »fordrings«-s. (som nl. ikke trænger til bevis, — som faller av sig selv), forutsætning?
Postulere, kræve; påstå; forutsætte.
Postur, se Positur.
Postvei, kongs-væ'g, *alman-v., *ålman-v., alfar-vej.
Postvis, post for post, punkt for p., stykke f. s., sæt' f. sæt?
Posuit, posuerunt, har rejst, sat (nl. minnesmærket).
Pot (Maal), potte, f. (Sommesteds pot', m.). **P., halv**, tint, m.
Potage, køt-suppe, *køt-såd(o), n. Mk. *supe, *supan.
Potageske, øse-ske (H. P. S., H. D.), suppeske (Meyer), fat-ske.
Potaffe (t. Pottasche), lut-salt (Molb.), plantesalt (Molb.). Jfr. Alkali.
Pote, ra'm, m., lo'm, m., lab', m., lamp, m., lamse, m., loke, f. **P.** sær „et rent tyst Ord, som man finder brugt i nyere Strifter om Kattens, Hundens og lign. Dyrs Fødder". Molb. Se Lab.
Potent, vældig, mægtig; formuende; avledygtig, *gra.
Potentat, magthaver, landsherre, drot, magt.
Potentiel, kraftig, virksom.

Potentilla (jfr. Tormentille); (anserina), *mure, *mure-gras, *sølv-gras(y).

Poten(t)s, eg. magt, kraft; avlekraft; (i Psykol.), åndskraft; (i Mekanik.), magterne (d. e. vægtstangen, trissen, vinden, skråplanet, kilen, skruen); (i Matem.), selv-fåld (ɔ: at et tal fålder, flerfålder [multipl.] sig, med sig selv). Så i nyere danske skrifter, A. D. Jørgens., H. D. **I 1ste, 2den osv. P.**, i 1ste osv. selv-fåld.

Poten(t)sere, gi magt, fulmagt; give rang, værdighet; ophøje (et tal til højere værdi, højere »potents«), selvfålde (H. D.); jfr. **Potents**.

Potestas, magt, vælde, myndighet.

Potet (*Solanum tuberosum*), æple(e), jord-æple, potete, f. (pote, tate, potate), [kantoffel. Hallingdal og Valders. Jfr. **Kartoffel**.

Potior: a parte potiori (fit denominatio), efter hoveddelen, efter flertallet (retter sig el. sættes navnet).

Potpourri (av pourrir, råtne, l. putrire), lukte-krukke; allehånde, blanding, rips-raps, lit av hvert, bland-korn. Jfr. **Mistmask**; **Ruskomsnusk**.

Potte, potte, f. Holl. pot. Fr. pot.

Pottemagerarbeide, *krus-ty, stejn-ty, n. Jfr. Stentøi.

Potteskaar, kru's-brå't(o), n., skål(s)-bråt (H. L.). Mk. *skålbrot, „en liden gam-Skaal".

Pouille, potte (Molb.), sæt', insæt' (ɔ: **Sats**, Indsats)? Jfr. **Indsats**.

Pousere (l. pulsare), støte, drive; skyte (*skjote), skuve(ar el. — skauv); hjælpe el. dra(ge) fræm, ta sig av. **P. sig**, komme sig, svinge sig op, *ta(ke) seg fram (ɔ: gjøre Fremstridt).

Pouvoir, magt, vælde, kraft.

Pragmatik, sak-kyndighet, verdens-klokskap. **Pragmatiker**, se **Pragmatist**.

Pragmatist (Pers.), eg. forretnings-kyndig; sak-kyndig, verdens-klok; (Ting), lærerik, oplysende, almen-nyttig. Alt efter H. P. S. **P. Historie**, vitenskapelig el. tænkende hist. (i motsætn. til årboks- el. dagboks- el. lign. rå el. løse meddelelser). **P. Regler**, klokskapsr. (lærdommer, bud). **P. Sanktion**, eg. bare = almennyttig avtale; almennyttig ordning, vedtag(else), tilstelling.

Pragmatisme, tænkende saga-dyrkelse el. -skrivning (som nælmlig filosoferer, tænker, over historien, undersøker årsaker og virkninger).

Pragt (t. Pracht), hærlighet, skart, n., ov-svep(i), m., ov-buna', m., dramb, n. (drams, n.) (gl. n. dramb, Overmod), fjøgl, n., drust(u'), f., gildskap (Lm.), m., stas, m. („nyt Ord"; sv. stat, sv. * stass); mk. og skrud, n.; (**pragtfuld Dragt**), højtids-skrud (H. D.). **Baarens hele P.**, vår-skrud(et), H. D., Magd. Thor. **P., ufædvanlig**, ov-vi's, f. (-vise, f.). Jfr. **Luxus**, **Stads**. »For møket skart er skam«. **Uden P.**, sømeleg, tarvelig. Jfr. **Simpel**, **Tarvelig**; **Anstændig**.

Pragtbygning, hærre-gård, borg, hærre-borg?, hærre-hus. Jfr. **Palads**.

Pragtfuld, *gild, *ov-g., *grum, *skarten, gresk (Asbj.), drusteleg, *staut, drambs-leg, *prud, *briken, *glu'p, *brisen, *gru's, (grusk), hærre- (ejn h.-ret), pryde-leg, ov-svepleg(i).

Pragtklæder, druste-klæder (Lm.), højtids-skrud (H. D.), ov-buna', m. Jfr. **Stadsklæder**.

Pragtværelse, høg-loft, n. (høgeloftet). Jfr. **Stadsstue**.

Pragtværk, pryde-værk. Lm.

Prale, rope („til forbiseilende Skib for at give el. modtage Efterretn."); brå (-dde). »Han brådde ved åt meg«. Også *brå i el. uti.

Prale-Hold, tilråps-avstand.

Prairi, eng; stor slette (i Nordamerika).

Prakke („erholde ved ibelig Beden, Trygle og Overhæng"), jfr. *prakke, ɔ: l. „strabe sammen, udpresse, 2. besvære, plage, uleilige". **P. paa En**, narre (Roget) på ejn. Jfr. narre . . . frå ejn.

Prakker (forarmet og uvederhæftig Pers., n. s. **Pracher**), fant, m., *fille-f., -rag', m., -rad', m. Prakkar i * sær „Puger, Stryverfænger; nogle Steder ogsaa Bissekræmmer". **Prakkere**, fante-folk. Jfr. **Stodder**. **Blive til P.**, *bli fant, *bli *busleten(i). Jfr. **Ruineret**, **Bankerot**. »Han vært op-i fant«.

Prakkeragtig, *fante-, *fille-, *hærke-.

Prakkerfoged, fante-fut? Jfr. **Stodderkonge**.

Prakkerstads (n. s. **Pracherstaat**), stakkar-stas? fante-stas? Jfr. **Stodderstads**; **Stodderhovmod**.

Prakkerstolt, stor-stakkar? storstakkarslig?

Praktik, gærning, utøvelse (av vitenskap el. kunst), øvelse; oplevelse; fræmgangs-måte; skik og bruk; læren om ve(j)rlaget, vejr-spådom. **Bondepraktik(a)**, ve(j)rlære på bonde-vis, efter bonde-opfatning el. iagt-tagelse. **Praktik(k)er** (fl.), knep, kunster, krok-vejer, *kroker, ræve-streker, fante-str.. Jfr. **Rænker**.

Praktika (efter **Karantænens Udløb**), helse-el. »sundhets«-brev? (-attest, -»bevis«); frit samkvæm (med landet, om skip fra mistænkt sted), fri fot el. færsel (likesom før **Karantænen**).

Praktikabel, gørlig, utførlig, muelig, iværk-

sættelig; tjenlig; (Vei), fremkommelig (gående, kørende, ridende), farende.

Praktikant, eg. ut-øvende; (Kvakfalver), bonde-dokter; fri-læke (nyere, mere pyntel. navn for Kvakf.); frivillig (i en ret el. en skriverstue [kontor] for at sætte sig in i arbejdet, i »forretningerne«).

Praktik(e)mager, fuling, m. (fulas), ræv, *kro'k. Jfr. Rabuliſt (Lovtrækker), Rænkeſmed.

Praktiker, ut-øvende læke (sakfører, skoleman); øvet, dygtig, klok, verdens-k., grej, rådsnar, skønsom (man); kunst-forſtandig, -kænner.

Praktikum, (nl. Kollegium), fore-læsning med tillæmpning (ɔ: med »anvendelse«, øvelse i at iværksætte det lærte), lærdom med øvelse, lære og liv el. levnet. **P.** (nl. Examen), dygtighets-, færdighets- el. gærnings-prøve (mots. kunskaps-prøve).

Praktikus, se Praktiker.

Praktiſere, ut-føre, sætte i værk, gøre, utøve (kunst el. vitenskap, især om læker og sakførere), drive »forretninger«, virke, være til (almenhetens) tjeneste. **P. ſig**, stjæle sig, snike, liste sig (in, bort). **Praktiſerende**, ut-øvende (læke, sakfører, uten riks-utnævnelse, „offentlig" „Anſættelſe").

Praktiſk, ut-øvende; utførlig, gørlig, gennemførlig, tillæmpelig (jfr. Anvendbar, Brugbar), tjenlig, bruks-tjenlig (H. Sch.), *brukfør (Lm.), *brukande, formåls-tjenlig; klo'k, *næm, *letvin(t); mat-nyttig, til nytte (»Telefonen praktisk anvendt«), i livet virksom el. ingripende; gærnings-, i gærning (f. e. pr. Dygtighed). — Jfr. Bekræm, Henſigtsmæſſig. — **P. Brug**, dagligt bruk, hverdags-b.; (pr. Erfaringer), ytre, utvortes (Morgenbl. 77) rejnsler; (pr. Foranſtaltning) åt-gjærd, f.; (det pr. Liv), det daglige liv; (Fornuft), den (for viljen) lovgivende »forn.«; (Filoſofi), sæde- og retslæren, ɔ: den viljestyrende visdoms-lære; (pr. Gjerning), hånd-gærning; (pr. Henſyn), hensyn til livet, virkeligheten, el. h. til nytten; (pr. Kriſtendom), kr. i gærning; utøvende, utøvet kr.; (pr. Mand), gærningens (ɔ: „Handlingens") man (mots. ordets, tankens m.), også næve-nyttig, hændig; foretaksom; mk. og *råd-vi's, -snar, -klok', -*rik, snar-rådig, skønsom, *grej, *g.-tøk, -*før (man); (pr. Sands), skøn på, sans for utførelsen, tillæmpingen; (pr. Vanſtelighed), v. i utførelsen, i tillæmpingen. **P. nyttig**, utvortes nyttig.

Pral, brask (i * braske, ɔ: prale), *stas, skryt, n., vind, bolting, f., skrøjt, n., glimmer, glimre-lyst. Jfr. Praleri.

Prale (t. prahlen), kyte(-te), røjte(te), gøre sig til av, briske seg, brække(-te), gøre vind, skrøjte av (-te), skryte (sv. skryta), børte(y) seg, bolte(ar), baute(ar), skræppe av (-te), ofse(ar), *skruvle, *skravle (sv. skräfla) (også = vrøvle), skrale(ar) (dv. skra'l, n., Skryderi, Selvros), *skrope, *skrone, Sv. * skroppa. Jfr. Brydſte (ſig); Prange, Prunke (meb), Glimre, Bramme, (H)overe, Braute, Overdrive.

Praleri, se Praleri.

Pralende (ſom gjerne praler), stor-ørt (-»ørd«), *storordig, kjøjseleg, *kyten, vindig, skrøjten, skrøjtsam, skræp'sam, skravlesam, -kær; (ſtolt), brækjen, drambsleg. *Også fræ'k(e). „Nærmer ſig til det t. frech (ublu), hvortil ſv. fräck og d. fræk ogſaa ſtøtter ſig". Jfr. Storſtalende.

Praler, *røjtar, røjte-kop', -stamp, m., røjte, f., skropar, m., skrøjtar, m., bål-tar(o), m., kytar, m., dramb-drysjar, stor-skryter (Molb.).

Praleri, røjte, f., skrøjting, f., skrøjt, n., skræp', n., kyting, f., dramb, n., bål-ting(o), f., ofsing, f., kyte, f., ov-læte, n., skro'p, n.; skraut, n. (»?«). Jfr. *skrøjte og gl. n. skraut, Pragt. Se Skryderi, Overdrivelſe, Ordgyderi.

Praleriſk, *mun'-drjug, mun-stærk, stortalende, skrytende. Jfr. Pralende.

Pralhans, se Praler.

Pram (holl. praam, t. Prahm), jfr. prå'm, m., lørje, f., færje, f. Også *førleskute. Sv. pråm. Gl. n. prámr. Dv. pråm-stå (-»stod«), f. **P., liden** („el. Færge, ſammenſat af nogle faa Planker"), ejkje, f. (ejke).

Prang, jfr. Pragt, Stads, Prunk.

Prange („drive Handel, iſær med Fødevarer og Kreaturer, ſom man ſtykkevis opkjøber paa Landet og udſælger i Kjøbſtæderne"), jfr. *prange (ɔ: „ſtakre, handle meb Smaating"); *handle. 2. (t. prangen, „viſe ſig i Glands, Pragt), frygde seg (ar), brikje(-te), brikje seg, brække(-te). Se Prale, Prunke, Bramme, Glimre. 3. (om Fartøi „forcere Seilabſen"), spræng-sejle el. sejle på spræng? Jfr. Forcere.

Prangende, jfr. Prunkende, Pragtfuld.

Pranger, handels-kar, *handlar. Jfr. Bisſekræmmer. **Heſteprangere**, *heste-handlar.

Prat (n. ſ. Praat), språt, n., dros, n., ma's, n., løs tale, *tøv, n., *va's, n. Jfr. Snak; Vaas. (Prat i * ær snak, samtale og prate ær: snakke om et og annet, bægge uten nedsættende mening. Likeså med *pratar og *prating).

Prate, *tøve, *vase, vavle, språte(ar) *skrave (gl. n. skrafa), *skravle.

Prater, lyst-hage. Også **Prabo**, eg. en eng, engen.

Pratſom, *språtsam, *pratsam.

Pravitet, vranghet, ondskap, *låkhet (el. låkskap), låk natur, ondt sin'.

Pragis, gærning, ut-øvelse, iværksættelse, tillæmp(n)ing; oplevelse (jfr. **Erfaring**), øvelse, færdighet; sædvane, sædvanl. fræmgangsmåte; rets-sædvane; søkning, ɔ: **Kunder. Overleveret Pr.**, nedarvet bruk, n. sædvane. **I Pragis**, i tillæmpingen, i utøvelsen, i livet (mots. i læren, i „**Teorien**"). Jfr. og **Teori.**

Praas (tynbt **Lys**), rane, m., dåse, m., lys-stub (ljos-stubbe), børting (y), m.; tøre-flis (y). Lm. Sv. *dås. Isl. dáss, m.

Precaution, se **Prækaution.**

Precedent, tidligere tilfælle. Jfr. **Præceben(t)s**, *cebere.

Precepteur, lærer.

Precieux, se **Pretiøs.**

Precipice, av-grun', styrtning, flåg (o), n., *ufs, f., *bråt (o), n., hamars-brun, f., stup, n., slu'k, n. (ɔ: Svælg).

Precis, kærnen, hoved-inhåldet; avret (i), n., rissing, f. (jfr. **Afrids**), oversyn.

Preferable, -rence, se **Præf.**

Prejugé, forut-fattet mening, fordom. Jfr. **Præjudits.**

Prekair, -kær, tiltryglet, uvis, uste, utryg, mislig; *på vona, *vå-skjøjt, *vi-høv (gl. n. **váskeytr.** *Vå, f., **Tvivl**). **Prekært**, lykse (Lm.). *For lygse(t), av ljugast, ſlaa feil? **P. Handel**, tillits-handel?

Premier, (den) første, øverste, ypperste, over- (**P.-Lieutenant**, over-l.; **P.-Minister**, første stats- el. kongs-råd).

Pren (til at **ſtikke Hul med**, jfr. t. **Pfriem** ɔ: Syl, n. ſ. **Preem**), syl, *gad' (gl. n. gaddr); jfr. *prjone, f. (prjøne), ɔ: **Knappenaal**; *brod', *ód', pig', pik.

Prent (**trykt Skrift**), prænt (e), n.

Prente (holl. prenten), *prænte (plænte), trykkje (-te). (**Indpr.**, *prænte in i).

Prentning, prænting f.

Pres (**Tryk**, tungt Overlag el. Sammentrykning), farg, n., (færg, n.), krejst, m. Mk færgje, f., ɔ: **Lag, Stabel**, ſom er oplagt til Sammenpresning.

Presbyter, eg. olding, gamling; ældste, kirke- el. sokne-forstander; præst.

Presbyterial-Forfatning, kirkeligt folkestyre (ɔ: k. »demokrati«).

Presbyterianer, bispe-hater, -fiende (som vil ha kirken styret ikke av bisper, men av »ældste,« av menigheds-valte mæn, kirkelige »demokrater«, friborgere, frihetsvenner).

Presbyteriat, en ældstes æmbed, ældstekal'.

Presbyterium, ældstes æmbed el. værdighet, præste-æmb.; kirke-råd, k.-forstandermøte, ældste-møte (el. -ting).

Preſence, nærværelse, overvær(else). *Pr. d'esprit*, ånds-nærv., fatning, sins-ro, -likevægt.

Preſenning (holl.), presenning, m., sejldukværje? -tjæld? (H. D.), var-duk? værværje? tjælding; vogn-duk, -dække(s). H. P. S. Mk. og *var-, ɔ: **beſtyttende**: *var-bord, -gar(d), -mur, -skin', -tak; *sole-værje, *torvalds-værje.

Preſent, gave, *giving, f. Jfr. **Gave, Foræring.**

Preſning (**haardt Tryk**), trykning, f., tresting(y), f., krejst, m., *krejsting, *pærsing; (**Paatrykning, Tvang**), *trugsmål, truging, f. Jfr. **Pres.**

Preſemption, se **Præſumtion.**

Preſſant, hastende, uopsættelig, påskyndende; magtpåliggende.

Preſſe el. **Klemme med Skruer**, skruve, f. Mk. og klæmme (-mb-), f., og pærse, f. **Maskine til at preſſe med. 2. Preſſe(n)**, prænten (Lm.); bladene, dagspressen. Del. **Sætte P. under Censur**, sætje prænting under formynderskap. Lm.

Preſſe, at (**ved tungt Overlag, ſom f. E. Sten paa Næver**, el. og at ſammentrykke), *farge (færgje), klæm(m)e(-de), *klistre, krejste (kroste, krøjste, trykkje (-te), trøste (y, -e; gl. n. þrysta); tutle(u'); (**Klæber**), pærse. **P. med Skrue**, *skruve. **P. Matroſer**, tvinge? **P. Penge af En**, plyndre p. frå ejn, pine ut av? *hærje.

Preſſefriheb, trykke-frihet, prænte-fr.

Preſſerende, uopsættelig, hastende (som haster).

Preſſion, tryk, tyngsel; bry, *ampe, m.

Preſtige, dyrd (sv. forslag). Gl. dýrð er „**Ære, Herlighed**". Jfr. **Illuſion, Nimbus.** Se Præſtigium.

Preſto, Preſtiſſimo, fort, meget fort (spille, synge).

Pretenſion, se Prætenſion.

Pretioſa, kostbarheter, *ejgne- moner (u), -loter (u); ædel-stas. H. P. S.

Pretiøs, kostbar, kostelig, dyr; tvungen, søkt, opskruet (tilgjort, sv.). Jfr. **Affekteret, Kræſen, Snerpet, Fordringsfuld.**

Pretiøſe, Precieuſe, pertentlig kvinne, »snerpe«.

Prevoyance, forut-seenhet, framsynthet (til *framsynt ɔ: „**forudſeende**"); framsyn, f. (ɔ: „**Tanke om Fremtiden; Forſigtighed**"); framtanke, m., * føretanke (y).

Priapiſt, »liderlig«, ublu(g), parre-lysten. Mk. *os, *krydig, *galen, *gra(d). Jfr. **Geil.**

Prik, prik, m. (n. s. **Prik**, eng. prick), sprækle, f. („**brugt i Fl.**: sprækler), tytel,

m. (jfr. Tøddel). **Med Prikker besat**, *prikkot.

Prikke (sætte Prikker), *prikke; (stikke med Naal, Syl), pirke, prikke.

Prima (Sort, Kvalitet, Begel, Ballerina, Donna), første, første-hånds; beste slag(s). **P. donna**, første sangerinne el. skuespillerinne (ved en skueplas); første dame. **P. instantia**, underretten. Se dette ord. **P. nota** = Klabdebog. **P. plana**, høvdingliste el. -opskrift (over officererne ved et kompagni el. en eskadron. Meyer). **P. vista**, ved forevisning (at betale); fra bladet (spille el. synge).

Primaner, (lærling) av første klasse.

Primarius, den første, ypperste, øverste. **Pastor pr.**, første-præst, hoved-pr.

Primas (Fl. -mates), første, ypperste, hoved, over-h. (blant præster el. »fyrster«); først blant de første?

Primat, førstemans-værdighet, forrang, fortrin. **Fornuftens P.**, fs. overhøjhet.

Prime, eg. første; førsteren? (jfr. i * til dels ander, tredder, fjærder), første tone, hoved-tonen, -rosten (av en »oktav«); f. røst (»stemme«, i sang); f. fele (fiolin); f. bedetime (kl. 6 morgen); f. fægtestilling; f. ark-side.

Prime, at, *prime, *tøve, *vase; (beruse), gå i ho(ve)det, *gå til hovuds.

Primigenius, ophavlig, oprinnelig, første i sit slag.

Primitiv, oprinnelig, ophavlig, fra først av; 2. »stam«-ord (bul'-ord?), rot-ord. **P. Standpunkt**, første skipnad(i'), Lm.

Primitivitet, oprinnelig, ophavlig stand, tilst. el. lag (ɔ: Bestaff.).

Primitiæ, første-grøde; (den, hans) førstefødde.

Primo, først. **Pro primo**, for det første. **Primo** i tonekunsten: hoved-tonen, -rosten (»-stemmen«), jfr. **Prime**.

Primordial, oprinnelig, ophavlig.

Primordium, ophav, førstning(en); grunlæggelse. Jfr. **Begyndelse**.

Primstav (gl. n. prím ɔ: Rymaane), *primstav, m.

Primula acaulis, ku-somre (y), f., kur-somar (u), kusmos-blom. **P. veris**, nøkle(y)-blom, *mari-nøkleband.

Primum mobile, første svinging, f. sviving, f. el. f. svev(i), n. (himmelens daglige rørelse).

Primus inter pares, den første blant like, første likeman blandt like.

Primus motor, ophavsmannen, (første) ophav.

Primær, første, ophavlig, fra første hånd, førstehånds-. **P.-Form**, grun'-form. **P.-Skoler**, første- el. for-skoler. **P. —sekundær, —tertiær**, første-, andre-, tredjehånds. H. P. S. **Pr., sek., tertiær-, kvartær-Tiden** (Folkeven. XXIV, S. 338), første-, andre-, tredje-, fjærde-tiden?

Princeps, d. første, øverste, højeste; drot, høvding, lands-hærre.

Princip, ophav, kilde, årsak, grun'; grun'-sæmne, grun-kraft; grun-»væsen«; grunsætning, -tanke, grun-tanke, ledende tanke, grun-lag (Lm.: »Gangværk, inrejdde på slike g. som« . . .); grun-sæt? i likhed med forsæt, insæt, opsæt; næmmere i sammensætn. og avledn. (grunsætlig f. e. for principmæssig? men ej grunsætninglig). **P.-Spørgsmaal**, spørsm. om en grunsanhet el. grunsætn., et grun-spørsm., hoved-sp., grunsæt-sp.? Til -sæt for -sats jfr. **Sats**.

Principal, ophavlig, hoved- (H. D.), første (forslag o.s.v.), førstehånds-? Mots. subsidiær, næste, andre-hånds, næste-h., hjælpe- (forslag m. m.). 2. hærre, hovedman, husbond, hus-hærre, foresat(te), mester, brødhærre (H. P. S.), drifts-hærre, arbejdsgiver, -hærre (jfr. **Chef**), handels-hærre (J. L., ɔ: „Bestyrer el. Eier af et Handelshus)"; fulmagt-giver, hjemmels-man.

Principaliter, først, helst, især, i hovedsaken, som hovedsak (mots. subsidiært, d. e. som undersak el. som næst-best, i bak-hånd).

Principalitet, ypperlighet; forstanderskap, husbondskap, høvdingdømme (-skap); overordning, overhøjhet.

Principat, ophav, kilde (*kjælde, sv. källa), grun'; forrang, forsæte, overmagt, overvægt, hærredømme (t. d. til sjøs), overordning, overstyre, overhøjhet, over-herredømme; stor-vælde (H. D.), høvdingskap (N. M. Pet.), over-vælde (Molb.). Jfr. **Overlegenhed, Hegemoni; Overhaand. Som har P.**, overvældig, -mægtig. Madv. Jfr. som sær første el. beste-man, spiller første fiolin (fele), har forsætet.

Principiel, første, ophavlig, grun-, **P. Afvigelse**, avvikelse i grunnen el. hovedsaken. Jfr. **Principal**.

Princip(ium), se **Princip**.

Principiis obsta, ta' dig i agt for det første steg (»skridt«), — gir du fanden en finger, tar han den hele hånd; «det er første frejstingi, ejn skal mest varast«.

Prinds, *kongs-søn(o); kongs-ætmne (ɔ: Kronpr.); »fyrste«; *prins. Jfr. **Fyrste**.

Prindsesse, *kongs-dåtter(o); »fyrstinne«.

Prior, foresat, forstander (kloster-f.), forman, provst (kloster-p.); forsyns-man (det danske navn i selve klostertiden, H. P. S.). Mk. *råds-man, ɔ: „Forstander, Bestyrer."

Priora, det foregående, tidligere tildragelser; tidligere ytringer.

Priorat, forsæte, forrang.
Prioritet, se Aprioritet.
Prioritere, give forret, give pante-ret.
Prioriteret, pante-fæstet (H. P. S.), fortrinsfæstet (H.P.S.). **P.(el.-ritets-)Gjæld,** pantegæld. **P. Kreditor,** kravsman med forret (m. føre-ret, y), forhånds-kravsman? panthaver, med føre-mon.
Prioritet, forsprang (i tid), føre-mon(y - u), m., forhånd(en), »fortrin«, fortrins-ret, forhånds-ret, første-ret (B. B.), forgang (gå fore el. fræmmenfor en annen); panteret (O. V.), in-tegning. L. Kof., H. D. Efter sv. inteckning (om panteret, — i æmbedsboken, Protokollen). **Første, anden osv. P.,** første, andre hånds pant el. (have) første osv. pantehånd el. bare hånd i den og den ejendom, H. P. S.).
Prippen (let fornærmet), prætten(e), *furten. Jfr. Pirrelig.
Pris (Vare-), pris, m., golde, f. (av gjælde), vær(d), n., vær(d)e, n. (var, val, væl); lejge, f.; jfr. Betaling. Fo(de)r-værd, -lejge; ku-vær'e, øjkje-være. **Om Prisen forhøre sig,** spørre på (en vare), *fale. »Han kaupar minst, som mest faler«. **Stige i P.,** *dyrne, dyrnast. **Stigen i P.,** dyrning, f. 2. (Forherligelse), lov, n., *ros, ære. »Gud have lov og tak!« Mk. **Give til P.,** overlate, gi over, utsætte for. **Give sig til P.,** late seg til. **Sætte P. paa,** *prise, mæte (-te). **Prisen binde,** *verte basen.
Prise, prise(ar), love(ar), vælsigne, ar. **P. lykkelig,** *sæle, *sælke.
Prise, eg. et ta'k, grep, kly'p, m.; fangst, hærfang, vinning; ta(ge)t handelsskip, hærfanget, hærtaget („erobret") skip. Jfr. Kapre. **P. Snus,** (ejn) snus. **Snustobak** heter (ejt) snus, n.
Prise(e)penge, fangst-p.
Priseret, fangst-ret? hærfangst-ret?
Pristarant, pris-liste (Aftenbl.), -tavle (H. D.), vare-priser (d. e. opskrift på —). Jfr. Liste, Fortegnelse. **P., ræsonnerende,** pris-liste med mærknader. Jfr. Bemærkning.
Prisme (eg. det sagede, filede); (i Naturlæren), lys-bryter el. lysbrå'; (i Stereometrien), kantet »søjle« (eg. stolpe, stabbe), kant-søjle. H. P. S.
Prismatisk, som en kant-søjle (-stolpe, -stabbe?). **P. Farver,** lysbryter-farger.
Prison, fængsel.
Privat, enkelt-mans, særskilt, særegen, sær- (f. e. særfred, særliv, mots. åpenbær', Lm.), hjemme-, hus- (hus-»andagt«, ɔ: i pr. Hus), huslig; ejnmænneleg (Lm.), *ejnstaka (den e. mannen), lønlig (ɔ: »hemmelig«), enlig, enskilt, *ejnskild (sv. enskild, — foreslås og av H. D., H. P. S. og L. Kof.). Mk. og æmbedsløs (-fri), rolig, i ro. **P. — offentlig,** ejnmænt (Lm.), ejnmænneleg — åpen, åpenbær'(o); *inhyses, innendørs (innstoks) — uthyses (i huset, utenfor h.), uten-dørs. Mk.: *i lag og ly(d) (hus-lyd, ɔ: i familien), ɔ: ute og hjemme; i lys og løn. **P. Andagt,** hus-opbyggelse, huslig opb., *kor, m.; (p. Audienti), særskilt, lønligt føretræde, f. under fire øjne; (Docent), underhånds-lærer; (Flid), hjemme-flid, husflid; (Foreløsning), underhånds-forel.(?); (Institut, Skole), enkeltmans-sk., friskole (mots. stats- el. riksskole). **P. Skole** er engang i ældre dansk kalt særskilt sk. (en smule støtte for enskilt, som dærtil har den ros, også at være svensk). **P. Interesse,** ejnmænnings-trådom (Lm.) el. -*bate, tarv; (Liv), liv i rolighet, husligt l., æmbedsfrit l., særliv, ejnskilsliv (Lm.); (Nytte, Sag), sær-nytte, sær-sak, enkeltmans nytte; (Person), særlivs-man, -menneske, ejn-mænne, n. (Lm.); (Ret, Rettighed), særmans el. særlivs-ret, ejnskilsret (Lm.), ret mellem man og man, ret manimellem; (Sekretær), løn-skriver, hus-skr., personlig skr.; (Stiftemaal, ɔ: Prædigt), øreskriftemål (H. D.); (Time), hjemme-time (mots. på skolen), hus-time? Jfr. Offentlig; Hemmelig; Fortrolig.
Privatbog (Kjøbm.), løn-bok (handels-bok, som køpmannen ikke lar kontorfolkene se). J. L.
Privatbrev (Kjøbm.), løn-brev (som de andre ikke skal se). J. L.
Privat(im) (Adv.), under fire øjne, lønlig, i løn, i enrum, underhånden, man-imillom (Lm.), for sig selv, uten vitner, i stilhet; inna'stokkes (Lm.), inhyses (ɔ: i huset), ejn-mænt (Lm.); egenhændig. Jfr. Privat.
Privation, jfr. unddragelse; avsættelse (Meyer), »blottelse«, ɔ: *audskap, *snøj(d)e, f., snøjding, f., øjding, f., *næking, f., *røjte, f., sakn, tap, skort, m., *vanting, *tråt(o), n. (at det tryter), *utid, -løshet, -løjse (penge-, mat-, rådløsh.); fo(de)r-nød, bu-nød. Jfr. Blottelse, Mangel.
Privatisere, leve uten æmbed, l. æmbedsløs, -fri, l. for sig selv.
Privatissime, i (al) stilhet, aldeles lønlig, fulkommen alene.
Privatissimum (kollegium), forelæsning for en enkelt el. enkelte. Meyer.
Privatist, underhånds-»studerende« (ɔ: lærling), sær-stud.?
Privativ, »berøvende«, »unddragende«, fraskillende; nægtende, utelukkende. **P. Ret,** utelukkende r.

Privatkorreſpondance (Kjøbm.), lønlig brevsending, løn-brev, -skrivelser.
Privet, van(d)hus, høske(y), n., tyne, n. (av tun, n., **Gaardsrum**), kamar (kåmår), m. »Vandhus«, fordi slike hus fordum ofte stod over rennende vatn. **P. i Fartøi**, *skarn-skjul (*skårn-s.). Se **Lokum**.
Privilegere, fritage (for en byrde); gi særret, forret, særlig ret. **Privilegeret**, fritagen (f. e. for skat, hærtjeneste); med særret; fortrin-stillet (H. P. S.); [fri-fant (Døl.). **P. Kreditor**, jfr. **Prioriteret Kr. P.** (udenlandſk) **Skib**, skip med forret, ɔ: som regnes like med landets egne med hensyn til tol', laste-penger, fyr-avgifter osv. J. L.
Privilegium, sær-ret (R. Keyser, H. Schulze), -rettighet, undtaks-ret el. lov(e), ene-ret, ejn-ret, m., for-ret, *føre-ret, fortrinsret, *føre-mon (Lm.), *fri-brev, frihets-b., nåde-b., værne-b. Jfr. **Bevilling**, **Konceſſion**. **P—er**, friheter.
Prig, pris. **À tout prix**, til enhver pris (hvor høj el. lav æn).
Pro, for. **P. et contra**, for og imot. **P. persona**, for hver (person).
Pro aris et focis, for altere og arner, for tro og ejendom, for d. himmelske og jordiske fædreland.
Probabel, påviselig (jfr. **Bevislig**); trolig, sansynlig, rimelig; godkænnelig. Jfr. **Antagelig**, **Plauſibel**.
Probabilisme, sansynlighets-lære.
Probabiliſtiſk, efter sansynlighets-læren.
Probabilitet, sansynlighet, rimelighet. **P.—s-Beregning**, sansynlighets-regning.
Probat, prøvet (H. P. S.), *røjnd, god, pålitelig, tilfreds-stillende.
Probatio(n), prøve, *fristna(d), *røjne, n., røjnande, n., *tøke, n., *prov, n. Jfr. **Bevis**.
Probereiter, -reuter, prøve-ridder, -rytter (-*ridar), handels-rejsende (med prøver).
Probere, prøve, *byde til, friste, frejste(ar), røjne; undersøke, *ransake.
Proberkunſt, prøve-kunst.
Proberſten, prøve-sten.
Probitet, redelighet, retvishet, skikkelighet.
Problem, opgave, (vanskeligt) spørsmål, gåte, f.
Problematiſk, tvilsom, uavgjort; vanskelig, gåteful', mørk.
Procedere, gå fræm, til værks; gå i rette (med el. for en), ha(ve), føre sak; tingrette. Nævnes av Molb. som forældet. Optaget av H. P. S.
Procedure, fræmgangs-måte; rettergang, sakførsel, sak-førsle, f., -førelse.
Procellaria, storm-fugl.
Procelløs, stormende.
Procent, av, for hundre(de), hundre(de)-del,
Proces, sak, f. (»føre, vinne ej s.«; mk. sak-førar, -søkjar, ɔ: **Citant**, sak-søkje), *rettar-sak, rettar-gang, m. (H. D., ɔ: „at udføre en Sag for Domſtolen", Molb.), søks-mål, n., lovmål (Molb., H. D.), rets-sag (Molb.), rets-trætte (H. D., Allen); 2. (**Fremgangsmaade**, jfr. **Behandling**), arbejdelse (ɔ: **Bearbeid.**), arbejd, gjærsl, f.; gjær(d), gang? arbejds-gang (»jærn-tilvirkningens hele gang«?), gennem-gang, omgang, skifte, overgang, om-arbejdelse, om-dannelse; (**kemiſk**), arbejdelse, om- el. gennem-arb.? **Renſelſes-P.**, renselse, rengøring, renskings-arbejd, -gjærd. Jfr. **Udvikling** (**U—s-Proces**), **Bearbeidelſe**. **P. gjennemgaa**, g. omdannelse, arbejdelse, rejding, f., rejdna(d), m., rejdsle, f. (ɔ: **Tilrebelſe**, **Tillavelſe**), laging, f., lagelse, n., gjærd, f., gjær'sl, f., til-laging, til-rejding, f. Tysk **Vorgang** ær vel ordret oversætt. av lat. *processus*. **P., ſummariſk**, avkortet rettergang. **Verbal-P.** (el. proces verbal), retligt forhør; skriftlig fræmstilling av en tildragelse; utsagn, ført i pennen. Jfr. **Protokollation**. **Gjøre kort P.**, springe formerne over.
Proceslovgivning, tingfare-balk. Molb.
Proceſſion, følge, række, færd (brude-f., lik-f.), fest-færd (H. D.), storfærd (Lm.), stævne, f. (Lm., hejders-st.), framgang. Lm. Tog og optog sær t. **Zug**, **Aufzug**.
Pro copia, for avskriften; for avskriftens rigtighet (innestår N. N.).
Prodigialitet, ødselhet, *tilsætlighet (av at sætte — pænger — til).
Prodigium, under, n., under-værk; trol, n., gast, m., ufriskje, n.
Prodigiøs, *underful', overnaturlig, uhørt, makeløs. Jfr. **Bidunderlig**.
Prodition, jfr **Forræderi**, **Troløsheb**.
Producent, tilvirker, -makar (f. e. skomakar), *værkar; første hånd. »Kjøbe fra første h.« »Gaa over fra f. h. til anden«. Jfr. **Frembringe**, **Forarbeide**. **P. i Rettergang**, vitne-fører. Dærtil vitnemål, n., ɔ: **Vidneførelſe** (Molb.).
Producere, avle, dyrke, værke, e (ar), tiltilvirke, gøre, lage; (om **Jorden**), bære, *give, g. av seg (»d'er klen jord, ho giv så lite'«), yte; fræmlægge (såsom bevis). **Producerende**, -bærende (H.D.), -førende, korn-, bomul'- bær.land; gul-før. elv.
Produkt (**Frembringelſe**), avkomme, f., tilvirkning, foster (t. d. ånds- el. hjærne-f.; mk. og hjærne-spin'), værk, virkning, avkastning (jfr. **Udbytte**); vare, f.; (af **Jorden**), avle (avl), m., avling, f., utvinning, m. (jfr. **Afgrøde**); (af **Kvæg**), dråt', m., *av-dråt, *unda'-dråt, *bu-dråt

(jfr. **Reieri**); (i **Matem.**), fier-fål(d). **Produkter**, også virke: skog-virke.

Produkthandel, råvare-handel.

Produktion, avle, m. (avl: bi-, korn-, »kvæg«-a.), avling, f., ytelse, tilvirk-(n)ing, værking, f., værkna', m., jfr. tilrejding, f., dyrkning (av poteter, korn osv.); („**Tilveiebringelse**"), fremlæggelse; (af **Vidner**), vitne-førelse (Molb.). Jfr. **Fabrikation**. **P.s-Forening**, arbejdssamlag. Dagbl. (n.). **P.s-Terminus**, tids-frist. Jfr. **Frembringelse**.

Produktiv, avlende, tilvirkende, skapende, (til)virksom; lønnende, lønsom. Jfr. **Frembringende**, **Frugtbar**.

Produktivitet, avle-kraft, skaper-kraft; fruktbarhet.

Profan, *vanhejlag, uhellig (Molb., H. D), verdslig; ugudelig, uren; ikke præstelig, ikke kirkelig, kættersk (H. P. S.); usædel, simpel, lav (*låg); u-inviet. **P. Skribent**, verdslig (ikke bibelsk) bokman? **P. Historie**, verdslig (ikke kirke-)h. Jfr. **Forfatter**.

Profanation, vanhelligelse, nedværdigelse, misbruk, krænkelse.

Profanere, vanhellige, *vanhelge. Jfr. **Profan**.

Profession, eg. vedgåelse, tilståelse; skrifte-mål; tros-vedkænnelse?; ordens-løfte; håndværk; æmbætte, n., yrke (Lm.), næring, nærings-drift, syssel, kal'. **Gjøre P. af**, drive som daglig syssel, som næringsvej; drive åpenlyst. Jfr. **Beskjæftigelse**, **Forretning**, **Haandtering**.

Professionel (haandværks- el. kaldsmæssig), yrkes-, håndværks-, kals-. **P. Politiker**, levebrøds-statsman, næringsdrivende st. Jfr. **Politik**. ; »mæssig.

Professionist, håndværker, håndværks-man.

Professo: **ex prof.**, forsætlig, med vilje; på kals- el. æmbeds vegne; som næringsvej.

Professor, »universitets«-lærer, højskole-l., højlærer (Birkedal, H. P. S.); højlærd? højskole-mester (Aftenbl. $^{22}/_{3}$ 59). **Juridisk P.**, rets-lærer, lov-l.; (teologisk P.), præste-lærer. **Professorat**, »sur, højlærer-kal', -æmbed el. -stilling?

Profet, spå-man, se-er, framsynt (man), san(d)siger (Molb.); vi's-man, tros-lærer (hos Jøderne). Gl. n. spámaðr.

Profetere, spå, forutsige, prædike; san(d)sige. Molb. (men „nyt og usædv.").

Profeti, spådom, forutsigelse, åpenbaring, varsel? varsels-ord (H. D.), klarsyn? framsyn? (til *framsynt, ɔ: „som spaar"), san(d)sagn (H. D.); hos Molb.: „sandfærdig Tale, Fortælling", ikke spådom. Sansåge(o), f. sær i * „sand el. virkelig Historie".

Profetinde, se-erske (H. D.), vølve (H. D.), spå-kvinne.

Profetisk, spående, forutsigende, klarsynt, *framsynt, varslende, san-sigende (jfr. **Profetere**). **P. Kunst**, san'siger-kunst. Molb. **P. Bog** varsels-bok, Lindberg, H. D. Jfr. **Anelsesfuld**.

Profil, side-billed (b. av noget fra siden); halv-anlet (-ansigt). **En pr.**, fra siden (set, tegnet).

Profilere, tegne fra siden.

Profit, vinning, nytte, *bate (ɔ: **Baadel**, m., vinst? (sv. vinst), gagn, n.; overskud, etter-sæt', n. Jfr. **Gevinst**, **Fordel**.

Profitabel („indbringende"), nyttig, lønnende, lønsom, *gjæveleg; lovende.

Profitere, vinne, dra nytte el. bate; jfr. spinne silke (ved, på; av?); gøre *framsteg.

Proforma, for syns skyld, på skremt. **P.-Handel**, -**Kjøb**, -**Salg**, -**Segel**, læsthandel? syns-h.? skremt-h. osv.? Skinær tysk, Schein. Syn- el. syns- ær lettere æn skremt-, som desuten ær lit tvilsomt (skremt i * = **Spøgelse**). Til *læst, m.: »De' va gjort på læst«, ɔ: „det var gjort paa Skrømt, for et Syns Skyld". Jfr. **Skin**.

Profos, eg. foresat; stokmester, slutter, fange-, slave-foged (-fut).

Profus, rik, rikelig, overflødig; **ødsel**, ramhændt, *traust, *flus, frels; utførlig, omstændelig. Jfr. **Overflødig**, **Gavmild**.

Profylaktikum, helse-værn, avleder (av sykdom), helsebot.

Profylaktisk, av-værjende, forekommende el. -byggende, avvendende. Jfr. **Beskyttende**.

Profylaxis, føre-gjærd(y), værn, f., av-værjelse, forebyggelse. Jfr. **Beskyttelse**.

Prognose, -**sis** (**Sygdoms**-), fram-syn, f., forhånds-skøn?, kunskap på forhånd (om sykdom). Mk. føre-vetskap, m., føre-vet(y - i), n.

Prognostikum, -**tion**, tegn, for-tegn (Meyer), varsel, forut-sagn (Meyer), forut-sigelse; vejr-tegn. Molb. **Stille Ens P.**, gøre op ens fræmtid, hans skæpne, sige hans sk., lagnad, forut. Jfr. **Nativitet**.

Prognost, seer, forutsiger, spåman.

Prognostisk, varslende, spående, forutsigende.

Pro gradu, for en højskole- (»akademisk«) værdighet.

Program (et **Partis**; for, fra et **Parti**), tanker, grun-t., yndlings-t., hoved-t., livs-t., ledende tanker; grunssætninger, med, øje-med, mål, formål, opgave, stræv (hvad partiet agter at stræve el. arbeide for); skrå, råd, f., lede-tråd (Aftenbl.), for(e)-skrift, for-ord (H. P. S.); tro, tros-

lære, tros-vedkænnelse; mærke (ɔ: fane med inskrift?), mejnings-mærke (Lm.), hær-rop (ɔ: Øpsen); tavle? (ilikhet med en skoles time-tavle, som og ær fag- el. æmnes-t.). Jfr. Plan, Ordning, Udkaft, Fundas, Statut. **P. til en Fest**, fest-kungørelse (om plan el. orden i en vordende fæst-færd); (fra Skole m. m.), inbuds-skrift (H. P. S.). „Denne lettere form for »Indbydelsesskrift« ær foreslåt av mig (K.) i en bok av 1869, men, som det siden har vist sig, allerede 1861 av H. P. S. og av samme grun, nl. for korthets skyld. Jfr. Indbydelsesskrift. **P. til et Skuespil, Koncert**, inhålds-el. inbuds-blad el. bare inhåld el. inbud (H. P. S.), inhålds-liste, -opskrift, -tavle, lysing? kungørelse? **Valg med Statsraadsagen som P.**, val med kongsrådsaken for øje, v. under el. med stadigt hensyn til . . . Jfr. Plakat.

Progres, fræmgang, fræmsteg (ikke f.-skridt, ɔ: t. Fortskritt), fræmvækst, tilvækst.

Progression, stig(n)ing, fræmsteg, »trin«-følge (Meyer), ɔ: steg-følge, række, række-følge.

Progressist, fræmgangs- el. f.-stegs-man, *fram-fusing, m.?

Progressistisk, fræmgangs- el. fræmstegs- (f. e. flok el. -parti), *fram-huga', *fram-fus (ɔ: „driftig, modig, ivrig for at komme frem"), fræmsom (H. D.). Dærtil framhug, m., ɔ: „Fremadstræben, Mod, Lyst til at komme videre". Mk. En *framfus person kalles en *framfusing, m., som da vel blir = Progressist?

Progressiv, fræmgående; tiltagende; stigende; steg-vi's, »trin«-vi's. Se ellers Successiv.

Prohibere, hindre, *mejnke, stanse, stagge (ar), forbyde, stoppe(ar). Jfr. Formene, Hindre.

Prohibitiv, hinderlig, motstands-; avstængende, stansende, av-spærrende; forbuds-.

Prohibitiv-Systemet, inførsels- el. utførsels-forbud (-ban? jfr. -ban i *mat-ban, n., ɔ: Madnød, og *fo[de]r-ban, ɔ: Fodernød, ɔ: *avstængsle, avspærring); handels-tvang (-forbud) el. -spærring (Meyer), forbuds-»syst.« (Dr. Ros.), -ordningen, -stellet. **Prohibitivtold**, værne-tol'? Jfr. Beskyttelsestold.

Prohibitorium (mod Sygdom), helse-værn. H. D.

Projekt, tanke, råd, f., plan; påfund, n.; forslag. Jfr. Plan, Anslag, Forslag, Forehavende, Indfald.

Projekteret, påtænkt, foreslagen.

Projektil (jfr. Kanon), kaste-skyt (ikke -sky»ts«); (som flydes ud), kast (som i kjæmpe-kast, ɔ: stor sten), kaste-forlag (H. P. S.), kaste-våpen. Molb.

Projektion (eg. Frem- el. Udkast), fræmstilling (H. P. S.), tegning, kort-tegning (ɔ: utkast, tegning av tingen, som den viser sig fra et vist synspunkt).

Projektmager, *mang-frejstar? (efter *mang-frejsten?). Mk. og *mang-rådig, ɔ: „som har mange Planer". Jfr. Anstaltmager.

Projicere, udkaste, ved tegning fræmstille.

Prokant(ś)ler, næst-forman (ved univers.), også = forman (»kansler«).

Proklama, *lysing, kungørelse; inkallelse, *inrop? varsel (i bladene), *lov-kal' el. -varsel. H. P. S., H. D.

Proklamation, kungørelse, *lysing, tillysing; op-rop (Lm.), ut-rop (Lm.), opbud.

Proklamere, kungøre, utrope, gøre vitterligt, *lyse, tillyse, opbyde.

Proklivitet, hælling til. Jfr. og Skraaning, Tilbøjelighed.

Prokonsul, næst-»konsul« (jfr. næst-forman). Mk. stathålder, landshøvding (hos de gl. Romere).

Prokrastination, utsættelse, opsættelse, langdrag, sinkelse, *tøvring. Se og Forsinkelse.

Prokreation, fræm»bringelse«, avling; tilvirk(n)ing.

Prokura, sakførsel, »forretnings«-førelse; fulmagt; isted-trædelse (Meyer). **Per prokura**, ved fulmagt, på (N. N.s) vegne. **P.-Fuldmagt**, underskrifts-fulm.

Prokurator, »forretnings«-fører (en annens); *sakførar.

Prokuratorium, sakfører-fulmagt.

Prokurere, sørge for, tilveje-»bringe«; styre, stelle med; gå i rette (for en), føre sak.

Prokureur, sakfører; riks-s., saksøker (»anklager«).

Prokurist, »forretnings«-fører (for en annen), ful'-mægtig, jfr. ombåds(o')-man, (ens) højre hånd.

Prolapsus uteri, fræm-fal av livmoderen. Opl.s Avis.

Prolegomena, for-ord, inledning, underlag, -bygning. Jfr. Forberedelse.

Proletariat(et), »arier«, armods-klasse, fattig-folk (fatik-manskap, Lm.), lavkårs-, småkårs-, ukårs-folk (H. D.; jfr. »sidde i små kår«), de ejendomsløse (i samfundet). Mk. *armods-folk, -*dom, -*man, armods-flok, -muge, m. (Lm.), *arming, m., *u(s)seldomen, *stakkarsdomen, *stakkarne. **P—s-Tilstand**, ukår. H. D.

Pro licentia, for tillatelsen (til at hålde »offentl.« forelæsn.).

Pro loco, for plassen, ɔ: for utnævnelse, f. tilsættelse (ɔ: »ansætt.«).

Prolog, ingangs-tale, -sang, -kvæde, -vers, ingang, fortale, føre-mæle(y), n. (Lm.),

føre-mæling, f., ɔ: „Indledningsord"; ingangstaler, ɔ: fremsigeren av ingangen.

Prolongation, utsættelse, frist, opsættelse, omrød, f, omrøme n. Jfr. **Frist**; **Forlængelse.**

Prolongere (forlænge), utsætte; tilstå frist; *længje område, l. omrømet, ɔ: „forlænge Henstanden". **P. Vegel,** *længje løpetiden, gi længre omrøme. Jfr. **Forlænge.**

Prolubere, opføre forspil; gøre for-øvelser, inlede.

Prolusion, forspil; for-øvelse; tilstelling, inbuds-skrift. Jfr. **Forberedelse.**

Promatos, forkæmper.

Promemoria, opsæt' (»opsats«), utarbejdelse, forestilling, brev; inlæg, tilskrift, henvendelse (til).

Promenade, »spa'ser«-plas, -gang, *driving, *ræking(e), *rusling, *rugging, ræk'(e), n., *rækk(j)ing, *rangl, n.

Promenere, gå (»han er ute og går«), *drive, *rangle, *ræke(e), *rusle, *rækkje(e). Jfr. **Spadsere.**

Promesse, løfte, tilsagn; gælds-brev, egenveksel; »lotteri«-seddel, påkast-brev? (efter *påkast, ɔ: „Lykkespil, Lotterie"), lodseddel.

Pro mille, $\frac{n.}{1000}$; av, for tusen (en, to o. s. v.).

Promiscue, blandet om hinannen, i fleng, *samfængt, -fænget(e).

Promontorium, næs, utnæs(e), n.

Promotion, *framflutning (sv. framflyttning), ophøjelse (f. e. til lærd værdighet). **P—s-post,** overgangs-, gennemgangs-stilling (Aftenp.). Jfr. **Forfremmelse.**

Promotor, fremflytter, værdighets-giver el. meddeler; (festens) forman, ordfører; ophavsman.

Promotus, den »forfremmede«, den nye, unge (i spøk den nybakte) doktor (magister o. s. v.).

Promovendus, »kandidaten«, lære-svennen (som nu vil bli mester), doktor- (magister-) -æmnet?

Promovere, fremflytte, opflytte, ophøje (til lærd værdighet); ophøjes (til lærd værd.). Jfr. **Forfremme.**

Prom(p)t, færdig, rede, *buen, *svint, *svim', *fim, snar, *snærten, uophældelig, øjeblikkelig, *rask, punktlig. **Have in promtu,** ha' færdig, h. på rede hånd. Jfr. **Beredskab.**

Promulgation, *lysing, kungørelse.

Pronomen, sted-ord.

Pronuncere, uttale, *næmne. »Han kan ikke næmne er' en«. **Pronuncéret,** stærkt ut»præget«, særmærkt. (Lm.). **P. f. E. Republikaner,** en avgjort fristats-man. Jfr. **Præge.**

Pronunciation, uttale.

Pronunciamento, »offentl.« uttalelse; insigelse, nægtelse av lydighet (mot den gældende lands-styrelse eller mot det rådende »parti«).

Pronus, jord-vendt, nedad (mot jorden) -skuende.

Prop (n. f. **Propp,** t. **Propfen**), kork, f, tåp'(o), f. (jfr. tap', m., ɔ: „Tap, Pind, som tilstopper et Hul", og tåppe, o, f, ɔ: „stor Tap, saasom til Bryggelar"); spuns, n. (*spruns, jfr. sv. sprund). Mk. *tæppe, ɔ: tilstoppe, og **Tap, Dobbelttap. P. i Bunden af Baad,** nøgle(y), f. Dv. nøglehål(o). Jfr. **nøgle,** ɔ: **sætte Prop, Bundtap i.**

Propaganda, eg. utbredelse (særlig av en vis gudstro el. rikslære, **Politik**); tros-, riks-, mål-stræv? Således tyskhets- el. tyske-stræv som i Slesvig, i Posen; pave-stræv, ɔ: katolsk el. og ultramontan **Prop.**; stræverlag- el. skole, som arbejder for utbredelsen af en vis gudelig el. verdslig lære, av visse grunsætninger i tro, riksstel o. s. v. Også (i Rom) en skole for (vordende) trosbud el. **Missionærer.** Jfr. **Agitation.**

Propagandist, strævер (tros-, riks-, mål-s.). Jfr. **Proselytmager.**

Propagandistisk, strævende (tyske-, pave-s.). stræver- (f. e. virksomh.).

Propagation, utbredelse, fræmhåld, -**else**, -**sling**, f. Jfr. **Forplantelse.**

Propagere, utbrede, flerfålde, mangfåldiggøre, *øksle.

Propel, skrue, driver (H. P. S.), på »damp«-skip (ejmskip).

Propellere, drive fræm.

Propension, -pensitet, hælling, lyst, drift. Jfr. **Tilbøjelig.**

Proper, pæn, næt, *snål, *pynteleg, *snyrten; renlig, ren-færdig.

Pro persona, for hver (enkelt).

Propfuld, *stap'-ful', *stappa', *stappende ful'.

Propinkvitet, nærhet; nær(t) skyldskap.

Proponent, forslags-stiller.

Proponere, foreslå, jfr. vække el. rejse spørsmål om.

Proportion, jævnmål (Molb.), sam-svar? mon(u), m., måte, m.; (ligeligt **Forhold**), ri'm, n. (samme ord som rim i vers). »D'er ikkje rim i det«, ɔ: **det passer ikke** til det øvrige. Jfr. **Forhold. Den rette P. i et Perspektiv,** ret dybde-mål. H. D. »Dybdemålene i maleriet ere gale«. — **Aritm. Prop.,** tal-høve? Jfr. **Forhold. Geom. P.,** brøk-høve? — **I Prop.** (i **Forhold til**), etter måten (Lm.), etter høve. Lm.

Proportional, -nel, tilsvarende, sam-svarende, høveleg, tal-ret. H. D. **P. For-**

hølb (i et Perſpektiv), dybde-mål(p). H. D. **Mellem-prop.**, mellem-.høve? Jfr. Forhold(smæssig).

Proportionalitet(?), sam-svar? høvelighet. Jfr. Prop.nal.

Proportioneret: vel, ilde p., vel, ille vāksen. Mk. ulænkeleg; led-laus, ɔ: plump, stiv.

Propos, forslag; tilbud; forehavende, forsæt. **A propos**, tilpas, som kallet; passende, høveleg; det faller (mig) in, — hvad (jeg) vilde sige (som overgang fra æmne til annet); *d'er sant, — om noget, som en hugser på. Også d. og sv. **Mal-a-pr.**, på urette sted, i utide.

Propoſition, sætning. **Pr.o major**, oversætning; **pr. minor**, under-s. (i en slutnings-kæde). **Propoſition**, forslag, tilbud; sætning. **P. in subsidium**, hjælpeforslag, ændrings-f., næst-forslag?

Propoſitum, se **Propos**.

Proppe, stappe(ar), *pakke; stuve(ar), dætte(y, - e), fāge(o, - ar), fāgle(o), „især om at lave Pølſe"; (Flaſke), korke. Jfr. Tilſtoppe. **P. i ſig**, bælge i seg (ar), læggje i seg, late (— let) i seg, gāre(o), ar (av gār, o, **Mavevælling**; jfr. gār-sæk', ɔ: ſtor Mave); (om Drik), hølje(y) i seg.

Proppet (fuldpakket), *stap'-ful', *stappa'.

Propre-Handel, egen-handel (J. L.), mots. Kommiſſions- el. Spedитions-H.

Propre-Vegel, egen-veksel (J. L.), ɔ: utsted av og på en selv.

Propria auctoritate, av egen magt-fulkomenhet, egen-mægtig.

Propria manu, med egen hånd, egenhændig.

Proprietær, go(d)s-ejgar, m., jord-ejgar, m., stor-bonde, herre-man. Mk. sofabonde, *kakse, *bikse, *bækse, *bause, *bugge. Jfr. Mand, mægtig.

Pro prime, først, for det første.

Proprio Marte, på egen hånd, uten andres hjælp.

Proprio motu, av egen drift. Mk. **Ex proprio**, av egne midler, egen pung.

Proptrækker, kork-skruv, m. Sv. korkskruf.

Propugnaculum, værn, formur, borg; = Profylakt. Jfr. og Barrikade; Stanſe.

Propylæer, forhal, forgård; søjle-gang, -gård, -omgang. H. D.

Propædeutik, for-skole, forkunskap (til en vitenskap), inledning? under-bygning, under-lag. Jfr. Forberedelſe.

Propædeutiſk, for-øvende, »forberedende«. **P. Anſtalt**, forskole, underklasser (for højere skole).

Pro quota (forholdsmæssig), *etter måten (Lm.), etter høve (Lm.), hver for sin del, hver for sig.

Pro rata, se *Pro quota*.

Pro re nata, efter sakens natur (*lag), efter omstændigheterne.

Prorogation, opsættelse, utsættelse, frist.

Prorogere (Parlam.), ud-sætte (dansk tidsskr.), fræmflytte? Jfr. *framflutning og sv. framflytta.

Proſa, ubunden målføring? (el. stil), ub. skrift (G. A. K.), *læsna(d), *læster, n. (mk. *læsnadbok, mots. *sång-bok), rejnlæsnad (O. V.).

Proſaiſt, i ubunden skrift; vers-fri? (i likhet m. rimfri, ɔ: uden Rim); uten sving (O. V.), hverdags, hverdagslig, åndløs, saltlaus (Lm.). Mots. fæstlig, ɔ: poetiſt, højtidelig. Jfr. og Flau.

Proſaiſt, Proſaiker, forfatter i ubunden skrift; læsna'-man? Jfr. Proſa; Forfatter.

Proſcenium, for-grun (dær talen sær om skueplas).

Pro secundo, for det andre.

Proſelyt (eg. Forſtjærer), lik-åpner, -skiller (H. P. S.), sønder-lemmer.

Proſelyt, ny-omvendt, nykommer (Dagbl., n.), overganger el. omvending (H. P. S.); overløper, frafallen. **Re-P.**, gen-frafallen, -omvendt. **P.ter gjøre**, vinne tilhængere.

Proſelytmager, omvender; mænneske-fanger? (efter et bibelsted), sjælefanger. H. P. S.

Proſelytmageri, omvende-syke, omvendingsstræv, sjæle-fangst?

Proſit, vel bekomme! Hjælpe Gud!

Proſtribere, *landlyse, banlyse, gøre fredløs, gøre utlæg, utstøde (av et samfund). Mk. sætte på det sorte bræt.

Proſtription, landlysing, f., l.-lysning (Molb.), banlys(n)ing, utstøtelse. Jfr. Forvisning; Landflygtighed.

Proſodi, klang, k.-»præg«; stavelse-måling, tone(n), tone-vægten; lydmåls-lære (H. P. S.). Navnet sær da sat efter hovedsaken, læren om ordenes korthet el. længde. Dærunder ingår og læren om tonen, d. e. om tonede og tonløse stavelser.

Proſodik, stavelse-måls- og tone-vægts-lære, skalde-lydlære, værsemåls-lære (en del av værslæren).

Proſopopøi, personlig-gørelse (fræmstilling av ikke-person som person).

Proſpekt, syn, utsyn; skue, fjærn-skue, by-, lands-s.?; avri(d)s, tegning, avre't(i'), n., ɔ: Aftegning.

Proſpektus, »plan«, ordning, utsyn (over et bokværk, en inretning); forhånds-(»foreløpig«) oplysning, oversyn.

Proſperitet, lykke, velgående, velstand, velfærd. Jfr. Held.

Proſternation, knæ-fal', fot-fal.

Proſtituere, van-ære, skæmme ut; gøre latterlig, sætte i gapestokken, gøre til skamme, skamstille (H. P. S.); jfr. snøje

(-dde), ɔ: gjøre snau; nækje (-te), gøre *naken, avsløre. Jfr. Blotte. P. sig, stå, bli til skamme, skæmme sig ut; skamtale seg (Lm.), nækje seg (Lm.), syne for seg. Lm. (ɔ: s. fin Blusel). **Prostitueret**, av-sløret, naken.

Prostitution, skam, skjæmsle, f. (jfr. Beskjæmmelse, Blottelse), vanærende medfærd (Meyer), næking (Lm.); (Kvindens), vanære, ussedelighet, løslevnet (*lauslevna[d], i); latterlig-gørelse.

Protegé, yndling; kæle-dægge, myndling.

Protegere, værje (-ge), værne om, ta sig av, hålde sin hånd over, frede om.

Protektion, værn, værje-mål (ge-), varetækt, f., var-ejgn, f., forsvar, n., livd, n., live, n.; yndest.

Protektionisme, hejmalings-værje. Lm.

Protektionist, værnetols-ven el. -man? (som hålder på værne-tol', til ophjælp av innenlandsk tilvirkning). Jfr. Prohibitiv-System og Beskyttelse.

Protektionistisk, værnetols-venlig? værnetols-.

Protektionssystem, værne-lære el. (tillæmpet) -stel? Se Protektionist.

Protektor, *værje (-ge), værn, forsvarer, *værjar, velynder, værner (Molb.), talsman (god-vætte, ɔ: »skyts«ånd, -engel).

Protektorat, værjemål, værn; livd, f., el. live, n., ɔ: Beskyttelse.

Protektorium, værne-brev, frihets-brev (som for en tid værner mot personl. heftelse).

Pro tempore, for tiden, nu for t.

Protervitet, ubluhet, skamløshet, æreløjse, f., skamløjse, f., uvet(i), n., uvetingskap, m. Jfr. Frækhed, Uforskammet(hed).

Protest, motsigelse (vel bedre æn insigelse, t. Einsage, Einrede), gen-mæle (H. D.), gensaga (sv.), gensigelse (B. B.), motmæle, n. (Lm.), motlæg, n., nægtelse (f. e. av betaling); (i Handelssproget), formeligt brevskap, »notarial-dokument«, mot gyldigheten som betalings-middel av en veksel, som ikke blir infrid. Efter Meyer. P. optage (Kjøbm.), opta(ge) tings-vitne? la tinglys(n)ing foreta(ge), gøre insigelse. Egentl.: skyte til vitne, ta vitner, *skjote til skjæls(e) el. provs, *skjæl-skjote, lyse til vitnes, ɔ: tage Vidner paa, „at man har iagttaget Alt, som ifølge Lovene udfordres for at begrunde el. bevare en Fordring paa Stadsexstatn. hos en Anden". J. L. Sjøprotest, sjø-tingsvitne? -tinglys(n)ing? Vegelprotest, veksel-tingsvitne? v.-tinglysning? Jfr. Reklamation.

Protestant, mot- el. insigende?, motsrævende, evangelisk (luthersk el. reformert, mots. katolsk).

Protestantisk, evangelisk (lære, kirke, land), insigende? mostrævende.

Protestation, -testering, højtideligt vitnesbyrd; formelig insigelse (mot ta'p av ret, av krav); optagelse av »protest«. Jfr. Protest.

Protestere, vitne mot, uttale sig mot, gøre, nedlægge insigelse, *lægge mot, sige imot; genmæle (H. D.) — P. de non akceptatione, lyse (vekselens) ikke-vedtagelse? P. de non solutione, lyse, tinglyse (dens) ikke-infrielse, ikke-inløsning.

Proteus, vende-kåpe, *lauslyndt, lunet, luneful' person, vejrhane. Mk. og tvisl, m., vavre, m. Jfr. Ustadig (Person), Vægelsindet.

Protokol. H. P. S. har: sak-bok, rets-b., ting-b., dag-bok? æmbeds-bok, æmbættes-b. (Lm.), stor-bok (O. V.). Molb. har tingbok om Rets-Pr. Skrå skal tidligere ha været brukt i * om en vis bok, „ved egentl. en Fortegnelse, ... Protokol." I. A. Jfr. gl. n. gera á skrá, setja i skrá. Hær er da skrá = „Protokol, Indførselsbok." I. A. Føre til P.s, føre til boks. Mk. *boke, bokføre. Lm.

Protokollant, -list, bokfører, forhør(s)skriver. Mk. og *bok-haldar, som ænnu bare ær = Bogholder.

Protokollation, inførelse (nl. i ting- el. æmbedsboken), bok-føring (Lm.), *-førsle, f.

Protokollere, inføre (når talen ær om »protokol«), bokføre, lovformelig optegne el. nedskrive, skrive op, *føre til boks, *boke, ar.

Protomartyr, første blod- el. tros- el. sanhets-vitne (Stefanus),

Protomedikus, første læke, overlæke.

Protonotarius, første skriver; byskriver.

Protoplasma, første billed, grun-billed (»original«).

Protoplaster, de først-skapte, ufødde, u-avlede mænnesker (»ur-«mskr.), de ærgamle, ærgamlingerne? Jfr. Ur.

Protoplastisk, først-dannet, skapt, ufød, uavlet (som Adam og Eva).

Prototyp, første mønster, forbilled, mønster-b., grun-b., grunform; første tryk el. foravtryk. H. P. S.

Prototypisk, forbilledlig, mønsterlig, mønster-.

Protrahere, drage ut, langdrage? (til langdrag [Molb.], *langdrag); ut-tvære.

Protuberans(i)s (som paa Solen), utvækst, knute, tind, m. (ɔ: en spids Fjeldtop"), fræmstående, horn.

Provektiores, dygtigere, *hævere, »videre«komne. Men videre hær ær t. weiter. I * haves fræmdeleg og fræmre i denne mærkelse. Dansk fræmmelig. Men dette siste ord mærker i * frugtsommelig.

Provenu, inkomst (*inkome, f.; ældre dansk Indkomme. Molb.), intækt, vinning, over-

skud, bate; ut-vinning, etter-sæt', n., ɔ: Udbytte.

Pro vera copia, for rigtig avskrift (innestår N. N.).

Proverbial, -aliter, *ordtaks-, ordtøklig? som *ordtøke (ɔ: ſom Ordſprog).

Proverbium, ord-»språk«, *ordtak, n., *ordtøke, n.

Proviant, mat- el. »mun-forråd« (t. Mundvorrath), levnets-midler, mat, mat-råd, f., mat-varor, f. pl., *føde-råd, f. (ɔ: Reiſekoſt), niste, f., fødemidler.

Proviantere, forsyne sig med fødemidler, *mat-rej(d)e seg (når en ær mattråten, o); (til Reiſe), niste(ar). Mk. *matlage seg, matstelle seg, matørkje seg, y (eg. bare om at tillage mat, som en har).

Proviantering (til Reiſe), nisting, f. Jfr. Proviantere.

Proviantkammer, forråds-kammer, mat-bod (-bu(d); jfr. stabbud, f., *stabbur, n., fatebur(dansk?), *klæve(e), m., »spis«-kammers.

Proviantmagasin, mat-oplag. Jfr. Proviantkammer.

Proviantskib, mat-skip. H. D.

Proviantskriver, oplags-skriver? korn-skr. Molb.

Proviantvogn, vogn-række med matvarer, mat-vogner; mat-føring, f., -førsle, f.

Provideutiel, fra forsynet.

Providen(t)s, fræmsynthet; forsorg, forsynlighet; forsyn(et), forsyn, f. **Provi-dere**, forut-se, sørge for, forsyne.

Providering, forsyning (L. K. D.), mat-stel, matgrejer. Forsyne finnes i *, men ær „lidet brugelig".

Provikarius, næst-foretræder, næste- el. under-stillingsman. Jfr. Vikarius.

Provin(b)s (-nce), fylke (O. V.), *landskap, *land (land om landskap ær gl. n. og ældre dansk), landsdel. **Provins-** kan iblant gengives ved bygde-: b.-mål, -blad (P.-Avis), -»politik«.

Provinsavis, utanbys-blad (Lm.), småstadsblad.

Provinsforhold (for Eg. til Danmark), bygdestand (Lm). Mk. under-bruk.

Provinſial, -ciel, -el, landskapelig, landskaps-.

Provinſialisme, landskaps-ord, bygde-ord.

Provinſial-Stænder, lands-stænder, landskaps-, ombud(s-mæn), -fore- el. istedtrædere, landskaps-tingmæn.

Provinſial-Synode, landskaps-kirkemøde, l.-kirketing.

Provinſiel Autonomi, bygde-selvstændighet (H.D.), bygde-el. landskaps-selvstyre? -sjøl'-ræde, f., ɔ: „Frihed til at raade ſig ſelv".

Provinſiel Politik, bygde-»politik«, bygdestrev? b.-syn? Jfr. Politik. Mk. bygdevælde (H. D.), ɔ: »provinsernes lyst til at sætte sine snævrere formål over fædrelandet i det hele«.

Provinsſtad, ut-by (Lm.), småstad.

Proviſion (jfr. Proviant), forsyning, mat-f., forsyn, f., mat-varer; (for Mæglere m. fl.), godtgørelse („for Udførelſe af en Forretning for en Andens Regning", J. L.), mellemhånd (H. P. S., ɔ: løn til vedkommende, som tingen har gåt mellem hænderne på).

Proviſionel (f. E. Forfiktring), jfr. Midlertidig, Forelsbig.

Proviſions-Reiſende, handels-rejsende uten fast løn (men med »procenter«).

Proviſor (for Apotek), forstander, føre-standar(y). Mk. *føre-standar(y), *råds-hærre, *råds-man, ɔ: „Formand, Forſtander, Beſtyrer".

Proviſorat, forstanderskap, føre-ståde(y-o), f.

Proviſoriſt, »midlertidig«, »foreløpig«, for det første, til nødhjælp, overgangs- (H. P. S.), bråfængen(e). Til bråfang, n., bråfænge, n., ɔ: noget, en kan ta' til i en hast. Mk. og bråneøjte, n. **P. Regjering**, vara-stjorn. Lm. Mk. *vare-bru, ɔ: midlertidig Bro. Jfr. Midlertidig og Reſerve.

Proviſorium, »midlertidig« ordning, påbud, tilstelling el. styrelse; overgangs-tilstand, -lov, -stand, -tid (efter H. P. S.).

Provocere, fræmkalle, -lokke, ægge, tirre; stævne; (appellere), se dette. Jfr. og Udfordre, Udæſte.

Provokation, tilskyndelse, maning, (op)-æggelse, *rejting, f., ærting?; henvisning, påkallelse; på-anke. Jfr. Appel; Opfordring, Ophidſelſe, Tirren; Opmuntr.

Provokatus, instævnte.

Provſt (eg. Foreſat, lat. præpositus), forman (for stiftelse, kloster osv.), prost (*proest, *provast), overpræst?

Proximere, komme nær, nærme sig.

Proſmium, eg. forsang, -spil; forord, fortale, inledning.

Prud, *prud (ɔ: „ſmuk, anſeelig, prægtig"), *gild, *grum, *staut; ædel, høj (av hug, av utseende).

Prude, (en) snærpe, ov-pænt kvinfolk (jænte, kone); (i spøk): *man-vond, *m.-olm, *m.-bisk (eg. om dyr, som stanger, biter), *karmanstyg' (ɔ: manfolk-sky).

Pruderi, snærpethed. Jfr. Prude.

Prudence, -den(t)s, klokskap, forstandighet.

Prud'homme, hæders-man; sak-, kunst-, rets-kyndig. Jfr. Dannemand.

Prunella vulgaris, *blå-kol', *blå-skuv, ø-kal' (Gunn.).

Prunk (n. ſ. Prunk), *stas, ov-buna', m., fjøgl, n., flar, n.; vind. Jfr. Glimmer, Flitter, Pragt, Bram, Pral.

Prunke (n. ſ. og holl. prunken), fjøgle(ar),

*stase, bragle(ar), blage(ar), *prunke („fjædren"), brikje (-te), brækje(-te), skråme (ar), gl. n. skráma (ɔ: lyde), *flare, ɔ: prunke med Flitterstas. Jfr. Bramme, Prale, Prange, Glimre.

Prunkende, *brækjen, *drambseleg, prydeleg, *grum, kjøjseleg (»køys.«). Jfr. Pralende, Prægtig, Pragtfuld.

Prunklss, *u-vand. Jfr. Tarvelig, Simpel.

Prunkstykke, *stas-stykke, pryde-værk, n., glimmer-stykke? Jfr. Stads, Glimmer; Pryd.

Prunkværelse, stas-v., gla's-stáve(o), . f.; *prunke-stáve.

Pruste („blæse igjennem Næsen el. saa, at Læberne sættes i en dirrende Bevægelse", om Dyr, n. s. pusten), frøse (-te), fnøse (— fnaus), sv. fnysa; skjørpe (sky-; -te; sv. * skörpa); snase(ar). Se Snøfte, Fnyse. **Prustende Lyd**, skjørping, f. (sky-), frøsing, f.

Prutte, prute(ar), krite(ar), file(ar), gneke (i'), ar. **Uden at p.**, u-prutande.

Prutten (Adj.), *pruten. Jfr. Smaalig, Gnieragtig. (Subst.), pruting, f., gneking(i), f. Mk. prute-mon, m., ɔ: Noget, som kan afpruttes. Sv. prutmån.

Pryd, **Prydelse**, pryd (gl. n. prýði), pryde, f., prydna', m., pynting, f., pynt, n.; også so'me, f. (gl. n. sómi). **Være til P.**, pryde (-de), skrøjte (-te). **Noget, som er til P.**, søme, f., vælsæmd, f. Mk. vælsæmde-plag' (e-e), Stasplag.

Pryde, *pryde, *skarte(ar). Jfr. Smykke, Pynte, Udsty, Brodere; Udstjære. **Som pryder**, prydeleg, pynteleg. **Prydet**, *pryd', *pynta', *ut-sæt'(e). Jfr. Pynte.

Prygl (t. Prügel), dængsle, f., dæng, m., deke(i'), f., stråke(o), f., hud-s., stryk, m. (Fr. Bg.), . håg'(o), n., myksle, f., mykje, f., hud-deke, f., hyde, f., hyding, f., bank, n., smurning(u'), f., juling, f. (B. B.), svålk(o), m. (H. Ibs.), klåna', m., lusing, f. Jfr. Dragt (Prygl). 2. (Person), svålk(o), m., lurk, m. (jfr. Lømmel); 3. (en), svålk(o), m., lurk, m., kjæp', m., stav, m., på'k, m.

Prygle (t. prügeln), dængje (-de), jule (op), ar, strjuke op (— strauk), gi' hå'g(o), n., bande(ar), hyde (-de), svålke(o), ar, mykje (-te), smørje op (y), banke, gi juling, gi smurning, *pryle („nyt Ord"), jule(ar), påke(ar), luse, ar (eg. „rense for Utøi"). Jfr. Banke, Hudstryge. **Jule til Gavns**, rundjule (B. B.); (i Spøg), smørje med hasle-fejt, n.

Præ (et), jfr. Fortrin, Fordel.

Præ-Adamitter, for- (før-)-adaminger? (for-adamitter hjælper ej stort).

Præ-anteces'sor, formans-forman (i et sembed). Meyer.

Præbendarius, domherre, stiftsh.; innehaver av »præbende«.

Præbende, præste-inkomst (årlig, av jordegods el. av præstelig stiftelse). *Føderåds-man og *føderåd el. *livaure, *fälge (o), *hâld(o), *kår, kunde høve godt om Præbendarius og Præbende, når de (man) vilde forstå ordene om føderåd til andre æn netop til gårdens førre ejer, t. d. til en præst (domherre), en »alskole« el. en højskole-lærer (professor).

Præceden(t)s, fortrin, for-rang, -sæte; forhånds-tilfælle? for-tilfælle. H. P. S. **P—fer**, tidligere tilfæller, tidl. avgjørelser (el. domme i samme spørsmål, i saker av samme slag). Jfr. Antecedentier (-tsjer).

Præcedere, gå fore, gå først (»foran«), ha forrang; overgå.

Præcept(um), forskrift; lærdom, lære-sætning.

Præceptor, lærer, lære-mester, huslærer, opdrager.

Præceptorat, lære-sæmbed.

Præcipice, stu'p, flåg(o), n. (flag, n., ɔ: „Bjergvæg"), av-grun, slu'k, n., ufs, f., brå't(o), n., hamar, m., tvær-brat fjæl (O. V.), *flåg-berg, *flåg-fjæl', n. Brådjup i * sær = nær-djup, tvær-d., ɔ: „byb nær ved Landet". Hærtil svarer H. D.s brad-dyb, ɔ: »som falder brat af«. Sv. bråddjup.

Præcipitant, *brå, *brå-huga' (ɔ: som har for megen hast); *framfus, *hastig, *hast-modig. Jfr. og Fremfusende, Overilet, Ilsindet, Ubetænksom.

Præcipitan(t)s, ned-fal, ned-ras; hastighet, brå-skap, m., brå-hast, f., fræmfusenhet.

Præcipitat, bun-fal' (botn-f.).

Præcipitation, se Præcipitan(t)s.

Præcipitere, falle til buns, bun-fælle; synke til buns; forhaste. Meyer. Jfr. Forhaste; Overile.

Præcipuum (et), et forlods (H. P. S.), et forlod (ved arveskifte). Meyer.

Præcis, punktlig, nøje, *nøjen, *gløg', *gran', *gransam, *gran-var, -*voren, *plænt, *nøje-regnende; (i Regler), uten løpedager.

Præcisere, skarp (»be«)tegne (H. P. S.), nøje opgive el. påvise.

Præcision, eg. bortskæring (av det overflødige); skarp opfatning (av begreper); korthet, fynd (i uttrykket); *granskap, punktlighet.

Prædecessor, forman (i sembed).

Prædelineation, fortegning, »uthast«, mønster.

Prædesignere, utse (til sembed), sætle til.

Prædestination, nåde-val (forut), utseelse (til)? føre-skipna'(y), m, *sætling. **P.slære**, lære om nådeval.

Prædestinere (forud bestemme), sætle? se ut, vælje på forhånd.
Prædetermination, forut-*lagelse (*-laging, *-lagning), forhånds-avgørelse (nl. av menneskets vilje, altså av dets gærninger), sætling?
Prædeterminere, forut, på forhånd avgøre, fastsætte (hvad m.sket skal ville, og altså hvad det skal komme til at gøre).
Prædeterminist, sætlings-man? (tilhænger av læren om, at vår herre sætler, tildeler enhver, hvad han skal ville og komme til at gøre).
Prædicere, forutsige.
Prædikant, (gudelig) taler; præst.
Prædikat, omsagn; også fræm-sagn el. ut-sagn (H. P. S.); (Tittel), æres-navn. **Fortjene P. af**, f. navn av. **Prædikats-ord**, omsagns-ord.
Prædike, *prejke; (sommesteds), *preke. **Præke før bøve Øren**, »tale føre tome stolar«.
Prædiken, prejke, f. (prejk). Mk. *prejke-dag (mæsse[e]-dag), ɔ: **Prækenbag**; prejke-laus (Søndag), ɔ: uden Præken; prejke-stol. Jfr. **Gudstjeneste**.
Prædiktion, forutsigelse, spådom.
Prædiktus, fornævnte, før-omtalte.
Prædilektion, forkærlighet; forudfattet god mening (om en), gode tanker (om en); være intagen (for nogen, noget).
Prædisponere, forut påvirke, styre, lede (en til noget), gøre oplagt til, mottagelig for, »stemme« (en for noget). **P—t imod**, føre-furten på (y) (Lm.), forut intagen imot.
Prædisposition, oplagthet til, *oplag, mottagelighet (for). Mk. ha el. få ejn snæv(e) av el. ejn kjejm av, ɔ: **Hang til**.
Prædium, land-ejendom, gård (på landet).
Prædomination, overmagt, -hærredømme, overvægt, overta'k. Jfr. **Overlegenhed, Principat**.
Prædominere, ha overtak, overhånd, spille mester. **P—ende**, overvejende, rådende, overmægtig. Jfr. **Overlegen**.
Præeminent, utmærket, fortrinlig, *fram-ifrå, *ut-ifrå, -mægtig, kraftig (personlighet). Jfr. **Overlegen, Fremragende, Fortrinlig**.
Præeminen(t)s, utmærkelse osv. (se **Præeminent**); rising, ɔ: **Reisning, Høide**.
Præegisten(t)s, forut-tilværelse (sjælens før legemet).
Præfation, ingang, fortale, inledning.
Præfekt, foresat, forestander, *rådsman, by-overste (H. D.), høvding, lands-h. (»Amtman« er tysk); forsanger, fører (ved sang). Jfr. **Amtmand**; **Provisor**.
Præferabel, (til) at vælje fræmfor; bedre: ønskeligere, *gjævare, *mætare; som går for(e): »Kongens tjeneste går for(e) gudstjeneste«.
Præference, **-ren(t)s**, for»trin«, føre-steg (y, i), føre-drag, n., føre-mon(u), m., forrang; trumf-farge (-ve), hoved-f. **Par préference**, »fortrins«vis, fræmfor annet el. andre. **P.-Aktie**, foremons-lo't-brev, forhånds-l., føredrags-l. Jfr. **Fortrin(lig)**.
Præferere, fore»trække«, agte højere, gøre mere av, gi for«trin«, la(de) gå for(e), heller ville ha.
Præfigere, fast-sætte.
Præfix(um), for-stavelse. Jfr. **Suffix**, efter-stavelse, bak-stavelse.
Præformation, forut-dannelse (den mening, at hvert dyr og hver vækst alt i spiren ligger ful't utdannet).
Præg, *avprænting — jfr. avtryk, intryk —, særmærke (Fr. H.), gravster, m., skur', m.; (Kjenbetegn, hvorved noget udmærker sig for andre Ting), svep(i'), m. **Bære P. af**, ha' mærke, spor av, h. farge (le't), dåm, m., dæme, n., av; svepe(i), ar. Jfr. **Kjenbetegn**.
Præge (t. prägen), *grave, *prænte. Mk. kråte(o). **Bære præget af**, være farget, mærket av. Jfr. **Gravere, Stikke**.
Prægelsn, slag-skat (Molb.), mynt-skat. Molb.
Prægnant (eg. frugtsommelig), ful', vægtig, vigtig, meget-sigende, tanke-rik, tanke-fyldig el. inhålds-rik (H. P. S.), slående, *dryg, bugnende, dyp.
Prægnan(t)s, se **Prægnant**.
Prægning, gravster, m. Jfr. **Gravering**.
Prægravation, over-læsselse, over-»bebyrdelse, ovrike, n.
Prægravere, ned-tynge el. -trykke stærkt, tyngje (-de) på, over-læsse, *ovrike (»det ovriker mege«), falle (en) tung, trykkende; klage på en, skylde ham særlig (»præ«, fræmfor andre). **P—t**, læsset, tynget, nedtrykt, påklaget fræmfor andre. Jfr. **Brystholden**.
Prægtig (t. prächtig), *prydeleg, *prud, *hæv (H. Ibs.), *grum, ramsleg (ramseleg, ramaleg), *rar, *gild (H. L., B. B.), stormansleg. »Frieren var så gild, at det lavede af ham« (Asbj.); jfr. »det både lyste og lavde av hånom«(o), ɔ: **han var p. ilædt**. **P. Klæder**, skart, n. Jfr. gl. n. skart, n.
Præjudice, **-cium**, **-judi(t)s**, forfang, n., fornærmelse, ulæmpe, skade, ulejlighet, ingrep; fordom, forutfattet mening.
Præjudicere, gå for nær, ulejlige, skade, gøre overgrep; eg. avgive en foreløpig dom. Jfr. **Fortrædige, Forelsbig**. **P—t Begel**, forsømt v.
Præjudikat, forutgået dom el. avgørelse (i samme tilfælde el. lign.), **doms-monster** (Lm.), rets-avgjærd. Lm.

Prækaution, varsomhet, varsæmd(e), f., („fædvanl.") varsamhejt, f., gløg'skap, m., årvåkenhet? avværjelse. H. P. S.

Prækavere, av-værje (i tide), forekomme, forebygge. **P. sig,** agte sig, være varsom, v. *var, *varlåten, *granlåten.

Prækludere, lukke ute, stænge ute; avskære, av-vise for altid, fradømme retligt krav (især som forældet, som for sent fremført). **Sub poena præclusi et perpetui silentii,** under »straf« (refsing) av utelukkelse, av-visning. Jfr. Præstribere.

Præklusion, utelukkelse (retlig), avvisning (især på grun av forsømmelse, forsinkelse).

Præklusiv, utelukkende (d. e. som utelukker fra noget, jfr. Prækludere). **P. Termin** el. **Frist,** avvisnings-dag (ɔ: siste dag, da et vist krav el. klage kan gøres gældende). Jfr. Termin, Frist.

Prækocitet, tidlig (for t.) modenhet, brå-modenhet; gammel-klokhet, vesle-vaksenhet.

Prækonisation, lovprisning; overdreven ros, o. lovtale.

Prækog, jfr. vesle-vaksen, gammel-klok.

Prækurrere, løpe forut, forekomme, komme i forkøp, i forhånd.

Prækursør, forløper; »spejder«. Jfr. Spion, Speider, Rekognosø.

Prækursorisk, »foreløpig«, inledende.

Prælat, høj præsteman, dom-hærre, kirke-h., kirke-høvding (Allen).

Prælatur, kirke-høvdingskap, kirkehøvdings værdighet, el. hans embed, bosted, intrækter, inkomster.

Prælegat, forlods-gave (i, ved siste vilje, »testamente«).

Prælektioner, fore-læsninger. **Prælektions-Katalog,** forelæsnings-liste, opskrift over forel.

Prælektum, ratihabitum, subskriptum, forelæst, godkænt, underskrevet (med navn, under brevskap, »dokumenter«).

Præliminarier, inledninger, forhånds-avtale el. vedtagelse, foreløpigt samråd, førebuna'(y), m., føre-greje, f. Jfr. Forbereb. **Freds-P.,** freds-værk. Allen.

Præliminær, forut-gående, inledende (mots. definitiv, endelig), »foreløpig« (efter t. vorläufig). **P.-Examen,** for-prøve (forberedelsesprøve ær for langt og tungt og dærtil for tysk), inledende prøve, almen-p., p. i almenfagene nemlig, i almen dannelse (mots. i særdannelse, i sær-æmner, i brød-lærdommen).

Prælle (for pralle) af, jfr. *sprætte (-sprat'), snærte (-snart), skjejne (-te.) Jfr. Streife; Elastisk.

Præludere, gøre el. give forspil (Meyer); inlede. Jfr. Forberede.

Præludium, forspil, ingang, inled(n)ing; forbud.

Prælusion, føre-spel(y-i), n.

Præmatur, for tidlig moden, brå-moden; vesle-vaksen, gammel-klok; forhastet, over»ilet«. Jfr. Prækog.

Præmaturere, drive for stærkt, påskynde for meget, forhaste. Jfr. Forcere.

Præmaturitet, for tidlig el. kunstgjort modenhet; overdreven hast, ov-hast? Jfr. Præmatur og Prækocitet.

Præmeditation, forutgået overlæg el. overvejelse, *føre-tanke(y); forsæt, vel-råd' hu(g)? Jfr. dog Velberaab (Hu).

Præmiant, pris-mottager, pris-lønnet.

Præmie (-tum), pris, pris-gave, æres-løn?; kapløn?; vederlag; (for god Opførsel), dyds-løn (H. D.), (for Flid), flids-løn (H. D.; jfr. Flid); (i en Forsikringsanstalt), pris (trygde-p.?), av-gift; (i Lotteritspil, „Bigevinst"), tillægs- el. med-vinning? **P. for skudt Rovdyr,** *skåt-pengar(o). **Diskonto-P.,** forskuds-rente. **Opfindelses-P.,** opfinner-løn? **Ud-, Indførsels-P.,** ut-, inførsels-løn, -penge, -pris.

Præmiebyggtig (el. »fåbig), *pris-gild.

Præmiehandel, børs-spil.

Præmisse, for- el. forut-sætning, over- el. under-sætn. (i en slutnings-kæde el. »syllogisme«); doms- el. rets-grun. H. P. S. **Stemme med den el. den, men paa andre Præmisser,** ɔ: ... på annet grunlag. („Norsk Skoletid."). **Præmissis præmittendis,** forutsendt, hvad forutsendes bør. **Præmisso titulo,** æresnavn i ære! (ɔ: Deres æresnavn, »tittel«, ukrænket).

Præmonere, minne om på forhånd, gøre opmærksom på, varsle, vare ad.

Prænomen, fornavn.

Prænumerando, mot forut-»betaling«, pængerne forut.

Prænumerant, forut-»betaler«.

Prænumeration, forut-»betaling«. Jfr. Betal'.

Præokkupation, forut-intagelse; forekommelse, føre-råm(y), n.; forutfattet mening, fordom.

Præparand, æmne (ɔ: en, som skal bli el. oplæres til noget, f. e. præste-æmne, kongs-æmne).

Præparant, til-lager, tilreder el. tilsteller? (til *tillaging, *til-rejding, tilstelling).

Præparat, (en) tillaging, ɔ: noget tillaget, Jfr. Præparant.

Præparation, *til-laging, tilredelse, *tilstelling, *rejding, *tilrejding, *bunad.

Præparatorisk, inledende, tilredende, »foreløpig«.

Præparere, *lage til, *stelle til, rede til,

*bu, gøre i stand. Jfr. Forberede, Tilberede.

Præponderan(t)s, over-vægt. Jfr. og (politt.) Principat.

Præponere, sætte fore, s. forved (ɔ: foran, voran).

Præpositiv (Artikkel), forut-skikket, -stillet, forut-gående (mots. postpositiv, efterhængt).

Præpositus, foresat, forstander, opsynsman; provst.

Præpositeritet, bakvendthet, vranghet, endevendthet(?).

Præpoten(t)s, overmagt, overvægt, -tak, -højhet. Jfr. Principat, Hegemoni.

Præri(er) (i Nordamerika), mo (L. K. D.) græsmo (O. V.). Mk. eng-lænde, n., gras-l., gras-mark, f., *engjar (fl.), sletter, gras-, eng- el. ørken-sletter. Jfr. Savanner.

Prærsgativ, for-ret, føre-ret(y), m., særret, formon (H. D.), føre-mon(y - u), m. Sv. förmån. Jfr. Fortrin.

Prærupt, eg. avbrut; brat', (stejl, ɔ: som stiger?).

Præsagium, forut-fornæmmelse, forvarsel, forut-»følelse«, forut-*kjænsel el. kjænsle, f.? (»jeg kænner det på mig«, ɔ: jeg anet). Mk. og vitter, n., *vitring, ɔ: Vink, Varsel, Tegn.

Præsens, tilstede-værende, nærværende; nutid.

Præsent (Præsent), gåve, f.; *giving. Jfr. Gave, Foræring.

Præsentant (til et Embed), »instiller«? fremsteder? (jfr. Anmelder), forslagsstiller; (af en Vegel), (siste) ihænde-haver, foreviser. Jfr. Remittent.

Præsentat(um), inlæg, »insendt«; ingivelses-dag (-datum).

Præsentation, forestilling, fremst.; »instilling«, opnævnelse? (av nogen til et embed); ingivelse („noget, som indgives, indleveres", Molb.); fore-visning (av veksel).

Præsenterbakke, -bræt, stor-tallerk, bydeskive el. -tallerk(en)?

Præsentere, fremstille, forestille; (En for Nogen), stelle fram (Lm.), fremstede (H. D.; jfr. at stedes for Kongen, Molb.; dv. fremstedelse, H. D.); »instille«, utpeke, opnævne (til embed); over-give; forevise; tilbyde, byde; helse (ved at hålde »geværet« forved sig). P. sig, også = ta sig (vel, ille) ut, se ut.

Præsen(t)s, -nce, nærværelse, overvær(else).

Præservation, berging, f, livd, f., live, n., værje, værn, vedlike-hålde(else), tryggje, f. Jfr. Bevaring.

Præservativ, trygge-»middel«, -råd? værje, værn, avleder (som »lyn-avl.«) Jfr. Prophylaktikum.

Præses el. **Præsident** (f. E. i et Ting), ord-førar (Lm.), føre-talsman(y), m., ordstyrer, *føreman (Lm.), forstander, leder, styrer, *styrar, (ɔ: „Bestyrer, Forstander"), taleman, forman (som efter H. P. S. ved formelig avgjær (Beslutn.) sær vedtat av bægge danske riksting).

Præsidentskab, -tur (Præsidium), formanskap, forsæte, forstanderskap, ledelse, styr, n., over-tilsyn, ordførerskap. Morgenbl., n.

Præsidere, ha forsætet, være forman; føre ordet.

Præsidium, se Præsidentskab.

Præskribere, fore-skrive; til-hævde. P—s, fra-hævdes, bli ugyldig, forældes (ved at henstå forlænge upåtalt). P—t, tapt, frahævdet (ved forsømmelse), forældet, forsømt. Jfr. Prækluderet.

Præskription, frahævdelse, rets-ta'p.

Præst, præst, m. **Visse aarlige Afgifter til P.**, præst-rejde, f.; jfr. præste-take, f., „en vis Afgift til P.". **Præstens Embedsdistrikt**, *præste-gjæld, gjæld, n, præste-kal', n.

Præstabel, ypperlig; opdrivelig (ɔ: som kan staffes), muelig.

Præstandum (Fl. -da), hvad ytes (gives, gøres, betales) bør, skyldighet (det som en skylder).

Præstation, ytelse, utredsel, uttælling (skat, avgift, avdrag, »renter«); kunst-ytelse, -virksomhet, -gærning. **Skole-P.**, skole-gærning. **Præstatio damni**, skade-bot, f. Jfr. Erstatning.

Præstegjæld, -kald, se Præst. **Præstekald**, se Præst. **P. ved Havet**, hav-kal', n. **Jord, som er tillagt et P.**, præste-bo'l, n., præstebol-gods. **Bakanse i P.**, præst-løjse, f. Mk. og præste-skifte, n., -gard, m., -kone, f.; p.-lære, ɔ: det teolog. Studium.

Præstelig Værdighed, præstedøme, n.

Præsteordination, præst-vigsle, f.

Præstere, yte, utrede, ut-tælle, svare (f. e. skat), lægge ut; utrette, avstedkomme, gøre. Jfr. Betale.

Præstigium (Fl. -gia, -gier), »blænd«-værk, *synkværving, sanse»bedrag«, trolkunst(er), *trolling, *trolskap. Jfr. Blendværk, Sandsebedrag, Gjøgle. . .

Præsumere, sætte, forut-s., tænke, inbille sig, vone(ar), gætte, gisse.

Præsumtion (Présomption), forut-sætning; inbilning; vo'n, f., gætning, gisning, *mistanke.

Præsumtiv, væntelig, sansynlig, *vonleg, forutsat; vordende, kommende.

Prætendent (til Trone), kongs-æmne; tronkræver (L. K. D., H. D.), tron-søker. H. D.

Prætendere, kræve, gøre krav, påstand på; foregive.
Prætension, krav, påstand; inbilskhet, inbilning (om sig selv). Jfr. Fordrings-.
Prætentiøs, krav-stor? *stortøk. Jfr. Fordringsfuld.
Prætegt, foregivende, påskud, på-fund; (til Undskyldning), føre-bæring (y, - e); funder, n., »skin«grun', utflugt. Jfr. Skin.
Prætor, dommer, overdommer (hos Rom.).
Prætorianere (i Rom), hird-fylking (gl. n. hirðfylkingr), H. D., liv-vakt. Dertil livvakts-karl. H. D.
Prætorium, dom-hus (rom.), ting-hus. H. D.
Prævalation, skadesløs-hâldelse.
Prævalent, rådende, ledende. Jfr. Overlegen.
Prævalen(t)s, »overlegenhet«, overmagt, overvægt.
Prævalere, gælde mere, formå mere (æn en annen), ha overvægten, overtaket.
Prævaricere, misbruke tillit, være troløs, usærlig, spille under dække (med motstanderen), tjene to hærrer.
Prævarikation, utroskap, uredelighet, troløshet, forræderi, forsømmelse el. overtrædelse av æmbeds-skyldighet, misbruk av tillit, av stilling (æmbeds-).
Prævenere, komme i forkøpet, forekomme, fore-bygge; hindre, *mejnke (menke), av-værje.
Prævention, forekommelse, *føregærd(y), foregripelse. **P.-System**, forekommende måte (fræmgangsmåte, den nl., at man forekommer, avværjer forbrytelserne).
Præventiv, forekommende, avværjende, imøte-gående.
Prævigilier, hellig-aften (forut for en høj fæst). Jfr. Pervigilier.
Prøve, prøve, f., røjn, f., røjne, n., røjnande, n., røjndom, m., røjnsle, f., røjning, f., frejstna', m. **P., haard**, hærde, f., hærding, f., hard-ta'k, n., hard-skaving, f. **paa P. sætte**, røjne (isen, seg) (-de). **Rigtig sætte En paa P.**, læggje trautar føre nåkon. Gl. n. þraut, f. Jfr. Opgave, Anstrængelse, Lang.
Prøve, at, røjne. **P. sine Kræfter**, *røjne seg. **P. paa**, frejste på, stræve på, prøve (på). Jfr. Forsøge; Erfare.
Prøveexemplar, prov(oo), n.
Prøvekluд, prøve-klu't, m. Jfr. kråte(o)kjæp, m., krete(i)-tre, n.
Prøvelse, røjnsle, f. Se og Prøve.
Prøvestykke, prov(oo), n., prøve, f.; (fværi, Styrkeprøve), traute, m.
Prøvet (forsøgt), *røjnd, frejsta(d). **For lidet p.**, van-frejsta'.
Psalme, åndelig sang, kirke-s., salme.
Psalmist, salme-digter.
Psalter, -erion, -erium, salmerne (i bibelen).
Pseudiater, »kvaksalver«, bondedoktør; frilæke. Jfr. Kvaksalver.
Pseudo-, falsk, uægte (f. e. kristen), tilsynelatende, »skin«-. Jfr. Skin.
Pseudobibelkelos, vrang-lærer.
Pseudodoxi, vrang-lære, »kætteri«.
Pseudograf(um), uægte skrift.
Pseudologi, løgn, falskhet; vrang-lære, »kætteri«.
Pseudomant, løgn-»profet«, løgn-spåmann, falsk sp.
Pseudomedikus, »kvaksalver«, bondedoktør. Jfr. Pseudiater.
Pseudomenos, løgneren (en av vrangslutningerne, sofismerne).
Pseudomonarki, falsk, uretvist, tilranet enevælde; inbilt hærredømme.
Pseudonym, navne-skifter, -bytter el. -vender?; påtaget navn (K. Winter-Hjelm); navne-skjul og låne-navn (H. P. S.); (som Adj.), falsk-nævnt (Meyer), navneskjult. H. P. S.
Pseudonymitet, navne-skjul (H. D.), navneskifte (Molb.), n.-bytte (at ta annet navn i stedet for det rette).
Pseudos, løgn, usanhet. **Protos P.**, eg. første usanhet el. vilfarelse, falsk forutsætning i en slutning(s-kæde).
Pseudosof, inbilt vi's-(man), »filosofus udi egen inbildning«.
Psykelog, sjæle-, hjærte-leder, -styrer, -bøjer, -vender; maner (ɔ: Besværger).
Psyke, eg. ånde, åndedrag; sjælen; sommerfugl (billed på livet og udødeligheten); Amors elskede.
Psykiater, sjæle-læke (Meyer), sins-, sins-syke-l. el. dåre-l. H. P. S.
Psykiatri, sins-, sinssyke-, dåre-lækekunst.
Psykisk, åndig, sjælelig; sjæle-, sjæls-, sins-. **P. Lidelser**, sjæls-lid. **P. Midler**, sjælelige (på sjælen virkende) midler (*råd, *rådgjærd).
Psykolog, sjæle-gransker; -kænner, -lærer, s.-skuer. H. P. S.
Psykologi, sjæle-lære, læren om sjælen.
Psykologisk, sjæle-, sjælen vedkommende.
Psykopompos, sjæle-fører (om Merkur, som fører de dødes sjæle til under-verdenen).
Psykter, køle-redskap (i brænne- el. bryggerier), køler. Molb.
Pteris aquilina, ejn-stape. Se ellers Ørnebregne.
Pteris crispa, se *Osmunda crispa*.
Pubertet, køns-modenhet (H. P. S.); man»bærhet«, manbar alder. **Som har naaet P.** (om Kvinder), *giftande, ɔ: „boger el. stiftet til Ægteskab", gifte-færdig, gifte-før (Molb.), man-våksen. Molb.

Publicist, blad-skriver, -leder, »tidning«-skr. Jfr. **Redaktør**; **Avis**.
Publicitet, almenkunskap, vitterlighet. Jfr. **Offentlighed**.
Publik, alkænt, vitterlig, åpen-lys; almen, almindelig. Jfr. **Offentlig**. **P. Spirit**, almen-ånd, folke-ånd. **Publica autoritate**, med »øvrighetens« samtykke, tillatelse. **Publici juris**, hvermans eje(ndom); vitterlig, al-kænt?
Publikaner, toller.
Publikation, **-blicering**, kungørelse, *lysing, vitterliggørelse; (af Bog), utgivelse. **Publicatio bonorum**, formuens in-dragelse.
Publikum, almenheten, *ålmænningen, almindelig man (O. V.), *ålmugen, m., *mugen (Lm.), hver man, folk, folket (Lm.); (i Teatret), tilskuerne; (en Forfatters), læserne; (Præstens), tilhørere, yndere; tilhængere. Ellers: godtfolk. H. P. S. **Bekjendt blandt P.**, kommet ut iblant folk.
Pudder, hår-støv, hår-mel. Meyer.
Pud(d)re, *drøsje »pudder« [på, mele?] hår-mele?
Pude, pute, f., kådde(o), m., dyne, f. Gl. n. koddi. Sv. kudda. **P., liden** (som i Klæder), valk, m. (sv. valk). **P., liden** (under Høvret), pål'(o), m., sele-bal', m. Dv. påttestad (paa Hesteryggen). **P. under Sæle, Bovtræ el. Sadel**, båsse(o), f. **P. at sidde paa**, sæte, n. Jfr. Hynde.
Pudebetræk, pute-vær, n., *dyne-vær.
Pudenda, skam-delene, køns-d.
Pudeur (Pudor), blu-færdighet; skamful'-het, undseelse, blygd, f., blygsel. Jfr. **Blufærdighed**.
Puds (n. f. **Putze**, **Skalkestreg**), strek(i), n., pår(o), n., prætte, f., pejk (pe'k), n., spik', n., vele, f., (oftest fl.) velor, **snøt'**, y (snit'), m., læntor, f. pl., prejne, f., fynte, f., spel(e'), n., sned(i'), n. **P., fortrædeligt**, smejt, m. (»dej vilde gjære meg ejn s.«). **P. af Skjæbnen**, vam, n. Jfr. gl. n. vamm: Lyde. Feil. »Han gjorde meg ejt godt sne(d). Kunde jeg gjøre ham et dygtigt spik' igjen, saa« . . . Asbj. **De kan usl gjøre et P.**, »dej er ikkje te' å true«. **P. spille**, jfr. **Pudse**, **Drille**, **Gjække**. **Som gjærne gjør P.**, *prætte-ful', *prætten. **Som let finder paa P.**, *prætte-vi's. 2. **P.**, **Puus** (Pyt), pu's, f., put, m. (pyt'). Jfr. **Pøl**. **Puds** (Pynt), jfr. **Pynt**, **Stads**.
Pudse, narre(ar), purre(ar), prætte, e (ar), fantast (med ejn), jfr. prejnast, o: **drille** hinanden; 2. skure op(ar), ty (-dde), **snørte**, y (-e), **vele** (-te), fjælge(ar, -de), **fli** (-dde), hæmse(ar), hæme(e, -de), turke (ar), koste, oo (kvoste), ar, *five (*fiffe), ar, hamse(ar), stelle (-te); (**Metal**, **Støvler**), blænkje (-te); (**pynte**), svepe til (i, -ar). **P.** (hidse **Hund**), sukke(ar). **P. Lys**, snyte (-te og snaut), børte (y, -te), brande (ar), skare(ar), snarte(ar). Jfr. *snarte brand. **P. sig** (ordne sig, rede sit **Haar** m. m.), puske seg til, fine seg til. Jfr. **Pynte**; **Pudsning**.
Pudserlig, løjerlig, *løgjen, løgleg, *anløgjen, *morosam, *gild, *snål, *snodig. Jfr. **Latterlig**. Mk. *løgne-færd, o: pudsl. **Gebærder**, og løgne-snak, n., o: p. Tale. **P. og ærgerligt**, il't og løgje'.
Pudsig (som gjærne vækker Latter), *småløgjen.
Pudsmager, prætte-makar, m., skalk, m. Jfr. **Harlekin**. **Anlæg som P.**, skalke-lag, n. Mk. skalke-hærming (Lm.), -vise, f. Jfr. **Skurra**.
Pudsning, skuring, f., blænkjing, f., fjælging, f., vøling, f., vøle, f., vølsle, f., turking, f., kosting(oo), f., fiving (fiffing), f., fif', m.
Pueril, barn»agtig«, barnsleg, gut»agtig«, opløpen; jfr. »lapset«, vindig, *spræt.
Puerilia, jfr. gutte-, barne-streker, -værk, barnelag, -vipre, f.
Puerperalfeber, barsel-feber.
Puf, skump, m., skumpan, n. Puf i * ær „Røgpuft f. Eg. af et Skud".
Puffe, skumpe(ar), skumple(ar), skuve (— skauv og ar), knubbe(ar). Skumpa(d) og skuva(d) (skyva'), o: **stødt og puffet**. Jfr. **Støde**. Puffe i * ær „udblæse Røg el. Damp, især pludselig el. stødvis".
Puffen, skumping, f., skumpling, f.
Puge, skrape sammen, dynge op; *få, *skinne; 2. lære uten-ad.
Puger (Penge:), *prakkar, puke, m.
Pugnacitet, strids-lyst, »kamp«-l., stridsæmd, f.? (til *stridsam, o: „stridslysten").
Puisfance, magt, f., vald, n., vælde, n., herredøme, n.
Pukke (Sten, **knuse**), støjte (-te), s. sund (O. V.), stappe(ar), stampe(ar), knuse, knase(ar), krase(ar). Jfr. **Knuse**, **Stampe**. 2. (**Knurre**), pokke, ar (pukke), kyte (-te), låte (— le't), *være kry, knurre(ar), mukke(ar), gjære seg grøn.
Pukkel (n. f. **Puckel**, t. **Buckel**), skrul', m., kry'l, m. (krylt), kas', m., ku's, m., ku'v, m., ku'l, m. Sv. * kut. Gl. n. kufr. Jfr. **Bugle**, **Bule**. **Faa paa Pukkelen**, få på kularne sine; jfr. han fek på kass'en. **Sætte Ryggen op i en P.**, skjote kryl på ryggen, *skyte ryg (som katten).
Pukkelrygget, kryl-ryggja', kryla'.
Pukket, *kylen, kryla', krylot, *kas'-vaksen, *krylen, kryl-vaksen, ku's-ryggja', ku'l-ryggja'. **P. blive**, krylast.

Pukning, støjting, f., stamping, f.
Pukværk, stappe-værk? støjte-v.? (jfr. **Pukke**), stejn-stampe (O. V.). Støjtar, m. = stamp, m. (?), d. e. „en Støder, en Kølle til at stampe el. støde med". Stampe, f., ær „Stampeværk, Valkemølle", altså til tøj. Jfr. **Valke**.
Pulb (n. f. **Polle**, eng. poll, ɔ: Hoved; Top), kol', m., kop', m. »Hatte-kol, -kop«.
Pulmonar- (»nal), lunge-.
Pulpet, sned(i')-bord? hal'-b.? (hal-, sned- som i hal'-bakke, m., sne'-berg, -staur, m., ɔ: hældende Bakke, Bjerg, St.). **P.**, også bok-stol, note-s.
Pulpitur (i Kirke), læm'(e), m., over-laup (y), n., træv(e), n. (B. B.), hjæl', m., ko'r, n.; høj- el. hænge-stol (H. D., H. P. S.), ɔ: mindre Kasse el. Stab paa Væggen. Jfr. **Gallert**.
Puls (lat. pulsus), åre- el. hjærte-slag? puls, m., blod-slag (H. P. S.).
Pulsation, slag, banking, især hjærteslag, åreslag. Se **Puls**.
Pulsaare, slag-åre (Molb.), liv-å(de)r, f., slag-å(de)r, f. Gl. n. lifeðr.
Pulsere, slå, banke, pikke.
Pulsvante, vævlung, m. (-ling).
Pulterkammer, uryds-kammer (Molb.), skrape-rom (Lm.); jfr. kast, n. („Sted, hvor Ting henkastes"), harke-hus, n., harke-loft, n. Av harke, m., ɔ: skrap, n., rask, n.
Pulver (Støv), dust, f., dum(b)e, f., duft, f.; mjøl, n., pulver, n. Jfr. **Støv**.
Pulverisation, støjting, f., m. m. Se **Pukke**; **Pulverisere**.
Pulverisere, knuse, male (— mol), finstøte, støjte (-te), stappe(ar); skave (— skov) (krit, farge). H. P. S. har: støv-male, -rive. Jfr. **Knuse**, **Støde**.
Pumpe, se **Pompe**.
Pumpernikkel, grov-brød, stump, m., stump-braud, n. (av fr.: c'est bon pour Nicolas).
Punch, puns, n. (og m.). 2. (i det lavere engelske Lystspil), narren, galningen, *prætte-makaren. Jfr. **Harlekin**, **Puds-mager**.
Pund, pund, n.
Pung, pung, m., pus', m. Gl. n. pungr, puss. Eng. purse. Jfr. **Pose**. **Hakne Pungen**, *punge ut.
Punge ud, *punge ut.
Puniff, kartagisk?; trolos, *sviksam, *svikrådig.
Punition, refselse, refsing, f. Jfr. **Straf**.
Punkt, prik', m.; jfr. **Affnit**; (jfr. og **Materie**), æmne (mål-æ.), stykke, in-håld, sak, f.; (**Moment**), forekomst, tilfælle; (hos **Taler**, **Forfatter**), sted; (**Grænse**, **Mærke**, **Linie**), mål, n. (»han ær kommen til det målet«). **Stribs-P.**, strids-æmne. Jfr. **Tidspunkt**. **P.**, **blottet**, snøje, f. (av *snau); jfr. **Plet**. **Hpiefte P. af en Bakke el. Jordryg**, re'(i'), n., re'ʒ(i'), n. (ræs): »midt på re'et, reset«. **P.**, **hvor noget gaar befværlig**, hærke, n., „f. E. om Feil i en Laas". **I alle P.**, i alle stykker, deler. **Paa rette Sted el. P.**, *i rette måtet. Jfr. *det kjæm at'-i same måtet, ɔ: det kommer tilbage til sin forrige Stilling, til samme P. som før. **Stybe paa et vift P.**, *skjote til mlk. Mk. skå't(o)-, flod-, fjøre-, vas'-mål.
Punktere, prikke(ar), sætte prik; forelopig opsætte forliks-vilkår. Jfr. **Foreløbig**.
Punkterkunst, prikke-kunst el. -måte (ɔ: -maner, — som gengiver et billed ved prikker, ikke ved streker).
Punktion, **Punktur**, stik', n., stinging, f., styng, m.
Punktlig, *plænt, grejnleg, grejnog, *næpen, næm. Sv. näpen, ɔ: net, fin. Jfr. **Nøiagtig**, **Akkurat**. **P.**, **meget**, *mejn-ste. Om »mejn-« se **Overmaade**.
Punktuation, første »utkast« til et (skriftligt) forlik, forliks-punkter, -sætninger („som Parterne have at holde sig til, indtil den fuldstændige Kontrakt bliver udfærdiget").
Punktum (Stykke fra P. til P.), (en) mening, sætning, sætnings-kæde (når et »Punktum« utgør flere sammenhæng. sætn.), sted stykke, brudstykke; (**Hviletegn**), prik', **Punctum qvæstionis**, strids-æmnet. H. D. **P. saliens**, eg. hoppende prik, ɔ: det sted i æggeplommen, der det først viser sig liv; hoved-, kærne-sted.
Puntlæder (Molb. har **Punblæder**: „ubt. **Punbtlæder**; maaske: **Bunbtl.**"), puntle'r(e'), n. Sv. buntläder. jfr. punt, m., „en **Græsart**", for *bunt.
Pupil(le), øjesten (eg. liten pike, dukke, ɔ: billedet i den seendes øje av den, han ser på), aug-nagle, m., augne-steja, m.; (**Plejebarn**), foster-barn, n., myndling, m., mindreårig, umyndig.
Pupillaritet, mindre-årighet.
Pupilvæsen, formynder-stel, -grejer?
Puppe (Insekt i sin anden og nærstsidste Forvandling), jfr. **Insekt**-(**Larve**); (**som Silkeorms**), spinne-ham. H. D.
Puppehylster, makke-hus, n.
Pur, ren, skær (men ikke t. »idel« el. »lutter«), klar, ublandet, bare, intet uten, ene og alene. **Pur Guld**, *rejat gul? **Pura — applicata**, almen — særlig?
Purgation, renselse, retfærdig-gørelse, forsvar.
Purgativ, **Purgans**, av-førings-middel (-råd, f.), rensende, avførende *råd; løsemiddel. H. P. S. Jfr. **Lazativ**.

Purgatorium, skærs-ild.
Purgere, rense, re(j)nske(ar); rense sig (om avføring); fralægge sig en *skulding (jfr. Bestyldn.), retfærdig-gøre sig.
Purhaar, krul'-hår, n.; (forvirret, uordentl. Haar), puskot, puskjet el. ruskot hår, u.
Purificere, rense, *re(j)nske, skire(-de), rengøre.
Purification, re(j)nsking, f., renselse; frifinnelse, -kænnelse (i * haves [at] frikjænne).
Purisme, mål-renhet, *mål-*rejnsking (især overdreven); målrensker-stræv?
Purist, *mål-*rejnskar.
Puristeri, mål-rejnskar-sot? (Sprogrensningssyge. Meyer).
Puritaner, eg. rentroende (el. rene i »tro og vandel«); svarer vel altså nærmest til de »hellige« hos os.
Puritet, renhet; u-skyld.
Purk, pilt, m., pøjk, m., pøk, m. (sv. pojke, eg. finsk), pjok', m., *små-gut, gut-unge, m., klæb'(e), m. (sv. * kläpp). Gl. n. piltr, sv. pilt. Jfr. Pog.
Purke, purke, f., su, f., sugge, f. Efter lat. *porcus*, Svin.
Purpur, høj-rødt; drot- (ɔ: Fyrste-) kåpe; drot-vælde, lands-herredømme, kongemagt; glans. Jfr. Pragt, Luxus.
Purre (n. s. purren), røre i, r. op i; krulle (ar), tulle(ar) (sv. * tulla); *minne på, vække, ægge, *tirre, *arge. Jfr. Animere, Opmuntre, Opforbre; Overhænge; Paatrængende. **P. hinanden til noget** (idet enhver vil unddrage sig selv), mætjast (-mattest), mækjast. Gl. n. metast. Sv. mäta sig, ɔ: lappes.
Purulent, ædret, *ejtrog, *våg-, med våg (Materie) i.
Purus putus, ensidig »fagman« (som ikke vet el. bryr sig om annet). Således **p. putus filologus, p. p. Afskriver. P. p. empirikus**, ɔ: som går efter opskrifter, efter, hvad han har set for sig, og ikke tænker selv.
Pus (Kat), puse, m., purre, m.
Pus (lat.), ædder, ejter, n., forgift, f. Mk. våg, m., var, m. Jfr. Materie (i sår).
Pusil-anim, motfallen, motløs, *låg, forknyt, ræd, *hugsprænd, -stålen(o); stakkar, *krabbe, *krejst, *blauting, *rædding. Jfr. Forsagt.
Pusilindet, -hjærnet, løs- el. *pus-kinna, -kjæfta? Jfr. Pludset.
Pusle (fysle med Smaating), pusle(ar), mutle(ar), tusle(ar), mete(ar), næbbe(ar), prikke(ar), stelle(-te), *fikle, *kave, *fagge, *dulte, fagle(o), ar, nøsje (nøsse), y. Jfr. Klubre.
Pusler, fag', m., fåg', f., fæggje, m., fæggja, f. Jfr. Stymper.
Pusleri, tusl, n., pusl, n. Jfr. Smaafysler. — **Dag anvendt til P.**, *prikkedag.
Pusling, tusul, m., tasse, m. (jfr. Figur, uanselig), totre(oo), f. (»ej lita totre«, ɔ: uansel. Mske.); (underjordisk), *haugbu (*haug-folk), nisse, vætte; (libet Mst., især Dreng), dværg, tarv, m., vesling (gl. n. veslingr). Rusling i * ær „en senfærdig Pers.". Jfr. Stakkel.
Pust, pust, m.; (Luftstrøm, Damp), blæk', m., gofs, f. (u), goft(u), f., gåse(o), f.; jfr. puf', m., ɔ: Røgpust, „f. E. af et Skud, især pludsel. el. stødvis".
Puste (luste, vifte), blække (-blak', om vinden), blækkje(-te) ɔ; vifte med noget, „især for at opfriske Ilden"; gofse(u), ar; (stønne), kjåste (kjaste), ar, puste(ar), tæve(e), ar, hæse(-te), blåse (-ble's; (hvile libt), *puste, *skjote pusten. Jfr. puffe, ɔ: p. ud Røg el. Damp, „især pludsel. el. stødvis". — **P. tungt**, pæse(-te?) (sv. * pässa), hæse (sv. * hessja), *blåse. Gl. n. blása.
Pusten, hæsing, f., tæving(e), f. Jfr. Stønnen.
Puster, bælg, m.
Pusterum, puste-rom, n., kvile, n., pust, m., tæve-rom, n.
Pustula maligna, brand-byld. »Folkevennen«.
Pustuløs, *finnot, *kvejsot, ɔ: fuld af Blegner.
Putrid, råten(o). Jfr. Olla.
Putte (stikke ind), måge(o), ar, måte(o), ar, stinge (-stak'); (gjennem en Aabning), smætte(-e), smøj(gj)e (-de); (som i en Skuffe), *smætte. Måge el. måte i seg, ɔ: tage libt Mad til sig. »Stinge kniven i slira, skillingen i fikka, handi i barmen«.
Pygmæ, dværg (O. V.), *tarv, m. Mk. byting, m.; nisse (O. V.). Jfr. Dværg.
Pynt af Land el. Bjerg, odde, m., nabbe, m., rane, m. (gl. n. rani, Tryne), pynt, m. (holl. punt, Spids, eng. point); (fremstaaende Kant), næv(e), n., bru'n, f. **P., brat**, nipe, f.; (som stikker ud i Havet), ut-næs(e), n.; (mod Havet), ut-skage, m.
Pynt (Stads), skart, n. (gl. n. skart), sta's, m., pynt, n., *skrud (sv. skrud, gl. n. skrúð, ɔ: festlig Dragt), rej(d)na', m. (jfr. Forsyning, Udstyr). **Efter P. begjærlig**, *knoten. **For P. blotte**, avskrøjve (-de). Av skrøjve, ɔ: sætte høit, forrose.
Pynte, kjone(ar), fine(ar), f. til, svepe(i'), til, snørte(y, -e), fjælge(ar), dænte(e), kråte(o), ar, knote(ar), skarte(ar), hæme(e, -de), stase(ar), hæmse(ar), puske(ar); snilde (jfr. Besmykke); væne, ar (vene, ee), vøle

(-te) (vele), ty (-dde); (til Overmaal), kruse(ar); (rette paa), næbbe(ar); (ordne, gjøre iſtand), fli (-dde), fly (H. D.), stelle (-te); (udſtyre), sætje stad (ɔ: avstad); (ſpotvis, ɔ: prygle), vele (vele). »Ejn skulde vølt hånom«(o). Jfr. Pubſe, Prybe. **P. sg vaffe ſig**, vele om seg. **P. i Huſet**, *gjære rejnt i huset. **P. ſit Sprog**, knote(ar), braske(ar), båske(o), ar. Dv. knoting, f., kno't-ord, n., fremmede Udtryk, Talepynt. Jfr. Floſtel. **P. ſig i en Haſt**, snærte seg til (ar). **P. sp (ſom) til en Helligdag**, helge, ar. Se og Pynten.

Pyntelig, *skarten, *skjærten, rejn-a., *fjælg, snærten, y (gl. n. snyrtilegr), hæmeleg(e), *snoten, næbbeleg, *plænt; (ordentl., renlig), vør'sam(y); (lækmpelig, pæn), *spa'k, *ve'n, *spa'k-lynd, s.-voren. Jfr. Stilfærdig, Spagfærdig. **P.** (el. pæn) **holde ſig**, vørsle seg(y). **P. Fremgangsmaade**, vør'skap(y), m. **P. i Talen**, *fin-talande, fin-svallog. **P. udſeende**, hæme, f.

Pyntelighed, jfr. Pyntelig.

Pynten (Udpyntning), pynting, f., fiving, f., fiffing, f., fif', m. Jfr. Pyntning.

Pyntet, *klæd', *flid', pynta', *bud', *fjælga', *sta(d)-sæt. **P. Tilſtand**, fjælge, m.

Pyntning, kno't, n., knoting, f., tilfining, f.

Pyrethrum inodorum, *balder-brå, *krageblom, *skjære-b., *munke-krune. Se Kraveblomſt.

Pyretika, »feber«-råd, -midler?

Pyretologi, feber-lære.

Pyrodynamik, ildkraft-lære (om ildens kræfter).

Pyrofag, ild-sluker, -æter (et-).

Pyrola rotundifolia, *pærle-blom; skogsapal (Dr. Sch.). Gunn.: sau-spring.

Pyrolatri, ild-dyrkelse, -tilbedelse.

Pyromani („Brandſtiftelſesſyge"), brand mord-b.-syke, -galskap?, mordbrænner-g.; ild-galsk. Morgenbl.

Pyrometer, ild-måler, hete-m. (hetens grader).

Pyroteknik, fyrværker-kunst.

Pyrotelegraf, brand-»telegr.« (-lynskrift).

Pyrronift, tvile-syk, -sottig.

Pyrronisme, tvile-sot, -syke.

Pyt, kjøjl, m., dam', m., søjle, f., dape, m., dæpel(e), m., kjøjte, f., floe, m., dæmme, f. Gl. n. keyta. Jfr. Vandpyt, Pøl.

Pytia, jfr. vølve, f. H. D.

Pæan, Pæon, Apollo (som lækekunstens gud); lovsang (til Apollo); lovsang (overhoved), sejerssang. **Pæoniſk Kunſt**, lækekunst.

Pædagog (eg. barne-fører), barne-lærer, lærer, opdrager; barne-leder (efter sv.); skole-man, -mester.

Pædagogik, opdrager-lære (lettere ord en opdragelses-), -kunst, -vit(en)skap; lærerlære?

Pædagogiſk, opdrager-, opfostrings-. **P. Skrifter**, s. om opdragelsen.

Pædiater, barne-læke, -dokter.

Pædiatrik, barne-lækekunst.

Pægl, Pæl (↓ Pot, n. ſ. Pegel), pejl, m. (pæl). **Drikke til Pægls**, *drikke ejnskils (så hver drikker like meget, idet skålen går rundt).

Pæl (eng. pole, pale, lat. *palus*), påle, m. (sv. påle). Mk. og stolpe, m., stav, m., staur, m., stikle, m., mår(o)-fot, m. (mar-fo't). Jfr. Stolpe, Stang. Mk. pæle-bru, f., -brygge, f., -lag, n., ɔ: -række. **P.**, ſom ſættes i Jorden til at binde noget faſt ved (Tøjrepæl), hæ'l, m., nab', m. Gl n. hæll. 2. **Pæl**, se Pægl.

Pæle (nebramme Pæle, forſyne med P.), påle(ar), kvæte pålar (-te).

Pælekompleg (Fortsiningspæl, ſammenſat af flere P.), havne-pæl. H. D.

Pæleorm (*Teredo*), jfr. tre-mak', m.? (ɔ: „Træorm, Larve, ſom æder ſig ind i Træ").

Pæn, *ve'n (væn), ve'nsleg, *fin, *fager, *fri(d), *snål, *fjælg, *snild; blyg, blygvoren, *forøven, *plænt, *var-låten, *vedvoren. Jfr. Net, Pyntelig, Tættelig, Vakker.

Pær (Pair, eg. lat. par, pares, ɔ: like), jævning (»Karl d. stores jævninger«), jævnbyrdig, like-stillet (person), like, like-man; overhus-medlem (i Engl.; Frankr.: medlem av første el. øverste kammer i riksrådet el. stortinget).

Pæretræ (*Pyrus communis*), pære-tre, n.

Pærsværdighed, v. som overhus-medlem, jævningskap?

Pøbel, hærke, n., h.-muge, m., h.-hårg(o), f., hårg(o), f., hurv, høkle, n., ty, n., pak, n., utskud, skrap, n., rask, fantepak, skarvepak (Asbj.), sesler, uty, n. (ɔ: utøj). Jfr. Pak, Slæng.

Pøbelagtig, *hærke-, grov, ufin. Jfr. Simpel.

Pøbelherredømme, *hærke-styr? menigmans-vælde. H. D.'s forslag.

Pøbelunge, skarve-unge (Asbj.), *fant-u. B. B.

Pøl (Rudderpøl), pu's, f., pøjte, f., dike, n., *skit-d., dæpel(e), m., døvle(y), n., ho'l-d. Jfr. Pyt, Vandpyt.

Pølſe, pølse(y), f., kurv, m. Sv. korf. **P. gjøre, lave**, måre(o), ar, fågle(o). Jfr. Proppe.

Pølſepind, kurv-snejs, f.

Pølsesnak, tøv, n., va's, n.; jfr. bakstersnak, n., ɔ: S., som kan forefalde ved Brødbagning.
Pøna, refselse, refsing, f. Jfr. „Straf", **Pønal**, refsende, refse-.
Pønitens, bo't (kirke-b.), botfærdighet, bots-øvelse, anger, m., træge(e), m.
Pønitent, botfærdig, anger-ful', -given.
Pønitential-Anstalt, bots-fængsel (tukthus). Jfr. Rebningsanstalt.
Pønitentiarius, bot-dommer (Meyer); bot-præst (Meyer), skrifte-far.
Pønitere, bøte, gøre bot, træge(e) (ar), angre(ar), lide refsing („Straf").
Pønse paa, stile på (ar), lure på, *rådlæggje, spike(ar?); jfr. Spekulere. Mk. sti'l, f., ɔ: Plan, Forehavende.
Pønsen, *sti'l, ɔ: plan, øjemed, råd-læggjing.
Pøs (videre nede end oppe), pos, m.

Q se K.

R.

Rabalder, balder, n., baldring, f. Av *baldre, ɔ: larme. Jfr. Støi, Larm, Bulder.
Rabat, avslag, fradrag, avkort(n)ing (i handelsprisen); fragang (H. P. S., jfr. fragår — så el. så meget); (smal Kant), opslag, bråt(o), n.; (i Have), sæng, f., hage-s.
Rabatkonto, avdrags-, avkorts-regning (særskilt utregning av »rabatten«).
Rabattere, avkorte, drage fra, slå av (i prisen), gi avslag; avbøte (støt el. hug).
Rabbi, Rabbiner, mester, lærer (jødisk); lærd (som er både skrift-l. og rets-l., »teolog og jurist«); jødepræst.
Rab(b)inisme, jøde-lærdom, jøde-prædikelære.
Rabies, galskap, raseri. **R. canina**, hundegalskap, va(t)n»skræk«. jfr. Hydrofobi. Dette -skræk svarer til styg', m. i *, ɔ: „Affth, Modbydelighed".
Rable (n. f. rabbeln, sv. rabbla); jfr. *ravle (ɔ: opramse hastig; sluske, f. E. skrive for fort, — jfr. Ramse); krote(oo). Dv. kro't, n., ɔ: daarlig Skrift, Tegning. — Jfr. Baase (*skravle, *ragle, *ralle).
Rabulist (Lovtrækker), jfr. vrejst (i * = en Stopper), vri(d)er, vringlar? lov-vrænger? -for»drejer«, vriom-pejs, lov-krænger (H. D.). Se og Rænkesmed, Thingstud. Jfr. *vringle, ɔ: forvikle, og vringlor, f., pl., ɔ: „Forviklinger; listige Indvendinger og Udflugter". Mk. og tingstud (eg. tingstøtte el. -hjælper), hi(d)spå-fant. Jfr. Vringle(r).
Rabulisteri, *vri'eri, *vringling, *vrejsting (til * vrejste, „stoppe, strøbe imod"). Jfr. Forbrøielse.
Race, *slag (dyr-; folke- el. man-?), ælde(e), n. **R. af Kjør**, bu-slag; n. **R., udmærket**, *ov-slag.
Racedyr (som er tjenligt til at tilægge Yngel af), ældes-fe, n., æ.-kreter, n.; -hest, m., -mær, f., -sau, m.
Racekrig, folke-»krig«, Jfr. Krig.
Rad (Række; gl. n. røð, fl. raðir; sv. rad), rad, f. (ro, o'), rækkje, f., råke(o), f., også rand (rånd, rønd), f.; (f. E. af Planter i en Have), rast, f., line, f. (»stande i ej l.«). Mk. *stande i rad, take etter rad. **I Rad** (i uafbrudt Orden), etter råke, *an-fares, føre(y) tvært, føre ende, *etter rad. **I R. el. Følge gaa** (om Kreat.), *rækkje (-rækte el. rakte), *ræse(-te). **Sætte el. lægge i R.**, rade, ar. **R., lang**, stråke(o), f. — Jfr. Række. **R., som danner en Kant el. Stribe**, strind, f., f. e. korn i et aks. **Opstilling i R.**, rading, f., rad-sætning, f. **R., som i Ben- el. Dødningrad**, grind, f., bejn-g., b.-rangl, n. Jfr. Skelet, Rygrad.
Radbrække (t. radbrechen), brjote (-braut), knækkje(-te). **R. et Ravn, et Sprog**, *fare ille med, forsjå seg på, forgripe seg på, skamfere, ar (-føre), forfare seg på. Jfr. Forfuske, Forhutle, Forvanske, Mishandle.
Radere, skrape ut, *må av, ut(-dde). Dv. avmåd', ut-måd. Gl. n. má. Sv. * må, ryddе bort. Eng. mow, t. mähen, afskjære, afmeie. — Også sætse (snarere sæse, av sæte(e) el. ete, ɔ: æde?), *risse, tegne (på en kobberplate ved hjælp av en sætende væske). **Radergrund, -kunst, -naal, -vand**, sætse-grun, -kunst o. s. v. Mere norsk var vel *risse-grun, -kunst o. s. v.
Radesyge (af nogen Ligheb med Spedalskh.),

rate-sjuke, f., fille-s., den vonde sjuka, av *rata, *raten, ɔ: ſlem.

Radet, f. E. om Ag, *strindot. *Fir-, seks-str. (strinda').

Radial, strålet. **R.-Krone**, stråle-k.

Radiation, stråling, stråle-kasting; ut-stryking (av et sæt, en »post«, i regnskap).

Radicere, slå røter; sætte i (penger i en gård osv.); dra ut roten. **Radiceret i**, rot-fæstet; stående i, sat i (en ejendom, i jordegods).

Radices, se **Radix**.

Radikal, yterlig, y.-gående, *ofsen, rød, *ram; rotfæstet, in-grod, dyp; ophavlig, fra grunnen av, grun-. **Radikale**, ro't-huggere, storm-løpere, røde; rydningsmæn. Mk. og venstren, venstre-mænnene; de røde. Jfr. **Konservativ**. **Radikal-Begreb**, grun-»b.« (jfr. **Begreb**). **R. Kur** grundig k., helbredelse fra grunnen av, til gagns, fulkommen; også = kraft-»middel« (H. D.), -råd? **Det r. Onde** (i Menneſket), grun-ondet, arvesynden, det medfødde, arvel. o. **R. Opløsning**, opl. (av et legem) i grun-æmnerne, »elementerne«. **R.-Ord**, rot-ord; (»Tegn), rot-tegn (i matem.). **R. Perſon**, også ofse, m., ovrikje, n., styrløjse, f., løjse, f., stormløper. Se og **Radikale**. **Radikalt**, fra roden av.

Radikalisme, yterlighet, ofsing, f., ofse, m., rot-hågging(o), f. (Lm.); storm-løp. Jfr. **Radikal** og **Overdrivelſe**.

Radiometer, grad-bue (til at måle polhøjden). Meyer.

Radius, stråle, m., gjejsle, m.; (**Ege i Hjul**), ejke, f. (ejkert, m.), hjul-spi'k, f.; (**Halvdiameter**), halvt tværmål (halvtværmål), stråle? H. P. S.: halv-måler. Jfr. tværmåler (om **Diameter**). Mk. stråle-dyr.

Radix, rot; ophav; rot-tal (1ste »potens«); rot-ord. Fl. **Radices**.

Radiøs, strålende.

Radstage, **-boteri**, tøv, n., tøving, f.; væv, *vas, vasing; skravl, n. Jfr. **Baas**.

Radstere, tøve (-de), *prime, *skravle. Jfr. **Baaſe**.

Radsteur, tøv, m.; tøvar, *tøvekop, -kolle, f., -bøtte, *skravl.

Raffinade, renset sukker, fin-sukker?

Raffinaderi (Raffineri), kokehus (Meyer). **Sukker-R.**, sukker-hus (Meyer), s.-værk. O. V.

Raffinadør (**Sukker-**), sukker-(fin)koker, sukkersyder. Meyer.

Raffinage (»neri), rens(n)ing, *rænsking (»rejnsk.«).

Raffinement, kunstling (ɔ: at kunstle); *grunding (på noget); finhet, sløgd, f., sløghet (til *sløg), listighet, *infulhet (til *infu'l). Jfr. **Lift**, **Sluhed**.

Raffinere, rense, *rænske (»rejnska«), fingøre; finkoke (H. P. S.); grunne (på noget). **R—t**, fin, gennem-fin; listig, *sløg, snedig, *infu'l; fin-kokt. H. P. S.

Raffraichere, friske(op); køle, svale, kvikke, kose(ar), *nære (-de).

Raffraichiſſement, opfriskelse, opkvikking; godgørelse, *næring, nærsle, f., *kosing; svaling, av-køling.

Raſle, kaste tærninger.

Raft (Lægte, Sparre), jfr. rak, m., spærre, f.

Rag' (Gjeder), rag', n. Sv. ragg.

Rag, *ra'k, *stra'k. Jfr. **Optret**. Dv. rækkje og strækkje. **Ragt Haar**, *stridt hår.

Rage (røre) i, *rake, *kare (sv. kara); (ſammen), *kare i hop; (barbere), *rake; (bebkomme), råke (sv. råka); (Hø), rake. Sv. raka (d. rive). **Tilbørſte ved at rage ſammen**, *rake (»r. gløderne«, »r. værmen«, ljose'), ɔ: „bakke Gl. paa Ildſtedet med Kul og Aſke". **R. frem** (trække ud el. fremover), lute (-te), skute (-te). Dv. sku't, m. (skute, gl. n. skúti), ɔ: fremragende Klippe, iſær Bjergvæg, ſom hælder ud over en Hule. »Ind mod en skutende Pynt«. Fr. Bg. »Ludende Fjæld«. Wilster. (**Strække fig ud**), skage (ar), om Dbde el. Landtunge. Dv. skage, m., ɔ: Odde, Næs. Gl. n. skagi. **R. frem af** (strække fig opad), *stande op: »det stænd op or vatne'«. Jfr. »det stænd undan«, ɔ: „det ſtikker, rækker længer frem". **R.** (høit) **op** („ſtige i Veiret"), rise (— rejs; dv. rising, f., Ds., Fremragen), brikje (-te), *hildre, *gildre, skruve(ar?), *skruvle, skålle(o, -te). Sv. * skulla. »Husi risa svært«. Jfr. **Strolle**; **Knetſe**; **Volumen**, **Omfang**. **R. Ilden ſammen paa Ildſtedet**, *skare, *kare. Sv. * skara. **R. i Klammeri**, *råke i kjækling. **Ragende: noget frem-** el. **Opragende**, rane, m. Mk. rakar, m., ɔ: En, ſom rager Hø; **R.**, jfr. **Barber**.

Rage (**at rage med**), rake, f. (som i: *glorake).

Rage (udtales: Raſje), svær vrede; *galenskap, avsindighet. **En rage være**, i raseri være, tygge. skum, fråde(o), ar, frøj(d)e (ɔ: ſtumme af Raſeri). Mk. tyggje *fraun(d) el. mo, om at tygge skum i egentl. forstand. Jfr. **Raſeri**.

Ragekniv, rake-kniv.

Ragerí, rask, n. (sv. rask), skra'p, n., ra't, n., ravl, n. Jfr. **Skrab**. *Rate ær = vrage, kaste bort.

Ragle (vaffle, rave), *rage, *ragle, *rangle. Sv. ragla.

Ragning (af Hø), råkster, m. (rakst). Mk. rakster, m., ɔ: Affald paa Ageren (Iøſe

Kornstraa); *rakster-dej(gj)e el. -kulle, ɔ: Kvindfolk, leiet til at rage; *raksterfolk.

Ragout, karve-køt (i likhet med karvekål, ɔ: småskåret køt med krydret »saus«); blanding, alle-hånde, blandgods. Jfr. Kvoblibet.

Ragoutant, inbydende, lokkende, lystelig; intagende, yndig, *lækker. Jfr. Appetitlig.

Raillere, skæmte (med, over), gøre nar av, gøre sig lystig over, ha til beste, slå sig til ridder på, gække, spotte over, *narres med (en), *bry (en, ɔ: „brille"), *ape, ærte (-e), tirre(ar).

Raillerі, skæmt, spøk, løjer osv. Jfr. Raillere. **R. à part**, spøk til-side, alvorlig talt.

Railleur, spøkefugl; *ærte-krok, -*stikke, *spe-kråke, *apefant; *hærme-kråke, -*fugl, *-gast. Jfr. Spotter.

Rails, jærnvej-»skinner«, -spænger (spång, fl. spænger). Jfr. Skinne, Beslag.

Raison, se Ræson.

Raja, sætte-drot? (»stamme-fyrste«), konge. Jfr. Stamme; Fyrste.

Rajas, eg buskap; under»sått«; i fl. vantro (ɔ: ikke-mahomedanere).

Raket (ital. raggetto), brand-pil, -rør; (i Fjærbold-spil), bold-fanger (H. D.; *bal'-); (Rednings-), skud-kaster. H. P. S. Jfr. og Kaste-Raket.

Rakitis (Rach-), skævhet (i ryggen); engelsk syke.

Rakke. I * ær rakk(j)e, m., en hund, især han-h., mots. *tik el. bikkje; også hanræv. Gl. n. rakki. Jfr. Hund, Ræv. 2. (til Skibs), jfr. *rakkje, m., ɔ: „Ring paa Midten af Raaen". Mk. rakkjetovle(o') og r.-trasse. Gl. n. rakki.

Rakke til (som Klæder), skvætte (-e), sprætte (-e) øver, utøver(y); (nedsætte), fare ille med, *rej(d)e av el. til, skælle ut, *hejdre (på spe), feje av?, sværte. Jfr. Søle; Infamere, Bagvaske, Jrettesætte.

Rakker (Ratmand), rakkar, m. Efter n. s. Racker, „af racken, ɔ: feie Skarn". (I Kortspil), rakkar. (Som Skjældsord), *rakkar-knigt, -mær'.

Rakkeragtig, som en rakker, rakker-.

Rakkerkule, *rakkar-ko'k, -*grop, -*kupe, -*håle.

Rakkerslusse, rakkar-slådde(o)? Jfr. Sluffe.

Rakle (Blomster- el. Frøknop, *Amentum*), komar(u'), m., krom(u'), m., knup' m., prjone, f., brom(u), n., palme, f. (palm), ɔ. Rakler, „især om Blomsterne paa Seljetræet og andre Pilearter".

Rakleberende Træ, komar-tre, n.

Rakle, *hurkle, *kurle, *rukle, *snurkle, *ore, *harke; (om Brystet): (brøstet) *gjæng på hånom. Dv. *brjostgang, „Brystets Bevægelse af tungt Aandebræt, saaſom i Udmattelse el. Sygdom". Mk. og kjøve, *kovne og *kvavne.

Rallen (el. Snorken), hurkl, n., hurkling, f., rukl, n., hark, m.; kjøve, f.

Rallement, gen-samling (som manskaps, »troppers«).

Ram, 1. (skarp, bitter), *ram; 2. (hos Molb.), *ful', *fulkommen: »for ramme alvor«. »Tale ram jydsk«, *kav j. *Ejn ram tjuv.

Ram, høve, n., råm, n., kans, m. **Gaa R. forbi**, *gå fri, stå el. gå skå't-fri. **Se sit R.**, *sjå sin kans.

Rambuk (t. Rambock), (dansk) pæle-buk. Molb. Jfr. Ramme.

Rambus (rettere Rap[p]use, et Slags Kortspil), eg. ran, rov.

Ramification, utgrening, »for«grening.

Ramle (om Haren: være parrelysten; t. rammeln), fysast; (bulbre), *ramle. Jfr. Bulbre, Larme.

Ramler (Han-Hare, t. Ramler), hare, m., jase, m. Mots. *hare-gjejt, *jase-g., sæte, f., („oftere") sætte, f.

Ramme (Indfatning, t. Rahmen), råme (rame), f., grind, f., kvarm (karm, kar'), gaupe, f. (dur-, ljore-g.), tråm, m., omgjærd, f. Jfr. Karm, Indfatning. **R. af Fjæle el. Bidier paa Siden af et Læs**, hække, f. (sv. häck), slede-grind, f., var-skie, f. Jfr. Indfatning.

Ramme, at, høve (-de), råke, ar (Fr. Bg.), råme(ar). »Han høvde alt, han skaut på«. **R. Ens Tarv**, *råme, høve nåkons tårv(o). (Gaa ud over), *rine på. Gl. n. hrina á. (Pæle ned, t. og n. f. rammen), *staure (stolper, staver), kvæte (-te).

R(h)amnus frangula, se Trolbhæg.

Rampouere, slå, bryte sønder el. istykker, *dræpe (t. d. dr. rokken), *skamføre, ødelægge, skæmme ut. Jfr. Forbærve.

Ramse (lang Opregnelse), rægle(e), f., ræmse(e), f.; rune, f. (jfr. Formular); (let og lystig Fortælling), rispe, f., rægle, f.; jfr. rådde(o), f.; (Ordstrøm), rynje, f. Jfr. Historie, Anekdot, Fortælling.

Ramse op, *rægle, mølske(y), ar, *ravle, *rune, ræmse(ar); *javle. Mk. *skravle, *ragle, *ralle. Se Pludre, Vaase.

Ramsen, ravling, f. Jfr. Ramse op.

Ran, ra'n, n. (gl. n. rán, sv. rån). Dært. *rans-man, *rans-værk. Jfr. Røveri.

Rançon (Ranzion, Rangion), utfrielse (av fangenskap), løskøpelse; løse-pænger, løsesum. Av nordisk »ran« og »sone« »? « Meyer. Jfr. Portion.

Rançonnere, kræve løsepenger; ut-løse, -fri.

Rand (Stribe, Linie), rand, f. (råd, rønd, fl. rænder); (Kant, Bred), kant, m., tråm, m.,

bar(d), m., brejd', f. **R., især paa noget Bredt og Tyndt,** jar (jair, jådår, jær), m. Gl. n. jaðar. Mk. *jare, ɔ: 1. **bellippe Randen,** 2. **følge Randen. R., ophøiet, omkring Skaar i et Træ,** jar, ljo'r, n., lunde, m., ripel, m., runne, m. **Randen af et stort Dyb,** stup, n. Jfr. Afgrund.

Randfel, skræppe, f. (Welh., B. B.), væske (J. Moe, H. L.), prins, f., (sv. * prins, prinsel), (*rænsel, m., eft. t. Ränzel). **Skulderbaand paa R.,** fætel(e), m. Fl. fatlar. **Reisende med R. paa Ryggen,** *skræppe-man. Mk. og prinse-lag, n. = skræppelag, ɔ: **Fællesskab i Skræppemaden.** Jfr. **Bordfelskab, Fællesskab.**

Rane, rane, ar (ræne). Jfr. **Røve.**

Rang (fr. rang), rad, række, orden; æresplas, værdighet, stand, *høgd (»kome, være op i høgdi«), »fornemhet«, gang og sæte (for el. efter andre). **R., R.-syge,** jfr. **Titel, T.-syge. I høiere R. komme,** *stige.

Rangere, ordne, stille i række. **R. med,** gå i »rang« med, inta(ge) plas; rangtræde. H. P. S.

Rangle (Legetøi), jfr. skrælle, f., skjælle, f., smælle, f.

Rangle, at (give **ranglende Lyd**), *rangle, *skrangle, *skramle, skrælle (-skral); (vanke om), *rangle, *ralle, *rakle, slænge (-slång, o), drive (-drejv).

Rangorden, gang-, følge-orden (som i en fæstfærd, et »optog«).

Rangstib, linje-skip.

Ranimere, (op)live, (op)kvikke. Jfr. **Opfriske, Oplive.**

Rank (ret) **af Vægt** (n. f. og holl. rank, ɔ: **høitelig**), *rak, *strak (H. D.), *ret(ee), *bejn, rakleg, *kjejk (eg. tilbake-bøjet), *rak-vaksen, bejn-v. **R., fuldkommen,** *kjært bejn. Ellers »bejn som ejt kjærteljos«. 2. **Rank** (om **Stib, Baad**), *rank, *laus; (om **Baad** særstilt), *skå-bygd. — **R. og høi Figur,** strake, m. Mk. rane, m., ɔ: „lang og mager Karl". — **R. af Holdning,** *kjejk, *brat', *birren, børg(y), hørtig(y). — Jfr. **Kjæk. R. være** (om Fartøi), *ranke. Sv. ranka, ɔ: vakle. Dv. rank, m., Slingring. Jfr. **Krænge. Rankere blive,** *strakne, *rakne.

Ranke (t. Ranke), *tåg, f.? **Tåg** er egentl. rot-trævler, men i *tågebær (tægeb., tejeb.), ɔ: **Stenbær, Sten-Klynger** (*Rubus saxatilis*), brukes ordet dog om det, som sær over jorden, om selve væksten.

Ranke sig, snu seg (som „Ranker").

Rankune, harskhet; nag', n., lønligt fiendskap.

Ran(d)sage, *ran-sake, *kanne, se efter, *mynstre, *grænske(e), **rækkje etter** (-te); nagl-fare (Lm.). Jfr. **Besigtige, Søge, Forske, Visitere. R. i Vandet,** *sokne.

Ransagning, *ransakning, rækna', m. **R. i Husene paa et Sted,** bur-gang, m.

Ranunkel (*Ranunculus repens*), trauske, f. (t.-gras, trøjske, trøske), traunske, trønske; soleje, s.-blom, sælje-b.; kvit-rot, f., dokke(o')-rot. Trauske av trausk, ɔ: *frosk, **Frø,** som *ranunculus* av rana, Frø(en). Se Aasens avhandl. s. 23.

Ranunkelblomst, *skål-blom.

Ranz(i)on, se Rançon.

Rap (nt. og holl. rapp, lat. *rapidus*), *rap'. Jfr. **Rask, Hurtig. R. til Fods,** *tidt-føt' (*tidf.), rap', fot-snar (Molb.), **snøg'-føt'** (Fr. Bg.), *snar-føt, *rad-føt, *let-før, -færdog, *snøg'fængd, *fot-fe'm(i), *kring-føt. Jfr. *tidt-hændt, -mælt; *kring-hændt, -mælt.

Rap (Slag), rap', m. Eng. rap.

Rapacitet, rov-gerrighet, griskhet, slukenhet.

Rapag, rovgerrig (pers.).

Rapé, grovmalet snus.

Rap(p)ert (Lavet til **Skibskanon**), jfr. **Lavet.**

Rapfodet, se **Rap. R. Perf.,** snæl-fot. »Den Snellfod Achilleus«. Fr. Bg.

Rapgræs (Poa), tannar, m. Jfr. Poa.

Rapid, strid, rivende; hastig, snar; levende, henrivende. **Rapide,** fort, i en fart, rivende (snart).

Rapide (i Elv), stryk, m. (n.), **strå'k(o),** n., stræng, m., brå't(o), n.

Rapi(e)r, fægte-kårde. Jfr. **Fleuret (Flø).**

Rappe sig, rappe seg (ɔ: **sfynde sig**), knappe seg, skunde seg, svinte seg, feme(i) seg, røkje seg (-te).

Rappel, tilbake-kal(lelse), hjem-kal (H. P. S.), bak-kal?; hjemkals-skrivelse; samkal' (ɔ: sammen-, om fanen); lysets genstråling. Om bak- i bak-kal jfr. **Tilbage.**

Rapport, bud, budsending, budskap, ti(d)end, f., fråsægn, f., tilsigelse; sammenhæng, samklang; rede-gørelse. Jfr. **Melding, Referat. I R. staa med,** ha(ve) at gøre med, ha' mellemværende med. Jfr. **Forhold. I R. sætte sig,** sætje seg i bodsending(o'): Lm.

Rapportere, sægje frå, sende bud; tese(i), ar (dise, dese; jfr. sv. tissla, ɔ: **hvifte**). Jfr. **Melde; Fisle.**

Rapportør (teur), bud, sende-bud, budbærer (ikke b.-»bringer«), rede-gører? fortæller, nyhets-kræmmer, kynne-man? ɔ: en, som opdriver nyheter, f. e. for et blad; jfr. *kynne-hus. Se **Nyheds.** Fisletut, *teselltut. Jfr. **Pretuder, Fisletud.**

Rapprochement, jfr. nærmelse, sammenflytting; ut-soning, forlik.

Rapſe (t. Raffen), små-stjæle (Molb.), *grande (ar); *naske, nøsse(y), ar; snøjre (jfr. Snage); (ſnappe noget til ſig, — om Dyr), snake(ar), snarve(ar). Dv. snaking, f., snarv, n., ɔ: Rapſeri. Jfr. Snappe.

Rapſelyſten, nøssen(y), lang-fingra', bekfingret. Molb.

Rapſgods, tjuve-gods, n.

Rapſoder, folke-sangere (omgående, hos de gl. grækere).

Rapſodi, brudstykke (av et større kvad); blandkorn, blandinger, skrap-sammen (et) (samlingsværk av blandet inhåld).

Rapſodiſt, av-reven, stykkevis, i brudstykker.

Raptus, eg. rov, ran; ri(d), f. »Han fek ej ri atter«. Galne-ri. Il'-ri, ɔ: Uveirs-tid. Som * ri brukes og tak, n., *ryk', m., flage, f., æling, m. Jfr. Barotysme.

Rar (lat. *rarus*, ſjælden), *rar = sjælden. På østlandet har det også dansk tydning: ypperlig, og vestenfjæls sær det og = vakker, fager. — Også = underlig. Dv. *raring (ɔ: en Særling) = * tul, tulling, *vimur. Rariſſimi, meget sjælden. Jfr. Gobmodig; Ubmærket.

Raritet, sjældenhet, mærkværdighet.

Raſant, Raſerende, »strejfende«, strykende (langs overflaten av en ting; siges om ku(g)ler). Jfr. Streife.

Raſe, rase(ar), *ståke, styre(-de), *sjaue, skjælle (-skal'); (være ſandſelſø), ønast (-test); (om Veiret), ruske(u'); (om Storm), *rase. „Libet brugel.". Jfr. og Fantaſere.

Raſende, *galen, vetlaus(i'); (affindig), *galen, *ra's-g., *rasande; (om Dyr), *manolm, *m.-vond, *vond, *sint, — »som sætter på« (folk). R. af Brede, *himmel-galen. R. Storm, Uveir, *galen storm, galet ver, ofse, m., rasande storm, ra's-ver, a's-ver, ejt himmels ver.

Raſere, *rake; rive, bryte, ned, jævne med jorden; stryke henad, *snærte (-snart). Jfr. Streife, Beſtryge, Raſant. R—t (om Linieſkib), revet, ɔ: med avtaget batteri og øverste dæk.

Raſeri, galenskap, m., vetløjse, f. (sv. galenskap), storsinne, n., gofs, f., ofse, n. Til R. tirret, *ov-ørt (for ov-ært»?« av *ærte, også ørte).

Raſeur, *rakar, skæg-raker. Se Barber.

Raſk, *rask („libet brugt"), *kværv (kvirv), *svint, *knap, *snædden, *knipper, *snærten, *ka(r)sk (sv. karsk, gl. n. karskr), *skrap', *snar, *s.-før, *kjap', knøten, *kva't (ɔ: kvas), *snøg', *s.-fængd, *kring, *skjo't (gl. n. skjótr), *s.-før (gl. n. skjótfœrr), skjot(s)leg(-le'), *brå, kvi'k(i'), *brå-før, *let-før, l.-fløjgd, *fljo't, sve'm(i), fe'm(i), *snarp, *snåp', *rivande, *ra(d), *radig (gl. n. hraðr), rad-før (gl. n. hraðfœrr), *svirp (Lm.), letvint (H. Sch., jfr. Smidig), fo'r (oo, * på det foraste); *hæv, *glu'p, grej-før, *færm, fjørog (gl. n. fjör, Liv), fram-kjøm, sn(j)æl (snjål); (ſtyndſom), *snar-buen; (vimſende), sopen (jfr. raſk Bevægelſe; Feie); fyken; (af Helbred, friſk), *frisk, *frisken (jfr. Sund), treven(i), triveleg (sv. trefven, gl. n. þrifinn, ɔ: virkſom), *lik; (ſom ikke behøver at krybe), ut-kråpen, o (jfr. Fuldkraftig); (friſk, livlig), *sprættog, (til at krybes, danſe), spræ'k (H. Ibs.: »hvem er den sprækeste Jente i Ringen?«); (flink), *søjpeleg, svejpeleg(i); svepleg, i (rørig), *flak'-før. „Helſt om gamle Folk". Jfr. Driftig, Hurtig, Flink. Meget r., *il'-snarp, il-snøg'. Noget r., *radvoren, *snar-v. Ikke r., *u-lik. — R. Bevægelſe, soping, f. Jfr. sope(ar), ɔ: rende bort, og *sope i vægen(o), fare afsted i ſtrygende Fart. R. i ſine Bevæg., *snar i snuingi, *letfør, -færdog. R. med Hænderne, *knaphændt, *snar-h., håndsnar (H. D.), tid(t)hændt, *rad-h. R. paa Haanden til at ſlaa eller hugge, *skjo't-sløg. — R. til at beſtemme ſig, *snar-råd', -rådog. R. til at dømme, *brå-sluttig, *rad-sluttig. „Nyere Ord". R. til at fatte el. forſtaa noget, snjæl'-vetog(i), snæl', næm, fe'm(i), *snøg'-næm. R. til at fatte en Beſlutn. el. finde en Udvei, *snar-tænkt („nyere Ord", sv. snartänkt), *snøg-t. Jfr. Snarraadig. R. i at gribe til, *snar-tøk, *snøg'-t. R. til at gaa, let-gjængd, snar-g., *snøg'-g., knap'-føt', snar-f., fot-fem(i). Jfr. Rap. Mk. *fe'm(i) på foten, ɔ: raſt til at løbe. R. til at lære, *næm, *tøk. Jfr. Nem. R. til at tale, *kring-mælt, *tidt-m., *snartalande. R. til at udvikle ſig (om Vægter), *skjo't, *snar. Gl. n. skjótr. R. til at æde, snar-eten. — R. være, røke seg(-te), njote seg (-naut), nøjte seg (-te), knappe seg. Jfr. Rappe, Haſte. — Raſtere blive, femast(i), *skjotne. Mk. og *rad-løjpen, raſt til at løbe; radmælt, ſom taler hurtig; rad-vaksen, hurtig opvoxende; rad-vin', let, — ſom en ſnart bliv færdig med; rad-væ'g(e), let Vei. Raſkt (Adv.), røkjelege (røjkj-), røkje(t), radlege, *radt, *fort. Gl. n. hraðlega.

Raſkhed, knaplejk, m., kvi'klejk(i'), m., *snarlejk, fe'mlejk(i), *snøg'lejk, *skjotlejk, *radlejk.

Rasle (t. raſſeln), ruske(u'), ar (sv. ruska), *rutle(u'), *brutle, tåse(o), tøsje(y, -tuste), *rikte (rikse), *knase, *skræppe (— skrap), skråpe(ar?), skråve(ar), skrape(ar), *skratle; (ſtærkere), tuske(ar), trøsje (— truste); (ſom i tørt Græs el. Lyng), kvisje, ar. »Vinden ruskar i lauvet«. Mk. og *ringle,

ɔ: klingre. Jfr. Knirke. **Raslende Lyd,** tøs(y), m. Av tøsje, ɔ: rasle.

Raslen, brutl, n., brutling, f., rusking, f., rikting, f., skråving, f., rotling(u'), f.

Rasmus (herskesyg Kvinde), *råds-mo'r. Jfr. Herskesyg.

Rasoir, rake-kniv. I spøk også om mennesker.

Rasp (grov Fil), rasp, f. Dv. *raspe, ɔ: file med R. T. raspeln. Mk. rasp, n., ɔ: Raspespaan, noget Afraspet. Jfr. Rivejern.

Raspning, rasping, f.

Rassurant, trøstelig, styrkende.

Rast (t. Rast, eng. rest), kvile, f. (n.), ro, f.

Rastdag, kvile-dag.

Rastløs (t. rastlos), urolig, uten ro, uten kvile, n., uten kvild, f., *ør-trøjten.

Rasur, ut-stryk(n)ing, -skrap(n)ing; utskrapet sted; rasp, n.; hår-skur.

Rata (*pars*), lod', del, mans-lot(u'), tilkommende del (som hver for sig får el. gir); avdrag. (De betaler) *pro rata*, hver for sin del, til mans, etter høve, hver sit. Motsat *in solidum*, ɔ: en for alle og alle for en. Jfr. Forholdsmæssig, Forholdsvis. Mk. og Bidrag, Kontingent, Lod.

Ratafia, kryder-brænnevin.

Rate, pris, takster, m., »kurs«, rente-fot. **Rater,** betalinger, avbetalinger, avdrag.

Ratebetaling, *dagstø ut-tælling.

Ratificere, stadfæste, samtykke. **Ad ratificandum,** til stadfæstelse.

Ratifikation, samtykke, godkænnelse, stadfæstelse; underskrift (H. D.). H. P. S.: ja-fæstelse, god-kjænning, f. (e). Lm.

Ratihabere, stadfæste, godkænne, ved-ta(ge).

Ratihabition, -bering (i private Gjøremaal), se Ratifikation.

Ratio, grun, årsak. **Stat pro ratione voluntas,** jfr. »der skal skapet stå!« R. („Fragttart"), førsels-*takster.

Ratiocination, -cinium, overvejelse, eftertanke.

Ration, avdelt mål, mans-lod (-*lot, u), mål for en dag, dagsmål, dags-kost, -*giving, f., -gjæft, f. (mat el. hestfo'r); vo'r(d), f. (Lm.), *sætle-v. Jfr. Portion.

Rationalisme (i gudelige Ting), selvtænk-(n)ing, fritænkning, frigjort gransk(n)ing. Mots. blind tro el. at ta »fornuften«, tænkningen, fangen under troens lydighet.

Rationalist, tænker, fritænker, d. e. som tænker frit og ej binder sig til kirkelæren; fri gransker; vantro.

Rationel, -nal, »fornuftig«, forstandig, skønsom, tænksom, vetog(i', u'); vit(en)skapelig; (i Aritmetik, „i en ganske særegen og egentl. vrangvendt Betyd."), brøk-fri? d. e., som går op i hinannen uten brøk, el. som uten brøk kan regnes ut. **R. Drift,** vit(en)skapelig, gennemtænkt, skole-kyndig?, planlagt, hvilende på grunner. Jfr. Planmæssig. **R. Størrelser,** de st., som svare til hinannen, („som staa i et vist Forh. til hinanden").

Rav, rav, n. Gl. n. raf. **2. rav,** m. (gl. n. rafr), ɔ: finnerne av kvejten, helleflyndren. Jfr. rækling, m., ɔ: Strimler af Hellefisk (af dens Sider).

Rav- („ganske", aldeles), *rav-, ravende. Mk. *kav, *kavende. »Rav-gal(en)«, »kav råten«. Sv. rafgalen.

Ravage, ødelæggelse, hærjing, hærværk.

Rave, rage (ar og -gde), *ragle, *rangle, *skjaltre, *skjangle, *stake (dv. fyllestake, ɔ: ravende Person), *stakre, *skjage, *skjare, væge, e (— vog), *slage, slagre (ar), rige(i'), *rigle, *rugge, *rugle, tvingle(ar), tvinte(ar). Gl. n. staka, stakra. Sv. ragla, sv. * raga. Jfr. Svaie, Slingre, Tumle, Vakle; Krybse. **Faa til at r.,** *rigge, *rugge, rugle, *rikke. Jfr. Rokke.

Ravelin (ɔ: »læng), uten-værk, for-værk, for-bygning; halv-måne (-skanse).

Raven, raging, f., *rangling. Se Rave.

Ravende (svaiende), *ragen. **R. Bevægelse,** *rigling. Jfr. Rave og Raven.

Ravgal, *top-galen, *toppende g., *ravvil', *ør-galen, ras'-g. (Fr. Bg.), *utor von og vet(i'). Jfr. sv. topprasande. **Ravgalt,** *strju-vil't (ɔ: stry-).

Ravn, ramn, m., korp, m., krump, m. Mk. *ram-, som i ram-bjørg, ram-svart, rams-øj, f. Gl. n. hrafn. Isl. krummi og krumsi. Sv. korp. **Ravnen gylper,** ramnen klunkar, grær (ɔ: graver). Jfr. Krage.

Ravnduk (eng. ravenduck, holl. ravensdock), tykt hampe-lærred, ɔ: h.-strie?

Ravneføde, ramn-åte, f., om fisk, som ær ophakket av fugl under tørkingen. Ramnemat, m., siges om noget, som ær utskæmt. Jfr. Ødelæggelse.

Ravneskrig, ramne-læte, f.

Ravneunge, ramn-unge, m.; skarv-unge (B. B.), fant-unge. B. B.

Ravnsort, ram(n)svart, *ramende s.

Rayon (lat. radius, Straale), eg. stråle, m.; halv-tværmåler; række-vidde?, skudv.; omfang. Jfr. Radius.

Razzia, jag, skjo't, n., skjør, n., ut-fal' (ikke i *), ut-flåg(o), n., hærje-færd (Gl. Grundtv.), skjærring, f. **R. gjøre,** skjærre etter (ejn). »Han gjorde ejt skjo't (skjør) etter dej(m)«, ɔ: en Jagt efter dem.

Raa (fugtig), *rå; (ikke bearbeidet til Spisning), rå; (i Sæder), *sed-laus, grov (ikke: rå i *), ufin; (ubannet), grov, ufin. Jfr. Plump i Opførsel. **R.** (meget),

går-rå(o), *mar-rå. **R., noget,** *råvoren. Mk. *rå-høj, ɔ: r. Hø; rå-fang, n., ɔ: r. Materiale, (nyhugget) Tømmer; rå-tæv, e (gl. n. hrátefr), Lugt af noget Raat. Jfr. Fugtig. **R. Stykker, Kjød, Flesk,** rå-slag, n. **R. blive,** *råne, slå seg. Jfr. Barbarisk.

Raa (Seilstang), rå, f. Fl. ræer. Gl. n. rá. Mk. rå-segl, n. Dærtil rå-siglar; rå-band, n., ɔ: Raabaand (paa Seil); råbands-knu't, m. (jfr. Kjærling[s-knude]); rå-nokke, m. *Nokke, en jærn-krok, som på en *snælde-væng.

Raa (Raadyr), *rå-dyr, n.

Raab, ro'p, n. (sv. rop), roping, f., højsting, f. **R., som man troede at høre fra et Sted, som nogen var druknet paa,** *draug-rop, *vas-rop.

Raabe, rope(ar), *høje, *højste. Gl. n. hrópa. Sv. ropa. **R. med dæmpet Stemme,** *små-rope.

Raabert, ropar, m. Sv. ropare.

Raad, råd, f. Jfr. Formaning. **R. til, fra,** tiltæljing, f., *frå-t.; (Foreſtillinger), føre-tælјing, f., føre-tålor(o), f. pl. Jfr. Overtalelſe. **R.** (Anſlag), **daarligt,** forråd, f.; (liſtigt), *skalke-råd; (nyttigt), *hjælpe-råd. **Ens R. følge,** *lite. »Han lejt meg ikkje«. **Give R.,** lite (— lejt, „oftere" litte). »Han litte meg den råda«. »Kvat vil du lite meg?«. »Dej leto(i) hånom«. (Give ſlet el. uheldigt R.), forråde (-de). (Andres R. høre), rådføre seg, rådspørje, samråde seg. (R. oplægge), *make råd, *råd-læggje. Dv. *med maka' råd, ɔ: med Flid, med Villie. (Ikke vide noget R.), ikkje vete si arme råd. Sv. — sit armaste råd. (Klog til at finde paa R.), *råd-klok, -vi's, -rik, *rådog. (Som gjerne følger Andres R.), *litog. Jfr. Føielig. (En, ſom giver uheldige R.), *forrådar.

Raab(d)en, råten(o); (om Træ), ståra'(o). **R., albeles,** *kav råten, *kavende r., *sop'-r., *soppende r. **R. Træ** (Stok, ſom har ligget længe i Vandet og Lign.), såt'(o), m. **R. Træſtamme,** ryte, n., skryte, n. **R., ſtinkende Vand i et Fartøi,** rå't-auster(o), m.

Raab(d)enhed, rå't(o), n., råte(o), m.; (i Træ), står(o), n., in-råte, m., in-røte (Asbj.), stuv-rå't, n. Mk. *røjte, ɔ: noget, ſom foraarſager R. **Lugt af R.,** rå't-tæv(o-e), m., rå't-luft, f. **Smag af R.,** rå't-smak, m. **Blød af R. ſom Svamp,** sop'-råten(o). **Falbeſærdig af R.,** *ned-råten.

Raade (give Raad, tilraade), råde (-de), *give råd, tælje til (frå); (herſke), *råde, styre (-de); (være voxen), *råde med; (Gaade), gætte, gete, i' (— gat). **R. (over),** valde(ar). »Dej valda' åt elvi«, ɔ: deres Eiendom naar til Elven. **R. ſig ſelv,** skjøjte (-te) seg sjøl(v), råde seg. **R. Bod paa,** *råde bot på. **Som lader ſig r.** (føielig), *rådog.

Raadelig, rådleg, rådande.

Raadende, *rådande.

Raaderum, *råde-rom, n., *spel-r.

Raadføre ſig, *samråde seg, samrådast. **R. ſig før at komme til en fælles Plan,** samføre seg (-de), samlage seg, ar.

Raadførſel, samråd, f., råd-førsle, f.

Raadgiver, *råd-givar, *råds-man, *rådar. **R., uheldig,** *forrådar.

Raadig (ſom har Magt til noget), *rådog.

Raadighed, vald, n., ombåd (u - o), n. (gl. n. umboð, Fulbmagt), råd(s)-, som i rådsdreng, -kone, -man, -mor; øver-råd(y), f. **R. faa over,** *take. »T. arven sin«, »t. garden, jorde«, »t. saki på seg«. **R. have,** *valde, ha vald øver. **Til fri R. have,** njote (— naut). **Til fri R.,** *frælsfængen(e-e). **Ud af Ens R.,** undan. »Dej vilde drage godset undan hånom(o)«.

Raadmand, *råd-man.

Raadne, råtne(o), stårne(o), ståre(o), ar. Sv. ruttna. **Faa til at r.,** røjte (-te). Jfr. Frønnes, Opløſes; Skjørne.

Raadning, råtning, f. **Veir, ſom befordrer R.,** jfr. Raaveir.

Raadsherre, *råds-herre.

Raadſlagning, råd-gjærd, f., råd-lag, n., råd-lægning, f., (oftere) rådlæggjing, f.; samråd, f.

Raadſlaa, *læggje råd, *rådlæggje, samrådast (sv. samrådas), *samråde seg, rådføre seg.

Raadſlutning, samråd, f., rådgjærd, f., rådlag, n.

Raadſpørge, *råd-spørje.

Raadſpørgſel, råd-spurning(u'), f.

Raadſtue, råd-ståve(o), f.

Raadſtævne (Møde til Raadſlagning), rådstæmne(e), f.

Raadvild, *råd-vil', *råd-laus, hjælpe-laus.

Raadvildhed, råd-ville, f, rådløjse, f. Jfr. Forlegenhed.

Raahed, råe, m., råke, m., råme, m., råske, m.; vilmanskap. Lm. **R. i Sæder,** sedløjse, f.

Raamelk, kvæe (-d-), f., koe (-d-), f., sne'k(i'), n. Dært. koe-rjome, m., -smør, n. **Beſtryge Brød med R., før at det ſkal glindſe,** *sneke. Dv. sneke-løfse. Også *skine-braud.

Raaſtof, rå-ty, n. (Lm.); æmne, n., råæmne, -vare (H. P. S., H. D.), -fang, n, *tilfang. Jfr. Materie, -teriale.

Raaveir, rå-ve'r, n. (-veder), røjte-ver; (i længere Tid), røjte-bålk(o), m.

Reagens, eg. tilbake-virkende, gen-v.,

mot-v. **Reagentia,** bak-virkere? ɔ: tilbake-virkende midler, mot-midler eller (bedre) -råd. Om dette bak- se Tilbage.

Reagere, tilbake-virke, mot-v., gøre motstand.

Reaktion, bak-, mot- el. gen-virkning, bak-slag (Fr. H.), bak-stræv? atter-drag (Dagbl., n.), mot-stød (Fr. H.), atterseg(i), Lm.; om-slag, mottryk, atter-slag (Lm.), bak-ævje. G. A. K. Jfr. *krepsgang (Fr. H., E. Bøgh), *krabbe-g., ɔ: skjæv Gang.

Reaktionssystem, baklængs-, bakgangs-stræv? Om »bak-« se Tilbage.

Reaktionær, bak-strævende?, mot-stræv., (iblant), frihets-ræd. H. D. De R—re, bak-stræverne? krepsgangs-partiet, atterslags-mæn. Lm.

Real, Reel (jfr. Reel nedenfor; af lat. res, Ting, Sag), eg ting-, sak-, sak-kunskaps-, tinglig, saklig (mots. verbal el. nominal); virkelig, tilværende, san, *røjneleg (Lm., mots. apparent, fiktiv el. ideal); vedkommende ting, fast ejendom (tinglig? mots. personel); virkelig (mots. imaginær, — i Matem.) (den virkelige, »reale« størrelse sær enten »rational«, grej? el. ugrej, »irrational«, d. e. kan bare tilnærmelsesvis utfinnes); (= ḥonnet), redelig, ærlig. — Eksempler. **R.-Arrest,** tinglig fængsling, forbud, mots. fængsl. av person. Jfr. Beslag. **R.-Definition,** sak-tydning? (som hålder sig likefræm til det omspurtes inhåld, ikke til dets navn el. gir „Nominal-Definit." **R.-Indeg,** sak-liste, sak-tal (ɔ: optælling, opregning, som hålder sig til ænner, saker, »materier«, ikke til ord, f. e. til egennavnene i et skrift). **R.-Injurie,** fornærmelse, overlast i gærning (mots. i ord), gørlig (H. P. S.), håndgripelig (f. e. overfal, slag, støt, ikke bare ord, siktelser el. grovheter). **R.-Klasser** kunde og kalles latin-fri el. l.-løse klasser, mots. latinkl. **R.-Kredit,** ejendoms-vederhæftighet. Jfr. Personal-Kredit. **R.-Kreditor,** pant-haver, panthavende kravsman? **R.-Kundskab,** sak-kunskap (ting-, ænneskundskap?, mots. Sprogkundskab). **R.-Leksikon,** sak-ordbok, ordb. for sakkunskaper (ikke bare til oversættelse av fræmmede ord el. t. d. som Forfatterlexikon). **R.-Mynt,** virkelig mynt, slagen m. Mots. regningsmynt. **R.-Ret,** tings-ret (mots. personret). **R.-Skole,** kunskaps-skole (borger-skole, højere almenskole), mots. lærdoms- el. lærd skole, »Verbalsk.«, »Sprogsk.« (særlig da for latin og græsk), som de gamle latinskoler, el. i alle fal mots. tankedannende (»formaldannende«) skole. **R.-Studier,** sakstudier, sakgranskning (mots. språkstud.). **R.-Tyngsler,** ejendoms-t. (som hviler på ejendom, ikke på person). **R.-Verden,** den sanselige v. (mots. idealverd.). **R.-Vægt,** v. på annen man, ikke egen-v. **R.-Værdi,** virkelige, sanne værd (ved mynter, mots. pålydende el. »nominal«-værd), handels-v., v. mell. man og man. **Det Reale,** det håndgripelige.

Realia, kunskap, sak-k., især matem. og natur»fag« (mots. mål-[»språk«-]k. el. verbalia).

Realisabel, iværk-sættelig, utførlig (bedre æn -»bar«); sælgelig.

Realisation, -sering, virkelig-gørelse, iværk-sættelse, utførelse; (Kjøbm.), sal(g), avhændelse, avsætning. **R. af Papirpenge,** p.s ombyt(n)ing mot mynt.

Realisere, virkelig-gøre, ut-føre, ful'-føre, iværksætte; (Kjøbm.), sælje, gøre i penger, »omsætte«, ombytte gældsbrev el. varer med (mot) penger.

Realisme, virkelighets-lære el. -tro (om, at tingene virkelig sær til [mots. Idealisme] el. og om, at begreperne virkelig sær til [mots. Nominalisme]); (i Kunsten), jfr. natur-troskap, -sanhet, virkelighets-»præg« (-spor, -mærker, -farge, -dåm, m., -dæme, n., -sve'p(i), m.).

Realist, tilhænger av virkelighets-læren (se Realisme); (som Kunstner), natur-ælsker, -væn el. -stræver? ɔ: en, som hålder sig nær til virkeligheten; (i Skoleveien), kunskaps-ven el. -man? (mots. lærdomsven, ven av de gamle mål, som nemlig avgir litet kunskaps-forråd), tilhænger av den nyere europæiske almendannelse, og da enten av den »matem.-naturfaglige« (se Realia) el. av den nyere »humanistiske« (ny-humaniora). Jfr. Humaniora og Humanist(ist), Nyhumanist (nyeuropæer).

Realistisk, som vedkommer »realismen«, virkelighets-læren; (i Kunst), natur-tro el. -san, speglande lik (Lm.). **R. Maler,** san, natur-san, tro, naturtro m. (mots. »idealistisk«, »ideal«, overvirkelig, mønstergyldig). **R. Synsmaade** (Skole:), latinfiendtlig, nytidsvenlig synsm.

Realitet, virkelighet, gyldighet, sanhet, røjnd, f.; pålitelighet. **I R.ten,** i saken selv, i sanhet, i virkeligheten. **Debat om R.ten,** ordskifte om saken selv (ikke om dens form). **Realiteter,** faste ejendommer, urørligt gods.

Reassumere, ta' op igen, foretage (ta' for) på ny.

Reassumtion, gen-optagelse. Jfr. Repriſe.

Reassurance, gen-»forsikring« (J. L.), mot-»forsikr.« Jfr. Assurance, Kontrakaution.

Reassurere, -assekurere, gen-»forsikre«,

mot-trygge? gen-t., gen-*åbyrgjast (ɔ: at en assurandør assurerer det assurerede hos en annen assurandør).

Reb, rejp, n., tåg(o), n. (gl. n. reip; jfr. Toug, Seil); (Stræng), ka'l, m. (kall), som klokke-kal. **R. at ombinde et Løs med,** kar'-bænde(e), n. gjør(d)e-tåg (gy-, o), n. **R. at trække med,** drag-rejp, n., d.-tåg(o). **R. i Seilet,** hvormed det sammentrækkes i Storm, hand-syfte, n. Mk. priar, m. **Redskab at slaa Reb med,** rejp-slåge(o), f., kjægle. Jfr. Rebvinde. **Tage R. i Seil,** *ta rev(i')i s.

Rebbøile (?) i Enden af et Bærereb, rejp-hælde, f., hågåld(o, o), f., hælder, f., hægd, f.

Rebe, måle, op-m., ut-skifte (jord). Dv. Reb for opmåling, utskift(n)ing (da de brukte taug for malekæde el. -stang). (R. Seil), syfte, ar (Lm.), reve (ikke hos I. A.), duve (Asbj.). »Duve seglet« sær hos I. A. „trække Seilet længere ned".

Rebel, oprører, urostifter; omvæltnings-man. H. D.

Rebellere, gøre oprør, være stridig, ustyrlig. Jfr. Trodse.

Rebellion, oprør, rejsning, opstand, opstyr, n.

Rebelsk, stridig, *tråssig, selvrådig, ustyrlig.

Reberbaue måtte vel i * hete kjægle el. taumlæggje (idet navnet på en del overførtes på det hele, på huset med inhåld). Jfr. Rebvinde.

Rebslager, *rejpar, *rejpslagar. Gl. n. reipari. **R.-Hjul,** se Rebvinde.

Rebstige (paa Fartøi), rejp-stige, m.

Rebus, billed-ordspil; billed-gåte. H. D.

Rebut, avvisning med foragt; vrak-gods, utskud (-skåt); avskum, asen.

Rebvinde, kjægle, f., taum-læggje, f., tåg-rysse. **Med R. spinde Toug,** *kjægle. Dv. *kjægling. Mk. føre-kjægle, *etter-k., k.-hjul, -nåkke(o), m., -svejv, f.

Recensent, skrift- el. bok-dommer (Molb., O. V.); kunst-, smaks-dommer, skønner. Også gransker, ransaker, mønstrer (?), skrift-prøver. Jfr. Kritikus; Anmelder.

Recensere, dømme (om), mønstre, gå igennem, om-handle (for almenheten), prøve, granske, ransake; fremstede (H. D.). Jfr. Anmelde og Kritisere.

Recension, (bok-)mønstring, gennemgåelse, eftersyn, skøn, granskning osv. Se Recensere.

Recensiores, de nyere (»forfattere«).

Recepisse (:cipisse, :ceipt), mottaks-seddel, -»bevis«, -brev, -kvitting, f. Jfr. Kvittering.

Recept, opskrift; forskrift.

Receptabilitet, mottagelighet, muelighet (»antagelighet«).

Receptakulum, samlings-sted, gemme-s.; frukt-bun (-botn, i vækst).

Receptere, (at) hærbærge? *hærbyrgje, hyse (-te); give opskrift el. Recept (på sykeråd, lækemidler); lage til (efter opskrift, Recept).

Receptibel, muelig (som kan mot-, op- el. »an«tages), ikke umulig, mottagelig; *takleg, upåklagelig, tålelig. Jfr. Antagelig, Brugbar.

Reception, mot-tak (jfr. tilta'k, overtak m. fl.), mottagelse; optagelse (i samfund), inlæmmelse.

Receptiv, mottagelig (for noget), -tagende.

Receptivitet, mottagelighet (for), mottaksevne.

Reces, forlik, forliksbrev, -brevskap; (Beslutning af en Rigs- el. Herredag), vedtagelse, avgørelse, *avgjærd (riksdags-, tings-). Jfr. Forlig; Overenskomst.

Recherche, undersøkelse, etter-røkna', m., etter-lejting, f., gransk(n)ing, ransakning, f.; efterspørsel; stræv (efter, for).

Recidere, skære av. Jfr. Beskjære, Beklippe.

Recidiv (til Sygdom), tilbake-fal', atter-ta'k, n., atter-nækkje, n.

Recipe, tag, man tage! ɔ: opskrift.

Recipere, tage op, t. for god. **R—t,** optagen (i samfund), vedtagen, brukelig.

Recipiendus, den, som vil bli optat (i orden, lag), den optagende(s), den søkende. Jfr. Aspirant.

Recipient, optager, mottager; glas-klokke (ved luft-pompe); »kum«, kar.

Reciprocitet, gensidighet, skifting, f., skifte, n. (?). **Der er R. imellem dem,** de byttes, skiftes til (at gøre gæstebud, gå i borgen osv.).

Reciprok, »gensidig«, inbyrdes, byttè-, skiftevis, fra bægge sider; tilbake-virkende, »gen-v.« Mk. ømse(y) og ømsast. Jfr. Gjensidig. Sv. ömsesidig.

Reciproka, gengæld, gen-tjenester.

Reciprokabel, brukelig, skiftevis, like-gældende. Meyer.

Reciprokation, jfr. skifte (som i ord-, hug-, brevskifte?), skifting, f., ombytte; gengældelse. **R. i Arbeide,** bytte-arb. (f. e. at naboer skiftevis hjælper hinannen). Jfr. Gjensidig(heb).

Recit, fortælling, fremstilling, fremsættelse; skildring. Jfr. Beretning.

Recitation, oplæs(n)ing, fremsigelse. Jfr. Foredrag.

Recitativ, sang-læsning el. s.-tale (H. P. S.), sang-tale el. tale-sang?; halv-sang, *messing, f. (mellemting av tale og sang, — toner, men uten takt).

Recitator, op- el. forelæser, fremsiger.

Recitere, fortælle, fremsige, oplæse. Jfr. Deklamere, Foredrage.

Red, Rhed(e), Rehd(e) (n. f. og t.; holl. reed, fr. rade), rejd, f., åpen havn, halvhavn?

Redaktion (af Blad, Tidsskrift), (blad-, skrift-) ledelse (H. D.), styrelse, styre (Lm.), bladstyre (Opl.s Avis), forstanderskap; utgivelse, utgiverskap, utgiver el. -re (»kollekt.«), utfærdigelse, ordning; stedet for utgivelsen; (brugte Udtryk, Ytbelse), lyding, f., ord-lyd, utgave, arbejdelse, f. e. om ny „Red." av en tekst; avfattelse (t. Abfaſſung). Jfr. Text. R—s-Artikel, leder (nyere bruk av ordet), ɔ: ledende opsæt?

Redaktør, leder? (blad-, skrift-); jfr. og styrer, forstander, utgiver, utfærdiger, ordner; blad-styrar el. blad-mejster (Lm.), skriftstyrer.

Redatere, se Antedatere; Postdatere.

Redde (holl. og n. f. redden, t. retten), *berge, fri, frælse (-te), *hjælpe.

Redder, frelser, *frælsar, ɔ: „Frelſer, Befrier".

Rede (nu ofte berede og forber., efter Tydſten), bu(-dde), *rej(d)e, *lage, greje(-de). Gl. n. greiða, sv. * greda, grea. »Rejde skin'«. »R. op« (sæng) = *brej(d)e op, *gjære op. »R. mat«, ɔ: lage (til) mat. Også bare *rejde: »gange hejm og rej'e«. Mk. *greje håret, *g. garn. **Rede før ſig,** greje (føre) seg. **R. En** (ilde) **til,** rejde til, r. av. **Rede en Sag,** skil(i')-greje. Jfr. Berede, Forberede. Mk. grejar, m., og grejing, m., ɔ: flink Karl; eg. En, ſom reder, ordner.

Rede (Klarhed, Orden), skil(i'), n., greje, f., grejsle, f., samling, f. Jfr. Orden. **R. faa paa,** få skil(i') på, f. greje på; (for Andre), retlej(d)e (resleje). **R. gjøre for ſig,** greje føre(y) seg, skjele(ski-). — **Flink til at faa Rede paa Tingene,** grejsam. — **Til Rede,** *til rejde. 2. (Redſkab, Tilbehør; i banſt nu forældet), rejde, m. (gl. n. reiði), greje, f. (kjøre-, fæste-g.; »med gagn og grejer«). Mk. *bunad, m., børnad(y), m., tarvende, n., *bejne, m., *vælde, n., *ambod, f.

Rede (færdig), rejdog, rejd', *rejden, *færdog; likefram, endefram, *grej, *bejn, klar, sole-klar; (Penge), *rejde p. **Gjøre ſig rede,** lage seg til.

Rede (ſom Fugle«), rejd, n. (rejr, rej); bol (oo), n., by, n. »Humle-by, -bo'l«. Sv. * rede. **Begynde at bygge R.,** *bære til rejds.

Redebon, *viljog, *villeg, sjøl-mint, *buen, *rej(d)og. Også *sjøl-beden. **R., jævnlig,** *jam-viljog.

Redebeie („Husholderſte"), jfr. rej(d)-dej-(gj)e, f. Se Redekone.

Redegjørelſe, også grejing, f., utgrejing.

Redekam, greje-kam', m.

Redekone (ſom anretter Maden i Gjæſtebud, I. A.), rej(d)e-kone(o'), -kjærring, rejd-dejgje, også re'e-kvinne (Hedem.). Hos Molb. ær Redebeie „Husholderſte" (men „forældet") og Redekone ær = pynte-kone.

Redelig, *rejdeleg, *ærleg, skikkeleg, *tru, *truen, *trufast. Jfr. Oprigtig.

Redelighed, ærlegskap, m., truskap, m. Jfr. Oprigtighed, Ærlighed, Troſtab.

Redem(p)tion, tilbake- el. gen-køp, inløs-(n)ing; utfrielse, løs-køping (-else); frælse, »for«løsning.

Redem(p)tør, *frælsar, frigører, utfrier. Jfr. Befrier, Redder.

Reder (Skibs-), *rejdar, skips-ejer. J. L. Mk. »Have ejn rik rejdar«, ɔ: være udſtyret af en rig Mand.

Rederi, rejdar-lag(?); (Udruſtn. af Skib), jfr. ombuna(d), m. (u), ut-rejdsle, f.

Redhibere, give tilbake; ta' tilb. (en vare, fordi køperen med grun ikke liker den). Dv. Redhibition.

Redigere (Blad, Skrift), gi ut (som dog og siges om forlæggeren), lede? styre (Lm.), samle, ordne; (i be el. be Udtryk), avfatte (eg. tysk). **R. in (ad) absurdum** el. **ad incitas,** gøre (ens påstand) latterlig; sætte (en) fast, sætte bet, *sætje i bejt, ɔ: i knipe, i klæmme; *skår-fæste (o-e). Jfr. Forlegenhed, Dilemma.

Redighed (Klarhed), grejhet, J. Lie.

Redingote, rejse- el. overkjole.

Redintegration, istand-sættelse, gen-opretelse, gen-(op)rejsning.

Redivivus, gen-opstanden, gen-fød.

Redmælt (forældet), *grej-mælt, *-talande (som tal. rent, tydel.).

Redning, *frælse, *berging, hjælp; (af rede), *rejding, *laging, *grejing, *rejdsle. **R. el. Undergang,** jfr. »det vert anten bot. el. bane«. Jfr. »anten vil det bære elder bræste«.

Redningsanſtalt, berge- el. frelse-værk el. -hus?

Redningsløs, opgiven, *liv-låten. Jfr. *liv-laus, ɔ: i Livsfare. Jfr. Opgive(n).

Redningsmand, *frælsar.

Redningsvæſen, berge-stel el. -grejer?

Redoublere, tvi-fålde, flerf., øke (styrke); eftertrykkelig gentage.

Redoute (af lat. *reductus [locus]*, avsides sted), firkantet »skanse«. Jfr. Skanſe.

Redreſſere, eg. gøre ret, like igen; sætte

i stand igen, gøre godt igen, rette på, *råde bot på, *bøte.

Redſkab(er), rejdskap, m., buna', m., vælde, n. (*vårvinne-buna' el. -vælde, ɔ: R. for Pløining og Udſæd), bejne, m., and-yrkje, n., rejde, m. (mk. væv-rejde, e), tarvende, n., ambo(d), f., fli, n., greje, f., ty, n. (værk-, sæle-, skrive-ty), stel, n., gagn, n. (gågn, o), -gagn (bakster-, eld-, væv-g.), gagn-bejne, m., -vælde, n., donskap, m. (fiske-d.), don, n., (sv. don), doning, f., tøle, f., tolar, f. pl. (bare i fl.; gl. n. tól, Redſtab; eng. tool), gjægne, n., fang, n., tilfang, n. »Eg skal lejte i tølom minom, ɔ: i mit Tøi, i mine Gjemmer". R., ſtjærende, *bit-jærn; kvast, n. »Bruke k.«; »bære k. på seg«. Redſkaber til Jordbyrkning, ara-gagn, n.; (til Husbrug), *ara-gagn. R. til Sybrug, børna', m., *børnskap; („ſaaſom til Fiſteri"), vel, f. (ee) (el. vøler, pl.), vælde. Gl. n. vél, Maſtine. »*Sjø-vel«. Mk. vele, f., ofte *velor, om kunster, som brukes for at fange dyr m. m. Om vele(ar), gl. n. véla, jfr. Snare, Lokke, Narre. R. at renſe med, *rejnskar. Jfr. Riberenſer. Før R. blottet, *rejde-laus.

Reducere, eg. føre tilbake; (Sterling til Specier oſv.), utregne, omregne (H. P. S.), omgøre, overføre (L. K. D.); (Værdi, Mynt), nedsætte, minke (ɔ: gøre mindre); fremstille efter mindre målestok; avtakke en del av (f. e. hær, flåte); omskape. R. ad (in) absurdum, se Redigere. Det reducerer ſig til, det »inskrænker« sig til, det blir til, går ikke længere (højere, dypere). Jfr. Svinde ind, Formindſte(s). Reduceret (Perf.), gåt til bake, *gangen el. komen til atters (*atter, ɔ: tilbakegang), *atter-gjængjen (tænkes mest på „Uorden, Urenlighed"); magt-st(j)ålen. H. D.

Reduktion, -ducering, eg. tilbake-føring (-førelse, — til det gamle, d. g. tilstand el. stilling). Også omflyt(n)ing, overførelse, omdannelse (til el. i en ny skikkelse); nedsættelse, minking (i størrelse, værd). R. af en Brøk, dens »forkortning, korting? R. af en Ligning, omskrivning (til simplere uttryk). R. af Mynt, Maal, Vægt, omskrivning, omregning. Terminers R., utregning av nye betalings- (uttællings-)tider. Jfr. Reducere.

Reduktionstabel, omregnings-tavle.

Redundan(t)s, overflod (efter t. Überfluß; men flod, f. = Overſvømmelſe finnes dog i *), rikelighet, *flushet? *drushet? (til *flu's, *dru's, ɔ: rundhaandet); fylle, fyldighet, utførlighet. Jfr. Vidtløftig, Overflod, -flødig.

Reduplicere, tvi-fålde. Se Fordoble.

Reduplikation, tvi-fålding(o).

Reel (se Real), tinglig (Lm), saklig; virkelig, i gærning; san (nytte), forsvarlig, god (vare); grundig (kunskap); pålitelig, troværdig; retvis, bra, rettænkt. Jfr. Objektiv.

Reellitet, virkelighet; godhet, forsvarlighet, redelighet, pålitelighet.

Re-embarkement (»que«), gen-inskip(n)ing.

Reeksportation, gen-utførsel (av inførte utenlandske varer).

Refaktie, av-kort(n)ing (i vægt, mål, —, fordi en vare er skad', skæmt ut, læken el. runnen ut).

Refektion, frisk(n)ing?, opfriskn., *kosing (at *kose seg, ɔ: godgøre sig, gøre sig til gode), *nøring, *nørsle, f.

Refektorium (i Kloſter), »spise«-sal, matsal. Sv. matsal.

Refellere, gen-drive.

Referat, meddelelse (det at meddele), gengivelse, gengift (H. D.), rede-gørelse, *hærming? (ɔ: „Efterſigelſe, Efterſagn") (jfr. Referere); inhåld (av en »forhandling«), utdrag; optegnelse, opskrift; sægn(e), f., *frå-s. Jfr. Beretning, Melding, Forebrag. Mk. og retlejde, f. og retlejding, f., ɔ: „Underretning, Oplysning".

Reference, jfr. Adreſſe.

Referendum, saken, gøremålet (som det skal gives meddelelse, uttalelse om). Tage ad referendum, avgive meddelelse el. råd om, sige sin mening om, uttale sig om. Jfr. Betænkning, Indſtilling.

Referent, meddeler (en, Berl. Tid.); (Forebragende), redegørende? meddeler; gengiver, bokfører (som fører til boks el. i pennen, — for blad, tidsskrift), optegner, opskrivár (Lm.). (Min R.), jfr. min såge-man(o), ɔ: „Hjemmelsmand, den, ſom man har faaet en vis Efterretn. fra".

Referere, meddele tidend, fore- el. fremlægge, fremsætte, »foredrage«, *hærme (?) (»det var ikkje ret hærmd«, ɔ: ikke rigtig refereret); gengive, gøre rede for, avlægge regnskap for; skrive op (ned?), tegne op. R. ſig til, påkalle, henhålde sig til; have at gøre med, være i »forbindelse« med. Jfr. Berette, Forebrage osv.

Reficere, istandsætte; *friske (op), kvikke, kvejkje (-te), styrke, magne(ar), nøre (-de), kjone(ar), kose(ar). Jfr. Forfriſke.

Reflektere, kaste tilbake, atter-bjode (Lm.), genstråle osv., se Reflex; tænke efter, overtænke, -lægge, -veje, grunne på; agte på, ta hensyn (*omsyn) til. Reflekterende melde ſig (der el. der), påtænkende sige fra? (d. el. d.). Reflekteret (Perf.), jfr. fortænkt.

Reflektor, lys-, stråle-kaster, gen-stråler, -spejl. H. P. S.
Refleks, gen-skin, -stråling, -spejling, -glans. H. P. S. Av-glans (Molb.); efter-skin. H. D.
Refleksibel, tilbake-kastelig.
Refleksion, tilbake-kast(n)ing, gen-skin, -stråling; tilbake-syn, eftertanke, overlæg, -vejelse, grunning (på, over); tanke, iagttagelse; utsættelse, vedtegning (ved noget, man ser el. hører). Jfr. Bemærkning, Betragtning.
Refleksiv, tilbake-virkende, ɔ: bak-v.
Refluks, tilbake-strøm(n)ing, bak-strøm, bak-*ævje. Om »bak« for »tilbake«, se Tilbage.
Reform, *bot, ombot, f. (u), omboting (Lm.; i * haves ombøte, ɔ: rette paa), omgjærd, f. (Lm.), omdannelse, ombrøjte, n., ombrøjting (Lm.), bætring(e), f. Jfr. Forandring, Ombannelse. **R. i Lovgivning**, lov-bot. Mk. Magnus lagabøter, ɔ: lov-bøter. **Haardnakket Fiende af R—r**, hard-sæt uven mot ombrøjting. Lm.
Reformation, ombot, f., omskapnad (Lm.) osv., se Reform; (som Luthers; kirkelig, Kirkelærens), kirke-bedring, -bot, lære-bot, lærdoms-bot (Lm.); tros-skifte, -bedring, -omgjærd. H. D. hævder kirke-rensning fremfor kirke-skifte el. -fornyelse. **R—n**, kirke-renselsen (L. Wagner), kirke-»for«nyelsen (Fr. Barf.). **Udsigt til R.**, bote-von, f. **Før R.s Indtrædelse**, (i) botløjsa, f.
Reformationsfest, kirke-bots el. -bedrings-højtid, -minne?
Reformator, omdanner, bøter (jfr. lagabøter); kirke-bøter?
Reformatorisk, omdannende, ændrende, bøtende, rettende, rensende; (Kirke-ref.), kirke-bøtende, -rensende, kirkelig genfødende.
Reformere, *bøte, ombøte (-te), omdanne, rette, omgøre. Jfr. Forbedre; Forandre. **R—t**, ombøt' (Lm.). **De R—te**, nytroende(?), lov-tr.?
Reformers (i England), bot-strævere? (som stræver med el. for at bøte på samfundsbygningen, »forfatningen«). Mk. fremstegs-mæn el. -vennerne el. -laget, ɔ: -partiet.
Reformforening, ombots- el. ombøtar-lag? Til *ombøte(n), ɔ: „forbedre, rette paa".
Reformibabel, fæl.
Reformisk, forbedrings-syk (Meyer), bot- el. bøte-syk?
Reformven, ombrøjtes-man. Lm.
Refraktion, bryt(n)ing (Ørst., Molb.), lys-, stråle-b., -brud? (-bråt).
Refraktor, stråle-, lys-bryter (idet strålerne går igennem det brytende legem, ikke som ved „Reflektoren" kastes tilbake fra det).
Refrigerantia, kølende midler (råd).
Refrigerator, køler, vankøler.
Refræn, -ain, omkvæd, stæv; »den gamle vise«, »det gl. gnag«.
Reffe, *refse. Jfr. Straffe. **Reffelse**, refsing, f., tukt, f. Jfr. Straf.
Refugié, rømling, rømnings-man (for noget ondt?); fredløs, *landlyst, utlæg (pers.). *lands-laupar. Jfr. Forvisn., Landsforvisning; Flygtning.
Refugium, tilflugt; utvej; tilflugts-sted, fristed, -havn. Jfr. Tilflugt. . .
Refundere, gi tilbake; gen-gælde, *vederlæggje, godtgøre; gen-skyte, mots. for(e)skyte. H. P. S. Jfr. Erstatte.
Refus, nægtelse, nej; avslag ær i * = nedsættelse av pris, ikke: nægtelse. Jfr. Forkastelse, Vægring.
Refusere, nægte, sige nej, gi nægtende svar. Jfr. Undslaa, Undbrage.
Refusion, godt-gørelse, *like (»han fik l. for det«), *vederlag, gengæld. Jfr. Erstatning.
Refutation, gendrivelse, mot-»be«vis. Jfr. Bevis.
Refutere, gendrive, imøte-gå. Jfr. Gjendrive.
Regal, kongelig. **R.-Papir**, konge-papir (næststørste »format«, næst »imperial«- el. kejser-p.).
Regale, kongs-ret, kongel. rettighet, k. eneret, kron-eje el. -ejendom. H. D. Jfr. Herlighed(er). **„Tobakshandelen er et R."**, drives for kongens (statens) regning. **Regalier**, krongul(d), riksgul(d). H. D.
Regalere, gøre tilgode (jfr. Traktere), lyksalig-gøre; (med Drikkevare), *skjænke.
Regard, syn; hensyn, henseende; agtelse, højagtelse.
Regardere, iagt-tage, lægge mærke til; ta hensyn til, vedkomme.
Regatta, båt-møte, -stævne, kap-roning (H. D.), kap-ro'r, m., kap-sejling (H. D.), vædde-s.
Regel (Bestemmelse), lov, sætning, f., sætna(d), m. (gl. n. setning); forskrift, ret'(ee), m. (»d'er same retten føre alle«. »Det skal gange etter låg, o, og ret«). Rettesnor, rettelse, n.; skrå (H. D.); ri'p-måt, n. (jfr. Lineal). **R. for hvad som skal modtages**, takster, m. »Ejt mærke (Exempel) er ingen takster«. »D'er ingen t. utan undantak«. »Det pla(ga)r være takstren«. Takster ær av take som *bakster, *rakster av bake, rake. **I Regelen**, mest, gærne, sædvanlig, *jamt, *jamnaste.
Regelbunden, jfr. Regelmæssig.

Regelløs, ubunden, må't-laus? *u-jamn, ustø(d).

Regelmæssig, *jamn, ens, fast, *stø; regelmåtig (Lm.), lagleg (gl. n. laglegr); lov-bunden, lov-fæstet; jfr. og av-målt, *dag-stø, -fast?, skrå-gild? Jfr. Regel og »mæssig«; Ordentlig; Lige, Ligelig.

Regeneration, gen-fødelse, -avling; gen-oprettelse, -oprejsning, *omgærd, omdannelse, omskapelse; gen-byrd. Baggesen, G. Ploug.

Regenerere, ny- el. gen-føde, -avle; omskape, -danne.

Regent, styrer, lands-s., drot, lands-herre, riks-styrer, -forstander; styres-man. H. D.

Regen(t)sen, student(er)-hærbærget (i København).

Regime, Regimen, styrelse; styre-måte; leve-orden, mat-o. (»diæt«). **Ancien reg.,** den gamle samfunds- (el. tingenes) orden, gamle dager, fordums-dager. Meyer.

Regiment, herredømme, herskap, magt; riks-styrelse; hær-bålk, o (-avdeling) under en *overst (»oberst«).

Region, landskap, strøk, jord-s., strækning, *lejte, n.; fjærding (i 4 Regioner, ɔ: i 4 fjærdinger); lag, luftlag (**høiere R—r,** højere luftlag), *rømd (sv. rymd); (**Høibe-**), højde-bælte (Erslew); del (av legemet). Jfr. **Distrikt, Egn, Kreds.**

Regisør (»eur), oppebørsels-man, regnskabsfører; »scene«-mester, spil-mester (ikke spille-) el. -forstander. H. P. S.

Register, opskrift, liste, f. (namne-l.), optegnelse (ɔ: opregning), tavle, -tal, n. (= opregning: *man-, namne-, land-[jfr. **Matrikul**], salme-, sak-tal), -viser (side-, blad-v., namne-viser, ɔ: **Navnereg.**); ænne-viser, ɔ: **R. over Indhold i Bog.** Fr. Barf., H. D. Jfr. **Fortegnelse, Katalog.** 2. Pipe-samhør (ɔ: „»System«", i orgel); lufthul (i smælteovn). Arkets bålker, »kolonner«, hålder »register«, når de samsvarer, svarer mot hinannen.

Registrande, integnings-bok.

Registrator, integner, bokfører; brev-gæmmer.

Registratur, inførelse (på listen), optegnelse, bok-førsle, f. (det at bokføre, føre til boks); optegnings- el. inskrivnings-bok, -sted (-rum, -værelse), brev-samling(en), brev-gæmme(t). Jfr. **Arkiv.**

Registrere, inføre, optegne, bok-føre (Lm.), føre til boks, skrive in, boke(ar). Dærtil bokførsle, f.

Registry (i England), inførelse, inskrivning, nl. av skip i tol'kammerets bøker, så de gælder som engelske. Inskrivningsbrevet, »Certificate of Registry«, ær da med det samme »bil-« el. bygge-brev, målebrev og sjøpas. Jfr. **Klassifikation.**

Regjere, regjere(ar), styre (-de), rå (-dde), byde, »hærske« (t. herſchen), *rikje (-te). Jfr. *ov-rikje, ɔ: betvinge, og *råd-rik (-en), **herſteſyg.**

Regjering, jfr. regjering, f., styrelse (at styre og den styrende), styr, n. (styre, n., ær i * **Ror, Haandfang**), styring, f., stjorn(oo), f., stjorning, f.; lands-styr, n. (Lm.), riks-styr, lands-styring, -styrelse; *rike. »Hans r. fek snart ejn ende«.

Regjeringsform, styre-sæt, riks-skipna', m. (Lm.), grun-lov. Jfr. **Forfatning.**

Regjeringskommisſær, landshøvding. H. D.

Reglement, forskrift, mønster-f., rette-snor, leve- el. arbejds-orden (ɔ: »regler« for leve- osv.), ordning, *lagelse, n., vejledning (vejleder?), tavle, hus-t., dags-orden, *skipna', føre-s. (Lm.), *skiping; skrå. Allen, H. D.

Reglementariſk, efter forskriften, ordningen, *lagelsen, mønster-, skrå-.

Reglementeret, forskrift-tro, foreskreven, påbudt.

Regn, (meget fin), *regn-yr, n.; (**ſtadig, vedvarende**), regning, f., regn-bålk(o), m., bløjte-ve'r, n., *si-regn, si-væte, f.; (**ſtyrtende**), *støjte-regn; (meget tæt), *sille-r. **R. i ſtille Veir, i Vindſtille** (ſaa Draaberne hænger paa Træerne), lav-regn (jfr. *lav-regne); *stil'-r. Dv. *stil-regne, **Af R. udblødnet,** *vas'-bard.

Regnbue, regn-båge(o), m., ve'r- (»veder«-) b. **R., ſort el. halv** (ſom bare en liden Del er ſynlig af), regn-stuv, m., ve'r-s., e'l-hovud, n., ve'r-h.

Regnbygge, e'l, n. (æ'l), eling, m., regn-el, skur, f., regn-s., -by'e, f. Jfr. **Bygge; Regnſkyl. R., liden,** regn-skvæt', m., -fræ't(e), m., -spil', m. **Viſe ſig ſom R. i lang Fraſtand,** yre (-te), ele(ar), kjøve (-de).

Regne, *regne (ræ—, ri—). **R. ſmaat,** *drusle, drevle(i'), *små-r. (dv. *små-regn); (**ſtadig, længe**), *si-regne, sile(ar og -te) (dv. *siling, ɔ: **ibelig R.**); (**ſtærkt, el. ſnee**), late ned.

Regne (**tælle, eftert.**), rekne, ee (rejkne), r. ut (etter), *kanne(ar), *tælje etter (**over**), *slå over. »*Rekne dagarne«, »r. pængar«. Mk. *rekne-bok; *r.-kunst, *rekning, ɔ: **Regnekunſt.**

Regnfuld, *vå't, våtleg, våtsam, *regnsam, *regn-ful', regnleg (regnsleg), *regnot, *regnal. **R. Sommer,** våt-somar(u), m., våt-år, n.

Regnilling, regn-e'l, n. (ee), -eling, m.

Regning (at regne), *rekning; (til **Indløsning**), *rekning.

Regningsart (**Species**), regne-måte, *rekne-slag?

Regnmangel, regnløjse, f.

Regnorm, bejte-mak', m., agn-m. (ångulsm.), ørje-m., jor'-m., rau'-m.
Regnpiber *(Charadrius apricarius)*, *hej'lo, f., klyvje (klyvi), f.
Regnskab, *rekneskap, m. **R—s-betjent,** regnskaps-førar, bokhålder.
Regnskjærm, regn-hat. B. B. Se **Paraply.**
Regnskur, se **Regniling, Byge.**
Regnsky i Horizonten el. Fjældene, fuke, f. (dv. *fukot om vejr med enkelte regnbyger), ur, n., yr, n. Gl. n. úr, Regn. **Gjærde af Regnskyer,** e'l-gard, ɔ: Jling, som lukker Udsigten. Mk. *regn-himmel, ɔ: Regnsky, Luft, som bebuder Regn.
Regnskyl, regn-skål(o), n., flo(d), n. (f.), flø(de), n., flod-skur, f., flo(d)ing, m.; (især om Tørvenregn), *tore-flod. **Sky, som bebuder R. el. Tørvenveir,** flo(d)sky, f. **Varmt el. mildt Veir med enkelte R.,** flod-ve'r. n. **Trække op til R.,** *flo(d)e(ar). Mk. *flo(d)en (luft), som tegner til R. el. Tørvenveir.
Regnskræk, regn-skvæt', m.
Regnsvanger, e'l-sår (luft, som forbud på et e'l, ɔ: en „Jling"), *regn-tung. Jfr. Regnfuld.
Regnum, *rike; natur-r. (dyre-, vækst-, sten-riket).
Regnveir med enkelte Solglimt, ble'k(i')ve'r, n.
Regres, tilbake-gang, bak-g.? (jfr. bakævje, bak-skys, ɔ: tilbake-); tilflugt, utvej, *bærgning; skadesløs-håldelse, oprejsning, vederlag, gengæld; hævn (H. D.). Jfr. **Retur, Erstatning.**
Regressiv, tilbake-gående, baklængs.
Regret, sorg, sakn; anger, *træge(e), m. Gl. n. tregi.
Regrettere, sørge over, ynke, *harme; angre, *træge på; *sakne, længte (længes) efter.
Regula (Regel) **de tri(bus),** treleds-regning el. tresæt-r. (sæt = Sats)? **R. multiplex,** kæde-regningen. **R. de qvinqve, septem, novem,** 5-, 7-, 9-leds-regningen. **R. societatis,** »selskaps-« (lags-?)-regn. **R. trium inversa,** bak- el. omvendt treleds-regn. **R. de tri-Stykke,** treledsstykke. H. P. S.
Regularisere, binde til en »regel«, til en vis leve-orden, -vis?, ordne, foreskrive, fastsætte, *greje. Jfr. **Regel.**
Regulariter, ordentligvis, sædvanlig.
Regularitet, »regel«rethet, rigtighet, orden, *grejnlighet? (til grejnleg, ɔ: „vel ordnet; akkurat"), *grejn, f. (ɔ: skik, orden, rede), *greje, f.
Regulativ, forskrift, rette-snor, ordning; skrå (en), samfunds-skrå. H. D. Jfr. **Reglement.**
Regulator, ordner, styrer, grejar, m.; stillepinne? stille, n., stiller (mk. »stille klokken, sol-skiven« osv.).
Regulere, skipe(i'), ordne, rette(ee), ar; *stille, sætte (et ur; jfr. under **Regulator**), retlede? fore-skrive, fast-sætte; opgøre, jamne ut (Lm.); lov-binde (sv. lagbinda), sol-rette. H. D. Jfr. **Regularisere.**
Regulering, skipnad(i'), m. Jfr. *omskipnad, ɔ: Omregulering.
Reguleringsskive i et Ur, rette-skive, f.
Regulus, små-konge, kongsling. L. K. D.
Regulær (-air), »regel«ret, efter (rette)snoren, efter streken; ordentlig. Jfr. **Regelmæssig. R. Trepper,** stående hær (fast manskap? mots. landeværn og friskyttere).
Rehabilitation, -tering, gen-oprejs(n)ing, æres-opr., gen-insættelse (i tidligere — retlige — stand). Jfr. »at ha' fåt sit bo igen«.
Rehabilitere, gen-rejse, gen-insætte, gi oprejsning, æres-op.
Reie *(Sqvilla)*, se **Ræge.**
Reine-Claude (eg. Dronning Claude, Claudia), dronning-plomme(r) el. bare dronninger (H. P. S.); konge-plommer? (t. Königs-pflaume).
Re(i)nfan (t. Rainfarn), rejn-fan', m. (-fa'n, -far, -fær, *Tanacetum vulgare*), tansegras, n. Eng. tansy. Fr. tanaisie. Sv. renfana.
Reintegration, se **Rebintegr.**
Reise, fær(d), f. (brud-, bort-, hejm-, lang-, lik-f.; jfr. bretlands-, jorsals-f.), rejs, f. (t. Reise). **Paa en lang R.,** *i langvægen(e). **Skikket til at gjøre R.,** *rejse-før. **Urolig af Forberedelser til R.,** *færda-sjuk. Mk. lang-færding, m., ɔ: **En, som kommer langveis fra;** langfærda (= lang-væga), ɔ: **kommen langveis fra:** »ejn langfær'a fant« (= langframand); *lang-farande, ɔ: **langveis reisende;** *lang-faren, ɔ: **langt kommen paa en R.;** far-sæl (H. D.), ɔ: **heldig paa R.** Gl. n. farsæll. Jfr. byrsæll.
Reise, at, fare (— fo'r), færdast (gl. n. ferðast), drage (— drog); rejse (-te), som i * nu tidt brukes for fare. T. reisen. **R. afsted,** lægge i vægen(e). **Som reiser ene,** *ejn-før. **2.** (få til at *rise, at stå ret op), *rejse (røjse); *brætte (-e); (r. Vildt), jage op, gå efter (skræmme op?) (hare, bjørn); (oprøre, ophidse), ægge, rejse; (bekræfte), stad-fæste, slå fast, godkænne (en dom, motsat fælle, underkænne); (foranledige), vække, *yppe. **R. sig,** rejse seg, også rise (— rejs), yppe seg (-te og ar). **R. sig paa Bagbenene,** *rise. **Som kan (op)reises,** *rejsande.
Reisebillet, far-kort. H. D.

Reiſedragt, -klæder (Overklædning), våsklæde, n., -kufte, f., -plag', n., rejsebunad, m.; også røjve (rejve), n. (eg. ullen på sauen); (Uveirskl.), vødning, f. Gl. n. våsklæði. Jfr. Uveirsklæder.

Reiſedygtig (i Stand til at r.), rejse-før, rekster-f.

Reiſeerindringer, færda-minne. Lm.

Reiſefælle, se Reiſekammerat.

Reiſefærdig, *far-buen, *rejse-før, („oftere") rejse-fær(d)og.

Reiſegilde, *kranse-lag.

Reiſekammerat, rejse-fælle (H. D.), *lagman.

Reiſekjole, kjole, m. Jfr. Reiſedragt.

Reiſeklæder, se Reiſedragt.

Reiſekoſt, føde-råd, f., niste(i'), f. (nøste, nøste, y, nest), niste-mad (J. Lie). **Med R. forſyne,** niste(ar), n. ut. Dv. nisting, f. Mk. og niste-bomme, f. (-»bumbe«), -laup, m., -skri'n, n., -laus; ut-nisting, f., ɔ: Forſyning med R.

Reiſelyſt, rejse-mod, n., -hug, m., -lyst, f.; fær(d)e-hug, m.

Reiſelyſten, *fær(d)e-fus, *rejse-fus.

Reiſende, eg. *farande, *rejsande; *færde(s)-man, farman (H. D.), *færd-man, fl. færde(s)-folk, n., *far-folk. »God kvæld, Far, sagde færdesmanden«. Asbj. **R. med Raabſel,** *skræppe-man. **R. fra fjerne Steder,** *lang-fær(d)ingar, l. færdinger. Dramm. Tid. **De Reiſ.,** færden. Østg. — Jfr. Paſſager, Turiſt.

Reiſerute (-route), farled (L. Kofod, H. D.), ɔ: den linje, de punkter, en farer over, ikke listen over dem. Jfr. Route. Mk. »rejse-liste« (»for Kongeriget Danmark«, av 1875).

Reiſeſelſkab, rejse-følge (M. Hammerich), *fær(d)e-lag, færde-følgje, n., ledtog (H. D.), far-nøjte, n. Lm. Gl. n. fararnautar, föruneyti, n.

Reiſeſlæde, færdings-slede, m.

Reiſeſtipendium, rejse-pænge(r) (M. Hamm.).

Reiſetid, *fær(d)-tid, fartid, f. (såsom til vinterfisket).

Reiſetog (stort Reiſeſelſkab), stor-færd? farskrej?

Reiſetøi, ved-føre, n., *med-føre, færdebunad, m. Jfr. Tøi.

Reisning (Hpide), *rejsing, *rising, re's n.; (Holdning), hovud-bor' (-»burd«), m.

Reisværk i Bygning, *rejs-værk, rejsing, f.

Reïteration, gen-tagelse.

Rejekt, av-vist, under-kænt. **R. gaa,** falle igennem, bli av-vist, stryke, dumpe, bli kænt umoden. Jfr. Examen.

Rejicere, stryke? avvise, la dumpe?

Rekantation, gen-kal(lelse).

Rekantere, genkalle, ta(ge) tilbake, ta' i sig igen.

Rekapitulation, gentagelse (av hoved-inhåldet, -punkterne), opfrisk(n)ing (av det foregående), sammendrag (av det hele).

Rekapitulere, sammenfatte. over-se, -skue, stykkevis genta(ge).

Rekavere, stille mot-borgen, mot-ansvar, mot-åbørgsle, f. (y). Jfr. Borgen, Kaution.

Reklamant, (en) tilbake-krævende, gen-krævende, hævdende (for den el. den); gen-kræver? motmælende el. -mæler?

Reklamation, krav el. påstand på, gen-krav (Molb.), tilbake-krav (bak-krav?); mot-forestilling (insigelse, jfr. Proteſt), mot-læg, n., mot-sægn, f., mot-mæle, n.; lovlig påtale, inblanding? **Reklame,** jfr. 1. **Reklamation;** 2. skilt, uthængesk. (-skjold), »avis«-skrik (Dram. Blad), lur- el. basun-støt? utbasuning (I. A.), ut-rop, n. **Reklamen** (Perſonerne), utroperne. Fr. Helveg. Mk. og skryt, vind. Jfr. Humbug, Opſigt.

Reklamere, gen-kræve (Molb.), kræve tilbake (H. D.), gøre påstand på, krævje atter, hævde (for den el. den); gøre insigelse, motlæg', n., motmæle, n., uttale sig imot, blande sig i, lægge sig i, l. s. imellem.

Rekludere, oplukke, åpne.

Rekognition, gen-kænnelse, vedk., kjænning, f., kjænsle, f., vedgåelse; godtgørelse, (før) kænnelse, avgift (årlig, fast, for overlatelsen av visse rettigheter); avgift (til skifteretten for at sidde i uskiftet bo); gave, drikkepenger, vederlag, forskyld-(n)ing (for)? I * haves forskylde, ɔ: „gjengjælde, vederlægge".

Rekognoſcere, inhente kunskap, *speje (dærtil *spejar og *spejing), njosne(ar), njoske seg om (Lm.), nysse (H. D.); genkænne, vedkænne sig; vedgå, godkænne; »syne« (ta' i øjesyn), mønstre, ransake, røkje etter. Jfr. Speide, Spionere.

Rekognoſcering, nys-færd (H. D.), njosning, f. **Paa R.,** på kunskap.

Rekolligere ſig, fatte sig, samle tankerne; styrkes, *stærkne, komme sig.

Rekommandation (—menb—), ros, godt ord (for), lov-ord, n., godt skudsmål, g. vitnesbyrd. Jfr. Anbefaling. **R—s-Brev,** vej-brev. H. D. Gl. dansk.

Rekommandere, -mendere, tale for, lægge godt for, gi godt vitnesbyrd, rose, love (ar). Jfr. Anbefale. **R. En noget,** lægge en på hjærte, inprænte, forehålde. **R. ſig,** gå bort, forlate laget. **R—t Brev,** b. under vedgåt mottagelse (ɔ: som posthuset har kvitteret for), b. med *kvitting, kvittet (-*ta') brev? på-agtet? (særlig nl.).

Rekommendabel, *rosværdig, prisværdig, *prisande? *lovleg, *lovande, *rosande.

Rekompense, løn, vederlag, forskyld(n)ing, gengæld. I * haves forskylde, ɔ: „gjengjælde, vederlægge".

Rekompletere, *gøre ful'tallig igen.

Rekonciliabel, »for«likelig, »for«sonlig, medgørlig, bøjelig, bønhørlig? (ɔ: bønhørig); jfr. ubønhørlig, ɔ: som ikke hører.

Rekonciliation, »forsoning«, utsoning, »for«lik; højtidelig renselse (av vanhelligt sted el. ting).

Rekonciliere, *sone, »for«sone, »for«like, sæmje (-samde); (Meninger), jævne, høve (i hop), *samhøve, samføre(-de). Jfr. samhøve, n., Harmoni, og samhøveleg, ɔ: rekonciliereret. Jfr. og samstavast og samstævjast. Se og Forsone og Harmoni.

Rekonnaissance, gen-kænnelse, ved-k., vedgåelse; påskønnelse, skønsomhet, taksomhet; løn, vederlag, gengæld, mottaksseddel, »-bevis«.

Rekonnaissant, skønsom; taksom.

Rekonstruere, ny-danne (H. D.), gen(op)bygge, ombygge, genføde? nybygge. Martensen.

Rekonstruktion, gen-opbyggelse m. m. Se Rekonstruere. R—s-Brev, ombygningsbrev (»-attest«). J. L.

Rekonvalescent være, være i bedring, *krå seg, friskne, tilfriskne, komme sig, *skapast (efter sykdom). Jfr. Konvalescent. Mk. friskning, ɔ: Helbredelse, og *frisken, sund.

Rekonvalescen(t)s, opkomst, skap, n., bedring, bætring(e), f. (efter sykdom), tilfriskning. Asb., Mk. *kvejking, -*kning.

Rekonvalescere, *friskast, *friskne? (jfr. *friskning), bli frisk, *skapast, komme til kræfter. Jfr. Komme ftg.

Rekord, brevskap, »dokument«.

Rekorder, brev-gemmer? ɔ: »arkivar«?; ting-skriver, byskriver; ordfører; fredsdommer.

Rekordere, minne om; hugse på.

Rekreation, opfrisk(n)ing, opkvikking; moro, hugna(d), m., tids-kort.

Rekreere, kvikke, friske op; kvejkje(-te); (opmuntre), *kvejkje, adsprede, more, *moroe.

Rekrimination, motklage el. motsiktelse? klage mot (over) klageren, motstævning (»kontra«-st.).

Rekrut, eg. gen- el. til-vækst; (ung Soldat), *ung-gut, ungt, ny-utskrevet manskap.

Rekrutere, gøre ful'-tallig, utskrive el. lej(g)e, »hverve«, nyt manskap; *øksle? ɔ: „formere med noget nyt, fornye, forplante". R—s, ha' el. få tilgang.

Rekrutering, ut-fylling (Lm.), utskrivning; øksel, n.? el. øksling, f.? „Især om unge Kreature, hvormed Besætn. paa en Gaard efterhaanden fornyes". Kunde vel og overføres på unggutter?

Rektangel, avlang firret el. lang-ret (et, H. P. S.). Bedre vel lang-rute (ruten medfører jo for tanken rette vinkler); ret-kant. Meyer.

Rektascension (Stjærnes), længde (himmel-), (i øst el. vest for en given middagslinje). H. P. S. Jfr. Deklination.

Rektifikation, rettelse, bedring; gentagen rens(n)ing. Jfr. Lutring.

Rektificere, rette; gentagende rense, højrense (H. P. S.), retlægge (en kroket linje); lede, retlede. H. D.

Rektor, skole-»be«styrer. Eg. bare styrer, forstander, forman, leder. R. magnificus, højskole- (»Universitets«-) forstander el. forman. Hos os: forman i »kollegiet«, ɔ: i (højskole)-rådet el. -styrelsen.

Rektorat, formanskap? (skole-, højskole-) (ɔ: »rektor«-æmbed el. æmbeds-bosted).

Rekvell, samling.

Rekyl, tilbake-løp, spænning (av kanon el. børse). Lm.

Rekylere (om Skudvaaben), spænne. »Børsa spænner«.

Rekuperation, gen-vinning, tilbake-v.

Rekurrere, ty(?) til, hålde sig til, søke til, in-anke for, søke vederlag hos, hålde sig skadesløs hos, ta sin tilflugt til. Jfr. Appellere; Ty.

Rekurs, tilbake-gang; tilflugt, utvej, bærging; tilbake-krav, oprejsning, skadesløshåldelse, vederlag, gengæld. R.-Gegel = Rikambio-R.

Rekusation, nægtelse, uvillighet, årsakelse? (i * haves orsake(oo) seg, ɔ: undskylde sig), frabedelse, und-dragelse, føre-bæring(y-e), føre-bærsle, f. Jfr. Bægre; Undskyldning.

Rekvête (=quête), bøn-skrift, ønske (skriftl.); tilskrift, henvendelse. Jfr. Andragende, Ansøgn.

Rekviem, eg. hvile, ro; sjæle-messe (med tilhørende »musik«).

Rekvirent, (den) krævende, søkende (søker? „som begjærer Øvrighedens Bistand til at udføre en retlig Akt"), *kravsman, (ɔ: „Kræver, En, som har Krav"), eftersøker el. efter-spørjer (Meyer; Molb. har Efterspørgelse, Efterspørgsel, men ej =spøger, =spørger); tinger (av varer o. s. v.).

Rekvirere, bede, ønske, utbede sig, kræve, gøre krav el. påstand på; skrive ut, utskrive (ytelser, „Leverancer"); *tinge;

skrive efter. Jfr. **Fordre, Forlange; Bestille, Ordinere.**

Rekvisit (Fornødenhed, fornøden Ting), redskap, *gagn (*eld-g., *væv-»gogn«), greje(r), tilhør (Molb.), tilhøring el. -hørende (Molb.), tarvende, n., bejne, m., buna', m., ambo, f., rejde, m., tolar, f. pl. Jfr. **Apparat, Fornødenhed, Inventar, Redskab, Tilbehør. Skolerekvisiter,** skole-grejer, skole-*gagn, n.?

Rekvisition, ønske, krav, efterspørsel; krav på rettens hjælp; tinging (ɔ: at bestille, ordinere); ytelse, tvangs-ytelse (H. D.), utskrivning, brand-skatning (ved fienden). **R—s Sedsel,** tingar-sætel(e)?

Relachere, slappe, spænne løs fra; fire; slappes, *slakes (slakast), *slakne (ɔ: bli *sla'k, bli slap). *Slak mots. stra'k, stram.

Relais, heste-skifte; skys-sk.

Relapsus, tilbake-fal', atter-f.? bak-f.? (jfr. Tilbage), atter-tak, n., nække, n., atter-n.

Relation, eg. tilbake-føring; tidende, meddelelse; hensyn, henseende; samkvem, omgang. Jfr. **Beretning, Melding, Referat.**

Relativ, med hensyn til, i ligning med, lignet med, *etter høve, efter måten („i Forhold", mots. **absolut,** ɔ: i og for sig), hensyns-gyldig (H. P. S.), sær-gyldig (H. D.) (mots. almengyldig, selvgyldig). **R. Begreber,** hensyns-»beg.« (som hviler på hens. til noget annet, f. e. rik — fattig, høj — låg, stor — liten). Jfr. **Forhold, Proportion, Forholdsmæssig, Forholdsvis og Proportional.**

Relagere, slappe, løse, gi tøm, gi taug, gi efter, fire; utvide, lette, lindre; løslate, gi løs, Jfr. **Relachere.**

Relegation, ut- el. bort-vis(n)ing; landlysning (Rahb., Molb.), *land-lysing? (til *landlyse), ban-lys(n)ing, ut-støtelse. Jfr. **Forvisning, Proskript.**

Relegere, jage ut, ɔ. bort; ueg. banlyse. Jfr. **Forvise.**

Relevant, iøjne-fallende; vigtig, vægtig, magt-påliggende, iøjnefallende; megetsigende (omstænd.), »be«tydnings-ful'.

Relevation, lettelse, fritagelse, livd, f., live, n.

Relevere, fræm-høve, hålde fræm, utmærke; lægge vægt på; være av vigtighet, av inflytelse, sige (noget), veje (noget); gi løs, fritage; stå under, høre til.

Relief, ophøjet (fra grun-flaten, ut-trædende billed-)arbejd (høj-billed?, t. **Hochbild,** i marmor, malm, træ; mellem-ting, halvvejs maleri og halv. billedhugger-arbejd). Mk. **Bas-R., Demi-R.** og **Haut-R.,** d. e. 1. svakt (ubetydelig), 2. halv, 3. stærkt ophøjet. **R.-Glober,** kugle-kort med ujævnheter, ujævne kugle-kort. Uegentl.: (noget) iøjnefallende, fræmtrædende; glans, ære, *gjævskap, *gildskap, *mæting. Jfr. **Anseelse, Fortrin.**

Religion, tro, tru, f., trudom (Lm.) gudstru (Lm.), guds-lære (Jaab.), tros-lære, tru-lære (Lm.), guds-tro, (og hos os) kristendom; guds-tjeneste, -dyrkelse. »Dej have ej ånnor(o) tru i det landet«. **Positiv R.,** åpenbaret tro el. lære, mots. naturlig R.

Religiøs, gudelig, *gudleg, »from«, troende; samvittighets-ful'; gudelig, ɔ: gudstjenesten vedkommende, hellig, kirkelig. **R. Iver,** hellig nidkærhet. **R. Bog,** trudoms-bok (Lm.), gudelig; hellig?

Religiøsitet, gudelighed (Fr. H.), gudeligt sin, g. liv, »fromhed«, hellighet, tro. Jfr. **Gudsfrygt, From.**

Relikvie(r), levning(er), helgen-levning(er), Molb., efterlatenskap (efter hellige); hellig- el. minne-levn. H. P. S. **Relikvie-Skrin,** helgenskrin.

Reling, se **Ræling.**

Rem, *rejm, f. Gl. n. reim. Jfr. *remse, f., ɔ: lang, smal, **Strimmel. Liden R.,** risp, f. **Remmer tilskjære,** riste(i') rejmar. Gl. n. rista el. rísta (rist—reist). **Læderrem,** o'l (ole), f. I sammens.: Ba'k-ole, under-ole, ol-rejp, -taum. Jfr. *ore.

Remarkabel, mærkelig, -værdig.

Remarkere, mærke, bli var, *gå (-dde); uttale sig om el. mot, gøre utsættelse (gøre »erindringer« ved).

Rembourse(ment), tilbake-betaling, godtgørelse. Jfr. og **Dækning.**

Rembourscre, godt-gøre, tilbake-betale (bakgælde?). **R. sig,** ta sig betalt. Jfr. **Betale** og **Tilbage** (ɔ: bak-).

Remediabel, avhjælpelig, bøtande, boteleg. Jfr. **Oprettelig.**

Remedium, middel, hjælpe-m., *råd (mot, for). **R. juris,** retligt hjælpem. (I Myntvæsenet), spillerum („for Afvigelse fra den lovbestemte Finhed og Vægt af Mynter". J. L.).

Remigrere, flytte tilbake, f. hjem igen (efter utflytting, ut-»vandring«).

Reminiscen(t)s, hukommelse, *minne, genminne (Molb., N. M. Pet., H. P. S.); minnelse, minning, f., ɔ: **Erindring;** mynja, f. (som efter en sykdom).

Remis (i Spil), opsat, utsat; H. P. S.: (en) utsætter, henstander el. bare strek; (i Skakspil), uavgjort, uopløst el. stående. H. P. S.

Remise, -misse (Rim-), op- el. ut-sættelse; eftergivelse; vogn-bu (O. V.), skur (vogns.), skjul (vogn-). I * skur, n., skjo'l, n., skåt(o), n., skjå, m. 2. **Remisse, -messe, -mise,** sending (av penge el.

penges værd — at sende og det sendte); sendelse, oversend.

Remiſſion, Remis, tilbake-sendelse; eftergivelse, nedsættelse, avslag; utsættelse, avtagende, sagtning. Jfr. Friſt; Sagtning.

Remittent, tilsender, oversender; (Vegel-), den første veksel-ejer (når v. går gennem flere hænder). Den siste kalles »præsentant«, ɔ: foreviser? Foreviseren (av vekselen til infrielse) sær dog iblant ikke ejer, men bare ejerens ful'mægtig.

Remittere, sende igen el. tilbake (baksende?; jfr. Tilbage), overgive; over- el. tilsende (pænger el. »veksler«); eftergive (noget av et krav).

Remmeſnider (t. Riemenſchneider), sa(de)lmakar.

Remonſtrant, in-sigende, insiger? (som gør insigelse, motforestillinger), mot-stræver el. -strævende? motlægger? (efter motlæg', n., ɔ: Indvending). Jfr. Remonſtration.

Remonſtration, insigelse, mot-forestilling, mot-stræv, inkast (Lm.), inlæg (mot den el. den), *mot-læg. Jfr. Indvending, Proteſt.

Remonſtrere, genmæle, motsige, optræde imot, tale imot. Jfr. Indvende, Proteſtere.

Remonte, ut-fylling, »fulstændig«-gørelse, ny »utrust(n)ing«; (ved Heſtfolket), tilgangs-hester (Meyer), heste-forsyning.

Remontekommiſſion, hestekøps-nævn? heste-nævn. H. D.

Remontere (om Roſer), gen-blomstre (H. D.); (ved Heſtfolket), forsyne med nye hester.

Remotion, fjærnelse, bortryddelse; avsættelse, avtak(n)ing (Molb., Meyer) el. avtakkelse.

Removere, fjærne, få bort; sætte av.

Rempart, vål, hoved-v.

Rempe, se Rie.

Remplaçant, avløser, isted-træder? stillingsman; *var-, vara-, f. e. var-man, -præst, -lærer, -væljer (til storting). Jfr. *varagn, ɔ: Reſerve. Jfr. Vikarius, Suppleant.

Remplacere, sætte i stedet; træde i stedet, efter-træde? følge (efter), bli efterman, avløse. Jfr. Erſtatte.

Remployere, ta i tjeneste igen, gen-opta(ge).

Remſe, se Ramſe.

Remuneration, tilbake-»be«taling, gengæld, løn, like (»få like for«), veder-lag.

Remunerere, gen-gælde, *forskylde (-e), lønne, veder-lægge.

Ren, *rejn, *skir (s. gul, stål), *skiren, også *hejlag; (ublandet), *klår (klåre vatnet, kjøtet); (ublandet, ægte), *ejnsk (ensk); (ublandet, „kun af et eneſte Slags"), *ejnar (gl. n. einarðr, ɔ: enkelt); (uforfalſket), *ægte (*ægta, *ægt — „nyere Ord"); (ren, ſund, f. Eg. Luft), *rejndæmd. **R. Gevinſt,** *rejn vinning. Jfr. Gevinſt. **R. paa Haanden,** *rejn-hændt. **R. af Smag,** rejn-smaka. -smakande. **R. af Stemme,** rejn-mælt, mots. ræ'k(e)mælt. **Bringe noget paa det Rene,** *få greje på. **R. Mund holde,** *være tet(ee); hålde tæt. **R. og ordentlig holde ſig,** vør(d)e(y) seg, vørdsle seg. **Med rene Former,** *skir-lejt, *skir-lagd, skir-vaksen. Mk. »*så rejnt som rjukande mjølk«. **Ikke rigtig r.,** *u-skir (oskiren).

Ren (uplyſtet Strimmel mell. to Agre, Agerren), rejn, f. Bare i Krist. stift. Ellers rejne, f. Gl. n. rein og reina. Dv. *rejngras, ɔ: G., ſom voxer i Ren.

Renaiſſance, genfødelse, genbyrd, genblomstring, opstandelse. **R—n,** kunstnyfødelsen (og vitenskapens, i midalderens slutning). Efter sv. **R.-Stil,** genbyrds-stil? g(j)enfødelses-stilen. Fr. H.

Renbrems, rejns-fluge, f.

Rend, et, ren', n., dårg(o), f., dørg(j)e(y), f. **I ét R.,** *i ejt (ejnaste) ren. **Et R. gjøre,** f. Eg. paa Ski, take ej dørje.

Rendant, regnskaps-fører (kasserer, kasseråd el. regnskaps-råd. Alt'efter H. P. S.).

Rende (Iøbe), kviste, sr (kvaste, kvåste, o; sv. qvista), *renne (rende — rent); *sende (-e). **R. en Bæv,** *renne, *varpe(sr). **R. bort** (flygte), *spor(d)e. „Bel eg.: vende Halen til". **R. til** (Iøbe til, dør(g)je til (ar?). Sv. dårga, dörja. **R. ſtærkt,** tænje (— tande), tane(ar). Eg. ſtrække ud. **R. paa Is el. Sne,** se Glide. Mk. Rende 1. og Rende 2. hos Molb. svarer omtrent til *renne (rende — rent). Disse to „Rende" tyder nærmlig 1. ſpringe, 2. gybe, hælde, 3. lægge op (Bæv). Renne (rende — rent) tyder dog også 1. ſtøbe (eg. la' *renne, 2. ſtikke (Kniv i En), 3. udvide (Plag i Bredden; jfr. *skøjte om Udvidelſe i Længden). Om *renne (— ran — ronne'), se Rinde.

Rende (Vands-), renne, f., kjejle, f. (kjøjle; jfr. *kil, ɔ: ſmal Vig el. Bugt); (Møller.), slå'k(o), n.; (af udhulet Stok), tro, f., fl. trør; (Vandløb), rås, f.; (ſom Vandet trænger igjennem), læk(j)e, f. (e). „Iſær om R., ſom et Kar kan ſættes under". Mk. læke-stok, ɔ: udhulet Træ til en Rende. Jfr. Grøft. **R., aaben, i Iſen,** rå'k, f. Sv. vråk. **R., udhugget i Is,** tvejt, f. Jfr. Fure. **R., lukket,** røjr, n. **R. i Ager el. Eng,** rejte, f., vejte, f. **R., liden, i Ager,** dæle, f. **R.** (Fure) **i Bunden af Elv,** å'l, m., djup-ål.

Rendebane, skjej, n., renne-s. **R., brat**

(f. Ex. til Tømmer), laup, n., løjpe, f., kast, n., skå't(o), n., rensle, f.

Rendebom, renne, f., *renne-bom (-»bumb«), r.-stol, m., varpe, f. Efter Molb. ær (dansk) R. ikke = (norsk) *rennebom, men = Garnbom, ɔ: *rev, i, *store-rev, m., som rendingen *svejpes el. »vikles« om på væverstolen.

Rendegarn, *renne-ga(r)n, *varp, n. Sv. varp. Motsat *væft. **Binde til R.,** (væv)-renne, f., renne-bom, m., kabbe, m., renne-bord, n., -stol, m.

Rendekjærling, jfr. *rør-kjærring. Asbj.

Renden (Løb, Løben), ren', n. (»i ejt ejnaste r.«, ɔ: i ét Træk; se Rend), *renning, f., rens(e)l, n., renne, n.; *sending. **R., ibelig,** rensle, f.

Rendere el. Reutere, svare regning, *rente seg, kaste av sig, lønne sig.

Rendefnare, -knude, (renne)-lykkje, f., å't-renne, f., renne-snar, n.

Rendeſten, *renne-stejn; gate-vejte. Lm.

Rendez-vous, stævne-møte, stævne, møte, sammenkomst, sam-møte. H. P. S.

Rending (i Bøv), se Rendegarn. Mots. *væft, jfr. Jſlæt.

Renegat, fornægter, frafallen. Jfr. Apoſtat.

Renfærdig, se Renlig.

Rengjøren, -elſe, fjælging(e), f., *re(j)n-sking, klåring, f.

Renhed, *rejnlejk, *skirlejk, klåre, m.

Renitent, gen-stridig, motstrævende, mot-villig (-*viljog), oprørsk, *balstyrig, ustyr-lig, *tråssig. **Renitenter,** mot-strævere; genstridere. H. P. S. Jfr. Opſætſig.

Reniten(t)s, mot-stræv, mot-stand, gen-stridighet, balstyrighet, ustyrlighet.

Renkalv, næk'(e), m., rejn-kalv, m.

Renko, simle, f., mots. rejns-stu't, m., okse(u), m. **R., ſom gaar i Spidſen for en Flok,** drag-simle, f., snoke, f., av *snoke, ɔ: ſnøfte, ſnuſe.

Renkontre, tilfældigt møte, *råking; sammenstøt, trætte; tilfældig fægtning; hændelse, tildragelse; henvisning (til blad el. sidetal i en annen bok). J. L.

Renlig, *rejnsam, *rejnsleg (rejnskl.), *rejn-skjærten, rejn-færdog, -førleg; vør(d)-sam(y) (jfr. Pyntelig); *hæmeleg, e (om Hus, Bolig). **Taalelig r.,** *rejnvoren.

Renlighed, vør(d)sle(y), f., vør(d)na(d), m., hæme(e), f.

Renommé, navn, navn-kundighet, ord (godt, ondt), *gjet-ord (git-); ry, n. („især ondt Rygte"). Jfr. Rygte. I* ry, n., „Rygte, især ondt".

Renommeret, navnkundig, navn-gjeten, *namn-fræg (gl. n. nafnfrægr), ut-ropt, ut-skreken, *vid-spurd, *vid-gjeten, *vid-kjend. **R. Perſ.** (ilde), *bygde-skam, *gard-s., gard-tyne, n., ættarskam, f. (ɔ: „en Skam for Slægten"); ille omtalt, utskæmt, brænne-mærket, il'-gjeten (person).

Renommiſt, slags-bro(de)r; stor-skryter; vil-styring, ovrike, n., *u-tange, m., bul-biter. H. P. S. Jfr. Perſon.

Renonce (-nons), *fri, *snau, *au(d), tom. Jfr. Lens, Blottet.

Renoncere, gi(ve) avkal el. slip (slæp', m.) på, opgive, sige fra sig, *avsægje, fra-falle, avstå; lyse, kungøre, gøre vitter-ligt.

Renonciation (-nu-), avkal, n., frasigelse, avståelse; uttalelse; vitnesbyrd? kun-gørelse? *lysing.

Renovation, »for«nyelse, opfriskning; (af el. i „Bingen"), rengørelse, renselse; tøm-ning. H. P. S.

Renovere, »for«nye, *nye(ar), *friske op, *færske(e); *renske (rejn-), rense, *fli, *vøle, *fjælge, *ty; (om Vegel), »for«-længe løpetiden.

Renoge, ſom er kommen ud af ſin Flok, *ut-laupar.

Ren(sdyr), *rejn, dyr, n., *grådyr. **Han-R.,** rejns-stut, -okse(u), dyr-kong, m. **Hun-R.,** (rejns)-kolle, simle, f. Se og Ren-Ko. Mk. *rejns-stejk, *dyr-s.; rejns-brod', m., ɔ: Rensdyrhaar; rejnsfluge, f., ɔ: Renbremſe.

Rensdyrmos *(Cladonia rangiferina),* rejns-måse(o), m., *rejnsdyr-m., *kvit-m., *fjæl'-m., *fo(de)r-m. Renlav ær foreslåt.

Renſe, *rejnske, skire (-de), klåre(ar), høskje(y); (for Skyld), *hejlage; (pille, plukke), mete(ee), ar; (jfr. Rydde), *skjøre; mk. *strænde (-e). **R.** (rydde, en Aab-ning, jf. E. et Rør), vækkje (-te) (vækje, e). **R. et Kar med hedt Vand,** bake(ar og -te), base(ar). Dv. ba'k, n. **R. et Rør med en Stikke,** ræle. Av ræ'l, m., ɔ: Stikke, Pinde. Jfr. ræle, f., Stang. **R. for Haar** (Straa, Stikker), *hære (hæle, høle, -te). Dærtil hær-såld, n. (hør-s.), hæring, f. **Renſet,** *or-graven, *rejn-gjord.

Renſelſe, rejnsking, f., skiring, f., klåring, f.

Renſer, *rejnskar.

Rent (aldeles), *rejnt; (mindre alminb.), *rejne. »De' va rejne fælt«. Jfr. Ganſke.

Rentabel, lønnende, lønsom, *lønande, rentebærende.

Rentabilitet (at en Ting lønner ſig), løn-somhet? avkastning (at det kaster noget av sig). Mk. »at give overskud«, *gjæv, ɔ: „ſom kan blive til megen Fordel". Jfr. Ind„bringende".

Rente, inkomst; (årlig) avgift av lån, penge-lejge, f. (Lm.), fast årlig intækt; mk. tol'. **Betale R.,** *rente. **Mod R.**

laane, *rente. Mk. **Førrente sig**, lønne sig, *rente seg.

Rentefod, værd-mål. Lm.

Rente-Konversion, forskrivnings-skifte, -bytte (at forskrivninger, »obligationer« [stats-] ombyttes mot andre, som lyder på højere el. lægre rentefot). J. L.

Rentere, se Rendere.

Rente-Reduktion, rente-nedsættelse.

Rentier, -tenerer, -teniſt, rikman, *riking, penge-man (som lever av sine renter). Jfr. **Kapitaliſt**.

Renumeration, tilbake-betaling (-gælding?); efter-tælling?

Renuncere, -ciere, se Renoncere.

Renvaske (billedlig), *hejlage. Jfr.. **Renſe**. **R—t**, *rejn-tvægen(e).

Renverſere, kul-kaste, støte omkul, i *kol' (»rive, slå, støjte i kol«), vende op ned på, ende-vende, vælte om, *kvælve? *kolle, *kol-støjte.

Reol, *hylle, *bok-h., f.

Reorganiſation, omdannelse, omordning, om-skipna', m., omkumling, f., om-støp(n)ing, *om-gjærd, f.; gen-oprettelse.

Reorganiſere, om-danne. Jfr. **Reorg.on**.

Reparabel, istand-sættelig, *bøtande, *bote-leg (jfr. uboteleg). **Skaden er r.**, *det er bote-von, det kan rådes bot på, den ær ikke *uboteleg, ikke *bot-laus.

Reparation, istand-sættelse, ut-bedring, vedgørelse (av gøre ved, gjære åt), åt-gjær', f.; godtgørelse, oprejsning; *bot, åbot, ombot(u), vøle, f., vøling, f., vølsle, f., lap(n)ing. Se **Iſtandſættelſe**.

Reparere, istand-sætte, gøre ved, g. istand, bøte (-te), *stelle (-te), *fjælge(ar), lappe, utbedre, *fli, *ty, *vøle (gl. n. véla og vœla) (-te), bøte (-te), *pynte (sko, klær); godtgøre, oprette, gengælde, vederlægge. **R—t**, *vølt, *bøt', pynta', lappa' (sko).

Repartere (f. E. Skat), ligne, likne(ar), ut-ligne (på), på-ligne (Molb., H. D.) omdele.

Repartition, likning, f. Også omdeling. Jfr. **Fordeling**.

Repaſſere, atter gennem-gå, efterse. Jfr. **Revidere**.

Repeal, tilbake-kal', at'ring, f., opslag. Jfr. **Ophævelſe**; **Afſtaffe**.

Repenſation, gengæld, vederlag. Jfr. **Erſtatning**.

Reperkuſſion, tilbake-støt, -slag, *gen-slag (Molb., om lyden), bak-slag. Til »bak-« jfr. **Tilbage**.

Repertoire, bok-liste, bok-rad, -række, skuespil-rad, -række (opskrift, opregnelse, av de stykker, som et »teater« i det hele eller i en vis tid, f. e. markets-uken, giver); spil- el. skuespil-liste (H. P. S.), -tavle? **Stort R.**, mange stykker, m. nummer. Jfr. **Nummer**.

Repertorium (for Teologer, Juriſter oſv.), samlinger (for . . .), finne-sted, *finning-stad, finne-bok (Meyer), skat-kammer (hjælpebok, dær en kan finne oplysn. om allehånde, vedkomm. de æmner, som på-skriften opgir).

Repetent el. **-titor** (eg. **Gjentager, Jnd-øver**), under- el. hjælpe-lærer (»manuduktør«, som påny gennemgår forelæsn. el. tone-stykker). H. P. S.: in-øver, øve-mester.

Repetere (i Skolen), gen-læse (H. D., H. P. S.), friske el. *færske (ɔ: „opfriske; ogſaa opprippe, gjentage"): »færske op atter«), genta(ge), læse om el. op igen, læse over (el. om?); i * læse(e) op-atter.

Repeter-ur, slag-ur, lomme-slagur.

Repetition, gentagelse, frisk(n)ing, -else?; jfr. **Repetere**. (I Skolen), gen-læsning (d. Fædr., H. D.). **R. i Maſſe** el. **Sang**, op-tak, n., skifte (O. V.), lime, m. Jfr. **Vers**. **Repetitio est mater studiorum**, »øvelse gør mestereg«.

Repletion, fyll(n)ing, ful'het (ɔ: at være fylt); ful'blodighet; overlæsselse (magens).

Repli, fåld, ombøjning, bræt', m.; ly, tilflugts-sted; støtte-punkt, bak-stævne?, *stæmne-stad, ɔ: „Rødefted" (som en hær kan dra sig tilbake til?).

Replicere, svare, genmæle, ta' til orde el. genmæle. **R. hinanden paa Vers**, stævjast(e). Dærtil *stævlejk, m. **Ad replicandum**, (til) at svare på, »be«svare.

Repliere, kaste sig in i.

Replik, svar, gen- el. til-svar, gen-mæle; (i et Skuespil, i Vexelſang), tilsvar, stæv (e), n., an(d)-stæv. Lm. **R. for Retten**, jfr. **Duplik**.

Replikſkifte, tilsvar-skifte, svar-skifte? Jfr. ordskifte, brev-sk., hug-sk., om skiftevis at ha' ordet, skiftevis at skrive brev, skiftevis at hugge.

Reponere, lægge bort, l. til side.

Report, rede-gørelse; bok-føring (som fører »forhandlinger« til boks el. i pennen). Jfr. **Beretn.**; **Protokollation**.

Reporter, eg. fortæller, med-deler, skriver, bok-fører. Jfr. **Referent**.

Repos, kvile; kvile-punkt; av-sæt (i en trap). Molb. Jfr. **Affats**.

Repoſition, gen-insættelse; led-sætning (ɔ: i led sættelse).

Repoſitorium, hylle, bok-hylle, bok-skap; gemme-sted.

Repreſenſion, last, n., skjæmsle, f., *vond-ord, tiltale (skarp?), skuring, skrub, ille-læte. Jfr. **Irretteſættelſe**, **Dadel**, **Skjænd**.

Repreſſalier (tage), (gøre) gengæld, (ta) hævn, (vende) skarpt imot skarpt, vende kloen til (som katten). Av ordlaget »*ta igjen«, ɔ: **gjøre Modſtand**, kunde fås ordet gentækt, som H. P. S. og har,

men uten at støtte det til noget »tage igjen«. Han har også hævntækt, Bægge blir efter formen sidestykker til intækt, selvtækt, våldtækt.

Repressjon, stans, n., stans(n)ing, mot-ta'k, n., mot-værje, f.; undertrykkelse, stilling, f., *døjving, hindring, nækkjing(e), f., av-værjelse. Jfr. Dæmpelse.

Repressiv (eg. tilbagetrængende), hindrende, av-værjende, *stansande, *hæmjande, ɔ: hemmende.

Reprimande, skuring, skrub, næse (jfr. *nejsing), skrape, høvling, skrub-h., *helsing („ironist"), *helse-far, av-rejdsle, f. Jfr. Reprehension, Irettesættelse.

Reprise, gen-tagelse; om-arbejdelse, gentagen (»be«)arbejdelse, ny gennem-gåelse, gentagen opførelse (av et skuespil el. av et tone-stykke); tilbake-tak el. -tagelse. (av et taget, kapret, skip), *attervinning, ɔ: „Gjenbindelse".

Repristination, gen-oprettelse, -oprejsning, -indførelse (av det gamle).

Reprobation, forkastelse, vraking, fordømmelse, under-kænnelse; mot-»be«vis. Jfr. Bevis.

Reproche, se Reprimande.

Reprochere, fore-hålde, kaste i næsen, næsekaste, *nejse (ɔ: give en „Næse"), *snikke, *næksle, *nækkje (-te). Jfr. Forkaste, Bebreide.

Reproducere, fræm»bringe« igen, gen-avle (Meyer), skape, kalle fræm, *vække påny; oprejse, gen-oprette; føre motbevis, f. mot-vitner. **R.ende** (Kræfter), opbyggende. Th. Kj.

Reproduktion, »fornyelse«, gen-avling (Meyer, Molb.), ny avl; gen-vækst (av tapte legems-deler, Molb.); gen-givelse, av-spejling (av noget mottaget), gen-stråling.

Reproduktiv, gen-fræm»bringende«, gen-avlende, -skapende; gen-spejlende, -strålende; -givende.

Repromission, gen-løfte, mot-l. Meyer.

Reprotest, mot-insigelse (nl. mot en annens insigelse).

Repræsentant, ombud (Fr. H., H. D., Molb., Allen), ombudsman (Molb., H. D.; også sv.), tillits-man (Fr. Bfd.), stillings-man, for-træder (N. M. Pet.), fore-træder; (Oplysningens, Dannelsens), bærer; (Lovens, Sandhedens), hævder; h. av en synsmåte; (Type), kænnings-man (H. D.); (Fuldmægtig, Talsmand), ful'-mægtig, jfr. *måls-man, *framføres-man; (som Prøveegemplar), syne-man (Lm.), mønster-m.; isted-træder (Meyer, M. Hammer., ikke: Stedfortræder, t. Stellvertreter, da vi ikke siger „at fortræde Ens Sted"); (Folke-), ting-man. Også H. D. Mk. og tingmannsæmne, ɔ: Rigsdagskandidat. H. D. Likeså ting-val(g). I * brukes *ombod ikke om person. Gl. n. umboð, Fuldmagt, umbodsmaðr, Fuldmægtig, umbjoða, overbrage Fuldmagt. **R. for**, framsynar av (Lm.), utsending, augne-syning føre. Lm. **R. for en Dyrefamilie**, kænnings-dyr. H. D. **R. for Kjøbstæderne**, købstæd-ombud. Allen. **R. for den og den Politik**, bæreen av d. og d. riksstel. **R. for en Retning**, mærkes-man. H. D. **R. i By- el. Bygdestyrelse**, forman. Formanskapet I har fåt et norsk navn; men så var de opråd, da formanskapet II skulde døpes, og måtte så forskrive et navn fra utlandet: Repræsentantskabet. Det første (I) kunde ha het by- el. bygde-rådet (for at undgå det lange navn: »det lille el. første råd«), det andre (II, Repræs.) hadde da blet »stor-rådet«, ɔ: det store, talrike råd. Det enkelte medlem kunde i så fal været *en* by- el. bygde-råd (= forman); *en* storråd. Jfr. et statsråd og en ståtsråd.

Repræsentation, fræmstilling, fore-st., opførelse (av skuespil); nævn (folke-n., ɔ: Folke-R.). Gl. dansk ord. H. D. Mk. forstanderskap, formanskap, fulmagt (L. K. D., riks-, borger-, by-, samlags-f. el. fulmægtiger, -stedtrædere?), ombud; tilsvarskap. H. P. S. Jfr. Kommission, Komitté. Ved stedtræder for istedtr. jfr. landstryger for i-l.-str., landsætte f. i-lands., landlevnet f. på-landl., ɔ: leve på landet.

Repræsentativ, (i)sted-trædende; ombuds-, folke-styret (f. e. samfund). **R. Mand**, kænnings-man (H. D.), mønster-man, mærke(s)man. Jfr. *mærkedag, ɔ: „en af de vigtigste Dage i Aaret"; mærke-stad, m., ɔ: „Punkt, man mærker sig til Erindring"; *mærke-tre. Jfr. Karakteristisk. **R. Sag**, *mærke-sak?, ɔ: som man mærker sig som vigtig el. karakteristisk; kænnings-sak? **Repræsentativer**, sedler, pænge-s., pænge-tegn, *brev-pængar, papirpænger, = »banko«-sedler.

Repræsentativt System (el. Forfatning), folke-styre.

Repræsentere, forestille (en, noget), foretræde (en), framstelle (Lm.), bære fræm (tanke, grunssætning), fram-syne (Lm.), ɔ: syne fram, være bærer av; (r. f. E. Folkevillien), augne-syne (Lm.); være ombud for (jfr. være inne-haver av); (gjøre Honnørs), være vært; tage sig godt ut; føre stort hus; opføre (skuespil). Jfr. Honneur. **R—t** (f. E. om et Fag i Skole, ved Univers.), båren, hævdet, hålt fræm, h. oppe; (saasom en Slægt ved den og den Art), tilstede (i artens skikkelse). **Maleren B. er r. paa Ud-**

stillingen med et Maleri, ær tilstede, ær nærværende? har mødt fræm med osv.

Reptilie(r), kryp-dyr, krypende dyr; kryper (H. P. S.); kræ'k, n., krækjelde (e), n.

Republik, fri»stat«, fri-rike? folke-vælde, n. (Lm.), folke-styre (Lm.), folke-»stat» (Molb.), folkedømme, folkedom (-dømme) (forslag av Gøt. H.-Tid. $^{17}/_{3}$ 73), frivælde (L. K. D.); (rød R.), menigmansvælde. H. D's forslag?

Republikaner, -nisme, friborger, '-lighet (Meyer, Folketid.), fri»stats«-man, -borger; friborger-ånd, frihets-ånd.

Republikansk, folke-vældig, fri-borgerlig, fri-statlig (f. e. grunssætning), frivældisk. L. K. D. **R. Forfatning,** folke-regering (Molb.), fristats-vælde (H. D.); folkevælde, folkedømme. Bægge ord også sv.

Repudiation, Repudium, forkastelse, opslag (av forlovelse); forskytelse, skilsmisse (fra ægtefælle), *skilnad.

Repugnant, motstrævende; motbydelig.

Repugnan(t)s, -nation, mot-vilje, motsigelse, stridighet, motstand, trâssighet, ustyrlighet; motbydelighet.

Repuls, avvis(n)ing, »avslag«, nægtelse, nægtende svar. Jfr. **Afslag.**

Repulsion, bak-støt, -slag, ɔ: tilbage-støt, -slag, atter-støjt, m., atter-slag, n.; (volds som), atter-slæng, m. Jfr. **Tilbage** (= bak-).

Repulsiv, -sorisk, tilbake-støtende, -drivende, fra-støtende.

Reputabel, -terlig, hæderlig, agtværdig, brav, skikkelig. Mk. mæ't, *hæv, *gjæv, vørdeleg(y), *vørdande.

Reputation, godt navn, godt ord (på sig), ære, agtelse, lov, n., vør(d)na'(y). Jfr. **Renommé** og **Rygte.**

Res, ting, sak. **Res integra,** urørt, u-arbejdet, upådømt, sak. **Res nullius,** herre-løs ting. **R. publica,** samfundet; almen-vellet; hvermans- (»statens«) eje.

Reservandø, med »forbehâld«, m. forord, *skilord. Jfr. **Forbehold.**

Reservation, skjult mening, lønlig tanke; *føre-ord(y), for-ord, *skil-ord, vilkår; avtale; av-vikende mening (jfr. „bisfenterende Votum"). **Stiltiende R.,** baktanke, forut-sætning. Jfr. **Forbehold. Reservatio honoris,** æren ukrænket, u-ska(d)t, ɔ: med »forbehâld« av æren. **R. mentalis,** lønlig bak-tanke.

Reserve, var(a)-styre, n. (Lm., O. V.), varagn, n., vare-stø(d) (n. Folkeblad), varevât'(o), m. (var-vât', eg. en Reserve-Vante), var-(v.-år, ɔ: R.-Aare); nød-hjælp; bakhând, vare-vo'n, f.; varsomhet. **Til (i) Reserve,** i bakhând, f., *til vare. **Have en Ubvei i R.,** *ha(ve) ej vare-vo'n. Jfr. **Proviſoriſt.**

Reſervefond, bakhânds-midler? var-medel(r), m.? (*var- og *medel, i), var-agn, n., vare-vo'n, f., -vât', m. Jfr. **Reſerve.**

Reſervegods (i Skib), var-gods? var-agn, n., ɔ: overtallige grejer. Jfr. **Reſerve.**

Reſervelæge. H. P. S. avløser dette bedre med under-læke, anden- (andre-) l. (jfr. anden-præst, tredje-p.), da det slags l. ikke egentlig ær bakhânds, men vel står under overlæken.

Reſervere, forut avtale, *skile unda' (skjele u.); undta(ge); hâlde tilbake, spare, gemme på, *tryggje. Jfr. **Betrygge, Forbare, Forbeholde, Betinge. R—t,** tilbake-hâlden, var, varsom.

Reſervetropper, bakhânds-manskap; varhær el. -manskap?, m. at ta' til. Jfr. **Reſerve.**

Reſervoir, jfr. *dam, dæmme, f., *stæm, stæmme, f., va(t)n-»kum«, -kar, -dam, høl; gæmme. Mk. gøjme, n., *gøjmestad, gøjmsle, f. Jfr. **Bækken.**

Reſident (mere end **Agent, mindre end Geſandt.** Meyer), sende-man. Jfr. **Envoyé, Geſandt.**

Reſiden(t)s, ophâlds-sted, bustad, m., sæte, n., *herre-sæte, kongs-sæte, konge-sæte. Molb.

Reſidere, ophâlde sig, bu (-dde), hâlde hus, h. »hof«, være bosat (dær el. dær), ha (sit) sæte.

Reſiderende Kapellan, fast, bosat hjælpepræst, andre-pr. (den andre præsten; jfr. andre-stuen, d. e. [i, fra] den andre stuen på gården). Ær dær to hjælpepræster, uten at nogen ær person. kapel., da kan den siste kalles tredje-præst. Efter H. P. S.

Reſiduum, levning, bun'-fal' (botn-f.?), bun-fælling? tiloversblevet, over-skud. Jfr. **Reſt. In residuo,** i forråd, på oplag, tilovers.

Reſignant, -natarius, -natair, (en, den) fratrædende (som opgir et æmbed el. en inkomst).

Reſignation, eg. seglenes borttagelse, åpning; formelig frasigelse, avståelse; æmbedsnedlæggelse, avtakkelse, fratrædelse; oftest = hengivelse, gud-hengivenhet, selvfornægtelse, offervillighet, *offer-hug. Jfr. **Reſignere.**

Reſignere, give op (sin gård til sønnen t. d.), lægge ned, la' fare, takke av, sige fra sig, træde av el. fra, vike plassen, v. sætet; avstå. **R—t være,** finne sig i sin skæpne, være gud-hengiven, v. tålig, *under-gjeven.

Reſikabel, -kerlig, farlig, *vågeleg, vågal, vågsam, ansvars-ful'.

Reſ(i)kere, våge(ar), *sætje på spe'l, være utsat for; svare for. **R—s**, stå på spe'l.

Reſiko, fare, uvis utgang; utsættelse for tap; æventyr, n., utryghet (H. Lehm.), vågna(d), m.; ansvar. Mk. sak. »Det blir din sak«. **Er udſat for R.**, ær sat på spil, står på sp. Mk. ta(ke) vågna'en på seg«. »Ha(ve) hejle vågna'en«. Jfr. Fare, Bovespil.

Reſiſtance, -ſiſten(t)s, mot-stand, mot-værje. Jfr. Renitents.

Reſiſtere, stå imot, stræve imot, stritte imot; stå sig.

Reskontrere, Riſk., Skontrere, av-regne, gøre avregn. med, gøre op. Jfr. Likvidere.

Reskontro, Riſk., Skontro = Kontokurant-Bog. Se d. o.

Reſkribere, eg. tilbake-skrive, svare; til-skrive.

Reſkript (eg. Svar paa Foreſpørgſel), svar-skrivelse, svar, atter-skrift; hånd-skrivelse; til-skr., skr. (fra overordnet til underman, H. P. S.); bud, påbud; avgørelse. — (Skrivelse ær vel ellers gjort efter t. Schreiben og ær mindre godt. Bedre: brev-skrift, *skriv, n.). Jfr. Cirkulære.

Reſolut, (-ſolu) (beſluts̃om), *råd-snar, *rådog(-ig), -snøg', råd-snil', *snar-råd', -rådog (mots. sejn-råd'), -tænkt (sv. snartänkt), ånds-nærværende; vågsam, djærv, *hejl-huga', *toren, *ra'm, uræd, foretaksom. Jfr. Røslende.

Reſolution, løsning (av en opgave), opløsning (av et begrep); gendrivelse (av en »sofisme«); (i et Møde), (fælles)-uttalelse (Morgenbl., Fædrel.); avgjærd, f. (Lm.), avgørelse, vedtagelse; svar, greje; bud, påbud. **R., kongelig**, åpent brev, kongel. rettar-bot? konge-bud (Arntzen), konge-bod(o'), Lm., konge-brev. Jfr. Beſlutning.

Reſolvere og Reſolver(e)t, se Reſolution og Reſolut. **Ikke r—t**, sejn-rådog, tvi-rådog(-dig), råd-laus. Jfr. Røsle(nde).

Reſonan(t)s, gen-klang, -lyd, gen-låt (O. V.); gen-toning H. P. S. Jfr. Ekko. **R—s-Bund**, sang-bun' (-*botn), klang-b.

Reſpekt, agtelse, agt, højagtelse, age, m., verna'(y), m., oge, m., ogte(oo), m., otte(oo), m., ogn(oo), f. (gl. n. ogn), ræd-hug, m., styr, n. (halde s. på), vægje, n. (»ha v. føre«), hått', m., ug', m. (»det stod ejn ug av hånom«), råg'(o), n., ør, m. Jfr. Ærbødighed, Ærefrygt. **Med R. at ſige**, med tugt at s., med tillatelse, med *forlov. Mk. »De tillater«. Jfr. Permiſſion. **Han fører R. med ſig**, *det stænd age av hånom(o). Mk. *ognog, jfr. Imponerende.

Reſpektabel, agtværdig, ågtet, *ær(e)-værdig, æreful', hæderlig, *agtande, *mæ't, *gjæv, vør(d)ande(y), vørdleg, vørdna (man), ære(man), *fagna(man), *mona (man), grepa(i)(man), *mætande; mk. og *sætande, ɔ: „værd at agte el. rette sig efter", = sæteleg. Jfr. Anſelig, Bethdelig, Agtværdig.

Reſpektabilitet, mæte, f., gjævlejk, m., hævskap, m., agtværdighet. **Reſpektdage** (i Norge), tillægs-løpedager; (andenſtedſ), løpedager.

Reſpektere, agte, ænse, vør(d)e(y-e), *mæte, ta hensyn (*omsyn) til, agte, højagte, blyges for (Fr. Bg.), ære; (særlig om Perſon), fyse(-te); (t. t. E. privat Eiendom), spare. Jfr. Skaane; Skjøtte om.

Reſpektiv, f. E. be reſpektive Skibsrebere, pågældende, vedkommende. **R—ve**(Adv.), henhåldsvis, i den nævnte orden.

Reſpirabel (Luft), *andande (av ande, ar, ɔ: aande).

Reſpiration, and, f., ande, m., andar-drag, n., andar-dråt (ande-dråt), m., jfr. Aandebræt. Også vind, m., ve'r, n., tæv, m. Mk. *drage, halde, take etter andi. *Drage vinden. Take vinden. Take etter v., ɔ: snappe efter Veiret.

Reſpirator (et Redſkab), ånde-drager (H. P. S.); luft-si. H. D. Si, i * si'l, m.

Reſpirere, ande(ar), dra' ånde, puste; puste ut, hvile, komme sig.

Reſpit (Reſpiro), henstand, utsættelse, *om-råd, n., *omrøme, n., frist el. (eg.) over-frist (H. P. S.), ɔ: frist efter løpedagenes utløp (på „Vegel").

Reſpondent, eg. svarer; forsvarer, værje (mot „Opponent").

Reſpondentiabrev, skips-utrednings-lån (H. P. S.), skips-pantebrev? Jfr. Bodmeri og Søvegel.

Reſpondere, svare (for), forsvare, værje, genmæle, gendrive.

Reſponſabel, ansvarlig.

Reſponſabilitet, ansvarlighet, ansvar.

Reſponſorium, »veksel«-sang (mell. præst og kor el. menighet), svar-sang el. sang-skifte? Jfr. ord-skifte, brev-s. (at flere skiftevis taler, skriver), hug-skifte, ɔ: at skifte hug el. hugge skiftevis.

Reſponſum, svar, avgørelse, uttalelse (efter tilskyndelse, i tvivlsom sak), av-gjær', f. Mk. (et) skøn, mening (Eragtning).

Reſſentiment, minnelse (av tidligere lejelse, ubehagelighet), sårhet, etter-far, n., etter-kjænsle, f.; harme, uvilje; hævn-lyst. Jfr. Mindelſe.

Reſſort, yrke, (arbejds)-område, -mark; omkværv, m.; rets-område (Jurisdiktion); rådighet; under-liggende. H. P. S.

Reſſortere, slå in i, høre under (u. et

vist yrke, »fag«); høre til (et vist retsområde); have sit værne-ting (dær el. dær). Jfr. Sortere.

Ress(o)urce, hjælpe-kilde, -middel, -råd, f., utvej, tilflugt. **Skaffe Ressurcer,** gøre vej, g. utvej. Jfr. Anstalt (gjøre), Foranstalte.

Rest, rest, m., overskud, (det) tilovers-blevne, etter-lejve, f., lejving, f., lejvning, m., levning, skjærv, m., atter-sto'e, f. (sv. återstod, f.). **R.** (af en Beholdning), *slump. »Sælje slumpen«. **For Resten,** ellers (*ellest), *føre resten(y), des-uten (ikke „for Øvrigt": tysk).

Restance, -staus, ubetalt gælds-»post« (-sæt'?, jfr. Post), rest- (el. lejve?)-gæld, -*skuld, efterstand. Molb., H. D., M. Hamm. Jfr. sv. återstod. Billedlig: sejnkorn, -havre, m.(?). — **R.-Liste,** gældsliste? (over ubetalt gæld). **Staa til R.,** stå til rest (med), efterstå. H. D.

Restant, efter-stander (H. D.), efter-ligger?, ɔ: som ikke har betalt i rette Tid. Jfr. Restance.

Restauration, gen-oprettelse, gen-insættelse, oprejsning, istand-sætjing (Lm.); (af et Hus), gen-rejsning (Morgenbl.); („Beværtning", Spisekvarter), værtskap? (B. B.; t. Wirtschaft), jfr. kost-hald, n., kostar-hælde(e), n., mat-gjærd, f., mat-lag, n.? -nøjte, n. (eg. Bordselskab); gjæstehus (Lm.), mat-hus el. kost-h.? mat-sal (»hålde m.?«); jfr. og mat-ståve(o), f. („Hus til Kogning el. Madlavning").

Restaurat|ør(-ør), eg. istandsætter, gen-opretter; »spise«-vært, kost-hålder (Molb.), kostgiver? (Molb., t. Kostgeber), mat-fa(de)r? (jfr. mat-mor), mat-sæljar (Lm.), gjæstgiver, gast-gjevar. Lm. Eller bare vært? Jfr. Marketenter.

Restere, være efter, v. igen el. tilovers, v. levnet, efter-stå (H. D., sv. återstå); ligge efter (med betaling), reste (ar og -rast, ɔ: „reste, staa tilbage"), ænnu skylde; sinke, *sejnke (ɔ: gå for sent, som et ur). **Resterende** (ubetalt; ugjort), efterstående. Molb.

Restituere, gi tilbake, gen-give, gen-oprette, gøre god, helbrede; sætte in igen. **Blive r—t,** tilfriskne, komme sig, k. til kræfter.

Restitution (Forbedr., Helbredelse), helsebod (H. D.), *helse-bot, f.; ska'p, n. D'er lite' skap med hånom(o), ɔ: han er ikke stort bedre end før. Jfr. ellers Restituere.

Restitutions-Edikt, hjemfal(d)s-loven. Fr. Ham.

Restringere, omgrænse, omgærde, hindre, stoppe, binde, hæmme; *snærpe(-te), *snærkj e(-te), kræppe(-te) i hop. Jfr. Indstrænke.

Restriktion, eg. sammendrag, »inskrænkning«; *kræpping; bånd, byrde, tyngsel; forord, vilkår. Jfr. Forbehold, Indstrænkning.

Resultat, ende, ende-lykt, m. (Lm.; gl. n. endalykt, sv. ändalykt), endskap, m., endeligt (H. D.); følge, virkning, frukt; utslag (R. K. Rask, N. M. Pet.), ut-fal', utgang; utkome(o'), f., utdrag, hoved-inhåld. Lm.

Resultatløs, fåfængt, uten virkning; endeløs. H. D. Gl. n. endalaus, ɔ: uendelig, uophørlig. »Endeløs strid, e. ordskifte«.

Resultatløshed, jfr. uten endskap, følge (se Resultat), endeløse. H. D. Endeløjse i * ær 1. Uendelighed, 2. grændseløs Mangfoldighed.

Resultere, følge, f. av, fremgå, komme (ut), bli enden, »flyte«.

Resumé, oversyn, kort utdrag, k. gentagelse, k. sammendrag.

Resumere, fatte sammen, overskue, kortelig gentage, trænge sammen.

Resurrektion, opstandelse.

Ret og Skjel, *ret' og ski'l(i'), *ret og like (ee). Mk. *log og ret'. **R., som grunder sig paa gammel Bygdesitt,** hejmeret, m. **Lige gyldighed for al R.,** rettarløjse, f. **Med R. forhvervet,** *ret'-komen, -fængen (mots. rang-fængen), sv. rättfången. — Jfr. Retfærdig. **Med Rette,** *med rette, syndlaust: »det kan du krævje s.«. **Til Rette,** *til rettes«. »Lægge, hjælpe, kome til rettes«. **Til Rette hjælpe,** *ret-lej(d)e (resleje). **Søge at tale En til R.,** tælje føre nåkon(o). **God at komme til R. med,** *ret-slut', -sluttig. 2. (Domstol), ret, m.; (Hjemle), øver-ret(y). »Sitje retten«. **Møde for Retten,** rettar-stæmne, f. 3. (Rad), ret, (ee), m., vor', m. Gl. n. réttr. »Rejdde retter«, ɔ: et velbesat Bord.

Ret (Adj.), ret'(ee), bejn, *stra'k, *ra'k, *krok-laus, *rad, *raden. Jfr. Lige. **R. som et Lys,** *kjært bejn. **Den rette Forklaring,** sanning(i, -a). »Vete(i) sanningi«, ɔ: vide det Rette. **Paa r. Vei føre,** rette, ar. **Ret (Adv.),** *ret, bejnt, *rakt, *ende (fram, op). **R. faa!** (juſt i den Retning), *så til! **R. fremad,** *sta(d)-bejnt. — Mk. **Rem til at finde det Rette,** grej-tøk, ɔ: flink, behændig. **Retten (modsat Vrangsiden) paa Tøjet,** retta, f. (mots. [v]ranga), vend-i (-a), f.

Retablere, istand-sætte, gen-oprette, insætte.

Retardation, forsinkelse, sejnke, f., sejnking, f., hæfting, f., ophåld, sagtning.

Retarderende, sinkende, *sejnkande, *sejn-

ken, hæftesam, hæftal, hæften. Jfr. Ac-celererende og Forsinkende.

Retentions-Ret, forbuds-ret? genhälds-ret?, ↄ: ret for »kreditor« til at nægte ut-»levering« av varer, ladning, m. m., intil kravet ær betalt. J. L. Jfr. Be-ſlag.

Retfærdig, *retfærdig (retfær[de]leg). „Nyere Ord". Se Retſtaffen.

Retfærdiggjøre, *hejlage.

Retheb, bejnlejk, m.

Reticen(t)s, fortielse, dø(g)smål, *dulsmål.

Retina, net-hinnen (i øjet).

Retinaculum, klæmme (redskap at hälde fast med).

Retirade, håping, f., attring, f.; avlukke (jfr. Lokum, Privet, Vandhus). Jfr. Re-træt(e). **Fortſat R.,** lang-hå'p(o), n. (lang'ap).

Retiré (jfr. **Indgetogen**), tilbake-hälden, stille, ensom.

Retirere, håpe(o), ar (hape, ape; gl. n. hopa), vike (— vejk), træde el. gå til-bake, dra(ge) seg unda', røme (-de); jfr. og: gi sig fra verden, slå sig til ro.

Retlig Beſtemmelſe, ret, m. »Ha' retten føre seg«. »D'er same retten føre alle«.

Retløbende, rad, raden, *radig, *ra'k (rak'), *raken. »Gange rade el. radne vægen«(e).

Retmæſſig, *ret, lovlig; (legitim), *ægt (ægta, ægte). „Nyere Ord".

Retning (Linie, Kurs, t. Richtung), stæmne, f., hald, n., led (lid), f., lej', f., *kant, *side, væ'g(e), m., *far-lej, stæmne-lej, fram-stæmne. »Gange rette vægen, leja«. »Halde rette haldet«. »På alle si'er«, ↄ: i alle Retn. **Feilagtig R.,** rang-stæmne, f. (Vending), til-snunad, m., til-stæmne, n.; (Tendents), tilstæmne, n. **Gaa (fare, ride, brage, ſtyre) i en vis R.,** stæmne (-de), *skjære, *styre, *stå, *falle. »Vinden fæl', stænd (ↄ: blåser) in fjorden, f. ut, f. nor'«. »Den ejne dalen skjær i nord og den andre i aust». **Give en vis R.,** *styre. **En vis R. have,** *stå (stande). »Vinden stod bejnt etter fjorden«. »*Elingen stod radt imot os«. **Lede, vende i en vis R.,** vejte (-te). »V. vatn«. Jfr. Vende. **Strække ſig i en vis R.,** rade seg. »Han radar seg ut fjorden«. **Tage en vis R.,** kome. »Kome på viddi«. »K. ut av vægen«. **I en vis R. viſe,** *stæmne, styre (-de). »Han stæmnde os hit«, »styrde meg hit«. **I R. fra,** *etter. »Ova(n)-, nedan-, utan-, nordan-etter«. **Fremad i en vis R.,** *etter. »Fram-, ut-, ned-, nord-etter«. **I R. med,** *etter, *med. »Ut etter fjorden«, »op e. dalen«. »Langs etter«, »l. med«. »Sigle med straumen«. **I R. til** (Søgen, Tragten), *etter. *Trå, trätte(ar), stande etter noko'. **I ſamme R.,** *etter. »Kome daltande e.« »Det hallar e.«

Retor, tale, tale-kunstner; lærer i vel-talenhet.

Retorik, tale-kunst, læren om veltalenhet; stil-lære; ordkunst (av Birkedal brukt for »Dialektik«).

Retorisere, spille taler.

Retoriſt, tale-kunstens (f. e. regler), tale-, for talekunsten.

Retorkvendo, gengælds-vi's (Meyer), som el. til gengæld, til tak for sist.

Retorkvere, bøje, kaste tilbake, gi (mot-standeren) igen, tilbake, gen-gælde (be-tale) en med hans egen mynt, sende (el. la' gå) hjem igen. Mk. og »steke ålen i dens eget fet'«.

Retorſion, -tion, *gjen-slag, bak-slag, bak-støt, gen-gæld, betaling med samme mynt. Mk. og like for like, skarpt imot skarpt; ondt skal ondt fordrive. **R.s-Syſtem** (-Told), gengælds-tol. Jfr. Reper-kuſſion, Tilbageſtød.

Ret(o)uche, over- el. om-arbejdelse, op-frisk(n)ing; bedring (jfr. *bo't, *bøting).

Retouchere, ta fore igen, over-arbejde (H. P. S.), lægge siste hånd på, opfriske (et billed, et lysbilled, »fotografi«), opmale igen; opstikke (sleten kobberplate).

Ret(o)ur, tilbake-komst (el. bedre: -komme), gen-komst, hjem- (hejm)-komst, hejm-færd, f., bak-færd?, hjem-rejse, *atter-væg(e), -vending. **R.-(Labning, Skyds),** *bak-, atter-, hjem-(ladn., skys). Til bak- jfr. Tilbage. **Befragte et Skib Tour og R.,** lejge skip (for) ut- og hjem-rejse el. for *hejma(n)-færd, f. og *hejmfærd.

Retournere, vende tilbake, komme hjem, k. igen; sende tilbake.

Retour-Regning, skadebots-regning (ↄ: regn. på skadesløshåldelse for en »prote-steret veksel«).

Retour-Vexel (Re- el. Ricambio), tilbake-vendende veksel (hjem- el. bak-v.? jfr. Tilbage).

Retraktation, tilbake-kal(delse), genkal-(delse). Fr. H.

Retranchement, værn, vål'. Mk. brystværn, små-værn. Jfr. Standſe, Forſtandsning.

Retranchere, skære av, korte, klippe (»be«-), minke, skille fra; værne. Jfr. Beklippe; Forſtandſe.

Retribution, tilbake-givelse; gen-gæld, vederlag, løn.

Retrodatere, se Poſtdatere.

Retrograd, -gradiv (f. E. Bevægelſe), til-bake-gående, *atter-g. (efter *attergang), baklængs.

Retroverſion, baklængs (el. bak-)-oversættelse (fra overs. tilbake til grun-målet). Om bak- se Tilbage.

Retræt(e) (jfr. Retirade), atter-gang, m. (-færd), tilbake-gang; også = ensomhet, hvile, ro(lighet); hvilested. **Blæſe R.**, blåse hjem-kal. H. P. S. **Slaa R.**, slå til atttergang, -færd (bak-færd?).

Retræteposſt, hvile-post, alders- el. æmbeds-hvile el. -ro, æmbeds-havn? Eller bare havn, ro el. rolighet. Jfr. »den trætte statsman har havnet (el. har funnet hvile, hviler sine ben) i et fet sorenskriveri«.

Retrætſtub, vakt-skud (Indkaldelſesſtub. Meyer).

Retsbetjent, ſom gjør Indførſel i et Bo, inførselsombud. H. D.

Retsbevidſthed, rettar-kjænsle, f. (Lm.), rets-kænsle?

Retsdiſtrikt, ting-lag. H. D.

Retsferier, ting-helligt (Molb.), tinghelg? Men tinghelg i * ær „Thingtid, de Dage, da et Thing holdes". Ting-hvil? t.-*kvild, f.? el. -kvile, n. Jfr. Ferier. **R. i den travle Aarstid**, an'-fred, m. „Synes forælbet".

Retsforhandling, ret, m. »Sætje retten«. **Protokol over R.**, ting-bok Molb.

Retsgrund, rettar-grun? Lm.

Retſindig, *ret-tænkt, -slut', *retviljog, god: »ej god menneskje«. Jfr. Retſtaffen.

Retſtaffen (t. rechtſchaffen), *ret-rådig (Molb., H. D.), ret-vi's (Molb.), *ret-viljog, *ret-færdig, *ret-tænkt, -slut', *god, skikkeleg, rejdeleg, ærleg, skila (»ejn s. man«), bra.

Retſtaffenhed, ret-rådighet (H. D.), retvishet, ren-liv el. renlevnad (H. D.s Forſlag). Gl. n. hrejnlífi. „Alm. i ældre dansk". Dærtil renlivet og renlivsman. H. D.

Retſtrivning, *staving, f. Jfr. Bogſtavering.

Retsorden, rettar-skipna'(i'). Lm.

Rette, rette (ee, - e), *bejne, *bejnke (bænke), *jamne, strækkje, rækkje; (veilede), *rette (ar), *retleje; (berigtige), *rette(ar). **R. an**, *lage til, dække op med, sætje fram, *bord-sætje, borde(ar). **R. an fede Retter**, bræse (-te), stejkje (-te) og bræse. **R. ſig efter** (agte paa, lyde), take etter (Lm.), sæte (-te). **R. ſig efter noget, ſom ikke længere holder Stik**, jfr. *mede(i) på månen, ɔ: tage Meb af M. **Det er ikke noget at r. ſig efter**, »d'er ikkje sæ't på det«, »det sæter ikkje«. **Værd at r. ſig efter**, *sætande, sæteleg. **R. ſig op igjen** (komme ſig igjen, ſanſe ſig), rækkjast med seg, *rakne, råde med seg. **R. paa**, om-bøte (-te). Jfr. Forbedre. **R. ſig ud**, strækkje seg, rette seg (-e). **Som kan rettes**, rettande.

Rettelſe (Berigtigelſe), *retting, f.

Retter (Veileder), *rettar.

Rettergang, *rettar-gang, sakførsle, f.

Rettergangsſag, *rettar-sak.

Retterſted, *rettar-stad.

Retterting, dom-stol, *ret', m.

Retteſnor, rette-snor, f.

Rettighed (retlig Adkomſt), ret', m. »Have r. til å styre«.

Rettroende, *ret-truande.

Retur, se Retour.

Retuſchere, se Retouchere.

Retvinklet, hørne-bein(y) (mots. h.-skak', -skå).

Retvis, *ret-vi's. Eg.: „klog til at ſtjønne, hvad der er ret".

Retvoxen, jfr. Rank.

Reumatiſt, flyge-gigt- (t. d. lidelse), flåg-(o)-ikt-.

Reumatiſme, eg. strøm, flod; værk, tør v., gigt (*ikt, f.), flugt (*flåg, o) i kroppen, flyve-gigt (Molb., H. D.), flygende g., bråt (i lemmerne). H. D.

Reunion (Gjenforening), gen-samling, -ening el. ny-ening?; forlik; sæt', m., sæmje, f. Jfr. Forening; Forlig.

Reuſſere, lykkes, være heldig, falle vel ut, ha' lykke el. hel' med sig, sætte igennem, nå målet.

Rev (Banke, „Grundbing, ſmal, ſom gaar ud fra Land"), rev(i), n. (gl. n. rif, eng. reef), tange, m. (som og ær = Landtunge), 'skage, m., snage, m., snav, n., grynne, n. Mk. skalle, m., ɔ: „en Banke el. Forhøining i Vandet". 2. **Rev i Seil**, rev(i), n. Holl. reef. Eng. reef.

Revakcination, om- el. gen-poting (ompoting av kokopper).

Revakcinere, om»vaksinere«, om-koppe el. ompote?

Revalere (ſig), jfr. Remburſere ſig: ta sig betalt, få like for.

Revanche, gen-gæld, hævn, oprejsning, fyllestgørelse, ombot(u), f. Jfr. Erſtatning.

Revanchere, gen-gælde, hævne, gi like for like.

Reveille, H. P. S.: morgen-tromme, vækker-t., vække-hvirvel, morgen-kal' (ɔ: Morgenappel, trommeslag om morgenen for at vække hærmænnene).

Revelation, »avsløring«, *næking; *lysing, kungørelse; åpenbaring; »angivelse«, åpendaging? (til *åpendage, o, ɔ: røbe). Jfr. Melding; Røbe.

Revenu, inkomst, intækt.

Reverberation, gen-stråling, gen-skin.

Reverbere, genskins-lampe, *kåle, o? (med hul-spejler).
Reverberovn, genstrålings-ovn. H. P. S.
Reverenter (talt), med tillatelse; jfr. Respekt (med R.); i ærbødighet.
Reveren(t)s, -rence, ærbødighet, ære»frygt«, højagtelse, *age, m.; *oge, m., vægje, n., vør(d)na(y), m., vør(d)ing, f., vør(d)e, f., helsing, buk(king), nejing.
Reveri, drømmeri, drøjming, f., inbil(d)ning, grille. Jfr. Fantasi(er), Indbildn., Grille.
Revers, bak-side (f. e. av en mynt), skrift-side (J. L.); den låke (»slette«) side, vrangsiden, skygge-s.; (paa Ærme), opslag, brå't(o), n.; utsiden (på brystværn, løpegrav); gælds-»bevis«, -papir, -brev, skyld-brev (ikke rente-bærende); skriftligt løfte el. trygd, brev (om, på opfyllelsen av visse krav); i det hele brev (på noget, o: »dokument«, skriftligt opsæt, til trygd for noget; genbrev. Molb. Jfr. Modforskrivelse; Kontrabevis. Meyer).
Reversere sig, utstede mot-»forskrivelse«, genbrev el. Kontrabevis. Mk. breve(ar), brev-gjære(e), o: „indføre i Brev, bekræfte ved Dokumenter". Jfr. Dokumentere.
Reversibel, hjemfallende; eg. omstøtelig.
Reversion, hjemfal' (ejendoms til sin gamle ejer). Jfr. Hjemfalde.
Revetement, klædning, omkl. (mur om en væl').
Revidere, efterse, se igennem, gå ig. (igen), prøve, mønstre, granske. **R. flygtig**, gennemøjne. Sv. genomögne. **R—t**, øver-faren(y).
Revier (o: »viir), strøk, mark, område, strækning. **Jagt-R.**, *vej(d)e-skog, -*stig. Også led, insejlings-farva(t)n (ved en bys havn); sjø-vejen (mell. havet og en havn).
Revindikation, tilegnelse på ny, tilbake-krav (av tapt ejendom).
Revision, efter-syn, f., øver(y)-syn, ø-færd, f., gennem-syn, mønstring, prøvelse, gransk(n)ing, ransakning, f.?; ombøting. Lm. (til ombøte, u, o: „forbedre, rette paa").
Revisor, efter-regner, -tæller (som prøver regnskap), gennemsyns-man (H. P. S.); ransaker, gransker.
Revne, at, remne, i (»rivne«), ar, klåvne(o), ar (gl. n. klofna), sprække (-sprak'), språk'ne(o), ar, språt'ne(o), ar, *springe, sprætte (-sprat). **Revnet**, remna' (»rivna«), språkken(o), *vejl.
Revne, en, reve(i), f., revje(i), f., rev, n. (i), rift, f., remne, i (»rivne«), f., sprunge, f., språkke(o), f., vejle, f., føjre, f. Jfr. Splint, Sprække, Rift. **Af Revner fuld**, revnot(i), vejlot, føjrot. **R. faa**, vejlast, føjrast.
Revning, revning(i), f.
Revocere, hjem-kalle, tilbake-k.; genkalle, ta tilbake.
Revoir: au revoir! farvel så længe! (H. D.), på gensyn! (H. D.); jfr. »vi ses igen«.
Revokabel, genkallelig.
Revokation, hjem-kal(lelse), tilbake-k.; genkal(lelse), o: at ta' (ord, løfte) tilbake.
Revokatorium, hjemkals-»skrivelse«, -brev.
Revolte, opstand, rejsning, »oprør«, opløp, *opstyr, n. (u).
Revolterende, oprørende, forargelig, harmeleg, gruseleg, *græmmeleg.
Revolution, omvæltning (stats-, riks-, samfunds-), *kumling, om-k. (-kumpling, -kumping), kulkastelse, rot-vælting, f., grun-v.?, omstøjt, m. el. -støjting, f., (Lm.), omkast, n., kvælving, f., omsnuing, f., omstøp(n)ing? Jfr. Forvirring, Opstand, Oprør. **R—s-Mand**, omstøjtsman (Lm.), omvæltnings-man. H. D.
Revolutionere, vælte om, støte om (jfr. omstøjt, m. | Lm.), *kol-kaste, -*støjte; rejse (folket), vække el. rejse (en) storm. Jfr. Forvirre.
Revolutionær, ustyrlig (H. D.), samfunds-opløsende, -farlig, riks-farlig. Jfr. Rabikal.
Revolver, mang-ladnings-børse. Lm.
Revselse, se Refs.
Revy (-vn), mønstring, skue (hær-, dyr-, bok-s.), omsyn, f., oversyn (Lm.); hærsyn (Molb.), hærskue; tidsskrift (uke-, måneds-, fjærdingårs-skrift). Mk. gransker, iagttager, ransaker som navn på blad el. annet tidsskrift. **Passere R.**, bli mønstret, gå igennem.
Rez de chaussée, eg. jord-flaten; nederste højde, stuen i et hus, mots. loftene, o: loftet og øverste-loftet.

Rh står under bare R.

Ribbe (afrive f. E. Løv, Frø), *kangle.
Ribben, rev, n. (i), side-r., *side-bejn, re'm(i), f. Gl. n. rif. **R. med Kjødet**, ribbe, f., *side, f., s.-rev. **Det tynde Kjød bagved R.**, *sla'k-side, *svang-s. Sv. slaksida.
Ribbensteg, rev-stejk?
Ribs (»bærbusk, »træ, *Ribes rubrum*), rifs (rips), m., or, m., orbær-tre, mo-ved(i), m., *vinbær (vebær), *ulbær, *ulvebær (Dr. Sch.), (ulvil, urvil). **Ribsbusk**, urvil'-kjør', f. **Frugten**: *orbær, urvilbær, ulvbær, movedbær, vebær, vinbær.
Ridder, *riddar, gl. n. riðari, riddari, o: 1. Rytter, 2. Stridsmand i Almind., 3. Ridder. Ridar er bare Rytter.
Ridderaand, ridder-hug?

(»s.-vinning«); (Indtægt), *mager; (Jord), *skrin', *skarp, *mager. Jfr. Daarlig, Slet. **Holde sig for r. til noget**, forsmå seg (-dde). »Han forsmådde seg inkje«, ɔ: han afholdt sig ikke, traadte nok saa driftig frem. **Ringere blive**, *ringast.

Ringeagt, ned-sjåing, f., ned-syn, f. (Lm.). **R. vise**, sætje op naserne, van-vør(d)e(y). J. Lie.

Ringeagte, *ned-sjå, se ned på, van-mæte (-te), for-små (-dde), vanvørde(y). R—t, *ned-sed', vanvørda' (Lm.).

Ringet (som har ringformige Striber el. Indsnit, f. Eg. om Horn), *ringot.

Ringfinger, se Guldbrand.

Ringformig, *ringa'; (sammenbøiet), *kringlot.

Ringle (stramle), *rangle, *ringle, *single, *skrangle, *skramle.

Ringorm, gard-orm, m. (gar' = Ring, Kreds), *ring-orm.

Ringrenden, ring-laup, n.

Rings-om (t. rings-um), rundt om, *i kring, *i kring om, *kring-om.

Ringsyge (et Slags Faaresygd., Tumlesyge), dubbe, f., tulle-sot, f., tulle, f., svive, f., s.-sot, tunne-sykje, f., ville-s., dubbe-s., ville, f.

Ringvogen, *ring-vaksen (ɔ: „udvoxet i en Kreds"); (knudet), *rir-v.

Ringvæg (Ring, som danner Siderne i et Kar, en Æske, et Sold, Tine, Blikspand, Sko), trjosk(oo), m. (trosk, trjøsk, trøsk, trusk), baug, m. Gl. n. baugr, Ring.

Ringøiet (som har hvid Ring i Øinene), ring-øjgd (hest).

Rinoceros (Rh—), næs(e)-horn.

Rinoplast (Rh—), næse-danner. Meyer.

Rinoplastik, næse-dannelse (kunsten at give ny levende — »organisk« — næse.

Rippe op, mej(d)e op-atter (-de). Gl. n. meiða, stabe.

Ripsraps, skra'p, n., hark, n., harke, m. (dv. *harke-hus, ɔ: Pulterkammer), rask, n. Jfr. Sammensurium, Skrabsammen.

Ris (Buskt, Krat), runne, m., snår (snær, snære), n., ri's, n., kjær', f., kjo's, m., rust, f., kjærre, m., lyng, n. (blåbær-, blokkebær-, tytebær-, mjølbær-l.), pa's, n.; (Kviste af Træer), ris, n. (lauv-r., sopling-r.; gl. n. hrís), sve'g(i), n., svege(i), f., snår, n. (skog-s., bjørke-s.). Sv. snar. **R. samle**, rise, ar. **Gjærde af R.** (Buske el. Smaatræer), pa's-gard, ris-gar(d), m., -gjærde, n. **Bed, som bestaar af R.: Risbed, -Brænde**, *snårved(i), m., resle-(i')-ved. Jfr. trå's(o)-ved. Mk. snårved-las, — om noget, som ruver stærkt, med ringe inhåld. Jfr. Strolle. 2. **Ris at slaa med** (Pidsk), ris, n., rødde(y), f., spejs, f. (mk. spejs-rot, f., Spidsrod, efter t. Spießruthe); (Tugtelse), ris, n. **R. faa**, tale med bjørkenæs-futen. **Med R. slaa**, svege(i)(ar), rise(ar). 3. (Korn), ri's, n., ris-korn, n.

Risengryn, ris-gryn, n.; „ofteste med en fremmed Form: risen-gryn«.

Riskis, -kabel, se Reb.

Riskontro, »veksel«-»betaling« (Meyer). Jfr. Resk.

Riskvast (stor Feiekost), resle(i), f.

Risle (t. rieseln), sikle(ar), *sille, *sildre, *purle, *bulle.

Risler, sikling, f., sildring, f.

Risp, be'k-tråd. skomaker-t.

Rispe (gjøre Ridser i, splitte), reste(i')(—e), respe(i), ar. R. ær ellers = ribbe (som løv av kvist).

Risquere, se Reskere.

Rist (Jern-), rist, f.

Riste (stjære op, fl. i Stykker), respe(i'), reste(i') (— e). 2. (stege over Gløder paa Rist), *riste? *Rist, f. ær „en Rist, gitterformig Skive".

Ristornere (Kjøbm.), om-sætte el. -»postere«, av- og til-skrive, om-»drage« el. -flytte en urigtig post; (i Assur.-Væsen), tilbakebetale »præmien« (el. en del av den).

Ristorno, Storno, Ritorno, eg. gen-komst; av- og til-skriv(n)ing (av en »post«, et sæt, i køpmans hoved-bok), om »postering«, omsæt(ning)?; tilbake-betaling av »assurance«-præmie (av trygde-pænge).

Rit, Ritbinder (t. Rieth, -binder), se Væver-Kam, m. m.

Rite (lat.), efter skik og bruk, lovlig, formelig, højtidelig.

Ritse, se Ribse.

Ritual, kirke-bok (Meyer), alter-bok. Molb. H. P. S.: kirkebruks-bok. Sv. kyrkohandbok, mess-bok. Jfr. Agende. **Ritualier**, kirke-skikker.

Rituel, brukelig, efter skikken.

Ritus, bruk, skik, kirke-s.

Rival (af lat. rivus, en Bæk), med-bejler, *skej'-bror; med-søkende. Jfr. Konkurrent.

Rivalisere med, kappes med, bejle til samme, søke om samme (æmbed, tjeneste), *tævle, kappast, kjæppast. Jfr. Konkurrere.

Rivalitet, -liserinq, -sation, med-bejling (H. D.), vædde-strid, kappe-s.; kappelyst; åte, f. (o) (gl. n. etja, ægge), kap', n., kap-stræv. Jfr. Konkurrence.

Rive (slibe), rive (— rejv); (krabse, klore), rive, *skrubbe, *skure, *skrape, *klore; (gjøre smaat, fint, som Farve, jfr. Knuse), *raspe, gneke(i'), male(?); (rive Hø), *rake; (gnide), gnide (-de og — gnejd), strjuke (»s. [l]jåen«); (splitte, oprive), *spjærre (spjære). Rive = gnide sønnes

i *, „men dette ſtøtter ſig nærmeſt til det tydſke reiben". Mk.: *rive ned, *r. stad (ɔ: vælte overende), *r. sundt (»sønder«), r. i seg (ɔ: ſluge). *Rive brukes og om „rivende" Smerter (jfr. Flugt). Se og Oprive. **R. til ſig** (tage i Mængde), *gaupne. **R. til Skade**, *skam-rive. **R. af** (afribbe el. -ſtryge), repe, i (rape, ræpe, råpe; sv. repa). **R.** (rage) **bort Løv, Kviſte af Engen om Vaaren**, *rø (»rydje«, — rudde), rejnske, trøsje(y) (— truste). **R. op**, røskje(y). **R. ſammen** (i Haſt), *maske i hop; *råve(ar) i hop, *rive i hop. **R. i Haaret**, røskje (y), *lugge; (i Kjødet), kvik-(i') rive; (i Lemmerne) Smerte, respe(i); (i Næſen), rine (— rejn). **Let at rive**, råven(o). **Som gjerne vil r.**, *revsam(i). **Rives** (ſlaaes, brydes), rivast, dragast, takast. **Rivende** (Affætning), *flygande, *svint, *fejende; i ejn fej, i ejn fur, m. Fejende i * ær bare adverb. Feje ær vel gjort efter t. fegen; men i * blir dog sagt feje, om dette æn staves »fægje«.

Rive (Hø»), rive, f.; (med Jerntænder), harke, f. **R. at jævne Ageren med**, *krafse, f. Mk. resle-rive(i), ɔ: grov R. Dv. resle(i), ɔ: løſelig rage, rive.

Rivejern, rasp, f. (potet-r.). Dv. at *raspe og rasp, n., ɔ: det raspede.

River, Rivemand (Hø»), *rakar. Rivar i * ær 1. haardføre Arbeider, 2. „uvarſom med ſine Klæder".

Rivetand, rive-tind, m.

Rivning, Riven, gnidning, gneking(i'), f., gnuring, f., riving, f., rev(i'), n., *skuring, skrub', n., *rasping. Re'v og slet(i), n., ɔ: haardt Arbeide. **R. i Legemet** (Flugt), rensle, n., flåg(o), n., resping(i), f. Rivning i * ær = det at revne (*rivne), og riving, f. ær „Sliben" og „Nedbrydelſe", men ikke = Gnidning.

Rizotom, rot-skærer.

Ro, ro, f.; fred, m.; (Hvile), *ro. **Begive ſig til Ro**, *kvare seg, *kurre seg, *roe seg. **Bringe til Ro**, frede(ar); roe(ar). **Komme til Ro**, sta(d)ne. Gl. n. staðna. Sv. stadna, stanna. **Slaa ſig til Ro**, sta(d)e, ar; være (-te) seg, *frede seg, *hamne, roe seg. Jfr. Forblive (paa et Sted). »Hadde dej bærre vært seg der«. **Bære i R.**, være i sta(d)e. Jfr. stande i sta(d), ɔ: ſtaa ſtille, have ſtandſet.

Ro, at, ro (-dde); (ſagte og jævnt), kare, ar. **Drive el. føre ved at ro**, *ro. »Ro båten hejm«. »*Ro seg op«, ɔ: ro høiere mod Vinden; »ro seg opatter«, efter Afdrift at ro op til ſin forrige Plads. **Ro baglæns**, *hamle(ar), skote(u), ar (skåte, o, ar). Mk. andøve (-de). **Ro ved at ſtyde Aarerne fra ſig**, hamle, skote? **Skikket til at ro paa**, rød'. »Let'-, tung-rød'«. Mk. *rø(d)e, n., ɔ: ſamtlige Aarer, ſom hører til en Baad. Gl. n. ræði. **Støde paa Grund ved at ro**, *ro fram-på. **Stykke, ſom man kan ro**, ro-lej', f. **Vei el. Linie at ro i**, ror, m., *båts-r., ror-må't, n. **Folk, leiede til at ro**, *ro(r)s-folk, -kar, -man, **Roet**, *rod' (av-, ut-, op-rod'), *roen. **Roendes Afſtand fra Land** (et Stenkaſt). ror-må't, n.

Roaſtbeef, halv-stekt okse-køt, halv-stek?

Robbe, ærkn(e), n., kobbe, m., sæ'l(e), m. Jfr. Sæl.

Robe, lang-kjole, slæp-k.

Roborantia, styrke-råd el. -midler, styrknings-m.?

Robuſt, stærk, *hand-fast, kraftig, *staut, *traust (kar). Jfr. Bomſtærk.

Rocquere, tårn-lejre, -bytte, -skifte, -flytte. H. P. S.

Rod (paa Plante), rot, f.; (Ophav, Aarſag), *rot. **Klynge af Rødder**, røte, n. Mk. *rot-spi'k, ɔ: sp. (Stikke) av tøre(y)-rot (tøre-flis); *rot-sle(de), jfr. Rygſtød; *rothåg'(o), ɔ: Jordſtykke, der bet er rodhugget; *rot-mak', „Orm el. Larve, ſom ſtader Roden paa visſe Planter"; rotfæste, n., Grund at fæſte Roden i; ri'r-rot, f., R. med knubet el. ringvogen Ved. **R. fæſte**, *røte seg, røtast. Gl. n. rœtast. **Rødder ſtaffe**, røte. **R. ſtyde**, røte seg. **I R. beſtaffen**, *røt'. **I R. løsnet**, *rot-laus. **I R. ſtor el. tyk**, *rot-stor, -tjuk, -diger. **Uden Rod**, rotlaus.

Rode („Afdeling i en Trop af Soldater", t. Rotte), rote, f.; (Afdel. f. E. paa Vei, t. Ruthe, Maal paa 5—6 Al.), *rote; („Lægd, Diſtrikt, ſom beſørger en vis Udrebſel, ſaaſom at udruſte en Soldat, at opholde en Skole, at holde et Veiſtykke vedlige og desl."), *rote, lægd, f. Mk. *rote-man el. -mejster, ɔ: Rodeforſtander; *rote-stolpe, nemlig paa *rote-væ'g; roteståve(o), ɔ: Skoleſtue for en vis Rode.

Rode, at (oprive Jorden), rote(ar), grave (— grov), påte(o), ar, spauke(ar); (rode uordentl., vælte, omkaſte), *rote, vase(ar), kare(ar); (ſom Svin), grise(ar), svine(ar), bauke(ar) (båke, o, buke); (ſøle), *bauke, *båsme(o), *rote. Sv. bøka. Dv. rotar, m.; rotal, ɔ: ſmudſig. **R. i Hø el. Straa** (æde begjærlig, om Dyr), mådde (ar) (o). Av måd(o), n., ſmaat Affald af Hø og Halm. **R. i Baadet** (kjæmpe med Bølgerne, om Fartøi), *bauke. **Rodet op** (omvæltet), *baukot. **R. ſig ind i noget** (blande ſig i), tulle seg in i, mængje seg i, læggje seg fram-i. Mk. og vase sig in i. Jfr. Blande.

Roden (Gravning), ro't, n.; (Omvæltning), bauking, f.
Rodevei, rot-væ'g(e), m.
Rodfrugt: Vægt med R., rot-väkster(o), m., ro't, f., røting, f.
Rodfæste, at, *ro't-fæste, røte (-te). Røte seg el. rætast, ɔ: fløde Rødder. Gl. n. rœtast. **R—t**, *rot-fast, rœt'.
Rodfæstelse, røting, f.
Rodhappe (afhugge ved Roden), hågge(o) ned, fælle (-te), styve.
Rodhjævle, rot-kubbe, m., ɔ: Rodstykke af et Træ.
Rodknold (t. Knollen), rot-knu't, m.
Rodløs, *rot-laus.
Rødebendrøn, alpe-rose.
R(h)odomenia palmata, sau-sâ'l(o) (-søl, -sâl'); brejd-tang (»?«).
Rodsmoutube, skryt, n., skryting? (-»eri«), skrøjt, n., kyte, f., *ky't, n., kyting, f., skrøne, f., skræp', n.; selv-ros. (Efter navnet på en person hos Ariost.). Jfr. Pralleri, Strydbert.
Rodtrævle, tâg', f. (fl. tæger). Dv. tâge, m., ɔ: smal Kurv, at bære paa Ryggen (*kipe, *kase, *kjæsse); tægje, n., Kreds af Trævler; tâge-korg, f.
Rodvægt, røting, f. Se Rodfrugt.
Roe, hvid, (*Brassica rapa*), næpe, f., rove, f. („sjælben"). Mk. næpe-fræ, n., -gard, m., -kâ'l, n., -rejt, m. (ɔ: bråte, o), -trø, n., -stap', n. (ɔ: kokt og sta[m]pet næpe). 2. **Roe paa Saar**, rove, f., ru'r, m. Jfr. sv. rufva, »skorpa på sår«. **R. fætte**, *rure, r. seg, *rurast.
Roen, ror, m., roing, f., ro(d), m. Gl. n. roðr. Sv. rodd. Mk. *rors-kar, -man, -folk; rød', ɔ: med *rorsfolk (vel, ilde) besat (Baad). **R. mod Vinden**, an-ror, m., mot-r. jfr. an(d)ov, n., an(d)øving, f.
Rogn (Træ), se Røn.
Rogn i Fisk, rogn. Dertil rogn-korn, n., om det enkelte æg.
Rognfisk, rogn-fisk, n., rogne(y), f. Mots. mjølke, m., m.-fisk (*mjælte-fisk).
Rognør (-eur), mynt-klipper (ɔ: som beklipper Mynter, stjæler af dem).
Rojal, kongelig. **Rojalisme**, konge-venlighet.
Rojalist, konge-ven. Dertil konge-venlig el. k.-sinnet for Rojalistisk.
Rok (arab. roc, Fabelfugl af utrolig Størrelse og Styrke), æventyr-fugl? trol-fugl. 2. Rok („Spindemaskine"), rok', m.
Rokaille, »grotte-værk«, hællerværk (? av muslinger, koraller, sten).
Rokambole, hvit-løk; kærnen (i tingen), rosinen (i pølsen), humlen? Mk. og *lauken i laget.
Rokke (af Stedet, flytte lidt, bevæge), gnætte, e (gnete, i, knete, i, nete, i); rikke(ar), tâkke, o (ar), skuve (— skauv, ruple(ar), rumple(ar), åte(o), ar, åke(o), ar? ake (— o'k); kippe (-te: »stejnen kipte seg inkje, ɔ: rørte sig ikke af Pletten); *knæe; (tøre), skutle(ar), romse, ar (mk. *romse seg, ɔ: vende sig paa sit Leie, ogsaa vaagne, reise sig); (flytte lidt tilside), *rippe(ar), skunse(ar), skjønse(ar), *flytje (— flutte), skjæple(e), ar (»det gror sjældan om den stejnen, som ofte er skjæpla', ɔ: skjejvla', rumpla', flut'«); (bevæge hid og did), bikke(ar), vagge(ar), rugle(ar), *rikle, *rigge, *lirke; (rive af Lave), skreke(ar) (sv. * skrikka); (svinge hid og did, vugge sig), vigge(ar), *rugge, *vagge, *rugle, *bikke, *rigle; (f. Gt. med Hovedet), vagge (H. Ibs.; sv. vagga), *kinke, *kinkse, kjeme (ki-). Mk. *kinken, kinksam, ɔ: som rokker el. vender sig til Siderne. Jfr. Balle, Gynge, Slingre, Svaie, Vugge. **Rokkes** (give efter for et Tryk), gnætte, e (— gnæt'), kvæppe e (— kvap'), skjæplast(e), *la'kre (likre, lukre, lække). Jfr. Glippe. »Ejn kan ikkje gnætte det av flækken«. »Han gnæt' ikkje av flækken« (om foten, man prøver på at flytte). »Det gnæt ikkje fram«, ɔ: det gaar ikke en Tomme frem. »Sno'en var så hard, at det gnæt ikkje i hånom«, ɔ: det saaes ikke Spor efter Foden i den.
Rokke (*Raja*, en Fisk), skate, f. Gl. n. skata.
Rokkearm („Hjulholder"), rok-læge(e), f.
Rokkebreier, rokke-svarvar, m.
Rokkehvirvel, rokke-svejv, f. Mk. og rokke-lag, n., Portion Uld el. Lin, som paa en Gang fæstes til Rokkehovedet.
Rokkelse (næsten umærkel. Flytning), gnætting, f., gnæt', m. »Sætje båten ejn liten gnæt fram-etter«, ɔ: flytte B. en Smule længer frem.
Rokkelor, Roquelaure, rejse-kjole; regn-kappe.
Rokken, rugl, n., rugling, f., skjæpl, n. Jfr. Rokke.
Rokkende (ustabig, ikke fast), *kvæppen. **R. Bevægelse**, vagging, f., rugging, f. Jfr. Rokke.
Rokkesten, *vagge-stejn.
Rokketrihse, snælde-rennel, m.
Rokke-Ved, mari-båt, m.
Rokoko, gammel-stiv. H. P. S. **R.-Stilen**, jfr. krus-stilen, -malselen, krât(o)-makselen (om smaken fra Ludvig 15's tid). T. kraus, zierlich. Krus, n. ser „Flitterstads, Glimmes".
Rolig, roleg, *ro (*barnet er så rot'), *stil', kjør', *umur-laus (av umur, m., „Uro, Plage"), *lâgn, o (sv. lugn), kur' (ku'r), kvæ'r(e), kva'r (»kvareste natta«, ved

Midnatstid); *tryg', *otte-laus, *i ma'k (»være, sitje, stå i m.«); (om Luft, Sø), *spa'k, spak-fængd, spakleg (ɔ: nogens lunde r.); (taalmodig), *nådig; jfr. *unådig, ɔ: fjøiende, som Barn. **R.** (stille), **albeles**, *ku'r-stil', *kurende stil. **R. Sted i en Strøm**, *lone, f. **R. Stund efter en Jling el. Stormbyge**, ophald, n. Jfr. *ophaldigt(u) el. opljost ver. **R. Veir**, *ma'ks ve'r. **Gjøre r.**, *stille, *kurre, *roe. Jfr. og **Pacificere**. **R. holde fig** (af Sygdom el. Udmatt.), *kure. **Som ligger r.** (el. længe), *kur-lægen (e'). **R. fidde**, kur'-sæten(e). **Han kan aldrig fidde r.**, jfr. han hæve kviksølv i sæten(e). **Vær r.!** *vær i fred, *halt f.!

Rolige (Ewald), *roe, *stille(-te).

Roligen (uden Frygt), *u-fæles, ottelaust. Jfr. Uforfagt.

Roligheb (Stilheb), kjørre, f. (kjør' [m.?]), lågn(o), f., løgne, f., du's, n., *roleghejt; nåd, f. (?). Jfr. u-nå(d), ɔ: Uorden, Uvæfen. Gl. n. náð (náðir, fl.), ɔ: Ro; náðulegr, ɔ: frebelig. **Til R. bringe**, kjørre(ar), kurre(ar). Jfr. **Pacificere**.

Rolle (l. *rotula*, libet Hjul), eg. rul', sammenrullet papir; personlighet, person (i skuespil, — ordene utdragen, særskilt utskreven av det hele arbejd); påtagen personlighed. **ß.** (noget Sammenrullet), krul', m. (næver-k., papir-k.). — Mk. og rulle, f., ɔ: Rulle, Liste.

Rolling, jfr. ung-barn, n.; („mange Steder"), unge-barn, n., *rejve-barn, rejvling, m. **R—r**, små-barn. O. V. Jfr. **Pattebarn**, Spædbarn.

Rom (Drik), rom, n. (m.). „Udledes af et indiſt róma, ɔ: Vand".

Roman, hejmløjse, f. Mk. lyve-(lyge-) saga. Gl. n. lygisaga. Jfr. **Hiſtorie**.

Romanagtig, æventyrlig, usansynlig, overdreven.

Romance, saga-kvad, -kvæde, -vise? (fortællende sang-digt, historisk vise, kortere æn »epos«, ofte av klagende, rørende inhåld); ridder-kvad (Folkeven.), -vise, kæmpe-vise; kærlighets-vise.

Romaniſme, eg. romerskhet, romerdømme?; pavelighet, papisme, romersk tro og grunsætninger.

Romanomani, roman-syke (overdreven lyst til roman-læsning). Meyer.

Romanſk, efter-romersk, ny-romersk, nylatinsk (folkeslag, bokmål).

Romantiker, efter-romer, ny-europæer (skald i den efterklassiske, »middel«alderske, ny-europæiske ånd og »smak«.

Romantiſk, æventyrlig, over-spænt, opskruet; overjordisk, *bisneleg, ɔ: vidunderlig, drømme-, hildrings- (ɔ: fata-morgansk); malerisk, yndig. Se og **Fortryllе**, **Henryfte**.

Rombe (Rhs), skæv-rute el. -tavle? skak'-r.? sned(i)-r.? (Rute = firkant). At romben ær en likesidet skæv-rute, tarv næppe uttrykkelig siges, når romboiden kalles (skæv) langrute og således ved tillægget »lang«, ɔ: med to længre sider, skilles fra den skæv-rute, som ikke har dette tillæg.

Rombebeber, »forskut« tærning el. skaktærning.

Romboide, skæv lang-firkant el. tavle, skæv (skak') lang-rute? (Langrute = rektangel).

Romer, *rommar (-mer). Mk. rommer-tal, *rommersk.

Rombe, Runde, rund-gang, ring-g.; runddans; (i hær-målet, **Krigsſproget**), runde, (Meyer), rund-gang (for at efterse »posterne«), rund-vakt. H. P. S.

Rombere, gøre runden, g. rund-vakt; rundgå (H. P. S.); av-runde; ful'-ende, gi enhet.

Roning, se **Roen**.

Ror, styre, n. **Lyſtre Roret**, *lyde styret. **Uden R.**, styre-laus. **Den nedre Del af et R.**, styre-so'p(oo), m. Jfr. **Kant**, **udvidet**, og **Feie**. Mk. styre-lås, n., styre-lykkje, f., styre-spøte(y), f.

Rorblad (Skiven i Roret), styre, n., styreblad, n. **Hage i R.** („hvorved det fæſtes til Kjølen"), styre-hake, m.

Rorbænk, *ror-bænk, -krak', m., tofte, f.; (med tilhørende Rum og Aarer), røde, n. — »Sitje i tofte med nåkon«, ɔ: paa ſamme Bænk med; *have toftelag med.

Rorſtang, styre-vål(o), m., ror-kult, m.

Rorſtilk („den bageſte Ende af Kjølen i et Fartøi"), stølk(y), m. (stelk, stjulk).

Ros' („forældet", nu Heſt), *hest, *øjk. Dv. *rosse, rysse, *horse. Gl. n. hross, hryssa. Jfr. **Hoppe**.

Ro(e)s, ro's, n. (og f.), sv. ros, n., godlæte, f., *vel-l., *øver-l., lov, n., *lovord; skræp', n.; ords-auke, m. »Det er gjort føre(y) ejn ordsauke«, ɔ: „for at Folk kan have noget mere at tale om, ſtryde af". **Begjærlig efter R.**, *lov-låten. **Øbſel med R.**, lov-møken(y). — **R., liden** (Utak, Dadel), van-ros, f. Jfr. **Udſætte paa**, **Dadle**.

Roſaceer, rose-slag, (-»arter«).

Roſarium, rose-gård, -hage (ikke rosen-).

Roſe, Roſa, *rose, f., ros, f. **Sub rosa**, lønlig, under fire øjne. (I klostrenes mat-rum, -stue, »konvent«-stue, var i taket avbildet en rose i gips. Hvad som blev sagt mellem kænninger og inviede under rose-taket, skulde ikke komme vi-

dere). **Danse paa Roser**, *gange på rosor.

Rose, at, *rose(ar), *skræppe(-te), *kyte av (-te). **R. meget**, skrøjte(-te). **Forrose**, *skrøjve op. **R. noget paa Skrømt**, *spee(ar). — **Tilbøielig til at r.**, vællåten, *skræpsam, *skræppen. **Meget tilb. til at r.**, lov-møken(y). **Rost** (vel omtalt), væl-låten. **Værd at r.**, rosande, *ros-værd, -værdig, *lovande, lovleg.

Rosen (Sygdom), ros(oo), f. Sv. ro's. T. Rose, ɔ: **Betændelse i Huden. Disponeret for R.**, *ros-næm.

Rosen- (:Olje m. m.), rose- („Rosen"= ær tysk). Molb. har 45 ord med **Rosen-**, som alle skulde været uten »n-«.

Rosenartet, *lik ros, *ros-.

Rosenfarvet, *raud.

Rosenrød (*Rhodiola rosea*), *søster-gras, smør-stak', m., -buk, -våkster(o), *hejlkaure, m., *hår-våkster.

Rosette, liten rose, små-r.; rose-formet, prydelse; rose-sten (ædelsten skåren på en egen vis).

Rosiflængins, jfr. lov-møken(y), ɔ: „ødsel med Ros"; skræppar? Til skræppe(e) (-te) og skræp', n., ɔ: „Ros, smigrende Omtale.

Rosinante (Don Quixotes **usle Hest**), *krake, m., *skark, m., krykke(?), rak, n., skarve gamp. Mk. og skryte, n., rangl, n., bejn-rangl, n., ɔ: **Benrab, Skelet.**

Rosiner, tørre druer, t. vin-bær, tør-druer.

Rosmar el. **-mær** (**Hvalros, Søko**), *ros-mår (-mal), -*mål, m.

Rostbeef, se **Roastb.**

Roste, roste, m.

Roste, at, *roste.

Roste-Kar, -Hjerte, jfr. **Mæste.**

Rotang, se **Rotting.**

Rotation, rund-gang; kværving, f., kværvel, m., sving, m., *omsnuing, snu, m., *tunning, f. (ɔ: turning); sæd-skifte. — Jfr. **Omdreining.**

Rotatorisk, om- el. kring-løpende, svivende rundt, *kværvande, *tunnande.

Rotere, gå rundt, *svive (-svejv), snu (-dde). Jfr. **Dreie.**

Rotonde, se **Rotunde.**

Rotte, rotte, f. Sv. råtta. T. Ratte, Ratze. Eng. rat.

Rotte sig, Rottere sig (t. sich zusammenrotten), *flokke seg, stikke hoderne sammen, sammen-sværje sig. Mk. gøre *manvase, *sanke sål'(o) på.

Rottekrud, *rotte-kru(d) (-krut), -forgift? Jfr. **Arsenik.**

Rotten-borough (forfalden „Flække"), jfr. fille-by, skarve-by el. skarve by.

Rotting, *røjr, f. (eg. indisk: Rotang); spansk-rør.

Rotulation, »hæfting«, in-, sammen-h. (av skrevne saker). Jfr. **Hefte sammen** (t. heften): fæste.

Rotulere, ordne (brevskap, »akter«, efter deres følge) og sam-»hæfte« dem. Jfr. **Hefte sammen.**

Rotulus, knippe brevskap(er); liste, opskrift (over brevskap). **R. testium**, *vitne-*forhøjret.

Rotunde, rund-sal, -hal', rund-bygning. -kirke. H. D. Runding, m., ær „en rund Plan".

Roturier, borgerrlig, borger-man, små-borger; menig, simpel; ravne-kroking? hjemfød(n)ing. Jfr. **Rob, Filister.**

Rotvælsk, skøjer-mål, kråke-mål (fante-m., »tyve-sprog«, tater-mål).

Rouné (eg. rabbrættet), jfr. galge-fugl, -tyv, skøjer, ugudelig krop, *stygge-ting, n.; rangle-fant, rase-basse; udhaler, utskud, *ukjure, f. Jfr. **Libertiner; Slyngel.**

Roulade, rullende løp (til el. over melodien, Meyer), tone-løp. Molb.

Roulere, rulle, trille; (**om Mynt, Rygte**), gå, være i omløp, i gang.

R(o)ute, vej, v.-linje, færdsels-vej (H. D.), farvej (H. D., Allen), farled (H. D., i * farlej', f., „**Vei, Stævne, Retning**"). Gl. n. farvegr. I * ær farvæ'g(e) = „Vei, Bane".

R(o)utier, vejviser (for **sjøfarende**).

R(o)utine, øvelse, drevenhet (H. D., Allen), flinkhet (efter **Lyst**), færdighet, hånd- el. finger-f., vane, v.-lethet, -færdighet.

Routineret, dreven (H. D.), flink i, hjemme i, øvet i, færdig. Jfr. **Bevandret, Erfaren, Flink.**

Rov (at **røve**), rov, ran, n.; (**Bytte**), rov, n. fangst, *kaup. Rov, n., i * ær = „**Rift, Aabning**". **Krigsrov**, *hærfang.

Rovdyr, u-dyr, n., ufriskje, n. (m.) (ofryskje), *ræ-dyr, ræ-bejst. Jfr. **Ulv. Som trøster R.** (om **Kjør, som „sætter paa"**), *skog-olm, *dyr-olm.

Rovfugl, *ræ-fugl (eg. F., som æder Aadsler); slag-fugl. „Mest brugel. om Ørnen".

Ru (knudret, a. f. ruh, eng. rough), *skarp, *snarp (ɔ: **hvas**, dv. snærpe, f.), *rubben. Jfr. **Skrumpen.**

Ru(e), Fl. **Ruer**, *rukke, f., *krul', m. Jfr. **Haandruer, Manchet; Kalvekrybs.**

Rub og Stub, *rub' og stub', *kvært ejt tære (n.), kvar (kvær) ejn smule, k. ejn grand, k. ejn pele, hver (kvær) dusta. »Dej toko rub og rakande stub'«, ɔ: Alt, hvad der fandtes.

Rubbe, *skrubbe, *skure.

Rubricere, gi over-skrift; in-dele, avdele (i mindre rum).

Rubrik, Rubrum (eg. Rødkrib), over- el. påskrift (før skreven med rødt blæk el.

med rød-krit); *rum, *rom (Lm.), avdeling, bålk(o); slag. Mk. tavle, *grind, hylle (med de mange rum og særgemmer).

Rubrikat, avdeling.

Rubrikværk: „ſtematiſt R.“, net-værk (H. D.), tavle. Jfr. Skema.

Rubrum, se Rubrik.

Rude (læs: ryb), rubben, *snarp, kvas, rå, rå-laten (H. P. S.; jfr. ſ „agtig“), uslepen (efter t. ungeſchliffen), *uhøvisk, grov, ufin, *bondsk (i byfolks mun?), udannet, hensynsløs; sur, *morsk, *nyven. Jfr. Knubret, Kantet.

Rude (Firkant), rute, f.; (i Vindu), *rute; (Blad i Kortſpil), *rute. **R. i Ager, Eng, Skov,** tejg, m. Tejg sær og = 20 træver, hver på 26 kærv (Band). **I Ruder afdele,** tejge, ar. Mk. tejgbyte, n., Grænſeſtjel mell. to tejgar; t.-lag, n., Række af t.; t.-plægje, pløje en bis Del af Ageren færſtilt, ikke den hele Bredde paa en Gang; t.-tro'm, m., Kanten af en t. **R., afgrøftet og opbyrket i Myr,** du'k, m. **R. i Klæder,** spuns, n. **Ruder el. Figurer i Tøi,** spuns, n., brågd(o), f. Gl. n. brögð, pl. av bragð.

Rudeformige Figurer: Udſyning i r. F., rute-saum, m.

Rudera, levninger (M. Hammerich), brudstykker, grus, grusdynger, bråt(o), n. (f. e. kyrkje-b., glas-b.; kalle-b.; kjærring-b., ɔ: R. af en Mand, en Kj.). Jfr. Ruiner.

Rudesſe, se Rude.

Rudet, *spunsa', *spunsot; (med Ruder vævet, tærnet), ruta' (stor-, små-, blå-r.), brågda(o), *spunsot; (farvet i viſſe Ruder, Kvadrater), *rutot. Mk. og brågde(o), ɔ: væve med Ruder el. Fig.

Rudiment, første prøve (Meyer); tilsprang, til-ræde, n., til-båd(o), n. (jfr. Forſøg), tiltak. R—r, første grunner (av en lærdom), for-kunskap, grun-drag. Jfr. og Begyndelſe.

Rudimentær, grun-, første.

Rudite, se Rude (ryb).

Ruelſe (t. Reue?), *træge, m. (Landstad), anger, m.

Ruf (holl. roef), skur (på dæk av små skip i kahyts sted). 2. **I en Ruf,** i en fart. Jfr. Haſt, Fart.

Ruffer (n. ſ. Ruffeler), hore-vært.

Rufferi, hore-værtskap?

Rug, ru'g, m. (gl. n. rugr). Mk. *rugaks, -åker; r.-bråte(o) = r.-væle, m., -fal', ɔ: „affvedet Jordſtykke at ſaa Rug i“; -land, ɔ: bekvem Jord til Rugſæd; -læst, m., ɔ: „de oppvoxende Straa el. Spirer paa en Rugager“; -mjøl, -sæde, n., ɔ: Rugſæd.

Ruge (klække), yngje (-de), bræde (-de), klækkje (-te), værme (-de); *spike(ar?), *grunne(ar) på, *stile på, bære på. **Ruget** (Æg), *bræd', *klækt, stråppen(o), lægen(e).

Ruguing, *bræding (m. fl.?). Jfr. Ruge.

Ruhøvl, *rub-høvel, *skrub-h.

Ruin, *rest, m. (ɔ: „Reſt, Overſtub“); brå't(o), n., atter-stø(d)e, f. (ɔ: „Reſt, Levning“), jfr. Rudera; (abſtrakt), øjdna(d), m., ødelæggelse, undergang, forfal', råt (o), n. (»det raut i råt«, ɔ: ſtyrtede ned), *tynsel, *tyning, ɔ: Forværelſe. Mk. *hus-bråt (Lm.), ɔ: R. af en Bygning. Husbråt sær ellers i * „Nedbrydning el. Ødelæggelſe paa Huſene“.

Ruinere, ødelægge, skæmme ut, *tyne (-te), bryte ned, hærje, sprænge, *kol-kaste, spille? R—t, *røjt', bu-sleten(i), utarma', øjde-lagd, *knækt. **R—t ved Tyveri,** skam-stålen(o), grun-stålen. Jfr. Bankerot; Forarmet.

Rujern, rå-jarn, n., jarn-malm, m.

Rulle (intr.: vælte), *rulle(ar) (»r. i kol'«, *ralle), *trille, *vælte (— valt og —e), *kaltre, *valtre, trinte(ar), krinte(ar); jfr. *krint, ɔ: rund, trind; (faa til at r.), *rulle, *trille(ar), *trulle, *vælte, *kante. Jfr. Fald og Omkuld. I * brukes rulle ikke „om Bølger, Vogn, Lyd“. **R.** (mangle) **en Bæv,** vale(ar). Dv. valing, f. Jfr. vål(o'), m., ɔ: Stok, Kjæp. **R. ſammen,** *rulle. »R. i hop«. »R. kring om ejn stok«. **R. ſammen** (i Form af et Rør), *lure. Dv. lur, m. Også i sv. *. **Som let r.** (runbagtig), *rullen. **Dynge el. Banke af ſammenrullet Sten,** rulle, f.

Rulle (Valſe), rul', m. (jfr. Tromle); (til Klæder), rulle, f., *mangle-r.; (Liſte, Manbtalsbog), *rulle. **R. under Fiſteſuøre,** dråt', m., rul', m., va(d)-bejne (-bbejn, valbejn), m., *tre-hest; jfr. vadho(r)n, n. Mk. *vadbejn-hald, ɔ: Krampe til at fæſte *vadb. i. **R. Tobak, Bly,** *rul' t., b. **Med Rulle el. Valſer bearbeide,** *rulle. Se Valſe og Valke.

Rulleharv, rulle-hårv(o), f.

Rullekammer, rulle-bu(d), f.

Rullen, rulling, f.

Rullere, jfr. Roulere.

Rullefteen, homul(u'), m., h.-stejn, kåppe-s. (o), kåppul, m., k.-stejn.

Rullefkok, rulle-stok, m., rul', m. Jfr. Mangleſtok.

Rullevogn (Karre med ſmaa Hjul), rulle, f.

Rum (Bidde, tilſtrækkelig Plads), ro'm, m. (gl. n. rúm, sv. rum); (frit, aabent), rømd, f. (sv. rymd; *på rømdi, ɔ: ud i det Frie); (Afdeling), bålk(o), m., *rom. »Få, give rom«. Jfr. Plads. **R. i Sammenſ.,** -røme, n.: om-, trång-, ut-

rome, n. **R., smalt, mell. to Huse**, se **Syde**. **R., stort at bevæge sig i**, vid', f., **romd**, f. **R., tomt**, hå'l(o), n. **Indre R.**, *in-rom. **R. udenfor Huset**, ut-rome, n. **R. i en Baad** (Sæde med et Par Aarer), ror, m., røde, n. Jfr. fir-, seks-roring, m.; ejn-, tvi-, tri-røding, m. **R., mellemste, i Storbaad**, sigle, f. (**Rørbænk i** *sigla, sigle-bete[i'], m.). **R., omgivet med en Fjælevæg**, kjette (ki-), m., bl. a. = **stor Kornkasse**, ɔ: -*bing. Sv. * kätte, ɔ: afstængt Rum. **R., særskilt (i Skab el. Skuffe)**, bur, n., ro'm, n. **R. under Taget i et Hus**, ro't, n. *»Op i rotet«, ɔ: op under Taget. **Forsyning med større R.**, utroming, f. **Mangel paa R.**, rom-løjse, f. **Ombytning af R.**, rom-skifte, n. **Noget, som optager meget R.** (jer stort ud), stor-skrøjve, n. **Bestaffen med Hensyn til R.**, *romd. »Båten er hovelege r.« **Som behøver meget R.**, *rom-fræ'k(e), -frøk(j)en, *rom-stor, *ruven, ruvsam. **For R. forlegen**, *rom-laus. **I flere R. delt**, mang-lotad(u). **I R. dele**, bålke(o), ar. **R.: langsomt give R. for noget andet**, sige unda(n). **R. optage**, *rome: »det romar til«, ɔ: det kommer til at udfylde Rummet. Mk. »d'er ikkje stort ruv på det«, ɔ: det jer ikke stort ud. Jfr. Volumen. **R., stort, optage**, rise (— rejs), ruve, ar (rue, ryve, røjve, råve, o), *skruve, *skrøjve, *skolle (-te). Sv. * skulla. Jfr. **Skrolle**.

Rumeg, jfr. **Skræppe** og **Syre**.

Rumfang („kubisk Indhold"), jfr. **Volumen**.

Rumforhold, se **Forhold**.

Ruminatiou, jort, f., jorting, f. Se **Drøv**.

Ruminere, se **Drøv**.

Rumle (t. rummeln), *skrynje (— skrunde), *ramle, *skrumle, *rumle, *rungle, *surre, råte(o), *dure, *hurre, *glame(ar); (om brølende Lyd i Indvolde paa Heste), *gylte. Denne Rumlen heter ramn, m.: »r. i hesten«. Se **Buldre, Skralde, Larme**.

Rumlen, ruml, n., rumling, f.; ramn, m. Jfr. **Rumle**.

Rumme (give Rum til), *rome (ryme), ta(ke): »ejn kjetel, som tæ'k ej tunne«; (om Hus), loe (løe, lå) (-dde). »Huse' lor ikkje mejr«. »Der var så mange, som kjørkja(y) lodde«.

Rum(melig), *ro'm, ro'mleg, ro'msam, romeleg, *vid, bred; (noget r.), *romvoren. »*Rom sjø, vind, romt ta'l«. Mots. *trång, *nauv, *knap', *krap'. Mk. og *rom-bygd, -bølt, -fjælla, -hændt (jfr. **Gavmild**), -sjøa, -tænt. **Bel r.**, *i romaste lag. **Mere r. blive**, romast, *romne; (r. gjøre, slappe), *rome (-de). **I r. Klæder klædt**, rom-klæd'; jfr. trång-kl. **R. opstillet**, romsæt'(e). **R. By**, rumlændt by. · Fr. Bg. **R. Landskab**, rom-lænde, n.

Rummelighed, romlejk, m., romd, f. (rymd), vid', f.

Rumor, larm, *stå'k, brå't(o), n. Jfr. **Larm, Støi**.

Rumpe (Hale), rumpe, f., rove, f., hale, m. (lang), spæl' (kort), m.; (paa Fisk), spo'r(d), m. (gl. n. sporðr, sv. * spor); (paa Fugl), vele, n., stært, m., stuv, m., styv, m., sty'l, m.; (Bagdel), rump, m., sæte, m. Jfr. **Pober**.

Rumpebuft, rumpe-skuv, m.

Rumpetudse, Rumpetrold, *rove-trol', rumpe-t., ro-padde, f.

Rumspilde, rom-spille, n.

Rumstere, rute(ar), *strumle, *rote(ar).

Rumstering, roting, f., *omroting.

Rund (cirkel-, cylinder-, kugle-), *rund (flat-rund, lang- el. stok-r. og kugle-r.; hertil kommer avlang-r.: sæg-r., ɔ: oval, og avlang-flat-rund, ɔ: elliptisk). **R. af Ansigt**, *rund-lejt, *kring-l. Jfr. **Fyldig**. **R. Plan**, runding, m., rundel, m. **R. Skive** (Plade), kringle, f., tril', m. Mk. *kringle-bord, ɔ: rundt Bord. **R. blive**, rundast. **R. gjøre**, runde, ar. **I r. Top sætte** (**spidse**), kuve, ar (kyve). Rund skal være nyere ord både i tysk og de nordiske mål. I gl. n. er det ikke. Ældre dansk: trind. Mk. rundfisk, ɔ: Tørfisk, som kun er opskaaren i Bugen og ikke flækket; rund-kast, n., jfr. Luftspring; *rund-klippe (Haaret nedenfra til); r.-sko, ɔ: S. med bred og rund Taaspids; r.-timber (ɔ: ikke fladhugget paa Siderne); r.-trøje, f. Mk. gl. n. sívalr, gl. d. siwal, ɔ: rund; gl. sv. sival, sihvalf. Jfr. Fritzners gl. n. ordbok.

Rundagtig, *rullen, *rulten, rundlaten. **R. Klynge** (som Toppen paa enkelte Bægter), kol', m., kolse, m. **R. Sten**, *kop', koppul, m., koppe-stejn, kuv, m. **R. Stok**, lurk, m., vål(o), m. Jfr. **Kølle, Balse**. Dv. våle(o), ar, **med** *vål behandle, banke el. bearbeide. **R. Top**, kuv (ku), m. (isl. kúfr), kol', m. **R. i Toppen**, kuvot, kollot. **R. forbøjet**, *kupen. **R. el. afstumpet bære** (f. E. om en Kurv med indbøjet Kant), kuve, ar (kyve).

Rundbælg, se *Anthyllis*.

Rundbel (n. f. Rundeel, fr. rondel), rund »skanse« el. bulværk, rundt tårn; runding, m., krins, m., krinsel, m. (bygning, træer osv. i ring). Vel av fransk rondel, ɔ: runding, som ær opfattet hos os som rond, »rund« og »del«. Jfr. **Kreds**.

Runde (afr.), *runde.

Runde, Rundere, se **Ronde, Rondere**.

Rundelig (vel maalt), *romt. »*R. fem alner«. »*R. ejt hundra(d)«.
Rundemave (*Cyclopterus lumpus*, Fisk), rogn-kjækse (r.-kjølse). **Hanfisken**, *rogn-kal.
Rundgang (at gaa rundt noget, *kringe), kringing, f.; (rundtløbende Vei), ringvæ'g(e), m.; (Udfart, hvorfra man kommer tilbage ad en anden Vei), svarv, m.; omgang, m.
Rundhaandet, *rom-hændt, *stor-te'k, *s.-gjæv, *s.-given, *gjæv, *frels, *dru's, *flu's, *raust, *romus („for romhus, gjæstfri?"), giv-mild (sv. gifmild). Dv. raustlejk, gjævlejk.
Rundkant omkring en Aabning, skruv, n. Jfr. Bræmme.
Rundplettet, *æplot(e).
Rundske (rummelig Sko), skjoe, f. Jfr. gl. n. skœði, Skotøi.
Rundstrivelse, se Cirkulære.
Rundsten (Rullesten), jfr. Sten, smaa, runde.
Rundt: gaa r. uden om, *gange utankring.
Rundvogen, *stok-vaksen. Jfr. Fyldig.
Runebom, *rune-bomme (-»bumbe«).
Runer (Skrift), runer, f. pl. Dv. runeblad, ɔ: Blad med R.; r.-bokstav, m., r.-skrift, r.-stav, r.-stejn. Mk. rune-kal', -kjærring, ɔ: Spaamand, Spaakvinde; *rune-spegel, ɔ: Hexespeil.
Runge, *dure, *dundre, *rønje, y (—runde), *gale, *glømje, y (— glumde), *døvje, y (— duvde), dønje (y, — dunde), *dune. »Det døv, gløm, i væggjom«. »Det døv føre øjrom«, ɔ: det surrer for Ø. »Han slængde stejnen, så det gol i galden«, ɔ: i Grunden.
Rungen (hul Gjenlyd), døv(y), n., *døvjing(e), f., glø'm(y), m. Jfr. Bulder.
Runkelrøe, sukker-næpe. O. V.
Runken, *rukka', rukkot, skrukkot.
Runnegrafi, rune-skrift.
Runnografiſk, rune- (runer vedkomm.).
Runnologi, rune-lære.
Runnologiſk, rune- (runelæren vedkom.).
Ruptur, bru'd, *bråt(o), bryt(n)ing, spræng-(n)ing, rift, brist; brud, ɔ: freds-b., fiendskap, split(telse); brok', sprængning invendig.
Rural, landlig. **R.-Ekſkurſion**, moro-færd, f. (ut-) på landet.
Rus' (Depoſitu-rus), ung student, nybakt st.
Rus's (af ſtærk Drik), ru's, n. (sv. rus, n.), vime, m. (ɔ: Svimmel, Fortuml. i Hovedet), tusk, m., svej, m., pisk, m. (»være på ejn p., på ejn svej«), drukne, f., drykne, f. **R. liden**, svejm, m. **R. virke**, *ruse(ar). Jfr. Beruse. Mk. *rusnæm, ɔ: „som let bliver beruset". **Galſkab efter hyppig R.**, øl-kvejs, f. Jfr. Drankergalſkab. **Sygelighed efter en R.**, øl-sykje, f. **Sygelig efter en R.**, *øl-sjuk. Mk. og *rusande, ɔ: beruſet.
Ruſe (fare uforſigtig og voldſomt frem), jfr. *ruse (-te) (sv. rusa), storme, fare. Jfr. Styrte.
Ruſe (fr.), list, kne'p, kunst-grep, *krokar, skalke-råd, f., vridor, f. pl. Jfr. Rænker. 2. **Ruſe til Fiſkeri**, *ruse (ryse, rysje), f. (og n.). Sv. rysja. Jfr. håv, m., mærd(e), m., tejne, f. Sv. håf, mjärde (mjæle). Gl. n. merð (mærð).
Ruſt („fin Regn, Støvregn"), *dusk-regn, n. Rusk i * ær = „uroligt Veir; Storm med Regn el. Sne"; også = „Larm, Raslen, Opløb".
Ruſſe (ſmaaregne), *duske (sv. duska); (ribe, brage ſtærkt), *rykkje (-te); tufse (ar), tafse(ar); jfr. Pille, Plukke, Trævle. Ruske i * ær 1. „larme, 2. „ryſte, ribe el. omkaſte". R—t Veir (danſk) ær *våtver, men *ruske-ver, *ruskalt ver ær „uroligt og ublidt Veir, Uveir, Storm".
Ruſtomſunſt, røre, f., blandings-gods. Mk. *rusk og rask, *r. og fusk. Jfr. Miſtmaſt, Blanding; Kompilation.
Ruslæder, se Ryslæder.
Rusme (Rosme), ɔ: Ax paa Havre og Lign., hav-resle, f. („maaſte Havre-risle«). *Risle ær „Top el. Grene af et Træ". Gl. n. hrísla.
Ruſſelap (ſom bruges ved Garnvinding), *stryke-lap, m. (strjuke-?).
Ruſſepind, stryke-pinne? ɔ: Ruſſelap.
Ruſſer, *rys', m. Sv. ryss.
Ruſſiſk, *rysk.
Ruſt, rust, f. (røst, y, sv. rost), ɔ: Skorpe paa Metal, iſær Jern. Mk. råkke(o), f., Jernruſt, ɔ: „Tegn til Jernets i Jord el. Band". »*Myr-r.«, »*malm-r.« **R. paa Korn**, rust, f.
Ruſte ſig (t. ruſten), *lage seg til (Lm.), *bu seg til (Lm.); væpne sig. **R. ſig i en Haſt**, snærte(e) seg til. **Ruſtet**, *buen.
Ruſten (plettet af Ruſt), *rustot, *rusta'.
Ruſtfarve, rust-let(i'), m.
Ruſticere(s), eg. blive til bonde; bli *bondsk, (*bondsken, bondsleg). **R—t** (bondebleven), *bondsk, menigmandig? ufin, grov. Jfr. Rude (*bondsk). Mk. *bondske, ɔ: „efterligne Bønderne i Skik og Udtryk; om Fremmede". **Ruſticere** ær ellers at leve på landet.
Ruſticitet, bondskhet, *bonde-vis, b.-later, -»væsen«, ufinhet, grovhet, *uvør(d)skap, *uværdne, f., værdløjse, f.
Ruſtificering, jfr. Ruſticere.
Ruſtikal, landlig.
Ruſtkammer, våpen-hus? -kammers?
Ruſt(u)e, *ruste (røste).

Rustning (for en Hær), hær-buna', m. (Lm.); (for Enkeltmand), hær-klæder, våpen-k. (Molb.); hær-buna?; (Rundering), hær-klæde(r) (Lm.); (at ruste sig), væpning. Jfr. Udrustning.
Rustplet, *rust-flæk', m.
Routine, -neret, se Routine, -neret.
Rutschbane, kælke-bakke.
Rutsche, ake (som på kælke).
Rutte med (holl. ruyten), ødsle, *søjre (— te), *duble, forduble, *sumle med. Dv. *søjring, sumling, f. »Han hæve te' å sumle mæ(d)e«, ɔ: „har Hænderne fulde".
Ry (jfr. Rygte), ry, n. (især Vanry), ord, n., frægd, f., gjet-ord, n.
Ry, se Ru; Rude (ryd).
Rådtold (Dravbak), tol-godtgørelse (når førte fremmede varer igen utføres).
Rydde (Engen, Marken), rødje, y (— rudde) (ryggje, rye, ry, rø: »r. ejn plas'«), *rejnske, *trøsje, y (— truste), *hy(e) utav; (rense), *skjøre (-te); jfr. strænde (-e), ɔ: bortfluse Mudder af en Vei. Dertil rødjing, rudning, f., rødning(y), rejnsking, trøsjing, f. **R. af** (afpille, blotte), røjte av. **R. Bordet**, gjære rejnt bord. **R. bort i Hast**, råve ut-or vægen. **R. bort for at skaffe Rum**, *røme (unda). Jfr. *omrøme. **R. op** (pynte, feie), hæme, e (-de), hæmse, e (ar). **R. op for Fode** (rive Buske og Træer bort), stuvrødje, y (dv. *stuv-rud'); (borttage alt, hvad der er), snøj(d)e (av *snau'). Dv. snøj(d)e, f., snøjding, f., Bortrydelse. Jfr. Hærje, Blotte. **Rydet**, rud' (ryd'), *rejn-gjord. **R. Jordstykke**, se Rydningsplads.
Rydelig (-delig), rødig(y), rejn (»r. sjø«, fri for Skjær; »r. ved«, i, Træ, fri for Kvist, Knude).
Rydliggjøre, rødje, y (— rudde), rejnske. Mk. utrøming, f., ɔ: Rydliggjørelse.
Rydning, se Rydde; (Ødegaard), au(d)n, f., rudning, m. (rydning, rønning), øj(de)-gard (øjgar). Mange fordums au'ner og øjgarer ær ellers nu gårder.
Rydningsmand, rødjar, y.
Rydningsplads, ru(d), n., rudning, m. Jfr. Rydning.
Rydningsret, rødnings-ret(y), m.
Ry (Filt, Filtdække), jfr. *rye, f., tykt, ulbent Sengetæppe.
Ryg (Bag, Bagside paa R.stet), ryg', m. »*Snu ryggen til«. **R—s nederste el. bageste Del**, vejk-ryggen. **R—s øverste Del**, kas', m., krug', m. **R. paa Kniv** (modsf. Æg), bakke, m., knivs-b. **R. paa et Tegltag**, svi'l, m. (mk.: ikke = svil', f., Grundstok). **Ryggen bøje**, *ryggje (-de). **Gribe hinanden om R.**, *ryggjast. **Paa R. ligge**, l. åpen(o), vid-åpen. **Skyde op R.** (i Kulde og Uveir, om Dyr), ryggje seg. Mk. *rette ryggen (efter lang nedbøjning). **I Ryggen fremadbøiet**, *luten (lu't), *krug', k.-hærda', *kruksen, kråken(o), *kruken. krukal, kas-vaksen. **I R. tilbagebøiet** (indbøiet), *sa'l-fat', s.-ryggja', ɔ: sadel-rygget, kjejk-r., svejg-r., sejl-rygja'. **Som en R. opbøiet**, *ryla(d). **En, som gaar krøget i R. el. lidende**, kro'k, m., krug', m. Mk. *ryg-byr(d), ɔ: stor Byrde. — **som maa tages paa R.**; r.-fjør, f., ɔ: Ryg-finne; *ryggje, ɔ: danne Ryg(ning f. Ег. paa Tag; *ryggja(d), ɔ: beslaffen i R.: krok-, kvas'-, låg-r.; *r.-laus, uden Rygrad (om visse Smaadyr); r.-se'n, f. (i, ɔ: Sene langs R. (paa Dyr: også hårvåkster, o, *gu'l-hår); *r.-stærk, r-stød(y), f., ɔ: Rygstøtte; *r.-ta'k, ɔ: Brydning. **Greb omkring R.**; *r.-vejk, ɔ: modsf. *r.-stærk.
Rygbørster, ug', m. »Sætje op uggen«, reise Haarene; jfr. reise Børster.
Rygge (fare), rjuke (— rauk) (ryke, rake, roke). »R. i el. uti, ɔ. gribe plubselig, tage fat paa. »R. på«, styrte løs paa, overfalde. »R. i hop«, fare løs paa hinanden. Mk. og r. av (skaftet?). »Det rauk i sunder«. »Han rauk bort i væggen«. »R. i kol'«, ɔ: falde omkuld. **R. og Røge.** Disse ord ær kommen i ugreje i dansk-norsken. Når vi ser til lignende ordpar, såsom ligge og lægge, falle og fælle, sitte og sætte, springe og sprænge, flyte og flø(j)te, så viser det sig, at ryke (— røk, h. røkt) hører til, der ordet står »uvirkende« (intrans.), røke (— røkte, h. røkt) derimot, der det står »invirkende«. I første tilfælle ær bøjningen stærk, i siste svak. At sige: »jeg ryker (ryger, ry'er) tobak« (altså med »objekt«) ær følgelig som at sige: »jeg flyter timmer«, »jeg faller granen«. Skal være: j. fløjter t.. j. fæller g. Jfr. min »Haandbog« osv., s. 270 følgg.
Rygen (Fog, stormende Veir), rå'k(o), n., rø'k(y); (Drev, „Storm, som driver Vand i Luften"), *rå'k. Mk. sjø-r., råk-flage, f., -fos', m., -gar(d)e = drev(i)-garde, m. Mk. råkot(o), råksam, ɔ: drivende, meget stærk og ujævn (om Vinden); råk-stærk, „stærk nok til at opdrive Vand af Søen"; råk-musk(o), n., ɔ: „smaat Sødrev"; råk-ver, n.
Rygfinner paa Fisk, fybise, *horn. **R. paa store Fisse; paa Hval**, beksel, n. Gl. n. bœxl.
Rygge (baglængs), ryggje (-de) (sv. rygga), attre(ar), håpe(o), *ape; (forandre), brjote (— braut), ryggje (-de) („synes fremmebt", i *), attre(ar). Mk. *gange at'på sine

ord, ɔ: ikke staa ved sine Ord. Jfr. Ophøve.

Ryggesløs (t. ruchlos, n. ſ. -røkeløs), ublu(g), *skamlaus, ærelaus, samvets-løs, gud-løs, ugudelig, *ryggje-laus(»?«). **R. Perſ.**, ryggjeløjse, f. (»?«), utskud; jfr. av-skum, skamløjse, f., *æreløjse? *gud-løjse? (i likhet med *ageløjse, *vetløjse, *gagnløjse m. fl., alt om personer). Jfr. Libertiner.

Ryggesløshed, *skamløjse, *æreløjse. Mk. og *ageløjse, styrløjse. Jfr. Tøileſløshed.

Ryghaar, se Rygbørſter; Manke.

Ryghvirvel („Knogle i Rygraden"), tåle(o), f., tåvle(o), f. (tavle), *ryg-t., ryg-kåtre, f. (sv. rygg-kota). **Spidſen paa en R.**, ryg-tind, m., spjote, m.

Rygmarv, møne, f. (gl. n. mœna), ryg-mærg, m. »Mærg og møne«.

Rygning, ryg, m., ry'l, m. Jfr. Forhøi-ning, lang; Jordryg, Bjergryg. **R. paa Hus**, møne, n. Jfr. Mønning.

Rygrad, ryg', m., ryg-bejn, n.

Rygſmerter, *ryg-værk.

Rygſtrimmel i Hud, ryg-å'l, m.

Rygſtykke el. -ſide af en Klædning, ryg', m.

Rygſtød, kar', m., brugd, f., *grind, f., *rot, f., karm, m. Dv. rot-sle(d)e, stol-kar', slede-k., sål-brugd(e), slede-br., stols-br. Mk. karm-slede, ɔ: Slæde med Rygſtød, *grindstol, ɔ: S. med ſammen-ſat Rygſtød. *Rot = Rygſtød kalles så efter „Kroge el. Krumholter af Trærød-der (Knær), ſom det har været gjort af". **R. paa Stol, Bænk**, styre, n.

Rygtbar, navn-kundig, -*gjeten, *vid-spurt, -*gjeten. Jfr. Berømt.

Rygte (t. Gerücht, af riechen, ɔ: ryge, lugte), *ord, *gjet-ord (gi-), snak', n., folke-s. (Lm.), spurna(d), m., fretna(d)(ee), m., lov, n. (»godt, ilt l.«), skudsmål, av-sagn (Molb.; „nu ſjælden"), ry, n. („iſær ondt"), også rykte, n. Ry i dansk „nu oftest i god Betydning" (Molb.). Mk. vanry (dansk) om ondt R. »Efter-som ordet gjæng«. »Det stod slikt (stort) ord av dejm«. »Ordet fær vidare æn mannen«. »Det gjæng inkje gjetord av ingenting«. **R., godt**, lov-ord, n.; (ufor-delagtigt), *last-ord, u-lov („forældet", Molb.), *skam-ord, låkt ord. **Som har godt R.**, væl-gjeten. **R., løſt, dunkelt**, kvetr(i), n. og m., røjk, m. **R., ſtort, med liden Grund, forvanſket, overdrev.**, drysje, f., skrynje, f., gjøjse, f., gysje, f. Jfr. Upaalidelig; Strøne. **R. efter Døden**, eftermæle, n. **R. om Krig**, ufreds-tidend, f. **Fortælle forvanſtede R.**, gysje, ar. **Høre R. om**, frette (ee, -e), spørje, y (-spurde). **Tilgſtelig for ſit R.**, *ord-sår.

Rygtemorder, ære-morder?

Rygtes, frettast(ee), spørjast(y), *spørst, *verd spurt, *verd gjetet; ordes (Molb., H. D.). Orde i * ær bringe paa Tale, *ordast ær ſamtale. »Det hadde spurst«, ɔ: var kommet i Folkemunde. »Det er litet, som inkje skal frettast«. Mk.: »eg hæve fret' det, men inkje set det«.

Ryk (Rap), nup', m., nyk', m., kip', m., skum-pan, n., ryk', m.; (en Stund), ri(d), f., bejte, f., tak', n. **R. el. Stød fra Siden**, vink, m.

Rykind, jfr. Indtryk. Mk. *folke-kjømd, *man-k. »Der er folkekjøm(d)t på den garden«.

Rykke, rykkje (-te), nuppe(ar), nappe(ar), *nøppe(y), kippe (-te). Sv. noppa, noppra. Jfr. Nappe, Snappe. **R. bort el. tilſide**, vinse(ar), vinke, ar („opfattet ſom vind-ke»?«"). **R. op** (bryde op), flytje (-flutte), *drage av; (forfremmes, jfr. avancere), *stige; (bevæge ſig), drage seg, *flytje; (rive løs), hæmpe, e (ar); (trække ſtærkt), *slite i, på, slette(i), ar. Dv. sliting, f., sletting(i), f., ɔ: ibelig Rykning. **R. ſmaat el. ſagte**, *nykkje (-te), *nukke, (nokke). **R. i Haaret** (Hovedet), *lugge, ta(ke) i luggen (sv. lugga), røskje(y) (-te), *nuve; (hinanden), *luggast. **Rykkes** (jfr. Brydes) **med hinanden**, *kip-past, *nappast, *rivast, rykkjast. Dv. *nappe-ta'k.

Rykker (ſom trækker ind Gjæld), *rykkjar.

Rykkerbrev, krævjar-brev. Lm.

Rykning, rykkjing, f. (til rykkje = rykke), ryk', m., nupping, f., nykkjing, f.; (i Haaret), lug', n. Mk. lug', m., Haar-top, Hovedhaar.

Rynke (Ujævnhed, Fure), ruvle, f. (dv. ruvlot); (Fold), rukke, f.; (ophøiet Stribe, f. E. paa en Klippe), rukle, f; (R., ſom i Panden), skrukke, f. (B. B.); (paa Hud el. Klæder, fremſtaaende), påse(o), m., kyte, f., lyre, f., kyle, f. (»barke-k., blod-k«; gl. n. kýli, Byld). »Han er så fejt, at det hæng påsarne (el. kytorne«). **Søm med Rynker**, rukke-saum, m. **Med ſmaa R.**, *små-rukka'. — **I Rynker trække ſammen**, snyrpe(-te, snurpe), hørpe, y (-te), snærpe (-te), e.

Rynke, at, rukke(ar), rykkje(-te), skrukke (ar), snærpe(-te). Jfr. Sammenſnærpe; Strumpen. **R. Panden**, slå rukkor på skallen. **Rynkes**, rukkast, skrukkast, skrukke seg, skråne(ar), skrøkke (-skråk', o), snærpe (-snarp), snærke (-snark).

Rynkebaand, rykkje-band, n.

Rynkefri, rukke-laus, jævn, *jamn.

Rynket (ujævn, haard), skråkken(o), *lyrot (om hud). **R. blive**, rukke seg, rukkast, skrukkast. Jfr. Rynke. **Dyr med r. el.**

ſtribet Skal, *skrukke-trol', *skrup'-t., *skarp-t., skurk, m.

Rynkning, rykkjing, f., (til * rykke = rynke), ɔ: „Indſnørjng".

Rype, rjupe, f. (rype, rupe). **Rypehan**, rjupekal', m.; rype-stæg, e (H. Ibs.). Mk. *fjæl'r., eg. *skog-r. **Et Slags R.** ær *fjæl'skarv. **Ubſigt til at finde R.**, rjupe-vo'n.

Ryslœder, *rysk ler(?).

Ryſte, 1. (bœve), riste (—e) (i', gl. n. hrista, sv. rista), r. seg, *skake (-sko'k), *dille(ar), *disse(ar), dege(i'), ar, *dirre, *rugge(ar), *rugle, *huske(ar), skjælve (-skalv, h. skälve', o), tetre(i), ar (dv. tetring, f.; t. zittern); skrælle (-skral'). »Han skjød og dundrede, saa Ruderne skrældte ud i halve Byen«. Asbj. 2. (ſætte i bœvende Bevœgelſe), riste(-e), skake (-skok, h., skjœke') dille, ar (»hunden dillar rumpa«), *disse, *bikke, rugle(ar), rugge(ar), rigge (ar), *skumpe, *skumple, sikke(ar), *sukke (dv. suk', **Ryſtelſe**). Mk. samme ord i »intr.« og »transit.« mening. **R. paa Lemmerne**, riste på seg (på hovudet); (ſvinge, vifte; ogſaa renſe ved **Ryſtelſe**), syfte(-e); drøfte, y (korn); (rive i, omlaſte), ruske(u'). **R. ned** (Frugt), *skake ned. **R. ſammen** (tættere), *sikke(ar), *skake i hop. Dv. sikkad, ɔ: ſammenryſtet; *sikking. **R. langſomt**, *kinke. Jfr. **Rokke**. »*K. med (el. på) hovudet«. Dv. kink, m. **R. af Trang til at le** (være forpint af Latter), tetre(i), ar. **Ryſtes**, *rugle (intr., jfr. **Ryſte**); (gyſe), *ryggjast (jfr. rog' og rœgd, y, ɔ: **Gru**); (bevœges), kløkke (-klåk, o, klåkke', o). (Y i ryste, ɔ: riste, ær da likeså underlig, som fryste = friste vilde være. I * i, i gl. n. i og i sv. i!).

Ryſtelſe, *risting, *sikking, *skaking, ska'k, n., *rugging, *rugling, *dissing, husk, n., *skumping; (Støb, pludſelig Skræk), kip', m., kvæk', m., *støk', m.; (R. i Sindet, Skræk), kjælde (av kald), f., ruve, m., kjøl, m., skjælv, m., kaldtåkke(o), m. Jfr. **Gyſen**. **R., ibelig**, *skaking. **R. føle** (gyſe, oprøres, føle Afſky), *askraft (iskr-); rœsje(y) i holdet, resne(i), grœsje(y). Gl. n. askran, ɔ: **Rædſel**, œskra, gyſe, eiskra, være oprørt. Jfr. **Gyſe, Skrække**; **Kold**. Mk. og støkke (-ståk, o), skvætte (-skvat'), kvæppe (-kvap), kippe seg, kvække (-kvak'). **R. paaføre** (ſtræmme), kvækkje (-te), kippe (-te), støkkje (-te).

Ryſtende, *skaken, *skakal, skakande, ska'ksam, huskal; (uegentl.), ruveleg, jfr. **Gyſelig, Frygtelig, Skrækkelig**. **R. Bevœgelſe**, skumping, f., skaking, f., rugling, f. Jfr. **Ryſtelſe**.

Ryſteſtol paa en Kvœrn, *skake-tejn (skakke-t.), *ska'k-vånd(o), m., s.-vål(o), m., s.-mungel (jfr. mondul), *skakar. Mk. »skjælve som ejn skaketejn«.

Rytmik, vellyds-lære (om tidsmål og velklang.)

Rytmiſk, avmålt, velordnet.

Rytmus, avmålt rørelse, jævnt skifte (ɔ: „regelmœſſ. Afvexl."), jævnmål (Molb.), like tidsmål. Jfr. **Takt**. H. P. S.: klangmål, klangfylle. Dœrtil har han klangmålig, klangfyldig for **Rytmiſk** og klangmåls-lœre for **Rytmik**.

Rytter (t. Reuter [og Reiter]), *ridar (Lm.); (Soldat), *hest-kar. For „han er god R." siges f. e. »han ri(d)er godt«, »h. sitter godt til hest«, ær fast i sa(d)len. Molb. lærer og, at man i bokmålet hjælper sig på annen vis: Der kom to ridende forbi (ikke to »ryttere«). Vi mødte et helt selskab til hest (ikke »af ryttere«). Mk. og **Beriber, Forriber, Poſtriber, Strandriber**, ikke **Berytter** o. s. v. Jfr. t. Ritter, som i dansk ær blet **Ridder**. Gl. n. riddari og riðar.

Rytteri (t. Reiterei), *hest-folk.

Ræbe, *rape (råpe, o), ar, *garpe(ar), *gurpe, ar, Sv. rapa.

Ræben, ra'p, n., gurp, m.

Ræd' (ſat i Skræk), *ræd'; (ſom let bliver bange), *ræd', *ræd'voren, rædsam, mœrk(y)-, folke-, båbbe-ræd, o; (ſky, varſom), *va'k, *var. Jfr. **Frygtſom**. Mk. og »r. føre klædom, pengom«, el. »r. om klœdi, om pengarne«. **R. gjøre**, ræde (-de), rædde(ar). Jfr. **Skrække, Forſkrække**. **R. blive**, *rœddast. **R. være**, rœddast, rædde seg.

Rædſel, rœdsl, m. og n., rœdsle, f., rœdhug, m., rœgd, f. (y); råg'(o), n., ɔ: „Frygt, Ave, Reſpekt". Sv. rädd-håg, rädsla. Gl. n. hrœzla.

Ræge, 1. (en Krebsart, *Squilla*), rœk(j)e, f. Sv. räka. 2. jfr. **Spyt'**.

Rækel (t. Rekel), eg. stor jagthund (jfr. *rakkje, ɔ: Hanhund; gl. n. rakki, ɔ: Hund); (lang Figur, Perſon), stekel(i), m., rage, m., stri'k, m., strake, m. (ɔ: „høi og rank Figur"); (lang Laban), lurk, m. (eg. Kjæp, Knippel); hœngsle, f., ɔ: „en lang Figur uden rigtig Holdning". (Jfr. *hœngslot, ɔ: „uanſelig, ſom har daarlig Holdning"). Se **Opløben Perſon**; **Lømmel**. Stekel ær eg. Pig, Torn (tind, m., *brod'). Mk. og stik(k)elsbær, *Ribes grossularia*.

Række (Rad, Linie, Følge; jfr. t. Reihe), rœkkje, f., rejg, m., rejk, f., rejt, f., rå'k, f., straud, f. (stråd, o), f., sæ't(e), n., *slag (»*slag i s.«), lag, n. (ås-, bakke-, fjæl'-, ufse-, kviste-lag), line, f. (»stande i ej l.«), rejd, f. (grind-r., ɔ: Rœkker af Grinde; se **Fold**, ɔ: Flytte-

fold); (af Ord el. Navne), rægle (røgle), f., gl. n. regla, lat. regula, ɔ: Regel; (i Bevægelse, fremstridende Flok), lag, fylgje, n., rejd, f., skrejd, f., slo(d), f. »Han styred ud med et Lag paa firti (ɔ: fyrti) svartlette Skibe«. Fr. Bg. Jfr. Klynge, Gruppe. »Ej lang slod med kyr«. Sv. * slod, slo. (Strøg, Linie, lang Rad), stråke, o, f.; (Kreds, Ring), rad, f., gard, m., rast, f. (»gard kring-om månen«; tan'-, fal'-g., ɔ: Stjærngaard; fjæl'-, man-g.). **R. af Gaarde**, gard-lag, -krul', -ræp'(e), m. **R. af Hvale**, kva'l-bru'k, n.; (som forfølger en Fiskestim), kval-grind, f. **R. opfatte Melkekar**, sætna', m. **R. af sammenlagte Ting**, skare, m. **R. af Strømbøiger** („et Søstykke, som er oprørt af Strøm"), røst, f. **R. af Beifarende**, færd, f. (Østg.), rejg, m. **R. el. List paa en Bæg, som Redskaber kan fættes op i**, hald, n. (navar-, knivs-h.); (at fætte Fade, Bordtøi i), rækkje, f. **R., som er sat paa en Gang**, sætning, f. *Garnsætning. **I fortløbende R.**, *etter råd, etter råke(o), *an-fares, *føre(y) tvært, *føre ende. **I R. gaa**, *ræse (-te). **I R. lægge**, rejte(ar). Jfr. r. seg, om Kornet, som lægger sig paa Ageren. **I R. opstille sig**, rejge seg(ar). **I tætstuttet R. sammenhobe**, *skare(ar) (som i et Tegl- el. Spaantag). Gl. n. skara. Mk. *skara(d), ɔ: sammenfældet.

Række, at (naa), række (— rak', h. rokkje«), *nå (»nå botnen«); (være tilstrækkelig), *række, *nå (»nå te hausten«), *slå (»snøret slær ikkje«, ɔ: naar ikke Bunden; »vade så langt, som støvlerne slå«); (opnaa et Formaal), *række (»r. hejm, r. fram te natta«); (strække), *rækkje, rembe(e) (»r. skin, jarn«; dv. rækkjing); (fuldføre), vinne (— van'). »Me vinne det til kvælds«. **R. efter**, gripe, ta' etter, *trive etter (— trejv); *trivle etter. **R. hen til** (naa, bersre), *ta(ke), næme (-de). »Bordet tok væggen«. »Det tæk bort i væggen«. »D. t. op-under loftet«. »Bordet nærmer bort i væggen«. »Fjøli næmde fram på beten«(i). Jfr. Bersre. **R. til med Rød**, trejne (-te). **R. høit**, rise (— rejs). **R. Haanden op**, rette, ee (—e) op handi. **R. Tungen ud**, rette ut t. **R. En noget** (overrække), *lange, få (»få meg korgi«), *fli (-dde), sende (-e), rette (-e), give(i'). »Han kom og rette meg det«. „Oftere med et Adv., saasom rette fram, op«. Jfr. Levere. **Rækkes ud** (aabne sig, tabe sin Bøining; om Krog, Bugt, som er udsat for Strækning), *rakne (sv. rakna). Mk. og rækkje, ɔ: få til at *rakne (»r. ut ejn krok«); *dragne, tågne(o), sle'tne(i).

Rækkevidde, nåing, f., rækkjing, f.; (Synets), lejte, n., ɔ: den Strækning, som kan sees fra et givet Standpunkt.

Rækling (af Helleflynder), jfr. *rækling („Helleflynder, som er flaaren i Strimler og tørret". „De Strimler, som dannes af Udkanten el. Finnerødderne, kaldes Rav"). Jfr. Rav.

Rækning (Udstrækning), retting(ee), f.

Rækværk, rækkje, f., bri'k, f., grind, f., stængje, n.. traler, f. Mk. trale-værk, n., ɔ: „Gitterværk". **R. ved en Trappe el. Gang** (Bro), hand-tre, n., h.-re (-rid), h.-rev(i), n. Gl. n. handrið, handrif.

Ræling (eng. railing, holl. regelingen), ri'p, f. (H. L.), båt-rip (J. Lie), bord, n., æsing, f.?, ɔ: „en tyk List paa den indvendige Side i en Baad, anbragt noget nedenfor Bordkanten og i lige Linie med denne". Mk. og *laus-rip, *skvætrip, ɔ: „en løs Fjæl, som i visse Tilfælde fættes ovenpaa den egentl. Rip".

Rænke(r) (t. Ränke, Fl. af Rank, eg. Krumning), jfr. *krokar, skalke-råd, f., mejnråd, f., mejn-spe'l, n. (ɔ: „fortrædel. Spil"), m.-stre'k, n. (i), vridor, f. pl. (jfr. Vridning), krokvejer, kroking, f. (?, ɔ: „Omveie"), på-fund, ræve-strek(i), n., ræve-krokar (Lm.), (gå på) ræve-klør, fante-læte, n., fante-streker, kne'p, n., kunster, løjn-råd, f., list, f. Jfr. Intrige, Udflugt. **Anlæg til R.**, jfr. fante-tåt', m., -lag, n. I gl. n. finnes hrekkr, m., ɔ: Rænke, hrekkvíss og -vísi, f., ɔ: rænkefuld, -fuldhed. Men i * forekommer denne rot ikke, og Rænker, -kefuld, -mager, -smed osv. i dansknorsken skriver sig da vel fra tysken. „Ordet er overført fra Tydsk" siger Molb., „og bruges oftest i Plur". Jfr. Sind, List. H. D. »lader ordet i det mindste foreløbig gå som godt dansk ord«.

Rænkefuld, krokot, mejnsam, fu'l-kyndt, svikot, sviksam, mejn-sløg, mejn-vi's, -klok, -vetog(i). Jfr. Snedig.

Rænkefuldhed, jfr. Rænkefuld.

Rænkesmed, ræv, m., fuling, m., fu'l-igel, m. (ɔ: „lumsk, lurende Krabat"); krok, m., krokar, m., *mejn-krok. Mk. snare-tvare, m., „En, som forvirrer Sagerne ved allehaande Fordreielser". Jfr. Intrigant.

Ræson (t. Vernunft; Fornuft), vet, skøn; eftertanke („bringe En til R."); årsak, grun („der var al R. til"). **Han tager ikke mod R.**, *det bit ingen ret på hånom. **Som ikke tager mod R.**, umedgørlig; urimelig, vrangvillig, *retlaus. Dv. *ret-

løjse (rettarløjse), ɔ: „Uretfærdighed; Ligegyldighed for al Ret; ufornuftig Trods".
Ræsonnabel, rimelig, billig, høvelig, skønsom, selv- el. retfølgelig? (rettfylgje, Lm., Konsekvens); sømmelig; gavmild, rikelig; måtehålden.
Ræsonnement, dom, domming? *døming; over-vejelse; slutnings-kæde; vrang-visdom, *snare-snak, *vringling. Jfr. Sofisteri.
Ræsonnere, døme (-de), dømte(ar), tænke, t. over el. efter, overveje; slutte; også = spille den kloke, gøre sig vigtig, gøre næsvise inkast (ɔ: Indvendinger. Sv. inkast). **R—nde Katalog**, »tænkende« liste (opskrift), ɔ: med undersøkn. og vedtegninger (Bemærkninger). **Ræsonneret** (Gramm.), prøvende, granskende, tænkende, drøftende. Jfr. Kritisk.
Ræsonnering (Kritik), øver-læte, y (av *låte øver, y, utlate sig om).
Ræsonnør, snakker, skravl, m., *vasekop, *gauk, vringler, motstræver. Jfr. Baaser, Vrøvler. Enkelt man har brukt R. for tænker, dømmer.
Ræv, *ræv, e (røv). **Hun-R.**, ræve, f. (røve, rævje, røvje), ræv-ti'k. **Som Rævene hyle**, ræve, e (røve). **Med Ræve skal man Ræve besnære**, *d'er ræv, som ræv skal fange.
Rævbjælde (*Digitalis*), ræv-bjølle, f. (rævhanske), bjølle-blom, m., finger-gul'.
Rævegift, ræve-kake, f.
Rævehale, ræve-rove, f. (røvs-rove, rævjerumpe).
Rævesax, ræve-glæfse(e), f. B. B.
Rævskind, ræv-skin (røv-s., rævja-s.).
Røbe, åpendage, o (ar), åpen-bærre, e (ar), opdage; vise, vitne om, lægge for dagen, *sægje ut-av, føre ut, *bærke, e (ɔ: gjøre bar), klæde av; (om sig selv), skrifte. »Hun skulde aldrig opdage ham for nogen«. Asbj. Jfr. Blotte. **Blive røbet**, komme op. **Røbe** ær vel eg. *røgje (røje, sv. røja), ɔ: „slabre, snakke meget om andre Mennesker". Gl. n. rœgja, bagtale. Jfr. min »Den landsgyld. norske uttale«, s. 206.
Rød, *raud (raug). **R. overalt**, *samraud. **Blegrød**, raud-blak'. **R. i Aarerne**, *raud-gårot. **R. i Kinderne**, *plomot. **R. paa Siderne**, *raud-sidot. **R. i Øinene**, *raud-øjgd. Jfr. Surpiet. **R. Farve**, jfr. Korkmos (Stenlav). **Rødt Insekt** (*Trombidium Holosericum, Akarius Holos.?*), raud-lus, koste(oo)-lus, bråe, m., brå-frø. **R.** (rødagtig) **Stenart**, raud-grjot, n. **Se rødt ud** („vise sig i en r. Farve"), raude, ar (råde, o, røjde; jfr. rjode, farve rød). Gl. n. roða. »D'er så ful't av bær, at det raudar på marki«. »Han stænd og gaper, så det rådar(o) i halsen«. »Soli rådar i fjællet«. **Med Rødt indsprængt**, *raud-sprængd. **Med røde Figurer tegnet**, *raud-rosa(d) (-rosot).
Rødagtig, *i-raud, raudleg, raudvoren, r.-sprængd. **R. Sødyr**, **som Fisterne æde** (ofte i Sildens Mave), raud-åte, n.
Rødben (den rødfodede Strandsnæppe, *Totanus Calidris*), grå-tjæld, m., kvekeft-tjæld, stælk(e), m. (stilk). Isl. stelkr.
Rødblakket, *raud-blak.
Rødblommet, **-blomstret**, *raud-bloma(d).
Rødbrystet Dvergsnipe (*Sylvia Rubecula*), *raud-hals.
Røde (Morgen-, Aften-), rå(d)e(o), m. (gl. n. roði); (Krap., Farveplante), raud-farge, m.; (Materie i Saar), vå'g, m.; jfr. var, m.; (Rødning, Udblødning, et Slags Forraadnelse), røjting, f., røjte, f., fåing, f., få, f. Jfr. Rødne.
Rødefyge („et Slags Blodgang blandt Dyr", Kjør), raud-sot(oo), f. Mk. *raudsot-gras, ɔ: *Lychnis dioika*.
Rødfarve, raud-le't(i'), m., r.-farge, m.
Rødfarvet, *raud-farga(d). **R. Uldgarn**, løgje, f. (løje). Mk. løgje-le't(i), m., ɔ: et Slags rød Farve; l.-saum, ɔ: Udsyning, Brodering, paa Vanter (med rød Uldtraad); l.-tjæld, ɔ: Tæppe af farvet Uldgarn.
Rødfinnet Flodfisk, raud-fjø(d)ring, m.
Rødfisk (Hav-Aborre, *Sebastes Norvegicus*), auger (-gur), m., raud-fisk, r.-fjø(de)r, f., *klokkar; stor-auger („til Forskjel fra en lignende mindre Fisk, Tindauger").
Rødgul, *raud-gu'l.
Rødhaaret, raud-hærd, („oftere") r.-håra(d). Gl. n. rauðhærðr.
Rødhed, se Rødme.
Røding (plukket Tougværk), drev? (til fænghul på kanon).
Rødkjertlet Stenart, raud-kjørning (ky-), m. Jfr. *raud-kjørnt (-kjønt) (-kyrnt).
Rødkløver (Blomsten), raud-kol', m.
Rødkogt, raud-kokad (-kokt). **R. Øl**, raud-dravle, m.
Rødkrid, raud-kri't, f.
Rødladen (rødmusset), *rjod-, raud-lejt, r.-dæmd. Gl. n. raudleitr. Sv. rödlett.
R. og frægnet Pers., raud-fræning, m.
Rødligt Udseende have, *rau(d)e, røj(d)e. **Med r. Øjenbryn**, *raud-brynt.
Rødmalet, *raud-målad. Jfr. raud-måling, ɔ: rød Malerfarve.
Rødme (Rødhed), raude, m. (råde, o, råe). Gl. n. roði. **R. i Kinderne**, plome, f.
Rødme, at, rau(d)ne. **Rødme af Ubseelse**, verte raud i anletet, raudne i anletet.
Rødmuld, *raud-aur, r.-mylde, f.

Rødmuldet (Ager), *raud-myldt.
Rødmusset, se Rødbladen.
Rødmyre (*Formica rubra*), *raud-maur, *ejter-m.
Rødne (Lin, Hamp), få (-dde), røjte (-te); (Skind, saa Haarene blive løse), røjte skin. Sv. röta. **Rødnet**, *røjt, *fådd'.
Rødning (af Lin, Hamp osv.), røjte, f., fåing, f., røjting, f. **Kar at rødne Skind i**, røjte-stamp, m. **Haar, aftagne ved R.**, *røjte-hår. **Ved R. opløses**, *røjtast.
Rødningsted, få, f.
Rødplettet, *raud-flækkot.
Rødstade (Fugl, *Garrulus infaustus*), raudskjor (-skjur, -skjørt), r.-skrike, r.-kjukse, *tæl'-kjukse(e). Sv. rødkjuxa.
Rødstalle (*Cyprinus rutilus*), mort(u'), m.
Rødstjægget, raud-skjæggad.
Rødspette (Flyndre), raud-flække, f.
Rødspættet, -**prikket**, raud-dråvnot(o, r.-drøbnot), r.-flækkot.
Rødstjert (*Motacilla Phoenicurus*), raudstært, m.
Rødstribet, *raud-rændot(e), o: **rødbrandet.**
Rødved („rødt og stjørt Træ i Fyrretømmer"), raud-mor, m., tenar(i), m. Mk. raud-fure, o: „Fyr med rød Ved".
Rødøiet, *raud-øjgd.
Rødørred (med rød Bug, *Salmo alpinus*), røjr, f. (»røjder«, røje, rye). Gl. n. reyðr.
Røg, røjk, m. **R. og kvalm Luft i et Hus**, svæle, f. Gl. n. svæla, o: **Røg. R., kvalm, stærk** (af brændte el. stærkt opvedede Ting), ejm, m., o's, m. Mk. *ejme, o: øse. Sv. osa.
Røge, *røjkje (-te); (tilrøge), røjkje (»r. huset, r. fisk«); (brænde for at frembringe Røg), røjkje (»r. ejne, r. tobak el. r. pipe«); (Fisk), *ræse (dv. *ræsing), røjkje. Jfr. Ryge. **Røget** (sort af Sod), *røjkot; (tørret i Røg), *røjkt. Dertil *røjkte-sild, -laks.
Røgfang (Rør til Afledning af Røg), su'p, m., røjk-s.
Røghat (over Skorstensspibe), røjk-hætte, f.
Røghav, røjk-stå'l, n. Jfr. Røgmasse.
Røghul i Tag, ljore, m. (jåre, jøre), ljorhå'l(o). Gl. n. ljóri.
Røghvirvel, røjk-floke, m., -vase, -dot'.
Røghætte (-hat), røjk-hætte, f.
Røg-Ild (mod Myg, Bræmser m. m.), gjøjve, n. (gjøv, »gyv«), *røjk-brising, m., r.-nying, m.
Røgluft, røjk-luft, f., -ange, m., -tæv(e), m.
Røgmasse, meget stor, røjk-stå'l, n.
Røgning (Gjennemr., Tilrøgn.), *røjkjing, *røjkning; (f. E. mod Myg), røjkje, n., *røjkbrising, r.-nying. Jfr. Røg-Ild.
Røgstue, røjk-ståve(o), f., ro't-s., ljore-s.
Røgsvamp (*Lycoperdon*), røjk-sop', fis-sop, -bal'(i'), m.
Røgt („Pleie", Tilsyn), røkt, f., røkting, f., skjøjting, f., omskjøjting. **R. af Kreatur**, ans, n., ansing, f., stulling, f. Jfr. Omsorg, Pleie.
Røgte, røkte(ar) (gl. n. rækta), røkje (-te); (Embede, Ærende), passe, vare-tage, ta' vare på, *røkte(?); (Kvæget), stulle(ar), stille (-te), *bustulle, stie(ar), stelle (-te), agte(ar), anse(ar), sytte(ar), ambætte(ar), stjorne (skjodne), ar; (sv. ansa, stella); (holde i rigtig Orden), svepe om (i), ar.
Røgter, -**ske**, røktar, m. Jfr. -**inde**. Mk. og bu-deje, anse-kolle.
Røllike (*Achillea millefolium*), rølk, rollik, m., ø'l-kal', m., hard-haus, m.
Rømer, buket vinglas (grønt).
Rømme (flygte), røme (-de), rippe(ar), strjuke av, skvætte (— skvat'), støkke (— ståk', o), karre(ar). »*Røme huset, landet«. Jfr. Pakke sig, Flygte, Løbe afsted, Undvige, Forsvinde. **De maatte r. i al Hast**, »dej finge bør undan bakken«. »Dej fek få'k(o) el. skys'«. **R. op** (i Stuen), rødje(y) op, røme (-de) (undan), vøle (-te) (vele) om. Jfr. Pynte, Pryde. **2. R. sig** (harke), krømte(y), ar, kræmte, ar (B. B.), skryde (-de) (skry, skrø), ryde (-de), rækje (-te, av *råke, Spyt). Dv. krømting, f., kræmting, f.?, rækjing, f.; skryde, f. (o: Opholdning), ryde, f.
Rømning, røming, f. Jfr. Flugt.
Rømningsmand, *røming, m.
Røn (Rogn, *Sorbus aucuparia*), raun, m. (rågn, rång). Sv. rön, rönn. Jfr. Agelbærtræ. **Snylterøgn**, *flåg(o)-raun. Mk. raune-blom, m., -bær, n., -kal', o: Stamme: -lauv, n., -renning, m., o: Spire, -run', m., o: Buskt, -skog. Mk. og raun-asal (rågn-asal), o: *Sorbus hybrida.*
Rønne (brøstfældigt Hus), skruml (Molb.). »Et gammelt sk.«
Rønnebær, raune-bær. Mk. »ræven lastar raunebæri; han kan inkje nå dej« (el. »dej hanga for høgt«).
Rør (Rørvækst. Stængel), røjr, f. (og n.); (Cylinder; Pibe), røjr, f. »Omn-, vind-, vas-r.«; (især Geværløb), lo(d), f. (oo). **R., bøieligt**, slange, m. „Af t. Schlange".
Rørart, røjr-slag, n.
Røre (bevæge, flytte), *røre (-de), *ake (— o'k, h. ækje') (åke, o), røjve (-de); (rokke), *kippe, *romse (»r. seg, o: vende sig paa sit Leie), av *rom (Rum); rugge (ar). **R. sig**, *rikke seg, rople(u) seg (o: r. paa sig), romple(u), ruske på sig. »Dyrene begyndte at vaagne og ruske paa sig«. Asbj. **R. eller rode i**, vase (ar), ruske(ar). **R. op**, *røre op; (grumse),

*røre op, *gurme; (rode i en Masse), sumle(ar), røre (»r. i hop«), blænde, mængje. Jfr. Blande. R. paa Foden, le'e på labben (lede). »Der var ikke et af dem (de vonde Dyr), som leede paa Labben en Gang«. Asbj. »*L'ee fingrarne, l. på fingr., l. seg, l. på seg«. R. sammen (jfr. Forvikle), *røre, vase (ar), vave, ar (jfr. Vaase); *tville (ɔ: tvirle »i«, jfr. *tværel, e, tverel, ɔ: Kjærnestav), »rive i hop, *røre i hop, *graute, *kumle, *kykse; sumpe(ar), sumle(ar). »Sumpe i hop«. R. sammen i stor Mængde, mølske, y. R. til (jfr. Bikle, Omvikle), *røjre, *røjrge. R. ved (berøre), *ta(ke) på, *t. i, *kome åt, røjve (-de), røre (-de); *håre (ɔ: røre saameget som med et Haar). »Dæ' tole ikkje, at ejn hâra' åt di«. R. til Taarer, grøte (-te), *klækkje. Gl. n. græta. »Han talade så, at han grøtte hejle ålmugen«. R. Tromme, slå tr. Røres i Sindet, klække (— klåk, h. klåkke', o), *klækkjast, *myklast, *rennast, *mjukne; *då seg, *dåst (då-ast), ɔ. røres til Medlidenhed. Let at røre, *blaut, b.-hjartad, *klækken, klæksam; (følsom), hjartemjuk. Rørt af Slag, *nåmen. Rørende (gribende), *rørande; (som vækker Bemod, især om Sang el. Toner). ved-kjømeleg. Gl. n. komast viðr, rørs.

Røre, en, gjørme (gy-), f., mørje(y), f., mårke(o), m., mejsk, m.; (blød Masse), surpe (sørpe), f.; (Blanding, Deig), mauk, n., mång, n. (mang); (Uorden, Forvirring, Forvikling), *røre, f., kjøre, f. (møse-, y, prim-kj.), u-kjøre, f., sumpe, f., susle, f., kuml, n., kumse, f., kusme, f. »Det kom i kumse«. Jfr. Forvirring; Masse.

Rørelse (Bevægelse), rørsle, f., *le(d)ing(i), f.; (Berørelse), røjving, f.; (Færdsel), førsle, f. Jfr. og Røre (at).

Rørestang, røre-stikke, f. R., som ligner en Aare, *ror. Jfr. *mejsk-ror. Se Mæstestang.

Rørformig (jævntyk), tånglen(o). Jfr. Tangstilk.

Rørgræs (*Phalaris arundinacea*), røjr, f. (n.), røjr-gras. Sørensen: strandrør.

Rørig, *rørog; (raft), *flak'-før. „Helft om gamle Foll".

Røring (Omvikling, især til Skibs), *røring, f., røjrge, f.

Rørlig (bevægelig), rørleg; (som man let rører ved), *rørande. R. Gods, løsøjre, m. „Mest almind. n. (neutr.), som synes fejlagtigt".

Rørstok, røjr-stav, m.

Rørtag (Halmtag), røjr-ta'k, n.

Rørvægt: Rod af en R., røjr-ro't, f.

Rørræg, ægge-røre?

Røs(e), røjs, f. Sv. rös.

Røskat (Hermelin), *røjse-kat. Gl. n. hreysiköttr, lekat.

Røst, *røst, *mål, *mæle. I sammensætn.: *mælt, ɔ: med Røst: høg-mælt, gran'-m., kring-m.

Røste (Malm), *elde malm, roste(?). Til *roste, m., „Masse af Jernerts, som er oplagt til Udbrænding".

Røv (eg. = anus), rauv, f. Finere: *sæte, m., bakdel. Gl. n. rauf, et Hul'. Gl. d. = Hul'.

Røve, *røve, rane(ar), hærje(ar), *plundre; (bortføre), hærje(ar), *kværve (kongsdatteren; dv. *inkværvd, ɔ: bortført) = *bergtake, *take i berg.

Røveri, *røving, *hærjing.

Røver, *røvar.

Røverbande, røvar-lag, n.

Røveri, *ræning (eg. om ægsamling) (Lm.). *røvarskap. Lm. Se Ran.

Røverkjøb, *skam-kaup, -*pris, *røve-kaup, *givar-kaup. Sv. röfvarköp.

Røverkule, -rede, røvar-bøle (Lm.), rænarrejd, n. Lm. Til *ran, n., *rane (*ræne).

Røverslot, røverborg. (Raubschloß blir hos os, har en sagt, hverken Rovslot el. Røverslot, men Røverborg).

S.

Sabbat, kvile-dag, m., *hejlag-d., oftere *helg-d.; lørdag.

Sabbatianere, -tarianere, lørdags-kristne (? en del av gendøperne, som helligholder lørdag i stedet for søndag).

Sabel (fr. sabre), sværd, n. (litet brukt); jfr. kåre, m. „Maaske rettere Kaarde?" Sv. * kåre.

Sabelregimente, sværd-vælde (H. D.), hærvælde. H. D.

Sabæisme, (ild- og) stjærne-tilbedelse, -dyrkelse. Sac-, se under Sak-.

Saccharum Saturni, bly-sukker.
Sacra, helligdommer; kirkegods; gudstjeneste.
Sacrum Kollegium, kardinals-rådet.
Sadel, sa'l, m. (sadl, sajl, søjl). Mk. sa'l-brugde, f., ɔ: opabbøiet Kant paa S.; s.-knap, m., s.-makar, s.-rej(d)e, m., ɔ: Ridetøi.
Sadle, sale, ar.
Saf(f)ian, = marokin, ɔ: marokko-skin, fint gete-skin. H. P. S.: gyllen-læder.
Saft, saft, f.; („Sulvædfte, i Madvaret"), suft, f. Mk. *sufte, ɔ: befugte (sv. * söfta). »Det suftar seg«, ɔ: det udsveder Saft. **Saft i Træer**, save, m., sævje(e), f. Sv. safve. **S., udvirket**, låg(o), m.: humle-, bar-, ejne-låg. **Der kommer S. i Træerne**, *det sævjar. **Tid, da der kommer S. i Træerne**, sævje-tid, f. **S. af Træer ftrabe**, save, ar, sævje(e), ar. **S. el. Vædfte udtrække**, værke(e), ar: *værke vørter(y) or maltet.
Saftig (vædfkefuld), suftig; (fed, god til Sul), *suvlog (jfr. Sul); (frodig, ftærkt voxende), fraudig (frøj), *frau- (-gran, f.; -eng, f.; sv. frodig, sv. * fraudug, frog); (lyftig, morfom, brøi), suvlog (*tale, vise). **S. Mad**, suvl-mat, m.
Saftløs, *tur', *turfængd (turfingjen); (Kjød), *skrin'.
Saftrig, *fraudig, sævje-ful'. Sv. frodig. Jfr. Saftig.
Saftrigdom, frau', f.; (i Træ), frø'je, f. Jfr. Skjørhed; Sprød.
Saftfvulmende, saft-sprikjande. Lm.
Sag (Retsfag), sa'k, f.; (Skyld, Beftyldning), sak, f. (*»give sak«, ɔ: beftylde; jfr. saklaus, saka'); (Anliggende), sak, f., greje, f. (»hejle greja«; »skifte-, skjot-, skule-greja«), mål, m., mål-æmne, n. (»bære op målet sit«; »klage-, søks-, tvilsmål«). Mk. og ting, m., grejer, f., stel, n., væ'g(e), m.: penge-, arbejdsvægen; år-vægen; jord-væ'g, m. Sak brukes og om æmnet for en „Forhandling", sjældnere om en grun' el. årsak. Sag motsat Perſon og Sager for Redſtaber el. Tøi, Klæder ær efter Molb. optaget av tysk; i dansk brukes, siger han, oftere Ting el. Tøi. „Betydningen af Gods el. Tøi er her (i *) fremmed og hører egentlig ikke til dette Ord". I. Aasen. **Del af en S.**, grejn, f. **En let S.**, *ej let' sak, *ejt vandelaust værk. **Vanſkelig S.**, forråd, f.; jfr. »ej hard nå't(o, ɔ: Rød') å bite«. **S., vanſkelig at forſvare**, *krokot sak. **Den S. er vanſkelig**, »d'er mange krokar og flokar på«. »D'er hardt grjot i den stejnen«. **Den S. er ikke fuart afgjort**, jfr. »d'er ejt langt læræft å blejkje«. **Det er hjælne S.**, jfr. »det tålor(o) korkje vind elder væte«. **Det gjør Intet til Sagen**, *det er det same; *det sakar inkje. **Det er nu en egen S.**, *det er nå på sin måte. **Endnu er der en S. at afgjøre**, jfr. »der er ændå ej hæspe (gl. n. hespa, ɔ: *hæspel) til å greje«. **Ens Sager ftaa faa el. faa**, jfr. *vend: »d'er godt å vete, kor ejn er vend«. **Føre, vinde S.**, *føre, vinne ej sak. **Opgive en S.**, vikle, ar. Jfr. Svigte. **S. indlede** (jfr. Sag bringe paa Bane), orde(ar): »Eg skal orde det med hånom«(o). **Fremſtilling af en S.** (et Anligg.), målbæring, f., ɔ: (at) *bære op målet sit. **Som ikke er uden S.**, *saka'. »Saka man må tægje«(e), ɔ: den Skyldige nødes til at tie.
Saga sær ta(ge)t fra gl. n. Jfr. såge(o), f., „Sagn, Hiſtor., Fortæll." og *sågeman, ɔ: „Hjemmelsmand, den, ſom man har faaet en vis Underretning el. Fortæll. fra". Mk. og sægn, f., „Sagn, gammel Fortæll., Tradition", og sægnord, n., Udtryk el. Sætn. fra et gammelt Sagn. Jfr. Sagn.
Sagacitet, spore-ævne, gransker-æ., skarp forstand, skarp-syn, gløg-syn?; gran(d)seenhet (Molb.), gran-syn?
Sagefald, bøter, f.
Sager (Tøi), stel', n., grejer, f. pl., do'n (dont), n., drætte, n.; (Redſtaber), doning, f., donskap, m.; (Sager, ſom man fører med ſig: Tøi, Varer, Ladning), føre, n., føring, f. Jfr. Tøi. Sager for Tøi, Ting osv. regner allerede Molb. for (nyere) tyskheter. Jfr. Sag.
Sag(es)løs, saklaus (dv. sakløjse, f.), uskyldig; *uvaldande, ɔ: som ikke har git årsak.
Sagfører, sak-førar, m. Jfr. Prokurator.
Sagførſel, sak-førsle, f.
Saghukommelſe (modſat Navne-, Tal-H.), tinghukommelse? el. huk. om ting.
Sagination, gjødsle, f., gjøding, f. Jfr. Mæſtning.
Sagkundſkab (modſ. Ordk.), æmnes- el. ting-kunskap? Jfr. Realkundſkab.
Sagkyndig, sak-kjænd. Lm.
Sagl (Vædfte, ſom flyder ud af Munden), slag', n., slæve(e), m., sikl, n., såkl(o), n.; slækje, f. Væsken i munnen heter råke, m. (gl. n. hráki); utspyttet: sput', n.
Sagle (ſlippe Vædfte af Munden), *sikle, slagge(ar), slæve(e, -ar); (om Døde), drøjgje (de). Av *draug. **S. over Foderet**, sævje(ar).
Sagledug, *sikle-duk.
Saglen, *sikling. Jfr. Sagle.
Sagn (Hiſtorie, Fortæll.), sægn(e), f., såge(o), f. (gl. n. saga, akk. sögu), sågn(o), f. (søgn; gl. n. sögn, pl. sagnir); døme-

såge f. (gl. n. dœmisaga); *frå-sægn. Jfr. **Saga**. Mk. **såge-bo'k**, f., ɔ: **Bog med Sagn og Fortæll. i. S.**, **gammelt**, jfr. ej sægjande sågn el. såge(o), ɔ: „en Hiſtor. ſom gaar fra Slægt til Slægt".

Sagnkreds, sagn- el. sægn-ring, m.?, -vase, m.?, -floke, m.?, -gard, m.?. Jfr. gard, m., ɔ: **Kjæde**, **Kreds**, **Ring**, som *tan'-, *skjær-, fjæl'-gard (ɔ: **Bjergkjæde**).

Sagnsmand, såge(o)-man. Jfr. **Hjemmelsmand**.

Sagſtyldig („**det Modſatte af ſagløs**"), *saka'.

Sagſøge, søkje (-te), *sak-søkje. **Sagſøgt**, også in-klaget. Mk. og *sækta' (sikta'), *sækting. Gl. n. (at) sekta; sekt, f. Jfr. **Beſtyldte**.

Sagsøger, *sak-søkjar.

Sagte 1. Adj. (om Luft, Veir), *spa'k, *spakfængd, *ma'k; (Vind), le'n(i); (Gang), *stil'; (Røſt), *låg. **Som gaar ſagte**, *taug. Jfr. **Gaa**. 2. Adv., *maklege, *i ma'k (sv.: i mak, se **Mag**), *i make (»snakke, ro i make«); *spakt, stil't, taugt, (**lempeligen**), *lagom, *lågnt (o). Sv. lagom. *Sagte ær mindre ægte. Jfr. **Sagtens**. (**Smaat**), *så smått, *små-, *spaklege, *spakt. »Små-gråte, -hågge(o), -hue, -læ(je), -rope(ar), -springe«. »Fare spaklege fram«. »Han kjæm vel fram, som kjøjrer i make. **S. (lydløſt) bevæge**, stille (-te): »stille seg in«, ɔ: **liſte ſig ind**. **S. el. magelig fare frem**, tørme (y, -de). Gl. n. þyrma, ɔ: ſtaane. **S. gaa** (nøle), sagge(ar), sigge(ar), sugge (ar); jfr. *gange på katta(r)-foten«, »g. på tåi«. Jfr. **Søle** (nøle). **S. koge**, *sjode (-saud), ɔ: ſyde (virk. og uvirk.). **S. ryge ved**, tæpe (-te), tøtte, y(-e). Jfr. **Træde ſagte**. **S. tale**, **læſe**, pese, ar.

Sagtens, *fulla (»det var f. så«), *nok' (nog, nau), vel, altid. *Sagte ær mindre ægte, efter nt. sagt (sacht). Jfr. **Viſt**.

Sagtfærdig, *stil'-færdig, s.-fær(de)leg, s.-farande, *s.-voren, *stil'; *spa'klyndt, *s.-voren. Jfr. lin'-fær'leg, *lin'-før, lågn(o); *granvar, *plænt. Jfr. **Spag**, **Spagfærdig**, **Sagtmodig**, **Lempelig**.

Sagtmodig, *spa'k, lågn(o), le'n(i), *lin', læmpeleg, god-kyndt, *små-fæld (mots. *stor-f.), *tøjg, hug-mjuk (Lm.); sæveleg(e), sv. säflig. Sv. * ogs. säver. Gl. n. sefast. Se **Sagtne**. **S. (frebſommeligt) Mſke.**, god-mænne, n. Gl. n. góðmenni.

Sagtmodighed, lin'lejk, m., læmpe, n. (og f.), god-kynde, n., god-lynde, n.; mildskap, m., milde, f., mildhug. Lm.

Sagtmælt, *låg-mælt..

Sagtne, *stilne, stillast, *spakne (B. B.), *spakast, spækkjast; *gi(ve) seg, læggje seg; lenast(i), linnast; sævast, e (gl. n. sefast), tagne, ar; *duse (-te), *dovne, slone, ar, lågne(o); smække, ar („**om Vind og Søgang**"), *hævle på, ar (ɔ: ſagtne lidt); (**give ſig, om Vind og Veir**), *make seg, makast, hævle, løgne(y), lågnast (av lågn, o); (**om Storm**; **Sygdom, Lidenſkab**), davre, ar; (**aftage**), svene(i), ar, dvine, ar (**om Smerte**; jfr. **Lindres**). Dv. svening(i), f., dvining, f. **Sagtnes** (**gaa over, om Rus, Opbrusning**), sigre, ar, *sige av; *gå av. **Sagtne** (**gjøre ſagtere**), *hævle, lene(i), ar.

Sagtning (**efter Storm, Veir**), dus, n., dåv(o), n., løgje, n., lågn(o), f.; va'n, n. (**S. i en Storm**): »Det vart' ejt lite van«. Jfr. le'n(i), n., stans, n., spakning, f.; løgning(y), f., tagning, f.

Sagvolder, in-stævnte. **Sagvolder** har efter Molb. før også været brugt for **Sagfører**.

Sahara, **Sara**, **Zara**, eg. vidde; **ørken**, sand-ørken, hej(d), sand-h., lyng-h. (lyngmo), »hede«, sand-h. Jfr. **Ørken**.

Saillant, fræmspringende, *risande (jfr. **Rage**); rammende, bitende, skærende (vittighet).

Saint, se **Sankt**.

Saiſon (l. *satio*), eg. så(n)ing, så-tid (Meyer); årstid, år, tid, næmlig spille-år (ɔ: skuespil-år), brøn'- el. bade-tid, frakt-år, -tid. **Sommer-**, **Vinter-S.**, s.-, v.-halvår. **Saiſonberetning**, markeds-tidend (som avgives ved visse årstider). **S. mørke**, stille »sæson«, stille tid? **Nyt af Sæſonen**, jfr. nyt av året.

Sakkade, stærkt ryk.

Sakkarin, sukker-æmne?

Sakkarometer, sukker-måler (gradmåler for sukkerets søthet).

Sakrament (**Daab, Nadvere**), eg. ed; hellig gærning (ikke »handling«, t. **Handlung**); nåde-middel (el. -råd?), nåderejdskap. Lm. Jfr. **Middel**, **Handling**.

Sakramental, **-talſk**, hellig, højtidelig.

Sakramentere, banne, skjænne (-te; „**nyt Ord**"), *bråte(o), ar, *dure, *hurre. Jfr. **Buldre**, **Larme**, **Støie**.

Sakrarium, eg. helligdommen; det allerhelligste (den inviede hostie el. kirkebrødet); hellig-gemme? Jfr. **Monſtrans**.

Sakration, vielse, invielse, vigsle (vigsl), f.

Sakrere, hellige, vie, vigje (-de), *vigsle, salve; banne, sværje.

Sakrifice, **-ficium**, offer, n., opofrelse, ofring, f.

Sakrilegium, kirke-ran; vanhelligelse (av hellige ting).

Sakrileg(us), kirke-tyv, helligdoms-røver (Meyer), helligdoms-skænner, hellig-kræn-

kelse? (i likhet med helligbrøde). Jfr. Profanation.

Sakriſtan, degn, klokker (jfr. Kirkeſanger), kirketjener (el. -*vaktar?).

Sakriſti, skrudhus, præste-stue (i kirke). Lettere æn dette ord med »st—st« var vel præst(e)hus (som jo alt er kænt i egenskap av gårdsnavn) el. præste-rum. Sammenhæng. må i ethvert tilfælle vise, at det menes et rum i kirken og ej i præstegården.

Sakropolitik, hellig-verdslighet? (sammensmælt(n)ing av det hellige og d. verdslige). Efter Meyer.

Sakroſankt(us), hellig („Kongens Perſon er hellig"; juridiſt), *hejlag; høj-hellig, u-krænkelig? (mk. *krænkje); *fred-hellig? (H. D.; gl. n. friðheilagr), man-hellig? fred-lyst? Dærtil fred-helg (H. D., Fr. H.) (gl. n. friðhelgi, f.) el. -hellighed (H. D.), man-helg (Allen, H. D.). Gl. n. mann-helgr, f.

Sal, sa'l, m., hal', f.; (over Stuen), loft, n., høg-loft, n., høg-ståve(o), f., *op-s. S., ſtor, hal', f. Jfr. Salon. Førſte S. (ɔ: anden Etage), sals-høgd, f.

Salarere, lønne.

Salar(ium), Salair(æ), løn, års-løn, arbejds-, *skrivar-l.; kændelse (H. D.). S. til Sagfører, sakfører-løn. H. P. S.: sak-løn.

Salat (eg. ſaltet), kåld-blad el. bladning (av kold, Blad). H. P. S. Salat i nyere mening, såsom sildesalat, kaller han kåldblanding.

Salbere (Regnſkab), gøre op, avslutte (regning); betale gæld; = Likvidere.

Salbering, Salbo, regnings-opgør; overskud, mon, m. (til beste for den ene av vedkommende); betaling av gæld; slutsum el. -opgør (H. P. S.). Per el. pro Saldo, overskud fra siste opgør. Regningen er saldo, ær avsluttet, opgjort. Blive i s., bli til rest, ænnu skyldig.

Salbo, se Salbering.

Salebrøs, knudret, ikke flytende (om stil, vers).

Salem, Selem, blomster-malet.

Saleƿ (for Bryſtſvage; (perſiſt Ord), slimrot. H. P. S.

Salg, sæ'l(e), n., sælna', m., sæljing, f., såle(o), f. (gl. n. sala, gen. sölu). Til S., *til sæls, *til såle; på hånden („ha Varer paa Haanden"). Sv. till salu. Mk. såle-øl, n., Øl til Udſalg. Mk. og: g i Salg er likeså uægte som g i Valg; altså sal, val. Det samme gælder om g i sålgte, sålgt, valgte, valgt. Jfr. min bok om »Den landsgyld. norske uttale« s. 287 og 294.

Salig, *sæ'l (så'l, såle), *salig. Gl. n. sæll. Sv. säll. S. Far, Mor, *han far (h)ejten, ho mor (h)ejti (eg. kaldet). Mk. isl. heitinn; sv. * aiten. Jfr. Hedenfaren.

Saliggjøre, jfr. sæle, ar (forsåvidt * sæl ær = salig).

Salighed, sæle, f., *salighejt. Gl. n. sæla.

Saline, salt-værk, -gruve; salt-kokeri, -syderi. Dette -i el. -eri ær ellers unordisk. Se Fabrik.

Saliniſt, salt-»håldig«.

Salix cinerea, se Bibepil. S. herbacea, sælje-lyng, n., fjæl'-mo (-moe), m., fjælmo-pi'l (Sørens.), sælje-kjør', f. S. pentandra, *ister-vidje, -vie, f., ister-pi'l (Sørens.); rejn-blåkke(o), dyr-b. Dr. Sch.

Salme, salme, m. & f. (gl. n. salmr); sång(o), m. Også f. med fl. sångjer. Mk. salme-bok, f., -ta'l, n., ɔ: Regiſter, -tone, m. el. -note, m., ɔ: Melodi. Jfr. Sang.

Salmedigter, salme-skald el. -sanger. H. D.

Salmodikon, lang-spil. Stuvold Hansen.

Salon, hal (Molb., H. D.; i * hal', f., gl. n. höll, fl. hallir, f.), fest-, høj- el. stor-sal (H. P. S., O. V.), sal; gæstebuds-sal, gæste-s., stas-s. (-hal'?); gæsterne (selv); utstillings-sal (for kunstværk); utstillingen (selv, de utstillede værk). Også i * finnes sal, ɔ: „Sal, ſtort Værelſe; iſær over en Stue el. i anden Etage".

Salpeter, mur-salt (Meyer). Salpeterſyre, »skede«-va(t)n (Scheidewaſſer), skille-va(t)n. Molb.

Salt, salt, n. S. at ſolke Kjør med, bu-salt, n., bu-slejkje, f. Med S. beſtrø, salte(ar). Dærtil saltar, m., salting, f. Strø lidt S. paa, salt-sprængje (-de). For S. blottet, salt-laus.

Salt (Adj.), *salt.

Saltagtig, *saltvoren; (iſær om Vand), *salt-ilen.

Saltbod, *saltar-bu(d).

Salte Kjød noget ſtærkt og lade det ligge i Lage, *grøn-salte. Saltet lindt, *salt-sprængd, *lind-salta'. Saltet Fiſk, salt-fisk, m.

Saltbed, sælte, f., sålte(o), f. Jfr. Lage.

Saltkar, salt-kjær, n., -kjærald(e), n. S., lidet, salt-sære, n. L. Salzierchen. Sv. * saltsir.

Saltkorn, salt-korn, n.

Saltmad, sælte, f.

Saltmangel, salt-løjse, f.

Salto, sprang, n. S. mortale (eg. Dødsſprang), våge-sprang (i likhet med *vågehals, -spel, -stykke), hæljar-sprang? (Hæl, »Hel«, ɔ: Død).

Saltskorpe, salt-brim, m., -skove, f.
Saltvand, sjø, m., mots. *vatn, n., ɔ: Ferskvand.
Saltvandsfisk, sjø-fisk, m., mots. vas'-f. og elve-f.
Saltvædske, sælte, f.
Salubritet, »sundhet«; helse-bot, gagnlighet (for helsen). Jfr. Sundhed.
Salut, »hilsen«, helsing, f. **S.-Skud,** sære(s)-skud. H. H. S. **Salutere** blir da sære-skyte.
Salutation, helsing, f. Jfr. Hilsning.
Salvage, berge-løn, f., bergnings-løn, f.
Salvator, *frælsar.
Salve, *salve, m.; jfr. smi(t)sl, f. (av smite, — smejt, ɔ: smøre), smørsl(y), f. (gl. n. smyrsl), smurning, m., smørje(y), f. **S. af Askefræets Saft,** aske-smi(t)sl, f.
Salve, at, *salve. Dv. salving, ɔ: Salvelse.
Salve! »hil«! *hejl! (gl. n. hejll, ɔ: lykke); velkommen! **Salvete!** hil være eder! **En Salve,** velkomst, helsing (ved avfyring av flere børser el. grovskyt [»geværer« el. »kanoner«] på en gang), æresskud; lag, glat lag.
Salvegarde, Sauvegarde, freds-vakt; trygde- el. tryghets-v. (»sikkerhets«-v.)?; fredlysing, trygde-brev, tilsagt vejfred (frit »Leide«).
Salvere, *frælse, *bærge.
Salvet, jfr. Serviet.
Salvus, salva, salvis, uskad, ukrænket, uten skade el. brud på, i ære, i hævd, med »forbehold« av. **Salvo titulo,** (Deres) æres-navn, værdighets-n. (ɔ: overskriften) uskad, ukrænket, i ære, ɔ: „med Forbehold af Tittelen". **Salva autoritate,** myndigheten hævdet, ukrænket, med »forbehold« av m. **S. reverentia,** uten at krænke den skyldige agtelse, »ærbødighet« (*age). **S. venia,** med tillatelse (»permission«). **Salvis exceptionibus,** »med forbehold« av insigelser, uten at ha avskåret mig adgang til at fremkomme med ins. **Salvo errore et omissione** (jfr. fr. sauf erreur et omission), med forord (*føreord, ɔ: Forbehold) om mistak og utelatelse. **Salvo (in s., neml. bære),** tryg, uten fare; i ly, i læ, i trygd, f.; *mejnlaus, menløs (H. D.); på det tørre. H. P. S. Jfr. Behold (i).
Samarbeide, hope-arbejd, n., samtræ'l, n., sam-slæ'p, n.
Samarie (fr. simarre, chamarre), præstekjole.
Sambo, se Mulat og Kontubernal.
Sambrægtig, *sam-drøg, -sam-stændige (bare i fl.), *sam-hældig, *samstelte.
Sambrægtighed, sa'm, n., samna(d), m. (jfr. *usam), sæmje, f.; også samhald, n., -hælde, n.
Sameie (fælles Jord el. Mark), hope-ejgn, f., samejge, f., -ejgn, f. (gl. n. samejgn), felag, n.; fælands-mark, f., -skog, m.
Sameier, med-ejer, sam-ejer. Molb.
Samfrænder („i Arvesager: Parternes fælles Frænder el. Slægtninger", Molb.), jfr. *frændar, „Slægtninger i en Sidelinie, især Søstrenbørn".
Samfuld (i Fl.), *samfælt (eg. bare »biord«), samfæld. »*I 10 år samfælt«.
Samfund, lag, n., samlag, n.; (Helliges, *communio),* samnøjte, n. Lm. »*Ha' s.«, ɔ: spise sammen.
Samfærdsel, jfr. sam-kvæm, n., færdskap, m., færdsel, f. Se Færdsel.
Samherskende, sam-gældende? (lover). (Om Personer), sam-styrende?
Samhold, *samhælde, n., samhald, n. Gl. n. samheldi.
Samiel, se Samum; fanden.
Samklang, jfr. Harmoni.
Samkuld, sam-søstken, n. pl. (y, i) (*sambror, -søster). Jfr. Helsøskende, Særkuld.
Samkvæm, samkvæm, n., lag, n. »Ha' lag med«, ɔ: ha Omgang med.
Samlag, Samlav (begge hos Molb. = Selskab, Fællesskab), samlag, n.
Samle, *samne, *samle, *sanke; (drage sammen), *drage. »D. pengar, rentar«. »D. unda' ej ku«. Dv. dråt', m., avdråt', m., bu-dråt, m. Også *kippe. „Raafte egentl. binde i Knipper (*kippe, n.)«. S. (el. gribe) med Nævene, næve(e), ar (gl. n. hnefa, ɔ: gribe); jfr. *gaupe, *gaupne. **S. i en Hast** (skrabe sammen), hæmje(»ar«), hæmse(ar) (e). »Hæmse in højet, før regnet kjæm«. Dærtil hæmsing, f. **S. Æg, Dun,** ræne (-te). Dv. ræning, f., **Samling** af Æg. (Plukke, tage op), *hæmte, e (hænte; sv. hämta), sanke, lejte (-te). »Lejte bær«. Hæmting, f., ɔ: Plukning. Jfr. Samle Æg. (Sammenskrabe, f. Eg. Fober), fængte, ar (sv. * fängta. Dærtil fængting, f., Omslakken for at indsamle noget. **Samle** (Hø, Korn, Poteter), *ta(ke) høj osv. **Samles** (komme sammen), samlast, sanke seg og sankast, møte (-te).
Samleie („Gjerningen at ligge paa et fælles Leie" — Molb.), samlæge(e), f., hjå-svæve, n.; („særbeles og efter nyere Sprogbrug: Udøvelsen af Ægteskab mellem Mand og Kvinde" — Molb.), hjållæge,e, f.? Av ordlaget *liggje hjå (*l. hos), ɔ: „have legemlig Omgang med". **S. søge udenfor Ægteskab,** *læggje seg væk.
Samlevnet, sam-levna', m., sam-lag, n., sam-liv, n.
Samling (Sammenkomst), samning, f., sankning, f., samling, f., møte; („tydelig

Bevidsthed, Klarhed i Tankerne" — Molb.), samling. »Være ved samlinga«(i). Jfr. Bevidsthed.

Samlingssted, møte-stad, m. (jfr. Møde); (især Markedsplads), læger, n. (lejr, n.). *»Slå l.«, ɔ: lejre sig, *lægre seg, *ta' hærberg(e). Mk. Grunset-»lejre« i Østerdalen.

Samlingsstue, stæmne-ståve(e, o), f.

Samliv, omgang, m., omgjænge, n.; (frebeligt), sa'm, n., samna', m. Jfr. Samlevnet, Omgang, Omgjængelse.

Samlyd, samklang. Molb.

Samme, *same (sama, såmå, samre). »Det er d. same«, ɔ: det kommer ud paa Et. »Det gjæng føre(y) d. s.«, ɔ: det er omtrent lige godt; det gaar ogsaa an. S. gången(o); s. slaget, ɔ: den f. Gang, Slags.

Sammelebes, Sammelund, *same-lej(de)s (-lej, -lejn).

Sammen, *saman (samen); oftere sama; ænnu oftere *i hop (sv. ihop). I sammensætn. ær sama(n) også sjælden, da det enten siges sam- el. ihop-: *saman-komne, *saman-sæt, e; *sam-ringje, ɔ: ringe sammen. **Sammenkomst,** sam-kome, f., -stæmne, f. **Sammenholdig,** sam-hælde, n. **Sammengroet,** *ihop-grod. **Sammenholdig,** *sam-stælt(e). **Sammenblandet,** *ihop-blænda'(e). **Sammenkomne,** *ihop-komne. **Sammensat,** *ihop-sæt'(e). Og likesom sammen- i sammensætn. blir til sam-, så blir ihop- (dog sjældnere) til hope-. Hope-arbejd, n., hope-ejgn, f., hope-fiskje, n., ɔ: *sam-arbejd, *s.-ejgn, *sam-f. Jfr. Fælles. Mk. 1. *drage, gjøjme i hop; 2. *sige, søkke, kværve i hop; 3. *bøjgje, krøkje, ringe i hop; 4. *binde, knyte i hop; 5. *ejge, bruke, kaupe i hop. Jfr. *ihop-havd, -*drægen(e), -*grod', -*lagd. I utsagnsordene nærmlig forekommer sammens. i * sædvanlig bare i tillægsformen (particip): ihop-drægen, -laupen; dærimot heter sammenblande, s.-løbe ikke ihopblænde, -laupe, men blænde, laupe ihop.

Sammenblandet, se under Sammen.

Sammenblanding, „vilb", røre, f. Jfr. Kaos.

Sammenbragt, ihop-havd. S—e Børn, *an'støjpingar, sivja-systkin (n. pl.).

Sammenbragen, se under Sammen.

Sammenbynge, vælte i hop (— valt og -e).

Sammenfilte, tøve (-de). Dv. tøving, f. og tøv, n., ɔ: Sammenfiltning. Jfr. Filte.

Sammenfoldning, som danner tre Hjørner (f. Ex. paa Tørklæde), sne(d)brigde(i), n.

Sammenfælbet før tynbt (om Træar), *van-stava(d), van-vedad(i), motsat * forstavad. **S. urigtig,** *rang-fæld.

Sammenfælbning, mo't, n., fælling, f. (ihop-f.?), sam-koming, f.; jfr. Fuge.

Sammenføining, *skjøjting; *sæmjing, fælling, f.; (Stedet, Fugen), skjøjt, m., lå's, n.: punge-, styre-, spærre-lås. Mk. og børse-lås. Se Fuge; Sammenfældning; Syntax.

Sammengroet, se under Sammen.

Sammenholde, jfr. Sammenligne.

Sammenholdig, *sam-hældig.

Sammenhængen, sam-hænget(e). I. A. S—gen skulde hete S—get, som og brukes av nogle. Sv. *ett* sammanhang.

Sammenhængende (uafbrudt), *sam-fæld. Jfr. Samfuld(e).

Sammenkogning („blandet Masse"), samsåd(o), n.

Sammenkogt, sam-så(d)en(o).

Sammenkomst, aftalt, mot-lag, n. (motslag, moslag). Jfr. Møde.

Sammenligne, *likne, l. i hop; også hålde (to ting) sammen, hålde (ting) imot (ting), jævnføre, jam-føre. Lm.

Sammenligning, *likning, *liknelse, n.

Sammenløben (oftet, Melk), *laupen, *tjuk', skåren(o), *brosten, kåra' (kåren).

Sammenneæte, jfr. Sy løselig el. stjødesløst.

Sammenpasselse, sæmjing, f., høving, f., hoving, f. Jfr. Sammenfældning, -føining.

Sammenpasset, *samd (f. E. om Møllestene), *til-samd.

Sammenpuge, *drage i hop.

Sammenrotte sig (t. sich zusammen rotten; af Rotte, Flok), sammen-sværje sig, sætte sig op mot, lægge sig sammen mot? Jfr. Opløb.

Sammenrulle (ville sammen), valle(ar).

Sammenrøre, sam-røre (-de). Jfr. Mænge.

Sammensintret, jfr. Filtet.

Sammenstøvle, *ræke i hop(e), *kaste i hop.

Sammenstrue, skruve i hop (ar).

Sammenstrumpes (blive halvtør), bokne (oo), boknast, *værde boken (dærtil *bokning), skråk'ne(o), ar, skråne, skorpne. Jfr. Skrumpen; Sammensnærpe.

Sammenstudslag, skå't(o)-øl, n., lag-øl. Jfr. Pik(ke)nik (Spleising).

Sammensnærpe, snærkje (-te), snærpe (-te). S—s, snærpe (— snarp), snærke (— snark). Jfr. Skrumpen.

Sammensnærpelse, snærping, f.

Sammenspare, *drage i hop.

Sammenspil, sam-spe'l, n.

Sammenstemme, sam-klinge, -lyde; svare, sam-svare, *høve i hop; forlikes, *sæmje (— samde), hove i hop (el. kvart åt annat).

Sammenſtille (ſætte i Orden, opſtille), stelle (-te) (*op, saman), samse(ar), skare, ar. Sv. * samsa, ɔ: ſamle.

Sammenſtilling (at det Ene holdes nær det Andet), åt-bærsle, f. (av *bære åt, ɔ: bære, ſtille nær hen til). **S.**, tæt (iſær ſaa, at „den ene Kant berører den anden"), skare, m. Jfr. *skara(d), ɔ: tæt ſammenſtillet.

Sammenſtimlen, asn, n., strå'k(o), n. Jfr. Stimlen, Opløb, Optøier.

Sammenſtyrte, *ramle (ned). Sv. ramla. Jfr. Styrte.

Sammenſtød, rivning, kast, n. »Kome i k. med«. Mk. *mo't-k., *ord-kast. Jfr. Konflikt; Sammentræf.

Sammen- (Sammel-) **ſurium**, røre, f., blanding, bland-gods, blandings-gods (Lm.); plukke-fisk, alle-hånde, mång, n. Jfr. Sammenkogning; Allehaande, Blanding, Miſtmaſk, Ruſtomſnuſt.

Sammenſværge ſig, jfr. Sammenrotte ſig.

Sammentrykke, kræppe (-te). Dv. kræpping, f.

Sammentræden, sammentræde. H. D. Således vel og foretræde (»audiens«), optræde, tiltræde, intræde. De to siste har ellers endelsen »-else«.

Sammentræf, høve, n.; knst, n., mo't, n., møte, n., nå'm, m. »Ikkje nåme nær«, ɔ: ikke nær nok til at berøre.

Sammentrænge, *trængje (i hop); *knåde (ar, o), *kumle, *næve(e) (nøve), ar, *knurve.

Sammenvikle, valle, ar (jfr. valle, m., ɔ: Tot, Viſt), balle(ar); fløkje (-te), »f. i hop« (gl. n. flœkja); tuste(ar). Jfr. Bikle. **S—s**, fløkjast, flo'kne(oo), slå seg i hop. **S—t**, floken, *tusta', fløkt, ihop-f. **S—t Traad, Snøre m. m.**, ruske, f.

Sammenvikling (= at vikle), fløkjing, f., balling, f.; (forvikket Klynge), usse, f., valle, m., f. e. av tråd. Jfr. Forvikling, Forvirring.

Sammeſteds, *same-stad (-*stas').

Samſidder, *side-man.

Samſtemme, se Sammenſtemme.

Samſtemning, samlyd, -klang; *sa'm, *sæmje, f.

Samt (t. ſamt?, a. ſ. samed, ɔ: tillige), med, tillikemed; og. Samt i * ær = uafbrudt. »Jamt å samt«.

Samtale, sam-ta'l, n., samtale, m., tale, m., tale, f., ta'l, n.; røde, f., rød, n. (gl. rœða); *ordlag; snak', n., sam-snak, n. »Kome i ordlag med ejn«; »kome til rø(d)s med«. Mk. »dæ' kom på snak'«; »me kom te' snaks«. **Tage Del i Samtalen**, lægge ejt ord til; l. ejt ord i laget. **S. under fire Øine**, ejnmæle (n.). Morgenbladet.

Samtale, at, tale(ar), *snakke, *prate. **S. med hinanden**, *ordast.

Samtid, sam-tid, f.

Samtidig, en, *jam(n)-aldring, m. (Lm.), jam(n)-aldre, m. Gl. n. jafnaldri, m.

Samtlig (t. ſämtlich), he'l(e), alle. **Det ſamtlige Borgerſkab**, det hele b. **Samtlige Arvinger**, alle a. Jfr. *man av huse; *»det gjek' man av huse«; ålflættes(e). »Dej foro ålflættes«. **„Maaſte til *flet"** (som og lyder flett, e). Fle't ær „Sengeſted, Hvilerum". I gl. n. = „Jordgulvet i de Gamles Huſe".

Samtydig, ens-tydig. Molb.

Samtykke, samtykke, n., *ja, ja-gjæve, n. (gl. n. jagæfi), ja-kvæde, n., *ja-minne, ved-tåke(o), f.

Samtykke, at, sam-tykkje (-te), *jatte (jakte). Gl. n. játa. Sv. har jaka (mots. neka).

Samum (arab. samma, **forgive**; **samm**, Gift), *kov-vind (ɔ: kjøvende, ɔ: »kvælende« v.), dræpende v.; ørken-v., Dagbl. n.

Samvittighed (n. ſ. Samwittigheit), samvitende, n., sam-vet(i') »i«, n., *samvittighejt. Sv. samvete. »Godt samvet gjærer gladt anlet«.

Samvittighedsfuld, *tru-røkjen. Gl. n. trúrœkinn, ɔ: nidkjær.

Samværen, sam-være, n.

Sanabel, helbredelig, *lækjande.

Sanatorium, helbredelses-»anstalt« (Opl.s Avis; tungt ord — K.), helsebot- el. bare helse-værk? luft-bad. Aftenbl. (motsat altså sjøbad, sandbad o. fl.).

Sanctissimum, det aller-helligste, »hostien«, det inviede brød (alter-brød). Jfr. Hoſtie.

Sanctuarium, -tuaire, helligdom; helligt sted; fristed; helgen-skrin? det allerhelligste (i de gl. jøders tempel og i kristne kirker nærmest om højalteret); høj-helligdommen. H. P. S.

Sanctum officium, eg. det hellige æmbed; kætter-ret (i Portugal og Spanien).

Sanctum sanctorum, det allerhelligste (i templet) = **Sanctuarium**.

Sand, sand, m. (ikke n.). Gl. n. sandr. **S. opbygge el. udfjære**, jfr. Banke og Grus.

Sand (Adj.), *san' (gl. n. sannr). Mk. *san-drøjmd, ɔ: ſom drømmer, hvad ſiden hænder; *san-røjnd, ɔ: utvivlſom; *san-såge(o), f., ɔ: ſand el. virkelig Hiſtor. (gl. n. sannsaga); *san-spurd, ɔ: bekjendt ved en paalidelig Beretning (ikke af Rygte bare); *san-tænkt, ɔ: klog, — ſom tænker el. bømmer rigtig.

Sandal, gang-sål (H. P. S., H. D.) (-sole, oo, m.). Fl. snøre-såler (*-soler) (Meyer),

binde-såler (s. av læder el. træ, som med remmer bindes til foten) (Meyer), remmesko. Meyer.

Sandbakke (Sandklit, -brink, -mile), jfr. mæ'l(e), m., sand-bakke, m.. -braut, f., -brække, e, f., -mæl; mæl-bakke, m., -fal', n., sand-fal, n.; (i en Elvebred), *aur-bakke (= mæl). **Fuld af Sandbakker**, mælot(e).

Sandbanke, -grund, -øjr, f.; sand-øjr, f. (opfyldet ved en Flodmunding). Jfr. Banke, Grus-, Udhuling; Opfyldе.

Sandbru, *san'-ordig, *san-sågol, o (gl. n. sannorðr, sannsögull), *san'-talande, san'-fær(de)leg, *san'-svallande, troværdig, sanfærdig.

Sande, sanne(ar), jatte(ar), stadfæste, e (- e). Mk. *sanne etter, ɔ: tale En efter Munden.

Sandelig (Adv.), *sannelege.

Sandfingt, sand-fåk(o), n.

Sandfærdig (om Person), jfr. Sandbru; (om Ting), *san'.

Sandgrund, meget blød, de'g(i)-sænde(e), f. „Omtrent som kve'k(i)-sænde". S. (i Vand), sand-botn, m. S., flad (i Strandbredden), lejre, f. Jfr. lejr-os, m., ɔ: smal Vig med blød Sandgrund.

Sandhed, sanning, f., sanhejt, f.

Sandhede, sand-mo, m.

Sandhedskjærlig, san(d)-før. H. D.

Sandhus, sand-hus, n.

Sandig, *sandot, *sandlændt, *sænden(e). S. Vagt med f. Vand, sand-våg, m. Jfr. Sandgrund. S. Grund, sand-grun', m., sænde(e), n. S. Grusjord, sand-aur, m. S. Jordbund, sand-lænde, n. S. Strandbred, sand, m. »Ned på sandarne«.

Sanding („forældet"), **Sanden**, sanning, f. Jfr. Sandhed.

Sandjord (fin og tør Jord, som ligner Støv), mo, m. Jfr. mo-jord, f., „en Jordart med fin Sand og noget Ler".

Sandkorn, sand-korn, n.

Sandlag i Jorden, sand-flo, f.

Sandmudder paa Jorden efter en Flom, sand-kli, n.

Sandmusling, sand-skjæl, f. Forskjellig fra sand-mige, m. (av *mige, pisse).

Sands, sans, m. („nyere Ord"), *sin' (efter t. Sinn): »ha sine fem sin«; (Befindelse, Eftertanke), hugs, n., hyggje, n.; (Opmærksomhed, modsf. Ligegyldighed), hå', m.; (Opmærksomhed, Eftertanke), øreste, f. (dv. ø.-laus, ɔ: tankeløs, uagtsom). (Sands for Kundskab), ve'tsæmd(i'), f. Lm. (S. og Samling, ɔ: Bevidsthed; Befindelse), sans, m., samling, f., vet(i'), n. »Have sit rette vet«. »Misse vetet«. »Gange frå vetet«. »Dej hadde skræmt vetet or hånom«. »Han var rejnt av med vetet«. (Være ved fuld Sands), *være i skjelom (ski-); være vaken? Mk. *være va'k, *v. vaken, eg. = fri for Søvn. (Være ved [fuld] S. og Samling), *være med seg sjølv. (Han har hverken S. el. Eftertanke), han korkje hår elder hyggjer. Jfr. Sandse. (Uden S. og Samling), vet-laus.

Sandsagn („sandt Sagn, sandfærdig Tale, Fortælling" — Molb.), jfr. san'-såge(o), f., ɔ: „en sand el. virkelig Histor." Gl. n. sannsaga, „sand, sandfærdig Fortæll."

Sandse (mærke, lægge Mærke til), sanse(ar), hå (-dde), hætte(ar), huge(ar), hugse(ar), hyggje (-de). »Han korkje hår el. højrer«, ɔ: han sandser ingen Ting. (S. sig, ɔ: betænke, besinde sig), sanse seg, hyggje seg; (efter en Forvirring), hå seg; (komme sig efter en Afmagt, komme til Bevidsthed), rakne med seg, raknast med seg, rækjast med s., e (eg. rette sig op igjen), råde med seg; („faa sine Tanker rigtig i Orden, saasom ved Opvækkelse af Søvnen"), ør-rette seg (årækkje seg), sjå (-dde) seg. Mk. sjå-laus, ɔ: sandseløs, forvirret.

Sandsebedrag, syn-kværving, f., sanse-svig (Fr. Bfd.). (Tungt ord. K.).

Sandseevne, anse-æmne. Lm.

Sandsekage („eftertrykkelig Paamindelse om at være opmærksom; ogsaa Hug, Slag, Prefigen"), jfr. *sanse-kake, f., ɔ: „en skarp Tiltale el. Paamindelse"; (spotvis), sending, f. Jfr. Irretesættelse; Prefigen.

Sandseløs, *øren, *ørsk (oftere *ørsken), *ørslen; vetlaus(i'), *sjå-laus (sjåd-l.); (forstyrret i Hovedet), *hovud-galen (hu'galen el. gælen), hovud-laus, -tulla'; (gal); *ønen; *ør. (S. af Graadighed el. beslige), *ør (»hav-, mat-ør«). (S. være), gå i sjøl-daude (jfr. Døsighed, Sløvhed); (gal være), ønast (-test); jfr. Rase, Forstyrret. (S. gjøre ved Skræmsel), *vet-skræme, *vet-kvækkje. Dv. vet-skræmd, -kvækt.

Sandseløshed, ørske, f., ørsle, f.; vetløjse, f., u-vet, n.; også hovud-ørsle, f., hyggjeløjse (jfr. Døs, Tankeløshed); hovud-orar, m. pl. („kun brugt i Dativ"; orom); (paa Grund af Dødens Nærmelse), daud-orar, m. pl.; (Forvirring), hæl-orar(e), m. pl. (også hæl-óra: *være i h.), svævn-orar (sømn-), himmel-orar (av *himle, ɔ: blunde, falde i Søvn). Disse tre ord brukes bare i hensynsformen: -orom, og navnlig om „Forvirring", idet man sovner eller vågner; det første særskilt også om „Forvirring" på grun av dødens nærmelse. Hælore(e), ar,

ær døse, gaa som halv i Søvne; hæloring, f., forvirret Snak.

Sandsigelse, spåna', m., *spådom, forutsigelse, spåing, f.

Sandsiger, *spå-man; *spå-kal', -*kjærring; vise-kal', m., -kone, f. (som skal kunne lønlige kunster); („spotvis om En, som foregiver at vide, hvad der stal ske"), spå-fugl, m., spå-kråke, f.

Sandsigerske, se Sandsiger.

Sandsningen: tabe S., idet man falder i Søvn, or-minnast (-est, -test), masast, sakne verdi.

Sandspaaende, *san'-spåd', -*sagd. Sv. sannspådd.

Sandstra, sande, ar.

Sandsynlig, *vonande, vonleg, rimeleg; *lik, *likleg (gl. n. liklegr; sv. liklig). »Det var likt til det«. »Han er lik til ejn snild man«. Mk. å, var det likt sig (likse) det?

Sandsynlighed, vo'n, f.; likjende, n. (l.-sak, f.), Mk. *ulikjende, Usandsynlighed.

Sandsynligvis, vo'nlege.

Sang (Syngen), sång(o), m. (gl. n. söngr; sv. sång); („Stykke til at synge"), *sång. S., kort, tul', m.

Sangbog, sång-bok, f. Mk. og *sång-fugl, -hus, ɔ: Koret i en Kirke (gl. n. söng-hus), -mejster.

Sangdigt, jfr. *kvæde, n., *vise.

Sangdrossel (*Turdus musicus*), mål-trost (-trast), m., nat-vake, f.

Sanger, sångar(o), „sædvanl." *syngjar.

Sangertøg, sånger-færd. Lm.

Sangstemme, *sång-mål, røst, f. (røjst), note, m., lund, m. »Han hæv' ikkje god note«. »Han hæv' go' lund te' syngje«.

Sangvinker, ful'-blodig, varm-b.; let-bl.? ildful' person; (Brushoved), *vil-styring, *vildring, *vil-basse, *vil-gast, vil-kat; øjeblikkets barn. Jfr. Sværmer.

Sangvinsk, blod-rik; let-blodig?; livlig, ildful'; letsindig, letfærdig; flygtig. Jfr. Flygtig. S. Haab, letsindigt, overdrevet håp. S. Temperament, se Temperament.

Sanhedrin, se Synedrium.

Sanitet, helse, f. Jfr. Sundhed (tyft). Sanitets-, jfr. Sundheds-.

Sanitetskollegium, »sundhets«-råd, helse-råd? Jfr. Sundheds-.

Sanitær, *helse-, *helseleg; (f. Tilstand), helse-far, n. (gl. n. heilsufar), helse-tilstand (H. D.), ɔ: »sundhets«-tilst.; (f. Regler), *helse-råd.

Samle (se Samle), *sanke (*sånke; sv. samka); *drage (»d. pengar, rentor«; »*god ku at drage unda'«). En, som samler el. samler, *sankar. Melkevarer, som samles paa Sæter og hjemføres, *sank, n. Mk. dråt', m., avdråt', budråt', somardråt', ɔ: „samlet Udbytte el. Produkt; især Melkevarer, Smør og Ost".

Samlebrænde, trå's(o), n., t.-ved(i), m.

San(k)t, hellig. St. Olav, ɔ: hellig O. el. O. den hellige.

San(k)thansdag, jons-åk, o (*j.-våka, o, -oko, -oke; *jøns-ok; jens-vuku). Gl. n. Jónsvaka, akk. Jónsvöku. Mk. *jons-åk-aftan, -be'l(i), -lejte, n.; -*brising, m. (Lyftild), -helg, f.

San(k)thansorm, *ljos-mak' (ljøs-m.), m., stjærne-m., m.

Sanktifikation, hellig-gørelse; ophøjelse til helgen. Jfr. Kanonisation.

Sanktimoniales, kloster-fruer, nonner. Meyer.

Sanktimonium, helligdom.

Sanktion, *stad-fæsting (Lm.), f., stadfæstelse, samtykke, *jaminne, godkjennelse, *vigsle, f. Lm. Egentl. = Helligelse, Indvielse. Jfr. Samtykke.

Sanktionere, *stad-fæste, god-kænne, *vigsle (Lm.), hellige. Konv. Lex.

Sanskulotter, eg. bukse-løse, barføtinger? (til *bær'-føt, e); jfr. fille-fant, fille-rag', -rad' (det siste minner om fillerne og om skarven, radden, tillike); de yterligste, yterligst-gående, frihets-gale, frihets-galninger. Jfr. Radikal; Antipoder.

Sans-souci, sorg-fri, sorg-løs (sorgenfri er tysk).

Sappe, Sape, løpe- el. skanse-grav, underjordisk gang (forved fæstning).

Sap(p)eur, »skanse«-graver (løpe-graver?), grav-bygger. H. P. S.

Sardanapalsk, vellystig, *kjælen, *kvælen (el. ømskinnet). Jfr. Vellevdagtig, Yppig.

Sardeller (fr. sardines), brisling (nedlagt i olje?).

Sardonisk Latter (Haan-Latter, Krampe-L. Meyer), tvungen, motbydelig latter, *kald-flir, m., *gejpe-flir (*gjejp, ɔ: sure miner; *gjejpe, ɔ: „vrænge Mund" ad En), *skjæpe (-te). Måske så nævnt efter en forgiftig sardinsk vækst, som »fortrak« anletet. Efter Meyer.

Sarkasme, eg. køt-nap, jafs av en hund; fant-ord, spi't-ord, spi't, n., *spe-ord, spydighet, bitende vittighet; snært, m.

Sarkastisk, flængende, *rispande, skærende, bitende, spydig, *spitig, kvas? Jfr. Bitter.

Sarkofag, eg. køt-æter; lik-kiste (av et slags sten, som åt op liket); stas-(lik-)kiste? prunke-k.? Til prunke jfr. *prunke-ståve(o) om stas-stue.

Sarkotisk, køt-sættende, køt-avlende el. -dannende (i sår).

Sart, se Zart.

Sat (abſtadig), *stø, *stadig, *stad', ålvår-sam (å-o').

Satan, motstander; fiende; djævel, ond ånd (jfr. uvætte, vond vætte). Jfr. Dæmon, Genius, Djævel, Fanden.

Sataniſk, djævelsk, ondskaps-ful'.

Satellit, følge-sven; liv-vakt, hirdman, væpner, våpen-sven (-»drager«, av tragen, ær tysk); følge-stjærne, måne. Jfr. Drabant.

Sathed, *stølejk. Jfr. Sat.

Satire, spot, spe, n.; (bitter S.), *spi'tord, n., *spe-o., spi't, n., fant-o., snej-ord, sneje, f., *snej'ing, *åt-finning; (ſpøgende), løje (løggje, Lm.), åt-løgje, n. (atløgje, asløje); brigsl, f., nejsing, f., ap, n., *kald-flir, m., skalke-hærming (Lm.), skalke-brod' (Lm.). Jfr. Stikleri. (Med Hensyn til beſtemte Perſoner), *klængje-stæv, -vers, -vise, f. Jfr. Hentydning, Spot, Sarkasme.

Satiriker, -**ikus,** skæmte- el. spotte-kvæder? spe-kråke, f., -*fugl, narre-stikke, f., *ape-fant, ape-kat', m., gik, m. (ɔ: gjæk), ærte-krok, m. Jfr. Drillemeſter, Efter-aber, Gjæk.

Satirisere, spotte, stikle, *finne å't, *spee, *gikke (ɔ: gjække), *snikke(ar), *snærte(-e), kaldflire (-te), latterlig-gøre, narrast med, bry (-dde); mk. og brigsle(ar), nejse (-te), *sneje, *snejse, *næksle, nækkje (-te), *nase-kaste. Jfr. Drille, Harcellere, Stikle.

Satiriſk, åt-finsam (-finnen, -finsleg, -funnig), *apen, *apesam; nåle-stingande (Lm.), stiklende, snærtende, spydig, *spi-tig. Jfr. Sarkaſtiſk. S. Digt, *snej'-vise, -vers, -stæv(e), snærte-digt. H. P. S. Jfr. Epigram.

Satisfacere, -**ficere,** fyllest-gøre, tilfreds-stille, gi oprejsning, være (el. gøre) til lags.

Satisfaktion, fyllest, f.-gørelse, oprejsning, bo't(oo, bøter), f., *skade-bot. Give S. gi' bot (bøter). Jfr. Erſtatning.

Satis superpve, mere æn nok.

Sativ, såd, »plantet«, sat', mots. vilt-våk-sende. Jfr. Silveſtriſt.

Satrap, lands-høvding (landsherre?); lyd-konge, under-konge; selv-rådig, *råd-riken (person).

Satrapi, lyd-rike, lyd-land; landshøvding-domme.

Sats, sæt', *sætning. Jfr. Forſats (Borſatz), forsæt. Opſats, opsæt (Molb.), Indſats, insæt (Molb.), Tilſats, tilsætning. For Paaſats (f. e. på brænnevin) haves alt fra 1778 påsæt. Molb. Jfr. Affats, Toldſats. Satslære, sætningslære. Satsforbindelſe, sætnings-kæde.

Sat sapienti, jfr. man forstår mig nok.

Saturnalier, jfr. jul? jule-helg.

Saturniſk, bly-»håldig«; mørk, sørgelig.

Saturniſk(e) Tid, gul'-alderen. S., lykke-lig, uskyldig, jævn, simpel; ældgammel. (*Ørgamal, *utgamal ær = udlevet). Jfr. Paradis.

Satyr, jfr. skog-vætte, s.-trol', -nisse el. bukkefot (H. P. S.), gast, m., *skoga(r)-g.

Satyrium nigrum, svart-hau (-hovud?), *fluge-blom; svart-sjuke, f. Gunn.

Sauce (af lat. *salsa*, ɔ: Saltlage?), stin-gelse, n., dyppelse (dansk); duppe, f. (doppe).

Saug, se Sav.

Saurier, firben, *fjorføsler (-føtl.), øle (»ødle«), f. (ørle, æle, ejle).

Saurilit(h), stenhærdet firføsle (»forstenet firben«, sten-firf.?).

Sauvage (l. *silvaticus*), *vil', *folke-ræd, -*styg; van-seda'(e'). Jfr. Udannet.

Sauvegarde, se Salvegarde.

Sav (Saug), sag, f. Mk. *hand-, sting-, vas'-sag, f., sag-blad, s.-buk', m., ɔ: Stillads for Haandſav; -skur, m., -stol, m., ɔ: Savelad. S. med Ramme, grind-sag, f.

Savanner, enger, eng-sletter (i Nordame-rika) (Meyer); græs-sletter, ørken-sl. Molb.

Savbrug, sag, f., sag-bruk, n. Mk. s.-bænk, m., ɔ: Stokkeleiet foran en Tømmerſav; s.-man = s.-mejster; -fal', -støe, n., -timber, n., -tån'(o), f., -vælte, f., ɔ: Tømmerplads ved et Savbrug.

Save (ſauge), sage(ar). Dv. *sagar, *saging. Mk. og *sagfør om „Træ tjenligt til at opſkjære til Planker".

Save (Saft i Træer). save, m., sævje, f., sva(d)e, m.

Savmølle (t. Sägemühle), se Sav.

Savn, saknå', m. (gl. n. saknaðr), atter-le't(i), m., vanting, f. Et føleligt S., ejn stor sakna'. Dødsfald, ſom vækker S. og Sorg i en videre Kreds, sakna'-daude, m. Uden S., sakna'-laust. Mk. skad-daude, m., ɔ: Skadedød.

Savne, sakna, ar (gl. n. sakna; sv. sakna), H. Ibs. (P. G.); også atter-lete(i), ar; (ikke have), *vante. Jfr. Mangle. Mk. *sakne verdi (= masast, orminnast), ɔ: tabe ſin Sandsning ved at falde i Søvn. »Sagne« var ænnu i bruk kort før Holberg. (Det) »sagnes udi vore Trykkerier«. (Marsløv 1678).

Savoir-faire, snarrådighet, rådsnarhet, -vis-het (*rådvi's, ɔ: „praktiſt"), klokskap, skønsomhet, *grejhet, *grejførhet, *grej-tøkhet (jfr. Praktiſt); duelighet, »forret-nings-dygtighet«. Jfr. Konduite.

Savoir-vivre, klogskap, leve-visdom; leve-

måte (god), sømmelig adfærd, folke-skik, letlevenhet. H. P. S. Jfr. Belevenhed, Artighed.

Savspaaner, ma(d), n., sage-m., -nug', n. (-mug', m.), sag-flis, f., -mask, n., -tafs, n.

Sax, såks(o), f.; (liben), skjære, f. **S. at fange noget i,** glæfse (glække), f.

Saxifraga Cotyledon, se Stenbræk. **S. stellaris,** sildre, f., stjærne-s. Sørens.

Saa (stort Kar), **så,** m., stamp, m., stæmpe, f. Jfr. **Balle.**

Saa, *så (so, oo); (derpaa), *så; (i Efterfætning), *så. **Han er nu saa og saa,** *han er no sli'k og slik, ɔ: nogenlunde. **Som skulde være saa og saa beskaffen,** *som skulde være sli'k og slik. **Saa godtsom,** *å (el. *te) kalle. Han er skuldfri, til å kalle. Gl. n. at kalla. **Saa omtrent,** *så fjære, *så-måta, *så-pas.

Saa (at), så (-dde). **S. i upløiet Jord** (nedpløie Sæden), *så under. **Frø til at saa,** så-frø, n. (så-frø). Jfr. Sæd, Sæd-. **Leilighed til at saa,** så-hæve, n. (til *såhæv, ɔ: spirebyggtig). **Strimmel i Ager at (til)saa,** så-kast, n. **Tid til at saa,** se Sædetid. **Veir at saa i,** så-ve'r, n. **Vifte el. Kar at saa Korn af** (paa Ageren), så-laup, m., *så-kop', m., så-korn-bøtte(y), f.

Saa(b) (Klib), Fl. **Saa(b)er,** så(d), f. Gl. n. sáð. Sv. sådor, fl. **Fri for Saader,** såd-laus, mots. sådot.

Saad (Suppe), såd(o), n. (*sø, *så, o; gl. n. soð), især om *kjøt-såd, som og heter kål, n. Mk. *kål-gryte, ɔ: Kjødgryde. »Di flejre kokkar, di værre så«. *Såd siges og om „Vand el. Bæbste, hvori noget er kogt": kjøt-, fiske-, næpe-s.

Saadan, *så(o), *såvoren, *sli'k (mk. og *s. ejn, slikt nåkot). »Han æ' kje så helder«. »Dej er ikkje alle så«. »Vægen, e, er ikkje så, at —«. »Slikt og dilikt«, ɔ: Saadant og Lignende.

Saafremt, *så framt (gl. n. svá framt), *alt. »Alt han er her, så —«.

Saagar (t. sogar), æn-også, tilmed(?), selv. Jfr. Ende-og.

Saalb, se Sølb.

Saale i Skotøi, sole, m., lappe, m. Mk. *lappe-le(d)er, n.; *lappe-sleten(i'), sole-s., ɔ: forslibt i S. **Uden Saaler,** *lappe-laus. **Smalere** (Læder)saale **under Bindsaalen i Skotøi,** sole-værje, f. **S. lægge under** (ɔ: at saale), sole(ar). Dv. soling, f., Forsaaling. (Undersiaden paa en Fod), sole, m., e'l(i), f. (fl. eljar), elk(i), m. (gl. n. ilki).

Saalebredde, jarke-brejd', f.

Saaledes, sålej(de)s, så-ne(o), så-måta, slik, *slikt.

Saalænge, *alt. »*Alt medan han er her«.

Saameget, *slikt. »Han fek ta(ke), slikt han vilde«, ɔ: saa meget som han vilde. **Dobbelt saa meget,** *anna(t) slikt.

Saamænd (saamen, ɔ: saa sandt hjælpe mig de hellige Mænd?), *så-mæn. Mk. ja, min sant, ɔ: ja, ved min helgen (sankt)? Jfr. sant Olav, Halvard. Mk. og så Gu(d), ɔ: saa sandt hjælpe mig Gud. Kanske det ær dette sant, som og lyder san': nej san, mi san (»mi« for »min« forved »s«?, ɔ: missan for minsan som »has« for »hans«: hatten has). Jfr. Hillemænd, ɔ: (ved) de hellige mæn, helgene.

Saaning, såing, f., såna', m.

Saapas, bedre *så-måta. Jfr. Saavidt.

Saar, et, sår, n. **S., udbrydende** (Udslæt), sårs-auke, m., sårke, m. **S. efter Stød** (Bugle), støjt, m., påse(o), m., ku'l, m., bole, f. Jfr. Bugle. **„S. af en Pastrædning el. et Fodspark, f. E. paa en sjoet Hest",** steig, n., steg(i), n. Mk. *stige seg, ɔ: tilføje sig *stejg (om hester). **Forbinding paa S.,** sår-band, n., fætl, e, n. (fæsl). Jfr. Forbinde. **Læge S.,** grøde (-de); *grødast, ɔ: læges. Dv. *grød', ɔ: lægt; *grøding, ɔ: Helbredelse.

Saare, såre(ar), blågge, o (ɔ: blodge; gl. n. bloðga), ar, blod-vækkje (-te); mejde (-de; gl. n. mejða). Mk. vækkje blod, ɔ: stikke el. ribse, saa at det bløder. Jfr. Streife, Ribse, Krabse. **Saare lidt,** råse(o), ar.

Saare (svare; meget), *svært. Jfr. Overmaade og Overordentlig.

Saaret (som har faaet Saar), *sår (gl. n. sárr); (fuld af Saar), så-rot. Jfr. Øm.

Saarlæge, sår-lækjar, *grø(d)ar.

Saasnart, så(o) snøgt (Lm.). **S. f. som,** først(y). »*F. han højrer det, så kjæm han«.

Saasom, *etter-di, *føre-di(y), avdi. Lm.

Saat', Fl. saatte, forlikt, enig, motsat usaatte, som Molb. også har. Mk. *rangsåt, ɔ: vranten, fortrædelig, og sætt', m., Forlig, Overenskomst. Gl. n. sætt, f. og sátt, f.

Saavidt (saa vidt), så mekje(y); (i saaban Grad), så-måta. „Andre Steder so-pass, som er fremmedt".

Sbirrer, rets-tjenere, gate-vakter (i Ital.).

Scelerat, en, våls'-man, ugudelig krop, gudforlat.synder; skarv, m., skarn, kæltring, avskum, asen, *stygge-ting, n., udyr, utskud; (Adj.), forbrytersk, lov-brytende, lov-stridig, ulovlig. Jfr. Ryggesløs.

Scene (hvor der spilles, — „Bræddene"),

skueplas'; tilje (Dr. Ros., H. D.): »Holbergs gamle tilje«. »Tiljens ypperste stykker«. I * ær tele(i), n. Gulv; tilje, f. „Fjæ'l, Bræt, Planke i Gulv el. Væg". (Sv. tilja, ɔ: »golfplanka«). **S. for en Begivenhed**, skueplas'; („i et Skuespil, „Optrin", t. Auftritt, uden Afs. Tilgang af Personer), skue? (mk. *skåd[o], n., ɔ: Beseelse, Betragtn. og skådar, o, ɔ: Tilstuer), møte (B. B.); (Optrin, ubehageligt, saasom i „huslig Scene", „give Scener"), skue? forestilling, ɔ: opstyr (Lm.), huskestue? omsyn (Lm.); jfr. Spektakel. Jfr. Optog (Akt). Naturscene kunde da hete naturskue. **Sætte i S.**, opføre? sætte i gang el. (for avgjort at vække tanken om spil, skuespil), sætte i spil? el. s. under spil? sætte op (el. opsætte, oftest opsat, ɔ: sat i Scene). Morgenbl., Aftenbl. Dærav opsætning (Morgenbl.) (sv. uppsätning), ɔ: stel el. tilstelling? opførelse?, ɔ: Iscenesættelse (»mise en scene«); (i)gangsæt(n)ing.

Sceneforandring (Changement, ny Dekoration, n. Tableau, som Skueplads fremstiller), billed-, stel-, skue- el. sted-skifte? omsyn-s., idet skuet, skueplassen el. stedet for det, som forestilles, skifter.

Sceneri, syn, utsyn? omsyn, f.? skue-landskap. Jfr. Prospekt, Udsigt, Skue.

Scenist, på skueplassen. **S. Forestilling**, skuespil, forestilling på skueplassen. **S. Kunstner**, skuespiller.

Scenograf (el. Skeno-), fjærnsyns-maleri, f.-billed (ɔ: »perspektivisk«), avstands-, frastands-maleri (ell. -tegning).

Scepter, riks-stav (Lm., H. P. S.), stav? m., spir, konge-s. (Molb.). Sv. spira. Gl. n. spíra, Stilk, Rør.

Sceptiker, Sceptist, se Sk-.

Schablon, se Skabelon.

Schabrak, se Skaberak.

Schach, Schah, Skak, konge; konge-spillet.

Schachmat, inne-klæmt, inne-stængt, magtst(j)ålen, over-vunnen; død (mat, hebr. = død; Meyer); ueg. død, d. e. magtesløs, *opgjæv(u), i * skår-fæste (så en hverken kan komme fræm el. tilbake), *trådat(o), *avtråta'.

Schachre, se Skatre.

Schacht, se Skaft.

Schabbai, den almægtige.

Schafot, se Skafot.

Schalmei, se Skalmeie.

Schaluppe, slup, stor ro-båt, skips-båt, stor jolle.

Schamade, se Chamade.

Scharivari, se Charivari.

Schatol (Skatol), eg. skat-kiste, penge-skrin; skriver-skap.

Schattere, (at) skygge, give skygge; avskygge (ɔ: »nuancere«). Molb.

Schattering, skyg(n)ing, avskyg(n)ing, skygge-blanding, bruk av lys og skygge, overgang (fra farge til farge). Jfr. Nuance, ≈cere og ≈cering.

S(c)hav(w)l (persisk: eg. fin væv), kastetørklæ(de), tjæld, n.?

Scheda, Schedula, sætel(e), m., blad, løst b. Jfr. Seddel.

Scheikh el. **Scheik**, (en) ældste; forstander, underhøveds-man (hos araberne).

Schema, se Skema.

Scherif (arabisk), høvding el. drot, ɔ: emir. (Altså noget annet æn Sherif, lands-dommer.

Schibolet, Skib—, kænne-ord el. -tegn; også hær-rop. Jfr. Parole, Løsen.

Schicht, lag, berg-, jord-lag, flo, f. (dærtil *flo-lagd, -sæt, ɔ: sat; lagdannet el. lagstrykende, H. P. S.); dags-arbejd (bergmans); (en) smælte (i smælte-ovnen); ophåld, hvile, puste-rum.

Schikane, se Chikane.

S(ch)nurrbart, fip-skæg (H. P. S.), bukkeskæg.

Schofel, »simpel«, *ring, smålig, *klen, *lå'k.

Schrot und Korn, »lødighet« (t. Löthigkeit), »metal-værdi«; sant værd, ægthet, inhålds-fylle, godhet, *godlejk, *to, n. (f.), kærne(-ful'het).

Schwadron, se Eskadron.

Schæfer (t. Schäfer), får(e)-hålder, fårmester (H. P. S.), sau-avler?

Schæferi (Stam-?), sau-avl; ældes(e)-sau'er; fåre-hold (H. D., H. P. S.), ɔ: sauhåld? Jfr. Tillægsdyr.

Scientifisk, vit(en)skapelig; vel-ordnet. Jfr. Systematisk.

Scirokko, syd-øst-vind (i Ital.). Jfr. Samum.

Scisfur, rift, revne, kløft, sprække.

Scrophularia nodosa, *lunge-rot. Også *knub'-rot, su-rot, purke-rot, brun-rot. Sørens.

Se, sjå (*ser — *såg — *set'). Jfr. (se efter noget, „rige, vende Pinene til"), skåde(o), ar, *skygne (-de), *stire, *glose, glætte(y). **Se efter**, *sjå etter. **Se efter** (lede), sjå etter. **Se længe efter noget** (stunde, vente), *enast (-test). **Se fig for**, *sjå seg føre. **Se sig om**, *sjå seg om, sjå utøver, skygne (-de). **Se omkring sig i Forvirring el. Forfærkelse**, one (-te); jfr. Stirre vildt. **Se paa Ens Bedste**, sjå ejn te godes. **Se til** (Garn, Snare, Fælde), vetje(i'), ar. Dv. vetje, f. **Se til at**, *sjå te, *make, lage de' så, at —. **Se til med**, *sjå te', ɔ: ha tilsyn. **Se ad**, se usie til, *sjå åt. **Se**

ud, *sjå ut (jfr. **Tage sig ud**). **Se hvid-, grøn-, graa-, blaa-, gul-, rødagtig ud**, kvite(ar), *grøne, *gråe, *blåe, *gule, *raude. Upersonl.: »det kvitar, blåar« osv. **Se ud til** (nærme sig til), *brå, *brægde. *»De(t) brår på de(t)«. »Det brægder på det«. **Se ud til noget**, skålle(o). »Det skåller blankt«. **Se dobbelt** (af en Feil i Øinene), *tvisynast, ɔ: faa et forvirret dobbelt **Billede af en Ting**, **Se dunkelt** (svagt), *skrime (på syni). **Se hvast, bittert**, kvæsse augo. **Se tydelig**, skjele (ski-), *skilje (jfr. **Skjelne**). »Han skil ikkje te' læse(e)«. **Se udydelig** (saa man forvexler Ting med Ting). tvisynast. **Han tror at se klarere end andre**, jfr. »han ser myhanken gjejspe på kyrketårnet«. **Hindre i at se** (staa i Øyet for), mørkje, y (-te). **Lade se**, te (-dde), syne (-te), vise (-te). **Kunne sees**, *te, syne. Jfr. **Synlig**. **Være at se** (vise sig), *syne, s. seg, te, t. seg, vise, visast. »Det viste vægen(e) etter dejm«. **Som ser godt ud** (anselig; som tegner sig godt), synleg, viseleg. **Som ser langt**, *lang-synt. Mk. og *-synt: *bærsynt, *farsynt, *havsynt, *vægsynt, om sted: (med aaben Udsigt), — der man kan se spor (*far), hav el. vej. **Som ser svagt**, dem'(i'), d.-synt, d.-øjgd. **Som gjerne vil faa se**, *sjå-fus, ɔ: skuelysten. **Leilighed til at se** (Øyning), syn, f. »D'æ god syn i dag«, ɔ: idag kan man se langt. Jfr. **Belysning**. **Se et Glimt af noget**, sjå i (el. uti) nåkot(o). **Se forstænde paa, betragte En med Mistro**, skugre(ar). **Seende**, *sjåande.

Seance, eg. sæte, sitting; møte (f. e. i et råd). Jfr. **Session**.

Secere, skære op, sønderlemme, -skære, åpne (lik).

Secession, bortgang, røm(n)ing; utskilling (-else).

Secessionist (i Nordamerika), ut-træder el. -trædende, søndringsman? Ænog Molb. vraker sondre som tysk, men vedgår søndre, -dring. I * ær sundring, f. og sundre, **adstille**.

Sedat, stø, rolig, sat.

Sedbel, sætel(e), m. **Bankfedler**, *brev-pengar. **Daler-S.**, *brev-daler.

Sedbeltasse, bok, f.

Sedentær, **-tariſt**, sittende; bosat.

Sedez, seksten-, f. e. s.-blad, s.-bok. Se **Duodez**. Jfr. og **Folio**.

Sediment, bun-fal' (botn-fal'), »grums«, gurm, n., *gjørme (gy-), f., *grug', n., grut, n., aur, m., bærme, bærm, m., korg (korge), m., ku'r, m. Jfr. **Bærme**, **Grums**.

Sedimentær, **-tøs**, *gurmot,r*gjørmot (gy-), aur-, gurme-. Jfr. **Grumset**.

Seditiøs, urolig, stridig, tråssig, ustyrlig. »oprørsk«.

Sedulitet, strævsomhet, flittighet, *ansæmd. *tideløjse, ån'(o), f. (gl. n. önn), *vinneskap, m., *vinne, f. Jfr. **Travlhed**.

Sedum acre, m. m., se **Husløg**.

Seelenverkøsper (listig Øverver; egentlig Sjæleſælger), listig fæster (av hærfolk. skipsfolk). **Øverve til Tjeneste** (t. werben) heter hos os *ste(de), *fale, *fæste, *tinge. Tanken skulde altså iføres et ord av disse røter: steder, faler, fæster, tinger, med tillæg av et ord med mærkelsen knep, list: fusker-steder, -fæster? I * ær fuskar „En, som bruger Kneb el. Svig".

Seen, sjåing, f., sju'n (sjon), f., **sjåna(d)**, m. Jfr. **Beſeelſe**.

Seg(e)l (at ſtjære Korn med), **sigd**, m., *skjære (skjøru, skjyru, skjuru). Jfr. snidel(i'), ɔ: *lauv-sigd.

Segl, se **Sigillum** og **Signet**.

Segment (Cirkel-, Kugle-), skalk? (jfr. brød-skalk), snej, f., krinsel-snej? kugle-snej; avsnit (H. P. S.). Men »snit« ær jo tysk.

Segne, *sige (— sejg), sige ned. *Ho fek så vondt, at ho sejg ned.

Segregation, utskilling, ut-tagelse.

Sei (*Gadus virens*), *sej, m. (sejd); (**ſtor**, Storſei), ufs, m., *sej-ufs, *stor-sej; (**ſmaa**, Smaaſei), kri'l, m., mort(u'), n., *sej-m., dil', m., pale, m., ko't, m., løjving, m., l.s-sej, små-s. (S. af mid-delſ Størrelſe), *rubbe-sej, *ribbe-sej, risping, m., r.s-sej, *kjævlung-sej (kylving-s.). Jfr. **Halvvogen**. (**Stim af Sei, ſtor**), *sej-berg. (**Stim af Sei, fremſtrømmende**), sej-vinde, f. Mk. sej-fiske, n.; sej-lever(i), f.; sej-lyse, n., ɔ: **Tran af Seilever**.

Sei (**klæbrig**), *sejg; (**vanſkelig at optrævle**), *sejg (mots. *møjr); (**ſmidig**), *sejg (mots. *brøjsk, *kløk', *sky'r); (**vatrig**), *sejg; (**elaſtiſk**), tøjgjeleg. S. (**trævlet**) **Materie**, tåg, f. (fl. tæger). »Blod-tæger«, »levre-tæger«. **S. blive**, *sejgne.

Seier, segr(i'), m., ofte (dansk) *sejer. Mk. *seger-herre, s.-laus, -rik, -vinnar, m.

Seierſkjorte, seger-huve, f., -lue, f., forneste, n., ɔ: **Fosterhinde**.

Seiersværk (t. Zeigerwerk), ur, n., ur-værk.

Seigneur, hærre, fornæm h., nådig h.; jord-drot, hærre-man.

Seiheb, sejgd, f., sejglejk, m.

Seil, segl, n. **S. med fraa Kant**, sne(d)-segl. **En af de enkelte Bævbredder i S.**, stav, m. Jfr. *våd. **Underhjørne af S.**, hals-barm, m. **Byde at fire S.**,

*rope sæ't(e). **Faa S. op,** segl-bu(-dde) seg. **Stryge S.,** streke(i'), ar; strike (— strejk). »*Streke seglet«, »*s. på seglet«. **Tage S. ned,** strjuke (seglet) på bunken. **Vende S. i Krydsning,** *bære om. Dv. ombæring, f., ɔ: det, at »bære om«. **Afstanden, hvori man kan se S. paa Søen,** segl-syn, f. **Line el. Tøug, hvormed et S. udspændes,** pænte(e), f.; (fæstet til Midten af Masten, anbragt i Seilets nederste Kant), priar, m. Jfr. Svøft. **Ring el. Løkke i Kanten af S.,** klo, f. **Stang, hvormed et S. udspændes,** pænte(e), f. **Vind, som fylder Seilet,** *ejn segls vind.

Seilads (ɔv. seglation; gl. n. sigling), sigling, f.; sjømanskap. Jfr. Søfart. **S. med knap Vind,** kjejking, f. **Have lært S.,** være *sjø-før (gl. n. sjófœrr), hel- el. ful'-faren? (for -befaren) (el. halv-faren). Jfr. Helbefaren. **Til S. indrette sig,** segl-bu seg.

Seilbar, *siglande, *laupande (f. e. om et sund), sejl-dyp (Molb.), *fløjt. **S. Strækning i et Vasdrag** (som i Glommens, Dramselvens), sejl-led (Dagbl., norsk).

Seilbug, segl-du'k, m.

Seilbugstæppe, presenning, m. Holl. ord.

Seile, sigle (-de), segle, ar. Sv. segla. **S. paa Grund,** *sigle fram på. **S. en Vaad fuld af Vand,** *segle seg ful'. **S. Kysten op,** få temen(i') av lande', temje, i (-de) landet. Jfr. Sigte, Øine. **Færdig til at s.,** *segl-bud'. **Skikket til at s.,** siglande (Farvand, Veir). **Seilende,** *siglande. **Mærke at s. efter,** med, n. H. Sch. Mk. *segle seg i kol, fuldseile.

Seiler, siglar; (Seilskib), siglar, m.

Seilivet, *sejg-liva', *liv-stærk, *hard-liva'. Sv. seglifvad.

Seillant (Tøug, som er tilsyet paa Kanterne af Seilet), segl-skåt(o), n.

Seilrede, segl-rejde, m. Jfr. Tilbehør; Apparat.

Seilskjøde (Hjørne paa et Seil med det dertil fæstede Reb), skaut, n.

Seire over, *vinne øver, *vinne på Jfr. Besejre.

Seisitton (»chth«), eg. jord-skakeren, jord-risteren, ɔ: Neptun.

Sejour, jfr. Opholdssted.

Sejunkt, adskilt, enkelt, ene- el. fritstående.

Sekans, skærings-linje (Ørsted), *krys'-linje (H. P. S.), skære-linje. Meyer. **Kosekans,** fyllings- el. med-kryslinje?

Sekel, se Sekulum.

Sekond (lat. *secundus*), (den) andre; (den) næste. **S.-Lieutenant,** under-løjtnant, andre-løjtnant?

Sekondant, se Sekundant.

Sekondar, -dair, (den) andre, følgende, næste; av andre, underordnet, ringere rang. **S. Tilstand,** avledet, yngre, nyere tilst., på andre hånd.

Sekret, lønlig, skjult, stiltiende.

Sekret (et), lønlighet, løndom, lønlig ting, l. sak; l. segl, lønsegl, en landshærres el. drots enskilte (private) segl.

Sekretariat, skriver-syssel, -æmbed; skriver-stue (ɔ: »kontor«, »bureau«).

Sekretbog, løn-bok?

Sekretion, ut-skillelse (lettere: -skilling), fra-skilling (-else), sær-skilling (av væsker f. e., til en plas for sig selv, en særplas); *sundring, søndring (Molb.); det sær-samlede el. fra-skilte.

Sekretist, utskilt, uttagen (av en flok); sær-ling, sær-sinnet (person), rar(ing); („i en Fabrik"), inviet (løn-arbeider? en av de udelukkende inne-havere av visse lønlige kunst-grep; Meyer). Jfr. Særling.

Sekretær, løn-skriver (Fr. H.), skriver, *op-skrivar, bok-fører, skrivar-kar(l) (Lm.); pen(ne)-fører, skrift-f. (C. Ros., H. D., mots. ord-fører), *svars-man. H. P. S.: håndskriver (i likhet med retsskriver, hærreds-, by-, tol-skr., »som jo netop bruges om meget anselige stillinger«); også en skrive-råd. **Sekretariat** blev da håndskriv»eri«. (Som Møbel), se Chatol.

Sekt, eg. fraskåren del, avdeling, (en) av-vikelse, avvikende samfund (nl. fra et hoved-samfund); tros-, menings-, lære-lag el. samlag (Meyer), -samfund, -samhåld (-»parti«); særlag?; eget lag, lag for sig; (et) fra-fal', av-fal', (en) uttrædelse (et kjætterlag?), en sær-tro? tru-brigd (Lm.), sær-kirke. Fr. Ham. Jfr. Parti.

Sekterer (Tilhænger af en Sekt), ut-tråd', frafallen (kætter), av-vikende; anderledes-tænkende, sær-truande (Lm.), sær-troende (H. D.), sær-strævər?; tros-strævər? Jfr. Proselytmager og Propagandist.

Sektererі, se Propaganda og Proselytmageri.

Sekteriſt, avvikende (i meninger, især i troen), særtroende, særtruande (Lm.); uttrædende el. uttråd (nl. av et samfund, f. e. en riks- el. folke-kirke).

Sektion, skæring, in-sk., skur, sønderlemmelse, sned (»snid«), n., opskæring, åpning (av lik; jfr. Obduktion); *av-skur (ɔ: avskåret stykke), snej, n., avtak, n., avtakster, m., stykke, avdeling (hær-folk, »soldater«). Jfr. Af„snit". **Sektionsmøde,** avdelings-m. Morgenbl.

Sektor, eg. skærer; ut»snit« (H. P. S.), *ut-skur, m., ut-*snej(d) (stykke av en krins, »cirkel«, mellem to av dens stråler [radier] og buen mellem dem).

Sektvæſen, sær-tru (Lm.), sær-stræv?
Sekular, -lariſt, hundre(d)-årig, hvert hundred-år; verdslig. **S.-Feſt,** hundred-års-fæst. Jfr. **Jubilæum.** **S.-Geiſtlige,** ordensfri præster (præstemæn, ikke bundne ved nogen ordens-»regel«, ikke medlemmer av nogen munke-orden).
Sekulariſation, -ſering, verdslig-gørelse, in-drag(n)ing, indragelse, overgang til verdsligt bruk el. styrelse (av kirkegods, av en stat m. m.).
Sekulariſere, verdslig-gøre (H. P. S.), in-dra(ge) (under riks-magten).
Sekularitet. verdslighet, verdslig stand.
Sekulum, Sækul, Sekel, hundre(d)-år (ikke år-h.; jfr. **Aarhundrede**); mænneske-alder; leve-alder; tids-ånden, moden; timelig-heten; verden; verdsligheten. Mcyer.
Sekund, øje-blik, blink, m., *augne-b. (-blik, n.); anderen? (mk. rækken før-ster, ander, tredder, fjærder); (den) andre tone (fra grun-tonen op-ad, anderen?); (den) andre røst (»anden Stemme«), anderen?; andre stilling el. støte-måte (i fægtekunsten).
Sekunda, (den) andre klasse (i skole); (den) andre »veksel«, (den) andre ut-gave av en v. (mots. prima-, tertia-v.); næst-beste slag.
Sekundant, »kamp«-vitne, -hjælper, -dom-mer? -ven (H. P. S.).
Sekundere, hjælpe; synge med; spille med, s. anderen (ɔ: andre røsten, andre *felen o. desl.). Jfr. **Sekund.** **S. en Spil-lende,** fylgje (-de).
Sekundo: pro sek., for det andre.
Sekundær, andre hånds. H. P. S.: anden-håndig (ɔ: andre-). Men i likhet med firehændig, egenhænd. var vel andre-hændig bedre.
Sekundærtiden, andre-tiden? Jfr. **Primær.**
Sekurere, tryggje (-de).
Sekuritets-Proteſt, »sikkerhets«-lysing? (av en veksel), trygde-lysing? Jfr. **Sik-kerhed** og **Proteſt.**
Sekvens, følgende. **Sekventia,** følgende (ting, stykke tekst).
Sekveſter, nedlæggelse i »forvaring«, som pant, til varetækt, under hæftelse; det nedlagte, til varetækt mottagne, hæftede gods; retlig hæftelse el. varetækt (over gods, intil rets-strids avgørelse). Jfr. **Beſlag(læggelſe), Depoſition, Depoſitum.**
Sekveſtration, hæftelse, retligt forbud (jfr. **Beſlaglæggelſe, Embargo**); tilsyn med, midlertidig *styring av forbudet (?, ɔ: hæftet, »beslaglagt«, »arresteret«, fæng-slet) gods.
Sekveſtratør, Sekveſter, mellem-man; inne-haver, ihændehaver (av hæftet gods, gemmegods, av varetækts-ejendom, »beslag-lagt« ejendom); panthaver? styrer av for-budet? (fængslet) gods.
Sekveſtrere, hæfte, lægge hæftelse (»beslag«, »arrest«) på, lægge under forbud (jfr. **Be-ſlaglægge**), lægge under varetækt, ta i *væd', n., ta i pant?; styre, gøre lønnende; sætte under tredjemans (midler-tidige) styring (bo, gods, gemme- el. pante-godset); indrage; hjem-fælle (H. P. S.), lade hjemfalle (H. D.). Dærtil hjemfællelse(-fælling). Jfr. **Adminiſtration.**
Selabón, 1. sjø-grøn, 2. forelsket »hyrde« (*hørding, *hjur(d)ing, *gjætar, *gætl, gætle-gut).
Selam, se **Salem.**
Sele, sele(e'), m. (sile, i', sæla, sala, sålå). Gl. n. seli. Sv. sele. T. **Siele.** Mk. sele-bal', m., ɔ: **Bue under Høvret** el. **Mankeſtolen,** -pinne, m. = kjævle, n., = ore-pinne, m.; sele-pute, f. Mk. og bro'k-, kjælke-, vas'-sele. **S. lægge paa,** sele, ar. Et annet sel(ee), ar, ær = gaa meget ſent, nøle, bvæle.
Seleft, ut-val(g)t, ut-søkt, utblæs', uttagen.
Seleſta, ut-val(g)te stykker, utval(g).
Selene, månen; måne-gudinnen.
Seleniaſis, måne-syke.
Selenit, måne-boer; måne-sten; også marie-glas; »middel«-salt (ɔ: mellem-salt).
Selenocentriſk, måne-mittes(-) el. -mittens(-), ɔ: vedkommende månens mitte, set el. regnet fra den. Jfr. **Heliocentriſk.**
Selenognoſi, måne-iagttagelse.
Selenograf, måne-skildrer el. -»beskriver«.
Selenologi, måne-lære, -kunskap.
Selje, S.-træ (*Salix caprea*), sælje, f. (silje, sølju), s.-pi'l. Sørens. Gl n. selja. Sv. sälg (sälle). Jfr. **Bidie, B.-Røn.** Mk. sælje-fløjte, f., -kjør', f. (vierkjør'), -renning, m., ɔ: **Seljeſpire,** -run', m., ɔ: **S.-buſt,** -stuv, m. el. -kal', m., ɔ: **Stamme** af et ſtort Seljetræ.
Selle (Kammerat), sælle, m. (iſær lyſtig); gje-likar, m. pl. Sv. sälle.
Selſkab (Gjæſtebud), sælskap(e), n. („nyere Ord"), gjæste-bod(o'), n., samkvæme, n., gilde, n., lag, n., gjæste-l., bedt lag; (lyſtigt), værskap, m. (n.); (ſelſkabelig Sammenkomſt); *stråk(o), n. (J. Moe); (Følge), fylgje, n., drætte, n., ɔ: Slæng, høskje(y), n., lag, rej', f. (*brud-, jole-, åske-r.); (Flok), lyd, m. (lyr; gl. n. lyðr; jfr. Familie); (Kreds), kule, f. (»på hejle kula«, ɔ: for hele Selſkabet el. Huſet); (Samfund, Bordſelſkab), sam-nøjte, n. **Stort S.,** stor-lag, n. **S. til et beſtemt Formaal** (Forening), sam-lag, n. (også Molb.); (ſlet, ondt S.), fante-lag, n., -fylgje, n.; (iſær ude an-ſet S.), hekle, n. = herke, n. Jfr. **Pak.** (S. el. Parti, ſom det er farligt at

komme i Berørelse med), kvæfse-bol(oo), n. (S. danne til en Reise el. til Fisteri), skjepe seg (ski-). (Slutte sig sammen til et S.), slå lag (med), slå seg til, lægge lag (med). (Træde ud af Selskabet), brjote laget. (Jævnaod med de Andre i et S.), *lag-før. (Kræfen med Hensyn til S.), *lag-vand. (Passende for godt S.), folkeleg. (Til Skam for et S.), folke-skjæmme, f. Mk. lag-folk; værskaps-man, -vise, f., ɔ: Selskabsfolk, -mand, -sang.

Selskabelig (glad i S., som gjerne vil have Selskab), *lag-før, -*kjær, *folke-kjær; (om Dyr), *mild; *bu-m., manne-m., *bu-kjær.

Selsom (t. selsam), rar, egen, underlig, usædvanlig. „I ældre Skrifter sielbsyn, -synt. Nu forældet". Molb. I * haves *sjældsynt, ɔ: „som man sjelden ser", og *sjældfængd, ɔ: „rar, sjelden at faa".

Selv, sjøl (sjølv, sjav, sjæl, e'), fl. *sjølve. Mk. »han, ho sjøl«, ɔ: Husbonden, Formanden; Husmoderen. »Dej sjøle«, ɔ: Mand og Kone i Huset, = sjølve-folket, mots. barn og tjenestefolk. Af sig selv, sjøl, sjøl-. »Det jamnar seg s.«. »Sjøldaud«. Mk. og s.-beden; -mint, ɔ: uden Opfordr., af egen Drift; s.-ånnig (o), ɔ: flittig af sig selv. Selve, sjølve. »S. gar'en«. »I s. byen«, ɔ: den egentlige By. »I s. huset« (også: i sjølvare h.).

Selvagtelse, sjøl'-vørdna(d)(y), m.

Selvdannet (naturlig), *sjøl-skapad; *sjøltamd (*tamd = øvet, tæmmet).

Selvdød, sjøl-dau(d), -dåen. Mk. sjøldøje el. dau(d)e, ɔ: dø af sig selv, ikke bli dræbt, slagtet.

Selveier, sjøl-ejgar, m.

Selverhvervet, sjøl(v)-drægen(e). »Sjøldrægne pengar er dryge«.

Selvfornægtelse, sjøl-nøjding, f., selv-overvinnelse.

Selvforvoldt, sjøl-valden, »oftere« sjølvalda'. S. Forlegenhed, sjøl-bejte, n.

Selvfylge, sjøl-fylgje, f., sjøl-givna', m. Jfr. Konsekvens.

Selvgjort, *sjøl-gjord.

Selvgod, *sjøl-god, *god-mæten, *sjølbyrg. S. være, god-mæte seg (-te).

Selvgodhed, sjøl-vørdna'(y), m., god-mæte, f.

Selvhensyn (sjøl'-omsyn, f.?). Jfr. Egoisme.

Selvhersker, selv-styrer, -styrende, ene-styrer. Jfr. Autokrat.

Selvhjulpen, *sjøl-hjælpen, -*byrg, -*bærga', -*platta'; selvb(j)ærget (H. D.).

Selvkaldet, *sjøl-kalla'.

Selvkjær, *sjøl-kjær, egen-kærlig.

Selvklog, *sjøl-klo'k, -vi's, *ejn-vi's (sv. envis); (noget), *ser-klok(ee). P. Syv: envis og selvvis er uvis. H. D.

Selvmord, sjøl-dråp, n.

Selvraadig, sjøl-rådog, sjøl-styren, agelaus. S. Person, ageløjse, f., ejn-trø-(d)ing, m., ɔ: som gaar, trør (træder) sin egen Vei, ikke bryr sig om Andres Raab.

Selvraadighed, sjøl-ræde, f., van-age, m., ageløjse, f.

Selvros, sjøl-ros, f.

Selvsagt, *sjøl-sagd, -*gjeten, -*gjeven.

Selvsamme, *same.

Selvstud, gildre, f.

Selvstændig (t. selbstständig), *sjøl-råden, *rådande, s.-styrd; *fri, *fri-rådig, *ful'-rådig, ubunden, selv-vældig (H. D.), selv-rådende (ikke = selvrådig) — H. D., frirådig (Molb.), sjølv-standande (Lm.), selv-stående? jfr. velstående.

Selvstændighed, jfr. selvstyre, s.-styrelse, selvråde (G. A. K., H. D.), sjøl(v)-standing (Lm.), selv-stand? (jfr. velstand), sjøl(v)-støde (Lm.) (støde, n. ær „Stilling"), selvvælde (H. D.), sjøl-vild, f., sjøl(v)-ræde, f. (gl. n. sjálfræði, n.). (Stats-), lands-frelse, n. (Lm.).

Selvtilfreds, jfr. Selvgod, Indbildsk, Hovmodig, Stolt.

Selvtægt, sjøl-tækt, f.

Selvvillig, *sjøl-beden, -*mint, frivillig.

Semafor, eg. tegn-bærer; lyn-skrift el. skriver. Jfr. Telegraf.

Semeiografi, **Semeiotik**, snar-skrift? Jfr. Stenografi og Taky(-chy)graft.

Semester, **-mestre**, halv-år. S. æstivum, sommer-halvår; S. hibernum, vinter-halvår.

Semi- halv-. Jfr. Hemi- (og Demi-), ɔ: halv-.

Semibarbarisk, halv-vil'.

Semicirkulær, halv-måne, h.-rund (halv-»cirkel«formig, halv»kreds«dannet).

Semideus, halv-gud.

Semidor (Semilor), halv-gul' (blanding av 4 deler kobber og 1 sink, ɔ: prins-metal); ny-gul' (i likhet med nysølv). H. P. S.

Semihomo, halv-menneske.

Semikolon, mid-tegn (Dr. Jessen), tillægstegn? (som knytter d. følgende til d. foregående).

Semilargent, halv-sølv (en metal-blanding).

Semilunar, halv-måne, h.-dannet.

Seminal, sæd-, f. e. kar.

Seminarist, præst-lærling; lærer-l., skulehalds-l. (Lm.) (ikke lærerskole-lærl.); også om dem, som har været i lærer-skole, de udlærte. Jfr. student i f. e. gårdbruker og student N. N. S.-Examen, lærer-prøve?

Seminaristisk, skulehalds-lærd. Lm.
Seminar(ium), eg. »plante«-skole, træ-s.; præste-sk.; (skole-)lærer-s., skulehalds-lære (Lm.). Andre: forskole el. dannelses-skole. **Pædagogisk S.**, højere lærer-skole (for lærere ved latinskoler).
Semipedal, halv-fots(-, ɔ: en halv fot lang).
Semivokal, halv-selvlyd.
Sempervivum tectorum, *tak-lauk, m., -lauv, n., årsens grøde. Dr. Sch.
Sempitern, uendelig, »uophørlig«, evig.
Semsklæder, sæmska'-skin', n., mænta'-s. **S. garve** (hvidgarve), sæmske(ar), mænte (ar). Sv. sämska, menta. Mk. *mæntar, mænting, f., mænte-bro'k, f., ɔ: **Buxer af beredet Skind.**
Sen, (langsom, senfærdig), *sejn; (langvarig), sejn; (tilbig), sejn (»*i sejnaste lage«). S. ær eg. = „som kræver megen Tid": »sejnt arbejd« = sejn-gjort a. (sejn-gjord, ɔ: som man sent bliver færdig med). **S. i Bevægelse**, sejn-røjven; (f. med Hænderne, ɔ: som arbeider sent), s.-hændt; (f. til at bestemme sig), s.-rådig, -råd'; (f. til at gaa), s.-føt', *s-gjængd, -gåd'; (f. til at komme), sejn-komen; (f. til at lære), trau(d)ig (jfr. Tungnem); (f. at slaa, om Eng), s.-sløg; (f. til at tale); *s.-mælt, -talande; (f. til at tænke), *s.-tænkt, mots. *snar-t.; (f. til at ubvikles, f. E. om M.ske), *s.-komen; (f. til at voxe), *s.-vaksen. (Noget f. el. langsom), sejnleg. **Senere blive** (f. E om et Ur), sejnke (sænke), ar. **S. gjøre**, sejnke. Jfr. Forsinke, Hindre.
Senat, åldingsråd (Molb., H. D.), ældsteråd el. gamlings-råd? (gamling, m., ɔ: „gl. Mand"); (Rigs-), riks-råd; (By-), by-råd. Brukes dog nu snarere om et højere stillet råd, mots. et lægre. Altså vel = over- el. høj-råd. H. P. S. **Senat — Kongres**, jfr. landsting — folketing, overhus — underhus, første kammer — andre k., herrehus — de »deputeredes« kammer.
Senator, råds-herre, råd-man, m., (en) riks-råd. L. K. D.
Senatskonsult, råds-vedtagelse?, -*av-gjærd, f.?
Sende, sende (-e), gjære (— gjorde), styre (-de). »Dej gjorde meg hit«. »Gjære folk hejm«. »Gjær av drengen etter det!« „Hektor til Staden nu styrer afsted Ubraabere tvende". Fr. Bg. **S. afsted**, *gjære av; (f. fra sig), *gjære frå seg; (f. ud), *gjære ut. **Sendt**, *gjord. »Av-, ut-, hejma(n)-gjord«.
Sendegaver (til Gjæstebud), rejdinger, f. pl., bejningar, føring, f., sending, f., forn, f. (oo).
Sendelse, sending, f. Jfr. Deputat. og Mission.
Sendemand, sending, m., utsending, m. Jfr. Deputeret.
Sendrægtig, *sejn-drøg, *s.-før, *langdrøg, *drygjen, kåkjen(o), sejn-voren. drøjmen, *såmot, trå (H. L.). **S. og sløv Pers.**, såming, m., så'l, n. (dle, sole). Jfr. Person, Stakkel. **S. bære**, drøjme (-de), *drunte, *drøse (-te), drøie (-te), kåke(o), ar, soke, ar (-te), såme(ar). Jfr. Røle.
Sendrægtighed, kå'k(o), n. Jfr. Senfærdig.
Sene, se'n(i'), f., træge(e), m. Jfr. Træl.
Senecio Jacobæa, *svine-blom, *svine-soleje, land-øjde (-øja), eng-svineblom. Sørens. **S. vulgaris**, svineblom, også *kors-ur.
Senebrag, se Senetrækning.
Senere hen, *sejnare, sejnare-mejr, mots. før'(y), før-mejr. **S. blive** (gaa mere langsomt; Ur), *sejnke, sejnkast; (Lovene f., f. E. om Solen), sejnke, sejnkast.
Seneschal, Senechal, eg. ældste tjener; (rikets) hof-mester; hof-marskalk, overhofmarskalsk; (senere), lands-høvding, land-foged.
Seneſt, sejnaste (*sejnst, *sejst).
Senetrækning (et Slags Krampe), sene(i)dråt', m.
Senfærdig, *sejn, s.-før, s.-voren; (som begvæger sig langsomt), sejn-ledal(i'), s.-røjven; *sejmen, *såmen, *sæmot, *såmot; tung-før, *taug, *t.-før; klejmen, klejmsam, tøvsam (jfr. Tidsfpilde), langtøjgjen, langugen (-hugen?); u-svem(i'); (sen til at komme), *trau(d)ig; (som arbeider sent), små-fårog(o), *s.-fær(d)ig; lang-rejden (ɔ: som forbereder sig længe). **S. til at gjøre sin Pligt**, *sejg. **S., lidt**, *krullen. Jfr. Sendrægtig, Røslende. **S. Arbeider**, klejme, f. Jfr. Kludre og Arbeide. **S. (doven) Person**, sug', m., sugge, f., små-færding, m., (ejn) drøjm, sab', m., drøgje, n., såming, m.; *sej (eg. fisken sej, som ser slik ut). **S. bære**, loke, ar (jfr. Røle), *drage sime, ɔ: gaa langsomt som en Rebslager (*sime, m., ɔ: Toug, „især af Haar"); *sugge. („Andre Steder sigge, sagge«). Jfr. Røle, Søle.
Senfærdighed, sejn-huge, m.
Seng, *sæng, f., kvile, f., læge(e), f. **S., som kan flyttes sammen**, *drag-sæng, *skuve-sæng. **Besøge En, før han er oppe af S.**, *ta(ke) ejn (nåkon) på sængi. **Gaa i S.**, *gange i s. el. *til sæng, g. til sængs, sængje(ar). **Til Sengs ligge**, *halde sængi, liggje nedføre(y), l. kårlægjes(o). **S. rede**, *rejde op, gjære op, brejde op. **Søge S. med**, sængsøkje (-te).

Fødtrin (Skammel) **paa Siden af en S.**, sæng-skår(o), f.

Sengebetræk, (dyne-, pute-)var, -vær, n.

Seng(e)bund, sæng-botn, m., kvile-tele(i), n.

Sengebækken (at varme S. med; Gløder el. Vand?), jfr. **Bækken.**

Sengedyne, sæng, f. Mk. *over-s. (y), *under-s., ɔ: Over-, Under-Dyne.

Sengedækken, kvetel(i), m., *tjæld, n., *bleje, f., *åklæde, n., *rye, f. („med indvævet Flos el. Rop"); (noget grovt S.), brå-kvetel; (finere), mjuk-k. Mk. *bås-bleje, -klæde, -kvetel, ɔ: Underdække (=tæppe).

Sengefød *sæng-fo't.

Sengehalm, bås(o), n., sænge-b., kvile-b.

Seng(e)kant (Sidefjæl i en Seng), sængstok', m. Sengestok hos Molb. er = Sengestolpe, ɔ: stolpe i hjørnet av en sæng.

Sengeleie (at holde sig inde og ligge meget), kår-lægje(o), n.

Sengeliggende, *sæng-fast, *-bunden (også Molb.), *-liggjande; kår-lægen(o, e). Gl. n. körlægr; kör, ɔ: Seng.

Sengested el. -Karm, sæng, f., flæt(e), m.; (Fading i en Seng), sæng-karm, m. **S. ypunder Taget**, husk, m.

Sengetæppe, jfr. **Tæppe**; se **Sengedækken.**

Sengevarme, sæng-varme, m.

Sengkammer, sæng-kleve(e'), m.

Sengkammerat, hjå-svæve, n., svæve-nøjte, n., kvile-n.

Sengkammeratskab, hjå-svæve, n., sænglag, n., kvile-nøjte, n.

Sengklæder, sæng-klæde, n. (sængja-k.), *kvile-k.

Sengstue (Værelse med Senge), *sæng-hus.

Senhed, *sejnlejk.

Senhjertet (sen i Villie, Tilbøjelighed, Drift), *sejn, s.-råd', -rådig, sejnleg, sejnhugen; s.-før, s.-voren. Jfr. **Senfærdig, Sendrægtig.**

Senil, æld-gammel; åldings-, gammelmans-; utsleten, utlevd. Mk. *ørgamal, *utgamal.

Senior, eg. ældre; (en) ældste, ålder-man. ældste-man?

Seniorat, ældstes el. åldermans sembed, værdighet el. ret; ældste-råd.

Sen(u)ep, mustar, m. (eng. mustard), senap, n.

Sens, forstand, vet. **Bon sens**, godt vet, mans-vet(i), n., manne-vet (Manbevid), jævnt folke-v., sund mænneskeforstand.

Sensation, sanselig fornæmmelse; intryk, sti'r, m., *ans, n., *mærksæmd, e (ɔ: opmærksomhet); (S. vække), vække el. vålde uro, spænning, opstyr, røre, f., omtale (O. V.); gaum (Lm.); stok', m. Jfr. Opsigt, Bevægelse. Mk. *give (folkje') ejn sti'r, vække røre. Fr. Ham.

Sensibel, mærkelig, kænneleg; øm, *sår, ømtålig (Molb.), utåleg(o), il'tåleg; bløthjærtet, kælen, mottagelig, ømskinnet; (om Vægtbalance), *gløg, *var. Jfr. Ømfindtlig, Følsom (tysk); Pirrelig.

Sensitiv, med sanser, sansende; sanselig. Jfr. **Sensibel.**

Sensorium, sanse-redskap; kænslens (»følelsens«) sæte (hjærnen).

Sensual, -suel, sanselig; vellystig.

Sensualisme, sanselighet (mest at la' sig lede av sanselige tilskyndelser); sanselighets-lære (at tingenes sanhet og virkelighet alene viser sig i sanselige iagttagelser, mots. **Intellektualisme**); sansnings-lære. Fr. H.

Sensualist, sanselig person; tilhænger av sanselighets-læren.

Sensus, sans, *sin, n. (»*ha' sine 5 sin'«); tænke-måte, hu'g, m.; »fornæmmelse«, *kjænsle, f., ɔ: »følelse«; forstand; mening, tyd(n)ing. **S. communis**, folkevet, sund menneskeforstand; almen-ånd. Jfr. **Sens.**

Sent (Adv.), (langsomt), småt. »Det gjæng så s.« »Sejnt og si(d)e«, »sejnt og si(d)e«. Mk. si'kast, n. i: »på sikaste'«, ɔ: **paa det Sidste**; si'-gro, f. = si'-rone(u), m., **om Korn, som er kommet op efter det øvrige. Alt for s.**, or-væntes(oo); jfr. orvonast, **ikke vente længere. For s. komme til Syen og ikke have Baad**, *stande land-trol'. **Det er ikke for s.**, »d'er ingi tid forledi«(i). **Det gaar s. med ham**, jfr. »han er inkje snar i snuingi«. Jfr. og »det gjæng som snigelen« el. som »snigle-gangen«, el. »det gjæng med staven«. **Sent og tidlig**, *kvæld og otte, *nat og ljose dag; jfr. »både kvæld og komande morgen«. **S. og flæbende gaa**, sabbe(ar). **Sent paa Høsten**, *sejn-haustes. **Gaa meget s.**, *sele. **S. færdig**, *sejn-buen. **Som man faar s.**, *sejn-fængd. **S. paa Aaret huggen**, sejn-håggen(o).

Senten(t)s, ord-tak, n., ordtøke, n., fynd-ord (i * = „fyndige, betydningsfulde Ord"), kærne-ord, kærne-»språk«, sansagn (Molb.); mening, sætning. Jfr. **Fynd, Fyndig** og **Gnomer.**

Sententiøs, kærne-ful', tanke-rik, ful' av kærne-sætninger, av fynd-ord, av *ordtøker.

Sentiment, *kjænsle, f. (jfr. **Følelse, Fornemmelse**); mening, tanke, omdømme.

Sentimental, bløt, bløthjærtet, øm, fin. *sår, kælen, *var, *gløg; bløtfængd (bløt»agtig«), sølaten, forkælet, overspænt, overstadig? hugmjuk (Lm.);

*kjænnesam. Jfr. sv. känslig, känslofull; »tilgjordt känslofull« heter känslosam.

Sentimentalitet, overdreven, sykelig *kjænsle, bløthet, bløthjærtighet, kælenskap. Mk. og sårhet, varhet, gløg'het. Jfr. Sentimental.

Separabel, adskillelig, fraskillelig.

Separat, særskilt, særlig, fraskilt, adskilt, enkelt, *enskilt (sv. enskild), *ejnstaka'. S. Aftryk, særtryk. Jfr. Isolere(t).

Separatalliance, sær-»forbund« (særsambund? særbund?). H. D., Allen. Jfr. Forbund.

Separatfred, særfred? særskilt fred (som visse andre ej sær med i).

Separation, ad- el. fra-skillelse; skilnad (»skilsmisse«); deling, skifte.

Separatisme (jfr. Partikulisme), *skilnadslyst, -stræv?; særhets-lyst?, -ånd, *særstræv? søndrings-ånd el. -stræv?; sær-tro, sær-kirkelighet (»avsondring« fra fælleskirken el. -troen); folke-søndring (-*sundring). Mk. skil, n., skilsmål, n., skilna', m., sundring, f., ɔ: søndring; særtykke, særsin'. Jfr. Affondring, Sondring.

Separatist, særling, særhoved (Molb.), ejnstøding, m., ejntrø(d)ing, m.; (i Troen), avvikende, særtroende (H. D.), særstræver? ut-træder, anderledes-tænkende; frafallen. Jfr. Dissenter, Sekterer.

Separatistisk, for sig selv, særsinnet, egen; særtroende; særstrævende? søndringslysten?; sær-kirkelig, av-vikende (i troen). S. Kirkesamfund, sær-kirke. Fr. Ham. S. Parti, sær-samfund. H. D.

Separatvotum, avvikende el. særskilt uttalelse, sær-dom (H. D.), -mening. Jfr. Reservation, Dissent. Votum.

Sepponere, lægge til side, henlægge; lægge av; fra-, ut-, ad-, sær-skille.

September, fiske-måned.

Septembir, syvmænning?, syver?

Septembirat, syvman'skap?, syvmans-råd el. -lag. Jfr. Duumvir og -virat.

Septennal, syv-årig.

Septennium, syv-år, tid, frist av syv år.

Septist, røjtande, *ætande, e (ueg., ɔ: forstærende), *tærande. Røjte (-te) ær „gjøre raabden, faa til at raabne". Jfr. Ædse (t. ætsen).

Septuagesima, 9de søndag før påske.

Septuaginta, eg. 70, ɔ: de sytti utlæggere, de sytti, de LXX; (de syttis) oversættelse, nl. av det gl. testamente på græsk.

Septum, skille-væg, *skil, n., spjæld, n., stængsel, n.

Seraf, ild-sængel, ild-ånd, over-sængel; lys-sængel. Jfr. Kerub, som mærker omtrent det samme.

Seraftisk, som en en ild-sængel, over-sænglig, en over- el. ild-engels.

Serail, kongs-gård; hærre-g.? (dets kvindeafdeling), kone-hus (Lm.). Jfr. Herren.

Serén, lys, klar.

Serenade, aften-klang (H. P. S.), -sang, -»musik«, aften-(tone)-stykke, nat-(tone,-stykke (i fri luft). Av ital. sera, fr. soir, Aften.

Serenissima, lands-hærre-innen.

Serenissimus, lands-hærren, *drotten.

Sergeant (Sjærfant), under-»officer, høveds-man. H. P. S. foreslår øve-mester og rode-fører. Rote = „Afdeling i en Trop af Soldater" finnes og i *.

Seria, alvorlige ting.

Serie, rad, række, følge; tal-række; klasse; række-følge (H. P. S.); jfr. sæt(e), n. („det, som sættes paa een Gang").

Serieux, -øs, alvorlig, højtidelig.

Serio, for alvor.

Serjøs, se Serieux.

Sermon, tale, præken, opbyggelse (især langdragen).

Serpentin (af Serpens, „Slange", Drm), orm(e)-sten? ɔ: talk-sten, sprækket, spættet, — som en ormeham).

Serratus, med sag-tænner. Nummi serrati, mynter med tagget el. tannet (*tannot) rand.

Serum (i Blod), blod-va(t)n, vasle, m.; (i Melk), myse, f. Sv. vasla, d. Valle, er = myse.

Servante, pike, tjeneste-p.; nat-bord; »stum tjener«; »vaske«-(*va[t]s-)bord, -stel, »vaske«-vans-stol. H. P. S. Jfr. Vaske, Vaskes.

Servator, frælser.

Servere (Mad, Retter), dække op med (Asbj.; jfr. sv. uppduka); *bor(d)e, *bor(d)-sætje, *sætje fram, lægge for(e).

Service, tjeneste, »opvartning«; villighet; tøj (*ty), sæt(e), n., „det, som sættes paa een Gang", stel (bord-, te-); opdæk(n)ing. Mk. bord-bunad, m., ɔ: „Kopper og Fat til et Madbord". S. siges at bli brukt av læker for side el. avdeling (medicinsk, kirurgisk) av et sykehus. Efter H. P. S.

Serviet, trifse, f.? tufse, f.; talerken-duk (Meyer), bord-håndklæde (Molb.), håndduk (Meyer, Molb.); knæ-dug. Hos Holberg. H. P. S.: mun-duk el. håndduk. Molb. har vel dette siste = håndklæde; men i mærkelse av Servietter ordet nok sænnu aldeles nyt og så godt som ukænt.

Servil, slavisk, krypende, træle-, træl-lyndt (Lm.), -sinnet. De Servile, spytslikkerne (H. P. S.), kryperne (som lar sig gå på, træde under føter av de store.

Mots. De Liberale, frihets-mænnene, de frisinnede).

Servilisme, -vilitet, træle-ånd, -sin, kryperi; træl-*lynde, n. (Lm.), trældomsånd.

Servitør, tjener. Jfr. Opvarter.

Servitut, byrde, tvang, hæftelse (som hviler på en fast ejendom), bånd (H. D., »jfr. stavnsbånd, sognebånd«); bruksrettighet. Morgenbl. **Med Servitutter behæfte,** bånd-lægge (H. D.), binde? Jfr. Forpligte. Mk.: Om æn »hæftelse« er utgåt fra tysk heften og haften, kan det vel og tages for norsk, da samme rot i * som i gl. n. (hepta, hapt) medfører forestill. om »Baand, hvorved en hindres i sin frie Bevægelse« (Fritzner), og det høver jo ret vel til Servitut.

Servus, tjener. S. **observantissimus,** lydigste tjener.

Sers, va(t)n-hâldig. **Serøse Kar** = »lymfatiske« kar, blodva(t)ns-kar (av serum, blod-vatn). Mk. *vaslen, *vassen, som blir utlagt „vanbagtig". Jfr. Slimet, Vand-.

Session, sitting? sæte?; samling (Molb., H. D., Aftenbl.), råds-s., = møte, samvær (stortings- osv., jfr. fravær, nærvær); utskrivnings-møte (av »soldater« og »matroser«, ɔ: av værneskyldige), utskrivning hâlde, gøre). H. P. S.: sitte-møte. Jfr. Seance.

Setacea, børste-dyr, d. med børster.

Settlement, nedsættelse, nybygd (en), (et) nybygge (land-nam).

Setler, nybygger (landnams-man).

Sever, alvorlig, skarp, stræng, hård.

Seværdig, *sjåande. Gl. n. sjáandi.

Seg. Mk. *seks-alning, m., ɔ: Stok paa seg Alen; *seks-åring, m., Dyr paa seg Aar; seks-mæling, m., seg Maal Jord.

Sega, aftens-lag.

Segaaret Baand, seks-sering, m., seks-ring, m. (J. Lie), = seks-roring, m., seks-kjejping, *tri-røding, *tri-røming.

Segagesima, 8de søndag før påske.

Segangulum, Segagon, Hegagon, seks-kant.

Segangulær, sekskantet, seks-hørnot(y, -hynnot).

Selsbaandet (om Hæsje), *seks-bænd(e).

Segdobbelt, seks-fæld(e).

Segen i Kortspil, seksa, f., seksen, m.

Segennal, -ennial, seks-årig.

Segennium, (et) seks-år (ikke år-seks). Jfr. Aarhundrede.

Segrabet, seks-rada(d), -strindot.

Segtant, sjette-dels-ring el. runding, *-krinsel, -ut-snej (ɔ: »sektor«, 60 »grader« av en ring [Cirkel], måle-redskap for sjøfarende; jfr. Oktant); setting el. setting-bue? Se Kvadrat.

Segtet, Seftetto, tone-stykke for seks røster (»stemmer«) el. *gagn (»instrumenter«).

Segto-Format (*in sexto*), seks-blad? seksblads(-størrelse). Jfr. Kvart, Oktav, Sedez og Duodez.

Segual, Segnel, køns-, efter kønnet. **S.-System,** køns-ordning (væksternes, efter kønnet).

Segualist, tilhænger av køns-ordningen (i naturhistor.). **Han er S.,** han hâlder på, følger Segualsystemet.

Segualitet, køns-liv; det at ha' køn.

Segus, køn.

Sfakelus (Sph.), kold-brand.

Sfragistik, segl-kyndighet (læren om brevskap-segl).

Sfære, ku(g)le, kule, f., *klåte, f., klo't(oo), m.; himmel-ku(g)le, jord-k.; om-råde, runding, *krins, ring; omfang (av begrep, vitenskap, rettighet); syns-vidde, fatte-ævne; virke-krins (-»kreds«); (Ens), område, verden. **Sfærer,** højere verdener (tænkte); himmel-legemer. **S.-Harmoni,** samklang av himmel-legemerne. **S.-Musik,** verdenernes el. klodernes musik. H. P. S. **Høve fra lavere til høiere Sfære,** h. fra l. til h. stade.

Sfæricitet, rundhet, runding.

Sfærik, ku(g)le-lære.

Sfærisk, ku(g)le-dannet, -rund, kugle-. **S. Speil,** kugle-spejl. **S. Trigonometri,** eg. kuglens trekant-lære, ɔ: l. om kugle-trekanter. **S. Vinkel, Triangel,** kugle-»vinkel«, krinsbue-vinkel, -trekant. Jfr. Vinkel. (Læreboken må inlægge meningen).

Sfærist, bal'-spiller (»bold«-).

Sfæristik, bal'spil-kunst (t. Ballspielkunst).

Sfæroide (flabtrykt Kugle), lang-kugle el. lang- el. æg-rund k.?; klode el. og flat-kugle. H. P. S.

Sfæroidisk, lang- el. æg-rund.

Sfærologi, se Sfærik.

Sfærometer, kugle-måler; hår-måler (ɔ: til at måle hårfine ting). H. P. S., H. D.

Shawl, Sjal, se Sch—.

Shellak, skive-lak.

Sherif, lands-dommer (dommer i et shire i England).

Shop (Shop), bod, krambod.

Shoppere, renne i kramboderne.

Show of Hands, hånds-opræk(n)ing, (i Danmark) kåring. Jfr. Akklamation.

Shrapnel (Granater, »brandere«, med Flintkugler i), drue-brandere. H. P. S.

Si, si'l, n. (gl. n. sía; sv. sil), sil-hår, n., si-hår, n. (sv. * sils-hår). Mk. ska'k, m., Humleft. »*Læke som ejn sil«.

Sibilant(er), »hvisle«-lyd (*kvese-lyd?, *kviskre-lyd?, ɔ: Hvisteltyd). Jfr. *kvise, *kviske, *kviskre, ɔ: hvisle. Gl. n. har hvísla, ɔ: „hvisle, tale sagte", og hvískra, ɔ: hvisle.

Sibilus, »hvisling«, »hvæsing«, *kvising? *kviskring? (efter *kvise og *kviskre). S. auris, øre-sus.

Sibylle, spå-kvinne, -kærring, *vise-kone; *putre-k., *fæsse-k. (e), *rune-k.; gammelt (fælt, stygt) trol. Jfr. Sandsigerske.

Sibyllinsk, spående, spå-, spådoms- f. e. bøker.

Sic volo, sic jubeo; stat pro ratione voluntas, »jeg vil det og dermed stop! Min vilje er mit bevis« (el. grun). Efter Oplands Avis $^{22}/_{6}$ 75.

Sid, *sid; (noget ſ.), sidvoren; (lavtliggende), *låg-lændt. **Sidere blive**, *sidne. Mk. hængje-læpa', -vørra', ɔ: ſidlæbet; hængje-våmba'(o), ſidbuget; *sidbuka', -hærd, ɔ: langhaaret, -klæd.

Sidde, sitje (— sat, setet, e') (sittje, sikkje, sikje); (bvæle, være i Ro), sitje; (have Sæde i en Forſamling), sitje; (bo), sitje; (holde faſt, f. E. Farve), sitje; (paſſe, ſom Klæder), sitje, *stande. Mk. *sitje hejme, s. inne, s. oppe til langt å not'. S. i tinget, i retten el. s. retten. S. med gard og grun', s. i uskift bu, s. på bygsl. Det sit ikkje længe, ɔ: det gaar ſnart af, taber ſig ſnart. S. etter, ɔ: ſidde efter; være forlabt. **Sidde af Heſten**, *stå av h., stige av. **S. inde med** (f. E. Penge), *s. inne med. **S. paa Lur**, sæte (-te). Mk. og s. etter, ɔ: efterſtræbe, lure paa; jfr. *stande etter, ɔ: tragte efter. **S. ſammen**, have samsæte, n. **S. ved Ens Leie**, s. op-over(y) nåkon. **Plads at ſ. paa**, sæte, n. Sæte er og = Adgang til at ſidde: *ha' s. i retten. **Trængende til at ſ.**, sæte(e)trængd.

Siddekjær, *sæte(e')-kjær (såte-k., o). Jfr. sæte-trængd, ɔ: træt, trængende til at ſidde.

Sidden, siting, f., (oftere) sitjing, f., sæte (e), f. Sæte(e), m. ær = Sæde, ɔ: Bagdel. **Lang S.**, lang-sæte, f. (e).

Siddende Arbeide, *sæte-arbejd (setu-).

Siddeplads, sæs'(e), m. **Mangel paa S.**, sæsløjse, f. (e).

Side, side, f.; (Kant, Led), *side, led, f., æt', f., -vende, f. (nordvenda, ɔ: „den nordl. Side af en Forhøining"); (Bekommende), side. »*Kvar på si side«. »*På mi side«. »På begge lederne«, ɔ: paa begge S. Jfr. Kant, Retning. **Side af et Dyr, iſær Svin** (den Del af S., ſom indeholder Ribbenene), ribbe, f., rev(i), n., side-r. Også side, f. »Kjøt-, flæske-, naut-, sau-side«. **(Halvpart)**, strind, f., f. e. av en kløvet fisk. **S., ſom vender opad**, op-side, f., mots. *underside. **Den ſvage S.**, jfr. Ømt Sted. **Man tog ham fra den ſamme S.**, jfr. »han fek det på såre-sida«. **Fjæld, ſom udgaar fra S. af en ſtørre Fjældryg**, tvær-ſjæl', n. **Strøm fra S. i en Fjord**, tvær-straum, m. **Vind fra Dalſtrøg paa S. af en Fjord**, tvær-skjælle, f. **Til Side** (tilſide), *til sides. **Til S. ſætte**, *slå å led; (af Veien), lægge til side el. til sides. **Til S. tage**, take unda'. **Til S. vende** (gaa ſtraat), snide (— snejd). **Vendinger til S.**, sniding, f. **Trænge ſig fremad ved at vende S. til og gjøre ſig ſmal**, skive seg(i'). **Fald til S.**, side-fal', n., -slæng, m. Mk. side-kål(o), n., -rom, n., -støjt, m., -væ'g(e), m., -vind, m. **Paa den ydre S. af et Lem** (Armen, Laaret, Læggen), utan-: utanbejns, mots. innan-b. Jfr. utan-føttes, om den ydre S. af Foden, Lægaen, Laaret. **Paa den ydre S. af Haanden el. Armen**, utan-hændes. **Ved S. af** (nær ved), at'-med, ut-med. Mk. ledkaure, m., ɔ: Kile i S. af et Klædningsſtykke; led-kål(o), n., lidet Afſnit paa S. (Siderum, jfr. *led-kammer[s]), ledmur, ɔ: Sidemur; *led-od', Tand i en Dyrefælde; led-ryſte, n., ɔ. Sid eſtykke i Klæder: led-sime, m., ɔ: Baand paa S. af et Seil (jfr. gl. n. lík-sima); ledvæg, ɔ: Sidevæg.

Sidebaand, f. Ex. paa Kjøv, sta'g, n. Jfr. Stillebaand.

Sidebeen, side-bejn, n., -rev(i), n.; jfr. Ribben.

Sidebord, løſt, paa Kant over Siden af en Baad for at hindre Bølgernes Indſlag, *led-bord, med(i)-bord, skvæt'-b., var-b., n., laus-ri'p, skvæt'-r., dreg(j)el, m. (drejel). Gl. n. dregill, Baand. **S. opſætte**, med(i')-borde (me'-bore).

Sidedal, tvær-dal, m.

Sidefjord, tvær-fjord, m.

Sideflod, tvær-elv, f., tvær-å, f.

Sidegrube (Hulning paa S. af et Dyb), tvær-skorte, f.

Sidelinie af en Slægt, kvisl, f.

Sidemand (Bruds el. Brudgoms i Bryllup), hjåsæte-man (jåsætman).

Siden (Adv.), sida(n).

Sidenſvans (Fugl), silke-hale. H. D. (forslag).

Sideretning, tvære, f., tværke, f.

Sideriſk (Sideral), 1. (af l. sidus, Stjærne), stjærne-, av stjærnerne (f. e. ſid. Lyd, Indſl.); 2. (af sideros, Jærn), jærnhåldig; j.-kraftig. **S. Aar**, stjærne-år.

Sideſkive, trjosk (trosk, m. m.), se Ringvæg.
Sideſtud paa Stamme el. Øren, snejs, f.
Sideſting, hald-styng, m., side-s.
Sidevei, tvær-stig, m.
Sidevæg: Øverſte Stok i S., rafte-stok, m., skår-bi't, m. (o-ii).
Sidhed, sid', f.
Sidſt (Adv.), *si(d)st, *sejnst, sejnaste; (Adj.), *si(d)st(-e). »*S. gangen, s. dagen; på sit siste«. **Sidſte Dag,** endedag, m. **S. Del af Noget,** etter-lo't, n. (m.). **S. Stund,** ende-stund. **Sidſten lege,** kågge(o); give kåggen(o). Jfr. kågge-barn, n., „en meget ung Perſ.
Sie, sile (ar). Sv. sila. **S. langſomt af,** sike, ar. (Dv. siking).
Sieklud (flættet af Haar), sile-hår (silår, siråll).
Siekurv, tæ(g)je, f. (teje). Av tåg, f., Rodtrævl.
Sieu, *siling.
Sierra, eg. sag (saug); tagget bærg-kæde.
Sieſta (l. *sexta*, nl. hora, 6te Time, Middag), middags-søvn, lur, middags-l. el. hvile.
Sieur, hærre, især grun-, gods-, lens-h.
Siſſlere, pipe, pipe ut.
Sig, *seg. Seg ær ikke sjælden tilovers: *dæ' fæl' seg, *kjæm seg, *hænde seg, han stænd seg.
Sige (ytre, nævne), sægje (-sa[gde]), kvæde, e (med på, etter) (-kvad, kvædet, e). Gl. n. kveða, tiltale; kræve. **Sige fig** (angive fig), sægjast (sæst, sast), låtast, kvædast (i formen ko'st, ɔ: kvodost, kvådost, ɔ: imperf.). »Han ko'st(oo) ikkje ha' vore' der«. »Ho sægjast (sæst) være ræd«. **S. til,** sægje til (el. frå). Jfr. Barsle. **S. til En,** sægje ved (el. med) nåkon. **Det figer Intet,** det sægjar ikkje stort; det kan ikkje vare (f. varde). Gl. n. varða, hindre. **Ja, det kan man vel ſige,** *ja, sæg det då; ja, sæg; ja sæg då. **S. ſin Mening rent ud om Noget** (om Ubehag.), ut-skile(i'), ar (utskire). **Paaſende at ſ.,** sægjande.
Sigende, *sægjing, e (sejing), sægjande, n.
Sigillum, Sigil, segl, navne-mærke (Molb.); våpen-ring; trygde-tegn? (ɔ: »sikkerhets«-t.). **Loco sigilli,** i stedet for segl.
Signal, tegn, mærke (på avstand), varsel, n., varsling, f., tilsigelse; forutsigelse.
Signalement, kænne-mærke (på en person), -tegn, kænnings-tegn (H. D.), kænnings-mærker el. kænne-tegning (H. P. S.). Det siste ær også brukt for Karakteriſtik.
Signalere, -naliſere, gi tegn, gi hær-rop (løsen), sige til; opgive ens mærker, kænne-m. **S. ſig,** utmærke sig.
Signaliſeret (beſkreven), omskreven, skildret; utmærket, mærkelig.
Signatur, påskrift, -skriv(n)ing, underskrift (-skriv(n)ing); mærke, bomærke (sv. forslag), påskrift, påtegning; underskrift (ɔ: det på- el. under-skrevne), underskrift og segl; bruks-seddel.
Signe („eg. læge el. hjælpe ved viſſe Talemaader el. Ceremonier"; „læſe Bønner for at forbrive Sygdom m. m."), *signe, fæsse (e, -ar?); *gjære åt, *gjære etter (bægge deler »ved hemmelig Kunst«), kokle (u, -ar); (velſigne), *signe, *vælsigne; gøre kors over, *krosse? Jfr. Hexe.
Signeformular, fæs'(e), n.
Signekunſt, *signing. **Signekunſter øve,** kokle(u). Dv. *kokling. Gl. n. kukl, Kogleri.
Signekvinde, -hjærling, *åtgjærds-kjærring (som og kan være »kvaksalver«, uten bruk av »hemmelig kunst«; jfr. *åtgjærds-kal'), fæsse-k. (jfr. fæsse-kal'), *rune-k., *signe-k.
Signen, *signing, potring(u'), f., kokling (u), f.
Signer(?), potre-kal'(u), m.
Signere, tegne, mærke, påskrive, undertegne, stemple, uaderskrive.
Signet, segl, hånd-s. (Meyer, H. P. S.), signete(ee), („oftere"), *signét; tryk-segl, segl-trykker. H. P. S.
Signifikation, mærkelse, mening, tyd(n)ing; tidende, tilkænne-givelse, ytring; kungørelse, redegørelse, bud-skap (mk. f. e. præsidentens i Amer. til kongressen). Jfr. Indberetn., Melding.
Signor(e), hærre.
Signora, frue.
Signorina, »frøken«.
Signum, tegn, mærke (som på en vare- »kollo«).
Sigt (t. Sicht), fore-visning; løpe-tid. **Kort S.,** kort løpe- el. betalings-tid. **Ved S.,** ved forevisning (= a vista). **S.-Vexel,** veksel med forevisning, mots. Dato-V.
-ſigt. For -»sigt« har vi syn- el. -synt i t. ſichtbar (ɔ: syn-lig), kurzſichtig, weitſ., ſcharff. (kort- el. nær-synt, lang-s., skarp-s.), men ikke i durchſichtig, ɔ: gennemsigtig (gennemsynlig?), vorſichtig, ɔ: forsigtig (var, varsom, gløg). Jfr. Hensigt (Hinsicht), Opsigt, Oversigt, Indsigt. Mk. t. Sichtkorn, „an den Kanonen". Men ſichten, at sigte (ved skyting), finnes ej hos Hejnsius.
Sigte (En for noget; anklage), kjære (-de og te); sækte (sikte; gl. n. sekta; jfr. sekt, f., Skyld, Brøde, sekr, straffskyldig); *give sak, skulde(ar), saksøkje (-te), på-

sige, *lægge til (en noget), give skylden for. »Dej skulde hånom føre det«.

Sigtet (el. **mistænkt**) **før**, *tænkt. »Den, som er føre ejt kjænd, han er til tie tænkt«.

Sigte (tage **Sigte**), *sigte („fremmebt ligesom **Sigte**, n., af t. **Sicht**"; jfr. sv. syfte«), *halde på (nogen, noget; h. nordetter, til lands = *styre); *take med (»mid«), mede(i), ar. Lm. Også ældre dansk. Av * var vel *høve best. Gl. n. hœfa, ɔ: **sigte**. **En, som skyder uden at s.**, blind-skytte (sic), m. **Mærke at s. efter**, blink, m. **S. til**, mejne på (Lm.: »det er mejnt på«), gå ut på, jfr. gå på, tyde på; (*pøse paa), stile på (jfr. stil, f., **Plan, Hensigt**). **Han s. til**, peker (hen) på, har for øje, mener, tænker på. Jfr. **Henthde**.

Sigte (at), jfr. mål, n., med(i), f.; (**paa Gevær**), sigte, n. (efter t. **Sicht**, ɔ: **Syn**); (**Piesyn, i Fraſtand**), te'm(i), m., temd(i), f. **Faa Land i S.**, *få temen (temdi) av land; jfr. få land-temd, f., el. -tem, m., få landkjænning. Jfr. **Øine** (at). **Have i S.**, temje (i, -de), tækkje (-te). Jfr. **Øine**. **Tabe af S.**, ikkje temje(i), misse temen(i) av, m. temdi(a) av; tape av syne, *slæppe augat av, av-øjgje (-de). **Paa langt Sigte**, *på langt hald. Sv. håll. **Tage S.**, se **Sigte** (at).

Sigte (**Mel**; **rense i et Sold**), *sigte. („Fremmebt efter t. **fichten**, for **siften**, holl. **ziften**, eng. **sift**«). Jfr. *syfte. Se **Svifte**. **Sigte** heter i * også **bødle(y)**. Holl. **buidelen**; t. **beuteln**.

Sigtelse, sækting(e), f., skulding, f., skuld, f., påsagn (Molb.); sak-søking? (efter *sak-søkje og *sak-søkjar), klag, n., klage, f., klagemål, n., kjæremål, n. **S—r** (**Bestyldninger**), *skarv-ord. Se **Bestyldning**.

Si'l (**Helt**), si'k(n?). Gl. n. si'kr. Sv. sik. **Liden S.**, skad', m. **S. af middels Størrelse**, rosling(y), m. (risling).

Sikker (t. **ſicher**): (**ſaft paalidelig**), *stø (B. B.), pålitelig, *tryg' (t. is, t. ve[de]r), støleg (jfr. **Tryg**), stø(d)og (*stødig „**med tydeligt b**"), vis'(i'); (**faſt, ſom ikke valler**), *traust, *stø, *grun'-stø („**grundfaſt**; jfr. grun'muret, *naglefast); (**utvivlſom**), utvilsom, vitterlig, *sjøl-gjeven, *sj.-sagd, vis' (»det er det vissaste«; »det skal være deg viste«); (**ubekymret**), *tryg', *sorglaus, *uræd, *hug-hejl; (**uden Fare**), våg-laus, fri (eld-, flod-, skåt(o)-fri), tryg'. Jfr. **Stadig**. **S., meget**, *mejn-stø. **S., nogenlunde**, tryg'leg. **Sikker paa Foden**, stø'-føt'. **S. paa Haanden** (el. til at træffe), hand-tamd (ɔ: vel øvet i et **Arbeide**), *stø-hændt, *vis'-h., *vishøv, *vis'-tøk, *vis' på handi, *hand-vis' (»kaste vist, hågge(o) vist«). **S. i Gang og Bevægelse**, *stø. »Stø på fotom«, »på handi«. **S. i at gribe det Rette**, *vis'-tøk. **S. i en Sag**, stø: »det kan du være stø på«; jfr. »eg visste det si stø«. **S. tillat ramme det, man sigter paa**, *mejn. »Han er so m. til at kome på det«. **S. Forventning**, vis'-von, f. **S. Ting**, visse, f. **Jeg vil vide noget Sikkert**, eg vil vete(i) ej visse; jfr. »han fek vissa på det«, ɔ: **Forvisning** herom. **Tro ſig ſ.**, tryggje seg, trù seg. Jfr. **Vove**. **Sikrere blive**, tryggjast.

Sikkerhed, trygd, f., trygge, f., tryghet (-*hejt), tryggelse (H. D.; gl. d.), tryglejk, m. (Lm.); stølejk, m. (jfr. **Trygheb**); (**Faſtheb**), transthet (B. B.), borgen (Molb.; jfr. **Garanti, Kaution, Forſikring**); (**Visheb, Ende paa Tvivl**), vis'-mon, vishet, visse, f. Gl. n. vissa. »D'er visa, ejn hæve, og voni, ejn fær«. »Eg vil vete(i) ej visse«. **S. (Borgen for)**, visse, f. (gl. n. vissa); (**Pant**), væd', m. **S. paa Hus og Hjem** (my house is my castle), fred-helg (H. D.), hjem-fred, -helg (H. D.). I * **hejmfred**, m., ɔ: **Fred i Hjemmet**.

Sikkerhedsventil, trygdar-skruv. Lm. Se og **Ventil**.

Sikkert, visselege, *til vissa, *til visse; *støt', *traust (*stande, sitje s., t.), tryggelig (Molb., H. D.), ret' (»eg vejt ikkje ret«), *i vissa; (**uden Feiltagelſe**), *vis't; (**uden at tøve noget**), våglaust. **S. ſtaa**, *stå traust; (**ſ. tro noget**), fal't og fast.

Sikre, trygg(j)e (-de), trygde(ar). Jfr. **Betrygge**. **S. En noget**, vilkåre(o). Jfr. **Forſikre, Aſſurere**.

Sikring af Noget, vilkår(o), n.

Sild, sild, f. (fl. sildar). **Mk. silde-berg**, m., ɔ: **stor Sildeſtim**; **-gå't(o)**, n., ɔ: **udgydt Rogn af S.**; **-kast**, n., **-lå's**, n., **-lyse**, n., **-no't**, f., **-pipe**, f., ɔ: **Svømmeblære**; **-rejst**, n., **Sildeſtjæl**, **-stå'l**, n. = sildeberg; **-tak**, n. el. **-tøkje**, n. = sild-fiske (av ordlaget »take sild«); **-våg**, m., ɔ: **Vig, ſom er bekvem for Sild efangst**; **-vinde**, f., ɔ: **liden Sildeſtim**. **S., ſmaa**, ma, n., musse, f., ma-sild, f.

Silde (eg. sid-le; jfr. sid-en, sid-st), *sejst, *sidlege (sirle) sejn-. Mk. *sejn-båren(o), -mågen(o), -såd', ɔ: **ſilde ſaaet**. **S. nyget**, i sejnaste laget.

Sildig, *sejn, sejn-, si(d)-: Sejn-komen (ɔ: **ſildig, — ſom kommer ſent**), s.-havre, m., -korn, ɔ: **ſildig H., R.** (mots. *snar-korn, m. m.), si'-gro, f. = si-rone(u), m. (etter-skå't, o), ɔ: **ſenere ud paa Som-**

meren opkommet („runbet") Korn i Ageren.

Sildighed, sejnlejk, m.

Silentium, stilhet, »taushet«, *mun-tål(o), m., *tegjing, tågn(o), f. S.! stille! ljod! giv ljod! Mk. *give ljod, ɔ: give Ørenlyd; få lj., ɔ: faa Ø.

Silentiøs, *få-talende, *få-mælt, ord-knap. Se Taus.

Silhouette (efter en fr. statsman Silhouette), skygge-omris, -tegning (ɔ: efter skyggen); skygge-, sort- el. og klip-billed. H. P. S.

Silhouettere, tegne i skygge-ris', tegne efter skyggen (på væggen?); skyggetegne, billed-klippe. H. P. S.

Silke, silke, m. (silkje, sylkje). Mk. »han spin inkje silke«, ɔ: har ikke stor Fordel. **Spinde S. paa**, verte (nåkon?) man av. »Han vart ikkje nåkon(o) man utav det«. Jfr. »han vart mindre man utav det«. »Silke-duk, -plag', -tråd«.

Silker (Syl.), *hærme-kvæder.

Silvestris, vil', vilt-voxende.

Simarre, slæp-kjole (for kvinner); lang-kåpe (for høje, fornæmme mans-personer). Jfr. Samarie.

Sime (Baand), jfr. * sime, ɔ: Toug. Gl. n. símí. Sv. * simme. *Hår-sime, Baand af Haar (til fyg Hest), *taug-sime, „det Toug, hvormed Læssetræet bindes fast til Læsset".

Similargent, se Semilargent.

Simile, lignelse; likhet.

Similør, se Semidor, -lor.

Similær, av samme slag, ens, like ens, *sams.

Simoni, eg. simonskap, ɔ: adfærd som Simons (jfr. apostelhistorien), handel med præste-æmbed; handel med helligdommer.

Simpel, *uvand (som svarer til »simpel« næsten overalt: *uvand dryk); (enkel), ikke sammen-sat; kunstløs, ukunstlet, let, *ring (ikke »fornem«), *u-gjæv, jævn (j. almues-folk), likefram, *like til, *ende-fram, tarvelig; *bejn, bejnsleg, *grej (B. B.: g. sak, ɔ: klar), *grejleg, *van-delaus; enfældig, *ejnfald, *ejnfæld, *van-klok, *gapen, få-vetog; ejn-slungen, slet(ee). Bare i »ret og slet«. (Uden Pragt el. Luxus), *sømeleg. Jfr. Enkelt, Beskeden; Lumpen. I ældre dansk og sv. sagdes enfoldig for simpel også f. e. om mat, sko: enfoldig mat, enfoldige sko el. spænner. S. Arbeide, *ringt el. let arb. S. Mand, almues-man, menig (soldat); smæling, m. Gl. n. smælingr, ɔ: småmaðr, småmenni. S. (ringe) Folk, smælingar, små-folk.

Simpelhed (Klarhed), grejskap, m., vandeløjse, f.

Simpelt (uden Pragt), sømelege. S.hen, *uvandt, likefræm (-fram).

Simplement, likefræm, *uvandt.

Simpleg, »enkelt«, *ejnfald, *ejnfæld. En S., *toke, f. (sv. to'k), tul', *tosk, *tusse, *t.-lad, *styving, m., byting. Jfr. Tosse og Taabe, Dumrian.

Simplicia, »enkel(t)e« (ikke sammensatte) råd? (lækemidler).

Simplicisſimus, den ærligste, mest likefræmme; den største *tul, *toke, *styving, *tosk.

Simplicitet, like-fræmhet; jævnhet; tarvelighet; kunstløshet, uskyldighet, åpenhet, redelighet.

Simplicius, se Simpleg.

Simplificere, eg. »enkel(t)«-gøre; greje, fattelig-, tydelig-gøre.

Simplifikation, -ficering, »enkel(t)«-gørelse; fattelig- eller tydelig-gørelse, grej'ing, utgrejing.

Simulacrum, billed; avguds-billed; lignelse; skygge-billed. Meyer.

Simulakre, skalke-strid. Lm.

Simulant, se Simulator.

Simulation, »forstillelse«, skrømt (H. D.), læst, m., læte, f. Jfr. Hykleri.

Simulator, skrømter (H. D.); »skin«-hellig, hellig-Per? Jfr. Hykler; Skin.

Simulere, »forstille sig«, late som, *gjørs(t) på, skrømte? foregive? *bære føre, *bære, stille til skue, gøre (g. sig vred over, g. sig rikere æn —), *læst, fræmkunstle, skape sig. Jfr. Disſimulere. Se Forſtille, Anſtille (fig). **Simuleret**, påtagen, foregiven, søkt, kunstlet, tilgjort? (sv. tillgjord), tilsyne-latende. Jfr. Foregivet, Fingeret, Affekteret. Om sykdom: opdigtet. »Verdens Gang«.

Simultan, sam-tidig; fælles, *sams, *i hop, *i lag. S.-Kirke, fælles-, sams-, sam-kirke? (sams for flere tros-samlag el. »religionspartier«). Jfr. sam-eje, sambejte, ɔ: fælles-eje, -græsgang.

Sin, sit, *sin, si, sit. *Sit og *sine brukes som i dansk-norsk. »Få sit fram«, ɔ: faa sin Villie. »Få atter sit«. **Enhver gik til Sit**, *det gjek kvar til seg. »Han likjest sinom«, ɔ: han ligner sin Slægt. »Kome i lag med sinom«, ɔ: .... med sine Egne, sine Jævnlige. Sin for hans, hendes, dens, dets, deres i bisætning brukes i Trondhjems stift. »*Han trudde, at båten sin var for liten«. Sin brukes i * også for ejeformens »s«. Naboens heter grannen-sit. D'er ålmugen sin ejgedom«. »Med forældri sit samtykke«. »Olav sin hat« el. »hatten ha(n)s Ola(v)«, ɔ: Ola(v)s Hat.

Sincer, redelig, ærlig, retvis.

Sinceritet (f. E. Karakterens), renhet, viljens r. Jfr. Oprigtighed.

Sind, sin', n., hug, m., mans-h., hovud, n. (»etter ejns h.«), hått', m.; (Tanke, Minde), gje(e'), n. (»det gjek meg or gje'e(t)« el. »g. m. *orgjetes«, ɔ: det gik mig af Tanker); (Behag), gjete, n., gjetna', m. (»*gjære ejn til gjetes el. til gjetna's, ɔ: *til lags; jfr. Tilpas); (Lyst, Attraa), sin', givna', m. (»*ha sin til«); (Stemning), mod, n. (*»ha ejt godt mod«, »ha mod på«); jfr. Gemyt, Humør. S., ɔ: styrt, føre, n. »Han var komen i ejt stygt føre«. S., som let kan paavirkes, tykkje, n. Jfr. Følsomhed. I sit stille S., i hjartat, løjnleg. I Sinde, *i sinne. I Sinde have, tænkje seg til (-te). Til Sinds, hug-lyndt. Jfr. Sindet. Haard i Sindet, *skarp-lyndt. Fæste sig i S., sitje i ejn. »Det sat i meg sendå«, ɔ: jeg havde ikke glemt det".

Sindal (Cindal, Zendali), taft (tøj).

Sindbillede (paa), billed, likning, f. el. liknelse, n. (?).

Sinde (Gang), sin, n. »Ejt sin'«. »Nåkot (o) sin«. Sammensat bare *-sinne: *nokensinne, *ejnkvan-sinne (en el. anden Gang), *andre-sinne (til andre Tider). Gl. n. sinn. (Gang) heter og sæn'(e), men bare i følgende ordlag: *i sæn', ɔ: paa en Gang; *om sæn, ɔ: efterhaanden. »Ejn i sæn«. »Nåkot om sæn«, ɔ: lidt efter lidt.

Sindelag, sin', n., sinne-lag, n.; hug, m., h.-lag, n.; lynne (Fr. B.), lynde, n., *hug-l., givna', m., hjarte, n., kynne, n. (sv. kynne, Sinb); kynde, n. Mk. *ukynde, n., ɔ: Vanart, Forbærvelse. Sv. okynne. Jfr. Gemyt. (Anlæg), to, n., ty, n. »Eg såg snart, kvat to (el. ty) som var i hånom«(o).

Sinder (Hammerstjæl), sinder, n. Gl. n. sindr.

Sindet, huga', tya(d); jfr. ty, Sindelag; (stemt, stillet), *sinna', *op-lagd(u); jfr. -lynd(t), -sint, -sinna'. Lång-sint el. -sinna', ɔ: uforsonlig. Sv. lång-sint. Brå-, god-, hug-, laus-, vond-lynd. Gl. n. lyndr (bráð-, godlyndr). Sv. lynt (glad-, mislynt).

Sindig („modsat hidsig, overilet"), måtehålden, spa'k; tøjmeleg, *rådog, *føretænkt. Jfr. Rolig, Betænksom, Besindig. S. tale, t. med *spækt (av spak), t. *med måte el. *m.-hald.

Sindighed, varsomhet; jfr. spaklejk, m., måte, m., måte-hald, n. »Halde måte«. *Måten er best låten«.

Sindrig („som har, el. som vidner om Forstand, Klogskab, Opfindsomhed"), *klyftig, *klok og klyftig, *aløg. Jfr. Klog, Kløgtig.

Sindsbevægelse, gir, m. Jfr. Lidenskab.

Sindsforandring, hug-vending, f.

Sindsforvirring, galenskap, m.; villelse. Jfr. Sindssvaghed.

Sindslidelse, hug-sykje, f.

Sindsstemning (især hidsig), føre, n., lag, n. Jfr. Sind, oprørt.

Sindsstyrke, hug-styrke, m. Lm.

Sindssvag, dårleg, *galen. Jfr. Vanvittig.

Sindssygeasyl, dåre-hus, n., -kiste, f.; -ly (H. D., efter Selmer); jfr. alders-ly, barne-ly.

Sine ira et studio, uten vild, uten mismon for el. mot. Til »vild« jfr. Partiskhed. Mk. *gjære mismon«, ɔ: „være partisk".

Sinekure (eg. uden Sorg, Omsorg), æmbed uten arbejd, vellønnet hvile, sove-post (H. P. S.), sorgløjse (Lm.), latmanssyssel (Lm.), latmans-æmbed (O. V.), -stilling. Sv. latmanssysla. Med tanke nærmest på de gode intækter: fet æmbed.

Singleton (eneste Kort paa Haanden), enesitter (H. P. S.). Jfr. ejnstø'ing, m., ɔ: „enestaaende Ting el. Pers., og ejntøkje, n., ɔ: „Ting, hvoraf man kun har et Exemplar".

Singrøn (t. Singrün), vinter-grønt. Molb.

Singularitet, særling, *raring, ejn-støing, m.

Singularium, sær-middel, -råd, *fram-ifrå råd? (mot en vis sykdom).

Singulier, se Singulær.

Singulær, -lair, eneste, særegen, særdeles; underlig, »synderlig« (t. sonderlich), iøjnefallende, påfallende (t. auffallend), *sjældfængd (»sælsom«), *sjæld-synt, sjælden.

Sinke (af sen), jfr. *stakkar, larv, m., kjejv, m., tufs, m., sæling, m., fåme, m., styving, m. (byting, m.); efterligger.

Sinke (t. Zinke), »krum«horn (Molb.), krokhorn? Jfr. Krum.

Sinke, hæl-jarn, n.

Sinke, sejnke(ar), mejne(ar), hæfte(e). Jfr. Forsinke(lse). (Blive senere), sejnke, sejnkast (som et ur). Jfr. Retard».

Sinke (fælde ind i), *sinke (skrin, kiste). Mk. *sinke-laft, f., -nåv(o), f. og -sag, f.

Sinkedus (eg. *cinque et deux*, i Kærningspil), tryk-sejsten (ɔ: -seksten). H. P. S.

Sinnober, se Zinnober.

Sinombrelampe (sine-umbra-Lampe), skyggeløs lampe, s. *kåle (som ikke kaster skygge). Kunde i * hete skuggeløjse.

Sinuositet, bue-formighet, *kroking, f. (ɔ: „kroget Gang"), bugtet, kroket lag („Beskaffenhed").

Sinus, fang, n. (»skjød«); barm; bugt, hav-b., vik, f., fjord; (i Matem.), højdelinje (H. P. S.), som han vil korte til højdel. *Kosinus* blev da fyl(n)ings-h., *sinus totus* stor-h., *s. versus* tvær-h.

Sinuøs, buet, *bågen(o), *bugtet, *kroket, *kroken.

Sippe (holl. og n. t. Sippe: „Fruentimmer af overdreven affekteret Penhed og Ubdseelse, en Snerpe"), jfr. Knibst; Affekteret (mk. ov-pæ'n, *pærten, ovblyg?). Jfr. og Kvinde, Kvindfolk.

Sir, hærre, nådig h.

Sirene, hav-frue; tryllende kvæderske, t. sangerinne (*trylla, ɔ: forvirre, forvilde, gjøre En forstyrret i Hovedet, I. A.), yndig forførerske. **Sirenesang**, lokke-, trylle-sang.

Sirokko, se Scirokko.

Sirup, sirup, n., sukker-saft (som flyter fra sukkeret ved dets rensning). Fr. sirop („af et arabisk Ord").

Sirventes, -vantes, mester-kvæder (provensalsk, fra 12—18 hundr.-år).

Sisgen, Sisik (*fringilla linaria*, sv. siska), *sisik (sisk).

Sismometer, jord-skælv-måler (til at måle støtenes styrke).

Sisse, stille, stagge, stanse. **S. sig**, infinne sig, møte.

Sisyfysarbeide (forgjæves Arb.), glippe-værk (H. D.), måfå-stræv, n. el. -værk, n., fåfængd, f., ɔ: „frugteløst Forsøg".

Situation, stade; tilstand, n. (Lm.), lag; (Beliggenhed), jfr. læge(e), f., lægje, n.? **Sætte ind i S—n**, sætje på den rette staden. Lm. Se ellers Stilling.

Situere, lægge, sætte, stille, stede. **S—t**, sted' (»stedt« vel, ille), *faren (vel, ille). Jfr. Stedt. **Vanskelig s—t**, jfr. Forlegen. **S—t være**, ligge. »Byen ligger smukt, ved vandet«. H. D.

Siv (*Scirpus lacustris*), sæ'v(e), n. (gl. n. sef; sv. säf), konge-siv (Sørens.); (*Juncus bufonius*), *myr-skjæg'; (*Juncus conglomeratus*), *vejk-sæv (vejke-s., vejkjagras), „saa kaldet, fordi Marven af Straaet (*sæv-mærg, e) bruges til Lampevæger" (sæv-vejk, m.); (*Juncus squarrosus*), *staur-gras, strætte-g., lo-purke; børste-siv. Sørens. Mk. sæv-myr. f., ɔ: Myr med Siv.

Sive (pible), sævje(e, -ar); (glide ned), sige (— sejg); *sildre. **S. labe** (hælde el. fle langsomt), *sike *S. ølet or ej tunne (jfr. sile). Dv. *siking, ɔ: langsom Aftømmelse. **S. bort** (tørres af; om Bæde), sige ut, av, turke bort. **S. ud**, syre (-te); („affætte Bædste ved en Berørelse"), *klæsse (-te), *klistre.

Sivning, *siging; (fremsivende Vand el. Bæbe i Jorden), se'g(i') (sejg), n., berg-, fjæl'-, op-seg.

Sivvæge, se under Siv.

Sjelden, *sjælda(n) (sjalda, sjølda, -då), *få-tidt, *i fåtid; van-, *skjæssen. »D'er skjæsse te sjå deg hær«. Mk. *van-sagd (fj. sagt), -højrd (fj. hørt), -spurd (f. el. lidet spurgt). Sjældfængd (f. at faa), sjældsynt (f. at se). **S. forekommende**, *få-synt, *rar, *fåtid. Gl. n. fátíðr.

Sjette, sette(ee; *sjette, *sekste). Dv. setting, m., ɔ: ⅙ av en fjærding.

Sjokke (gaa fritjødesløst, langsomt, slæbende), lejste(ar), labbe(ar), ladde(ar). Jfr. Haarsok (*lad'). **Sjokkende: Perf.**, som gaar sj. el. plumpt, lad', m. *»Tusse-lad (ɔ: „Stymper, Tosse"), åske-(o)lad«.

Sjuske, *slurve (sv. slurfva), *slarve (sv. slarfva), *ruske. Jfr. Jaske.

Sjusket (Haar, Dragt), *ruskjen. Personen kalles slurv, m., slurve, f., el. slarv, m., slarve, f.; rusk, m. (jfr. slusk, m., sluske, f.); gærningen kalles slurving, f. (slurveskap, m.), slarving, f. (?), slarv, n.

Sjæl, sæl, f. (*sjæl, sål), f. (Sv. själ; gl. n. sál). Dv. sæle-ba(d), n., ɔ: Grabøl; sæle-bot, f., sæle-gåve, f. **Ikke en Sjæl**, *ikkje ejt liv, *i. namnet (ɔ: ikke noget, som har namn til m.ske, til fisk osv.); (lægre ned), *i. ejn kjæft, *kvar kjæften. Jfr. Levende Væsen og Det Mindste.

Sjælelig („nyt Ord, modsf. legemlig og sandselig" — Molb.), mk. sjæls-, ånds-, åndelig.

Sjælevandring, se Metempsykose.

Skab, skå'p, n. (f.). Sv. skåp. Jfr. Bidestal. **S. med et fremstaaende Bræt**, skjænk, m. Jfr. Stjænkebord.

Skab (-nes), skab', n., klå'e, m.; (Skabblegn), k.-kjøjne, f., k.-kvejse, f.; sårke, m., sårs-auke, m.; alv-eld, m. **S. og Saar** (Faaresygdom), skurve-sykje, f., skab'-sykje, f. Jfr. Udslæt.

Skabbet, ful' av klåe. **Han er sk.**, han har klåe.

Skabe, *skape. Jfr. *s. om, ɔ: forvandle; *s. til, ɔ: tildanne; s. seg galen, gjøre sig (som) gal, spille gal. Skapast, komme sig (efter Sygdom). **Skabe sig til**, *skjæppe seg. Jfr. Affektere; Udmale.

Skabelon (t. Schablone f), skaplon (-lone), f. (»skaplund« »?«), ska'p, n., skapnad, m., mønster, *maksel, bygnings-mønster. Jfr. Model.

Skabelse (Frembringelse), skapelse, n., skaping, f.; (Indretning, Ordning), lagning, f., „oftere" laging, f.; til dels: lagelse, n.

Skaber, skapar, m.

Skab(e)rak (Chabrak), heste-klæde, sadel-k., s.-»dækken«; jfr. åbrejdsle, f., *under-

brejdsle, *bleje, ljo, f., ljo-få't(o), f. Jfr. Dække(n); jfr. og Kløv, Kløvjadel.

Skabermagt, skapar-magt, f.

Skabilken, jfr. kvikal', m., mau-likan, n., træ-man, halling-man; blok', f. (hue-blok). Jfr. Straamand, Skin».

Skabiose (*Scabiosa succisa*), blå-hat', m., -kal', m., -knap', m., -kol', m., hatte-blom, m., busk-blom (Dr. Sch.), *skore, *grønskol'; (*Sc. arvensis*), rand-knap, *dufse-blom, kålde-gras(o).

Skabning („Kreatur"), skapning, m.; (Naturen, det Skabte), skapningen, m., skapar-værket. Jfr. og Skikkelse.

Skabrøs, knudret, ujævn, *snarp (dv. snærpe på aks); mislig, vanskelig, farlig, *fu'l.

Skabsyge (hos Faar), skab-sykje, f., skurve-s.

Skade (Fugl), skjor, f. (skjer', skjære, f. H. Werg., H. L.), skate, f. Sv. skata.

Skade, skade, m., uha'm, n., vank, n., skavank, m. (sv. skavank), mejn, n., ulukke, f., vana', m. (*gjære ej ulukke, *g. vana'), under-gang, m., skår-fi'l(o), m. (jfr. Uret); (Uheld), vå, f.; (Skade, paakommende, Uheld), øver-gang(y), m.; (Forbærvelse), tjon, n., tyne, n., tjoning, f., synd, f. (»det var s. på spejelen«); (Bekkageligt), synd (»det var ej s., at han slap; d'er synd føre [el. i el. på] hånom [han]«); (Tab), støjt, m.; (Men), sækkje, n. (dærtil *sækkje-laus, ɔ: ustadt; gl. n. ekki, Smerte); (Bræk, Forvridning), krænk, m. (»Han fek ejn k. i foten«). Jfr. Tab, Ulykke. **S. i Huden**, mej(d)ing, f. **S., ulægelig**, vana-bejg, n. **Dobbelt S. og ingen Oprejsning**, jfr. »d'er tvo skadarne og ingi boti«. **Dyr, som gjør S.**, *skade-dyr. **Færd el. Foretagende, som kun er til S.**, skade-færd, f. **Greb el. Angreb, som volder S.**, skade-ta'k, m. **For S. fri**, snikke-laus. *»Det gjæng ikkje snikke-laust av sege«, ɔ: det vil ikke gaa godt; det fører til en Ulykke! **Uden S.**, skade-laust. **Det fører til S.**, det gjæng ut på skade. **S. gjøre**, gjære ej ulukke. **S. el. Afbræk gjøre** (især om fremmede Kreaturer paa en Mands Jorder), skjø(d)e (-de). Dv. skjø(d)ing = av-å't, n. **Til S. være**, nauve(ar). »Det nauvar inkje«.

Skade, skade (-de), sake(ar), grande, ar (gl. n. granda; sv. granda). »Det sakar inkje«. »D'er inkje møket, før det grandar augo« (»det låg ejt havre-korn inni«). (Saare), mejde (-de). Gl. n. meiða, **skade**. (Forbærve), dræpe (— drap). »Det var det, som drap os«. »Dræp ikkje rokken min!« (Bryde, forvride), *branke, krænkje (-te). **Det skader Intet** (siger J.), det kan ikkje vare (»varde«), ar, ɔ: hindre. Jfr. Forvride.

Skadefro, *åbuen. »Den, som fægnast av annan mans tap, er anten fant elder gap(en)«. Jfr. Ondskabsfuld.

Skadefryd, spot, f.

Skadefryde, frøjse seg (-te).

Skadeild, skade-værme, m.

Skadelig, skadsam (gl. n. skaðsamr), skade-leg, *åbuen. **S. Handling**, mejn-gjærd. f. **S. Stød**, mejn-støjt, m. **S. Vejr** (Storm, Uveir), skade-ve'r. n., brå't(o)-ve'r.

Skadeserstatning, skade-bot, f. (også Molb.), s.-løn (Molb.), s.-g(j)æld (Molb.). Jfr. Erstatning.

Skadesløs, skade-laus, *ta'p-laus; *n-skad'.

Skadeveir, trol'-ve'r, n. Jfr. Veir, forfærd.

Skaffe, *få (fek'), *råde, *avle (gl. n. afla) »Få i hop«; »f in højet«, »f. ut garnet«, »få måla' huset«, »få skåret åkren«, »f. nåkot laust«. »Rå seg til« (med klæde(r), mat). (**Bringe til Veie**), *få, fli (-dde), la(en) få, komme med, drive op, rejse (pænger), hjælpe (-te) en til (»h. ejn med pænger«); syte (-te); tilvirke, *værke; fræmkalle, vække. »La' meg få en hæste. »Kom med el. lat meg få el. fin meg ej øks«. »Syt meg nåkon(o) tråd«. Jfr. Besørge. Dærtil: **En, som skal skaffe noget**, sytar, m. Jfr. forsytar, ɔ: Forsørger. **S. sig**, få seg (hus, mat); lægge seg til. **S. langsomt, smaalig el. med Møie**, pine (-te). »Pine i hop«, ɔ: spare sammen. »P. åt seg nåkre skillingar«. **S. bort**, ræke(e) bort (— rak), ha' el. få bort (væk), skje (-dde), s. av, ut. Jfr. **Stille sig ved.** (Yde, give), vejte (-te; vete, vette; gl. n. vejte, ɔ: yde, skaffe); (betale), utrede, rejde (-de), greje (-de); (spise, n. t. schaffen, ɔ: rette Maaden an), få seg mat, *ete, »skaffe«. **S. Lægedom**, *gjære åt. Jfr. Fly.

Skaffer (Vicevært, ved Bryllup, Gjæstebud), *kjøke-mejster.

Skafot (fr. échafaud), retter-sted; pal', m., blod-hja'l (H. D.), blod-gulv. H. P. S. Dette hja'l (gl. n. hjallr) heter i * hjæl', m. Jfr. Forhøjning.

Skaft, *skaft. **S. sætte paa**, *skjæfte.

Skafthullet paa en Øxe (Øxejie), vede(i'), f. Av ved(i), m. „Egentl. Vedrum i Jernet".

Skage, skake (— sko'k), *sikke(ar), *skumpe, *riste; (Høst), *brjote, bråte(o), *skake. Jfr. Ryste. **Skagende** (som volder Rystelse), *skakande, *skaken, skakal'.

Skagen, ska'k, n., skaking, f.

Skagetræ, bråte(o), f.

Skagle, jfr. Skaglestang.

Skaglepind, se Sele(pind).

Skaglestang, skâ'k, f. (fl. skjæker), skâkol(o), m. (fl. skâklar), drætte, n., tindle (tilne, tille), f., bejte, n. (dærtil *ejn-, tvi-, tri-b.); greje, n.

Skak: holde i S. H. P. S.: hålde i ånde, i age, i tømme.

Skak, *skak' (gl. n. skakkr), *skjejv, *skâ, *vind. Jfr. Skjæv. Mk. *skak'-føt', -kjøjrd, -lad', -lasta(d), ɔ: skjævt labet, -lænda' (i Lænderne, om Hest), -mynt, ɔ: skjævmundet, -ryggja (i Ryggen), -snud', -styrd, -sæt(e). S. blive, *skakkast, *skjækkjast. Gjøre el. sætte s., skakke på, J. Moe: »Han sk. på nakken«.

Skakke, skjækkje (-te), *skjejve(ar), *skjejvle. S. sig, skjækkje seg, skjejve (ɔ: gaa skjævt), skjækkjast, ɔ: blive skjæv.

Skakke, *skakke, m., *skjækkje, f. Paa S., *på skakke, *på skjækkje, *på skâ, *i skâ, *på snej(n), på sne(d)(i).

Skakning (Hældning), *halling, f., skjækkje, f.; (Straaplan), *sne' (»snid«)-*flate? (-flâte, flâ't, o). Jfr. sne-berg, -kant, -klakje, -væg, ɔ: straa Bjergskabe, straa Kant, osv.

Skakre, prange(ar), handle, h. med småsaker, skrap, drive skrap-handel.

Skakrer, -kring, skrap-handler, -handel.

Skakt i Bjergværk, nedgang? Nogle: brøn; brøn(d)-gang (H. D.), gruvebrøn?

Skal' (Hylster, Overhinde), ska'l, n. Mk. *»han hadde vale' og tok skale'«. (Skjæl), flesje(y), f. (Mk. flesjast, ɔ: falbe i Skjæl; flækkes). Jfr. ro's(u), n., ɔ: tyndt Skal, flos, n., *skinne, f., ɔ: Hinde, som ligner Skind. S. (især haard, som Rødder), skurn(u'), f. (skurm, skurme, skun', skudn; gl. n. skurn); skjæl, ɔ: Muslingskal, Musling; (Skorpe), skva'l, n. S. paa Korn, skâp'(o), m. Jfr. t. Schuppe. Fri for S., ska'l-laus.

Skal (jeg, du), se Skulle.

Skala eg. stige; tone-s.; måle-stok (på kort, tegninger); »trin«følge (H. P. S.), *tråppe(o)-gang, -steg(i), n.

Skalbet, skållot(o, — ska-), gla's-sk., kollot, d. kullet (»den kullede Greve«), *flejn-skalla'. Jfr. flejn, m. og flejne, f., ɔ: „nøgen Plet", *flejn = *snau, ɔ: blottet, og flejne, ɔ: blive bar. S. blive, snøj(d)ast. S. Plet, snøj(d)e, f., snau-flæk, m. Dv. *snau-flækkot.

Skalk, skalk, m. („især med Begrebet: en listig Pers., En, som gjør Puds el. driller Folk"), prætte-makar, *skøjer (jfr. Skjælm, Spøgefugl, Drilleri; Spotter), *glankar (ɔ: „Lurer, Speider, Skalk"); (efter den gamle, forældede Betydn. af snedig Bedrager), jfr. skarv, m., fant, m., *skøjer?; også (i mindre god Mening) fuling, m., ræv(e), m. (jfr. Krabat, Slyngel); (upaalidelig Pers.), fark, m., farre, m., fant, m.

Skalk (Endestiven af et Brød), skalk, m.

Skalkagtig, *skalkot, *prætten, *prætte-ful', *luren, lurande.

Skalkeart („ondt Anlæg"), fante-lag, farke-l., n., fante-tât' (-snyg', m.), farre-færd, f., -stel', n.

Skalkenatur, jfr. Skalkeart.

Skalkepaafund, fante-læte, n.

Skalkestjul, påfund. Jfr. Foregivende.

Skalkestreg(er), skalke-stre'k(i'), n.; prætte, f., spik', n., pår(o), n., farrefærd, f., -stel', n., pejk, n., sned(i), n., mejn-bragd, f. Jfr. Puds. Anlæg til S., fante-tât', m.

Skalkestykke, prætte, f. »Den, som gjærer ej prætte, skal vænte ej prætte«. Mk. fante-færd, f., ɔ: „uværdig, usømmelig Adfærd"; farke-færd; mejn-bragd, f., mejn-strek(i'), n. Jfr. Skalkepaafund, -streg. Mk. og *skarve-færd, f., „slet el. lumpen Adfærd".

Skalle (afft.), *skale, fløsje (— fluste; y og u'), røsje(y, — ruste), *rænske (rejnske, rejske).

Skalmei (fr. chalumeau; l. calamus, Rør), rør-fløjte, »hyrde«-f.; rør-pipe (røjr-?).

Skalp, hoved-hud. I * siges hædne, f., hovud-flât', m. og h.-tænne, f., om „Skind af et Dyrs Hoved". Om menneske-hoder sær det av gode grunner ikke brukt.

Skalpere, flå (-dde), nærmlig hovedhuden med hårluggen på. Jfr. Skalp.

Skalte (t. schalten, ɔ: bevæge, lede, styre), *fare med, stelle med, fâst med, rå(de) med. Jfr. Balte; Behandle.

Skam, skam', f., utskjæmme, f., nid, n., nejsing, f., tyne, n. (for en Mand: man'-tyne), svivør(d)e(y), f., vanhejdr, m. (gl. n. vanhejðr), vansære. Mk. *skam-dyr(t), ɔ: usædvanl. dyr; *skamfere(ee), ar, ɔ: forbærve; skamfile(ar), ɔ: forslibe; skamgod, ɔ: altfor sgod til sit Brug; skamkaup, n., ɔ: et Kjøb til Spotpris; skam-rik, -stâlen(o), -stærk, -tjuk. Jfr. Overordentlig, Usædvanlig. Skam, en (noget at flamme sig over; en hæslig Ting), tjon, n., utjon, n.; („noget, hvorved man forringer sin Anseelse" el. *småminker seg), smånad, m. Jfr. gl. n. smán, Forhaanelse. (Til) Skam for Gjerningsmanden (slurvet Arbeide), hande-skam, f. Klædningsstykke, som er til S., skam-plag', n. Det er Skam og Spot, d'er ejt stort nid. Til S. være, skjæmme ut (-de). »Skjæmme laget«, ɔ: være til S. for Selskabet. S. paadrage sig, skjæmme seg ut.

Skamfile (forslibe), save(ar), skamfile(ar),

gnage (-gnog), skave (-skov). Dv. gnagster, m., skaving, f., saving, f.

Skamfuld, *skam-ful', *fynt (av *fyne, o: stjænde paa), *skjæmd, hå(d)-faren. **Yderst S.**, skit-skjæmd(i'). **S. over at have forløbet sig**, ångel(o)-sår (eg. om fisk). **S. blive**, *værde fla't i anletet.

Skamløs (om Person), skamlaus; ærelaus. **S. Perſ.**, skamløjse, f., svi-værde(y), f. Jfr. Perſon.

Skamme sig, skjæmmast, være skjæmd (av). **Skamme paa**, skjæmme på (-de); (paa Dyr iſær), fyne (sige fy!). Dv. *fynast, o: blive skamfuld og *fynt, skamfuld.

Skammel (t. Schemel), skammel, m., krak', m. (knak'), skå'r(o), f., *fot-skår.

Skammelig, skammeleg, hå(d)leg (gl. n. háðulegr); utjonsleg (jfr. Styg), van-ærleg, vanvør(de)leg(y). **S. Ord**, skar(n)s-ord, n., skarv-ord. Jfr. Fornærmeliſet.

Skampion (fr. **champignon**), sop', m. (*etande, o: ſpiſelig).

Skampris, skam-pris, m., -kaup, n.

Skamſtjænde, svivør'e (y, -de), *rejde av, skam-skjælle (-te). Jfr. Beſtjæmme, Forhaane, Jrettesætte.

Skandal(e), skam, usemd, f., usome, f., skamløshet, skamløjse, f., usømmelighet, ondt foredømme („Eg."); forseelse, forgåelse; ulevnet, synd-auke, m. Jfr. Forargelſe, Exempel (ſlet), Anſtøb, Uanſtændighed. **Skandal(e) gjøre**, jfr. gøre opstyr, hålde et fælt hus. Se Spektakel, Opſigt, Senſation. **S. tage**, jfr. Forargelſe (tage).

Skandaliſere, gi ilt foredømme („Eg."), støte, såre, krænke. Jfr. Forarge. **S. ſig**, finne noget støtende, sårende, usømmeligt.

Skandaliſt, nid-smed. H. D.s forslag. Jfr. Skandſtrift.

Skandalſtrift, jfr. Skandſtrift.

Skandals, skammelig, *skamlaus, *vanærleg, »forargelig«, usømmelig, støtende, sårende. **Kronik ſkandals** (»euſe), by-»sladder«, by-snak, bygde-snak, *susle, f., *va's, n., *ras', n., *sval', n., *drøse, f.

Skandere, takt-måle, -læse el. -sige (vers)? fot-læse el. fot-dele (H. P. S.) (efter føterne nl.).

Skandinavien, norden, nordlandene.

Skandinaviſt, nordisk, nordens, nord- (n.-folket, B. B.; n.-målet, -saken, G. A. K.), nordlandsk, nordlandenes.

Skandinavismen, nord-saken (G. A. K.), -strævet? nordlands-saken? nordlændingskapen. Lm.

Skandſe (t. Schanze), fæste (H. D.), værn, hjørne-v., bryst-v., *»skans«, m., virke (gl. n. virki, „Befæſtning"), bul-værk (utbygning på en vål'(o), (før) borg (i skjold-borg, vogn-b.); („opkaſtet Banke"), vål'(o), m. **S. liden**, småværn (H. D.); (eneliggende), ene-værk, H. D. **S. udenfor en Fæſtning**, forborg (H. D., Molb.), udenværn (H. D.), uden-værk.

Skandſtrift (t. Schandſchrift), nid-skrift (Molb., H. D.), skam-s. Jfr. * nid-vise. f., o: Spottevijſe; nid-ord, n., o: spottende, fornærm. Ord; nida (-de?), forhaane.

Skandſtriftforfatter, nid-smed. H. D. (forslag).

Skandvijſe, jfr. *nid-vise.

Skanſion (at fremſige Vers efter Stavelſemaal el. Fødder), takt-måling, vers-måling. Meyer. Jfr. Skandere.

Skarabæus (Sca-), tord-ivel, »skarn-basse«.

Skare, skare, m. (sjelden), *flok, m., *ho'p, m., *skrej, f., *fær(d), f., *vinde, f. »*Fugle-fær, -vinde«, »ſiske-f.«. »Ulveskrej, fante-s.«.

Skarifikation (Sca-), (hudens) opkloring, kop-sætting.

Skarifikator, jord-løsner el. smuldre-plog. H. P. S.

Skarlagen, skarlak, n. (-lakan, -lakje; gl. n. skarlak, -lat; t. Scharlach); høj-rødt (farge, tøj).

Skarlagensrød, *høg-raud.

Skarlagensfeber, jfr. nårisle, f. Dertil *nårisle-gras, o: *Linnea borealis* (som råd mot Sk.).

Skarn, skarn, n. (gl. n. skarn), mok (y, mo'k), f., ski't(ü), m., lort, m. Mk. skarn-fal', n. (o: „Rummet bagved Baasen i en Kostald"), -stok', m. (en Stok el. Planke bagved Baaseræcken), -tele(i), n. (Staldgulv, Rummet imellem Baaseræckerne). **Skarns**, i *skar-, *skars- (o: skarns-); jfr. *bars- for barns-, bars-øl f. barns-øl. **Skarns Folk, Menneſker**, skar(n)s-folk, n., stygge-ty, n., uty, n. Jfr. Pak. **Skarns Perſ.** (ſlet P.), skamløjse, f., skit(i')-mænne, n., skarv, m.

Skarnagtig, mok(y)-kjejrar(?).

Skarnagtig (uegentl.), jfr. **Skarns, Lumpen, Slet.**

Skarnbasſe, tord-ivel, m. (tordyvel. Ang. vifel og tordvifel. Tord, o: Skarn). Sv. tordyfvel. Se Tordbiſt.

Skarnbynge, måk(o)-dunge, m.; kamar (kåmår), n. Ellers = Bandhus. Jfr. og Feieſtarn.

Skarnflat, lure, f., lort, m., ruge, f., rævе, f., ruke, f. Jfr. Kokaſe.

Skarp, *skarp, *kvas, *snarp. **Skarpere blive**, *snarpast. (Heftig, ſtærk), mi(d)leg; (ſtærk — om Lugt og Smag), fræ'k(e), *ra'm; (bitter, ſtærk, iſær om Lugt og Smag), strang. Gl. n. strangr, o: ſtrid, heftig; eng. strong, o: ſtærk (dv. stranglejk, m.). (Lyd), *gnæl', *gnællen, gnællande;

(stigende), gnældrende (B. B.); (Blæst, Frost, Kulde), *biten, bitende, *gnæl' (jfr. *gnal'-frost), *snækjen, *har(d), *ejtrende; (Vind), *næden; jfr. isl. nædingr, ɔ: „stærk, kold Blæst". S. Kulde, nase-bi't(ii), m. S. af Tale, *biten, *ram (kjæft-, ord-r.; jfr. Spydig); (bidende tale), *hække (-te), *bite. „Kongen hexede og bed efter ham". Asbj. S. være, bite (— bejt): »Jåen bit«. S. (haard) af Sind, *skarplynd; (ru), *snarp, *harken, *harkal', *rubben; (mager), *skarp, *skrin. S. (el. haard el. mager) blive, *skarpne; (om Seiler), *rap', *rask (jfr. Hurtig, Rask); (om Syn), *gløg', *gløgsynt; (Fægtning), jfr. Hidsig. Med skarp Stemme, *kvas-mælt; (med f. Tapper el. Pigger besat), *kvas-tinda(d); (med f. Pine), *kvas-øjgd. S., noget, kvasfængen, -voren; (af Smag), skjærpsmakande(?). S. imod S. (sætte), jfr. bite ifrå seg.

Skarpbuget, *kvas-buka(d).

Skarphed, skarplejk, m., kvaslejk, m.; („det at Jorden bliver haard af Tørke"), skjærpe, f.

Skarpladet, *skarp-lad'.

Skarpretter (t. Scharfrichter), mesterman (Molb.), *rettar? Av *rette, ɔ: henrette. („For Smed at rette Bager". Wesſel).

Skarpsindig, *trejsk, *kvas-tænkt, *gran'-t., *gløg', g.-synt, *skarp-s.; råd-drjug, ɔ: som ved mange Udveie.

Skarpsindighed, skarpsyn.

Skarpskoet, *skarp-skod', *græv-s. (e).

Skarpsyn (gode Øine), gløgskap, m., gløghejt, f.

Skarpsynt (-seende), *gløg'-synt, *gran'-s., skarp-s., gløg'. (B. B.).

Skarre (fælde sammen Fjæle, Bord ved et Skraasnit i Kanten), skare, ar (også H. D.), skjærve(ar); *sinke. Dertil skarring (H. D.), skar-øks, f., Skarøxe.

Skarrehøvl (Høvh.), plo'g, m.

Skarv (Fugl) med hvide Laar, kvit-låring, m.

Skat (Fl. Skatte, ɔ: Kostbarhedet), skat', m.; (Fl. Skatter, ɔ: Afgifter), skat. Dv. *skatte- (*s.-bok, -bonde). S., overordentlig, over-skat (H. D.), tillægs-skat. Jfr. Overordentlig. Skattens Forbedring, Udstrivning af S., *skatte-likning. Betale S., skatte(ar). Molb. Bevilge S., skatlægge, skatte. Molb. Lægge S. paa, *likne i skat, ilægge s., skatsætte. Molb. Fri for S., skatte-fri (Molb.), *skat-fri. Som er ilagt S., *skat-lagd.

Skatkammer, skat-hus (Lm.). Mk. skatkiste (Molb.), pængekiste. Molb.

Skatte, mæte (-te), værdsætte, sætte (højt, lavt); (betale Skat), *skatte, *svare skat (av). Jfr. Betale.

Skattebetjent, skatte-kræver. Molb.

Skattebevilgning, skatte-pålæg el. påbud, skatlæggelse el. -lægging? (i * haves skat'-lagd), -utskriving. Molb.

Skatteforordning, skatte-bud, -påbud, -pålæg.

Skatte„pligtig", skatte-ytende? skat(te)-skyldig, *skattande.

Skattere, 1. værdsætte, være (»vyrde«), *mæte; 2. (skattere), skygge. Molb.

Skav (noget Afskavet), skav, n., lo, f., toft(oo), n. Jfr. Fnas.

Skavank, skavank, m., vank, n., lyte, n.; (i Metal), vejle, f.; (i Træ), føjre.

Skave, skave (— skov), *skjævje. Skavet Stykke Træ, Kjæp (afbarket), skjævling(e), m. (skjævel, skjævle, skåvlung, o). Mk. skavar.

Skavejern, skavl, m.; (stort), skjævle, f., skjøve, f.

Skaven, -ning, skaving, f. Ved Skavning jævne, afglatte, *skave.

Skavgræs (*Equisitum hiemale*), skav-gras, n., skjæfte, n., s.-gras, skjærpe, f., tvågestølk(y), m. Sv. skäfte.

Skaa sig (stikke, te sig), jfr. skå seg, ɔ: „raade sig selv, have sin Frihed".

Skaade (for Vinduе), luke, f., læm'(e), m.; (for Dør), slå, f., tvær-s., skåte(o), f., bom, m., låke(o), f., skåt-l.(o), stængel, m. (fl. stænglar), stængje, n., stængsle, f. Jfr. Slaa, Bom.

Skaadde, Skodde (ɔ: to baglæns), *hamle, *skote(u').

Skaal, 1. skål, f. Mk. *vara-s. = åbru-s. el. -kop'. S., liden, især udhulet af en Træknude, kule, f., kupe, f., kule-skål, f. S., liden, gammel, skål-brått(o), n. S., stor, med Tud, trøjs, f. S. med Skaft, skjæfte, f., kåks, f. Mk. kaupe, f. og skaupe, f. Jfr. Øse (en). S. med Hank paa begge Sider, kane, m., kjænge, f. 2. (Toast), gild-minde (H. D.), *skål. S. udbringe, bære fram, bjode fram skål. Lm. Skaal! *gutår! „Udbrydt, hvormed man drikker En til". Sv. gutår. Eg. gu'-tår, ɔ: god Drik. Gu for go' som i gu'dag!

Skaalpund, skålpund, n.

Skaane, live (-de), skone (-te), spare (-de), frita(ge). Sv. skona. Skåne i * sær 1. blive skjæv, 2. gaa skjævt.

Skaanefel, livd, f., living, f., nåde, m., milde, f., mildskap, m. Bede om S., *be' om godt ver, *gange til bøneboka (åt bøne-boki).

Skaanefeldes, u-vøren (-vyrd-), vør-laus, livdar-laus, usko'nleg.

Skaanefom, *nådig, *mild, læmpeleg, *liven, *lin', lin'-før (han er for lin' med dejn),

livsam, skonsamleg. Jfr. Lempelig, Lemfældig.

Skaansomhed, livd, f. Jfr. Skaansom.

Skaar (Indsnit), skåre(o), f., skur, m., ska'r, n.; (Rift), flærre, f., gjepe (gi-), f.; jfr. sv. mun-gipa, ɔ: *munvik. Jfr. Stramme. (Skure, Bræk, f. Eg. i Æggen paa en Kniv, ha'k, n. (sv. ha'k); (Brudstykke), brå't(o); n.; („Lag af meiet Hø, som det ligger efter Leen"), skår (skåre), m., råke(o), f. Skår ær i * også = ljå-drag, n., ɔ: „det bueformige Snit, som man gjør med Leen i Græsset". **Fuld af S. el. Indsnit**, *skårot.

Ske (t. geſchehen), hænde, gå for sig, *bære til, *kome til, times (H. D.), vorde, *verte (— vart). »D'er uvist, når det vert«. »Vorde din vilje« osv.

Ske, skej (skjej, skji), f., spo'n, m. **Give med S.** (mabe), møjk(j)e (»av *mauk, ɔ: Bædste"). **Skab at sætte S. i**, skjejskåp, n.

Skeblad, *skjej(e)-bla(d).

Skebe, skjej, f. (n. f. Scheebe), slire (gl. n. sliðr), f., slir, f. (B. B.). *Kniv-s. **S. med to Rum**, *tvi-slire.

Skebevand (t. Scheidewaſſer), skille-va(t)n (ɔ: salpeter-syre). H. P. S.

Skefuld, skjej, f. »Ej s. mjølk«, »mjølkeskjej«.

Skele, skjejve (ɔ: gaa ſkjævt), *skjejke. Dv. *skjejving, ɔ: ſkjæv Gang, Udſteielſe; *skjejk, m. **S. ud** (fra den rette Linie), *svive ut, skjejve ut (Lm.), vid-ræse. Lm. Jfr. Slingre.

Skejern (Hullniv), skjær-saks, f., skavl, m., skjævle, f., skjøve, f.

Skele, skjægle(ar), se skævt, *blinkse, skimle(ar); (biſtre Blik kaſte), *glejne; (vrænge Øinene), *gløjre; (ſe med lurende Blik), (g)lyne (-te). Jfr. Skotte. **Skelende Blik kaſte**, øjgle, ar.

Skelen, skjægling, f.

Skelet, rangl, n., bejn-r., ben-rad (en), (sv. ben-ragel el. -rangel, n.); bejn-grind, f., skryte, n. **S. til en Bygning**, (jfr.) bindings-værk, stav-v.? (stav-, næmlig som i stav-kyrkje), grind, f. (som i *lø'e-g.).

Skelettere, ta' kødet av benene.

Skelsiet, *blinksot, *skimlot, *skjægl (for skjælg), s.-øjgd, (v)rang-ø. (Lm.). Mk. skjejv-øjgd, vind-ø. **S. Perſ.**, skjægle, f., blinks, m.

Skema, mønster, forbilled; tavle (H. D.), oversyns-t. (H. D.), blind-t.? (i likhet med blind-dør, -vindue; jfr. og blindskytte, m., ɔ: 1. En, som skyder uden at sigte, og 2. Skræmme for Dyr: Træ- el. Straamand); tom-t.?, grind, f. (?), tavle-grind? (ɔ: Tabel-Skelet), grindtavle? (ɔ: tavle, som med tomme rum imellem strekerne ligner en grind), formnæt' (H. P. S.), næt el. ramme? netværk (H. D.). Jfr. Rubrikværk, Ramme, Skelet. **Skema** ligner jo et »skelet«, ɔ: linjer, stænger, som er ætlet til at fylles. Bindings-værket, stav-værket til et hus heter da og *grind: *Hus-, lø(d)e-grind. Jfr. *bejn-g., ɔ: **Skelet**.

Skemad, skjej-mat, m.

Skematiſere, føre over i mønster-form, omgøre til tavle-værk, sætte i tavle-form; grind-forme? tavle? tavle-forme?; sanseliggøre, levende-gøre (»an«skuelig-gøre).

Skematiſk, form-nætlig el. nætformelig (H. P. S.), tavle-formig, tavle-, *grind-, mønster- (mønsterlig?), forbilledlig. **El. Ordning**, ordn. i tavle-form, opstilling i tavle-skikkelse, — som tavle, som tavleværk.

Skematiſme, ævne el. lyst til tavle-ordning (»tabel-form«), forkærlighet for tavler, mønster, *grinder, hyller (jfr. Rubrik), tavlende el. t.-formende lyst, ævne?, (form)næt-stel? tavle-forming; sanseliggørelse; tørhet, stivhet, ensformighet, ensformigt arbejds-stel (el. »forretnings«gang).

Skematopsi, se Pantomine.

Skeól, dødning-riket, under-værden.

Skepſis, tvil, f. (m.), tvile-syke, -sot?

Skepticiſme, tviler-ånd; *tvils-lære (»skeptisk Filosofi«), tvilesyge (Fr. H.).

Skeptiker, *tviler, tvilende ånd.

Skeptiſk, *tvilande; tvile-syk, -sottig?, tvilesyg (Fr. H.): »Den tvivlesyge (»skeptiske«) filosofi«.

Ski („Sneſko"), ski, n., ski'e, f., ånder(o), f. (fl. åndrar), andør (andøre), f. Ånder og andør brukes især om „en kortere Ski, at bruge ved Opſtigning", på den ene fot næmlig; mots. renne-skie, f., på den andre fot. **Glide paa S.**, stå el. renne (-de) på skiom, skride (— skrejd), ake (— o'k), løjpe (-te). Mk. løjpebakke, m., -føre, n., renne-føre, n., ski-føre.

Skib, skip(i'), n. **Farvand for Skibe**, skips-lej', f. **Liggeſted for ſtore Skibe**, skips-lægje, n. (gl. n. skipalægi).

Ski-baand, ski-bånd, n., ånder(o)-ole, f.

Skibbrud, skip-brå't(o), n.

Skibrede, skip-rejde, f. Gl. n. skipreiða.

Skibsbaad, -jolle, skip-bå't, n. (skibbåt).

Skibsfart, skips-færd, f.

Skibskaptein, jfr. Skipper.

Skibsladning, skips-farm, m., »oftere« -ladning, f.

Skibsleie, skips-lejge, f. Jfr. Fragt.

Skibsreder, *skips-rejdar.

Skibstømmer, skibs-timber, n., -vyrke, n., -værke, n.

Skibsværft, skips-værv, n. (m.).
Skid(d)en, skiten(i'), *lortot, *ufysen, *svart. Jfr. Smudsig, Sølet. S.: gjennemskiden, gro-skiten, ɔ: „ligesom tilgroet med Smuds". S. Plads, skit(i')-hål(o), n. S. Tingest (Dyr, M.fle), svin, n. S. Vand, skit-vatn, n. S. blive, *skitne, oftere *skitnast, *skjæmme seg ut. S. gjøre, skitne, skjæmme. Som let bliver sk., skit-væld.
Skiddenfærdig, skitsam(i'), uvør(d)en(y), vør(d)-laus, *lort-vælt. Jfr. Urenlig. S. Mennesse, su, f., skit-su; gri's, m., svin, n.
Skiddenfærdighed, u-vørdne(y), f., u-vørdskap, m., svine-fær(d), f., grise-f.
Skiddenhed, jfr. Smuds.
Skidne (gjøre skidden), *skitne, lorte(ar), sulke(ar), klejne(ar?). Jfr. Smudse, Søle til.
Skidt, skit(i') (skjet), n. Jfr. Skarn, Snaus, Smuds.
Skienser (Skienenser), skid-byg. Lm.
Skifer (t. Schiefer), S.-Sten, jfr. hælle, f. (også H. D.), *h.-stejn, flise-grjot, n., flis-bærg, n., tavle-skive (O. V.), sten-s. Mk. og skive-stejn, m. og sæje, f., ɔ: „en Stenart, som let lader sig kløve i Skiver". Dv. *sæjeberg, -mark. Gulv af S., hælle-golv, n., -tele(i'), n.
Skiferagtigt Bjerg, Skifer-B., skive-berg (O. V.), *hælle-b., *ska'l-b.
Skiferart, *hælle-slag.
Skiferbrud, hælle-brå't(o), n., skive-b?
Skiferladning, *hælle-farm, m.
Skiferlægge(?), hælle-læggje (ɔ: belægge med Skifer).
Skiferstabel, hælle-la(d), n.
Skifertag, hælle-tak, n., skive-tak? Mk. og hælle-væ'g(e), ɔ: Fortog.
Skifertakt el. -belagt, hælle-lagd.
Skifte, jfr. Omskiftelse, Ombytning; (Deling, især af Arv), skifte, n. Mk. skifte-brev, n., -greje, f., -møte, n. Mk. og *fråbyte, n., ɔ: Udskiftning af en Del af et Bo til Børn el. Arvinger. Jfr. frå-byt', ɔ: fraskiftet.
Skifte (Ret), skipe, ar. Have Leilighed til at skifte sm (have et nyt Forraad f. E. af Klæder), ha(ve) ombyte, n. Skiftes til, skiftast til. Jfr. Vegle.
Skiften, skifting, f.
Skiftested, skifte-stad, m., skifte, n., skys'-skifte; (Veiskykke fra S. til S.), skifte, n.
Skifting, byting, m., tomsing, m. (jfr. Fjante, Tosse); var-døvle(y), n.; jfr. Stakkel, Pusling, Dværg.
Skik (jfr. Orden og rigtigt, passende Forhold), skik', m., lag, n., laging, f., lagning, f., læte, f., ska'p, n., skapna', m., lagna', m., same, m.; vøl, m. (jfr. Art, Egenskab); lydske, f. (ɔ: Orden, Folkeskik). Dertil lydske-laus, -løjse, f., uordentlig, U.-hed, Uorden. »D'er ikkje nåko læte på de'«. »*Få skik på, *få anna lag«. (Brug), skik', m., sed, m.; (Orden, udmærket), ovlag, n., *over-lag; (overordentlig Stads), ov-skik', m. (jfr. Pragt); (god), god-bragd, f.; (tilvant), sedvane, m. Forandring i tilvant S., sed-skifte, n., seda(r)-brigd, f. (Maner), gjærd, f., ska'p, n.; (daarlig), ubragd, f.; u-vøl, m.; (Vane, daarlig), ulag, n. Der er ingen S. paa det, jfr. »d'er korkje råt' el sådet«(o). Sætte S. paa, svepe(i') til.
Skikke (ordne), skikke, ar. S. til Sæde, sesse(ar), s. seg. Jfr. Bestikke. S. sig (opføre sig), *skikke seg, stelle seg, skå seg (-dde), *te s. (»han skår seg, som han vil«, »te s. som ejn man«), *fare fram; *lage seg (»d'er sejnt lært å lage s. i verdi«); (passe sig), *bære til. S. sig efter Moden, *fare etter ny-måten. S. afsted, *vise (dv. *visar-barn, -gjente, -gut); gjære av; g. frå seg (jfr. Erpebere). S. hjem igjen (vrage, ikke ville have), ræke(e) atter, *rækkje hejm-atter.
Skikkelig (anstændig), sømeleg, *lik (»de' var likare, om du —«); (retstaffen), skikkeleg, *ret-tænkt, skila(i'); *lik: »han er den likaste av dejm«. »Ejn skila (skjela) man«.
Skikkelse, ska'p, n., skapelse, n., skikkelse, n., skapna', m.; jfr. Skabning; maksel, m., gjærd, f.; (Udseende), ha'm, m., skapna', skaplon, f. (»skaplund«). »Dej er like ejns på ska'p«. »Ej var da Odysseus' Skap det, vi undredes mest på«. Fr. Bg. S., hæslig, *stygt skap; (hæsl. el. unaturl.), uskap, n. (jfr. Figur, Pers.); (utækkelig), skapløjse, f. Give ny S., *skape(ar el. -te) om; (give en vis S.), *skape til.
Skikket, *laga, *måta', måteleg; *skapt (til, god til), *li'k (til); *hændt, *op-lagd (»lat det stande høgst, som best er hændt«); *buen (Lm.); tya(d) (av ty, n., ɔ: Stof; jfr. Sindelag, Anlæg; Beskaffen, Oplagt); (dannet, formet), skikka'. S. til mangt, *mang-før. S. ilde, uskapleg; (vel), skapleg, jfr. Bekvem.
Skift (t. Schicht), lag, n., flo, f. (fl. floer og fløer). Mk. flo-læggje = floe(ar), ɔ: lægge i Lag. I dansk brukes og skifte. H. D. „Skifter af Kridt og Flint". Deling i Skifter, lag-deling. H. D. Delt i visse S., *flo-ot.
Skiftet, laget. Th. Kj.
Skilderhus („et i banst meningsløst, ligefrem af det Tydske Schilderhaus optaget

Ord; af ſchildern, ſtaae paa Poſt, ſtaae Skildvagt", Molb.), vakthus. Molb.

Skilderi, skildring, skildre-stykke, n. (Lm.); tekning, billed.

Skildpadde, skjæ'l(e)-padde, f. (-pad). Opfattet som padde med skjæl på. Iblant også skjold-padde (i dansk skrift). Sv. sköldpadda.

Skildpaddeſkal, skjæ'l-padde, f.

Skildre, *skildre, *risse.

Skildt, se Skilt.

Skildvagt (efter t Schildwache), *vakt, skjold-vakt (Fr. Bfd.). (Likesom Skildvagt brukelig både om personen og hans gærning, om at „ſtaa Skildvagt?").

Skille (adſkille), *skilje (skjølje — sky — skjulde; gl. n. skilja; sv. skilja); (ſtjelne), *skilje; (være Forſkjel), *skilje: »D' æ' kje stort, so(m) skil'e«. »Dæ' skile seg, korlejs d' æ' laga«. »Dæ' skil'e meg inkje«. S. ad, *lægge sunder, mots. *l. saman el. *l. i hop (jfr. Føie). Skilles ad, skiljast åt. S. fra (fraſkille), *take undan, skræde (-de); jfr. Brage, Bælge, Sortere. S. ſig (affætte Oſt; om Melk), *skjære seg, bræste (— brast), kymre seg, kåre(ar). Faa til at ſ. ſig (Melk), bræste (-e), løjpe (-te). S. ſig fra (f. E. Verden), slå seg frå (jfr. slå seg til, ɔ: slutte ſig til). S. ſig fra et (ſit) Selſkab (el. løbe bort af Tjeneſten), *slite laget, skille lag med, *skjej'e ut (av *skjej[d]a, ɔ: løbe, vende). S. ſig ved, ha' frå seg, *late, *l. bort (væ'g), *l. op (nåkot, o) føre ejn, overlate, l. frå seg; yte (-te); skje av (-dde), f. e. kreter; (f. E. Arbeidsfolk), *skjeje ut, *skje ut. Jfr. Afſtebige. »Eg kan ikkje late det«. »Han læt det ikkje føre den prisen«.

Skillefure mellem to Afdelinger i en Ager, rejk, f. Jfr. rejt, f., ɔ: Fure i en Ager, Stribe.

Skillelinie i Haaret paa Mennefter, rejk, f., *hår-rejt, f.

Skillepunkt, skil(i') (skjel), n.: »Land-, mark-, væ'g-skil«. Jfr. Grændſe.

Skilletegn, tytel, m., skil(i')-mærke, n. Jfr. Tydel.

Skilletraad i Bæv el. Hasper, grejetråd, m.

Skillevei (t. Scheideweg), væge-skil(i'); (banſt?), kors-vej.

Skillevæg, skjæltre, f., s.-væg', m. (jfr. Paneling); bålk(o), m., millom-gjærd, f., (g)jølming, m. Mk. gjølme, ɔ: afdele med Mellemvæg.

Skilling. Mk. »Spare skillingen og spille daleren er ejn klejn rekneskap«.

Skilsmiſſe, bedre vel: *skilna', m., skils-mål(i'), n., da dette »misse« ellers ser så fremmedt. Jfr. Afſted. S. mellem Ægtefolk, hjon-skilna', m. (omsat fra formen sjonskjylna, som ordet har, der det finnes, i Gudbrandsd.). Av *hjon, et ægte-par. Gl. n. hjun, hjon, ɔ: Mand, Kone, Barn el. Tjener i et Hus.

Skilt (t. Schild), (ſom Politi-S.), mærke, tegn; (paa Laas), skjold, lås-s., m.; (ſom Slomager-S.), skjold (dansk forslag), tavle?, f., mærke-skjold. Lm.

Skimlet (med Skimmel paa), mogla'(y), fara', (»fardad«), *hele-grå; (meget), hyvaksen, *ulkot. S. blive (paa Overfladen), mogle(y), far'ast, surkast, *mugne, mugge(ar). Jfr. Mugne. S. (med hvide Haar iblandt Haar af anden Farve), hele-grå, helot(ee) (av hele, f., Rim-[frost]). Gl. n. hélu. S. Heſt, i * helen (jfr. blakken, brunen). Om dyr, som egentl. har lys farge, men som har nogle mørkere hår iblandt, brukes *himeljt, himot, muskot, myrjot. Jfr. Spraglet. *Himeblak' tolkes således med „ſkimlet, ſmudsblakket".

Skimmel, hy, n., fare, m. (»farde«), mugge, m., mug', n., mogle(y), f. (gl. n. mygla; sv. mögel), ulke, f. (av *u'l), surke, f Jfr. Muggenhed. Smag af begyndende S., mogle(y)-smak, m.

Skimmelagtig Skorpe (paa Kjød, Fiſk), surke, f., eg. Surhed.

Skimmellag, hye, f.

Skimmelhaaret, skil't(o)-hærd.

Skimmelhinde, faune, f. (føjne).

Skimt, lyse, n., ljoske, m. (jfr. Blink, Glimt); (ſvag Lysning), skrimsle, f., s.-ljos (jfr. skrømsling, y, f., ɔ: Halvmørke); jfr. og te'm(i), m., te'md(i), f. (se Dieſyn). Skimt i dansk skal være „ſvagt Skin", ſvag Lysning; skimt, m., i * ser „Glimt, Blink af en uſtadig Lysning"; ogs. „Lyn".

Skimte („lyſe med ſvagt Skin"), jfr. Lyſe, Glimte; („ſe uthydelig"), tækkje (-te), temje (i, -de). Jfr. Pine (at), Se. S. frem (vise ſig dunkelt ſom i en Taage), skrime (-de), *skrimsle. »Det skrimer« (føre meg). Jfr. *skrømsle(y). S. ser i * = „glimte, give en flygtig Lysning"; også »lyne«. Jfr. Skimt.

Skin, l. („det Lys, ſom udgaar fra et lyſende Legeme"), ski'n(i'), n. S. (Glands) give, skine(i'), ar, sneke(i), ar. Dv. skinebrau', ɔ: „Brød beſtrøget med et Slags Bædſte, for at det ſkal ſtinne". Jfr. snekaløfse, ɔ: „Flabbrød, beſtrøget med Raamælk" (sne'k, i, n.). A. S. (Foregivende), læte, f. Skin-, læst-, læte-. Uttrykkes ogs. ved le'k- (*lejk-), skue-, spil- (jfr. Spilfægten). Den første mening av Skin er kjent av gl. norsken og av *, likesom det bare ser den, som finnes i (at) skimme:

*skine (—skjejn). Når dærimot samme »skin« i dansk-norsk også brukes om det „udvortes Syn af en Ting, det, som falder i Øinene" og „særdeles forsaavidt som det Udvortes . . ., det Tilsynelabende, er forstjell. fra el. modsat Tingen i sig selv, dens rette Væsen", da sær vel dette bruk tysk, da „Schein" nyttes i den mening, særlig i en mængde sammensætninger. Tysken siger: „Der Schein trügt"; „den Schein gegen sich haben"; Scheinbeweis, Scheingut, Scheinchrist. Efter ham har igen vi: Skinnet bedrager, have S. imod sig, Skinbevis o. s. v.; Skinbyd, -død, -frihed, -grund, -hellig, -liv' -lykke, -ret, -væsen. Det av tyskheten upåvirkede bruk derimot, hos os som ellers i norden, hjælper sig hær ved andre ord. Således syn, skygge (skugge), læte, f., læst, m., blind-, skam (»for skams skyld«). **Gjøre Noget for et Syns Skyld**, jfr. t. etwas nur zum Schein thun. At synes (ikke skinne) motsættes at være. Skingrund (jfr. Foregivende, Forevending, Paastud, Skrømt) heter i * læst, m. og læte f., f. e. *»det var bærre læsten hans«; *»det var gjort på læst«, ɔ: „paa Skrømt, for et Syns Skyld". *»Det var bærre læta hans«. *»Det skal nå være den læta«, ɔ: „man skal nu endelig have det saa for Skinnets Skyld". (Læst og læte hører til roten i lade, *låte. Altså: »det skulde lade, som om« o. s. v.). Syn og Skygge vil vel lettest kunne avløse Skin hær, også i sammensætninger, særlig da Syn som enstav(else)sord sær likeså næmt hær som Skin. *Læst og *læte sær dærimot for tiden for fremmede for de fleste. Molbech har allerede f. e. „det udvortes Syn". „Synet bedrager". „Give Noget Syn af den strengeste Lovlighed". „De Ting, der til Syne ere herlige". Likeså „Synstilværelse", ɔ: „en Tilvær., som kun er Skin"; „synstilværende" (bægge efter H. C. Ørsted). Skygge No. 4 forklarer Molb. om „Noget, som ei er virkeligt". „Tilfældet er ligesom Skyggen af det Fornuftige". „Ære er dog intet andet end Dydens Skygge". „Denne Stiftelse . . . har kun en Skygge af sin fordums Glands". Skyggekonge sær jo og bare Skinkonge, og Skyggeliv forklares av Molb. som et „Skin af Tilværelse", altså = et Skinliv, Blinds. Fausse-fenêtre tydes med blindt Vindue el. Blinds-Vindue, Fausse-porte med blind Dør el. Blinds-Dør, Fausse-attaque med blindt Angreb el. Blinds-Angreb, ɔ: Skinangreb. Jfr. Angreb (pågang, utfal, overfal m. m.) Mk. og Blindramme, at fæste et maleri på, til det blir sat in i den virkelige ramme. Likeså: Blindstytte, ɔ: Skinstytte, strå- el. træ-man til at skræmme fugl med. Mk. og Blindemanden i kortspil. Jlr. Skema. Også ordet tom gir iblant samme tanke: tomme Trusler, t. Løfter, t. Glæder. Og som Skin hær lar sig avløse med et tillægsord, således tildels med et udsagnsord. „Give sig Skin af" kan hete: late som (om), i * låtast (låst, læst). Sv. låtsa. »Han læst være framand«, »læst være drukken«, »læst ikkje vite det«. Jfr. Anstille sig.

Skinbarlig (holl. schijnbaer), *skinande, håndgripelig, påtagelig, åpenbar, *åpenbær'(o), øjen-synlig.

Skinbevis, -byd, -død, se Skin.

Skind, skin', n.; (Hinde el. Skorpe, som ligner S.), skinne, f. Jfr. skjå, m. **S. af Foden paa et Dyr**, bælling, m., fætling(e), m. **Klædning af S.**, *skin'-klæde(r), skin-hyre, n. (J. Lie). **Sengetæppe af S.**, skin-fæld, m. (-*fille, f., -*bleje, f., -*rugge, f.). **Redskab at strabe el. tilrede S. med**, *skin-jarn. **Holde sig i sit S.**, *gi tål. **S. sætte paa**, *skinne. **S. tilberede ved at afstrabe alt vedhængende Kjød**, *niske (nejske). **Baand til Skindet**, jfr. skin'-bløjte (som forutsætter *skin-blaut?). **Med S. og Ben** (Krop), med skin' og skjækel, m.

Skindbælg, bælg, m. (som sær *bælg-flåd'. *av-snud, ikke opskåren), rænsel, m. Mk. hi't, f., pø'k, m. (som sær mindre sæn hit).

Skindbuxer, skin'-bro'k, f. **S., som fastes sammen med Remmer under Knæet**, rykte-brok, f.

Skinddoven, *går(o')-doven, *går-lat. Dv. *går-læting, m., „en rigtig doven Krop". Jfr. Overmaade, Overordentlig.

Skinde, *hud-take, skinne(ar), flå (-dde); (uegentl.: presse efter Penge), *skinne, *flå, skave (—skov), klå (— klo, h. klæget, e). Jfr. Udpresse. **S. sammen**, *skave i hop.

Skinder, eg. flåer; (Udsuger), *flåar (flagar), *skinnar, blodsugar, skavar, *hærjar.

Skindklappe, Laabben, rugge-fæld, m.

Skindklædt, *skin'-klæd'.

Skindkøfte, skin'-stak'; (Laabben), mod'(u'), m., ɔ: Finnepels. Sv. * mudd.

Skindmager, *nau'-mager; ov-mager, *blåtur, *bær'-(e)-senad, ɔ: med bar-liggende sener; bær'-bonad(u'), ɔ: med bare Ben, kød-løs, avpillet. (Bone, f., benpipe, ben).

Skindmær, *skå't-mær, *krake (sv. krake), *ra'k, *skark, m., krykke, f.

Skindpose, hi't, f.; pø'k, m.

Skindstrømper, skin-håse(o); („oftere") sno-håse, f.

Skindtæppe, laabdent, fæld, m. (J. Moe, B. B.), skin-f., skin-fille, f., skin-rugge, f.
Skindtør, se **Skindmager**.
Skindvarer, skin'-vare, f.
Skindød, dvale-død? dvale? Sv. dödsdvala. H. D.
Skingre, gnælle (— gnal), kvine (— kvejn), rine (— rejn), hauke (B. B.); jfr. **Huje**. Jfr. **Hvine**. **Skingrende**, *gnæl', *gnællen, *kvæl'. Mk. og *gnællar, ɔ: **Skraalshals**. **S. Raab**, hauking, f. B. B. Jfr. **Hvinende**.
Skingren, kvi'n, m., rining, f., gnæl', m., gnælling, f. Jfr. **Hvin**.
Skinke(Laar, Flæskefjærding el. -fide), flykkje, f. (gl. n. flikki, **Kjødstykke**), skinke, f., skånk(o) f. (skank), fl. skjænker. Sv. skank.
Skinne igjennem, skyggje (-de).
Skinne (som paa Jernbei), spång(o), f. (fl. spænger), stång(o), f., skjene, f. „Nyere Ord". (Sv. skena; efter t. Schiene). (Under Rederne paa en Slæde), spång(o), drag, n., skoning, f., andre, f. Dertil spånga'(o) el. spængd, ɔ: beslaaet med **Skinner**, av *spængje (-de), ɔ: lægge **Skinner**; også *stængje, -de. »Spængje ejn slede«. Dv. spængjing, m., spångsle(d)e, jarnskoning, m., om en slede el. kælke. Jfr. **Slæde**. **Med forstidte S.**, spång-laus. **Uden S.**, drag-laus, spånglaus. (Mk. og *drage, ɔ: lægge **Skraatjøl** under Baab). **Gaa af Skinnerne**, fare av hjulfaret. Lm.
Skinneben (Læg), skåvlung(o), m. (eg. skavet kjæp, *skjævling); (det forreste **S.**, *fibula*), læg'-spi'k, f., spjælk, m. (spjolk). **S—s nederste Del**, jfr. **Smalben**.
Skinsyg, *åbryen, *åbruig, *mistryggjen, *svartsjuk (sv. svartsjuk); nidsyg. Molb., H. D. I * ær nid, n. ikke = **Misunde**lse el. **Iversyge**, men mærker noget skammeligt el. harmeligt.
Skinsyge, åbrye, n. (gl. n. åbryði), åbryskap, m., mistrygn, f., svart-sykje, f. Jfr. **Nid**, **Jalousi**. **Med S. plage**, åbrye (-dde), mistryggje (-de). »Ho mistrygde (åbrydde) mannen sin«.
Skipper, *skipar, skips-førar. Lm.
Skispor, ski-låm', f., -dyrgje, f., -far, n., -ækkje, n.
Skisma (Sch—), kloft, klovning (L. K. D.), rift, revne; splittelse, frafal', spræng, m., sprænging, f., søndring (ikke sondring), sundring, f., uenighet, *skilna(d), skilsmål, n., *spli't, f.; (i **Kirken**), kirke-splid (H. D.), -*spli't, -spræng, m. Spli't, f. i * ær „Splid, Fiendskab". „Nyt Ord".
Skismatiker, -tikus, frafallen; kirke-sprænger? (som sprænger kirkens enhet og danner en »sekt«, en sær-flok, s.-lag, -samfund).
Skismatisere, (ad)skille, sprænge; vække kirkelig strid, vålde frafal; søndre, *sundre (men ej sondre).
Skismatisk, frafallen, av-vikende, særtroende, anderledes-tænkende; kirkesprængende.
Skisse, -sere, se **Skiz—**.
Skive, skive, f., spile(i'), f., spjæld (gl. n. spjald; jfr. **Kasteskovl**, **Vand-s.**), flindre, f., fli, f., flingre, f., blad, n. (åre-, knivs-, sag-b.), fjø'l, f., flækkje, f., ɔ: **afflækket Stykke**. **S., afflaaren** (el. **Spaan**), skåte, f.; (lang, en tynd **Fjæl**), spildre, f. (sv. spillra); (tynd, af **kløvet Træ**), spo'n (oo), m., spøne, f., spe'le(e'), f. Jfr. **Spaan**, **Splint**, **Spile**, **Stikke**. **S., tynd**, skjæne, f.; jfr. *skå'n, ɔ. **haard Skorpe**; **Skove**. **S., rund, liden**, krinte, f., kværv, m., rennel, m.; (rund), tril', m., kringle, f. **S., afflaaren**, snej(d), n.; (liden, f. **E. af Brød**, **Oft**, **at tage i Munden**), tærning, m. (jfr. **Stump**). **S., firkantet**, kiste, f.; (**sammenbøiet, som i en Pelt**), bøige, m., baug, m., bo'g(u). **S., som kan slaaes op el. ned**, slag, n. **S., rund, at bruge som Hjul**, rulle, f. **Steuart, som lettelig kløves i Skiver**, skive(i')-stejn. Jfr. **Skifer**. **I Skiver kløve el. skjære**, *skive, s. op, s. sunder.
Skivehjul (helt, uden Eger), kvæ'l(e), n. Gl. n. hvel. Eng. wheel.
Skivefyldning, skive(i')-skjoting.
Skizze, Skisse, Skitse, reting(i'), f., ris' (»rids«), avris, ris'-tegning (H. P. S.), omris (jfr. re't, i, n., *av-ret, n.; se og **Omrids**), grun-drag, hoved-drag; kort skildring; utkast (H. D.), første, lest, utkast. Men utkast er vel bare en oversættelse av **Entwurf** og er ikke selvgrod. Værre sænda er dog, at det ikke er av sig selv forståeligt. Jfr. **Koncept**.
Skizzere, tegne grun-linjerne, gøre »utkast«, rite(ar), rete(i'), ar, »oftere« *risse.
Skjald, skald, m. Gl. n. skáld, n.
Skjaldedigt, skalde-kvad, kvad, kvæde.
Skjaldskab (Poesi), skaldskap, m.
Skjaller (*Rhinanthus Christa Galli*), skjællegras, *pæning-g., *skilling-g., lja-skjælle (Dr. Sch.), skrap-taske, skråpå-pung, pæng-p., engja-kal', slåtte-k., -man.
Skjel (Grændse mell. **Gaarde**), skil(i'), n., s.-gard, m., *skiftes-g.; byte, n., mærke, n., mærkes-gard, m., dejld, f., dejle, n., *rå-d. Jfr. **Grændse**. (**Adstillelse**), skil(i'), n., millom-gjær(d), f. »Skil i væven«. »S.-gard«.
Skjel', skil, f. (i'), like, f., »ret og skil«, *ret og like. »Gjære skil føre ejn ting«. *»Alle ej skil«, ɔ: lige **Ret** for alle. Jfr. **Ret**.

Skjellig („fornuftig, rimelig, grundet, tydelig", Molb.), jfr. *visleg, skilleg, ɔ: „tydelig, klar, let at skjelne"; („billig, retmæssig, rigtig", Molb.), skilleg. Jfr. Fornuftig, Billig.

Skjelne, gjære skil(i') på, skilje (— skilde), skjele (ski-), ar.

Skjelnemærke, skil-mærke, n.

Skjelnen, skiljing, f., skilning, f., skil(i'), n. »Gjære s. på«.

Skjeppe, skjæppe (gl. n. skeppa). **En Trediedel S.**, nåtting(o, -ung, åttung), m., sættung el. -ing, m., ɔ: 1/6 fjærding.

Skjold, skjold, m. (n.).

Skjoldmø, skjold-møj (»skjældmøj«). Gl. n. skjaldmær.

Skjorte, („mest almind.") sjorte, f. (skjørte, sky-, skjurte, u'). Gl. n. skyrta. Uttales sjorta „endog i Bergens Stift, hvor man ellers ikke har sj. for stj." Også særk, m. Mk. sjorte-ærm, f., -knap', m., -ty, n. **S. af grovere Lærred**, stri(gj)e, m. (n.), strie-s(k)jorte.

Skjul (lident Skur el. aabent Hus), skjo'l, n. (skjøl, skjul; gl. n. skjól), skyle, n., skåt(o), n., sku't, m., skåle, m., skygne, n., skjæle, n., sku'r, n. **S. ved Døren i Lader og Fæhuse**, skåle, m.; (Skjulested), gjøjmsle, f., skyle, n., løjne, n. (gl. n. leyni), skygne, n., hå'l(o), n., bøle, n. (jfr. Smuthul); (Bedækning), skjo'l, n., live, n., livd, f., skyling, f. (ɔ: Dækkelse); (Fordølgelse), du'l(u'), n., duld(u'), f., dulhejm, m., gjøjming, f. **I Skjul** (i en overdækket Stilling), jfr. *ne(d)re: »brejde ne're«, ɔ: tildække med Klæder. Mk. »*kaste, læggje, sætje ne're«. *I dule el. i duldi, ɔ: i Skjult, i Stilhed. **En, som holder sig skjult, i Skjul**, småkle(o)-kolle, f., myting, m. **Som holder sig skjult**, *myten; (som gjerne holder sig i Skjul), *muten. **I S. bringe**, smætte (-e), smyte (-te) (in, igjenom, ut-or), smite (bort, unda', væk). **I S. holde**, snøjpe (-te), myte (-te). **I S. el. affides holde sig**, småkle, o (smukle), motre(u'). **S. lege**, leke gæmsel, lejke gjøjming; også *ta' bom. Jfr. Blindebuk. **S. søge** (unddrage sig en vis Fare), mute, ar. Jfr. springe at'-om nåvi(o): »Han sprang at'om nåvi, når det nøjdde på«.

Skjule, skyle (skjule) (-te), hølje, y (— hølde, y), mute(ar), løjne (-de), gæmme, gjøjme (-de), dylje (— dulde), fæle, e (— fal), »dække«, *gjære av, ut-av; læggje at'-over. Jfr. Gjemme. »Han vejt ikkje, kvar han skal gjære utav seg«. »Finne og fæle er så godt som stæle(e)«. **S. sig og skjult være**, *løjne seg, *løjnast. **Skjult**, *huld.

Skjulested, se Skjul.

Skjæbne, skæpne, f. (e), lagna', m. (jfr. Tilstikkelse), *lage, m., forlåge(o), f. (»det kan ingen frå si forlåge fly«); „skjæbnere" brukes skipna(i'), m., ɔ: Ordning; (Skjæbne og „især om en besynderlig Lykke"), mynje, f. „Først i den nyere Tid har Flt. Skjæbner begyndt at komme i Brug". Molb. Efter t. Schicksale? Mk. og *skal, *skulde: »Og så skulde det ende på den måten!« »Altid skal det no gange uhæppet!« **S., gunstig**, ejn god lagna' (mots. *ejn tung l.). **Af S. bestikket**, *laga', *lagen, (auden), audet (aue). Gl. n. auðit. Mk.: *om han er liv laget (lagje'), ɔ: om det er ham bestikket at leve, »*om han er nåkot godt laget«. »Æ' de' aue, så bli' de'«. Jfr. gl. n. skjepja og skapa, bestikke. Gl. n. laginn.

Skjæbnefuld, -rig, -svanger (efter t. verhängnißvoll?), skjæbne-diger (L. K. D.), lagna(d)s-rik. Lm. Mk. sv. ödesdiger. Jfr. Svanger.

Skjæfte (til Gevær), stok', m., børse-s. *Skjæfte, n. ær „Skaft, Haandfang".

Skjæg, *skjæg', n.; (paa Ax), *skjæg', ågn(o, fl. agner), f., snærpe, f. (snarp', -e; sv. snärp). **S. afrage**, *skjæggje(ar), *rake. Mk. *skjæg-bræst, m., ɔ: Skjægvæxtens første Begyndelse = *skjægsprætting; skjæggje-fin', m., ɔ: S—vorte; skjæg-rot; skjæggje-skjære, f., ɔ: Sax; -våkster(o), m., ɔ: S.s Væxt.

Skjægget, skjæggot. **S. blive**, skjæggje, »oftere« skjæggjast.

Skjægløs (ikke vorgen), *rysk.

Skjæl (paa Fisk), rejst, n. (også *risp, *ra's, n., fla's, flo's, u); („Smaabele af Huden, især i Hovedet"), flo's(u), n.; (Muslingskal), skjæl, f. **S. strabe af, afskjælle**, *rejste, *rase. Gl. n. *hreistr; skel.

Skjælbrynje, rejst-brynje? (Skjælbrynje vilde vel i * forstås som brynje av el. med muslingskal?). I *skjælje-botn, *skjæl-sand ær skjæl d. s. s. musling-.

Skjælde („bruge grove Ord", buldre, larme), skile(i'), ar, skjælle (te), kalle(ar), låte (— le't), *gi' el. gjære kjæft, *gjære seg til, gjøj (-dde), *skrumle; stægle, ar (mest i »banne og s.«), tænne (-te), tandre(ar, tantre), av tån', f., ɔ: Tand, ikke av tænne (»terne«), Søsvale. **Dygtig til at s.**, *hard-kjæfta'. Mk. og bite (— bejt), ɔ: give grove og bibende Ord, omtr. som hække (-te).

Skjælden (og Smælden), *skjælling, *glæfsing, *kalling, gjøjing? (efter gjøj 2, ɔ: skjælde), *tænning. Mk. tænne-bikkje, f., ɔ: skjældende Hund.

Skjældsord, *kalling, ukvæms-ord. Jfr. hå'ings-or(d), *spit-o. (i * ær ukvæm = ustikket og ukvæms (adv.) = upasſende). **Reb S. overfuſe**, hund-låte, *skam-skjælle.

Skjælle af (Fiſk), rejste(ar), fløsje, y (-fluste), rubbe(ar); (afſætte Skjæl, om ſ. E. Hovedet), *flosast, u., fløsjast, y. Mk. rejst, n., Fiſteſkjæl, rejsting, f., ɔ: „Skjællenes Afſtrabning". **Skjælles af** (falde af, om Skal, Hud), skålne(o).

Skjællet, flosot(u); (ſkjælbevoxet), *skjælvaksen. **S. blive**, jfr. flosast(u), fløsjast, y.

Skjælm (efter t. Schelm; et æreløſt Væſte., en Ridding, en Bedrager — Molb.), skjælm, m., ɔ: „Spidsbube", skarv, m., fant, m.; jfr. ful'-igel, m., fuling, m. (fulas); (i mildere Mening), skalk, m., skøjer, *prættemakar, fant, m. Gl. n. har skelmir, ɔ: Djævel. Jfr. Ridding, Slyngel, Skarn, Skalk; Spøgefugl. **Det maatte en S. have gjørt**, jfr. »han var ikkje kviter, som skulde gjære det« (ɔ: det maatte Fanden gjøre). »D'er fant, som fant skal refse«. »Vår herre slær den ejne skalken med den andre«.

Skjælmeri („Bedrageri"), usærlighet, fals, n.; (Pudſeri), gaman, n., spøk, n. Jfr. Puds, Spøg, Løier.

Skjælmſk, *fantri-ful', *fantrisam, *prætteful', gamansam.

Skjælmsmeſter, skalk, m., fant, m., *prættemakar.

Skjælmsſtykke, -ſtreg, kjæltring-strek(i), n., *skalke-s., u-stykke, n., *fante-s., fantel. farke-færd, f., mejn-strek, n., mejnbragd, f. Jfr. Skalkeſtykke, -ſtreg(er). **S. i mildere Mening**, ɔ: „Løier, Pudſerier" — Molb.), skalke-stykke, prætte, f., spi'k, n., stre'k(i), n., sned(i), n. Jfr. Puds, Skalkeſtreg.

Skjælve, skjælve (—skålv, o [skalv], h. skålvet) (skjølve, skjæve), bevre, i (jfr. Bæve, Ryſte), bebre, i (jfr. Ryſte, Dirre), riste seg, tetre (i, ar). T. zittern. Dv. tetring, f. **S. voldſomt**, skjælve som ejn skake-tejn (el. som ejt åspelauv). **Begynde at ſk.**, *få ejn skjælv. **Begynde at ſ. af Frøſt**, *få skjælte i seg. **Skjælvende**, *skjælvande; (af Frygt), *skjælv-ræd. **S. i Hænderne**, *skjælvhændt (gl. n. skjalfhendr). **S. i Stemmen**, *skjælv-mælt. Mk. Ejn skjælv i målet, ɔ: en bævende Lyd i Stemmen. **Han talte med ſk. Stemme**, *det skålv målet i hånom(o).

Skjælven, skjælv, m., skjælte, m., risting, f., bevr(i), m.; (indvortes Kulde, „ſom efter Nydelſen af kold Mælk"), skjør-(sky-) -skjælte, m. (skjør, »skyr«, ɔ: Surmelk). **S. af en haſtig Forkjølelſe**, ve'r-skjælte, m. (»veder«-). Mk. *skjælteflage, ɔ: Anfald af S.; skjælte-læting(e), m., ɔ: „en meget lab Perſ.", „En, ſom ſkjælver for Arbeide"; veide-skjælte, m., dyre-skjælv, m., ɔ: feberagtig Spænding, ſom paakommer En ved at angribe et Dyr.

Skjælvefyge, se Bæven.

Skjæmt, skjæmt, n. (gl. n. skemtan, Tidsfordriv), spø'k, n., gaman, n., gams, n., gamsing, f., fanting, f.; glant, n. (glanter, n.), lentor, f. pl. Jfr. Spøg, Fjas.

Skjæmte (ſpøge, fjaſe), skjæmte(ar), -tst, spøkje (-te), game seg, gamast, *gamse, gantast, garte(ar), fantast, *glante (glænte, glæntre; jfr. gl. n. glensa). Jfr. Fjaſe, Spøge.

Skjæmtſom, *gamansam, *glantersam.

Skjænd, Skjænder, vond-ord, n., kyt-o., kyting, f., rjoting, f. Mk. skit-ord, n., ɔ: fornærmel. Ytring.

Skjænde (paa En; t. ſchelten), skjælle (-te), skjæmme på (-de), *bruke munnen, skjænne (-te; „nyere Ordʼ"); *gi' kjæft, *skrumle, *bite, kyte (-te; jfr. Mukle), *kjæfte, kjote(u), ar, rjote (-raut), tænne (-te), *tandre (tantre, tjantre), dejle (-te) på ejn, *skjærre etter; hejdre(ar), *svhejdre. Jfr. Irretteſættе, Tugte; **Skjælde**; **Hundſe**. **S. En Hunden fuld**, hund-låte (-le't). **Skjændes**, trætte(ar), *kjækle, *dejle (gl. n. deila), skjællast, kjæftast, kallast, skjæmmast.

Skjænde (t. ſchänden), skamfere (-te), *tyne, øjde-læggje; vanære, *van-vørde (y-e). Jfr. Fordærve.

Skjænden (at ſkjænde), *skjænning, *skjælling, *dejling, *dejlsmål, skjænsle, f., tænning, f. Jfr. Irretteſættelſe.

Skjændegjæſt, *trætte-bror, bi't, m. (ɔ: en, som biter), kjæft-auke, m., -ause, f.

Skjænderi, *kjækling, trætte, f., *dejlsmål, *kjæfting, be't(i), n.

Skjændig (t. ſchändlich), sviværdeleg(y), skam(me)leg, vanværdeleg(y), vanærleg, usømeleg, *styg, *ring, *lå'k, *fæ'l. Jfr. Infam. **S. Perſ.**, æreløjse, f.(?), skamløjse, f., ukjure, f., stygge-ting, n., trol, m., *fæl fant.

Skjændighed, jfr. Skjændſel og **Skjændig**.

Skjændſel, skjæmsel (Lm.), skjænsle, f., skam, f., nid, n., vanære, f., svivør(d)e (y), f., *ulevna'. Jfr. Infami. **S. for Bygden, Gaarden** o. s. v., *bygde-, *garde-skam.

Skjændsord, skjælling, f. Jfr. Skjældsord.

Skjænk (t. Geſchenk), gave, gåve, f.; (Drik), skjænk, m. Jfr. Beværtn., Beſpiſn.

Skjænke, 1. give (jfr. Forære); (2. beværte

med Drik), skjænkje (-te); S. ft. i (et Glas), slå ti (ɔ: uti). Jfr. Traktere (med).

Skjænkebord, skjænk, m. Mk. *skjænkjar = s.-svejn, ɔ: Udskjænker.

Skjær (ren), *ski'r (*skjær), *rejn, *klår. S. blive (Ager), *skirne, -nast, skirast. S. gjøre, skire (-de).

Skjær, lysing, f., jfr. Aftenskjær, Dagskjær; (som i Farveskjær, Rosenskjær, — „lynlig under en vis Belysning"), jfr. då'm, m., dæme, n.

Skjær (Klippe), skjær, n., flæ's(e), fal', n., båe (»bodee«), m., (gl. n. boði), ræde, f. Jfr. Banke. S. langt ude ved Havet, hav-skjær, n., *ut-sk. S., blindt, løjn-fal, n., l.-båe, m., båe (H. D.); (fladt, — „som i Flodtid overskylles af Søen"), flu, f.; (langagtigt, under Vandfladen), sloe, m.; („rundagtigt, med steile Sider"), stabbe, m. Række af S. udenfor Kysten, skjær-gar(d). Fuld af St., *skjærot, *fluot; (fuld af S. og Banker, — Farvand), *u-rejn.

Skjær (Plovs), *plog-jarn (som skærer va(t)nret el. »horiz.«, mens Langjærnet, *skjæren(e) el. *ristelen, skærer ovenfra nedover).

Skjære til (Træ), smi(d)e (ar og -dde), spikke, ar (spjækle), smokle(u), skjære (-skar); (Klippe til), mejte (ar); (el. hugge, med Møie), tærje(e) (ar), *gnage, *sage; (hule, om Vandet), måre(o), ar. S. op, også flækkje (-flakte), riste (-e), rispe(i'), ar. S. smaat, karve (ar; sv. karfva). Dv. karving, f. Mk. og karve-stabbe, m. el. -stok', m., „en liden Blok, hvorpaa man karver". Elven skjærer sig, e. aurar, ørjrar (-te), gråpar(o), skjær (seg in). Jfr. Trænge ind. S. Tænder, gniste (gnistre?) med tænnerne. Lm. (Gnistre i * sær = „knirke, hvine"). Passende til at skjære (Ager, Korn), *skjær. Jfr. Moden.

Skjære: udmaalt Stykke (af en Kornager) **til at skjære**, span'-skur(u'), m. (ɔ: eg. spa'ns-skur. Spa'n, n., o: Strækning).

Skjæren, skjæring, f., skur, m.; („Snit, Maade at skjære paa"), *skur. Jfr. Kornhøst.

Skjærf (t. Schärpe, fr. echarpe), livbælte, liv-gjord; sværd-gjord, -bælte.

Skjærgaard, skjær-gar(d), m., fal'-g.

Skjærhed, skirlejk, m.

Skjærm (t. Schirm?), skjold (H. D.: sol-, regn-s.; mk. og *huve-skjold, ɔ: Hueskjærm el. -skygge); („S. el. Flage af Fjæle"), *hjælm („især en Fjælebund at lægge i en Slæde"); (S., som værger for el. mod noget), jfr. -bjørg, f., -hat, m.: *finger-bjør(g), regn-hat, sol-h. (jfr. Paraply, -sol); mk. og *skugge, m., skygge, -*slag: lueskygge, *huve-slag; værn. I likhet dærmed sænge-s.? kakkelovns-s.? lampe-s.? vind-øj-s.? regn-s.? sol-s. (Parasol)? (Krans, — paa Planter), kvast (kost, oo), m. S. over Skorstensspibe, hat', m., hætte, f.

Skjærme (t. schirmen), værne, *værje, *live, dække. Jfr. Beskytte.

Skjærmydsel (t. Scharmützel), fægtning små-f. (sammenstøt mell. fiender, for litet til at kalles slag). Mk. og *baske-tak (Lm.), nappe-tak, n. Også H. D. Sv. nappatak. Jfr. Dyst, Kamp, Træfning, Affære.

Skjærpe, skjærpe (-te), kvæsse (-te), kvætje (— kvatte), tynske(ar), ɔ: gjøre tyndere. Mk. skjærping, ɔ: Skjærpelse. S. Fladbrød, *stejkje op-atter.

Skjærtorsdag, skir-torsdag, m., *skjær-t.

Skjærv (libet Bidrag), skjærv, m. Efter t. Scherf? (Mindste Mynt), jfr. kvit', m. (ɔ: Hvid, ½ ß); (mindste Del af Noget), måle, m., smu'l, m., gran(d), m. (augne-g.), pele(i), m., liknelse, n., luk', m., tære, n., smitter(i'), m.

Skjætte Hør, *skake lin. Jfr. Brage (Hør).

Skjæv, *skjejv, *skak', *skå, vind (gl. n. vindr; sv. vind). Dv. vinde, f., Skjævhed. Jfr. Vind, Vride. Skjævt (Adj., n.), tværbejnt. Jfr. Skak og Straa. S. blive, *skjejvne, skjejvast, skakkast, skjækkjast, varpe seg, *skåne, kaste seg, *værde (verte) vind, v. *skak'. S. gjøre, skjejve, ar (sko), skjejvle, ɔ: rive noget aflave, saa det bliver skjævt. S. i Fødderne, Lænderne, Ryggen, skak'-føt', krok-f., skak'-lænda, -ryggja. S. el. kroget Gang (Slingring), skjejving, f., kjejking, f., skjejk, m. Skjejk, m. og skjejke, f. ær og „en uordentlig, skjødesløs Pers." Sten mev skjæve Kanter, skjejvling, m. I ft. Stilling sat, *skak'-sæt'(e). Jfr. Skjævtstaaende. Vant til en ft. Stilling, skak'-snud'. „Noget Lignende er skak-k(j)ejrd«. S. Tand, vi'k-tån'(o), f. Skjævt (Adv.), *skakt. S. flyve, skjejne (-te), skive(i') seg(ar), skjene (ski-), ar. S. gaa, skjejke(ar). Det gaar skjævt (jfr. og Krybse), *det gjæng skak'styrt; det skjejkar, det skånar, det skjejvar, det (han) kjejkar. S. ligge (straat), halle(ar). S. liggende, staaende, *hal': båten er hal (gl. n. hallr). S. se, gløjre (Lm.). S. ft. til, *skjægle til, glejne(ar?), *gløse (v)rang-augom, (v)rængje augo (til?). Jfr. Skele, Misunde. S. bygget, *skak'-sæt'. S. ladet, *skak'-lad', -lasta, -sæt'.

Skjæv, Skjæve (Fl. Skjævet) (af flave), flo's(u), n., lo, f., ro's(u), n., toft(oo), f.

Mk. tov, n., tøve, ɔ: valke. Se og Fnas, Fnug. (Affald af Halm el. Hø), bås(o), n. (bøs), må(d), o, n. (sv. * måd), høj-må, n. (-mo), agner, lin-avfal.

Skjævbenet, *vind-føt'.

Skjævhed, kjejk, m.; (skjæv Stilling), skjækkje, f.

Skjævmundet, skjejv-mynt, skak'-m.

Skjævtandet, skjejv-tænt.

Skjævtgaaende, *skak'-styrd.

Skjævtstaaende, led-rang(i'). »*Stå l.«

Skjævøiet, skjejv-øjgd, skiml-ø. Av *skimle, Jfr. Stele.

Skjød, fang, n. B. B., J. Lie. **I Abrahams, i Lykkens S.; i Dalens, Jordens, Havets S.** Efter * kan hær iblant brukes fang (B. B.: „i Guds Fang"; „Lægge Hænderne i Fang" — A. Ros.) el. innerst, nederst (i jorden, havet) el. slet ingen ting. **Hvile i Eus Skjød,** fanglag, n. **Sølvsmykke for Brystet el. Skjødet,** fang-sølv, n. **Lægge Hænderne i S.,** *hængje hænderne, hængjast, *sitte og gape, hire? Jfr. og Maabe. Mk. og læggje årarne in og late ræke(e), ɔ: drive. S. (paa Klæder, at bære noget i), skuppe, f,, bläke(o), f. »Ta(k) det op-i skuppa (bläka), ɔ: i det opbrættede forklæ' el. i skørte-fanget. S. (tilsyet Stykke), -skaute, m., skjøjt, m. S. (Seil-), skaut, n., ɔ: „Seilets Hjørne med det dertil hørende Toug" (gl. n. skaut). **Forreste S. paa et Seil,** *hals, m. **At fæste dette er at** *halse.

Skjøde (1. sammensøje), skjøjte (-te); (2. til En noget; Eiendom til En), *skjøjte, brev-s. (Lm.); *breve bort.

Skjøde (Dokument), skjøjte, f., brev, n. (jfr. *breve bort), *frelse-brev.

Skjødebarn, kjæle-barn.

Skjødehund, kæle-hund? (jfr. kælebarn), kåvern(o), n., kåver(o)-hund. Gl. n. kofan, kofan-rakki.

Skjødesløs, u-vør(d)en(y), *van-vør(d)en, *skjøjtelaus, *u-skjøjten, *u-kjuren, *vaden, grejn(ar)laus, *like sæl, *like glad; (slurvet), *slarvsam, *slarven; (uagtsom), vør(d)laus (jfr. sv. vårdslös); (uflittig), slarkot; (uordentlig), *u-grejnleg; (urenlig), uhør(d)en (y, uhørjen). **S. i Arbeide,** læven (jfr. læve, ar, ɔ: klubre, fuske), slurvesam, *slurven; (i Tale el. Arb.), *røren, *rørsam. **S. Arbeide,** *slurving, f.; (s. Fremfærd), skjøjring (jfr. skøjre, ar, løbe blindt hen, buse frem; (s. Pers., i Klædsel el. Arb.), *slusk (han), *sluske (hun), slarv, m., slarve, f., slurv, m., slurve, f., slams, m., slamse, f., slub', m., slubbe, f., skjejk, m., skjejke, f.; slamp, m., slask, m., slumse, f., sløre, f., sløjse, f., slumpe-rysse, f.; u-vør(d)e(y), f. (B. B.), u-skjøjte, f., skjøjteløjse, f., gris, m. **Skjødesløst arbeide,** ravle(ar), slarve, kløje(ar). Jfr. Jaste, Klubre, Rable, Sluste. **S. behandle,** vanvør(d)e, y (jfr. sv. vanvårda), van-røkte(ar). **S. behandlet,** van-flid', van-vørd(y), van-røkta(d). **S. fare afsted, frem,** rase, ar (sv. rasa; jfr. Ubesindig), slubbe(ar) sløe(d)e (-de). **S. sy el. lappe,** pynge (-de). „Formodentlig af Pung". **S. være,** slurve, ar (sv. slurfva), sluske(ar), sløre(ar). **S. være klædt (halv nøgen),** *hypje. Dv. hypje, f., ɔ: En som klæder sig st. el. gaar meget tyndklædt.

Skjødesløshed, u-hør(d)e(y), f. (uhørje), uvør(d)skap(y), m., kløjing, f., slurveskap, m., grejn(ar)løjse, f.; (Forsømmelse), van-vør(d)sle(y), f., u-røkt, van-røkt, f.; (Ligegyldighed), u-skjøjte, f.; (Uorden), u-grejn, f.; (Urenlighed), uvør(d)ne(y), vørdløjse(y), f. »Uvørdne er ingi pryde«.

Skjødesynd, vejle, f., vank, n., skavank, m., lyte, n., vanskje, m., orm (Molb.; efter tysk?).

Skjødning (Punkt, hvor Enderne af to Stykker er fældt sammen), skar, n., skjøjt, m.

Skjødskind, *føre(y)-skin', n. (Lm.), *bringes., *fang-s., *var-s., ɔ: værgende Skind.

Skjøge, skjøkje (gl. n. skækja), hore.

Skjøgelevnet, jfr. skjøkje-færd, f., hore-f., h.-levna'(i), m.

Skjøn (Forstand, Indsigt), skjøn (»skyna«), n.; håld, n. (»have, få håld på«), vismon, m. „For Vitsmon«? Jfr. Forstand. (Tykke, Mening, Omdømme), skjøn, n., skjøning, f., tåk'(o), n., tåk'na', m., tåk'ning, f. »På ejt tåk'«, ɔ: efter et løst Skjøn. **Ved S. afgjøre,** skjønsame(ar); (ved S. bestemme, — anslaa til et vist Værd, bedømme), skjøne (ar), skjønsame, tåkke(ar). »Han tåkkar det sjøl«. 'Mk. skjøn-laus (taabelig), s.-løjse, skjønog (forstandig), skjønsam, skjønsæmd, f., skjøns-man, -sak.

Skjøn (t. schön), *fager, *fin, *snild, *prud (gl. n. prúðr), *fri(d), *pæ'n, ven(ee), prydeleg, *vakker (n. s. wacker, sv. vacker). **S.** (i Sammensætn.) heter i * ofte *fager-: *fager-gås, -hand (»den vakre handa«), -huva, -side, -stak'. Grunmeningen i alle fal ær hær = skjøn.

Skjøn(d)t, *æn-da. **S. gammel var han,** om æn gl., (hvorvel g.?, t. wiewohl).

Skjønhed, *fagerlejk, m., -skap, m., fagre(e), f. (fægje, f., feje), fejring (H. D.; sv. fägring; jfr. Forskjønne), godt utseende, *fager skapnad, vakkerhet, ve'nlejk, m., finlejk, m. (Lm.); fint anle't, n.; frid', f., fri(d)-skap, m., fri(d)lejk, m.; (Person), finelse, n., fine-ting, n.; dro's, f. Lm.

Skjønhed er at foretrække for Forstand, »d'er bedre (bætre) ve't(i) æn venlejk«.

Skjønne (forstaa), skjøne (sky-); (være erkjendelig), skjøne på; (bestemme ved Skjøn), se Skjøn.

Skjøns, *skjøns. Jfr. Skraa, Skak og Skjæv.

Skjønskrivning, pæn-, fin-skriv(n)ing? vel-s.? Jfr. sv. välskrifning? „Skjøn" er tysk. Se og Kalligraft.

Skjønsmand, skjøns- (sky-)-man. **Afgjørelse ved S.s Dom,** man-låge(o), f. Jfr. Voldgift.

Skjønsomhed, skjønsæmd, f. (sky-), *vet, forstand.

Skjønt, ænda, *ændå. Se Uagtet.

Skjør, *sky'r (sv. skör; jfr. Sprød), *møjr (jfr. Mør, Dvløst, Frønnet), målten(o), *maren, *morken, *klækken, målmen(o), støkk(j)en (stækkjen, jfr. Sprød), brøjsk; (som ilsvner el. revner indvendig), *kjælden (dertil *kjælde, f., ɔ: Skjørhed, og kjæld-ved[i'], m.), *frau(d)en, *frøj(d)en, frau(d)-, frøj-: frau'-ask (motsat bejnask), -gran, -tælle, frøj-bjørk („om saftrige, frodige Træer med løs, skjør Ved"). **S. Is,** råv-is(o), skråv(o)-is (o = å?).

Skjørbug, skørbuk, skjør (sky—)-bjug, m. Isl. skyrbjúgr. Sv. skørbjugg; n. s. Schärbuk, holl. scheurbuik. Dette *skjørsynes ej at falle sammen med almuens ord for skjør el. *skyr (med yy).

Skjørhed, brøjsklejk, m. **S. i Æggen** (f. **S. paa Le**), maur-æg', m.

Skjørlevner, horebuk', m.; mk. og ukjure, f., skamløjse, f.

Skjørlevnet („herskende Liderlighed"), lauslevnad(i'), m. (Lm.), *ulevna', sedløjse, f. Jfr. *skjøjre, buse frem, handle uforsigtig; *skjøjren, fremfusende; skjøjring, f., **skjødesløs Fremførd.** Mk. og gl. sv. skör, ɔ: letsindig, utugtig. Dv. sv. skörlefnad.

Skjørne, *skyrne, *møjrne, måltne, o (sv. multna), morkne (gl. n. morkna), målne, o (gl. n. molna), *marne, *brøjskne, maurast, *drævne(ar), råvne(o), klækkast, støk'ne (stækne), ɔ: blive skjør.

Skjørning, møjrning, f., *morkning, råvning(o).

Skjørost, skjør-ost (sky-), av »skyr«, ɔ: sur Melk.

Skjørt (t. Schürze, ɔ: Forklæde), *stak' (B. B., J. Moe, Østg.); (især et kortere til Hverdagsbrug), dås(o), f.; jfr. sv. dös, halmdös, ɔ: Stak, Halmstak. **S. med smaa Folder,** rukke-stak; (tyndt, Undertjørt), hurle, f. **Bred Kant paa S.,** sko-du'k, m.

Skjørte op, *brætte op, *brigde op, stytte (ɔ: gjøre stut', kort).

Skjøtte (have Omsorg for), syte føre(y), skjøjte (-te). **S. et Embede,** skjøjte ejt embætte, n. **S. sig selv** (passe sig selv), syte **seg** sjøl (Lm.), hotre seg(u'); jfr. »sigle sin ejgen sjø«. **S. om** (agte, tage Hensyn til), skjøjte om, *give om, kjære seg om, bry **seg** om, sinne(ar): »d'er ikkje værdt å sinne de'«; *agte, *anse, vør(d)e (y, -e), mæte (-te), fyse (-te), våtte(ar). **Han skjøtter ikke om det,** jfr. »han slær det bort i vind og ve'r«. **S. Nogen. Noget,** dra omsorg for, ta' vare på. Jfr. Ligegyldig. **Skjøttet** (vel, ilde), værd(y), mots. van-værd, -stelt. **Værd at s. om,** våttande, vør(d)ande(y).

Sko, sko, m., fl. sko. **S. til bare én Fod,** krok-sko, m., par-sko. **Over- og Kappelæder til S.,** sko-trjosk, m. (-trøsk). **S. af laabdent Skind,** hud-sko, m. **Uden S.,** skolaus. Dv. skoløjse. Mk. sko-skant, m., ɔ: „Mønster, hvorefter Skolæder tilskjæres"; sko-lejst, m., skosle't(i'), n., sko-spænne, n., -svårte(o), f. **S., som hænge løst ved,** siges at lækte(ar). Mk. og *lakre, *likre, *lukre. Se og Slatte, Skjokke, Tøfle.

Sko, at, sko (-dde). **S. en Hest paa alle Fødder,** *ring-sko. Mk. og ring-truge (ar), sætte Sneaaler (*trugor) paa alle Hestens Fødder.

Skodde (for Vinduе, Dør), se Skaade.

Skodde, at, se Skaadde.

Skoet paa alle Fødder (om Hest), *kring-skod', *ring-s.

Skoflikkeri, sko-bot, f.

Skoggerlatter, skrat', n. (Fr. Bg.), skrælle-lât', m., skoje-lât', *knæggjing. Jfr. og Skoggerle.

Skoggerle, *skratte (Fr. Bg.), *skratle, skrælle (-te); også *stor-le (-log), *stor-hauke (B. B.), knæggje(ar), eg. vrinske; skoje(ar). „Fremmed Form". Sv. skratta.

Skohammer, pine-hammar. (Tilhørende Syl), *pinne-syl.

Skok, 8 snes (*snejs, f.). Skok' i * ær „Skok, Flok, stor Hob". Jfr. sv. skock, »stor hop, stor mængd; antal af sextio«.

Skolar, lærling.

Skolark, skole-styrer; skole-forstander, skole-hærre.

Skolarkat, skole-hærskap.

Skolastik, eg. skole-lære; skole-visdom (mid-alderens, 11—15 hundr.-år, ful' av hårkløving, av „Spidsfindighed").

Skolastiker, skole-lærd, skole-vis, -visman; (i „Middel"alderen), en kristelig tænker (en »teologisk filosof«, som ved hjælp av Aristotels lære vilde støtte den kristelige); stue-lærd. Jfr. Pedant.

Skolastikus, skolemøn, skole-styrer (»rektor«).

Skolastisk, skole-lærd, stuelærd, skolevis, skole-ret, -rigtig; ord-, hår-kløvende. S. Filosofi, se Skolastik.
Skolde, skålde(ar). Isl. skálda. Dv. skålding, f.
Skole, skule, m. Mk. skule-barn, n., -gang, m., -greje (ɔ: -væsen), -låg(o), f., -ly(d), m., ɔ: „Samling af Skolebørn", -løn, f., -mejster, -ståve(o), f. S. holde, *halde skule, skule(ar). Skolen—Livet, jfr. ejn fær skape skoen etter foten og inkje foten etter skoen«.
Skoledisciplin, jfr. Disciplin.
Skolefag, lære-grejn (Lm.), lære-æmne. Mk. sv. ämnes-läsning, -lärare, ɔ: Fag-læsn., -lær.
Skolehalder, skule-mejster, m., skule, m.
Skolekammerat, skole-fælle (H. D.), s.-broder. Molb. Jfr. Embeds- og Baabenbroder.
Skolekreds, skole-lag.? Jfr. ting-lag, *be'-lag. Se og Kreds.
Skolekundskab: oplære En i S., *skule.
Skolekursus, jfr. Kursus.
Skolelærerinde, skole-mor. „Hørtes endnu i Begynd. af det 19 Aarh.". Molb. Mk. „Else Skolemor" i P. Paars.
Skoliast, utlægger.
Skolion, -lie, Fl. lier, kort ord-tydning, oplysning, »anmærkning«, vedtegning (til bøkers ordlyd el. tekst).
Skolopender, jfr. Skolorm.
Skolorm (Skolopender, Insekt), skål(o)-orm, m., *skån-orm, tusen-ben. Molb.
Skolæst, sko-lejst, m.
Skomager, bliv — Læst, »*skomaker, sit med din læst«.
Skomangel, skolejse, f.
Skonnert, skåner, m.
Skonrog (Skaanrok), rug-kavring.
Skonto, -tere, jfr. Diskonto, -kontere.
Skontro, avregning, opgør; jfr. Likvidation. Jfr- Reskontro.
Skopind, plug', m. (sv. plugg), sko-pinne, m., -plug. Mk. pinne-hamar, -sy'l, m., plug-syl. S. af Jern, nub', m. (nud'). Sv. nubb. Dært. *nubbe, ɔ: beslaa med nub', Jfr. Pinde.
Skoptiker, *ape-fant, -*kat, *gik (ɔ: gjæk), *narre-stikke, f., spe-kråke, f., *ærtar, *ærtestikke, -*kæp', -*krok, spotter, spotte-fugl, *spotte-gauk.
Skoptisere, *spotte, *nejse (-te), snej'e (-de), nækkje (-te), *næksle, *brigsle, stikle, gi fant-ord. Jfr. Spotte, Drille.
Skoptisk, nærgående, spydig, *bitande, *apen, *apesam, *ærten, *ærtande, *spiten, *narrefus, spotsk, *nejsande, *snejande, *angordig, *angleg.
Skorbut, se Skjørbug.
Skorbutisk, skørbuk-lignende; (person) med skørbuk; skørbuks-? (Antiskorbutisk), mot skørbuk.
Skorem, tvæng, m., sko-rejm, f., sko-tvæng. Lm.
Skorpe, skorpe, f., ska'l, n., skorn(u), f. (skorm, u); (paa Saar), rur, m., skurve, f. Jfr. Skal, Hinde, Hylster, Stobe. Gl. n. skorpa; hruðr. Jfr. Roe. S., frossen paa Jorden, klake, m., spæ'k, m. Jfr. spækje (-te), frøse, dønne Jskorpe; om Jorden. S., haard, skå'n, f. (gl. n. skán); (tynd), flykkje, f., snærke, m. (snærk). S. af et Sødyr paa Klipperne, rur, m., *berg-r., mingle, f. Dærtil rur-berg, ɔ: Klippe med *rur paa; *rurot, ɔ: dækket med rur; rurfjære, f., Linie i Stranden, hvor rur fætter sig. S. af fortørret Bædske el. Slim, -gun(d), m. I Sammensf.: *sol-gun'. Gl. d. gund, ɔ: „Dienslim"; a. s. gund, ɔ: „Boer, Edder". S. af tørret Bædske paa Græsset, *jord-mugge (*jal-m.). Med S. belægges el. forpes, skorpast, skorpe-læggje, *rure, r. seg, rurast.
Skorpeagtig, *skorpen, *skråen. Jfr. *snarp, *harkjen, *rubben.
Skorpion (Giftkrebs), ædder-krabbe, ɔ: ejter-krabbe? bråd'-krabbe?
Skorsten (t. Schorstein, Schornst.), Ildstedet), åre, m., pejs, m., gruve, f., stejn, m., bæd, f., årstad, m., århælle, f., omn (ovn), m., mur, m., (*skorsteja). Jfr. Arnested. Paa dansk menes med St. ikke gærne ildstedet, men oftest pipen. I * siges skorstein „sjældnere om Ildstedet", men „mest alminb." om pipen. 2. (Skorstenspibe), i * skorstejn, pejspipe (H. L.), røk-pipe (H. D.). Av det ældre bruk av skorsten om ildstedet, arnen, finnes altså ænnu spor både i Danmark og i *. Nederdelen af Skorstenspiben over Ildstedet, kåpa, f. Skorstenspibens Volumen, røkfang(et). H. D.
Skorstenspibe, se Skorsten 2.
Skose En, glætte (-e): »han (glætte til meg«; snej'e (-de), snejse, ar sv. snåsa), nejse (-te), nækkje (-te), *næksle, *næsle, *næfse, *snæfse, *snikke, *brigsle. Jfr. Stikle, Tirre, Drille, Erte, Vrøgre
Skose, -ser, snej(d)e, f. (snej'or, f. pl.), snej-ord, n., *spit-ord, *slængord, *skarvord, *fantord; snej'ing, f., nejsing, f.; glættor, f. pl., glæt'-ord, n. pl. Jfr. snej-vise, f., -vers, n., -stæv(e). Skose i * ær „Fortæll., Historie". Jfr. Hentydning.
Skosmørelse, se Smørelse.
Skothøvl (Langhøvl), skåt(o) -høvel, m.
Skotte (jfr. gl. n. skoða, sv. skåda, ɔ: sjue), jfr. gløtte, y (-e), kage(ar), *kike (ar og -kjejk), *øjgle, *skåde(o), *glane,

*glose, *stire, *kote, *skjægle, *kone, *kope, *gyne (-te), *skotte, skåtre(o), *skvatte. Jfr. Kige, Skelende Blik kaste, Skele.

Skotøi (Sko og Strømper), sko-fā't(o), n. pl. (gl. n. skofōt). **Med S. forsyne**, sko-fate(ar).

Skov, skog, m., ved(i), m. »Ve'en er lauva'«, ɔ: Sk. staar med Løv. »V. er vas'ful'«. »Det (dog', snø, rim, måse) laver av ve'en«. **S., liden** (Skovparti), rust, f., holt, n., hole, m. (ho'l), kjos, m., kjærre, m., skog-snar, n. »Isterkjærre, older-k.« Jfr. Lund. **S., stor**, mårk(o), f.; (tæt), tykke, n., skog-t. **S. af store Træer**, *stor-skog. **Skovens Fortyrrelse**, skog-brune, m. **Skovs Fredning og Opelskning**, skog-hævd, f.; (Skovens Vækst og Fremkomst, ung opvoxende S.), skog-vākster(o), m. **Skovs Udskiftn.**, skog-byte, n. **S. til Brændeved**, veda(r)skog(i), m., -mark, f. **Blottet for S.**, *skoglaus; (fuld af S.), *skog-rik. **S. hortryddet** (gjøre stovløs), snøj(d)e (-de). **S., udryddet som ved Brand**, brand-rud? **Istand** (stillet) **til at gaa i S.** (Ko), *skogar-rakt. **Træet af lang Færdsel i S.**, *skog-raken, s.-sopen(oo). **Som man raaber i S., faar man Svar**, jfr. »så som ejn ropar til fjællet, så svarar det«. **Aaben Plads** (Mellemrum) **i Skoven**, glo'r, n., glænne, f., rjod, n. Sv. * glänna. Slik skog sær glænnot. **Bjergside med S.**, skog-li, f. **Engmark i S.**, skog-slætte, n., ɔ: til at slaa. **Orm, som stader S.** (Larven af *Phalæna pini*), skog-mak, m.

Skov-Angelika (*Angelika sylvestris*), se Angelika.

Skovbakke (skovbevoxet Bjergryg), rust, f.

Skovbevoxet, *skog-grod, *s.-lændt, s.-gjængen, Lm. **S. Flade**, skog-mo, m. **S. Skrædbakke**, skog-rape, m., *s.-rab'.

Skovbrand, skog-brand, m., -brune(u'), m., -værme, m.

Skovbrug (Tømmerhugst), skog-bruk, n.

Skovbæltet (til Skovgrændsen), skog(ar)-vakset, n., -våkstren(o), m. Mk. *»op om skog-våkstren«. »Ovanføre skogvakset«. Mk. og *bær'(e)-snøja, f.

Skovbyr, smaa, skog-hater, n., ɔ: „Mus, Lemender o. fl.".

Skove, hågge, o (-håg', o).

Skove (Skovre, sveben Skorpe), skove, f. (av *skave, -skov). **Skover** („fortyrrede Levninger"), skån, f. **Med S. belagt**, *skove-lagd.

Skovegn, skoglænde, n.

Skovfoder, mårk(o), f., bejt, f., bro'm(u), n. **S. samle**, marke(ar). Mk. markanaud; f., Tid da man maa *marke.

Skovgrændsen (øverste Skovvæxt paa en Fjældside), vede(i), f. (vea). Jfr. Skovbæltet.

Skovgræsgang, skog-hage, m.

Skovhyld (*Viburnum Opulus*), se Kvalkved.

Skovhytte af Bar el. Løvgrene, kjøjte, f., mårke(o)-bu', f. Mk. kå't(o), n., kåte(o), f., ɔ: libet Hus, Hytte.

Skovkant, skogs-mone(u), m.

Skovl, skufl, f., også spåde(o), f.; (Møgstuffe), ræke(e), f., *blad-ræke, måke(o), f. Mk. *grejpræke. Jfr. Kastestovl (kastespjæld, n.). **S., liden at øse Korn el. Mel med**, skåte(o), f. **S. at strabe med**, kare, f. Jfr. Øvnrage, kare-kjæp', m. **S. paa Vandhjul**, spjæld, n., fjøl, f. **Med S. rydde**, måke(o), ar, strænde (-e); (kaste tilside), måke (gl. n. moka; sv. mocka, måka), skjøre (-te). »Måke fjøset«. »Skjøre (mile-)botnen«. Jfr. Muge, Skuffe.

Skovland skogland, n.

Skovle, *skuvle, („oftere") *skufle, *spauke, ɔ: stuffe med Skovl. Jfr. Stovl (rydde).

Skovløg (*Allium ursinum*, ɔ: Bjørneløg), rams, m. Sv. ramslök.

Skovløs, *skoglaus, *snau. **S. Fjæld**, snau-fjæl', n., veda(r)løjse(i), f., bær'-fjæl'. **S. Mark**, bær-snøj(d)e, f.

Skovmangel, skogløjse, f.

Skovmark(er), mårk(o), f. (mørk), skog-mark, f., *s.-land, s.-røme, n. (s.-rymme). **Stykke udskiftet S.**, marke-tejg, m. Mk. **Marker, skovrige**, skoglænde, n. Jfr. Skovegn.

Skovmus med kort Hale, *stubbe-mus.

Skovmærke, se *Asperula odor.*

Skovning, hågster(o), m., hugst. Gl. n. högstr.

Skovnymfe (Ellekone), *skog-fru, *s.-snærte, væt', f. (vætter, vit', god-vætre, f.), hulder, f. Jfr. Vætte, kvindelig; Tusselkvinde.

Skovparti, se Skov, liden.

Skovrand, skog-trøm, m.

Skovskade (Fugl), gra'n-skjor, f.

Skovsky (bange for at være i Skoven), *skog-ræd.

Skovsneppe, rugde, f., holte-skryte, f., blom-rukke, f., -rikke, f.

Skovsnælde (*Eqvisetum sylvaticum*), skog-snælle(d), f., orme-stuk', rone-gras (Strøm), *kjærring-rok', *k.-snælle.

Skovstjerne, lille, se *Trientalis europ.*

Skovstrimmel, skog-tejg, m., s.-reme(i'), m., ryfte, n. Gl. n. ripti, n., Dug, Klæde.

Skovstrækning, liden, skoge-kjeme (-»kime«), m.

Skovstykke, udskiftet, skog-tejg; m. **S., libet**, holt, n.. rust, f. Dv. *holtot. Mk. *holte-mark, f.

Skovtrold, skog-trol', n., gast, m., skoga(r)-g., dejlde-g., ropar, utbor (-»urd«). **S. med en Fod,** hop', m.

Skovtæge *(Ixodes ricinus)*, flåt', m., *hatle-f. (*kinne-f.).

Skovvei: ad S. (igjennem Skoven), skog-lej'es.

Skovvæxt, skog(ar)-vaks, n., ved(ar)-vaks(i).

Skovsdelæggelſe, skog-tyne, n., s.-fal', n.

Skrab, skra'p, n., skro't(oo), n., hark, n., harke, m., hærk, n., slark, n., ravl, n., ra't, n., skarv, n., *skrat-vare, brå't(o), n., rask, n., rusk, n., ɔ: Affald. Østg.

Skrabe, at, skrape(ar), råve, ar, grave (— grov), må (-dde), krafse(ar), kare(ar), harke (gl. n. harka), rive (— rejv; jfr. **Krabſe**); (afſkrabe), *pilke, pele(i'); (forgnide, ſaare), skure (seg); (give ſtrabende Lyd), *rikse, *rikte. **S. i ſig,** raske i seg. **S. til ſig,** skave (— skov), rive åt seg, kare åt s. **S. ſammen,** *sokne(oo) til seg el. s. i hop, *krafse i hop, *harke i h., råle(ar) i h., *rive i h., *ruske i h. **S. ſammen Penge** (udpreſſe), prakke (sv. pracka), ar, *prange.

Skrabe (Redſtab), skrape, f., pjål, m., p.-jarn; (let Saar), jfr. **Skramme**; (Skjænd), jfr. **Irretteſættelſe.**

Skrabejern, skrape, f. Mk. *skrap(e)las, ɔ: ſidſte Læs af en Hob el. Dynge (»Skrapelasse' verd altid stø(r)st«); *skrapekake, ɔ: ſidſte Kage i Bagningen; (i Spøg), ſidſte Barn i et Ægteſtab.

Skraben, råving, f., grav, n., krafs, n., krafsing, f., skraping, f.

Skrabſammen, jfr. **Skrab**; **Allehaande, Blanding, Ruſtomſnuſt.**

Skral, *skra'l, *skrælen, *skrapal. Sv. skral. Jfr. **Skrælling.**

Skrald, skrangl, n., skrangling, f. Jfr. **Larm.**

Skralde, skrælle (— skral', h. skrolle'), *skrangle, *skrungle, *skramle, *skrale, *baldre; (ſmælde, larme), skjælle (skjæl' — skal' — skolle; også -er og -te). **Skraldende,** *skranglen, -lot. **S. Latter,** skrælle-lât', m. Jfr. **Skoggerlatter.** Jfr. **Larme.**

Skralde, en, skrælle, f., skjælle, f., smælle, f. Mk. *kråke-smælle, gjejte-skrælle.

Skraldemand, sårp(o)- el. søpl-akar? (S., n., og s., f., ɔ: Feieſtarn).

Skralden, skræl', m., skramling, f., skraml, n., skrælling, f., skrangl, n., skrangling, f.

Skramle, *skramle, *ramle, *skrale, *skrangle, *skrungle, *glamre (gl. n. glamra); (ringle), *rangle. Dv. rangling, f. **Skramlende,** *glamren, *skranglen, -glot.

Skramlen, skraml, n., -ling, f., glamring, f., skrangling, f. Jfr. **Larm.**

Skramleri, -mel, skra'p, n., rask, n., ra't, n.; hus-fyl'. Efter H. D.

Skramme, flærre (flære), f., flætte, f., flængje, f., flæng, m., skråme, f. **S. paa Træ,** ljo'r, n. **S. bibringe,** skråme(ar).

Skrammet, *flærrot.

Skranke (t. Schranke), grind, f. (foreslåt av H. D.), bri'k, f., balk (H. D. I *er bålk[o], m. „Fjælevæg mell. to Rum). Også traler, f. pl., trale-værk, n.; stængje, n., stængel, m., stængsle (Bom, Staabe); (ved Trappe el. Mur), rækkje, f. Mk. »*gange over alle brikarne«, ɔ: overſtride alle Skranker. **S. ſætte** (Skillevæg), bålke(o), avbalke (H. D.).

Skranke, *kure, mænast, hire, *talme, (oftere) talmast, *sykjast, krokse(u), skarve(ar), *hangle (sv. hängla).

Skranken, *harken, *hiren, *skarven, *kruslen(u'?), krusken(u'?), kroksen(u), *kuren, *kræksen, *krank, *krankal; *tusken, *husken, *huskot, *tuslen, granda', vanhelsog, *piren (sv. pirug, pireleg), sjukleg, hangle-sjuk, *hænge-sjuk, *u-mjæl', ri'-hejl, ɔ: ri'-om-til hejl el. frisk. **S. Perſon,** hyming, m., sjukling (-king, sykjing). Jfr. **Vantrivning.**

Skrankenhed, talme-sykje, f., kranklejk, m., ku'r, m., grand, m., mæne-sykje, f., van-helse, f., utrivskap, m.

Skrankeſyge, hangle-farang, m., mænsle, f., mænelse, n., mæne-sykje, f.

Skrankning (Perſon), sykjing, m., sjukling, sygling. B. B. Jfr. **Syg, Skranken.**

Skrap' („ſom tager haardt i"), be'tsam(i'), bid-hvas. H. D.

Skraa (nordſtif. ſtraab; jfr. t. ſchräge), hal' (gl. n. hallr), ɔ: **hældende**; (om Marker), hallændt; *sla(d) (sla'en, sla'nen), *sla'k (slag), *lejden. Jfr. **Skjæv. Paa Skraa,** *på 'sne', *på snej', *på skå, *på skjøns, *i skå. **Paa S. gaa, gaa ſtraat nedad, ſ. ligge** (om Marker), sla(d)e (-de), sla(d)ne(ar), lejne (-te), halle(ar), vejte (-te). Jfr. **Hældende. I ſ. Retning gaa,** snide (— snejd). »S. utav vægen«, e. **S. gjøre,** skjækkje (-te), skjejve, skjønse(ar). **Straat liggende,** jfr. **Skraa** (Skjæv). **S. liggende Is,** sne(d)-klake(i), m. **S. nedadgaaende,** *lang-slu't, *flå. Mk. *flå-botn, -bygd (adj.), -grun' (adj.), -grynne, n., -lændt. **S. opad en Bjergſide,** sne(d)li'es(i'). **S. Bjergſkade,** *sne(d)-berg. **Med ſ. Kant tilſtaaren,** sned(i)-skåren(o). **S. Stilling el. Retn.,** sne(d), n. (i), snej(d), n., skå, f. (på, i sn.).

Skraa 1. (t. Schrot, Smaakugler og Jernſtumper, at afſtyde), skrå, f. Jfr. **Kartæ(t)ſcher.** 2. (Tobaks-), skrå, f., bus', m.

Skraa (grovmale), grupe (— graup), grypje (-te), grøjpe (-te), grøpe (Fr. Bg.), skræ(d)e (-de); sv. skräda, ɔ: frånskilja det odugliga af något.

Skraaen el. -ning, gruping, f., skræding, f., *grøjping.

Skraaet, skræd, ɔ: *grøjpt, grøpet. Fr. Bg. **S. Korn**, skræde, n., grøpe. Fr. Bg.

Skraaflade (ſvagt hælbende), sla(d)e, m. (slane, m.). D. * Slabe, ɔ: ſlabt Stykke Jord. **S. paa en Klippe**, berg-slad, n.

Skraa-Is, skråv(o)-is, m., råv(o)-is. Mk. tvi-sta(d)e, m.

Skraafugler, skrå, f.

Skraal, skrå'l, n., skråling, f., skræl', n., hu't, n., ru't, n., galder, n., galdring, f., ål'(o), m., ålder(o), m., ræ'm(e), n., ræmjing, f., æmjing, sål'(o), n., skrælling, f., gauling, f., roping, f., ljoding, f., (h)ja'l, n., ra'l, n., ver-læte, f., vår(o), m., ɔ: **høirøſtet Snak**. Jfr. **Støi**, **Skrig**.

Skraale (tale høit, hvinende, ſtøie), *galdre, bjældre (dv. bjælder, n., bjældring, f.; sv. * bjällra, ɔ: skvaldre); skråle(ar), ſålle(o), ar, rute(ar), hute(ar), skrælle (-te), *gaule (*stor-gaule, *s.-rope, ɔ: ſ. **høit**), æmje, e (ar), ræmje(e), ar (gl. n. remja), ålle(o), ar, åldre(o), ar, (h)jale(ar), råle (sv. vråla), kjæfte(ar), *gjære kjæft, ramle (ar), svalle(ar), svaldre(ar), *snaldre, skvælle (-te), skoje(ar), våle, ar (gl. n. vála, jamre ſig); tænne (-te), vårre(o). Jfr. **Støie**, **Braale**. **Skraalende** (**høirøſtet**), ropsam, *skrålsam.

Skraaler (**høirøſtet**, **ſtøiende Perſ.**), skrålar, *gaular, *kjæft-auke, m., k.-ause, f.

Skraalhals, gnællar, m., skrikar, m. Jfr. Skraaler.

Skraalinier paa vævet Tøi („tydeligſt i Vævning med dobbelt Traad"), vend, f. Dv. *venda(d), ɔ: **med Vend**; venda-band, n., -bor(d)e, f., -ty, n.

Skraane: det ſtraaner nedad, *det hallar unda'. Jfr. **Hælde**. **Skraanende**, *hal', *hallen, *lejden. **S., ſvagt**, sløgjen; *lang-slu't.

Skraaning, hal', n., hælling, f., bakke, m.; brække, f., sla'e, m. (slane, m.); (**hælbende Mark**), hal'-ræe, f.; (**vid ſtraa Flade**), flæe, f., flæd', f. **S. el. Fordybning i Jorden**, sla(d), n. **S. med ſtore, løſe Stene**, ur, f. **S., ſom hælder imod**, mot-hal', n. **S. mod Syd**, so'l-hal', n.

Skraaplan, hal', n. Jfr. Skraaning.

Skraaſnit („ſtraa Stilling el. Retning"), sne(d), n. (i). »Vægen(e) gjæng i s.«, ɔ: g. ſtraat opad. »Det stænd på s.«, ɔ: ſtaar ſtraat, ſtjævt.

Skraaſtøtte (Stiver), sne(d)-staur(i), m.

Skraatliggende Dæmning, skå-dam, m.

Skraatløbende Bei i en Bakke, skå-væ'g(e), m.

Skred (Gliden), skred(i), n., skrede(i), f., skriding, f., ra'p, n., rås(o), f., råte(o), f.; (**Jord-**, **Sne-**, **Sten-S.**), *skred, *ra'p, fån'(o), f. Dærtil *fånne-mark, f., ɔ: „**Skredjord**, **Banker**, ſom ere dannede **ved Jordſtred**". Mk. skrede(i), f., el. s.-laup, n. (skre-låp, o), **Spor efter Jordſtred**. **S. af tør Sne**, mjæl-fån', f. **S. foraarſaget ved Opdæmning af Vand**, *vas-fån'. **Rende efter S.**, fån'(o)-far, n.; (**ſmalere**), fån-strek(i), n. **Af S. furet**, fånnot(o). **Udſat for S.** (fra Fjeldet), fån'(o)-hæv, skred(i)-hæt'.

Skredbakke (Grusbanke i en Bjergſide), rape, m., rinde, m., rande, m. Mk. og rab', m., ribbe, m., reme(i), m.; linde-rape, m., -ra't, m., ɔ: **Skredbakke el. Ur med Lindekrat**.

Skribag, en skrive-trængt (person; efter E. Bøgh), skravl, m. Mk. skrive-salig, -sæl, -sottig.

Skribent, bok-skriver (Molb.), bokman (Lm.?). bokmaker. O. V. Jfr. **Forfatter**.

Skribler, »smører« (Molb.), blæk-s. (Molb.), Mk. og (en) *slarv, *larv, *tufs (ɔ. fusker), *skravl. (Sammenhænget må vise, at det er ment »i at skrive«). Jfr. **Ordgyder**.

Skriboman, se **Skribag** og **Skribler**.

Skride, *gå (sejnt, radt), skride (— skrejd); (om **Tiden**, **Arbeide**), lide (— lejd), rape (ar), *gange, *gå, gravast; jfr. **Glide**. »Tidi rapar snart, radt«. »Det grævst av«. »Ejn slit tidi«. (**Gaa, komme afſted, jævnt fremad**), *skride, ræse (-te), *bære. »Det bær fram-etter«. »Det bær op«, ɔ: ſtiger opad. »Det bær åt«, ɔ: det ſtunder til. Jfr. »det bar lauſt«, ɔ: **brød løs**. »Det bar i hop med dejm«, ɔ: „det bleb til **Slagsmaal**". **S. frem** (om Arbeide), mon(n)e(u, - ar). B. B. »Det monar alt fram«. »Nå få me mone på«. Jfr. **Avancere**. **S. langſomt, ſagte frem**, sigge(ar), sige (— sejg): »s. in, ut, unda', ut-øve(r)« (dv. *inseg, utseg[i], om fisken); sine (— sejn), *lone (lune), ar, mare(ar), kry (— krau, kråe, o; »kryde«); *rutle (rusle), kræke, e (— kra'k, h. kræket, e), *skride, starve(ar), stauke (ar). »Best som dæ' sejg, så stod dæ' stil«. »D'æ' knappaste, dæ sige fram«. Jfr. **Glide** og **Sagte**. **Langſomt fremſtridende**, *sigande. **Langt fremſtreden være**, lide: »det lid med slåtten, m. kokningi«. **S. frem ſaa ſmaat**, tusle (ar); (ſ. ſtærkt frem, — **gaa med ſtore Skridt**), rampe(ar). **S. fremad i ſtore Flokke**, strøjme (-de). **S. paa Is, Sne**, rænne (— ran), oftere renne (-de), r. seg, skride (sklie), skrejde seg (-de), løjpe

(-te), ake (— ok) (hake). **S. ind** (jfr. t. einſchreiten), læggje seg imillom, l. seg i el. fram-i, ɔ: inblabe ſig i; tage Del i, f. S. i en Trætte (sv. lägga sig i). **S. ud** (ſtyrte ned, glide ud), rape(ar), *rase. Jfr. Fremſtride.

Skriden, skred(i'), n., skriding, f., ræsing, f., starving, f., se'g(i'), n. (inseg, utseg, — fiskens).

Skridt (Afſtand fra det ene Fjed* til det andet; t. Schritt), steg (sv. steg), n. (B. B.), fe't(e'), n., trin (eg. dansk alene?); skræv(e), n. **S. for S.** (lige i Hælene), »fot og fet. »Han fylgde meg f. og f.« **S. videre,** *av fiæk': »det kom ikkje av f.« **Gaa med vaklende S.,** *rangle. Jfr. Vakle. **Et S. gjøre,** stige (— stejg; fram, op, ned). **Enkelte S. gjøre,** fete (ar), mare, ar (gl. n. mara). **S. holde med,** halde fot-slag med, h. tråp'(o) med, h. fylgdi (h. fyld'a). **S.** (el. Samſpil) **holde med hinanden,** fylgjast. **Store** (lange) **S. tage,** take lange skræv(e), skræve på (ar), *sule, *søjme, klåve(o). Jfr. Strække ud. **Som kan tage lange S.,** *skræv-stor.

Skridte paa (ſtynde ſig), jfr. Store Skridt tage (se Skridt).

Skridtgang, ræk'(e), n., rækkjing, f.

Skrift, en (ſkrevne Ord), skrift, f.; (Haandſkrift), skrift, f.; (Dokument), skrift, f., brev, n.; (et; Afhandl.), skrift, f., bok, f. **S., baarlig** (Haandſkr.), kro't(oo), n., reting(i'), f. Jfr. Kragetæer. **Med tydelig S.,** *grej-stilt. **Trykt med fin S.,** *små-stilt, *gran-s. (mots. grov-s.).

Skrifte, 1. (holde Skriftemaal), *skrifte (skrøfte); (gjøre Bekjendelſe), skrifte(ar). 2. (Rug, Hvede), skryfte, ar (sv. * skrifta). Dv. skryfte-rug, m., ɔ: den mobneſte, vægtigſte Rug.

Skrifte (Afſløsning), skrift, f. **Staa til S.,** *stande s.

Skriftemaal, skriftemål, n. **Gaa til S.,** skrifte seg. Mk. *s. seg til fals', ɔ: gaa til Alters før ſin Nedkomſt.

Skriftlig, skriftleg. **S. behandle,** brev-gjære. **S. Affattelſe,** brev-gjærd, f., brev-gjæring, f.

Skriftprog (t. Schriftſprache), skrift, f., bokmål, re't-mal(i). Lm. Mk. tale etter skrifti, ɔ: ubtale Ordene, ſom de ſtrives, *knote.

Skrig, skrik, m. (?), ræm(e), n., læte, f. (læte, n.), van-læte, n., ryling, f.; (ubehagelig Lyd), u-læte, f.; *skry'l, n. og skryling, f., ɔ: høirøſtet Graad.

Skrige, skrike (— skrejk), låte (— le't), ryle (-te) (*gryle), skryle (-te); (ſtærkt og langt), ræmje(ar), ræmje, ar (gl. n. remja; sv. * rämja). Jfr. Skraale, Brøle. (Hvine), rine (— rejn. Dv. rining, f. (Skraale), tænne (-te); (om Svin), vræle, ryle (-te). **S. af Raadhed el. Lyſtighed,** *godskrike, mots. *il-skrike, nl. om „Nødraab el. Smerteſtrig". **S. ſom et nyfødt Barn,** *nastre (kjastre). **S. ſom en Krage,** grave (— grov). **S.,** jfr. skrie, ɔ: juble, huje, skrikke(ar).

Skrigen, idelig, skriking, f.; ræmjing, f., ræmjing, f. Jfr. Skrige.

Skriger, *skrikar.

Skrighals, *skrikar, *ræmjar. Jfr. Skraale, Skraalhals.

Skrin, skrin, n., kistel, m. (gl. n. kistill).

Skrinlagt, lagt under låk(o). Lm.

Skriptum, skrift, bok, brev; skole-øvelse, ut-arbejd.; brevskap.

Skrive, rete(ar), »rita« (gl. n. rita), riste (runer). Mk. *risse, ɔ: ridſe, tegne, afbilde. Av rete, rite blev vel avledet ritse, som efter lydlovene måtte bli til *risse, da t må gå ut forved s, og selvlyden blir kort, hvad skriften viser ved at tvifælde s'en (ss, risse). Mk. og tejkne (ar). »T. op, under«, »t. seg på ej liste«. **S., baarlig** (rable), krote(oo), rete(i'): *r. ut papiret.

Skrivelſe, skriv, n. (gl. n. skrif), brev, n. Skrivelse ær vel oversættelse av t. Schreiben. Jfr. Cirkulære.

Skriver (Sekretær), *skrivar, hånd-skriver; (Underbommer), *skrivar.

Skriveri, skrivning, Lm., skriving.

Skrivetavle, tavle, f.

Skrivning, skriving, f. **Med S. ſyſle,** *skrive. **Forſøg i S.,** reting(i), f.

Skrofel, Fl. Skrofler, »kærtel«-syke, *ejtlebråt(o), ɔ: ejtel-sykje.

Skrofuløs, kærtel-syk, *ejtle-sjuk (?).

Skrog (af Stib), skråv(o'), n.; (af Dyr), krop', m., skrot', m., skrybbe, n.; jfr. skråv(o), ɔ: „den aabnede Krop af et Dyr" = *krov. Jfr. Krop. **S., gammelt,** kråks(o), f. **Stakkels el. fulle S.,** jfr. *stakkars krok.

Skrolle (indtage ſtort Rum), ruve(ar), skruve(ar »?«), skruvle(ar), rise (— rejs), båve(o), ar, skrauve(ar), *skrøjve (-de), røjve (-de), skrymje (— skrumde »?«, av skrom[u], n., ɔ: porøs Maſſe) (sv. skrymma); *skålle (-te). „Skibet ligger paa Fjorden og ſkoller ſaa gildt". Asbj. »Det væ'g(e) ikkje alt så møket, som det ruvar«. Jfr. Rum (optage). **Skrollende,** *røjven, *ruven, *båven(o), ruvsam. Jfr. Voluminøs. **S. Ting,** skrøjve, n. Mk. snårved-las, n. Se Ris.

Skrolle (om Bog), skrulle, f.

Skrollen (?), ruving, f., røjve, n., ruv, n. Jfr. Omfang, Volumen.

Skrot (Bug), *våmb, o (fl. væmber), *bu'k

(især på fisk); liv, n., mage, m.; kre'l(ee), m. (især på fugl). I * ær skrât'(o) = krop.

Skrotum, pung, m.; (paa Dyr), pus', m. (eng. purse; jfr. fr. bourse, ɔ: Pung, Børs).

Skrub, skrub, m. (skrâg', o), *ulv, varg, m., gråbejn, m.; (uegentl.) trol, n. »Trolla har tat gjejta vår«.

Skrub, skrub, n., hog', n., slag, n., klåna', m. Jfr. Jrettesættelse.

Skrubbe, 1. (Gnide, forslide), tjå (-dde), tjåke, ar (sv. * tjåka); (gnide haardt), *skure, *skrubbe(ar), *rubbe, *raspe; 2. (tugte, irettesætte), skrubbe. Mk. høvle (skrub-h.), *skure, *skrifte (skrøfte); (stjænde paa), *skjærre etter. Jfr. Jrettesætte, Skrifte. **Skrubbes** (forgnaves), tjåne(ar).

Skrubbebær, se *Cornus svecica.*

Skrubbekost (til at gnide, skure med), skrub', m.

Skrubben, tjåk, n., tjåning, f.

Skrubbet, ujævn, *snarp, *rubben, *skorpen, *skråen, *skrukken, *skrukkot.

Skrubhøvl, skrump-høvel(y), m., *rub'-h.; mots. *slet-h. (ee).

Skrubning, rubbing, f., skrubbing. Mk. høvling, f., skuring, f., gnu'r, m., gnuring, f.

Skrubsnilen, *sopen. Jfr. Graabig.

Skrubtudse, padde, f., *mold-padde, gro (fl. grør), f. Sv. padda.

Skrud, skrud, n., ɔ: „Pynt, Prydelse". Sv. skrud; gl. n. skrúð, ɔ: festlig Dragt. „Et forældet Ord, optaget af nyere Digtere". Molb.

Skrue, skruv, m. (skru, skrue); *stak' (korn-s., skruv). Dertil *skru(v)e, *skryve, ɔ: sætte i *stak. Mk. han- og hun-skrue. H. D. **Sat paa Skruer**, jfr. Høitravende; Tvethydig. **Have en S. løs**, jfr. tulle(ar), *være tullot, halv-gal (delvis galskap). **„Klemme med Skruer"**, **Skrueperse**, skruve, f. Mk. *skruving, ɔ: Gjerningen at skrue; skruvlag, ɔ: „enkelt Skure el. Omgang paa en Skrue".

Skrue, at, skru(v)e (skryve).

Skruegang, skruv-far, n., -gang, m., -lo (-le, -lod), f.; gjængle, f.

Skruemoder skruv-mor, f., ɔ: „Blok, hvori en Skruegang er anbragt".

Skruestikke (n. f. Skruvstikke), skruv-sted, n. Sv. skrufstäd.

Skrutketrold (Bænkebider, *Oniscus asellus*, et Insekt), jfr. skrukke-trol' („om flere Slags store Insekter").

Skrummel („stor, men forfalden Bygning"?), jfr. ruv, n., røjve, n., stor-skrøjve, n., ɔ: „Størrelse, Bidde, Omfang". S. (Adj., ɔ: „som har overflødig Storhed og derhos en øde, ubyggelig Tomhed"), jfr. *ruvsam, *ruven, *røjven.

Skrumpe ind (strumpes, snærpes sammen, strumpen blive), *skråne, skrøkke (— skråk', o), skråkne, o (skrukne), *bo'kne (dv. bokning = skrøkking), *skorpne, *skrukkast, snærpe (— snarp), snærke (— snark), tværre (— tvar'), *kværve (-de) (i hop). Jfr. Svinde ind, Krympe og Krybe. **Skrumpes** (bli tørt, haardt, om Skind), skjædde.

Skrumpen, *skråen, skråkken(o), snårken(o), skråna', *skorpen, *snorpen, *snorkla', *snarp, *skjædden. S. **Hinde**, skorpe, f., snærke, m. (snærk). Sv. * snark. S. **Ting**, skrå, f. **Gjøre f.**, snærpe (-te), snærkje (-te). Gl. n. snerkja.

Skrup, **Skruppe**, se Skrub(be).

Skrupler (l. *scrupulus*, liden Sten), *tvil, f., tvilsmål, n., uro (i sinnet), ank, n. (Fr. Bg.), ihug, m., *il'hug, hug-værk, ir, m. **Have S.**, *il'hugast, atte-lete(i), *anke, være *ankeful', være ilhuga'. Jfr. Engstelig(hed), Bekymring, Betænkelighed.

Skrupuløs, *tvil-rådog, urolig; *gløg', *gran-var, varsom, *plent, nøje-regnende, *nøjen; samvets-ful'? Til samvet, i, n. Sv. samvete. Jfr. Forsigtig, Nøiagtig.

Skrutere, -tinere, *grænske, *ransake, spørje etter; samle røster (især ved pave-val[g]et)- Jfr. Granske, Ransage.

Skrutinium, fore- el. efter-spørsel, ransakning; røstsamling (ved val), »stemme«-tælling (ɔ: røst-tælling). Jfr. Stemme, Votum.

Skrut'rygget, krok-rygget. Mk. *hærde-lu't, ɔ: „lavskuldret, ludende".

Skryd („en stærk Lyd", fragor, stridor), jfr. Skraal, Brøl, Hvinen; („Brouten"), jfr. Praleri.

Skryde („give en stærk hvinende el. brølende Lyd"), jfr. Hvine, Brøle; (prale), skrøjte (-te), *skryte, ; sv. skryta); skræppe (-te) av, børte, y (-te), kyte (-te), røjte (-te), skrale(ar), skrone(ar), skrope, ar (sv. * skroppa), *rangle, gauske(ar), gaute (ar), skrønje(y, — skrunde), *bolte, *slå store boltar. S. **ibelig** (el. overmaabe), *naud-skræppe, *-kyte, *-skrale. S. **meget**, skor-kyte. **Han skryder af sit Eget**, jfr. »han er stor hejme og liten borte«. S. **for tidlig**, jfr. »skræppe av ølet udrukket«. S., jfr. og »han slær store boltar med litet hovud«. Jfr. Prale, (Ø)vere. **Skrydende**, *kyten. **Som gjerne skryder**, *skræppen, *skræp'sam, skrøjtsam (skryten, skrøjten).

Skryder, *skrøjtar, *røjtar, røjte, f., *r.-kop', m., -stamp, m., *kytar, *skropar, *gjøjsar, boltar, m. Jfr. gjøjve, f. og gjøjving, m. Jfr. Praler.

Skryderi (Skryd), skrøjt, n., skry't, n., skrøjting, f., skrone, f., skrønje(y), f., skræp', n. (sv. skräpp), skro'p, n., røjte, f., kyte, f. („mest i Fl."), kyting, f., gjøjving, f., rø'l, n., røling, f., bolt(o'), m., bolting, f., skra'l, n., rangling, f.; (Overdrivelse), drysje, f., ov-læte, n., gjøjse, f., skrønje(y). **Stort S.**, ov-kyte, f. Jfr. **Pralerі, Rodomontade.**

Skræbder, *skræddar (skraddar).

Skræk (t. Schrecken), skræme, f., kvæk', m., støk, m., skvæt', m.; hjælm, m., kald-h., m., kald-tåkke(o), m.; fælsn, f., kip', m., nøg', m., rædsle, f., ræd-hug, m., røgd, f. (y), fæle, f., kjø'l, m., gru (»gruve«), f., kjælde, f., brjost-kjøl, m. Jfr. Gysen, Frygt. **S., stor,** ov-nøg', m. **S. ynkelig,** sit-op, m. Sv. sittopp. **Ting, som forsaarsager S.,** skræmsl, n. **En S. før,** jfr. Skræmsel. **Af S. fare op,** jfr. Skræmt (blive). **Opfaren af S.,** skvætting, f. **Faa en S. i Blodet,** få ejn hjælm, m. (jfr. kald-h. = kald-tåkke, o). **Af S. ryste,** skvætte (-skvat), støkke (-ståk', o), kvække (-kvak), kvæppe (-kvap). »Det skvat i hånom«, o. **Staa S. af,** stande stæg' av. Lm. **Sætte S. i,** sætje rædsle el. støk' i ejn. Jfr. Skræmme.

Skrække, se Skræmme. **Skrækkes,** kippe seg, skærrast; jfr. **Af S. ryste.**

Skrækkebillede, se Skræmsel.

Skrækkelig, skræmeleg, avskræmeleg, *fæ'l, fælskleg, gruseleg, ræddeleg (ogs. H. D., Blicher; sv. rädelig — H. D.), rædsom, *kaldleg, *øgjeleg, *galen (storm); *tung (»tænke tungt«, ɔ: ha' strækt. Tanker), gru-opvækkende, hjærte-skjærende. Jfr. Forfærd., Frygtel.

Skrækregjering, jfr. Terrorisme.

Skrætslagen, rædsel-slået (H. D.), *vet-skræmd, liv-s., otte-slægen(e), Lm. Mk. *klomsa(u), fjetra', *kvækt.

Skrætsom, jfr. Skrækkelig.

Skrælle (afskalle), *skale, skule(ar), *skurve, rænske (»rejnske«; dv. rænsking, f.); (om Skjæl paa Fisk), *rejste.

Skrælleu, *skaling? (til *skale; jfr. Skrælle), rejnsking; (af Fisk), *rejsting.

Skrælling (det Afskrællede), ska'l, n., ro's, n. (u), flo's(u), n. »Tobak-flo's, hår-f., *potet-fl.«. **S.** („En, som er svag i sin Opvægt"; en „Stakkel, Usling"), skræling, m. Jfr. *skra'l, *skrælen. Jfr. og gl. n. skrælingr.

Skræmme, skræme (-de), ræde (-de), rædde, ar (rædde ær også jydsk *, H. D.), støkkje (-te; stækkje), kvækkje (-te), kippe (-te); skjærre, ɔ: gjøre *skjær', *s. etter; jfr. Skr (frygtsom). Sv. * skjärra. Mk. og truge(ar), hote (høte, hytte), ar, hejte(ar). (Holde i Ave), *kjørre(ar). **S. hørt,** avstyggje (-de), husse(ar?), hotre(u), ogne (oo). Gl. n. ogna. **S. fra,** styggje (-de). Jfr. **Afskrække. Skræmt blive,** kippe seg (gl. n. kippast), *kvæppe, *støkke, *kvække, *skvætte. **Skræmmende,** kvækkjeleg, *styg', styggeleg. Jfr. Frygtelig. **Skræmmende Tiltale,** skræme, f., skræmord, n., skræme-slår', m. **Let at skræmme,** kvæksam, »ofteres kvækkjen, *støkken, *styg', *kippen, *skyg, *styggjen, *kvæppen, *blunkesky. Jfr. Skr. **Som let skræmmes,** *skjær', *skyr'.

Skræmme, Skræmsel (Skrækkebillede), skræme, f., skræmsl, n., skrømt, n., buve, båkke(o), m., båbbe(o), m., kuse, m., trol', n. (se Uhyre), rus', m. Jfr. **Busemand. En Skræmme for Dyr** (Ubyr), blind-skytte, m.; (Mandsfigur), kvi-kal, m. (kvækal).

Skræmmefnd, skræme-skå't(o), n., *skræl-s.

Skræmsel (noget, som skræfter el. vækker Gysen), kvækkje, n., skjøme, f., *av-skræme, ræde, f., hoting, f., skjærring. Se og **Skralde, en.**

Skrænt (steil Brink el. brat Hældning), bratte, f., brat-lænde, n., hal', n., brække, f., nå's, f., brå't(o), n., klejv, f. Mk. og hamar, m., ufs, f. **S. el. Kant af en Bjergryg,** ås-bråt, n., *hej'e-b. Nedenfra set kaldes den *brun (ås-), f.

Skræppe, 1. (som Gjæs, Ænder, Frøer)? Ravnen siges i * at klunke. Jfr. Snadre. 2. se **Broute, Prale, Skryde.**

Skræppe (*Rumex crispus*), syre, f., *svin-syre, *hæste-s., *gampe-s., *hund-s, *bikkje-s., højmole, f., *hunde-rispe.

Skræv („Laarvinkel"), skræv(e), n.; kluft, f. (ɔ: kløft), klåv(o), n., *sule, f.; (Skridt el. saa langt, som En kan skræve, stige), skræv, n., steg(i), n. Jfr. Skridt. Gl. n. skref.

Skræve, skræve(ar). Gl. n. skrefa. Sv. skräfva. **S. for stærkt,** forskræve seg.

Skræws, til skræws(e), *om-skræws. Mk. skræv-sa'l, m., ɔ: Mandsfabel.

Skrøbelig, *skrypleg, skrøpeleg („maaske en Form af skrypleg«), *stakarsleg; kle(j)n, klenfingen (klejn, om en båt, Welh.), skra'l (H. Ibs.); *skarval, (-ven, -vleg, -rvot, -vvoren); *vå'k, *vejk, *væk', e (sv. * våk, våker; d. * vaag); *lå'k, låkleg, -voren; *vejl (»d'er mange vejle, som kunde være hejle«, ɔ: friste), *svak', *lasen, aumleg (omleg, omli; gl. n. aumlegr, ɔ: elendig), dåleg; *faren (ståva er fari i nåvom, o.); *tuslen, *ring, *vesal, *ussel („en mere fremmed Form"), *naskeleg, trøsleg(o), *trøsål el. trasal, av tråse, ɔ: bryte (jfr. Svag og Sygelig); *harken, harkeleg, *skrælen, *krank,

krankleg, *krusken, *kruslen, dåleg (dårleg), kløk', krasen, krasleg; (Pers.), småleg. Jfr. Svag, Usel, Brøstfældig; Sygelig. **S. Tilstand**, jfr. **Skrøbelighed**. **S.** (daarlig) **Ting**, vesaldom, m., fausk, m.

Skrøbelighed, van-styrke, m., stakarsdom (-hejt), *maktløjse (Lm.), av-ælde, f.; hark, n., skarv, n., vejle, f. (jfr. vejling, m., ɔ: svag el. sygelig Person), vanskje, m., *vesaldom, -skap, m. (jfr. **Svaghed**), vesåld(o), f. Gl. n. vesöld.

Skrømt (Forstillelse), læst, m., læte, f.; (Ironi), *spe, n., *spit-ord. **Paa S.**, *på læst, *på liksom, *på læssom, ɔ: for et syns skyld. Jfr. **Skin**.

Skrømte, *late som, *låtast, *læst, *bære føre(y), spille (*spele, »sp. ba's«, »mejster«), skape seg, gjære seg (fin, blid, vond, hellig).

Skrømteri, se **Skrømt**.

Skrøne, skrone, f. (skrjone), skrynje, f., *drambdrysje, f., Lm. Jfr. Overdrivelse, Historie, Skrybert.

Skrøne, at, hør(g)je (y, -de), skrynje (—skrunde). Dv. hørjar-sægn, f., ɔ: upaalidel. Sagn. Mk. og hørje-bok, f., -vise, f., ɔ: **Skrøne**.

Skrønemager, *skrone-makar, hør(g)jar, hørje-mejster.

Skub, skump, m. Jfr. **Puf**.

Skubbe (gnide), *skubbe, nugge(ar), nyggje (-någ', o), fure(ar), kjetle (ki-), ar, gnu (-dde; gl. n. gnúa), gnure, ar (ft. af Lave); (puffe), *skumpe, *skumple, skuve (ar og -skauv). **S. sig** (som af Kls), skubbe seg, skake seg (-skok), kjetle seg (ki-). **S. frem**, ake (—ok), åke(o), oke, u (ugge). **S. sig frem i siddende Stil.**, arse seg fram. (Av ubrukel. *ars, ɔ: ras', gump, Bagdel). **Skubbende**, *nuggen. **S. Bevægelse**, kjetl (ki-), n.

Skubkarre, trille, f., t.-båre, f.

Skubning, kjetling (ki-), f., gnur, m., gnuring, f., nug', n. Jfr. **Skubbe**.

Skud, („det, som flyder op, især af Træer"), tejn, m., renning, m., rone(u), m. (ungr.); å'l, m., bråd'(o), m., ejen, f. (»ejgind«, sv. * ejen, äjel). Jfr. **Spire**. (**S. med Skudvaaben, at flyde**), skud, skå't(o), n.; (**Ladning til et Skud**), skå't, n.; (**saa langt, som et Skud gaar**), skåt-mål, n. Jfr. **Skudvidde**. **Røgpust af S.**, jfr. **Pust**. **Gaa sit S.**, gå sin vej. **Skudet gik af**, *skåtet smal'. **I Skudet** (være), i *framskåt(o), n., i vinden. **Sikker mod S.**, *skåt-fri(o), skåt-fast(?). Jfr. bombefast, ildfast. **For S. passende Stil. og Afstand**, *skåt-lag.

Skudaar, laup-år (gl. n. hlaupár; eng leapyear), skåt(o)-år.

Skuddag, *laupars-mes' (»laupårsmessa«).

Skudde (t. schütten, schütteln), *riste, *sikke, *skake, *skumpe. Sv. skudda. **Skuddet** („sammenrystet"), sikka', skumpa'. Mk. bibelens „skuddet og overflødig Maade" (Maal).

Skuddermudder („et meningsløst Ord". Molb.). **Gaa i S.** („ødelægges ganske"), *gå te' spilles, *gå i kav'e(t), *gå til botnar. Jfr. (i) Vaste(en).

Skude, skute, f., skjøjte, f. **S., liden**, tendring, m. Jfr. **Baad, stor.**

Skudfri, skåt-fri(o). Jfr. **Skud.**

Skudmaal („hvorefter man flyder"), skåtmål(o), n., mål, n., blink, m. Jfr. **Skudvidde.**

Skudpenge, skåt(o)-pengar.

Skudsaar, skåt(o)-sår.

Skudsmaal, lov, n. (»han hæv ej godt l.«), skåts(o)-mål, n. („Synes optaget af Dansk"). **S., godt**, lov, n., lov-ord, n. Se og **Rygte, Atteſt, Vidnesbyrd.**

Skudte fig (samme Ord som **Skudde?**), *skjote på hærda'ne, *aksle seg.

Skudvidde („Afstand, hvori et Skud kan ramme"), skåt-mål(o), n., hald, n. (håld, n.) (sv. håll), skå't(o), n., børse-skåt(y).

Skue (beskue), i * skåde(o), ar. Gl. n. skoða. Sv. skåda. I ældre dansk skåde, skode. Siden ær d utgåt og u inkommen for aa el. o som i bue for boge (ɔ: baage, lue f. loge, kanske under influtelse av t. schauen. Hærtil hører skådar (o), ɔ: **Be-** el. **Tilstuer**. Andre avledninger se **Skuen**. Molbech synes at ta' skue for en dansk form av det t. schauen og mene, at ordet ikke har noget sammenhæng med det skode el. skaade, som før og i bibelen av 1550 intar omtr. samme plas i dansk som skue senere. Men om u i skue støtter sig til t. schauen, hvor ær så u i lue (gl. n. logi), bue (gl. n. bogi) kommen fra?

Skue, **et**, syn, f., omsyn, f. **Til S.**, *til sjås'. For **Skue-**, som i **Skuemynt, Skuespil**, har svensken skåde-: skådemynt o. s. v. Molb. kaller **Skue** „en Tydsthed" og stiller det sammen med det t. die Schau. **Blad-, Dyr-, Hærskue**, bladsyn o. s. v.? Mk. fe-sjå (Dølen); altså vel blad-sjå, hær-sj., bok-sj. **Bære, lægge, sætte til S.**, syne (-te), s. fram. **Staa til S.** (som Brudefolk, Faddere o. s. v.), *stande brejdt (jfr. sv. stå på breda stenen).

Skuekreds, se **Horizont.**

Skuelysten, *sjå-fu's.

Skuen, jfr. sjåing, f., sjåna', m., skåding (o), f., skådna', m., skådning, f., skåd (o), n., glo's, m., glosing, f., gløsing, f., sti'r, m., stiring, f., skygning, f. *Fare

til skå's', ɔ: fare for at se sig om. Jfr. Stirren, Gabeu; Bestuelse, Betragtning. **S., nysgjerrig,** jfr. koping, f., glaning, f.; (forlegen), jfr. Maabe.

Skueplads (for Begivenh.), lejk-vål(o). Lm. (eg. Legeplads).

Skuespil, sjun-lejk (sjon-) (Lm.), stævlejk. Lm.

Skuespiller, stæv(e)-lejkar (Lm.), sjun-lejkar? Jfr. Skuespil.

Skuffe, 1. (som Bord-, Kiste-), skuffe, f. („fremmed Form i Stedet for skuva"). lå'k(o)-hylle, f. Jfr. sv. skuflåda (læs skuvl.). 2. se Skovl.

Skuffe, at, 1. dåre, ar, *narre, jfr. svike (— svejk; svigte). 2. (skovle, muge), måke, o (snø, fjøse'; „maage"). P. A. Munch, J. Lie, A. Bang. **S. bort,** måke ut, strænde (-e), skjøre (-te). Jfr. Skovle. Mk. strænde-mø'k(y), f., ɔ: sammenstuffet Dynd, Søle. **Skuffende,** *falsk, *fu'l. **Med (af) sf. Ligheb,** *nau'-lik. »Dej var så n., at —«. **Skuffet,** *narra', *dåra' (ikke sf. el. narret, u-dåra', jfr. Tjent), *lang el. *fla't i anletet; (flau, ydmyget), ångel-sår — »ongul«- — jfr. Skamfuld; (ved at savne, hvad man havde gjort Regning paa), op-råd' (føre båt, f. salt). **S. stemt,** *nase-brænd. **S. blive længe,** pinast. **Skuffede Forhaabninger,** dårade voner. Lm.

Skuffelse(r), inbilning (Lm.), narri, n., synkværving, f., a'p, n., smejt, m., va'm, n.; jfr. og mis-ta'k, n., mis-rekning, f. **Bise Tegn til S.,** *verde flat i anletet, bli lang i „Ansigtet".

Skufning (f. S. af Sne), måkstr, m., måking(o), f.

Skulder (t. Schulter), aksel, åksl(o), f. (*aksl, fl. *aksler); hær(d), f. (ɔ: især den øvre og bagere Del af S.). Flt. hær(d)ar. Gl. n. herðr. Sv. härd. D. * hærde (H. D.). **Skulder-** (i sammens.), *aksle- el. hær(d)e-: *akle-bejn, *hær'e-blad, hær'e-brejd, *hær'e-top' (på hæsten, ɔ: „Skulderenes Forhøining ved Bovblabene paa et Dyr. I dansk * Hærdtop". **Gaa S. mod S.,** *gange jam(n)-hærda'. Mk. hængje-hærda' og hærde-lu't, ɔ: lavstuldret (lutende). **Løfte op paa Skulderne,** aksle(ar). **Trække paa S.,** skjote på hærda(r)ne (dv. hærda-skåt, o), aksle seg (»akslende på sig«. J. Moe). Sv. axla sig. **Bære** (ride) **paa S.,** *bære (ri'e) hægan hest (en lek). (I Holt gjort til r. *haukan-hæst).

Skulderblad, hærda(r)-blad, n. (gl. n. herðarblað), hærde-blåd (H. D.). Mk. hærde-skaut, n., Hovedklæde, som rækker ned over S.; hærde-skin, n., Skind at lægge over S.

Skulderbred, hærde-bred (Molb., H. D.), *hærde-brejd (gl. n. herðibrejðr). Mots. *mjå-hærda'.

Skulderrem at bære el trække med, sele(e'), m. (vas'-, kjælke-sele); (paa Randsel, Stræppe, Pose), fætel(e) (fatl, med ät. fatlar for bægge), m., smed(i')-f.

Skuldertøy paa Hest, se Skulder.

Skuldertræ i Hestesele, høvre, n. Mk. taum-stol, m.

Skuldertræk, se Skulder.

Skuldre („lægge paa el. ved Skuldrene"; Gevær), aksle, ar (H. D.). Sv. axla = d. skuldre sær »forældradt«.

Skule („slaa Øinene ned"; n. f. schulen, (v)rængje augo', *skumle (skulme); skjejve el. skjækkje på augo, *skjægle til; (skotte som af Mistanke el. Frygt), stæle(e) seg til å sjå, *skjægle til. Jfr. Skotte, Stele.

Skulke, 1. („gaa skulende el. stamfuld bort"), myte seg (-te), m. seg av, smite (— smejt), *skulke, mutre(u'). »Han smejt seg unda«. Jfr. Liste sig, Lure. 2. (hemmelig undbrage sig, f. Ex. Skolegang), *skulke.

Skulle, at, skule (— skulde, h. skult). **Der staa meget til,** *det vil mækje' til.

Skulle el. Skuldre (Flyndre), skuldre, f.

Skulpsit (lat.), har stukket (billedet).

Skulptør, billed-hugger, -skærer, -stikker.

Skulptur, billedhugger-, -skærer, -stikkerkunst (el. -arbejd). **S. Museum,** billedgård. H. D.

Skum, frau(d), f., skrau(v), f., skum(u'), n. (n. t. Schuum). **S. paa Øl,** overlæte (y), f. Eg. = lovtale, da skum på øl sær „ansees som Tegn paa en vellykket Brygning". **S. om Stavnen paa en seilende Baad,** tryne-mjøl, n. (i spøk). **S. affætte,** skrau(v)e(ar), skume(ar), skumast, frøje (-de), fraue(ar). Jfr. Fraabe. **S. tygge** (om Svin, Hester), tyggje mo, t. frau (ɔ: tygge Fraabe), skum(?). **Af S. ganske bedækket,** *skumstøjt'. **Lag** (Dække) **af S.,** skum-flo, f., -flågge(o), f. **Liden Hob af S.,** skumdot, m.

Skumagtig, *skumfængen, *skumen, skumleg.

Skumbobler paa gjærende Øl, *mari-auge.

Skumbyr (*Cicada*), trol-klyse, f., trol-spyt', n.

Skumbækket af Sved, skum-svejt.

Skumhvirvel ved et Vandfald, våde(o)-kal' (vou-kad'), m.

Skumle („lasse, dadle, af Avind og uden gyldig Grund, gjennemhegle, fortale"), jfr. *mutre, *mulle (-te), myte.

Skumleu, jfr. *mulling („Hvisten"), myting, f. (ɔ: „Luren, hemmelig Gang").

Skumler, jfr. myting, m., ɔ: „En, som holder sig skjult". Sammenhænget kunde

hær som ved **Skumle** og **Skumlen** vise, at talen ær om i smug (*i mug', *i mutom) at skade andre. Se og **Bagtale** og **Hemmelig.**

Skumme, *skume, skumast; (fraade, om Søen), gjøjve (-de), *kvi't-bære (-te) (av bære, f.); (strømme stærkt), *kvit-fosse. **Skummende af Sved,** skum-svejt. **S. vaad,** skum-støjt'.

Skummel („hverken ret lys el. ganske mørk"), *skum, *skumvoren, skumleg, de'm(i'), mørk(y), *stumren; jfr. dunkel; (indesluttet, -lukket, tilstoppet, om Bosteb), *kvævd, koven(oo), kov(t), kvav(t), jfr. Lummer; (fraastødende, uhyggelig), *ufysen, ufyseleg, *usælg, kaldleg. **S. blive** (af Natten), *skumast, skyme (-de), -mast, *skumte hyme(-de); mørkne(y), *skrymsle, *skymre, *skrymte.

Skummelhed, jfr. **Skummel** og **Skumring.**

Skumpe, Skumple, *skumpe, *skumple. Mk. og *skuve, skjote, yte.

Skumpelstud („den, som er overseet, forhadt, forstudt af alle" — Molb.), jfr. rårmrække(e), n., som forklares med „**Skumpelstud**" med tillæg: „Ting el. Pers., som er allesteds tilovers, el. som Ingen vil staffe Rum". Mk. * minste man — ɔ: „den mindst Anseede i Selskabet" —, skyte-skive, aske-pot, *åske(o)-lad', åsk'unge (sv. ask-unge), *tusse-lad; syndebuk, byting, m.

Skumring, skumring, f., skumt, n., skumting, f., skum-skå't(o), n.; avlysing, f., skrymsling, f., skyming, f., skymting, f., hyming, f. Sv. skymning. Jfr. **Skummel blive; Mørkning, Tusmørke. Tage sig en Hvilestund i S.,** skumte seg.

Skumsprøit, gov(o'). B. B. *Gov, n. ær „Damp, Røg; Drev, Fog".

Skumstribe, skum-rand (-rånd), f. **S. i Vandstrøm,** kvit-vælde, f.

Skumsætning, frøjding, f.

Skumtøj, *frau-hat', *skum-hat', skrau(v), f.

Skumvred, *skum-(v)rej(d)? som tygger skum, *tyg mo, t. frau. Jfr. og **Skumme(nde).**

Skuppe, se **Skubbe.**

Skur (aabent Hus, „aabent Rum i et H., Udbygning"), skur, n., skyle, n., skåle, m., skå't(o), n., skjå, m. (fiske-, ved-, torv-s.), skjæle, n., sku't(uu), m., ut-skåt, n., hal(v)-tække, f., skjol(oo), n. (skjul), ɔ: „et lidet **Skur** el. aabent Hus".

Skure, skåre(o), f.; (Indsnit), skar, n., tvejt, m. **S., lang** (ligesom **Rende**), ejl, f. **Skurer hugge i Træ,** sprætte (-e), s.-tælgje (-de). **Skure el. Rende sætte paa,** *ejle; skåre(o), ar.

Skure (gnide), skure(ar; „nyere Ord"); raspe. Mk. skure-fille, -klut, -sand, m.

Skuregræs, skav-gras, n.

Skurk (t. Schurke), jfr. skarv, m., niding, m., fant, m. Se og **Slyngel, Pak** (uty). *Kjæltring, m. ær „Snyder, Bedrager".

Skurre, spøke-, spotte-fugl, *prætte-makar, *skalk, nar, n. (ikke m.), narre-stikke, f., jule-buk; *snike-gjæst (ɔ: „Snylteg."), *gjæk. *Snskjar ær en „begjærlig el. havesyg Person", altså ikke netop „Snyltegjæst". Jfr. Spøgefugl.

Skurre, *låte lejt, *l. ille, rive (i ørerne); (give en **Skurrende, rallende Lyd**), *kurle; (tale med **Strubelyd**), *kurle, *skarre. Mk. *kurle-mål, kurling, f., skarring, f.

Skurril, nar»agtig«, *narreleg, *narrefængen, løjerlig, *løgleg, *pussig (*gild, *morosam), lav- el. grov-vittig (H. P. S), *narre-fus.

Skurrilier, -lia, *ring, »simpel« skæmt, usømmelig spøk, narre-streker, galskap, *narrefærd, *narreskap, narre-stel, n., -sval, n., -snak, n.

Skurrilitet, jfr. **Skurril** og **Naragtighed.**

Skurv („Roe paa Saar"), skurve, f. (sv. skorf), ru'r, m. (gl. n. hrúðr); il-ro't, f., il-røte, n.

Skurvet, skurvot.

Skutte, se **Skubte.**

Skvadronere, Skvad—, Sqvadr—, »egentlig hugge om sig med kården«, slå om sig (med . .); snakke vidt og bredt, *skravle, *kave, *gauke, skryte, *skrøne, skrynje (— skrunde), skrøjte (-te), *kyte, *skræppe. Jfr. **Prale** og **Baase.**

Skvadronering, skravl, n., skrøjt, n., skræp', n., skrynje, f. Jfr. **Ordgyderi, Praleri.**

Skvadronør, -nør, mar-mæle, m. (ɔ: eg. Havmand), skrøjtar, skryter, stor-s., stortaler (Molb.), *stor-skropar, *skravlar, ord-gytar el. (»rettere«) -gjotar, *gløjpesvallar, *gauk, *skravl, kytar. Jfr. **Ordgyder, Praler, Skryder, Skvadrer.**

Skvalder, skravl, n., gløjpe-sval', n., kav, n. Jfr. **Ordgyderi; Slabber, Snak; Bagtalelse.**

Skvaldre („tale plumpt el. fornærmeligt), *gape, *gjøj (-dde), *gløjpe (-te), *kave (ar), *svalle. Jfr. **Slabre, Snakke, Baase, Bagtale.**

Skvaldrer, ga'p, m., *flå-kjæft, *gløjpesvallar. Jfr. **Skvadronør.**

Skvamiform (Sqv.), skæl-dannet.

Skvare (Sqv.), firkant; grønning (grøn mark i byen). Jfr. **Plæne.**

Skvat (Stænk), skvæt, m., skvætte, f., gjøjs, m., gjøjse, f. Se **Stænk.**

Skvire (Squ.), velbårenhet. Se **Esquire.**

Skvulp, skå'l(o), n.

Skvulpe (v. n.), skumple(ar) (*skvample), skvale, ar (sv. sqvala), *skåle(o), *bærle

(av *båre), slumpe(ar), *skvinkle, *skvælpe; (klukke, om Bædske i et Kar), sukke(ar), sukle, susle(u'), skåle(o), svakke(ar). Jfr. Pladske. **S. stærkt** (gaa i stærke Bølger), bauke(ar); (i korte, ujævne Bølger), krakke (ar); (i smaa Bølger), *bærle. Dv. krak', n. = krap'-sjø, m., ɔ: kaft og ujævn Bølgegang som i en Strøm. Mk. bårekål(o), n., ɔ: **Bølgernes Skvulpen.** **Skvulpende Lyd**, se Skvulp.

Skvulpen, skumpling, f., skva'l, m. og n., bærling, f. (av *båre, Bølge); (om Lyd), slump, m., skå'l(o). n. Jfr. Pladsken.

Skvulperum i et Kar, skumplar-rom, n.

Skvær, se Skvare.

Sky (t. scheu), (frygtsom), *skyg' (sv. skygg), *skyr, *skjær' (gl. n. skjarr), *skvætten, *skvætsam, *stokken, *var (»ejn v. fugl«), *kippen, *kvækken, *kvæppen; spræ'k (om dyr). Gl. n. sprækr, kaft. Sv. * spräker, munter. I sammens. (om mennesker), -styg': »folke-, man-, tvær-s.«, ɔ: folkefky, uselskabelig. Jfr. Frygt. (Bange, forsigtig), *va'k, *va'r, *skvætten (om dyr). Asbj. (Bange for at blive greben, især om Heste), *take-skjær' (ta'k-skyr). (Let at skræmme), se og Skræmme. **Noget s.**, skjær'leg; (meget s.), *hovudskjær'. **S. blive**, skjærrast; (s. gjøre), skjærre (gl. n. skirra).

Sky (afholde sig fra, afstrækkes fra), ø(g)je (-gde), vør(d)e (y, -e), vægje, -de (»han øgjer, vør'er ikkje, kvat han gjærer«), sky (-dde). „Nyere Ord". T. scheuen.

Sky, en, sky, f. **S., liden**, tove(oo), m., sky-tove, m., sky-dot', m., s.-floke, m.; („især om optrækkende S. i Horizonten"), tarve, m. (dv. tarvot, „bestrøet med" *tarvar). **Skyer, røde**, himmel-råde(o), m. **S., smaa, adspredte**, mål(o), f. (jfr. sv. moln). Dv. målen, ɔ: tyndskyet. **S., tyk, mørk**, sky-hause, m., hause; (tyk, med rødlig Farve), raud-moe, m. **S., (meget) tynd**, slime, f., hime, f., hi'm, m., tå'm, n., dæmbe, f., flejme, f., musk, n., græme, f., græ'n, f. (ɔ: Tæppe); (tynde, blege), blejk, f., glæme, f. **Med tynde S.** (om Luften), *slimot. **Skyer** (el. Taage) **i Fjældene**, tose, m. (oo). **S. med Mellemrum**, jfr. Himmel. **S., samlede i tætte Banker**, botte-sky. Mk. botte-ve'r, n., ɔ: Veir med tætte Skyhobe og klare Mellemrum. Jfr. Banke. **S., som ere vidt udspredte i smaa runde Pletter** (ɔ: Skybække, sammensat af mange rundagtige Smaaskyer), *rogn-sky, f., *æple-s. **Smaaskyer, som adstilles med smale blanke Striber**, rikke-sky, f. **Uveirsskyer og Flinger, som formørke Luften**, himmels-kov(oo), n. **Sky, som ligner Koraller**, kaure-s., f. **Skyer blive**, skye(ar), skyast: »det skyar op«; (trække op med smaa S.), målnast(o). **Skyernes Stilling og Udseende**, sky-lag, n. **Klynge af smaa S.**, sky-floke, m. **Lag el Række af S.**, sky-lag, n **Lag af tykke S.**, botn, m., sky-botn. **Bevægelse i S. af Vind**, sky-drå't', m., -dråg(o), f. **For Skyer frit**, himmelsbært(e); (af S. fuld), skyot.

Skybakke, sky-bakke, m.; (over Havet), *hav-bakke; (lang, i Horizonten), tose. m.; (lav, i Horizonten), sky-rejne, f. **S. over Havet med Nordenvind og taaget Veir**, ho'm(u')-bakke, m., sv hom(u'), n., mørk Luft. Gl. n. hám, Tusmørke.

Skyde (nærmest: give og gjøre Fart), skjote (— skaut) (skjøte, skyte). Mk. »*s. luka føre gluggen«; »s. spjældet in«; »s. timber ut føre bakken«. »Skjot meg over elvi, sundet«. »S. aks, knoppar(u), røter«. »S. rukkor på skallen«; »s. kry'l på ryggen«. »S. isen«, »s. hamen« („om Slanger"). »S. kalven, følet« (jfr. Abortere). »S. ej pil, kule«. »S. ejn fugl, rejn«. »S. ejt hå'l(o) i ej skive«. »S. fjøler i hop« (jfr. Fælde; Fuge). »S. garn«, ɔ: tilskyde, lægge paa; »s. til«, ɔ: give Bidrag, *s. saman. »S. til vitnes, til provs, *til skjæls«. »Det skaut op atter or sjøen«. »Graset skyt op or jordi«. »Skogen hæve skåtet(o) op atter«. »Næset(e) skyt ut i fjorden«. »Flodi hæve skåtet«(o), om høi Flod. **S. bort**, skyve. B. B. **S. fremad**, sku'tle(ar). **S. lidt frem el. tilbage**, ake (åke, o), åte(o). Jfr. Rokke, Flytte. **S. noget frem** (uden at løfte det), føre (-de), *skuve(ar), *yte, flytje (— flutte). **S. fra sig**, sku(v)e (skyve); mk. og *skumple, *skjote, *yte (dv. skuving, skumping, f.); (s. bort Kort i Spil), *sake (sv. saka), jfr. *forsake, ɔ: afslaa et Tilbud. **S. ind imellem hinanden**, skutle(u'), stokke (ar): »s. kort«. **S. til Side**, *skrej(d)e: »skrej låka ifrå!« **Skudt til Siden**, orskåten(o), *orskild. **Skudt i En** (hjerte skudt), jfr. fjetra? klomsa(u)? forfjetra? **Skyde** (voxe) **fort op**, *strante. **S. ud** (som Løv), *sprætte. **Skydende langt** (om Gevær), *lang-skjøjt; (ft. skikket, *bejn-skjøjt (gl. n. beinskeytr). **Noget, som skydes sammen, ind til**, -skå't(o): »*saman-, in-, til-s.«. **Sted, hvor noget fremskydes**, skå't, o (timber-), laup, n., løjpe, f., kast, n., rensle, f. **Lag, Række af sammenskudte Ting**, skåt(o), f. E. en Stavlængde i en Hæsje. Mk. og golv, n.

Skydebane, skå't(o)-skjej(d) (Lm.), -plas'?

Skydebue, skå't(o)-båge(o), m.

Skydegevær, skå't(o)-våpen, n. (børse, f.).
Skyden (det at noget skyder el. skydes frem), skåt(o), n. »Fram-, op-, tæle-s.«
Skydeselskab, skytter-lag. Om skåtlag(o), jfr. Skud.
Skydeskive, skå't(o)-skive, f., blink, m. Jfr. Skudmaal.
Skydevaaben, skå't(o)-våpn, n.
Skydning, skjoting, f.; skå't(o); *skyttargang, *skytteri. („Fremmed Form"). Jfr. Skud. **Med S. fyske**, *skjote.
Skyds, skys (-»ts«), m. (skjus'), skjo't, m. »skjø't), far-skjot. Gl. n. skjót, skjoti. Sv. skjuts. Mk. *skys-gut, -*hest, -*kar, -*kjærre, -*man', -*skifte, n. (el. skjot-s., ɔ: **Skydsstifte** el. **Skydsstation**), -slede, m.
Skydse, skysse (skjusse), ar, skjote, ar.
Skydsskaffer (for Foermand) er nok kommet in i Norge ved den danske lovgivning. Jfr. H. D. under skydsskaffer. **Selvgjort Skydsskaffer** kaller sig vognman. H. D. taler for optagelse også i dansk av sky(d)s, s.-penge, -skifte, -utgifter og lign.
Skydsvæsen, skjot-greje, f.
Skydække, tyndt, blegt, glye, f. (dv. *glyot, *glyen, ɔ: tyndskyet), slime, f. Jfr. **Sky, tynd. S., tyndt, over Havet**, havdæmbe, f.
Skyet (Luft), skya(d), *tung. **Letskyet**, op-let(ee) (eg. „let oventil"), op-ljos. Jfr. **Opholds(vejr). Smaaskyet med klare Mellemrum**, klår-skimlot.
Skyfri, sky-laus.
Skygge, skugg(j)e, m.; (**beskygget Sted**), skyggje, n., for-søle, f. (jfr. **Beskygge**); („Gjøglebillede af en Afdød"), ha'm, m. (jfr. **Gjenganger**); (**Hatte**), hatte-bråt(o), n. **Han ser ud som en S.**, *han ser ut som ej skrift på marki. **Uden S.**, *skugge-laus, mots. *s.-rik. **For Skygger bange**, *skugge-ræd. **Skygge kaste**, skyggje (-de). »Fjællet skyggjer frå seg«.
Skygge, at, skugge(ar), skyggje (-de). **S. for Øn**, mørkje(y, -te). »Du mørkjer meg«. »Mørkje seg sjøl«.
Skyggefuld, skugge-rik. **S. Sted**, forskygg(j)e, n.
Skyggeræd (ræd for smaa Farer), *båbbe(o)-ræd.
Skyggeside i en Dal (modsf. Solside), bak-side, f., bak-li, f., av-søle, f., *bak-søle. Mk. *av-sølt (av-so'lt) om et sted, som ligger bortvendt fra solen.
Skyhed, skjær'lejk, m., kip', m. (f. e. om hæst).
Skyl, Regnskyl, skå'l(o), n., flo', n., *flo(d)ing, *flo-skur, f.
Skyld (Brøde), skyld, f., skuld, f. (»det var dejra s.«). Jfr. **Aarsag**. »Dej have gjort det på min hals«, ɔ: laget det så, at jeg skulde få skylden. **Uden S.**, skuldlaus. **Have el. være i S.**, *kunne til. »Eg kan ikkje til det«. Jfr. »eg kan ikkje føre(y) det«, ɔ: jeg kan ikke afhjælpe det. **S. lægge paa**, skulde (ejn føre nåkot). Jfr. **Bestylde, Sigte. S. paadrage sig ved sit Forhold mod Øn**, *ha(ve) synd føre ejn. **S. skyde paa hinanden**, mætast, e (— mattest) (mækjast).
Skyldbaler, jfr. øjre, m. (øre, f.), „omtr. som en **Skyldbaler**", = 24 *marklag = ¼ av et *span'.
Skylde (**beskylde, skylde paa**, *skulde; (være i Gjæld), ejge (— åtte, åt'): »han ejg meg ej mark«; være skuldog (så og så meget); (**skyldig være til**), skylde(»ar«?), *skule, børje(y, — burde). Gl. n. byrja, ɔ: gømme, tilkomme, høre til. *»Det skal (*bør) du gjære«.
Skyldfri, *skuldlaus.
Skyldig (forpligtet), skuldog, *skyldig; (som har **Skyld, sagskyldig**), *skyldig, *saka'. *»Saka man må tægje«(e).
Skyldighed, skyld, f., skyldna', m. Jfr. Forpligtelse, Pligt.
Skylder, *skuld-man (Lm.), *gjæld-man. Gl. n. skuldari. Skyldman hos Molb. ær = **Kreditor**. Gjældner ær i dansk brukt både om **Debitor** og **Kreditor. S. være**, *stande i skuld. Om endelsen -»ner«, svarende til -»man« i * se Kunstner.
Skyldsætning, skyld, f. (jfr. Matrikul), skyldsætning, f.
Skyldsætte, skyld-sætje(e). **Skyldsat**, skyldsæt. **S. høit** (om Gaard), dyr-lejgd. Jfr. *dyrlagd, ɔ: **høit** vurderet.
Sky-ligth, dæks-vindue, takvindue? (-vin'-øj, -vøn'-øj).
Skylle (vaske), skylje (— skylde), y', ɔ: skjølje osv., skåle(o), ar, två (— tvo, tvæget, e), *skvale. **S. ned** (om Regn), hølje(y), ar, øse ned, spille (-te) ned, *stor-regne. **S. frem og tilbage** (om Bølger), *drage. Dv. drag, n., dr.-su, f., su-drag. Jfr. **Bølgedrag**.
Skyllen, skjølljing (sky-).
Skyllevand, skå'l(o), f., skval, n., skuler, pl. (sokler).
Skylregn, skå'l(o), n., regn-s., spille-regn, -vatn, n. Mk. skur, f., flo-skur. Jfr. Byge.
Skylregne, *stor-regne. Jfr. **Skylle** (ned).
Skynde sig, skunde seg, nøjte seg, snøgge s., *kvaste (kviste, koste, oo, — uten »seg«), rade seg, *svinte s., anne s., knappe s., flunse(ar), feme seg (i, -ar), snøre på (-de), flyte på (-te), flyte seg, fløjte på (-te); tævle(e), ar (tavle, gl. n. tefla, sv. täfla). »Du kan tru, han snørde

på«, ɔ: „ſtyndte ſig". Jfr. Haſte. **S. ſig afſted**, lægge på sprang (B. B.). **S. ſig ned**, kile ned (H. Ibsen). **S. ſig med et Ærinde**, kjæppast, *kile på, *drive på. Jfr. *kjæppen, ɔ: flittig, drivende. **S. paa** (En), skunde på (ar), *ame på, *feme, i (på), anne på, nøjte (-te) (»n. folket sit«), *drive på, *fure på, fløjte på, kjage(ar), mase på (ar), rade(ar), kjøjre på (-de).

Skyndsom, skundsam, *an', annig, *skunden, nøjten, femen(i'). Jfr. Hurtig, Raſk, Travl.

Skyrd (Skjæren), *skur, m. (gl. n. skurðr); (noget ſlaaret), *skur; (Kornhøſten), *skur. Sv. skörd. Mk. *skur(e)-dag, s.-folk (til at skære korn), -graut, -ån' el. s.-vinna, f.

Skyrække, lang (i Horizont.), lang-æse, n., æsing, m.

Skyſtribe, sky-rand, f.

Skyt(s), 1. (at ſkyde med), skyte-våpen, skyt' (f. e. Feltſkyt, Molb.). Kanoner kaltes før grovt skyt, Muſketter mindre skyt' (f. e. av Gram 1744). „I de nyeſte Tider har man forvanſket Ordet ved at ſtrive det Skyts". Molb. Jfr. Skyds med hensyn til »t« og »s« som naboer, stridende mot nordisk lydlov i oldtid som i nutid, — likesom mot latinsk og græsk. Molb. opfører også Skytlad, ɔ: Lavet (fra 1564), Skytpram, ɔ: flydende Batteri, med skyt altså, ɔ: „med Kanoner", Skytplade, Skytproy, Skytrulle, ɔ: Liſte over Folkenes Fordeling ved Kanonerne", og Skytvogn, ɔ: Stykvogn, Kanonvogn. 2. **Skyts**, en („et nygjort ubanſk Ord, af det t. Schutz, for Værn; i ældre danſk: Vaard"— Molb.), værn, n., værje, f., værning, f. (jfr. Beſkyttelſe, Forſvar). „Det er vel brugt allene, men dog meſt i Sammenſætn.: Skytsaand (t. Schutzgeiſt, Molb.), *fylgje (også H. D.; gl. n. fylgja), vætte, n., *go(d)-v., hejl-v. (Lm.); (et Steds), *god-bonde, *vor(d), oo, *tu'n-kal, *gar's-vor? Jfr. Dæmon, Genius, Vætte, Følgeaand. Jfr. gl. n. hamingja.

Skytsengel, fylgje, f. Jfr. Skytsaand.

Skytsgudinde, fylgje. Jfr. Skytsaand, Genius.

Skytte, skyttar, m., skjotar, m., skjøtter (Fr. Bg.), vejde-man, m. (gl. n. veiðimaðr). Mk. skyttar-gang, ɔ: Jagt. „Oftere i en fremmed Form: Skytteri". (Til dette »eri« svarer da »ing« (-ning), na', else. Om »eri« som i bryggeri, brænneri, jfr. Fabrik).

Skyttel, skotel(u'), m., sky't, m., skyndel, m.

Skøie (holl. schooijer, ɔ: Tigger, schooijen, ɔ: ſtreife om), se Skalk.

Skøierſprog, kråke-mål, n. (ɔ: „en ufor-ſtaaelig Tale; et beſynderl. Sprog", myte-mål. Lm. *Myte aer „liſte, ſnige". Jfr. *mute, ɔ: „ſtjule, gjæmme". Æa mutemål? Jfr. *mutebete, *mute-give, ɔ: hemmelig b., g.

Skøite (Is-, holl. schuit, eg. Baad), *skjejse, f. (skjejsse). Mk. dog holl. schaats; eng. skates. Sv. skridsko.

Skøiteløben, skjejsing. Lm.

Sladder, skvalder, n., slarv, n. (av *slarve, ſladre), strupl(u'), n., susl, n., ra'l, n. (dv. *ra'l-kal'), ras', n., tøv, n., radding, f., sval', n., popling, f., popl(u'), n., drøsing, f. (ɔ: unyttig Snak); ramne-gal, n., ɔ: S. med Støi og Latter. Mk. »der vart ramnegal«, ɔ: der blev Straal og Sladder nok. S. (tvivlſomme Hiſtor.), jfr. Snak, Strøne, Brøvl. **Med S. forfølge**, bak-tyggje (-tåg', o); jfr. Bagvaſte. **S. føre**, slarve; jfr. Sladre. **Ved S. ſindſmigre ſig**, *fisle. **Lobe med S.**, *føre drøsor.

Sladderagtig, *slarvsam, *vaden, rørsam, *røren (jfr. *røre-kolle, -kop).

Sladderhank, („den, ſom gjerne ſnakker meget, el. ſom har den Feil at ſladre", en Sladrer), radde-stav, m., ra'l-kal', m., *røre-kop', susl, m., *susle-kop; tvætte-kop, m., -kolle, f., -bøtte(y), f., vasule, f. Jfr. Snakker, Vaaſer, Ordgyder.

Sladderhiſtorie, susle, f., drøse (av *drøse, ſladre; gl. n. drœsa), va's, n., rø(g)je, f. „Sædvanl. udtalt røja, røje«.

Sladderkjærling, rør-kjærring (Asbj.), susle, f., s.-kolle.

Sladre (føre Sladder, brøvle), *slarve rasse(ar), *ralle, *rabbe, *ravle, *radde, drøse (-te), susle(ar), søse (-te), vade (-vod), vase(ar), strople(u'), vælle (val): »han sit og væl'«; ople(u); røgje (gl. n. rœgja, ɔ: bagtale, anklage), ɔ: „snakke meget om andre Mſtr.". Jfr. Pludre, Snakke, Vaaſe. (Fiſle), dese(i), ar (tese), bese(i). **S. om**, tyggje på: »Ha' nåkon te' tyggje på«. Mk. have etet skjøre (ɔ: Skjære) æg', ɔ: faaet Lyſt til at ſladre. **S. før at indſmigre ſig**, *fisle. **En, ſom ikke ſladrer**, *tet. Jfr. Taus.

Sladrer (Svadſer, Brøvler), susl, m., susle-kop', m., røre-kop', m., vase-kop, ga'p, m.; fläkjæft, m., åpenkjæft(o), m.; marmæle, m. Jfr. gl. n. margmæli, n., ɔ:

Snakſomhed. (Kvinde), susle, f., *s.-kolle. (Pretuder), desel(i')-tu't, m. Om en S. figes: »han er så tet som ejt 'sålde«.

Sladrevise, rækar(e)-vise, f.

Slag (el. Støb), slag, n., svarp, m., sitop', m. (sv. sittopp); (Hjertets S.), *slag, banking, f., pikking, f.; (Daſk), smø'r(y'), n.; (Apopleqi), *slag; (i Seilads), slag, s.-bog, m. (s.-bo) (sv. slagbog); (Fægtning), *slag. S., *bar-, -*bar — av bærje (bar-de): hagle-bar, n., bar-ve'r, n. (ɔ: Haglveir), bar-dage, m., bar-smed (i), m. S. paa Kappe, Kaabe, *slag. S. paa Mynt (Præg), *slag (jfr. »slå mynt«). Slaget paa ſlagtet Kreatur, „det tynde Kjød over Bugen", *sla'k-side, *svang-s., tun'-væmbe, n. (sv. slaksida). Skjæbnens Slag, støjt, m., *slag. S., bedøvende, *duv-slag. Til døvje(y) (— duvde), ɔ: ſmække. Nu ſkal Slaget ſtaa (nu ſkal det komme til Afgjørelſe), *no skal det smælle. S., let, give, snærte (-e). »S. hæsten med svepa«. Mk. snært, m., knært, m.

Slag', Slak(ker) (ikke hos Molb.), malmskum (Molb.), *slag'. Sv. slagg.

Slagaare, *liv-å(de)r, slag-år, f.

Slagbom (over Vei), stængsle, f. Mk. og bång(o), f., at ſtænge Dør med. Jfr. Bom.

Slagbord, *slag-bor(d) (til at slå op på væggen og ned igen), skive, f. *Slagbord ær og = *skjej'-stok. Jfr. Bæverkam.

Slagbænk, *slag-bænk.

Slagel (paa Pleiel), slag-vå'l(o), m. Mots. *hand-vål. Sv. * slag-val. D. * Slagvoll. Jfr. Pleiel.

Slagflod, slag, n. Jfr. Apopleqi, Slag.

Slaglod (i Uhrværk), slag-lod, n.

Slaglys (i Maleri), stærkt lys. Jfr. Slagſkygge.

Slagmark (Valplads), slag-stø(d)e, n.

Slagord (ſynes at betyde omtr. Stikord), ved-kvæde, n. (ɔ: „Ord el. Udtryk, ſom bliver ofte gjentaget"), ved-stæv(e), n. Jfr. Løſen, Parole, Stikord.

Slagorden, fylking. H. D.

Slagregn, spille-regn el. -vatn, n., spil', m., *regn-s., øsregn, øsende r. Jfr. Pladsregn.

Slags, slag, n. (sommesteds m.), æt, f. (jfr. Art), kynde, n., kynd, f. Af et ſmaat S., småkyndt. »Ejt s. folke-slag«.

Slagsbroder, slags-kjæmpe, f.; (»oftere«) slås-k. (sv. slagskämpa).

Slagſide, se under Slag.

Slagſtaabe, slå, f.?; *bom (»*bumb«), m. Jfr. Staa.

Slagſtygge, kaste-skygge (Molb.), mørk-s. Jfr. Slaglys.

Slagsmaal, slagsmål, n., bardage, m., slåsting, f. („nyere Ord"), nappe-ta'k, n., *baske-tak. H. L. Jfr. Dyſt, Kamp.

Slagſtok (i Pleiel), slag»vål(o), m. Se Slagel.

Slagt, slagt, n.

Slagte, slagte(ar), slåtre (gl. n. slátra; sv. slagta), *stinge (— stak'), *skjære (isl. skera, ɔ: ſlagte), *take, torge(ar). »Dej måtte ta' sauen«.

Slagtekvæg, slagt, n., slagte-fe, n., *s.-naut.

Slagter, slagtar, m., stingar, m.

Slagteri (Myrderi), drå'p, n., man-dråp, n., dræping, f., man-fal', n., man-slægt, f., man-spille, n., ɔ: Nederlag. Mk. og mantyne, n., ɔ: Mandſtade.

Slagterkniv, stingar-kniv, m.

Slagtetid, slagtar-tid, f.

Slagtilfælde: noget ſom ligner et S., mo't, n. „Fordum anſeet ſom Følge af et Møde med en Dødning el. Bætte".

Slagtning, slagt, n., slåter, n. (gl. n. slátr). »*Kaupe fe til slagt«.

Slaguhr, slag-klokke, f.

Slagværk (modſ. Gangværk, i et Uhr), slag-værk, n.

Slak, se Slap.

Slam (t. Schlam, ɔ: Dynd), dy, n., vejse, f. (gl. n. veisa, Sump; sv. *vesa, vejs), sævje(e), f., kli, n. (jfr. holl. klei, eng. clay), møjre, f., søjle, f., går, n. (o), surp, n. Jfr. Rudder. S. efter en Vandflod (Rudder), ulke, f. (ølke).

Slambad, dynd-bad. H. D. I * dye-, gjørje- (sv. * gjørja), gjørme- (gy-)gysje-(bad?) (gytje ær nok eg. sv.). Jfr. Dynd, Rudder.

Slange (t. Schlange), orm, m. Således i *bu-, ejter-, *lind-orm. (Lindorm, gl. n. linnr, linnormr, ɔ: S. af fabelagtig Størrelſe, i Folkeſagnet. Dv. *l.-kno't, n., ɔ: udſtaarne Slangefigurer i Træ; av *knote, ɔ: pynte). Likeså i (dansk): hug-orm, stål-o. Likeså i midgards-ormen. Fra først av hette „Slangen" i Paradis (1 Moseb. 3) også orm, som sænnu i svensken. Nu ær orm i dansk sædvanl. = mark, *mak', en mærkelse, som orm i * bare har i nogle sammensætninger. *Dåg'(o)-, kvi't-, skå'l(o)- el. skån-orm. S. (Sprøite), stråle-røjr, m. Lm. S., liden, yrmling (gl. n. yrmlingr). S. med gulagtige Pletter, gul-frøning, m Bidt af en S., orm-stungen.

Slangebid, orme-styng, n.

Slangebrod (»tunge), orme-nå'l, f.

Slangegift, orm-ejter, n.

Slangeham, orme-ham, m.

Slangelinie, krok-rand, f.
Slangemøder (Hun-Slange), orme, f. (yrme, yrmle).
Slangeunge, orm-unge, m.
Slank (t. ſchlank), *slak', tyn', sma'l, *spinken; *fi'n, *gran'; (rank af Vækst), *gran-yaksen, gran-våksen (H. D.), snævleg. Jfr. Smækker og Rank.
Slap (jfr. t. ſchlapp), sla'k (slak'; gl. n. sla'kr; sv. sla'k), le'n(i'), *lin'; (ſlau, om Mad, Øl), *glæ, glæleg. Jfr. Linb. **Noget ſ.**, *lin'-voren. **Slapt hænge ned**, *lape, *lave. Slap' (til slæppe — slap'?) i * ær „arm; efterladen, uvirkſom". Sv. slapp henføres til »slippa« og ær = »ej tillräckligt spänd el. fast«. Jfr. Sluk-øret.
Slappe (løsne), slakke(ar) (slake), slækkje (-te), lene(i'), *linke, *vikke (ɔ: vidke), røme (-de): »r. ejt band«; vejkje (-te). **Slappes**, *sla'kne (sv. sla'kna), slagne (Molb., „forældet"), slakast, sakke, ar (H. D.; holl. zakken), ɔ: blive træt, vige; (ſlappes ved Udſtrækkelſe), tågne, o (sv. tågna; gl. n. togna); (blive ſlau, doven), glæast, *dovne. Jfr. Flau, Doven.
Slapheb (mindre ſtramt Sted), slakke, m.
Slappelſe, slak'ning, f.; slækkjing. f., ɔ: Løsning; tyngsel, m., kvejs, f., tunge, m., ku'r, m.; (ſaaſom efter ſtærk Opbrusn. el. Bevæg.), hi'r, m. Dærtil hiren, ɔ: ſlap, ſløv, mat.
Slaraffenland, jfr. Eden, det jordiske Paradis, himmerike på jorden, lyksaligheds-øen, alvelandet (Alfel.), Ut-røst? (i våre æventyr), de saliges øer? Jfr. Utopien.
Slaſke (plaſke, ſøle i Bæbe el. Dynd), vaspe, ar (dv. vasp, m., En, ſom vasper, ɔ: ſlaſter, ſøler meget), *slaske (sv. slaska; dv. slask, m., ɔ: Søler), søjle (-te), *søj(d)e, *subbe, *vade. Mk. og *slafse („plabſke, røre i Noget"), *slufse („plabſke, ſøle"), tøjse (-te).
Slatte (ſmække, hænge løs), slarke(ar), *slænge (f. e. om sko, som ær for store til foten), lækte(ar); jfr. *likre, *lukre, *lakre. Se Slænge (løs), Rokkes. »Det slæng som ejn avbråten(o) bikkje-fot«. Jfr. Dingle.
Slatte (en), slæmbe, f., ɔ: „ſtjødesløs el. plump og larmende Kvinde"; ſkjet-su (ski-). Store-, långe-slæmbe.
Slave (bømt til Fæſtningsarbeide), slave, m. („nyere Ord"); (En, ſom ſliber og ſlæber meget), *slave; træ'l, m., arbejds-t. (jfr. Arbeider); (Livegen), træl. Lm. **S. af Bogen**, bok-træl; bok-fast. Jfr. Bog, Bogſlave. Dærtil *slaveri, slave-stand, n., trældom, m.
Slaviſk, trælsleg (jfr. Træl); (ſ. af Sind), u-fræls. H. D.
Slaa, slå (— slo, slæget, e), *banke, bærje (— barde — bart); („om Hjerte, Puls, Klokken, Torden"), slå; (ſagte), pikke(ar), klikke, ar (som et ur). Mk. »*slå ejn tanke frå seg«. *Slå handi av noko. Båra slo in i båten. Røjken slær ned. Elden slo i. Kulden slær seg. Slå seg frå verdi. Slå seg ned der. S. seg lam, rang, tvær, vond, galen. S. frå seg, ɔ: bærge ſig. S. i og gråte. Mk. også *bærje flokar (*bare f., *slå f.), ɔ: „ſlaa med Hænderne bag om Skuldrene for at faa Fingrene varme". S. seg, ɔ: faare ſig. **Det ſlog mig**, det bejt m. (?). **Rattergal, Drosſel ſlaar**, læ't. **S. ſig** (blive fugtig), slå seg, *råne, råast, *trutne; (til Sjøen), *give s. til sjoen. **S. ſig igjennem**, berge seg (ar); (godt), *b. s. godt, *hjælpe s. godt; (med Møie), *skrape, *rive av, *harke, *grave, *baske, *bale, *næsje(ar), *hangle. »Det riv av«, ɔ: man ſlaar ſig igjennem. Han grær med det same, ɔ: han ſlaar ſig igj. nu ſom før. **S. ſig indad** (om Syge.), *slå in, mots. *s. ut, *brjote ut. **S. ſig gal**, *slå s. galen, o(de) seg, o(d)ast, spele galen, skape seg g. (i likhet med: *s. bas, mejster). **S. ſig løs** (om Ko, Heſt), slite seg. **S. ſig til Ro**, sætje seg til (el. føre, y); være seg (-te), læggje seg til (føre), *give seg føre, kurre seg, kvare seg, tryggje s., tryggjast; stø seg (på et sted). »*Hadde dej bærre vært seg her«. **S. af** (paa Prisen), *slå av. **S. af Tankerne**, slå frå seg. **S. an**, fængje. **S. efter**, *sneje etter, *snærte etter. **S. efter i en Bog**, *kaste op i b. **S. dygtig fra ſig**, jfr. »rydje romet sit«. **S. hen i Beir og Vind**, slå slut-øjra til. **S. igjennem** (om Bædſte), laupe igjenom. **S. ind** (indtræffe, ſom man havde ventet), hæppe etter (ar). **S.** (Papir, Baand) **om**, *slå om, *ha' om, svejpe om (-te). Jfr. Bikle, Ombikle. **Beiret ſlaar om**, *skifter om (på), vender seg, snur om; *bryt av. **S. op** (ſige op, Forlovelſe), ræke op (e, — ra'k) (dv. opræ'k, n.), *slå op-atter, læggje op-a.; (op, Kaaſe), bryte op. **S. op Brød** (gjøre Brød af Deig), *bake. **S. op en Strømpe** (begynde paa), læggje op. **S. Øinene op**, *vakne, vakre seg. **S. paa** (anthde), klunke på (Lm.). Jfr. Allubere, Anthde, Inſinuere. **S. til** (forſlaa, ſtrække til), *slå til, *klække (— klak') (klætte), tølte (y, -ar), tylle (-te) til, tøle (-te): »Det tølter, tøler sl til«, ɔ: det gaar ſaa nogenlunde an. Jfr. Forſlaa. **S. til** (antage Tilbud,

vove), *smikke til; *slå til, ɔ: 1. modtage et vist Tilbud, 2. forslaa, 3. indtræffe. **S. til En**, *slå til, *larke t., *klæmme t., *klinke t., *daske (til?), *loke t., *drive t., *smørje t., *slætte t. (-e), lægge, *l. til. »Han tore lægge deg under øjra«. Ejn skulde lagt hånom (o) i snuten. Jfr. Smække. **S. til Noget, saa det bæver**, dyvje (-duvde). **S. til paa det Uvisse**, *slumpe til. **S. til Siden**, sneje (-de). **S. ud** (af Kar), *slå ut. **S. Leir**, *slå læger. **S. bagud** (om Hest), spænne (-te), ause (-te). **S. feil**, *mis-falle, lågre(o), glæppe (-glap), klikke(ar), ljuge, ljugast (»ejt mærke, som ikkje lyg»). Jfr. Feil, Mislykkes. **S. feil** (give efter for et Tryk, bugne), svege(i'), ar, svegne(i'), svegte(i'). **S. itu**, *slå av. **S. sønder**, *slå sundt. **Mark, hvor man slaar**, slætte, f.: »Fjæl'-, hejme-s.« (slåt', m.), slætte, n. **Maade at s. paa**, slåt', m. **Let at s.** (om Græs), *laus-bejt, råven(o). **Som s. stort paa**, *stor-fælt; *som altid vil være *op i høgdi. **Slaaes**, slåst, bærjast; også nappast, rykkjast. Dv. nappetak, n.

Slaa, en (liden Bom til at lukke med), slå, f. **S., som kan flybes frem og tilbage**, drag-spo'n, m., drev-spon(i), ræ'k(e)-spon. Gl. n. slá. Jfr. Tværslaa.

Slaaen, 1. (Frugten paa Slaaentorn), slåpe-bær, n. (sv. slån, slån-bär); 2. (Bankning), slåt', m. Gl. n, sláttr.

Slaaentorn (*Prunus spinosa*), slåpe, f.

Slaakarl, slåtte-man. Gl. n. sláttumaðr.

Slaaløn, slåtte-løn, f.

Slaatten, se Høsletten.

Sleben (poleret), jfr. fin (fin-høvlet?), *ty', *ærog (-ig); (flu), *hå'l, *sløg, *fu'l. Jfr. Artig, Høflig, Beleven.

Sledsk (falsk), *slejsk, slejkjen; *søt (på spe), søttalende, *søt-mælt.

Sledske, slejkje (-te), *slejske. Jfr. Smigre.

Sleepers, jærnvejs-tømmer (-timmer), svviller. Aftenbl. I * svil', f. Fl. svillar.

Slegfred, frille, f. Jfr. Konkubine.

Slegfred-Barn, -Søn, frille-ba(r)n, -son.

Slem (»mere, »mest), *vond (*værre, *værst, *veslast), il', *arg, argleg, *mejn (»det var't så m. føre os«), lå'k; *styg', *bå'g, *atal, *rata', *raten, ratleg, *ram (»r. tjov«), håleg (-lig), vanskeleg, trollot, forsæt, e (»det var rejnt f.«), *slejm („nyere Ord"); (ubehagel. el. mobbybel.), *il', ilsleg, *lej, lejsleg, *lå'k (»l. lagna'«, »l. ord«, ɔ: slet Nygte); (vanskelig), *vond, *vand (»vo. el. va. å læse«), vanskeleg; (fortrædelig, uhelbig), trægeleg(e), krækseleg (av *krække, ɔ: vrang, kroget Gren), *slejm, *lej, ungleg (jfr. angleg, ɔ: bitter), *il' (Lm.), låk (B. B.); (farlig), *vanskeleg, lej, *vond; (fortrædelig, ligesom forhexet), trolsleg; (som volder Besvær), *amper, ampesam (f. e. barn); (leb, ondskabsfuld), trollot; (om Stil., Omstændigh.), *fu'l (»hin fule Drot«, Fr. Bg.); (baarlig), *tjonen; (skjælmsk), *styg. **S. at komme tilrette med**, rang (»ejt rangt vers«). **Det er sl., naar Folk er uforsynlige**, »det er vondt, naar Vettet vanter«. Asbj. „Forholdet (av *slejm) til det t. skjimm er dunkelt". **Noget s.**, vondsleg, *argvoren, styggjeleg, *stygvoren. **Slemt**, skjetlege(i): »Han vil tykkje s. på det«, ɔ: synes ilde om det. (Vanskeligt, altfor svært), *ør-vænt (-v'ent, -vint, -vinna). **Meget slemt**, skrøplege. **S.** (begjærlig) **efter Noget, hengiven til**, *sli, *lej, *lå'k, *styg, *fæ'l. »Sli etter skillingen«(i'); »lej til å ljuge«; »låk, fæl til å drikke« el. »etter dryk«; »styg, låk o. s. v. til å banne«. Jfr. Svær, Henfalden til. **S. blive**, *låkne. **Han blev dem en s. Modstander**, *han var't låk med dejm. **Den Slemme** (Fanden), *den låke, *den stygge, *styggemannen. Jfr. Fanden. **S., listig Karl**, låking, m. **S. Streg**, se Skalkestreg. **Den s. Ting el. Pers.**, *styggen, stygga. **S. Ting, en el. anden**, eit-kvart ilt.

Slemhed, argskap, m, låkskap, m., (»oftere«) låkhejt.

Slendrian (t. Schlendrian, Schlenderjan; i T. altid Person, ikke Gjerning el. Tilst., som nemlig heder Schlendergang), vane, gammel vane, vane-hævd (H. D.), tankeløjse, f. Jfr. og vane-færdighet, finger-færdighet; skæv(e)-gang.

Slentre (n. f. slenbern), *drive, ræke (e, -rak), *rangle, *ratle, *rakle, *rutle (rusle, — også H. D.), også slænge (-slång, o), stulle(ar), ɔ: slentre afsted (gaa langsomt). Dærtil slæng, m., slænging, f., driving, f., ræking(e), f., ratling. Jfr. Spadsere.

Slet, 1. (som nordisk Ord), slet(ee), *fla't, *jamn. **S. Flor** (ikke kruset), slet' skyg', n.(?). **S., f. E. Flyiel**, jfr. u-*krulla', u-*kråta(o), u-*blo'mot, u-*rosot. **S. Søm** (uden Stikning, Udsyning), *slet. Jfr. »*ret' og slet'«. **S. paa Ryggen**, *slet'-baka'. **S. blive**, sletne(ee), jamnast. **S.** (ganske), *slet: »*s. inkje«. 2. (efter t. schlecht), (baarlig, mislig), *lå'k, *kle'n, skarve, *tjonen, *tjont, *ring, *illevoren, *ulik, ulikleg, ugjæveleg, vond (»v. gærningar, vanar, tankar«), fanteleg, fante- (»*f.-læte«, n., = »f.-lag, n.); (ringe), *skrata'; (uduelig), *rata, *raten, ratleg, *tjonen. Også * u-:

u-smak, m., urâd, f., uvane, m., udâm, m., uskik, m., uføre, n. Jfr. *il', ilde (Fr. H.). (S. heter ikke dârleg i *). **Slet, mobſ. gobt,** jfr. *god og *il'; *god — vond, vand (»god — vand å læse«, om læsestykke). Jfr. *vel — ille. »Ej skarve kjærre«, Ejn skarve gamp. Ejn klen styremâte, ɔ: **Beſtyrelſe**; ej lâk styring. Ustyr, n. Gjære nâkot ulikt. „Det laakeſte Tidsrum" (O. Arves.). „De lyſe og laake Tider" (O. Arves.). „Den ilde Medfart, han . . ." „En ilde Aabenbarelſe" (O. Arves.). »Pius VI døde af ilde Medfart« (ɔ: -færd). Fr. H. **S. Beſtyrelſe,** ustyr, n. **S.** (el. ſtadelig) **Eiendom,** u-ejgn, f., u-ejge, f. **S. Handl.,** u-værk, n., ugjærd, f., ugjærning, f., *vond g. Jfr. **Ubaab. S.** (daarlig) **Karl** (el. **Perſ.**), skarv, m., rating, m., *rate-man. **S. M.ſter,** uty, n., stygge-ty, n. Jfr. **Pak, Slyngel. Selſkab af ſ. Perſoner,** il-røte, n. **S. Slægt,** il-røte, n.

Slethed, lâkskap, m. (»oftere«) lâkhejt; vondskap, m.

Slethøvl, slet-høvel(y), m.

Slette en Sag, *forlike; *jamne, *slette. Jfr. *slette over, y, ɔ: „beſmykke". **S. ud,** *turke ut, *mâ ut, *slette ut, strjuke ut.

Slette, en, slette(ee), f.; („gold, ſtovbevoxet"), *mo (Østg.). **Fuldt af S.,** *slet-lændt.

Sletøge, bile, f., jfr. **Bil(e).**

Slev, slejv, f.

Slibe (hvæſſe), slipe(ar), kvætje (-kvæt, -kvatte, -kvat'), strjuke (-strauk), skjærpe (Asbj.); jfr. *bryne, *kvæsse. **S. uden Baand,** tur'-slipe. Mk. ro-slipe, ro-slipad. Mk. og ſtrâk(o), n., ɔ: **Hvæſſeſten, Bryne;** kvâte(o), f., ɔ: den ſlebne Æg; ejt slip, ej kvætje, ɔ: „ſaa meget, ſom man kan ſlaa med en ſlibt Øe, inden den maa hvæſſes op".

Sliber, slipar, kvætjar.

Slibeſten, *slipe-stejn, jfr. *kvat-s. (kvass.). Mk. (**Slibevand: Grus, Mudder i S.**"): *kvat-vatn, kvâte(o), f.(?), slipegrut, n., -sand, m., = kva't-aur, m., -gâr(o), n.

Slibeſtikke (at holde el. ſtyre det med, ſom ſlibes), *kvat-bejn, *kvat-bjørn.

Slibning, sliping, f., kvâte(o), f., kvætjing, f., kva't, n. Mk. og bryning, f. og kvæssing, f.

Slibrig (n. ſ. ſlibberig; t. ſchlüpfrig), *slejp (J. Lie), *glætten; (om Jorden), *sva(d), sva(d)en („helſt i Neutr.: svadt, bergsvadt, jords."); (om haarde Ting), hâ'l. »D'er hâlt og sva'e«. Jfr. **Glat. S. blive,** *slejpne(ar); jfr. slejpast, ɔ: „belægges med Slim". **Blød og ſ. Bund i Baandet,** slie-botn, m. **S. Stok** el. **Træſtamme,** slejp, m. Især om en rad av stokker til underlag i en kørevej: *slejpar = *lunnar. Mk. slejpe(ar), ɔ: **lyøre paa** *slejpar.

Slibrighed, slejpe, f.

Slid (at ſlides), sli't(i'), n., gnag, n., gnagster, m., brukting, f.; (**Forſlidelſe**), tjâ'k, n., tjâning, f.; (**Møie**), plâr, n., plâs', n., gnag, n., slit, n., slite, f., plunder, n. **S. og Slæb** (ideligt), pænting, f. (e), pæ'l, n., stri't(i'), n., trav, n., streting(i), f., traving, f. Jfr. **Arbeide, Anſtrængelſe, Strabads, Beſvær, Møie. Med S.** (**Møie**) **forbunden,** plârsam, plundersam. **Som medfører meget S.,** slitsam.

Slide (opſlide), slite (-slejt), *s. ut, lamre (ar), pænte(ar), brukte(ar); (**rive**), *slite (dv. *sliting, ɔ: Riven). **S. i,** tikse(ar); (**gnave**), jfr. **Gnide, Forſlide. S. paa,** (afgnide), mâ (-dde), tjâ (-dde), tjâke(ar) (sv. * tjâka); (**træffe, ſtræffe**), tâge(o) pâ (tøge, tâgâ), tâtte(ar). Jfr. **Gnide, Strubbe, Svælle. S. ved ideelig Berørelſe,** knøjve (-de). **Slides,** brankast, gjærast, tjâne(ar), tjâast. »Det brankast alt, som brukt er«. »Det gjærest alt, som brukt verd«. **Paaſeende til at ſlide,** slitande. **S. og ſlæbe,** slite (— slejt). *bale, *plundre, gnage (— gnog), *gnagse, *pjage, plâsse(ar?), pæle, ar? (jfr. sv. *pâla), sene(i), ar (»han sena' og rodde«), strete(i), ar (strejte; gl. n. strita, sv. streta), rute(ar), trave(ar), tråke(ar), trægle (e, -ar). **Som ſ. og ſ.,** gnagsam. **En, ſom ſ. og ſ.,** travar. Jfr. **Arbeider.**

Sliden (Slid), sle't(i), n. »Det gjek med slit«. »Med rev(i) og sle't«. (**Riven i**), tiksing, f. Jfr. **Gramſen, Slid.**

Slig, *sli'k, sâ-voren(o), sâdan. *Dan, ɔ: beſtaffen, ſtikket. Dv. *dane, ɔ: **banne.**

Slik (Ubetydelighed), slik', m. Jfr. **Gran(d), Smule.**

Slikke („noget at ſlikke paa", for Bufæet), slejk, m.

Slikke, slikke(ar), slejkje (-te). **S. hinanden** (om Dyr), slejkjast.

Slikken, 1. slejkjing, f.; 2. (**Adj.: ſlikken, Fl. slikne; ſlikvorn**), *slejkjen. Mk. og *kræsen, *mat-gran' og *mat-vand, ɔ: „**kræſen paa Mad**".

Slikker, *slejkjar.

Slikkeri, god-bete, m., loste-mat, m., fyse-m., skjesse-m., krås, f. (n.?). Jfr. **Lækkerbiſken.**

Slikmund, krâsar? (til *kråse, ɔ: „leve lækkert"), mat-krok? Jfr. **Lækkermund.**

Slim, sli'm, n., sli, n. (sly), glye, f., klejmer, n. (Lm.); (vedhængende), slejpe, f., slep(i), n.; (**paa Træ i Vand**), ulke, f.

S. i Struben, ryde, f., skryde, f. (skrye, skry). **S. om Frøernes Æg,** gåple(o), f. **Hinde el. Lag af S.,** slime, f. Jfr. Gelé.

Slimagtig, slim-, sli-, *slien, *sejg. Jfr. Klæbrig. **S. Masse,** slie, f., slinke, f. (sv. slinka, ɔ: Slimvægter). **S. Vægter i Vandet,** sli, n. (sly),

Slimaal (*Myxine glutinosa*), slejp-mak', m., pi'r-ål, m., *kvit-å'l, *igr-ål, orm, m.

Slimes, slimet blive, slimast, sliast (slyast), slejpast, *slejpne; (affætte Bædske), råast.

Slimet, slimot, sliot; ulkot.

Slimflod (Bronkit?), jfr. *kov(oo)-hælle, f., ɔ: „Samling af Slim i Lungerne el. Struben". Hælle, f. (e) = fast, sammenhæng. Lag: *aur-, lejr-, is-hælle.

Slimhinde, kvælje, f., sejme, f., slime, f. Mk. *kvæljast og kvælje-læggje, ɔ: „belægges med Slimhinde".

Slimfjertel, *slim-*ejtel, m. (?).

Slimsamling i Lungerne el. Struben, kov(o)-hælle, f. Jfr. Slimflod.

Slimvægter i Vandet, gysk (jysk), m. Mk. gysje, f., Dynd, Mudder.

Slingre, ranke (sv. ranka), reje(ar), slænge (—slång, o), rugge, skjejve (ɔ: gaa i skjæv Retn.), kåvle(o), (paa Bølgerne), *svage; (rave), væge(e, — vog), *vagge, *rejle. Jfr. Balle, Balancere, Svaie.

Slingrende, *rank. Jfr. Rank (Fartøi). **S. Gang,** rejl, m. (av *reje); jfr. reje, f., „Gynge". Rejl ær og = Bølgegang. Jfr. Gynge.

Slingring, rank (rånk), n., sva'g, n., *rugging, *skjejving, slæng, m., ɔ: „Fald til Siden, Stød".

Slip give, gi(ve) efter. Mk. og *ut: »Han laut ut med det«. »Han vilde ikkje ut med det«. Også *ombære. Jfr. Undvære.

Slippe (noget løs, lade gaa, fare; give Frihed, Afgang til), slæppe, e (-te), fløjgje (-gde), ɔ: eg. lade flyve; løjse (-te), *late ut. »S. vatnet«, ɔ: aabne en Dæmning. Jfr. *slå op vatne', stæmmen. **S.** (blive el. være fri for), slæppe (— slap). **S. fri,** *slæppe unda(n). Jfr. Undslippe, -komme. **S. op,** trjote (— traut), *skorte. Jfr. Mangle. **Han slap dog taalelig fra det,** jfr. »han kom atter med æra og både ejro«. **S.** (ud, inb), *late (ut, in). **S. helskindet fra,** *ake med hejlom. **Sluppen** (løs), fløjgd, *sloppen, *ut-s. **Som let slipper** (slip-hændt), *slæp'-hændt, *slæppen. **At man f. noget,** slæp', m. Mk. slæppe-tak, ɔ: tak, som slæpper, ɔ: glipper; slæpping, ɔ: Slippen.

Slitage, slit(i'), n.

Slobrok (t. Schlafrock, n. f. og holl. slaaprock), [slåprok', m. H. P. S.: sove-, sæng-, morgen- el. nat-kjole. Molb.: nat-kjortel, over-k.

Slot (t. Schloß, n. f. Slot), (hos os) borg, f., *kongs-gar(d); hærre-gård, h.-sæte, »gård« (»han tjener i gården«), *slot(o'). „Nyere Ord". Jfr. Hof, eg. gård. Jfr. Hotel, Palads.

Slotsfoged, *vakt-mester (på slot).

Slotsforvalter, vaktmester, tilsyns-man (på slot); gårds-mester?

Slotsport, borg-led(i'), n.

Slotspræst, hird-præst. H. D. I sammens. ær slot som enstavelses meget næmt: slots-grav, -kirke, -præst, -vakt. Mindre let falder kongsgårdsgrav, -vakt. Dærimod kunde kongs- i nogle ord og gårds-, ɔ: hærregårds- i andre sættes for kongsgårds-, hærregårds-: kongs-kirke, kongs-vakt; gårds-vakt, -tårn? d. e. vakten i »gården«, tårnet på gården. Jfr. (lettere ord) tillægsform (particip), genvirkende (reciprok), uvirkende (intrans.) for tillægsordsform, gensidigvirk., uinvirk.

Slu, *slug (slu), *sløg (gl. n. slœgr), *hå'l, *slejp (ɔ: glat), *mejn, *amper, læntog(e), *fu'l, *in-fu'l, *mang-slungen; („som veb at skjule sine Tanker"), *løjn, løjnen, løjnsam. **S. Person,** sluging, m. (sluing). Jfr. Listig (Person).

Slubbert (jfr. n. f. slubbern, ɔ: være skjødesløs, sluske), se Sluft.

Slubre („søbe med smaskende Lyb"), slurpe (ar). Jfr. Smaske.

Slud, slætte(e), f. (slatr), *halv-s., valle-s., slatter, m., halv-gåte(o), f., *sluss, n. **S. med Hagl el. smaa Ispartikler,** jøkle-fal', n. Jfr. Isslag.

Sludder, tøv, n., va's, n. Jfr. Vaas.

Sluddervorn, *tøven, *vasen, *bræle-sjuk; skravlet. **S. Pers.** (Mand), jåling, m., gåle, m.; skravl, m., skravlar; (Kvinde), jåle, f., gjæle, f. Jfr. Taabe.

Slude, slætte(ar) (sla'tre), halv-slætte(e).

Sludre, *tøve, *vase, *jåle. Jfr. Vaase og Bæve.

Sludveir, slætte-ver'(e), n. Mk. slætteføre, n., ɔ: Føre med vandfuld Sne paa Jorden; s.-kave, m., ɔ: en tæt Sludbyge.

Sluffe („ringe Karre el. Slæde, som slæbes henad Jorden"), jfr. slådde(o), f., „en stor Slæde til Stenkjørsel",

Slug, svælg, m., slu'k, n., glu'p, m., gap, n., glop(oo), m., gli'p, m., svælg-rom, n. Jfr. Gab.

Sluge, sluke (-te), glupe (— glaup), gløjpe (-te). **S. i sig** (med Haft, graadig), sætje i seg, vælte i s., rive i s., bære i s., kvælve i s., fure i s. (ar); hække (-te), glæfse (-te). »Mumle Gaaseæg kvælvede det i sig altsammen«. Asbj. »Han

glæfser det i seg«. »Hække maten i seg«. S. noget, som er for stort el. for haardt til at glide ned i Svælget, *svælgje i sprøi, *s. i halsen, *sætte i halsen.

Slugen, 1. hæksing, f.; 2. (som sluger, slugvorn, slugende), sluk, *gløjpen, *håsken, *hæsk(e), *ræven, *hæken, *glu'p? (ɔ: glubsk), *ål-æ't. Jfr. Graabig.

Slughals, jfr. gløjp, m. (av gløjpe, ɔ: sluge), ov-nøjte, f., ov-etar, m. Jfr. Fraadser. Mk. »han å't både rått' og råte'(o).

Slugvom, jfr. Fraadser.

Sluhed, *sløgd, f. Gl. n. slœgd.

Slukke, sløkkje (-te) (slækkje). Gl. n. slökkva. Sv. släcka. **Slukkes,** sløkke (— slåk' — slåkke', o), slåk'ne(ar). Gl. n. slokna. Sv. * slökka.

Slukkevand, sløkkje-vatn.

Slukning, sløkkjing, f.

Slukøret (med nedhængende Øret), la'p-øjrd, lav-ø. (av *lape, *lave, „hænge slapt ned"). Jfr. sv. sloka, »nedhänga slappe«. (Flau, ydmyget), ångel-sår(o), eg. saaret af Angeln (om fisk).

Slummer (t. Schlummer), let søvn, blund, blunder, m., svævn, m., dorm, m. (Lm.). Jfr. Døs.

Slummerbrukken, jfr. *svævn-øren (sømn-øren), svævn-rusk(j)en. Jfr. Døsig. Dertil svævn-ørske, f., *svævn-orar, fl. Jfr. Søvn (Forvirring af S.).

Slump („Mængde, Kvantum"), slump, m., klat', m., dank, m., sope, f. (ɔ: noget sammensopet): *hejle sopa (ikke soppa el. suppa) = *hejle smælta. S., liden (Rest, Levning), skyld, m., skvæt', m., dåg'(o), m., skjærv, m. (mk. skjærve, ar, ɔ: bele en Slump), såpe(o), m. Paa S., *på slump, på ejt rå'm, på ejt rå'k, n., *på ejn dejs (»det gjek på ejn dejs«; jfr. »lat det nå rykkjast«), *på ejt gisse, på ejt ru's, på ejt hit'. Maal paa S., gisse-mål, n. Mk. gisse-mil, f., -time, m. (mots. klokke-time). Kast (med Garnet) paa S., vone(-ar)kast.

Slumpe til, *slumpe, hæppe til (ar), vingle(ar), smikkast, *råke til, *skure, hæmre(ar), druse til (-te), ruse(ar og -te). Sv. rusa; gl. d. ruse. S. uheldig til, sløsne(y, -ar), gjære ej sløsne. »De' sløsna' så til«. Av sløsen(y), ɔ: uheldig, — som slumper til at gjøre noget Galt. Gl. n. slysinn.

Slumpelykke, slumpe-lukke, f., hæpne, f.

Slumpeskud (som kun ved en Hændelse træffer), råm-skåt(o), n., slumpe-s. Dært. *råm-skyttar. Mk. Held til at træffe, råkna', m.

Slumpesmed (som kun af og til gjør godt Arbeide), råm-smed, m.

Slumpespil, våge-spe'l, n., -stykke, n. Jfr. Slumpetræf, Bovespil, Hazard.

Slumpetræf, slump, m., høve, n., slumpehøve, s.-råm, n., hæp', m., blinde-kast, n., sløsn(y), vågna', m., va'm, n., vå'g, n., vingl (vingle), n. (»ej «vingle gång«, ru's, n.; (heldigt), hæpne, f. Jfr. Lykke. Mk. *hæppen, ɔ: begunstiget af et heldigt Lykketræf. Forhaabninger, som kun beroer paa et S., vingle-vo'n, f. Jfr. Lykketræf. Paa S. beroende, *råken.

Slumre (ældre dansk slumme), *dorme, *blundre, *slumre. S. ind, sovje(y), n. Av *sove. Gl. n. syfja, blive søvnig.

Slunken, *svang, mager, *slåkot, *slåmen, ulænkeleg. S., lang Figur, ulænke, f. Jfr. slåk, m. og såke, f., ɔ: lang og mager Krop.

Slunte, *slunte, *sluntre, slætte(e, -slat'), *slarke, *drive, *slænge (slång, o), *ræke (— ra'k). »Han gjek her og slat ejn hejl dag«. Jfr. Ledig gaa, Drive.

Slup, slu'p, m.

Slurk, slurk, m., su'p, m., svælg, m., såpe(o), m., støjt, m. (»take seg ejn s.«) Jfr. Mundfuld.

Slurke („søbe i store Drag"), slurke(ar); supe (— saup — såpet, o), ɔ: „tage en og anden Slurk".

Slurv, en, rusk, m., slarv, m., slarve, f.

Slurve, *søle, søjle (-te), *rote, *slarve, *slurve. Jfr. Jaske.

Slurveri, jfr. Slusteri.

Sluft (Perf.), snye, f., uværde(y), f. (B. B.); også *slask, *slarv, *slark, *slub, *slamp, *slams. (Hunkjøn), slarve, slubbe, slamse, slunse, slumpe-rysse; skjet-su (ski-), ɔ: en Sluske.

Sluske (arbeide skjødesløst), klusse(ar), *klunse, *slurve, *slarve (sv. slarfva), skjådre(o), læpe(e), *slabbe, *slamse, *slubbe, *ruske, *rote, rafse (sv. rafsa). (Være skjødesløs el. fenærdig), søjle (-te) (*søle). Sv. söla. D. søle. Jfr. Fuske, Jaske, Klubre.

Slusteri, jfr. klu's, n., klusing, f., uværde(y), f., *roting. Jfr. Flikværk, Lapperi.

Slusket, læpeleg(e), læpot, ruskjen, *vaden. uværden(y), vær(d)laus(y). S. Arbeide, *van-gjærning. Jfr. Skjødesløs.

Slutning, slut', m. (slu't), slutna', m., ende, n., endskap, m., *ending; ned-lag, n., ut-fal', n., ut-gang, m., lykting, f.; (Udfald), endelykt, m. (gl. n. endalykt, f.); (Ende, især paa et Arbeide), trøjt, m. »I trøjten«, ɔ: i Slutningen. (Seneste Tid), si(d)kast, n. »*På sikaste(t)«. På sikasten. H. D. Til Slutningen (helt

ud), *til ende(s). *Til slut', ɔ: tilsidst. I S., *på slutten. **Slutninger gjøre,** døme (-de), domte(ar). Jfr. Ræsonnere.

Slutningsstykke, ned-lag, n. Gl. n. niðrlag.

Slutsten i en Mur (som dækker Kanterne af to underliggende Stene), fællingstejn, m.

Slutte (holde el. høre op), lykte(ar), slutte ar („nyere Ord"); trjote (— traut), *t. op. **Bogen slutter,** b. endar. Jfr. Ende faa, Ophøre. (Ende, slutte med), luke (ar), ende, ar (*halde op med); (afbryde), slite (— slejt): s. laget (jfr. Stille og Opløse); (fuldføre, især et langvarigt Arb.), trøjte (-te); (fuldstændiggjøre), *fu'lne (gl. n. fullna), *ful'-føre, *ful'-ende; (formode, mene), tænkje (-te), sk(j)ønne (O. J. Højem), spå (-dde): »Eg sp. det«, ɔ: jeg tænker det; (gjøre en Slutning), *slutte, *spå: »Eg sp., han er komen nå«(o). Jfr. Formode. **S. med** (opgive), *læggje ned. »Han kan aldri l. det ned«, ɔ: glemme det. **S. til** (passe), falle (fæl' — fal' — folle'), f. åt (»det fæl' godt åt«), *sitje (godt, vel?). **S. sig sammen,** kåte(o) seg i hop(ar). Jfr. Stuve. **S. sig til,** s. **Selskab,** *slå seg til, s. i lag med, i hop med; *slå lag, læggje lag, halde i hop med, hålde sig til; *gi' seg i lag, i hop med; sælle sig med (?). **S. tæt,** *passe, *høve, *falle. **Ikke s. tæt,** ljuge (— laug): »Døri(y) lyg, ɔ: det trækker igjennem Døren. **S. En inde,** stængje inne. **S. Klæderne til Kroppen,** knæppe (-te). Av *knap', ɔ: trang. **Sluttet** (færdig, forbi), *gjort, frå seg g.: »det var alt g.« **Have s.** (være færdig), jfr. Færdig; Nok. **S. Selskab,** lag, n.

Sluttelig (efter t. schließlich), *endelege. Dette „sluttelig" kaller Molb. en „forkastelig Germanisme", som „findes hos nogle Nyere". S. for rimeligvis, „formodentlig" finner Molb. derimot i sin orden, men så brukes ordet neppe av nogen i Norge.

Slutter, fange-vaktar, m.

Slutteri, gælds-fængsel.

Slynge (kaste), slængje (-de); (flette Baand), slyngje (-de); gl. n. slyngva; (lægge i Bugter), lækkje(e) (ar). **S. sig,** snu (-dde) seg, vinde seg (— vat'). **S. om** (vikle, vinde), snare(ar), vippe, ar. Fr. Bg. **S. sammen,** vingle (jfr. Forvikle), fløkje (-te), *flætte ihop(ar), slyngje (-de).

Slynge, en, slyngje, f.

Slyngel (t. Schlingel), *knigt, *skarv (H. Ibs.), *fant, rad', m.; kæltring (eg. dansk). Jfr. Skurk, Skjælm, Erke-. **Uforskammet S.,** skjæmme-ting, n. **Slyngler,** *skarvepak. »Gutten skjældte Kongen og Dronn. og Kongsdatt. ud for noget Skarvepak«. Asbj. (S. ær eg. en doven pers., likesom [norsk] slyngjar).

Slyngelagtig, *fante-, *skarve-, (knigte-), *låk, *ring, *kle'n.

Slyngelagtighed, fante-lag, n., f.-færd, f., f.-tåt', m.

Slyngelaar, slængje-år. Lm.

Slyngelstreg, *fante-stykke, f.-færd, f., u-stykke(r). Jfr. Skalkestreg.

Slyngning, slyngjing, f., slæng, m.

Slyngplante, klive-, klivre- el. klængjevåkster. Jfr. Klavre og Plante.

Slæb, 1. (Anstrængelse), slæ'p, n., træ'l, n., træling, f., stræv, n., starv, n., stræving, f., stre't(i), n., ba'l, n., ma's, n. 2. (Efterslæb, noget man drager efter sig), slø(d)e, f., slode, m. (mk. slolæsse). **S. paa Klæder, Kjole,** drag? jfr. slode, m., sløde, f. Slæ'p, n. ær „tungt Arbeide".

Slæbe (arbeide haardt), slæpe, ar („nyere Ord"), træle(ar), stræve(ar), starve(ar), strete(i'), ar (gl. n. strita, sv. streta), *slite, bale(ar), base(ar), armast, kare(ar), slave, ar („nyere Ord"). Dærtil stre't(i), n., streting, f., stre't-arbejd, ɔ: trælsomt Arbeide. Jfr. Træle, Slide. (Anstrænge sig, f. E. med en tung Byrde), stærte (starte), e, stinte(ar); (slæbe med Møie), vinne (— van'): »vinne båten fram«. »V. seg fram«. **S. sig frem,** drage seg (fram), grave s. fram (hejm, unda'); kare (ar), starve(ar), *stauke, *klundre, *harke, *krjupe, kræke(e, — krak), kave avsted (B. B.). »Starve seg hejm«. »D'er knapt så møket, han starvar og gjæng«. Mk. klunder, n., klundring, f., ɔ: „møisom Gang". **S. sig frem i Modvind el. Uveir,** strotle(u). Dv. strotl(u), ɔ: besværligt Veir. **Man slæber sig igjennem,** *det grævst av. **S. bort fra rette Sted,** *drage, hand-drage, drasse(ar), *drasle. Dv. *dragster, dragsam. **S. efter** (danne et Slæb, hænge bagved), slo(d)e(ar). **S.** (noget) **efter sig,** slo(d)e, slø(d)e (-de), især „Øg paa et Underlag af Grene". Gl. n. sloeða, trække henover. **S. henad Jorden** (ikke løfte op), *drage, *dragse, *drasse. **S. henad Marken** (blive slæbt), dragast? **S. med sig** (med Møie), *drage, *dragse, dragast med. **S. med noget, man ikke kan faa rigtig Stik paa,** knå(d)e(o), ar, ɔ: ælte, mænge. »Han knå'ar med det sændå«. Dv. knåing, f. **S. paa** (være besværet med), *drage, dragast med. **S.** (drage) **noget Let,** *drangle. **Slæbende,** dragande (»dej kom dragande«); (om Stil), lang-drøg (målføring?), lang-drjug. **S. Person,** træ'l, m., *slæpar, *våsar, *strævar.

S. gaa, sloke(ar), slome(ar). **Gaa i ſlbe, ſlæbende Klæder,** slamse(ar). Sv. slamsa, ɔ: ſluſte. Jfr. Slænge. **Dragt Hø, ſom ſlæbes,** slo(d)e, f. Jfr. sloge, f., ɔ: „Løvgren at drage Hø paa".

Slæben, slø(d)ing, f., sloding, f.

Slæber, *slæpar, *gravar, *stre't-hest.

Slæbeſto, se Hem(me)ſto.

Slæbetøug, jfr. drag-rejp, n., ɔ: Reb at trække med, drag-tåg(o), n. **Følge, gaa med paa S.,** være vare-våt', m. Eg. bære Reſerve-Vante. Jfr. *fare så som ejn vare-våt.

Slæbevei (hvor man ſlæber el. drager noget frem), slo(d), f., slæpe, f., slo(d)-væ'g(e), m.

Slæde, slede, m.; (kort, til Tømmerkjørſel), dråg(o), f., vage, f., støtting(y), m.; (liden), kjælke, m.; (ſmal, at age paa), *letting-s.; (med Rygſtød), *ro't-slede; (uden Jernbeſlag under Rederne), treskoning, m.; (Tømmer-), se Kort S. **Der kom en Mand med en S. i Beien,** jfr. *det kom bjørn i barne-lejk, ɔ: „der kom en ubehagelig Afbrydelſe". Mk. slede-brugde, f., ɔ: opſtaaende Kant paa Enden af en S.; s.-føre, n.; -grind, f., Rammer omkring Læsſet paa S.; -mej', m. (jfr. Rede); -tre, n., ɔ: Nagler og Støtter i en S.; -værke(y), n., Træ til en S.

Slædeaag (Tværtræ mellem Rederne), flaute, f., f.-stok, m., hørning(y), m.

Slædebeſlag (-Skoning), andre, f., drag, n., skoning, f., spång(o), f., andring, f.

Slædekarm, mej'-tråm(o), m.

Slædenagle („en af de ſmaa Stolper, ſom ſættes i Rederne for at bære Slædebunden"), *stab-band (stavb.), stabbænde, n. (stal'-band); knåt', m., fjetre, f. Til ordet „Slædenagle" passer ellers bedre *stabband om de to og to nagler, som går fra *remmerne(i), ɔ: sledens „Langbjælke", ned til og i mejerne, og som klemmer knåtterne mellem sig. Sommesteds kalt fjetre, f.

Slædenaver, stabbænding (stav-b.), ɔ: „Bor, ſom paaſer for Slædenagler".

Slæderyg, rång(o), f. (fl. rænger), brugd, f., kar', m., ro't, f. Mk. og styre, n., grind, f.

Slædeſpor, slede-far, n., låm, f.; også mejd', f., slede-m. Jfr. Spor.

Slægt — Art, slag — under-slag? over- — under-s.?

Slægt (jfr. Familie), æt', f. (ægt; gl. n. ætt, også átt), slægt, f., hus (som i konge-h.), slag, n.: folke-slag (f. e. ejt små-kyndt folkes.), folke-føre, n., æt-rev(i'), n. (gl. n. ættrif). Også kjøn (»kyn«), n., grøde, n.; (om Dyr), bøle, n. Jfr. Yngel, Kuld. (Slægtninger), *skyld(n)ingar, *skyld-folk, *æt-folk; (Generation), ætled (Molb.); (Slags), slag, n. Gl. n. slekt. „Dog ſynes Ordet at være fremmedt". **S., ond,** ukjo, n. (utjo). **I S. med,** *skyld (»ejn el. til ejn«). Gl. n. skylðr. Sv. skyld. **Vor S.,** *vårt folk el. folket vårt. **S. efter S.,** *mann etter mann. **Slægtens Formindſkelſe,** æt-spille? (Spille, n., ɔ: Forødelſe). **Af god S.,** æt-god (Molb.). **Af høi S.,** æt-stor (Molb.), høj-byrdig. Jfr. Fornem. **Kommen af en vis S.,** ættad frå, or; »Dej er ættade or same bygdi«. **Han ligner ſin S.,** *han likjest sinom. **I S. optage** (adoptere), æt-lejde (-de). Gl. n. ætt-lejða. Jfr. Adoptere. **Udlede ſin S. fra,** ættast frå, *være ætta' frå. **Noget, en S. adſtiller ſig fra en anden ved,** ætta(r)-mærke, n. **Minde el. Tradition i en S.,** ætta(r)-minne, n. **Skam, Vre for en S.,** ætta(r)-skam, f., -pryde, f.

Slægte paa (ligne), brå på (-dde), brægde på(ar, -de), slægtast på, artast på, likjast. »Han brår på far sin«. »Han artast på folket sit«, ɔ: paa ſine Slægtninger.

Slægtfølge, æt'-led. Molb.

Slægtgren, æt'-gren?

Slægtlinie el. -Række, æt'-læg', n. (gl. n. ættleggr); *grejn, f.

Slægtning, ætman (Molb.), ætting, m. (Lm.), skyld(n)ing, m. (gl. n. skyldingi), kynning, m., kunne, m.; (tvindelig), frænke, f.; (i Sidelinie), frænde, m.; (fjærnere), sivjung (sævjing). Gl. n. sifjungr, ɔ: Paarørende; Svoger. »Det er skjel (skil) på frændar og framande folk«. **Slægtninger,** *folk (ejns), skyld-f. (J. Lie), varna(d), m., til-varande, av *vare (f. varde), ɔ: „bebkomme, ſtaa i Forhold til, være beſlægtet med"; (nærmeſte), ejgje-folk, n., ɔ: Ens Egne. **S. i fjerde Led,** trimænnings-bårn(o). **Uden S.,** frænde-laus. **Have mange fattige S.,** jfr. »ha' ej lang rove til å drage«. **Gjæſtebud, hvortil kun S. indbydes,** frænde-gilde. Molb.

Slægtregiſter, sætte-tal. Molb.

Slægtsbegreb — Artsbegreb, jfr. over — under-»begrep«. Se og Begreb, »omgrep«. Likeså Genus og Species.

Slægtſkab, skyldskap, m., frændskap, m., skylde, f.; (fjærnere), sivje-skylde, f. (jfr. Svogerſkab og Beſvogre); (ubetydeligt), små-skylde, f. **Avl i for nært S.** (f. Ex. af Kjør), skyldskapsavl. Asbj.

Slægtsmærke, *æt'-mærke (»ættar-m.«).

Slæng (Kaſt), slæng, m., kast, n.; (Følge, Selſkab; med Ringeagt), hærke, n., høkle, n., hurv, f., hårg(o), f., *hærke-h.; ty, n.,

fante-, skarve-, stygge-ty. Jfr. Pak, Pøbel.

Slænge (kaste), slætte, e (»s. med handi«; »han slætte det frå seg«); hæmpe, ar (»han tok og hæmpa' dej ut«), hive (ar og -hejv), slængje (-de), hævje (— hov, hovet), fløjgje (-de), ræke (e, -ra'k), sende (e). »Han ra'k pengarne på bordet«. Mk. »slængje kjæften«, ɔ: *gi vondt (av seg); slængje-namn, n., ɔ: Øgenavn; slængje-ord, n., ɔ: *fant-ord. (Henkaste fjødesløst el. paa Slump), søjle (-te). Dv. søjling, ɔ: fjødesl. Hensłængen. S. fig ned, slængje seg ned, kaste s. ned. Slænge Tiden hen (gaa ledig, være uflittig), drive (— drejv), *rangle, slænge (slång, o), ræke (e -ra'k), *danke, *drive dank (sv. slå dank); slarke(ar). Dv. *slark, boven Perf. S. hid og dit, f. løs, jfr. *dille, *dangle, *dingle, slænge (slång, o), slætte (— slat), *slamre; (hænge og slænge, om Klæder), slamse, ar. (Jfr. Slæbe). Jfr. og Slatte, Dingle. S. med Kroppen, *linke, *lakre, *likre, kinke(ar), *kinkse; kaste på seg (ikke = kaste på' seg), hive (ar og -de). Slænges hid og dit, rækast(e).

Slængen, slænging, f.

Slæntre, rangle(ar). Jfr. Drive (omkring), Slænge.

Slæt (Øs), *slåt', m., slåtte, f., slætte, n.; (Klokke), slag, n., kl.-slætte, n. Mk. dags-slætte, n., ɔ: ejn kars slåt' (for en dag), åttedags-alætte. I * ær slætte også *slåttemark, f., slåtte, f., „især i Fjælbene": *fjæl-slætte, skog-s., hejm-s.

Slætmand, slåtte-man (fl. sl.-folk); *sl.-kar.

Sløie („fluftet, uorbentl. Kvindfolk"), sløre, f. Jfr. Sluft.

Sløife, en, lykkje, f., *drag-l. Jfr. Løkke.

Sløife, lægge ned, l. av, slutte med, stanse, avsige (lag, møte).

Sløifning, nedlæggelse, ned-lag, n.

Sløifjøle, lang-kjole, m., kjole. »Norsk«, efter Molb.

Slør, slø(d)e, f.(»?«), skyg', n. Jfr. Flor.

Sløre, 1. skyggje, mørkje, *skyle (jfr. Slør og Tilhylle). 2. (fælle rummere, knibe Binden), ta(ke) høgd.

Sløfe (øbfle, ø. med), sumle(ar), susle(u), søjle (-te), øjde (-de), sløse (-te; sv. sløsa), *mejske, mølske(y), måke (ut?). »Susle bort«. »Han søjlte de' frå seg«. Jfr. Forsøde.

Sløferi, øjdsle, f. (øjtle, øtle, oltle). Jfr. Øbfelheb.

Sløv, se Slev, slejv, f.

Sløv (til at bide: Kniv, stump), *sljo (slo, slje, sly, sjo; gl. n. sljór), *u-kvas', skjæmd, dauv-bejt, il'-bejt; (forsagt, ligegyldig), tykkjelaus (dv. tykkjeløjse, f.), hu'g-stålen(o); (døfig, noget mobløs), ukvien (ukviau, -og, jfr. kviog, friſt); (fortumlet, tankeſprebt), øvjarsam(y); (dum), *uhyggjen; (døfig, ikke oplagt), *doven, *moken, lomren(u). S. af Ubemattelſe, låken(o), *sig'. Mk. segen(i), segad(i), ɔ: træt, mat. S. være (fortumlet), øvje(y), ar, *såme. Jfr. Døfig, Fortumlet. S. Perſon, dovning, m., såming, m.; (ſ. [tungnem] Perſ.), *dauvhovud. Jfr. Døfig, Mat.

Sløve (afſtumpe), ukvæsse (-te), må (-dde), *skjæmme. »Du mår ut kniven«. Sløves (blive mat), sljoast (sløast, sløgjast; gl. n. sljófast); (fagtne), slone(ar); mo'kne, moknast (av), ɔ: falde hen i en Døs el. Dvale; *dovne av; *nyvast. S. af Alder, *attrast.

Sløvelſe, dovning, f.

Sløvgjøre, se Sløve.

Sløvheb (Matheb), hugløjse, hyggjeløjse; dauvskap, *dovenskap; saue-lag, n. S., tilfældig (Døfigheb), sjøl-dau(d)e, m.: »gå i s.«.

Sløvſkoet, *sljo-skod', slet-skod'(i).

Smag, sma'k, m.; (uegentl., efter t. Geſchmack), smak(?), skjøn (skyn)(?), gåning, m. (»de' var ikkje etter min g.«, ɔ: efter mit Sind); („Anſtrøg af noget"), tejst (tæst), m.; (Behag), gjetna(d), m., gjete, n., ɔ: Sind. Efter Ens Behag, *til gjetna(d)s, *til gjetes, *tillags. S. og Behag, liking, f. Stark, bitter Smag, brisk, m. Slet S., u-då'm, m., u-dæme, n. (jfr. *udæmd, ilbeſmagende). Med feiſt S., *rejnsmæka(d), *rejnsmakande, *snjæl'-smaka(d). Finde S. i, *falle på, like, synes om. Jfr. Ynde. Tabe ſin rette S., mågne(o) (mugne), *såne, lægne(e), *kasne, *ulne. Jfr. Dovne. Jfr. og Efterſmag.

Smage (have Smag), smake, ar; (ſ. paa), *smake, *munse (av mun'). Noget at ſ. paa, sma'k, m. Mk. og smake-bete (i), m., -sup, m. Nysgjerrig efter at ſ., *smake-kjær. Værd at ſ., smakande. — Smagende, smakande. S. ilde, *fu'l.

Smagelig, *smakleg.

Smagløs (flau, uſaltet), smak-laus, *dåmlaus (dv. dåmløjse, f.), *valg (dv. v.-smak, ɔ: flau S.), *kjærv (tjærv; sv. kärf). Jfr. Banſaltet; Flau.

Smagløsheb, smakløjse, f.

Smalle, jfr. jagt (jægt), f.

Smal, *sma'l (ɔ: ikke breb), mjå (mjåg, mjo), smeger(i'); *kle'n; *svin', tun'slægen(e); (om cylinderformige Ting, ſom Traad, Rør, Stænger), *gran'; (trang, indkneben), *klypen, klypot. Jfr. Smæl-

ter, Spinkel. **S. og høi, meget,** *ragen. **S. i Enden,** *skaten. **Den smalere Ende,** *gran'-enden, *klen-e. **Bli smalere,** *grannast, *svængjast (over magen), *mjåne, *klinkast (klen), smalkast, *smalne, smågne(o); (f. blive mob Enden), *kvæsse (-te), *skate; jfr. spete(i). **Smalere gjøre,** svængje (over magen), *smalke(ar), *mjåkke. **Smal Gang,** se Smug. **Smal Kost,** klen kost? **S. Punkt,** kne'p(i), n., strøjpe, n. Jfr. Pas. **S. Sag,** let sak. **S. Stykke,** mjåkke, m., mjå-lejte, n. **Den smalere Del af Laaret,** *mjå-læret. **Smaleste Del af et Klædningsstykke,** kne'p(i), n. **Noget smal,** *mjåleg.

Smalben, *mjå-læg', *smal-l., *gran-l.; snar, n., snar-læg.

Smalgang (i By), småg(o), n., krå'p(o), n., smætte, n. (småt', o, n., småtte, o, f.), stræte, n., gjejl, m., vejte, f. Jfr. Gybe.

Smalhalset (Flaske), trång(o)-halsa'.

Smalhans, (*han) smale-hans (eller *smal-hans).

Smalhed, *klenlejk; *gran'lejk, sværg, m., mjåkke, m., *mjålejk.

Smallæg, jfr. Smalben.

Smalne(s), smalkast, *smalne, smågne(o). **Smalnet,** insmalka(d).

Smalningen ovenfor Hofterne, mjå-ryg, m., mjå-liv, n.

Smalrygget, kvas-ryggja(d).

Smalvogen, mjå-vaksen.

Smaske, slabbe(ar), slafse(ar), smatte(ar), svalke(ar), *naske, *slurpe. »Hundene slafsede blodet i sig«. Jfr. Slubre; Smække.

Smaus (t. Schmaus), jfr. åte, f., eting, f., oveting, f., kråsing, f. Se og Lækkerbiften, Fraadseri.

Smause (t. schmausen), kråse(ar), kræse (-te); snope(ar), o: „snaske, æde lækre Ting".

Smaa, *små (Flt. til liden). I entallet sættes »små« til samlingsnavn: s.-sild, s.-korn. Dærtil smærre, smæst. Småforved uts.-ord ær = libet, sagte: småle, -springe. Også i nogle sammensætn. som: små-fe, n., -folk, n., -gut, -høj, n. **S., noget,** *småvoren. **I det S.** („stykkevis"), små-væges (-vejes). Isl. smávegis; *i veslingom (o: i Smaat). **Det er smaat med ham,** *han er ikkje høgfot'. **Mere smaa blive** (falde i mindre Mængde), *småne. **Til noget Smaat** (el. Simpelt) **nedlade sig,** *småminke seg. „Maaske for småmænke, e; jfr. småmænne, e«. Jfr. og småmad, o: Nedsættelse, Skam. **I s. Dele brudt,** små-bråten(o). **Af s. Dele sammensat,** *små-gjord. **I s. Partier delt,** *små-byt'. **S. Kager** (Kringler, Tvebakker og desl.), små-brau'. **Smaat** (Adv.), *smått', *små-: små-drive, o: fyge smaat; s.-hågge(o), o: hugge smaat (sagte); s.-hue, omtr. = s.-rope, o: raabe smaat; s.-skrike; s.-ljuge; s.-læ(gje); s.-rykkje, o: nappe smaat; s.-rø(de), o: tale saa s. (løselig) = *s.-snakke; s.-skåren, s.-skunde (seg), s.-springe.

Smaablommet, *små-rosa'.

Smaabrød („fint og smaat Hvedebrød"), se under Smaa.

Smaabøiger, *små-båror.

Smaabørn, små-bårn(o), *s.-folk, s.-lyd, m., s.-mængd, f. (for s.-umængd). Mk. *små-svejn, s.-taus, s.-jænte.

Smaadele (f. Portioner), veslingar, m. pl.

Smaadreng, *små-gut. **S., urolig,** gunegnasse, m., g.-stri'k, m., g.-hyn. (Strik, o: „lang, opløben Dreng". Hyn, m., eg. Bjørneunge (hun).

Smaadyr i Vand, vas'-kræ'k(e), n., vas'-kal', m., spræt', m., sprak', m. Jfr. Larver.

Smaafisk, se Fisteunge.

Smaafolk (simple F.), smæling, m. Gl. n. smælingr.

Smaafort (libet betacheret Fort), små-værn. H. D. I likhet med ene- og tværværn (o: Travers).

Smaafugl (Spurv el. af lignende Størrelse), spikk(j)e, m., mejs, f., skur, m. Mk. tite, f., titing, m. Sv. spink, grå-s. Sv. * spikke, spekke (Spurv). Mk. og s.-band, o: Kornbaand til Smaafuglene. Mk. gl. n. titlingr. Jfr. Fugl, liden.

Smaafæ („Faar og Gjeder"), smale, m., smæd', f., smæe, n., små'l, m., **smålåg(o),** n. pl. (ul-s., sau-smale, gjejt-s.); (små)-fenad, m. Sv. * smale, o: Smaafæ. Mk. smale-bejst, n. = s.-krøter, n. = smale; s.-bejte, n., -fal', o: Krop af Faar el. Gjeder; -fjos, n. = -flor, m., -kjøt, -lim(i'), m., -mark, f. = -bejte, -tad, n. = talle, m. »Bu å smale«, „Stor- og Smaafæ".

Smaagjæld, små-skuld, f.

Smaaheb, smålejk.

Smaahedsaand, jfr. små-sin', n.

Smaakopper, små-påka(r) (o), påke(o), f. (puku), kvejse (f.), *bole, f. Jfr. Kopper.

Smaakop-Ar, *småpåke-æ'r, n., påkemærke, n. **Smaakoparret,** småpåk-ærot.

Smaakornet, små-ky(r)nt; ejtrende småt. Jfr. ejter-sno, m., o: f. Sne.

Smaalig (knap, karrig), *små (»han er så s. av seg«), *småleg, *småvoren; *småhjarta(d), *småsam, stakarsleg; nau(d)arfængen, nauv (nøv, nauver, nauger), nånøjten, nøg', kle'n, granvoren, maur, pruten. Jfr. Gnieragtig, Lumpen. **S. Nøiagtighed,** *pruting. **S. Perf.,** *nau-

dar-man. Jfr. Gnier og Karrig. S. (Adv.), smålege. Altfor ſ. være, *prute, ar. Jfr. Vanſtelighed. S. uſagtig være, *krite.

Smaalighed (Karrighed, Knaphed), nauvlejk, m., naudahejt, f., nan(d)a(r)dom.

Smaamaſſet (Garn), *små-bunden.

Smaapenge, *småpeng(ar).

Smaapluk, tufs, n. Jfr. Lapperi; Plukke.

Smaarubet, *små-ruta'.

Smaaſild („omtrent af Størrelſe ſom Brisling"), musse, f. Mindre Sild heter ma(d), n. Jfr. Fiſketyngel.

Smaaſkov, *små-skog; (tæt, „hvor man vanſkelig kan trænge ſig igjennem"), u-rød(e)(y), n.

Smaaſtyet med klare Mellemrum, klår-skimlot.

Smaaſten, små-stejn, s.-hal', m.; kop', m. (jfr. Sten, ſmaa, rundagtig). Bunke af S., må'l(o), f. (mal). Gl. n. möl (malar). Sv. * mal.

Smaaſtilet, *småstilt (bok).

Smaaſtribet, små-rænda'(e).

Smaaſtykker (Stumper), smulder, n., må'l (o), f. »Slå i smulder«, »Slå i mål og mask«, ɔ: Splintre, Knuſe. Jfr. mål-ved(o-i), ɔ: Huggeſpaaner.

Smaaſysler, tusl, n., av *tusle (tutle), gaa ſagte. Jfr. Puſle.

Smaating (Tøi, ſom man gjemmer el. fører med ſig), kjo'n, n.

Smaatorſk, tørret, titling, m.

Smaatrave, dulte, ar (dilte, dulle, dille, tilte; dalte; dalle, daldre), *hultre. Dv. dult (dul', dilt), hulter, n. Se Trave og Trav.

Smaatærende, *små-nøjten, *s.-eten, *mat-liten, *fagr-eten, snæv (snøv); *tejren, *tærmen(e), tærm-æ't, tejr-eten (jfr. Sparſom); let-fød, let-fostra(d), ɔ: „ſom ikke kræver meget Foder, altſaa vel bare om Dyr". S. Perſ., *liten matman, *l. etar; tejr, m. (av *tejre, ɔ: æde ſparſomt, vrage Maden. Jfr. sv. * tedre, være blø; taire sig, være affekteret). S. være, *mingle.

Smaatærnet, se Smaarubet.

Smaaſiet, *gris-øjgd, som får gris-augo (om den søvnige, i spøk).

Smed, sme(d), m. (i').

Smede, smi(de) (ii, -de). Smedet, smid'. Smedet Arbeide, smi(d)e, n. Materiale til at ſ., smi'e-fang, n. Redſkaber til at ſ., smi'e-fang, smie-rejde, m.

Smedearbeide, smi'ing, f.

Smedie, smie, f. (smidje, smiggje). Mk. smie-bælg, -gruve (ɔ: »Esje), -hamar, -kål(o), -sinder, n. (ɔ: Smedegrus; Hammerſtjæl), -stabbe, -ste(d), n. (ɔ: Ambolt), -tång(o), f.

Smelte (ſaa til at ſ.), bræ(de) (-de), smælte (-e), *renne, *r. op (Metal, Sukker, Salt); tide (-de; jfr. Optø); (blive ſmeltet), *bråne (B. B.), smælte, e (— smælte el. smalt), smoltne, ar (sv. * smälta, smalt); (bli fri for Is), *ti(d)ne. (Bragt til at ſ.), smælta(d).

Smeltedigel, digle, f. (dejgle).

Smeltet (flydende), *bræd', *bråen, *smolten; (optøet), tid', ti(d)en. S. Fedt, smolt, n. Sv. smult.

Smeltning, bræ(d)ing, f., bråd, n. (jfr. brå-talg, -smør), bråning, smælting, f., *renning.

Smerte, en, (t. Schmerz), værk, m., sårlejk, m. (Lm.), vondske, f., hete(i'), m., svide(i'), m.. sviding, f., ſpræng, m. (*hovud-s.); (lang), pinsle, f., pine, f. („libet brugel."), liding, f. („libet brugel."), si-værk, m. (si = 1. altid, 2. allesteds). Mk. vånde (dansk) og sv. vånda, ɔ: svår pläga. Jfr. Pine. (*Vande, m. ær bare = „Vanſtelighed"). S. i Benene, bejn-værk, m.; (i Bryſtet), *bringe-værk; i Haandledet, af Forbidning el. Forſtrækkelſe), gjøjr, m. (gjøjre, f.), gjø, f., rene, f.; (i Hjertet), *hjarte-værk; (indvortes i Legemet), grav, n., gravelse, n.; (i Indvoldene), liv-ilske, f.; (i Lebene), led(i')-værk (jfr. Gigt); (i Lyſterne), *vondt i røjrom; (i Neglerødderne af Froſt), naglebet(i'), n., n.-sprætte, f., -frost, n.; (i Ryg el. Side), hål(d), hald, n.; (i Sinbet), *hug-værk, h.-sot', f., h.-sykje, f. (jfr. Bekymring, Vængſtelſe, Græmmelſe, Fortvivlelſe). Mk. *hug-il, -sjuk, il'-huga, ɔ: bekymret, tungſindig. S. i Tænderne, *tan'-værk, m.; (i Underlivet), *liv-værk. Smerter efter Anſtrængelſe, sle't, n. (i), styng, m., ne't(i), n. (av nite [— nejt], ɔ: ſtikke, ſmerte); (efter Barnefødſel), værkjer, m. pl.; (af Byld er), *bolde-værk; (Stenſmerter), stejn-sot, f.; (S. paa Grund af Søgang), *sjø-værk. »Kjænne sjø-værken« = »ha' sjøvondt«. S., ſom ligner Kniven i Legemet, knep(i'), n. S., ſom ligner Rivning i Legemet, rev(i'), n. (sv. ref), rænsl, n.: »rev og rænsl«; »r. i magen«. S. ſom af Udſpændelſe, ſpræng, m. Mk. hovud-spr. S., ſom gaar over fra Lem til anbet, siges at *dølpe, y, *flugte, *snejse. S., ſom ligner Svibning, svede(i'), m. S., ſtikkende, se Sting. S., ſtødviſe, *flage-værk, mots. *si-værk. Flåg(o)-værk dærimot ær „flydende Gigt". Anfald af S., værk-flage, f., -ri(d), f. Jfr. Anfalb. Lettere Anfalb af S., svejme-ri', f. Som føler S., *sår; (ſom har S. el. Svie i Fødderne), *sår-føt', s.-bejna' (-bejnt). For S. fri, værk-laus; (af S.

lidende), værkjande, ·lidande. **Med S.**, sårt: »dej angra' s. på det«. **S. faa**, *få sårt, ɔ: faa Stød, Slag, faa at det ſmerter. **S. formilde**, jfr. Lindre; (S. føle), værkje (-te) (gl. n. verkja; sv. värka), *ha' vondt, gjære vondt, være så il(le) i el. av (i magen el. av tanneværk), være sår (i foten el. handi). »D'er bætre å værkje i handi æn i hugen«. »D'er sårt når ejn tæk(e) på«. »Eg gjek' og vær(k)te føre(y) det længe«. **S. gjøre** (gjøre ondt), *sårke. **Lide langvarig S.**, pinast. **Stor S. lide**, vånde sig. Sv. våndas. **S. udholde**, *lide. »Han fek lide føre(y) det«. »Dej have ledet(i) mangt«. **Han ændſer ingen S.**, jfr. »han vørder(y) korkje styng elder støjt«. **Behandle En saa, at det ſmerter**, *gjære sårt.

Smerte (volde Smerte, gjøre ondt), værkje (-te), *være sår(t), svide (— svejd); (ſvie), *elde, *brænne, grave (— grov); (ſom af det, der har ſtarp Lugt el. bitter Smag), rine (— rejn); (ſtikke), nite (— nejt). Dv. net(i), n., niting, f. Jfr. Sting, Stikken. Mk. og pine (-te), ɔ: martre, plage, og *pinast, lide langvarig Smerte. »Foten værkjer el. det v. i foten«. »Det elder i halsen«. »Det rin op i naserne«. »De' rin i haue« (hovudet). »Det grær meg føre bringa«. Jfr. Ulme. **Det ſmerter**, det gjær' vondt, *det bit. »Han fek av det, som best bejt«. **Begynde at ſ.**, *sårne. **S. ibelig**, ejnværkje. **Smertende, noget (ɔm)**, sårleg. Jfr. Ømfindtlig.

Smertefuld, *værk-ful', il'-sviden, *ilskeful'.

Smertelig, *værk-ful', sårleg, vånde-ful', *vond, *il', sår (B. B.), *vondsken, pinleg, *pinesam. »Ejn sår gråt, sakna(d)«. Jfr. Bitter, Ømfindtlig. **Yderſt ſ.**, nau-vond, -il'.

Smertefrig, il'-skrik, n.

Smertefuld, vånde-suk.

Smide (kaſte), smite (— smejt), slængje. **S. paa Døren**, kaste ut. O. V.

Smidig, kve'k(i), *mjuk, led-m., *smøjgjen (ɔ: ſom let ſmutter igjennem), karsk (kask; sv. karsk), snedig(i), bøjgjeleg, *kring, kring-leda', *hål (»han er så h. som ejn ål«), *sejg, *slængjen, ledog (l - u), (ledal[i], ledig) (ɔ: ſom let le'er, bøier ſig); (raſk), letvint (H. Sch.). „Han er ledig ſom en Vaand". H. Ibs. **Ikke ſ.**, *u-kring, *u-ledog. **Bære rigtig ſ.**, njote seg (— naut). **S. (myg) gjøre**, *make. »M. skin«. »M. føterne sine« (ved at gå).

Smidighed i høi Grad, bejnløjse, f. **Smidigheden tabe**, størne(y) (»styrdna«). Jfr. Stivne. **Uden S.** (som adv.), størt, y (stjurt). Jfr. Stiv. »Det gik størt«.

Smidſke før, g(j)øle (-te) med, g. føre(y) gole(ar). Jfr. Smigre ſig ind, Sleb̊ſke. (Snakke ſint), *liskre.

Smidſter, se Smigrer.

Smiger, høling, f., gjøling, f., øling, f., veling, f., kjæling, f.; (Lovtale), overlæte, f. (gl. n. yfirlæte), vel-læte, f. **Bed S. lade ſig beſnakke**, take øling.

Smigre, høle (-te), gjøle (-te), øle (-te), lørgje(y), ar, smejkje (-te), gole(ar), vel (ar). Gl. n. hœla, roſe. Jfr. Kjæle for; Leſte. **S. hinanden, holast.** **S. ſig ind hos** (indſmigre), slejkje (-te), smejkje (-te), gjøle føre(y) el. med. Jfr. Smidſke, Sleb̊ſke, Indſmigre ſig. **Tilbøielig til at ſ., holsam, smejksam. De ſkulle altid ſ. og høie ham**, jfr. »dej hange i kaka på hånom« (o). **Smigrende**, *holen, *slejkjen, *smejkjen, *kjælen, sot, sottalende. Jfr. Artig. **S. Ord, Tilnik, ho'l-ord**, n., smejk, m.

Smigrer, *gjølar, slejk, m., *smejkjar, *kjælar.

Smil, smi'l, n. (jfr. smål, ɔ: bærtpet Latter). **Ihelligt S. el. ſmilende, lattermildt Udſeende**, myling, f.

Smile, smile (-te). „Nyere Ord" „i". Sv. smila, eng. smile. Også *småle(gje), myle (-te), *flire, smålle(o), ar, smålke(o), *smugle, læ(je). Jfr. Gniſe; Le ſagte. **S. af Haan el. Ondſkab**, *fyle (av fi'l). **Smilende**, *blid-auga'.

Smilebaandet: trække paa S., *drage på smilen.

Smilehul, smile-dåk'(o), f., læ-dåk' (Lm.).

Sminke (t. Schminke), sminke, f., le't, m., le't-smørje?

Smukke ſig, fægre seg (Lm.). Mk. *lete(i), *smete(i) (seg).

Smitſom, *fængen.

Smitſot, sot, f., omgangs-syke, farang, m. Jfr. Epidemi. **Anfald af S.**, svejm, m., sotte-s. (—»ar«—). **Modtagelig for S.**, *sot-næm.

Smitte, fængje (-de), *smitte(i'), ar („nyere Ord"; t. ſmitzen, ɔ: beſmitte); fylle (t. e. med kåle), føre (ejn) ful av. **Smittet**, fængd.

Smuds (t. Schmutz), u-rejnske, f., u-rejnskap, m.; pusk, n., rusk, n.; ufyse, f., ufyse, f., lort, m., skit(i'), n., sejle, f., surke (eg. Surhed), f., saur, m.; (f. E. paa Fødderne), sårp(o), n. (Lm.). **S. ved noget, ſom ikke er rigtig færdigt**, tilrebet, uvejdne, f., uvør(d)ne(y), f. **S. paa Ting, ſom begynde at raadne**, ulke, f. Dv. *ulkot, ſmudſig. Jfr. *ul'l, *ul'ne. Se Ankommen. **Af S. brunket**, så'm, såmen. Gl. n. sámr. **Gjør S. modtagelig**, *akit-væld (om tøj), lortvælt.

Smudſe, skitne(i'), *sulke (sv. solka), sylte, ar (jfr. Tilſøle, Tilſuble), saure(ar), skjæmme (-de), s. ut, *lorte. **S. ved idelig Berøreſe**, *hand-valke. Jfr. Haandtere. **Smudſes** (blive f.), skitne(i'), „oftere" -nast.

Smudſig, skidden, *skiten, i' (Sagen, Servietet), brukt (efter at være vaſtet), *urejn; sulkot, surkot sårpot(o), saurot; *ufysen, *uskir (oskiren); klæssot (ɔ: tilſølet); ruskot, ræpeleg; (om Arbeide), rotal; *uhøvisk, uvør(d)en(y); lortot, *svart (svarte armodi, ɔ: ſmudſ. Armod). Jfr. Uren, Skidden, Søllet. **S. blakket**, *såmblak'; (ſ. graa), skit-grå; (ſ. hvid), skitkvi't. **Noget ſ. i Farven**, sålleg. **S. Snak**, stygge-snak, n.

Smudsſplet, skit(i')-flæk', m., saur-f.

Smudsſtrift, -blad, saur- el. skit-skrift, f.?, -blad, n. Jfr. *saur-flæk, m., skitord, n., fornærmelig Ytring; skitord, ɔ: ſpydig.

Smug (ſmalt Rum, Gang mell. to Huſe), småg(o), n., smætte(e), n. (småtte, o), krå'p(o), n., gjejl, f., vejte, f. Jfr. **Smalsgang, Gyde, Snævring, Pas, Sund. I Smug**, *i mug', *i mute, *i mutom (sv. mjugg). **Med S.** (hullet), smågen(o): *op-s., *makke-sm. **Bringe affted i S.**, myte (-te); jfr. Smugle. »Dej laut myte det åt hånom«(o). **Drive i S.**, mugge (ar). **Fare med i S.**, *mutre.

Smughandel, mute-handel? Jfr. Snighandel.

Smughandler, løjn-handlar?

Smugle, jfr. myte (-te), ɔ: „bringe affted i Smug" (dv. myting), lure (-de) (ut, in; »lure seg til«). I * smugle (efter n. t. ſmuggeln og eng. smuggle); ɔ: „drive Smughandel". Smugler, smugling, smuglegods (H. D.: smuggods) kunde da vel og få gælde. Jfr. *smokle (smukle), „lure, liſte ſig frem, holde ſig i Skjul". Sv. smugla. Jfr. Smug.

Smugler, smugler (?) (jfr. Smugle), tolsviker. Molb.

Smugling, smugling (?) (jfr. Smugle), tolsvik. Molb.

Smuk (t. ſchmuck), *fager, vakker, *fin (H. L., B. B.), sjålcg, *ve'n, *fri(d), *pæ'n, *snil(d), *rar, *prud, *prydeleg, ve'nsleg. Jfr. *ski'r, s.-lejt, s.-lagd, s.-vaksen. Jfr. Skjøn, Fin og Bogen (vakkert). **Overordentlig ſ.**, *nau(d)-fager, -fin, -vakker, -ven. **Med ſ. Øine**, øjenfager (H. D.), *med godt (fint, fagert?) augne-lag.

Smukhed, fagerskap, m., venlejk, frid', f., *finlejk, m.

Smulder (Smaaſtykker), mutl, n. Jfr. Smuldre.

Smuldre, måle(o), ar, *mutle, mølje, y (— mulde); sindre(ar), *smuldre, *slå i smulder, småle(o), ar. Jfr. måle(o), m., Smule. Jfr. og Knuſe. **Smuldres**, målast(o), møljast(y), målne(o), lå'pne(o). Jfr. Skjørne, Opløſes, Mør, Skjør, Frønnet. **Smuldret** (kornet, opløſt), måden(o), mådleg, o (ɔ: kornet), målmen(o), låpen(o), mårken(o), målten(o), *grynen, møren(y).

Smule, liden (usſel, ringe Del), grand, m., *augne-g., naudar-g., ejt mælle g. el. syn (til melde, n., ſmaat Frø); tafse, m., måle(o), m., luk', m., duft, f., liknelse, n., skygne, n., slik', m., tint, m., så(d), f. (mjøl-, matar-, braud-så), smitter(i'), m., gnist (av håp, Molb.), kjænt, m. (dansk: en Kjende); tære, n. (tere, ee, ter, ee) (jfr. tår, Trevle); mon(u: »flyt' deg ejn liten mon«), smule, m. (smul, smulu; sv. smula), snyse, f. (av snus, altså vel = en Priſ Snus); smulder, n. (ɔ: Smuler), kna's, n. (eg. Smule af noget Haardt), kras, n., kråte(o), f. »Slå i kras el. i knas el. i smuldere«, ɔ: knuſe. (Noget, ſom man knap kan ſe), synelse, n., sjund, f., syne, n.; (liden Portion), ælte (e), n. »Småe betar(i') er også braud« el. »småe smuler« osv.

Smult, smolt, n.

Smult Vand, bla'k, n.? *De' blakar undan næse', e, ɔ: under Næſet er ſ. Vande. Mk. og små-sjøa', o: ſmult (om sted).

Smulthul, løjne, n., smætte, n., småtte (smot), f. (o), småge(o), f. (gl. n. smuga), av-kro'k, m., bøle, n., hå'l(o'), n., skygne, n.

Smutte, smjuge (— smaug), smætte (— smat); (ſ. ub), småtne(o), smætte seg (in, av) (-e), smyge sig. J. Lie. **S. labe** (ɔ: ſtikke, putte), smætte (-e), smøj(gj)e (-gde). **Smuttet**, smågen(o), *smotten: »Ut-s., in-s.« **Som let ſ. igjennem**, *smøjgjen, *smætten.

Smutten, smætting, f., småg(o), n.

Smutvei, smætte, n., løjn-væ'g(e), m., løn-sti. Molb.

Smykke (Prydelſe), kno't, n., knoting, f., pryde, f., prydna', m. Jfr. Stads, Staffage.

Smykke, at, knote(ar), pryde (-dc), bu (-dde), snilde(ar). Jfr. Pynte, Staffere. »Han laut snilde på det«, o: beſmykke det (av *snild, ɔ: vakker). **Som gjerne ſ. ſig**, *knoten.

Smæde (t. ſchmähen), *hæ(d)e (-de), *spee, *spe-skjære, *van-være.

Smædelig, *hå(d)elcg, *van-værleg, *vanærleg. Jfr. Forſmædelig.

Smædelſe, se Haan.

Smædeord, hå(d)ings-ord, *spe-ord, *åtfinning. Jfr. Spottegloſer.

Smædeskrift, skam-skrift, nid-s. Jfr. og Spotteviſe.

Smægte (t. ſchmachten), *kjene(ar), *ormægte (ør-, år-), (ar), *orne(ar), orkjenast, monast. Jfr. Vanſmægte.

Smæk, 1. (Daſk), slark, m., slæt'(e), m., smik', m., snært, m., slag, n. **S. give,** slarke til, slætte til (— slat'), *smikke til. 2. (Tab, Uheld), smik', m., smejt, m., røjte, f. (jfr. røjt, ɔ: forarmet). »Få ejn smik, ejn smejt«, »få ej god, -gild røjte, ɔ: dygtig S.

Smækfeb, *smik-fejt? (jfr. *s.-ful'), *smælfejt, smællende f. (om dyr).

Smække (Klap), smikke, f. (bro'k-s.), klaffe, m., blåkke(o), f. (Klap, Ventil — i Bælg, Pumpe), blæk', m., blåkke(o), bläke(o), f.

Smække (til En, ſlaa til, daſke), slarke(ar); læggje til, *drive til, *larke, *smikke til, smørje(y) til, slå til, jfr. Smæk give; (larme, ſom aabne Døre, Vinduer), slamre, ar (sv. slamra, ɔ: larme; sv. * släma), *lamre, slæmbe (-de); (frembringe Knald), smælle (-te). »Han smælte med svepa«(i). »Skjælle og smælle«. (Slænge af og til, hænge løſt), slarke(ar); (f. Eg. om Sko), *kippe. Mk. kippe-skod' (-skoen) (ɔ: gaaende i bare Sko uden Strømper), *høkul-skoom (gange), åkle-skod'. Jfr. Slatte, Dingle. **S. med Munden,** glæfse (-te), smakke(ar); (idet man ſpiſer), smatte, ar (dv. smatting). Jfr. Smaſke. **S. med Tungen,** klikke(ar), smatte. H. D. **Smækkende Lyd,** slæmb(e), m. **S. Lyd give,** slæmbe (-de), smakke(ar).

Smækker (a. ſ. smicer; jfr. gr. σμίχρος), smeger(i), mots. *diger (jfr. Spædlemmet, Spinkel), tyn', smal, *mjå, *m.-vaksen; *gran', *g.-lagd, -lejt, -vaksen (g.-våksen,o, B. B.); *skir-bona'(u), -lagd, -lejt, snævleg (dv. snævlejk), *svin', *snør-lagd. Jfr. Slank. **Noget ſ.,** mjå-voren, mjåleg.

Smæld, smæl', m., skræl', m.

Smælde, smælle (—smal'), skrælle (—skral'), smale, ar (smålå, sv. * småla); (faa til at ſ.), smælle (-te); (klemme til), smælle (-te): »Smæl atter luka«, ɔ: ſlaa Lugen til. **Smældende Kys,** smæl'-kys', m.

Smælben, sma'l, n. (m.), smælling, f.

Smælder (*Elater*, et Inſekt), smællar, m.

Smærer, Fl., smære, m. (smæra, f.), klover, m.

Smært („tynd, ſmækker"), *smal, *mjå, gran'. Sv. smärt, ɔ: ſmal, »i synnerhet om lifvet«.

Smøge, 1. (ſtryge, trække op, af el. paa), smøj(gj)e (-gde; gl. n. smeygja), *brigde (-e), *brætte (-e). Smøjg av deg trøja. »Han smøjgde på seg klædi«. **S.** (vrænge) **af ſig,** vrænge av seg. 2. (eng. smoke; t. ſchmauchen), *røjkje (-te).

Smøge, Smyge, en, se Smug(e).

Smør, smør (smær, e, smjør; gl. n. smjör, smör). Mk. *smør-ask, m. (-øskje, f.); s.-auge (ɔ: s.-hål' i graut, i grætfat); s.-bete(i), m., ɔ: fla'(t)brøds-kling, m. -klining, m. (ɔ: Flabbrød med Smør. Kling brukes iblant også om ovnbrødskling, altså for *smør-å-brø(d). Smørblom (Ranunkel), s.-kanne, f. (ɔ: lidt Stavkar med Laag), s.-kjælde, f. (= s.-auge), s.-kjuke, f., ɔ: -klat', s.-slag, n. -stet', ɔ: Smørbrikke. **Af S. pleiet** smørot.

Smøre (paa), smørje(y, — smurde)j smøre (i, — smejt og smitte), kline (-te), base, ar (»b. på, utøver«, y; »smete utøver«: (beſtikke), smørje; (prygle), smørje (op. til); (beſtryge), rjo(de) (— rand). Mk. rjo-læfse, f., r.-vippe, f. el. -visp, m. **S. En om Munden med,** jfr. Beſnakke. **S. ſammen** („ſtrive haſtig og ſlet", krote(ar). Jfr. Krabſe, Rable. **S. Haſer,** *røme, ta(ke) flugta, for'e seg, ha' seg unda. Mk. få fly't, få få'k(o). Jfr. Pakke ſig, Flygte.

Smørelſe, smurning(u'), smolt, n., smi(t)sl, f., smørsl(y), f., smørje(y) (gl. n. smyrsl). **S. med Tjære, paa Fartøier,** brå, n. Dv. brå-bænk, m.; brå-laus, -løjse.

Smører, se Skribler, Skribax.

Smørerі (daarlig Skrift, Forfatterſlab), kro't(oo), n.

Smørbøtte, -ſpand, jfr. (smør-)-strå'(o), m., -but', m., -hålk(o), m., -strump, m., -stamp, m., -strykkje, n.

Smørkjærne, (smør-)kjerne (kł-), f. (kidne, kinne), -strå'(o), m., -bede(i'), n. Jfr. Kjærne.

Smør(r)et, smørot.

Smørvalle (Kjærnemelk), saup, n.

Snabel (t. Schnabel), snavl, m.; snipe, f.; snu't, m., tru't, m., stru't, m., rå't(o), m., tryne, n., trant, m. **Skibs-ſ.,** skipsnut? Jfr. Flab, Snude, Tryne.

Snadre (t. ſchnattern), låte (— le't), tænne (-te), *tjadre (kjadre), *tandre, tjote (— taut), kade(ar); (om Ryper), *karre.

Snadren, jfr. læte, f., kad, n.

Snage, snå (-dde), snutre, u' (snotre, snutle, snusle, snøjre), snåle(ar), snope(ar), snoe (ar), *snåsse, *snuske, *snåfse, snultre, snødje, y (-de), snake(ar). **S. efter,** *skoe (av sko, ɔ: graadig). Jfr. Snuſe. **S. og ſøge ibelig,** naud-snake, n.-snåle, n.-snåsse.

Snagen, 1. snåling, f.; 2. (ſom ſnager), *sna'k, *snaken, *sko (f. e. kat).

Snak („nyt Ord, alminbelig, efter n. t. og holl."), ma's, n., masing, f., pra't, n.,

ras', n., sval', n., døming, f. (av *døme, ɔ: snakke vidt og bredt), røde, f., røding, f., ravl, n., dræs, n. (jfr. Prat). Jfr. Baas, Fjas. (Fortælling, Rygte, upaalideligt), gjøjse, f., gjøjsing, f., gysje, f., skrone, f., skrynje, f.; (Sladder, tvivlsomme Hist.), skråk(o), n. (gl. n. skrøk). **S. af mange,** sø'g, n., tå't(o), n. (av tjote, -taut), tjoting, f. Jfr. Rumlen. **Megen S. og Larm,** søj(d), m., ver-læte, f. **S., høirøstet,** høg-mæle, n., -mål, n., -ljod, n., søgjing, f., rø'l, n., røling, f.; (langvarig), tjoting, f., tå't(o), n., søgjing, f.; (løs), garting (av *garte, ɔ: „samtale løselig"); (meget), prating, f.. radding, f., ræmsing, f.; (unødig), kjæft-rev(i), n. (av *rive kjæften, ɔ: snakke vidtløftig el. i Utide); (usædvanlig), ov-læte, f.; (venlig), godsnak, n.; (vidtløftig), kjav, n., radding, f., vælling, f. (av vælle, -val, jfr. Bælde; Sladre, Snakke). Jfr. og Baas, Sludder. **S., løs, føre,** gjøjse (-te).

Snakke, *snakke („efter n. t. og holl."), kjave(ar), *mase(ar), *prate, *svalle; rø(d)e (-dde), *rabbe, *radde, *ravle, *ralle, *rasse; skrave (ɔ: prate; gl. n. skrafa); (passiare), språte, ar (dv. språt, n., ɔ: Snak, Prat); (plubre, om en Samtale af Mange), sälle(o), tjote (— taut), søgje (-de), *jarpe; (ramse, fortælle meget), *ræmse, rone(u). **S. før** (søge at virke paa), tele(i) med (ar), tælje (-talde), av, frå, til. **S. fint** (smibste), *liskre. **S. forneumt,** *knote (dv. kno't, n., bonde-k., knoting, f.), håske(o), ar (jfr. gl. n. horskr, klog, fin), *danske. **S. høit,** *røle (-te), *ramle (jfr. Straale). **S. idelig,** javle(ar); (længe), *drøse, *røde, *svalle, *prate. **S. meget,** mølske(y); (meget og ufornuftig), radde (rodde), hække (-te). **S. over sig,** *prime, hæ'l(e)ore(ar). Dært. hæloring(e), f. Jfr. Baase. **S. taabelig,** *prime, *va'sle, *tøve, *tulle. Sv. prima, av lat. *primum*, Begyndelse. **S. vidtløftig, vidt og bredt,** *rale, *radde; døme (-de). Jfr. Baase. **S. i Et væk,** vælle (-val). »Ho hadde ændå ikkje vollet frå seg. **S. om Noget, man engang vil gjøre,** mæle føre (-te). **S. En Ørene fulde,** ljuge ejn ful'. **Lade Folk f.,** jfr. have tjukke øjro. Se og Ligegyldig. **Som ikke kan snakke rigtig,** u-målog. **Lidet før at f.,** få-målog. **Utrættelig i at f.,** si-målog. **Snakkende,** søgjande.

Snakkebrødre, snakkar, radde-stav, m.

Snakker, ral'-kal', m., søgjar, m.; (upaalideleig), gjøjsar. Jfr. Strønemager, Strydber.

Snakkerads, jfr. Snak, vidtløft.

Snakkesalig, *mang-ordig; *tale-drug (-drjug), -rik; *mun'-stærk, -kå't, -kipen; (utrættelig i at snakke), si-målog, mun'-trøjten. **S. Pers.,** *kråke, skravl, m.

Snakkesyg, tøvsam.

Snakketøi, snakke-ty, n., mun-ty, snad', m. (ɔ: Snude, Flab), kjæft, m.

Snaksom, snaksam, pratsam, målog, snakkande, kjavsam, mang-målog (jfr. mangordig, sv. mång-ordig), søgjande, søgjen, *ræmsog, svallog, tale-rik, språtog, røden, rødog, rødsam. **S. Pers.,** snakkar, m.

Snap-hane, hane (i børse-lås); sjø-røver; røver. Jfr. Kaper, Korsar, Røver.

Snappe, kippe (-te), knipe (-knejp), knippe (i'), ar, *knipse, grande(ar), *nappe, *hæme, *hæmse(e), *naske, nesse(y), ar, gripe (— grejp), trive (— trejv), *rafse. »Han knejp, trejv det frå meg«. Jfr. Rapse. **S. efter,** trive etter, kjække (-te?), *nafse; (som Fisk efter Madding), snarve, ar (dv. snarv, n., Snappen); jfr. Rapse. **S. efter Beiret,** gjejspe, ar (jfr. Gabe), tokne(oo), ar (talkne), *take vinden, take etter andi(a), hikste etter andi, snykte, ar (snøkte, snøkte-gråte). Gl. n. snökta; sv. snyfta. Mk. og snukke, snippe, sippe. **S. med Munden,** glupe (—glaup). Sv. * glupe, gløp. »Hunden glaup det frå meg«. **S. efter med Munden,** glæfse (-te). Dv. glæfs, m., glæfsing, f. »Han glæfste etter det«.

Snaps (t. Schnaps), su'p, m., dram', slurk, m., tår, m. Mk. knært, m., ɔ: „Drik af Kaffe blandet med Brændevin", og bejs, m.

Snapse, *supe, *dramme. Jfr. Snaps; Pimpe.

Snapser, *supar, skåp-s. (H. Verg.).

Snar, *snar, *snøg', *brå, *snædden, *snæl' (e) *snærten, *ra'd (gl. n. hraðr), *snarvoren. Jfr. Rask, Hurtig. **Snar til at fare,** *snar-før; (til at gaa), *snar-gjængd; (til at spise). *snar-eten. **S. at gjøre,** *snar-gjord. Jfr. Let gjort. **Snart,** *strakst, snarlege, *ista(d). **Næsten før** f., *i snaraste lag. Mk. snarfaren (Vet); s.-hændt (rask med Hænd.); s.-kjæm (med Fremfærd i); s.-komen (også = tidlig moden; jfr. snar-ko(r)n, snare-havre), s.-lændt (ɔ: om Jord, der Kornet tidlig modner); *snarlejk; s.-mælt (ɔ: som taler fort, *snar-talande); s.-sint (tilfindet); s.-sløg (f., let at slaa, meie); s.-svæv (ɔ: som let svøver); s.-tænkt (ɔ: f. til at betænke sig). Jfr. Sen, *sejn, som motsætn. til Snar.

Snare (for Dyr, „især til Fuglefangst"), snare, f. (snåre, o), gilder, n., gilde, f., *fælle, f., ophævje, f.; done, f. (tysk); snurre, f. Jfr. Fælde. **S.** (dialektist

Kunſtgreb), ord-fælle. Dr. Viborg, H. D. Jfr. Rænker, Kneb. **I S. indvikle ſig,** *snare seg. **Snarer** (Fælder) **ſpille,** gildre(ar), vele(ar). Jfr. ve'l(ee), f., „Redſtaber, ſaaſom til Fiſteri". »Sjøve'l«.

Snarhed, snar-vending, f.

Snarlig, *skjotlege, *skjot'. Gl. n. skjótt.

Snarraadig, *snar-råd', -rådog.

Snart — ſnart, *snart — snart; jfr. *best som — så. »Best som det sejg, så stod det«.

Snartsur, snøg-vende, f., snar-vending, f., s.-fær(d), f., ɔ: „kort Reiſe el. Udflugt".

Snaſſe (æde begjærlig), *snafse; (æde lækre Ting), snope(ar). Jfr. Ede.

Snaus, skit(i'), n., lort, m. Jfr. Skarn. **S. Perſ.,** skit-mænne, n.

Snauſe, *skitne. Jfr. Smudſe, Søle til.

Snauſet, *skiten. Jfr. Smudſig, Søllet, Skiden.

Sne (t. Schnee), **sno,** m. (snjo m. fl.). **S., fygende,** mjøl', f., drev(i')-m.; (tør), tur-sno, m.; (tør, bribenbe), heje-skav, n.; (tør, løs, ikke kram), mjøl', mjæl'-sno. Dærtil mjæl'-fån'(o), f., ɔ: Maſſe af *mjæl'. **Sne ſom Fnug** (Støvſne), iming, m. **S. med Iſſtorpe ovenpaa,** jøkle-føre, n.; (med ſtærk Iſſtorpe) (ſom „bærer"), skare, m., hard-ang, m., opstø(d)ing, m., lett-ang, m. **S., opfyldt af Vand,** sno-graut, m. **S., ſom blir liggende paa Træernes Grene,** lav-sno, m., raun-svejg, m. Skoven er ba *lav-skog. **S., ſom ligger jævnt overalt, uden bare Flækker,** ær *rand-hejl. **Sneen tø'r,** *snøen tånar, tøjar. Jfr. Tø. Sneen ſelv er *op-tøjad, av-t. **Sneens Forſvinden paa enkelte Pletter,** rævling(e, røvling), f. Jfr. *rævle (røvle) om Flække-Sne. Se og Strimmel. **Sneens Optøen om Baaren,** sno-løjsing, f., s.-nåm, n. Gl. n. snjonám, ɔ: Sneens Bortagelſe. **Sneens blændende Birkning paa Synet,** sno-glime, f. **Med S. fyldes el. belægges,** snøe(ar). Vægen snøar ful'. »Det snøar ne(d)re«, ɔ: det bliver nedſneet. **Med S. „tilrakke",** snøe. »S. seg ut«, ɔ: blive tilſneet. **Med S. helt belagt** (ſaa ingen Plet er bar), sno-fast, s.-hejl. »Det lig' s. like til sjøen«. **Med S. „plettet el. tilrakket",** *snøot. **For S. fri** (Mark), tøja(d), tåen, tåna(d). **Enkelt Partikkel af faldende S.,** sno-floke, m., s.-fille, f., -flugse, f., -flysse, f. **Sammenhobning, tæt, af S. i Luften,** sno-kave, m. **Styrtning** (Strøm) **af drivende S.,** sno-gauv, m. **Dynd, rustfarvet, ſom ligger tilbage efter S.,** sno-rusk, f. **Jord at ſtrø paa Sne,** mæl', m. (e), mølde(y), f., å't, n. **Strø Jord paa S.,** mæle(e), mølde(y), *molde. **Tegn til S. i Luften,** sne-le't(i'), m. **Badning i S.,** sno-vad, n. (snjøvaul). **Bei i byb S.,** sno-braut, f. **Vind, ſom frembriver S.,** sno-vind, m.

Sneblind, *sno-blind.

Snebold, sno-bal', m.

Snebyge, sno-eling(ee), m., kave, m., kvaft, m.; (ſtor), kov-kvaft(oo).

Sneb, list, f., knep(i'), fu'lskap. Jfr. Rænker.

Snebig, slejp (ɔ: glat), snedog(i), *lynsk, *løjnsk; *krokot, *mejn-klo'k, *fu'l, f.-kyndt. **S., noget,** *små-fu'l. **S. Ilgreb,** kro'k-ta'k, n. **S. Perſ.,** kro'k, m., vrejst, m., vringlar (? til vringlor, f. pl. og *vringle).

Snebker, snikkar. Sv. snickare.

Snebkre, *snikre (for snidkre, av snide, ɔ: ſtjære).

Snebrev, sno-drev(i), n., mjøl-drev(i'), n. (mæl'drift, e). Mk. *driv-mjæl' og *mjæl'-sno.

Snebrive (Snebynge) **med tilſpidſet Ryg el. Kant,** skavl, m. (B. B.).

Snebynge, fån'(o), f. **S., ſammenſøgen,** sno-skavl(e). Sexe.

Snebække, lidet, sno-dok', f., s.-fålge(o'), f. **Meget tyndt S.,** sno-fån', f., -him, n.

Sne(e), snøe (snjoe, snjøve o. fl.). **S. ſtærkt,** *late ned.

Snefald, sno-fal', n.; (ibeligt), snøing, f.; (ſtærkt, uden Vind), stil'-kave, m. **S. paa ubeleilig Tid,** u-ri(d), f.; u-ryk, m. Jfr. Eftervinter, Uveir. **Tid med ſtærkt S.,** sno-ri(d), f.

Sneflokke, sno-fille, f.

Snefog, drift, f. (sno-d.), sno-drev(i), n., s.-få'k(o), n., -kave, m. (J. Lie, Sexe); (ſtærkt), renne-drev, n. Gl. n. renniðrif. **S., ſom viſer ſig paa Fjældtoppene,** *fjæl'-fåk, *hej-drev.

Snefuld (rig paa Sne), sno-møken(y).

Sneføre, haardt, skare, m., hardang, m., lettang, m. **Mangel paa S., snøløjſe,** f.

Snegl, sni(gj)el (snigle, sniðel), m., slejp, m. (slejpe, f., *regn-slejp). Gl. n. snigill. **Snegle-,** sni(g)le-: s.-gang, -horn.

Sneglands (ſom blændende), *sno-glime, f.

Sneglehus, sni(g)le-hus, *kuvung, m. Jfr. Søſnegl (Hvirvelſneffe).

Snehob paa et Fjæld, sno-bre(d)e, m.

Snehoſe, sno-hose, f.

Snehvid, *sno-kvi't, *mjøl'-k. (gl. n. mjallhvitr), fan'-k., *fannende k. (gl. n. fannhvitr). **S. Farve,** sno-le't(i'), m.

Snehøne, se Rype.

Sneiling, sno-eling(ee), m.

Snekke („et letſeilende Fartøi, et Jagtſtib"; a. f. snakka), jfr. *snækkje („liden Skude"). Gl. n. snekkja, „et Slags Langſtib el.

Skeid". „Snekke er et forældet, først af nyere Forfattere optaget Ord". Molb.

Snelag, „hvori det er næsten umueligt at komme frem", u-brøjte, n.

Snelufs, tyk, kov(oo)-dam, m. (Dam', n., damb, n., ɔ: Støv).

Sneløs, *sno-bær'(e), *s.-laus; *tåen, tøja(d). **S. Jord, blive**, *tåne(ar), tøje (ar). **S. Jord**, tå, f., tåkke, f,

Snemand, *sno-kal'. Jfr. sno-kjærring, f.; sno-dyr, n.

Snemasse, stor, sno-bre(d)e, m., fån'(o), f.

Snemos, gu'l-måse(o), m.

Sneplet (efterliggende Snemasse, f. Ex. i en Fjældklæft), æke, f., sno-æ.

Sneplov, sno-plog, m.

Sneppe, -snipe, f. I myr-snipe, strand-s. Mk. og spue, ɔ: Spove, „et Slags Sneppe", *Numenius arquata.*

Snerpe, jfr. Sippe, og (at) Snerpe.

Snerpe (noget) **sammen**, snærpe(-te), snørpe, y (-te), hørpe, y (-te), kværve (-de). **Snerpes sammen**, snærpe (— snarp), skrøkke (— skråk, o), snærke (— snark), *skråne, kværve (— kvarv), tværre (— tvar). Jfr. Svinde ind, Skrumpes. **Snerpet** (altfor, unaturlig fin), pærten, (i sv. * pertentlig), ov-fin? ov-pæn? Jfr. Affekteret, Knibsk; Kræsen. **Snerpet sammen**, *skorpen. Jfr. Skrumpen.

Snert (Hug), et, snært, m.; (satirisk), spi't, n., s.-or(d), n., hejtings-ord, spe-ord; od'. „Bel anbragte Ødder". J. Moe.

Snerte, *snærte (»s. hesten med svepa«); (stikke paa), snærte (?), sneje (-de), *næfse. Jfr. Snibbe, Stikke, Spotte.

Snerten („Bevægelse"), snærting, f.

Snes, snejs, f., tjug, n. (kjug, kjaug, kjau). Sv. tjog. Om varer, som tælles; om tråde i en væv (= basme) og om alder. »Han er på fjorde tjuget« (ɔ: over 60 Aar). **Snes, halvt**, vor(d)e, f. (vole). Gl. dansk Varde, Vorde.

Snesko („et Slags brede el. firkantede Træsaaler til at gaa med i Dyb Sne"), tru(g)e, f. (tryge, tryve, trjug, trug). Mk. trugfar, n., ɔ: Spor efter Truger; t.-føre, n.; t.-ring, ɔ: et Sæt af 4 T. for en Hest; t.-snejs, f., ɔ: Stikke, hvormed T. fæstes til Skoene.

Snesnorpe paa Bandet, sno-krav, n.

Snesnreb, sno-fån', f., s.-rap, n., s.-råte(o), f., s.-skrede(i), f., *skrede, fån'(o), f. (B. B.). »Der ej skrede er gjængi, er ej onnor (ɔ: annar) i væntande«.

Snestyer (Sne i Luften), sno-ælte, f., s.-himmel, m.

Snespurv, *sno-fugl, s.-titing, m.

Snestorm (t. Schneestorm), sno-fåk(o), n., s.-drev(i), n., s.-eling(ee), m., s.-kave, m.

Snevejr, sno-ver, n., s.-åtte, f. (»snjovederåtta«). **Tid med S.**, sno-bålk(o), m.

Snevinter, sno-vetter, m. Mots. tåkkevetter.

Snibbe (hvasse Ord), fant-ord, n., snej(d)e, f., *skarv-o., *slængje-o., *snub'-o., nejsing, f., snækje, f., snubbe, f., snub'-ord, n., snæfse, f., *skrape, f., *skrub', n. **Snibber give** (at snibbe), *sneje (-de). *nejse (-te), *snikke(ar), snubbe, ar (gl. n. snubba, ɔ: bebreide), snæfse(ar) (sv. * snäfsa, snäbba); *skrubbe.

Snige („bringe afsted sagte, uformærkt"), *smite (— smejt og -te), *smætte, e (-e), *myte (-te), lure (-de), stæle, e (in, bort); jfr. smøjgje (-de). **S. sig**, *smjuge (— smaug), smætte (— smat', smotte), smætte seg, smite seg, *stille seg (-te), lure seg (til noget, bort), »Han mytte seg av«. »Han smitte seg væk«, ɔ: listede sig bort. **Snigende** (Feber, Mismod), *smjugande; luren? („listig"). **En, som vil tilsnige sig Noget**, slejk, m.

Snigen, *smætting, *luring.

Snighandel, mute-handel? lure-h.? I likhet med lure-færd, f., mute-bete, m., ɔ: „Mad, som gives i Lønbom", og mute-gåve, f., „Gave, som af bisse Grunde holdes hemmelig el. som ikke alle skulle vide om?" Jfr. Smug-.

Snigmorder, løn-morder? Sv. lönmördare.

Snigmord, løn-mord. B. B.

Snikksnak (t. Schnickschnack), tøv, n. Jfr. Vaas.

Snild, *klo'k, *klyftig (sv. klyftig), *næm', *snæl', e, *snæl'-vetog, *rådig, *råd-vi's, *snar-råd, *s.-tænkt, *sløg, *slug. I * ær snil(d) 1. vakker, tækkelig, 2. artig, velvillig, hyggelig, 3. ædel, godhjertet.

Snilde, se Snildhed.

Snildhed („Klogskab, Finhed, Klogt"), se disse ord. Jfr. Snild.

Snille, se Gent.

Snip (Hjørne, Kant), kant, m., hjørne (hørne, y, f.), limp, m., skjækel(e), m., *ut-s. (gl. n. skekill), snippe, f. (snip', m.), nejp, f., hækel(e), m., øjre, n., „især om Kanten af et Fiskevad (not-øjre)«; (Læp), snepel(i), n. »Øire-s.« (gl. n. snepill).

Snirkel (-kler; t. Schnörkel), ɔ: „Sneglelinie", skrue-gang, skru(v)-far, n., *s.-lag; sving, m. (ɔ: hueformigt Træk), kråting (o), krå't(o), n., krems, n. (i); *kreting(i), *krining? (til krete, i, krine). Mk. og *kringle-skur, *krul'-s., *lauv-s.

Snirkle, kråte(o), *krine, *krete, i. Mk. *rose, *brogde.

Snit (t. Schnitt), skur, m. (ɔ: „Skjæren" og „Maaden at skjære paa"); (Skaar, Indsnit), sned(i), n., skur, m., skåre(o),

f., skar, n.; (afflaaren Skive, af- el. ud-flaaret Stykke), snej(d), f., *skur (brø[d]-snej, kjøt-s.); (det flaaarne Sted, f. E. Snit paa en Bog), *skur; (Maner), sned (i), n. (»han fek ikkje sne på det«, ɔ: rette Greb paa); (Maade, Kunstgreb), grep(i), n., sned, n. Jfr. Greb. S., flaatløbende, snejd, f. (jfr. Skraaning). S. paa et Arbeide, maksel, m.; (paa Klæder), skur, m., maksel, klipping, f. Jfr. Maner. Nyt S. (Mode), snote, m.

Snithøvl (som Bogbinderen bestjærer med), *skur-høvel?

Snitling (afflaaren Plantekvist), pote-kvist; (Avlægger), sætte-kvist? Sætte sær = plante både i * og i sv. (sætta). Jfr. Aflægger.

Snitte (Snit gjøre), snide (— snejd), spikke, ar (spjækle), smokle, u (smakle), smide (ar og -dde). Jfr. Skjære, Tilskjære.

Snitværk, krå't(o), n., kråting(o), *kreting, *krining (til *krete, i, *krine).

Snive („snue, drage Aanden med Lyd gjennem Næsen"), *rjote (— raut), *snarke.

Sno, snu (-dde), vende (-e), svinge(ar), (v)ride (— rejd), svejve (-de), dra(ge): »d. slipestejn«; tvinne(ar; ikke tvan'), snare, ar (ɔ: ſno omkring). »Snu båten åt landet«. »S. seg i kring«. S. sig (frem i Verden), snu seg. Jfr. Dreie sig. Snoet, *snara'.

Snog, *orm, m., bu-orm (Fr. Bg.), orme, f.; (med Unger), yrme, f.

Snogebid, orme-styng, m.

Snogebraad, orme-nål, f.

Snogeham, orme-ham, m.

Snogehvisleu, jfr. orme-kvisjing (?) (til kvisje, ar, „give en ſvag, raslende Lyd, ſom naar Smaadyr krybe i Græs eller Lyng").

Snogerede, orme-bol, n.?

Snogeyngel, orme-bøle, n. Jfr. Yngel.

Snoning, snuing, f., vending, f. »Snar i snuinga«.

Snor, sno'r, f., snøre, n., taum, m. S. til at bevæge noget med, stræng, m. (klokke-s.). Med S. belægge (affnore, f. E. Træ, ſom ſkal tilhugges), træ(de) (-de). Paa en S. hænge, træ(d)e. »Træ' op hæspor, fisk«.

Snorke, *rjote (— raut) (ryte, rode), snarke (ar), *hurkle, *rukle. Jfr. *snurkle, (ſvagere), snurle — om lignende lyd. Gl. n. snörgla. Sv. snarka. Jfr. Ralle; Gurglende.

Snorken, rjoting, f., hurkl, n., hurkling, f., rukling, f., rå't(o), n.

Snorlige, *snor-bejn.

Snot, snår(o), n. (snør). Sv. snor. Mk. snåre(o), ɔ: „beſudle med S." Mk. snår-sykje, ɔ: „Kvægſyge med ſtærk Affondr. af Snot".

Snottet, *snårot (*snørrete).

Snu, *slu(g) (sv. slug), *sløg, *mejn-klok, -sløg, -vi's, -vetog(i'). S. Person, *slu(g)ing, m.

Snuble, snåve, ar (snjåvle, snuvle; sv. snäfva), skrekast(i'), glætte, e (— glæt), stumpe(ar), slumre, ar (sv. * slumra), *skrævle, valtre(ar), vælte (— valt og -e). Jfr. Balle. Snublende, *slumren. S. Gang, *valtring. Jfr. Tumlen.

Snubleu, snåving, f.

Snude, snu't, m. (sv. snu't; eng. snout, nos(oo), f. (sv. nos), snavl, m., snad', m., skry't, m., stru't, m., stryte, f., tu't, m. (sv. tut); (f. E. om Tryne paa Svin), snåld (gl. n. snáldr). Jfr. Snabel, Nuke, Flab.

Snue, at (jfr. Snive), snyde (-de), snuse (ar); (om Dyr), vinde(ar), vere(ar). Jfr. Snøfte.

Snue, en, krim, n., kvæv, n., and-tæppe, f. (sv. andtäppa); (Omgangs-), krim-farang, m. Mk. *andtæpt, ɔ: ſlidende af Snue.

Snur: Paa S., *på sne(d), *på snej(d).

Snurre, 1. (t. og n. f. ſchnurren), *sure, *suse; 2. (dreie haſtig omkring), *snurre (hjul). S. sig, snurre seg. Jfr. Dreie sig. Snurrende Lyd, snur', m.

Snurrepiberi („et efter det Tydſke bannet og optaget Ord", „ubetydel. Smaating"), *små-ting, *små-stas? Jfr. Ubetydelighed.

Snurrig (plattydſk), *underleg, *rar, *pussig, *løgleg, *snå'l, *snodig, *snosk, *morosam; *ramare, ramaste (jfr. Beſynderlig).

Snus, snus, n.

Snuſe, snuse(ar); (ſpeide), nase(ar), *sokne. Mk. »ha' naserne i«. »Rotten nasede og lurede«. Asbj. S. efter noget, snå (-dde), snødje, y (-dde), snotre(u), snåle (ar), snoke(ar). Sv. snålas, være begjærlig. Jfr. Snage. (Veire), jfr. Lugte.

Snuſen, nasing, f., nase-klåe, m.

Snusfornuftig, jfr. kald-klok. Lm.

Snustobak, (ejt) snus, n. Pris Tobak, (ejn) snus, m.

Snut („trivielt, kun komiſt anvendeligt Kjæleord", „til Kvindfolk"), *tuppa mi? (ɔ: min høne, Holb.; tup, ɔ: hane).

Snyde (Næſen; Lys), *snyte (-te el. snaut); (bedrage), snyte, *kjæltre. Snydt (bedragen), *snyt', *kjæltra(d), *narra(d).

Snyder, *snytar, *kjæltring, m. Sv. käl-tring: Tigger, Zigeuner.

Snyderagtig skulde vel het *snyten. Jfr. Bedragerſk.

Snyderi, kjælter, n., snytarskap, m.

Snylte, snikje (-te), snultre (snyltre), snygle (ar), snærke (— snark, snorke'), slime, ar (*sleme). »Han snikte det åt seg«. »Dej kom og s. det frå meg«.

Snyltedyr (som Lus), u-kjo (utjo), n. (okjø, okjee, u-ty), snake-dyr (Lm.), å't, n., snike-dyr? (i likhet med *snike-gjæst); (paa Fisk), fiske-lus, f. Jfr. Utøi; Indvolde.

Snyltegjæst, snikje-gjæst, m., snultre-g. (Lm., av *snultre, ɔ: snylte), slime-g. (»d'er er inkje godt lag, utan der ær ejn s.«), å't, n., slejte, f. (jfr. gl. n. slejta, Líst, Kneb), bod-slåt(o', o), m., av bod, n., Gjæstebud, og slot', m. (slætte, ɔ: slænge), Dagdriver. Gl. n. boðslottr. Jfr. Skurra.

Snyltemaage, se Maage.

Snylteri, sniking? Jfr. Snylte.

Snylteregn (-regn), flåg(o)-raun (-rogn), m. (fle-r.). Sv. * flåg-rønn.

Snyltevorn, *snikjen. Gl. n. sníkinn.

Snyltevægt (-plante), snikje-våkster(o), m. (?) (i likhet med snikje-gjæst), flåg(o)-(som i flograun, ɔ. „Snylteregn"), klængje-vækst? Sv. klängväkst. Jfr. *klængje (-de), ɔ: klatre); *klængjen, flink til at klavre.

Snære, se Besnære og Indvikle.

Snærpe, se Snerpe.

Snærre (om Hund: rynke Snuden og vise Tænder), snarve(ar). Sv. * snarva.

Snært, se Snert.

Snæver, snæv (gl. n. snæfr; sv. snäf), trång(o), t.-rømd, strøjpen. **Noget s.**, snævleg. **S. Landstrøg**, trang-lænde, n.

Snæverhed, trång(o), m., snævlejk, m., trængd, f. (gl. n. þröngð), trejning, f. Jfr. Trangbed, Trængsel.

Snæverhjertet, små-hjarta(d). Jfr. Smaalig, Bornert; Snusfornuftig.

Snævre („gjøre snæver, indstrænke"), strupe (— straup), strøjpe (-te), trængje (-de).

Snævring (snævert Sted; jfr. Pas, Passage, Smug), trång(o), m., ska'r, n., ejn-rømme, f., ejnang, m.; klype, f., svæng (til *svængja, indknibe, gjøre smalere); (i Elv, Bandløb; jfr. Strøm), stråk(o), n., stry'k, m., stræng, m., brå't(o), n., kne'p, n.; jfr. strype, n., strøjpe, n. (strøpe); (Punkt, hvor noget møder el. hindrer), mo't, n. Jfr. hals-mot, håle(o)-mot, ɔ: Svælg.

Snøfte, blåse (— bles), frøse (-te), *snukke (ar), snoke(ar), snuse(ar), *vere(ar, gl. n. viðra), vinde(ar); kjåste (kjaste, ar), talkne (ar), tokne(oo, ar); *blåse i nasa. Jfr. Puste, Fnyse, Stønne. „Du har ikke Bo at blæse i Næsen for det". Asbj. (Om opstrømte Dyr), øne (-te). Om *dau(n)sne og *asne (åsne), jfr. Stimle sammen.

Snøre, snøre, n. Jfr. Skindbuxer.

Snøre, at, *snøre.

Snørebaand (Snor med en Spids i Enden), nål-rejm, f., *rykkje-band (rykkjinge-b.); hork, f. H. L.

Snørliv, op-lo't(u), m., liv-stykke, n. (ly-stykke).

Snøvle (tale med stærk Næselyd), snulle, ar (dv. snulling), *snurle, mnmre(ar), snakke i nasa.

So, su, f., sugge, f., purke, f., syte, f. **S., ung**, syte-gris, m. Med su og gl. n. syr (Sigurd Syr»), jfr. ku og kyr.

Sobel (*Mustela zibellina*), lekat? røjse-kat? Jfr. Hermelin.

Sober, »bre, ædruelig, måte-hålden, tarve-lig; »sindig«, *visleg, klok, *vetog; *blyg, *blygsleg, *granvar, *forøven, *plent, krav-liten? (mots. krav-stor?), krav-mild? Jfr. Besteden (mots. Forbringsfuld).

Sociabel, omgængelig, »selskapelig«, *lag-før; *lag-kjær.

Social, borgerlig, samfunds-, samfundets, i samfundet; samfundig (jfr. underfundig), H. P. S. **S.-Kontrakt**, samfunds-avtale, -pakt; man-imellem?, mellem man og man, omgangs-(livet, ɔ: det f. Liv), samlivs-. **S. Forbærvelse**, usædelighet i det daglige liv. **S. Instinkt**, lag-kærhet? Efter *lag-kjær, ɔ: „selskabskjær, selskabelig". **S. Interesse**, samfunds-vel(færd). „Politik og Samfundsstell" (Dølen), ɔ: politist og soc. stel.

Socialisme. H. P. S. har fællesstands-lære (om fællesskap i stand); samejelære? (Også i * finnes samejgn, f., ɔ: „Fællesskab i Eiendom"). Begrepets kærne må dog nøjere opgives, før godt norsk ord kan påvises.

Socialist, likhets-man? Jfr. Kommunist.

Socialistisk-kommunistisk Regjeringsform, menigmans-vælde. H. D.s forslag.

Sociere sig, gå i lag med, give s. i lag m., slå sig sammen med.

Societaire, medlem (av »selskap«), *lag-man (ɔ: „Medbeltager i en Handel osv.").

Societet, »té, *lag, *samlag, samfund, bro(de)rskap; (Kjøbmands-), handels-samlag. Jfr. Kompagni. **S.—s-Kontrakt**, samlags-avtale. Jfr. Kontrakt.

Socius, lem, medlem (av et nævnt lag), lagman; deltager, medbro(de)r, *sælle, stal-broder, fost-b. Jfr. Kammerat.

Sod (Sybning), såd(o), n. (Såd', n. ær „Kjødsuppe med Grøn el. Kaal").

Sod, so't, n. **Lag af fin S. paa Gryder el. Kjedler**, ri'm, n., kål-him(o). Jfr. gl. n. ketilhrím. Mk. *sotar, Storstensfeier; sote, f., ɔ: Sodkvist at feie Ovne med; sot-grime, ɔ: Sodstribe; sot-let(i'), ɔ: -farge, f.; soting, f., Rensning for S.; sotot, 1. sodet, 2. sodbrun (»sotbrun hest«);

sote, ɔ: 1. tilsmudse med S., 2. feie for S.; sotast, ɔ: bli sodet.

Soda, aske-salt; ildfast lut-salt.

Sodalis, *lag-man, -bro(de)r, stal-b. Jfr. Socius og Kammerat.

Sodalitet, jfr. stal-bro(de)rskap, lagmanskap? bordkammeratskap, mat-lag, n., mat-nøjte, n., fostbroderskap.

Sofa (tyrkisk?), læ'g-stol(e) — Lm.; »løjbænk« (Molb., ældre dansk), *højen(d)bænk? Gl. n. hœgindi, (dansk) Hynde; av *høg, ɔ: makelig, „bekvem". Uvist, om løj- her mærker dovenskap el. hvile.

Sofabonde, jfr. bænk(j)e-rækkje, f., -strækkar, m., ɔ: „En, som gjerne ligger i Bænken".

Sofahjørne, jfr. bænke-krå, f.

Sofisme(r), vrang-slutning, vringling, listigt påfund, kne'p, list, vrang-vishet, -visdom, -vet, -lære, -lærdom, -sætning (H. P. S.); fange-slutning (Lm.), ord-fælle (Dr. Viborg, H. D.), skæv-tanke (Dr. Rosenb.); snare? snare-snak', n., ord-kløgt (k), Molb.; ord-kløjving, f. **Med Sofismer bevære**, kro'k-take (-tok). Jfr. Forbreielse.

Sofist, -**stker**, (en) vrang-vis (H. D.), vrang-vis(man)? hår-kløver, ord-kløver, vringler, *kro'k, ræv, vi'sling (H. P. S.), jfr. vri(d)er, *vrejst. Jfr. Spidsfindig og Rabulist.

Sofisteri, Sofistik, bruk av vrang-slutninger, b. av list, av kne'p, vranghet, vrangvisdom, *krokar, vringling, vringlor, f., vridor, f. (fl.), vrænging, listige påfund, *snare-snak, *ord- el. hår-kløjving. Jfr. Rænker, Spidsfindighed, Vringleri.

Sofistisk, jfr. vrang, v.-vis, *vringlande, villedende, *fu'l, *krokot, *flokot, hårkløvende, hår-fin (H. D.); jfr. ord-sløg, ɔ: „ilsgtig i at tale, vanstelig at bisputere med".

Soffite (eg. opunderfæstet), tavlet loft-dække; (i Skuespilhus), luft-dække (Molb.), loft-»kulisse«.

Sofrosyne, måte-hâld, ro (i sinnet), (sædelig) visdom, dyd.

Sogn, sokn, f.; præste-gæld. **Inden (Kirke-)Sognet**, inna(n)-soknes. Jfr. *inna(n)-gjældes, ɔ: inden Præstegjældet.

Sogne (henhøre til et Sogn), *sokne.

Sognebarn (hverandres; af samme Sogn), sokne-ba(r)n, -folk.

Sognebud („Præstens Besøg hos Syg el. Døende"), sokne-båd(o), n.

Sognefoged, *læns-man (læs-man, linsman).

Sognepræst, *sokne-præst.

Sognestjel, sokne-byte, n., s.-skjel (ski-), n.

Sohle, Sole, salt-kilde, s.-va(t)n (som salt tilvirkes av); salt-lake el. lake. H. P. S. T. Sole.

Sol disant, så-kalt, fore-given.

Soignere, røkte, passe, dra' omsorg for omhygge (H. D.); se til, skøtte, skøjte (-te), fli (-dde), sørge for. Jfr. Pleie.

Soigneux, omhyggelig, omsorgs-ful'.

Soiré, aftens-lag, -*gaman, -*hugnad, -*moro (-»tidsfordriv«, -»underholdning«). Jfr. Tidsfordriv.

Sokke, Sok („lort Strømpe"), *sok', m. Sok ær dog i * „mangesteds det samme som Hose"; (Strømpefod), lejst (læst), m.: *hose-l., *sokke-l. Jfr. Strømper. Over-Sokker, *raggar, *laddar (loddar), *labbar, *lejstar; luggar. Sv. * ladder, läddar.

Sokke (gaa fjodesløst som En, der ku har Strømper paa), lejste(ar), ladde(ar). Se Sjokke, som efter utleggelsen må vær = Sokke.

Sokkel (l. socculus, av soccus, lav Sko), fot-stykke, søjle-fot el. bare fot (H. P. S.), underlag (under billed-støtte, bygning); (under Hus), mur-fot (H. D., Molb.); jfr. svil'-mur, m.

Sokket, *sokkot (om dyr, især hæster, som har likesom »sokker« på føterne). Om slike hæster siges *sokken, *sokka. Jfr. *sokke-rjupe, ɔ: Rype, som ikke har fældet Fjærene paa Læggene.

Sol, sol, f. **Mod Solen**, mot soli, (v)rang-søles (-sæles, -sølt), mots. retsøles (ɔ: med S.). Sv. rättsols. Mk. sola(r)-glad (sol-gläing, -glæe), ɔ: Solfald, S—s Nedgang (fuldt Mørke: *avdag, *avdagstid, -be'l; jfr. avdagning); sola(r)-kome, f., S—s Opgang; sol-auga, n., S—s Skive; *s.-baka(d), ɔ: stærkt opheded af S.; s.-bakke, m.; *s.-blind; *s.-blom, ɔ: Bolverleie, *Arnica*; *s.-brænd; s.-bær, ɔ: Solbær (*Ribes nigrum*, sorte Ribs, også *vin-bær); s.-faren, „om Vind, som vender sig efter S—s Gang"; s.-gang (sole-gång), ɔ: S—s Gang; solgangsve'r, n., ɔ: *solfaren vind; s.-gar(d), ɔ: Lysning omkring S. i tiflig Luft (også kalt s.-giksel, m., s.-gylte, n., s.-huv, m. og ve'r-gar[d]); s.-g(j)ejsle, ɔ: Solstraale; s.-gidn, f. (jfr. Luftbølger); s.-gisl, ɔ: Beirsol, Bisol (også kalt s.-gi'l, m., s.-gid' s.-gig', s.-møj, f., s.-huv, m., s.-høve, n., s.-ulv, m., s.-ur [= ur]); s.-hal', n., ɔ: Solside, Straaning mod Syd; s.-hat, o: brebskygget Hat, Solstjærm; s.-hâv(o, -hæv), n., ɔ: Solhverv (om Vinteren, mots. solkverv, m., „nogle Steder kun om Sommersolhv."); s.-laus, ɔ: bortvendt fra S.; s.-lina (= lina), Ækvator; s.-ljos, n.; s.-løjse, f., ɔ: Mangel paa Solstin; s.-moe, m. (-røjk, -nisl; også nester[i'], n., ålrøjk, el-røjk, y, ålmoe, m., must[u'], f., musk, n., mist, desm(e), i, f., desmer, ome, m.); s.-ovring, f. (solen ovrar), ɔ: Solopgang;

s.-renning, f., ɔ: den Tid, da S. gaar op = s.-sprætting, f. (solen *sprætˈ, sprat, s. renˈ), og s.-tæring, f.; s.-ræv(e), m., ɔ: Døsighed el. Dovenskab af Solvarme; s.-side, f., ɔ: Side, som vender mod S.; s.-skår(o), f. = s.-skjorte, f., Hulning, som vender mod Middagssolen og har stærk Varme; s.-skugge, m., ɔ: Skyggen af et Bjerg; s.-steke(iˈ), m., stegende Solhede; s.-sæt'(e), n. (gl. n. sólasetr; eng. sunset), ɔ: S—s Nedgang; s.-turke, tørre i Solvarme (s.-turkaˈ, tørret i S.); s.-varme, m.; s.-vejk, som taaler liden Solhede; s.-væg', m., ɔ: Væg, som vender mod S.; s.-vendel, m., Solsikke (*Helianthus*).

Solano, (het) sydvest-vind. Jfr. Scirocco, sydøst-vind (i Italia).

Solanum Dulcamare, søt-viˈer, æte-ved, kipˈ-lyng, trolˈ-bær, *vivang; natskygge (dansk?).

Solar-, -lariſt, sol-. **S.-Aar**, sol-år. **S.-Glas**, farget, sværtet glas (til at se på solen med). **S.-Mikroſkop**, sol-øke-glas? **S.-Tubus**, sol-kikkert. Jfr. Forſtørrelsesglas.

Solarium, sol-ur, s.-viser; flatˈ tak; fremskud, utbygning. Jfr. Altan.

Sola-Bezel (v. i bare én utgave, ikke utsted i to avskrifter), ene-veksel (J. L.), enkelt v. (J. L.). Mots. *Prima*, *Secunda*.

Solbage (varme i Solen), solke(oo), ar.

Sold, 1. løn, f.; 2. (Redſtab), sælde, f., sål'd(o), n. (dv. *sælde); (finere, til Rensning af Korn), gjøfte-sål'd(o), n. (y); (grovt Kornsold), hæmse-s.; jfr. *hære-s. (hør-s., høl-s.). **S., ſom man kan holde mellem Hænderne**, *ska'k-sål'd. 3. (Mad), sol', f.; soppe, f. **S. med Fedt**, mølje, f. **S. lave**, *sylle.

Soldat (el. Militær), hær-svejn, m. (Folkeviserne), hær-man (Lm.), hærmans-svejn (Lm.), hær-mand (H. D.), kongs-kar, m., strids-man (Lm., Molb.), *ung-gut. Jfr. Rekrut.

Soldaterhue, kaskjætte, f. Fr. casquette.

Soldateske, hær-magt, -skare.

Soldatlysning, lejding, m. Gl. n. leiðangr.

Soldug (*Drosera rotundifolia*), *tåre-gras, *ringorme-g., *vorte-g., augne-g., dåg'-blad(o), d.-gras, d.-orm (Dr. Sch.); tetteblom (Dr. Sch.).

Sole, *sole, *varme.

Solen', fæstlig, høj-f., højtidelig.

Solennisation, højtidelig-hâldelse; lovformelig stadfæstelse.

Solennitet, fæst, høj-f. (H. P. S.), højtid, fæstlighet. **Solenniteter**, lovformeligheter, skikke(r), rets-skikke(r) (f. e. ved testamenter). **S.-Sal**, fæst-sal.

Solfatara, svovl-kilde. H. D.

Solfeggere (-fedſjere), synge tone-stigen (uten »tekst«).

Solformørkelſe, sol-mørkje, n. (?), forsøle, f. (?). Forsøle er = „Skygge"; mørkje(y) = „Formørkelſe, Skygge".

Solid, stærk, fast, kærne-f. (H. D.), grun-f. (H. D.), grun'-muret, *traust, tæt; nærende (kost), pålitelig, *brav, vederhæftig, *bufast, tet el. god (d. e. velstående el. formuende), forsvarlig; ægte; ærlig, retvis; sat, stadig; (Foretagende), tryg, vel overlagt, ufarlig, farefri (handels-foretak); (varig, f. E. Tøi), varig, dygˈ (dv. dygˈlejk, m; gl. n. dyggr, ɔ: trofast); (paalidelig), *tet; (Bygning), *ramleg. **S. M.ſte**, kærne-kar(l). H. D.

Solidariſt, -bær (*in solidum*), sam-ansvarlig, er for alle og alle for en, samsvarande (Lm.), inbyrdes ansvarlig, under ét; samfast (H. D.s forslag?). Gl. n. samfastr ær ſammenhængende, uafbrudt (uden aabent Mellemrum). Jfr. Solidum.

Solidariſtheb, -baritet, sam-ansvar (Lm.), sam-svar (Lm.), fælles-ansvar, inbyrdes el. sams ansvar, med-a., samskyldighet (E. Bøgh), sam-ansvarlighet; fælles-tarv (Dr. Ros.); ening (H. D.), samhâld(o). H. D. Sam- i * mærker fællesskap, såsom i *samejge, *samhælde.

Solidere, fæste, trygge.

Solidescen(t)s, størkning.

Solidescere, bli stiv, fast, hård, størkne, stinnast, fastne, stivne; stør(d)ne(y) ær = „stivne, tabe sin Smidighed".

Soliditet, kærne-fasthed (H. D.). Se og Solid.

Solidum: in sol., en for alle og alle for en; under sams (»fælles«) ansvar (mots. pro rata, hver for sig, til mans, — f. e. betale, svare). Jfr. Solidariſt.

Solitude, ensomhet, øde.

Solitær, -tair, ensom, enkelt(-stående), ene, enstaket (*ejnstaka), uselskapelig, u-*lag-før (ɔ: ikke „begjærlig efter Selſkab"), før; u-*lagkær (ɔ: ikke „ſelſkabsſyg"); eneboer, enebyg? *ejnstø(d)ing (jfr. Eremit); stor-ædelsten (som infattes for sig selv), ene-sten, ene-glimring (især om diamant). H. P. S.

Solitærſpil, ene-spil, nonne- el. og pinnespil. H. P. S.

Sollicitant, søkende, søker? æmbedssøker, -søkende; rets-søkende, -klager (som klager over uret og kræver bedre ret); (embættes-)søkande. Lm. Jfr. Petitionær.

Sollicitation, søksmål; retligt krav; inderlig (»instændig«) bøn, bøn-fal? (til bønfalle).

Sollicitator, sak-fører; mellem-man?

Sollicitere, søke.

Sollyſet: ſom ikke taaler S., sol-blind.

E. Bogh. Jfr. *sol-blind, ɔ: „blendet af Solſtin, ſvag i Øinene af ſtærkt S.

Solo, 1. ene, alene, uten ledsagelse (uten med-spiller, -sanger, -danser). 2. enesang, -klang, -spil, -dans (H. P. S.), ejnsång, o (Lm.), mots. tvi-, tri-, samsång; enkel(t) røst. **Solo-ſanger, -ſpiller**, enesanger el. iblant første- el. hovedsanger osv. H. P. S. (I Lomber), uten køp el. ukøpt. H. P. S.

Solpletter, se Fregner.

Solrøg, se Dunſter og Lummerhede.

Solſtin, sol-skin(i'), n., *sol. Sitje i soli. Jfr. *av-søle = bak-søle, f., ɔ: Side, ſom vender fra S.; for-søle, f., noget, ſom er beſkygget f. S. af Træer. **Blænbende S.**, sol-glime, f. **Tid med Godveir og S.**, solskins-bålk. **Stund, da Solen ſtinner**, *sol-skins-æling, glug'-sol, f., ɔ: enkelte Solglimt mellem Skyerne (gjennem Skygluggerne). **Solſtinnet gaar det forbi** (om et Sted), *det skin øver(y). **Baaden blir læk af at staa i Solſt.** (i Solen), *båten skin sunder. Jfr. Fortørres.

Solſort, svarte-trast, m. *(Turdus Merula)*, sy-svorta(oo), f. (su-, svin-, svi-svorta, sur-s.). Jfr. Ringbroſſel (som også kalles *sysvorta).

Solſtitial, sol-hværvs-, *s.-kværvs-.

Solſtitium, jfr. sol-hværv, -*kværv, m. (n.). **Vinterſolhv.** *sol-hæv (ɔ· solens hæving, stiging). Sv. solstånd.

Solubel, opløselig, smæltelig.

Solut, løs; ubunden (skrift, målføring, »stil«).

Solution, løs(n)ing, løjsing; opløs(n)ing (også = noget opløst); avdrag. Jfr. Betaling.

Solvabel, se Solvent.

Solvabilitet, »betalings«-evne. Se Solven(t)s.

Solvent, vederhæftig (sv. -vederhäftig), god, greje-før? H. P. S. har betal-dygtig. Men både betale og dygtig er jo tysk. Dersom »gjælde« blev tat op igen for »betale« (det finnes i den mærkelse hos Molb.), kunde betaldygtig vel hete g(j)ældefør, ɔ: før (= i stand) til at gjælde. Jfr. *bufast, ɔ: „ſom har det nødvendige til Husholdningen og tillige er gjældfri"; altså vel = vederhæftig? Æn velstående? velstands-(man)? velhålden? *velråd', ɔ: vel forsynet? Om før = dygtig, se Dygtig. Jfr. arbejds-, gang-, våpen-før.

Solven(t)s, -vabilitet, betalings-evne (J. L.), vederhæftighet, greje-førhet? Jfr. Solvent.

Som. Om ſom (og dær) for hvor, se Hvor.

Somatolog, legem-kænner. Jfr. (P)ſykolog, sjæle-kænner.

Sombre (t. dunkel), mørk, uklar, skyet, *skum; nedslagen, tungsindig, grætten, *grinal. Mk. og *tåma', *dum', dem'(i'), dæmben(e), himot el. himen. H. P. S.: sky-tung el. -mørk.

Sommation, op-rop. Jfr. Opfordring.

Somme. I * som, somt, some. Jfr. En Del (endel).

Sommer, somar(u), m. og n. (somår, samar, såmår). **Om S.**, *me(d) somaren. **Midt paa S.**, *høgst å somar. **Forleden S.**, *i somar var. **I forrige S.**, *i sjor s. **I næſtforrige S.**, *i førre s., *i førr'års-s. **S. med lidet Regn**, tur-somar. **S. blive**, *somrast, somres. H. D. Gl. n. sumra. Sv. * somras. Mk. *somarbær (ku), *somar-mål, også *somar-nætene, s.-bålk, m., ɔ: en Del af S., **Sommermaaneberne**; s.-drål', m., ɔ: avdråt, avkastning (av kyr om s.); s.-fugl, ɔ: Trækfugl; somars-hålva, -parten, -sia, -talet, ɔ: Sommerhalvaaret; somarleg; somars-lang, ɔ: med Sommerlængde (Dag); -vinna, ɔ: Slaatten.

Sommerfugl (Papilion), *fevreld(i), n., (k)værvel (kvirvel), m. („maaſte med Begrebet: den omhvirvlende"); mari-høne, -hane, muru-h. Sv. fjäril.

Sommerſtald, vår-fjos (-fjøs), -flor, m.

Sommeſtedø, *some-stade.

Sommetid(er), *some-tide.

Somnambule, -lus (Søvnvandrer, Nattevandrer), søvn-»gænger«, (bedre) -ganger (jfr. -*gangar, såsom i føre-gangar, laus-g.). Efter t. Schlaf„gänger". Også klar-synt (ved »magnetisme«).

Somnambulisme, søvn-gang? (efter søvn-gænger el. -ganger nærmlig); søvn-»gængeri«; kunstigt(t) (»magnetisk«) klarsyn(thet).

Sonate, tone-skildring, -maleri.

Sonchus alpinus *(Mulgedium alpinum)*, turt, f., truft. Sv. * tort.

Sonde, lod (til at måle dyp med); søker (til at undersøke sår med); jærn-søker (tollernes); brøn-søker; bærg-bor, jordbor; søke-nål. H. P. S.

Sondere, lodde, måle dypden; granske, *røke, *ransake, *frette(ee) (ar), *grave, undersøke. Jfr. Forſke, Studere, Undersøge.

Sondre, søndre (Molb.), skille ad, ut-skille. T. sondern. „Efterat allerede Holberg havde bragt adſondern ud, har man i den nyeſte Tid forøget vore tyſke Laan med „ſondern" og „ausſondern", ɔ: udſtille" — Molb. I * sær sundre = adstille. Gl. n. sundra. Sundre frå er = fraſtille. Dv. sundring, Adſtillelſe. Sv. söndring.

Sone (t. ſöhnen, ſühnen), gøre fyllest for,

*bøte (for); forlike. I * ær sone = nebdybsle, — som da iblant ær = forlike.

Sonet (efter ital.), Sonnet (fr.), klang-digt, -vers, -kvæde? klinge-rim. Lm. H. P. S.: rim-klang.

Soning, bo't, syllest-gørelse, forlik. Soning i * ær Nebdybsfelse.

Sonometer, klang-måler.

Sonor, klang-ful', -rik, klingende, klar, malm-ful', ful'-tonende; klang-rik.

Sop, sop', m.

Sopken, dram, m., su'p, m. Jfr. Slurk.

Sopor, dyp søvn.

Sopran(e), over-røsten, »stemmen«; *grant mål (dv. gran'-mal?).

Sorbet, Scherbet, kølende drik, svale-dr.

Sordid, skiden, *skjeten(i'), *lortot; (lumpen), smålig, *ring, *klen, *låk; *småvoren, knepen; („tarrig"), *tiglesam, knap, snau, mat-sår.

Sordine, -dino, Sourdine, »dæmper« (på toneredskap). Dæmpe (t. dämpfen) heter i * døjve, slokkje, stagge. Altså vel døjvar, staggar. Æn *stoppar, *spænnar? som ellers brukes om stopperen mot et hjul.

Sorg, *sorg, f., sut, f., harm, m., træg(j)e, m. (jfr. Anger), hjarte-værk, m.; (byb, bitter), hjarte-sår, -sorg; (Omsorg), sorg, sut; (Sørgedragt), *sorg (?), sørgje(y)-klæde(r). **Han gik med en stor S.,** »han gjek med ejn stejn på hjartat«. **S. paafsre,** *krænkje (-te). **Af S. fortæret,** sorg-sleten(i'). Lm. **Sorger og Glæder de vandre tilhobe,** jfr. »det kjæm stille etter ville«, el. »det kjæm stur etter kjæte, grå't etter ovlæte« (avlæte, avlåt), el. »det kjæm kur etter kipne og stur etter skripne«, el. »d'er stundom skrællelåt' og stundom skry'l og gråt«.

Sorgfri, *sorglaus, *sutlaus, harm-laus, omsyte-l., umur-l. (omor-l.).

Sorgfuld, *sorg-ful', *sorgal, sorg-given(i'), *u-sæl; træge-ful'(e).

Sorggiven, sorg-given(i'), *sorgal, *sorge-ful'. I dansk-norsk haves videre: sorgblandet, s.-næm (som tar sig alting nær), s.-tung, s.-vant.

Sorites (soros, Dynge), 1. dynge-slutning; 2. kæde-s.

Sors, lod, del, skæpne, lagna(d), stilling, tilstand.

Sort, *slag: bu-s., fiske-s. **Bedste S.,** utsøkt, *go(d)-: go(d)-korn, god-øl, *av god-slaget. **En mindre S., f. E. af Frugt,** smæd', f. (av små). **En af den rette S.,** ejn av rette berget. Jfr. Art.

Sort, *svart (Fr. Bg.). **S. Plet el. Stribe,** sværte, f. **S. blive,** svortne (svartne). **Se f. ud,** sværte (-e, svørte, svarte, svorte, oo). **„Kun uperſonl."** Jfr. *kvite, blåe, rau(d)e, o: se hvid osv. ud. **S. gjøre,** sværte(ar). Mk. svarte-boki; svartbrynt, o: med sorte Øienbryn; s.-brænd; s.-flækkot; s.-gårot, o: sortstribet, -aaret; s.-havre, o: Flyvehavre; svarte-huva, o: den sorte Hue (Lue) for gifte Konet; svart-hæg' = trol'-hæg *(Rhamnus Frangula);* s.-hærd, o: sorthaaret; svartekunst, o: Trylle-, Manekunst; s.-maur; svart-måla', o: sortmalet; s.-myld(t), o: sortmuldet; s.-older, s.-ore (mots. *gråore el. kvit-or[e]); s.-ringot, o: „som har sorte Tværstriber el. Bælter"; s.-rosa', o: sortblommet; s.-ruta'; s.-rænda, o: „stribet med sort"; svarte-skog, o: Skov uden Løv, Vinterskov; s.-skulen, o: en Skole for Trylleknnsten; s.-sni(gj)el, o: sort Snegl; s.-stille, o: Blikstille; s.-sykje (= mistrygn, f., åbryskap), o: Skinsyge; s.-torv = stejn-torv, o: Torv af dybere Torvlag; svarte-trast, o: Solsort (Fugl); svart-voren, o: sortagtig; s.-øjgd.

Sort-, f. E. **sort-aaret, -flækket, -haaret, -stribet,** se Sort.

Sortagtig, *svart-voren, svartleg, *så'm, *såmleg; (om Jord), svart-myld(t); (om Ansigtet), svart-lejt, *sva'l, s.-dæmd, s.-lejt.

Sortand, svorte(oo), f.

Sortere, ordne, skilje (-lde), lægge hvert (slag) for sig; (vrage), *skjote (— skaut), o: flyde ud en Del; skræde (-de); (dele efter Klasser), *bæse (Lm., av *bås). Jfr. høre (*højre) til, h. under, o: vedkomme. **Sorteret,** *skilt, *skåten(o). **Vel f.,** vel forsynet; jfr. **Assorteret. Ikke f.,** *sam-fængd, *s.-fængen (lin).

Sortering, skiljing, f., skilning, f., skilnad, m., skå't(o), n., skjoting, f.

Sorthed, svartlejk? (Smuds), sværte, n. (Sværte, f. ær = Sværte).

Sorti, utgang (fra »scenen«); ut-førsel; ut-fal (fra fæstning); utfals-port.

Sortiment, forråd, vare-oplag. Jfr. Assortiment. **Sortiments-Handel,** mellem-(mans-)handel (med bøker; mots. forlagshandel, d. e. med ens egne forlagsskrifter); oplags-handel (H. P. S.). Ordet brukes bare i bokhandelen.

Sortladen, *så'm, svart-lejt (Fr. Bg.); *sva'l, s.-dæmd, s.-lejt. „Maaske egentl. sobet el. røget". Jfr. svæle, f., Røg, Kvalme. N. t. swelen, o; brænde, ryge. Jfr. Dunkel, Sortagtig.

Sortne, *svortne, oo (svartne).

Sortsmud(f)let, sortlaten, *svartdæmd.

Sortspætte, svart-spætte *(Picus Martius,* den sorte Træpikker), tre-knar', m. (tre-

kur'), ved(l)-kur'? Jfr. **Træpikker** (Spætte), tre-klåp'.

Sot, *sot'. f. Dv. *sot'-lægjen, ɔ: som har ligget i sot, er svækket, udtæret; sotnæm, s.-fængjen, ɔ: modtagelig (disponeret) for s. Jfr. **Sygdom, Feber.**

Soteriſt, frælsende, bærgende.

Sottefeng, sotte-sæng, f. (-ar«-).

Sottiſe, *få-vet, dårskap, *gapeskap, *uvetingskap(i), usømmelighed, grovhet, fornærmelse. Jfr. **Dumhed.**

S(ø)ubrette, kammer-pike, tærne (listig, fu'l). H. P. S.

Souchef, under-forman, -høvding, næstforman.

Souffere, (til)-hviske, *kviskre, fore-, tilsige; sætte i en (hvad han skal sige), ingive (»inspirere«), inblåse.

Souffleur, hvisker (?); til- el. fore-siger (på skuepladsen).

Soulagement, lettelse, lindring; trøst, hjælp, stø(d)ning, -na(d)(y), (»understøttelse«, t. **Unterſtützung**).

Soulagere, lette, lindre.

Soulevement, oprør; harme, uvilje, *ilske, m., *sinne, n.

Soumiſſion, se **Subm.**

Soupçon, mis-tanke; gisning, von, *tvil (?) (*tvila også = „formode"). Jfr. **Formodning.**

Soupér, »pé, aftens-måltid, *kvælds-vær(d), -mat, -mål, -vor(oo); aftens-lag, -gæstebud, aften-gilde. H. P. S.: aften-bord (ikke aftens-), -gilde, -mat.

Soupere, »spise« til aftens, *ete nat-vær', -vor, kvældsmat; *nat-vær(d)e (-vor'e).

Source, kilde, *kælde, f.

Soutenabel, håldbar, *hævdande.

Soutenere, underhålde, hjælpe; hålde oppe el. vedlike, opret-hålde, fast-h. (H. P. S. har og ikraft-hålde), stø, stødje(y) (— studde), bære, påstå; forsvare, forfægte, *hævde; tåle, hålde ut. **S. ſig,** hålde sig, nære sig, klare sig, stå sig. Jfr. **Opretholde, Støtte.**

Souterrain, under-jordisk bygning, u. hvælving, kæller-højden (-»etagen«), -rum.

Soutien, ophåld, ophælde, n., underhåld, livs-ophåld; hjælp, stødning(y), næring, f., berging, f., livberging, livs-bjærg (H. D.). Gl. n. lífsbjörg. Mk. *nøring, nørsle, f. Jfr. **Biſtand, Underhold, Understøttelſe.**

Souvenir, minne (om), »erindring«, »aminnelse«, *minning, ɔ: påminnelse; minnebok, »stam«bok. Jfr. **Erindring.**

S(ø)uverain, konge, lands-hærre, over-h., drot; enevælds-hærre, -konge, ene-råder? -rådende, selv-»hersker« (H. D.), -hærre? sjølv-styrar. Lm.

Souverainetet, over-højhet, -myndighet, landshøjhet? overherskab (Molb.), rigshøjhet; ene-vælde, ejn-vald, n., ejnvælde, n., enevældsmagt, magt-fulkommenhet; almagt (i staten). H. E. Berner.

Souzerain, over-lenshærre; (som Adj.), overlensherrelig. H. P. S.

Souzerainité, over-lenshærlighet, over-lenshøjhet el. -herredømme.

Sove, sove (— sov, svav); i * også om lemmerne: *foten, armen sover, ɔ: er bovnet. **S. hen** (bø), slokne(a), somne ut-or væ're. **S. ind,** („meſt almind.") somne, ar (sovne, sobne), *syvje (gl. n. syfja, bli søvnig), av-minnast, or-m., sakne verdi. **Kjær i at ſ., ſom vil ſ.** (søvnig), *sove-kjær. **Trængende til at ſ.,** *sove-trængd. **Faa til at ſ.** (søvndyſſe), svære (-de). „Trolddkjærringen vilde selv svære ham og selv værke ham". Asbj. **Sovende,** *-svæv (svævd, sævd, søft). „I visse Forbindelser": let-, laus-svæv (ɔ: som let sovner); let-s. (let-vak), laus-s. (ɔ: som sover let, ikke tungt, let at faa vaagen); tung-s. (ɔ: vanſtelig at værke). **Som ſover længe,** lang-svævd; (som har sovet ub), ful-sævd (-ft). Gl. n. fullsvefta, fullsœfti. Sv. fullsöfd. **Som ikke kan ſ., hvor der er nogen Uro,** *vand-svævd.

Sovedag, sovar-dag, m.

Soven, soving, f. **Indſoven,** somning, f. sovning.

Sover, en, *sovar.

Sovne („forældet"), se **Sove (ind).**

Spade, spa(de), m., spåde(o), f. **Træſpade med Kant af Jern,** spade-grævn. **S., bred, lig en Skovl,** spade-ræke(e), f.

Spade, at, spade(ar el. -dde). **Forſøge paa at ſ.,** spauke(ar). Jfr. **Rode, Grave.**

Spader i Kort, spade, m. „Brugt i Fl. spar og spa«.

Spadning, spading, f.

Spado, gilding. Jfr. **Kaſtrat.**

Spadſere (t. ſpazieren), rejke(ar), rækkje (-te), ræke, e (— rak), *rugge, *rusle (rutle), *drive (— drejv), Lm., *vavre (gl. n. vafra), *svive (— svejv). »Ho er ute og ruggar«. »Han er ute og svive«. **Spadſerende,** rejkande, rækkjande.

Spadſeren, »ring, rejking, f., ræking(e), rækkjing, ræk'(e), n., rejk, n. Nogle har tat til at bruke **Luftvandring,** en tyskhet, laget efter t. **Luſtwandeln.** Jfr. Slentre og Gaa langſomt.

Spadſereſtok, rejr, f.

Spag, *spa'k, rolig, *stil', *s.-fær(d)leg, s.-færdig, *s.-voren, *mild, *tøjmeleg; *tam; (tempelig), *spækkjeleg, *mild; (om Vejr), *spak-fængt; (tam, venlig,

kjælen; om Dyr), ve'n, ee (væn), v.-elsken(i), kjennau (-og, -»ug«), *kjælen, *kokren. S. blive, *spakne, *spakast, *spækkjast. S. gjøre (ɔ: tæmme, bæmpe), *spækkje (for spækje, av spak), *tøjme, *stagge.

Spagfærdig (stilfærdig, rolig; om M fler), *spak, *stil' (gl. n. spakr; sv. spak), *taug, *t.-lynd; også stil'-før, *s.-farande, *s.-færdig, -færdeleg, *stilvoren, småfæl't (mots. stor-fælt), *sæveleg (sv. säflig; sv. * säver), lågn. Se Spag, Sagtmodig, Stilfærdig.

Spagfærdighed, spaklejk, m., taug-lynde, n.? (til tauglynd); kåldblodighet.

Spalier: Tropperne dannede Spalier, . . . man-gar(d). Jfr. Espalier.

Spalte (t. Spalte), kløft, kluft, f., sprække, f., *språkke(o), f., sprunge, f., klåv(o), n., klåve(o), m., klåve(o), f., klåvning(o), f., tvejt, m. Jfr. Revne, Rift, Kløft. S. (i Bog, i Tryk), tejg (Lm.), balk (H. D.), rum (O. V.); jfr. bålk(o), m. (Lm., O. V.); klåvning(o), m. (Lm. Egentl. „Halvdel af en kløvet Stol", hal'-kløvning; altså nærmest om tospaltet side). Mk. klåvning, f., Sprække. Bålk mærker likesom Spalte og Skifte både skæl, skillevæg, og det, som ær mell. skæl og skæl. »Et langt skifte mell. de to (skys)-skifter«. Mk. og skrå, f. og spång(o), f.

Spalte, at (t. spalten), kluve (— klauv, klåvet, o), kløjve (-vde), tvejte(ar), skrå (-dde). Jfr. Splitte, Kløve.

Spalteføde, jfr. våmb-fyl'; (når tale ner om et blad), blad-f. Lm.

Spaltning, kluving, f.

Spand (Finger-), span', f. Mk. lang-a., ɔ: „fra Spidsen af Tommelfing. til S. af Langf. i udspændt Stilling", „omtrent ½ Alen", og stut-s., „fra Spidsen af Tommelf. til S. af Pegef." Med Fingerspand maale, spanne(ar).

Spand (Bøttte med Laag), span', n., ambar, m. (æmbær), dal', m., but', m., hålk(o), m., stråk', m., strump, m. Mk. bøtte(y), f. S. uden Laag, bøtte(y), f. S., lidet, med en høi Stav til Haandfang, strippe, f., staup, n., kak', m., kop', m., ask, m., stave, f. Sv. stafva. S. af mindste Slags, ftinte-bøtte(y), f.

Spandere, se Spendere.

Spandrem (t. Spannriemen), spænsel (?), n., *span'-rejm.

Spang (t. Spange), spænne, n., sølje, f.

Spang(-ebro), — over Aa), klop', f., spång (o), f. Sv. spång.

Spanier, *spanjor. Mk. *spansk, *spans. »Spans-salt«.

Spanke („give sig stolt Holdning", „sætte Nakken i Veiret"), sprætte (-e); sprikje (-te), s. seg, brætte seg (-e), *dolse. Jfr. Sprade; Holdning. Dv. brætten, brættesam, brætting, f.

Spanſtrør, rejr, f.

Spant opſtaaende paa hver Side af Forſtavnen i Baad, kollar, m. Jfr. krafte, m. Gl. n. krapti. **Spanter** (Jnd: el. Krumholter, holl. spant), rænger (fl. av rång[o], f.). Gl. n. röng. Sv. * vrang.

Spare, *spare (-de), live (-de), tigle(ar), hægde(ar), ɔ: holde Maade (gl. n. hegða, ordne; sv. * hägda), *mingle, ɔ: nøde ſparſomt; (ſtrabe ſammen), *mugge i hop, gjøjme i hop. »D'er inkje spilt, som spart er«. „Hun sparer ikke Maden for ham", jfr. »ho tæl inkje gryni åt hånom«(o). S. Kræfterne, tørme (y, -de). Jfr. Sagte fare. S. hverken Penge el. Møie, jfr. »spare korkje skillingen elder skinnet«. Værd at ſ. (ſom bør ſpares), sparande, (inkje) livande. S. fig for Beſvær, live seg. S. op, *spare av, *s. op, *live av. S. paa, live på (B. B.), livast med. »Det liver på grjonet«. Mk. live seg med, ɔ: omgaaes ſparſomt med. Opſparede Penge, *spareskilling.

Sparganium natans, flå't(o)-gras, vasbændel.

Spargement, omtale, by-, bygde-snak, *sog, n., sogjing, f., *sval', n. Jfr. Snak, Slabber, Rygte.

Spark, spæn', n.

Sparke (med Foben), sparke(ar), spænne (— span' og -te) for spærne. Gl. n. sperna, sv. spjärna; sv. * spjänna, spänna. Dette spænne ær tidlig blandet med spænne (-te), ɔ: ſtramme; omſpænde. (Støde i Jorden), spone (-te). Dv. spøning, f. S. hinanden, *spænnast. S. Jorden op ved Løb el. Trampen, spår(o)-støjte (-te). Sparke i * står ikke som i dansk og svensk med genstand (obj.).

Sparken, -ing, spænning, f., spark, n.

Sparlagen, sænge-omhæng, forhæng, tjæld, n., *sparlaken? Sv. sparlakan. Gl. n. sparlak, sparlakan.

Sparre (Straabjælke paa Bygning, holl. sparre, t. Sparren), sparre, m. Så i Østerdalen. „Andre Steder" spærre(e), f., raft, m. (Også H. D.). Mk. spærre-håg'(o), n.; -klauv, f. = -lås, n., ɔ: Fals, Fuge i et spærre-par; -pa'r, n.; -ta'k, n., ɔ: Tag, ſom ligger paa Sparret; -vaksen. (Stamme af et ungt Træ, Træ til Sparre), spire, f., jfr. strange, m., strangle, m., brand, m., ripel, m. S. fætte paa en Bygning; med S. forſyne, spærre(ar), ræfte (-e), rafte (H.D.).

Sparreværk, spærring, f. Se Tagreisning.

Sparſom, *småsam, *små-rådleg, små-tok

(mots. stor-t., ɔ: **rundhaandet**), *spar, sparsam; *hægdesam (-den, -dig), *net'; *trejsk. Jfr. Knap. **Sparſomt**, sparlege. **S. benytte, ſ. omgaaes med**, se Spare, ſ. paa. **S. æde**, tejre(ar), tærme(e). Dv. *tejren, *tejr-eten, *tærmen, tærm-æt. Jfr. Smaatærende.

Sparſomhed, sparing, spar-sæmd, f., hægd, f., *hægding. **S., altfor ſtor**, jfr. *flå fluge-foten. **Hjælpe ſig med S.**, *bækste, *tigle, *hangle.

Spas (t. Spaß), *spøk, *gaman, *fantri, n., *spøkri; åtløgje, n.

Spaſe, *spøkje, *gantast. **Spaſende**, åtløgjande. Lm.

Spaſs, Spasma, -mus, *krampe, senedråt', m. Jfr. Krampe.

Spasmager, jfr. Gjøgler, Drillemeſter.

Spasmatiſk, lidende av »krampe«.

Spasmodiſk, Spastiſk, »krampeagtig«, som »krampe«, »krampe«lignende; k.-stillende. Jfr. Krampeagtig.

Spat' (kort a; n. ſ. og holl. Spat), hjølt (kjølt, kjølter, d. * Hjalt), n., ɔ: **Galler**, „Hævelſe med Knuder i Heſtens Fødder". Dærtil *hjølta' og hjøltebejna', om hæst, som har Spat', hjølt. Se Hævelſe (i Heſts Fødder).

Spätel (ſpadeformigt Jærn hos Apotekere og Malere), spade-ske- H. P. S.

Spatium, Flt. -tia, -tier, rum, mellem-r., åpning, plas, avstand, strækning, længde, vidde; tidsrum, frist, m.; fylle-stift (til at fylle rum mellem bokstaverne, — bogtrykk.), mellem- eller skyte-strek. H. P. S.

Spatiøs, rummelig, vid.

Spaa, *spå, *rune, ar, ɔ: ſ. ved Trolddom; jfr. Hexe. **Klog til at ſ.**, *spå-vi's. **S. det Modſatte af, hvad man venter**, spee(ar). **Ildeſpaaende** (-varslende), *il-spåen, il-spående.

Spaadom, *spådom. Jfr. spåna(d), m. Bare om gærningen at forutsige noget, ikke om selve utsagnet.

Spaaen (Snak om Noget, man endnu ikke ved), spåing, f.

Spaamand, spå-man, m., s.-kal', m., rune-kal'; (-kvinde), spå-kjærring; rune-k.; (ſpotvis), spå-fugl, m., -kråke, f. (om En, ſom foregiver at vide, hvad der ſtal ſke).

Spaan(er), spon(oo), m., *fli's, f., spæ'k, f., spæk(je), f., tvejt, m. (f.), spøne, f., flis, f., spræ'k, n., tafs, n. (iſær *sagt.; jfr. tafse, ɔ: pille, optrævle); smask, n., mug, n., trævle(e), m. Flis(e) i dansk siges om sten, „ſjælden om Træ": Marmorfliſer. **S., afſtaaren**, skåte, f. Jfr. Splint. Mk. spækje (-te), ɔ: „banne Spaaner". »Ho spækjer godt« siges om øks, som ær god at tilhugge træ med. **Fil-, Høvl-, Sav-Spaaner**, se **Fil, Høvl, Sav.**

Spaanekurv, spele-korg, f. Jfr. Spile.

Spe, *spe. Jfr. Spot.

Speaker, ordfører, ordstyrer, forman.

Specerі(er), kryd»eri«(er), vellugtende urter (Meyer), kryder (Molb.), krydde, f. (kryd, n.), krydding, f., (også) hushåldningsvarer (dog „ikke Kornvarer"). J. L.

Specerihandel, husvare- el. råvare-handel? (av alle 3 naturriker). Jfr. „Kolonialhandel".

Special, -ciel, enkelt, sær-, særskilt, særegen (H. D.), særlig (mots. almen, almindelig), særdeles, *særs (mk. og adv. *ser[ee]), særskils (H. P. S.; jfr. skils- i skilsmisse, og *skils-man, -mål og -mon), særskillig (jfr. adskillig, H. P. S.), *ejnskild, for sig selv; nøje. Jfr. Nøiagtig, Beſtemt. **S.-Karakter**, enkelt k., sær-k. (mots. hoved-k.), H. D., Fædrel. **S.-Kort**, landskaps-, amts-, præstegælds- el. bygde-k. (mots. general-k.). **S.-Skole**, ærnes-(fag-)s., sær-s. (mots. almen-s., sk. for almen dannelse). **Speciel Begavelſe**, sær-evne. H. D. **S. Eiendom**, sær-eje (Fædrel., H. D.), ejn-ejge, f.

Specialia, det nærmere, de nærmere el. særlige omstændigheter, enkeltheter(ne). Jfr. Detail.

Specialiſere, opgive, -regne, påvise i det enkelte; særskilt fræmstille; sær-skildre el. -opregne (H. P. S.), stykkevis opregne, *sere(ee), ar, ɔ: „give En noget ſærſkilt".

Specialiſt, sær-gransker; sær-kunstner (som dyrker alene en enkelt gren, enkelt særegenhet — i vitenskap el. kunst); ejnsyning, m. Lm. (Til *ejnsynt, ɔ: enøjet? el. »som kun har øje, syn for et? Det siste vilde jo passe).

Specialiter, især, særlig.

Specialitet, særegenhet; (**Kjøbm.**), særlig handels-gren, sær-handel? **Dette var hans S.**, hans særlighet? særstræv?; (ſom Begavelſe), sær-evne. Jfr. Speciel. **S.** (i gudelig Stil), nåde-gave.

Specie: in specie, særlig, særskilt.

Speciel, se Special.

Species, syn, skikkelse, slag(s), n., underslag? (mots. genus, »slægt«, ɔ: overslag?, se Genus); regne-måte (»de 4 species«); lækende urter; blank daler (ɔ: virkelig slagen penge, især stor mynt, motsat papir- el. regnings-mynt og småpenger).

Specieux, se Speciøs.

Specifikation, stykkevis opregning, optælling enkeltvis, særskilling? opr. i det

enkelte, av en for en; enkelt-gørelse. Jfr. Detaillere.

Specificere, tælle, regne op en for en, stykke for stykke, *ejnskils; sær-skille (ɔ: ikke slå flere sæt el. poster t. d. i regning, regnskap sammen, men opstille hver av dem særskilt. H. P. S. har og (at) stykkevise. Jfr. Specialisere og Detaillere.

Specificum, sær-råd, -»middel«, særeget, påliteligt råd (ɔ: læke-middel).

Specifik, -fiqve, -fisk, sær-gyldig (H. S.), særlig, særegen, ejendommelig (for et vist »species« el. slag). **S. Vægt,** vægtfylde (H. C. Ørsted), v.-fylle, sær-vægt? egen-vægt (Th. Kjerulf, M. Irgens) (mots. „Massevægt"); *målet, *måttet («forholdet«) mell. rumfang og tyngde. **S. lettere,** i lævnførelse, sammenlignings-vis lettere. **S. vægtig,** vægtfyldig. H. D. (Jo vægtfyldigere en ting er, des . . .).

Specimen (Flt. -mina), prøve, p.-stykke; -skrift, -arbejd, -opsæt?

Speciøs, iøjne-fallende; tilsyne-latende, skrømtet, for et syns skyld. Jfr. Anseelig og Skin-.

Spedalsk, spetælsk(i'), *spil't (spøtælsk). Sv. spetälsk.*

Spedalskhed, spil'-sykje, f., *spilte-s.

Spedere (ɔ: expedere), sende, av-s., om-s. (varer, for andres regning).

Spediteur, -tør, avsender, vare-sender? mellem-man, mellemhånds-handler, fram-el. mellem-handler? Til fram- jfr. *framlån.

Spedition (eg. Ex-sped., ɔ: Videre-Befordring af Varer, for fremmed Regning), *framflutning (?), (vare-)framførsle, f., *vare-førsle, v.-sending, -avsendelse, -»forsendelse«; godtgørelse for Spedition.

Speditions-gods el. -Vare, sende-gods, n.?

Speditions-Handel, førings-, førsle-handel? mellemhånds-h. H. P. S.

Spee for Spotte „er albeles forældet" (Molb.). I * spee, ɔ: „spotte", *spe-skjære. Jfr. Spotte.

Spege-, *speke el. spekje(i'), n.: *Være i sp., ɔ: være speget. Jfr. isl. spejkja, tørre; sv. * speka, opphede, tørre. Mk. *spekje-bog, -fisk, -kjøt, -lår, -mat, -sild. Sv. spickemat. **Speget,** speken(i'). **S. blive,** spekne(i). Sv. spickna.

Speide, *njosne, nase(ar), Lm., glire (-te), *gisle, sprove(ar), sprone (-te), lure (-de), fjæle, e (ar), joke, ar (sv. * juka); speje (spæje; gl. n. spæja), skulke(ar), skugle (ar), tire(ar) (»stande på skulk«, »liggje på ti'r«, jfr. Udkig); hålde ut-kik; *kage, kåge(o), *ome(ar). Jfr. Kige, Stirre, Gabe, Lure, Rekognoscere. **S. lyttende,** glotte. M. Thor. **S. efter Vinden,** loe, ɔ: holde Haar el. Dun i Luften for at se Vindens Retning. **Speidende Øiekast,** glire, f.

Speiden, -heri, nasing, f., njosning, f., sprov, n., gisling, f., ut-ki'k, n. („nyere Ord"); spejing, f. (spæjing), lur, n. (»stande på lur«), ti'r, m.; løn-sendelse.

Speider, *glankar, skulkar, njosnar-man (Lm.), spejar (spæjar). H. P. S. nævner og snus-hane. Dertil *snuse, *speje, og spejing, f. Jfr. Lurer, Spion.

Speil, speg(j)el(e'), m. (spejel, spiel, spil), skug-sjå (Lm., efter gl. n. skuggsjá).

Speilblank, *spegel-klår.

Speile, spegle(e'), ar. Dv. spegling, f., ɔ: Afspeiling.

Speilglas, spegel-glas.

Speilklar, spegel-klår.

Speilramme, spegel-råme, f.

Spektabel, se-værdig, mærkelig.

Spektakel (-kler), eg. syn, skue; skuespil; larm, *styr, m. (n.), *ståk, n., bråt(o), n., dur, m., døn, m., *sjau, m., *leven (*levan, læven), leverne, n. (i), regjersle, f., *husk (jfr. Støi og Bulder); opstyr, ustyr, n. (også H. D. og Fr. H.), ulyd („af det forældede Ord, ɔ: Stilhed, Tausshed" — Molb.; i * ær uljod, n. = „Ulyd, Misklang"); narre-strek(er), able-fynter; tid, f.; (Særsyn), spi'r, m., spegel(e'), m.; (Pers.), spøk(j)else, n. »Dej fek sjå ejn spir«. »Det hænde ejn spir«. »Dej hæl(d)t slik ej tid med hånom«(o). Sv. * hålla tid. „Med alle de Abefanter, der var, og alle de Ablefynter, de gjorde, saa var Kongedatteren lige stø og alvorlig hun". Asbj. **S., svært,** jfr. rama-skrik. Jfr. Optøier, Kommers. **S. gjøre,** *rasse, gjære strå'k(o), resse(i'), *regjere. Jfr. Støi. **S. holde med En,** *leve med ejn, ha' leven med. »Jau, dej livde m. hånom«(o). Jfr. flågse(o), *styre, *base. Til S. (for Folk), åt-løgje, n.

Spektakelmager, ape-fant, mare-kat', m., av mare(ar), „Iøbe i Brunst som Hefte; sværme, gjøre Støi, yppe Klammeri". Se Spøgefugl, Pudsenmager og Harcelliſt.

Spektakuløs, underlig, rar, sær, påfallende, larmende, stormende, som gør *stir („vækker Opsigt"); motbydelig, usømmelig, *uhøveleg, *ulikleg, *ukvæm, lej; latterlig; hå(de)leg.

Spektateur, -tør, tilskuer, iagt-tager.

Spektrum, syn, spøkelse, farge-billed.

Spekula, ut-kik, vakt-tårn.

Spekulant, gransker, *grundar (som *grundar på noget), tænker, iagttager; frister (*freistar: som våger »forsøk«), lykke-f. (Molb.), *mang-f.? (efter *mangfrejsten, ɔ: „som forsøger meget el. gjerne vover

noget"); spiller? (børs-sp., ɔ: Børsspekulant), *vågehals. Jfr. Svindler.

Spekulation, granskning, overvejelse, *grundding, (tænknings) dypde; (som Handels-, Forsøg, Forretning), frejstna'? (jfr. Forsøg), foretak (handels-), foretagende; lykkefrist (Molb.), l.-prøve; spe'l, n., handelsspel, n., lykke-spil (Molb.), våge-s. (Molb.), v.-stykke, vinne-spel (Molb. har vindings-spil, ɔ: „Spil, der medfører Vinding og Tab for de Spillende"; jfr. børs-spil, ɔ: Børsspekul.; børs-spiller); (Penge-), fe-bragd, f. Lm. **Spekulationer, unyttige,** klatring, f. Mk. og frejsting, f., frejstna(d), mang-f.; våg, n., vågan, f., vågna(d), m., våging, f.; bote-von, f., ɔ: „Udsigt til Fordel el. Forbedring". Jfr. Entreprenant, Entrepriſe.

Spekulations-Aand, gransker-ånd, handelsånd, lykke-fristende (handels-)ånd? framsyn, f.? (ɔ: som beregner, hvad som vil hænde).

Spekulations-Gjæld, foretaks-gæld (ikke forbruks-g.).

Spekulations-Handel, vågs-, ɔ: vågnads-hand.? (ɔ. H. med Reſtio).

Spekulativ, granskende, gransker-, grundende, tænkende, dyp, over-sanselig, -virkelig; *våg-sam, *frejsten, *frejstesam, *mang-frejsten (mar[g]-f.), *hejlhuga(d), djærv; klok (på omstændigheterne), »beregnende«, *framsynt.

Spekulere, hålde utkik, *sprove, hålde øje med, *gi' ans på (ɔ: ænſe); overveje, granske, *grune, *grunde (dypt og længe på; sv. grunda), *spike; friste lykken, passe sit »snit«, lejligheten; våge, v. sig (jfr. spille), (se at) finne på, *stile på. Jfr. Pønſe, Grunde, Gruble. **Spekulerende,** *frejsten, *frejstesam, *vågsam.

Spencer, (kort) over-trøje. H. P. S.

Spendabel, Spandabel, gavmild, *rom-hændt, »rund-håndet«, *flu's, *dru's, *raust, *stor-tøk. Jfr. Flot.

Spendere, Spandere (l. expendere, ɔ: veie ud, tælle ud), ut-dele, av-se, gi til beste, *late til; koste på (ar), våge på, kostvare seg, ar („især om rigelig Beværtning med Mad og Drikke"; dv. kostvaring, f.); *rive i, *ta' i (lægre ordlag). Jfr. Bekoſte.

Spergel *(Spergula arvensis),* lin-bændel (-bælle, -bænde), m., muse-lin, n., lusegræs (Dr. Sch.), skorv (skurv), påddelok'(o'), m. (Dr. Sch.?), småmenne-larve (Dr. Sch.) (larve, m. = „Pjalt, Lap"). Frøet heter mælde, mænnel, ro.

Spermacet, hval-rav, kval-skjæl(e), f.

Spermatozoon, sæd-dyr (med dyrisk sæd).

Spermogoni, sæd-avling; frø-dannelse.

Sphagnum, raud-måse(o), kvit-m., væggje-m., myr-m.; igle-m., ro's-m.

Sphæriſt, se Sfæriſt.

Spicilegium, *akse-peling, -plukking, -samling, efter-høst; efter-pluk, små-p. **Mk.** »efterhøste«, ɔ: tillæg til tidligere samling(er), nl. av en bokskrivers værker.

Spid, et, spøte(y), f.; spe't(i), m. Jfr. Stegeſpid (stejkje-tejn, m., -spøte, y).

Spidde, *spete (spøte)?

Spiddelys, *spete-lys; vas-lys?

Spids(e) (n. ſ. Spetts; t. Spitze), spit(i'), m., brod', m., od', m. (jfr. orvar-od), pi'k, m., pig', m. (fr. piqve, eng. pike), stråle, m., tange, m. (jfr. Tand, Torn), tagge (tag'), m., top', m., tip', m., kort (oo), m., gad', m. (jfr. Braad, Pig), gare (garre), m. (ɔ: „ſtarp Stub efter afſlaarne Buſtvæxter el. desl."), tunge, f.; („ſtarp Tingeſt"), tag', m., tig', m., tigge, m. (sv. tagg); (Pig, Braad, lang), stekel(i), m. (fl. steklar); jfr. tind, m., brod, m. (se og Torn); (Tænder ſom paa Kanten af et Blad), *tiggar, taggar; (Pynt, fremragende Klippe), rane, m. (gl. n. rani, Snube, Tryne); (Pynt, fremſtaaende Kant), næv(e), n. (kjejps-n., bergs-n.; gl. n. nef, ɔ: Næſe, Næb, Spids); (liden Læderflik paa en Saale), nagge, m., *nadde (nad'); (forreſte Ende), *fram-ende, føre(y)-ende, m.; (yderſte Ende), spor(d), m. (spol, spur, u': *brygge-spor, *bru-s.; gl. n. sporðr); (tilſpidſet Duſt), vise, m. **S., fremragende,** sny't, m. (snyte, f.); (fremſtaaende S. af Landet, ɔ: Odde, Tange), næs(e), n., snage, m. (snag), skage, m. (jfr. Næs); (især paa Stra el. Klippe), nibbe, f. (jfr. næv[e], n., nåv[o], f., næb', n., nåb'[o], f.). **Mk.** nibbe-stejn. **S., liden,** odde(y), n. (av *od'), nad', m. **Den tilklinkede S. af et Søm,** nåd(o), n. (isl. hnoð, n.). **S., yderſte** (af Nøver, Syl), bet(i)-ko'rn, n. **Spidſer, yderſte, af Landet,** *næsjetangar. **S. el. ſmal Kile,** spjote, m. **Bjerg-S.,** rane, m., *horn, tind, m., he, f. **Finger-S.,** finger-ende, m. **Kniv-S.,** knivs-od', m. **Taarn-S.,** tårn-od', spir, m. **Byde En Spidſen,** byde . . brodden? (brukt af flere danske, efter H. D.). **Gaa i S.,** gå i føre(y)-enden (Lm.), i fram-enden, gå i brodden (brukt av danske og i Lm.). **I S. for Almuen,** jfr. med almuen bak sig, med a. bak ryggen el. til rygsto. **Med M. M. i S.,** med den og den for-ut, forrest, føregangar, til føre-gangs-man el. til føreman, med ham til fører. **Mk.** føregang, ɔ: Anførſel, det at gaa i S. (»under hans f.?«). Jfr. Anfører. **Løbe ud i en S.** (bli ſmalere mod Enden), kvæsse

(-te), *skate, spete(i), ar. **Ritte S. af et Sym,** njoe (—nau'). Jfr. Ritte, Klinke. **Stille Tingen paa S.,** sætje saki på knivsodden (Lm.), sætje s. på od og ende (Lm.), drive s. på odden (Lm.). **I en S. udhamre,** tængje (-de). Jfr. Tange. **Som en S. vise sig,** tippe(ar), ødde (-e), ɔ: spire, stybe ub. Jfr. Stikke frem.

Spids (Adj.), kvas', *kvæst, *spisk; (tynd i Enden), *pikot, *pikjen; (om Vinkel, Hjørne), skarp («det s. hjørne»); *snejsen; *nibbot (ɔ: starp i Kanten). Jfr, Skarp. Se og Spydig. **S. Vinkel,** kláve, f. (o). **Hue med f. Top** (Spidshue), *pi'k-huve, -luve (t. Pickelhaube). Se Tophue. **S. Nagle el. Tap,** snejs, f., spøte(y), f.

Spidsborger (t. Spießbürger), kvær-sidder („som sidder rolig hen": H. D.s forslag); jfr. små-borger (Dagbl., n.), skatte-b. (jfr. sv. källkborgare). Jfr. Filister.

Spidsborgerlig, små-, skatte-borgerlig? Jfr. Bornert, Filistrøs.

Spidsborgerlighed, små-, skatte-borgerlighet? Mk. mat-strev, mat-sut. Jfr. Materialisme.

Spidsbub(e), fant, m., skinande f. (ɔ: burkdreven S.), skalk, m., skarv, m., skøjer, rad', m., fille-r. Jfr. Knegt, Krabat.

Spidse (til), kvæsse (-te; dv. kvæssing, Tilspidsning), kvætje (— kvatte), *tynske, typpe (av *top'). **S. Øren,** rejse øjro.

Spidsfindig, vrang-vis, vringlot, vreden, krokot, *villande (ɔ: „forvildende"), villedende, listig, *fu'l; hår-kløvende; *hårfin (H. D.), *hår-gran', *hårende gran'. **S. Dialektiker el. Disputator,** hårkløver (H. D.), hår-*kløjvar. **S. Perf.,** ord-kløver (Molb.), ord-*kløjvar (til *ordkløjving, f.). Jfr. Sofistisk.

Spidsfindighed i Ordenes Brug, ordkløgt. Molb. Jfr. Sofistik.

Spidsmus *(Sorex),* skjærel(e), m., mus-s., mus-skjær(e), *vand-skjær. Jfr. vånd, m., vas-v. (som jo ær et annet dyr?).

Spidsnæset, *snip-nåsa'.

Spidsrod, hud-stråke(o), f., spejs-rot, f. (efter t. Spießruthe). Mk. *spejs', f., Ris.

Spidsslæde, kane, styr-slede, m., *kar'-s., karm-s.

Spiger, spikar (spik), m. Mk. s.-låd(o), -(lø), ɔ: Form at slaa Spiger i (jfr. Nagletog); s.-navar = s.-bor, ɔ: Spigerbor. **S. med bredt Hoved** (med *kåpe), *kåpe-saum, m.

Spigre, spikre(ar).

Spil', 1. spe'l, n., lejk, m. (jfr. Musik); 2. (Bom, Balse), spe'l, n.: *anker-s., *vinde-s. **S., fortrædeligt,** *mejn-spel.

Spild, Spilde, spille, n., *ta'p; (Forspdelse), skræ(d)e, f.: *skog-s. (ɔ: Skovspilde); søjring. **Til S.,** *te spilles, *til ugagns. **Til S. gaa** (ved Beklippelse), skræ(d)ast. Jfr. Forspde.

Spilde (lade falde), spille (-te; gl. n. spella), *slå ned; (paa sig, — Bædste), vade (— vod) ne' øve seg (jfr. Søle, Slaske); (forspilde, tabe), forspde), spille, *skaure, *søjre. **Spilde sin Lykke,** kaste seg væ'g(e). **S. Tiden med unødige Paafund,** *mønstre. **S—s** (gaa bort til Unytte), søjrast.

Spildekorn (som drysser af Neg, Kornbaand), *runde-korn, av *rynje, styrte ned.

Spildsom („som let kan spildes"), skær(d)sam, spil'sam, u-drjug, *ryr, *skryv.

Spi'le (flad, tynd Splint), spele (spile), f., spile, m., flis, f., vånd(o), m. (at dække brist el. revne med), spildre, f. **Spile** (at holde noget udspændt med), spele (spile), m. (jfr. Spændtræ); (at støtte det Brudte med), spjælk, m. (dærtil spjælke, ar, ɔ: støtte med Spiler el. Splinter): („en af Ribbenene i en Grind el. Rift"), spål(o), m. (spåle, f.), sprætte, f., rem(i'), m. Gl. n. spölr (fl. spelir). **S., lang,** (Brødstykke) **at vende Fladbrød med under Bagningen,** spå(d)e(o), f. (spade, spudu, spugu), fløjg, m. (fløjel, fløj).

Spile ud (hænge f. E. Klæder i udspærret Stilling), stægle(ar), *glejde, *sprik(j)e (-te), spile (ut) ar, spærre(ar); tane(ar), tænje (— tande), sprængje (-de). Jfr. Spærre ud. **Udspilet,** *sprikjen, sprikjande (f. e. med fingrene), *glejd.

Spilfægten, fægtning på skrømt? skrømtet fægtning. Allen.

Spilfægter (t. Spiegelfechter), jfr. Skin-.

Spillage, spille, n.

Spille, spele(e'), ar, lejke(ar og -te). **S. gal,** *skupe seg galen. **S. (vifte) med Fingerne,** ferre(i), ar? **S. bort noget** (for at faa det betalt, affat, el. af Trang), *sætte n. på kast. **S. med En** (handle bristig el. voldsf. med), *lejke med. «Han fær l. med dejm«, ɔ: han kommer til at tugte dem. **S. med Fingrene,** prille (ar), lejke med f. Dv. *prillar-horn, ɔ: tutar-horn; lejkar-horn. **Spillende Instrument,** spel-værk, n., ɔ: Spilleværk.

Spillebret, *tavle-bord. **Rude paa et S.,** tavle, f.

Spillemand, *spelman, spelar(e'), *felar, *lejkar. «Han hæve det som spelemannen; best borte og værst hejme«. Mk. *spelpeng(ar), ɔ: Spillepenge, S—s Løn.

Spillemaade, speling, f.

Spillen, speling, f. Jfr. Musik.

Spillerum, spelrom, n.

Spil-op, pus', n., prætte, f., fynte, f., sned(i), n., spik', n., *fraser, *moro, f., *galskap, m.

Spiltøug (Hestebaas), spil-tåg(o), n. (-taug, -tau).

Spina, torn, bråd'; (dorsi), ryg-rad.

Spind (at spinde), *spinning, spone(u), m. (sv. spånad); (det Spundne), spone(u), m. Isl. spuni.

Spinde, spinne (— span'). Mk. *sp. på væft, på væft-lund, ɔ: sp. til venstre Side, mod Solen. Mots. *sp. på varp. **Tjenlig til at s.**, spinnande. **Spunden fint**, *gran'-spunnen.

Spindel (t. Spindel, ɔ: Bom, som dreies rundt"), *spæ'l, »spel«, n. Se og Ebberkop.

Spindelvæv, kongel-væv, m. (»kongurvev«), *kingel-væv, vævkone(o')-væv. Sv. * kångelväv. Jfr. Ebberkop.

Spinden, spinning, f., spone(u'), m.

Spinder, spinnar, m.; (Sp—ste), spinkjærring, spinnar.

Spinderi, jfr. spinnar-hus, -stad el -værk. Jfr. Fabrik.

Spindefide, *mor-sida, kvinfolk-sida? Ellers om „Kvindernes Plads i en Forsaml.". T. die weibliche Seite.

Spinkel (smal), tun'-slægen(e), tør'-olen (jfr. Træ), *klen, *spinken, sperven(i'): sperve-lemad(i-i), sperve-lejt. Jfr. Smækker, Mager, Spædlemmet.

Spintersometer, gnist-måler (ved elektrisermaskiner).

Spinus, torne-ful; vanskelig, mislig, »kilden«, *sår, farlig, *fu'l. Jfr. Ømtaalig, Delikat.

Spion, omsæte, f. (jfr. Belurer), nysseman(d) (H. D.; jfr. gl. n. njósnarmaðr), lurer, snus-hane. Jfr. Speider.

Spionere, lure, ly(d)e (lytte), snuse, *ha' sine runer ute. Se Speide.

Spionert, -nering, nasing, f. (Lm.), gisling, f., luring, f., njosning, f. Se Speiderl.

Spir, f. E. paa Taarn, spir, m.

Spirabel, åndelig (som kan in-åndes).

Spiral, 1. skruv-far, n., skruv-gang, m., skruv-mor, skrue-linje?, -lag, n., snegle-linje, sni(g)le-gang? (ɔ: snegle-hus-gang); 2. (spiralformig), skru(v)e-dannet, -formet (Asbj.); skru(v)e-, snegle-snoet. H. D. Mk. vindel-trap(pe) (snegletrappe), -trin, -bugt (alle 4 hos Molb.). Windeltreppe ær vistnok tysk, men vindel- har dog støtte i de nordiske ord vinde = vride, snu, og vende = snu om. Vi har også *vedvendel, ɔ: Kaprifol., *solvendel, ɔ: solsikke (*Helianthus*), og hugvendel, ɔ: *Orchis maculata*.

Spire, 1. (om Korn, opspirende Træ; Skud, spæd Stamme), renning, m., (op)-rønning(y), m., rone(u), ny-r., m., runne, m., ejgind, f. (n.) (ejen), ål, m. (også Frøblad), brod', m.; tejn, m., tejnung, m. (tenung: selje-tejn, hasle-t.). »Det kjæm ofte ejt stort tre av ejn liten tejnung«. (Knop), more(u), f. (muru); (liben Vækst), tite, f. (Begyndelse, det som først kommer frem, f. E. den første Drik af en Tønde, første Ret af et vist Forraad"), spræt', m. S. til nyt Liv (Ymgel), ælde(e), n., kvejk, m. **Spirer stybe**, åle(ar), ål-renne, *gro, nykkje (-te), spire (-de). 2. **Spire** (lang og smal Træstamme), spire, f., rækstre, f. (rækste, ræje, f.), stang, *stång(o), f., rå, f., råte, f., ræle, f., skåte(o), f., slåte, f., spåle(o), f., ɔ: *trale, f., ɔ: „Lægte, som i Grind", rem'(i), f.

Spire (stybe ud), ødde (y, -e), brødde (y, -e) (av od', brod'), *kome op, skjote op; (især om Korn), æle (-te), åle(ar), gro (-dde), renne (-ran); (om Rødder, Frugter, især Poteter), *ål-renne; (stikke frem), tite(ar). **Spiret**, ut-sprotten (jfr. Udspringen), *groen (»groet korn«); (s. ud overalt, opkommen overalt, om Korn og Græs), *ål-komen. („Det at Korn el. Frø begynder at s.), gror, m.

Spiredygtig (om Korn), *fræv (frjo, frø, fræd), *frøj, kjøm(t); så-før, -hæv. **Ikke s.**, *u-fræv, *gjæld. Mk. snar-kjøm, sejn-k.; gjæld-korn. Jfr. gjæld-fisk, -fe, -nøjte, n.

Spiren, ødding(y), f., brødding(y), f.

Spiritist, ånde-seer. Fr. H.

Spiritualia, åndelige ting, gøre-mål, kirkelige saker; trossaker; sjæle-sorg, -røkt (mots. Temporalia, timelige, verdslige ting).

Spiritualisme, ånde-lære (lære om ånden, ånds-lære?); ånde-tro (tro på åndeverdenen); åndighets-lære (om, at højere skapninger kan være til også uten legemer), åndelighets-lære (H. P. S.); ulegemlighets-lære (at sjælen er et rent åndigt »væsen«). Mots. Materialisme.

Spiritualist, åndens man, åndelighets-ven (el. som hælder til »spiritualismen«), åndelighets-lærer. H. P. S.

Spiritualistisk, himmel-vendt.

Spiritualitet, åndighet; åndelighet, åndeligt liv; åndsfylle, åndrikhet.

Spirituel, åndig, åndelig, ulegemlig; åndrik, åndful', opvakt, kløktig, vittig.

Spiritusfa, stærke drikke(r), stærkt, det stærke, stærke-varer (sv.).

Spiritus, eg. pust; ånd, ånde-drag; åndigt va(t)n, brænne-vin, vin-ånd (ɔ: *spiritus vini*; Ørsted, H. P. S.), jfr. Alkohol, ɔ:

va(t)nfri vin(-ånd). **S. asper**, stærk åndepust, -lyd. **S. lenis**, mild ånde-pust, -lyd. **S. familiaris**, god-vætte, m. (jfr. **Skytsaand**), tjenende ånd. **S. frumenti**, korn-brænnevin. **S. rektor**, sjælen (blant nogle el. i noget); samfundets *sp. rektor*, ɔ: dets sjæl, dets forstand (el. dets hoved el. vilje, vilje-kraft). **S. sanktus**, den hellig-ånd. **Rektificeret S.**, renset, va(t)n-fri vinånd.

Spirituøs, stærk (drik), rusende; åndig el. vin-åndig. H. P. S.

Spirrevip („en lille let, meget bevægelig Perſ."), frisk-fyr, spræt', m., *sprættar.

Spiſe (t. ſpeiſen), ete (— åt), få (seg) mat (»dej sat og fek mat, då han kom«). **S. ſammen**, ha(ve) samnøjte, n. (ɔ: Bordſelſkab, gl. n. samneyti). **S. uset Ublandet, uden Tilmad**, *maule (m. smør, suvl, kjøt, bre'). **-ſpiſende, -*eten**: stor-e., snar-, sejn-e.

Spiſe, *mat. Mk. føde, f., kost, m. **Spiſe-**, (ofte) mat-. Se **følgg.**

Spiſebord, mat-bord.

Spiſekammer, mat-ståve(o), f., klæve(e). Mk. stabur, stolphus.

Spiſekvarter. Molb. har: **Spiſebod, Spiſeholb.** Bedre vel mat-bod (i likhet med krambod, høker-bod?), mat-håld (der mat hâldes færdig); jfr. **Reſtauration.**

Spiſelig, *etande, mat-søkjande; mat-nyt-nyttig. Asbj. Ogs. H. D.

Spiſer, etar; mat-man. »Liten matman«, »l. etar«, ɔ: ſmaatærende Perſ.

Spiſerørets Munding, *hals-mot, n., *håle(o)-mot.

Spiſeſaft (*chymus*), mage-vælling.

Spiſeſal, -ſtue, mad-sal (H. D.; sv. mat-sal); mat-»værelse«? (mat-rum).

Spiſeſeddel, mat-liste (Lm.), mat-blad (Lm.), mat-seddel? (sv. matsedel).

Spiſetid, mat-tid, f., *mål-t., mat-mund, n.

Spiskammer, jfr. **Spiſekammer.**

Spisning, eting, f., åte, f., åtma(d), m.

Spjeld, spjæld, n.; (**indfældt Stykke Tøi**), *spjør.

Splanknologi, lære om invållene, invåls-lære?

Splanknopati, sykdom i invållene, *liv-værk, m.

Spledſe, Splidſe, *splejse (*spisse), skjøjte (taug). Holl. splissen.

Spleen, milt-syke, tung-sin(dighet), *tung-lynne, *tunge tanker; grættenhet. I * haves milte, n., m. m. Gl. n. milti. Jfr. **Hypokondri.**

Spleiſe, jfr. **Pikkenik** og **Sammenſtudslag.**

Splenalgi, milte-sting, levre(i)-hå'g(o), liv-håg(o), n.

Splendeur, glans, glimmer, herlighet.

Splendid, glimrende, herlig, *grum, *staut, *gild, *ov-gild, *drusteleg,

Splenetiker, (en), miltsyk.

Splid, kiv, n. og m., trætte, f., kjækling, f., krangl, n., krangling, f., spli't, f. („nyt Ord"); tvi-drætte, n., ɔ: **Tvedragt. Perſ., ſom bærker S.**, *u-kjo, n., *ukru(d). **S. fætte mell. Folk**, lægge sig imell. bark og ved; *sætje folk i hop, sætje op (man mot man), ɔ: **bærke S.**

Splidagtig, *trætte-kjær, -fus, trættesam (sv. trätsam), *kjæklesam; »meget uenig«.

Splidſe, se **Spledſe.**

Splint (t. **Splint**), spi'k, f. (gl. n. spik; mk. hand-s., hjul-s., læg-s., riste-s.), stikke, f., trævle(e), m. (»slå i trævlar«, ɔ: **ſplintre, knuſe**); (**liden, tynd**), tist, m. (f.); (**flad el. tynd**), spele, e' (spile, i'), f. (dv. spele-korg, ɔ: **Kurv** af spelor; jfr. **Spaan, Spile**); (**tynd, iſær af Sten**), flindre, f. (flinter: »fare i flinter«, ɔ: **ſpringe i Flint**; **ſprække**; jfr. **Skive**); („lang og tynd **Fjæl, lig en ſtor Spaan**"), spildre, f. (sv. spilra); flis, f., spjælk, m. **S., tynd, at tænde el. lyſe med**, spi'k, f., stikke, f., snærte, f., tøre-flis(y), f. Jfr. **Lyſeſtikke. S., liden, bevægelig at lukke for en Aabning med**, f. **E. i Bævſtyttel**, *spon, m.: drag-s., drev(i)-s., ræk (e')-s. **Splinter** (Spaaner), tvejt, m. Sv. * tvejt. **Af Splinter fuld**, *spikot. Mk. bejn-flis, f., ɔ: **Benſplint.** Splint, f. i * ær „Tværnagle, Kile at fæſte med"; splint, m. ær „Landſtryger".

Splintre, flise(ar), spike(ar), tvejte(ar), spildre, ar (spærle), småle(o), ar; *kløjve, f. (-de), slå i mål(o) og mask. Mk. og spræng(j)e, sprætte. Jfr. **Kløve. Splintres** (**revne i Fliſer**), *flindrast. Mk. flisberg, n., ɔ: **Bergart, ſom let ſplintres. Splintret**, flisot (ɔ: **oprevet, trævlet paa Overfladen**), flindrot.

Split' (n. f. **Splett**), *kløft, f., klåv(o), n., klåve(o), f., tvejt, m. (f.), sprætte(o), f., sprokke(o'), f., sprunge, f.; (**Rift**), spjærre, f. **S. i Klæder**, sprætte(o), f., småtte(o), f. (i-smotte, hovud-s.), stigle, n. Jfr. **Revne, en. S. gjøre**, riste (-e) (i').

Splitholt, stav-tre, n., *stav-ved (tønne-stav).

Splitte, *rive, rjuve (-rauv); spjærre (spjære); spræng(j)e (-de); tvejte(ar), bløjgje (-de). Eng. to split. **Splittes**, sprætte (-sprat), språt'ne(o), ar, språkne, o (ar); *springe („sjelden"); *flisast, *fare (ɔ: sprætte) sunder (ɔ: **ſpringe iſtykker**). »Saumen sprat op«. Jfr. **Revne, at. Splittet**, råven(o), *sund. Se ellers **Splitte, Splintre.**

Splittelſe, spræng, m., råv(o), n. Jfr. *e'l-r., kaup-r. Jfr. **Uenighed.**

Splitter, Splinter (**nøgen, ny**), *spildrende (-drande), spilder. »S. ny«. »S. naken«.

Spole, en, spole, m. (spol, spjole, spøl). Mk. spole-tre, -tejn, ɔ: Ten at gjøre Spoler over.

Spole, at, *spole (spøle, spjole).

Spolere (forbærve, f. E. om Madvarer), *skjæmme (ut), spille, skade, gøre skade på, ødelægge. **Spoleret**, *forsumpra'. **Blive** f., *kome i sumpren. Lat. spoliare. Jfr. Beſtadige, Forbærve.

Spolia, -lier (Flt. af spolium), rov, hærfang. Jfr. Bytte. S. **opima**, eg. fet' rov, f. hærfang; hær-klæder, »rustning« (som hærfører havde taget fra en av ham selv dræpt hærfører).

Spoliant, rans-man, røver.

Spoliation, ran, n., »plyndring«, *snøj(d)e, f., -(d)ing.

Spoliator, se Spoliant.

Spolium, se Spolia.

Spoliere, tage fra (en noget), *snøj(d)e. Jfr. Berøve.

Spolorm (n. f. Spoolworm), mak', m. Jfr. Indvold.

Spondere, love, tilsige, inne-stå for.

Spondeus, jævn-tung? èn-tò (værs-fot med to like tunge stavelser). Jfr. Jambe, Daktyl, Anapæſt, Trokæ.

Spondyler, ryg-hvirvler, tåvlor(o), f. pl., tålor(o), f. pl., *ryg-tåvle, ryg-bejn, n.

Spongia, svamp, m.

Spongiøs, *svampot? løs, utæt, glesen. Jfr. Porøs.

Sponſalia, »forlovelses«-»selskap«, fæsterøl, *fæstar-øl.

Sponſion, tilsagn, løfte; borgen, åbyrgsle, f.

Sponſor, borgen. Jfr. Borgen, Kautionſt.

Spontan, fri- el- god-villig, utvungen, av sig selv, av egen drift; vilkårlig, med vilje; selv-villig, -dannet, -avlet (H. P. S.), sjøl'-viljande, *sjøl-mint, *sjøl-beden. Sv. sjelfvillig. **Sp. Træ** (paa opgivet Sted), sjøl-grod' (ikke plantet).

Spontaneitet, frivillighet, selv-virksomhet, sjøl-vild, f., godt-tykke. Jfr. Spontan.

Spontant, **Spontanement**, **Sponte**, frivillig, av sig selv.

Spor (Fodſpor), spor(o'), n., slag, n., fe't(e'), n. (dyr-f.), steg(i'), n. (jfr. Fjed); fore(oo), f. (udyrs-, varge-, bjøn'-f., ɔ: Tegn til Overfald af Ubyr paa Kreatur.); far, n. (dyr-, hjul-, ski-f.; jfr. far-synt, ɔ: væ'g-s., om Sted, der Vei el S. let ſees); rå'k, f., mejd, f., sækkje(e), n.; (Tegn, Mærke til), likjende, n. (gl. n. líkindi, Sandſynlighed), vesn(i'), f., vestr (i'), f. (jfr. Tegn); (Mærke), stad, m., sæt', f. (»d'er ikkje sæt' av det«; »sjå stad efter nåkot«); (Grund, Narſag, f. E. til et Rygte), rækje, n. (»d'er ikkje minste r. til det«); (Rindelſe, ſom af Sygdom), kjejm, m. (også = Spor af Uſſmag), snæv(e), m. (»ejn s. av ej sykje«; sv. * snäv), mynje, f., *då'm, m.; (optraadt Sei), slo(d), f. (bu-slo', ɔ: Spor efter Kjør. »Gange i b.«, ɔ: komme bagefter, faa bare Levningerne). S. af (Ryg om), snæv(e), m., lag, n. Jfr. Ryg. S. efter noget Spildt, rå'k, f. S. (Stribe) af noget, ſom er draget el. ſlæbt, el. i Sneen efter Ski, **Slæde**, låm, f. (ski-l.), væ'g(e)-slo(d)e, m., dørg(je)(y'), f., mejd', f. (jfr. Rede), sækkje, n. (av ake), dråg(o), slod, f.; (dybt), ståppe(o), f., staupe, f. S. efter vilde Dyr, iſær Rensdyr, far, n. (dyrfar, -fe't, n.), færd, f., slag, n. (s.-færd), slo', f., dråg(o), åke, f. S. efter Dyr i Sand el. Dynd, våde(o), f. (vo'n, vø'n), våsse(o), f. Av *vade og vasse, altså eg. = S. af Vading. **Lang Række af S.** (ſom i Sne), ståppe(o), f. **Fuld af dybe S.**, staupot, ståppot(o). **S. efterlade**, mærkje (-te). **Komme paa S. efter**, *få lag på; (om Hund), have fot (Barth). **Sætte En paa S.**, sætje på vægen, s. på faret.

Sporadiſk, spred', adspred', strød', stre- (f. e. tanker), enkelt, enkeltvis, hist og hær, hær og dær, stre-vis (Aftenbl.).

Spore (efterſpore), råke(ar), rækkje (-te el. rakte), røkje etter (-te); (ſtøve, om Dyr), vinde(ar), vere (vedre), ar, rækkje. »Hunden gjæng å rækkje' vægane«.

Spore, en, spåre(o), m. (gl. n. spori); (paa Dyrs Fødder), vejde-klo, f.

Sporenſtregs (t. ſpornſtreichs), *lukt, *radt, *bejnt, like.

Sporer, **Sporidier**, frø-korn.

Sporke = Brutto.

Sport, idræt(ter), legems-øvelser (tidsfordriv, som kræver legemlig færdighet); (iblandt), turning. Jfr. Gymnaſtik. Dærsom idræt for sport ær for langt ord, kunde jo siges id, f. Trav-id, skytter-id? Molb. har og Jb.

Sportel, -tler, retter-fal' el. retterfalspenger (H. P. S.; Sagefald), brev-løsning (H. D.; gl. n. brefalausn), kændelse (H. D.; efter Molb. „forældet"), skriverpenger; uvisse intækter, uvissa. O. V. Jfr. Accidens, Gebyr.

Sportsman, idræts-man.

Sportulere, inkræve retter-fal (H. P. S.), ta skriver-penger (for store).

Spot, spe, n., spi't, n. (sv. * spit), speskap, m., spot', f. (gl. n. spott, n.), hå', n. (gl. n. háð), hæ(d)ing, f., hå(d)ing, *gjøning, nejsing, f., åtfinning, f., kaldflir, m. Jfr. Haan, Drilleri. S., **forblommet**, jfr. Ironi. **Med S. el. Fornærmelſer anfalde**, nide seg in på. Gl. n.

nidа, nidast á. Sv. * nida. **Til S. være**, være til vanvørdna(d) (Lm.), være *åtløgje, n.

Spotpris, skam-pris, m. **Kjøb til S.**, skam-kaup, n. **Salg til S.**, synde-kaup.

Spotsk, *spiten, spitig (jfr. Spydig), *rejten, *lænten(e), *kyndog, atal (gl. n. atall); til etja (atta), ɔ: tirre. Jfr. Spottende.

Spotte, spee(ar), hæ (-dde; gl. n. hæða), ape(ar), spe-skjære (-skar), nejse (-te), spotte(ar), *gjøne (-te), gjære nar av, *finne åt, *gikke(ar), kaldflire (-te). »Ille klæd er ofte hæd'«. **Spottet**, spea', hæd', for-hæd', åt-funnen, åt-læd' (ɔ: beleet). **Spottende**, spotteleg, hæ(d)e-leg, håsam, *spe-ful'. **S. Vise, Brev**, spotte-vise, f., -brev, n. Jfr. **Nidskrift, Nidvers, -vise.**

Spottefugl, spe-kråke, f., *s.-fugl, narre-stikke, f., apekat', m., spotte-gauk, m., gik', m., *ærte-krok.

Spottegloser, hæ'-ord, n., *hå'ings-ord, *nid-o., *spi't-o., *spot-o.; *slæng-o., *ky't-o., *skit(i')-o., s.-ørde, n. Jfr. Snibbe, Stikkerier, Skose.

Spottelig, spotteleg. Jfr. **Bespottelig, Skammelig.**

Spottelysten, spotsam, *spe-ful', hå'sam, åtfinsam.

Spottenavn, ut-næmne, n. Jfr. Øgenavn.

Spotter, jfr. Spottefugl.

Spottevise, lej(d)e-stæv(e), n., nid-vise, f., -væ̈rs, n., rækar-vise(e).

Spotvis, *på spe.

Spove (et Slags Sneppe, *Numenius arquata*), spue, m. (spoe).

Sprade, at, dålse(o), sprætte (-e), sprikje (-te), s. seg, brætte seg (-e). **Spradende**, *sprætten, *brat', brætten, brætte-sam. Jfr. Stolt. Jfr. og Sprade.

Sprade, Spradebasse, spræt', m., sprættar, sprætte-basse (Lm.) (jfr. sprætte, f., ɔ: „stolt, sprudende Kvinde"); brætting, m., frisk-fyr, mode-nar.

Spraden, brætting, f., sprætting, f.

Sprage, sprake(ar), brase(ar), frase(ar), knætte (— knat), frate. Mk. sprak(j)e, m., ɔ: *brisk, m., *ejne(r), m., brake, m.

Spragen, bra's. n., *brasing, *knætting, *spraking.

Spraglet, spræklot, dråplot(o), flækkot, kåglot(o', ɔ: med kogler på), prikkot. Sv. spräcklig. Mk. sprælkor, pl., f., ɔ: Flækker. **S., utydelig**, myrjot.

Sprede, sprejde (-de), brejde (-de), rjode (— raud, råde', o), sprætte (-te), drejve (-de), av drive (drejv), gl. n. dreifa. (Strø, bryste), tåsse(o), ar, drysje. **S. Hø til Tørring**, *kaste (såter); (f. det kastede Hø endnu bedre), brej(d)e. Jfr. **Udsprede. S. tynbt**, *høsje, skjæltre (skjaltre). Dv. skjæltra(d), -tren, ɔ: tynbt staaende, t. sprebt. **Spredes** (drive, fyge), sprætte (— sprat).

Spredning, *sprejding? (til *sprejde), brejdsle, f., *brejding.

Spring, hop, n., (vestenfjæls) bøks(y), n. (B. B.), spræt' (et), J. Moe (i * ejn s.). Gærningen at springe heter i * sprang, n. (språng, sv. språng), ikke spring. **S. høit i Veiret**, kast, n. J. Moe. **S. gjøre**, fløjgje seg. Jfr. Springe.

Springe (dansk; i Høiden), i * hoppe, bøkse(y, -te); (om Heft med Hoppe), *mare; (briste), *springe, *sprække, *sprætte (— sprat); (om Vand), *springe (dærtil spring, m., ɔ: Vandpost), *spire; *sprute, *sprøjte, *spræne, skvætte (skvat); (springe frem, ud; spire), sprætte (lauv). **S. over** (f. **S. et Stykke**), hoppe over. **S. istykker**, sprætte sunder, smælle (— smal'). Se næst forved. **Sprungen istykker**, *smollen, *sprukken osv. Springe i * ær likesom fljuge, fly og renne (-de) = dansk Løbe, medens dansk springe hos os heter *hoppe. Dog siges og i dansk springe for skynde sig: Spring ned i Kjælderen!

Springen, hopping, f., bøksing, f. Se Spring.

Spring(e)bands, jfr. *springar.

Springer (Springhval, Delfinart), *springar.

Springfjæder (som i Laas), fjør, f., stin'-f. (sv. sting-fjäder). Jfr. **Elastisk.**

Springflod, spring, m., s.-flod, f., stor-sjøan, n., stort sjø-fal', n.

Springfrø, se *Impatiens.*

Springfyr, *frisk-fyr? (frisk = „fyrig" og fyr = „Karl" brukes bægge i *), *spræt', *sprættar. Jfr. Laps, Sprade.

Springhøit (i Bæv), spring-hest, m.

Springsk, *kipen, *spræ'k, *kå't, ustyrlig; gra(d). Jfr. Geil, Parrelysten.

Springvand, spring, m. Mk. og spi'r, m., ɔ: „Strøm, Straale af sprudlende Vædske".

Sprinkel(værk), trale-værk, n. Jfr. **Gitter-værk.** A. s. sprincl, t. Sprinkel.

Sprit, stærkt drue-brænnevin. Jfr. **Spiritus.**

Sprog (t. Sprache), mål (tunge-, bok-m.); bok-avl, boklighet (jfr. Litteratur). Således mål-gransker, -kænner, -lære (Gramm.), -renser (Purist), -snille. Mål brukes fra ældre tid både om bokens og tungens. I * finnes mål, n. og *bokmål. Mk. „Landsmaalet". »Sprog« må derfor vel kunne undværes, i Norge og Danmark i alle fal. Bokmål innehålder ikke mere selvmotsigelse sæn Bogsprog, da »Sprog« også fra først av bare ær brukt om talen el. tungemålet (sprechen).

Jfr. H. D. s. 428. Når en vil undgå at sige, om dett er bok- el. tungemålet, en mener, men »mål« brukt alene muelig kunde bli flertydigt og forstås om annet æn »Sprog«, kunde måske i så fal siges manne-mål? **Egenheb i S.** (el. Tale), mål-føre, n. Sv. målföre, ɔ: røst. **Hvelfe i S. el. Tale**, mål-tame, m. **Som har S. i sin Magt**, *mål-før, mots. *mål-halt. Gl. n. málfœrr. **Som fører et bristigt S.**, mål-djærv (også hos Molb.). **Sprog — bearbeidet** (udviklet), mål — inspela(d)t, insunget. Lm.

Sprogagitation, målstræv.

Sprogart, målføre, n., bygde-m.,' landskaps-m., mål-grejn, f. Jfr. **Dialekt.**

Sprogberiger, mål-øker? H. D.: sprogøger.

Sprogegenheb, mål-lyske (gl. n. mállyzka), mål-mærke, n., mål-føre, n., mål-fælle, n.

Sprogforandring, mål-brigde, n., -brøjte, n., -skifte, n., -vending, f.

Sprogforbedring, mål-bot.

Sprogforhold, mål-tilstand, n. Lm.

Sprogform, målskap, n. Jfr. og **Dialekt.**

Sprogforvirring, babel; (fuld af S.), babelsk (land, bok).

Sprogfølelse, mål-vet(i), n., -kjænsle, f.? Se **Sprogsands**; **Følelse.**

Sproghistorie, mål-saga?

Sprogidiom, mål-særhet? -egenhet? H. D.: sprogsærhed. Jfr. **Sprogegenheb.**

Sprogkreds, mål-dømme (G. A. K.), m.-brigd(e), -område. Jfr. **Dialekt.**

Sprogkyndig, mål-kunnig (dv. mål-kunne, f., -kunnighejt, f. Lm.); mål-frod (G. A. K.). *Frod, ɔ: vi's, klog. Gl. n. fróðr.

Sprøglig („nyt Ord", Molb.), mål-, i, om, på, over mål(et).

Sprogmærke (Kjendetegn el. Egenheb for et S.), mål-mærke, n. Jfr. **Sprogegenheb.**

Sprogomraade, mål-dømme. G. A. K. Jfr. **Sprogkreds.**

Sprogreform, mål-bot? -bøting? Jfr. **Reform, -mation.**

Sprogsands, mål-vet(i), n. Jfr. **Sprogfølelse.**

Sprogslægtskab, mål-skylde, f.

Sprogstof, mål-æmne, n.? (jfr. **Anliggende**, målæmne, n.); mål-vyrke, n. I. A.

Sprogændring, mål-skifte, n. Jfr. **Sprogforandring.**

Sprude, sprute (-te) (sputre), *sprøjte (-te), *skvætte (-e).

Sprudle (strømme), sprute (-te), sputre, ar, spire (-de), frøse (-te), frase(ar?), fosse(ar), gjøjse (-te), sprite, ar? (spitre), *skvale, *skvælje(ar), *purle (puldre, *buldre; sv. porla), pople(u'), *bulle(ar), *paule, spræne (-te), skvætte (— skvat), strøjme (-de); („rinde i tynde Straaler", som af Revne i Kar), skvære (-te), flæse (-te). Jfr. **Boble, Bælde, Hvirvel.** **S. høit**, f. Eg. om **Bølger** ved en **Klippe**, stople (stolpe), ar. Mk. krakke, ar. Jfr. **Sprøite.**

Sprudlende, skvætten, o's. **S. Strøm**, gjøjs, m., gjøjse, f. **S. Vid**, sprakande vet(i'). Lm.

Sprudlen, popling(u), f., popl, n. (u'), bulling, f., gjøjsing, f., spræ'n, m.; flæsing, f., strøjming, frøsing, f., spryte, f. Mk. flæ's, m., „en liden Strøm".

Sprutte (om Gnister, Splinter af Sten, Træ), sprætte (— sprat); (**sprude**, om Gnister under Hammerslagene), *sindre. Se **Sprude.** »Det sprat flisarne«. **Faa til at f.**, sprætte (-e). **Sprættende**, *sprættande, sprætten, sprikjande.

Sprutte (Sødyr, Polyp), akkar, m., ankartrol', n., sprute, f. (sprøjte, spute), haldar, kaule, f.

Sprutten, sprætting, f.

Spryd (som i Bougsp.), spra'(o), n.

Spryd- el. Sprydseil, *sprej-segl, spritsegl, n., av sprit, n., ɔ: Stang at udspænde et Seil med. Holl. spriet.

Sprække, en, sprokke, f. (sproke, o'), sprunge, f. (spryngje, -gle), flunge, f., spræk'(e), m., bræst(e), m., støk' (stæk'), m., reve(i'), f., revje(i'), f., smæl', m., glipe, f. Jfr. **Brist, Revne.** **S. el. Hul i Træ** (især indvendig), *føjre (fløjre, frøjre). Mk. føjrot, om hullet Træ, og føjrast, ɔ: bli hullet. Mk. og remne(i) (»rivne«), alene om rift fremkommen ved revning. **S., som Vand trænger igjennem**, læke, m. (e). Gl. n. leki. Mk. vejle, f., stjult, i Jærn. **Sprækker faa**, vejlast. **Af S. fuld**, vejlot, revnot(i).

Sprække, at, sprække (— sprak, sprökke'), *sprængjast, *bræste(e), *springe, stække (— stak, stokke'). **Sprukken**, *vejl. Jfr. **Revne.**

Sprækning, revning(i'), f.

Spræl(d), jfr, **Sprælle, Spænde.**

Sprælle, sprale(ar), spræle (-te), sparke(ar), spænne (-te). Sv. *sprala, -lla. **Smaa sprællende Dyr** (Larver) i **Vandet**, spræt', m., sprak', m., sprakl, n. Jfr. gl. n. sprǫðka, ɔ: **sprælle.**

Sprællen, spark, n., sparking, f., spænning, f., spraling, f., spænne, n.

Sprænge, sprængje (en påse, en hæst, måle' sit); også: (be)f. **med Salt**, *saltsprængje. **Sprænges**, springe (jfr. **Sprække**). **Sprængt af Anstrængelse** (om Dyr), *går(o)-sprængd, eg. sprængt i Indvoldene. **S. Melk**, *bræste(e) (mjølk), *løjpe m.

Sprængning, spræng, m.

Sprætte (vride sig), jfr. **Sprælle. Fisken**

f. over Bandet, f. spår-(o)støjter (-te). Jfr. Hoppe. **S. op** (splitte med Kniv), *sprætte op (ejn saum), riste (-e) (i'), rispe(i') op.

Sprød (t. sprödd), *skyr (sv. skör). Jfr. Mør, Skjør. „Er eg. Tyhft og synonymt med Skjør". Molb. („Holberg vilde drille be Sprøde". N. M. Pet.). Jfr. Snærpet, Affekteret.

Sprød, Sprøde, Sprødseil, se Sprød, Sprødseil.

Sprøise (mell. Ruderne i et Vindue), sprøjte, f. (sprøte, sprose). Tysk Sprosse.

Sprøit (Vandstraale), spræ'n, m., spir, m. (spring, m. ær = Vandpost). Jfr. Sprøite, at.

Sprøite, en, sprøjte, f., skvætte, f.

Sprøite, at, sprøjte (-te), skvætte (-e); (om Bølger, Søen f. Eg.), stople (stolpe), ar, krakke, ar. Gl. n. stöpla. Dv. stople-sjø, ɔ: oprørt Sø. Jfr. Krapsø. **Udsprøitet Strøm el. Straale,** sputer, m. (til *sputre), sprut, m.

Spunds (Prop), spuns, n. (spruns); (**Spundshul**), spuns, n. Tysk Spund.

Spundse, *spunse, ar (ɔ: sætte spuns i).

Spurv, Spurre, sporv(o'), m. (sparv, spor', spør). Gl. dansk sparv. Sv. sparf. Gl. n. spörr (fl. spörvar). Mk. og spikke, m., skur, m., tite, f. og titing, m., ɔ: **Spurv** el. anden Fugl af lignende Størrelse. Mk. og sporve-hauk, -rejd, n., -unge, m.

Spy, spye, f. Gl. n. spýa.

Spy, spy (-dde). Dv. spying, f., spyen, som let spyr.

Spyd, spjot, n. (gl. n. spjót); „ellers almind." spjut. **S., tungt,** pål-stav.

Spydig, *snæfsen, *ram, *spitig, *spiten, fu'l-ordig (-orda), ski't-ørd(i'). Jfr. Bitter; Tirre. **S. Ord,** spi't-ord, spi't, n., snejor, f. pl., *snej-ord. **S. Ord give,** snej'e (-de), snejse(ar), påte(o), ar. **S. Tiltale,** snubbe, f., snæfse, f., snub-ord, n. Jfr. Skose, Spottegloser, Stikkerier. **S. Person.,** fu'l-mænning, m.

Spydigheder, *spi't, n., *s.-ord, skåt(o)-ord, skit-ord(i'), hejtings-ord (gl. n. heiting, Trufel), *fu'l-ord. Jfr. Tirrende Ord, Fornærmelse.

Spyflue, vejt-flue, f. Jfr. Flue-Æg.

Spyt' (i Munden), råke, m. (gl. n. hráki); (udflydende el. udflydt), sikl, n., slag', n., slæve(e), m.; (udspyttet), sput'(u'), n., spyt'. Jfr. Sagl og Bædske. **S. fremdrive** (harke), rækje (-te). Gl. n. hrækja.

Spytte, sputte(ar). Jfr. Sagle.

Spytten, rækjing, f., sputting, f.

Spæd, *vesal (dv. vesalskap, m.), *kle'n, kløk' (klæk'), *kvæden, *færsken, *spinken, umagsleg, blå (»ho er ejt blåt barn sændå«). Jfr. Smækker, Spinkel, Svag.

Spædbarn, ung-barn, n., såg(o)-b., rejvling, m. Jfr. Nyfødt Barn.

Spæde (forthynde under Kogningen), møjkje (-te), *linke, spæde (-de). Sv. späda.

Spæde: Slump Bædske at f. med, møjkje, f., ɔ: Madvædske, av mauk, n.

Spædlemmet, sperven(i'), sperve-lema(i', i'), sperve-lejt; små-lemad(i').

Spædning, møjkjing, f., møjksle, f.

Spæge (tæmme; bæmpe), spækkje (-te), *tæmje (— tamde). **Spæges** (bli spag, rolig), spækkjast, *spakne, spakast. **Spæget,** *spækt. Dertil spakning.

Spæk, spæk', n. (gl. n. spik), båke(o), f., ɔ: Fedtlag paa Kjødet. Også skjældre(e), n. (*skjældre, faa Spæklag, blive fed). **S. af Svin,** flæsk(e), n. **Med Hinde af S. belagt** (meget fed), *spæk-runnen.

Spækhugger (*Delphinus Orca*), vagn, m., v.-håg'(o), v.-hund, m.; håg'-vagn; staur-v., staur-hørning(y), m. (-hønning, -hænning). Gl. n. vögn (vagnir), vögnhvalr.

Spækhøker (som handler med Fedevarer), smørhandler?

Spække (gjøre fed), fejte(ar), gjø(de) (-de). Dertil gjøding, f., gjødsle, f. Spække (ar) ær i * stjære Spækket af. **S. magert Kjød,** spække?

Spækkebræt, spække-fjøl, f.?

Spænd (med Fingrene), span', f. Se Spand. **Et S. Heste?** Tvibejte, tribejte, n., tvidrætte, n. (tridrætte, firdrætte?), som eg. mærker køretøjet, kunde vel og siges om hæstene?

Spænde (i Klæder, Sko), spænne, n., søl-(g)je(y), f. (sv. sölja, d. Sylle), spænning, f. „Med Sølier af Sølv de Pladerne sluttede til over Risten". Fr. Bg. Mk. spænne-sko, ɔ: med S. paa Overlæderet. (Et Slags S. med bred Hage), sprætte, n.

Spænde, at (stramme), spænne (-te), spane, ar (gl. n. spenja, — spandi), stride(ar), *strækkje (— strakte); (strække stærkt), *spane på; (ved Tryk indenfra), sprængje (-de): »S. ut bandet«, ɔ: udvide et Baand ved Presning. »S. seg med mat«. »*Det spr. på«, ɔ: det presser, trykker udad. **S. ud** (udstrække), *spile ut, *spærre, *spane: »Spane ut føterne«. Jfr. Stramme. **S.** (som Gevær, prelle tilbage), sprøjte (-te), Jfr. spraut, ɔ: elastisk. **S. Hest for Kjøretøi,** bejte (-te), spænne føre (-te). (**S. Hest fra,** *sprætte frå). **Hesten spænder,** h. øjs. Av *ause (— auste). Eg. øse, tømme. **Spændt** (udsp.) **staa af Fylde** (f. Eg. Yver), sprikje (-te). Jfr. Svulme, Strutte. **Spændende** (interessant), forvitneleg.

Spændefjær (Staalfjær), fjør, f., stin'-f.

Spændehjerte (bevægel. Valse el. Agel i Spænde), lejkjende (lejkinde, -kande).
Spænden, jfr. Sparke.
Spænding (spændt Stilling), spænning, f., spa'n, n.; („flettet Ring af Vidier"), jfr. spænnel, m., spænning, f., vidje-sp., næsting(e), f. (nejste). **S., krampagtig**, stræmbe, f. Jfr. dræmbe, f., dræmbing, f., krejsting, f. **I S. holde**, spane(ar), spænne (-te).
Spændkraft, fjer-ælte, spænning, f. Jfr. Elasticitet.
Spændt (stram), stra'k; (S. af Forventning), hipen (hippen). **S. Forhold**, *spænt fot, s. stilling. **Yderlig spændt være**, *ofsnast (åsna).
Spændtræ (paa Væv, at holde den udstrakt med), spjælk, m., språte(o), m., sparre, m.; (Stopper), spanar, m., spænnar, m. Jfr. Stopper.
Spær, jfr. *spjut, n.; (Tagspær), spærre, f.
Spærlagen, se Sparlagen.
Spærlemmet, jfr. Spædlemmet, Spinkel.
Spærre, stængje (-de). **S. ud**, glej(d)e, *sprikje (med), *spane, spænne (-te), spærre(ar), *spile (ut), ar. Sv. * sprika. »Han sprikte fingrarne«. Jfr. »han s. seg«, ɔ: gjorde sig bred, satte Arm og Ben udad. **Spærret ud**, sprikjande. **I udspærret Still. staa** (om Kvister, Børster, Korn paa Ax), sprikje.
Spærring, *stænging. Se ellers Spærre.
Spætte (Træpikker), spætte, f. Også kalt grønspætte, gu'l-s., tre-pikke, f., tre-klåp'(o), f., tre-klak', tre-vækkje, ved(i)-hakke, ved-klæppe.
Spætte(r) (eng. spot), flæk, m., dråglor (o, fl.), drårvnor (o, fl.), dråpler(or?).
Spættet, dråplot, dråglot, drårvnot, flækkot, sprækklot, spriklot. Sv. spräcklig. Jfr. Spraglet.
Spøg, skjæmt, n., gire, f., frase, f., spø'k („nyt Ord"), n., glant, n., gaman, n., løgje, n., garting, f., spøkri, n., gams, n., gamsing, f., fanteskap, m., læntor, f. pl., fantri, n. Sv. gamman, løje (Latter). Gl. n. skemtan, Tidsfordriv. **Hvad man spaar i Spøg, kan tidt komme til at ske**, *det løjp ofte trol i ord. Jfr. Skjæmt; Fjas.
Spøge, spøkje (-te), lejke(ar), skjæmte(ar), gamse(ar), gamast, fantast, gantast (sv. gantas), *glante (*glænte), *garte; (gaa igjen), skrømte(y), ar. Sv. * skrymta. Jfr. Gjenganger. **Det spøger der**, det gjeng skrømt der; d'er utrøgt der. **Han er ikke at s. med**, han er ikke grej, B. B., han ær ikke god at møte el. komme ut for. **Det er ikke at s. med**, d'er ikkje gamande med det. »Spøk med din like og inkje med meg, sa' sotaren (Feieren) til kål(o)-brænnaren«. Jfr. Fjase; Løier. **Spøgende Ord**, *skjæmt-ord.
Spøgefugl, gams, m., gamsing, m., girekop, m., skalk, m., fant, m., prættemakar, pus'-m.; narre-stikke, f., spekråke, f., ærte-krok, m. Jfr. Pudsmager, Skurra.
Spøgefuld, *giren (girot), gamsot, fantriful', fantrisam, læntog(e).
Spøgelse, skrømt(y), n., skrømsle(y), f., skrimsle, f. (jfr. gl. n. skrimsl, n., Trold, Uhyre; jfr. og Bætte). Mk. og drang, m. (ɔ: Gjenganger), etter-far, n., attergjængje, f., ne'ing, m., båbbe(o), m., båkke(o), m., gast, m., ropar, m., ubur(d), (u'), m. (utbor), ɔ: som opholder sig ved en Vei og forfølger Folk med Skrig og Støi; ufriskje, n. (m.) (jfr. Uro); skronor, f. pl., gile, f. (ɔ: underligt Syn), svev(i), n.; skræmslor, f. pl. Nordfris. Spøkels; holl. spooksel. **S. ved flyttet Grændsestjel**, dejlde-gast, m. Jfr. Skovtrold. **For S. bange**, *skrømte-ræd'.
Spøgelseagtig, spøkeleg. Lm.
Spøgeri, se Spøgelse.
Spøl (af n. f. spølen, t. spülen), skål(o'), f., ɔ: „blandet el. uren Bædske, Affald af Madkar".
Spøle (t. Se Spöl), skåle(o), skylje (-lde; skjulde). Gl. n. skola.
Spølekar, -Kjedel, skylje-kar el. kjær(e), -kjel?
Spølkum („Skaal, hvorij Kopper skylles el. aftoes"), skylje-kop?, skåle(o)-k.? Jfr. spillkum, m., ɔ: „Kop, liden Skaal". Efter t. Spülkumm.
Spørge, spørje, y (— spurde), frette, ee (-e), grave (—grov), fræge(e), ar. **S. efter**, *røkje (-te). **S., nøiagtig**, mejn-fræge, nau(d)-spørje. Jfr. Fritte. **Flittig til at s.**, **som ideelig har noget at s. om**, spurvi's. **Passende at s. om**, spørjande, etter-s. **Sted, hvor der spørges** (ɔ: katekiseres), spørjar-ståve(o), f. Jfr. Examen, Katekis.
Spørgen, spørjing, f., fretting, f., fræging (e), f.
Spørger, spørjar(y); (som spørger meget), spur-dag(u'), m., *røkjar, grav-stikke, f. Mk. *spursman, ɔ: En, som fremfører et Spørgsm., mots. svarsman.
Spørgsmaal, spursmål(u), n., spurn, f., spurning, f.
Sqare, jfr. Plæne.
Stab, hær-råd (et). **Stabsofficer**, hær-råd (en; jfr. en og et statsråd).
Stabbe („forældet"), stabbe, m.
Stabel, -pel (n. f. Stapel), sta(d)e, m. (gl. n. staði), stabbe, m. (*høj-s.), ståpel(o'), m., lad, n. (bord-, næver-l.), lag, n., stå'l, n. (*høj-s.), stæle, n., stak', m.

(høj-, korn-, lauv-s.), lån(o'), f. (av timmer el. ved; gl. n. lön, ɔ: Dynge), kagge, m. (*høj-k.; gl. n. kaggi), lunne (av timmer), m.; ho'p, dyngje, f., dunge, m., oplag, n.; sætning, f. (*braud-s. Mk. og haug, m.). **S., høi**, ruve, f., kuv, m. (kuve). Sv. * kuv, **Høistak**; (liden. især af Tørv), *ruke, f. Jfr. ru'k, m., rauk(e), m., raukan, n., røjk(ling), m., *skruv, n., krøjs, m., sette, f. (ee), træve(e), m., *hat', m. (Underlag at bygge paa el. reise noget op paa), *støde, f., æsing, f., lun', m., lunne, m.; bankestok; (i Dør, Port), dura-krok? Se Grændseſtjel, Underlag.

Stabil, varig, fast, stadig, *stø, stående.

Stabilere, fæste, fast-sætte, gi varighet; stø (*stydje, -studde).

Stabilitet, varighet, hald, n., støde, f. Jfr. Stadighed.

Stable op, la(de) (-de); *ladde, lø(de) (de); stakke(ar), stækkje (-te), stople(ar), stæle (-te), *kagge; ruke (f. e. torv), *rauke, *røjkje, *røjkle; lunne (lynne), låne, skryve (-de). **Stablet høit op**, *op-skrøjvd.

Stabling, Opſtabl., lø(d)ing, lynning. **S.** (af Høi), stækk(j)ing, f. **S., løs**, gildring, f.

Stabskirurg, øverste hær-læke, øverste sårlæke (i hæren).

Stachys palustr., *svine-rot, -kjænne, -kjæld, galte-tån'(o); (*sylvatica*), tæv-gras(e), luftе-gras, sau-nætle, sau-brænnenåt(o), dul'.

Stad, stad, m.

Stade, stad, m., stø(d)e, n.

Stadfæste, *sta(d)-fæste, *visse(ar), styrkje (-te), sanne(ar), vitne, ar.

Stadfæstelse, stad-fæsting, f., visse, f., styrkjing, f., sanning, f. »Eg fek' ikkje nåkor(o) s. på det«.

Stadig (beſtandig), *stadig, *stø(d), *fast (f. e. helgar, f. løn); (vedvarende), stødog (stødig) („med tydel. d"), *trå, stærren(e); (fat), *stadig, *stø, *stad', ålvårsam (å-o); (uafbrudt), *samfæld, stændig („nyere Ord"); (ens, sig selv lig), *sam-stændig; (urokkelig), *stadleg, *stø(d); (regelmæssig i Bevægelse og Arbeide), *jamn, *jamleg; stødog; (flittig, udholdende), trottig(oo). **S. i sine Ord**, pålitelig, *ordstø, *ordvis', stø(d), *ordhalden. **S. blive**, stø(d)ast og stø(d)e seg (ar). **S. gjøre**, stø(d)e(ar). **Med ſ. Lyſt**, hug-fast.

Stadigen, jamlege; (faſt, flittert), *støt', *jamt; (vedvarende), *støt': *s. og stændigt.

Stadighed (Faſthed, Vedholdenh.), stø(d)e, f., stølejk, m., *stø'hejt, f., jamne, m.; (stadig Vedbliven, især om Vind, Veir, Kulde, Tørke), tråe, m. »Jamnen dræg seg«. **S. i at holde paa, h. ud**, trot' (oo), m. **Mangel paa St.**, trot'løjse, f. Jfr. Ustadig.

Stadium (eg. 625 rom. Fod; Fl. -dier), væddeløps-»bane«, skjej(d), n., *renne-s. (sv. skede). Stadium ær som *skej både kørebanen og kapspranget på den. Jfr. Skjesmo, Skej(d)mo, ɔ: en mo, som de rider eller kører skej på. Ro, køre, ride e(j)t skej (læs: sjej). (Affnit), skifte, et (N. M. Pet., ɔ: strækning i tid el. rum, tidsskifte; også om vejen mell. to skifter, jfr. skyssk.), bålk (som vårs-b., uvers-b.), stade (Fr. H.); standpunkt (som noget til en vis tid inta(ge)r), lejte, n. (Lm.); »trin«, steg. »Med det nye tidsrum træder historien ind i et nyt stade« (Fr. H.). Jfr. Faſe. Jfr. og Kurſus (skej).

Stads, skart, n. (gl. n. skart), pryde, f. (Lm.), hejder, m., sta's, m. (stas', „nyt Ord"; sv. stål, sv. * stass), velsæmd, f., krusing, f., krus, n. (Flitterſtads), fif', m. (for fiv), fiving, f. (fiffing). Jfr. Pynt. (Komplimenter), krus, n., krusing, f., høgtid, f., hejder, m. **S., uſædvanlig**, ov-vis, f. (ov-vise, f.). **S. og Fjas**, fjøgl, n. **S. gjøre for En**, høg-tide(ar) føre(y), kruse(ar), *gjære krus føre. **S. bruge**, stase(ar). Jfr. Pragt.

Stadſe (pynte), *skarte, *five (fiffe); (prunke), *fjøgle, *stase, *skarte(ar). **S. sig til**, mægge seg til(e). **S. til Overmaal**, kruse(ar); mk. kruse seg til, spjåke seg til. Jfr. Udmale.

Stadſelig, staseleg, lavaleg, hejders-(plag), *sjåande, *sjåleg, gild (H. L., B. B.), dænt(e); *pøk („ved Bergen"; holl. puik fortræffelig), *drambsleg, *ramsleg, skarten (skjærten). Jfr. Prægtig, Pynte, Elegant.

Stadsklæder, -klædningsſtykke, hejders-plag', n. Mk. *helge-plag, velsæmde-plag.

Stadsſtue, gla's-ståve(o), f., prunke-st.

Stadshauptmand (Stadsh.), borger-høvding (H. D.), stads-høvedsman (H. D.), -høvding. Men da dette stads- i uttalen enten vil falle sammen med stads, ɔ: sta's, el. med stats-, av stat, så var det vel bedre hær at bruke by- i stedet. By- ær jo dog godt (fornæmt) nok i by-foged, Sql-ov, -mark, -menighed, -skriver, -ting, oÅ ores ikke for værdighets skyld om til stads-foged, -lov o. s. v. Vil en så nærmere påpeke, i hvad retning han ær høvding, kan vel og -fører tages i bruk: byfører, hvad kanske mere sæn høvding minner om »An«fører, hærfører.

Stafet', ridende post-bud, *snarbud (O. V.), brå-bud? snar-rider? Jfr. Ilbud.

Staffage, ut-pynting, prydelse, pryde, f. (av et maleri, især dets forgrund). **S.** ær

nok hverken fransk el. eng. Kommer av staffere, — av det tyske Stof, — som ital. og fransk har optat. Staffering var altså bedre æn ‹fage. Knoting, f. ær ellers = Staffering. *Knote ær neml. at „pynte, smykke, pryde, især at smykke med Figurer, gjøre Udskjæringer i Træ og desl.“ Også krå't (‹krot‹), n., „Udpyntning, udskaarne Figurer“ osv. Likeså kråting(o).

Staffeli (t. Staffeley), maler-stol.

Staffere, forsyne, *ty, *bu, *skarte, rejde; påsy, fore, sætte op, stive op, *kruse, utpynte, pryde, over-male (værelser); *stadsætte (eg. sætte av-sted, i vej). Mk. kruse seg til, mægge seg til, sjampe s. t. (med stas). Jfr. Pynte, Udstaffere, Ubruste, Udstyre.

Staffering, se Staffage.

Stag („Vant, som fæstes i Forstavnen“), stag, n. **S. paa en Mast stille el. stramme,** stage(ar). **Gaa over S.** = stagvende (ɔ: „vende Seilet i Krydsning“, „lægge Fartøiet over paa den anden Boug“), *bære om. Mots. *kuvende, ɔ: „vende for Vinden“. Mk. ombæring, ɔ: Stagvending.

Stage, stak(j)e, m. (stjake, stjæke; sv. stake), ripel, m., rane, m. Jfr. staur, m., stång, f., spra't(o), n., trode(oo), f., *råte, f., *spire, f., *skåte, f., *rækstre, f., strange, m. Jfr. Stang. **S. med tilspidset Top,** snejs, f. **S. i Midten af Høstak,** stak'-snejs. Jfr. Kornstør. **Mærke med en S.** (udstikke), *stake ut, *s. op. **Stager** (Mærker) **sætte langs en Vei,** vale („maaske for varda‹). **Med S. betegnet** (Vei), *op-staka(d).

Stage 1. (en Baad), skåte(o), ar. Av skåte(o), ɔ: stang, stake at skyte farkost fræm med. 2. (Ærter), stange(ar).

Stagnant, stille-stående, stanset.

Stagnation, stans, n., stivning, *sta(d), n., hald, n., stop', n., forfal, *råt, råtning. Mk. stilstand (Molb., H. D.), stilleståen (Molb.). Jfr. Stands.

Stagnere, stanse, gå i stå, *sta(d)ne, størkne, stør(d)ne(y), ɔ: stivne. Mk. og stårkne(o), surne(?). **Er stagneret,** står, s. stille, *stænd i sta(d), s. i nukken, *s. i knåt(o). Jfr. Stampe; Standse; staa i. **Stagnerende Perf.,** stilstander (H. D.); jfr. efterligger.

Stak af Korn (paa 6 Neg), ru'k, m.; (paa 12 Neg), skruv, m. (og n.); (**Bunke Hø paa Marken**), såte, f.; (stor), stak', m. **S. el. Stabel af Løsvirke,** skåle, m. Jfr. Korn og Stabel. **S. sætte,** sæte (-te), *såte, *stække. Dv. sæting, f.

Stakaandet, an'-pusten (amp., eg. and-), an-sloppen(o'), an-mo'd (an-mot'), *tungblæst (jfr. Tungbrystig), forpustet (Asbj.); jfr. hæse-blæsende (-blå-), med tungen ute af halsen. **S. af Udmattelse sære,** *hæse, stønje (— stunde) (y), *puste.

Stakit, traler, f. pl., trale-værk, n., tralgærde? ræk-værk, rækk(j)e, f. (også Molb.). Jfr. Gitter-(værk).

Stakkel, stakar (stakkar, stakal'; gl. n. stafkarl, ɔ: Tigger; sv. stackare), skrælling (jfr. gl. n. skrælingr), m., kry'p, m., krabbe, m., va'l, n., kro'k, m. (Lm.), krøkje, f., krøkel, m., bøjg, m. (eg. en, som går bøjet), van-mænne, n. (vam.; gl. n. vanmenni), mis-mænne, n., krejst, m., lake, m. (ɔ: Fille), sål, n. (såle, sole), sæling, m., væe, n., væme, n., trave, m. (jfr. Kræ), tarve, m. (tarv), arming, m., krake, m., umage, m., tasse, m. (tas'), ålmåse(o, o), f. (eg. Almisse), vantrivning (* har vantrivast og vantrivna'), skarv, m., totre(oo), f. (‹ej lita t.‹; jfr. Pusling), tøle, n. (‹d'er tøle i kvert bøle‹); („uanselig Perf.“), *vesalman (‹d'er vondt å v. være‹); (liden og svag Perf.), vesling, m. (vetlingje); (**Stymper**), trask, m., tusul, m., tusse-lad', m.; (**svag Krop**), klå'r, n., nauda(r)-man; (**Dyr**), nauda(r)-ting, n.; (**med Hensyn til Kræfter**), save, m.; (svagelig Perf.), våter, n., tåver, n.; (**som slæber og lider ondt**), slåter, n., våter, n. (jfr. Strabads); (**især med Begreb af vanslægtet**), øle, n.; (**En, som formaar lidet**), smæling, m. **S., liden,** grav-ælde(e), n. **Stakkels,** stakars. Jfr. Mandsling; Stymper.

Stakket, stokkot (støkk., stakk.; sv. stackig; sv. * stakkot, gl. n. stökkottr, stakkuttr); *stut', *kort, *kort-varog.

Stalfætte Føder (især i Fjældmarken), *lynne (lunne), ar. Dv. *lynning (lunning).

Stalaktit, (hængende) drypsten, berg-dråp, n., -dråpe, m. (o), *dråp-stejn.

Stald (Heste-), stål', m.; (Ko-), *fjøs (B. B.). Mk. *naute-fjøs, sau(e)-f. (ɔ: Faareft.). Jfr. Sti (Svine-, Hønse-).

Stal(d)broder, *stå'l-bror, stal'-bror (mk. *s.-søster). Jfr. Kammerat.

Staldfodre, bå's-fo(d)re (Lm.). **Staldfodret Ko,** jfr. innestad-kyr, f. e. kalv-ku (-kyr).

Staldfodring, bå's-fo(d)ring, f. Jfr. innestå(d)e(o), f., innestad, n. ‹?‹ (om kreat., som håldes inne)

Staldkarl, *stal'-dreng.

Staldløft, stal'-træv(e), n.; (**over Kostald**), fjøs-hjæl', m., f.-læm', m.

Stalke, *stålpe(o) (som i dyp sne).

Stalle (om Hest, t. stallen, ɔ: lade Bandet), loe(ar), lande(ar), stalle, ar.

Stam, *sta'm. Mk. (ueg.) *mål-stålen(o), *mun'-valen, *mun'-fatla'. Jfr. og Stamme.

Mk. meg-stam(i), ɔ: „plaget af Standsning i Uringangen".

Stambog, minne-bok. Opl.s Avis. Jfr. Album.

Stamen, Fl. -mina (Kjæden i Væv, Rennegarn), renning, f., *varp, n. (mots. væft, ɔ: Islæt); støv-tråd; grun-æmne i noget; ophav. Jfr. Begyndelse.

Stamfader, æt(te)-fa(de)r (Fr. Gjerts.), ætfader (H. D.), *forfa(de)r. Oftest *forfæder(e). Jfr. Aner og Descendent.

Stamgjæst, jfr. bordfast (H. D.) med »man«, »gæst« til. Gl. n. borðfastr, ɔ: som har fin stadige Underholdning paa et Sted.

Stamgods, ætte-gård.

Stamherre („den ældste Søn i en Familie, som har Stamgods; den tilkommende Arving til et saadant Gods"), ætteherre? ætte-arving? Jfr. ætte-arv. H. D. Se og Stammemoder, Stamfader, Stamtræ (ætte-, æt'-), Stamgods.

Stamhollænderi, jfr. storfe-avl?, -ælde(e), n. Jfr. Stammebyr og Stamschæferi.

Stamme, at, *stame; (hakke, støde an i Tale el. Læsning), stå̊te(o), ar (sv. * stå̊ta, stöta), *tvi-take, stå̊tre. B. B. Jfr. Støite, Famle, Hakke. („Tale klodset"). *jabbe. **Som stammer lidt,** *ræk(e)-stam (ræke på ordi, ɔ: hakke, stamme). **Stammende,** sta'm (gl. n. stamr), Mk. stame-gauk, m., ɔ: Stammer.

Stamme (t. Stamm) (Træ-, „Bullen fra Roden til Kronen"), jfr. bu'l(u'), m., læg', m. (»fure-, bjørke-l.«), stå̊mn(o), m. (stomn, stumme; gl. n. stofn; t. Stamm; ang. stofn, stemn); stuv, m. (også = den jordfaste Stub). Mk. og *navarslæg, *pipe-l. Likeså Welhavens: „og fra Lien kom der Rod og Bul og Gren". Likeså stok', m., kjæp', m.; kal', m. **S., afhuggen,** strange, m., brand, m. **S. af ungt Træ,** spire, f. **Stammer og Rødder af brændte Træer** (Stub paa afbrændt Mark), bråte(o), m., vå'l, m., væle, m., kås(o), f. Sv. * vål, fælbede Træer. Jfr. vålfal, n. og væle, m., Lag af Træstub og Rødder til at afbrændes. Vål-læggje, ɔ: lægge „Baalen" paa et Jordstykke i passende Orden til Afbrænding. Mk. væle (-te), kase(ar). **Raabdenhed i et Træs S.,** stuv-råt(o), n., stå̊mnråt, in-råte(o), m., in-røte. Asbj. Jfr. står(o), n., ɔ: Raabdenhed i Træ; til stå̊re(o), ɔ: raabne, om Træ; stå̊ra(d)(o), ɔ: raaben. **Slib i S.** (Brist, Bribning), stuv-sle't(i), n. **S. i Kortspil,** *stok', *kort-s. (jfr. *lejk, m., *kort-l.). (Slægt, Folkestamme), æt', f. (ægt), ætterev(i'), n.; føre, n., slag, n.: Folke-føre, -slag; kjæmpe-føre. **S. af Folk,** fylke, f. e. om Israels stammer. H. D. Jfr. Nation, Slægt, Ætt, Familie. Jfr. og Stængel.

Stamme fra, ættast frå, være ætta' frå el. or. **Stammende fra,** ætta' frå. Gl. n. ættaðr.

Stam(me)byr, *ælde, n., kvejk, m. »Der var ikkje ælde (el. minste kvejken) atter«, ɔ: Arten var udryddet. Mk. ældes-fe, -krøter, -hest, -naut, -sau', ɔ: tjenlig som Avlsdyr.

Stammefrænde, jfr. ætting, m., ɔ: „beslægtet Person, = skylding«, m.

Stammen, stå̊ting(o), f., staming, f.

Stammoder, ætte-mo(d)er. Sv. ättemoder.

Stamord, bul-ord? stuv-o.?, rot-o.? lægord? (Ingen av disse har kunnet bli til ænnu, fordi tyskeren („Stamord") har været i vejen. Mots. grejn-ord, ɔ: Afledsord.

Stampe (i Morter: støde, knuse), stampe (ar), *stappe; (i Valkemølle), *stampe; (i Kornbynge, for at afstøde Avnerne), stauke(ar); (med Foden), *stappe, trappe (ar), trakke, ar (tråkke) (jfr. Trampe), trø (-dde), *trå (trær — tro — trae); (støde, trykke ned i). *dytte, f. e. en pæl i jorden, *kvæte. **S. sammen,** trø. Jfr. *ælte. **S. mod Braadden,** slå hovudet mot stejnen.

Stampe, en (til Tøi), stampe, f. **Staa i S.,** *stande i nukken, *i stagge; stå i knå't(o), *i sta(d); *van-trivast, sture (-de). Mk. ha' gåt i stå. **Som staar i S.,** *nukken, *knå't-vå̊ksen(o), *sturen.

Stamschæferi, sau-avl? saue-hå̊ld? Jfr. Stamhollænderi.

Stamtavle, ætte-tavle. H. D.

Stamtræ, ætte-træ (H. D.), ætte-tal (Molb.), ætte-tavle?

Stand (Tilstand), stand, n., lag, n.; (Livsstilling), stand, n.; (Orden), stand (»sætje i s.«, »*ha alt i godt s.«). **S., god** (Velmagt), hævd, f., hæve, n.; (fortrinlig), over-lag, n., ov-lag, n.; (ufuldkommen), u-stand, n., u-lag, n. Jfr. Forfatning, Tilstand. **I Stand** (til), »god til«, »god føre«, »man til«; *-før: *flak'-, gang-, van-før; dom-, våben-, vidne-før (H. D.); lage, rejde til (ɔ: l., r. i stand). Jfr. Dygtig, Duelig, **Bekvem. Bære i Stand til,** være god til, v. man til, v. mænne til (for), årke(o), vinne (— van). »Han (ho) var ikkje man til å næmne det«. »Eg er ikkje før til det«. Jfr. Mægte, Formaa. **I Stand** (fri for Men), *retteleg. »Han fek ejn støjt, så(o) han vart ikkje retteleg si(d)a(n)«. Jfr. Istand-. **I god S.,** *fra'k, *gild, *hæv, *hævdeleg, *i godt lag. **Af høi S. være,** *stande høgt på strå. **Faa i**

S., lage(ar), make(ar), *få til. **Føle sig i S. til**, *kjænne seg man til. **Gjøre i S.**, fli (-dde), stelle til (-te), fly (H. D.). **Have noget i god S.**, *have n. i godt stand. **Holde S.**, stå seg (stande seg). **Holde S. imod** (udstaa), stå (stande). »Han stod det godt«, ɔ: taalte det nokſaa godt. »No hæv eg stadet deg 15 hågʼ«(o). **I S. komme**, *værde(e) god atter. **I bedre S. komme**, *retlej(d)ast. **Sætte i S.** (gjøre færdig), færde(ar) (»f. på rejdskapen«), sætje i s., *stelle, *s. til. **Sætte sig i S.** (forsyne sig), råde seg til med (mat, klæde), stelle seg, færde s. til. **I S. sætte igjen**, gjære god atter, ty (-dde), fli (-dde), bøte (-te), vøle (-te), *v. om, fjælge (-de), *pynte (sko). Jfr. Istandsætte, Reparere. **Sætte En i S. til**, *gjære ejn god til. **Sat i S.**, *færdig. I nyere Tid ær vel Stand = stå (være rolig, v. fast) inkommen, som i Standfugl, mots. „Trækfugl", Standkjøie, mots. Hængekjøie, Standkvarter, fast ophåldssted for en hær (avdeling). **Standleir**, — som skal bli stående en tid, **Standlygte**, ɔ: lykt, som står på en pæl, **Standpompe**, ɔ: med ret opstående rør, Standpunkt, ɔ: punkt, som en står på, Standret, som holdes på stående fot, uopholdelig med kortfattet rettergang dømmer, Standseng, med like opstående stolper, Standtræ, som man lar stå igen efter uthugst, Standtønde, med en bun (botn) stående på ende. Her var det altid mere norsk, for Stand at bruke stå-, stående, fast el. lignende, som kunde give meningen uten at indføre noget utenlandsk. I * finnes dog stand- for stiv: *stand-finger, -fot; stand-leda'(i), og tanken ær vel egentl. at stå, også her. Altså stå-finger, stå-fot. Mk. og gl. n. stand-södull. Til -stand (jfr. Bestand) svarer nok til dels *-stad, som i under-stad, m. (Bundfald) og inne-stad, m. (»n.?«). Mk. også *ståde(o), f., „staaende Stilling". Ståde-bejn, ɔ: Staa- eller Standben, B. at staa paa. Ståde-bæk og ståderom, ɔ: Stand-. Stænder, se b. D.

Standard (Stamme), bul', træ-b-; rettesnor, -*spik, mønster, prøve-sten, målestok (jfr. Regel, Norm); („ved Fragtberegning af Træ-last"), mål? målestok? (Drammens-, Petersburg-St.«); myntfot. **St. Guld**, 22 karats gul, (næsten) rent gul. **St. Sølv**, fint sølv.

Standart (fr. etendard, ital. stendardo, af stendere, ɔ: extendere, udfolde), »rytter«-»fane«, hæstfolk-mærke.

Stande, *stande (annen form for stå).

Standhaftig (t. standhaft), *hærdig (hælau), hærdsam, *hug-fast, ihærdig (H. D.; sv. härdig, ih.), idig (H. D.; i * = „stræbsom, virksom"); trå („især om Veiret": »ejt tråt ver«, ɔ: stadig fra samme Kant). Mk. og stø, stadig, stødog. Jfr. Udholdende, Vedhold.

Standhaftighed, hærdigskap, m., ihærdighet.

Standkvarter, jfr. Kantonnement.

Standpunkt, stade (et), stad, m., fot-s. (Lm.). »*Kvar i sin stad«. Jfr. Stilling.

Stands, Standsning, (Hvile), stans, n. („nyere Ord"), sta(d)ning, f., stålg'(o), n.; (Hefteelse, Hindring), stans, n., stop', n. (»det sægjer s.«), hinder, n., hefte, n., hald, n.; (Stoppelse), stæmme, f., stæmming, f. (blod-s., ɔ: S. af Blodet i et Saar); (Hæmmelse), hævling(e), f.; (Dæmpelse), stilling, f.; (Tøven), hinder, n.; (Forsinkelse), stur, m. **S., uventet, brå-sta(d)ning.** Jfr. *bråsta'ne. **Uden S.**, *radt: »han læser r.«, »kan stykket r.« Jfr. og Tilstoppelse.

Standscirkulation (i Rudenskjold'ſk Mening), stands-omskiftning (Lefolii og C. Berg); (jettere Ord), stands-skifte el. -ombytte el. -omløp?

Standse (hvile, staa stille), sto(d)ve, ar (støvde, støjve, stauve), *stanse („vistnok nyere Ord"), stågge(o), ar („vel eg." stødge), *stade(ar), *sta'ne (»stadna«; sv. stanna, stadna), *stave (stavast), ar (»s. av nåtti, o, ɔ: hvile Natten over), *blåse (— bles), *hæse (-te), *puste(ar), *stusse, ɔ: standse for at hvile lidt; (om stoppe som uvirkende se Stoppe). (Blive stille el. staa), hævle(e), ar; (tøve, bie lidt), *hindre. **S. lidt**, æke(ar). **Have standset**, stande i stå (»det stænd i s.«), stå (stande): *Klokka stod på 12. **Standses**, fjetrast. (Hindre, hæmme, faa til at staa), stågge (o), ar, stoppe(ar), *hindre, stille (-te)) stagge, hævle(e), hefte (-e), stæmme(e, -de, (»s. ej kværn«), stave, ar (»du stavar han snart«, ɔ: indhenter ham snart), stivle, ar (gi. n. stífla; dv. stivling, f.), nækkje; (staa stille og saa vende tilbage, om Ebbe og Flod), nækkje (-te); (støde an), *tørne. Dv. tørning, Angreb, Dyst. „Fremmed Ord". **Som lader sig standse**, *staggande. **Standse** (faa til at) heter og *halde: h. anden (vinden), h. låtten el. h. seg føre(y) låt', h. graten, h. mun.

Stang, stång(o), f., staur (gl. n. staur; sv. stör), m., stikle, m., tro(d)e, f. (fiske-, hæs(e)-t.); (tynd, saasom Fiske-), spaud,

m. (sv. spö); (tyk), rå, f. (ro); (Stage), rune, m.; (liben), skaft, m.; (liben, tynb), tejn, m., vånd(o), m., språ't(o), n. (jfr. spraut, f., Stillepind i en Fælbe; sv. * spröt, spraut, ɔ: Vrteſtang m. m.); (Lægte, ſom i Gjærde, Gitter, Slæde), spåle(o), f. (spål), rem(i), f. (mots. åke, o, m., ɔ: Hjørneſtolpe; jfr. raft, m.); tynb Træſtamme, ungt Træ), råte, f., ræle, f., ræje, f. (raje, reje for ræe av rå?) rækstre, f. (ræksle, rækster, ræste), skåte, f. Jfr. Træſtamme. **S. meb Klyft i Enden,** sule, f., nejp, f.: marsule, halm-s., ristar-s., at omlægge el. ryſte Hø meb; jfr. og tjuge, f.: høj-, korn-, brejdsle-t. **Holde En Stangen,** *stande nåkon å skog, *rå(de) med; stå seg. (Stænger nedſætte), staure, ar; (meb S. ſtøtte), stange (ærter). **Engſtrimmel, afmaalt meb Stang,** [stångtejg.

Stangbriller, *kjæng-briller? kjæng-glas-augo? (ikke *nase-).

Stange (meb Horn), stange; (hinanden), stangast (gl. n. stanga, „udgaaet fra stinga«); (ſt. Fiſt), lystre, *ljostre. **Som gjerne ſtanger,** stang-vi's.

Stangfiſt (ſom tørres paa Stænger), råskjær, m., -skjæring, m., mots. rundfisk og kløv-f. (y).

Stangvægt, jfr. Bismer.

Stanf (t. Stank), tæv(e), m. (tøv), il'-tæv, *u-tæv, stæ'k, m., snek(i), m. (snæk), nes'(i'), m. (nys'), vist, m., luft, f., stam', m., se'm, m., nøk, m., gjo's, m., av gjose (— gaus). Gjos ær og = Luftſtrøm, Uddunſtning. Jfr. Stinke.

Stanke, se Stinke.

Stankelben, vængle, f., lang-fætte, f., myhank, m., smikke, f.

Stan(n)iol, tin-blad el. blad-tin, tyn-bakt (-»valset«), tin, tin-papir.

Stannograf, tin-tryk, -stik. H. D., H. P. S. Dærtil tin-trykt el. -stukket, tintrykke osv. for ſtannografiſt, -grafere.

Stante pede, på stående fot, på øjeblikket, *straks.

Stanze, værelse, rum; ottelinjede vers.

Stapel, se Stabel.

Stapelplads, -ſtad for Luſthandel, oplags-sted (-stad?), bytte-sted. H. D. Jfr. Magaſin.

Staroſt (star, gammel), eg. ældste; landfoged, lands-høvding, »stat«-hålder.

Staroſti, landshøvdingdømme, stathålderskap (landet og æmbedet).

Stat, *rike, samfund, folke-s., borger-s. Mk. riks-form (Lm.), ɔ: Statsform; r.-kyrkje (Lm.), ɔ: Statskirke; r.-lære (Lm.), ɔ: Statslære; *r.-magt, ɔ: Statsmagt; *riks-råd, n., Statsraab; *r.-sak, ɔ: Statsanliggende; riks-skipna', Statsforfatning; r.-skuld, f. (Lm.), ɔ: Statsgjæld; r.-stel', n. (Lm.), ɔ: Politik, Statsſager; *r.-styr, n., Statsſtyrelſe. Jfr. Rige. Mk. samrike, ɔ: Helſtat.

Statariſk, dvælende, langsom, utlæggende (læsning). **S. Ret,** »stand«ret (Meyer), snar-r.? (på stående fot). Mk. gæsteret (til beste for fræmmede og rejsende). Se Kurſoriſt.

Statelig (t. ſtattlich, eng. stately), *staut. Se ellers Anſelig og Prægtig.

Stathølder (t. Statthalter), jarl (Lm.), f. e. på Island; landshøvding.

Statik (Stereoſtatik), like-vægts-lære (faste legemers). H. D., H. P. S. Mk. **Hydroſtatik og Aëroſtatik,** va(tn)s og luftsl., likev.s lære om va(t)n og luft.

Station, skifte, n. (også i dansk: Molb., H. D.), skifte-sted (Molb.), *s.-stad, m. (Lm.), håldested (Molb.); (for Skib el. veb Jernvei), »stoppested« ær tilmed brukt i »Lm.«, men ær ej eg. norsk; bedre da skifte el. håldested. Station: **Beiſtykke mell. to Stat. el. to Skifter,** skifte, n. **Jernbane-S.,** jærnvejs-skifte? **Skydsſtat.,** skysskifte. **Fri S.,** frit kosthåld, alt frit i huset.

Stationere, lægge, henlægge, stede, sætte på en vis plas el. i »stilling«, i et vist æmbed, til- el. inssætte; gi stilling, gi sæte el. håldested (til en flåte, en hær); (uvirk.) hålde sig, h. til, være sat, stillet, ha sin stilling (dær el. dær), ligge, sitte, stå (på en vis plas), ophålde sig.

Stationsinſpektør, s.-mester. Bedre: skifte(s)-mester.

Stationær, (stille)-stående; sted-fæstet? stedfast?, *stad-halden (som ikke kan eller får forlate stedet; jfr. vejrfast); fast, stadig, vedblivende (f. e. sykdom på et sted). **De Stationære,** stopperne (jfr. Stopper), de stille. de stillestående, de gammel-kære (som hålder på det nedarvede, det nugældende, det »bestående« (mots. progressisterne, fræmstegsmænnene). Jfr. Konſervativ(e).

Statiſk (Sigevægten vedkom.), vægt-, likevægts-, i, om vægt, i likev.; likevægtlig. H. P. S.

Statiſt, »stum« (umælende, mål-løs) person (i skuespil), blind-man? (skuespiller el. — i balletten — danser, uten virkelig i nævnte tilfælle at være det; — i likhet med blind-dør, -tavle — jfr. Skema — -vindue, som næmlig ser ut som dør, tavle vindue); stå-man (H. P. S.); (i Spøg), strå-man? stander (*standar)?, stabbe? stolpe?

Statiſtik, tilstands-lære, -lærdom (hvorledes det »står til« med et helt rike, borger-samfund,

land, eller med enkelte deler, som med hens. til folkemængde, handel, lære-værk o. s. v.); riks-opgift. Lm.

Statistiker, tilstands-lærd el. -kænner, -kyndig, -granskер.

Statistisk, i, om, vedkommende tilstandslæren, tilstands- (t. d. lærdom, gransking). Æn stand-lære? Stand, ɔ: „Tilst., Forfatning" haves nok i *.

Stativ (især til at sætte optiske el. geometriske Redskaber paa), stillas?, stelling?, fot, sto'l (»note-s.«), fot-stykke, opsæt? Jfr. Opsats (på bord?). Jfr. Staffeli.

Stat(s)mik, vægt-lære; mål-l.; mynt-l.

Statsborger, *borgar.

Statseffekter, stats-papir, riks-gældsbrev.

Statseiendom, kron-eje, -ejendom, riks-e. H. D.

Statsforfatning, grun-lov, riks-skipna(d) (Lm.), riks-bygning?

Statsforvaltning, riks-styr, n.

Statsindretning, stats- (ɔ: riks-)inrejding, f. Lm. Jfr. Indretn.

Statskalender, stats-håndbok (H. S.), riks-h.?

Statskup (»coup«), tron-ran (H. D.), vålds-gærning (fra landsstyrelsens side), selv-tækt?

Statsoplysende, riks-sprængjande. Lm. Jfr. Oplyse.

Statsraad, en, kongs-råd, riks-råd, råds herre, m. I sammens. bare råd: kirke-råd, herråd for kirke-kongs- (el. stats-)råd osv. Jfr. Minister.

Statsøkonomi, velfærds-lære, f. (Lm.), velstands-lære. Half. Lehmann og fl.

Statu(e) (før mest udtalt paa Fransk: Staty, nu mest paa Latin: Statue), billed-støtte, stå-billed? (til skilna' fra malet billed; standbilled ær t. Standbild), billed-værk (idet sammenhænget viser, om malet, hugget el. skåret). Kanske billed-stander el. -stav (el. stander el. stav alene), -pelar, -*su'l (sul = stav, stolpe, uten billed) kunde nyttes til at gøre et ord av. Mans-likan, n., -like, n., som nu er = M.stebillede, Portræt, kunde vel og brukes. H. D.: søjle. Men søjle er t.: Säule, nordtysk Süle (jfr. sule, f. og gl.n.súla, bægge med mærkelsen „Stolpe"). Heller ikke støtte ær norsk, men t. (nordtysk): Stütte. I * heter det stø(d)(y), f., stødje, f. (jfr. sv. bild-stod). *Standar ær „en Stænder, Stolpe, Pæl" og annet ær jo en støtte heller ikke. *Stav mærker blant annet „Stolpe, Pille, Grundstøtte i en Bygning".

Statuarius, billed-hugger, *bilæt-håggar(o).

Statuere, fast-sætte; påstå; vedtage, vedgå, tilstå; fræm-sætte, -stille. S. et Exempel, refse til advarsel, sætte *varnagle, give varsel (om hvad man kan blive utsat for, om —); jfr. »*d'er nåkot til å spegle seg i«. Altså vel hær: »gi (ejn, dejm) n. til å sp. seg i«. Mk. og spegel, m., ɔ: (bl. a.) „en Begivenhed, som kan tjene til Advarsel". Mk. og spir, m. Se Spektakel.

Statuette, liten billed-»støtte«.

Statur, højde, vækst; legems-skikkelse, -størrelse.

Status, stand (»i god s.«), tilstand (formues-), stilling, lag; samfund, borger-s. St. bonorum, et bos tilstand (formue og gæld). St. controversiæ, stridens punkter, stridsspørsmålets kærne (hoved-punkter). St. quo, den gamle, nedarvede, hittil-vær. tilst. Være in statu quo, være som før, i samme tilst. som før.

Statut, lov (selvgiven, for mindre samfund); by-ret, -lov, skrå (H. D.; ikke efter *), »regel«, vedtagelse, grunlov (H. D.), lovfæstning (H. P. S.), vedtækt (H. D.). Statuter, vedtækter (N. M. Pet.). Selskabs- (Samfunds-, Gilde-) S., skrå (H. D.), lover. Jfr. Reglement, Regulativ. Foruten mærkelserne skin-lap og jærnplate, som skrå har både i * og i gl. n., ær ordet i gl. n. også = bok at føre noget in i (Protokol?). Mk. dog hirdskrå, ɔ: „Bog, hvori de for Hirden gjældende Love ere optegnede".

Statutarisk, lov-, lov-fast, -tagen, -fæstet, vedtagen. St. Bestemmelse, skrå. H. D.

Stav (som Støtte-), *stav; (Runestav), stav? (i Tønde), *stav. Falde i Stavet, falle i tanker(?) (ikke følge med i det, som foregår). Jfr. Maabe. Med S. støtte, stave(ar), *Gange og stave seg. S. indfælde i et Kar, *stave. Jfr. *forstava(d) (*forveda(d), i, forved'), ɔ: for tæt sammensat, om Kar. En, som gaar med S. (gammel Mand), stav-kal', m. Uden S., stav-laus.

Stavbygning, rejse-værk, n., *stav-hus. Mk. *s.-kyrke, -løde, f., -naust, n.

Stave (nævne Bogstaverne i Ord), stave, ar. S. sig frem (famle), stape, ar. „Om en Begynder i en Kunst".

Stavelse, en, *stavelse, n., (sjældnere) staving, f.

Staver, Stavre, Stavr, staur, m. Gl. n. staurr. Sv. stör. S. nedsætte, staure (ar), *støjre (-de). Med Kornstavrer tyndt besat, staur-få(t) (adj. n.). Rum mell. to S. i et Gjærde, staurlag, n. Som har staaet længe paa S. for at tørres (om Korn), staur-sta(d)en.

Stavkar (Bødkerarbeide), lagge-kjærald(e), n., *stav-k. S. med Øre el. Skaft, stave, f., kak', m., kop', m., staup, n., ask, m., strippe, f. Sv. stäfva. S.

gjøre, *lagge. Dv. *laggar, ɔ: Bødker. Jfr. Bødker og Bundfals.

Stavkarl, se Stakkel.

Stavn (som Fødest., Hjemst., Stavnsbaand), sted? *stad (*føde-s., *hejm-s., *hejmbygd); (paa Fartøi), stam(n), m., skot', en (J. Lie) (»sku't«, m.). **Kjølens Vøining opad mod S.**, stamn-hjul, n. Mk. under-stæmne, n. **Den Retning, man vender Stavnen i**, stam(n)-hald, n., s.-lej, f.

Stavne (stýre hen), *stæmne (-de); (lægge til Land), *lænde(e), *lande; (staa, stille, stilles), *stadne; *tagne.

Stavning (at stave), staving, f.

Stavnløs (afstumpet), stamn-laus.

Stavnrum, sko't(u), m. (skot'): Fram-, bak-s. Jfr. Ende (paa Baad). (I Baad), fot-stø(d)e, f., ɔ: Rummet mell. Stavnen og det nærmeste Tværbaand i Baaden; også rång(o), f., ɔ: (eg.) Tværbaandet, Knæet, i Baaden. Mk. skot-sæt'(e), ɔ: tungtladet i Stavnrummet; skot(u)man, ɔ: En, som sidder i S. (Bagstavnen); sko't-med(i), f., ɔ: »det Red el. Landmærke, man har lige over Stavnen, idet man ror«. Jfr. *sitje i rångi, *s. i skoten, s. i fotstøde.

Stavtræ (til Kar), stav-æmne, n., s.-tre, n., s.-ved(i), m.

Staa (mobs. sidde og ligge), *stå (stande, *sta). **Ben at staa paa**, stå(d)e-bejn(o), n. »Han hæv' gode s.« **Rum til at staa i**, stå(d)e-rom(o), n. **Staaende Stilling, Staaen** (det at staa), ståde(o), f. Jfr. Stilling. Gl. n. staða, acc. stöðu. **Staaende** (stillestaaende) **Vandbrag el. Bæk**, ståde-bæk'. **Som har staaet**, *sta(d)en: for-s., (ɔ: s. har staaet forlænge; jfr. for-lægen, e, ɔ: forligget); *natte-, staur-s. **Gaa i Staa**, sjetrast: »det sjet. føre hånom«(o). **Staa op** (om Solen), renne (— ran'): »Solen randt«. H. L. **St. stille**, *stande i sta(d); (hvile), støve(ar); jfr. Standse. **S. til** (forholde sig), *stande til. **S. i Forhold til**, var(d)e til (ar): »d'er vondt føre dejm, som var'a til hånom«. **Lad det staa til**, *lat de' *skure, *rykkjast, *ruse. **Det st. ikke bedre til**, d'er ikkje bætre(e) til å sægje. **S. ved** (ikke fragaa), *stå (stande) ved. **Ikke st. ved sine Ord**, *gange atpå sine ord, gå fra .., fragå ...

Staal, stå'l, n. **Ved S. bedre el. paavirke** („saasom mod Trolddom"), ståle(ar). **Staalet vise**, *stæle: »Kniven stæler godt«. Mk. ståle, m. (se Karl), stål-fjør, f., s.-grå, s.-hu(v)e, f., ɔ: Hjelm (jfr. og Kolbøtte), s.-is (første og nederste lag is, mots. *tvista'en, ɔ: Dobbelt-Isen; jfr. Is); s.-laus, ɔ: uden Staalsætning; s.-rand (ɔ: Staallinien i Æggen paa et Redskab); s.-skive, f. (Belægning med Staal paa en Hammer el. Amboit), s.-sleten(i), om Redskab med forslidt Staalsætning; s.-slægjen(e), ɔ: staalbeslagen; s.-søster, ɔ: kvindelig Stalbbroder. Jfr. Stalbbroder. Stål i * ær og „en stor, tæt Masse" (Skodde-, Fiske-, Sildest.) og „Lag, Bunke, Stabel af Korn el. Hø i Laden" (Korn-, Høi-S.); stæle, ɔ: stable op; stæle, n., = stål, Dynge.

Staalorm, *slo, f., orme-s., slæve, f.

Staalsætte (lægge Staal i), stæle (-te); (sætte Mod i), *stæle. **Staalsat**, stålsæt'(e), *stælt. Dv. stæling, Staalsætning.

Staaltraad, stål-tråd, m.; (Metaltraad overhov.), stræng, m. Mk. Staaltraadform, stræng-lå(d)(o), f.

Stearin (Margarin), renset talg, fin-t. l. ædel-t. el. våks-t. H. P. S. Andre: Steatin.

Sted (Punkt, hvorpaa man staar el. har staaet), sta(d), m., stade (et), stå(d)e(o), f. (»hæsje-, såte-; bælte-, hosebånd-, middags-sta'«); (Plads, Rum i Almindel. Opholdssted), *stad (»på nåkon s., ingen s.«), *rom (»på samme r.«), flæk', m., stø(d)e, n. (»kværn-, sag-s.«), stælle, n., stal', m. (red-stal, i, m., ɔ: Legeplads for Dyr). Stal' ær og „ophøiet Flade, Høi med flad Top". Dv. stælle(e), ɔ: Sted. (Stilling, Standpunkt), *stad (»kvar i sin s.«; »om eg var i din s.«; »i min s.«; »i sta(d)en føre«). Ældre dansk har og havt stad(en), men nu sted, undtagen i stad = by, stadfæste, stadig. Jfr. Plads. **S., meget besøgt**, folkekjømt, man-k. (stad, stælle); (libet besøgt), folke-fåt', man-f., få-mænt; (folketomt), *øjde-stad, m.; (skjult, affides), løjn-krok; (stille, hjebeligt), dauvleg stad; (ubeboet, forladt), *øjde-stad. **Sted, hvor noget kan fæstes**, fæste, n. **Af Stedet**, *av flækken. **Paa S.**, *å stad; *i stad. **Paa samme S. forblive**, *være i sta'e (stadi). **Paa Stedet fastholdt**, *sta(d)halden. Jfr. og Stationær. Mk. *på some stader, på nåkre s., på alle s. **Til Stedet**, *til sta(d)ar. **Til sit rette S.**, *til stam(n)s: »Få krytra te s., ɔ: faa Kreat. hjem el. samlede. **Til et S. henvise**, styre (-de), stæmne(e) (-de): »Han styrde (stæm[n]de) meg hit«. **Han er bunden til Stedet**, jfr. »han slæp' inkje så langt, som han er lang til«. **Jeg vilde ikke være i hans S.**, jfr. »eg vilde inkje byte påse(o) med hånom« (o). **Bære paa to S. paa en Gang**, kløjve seg (-de): »Ejn kan ikkje kløjve sæg«.

Sted-Barn (=Søn o. f. v.), *sty(v)-barn (-dåtter, o, -sån, o, -far, -mor). I. Assens form styv- finnes dog nok ingensteds i landet, men enten styk-, stjuk-(skjuk-), stik-, stug-, styg- el. sti-, sty-, stø-. I gl. n. er og ustøhet: stjup-, stjuf-, styf-, styp-, stjuk-, stjug-, styk-. Det gl. eng. steopan skal tyde: berøve, skille ved, lat. orbare. Nærmest kommer vi da nok flerheten av landskapsmålene ved at hålde på sti-, sty- el. stø-, og av disse igen helst på sty; ti sty (og stju) ær mere almind. æn sti- og stø-. Styv- for sty- har dog svenskens styf-, ɔ: styv- (styfbarn, -broder, -dotter osv.) på sin side. »Sty'-mor kjæm som salt i sårt auge«. »D'er inkje længje sty-mor, fyr det ær sty'-far og«. Det danske Stif- ær vel nærmest efter tysk Stief-, og dette ær vel, siden man ikke forstod det, rettet av nogle til Stiv- (Stiv-fader, -moder osv.), som dog altid ær ut som et dansk ord og dærtil smaker lit av hårdhet og ukærlighet, — av andre til Sted- (Sted-fader), som skulde være d. s. som i Faders, Moders, Barns Sted. Som motsætn. til Sted-, Stif-, Stiv-Far, -Mor, -Forældre haves både i dansk og * rette-far, -mor, -forældre. I * finnes også rette-bror, r.-søster, r.-søskjen = *sambror osv., mots. *halv-bror, -søster, -søskjen. Jfr. **Fulbsøstende, Helsøstende.**

Stebe (tage i Tjeneste), *ste(de) (-de), fæste (-e), fale(ar). »St. el. f. tenarar«. S. seg, ɔ: tage Tjeneste; (fæste Jord), *ste', *bygsle.

Stebes før En, få adgang til, ha foretræde hos; inlates for, til. Jfr. **Audiens. S. i Nød,** *kome i nau', i knipe.

Stebfortræder (efter t. Stellvertreter), bedre da (i)sted-stræder el. fore-træder; (for Betaling), stillingsmand. Molb. Til bortkast. av »i« i istedtræder haves sidestykker i kun, gjennem, mellem, hukom. for ikkun, igjen osv. Altså helst stedtræder, men i alle fal ikke sted»for«tr., da vi jo siger »træde i ens sted«, ikke »for«træde i e. s. Jfr. himmelfallen for frahimmelf., stenlagt for medstenlagt. Æn avløser for Stellvertr.? Jfr. **Repræsentant.**

Stebmo(de)rsblomst (*Viola tricolor*), blåsoleje, f., sty(v)mor- (stykmor-)blom, stymor-gul, skjor-blom (ɔ: Skade-), skjereblom, nat' og dag.

Stedse (t. stets), jamlege, *jamt, *jamnan, jamnaste, *ra(d)e, *støt', *al-stø(d)t, *altid, *alle tider.

Stedsmaal (Indfæstning), bygsl, f., ste'-penger el. *ste(d)na', m.? (*penger, som lejger av jord gir en gang for alle, mots. den årlige lej[g]e). Stedsmål i * ær = avtale om at *fæste (*ste, *fale) tjenere. **Haandpenge til Tjenere,** fæste-pengar, fæstar-gåve, f., fæstar-fe, n., ste-pengar, stedna', m.

Stedt, sted', *vend, *komen. »Eg vejt kje, kor eg æ vend«, **hvorledes mine Sager staa.** »Eg er ikkje så kom(m)en«, d. e.: **det er mig ikke beleiligt.** »Ille komen«, ɔ: forlegen; *i knipe, *ille rå'en. *i. faren, ɔ: ilde stedt. Sted' i * ær fæstet, lej(g)et.

Steeplechase (eg. Bædbelsb med et Taarn, steeple, til Maal), hinder-ridt (Morgenbl.). Senere har det (bedre) hinder-ridning. Ridt ær ellers tysk.

Steg (stegt Kjød), stejk, f.; (Binding), stejk (jfr. Fangst). Gl. n. stejk.

Stege, stejkje (-te). *S. op-atte' ær steke fla'brø (flatbraud) pånv for at forekomme muggenhet. At hålde fla(d)brød i hast over ilden, før det »spises«, kalles at *skjærpe det. **Steges** („gjennemhedes, skjærpes af Varme"), stekne(i'). Gl. n. stikna. **Stege noget Fedt,** brase, ar. **Stegt, ilde,** rå-stejkt; (lidet), lin'-stejkt. **Stegende Hede,** stejk, m., steke(i'), m., stejkjing, f. (stejkning).

Stegepande, stejkje-panne, f.

Steger, *stejkjar.

Stegers, bakar-hus; eld-hus (eldus, ellus).

Stegesvid, stejkje-tejn, m., s.-spøte, spøte(y), f.

Stegning, stejkjing, f., steke(i), m.; (svagere), stekning(i'), f.

Steil (t. steil), *brat' (dv. bratne), mots. sla'k (ɔ: med svag Stigning), *tvær-: *tvær-bakke, m., t.-brat. **S., meget,** *stupe-brat.

Steilbyb, brå-djup(t), *tvær-d., *nær-d. (ɔ: byb tæt ved Landet).

Steilbybde, brå-djup? tvær-djup? Jfr. Steilbyb.

Steile (Hest), *rise (— rejs).

Steilheb, bratte, f. Mk. bratlænde, bratlændt.

Stellaria graminea, *stjærne-blom, *-gras, græsbladet stjærne-blomst — Sørensen; (*media*, før *Alsine media*), vas-arve-stjærneblom (Sør.). Jfr. Fuglegræs.

Stemme, eg. krans. **Stemmata** (Flt.), sætte-tal, sætte-tavle, sætte-træ; sætled. Jfr. Slægtregister, Stamtræ.

Stemmatologi, sætte-skildring; sætte-kyndighet. Jfr. (=) Genealogi.

Stemme, en (t. Stimme), mål, n., mæle, n., røst, f. **S. at synge med,** lund, m., røst (gl. n. lundr, ɔ: Maabe); (Votum), røst? Sv. röst. **S., grædende** (Grædestemme), gråt-mål, n.; (høi), *fint, grant mål. **Med høi S.,** *gran-mælt; (med

stingrende S.), *gnæl'-mælt, *kvæl' (jfr. kvælle — kval' — kvolle') = gnælle, ɔ: tale meb ſ. S.); (meb ſtærk S.), *høgmælt; (i S. ſvag, høs el. uſtikket til at tale), *van-mælt; (meb ſvag S.), *lågmælt. **Stemmens høve**, *sætje i (og rope, skrike, gråte, læ). **Stemmens Forandring** (Stemmevegling fra Barne- til Mandsſtemme), mål-vending, f., m.-skifte, n., m.-fælle(e), n., m.-brøjte, n.

Stemme (et Inſtrument), stille (-te; dv. stilling, f.), *rette (»r. på fela«); jfr. *sæmje (— samde) og høve (-de); (paſſe ſammen), *svare, sam-s.; (ſ. overens), se Overens; (ſ. for Vand), stæmme (-de), også stæme, gl. n. stemma; (votere), røste? (sv. rösta), atkvæde (— kvad). Lm. Mk. *kvæde(e) etter el. k. på, ɔ: „bede om el. nævne (det, ſom man ønſter"). **S. meb**, samsvare med; svare til. **S. op, i**, røste(ar); (ſt. i [op?] en Sang), *note (»n. ejt værs«). **S. paa** (udpege til Valg), *kanse på, *kjose på (— kaus), *vælje på (ejn), *røste på? kåre? **Stemmes mildere**, rennast (ɔ: ſmeltes). »Han hadde renst«, ɔ: han var bleven blød om Hjertet. Jfr. Formilde, Røre. Jfr. Votere, -ring.

Stemmeberettiget, val-gild (Lm.), røst-før?, med røstret; vælger, val(g)man; (Perſon), stemme-ret (Folkebl., 1880). »De mange 1000 nye st.-retter«. Bedre: røst-retter.

Stemmefierhed, røst-fierhet? røst-overtal?, overtal i røster?

Stemmegaffel, -Nøgel, -Hammer, jfr. stille, n., ɔ: „Indretning, hvorved et Redſkab ſtemmes el. ſtilles". Altså stillegaffel, -nøkkel (-nøkjel), hammer?

Stemmeret, val(g)-ret, m., røst-r.? (sv. röst-rätt), røst-førhet? (til røst-før. Om *før se Dygtig).

Stemmevegling, se under Stemme.

Stemning (el. Sind; Lune, Humør), lag, n., hug-lag, n. (S. mod En), lune, f., føre, n. (iſær om Hidſighed), gjæd(e'), n. (gl. n. ged, Sind), mot (mot), n. (»ha godt mot, være ille til mots el. t. moda«), møle, n., lå't(o), n., låte(o), m., tral' (tralt), m. (»då han var komen på trallen«), skjejm, m., ſtælle(e), f. (»han var komen på den stella«), -huge, m. (bare i ſammenſætn. som i *i-huge, Iver, Ridkjærhed, *il-huge, Hidſighed, *ræd-huge = ræd-hug, m., Frygt, Ængſtelighed. Sv. räddhåga). Jfr. Lune, Humør. (Oplagthed). ægse, n. (av ægge?). **S. el. Udtryk**, ham, m. Kvælds-ham f. e. kunde da vel siges om naturens utseende mot el. om aftenen. (S., blid, venlig), *god-lag, g.-lynde, g.-møle, godlåt, f., -låte, f., -læte, f. **S., egalteret**, ru's, n.; (uſædvanl.), rus-mod, n. **S., daarlig**, ulag, n., u-mod, n., u-møle, n., u-låt(o'), n., u-stel, n. Jfr. Lune, uhelbigt; **Misſtemning. S., fiendtlig** (mod Perſ.), sinne-tyk', m. **S., uſædvanlig lyſtig**, øse-møle, n. **S., nedtrykt**, stu'r, m. **S., opbragt**, sinne, n. **S., uſædv. ophidſet**, øse-møle, n. **S., ugunſtig**, tvær-møle, n. (jfr. ondt Lune). **S., uvenlig**, jfr. grå-sida. »Snu g. ut«, ɔ: begynde at viſe Uvillie el. Fiendſkab. **I bitter S. være**, ølmast(y, — dest). Jfr. *ulme, være *olm. **I uſædv. S. komme**, øsast (— test), ølast (— test). Jfr. Bruſe op. **S., vranten, viſe**, *drunte. **S. af Inſtrument**, stilling? (efter *stille fela, s. kværna?). (Raabe, hvorpaa noget er ſtemt), stille, n.; (det at ſtemme, ſtille, ſom Fiolin), stilling, f. Mk. og Votering.

Stempel (t. Stempel), mærke, stæmpel, m., ɔ: 1. Mærkeſtok, 2. Mærke (paatrykt). **Stemplinger**, uroligheter, sammen-sværjelse. S—r „er nu ganſke aflagt". Molb. Dog brukt av f. e. P. A. Munk.

Stemple, mærke, kænne-tegne (H. D., — godt ord, skønt efter t. Kennzeichen), *stæmple; (Maal og Vægt), kryne (-te) (krune, krøne). Jfr. Juſtere, Præge, Gravere.

Stemt (ſindet), *sinna(d), *mø'lt, *huga(d), låta(d)(o), låten(o); (oplagt til, lyſten), *mø'l, *mø'lt, laga' til. **Ilde ſt.**, *u-mølt, ulåten(o). Jfr. Oplagt. **Ikke rigtig ſt.** (om Inſtrum.), van-stilt.

Sten (Klippeſtykke), stejn, m. (jfr. kvat-, kværn-, slipe-s.); (ſom Maſſe), stejn, grjot, n.; (tilvirket S.), stejn (jfr. stejnty); (i Frugt), *stejn (som i *stejn-bær *[Rubus sax.]*; mk. og augne-stejn); (i Sammenſ.), grjot (grø't): *Blaute-, bryne-, flise-g. **S., flad**. hælle, f.; (lang), rese(i')-svær(d); (mindre, iſær rundagtig), homol, m. (u-u), homol-stejn, hal', m., h.-stejn (sv. * hall, ɔ: Klippe, ſtor S.; gl. n. hallr, ɔ: Sten, — jfr. *å-hal, *åker-h.), kamp, m., kampe(r)-stejn (sv. kamp, kampesten); (iſær i Ager), koppol, m. (koppung, kuppul, kop), koppestejn. **S., ſtor, eenlig paa Flade el. Bjergryg**, rese(i')-stejn. **S. ſom Anker**, ile, m. **S. i Jorden, brændt el. ſværtet**, *bryg-stejn, ko'k-s. **S. med ſkjæve Kanter**, skjejvling, m. **S. flad, med ſkarpe Kanter**, skjær-hælle (skar-h.); jfr. skjær-ur(d), ɔ: Grund el. Banke, ſom beſtaar af ſkarpkantede Stene. **S. med ſmaa Korn el. Kjærtler**, *små-ky(r)nt (stejn). **Kreds af opſatte Stene**, stejn-ring, m. **Støv af opſlibt S.**,

stejn-mjøl, n. **Med S. belægge**, stejne (ar), stejn-sætje. **Med S. angribe, S. kaste**, *stejne. **I S. hugge** (især Leen), stejn-hågge(o).

Stenart, stejn-slag, n., grjot, n., g.-slag.

Stenbanke, af Smaasten, grande, m., koppe-mål(o), f.; (især i Strandbred), må'l(o), f. **S. i Jorden**, stejn-hom(m)ol, m. (u). **S., langstrakt**, ur(d)-drag, n.; (skraatliggende), ur(d), f.; (meget stor-hullet, aaben), loft-ur', glåp(o)-ur'. **Fuld af Stenbanker**, *ur(d)ot (urette, orått').

Stenbider (*Anarrhicas Lupus*), stejn-bit, m. (Jfr. Stensuger og Hundetæle).

Stenblok, stejn, m., stor-stejn? (til *stor-stejnot).

Stenbro, stejn-bru, f. **S. med Hvælving**, *kvælvings-b.

Stenbrud, stejn-bråt(o), n.; (Skive-, Flise-), *hælle-b. Mk. *hælle-berg (at bryde Stenskiver af).

Stenbrygge („Rad af Stene paa hver Side af et Landingssted, sto, f., nedlagt for at befæste Lunnerne og til træde paa ved Landstigningen"), vår(o), m. Dv. vår-stejn, ɔ: stejn i ejn vår.

Stenbryter, stejn-brjotar.

Stenbræk (*Saxifraga Cotyledon*), berg-blom(e), m., -bruse, -fru, berga-brejde, fjæl'-dusk, -fru, -ros, lilje, f., si-fylle (-fille), f., vene-gut, vian-vang.

Stenbunke, stejn-røjs, f. (B. B.), røjs, f., rulle, f.

Stenbæul, mur-pal', m.

Stenbær (*Rubus saxatilis*, **Stenkluynger, Taagebær**), stejn-bær, n., tåge-b., *tægeer, *tægjebær (teje-b,, talge-b.). Sv. tåg-bär.

Stenbynge, se Stenhob.

Stenbyske, røjs, f., stejn-r. Jfr. Sten-bunke.

Stendøb, *stejn-dau(d).

Stendøv (stokdøv), *stejn-dauv.

Stene (faste Stene), *stejne.

Steneg (*Quercus sessiliflora*, efter Molb.), vinter-ek. Sør.

Stenfad, krus-fat, n. Mk. og krus-skål, f., -kjærald, n., ɔ: Sten-.

Stenflise, *hælle (Fr. Bg.), sten-h. (B. B.). Jfr. Diplus. **S. til Udfyldning og Støtte under en større Sten**, skår(d)e. f. (o). Sv. * skola.

Stenfri, stejn-laus („ryddet for Sten").

Stengjed (Antilope), stejn-gjejt, f.

Stengjærde, stejn-gar(d), m., -hav, n.

Stengrund, -banke, u'r(d). f., mål(o)-grun', m., stejn-grun', m. **S. ved Foden af en Klippe**, skår-mark, f. (o).

Stengulv, stejn-golv, n., hælle-g.; også stejn-tele(i), n.

Stenhaard, *stejn-har(d), *stejnande har'.

Stenhob, stor, kampestejn-ruve, f. **S.** (sammenkastet, -rullet), røjs, f., rulle, f., (ruve, f.), ru's, f.; (nedstyrtet), ur(d), f. **Fuld af Stenhobe**, *røjsot.

Steni, styrke, kraft-fylle.

Stenig, *stejn-fængd; *s.-lændt (om Landstrækning), stejnot; (fuld af Sten), *s.-kjænd. **Meget st.**, *uret (orått'), ur(d)ot. **S. Grund**, stejn-grun', m. **S. Jord**, s.-mark, u'r-m. **S. Bakke i Elv el. Vand**, se Strandbakke.

Stenkar (Ler-), stejn-kjær el. -kjærald(e), n. Mk. stejnty, n.

Stenkop, -skaal, grjot-skål, f. (grøt-s.).

Stenkreds omkring Ildsted, brand-stejn.

Stenkul, stejn-kål(o), n.

Stenlagt, *stejnlagd, *s.-sætt'.

Stenlav (*Lecanora Tartarea*), korke, m. (dærtil korke-le't[i'], m., ɔ: korkerand let, blyrød L.). **„I tyndere Maasse"**: stejn-skove, s.-ble'k(i'), n., kvite-ble'k(i'), n. (*Lecanora ventosa*), blå-skjærpe, -måse(o).

Stenmangel, *stejnløjse, f.

Stenmaterie, *grjot (grøt): »D'er godt g. i denne kværni«.

Stensnegl, snar-skriver? ra(d)-s.? (eg. tætel. trang-s., ɔ: med Forkortelser).

Stensnegrafi, snarskriv(n)ing el. -skrift (»hurtig« ær tysk). **Stensnegrafist**, snarskrivende. **Stens-** mærker trang, snæver, altså at meget blir — ved avkorting — skrevet på snævert rum. Til dette »snar-« og »ra(d)-« jfr. hos Molb. snarfodet, snarmælet, snarraadig, snarseilende, snartalende; Snargjerning, Snartalenhed, — og hos I. Aasen *radfør (som farer rådt), radføt', radgjengd, radhændt, radlege (hurtigt), rad-løjpen („rask til at løbe"), rad-mælt („som taler hurtigt").

Stensvin, stejn-omn, m. Mots. malm-o.; (Klæberst.), grjot-omn.

Stenpikker (Fugl, *Saxicola Oenanthe*), stejn-dålp(o), m. (-dylp, -dæp', -dib', -dup', -jub', -stært, -sjart, -skjørp, -skit, -skvæt'). Sv. stensqvätta. Isl. steindepill.

Stenrig, *hund-rik (jfr. *hund-gamal, -kjænd, -klok, -stærk); *skad-rik (jfr. skad-gamal, -god, -klok, -stærk). Jfr. Overordentlig.

Stenskive, hælle, f. (Fr. Bg.). **Med S. belægge**. hælle-lægje. Dv. hælle-lagd. Mk. og hælle-slag, -stejn, -tak, væ'g(e) (ɔ: Fortog). Jfr. Skifer.

Stenskred, stejn-skrede(i'), f., -skrej', f., råte(o), f., fån', f., rås(o), f., ra'p, n.

Stenskuffe (at flytte store Stene med), stejn-mær, f.

Stensmerter, stejn-sot, f. Også i dansk: Stensot.

Stensuger (*Petromyzon*), stejn-bit, m.

Stensætte en Grøft, tænne (-te). **Stensat Vei** (Chaussé), stejn-væg(e), m.
Stensøde *(Polypodium vulgare)*, søte-rot, sissel-rot, f., sirel. m., s.-rot, knap-r. (Dr. Sch.), seselje-gras, stejnsøte, f. Se Sødbregne.
Stentag, hælle-ta'k, n.
Stentrappe, stejn-tråp'(o), f.
Stentøi (Fajance, af finere Ler), krus-ty, n. (B. B.), stejn-ty. Mk. krus-fat, -kjæralds.
Stentørv (?), stejn-torv, f., *svart-t.
Stenurt *(Sedum acre)*, måse(o)-blom, m., *mo'sot-gras.
Steppe, salt-øde(-mark), øjde-mo (Lm.). Jfr. Ørken, Præri.
Stereometri, legem-måling? (Geometri blir i almind. rum- el. flate-måling; også rum-lære, i motsætning til tal-lære, Aritmetik). **Stereometrisk,** legem-målende? (Dette »legem-« smaker dog av tysk).
Stereostatik, om faste legemers like-vægt, likevægts-lære; jord- (?), va(t)n-, luft-likevægts-lære (som under-avdelinger [?] efter de tre »elementer«: jord, vatn, luft).
Stereotomi, legemsskur-lære?
Stereotyper, faste skrift-plater (ikke løse, flytteligeskrifter, »typer«), heltryk? Meyer: stående skrifter (ɔ: typer).
Stereotypi, fast- el. hel-tryk? helstøpnings-tryk. **Stereotypere,** gøre helstøpninger; trykke hel-tryk? H. P. S.: fast-støpe. Likeså »faststøpte vittigheter, figurer«.
Stereotyp(ist), trykt med stående skrift, med hele skriftplater, heltryks-? i stående form, uten skifte el. ændring; (uforanderlig, ensformig?), fast-støpt (H. P. S.), hel-støpt?
Steril, ufruktbar, *ufrøj, frøløs, *frælaus (dv. frøløjse, f.), *gjæld (d. gold); mager, tør, tom. Til *gjæld jfr. Hamp.
Sterkoration, gødning (med møk), møking? (til møkje, y [-te], ɔ: gjøde med Møg). Jfr. Gjødsling.
Sternum, bryst-ben(et).
Stervbo (t. Sterb-), døds-bo, bu, n. »Skifte buet«.
Stetoskop (Sthe—), jfr. bryst-prøver el. -gransker?, -søker (H. P. S.), -ransaker? høre-rør, lytte-rør. H. D.
Stetoskopi, brystprøve, -gransk(n)ing, -røjnsel?
Stetoskopisk, f. E. Undersøgelse, unders. ved lytte- el. høre-røret.
Stewards, eg. hus-»hovmester«, mat-steller? (til *matstel'), kok'; over-dommer.
Sti, stig, m., stråke(o), f.; (især for Kreatur.), ræksterⁱ(e), m., r.-væ'g(e), m., rå'k, f., rå's, f., ræksteⁱ, n., rækkje, f. **Smal S.** (for En og En), ejn-stig, ejn-stelle, f. Gl. n. ejnstigi. („Stald for visse mindre Kreature"), -fjøs, -hus: (Faare-, Hønse-, Svine-S.), saue-fjøs, hønse-hus, svine-h., *grise-h., gåse-h.?
Stieta pulmonacea, *lunge-nævr, f.
Stif- og Stiv- (Barn m. m.), se Sted-.
Stift, en (t. Stift, ɔ: Sæm uden Hoved), bikse, m. (pikse).
Stift, et, *stift (?). Stift for a) Domkapittel, b) for „fornemt Frøkenkloster (Frøkenstift") opgir Molb., selv for Danmarks vedkommende, at være »fremmed«. Således Stiftsherre f. Domherre, Stiftskirke, Stiftsgods, når dærved ær tænkt på sidstnævnte »Stift«.
Stifte, stifte (nyt Ord), ar(?), *grunne(ar), grunlægge, grun-fæste (-e).
Stiftelse (Anlæggelse), grunning, f.; (Indretning), ly, hus, værk? hjem. Jfr. Anstalt, Asyl. Pleie-S., foster-hus; (det at stifte), se Stifte.
Stifter, *ophavs-man, ophav, n. (ɔ: „første Grund el. Aarsag", altså vel og om person).
Stigbøre („Luge, hvormed man stopper Vandet i en Rende"), skjeldæmme (skild-), stæmme(e), f. **S.s Løftestang,** stæmme-stång(o), f. Mk. *stæmme-fos, m., ɔ: Fos fra den lukkede *stæmme.
Stigbøile, steg(i')-bøjgel (-bygle, f.), m. (støbbel), -jarn, n., -vil (stivil, n., — „vel eg. Stigveel", Vel, f. = Redskab), i-steg(i), n. Gl. d. Istæde. Gl. n. ístig.
Stige, sti(gj)e, m.; fl. stegar(i). Også stega, f. (stæga, staga, stågå), stigel; fl. stiglar. **Trin i S.,** re'n(i'), f.
Stige (gjøre et Stridt, træde), stige (— stejg); (hæve sig; ogsaa ueg. tiltage, bli større), *stige; (om Havvandet), *flø(d)e (hærtil flødning, ɔ: Stigning; flød', ɔ: stegen: *halv-, ful'-f.); (om Tanker), *kome op. **S. og falde** (om Kours, Statspapirer), stige og sige. Lm. **S. til Hovedet** (berusе), svejme(ar). **Stigende,** stigande; (voxende), stigande.
Stigetræ (Træstamme med afstumpede Grene, at stige i), krake, m.
Stigma, stik', n., styng, m.; prik, punkt; ar', mærke; brænne-mærke; skam-flæk, van-ære, skam; luft-hul. **Stigmata** (de fem Kristi) »vunder«, sår (-mærker),
Stigmatikus, -tica, brænne-mærket (pers.). Mk. *Bygde-skam, gar(d)-skam, gar'-tyne, n., niding, m., skarv, m., skamløjse, f., rad', m., knigt, m., *fant, skjæmme-ting, n., *skarns-folk. Altså vel og skarn, n. om én pers. Jfr. Stygmel.
Stigmatisere, brænne-mærke (H. P. S.); bak-tale, sværte.
Stigmatist, arret.

Stigmatograf, prikke-tegner, -skriver (som tegner el. skriver med prikker, punkter).
Stigning (Stigen), stiging, f. (stigning); (Forhøielse), stiging, f., *høgning (av høgne, ɔ: forhøies); (Høide, — paa en Stabel), op-bur(d), m. **S. i Pris**, stiging, f., dyrning, f. **S. i Vandet** (Vandflod), op-flåg(o), n.
Stik, stik', n., styng, m.; (i Kortspil), *stik; (Knude til Skibs), *stik, (hal[v]-s.). Mk. maur-be't, n., Myrestik. **S. i Søm**, *styng. **Hul efter S.**, *styng. **Holde S.**, sæte (-te). Også dansk *. H. D. »Det sæter ikkje«. Mk. *halde seg opatter. **Holde S.** (under Styning, om f. Ex. Læber), *halde tak, styng, stik? el. bare *halde. Mk. og hålde prøve, h. ut. **Ikke holde S.**, *ljuge, ljugast: »Det lygst ikkje«. »Ejt mærke, som ikke lyge«. »Det lyg i væggen«, ɔ: trækker.
Stikblad, »Blade, jfr. Barerblade (?).
Stikbrev (t. Steckbrief), efter undvegen Forbryder, jfr. budstikke, etter-lysing, f., etter-røkna', m.
Stikflod (t. Steckfluß), *slag.
Stikke, en (Pind), stikke, f., spi'k, f. (jfr. Splint, Lyseſtikke), språte(o), m. (gl. n. sproti, sv. språte), spræt', m., krafse (krakse), m. (f. e. piperens(k)er), ræ'l, m. (jfr. ræle, ɔ: rense et Rør med en Stikke; se og Pind, Plug, Nagle); (tynd), sti'l, m.; (Splint), tannar, m.; (Noget at stikke med), på't(o), n., påtul(o), m., stangal', m. (»ejt lite' påt«; jfr. Pind). **S. at rense med**, orgravar, m. (jfr. Piberenser). **Stikker, tørre, til at tænde med**, *kvejkje, n., k.-flis, f., -spo'n, m., -*stikke, tænd-ved(i'), m.; (af Fedved, til at tænde og lyse med), tøre(y)-flis, -spo'n, -spi'k, -*stikke, *snærte (jfr. Lyseſtikke). **Lade i Stikken**, la' »stå i snærrinne« (i snærra, e).
Stikke, at, stinge (— stak' — stungen), *stikke (— stak, — stukken): »S. seg«, f. e. med nål. »S. hål(o) på«. »S. ejn kalv«. »S. ejt kort« (i spil). »S. kniven i slira«, »skillingen i fikka«, »handi i barmen«. »S. ej flis i fingren«. »Det sting i armen«. **Det stak mig**, *det stak i meg. »Eg vejt ikkje, kvat som stak i hånom»(o). (Putte ind i el. igjennem), smætte (-e), *smøjge (-de), *stinge; (ſt. i Sten, Metal), *grave (jfr. Gravere); (pirke), påre(o), påte(o): »påte tænnerne«, ɔ: ſtange Tænderne (sv. peta); (rive i Lemmerne, om Smerter), tejne(ar), *rive, *snejse (dv. snejsing). »Det tejna, snejsa, riv i armom«. **Det stikker i Næsen, Fingrene**, *svi(d)er. **S. af** (pakke ſig), *luske av (?), *smætte seg av, *pilte av (?), *stille seg (bort), smete(i') seg væk. Jfr. Fly og Flygte. **S. af imod, være afstikkende**, *brjote av, *være ulik. **S. frem** (om Vækt, ſpire), tite(ar), nykje (-te); (viſe ſig), tiste (-te), bli synlig, *rise op øver; (ſt. frem, viſe ſig ſom en Spids), tippe(ar), *edde(y); (række udenfor), *stande unda(n). **S. i at le, græde**, bryte ut, *sprute ut i låt(ter), i gråt (?), sætte i (at skrike). **S. i Brand**, *tændre. **S. i hjæl** (ſlagte), *stinge. **S. paa Tang**, *fire, gi. **S. ud** (Glas), *drikke ut, *tome. **S. En ud** (hos en Anden), løjse ejn av (i ens yndest)? *vinne over, trænge ut? **S. ud i Søen**, fare ut. **S. under Stolen**, fortie, læggje under låk(o), *teje på (tegje på), tie med, *dølje. **S. Knив, Kaarde i**, renne (-de), *stinge, kyle(ar), ræke(e, — ra'k), kjøjre (-de): »k. kniven i«. **S. Korn** (med Skovl, for at afſtøde Avnerne oſv.), stauke(ar). **S. Tørv**, *stinge. Jfr. styng, ɔ: Redſtab at opſtikke Jord med. **Stikkende Smerter**, snejsing, f. **Stikke** (ſom i Kobber), jfr. Gravere.
Stikke (efter t. stecken?), sitte, s. fast, være sat, stå, ligge (Røglen i Døren, Pilen i Saaret; blive ſtikkende i Dyndet, ſtikke i Gjæld, der ſtikker noget under, der ſt. mange Penge i den Bygning). Mk. **det ſt. af** (er afſtikkende), *det *glor, faller i øjnene.
Stikkelsbær (a. ſſ. sticcels, ɔ: **Braad, Ribes grossularia**), *stikels-bær, („oftere") stikkels-bær.
Stikken: lade i S. (t. „im Stecke laſſen"), jfr. la' stå for det, *late stå føre støjten, *late stå i snærra (-inne, av snærre, f., ɔ: Uleilighed, Knibe).
Stikken, *sær, *grætten.
Stikker, stingar, m.; *s.-kniv, ɔ: Slagterkniv.
Stikke paa, *næfse (-te), *nejse (-te; sv. näisa), *næsle, *nækkje (-te), *næksle, *brigsle, *snæfse, snej(d)e (-de), *snikke, skåte(o), *stigte(ar), gi *fant-ord, gi *snejd-ord. Jfr. Drille.
Stikkeri(er), nejsing, f., fant-ord, skarv-o., skåt(o)-ord, snejd-o-, *spi't-o. Jfr. Skoſe, Drilleri, Spydighed.
Stikling, jfr. Aflægger. I * ær stikling, m., d. s. som hornsyl, tindaure, stejnbit, ɔ: Hundeſteile, en liden Fiſk med Pigger paa Ryggen. Sommesteds også = *fiskunge, *auke, ɔ: Fiſteyngel.
Stikning (Stikken), *stinging, stikking.
Stikord (t. Stechwort, ɔ: „ein empfindliches Wort", særlig for at minde Skuespiller om, at han „skal frem"), kænningsord (som bl. a. også medlemmerne av et parti, et samfund, kænner hinannen på?); jfr. tegn, varsel (-s-ord), fingerpek;

slag-ord (H. D.), f: »prægnant udtryk, fraseord«. »Denne gang, da de nye slagord ere udeblevne«. Rud. Schmidt. Jfr. Søfen (Parole); Slagord; Vink.

Stikpenge, *mutor, f. pl.

Stikpille, ueg., jfr. Stikleri, Spydighed.

Stikſag, *stinge-sag, *stik-sag.

Stikſøm, stik(i')-saum, m.; s.-rand, f. **Sy S.** (indſy en Linie i Tøi), steke (i, ar). Sv. sticka.

Stil, utarbejdelse (jfr. Opſats); (gl., ny St.), regning, tidsregning (om f. e. russernes dagtegning, Datering, til skilna' fra den vesteurop.); måte, vi's (bygge-, male-, præke-, spille-m., -vis; jfr. Maner); kunst-, fræmstillings-form; (Skrivemaade, Udtryk), stil, m., *ordlag (også H. D.), ordhægd, f. (eg. gob St.), sprogføring (H. D.), mål-føring? ord-lej(d)ing, f., ord-sætning, f.; mål, mæle (måtte likesom pen' kunne brukes billedlig for Stil); stile-måte, m., ordlyd?; (Skrift, Typer, Bogſtaver i Bøger), stil: fin-, grov-, stor-, små-stilt (bok). **Han har S.,** han har en egen, ejendommelig måte, vi's at bygge, male o. s. v. på. **Sætte i S.,** stile(ar), give ordlyd, ordlægg(j)e seg, ordlej(d)e (-de). Ordleje seg, ɔ: udtrykke sig. Mk.: „føre en god Pen". Mk. og »tale etter skrifti«, ɔ: „tale efter ſtriftlig Stil", „efter Bogſproget". Jfr. og Redigere; Redaktion, Tekſt; Forfatter.

Stile (føre i Pennen, forfatte), stile (-te), sætte, skrive samen, sætte op (skriftlig). (Dærtil opsæt, t. Aufſatz). (Sigte til, pønſe paa), *stile på. **Stilet til,** rettet, henvendt til; ment (den og den).

Stilekunſt, *stile-kunst(r).

Stilemaade, jfr. Stil.

Stilet, *trægget kniv (»dolk«, tvi-ægget kniv).

Stilfærdig (M.ſte), *stil-færdig, *stilfær(de)leg, s.-farande, *smålåten, *spak, s.-voren, s.-lynd (mk. *spakne), *sakt, saktmodig, *stil'. Jfr. Spagfærdig.

Stilhed, ku'r, m., kuring, f., mun'tå'l(o), n., tågn(o), f., kjørre, f. (kjør': stat' i k.! sit i k.!), dorm, m. (»det kjæm d. etter storm«), ma'k, n. (m.), ro, f. (»make bare med i forved: »være i m., fare, gå, ro, kjøjre i mak el. make«); (i Luften), stille, f.; (paa Vandet, jfr. Vindſtille, Blikſtille), kjørre, f., lågn(o), f., løgne (y), f., stav-stille, f. (jfr. løgt, m., løgje, n., ɔ: Opholb i et Stormveir); (Skjul), du'l, n. (gl. n. dul av dylja), duld, f., dulhejm, m. (»i dule el. duldi el. dulhejm«, ɔ: hemmelig); (Taushed), stille, f. (oftere) stilhejt, tågn, f. **Jeg ſkal ſige ham det i S.,** jfr. eg skal smætte det in ojrat hans. **S. efter en Storm,** **Uveir,** ve'r-kvild, f. (»veder«-), låtte(o), m., glætte, n. (m.), glåtte, f., glåt', f., glæt', m., gløt', m. **S., ſaa En kan blive hørt,** ljod, m. »Få ljod«, ɔ: blive hørt. »Give ljod«, ɔ: tie og lytte.

Stiliſere, inklæde, »avfatte« (t. abfaſſen), give (den og den) ordlyd, fræmstille i (de og de) ordlag.

Stiliſt, eg. en, som har »stil«; stile-mejster, m., mester i målføring?, i pennen, i ordets kunst (Molb.), ord-hægd, f. el. -hægje, f. Jfr. Veltalende, V.hed. Stilar i * utlægges med „Forfatter".

Stiliſtik, stil-lære, målførings-lære? (ɔ: »foredrags«-lære.

Stiliſtiſk (f. E. Færdighed, Kunſt), mål-førings-? i stil, i at skrive (tale).

Stilk (Stængel i en Urt el. Buſkvæxt), stølk(y), m. (stalk, stelk, stilk, stjulk), fl. stølkjer (gl. n. stilkr, sv. stjelk), tannar, m., stjore, m. (*vidje-stj.); (nederſte Del af et Straa), sto'l(y), m. (støle, skjøl, skjæl), fl. støler; (Stub af ſmaa Træer, Buſkvæxter), strat', m., stjant, m. **S. og Blade paa en Urt, i Mødſætn. til Roden,** vise, m. (næpe-, potet-v.). **S. paa Græs,** også læg', m. **S., afhuggen,** stært(e), m. (eg. hale). **S. paa Ske, Gaffel,** *skaft.

Stillads, stælling, f., stilling (Molb.), gildring, f.; (paa Strandbred ved Fiſkert), gilje, f., mare, f.; (ved en Bygning), stælling, f., vandring (Lm.), vandringar, f. pl. („viſtnok fremmedt"); hjæl' (fiskeh. B. B.) (hja'l hos H. D.). Sv. hjälle. **S. til Tørring,** kuv, m., kuve, f. **S., høi,** gildre, f. **S., liden, lavere, til visſe Arbeider,** buk', m., krak', m., krækkje, n., sto'l, m. Mk. bråd-bænk (for farty, som tjærebræ(d)es), *høvle-, svarvar-b. *Bord-, sag-, svarve-stol. **S., ſtraatliggende Stok med Fødder under den ene Ende,** mare, f., buk', m., bordkrak'.

Stille (rolig, uden Bevægelſe), *stil' (båre-, straum-, vind-s.), *kva'r, kvær', *kur', *kjør' (gl. n. kyrr); (taus, lydløs), *stil (»ejt s. hus«, »stillaste natti«), *s.-voren, lydløs, *livlaus; (indvortes ſt.), *stil, lågn(o), *spa'k, *stilfærdig, s.-færleg; (ſjørgmodig), *daper (gl. n. dapr); (ligeſom nedſlagen el. ſtamfuld), faureleg; (tung og dunkel, om Luft), dåven(o). **S. blive** (forſtumme), *tagne, få ej tågn (o), f. Gl. n. þagna. Sv. * tagna. D. taune. **S. være, ligge,** kure (-de). Dv. kuring. **S. være, ſaa Ens Tale kan høres,** *give ljod. **Faa til at være ſt.,** stille (»s. sværdet, sin vrejde, blod«), *kurre (seg), *kvare, *kværre (seg). **Som**

staar el. har staaet længe st., kur'sta(d)en. **Stille** (sagte), Adv., *lydt: »gange l.« Jfr. Rolig, Sagtfærdig, Sagtmodig.

Stille (t. die Stille), se Stilhed.

Stille, at (t. stellen, opstille), *stælle(e), sætje; (et Uhr, Fiolin, Mølle, Kanon), *stille (-te); (Soldater), *stælle (»hærsvejnar, -mæn, -folk«)? *stælle op. »S. seg op«, „f. Ex. om Soldater". (Standse), *stägge(o), *stagge, *stille; (faa til at sagtne), lene(i'); (fæste paa et vist Punkt), lækkje (-te), hekte(ee), ar, f. e. »l. el. h. ned gryta« („i Kjedelkrogen"), »l. op kåla«(o), ɔ: Lampen. **Stilles** (sagtne), lågne(o), løgne (-de), løgnast(y) *spakne, *stilne, stillast, smække(ar), svane(ar), dvine, ar (jfr. Lindre; dv. dvining), *renne; (aftage, om Vind), *salle, *sal'ne, make seg, makast. »Han stillast av«, ɔ: Vinden stiller sig, stilles. »Det løgner av«. »Det svana', der det sval'. »Det ran ut-av hånom(o) sinnet«, ɔ: hans Vrede stilledes. Jfr. Sagtne.

Stil-Lebens-Stykke, stille-livs-st. (fremstilling av livløse ænner). **Stilleben** = stille-liv.

Stillekile, stille-bløjg? Mk. stille, n., ɔ: „Indretning at stemme el. stille med".

Stillepind, stille-nab, m., stille, n., s.-skruv, spjælder, n.

Stilleredskab, stille, n. Jfr. Stillekile.

Stillerindende Vand, stil'-vætne(e'), n.; (Indsø, liben, i Elv), stil-vætne, n., s.-vætning, f.

Stillesidden, såte, f., *siting, *sitjing. sæte, f. (e).

Stillestrue, stille-skruv, m., stille, n.

Stillestaaen, stilling, f. (?). Jfr. ku'r, m., kuring, f.; ståg'(o), m., ståde(o), f., stad, n.: »Stå i s.« Jfr. *være i stade, ɔ: i Ro, forblive paa samme Sted (jfr. Stampe). Mk. *sjøarstad, n., ɔ: Søens Standsning ved Flod og Ebbe. Stand sær i * ikke eg. gærningen at stande, stå. Dærfor sær stilstand vel ikke ret efter *. Mk. dog »sætje i stand« (eg. vel = få til at stande?), »have alt i godt stand«, ɔ: h. alt så, at det stander (sig?) godt. Mk. og omstand, n., tilstand, n., ɔ: at det stander så el. så til. Jfr. Standse, Hvile.

Stillicidium, drjuping, f., dråp(o), n., dråpe-fal'. Mk. tak-dryp, ufse-dråpe(o), m.

Stilling, stø(d)e, f., sto(d), f. (kun i *hårsto' = -støde, mån-, ve'r-s.; jfr. stav-s., nat-s.); (Situation, Standpunkt), lag, n.(?). stad, n. (»kvar i sin stad«; »om eg var i din s.«; jfr. Forfatning, Vilkaar, Tilstand); (Forhold), høve, n., tilhøve, n. (»i detta høvet«, »i ejt annat h.«, »i sit rette h.«; mk. u-høve, mis-h., van-h.); (af Uhr, Fiolin, Mølle, Kanon), stilling (jfr. Stille Uhr osv.). S. for Stillads „forekommer jævnlig i ældre danske Skrifter". Molb. I * stælling(e), f. **S., liggende** (Beliggenhed), lægd(e), f. »Kornet lig' i l.«, ɔ: Kornet er nedslaaet af Regnen. **S., staaende** (det at staa), ståde(o), f. »*Det var(d)t ikkje lang s.«, ɔ: . ikke Tid til at staa længe. **S., afventende**, væntande stade (Lm.); (gunstig for Vinden), rømd, f. (»ha' rømdi«); (helbig), *ejt godt råm; (hviere), overmon(y - o), m.; (skjæv), skakke, m. (»stande, gange på s.«). **I skjæv S. sat**, *skak'sæt'; (Adv.), *skakt. **Vant til f. S.** (el. Gang), *skaksnud (mk. s.-kjøjrd). **S., slem** (Klemme, Knibe), snærre, f. (»stå i snærrinne«, ɔ: i Stikken); (slem, vanskelig, — om Stil.), forsæt', e (»d'er rejnt forsæt'«). **S., stadig el. vedvarende** (Orden), lag, n. (»kome i l.«, »stande ved el. med l.«, »halde ved l.«, »kome av lage«; »i rette lag[j]e«). **S., uhelbig**, u-stel', n.; (vaklende), re (rid), n., re'vang (rid-): »liggje på re«, »på revångo«; (vanskelig), får-høve, f., fare, m. (fåre). **I bagvendt S.**, kvogt(o) (avont, augot, ubugt); jfr. Avet, Bagvendt; (i en farlig S.), jfr. som ægget på sås-trømen, ɔ: på kanten av såen; (i opløftet el. ophøiet S.), å lofte (liggje å lofte). **I skikket S. hvile**, ride (— rejd): »stokken lig' og rid«, »båten rejd på ejn steju«. **Ud af sin S. komme**, skjeplast (ski-). **Ikke være kommen i rette S.**, inkje være komen på rette hylla. **I en vis S.**, jfr. komen. »Han er ikkje så komen«, ɔ: er ikke forberedt. »Han er ikkje vel komen«, ɔ: han er i en slem S. Jfr. »han var komen i ejt harka føre«, ɔ: i en vanskelig S. (til hark, n., „Strab: vanskelig Tilstand"). **S., hvori en Ting er let at se**, bær'-syn, f. (e), mots. *mejnsyn. »Han kom i bærs.« »Det stod i mejns. føre meg«. **S., hvori man er udsat for Angreb**, bær'-håg(e - o). »Kome i bærhågget«.

Stilstand, jfr. **Stillestaaen**; (langvarig Stands), kval-lægje, n., av kvale, ɔ: Dvale, Daansel. Mk. kvær'-lægje (kår-l.[o]), n., Sygelete. **S. i Krig**, våpenhvile.

Stiltiende, tegjande (eg. tejande), *tagal, *fåmælt, *få-talande, ord-knap; tomsen (også = forrykt). Jfr. Taus.

Stim (Fiste), sti'm; m., berg, n., stil, m., strål, n., færd, f.; (Støi), stim, n. **Fiskestim i Vandstaben**, våde(o), f., va'k, n. Mk. vad-mund, n., „en Stund, da Fisken holder sig oppe i Vandst.".

Stimand, røvar, skoge-r.

Stime (som Fisten), *stime(ar); (støie), *stime (rope og skrike); (gjøre Sammenløb), *sålle(o), sanke sål'(o) på, flokke seg, flokkast. Jfr. Opløb.

Stimen (Støi, Uro), stim, n., stiming, f.

Stimle, *flokkast, flokke seg, storme, y (-de), *a'sne; (i ubenlig Mening), gøre man-gar' om, *kring-sætje (jfr. Opløb); (som Kreaturer, der har Beir af Ubyr), *daunsne (dausne). Gl. n. daunsna, av daun, Lugt. S. hen til (omringe), *sankast på. S. sammen (især om Kvæg), torpast. Jfr. Flokke sig.

Stimlen sammen, storming(y), f., ɔ: at storme til el. frem; asn, n.

Stimmel, oplaup, n. (jfr. Opløb), jfr. floke, m., vase (man-v.), m. Jfr. Mængde, Hob, Flok, Fisteſtim. S. af Fisk, stim, m., vinde, f., stål, n., berg, n., færd, f.; (liden, udgaaet fra en større), stråL, m., kaule, m. Jfr. Stim, Fisk.

Stimulan(t)s, -lation, æggjing, f., stødning, -nad(y), tilskyndelse. Jfr. Opmuntring, Opforbring, Opflammelse, Ophidſelſe.

Stimulere, sætte op, ægge, purre, puste til (ilden), drive, tilskynde, *kvejke; stive op (f. e. med brænnevin). **Stimulerende**, vækkende, øveleg, (av øve, -de, ɔ: ægge, tirre). Jfr. Opmuntre, Opflamme, Ophidſe.

Stimulus, spore, vækker, påminner, tilskynder, -delse, drift, væk-op (H. D.), sit-op, m.

Stind (stiv, stram), *stin', *stiv, *stimpen.

Sting, hald, n., styng, m., hald-s. Jfr. flåg(o), n., ɔ: Flugt i Lemmerne; ne't(i'), n., neting(i'), f. Av *nite (— nejt), ɔ: stikke, smerte. · »Net i ryggen« (også »næg' i r.«). Gl. n. hnita, stikke, træffe (om Baaben). S. (Hold), som nogle M.ſter plages af i Opvægten, våkster(o)-hald.

Stinge („forældet", nu stikke), *stinge; nite (— nejt).

Stinke (stank, har stinket, t. stinken, oprindelig lugte), sneke(i, -ar), tæve(e), ar, tævje(e), ar, lukte ille, nesse(i'), ar (jfr. nes', i', ɔ: Stank), stæk(j)e (-te; sv. * stäka; jfr. isl. stækja, ɔ: Stank), *stamme. Sv. * stamma el. stimma (— stam'). Jfr. holl. stoom, eng. steam, Damp. Jfr. Stank (Stink brukes ikke). Stinke i * ær = stin'-ke, ɔ: bli stive (el. stivne).

Stipendiarius, -diat, fri-lærling?

Stipendium, eg. lønning, »sold«; hjælp, penge-h., tilskud, »understøttelse«, *stødning, -na(d) (y); lærling-penger? (lære- el. lærling-tol'?). Til tol', m. jfr. Afgift.

Stipulation, pakt, m., sæt', m., sæmje, f., »overens-komst«, avtale; løfte, tilsagn, forlik. Jfr. Overenskomſt. Gl. n. sætt (sått) ær f.

Stipulere, fastsætte, bli enig, forlikt om, avtale, vedta(ge); tilsige.

Stirre, stire (-de: »ejn-a., nau'-a., ni'-a.«, ɔ: i Et væk, B. B.), *glore („gjøre store Øine"), *glåpe, *glane, *gape, *glire, *glåme, *glose (på, ette'), *kope, *ope, *ome, spr(j)one (-te), *skåde, o, ar (gl. n. skoða, sv. skåda), *skygne (gl. n. skygna), *stare (gl. n. stara), *kike, *ønast, tire, ar (ɔ: lige); (nysgjerrig), *bine; (vildt, i Forvirring, i Forstrækkelſe), øne (-te). Jfr. Speide, Gabe. S. med dum Forundring, glane som ej ku på ejn nymåla' væg. Med stirrende Blik, stir-øjgd.

Stirren, sti'r, m., staring, f., stiring, f.

Stiv, *stiv, *stin' (sv. stinn, gl. n. stinn-r), *stimpen, *stærven (starven); *treen, ɔ: træagtig, *trena(d); led-laus(i); tung (jfr. Tungfærdig), kvær'- (k.-staden), stand- (s.-leda[d], i'); (ubøielig), *stiv, stin'; (haard), stærven (starven), spønen (jfr. Ubøielig); (ikke smidig), *u-kring; (plump, ikke rigtig bøielig el. smidig, om M.ſter, Lemmer, Dyr), *stør (»styrd«; stø'l, ste'r, ste'l, skjur; gl. n. stirðr, sv. stel, sv. * sterd, stjel); (lam, som ikke ret kan bruge sine Lemmer), *vam' (jfr. gl. n. vammhaltr); (som under Beſvimelſe), *hard; (i Lem, af hindret Blodomløb), *doven; mk. *sove, *sovne; (haardnakket, stridig, tvær), *trå, *tvær-før, *stærren, *stærten, *stratten, hard-nakka', h.-lynd, -sinna', -sæt', *hard-stadig, *trässog; (tungfærdig, ubehændig), stærven(y), stør(y), s.-hændt; (keitet til at arbeide), tung-fængd; (stolt), *stiv, børg(y), børren(y), *strunk (jfr. Stram). S., noget, stør-voren(y). S. og mat (i Lemmerne), *læmster og *lamen, uledog(i), *stør, *s.-voren; (lidt), *kram-: kram-le'a' (-lidad), kram-føt'. S. af lang Ro, Overmættelſe, *kvær'-stin'; (af lang Stillestaaen), *k.-sta(d)en. S. el. sygelig af en Beklemmelſe i Maven, strungen. „Vel egentl. tilsnøret" (strænge — strang — strungen »?«). S. af Frost, fråsen(o), valen (vælen, sv. valen), låppen(o): val-hændt, låp-h. (sv. valhänd). S. af Fylde, *stin'. Jfr. Udspændt. S. af Holdning, se Stolt. S. (og tyk) i Fødderne, Hænderne, stok'-føt', stør-f., stør-hændt. S. Finger, Fod, *stand-finger, -fo't, ɔ: Fod med stivt Knæ. S. Græs (*Carex?*), jfr. står'(o), m.: s.-gras, n. Jfr. Stær-græs. S. Time, god time. Mk. klokke-time, m. (ingen *gisse-time). S. Selſkab, fornæmt (kedeligt); jfr. *dauv, dauvleg, dauv-bejt. S. Seiler,

*stø(d). Jfr. Rank (motsat). S. Stilling, jfr. tvungen, ufri; avbragsleg, kjejveleg, kjejven. Jfr. Ubehændig, Ubekvem. S. i Omgang, u-tyd, u-hejmsleg, *u-dæ'l, u hejmhål'(o). Jfr. Fortrolig. Med stivt el. stirrende Blik, sti'r-øjgd. S. (lam) blive, stør(d)ne(y), trene(ar) til; *stivne; (tør blive), *trene, f. e. om græs. S. (strib) være, stratte, trasse, stærre imot. Stivt (uden Smidighed), størt (»styrdt«).

Stive (Linned), stive(ar), *stivre.

Stivelse, stivelse, n., stiving, f.

Stiver (Støtte, som er indfældt [indstukken] i Siden paa en Stolpe), stinge-band, n.; jfr. stav-band; stærte, f.

Stivfader, -moder o. s. v. se Steb-.

Stivhed, stin'lejk, m., stør'lejk, m. S. i Fødderne (hos Kjør), stør(d)e, f., står(o), m.; (i Halsen), hals-kjejk, m.; (i Knærne, i Haserne, paa Hest), hase-band, n.; (i Legemet af langvarig Bøining), kjejke, f.

Stivhjæftet (Hest), *har(d)-vikt, h.-kjæfta'.

Stivnakke, tråing, m., *tråbuk'. Jfr. Stivsindet.

Stivne, *stivne, bli stiv; (hærdes), stinnast, stårkne(o); (især tilfryse), stinke (stinkle, ɔ: bli stin'); (tabe sin Smidighed), størne, y (stølne, sterne, stelne, skjurne [stjurne], størtne; gl. n. stirðna, sv. stelna); (hovne), stokke(ar). S. hen (om Lemmerne), *dovne, *dåne, *sovne, trene, ar (ɔ: eg. bli træagtig), *t. til, visne(i'), ar. Jfr. Lammes. S. til i krum Stilling, *trene i hop. S. af Frost, *valne. Stivnet, storkjen (jfr. Størkne), stør(d)na'. S. af Stræk, klomset (B. B.), fjetra'(e'). Jfr. Lam.

Stivsind, *tråskap, sejghet, tværskap, m.

Stivsindet, *tvær-før, *t.-lynd, *strid-l., *hard-sæt(e), *sejg. S. M.fle, tråing, m., trå-buk, t.-navar, -ver (-»veder«), m., pø'k, m. (ɔ: Pose, Bælg), gån(o), av *gane, sætte Næsen i Veiret; (om Kvinder), tråbläse, f., -kjække. Jfr. Trodsig, Tværdriver.

Stjerne, stjærne, f. (skjedne, skjødne, sjænne); (Figur, som ligner S.), *stjærne. Stjernernes Pladz, stjærne-himmel, m.

Stjernebillede, stjærne-mærke, n., himmels-m. (O. V.).

Stjernehær, stjærne-himmel, m.

Stjernekiger, *stjærne-kikar. Jfr. Astronom.

Stjernekiar, *stjærne-klår.

Stjernekyndig, *stjærne-kunnig. St—hed, stjærne-lære, f.

Stjernema'n (paa Hest, af t. Stirn), hått', m. (o), bruse, m.

Stjernestud, stjærne-ra'p, n.

Stjert (Fugle-), stært, m. (gl. n. stertr), stuv, m., styv, m., sty'l, m. (sv. *styl, gl. n. stjölr), vele, n., skåft(o), m.; hale, rove, f., rumpe, f.; (paa Fisk), spor(d), m. (spol, spur, n', gl. n. sporðr).

Stjæle, stæle (e, —stal, ståle', o). Dv. stælar, ɔ: tjuv, og stuld(u'), m. (jfr. Tyveri). Mk. *skam-stæle, *grun-s.

Stokjobber, børs-spiller.

Stokjobberi, børs-spil.

Stocks, stats-papir, -gældsbrev; riksforskrivelser (»obligationer«), riks-gælds-sedler, -»bevis«.

Stodder (af Stod, d. e. Støb, Underskydelse), stakar, m., ståtar (i ordet *s.-kong); (uoverhæftig Pers.), *fant, *fille-f., f.-rag', m., tiggar? (jfr. *tigge og *tigging). Jfr. Bettler, Tigger, Prakker. Stodder, fante-folk, n.

Stodderagtig, *stakarsleg, = „armodslig", fatigsleg, fåtoksleg, armodsam, armodsleg.

Stodderagtighed, jfr. *fatigsleghejt? *stakarsdom, armod, f., Mk. fatigmansfore (ɔ: færd el. -vilkår).

Stodderhovmod („fattig og hoffærdig"), stor-stakarshejt el. -dom el. stakar-storlæte? (Storlæte, n., „Stolthed").

Stodderkonge (-foged), ståtar-kong, m., „af et forældet og dunkelt Staatar, ɔ: Tigger"; sv. * ståtare, d. Stodder. Mk. bygde-vækter.

Stodderstads („som skal være Stads og et dog fattigt"), stakar-stas?

Stodderunge, fant-unge, m.

Stodhest, -hingst, gra-hæst, m., -gamp, m., *stod-hæst (gl. n. stóðhestr; gl. n. stóð, ɔ: Samling af Hopper, Stutteri); (»Hoppe), føl-mær'(y), føl-øjk, m. (el. -øjke).

Stof, æmne, n. (A. Ros.; sur-, kul-, vandæ.), fang, n., tilfang, n., værke(y), n.; (med Hens. til Godhed, Kræfter, Styrke), to, n. (f.), tot'(oo), m., tøte, f., mauk, n., tæl(e), n. »D'er godt to i det«. »D'er godt tæ'l i den karen«; »godt mauk i den guten«, ɔ: han er stærkbygget. Jfr. Art, Natur, Sindelag. (Til at spinde, væve), to, n. (f.) (lin-, hampe-, ul'-to); (til Klæder), ty, n. (»d'er godt ty i klædom«; »d'er ty, som tåler(o) slit«); (Ingredienser), mang, n. S. som tænder, Tynder, tunder, n. Gl. n. tundr. Sv. tunder. Jfr. Materie, Materiale, Motiv, Sujet, Substrat. (Grundstof), grun-æmne (Rosing). Jfr. Element. Mk. kongs-, præste-, lensmans-, mans-æmne; brudgoms-værke; knivs-, lejvs-, huve-æ., ɔ: noget at gjøre Konge o. s. v. af. Likeså æmne-tre, n., æmnings-t.; *æmnevand; æmne- (el. værke-) laus. Bestaaes med Hens. til Stof, tæla(d), e (godt, ille).

Stoflære, æmne-lære. G. A. K. Jfr. Kjemi.

Stoicisme, stoikernes lære; s—s ånd, tænkemåte; stræng sædelighet; ubøjelighet; kåldsindighet.

Stoikiologi, grunæmne-lære (om »elementerne«, grun-»stofferne«), ɔ: kemi.

Stoikiometri, grunæmne-måling, ɔ: kemisk målekunst. H. P. S.: grun-dels-lære el. -måling. H. P. S.

Stok (Træstamme med afhugget Top og Grene), strange, m.; (tynd), raft, m. **S., liden,** kolv, m. (trombe-, u', børsekolv, y); (rund), rul', m., kavle, m. **S., tynd, liden** (Kjæp), tejn, m., vånd(o), m. Gl. n. vøndr. Sv. vander. **Stok,** også ski(d)e, f.: aur-ski'e, bejt-s., grun'-s. (i plog = *kjøl, *i'l). **S., at rulle el. glide paa,** se Glidestok. **S., opdreven paa Stranden,** ræke-(e) kjæp', m. **Den øverste S. i Langvæggen,** raft, m., raftestok', m., raftal', m., raft-lægje, f., *stavlægje, åla-stok. **S., som berører begge Raftestokke og danner Underlag for Gavlen,** raft-lu'k, m., samhald, n., raftal, m. **Stokkenes Længde i et Hus,** stokkelængd, f. Mk. i * stok også om mindre tykke ting af træ: ljore-, mål-, rulle-, sæng-, slyngje-, tome-stok. Mk. og *dur-stok, *kort-stok. **Ladestok** heter ladtejn, m. **Spadserstok,** stav, m.; **Kaalstok,** kål-stølk(y), m. Mk. og Blok (*stok), Strin, Kjæp, Stængel, Stang, Pæl. **Stokke lægge over en Sump,** *spængje, kloppe ej myr. Jfr. *kavle, *kavl-lægje. Vejen går nok ellers langs kloppen, men tværs over kavlen. Mk. kloppe-væ'g og kavle-bru. **Stok-** (vel mest efter tyst Stock-), *stejn-, stok- (stejn-daud, stok-daud), *ål- (al-), ålende (*vå't, ål-våt), *kav-, kavende (råten), *blik-, *blikende (stil), *stum-, *stumende (*stummørk, y), stumende m. Jfr. Stokblind.

Stokand (*Anas boschas*), stok'-and, f.

Stokblind, -døv, *stejn-blind, -dauv; *stokblind, -*dauv? (efter *stok-daud, *stejndaud). Jfr. Overordentlig, Aldeles.

Stokdum, stor-toskot? skam-t.? stor-nauten? (jfr. *storskratte, *storregne, *storsinna'), skam-n.? ov-n.? (»ejt ov-naut«). Jfr. *skam-dyr, -stor, -tjuk, -tung.

Stokdød, stejn-dau(d). Jfr. stejn-har(d).

Stokfisk, *tosk, *skrej (eg. *skrej-tosk, ɔ. Strideto∫t?). Mk. kløv(y)-fisk, *klæp'-f., tur-f.

Stokhus, fængsl, n., *fange-hus.

Stokke Ankeret? Stokke Bier? Stokke i * siges 1. om at stokke hest, ɔ: sætte stok på (foten), 2. stokke kort, ɔ: skyte k.; 3. = høvne.

Stokkemænd, rets-vitner, lagrettes-m.

Stokkeprygl, *svålk(o). Jfr. *juling, *stryk, *dængsle, f., *bank. Jfr. Bank, Prygl.

Stokværk. „Dette tydske Ord er i nyere Tider af Nogle brugt for det danske, forældede Loft og det fr. Etage". Molb. I * høgd, f., *hus-h. »Nedste, andre, tredje(i') høgdi«. Mk. og *ejn-, tvi-, tri-høg(t hus), ɔ: paa 1, 2, 3 Stokværk. Jfr. Etage.

Stol, *stol. **S. med sammensat Ryg,** *grinde-stol, mots. *kubbe-s. Mk. og *barne-, prejke-, kirke-, kjærre-stol (jfr. stol-kjærre), *sage-, svarve-s.; *bord-s., ɔ: Stolfod. Også om *bispe-, dom-, lære-, konge-s. Mk. og mjølke-st., ɔ: Mælkeskab, *taumstol, ɔ: en Del af Selehøvret. **S., liden, uden Ryg,** krak' (knak'), m. (B. B.). *Krak ær og = Skammel. **S., som kan forandres el. udvides til en Seng,** vende-stol, m. **Stikke under S.,** *stinge under s.; jfr. slå å le(d), ɔ: sætte tilsîde, ikke inblande sig paa. Jfr. Nederlag. **Stol = Kapital,** ɔ: Hovedstol, *hovud-stol.

Stol(le), va(t)nret gruve-gang, stol? Jfr. Schacht, som går op og ned. I * ær stolle, m. og stolla, f. „en taabelig Person". Sv. *stolle.

Stola, sid kvinfolk-kjole, lang-k.; præstestanden (efter stola, en del av dens klædsel, »dragt«). **Stol-Gebyrer,** præstelige tilfældige intækter.

Stole paa, *stole på, s. seg på, lite på (— lejt, litte), bygge på, tro på, *tru, sætje li't til, trøjste seg på (rikdomen). Lm. »Eg trudde dejm så vel«. »Han er ikke til å tru. »De Haandslag, vi leed på«. Fr. Bg. »Du kan lite meg, k. l. meg åt«. Mk. li't, n. (og f.), ålit, n., tillit, f. (»ejt vondt ålit ær vær' æn inkje, ɔ: noget, som er usikkert at stole paa, er v.); ålitsam, ålitен, som stoler paa Andre, uden at gjøre noget selv, pålitande (Lm,). Jfr. Paalidelig.

Stol(e)ryg, stol-ryg', m., -brugde (-brugd), f., -grind, f., -kar', m.; styre, n.

Stolpe, stolpe, m. (stoppe), stav, m., brand, m., standar, m., op-s., pelar(i'), m.; marfo't, m., „især under Marstokken i en Fiskehjæl". Jfr. *mure-fot, ɔ: krum el. knæformig Støtte i en Slæbe. **S. under Bro el. Gulv,** mår-(o')fot, m. **S. med Grene el. Nagler at hænge noget paa,** krake, m. **Hænge paa en S.,** krake(ar). **S. at binde Heste ved,** band-stok', m. **S. i en Skillevæg mellem to Baase,** bålke(o)-slå, f., bås-s. Jfr. Pæl, Støtte. **Hul, som en S. el. Støtte sættes ned i** (især om Mastesporet i Baad el. Fartøi), spår(o), n.

Stolpe, at, sætte stolper.

Stolpebod, stabbu(d), f. „Mere almind." stabbur, n., bud, f., bur, n.

Stolpersække, stav-rad, f.

Stolpre, *stauke; *stolpe(ar) (såsom i dyp [ɔ: stor] sne). Dv. ejn stauk, m., ɔ: en gammel Karl.

Stolt, *byrg (burg, børj), *stor-b., *sjøl-b.; *stor, s. på seg, s. på det; *stor-fæl't, -låten, *s.-modig, -værdig, -voren, -væren (y); *amper, *man'-vand, *kry, *baus, *kormejs, *kort (*k.-svaren), *kaut, *byrren, *stolt (»også gl. n. stoltr, men synes at være fremmedt"; t. stolz), *knøsen, *gjæs, *ø's, *god-mæten, *rist-høg (jfr. Kjæphøi); *brat', *brætten, *spræt', sprætten (jfr. Sprade[nde]), *kjø'n; (som bryster sig), *ø(g)jen (»dej ha lite' te' være øgne av«), *yven, *brejd? (efter *gjære seg b., ɔ: brøste sig); (trodsig), *kjæppen; (storagtig), *kipen; (strunk), *spjærten, *stiv; (prægtig), *staut, *gru's (grusk), *grum, *glu'p, drambæleg, *ramsleg (rama-, ramse-); (storartet), jfr. Imponerende. S. af (meget glad i), *gild (»nå er eg g. av deg«). S. af Udseende, røseleg, rausleg. S. blive (brøste sig), *øgnast. S. være, godmæte seg, ofse seg (gl. n. ofsa, ɔ: vise Overmod), ty(k)kjast være (v. noget nl.), ov-tykkjast ta seg sjøl. Jfr. Tykkes. Jfr. og Stadselig, Prunkende. S. Person, stor-nakke, m., storkar, gjæsing, m. S. Udseende, øgne, f. S. Uds. give sig, kjønast. Jfr. Brøste sig. Han var for stolt til det, *han vilde ikkje småminke seg til de'. Han er for stolt til, *h. hæld seg for god til. Noget at være st. af, gilde, f., ɔ: til at være *gild af.

Stoltheb, *stor-læte, n., *storlåt, m., stormod, n., godmæte, f., ov-læte, n. (gl. n. ofiæti, n.), gjæe, n. („maaske af gl. n. gá, Spot"), kryhet, øgne, f., ov-mod, n., spretting, f. Jfr. Hovmod. Anlæg (Hang) til S., store-tåt', m.

Stoltsere, *briske seg, gøre vind, glimre, *bragle. Jfr. Brøste sig, Prunke, Bramme, Hovere.

Stone, eg. sten; vægt (ulike efter varerne, 7—14 ℔).

Stop!, *stop'! (skipet, hæsten). Efter eng. stop!? Opfattet hos os som »uvirkende« (intr.), så vi derfra kan ha fået stoppe = stå stil, »ophøre« med rørelsen? Jfr. Stoppe, som ær transit.«

Stopning, stapping, f.; (med Naal), næling, f.

Stoppe (fuld), stappe, ar (stoppe), dætte(y), ar, måre(o), ar, *pakke. Mk. og stuve (ar), „som i Fartøi". (Proppe), tæmbe, e (-de), tæmje (— tamde). »Tembe i seg« = tæmje seg, ɔ: fylde i sig. Isl. þemba, ɔ: udspænde. Jfr. Maaltid. (Standse, hindre), *stoppe, stæmme (-de), møte (-te), *halde at-i, f. e. en båt, *stivle, ar (gl. n. stiúla); (tætte), tæppe (-te; gl. n. teppa, sv. täppa; av tap', m.), dætte, tette(ee), ar. Dertil tæpping, f., Tilstoppelse; tæppe, n., ɔ: noget, som lukker el. tilstopper; *tetting, dætting, f. (Dæmpe), stagge(ar), *stæmme; (stræbe imod), (v)rejste. Dv. (v)rejsteleg, ɔ: hindrelig. (Sy igjen), krake(ar), krøkje (-te), *næle, stoppe (ikke i *). »Krake at' ejt hå'l«(o); »krøkje atter eit hål«. S. ud, *stappe, *stoppe. S. Farten, *stoppe, streke, i (— strejk). »S. med staven, med åroma«. »Det strekar« (lasset). Stoppet blive, tetne(ee), stoppast (?). Redskab at stoppe med, se Stopper. Stoppe i * er ikke = standse, ɔ: staa stille, men vel = faa til at standse. Denne uvirkende mærkelse finnes heller ej hos Molb. Hos Dalin (sv.) gælder den bare som hverdagstale og i sjømannsmålet. Til stoppe = række til jfr. Bestride og Forslaa. Finnes i * og i sv., men ej hos Molb.

Stoppegaffel, se Stopper.

Stoppelse (at stoppe noget, Standsning), stæmme, f., stæmming, f. Mk. *blodstæmme. Jfr. Forstoppelse.

Stoppenaal, stæmme-nål, f.

Stopper paa en Maskine, Kjærre, *stoppar, *spænnar, m., *haldar, m., stingar, m., *spanar; (Bidsel el. Jernring paa Slæbemei til at standse Farten i Bakken), (v)rejst, m. og f. (rejst). Jfr. rejste-be't(i'), n., ɔ: Sneføre; som gir Brug for vrejst.

Stor, *stor (omtrent som i norsk-dansk. I * er dog stor også = vaksen („naar han blir stor"). Jfr. *stordreng, s.-taus, ɔ: voksen tjenestegut, -jænte. S. (og bred, ɔ: som optager meget Rum), *ruven, ruvleg, ruvsam, *røjven. Dv. røjving. Jfr. Opsigt. Altfor st., *lyte-stor. S., overmaade, *usturteleg; (temmelig), vælk(e). Sv. välk, byglig. I det Store, *storvægjes: En gros. Noget Stort (ɔ: Tykt, Rundt), f. Ex. Fisk, Mand, kult, m. (H. Sch., H. L.). Noget S. og Udmærket, røjsn, f. Noget, som fer st. ud (optager meget Rum), stor-skrøjve, n. Som faar stort paa, *stor-fæld. Der er noget S. (Usædvanligt) ved det, d'er møket(y) ved det. Jfr. Bevendt. Slaa st. paa, *være op i høgdi. S. blive, *storne. En st. Handel, stor-kaup, n.; (st. Kvæg), stor-fe, n. En stor Mand (af Vægt), gåsse(o), *rag', *sug'; (Kvindefolk), *rugge, *sugge, *gimpe.

Storagtig, *stor-låten (dv. storlæte, n.), s.-laden (Molb.), *sjørsk, *stor (s. på seg; sv. s. på sig), *ø's. Jfr. Stolt.

Storagtighed, jfr. Stolthed.

Storartet, storslagen, storlaten (H. D.),

vældig, ægjen, ægjeleg, ogeleg. Jfr. Imponerende. S. Orden og Stik, stor-stel, n. J. Lie.

Storbaad, stor-båt, m., ɔ: „som har mere end 3 Aarepar".

Storbirk, -fyr, -gran (?), *rute-bjørk, -fure, -gra'n.

Storbonde, *bikse, *kakse, *bause, *bugge, sofa-bonde. Jfr. Mand, ansæt.

Storbørge, stor-båre, f.

Storbaad (efter t. Großthat), ov-værk, n., stor-v., n.; (*kars åtfærd), *mans-værk; mk. kars-stykke.‖ Jfr. Bedrift og Daad.

Store, rulle-forhæng, -tjæld; forråd, oplag.

Storfyrste, stor-drot? stor-jarl?

Storhed, storlejk, m.; (Drøihed), sværlejk, m. Jfr. Drøi.

Storkenæb (*Geranium sylvaticum*), sjauskjære, f. (sjuskjær, sauskjære), st. Olavs blom (Dr. Sch.), *blå-gul', *blå-soleje, *brun-s., *brune-blom. Gunnerus: flok', skog-f. (*Geranium Robertianum*), »stinkende Storkenæb« (Sørens.), heter i * raudegras, blod-g., tæv-gras („af den stærke Lugt").

Storladen (storagtig), [*storlåten, *manvand.

Storlig (høilig), *storlege, storvæges(e), *svært, nidsamlege. Jfr. Overordentlig.

Storm, storm, m., ru't, n., ov-vind, m.; *ska(de)-ver (-veder), *stor-v., har(d)ver, ov-ve'r (gl. n. ofviðri). S., tortvarig, vind-flo(d), n. „Egentlig med Regn". S., overordentlig, ofse, m.; (rygende), rå'k(o), n. (J. Lie), sjø-råk. S. med Regn el. Drev, rusk, n.; ruske-ver, n. (jfr. Rygen). S. i Byger, *fælle-ve'r. Stærk Regn efter en S., vind-slækkje, f. „Maaste-slækkje«. Ophold i S., hæ's, n. Eg. Pusterum (*hæse, ɔ: puste).

Stormand, *storman, -kar, bause, m., bakke(o), m., *kakse, ejn hejl knape, m., *stor knape (gl. n. knapi), *bikse, *bugge, kult, m. Jfr. Mand, ansæt; Fornem; Storbonde.

Stormave (Person), kagge, m., våmbe(o)-kagge, ister-vom.

Stormavet (tyk), *kaggeleg'; høg-liva'.

Stormbyge(r), råse(o), f. (rosse, bråse, o) (råsse, Schulze), rosse-vejr (J. Lie), *råkflage, råse(o)-ver, n. Jfr. Rygen. S. med drivende Sne el. Vand, dreve(i'), f., drev-gar(d)e, m., rå'k-g.(o); (varigere end Byge), drev-sælte, f.

Storme (blæse haardt), *storme, *rute; (rase, om Veir), ase(ar); (stimle til voldsomt), storme, y (-de); (løbe Storm mod Fæstning), storme; (Anløb gjøre), fljuge på (Lm.); (f. frem), *ruse fram; (tumle affted), *asne (asnes, åsne, ofsnast). S. ind paa En, sætje på. Stormende (vindig), *blåsen, blåsal, blåstersam, vindsam, vindal; (urolig), *ruskal, f. e. ve'r, *rutande. Han kom stormende, jfr. han kom, så det drejv både sårp(o) og sand.

Stormfugl, *havhæst; havfåle, o, »?«.

Stormfuld, *stormsam. Jfr. Stormende (Storme).

Stormhat (*Aconitum septentrionale*), tor-(maaste Thor-)hjælm(e), m., også tyr-, tør-, tur-h. Væksten heter ellers år'-(o)-fløjkje, øl-fløjk, -fløjt, lus-hat', lusarotgras. »Navnet hjælm passer godt til blomstens skikkelse, men det tilføjede Tyr, Tør, Tur er vanskeligt at bestemme«. (I. Aasens avhandl. s. 16).

Stormløb (stærk Bevægelse), skuring, f. („f. Ex. om Seilads i Storm"). Jfr. Skyndning, Travlhed.

Stormødig (høifindet), stor-huga(d), *s.-lynd; *s.-tænkt, ɔ: „som har store Tanker el. Planer". „Nyere Ord". Jfr. Høihjertet. (= Stolt), *baus, *stor-fæld. S. (stolt) Pers., bause, m. (jfr. bøjse, ɔ: gjøre vid, bred, om Klæder), s.-nakke, knagse, m. Jfr. og Stormand.

Stormundet, *stor-mynt.

Stormveir med korte, stærke Byger, råse(o)-ve'r.

Stornere, Storne, se Ristorn.

Stornæset, *stor-nasa'.

Storpraler, se Skryder og Praler.

Storpralende, storskrytende.

Storsindet, *hug-stor.

Storstilet (Bog), *stor-stilt.

Stortalende, *mun-stærk, -drjug, stor-ord (ɔ: storordet), »oftere« *stor-ordog, *ordram. Jfr. Brautende, Pralende. Være for st., jfr. *have for møket av munnen.

Storting, overordentl., millom-storting. Lm.

Stortingsbeslutning, stortings-gjærd. Lm.

Stortings-(Rigsdags-)Kandidat, tingmannsæmne.

Stortingsrepræsentant, folke-ombud. Opland.s Avis.

Stortærende, *stor-nøjten.

Storvoxen (om en Slægt), *stor-kynd, *stor-vaksen. Mk. kjæmpe-føre, n., -sæde, n., ɔ: „Kjæmpeslægt, store og stærke Mænd".

Storværk, ov-værk, n., *stor-v.; mur-veisle (-tl-), f., eg. „Gjæstebud i Anledning af en fuldført Bygning?", ɔ: kranselag. Jfr. Bedrift.

Storæder, går(o)-sæk', m., -våmb(o).

Storøiet, *stor-øjgd, *spro'n-øjgd.

Strabads (stor Anstrengelse), kjåk (tjåk), n., ma's, n., *masing, tjon, n., plår, n., plås', n., vås, n., slæ'p, n. (»slit og s.«), strev, n., helseløjse, f., *hærding; (Arbeide i Bæde og Uveir), tvaging, f.,

tvag, n., vå's, n., våsing, f. **Med Strabadser forbunden**, *våsal, *masen, *svær (ɔ: strabadsiøs). **Af S. træt**, vås-trøjt. **En, som liber Ondt af S.**, våter, n., slåter, n. **En, som ikke styer S.**, våsar, m.

Strabadsere (i Blyde, Uveir), tvage(ar), tvåge(o), ar, våse(ar), våtre(ar), slåtre(ar), svåsse(ar?); (træle), slave(ar). „Nyere Ord, af Slave".

Straf (t. Strafe), refsing, f., tukt, f., bo't, f., ri's, n., næfst, f. (gl. n. nefst, ɔ: Retsfelse). Sv. näpst, ɔ: »bestrafning«, Jfr. Tugt. **S. lide**, bøte (-te). Jfr. Undgjælde. **Komme til at lide S.**, *kome i ej ulukke.

Strafbar (t. strafbar, „et særdeles af R. S. Ørsted indført tyst Ord for strafskyldig, »værdig, straffelig"), refsande? refselig? botskyldig?

Straffe-, bot-? refsing-, tukt-.

Straffe, at, *refse (også H. D., som vil ha' ordet in i bibelen igen i stedet for det t. straffe), *vite (gl. n. víta, ɔ: straffe, gl. d. Bide = Straf; dærtil Helviti), rette(ee), ar, *have å't, *happe *etter, næfse (-te) (sv. näpsa, ɔ: straffe), la' bøte, el. *gjælde (undgælde), kræve el. ta' bot av? (»Han fær gjælde føre[y] det«). (Laste), forvete(i'). **S. haardt**, ikkje læggje fingrarne imillom. **S. paa Livet**, avlive, *rette, *av-rette. Sv. arrätta. Jfr. Hentrette. **Straffet**, mk. åthavd.

Straffelov, brå't-bålk (o - o). Lm.

Straffeprædiken, skuring, f., høvling, f., skrape. Jfr. Irretsættelse.

Strafferet, refse-ret', m.

Straffri, bot-fri?

Straffløs, jfr. Straffri.

Stram, *stra'm, *stiv, *strid, *spænt, *stra'k. Mots. *sla'k. **S. af Smag** (harst), *trå, *hærsk (dv. hærskne; sv. härsk), fræ'k(e), *stækjen. Jfr. Stiv, Udspændt, »spærret.

Stramme (gjøre stram), strame(ar), stride (ar), strækkje (-te og —strakte), spænne (-te), strængje (-de), rykkje at (-te), *rækkje (av ra'k), *pænte. Jfr. Stram. **Stammes** (blive stram), stra'kne, spænnast, strækkjast. **Strammet**, strængd. **S. op Tøilerne paa en Hest**, at den ikke skal græsse, hærkje (-te), stærte(-e).

Strand, strand, f. (strånd, strønd; fl. strænder); fjøre, f., sjø-side, f.

Strandarve (*Arenaria peploides*), *sand-arve, norel-gras. Gunn. (Forutsat at Molbechs *Aren. pepl.*, hos ham = Strandarve, er det samme som Sørensens *Halianthus pepl.*, som forklares som strandarve.

Strandaal, »aborre, *sjø-ål?, -åbår(o)? ɔ: ål, åbår, som lever i sjøen.

Strandbakke i Søen (stærk Straaning langs Strandbredden straxnedenfor Ebbemaalet), marbakke, m., (mari-b., marald, marælde-brå't(o), mårælde(o)-bakke, mål(o)-b., -bråt, mål-rejn(-e), f.). („Stenig Bakke i Elv el. Band"), mør-bakke, mæ'r-rejn, rejne, f., må'l-(o)bakke, m., m.-brå't(o), n., m.-rejne, f. Av mål(o), f., Banke af Smaasten. Jfr. mål-grun', m., ɔ: Strægrund. Gl. n. möl (malar). Jfr. Sandbakke.

Strandbaer, strand-væring, m., strænding, m., strand-sitjar, s.-bue, m., -byg'. Jfr. *fjæl'-byg', *dal-b.; ringebyg, klæbyg, jærbu(e).

Strandbred, strand, f.; (som i Ebbetiden er tør), fjøre, f. (B. B.). **Gaa langs S.**, gaa omkring en Fjord, *strænde.

Strandbygger, se Strandboer.

Strande, strande(ar).

Strandløber (*Tringa*), *rur-pikke (ru-p.), f. Om rur jfr. Skorpe.

Strandnellik (*Armeria?*), fjøre-kol', m., *gåsa-blomster, *lauk-blom, løk-blom.

Strandpiber (*Totanus hypoleucos*), strand-vippe, f., -ærle, f., strand-tite, f., lakse-t. (-titre), f., fjøre-pist, m.

Strandrædbit, se *Calcile mar.*

Strandsidder, strandsitjar. Jfr. Strandboer.

Strandside („i ældre Skrifter", senere t. Kyst), strandside, f.

Strandskade (*Hæmatopus*), *kjæl (»tjeld«) (J. Lie), skjor-tjæld, m. Gl. n. tjaldr.

Strandsnæppe (*Tringa striata*), strand-snipe, f., -elg, m. **S., rødbrødet** (*Totanus Calidris*), kveke(i)-tjæld, m., grå-t., *stelk (e = æ?), av kveka, i, hveka, ɔ: vrikke, rokke sig.

Strandvei: befærlig S. gaa (iflebenfor at to forbi), *gange bikkje-strandi, f.

Strangulere, *kværke (H. D.), strupe (stryp — straup — stråpe, o). H. P. S.: strik-kvæle. Men både strikke er tyk og kvæle i denne mærkelse.

Strangulering, »latio«, hænging, »kvæling«, *strøjping (med »strikke«; *strøjpe, også strype og strupe, sv. strypa, av strupe), kvæving? (*kvæve, *kværke, *kjøve, ɔ: „kvæle").

Strangurі, »urine-tvang, kåld-pis; va(t)n-tvang, -trængsel (H. P. S.), va(t)n-forstoppelse (Opl.s Avis). Jfr. Dysuri. **Som har S.**, *meg-stam(i). Jfr. Stam.

Strateg, hær-fører.

Strategem (el. Stratagem), hær-list, »krigspuds«; kunst-grep. Mk. hær-*pår(o), n., -*prætte, f.

Strategi, »gik, »egetik, hærførsel, hærfø-

rings-lære (Meyer), »krigs«-kunst, hærfører-k., (kortere), hær-kunst?

Strategiker, kyndig i hærførsel, hærfører (-kunstner?).

Strategisk, »egetisk«, hærførsels-, til hærførsel hørende. **S. Maximer**, grun-sanheter (el. -sætninger) ved hærførsel.

Stratejunker („en forløben Eventyrer el. Landstryger"), jfr. *fant, *lang-f., *fark, *lands-laupar, lykke-frister (lukke-frejstar?). Jfr. Landstryger, Lykkeridder.

Stratenrøver (nedersaksisk), skog-røver? vejrøver (O. V., H. P. S.), stiman (dansk). Gl. n. stigamaðr.

Stratsgraf (*Stratum*, Lag), lag'-lære. Th. Kj.

Stratskrati (Militærregjer.), hærmands-styre (Lm.), hær-vælde (H. D.), sværd-vælde. H. D. Jfr. Militær.

Stratum, Fl. Strata, lag (Th. Kj.), jord-l., gåre, m., mejt, f., flo, f.

Strag, *straks (trakst, trast; „paa mange Steder strakst"; „nyere Ord"; t. ſtracks), *sta'bejnt, *i sta(d), *samstundes, på timen, på øjeblikket.

Straa, strå, n.; (Stilk), tannar, m.; (Samling af S., f. E. til at ligge paa), *strå. Jfr. sængja(r)-bo'l, n., sængje-bås(o), n. (ɔ: S. til at ligge paa); lik-strå, n. **Nederſte Del af et S.**, jfr. Stilk. **Ikke lægge to S. i Kors**, ikkje læggje tvau tre i kros'.

Straabaand, halm-snar, n.

Straadød, strå-daude, m.

Straagul (gulbleg), *glæ.

Straahat, halm-hat, m.

Straajunker, spræt', m. (Lm.). Se Sprade.

Straaltjøl drag, n. **Med S. forſyne, lægge S.**, drage (båt), sko? **Uden S.**, *draglaus.

Straalnippe, halm-visk, m., -dot', -tap', -låp'; (stor), halm-våndel(o), m.

Straalurv, halm-korg? Mk. tåge-korg, f., av tåg, fl. tæger, Rodtrævle.

Straale („Lysſtribe", Solſtribe, f. E. fra Aabning i Væg), stråle, m., gjejsle, m. (gl. n. geisli; jfr. gisl, ɔ: Visol); (Strøm, af ſprudlende Vædſte; udſprøjtet), strøjm, m., spir, m.; (fin) strøng, m.; spruter, m., spru't, m., skvæt', m.; sprøt', m. **Straale i en Dunk, tåt'**, m. **Straale i en Krone**, spir, m. (sv. spira).

Straale, at, *stråle, brækje (-te); jfr. brikje (-te), ɔ: glimre, prange; tire (-de). **Straalende** (Vine), *tirande. **S. frem** (vinde op), tære (-de). »Soli tærer« Dv. soltæring, f. **S. med rødlig Glands**, *gylle, rjode (— raud — råde, o). »Soli ry' i fjælle'«.

Straalelie, båse(o), f.; stråseng, f.

Straamand, jfr. man-likan, n. Jfr. og kvi-kal', m., „en Mandsfigur, ſom opſtilles til Stræmſel for Udyr".

Straaviſt, halm-visk. m.; (stor), halm-våndul(o), m.

Streg, stre'k, n. (i), rejt, f., rejk, f., råk, f., rip, n., ripe, f. (sv. *ripa), line, f. **Streger ſætte**, streke(i'). **Slaa en S. over** (udſlette), *strjuke ut; opgive, nægte sig.

Strege, streke(i'), ar, *ri'pe(ar), ri'ple. Dv. riping, f., *ripling, ɔ: „Afſtregning".

Streifdyr (t. Streifthier; ſom ikke altid have deres Ophold i en vis Egn, men til visſe Aarstider ſøge andre Egne), *svive- el. svivar-dyr? skjækte-d.? (Streiffugle f. e. ær noget annet æn „Trækfugle"). Jfr. Flakke, Vandre.

Streife Overſladen af Noget (let berøre el. ſaare), strjuke (— strauk), snærte (— snart), skjejne (-te), flætte (-e), råse (o), ar, mærkje (-kte), rispe(ar); (ſaare let), *skråme. Jfr. Stramme. »Dej hadde mær(k)t hånom«(o). **S. om**, *vangle, *vingle, *vandre („nyt Ord"), *andre, *ænje(e), *skjækte(ar?), snære (-te), svive (— svejv), *ranke, *ranse; (om Dyr), *ræse (av rås). Jfr. Flakke, Sværme, Blindthen gaa, Omſtreife, Omſværme. **S. Noget af ſig**, strjuke av seg. **S.** (komme ind paa), jfr. Berøre. **Streifet** (let ſaaret), skråma', flærrot. Jfr. og Prælle, Rikochetere.

Streiferi, rank, n., ransing, f., snæring, f., *skjækting?

Streifſtugle (t. Streifkugel), *flætte-kule? skjejne-k.? (skjejne, flætte, f., ɔ: Rift i Huden).

Streifſyg (ufiktert, „ſom kommer og forſvinder"), *flække-ljos? (jfr. flække-sne), *flåg(o)-l. (mk. flåg, o, og flågværk, om sting, gigt)? *glimte-l.? lys-striper.

Streifparti, snære-flok? skjækte-f.? Mk. snære (-te), ɔ: „ſtreife, vimſe omkring".

Streifſaar (Rift, Saar af hvaſt Redſtab), skjejne, f. (B. B.?), flærre(e), f. Jfr. Stramme. Gl. n. skejna, „beſtadige ved Rift el. Saar".

Streiftog („haſtigt Tog af Krigsfolk for at gjøre Bytte, overrumple"), *snar-fær(d)? *snære-f.?

Strelitzer, skytterer, russisk liv-vakt (av strela, pil).

Streng (Adj.), *strøng, *strængvoren, *strængleg; *har(d), *hard-rådog (gl. n. harðrádr), *hardaleg, *hardbar („Søreiſe el. Farvand") (jfr. Haardhjertet, Uſtaaansſom, Gruſom); *stri(d), stridvoren, *gleg', *nøgjen; (om Arbeide), *strøng, *sinken, *stri(d), *svær, *tung, *stretsam(i). **S. i Begyndelſen**, jfr. strid i første mårkom (o). „Egentl. om en Bismer". **S. i at**

holde Folk til Arbeide, nøjtsam, *sinken. **Strengere blive** (f. Eg. Kulde), strængjast, *strængne. **Strengt** (Adv.), *strængt, *strænglege.

Streng, stræng, m. (klokke-, felo-, harpe-, navle-s.), taum, m., tot'(oo), m.; (Reb), ka'l, m. (klokke-k.). Mk. *snor, *snøre, rejp, n. **Mangel paa S.**, strængløjse, f. Jfr. strængjelaus (strængl.). **S.** (el. Sene), **liden** (f. Eg. i Kjød), tåg', f. (fl. tæger). Sv. tåga.

Strenge („drive paa med Strengheb"), strængje (-de), truge(ar), nøjde (-de), tvinge(ar).

Strengeleg, strænglejk, m.

Strengetang (Søtraad, *Scytosiphon filum*, *Chorda filum*), mar-taum, m., mar-å'l, m., mar-(h)alm, m., tøs'(y), m. Strøm: pine.

Strengheb, *har(d)lejk, *strænglejk, stri(d)-lejk, m. Jfr. Haarbheb, Voldsomheb. **Tilbøielig til S.**, *hard-lynd. Gl. n. harðlyndr.

Strenglet (som en s. Rod), trævlet.

Strennitet, snarhet, *snarlejk, *kvi'klejk, *hævskap (ɔ: Flinkheb), gildskap (ɔ: dygtighet), du(g)elighet; *mandom (ɔ: Tapferkeit); *granskap, *gløgskap. Jfr. Nøiagtig.

Stribe (n. s. Stripe), *stripe, f., strime, f. (sv. strimma), stre'k(i'), n., ri'p, n., *rand (rånd), f., rejt, f., ræning, f., rad (rå[d], gl. n. röd), f., mejt, f., *skåre, f., stryke, m., rå'k, f. (sv. * råk), vejte, f., skjejne, f., rispe, f.; (Linie), mejm, m., mejming, f.; (Aare i Sten el. Jord), gåre, f.; (Spor, som efter Ski, Slæde), se Mede og Spor. **S. i Huden**, rå's(o), f. (råse). Jfr. blod-råsot, ɔ: blodstribet; blod-råse, ɔ: blodige S. i Huden. **S. over Ansigtet**, grime, f.; (i Panden paa Dyr), rejk, f., blæse, e, f. (jfr. Blis). Dv. blæsot (hæst), rejkot (sau, gjejt). (**S. paa Vandet**), spång, f.; (i stribet Tøi), spål(o), m. **S., bred**, skjæng, m. (skjængje; fl. skjængjer). Dv. skjængot, ɔ: bredstribet. **S., lang** (Linie), strind, f. (f. Eg. i bævet Tøi). **S., liden**, skråme, f., flætte, f. **S., ugen** (f. Eg. paa Hovedet), skjærje, f. **S., dunkel**, skjæve, f. Dv. skjævot, ɔ: som har matte S. af mørkere el. lysere Farve. **S. med mat el. graalig Farve**, ime, f. **Med graalige, dunkle S. indsprængt**, *imot. **S. med en egen Farve**, stav, m. Jfr. *stavad, ɔ: randet (om Hestens Man, naar den har en anden Farve i Midten end paa Siderne). **S., ophøiet, paa Huden, vå'l(o)**, m. **S. el. Plet, hvor Huden er knudret og opsvulmet ligesom efter en Ribning**, rjone (rjøne), f., rjøl, m. (**med Hævelse el. Udslæt**). Dv. *rjonot, ɔ: knudret, stribet; *rjølot. **S., afstikkende**, u-gåre, f. Jfr. Lag. **Striber gjøre**, *mejme. **S. sætte**, grime, ar („grime seg ut", tilsmudse sig i Ansigtet); (om Binden), *spængje, *gar(d)e. **Blanke S. danne**, som ligner Bælle (om Søen), løkje(ar), l. seg (løk, m., Bæk). (**S. vise, i Vandet**), stave. Dv. *stavstille, f. Jfr. Blikstille. **Med S. være**, *rænde. **Bævning med S.**, rænding, f.

Stribet, roklot(u'), rændot, rænda', randet, skjejnot, stripot, rejkot, råsot(o), råsa'(o), ålot (av ål, Stribe, Rand), strængot, taumot („især om Gjeder"), gårot; (**nætet**, f. E. Træ), *tåttot; (især sort- og hvidstribet som en skjor), skjorot, rikkot (med Tværstriber; Træ, nl. Birk). Jfr. Flammet. **S. paa langs** (om Dyr; Farver), strindot (strinda'); (**om Bøv**), rænda(d) med varpet; (**paa tværs**), r. med væften. **S. i Ansigtet** (af Kul, Smuds), *grimot. Sv. * grimet, grimig.

Strible, at (stribe), ripe(ar), riple (**gøre streker**), råse(o); (**med en Od el. Spids**), rispe(i'), ar, flængje (-de); *risse, ɔ: tegne. Jfr. Streife.

Strid, strid, m., åte(o), f. (gl. n. at og etja, ɔ: kjæmpe), ugynster, n.; (**heftig**), snærre, f. (gl. n. snerra, Angreb). Jfr. Uenighed, Tvist, Tvedragt; Kamp. **Til S. duelig**, *stridfør. **I S. tabe**, *fare værre. **Det er lettere at begynde S. end faa den bilagt**, ufred er lettere at yppe end at ende. Asbj.

Stri(d), Adj. (om Elv), *stor-strøjmd; (Ild), *gjejten (gjejti); (**Haar**), *yven, *sprikjande (gl. n. yfinn, stridhaaret; sv. yfvig, jfr. *yve, ɔ: sprede sig, staa udspærret; *sprike, *stå ut). **S., noget**, *stri(d)voren.

Stridbar, *stridsam, åte-stærk, o, -ste; (trættekjær), *kjæklesam, *kivsam, *trættefus, *trættesam.

Stride, *stride (-de), »kæmpe«. Jfr. Kjæmpe. **S. for noget**, tævle(e), ar (sv. täfla). Dv. tævling, f. **S. imod**, *stritte imot, *streke(i), *stratte, *tværke. **S. med hinanden**, størjast(y). Jfr. Disputere, Debattere.

Stridhaaret, lufsen (luspen), yven (av yve, -de, staa udspredt; gl. n. yfinn, sv. yfvig); *ruven (gl. n. rúfinn), ruvleg; (**børstet**), grov-hærd. **S., laadden Tinget**, ruvel. m. **S. og langhaaret Dyr**, lufs, m. „Ogsaa om Mennesker".

Stridhed, stridlejk, m.

Stridig, *strid, *stridsam; stærren(e) (stirren, stirrig, i'), *stærten, *stratten, *rang, *rangvoren, *tvær, *tværfør (jfr. Tvær, Brang, Modvillig); (stivsindet), *stri(d)-

lynd; (som der strides om; t. streitig?), tvilsom, omstrid'(t); motsat (inbyrdes) motstridende (ønsker, viljer). *Gjære seg rang, ɔ: vise Modvillie, *snu rangsida til.

Stridighed(er), *kjækling, *trætt(er), trætting, f., menings-strid; strids-sømner. Jfr. Uenighed.

Stridslysten, *stridsam, størjot(y), *ustyrjot.

Stridsmand, *stridsman, kjæmpe, f., kappe m. Jfr. og Helt.

Strie (Blaar-, Sække-Lærred), strie, m. (strigje). Gl. n. strígi. Sv. * strige.

Strigle (Heften), *skrape.

Strigle, en, *skrape, f., *heste-s.

Strik (t. Strick), skalk, m., skøjer, m., *prætte-makar, fant, m.

Strike (læs Streik), skrue (d. *, E. Bøgh), arbejds-stands(ning), a.-»indstilling« (Morgenbladet; men einstellen = stanse sær tysk), a.-nedlæggelse; a.-»vægring«, brukt av enkele, sær tysk (weigern). Sv. arbetsspärring.

Strikke (t. Strick), „en snoet Snor"; et Reb („som er det banste Ord"). Molb. Mk. og snare, f. (snåre, o), snare (H. D.), snøre, n., snor, f., reip, n.

Strikke, at (t. stricken), spøte(y, -ar), spete (i), *binde. **S. ny Fod i Strømper**, binde på (hose), *spøte på, s. op-atter. **Strikket Klædnings-stykke**, spø't(y), n. **S.-Trøie, Hue**, bundings-trøje, f., -luve, f. (H. Sch.). Jfr. Trikot.

Strikkebuxer, bindings-brok? Jfr. bundingstrøje.

Strikkepind (Hosepind), spøte(y), f. (spete, i), bundings-stikke, f., bindings-s. (J. Lie), snejs, f. **Sæt af Strikkepinde**, spøtepar, n. (eg. ɔ speter).

Strikketøi, bunding, m. (H. Sch.), binding (B. B.) (som eg. sær = gærningen at binde), spøt(y), n. (spe't).

Strikning, spøting, f., binding, f. **Omgang i S.**, omfar, n., omgang, m., snejs-gang, m.

Strikt, *streng, nøje; knap, *krap', knepen; *stram. Jfr. Stram.

Striktur, sammen-drag, insnævring, *krøpping (*krap), sammen-snærping.

Strime (som efter et Pidsteflag), vå'l(o), m., tråte(o)-v., ɔ: trute-v.

Strimmel (smalt Stykke), stremel(i'; gl. n. strimill), *line, f., *lining, m., *band, n., *spjør, f. (gl. n. spjör), å'l (jfr. ryg-, kvid-ål; ålot); strile, m., ɔ: et Slags gammeldags Klædnings-stykke; (et langt afklippet Stykke), strind, f.; (Kant), list, f.; (paa Klæder), sømmel, e, m. (fl. sømlar); (smal Kant), drægel, m.; (smal Rude, Bævbredde, f. Eg. i Seil), rævle(e), m., brejd', f., vå'(d), f. (fl. væ') (mk. spål[o], f., ryfte, f., døft[y], f.), stav, m. **S., tynd**, slimse, f. Sv. slimsa. Jfr. Flig, Lap. **S. af udbredt Hø**, rå'k, f., høj-fløk, m.; (af Jord, smal), rønning, m.; (smal, af Klæde, Stind, Jord), gjejre, m, (gl. n. geiri, sv. * gere); (især af Skind, Hud), længje, f., ræmse(e); (af Skov), ryfte, n., one (sv. * ån, åne) m. (jfr. vo'n, f. om et smalt Engstykke; sv. * vo'n), kjeme, m.; (af Skov, Jord, Eng), repel(i'), m. (skogarepel, engrepel), jar (jadar), m. (Jaren mell. Glommen og Vingersjøen), tejg, m. (skog-t., slåtte-t.); jfr. tejgbyte, t.-skifte (ɔ: Grændsefæstjel), t.-trøm (ɔ: Teigkant). **S. Skovland uden Træer**, *gjejl, m. **S. Ager, Eng, Skov**, se Rude. **Som S. vise sig**, drægle. »Det (fjællet) drægler undan«, bare en S. af det er synlig bag et nærmere Fjæld.

Stringent, streng, skarp, fyndig, grundig, overtydende, bindende (redegørelse, »bevis«); sammen-snærpende; talret (H. D.), ɔ: »matematisk akkurat«.

Stringen(t)s, strænghet, grundighet, bindende kraft, følge-strænghet.

Stringere, røre ved; *kræppe, sammensnøre, *snærpe i hop, snørpe(y) i hop; regne nøje.

Strippe om, *trakke, *ralle, *rasse, ræke, e (— rak), rakke(ar), *rakle, tvarge(ar). »Rake i vægen(e), r. gar(d)-imillom. Jfr. Flakke, Streife, Føtte.

Strippe, en, strippe, f. Jfr. Stavkar.

Stritte, yve (-de), sprikje (-te). Stritte i * sær strøve imot, stride imot = stratte, *streke(i). Jfr. Strutte.

Strittende, *yven, *flurot (sv. * flurig), sprikjande, sprikjen. **S. Haar**, yve(t) hår, flure, f.

Strix (lat. strictus?), *streng, *strid, *gløg'.

Strofe, eg. vending; værs, f. e. salme-v. (d. e. værs i norsk mening, innehåldende flere linjer, altså flere værs i den gamle, latinske mening); stæv(e), n., ved-stæv(e), n., »vise-vedstæv«. **Halv S.**, line, m., ɔ: 2 el. 4 linjer. **Afdeling i Midten af en S.**, vend, f., ve'k(i), n., veke(i'), f., optak, n.

Strøp(pe) (Baand), fætel (fatl, n.), navnlig „Skulderbaand paa Skræppe el. Pose". Fl. sommesteds fatlar (faslar). Gl. n. fetill. **S. i Klæder**, hæmpe, f., strumpe, f.; (Løkke til at fæste noget i, f. Eg. Seilfæste i Baadkant), hanke, m. (gl. n. hanki), *hæmpe.

Strube, strupe, m., bark(j)e, m.; (paa Fisk), kværk, m., ga'n, n. **Dybens, Ungestens S.**, jfr. slu'k, n., glu'p, m., glå'p(o), n., glo'p(oo), n., gap, n. **Gribe**

En i S., *'ta' strupe-ta'k, t. barke-t., t. kværke-t.; kværke(ar), strupe (= straup). **Klemme over S.**, kværke(ar), kyrkje (ɔ: kjørkje, y, -te), strupe (strype, strøjpe). **S. udfjære** (paa Fisk), kværke(ar), gane (ar). Dv. kværking, f. (silde-), **Betlemt af Tilstoppelse i S.**, stråpen(o).

Strubedække (epiglottis), strupe-lå'k(o), n.

Strub- el. Strutbakkelse, b. f. f. Sprutbakkelse. Av Strub, Strut, ɔ: „Yderende, det Yderste af Noget". Strut i * ser = *tu't, *røjr, *snute. Altså nok *strut-bakster. Sprutbakkelse lages ved at dejgen trykkes igennem ejn strut, ejn tu't, ej røjr.

Strubel („tydsk"), ɔ: Havsvælg, se Hvirvel.

Strudsvinge, se *Struthiopteris germ.*

Struktur, bygning; bygge-måte; legemsbygning; sammenssetning.

Strunk, *kjejk, *ra'k, *stra'k; (hofferbig), *spjærten, *strunk, *stiv, *byrren, *byrg, kjøn (Asbj.; gl. n. kœnn, ɔ: tynbig). Jfr. Stolt.

Strutfjager (Sortmaage), se Maage (Snyltes).

Struthiopteris germanica, *tælg (tilg), talg, tælg-blom, kål-jæske, orme-blom. Alt efter Gunnerus. Wille: orm-klo'k. Struds-vinge. Sørensen.

Strutmave (Person), jfr. Stormave.

Strutte (for strube, t. strotzen), stå ut, sprikje (-te), *strikje, yve (-de). Mk. påsne (ɔ: svulme). Jfr. og Stritte.

Struttende (vid og bred, om Klæder), kjøjeleg; (tyk, bred), *ludden. »Luddegrøn«, ɔ: Gran med store, tætstaaende Grene. Jfr. Udspredt.

Stryg, *stryk. Sv. stryk. Jfr. Prygl.

Stryge, *str(j)uke (str[j]øke, stryke — strauk). »S. og klappe«. »S. seg i håret«. »S. på fela«. (Om Hest), *skrape; (Blade af Gren), rispe(ar), r. (*lauve) av; (ſt. Bidſelet af), *smøjgje b. av seg, strjuke b. av; (Plaſter), *strjuke, *smørje (y'); (udſlette), strjuke ut, *turke ut; (Murſten), strjuke?; (Klæder), *pærse (jfr. Perſe); (om Vinden), falle (ut, in fjorden, nord). **S. Seil**, streke(i') på seglet, sætje el. streke s. Vinden stryk(er), vatnet s., ɔ: strømmer. **S. affeld**, snærte (— snart). **S. paa**, strjuke på, smørje(y) på, turke på, turke inni, ɔ: gnide ind.

Stryg(e)maal, strå'k-mål (ikke råk[o]- el. *råke[o]-mål).

Strygerem, skur-stikke, f.

Strygeſpaan (at hvæſſe Le med), *strjukestikke; skur- (skure-)-stikke, belagt med Læder el. Skind, at polere med.

Strygholt, stryke-træ (ved f. e. kornmåling, med strå'k[o]-mål).

Stryguing, strå'k(o), n., strjuking, f., stry'k, m.

Stræbe, *stræve, *bale, *baske, *kave, ar (J. Lie), *krafse, *fikte, »*maure (og stræve«, ɔ: str. som ejn maur), *stå uti (»dej ha mækje te stå i«); (tungt), *træle (ar); (anſtrenge ſig), *fike(ar). **S. efter** (til), trå (-dde), trætte(ar), trøjte seg etter. **S. imod** (vise Ulyſt, jfr. Modſtand gjøre), tråke(ar), tværke, *hamle (jfr. hamling, ɔ: Modſtræben). **S. længe, vedholdende**, traute(ar). „Dfteſt" *t. mot, ɔ: gjøre langvarig Modſtand. Mk. traute-bror, t.-mor, ɔ: ſeig i Modſtand. **S. naſſabelig efter noget**, *ejn-tævle.

Stræben, *strævr (så og flere danske, H. D.), trå, f., ba'l, n., røking, træ'l, n.; (Flid), vin', f. »Han hadde slik ej vin med det«. »Læggje vin på«. **S. mod**, hug-drag mot. Lm. **S., unyttig**, mæte-gildring, f., tvad', n.; (vedholdende), trøjting, f. **S. efter Binding** (overdreven), træ'lskap, m.

Stræbſom, *strævsam, *stræven, stræval, *graven, *gravsam, *karsam (som karar, ɔ: skrapar i hop), *trælsam. Jfr. Flittig; Arbeide og Stræbe. **S. Perſon**, strævar, slæpar, *maur, *træ'l, *gravar, bjor, m. Jfr. Perſon; Arbeider.

Stræbſomhed, ansømd, f., strævsømd (Lm.), stræving, f. Jfr. Arbeide.

Stræde („ſmal Gade i en By"), stræte, n. (gl. n. strœti, Gade); (Pas, Gjennemgang), *stræte. Jfr. Smug, Gyde.

Strække (ræcke, naa), strække (— strak'); (udvide, tøje), *strækkje (— strækte el. strakte); *spænne, *spane, *pænte(e), tone(u', -ar) = tænje (jfr. Udſpænde), *strame, *stride, *rækkje (-te), *tøje (-de) (tøjgje), *tåge, o (ar) (tøge); (rette ud), *rette(ee), *ræmbe (ræmme, ræme). »Rette seg« (ɔ: Lemmerne), »r. ryggen«, »r. up handi«, »r. or seg tunga«. »Ræmbe seg«, ɔ: ſtrække Lemmerne. (Trang til at ſt. Lemmerne), ræmb, m., *ræmbing. (Indretning til at ſt. med), strækkje, n. (Redſtab at ſtrække [Læder] med), rækkjespade, m., *r.-jarn. **S.** (el. bende) **ſig for at ſe**, kike(ar, også kik — kjejk — kjeke'). **S. ſig ud** (bli længre), tøj(gj)ast, tågne(o); gl. n. togna, sv. tågna. Dv. tågning(o), f. **S. ud** (tage ſtore Stridt), skræve på (e, -ar), *lange ut. **S. ſig ud ſom for at naa noget**, *tøj(gj)e seg. **S. for ſtærkt**, *forstrækkje. **S. paa**, *tåge(o) på, tøj(gj)e (-de). **S. noget, at det kun bli langt nok**, trejne (-te). Dv. trejning, f. Strækker sig (om Fjæld, Land, Elv), jfr. rækker, går.

Strækkefjæl, tane, m. (tan', n., tane, f., tåne, f., tunu). Sv. tana.

Strækkelig, tøjgjeleg. Jfr. Seig, Elastisk.
Strækning, 1. (det at strække, Udstrækkelse), *strækkjing, tøjg, m., tøjgning, f., tøj(gj)ing, f. (tøjgsle, f.). **Styrke til at taale S.**, tåge(o), m. »D'æ ikkje nokon togje i dæ«, det er ikke meget stærkt. **Ved langvarig S. slappes, forlænges (om Tougværk)**, tågne(o), ar. Gl. n. togna. Sv. tågna. 2. (**Strøg** el. Rum, langt, udstrakt), jfr. længse, f., *lej(d), lejte, n., *drag, n. (elve-, vas-, dale-d.), ryft, f., kværve, n.; strækje, f. Jfr. stråke(o), f., ɔ: „en Linie, en lang Rad el. Række". **S., stenig, nøgen, paa Fjældryg**, rye, m. (ry, rya, f.). **S., vidtløftig**, vi(d)-åtte, f. (gl. n. vidátta). **S. uden Vøsteder**, øjde, f., øjde-lejte, n.
Strø, strå (-dde — stråd), strøje (-dde); *sprejde (-de), *brejde, *drysje (— druste), dysje (— duste), resle(i'), tåsse(o, ar); (tyndt), *sindre. Jfr. Sprede. **Strøet**, *strøjd', *stråd', m. fl.
Strøblomster, brej(d)e-blomar? Jfr. brejdemjøl (at strø, brej[d]e over fla[t]brødet).
Strøelse, *stråing, bås'(o), n. (Lm., H. Ibs.), båsk(o), n., *strøjing, f.
Strøen (?), *stråing, brej(d)sle, f., *brej-(d)ing, strøjing, f.
Strøfugle, *snære-, *svive- (skjække-)fuglar? Jfr. Streifdyr.
Strøg (Linie, Retning, lang Rad), stråk(o), n., stråke, f., *lejd, f., *drag, n.; (Passage, Stedet for en Strømning), strå'k (jfr. liv-s., ɔ: Diarrhe), rensl, n. (ɔ: „Pas, hvor noget løber igjennem"); (Lag i en Klippe), stav, m.; (Strygning), strå'k(o), n., stry'k, m. **S., som Fiskestimene gaa igjennem**, rå's, f.
Strøgjødste, *strå-frau, f., -ta(d), n., -hævd, f., -møk(y), f.
Strøgstud, se Streifstud.
Strøm (strømmende Bevægelse), straum, m.; (strømmende Masse), straum; sælv, f.; mk. og vas'drag, n.; (fremsprudlende; Straale, f. E. af udsprøitet Vand), spryte, f., spræ'n, m.; strøjm, m., spru't, m., skvæt', m., stræng, m.; (Straale af sprudlende Vædske), spir, m.; (Bevægelse i Dybet), *undersjø, løjnvåg, f.; (aaben Rende i Isen paa en Elv), rås, f. **S., fremvældende**, gjøjs, m., gjøjse, f.; (smal; jfr. Snævring), nor, n. (m.), strøjpe, m. **S el. Straale, smal, fin**, stræng, m., taum, m. **S., smal (i Vandløb el. mell. to Vand)**, stræng, m., ro'n (oo), f. (rån); jfr. lon(oo), f. (**S., stærk, noget hvid**), stryk, n. (L. K. D.). (**S. af noget, som sprutter el. driver**), spræt', m.; (af Drø, Ramse), rynje, f., rynjing; (af drivende Støv, Sne el. deslige), gauv, m. Jfr. gauve = gåve(o), ɔ: støve, ryge, dampe. (**S. i Bandet ved Elvemunding**), *sælve(»ar«)-straum. Mk. straum-and, f., ɔ: Ånd, som helst lever i S.; -båre, ɔ: Bølgegang, foraarsaget af S.; -båt, m., ɔ: kort Baad at bruge i stærk S.; -fos, ɔ: S. næsten som Fos; -gar(d), m., ɔ: Gjærde el. Mur, at aflede en S. med i en vis Retning; -hæst = fosse-kal' (sælve-kal, tusse-fugl), ɔ: Strømstær; -ile, f., ɔ: Vandhvirvel; -rand, f., ɔ: Stribe, bannet af S.; -røst, f. = røst, f., strind, f.. ɔ: en Række Strømbølger; -sjø, m., ɔ: Sø, som er oprørt af S.; straumot, ɔ: strømfuld (om Farvand).
Strømbølger: Række af S., strind, f. Jfr. Strøm.
Strømbige, jfr. *straumgar(d).
Strømfald, strå'k(o), n., stryk, m. (i sælv), stræng, m., brå't(o), n.
Strømfri (Sø, Hav), *straum-stil.
Strømfugl (*Cinclus*), *sælve-kal, *fosse-k.
Strømhvirvel, stor, *ma'l-straum.
Strømsubling, jfr. straum-sjø (ɔ: Bølgegang, foraarsaget ved Strøm).
Strømme, strøjme (-de), renne (— ran), sille(ar); flø(de) (-de), fløjme (-de), strjuke (— strauk, sv. stryka), ɔ: „løbe forbi, især om Vand"; *spille (dv. spil', m., ɔ: Skylregn, *spilleregn), *sprute, *spræne, *skvætte, *sprøjte; (stærkt), fosse, ar (kvit-f.), fysse (-te); (styrte), hølje(y), hælle (»det regnde så, at det hælte ned«); (flybe ud), vælle (— val'). Jfr. Sprudle, Bælde. **S. labe**, vælle (— val'). **S. frem** (ogsaa st. bort i store Masser), *ræsa (-te); (komme i Mængde), rynje (— runde). »Folket ryn ut-or kyrkja«; »det runde ful' gata med folk«. (**Løbe til i stor Mængde**), størme, y (-de). Dv. størming, f. **S. som i en Straale**, spire(ar), spille (-te). »Det spilte blode(t)«. »Han regne', så det spille' ned«. **S. ind**, slå ind. »Båra slo in i båten«. **S. ned**, drøsje (— druste), rynje (— runde), røsje, y (— ruste), *risle. **S. ud**, vælte (— valt og -e), rynje (jfr. Styrte); (udgaa), *stå (stande). »Det stænd drevet(i) føre båten«. »Det stod fossen, skumet, røjken«. **S. sammen**, *sanke seg. **S. ført** (om Tale), rynje (— runde). »Nå ryn det godt føre hånom«. **S. langsomt, ind, ud (Fisk)**, sige, in, ut. Dv. in-se'g(i'), ut-seg, n. Jfr. Skride, Glide. **S. igjennem Legemet** (bruse, om Blodet, el. om pludselig Fornemmelse af Hede, Kulde, Smerte), yre (-de). Jfr. flage(ar), renne (— ran), kjøle (-te). Dv. yr, n.; yring, f. (ɔ: Strømninger i Legemet). »Det yrde i kroppen, i tænnerne«. »Det flagar i kroppen«. »Det kjølte igjenom meg«. **Strømmende**,

*rynjande; (om Sted, der det strømmer stærkt), stryk(t), strøjm(t). *»Hær ær strøjmt«.

Strømning, strøjming, f., straum, m., rynjing, f., fossing, f., fløde, n., fløjm, m., fløding, f., silling, f., gjøjsing, f., yring, f.; (i Dybet), undersjø, m., *løjn-våg; (stærk), fyssing, f. Jfr. stråk(o), n., stryk, m., også strøng, m., knep(i), n., bråt(o), n., nl. om smalt sted („Gjennemfart", Passage) i elv, der strømmen altså ær mere stærk. **S., udadgaaende**, *infal' (jfr. infals-os, „Sted, hvor Elv flyder til"); (indenfra), *innan-straum; (ovenfra), *ovan(y)-straum, mots. understraum. **To modsatte S. i Vandet**, tvi-straum, m.

Strømpe (t. Strumpf), *hose; (kort), sok', m. („er dog mangesteds b. f. f. Hose"). Strømpe ær tysk, hose er norsk og dansk, sok er latin, men og i *, jævnsides med hose. Strømpe har overtaket i dansk skrift, men hose „kan efter Molb. og P. E. Müller ikke kaldes forældet, hvorvel i Skriftsproget ikke meget i Brug". Strømpe ær vel fra først av brukt om køpehoser, — som hjembragtes fra byen, el. h. av bomul'?

Strømpebaand, *hose-band.

Strømpefod, hose-lejste(-læst), m., sokke-l., tele, f. Jfr. Sok. Jfr. (Adv.) hose-lejsta', sokke-lejstom gange, ɔ: med bare S.

Strømpekant, sokke-skruv, n.

Strømpeløs: gaa ft. i Sisene, *gange kippe-skod', *g. høkulskoom, *gå åkle-skod'.

Strømpestaft, hose-læg', m.; (uden Fod), lægge-stub', m.; bælling, m. (bejnling, av bejn, fot»e«).

Strømpestille, jfr. *straum-stil (ɔ: strømfri, om Sjøen).

Strømstær (Fugl, *Cinclus*), *straum-hæst (å-kal, ælve-k., fosse-k.), tusse-fugl, tvåttekjærring, -kone.

Stuage (et Fartøis), *stu(v)ning, stapping, f., ut-fylling (mell. andre varer); stuvegods (ɔ: de varer, som det stuves, stappes med); stuvings-omkostninger.

Stub (efter fældet Træ), stubbe (stub'), m., stumme, m., stuv, m. (stu'e), ståmn(o), m.; strat', m., *stjant; (Halms, paa Ager), hælme, f. **Rub og S.**, se Rub.

Stubbegilde (Høstgilde), hauståns-dust, m.

Student, eg. bok-lærling (ikke ænnu bok-lærd?), i motsætn. til lærlinger i andre yrker: køpmans-l., sjømans-, officers-l. Student heter ellers i * (ejn) studenter, likesom ænnu hos Holberg.

Studere, eg. lægge vin på, lægge sig efter (neml. efter bok-lærdom, studere litteris, bok-stræve?); læse til adgangsprøve (ved universitetet, ɔ: studere til artium), el. til avgangs-prøve (ved en såkalt lærd skole, eg. en præste-skole), læse til første prøve (artium); granske, *grænske, grunde (ar; sv. grunda), grunne på, overveje; pønse på, *stile på, *spike; tilegne sig (en vis kunskap). Jfr. **Granske, Spekulere. S. Teol., Jus, Fysik**, dyrke, lægge sig efter gudslære, lovkunne, gå i præst-lære, læse (stræve med?) naturlære o. s. v. **Studere et Skrift**, granske el. **lære** det (mots. **læse** det). **Studeret** (videnskabel.), *lærd, bok-l. (O. V.). **S. Mand**, bok-lærd man (før), man med højere almendannelse. **S. Tale (Skrift)**, (med flit?) utarbejdet, gennemtænkt, overvejet tale. **S. Væsen**, påtaget, søkt, tvunget, kunstlet, tilgjort, »affektert« »væsen«. Se **Væsen**. Fra den tid, da enhver, som »blev sat til Bogen«, lærte latin, hænger ved ordet studere ænnu forestillingen om at lære latin (og græsk, hebraisk?). Men nu sættes jo alle m.sker til boken til de ær 16—18—20 år, i alle fal i de mere velstående samfundsklasser, og det åndelige el. boklige arbejde ær i hovedsaken ikke noget annet i den ene skole æn i den andre. Derfor ær det nu ingen grun til at bruke egne ord, studere, student, studering, om latinere mere æn om andre. De studere, gøre studier, ær studerende, studenter, allesammen, i realklasserne som på latinlinjen, i borgerskolerne og de til dem svarende pigeskoler, ja i almuskolerne med; likeså i krigsskolen, de tekniske skoler, lærerskoler (for vordende almu-lærere) o. s. v.

Studering, lærdom; jfr. **Studium, Spekulation.**

Studerkammer, læse-kammer. Molb.

Studie, øvelses- el. (kortere) prøve-arbejd, -stykke; kunst-øvelse, kunst-»forsøk« (-fristna[d]). **Studie, -er (Kunstneres)**, øvelse, for-øvelse, for-arbejd.

Studium, eg. flit, stræv; gransker-flit, eftertanke; bok- el. boklig syssel, lære, lærdom; granskning, grunding (H. Sch.), ånds-arbejd, dyrkning (især sammensat, som mål-granskn., -dyrkn., -lærdom); id (sv. forslag). **S. af en Videnskab**, jfr. dyrkelse av en v. **S., teologisk**, præstlære. **Studium** el. **Studie** (= Atelier), værksted, -stue, arbejds-rum. *S. con amore*, yndlings-syssel. O. Borchs., H. D.

Studs (t. stutzig), *kort, *kortsvaren (ɔ: som gir korte, noget tvære svar), *tvær, *tvær-styg, *sur. I * ær stus'« stille, tankefuld, nedslagen", altså = *stuven, *stur-voren, stursam.

Studse (t. stutzen), 1. *undrast, *vakne, stanse (Molb.); (meget), kvække (—kvak), *kippe seg (-te), bli klomsa', fjetra'. Jfr. Overraste. 2. bute, ar (butte), kabbe, ar? (kappe), styve (-de), kylle (-te). Jfr. Stumpe af. (Afknappe), skar(d)e (skale), ar, skjær(d)e (skjæle), e, korte(ar), stytte (-e). (Opslibe, f. E. en Hammer), strusse(ar).

Stue, ståve(o), f. (ɔ: værelse, større æn kammers og mindre æn sal el. storstue?). Mk. barberstue (ɔ: rake-s.? sv. rakstuga), daglig-s., forstue, hjørne-, leke-, råd-, skriver-s. (ɔ: kontor), stas-, studer-, syke-, vakt-stue. Stue ær og som ståve = stuebygning. Stue og ståve brukes og som motsætn. til lofthøjde(r). **Stuen — første Sal — anden Sal** (banst), ståva — lofte' — øvste-loft (som dog ikke brukes til at bo i), el. ståva, stuen el. 1ste højde, 1ste hus-høgd, — derefter andre h., — tredje h. Jfr. Etage. Mk. ståve-bete(i'), m., Hovedbjælke i Røgstue (jfr. bete-hovud); -bord, ɔ: Mad-bord i en Stue; -frost, ɔ: det at man fryser i Huset; -glas, ɔ: Stuevindue; -møne, n., Gavlen paa en Stuebygning; -tele(i), n., Stuegulv; -timber, n., -tuft, f. Mk. og glas-ståve el. prunke-st., ɔ: Stadsstue; ram-ståve, ɔ: Stue med Halvloft. **Sætte Stuen paa Loftet**, sætte stuen på take', ɔ: endevende huset, i vil' lystighet.

Stuebygning, se Baaningshus.

Stufe (t. Stufe?), ren (ublandet) malm.

Stuk, Stukkatur, gips-arbejd, -værk, ophøjede prydelser (av gips, på og inne i bygninger).

Stum, *dum, *mållaus, *umålog (jfr. umælende); (taus, f. E. af Beundring), mållaus, ordløs, *tagal, *tegjande; (af Skræk), *mål-bunden, *målstålen(o), klomsa(u), fjetra'; (Bogstav), ljod-laus (Lm.), overtallig. S. gjøre, klomse(u), målbinde, målstæle? (til målstålen). **Stumme Kilder** (til f. E. Kirkehistorie), uskrevne k. Fr. H. S. Perf., dumming, m. Jfr. Døvstum.

Stumhed, målløjse, f.

Stump (t. stumpf), *slo (sljo, sv. slo; jfr. Sløv), skjæmd (kniv), kubben (som en *kub, kubbe), *kubbot; *tvær, tværleg. Jfr. But.

Stump, en (t. Stumpf), stubbe, m. (gl. n. stubbi), stub', ende, m. (tåg[o]-, fjøl-, kjæp-, stok-ende), gnust, m. (nust), måle (o), m., snab', m., smule, m., bete, m., stykke, n. S. af en Træstamme, S. Træ (Klods), ved-kubbe (H. Sch., Østg.), *kubbe, kult, m., kabbe, m, but', m. S., afhugget („især af Tørfisk"), nakkje, m. S., liden, afflaaren (f. E. af Brød, Ost, til at tage i Munden), tærning, m. Sv. tärning. Gl. n. tenningr. S., unyttig, u-bløjg, m. **Noget, som er sammensat af Stumper**, skrå-værk, n. Jfr. Flikværk. **Stumper**, jfr. Smaastykker. Stump i * ær grovt surbrød, mots. kake el. fla'brød. **Stumper opfjære**, skrå (-dde).

Stumpe af (afrunde), *kuve; (hugge Top el. Grene af Træt), kylle (-te). Jfr. Kappe, Tværhugge. **Stumpes af**, *nuddast. **Afstumpet** (og kort), *nubben (jfr. nub', Jernplug). Jfr. Stævne, 3.

Stumpet, *stubbot (-ben).

Stumpnæset, stub'nasa? (stut-n.?). Efter *stubbe-mus, *stub-svåle(o).

Stumprumpet, stub'rumpet. Asbj.

Stund (vis Tid), stund, f., visk, n., ta'k, n., tåke(o), f., tåkt(o), f., ryk', m., bejte, n. (J. Moe), lejte, n., skåv(o), n., lune, f., bel(i'), n., ri(d), f. (B. B.), ræp'(e), m., bålk(o), m., kast, n. »Ej go ri'«. »Ri'-om-til«. »Det gjæng i rykkjer«. S., liden, tøle, n. Jfr. Ventestund. S., ulykkelig, uheldig, u-stund, f. »Ustundi kjæm altid uventa'«. **Arbeidsstund**, åft(o), f., øjkt, f. **En og anden S.**, ta'k og annat, *faukom-til. Jfr. Stundom. **I samme S.**, samstundes (gl. n. samstundis). **Stunder have til noget**, *have tidi el. tider.

Stunde (vente), stunde(ar), trøjte (-te), t. seg etter, ønast (-test), ottast (B. B.), økte (øjkte), ar, munde(ar), snærke (— snark — snorke'); (vente med Længsel, længes efter), *hike, hipe (jfr. *hippen, fuld af Forventning, spændt), længjast etter, *trå, tide til, trøjte (-te); (tragte), *stunde; (stunde til, nærme sig, stride frem, om Tiden), *stunde til, tøle (-te): »det stunder til jol«; »det tøler mot kvælden«; (hige), stunde, slime(ar). Dv. sliming, lang Venten. Jfr. Snylte. S. ivrig efter, sykjast (-test), værke etter.

Stunden, *stunding, *længting, *tråing.

Stundesløs, *stund-trøjten (stundes-t.), *tidelaus. S. være, jfr. tvætte(ar), rote (ar). S. Perf., tvætte-kop, m., -kolle, f., -bøtte, f. Mk. vind-hauk, m., „om En, som gjør sig megen Travlhed uden at udrette noget". Se Taarnfalk.

Stundesløshed, tideløjse, f., tvætting. Jfr. ro't, n., eg. Roden, Graben. Jfr. Travlhed.

Stundom, *stundom, *ri'om, ri'om-til, *takom-til, faukom-til, *med kvart.

Stupefalk, Stupefaktion, Stupend, } se Forbauset og Bestyrtset; Stubse.

Stupid, *få-vi's, *fåtænkt, -*veten, *nauten, enfældig, *toskot.

Stupiditet, jfr. Dumhed, dårefærd, dåreværk, n.

Stuprator, vældtægts-man (Molb.), jomfrukrænker.

Stuprum, lejermål, utugt, hor.

Stutflag (af „forælbet" stut, ɔ: kort), *stut'-fla'g? (ɔ: „firkantet Flag uden Split").

Stuthingst, *stodhæst; jfr. *gra'-hæst, *gra'-gamp.

Stutmester (t. Stutenmeister, ɔ: som har Opsyn over et Stutteri), stodmester (Molb., H. D.), *hæst-opalar? hæst-avler?

Stutteri (t. Stuterei?), hæst-opælde(e), n. (?), (en) hæst-avl, hæstehåld (Langebek), stod-hold (H. D.). Stod el. stodhold finnes ikke i *, men nok stedhæst, gl. n. stóðhestr. Mk. gl. n. stóð, n., „Samling af Hopper, Stutterie".

Stutteridygtig (stikket til at lægges til i et Stutteri), stod-før?

Stutterivæsen, hæstavl-stel', -greje?

Stuv, *stub, levning, *slump, *stuv (ɔ: rul', sammenrullet væv).

Stuve (holl. stooven, n. f. stöven, eg. koge ved dæmpet Ild), koke op (noget kokt) i »dyppelse«. Jfr. Saus, Dyppelse. S. sammen (pakke), stuve(ar), kåte(o), ar; (tæt sammen), stæle (-te); jfr. *pakke, *stappe. »Kåte seg i hop«. Om folk, som ligger el. sitter sammen i et trangt rum.

Styg, *styg' (om utseende, smak og lukt), avskapleg, ufri(d), *ulikleg (jfr. Grim, Hæslig); (usømmelig), *fæmleg („maaste for selmleg«); (stammelig), *tjonsleg, utjonsleg; (frygtelig), huskeleg, nøg'leg; (uhyggelig, ubehagelig, jfr. forargelig), hundsam, hundsleg, hunde-: »Ejn hundelevnad(i')«; jfr. bikkje-leven. S., noget, *stygvoren, stygleg. S. blive, stygne. S. Perf., *stygg(j)ing; *styggen, *stygga.

Stykgods („Fragtgods af forskjelligt Slags"), jfr. stykke-gods, bland-g., blænding, m., ɔ: „en blandet Masse". Mots. Stytgods (*sturte-gods?), „ensartede Varer, som styrtes løst i Skibsrummet, saasom Korn, Salt, Stenkul". Sturte, ar, ær = „udstyrte".

Stykke, stykke, n., bålk(o), m. (line-, note-b.), bete(i'), m., ryfte, n. (jfr. *fram-, bak-r., nl. i Klædet), næme, n., bot (åker-, gras-b-, klæ-bot, ɔ: S., som klør; jfr. Lap, Plet, Flæk); (Maleri), *stykke? *skildri, måling, f.; (Skuespil), *stykke, (*lejk?) (stykke ær i * bl. a. „et Arbeide, et Værk", altså vel og et av en maler el. skald). (Nummer, Exemplar), *stykke; (Kanon), *stykke (efter Molb. en tyskhet). Jfr. Smule, Gran. S. Ager, Eng, Skov, tejg, m. S. Jord, ryft, f, S. at lappe Klæder med, *bote-klut, -fille, -flugse, bot, f. S. Rusk, slåt', m., lejk, m., fele-ta'k, *spe'l-t. Lidet S., *stub, måle(o), m. Jfr. Stump. Mk. »ejn måle med kjøt«, »ejn m. på vægen«. S., lidet, affiaret, *skjærvel, m. (også skirvel). S., stort, bose, m. (oo). S., afmaalt, skaat, m. En Skilling Stykket, *skillingen og stykket. Naar det kommer til Stykket, n. d. kjæm te stykkjes. I Stykker (istykker), *sund, *sønder, *i kra's, *i knas, *i sål'(o), *i målar(o), *i loter, *i smulder, *i trævlar. I S. gaa, brâtne (Asbj.). I smaa S. klippe, *skjærvle(e). I S. tage, *ta' sundt. I store S. skaaret, stor-skåren(o).

Stykke, at, se Udstykke.

Stykkevis, *stykkjevis.

Stylb (Stylt, ɔ: Tyveri; „forælbet"), stuld(u'), m. Av stæle(e). Gl. n. stuldr. Sv. stöld.

Stylit(es), søjle-, stolpe- el. stav-helgen (som lever på toppen av en høj stolpe).

Stylte, styltre, f. (stjoltre); sv. stylta; -stång(o), f. Lm.

Stylus, se Søile. Også = griffel.

Stymper (t. Stümper), *stakkar, krabbe, m., hå'n, n., kjejv, m., tufs, m., lake, m., larv, m. (»værste larven hæve mest å laste«), staur, m., umage, m. (gl. n. umagi, ikke selvhjulpen), kumling, m. (eg. en sammenrører), trask, m., møsling(y'), m. (eg. museunge), sâ'l, n., sæling, m., tasse, m. (tas'), skjæsle, f., vandivle, n. (-døvle, y), var-døvle(y), n., *såpe-sjodar, -dålk(o); („især med Begreb af vanskægtet"), øle, m. Jfr. Stakkel.

Stymperagtig, stakarsleg, *tufsen. Jfr. Klodret, Ubehændig.

Stune (lappe, stævne), kylle (-te).

Styr (t. Steuer), *hjælp, f., tilskud, skat'. Jfr. Krigsstyr og Udstyr.

Styr: holde S. paa, *halde styr på. Gaa, sætte over S., se Overstyr.

Styrbord (t. Steuerbord), *styr-bord (gl. n. stjornborði; jfr. *bakbord), høgd, f., »Læg' det i h.«! (ikke i høgdi). »Sæt deg i h.«! Jfr. Luvart.

Styre (herske, beherske, regjere, forestaa), *styre; (Gaard, Husholdning), skipe(i'), styre, drive (— drejv); (f. kunne, haandtere), *sevle, *rå' med (sv. råda med); hægde(ar), h. seg (»han kan ikkje h. s.«, ɔ: ikke holde Maade); *stævne, halde (*nord-etter, til lands, til nords), *sætje (*til skogs, til havs). S. jævnt (gaa i ret Linie), stjorne, ar (skjødne), *styre. »Sleden stjornar ikkje godt«, ɔ: gaar let sjævt. S. til Rette (hindre fra Voldsomhed), *av-styre. Sv. afstyra. Dv.

*avstyring. **Maade at ſ. paa**, styremåte, m., styrnad, m. 2. **Styre** (ub), se Mæſte.

Styre (Ror), styre, n. Gl. n. stýri.

Styrelſe, styring, f.; (baarl. S.), u-styr, n.

Styrefjædre, *stærte-fjør el. *stuv-fjør el. *vele-f.? ɔ: sammensætn. av stært, m., stuv, m. og vele, n., som alle tre siges om fuglehale, med fjør, f.

Styr(e)mand, *styre-man; (paa en Storbaad), *beste-man. **S—s Plads i en Baad**, styre-rom, n.

Styrepind, st: re-vål(o), m.

Styrer, *styrar. *drivar.

Styrke, *styrk(j)e, magt, f., *kraft, f. (ikke bare om „Stof og Næringsmidler"), avl, m., mål', m., avle, m., *sejglejk; (Krigs-), *styrke; (Friſthed), dørn(y), f. (»komme til d. atter«, ɔ: gjenvinde Kræfterne). **S. til at haandtere en Ting**, ævle, n., *avl, m. **Tingen** ſelv ær da ævleleg, f. e. æ. stejn. **S. til at ſtaa el. holde ſig**, stå(d)e(o), f. »Det gjek' ståda or fjøri«. Jfr. Elaſticitet. **En vis Grad af S.**, stærklejk, m. **S., tiltagende**, stærkning, f. **Med S.**, *med avle, *med mål' og magne.

Styrke, at, styrkje (-te, ɔ: styr'te — styr't), trøjste (-e); (forfriſte). *magne. **Styrkes**, *stærkne, *styrkjast.

Styrkebelte, dværg-bælte, n. („i Æventyrene"). Jfr. (Thors) megingjörd.

Styrkelſe, -ning, styrkning, f. (-kjing, f., -kjelse, n.); (Hærdelſe), trøjste, m.; (Opfriſtelſe), nøring, f.

Styrkende (kraftig), *styrkjeleg, *styrkjande.

Styrkne, se Styrke(s).

Styrkningsmiddel, nøre, n.

Styrte (falde ned; uvirk.), rjote (— raut); (plubſelig), stute (-te), stupe (-te og staup), stupne(ar), sturte(ar), stumpe(ar); *dumpe, *dunse, *dunke, drjose (— draus), *rase ned, *ramle ned; rape, ar (jfr. Glide); (vælte, falde), *dejse (-te); (dumpe, falde omkuld), rulle(ar), bikke(ar), kante(ar), trille(ar), *rjuke i kol, *drive stad (jfr. Omkuld); (falde, glide ud), rjote, gyve (»han raut i å'ne«, »han gauv i kol«); (ſom et Vandfald), fosse (J. Lie); (bøje, om Kreatur), starve(ar); (ſtrømme, falde), *slå (»båra slo i båten«; »røjken slær ned«; »det slo op i ejn låge«, o); (ſom Korn, Sand, Nødder), rynje (— runde), rulle(ar), rjode (— raud; gl. n. hrjóða, sv. * ry, brytſe), renne (— ran), drøsje, y (— druste), drysse; (indvirk., tranſit.: ſ. noget ned), støjpe (»seg uti«, »i sjøen«, -te), sturte(ar), støjte (»seg i vatnet«, -te); løjpe (-te), renne (-de), *skumpe ned, *skuve ned, (yte), skjote (ned) (f. Eg. Tømmer, fra Fjæld); rinde (er, -e). S. frem (brydde løs, f. Eg. Vand), *springe, *sprætte; (ſtrømme til), druse (-te); (ſtrømme ud), vælte (— valt og -e); (kaſte ſig over), rjuke i (uti, på) (sv. ryka); ruse (-te; sv. rusa), rause(ar), *springe fram, fare fram. S. ind (i Baaden), *skavle, *slå in. S. løs, kome på løjpti; (løs paa), rjuke på; (hinanden), rjuke ihop, *gyve på, *g. i bringa på. S. ned (om Regn), læmje (— lamde); (om Sne), lædje(e), *læsse ned. S. ned med Brag, *ramle. Også H. D. Sv. ramla. S. (falde) ret ned, tvær-stupe (-te); (fare til Siden), *fjuke, *drive, *rjuke. Dv. fjuking, *rjuking. »Hattenfauk (rauk) av«. S. overende, stupe. B. B. S. ſammen, *ramle. Faa til at ſt. el falde, *rive i kol; fælle (-te). S. ud af, tøme or (»t. korn or ej tunne«); Bædſte ud af et Kar, kvælve (-de), renne (-de), late (— le't, ee). Jfr. Komme (noget) i. (S. en Miniſter), fælle, støjpe? (-te)? støjte (-te)? Jfr. Beſeire. Styrtet (overvunden), råken(o), av rjuke (— rauk).

Styrtebad, *sturte-? *støjpe-? regn-? *rynjebad? Mk. regn-skol, n., -skur, f., -skvæt', m., -spil', m. Mk. Styrtegods, Styrteplads.

Styrtedyb, stu'p, n. Jfr. Afgrund.

Styrteſærdig, *sturte-færdig?

Styrtegods, se Stykgods.

Styrteſø, brå't(o)-sjø, m., skavl, m. (J. Lie), s.-s(j)ø (H. L.), ɔ: „Bølge, hvis Top danner en ſkarp Kant, ſom efterhaanden brækkes og ſtyrter ned". Dv. *skavle, *skjævle, ɔ: danne *skavlar.

Styrtning, stu'p, n., flå'g(o), n., ufs, f., løjpt, f., løjpe, f., rensel, n., kast, n., skå't(o), n.; (at ſtyrte el. ſtyrtes), jfr. Styrte; (Strømning), jfr. Strømning. S. af Søer, jfr. Styrteſø.

Styver (t. Stüber), to skilling.

Styverfænger (t. Stüberfänger), matstræver, mammons-træl el. -tjener, penge-, skillings-kær? prakkar, m., puke, m. Jfr. Pengepuger; Materialiſt.

Styverfængeri, skillings-knipe»ri«.

Stædig, *sta(d). S. i Gaarden (om Heſt, ſom ikke vil ud fra ſit Hjem), *gar(d)-stad, *tun-s.

Stædighed, sta'het.

Stække, 1. (ſætte i Stak), *stækkje, *sæte (av såte). 2. (gjøre mere kort, ſtakket), *støtte, y (-e) (av stut'), korte(ar), *stubbe (ar). Jfr. Forkorte, Afſtumpe.

Stænder = Dag (t. Stände, ɔ: Tag, Forſamling), se Stand (sist). 2. (Stolpe), *standar, *opstandar.

Stændig, *stændig, ɔ: stadig, vedhåldende. Mk. stødleg, ɔ: faſt, ſikker, ſtadig.

Stænge (Humle, Ærter), *stange; (fukke ved Stang), stængje (-de). Dv. stængjing, f. **Stængt** (inde:) **Rum**, stængje, n.

Stænge (Løst i et Hus), hjæl', m. (»fjøs-, le'e-h.«), træve(e), n. (»stal-t.«), te'l(i), n., skuk', m.

Stængel, renning, m., *tejn, m., stol(y), m., ɔ: Robenden paa Straa; stølk, m., *strå, n. **S., hul**, røjr, f. Stængel i * ær 1. **Bom** (at stænge med), 2. **Stang-maal**. Altså ikke = Stamme.

Stængning, stængjing, f., stængsle, f.

Stængsel (det, hvormed noget lukkes, Hægte, Laas, Bom, Skodde), stængje, n., stængsle, f.

Stæul, gjøjs, m., skvæt', m., skvætte, f., spræt', m. **S. af tyk Bædske**, klyse-dreve(i), f., k.-sputer, m.

Stæule, skvætte (-e) på, sprøjte (-te), *sprætte (-te), *spra (»sprada«). Sv. skvätta. (Gyde), *drøjpe. **Stæulende** (sprudlende), *skvætten, *skvætsam.

Stæuleløs, visp, m.

Stæuling, skvætting, f. **For Overstæuling udsat** (Sted), *skvætsam.

Stæulregn („R., som falder af og til i smaa Stænk"), *skvæt-regn? regn-skvæt', m., ɔ: „liden el. kort Regnbyge".

Stæunte, stæt'(e), f. (sv. stätta), pal' (sv. pall), m. Stæt, n. ær fotstykke, fot; hæmpe, f. (på knap), også kalt mælle, f. og lykkje, f.

Stær (a. f. stær, t. Staar), stare, m. (star). Gl. n. stari. Sv. stare.

Stærblind („meget svag- el. nærsynet"), *star-blind.

Stærgræs (*Carex cæspitosa* „og flere Arter"), står'(o), m., s.-gras, n. Gl. n. störr. Sv. starr. *Carex acuta*, kvasse-gras, blå-g., -flis, f. *Carex panicea*, sene, f., sen-gras. *Carex vesicaria*, vas'-står(o), lapsko-star' (Dr. Sch.), skjæne, f., skjejne-gras, sæv, n.

Stærk, *stærk (i * i det hele som i dansk-norsk), *avleg, *før, *før og stærk, *stærog; (som taaler meget), trottig(oo, trottog, trøttog, tråttau); (kraftfulb), *traust (»ejn t. gut«, ɔ: stærkbygget G.; dv. trauste, m., trøjste, m., traustlejk); (som til at brydes), spræ'k (H. Ibs.); (ubholdende), *tærog; (varig, om Tøi), dyg' (dv. *dyglejk, Varighed); (om Uveir f. Eg.), *hard, *stærk; (Drik), kvejken; (Varme), *svær; (Strøm), *strid; (om Luqt, Smag), *fræ'k(e); (starp, heftig), ni(d)leg. **S. Hær**, talrik, stærk. 5000 Mand stærk, på 5000 m. **S. i Hænderne el. Armene**, *hand(e)-stærk, mots. *hand-vejk. **S., meget**, også trol'-: t.-dryk', m., -øl, n. **S., usædvanl.**, hund-stærk. **S., noget**, traustleg. **Stærkere blive** (Vind), kvæsne på, ɔ: bli' kvassere. Ellers stærkne. Dv. stærkning, f. **Stærkt** (Adv.), mærgjeleg, *storlege, stor-: stor-gråte, -skrike (*bælje, ɔ: brøle). Jfr. **Overordentlig. Gaa stærkt**, *gå fort.

Stærkbygget (Karl), *traust, avleg, *bo'l-stærk kar (krop). Jfr. **Person.**

Stætte, se **Stænte.**

Stævne, 1. (inde:), *stæmne. Gl. n. stefna. 2. (tage Veien; sætte, styre; stryge), styr (-de); falle. »Styre bejnt i aust«. »Vinden fæl in etter fjo'ren«. »Strammen fæl ut«. 3. (Træer, Kappe), kylle (-te), kolle(ar), styve (-de), *kabbe. Mk. **Stævnetræ** (T. med afhugget Top), nave, m. **S.** (Træer), jfr. **Løvtræ, Kappe, Rodkappe.**

Stævne, et, stæmne, f., *møte, n.; 2. (Retning), far-lej(d), f. fr. **Kurs, Retning.**

Stævnevidne (indstævnt Vidne, Molb.), *stæmne-vitne, ɔ: „**Stævnevidne**".

Stævning, *stæmning, stæmne, f. Mk. stæmne-sætel(e), m., -brev, ɔ: **Kaldsseddel.**

Stævningsmand, *stæmne-vitne (ɔ: som forkynder Stævning). Jfr. dog **Stævne-vidne.**

Stø, *traust, *stø, pålitelig.

Støb, staup, n., bekar(i'), m. »D'er bråtne bekarar i alle land«. **2. S. i Bei**, staup, n. **3.** (Kornets **Blødning** for at blive til Malt), staup, n., støjpe, n. »Sætje korn i staup« = støjpe korn. Jfr. og **Mæste.**

Støbe (i Form), støjpe (-te), støjte (-te), renne (-de), gjote (— gaut). Sv. gjuta. »Støjte ljøs«. 2. (lægge i **Støb, nemlig Korn**), mælte (-e), støjpe.

Støber, *støjpar, *gjotar.

Støbefte, støjpe-skjej', f. (-skjæ'l, f., -slejv, f.).

Støbning, renning, f., støjping, f.

Stød (at støde), støjt, m., tryk', m.; (Anfald), ri', f., ryk', m., brod', m. („især om det haardeste S. af en **Bindbyge paa Søen**"), ta'k, n., flage, f. (som vind-f.); (i en Bei), støjt, m., staup, n.; (Slag), svarp, m., sit-op, m. (sv. sittopp); (Rystelse), suk', m., husk, n. **S. bagfra**, *bak-støjt. **S., libet**, pik', m. **Mærke efter S.**, *støjt. **Ved S. frembringe**, støjte. »S. hål' på«. **Tage mod Støbet**, stå for støtet, sitje føre(y) støjten. **2. Støb**, ɔ. **Støtte**: „forældet", jfr. **Støtte; Nygstøb.**

Støbe (volde Men el. Smerte ved **Støb**, ramme haardt), støjte (seg, foten sin, -te); (puffe), *skumpe (dv. skumping, f.), skuve (— skauv og ar), skubbe(ar), *knubbe; (knuse), stampe(ar), *stappe,

knysje (— knuste), *knuske, *knustre (jfr. Knuse, Smuldre); (gnibe), nygge (— någ, ɔ: »Båten lig og nyg' seg mot berget«); (drive, slænge), svarpe(ar); (Pæl ned i Jorden), kvæte (-te), *dytte; (være paafaldende), ræke (— ra'k: »det rak meg«); (om taktløs Tale el. Adfærd), *støjte (dærtil: støjt, m., tvær-s., om en Pers., som *støjter); (krænke), nejte (-te). Jfr. Krænke, Fornærme. (Rykke el. trække noget af Stedet), *rive. »Han rejv bokerne ned«. »Dej hadde så nær revet meg i kol«. S. (ryste) et Kar, skake (— sko'k), sukke(ar), sikke(ar). Dv. sik', m., Stød, Rystelse, og sikking, f. (Synkning ved Rystelse). S. f. Eg. Kniven i, jfr. Stikke. S. smaat, stappe(ar). Dv. stappe, f., f. e. kålrot-s. S. an, *tørne (dv. tørning, f., Angreb, Dyst. „Fremmed Ord"). S. an (famle, som i Læsning, Tale), stople, ar. Jfr. Famle. Stamme. S. an mod (træffe en Hindring), støjte på: »Båten støjtte på ejn stejn. S. fra sig (kaste, slænge), ræke (— rak): »Ræk veden ut or vægen«(e). S. fra Tronen, skuve av stolen. Lm. S. fremad, skutle(u'). S. paa, *råme på, *råke på. Jfr. Træffe. S. paa Stjær, *sætje (båten) fram-på. S. sammen (som to Dalfører), *skjære i hop. S. til (grænse til), møtast, f. e. om utmarker. S. til En (puffe), *dytte. Prindsessen dyttede til Dronningen og hun igjen til Kongen. Asbj. S. tilside (give et S. el. Tryk), *yte, skuve (— skauv), flytje (— flutte), føre (-de), skjote (— skaut); vinke(ar); jfr. Rykke. »Dej hadde yt' han i kol«. S. med Foden, *spænne. S. med Hornene, *stange. S. med Kjæp el. Stang, påte(o), ar. Støbende (rystende), huskal, skumpande; støjtande, støjtsam. »Han kom støjtande med det«. Støbt (fornærmet; vranten), *furten, *snurten (snorten), *strunten; (beskæftiget ved Støb), støjt'. S. være, furte(ar). Fr. Bg. Dv. furt, m., furting, f. Jfr. Fortrydе, Fortrydelig. S. føle sig, trykkje på el. føre(y).

Støben (Puffen; Fremstyvning), støjting, f., påting(o), f., skubbing, f., skuving, f., skumping, f., yting, f. (ɔ: Skubben), husking, f., husk, n. (ɔ: Rystelse).

Støber (til en Morter), støjtar; (Kølle til at støde el. stampe med), stamp, m. Jfr. eng. stamp, Stempel.

Støbvis, *i rykkjer, i rykkjom, rykkom-til, i takom, takom, takom-til, tak og annat, riom-til, stund-imillom.

Støi, stå'k (stok, stuk), n. (B. B.), sty'r, m. (og n.), ustyr, n. (ɔ: Optøier, Tumult; jfr. opstyr, n.), så'd(o), n., sål'(o), m., ramne-gal, n., sma'l, n. (og m.), ål'(o), m., ålder(o), m. (gl. n. ölðr, Drikkelag), rusk, n., sti'm, n., kav, n., mask, n., ru't, n., ruting, f., størjing(y), sjau (H. L.), gny, m., husk, n. (dv. huske-ståve, ɔ: Legestue), regjersle, f., ljom, m., tu'r, m. (ɔ: Lystighed, Leg), van-læte, n., verlæte, f. (»vederl.«), leven, n., leverne(i'), n., tid, f. »Han gjorde slik tid, at det var fælt«. Gjør ikke slig Støi og hold ikke sligt Leven, sa' Hjemmemusen. Asbj. Jfr. Lystighed. Jfr. Optøier, Tummel. S., usædvanl., ovlæte, n. En, som gjør Støi, u-styrje, f.

Støie, *bale, *baske, regjere(ar), ståke, ar (stoke, stuke), stråke(o), ar, styre (-de), *bråke, *kave(ar), *maske, *mallæte (seg), *mare, størje(y), ar, heje (ɔ: rope: hej!); (om en Mængde Mennesker), kade (ar), sålle(o), ar, søgje (-de), tjote (— taut), ålle(o), ar, åldre(o), rute(ar); (spærme, løbe efter Morskab), *huske, *ruske, *tuske; (om vild Lystighed), *rase, *rasse, resse(i'); (leve lystig), ture(ar). »T. jol«, »t. dagen ut«. Dv. ture-gast, Elster af støiende Selskab. Jfr. Larme, Mumle, Summe. Som gjerne støier, *kavsam. Støiende, *styren, styral', styrande, størjot(y), ståksam, hejot, *rørot. S. Pers., rusk, m., *ruskar, *ruske-bjørn, ståkar, ålder-kop'(o), m. Mk. og ålderkong, lystig Selskabsmand. (Kvindfolk), ruske, f., *galne-heje. S. Selskab, baske-lag.

Støne, stønje, y (stunde; gl. n. stynja, stundi), pæse (-te?) (sv. * påsa), tæve(e), ar (ikke tævje), hæse (-te), *puste, snærke (— snark, snorke'), rjose (— raus), *kjåste (kjaste, kjastre), stanke, ar (ståne; gl. n. stanka, sv. stånka, eng. * stank, sukke). S. el. sukke af Ulyst (krympe sig for noget, som man blir nødt til at gjøre), gose(u), ar, kvie (-dde), k. føre(y), k. mot, k. seg med. Jfr. Krympe, Grue, Ømme. Støenende Lyd, støn(y), m.

Støenen, stønjing, f., pæsing, f.; hæsing, ande-tak, n., tæving(e), f., støn(y), m. (gl. n. stynr), stank, n. »Det gjek med ank og stank«, sukkende og jamrende.

Stør (*Accipenser sturio*), størje(y), f., hå-s. Jfr. Tunfisk. Støreus Æg el. Pladsen i Vandstaden, størje(y)-våde(o), f.

Støre, stårkne(o); (om Blod), levrast(i'). Dv. stårkning, f., ɔ: størknende Tilstand. Gl. n. storkna. S. lade, stærkje (stær'te — stær't). »S. talg«, ɔ: smelte T. og støbe den i et Kar. Størket, stårk(j)en(o).

Støre end efter Udseende, dulen, ɔ: som bølger. Mk. ruvsam. Jfr. Voluminøs.

Størrelse, *storlejk; (stor Pers.), kult, m.,

rug', m., sug', m.; (Bidde, Omfang), ruv, n., røjve, n. Jfr. Volumen.

Størst, også mest: *meste loten(u'), ɔ: st. Delen; *m. mannen, ɔ: den anseeligste, mægtigste M.; m. parten, høgste p. **Størstedelen af et vist Forraad**, høgdi (ɔ: Høiden), høgsta. »Me have fænget høgdi (høgsta) utav det« (»ta di«).

Støtte (Stok el. Pæl at støtte med; n. f. Stutte, t. Stütze), stød(y), f. (sv. stöd; gl. n. stoð, styðja), stø(dj)e, f.; (Stiver), stærte, f.; (f. Eg. under en Bjælke), stæt'(e), f.; (som holder noget oppe), under-hald, n.; (Stolpe, med Kløft oventil), sule, f.; (Pille, opretstaaende), opstander, m. **S. at staa paa**, fot, m. (*stol-, bord-, gryte-f.). **S. under en Baad paa Land**, bikkje, f., bord-knak', m., skåre(o), f. **S. under Bro, Gulv, Stillads**, tyfot, m. („bunkelt Ord"), marfot, mår(o)-f. Jfr. Stolpe, Pæl. **S. af Træ med Kløft i Enden** (til Gjærder og Hæsjer), skår(d)e(o), f. (skår, o, skola, skol). **S., paa Skraa mod Væg, Dør**, sparre, m. **Skraastøtte mellem Stolperne i en Bygn.**, *stav-band. **Støtter fætte til, under**, stødje, y (— studde), skår(d)e(o). Dv. skår(d)ing(o). Gl. n. skorða.

Støtte, at (holde opret), stø(dje), y (— studde), stø (B. B.). Gl. n. styðja. Sv. stödja. Også skår(d)e, o (jfr. Støtte, en). (Støtte med Spiler), *spjælke. **S. sig**, stødje seg (på noget). **S. sig til hinanden**, stødjast(y). Jfr. Understøtte. **S. el. fæste med Baand**, stage(ar). Mk. Støttebaand (Sidebaand, f. E. paa Kløv), stag, n. **S. med en Stav**, stave(ar). »Gange og stave seg«. **Støttet**, stud'. **Det støtter nedenfra** (det danner en fast Grund), det trøjster op under.

Støttelse, stødning(y), f., stødna' (stønna), m. Jfr. Understøttelse.

Støv (t. Staub), duft, f., dust, f., dumme (dumbe, domme), f., dam', n., musk, n., få'n, f., gjøft (gy-), f. Gl. n. dumbe, dupt, dust. Sv. dam. **S. af Blomster** (Sædstøv paa Træer el. Græs), stude, f. **S. af opslibt Sten**, stejn-mjøl, n. **S., fygende**, gåv(o), n., g.-sky, f., gjøv (gyv), m., gjøjve, f., mjøl (mjæl, mjød), f.; jfr. Melstøv. Jfr. Snug, Flokker, Støvsky. **S. bortfeie**, dufte(ar), gjøfte (gy-), e.

Støvagtig (Sne), mjæl', mjøllen. **Støvagtigt Skydække**, moe, m., moing, f., musk, n., dumme-sky, f., dæmme, f. (—mb—), hi'm, n., hime, f., tå'm, n.

Støvdrager, mel-tråd (I. A.), støv-tråd. Ved meltråd (mjøltr.?), som Molb. dog ikke har, undgås det tyske Støv i Støvtraad, Støvnaal, Støvstængel, som dog igen ær mindre unorsk æn det helt tyske Støvdrager.

Støvbrev, målд-gåv (o - o), n. Jfr. Støvsky.

Støvbunge, få'n-haug, m.

Støvdække, få'n, f., dumbe- el. dust-lag? hi'm, n.

Støve, dæmme (—dam —dummet), duste (ar), dyfte(ar), damme(ar), muske(ar), gjøfte (gy-, e), gjøvje, y (— guvde). 2. (Spore op, n. f. Støvern), rækkje (-te); (søge nøie), røkje (-te); (f. efter Lugten), vinde(ar), vere (vedre) (ar). 3. (Feie), *viske.

Støver (n. f. Støver), rækkje-hund? (efter *rækkje om sporende hund); (Efterforster), *røkjar. Jfr. Speider.

Støvet, dummot, dustot, ruskot.

Støvgran, fjo'm, n., fjukr, n. Jfr. Snug, Brandstøv.

Støvhvirvel, *dumbe-*kværvel, m.? Jfr. Hvirvel.

Støvknopper, mjøl, n. Jfr. Blomsterstøv.

Støvle, støvel(y), m. (stevel, stævel; fl. støvlar). Gl. n. styfill. Sv. stöfvel. T. Stiefel. **Smøre sine S.** (løbe sin Vei), *røme, *skvætte, *støkke. Gl. n. støkkva. Jfr. Smøre Hæser, Flygte.

Støvleskaft, over-føtte(y), n. (jfr. Overlæder), bælling, m., bænding, m., støvelslæg, m.

Støvlestroppe, *støvelhæmpe, f.(?).

Støvmel, mjøl-dumbe, f., mjøl-duft, f.

Støvnaal = Støvdrager.

Støvregn (t. Staubregen), mug', n., yr, n., yre-regn, musk, n., muske-regn, n., mist, n., dusk, n., duske-regn. Jfr. Regn, Taageregn.

Støvregne, mugge(ar), yre (-te), miste(ar?), muske (sv. * muska), *duske, dysje (— duste).

Støvsand (fineste, letteste Sand), *dumme-*sand, m.? *sand-*dumme? *sand-*duft? Jfr. Støvmel.

Støvsky, musk, n., dumme-sky, f., gjøjve, f., *gåv(o)-sky.

Støvstængel = Støvdrager, Støvtraad.

Støvtraad, jfr. Støvdrager.

Svaba, Svabela, se Svaba o. s. v.

Subalternus, under-ordnet, -given; (en) underordnet æmbedsman.

Subamendement, under-ændring (H. P. S.), ɔ: und—s-forslag.

Subbelegat, -belegeret, fræm-ful'magt, fulmægtig(et) (ɔ: fulmægtig før fulmægtig, under-fulmægtig). Jfr. Fremlaan (Fremleie). Se og Sublokation.

Subdiakonus, (den) andre hjælpe-præst, under-hjælpe-præst.

Subditicius, Subditiv, under-stukken. **S. infans**, bytting, forbyttet barn. Jfr. Skifting.

Subdividere, dele det delte (under-indele?); under-avdele.
Sub fide pastorali, på præstelig tro og love, på pr. ære.
Subglobøs, næsten kugle-dannet.
Sub hasta, eg. under spyd (*spjut), ved kap-køp, v. overbud. Jfr. Auktion.
Subintelligere, under-forstå, tænke sig (dærved).
Subjekt (i Gramm.), grun-ord (i sætning); person. **Finde et tjenligt S. til Oplærelse**, f. tj. æmne til opl.
Subjektion, under-kastelse.
Subjektiv, **-tivist** (Ret, Sandhed), invortes, indre, personlig. **S. og objektivt**, in(d)vortes og udvortes. Dr. Martensen, R. Nielsen. Jfr. frihet — nødvendighet; personl. — upersonl. **Det S. i Kristendommen**, den personl. kristendom. Fr. H. Jfr. Objektiv. **Det S. og det Objkt. i Kirken**, personl. kristendom og det urokkelige i k. Fr. H. **Subjektivt Referat (modsat objektivt)**, farget gengivelse (— ufarget). Aftenbl.
Subjektivitet, personlighet, personl. ejendommelighet, p. egenskap, det personlige.
Sub judice, uavgjort, ikke pådømt.
Subjugal, under-ordnet.
Subjugeret, under-kastet, under-»danig«.
Subkommitté, under-utval. H. P. S. Jfr. Kommitte.
Sublevation, hjælp, lettelse. Jfr. Bistand, Understøtt.
Subligation, under-binding (av årer).
Sublim, høj, ophøjet; ypperlig, fram-ifrå.
Sublimat, (en) »flygtighet«? (ɔ: flygtiggjort legem, ɔ: ved ild drevet op i retorten). Jfr. Fluidum.
Sublimere, gøre (fast legem) flygtig ved ild; over-»dampe«, »damp«-drive el. utdrive. H. P. S. Jfr. Destillation (av flytende legem, væ(d)ske).
Sublokation, fræm-lej(g)e (at lej(g)eren igen bortlej(g)er. Jfr. fræmlån, ɔ: at låneren låner det lånte til andre, lån på andre hånd, andre-hånds-lån). Molb. har både Fremleie og Fremlaan. Fremlaan heter i * framlån. Æn Fremleie da? framlejige, f.?
Sublunarisk, under månen, jordisk; forgængelig, ufulkommen; måne-lyst. »Den månelyste jord«.
Submarin, under havet, under-havs (f. e. kabel) el. -havlig? (hav — havlig, som liv — livlig, lov — lovlig), under-sjøs (-»søisk«), under-va(t)ns (-»vands«).
Submergere, sætte under va(t)n, oversvømme, dukke (nogen, -get) under, *duve(ar) (dubbe, duppe).
Subministration, hånd-ræk(n)ing, lønlig hjælp (helst ved »underslæp«); »underslæpet« (selv), løn-svik? (ɔ: lønlig »be«svikelse, — f. e. av en kasse), kassesvik.
Submis, yd-myk, under-kastet, bøjet, medgørlig. **Submissa voce**, med sagte røst.
Submission, underkastelse, under»danighet«, ydmykhet; (Dæmpelse af Stemmen), jfr. stilling, f., *spakning. Jfr. Dæmpelse; Sagte.
Submovere, skyte til side, drive bort, fjærne, rydde af vejen.
Subordination, under-ordning, »avhængighet«, hørighet (efter t. hørig?), hørsomhet (i * finnes højrsam, ɔ: „hørsom, opmærksom), lydighet, lov-l.; (militær), age, m., tukt, mans-t. Jfr. Respekt. **S—s-Feil**, krænkelse, overtrædelse av lydighets-»pligten«, av lydskyldigheten.
Subordinere, under-ordne. **S. sig**, fledføre sig (*fletføre seg, ɔ: give seg i forlåg, o). H. D. Jfr. Aftægt.
Subornation, lønlig tilskyndelse, forledelse; underkøpelse (til at gøre ondt), muting, f.? (til * mute, ɔ: „bestikke").
Subornere, lønlig stelle til, sætte i (en, at . . .); for-lede, -føre; køpe til, ved mutor (»bestikkelse«) få til.
Subpartition, under-indeling.
Subplantere, **Suppl.**, spænne krok for (norsk?); fortrænge, stikke ut (*stinge? eg. om kortspil). Jfr. Stikke (ub).
Sub poena præclusi o. s. v., se Præcludere.
Subrektor, under-styrer, -forstander (ved lærd skole).
Subreption, tilsnikelse.
Subrevision, nyt, gentaget gennem-syn.
Subrogation, insættelse (i stedet, i en annens sted), ny-val(g), ny utnævnelse (i den før omtalte avtråddes sted).
Sub rosa (i Fortrolighed, hemmelig), lønlig, under fire øjne. Jfr. Rosa, Fortrolighed.
Subsektion, under-avdeling.
Subsekvens, (det) efter-følgende.
Subsenior, næst-ældste.
Subsidialiter, i bak-hånd, (have) til *vare, — som varagn (n.), som næst-best (foreslås). Mots. principaliter, først, f. og fræmst, som best, — som hoved-forslag. Jfr. Sekundær.
Subsidier, hjælpe-manskap; pænge-hjælp.
Subsidium: *in subsid.*, i bak-hånd, til *vare, som (til) *varagn, at ta til.
Subsidiær, **-dial**, **-diel**, **-diarisk** (in Subsidium, el. naar det Første el. Bedste glipper), hjælpe-, *var-, næst-, nød-? næst-best, bak-hånds?, i bakhånden, andre-hånds el. -håndig? Jfr. Reserve. **S. Forslag** (modsf. Hovedf.), *var-forslag, var-framvarp (Lm.) (jfr. var-agn, n., v.-år, *vare-vår', -von), næst-forslag (jfr.

næst-forman), næstbest forslag, nød-f., hjælpe-f. (H. D.), ændrings-forslag. Jfr. Reserve.

Subſignatiøn, under-skrift, navns n.

Sub signo, under mærke.

Subſiſten(t)s, varighet; under-hâld, livsophâld, utkom(m)e, f.

Subſiſtere, leve, komme ut med, ha' utkomme.

Subſtribent, eg. under-skriver, -tegner; tingar (Lm.; som tinger f. e. en bok, et tidsskrift); for-køper, hâlder (av blad, tidsskrift).

Subſtribere, tegne sig (for „Bidrag"), *tinge (t. d. en bok), hâlde; deltegne sig. H. P. S. Jfr. Beſtille, Abonnere.

Subſtriptiøn, eg. under-skrift; tinging (jfr. Abonnement), under-skrivning, Lm., forkøp. Jfr. For.

Sub ſpecie, under skikkelse av, »skin« av, påskud, føre-bæring. Jfr. Skin; Pgaſtud.

Subſtantial, -tiel, »væsentlig«, »selvstændig«, for sig; kraftig, nærende. S.-Lønning, faste intækter, fast lønning, mots. Akciden(t)ſer, ɔ: uvisse, tilfældige intækter. Jfr. Sportler.

Subſtantialiter, »væsentlig«, i hovedsaken, efter sit hoved-innhâld.

Subſtantiv, navn, navne-ord. H. P. S.: selv-ord. Mots. med-ord, ɔ: Adjektiv (og Adv.?).

Subſtantiøs, kraftig, *dryg, nærende.

Subſtan(t)s, -tia, noget for sig, tilværende ting el. person (ikke egenskap, »akcidens« ved noget annet); en tilværelse (»væsen«); et æmne (H. D.), ɔ: „Stof", grun-æmne; kærne, innhâld(-et), det beste; den nærende kraft; tæl(e), n. »D'er godt tæl i den stejnen«. Jfr. Materie, Stof. H. P. S. foreslår grun-stand (efter sub og stans, stare). Stand ær jo imidlertid egentlig = at stå, men ikke = noget, som står. Gjenstand ær nemlig ikke norsk (Gegenſtand). I Subſtans, i rå tilstand. Blæk-S., blæk-æmne, ɔ: råæmne at lage blæk av. Subſtan(t)ſer, æmner, deler, grun-deler. Subſt. — Attribut (Akcidens), væsen — grun-egenskap. Fr. H.

Subſtituere, sætte, sætte in i stedet (for en el. et; jfr. Erſtatte og Remplacere); under-lægge, la' avløse. H. P. S.: istedsætte.

Subſtitut, isted-træder (Meyer, H. P. S.), avløser; under- el. hjælpe- (t. d. -lærer), *var- (ɔ: Reſerve-) f. e. klokker; underordnet medhjælper, (midlertidig) avløser. Jfr. Repræſentant, Stedfortræder, Suppleant.

Subſtitutiøn, insættelse i stedet.

Subſtrat, under- el. grun-lag; æmne (H. D.), tingen selv (tænkt i motsætning til sine egenskaper, „Akcidenſer", el. som underlag for dem, bærer el. innehaver av dem); det foreliggende tilfælle. Jfr. Underlag.

Subſtruktiøn, under-bygning (ɔ: at bygge og det byggede), grun-lag.

Subſumere (indbefatte), tænke sig, mene, forut-sætte, med-omfatte; (tillæmpe det særskilte, særlige, på det almene el. omvendt), under-ordne, henføre under; slutte længre (»videre«).

Subſumtiøn, forut-sætning, gisning, gætning, *von, f.; in-, under-ordning; undersætning.

Subterfugium, utvej, påskud.

Subtil, fin, ov-fin el. ør-fin?, *hår-fin, *hår-gran', *tyn', spæd, *gran; nøje, gløg, *var; listig, sløg, *snedog(i), fu'l; hår-kløvende, ordkløjvande? (til *ordkløjving), vreden, vringlet (»spidsfindig«); klok, fin, *kløftig, dyp, dyp-tænkt; fin, gløg, kælen, sår. Jfr. Sofiſtiſk; Spidsfindig; Delikat.

Subtraktiøn, fradrag.

Subtrahere, drage fra.

Sub una ſpecie, under én skikkelse (brødet, — uten vinen).

Subus (for t. Zubuß), jfr. Underbalance.

Subvaſal, under-le(h)ns-man (ikke underlænsman).

Subvenere, komme til hjælp, ta sig av, støtte.

Subventiøn, hjælp, stø(d)na(d) (stønna', y), ɔ: understøttelse. Jfr. Bidrag, Biſtand.

Subverſiøn, kul'-kastelse (*kol'-støjting?, av *kol'støjte), *omstøjting; undergang, for-fal.

Subvertere, kul'kaste, *kol'-støjte, vende op (»og«) ned på, ødelægge.

Sudatorium („i romerſk Bad"), svede-rum, -stue. H. D.

Sudle (føle, ſmøre til), *klasse, *klæsse, *klusse, *klyse, *klejne (dærtil klejnot, beſudlet). Jfr. Søle, Beſudle.

Suffeter, dommere (ɔ: riksforstandere — i Kartago. Jfr. hos jøderne).

Sufficient, tilstrækkelig, nok.

Sufficit, nok! ikke mere!

Suffigere, ved»hæfte«, vedfæste.

Suffiſance, tilstrækkelighet; pålitelighet; selv-godhet, -tilfredshet, -tillit; vigtighet (Fædrel., d.), selv-v., *storlæte, n., kryhet, kauthet. Jfr. Indbildſthed, Stolthed).

Suffiſant, tilstrækkelig; pålitelig; stærk, varig; kraftig, nærende; selv-god, *kry, *kaut, *byrren, *spræt, *byrg, *brat; (ſom Ros), jfr. Solid.

Suffiks, bak-stavelse (Meyer; motsat forstavelse). Se Præfix.

Suffokation, »kvæl(n)ing«, kjøving, *kværking, *stryping (av *strupe). Kvælje(e) i * ær = trykke, plage (om Sorg). Gl. n. kvelja (— kvaldi), pine. Jfr. **Kvæle.**
Suffraganeus, -gan-Biskop, under-biskop.
Suffragere, give sin røst (»stemme«), tale for, lægge godt for, lægge et godt ord in for.
Suffragium, røst?, val(g)-røst (»stemme«); samtykke; god mottagelse; medhåld. Sv. røst = Stemme. Jfr. **Stemme; Bifald.**
Suffusion, grumsing (gøre uklar, grumse), *grugging, gjørming, y (av *grug', *gjørme, f., d. e. grums).
Suge, suge (— syg — saug). **S. til sig,** suge at seg, drage å't seg. **Sugende Smaadyr i Søen,** såg(o), n. »Grunsåg«. **Suget** (ubsuget), sågjen(o).
Suge-, såg(o)-; mk. såg-barn, suge-barn, ɔ: Pattebarn.
Suggerere, ingive, -skyte, -blåse; *sætte i (en), forlede, lokke, få til. Jfr. **Inspirat.**
Suggestiv-Spørgsmaal, fange-spørsmål, *snare-snak el. spørsmål? (»besnærende« sp.). Jfr. **Sofismer, Fordreielse.**
Suguing, suging, f., såg(o), n.
Sui juris, sin egen herre, myndig.
Suite, Svite, følge, virkning (*værkning, -nad); følge, f.-række; samling; sammenhæng; framhald, n. (Fortsætt.), følgeskap, tjenerskap; efter-kommere, ætlinger. **A la suite,** eg. i følget; ikke (for tiden) tjenstgørende, i vænte-nummer el. på vænte-plas el. bare på vænte. H. P. S. **De suite,** i rad, en for en.
Sujet, ænne, kunst-ænne (H. D.), opgave; person, mænneske, ænne (som præste-, styrmans-æ.); undersåt (n. s. under-sat); jfr. **Subjekt. Mauvais S.,** *udyge, f., udygd, f. (jfr. „Dygenigt"), skarv, m. måtelig, dålig (dårlig) person. Jfr. **Daarlig** (*dåleg, sv. dålig). Sv. oduga, odoga. 2. underkastet, utsat for, -*næm (rus-, sot'-, frost-, is-næm).
Suk, Sybt, suk', m., stank, n. (av *stanke, *stånke, ɔ. stønne, puste, sukke sybt), and-varp, n. (gl. n. andvarpa). **S. af Smerte,** ank, n.
Sukcedere, følge efter; lykkes, have fremgang.
Sukces, held, lykke, fremgang; godt utfal, god virkning; utslag (»resultat«); (Bifald), god mottagelse, lykke (som f. e. et skuespil gør). **S. de circonstance,** lykke på grun av lejligheten (som fremkalte det, som talen ær om). **S. d'estime,** lykke på grun av (arbejdets) gode sider. **S. du moment,** lykke for øjeblikket. **S. de vogue,** lykke som mode-sak; l. på grun av forfatteren (højagtelsen for ham).
Sukcessis(u), følge, f.-række; ærbedsfølge, tron-f.; arve-følge, efter-følge (Molb.); arv, efterlatenskap. **S—s-Krig,** arvefølge-ufred, hærstrid om arvefølgen, tronfølge-ufred. **S—s-Pulver,** arve-(følge)-pulver (forgift). **Successio ab intestato,** naturlig arve-følge (uten »siste vilje«). **Suc. apostolica,** apostolsk rækkefølge. Fr. H.
Sukcessiv, -sive, senere, påfølgende; »grad«-vi's, efterhåndig? (ɔ: allmåhlig), efterhånds (H. P. S.), »trin«vis, stegvis? (sv. stegvis), lit efter lit, lit om sæn (O. V.), småningsʔ. Av småning, f., haves i * i småningom, ɔ: libt efter libt, og *småningom (uten »i«). Sv. småningom. Eller kan *småningom brukes som tillægsord i likhet med *lagom (*lugom), ligefrem, ubvortes, indvortes og andre måtes-ord? Jfr. ejn lagom hest, et likefrømt m.ske. Småningsʼ overgang, fremgang osv. vilde være i likhet med t. e. fælles bedste, måls el. undermåls bord. **S. Overgang,** overgang lit efter lit, langsom, osv. **Sukcessivt,** efter-hånden, *nåkot i hand. »Efterhand« (adv.) finnes og i sv., men ikke i *, som dærimot har etterkvart.
Sukcessor, efter-følger, efter-man; arvingi.
Sukcinkt, kort, k.-fattet, sammentrængt, få ord.
Sukkat (fyltet Citronskal), gyllen-skal. H. P. S.
Sukke, sukke(ar), *an(d)varpe, åkke(o); (tungt), kåse(ar, Lm.), kjåste(ar), kjaste, (-stre), *blåse (»*sukke og b.«), snærke (— snark). Jfr. **Stønne, Snøfte, Puste; Jamre, Klynke, Beklage.**
Sukker, sukker, n.
Sukkerfte (Drybseste), drysje, f.
Sukkulent, saft-rik.
Sukkumben(t)s-Penge, taps-penger (i retssaker).
Sukkurrere, komme til hjælp. **Sukkurs,** hjælp, frælse, bærgning, f. (bærging).
Sukkus, saft. *In succum et sanguinem vertere,* vende om (omskape) til kød og blod (ikke til saft og blod) (ɔ: gøre til utapelig — åndelig — ejendom).
Sul, suvl, f. (sugl, su'l, sovl, søvl). Gl. n. súfl. Sv. sofvel. **Med S. forsyne,** suvle. **For S. blottet,** suvl-laus. Dv. suvl-løjse, f. **God til S.** (saftig), *suvlog (syvlig, sylig, syvlen). **Med S. sybet** (fræsen, begjærlig efter det Febe), suvl-frøk(e), s.-møken(y), s.-ryr, -dryg.
Sulfat, svovel-surt salt, »vitriol«.
Sulfur, svåvel, n. Sv. svafvel.
Sulfuration, svovling (forbindelse med svovel). Til svovle. Molb.
Sulfurøs, svovel-blandet, svovlet.
Sult (Hunger), svult, m. (svålt, o, sylt,

svälte, o; gl. n. sultr), hunger, m.; (knap Næring), svælte, f. S. — Overmættelſe, jfr. »d'er stundom svængen og st. sprængen«.

Sultan, stor-hærre.

Sulte, jfr. svælte (— svalt); sv. svälta (svalt); gl. n. svelta (svalt). Efter H. D., som taler for svælte, finnes dette ord også i d. *. 2. = ſult(e-fød), svælte (-e). Dv. svælting, f. Mk. »dej få tære på talgi«, ɔ: har før fraadſet, maa nu ſulte.

Sultefødning, svælte-føder, n.

Sultetur, svælting, f.

Sulten, svælten, o (svulten, solten), *svang; hungrig (-ren), *hungrog; *skog-raken, *s.-sopen(oo); hå'l(o), ɔ: hul. Jfr. Hungrig, Graadig. S. blive, svængjast, *kjænne hungren, *hungre. »Dagarne længjast og *magarne svængjast« („nl. i Slutn. af Vinteren".).

Sulvarer, suvl-mat, s.-vare, f.

Sum (Beløb, lat. summa), tal? optal?, n. (d. e. det, sóm optælles el. ær optalt; mk. »ta tal på«, ɔ: optælle, ſummere), sam-tal (Lm., H. D.). De tal, som tilsammen utgør sam-tallet, heter da særtal (H. D.). »Et stort, litet tal penger«; »løpe op til et stort tal«; »gøre store tal«. S., også høgd (ɔ: Høide): »Det var hejle høgdi«, den hele Sum. S. af Dage, dag-tal.

Summa (Sum), sam(men)-læg? (av lægge sammen, nemlig flere tal til et; jfr. Beløb); samtal; kort omris (av en vit[en]skab), lære-bok. *In summa,* kort, med et ord. *Summa appellabilis,* på-, inankelig sum (stor nok for at tillate påanke til højere domstol). *S. summarum,* alt i alt (H. P. S.), under et, i det hele, i alt.

Summarisk, kortfattet, efter hoved-inhållet, sammendragen, avkortet (idet adskilligt springes over). S. Proces (kort P.), avkortet retter-gang (med iagttagelse av hovedpunkterne og hoved-formerne alene).

Summarium, kort in-håld (av et skrift), hoved-inhåld.

Summe (t. ſummen), *surre, suse(ar); (bulbre, ſnalke høitrøſtet), søgje (-de), søj(d)e (-de). Jfr. Rumle, Brumme. Mk. »dej søgde som i ej brøllaup(y)-ståve«(o). S. fig („formodentlig af Adj. ſum, ɔ: ſtille"), *kome i lag, jamne seg.

Summen, surring, f., su's, m.; (af mange Stemmer), søg, n., søgjing, f.

Summere, lægge el. tælle sammen, tælle op. Jfr. Addere.

Summering, sam(men)-tælling, optælling, sam-*tal, n. (til ta'l, n., Tælling, Optælling).

Summisſion, se Submisſion.

Summus episcopus, øverste biskop, over-b.

Summus theologus, ældste »professor« i »teologi« (på norsk ikke vel: ældste højskolelærer i trosvitenskapen, men heller »ældste præste-lærer«).

Sum(p)tuøs, *kostasam, *dyr; *gild, *ov-gild, staut, *grom(u), ødsel. Jfr. og Prægtig, Koſtbar, Koſtelig.

Sump (t. Sumpf), floe, m., fæ'n(e), n. (gl. n. fen), dye, f., dike, n., myr, f., kjær', n. (gl. n. kjarr, ɔ: Krat), kjøjte (kjøte), f., vejse, f. (gl. n. vejsa, sv. * vesa, vejs; jfr. Rubber, Dynd, Slam); blaut-myr, f., flye-m. (jfr. fly, n., grundt Vand, Vandpyt), går(o)-m., gysje-m., lå-m., skjet (ski-)-m., vå't-m. Jfr. Myr, Pyt. S., blød, *søkkje, f., s.-myr, -dike, n., -dye, f.; (dyb), dy, n. (jfr. Hængedynd); (dyb, liben), døvle(y), n., hå'l(o)-d.; (liben), si'k, f.; (liben, hvoraf det udſtrømmer Bæbe), myr-sike (-sik), n.; (ſtor), *stor-myr. S. med et Dække af Mos, måse(o)-floe, m. S. med ſtærk Mosvæxt, måse-myr, f.; (i Smaalenene og paa Romerike), måse, m. (altså som i dansk). S., ſom dannes ved en Kilde, *kjælde-myr. Vand, ſom kommer fra Sump, myr-vatn.

Sumpand, *saur-and, f.

Sumpig (meget blød), *sid, *s.-lændt; (fuld af Vand, om Landſtab), *vas'-kjænt, våt-lændt; *sidlændt; *myrot; (fugtig, om Marker), *myr-lændt (gl. n. myrlendr), *tjørnot; fænot(e), *søjlot, dikjot, *surpot, dæplot(e), degu(i)-lændt (av dege, i, ɔ: bævre, ryſte; dege, i, f. el. degu, blød Maſſe). S. Flade, myr-slettte(ee), f.; (paa et Fjæld), myr-kje'l, m. S. langſtrakt Fordybning, myr-kil, m., m.-gjote, f., m.-hals, m. S. Grund, dæpl(e)-mark, f. S. Land el. Strøg, myr-lænde, n. (-da, f.). Jfr. Kjær (Vandpyt). S. Mark(er), våt-lænde, n., rålænde, n. (jfr. rå-mark, ɔ: ſ. Mark), *tjørne-m., *myr-m. Fugtighed af f. Grund, myr-væte, f. Jernerts, ſom forefindes i f. Grund, myr-malm, m. Mos, ſom voxer i f. Grund (sphagnum og fl.), myr-måse(o), m.

Sumpjord (Dynd), fæn(e), n., fæne(e), f., vejse-jord, f., myr-j.; jfr. myr-måld(o), f., m.-mø'k, f., ɔ: „ſort og klæbrig Muld"; (fra udtørret Sump), *dy-måld, *dy-jord.

Sumpſneppe, myr-snipe, f.

Sumpvand, lå, f., l.-vatn.

Sumpvæxter, *myr-gras.

Sund, et, sund, n., trång(o), m., stræte, n. Jfr. Snævring, Gjennemgang. (Færgeſted), *sund, far, n., færje, f., sund-stad, m., færje-s. S., ſmalt, kjejle (kjøjle), f., no'r, n.; (langt og ſmalt), o's, m.

Mk. og *sund-man, færje-m.; sund-pæng, m., færje-tol', m., færje, f., ɔ: Farkoſt; *færje, ɔ: ſætte over.

Sund (t. geſund), *frisk, *frisken, friskleg, helsig (-sog), helseleg, *helse-stærk, *hejlsam, *hejl (»man-hejlt«; jfr. Helbred), hejlbrigd (gl. n. heilbrigðr); (Ting), *rejn, r.-dæmd; (ſom fremmer Sundheden), botsam, *frisk, frisken. **Den er ſund**, »d'er helse-bot i han«. Mk. helse-vejk, -laus, -løjse, f.

Sundhed, helse (ɔ: hælse), f. (H. D. taler for helse og mot Hilſen, Helſen), hejlbrigd, f. **Gavnlighed for S.**, helse-bot, f. (Sundhedens Forbedring, helse-bod, H. D.). **Middel til at bevare S. og hindre Sygdom**, helse-værn (H. D.), helse-råd. »Prøve mange råder«. »Vite råd føre ej sykje«. **Uden S.**, helse-laus, -løs. H. D.

Sundhedsbad, helse-bad. H. D.

Sundhedsbrønd, helse-brøn(d), -vatn, n.?, -kjælde?; h.-kilde, -væld. H. D.

Sundhedskollegium el. Kommiſſion, helse-nævn, -råd. H. D. Helse-råd f. ær i * = Sundhedsregler (og læke»middel«; jfr. Sundhed).

Sundhedsregler, helse-råd, f.

Sundhedstilſtand, helse-far, n.; helse-tilstand. H. D.

Sup (jfr. Slurk), su'p, m., såpe(o), m., skvæt', m., dåg'(o), f., våt', n. (øl-, mjølke-v.), dråpe(o), m., tår, m.

Super-, eg. over-, *ov-, *overs. **S.-fin**, eg. altfor fin, *oversleg fin, over-f. (H. P. S.; jfr. over-mægtig, -vældig); *ov-fin (ov-god), *framifrå fin. **S.-klog**, *ov-klog, over-k., *overs k. (inbildt); næs(e)-vis. Jfr. Extra, Overordentlig. Dette Super lægges ofte i en tvifolding, såsom norsk-norsk, dansk-d., ɔ: ſuper-norſk, osv. Jfr. fin-fin for ſuperfin (Dagbl., n.). Mk. også (dansk), pære-(ful', -dansk), råka'(o), råk-målt?, (dansk) topmålt. Av råke(o), m., ɔ: Topmaal. Jfr. og æld-(-gammel), ør- (-liten), ut- (-fattig).

Superb(e), *herlig, ypperlig, *gild, *ov-g., *grom(u), *staut, makeløs; stolt, hovmodig. Jfr. Fortræffelig, Udmærket.

Superciliøs, *borg(y), *kry, *stor-voren, *stor-fælt, -låten, *kaut.

Supereminen(t)s, for-rang, højere værdighet. Jfr. Fortræffelig.

Supererogation, over-skud av gode gærninger, overflod på dyd (efter katolsk lære).

Superficiel, overflat»isk«, -flatelig?, ugrundig, løselig. H. D.: overlig. D. * (jysk).

Superficies, over-flate, det ytre, utvendige (ved en ting).

Superfin, -klog, se Super-.

Superfluum, overflødigt, overflod.

Superfuſion, overgyt(n)ing, pågytn. Jfr. Infuſion, -sbyr.

Superieur, eg. højere; utmærket, *framifrå, ypperlig (jfr. Extra); over-man; foresatte; forstander, *råds-man (i kloster den næste efter prioren). **S—inde**, forstanderske, *råds-kone.

Superintendent, over-opsyns-man; biskop.

Superioritet, jfr. højhet, over-h., overmagt, over-vægt, for-rang. Jfr. Principat, Hegemoni.

Superkargo, over- (skips- el. far-)køpman (ɔ: som følger med til udlandet), i motsætning til under-køpman (der to kargoer haves på ét skip); lednings-mester (H. P. S.), farm-m.?

Superlativ, højeste-grad (H. P. S.); (uden for Grammat.), høj-tonende, dundrende, svulmende el. over-drivende, -dreven. H. P. S. **Superlativer**, høje toner el. højtoner el. overdrivelser. H. P. S. Jfr. Dithyrambiſk.

Supernationalиſt, blind lovpriser av sit folk, av sin folke-personlighet. Efter den »nationalitet«, lovpriseren tilhører, kan han da kalles norsk-norsk, svensk-s., dansk-d. osv. Jfr. Super-.

Supernaturalisme, Supranat., eg. tro på noget over-naturligt, over-sanseligt; overnaturlighets-tro, over-sanselighets-tro; åpenbarings-tro, tro på inblæsning (inblåsing), ingivelse ovenfra. Mots. Naturalisme og Rationalisme.

Super-, Supranaturaliſt, tilhænger, ven av overnaturlighets-tro, av åpenbaringstro (åpenbarings-troende el. ven?). Jfr. Supernaturalisme.

Supernumerær, over-tallig, over-fultallig.

Supersortøs, overflødig rettroende, altfor rettr., *overs r., blind-t.? bokstav-t.? Jfr. „Kulsviertro".

Superrevision, gentaget, nyt gennemsyn.

Superſtition, over-tro.

Superſtruktion, -struktur (ved Jernvei, modsat Jordarbeidet), over-bygning el. -byggelse? overgruns-arbejd el. -bygning. H. P. S.

Super-Tara, jfr. Tara.

Supinum (i Grammat.), overgangs-form (mell. gøre- og lide-form, „Aktiv og Passiv", nærmlig). H. P. S.

Suppe, supe, f., såd(o), n. (se). »Di flejre kokkar, di værre såd«. (S. af Vand og Mel, uden nogen Tilsætning), vas'-vælling, m. (f.). **S., tynd**, spa(d), n. „Jſær om Kjødſuppe". Gl. n. spað. Også i sv. og d. *. **Koge S. paa en Pølſepind** (tale vidtløft. om en Ubetydelighed), jfr. Snakke vidtløftig. **Til S. mænge ſig**, spa(de) seg.

Suppeske, mangjels-ause, f. *M. ær og (mat-)-slejv, f.

Suppleant (eg. Udfylder), næste-man, vare-m. (Lm.), over-tallig (man), avløser (L. Kof., H. D.), bakhands-man (O. V.), istedtræder (H. P. S., — bedre i alle fal æn stedfortræder, ɔ: t. Stellvertreter, jfr. Stedfortræder), vara-styri (O. V., Lm.). Mk. var-agn, n., vare-vat'(o), m., vare-vo'n, f., var-styre, n. Jfr. Reserve; Vice-. **S. til Ligningsmand**, var-likningsman. **S.-Valg**, se Supplement.

Supplement, tillæg, tilvækst, øk(n)ing, øksel, n., øksling, f.? *auking, *aukemon, *aukna', tilsætning, *fulnad (sv. fyllnad), *fylling, f., *ifylling, udfyldning (d. Fædrel.), skaute, m., vedskaute, skjøjt, m. **S—s-Ordre**, tillægs-»bestilling«, -tinging. **S—s-Valg**, utfylnings-val(g) (d. Fædrel.), eftermans-val(g)? el. bare efter-valg? Jfr. sv. fylnads-val.

Supplere, å-bøte (-te), ɔ: bøte på, øke, lægge til, gøre ful'-tallig, *ful'ne, fylle ut (Lm.) (*fylle talet«), ful'-gøre (Molb.); utfylle, i tankerne tillægge. **S—s**, *aukne. **Supplerende**, tillægs-, utfyllende.

Supplicere, søke om, be(de) om; bønfalle. Jfr. Ansøge.

Supplikant, søkende, bønfallende. Jfr. Ansøger, Petitionær.

Supplik(ation), bønskrift, f., bøne-brev, n., bønfal (til bønfalle). Mk. bønstad, m., ɔ: „Begjæring". Jfr. Petition, Ansøgning, Andragende,

Suppønere (eg. sætte under), forutsætte, gætte, tænke sig, gå ut fra, vænte, hålde for, *vone, *tvile.

Suppørts, rente-regning. J. L.

Supposita, -fitia, forbyttede, understukne, inlistede, uægte ting.

Suppression, undertrykkelse; hindring, stansing (-ning); fortielse, dølsmål, utstrykelse.

Suppuration, »røde«-sætning (Molb.), *vågdannelse, svælling, f. (at sår el. bol(d)e [kaun, svål, o], avsætter våg, »materie«. Jfr. Inflammation.

Suppurere (om Saar), »røde«, *varast, sætte våg (n.) (ɔ: „Vær, Materie"), bulne (som i * heter bolne, ɔ: *trutne), svælle (— sval, svolle'). **Suppureret** (Saar), *vara'. (Røde ær eg. = røjte, f. og røjte(ar), ɔ: faa til at raabne).

Supra, overfor. **Ut supra**, som ovenfor (sagt opgivet).

Supramundan, over-værdslig (over det værdslige); over-jordisk.

Supranaturalisme, se Supern.

Supremat, -ti, overmagt; -tak, overvælde (H. D., Molb.), over-højhet el. herredømme, overlegenhet; adels-vælde; overhøihets-ret (t. e. over kirken). Fr. H. **Merkantilt el. kommercielt S.**, handelsvælde. Allen. **Som har S.**, overvældig, overmægtig (H. D., Molb.). Jfr. Principat, Hegemoni.

Supremus, højeste; øverste.

Su'r, *su'r, ra'k (raka'); (**halv el. noget** f., surnet), *sur-voren, *kassur, *kasen (jfr. **Ankommen, Forbærvet**); (**umilb**), *sur: surt ve'r; syren, ɔ: surfeende. **S. blive**, *surne (dv. surning, f.), (ueg.), syre (-te); (**om Fisk**), *kasne, lågne(o), lægne (e), av lægen, ɔ: forligget, *sine(ar), *såne, *ulne. **S. gjøre**, syre (-te), syrke(ar). **S. Balle**, syre, f., sur-møse(y), f.

Suragtig, surlaten, *survoren, syrlig; *kasen, *kassur.

Surbenet, *sur-bejna, ro'sføt'? Til *ro's-fot, ɔ: Surben (fot med ro's, ɔ: Rosen).

Surbrød, *sur-brau(d).

Surbrænd, helse-kjælde? -brun'? Jfr. drikke for (til) helse-bot. Jfr. Sundhedsbr.

Surbitet, dauvskap, m., tunghørthed. Jfr. Døvhed.

Surface, over-flate, utside.

Surfisk, sur-, ra'k-fisk (r.-aure, -sild). „Bel egentl. gjennemløb"; jfr. *rake, m., ɔ: Fugtighed, Bæde, i Ting, som ikke ere rigtig gjennemtørrede, og isl. rakr, ɔ: fugtig. Også *pøkje-fisk. „Bel egentl. Pøkelfisk, af t. Pökel, holl. pekel, Saltlage".

Surhed, *surlejk.

Surintendant, over-opsyns-man.

Surkløver (*Rumex acetosa*), *sure, sure-gras, n., syre, f., *sur-syre.

Surkup (:coup), overstik (med trumf over trumf).

Surk(s)upere, stikke over (stikke trumf med trumf).

Surmelk, *skjør (skyr), n.. ku'r, m. Mk. lagge-skjør, ɔ: den fletteste Melk, paa Bunden i et Melkekar. **S., gammel**, kvite, f. **Ost af S.**, skjør-ost, m., *ku'r-ost. **Balle af S.**, skjør-møse(y), f. **S.-Sølb?** skjør-såppe, s.-sol', m.

Surmule, *mule, *mulke, *furte, *drunte, *kald-grine, tule(ar), syre (-te); jfr. **Grine. Surmulende**, *furten, *tulen, *mulken.

Surmulen, furt, m., furting, f.

Surmuler, furt, m.

Surne, jfr. Mugne og Sur. **Surnet lidt**, våmen, *kasen, lægna(d), e, *u'l.

Surnumerær (jfr. Reserve), over-tallig. Også *var-, *vare-: var-år, f., -styre, n., -vat(o), m.

Surplus, overskud, mere (H. P. S.), rest. Se Supernumerær.

Surprise, over-»raskelse«, *luring, overfal; (**at bære el. blive overrasket**), jfr.

sjetring, klomsing, mål-binding? (ɔ: at være målbunden), vetskræmthet, forsjamsethet (forsjamsing?), himmelfallenhet. Jfr. **Forbauset, Bestyrtset, Forblæsset.** Av de norske ord for disse fræmmede skulde vi hær have navneord med lidende, »passiv«, mening. Endelsen -»ing« (klomsing) ær mere vellydende og mere norsk æn -»het« (klomsethet), men -»ing« vil vel medføre forestilling om gærning, om at klomse, sjetre, med mindre vi ved klomsing o. s. v. kan tænke på den, som gærningen at klomse utgår fra. »Jeg kom mig af (efter) klomsingen«, = av den kl., som man havde påført mig. Jfr. **Overraskelse, rumpling**; **Forfærd.**

Surre, 1. (binde), *surre. **S. til, om, (ombikle, ombinde med Traad)**, *surre, vire(ar), virre(i') (sv. vira), *røjre, *røjrge. »Røjre ejn ångul(o)«. »Han gjek med ejn røjrd (el. fæsla') fot«. Dv. røjring, f., røjrge, f. **S. (befæste) Tougværk med Slid**, svarve, ar. **S. fast**, snøre (-de). Jfr. **Bikle**; **Binde fast.** 2. (fumme, fuse), *surre, *snurre, *dure; *tjote (tute); kveve (— kvejv — kveve', i'). Dv. kveving(i), ɔ: furrende Lyd. Jfr. **Buldre.** **Surrende Lyd af el. som af Skovbier**, humle-sång(o), -tåt(o), n.

Surren, *surring, *sus, m., tjoting (tuting), f., søjding, f.

Surrogat, nød-hjælp, nød-middel; avløsning (av, for), avløser (som træder i annens el. annets sted). Mk. brånøjte, n., brå-fænge, n., -fang, n., brå-skjøjte, n. „Nødmidlerne for Kaffe". (Asbj.). Jfr. **Reserve**; **Nødmiddel, Erstatning.**

Surfeende, *furten, *sur, *survoren; syren, ɔ: sur-lynd (jfr. **Branten**). **S. Pers.**, (en) grin, m., græt', m., furt, m. Jfr. **Surmul.**

Surstof *(Oxygen)*, ilt (H. Kr. Ørst.), sur-sømne?, livs-luft. (Kvælstof blir da vel dødsluft?), *sur-to? Jfr. **Vandstof** (brint) og **Kvælstof** (»kvælt.«). (Ilt, brint, kvælt ær noget vilkårlig laget. Molb. har dem ikke).

Sursum corda, eg. hjærter opad!; løft(er) sinnet, hjærterne!

Surt(u)ut, over-kjole, -kappe.

Surveillance, årvåkenhet, påpasselighet; opsyn, vakt, tilsyn.

Survivance, over-levelse; håp, *von, løfte (om at få sembed el. annen stilling efter sammes nærvær. innehaver). Jfr. **Expectance.**

Surøjet, *sur-øjgd, *sår-ø., *raud-ø. Gl. rauðeygðr.

Sus og Dus, svarm (sværm), m., ras', n., rassing, f. **Tumle sig i S. og D.**, *rute (sv. ruta, d. rutte), svåle(ar). Jfr. **Sværme og Lystig. Som lever i S. og D.**, *rassar. Jfr. **Sværmer.** **Sus af Bind og Sygang**, marm, m. Jfr. **Bruse** (*marme). **Levnet i Sus og Dus**, ruting, f. Mk. svå'l, m., **Støi, Tummel.**

Susceptibel, mottagelig (for), til-gængelig.

Suse, *suse, *bruse, *dure; tjote (— taut; dv. tjoting); kveve, i (se **Surre**, jfr. **Hvine**); (furre, som naar noget syder; **Lyd af kogende Gryde**), *sjode, søjde (-de). Dv. søjding. **Susende Lyd**, su's, m., dur, m., tå't(o), n., te't(y), m. (gl. n. þytr), såd(o), n., søj(d), m., søj(d)ing, f., o's, m. Jfr. **Brusen og Buldre.** **S. Lyd give** (fuse), *sjue (sjoge), *sjode. Jfr. **Bruse.**

Susen (**Støi, Tummel**), så'g(o), n., sol', m., ol', m., older, m.; (furrende Lyd), søjding, f.

Suspekt, mistænkelig, mistænkt.

Suspendere, hænge op, hålde svævende (*svivande, ɔ: flygende, flagrende); sætte ut, opsætte, bie med, h. inne (ær vel t. innehalten), *halde atter, *h. at-i; (fine Betalinger), stanse med; la' stå derhen, la' være uavgjort; (Embedsmand), sætte ut av sembeds-virksomhet, midlertidig avsætte, forbyde (N. N. »er forbudt at forrette«), frasætte (til skilna' fra avsætte), H. P. S.; (en Lov), midlertidig hæve, la' hvile el. sove (som i Sparta efter slaget ved Leuktra), utsætte? (dens virksomhet til en senere tid).

Suspendu, utsat; ugyldig (midlertidig).

Suspension, ut- el. op-sættelse, stans for en tid; tvil-rådighet; spænning, uro; vænting; midlertidig avsættelse.

Suspensiv, utsættende, for en tid (veto).

Suspensorium, bære-bind, -pung, »brok«-bånd.

Suspicion, mis-tanke, -tro.

Suspicios, mis-tænksom. Jfr. **Mistanke, Mistro.**

Sustentation, underhåld, livs-ophåld, røkt, f.

Sustinere, *bælle (-te), utstå, hålde ut, stå det (over). Jfr. **Udholde.**

Sut, *tåte, f. („Patteklud, Pattebøsse").

Sutenere, se **Soutenere.** **S. sig** (om Priser), hålde sig, ikke dale, ikke gå ned.

Sutien, se **Soutien.**

Sutur, søm, sømning (H. P. S.), sy(n)ing, saum, m.

Suveræn, **Suverænitet** } se **Souv.**

Suzerainetè, se **Souz.**

Svada, overtalelse (som person, — gudinne); overtalelses-gave, veltalenhet, flytende tunge, fl. mål-føring? (»foredrag«, t. Vortrag), *let-mæle (av *let-mælt); tale-strøm; snakke-tøj, *munty (ɔ: -tøi), »mundlæder«. Dette »flytende« ær jo ellers

mindre norsk. Jfr. i * kring-mælt, -målog, -svallande, kring-kjæfta', *ord-vis', *let-mælt.

Svadela, se Svaba.

Svadſe, *rnavle, struple(ar; dv. strupl, n.), rjoe(ar), *rjone, *skroe, *skrone (skrope); (fagle, om Fugle), *skrate, *skrikke, *skrækje, *skvatre.

Svadſer, mar-mæle, m. Jfr. Snakker, Baaſer; Ordgyder.

Svag (af Kræfter, ſtrøbelig; ſygelig), *kle'n, *klenvoren, klensleg, klenfingen; *låk, *ring, »r. med helsa«; *harkal (-kot), harkeleg; *skra'l, skrælen, *skarken, *skarren, *skarven; *arm, *lasen; *piren, *kvæden, *nuskeleg, *ruskeleg; pejlot (pejlal, -len, pejle-fængen, — av *pejl, m., Brift, Sprække), kløk', *u-dygdig, aumleg (ømli'; gl. n. aumlegr); *vejk, vejkleg, -*voren, *vå'k (sv. * våk, våker, d. * vaag), væk', kraft-laus, magt-laus, måt'-laus, *krank, krakeleg, krakot (av krake, m., ɔ: Stakkar m. H. t. Kræfter); *let (kost, kar); tuslen (tutlen); vesal (»når ejn vesal får vald, vejt han inkje atterhald«), *væsen (vejsen; sv. * ves, vesen); (løſt ſammenſat), *lasen, las(a)leg; (uſtikket til haardt Arbeide), *lasen (lassen); (ſom formaar libet), u-ævlog(e); (ſom ikke holder længe ud), u-trottog(oo); (ſpæd), umagsleg, umansleg; (ſom har faaet en Feil el. Skade), *vejl; (vanbig, om Drikke), *tun'. **S. el. blød af Karakter**, jfr. dottet, god-fjottet, fjottegod; (Perſ.), dot', m., god-fjot, -sau, tul', m., -tulle, f., -fjolle, f. **S. af Hukommelſe**, *gløjmen, *u-minnog. **S. i Haand**, *vejk-hændt, hand-vejk (mots. hand-stærk). **S. i Hoved, af Helſe**, *hovud-vejk, *hælse-v. **S. paa Hørſelen**, dum-højrd. **S. af Ømhed i Lemmerne**, u-mjæl'(e). **S. blive**, *skarke, *kløk'ne. **S. og uſpſel være**, jfr. »gange som ejn skugge«; »han væ'g(e) inkje mange mærker«. **S., ſygelig, Perſon**, vejling, m., skræling, m., nusk, m.; (af Kræfter), vesling, m. **S. Side** (ømt Sted), jfr. mejn-stælle(e), n. **Den ſvage Side**, *såre-sida (Lm.). **S. Stemme**, *lågt mål. Mk. låg-mælt. **S. Syn**, dem-syn(i'), f. **Svagere gjøre**, vejkje (-te); (ſvagere blive), vejkne, ar.

Svagdrikke, tynning, m., tun'-dryk', m. (tun-drikkan, tyndrik). Jfr. Tynd.

Svagelig, vejkleg, rejgal, bejgot, helsevejk. Jfr. Sygelig, Strøbelig, Skranten.

Svaghed, kraftløjse, f., magtløjse, f., dugløjse, f., kle'nskap, m., kle'nhejt, f., klenlejk, m., vejke, f., vejklejk, hark, n., vesaldom, m., -skap, m., vesåld(o), f.; u-mægd(e), f., u-mægje(e), n. (jfr. Afmagt, Vanmagt); (jfr. Svækkelſe), bejg, m., vanmagt, f., armod, f.; (Sygdom), tilfælle, n., onde (i halsen, magen osv.); (Legemsfeil), pejl, m. (S., aandelig, jfr. Libenſtab), sykje, f.; (indvortes, med Afkræftelſe og Mathed i Lemmerne), ro's, f. (jfr. mo[d]-sot', f.; „formodentlig til *mod, ɔ: mat"); (langvarig), van-helse, f. (gl. n. vanheilsa). Dærtil vanhelsog; jfr. Skranten. **S., tiltagende**, vejkning, f. **Af S.** (el. Vanførhed) **jævnlig faldende**, krak'-sæt'(e).

Svagſynet, dem(i), dem-synt, dem-øjgd; (ſom let ſer feil), *rang-synt; (ſom ſer uthydelig i en vis Afſtand), *over-(y)-synt (ivi'-synt). **S. blive**, demmast(i') på syni (dømmes på s.).

Svaie, ride (— rejd), rugge(ar), vagge(ar), reje, rege(i'), ar, *rejle(ar), *ránke (»ranke«), *svage. **Svaiende Bevægelſe** (Svaien), rejl, m., svag, n., ránk, n., vagging, f., rugging, f. Jfr. Slingre, Rave, Valle, Gynge.

Svaierum, svev(i)-rom, n.

Sval, *sva'l, *kjølen; *kald-kjølen, kaldleg. Jfr. Kjølig.

Svalgang (Gang, Forſtue), sva'l, f. (svål, o), gang (gång), m., *ut-dør, y (eg. den ytre dør), dør(y), f. (ɔ: eg. Dør).

Svale, at, svale(ar), *kjøle(-te). **Svales**, svalne(ar), svalast.

Svale, en, svale, f. **S. med tvetvet Stjert**, stubbe-svåle(o), f.

Svalerede, svale-rejd, n.

Svalgang ved Bygning, lån, f., lang, m. (jfr. lang-sval, f.), redar(i), pl. f. (rea, readn; gl. n. rið, n., Trappegang).

Svaling, -ning, kjøl, m., kjøling, f.

Svalme, *svalne, kolne(oo).

Svamp (Paddehat), sop', m. (sv. supp og sopp, isl. sveppr); (Søſvamp), svamp, m.; (haard, paa Træer; ſom kan beredes til Fyrſvamp), knyske, f.; *kvite-knjosk, kjuke, f., *kniv-sop'. Mk. *sop'-råten, ɔ: raabben ſom Svamp. Jfr. Fyrſvamp, Fluesv., Træſv., Paddehat.

Svampet, -pagtig, *hullet, *laus, håsen(o), råven(o), føjren, pusen (posen; sv. og d. * pusen), fo's, utæt, soppot? soppen (O. V.), ɔ: »svampet«. Jfr. Porøs.

Svands (t. Schwanz), *hale, m., *rove, f., rumpe. Jfr. Hale.

Svane, *svane, f., svå'n(o); fl. svaner.

Svang (om Korn, Kjærneløs), *sløg (sløgt korn, jfr. *slyt k.), sløg-mata(d), blantkorn, lite' m. Sv. * slö; d. * sløj. **S.** m., lite' m. **blive** (ſtandſes i Modningen), sløjme (-de), sløjse. Sv. * sløjm, sløjmsid, ɔ: ſvangt Korn. **S.** (hungrig), *svang; *tom? Mk. **ho'l**, in-ho'l; holen(o'), ɔ: hu'l.

Svang: gaa, være i S. (t. im Schwange gehen, seyn), være i bruk, være gængs.

Svange (Laarkrig paa Dyr), nåre, m., svange, m. Jfr. Lyste (paa Mennesker), røjr, f. Gl. n. nári.

Svanger (t. ſchwanger), *diger, *om-hænder, fræmmeleg, *barna', *halda', vejkleg, *tjuk'; (finere udtrykt), *så farande, så vori. Jfr. Frugtſommelig. I sammensætn. ær frukts. for langt. Bedre var vel diger, som i * ær = fruktsom. Altså vel: uhel(d)s-diger, skæpne-d. Jfr. sv. ödesdiger, også ödesfull.

Svangerſtab: de ſidſte Dage af S., væntar-døgerne, n. pl. »Ho gjeng på væntar-døgrom«, ɔ: „hun venter daglig sin Nedkomſt". Mk. Svangerſtab og ſvanger, siger Molb., er „udanſke Ord, ſom kun høres i ſlet Talebrug og i reen danſk Stiil undgaaes".

Svar, svar, n. **S., fortrædel. el. ubudſtabsfuldt,** *mejn-s.; (gunſtigt, paa en Begjæring), ja-gjæve, n. (gl. n. jagæfi). Jfr. Samtykke. **Klog til at give S.,** *svar-vi's. **S. ſkyldig; for S. forlegen,** *svarlaus. **S. paa Tiltale give** (møde **Ens Angreb**), *an-stæmne.

Svare, *svare: »*s. til, for«; »*s. skat«; *svare, gi genlyd. »Dæ svara' att'i ſjælle'«. **En, ſom ſkylder at ſ. for en anden el. for et Selſkab,** *svars-man.

Svare (ſaare), *svært.

Svarre, Svarve („forældet"; nu breie, t. brehen), *svarve. Sv. svarfva.

Svart, *svart. Efter Molb. ær svart ikke engang i ren dansk forældet. Det finnes i Svartalf (-alv), Svartbag („et Slags Maager"), Svartside („en almindelig Art af Sælhunde"); derav svartsidet. Dertil ær det skjult tilstede i (at) sværte og Sværte.

Svavitet, »liflighet«, ynde, søthet, elskelighet. Jfr. Ltflig.

Svecisme, en, svenskhet (sv. mål-egenhet, inlemmet i annet mål).

Sved, svejte, m.; (ſvært Arbeide), *svejte. Gl. n. svejtr. Sv. svett. Mk. svejtebrå't(o), n., ɔ: Udbrud af S. el. Anfald af Svedning; s.-brune(u'), m., ɔ: Damp af S.; ogſaa om S. i Birkn. paa Klæderne; s.-dråpe(o), m.; s.-duk, ɔ: Svedebug, Lommebug; s.-laug, n. og s.-bad. n., ɔ: ſtærk Svedning; s.-plag', n., ɔ: Udtæppe over Ryggen paa en Patheſt (Klovheſt); s.-ri, f. el. -flage, f., ɔ: ſtærkt Anfald af Svedning; svejt', n., ɔ: Svedning; Arbeide el. Anſtrængelſe, ſom driver Sveden ud; svejt', ɔ: ſvedende, vaad af S. **S. paa Fødderne,** sko-brune, m. **S.** (Svedſtum paa Heſte), skjør, f.

Svede, svejtte(ar), svejte (-te). Gl. n. svejta. Sv. svettas. **S. ud** (pible frem), *tyte (-te) ut (som gummi). **Som ſveder meget el. let kommer i Sved,** svejtal (-tål).

Svedebad, svejte-bad, n.

Svedekur, *svejte-*åtgjær' el. -*vedgjær', f. Jfr. Kur.

Svedemiddel, (ſvedbrivende), *svejte-råd? Mk. pryssing, m., „Svedebrik".

Sved(j)eland, *bråte-land, o (dær de har brænt og siden såd korn), *svede(i)-land, s.-brænning, f.

Svedning, svejtting, f., svejt', n.

Svedt, *svejt(t).

Sveie (bøie, „forældet"), svejgje (sveje, svøje) (-de). Jfr. *svejg, m., tynd, bøielig Kviſt. Gl. n. svejgja.

Svei(g)rygget (hulrygget), sejl-, sa'l-ryggja', sa'l-fat' (hest) (»sadelf.«), kjejk i ryggen. Jfr. Indbøiet.

Sveiſe (Jern; t. ſchweißen), *sjode, *sjøde (ɔ: ſyde, koge), *svejse (som altså eg. ær tysk).

Sveisning, sjo(d)ing, f. (sjø[d]ing), såde, m. (av sjode), svejsing?

Svend (ugift Mand — „modſvarende Mø", „forældet"), i * svejn (også uttalt svenn); (Tjener, „forældet", i danſk neml.), i * svejn; (ublært i Haandværk), *svejn.

Svibel, se Zvibel.

Svide, Svie (uvirk.), svi(d)e (— svejd — svede' og svidde — h. svid'). Siges om mat, korn, gras, om hete og kulde, også på kroppen. **Svies af,** *skine. »Graset skjejn av«. Jfr. Fortørres.

Svide (indvirk., = affvie, brænde), svi(d)e (-de, — svid'). I dansk-norsk og delvis i * ær formerne av disse to ord blandet sammen. Efter likheten med andre ordpar av samme slag, skulde det uvirkende svi(d)e ha stærk, det andre svi(d)e svak bøjning. »Han sved (svej') håret« ær d. s. s. at sige: »han flød (*flaut) timmeret«, »han falt granen«. Men »såret svidde« (for sved, svej) ær d. s. s. at sige: »timmeret flødede« (*fløjtte), »granen fæl(d)te«, — for fløt (på elven), fal't. Jfr. min »Håndbog« osv. § 440. Se ovenfor under Ryge og Røge. **Svedet Plet** (Jordſtykke, ryddet ved Afbrænding), sve(d)e(i'), f. Jfr. svede-land(i'), -brænning, f. Jfr. Svedjeland.

Svidning: af S. lugte, *sængre; seme(ee). Jfr. isl. sangr, ɔ: ſveden, og t. sengen. Dv. sængre, f., ɔ: Lugt af noget, ſom ſvider el. brænder. Jfr. sængre, f., ɔ: Damp af Brande el. brændte Ting paa Ildſtedet, og se'm, m. Se Damp, Lugt.

Svie (ſviende Fornemmelſe), svide (svadda, svådå, svåe) (i'), m., svi(d)ing, f., hete(i'),

m. Mk. *svi'e-ri(d), ɔ: Anfald af S., også *svie-flage (svee-f.), *svi(d)ing, ɔ: Affvidning, Forbrændelſe, Svie, Smerte; *sve(d)-jarn, ɔ: Jern til at ſvie med, ifær Mærkejern; sved(i)-mærke, n., ɔ: indbrændt Mærke; s.-smak, m., ɔ: ſveden Smag; s.-tæv(e), ɔ: Lugt af noget, ſom er ſvedet el. brændt.

Svift („bølgende Bevægelſe for Vinden"), bla'k, n.

Svifte („bevæges hid og did af Vinden; blæſe ſtærkt"), *blake, *blakre, *blikre, *blikte, *brage, *bragde, *bragle; jfr. syfte (-e), ɔ: „vifte, ſvinge, ryſte", brøfte.

Svig (Falſkhed), sve'k(i'), n. og f., farkefærd, f.; (Snyderi), kjælter, n. Jfr. kjæltring, m., ɔ: Snyder. **Fri for S.**, *sviklaus. **Bide ſig frifør S.**, jfr. »have rejnt mjøl i påsen« (o). Jfr. Bedrag, Bedrageri.

Svigagtig, sve'k-ful', sveksam(i', svekal, i, svekot); fu'l, *falsk, fu'l-kyndt. Jfr. Lumſk, Lurende.

Svige (ſlaa feil, ikke holde Prøve), svike (— svejk); (ſkuffe, beſvige), *svike; (ſnyde), kjæltre, ar. **En, ſom ſviger**, svikar, m.

Svigefuld, sve'k(i')-ful, sve'ksam. **S. i Strid**, stæ'l-vik, ɔ: ſom *stæler ſig til f. Eg. at bruge Kniv. „Maaſte for stelvig«. Jfr. Lumſt.

Svigerbroder, se Svoger.

Svigerdatter, såne-kone(o'), f.

Svigerfader, -**moder**, -**ſøſter**, -**broder**, -**ſødſtende** (?), *vær(e)-far, -mor, f. (Fr. Bg.), -søster, f., -bror, -søsken(y, i).

Svigerforældre, *vær-forældre.

Svigerinde, vær-søster, f. (Fr. Bg.), brorkone, f. (»oftest« bro'-kåne), kone-søster (Fr. Bfd.). **Svigerindes Mand**, *vær-søster-man.

Svigerſøn, må'g, m. Gl. n. mágr. Sv. måg. Jfr. Beſvogret.

Svigte (bøie ſig, ſlaa feil), *svigte (sv. svigta, gl. n. svigna), svege, i (at adskille fra *svike), *ljuge, *falle frå, skreke(i'), ar; gi sig; *rakne (ɔ: trævles op), *dragne, rette seg ut, tågne(o), sletne(i'). »Skjælm, som raknar!« ɔ: S. hede den, ſom ſvigter! »Ejt mærke, som inkje lyg« . Dv. *svigt, f., ɔ: Bøining, Bøieligheb. »Gi svigt«, ɔ: give efter for et Tryk, labe ſig bøie, bugne. **S. Seil**, syfte(ar), ɔ: „indknibe Kanterne paa et Seil". Jfr. Svøft. **S.** (opgive en Sag), vikle, ar.

Svik' (Tap i et Lufthul paa en Tønde), svik', m.

Stikkel, -**kler** (paa Skaftet af Strømper; t. Zwickel), *svikkel, -klar?

Svime (Bevidſtløshed), *svime, m., uvet(i'). Bare i talemåten: slå, liggje i s. (l., falle i uvet).

Svime, at, *dåne, *ørne, orne. Svime i* ær: „give Svimeſlag". Jrr. Beſvime.

Svimle (blive ſvimmel, faa Anfald af Hovedſvimmel), svimre(i'), ar (svimle, sumle, sundle, sulne); ære (-de), bli hø- (hovud-)-galen, *ljone(ar). **Tilbøielig til at ſ.**, svimrog, øren.

Svimmel, en, svive, f., ær, n. (jfr. sv. yr, fortumlet).

Svimmel, *øren, hovud-ø., *ær, *svimrog. (sumlog, sundlog); *vimlen, *sviven; *hovud-vejk (ɔ: ſom let ſvimler, modſat *h.-stærk). »Den, som er øren, fær inkje klyve høgt". Jfr. Forſtyrret, Fortumlet. **Som ikke er el. bliver ſ.**, u-svimrog. Lm.

Svimmelheb (Tilbøieligheb til at ſvimle), svimring, f., ørske, f., hovud-orar, m. pl. (-orom), hovud-ørsle, f., h.-tun' (-turn), n.; (Anfald af S.), svimre(i'), n. (svimr, svimbr), svive, f., vime, m., ær, n., hovud-ær, -ørsle, -ljon, m., ær-flage, f.

Svin (uden Hensyn til Alder el. Kjøn), gris, m., svin, n.; (urenligt M.ſke), *gris (også 1. ſkjødesløſt, 2. vrantent M.ſke). Se Gris. **Hunſvin**, (ſjælden) su, f., (ofte) sugge, f., syte, f., purke. f. **Svins Leieſteb**, grise-bol, n. **S.s Huggetand**, grise-tån, f. **S. føbe** (til Verden), *grise (ar). **S. ringe** (at), *nuvre, *knavre, *knæppe, *vrante, *rane. **Ringen kalles rane**, m. (for rane-knap? gl. n. rani er = Tryne), *knap', *knæppe, n. **Som S. røbe**, *grise, *svine. Dv. svining, svineri? **Have S. paa Skoven** (være halvgal), jfr. ha en skrue løs.

Svinagtig, *griseleg.

Svinde, f. ind (t. ſchwinden), kværve (bort — kvarv — kvorve'), *forgangast, trjote (tryte, — traut — tråte', o), *laupe saman el. i hop (jfr. Forſvinde og Indſvinde); smågne(o); *ryrkast, *ryrne, *skræ(d)ast, *svængjast, tår'ne, o' (gl. n. þorna), tvine (ar? sv. tvina), tværre (— tvar'; gl. n. þverra — þvarr); skræppe (— skrap), skrøkke (— skråk, o), skråkne(o - ar), snærke (— snark), snærpe (— snarp); (bli smal), mjåne; (mager bitve, vantrives), *træsle; (om Hævelſe), svane, ar (»tråten[o] hæve svanat«), svangne(ar), svene(i, -ar); (ophøre), *falle av. Jfr. Skrumpe(s) ſammen, Krybe ſ., Snærpe, Krympe. **S. ind pludſelig**, tvær-tynnast (-test). Jfr. Mager, Pludſelig. **S. ind ved Kogning**, *koke in; (ved Tørren), tår'ne i hop(o). **S. hen**, hen-svinde. H. D. **Som let ſvinder ind**, *skrøkken. **Svunden ind**, *skrokken.

Svindel, svimring (Lm.), f., ørske, f.,

letsindig, æventyrlig adfærd, slump, m., fant, n. (»fare med f.«, ɔ: fare med Narreſtreger el. Fuſteri). Mk. og fante-skap, m., fante-stel, n., f.-færd, f., f.-læte, n., vind? blæring (ikke -»eri«), vindighet, skrøjt, n., fusk, n., fusking, f. Egentl. Svimmelhed. Se dette ord. Jfr. Spekulation, Humbug. **Aktieſvindel**, lo'tlags-vind?

Svindelforretning, slump-handel, -foretak?

Svinden (Indſv.), kværving, f,, *tværring, *skrøkking; sværg, m.

Svindlende (Handel), ut-blærad h. Lm.

Svindler (t. Schwindler), jfr. vind-maker? blære, fant, m., *skrøjtar, *fuskar, æventyrer, lykke-frister. Jfr. Praler, Skalk.

Svindſot, tæring (*tærels, n.).

Svineblom, se *Senecio vulg.*

Svinebug (Bugflæſt i ſmale Strimler), kve(d)-ål(i'), m. (kvæ-ål; gl. n. kviðr, Bug).

Svinebørſte, grise-bust, f.

Svinefedt, *smolt, n., *svine-smør.

Svinehjord, svine-, grise-flok?

Svinehyrde, grise-(h)juring (Lm.), -gjætar.

Svinekuld (f, ɔ: Kuld Griſe), svine-bøle, n., grise-b.

Svinemelde (*Atriplex patula*), svine-kål, m., svine-mælde(Sør.). Gunnerus: mjølne.

Svinemelk (*Sonchus arvensis*, Bægt), blaut-tistel, m., dylle (dyndle, dulle, dille, dil, purke-dille).

Svinenatur, grise-lag.

Svinepoliſt, jfr. *støjre-fu'l (av staur, m.), ɔ: noget plumpt, men ogſaa ſlu og liſtig, *purke-fu'l. Mk. og bonde-fu'l.

Svineraſe, *grise-slag.

Svineri, griseskap, m. (Lm.), grise-fær(d), f., ɔ: „ſvinſt Adfærd", svining, f.? (til *svine, ɔ: „ſøle, rode ſom Svin").

Svineſtikkelſe, griseskap, n.

Svineſtald, -ſtt, *grise-hus.

Svinetang (*Fucus vesicul.*), se Blæretang.

Sving, sving, m.; (Omſvinging, Dands), svejv, m.; (Bugt, Bøining), *sving, kjejs (kis), m. Jfr. kjejsot, ɔ: med Svinger (kroget, bugtet). (Hvirvel), sværv, m.

Svinge (ombreie, hvirvle), svejve (-de), sværve(ar), sværvle, vejve(ar) (f. Eg. Slibeſten), *dra', *snu; spinne (— span'), tulle(ar), snøre (-de) (*snurre); (vifte med noget), vinke(ar), vejve (vejfte), svejve, *svinte (»han gjeng og svejvar med staven«); (holde i en ſvaiende el. viftende Bevægelſe, f. Eg. ſtøvede Klæder), syfte (-e); (ryſte, renſe ved at ryſte), syfte, drøfte (dv. syfting, drøfting); (ſætte i ſvingende Bevægelſe), *disse (d. seg, ɔ: gynge). »D. ejt barn«, ɔ: dysſe. S. (Sværd, Kniv), *rej(d)e, ɔ: holde rede, færdig. S. (indv. og uvirk.), *svinge, ar, svejve, ar; (uvirk.), *svive. **S. ſig rundt**, svejve seg. **S. ſig op**, kome op i høgdi. **S. med Armene**, slængje arma(r)ne. **S. med Haanden**, slætte med handi. **S. el. hugge i Luften** (f. Eg. med en Kjæp), vinke(ar). **S. hid og did, frem og tilbage**, *rejle, *reje, rige; kjejme, kjeme (ki-). Jfr. Svaie. (Gaa i Bue el. Cirkel), svarve, ar (»s. i kring«). **Svingende Bevægelſe**, vejving, f., svejv, m., svejving, f., *sviving.

Svingel (*Lolium temulentum*), skja'k, n. (sjeak, skerak, skjæraks; jfr. gl. n. skjaðak), svimling, m.; (*Lolium perenne*), rejn-skjak. Gunn. 2. (at breie noget omkring med), svejv, f., vejv, f., vind, f. **S. breie**, vejve, svejve, dra(ge), snu.

Sving(e)rum, svev(i')-rom, n., *svinge-r.

Svingle, *sjangle. Jfr. Rave og Vakle.

Svinguing, vink, m.; (Omhvirvling), *svinging, sviving, f., svejving, f., *kejsing.

Svinke, *vime(ar), *vimre, *svinte, *svinse, *svanse, *tulle, *vingle. Jfr. Vimſe.

Svinkeærende, svint-ærend, f., *snøg'-æ.

Svinſk, svinsleg, svinot, svinefængen, griseleg, svinsk; svine-, grise-. **S. Adfærd**, grise-færd, f.

Svip (et Øieblik, ſtor Skynding), jfr. Øieblik.

Svipærende, jfr. Svinkeærende.

Svir, svi'r, m., sviring, f., dryk', m. **Tilbøielig til S.**, *sviren. **I S. og Sværm leve**, *rute. Jfr. Sus og Dus.

Svire, *svire, *sute (jfr. Sværme); brønne seg (i spøk), *drikke.

Svirebrøder, *drykkje-basse, -kal', m., drikke-fælle (H. D.); fylle-bøtte(y'), f., -fant, -kop', m.; rangle-fant, -basse. Jfr. Drukkenbolt.

Svireglide, -lag, fylle-lag, n.

Svite, følge; eftervirkning. H. P. S.

Svoger, *søster(y)-man, m., *vær-bror (Fr. Bg.).

Svogerſkab, sivje-skylde, f, mågskap, m. **S., dobbelt** (to Brødre gifte med to Søſtre), hæmnings-lag, n., hæmde-byte, n., søster-b., søstken(i')-b. »Hæmn og hæmd ſynes her kun at betyde Gjengjældelſe". **Brødre el. Søſtre ved S.**, vær-søstken(y - i), n. pl.

Svosp, *svak'? Se Svoppe.

Svoppe (give en ſmækkende Lyd, ſom naar man gaar paa Hængedynd), jfr. *svakke („give en ſagte ſtvulpende Lyd, ſom naar man gaar i Vand el. i et gjennemvædet Fodtøi"). Mk. *sukke, ɔ: ſtvulpe.

Svov(e)l, *svåvel (svavel), n. (sv. svafvel), brænne-stejn. Mk. s.-stikke, f., -tæv(e), m., ɔ: S.-Lugt.

Svovlet, Svovlagtig, *svåvel-.

Svulme, svælle (—sval'), pu'sne (po'sne, oo, på'sne, o; d. * puſe; sv. * pusne, puse), fresme(i), ase (-os), æse (-te?), æsje(e), ar, *trutne (tråtne, ó, trøtne), ar (jfr. Hovne); *føse (av *fo's, ſvampet; jfr. Porøs), *bolne; *laupe op, l. utøver; trutne ut, gi seg ut, *hovne; (om Isvand: ſ. af Froſt), *svælle (skvælle), ore (ar), kjøve (-de), kry (-dde), kræppe op (-te); (af Fylde, ſ. E. Yver), sprikje (-te). »Pandekagen æste saa god og tyk«. Asbj. »Af ilske sval' hans Hjerte« (Fr. Bg.). Jfr. Forbittrelſe. »Det svanade, der det sval'« („om en Opbrusning, ſom er ſnart forglemt"). **Svulmende af Fylde,** *sprikjen, sprikjande. Jfr. Strutte. **Med ſ. Kjærne** (Korn), sprike-mata(d). **Svulmet** (udſpændt), *stalme-sæt' (av mælk). Jfr. Udſpænde, Spænde; Stramme.

Svulmen, pu'sning, f., svælling, f., trute, m., hovning, f., bolning, f.? (til *bolne) svål'(o), (eg. Svulmen; men jfr. Svulſt); (iſær Yverets af Mælk), fresme(i), f., stalme, m. (stålme, o). Jfr. *stalme-sætje, hovne ub, ſpændes ved Tilſtrømning af Mælk.

Svulſt (Hævelſe med Vær; t. Schwulſt), trute, m., svål'(o), m. (svul', svæl'). Jfr. Byld (kaun, m., bolde, m.). »Det sætte seg med svål' i såret«. »Drage til svåls« (til sværs), ɔ: trække Vær (om Lægemidler). 2. højtravenhet, kling-klang, blære-stil. Lm. **Svulſt, ſom angriber Benet,** fresme(i'), f. (flisme, flesme), alvskå't(o), n. Sv. * flisma, frisma, Blegne, Byld. **Af S. angribes,** svælle (—sval). **Ved S. affondres,** svælle (— sval) av, ell. s. ut-atter.

Svulſtig, truten. Lm. (om talemåter). Mk. og opstyltet, opstivet, hu'l.

Svække (jfr. Udmatte), tjåme(ar); tjå (-dde), tjåke(ar); suge (— saug), søj(gj)e (-de), vejkje (-te), *døjve; magt-stæle(e); avvæpne; *arme, knækkje (-te); (anſtrænge, -gribe), *take åt, på, lejte på; mæne (-te), *arme ut, tære (-de); (opſlide), tæse (-te). »Det syg mærgen or kroppen«. **Svækkes,** u-telast, i' (jfr. Forringe); vejkne(ar), tase, ar (jfr. Aftage); (ſlides), gjærast(e), armast; dovne, *vejkne, mænast. »Det gjærast alt, som brukt er«. **Svækkende,** tjå'ksam, armande, m. fl. **Svækket,** *av-komen, *ut-arma', ut-vasa(d), utsleten(i), utslit'. Jfr. Mat, Udmattet, Afkræftet. **S. af Bæde el. Gjennemblødning,** ut-lagad. Jfr. *lage og låg(o).

Svækkelſe (at bli ſvagere), vejkning, f. (Lm.), bøjg, m., bejg, m.; (jfr. Skrantesyge), mænsle, f., mænelse, n., mænesykje, f. **S., langſom,** talme-sykje, f.

Svælg (Hals; jfr. Strube), ko'k, m., svælg, m., spro, f., hals, m., h.-mot, n., håla(o)-mot, n. (mk. kværk, m., strupe, m.); (Slug, Bjergkløft), slu'k, n., glo'p, (oo), m., glu'p, m., gje'l (gil), n. (gjøl), gløvre(y), f. (gluvre), svælg, m., stu'p, n. (jfr. Afgrund); (f. E. i en Kragt), svælg-rom, n. **Tilſtoppelſe i S.** (at Maden ikke vil ned), kjørke (kyr-), m. **I S. tilſtoppet blive,** kjørkne (ky-).

Svælge, svælge (-de), også svælje (— svalde — svalt), glupe (— glaup), sluke (-te og slauk); (i Nydelſe, t. ſchwelgen, ɔ: fraadſe), jfr. kråse(ar), kræse (-te); jfr. Fraadſe. **S.** (el. tygge) **med Beſvær,** *tærpe. Dv. tærp, n. og tærping, f., Underholdning med tør Koſt. Jfr. *tejre og tærme(e). Se Ylde; Sparſom, Smaatærende. **Anſtrænge ſig før at ſ.,** kyngje (-de), kjørkje (ky-, -te). Isl. kingje. **Strække Halſen ſom før at ſ.,** kyngje (-de). **Haard at ſ.,** tur'- (kjur')mølt. Mk. tur-maule, ɔ: „ærde tørt Brød". **Banſkel. at ſ.** (om Mad), kjørken (ky-), kjøkjen, koken (av *ko'k, Hals). **Svælgende Dyb,** slu'k, n.

Svær (tung), *svær, *tung (*t. byr(d), farm, tunge skatter, t. tap, t. saknad, t. sorg; jfr. Trykkende), (drøi), *svær, *dryg, *tjuk; (meget ſtor), *busseleg, bussen; diger (Østg., H. Sch.); *gasteleg, ɔ: uſædv. ſtor, ſtærk, drøi; (tung at føre), *tung-før (gl. n. Þungfœrr). Mk. »fæl (ɔ: ſlem) etter dryk', til å ljuge, ståke«. **S. at føde,** grådog, har(d)-fostra(d). **S. til at ſtjælde og larme,** har(d)-kjæfta'.

Svær (tyk Hud), svo'r(d), m. (svo'l). »Fleskesvor«. Dertil *gras-svor, ɔ: **Grønſvær.** Gl. n. svörðr. Sv. ſvål. Sv. * svärd, sväl.

Sværd, *svær'; („i gl. n. Viſer"), brand, m. **Drage S.,** brå (= lade glimte). »Late sværdet brå«. »Han sinom sværde brå«, ɔ: brådde.

Sværdbrager, sværd-bærar? (t. Schwertträger?).

Sværdfeier (t. Schwertfeger), sværd-smed? -maker? Jfr. Feie, Polere; (-feier sær egnet: en, som »pusser« sv.bladet av).

Sværdfæſte, jfr. sværd-fa't, n., -grep, s.-fang, n., -skjæfte? Jfr. Haandgreb.

Sværd„klinge", sværd-blad.

Sværdlilie (*Iris Pseudacorus*), mækje, f., (jfr. gl. n. mækir, Sværd), sværd-lilje.

Sværdſiden (t. Schwertſeite), *fa'r-s., *mans-sida.

Sværge, sværje (svær — svor — svore'). **Affv.,** *sværje av. **S. før** (?), ɔ: nægte ved Ed, sværje føre.

Sværm (omſværende Hob el. Selſkab),

svarm (sværm), m. **S. og Svir,** rangl, n. Jfr. Omsværmen, Sus og Dus, Svir.

Sværme (jfr. Føite, Flakke, Streife), sværme (ar), svive (— svejv), *rasse, *fljuge (gal): (støie, larme), stråke(o), ar, svåle (ar; dv. svål, m.); (leve lystig. løbe efter Leg og Morskab), svåle, *ruske, *huske, *duske, *tuske, *flake, flåge, o (dv. fla'k, n., ɔ: letsind., ubluſærd. M.ſte, iſær Kvindfolk; jfr. flås, m., flågs, o, f.). »Gange på tusk, på husk«; *rute. Jfr. Lystig Leg, Støi. („Føre uroligt, uordentl. Liv; tumle sig i Leg og Lystighed.), *rute, rangle(ar), *ralle, rasse(ar), resse(i), *ranse, *rase; (svire), *sute. *svire; (overlade sig til sin Følelse og Indbildningskraft), jfr. kveme(i), ar, vime(ar), *vimre, tulle(ar), prime(ar), drømme. Jfr. Fantasere. **S. for,** være glad i; drømme om, brænne for, gløde for. **S. om,** *svamre (jfr. Streife og Blindthen gaa); *mare, *ase.

Sværmen, flåg(o), n. (»dej er ute på f.«); (Omsværmen, vild Lystighed), rassing, f., rangl, n., rangling, f.

Sværmer, drømmer. Jfr, også tul, m., vilstyring, rase-basse, rangle-basse, -fant; vase-kop, m., vims, (i vild Lystighed), *rassar. Jfr. Brushoved, Fantaſt (Fantaſi); Svir, Sus og Dus.

Sværmeri, over-spænthet, -spænning; jfr. drøjming, ɔ: „Drømmeri, Indbildninger".

Sværmerisk, over-spænt; kælen; drømmende. Mk. og varm-blodig. Jfr. Fantaſtisk.

Sværte (farve sort), svorte, oo (sorte), ar; *kåle(o) ut. **S.** (om Gryder), *jarne (jødne, jønne).

Sværte (sort Overstrygning, paa Læder el. Jern), sværte,' f.; svorte, f. („til Klæder").

Sværtejord (jernholdig Sumpjord, brugelig som Farveſtof), svorte(oo), f. (surte), svorte-dye, f., s.-dæpel(e), m. **Sump, som indeholder S.,** svorte-myr, f. Jfr. svart-fæn(e), n. Se Sump.

Sværten, Sværtning, svorting(oo), f. **I S. lidt forbærvet,** svorte-brænd.

Svæv (efter t. Schweif), *hale (eller lignende). Jfr. Hale.

Svæve, svive (— svejv), drive (— drejv), *dr. laust (omkr. i luften); (hid og bid), kvime(ar), kvimse(ar), skjøjve(ar). Dv. skjøjv, m., liden Udflugt, Besøg, Ærende. (Være i Bevægelse, fare frem og tilbage), vavre(ar). Gl. n. vafra. Jfr. eng. waver, t. wabere. Dv. vavren ɔ: ustadig, flygtig. (Tumle omkring), *sulle, svime(ar), svejme(ar), *svimle, *laupe, svamre(ar). **S. hen,** svepe(i), ar, *svive; (om; jfr. Vimse), *sigle. **S. fremad i visse Svingninger,** f. E. om en Plade, som kastes i Luften, skjeve seg (ski-). **Svævende Bevæg.,** vavring, f.

Svæven, *sviving, svev(i), n.

Svøb, svejp, n., va'v, n.; (Barne-), kjærving, f., kjørving (-ky), f., rejv, m., rever-klud (J. Moe); (Forbinding), band, n.

Svøbe, svejpe (-te) (svøjpe), nulle(ar), vave(ar), vejve(ar), vævje (— vavde), vævle, ar (sv. vevla). Jfr. Vikle, Omvikle. (Vikle om), *balle, *fate, *hypje. **Kaste Klæder paa sig** (i Hast), hypje på seg, fate seg til, f. på seg. **S.** (Barn), rejve(ar), linde(ar), kjærve(ar), kjørve (ky-).

Svøbe, en, svepe(i), gjejsl, n. (sv. gissel; jfr. gl. n. geisl, en Stav), pejs, m. (lat. *penis*): oxepejs. **Slaa med en S.,** pejse.

Svøbebarn, rejvling, m., rejve-barn, n., reverunge (Welh.); *strå-barn. Jfr. Nyfødt Barn.

Svøbebug, rejv, m. (mest i fl., likesom gl. n. reifar); lik-bleje, f., lik-lakan, n., lyse-bleje (-bløje), f.

Svøbeklæde, svejpe, f.; (et mindre), svejpeduk, m.

Svøbelagen, svejpe-lakan, n.

Svøbelift, linde, m. Sv. linda. Gl. n. lindi, Bælte.

Svøbelse, -ning, svejping, f.

Svøbetøi (for Børn), rejve-ty, n., r.-tarvende, n.

Svøft (den Del af Seilet, som man kan opbinde el. rebe for at formindske Vindfanget), priar, m., syfte, n., hand-s. **Tage S. ind,** syfte(ar). Jfr. sætje ej klo. Jfr. Svigte (Seil).

Svømme, sømje, y (søm — sumde), svæmje (svæm — svam — svåme', o), sunde, ar (synde), ar, svamle, ar (jfr. plabske), sumle(ar); (om Træ), fljote (— flaut). **S. labe,** sunde, ar (synde), sømje(y); (Hest), *sund-ride (— rejd). **S. i Overflod, Taarer, i Blod,** flø(de) (-dde) med rikdom, med tårer, blod? Ikke vel: han, hun flør (flaumar, fløjmer, væl'? med rikdom, med t., b., men det flør rikdomen o. s. v.? **Han svømmer i Overfl.,** *han hæve til å sumle med. **Gulvet f. med Vand,** det flø'r (vatne') ut-øver golve'. **S. under Vandet,** *kave. **S. i Vandskaden** (om Fisk), va(de) (—vod), vake (-te). **Fiskestim i Vandskaden,** våde(o), f., va'k, n. Jfr. vad-mund, n., en Stund, da Fisken holder sig oppe i Vandsk.

Svømmeblære (i Fisk), flat-mage, m., sund-m., såg-m. (o), sund, n.

Svømmedygtig, *sumd (sømd, y, sønd, y). Gl. n. synðr.
Svømmedygtig, flå's-fjør(o), f. (efter t. Floßfeder), ugge, m. Mk. ug're, ɔ: fimre.
Svømmefjæder, sømje-fjør?
Svømmefød, sund-lejv, m., *ro-l., sum-fot, -lab, svejv (slejv), m. Gl. n. sveifr.
Svømmefugl, *vas-fugl, sum-f., m.
Svømmeknust, sømjing, y, f.
Svømmer, sømjar, m.
Svømning, Svømmen, sum, n. (såm, svåm), *sømjing, kav, n., sund, n. »Kome å sund« = »kome på sumet«. Jfr. »kjøre til svåms (ɔ: sums)«, ɔ: drive (Heft) til at svømme.
Sy, sy (-dde), saume(ar). Jfr. Sømme. Gl. n. sauma. Sv. sy, sømma. **S. til** (fæste udenpaa), saume på. **Sy ud** (brodere), saume ut. **Sy el. hæfte løselig sammen** (med lange Sting), hæmje(ar?); (sy skjødesløst), klunse(ar), snørpe(y, -te; snurpe), *kjængle, hørpe (y, -te), dv. hørping, f. **Sy i krumme Linier**, *krikle. **Sy Klæder**, skrædde(ar). „Bel egentl. skræde: klippe". **Lære at sy**, *lære saum. **Syske med at sy**, *sy. **En, som syr**, saumar, m. **Syet: Sted, hvor noget er syet sammen**, saum, m.
Sybarit, »vellystling«, »fråsser«. Ellers til utval(g): letfærdig el. -sindig krop, kælen, forkælet kvinne-man, (blød, kælen) halv-man, blaut-kar (Fr. Bg.) (bløding, Molb.), blauting, m., kæle-barn, potte-»planter«. Jfr. Blaseret, Blødagtig.
Sybaritisme, bløthet, *ovlevna', *ovbuna', kælenskap. Jfr. Luxus, Yppighed.
Sybille, se Sibille.
Syd, sud(u'), m. (sø, syd). **Mod S. hældende**, *sud-hal', *s.-vend (sør-v.). Dærtil sudvende, f. (sør-v.). **Syd** (Adv.: **imod Syden**), *sud, („mest alm.") *sør, sø, sun'.
Sydbo, *sud-lænding.
Syde, *sjode (syd — saud — såde, o). Gl. n. sjóða. Sv. sjuda. »Gryta syd«. »Sjo(d)e graut, mjølk«. Også *koke, *lejke (»det lejkar i gryta«), putre(u'); jfr. *purle, *bulle (se Boble); (opkoge), sødje (-de). **S. lade, sødje. S. over**, føjse (-te), gjøjve (-de), gjøjse (-te), sjode op. »Gryta gjøjvde føre meg«. **Søden** (kogt), såden(o). **Sydende**, lejkande. »L. lag«, om kokende va(t)n, som hælles på maltet i brygn.
Syden, Sydning (at noget syder), sjo(d)ing (sjøing), putring, saud, f., såde(o), m., så'd(o), n. »Take saud«, ɔ: lade sig syde, mænge sig. Jfr. sådning(o), m., ɔ: kokning, det, som koges paa en Gang. **Ved S. vøge**, *koke op, *sjode op.
Sydgaaende, sud-stæmne, f.
Sydkant, sud-kant(u'), m., sud-æt', f. (sør-æt', -ægt). **Jævn og hjælig Vind fra S.**, sud-skjælle, f.
Sydlig, *sudleg (sørleg), sud-røn (sørrøn); sun- (»Sun-fjor, -møre, -dal«). **S.** (i Syd), sunnarlege. **Noget s.**, *sud-bær (søbær). **Blive mere s.** (Vind), *søre seg (sydre), *gange te suds. **S. Vind**, sudrøne, f. (sørrøne). **S. Vind og Vejr**, sud-æt', f. (sør-æt). **I s. Retning**, *i ejn sud. **Sydligere**, *søre (»sydre«). »Søre væ'gen, lej'e. Mots. nørdre, nøre. Sv. södra. Mk. synst, sud-længst, ɔ: sydligst.
Sydlænder, *sudlænding.
Sydøst, sud-aust, m. **S.-Vind**, land-synning. Gl. n. landsynningr.
Sydover, sud-ette'.
Sydpol, syd-leding? Jfr. Pol.
Sydside, sud-side, f. Mk. sud-krå, f., s.-ro, f. (sørro), „den sydligste Del af Horisonten".
Sydvest, ut-sud (-syd, -sør), m., sud-vest, m. Gl. n. ut-sudr. **S.-Vind**, ut-synning, m. Gl. n. ut-synningr.
Syen, Syning, saum, m., sauming, f., sying, f.
Syfilis (venerisk Syge). H. P. S. nævner lyst-syke (efter t. Lustseuche). Bedre tror han er lyst-gift, med tilhørende -giftig, men best vellyst-syke el. -gift.
Syg(elig), *sjuk, *krank, **krankal**, *lå'k, låkleg, låkvoren, helse-laus, *klen. Gl. n. sjúkr. Sv. sjuk. Klen og låk er sommesteds finere æn sjuk, som ikke overalt siges om mennesker. **Blodfelig blive syg**, *få vondt. **Syge besøge**, lydast til, *l. in, *l. om. **Syg i Maven** (el. af Diarrhe; om Dyr), *ut-sjuk. Hærtil ut-sykje, f., ut-sot, f.
Sygdom, sjuke, f., (oftere) sykje, f., sjukdom, låkskap, m., låkhejt, f., sot', f.: »lunge-, stejn-, hæl(e)-s.« (gl. n. sótt, t. Sucht). Jfr. Syge, Omgangssyge. **S., haard og smitsom**, sjuke, m., ulæge(e), f., sot', f. Mk. sotte-sæng, f. og sotte-svejm, m. (jfr. Smitsot). **S., kort**, ræp'(e), m. (sv. * repp, Tid, Stund). **S., mindre**, bejg, m. (Lm.). **S., omgaaende**, far-sot, f., farang, m. **S., paakommende** (især Smitsot), svejm, m.; (pludselig paakommende), veder-kast, n., utsending, f. (»æ' mejner de' æ' ejt uts., æ'«); (S., slem el. langvarig), u-sykje, f.; (sværr), u-læge(e), f., sot', f. **S., en vis, hvorved Haar el. Hud falder af**, røjte, f. (mk. »*gom-r.«). **S., som mange Mennesker dør af**, man'-dau(d)e, m. (manne-d.). **Pludselig S. paa Kreatur.**, brå-sykje. **Fri for S. paa et Sted**, *man'-hejlt. »Er det m. i bygdi?« Man-

hejlt ær og, at ingen ær død siden sist, ɔ: siden den og den tid. **For S. fængelig**, sot'-næm, s.-fængjen. **Pludselig angreben af S.**, brå-sjuk. Dærtil brå-sot', f., b.-mejn, n. **Af langvarig S. svækket**, sot-lægjen(e). (Som lider meget el. angribes haardt af paakommende S.), sot'-møken(y). **Af S. ds** (om Dyr), sjøl-døj (-dau'e). Jfr. s.-dau(d), -dåen.

Sygdomsanfald, kræp'(e), m., skjærv, m., flage, f., ri', f., rampe-ri, f., ræmbe-ri (ræmpe-ri), ræp', m., rejg, m., snært, m. Jfr. **Anfald**. Mk. skjærve(ar?), **komme stødvis**, om sykdom.

Sygdomstilfælde, uforklart., unda(r)leghejt, f.

Syge, sjuke, m., oftest sykje. **Faldende S.**, nedfal-sot, f., fang, n. Jfr. **Epilepsi**.

Sygebesøg, lydning, f.? Vitjing, f. brukes om noget lange ophåld. Jfr. **Besøg, Visit**.

Sygehus, sjuke-hus, n. Jfr. **Hospital**.

Sygeleie, læge(e), f. (jfr. sængje-l., ɔ: **Barselsygdom**), *u-læge; kvær-lægje, n., kår-l. (o), n., lang-læge(e), f. Gl. .n. kör, Seng. Jfr. kår-lægen(e), sengeliggende. **Jeg frygter, han kommer paa Sygeleiet**, eg er ræd, han lægst ned.

Sygelig (jfr. **Skranten**), *klenvoren, klensleg, klen-fængen, *ulik, sjukleg, sjukal, skarven, skrapal, ring, *iren, u-frisk, u-mjæl'(e), *svak', nuskeleg; (**graalig, sygelig af Udseende**), *musken; (**med en besynderlig Fornemmelse**), undarleg (»eg vart så u. i kroppen«). **S., noget**, sjukvoren. **S. være**, sykjast (-test). Jfr. **Skrante**. **Sygelig i Maven**, *liv-klen. **S. M.fe**, nusk, m., sjukling, m. (sjuking, sykjing); sygling. B. B.

Sygelighed, vanhælse, f., hælseløjse, f., *klenlejk, ir, m.; (**langvarig**), *talmesykje. Se **Skrantenhed**. (**Bantribsel blandt Kreat.**), u-friskje, n. (m.).

Sygepleie, *sjuke-*røkt, -*røkting, f., -tilsyn.

Sygepleier, -vogter, *sjuke-*røktar? -*agtar el. -*passar?

Sygeseng, sjuke-sæng, f. Jfr. **Sygeleie**.

Sygne, *sjukne, *krænkjast (-test), ɔ: **blive** *krank, sykjast (-test). Jfr. **Skranten**.

Sykofant (**Angiver**), åpendager (av —), fisle-tut, *desel-tut, klager, løn-k., baktaler; ɔjentjener; („**Lovtrækker**"), tingstut (eg. t.-stød, ɔ: støtte); jfr. og *vriar, lov-vrænger, l.-krænger? krok, m., *krokar, *vrejst, *vriom-pejs? fuling, m., fulas; skarv, m., skarn; forræder. Jfr. **Forbreie**; **Rabulist, Bringl., Sofist**.

Sykofanti (**Angiveri osv.**), se **Sykofant, Rabulist** og **Rænkesmed**.

Syl, syl, m.

Syld (**Grundstok**), svil', f. (syl'); (**Dørstok**), *svil'. Mk. *svilhøgd, ɔ: **Grundstokkenes Afstand fra Jordsladen**; s.-mur, m., ɔ: **Mur under Syld el. Grundstok**.

Sylfe (eg. et **Mysl?**), ånd, jord-ånd, luftånd; vætte?

Sylfide, kvindelig sylfe, væt'(e), f. Jfr. Dæmon, Bætte, Nymfe.

Syllaba, stavelse, staving, f.

Syllabus, optegnelse, liste (på forbud, især forbudne bøker?); omgangs-brev, -*skriv, n. (paveligt).

Sylle, sølje(y), f. (sylgje, sulje, sygje). Gl. n. sylgja. Sv. sölja. Mk. s.-lauv, n., ɔ: „**Løvværk paa et Spænde**"; s.-to(r)n', f., ɔ: „**Tornen i Midten af Spændet**".

Syllogisme, slutning, formrigtig el. formelig sl., formslutning. H. P. S.

Syllogistisk, slutnings- (t. d. form), av, om slutning, f. e. undersøg. om . . ., formsluttelig (H. P. S.), slutnings-ret el. -tro?

Sylte, at (af **Salt?** a. f. syltan), koke in, *sylte(ar).

Sylte (n. f. **Sülte**, t. **Sülze**), sylte, f.? (til *sylte = koke in). Sv. sylta.

Symaskine, sy-rok. H. D.s forslag.

Symbiotik, sam-livs-lære; samlivs-kunst.

Symbol(um), utvortes kænne-tegn, særkænne, særmærke (Molb.), vartegn (Molb.), våpen (f. e. en bys); avtalt tegn (jærtegn, som nogen el. noget kænnes på); billed (på, ikke av noget), »sin«-billed (sandseligt tegn for et begrep), forbilled; ord-tøke, n. (jfr. **Valgsprog**, hær-skrik, -rop (jfr. **Lysen**); (**i Kirken**) = »sakramenterne« (som indesluttende visse utvortes tegn el. ting, som kristne kænnes fra andre på: va[t]n, vin, brød); trosvedkænnelse (læresætninger, som enstroende kænner hverandre fra utenforstående på).

Symbola, tilskud, sammenskud; sammenskuds-lag. Jfr. **Bidrag, Kontingent; Pikenik, Sammenskudslag**.

Symbolik, lære om »sin«- el. for-billeder; gransk(n)ing av kirkelære, lære om kirkeavdelingernes tros-vedkænnelser.

Symbolisation, »sin«-, forbilledlig fremstilling; sanselig-gørelse

Symbolisere, tale i »sin«-billeder; sanselig-gøre ved billeder.

Symbololatri, avguderi med symboler (i en eller annen av dette ords tydninger). Se **Symbol**.

Symbolsk, billedlig, forbilledlig; vedkommende trosvedkænnelsen, f. e. symb. bøker. **S. Injurier**, læte(r), n. pl., fornærmelser, ikke i ord, men i tegn, miner. Jfr. **Gebærde**.

Symfoni, sam-klang, samspil (tonestykke

for mange *gagn el. grejer (»instrumenter«), sam-tonespil. H. P. S.

Symmetri, like-mål (Molb.), jævn-mål (Molb.), samsvar(ing)? (ɔ: at ting el. deler av ting svarer sammen, står i et vist »regelmæssigt forhold« [jævnt høve] til hinannen), samsvarighet. H. P. S. Jfr. **Harmoni.**

Symmetrisere, få til at svare, s. sammen, til at passe el. høve; fælle sammen, sam-fælle? (ɔ: få til at falle, høve, passe).

Symmetrisk, sam-svarende, -svarig.

Sympatetisk, eg. med- el. sam-»følende«, med-kænnende (-*kænnande), jfr. *samlynd (ɔ: „lig i Sindelag"); sam-lidende, med-lidende, med sam-hu'g, deltagende, *sam-hugarleg (Lm.); lønlig virkende. **S. Blæk**, løn-skrivende blæk (hvis skrift først ær usynlig, lønlig, intil noget foretages med den). **S. Kurer**, midler (råd, — for sykdom) ved hjælp av skjulte, lønlige, ɔ: ufattelige kræfter. For sjnp. om Middel, Kur, Blæk har H. P. S.: lønlig el. løn-virkende.

Sympati, samhug, m., deltagelse; jfr. sam-høve, n., sam-kjøme, n., sam-dragelse (at to legemer likesom drages til hinanden el. passer for h.; likeså om toner el. farger, som passer, svarer, høver, klinger sammen); med-kænsle (-»følelse«). **Have S. med**, *sam-hugast.

Sympatisere, tage del i, med, have samhug med, *samhugast, drages hen til; sam-lide med, sam-huge med? (jfr. samstavast og samstævjast, som dog nærmest ær »harmonere«), passe, høve sammen med (i hjærtelag, drifter, stræv). **S—nde (i Mening)**, syns-fælle, menings-fælle.

Sympatisk, med-lidende, deltagende i en annen legems-dels lidelse el. kænsle (Følelse).

Symphytum officinale, *va'l-gras; val-urt. Sørens.

Symposium, gæste-bud, drikke-lag, gilde.

Symptom, eg. tilfælle; sykdoms-t., -tegn, samtegn (H. P. S.), varsel (om annet æn sykdom), mærke, kænne-m., kænnetegn, kænnings-mærke. H. D.

Syn (Evne til at se), syn, f. (synd, f., sjun, f.), sjo'n, f. (»demast på syni«, i); (Seen, Beseelse), sjåing, f., sjåna', m.; (Bestuelse), glo's, m., glosing, f. (»kaupe glo's el. glå'p, ɔ: betale for at se noget); (Udseende, udvortes Anseelse), syne, n. (gl. n. sýni): »d'er betre i ryne æn i syne«; (det man ser), syn, f. Dertil storsyn, f., ɔ: usædv. S. (jfr. Vidunder), ov-syn, f., skræme-s., ɔ: afstrækkende S. **Svækkelse i Synet**, jfr. Dunkelhed. Mk. mejn-syn, f., ɔ: den Stilling, hvori det er vanskeligt at se en Ting. »Det stod i m. føre meg«. **Svagt S. have**, *skrime. »Han skrimer på syni«. Jfr. dem'(i') (ɔ: dunkel), *dem-synt, -øjgd. Jfr. Øe, Skimte. **For Synet beleilig** (aaben, let at se), *synt. »Her er si synt«, „bekvemt for Udsigten". Mk. *bær'-synt, far-s., væg(e)-s., hav-s. Jfr. Udsigt. **Af Syne**, *av-lejtes (ɔ: afsidet, tilside), *av-synes. Gl. n. afsýnis. **Til Syne** (til Stue), *til sjås. Mk. sjåslyte, n. = s.-mejn, ɔ: synlig Skade, Lyde; s.-be'n, n., s.-flæk', m., ɔ: Saar, Flæk paa et nøgent Sted (især i Ansigtet). **Komme af S.**, *kværve (bort). **Til S. komme**, *ovre seg. **Tabe af S.**, *slæppe auga av (jfr. av-øjgje, ɔ: se bort fra).

Synagoge, jøde-skole, (jødisk) bede-hus, kirke; samnings-ståve(o), f. Lm.

Synaal, saum-nål, f.

Synbar, jfr. *synbær', e (ɔ: let at se), *bær'synt (ɔ: barsynt).

Synd (overhovedet, Vanart), synd, f. (gl. n. synd). **Have S. af Nogen, Noget**, *ha(ve) s. føre ejn, føre noko'. Mk. gjære s. på ejn, ɔ: behandle En haardt og uretfærd. D'æ' synd i (føre el. på) dej (ɔ: noget Beklageligt). *Synde-bod(o'), ɔ: ubill., stammeligt Tilbud; s.-dråp, n., ɔ: at dræbe unge, friske og meget dakre Dyr; s.-kaup, altfor godt Kjøb, til Skade for Sælgeren; s.-pengar, ubill. Krav; stor, aftvungen Betaling. Synd-aukje, m., Forargelse, forargel. Samlivs. Syndlege (Adv.), haardt, grusomt, ubilligen; ynkeligen; syndsamelege = syndlege; syndlaust (Adv.), ɔ: billigen, med Rette. »Det, som kjæm in med synd, gjæng ut med sorg«. Jfr. »ille fænget er snart gjænget«.

Synde, *synde.

Syndebuk, se Skumpelstub.

Syndefald, synde-fal', n.

Synder, -inde, *syndar (om bægge). Jfr. -inde (Enbelsen).

Synderlig (i bethdel. Grad; t. sonderlich), monelege (»munal.«), vidare, sinnele(ge): »Det var ikkje s. vel gjort«, ɔ: med Synd. Flib. (Til *sinne, ɔ: agte, skjøtte om). »Det var ikkje vi'are godt«. (Besynderlig), egen, underlig, rar. Jfr. Besynderlig.

Syndesmologi, sambånds-lære (om båndene i m.ske- el. dyre-legemer).

Syndesmus, se'n(i), f.; led-bånd. Jfr. Ligament.

Syndflod, synd-flod, f. (av t. Sintfluth, ikke av Synd). Mk. si-flaume (si-, ɔ: altid; overalt).

Syndfri, synd-laus.

Syndig, syndog,, *synd-ful; *vond (»v. tankar, vanar, gærningar«). **S. Levnet**, synde-levnad(i), m.

Syndikus, råds-herre; råd-man; ord-fører; sakfører; byskriver; rådstu-skriver; rådsk., lags-, samfunds-sk. H. P. S.

Syne: dette Tøi synes ikke, d. t. ta'r sig ikke ut. (S. = tage i Øiesyn), se Besigtige.

Synedrium, riks-råd, det høje råd (i Jerusalem, 72 dommere); (jødisk) kirke-møte (-»forsamling«).

Syn-efeber, eg. med-ynglinger; jævn-aldringer, samtidige; leke- el. skole-brødre, -fæller, *jam(n)-nautar, jamningar, med-lærlinger. Jfr. **Kammerat**.

Synergi, med-virkning, hjælp.

Synes om, synast, s. om, *lide, like (— lika', likte og lejk; gl. n. líka; sv. lika), litast på, *list (— lejst — letest, i, for litst o. s. v.; gl. n. lítast), *natture. »Han lejst ikkje på det«. »Kor list du på hånom(o)?«. »Det kan æg li(de)« (like). »Han kan få, kven han synest». »Like vel, l. ille«. (Være tilfreds med), finnast om. **Synes ilde om**, *mislike. **Det er ikke saa stort, som det s.**, jfr. d'er ikkje så stort, som det ruvar. **Synes høre**, lydast. »Eg lyddest så, at han ropa' på meg«. Mk. og mislydast, ɔ: høre feil.

Synge, syngje (— sång(o) -sunge'); (kvidre; synge for Ørene), syngje. (S., som til en Dands), tulle(ar), sulle(ar), hulle (ar). Jfr. Rynne. (S. for [over] Lig), syngje ut ejt lik. (S. ind en Fest)?, s. in ej høg-ti(d).

Syngemester, *sång-mejster.

Syngen (ibelig), *syngjing, (oftere) sång, m.

Syngestemme, sång-mål, n. Jfr. **Sang**.

Syning, sying, f., saum, m.

Synke (til Bunden), *søkke (— såk', o — såkke', o) (søkkje, sække); (sænke fig), søkke („om Vand i en Aa"); (svinde ind, bli mindre), søkke, falle (felle), sakke, ar (også H. D.: »almind. i d. *«); (hænge fast med Fødderne), søkke ned-i; (sænke sig, bøie sig ned), *duve. »Sjøen fæl'« (ɔ: ebber). »Det fæl' møte'«. (S. langsomt), sige (—sejg). »Den unge stig, og den gamle sig«. **S. ned** (trykke paa, om Byrder), sine (— sejn). »Det sin at«, ɔ: bet trykker. Dv. *sining. **S. sammen**, *sige i hop, *sikke, sikkast (ɔ: sid-ke el. sig-ke). »Han sikkast i hærdom«, ɔ: blir bøiet af Trætheb. **S. med Hovedet**, *dubbe. **Tung nok til at s.**, *søk'-tung. **Synken**, ned-segen (i), segen, senen(i).

Synkefærdig ved svær Ladning, *søk'-lad.

Synken, -ning (langsom Nedsynken), se'g(i), n., siging; *ned-fal', *ned-se'g. Mk. seg-mon (i - u; sigarmon), ɔ: Sammensynkning (af Træhus) og *seg-rom. (Indsvindning), *fal'; (i Pris), *fal', *nedslag, *ned-fal; (Nedbøining), duving.

Synklinal (Lagstilling), sammen-fallende. Th. Kj. Jfr. **Antiklinal** (utfallende).

Synkrat, med-styrer.

Synkrati, med-styre (der både folk og drot har magt, der altså magten ær delt), sam-styre?, »fælles«-styre (»konstitutionel«, »inskrænket« kongemagt), blandstyre. Jfr. **Konstitution**.

Synkretisme, blanding, *mænging, *samrøring; utjævning, enhets-stræv (til utjævning av stridende synsmåter el. lærebygninger og av samhåld, »partier«. Jfr. Parti). I sv. samhälle, ɔ: Samfund. (I * ær samhælde = samhåld, enighet).

Synkretist, blander o. s. v. Se **Synkretisme**.

Synkroniſt, samtidig.

Synkronisme, samtidighet.

Synkroniſtiſt, samtidig. **S. Tabeller**, samtidighets-tavler, -historie.

Synlig, synleg (mk.: *synleg, ɔ: som har anseligt Udseende, jfr. dåmleg; usynleg, ɔ: uanselig), *sjåande, *sjåleg; *opdagleg (jfr. Aabenbar). **S. Forandring**, *sy'ndamon, *syns-m. **S. blive**, *kome til synes. **S. være** (kunne sees), *være i syne el. i synom, te (-dde), *syne, s. seg. »Det ter håla(o) etter«. »Det var så litet, at det tedde ikkje«. »Det syner faret« (Sporene). »Det synte på hånom«(o).

Synode, sammenkomst (-*kome), ting, præste-ting (Lm.), kirke-ting (H. D.), kirke-råd, møte, især kirke-m.; (katolsk), kirke-møde el. bispe-m. (H. D.), kirketing. H. D.

Synodal, av, med kirke-møte. **S.-Dekret**, vedtagelse, *av-gærd, »beslutning«, given av kirke-møte. **S.-Forfatning**, kirkeordning med (kirke)-møter, ɔ: med folkestyre.

Synodalier, »forhandlinger«, avgjærder, ordskifter av, på kirke-møte. Jfr. **Forhandl.**

Synodiſt Maaned, sammenkomst-måned, møtes-m.? (ɔ: 29 dager og 12 tim.).

Synonym, -nymon, ens-tydigt ord; samtydig (som med et annet kommer sammen el. nærmer sig i tydning); (en) samtydning. H. P. S.

Synonym (-iſt), samtydig (Molb.), enstydig, menings-lik, like-tydig (H. D.). Sv. liktydig.

Synonymi, ens - tydighet, sam - tydighet (Molb.). Se **Synonymon**.

Synonymik, lære om ens-tydige ord, sam-

tydighets-lære; samtydnings-lære, -bok, -ordbok. H. P. S.

Synoptiſk, over-syn (-»sigt«), om-ris', av-ris', grun-drag (-»træk«), kort fræmstilling av en lære, (kortfattet) lærebok; sam-skue? sam-syn? (på en gang av en flerhet).

Synoptikerne, oversyns-evangelisterne (de tre første); samsyns-, samskues-evang.? (dersom adgang til jævnførende oversyn ær ment).

Synoptiſt, (let) overskuelig, sammen-trængt, kort-fattet, oversyns-.

Synsbedrag, -vilbelſe, syn-kværving, f., aug-k.

Synsforretning, jfr. skjøn (skyn), n. (»halde s.«?), skjøning (sky-), f., syning (Molb.), syn (Molb.). I likhet med * skjønsman, m. og * skjøns-sak, f. Jfr. Beſigtigelſe. **S. over Udmark**, marke-gang, m. Dv. m—s-sak, ɔ: Sag om Delingen af Udmark. **S. foretage**, syne (Molb.), tage syn på. Molb.

Synsgrænſe, lejte, n., aug-lejte, n., *himmel-l., himmel-syne, n.

Synskreds, hejm, m. (ɔ: ſynlig Omkreds, det nærmeſt omgivende Land); lejte, n., aug-l. Se Horizont. **De kom ud af S.**, dej seno(i) or augne-syni.

Synslinie (den Længde, hvori man kan ſe foran ſig til næſte Bøining af Veien, Elven), lejte, n. (lete).

Synsmaa (ſom holder Synsforretning), *skjønsman (sky-).

Synsſkuffelſe, se Synsbedrag.

Synsvidde, lejte, n., syns-mål, n., kværve, n.; mk. nåing (synets), ɔ: Rækkevidde. Jfr. Horizont.

Syntagma, ordning; sammen-stilling (av blandinger, blandede skrifter), av-handling.

Syntaktiſk, ordfællings-?, om, i ord-fællingen (ord-»føjningen«). **S. Underſøgelſe**, unders. om el. vedkom. ordfællingen. **S. Lighed**, likhet i ordfæll. **S. Figurer**, egenheter i ordfæll.

Syntaxis, eg. sam-stilling; ord-»føjning«, ord-fælling? (fælle, ɔ: få til at falle at passe, høve sammen), sætnings-bygning, ɔ: at bygge sætn. Jfr. *sæmjing, *høving, sam-høving? ɔ: »harmonisering«. Jfr. Harmoni.

Syntеſe, sam(men)-stilling, -sætning, sam-binding, -fæsting.

Syntetiſk, sam(men)-stillende, -sættende, sam-bindande (Lm.), -fæstende. **S. Metode**, sammen-sætt. lære- el. fræmgangsmåte (går fra årsak til virkning, fra alment til særligt). Kalles og progreſſiv, fræmadgående måte. Jfr. analytiſk el. regreſſiv (opløsende el. baklængs måte, gang).

Syre (*Rumex acetosa*), sure, f. (syre), sure-gras, n., sur-syre, f. *R. domestica*, hæmul-rot. Dr. Schüb. *R. acetocella* heter små-sure, -syre, raud-s. Jfr. gauk-syre, rejns-s. Jfr. og Straſſe. **2. Syre**, jfr. *syre, som ennu bare brukes om sur-møse(y), ɔ: ſur Balle.

Syre (gjøre ſur), *syre.

Syring, pans-fløjte, rør-pipe.

Syrlig, *sur-voren, *i-sur? Jfr. imørk(y), iblå, ɔ: mørk-, blaaagtig.

Syrter, sand-banker, grunner, rev.

Sysle (være i Virkſomhed), starve(ar), *sute, *stelle (med, J. Lie, H. L., B. B.), *grave, gresle(i), stå (stande) i (uti), *drifte, *drive på, sysle, ar (susle). Gl. n. sýsa, sýsla. Jfr. *syte, ſtaffe; ſtjøtte, og *sytte, ɔ: røgte, paſſe. (S. med Uro og Beſvær), *kave, *kjone, *mase, *stræve. **S. i Huſet**, *stelle, *stulle, *stie, æmbætte, *stjorne (skjodne, skjødne), ar, *dunne, *dusse, *fugge. »Stulle og stelle og lage det til«. H. Ibs. **S. med Smaget**, *stelle, stulle, *stille, *stie, starve, *ambætte, *anse, *agte, *vakte. Jfr. agt, f., *agtar, agtar-dej(gj)e, f., -taus; stil'kulle, f. **S. med ſmaa el. lette Arbeid.**, *klutre. Dv. klutring, f. Jfr. Beſtille. **S. med ſmaat el. ſent Arb.**, mete(æ), ar. Jfr. Puſle.

Sysſel, starv, n., æmbætt(e), n., gøremål, *arbejd, drift, f., id, f. (Molb.), i(d)n, f. »I'n føder mannen sin«. Mk. *i(d)ast, *ikke (idke), *idig. Gl. n. iðka, iðinn. **Sysler i Huſet**, stel', n. (»morgon-, aftan-s.«; jfr. morgon-stelle seg), sti, n.; (ſmaa), dun', n., dunning, f., dus', n., fug', n. **Smaaſysler i Huſet**, kjo'n, n., kjoning, f., stjorn, f. (skjodn, skjødn), kjon-arbejd. **S., dobbelt** (paa to Steder), tvi-styr, -stel. n. **En Mængde af S.**, kav, n.

Sysſelſætte, sætte (en) til, gi(ve) at gøre, la(de) gøre. **Sysſelſat**, i færd (med), i arbejd (med), virksom. Jfr. Travl.

Sysſelſættelſe, arbejd, gøremål, æmbætt(e), æmbætting. Jfr. Travlhed.

Sysſtter, gilder, »spise-«selskaper«, mat-lag, n. („Bordſelſkab"), mat-nøjte, n.

Syſtem, ordning, vi's, måte, fræmgangs-m. (efter visse grunnsætninger), grunnsætning (Lm.); stel', n. (»mynt-, skule-, val(g)-s.«, Dagbl., n.); bygning, tanke-b. (Fr. H.), lære, lære-bygn. (Platos, Spinozas); værk (låg[o]-værk, Lm.); et hele, en helhet, et sammenhæng, sam(men)-hør, net, net-værk, rede (H. D.), (en) grejing? Også: sammenhængende stræv. Mk. træ: Ygdrasil = verdenssystemet. **Hud-, Muſkel-,**

Hud-, Muskel-, Nerve-S., -net (nervenet), -væv (Rasm. Nielsen?), -samhør (sol-sam[men]hør); (**Vand-S.**) (mk. nedbørds-strøk), vas-drag (»nil-v.«), va(t)nnet (elve-net); (**Telegraf-S.**), t.-net, -samhør. »En maskine er et helt rede (ɔ: *greje) af hjul«. H. D. **Titalssyst.**, titals-delingen, ti-delingen, ti-tælling. **Nyt S. i Krigsførelse**, ny »krigs«kunst (hærel. hærførerkunst). **Afskaffe Ancienni-tets-, Prohibitiv-S.**, opgive alders-hensynet, forbuds-ordningen (forbud mot visse varers in- og utførsel). Mk. værne-tolslære, -stel (ɔ: -system, i lære, -levnet).

Systematik = Systematologi.

Systematiker, samstiller, *grejdar (ɔ: „En, som reder, bringer noget i Orden").

Systematisk, ordnet, vitenskapelig, sammenhængende; plan-»mæssig« (planledet, plan-lagt, planstø?), efter (av) grunnsætninger (f. e. „Opposition"); til et hele (f. e. „Ordning"); *grejnleg? grejnog? **S. Hoved**, *grej-tænkt, skarp-tænkt, *grejsamt hoved. **S. Opponent**, selvsagt motstander, avsagt fiende; (uegentlig), fød motstander. Jfr. **Erklæret**: A. S. Vedel; Opposition, Planmæssig. **S. ordnet Ordsamling**, ordn. efter inhåldet.

Systematologi, lære om vitenskapelig ordning.

Systemforandring (f. E. Regjeringens), nyt styre-sæt'. Lm.

Sytraad, *saum-tråd, *sy-t., m.

Sytti, sjau(t)ti; (oftere) sytti. Sønnenfjæls: *halvfjærs. Sv. sjuttio.

Syv, sjau (sju, sjaug, sjøg). Gl. n. sjau. **Syv lange og syv brede**, *sjau lange og s. brej(d)e.

Syvaarig, sjau år gamal.

Syvdobbelt, *sjau-fælt, *s.-fald.

Syvende, sjaunde (sjuande, sjunde). **Hver S.**, sjaunde kvar (man, dag).

Syvnt(e), *veke, i (ɔ: Uge). Sjaund i * ær = gravøl (ærve, sælaba'), som neml. blev hålt den 7de dag efter vedkommendes død.

Syvstjernen, sjau-stjærno(r)ne, s.-stjærna.

Syvtal, sjau-tal, n.

Sæbe, *såpe. Lat. sapo, eng. soap, isl. sápa, sv. såpa. Sv. også tvål; gl. n. þvál, ikke sápa.

Sæbe, at, såpe.

Sæbeboble, sope-bole, f.

Sæbesyder, *såpe-kokar, -*sjodar.

Sæbesyderi, såpe-værk? Såpekokar- el. -sjodar-værk (-hus) ær vel for langt ord. Jfr. **Fabrik**, om endelsen „-eri".

Sæd (Udsæd, jfr. Frø), såd, n. (gl. n. sáð), sæ(d)e, n. **S. hos Dyr** (sperma), **skjør** (skyr), n.; (hos Hanfisk), mjølke, m. **Til S. tjenlig**, *så-hæv, *så-før, sånde. Jfr. Spiredygtig.

Sæde, sæte, n. (gl. n. sæti; »høg-sæte, for-s.«); (**Afgang til at sidde**), sæte, n. (»have s. i retten«); (**Bolig**), sæte, n. (»herresæte, *enkjesæte«); (= Stol), sæs'(e), m. (gl. n. sess), sæte, e, f. »Søkje sessane sine«, ɔ: tage fine (sædvanlige) Sæder. »Det syner sæta etter hanom«, o, ɔ: Stedet, han sad paa, i Græsset. (Sidden), sæte(e), f. (såte, o, sætu, e), seting(i), sitjing; (Bagbel), sæte (e), m. (ikke n.). **Mangel paa S.**, *sæsseløjse. **Selskab el. Nabolag i et S.**, sam-sæte, n. »Have sam-s.«, ɔ: sidde sammen. **S. have i en Forsamling**, sitje (i tinget, i retten, el. sitje retten). **Stikke til S.**, *sæsse, e. Dv. *sæssing, ɔ: det at stikke Folk til S. **Tage S.**, *sæsse seg.

Sædegaard, adels-gård, sætte-gård.

Sædekorn, så-korn, n., så(d), n., sæde, n. Jfr. Frø. **Kasse, Æske med el. til S.** (Sædekurv), så(d)-bing, m., s.-laup, m. (-ask el. -tine). **Art af S.**, såd-slag, n.

Sædelig (som opfører sig sømmelig), se(d)og, *sedig, sedleg, ret-færdog (r.-færleg).

Sædelighed, *sedogskap, (oftere) sedoghejt.

Sæd(er), se(d), m. (fl. seder; gl. n. siðr, fl. siðir; sv. sed). **S., gode**, u-sed, m. (f.), *vond vi's. »Used er ingi pryde«. »Vond vis er landsens lyte«. **S. gode lære** (En), *sede, *dane. Dv. *se(d)a(d), ɔ: oplært, dannet, med Hensyn til „Opførsel". Gl. n. siðaðr. **Tilvænnelse til gode Sæder** (Opdragelse, Dannelse), seding, f., op-seding. **Forandring i Sæd** (Skik), sede-brigd, f. Jfr. Dannelse, Opdrag, Kultur.

Sædetid, så-tid, f., så-time, m. Gl. n. sáð-tið, s.-tími.

Sædskifte, såd-skifte, n.

Sædvane, *se(d)vane, skik', m., lag, n. **Det er gammel S.**, jfr. d'er så verdi fram fari.

Sædvanlig, *ålmæn, *vant (jfr. Vanlig); (befjendt blandt kristne Folk), *kristeleg. **Sædvanligt** (-gen), *ålmænt, *jamnaste, mest. Mk. *dagleg, *stødt, *jamt.

Sæk', sæk', m.; ilåt, n. (gl. n. ilát); (af Læder), hi't, f. Mk. sækkje-ty, n., ɔ: Sækkelærred.

Sæl (-hund) (*Phoca*), sæ'l(e), m., kobbe, m. (kob'). Ærkn(e), n., hav-æ., ær *Phoca barbata*, et Slags stor Sælhund. *Phoca vitulina*, stejn-kobbe. Mk. kobbe-brå'k(o), n., Fisk, som er bidt af Kobben (i Garn); -klyse, ɔ: Medusa, -skin, -svejv, m., ɔ: Kobbe-Fod, -vejde, f., ɔ: Kobbefangst; kob-unge, m. **Ung S.**, *av-mo(d)ring,

m., ɔ: som ikke længer følger Moderen. »Slikt hænder ofte på sjøen, sa' sælen, fek ejt skåt(o) i augat«.

Sæl (lykkelig), *sæ'l.

Sælde (af Sold), sælde (-e), hære (-te; hæle, høle). **Portion, som sældes paa en Gang,** sælde, f. **Straa og Halmstub, som fraktilles ved at sælde,** sælde, n., sælde-bås(o), n., hære, n. (hæle, høle).

Sældning (Rensning), sælding, f.; hæring, f.

Sæle, se Sele.

Sælge, sælje (-de, sælt, e), *late, ut-vende (-e). Jfr. Afhænde og Overlade. **S. for billig** (til Tab), *forsælje. **Som kan sælges,** *sæljande. **Solgt,** *sæ'lt, *laten.

Sælgekone, sæljar-kone.

Sælgen, sæ'l, e, n., *sæljing, *sælna(d).

Sælger, *sæljar.

Sælhund, se Sæl.

Sælsnæpe, jfr. *Cicuta virosa.*

Sænk: i Sænk, *i kav, *til gruns, *til botnar (?). **Stubt i S.,** sok-skåten(o). Lm. (Jfr. *sok'-lad, -tung).

Sænke (faa til at synke), sokkje (sækkje) (-te). Mk. sokkje, f. også kalt *s.-myr, f., -dye, f., ɔ: Sump el. Pyt, hvor man synker i med Fødderne; *s.-dike, n. el. -dy, n.. Hængedynd. *Sække ne', synke ned. *S. ne'-i, synke i (som i Søle).

Sænkelod (paa Garn), sokkje, n. (sækkje). Hærtil *s.-band, n., -stejn, m. **S.** (Sænkesten) **i Hjørnet af et Fiskergarn,** ile, m.

Sænkevad, sokkje-no't, f. (sækkje-).

Sænkning (Hulning, Fordybning), sok', f. (også svok' og svik'), sæld, f., sukke, f. (av sokke — sok', ɔ: sænke sig), sejl, m., dåk'(o), f., håle, o, f. Jfr. Fordybning.

Sær (særegen; nu sjældent), *sær; (vranten), *sær, *grætten, *van-kvæden, *ord-sår (jfr. Pirrelig), *særvoren; (besynderlig); *undarleg, *sær. »Det hæv' ejt sært lag«.

Særdeles, *serdejles (serdejldes, særdejles, gl. n. sérdeilis), ser(e). »Det var se'r godt«. Jfr. Overordentl., Overmaade. Se'r(ee, Adv.) sær i * skilt fra *sær (Adj.), særlejk, særvoren, som der synes at støtte sig til gl. n. særa, ɔ: saare.

Særdelesheb: i S., *ise'r(ee), *især, serlege.

Særegen, *sær, serleg(ee), egen. **S. Beliggenhed,** ser-fælle, n.

Særheb, *særlejk. Jfr. Vrantenheb. **Særheber,** vi'm, n. Jfr. Nøkker, Indfald.

Særkuld (Børn), *halv-søskjen. Jfr. Samkuld.

Særling, byting, m., ejn-stø'ing, m., raring, m., rarbuk', tul', m., tulling, m., ejn-trø'ing (ɔ: som træder sin egen Vei), vimur, m., undarleg sælle, jule-buk. »D'er beere (betr) å hejte byting æn fylgje den vonde visi«.

Særsind, *særlejk, *særhejt.

Særsindet, *sær, ser-lynd, rar, underlig, bakkefængen, o (som en skifting); *vimot, *vimen, *vimren. **Noget s.,** *ser-klo'k. **S. Person.,** ejn-stø'ing, m. Jfr. Særling.

Særstilt, *ser-havd, *serleg(ee), *ser-skild. *ser-kvar, (mest) ser-kvart (se'-kort). **S. Anretning for en Person.,** sering, f. (ee). **Give En noget s.,** sere(ee), ar.

Særsyn (noget, som vækker Opsigt), star-syn, f.; (Bidunder), åbin(e), n., bine, n., rægd(y), f., bisn, f. (av *bine, *bisne, ɔ: undre sig over, stirre paa), fælske, f. ov-værk, n., ov-under, n. (dv. ovunders, ɔ: forbausende); spir, m., spegel(e'), m. Jfr. Spektakel.

Særsøskende, *halv-søskende, *hal(v)-søskjen(y - i).

Sæson (jfr. Session), samling. Molb., H. D. Se Saison.

Sæt (det, som sættes paa en Gang), sæ't(e), n. (»første sætet« osv.), *sætning, f. (Række, som i *garn-sætning); (Spring: i ét S.), *sæt, *sprang, n.; (Maade), vi's, f., måte, m., *sed (ɔ: Sæd, Skik, Brug).

Sæter nær ved Gaarden, hejm-sæter, -støl, vår-støl, m. Mots. hej-, fjæl-, lang-støl (-sæter). Jfr. lang-hej, -hamn.

Sæterhus, sæ'l(e), n., bu(d), f., støls-b. Mk. in-sæl, ɔ: Melkebur, ut-sæl, ɔ: Kjøkken i S.; sæte-sæl (setu-). **Engen om Husene paa en Sæter,** sæls-bø, s.-gard, *støl, m., *sæter-vang.

Sætning (Sætten), sætning(e), f., sætjing, f., sætna', m. (»av-, op-sætna«). **S., som ofte gjentages med det samme Ord,** ved-stæv(e), n. **S.** (i Talen), *sætning. Jfr. Mundheld.

Sætte, sætje, (mangesteds) sæte (— sætte — sæt, e, ikke satte — sat). Sætte brukes i dansk-norsk ofte uvirkende om at „bevæge sig fremad med Hastighed", som i: „sætte over Grøften, Bommen"; „Rytteriet satte (ɔ: *såm, *sumde) over Floden"; „satte ind paa Mængden" (ɔ: *for in på? søkte in på, gik på). Av denne bruk haves i * bare enkelt spor: »Dej kom sætjande«, ɔ: fremstormende. Jfr. »Dej sætte på hånom«, o. Jfr. og han sætte til skogs, t. fjæl's, t. havs. Sætte ær ellers likesom i * invirkende (transit.), og de har så omtrent fælles bruk. Mk. dog bl. a. **S.** (antage), gjete (gita), *tokke (»han ga't, om det var« —). **S. sig** (klarne, om Vædske), sætne(e), -nast (gl. n. setna), skirne, -nast (dv.

skirning, f.), sætje seg. **S. sig i Fart,** sætje *seg 'stad (ɔ: av-stad). **S. sig Noget før,** sætje seg (n.) »Eg hadde sæt meg det«. (Forsæt, propositum, ikke i *). **S. sig imøb,** møte (jfr. Hindre, Standse). **S. sig op** (gjøre Modst.), *snu (v)rangesida til. **S. sig udover noget,** ikke bry sig om, over-se. **S. efter sig** (lade sidde), sætje atter. **Sætte afsted,** *ruse (fram, til; sv. rusa). **S. fast,** *fjetre (fjøtre, fjotre), *kværsætje; (med Ord, i Ordstrid), segre (gl. n. sigra, ɔ: seire over), *mål-binde, mål-stæle, e? (til målstålen, o), sætje (— sætte). »Han sætte meg«. **S. istand,** *bøte, *gjære godt atter. Jfr. Istandbringe. **S. i Stand, i Orden, i Gang, i Værk,** sætje i stand, i lag, i gang, i værk. **S. En paa Døren el. udenfor,** kaste ut, jage ut, vise ut. **S. En tilbage,** *hindre, *halde nere, nækkje (-te). **S. tilside,** slå å led (av *led, ɔ: Side, Kant); også = lade fare, ikke indlade sig paa. **S. op et Skraal,** *sætje i og skrike (*skrælle). **S. Livet til,** sætje til (jfr. Omkomme). **S. Retten, Tinget,** sætje retten, tinget, **S. Næsen i Veiret,** *gjære naser.

Sætter, *sætjar (»stejn-, favne-s.«).

Sø (Indsø; Havet; Bølgegang, Søgang; Bølge), sjø (sjo), m. Sv. sjö. **Sø** heter i * også *mar (gl. n. marr), men bare sammensat: ma'r-bakke, m., -flo, f., -halm. Jfr. Hav. **Søens Flytning mell. Ebbe og Flod,** sjø-an', n. **Søens Overflade,** sjø-lå'k(o), n., -mål, -skorpe, f., -tro'm, m., vas-mål, n. **Søens Standsning ved Ebbe og Flod,** sjøa(r)-stad, m., ɔ: „det Øieblik, da Søen staar stille efter Stigningen el. Falbet"; sjø-nækkjing, f., nækkjing, f., næk', m. Av nækkje (-te), standse og vende tilbage (om Søen). Gl. n. hnekkja, 1. gaa tilbage, 2. holde tilb. **Paa Sø og Land,** *på berg og båre. **Sø, hul** (Styrtesø), skavl, m. **Sø, sprøt,** damle-sjø, m., stople-s., gjælv(e), m., gjælg(e), m. Jfr. Bølgegang. **Sø, urolig, nærmest ved Landet,** mangle-sjø, m. Jfr. mangl, n., Uro i Vandet, Bølgegang. Mk. »sigle sin egen sjø«. **Brusende Lyd af Søen i Stormveir,** sjø-done(u'), m. **Græsvæxt i Søen,** sjø-gras („især Havbændel", *Zostera*). **Sprøjtelse paa Søen** (el. Stranden), sjø-draug, m. **En Udfart paa S.** (en Fiskefærd), sjo-vær, n. »Dej gjorde tvau s.«, d. e. de gjorde to Udreiser (Ture) f. E. til en Fiskeplads. „Ordet er usikkert, da det oftere heder Sjøveir og Sjøveer". **Veir til at færdes paa S.,** sjo-ve'r, n. **Bestaffen med Henf. til S. el. Farvand** (om Tid og Sted), sjåa(d). »D'er høveleg sjåad«, ɔ: der er passelig Vandstand; føielig Strøm. Mk. høg-sjåad, låg-s., an'-s., rom-s., trång-s.; hard-, små-, stor-s. **Frygtsom paa S.,** sjø-ræd'. **Svag paa S.,** sjø-vejk. »Han er s.«, »h. er ingen sjøman«. **Falde i S.,** *fare åt hyse-bygdi. Jfr. *fare i fiskebygda, ɔ: falle i vatnet. **Omkommen paa S.,** jfr. *få ejt tareblad under hovudet. **Fritsvævende over Søen,** sjø-laus. *Springe sjølaus (om Fisk), ɔ: hoppe op over Vandfladen, = *bykse sjølaust. **Bakker at se paa S.** (om Fartøi), sjø-fager, -vakker. **Som ligger el. har ligget i S.,** sjø-lægen(e): »S. tre, skådde«. Jfr. gl. n. sjálægr myrkvi. **Som længe har drevet om paa S.,** sjø-ræken(e). **Som har staaet længe i Garn i S.** (om Fisk), sjø-sta(d)en. **Saa man kan fare paa S.** (om Veir), *sjø-farande.

Søassurance, jfr. Assurance; Klassifikation.

Søbad, sjø-laug, n.

Søbatteri el. -fort, s(j)ø-borg. H. D.

Søde (med Munden; spise med Ske), supe (— saup); (langsomt), *lang-supe. **S. i store Drag,** tøjte (-te). Jfr Slurke og Slubre.

Søbefæstning (= flere Batterier el. Forter), sjø-virke (H. D.), sjø-værn. Jfr. Fort; Skanse.

Søbemad, skjej'-mat, m.

Søben (med Ske), suping, f.

Søbod, sjø-bu(d), f.

Søborre (*Echinus*), igul-kjær(e), n. (igel-kjær, iulkjær, il'-k., ul'-k.), is-k., kråke-bolle, m., kjærring-bolle, m.

Søbrug, *sjø-bruk. **Udrustning til S.,** sjø-buna(d). Jfr. Sørebstaber.

Sød, *sø't; (om Pers.), mk. *søten (min), søta (mi). **S. blive,** *søtne. **Noget sød,** *søtvoren. **Noget Sødt nybe,** *søte seg. **S. Smag,** *søt-smak; (sød Valle), *søt-mose(y), f.; (søde Æbler), *søt-sæpler (-e).

Sødagtig, *søtvoren.

Sødbregne (*Polypodium vulgare*), søte-rot, f., sirel-r., *sissel-r. Også Entian (*Gentiana purpurea*) heter i *søte-rot, f. Ellers skar-søte, f., skjær-søte. Jfr. Stensøde.

Søde (gjøre sød), søte(ar).

Sødlig, *søtvoren.

Sødme, søte, f., søtlejk, m., *søt-smak.

Sødrev (tygende Storm paa Havet), sjø-råk(o), n. Fr. Bg. **Frit for S.,** *sjø-hejlt. Sålænge som det er *s. = alt medan sjøen lig'.

Sødtalende, *søt, *søt-mælt, *smejksam, *smejkjen; *flejnen.

Sødygtig, *sjø-van(d), *s.-før (om man og skip).
Sødyr, underligt, sjø-trol', n. **S., smaa, krybende**, sjø-kræ'k(e), n. **S., smaa, som Fiskene æder**, åt, n., åte, f., *mar-åte.
Søetat, sjø-værn. Molb.
Søfarende, *sjø-farande.
Søfart (før bedre „Søfærd"; jfr. Molb.), sjø-fær(d), sigling, f., skipsfærd. Jfr. Kystfart, Oversøfart.
Søfartsrulle, sjømans-liste? sjø-mantal?
Søfisk, sjø-fisk, m. Mots. *vas-fisk, *elve-f.
Søgang, sjø, m. (jfr. **Brænding**; **Bølge-brud**, brått, o), sjø-gang, m., sjø-bor' (-»burd«), m.; (**ved Strandbredden**), drag, n., drag-su, f., su-drag. **S., høi**, tung-alde (-olde; tung-hold), f., tung-sjø, m. **Med før S.** (om Steb), *stor-sjøa(d) (»d'er storsjøa[t]«). **Med liden S.** (Steb), små-s. **Det blir S.**, det sjøar. **Uden S.**, små-ve'r, n.
Søge (lede), lejte, ar (ette'), *være etter (»v. etter fisk«), *forfare (— for), røkje (-te) (dv. røkjing, røkna[d]), *ransake, *grave. *Søkje brukes også i samme tilfælder som søge. Dog siges *søkje ikke om at forsøge; heller ikke om at lede efter (*lejte). **S. [Sengen, Stoven, Ringten**, ta(ke) s. o. s. v. **S. op** (finde), lejte seg (ejn kjæp, tråd). **S. ud** (udvælge), lejte (ut, ut-or), *blæ (»bledje«) (— bladde). Gl. n. bleðja. **S. hen til et Sted** (længes til), trå (-dde). „Sjær om Kreature". Dv. trå-gjængd (trå-gångol, o); *tid-gjængd. **S. ivrig efter**, snå (-dde), sokne(ar), stå åt, *snoke, snugge, ar (sv. snugga, snylte), *snåle. Sv. snåla, være begjærlig. Jfr. Snage, Snuse.
Søgende, *søkjande (også = som kan søkes); (som søger ivrig), *søkjen (nærs., trå-s.).
Søgen (**Søgning**), søkjing, f., søkning, f., søkna', m., søkning, f.; (**Efterspørgsel**), **søk**, m., **søkn**, f., *søknad, *ransakning; (**Efterlevelse**), lejt, f. »Dej liggja i lejte etter det«. **S., ivrig**, snånad, m. Mk. snåling, f., **Snagen, Graadighed**.
Søger, *søkjar, *lejtar.
Søgnedag, søkne-dag(y), hverdag, arbejds-d., værke(y)-dag (ærke-d., y), m., (ejn) værk dag. Gl. n. sykn-dagr. (**Søgn**, *værk, hverdags). »Både hælg og værke« = »både hejlagt og værkt«, ɔ: „helligt og søgnt". **Søgnedagene i Ugen**, søkna, f., værka, f. (ærka), y, hverdagene; søknen. H. Sch. **S. mell. Jul og Nytaar**, rom-hælg(-i), f., klave-h., -dagar, m. pl.
Søgræs og Tang, Ips, som driver op paa Strandbredderne, mar-dyne, f. Jfr. tang-rak, n.
Søgsmaal, *søks-mål.
Søhaardt (aaben for **Storm og Søgang**), sjø-hard (»d'er sjøhardt«).
Søile (**Støtte, Pille**; t. **Säule**), støtte (Molb.), støtte, y (Lm., Vinje: stytta), pelar(i), m. Skulde i norsk helst hete stolpe, m., stav, m. (ɔ: stolpe, som bær tværbjælker el. tak), som i *stavkyrkje, *stavbygna', *stavkyrkje. Støtte er tysk og heter i * stø(y), n., stød(j)e, f. Kolonne *(columna)* er jo egentl. heller ikke annet æn en *stolpe el. *stav. H. D. hælder på det tyske søjle. Mk. og opstandar, m.
Søilerække, stav-rad, f.
Søileskaft, jfr. *bo'l(u), m., læg', m.
Søkant: Mand fra S—n, *sjø-man.
Søkjæder, hyre (J Lie), hyr, n. („Maaske rettere hyre«). (J Spøg), sjø-ham, m.
Søle („tilsly med Skarn, gjøre urent ved noget, som er vaadt, bynket"; **plabske, vade, arbeide i Dynd el. Vade og Uvejr**), *svabbe, *sabbe, subbe(ar), slafse(ar), *sufse(ar), *slufse, slaske, ar (sv. slaska; dv. slask, m., ɔ: Sjølet), *susle, *sumle, *sulle, søjle (-te), *stampe, tvagle(ar), tvåge(o), *vabbe, *vaspe, tøjse (-te). Jfr. Vade, Strabadsere; Plabske, Slaske. (Suble), klæsse (-te), klasse(ar?), klyse(ar); (**røre i noget**), sulle(ar), *suldre; (**spilde Vædske**), slabbe(ar), slafse(ar), *skvakle, slubbe(ar); **søle, rode noget sammen**), slurve(ar); (**røre, fare stjødesløst frem**), sle(d)e (-de), *slurve (jfr. **Stjødesløs være, Slurve**); (**tumle, søle med fine Sager**), *dumle, *duble, *forduble, *sumle; (**spilde Tid paa**), vale, ar (jfr. **Klubre**); (**forfinke sig**), tøve (-de); (**nøle**), tvagle(ar), tvasle(ar); (**være sjenfærdig**), sløre(ar); (**være stjødesløs**), sløre (dv. sløre, f., ɔ: **stjødesl. Kvinde**). **S. som et Svin**, *svine (dv. svining, ɔ: Svinerri), *grise. **S. med urenlige Arbeider**, rote(ar). **S. med Vand el. Vædske**, hylje(ar)· **S. bort**, glatre (gl. n. glata, ɔ: spilde). **S. bort** (**sølle bort**), usse(ar). **S. bort, hen, Tiden**, *drunte, *drøse, *drøle, *rjone, *røjte (»liggje og røjte«, ɔ: ligge for længe). Jfr. Døse, Røle. **S. Tiden bort med ubetyd. Ting** (**være Tiden bort, være stjødesl.**), rote(ar), sumle (ar, sv. sumla), *sugge, *sigge, *sagge. »Rote fram etter kvælden«. **S. ned** (**spilde Vædske**), vade (— vod), *v. ned, over(y) seg. **S. til**, sulke(ar), lorte(ar), *klejne, *skjæmme ut; sylte(ar). At alt dette er opført under Søle grunner sig ikke likefræm på utlæggelsen av (at) søle hos Molb., som eg. bare har l. gjøre urent ved noget, som er vaadt, bynket; tilsly med Skarn, og 2. tøve,

finke fig. Nærvær. opsæt har optat under Søle, hvad som hos I. A. var forklaret med søle, som da og var meget ulikt inbyrdes. Jfr. Tilrakke.

Søle, Søl (Urenlighed), sufs, n.; (vaabt Skarn el. Dynd, især paa Gader el. Veie), surp, n. (sørp), søjle, f. (søle), lort, m., gå'r, n. (o), gysje, f., dy, n., dye, f., skit, n., s.-dæpel(e), m. (skiddæpel), rån', f. (jfr. isl. hrønn, Dynge); slufs, n. („ogsaa om Slud og Uveir"). Mk. skit-dike, n. (skiddike), ɔ: Søleptyt; skit-hå'l(o), n., Sølekrog; går-botn(o), m., ɔ: Søletunn (Mudderbund).

Søleb, sjø-lej', f.

Søler (fjødesløs Perf.), susing, m., svab', m., svabbe, f., slub, m., slubbe, f., slams, m., slamp, m., slampe, f., slamse, f.; (En, som spilder meget), skvakl, m.

Søleri (urenligt Arbeide), svabbing, f., sub', n., subbing, f., tøjsing, f., susl, n., klæssing, f., rjoning, f.; (Plasken), slufsing, f.; (med Vædske), slab, n., slafs, n.; (Tidsspilde med ubetyd. Sysler i Huset o. s. v.), ro't, n.; (Uorden i Huset), duml, n.; (Rølen), roting, f., sumling, f.

Sølet (fugtig, urenlig), *surpot, *subbot, *sufsen, *sufsot, *subben, *sulka'; klæssot, *klysot, *klejnot, *lortot; (blød, vædeful), *slufsal.

Sølje, Selje, sælje, f. (silju, sølju).

Sølle Krog, *stakkars krok. (Sølle f. sørle, og dette for sørrele, ɔ: sorgele(g); av sørre, ɔ: sørge?).

Sølv, sølv(y), n. Gl. n. silfr. Sv. silfver. **Med S. beslaa,** *sol(v)-slå. Jfr. *sølve, ɔ: forsølve.

Sølvbeslagen, *sol(v)-bud', s.-slægen(e), sølv-slagen, H. D. Gl. n. silfr-sleginn.

Sølver- (som i sølver-hvid, -klar). Denne form, av sølvets ældste navn — gl. n. silfr, t. Silber, eng. silver — ær det ænnu spor av i *, næmlig i viserne fra Tellemarken: sølver- el. sølvar-skål.

Sølvern (som i „sølverne Maane", Apols sølverne Bue) finner selv Molb. »forkastetligt«. (Sølvmåne, -bue, el. m., b. av sølv).

Sølverts, sølv-malm.

Sølvhaaret (hvidh.), *sølv-hærd(y).

Sølvring: med S. forsynet, sølv-holket. Asbj.

Sølvsmykke, -*sol(v): »finger-, bringe-, brud-sølv«, n. Mk. i sammens.: *sol(v)-bælte, n., -bolle (ɔ: lidet Sølvbæger, = tumling), -knap', m., -pengar, -skjej, f., -smi(d)e, n., ɔ: Sølvarbeider, -staup, n., -ty, n.

Sølvurt (*Potentilla anserina*), mure, f. (isl. mura), mure-gras, *sølv-gras, gåse-mure. Sør.

Sølvvarefabrikant, sølv-smed (H. D.). Gl. n. silfrsmiðr.

Sølægd, sjø-lægd, f.

Søm (Spiger), saum, m.; spikar, m. Jfr. nagle, m. (som gærne ær av træ). I * kalles også den iblant *saum. Mk. *rosaum, ɔ: kort Søm med Klinkeplade. **Lægte el. Stage, som en Række af Fjæle nagles til,** saum-slå, f., op-længje, f. **S. (Nagler) sætte** (i Baab), søjme (-de); (N. af Træ særlig), *tre-søjme. Dv. søjming, f., ɔ: **Søm** el. Naglerække; tresaum, m., Trænagle el. Rad af Trænagler. 2. **Søm (Syen) paa Klæder,** saum, m.; (Kantsøm), *fald, m., kvar(d)e, m., bryning, f., *kant, m., kanting, f.; (Punkt, hvor to Stykker ere sammensyede), saum (også om sem med nagler, ikke med tråd). De *saumar helst med *jarnsaum, ɔ: *spikar. **Søm, hvori Traaden slynges over Kanten af Tøiet,** øver-kast(y), n.

Sømand, *sjø-man. »Han er ingen s.«, ɔ: er ikke stikket for Søen.

Sømme Kantsøm, *falde, *kante. Dv. *kanting, *falding, ɔ: gærningen at k., f. Jfr. **Søm.** 2. **Sømme sig,** *søme, s. seg, *høve (Fr. Bg.), *gjægne (ɔ: svare sammen, passe sig). Gl. n. gegna.

Sømmelig, sømeleg, skapleg, vørdsam(y); (anstændig), *folkeleg; også *bordbærande (eg. som kan sættes på bord el. bydes folk); (passende for Kristne), *kristeleg. **S. bære sig ad,** *fare åt som ejn kar. **S. Fremgangsmaade,** vørdskap(y), m.

Sømmelighed, ære, f., vør(d)nad(y), m., vørn, f., vørskap, m., *søme, f. Mots. *vør(d)løjse; *vørdlaus.

Sømmerske, sy-pike (da sømme før var = sy og ikke bare = sy kant, fald).

Sømærke, sjø-mærke, n., med, n. J. Lie.

Søn, sån', o (son, oo, så'n). Fl. søner (y). I sammensætn. med mansnavn til dels so el. sa: Hans-so, Nils-so, Jonsa. „Meft almind." såna (sånar) i sammens. som: såne-kone, -sån, -dotter. **Søn efter Fader,** fægge(e) etter fægge. Jfr. **Mand efter M. S., yngste i en Familie,** bo'ggris, m. Sv. boggris.

Sønaal (*Syngnathus*, en liden Fisk), tangnål, f., sjø-n., grun'-n.

Søndag, sundag (syndag, søndag). **Paa S. otte Dage,** *ånnor helg; søndag kommer otte dager. **Før sidste S.** (sidst i forrige Uge), føre helgi. **Næstsidste S.,** førre helgi (hi helgi, si helg).

Sønden (Adj.) (ɔ: som kommer fra Syden), jfr. sunnan (sunna, synna); (sønden-fra), sunnan-etter, sunnan-til. Mk. *sunnandrag, n., og s.-drått', m., ɔ: Skydrag fra Syd; s.-fjæls, -kast, n., ɔ: Bindkast

fra Syd; s.-man, ɔ: Mand, kommen sønden̄fra; s.-ve'r, n., s.-vind (som enten ær land-synning, sydøstlig, el. ut-synning, sydvestl. B.). **Sønder-** (som i Sønderlænding, -borg, -jylland), *sør-, syd- (»syder«-), sun: sør-lænding, -fjo'ring, -øjing; også su(d)-: sud-lænding, su'kant; Sun-dalen, Sun-fjord.

Sønder, *sund(t) (fl. sunde), *i sund (gl. n. i sunðr), *i trævlar (»slå i tr.«, jfr. Splint), *i sønder (H. Sch.); (itu), *av. Jfr. Itu. I sammenssætn. bedre *sunder æn („mest alminb.") *sund: sunder-bråten(o), -flakt, -hakka'. **Slaa sønder,** *slå sunder; småle(o), ar. Jfr. Knuse, Splintre. Mk. sund-havd, -håggen(o), -slægen(e), -sleten, -støjt'. Jfr. Itu, istykker. Sund (sko), sunde (klæder), ɔ: iturevne.

Sønderlemme, leme(i), ar, *læmstre, *læggje sunder. **Sønderlemmet,** lema(d)(i'), *sund-havd, sunder-tæken(e).

Søndre, *skilje, *sprængje, *sprætte, *tvejte. Sønbre ær efter Molb. „forældet", men han finner det dog altid bedre „end det tyske sondre, som nogle i den seneste Tid have optaget". **Sønbret** (istykker), *sund.

Sønbre (sydligere), *sære (f. »sydre«), syndre. »S. vægen«(e), »søre lejdi«, »s. sjo'ren«. Mots. nørdre, nære. Sære-Li, Sære-Saude. Hærtil sønst, y, ɔ: sydligst. Mk. sære seg, bli mere sydlig (om Vinden). »Af *sud, ligesom syndre af sunn«. Jfr. søring (sydring), ɔ: En, som er kommen sønbenfra.

Sønbring, jfr. skilnad, spræng, m., rov, n. (ɔ: Rift); tvejt, f. Jfr. Adskillelse, Splittelse.

Sø-Nelde, jfr. Nebuse.

Sønnekuld (Sønner, fødte af eet Ægteskab), *såne-lag. Jfr. Kuld.

Sønneløs, sån(o)-laus.

Søofficer, skibs-høvding. Fr. Bfd.

Søpapegøie *(Mormon arcticus)*, lunde, m. (gl. n. lundi). Mk. lunde-berg, n., Bjerg med Huler til Skjul for Lunderne; lund-tole(oo), m., Lundens Unge. Jfr. Lunde.

Søpindsvin, jfr. Søborre.

Søplante, sjø-gror, m. Jfr. vas-gror, ɔ: Vandplante.

Søprotest, sjøskade-lysing? Jfr. Protest.

Søpølse *(Holothurie)*, sjø-mige, m.

Søraun *(Phalacrocorax Carbo)*, skarv, m. „Tildels kaldet kvitlåring«. „En mindre Art heder topskarv«. Gl. n. skarfr.

Sørebstaber, sjø-buna(d), m., sjø-rej(d)e, m., sjø-børna', m. (y) (-børn, f., -børnskap, m.), sjø-bejne, m., sjø-vælde(e), n.

Søreise, sjø-færd. **S. til Vands,** ro-lej, f. **Beviser paa S.,** kjent-man (f. kjend-m.).

Sørge, sørgje, y (-de), sture (-de; gl. n. stura); (være bebrøvet), træge(e), ar (dv. træge[e], m., Sorg, Bebrøvelse; gl. n. tregi); (angre; være nedslagen), sotte(oo), ar. **S. over En** (som bød), sørgje på ejn. **S. for En** (drage Omsorg for), sørgje føre(y), syte føre (-te). Mk. sørgje ejn av, anse En for tabt el. bortkommen. *Træge på, ɔ: med Sorg erindre.

Sørgeklæder, sorgje-klæde, n.

Sørgelig, *sørgjeleg, *harmeleg, barmeleg (av *barme, ɔ: jamre); *tung, tungsam. **S. Tilstand,** jfr. »*det var så, at ejn stejn kunde gråte«.

Sørgmødig, *sorg-modig, *sturen (stur, stural), *stursam, *sturvoren; *harm; u-fængjen, e (ofejen, ufigjen); (nedslagen), *daper; (tilbøielig til Sorg), *sorgjen. **S. Stemning,** sorgmod, n., stur, m.

Sørpe (Blødfoder af Hakkelse m. m.), surpe, f. (sørpe), tøjse, f. **S. lave,** *surpe. Mk. surpe-stamp, m., ɔ: Balje til S.

Søskende, søskjen (»systkin«, søskjyn). Mk. »systkin-barn«, -byte, n., ɔ: Deling mellem S., -svep(i'), m., ɔ: S.s Lighed i Udseende el. Ansigtstræk. **Næst-Søskende-Barn,** tri-mænning, m. (gl. n. þrímenningr); det fjærde led heter trimænningsbarn.

Søslange, *sjø-orm.

Søsnegl (Hvirvelsnekke), kuvung, m. (kuung, kuungje, kung), fjøre-kung, m., kuho(r)n, bu-hund, m., kukkelur. Gl. n. kúfungr. Sv. kupunge. **S. med hvid Skal** *(Buccinum)*, kvit-kuvung, m.

Søstad, sjø-stad, m.

Søster, søster(y), fl. søster. **Deling mell. Søstre,** søster-byte, n. **Søstres Børn,** søstrungar. Gl. n. systrungr.

Søstærk, sjø-stærk.

Søstøvle, sjø-støvel(y), m.

Søsvale, *tæ(r)ne *(Sterna Hirundo)*.

Søsvamp *(Spongia)*, svamp, m. **Jordsvamp** heter i * sop', m. Jfr. Svamp.

Søsyg, jfr. kjænne sjøværken, ha' sjøvondt; i * ikke sjøsjuk. **Som let blir s.,** sjøvejk, mots. sjø-stærk. Mk. sjø-værk, Søsyge. Jfr. Smerte (*værk).

Søstraad, jfr. Strengetang.

Søudygtig, ikke *sjøfør, usjøfør? Jfr. Dygtig.

Søuhyre, sjø-trol', n., s.-krake, m., sjø-hårv(o), f.

Søvand, sjø, m., mots. vatn, n., ɔ: Ferskvand. **Fugtighed af S.,** sjø-væte, f.

Smag som af S., sjø-smak, m. **Udblødning i S.**, sjø-bløjte, f.

Søvant, sjø-va'n, -vand.

Søvei (Vandvei), sjø-væg(e), m. **S. udenfjærs**, hav-lej, f. **Paa S.**, *sjølej(d)es.

Søvegel (Bodmeribrev), skips-pantebrev.

Søvn, svævn(e), m. (svebn, svæmn, svømn), (oftest) sømn. **S., langvarig**, soving, f., lang-svævn. **Bedøvelse, Forvirring af S.**, svækn-ørske, f., svævn-orar, pl. (i dativ: s.-orom); jfr. hæ'l(e)-orar, pl. og himmel-orar. **For S. befri**, *rauske, *vakre(ar): »rauske seg«, »vakre seg«, »magne s.«, »morgne s.« (mønne seg), ɔ: forbrive S. (komme i Bevægelse efter S., komme sig op af S.). Sv. morgna (morna) sig. Jfr. Vaagen blive. **For S. fri**, *vakrog (jfr. Vaagen). **Benytte Morgenen til S.**, mænne(e) seg (morgne). »Han mænner seg vel i dag«. **Falde i S.**, *somne (sovne), sakne væ'ra (tabe Verden af Syne), jfr. *massast, *orminnast(oo, — est, — test). **Let falde i S.**, søvje(y), ar. Gl. n. syfja, ɔ: blive søvnig. **Gaa i hals Søvne**, hæl'-ore(e), ar (jfr. Døfe). **Han gaar som i S.**, »han æ i somnå sed'e«. **I S. vugge**, svæve (-de); rugge til svævns (sømns). Jfr. Søvndyssе. **Som har faaet sin fulde S.**, ful'-søvd. **Til S. trængende**, *sove-trængd.

Søvnagtig, *svævnsam, *sove-kjær.

Søvnbringende, svævande? (av *svæve, ɔ: faa til at sove).

Søvndrukken (efter t. schlaftrunken), *svævnøren (sømn-), sømn-rusken.

Søvndyssе, svæve (-de; søve). Dv. svæving, f., ɔ: Søvndysselse. Gl. n. svæfa. **Søvndysset** (kommen i fuld Søvn), ful'-svævd.

Søvne, *sovne. »**Søvnet** (som let», tungsøvnet), -svæv, -svævd: let-, tung-svævd (ɔ: let, vanskelig at vække).

Søvnig, svævnog (svømnog, sømnau), *sovekjær, *tung, Gl. n. svefnúgr. **S.** (i urette Tid), (v)rang-svæv, -svævd, an'-s. **Ikke s. længere**, vakrog. **S. blive**, *kjænne svævnen, være sove-trængd, *kjænne ejn tunge, tyngje (-de). »Eg var så trøjt, at eg tyngde«.

Søvnighed, tunge, m., blunder, m. **Anfald af S.**, *tyngje, n. Jfr. Døsig.

Søvnløs, an(d)vaken (gl. n. andvaki; jfr. årvak, årvaken, ɔ: tidlig vaagen), sømn-laus.

Søvnløshed, svævnløjse, f. (sømn-), tyngje, n., an-våke(o), f., årvåke(o), f.

Søvntorn (et Trylleinstrument), svævn-nål, f.

Søværts, *sjølej(d)es (-lejs), søleds (Molb.), sølejs (H. D.), til sjøs. **S. — landværts**, *til sjøs — til lands, sjølejdes — landlejdes.

Søvæsen, *sjø-stel, sjømans-stel.

Søvægter (smaa), sjø-gror, m.; (store), *sjø-tre.

T.

Mk. Tha søkes under Ta; The under Te osv.

Tab, tap', n., frå-gang, m., av-fal', n., skar(d), n. (»d'er ikkje nåkot skar i det«); misse-mon(u'). **Tab i Strid**, u-seger(i'), m. »Ejt av-fals- el. frågangsår«, ɔ: Uaar. **Som liber T.**, *ryr. »Han vart ejn ryr man utav de«'. **Have Fordel istedenfor T.**, *ha' skaden tapt. **Uden T.**, tap-laust.

Tabe, tape (-te); (slippe af Hænderne), misse (-te), spille (-te), *kaste bort, *tyne bort. **Tabe sig**, *bli borte, *kværve bort, gå over; (som Venskab), *gråne. **T. Farver**, kaste leten(i'); (t. Smagen), *kaste smaken (el. bare) *kaste; (t. af Syne), misse temda(i') 'ta' (ut-av), mots. »få temda 'ta«. **Gaa tabt**, *fare sund, *gå til spilles, *kome i sumpren. Dertil *forsumpra', ɔ. bortkastet. **Give tabt**, give seg, rjuke (— rauk), *fire. Holl. vieren.

Tabel, tavle, f. **Kronologiske T.**, tidstavler, t. over tids-regningen. **Genealog. T.**, ætte-tavler.

Tabellarisk, tavle-, av tavle, f. e. t.-form el. f. av t.

Taber (?), tapar (i spil, kamp).

Tabernakel, »telt«, *tjæld (kjæl'); avlukke, skap (på højalteret, gæmmested for »monstransen« med den inviede »hosti«); kirke-telt. H. D.

Taberne, bod, krambod; værts-hus; vinhus, øl-h., skjænkestue.

Tabes, Tabescens, *tæring, hentærelse.

Tabescere, ha' tæring, lide av t.

Tableau, skildring, billed, måling, f. (»maleri«), *målar-stykke, n., tavle; utkast; liste; over-syn, skue. **T. mouvant**, tavle med rørlige billeder el. skikkelser.

T. vivant, levende billed, lev. maleri (d. e. med lev., ikke malte, personer).
Table d'hote, fælles-bord, gæste-bord (i hotel næmlig); åpent bord (mots. sluttet b.). H. D.
Tablette, liten tavle (små-t.); skrive-tavle; hylle.
Tabletteri, tavle-værk, kunst-sne(d)ker-arbejd.
Tablettier, kunst-sne(d)ker.
Tablinum („Altan"), fræm-skud, ut-bygning; billed-sal; brev-gæmme. Jfr. Arkiv; Altan.
Tab(s)u, hellig, inviet.
Tab(s)u, helligdom.
Tab(s)uere, in-vie, hellige.
Tab(s)uret (eg. Taboulet, litet bord), halv-stol (4 ben, men uten ryg); jfr. krak' (*knak'), ɔ: „liden Stol med tre Fød-der og uden Rygstød"; jfr. og sæs'(e), m., ɔ: „Sæde, Plads at sidde paa".
Tabula, tavle, f. *T. Pytagorika*, flerfåld-dings-tavle, *moletten, *emoletten (t. ein mal eins, ɔ: »en gang en«, d. e. tavlens første ord, brukt som dens navn). *T. rasa*, eg. skrapet, glat-strøken (voks-) tavle; rent blad, blad uten skrift. *T. votiva*, eg. love-tavle; lykønsknings-skri-velse. Efter svensk.
Tabularium, brev-gemme. Se Arkiv.
Tabulat, tavlet gulv; bord-gulv; tavle-værk (»panel«-v.).
Tabulatur, stræng orden; (hos mester-sangerne), rime-kunst (reglerne for mester-sangen); (i tonekunsten) tone-bokstav-skrift, t.-talskr. (tonernes tegnelse med bokstaver el. tal).
Tachere (en Billardfugle), skære (H. P. S.), snærte? Jfr. Streife, som ær tysk.
Taffel t. Tafel), bord, n.
Taffeldækker, dug-sven, ɔ: duk-s. (Molb., H. D.); bord-s., Molb. Jfr. Opvarter.
Taffelmusik, bord-musik (H. D.), bord-spil? Molb. har og Taffelspil. Jfr. Musik.
Taffelpenge, jfr. kost-hald, n., kostar-hælde(e), n., bordhåld (Molb.); bord-penge (H. D.).
Taffelservice, bord-stel. Dagbl., n.
Taft (fr. taffetas), glat silke-tøj (Meyer); „et Slags tyndt og let Silketøi" (Molb.); glats-silke? tyn-s.?
Tag, ta'k, n., tækkje, f., tåke(o), f., ro't, n., råv, n. (gl. n. ráf); tækel(e), m. (jfr. Dække). **Tag uden Gavl** (straa ned til alle Sider), *kyve-tak. **T.**, som rækker langt ned paa den ene Side, si'd-tak. n. (sid-tåke, o). **T.**, dobbelt (paa Hus), tvi-tak. (Dv. tvi-tækkje, lægge b. T., og *tvi-takt). **Nederste Del af et T.**, raft, f. **Tagets Rygstol**, mæls(e)-ås, m. (møne-ås). **Rummet under T. i et Hus**, ro't, n. Jfr *rot-stappe, rot-ståve(o), ɔ: Røgstue. **Forraad af Madvarer, ophængte under T.**, ro't, n. Mk. *kjøt-rot, *flæske-r.; *rotbyte. **T. bygge**, rauste, ar (råste, o); (med T. forsyne), ræfte (e, - e); (T. lægge paa Hus), tækkje (-te; takte, — takt).
Tag (at tage), ta'k, n. **Afgjørende T.**, *livs-t.; (kraftigt T.), *stor-t.; (voldsomt T.), *utak. Mk. *ov-t., *åta'k, *itak. (Tag med Hænderne), hand-fæste, n. Jfr. *handgrep.
Tagaabning (Røghul), ljore, m. (ljøre, ljåre, jåre, jore, jøre).
Tagbjælke, å's, m.
Tagdryp, tak-dråp(o), n., dråp; (fra Tag-skjægget), ufse-dråpe(o), m., yfse-drøp(y), n. **Tagdryppets Afstandrende**, dråp-renne, f.
Tage, take (— tok) („ofte forkortet: ta'«), *fate, *gripe, *trive. **Tage fat paa**, ta(ke) åt, *råde på (smørkanna, mjøl-tunna), *ta' hål(o) på. **T. imod** (som Børt), fagne(ar). Dv. fagna', m., en god Modtagelse, Gjæstfrihed. **T. noget af det Øverste, Yderste**, *ta' ovan av, ta' utan av. **T. af**, takast av, *minke. Dertil minking, f., mink, m. **T. til**, mone(u, ar). **T., hvor Intet er**, jfr. »d'er vondt å supe, der inkje vil drjupe«. **T. sig for**, take seg føre; (t. sig nær af), *take (det) tungt; (t. sig ub), stå av seg, se ut; (t. sig vare), take seg i vare, have varen med seg. **T. ilde op**, take til tykkje el. tykkjes. Jfr. Fortryde. **T. tiltakke**, *take til takke, *samtykkje (jfr. Tilbud). **T. ind til En** (t. einkehren), gå in til, be om hus hos?, stige av hos; jfr. sv. afstiga hos. **Jævnlig tage ind til**, *søkje til. **T. ud paa Landet**, fare ut på l.? **Tage i Brug**, take (det) til nåkot(o); (t. til Bens), take til fotan'e; (t. til Indtægt), *take in; (t. til Ords) (udtrykke sig), *take til ords. (Passende til at tage), tøk (gl. n. tækr). (Som tager alvorlig fat), tøkleg. **Tagende** (i Sammensætn.), -tøk: *grej-, hard-, små-, stor-, vis'-tøk.
Tagen, *taking; (Antagen, Modtagelse), takster, m.; også („det, at man tager noget"), tøke, n. „Mest i Sammens.": land-, *sild-t.; til-, etter-t. Likeså (i Sammensætning), tåke(o) og -tækt: in'-tåke, ved-t., f.; in-, vare-, ved-tækt, f.
Tagfjæl (Underlag under Næver, Torv, Tegl), tro(d), n. (sv. * trod). Mk. og tro'-fjøl, f., -ski(d)e, f. **T. nedlægge**, trø(d)e (gl. n. tröða).
Tagget (ujævn), *snejsot. Jfr. Pigget.
Tagkammer, ark, f., kvist, m., huv, m.

(sv. huf ær Top, Hætte); øver-laup, n., hjæl', m., læm', m., træv(e), n,, skuk', m., te'l(i), n. Se Kvist.

Taglægning, trø(d)ing, f.

Taglægter (Trøværket i et Tørvtag), tro(d), n. Jfr. Tagfjæl.

Tagløs, ta'k-laus. Dv. takløjse, f.

Tagreisning (Spærreværk), raust, n. (råst, o; røst). Dærtil *brat'-, fla't-, låg-rausta'.

Tagryg, huv, m., møne, n. (m.). Dv. m.-ås (mønes-ås). Jfr. Rønning.

Tagstikker, tak-stejn, m.

Tagstjæg, ut-ræfte(e), n., ufs, m., yfse, n., for-tækkje, f., rafte-skjæg (rav-s.), svi'l, m. **Anlægge Tagstjægget**, ræfte(e, -e). **Danne T.**, yfse (-te); (istandsætte), yfse.

Tagspaan, spo'n, m. (oo). Dv. spon-tak, n., -tækkje, f. Mk. tak-næver, f., -renne, f., -veg(i), m., ɔ: Tagdrypp.

Tagsten, panne, f. Dærtil panne-ta'k.

Tagvinkelen, 1. (øverste tilspidsede Del af Tværvæggen under Taget), brjost, n., *bjorlad (bjørl.), n., ramlægje, n., røjsting, f., raust (råst, o, røjste, røste, y, røst); jfr. Gavl og Tværvæg. 2. (øverste Rum under Taget), ræve, n. (rævle), raust (råst, o), ro't, n., ra'm, m. Mk. *rævestappa', *rot-stappa', ɔ: fyldt til øverste Rum under Taget. **Tagvinkelen som Værelse**, øvste-loft, n. Jfr. Gavl.

Taille, eg. skur, tilskæring; vækst, skapning (især livets længde mellem bryst og hofter); *livet (mk. *lang, kort i l.), smalliv. »*Ta' om livet«.

Tailleur, *skræddar.

Tak', tak', m. **Mange T.!** (for en stor Hjælp), Guds løn! (også læ'n, læ). **Takke** (til): **det at man tager til T.**, tægd, f. **Tage til T.**, *ta' til takke, samtykkje (-te); tægde(ar), tækkjast (gl. n. þekkjast). »Eg baud hånom det, men han vilde ikkje samtykkje«. »Han tæktest med det« (se Tage). **Som man ikke har Tak for**, tak'-laus. »Taklaust arbejd sær altid tungt«.

Tak', „el. **Takke**" (Molb.), *tag', m. (sv. tagg), taggje, m., tig', m. (tigge), tind, m., agge, m. „**Skygget om af Tagg og Tinde**". H. Ibs. Jfr. Spidse.

Takke, vælsigne(ar). »Takke og vælsigne«. Jfr. Prise. **T. med Haandtag**, takke 'pi handa (*love-tak'). **T. for hvad man har faaet** (tage Afsted), takke føre seg (y). **Ikke at t. for**, d' æ' kje te takka føre; d' æ' kje takkande føre dæ!

Takke, se Tak (Spidse, Tinde).

Takkel (holl. takel, eng. tackle), tåg(o), n.; tåg-værk.

Takkelads, **-lage** (paa Fartøi), rig', m., takling, f., fast taug-værk, *tåg-værk; (det at takle), rigging? takling (til *rigge, *takle). **T., løbende**, løpende rig, l. takling (ɔ: som ær fastgjort bare i den ene ende).

Takket (paa Kanterne, tandet, ujævn), tagget, *taggot, *tiggot (sv. taggig), *tindot, aggot, nåbbot (av nåb, f., o. Se Bjergknold).

Takle (forsyne Skib med Taugværk [og Seil]), takle (efter eng. tackle; holl. takelen), rigge(ar), tilrigge. **Takket af**, av-klæd. Lm.

Takneммelig, tak'låten (Lm.), *tak'sam.

Takneммelighed, taksæmd, f. Lm. Til *tak'sam.

Takt, takt, f. (om gang og lyd), eg. vedrørelse; »følelse«, *kænsel, fornæmmelse; tidsmål, *takt; tidsvarighet (av tonen mellem to note-streker); jævn rørelse (med jævnlange tidsmål, f. e. steg), takt; taktsans, fin sans el. *ans (n.) for, øje for, godt grep el. skøn på (især på, hvad som er sømmeligt el. høveligt efter tid, sted el. personer). Jfr. Konduite. **T., dobbelt** („i Spil el. Musik"), tvi-ta'k, n. **T. holde** (gaa med jævne Skridt), skjele (ski-), ar. **T. el. Skridt holde** (med En), fylgje (-de). **Slaa Takten**, opgive tidsmålet (ikke „an"give).

Taktik, hærstillings-kunst (fylkings-kunst), bær-kunst; hærfører-k., hær-vit(en)skap; stridslære (Lm.); slag-stilling. H. P. S. Jfr. Strategik.

Taktiker, hær-kunstner, fylker? hær-stiller? stille-kunstner? hær-ordner? slagstiller.

Taktisk, hær-vitenskapelig, hær- el. slagstillings- el. i slagstilling (f. e. „Forholdsregel").

Taktløs, *bejn-svaren (som og ær = åpenhjærtig), *nauten, *støjten, *støjtsam. **T.** (plump) **Person**, tværstøjt, m. „Om taktløs Tale el. Opførsel" siges *støjte. Jfr. »Han kom støjtande med det«.

Taktmæssig Gang, fotslag, n. »Halde fotslag«.

Taktygraf (-ch-), snar-skriver, *rad-skriver. Jfr. Stenograf.

Taktygrafi, snar-, rad-skriv(n)ing, -skriverkunst. Jfr. Stenografi.

Tal, ta'l, n.; (Fortegnelse), -tal, n. (som i man-, namne-, salme-tal). **Tage T. paa**, *take ta'l på.

Talamus, leje; sægteseng; sovekammer(s); brude-kammer(s).

Talar, fotsid kjole; slæp-kjole; konge-kåpe; sid-kjole el. -kappe. H. P. S.

Talasjarki, **-sjokrati**, sjø-herredømme, overmagt på havet. Jfr. Hegemoni, Princip at.

Talasjarki, »admiral«. Se Admiral.

Talasjometer, havdyps-måler.

Tale (at, i hverdags Mening), tale(ar), mæle (-te; gl. n. mæla), *rø(de), *svalle,

(oftere), *snakke; (holde Tale, Forebrag), *tale. **T. om** (fortælle), sægje ut-av; jfr. **Røbe**. **T. for sig**, snakke føre seg, *tale f. s. **Tales ved**, snakkast med. **Han taler endnu om det Samme**, jfr. »same guten spelar same slåtten«. **Tale for ligegyldige Tilhør.**, jfr. »tale føre tome stolar«. **Tale ret alvorl. med En** (t. En haardt til), *ejn-røde. **T. dumt og forvirret**, hælore(e). Jfr. **Vaase**. **T. efter En**, *hærme etter ejn, *snakke e. ejn. Jfr. **Efterabe**. **T. En efter Munden**, låte etter ejn (dv. etterlæte, f.), *sanne etter. **T. fornemt**, se **Fornem** og „Talen pynte". **T. forvirret** (el. saa, at man mobstiger sig), *tvi-røde, *tvi-snakke. **T. frit ud**, *snakke fram. **T. hastig, utydelig**, *gauste. **T. haardt el. truende**, skrome(u). Jfr. isl. skruma, prale. **T. højt el. straalende**, *gale. »*Dej fek' nåko' til å gale over«. **Han taler altfor højt**, jfr. »*han er fød' i kværnhuset«. **T. med hvinende Røst**, kvine (gvine, vine, —kvejn). **T. langsomt og famlende**, tamse (ar, tæmse, tymse). **T. meget**, *bruke munnen, rynje (— runde), gaute(ar). Gl. n. gaute, ɔ: snakke. **T. over sig**, *snakke over seg. **T, rent ud af Posen**, *snakke fram. **T. sagte**, *mulle. Jfr. **Hviske**. **T. skarpt og bidende**, hækse(e), glæfse(e), gløjpe. **T. strigende**, *snaldre, skrælle (-te). **T. stammende**, ræke(e) på ordi. Mk. *ræk-stam. Jfr. **Stam**. **T. En tilrette**, tælje føre ejn(y). Dv. føretæljing, f., føretåle (o), f. **T. uforsigtig**, *slumpe fram med. **T. uforstaaelig**, tyske(ar). Eg. tale tyst. **T. utydelig**, *mulle, *snulle; *juske (ɔ: jutske, av jute?). **T. vel, ilde, om**, låte væl, ille om. Dv. vel-læte, ille-læte, f. **T. vildt**, tulle(ar). Jfr. **Fantasere**. **Det er aldrig at tale om**, — ikkje snakkande om. **Forstand til at tale**, målvet(i), n. **Maade at tale paa**, talemåte, m., ordlag, n. **Nogen at tale med** tale-nøjte, n. **Han har Ingen at t. med**, »han ha' inte talanøjte. **Talende**, *talande. **Langsomt t.**, *taug-mælt. Jfr. **Langsom**. **Talt for lidet**, (ha' nåko', o) van-talat, -snakkat, -rødt. **Forhindret fra at t.**, *mun'-fatla'; (ikkje) i stand til å t.), *ordsløg; (ufitted til at t.), *van-mælt. **Som taler hurtigt**, *snar-mælt, -talande; *kring-kjæfta(d), -mælt, -*målog, -*svallande; (som kan t.), *mål-før (gl. n. málfœrr); (som kan tale for sig), *snakke-før; (som taler meget), *tale-rik, -*dryg; *ord-rik, snakkesalig, *snaksam; (som har Vanskeligh. for at t.), u-målog (gl. n. úmálugr).

Tale (Omtale, Samtale), tale, m. (»kome på t.«), snak', n. (jfr. **Samtale**), rød, n., rødna', m. (»kome til reds el. snaks«, ɔ: komme i Samtale); også *mål. »Han svarar, som måle' varar, ɔ: som Talen vedkommer. Mk. mål-laus og umålog; *mål-æmne, *målbinde. **Tale** (Udsagn), tale, f. **En Tale**, tal, n. Jfr. *av-tal, *å-tal, *omtal, *talsman. **Tale** (i Sammensætn.), -mæle, n. »Ejn-, å-, mot-mæle«. **Der blev ikke mere T. om det**, »det vart stilt med di«. **Det kom paa T.**, *de' kom på snak'. **Falde En ind i Talen**, gjejne (gej-), ar? **Famle i T.**, krømte(y), ar (krømte), ɔ: eg. harke. **Pynte T.** (tale fitlig), knote, ar (dv. knoting, f.), håske(o), *braske. **Egenhed i T.** (saasom i Tonefald, Ordformer), mål-fælle, n.; tale-måte, m., ɔ: „Egenhed i Talen; Dialektform". Mk. og mål-lydske, f., målændske (mål.?), f., mål-føre, n., også om egenheter i talen. **Forandring i T. el. Sproget**, mål-brigde, n., -skifte, n. **Formaatelig T.**, vå-snak' (av vå, f., Tvil; Frygt; Skade). „Nyere Ord for vå-røda, -tal el. beål.". **Larmende T.**, rynjing, f.; rynje, f., Ordstrøm; tale-strøjm, m. **Famlende i Talen**, mun'-valen, *mål-halt (forlegen for Ord), *ordlaus (dv. *ordløjse); jfr. **Stam**; (træsen med Hensyn til T. el. Udtryk), *tale-vand. **Let at komme i T. med**, *røden, *rødog, rødsam.

Taleevne, tale-gåve, f., mål, n. »Have mål, ɔ: kunne tale.

Talefærdighed, mun'-ta'me, m.

Talegaver, tale-gåve, f. Mk. talebruk, n., talekunst, n., talestrøjm, m., ɔ: Ordstrøm.

Talemaade (Egenhed, Karakter i den mundtlige Tale), *tale-måte; (faste, staaende Udtryk for samme Tanke), ordlag (ikke så i *), ord-ta'k, n., ordtam, n., ordtøkje, n.; ordnåtar, pl. m. (o, -nottar); stæv(e), n., ord-s., an-stæv, ved-s., språk, n.; (ordsprogl ig), se **Ordsprog**. Jfr. **Mundheld, Udtryk**. **Bruge særegne T—r**, språke(ar).

Talent, eg. vægt, tyngde (noget over 50 ℔); pengesum (en 1000 Spd.); natur- el. nåde-gave, åndsgaver, gave, gåve, f., givna', m., pund, n.; flåg-næme(o), n. Lm. **T. til at bruge Haanden**, jfr. **Behændighed**.

Talentfuld, med gaver, f. e. »man med g.«, *gåve-rik; mk. og snil-rik. Sv. snillrik. **T. Skildring**, mesterlig skild., åndful'.

Talentløshed, u-snille (gl. n. úsnilli, 1. dårskap, 2. mangel på målsnild), van-snille. H. D. Molb. har usnilde som „forældet". Usnild hos Molb. sær „uflog,

uforstandig". Ikke forældet. Vansnilde ær hos samme Uklogskab, Ufornuft.

Talepynt (Floskler), kno't-ord, n., kno't, n.

Taler, talar, m. »Ejn god t.«, ɔ: som taler godt.

Talfigur, ta'l, n.

Talforhold, ta'l, n.

Talg, talg, f. (tålg, o, tåg). **Med T. bestryge, smøre**, talge(ar). **Dækket med Hinde af T.** (el. Fedt; om Kjød), *talg-støjt'.

Talggrever, se Grever.

Talghinde omkring Indvoldene, talg-bleje (-»blæje«), vom-blæje, f., nækje, f. (»nætje«). Dv. nækje (nætje-) -talg, f. Gl. n. netja. Sv. nät.

Talghus, *talg-ljos.

Talio, gengæld, vederlag, like for like.

Talisman, trol'-billed, *trol-ring; tryllering. H. P. S.

Talk („Fedtsten, Grydesten"), *blaute-grjot, *grytestejn. Jfr. Klæbersten.

Talkerten (t. Tellerchen), talk, m. (talik, tal(l)erk; sv. tallrik); (af Træ), bord-disk, m. (gl. n. borðdiskr), disk (Lm.); brikke. „Fad(er) og Brikker og Støb og Krus(er?) var af bare Sølv og blanke Guld altsammen". Asbj.

Talkertenslikker (Snyltegjæst), *snikje-gæst. Jfr. Snylte —.

Talkie (T—værk), trisse-værk. H. D. (gærne to blokker med taug imellem. Trisse, sv. trissa, n. s. Drysse, gl. tysk Trysse, altså ingen »d«: tridse). I * heter Tridse tril', m. og trissel, m.

Talmud, eg. lære (av lamad, undervise); jøde-loven (gudelig og verdslig, efter mosaisk lov-bok).

Talrig, *fjølg (Fr. Bg.). Dv. fjølde, m. Gl. n. (all)-fjølgr, fjølði. Jfr. Mandstærk, Mangfoldig. Også *mang-mænt. Lm. **Lidet talrig**, få-tallig.

Talsmand, *talsman (av tal, n. = tale, m.), *målsman (også sv.), *føretalsm., *framføres-man („Forebringer af en Sag").

Taltegn, ta'l, n. (»fem-t., seks-t.«).

Tam, *tamd (eg. oplært, tæmmet, av *tæmje — tamde), gl. n. tamr; (fjetlig), se Fjetlig; (modsat vild), *tamd; (om Dyr); *man'-tamd, *spa'k, jfr. *spak-lynd, *spakne. Også *ale-: a.-dyr, ɔ: tamt D.; a.-fugl. m. (som a.-and, f., -gås, f.), mots. ut-fugl. Jfr. a.-tre, n., ɔ: plantet Træ, Havetræ.

Tamarix germanica, *klå-ved, -ris, tamarisk (Sørens.); strand-ris (Dr. Sch.), ørsilje. Dr. Sch.

Tamb(o)ur, tromme-slager, *trumme-slagar (—mb—). **T—major**, »regiments«-trommeslager, over-trommesl.

Tambourin, hånd-tromme (med bjæller).

Tamhed, jfr. ta'm, n., ɔ: Tæmmelse, Dressur, og tame, m. Når tam i * heter tamd, ɔ: tæmmet, må vel tam, n. og tame, m. kunne brukes for tamhet. Til * mantamd vilde svare man-tam, n. og man-tame, m.

Tamp, tamp, m., *tåg(o)-ende, tåg-måle, m., -stubbe, m. Jfr. *kjæp', *svålk(o), m., *på'k (til at slå med).

Tampe, jfr. *svålke, *jule, *dængje, *smørje. Jfr. Banke.

Tamperdag, eg. kvatemberdag (av lat. *qvatuor tempora*; jfr. Kvatember); fjærding-års-dag, tæmperdag, e (og da enten fastedag, første fredag i hver fjærding-år, el. rets-dag, ting-dag, da ægteskaps-saker pådømtes).

Tampning, *smurning, *juling, *stryk, m., svolk. Sv. stryk. Jfr. Bank, Prygl.

T(h)an, (skotsk) høvding; greve.

Tanatometer, eg. dødsmåler; lik-gransker, lik-prøver (om »skin«død el. virkelig død).

Tanatos (Th—), død; dødens gud.

Tand, tån'(o), f.; („i visse Redskaber", som paa „Rive, Harv, Kam, Gaffel, Hjul"), *tån, tind, m. (gl. n. tinðr). Mk. *høvels-, *skjej'- (i *væv-skjej), *sølgje-tån; tinde-tre, n. (Træ til Tind). **T., liden**, tite, f.; jfr. Spire. **T., som er længere el. mere udadbøiet end de øvrige**, vik-tån'(o); jfr. gl. n. vígtønn, ɔ: Huggetand. **T.**, jfr. og Tak(ke), Spids, Pig. **Faa Blod paa T.**, jfr. »ha' mersmak«. **Føle en paa T.**, *høre . . . ut? **Holde T. for Tunge**, *være tet(ee), *halde tet(?) (*tet, ɔ: taus). **Klemme (bide?) T. sammen** (af Hidsighed, Smerte), *bite i hop tænnerne. **Sætte Tænder i** (Rive o. s. v.), tinde(ar); (som paa en Sav), tænne (-te). **Vise Tænder**, *flækkje av tånnom(o); (eg. om Hund), *syne tænner. **Tænder vise el. have et Slags T.**, tænne (-te, tænne seg, tanne). »Han (hesten) tænner føre(y) den aldren«, ɔ: har T., som de passe for den Alder. **Tænderne løbe i Vand efter**, *sikle, *slagge, *slæve. »Bjønnen sikla etter honninga«. **Som har ulige T.**, *mis-tænt. **Om i T.** (ved at drikke noget Koldt), *kjøl-tænt. Jfr. tan'-kjøld, m. Mk. og *sårtænt, t. d. av sur frukt.

Tande i Lys (liden Brand el. brændt Stump), tannar, m., snart, m., ljos-brand, *skar, n., ljos-s. (Isl. skar, n.; sv. * skare, m.). Dærtil skare (pudse Lys), ar, og snærte, f. (snarte) = spik, f. (at lyse med).

Tandet, tånnot(o), *taggot, *tindad, -tænt: kvas-, rom-, små-, tet-tænt (med tæt-

staaende Tænder); små-tinnad, tet-t., f. e. om en kam. Jfr. Takke).

Tandfælding, *tan-fælling.

Tandgjærde, *tan(d)-gar' (B. B.) Gl. n. tanngarðr.

Tandkjød, *tan-kjøt, *go'm(arne).

Tandkræft, tan'-åt, n.

Tandløs, *tan-laus. Dv. tanløjse, f.

Tandpine, *tan-værk (*tanne-v.). Også hos Molb. Sv. tandvärk. Tandsmerte sær. t. Zahnschmerz.

Tandrod, tan-rot, f.

Tandstikker, tan-stikke, f., påtol(o, u), m., tannar, m., tanne-påtar(o), m. Sv. tandpetare.

Tang (Redskab), tång, f., fl. tænger. Mk. *næbbe-t. Se Næb.

Tang (Havplante, *Fucus*), tang, n. (tång; gl. n. þang); (T., brebblabet) (Bladtang, *Laminaria*), tare, m. (*tarre, J. Lie; gl. n. þari), *havtare. Mk. tare-blad, n., -botn, m., -bruk, n., ɔ: „opdreven Tare paa Strandbredden", -grejp, m., ɔ: Greb at samle Tare med til Gjødsel, -stål, n., ɔ: tæt Masse el. Skov af Tare i Søen, -stylk, m. (-stok', -læg'), ɔ: Tarestilk, -torsk (-gjed', -mod'), ɔ: Smaatorsk med brunt el. rødligt Skind (jfr. grunnung, m.). **En Art Tang** (*Fucus nodosus*) **med store Knuder el. Blærer** (tang-bole, f.) **i Stilken**, bole-tang, m., *knoppe(u)-, *grise-, *svine-tang. Mk. og skolmetang, ɔ: *Halidrys siliquosa*; skråme, skråmetang, ɔ: *Alaria esculenta*; også kalt *bu-, *blad-, *lang-tare. **En Art med Knopper**, som ligner Kopatter, spæne-tang, n., av *spæne(e), m., Patte. **Tang, som ædes af Kreaturerne**, bu-tang, n.; jfr. bu-tare, m. (se *Alaria* ovenfor). **Tang, som helst voxer paa Grunde, hvor der er stærk Søgang**, gjælv-tang; jfr. oprørt Sø. **Opdreven Hob af løs T. i Flodmaalet**, tang-ra'k, n. **Strandbred med rig Vægt af T.**, tang-fjøre, f. **Samle Tang**, *tange.

Tangaske, tang-åske(o), f.

Tangbæltet paa Strandbredden, tang-rand, f.

Tangduft, tang-flokje, m., -flugse, f.

Tange (paa Kniv og Lign.), tange, m.; (paa Le, Sigd), ejkel, m., kjo (tjo), n., spår(o), n. (spårv, spørv); (paa Spade, Hakke; Hultange), fa'l, m. (gl. n. falr); (Landtunge), *tange. **Med Tange forsyne** (tilspidse, ubhamre i en tynd Spids), tængje (-de).

Tangens, rørings-linje (Ørsted), »strejf«-linje. H. P. S. Da streifen sær tysk, var vel snærte-linje bedre (snærte = t. streichen). Kotangens gør han til fylnings-»strejf«linje, ɔ: f.-snærtelinje.

Tangent, gripe-»stok« (bedre vel: stav, kjæp), finger-»bræt« (på spille-*gagn, d. e. på »musik«-»instrument«), grep. H. P. S.: »Tangenterne ere jo netop et slags greb, der ved deres nedfald gribe el. frembringe tonerne«. For Klaviatur, d. e. »det hele indbegreb af tangenterne el. fal'grebene« foreslår han gripe-fallet.

Tangentialkraften, sideflugts-kraften. H. P. S.

Tangere, røre ved, skadde, snærte (— snart), nærte (— nart), slå på; vedkomme; omtale; gøre intryk på.

Tanggjødning, tang-hævd, f., t.-ta(d), n.

Tangibel, rørlig, tilgængelig.

Tangstilk (glat og jævn Stilk som paa adstill. Sløværter, „Tare"), tångul(o), m. (gl. n. þögull). Mk. tångul-tare, m., ɔ: Tare med lang Stilk; tånglen, ɔ: jævntyk, rørformig, som en »tångul«. Jfr. Strængetang.

Tanke (Idé), tank(j)e, m., *hug (»hugen lejkar så vide«); (Mening), *tanke; (Hensigt), *tanke. *T. sær og = Eftertanke. »Dæ vil være ejn t. mæ' alt«. **Tanken bvæler ved det** (kommer tidt tilbage til det), *det lejkar i hugen, el. *hugen lejkar på det. **Tanker om Fremtiden**, framsyn, f. T., **onde** (om En), *il'-tanke, *mis-t.; il-tru, f., utru til. **Gaa i T.**, *drøjme; (gjøre sig for store T.), *ov-tykkjast; (gjøre sig sørgel. T.), *tænk(j)e tungt; (ordne rigtig sine T., „saasom ved Opvækkelse af Søvnen"), *ørrette seg, ar (årækkje s.). Jfr. Sandse sig. **Med mange T.** (Planer), *mangfaldig; (som har sine T. i Orden), *grej-tænkt. (Tankens Retning), se Tankegang.

Tankefuld, *tanke-ful', *ihugsam, *fortænkt; jfr. tanke-vil' (ɔ: adspredt); *stus', *sturen; (lidt tungsindig), *tvist (tyst), *kjust (kjus). Gl. n. tvistr, tjust. **T. el. tænksidde**, *mule. Jfr. Grine og Surmule.

Tankegang, tanke-stæmne, f., t.-væg(e), m.

Tankeløs, tanke-laus (dv. tankeløjse); gålaus (gl. n. gálaus), gaum-laus (dertil gåløjse, gaumløjse, f.); øreste-laus, hå-laus, hugslaus (dv. hugsløjse). Men *hug-laus, -*løjse sær Ligegyldig(hed) el. Modløs(hed).

Tankeløshed, se Tankeløs.

Tankerig, *tanke-rik.

Tankesedbel („hvorpaa man optegner det, man vil huske"), jfr. tanke-sætel(e), m., ɔ: „noget at betænke". »Han fek t.«, „han blev nødt til at tænke sig om".

Tankespil, jfr. huglejk, ɔ: „Forestilling, som opfylder Ens Sind".

Tankesprog, jfr. Senten(t)s.

Tant (n. f. Tant, t. Tand; holl. danten, ɔ: fjase), va's, n., vasl, n., fjas, n., tøv, n. skravl, n., prim, n.; dårskap, m.,

dåreværk, n., dårefærd, f. Jfr. Fjas og Forfængelighed; Humbug.

Tantalisere, pine (en, — som Tantalus).

Tante, faster, moster.

Tantieme, (tilfallende) del el. lod, manslo't(u), m., del til mans, så og så stor del. Hos Molb. ær Mandslod = Broderlod (i Arv).

Tap (at stoppe Hul med), tap', m.; (Spids, som indfælbes i en Skure), *tap'; (Spids Nagle, Pind), snejs, f. **Hul Tap** (dobbelt T., at sætte en mindre ind i), tåppe(o), f., ture, m., krane, f., *tap'-mor, *tvi-tap. Jfr. Prop, Kork. **T., stor** (som til Bryggerkar), tåppe(o), f. **Sætte T. i**, tæppe (-te).

Tapet, -tseri (t. Tapete), væg-overdrag (-»betræk«), *over-brejdsel, tjæld? (H. D.; gl. n. tjalð, ɔ: Forhæng), tjælding (H. D.); dræt', væg-d. (H. D.), vægge-klæder el. -klædning (H. D.) (jfr. Panel); fo(de)r? væggje-duk (Lm.); bord-klæde (som i rets- el. samråds-rummet). Derav at **„bringe paa Tapetet"**, d. e. »bringe«, føre på tale, lede samtalen hen på. **„Betræt"**, **„betrække"** ær tysk både for og bag. Molb. har drage for betrække, men som **„forælbet"**. Drag = Betræk har altså støtte i ældre målbruk. Jfr. Betræk.

Tapetmager, tjæld-makar?

Tapetsere, tjælde? (H. D., F. H.), dragè (E. Sundt), klæde, fo(d)re(ar). Jfr. Tapet.

Tapetserer, tjælde-mester, tjælder (H. D.).

Tapetsering, tjælding.

Taphul, tap'-hål'(o), n.

Tappe, tappe(ar), ɔ: ta tap ut, ut-tappe. Jfr. *tæppe (-te), ɔ: sætte tap i, tætte.

Tappekar, *roste-så (som rosten, maltdeigen, blir laget i).

Tappenstreg (t. Zapfenstreich), tappe-strek(i'), m. (tapperstrek); hjem-kal? hærberg-varsel? hver-til-sit!? **Slaa T.**, „slaa Tap i Tønde". Med Tap skal her være tænkt på ølhusene, som »soldaterne« skulde forlate, efterat „Natvagten var sat".

Tapper (n. s. bapper, t. tapfer), (dygtig, kraftig), *dugeleg, *hæv, *fra'k, *ra'm, *spræ'k, stærk; (modig og ubholdende i Strid), åte(o)-stærk, -stø (av åte, o, f., Strid, Kamp), *bald („rettere ball?«, gl. n. ballr; sv. bål, bold; jfr. Bold); *frøken (gl. n. frœkn, frœkinn), *hejl-huga', hug-djærv (Lm.), *hær(d)ig (hærig, hæreau), *ka(r)sk, motig, *ukvælen (av *kvælen, ɔ: kjælen, ømsindet; jfr. Haardfør), u-ræd, djærv, våpen-djærv, løve-hjærtet. Mk. og *mandomsam, manneleg, mansleg; alle = „mandig, dygtig". Jfr. Driftig.

Tapperhed (t. Tapferkeit), djærvhet, våpen-d., *hær(d)ighejt, f., hær(d)igskap, m., mo't, mandighet, mandom, manskap, m. Jfr. »D'er godt tæl(e) i den guten«, ɔ: det er en tapper Karl, uforknyt.

Tara, fradrag, avdrag (i vægt, for tyngden av inpakningen av en vare, som før fradraget kalles brutto og efter det, netto); vægt-fradrag? **Reel Tara**, rent el. virkeligt vægt-fradrag (nl. for inpakningens virkelige vægt), i motsætn. til **Uso-Tara**, sædvanlig (-vans»mæssig«) vægt-fradrag. **Toldbod-Tara**, tolbods- (vægt-)fradrag (lovfæstet i tol-taksteren, -»tarifen«). **Gjennemsnits-T.**, *medels-fradrag?, tværmålt fr.? (av tværmål, ɔ: Gjennemsnit). **Supra** (sopra) **T.**, vægtfradrag for »Extra el. Dobbelt-Emballage«, jfr. omframs fradrag, atpå-f. el. utenoms-f. Jfr. *bær'-vægen (e—e), ɔ: „veiet for sig selv, uden Kar el. Emballage". »*Smøret var 15 mærker bærvæget«.

Tarantel, forgift-*kingel, *ejter-k.?

Tarbere, tøvre; (om Ur), sagtne; (indvirkende), sinke, ophålde, hæfte (—e).

Tardigrad, langsam (av gang), sejn-gjængd, sejn-gåd'.

Tare, se Tarre.

Tarere, fradrage (opgøre varens sanne vægt ved at drage »taraen« fra), finne ut ren-vægten (ɔ: netto-v.).

Tarif, vare-tal, n., -liste, -tavle (ɔ: »fortegnelse«); jfr. pris-t., ɔ: Priskurant, H. D. (Toldtarif), tol'-tavle? (tavle over in- og utførsels-tol, over vare-slag med svarende tol'), tol-*takster, m. **Mynt-Tarif**, mynt-tavle (jævnførelse av mynt med mynt fra ulike land).

Tarifere, værd-sætte, sætte pris(en).

Tarifering, værdsættelse, pris-tavle (-»fortegnelse«). Meyer.

Tarlatán, halvsilke-flor.

Tarm, tarm, m., gårn(o), f. (fl. ganne[r]); (i Fisk), *gjæ(r)ne, n. (av gårn), slo'g, n., „Indvolde af Fisk". Mk. tarm-se'g(i'), n., Masttarmens Synkning el. Fremfald.

Tarmbad, d. s. s. Klystér.

Tarmevrid (Bugvrid, Kolik), mage-re'v, n. Jfr. Kolik.

Tarmløb (el. »brud), seg, n., sli't (i rejrom), n, brå'k(o), n.

Tarre (*Alga*), tare (tarre), m., ɔ: brebblabet Tang; se Tang. Jfr. *Nostoc, Conferva, Chara, Enteromorpha, Ulva latissima, Rhodomenia*, Strengetang, *Alaria esculenta.*

Tártan, tærnet ul-tøj.

Tartarin, svovel-surt salt.

Tartarisation, vinstens-dannelse.

Tartarisere, rense med vinsten.

Tartarus, under-verdenen, skygge-riket, helvete (hedningers).

Tarv (Trang, Fornødenhed), tårv(o), f.;

(Nytte), tårv(?), gagn, m., bøte, n., vinning, f. Fl. ofte tarver (gl. n. þórf, þarfar). Jfr. Fordel, Interesse.

Tarvelig, *sparsam, *få-nøjten, *måteleg, *turveleg; (knap), *snæv, *nauv, *fatig; (uden Pragt el. Luxus), someleg, *u-vand (prunkløs); (neppe tilstrækkelig), *snau, *tiglesam; jfr. Knap; Sparsom.

Tarvelighed (modsf. Overdaadighed), måtehald, n., hov, n., hægd, f., hægding, f., u-*kræsne? uvandhejt? Kræsne, f. se Kræsenhed.

Tarvløs (som ikke trænger), *u-trængd; (unyttig), *gagnlaus; *tarvlaus.

Taske (om slu el. trodsig Kvindesperson), tyfse, f. (eg. Tusseskvinde); taske, f. Jfr. Tøtte; Laptaske.

Taske (Skindpose), taske, f. (tåske, o). Gl. n. taska; t. Tasche; ital. tasca. „Dog egentl. fremmed". Også *påse(o), m., *pung, m.; væske (H. Sch.), sv. väska. „Protokolvæsten.

Taskenspiller, »gøgler«, *synkværvar? tusenkunstner (H. D.), trolman. Jfr Jonglør.

Taskenspilleri, synkværving, f.

Taskatur, gripe-værk, gripe- el. fingerstavene (-»stokkene« el. »brætterne«), o: »tangenterne«, på klaver el. orgel.

Taste, gripe- el. grep-stav? »tangent« Se under Tangent (og derunder Klaviatur).

Tasteinstrument, *grep- el. stav-gagn? (*gagn = »instrument«), også spille-.

Tater, *tater, *tatre-kal' (sv. tattare), *fant, *langfant („Zigeuner"), mjøl-tråvar, m. Jfr. Sandstryger.

Taterfølge, *taterlag, *fante-l., tater-følgje, n., *fante-f.

Taterkvinde, *tatre, fænte, f., fantekjæring.

Ta(t)overe (»toere, »touere, »tuere), prikke tegninger i huden (som nogle ville folk gør), in(d)prikke (L. K. D.), in-brænne.

Taug, se Tov.

Taumatologi, under(værks)-lære, lære om undergærninger, om jærtegn. Jfr. Mirakel.

Taumatomaki, nægtelse av under; motstand mot under-læren.

Taumaturg, under-gører; under-doktor, undergørende læke.

Tauromaki, tyre-fægtning.

Taus, *få, *fåleg, *få-målog (gl. n. fámálugr), *fåmælt; *få-ordig, ordknap, fåtalende; *kuren (o: stille, nebslagen), *ku'r (og kur'); lydløs, *stil, *stilvoren, *sturen, *stus'; *tagal (tågål[o—o], gl. n. þögull), *tægjal(e), *tag-mild (o: „som gjerne tier"), *tægjande (gl. n. þegjande); (ordknap), *tulen; (som ikke ryber Hemmeligheder), *dul-ram, u' (o: eg. bølgestærk, ubrydelig t.); (som kan tie, ikke sladrer), tet'(ee). (Lidt tungsindig), se Tankefuld. T. i nrette Tid (som tier, der han skulde tale), dum-snut, m., *mun'valen. Jfr. Stille, Alvorlig; Sørgmodig. T. (stille) blive, tagne, ar (dv. tagning; gl. n. þagna), sture (-de). Han blev taus, han fek ej tågn(o).

Tavshed, tågn(o; gl. n. þögn), f., tægjing(e), f., *mun'-tål(o), n. »Han har ikke m.«, o: kan ikke tie. D. * Mundtaal. Jfr. Stilhed. Bringe til T., tagge, ar (tækte; gl. n. þagga), tægte. »Få tægt bånen«. »Tagge ejt barn«. Mk. målbinde, klomse(u), mål-stæle, e.

Tautokrone, liketids-linje.

Tautokronisk, jævntidig (i like lang tid el. med like mellemrum). Jfr. Isokronisk.

Tautologi, gentagelse (unødvendig); selvgentagelse (H. P. S., H. D.), tvi-tale. Efter Landstads »tvitalt«.

Tave („Trævl, Traad af et Plantelegeme"), tåg, f., tår, n. (hampe-, lin-tår), tåt', m. Jfr. Trævle. **Taver** (Trævler), tafs, n., tås(o), n. **Taver** (Trævler) **af opplukket Tougværk**, si, n., drev(i'), n., tås(o), n. Mk. *si-hår, o: „Haar af Kreat. anbendt. som *si til Drev el. Tætning". Mk. og tafse(ar) og tåse(o) = pille, optrævle. (Tave, m. ser = Klud, Lap; i * tafse, f., tufse, flygse. **Taver, som flyger om i Luften**, se Fnug.

Taverne(e), ølhus. Se Taberne.

Tavl (et), 1. („forældet"), rejp, n., tåg, o' (taug); 2. (et), rute, tærning. (I * ser tærning = et litet avskåret stykke).

Tavle, *tavle; (Skilderi, Maleri), tavle.

Tavlemønster, rute-mønster (som i drejel).

Tavlestiver, tavle-stejn, m.

Tavlet, *ruta(d) (*stor-, *små-, blå-ruta'); *rutot, o: „farvet i viisse Ruder".

Tavne, tagne. Gl. n. þagna. Jfr. Forstumme.

Taxation, -gering, værdsættelse, skøn(y'), n. Jfr. „Vurdering".

Taxator, -teur, **Taxationsmand**, værdsætter (til værdsætte, Molb.), skjønsman (sky—).

Taxere, værdsætte, sætte (noget) til den el. den pris, »vurdere«; skjønne, skjøne, y, skjønsame(y). Dertil skjøning, y, f.

Taxis, orden, *slag-orden; stilling; hærrække, hær-avdeling; ledsætning (o: at rette på et ledskred). Jfr. Luxation.

Taxt, takst(e)r, m. (av tage, før taka), takst (lovlig fastsat pris el. betaling); værdsættelse, *værdsætning.

Taxtræ *(Taxus baccata)*, *bar-lind.

Taa, tå, f., fl. tær (*to). Mk. tå-jark, m., Ubkanten af T., tå-kjæft, m., Spræcke i en T., tå-lad', m. (tå-hytte, f.), „korte Sokker til at beskytte T.", tå-saur, m.,

Smuds mellem Tærne"; tå-støjt, m., ɔ: 1. Stød paa en T., 2. Flik under Taaspidsen paa en Saale.

Taabe, fome(u'), m. (fåme), foming, m., naut-fåme, naut, n., tasse, m.; fe, n.; ga'p, m., gjæk (gik'), gåle, m., gåre, m., jåling, m.; (om Kvinde), jåle, f., *gås, døste(y), f., tøle, f., toke(oo), f. (sv. to'k, m.). Mærk og ty'l, m., tøl, m., to(r)sk, m., t.-hovud, n.; u-veting(i), m., u-vet(i), n., få-vetring(i), m.; vemul, i' (vimål, o), m. Jfr. Daare, Tosse, Fjog.

Taabelig, *einfald, *ejnfaldig, *ejn-faren, *dølen (gl. n. dœlskr), *dølefængen, dårleg; fomeleg(u'), fomot(u'), *gapen, *gapot, *gårot, *jålot, *nauten (Lm.); skønlaus (sky-; dv. skønløjse, f.), *synlaus, *styven, *tassen, *to(r)sket, *tosken, *tylen; *van-klok, v.-vetog(i'), *v.-vi's, *få-vetog, *få-vi's, *u-vetog. Jfr. Tosset. **T. Adfærd,** fo'm(u'), n.; (t. Indfald), ør-gjønor, f. pl. **T. Mine,** døle, f., jåle, f., jåling, m.; god-tul', m., -*tulle, -fjolle, f. (ɔ: t. og altfor føielig Pers.). **T. bære sig ad,** døle, ar (dertil dølefærd, f.), fome(u'), ar, *pjåne (jfr. sv. pjåka), *tulle, *tøve, *jåle; (t. snakke), vasle(ar), tøve, *mase, *prime.

Taabelighed, van-klokskap, m., van-ve't(i'), n., uvetingskap(i'), m., jålskap, m., gapeskap, m.; fåvet(i), n.; *dårskap.

Taabenakke, *jåle-hove (-»hovud«). Jfr. Taabe, Tosse.

Taage, skådde(o), f. (skadde, skol', skod'; sv. * skadda, skådd), tåke(o), f. (gl. n. þoka; sv. * tåka), gåve(o), f. (guve, gubbe). **Tyk T.** (Luftens Formørkelse af T.), skådde-bakke, m. („paa den ene Side i Horizonten"), s.-kov(oo), n,, -stå'l, n., mørke(y)-skådde. **Vind, som medfører Taage fra Havet,** skådde-vind, ho'm(u)-bakke, m. (skåd-nor'avind), av hom(u), ɔ: „Mørke af optrækkende Skyer". Mk. skådde-gjørje (gy-), f., ɔ: „indtrængende Taage fra Havet". **Hen i Taaget** (Taage, før ét Taag), *bort i væggjerne, *i (h)ør(y) og hejm, *i ørska, i hæl(e)-orom; i ørsken, J. Lie. Jfr. Forvirring, Sandselsshed.

Taageagtig, tåke-, tåkot(o). **T. Dunster,** skådde-musk, n.

Taagefuld, tåke(o)-ful'.

Taageregn, y'r, n., skådde-yr, yring, f. (jfr. *yre-regn), fuke, f. (m.), mug', n., mygge-regn, n. (gl. n. mugga); jfr. *mugge, *mygge, ɔ: regne fint; *yre. Jfr. Støvregn.

Taagesky, liden, skådde-floke, m., -dot', m., -låp'(o), m. **Smaa Taageskyer,** laus-skådde.

Taaget, tåkot(o), skådde-ful', tåke-f.; yren (t. „og fugtig", om Luften); (af tørre Dunster), *moen. **T. el. tykt Veir med vedvarende Blæst,** ørje(y), f. (aust-, vest-, kald-ørje). **Taaget,** *uklår.

Taal, tål(o), n. **Slaa sig til Taals,** slå seg til tåls; tålmøde(o) seg; nøgjast, nøgje seg. Mk. *have tål.

Taale (udholde), tåle(o, -de), *lide (— lejd); (finde sig i), tåle, *lide, tære (-de). Jfr. Døie. »Han lejd ikkje højre det«. »Det kan eg lide« (like). Mk. *gå på (taale). »Hardt at (å) gå på«. **T. og tie,** *bite seg i læpen og tægje(e). **Han taaler ikke meget,** jfr. »han er inkje lang å tøjgje«. **Som t. lidet,** tæmper(e). Jfr. Kræsen, Kjælen. **Som man kan el. bør t.,** tålande(o).

Taalelig (som gaar an), tålleg(o), *tålande; *halv-voren, *så, *så og så; lideleg (ɔ: som kan taales).

Taaleligen („ikke saa ganske ilde"), tållege(o).

Taalig (som kan taale), tålog(o). Jfr. Haardfør, Langmodig. Se og Taalmodig.

Taalmod, tålmod(o), n., tålmøde, n.

Taalmodig (langmodig), tålsam(o), tålog(o), tålen(o), tålmodsam(o), god-tålog(o), *lang-trøjt; (rolig, fredelig), nådig (gl. n. nádulegr, ɔ: fredelig). Av *nåd (f.?), ɔ: Ro (gl. n. náð, Ro). Jfr. *unåd, ɔ: Uvæsen; *unådig, ɔ: urolig, utaalig (om Barn). **T.** (udholdende), trottog(oo); (i at vente), *belundsam (»bidl.«); (hengiven, „resigneret"), *undergjeven. **T. være,** *ha' tål(o). **T. gjøre,** tålmøde (-de). Ofteſt i *t. seg, ɔ: slaa sig til Taals.

Taalmodighed (at man ikke blir træt, tjed; Udholdenhed), trot'(oo), m., tål-gjøde, n., tå'l(o), n.; (til at bie), bi(d)e-tål, n., be-lund (»bidl.«), tål-møde(o), n. (gl. n. þolinmœði). »Han hæv ikkje trot til det«. »Det vil god trot til slikt«. Se Taalmod. **Med T.,** tålmodelege(o, tålmødel.). **Mangel paa T.,** trot'løjse, f. (oo).

Taalsom, tålen(o), tålog, o (tålig, tålaug, o).

Taar, tår, m., dåg'(o), f., såpe(o), m., skvæt', m., våt', m., dråpe(o), m.

Taare, tåre, f. (tår, f.). Gl. n. tár, m. Sv. tår. Evald skal ha været den første, som brukte Taare for Taar, som ses også at være gl. n. og svensk. **Faa T. i Øinene,** *tårast (gl. n. tárast); (fælde T.), tårast, tære (-de). **Tilbøielig til at fælde T.,** *tår-mild.

Taarn, tårn, n. (torn, o', tørn). Gl. n. turn. Sv. torn. **Taarne sig,** toppe seg, toppast, typpe seg (-te).

Taarnfalk, vind-hauk, m., ve'r-h. (»veder«-) (vær-lejk, v.-hællar [-haldar »?«], vær-stiller, væ'-star').

Taarnfod („i en Kirke, Muren under et Taarn"), ståpel(o), m. Ståpel ær og = **Klokketaarn ved Siden af en Kirke.**

Taarnløs (Kirke), *kollot, kullet. H. D. Jfr. **Hornløs, Skaldet.**

Te, *te, *vise, *syne. **Te Kjærligh., Belgjærn.,** også i * te. **Te sig,** *te seg, te (alene), syne. *Da ter hola etter, ɔ: her viser sig en Hulning efter det. *Dæ syne fet'a, ɔ: Sporene vise sig. **Te sig ilde,** *bære sig ilde. Welh.

Teantrop(os), gud-mænneske.

Teater, skue-plas, skuespil-hus; forråd av skuespil (som »theatre italien« i Paris); skueplas, d. e. sted, der noget foregår, f. e. »krigsteater«; »anatomisk t.«; samling, f. e. av naturting (»natural-t.«). Skulde norsk navn på Teater = skuespilhus hentes fra *, blev det vel at lete op i sætten lejke, lejk, lejkar. Altså vel *lejkhus, lejkarhus. Spille blev da *lejke og skuespiller *lejkar. Også i ældre dansk bruktes lege og leg i tilsvarende mening. **T.-Digter,** skuespil-digter, -skald. **T.-Direktør,** s.-leder, -styrer. **T.-Koup,** »teater«-strek („beregnet paa at gjøre Opsigt el. Effekt"), jfr. **Koup** og **Teatereffekt. T.-Effekt,** »knal«-virkning, skral'-, *skræl'-, smel'-v.?; jfr. *skræl-skåt, med løst krud.

Teatralsk, skue-spil-, skue-spiller- (moro, later).

Teatroman, skuespil-nar, -sottig (som renner efter alle skuespil). Jfr. (endelsen) »man (Galloman m. fl.).

Te Deum (laudamus), »O, store Gud, vi lover dig«.

T(h)ee dansant, te og dans, te med dans (te»selskap«, som danser).

Tegl, tigl, n. (gl. n. tigl), panne, f., takstejn, m. For Tegl = Mursten siges *murstejn. Mk. *panne-ta'k, n.] (Holl. pannentak), ɔ: t. med tegl på.

Teglsvn, *tigl-omn.

Teglværk, tigl-værk.

Tegn (Mærke), tejkn, n. (tekn, ee; gl. n. tejkn), språte(o), m. „Maaske eg. Spire". »Me få snart sjå språten utav di«, ɔ: det vil snart vise sig. **T. til noget,** *tekn (dærtil *tekne, ɔ: betegne), likjende, n. (likand, likning, f.), like, f., vesn(i), f., vest(i), f. „Mest i Fl. vesner, vester«. »Vist betegner eg. Bæren ligesom gl. n. vist, af det gl. vesa, at være". **Jeg ser intet T. til det,** *eg ser inkje likt til det. **Der er visse T. til det,** »d'er ikkje ulikt til det«. **T.** (om Fremtid), varsl, n., *tekn. **T. el. Syn, der ansees som Varsel for en Begivenhed,** vitring(i'), f., vitr, n. (gl. n. vitran, Aabenbarelse). **Antydning ved T.,** tejkning, f. **T. paa en vis Tilstand,** tejst, m. Jfr. **Anstrøg, Fornemmelse. Vise T. til noget** (bebude), *tejkne (til). »Det tejknar til regn«. »Det t. seg godt«. **T., daarligt,** u-tegn. D. *. H. D.

Tegne, *te(j)kne; (grovt, — som med Krib), rete(i, ar), *risse; *skildre; *mærkje. **T. daarlig,** krote, ar (oo). Mk. kro't, n. om dårlig skrift el. tegning. **T.** (sig), *lage seg, *bejne seg. »Det bejnar seg til god jol, sa guten, (han) fek ris om jolaftan«. **T. til,** se ut til, tekne seg; jfr. *varsle. **Gutten tegner** (sig) **ret saa godt,** jfr. »d'er ingen ulet(i') på guten«. Jfr. **Udseende. T. under,** *tekne på, *t. under. **Som tegner sig godt** (el. ser godt ud), synleg, viseleg.

Tegnebog (Noteringsbog), bok, f., *tejknebok, sætel-b. (e).

Tegnemester, *tejknar.

Tegner, *tejknar.

Tegning (Billede), *skildri, n., *tejkning (tekn., ee); *skildring, *rissing, *reting(i). **Tegninger i Bøger** (Løvværk, Arabesker), *rosor. Jfr. **Udskjæringer, Løvværk, Figurer. T. gjøre,** *tejkne.

Teiebær, se Stenbær.

Teig i Ager, får-skåt(o—o), n. (for = Fure), fårar-længd(o), f.; også repel(i'), m. Skogar-r., eng-r. »*Ripel«(ii) ær lækte, stake.

Teint, hud- el. anlets-farge, le't. Se **Ansigtsfarve.** Mk. då'm, m., dæme, n., *hamlet. H. D.: hy; sv. hy. *Hy, n. ær „Dun, Laabdenhed; Skimmel; tyndt Skjæg el. Haar".

Teinture, le't(i), m., farge, m.; over-flatelig (-»disk«) kunskap.

Teisme, se **Deisme.**

Teknik, kunst, kunst-form, kunstig fremgangs-måte, kunstnerligt arbejd; kunst-»regler«, kunst-lære (også om kunst-mål [-»sprog«] el. k.-uttryk og kunst-håndgrep), kunst-forstand; kunstfærdighet. (Også) form-ful'endthet. Aftenbl.

Teknikker, kunstner; kunstlærer el. -»forfatter«; kunst-forstandig; kunst-kænner; kunst-lærling; håndværker.

Teknisk, om (i, efter) kunsten, kunst-, kunstrigtig; kunst-færdig, hånd-f. (H. P. S.). **T. Udtryk,** kunstord, »fag«-ord, yrkesord? **T. Skole,** højere arbejdsskole, h. håndgærnings-s.? sløgd-s.? Sv. slöjdskola, teknist (polyt.) Skole. Jfr. A. Larsens „Svenst Ordbog" under **Sløjd.** Se og **Teknologi** (*sløgd).

Teknolog, kunst-kyndig, -kænner; håndværks-kyndig; bokskriver om kunst el. hånd-værk; kunst-historiker.

Teknologi (sv. slöjdvetenskap), kunst-lære; lære om kunster el. hånd-værk; kunst-

håndværks-kyndighet; kunstord-lære; kunst-historie; sløgd-lærdom? hægd-l.? (Sløgd ær i * Behændighed, Sluhed; av *sløg, ɔ: behændig, flink; hægd, f. (e) = haglejk, ær Kunstfærdighed). Disse to siste ord sløgd (sv. slöjd) og hægd ær jo meget korte og næmme og kunde vel oparbejdes til at avløse Teknik o. s. v.

Teknologisk, kunst-kyndig, -*kunnig, -lærd, håndværks-*kunnig; om, i, efter, kunst-læren; kunst-skildrende; kunst-historisk.

Tettonik, tømmermans-kunst (*timmermans-k.); kunsten at arbejde i træ; træ-skærer-kunst.

Telefon, roper („Raabert"), *ropar, ɔ: „et Rør at raabe igjennem".

Telegraf, tale-tråd (sv.), tejkne-stræng. Lm. H. D. foreslår lynpost for T. (som Middel til Meddelelse: med l. (sende), ɔ: »pr. T."), lyn-rune for T.-Depeche, T.-gram, lyn-posthus for T.-Station, lyn-skrift for T. (Opfindelsen), lynskrift»sprog« (ɔ: -mål) for T.-sprog, lynskrive, -»melde«, f. telegrafere, lynskriver f. T.-fist, lyntråd f. T.-Traad. Alt dette støtter sig til lynkraft om elektricitet. Optat av G. A. K. i siste hefte av Hamiltons tidskr. Jfr. Elektricitet (ravkraft, lynkraft).

Teleologe, ejemeds-gransker (i det store, i verdensbygningen).

Teleologi, ejemeds-lære, formåls-l. el. -granskning.

Teleologisk, av, i, efter ejemedsæren. H. P. S.: ejemedlig, ejemeds-gyldig, -tjenlig. T. Bevis, bevis av ejemeds-læren.

Teleskop, *kikar, »kik(k)ert«, se-rør; stor-kikkert (O. V.), spejl-k. (O. V.), fjærn-skuer el. fjærnskue-rør. H. P. S. I sammens. skue-rør: kæmpe-, spejl-skuerør, ɔ: Kæmpeteleskop o. s. v. Mk. *kikar og *kikert, ikke kikk. og kikkert, Sv. kikare.

Teleskopisk: T. Stjærner, kikkert-stjerner, ɔ: synlige alene ved k., se-rør.

Tellurisk, jordisk, jord-; jordlig el. jord-legemlig (H. P. S.); i jorden, i vår jord (f. e. ændringer). Også her kunde dog nok jordisk brukes. Jfr. Terrestrisk.

Tellurisme, jordens natur-kraft; jord-samhør (-»system«); jord-»magnetisme« (-sejlstens-kraft; sejlstensdom?); dyrisk »magnetisme«.

Tellurium, jord-gangs-værk el. bare jord-gang? (ɔ: gangværk el. greje, stel, som gør jordens og månens gang fattelig). Av lat. *tellus*, jorden; jordgudinnen.

Telt, *tjæld (kjæl'), n. (Fr. Bg., H. D.); gl. n. tjald, sv. tjäll; (*telt). Mk. *teltbud, -bur, -hus for »tjæld-bud«, ɔ: Tøi-hus. Opsætte T., telte, tjælde, ar (kjælle). Gl. n. tjalda, sv. tjälla. Dv. tjælding, f.

Tema (Fl. Temata), opgave, æmne, hoved-tanke el. sætning; gruntanken i et tone-stykke; rot- el. bul'-ord, »stam«-ord.

Temerær, »raire, djærv; *framfus, vågsam, *hejl-huga', *toren; *vanråden, *slumpen, ɔ: »ubetænksom«, u-over-lagt, ov-djærv? *forvåga', ɔ: „forvoven". Jfr. Farlig, Dumbristig, Bov—.

Temmelig (n. f. tämlik, t. ziemlich), eg. sømmelig, passelig; *tållege, o (f. e. »t. stort«), *bra(v), *skjønt, ikke så litet (jfr. Bethdeligt); *har(d)la (harle, hærle, hadla, halle, ɔ: eg. haardelig; gl. n. harðla); *hælder, e, (Lm.; gl. n. helðr), heller (»det var't h. sejnt«); håste, o. (gl. n. hölsti, helzti). Saa t. (nogenlunde), møkje(y). »D'er m. godt«. T. meget (mere end man skulde vente), *vonoms mejr. »Det kan blive v. langt«. Asbj. T. suart, *vonom før, vono(m) snøggare. T. (som Adj.), hejl. »Ejn hejl flok, kar, ejt hejlt be'l, i«.

Tempel, gudshus (Lm.); (kristent), kirke; (norsk-hedensk), hov (ɔ: håv).

Temperament (eg. Blanding, nl. af Vædsker i Legemet og af Legemligt med Aandeligt), stillende, døvende middel; »middel«-vej (mellem-v.); blanding af legems-væskerne (legems-lag, væske-bland.); livs-blanding (H. P. S.); sins-, ånds-tilstand (som følge av nysnævnte bland.), huglynde, n., lynde, n., hât', m., natur-lag? naturbundet sinnelag; (den gjennemsnitlige Sindsstemning el. »Tilstand, den, som indtræder igjen, naar midlertidige Tilst. af Glæde, Sorg, Frygt, Haab, viger tilside), grun-*lynde, n.?; jfr. hug-lag, -lynde (som dog nærmest svarer til karakter). Se Flegma. Sangvinsk T. (af Blod, sangvis), letblodighet. Melankolsk T. (eg. med sort Galde), tungblodighet. Koleriſk T. (eg. med gul Galde), varmblodighet. Flegmatisk T. (ɔ: med Slim, Flegma), koldblodighet, kold-sin(d). Fr. H. T—s-Dyd, »Feil, halv legemlig el. halv åndelig dyd, »fejl«, lyte, udyd, mislighet. H. P. S. foreslår følgende samsvarende kunstord for de fire T—r, alle hentet fra blodets egenskaper: Sang. T., let-blod (-dighet). Dærtil let-blodig. Melankoli el. mel. T., tung-blod (-ighet). Dært. tungblodig. Koler. T., ildblodighet (-blod), adj. ild-blodig. Flegma el. fl. T., seig- el. senblodighet. Sangv. heter ellers letsindig og melank. tungsindig. „Sangvinikeren er Øieblikkets Barn". Ordene let-, tung-, varm-, kold-blodighet finnes hos Meyer.

Temperans, kølende, døvende, stillende, (læke-)råd, »middel«.

Temperan(t)s, måtehåld, ro (i sinnet).

Temperatur, eg. blanding, varme-blanding

(H. P. S.); varme-»grad«, -højde (større el. mindre), -lag (O. V.), -stand, (H. D., Dr. Ros.; jfr. vatn-st.), -tilstand; varme; vejr-lag, ve'r-hât', m., ver-slag, n. (*kaldt, varmt, mildt, medels ve[de]rslag).

Temperere, lene(i), mildne, *døjve; gi d. rette styrke, blanding; styre, *stille? Jfr. *stille fele, kværn. Stille (avmåle) varmen i masovnen? i »damp«badet? i bade-kar(r)et? styrken i brænne-vinet?

Temperer-Ovn, -Pulver, køle-ovn, k.-pulver.

Tempereret (eg. blandet), *lik, *mild, *medels (= middels), lunken, måteleg, kølig. **T. (Zone),** »middels-»varm« (mellem-v.).

Tempo (som i Musiken), eg. tid; tidsmål, hastighet(s-»grad« som et tonestykke spilles i); handgrep(i) og fotslag (Lm.), sæt, *takt (avmålt rørelse). **T.-Angiver,** tidmåler, tid-viser. Jfr. **Takt.**

Tempora mutantur o. s. v. »tiderne vendast og mannen (vendest) med tidom.

Temporal, *timeleg, verdslig, jordisk; tindings-, f. e. puls-åre; i, på tindingen; tindinglig (jfr. dronninglig). H. P. S.

Temporalier, timelige goder; værdslige inkomster (for præsteskapet).

Temporel, timeleg; værdslig; jordisk; »forgængelig«. Jfr. **Forgjæng.**

Temporisation, op-, ut-sættelse, *langdrag, *drag, avlej(d)ing, f. (-lejde, f., lejdsle, f.). Jfr. **Forhaling.**

Temporisere, op-, ut-sætte, drage (det, tiden) ut, dra(ge) i *langdrag, lang-drage (H. P. S.), dry(gj)e (-gde), *avlej(d)e; vænte på bedre tider, skikke sig i tiden, rette sig efter omstænd., intage en (av-)væntende still., se at vinne tid; vende kåpen efter vinden.

Temporær, -rair, efter tiderne; »midler«-tidig, på, for en tid, kort, kortvarig. Jfr. **Interimistisk** og **Provisorisk.**

Tempus (i Gramm.), tid, tidsform.

Ten (smal **Pind** el. **Stikke**), *tejn, snejs, f., spete(i), spøte(y), f.; (i **Rok**), snælle, f., tejn?; (**Rok**), hand-tejn, hand-tejn-rok. Jfr. **Pind, Stikke, Splint.**

Tenacitet, vedhæng ved (jfr. sammen-hæng); troskap (f. e. hukommelsens); ved-, ut-hâldenhet; på-hâldenhet, *små-vorenhet (»karrighet«), *matsårhet, *små-hændhet, *knaphet (-het ser hær lagt til *småvoren o. s. v.), *naudadom, *tigl, n., *tigling; sejghet, strækkelighet, tøj(g)elighet.

Tenakel, -kulum, skrift-hâlder (at sætte håndskriftet på i trykkeri).

Tenax, jfr. **Tenacitet.**

Tenden(t)s, retning, stævne, f., fram-stæmne, f.; øjemed, mål; stræv (tilstræv?). Hang ser dærimot „et i nyere Tid optaget tydsk Ord, som dog ikke har fundet nogen Indgang". Molb. **T.-Poesi,** stræv-kvad, -kvæde, -skaldskap? (med et side-øjemed, ikke kunstens almen-mænneskel. alene). **T.-Skrift,** jfr. in-læg, strids-skrift.

Tendensfri, formåls-løs el. -fri.

Tender, ærend-sven, ærend-skip? viser-fartøj (som går ærend for et linje-skip; jfr. *visar-gut, -*barn), følge-skip (H. P. S.); kul-vogn.

Tendere, spænne, strække, stramme, spile ut, stævne, *stæmne, *styre, *stile (i en vis retning); stræve til (hen, mot), ha' for øje; hælle til. **T. til** (være tilbøjelig til), vilje (— vilde, vilt, viljat). *»Det vil sige unda(n)«. »Det fær nå gange, som det vil«.

Tendre, Tender (zart), spæd, fin, bløt, blid, mild; kælen, søt; mør; små-brugden (småbråten, o). I * = som har et lidet Ansigt, *små-lejt.

Tenesmus, bindelse, n., *har(d)t liv, har(d)bænde, n. Jfr. **Obstrukt.**

Tension, spænning, strækking, utspiling, stramming.

Tentakula, kave-, kråle-, krafse-, trivle-horn? Jfr. **Følehorn.**

Tentamen, prøve, forprøve (H. D., forut for en annen strængere).

Tentation, fristelse, lokkelse, tilskyndelse, frejsting, f.

Tentere, prøve, forfare (— fo'r); friste(ar), lokke(ar); våge, læggje til (f. e. at fri), komme sig til, *tru seg til, tor(d)e, tore (o') (-de). Jfr. **Erfare, Prøve.**

Tennitet, tynhet, magerhet, useldom, ringhet.

Teodice (Retfærdiggjørelse for Gud, for Guds Forsyn), guds-forsvar (Meyer), forsyns-værjemål, gud-værn, gud-værjemål.

Teodolit, højde-måler (redskap til måling av himmel-legemers højde så vel som av va[t]n-rette [»horisontale«] avstander).

Teofani, guds åpenbarelse el. tilsyne-komst; gude-åpenb.

Teofilantroper, venner av gud og mskr., guds- og m.ske-v. (samlag i Frankrig 1795—96).

Teognosi, guds-kunskap.

Teogoni, eg. gude-fødsel; lære om guders tilblivelse; lære om verdens tilblivelse, om v—s skapelse.

Teokrati (eg. Gudsherredømme), gude-styre, -styrelse (gennem præster); præste-styre, præste-»regering«; gude-vælde. Fr. H.

Teokratisk, gude- el. præste-, f. e. styrelse, præste-vældens, præste-vældig.

Teolog, (en) guds- el. tros-lærd (jfr. rets-lærd, »språk«-l, skrift-l.), skrift-klok el. lærd, præste-lærd (Molb., H. D.); tros-lærer. **Summus theologus,** ældste præste-lærer (æ. professor i teol.).

Teologi, eg. gud-lærdom; tros-lærdom, tros-vitenskap (Fr. H.); præst-lære, f., skriftlærdom; guds-lære, -vitenskap (H. P. S.).

Teologisere, tale el. skrive lærd om tros-saker, -ærnner, spille »teolog«, *låst være præstlært.

Teologisk, f. Gr. Underſøgelſe, undersøk. i, over, vedkomm. gud-lærdommen, tros-lærd., tros-vitenskapelig. **T. Kandidat**, præste-ærnne, præst-lært (man). **T. Profeſſor**, præste-lærer. N. F. S. Gr., Vinje. **T. Studium**, præst-lære. **T. Fakultet**, kirke-skole (N. F. S. Gr.), præste-sk. **T. Studerende**, præste-lærling.

Teomanti, spådom ved guddommelig ingivelse, gud-inblåst el. -ingiven spådom, himmelsendt el. åpenbaret forutsigelse; spådom hær ovenfra.

Teomorfiſk, i gude-skikkelse.

Teonomi, guddommelig lovgivning, himmelsendte lover, åpenbarede lover.

Teoplaſtik, guds el. guders fræmstilling i billedværker, gude-billedkunst.

Teopneuſti, guddommelig ingivelse, g. ild el. g. ildhug (ɔ: Begeiſtr.). Jfr. **Inſpirat.**

Teorem (Fl. -remer, -remata), lære-sætning; grun-sætn.

Teoretiker, -ikus, vitenskaps-man, (en) lærd, kunskaps-man; lære-bygger? (ɔ: som gir sig av med lærebygning). Jfr. **Praktiker** og **Empiriker.**

Teoretiſere, opstille,' uttænke en lære (en lærebygning?)

Teoretiſk, vitenskapelig, kunskaps-. **T.** (mots.) — **praktiſk**, lærande — gjærande, Lm. Jfr. vitenskap — kunst, kunskap — gærning, vite — gøre, tænkning el. lære — liv el. levnet. **T. og praktiſk Filoſofi**, tankens og gærningens visdomslære (tankens med det sanne, gærningens med det gode til formål). **T. el. teoriſk Aſtronomi** (mots. ſfæriſk), tankens (mots. øjets) »astron.«, ɔ: læren om himmellegemernes virkelige rørelse — som utfinnes ved tanken, ved tænkning — mots. den tilsynelatende, for øjet. Jfr. **Aſtronomi.**

Teori, kunskap, lære, l.-bygning, bok-lærdom (O. V.), skole-l. (O. V.). **T. og Praxis**, jfr. lære og liv el. levnet, tanke og gærning (»handling«), ord og gærning.

Teoriſt, se **Teoretiſt.**

Teoſof, eg. gud-vi's; ånde-seer; gul'-maker. **Teoſofer**, guds-vise (hos Fr. H.).

Tepidarium, lun(kent)-bad; lun-værelse (til lun-bad; til kælne vækster om vinteren).

Terapeut (-iter), eg. røkter, »opvarter«; eneboer (hos jøderne, før); læke, lækekyndig.

Terapi el. **Terapeutik**, ene-boer-liv; lækekyndighet, læke-kunst; helbredningskunst el. -lære. H. P. S.

Terapeutiſk, lækende; læke-kyndig.

Teratografi, under-skildring, sk. av under, av jærtegn, av underværk.

Teratoſkopi, under-syn, -skue (det at se under el. jærtegn); under-spådom (at spå av under el. syner).

Terceron, se **Mulat.**

Terebration, boring, tapping, (-ning).

Terebo, træ-mak'; skips-mak'.

Tergeminus, tre-fåldig; trilling-.

Tergiverſation, un(d)vikelse, utsættelser, *langdrag; utflugt, *funder, n., *førebæring, y, undskyldning. Jfr. **Forvendbing**; **Forhaling.**

Tergum, ryg, bak-side (f. e. på veksel). **A tergo**, på ryggen, baksiden.

Teriák, mot-*forgift (mot dyrebit el. -stik).

Teriolit, dyr-sten, dyrisk »forstening«. Jfr. Forſtening.

Teriotóm, dyr-sønderlemmer, dyr-»anotom«. Jfr. **Anatom.**

Terme, varm kilde, he se-brønd.

Termin, *frest, m. (gl. n. frest), frist (f. = Henſtand); forfals-dag, fastsat tid, dag, betalings-tid; ting-dag, rets-dag. **Terminus**, 1. byttesten, *dele, n., dejld, f., bytte, mærke; mile-pæl, mile-skifte, n. 2. begrep (i logik): **T. major**, overb. **T. minor**, under-b. **T. medius**, mellem-b. 3. ord: **T. teknikus**, kunstord, det egentl. ord. **In terminis**, ordlydende. **T. a quo**, utgangs-punkt. **T. ad quem**, ende-punkt. **T. elapsus**, utløpen frist. **T. moratorius**, bevis-frist (før den må bevis være ført).

Terminal-Betaling, betal. i fastsatte tidsrum. Jfr. **Betal—.**

Termination, av-grænsning; av-gørelse, *avgærd, f.; ende-bokstav, -stavelse.

Terminere, av-grænse, av-mærke, fastsætte; ende, slutte med.

Terminologi, kunst-mål (ɔ: -uttryk, -»språk«), kunst-ord (-ene i en kunst el. vitenskap), navne-bruk el. -bruks-lære (Fr. H., H. P. S., H. D.), ordbruk. H. D.

Terminologiſk, i (om, efter) kunstord(ene), kunstords- el. kunstordlig?

Termoelektricitet (Th.), varme-»elektr.«, varme-lynsemne el. v.-ravkraft? Jfr. **Elektricitet.**

Termogen (-ium), varme-ærnne, ɔ: -»stof«. Jfr. **Stof.**

Termomagnetiſme, varme-»magn.«, v.-sejlstens-kraft. Jfr. **Magnet—.**

Termometer, -ſkop, varme-måler (A. Ros.), grade-stok, varme-viser (som faller lettere at utttale sen varme-måler). **Lettere**

ord var varme-glas, i likhet med ve(j)r-glas for **Barometer**.

Termoſkop, se **Termometer**.

Termoſtatik, varmens likevægts-lære.

Terne (t. Dirne) (Tjeneſtepige), *teneste-jænte el. -taus, tærne, f. (gl. n. þerna); (Søfvale), tærne (tænne), f. (gl. n. þerna); (i Tallotteriet), jfr. tretal, trilling.

Terra cotta, eg. brænt jord, ler; brænt lertøj (fint); lerbrænning (H. P. S.). **T. firma**, fast land. **T. incognita**, u-kænt l.; ukænt ting.

Terrain, grun, rum, mark, strækning, strøk (»egn«), land, lænde, f. (høg-, låg-, u-lænde; jfr. låg-, tur'-, vå't-lændt); jordsmon (H. D.; i * ær jordmoner, u, „Jordeiendom, Jordegods"); *jord-kynd, f.; j.-slag. **K(o)uperet T.**, ujævn, bakket, *dokket land el. grun. Jfr. **Grund**, **Kouperet**. **Terrainforholdene**, *landslaget, marken. **Binde Terræn**, vinne fotfæste, v. grun, rum, v. i område.

Terraſſe („flad Forhøining paa Jorden"), hjæl', m., bænk, m. (Sexe), hammer (H. D.); (= „lang og ſmal Flade i en Bjergſide"), *tram (Lm., L. K. D.); avsæt (Molb.; for t. Abſatz); gulv; pal, m., jord-p.? også flat' tak; forgrunnen (i landskap). Mk. og *ufse-lag, ɔ: „Klippeſtrøkke, Affats i en Bjergſide, hvor Klipperne danne trappeformige Lag, ſom adſkilles ved ſmaa Flader". **Terraſſeaffats**, jordbænk (H. D.), hammer. H. D. Jfr. **Bræmme**. **Terraſſemur**, borg, f.

Terraſſeformig („lagvis opſtigende", om Jord, Grund), *hjæl-lændt, trappeformig, *i tråppe(o)-steg, -gang; palle-vis?; »trin«vis.

Terre plein (plain), vål'-gang (Meyer) (øverst på fæstning, der grovskyttet — kanonerne — står).

Terreſter, -ſtre, -ſtriſt, jord-, jordens, land-, f. e. land-dyr. Jfr. ellers **Telluriſt**.

Terribel, -ble, rædsom, *græmmeleg, gruelig, fæl, fælsleg (fælskleg), *gruseleg, *styg.

Terrier, rotte-hund, grævling-h. Meyer. Jfr. **Grævling**.

Terrin(e), »suppe«-fat, *supe-, *såd(o)-*koks? („Stenſtaal med Hank paa Siderne").

Territorial-Rettigh., grun-retttigh., landherre-r. (med hensyn til grunnen, jorden).

Territorium, område, vidde? grun, endemærke (»ene«m.), land-eje (Molb.), fylke (H. D.); ejgn, f., vald, n. I amerikanſk Forſtand, riks-land? (ikke stats-). Jfr. **Gebet**.

Terror panikus, se **Paniſk Skræk**.

Terroriſme, rædsels-herredømme, -styre, -vælde; r.-tid; vålds-styre, -vælde; næve-v. H. D. Skræmestyre. Lm.

Terroriſt, våldsman, rædselsman.

Terſet, se **Terzet**.

Tertia, eg. tredje; tredje klasse; tr. utgave av en veksel, »tertia-v.«. Jfr. **Sola**, **Prima**, **Sekunda-B.**

Tertianer, *tredder? (her lærling av tredje klasse). Til rækken *førster, *ander, *tredder, *fjærder.

Tertie, **Terts**, **Terz**, tredje tone (fra gruntonen op-over); tredje hug' (ɔ: slags hug, i fægtekunsten); (en) trilling? (ɔ: 3 kort av samme farge efter hinannen, f. e. es, konge, dame).

Tertium, et tredje, et t. tilfælle. *Tertium non datur*, et tredje gives ej. **T. comparationis**, det fælles tredje, likhetspunktet (i en jævnførelse).

Tertius, en, den, tredje; tr. man. **T. interveniens**, våld-gifts-man. **Per tertium**, ved tredje-man.

Tertiær, -air, *tredder- (ɔ: tredje i ordenen; jfr. *førster, *ander, *fjærder). **T. Bjerge**, tredder- el. tredje-bærg, b. av tredje orden, av tr. lag. **T.-Tiden**, tredjetiden? Jfr. **Primær** og **Sekundær**.

Terts (Streng), tærs, m.; tredder, ɔ: no. 3 (jfr. *førster, *ander, *fjærder); se **Tertianer**. (I Fægtekunſten), tre-støt (H. P. S.); (i Piket), en tre el. treer. H. P. S.

Terzerol, lomme-pistol, lomme-puffert (jfr. *puffe, puste ut røk; puf', røkpust).

Terzet (en), eg. treer, trilling; tre-spil, -klang, tre-sang, d. e. samspil av tre personer el. »*gagne«, ɔ: »instrumenter«).

Terziner, trilling-rim. H. D.

Teſaurus, skat; oplag, forråd (jfr. **Magaſin**); skat-kammer; (= Bog), skat, skatkammer (salme-, kirke- m. fl.).

Teſis, **Teſe**, sætning; lære-s.; strids-s., æmne for ordskifte, opgave (en sætning, som skal bevises, mots. hypotesis, det på forhånd givne); nedslag (røstens, i tone- og skalde-kunst). Jfr. **Arſis**.

Teſſelariſt, tærnet, rutet.

Teſſera, firkant; tærning; »løsen«, hær-rop; mærke, kænne-tegn, jær-tegn (at »legitimere«, sanføre sig med, f. e. for sin el. sit huses gæste-ven). **T.-Form**, tærningform.

Teſt, tros-ed (æmbeds-ed, som går ut på fornægtelse av katolsk tro).

Teſtabel, vidnes-fast el. (Molb.) -før (som tages for god som vitne), *vitne-før (og -gild?). Mk. vidnesfast hos Molb. ær og „ſom kan beviſes med gyldige Vidner", = *vitnefast.

Teſtaceer, -cea, skal-dyr.

Teſtaceolog, skal-dyr-kænner.

Teſtakten, eds-loven. Fr. H.

Teſtament, siste vilje, arve-brev (H. P. S.), gave-brev; (helligt), pakt, forlik (mellem vårherre og m.skr.). I * haves gåve-brev, ɔ: „Dokument, hvorved en Eiendom erklæres bortgiven".

Teſtamentar (-iuſ), ful'-byrder av siste vilje, gavebrevs fulb., fylbyrderen.

Teſtamentariſt (f. E. Beſtemmelſe), ved, efter gavebrev, (avgjærd) i siste vilje, gavebrevs-(avgjærd). **T. Fundas,** arveskrå. H. D. Jfr. Fundas, Statut.

Teſtamentere, sætte ut (for en), sætte av (Frd. Roll; så el. så meget), udstede el. »oprette« gavebrev, give (ved gavebrev); skjele (ski—) (ɔ: ordne), skjøne (sky—).

Teſtate: bø teſtato, dø med efterlat' gavebrev, efter at have utsted siste vilje.

Teſtator, giver, utsteder av gave-brev, av siste vilje, brev-giver el. -later? arve-later? (t. Erblaßer).

Teſtatrix, giverske? utstederske (av gavebrev); arvelaterske (når talen ær om »testament«).

Teſtere, 1. vitne, stadfæste, gøre vitterligt; 2. = teſtamentere.

Teſtificere, godt-gøre, stadfæste ved vitne, gøre vitnesfast.

Teſtifikation, stadfæstelse ved vitne, vitnemål, n., vitne-førelse, v.-»bevis« (-påvis?).

Teſtik(k)el, kåd'(o), m. (*kådde; sv. kodde), ejste, n. (gl. n. eista), nyre, n., bål'(o), m.; også fl. ballar (for bållar).

Teſtimonium, vitnesbyrd, skuds-mål, skåtsmål(o); (godt), lov, n. **T. paupertatis,** vitnesb. om trang, om uformuenhet; trangsbrev? -seddel? **T. maturitatis,** modenhets-v., -brev? **T. publikum,** lære-brev? (svenne-brev? mester-b.), avgangs-vitnesb., avgangs-brev? **T. vitæ,** skudsmål (gærne uten tillæg).

Teſtis, vitne. **T. auritus, okulatus, -laris,** øre-, øje-vitne. **T. klassikus,** ful'gyldigt, uforkasteligt v. **T. juratus,** edfæstet v. **T. idoneus,** gyldigt v., *vitne-før person.

Teſtudo, skjold-padde; skjold-tak; felegagn, n.? („Sangbundsinſtrument", ɔ: *gagn med sang-botn). Jfr. Inſtrument.

Tetanus, stiv-»krampe«, stiv-*dråt'?; munklem. Mk. og klome(u), m., klomsing, f., ɔ: „Lamhed i Munden; Maallshed". Jfr. Krampe.

Tete, hoved; for-ende, »spidse«; forsiden (av en mynt). **Tete à tete,** under fire øjne, i enrum, selv-andre; man mot man, man og man imellem (jfr. Haandgemæng). **(En) tete à tete,** lønligt møte, ene-møte (H. P. S.); „Anſigt" til „Anſigt", ɔ: anlet til anlet.

Tetik, forskrift, ordning; nedslags-, bo(t)nfællings- (*skirnings-)lære (om lag- el. flo-dannelse) (om, hvorledes jorden har dannet sig ved botnfælling). Jfr. Bundfælde.

Tetiſt (Th-), sætnings-vis, sættende; lærende, læggende ut; botn-fællings-; (om Rim), kvindelig (rim).

Tetraeder, fir-flat(n)ing (H. P. S.), fir-side el. -flate?

Tetraglosſarium, ordbok over fire mål.

Tetragon(on), firkant.

Tetralogi, firfåldighet, fir»dobbelthed«, firlinger? (fire skuespil, som hænger sammen, utgør et hele).

Tetrapla, bibel på fire mål.

Tetrapoder, »da, firføddede, *firføtte (dyr), firføttingar? Jfr. Antipoder.

Tetrark, fjærding(s)-»fyrste«, -drot(ten), -høvding (over fjærde-delen av et land, av jødeland).

Tetrarkat, fjærding(s)-land (fj.s-»fyrstendømme«), fjærding-rike, f.-(s)-høvdingdømme (-drotten-dømme?). *Fjordunglægger ikke »s« til: *fj.-år, -*stykke.

Tetrippon, »fir-spæn«, firbejte (efter *tvi- og *tri-bejte). Jfr. Spænd.

Teurg, ånde-seer, -maner, trol-man, undergører.

Teurgiſt, ånde-manende, under-gørende.

Text (eg. Bæv), *tekst, f. (tekstr); præken (i postille); ordlyd, lydelse? samskrift? lyding, f. (?) (ordenes); skriftsted, bibelsted, sømne; hoved-skrift (mots. »anmærkningerne«); ordene (kvadet), motsat tonerne, »musikken«. **Opera-text,** syngestykkets ord, ordene i s. Gl. n. saga (samme ord som saga, Fortælling). **Forandre T.,** *brigde, (ændre), skifte ordene. **Læſe (En) T.,** *skrubbe, *skure, gi skrub, skuring, gi en *skrape. Jfr. Jrettesættelſe.

Textur (eg. Bævning), væv, flætning. Jfr. Struktur.

Thalictrum flavum, klipping, m.? gu'l frøstjærne. Sør.

Thing, se Ting, et.

Thlaspi arvense, åker-lauk; ellers penge-gras, pung-gras.

Thlaspi Bursa pastoris, hyrde-taske (Sør.), *taske, *taske-gras, *svålu-gras(o).

Tie, *tie. **Antal af ti,** dæker, n.

Tiara, »re, konge-hue (hos de gl. persere), »turban«; pave-krone; tre-krone. H. P. S.

Tiaaret Baand, ti-særing, m. (tendring, m.). Jfr. gl. n. tein-særing. Mk. ti-alning, m., Stok paa 10 Alens Længde; ti-åring, m., tiaarsgammelt Dyr.

Ticket(fr. etiquette), seddel; lod; adgangskort.

Tid, tid, f., *dagar (»aldri i mine d.«), stund, f.; også værdi, f. (værd, ɔ: Tiden). Mk. *før'(y) i værdi, ɔ: fordum; *fram i v., ɔ: i Fremtiden; framan igjenom v., ɔ: i de fremfarne Tider. (Tidspunkt, bestemt Tid), time, m., mål, n., mund, n.

Tilbage bøie, *fætte(e), *gage, *kjejke. **T. bøie sig**, fætte, gage, kjejke seg. Mk. *gagle, ɔ: „kneise, strække sig opad". **T—t Hals**, *gag-hals; dv. *gag-halsa(d) (jfr. fat'-halsad). Mk. *gagl, ɔ: **Graagaas, Vildgaas**, og *gagle-rejp = *gåserejp, ɔ: Rad af flyvende Gjæs. Jfr. *fat'-læggjad, ɔ: „bagbøiet i Sæggene"; fat'-ryggjad, ɔ: sadbelrygget, fat', *gag, kjejk (at'-kj.), i ryggen (mots. ludende, lu't).

Tilbagebrivelse, atter-kjøjr, m.

Tilbagefald, *atter-fal', nækkje, n., atter-n., atter-tak, n. (Sygdom).

Tilbagegang, atter-gang, m., håping(o), f., at'ring, f., atter, n. (det siste bare i: »kome, gange til atters«); (i Anseelse), manne-mink, m.

Tilbage gaa, se Tilbage. **Tilbagegaaende Strømning**, atter-bære, f., *a.-renning.

Tilbageholde, ho'g-var(oo), *hå-var, *var, *var-låten, gran-var (jfr. Undselig); *plænt (jfr. plænte seg, ɔ: være tilbageh.); *smålåten, *stil' (jfr. Spagfærdig, Stilf.), litet føre(y) seg; skår-mærkjen, o (frygtsom), ved-voren, forøven, muten (jfr. Sky og Skjul). **T. være**, *halde seg unda(n), mots. »*h. s. frame«. **Tilbageholdt**, *atter-halden.

Tilbagekalde, *at're, ryggje. Jfr. Dybøve.

Tilbagekaldelse (Kontraordre), atter-bod, n.; (Dybøvelse), *at'ring.

Tilbagekast, *atter-kast.

Tilbagelægge, *læggje atter, *l. at'-om seg.

Tilbagereise, vende-rejs, f.; hejm-færd, f., hejm-væ'g(e), m.

Tilbagesendelse, atter-sending, f.

Tilbagesteds, atter-steg, n.

Tilbageskyds, atter-skjot, m., bak-skys', m.

Tilbagestrøm(ning), ævje, f., *bak-ævje, *op-æ.; i(d)e, f., *bak-i., *op-i.; atterbære, f., -kippe, f., -renne, n., -renning, f., -rækje(e), f., -svejve, f.; (langsom), atter-se'g(i').

Tilbagestød, dræpe(e), f., atter-d., a.-kast, n., *a.-slag, a.-støjt, m., mot-slag, n., *bak-s.; (voldsomt), atter-slæng, m.

Tilbagesynken, atter-se'g(i'), n.

Tilbagevei, atter-væ'g(e').

Tilbagevending (Havets efter Ebbe el. Flod), nækkje, f., nækjing, atter-vending.

Tilbagevinding, *atter-vinning.

Tilbede (efter t. anbeten?), tilbedje(i'), *be' til; *dyrke. „Han (Æstefadden) bad til et Billede og ikke til Vorherre". Asbj.

Tilbedelse, *dyrknad.

Tilbeder, *dyrkar(?).

Tilbehør (Apparat), rejde, m., *rejdskap, m. (jfr. Rede), greje(r), f. (B. B.); stel', n., stelling, f.; børnad(y), m. (jfr. *børje, y, ɔ: fløde, børd, y, m., ɔ: Pligt), benad, tilhøjrsle, f.; (f. E. til en Gaard), tilliggelser, tilhør (Molb., E. Rygh), tilhøring (Moth), tilhøjrsle, f. Jfr. Redskab.

Tilberede, *rejde (ɔ: rede), *lage, *l. til, *stelle til, *gjære(e) til, *æmne til. **Tilberedet** (tilvirket), *til-stelt, *til-gjord (av *gjære til). Jfr. Berede.

Tilberedelse, til-bejning, f., til-bunad, m., føre-b., rejding, f., *til-rejding, *tillagning, tilstelling, f., rejdsle, f., omrejdsle, f., *værknad.

Tilbereder, *værkar.

Tilbetle, *tigge ut, *t. seg (noget).

Tilbliven, værting, f.

Tilbringe Tiden, drive tiden (bort). Jfr. Fordrive.

Tilbud, båd(o'), n., tilbåd, bjod, n., bjoding. **Modtage Tilbudet**, *sam-tykkje. **T., skammeligt** (ubilligt), synde-bod(o'), n. **T., fenerre**, etter-bod.

Tilbury, karjol (?).

Tilbyde, *bjode fram. **T. sig**, *bj. seg, *bjodast. **Som kan tilbydes** (passende at t.), *bjodande, *tilb.

Tilbygning, til-bygnad, m., skå't(o), n.

Tilbøielig (til), *huga', *h. på, hug-vend (Lm.); kjær føre(y), k. etter, f. e. etter drykken, e. gaman, e. skillingen; lysta', lysten; -mild: gav-, gråt-, låt'- (latter-), tag-m. (ɔ: taus); *fu's (gl. n. fúss): fram-, håg'(o)-, hejm-, kap'-, sjå-fus; tilbøjgd (Lm.), *tilvi'k. **Meget t.**, *modog (på?). Jfr. og Lyften og Begjærlig.

Tilbøielighed (Sind, Sindelag), hug, m., hug-drag, n. (Lm.), *til-hug (Lm.); sin, n., lyst(y'), f., *givnad; fuslejk, m., fuse, f., fysne, f.; *une, m. (un, f., *o'n, f., unne, ugne, m.; uner, fl.); (Hang, Anlæg), tåt', m. **T. til Stolthed**, store-t.; (til Ærlighed), fante-t. **T., ond**, il'-tåt', utåt'; (Lyst til at gjøre Fortræd), mejnhu'g, m. **T.** (el. Bane) **til noget Ondt**, kjejm, m. **Uden T.**, *hug-fallen, ɔ: som er mindre lysten. »Have, *få hug på, læggje elsk på = huge, ɔ: have, faa Lyst til, fatte T. for.

Tilbørlig (n. s. børlik), *nau(d)-synleg, *nau(d)-turveleg, tilkommende. Mk. og ret, fortjent; ønskelig. Jfr. Bebørlig.

Tilbanne, *skape, *s. til, *æmne. Dv. *æmning. **T—t**, tilskapad (— skapt). Jfr. Passe, Afpasse.

Tilbannelse, tilskapnad, m., skaping, f., skapelse, n.

Tildele, *dejle (ut) til; tilkænne, skifte til (ældre dansk), tilskifte, *lote(u), l. ut.

Tildels, *til dejls, delvis, for en del, iblant, sommetider.

Tildragelse, til-gang, m. Jfr. Begivenhed.

Tildække (tillaste), *grave at-over(y), lægge ned el. ne're. T—t (belagt), over-lagd(y).
Tilegne (efter t. zueignen?) **En noget**, *til-kænne, *ejgne til, *kanne til, overgive; hellige, vie. **T. sig Noget**, gøre krav på, *kanne til seg, *kannast (med, ved), *ejgne til seg, ta(ge) til sig, *læggje (drage) under seg, skrape til sig, *vinne; vedkænne sig; lære (mål, „Sprog").
Tilegnelse (at tilegne sig el. En noget), *kanning; (af Bog), tilsskrift (Molb.). Jfr. Tilegne.
Tilende, *ut, *ute; av. Slå av (ga'ren), *skjære av (kornet). »Han låg dær natti av«. *Stillast av (uvejr). *Drikke ut. *Åre' ær ute.
Tilendebringe, *ful'-føre, *ful'-ende, *få færdig, gøre fra sig, *trøjte (J. Moe). **Tilendebragt**, endt, avgjort, *sytta', *ful'-gjord, *al', *trøjt', *ut-t. *Somaren æ' al' (ɔ: „forbi").
Tilfalde (tilkomme), *falle til.
Tilfals, *fa'l (gl. n. falr), tilkøps.
Tilfinde, dømme til, idømme (bøter); utnævne („ved Kjendelse").
Tilflugt (Trøst; Person, Ting), hyggje, f., nå't(o), n. (»han hadde ejt godt n. her«); *lækje-blad (eg. *Plantago major)*; bergning, f. (H. L.); (Sted at gaa til), gjænge, n. **Noget at have sin T. til**, til-hygge, n.; jfr. Fortrøstning. **Sin T. tage til**, *take. »Ta' sængi« („for Sygdom"); »t. dœri«(y), løbe ud; »t. skogen«, løbe til Skovs. Mk. take flugti.
Tilflugtssted, hælde, n., tilhåld, kvårve(o), f., fredland. H. D. Gl. n. friðland. **Han søgte sit gamle T.**, jfr. *han gjek til gaml-'ejm, ɔ: g.-hejm. Jfr. Smuthul.
Tilfly, *skjæmme (klær), *rej(d)a til, *fli til? (efter *til-flid', ɔ: tilsløret), *lorte, *sulke, *klejne.
Tilflyttet, til-flut'(u').
Tilforhandle sig (jfr. t. erhandeln), *fale til seg? til-køpe sig. Jfr. Akkorbere, Forhandle, Underh.
Tilforladelig (t. zuverläßig), vis', pålitelig, *sto', *sto'leg, *traust.
Tilforn (efter t. zuvor), *fo'r (før', fyr'), *fordom (gl. n. forðum), *fo'r-mejr (»fyrrm.«) (gl. n. fyrrmejr).
Tilforordne (t. zuordnen), utnævne, *sætte in; tilskikke (R. Keyser). Jfr. Bestikke.
Tilfreds, *tilfreds (te'fre's), *glad, *sæ'l, gild (»han va' så gild av, at han —«), væl-nøgd, umur-laus (omorl.); (med noget), *samtykt. **T. være**, like(ar, — likte — lejk), *finnast om, synes om; lite med (litte; gl. n. hlíta, hlítti), l. seg med, la' s. l. med (jfr. Nøies); (paa et Sted), *u'ne. »Han er ille faren, som aldrig kan une«. »Eg unte ikke længe der«. Stedet ær da ikke *unelegt. **Ikke være t.**, like ille på. **Stille t.**, *blidke. **Lade sig stille t.**, *blidkast, *blidne.
Tilfredshed, *fjælge, m., *glæde, gilde, f., hyggje, n., hugnad, sæle, f., sællejk, m., une(u'), m., væl-nøgje, n. Lm. **T. med et Tilbud** (det at man tager tiltakke), tægd, f. **T. yttre** (rose), *låte vel.
Tilfredsstille, fyllest-gøre, *nø(g)je (-de), *åt-n., *ful-n., *gagne, *tægje (-de), *fagne (behage); (mætte tilstrækk.), ulyste (ar). **T—t**, *ful'-nøgd, *ulyst, *ulysta(d), *tægd; (t. være), have ful'-fænge, n. **Let at t.**, *let-nøgd.
Tilfredsstillelse (ɔ: tilstrækkelig Forsyning), *nøje (nøgje), n.
Tilfredsstillende, ful'-nøgjande (Lm.), åtnøgjeleg (Lm., — til atnøgje, ɔ: tilfredsstille), *gildsleg. Dv. gildskap, ɔ: Værdi, Fuldkommenhed, Dygtighed. Mk. ful'-nøgjeleg, ɔ: „tilstrækkelig".
Tilfrosset, *is-laupen, *is-lagt, *teld, i (lagt med tele, i, ɔ: *golv). **Let tilfr.**, *is-næm. **Mjøsen er t.**, M. ligger, har lagt sig.
Tilfulde, *fullelege, tilfulles (-ful's), *til gagns, *til fulnad(s), *ful'-vel, *fulkomlege (gl. n. fullkomlega).
Tilfælde (Sammentræf), fal', n. (»*i det f.«; »i fal«, ɔ: dersom), tilfælle, n. (gl. n. tilfelli); rám, n., rå'k, n. (»på ejt r.«, ɔ: paa Slump); tilstøjt, m., -fælle, n. (*il-, mejn-, mis-, ny-fælle); (Leilighed), høve, n. »I emse h.« »Ejt og annat h.« **T., ufædvanl.**, se'r(ee)-fælle, n.; (ulykkel.), ilfælle (gl. n. illfelli). **For det T., at**, *på voni. »Tak på deg hatten, på voni det kjæm regn«. **I ethvert T.**, *kor som er.
Tilfældig, hæppande. Lm.
Tilfælles (i Forening), *i lag, *i hop, *i samlag, sammen; (om en vis Lighed), **have noget tilf. med En i Gang**, **i Anfigt**, *være lik . ., i gang-lage', *svepe(i) på han i anlete', *være svep-lik(i), hå' ejt liknelse' ta'. Dej æ' like i g., æ' svep-like. Dej likjest i g., i anl. Jfr. Fælles.
Tilfølge, *atter-dreven.
Tilføie (t. fügen), lægge til; (paaføre), *gjære. *»G. seg møde, sorg, su't«; »g. seg sårt, ilt, vondt«. **T—t Stykke**, skjøjt, m., til-s., -skaute, m. *Ved-, botne- (-nar-), år-skaute.
Tilgang (Adgang), *tilgang, m.
Tilgavns, *til gagns, *til mons; *monlege (munar-).
Tilgift, tilgift, f., *atpå-slæng, m. (jfr. gi atpå). Se Tillæg.
Tilgive, *give til (jfr. *tilgivande, ɔ: tilgivelig), *forlate (gl. n. fyrirláta; sv.

Tilse (vogte), *passe, *agte, røkte (gl. n. rœkta). Jfr. Pleie.
Tilseilende, *hejm-seglande? mots. ut- el. fram-segl.?
Tilside, *unda(n), til-sides. Jfr. Bort. T. **bragt**, *unda-havd. T. **tage** (lægge), *ta(ke) unda(n); (t. lagt), *undan-lagd, -havd, -tæken(e).
Tilsidesætte, *sætje til sides? *slå å led. **Bli tilsidesat**, *fare n'i millom. Jfr. Overtræde; Overse, Ringeagte.
Tilsidst, *sist-på, *omsider, endelege.
Tilsige, *love; (melde), *sægje frå, s. til, vitre(i'), ar, varsle, ar; (tilkalde), næmne (-de).
Tilsigelse, *løfte; varsl, n., vitring, vitr(i'), n.; næmsle, f., næmning, f.
Tilsigte, *være mejnt på, *ha' i tanke, ha' til ojemed. Jfr. Sigte.
Tilskikke (t. schicken), *skikke(ar), sende; (uegentl.), *skikke. Jfr. Bestikke.
Tilskikkelse (Skjæbne), til-snunad, m., til-stæmne, n. T.-se, **Tilskikket**, se Skjæbne (Asbj.).
Tilskjære, *klippe (klyppe); (med Kniv), *smie (»smide«), *spikke, riste, i' (er, -e); tælgje (jfr. Tilhugge); (tilspidse), *smalke.
Tilskjøde En R., skjøjte (-te) (til?).
Tilskud, skjøjt, m., skjøjte, n., til-skå't, n., ved-skaute, m., tillag, n., tillæg', n., til-låge(o), f. Jfr. Bidrag, Indskats, Kontingent.
Tilskuer (efter t. Zuschauer?), skådar(o), til-sk. (Lm.), å-sk. (Lm.).
Tilskynde, *give til, *skjote til. Jfr. Bidrage.
Tilskynde, *sægge, make(ar), *tælje (en) til (noget). Jfr. Opægge, »hidse, »muntre. T—t, *til-råd', *til-størd.
Tilskyndelse, tilråd, n. (f.), hug-vækkje, f. (Lm.), *til-tæljing (av tælje, ɔ: overtale, raade), *føre-t. Jfr. føre-tåle(o'), ɔ: »moralisering« for en. (Drift), drift, f., til-drev(i'), n.
Tilslag (ved Auktion), tilslag, n.
Tilslutning, *læsing, f. (med *lås), *stængjing; medhåld, *med-hælde, n., hjælp, f. Jfr. Bifald, Understøttelse.
Tilsmudse, *skjæmme. Mk. *skjæmd, ɔ: smudset, tilsplet; *til-flid'.
Tilsnavse, *lorte, *skjæmme, rej(d)e av (til), *fli til (jfr. *tilflid'), *sulke, *klejme.
Tilsnige sig, *lure seg til. Jfr. Snige.
Tilsnit (t. Zuschnitt), til-skar? (av *skjære til); (det Skaarnes Snit), *skur, maksel, m.; (Indretning, Maaden at indrette paa), *skik'. *stel, lagelse, n. Jfr. Ordning, Orden, Indretn., Snit, Maner.
Tilspidse, *kvæsse, *tynske(ar), tængje (-de), tøppe (-te), y (toppe); (forttynde), *smalke. Jfr. Tange; Spids.
Tilspidsning, *kvæssing.
Tilsprang, tilsprang, n. T. **tage**, *lægge til ta'ns (av *tænje, tande), *l. til sprangs. Også *ta' til sends (send, ɔ: **Tilspring**, n.).
Tilspringen, se Tilsprang.
Tilspærre, *stængje.
Tilspørge En om R., spørje(y). »Han spurde(u') forældrom«.
Tilspørgsel, spørjing, *til-spurnad.
Tilstand, tilstand, n., tilståde(o), f. (gl. n. tilstaða), færd, f. (mk. *ufærd, *velf.), føre, n. (»det var ikkje i nåkot godt f.«), lag, n. (»i godt lag«; mk. *ulag, *ovlag), skik, m., skikkelse, n., være, n.; far, n. (»*bu-f., hælse-f.«, ɔ: husholdningens, helbredens tilst.«), tilbord(u), m. Jfr. Forfatning. T., **daarlig**, **slet**, u-lag, n., u-vø'l, m. (jfr. Skik), hark, n., umægd, f., fante-mægd, f., u-sæle, f., skarv, n., *skarvedom; (god T.), *godlag (f. E. om en Rølle: »nå er ho komi i godl.«); (kummerlig), nau(d)a(r)dom; (meget behagelig, heldig), brikne, f. (jfr. *briken, ɔ: prægtig; frist, *brika, brikaleg, ɔ: ypperlig, herlig); (raa el. umoden), umagelæk'(e), m. (»me ha fåt um. av fisken [ta fiskja]«); (slet el. fortrædelig), trol'skap, m., trol'dom, m.; (udmærket), *ovarlag (»han hadde alting på ejt o.«); (ulyksalig), usæle, f. **Luftens T.**, jfr. Vejr. **Veirligt. Sygelig T.**, jfr. Vantrivsel. **Være i en vis T.**, jfr. *stå (stande). »Det stod fagert både åker og eng«. »Bryggja stend under vatn«. »Det stod i låge«(o); »i ejt drev(i'), i ejt røre«.
Tilstaa (bedgaa), *stå til, stå mæ' (ved); (indrømme), *gå in på, godkænne; (tilstede), *gi lov til, *løjve; (tilfikre), *la' få, *gi (f. e. som årlig løn). **Det maa besværre tilstaaes**, *d'er ikkje betre i sægje.
Tilstaaelse, jfr. også Bekjendelse(r).
Tilstede, *gi lov til, *løjve. Jfr. Indrømme.
Tilstéde, *til sta(d)ar.
Tilstedeværelse, nærvære, n., vedvære, n. Jfr. Nærværelse.
Tilstemme (nyt Ord [Molb.], efter t. zustimmen?), (til „votere"), til-røste (en noget); (virkende), *gå in på, god-kænne, samtykke (ens mening).
Tilstille (t. zustellen), over-give; sende til. „Et tilbigere efter det Tydste optaget Udtryk". Molb.
Tilstoppe, tette(ee); dætte (-e) y; tæppe (-te); *kjøve, *kvæve, *kvøve. T—t, *tet', *kvævd, *til-kjøvd, *til-tæpt (tæppe = *stappe, *stoppe). **Noget, som tilstoppes** (f. Ex. et Spjæld), tæppe, n.
Tilstoppning, *tetting, *dætting(y), *tæpping, f.
Tilstoppelse (Tildœmmelse), ko'v, n. (gl. n.

kóf, kvóf), kjøv, n., kove, f. (»det stænd i kove«), kjøving, f., *kvæving; tæppe, f., tæpping (tæppelse, n.), f., *til-t.; (i Svælget), kjørke (ky—), m.

Tilſtrækkelig, *nok', *no'g (jfr. Nok), *nø(g)jeleg, *ful'-n., nogsam; *god (*»ha god tid«, »h. god råd«), *ful'-. »Ful'-god (ɔ: gob uok, tilſtræk. gob), ful'-kunnig, f.-mågen(o), f.-nog (ɔ: fulbk. nok), f.-staden, f.-søvd«. **Ret tilſtr.,** gagnleg; (Adv.), *tilgagns, *gagnlege. **T. være,** nøgte(ar?). Gl. n. gnœgta (nœgta), ɔ: forſyne rigelig. **T. Forraad,** nog(oo), m., nøgd, f., nøje (nøgje), n.

Tilſtrømning, til-laup, n., til-seg(i'), n., *in-s., til-strøjming, f. Mk. in-rensl, n., *å-gang (av vatn); (af Folk, Indtryk), å-gang, m.

Tilſtudſe (t. zuſtutzen), sætte skik på, skjepe (ski-), stelle til.

Tilſtunde (foreſtaa), *stunde til, *drage åt. Jfr. Anſtundende.

Tilſtyrke („optaget af det Svenſke" — Molb)., *styrkje (til) (-te).

Tilſtænke, *skvætte over, *sprøjte over. Jfr. Smudſe, Tilrakke. Mk. *sulke, *lorte, *klejme, *skjæmme.

Tilſtød (Tilfælde), til-støjt, m., hænde, n., hændelse, n., hændskap, m.; (Stød, Anledning), fram-skå't(o), n., *f.-støjt (jfr. Impuls); (Underſtøttelſe), fram-stødning, -nad(y), f.-ta'k (n.), ɔ: „Fremgang, Fortfremmelſe" = framtøke, n.; (Anfald, f. Ex. af Sygdom), *ri(d), flage, f., fauke, f.; (Uheld), *til-fælle, n. (til-fal'), „iſær om Sygdom el. Svagheb". **T., ſenere,** etter-støjt, m. Jfr. Anfald; Uheld.

Tilſtøde, *hænde (-e), *h. seg, *bære til; verte (— vart). »Eg vejt ikkje, kvat som vart' guten«.

Tilſtøve, se Støve.

Tilſudle, *sulke (til), *skjæmme, *klejme, rej(d)e til, *r. av, *fli til (?) (*tilflid'). Jfr. Tilrakke.

Tilſvar (Gjenſvar), tilsvar, n., mot-svar, n.

Tilſvarende, sam-svarende, mot-sv. **T.** (el. ligeſtor) **Del,** ved-like, m.

Tilſvine, svine til, grise til (grise og svine sær i * „rode, ſøle ſom Svin"), *rej(d)e av, *r. til. Jfr. Tilrakke, »ſtænke.

Tilſyn, agt, f., gå't, n., røkt, f., omsyn, f., til-syn, f. (n.); vakting, f., var-ejgn, f.; (Pleie), om-skjøjting, f., *røkt. Jfr. Pleie. **T. have,** *sjå til; (have ſtadigt T. med), *ha gå't på (gl. n. gát; dv. *gjæte), *sitje op-over (nåkon). **T. have** (med Kreaturene?), starve(ar), *agte, *anse, *ambætte, *vakte, *stille.

Tilſyne (til Syne), for en dag, (kome) *op, (kome) *til synes, *fram.

Tilſyneladende, *i syne (jfr. *»betre i ryne [?] æn i syne«). Jfr. Skin-.

Tilſætte, sætte til, lægge til; (forbruge), sætte til, *øjde, *ø. op, *øjde-læggje, gjære ende på, *søjre.

Tilſøle, sylte(ar). **T—t,** *til-flid', *skjæmd, *lortot. Jfr. Tilrakke, »ſtænke.

Tiltag, til-ta'k, n. Jfr. Forſøg; Foretag.

Tiltage, *auke på, *aukast, *vække, *drage seg; *mone (»m. og minke«, ɔ: til- og aftage), ælnast (gl. n. elna, tiltage); (om Mængde, Sum, Pris, Vare med Henſ. til Pris; bli ſtørre), *stige. Jfr. Forøges, Voxe.

Tiltagende, *væksande? (bare om tiltag måne?); auke, m., auknad, m. Jfr. Forøgelſe, Formerelſe.

Tiltakle, *rigge (til?).

Tiltale, at, *snakke til, *tale til; (gjøre Indtryk, godt, ſlet), *fagne, like (jeg, du liker, ɔ: den, det tiltaler mig, dig); *søkje, *sak-s.

Tiltale, bitter, fornærmelig, snækje, f.; jfr. Fornærmelig, Bitter. **T., ſtarp,** se Irretteſættelſe.

Tiltrampe, *trappe ne(d) (el. fast), *trakke, *trø, *trå ned (fast).

Tiltro, *tru (til), tiltru, f.

Tiltrøbſe ſig, *truge seg til.

Tiltræde (ſom Embede, Arv), overta(ge), ta' ved, ta' (»han tok arv, riket efter sin far«); (t. Ex. et Forbund), gå in i, *slå lag me(d), *læggje lag me(d); (f. Ex. en Gaard), flotje(y') (— flutte) til (ejn gar[d]).

Tiltrædelſe, *ingang. **T—s-Prædiken,** *ingangs el. instegs(i)-prejke? Jfr. Indtrædelſe.

Tiltrække (tillokke), *drage (»rikdomen drog«); (drage, lokke), vele(ar); (ved Trolddom), *vikje (til seg). Jfr. Binde.

Tiltrækkende (efter t. anziehend?), lysteleg(y'), *tildragande? (jfr. tildrag, n.), tiltalende, fængslende, vinnende.

Tiltrækning (Attraktion), dragelse (H. D.), draging, f., tildrag, n.

Tiltænkt, æslet. Asbj., L. K. D.

Tilvands, *til-vas' (»vats«).

Tilveiebringe, *rej(d)e, ut-rede; (Penge: Tilveie bringe), drive op, rejse, gøre. Jfr. Skaffe.

Til Veirs, *te' vers, *op i vere (»vedr«).

Til Veis, av-sted, *av-sta(d), *av-gar'e, *i vej, *av. »*Fare, læggje av-sta', *i vej«. »Han drog av«. Jfr. Afſted.

Tilvendt (modvendt), åt-anud'.

Tilvende, vende til? drage (hen) til. **T. ſig,** drage (læggje) under seg.

Tilvexle ſig, *byte til seg, *væksle t. s., *værsle t. s. Dv. *væksling og værsling? I. A. synes at ville støtte *væksle til

gl. n. vixla, ſtifte, og *værsle til gl. n. verja, anbringe, omſætte, altså ikke til tysk wechseln.

Tilvirke, *værke (dv. værkar, m., En, ſom tilvirker noget: »*fiskeværkar«); (iſær farbe, ſpinde Uld), tøte(ar). Jfr. tøte, n., Stof, Tøi. Sv. * tyta, töta.

Tilvirkning, *værknad, værking, f., til-værkning, f., til-rejding, f.

Tilvisſe, *til visse (eg. til vissa), *vist.

Tilvænne, *vænje til; *tæmje (— tamde). T—t, *til-vand; (om Dyr), *til-tamd.

Tilvænnelſe, vænjing, til-vane, m., *læring, ta'm, n. **Tilvant Egenheb**, tame, m., vane, m.

Tilværelſe, til-være, n. (jfr. *være til, ɔ: „exiſtere").

Tilværende, *til-værande, *værog. »*Ingen v. ting«, ɔ: ingen mulig T.

Tilvæxt (Forøgelſe, Stigning, f. E. Elvens), våkster(o), m., *til-v.; auke, m., anknad, m.; mon, n. *D'er mon i mindre æn detta«. »*Det gjærer kvart sin mon«. »Alle moner dra«(ga). **T. i Indtægt, Udgift**, mer-intsekt, -utgift.

Tim-ark, sæde-dommer. Jfr. Cenſor.

Timbre, *stæmpel (tol'-, post-); klang (i klokke m. m.); malm (i røst); klang-farge, klang- el. lyd-»præg« (egen for visse røster, *gagn, — ɔ: Inſtrum. — og tone-slag).

Time, time, m. (stund, f.). **Et Antal af Timer**, time-tal, n. **Udløbet af en T.**, time-skifte, n.

Timelig, *timeleg; værdsleg, jordisk.

Times, *hænde, *h. seg; (lykkes), *timast. »Det timdest os inkje«, ɔ: faldt ei i vor Lod. Gl. n. timast.

Timetabel, time-tavle, f. Mk. *time-stø. Jfr. Tid.

Timid (lat. timidus), undselig, *blyg (bljug), *blygvoren, *blau(d), *granvar, *forøven; litet for sig; ræd', *ræd-voren, *fælen, otte-ful, *hug-stålen(o), *hug-sprængd, *traudig. Jfr. Undſeelig; Frygtſom.

Timokrat, tilhænger, ven av rikmans-styre.

Timokrati, penge-styre, rikmans-st. (at de rike, pengemænnene, formuen, har magten el. får riks-sæmbederne); sædedommerskap? (»censor«-æmbed). Jfr. Tim-ark.

Timokratiſk, til, for rikmans-styre, f. e. timokr. Tilbøielighed.

Timotei (Græs), kjævle-gras, ræve-rumpe, kjæmpe-gras, *timotei-g.

Tin, te'n, n. (i'). **Med T. belægge**, tene i' (ar), *fortene(i').

Tind(e), tind, m. (i * bare „ſpids Fjældtop, Pig'", ikke som Tinde = f. E. Taarnſpidſe, Tinding); (T. paa Mur, t. Zinne), *tind? (ɔ: Spids, Pig'); (Tand i Harv, Rive), *tind. Gl. n. tinðr, ɔ: Pig, Takke (ɔ: Tag'); Fjældtop.

Tindet, jfr. *tindot, *tiggot, *tandot, ɔ: tandet, tagget.

Tinding, *tun'-vange, m. (tyn-v., tun-væng; gl. n. þunnvangi), tinning, m. N. s. Dunne, Dunning; sv. tinning. Jfr. vang(j)e, m., ɔ: Kind, Kindben. Mk. *vang-skjæg, ɔ: Kindſkjæg. Tinding også = tind. Se Tind(e).

Tindre, tire (-de), *glore, *gløse, *glitre, *glime, *gnejste (ɔ: gniſtre), *blage, *blakre. Jfr. Glimre og Funkle. **Tindrende**, tirande (f. e. augo), *glo-bjart, *glosen. »D'er tekn i tirande augo« (nemlig paa „Fyrighed el. Lidenſtab"). Jfr. *tirøjgd, med klare, blanke Øine.

Tine, laup, tine, f.

Tinfolie, tin-blad. Molb.

Ting, en, ting, m., ɔ: Ting, Gjenſtand; Sag, Anliggende; Henſeende; Noget. *»I some t.«, »i mange t.«, ɔ: i nogle, i mange Henſ. *Ejn t., ɔ: Noget. *Den t., dette. **T., Tingeſt**, væt', n. (om Dyr el. M.ſter). Ejt stakars v., ɔ: en Stakkel (jfr. gl. n. vættr, ɔ: Væſen, Ting). Jfr. og Vætte, kvindelig (væt', f.). **T.**, *slag. Ejt s., ɔ: en, T., Noget. *Alt s., ɔ: alleſlags T. Kvat s.?, ɔ: hvad for Noget? Inkje det s., ɔ: ingen T. *Inkje værige s., ɔ: ikke nogen T. **T., hæslig**, tjon, n., u-tjon, uting, n. Jfr. Skam, en. **T., høi og ſmal**, rage, m.; (nyttig at have i Huſet), bejmel, m. (gl. n. heimili, n., Bo, Indbo); (ringe, ſtrøbelig), skra'p, n., brå't, grævv, n., skro't, skarv, n.; (ringe, ubetydelig), likneise, n. (»båte-, heste-, manne-, kjæringe-l.«); (ſom man ikke har Navn paa), namnløjse, f. **T., daarlig el. liden**, se Tingeſt, ubetydel. Jfr. Smule, Træble. **Tingen tage fra den gale Ende**, drage bjørki bak-længjes. **Tingenes Gang** (Maaden, ſom noget er gaaet til paa), tilgang, m., tilstæmne, n.

Ting, et (Møde, Forſamling), ting, n. Mk. *t.-almuge (= t.-muge), -dag, -folk, -færd, -fred, -hald (ɔ: 1. Tinghold, 2. Forpligtelſe til at være Tingvært), -helg, -lag (i dansk ting-sogn — H. D.); -møte („Seſſion"), -stad, -stæmne, f. (Stævning), -tid, -væ'g; (at) *ting-lyse. „I den nyeſte Tid have Endel begyndt at ſtrive Thing. Dette er dog imod ældre og nyere danſk Skrivebrug — indtil langt hen i 19de Aarh.!" Molb. Mk. og kråke-ting. „Spotvis om en Forſamling, ſom forhandler ubetyd. Sager med ſtor Alvor og megen unyttig Snak". **T. holde**, tinge(ar).

Tinge (akkordere; beſtille). *tinge, *dag-

tinge, *fale, ar (»f. tenarar«). Gl. n. dagþinga; sv. dagtinga. Jfr. Underhandle. T. af, *prute. Mk. tinging, f., ɔ: Underhandlinger.

Tingére, dyppe (ned i), doppe(u), duve, ar; farge; utdrage kraften av, ut-koke; gi ædle metallers utseende (*gylle, *solve, y). **Tingerede Myntet**, oversølvede m. Jfr. Forsølve.

Tingeft, ting, n. (ikke, m.) (om Dyr og Mstr.). *Ejt lite' t., ɔ: en liben Stakkel. *Arme t., ɔ: Stakkels Skabning! *Ejt lite' net' t., ɔ: en l. nyttelig Tingeft. Jfr. uting, n. (arrigt Dyr el. grumt Mste.), stygge-t. (ulideligt Dyr el. Mste.), nauda-t. (usæl, ringe Tingeft), ulukke-t. T. heter i * også tingeste, n. („liben og ubetyd. Ting"). T.,liben, skugge, m. („som Kjælenavn"); (liben — som kan løftes, bæres el. kastes med Haanden), næv-ræk, n. (e - e); (liben, krumbøiet — Dyr el. Mste.), nokke (også nakke, ɔ: Krog), m.; (liben, nedhængende, — Ring, Knap, Løkke), dings, n.; (liben, rund), kult, m.; (liben, tyk, — Dyr, Mste.), påse(o), m. (*okse-p., tjor-p., går-p., ejter-p., sinne-p.); (liben, tyk, om Dyr m. m.), kræmbel, m. (jfr. Tykfak); (liben, uanselig, — Stakkel, om Dyr el. Mstr.), tarve, m. (tarv), trave, m., tasse, m., kræ(e), m., stakar. Jfr. Figur. T., tung, tvær (f. E. Baad, Skude), sløkje, n.; (tyk), tykkert (tjukkas); (tvær, trodsig), krække, f. (egentl. kroget Gren); (tyk og brøi, — f. E. om Dyr og Frugter), drumbe (gl. n. drumbr, ɔ: Klods); (uanselig), pysje, f. (Dyr og bestl.); (ubetydelig, — liben, baarlig Ting), spøk, n. („oftere"), spøkjelse, n., tæpe, n., læte, f. (mk. nåm, n., næme, n., *namn, *hejte, n.); (liben T., Dyr m. m.), kjærv, m.; (urolig, vimsende, — f. E. om et Pigebarn), vippe, f.

Tinghelg skal på norsk (i *) være den tid, da ting holdes og derfor annen gerning hviler.

T(h)inghelligt brukes på dansk om rets»ferier«, da ting ikke holdes. (Efter romersk sprâkbruk: *dies nefasti*).

Tinghører (ogsaa Stokkemand), lagrettesman (i Danmark).

Tingſtud (eg. Ting»ſtød, ɔ: Støtte, Hjælp), jfr. vrejst (ɔ: vrier, vrider; jfr. Stopper), lov-vrejst? (»trækker og »fordreier ær tysk). Jfr. Rabuliſt.

Tingsvidner, lag-ret, m.

Tinkalk („forkalket Tin"), tin-aske. Molb.

Tinktur, farge, m., le't, m.; farget kraftva(t)n, urte-avkok (urt også i *), krydersaft, -drik? av-dråpling? Se Deſtillat.

Tinte, farge, farge-blanding, -tone, -skyg-(n)ing.

Tip, tip', m., kort (oo), m. *»Nasekort«. Jfr. *snip-nasa', ɔ: ſpidsnæſet, av snipe, f., Næb, Snabel.

Tipoldefader, »moder, *lang-go'fars far, mor? Jfr. Oldefader, »moder.

Tiptipoldefader, »moder, *lang-go'fars go'-far, go'mor?

Tirade, sted (f. e. bibelsted, st. av bok el. tale), stykke (stub); jfr. *remse, f.? ɔ: strimmel; sætnings-kæde (når stedet, stubben, utgør en kæde av hoved- og under-sætn.); (i Muſik), løp.

Tiraillere (Kjøbm.), avgive veksler hit og dit (for at drive op penger). H. P. S.: sværm-skyte. Sværm brukes ellers også i *.

Tirailleur (Tiraljør), blænker (Blinker hos Molb.) (som fyrer skud hist og her for at uroe fienden); jfr. løsgænger (bedre -ganger). H. P. S.: sværm-skytter el. -skyter. Blænker for Tiral. ær vel av t. blänkern, ɔ: blinke, glinse, og skulde da vel hos os hellere hete blinker, som Molb. har det.

Tirocinium, lære-år; prøve-stykke; lærebok (for begyndere).

Tirre, tirre, i' (terre, ar), *tærge, *arge (»han er inkje så il', som han er argad«; »det vert altid argad, som ilt er«), *eggje(ar), ærte (-e), øve (-de — til gl. n. œfr, þidſig"; jfr. *uven, *yve), rejte, ar (Fr. Bg. Gl. n. rejta, sv. reta. Jfr. »r. seg in på ejn«, ɔ: ægle sig ind paa En). Også *fry (ɔ: ægge En til Strid, især ved at beſtylde ham for Frygtſomhed; gl. n. frýa, frakjende En R., f. E. Mod). Sv. * fry, ɔ: tirre. **Tirres med** (yppe Kiv med), ame (el. amast) med. **T. hinanden**, *rejtast, *øvast; (til Strid), åtast (o). Mk. ter', m. (av *terre), Tværbriver.

Tirren, »ing, tirring, f. (»terr.«), *rejting, ærting, eggjing, *frying. Jfr. Drilleri.

Tirrende, tirren, i' (tørren), *åbryen, ærten, ærtesam. Jfr. Drille(nde). **T. Ord**, *rejt-ord (Fr. Bg.), spit-ord. („Og hun mig ærter med Spitord". Fr. Bg.). Også *fu'l-ord. Dv. *fu'l-ordig og *fu'l-orde, om at være bitter i Talen.

Tirsdag, *tys- (tyrs-) dag. Gl. n. týsdagr, av gudenavnet Tyr.

Tispe (Tævehund), ti'k, f. (gl, n. tik), tikse, f., bikkje, f., tæve, f. (Han»Hund: *rakkje, m., hund, m.). „Bærbror han var og til mig, min Tæve". Fr. Bg.

Titalsſyſtem, ti-deling.

Titan, himmel-stormer, jtr. *jutel, jøtun, rise, trol, berg-t.

Ti(t)tel, tittel, m., navne-bod (Molb.: „For-

ældet"), navn-bod. H. D. Gl. n. nafnbot, „Værdighed, Titel" (ellers tignarnafn). Også æmbeds-, æres-navn; retsgrund, hjemmel; overskrift (i brev), tilskrift, påsk.; utskrift; (på bok), navn. **Konge-titel**, konge-navn.

Titelblad, navn(e)blad. H. D.

Titelmani, tittel-syke, t.-sot, rang-sot, r.-syke.

Titelsyge, navn(e)bod-syge, H. D. Jfr. Titelmani.

Titte, glætte (— glætte — glæt), glætte. Jfr. kike.

Titulatur, »titteivæsen«, navnebot-greje? **Hans fulde T.**, hans fulle æresnavn.

Titulere, kalle, nævne (H. D.) med det el. det navn, æmbeds-, æres-n.

Titulus, se Ti(t)tel.

Titulær, -lar, -lair, av navn (ikke virkelig). Biskop av navn, ɔ: tit. B., navne-b.?

Tiur, te(d)ur, i (teer, te're, tødør; gl. n. þiður, sv. tjäder), også *fjørhane (sv. fjärhane), *bar-hane, spelar(e'). Mk. stor-fugl (ɔ: Tiur og Aarfugl). **Hun-T.**: t.-høne, røj, f. Sv. * røj.

Tjabber, va's, n., tøv. Jfr. Baas.

Tjabre, *vase, *tøve, *skravle.

Tjavs („Pjalt af ingen Værdi"), se Pjalt.

Tjeld (Telt), *tjæld, *telt; (Dækken, Tæppe), *tjæld; (Tapet), jfr. *tjæld?

Tjelde (telte), *tjælde; („behænge Væggene med Tæpper"), *tjælde? Disse tydinger tillægger Molb. Tjeld og Tjelde i tidligere dansk. Nu „forældet".

Tjene, tene (ee, ar, men te'neste, e', f.). *æmbætte; (være til Tjeneste), stætte, ar (gl. n. stetta, gavne).

Tjener, *tenar, *dreng, *teneste-d.; (ung), *svejn, tule, m. (især = gjætargut; (gammel, paa samme Sted), tun-træl, m. Mk. tenarhald, n., ɔ: det at holde T.; tenar-laus, dreng-laus, tenar-, drengløn; t.-løjse, ɔ: Mangel paa T.; t.-stave(o), dreng-st. (bor[g]-stave); t.-stand, n. Jfr. Tjenestekarl.

Tjenerstilling, teneste(e'), f. (tenest, tenste).

Tjeneste (Syssel), teneste, f. (tæneste; gl. n. þjonasta, ténasta; sv. tjenst), æmbætte, n. (æmbæt), æmbætting, f.; (Hjælp), stætting, bejne, m., le(d), n. (i'); (Billighed), til-ve'k(i'), n., åt-vek; (Gudstj.), teneste? „Tjenesten er begyndt". **Klokker-, Graver-T.**, klokkar-, gravar-ombåd(o), -æmbætte. **Uden T.**, *teneste-laus. **T. yde**, bejne, lede(i'), ledast til, gjære ejt le'. **Løbe fra sin T.**, *gå (gange) fantegang, *fantegå.

Tjenesteiver (t. Dienstfeifer), jfr. tenste el. tenar-trât' (trot', oɔ), -trådom, m., -tråe, m., -tråskap, m. Jfr. Iver.

Tjenestekarl, *dreng, *teneste-d. Jfr. Tjener. **Uden T.**, *dreng-laus, tenar-l.

Tjenestemand, *æmbættes-man.

Tjenestepige, tenest-(g)jænte, *taus, tenste-t., *tærne. Mk. stor-taus, ɔ: **en vogen T. Uden T.**, taus-laus.

Tjenlig, tenleg, *li'k, *god, *hæv, *gjæv, *gild, *brukfør (til Brug), *brukande, hjælpeleg, *ny't, ne'tleg(y), *nøitande, nøjteleg; (velstiftet), *æmneleg. **Ikke rigtig t.**, *u-hæv, u-hævleg. **Tjenligere -ligst** (bedre), likare, -aste; vildre (gl. n. vilðri; i sv. * viller).

Tjenstagtig, -hed, se Tjenstvillig, -hed.

Tjenstdygtig, *tenest-før; (som Soldat), våpen-før.

Tjenstfærdig (t. dienstfertig), *letskyldig. **T. og T—hed**, se Tjenstvillig, -hed.

Tjenstlig (t. dienstlich; i Kancellistil) for Tjenstvillig.

Tjenstvillig (t. dienstwillig), *bejnig, *bejnen, *bejnsam, *hjælpsam, *god-vis, *tenast-viljog, le(d)sam(i'), le(d)sinnog, i' (*lesvinnog og *letsvinnog); *go.d)-bejnken, *go(d)-be(d)al (ɔ: god at bede til Hjælp).

Tjenstvillighed, bejne, m., le(d)sinne (i'), n., hjælpsomhet; ære, f. (jfr. Artighed, Æresbevisning). Mk. ledrenne, i', (ɔ: løbe til Hjælp) og *le(d)renning. Jfr. Tjenstvillig og Hjælpsomhed. **Som viser mistænkelig T.**, *fantegod.

Tjent (vel, ilde) **med**, hjulpen med, *før, *hændt. Mk. nytte(ar). »Han er ikkje før med det«. »Klædi er så små, at han kan ikkje nytte dejm«. »Æg er like hændt«, **det kommer mig paa Et ud. Vel t. med**, udåra(d), ɔ: ikke narret; (vel) bergad (byrg). **Ikke vel t.**, *ille faren, *van-bergad, v.-byrg, *v.-faren. **Ilde t. med**, *van-hjælpen (jfr. Brøstholden), *van-halden, ɔ: som har faaet for lidet.

Tjære, tjøre, f. (kjøre, „mest alminb."; tjære, e, kjære, e, kjyru, kjuru; gl. n. tjara, acc. tjøru; sv. tjära).

Tjære, at, *tjøre-bræ(de) (dv. *t.-bræd'); tjærebrede (J. Lie); tjøre (tjere). »Tj. seg ut«, ɔ: beſudl. **Ikke tjæret**, *u-bræd'.

Tjæreved, tøre(y), n., tørve(y), n. Gl. n. tyri, tyrvi. **Rod el. Stamme med T. i**, tøre-brand, m., -låg, f., -rot, f. Jfr. Fyrre-. Mk. *tjøre-berg, n. (at brænne tj. på); -blom (-urt, *Lychnis viscaria*) = t.-soleje, f.; -hjæl', m., et **Slags Tjæreovn** (T.-Grube?); -låg(o), m., **tynd Tjæreſaft** (T.-Vand); -mejskad, **indſmurt med T.**, -mile. f.; -rot, f. = t.-ved(i'), m. (at brænne tj. av); -vase, m. = t.-kvåst(o), m. (at smøre t. på med); -vej(gj)e,

f. = t.-låg(o). Mk. d. * tyrrepind, ɔ: tørestikke. H. D.

Tjørn (Tornebusk), to(r)n, m., tønner (»tyrner«), m., klunger, m., k.-run', m. Gl. n. þyrnir. Sv. törne.

Tjørnefuld, *klunger-ful'.

Tjørnekrat, klunger-kjør', f.

Tjørneris („Grene af Tjørnebusken"), klunger-kvist, m., -ris, n., -buske, f.

To (vaske), två (tvær — tvo — tvægje); (med „høb el. skarp Bæbsk"), *tvage, *tvætte. Jfr. Vaske.

To (2), tvo, m., tvo, f., tvau, n.; *tvinne (*tvenne). **To-, Tve-** (to Gange), *tvi-, tvo-, jfr. Dobbelt. **Kun to**, tvo-*ejne („for sig selv"). **To og To** (parvis), *tvo å tvo. **To tilsammen**, *tvo-samne. **To Trediedele**, tvo-dejld, f. **I to Afdelinger**, *i tvinningom. **Deling i to**, tvi-byte, n. Mk. *tvi-byt', delt i to. **Baad med to Aarepar**, tvo-røming, m. **Gaard, delt i to Brug**, tvi-bøle, n. Mk. tvi-bølt, delt i to Brug, tvi-gardad. **Hase med to Rødder**, tvo-nating, m. **Redskab med et Skaft for to Hænder**, tvi-hænding, m. (Således og *stut'-orv). Jfr. tvi-mænning, m., Redskab, som kan føres af to Personer (Høvl, Sag). **Skib med to Master** (tomastet), tvo-mastring, m. **To Gange beskaaren**, tvi-skåren(o). **To G. om Dagen fodre**, *tvi-mæle (give to mål). **To G. fortære det Samme**, tvi-tære (-te). **To G. gaa**, *tvi-vende. **To G. krummet**, *tvi-krøkt. **To G. mæske**, *tvi-mejske. **To Gange pløiet**, tvi-pløgd, tvi-vinnad (av *tvi-vinne). **To Dage gammel Unge**, tvi-nætting (tvo-n.), m. **To Nætter gammel**, tvi-næt'. **To Aar gammelt**, tvo-vætte, m. (e), tvi-vætter, m. (e). »Tviv. fisk«. **Om Høst**: tvo-væt', tvi-æring, m., tvæggj-æring; (Hoppe), tvo-vætre, f. **Gjøre fast paa to Sider**, tvi-fæste (-e). **Kløve i to Dele**, tvi-kløjve (kløvet i to, tvi-klåven, o). **Kjøre to Vendinger** (f. Eg. i brat Bakke), *tvi-kjøjre. **To Lag lægge**, tvi-læggje. **I to Rum afdelt**, tvi-gjølmad; tvi-lotad(u). **I to Rader sat**, tvi-sæt'(e). **Af to sammensat** (f. E. om Traad), tvi-fæld (-lt), tvi-fald, tvi-gjængd, tvi-lagd. **Som har to Døre** (el. Udg.), tvi-durad(u'). Jfr. tvi-hur(d)ad, ɔ: med Dobbeltdør, med to Dørsløje. **Som har to Klædninger paa**, tvi-klædd'. **Som har to Patter** (Ko), tvi-spæna(d). **Som har været gold i to Aar**, tvi-gjæld. **Som gjælder for to af en anden Sort**, tvi-gild. Mk. *tvi-bæ(r)nt (med to Børn), mots. ejn-b.; tvi-knæpt (to-knappet); tvi-letad, i, (tofarvet); *tvi-rømd (torummet); tvi-sli(d)re, f. (to-rummet Skede); *tvi-skjæft (toskaftet); tvi-skjæfta, f. (jfr. ejn-s.), toskaftes Bøv; tvi-tænt (totandet); *tvi-træd' (totraadet).

Toast, skål (skål-tale med slutnings-ønske el. vitnes-byrd, taksigelse).

Toaars Hest, se under To.

Tobakspibe, kort, *snadde, f.

Tobenet, *tvi-føt'. **T. Skabning**, tvi-føtting, m.

Tobladet, *tvi-blada'.

Toddy, vin-blande, f. Lm.

Todtenschläger (Politistok med Blykugler paa Enden), bly-tamp. H. D.

Toen (Vask), tvåing, f., tvætting, f. Jfr. Vask.

Tofieldia borealis, *val'-saks, *kvit'-rome. Også *Narthecium ossifragum* kalles i * val'-saks.

Tofødet, jfr. Tobenet.

Tofold, se Dobbelt.

Toft („om Bøndergaardenes Byggested, Have, Jordlod ved Huset", ɔ: Bondens Jord, som er udenfor Sameiet), jfr. *tu'n, n., og *tuft, f., som nærmest dog bare svarer til dansk-norsk Tomt.

Toft(e) (Rorbænk i en Baad), *tofte, f. (gl. n. þofta, þopta). Mk. tofte-lag, n., ɔ: Samsæde. »*Sitje i tofte med«, to paa samme Bænk, være (Ens) Sidemand.

Tog (n. f. Tog, t. Zug), *fær(d) (at fare): *Brude-, *lik-færd; jfr. *fugle-, fiske-, kyrkje-f.; (Farende), færd, f., følgje(y), f., skrej, f., rej(d), f. Jfr. Følge. **Aftog**, bort-færd, av»mars«. **Krigstog**, hærfærd, ledings-f. **Søtog**, orlogs-færd (Molb.). **Korstog**, kors-færd? (jfr. kors-farer). **Aften-, Morgen-, Hurtigtog** (paa Jern„bane"), aften-, m.-, -snar-færd?

Toge, jfr. *fær(d)ast, drage?

Togt, Togte, „mindre brugelige Ord" for Tog og Toge. Molb.

Toilet(te), nat-bord, pynte-bord (for kvinner); klædsel, påklædning, *klædnad, klæder (ikke »dragt«, som ær t. Tracht), klæde-buna(d), pynt, n., stas, m. **Gjøre sit T.**, klæ sig på, pynte sig. Jfr. *hæme(e) (-de), *fli, fjælge, *stelle (seg), *vøle (om seg).

Toise (Toase), favn (6 fot).

Tol (Prop, Flaske), top', f., kork, m.; (Pibe), toppe, f.; (Aaretol), tol', m. (alt til at stikke i et hul).

Told, tol', m. **Betale T.**, tolle, ar. Dv. tolling, f., ɔ: Fortoldning.

Toldassistent, toller, hjælpe-t.? Jfr. hjælpe-præst, -lærer.

Toldberigtige (hos J. L.), rede ut tollen, *tolle.

Toldbetjent (Zollbedienter), *tollar, *tol-man, tol'-tenar (Lm.). Dertil over-, under-toller? (Over-, Under-Toldbetj.).

Toldbod, tol'-bud, f.

Tolddirektør (-kontrollør), -direktorat, tol-styrer, -styring?
Tolde, *tolle.
Tolder, tollar, m., *tolman.
Toldforskjel (Differenstold), *tol-mon el. t. skjels-mon? (ski-). Jfr. Forskjel.
Toldfri, *tol-fri.
Toldinspektør, tol-øverste? (Øverste, Befalingsmand, Molb.).
Toldkontrader, tol', m., tol-intækt.
Toldkasserer, tol-kasserer, tolkrævер? Tolskriver (dansk), ɔ: „som holder Bog over Tolden". Molb.
Toldsats, tol-sæt? Jfr. opsæt (se Opsats); insæt, ɔ: Indsats; forsæt, t. Vorsatz.
Toldstation, -sted, tol-stad, m.
Toldsvig, tol-svi'k. Jfr. Bedrag, Svig.
Toldtarif, tol-tavle (H. D.); tol-rulle (Schytte), tol(d)rulle. Molb.
Toldvæsen, tol-greje, f., tol-stel, n.? (efter *tol', *greje, *stel').
Tolerabel, tåleleg, lideleg.
Tolerance (ikke »fordrag«somhed), tålsomhet (Fr. H., Fr. Bfd.), overbærenhet; (Kjøbm.), spille-rum (mindre avvikelse over el. under et vist mål, mængde osv.). Jfr. Remedium. **Tolerance-akten**, trosfrihets-loven. Fr. H.
Tolerant, overbærende, (»fordragelig«, fordragsom, ɔ: verträglich, vertragsam?), tålsom.
Tolerere, tåle, bære over med, tillate. **Tolereret**, tålt.
Tolk, -ke (n. f. Tolk), også i * tolk og tolke. **Striftlig**: oversætte(r). Jfr. utlægger; (»lægge ut«). **Enhver er sin egen Tales bedste T.**, »det tyder kvar sin tale best«, el. »ejn tolker sin ejgen tale best«.
Tolleknip, *tåle-kniv(o'), *tål-k. („som maaske er rettere"). Til tolga = tælje, ɔ: tilhugge.
Tolletrækker, top-skrue? kork-skruv, m.
Tolman, husar-trøje.
Tom, *to'm; (ledig, blottet for alt løst Gods), rødig, y (røog, røaug), rejn. Jfr. Ryddelig. **Tom i Maven**, *hå'l(o), ɔ: hu'l. Jfr. Graadig og Sulten. **T., ganske** (om Fartøi), *skål-tom, ɔ: uden Ladning og Ballast.
Tomahawk, (indiansk) strids-øks.
Tomaset, se under To.
Tombak, kobber-sink (blanding av kobber, tin og sink).
Tombola, lykke-hjul, -spil, »lotteri«-(spil); bortlod(n)ing. H. D., H. P. S.
Tome, Tomus, bind, del (av bok-værk); skår; avskåren del, skur, m., *avskur.
Tomhed, *tomlejk, øj(d)e, f., øj(d)n(e), f. (dv. ø.-lukt, ond Lugt i øde Værelse); (Hulhed), svæng, m. Jfr. Øde Tilstand.
Tomhænd(e)t, *havands-laus (ɔ: som ikke har faaet noget), *uhavande (»kome uhavande hejm«; »*han kom atter havands-laus); gåve-laus; (som intet har at bære el. føre med sig), *laus-hændt, *laus-rejpa(d) (ɔ: expeditus). Adv. laus-, tom-rejpes.
Tomling, se Tumling.
Tomme (1/12 Fod), *tome(u). Mk. *tome, ɔ: utmåle i tom(m)er. **Maal efter Tommer**, tome-tal, n.
Tommelfinger, tome(u), m. (tumme, tomme), tomarsfinger, m. **T.s Rod**, *tome-rot, f.; gump, m.; jark, m., jarpe-hold, n. **T. paa Haandske, Sante**, tome, *tomling (tomung), gl. n. þumlungr.
Tommeltot („Barnebenævnelse paa Tommelfingeren), *tomme-tyk'.
Tommestok, *tome-stok, m.
Tommevis, *i tome-tal.
Tomt (hvor en Bygning staar el. har staaet), toft(u'), f. (tupt, tøft, tåft, o), tomt, f., tølt, f. Jfr. *tun, ɔ: Toft; Gaardsrum. **Tomt** sær og = Opholdssted for Bord, Tømmer osv. **Tomt, forladt Hus**, øjde-hus, n.
Ton (eng.), egentl. tønne; eng. tønne (ɔ: vægt av 2000 eng. ℔),
Tone, *tone, m., lyd, klang, låt, n., læte, n., læte, f. (a); (i Musik), note, m. („enkelt Lyd i Musik"), ljod, n., tral', m. (jfr. Melodi); (Betoning), klang-»præg«, særklang (f. e. bedende, truende; østlandsk, bergensk); lydvægt, tone-vægt, tone-tryk (hovedtryk på en av ordets stavelser); adfærd i omgangs-livet, levemåte; hoved-farge (»gennemsnits«-farge blant flere, den som har overvægten og avgør intrykket av det hele landskap el. maleri?); („Maner"), måte, lag, *gjær(d), f. **Toner** (Musik), ljoding, f. **Der blev talt i anden T.**, jfr. »det kom annat mål i bjølla«. **Jeg svarede i samme T.**, jfr. »eg gav hånom(o) like ord i halsen (mk. like for like; skarpt imot skarpt; råt for usødet, ɔ: ukokt, ɔ: råt). **Angive Tonen** (Melodien), *note. Den, som har let for at lære tonen, sær *notenæm; let for at komme på og hålde den, *note-stø.
Tone, at, 1. *tone, *ljode, *låte; 2. (n. s. og holl. tonen, ɔ: vise), vise, te i frastand. **Tone Flag**, vise, *hisse flag. Jfr. Heise. **T. høit, lavt** (ɔ: hæve sig over Havet), ligge højt osv.? Jfr. Fortoning (Landt.), Fremtoning. **Fortone sig**, ɔ: vise sig.
Tonevegling i Musikken, ljod-skifte, n.
Tonika, 1. grun-, hoved-tonen; 2. spænnende, styrkende råd (midler).
Tonisk, spændig (elastisk); strammende,

spænnende, sammendragende, *kræppende; klingende, lydende.

Tonnage (Skibs-), skips-ladning, *farm, m.; bære-evne, drægtighet, størrelse, rum, skips-r.; laste-penge, skips-avgift (eg. tønne-a., regnet efter tons, tønner?).

Tonologi, tone-lære, klang-lære.

Tonometer, tone-måler (redskap).

Tonſur (eg. Afragning), raket »isse« (r. *krone, r. *kværv el. *kværvel); kron-raking? -*skur, isse- (hjasse-) el. kværvel-raking? rund-skår. H. P. S. Jfr. **Jsſe**.

Tontine, overlevelses-rente til deling mellem efterlevende av livrente-samlaget. Nævnt efter Tontini, første stifter el. opfinner av tontinen. Livrente-samlag el. -bolag (med overlevelses-rente); derfor vel overlever- el. overlivs-samlag, -rente (overlevelses- ær for tungt).

Top („øverſte Del el. Spids"), top, m.; (øverſte Punkt), *skruv, n.; (Spids, ſmal Top), tip', m.; (Stykke, ſom løber ud i en Spids), *top (jfr. Sukkertop); (Knude, „Bugle, en noget ſpids Forhøining paa en Flade"), tu(v), m.; (Legetøi), tril', m.; snur(re)basse, m., snøre-kal', m., sårphøne(o'), f., gan', m. (ellers gand, ɔ: en Pind); (Haaret paa Hovedet), hår', m., lug', m., hætte, f., hædne, f.; (Puffel), skrul', m.; (Udraabsord, hvorved man indgaar paa et Forſlag), jfr. lad gå? ja nok! **Top, fremragende**, sny't, m. (snyte, f.); (liden, paa Jorden), tuve, f. (tua, tue, tuv', tubbe). Dv. tuve-mark, f., Jord, fuld af Tuer. **T., rund** (f. E. paa Stolpe), knap', m.; (rund el. afſtumpet, ſom paa et Fjæld), kol', m. (Sexe), nuv, m., kuv, m.; **Top paa Fjæld**, også nu't m.; (rundagtig), hø, f.; knat', m. **Top, udſtaaende**, tu't, m. **Top paa Græs el. Korn** (Duft), vise, m., aks-lo't(u), m.; (paa Rodfrugt, — i Rodſ. til ſelve Roden), *vise; (paa et Straa, — den grenede Frøklaſe paa visſe Græsarter), resle(i'), f. (mk. *havre-r., ɔ: Havreax); (af et Træ, — iſær Løvtræ), *resle; (paa Urter, — Perſille, Selleri-T.), kol': rau'-kol', blå-k., humlek. **Sætte op i Form af en T.**, toppe, y (-te; gl. n. typpa), toppe(ar, tuve, ar (ɔ: gjøre høi i Midten). Mk. top-ende, m., top-galen (toppende galen), top-hågge(o), top-lom (et Slags Lom). **Tage Toppen af**, *kolle, *kylle. **Trække (Heſt) efter T.**, top-lej'e. **Bli rød i T.**, verte raud i kamben.

Tophue, pi'klue (Asbj.), *pikhu(v)e, f., *toplue.

Topik, eg. sted-kænskap el. -lære; finne-lære (læren om, hvorledes en skal finne noget, når han vil tale el. skrive), lære om finne-steder? om kilde-fund? finne almen-steder og bevis-grunde for el. imot. **Bibelſk T.**, vejledning til at finne skrift-steder (f. bibelske bevis-steder for hvad man ønsker).

Topmaal, rå'k(o), n., råke, m. (gl. n. hroki; sv. råga, råge), *rå'k-mål (mots. strå'kmål, o). Jfr. *rauk, ru'k, ruka. Også top-mål; jfr. topmæle (-te).

Topmaale, *råke (gl. n. hroka), råk-måle, *top-mæle. **Topmaalt**, råkad(o).

Topmeiſe, top-tite, f.

Topograf, sted-skildrer, -tegner, -maler; -skriver? Se **Topografi**.

Topografi, sted-skildring (av enkelt sted el. av land el. landskap efter det særlige i dem, efter deres enkelte steder), særskildring? fin-skildr.? sted-skriving? Skriving = skrivning finnes i *, men ikke skrivelse. Om skrive (noget) ist. for beskrive, se **Beſtrive**.

Topografiſk, sted-skildrende, sær-skildrende? sted-skrivende?

Toppé, se **Toupet**.

Toppe ſig (ſom Bølger), jfr. *skavle(ar), skjævle, ar, toppe seg, toppast (toppe, y).

Toppet (Klippefuld), *toppot, *knabbot; (fuld af Tuer), *kollot, nåttot, o (ɔ: fuld af T. el. Knorter), *tuvot.

Torax, bryst-»harnisk«; jfr. brynje, f.

Torbiſt, brun (*Scarabæus stercorarius*), *tuke-bummar, tordivel, m. (-dyvel). Sv. tordyfvel. Angels. vifel og tordvifel, av tord, Skarn. **Torbiſtlarve**, så-gylte, f., så-kal, m., -kjætte, f., -mak', m.; åkerkjætte, f., mold-okse, m.

Torden, tora, f. (torna, tola), døna(y), f. (gl. n. Ðuna, Ðyna), *hus-breja, f. (hus-prej; hesbrej; -prej). Mk. tore-skimt, n., Lyn.

Tordenbrag, toredo'n(u'), m. (t.-dø'n, y), døna(y), f., tora, f., tore-slåt', m. Sv. thordön.

Tordenregn (Skylregn med T.), døne-flo(d), n., tore-f., tore-flø(d)e, n.; flo(d), n., f.-skur, f.

Tordenſky, tyk, tore-hause, m., t.-botn (-bot'), m., t.-sky, f.

Tordenſten, tore-stejn, m., t.-lo', f., døne(y)-stejn.

Tordenveir, tore-ve'r, n.

Tordne, tore(ar).

Toreadør, tyre-fægter (til hest). Av lat. *taurus*, Tyr.

Torero, tyre-fægter (til fots).

Toreuma, billedskærer-arbejd, billed-skur?

Torent, billed-skærer („Gravør").

Torentik, billed-kunst (for skårne, drejede, støpte billed).

Tories, se **Tory**.

Torkvere, eg. snu, vride; pine, plage.

Tormenta, pine-redskaper, -grejer.
Tormentere, pine. Jfr. **Martre, Pine.**
Tormentille *(Tormentilla erecta)*, tæppe-rot, f., smør-blom, m., kip'-maur, blod-rot, munskåldrot. Jfr. **Mundsvie.**
Torn (Braad, Pig, som paa visse Bægter; Tornebusk), *pig', m., tind, m. (gl. n. tinðr), bråd', m., od', ug', m., stekel(i'), m. (fl. steklar), torn, m. (»njupe-t.«), tørner(y), m. (Lm.); (paa Træer), *nål: *klunger-, *ejne(r)-, fure-nål (mk. *bar-n.); jfr. agge, m. (på løv el. blad). Ton', ɔ: torn ær i * bare = **Tornebusk.** Jfr. **Pig, Spids, Tjørn.** **Torn** (i Sylle, Spænde), *to(r)n (»sylgje-ton'«).
Tornado, hvirvel-storm. Jfr. vind-kværvel, m., -knu't, m., *kværvel-knu't, -flage, tunna(r)-knut (og kværvel-vind).
Tornebusk, se **Torn** og **Tjørn.**
Tornet (pigget), *nålot, *tindot.
Tornister, ransel, *rænsel, *skræppe, f., *hær-s. (Lm.); (læder-sæk; vad-sæk), *prins, f.
Torne, omløp, rund-løp.
Torp („Landsby; liden Flekke; udflyttet Gaard; enkelt Hus"), jfr. i * torp, n. (m.), ɔ: „en meget liden Gaard", „et ubetydel. Jordbrug". Jfr. *torpe-sæte, n., ɔ: liden, knap Gaard, *skarve-gard, *fille-g. Gl. n. þorp, ɔ: Gaard. Sv. torp, ɔ: Husmandsplads.
Torpedo, helvetes-»maskine« (til at sprænge skip med); brander. Meyer. Sprængskip el. -værk.
Torper („fattig Bonde; Husmand"; „forældet"), jfr. *plassing, m., *plasse-man, *husman.
Torpid, stivnet, *valen (sv. valen), *loppen, stivfrosen, vi(s)sen, *fjetret, magtst(j)ålen. Mk. *klomset, u.
Torpiditet, Torpor, se **Torpid.**
Torsk *(Gadus Morrhua)*, to(r)sk, m. (»skrej-, små-, tare-t.«). **Smaatorsk,** gjæd'(e), m., måd'(o), m., nad', m., kroppung, m. Mk. toske-berg, -fiske, -hovud(o'), -lyse, n., -mort, m.
Torskemund, se *Linaria.*
Torskestim, skrej, f., s.-torsk, m.
Torso, billed-krop (kroppen, *bul(l)en av en billed-støtte, uten hode, armer el. føter); skrog (H. P. S.), bo'l(u), m.? Gl. n. bulr og bolr, sv. bål. Dette *bu'l ær det samme som Bul', Bullen i våre bøker og svarer til det t. Stamme, som motsættes rot og grener. „Og fra Lien kom der Rod og Bul og Gren". Welh. Skrog heter i * skrov. Efter meningen høver *skrot', ɔ: krop, bedre til Torso.
Tort, *hå(d), spot, f., *kald-flir, m., spe, n.; uret, skade, forfang, me'n, *uby(d)e, n., *småna', ɔ: „Nedsættelse, Skade".
Tortur, pinsel, pinligt *forhøjr, pine-bænk; pine, *sjæle-angest.
Torv, se **Tørv.**
Torv, torg, n. (torj). Gl. n. torg. Sv. torg.
Torve (føre til Torvs), jfr. *torge, ɔ: bræbe, slagte (om buse). Vel egentlig „bringe til Torvs".
Torvpris, torg-pris, m.
Tory (Fl. Tories), eg. røver (fra først av); kongs-vennerne (i England), enevældsmændene, konge-»partiet«, -flokken; hoflaget, -tilhænget; stormans-laget (»aristokratiet«). Mots. **Whigs,** folke-laget, folkevennerne, frihets-mændene, -vennene (»demokraterne«).
Tosse (Mand el. Kvinde), to(r)sk, m., fæ (ikke i *), jåle, f., jåling, m., gåle, m., gåre, m., naut, n., gap, m., bytting, m., styving, m., dåre, m.; (om Mand alene?), tul', m. (H. Sch., Østg.), tulling, m., tu'l (ty'l), m. (tuudl), tusse, m., toke, f. (sv. tok), tasse (tas'), m. (jfr. Taabe, Stymper), tjon (jfr. Dumrian), u-kve'n (i), m., dusting, m.; (Kvinde), gjæle, f., døle, f., gås, tulle, f. „De Fremmede troede, Kongen var bleven baade Tul og Tosse". Asbj. **Bære sig ad som en Tosse,** *jåle, *tule(ar), tulle(ar).
Tossehoved, tul', m. (B. B.), *toske-hovud. Jfr. **Tosse.**
Tosseri (Fjas), tulleskap, m., tul', n., *gapeskap, *galskap, *dårskap.
Tosset, *toskot, *tosken, *tassen, *tullen, tulla(d), *tullot, *styven, *gårot, gållot, *nauten, dårleg.
Tot, dot' (av ul', lin), m. (derav dotte, y, et hul), top', m. (tap'), lop', m. (høj-, ulla-l.), læp'(e), m.; floke, m., toke, m., tove, m. (sv. tofva), visk, m., valle, m. Jfr. **Bisp, Knippe, Klynge.**
Total („Figuren 2"), tvotal, n.
Total, hel, ful', al (mots. »partial«, delvi's). **Totaleffekt,** al- el. hel-intryk?, samlet intryk, intryk som et hele el. i sin helhet. **Total Formørkelse,** ful'kommen form. (hel-form.?). Jfr. **Fuldstændig; Formørkelse.**
Totalitet, hele, helhet, alhet.
Totanus Calidris (Rødben, Fugl), gråtjæld, kveke-tj. (i), stælk, m.; *(T. ochropus)*, fiske-lita.
Totte („binde i en Tot"), jfr. *dotte, ɔ: „samle i smaa Hobe". **Tottet,** *loppot.
Touchant, rørende, bløt-gørende, *klokkjande; nærgående, fornærmelig.
Touche (Trompetstød, Fanfare; eg. Berørelse), klang-støt, skral'-s. el. bære skral'. H. P. S. Skrald heter i * skræl', m. Jfr. **Fanfare.** **Touche** ær og = Dril-

leri; Fornærmelse. Også = farge-givn., pensel-strøk.

Touchere, eg. røre ved; røre (til medlidenhet); ta fat på, fornærme, vanære, støte, ærgre. (T. En med Helvedesstøten f. E.), stryke.

Toug, tåg(o), n. (tøg, tau), taug, f. Gl. n. tog; sv. tåg. (Toug, Tougværk af det mest almindel. Slags), ka'l, m. (eg. kadel, gl. n. kaðal, ɔ: Reb), ka'l-tåg, rejp, n. **Toug af Haar**, buste-rejp, n. Mk. re(d)-tåt(i'), m. Eg. vred-tåt', av vride seg, danne en kurre.

Tougbugt (enkelt Ring af en Tougbaspe), kvejl, f. Jfr. kvejle, ɔ: oplægge Toug i en Haspe, ɔ: *ringe t.

Tougende, -stump, tåg(o)-ende, m., -måle, -stubbe, rub, m., tamp, m.

Tougkængde (Tougbaspe til Skibsbrug), ka'l, m.; (Kabellængde), tåg(o)-længd, f.; måle, o, f., tåg(o)-m., strængje-m.

Tougværk, tåg(o)-værk, n.; (opplukket), drev, n. Se Tavet.

Toupe(t), kruset panne-hår, hane-kam, hårtop.

Tour (frem og tilbage igjen, som i Bløstning), vend, f., vende, f., sæt, n., *omgang, rad, f., børt, m. (sv. börd), *gang (H. D.), vending, *sving, m., omfærd (Lm.). **T., liden**, skjøjv, m., av *skjøjve, vimse om, løbe hid og bid (jfr. Udflugt, liden; Snartour). **Tour paa Søen** (for at fiske), *sjø-vær, n. (el. sjøvejr, -ve'r). **Extra-T.**, *atpå-vende, f. **Snar-T.**, *snøg'-vende. **T., som man vender tilbage fra ad en anden Vei**, svarv, m. **T. og Retour**, *ut-færd og *hejm-f., færd og bakfærd? *hejma(n)-færd og *hejmfærd, *framfærd — *hejmf., udfærd — hjemf. H. D. **Tage sig en T.** (en liden Spadser-t.), *gjære ejn liten sving, tage sig en sv., gøre et jag, et ren' (»trip«); (længre), lang-færd, mots. snar-færd? **Tour**, »forlorent« hår, hår-opsæt (ɔ: -»opsats«); (i Dans), vending, sændring, danse-»figur«. **Efter T.**, på (efter) omgang. **Nu er T. til Dig**, nu er raden? (omgangen?) til dig, nu er det du (dig), din gang, din *børt. **Tour efter T.** (tour à tour), efter omgang, *etter rad, an(d)fares, føre(y)tvært, etter el. føre råke(o), fyre ende. **T. de force**, vålds-gærning.

Tourbillon, hvirvel-vind, *kværvel-v.

Tourbine, se Turbine.

Touriſt (Lyſtreiſende), farman(d) (H. D.), *færd-man, *færda-man, langfærdende (person); langfarendes (G. A. K.). Jfr. lang-fær(d)ing, m., ɔ: „En, ſom kommer langveis fra". Se og Reiſende.

Touriſtforening, færde-lag (Dølen), færd-(el. far-)mans-lag?

Tourmentere, se Torment.

Tourné, rund-færd, -»rejse«.

Tournere, *snu, *vende, gøre el. give en vending; (Fiende), omgå, over»fløje«, omringe?; give av sig; være med i ridderspil, dyste (H. D.) (*dust = Dyst; Landst.s viser); *turne (tunne)? Jfr. og **Gymnaſtik. T—t** (Hær), kring-gjængen, Lm.

Tournering, se Turnering.

Tourniquet, »dreje-bom«, sving-kors?; åre-presse, skrue-bind.

Tournure, vending, gang (som en sak tar); sving (»på sig«), skik; lethet, finhet i omgang, *finlejk, *snildskap. H. D.: forde, Molb.: fore, ɔ: „Maade at viſe ſig paa". **Ariſtokr. T.**, adels-for(d)e. H. D. Mk. og levemåte, folkeskik. Jfr. Holdning, Væſen.

Tout comme chez nous, likeså hos os.

Toxikologi, *gift-lære, *forgift-l-, lære om (for)-gifterne.

Toxikologiſk, giftlære-, i el. om giftl. (f. e. undersøkelse).

Trace, spor, utkast, av-ris, om-ris. Jfr. Ridš(e).

Tracere, tegne, gøre utkast, avstikke.

Tracerlinie, avstik-linje el. snor. Meyer.

Trade, »forretning(s«-gren); handel; syssel; stræv; sjøfærd, f.

Traber, jfr. stræver. **Kultraber**, kul-stræver? (ɔ: et med kulførsel [kulstræv?] sysselsat fartøj). J. L.

Trabere, overgive; lære (fra sig).

Tradition (Overlevering, ɔ: t. Ueberliefertung), overgivelse; nedarvet (mundtlig) lære el. fortælling, (ned)arv? sagn, frasagn, *sægn, f. (jfr. Sagn og Fortælling); nedarvet vane; arve-skik? **T. i en Familie, Slægt**, minne; (ueg.), ærvegods, n., -stykke, n., *ærve-minne, n., *sætte-m. (-tar-m.). „Det høret til Slægtens Minder". **T.r**, arve-sagn? ærve-sægner(e-e). Lm. Efter sv. arfsägner. **Danſke T.**, arv fra danske-tiden; danske minner.

Traditional, -nel, arvelig, nedarvet; efter sagnet; efter gammel skik, tilvant.

Traffik, handel, handels-rørelse, færdsel, sam-f., sam-kvæm, n., førsle, f., køp og sal(g), omsætning (tysk?).

Traffikant, handlende, »forretnings«-man.

Traffikere, handle, omsætte.

Tragedie, -spdie, sørgespil; sørgelig hændelse, s. tildragelse.

Tragiker, sørgespil-»digter«, -skald; sørgespiller (? ɔ: sørgespil-spiller); jfr. lystspiller, »komiker«, for lystspil-spiller, tragikomisk for tragiko-komisk. Jfr. og stortingsemne for stortingsmandsemne el.

tillægsform (ɔ: Particip) for tillægsordsform, ɔ: Adjektiv.

Tragi(ko)komedie, skjæmt-alvor, alvor-lystighet, sorg-lystspil, sorg-lystighet, rørende lyst-spil el. lystigt (lattermildt) sørgespil (som vrænge-billed av sørge-spil).

Tragikomisk (ɔ: tragikokomisk), sorg-lystig, alvor-lystig, skjæmt-alvorlig (av ordlaget skæmt og alvor), gråte-løgleg (Lm.), halv sørgelig, h. latterlig, til både at gråte og le over.

Tragisk, sørgelig, ynkelig, ulykkelig; sørgespil- el. -spillets- f. e. digter.

Tragt (t. Trichter; holl. trechter; lat. trajectorium), trægt, f. (træft, træt').

Tragtbannet, *som ej trægt?

Tragte, 1. (tr. efter), stunde, ar (etter), trå (-dde; gl. n. þrá, sv. trå), tråtte(ar), *lange, *huge, *fike (etter), stile på, *hike, trøjte seg etter, gire (-te), *kleje etter, *stå etter, stræve etter (for); *sikle etter, længes efter, stande etter, sitje etter (Lm.). Jfr. Higе, Stræbe (efter, til); Lure. **Tragtende efter**, *fiken. Jfr. *ny-fiken. **Som man tragter efter**, som naserne kleje etter. 2. (hælde gjennem en Tragt; også = filtrere), trægte? *klare. Jfr. Filtrere.

Tragten, stunding, f., trå, f., tråing, f., tråtting, f., trådom, m., attrå, fikne, f. Jfr. Higen, Lyst.

Tragtning (af Tragt), *trægting?, klaring?

Train, se Træn.

Trainer-Anstalt, ride-skole (til in-riding av hester).

Trainere, eg. drage, slæpe; drage ut, dr. i langdrag, langdrage? dra(ge) ut; avrette (t. abrichten?); øve, opøve, lære op; tæmme, inride (inkøre?); opfostre, *ale, opale, opdrætte. Jfr. Dressere.

Traineur, -**nørd**, efter-skulker, efter-ligger (»marodeur«).

Traité, se Traktat.

Traksêri, *særting, *sægling, *tirring, plaging (»-eri«) (ifr. Chikane, Fortræb); uenighet, *krang(e)l, n., -ling, f., *kækling, *kiv, n., *vringling, kjav, n., kav, n. Jfr. Drilleri.

Trakt, strøk, strækning, kværve, bygd, kant (»på disse kanter«). Jfr. Egn.

Traktabel, **Traitabel**, medgørlig, skikkelig, eftergivende, omgængelig, *mjuk, villig, *vægen, »føjelig« (av t. fügen),

Traktabilitet, jfr. Traktabel og Føielighed.

Traktat, forlik, avtale, »overenskomst«, retsband (Lm.), sættar-brev (Lm.), sæt', m., pakt, f., riks-p., pagt (handels-). Fædrel. (d.), Fr. Bfd. **Fredst.**, freds-brev. Allen, H. D. 2. **Traktat(er)**, »avhandling«(er), små-bøker, -skrifter (litet skrift), opsæt?

Traktatmæssig, efter pakt, pakt-trø el. -svarende? Jfr. tids-, »hensigts«svarende for -mæssig.

Traktatselskab, småskrift-lag, -samlag (som gir ut småskrifter).

Traktement (Behandling), med»fart«, ɔ: med-færd, *flina(d), hand-lægging (sv.), *hand-saming, f.; („Beværtning"), godgørelse? (jfr. Traktere], *velgærd, f, ɔ: „Forsyning med Mad og Drikke", kostvaring, f. (-være), ɔ: „rigelig Beværtning." **T. med Drik**, skjænk, m. Jfr. Behandl.; Beværtning.

Traktere, 1. gøre tilgode, godgøre (en med), gøre gæstebud for, »beværte«, byde („Hvad maa jeg byde Dem?), b. på, inbyde, *sætje fram, dække op (med), gotte (en med noget) (i * gode, ikke gotte), *gjære vel?; (med Drik), *skjænke (gl. n. skenkja). Mk. skjænk, m. og skænkjar, skænkjarsvejn, ɔ: Kjældermand i Gjæstebud. Jfr. og Servere. 2. skrive el. tale om, »avhandle«? jfr. »behandle«, fare med. 3. spille på *gagn, n. (»instrument«). **T. godt**, kostvare seg, ɔ: (— -være. D. * kostvære. Gl. d. kostvorde, -værge). **T.-ende godt**, *kostgjæv, mat-god? **Som gjerne traktere**, *velgjærdsam. **Folk, som gjerne t.**, velgjærds-folk, n. **Trakteret blive**, få noget (mat, øl, vin). »Fek du no'e der?«.

Traktør, -**teur**, »spise«vært (?), kost-hålder? gæst-giver. Meyer. Molb. har mange ord med Spise-, som til dels allerede han ombytter med Mad- og svenskerne med mat-. Så har han Spisebord og Madbord, Sp.fad og Madfad, Sp.kammer og Madkammer, Sp.ste og Madste, Spiselyst og Madlyst, S.varer og M.varer. Svensk: matsal, matsedel for spise-sedel. Æn matmester for Molb.s Spisemester? Eller matvært (el. bare vært?) for hans Spisevært? Hans Spisested kunde da bli matsted, ɔ: Restaur. El. værtskap?

Tralle, *tralle. Jfr. *hulle, *lulle, *sulle. Sv. tralla, lulla.

Traller (Gitter[»Stænger]), *traler.

Tralværk, *tra'le-værk.

Trampe (sammentræbe Jorden ved ildelig Gang), talle(ar), trappe, ar (gl. n. trappa), *trakke, ar (J. Lie; trakke), trø(de) (-dde), træde, e (træd — tro — tradet). »Trakke ejn væv, ejn væ'g«(e). »Trø i golvet«, ɔ: stampe i G. »Trø ned graset«. **T. og løbe stærkt**, spårstøjte(o, -te); (gaa tungt og larmende), *klampe. **T—t Sted**, tråd(o), f., tråk'(o), f., guld, m. **En, som gaar trampende, tungt**, rult, m., rulte, f.

Trampen, trø(d)ing, trø(d), n. („ofte i

**Forbindelſen trak' og trø[d]«), *trakking, *trapping.

Tramplinſpring (Trempl—), ſom gjøres ved Hjælp af Springbræt, vippe-spring (H. P. S.) (bedre: -sprang). Spring-»bræt«-sprang ær vel tungt. Spring-brættet heter da hos H. P. S. vippebræt. Jfr. **Vippe** (*[g]jæppe).

Tran (hoII. traan), tran, f., lyse, n. (gl. n. lýsi). **T., klareſte Sort**, *blanke-lyse; (ukogt), *rå-lyse.

Tranbrænding, *lyse-brænning.

Tranbærme, se **Trangrever**.

Tranchant, skærende, skarp; bitende.

Tranche, snej, f., avskåret stykke.

Tranché, løpe-grav.

Trancher-Kniv, forskærer-kniv.

Trancheere, skære for, lægge for.

Trancheur, forskærer.

Trane (Fugl), trane, f. (tran, trunu; gl. n. trana, sv. trana).

Tranebær *(Oxycoccos palustris)*, trane-bær (trante), *myr-tyte, f. (*myre-bær). Gunn.: stråbær, tonnorbær.

Trang (Forlegenhed, Nød), trång(o), m., trængd, f., naud, f., kræppe, f., knipe, f.; (Fornødenhed), tårv(o), f. (gl. n. þörf), turv, m., tur(f)t, f. Se **Behov, Fornødenhed. T. føle** (til at gjøre noget), være trængt. E. Bøgh. »Skrive-, tale-trængt«. **T. gjøre** (trænge, klemme), trængje (-de). **T., naturlig, ytre**, *krævje seg (om barn, hund, som vil ut).

Trang, trång, o (trångare, trængre), strøjpen („f. E. om Klæder"), kjørken (kyr—), *snøjpot, *snæv; (om Kaar, Tider), trång (dv. *trængje); (om Aabning), *ang (dv. ang-rømе, n.); (om Pladš), *rom-laus. Jfr. **Rummelig. Noget trang**, *trång-voren, *trångleg. **T., være** (klemme), snøjpe (-te). **Trangere ſkive**, trångne(o), *trængjast. **T. Sti, Vei**, *trång-stig, m., trång(o), m. (gl. n. þröng, n.). **T. Sted** (Punkt), trång, m., kræp', m.; (trang [?] Vind), *nauv vind. Mk. *trång-bygd (om by); *t.-bølt, ɔ: tæt beboet; *t.-fjælla' (der det er smalt mellem fjællene); *t.-før, ɔ: trang at fare igjennem (gl. n. þröngfœrr); *t.-lændt, *t.-sæt' (der rummet er stærkt optat), t.-lænde, n.; t.-sjoa' (om farva[t]n); *t.-aløg (eng, ful av tuer og sten). **Trangbovet** (Heſt), jfr. *hov-trång, m.

Trangbed (Snæverhed), trång(o), m., trång-rømd, f., trång-røme, n., *tråglejk, trængd, f., *trængsle, f. (trængsl, -sel), trejning, f.; (Trængſel), *trång (trøng; gl. n. þröng, f.). »Det vil alle sjå romet og ingen trængen«. Jfr. *man'-, *hov-trång. (Tryk, Plage), trængsle, f., trængd, f.

Trangrever (ɔ: Bærme), *korg, m. (også *grug', *gragse, *dragse). Jfr. **Grever** (*skræder, skro't, n.).

Trankvillitet, rolighet, stilhet, tryghet, sjæle-fred.

Tranlampe, kåle(o), f.

Tranmangel, *lyse-løjse. Av *lyse-laus, ɔ: uden Tran.

Tranplet, lyse-fisk', m.

Trans-, Tra-, over-, hinsides. Se **Cis**.

Transaktion, underhandling, »forhandling«, *tinging? dagtinging; overenskomst, sæt', m., avtale, forlik, *samråd? (jfr. »de var samråd'«, ɔ: forlikt, om). Jfr. **Afkorbering, Forhandl., Underh.** (Også) enkelt handel el. vare-omsætn.

Transaktor, underhandler; våldgiftsman. Meyer.

Transalpinſk (fra Rom af), nord-alpisk (el. over-alp.), nordenfjæls, mots. **cis-alpinſk, sønnen-fjæls, under-** (ɔ: neden-for, sønnenfor)-alpisk. Jfr. **Transmontan.**

Transatlantiſk, over-sjøs, over-sjøisk, over-havs? (t. überſeeiſch), over-atlantisk, amerikansk, hinsides.

Transcendent, -dental, se **Transſcend.**

Transdanubiſk, hinsides Donau.

Transept, se **Transſept.**

Transeunt, -ient, over-gående (på noget); overgående (»forbi«-gående, ɔ: som »går over«), midlertidig (mots. **immanent, iboende, uadſkillelig**).

Transferabel, over-flyttelig, -førlig.

Transferering, se **Translation.**

Transfiguration, omdannelse, omskapelse (i, til annen skikkelse); »forklarelse« (Kristi), herlig-gørelse?

Transfuſion, over-førelse, omtapping (av blod fra et dyr el. m.ske i et annets blod-kar), in-sprøjting? *iblande, f. (ɔ: **Indblanding**); meddelelse.

Transgreſſion, over-trædelse, -»skridelse«, overstiging? (-gelse).

Transient, se **Transeunt.**

Transigere, *dagtinge, samråde(s) om; få i stand; bli forlikt om. Mk. samråd', ɔ: forlikt (om). Jfr. **Transaktion.**

Tranſit, Tranſits, gennem-førsel (av varer fra et land til et annet gennem et tredje), gennem-gang (som ellers brukes om førsel innen et og samme land); gen-utførsel.

Transitere (om Varer), føres igennem (et land), gå igennem. **T.-ende** (Telegram), mellemlandsk (H. D.) el. mellemriksk. Mots. innen-utenlandsk.

Tranſit-Gods, -Varer, gennemførsels-, gen-utførsels el. gennemgangs-gods, -varer?

Tranſit-Handel, -Oplag, -Told, mellem-handel (Molb., H. D.), gennemførsels- el. gennemgangs-h. (H. P. S.), -oplag, gen-utførsels-tol? oplags-tol?

Transition, gennem-gang; overgang (fra tanke, tone el. ting til annen t. el. t.).
Transitiv (i Gramm.), invirkende (Bojesen), styrende. Ny ill. Tid. (n.).
Transitorisk, gennem-gående; overgående (ɔ: »forbi«-g.), overgangs, kortvarig. Jfr. Intermistisk, Provisorisk.
Translokation, gennem-siling (-siing).
Transkorporation, sjæle-flytting, -»vandring«; omskapelse (fra legem til annet legem).
Translatere el. **-ferere**, over-sætte, tolke (ar), omsætte (Lm.).
Translation, oversættelse, ut-læggelse; flyt(n)ing, overflyttelse; over-førelse, -»dragelse« (av rettighet).
Translator, **-tør**, over-sætter (edfæstet), ut-læggjar, m., tolk, m. (især ed-svoren).
Translocere (i Skolen), flytte op; (Tropper o. desl.), flytte, læggje om? Mk. *omlagd, ɔ: omflyttet. Jfr. Forflytte, Forsætte.
Translokation, flyt(n)ing, omflytn.; (i Skole), opflytning.
Transmarin eller **-atlantisk**, over-sjøs (-»søisk«), fra hinsides havet, over-havs? over-atlantisk, amerikansk.
Transmigration, (ut-)flytting, -vandring (folke-, sjæle-flytting).
Transmissibel, oversendelig; avhændelig, avståelig (som kan overlates til andre).
Transmontan, hinsides fjællene, altså sønnen-fjæl'sk el. norden-fjæl'sk, alt efter den talendes standpunkt, sønnen- el. nordenfor de store europ. fjæl', Alperne (og Pyrenæerne?). For frans(k)mannen m. fl. sær da transmontan = italiensk, romersk, pavelig. Jfr. Ultramontan.
Transmutabel, omskiftelig.
Transmutation, »ændring«, omskiftelse, natur-skifte? (at skifte N.), om-skapelse. Jfr. Forandring, Forvandling, Omskiftelse.
Transpadansk, hinsides Po(elven).
Transparence, **-ren(t)s**, gennem-skin (Meyer), gennem-synlighet, -»sigtighet«, klarhet, skirlejk, m. Jfr. Gjennemsigtig.
Transparent, *et*, gennemsynligt billed (el. maleri), lokt(e)-billed?
Transpiration, se Transspir.
Transplantation, om»planting«, -flytting, -sætting; indsæt(n)ing, infælling.
Transponere, flytte, *flytje om (dertil *omflut'), omsætte, overføre (H. D.); oversætte.
Transport, **-tering**, føring, f., førsel (Molb., Asbj.), over-føring, -førsel (H. D.), *fore (»forde«), f., førsle, f. (Noget, som transporteres), føring (også (H. D.). »En føring manskap«. Også sendegods („bortsendte, førslede Varer"). T. af Tropper (T.-Transp.), manskaps-førsel, -føring? T. i Regnskab, over-førsel? -flyttelse (av sum fra en side til en annen). T. af Eiendom (af en Ret, et Krav), skøte, overlatelse, over»dragelse« (t. -tragen), frasigelse, avståelse (f. e. av »vexel« til en annen), avhændelse? T. af Tømmer nedad en Elv, fløt(n)ing, timmer-f., fløjting, flåting(o), f. Mk. brøtning(s-folk, -man); bråtning(o). Dertil fløjtar, flåtar(o), flå't-man(o). Bekostning af T., førsels-utgift, -penger. Mk. færdes-las', n., *førsle-las (T.-Pæs). Mk. føringskib (H. D.), *førsle-skute, førsels-skip, ɔ: Transportskib. Fædrel., Molb.
Transportabel, (let), flyttelig, fløtjande(y), *førande, letfør (Asbj.); overførlig (på el. til andre, f. e. gæld, skyldighet).
Transportation, **-tering**, f. Ex. af Forbrydere, bortførelse? overførsel. Meyer.
Transport(atum), (eg. overført el. flyttet) fra førre side (»forrige«, t. vorige). Jfr. Lateris.
Transportere, føre (-de), *for(d)e(ar), sende, fløtje, y (— flutte); (paa Hest), *rejde (ɔ: labe ride); (paa Vogn), *kjøjre; også over-føre, -flytte (som fra side til annen); (som Brevskab, Ret), frasige sig, avstå, avhænde, over»drage« (t. übertragen), overlate. T—t over Søen, s(j)øført. H. D. En, som transporterer Varer, *førings-man, *færdman, *færdesman. Jfr. Befordre.
Transportør, vinkel-mål, -måler.
Transposition, flyt(n)ing, omflytting; (i Musik), omsætning (i annen tone); omstilling (i ligninger, fra side av likhetstegnet til annen).
Transscendent, over-stigende (neml. »erfaringen«), over-sanselig, åndelig.
Transscendental (opfundet af Kant), over-sanselig, rent åndelig; over-timelig. Martensen.
Tran(s)sept, tvær-kirke, n. (ɔ: tværbygningen, som gør kirke til korskirke, *korsene, højre og venstre kors); tvær-skip (H. D.); (i utstillings-bygning), tværsal (Lm.), mots. langsal (nave). Lm.
Transspiration, ut»dunstning«, sved, svejte, m. (gl. n. svejti), dugging; utsved(n)ing (»Opfind.s Bog«). Jfr. Uddunstning.
Transspirere, svede (jfr. og Dunste, Dampe); (billedlig, om rybede Hemmeligh.), tyte ut? (dansk: udsive — H. P. S.), *kome ut (iblant folk), *komme op, *kome op i høgt.
Transsubstantiation, natur-skifte, omskapelse (som fra brød og vin til kød og blod).
Transversal, *tvær-, på tværs; »skrå«, (t. schräge; nordfris. straab), skæv, tværløpende, -gående, -liggende (H. P. S.); jfr. *tvær-sæt', -*vend, -*snud'.

Trantønde, lyse-tunne, f.
Trapezium, skæv-tavle. H. P. S.
Trappe, tråp'(o), f.; (liden, til en Dør), tra'm, m. Mk. og stæt', f., og klop', f. (som ved en dør). Jfr. Stænte. Mk. tråp'-sko, m., ɔ: Trappefod (Grundstykke under en T.); tråppe-gang, m., ɔ: Trappegang.
Trappetrin, steg(i), n., tråppe-steg(o); T., indhugget i en Klippe el. paa en Is, ståppe(o), f.
Trafle (tøfle affted), *labbe, skåkle (o, -ar), tele(ar); jfr. Trippe, Sokke; (gaa stærkt el. meget, g. ibelig, frem og tilb.), sælte, e (-e), trakke(ar), tvarge(ar). Jfr. Stribbe; Idelig.
Trasfant, -fent, utsteder av »veksel«, utgiver, avgiver. Jfr. Trasfere.
Trasfat(us), den på-»trukne« (J. L.); den betrukne (Morgenbl.). »Trække« ær dog tysk. Løser? (*Løjsar, in-løser), in-frier? utreder? (av „Vegelens Beløb").
Trasfere, utstede (J. L.), »trække«, »veksel«; utgive, avgive (J. L.), utstede.
Tratta (Tratte; trasfæret Vegel, modf. Egen:V., fom En udfteder paa fig felv), 1. utsted »veksel«; 2. den »trukne« sum, dens pålydende sum. Da »trække« like så vel som »trassere« ær unorsk (tysk) og på norsk heter dra(ge), skulde Trasfent, Trasfat og Tratta heller hete drager, pådragen (for på»trukken«), ɔ: den dragne, drag, drag(n)ing. H. P. S. har på»trækker«, på»trukken«, på»trækning«, og slipper således radt fra det.
Traurig (t. traurig), ned-slåt, *uglad, *sorggiven. Jfr. Sørgmodig.
Trav, tråv, n., tråving, f., dult (dul', dilt), n.; rult, m. »Det gjek med same rulten«. T., kort, fmaat, hulter, n., lunk, m., små-tråv, n.; (stærkt), *spa'n-tråv.
Travail, arbejd. Travailler, tungt stræv, slit og slæp, *rev(i) og slit, slæp og træ'l, n. Travaillere, slite og slæpe, *træle, ame seg, *amle. Jfr. Arbeide tungt.
Trave, en (20 Neg), jfr. træve(e), m. (ɔ: 24 el. 26 korn-band). Gl. n. þrefi. Sv. trafve. Jfr. Neg.
Trave, at, tråve(ar), *digle, dulte, ar (også dulle, dille, dilte, tilte; dalle, dalte, dalre). T. fmaat, *hultre, *lunke (lunkre), digte(ar). Dv. digt, m., jævn, travende Gang.
Travehob („Hob af Neg, fom fættes fammen paa Marken"), hat', m., rauk, m. (n.) = krøjs, m. (ɔ: 6 band); skruv, n. (ɔ: 12 band); sætte(e), f. (12 el. 8 band); kås(o), f. (4 band). Jfr. Neg.
Traver, *tråvar.
Travers (paa tværs mod Hovedvolden), **Traverfe**, tværvol(d) (Molb.), ɔ: »skanse« på voldgang; tvær-værn (H. D.); tværlinie, -gang, -grav, -vej, -stang, -bjælke; strek i regningen; motgang.
Traveftere, eg. omklæde, se Parodiere.
Traveftering, eg. omklædning, latterliggørelse, vrænging; vrænge-billed. Se Parodi.
Traveſti, vrænge-billed. Jfr. Karrikatur.
Travl, flittig, *trøjten, trøjtsam, gridog, *annig, ansam, gjerog (gi—), *røkjen. Have det travlt, ha' det *anvint, ansamt, meget at *stå i (»dej ha' mækje te stå — stande — uti«), at »*ståke (*stime) med« (ar; — stoke, stuke); *kave, andøve, annast, stässe, snugge seg (ar), stride med (— de: *me stridde med det længe); tvætte (ɔ: vimse fra det ene til det andre). Travlt, sv. brådt. »Hafva b. med att«. Jfr. »hafva brådtom« (el. brådt om), ɔ: have Hastværk.
Trawl, bundslæpe-våd (H. D.), bo(t)n-(Bund:)skrape, sokn(oo), f.
Travlhed, ån'(o), f. (gl. n. önn), førsle, f., gjerogskap (gi—), m., gjeroghejt, f., andøving, f., andov, n. (oo), ansæmd, f., trøjt, m. (ɔ: Anftrængelfe for at bli færdig), tidløjse, f., vinne, f., vinneskap, m., fikt, f., kav, n., skuring, f., stå'k, n., sti, n., stås', n., skåv(o), n. (av *skuve), snuna(d), m., snuing, f., snug', m.; (med urenligt Arbeide), ro't, n.; (med unødige Ting), tvætting, f. Jfr. Stynding, Hast; Stundesløshed.
Traad (Træden, Gang), trød, n.
Traad, tråd, m., tvinne, m.; (Streng), *tråd (»stål-, massing-t.«); (Garn, Spind), tråd. Mk. tråd-dokke, f.; -kart, n., ɔ: „libet Traadnøgle"; -løjse, f.; -nøste(y), n.; -stubbe, m. Mk. og *nål-tråd, ɔ: Traad „omtrent af en Haands Længde". Jfr. Kurre og Forviklet. T. i en Snor (en af de 3 enkelte Dele i et Snøre), tåt', m. (også „den enlige Del af en tvunden T."). (Linie, fom ligner en T.), tåt'. Jfr. »råbarka'-t.« (i læder). (Sted i Væv, hvor en T. er afflidt el. udfalden), tvest(i), f. (Af 2 T. beftaaende Snor), tvi-tåttad (tvi-tætta'). T. fætte i (Naal), træ(de) (-de). Isl. þræða. Sv. träda. Med T. fæfte, se Hefte. Jfr. næsting, f.
Traadagtig, *tråden.
Traadbundt (Fid, i Kanten af Væv), jarfæte(e), m. (»jadar—«).
Traadet („beftaffen med Henf. til Traad"), -træd'. Brukes sammensat: ejn-, tvi-træd'.
Traadorm (i Fiftenes Indvolde), kvejs, f. (kveise).
Traadrulle, snælle (-ld-) (tråd) B. B.

Traadtørv (Hvedetørv, som ælted med Fødderne), knå(d)torv(o)? (i likhet m. * knå'-ost, *knaost), trakke-t.? (jfr. tr. ejn væv, e).

Traakle (af Traad?), *fate(ar), *næste, *bæste (bast»?«), *næle (av nål).

Tre (3), *tri. (Ager til Udsæd af tre Mæler), tri-mæling, m. (jfr. *såldså[d]). (Baad med tre Aarepar), tri-kjejping, m., *tri-røding (-røring, -røming). (Dands af tre Perf.), tri-tur, m. (Gaard med tre Opsiddere), *tri-gars', *tri-bølt? (efter tvibølt); (Skib med tre Master) (tremastet), trimastring, m. (Tre Aar gammelt Dyr) (treaarig, Hest, Ren), tri-åring, m. (*tri-æring — P. Asbj.), trivetter, m.; (Hoppe), »trivetre«, f. (trevete). Gl. n. þrivetr, ɔ: treaarig. (Tre Aar gl. Fisk) (treaarig), trivetter-fisk, m. (Tre Alen lang Stok), tri-alning, m. (I tre Dele kløvet) (trekløvet?), *trikløjvd; (tredelt), *tri-skift. (Af tre Gaarde bestaaende), tri-gar(d)a(d). »Der er trigar'a(t) (n.). (Tre Nætter gammel), tri-næt' (»t. is«). Dv. tri-nætting, m., ɔ: 3 N. gl. Unge. (I tre Raber sat), *tri-sæt'. (I tre Rum delt), tri-gjølma(d); tri-roma' (trerummet). Mk. gjølming, m., ɔ: Rum, fraskilt ved en Mellemvæg. (Med tre Traade sammen, tretraads, om Bæv), se Tredobbelt. (Tre Maal give, til Kreatur), tri-mæle (-te). (Til tre forskjell. Tider gjøre noget), tri-munde(ar). (Tre Gange om Dagen malke), tri-mjølke(ar), *trimunde. (I tre Dele skifte), tri-skifte. (I tre Stykker skjære), tri-skjære. Dv. tri-skjæring, m. (om fisk).

Treaarig, se under Tre.

Trebeling (Del. mell. Tre), tre-skifte (Molb.), trinning, f. (»i trinningom«, ɔ: i tre Dele el. Skifter).

Trebelt, tri-lota(d), u; trin' (jfr. trende, ɔ: trenne), *tri-skift.

Tredie, *tredje. Hver t., *tredje-kvar. Sels t., *sjøl-t. Den t. Del, *t.-parten, -loten? (T. Lebs Slægtning), *tri-mænning, ɔ: Næstsøskendebarn.

Trediebel, tri(dj)ung, m., treung, m.

Tredive, tretti(ee). I sammenssætn. heter tre (3) i * tri-, så nær som i tretten og tretti, som har tre-, og det med lyd av »e«, ikke av »æ«, som i dansk-norsk.

Tredobbelt, -fold(ig), tri-fæld (-lt), (sjældnere) trifalda', trifald (gl. n. þrifaldr); (sammenlagt af tre Dele), *tri-gjægnd, *t.-lagd (tråd, tåg), *tri-tåtta(d) (-tætta'). Med t. Traad (om Bæv), *tri-træd'. T. besat, *tri-sæt'. (T. = tre Gange), trifældt.

Tre(d)findstyve, *seks-ti.

Treetages, *tri-høg (-t. hus).

Trefod (trebenet Stol, uden Ryg?), *knak'. H. L. Nordenfjæls: *knak'.

Trefodet (Bord), *trifot' (bord).

Trefold(ig), se Tredobbelt.

Trefork, gaffel, m. (neml. Neptuns-g.).

Trehjørnet, -kantet, tri-hø(r)not(y), tri-kanta(d).

Trekant, tri-kant, m., tri-hørning(y), m.

Tremandsbaad (med 6 Aarer), tre-rumming (H. Sch.), trirøming, m., tri-røding, -røring, m., seks-æring, m.

Tremastet, se under Tre.

Tremulanter, skælvende, dirrende, bølgende toner, skælve- el. dirre-t.?

Trende, *tri; *trin'.

Trepan, skalle-, haus-bor? (at bore gennem hjærneskallen, *hausen, med). Molb.: Hjerneborer. Likeså H. P. S.

Trepanere, hjærne-bore. H. P. S.

Trepanering, -nation, skalle-, haus-boring? skolt- el. skjælte-b.? hjærne-boring. H. P. S.

Trepidation, skjælv, m., bevr(i), m., *bevring(i), f.; motløshet. Jfr. Bæven, Ryste1se.

Trepigget, -tandet, tri-tinda(d).

Tre-rebet, tre klors. „Tre Klørs Bør". J. Lie.

Trerummet, se under Tre.

Tresor, skat; skat-kammer.

Tresorier, skat-mester.

Trespand (Dræt for tre Heste), tri-bejte, n. Jfr. Spænd.

Tresse(r) („guld- el. sølvvirket Bræmme til at sætte paa Klæder"), kanter, ræn-der, bræmmer (sølv-, gul'-); flætter, flet-(n)ing(er) (hår-). Se Galoner; Bræmme.

Trestemmig (t. brepstimmig), tre-røstig?

Tretandet, se Trepigget.

Tretten, tretten (ee). Jfr. Trebive.

Treuga Dei (fr. trève), guds-fred, våpenhvile, -stilstand.

Treven (træven), *træ'g (gl. n. tregr), *tran' (gl. n. trauðr), *sejn-før, *sejn-drøg, *sejn, *trå (Fr. Bg.), *sejn-voren, *tung, utidig, *lat.

Triade, Trias, Trilogi, trehet, -enhet, tre-enighet? tre-helhet el. -ening. H. P. S. **Trias harmonika**, den harmoniske treklang. Jfr. Harmoni.

Triadisk, trehets-, tre-delelig; jfr. tri-lota' (u), tre-delt.

Triage = Sortering („af en Vare efter Kvaliteten"), ut-skud, skra'p, n., rask, n., skå't(o), n. (av *skjote, ɔ: „forkaste", brage). Også = hugst (i skogstellet).

Triangel, tre-kant, tri-hørning(y), m. Sv. trehørning.

Triangulere, opmåle efter trekanter (trekante?).

Triangulering, -lation, opmåling efter tre-

kanter (trekanting?); in-poting i trekantet inskur i træet (trekanting?).

Triarie, kærne-manskapet; bakhåndsmanskap?

Triarki, tre-styre (tre-mans-styre, ɔ: styre av 3 mæn). Jfr. Triumvirat.

Trias, se Triade.

Tribuere, tillægge, tilskrive; give, tilegne. Meyer.

Tribulation, sængstelse, pinsel, plage, trængsel. Jfr. Anfægtelse, Chikane; Drilleri.

Tribulere, skræmme, sængste, pine, plage.

Tribun (Folke-), folke-høvding; (en) folkeråd. H. P. S.

Tribunal, domstol, ret; tingsted; domring (H. D.), dom-råd el. dommerråd. H. D. Jfr. Forhøining, hjæl', m.; d. * hja'l (H. D.); sv. hjälle.

Tribunat, (folke-)høvdingdømme; et folkeråd. H. P. S.

Tribune, ophøjet plas, stol (højstol?), talerstol, *pal', *tra'm, m. Jfr. hjæl', m.; (dansk) hja'l, H. D. (som ner nævner op val[g]-, fest-, sang-hjal). Sv. * hjälle. Jfr. Terrasse, Stillads, Forhøining; Pulpitur.

Tribus, folke-avdeling, hæred (herred)? fjærding (bægge som lands-del og tilhørende folke-del).

Tribut, skat, avgift, pålæg, skyldighet, skat-skyld (H. P. S.), skyldig ytelse; (Kontingent, Bidrag), tol', m. (dert. *tolle, ɔ: betale Kontingent, Tribut).

Tributarius, skatte-yter; skatte-konge, s.-land.

Tributær, -tair, skatskyldig, skatte-ytende.

Tricennium, (et) tretti-år. Jfr. tre-år, fem-år, ti-år, hundre-år (ikke år-tre, år-fem el. år-hund.). Jfr. Aarhundrede.

Triceps, tre-ho'det.

Tricesimation, uttagelse av hver trettiende man (trettiende-tak?). Jfr. Decimering, tiend'-tak? ɔ: at tage tiende, hver tiende. Tiende som avgift sær jo og egentlig = decima, neml. pars, del.

Teick (i Whist), overstik (over de 6).

Tridens, -dent, »trefork«, Neptuns-gaffel. Jfr. Fork, Gaffel.

Tridse, tril', m. (ɔ: liden, rund Skive); trissel, m. (tris', m.; sv. trissa), kringle, f., rennel, m., *snælde-r., snælde, f.

Tridse af („gaa fin Gang, gaa jævnt frem"), *rutle (sønnenfjæls: *ruale), *rugge (»i vej«, »av stad«, »av ga're« [av gårde]).

Triduum, (et) tre-døgn?

Triennal, tre-årig.

Triennium, tre-år. Jfr. Aarhundrede.

Trientalis europæa, *sjausøster-blom, *stjørne-blom, *skog-pryde, *fager-blom, *fager-gul', skog-stjærne. Sørensen.

Trifolium, kløver, kløver-blad. Jfr. Kløver.

Triga, tre-spæn, -bejt? Jfr. Biga, Spænd.

Trigami, tre-gifte (med tre mæn el. tre koner). Jfr. Bigami.

Triglotte (Bibel, Ordbog m. m. paa 3 Sprog jævnsides), tre-måls-bok, -skrift Eg. tre-tunge.

Triglyf, tre-renne? (tre renner el. »fordybninger« i den doriske søjle).

Trigon (= Triangel), **-gonon, -gonum**, tre-kant. Jfr. Triangel.

Trigonift, tre-kantet, trekant-, *tri-hørnot(y—u).

Trigonometri, tre-kant- el. tre-vinkelmåling, ɔ: -målekunst. H. P. S. vil hellere ha trepunkt-måling el. -lære.

Trigonometrift, trekant-målings-, -målende; tre-punktlig (H. P. S.), tre-vinkels-.

Trikiner, hår-mak'? (ɔ: hårfine »orme«).

Trikliniark (hos en rig, høi Herre), hushovmester, = hus-foged, ɔ: hushålder(o) (ikke h.-ske).

Triklinium, mat-bord (lavt, trekantet).

Trikolor, trefarget (rødt-blåt-kvit). (Trikoloren), tre-*le't'a(i'), tre-lets-flaget (*le't, ɔ: farge), det (franske) trefargedeflag; den trefarg. hatte-lykke (-»sløjfe«) el. -rose (kokarde).

Trikordium (:ch:), tre-streng (»luth« med 3 strænger); tre-tonet »melodi«, *tre-klang? Jfr. Melodi.

Trikot, -totage, *bundet (»strikket«) tøj (*ty), *bundings-ty? *bundet plag' (fransk uttale av det tyske stricken?). Altså: »Strømpevæver-varer«, spø't(y), n., ɔ: „strikkede Klædningsstykker". *Binde og *spøte sær = t. stricken.

Trikotere, »strikke«, *binde, *spete (*spøte).

Trikotomi (—cho—) (af θρίξ, ɔ: Haar), hår-kløving (-»verie«), ord-kløjving, f.; (af τρίχα, ɔ: i 3 Dele), tre-deling (del. i tre).

Trikotomift, hår- eller ord-kløvende; treledet, treleds.

Trilemma, tre-klemme (at bli klemt fra tre sider), tre-val(g) (at måtte vælge et av tre), van-råd, knipe. Jfr. Dilemma; Forlegenhed.

Trille (Top at lege med?), tril', m. Jfr. Top (Legetøi).

Trille, at, trille(ar) (trulle), krinte(ar), trinte (ar), *rulle, ralle (sv. ralla); jfr. ral', m., rund Klump; (om Taarer), hagle(ar), hægle(ar). Jfr. Rulle.

Trille (ital. trillo), tone-hvirvel? -kværvel? (tone-, ɔ: *læte-) (jfr. t. trillen, im Kreise bewegen, ɔ: „hvirvle", *kværve [—de]).

Trillebør, *trille, f., trille-hår (-båre), f. Paa T. føre, trille, ar.

Trilling, trinling, m. (trilling).
Trillo, se **Trille** (trillo).
Trilogi, tre-het, tre-tal (tal av tre), tre-fåldighet, tre-enighet.
Trimeſter, tre måneder, fjærding-år.
Trimeter, *seks-fotet (-fot'), jambe-vers; tre-måler el. tremåler-værs. H. P. S. Jfr. **Jambe.**
Trimle („falde omkuld?"), *trinte, *tumle, *dætte i kol, *stupe, *drive' stad, *sige ned, *sige i kol, *fare i kol, *kolle seg. Jfr. **Omkuld.**
Trimorfismus, jfr. tri-skap (ɔ: med tre-fåldig skapning; *skap sær = »figur«, skikkelse).
Trin, steg(i'), n., fe'(e)t, n. (op-steg, i, Lm.; nedsteg?).
Trind, *krint, rund-laten; fyldig, *triveleg, *træ'k(e), *før, *diger, *tjuk'-fallen.
Trindt om, rundt om, *kring-om.
Trine, trå (-dde) og [(træ[d] — tro' — tra'e'), trø (-dde).
Trinitariere, tre-enighets-mæn el. -ved-kænnere? (ɔ: -»bekjendere«), t.-troende.
Trinitet, trehet, trefåldighet.
Trinomiſk, tre-leds, tre-fåld, tre-delt. Meyer.
Trio, tone-stykke for tre *gagn (ɔ: red-skaper, »instrumenter«), altså vel tre-spil, tre-sang, tri-ljod, Lm.
Tripartit, tre-delt, *trin'; tri-kløjvd.
Tripartition, tre-deling, trinning, f. Jfr. **Triſektion** og **Trikotomi.**
Triple, se **Trip(p)el.**
Triplere, tre-fålde?, trenne el. *trinne? (i likhet med *tvinne to el. tvenne tråder sammen), ɔ: fordobble.
Triplicere, ingive tredje inlæg, svare på den saksøktes andre inlæg. Jfr. **Duplik.**
Triplicitet, tre-fåldighet.
Triplik, tredje inlæg (fra klagerens side, svar på tiltaltes »duplike«). Se **Duplik.**
Triplikat, tredje utgave, tredje gentagelse (ɔ: tredje likelydende »eksemplar« av samme brev el. brevskap).
Triplum, trefåld, tre ganger så meget. **In triplo,** i tre utgaver el. gentagelser (avskrifter, »exemplar«); tri-fæld, *tri-falda(d), ɔ: trebobbelt. Som adv. *tri-fældt, ɔ: 3 Ganger.
Tripode, Tripus, »trefot«. Jfr. **Trefod.**
Trippe, trippe(ar), kippe (-te), *dalle *dalte, *dilte, *daldre, dille(ar), dalke, *dilke, dulte, *hultre, *knabbe, hy (-dde), hypje (ar), *hækle, *jabbe, *labbe, *lakke (ɔ: gaa let; sv. lacka), *pilte (B. B.), *laupe (bort, i kring, l. ærend). Jfr. tæpe (-te), tøtte(y, - e), tølte(y, ar), ɔ: træde let og varsomt, gaa som paa Tæerne. **Trippende Gang,** tråv, n.
Trip(p)el, Triple, tre-fåld(i)g. Jfr. **Trippel-Alliance.**
Trippel-Alliance, treman(d)s-»forbund«; tremans-lag? tremagts-forbund (H. P. S.), -samlag el. -lag?
Trippel-Takt, tre-ledet tone-mål, ulike takt.
Trippelſe (Murſtensmel til Polering), stripsl, n.
Trirem, tre-rad-året skip, tre-ro- (el. ror-) lags skip?
Triſektion, tre-deling. Jfr. **Tripartition.**
Triſektor, tre-deler (redskap).
Triſpermiſk, med tre frø-korn.
Triſt, uglad, *stur(en), *sur, surseende, *sorgal, sørgelig, sorg-given, -*ful', *tungsam, *tung (i hugen), tung-sindig, trau-(d)ig, mørk, grå, skyet; øde, ødslig, stille, tomt (sted), trau(d)sam.
Triſyllabiſk, tre-stavelses.
Trit(h)eisme, eg. tre-gude-lære el. -tro (tro på tre guder el. på tre guddommer i treenigheten).
Trit(h)eiſt, tre-gud-troende, tre-guds-dyrker?
Tritt: holde T. med, hålde »skridt«; h. *steg med.
Triumf, sejers-»tog«, -fæst, -glæde, sejer-salighet; s.s-jubel, -jubling (H. P. S.). **Triumf-Bue, -Port, -Vogn,** sejers-bue osv. **Triumfer feire,** hålde sejers-fæster, festlig-hålde (sine) sejere.
Triumfator, sejer-herren (når talen er om sejersfæst, om »triumf«).
Triumfere, hålde sejers-fæst; være sejer-salig, sejerjuble (H. P. S.), være kry, kaut, *heje (rope hej!), *skrie, *skreje, *krie. **T. over Fienden,** sejre, få over-hånd. Jfr. **Juble** og **Hovere.**
Triumvir, tre-man. Jfr. **Decemvir, Duumvir.**
Triumvirat (Forening af Tre), tremanskap? tremans-lag, -styre, -råd, -vælde (ɔ: Re-gjering ved Tre). Jfr. **Decem-, Duumvirat.**
Triveleg (feb), triveleg, *tidig, f. e. om fisk, som kommer i den beste tid; (frist, frobig), triveleg, *kvi(d)og (av *kvid, **Bug**), rund; (kjøbrig, frobig, om Dyr), *frau(d)ig, håldig(o), vel hålda(d); (om Træer), *frøj; (om Steb), triveleg, trivsleg.
Triveligheb, trevskap(i), m., (sjældnere) trevna(i'), m., håld(o), f. (sv. hull). Se **Trivelſe.** **Mangel paa T.,** utrivskap.
Trivelſe, trivn f., trevna'(i'), m., trevskap(i'), m., trivsle, f. (trivd, f., trift, f.). Gl. n. trifnaðr; sv. trefnad; (Kreaturenes), trevna', trevskap, audn, f., hæve, n., hæming(e), m.
Trives (vore, komme sig), telast(i), trose (ar), „oftere" tronast (gl. n. þróast); (lykkes, om Kreaturene), kome seg, hem-dast(e). **T. vel paa et Steb,** like seg der, hyllast, trivast, trøje seg, one, u (-de og te). Gl. n. una. Jfr. gotisk

vunan, være glad. »Han oner ikkje her hjå os«.

Trivialitet, lavhet (låghet), hverdaglighet, hverdags-snak, h.-tanke (H. D.), vesaldom. Lm. **T., dræbende**, sjæle-sli't. H. D. Jfr. Trivial (-el) og Platheb.

Trivialnavn, hvermans-navn (på f. ɔen vækst), bygde-n. (norske n., i Norge, mots. i vitenskapen); »arts«-n. Jfr. Genus.

Trivialſkole, eg. tre-vejs el. tre-lærdomsskole; lægre latinskole, ɔ: underklasserne i en latinskole.

Triviel, »vial, ring(e), lav (*låg), hverdags, -dagslig, dagligdags, forslit, lej, kedelig, gammel; dags-daglig. H. P. S. Jfr. og Flau.

Trivium, eg. tre-lærdommen el. de tre vejer (til teologien, nemlig mål-, sti'l- og tænke-lære). Jfr. Filologi (Latin), Retorik, Dialektik. Jfr. og Kvadrivium. **T.**, også = korsvej.

Tro, en (Tanke, Mening), *tru, f., trunad, m.; (Troſkab, Ærlighed), *tru, *truskap; (Tillid til En), *tru; (Religion), *tru. **Falſk T.**, *utru, *måfå-t., vantru, f. **Gammel Folketro**, *påtru. **I god T.**, *i god tru. **I Troen faſt**, tru, *truande, *trufast. **Min Tro**, mi(n) san(t), ɔ: ved min Helgen (sankt). Sv. min sann. Jfr. *sant Ola', sante Per. Jfr. ja(,) san; nej(,) san. Jfr. ja(,) gu, nej gu, ɔ: ja ved Gud. Jfr. og Saamænd.

Tro, *tru; (oprigtig, ærlig), *tru, *truen (også trugjen).

Tro, at (holde for sandt), *tru (-dde); (være vis paa, modſ. tvivle om), *tru; (have Tillid til), *tru. **Faa til at t.**, *in-tælje.

Tro(d)s (t. Trotz), hær-gods.

Trods (t. Trotz), tràs' (tras'), n., tràskap, m., kjæpne, f. **Til T.**, (gjære) *på tràs'; *på tværke, *til mejns. **T. byde**, sætje op naserne, gjære seg kyndog, *g. s. grə'n, bjode el. give vondt, »være trå. **Til T. for, at**, føre(y) alt det.

Trodſe (være gjenſtridig), tràsse, ar (trasse), sterre imot(ee), *gjøne, gjære seg grøn el. kyndog; (gjøre Kjæk el. ubhold. Modſt.), tràsse? („den overlegne Fiende"), jfr. *tråke, ɔ: ſtræbe imod.

Trodſig, tràssog (trassig), *trå, *tråkal, *hard-sæt'(e), *h.-lynd (gl. n. harðlyndr), *h.-stadig, kyndog (-dig), *kjæppen, *mejnen, sterren(ee), *ra'm, *r.-bejt, *rist-høg (jfr. Kjæphøi), *forbarka', *rang-vi's, *trejsk (sv. tredsk), *tvær-før (jfr. Stivfindet), *ubyden (jfr. Uartig); (om Dyr), *krækseleg, av *krække, ɔ: kroget Gren. Jfr. Haardnakket, Stivfindig.

Trodſighed, *tràskap, m., kjæpne, f., kyndogskap, m. (gl. n. kyndugr, trodſig).

Troende (faſt i Troen), *truande. **Staa til T.**, *være truande; jfr. *være sætande, v. sæ't på, *være te' tru. Han æ' kje te' tru. Han æ' 'kje sætande. »D'er ikkje sæt på han«. Jfr. Efterrettelig, Uefterrettelig.

Trofaſt (hengiven), *tru, *trufast.

Trofaſthed, *truskap.

Trofæ(er), se Tropæ(er).

Trogiydyt, hule-bo el. -boer (Molb.) (jfr. nordbo, landbo), hule-mænneske. Til dette -bo, -boer svarer i * -bu, m., bue, m., -byg', m., -*bygding, -*lænding, -væring; -folk. Jfr. Kyſtbo, Strandboer, Sydbo.

Trohjertig („uforſtilt, aabenhjertig"; „i nyere Tid optaget efter det tydſte treuherzig", Molb.), *tru-værdog, *truen, *tru, *vel-tænkt, *ærleg, ende-fram, ɔ: uforbeholden i ſine Ytringer; *bejnsvaren.

Trokar (trois quarts, ɔ: ¾, trecægget hul Naal til at tappe Vatterſottige med), tappe-nål. H. P. S.

Trokere (-quere), bytte, *tuske.

Trokle, se Traakle.

Trokæ, fór-tung? (ikke bak-tung som jamben) el. én-to? (motsat en-tó, ɔ: en jambe). H. P. S.: nedganger el. nedfot. Jfr. Jambe.

Trold, trol', n., bejand, n. **T.** (el. Djævel), tra'm, m. (træm; gl. n. tramr); (arrigt T.), ejter-påse(o), ejter-blåse, f., *sinnepåse; (kvindeligt), *trol-kjærring. Jfr. Jøtunkvinde. **Af Trolde fuld**, *trollot. **Af T. forfulgt**, trol'-ælt(e). **Om Sted, hvor T. har ſin Gang**, trol'-gjængt, Adj. n.

Troldbær, trol-bær. Jfr. Bær.

Troldbom, *trolskap, m., troldom, m., gan(d), m., forgørelse. **Stikkelſe, ſom er paakommen ved T.**, trol'-ham, m. **Ved T. bevirke**, trolle(ar). »Trolle op ejn storm«.

Trolde, se Trylle.

Troldeſtikkelſe, trolskap, n. (ikke m., som ær et annet ord).

Troldflue, gan(d)-fluge, f.

Troldhat, fluge-såp, m., f.-dræ'p, n.

Troldhæg, se Tøſtetræ. Jfr. Hjortetorn.

Troldkunſter gjøre, trolle, ar, *kaste runer.

Troldkvinde, *trol'-kjærring. Jfr. Heg. **Troldkvindens Kat**, trol'-kat', m.

Troldmand, *trol-man, t.-kal'. Jfr. Hegemeſter.

Troldpak, trol-ty, n.

Troldſmør, draug-spy, n. (en hurtigvogende ſlimagtig Væxt), trol-kjærring-smør, n. (Nostoc), puke-skjet (ski—), m.

Trolig (værd at tro), *truande; (sandsynlig), truleg, »Slikt er ikkje truande«.
Troligen, trut', trulege; jfr. Troskab, med.
Trollius europæus, *bal'-blom, bol-blome, m., smør-bolle, -bal', slåtte-b., knap'-soløj.
Trolove, tru-love(ar), *fæste. Trulovad, ɔ: forlovet. Se også Forlove.
Trolovelse, *fæstar-mål; (i Sammensætn.), fæst, f. (fæstar-). Mk. *fæstar-gåve, e, f., -fe., f.-jente. »Dej gingo i fæstom«, ɔ: de vare trolovet.
Troløs, *utru; (upaalidelig, om Is, Veir: lig), *utryg'.
Tromle (Agerrulle), ko'k-stok, m. (ɔ: Klumpefjol), rul, m., åker-r., vælte, f. (Sv. vælt, m.). **T. paa Kaffelsvn,** trombel (trombe, u), m.
Tromle (Ager), rulle(ar).
Tromme, tromme(u), f. (trombe, u).
Tromme, at, tromme, u (ar).
Trommeslag, -hvirvel, tromme-slåt', m.; (i Luften), *duste-tromme, *lyd-t.
Trommeslager (Tambour), tromme-slagar, m.
Trommekol, tromme-kolv, m.
Trommesyge („Opblæselse i Indvolde"), fylle, f.
Trompet (kort Lur), tu't, m., stu't, m., lu'r, m.; (Krigstrompet), hær-lur. H. D. **I T. blæse,** tute. Dv. tuting, f.
Trompeter, *tom-skolt, *tosk. Jfr. Tosse, Dumrian.
Tronarving, *riks-*ærving? *riks-*arvtakar.
Trone (Kongestol), (kongs-)stol, højsæte.
Trone, at („have en ophøiet og herskende Stilling"), jfr. byde, rå(de), inta(ge), bydende, råd., stilling. Trone i * „vove, trives".
Tronfølge, (*riks-)arvefølge, riks-arvegang, riks-*arvskifte. Jfr. Successton.
Tronfølger, (riks-)efterman? *riks-*følgjar (y)? riks-*ærving, m.
Tronprætendent (»kandidat), kongs-sæmne, n. (H. Ibs.), tron-kræver. L. K. D.
Trop, flok, m., ho'p, m., skrej, f.; (Selskab), følge (H. D.), følgje, n. (Lm.), lag, samlag (især av skue-spillere); hær-flok (Lm.), fylking (H. D.). **En T. ørdne,** fylke (H. D.). **Holde T. med,** *halde trop' mæ' (trop i * = trap(pe) og steg), halde følgje, y (»fylgja«, f., og »fylgje«, n.).
Trope, eg. vending; vende-krins? (-»kreds«, t. Kreis), solhverv el. solhv.-punkt (H. P. S.); uegentligt uttryk (ordlag), kunst-vending, utsøkt ordlag.
Troperne, vende-krinserne? **Tropicus cancri,** »krebsens« v., krabbens v. **T. capricorni,** sten-bukkens v.
Tropbær, se Tropær.
Tropisk, 1. under el. mellem vende-krinserne, i el. frå varm-lændet (Lm.), i el. frå varme-bålken (Lm.). 2. uegentl., billedlig. **T. Lande,** »dej varme landi«. **T. Vægter,** vækster fra det hete (jord-) bælte (mell. vende-kr.). Jfr. Zone. **T. Aar,** sol-år. H. P. S. foreslår solhværvs-(land, vækster) el. bare sol-, altså sol-landene, sol-vækster.
Tropper, manskap, m. (n.), folk, n., hær, m.
Troppestyrke, man(d)s-styrke. Fædrel., d.
Tropus, se Trope.
Tropæ(er), Tropæer, seger(i)-mærke (Lm.); sejers-tegn (Molb.), -minner.
Tros, gods, pak-g.; hær-g.
Trosbekjendelse (Læren), tros-kunne, f. (Lm.), tros-vedkænnelse (-ning)? Jfr. Bekjendelse.
Trosforvandt, tros-fælle, samtroende (ens, min)?
Troskab, tru, f. **Med T.,** *trufast, trulege. Jfr. Oprigtigen.
Troskabsløfte give, *give (i') si tru.
Troskyldig, *truen (trugen), *god-truen, *ejn-t., truvær(d)og, *vel-tænkt.
Troskyldighed: i al T., *i trumål, *i tru måte (*i tru-måte).
Troslærdom, tru-mål. Lm.
Trosse (Toug), trässe, f.
Trossesnaaet, se Trosvis.
Trost, *trast (sønnensjæls trost). Gl. n. þrostr (þrastar). Sv. trast. Mk. *mål-t.
Trosvis (om Tougværk), mot solen, *an-søles, -sølt, (v)rang-søles. Jfr. Kabel: slaaet — som da skulde være = ret-søles. **Trosvis slaaet** (Trossesnaaet) skal efter Molb. være motsat »kabel-slået«, ɔ: tvunnet med solen, *retsøles. Hos os vil de ikke kænne til denne motsætn.
Trot, trav, n.
Trottoir, »fortog«, *fortåg, n., fot-sti (sv.), gang-sti (langs husene i en gate). H. D. Jfr. Fortoug.
Troubadour, eg. opfinner; elskogs-skald, -sanger (fransk, mellem-aldersk).
Troupe (l. *turba*, flok), se Trop.
Troværdig, *san, *sætande, *sæteleg.
Troværdighed, *sanlejk.
Tru(b)sel, trugsle, f. (trugsl [f. og m.], trussel, m.), truging, *trugsmål, ho't, n., skræme, f., skræm-ord, n., skjærring, f. **Trusler** (Tvang, Pression), hoting (hytt.), trugsmål (gl. n. og sv. det s.). „Jeg er ikke ræd for Trold el. Trugsmaal, sa' Gutten". Asbj.
True (love ondt), *truge, ar (true; (ved Trusel bryde), truge; (især med Haanden), hejte(ar), *hote (høte, hytte; gl. n. *hóta*; sv. hota); (strubbe), skjærre (etter); (Kvie, kommandere, f. E. med urolige Børn el. uvillige Dyr), stime, ar (dv. *stiming*,

f.); (varsle for), spøkje, -te (spøkje, spejkje). »Det spøkte etter det«, ɔ: det truede stærkt. »Det s. føre det«, ɔ: der er Fare for det. Jfr. *spøkjeleg, spøkjen, ɔ: farlig. **True** (afstrække), trøgte f. e. hunden. (T. stærkt, uophørlig), *naudtruge. **T. paa Livet**, *om-sægje. **T. med Voldsomhed**, *bjode vondt.

Truen, truging, f.

Truende (barsk), *nyven.

Truffen føle sig, kjænnast ved.

Trug („aflangt Fad"), tråg(o), n. (traug, trau, trøg). Gl. n. trog. Sv. tråg. **T., bybt og smalt**, knipe, f.; (libet), tryg-(j)el, m.; (stort), ålle(o), f., baune, f., slå'k(o), n. (slåg, slåk', o). Sv. * slåk.

Trumf (lat. *triumphus*), vælt, m. *Vælt-æs' (*væltes-æs), *v.-fru. **Kort, som ikke er T.**, u-vælt, m. „Som Adj. i Formen *uvæltes«. Mk. utenvælts og (at være) *i vælten.

Trumfe, spille vælt(-kort?) ut el. spille *i vælt; bruke store ord, tråsse (trasse), ɔ: „gjøre Modstand".

Trunk(us), »stamme«, bul, u', *bol (lang o); krop, *bo'l (uten utlemmer); tærning (under en stolpe); fattig-blok; (Person), *svolk, *kjejv, *staur, *slamp. Jfr. Tølper.

Trunte (1. Træstub uden Grene; 2. Knold, gammelt ubrugel. Stykke Træ), jfr. stuv, m., stomn, m., låg, f.; *knub, m., *kub', m.

Trup (Skuespl.), se Trop.

Tryg (uden Fare, el. som tror sig uden F.), *tryg'; *atterlet(i')-laus, *anke-laus, *otte-l., *sut-l.; *u-ræd, også *ful-huga'?, *hejlhuga', *hughejl; (nogenlebes t.), trygleg. **Ikke ganske t.**, atterletsam(i'). **Anse for t.**, *tryggje. **Anse sig for t.**, *tru seg (»når han bærre trudde seg«), tryggje seg. Jfr. stå, sitje *traust. *Tru seg til = tru seg om, ɔ: bøve, turde. **Tryggere blive**, tryggjast. **Trygt** (Adv.), *våg-laust.

Trygbed (Sikkerhed), trygd, f. (gl. n. trygð), tryggje, f. (og n.), tryghejt; tryglejk, m.; *ankeløjse, *otte-l., *sut-l.; (Rolighed), atterlet(i)-løjse, f., av *atterle'tlaus, ɔ: rolig, ubetymret; (Ro i Sindet), godhug, m. Jfr. godhugad, ɔ: tryg, ubetymret.

Trygle, trygle(ar), truge(ar), naud-t., tigge (ar, el. -tag'), naud-t., nyggje (— någ', o), *gnage, *gnåle. bræke (e, ar), *mase; *kne-gange (dv. kne-gang, m.), snugge, ar (sv. snugga, ɔ: snylte), snygle(ar). „Tigge og trygle om Roget hos sine Naboer", *pryle bygda. Jfr. Overhænge, Tigge ibelig.

Trygler, tigging, f., trygling, f., bræking(e), bræ'k, n. Dertil *bræken, *masen. Jfr. Paatrængende.

Tryk, et (at trykke), tryk', m.; (Plage), trængsle, f. (trængal); (det Trykte, som i „smuk, ren T."), *tryk', prænt, m., ɔ: trykt Skrift. **T., kraftigt**, trøst(y), m. **T., stærkt, øve**, truge(ar). Dv. *truging, trugsmål. Jfr. Tvinge, True. **Aftryk**, av-prænting, f.

Trykke (klemme, presse), *trykke, *klæme, trøste, y (-e); (som for Brystet, ɔ: besvære), trykkje (-te), *svære (-te). Dertil tryk, m., sværing, f., Beklemmelse; jfr. Beklemme. »Det trykkjer føre bringa«. (Betynge), *læsse (»*dæ' læste meg«, ɔ: faldt mig tungt); (presse indenfra), sprængje (-de); (tvinge), trængje (-de. Dv. trængjing, f.). (T. Bøger), trykkje. *prænte (jfr. Prente). **Det trykker** (besværer) **ham**, *det lig nedøver(y) hånom (o). **Trykke paa** (stybe efter), skuve (skauv og ar), skyve (skjøv). Østg. **T. paa** (lægge Vægt ovenpaa), tyngje nedøver el. på; (blive tung), sine (— sejn). »Det sin åt«, bet trykker (bliver tungt). **T. haardt**, krejste(ar); (t. stærkt til), læggje åt. **T. med Haanden** (trykte), kræmje (—mde), kræmte(ar). **T. Prisen**, slå ned pr. Dv. nedslag, n. (i pris). Østg. **Trykket**, trængd; (besværet), *læst, *forlæst (jfr. Overlæsse[t]). **T. Marked**, over-fylt.

Trykkefrihed, prænte-fridom, m. Lm.

Trykken („lade udgaa i T."), *tryk, m. »Kome på tryk«, ɔ: »k. på prænt«. Mk. prænting, f.

Trykkende (besværlig, som Omstændighed, Tilstand, Vilkaar), *tung, *tungsam, *tungvoren, plågsam (sv. plågsam), har(d), *læssal, *motgangsam. »De' vart motg. føre dejm«. »Ej tung byr(d), »ejn t. farm«, «t. skattar, t. tap, t. saknad, t. sorg, t. lagnad«. (Kvalm, tung), kvæveleg, kjøven. **T. Tider**, trånge(o) tider.

Trykkeri, prænte-hus (Lm.), -ståve(o), f. (Lm.), prænting, f.

Trykning, trykkjing, trykning, f., klæming. **T., stærk**, f. E. i Hovedet (Sygdomstilf.), trol'-grep(i), n. **T. for Brystet**, se Beklemmelse. **Anfald af T.**, *trykkje-ri(d).

T.-Nings-Kommitte, prængtar-nævnd. Lm.

Trylle, *trolle, *rune, *fæsse(e). Jfr. Hege. Trylle i * ær „forvirre", „forvilde"; eg. „forhege" = *trolle. **Trylle-**, som i **Trylle-baand**, -**brik**: i * trol'- og i norsk og svensk heller trol'-. Jfr. alv-, som i *alv-eld, *a.-gust, *a.-skå't.

Tryllebunden, fjetra', klomsa'(u). Mk. *magtstålen(o) og *mål-stålen, *mun-valen, *mun-fatla?

Trylleformular, galder. n., galdring (*galdre, ɔ: hege).
Trylleknæs („Kreds, hvor Trylleri anvendes og virker"), trol'-krins?, trol'-ring, m. Jfr. Kreds.
Trylleknust, trol'-kunst, f.
Trylleknustner, se Jonglør, Tastenspiller.
Trylleknydig, *trol'-kunnig.
Trylleknidbel, trol'-råd; *trol'skap. **Trylleknidler**, *runer, pl. f., *trol'-føre. Jfr. Middel, Lægemidd.
Trylleord, trol'-ord, n.
Trylleri, *trolling, *runing, trolskap. Jfr. Hegeri.
Trylleringe, eg. trol'-kjærring (som nemlig kan forgøre folk). Jfr. Hegemester, Signemester.
Trylleringe, trol'-ring, m.
Tryne, tryne, n. (gl. n. trýni), trant, m., rât'(o), m., tru't, m. **Ring i Tynet** (for at hindre Svinet i at rode), rane, m., knap', m., tryne-k., knæppe, n., ring, m. **Vidiering** (Brant) **over T.**, tryne-vidje, f., tryne-ved(i), m. **Sætte Tynetnap**, knavre(ar), knæppe (-te), *nuvre, rane(ar). »Vrante grisen«?
Træ, tre, n.; (Træart), ved(i'), m. (*bejnkros-, ring-, trol-, ty-ved); (Træmaterie), *tre, *ved, i; (Redskab af T.), tre (*banke-, hæspe-, silde-, slæde-tre). Mk. »ikkje læggje tvau tre i kros«, ɔ: „ikke gjøre det mindste for"; »læggje seg millom bârk å ved«, ɔ: blande sig i uvedkommende Ting. **T., noget blødt, svampagtigt**, jâkle(o)-ved(i), tenar(i'), m. (tenal). **T. med grov og tyk Bark**, grovbærkje, f. **T., haardt** („en Del af et T., som har haardere Ved end Træet ellers har"), tenar(i'), m. (tenal). **T. med hvirvlede, bølgeformige Aarer**, *runnet tre, *runnen ved. Jfr. *runni-rot (runne-rot, -bjørk). Jfr. og *lunde, *rir, *ripel *ja-(d)ar, *runne, m. Se Flammet (Ved). **T., langt og smalt**, rane, m.; (løvt og kroget el. vantrevent), tovre(u'), f.; krake, m., kranke, m., krækle, f, krag', m. Østg. Jfr. Krat, Buskads. Mk. krag'-skog, krampe-s., ɔ: Kratskov. **T., løvt med bred Top**, tuste, f., kage, m. Jfr. Busk. **T., lidet** (især Løv-), buske, f., resle(i), f. Jfr. brusk, m., ɔ: Klynge af Straa el. smaa Vægter. **T. med Barken afflækket**, bârkløjping(o), m., savløjpe, f. **T., nedbrudt af Vinden**, vindbrât(o), n., vind-fal', n., rot-vælte, f.; (nedfaldet), lâg, f. (fl. læg'er; gl. n. lág), læge(e), f., nedlâge(o). **Træer, nedhugne** (el. Top og Grene af T.), ved(i), m. (*strang-, små-, snår-ved). **T., oprykket med Rod**, rot-vælte, f. (se Træ, nedbrudt —); (staaende, hvis Bark er afflækket), ro't-løjping, m. **T., som fortørres el. vantrives**, tur-øle, m. (tør-ø., t.-hale, m.). Jfr. tør-øle-skog, ɔ: vantreven Skov. **T., som visner el. raadner**, saa Barken løsner, sur-tre, n. Således *sur-tal'. At visne således heter søjr, m., bar-s. **T., som ikke har Kløfter**, ejn-stø(d)ing, m. **T., som man har hugget Løvet af**, tangl, n. (tangel, m.). **T., som tjener til Grændsemærke**, mærke-tre (m.-bjørk, -fure). **Gammelt Tre i el. nær Gaardsrummet**, *tun-tre. **Redskaber af T.**, tre-rejde, m. **Greb T. = Hank af T.**, tre-hav, n. **Hage af T.**, tre-hake, m. **Kar af T.**, tre-kjær(e), n., t.-kjærald, n. **Karbaand af T.**, tre-gjord, f. **Hob af nedbrudte el. huggede Træer**, bråte(o), m. Mk. kis, o (ka's), f., væle, m. Jfr. Dynge, Bunke, Masse. **Liden Klynge af T.**, busk, m., run', m. (runne, m.). »Hasle-, klunger-, sælje-run'«. Dv. runne-mark, ɔ: Mark med mange Buske. **Krumninger i Aarerne i T.**, tvær-ved(i), m., an-ved. **Rift i T.**, ljo'r, n. **Stub af smaa T. el. Buskvægter**, strat', m. **Underlag af T.**, tre-skoning, m. **Med T. el. Træværk belægge**, vede(i'). »*Ringvede«, ɔ: danne Tagstjæg og Gavle paa et Tag. **Med Træ nagle**, tre-søjme (-de). **At sybynge paa Marken Træer til at brænde**, væle (-te), kase(ar).
Træagtig, *treen, trena(d). **T. blive** (bli haard; stærk), trene(ar).
Træarbeide, tre-smide, n.
Træart, *tre-slag.
Træben, *tre-fot.
Træblok, stabbe, m., knub', m., kubbe, m. (kabbe), kumb, m.
Træbrand (inden i Træ), in-râte(o), m., in-røte. Asbj.
Træbro, tre-bru, f.
Træbul, bo'l (»bul«), m., læg' (tre-l.).
Træbygning, *tre-bygnad.
Træde, 1. (gjøre et Skridt), *stige (— stejg), *trå (— tro — trae; »tred, trod, tradet« — til et træde, e, som ser sjeldent), men gl. n. troða (treð, trað, troðit); (frem, op, ned), stige fram, op, ned; (nedtræde, trampe), *trakke, *trappe, *trå, *tro(de) (-de); (sætte i Gang ved Paatrædning, f. Ex. Hjul), tro (t. rokken, ejn bælg); (t. let, gaa som paa Tæerne), tølte, y (ar); (svagt el. forsigtigt, som med en syg Fod), stigte(ar), tæpe (-te). Jfr. næpe (-te), næme (-de), tøtte (y-e). »Tøtte på med tânom«, »Tøtte på foten«. **T. i Vand, saa det gaar over Støvlen**, *stige op-øver(y). **Træde**, 2. („komme en Traad i"), træ(de): t. nål; (bringe paa en Traad, træde Perler), træ(de), *træ.

»Træ' op hæspor«. Jfr. t. op fisk, „hænge Fiſk paa en Pidie".

Trædebræt (i Bævſtol), træ'e, f. (»trøde«), trå, f., tro(d)e(oo), f. Sv. tråda.

Trædelad, se Trædebræt.

Træden, tre, n., tre(d)ing, f., trak', n., *trakking. Jfr. Trampen.

Trædetørv (Traadtorv), se Veltetørv.

Trædſk, *svikot („ſvigagtig, falſk"), *fu'l, *in-fu'l, *luren, *fu'l-kyndt, *snedig.

Trædſkhed, *fu'lhet, fu'lskap.

Træf, rå'm, n., rå'k, n., råking, f., råknad, m., høve, n., hit', m. »Ejt godt råm«, et heldigt T. **Paa et T.**, *på ejn hit', *på ejt råk, *på ejt ru's, *på slump. Jfr. Slumpetræf.

Træffe, *råme, *råke (sv. råka; d. rage), *høve (målet), *finne (ɔ: komme i Tale med), *hitte; (t. paa, møde), *hitte, *høve, *møte, *råke på. „Men jeg traſter nu efter og raaker dig tilſlut". H. Ibs. Også Fr. Bg. T. (indtræffe), hænde, høve, tildrage sig; (opdage), *kome på, *kome øver(y). **Træffe til** (uventet), *råke til, *høve til (te), *slumpe til, *hæppe (det traf ſaa til, *det høvde så til); (ſøie fig), *svare til, svare seg (»*det svarar så til«; jfr. Føie fig). **Træffe Melodien**, *kome på noten. **Maleren træffer godt**, høve? råke? **Det træffer, at En og Anden** —, *her slæng en og a., som —. **Træffes** (tr. ſammen), finnast (ɔ: ſaa hinanden i Tale), råkast, høvast, råmast, r. med. **Held til at træffe**, råknad, m., råking, f. **Sikker til at t.**, *sto-hændt; (vanſkelig at t.), *mis-leg. **Som** (let, ikke let) **træffer**, -*høv: vis'-h., mejn-h.; (ſom laber ſig t.) (ſaa el. ſaa), -*høv: vå-høv (ſom lettelig ſlaar feil), vand-høv, vanſkelig at træffe. **Som træffer godt**, *vis'-: vis-hænd, -høv, -tøk. *Kaste vist, *hogge vist.

Træffende, *høvsam; (heldig til at t.), råksam; (t. Satire), råkande (Andv.), ſlående. **Høiſt træffende**, *mejn-godt, rigtig tilpas, *mejnt. »Han kom så mejnt på dæ'«, ɔ: han traf det ſaa nøiagtigt. Jfr. Frappant.

Træffer (god, daarlig), råkar el. hittar el. høvar?

Træfning (t. Treffen), mindre slag (ældre dansk: dræbning). „En T. er mere end en Fægtning og mindre end et Slag". Også baske-tak, n., *nappe-tak, n. (H. D.). Sv. nappatak. Jfr. Dyſt, Fægtning, Skjærmydſel; Slag.

Træfrugt, alde, f. Dertil alde-gard, m. Gl. n. aldin, n. Dansk Olden (ekenøt').

Træg, *tung, *utidig, utilbøjelig, *la't, *træg', doven, *trå, *trau. Jfr. Treven.

Trægbed, tyngsle, f., trå-læte, n., læte(e), f., ɔ: Ladhed.

Træheſt, tre-hest, m., tre-mær', f.

Træk (i Billed), drag, n. (J. L.; også hos H. D.; sv. drag). **T., ſom minder om den el. den**, jfr. Ligbed, fjærn, flygtig; (f. Eg. i „fremhæve et T."), forekomst; (i Karakteren), drag, tåt', m., hug-drag (Lm.); (ondt), *il-tåt', *u-tåt. »D'er ejn låk t. i hånom«(o). Mk. *store-t., fante-t.« Jfr. Stolthed, Skalkeſtreger. **Træk** (Grunds), strøk. „Grundſtrøg". N. M. Pet. **Raſk T.**, ryk', m. (fl. rykkjer). **Vindens T. i Skyerne**, *drag, drog(oo), f., dråt', m., drætte, n.; jfr. Lufttræk. **T. til Hat, Stol, Bæg**, overdrag? drag, *tjæld, klædsel: »klæ væggen, stolen«? klæ' fjællet. B. B. Jfr. Betræk, Tapet. **I et T.**, *i slag, *i ren, n. »I ejt ejnaste ren«. **Med et enkelt T. brage**, rykkje (-te), kippe (-te), nappe(ar).

Trækar, tre-kjerald, m.

Trækbøile (paa Harv el. Plov, at fæſte Skaglerne ved), tåge(o), m., tågar(o)-krok, m. Sv. * tuga, tugu.

Trækfiſk, *flyt-fisk? (jfr. flytfugl), *fær(d)-fisk, skrej-f.? (jfr. skrej-torsk), stim-, fær'-, stål-, stål-fisk? Mk. fiske-færd, fugle-færd. Se og Trækfugl.

Trækfugl, flyt-(y')-fugl, m., flytte-f. (H. D.; sv. flytt-fogel), *somar(u')-f. (ɔ: „Fugl, ſom man kun ſer om Sommeren; Trækfugl"); *vårfugl, ɔ: „Trækfugl". Mk. fuglefærd, f.

Trækharmonika, drag-spil. J. Lie.

Trække, *dra(ge), tåge(o), *tøj(gj)e; (ſlæbe, ikke bære), *dra(ge), *dragse, *drasse, *drasle, dragast (dragst) mæ'; (trænge igjennem, om Luft og Vand), *drage. **Det trækker ved Døren**, *ho lyg(er), dørn. **Trække ſig ſammen**, krøjpe seg i hop (-te), drage seg i hop, *laupe i h.; to(r)ne (ɔ: indtørres). Se Svinde ind og Indſvinde, Krybe, Krympe. **T. til ſig**, *drage åt seg; jfr. tåge(o) åt s.; kippe til sig; (ſuge, opfange), *drage (væte). **Teen faar t. ſig**, drage seg. **T. ſig tilbage** (unddrage ſig), drage seg unda(n); (retirere), håpe(o); gl. n. hopa. **T.** (hale) **i noget**, tøj(gj)e på, *hale (i, på?); **t.** (ſlide) **paa**, tåtte(ar). **T. lidt fremad** (iſær om Læs opover Bakke), *kippe (dv. kipping); (langſomt, ligeſom tommevis), tome (jfr. tåge, o, ar); (raſt el. pludſelig), jfr. Rappe, Rykke; (ſmaat), *drætte; (t. ub), *strække, *rækkje, tåge(o, ar), *tøjgje (jfr. *strame, *stride, *spænne, *spane); (ujævnt), rykkje (»Hesten r. i bandet«). **T. bort fra rette Plads, hid og did** (have ideelig i Hænderne), *drage, *hand-d., -dragse (om barn). **T.**

efter Haaret (twinge, drive affsted), toplej'e (eg. om at leje hest ved »toppen«). **T. i Længden, i Langdrag,** *drage ut, lang-dræge (til Langdrag?). **T. med en Krog el. Hage,** krake (-te), *krøkje; (med Mpie), *dragse, dragast mæ'. **T. op i lange Rækker langs Fjældene el. Aaserne** (om Skyer), æse (-te). En slik sky kalles *æsing, m., *lang-æ., *lang-æse, n. **T. paa Skuldrene,** *skyte på hærderne (»skjote på hær'ane«), akale seg (sv. axla s.); (stærkt), skake på hærdarne. **T. Aande,** drage ånde. **T. af el. paa sig** (f. Eks. Fodtøi), drage av, på seg. **T. Hø af Høstakken i Laden,** tåge(o) høj. **T. noget Let,** *drangle. **T.** (heise) **Seil,** vinde segl. **T. Sengklæderne over sig,** brej(d)e på seg. **T. Staaltraad,** *drage stræng. **T. Trøien paa,** ha(ve) t. på sig. **T. en Vogel,** utstede (J. L.); avgive (J. L.); jfr. **Trasfere, Trasfent osv. I Rederiforretn.,** ta(ge) op, *t. ut, *bære op, *hæve, nl. på **Trælsedbel.** Jfr. **Hæve. T. Boer,** jfr. **Svulst. Trækkes med,** dragast mæ'. **Trækkes om noget,** *dragast, *nappast om, *rykkjast. **Trækkes ud,** *tøjggjast, *tågne(o). Gl. n. togna. Sv. tågna. **Trækkende,** *dragen, *dragsam.

Trækken, draging, f., tåging(o), f., haling, f.

Trækker (som Snørefister), *dragar.

Trække-tøug i Fiskevod, dråt', m., dråttartåg(o), n., drag-rejp, n.

Trækketøi (Remmer i Kjøretøi), dråt', m., drag, n.

Trækkiste, drag-kiste.

Trækklamper („Tøfler af Læder med Træsaaler"), jfr. *tre-lappe, *tre-sole, *tregjænger, ɔ: „Træsaaler i Sko".

Trækkobs (t. —Klotz), *knub', *kub', kjuke, f.; (Person), *tre-man, styving, m. Jfr. **Klobs, Klobrian.**

Trækning, tåging(o), f. (av tåge, o, **trække, strække**), draging, f., dragning, f., dragster, m., dråt', m., drætte, n., dræt' (H. D.), haling, f. **Tiltrækning,** dragelse?, draging, f.

Trækplaster, drag-plåster, n. Lm.

Trækseddel, hæve-seddel (hævje-sætel, e - e), ɔ: „Anvisning, udstedt af en Skibsfører, hvorefter den Forhyrede Efterlabte i Hjemmet hæver hos Rederen noget af Hyren hver Maaned". Efter J. L.

Trækseng, *drag-sæng, f., *skuve-s.

Trækvind, *drag-vind (Lm.), drag, n., gjoster, m. **T. paa Fjæld,** se **Luftning.**

Træl, 1. (Slave), træ'l, m. („fjelden"); 2. (Arbeidstræl), slave, m., *træ'l; jfr. **Arbeider;** 3. (Slæb), træ'l, n., slæ'p, n., sle't(i), n., trældom, m., træling, f.; 4. (haard Hud), valk, m., træ'l, m. (sv. * träl). **Det at man gjør sig til Træl** (overdreven Flid el. Stræben efter Vinding), trælskap. m.

Trælast „af mindre Slags", små-last; (T., som flødes), drift, f., bruk, n.

Trælbunden, *træl'-bunden.

Trældom, *trældom.

Træle (gaa i tungt Arbeide), *slave, *slæpe, *bagle, *bale, *baske, *træle, ar (sv. träla); (flæbe med noget, især uden Fremgang), trægle(e), ar. Dv. træglesam, ɔ: møisom, besværlig. Jfr. **Slide** og **Slæbe. T. En ud,** slite ejn ut, *sprængje.

Trælagtig, *trælsleg.

Trællearbeide, *træle-værk.

Trælsom (møisommelig), trælsam; (trælagtig), *på træle-vis.

Trælus (Insekt), væggje-smed, m., øjdelus, f. Jf.. **Væggesmed.**

Træmangel, tre-løjse?

Træmateriale til visse Indretninger, ved(i'), m., tre-fang, n., tre-vørke(y'), n. *In'-, væg'-, hæs-ved. Jfr. lang-, stut'-ved.

Træmaterien, veden(i'), m. »Ejt tre, som er hardt, traust, kvit' i v.«.

Træn (Train), færd (om en række, som i brud-, lik-f., ikke b. el. l.-tog); jfr. og fylgje, drætte, n., rækkje, f., skrej, f., ɔ: „fremstridende Hob, Flok, Følge" (»fantskrej«); — færd av skyt (»skyts«), krudvogner m. m.; (hær-)gods-færd. Jfr. **Slæng; Transport. Trænsoldat,** færd-, færsels-(hær)sven, hærgods-fører, -kører. **Trænheste,** gods-, hærgods-hester; også grovskyt-(»artilleri«-)hester. Jfr. **Artilleri. Jernbanetrænet,** jfr. -færden (fær'a). H. D. tilråder tog; men dette finnes ikke i vårt * el. i gl. n. uten i mærkelsen et toug, et re'p. I mærkelsen „Træn" er tog vel tysk, **Zug.** Tog er dog ellers meget alment i dansk og i svensk ret gammelt.

Trænagle (i Fartøi, Baad), tre-saum, m.

Trænge (gjøre trang, klemme; trænge ind paa, øve Tryk paa), trængje (-de); (besvære, plage), *liggje om. **Nøden trænger ham til,** nau'a driv(er), *tvingar. **T. Fienden,** klemme? sætte f. i klemme, i knipe. **T. En fra** (fortrænge), jfr. **Fortrænge. T.** (sig) **frem** (med Mpie komme igjennem), trængje seg in', ut, fram, smætte seg (in, ut-or, gjenom); (som til Angreb), søkje på, mot. »Dej søkte på hånom(o)«. »Båten s. mot vinden«. **Trænge ind** (om Vædske, Farve), *bite på. **Trænge ind paa En,** for at —, *ta' på, *klemme på, gå på. **T. sig ind paa En** (forurette), *klive in på (jfr. åklev, i, n., Overgreb). **T. ind paa En** (med Bønner, Paamind.), storme på.

«Dej storma på os«. »Han stormar etter di«. Dv. *storm, m., *storming, ɔ: Overhæng, Plage. Jfr. Overhæng. **T. nærmere ind paa** (knibe, klemme), bejte (-te), f. e. om at luve, krysse sig op. **T. ind i en Masse**, skjære. »Vatnet skjær seg ind under bakken«, »s. seg ut gjenom dæmningi«. **Faa til at trænge ind** (Bædste, Farve), *bejte (ɔ: få til at bite, b. på). (Tysk bringen, bringend ligger vel oftere til grun for det dansk-norske bruk av trænge og trængende, f. e. av „trængende Nød"). **Trænge til** (tiltrænge), *trænge til el. om, *trænge (mat, svævn), ti(d)e til. »Han ti'er ikkje til nåkon«. Jfr. Behøve.

Trængende (som behøver), *trængd, *tarval, tur(f)tog (turtig, tørtig, y), *turvande, *trængande; (forlegen), *naudig (*nødig). „Siden du er saa nødig". Asbj. **T. til at sidde**, van-såten (seten); (til Søvn), *sove-trængd. Kvile-trængd. Skrive-trængt. E. Bøgh. **Høist t.**, *mejn-trængd, *naud-komen. **Ikke t.**, u-trængd (»leve ut.«).

Trængsel (Trangbed, trangt Rum), trængd, f., trængsle, f. (trængsl, f. og „mindre rigtigt" trængsel), trång(o), m., t.-røme, n. (-rømd, f.), ang-røme (»stande til tr.-røme«, staa i Veien), kræppe, f.; (Nød), *trængd, *trång, *trængsle. **T. af Menneffer**, man- (manne-)trång, gny, m. (gny, n., jfr. Overhæng).

Trængt, *trængd.

Træorm, tre-mak', m.

Træpikker (Fugl, *Picus*), spætte, f., *tre-s., tre-klak', m., -knar', m., -klop', f., -pikke, f., -vækkje(e), f.; ved(i)-klæppe(e), f., -hakke, f., kak-spjøt, n. (»kakke-spjot«). Av *tre-pikkorne er grønspætten mest kænt. Se Hakkespætte. Sv. hakspett; t. Specht. **T., den første**, ved(i)-kur', m. (*vikkur', -korre, vækur'), tre-k., tre-knar', *svart-spætte.

Træring, fuling, m. (Fr. Bg.), (*fulas); fu'l-gro, f., fu'l-igel, m., luring, m.

Træsaft, save, m., sævje, f., svade, m. Jfr. Saft.

Træsaale, tre-sole, m., t.-lappe, m. **Træsaaler i Sko**, tre-gjænger, m. pl.

Træskaft, med, forsynet, *tre-skjæft.

Træsko, tre-sko, m.

Træste, tre-skjej(d), f.

Træstub (Træ, opspirende), renning (rønn—), m., tre-r., tejn, m., *tre-t., *ung-t., *tejnung, m., rune(u'), m., ny-r., runne, m.

Træsnit (efter t. Holzschnitt?), tre-skur, m.? tre-skjæring?

Træstamme, tre-stuv, m., t.-bo'l, m., træ læg' (Asbj.), kal', m.: »sælje-k.« (jfr. kværne-k., ɔ: lodretstaaende Mølleaxel); (paa el. i Jorden, liggende), låg, fl. læg'er (se Træ, nedfaldet); (uden Top el. Grene; som G. er hugget af), strange, m., lo'm, m. **T. el. Stump, blottet for Bark**, låste(o), f. (jfr. låste-bjørk). **Ild af tørrede T.**, låste-eld (låsting, ɔ: Barkflækning; *låstad, afbarket). **T., enkelt, som Bro over en Bæk**, ejn-tre, n. (jfr. *klop', av 2—3 trær). **T., klovet**, kløvning, en (Østg.). **T., liden** (Stang, Kjæp), ripel, m. **T., raadden el. gammel**, ramp (rop', rup'), m. **T., smækker, rank, afkvistet**, skåte, m. („tykkere end Stang og tyndere end Stok"), slåte, f., rå (ro), f.; ræ'je, f., rækstre, f. (rækste), spire, f., råved(i'), *fløjterå, *kråkerå.

Træsvamp (Svamp paa T.), (blødere), knyske, f.; (haarbere, hvid), knøske-kjuke, *tre-sop', kvite-knjosk, kniv-sop', kjuke, f.

Træt (udmattet), *trøjt, *sink, *sinken (jfr. sinke, gjøre træt); (som ikke har faaet Hvile), *ukvild; (af Alderdom), ældemod. Lm. **Meget t.**, *klår, tråta'(o), avtråta', *utmasa', *utarma', *mo(d), *kvit'; (kjed), *lej, *kjejd. **Meget t.**, jfr. »så trøjt og mod som ejn mak'«. **Yderst t.**, *seg(i)-trøjt.

Trætbed, *mo(d)-lejk, trøjtlejk, m.

Trætte, at, 1. kivast, *dejle, kjote(ar), *krangle, *bængle, kjækle, kjejkes (Asbj.), *kave, trætte (-e; ofte »ar«), takast, ussemje, e (— samde), ussemjast (jfr. **Kives**; **Uenighed**). **T., nafladelig**, ejn-trætte, ej-kjægle (ikke ejn-). **Ha' noget at t. om**, *ha' noget ubyt'. **Klog til at trætte**, *trætte-vi's. **Binde noget ved Udholdenh. i at trætte**, *trætte til seg. 2. Trætte (gjøre træt), trøjte (ɔ: anstrænge), arme ut, *møde (-de), tjåke(ar), tjåme(ar), røjne på. Jfr. Anstrænge, Udmatte. **Trættes**, *trøjtne, trøjtast, tråte, o (ar).

Trætte, en, kjæfting, f., trætte, f. (gl. n. þræta), kiv, n., kav, n., kjav, n., dejlsmål, n., krangl, n., krangling, f., kjækling, f., kjoting, f. **T., heftig, hidsig**, snærre, f. (gl. snerra, Angreb), bi't-smi(d), n. **T., idelig**, trætting, f. **T. imellem Pers., som i Grunden er enige**, vene(i')-hak', n., -gnag, n., ɔ: Vennetrætte. Jfr. og Knurfift. **T., ypperlig**, ejkje(ar), krangle (sv. krångla). Jfr. Yppe. **Gjenstand for T.**, trætte-mål, n. **I T. udholdende**, *trætte-gast, -*bror. **Som gjerne ypper T.**, *trætte-makar.

Trættekjær, *trætte-kjær, -*fus, *trættesam (sv. trätsam); *kjæklesam, *kivsam, ægle-sam, -sjuk; *ejkjen, kranglesam, *si-målog (gl. n. símálugr). **T. Person,**

*trætte-bror, krangle-fant, *krangle-mejster; ejkje, f.

Trættekjærhed, stor, trætte-sykje, f.

Trævea, se Treven.

Trævl, tåg', f. (fl. tæger; gl. n. tág, dv. tåg-korg, ɔ: kurv av tåg), *strœng (jfr. taum); tave, m., tafse, m., tåt', m. (gl. n. þáttr, sv. * tåt; jfr. Lafse[r], Pjalt, Smaapluk); tår, n. (»lin-t., hampe-t.«); jfr. tære, n. (Smule, Trævl); tist, m. (dv. tistot, ɔ: fliset, trævlet). **T. i Kjøb,** træge(e), m.; (**Isbreven, paa Træ**), tist, m. (og f.). **Trævler, bløde** (el. Klumper), slinke, f. (sv. slinka, Slimvœrter), (korte), tå's(o), n. **Hob el. Kreds af T.** (f. E. ved Roden af et Træ), tægje, n. (av tåg, f.). **Stykke med stærke T.,** slintre, f.; (**T. af opplukket Toug**), si, n., drev(i), n. **Som har store, grove T.** (Bœrt, **Kjøb**), stor-resen(i).

Trævle sø, *tafse (dv. tafsing, f.), tufse, ar (dv. tufsing, f.), tæse (-te), tæ(je) (-dde) og tå (-dde) (dv. tæjing, tæing, tåing), tæ(g)je (— tægde), *skave op (jfr. *linskav, ɔ: Charpi), tåse(o, ar). »Tæ ul«. Dv. tæ(gj)ing, ɔ: **Optrævling. Trævles sø,** tufsast, tafsast; (**blive fliset el. trævlet paa Overfladen**), tistast; (**om Tøi**), *rakne (gl. n. rakna; jfr. rækkje op); tåsast (av tåse, o). Det tåsast op, ɔ: optrævles, forslides (sv. * tosas).

Trævlet (delt i Trævler), tågot; (**laset**), tufsot. **Optrævlet,** *tafsen, *tafsot. **T. blive udenpaa,** tistast, tufsast. **T. Kjødstykke,** slintre, f.; (**optrævlede Stykker af Tøi**), tave, m. Jfr. „**Bjørnen fik ikke andet end Taver og Tæger**" (da han hadde åker i sameje med ræven). Asbj.

Trævœrk, tre-værk, n., trefang, n., vede(i'), f. »*D'er godt om veda« (ve'u). Jfr. gar(d)-, utgar'-vede (-vuddu, -vuu, -vu). **Af dobbelt T. bestaaende,** tvi-vedad(i'). **Trøffel** (*Lycoperdon tuber;* t. Trüffel), jo'rd-sop'. O. V.

Trøg, se Træg.

Trøie, trøje, f. (gl. n. treyja); (**fid Barns**), vampe, m., kofte(u'), f. Sv. * vampa. Jfr. Klæbe sig. Mk. *trøje-æmne, n., ɔ: **Tøi til T.**; -fikke, f., ɔ: **T.-Lomme**; -fille, f., **baarlig T.**, -krage, m., »Krabe«; -kvar(d)e, m., ɔ: „**Kantning paa en Trøietrøie**".

Trøieduus (**paa en Trøieb.**; fr. trois deux, i Tærningspil), (på) *slump.

Trøfte (halvraadent Træ), fausk (gl. n. fauskr), m., fårk(o), m.; (**Mund-fvie, — hos Børn**), fråsk(o), m.

Trøfte(s), at, *morkne; fauskast, ɔ: blive forgnavet af Træormen. Jfr. Frønnes.

Trøftelav (*Peltigera aphthosa*), alv-næver, f. (elva-, elv-, el-næver).

Trøftemel, fauske-mjøl, n., ɔ: **Støv efter Træormen.**

Trøftet, *morken, *moren, *maren; *kalen, fausken, -skot (gl. n. morkinn, sv. marken). **T. Træ,** fausk, n.

Trøst (Lindring), *trøst, m. (for trøjst; således og *trøstig, *trøsteleg for trøjst osv. — „**efter Danst**"), hugge, m., haggelse, n., hugning, hugging, *hygge (-gja), f. (også om person, som i: „**Hun er min T.**"); hugnad. »D'er ejn h. i harmen å ha(ve) mange med seg«.

Trøst, Adj., (fast, **standhaftig**), *traust; (**modig, uforfærdet**), *fri-huga', *hejlhuga', *djærv, *mandomsam, *staut, *spræ'k, *ram.

Trøste (berolige), trøste, ar (for trøjste), vår-kunne, ar (-kynne; -te); gl. n. várkunna, -kynna. Også *hugge (gl. n. hugga). Dv. *huggast, **blive trøstet**; huggelse, ɔ: Lindring. **T. sig til** (**drifte sig til, have Mod el. Kræfter til**), trøjste (—e), t. seg til (å). »Eg trøjster ikkje å gange længer«. Jfr. **Formaa, Nægte;** Bove.

Trøstig (modig), *trøstig, -stog, *von-ful', *vonsam; *hu'ghejl, hejlhuga' osv.; jfr. Trøst (fast).

Tschako, Cjako, hær-, hærmans-hue, -lue, -hat.

Tu: itu, i stykker, *i sunder, *sund, *i trævlar.

Tuba, jfr. Trompet.

Tuberkler, knuter, »forhærdelser« (i lungerne), tæring, -f.; hævelse, ut-vækst; vorte. H. P. S.

Tuberkuløs, knutet, ful' av knuter, *vortot.

Tuberøs, knutet, »knudret«, *knurpot, knultrot.

Tubuløs, rør-dannet.

Tubus, rør; se-rør, »kik(k)ert«; skue-rør. H. P. S. Jfr. Kikkert.

Tud, tu't, m., tåte, f.; stru't, m. (gl. n. strútr, Tap), ɔ· fremstaaende Rør.

Tude, tute, ar, låte (— le't); (**stirige, græbe høit**), tute(ar), våle(ar), yle; tjote (— taut), *suse. »Den, som vil med ulvom **bø**, han må med u. yle«. Jfr. Skraale, Hyle, Braale.

Tudehorn, tutar-horn, n. Jfr. *tu't, m., stut, m., ɔ: **kort Lur el. Trompet.**

Tudekande, tute-kånne(o)? tånkar, m. (dånkar, dankar; jfr. sv. stånka; eng. tankard).

Tuden, tuting, f., våling, f., u'l, m. Jfr. Hyl(en).

Tudse, gro, f. (sv. groda; jfr. gl. t. krota); padde, f.; *mold-p. Se Skrubtudse.

Tudskraale, *stor-tute. I likhet med storlse(gje), *stor-hauke, *storskrike.

Tue, tuve, f. (tue, tuv'; tubbe), hått'(o), m.

Dv. tuvot (tuvete), fuld af Tuer; tuvemark, f., Jord, fuld af T. (også håttot, o); tuve(ar), sætte op i en Top, gjøre høi i Midten.

Tugt, tukt, f. (gl. n. tuktan, n. s. Tucht, t. Zucht); (Lydighed), age, m., styr, n. (»halde st. på«); (Tilrettevisning), skrub', n., skjærring, f., skuring, høvling, *rejsting (jfr. Skjæl), refselse, refsing, f.; *klånad, ris, juling, f. »Svin tæk aldrig tukt«. Jfr. Irretsættelse. **Mangel paa T.**, van-age, m., styrløjse, f., ustyrlighet. **Uden Tugt**, *agelaus, vil'.

Tugte, *tukte (tykte) (gl. n. tykta); *skjærre etter, *happe etter (jfr. Irretsætte), *skrubbe, *høvle, *skure *klå (— klo), *rejste, *refse; *age, *mykje, *bøjgje, *jule (jfr. Banke og Prygle); (med Ris), *rise, *hy(d)e, *ris-hy(d)e, *dængje (sv. dänga) (dv. rising? [til rise], hyding, f., dængsle, f.); kjørre(ar) (o: stille, stagge); (forbedre), løvje(y), ar (eg. lindre, lægge); (prygle), vele (-te; eg. pynte); *jule; kryne (krune). „Maaste af Begrebet Ironrage". Også *ha(ve) åt: »Dej skulde havt åt bånom sine (nåkot)«. »Gode barn tukte seg sjøl(v)«. **Tugtet**, *åt-havd, *aga(d). Jfr. Straffe og Irretsætte.

Tugtelse, se Tugt og Straf.

Tugtemester, *tæmjar, *agar.

Tugthuskandidat, jfr. Slyngel; Roué, Libertiner.

Tugtig, rejnfærdog (jfr. Sædelig), *tuktog, semeleg.

Tumim, se Urim.

Tumle, *ståke, *sværme; (løbe om i Forvirring), *fjamse, *kvimse, *kvingle, *skjåsle (-tle) (jfr. *fjamsen, skjåslen, o: tumlende om), *vingle; (rave), tvingle (ar); (fløie), *duske, dyse (jfr. dys, n., dysing, o: Leg og Støi); (føle, fare fjødeskløft frem), *dejse (jfr. *det gjæk på ejn dejs, o: det gik paa Slump, fjødeskløft); (vanke om, afsted), tulle, ar (»t. seg bort«), *ville, v. seg, *vimre, *våme (jfr. Blindthen); (vimse fra Sted til andet), *tvisle. **T. sig** (svinge, danse), tulle seg, tunne seg; (jfr. Svæve omkring), sulle(ar), *balse *tulle, *tumle, svamre(ar); (vælte sig), gny (gl. n. gnýa, trykke paa), *gnure (»liggje og gnure«); (vælte sig, lægge sig paa Siden), tumme, ar (sv. * tumba). **T. blindt hen**, fare på villå vame (jfr. Omtumling, Slumpetræf, va'm, n.). **Tumle om** (falde, f. overende, vælte), tulle(ar), tumle, *trulle, *trille, trinte; *kante, *rulle, valtre, ar (snuble), vælte; duse; (forvilde sig langt bort), *ane, *ænje (dv. ænjing, e), åndre, *jane. **T. sig i Leg og Lystighed**, *rase, *rasse, stime(ar). Jfr. Sværme, Føite. **T. en Hest**, tunne(ar)?, tulle?, o: „svinge, hvirvle, dreie omkring". **Tumlende** (omsvævende), *kvimsen; kvimsot.

Tumlen (snublende Gang), valtring, f.

Tumleplads, lejkar-vål'(o), m. Se Legeplads.

Tumler, se Delfin; (som løber om i Forvirring), skjåsle, f.

Tumlesyge (Ringsyge), tullesot, f., tunnesykje; ville-s., dubbe-sykje, f. Jfr. Ringsyge.

Tumling, 1. (Omtumling), tulling, f., kant, n., tunning, f.; 2. (lidet Bæger uden Fod), tumling, m.

Tummel (Bevægelse), snåv, m.; (Bevæg., Travlhed), snuna(d), m., snuing, f., snug', m. (jfr. *snugge, o: ordne; s. seg, ha' travlt), skåv(o), n.; (stor Bevæg., Stynding), åkave, m. (gl. n. ákafi), sjau, m., få'k(o), n., *kros-dans; (Forvirring), *kvims, m., røre, f. (»det kom i kvims«); (Hurlumhei, Skynding), rennedrev(i'), n., -fåk(o), n.; (Omsvæven), kvingl, n.; (jfr. Omvæltning), vår(o), m.; (jfr. Optøier), ustyr, n. (også H. D.), opstyr, n.; (Støi, Opløb), rusk, n.; (Støi, Travlhed), svarm, m., kav, n., kaving, f., andøving, f., dusk, n., tid, f. (»dej hålt slik ej tid«; »han gjorde slik ej t.«), stå'k, n., ba'l, n., as, n., levan, n., styr, m. (n.), sjau, m.; (Trængsel, hvor en Mængde M.sker er samlet), gny, m., ålder(o), m. (jfr. Støi og Lystighed); (Uro, Larm), svam'r, n., svarm, m., tumling, f., overståde(y - o), f. **T. i Leg og Lystighed**, stiming, f. Jfr. Støi, Opløb.

Tummelumpf, hoved-tullen (B. B.), *hovudtulla' (*hauetulla).

Tumor, hævelse, *trute, m., hovenhet.

Tumult, larm, *stå'k, *sty'r, *opstyr, *sti, *sjau, *røre. Se Støi og Tummel.

Tumultuant, uro-stifter, urcligt hoved, folke-rejser (-vækker); vilstyring, stormbuk, *utange, m., ovrike, n., *utjo, n. (okjø).

Tumultuarisk, larmende, ustyrlig. Jfr. Støiende.

Tumulus, haug; grav-haug.

Tun', se Ton'. Jfr. Gaard.

Tundra, is-mark (i Sibir.), -slette, is-mose, (H. D.), is-myr?

Tunfisk (*Thynnus vulgaris*), makrelstørje(y), f.

Tung, *tung (tyngre, tyngst, ikke tungare); (trykkende, betyngende, om Tilstand, Vilkaar), *tung (»t. byr(d), farm; skattar; tap, saknad, sorg; lagna'«), *hard, *motgangsam; (stærk, haard), *tung (»slag, støjt, m., fal', n., svævn, m., rus, n., suk', m.); (besværlig, anstrængende), *tung

Tvinsot, tæring, f., tærelse, n.; mæne-sykje, f., mænelse. n.

Tvist (Tøi af tvundet Garn), tvinne, n.

Tvist (n. f. og holl. Twist), uenighet, usam, n., usamna', m., strid, m.; trætte, f. (jfr. Trætte), kjav, n., kivsmål, n. (se Kiv), tvi-smide, n., u-samtykkje, n. (jfr. (Meningsstrid); (Disput), ordkast, n. (sv. ordkastning). **T., ibelig**, trætting, f. Jfr. Tvedragt, Uenighed.

Tviste, *tvete. **Tvistes**, *takast, *ord-kastast, *kjave. **Have noget at t. sm**, ha noget ubyt', ɔ: ustiftet.

Tvistepunkt, sak, f., trættemål, n.; stridsæmne. **Tvistepunkter**, kivsmål, n., millom-stø(d)e, f. **Dette er just T—t**, d'er det, som munkarne slåst om.

Tvistig, uenig, *usams, *usamd, uforlikt.

Tvistighed, stridigheter, strid, m., trætte, f. Jfr. Uenighed.

Tvivl (Uvished; n. f. Twiwel), tvi'l, f. (og m.), *tvilsmål, sæve(e), m., sæving, f., vå, f.; (Betænkninger), æv-råd(e), f. **Uden T.**, sevlaust.

Tvivle (t. zweifeln), tvile, ar (og -te) (tvele), sæve (e, ar); også sæve seg, sævast. Gl. d. jæve; sv. jäfva. **Det er ikke at t. paa**, d'er ikkje tvilande på det. **Tvivlende**, *tvilande, *tvilsam, *tvilen, *u-vis.

Tvivlløs, *tvil-laus.

Tvivlraadig, *tvi-rådog, *tvi'l-r., tvi'ksam, tvi-tykkjen, *tvi-tænkt, tvi-huga' (jfr. sv. tvehågsen), æven(e), sævsam (mk. æve, ɔ: tvivle), *iøven, *forøven, *vanøven, *tvilen, *uråd'. **T. være**, *tvile, vele(ar), tvike, ar (sv. tveka), heke(i), ar, vanøve seg. **Person, som let bliver t.**, velar, m.

Tvivlraadighed, veling, f.

Tvivlsmaal, æving(e), f., tvil, f., *tvilsmål.

Tvivlsom (usikker), tvilsam, *tvi-synt (gl. n. tvísýnn; jfr. tvetydig); *i tvilom. »Det var i tvilom«. **T. Sag**, *tvilsmål.

Tværr, *trå, *tråkal, *tvær, tvær-før (modvillig, stivsindet), tvær-sæt' (vrangvillig, motviljog, *mejnen, mejn-spærren, *båg, *bægjen, *an(d)-øren, *trunken, *ranglynd; (kort, afstumpet), *snuppeleg (jfr. Nut); (kort, stubs, om Svar, Tiltale), *snuppot (jfr. kort for Hovedet); (modstræbende), *stratten (av *stratte, stræbe imod, gjøre Modst.), *stærten (jfr. *stærren og stirren, ɔ: stridig; *stærre, stride imod); (vrang), *(v)rang, rang-voren, ansam; (vrangvillig, uvillig), tirren(i'); (uvillig til at hjælpe), *u-bejnog, u-*ledsam(i). Jfr. Stridig, Uvillig, Modstræbende, Trodsig. **T. af Natur**, *rangkyndt. **T. paa Grund af sndt Lune**, *rang-mølt. **Meget t.**, *mejn-båg. **T. være**, tirre, tirrast(i'). **T. gjøre sig**, tværke, ar. **T., egensindig Pers.**, jfr. Tværdriver.

Tværbaand (Knæ i Baad), rång(o), f.; fl. rænger. Gl. n. rönd.

Tværben („et Slags Feil i Fødderne paa en Hest"), *tvær-bejn.

Tværbjælke, *tvær-tre; (i en Stald), høning(y), m., horne, f., flaute, f., f.-stok'; m., tvær-flaute, f., flæ-stok', m.; (T. under et Tag), hane-bjælke, m., beteſi, m. (B. B.); (kort, under Taget; jfr. hanebjælke), vagl-ås, m. (for høns); vagl, m. (a). (T. mell. Langvæggene i et Hus, Sidevægg. i en Røgstue), bete(i), m., slind, f. (slindr), krone, f., rand, f. (jfr. Jldstø).

Tværdriver (eg. „Skib, som seiler slet og derfor af Vinden drives ned i Læ"; deraf efter „en egensindig, stivsindet Person"), *vrejst, m. (jfr. Stopper); ter', m. (jfr. Tirre); *tvær-bløjg, -buk', m., -bygd, -drivar, m., -kjælke, m., -kro'k, -navar, m., -plog, m., -tre, n.; tråing, m., *trå-buk, trå-navar; ve'r (Bæder), bække, e (Bæder), *mejn-kro'k; an(d)ørje, f., an(d)øre, f.; kjejk, m., kjejke-påse, m., strat', m., stu't, m., plug', m., tvejt, m. **T. af Kvindfolk**, trå-blåse, -kjække.

Tvære, tvåre, o, f. (tvåru, o, tvuru, turu, toro). Isl. þvara, akk. þvöru. Sv. tvara, tvöru, tvåra. Jfr. Kjærneſtav (tværel, e).

Tvære, tværre, at (udtvære, mænge Baadt og Tørt), røre ut (i en væske), *tulle, *tville.

Tværfure i Ager, tvær-få'r(o), f.

Tværfyldning, se Fraadfet.

Tværgade, smal, *vejte, f., småg(o), n. Jfr. Gyde.

Tværhaand, tvær-hand, f., løvd, f. (jfr. Haandbred). **En T. bred**, *løvde-brejd.

Tværhed (Stivsind), tråskap, m., rangleik, *tværke, f.

Tværhug (at afhugge el. fælde Træer ved), tvejt, f.

Tværhugge (tilhugge Tømmerstokke i Gaarden), kolle(ar), kol'hågge(o), *skalle. Jfr. Kanthugge.

Tværkant (Endeflade), tvære, f. Sv. tvära.

Tværlinie, tvære, f., tvær-stre'k(i), m. »Kome på tværa«, ɔ: f. tvært, paa Siden.

Tværmaal, tvær-mål, n. **I T.** (gjennemsnittlig), tværmålt? **Tværmaalet finde**, tvær-måle?

Tværnagle (Kile at fæste med, som i Vognaxel), splint, f., lun-stikke, f., spøte, f.

Tværs: Paa T., *på tvært, *tvært, på tværke. **Tværsover**, *tvært øver. »Ro t. o. fjorden«.

Tværside, tvære, f.; (Tværfjæl; Endefjæl i Kiste el. Kasse), gavl, m.

Tværslaa (over Dør, Bord; „Revle, Træklampe"), åke(o), m. (åkje), nårve(o), m. (narve; sv. * nara, nar), slå, f., *labbank (jfr. sv. banke: Tværslaa), båkår, m. **Med T. forsyne**, nårve(o).

Tværsnit (som paa Enden af en Stok), tvær-hågʼ(o), n., t.-skur(d), m. Dv. tværhåggen(o), ɔ: tvært afhugget. Jfr. Hut, Afstumpet.

Tværstribe i Træ, rikke, f., rir, m. Rikkefjøl, -skaft, rir-s., ɔ: Skaft af flammet Træ; rir-rot; rir-vaksen. **T. paa Vandet ved et Vindkast**, spång(o), f. Jfr. spængje (-de), ɔ: gjøre *spænger paa Vandet.

Tværstribet, tvær-gårot, -rikka(d); *ringot, runnen (»r. ved«, i'), rikke- (r.-ved, -bjørk, -fjøl); gjor(d)ot, rikkot (»ejn r. kat«).

Tværstykke, se Tværslaa. **T. mell. Skaglerne og Ploven**, jfr. Hammel.

Tværsæk, *tvi-sæk? (ɔ: med botn i bægge ender og åpning midt på).

Tvært (helt igjennem), *tvært, *snupt, *tvær- (»s. av- bråten, o, tvær-bråten, o). **T. afklippet**, *tvær-klipt; (t. afskaaren), tvær-skåren(o); (t. liggende Lag), tvær-lag, n.; (t. opstigende), *tvær-brat. Mk. *tværbakkje (ɔ: tvært opstigende Bakke); t.-bu (Gjenbo); t.-dal (Sidedal), t.-djup (i n. tvær-djupt, mots. *ut-grunt), Tværbyb; t.-ælv (Bielv); t.-fjæl'; t.-fjord (Sidefjord); t.-gard (Tværgjærde); t.-hammel (Hammel i en Plov); *tværke (stræbe imod); *tvær-kro'k (tvær Krumning); *t.-lag (Hylde; Bund, Tværplade); t.-sa(de)l, m. (Tværsadel, Kvindes.); t.-sprang (Firspring); t.-stre'k(i'); t.-styg (menneskesky); t.-tre; t.-tynnast (indsvinde pludselig); t.-væ'g, -stig (Korsvei); t.-ved (Krumninger indvendig i Træ).

Tværtræ, *tvær-tre, n.; (noget, som er til Hinder), mejn-spærre, f., mejn-spi'k, f. (ii).

Tværvæg, tvær-væg', m. **T. i et Hus**, røjste, n., røjsting, f., gavl, m. (gl. n. gafl, sv. gafvel). Jfr. Tag. **En af de korte Stokke sværst i Tværvæg**, røjste-(røste-)kabbe, m., snej(d)-kubbe, m., bjorlad-stok', m. **Tværvægs sværste Stok**, *kråke, røjste-k., *gauk. **Tværvægs Bindestok** (nederste Stok i den tilspidsede Tværvæg, som berører begge *raftestokke; jfr. Stok), samhald, n., raft-luʼk, m., raftal, m., røjste-moʼr (røste-).

Tværvogen (Træ), jfr. Vreden.

Tvæt, tvåt', m., *tvåing, f., *tvætting, f.

Tvætning, se Tvæt.

Tvætte, *två (— tvo — tvæget, e), tvætte, *tvage. Jfr. Baste.

Ty til, *taʼ(ke) til (f. e. *t. sengi, skogen, døri, flugti); søkje (dokter).

Tyde (t. deuten), tyde (-de), *tyde ut, *uttyde, *læggje ut. **T. paa** (have Hensyn til), peke hen til, *være mejnt på, gå ut på. Jfr. Antyde, Hentyde til.

Tydelig, skjønleg (sky—), skjelviseleg, også skjeleg(i'), klår, *grej; tydeleg (men *tydleg ær behagelig, hyggelig; livlig, fornøielig). »Hørte det så skjele« (ski—) (»skjelege«), »*højrde deʼ lydt«. **Som taler tydelig**, *grej-mælt, *g.-talande, *som talar grejt (gl. n. greiðmælt).

Tydske Ord bruge, *tyske.

Tydsker, *tysk (ejn), tyskar.

Tyende (Folk, Husfolk, lat. familia), lyd, m. („især Børn og Tjenere"), husfolk, *tenare, høske(yʼ), n.

Tyende-løn, -værelse, *tenar-løn, -*ståve.

Tyfon (i Kina), hvirvel-storm. Aftenbl. Jfr. Hvirvelstorm.

Tyfus, nerve-feber.

Tyge-Brahes-Dag, jfr. refse-dag (ɔ: ulykkelig, uhyggelig Dag), u-dag, m., ɔ: „en uhyggelig, forfærdelig Dag, f. E. med Storm".

Tygge, tyggje (— tågʼ, o; også taugʼ — tåggeʼ, tåggjeʼ), *kaule; (gnave, æde), *knarve. Mk. tyggje fraud, mo, ɔ: tygge Skum. **T. langsomt** (ligesom drøvtygge), *gurme, tafse(ar), tamse, ar (dv. tafsing, f.); (langsomt og med Møie), motle(uʼ), *gjejvle (gl. n. geifla); (med Besvær), *tærpe; (med hørlig Lyd), *knaske; (plumpt, tage Munden for fuld), *mumpe. **T. Drøv**, jorte (nord i landet *urte, *yrte, *ørte), tyggje op-atte(r).

Tygning, tyggjing, f.; (Mundfuld), tugge, f. (sv. tugga). »Take alt i ej tugge«, ɔ: paa en Gang.

Tyk (fyldig, drøi), tjukʼ (kjukʼ, „mest almindelig"), træʼk(e), *fær, *diger, *svær; (tæt, — som Ager), tjuk, tet(ee); (om Luften), *koven; (om Melk), tjuk, laupi; (klodset), boltot, u; (haard, om Masse), stinʼ (f. e. graut), mots. linʼ; (but), *lomog, *lomogsleg, *lubben; (tyk — el. bred — af en drøi Paaklædning), *vampen (jfr. Klæde); (tykstyet: Luft), *tung, *tjuk (mots. klår), *tung-skyad. **T., noget**, *tjukleg; (alisor t.), *lyte-tjuk. **T. i Kinderne**, tjuk-slægen(e). **T. Ved** (Stokke), tjuk-ved(i), m. **I tykke Lag**, *tjukt. **T. Person**, kult, m., tjukkas? tykkert; (Mand), tjukken, m.; (Kvinde), tjukka, f. **T., rund Figur**, rulʼ, m. Mk. furk, turk, svålk, o, sugʼ, svægge. Jfr. Karl, tyk; Person, Tykfad, Tykkert. **T.** (tykkere) **blive**, *tjukne(ar), træʼkne(ar), trækast(e), digrast; (om Melk), *laupe, tjukne, *digne.

Tykenden, *diger-enden.

Tykhaaret, *tjuk-hærd, *luven, lufsen.

Tykke i Luften (tyk Luft), kave, m., gjørme

Tæge, væggje-lus, f., -trol', n., -dyr, n. **Tæger paa Dyr** (Ko-lus), vejter, n.
Tægt, bytte, hær-fang; (Vexelbrift), sådskifte, n., skifte-bruk, n., sæd-skifte (dansk: Ombrift, Skiftebrift). Jfr. Vexelbrift.
Tægtekvæg (fremmedt Kvæg, som optages), ræ'k-ælde(e), n., laupar-fe, n. Jfr. ræ«sta-bikkje og laupar-b.
Tække (lægge Tag paa), tækkje (— takte). **Tækket med helt sammenhængende Tag** (om Bygning, som bestaar af flere Dele), *samtakt.
Tækkegilde, *tækkje-dugnad.
Tækkelig, *tækkjeleg, tåkkeleg, o (jfr. Utækkel., tåkke-laus), *tæk', *tyd', *tydleg, *man-tyd'; *dåmleg, *fjælg, fjælgsleg, *gild, gjæveleg, hamleg, *net'; ve'n (væn), vensleg; *snå'l, *snild; godlidande, lov-snikjen; vorsleg(oo, »vordsleg« »?«); (behagelig), *fyseleg (fysen, fys); (artig, behagel.), *koseleg (jfr. Behagelig); (net), *knipper (jfr. nipper), *knøten; (om Hus, Sted), hyggjeleg, hyggjesam. **T. i Længden**, lang-tækkjeleg (ikke *brå-vakker). **T. gjøre**, svepe til(i, ar). **T. Væsen**, tåkke(o), f., tækkje, n., man-tækkje, n. **En t. Yngling**, *ejn snild ungdom. **Tækkeligen**, *tækt, tækkjelege.
Tækkelighed, tåkke(o), f., tåk'(o), m., tækkje, n., tæklejk, fjælge, f.; tyde, f., tydskap, m. **T. i Mandfolks, Kvindes Sinne**, manfolke-tække (H. D.), kvinne-t. (H. D.). Mk. dame-tække. Arendal. Til tåkke, tåk' mærk tåkkeløjse, f.
Tækkes (behage), *tækkjast; (tage til Takke), *t. med.
Tækning, tækkjing, f.
Tælge, tælle, *skjære ut, *s. til. Tælgje i * ær tilhugge.
Tælgekniv, Tællekniv („ogsaa Tollekniv"), tål(o)-kniv, m. „Mange Steder Tolekniv".
Tælle, Tællegrever, Tællelys, se Talg.
Tælle, tælje (— talde); (eftertælle), *rekne, *kanne; (optælle, f. Eg. Fisk), tine (-te). **Hæren tæller 10,000 Mand**, ut-gør, ær på . . . man (t. zählt?).
Tællelig, *tæljande.
Tæller (modsf. Nævner), *tæljar? Jfr. Nævner (næmnar, e).
Tælling, *tæljing.
Tæmme (gjøre tam), tæmje (— tamde), *spækkje (spækje) (-te), av *spak; (regjere), *styre, *tvinge (lyst), *slækkje, *døjve, *stagge, *tagge, tukte, ar (jfr. Tugte). **Tæmmet**, *tamd, *tamen (ta'm). **Som kan tæmmes**, *tæmjande. **Dyr, som man tæmmer**, tæming, m.
Tæmmelse, tæmjing, f., ta'm, n., tukt, f. **T., feilagtig, ufuldkommen**, u-tam, n., u-vane, m.
Tæmmer, tæmjar.
Tænde (gjøre Ild op), tænde (-te), tændre, ar (»t. i, t. uti«), *tandre, kvejkje (-te); *gjære op varme; *nøre, tøre(y), n. („Bel egentl. brænde Tyre"). Jfr. Antænde. „Nu de kveikede op ubi Tjæld". Fr. Bg. „Spike dig Tøre(y), og nøre dig". H. Ibs. Mk. *tændring, kvejkjing, kvejksle, f., Optændelse, Ant.
Tænder vise, fiækkje av tånnom(o); (om Hunde), *glise. **Hans Tænder ise i Vand**, han siklar (etter).
Tændeved, -spaaner, *tændved(i'), tændre-v., kvejkje, n., kvejksl, f., nøre, n., eldkvende, n., snarte (n.?). Jfr. kvejkjeflis, f., -spon, m., -stikke, f.; nøre-flis, -stikke, -ved, m.
Tængsel (Hulspge), tæksle, f. (tækle, diksl). Holl. dissel. Også *skar-øks. **Med T. hule el. tilhugge**, tæksle (tækle, diksle).
Tænke, tænkje (-te), *hyggje (-de); (flutte, antage), tokke, ar (gl. n. þokka, ɔ: bebømme), spå (-dde). »Eg spår, han er komen«. **T. efter**, *huge, *åt-huge. **T. ilde om**, *ille(ar), il-tænkje; jfr. il-tank(j)e, m. = il-tru f. **Som tænker**, -*tænkt. »Djup-, få-, snar- stut'-t.« **Som t. klart**, *grej-tænkt.
Tænkelig, *tænkjeleg, *tænkjande.
Tænkemaade, *tank(j)e-lag, *tænkjemåte, m.; *hug-lag (Lm.), ɔ: Sindelag.
Tænkning, tænkning, („oftere") tænkjing, f., tan(kj)e (også = Eftertanke).
Tænksom, *tænksam, *tænkt. »D'e kar, som æ tænkte«. »Det var gut, som var t.«
Tæppe (t. Teppich; gl. n. tepet; lat. tapetum), tæpe, n., tjæld, n. (e), duk, m. (Lm.), græ'n(e'), f., bleje, f.; (i Sammens.) -*brejdsle (»å-, under-, over[y]-br.«). Jfr. Betræk. **T., hængende** (For-Tæppe, Forhæng), tjæld, n. (kjæld), for-t., n. (Lm.), altså vel og bak-t.; føre-hæng, n. (Lm.). **T. (Senge-)**, kvitel(i'), m., tjæld, n., åklæde, n., åbrejde, f., å-brejdsle, f., grænje, f.; (at ligge paa), kvitel(i'), under-brejdsle, bleje, f., tjæld, n. **T.: Over-**(grovere), bråt(o)-kvitel (også brå-k.); (finere), mjuk-k. **T. af grovt Tøi**, rugge (rogge), f. **T., grovt** (Gulvtæppe), rye, f. (sv. rya); (Sengedækken med indvævet Flos el. Rop), rye, f. **T. af Aabestrimler**, fille-rye, f. **T. af laadent Skind**, *fæld, skin'-f., *s.-bleje, skinrugge, f. **Traad til Sengetæpper el. Lagen**, tjæld-væv(e-e), m., bleje-væv (bleje-v.).
Tære (borttære; forbruge; aftræfte), tære (-de), *tærse; *mæne (jfr. Strante, Svække(s)). »Soli tæk te' m. snøen«. (Snare), mete, ar. **T. paa**, tjåme(ar); (gnide, ilde paa), tjå (-dde), tjåke(ar). Dr.

tjä'k, n., tjåning, f. Jfr. Svække, Udmatte.

Tærepenge, *tære-pengar.

Tærge (n. f. targen), *ærte, tirre (terre). Jfr. Drille.

Tæring (Hentærelſe), tæring, f.; (Forbrug), *tæring. »Sætte t. efter næring«. **T. i Tænderne**, tan'-å't, n.

Tærne, *tærne, f., *tenest-jænte, -taus; („firkantet Plet paa Tøi"), rute, f.

Tærnet (vævet med Ruder), ruta(d), spunsa(d), *spunsot (jfr. Rude); (farvet i visſe Ruder), *rutot, tærnot. Jfr. Rudet.

Tærning, tærning, m. Gl. n. tenningr, teningr. Oftest ær dog tærning i * = „en liden Skive el. l. afſkaaren Stump".

Tærningkaſt, kast, n.

Tærningſpil, tavl, n. (tavlor, fl.), tærningkast, n. Mk. *tavlebord, ɔ: Spilleborb.

Tærſke, træskje (-s[k]te) (trøskje, y; truske; gl. n. þreskja), bærje, e (bær — barde). **T. forelſbig** (ſlaa de Iøſeſte Korn ud af Kjærvene), *av-sekse (av *aks, Ag), *skjædde, *skrøfte. Jfr. Skrøfterug. **T. Kornet paany, efter at Halmen er fraſtilt**, tine (tinne, -te; gl. n. tina; sv. * tina), kjørne (ky-) (-te). Sv. körna.

Tærſtel, do'r(u')-stok (dyr-s.), dørstok (J. Lie); svil' (svidl, syl'); træskald(e), m. (treskjil — træskel, e). Gl. n. þresköldr, þreskjöldr. Sv. tröskel. (Badſtuekonens), banketræ (O. V.).

Tærſtels, låve, m.

Tærſtemaſkine, træske-værk, n. Lm.

Tærſtepleiel, -ſtok, træskje-stav, m., tust, f., flygel, m., slægel(e), m., slåge(o), f. Mk. tusta(r)-vål(o) = hand-vål(o), ɔ: skaftet på T., mots. slag-vål.

Tærſter, *træskjar, *træskje-man, bærjar (fl. b.-folk).

Tærſtetiden (da Tærſtning foregaar), træskjing, f. (*træskning), barsmed(i'), m. (av *berja, ſlaa).

Tærſtning, *træskjing (*træskning), *bærjing, bar-smed(i'), m. Gl. n. barsmið, f., ɔ: Bankning, Slagsmaal.

Tærte (yngre lat.: torta; holl. taart; fr. tarte), tærte, f.

Tæſe el. Tæſſe (optrævle), tæ(gje) (-gde), f. æ. ul'. Se Trævle. Dv. tæ(gj)ing (Optrævling). Jfr. Plukke; Trævl.

Tæt (faſt, ſtærk), *træg', e (træ'g; gl. n. tregr); (Ager, Skov), tjuk'; (Kar), tet'(ee). Det første ær mots. glesen, gresen, i; det siste mots. *læk(e'), gjesen (gi—), ɔ: *u-tet. **T. vozende**, tet (tit, tjet), tjuk. **T. ſammen**, trångt(o). **T. ved**, *tet at'-me(d). (I tætte Rækker el. Klynger), *tet-vaksen, tet', tjuk. **T. bebygget el. beboet**, *tet-bygd; *tet-grændt; (t. beſat), *tjuk-sæt', e; *trång(o)-sæt' (*tr.-stilt); (t. ſammenhobet, -voxet), tjuk (»i tjukkaste skogen«); (t. ſammenlagt), *tet lagd; (t. ſammenſat), tet-sæt'. **Blive t.** (tættere), tjukne, ar, *tetne (dv. tetning, f.). **T. gjøre**, tette(ar). *Digte „er den nedertydſke Form".

Tæthaaret, *tet-hærd.

Tætheb, træg'lejk, m., tjukt, f.

Tætning, tetting, f.

Tætſluttet (tæt op- el. ſammenſtillet), *tet-skarad.

Tætte (fortætte), *tette, ar; (tilſtoppe), tette, dætte(y).

Tæve (Tiſpe), *ti'k, f., *bikkje, f., *tæve, f.

Tævekat, jfr. Hankat.

Tø, en, se Tøvejr.

Tø, at (ſmelte bort, om Sneen paa Jorden), *tåne, *tine, *bråne, tøje(ar); (tære paa Sneen), *tæse (-te); (bringe til at tø, faa til at ſmelte), tøje, ar (teje, tæje), *bræ, *smælte (—e). **Tø op**, *tine (Østg.). **Tøende Vind**, tøj-vind, m., tæse-v. **Mild, ſaa Sneen kan tø** (om Luft, Vind), tøjleg. **Tøet** (fri for Sne; om Mark), *tøja(d), *tåen, *tåna(d), ti(d)en. „Om Sneen ſelv ſiges heller *optøja(d) el. avtøjad«.

Tøddel (titulus), tytel, m., kom(u), m. (eg. komma), prik, m.

Tøen (Sneens Optøen), tøjing, f., tøjr, m. (gl. n. þeyr).

Tøffel, skjøe, f. (av *sko); jfr. gl. n. skæði, ɔ: Skotøi. „Maaſte skjødae«. Også tæse(r), f., [tofle, f.].

Tøffelregimente, kvinfolk-styre, kvinnevælde. H. D.

Tøſle, ladde(ar), labbe(ar), lejste(ar). **T. afſted**, tele, ar. Jfr. Sjokke. **T. af** (liſte ſig bort med Haſt), jfr. Pakke ſig.

Tøi (Gods), ty, n., tyning, m. (tyras, tyri), av *tye, tilrede, fætte iſtand; (Sager), *ty (»stejn-t.«, ikke -sakar); (Smaaſager, Redſtaber), *ty, *grejer, tølor, f. pl., stel', n., do'n, n., doning, f., *donskap. »D'er kvar sine tølor lik«, ɔ: ſom Eieren, ſaa hans Eiendele. (Reiſetøi), føre, n., *medføre, *vedføre, *ty, *tølor, *stel', do'n, n., kjo'n, n.; (Stof), tøte, n., to, n., ty, n., -æmne (»huve-æ.«); (med Henſyn til Styrke, Godhed), *to, toe, f.; (iſær af Lin og Hamp), tonad, m. (jfr. tone, ar, ɔ: tilvirke Lin el. Lintøi); (Slæng), *ty, uty, n. Jfr. Pak, Pøbel, Slæng. **Tøi i Modſætn. til det, ſom ſættes udenpaa ſamme**, ſom Brodering, Ropper, Frynbſer, tæ'l(e), n. **T., ſlet**, uty, n.; (ſvagt el. ubueligt), tå's(o), n. (jfr. Taver); (tynbt), fesme(i), f.; (tynbt, fint), slør, n. „Iſær om Tørklæder".

Tøie, *tøjgje (-de), tåge(o), ar. Dertil

tøjg, m., tøjgjing, f. **Tøies** (ſtrække ſig), tågne, o (sv. tågna), tøjgjast.

Tøieri, rask, n., skrap, n., ty, n., uty. Jfr. Affald.

Tøihus, tjæld-bud, f. (i bruk ær *teltebud, *telt-bur, n., *telthus). »Telt« ær den tyske form for *tjæld.

Tøile, *taum, m.; („kort Tømme i et Bidſel"), tygel, m. (fl. tyglar); gl. n. tygill. **Uden Tøiler**, taum-fri, -laus, ɔ: **tøilefri**. **Faa før lang T.**, få for lang taumen. **Give ſlappe Tøiler** (Tømmer), *gi taum.

Tøile, at, tygle, ar; (ſtyre ved T.), jfr. *tøjme, *tæmje, e. **Som lader ſig tøjme** tøjmeleg.

Tøilesløs, *agelaus, *styr-laus, *ustyrleg, *galen, *rasande (ɔ: affinbig). **T. Perſ.**, ov-rike, n., ageløjse, f., styrløjse, f., *ras(e)-basse, vilstyring, m.

Tøilesløshed, ageløjse, f., styrløjse, *galenskap (galskap).

Tøir, kjor (kjaur [kjur], tjor, tjør, »tjoder«). Gl. n. tjóðr. Sv. tjuder. Mk. *kjorbejte, n.; -hæ'l, m. og -nab', m., ɔ: **Stage at fæſte et T. med, Tøirepæl**; t.-spænnel, m. (-spænning), **Vidiering i et T., Tøirehilde**.

Tøire, kjore, ar (»tjodre«); gl. n. tjóðra.

Tøiſtykke, -klæde, n. »Føre(y)-, hand-, tur-klæde«.

Tøite, tyfse, f. (eg. tusse-kvinne); jfr. (stærkere ord) galne-heje, f., fla'k, n., flågs(o), n. Jfr. Taſte, Flane.

Tølper, stuv, m., staur, m., styving, m., svålk(o), m., *kjejv, *slamp, naut, n., *lurk, m.; også *hejmfød(n)ing. Jfr. Grobian.

Tølperagtig, *nauten, *grov, kjejveleg (kjejven); (i Talen), *grov-mynt. **T. Adfærd**, naute-færd, f., kjejving, f.

Tølperagtighed, grovskap, m., naute-færd, f., kjejving, f., ɔ: „ubehændig Adfærd".

Tømme, en, taum, m. **Holde i T.**, tøjme (-de). **Som holder ſig ſelv i T.**, *tøjmeleg. Jfr. Beherſte.

Tømme, 1. (lægge Tømme og Bidſel paa), tøjme, taum-kjøjre, bejsle (bæsle, bætle, bæksle); 2. (aftømme, t. ud, ſtyrte ud), tøme (-de), *slå ut. »Tøme korn or ej tunne«. »Slå ut vatne'«. **T.** (Glas), *tøme. **T. Brønd, Baad**, *ause. **Tømt**, også *or-drukken.

Tømmelſe, -ning, tøming, f., „ſjældnere" tømsle, f.

Tømmer, timber, n. (timmer, tymber). Gl. n. timbr. Sv. timmer. Mk. timber-fläte(o), m., -fløjting, f., -fut, m. = -mærkjar, -hågster(o), m., -hus, n., -lunne, m. (ɔ: Stabel), -man, -skog, m., -stok', m., -vælte, f. (ɔ: „Sted, hvor Tømmer ſammenlægges til Flytning"). **Hob af Tømmer** (-**ved paa Vandet**, såppe, o, f. (suppe). **T. hefte ſammen til en Flaade**, såppe(o), ar. **Indretning til at ſamle T.** (-**ſtokke**) **med i Elvene**, tæka (tækt; tejst). **T.** (-**ſtokke**) **tilhugge**, tælg(j)e (-de) (tægje), rødje, y (— rudde), *skante. Mk. røding (rying, røing), ɔ. **Tilhugning**.

Tømmerarbeide, timbring, f.

Tømmerbile, tälg(o)-øks, f., tælgje-bile, f.

Tømmerſtaade, liden, sloge, f. Jfr. sloge, ar, flaade Tømmer (-ved).

Tømmerſtøder, *fosse-kar.

Tømmergaffel, me(d)e(i), m. (mada, mädil); meddrag(i), n. Sv. * mede, mee. Dertil * med-drage, **drage parallele Linier**.

Tømmermænd i Hovedet (efter Fyld), kvejs, f., *øl-k. Jfr. Rus; Katzenjammer.

Tømmerſlæde, støtting(y), m., dråg(o), f., drætte, n., vage, f. Jfr. gl. n. vagr, fl. (til vög og vögur, Slæde).

Tømmerſtoks Længde, stokke-længd, f.

Tømmerværket el. Væggene i en Træbygning, timbre, f., væggje-sal(-en), boling(u), m.

Tømre, timbre, ar (tymbre). »Radt han Skibe sig timred«. Fr. Bg.

Tømſtol(?) (**Del af Heſteſelen, af Hovedet**, taum-stol, m.), på høvre, y, n.). Jfr. **Mankeſtok**.

Tønde, tunne, f. (tynne, tønne). Gl. n. tunna. Sv. tunna. (**Kar af en Tønde's Størrelſe**), stråk'(o), m. **En Tønde Land** ær = 4 mål, altså $^2/_5$ av en hæktar, som ær 10 mål.

Tøndegods (ſom Lever, Tran), tunne-gods, n. (ikke at forbytte med tung-gods, n., ɔ: „tunge Varer i en Ladning, f. Ex. Salt").

Tøndelad (at lægge Tønder paa), tunne-stol? Jfr. Lad, ɔ: -stol, -bænk. Mk. tunne-band, -botn, -kje(te)l, -kjær' (som tar 1 *tunne), -stav (ɔ: **Tøndeſtaver**), -tal, n. (Antal af Tønder).

Tøndemaal (120 Potter), tunne, f.; tunnemål.

Tønder (Tynder, Tændſtof), tunder, n. (gl. n. tunðr; sv. tunder). Jfr. *tandre, *trændre. Se Tændeſpaaner. **Liden Kaſſe at have T. i**, *tunder-stok.

Tør, se Turde.

Tør (ikke vaad; ogſaa, om Sne, Iet, Iøs), tur' (tør, tjur', kjur', kjør; gl. n. þurr; sv. torr), *mjøllen (mjællen), *mjæl', e (»m.-snø, tur'-s.«, mots. *kram s.); (tørret, indt., udt.), *tur'; (ſaftløs, mager), *tur, *skrin' (kjøt); (fortørret), vætelaus; (uſmagelig, om Mad), mådven(o). Ved siden av el. for »tur« vil i.* kunne bru-

kes ålvorsam, lej, lejsleg o. fl., som f. e. tør i Selskab (lidet underholdende), tørt Arbeide (kjedel., ubehag.), den tørre Sandhed (alvorlige, kolde), tør Spøg (med alvorlig Mine), le tørt (koldt), tør Modtagelse (kold, uvenlig). Jfr. turbanne, ideelig bande. **Noget tør,** *turfængd (tur-fingjen), *turleg, *turvoren. **Lidt t.** (halvtør), boken(oo); *skråen, skråna(d). **Meget t.** (gjennem-), *knastur'. **Jævnlig t.,** *tursam. **Tørt Brænde,** tur'-ved(i), m.; (t. Høi, tur-høj (mots. rå-høj og såte-høj); (Kulde med t. Luft), tur-kalde, m.; (t. Mad), *tur-mat, mots. skjej'-mat; (meget t. M.), tur-møjling, m. **Tid med t. Veir,** tur-bålk(o); (t. Taage), tur-skådde(o), f., moe, m., musk, n., ølrøjk(y), solrøjk; (t. Veir), tur-ve'r, n.; (t. Vexel, efter t.: trocken W.), egen veksel, mots. »trasseret« v. **T. Syder** (tørrede sydste Sild), tur-sild. Mk. **tør Dram,** — ikke Grog el. Punds), t. Hoste (at intet spyttes op), tørre Hug (uden Saar el. Blod), t. Vind (tørrende B.), tur-. **Paa det Tørre,** *på tur' grun, på turre landet. **Med tørre Fødder** (Adv.), turføttes; gl. n. turrfœtis; (tør paa Fødderne), tur'føt', turskod'. **Tør paa Hænderne,** tur-hændt. **Med tørre Klæder,** tur'-klæd' (adj.). **Tør i Grunden** (om Landskab, Mark), tur-lændt (sv. torrländig), turlænde, n. (gl. n. þurrlendi). **Grund, som bestaar af tør Muld,** ær *tur-myldt. **Tør i Munden,** råkelaus; (t. i Øinene), tur-øjgd. »Halde seg t.«, afholde sig fra Graad. **T. blive,** tårne, o (tonne, todne), tusne, u (kjusne), *turne, turke, turkast. »Det turkar opatter« (nemlig efter regn). **Faa til at blive lidt tør,** bøkje (dv. bøkjing). **Nyde noget Tørt uden Sul,** tur'maule.

Tørfisk, *tur-fisk.

Tørhed (Tørke), turk, m.; (især af langvarig Blæst), hæse, f., hæsing (jfr. vårhæse). Mk. hæse-vind. **T. i Halsen,** tørre, m. **Formedelst T. besværlig,** tur', turfængd (turfingjen). »Tur ma't«. »Ej tur bygd«. »Ejt turt be'l«(i), = det var turfingje', ɔ: da der var lidet af Melk el. Sulvarer. **Af T.** (el. Tørst) **plages,** turkast.

Tørke (tørt Veir), turke, f.; turk, m. (jfr. Tørveir), væteløjse, f. **T., som indtræffer om Vaaren,** vår-hæse, f.; („langvar. klart Veir"), skje'n (skin), n., turk, m.; (langvar. Hede af Solstin), skjenve'r (-»veder«), n.; (Fortørrelse), turk, m. **Af T. angreben,** skjenen (ski-). **For T. udsat,** skje'n-næm(e). **Ved langvarig T. indsvinde** (Græs), skine (-skjejn). »Grase' skjejn av«.

Tørkeaar, turk-år, skje'n-år (ski-).

Tørklæde, tur'-klæ', n., plag', n. **T. „til at kaste om Skuldrene",** tjæld, et, J. Moe. Jfr. **Kasteklæde.**

Tørmad, *tur'-mat. Jfr. og **Tør'.**

Tørmundet, *fastande.

Tørn, støjt, m.

Tørne, *støjte på (f. e. ejn stejn), *tørne.

Tørning, støjt, m.; (Kamp, Dyst), *tørning, f. „Fremmede Ord. Holl. torn: Stød etc.«.

Tørraadden, tur'-råten(o).

Tørraaddenhed, tur'-råt(o), n. **T. i Poteter,** tur-råt, æple-rå't. Lm.

Tørre, turke(ar), hæse (-te); jfr. **Vindtørre. T. Klæderne,** *få væta or klædom. **T., være gunstig for Tørring,** tærre, e (ar). Mk. tærre, f., Portion, som tørres paa en Gang, = turke, f. Tærre, m., Tørring, 1. Veir, som er gunstigt for Tørring: »fiske-, høj-, korn-t.«; 2. Indretning til at tørre Korn paa; Tørring paa Tæppe. (Jfr. tusse, f., = *turkehælle, og tarre, m., ɔ: Fjælebund at tørre Malt paa, *torn, f.). Tærreløjse, f., fugtigt Veir; tærres-dag (højtærresdag); tærre-turka(d), ɔ: tørret paa *tærre, ɔ: paa Tæppe. Jfr. tusse-turka(d), ɔ: tørret paa Tørreplade, turke-hælle, f. **Tørres** (og fortørres), tår'ne(o), turkast (op), hæse (-te), skjenast (ski-); (noget, lidt), bokne (-nast), *badne (baden, ɔ: „ikke ganske tør"), *verte boken, båsne (o). Om egentl. tørring siges gærne tonne, ɔ: torne, av tor' (= tur). **Tørres ind,** tårne til(o); (tryhe sammen), *skråne, *skrænast. **Tørret før lidt,** *van-turka(d). **Svagt t.,** *ln'-turka', *rå-t. (korn). **T. ind** (indt.), *korpen.

Tørrehus, kjone, f., turk, m., turke-ståve (o), f. (tørstugu, trø-stogo), t.-hus, n., mak(j)e, m. (mækje), ba(d)ståve, f., kjølne, f. (ky-; sv. kölna); ry , f., sv. ria, sv. *rya (finlandsk, ved „Rugfinnerne"). Jfr. Badstue.

Tørreklub, turke-klut, m., turkar-k.; tufse, f. Jfr. Pjalt, Lap.

Tørreloft, turke-loft, n.

Tørreovn af flade Stene el. Hæller (Maltovn), sån'(o), n. (sånd). Dv. *sån'-turke, ɔ: tørre paa sån'.

Tørring, turk, m., tå(r)ning(o), f.; (Aftørring), turking, f. **Ved T. indskrumpes,** tår'ne(o) i hop (tonne, todne). **Ved T. tilberede,** turke(ar). »T. fisk, høj, korn« (før det males). **Ved T. tilberedet,** tur', mots. rå(fisk).

Tørst („Tørhed i Halsen"), tårre(o), m.; (Trang til at drikke), to(r)ste (tosste, gl. n. þorsti), m.; (Mangel paa Drikke), turk, m. (tørk, tyrk). **Plaget af T.**

(ofte **tørftig**), to(r)stal (tosstål), to(r)stog, to(r)st-låten. **Af T. el. Tørhed lide**, turtimast (tår'[o]-timast). Jfr. gl. n. tortíma, ɔ: **skade og plage„?“**. **Stille Tørsten**, *slækkje tosten.

Tørste, to(r)ste(y').

Tørstig, to(r)st(y'); (**ofte t.**), jfr. **Tørst**.

Tørv (**Græstorv**), torv, f. (gl. n. torf; sv. torf); (**Brændetørv**), *torv. Se og **Stentørv**. **T. skade op** (**skjære**), torve(ar), pælle, e (pele); (**bringe hjem**), *torve; (**med Græstørv belægge, tildække**), tørve, y (-de). **Rude af T.** (**Grønsvær**) **opskabet**, torve, f. (gl. n. torfa. Sv. torfva). **Med T. dækket**, tørvd(y).

Tørvbod, torv-bu(d), f.; torv-skjå, m. Mk. og torv-ejm, m., **Damp af brændt T.**; -gard, m., **Gjærde af Jord el. T.**; -krok = krok-raft (mot torvskred fra taket); -lad, n., ɔ: **T.-Stabel**; -myr, f., ɔ: **T.-Mose**; -ån'(o), f. (tiden, da torv skæres); -rauk, m. (-røjk, n.), ɔ: **liden T.-Stabel**; -røjk, m., **Røg af brændende T.**; -spade, m. (også pælle, e [pele], jfr. fr. pelle, lat. pala); -stak', m., ɔ: **stor T.-Stabel**; -ta'k, n.; -vål(o), m. (torvål, -hald [torvald] = torvvål, o); -våle(o), forsyne et **Tag med *torvvålar**. Gl. n. torfvala.

Tørveir, tur-ver, tur-bålk(o), m., *let-ver, væte-løjse, f. **T. med Vind**, let-vind, m.

Tøs („**ung Pige, dog kun i Foragt og af Haan**“), jfr. *førkje, y. Førkje sær hunkøn til *furk, „**en tyk og fyldig Karl**“; eg. „**en tyk Stav el. Kjæp**“. Også i sv. * fork, ɔ: yngling, og fyrkja, ɔ: flikka. Jfr. *lurk, *svålk, *bængel, som alle tyder lang el. tyk stav, stang. *Taus har ikke den tilsætning av ringeagt som »Tøs« i dansk-norsk (dansk), undtagen „**paa nogle Steder**“. Nordenfjæls er *taus bare *pike, som og heter (jænte), vækje og fæsje, e. **T.** (**Tjenestepige**), taus, f.

Tøsefoged („**En, som løber efter Pigerne**“), tause-fu't, m. Jfr. *t.-dil, m.

Tøstetræ (*Rhamnus frangula*), brakal, n. (**bråkål**), trol'-hæg', m., svart-hæg', hundhæg', hundbær-hæg (Dr. Sch.), hundved, ulvved (»?«), *gu'l-ved. Jfr. **Hjortetorn**.

Tøve, 1. (**nøle, bie en Stund**), *tøvre, tøle (-te), *vænte, *bie (»bida«, ar), dryge (-de), *loke, *hindre, gi sig til, gi sig efter (følget). »Du må tøle litet til«. 2. **Tøve** (**væve**), se **Vaase** og **Fjase**.

Tøven, *tøvring, hindr, n., dvæ'l, n.; tøling, f.

Tøveir, *lin'-ve'r, linne, m. (H. Sch.), linning, f.; læ-ve'r, ly-ver (jfr. **Mild**); tøjr, m. (gl. n. **Þeyr**), *tøjring, *tøj-ver (av *tøje, ɔ: **tø, optø**). Jfr. ti(d)-ver, tæse-v., ɔ: **mildt Veir, da Jorden ikke fryser til. T., stærkt**, sne-mjølking, f. **T., hastig paakommet**, *brå-tøjr, m. (gl. n. bráðaþeyr). **T. el. mildt Veir ved Vinterføllhverv** (da man bager til Julen), *kake-tøjr, kake-linne, f., *læsketøjr. **Tøveir** (**at Sneen bliver fram**), kræmme, f. **Vind med T.**, læ-vind, hæse-v. **Vinter med meget T.**, læ-vætter, e.

U.

U-, *u-, *o-; jfr. *mis-, *van-. U. brukes på sør-, c på nord-landet. *Mis-like, ɔ: **ikke like**; *van-prøvd, *vanfrejsta', ɔ: **uforsøgt**.

Uabelig (jfr. sv. ofrels), vanbyrdig (mots. velbyrdig), Molb. (**U. Person**), vanbyrding (sv. vanbörding). Almindel. i ældre d. og sv. H. D. **U. Herkomst**, vanbyrd el. vanbyrdighet. H. D.

Uadskillelig, *u-skiljande (jfr. *skiljande, „**som kan adskilles**“). **De ere u.**, jfr. »*dej hange ihop som humle-stylk« el. »som ærtr halm- el. som »rotte og rove«.

Uadspurgt, *u-spurt.

Uafbrudt (**Adj.**), *jamn, *samfæld, *stø, vedvarende. **U.** (**og ivrig, Adv.**), *jam(n)t, *samfæl't, *i ejt standande, *hejl-strængt (ikke dråpevis); ejn-, *meju-, nau(d), ni(d)-: nau'-spørje; ejn-, ni'-, nau'-, meju-stire. Mk. *sam- i sam-raud, sam-mågen(o). Mk. og *si- (om tid og rum). Si-regne, si-renne. Si-våt, si-brejd. **U. vedvarende**, *som er inkje trå't(o) på. **U.** (**fra Ende til anden**), *anfares, *føre(y)tvært. Jfr. **Uafladelig** og **Uophørlig**.

Uafhændelig („**som ikke kan afhændes**“), *u-fal, *ulatande; Efter *fa'l, ɔ: „**som kan overlades**“, og *latande, ɔ: „**som man kan afhænde**“.

Uafhængig, frels (H. D.), fri, *fri-rådig, selvvældig (H. D.), *sjøl(v)rådande, *råden, ubunden. Frels i * er „**fri, ubundet**“.

Være u., rå(d)e seg (sjøl). Jfr. **Selvstændig.**

Uafladelig, ejn-, mejn-, nau(d)-, ni(d)-. Nau-kalle, nau-lejte, ni-lokke, ni-stire, -tigge. Jfr. **Uafbrudt** (som till.o). Se **Uophørlig.**

Uaffeelig (efter t. unabsehbar?), uoverskuelig, *endelaus.

Uafvidende, *uvetande(i), uveteleg(i). »Han gjorde det meg uvetelege« (Ndv.).

Uagtet (t. ungeachtet), *føre(y') alt det, f. det, for alt det, at . . . (Lm.), alt det; sendå, om sen; *hvorvel, *om. »Om de var bærre skrap, så . . .« »Alt de knartede og hug, saa hjalp det ikke« (J. M.), eller »så meget de hug, så . . .« (ɔ: uagtet de ofv.). »Om han va' ejn gång te' så stor, så . . .«

Uagtsom, *uhyggjen, u-vør(d)en(y), *vangåen (av *gå, gådde, ɔ: lægge Mærke til), *gå-laus, *gaumlaus; *vanvarog, *vør(d)laus(y), *øreste-laus. Jfr. **Skjødesløs, Ligegyldig, Uopmærksom.**

Uagtsomhed, vanvare, m., vør(d)løjse(y), f., *gåløjse, *gaumløjse.

Ualmindelig, *sjæld-fængd, *sjæld-synt, *få-synt, *uhøjrd; (ypperlig), *fram-ifrå, *ut-ifrå; jfr. make-laus. Jfr. **Overordentlig, Overmaade.**

Uanbægtig, jfr. **Anbægtig.**

Uanfægtet (uden Ulejlighed), upåtalt, ufortænkt (gøre det el. det), snikke-laust; (Adj.), *usnikka'.

Uangreben, jfr. **Angribe** m. m.

Uangret (Synd), jfr. u-*angra', u-*træga', e?, u-*agta', u-ansa (ɔ: usænset), u-vedgåt el. uvedkænt? Mk. og u-bøt', botlaus. Jfr. **Angre, Fortryde.**

Uanmeldt, uten at sige fra, uten varsel. Jfr. **Anmelde, Melde.**

Uanmodet, *ubeden, ubedt, *sjøl(v)-mint, *sjøl-beden, *sjøl-kalla', *sjøl-viljande, friviljog, av sjølvom seg, u-nøjd. Jfr. **Umindet.**

Uanseet, at, usenset, at. **U.** (om Person), jfr. u-*mæt, u-*gjæv, u-*gild. Se **Anseet** (Anse), **Ringe.**

Uanselig (som ikke ser godt ud), *usynleg, *uvænleg, uvændeleg, dåmlaus (mots. dåmleg); *ljot (ljotleg, ljotvoren), tvågeleg(o), *pjuk (sv. * pjukig, pjåkig), sveplaus(i); *mis-manleg; lireleg (kluntet); hængslot (med daarlig Holdning); naudarfingjen („usel, meget liden"); (dværgagtig), *tassen. **U. M.ske** (el. Dyr), bytting, m., dværg, m., lurv, m., lurve, f. (eg. *fille, „Pjalt"), lusp, m., tasse, m., tarv, m., ulk, m., *vardøvle(y), n.

Uanstændig, *u-bjåleg, *udygdig, uhørden(y) (*ukjuren), *uhøvisk (gl. n. uhœverskr, ɔ: „som mangler god Levemaade"), *ulik, usedog, usømeleg; fæmleg (»for felmleg?«), fåfængjeleg, ulateleg, *styg', stygge-, *nauten, naute-, *u- (u-levna', i, ɔ: uanstænd. Levnet). Stygge-færd, f., -snak', n., naute-s., udygd, f. Jfr. **Grov, Plump, Usømmelig. U. opføre sig**, naute(ar).

Uantastelig, urørlig, fri (skud-fri), utilgængelig. Mk. hellig (om konge), ulastelig.

Uantastet, se **Uanfægtet.**

Uanvendelig, *ubrukande, ubrukelig, utjenlig, u-*nyttande? *u-nytteleg, u-nøjteleg, *u-ny't, uduelig.

Uanvist (Regning), upåtegnet.

Uappetitlig, ufyseleg, u-inbydende.

Uartig, *åbuen, åbåden(o), *grov, grovkornet, *grovlagd, kyndog (dv. kyndogskap), nase-vis, ubyden, u-fin, *usedog, utækkeleg(o), *utyen, uty(d), uvittig, uvetog(i), u-ærog, uvisleg. Mk. *kort, *kortsvaren, bejnsvaren, ɔ: „uforsigtig, taktløs".

Uaar, hal'-år, n. (Lm.) (hæl'-år; gl. n' hallæri), misvækst-år (i * misvækster, o, ɔ: Misvæxt), u-år, *avfals-år (*av-fal = Tab), grøn-år (da Kornet ikke blir modent). Til grøn- jfr. *grøn-havre.

Ubanet, *ubrøjt, *u-før (»uf. vægar«, e); jfr. *brøjt', ɔ: „brudt, rydet (om Vei"). Se **Ufremkommelig. U. Vei**, u-væ'g(e), m., jfr. ulænde, f., urøde, n. (»oryde«), uføre, f., u-brøjte, n.

Ubarmhjertig, *hard, *h.-bar, *h.-fængd, *h.-hændt, *u-liven. Jfr. **Ufaanselig.**

Ubaaren, *ubåren(o), *ufød. »Ejn skal ikkje bæse ub. kalv«.

Ubeboelig (Egn), u-*buande, u-*byggjande, *ikje ibuande (jfr. *ibuar, Beboer); *ulændt.

Ubeboet, *ubygd, *aud, øde. **U. Land**, øjde-land, n.; (u. Skovmark), øjde-skog, m.; (u. Sted), øjde-stad, m.

Ubebragelig (som ikke bebrager), pålitelig, *tryg', sviklaus.

Ubebøttet, *utakt, uten tak, bar, *bær', e; (uden Dæk), åpen(o); (uden Hat), bar-ho'det, *bær'-hovda' (bær'- el. bar-hau'a).

Ubefaren (Vei), *u-faren. Mk. *u-gjængen, ɔ: u-gåt. Ha' nåkot, o, ugjænge(t), ɔ: ha noget igen at gå.

Ubefolket, *ubygd, *aud, øde.

Ubefængt, *ufængd, *usmitta'.

Ubefæstet, *u-stø, *utryg, upålitelig; (By), uten værn, værnløs (Molb.), forsvarsløs, *værje-laus; åpen. Jfr. **Aaben.**

Ubeføjet, uten ret, uten adkomst; (om Paastand, Klage), uten grun, ugrundet, grunløs, utidig.

Ubegavet, *gåve-laus (jfr. **Begavet**, *gåverik), ævneløs. H. D. Æmnelaus i * ær „blottet for Materiale"; men ænne, n.,

ær dog bl. a. = „Midler, Kræfter, Anlæg". Mk. og åndløs, ånds-fattig. Jfr. Begavet, Talentfuld.

Ubegravet, ujordet, *u-graven, *ikje gravlagd (i. *nedgraven, i. *nedsæt'). Jfr. Begrave.

Ubegribelig, ufattelig (fate i * ikke = begribe), u-*skjønleg (sky-), uforståelig.

Ubegrændſet, grænseløs, uendelig, *endelaus.

Ubehagelig, *arg, *il'; *kvæmlej(d) (-lej-[d]en, kvam-l.); hund-fængen, h.-sam, hundsleg, hunde-, bikkje- (»ejn hundelevnad[i], ejt bikkje-ver«), *lej, *lej'sam (Lm.); mishagelig (L. K. D.); motbydelig; *styg, *stygvoren; u- (som i u-smak), *ufjælg, ufyseleg, *utæk', utækkelig, ufysen; ugodsleg; uhugleg, uhyggjeleg, uhamleg; *u-gjedsleg (ugjetleg; isl. ógedslegr); *ukjær, u-ly(t); *utriveleg (Sted, Tilſtand); utægleg, *uvælt, *vond (smak); (meget u.), u-sæl; (barſk, ſtram), *stækjen; (modbyd.), *lå'k (»l. smak, luft«); (ſom man gruer for), *kvideleg, myklesam (om Tilſtand); (ſom vækker Uluſt); *i-bryneleg (jfr. *ibrynast, ɔ: grue for), *kviden, *kvidesam, *motskapt. **U. Forneммelſe, Følelſe**, il'-tåkke(o), m., kald-t., k.-hjælm, m., utåkke. m.; (u. Forventninger), kvi(d)e, f.; (u. Lyd), ulæte, f.; (u. Smag), *usmak, kjejm, m. (jfr. Afſmag). **U. Ting, Dyr, M.ſke**, lej-(d)ende, n.; (Perſon), lej(d)ing, m.; (Perſ. el. Ting), lej(d)e, f.; (Ting el. Tilſtand), ufyse, f., ufysne, f.

Ubehageligheд, lej(d)e, n.; (oftere) lej(d)else, ..., lej(d)ende, lej(d)skap, m., lejdsæmd, ..., (noget ſom gjør misfornøiet), uhug-..ad(d), m., uhyggje, n., uhyggjelse, n.; ufjælge, m. **Bange for U—r**, *sælekjær; (fri for U.), *unagga', *uprætta', e, *usnikka'.

Ubehjælpelig, -hjælpſom (efter t. unbehülflich?), *hjælpe-laus, *van-hjælpen, *hand-fallen, *nauten, *råd-laus, *råd-vil, *sejn-rådig, -*råd', *sejn-tænkt. Jfr. Klodſet, Forlegen, Forſagt, Uprakтiſk.

Ubehjælpeligheд, *stak(k)arsdom, *armodsdom, umansfærd, f., uhjælpsomhed (Fr. H.), *rådløjse, f.

Ubehændig, *uhændig, *uhændt (uhendog), *handlaus, *dåmlaus (dv. dåmløjse), *sålot (jfr. sål, n., Stymper), *stumpot, *stuven, støjtsam, støjten, *stør, *stør-hændt (jfr. Stiv), tresot (-»ut«), *tufsen, *uhag; (i Arbeide), *tung-fængd, *t.-hænd(t); (plump, klodſet), *kjejveleg, kjejven, kjejvsam (jfr. Keitet og Klodſet). **U. Adfærд**, kjejving, f. **U. Perſon, Arbeider** tre-finger, -hæst, tre-hænding, m., -kniv, m., -næve, m.; uhæmre, f., tre's, m. Jfr. Fuſter, Klodrian, Klubret. **U. Perſ.** (ſom let forvirres), vingel, m. (vingl. n. ær „Forvirring; Slumpetræf"). **U. k fig**, staure(ar); jfr. Klodrian.

Ubehændigheд (ſlet Haandlag), handløjse, f., utame, m.

Ubehøvlet (t. ungehobelt?), *grov, *grovmynt (ɔ: grovmundet), ufin, *kjejveleg, *kjejvsam, *nauten, rå, udannet. Jfr. Grov, Uhøflig, Uhøvisk, Uartig.

Ubekjendt, ukjent, *u-kjænd, *ukunnog, bægge = 1. ſom ikke kjender, 2. ſom ikke kjendes. Også *trol-. Således *trolfisk, ɔ: „ubekjendt F. af beſynderlig Skikkelſe". Trol siges ellers i * om dyr, som avviker fra de mest kjente former, f. e. sjø-trol', n., ɔ: „underligt Sødyr"; „ogſaa om andre Bløddyr i Søen", f. e. tokne(oo)-trol, ɔ: Gjælleorm (*Lernea branchialis*), kros'-trol, ɔ: Søſtjerne (*Asterias*).

Ubekjendtſtaд, *ukjændskap (til, av ordlaget „kjende til noget". Dærimot „Ubekjendtſtab med", fordi man siger „være bekjendt med noget").

Ubekvem, *avbragsleg (avbrigsleg), *u-fallen (sv. fallen, ɔ: skicklig), *ufællеleg (ufælleg); *uhag, *uhagleg, *uhøg, *uhøveleg, *u-kring, *ukvæm, *ulagleg, ulæmpelig, uskapleg, *uskikka', u-kallet, utøkleg (av tøkleg, ɔ: bekvem, god at tage til), *u-: *u-tid, f. (ɔ: ubekvem Tid), u-land, n. (nl. „for Færdsel, Ophold"); tungvint (-vin, -vinna', -vind), usve'm, i (tung at bruke), *u-vejden, *uvægjen. »Ejn uhag sme' tæk ejt uhagt tre« (ɔ: sømne). Jfr. Inkonvenabel. **U.** (tung at haandtere), utvægen(e, otvejen, ɔ: ugavlet); (u. at komme til), avbakleg (jfr. Utilgjængelig); (om for ſmaat, trangt), *kjøn-klen. **U. Sted**, av-hål(o), n.; jfr. av-krok, m.; (u. Tilſtand), u-vejdne, f.

Ubekvemheд, u-vejdne, f., u-oplagthet, u-skikkethet. Jfr. ukvæmhet, u-høvelighet, ufallenhet og fl. Se Ubekvem.

Ubekymret, *tryg', hug-hejl, hejlhuga', sorgfri, *sorglaus, *like glad, *like syten, *uræd, u-*syten, u-*sytande; ankelaus, ottelaus, sut'laus. Dærtil ankeløjse, ottetløjse, sutløjse, f.

Ubeløvet, *uråd', *urejd', *ikkje tænkt på, *ikkje bud' el. buen. **Det var ubel.**, *de(t) kom uvæntande, uvetelege. Jfr. Uforberedt og Ubeleilig, Uberedt.

Ubeleilig, *bå'g, *lej(d)sleg, *mejn, *mejnsleg, *mejnsam; (høiſt ub.), mejn-given (-gjeven), *tvær; (meget ub.), tvær-bejn(t), adj. n.; tværlaga(d), *utilpas (Fr. H.), utimelig (Fr. H.). **Det falder mig ub.**, det svarar ikkje så føre(y) meg. **U. Tid el. Tilſt.**, utid, ør-kjøna, f. »*Kome i

*e.«, ɔ: komme saa sent, at Tiden blir for kort.

Ubeleven, ikke *folke-vand, uten folkeskik; d. * ufin, *grov, *uhøvisk. Jfr. Ubehøvlet. Jfr. og Artig, Beleven.

Ubelæsset, ulæsset? Jfr. tomrejpes, *ejntom. »Kjøjre ejntome sleden«. Se Belæsset.

Ubelæst, *lite' boklærd; jfr. *van-lærd, ɔ: „libet kyndig, ubannet". Jfr. Belæst.

Ubemidlet, uten *medel, m. el. formue (medel-laus?), u-rik? *fatig, uformuende, ikke velstående, ikke *bufast. Jfr. Bemidlet.

Ubemærket, umærket, umærkelig, u-*tilgåd'. Se Bemærke. Mk. smite seg av el. væk, ɔ: snige sig ub. bort, *stæle seg til el. bort, *lure seg . . . Jfr. Hemmelig, Liste, Snige.

Ubenævnt (Pers.; Tal), *namn-laus, u-namngjeven (-gi—).

Ubereden (Hest), *utamd, *vil, u-*reden? (*reden, ɔ: in-, til-r., *tamd). U. (om Person), gående, til fots, *gangar, *fotg., uten hest, *hestlaus. Jfr. Bereden.

Uberedt, *u-råd', u-*områd'. Jfr. *bakpå. »Hausten kom b. os«, ɔ: uventet. Jfr. Beredt, Forberedt (med u-?); Ubelavet.

Uberedvillig, u-*rejdog (jfr. *rejdog = redebon), *uviljog (jfr. *viljog), *ubejnog, *tvær, *trå, *(v)rang. Mk. ug(j)ærne.

Uberegnelig (Ting), u-*reknande, u-utregnelig, uforutseelig; (Person eller Ting), uutgrunnelig, uransakelig, uutgransket.

Uberegnet, ikke (el. u-) medregnet; *omfram; ikke utregnet.

Uberettiget, uten ret (til), uten adkomst, u. adgang (til).

Uberigtiget, u-opgjort, u-avgjort; ikke bokført.

Ubertet, ov-*fraud, f.? (ɔ: »Frobigheb), ovfruktbarhet; overflod, fylle.

Uberygtet, *laste-laus („fri for Dadel"), *ulastande?, *væl-låten (ɔ: vel omtalt), u-*skjæmd? *væl-gjeten (jfr. *il'-gjeten, ɔ: berygtet).

Uberømmelig, u-*rosande (jfr. rosande, ɔ: rosværdig), *urosværdig, uhæderlig, ikkje *væl-låten.

Uberømt, u-*navngjeten, *få-gj., navnløs. Mk. namnlaus, ɔ: „som ikke har Navn".

Uberørt, urørt, *urøjvd; u-vedrørt, uomtalt.

Ubesat, fri, ledig, åpen(o), u-*sæt, uoptagen. »Apet rom«, ɔ: ledig Plads.

Ubesect, *used', uset.

Ubesejlet (Sund), uomsejlet?; (Skib), usigla?

Ubesindig, *hug-brå(d), hugs-laus, *slumpen, *agelaus, *ærelaus; *uvøren, vør(d)-laus (y); *framfus, *uspak? (forutsat i uspækt. f.), esleg, *galen. Ub., hensynsløs

Besf., *ageløjse, f., *galning, m., uveting(i), m., u-vør(d)e, f. (y), vil'-styring, m., ese-kop', m., -kolle, f. Jfr. Fremfusende, Brushoved, Galning, Vildmand. U. handle, skjøjre(ar). **Ubesindigen**, *skjøjrlege.

Ubesindighed, *ageløjse, f., vil'-styr, n., vørdløjse(y).

Ubeskadiget, *hejlskapad, *hejl, *uskad, *uskjæmd, u-*branka', u-*vank, hejl-brigd (ɔ: frist), *hejl-hændt (ɔ: ubeskt. paa Hænderne). Jfr. Beskadige(t).

Ubeskaaren (Bog), u-skåren; (ukrænket), *uskad, *skadelaus, *hejl, hejlsleg. Jfr. Fuldstændig.

Ubeskeden, *byrg, *storbyrg (jfr. Storagtig), sjøl(v)skyldig (ɔ: „forbringsfulb"), *storvyrdig (ɔ: „indbildsk"), stor-væren(y), *stor-tøk (også = rundhaandet), kravstor, *vel-skyldog, *vel-værdog (-værog), *vønen, *forvønen. Jfr. Beskeden, Forbringsfuld; Storagtig, Selvgod.

Ubeskikket (Dommer), utilsat? (til sætte for »an«sætte), ukallet, ɔ: uten kal. Jfr. Beskikket (*sæt', *insæt', *tilsæt'); Ansætte.

Ubeskjæftiget, *ledig. Gaa ub., *slængje. Jfr. Drive.

Ubeskrivelig, *uskildrande? (efter *skildre); jfr. usægjeleg, ɔ: usigelig), *makelaus, *utruleg, uomskrivelig. Lm. Se og Overordentlig.

Ubeskyttet (By, Sted), *åpen(o), bar, f. e. for vinden. Jfr. Beskyttet.

Ubeslutsom, *råd-vil, rådlaus, *u-råd', *sejn-rådig. Jfr. Beslutsom, Resolut.

Ubesmittet, *rejn, *u-smitta', u-*fængd, u-*sulka', uden plet (ɔ: flæk). Fr. H. »Undfangelse uden plet«. U. Bandel, renliv el. -levned (H. D.s forslag). »Almindelig i ældre dansk«. Gl. n. hrejnlífi. Dertil renlivet og renlivsman. H. D. Jfr. Smitte(t).

Ubestandig, omskifteleg, *ustø, ustadig, *ujamn, upålitelig, *utryg', u-*litande (ikkje *på-l.), *lonot(u), *lone-fængjen, *fåsot, o, *lone-god. Jfr. Bægelsindet; Bestandig.

Ubestemmelig, jfr. u-utfinnelig? u-utgrundelig, u-utregnelig, u-opgivelig, u-forutseet, uransakelig, *u-grejelig, ɔ: „som man aldrig kan faa Rede paa". Jfr. Bestemme.

Ubestemt (vaklende), *hug-vil, tvi-huga(d), tvi-rådog, *tvil-r., u-råd', *ustø, *tvitænkt, *forøven (av *æve, e, tivle). Jfr. Ustadig; Urolig.

Ubestigelig, ustigelig? utilgængelig, ukjø-

meleg (ukjøm, ukjømd). Mk. og uoverstigel. **U. Klippevæg,** flåg, n. (»flog«).

Ubeſtillelig, umuteleg? *umutande? Til *mute. Jfr. **Beſtille.** Æn mute-skjær', motsat *mute-kjæ'r, ɔ: „let at beſtille?" *Skjær' er ſty, såsom i *ta'k-skj., om sky hest.

Ubeſtridelig (Omkoſtning), *ustoppeleg, uoverkommelig; (Sandhed), u-imotsigelig, sole-klar, u-omstridelig (Molb.).

Ubeſvaret (Brev), uten svar, usvaret? (for upåsvaret, av ordlaget svare på noget). Svarlaus i * er = som blir svar skyldig.

Ubeſværet, u-*bryd', u-*tyngd (ɔ: „ubetynget").

Ubetalelig, u-gengældelig, u-vederlæggelig (Molb. og I. A. har bægge vederlægg(j)e), u-godtgørlig? Jfr. **Betale, Gjengjælde.**

Ubetids, ikke tidsnok, for sent.

Ubetimelig, utimelig (Fr. H.), utilpas (Fr. H.); i urette tid, utidig, utimelig. Molb., Olufs., Allen. (Utidig i * er bøſtig, uoplagt). Jfr. *mejn (ɔ: hinderlig), mejnsam. Jfr. **Ubeleilig.**

Ubetinget, u-undgåelig, u-igenkallelig (Forbud), u-overvindelig, u-imotståelig, unægtelig, uomstridelig, u-avskilad(i'). Lm. (Uomgængelig er t. unumgänglich). Mk. og u-eftergivelig (Forbring), u-uteblivelig (f. e. Følge), u-overstigelig (Hindring); uimotsigelig, ubønhørlig (Nødvend.); ufravikelig, u-avviselig, u»væger«lig (Pligt); u-omstøtelig, usvikelig (Sandhed); ful'(kommen), grænseløs? u-omgrænset, u-opløselig (Tillid); (Magt), *sjøl-gjeven, -*råden, -*rådande. Også vilkår-løs el. -fri? Jfr. **Beting.**

Ubetraadt, *ufaren.

Ubetvingelig, utvingelig? u-tæmmelig, u-styrlig, u-*agande. Mk. vil', *u-tvinga', u-tamd (eg. utæmmet), styrlaus. Jfr. **Ubændig.**

Ubetydelig, *låg (pris, kort, tal), *let' (»han fek det føre let og litet«, om pris), *letfængd, *letvoren, *fin, *låk, ring (jfr. **Uanſelig**), *små (s. vinning; s. sjø), småleg, småkosta' (let at anſtaffe), småfingjen (-fængen), små-voren. **Det er ub.,** »d'er lite' om det«. »D'er ikkje møket(y) om det«. **U.** (ſmaat), *litevore'; (noget Ub.), småting, m., små'k, n. Jfr. **Betydeligt, Frygteligt** (noget). **Ub. Afvigelſer,** småbrigde, n. (jfr. **Nuance**); (ub. **Folk, af Formue** el. **Anſeelſe**), *småfolk; (ub. **Froſt,** småfrost, n.; (ub. **Perſon**), små-mænne, n.; (ub. **Slægtſkab**), småskylde, f.; (ub. **Søgang**), *små sjø, små-båre f.; (ub. **Ting**), rusk, n., rask, n., skrap, n. Jfr. **Affald. U. af Vægt,** småvaksen. **Ubetydeligen** (i ringe **Grad** el. **Mængde**), småvæges (-vejes), *smått.

Ubetydelighed, ringhet, smålejk, m.; *sāk', m., småting, m., småpluk, n., smāk, n., små-fly(gj)e, n., tint, m. Jfr. **Ubetydeligt** (noget). **En U.,** ejn mon(u); jfr. **Grand.** »*Ejn liten mon«. *»Føre(y) ejn mons skuld«. »Han gav seg ikkje f. ejn mons sk.« **Alt ſammen er en U., er ubet.** jfr. »det er ejt smått og annat litet«.

Ubetænkſom, *framfus, *tank(j)elaus (mots. tænksam, ɔ: **betænkſom**), *få-tænkt, *stut'-tænkt, *slumpen, let-sinna', gapot, vanrådog, -råden. **U. i at tale,** *åpenskār, o (isl. opinskár), flåsen, flåsot. Jfr. **Laabmundet, Aabenmundet, Fremfuſende. U. Perſon,** fåi's, m., ty'l, m. Jfr. **Laabe, Fjog.**

Ubetænkſomhed, tankeløjse, f., vanråd, f.

Ubevandret i, *få-faren, u-kænt med, u-*ræken, e, u-*røjnd, u-*gjængen, ikke hjemme i, u-*dreven (i?), u-*tamd (i?), ikkje hejmsleg med?, ɔ: **fortrolig med.** Mk. og fremmed, *framand, nemlig om tingen, som en ser **ubevandret i.** Jfr. **Erfaren.**

Ubevant, *u-van, *uvand.

Ubevidſt, vetlaus(i'); uvitterlig (overtrædelse), u-*veteleg, i (efter veteleg; dærtil vetløjse, f., uvet[i], n.), u-*vetande (efter *vetande); i uvet, i vetløjse. **U.** (ſig ſelv), u-avvitende, uvilkårlig. Jfr. **Bevidſt, Bevidſtløs, Beſvime.**

Ubevislig, u-påviselig? (efter påvise for »be«vise). Jfr. **Bevise.**

Ubeviſt, u-påvist?, ikke påvist el. godtgjort.

Ubevoxtet, *var(d)-vej(t)sle-laus, uten tilsyn; *sjøl(v)-styrd; (om **Bøfling**), *styrt. »Kræfture går styrt«, ɔ: uten juring.

Ubevægelig, urørlig, uflyttelig, fast, urugelig? (av *rugge, ɔ: „rokke", „bevæge"). **Gjøre ub.** (ueg.), klome(u), *fjetre. **Staa ub.,** *stå stil'. Mk. »Han sat har(d), ɔ: **ubev.,** i stolen«.

Ubikvitet, allesteds-nærvær(else); kortere ord: *al'sta(d)s-*nærvære el. -*vedvæse, n. Jfr. **Nærværelſe.**

Ubillig, uskjelleg (»uskilleg«), *uskjønog (sky-), uskønsom (jfr. **Uſtjønſom**), rettarlaus (retlaus), urimelig, uvetog. **Ubilligt,** ulikt. Fr. B. **Ubilligen,** syndelege; (**ikke passende til Tingens Værd**), *avværdes. **Det var ikke ub.,** jfr. »det var inkje av vægen(e)«. **U. Betaling,** syndepengar; (u. **Haardhed**), *synd. »Dej gjære s. på han«; (u. **Tilbud**), syndebåd(o'), n. **U., uſtjønſom Perſ.,** uveting(i), m. Jfr. **Billig.**

Ubilligheb, u-skjel, n., »uskil« (gl. n. úskil), uret(ee), m. Se og **Ubillig.**

Ubjergelig (hvor man ikke kan bjerge ſig),

ubergeleg, *u-børg(y). »Ejt obørrt land«, ɔ: land, der en ej kan være el. lande.

Ublandet, jfr. *rejn (»r. gul', rejne sanningi«), *u-blænda', umængd (av *mængje, ɔ: mænge), *ejnsk, *ejnar(d), *skir,*bær', e (ɔ: bar[e]).

Ublid, *ublid, *uvensleg, *sur, *morsk, ugodsleg (goskl.-, gotl.-), *stræng, *har(d), *nyven, *vondsleg; (om Luft, Veir), *ruskjen, sur, ilsleg (ilskl-), grinal, *usynleg. **U.** (*mørk) **være** (om Luften), ulme, egentl. = *olme.

Ubln, *ubljug (jfr. Frøk), *grov, ærelaus (dv. æreløjse). Jfr. Uforstammet.

Ubødelig, *ubotleg, *ubøtande, bot-laus.

Ubødemaal („Brøde, som ikke affones med Bøder"; „forælbet"), halsløs gærning. Mk. botlaus (gærning?), botløjse, f.; *bote-von.

Ubødfærdig, u-*botfærdog.

Ubrudt, ubråten(o); (ubanet), *ubrøjt'.

Ubrugbar, ubrukelig, *u-brukande, *ikkje bruk-før, *unøjteleg, uhjælpeleg. (U*-brukleg vil være = ikke i bruk, usedvanlig).

Ubrugt, *ubruka(d), u-sleten(i). **Det har ligget længe ub.,** jfr. »det hæve inkje set soli på mange år«.

Ubrændbar, u-*brænnande.

Ubrødelig, u-*brjotande. **U. taus,** jfr. Taus.

Ubuden, ubåden(o'), *ubeden.

Ubunden, *ubunden; (fri for Omsorg), *omsyte-laus; (selvstændig), *fri, *fri-rådig.

Ubygget, ubygd. Jfr. Ubehovet og ledig, som og heter *ubygd.

Ubændig (t. unbändig), styrlaus, ustyrleg, *ba'rstæ'k (jfr. stækjen, ɔ: harst, fram), *ba'lstyren, *ba'lstyrig. Jfr. Ustyrlig, Tøjlesløs, Ubetvinget.

Ubøjelig, u-*svegal, *stin', ulæmpeleg; (Sind), *stiv, *strid, *trå, *tvær-lynd, uvægjen, har(d); (ikke smidig), *stør (»styrd«, også stol, skjur og sjur), ikke *mjuk. Jfr. Haardnakket og Stivsindig.

Ubønhørlig, bøn-laus (Lm.); jfr. * bønhøjre.

Uciviliseret, jfr. Ukultiveret.

Ud, *ut. **Ud af,** *or, utor (uto, to), ut-ur, tor. Nordensfjæls *ur el. *u. Sv. ur. Gl. n. or og ur. **Ud-for,** utføre(y). **Ud forbi** (et vist Punkt), *ut-om(u). »Utom holmen«. **Ud igjen,** *ut-atter. **Ud over** (udover, mod Havet), ut etter. **Det gaar ud over ham,** »de' råmer h.«; »han må lide føre de'«. **Det gaar ud paa,** *det gjæng ut på, *de' æ' meint på, har til (for-)mål, at —. **Komme ud af** (tilrette med), *kome av mæ'; (bjerge sig), *klare seg (klåre s.). **Gjøre sig udtilbens med** („blive trodsig, opsætsig"), bli' *stridig, *trassig, *amper; *bjode vondt

Længere ud (el. ude), *utar. »Flytje seg utar åt dœri«(y). »Sitje utar med durstokken« (uttar, åtar, åtår). **Flytte længere ud,** ytre(ar). Dv. ytring, f., Flytning ud. **Sætte noget ud** (flytte libt tilside), yte (-te). **Sætte sig ud over,** ikke sense (*anse), ikke bry sig om. Jfr. Udblæse, Uddø.

Udad, *ut-til, *ut-etter, *utte (for ut-atte'). **U. langs med,** ut-med.

Udadbøiet, *ut-vikt. Av *vikje, ɔ: bøie udad.

Udadvendt, avhænds (Asbj.): skjære avh., ɔ: med Eggen udad, fra sig. **Paa den udadv. Side af Fødder el. Arme,** *uttabejns (mots. innab.), også *utta-føttes og *utta-hændes.

Udaf, se Ud.

Udage (noget), *kjøjre ut, *ake (noget?).

Udannet, u-*dana? (jfr. *dane, ɔ: „danne, forme"), *vanlærd (som har lært lite'); (af Væsen, Adfærd), *grov, ufin (rå ikke i * i denne mening); *nauten, *van'-seda(d), sedlaus. Dertil sedløjse, f. **U. Person,** styving, m. Jfr. Dannet; Artig, Beleven, Høflig; Person.

Udarbeide („kun om Aandsværker"), *sætje op, *arbejde. **U.** brukes dog iblant om hænders gærning og ær = arbejde ut (nemlig til større finhet og fulkommenhet). **Udarbeidet,** *arbejd.

Udarbeidelse (det at udarbeide), *arbejd?; (Stil), opsæt (Molb.). Av talemåten: at sætte op noget, ɔ: „forfatte", ver's fajen.

Udart („en ringere el. forringet Art"), *skrape-slag? Jfr. *s.-las, *s.-kake.

Udarte, bli ut-skæmt? *skjejve (ɔ: skeje, gaa skjævt), *væsne (ɔ: bli værre), van-»slægte«, van-artast? (jfr. »*artast på ejn«); ugjærast (Lm.). **U—t,** or-ættad. Lm. Jfr. Vanslægte, Degenerere.

Udartning, væsning (ɔ: at bli værre). *Skjejving ær „skjæv Gang, Slingring".

Udarv, *ut-arv. Jfr. Udarving.

Udarving, *ut-ærving.

Udaab, u-*dåd, f. (efter *dåd, ɔ: „Daab, Gjerning"; gl. n. dáð), *il'-gærning (Molb.), misgærning, f., -gjærd, f., forbrytelse, u-gjærd, f., ugjærning, f. Jfr. Misgjærn., Brøde.

Udaande, *ande ut (mots. *ande in); (dø). opgive ånden, *andast, *sålast. **U.,** uden Gjenstand, f. E. Suk, stærk Suk, ær efter Molb. en tyskhet. „Han har udaandet". Dette gælder ikke om andast.

Udbanket (forslaaet, f. E. om Flint), *utbard. (Av bærje, e — barde).

Udbasune med Larm og Skryderi, *blåse i langeluren, bl. i hornet.

Udbasuning, basun-støt, blåsing i hornet, luren, utrop, n. Jfr. **Basun**, Trompet.
Udbetaling, *kvitnad („fjelden"), utlæg', n., utredelse, greje, f. »Få gr. oppi handi«. Jfr. **Betaling**.
Udblæse, *blåse ut. **Udblæst** (Lys), *ut-blåsen.
Udblødte, *bløjte, *vatne. **Udblødnet**, *ut-bløjt'. **Kar at udb. noget i**, *bløjte-kjær(e).
Udblødning, *bløjting, bløjte, f., blå't(o), n., *væting, f.
Udbo („rørligt Gods i de udvendige Dele af Huset el. udenfor dette", „modsat Indbo"), ut-*bunad el. -*grejer? Jfr. Indbo.
Udbrede (noget over et større Rum), *brej(d)e; (gjøre bekjendt), føre ut (f. E. Rygte), sætte i omløp, *sprejde ut. **Udbr. en Lære**, jfr. Forkynde. **U. sig**, *brejde seg, *brejdast, *sprejdast?
Udbredelse, *brejding, brejdsle, f.
Udbringe (Skaal, Vivat, Pereat), foreslå. De, som forslaget henvendes til, kan siges at drikke (Skaalen), eller rope (Hurra osv.). **Udbragt**, *ut-havd.
Udbrud, ut-bråt(o), n.
Udbrugt, *klår, *al' (»*han er al«), ut-ræken(e); (Hest), ut-kjøjrd. Jfr. Udslidt, Forslidt.
Udbryde (Stykke), *brjote ut; (af Fængsel), brjote seg ut; (pludselig opstaa, Ild, Krig), *kome til, *kome op, *kvejkjast (ɔ: tændes), *tændrast; (ytre med Heftighed), *rope, *sætje i, *skrike; (i Klager, Fryderaab), sætje i å jøje seg (*eje, øje, veje seg), *s. i ejt glædeskrik, skrike, skråle. »Gud bedre mig så sandt, skrålede Kjærringen«.
Udbrydelse, utbråt(o), n.
Udbrække, brjote ut.
Udbud, (til Salg), ut-båd(o), n., fal-hålding? *fram-bjoding; (til Krigstjeneste), farbud (H. D.), opbud (efter t. Aufgebot?), hærbud? utskrivning (til hærtjeneste).
Udbuet, se Konveg.
Udbuget, *buka'.
Udbugning (større Tykkelse paa Midten, — som paa Tønde), bu'k, m.
Udbugtet, *bugta' (jfr. *bugte seg, ɔ: gå i bugter, om ælv); jfr. fliket, tannet, tagget.
Udbugtning, *bugting(?). Jfr. Udbugtet. Mk. agge, m., ange, m. (om tænner, tagger el. fliker, som på løv). Se og Flig.
Udbyde, *bjode fram, fal-byde el. -hålde (Molb.); ut»kommandere«, utskrive, opbyde? (t. aufbieten), hærbyde? farbyde? Jfr. Udbud.
Udbydelse, jfr. Udbud.
Udbygger (paa affides Jordlod), *utbyggjar?; utflytter (til annen bygd). Mk. *utbygd, ɔ: „Bosted i en Udkant".
Udbygning (Tilsætning til en Bygning), jfr. tilbygning, *tilbygna', skå't, o, n. Mk. og sko't, u, m., skåle, m., skjol, n., ut-skå't, n., skjå, m., hal(v)-tække, f. Jfr. **Skur**, Bislag.
Udbytte (at), *byte, *dejlde, *skifte. Nu avløst av „udbele". Molb.
Udbytte (Fordel, Gevinst, især til Deling; t. Ausbeute), vinning, f., fangst, fåna(d), m.; (som af Fisk), fængd, f., *utvinning (Lm.); *bate, m., folling, f. (mange Fold); overskud, øver-skå't(y, o), n.; ettersæt(e), n., ɔ: det, som et Arbeide „sætter efter sig"; stad, m. (»sjå nokon stad etter«), avle, m. (ɔ: Udb. af Arbeide): »det var hans eigen avle«; (Produkt, — især om Melk, Smør, Ost), dråt', m., av-dråt, budråt, undandråt; avkome, f. Jfr. **Produkt**. **Afgive U.**, jfr. verte etter. »Det vart' så litet etter det« (di). Også kaste av sig, lønne sig. Jfr. **Resultat**. **Faa det størst mulige U. af**, nytte ut. E. Sundt. **Samle U. af**, *drage undan. »Ej go ku å drage (avdråt) undan«.
Udbøining, vikjing, f.
Uddanne, *dane ut? Jfr. *saume ut, til større fulkomm. næmlig, halde fram, ɔ: halde »videre«. **U. sig** (gjøre aand. Fremgang), *kløkjast, *klo'kne, *vetrast(i', vikkast). Jfr. Danne, Kultivere, Udvikle.
Uddannelse, *daning (framdaning?). Jfr. Dannelse.
Uddele (især Mad), *ætle. Jfr. Portion.
Uddeling, *ætling; (Tildel.), *giving.
Uddrag, ut-drag, n., or-drag.
Uddrage, *dra(ge) ut. **Uddragen**, *ut-drægen(e), or-tåga(d)(o).
Uddragning, ut-*draging.
Uddreven, ut-ræken(e).
Uddrukken, *or-drukken.
Uddufte (t. ausdüften), *ange (ut?), *lufte.
Uddustning, ange, m., tæv, m. (e), *luft, f., då'm, m., o's, m.
Uddunste, *ejme, skyte *ejm, *gåve, *ølje(y), *lynge (jfr. Dampe); *svejtte, *dågge, o, *gjejse, *rjuke (ɔ: ryke).
Uddunstning, gjo's, m., av *gjose (— gaus). Jfr. Dunst. Fugtighed, Damp, Duft, Lugt. **U. af M.ster**, man-øl(y), m., brune-tæv(e), m., brune-luft, f.; søjdne, f. (t. e. av våte klær). **U.** (Lugt) **af Dyr**, dyr-o's, m. **U., syulig**, røjk, m. »Vår-, frost-, øl-røjk«. Jfr. Damp. **U., stærk**, o's, m., gjejs, m. (»*øl-g.«, ɔ: U. af gjærende Øl); stam', m. Jfr. *stamme, ɔ: lugte, stinke. Sv. * stamma el. stimme (— stam). Jfr. og holl. stoom;

eng. steam, Damp. **U. af fugtige Ting,** våt-røjk, m.

Uddybe (gjøre dybere, f. E. en Havn), grave ut? (el. g. or? jfr. or-graven, ɔ: „ub-graven, renſe"), *rejnske (ɔ: opmudre), *øjre(?) (av *aur).

Uddybning (af Havn, Kanal), *øjring(?).

Uddyrke, se Uddanne.

Uddø, døj(e) ut. Mk. »blåse, slækkje, strjuke, turke ut«. **Uddød,** *ål-daud.

Ude, *ute; (med * i, *på, føre, y, *under, øver, y), *ut: »Ut på øjom«, «ut med havet«, ɔ: ute på o. s. v. **(Roget) langt ude,** uttalege (utarl., gl. n. utarlega). **Ude ved Kyſten el. paa Havet,** utarlege (uttale). **Ude ved,** *ut-mæ', ut-føre(y). **Længere ude,** utanføre, utar. **Længſt ude,** utarst (utraste, åtr.), ytarste (yttaste). **Ude af ſig ſelv,** av mæ' vete', kjænne seg ikkje? »Han va så, at han kjænde s. ikkje«. Mk. og utau ve(t)ə(i), ɔ: ude af ſig ſelv. »Han var rejnt utta(n) vi's«. Jfr. Forvirret. **At gaa ude,** ute-gang, m., ute-gånge(o), f. **En, ſom gaar ude** („f. E. om Faar om Vinteren"), ute-gangar, m. **At ligge ude,** ute-læge (e), f. **Det at ſtaa ude,** ute-stå(d)e(o), f. **Være ude for noget,** jfr. *værde føre(y) nåko(t). **Ude ved,** *ut-med.

Udeblivelſe, *fal', *messefal, *føre-fal; bortevære, f. Jfr. Mangel.

Udel„agtig" i, uten del i, uten lod i, *lo't-laus, u; utenfor (være utenfor en sak); ikke medskyldig i, fri for, ikke ha' med.

Udel„bar", udelelig.

Udelt, også *hejl, *ful'; *uskift.

Udelukket, jfr. *ute-laten, ute-stængd.

Uden, utan („ofteſt" uttan). »U. mat, pengar« (foruden). **Uden at,** utan (at). »Han hadde vore' her, utan at eg visste det«. **Uden** (medmindre), utan (utans, utas, uttas). »Eg fær det ikkje, utan eg kjæm sjøl«.

Udenad, *ut-or, utan-boks. »Han kan det utor«. „Egentl. utor boki«.

Udenbords, ut-bør(d)es(y), utanbords. Gl. n. útbyrðis. **U. let** (om Aarer paa en Baad), ut-let(ee), mots. *ut-tung.

Udenbygdes Navn, Sprog, fræmmend-navn, -mål (»framand«-).

Udenfor, utan, uta(n)føre(y), utta'på, ut-føre. »Utan dørie(y). Jfr. *utanbords, -gards. **U. Bygden,** se Udenad. (U. Bygden), utan-bygdes; (u. Diſtriktet boende), ut-lænding, m.; (u. Gaarden), utan-gards; (u. ſit Hjem), *ute; (u. Huſet), ut-hyses, utan-stoks (mots. inna'stoks). Mk. utan-stoks arbejd, n., ut-a. (ɔ: Arb. u. Huſet); ut-røme, n. (Rum u. Huſet). **Udenfor den fædvanl. Kreds** (u. Hjemſtedet), *utan-fares; (u. Landet), uta(n)-lands, av-lændes; (u. Kirkeſognet), uta(n)-soknes (jfr. uta(n)-soknes folk); (u. den indhegnede Mark), utan-gjær(d)es (uta'-gjærs); (u. Præſtegjældet), utan-gjældes; (u. Riget), utan-rikes; (u. Skjærene), utan-skjærs; (u. Væggene), uta(n)-væggjes.

Udenfra (indab), utan, utan-frå, -te' (til); (fra Havet), u.-av, -or.

Udengjærdes, se Udenfor.

Udenlands, -rigs, -ſkjærs o. s. v., jfr. Udenfor.

Udenlandſk, *ut-lændsk, *utan-lands (gl. n. utlenzkr); *ført (mots. hejmegjord); også fræmmend (*framand). »U. varor«. »Førte varor«, »fræmm. -mål, -navn, -sæd(e), -vare«. Også kaupe- (kjøpe-). *Kaupe-korn, -lærreft (ɔ: -lærred), -ty. Kaupe- brukes dog og om innenlands i motsætn. til hejme-, f. e. h.-vækst, -bakt.

Udenom (rundt omkring), *utta'-kring, utta-ikring, *rundtom.

Udenover, *utan-på.

Udentil (udvendig, i det ydre), utan, utan-til (-te'). »Både utan og innan«. „Mere almind.": utantil og innantil. Ta(ke) utan av, ɔ: af Overfladen.

Udenvæltes (Kort), *uvæltes (kort).

Udeſtaaende med, *u-byt'. Jfr. Uopgjort.

Udeværen (udenfor Hjemmet), ute-være, f.

Udfald (Slutning), *ut-fal, *ut-gang, ende, m., endelykt, m. (gl. n. endalykt, f.), endskap (jfr. Reſultat); (i Fægtekunſten), utfal; (fra Fæstning), utfal, *ut-laup; (Jagt, Forfølgelſe), skjo't, m., skjø'r, n. Jfr. Razzia. **Faa et vidt U.,** *ta(ke) land.

Udfalden, *utfallen, ut-fjøra(d) (især om laveste va[t]n i sjøen).

Udfaren, *or-faren.

Udfart (t. Ausfahrt), ut-færd, f. (udfærd, Molb.), utgang, m., ut-gånge(o), f.; ut-laup, n., ut-væ'g(e), m.; jfr. Udflugt. **U. mod Kyſten el. Havet,** ut-færd (ut-fæl, -fal). U., jfr. og Tour.

Udfeining, -elſe (Bortjagelſe), flø't(y), m., ragat, n. („maaſte for Rabgata — Beinvegen"), få'k(o). »Dej fek fåk, kan du tru«.

Udflugt, ut-flå'g(o), n., *ut-færd (H. D.), *tur (jfr. Tour), utvæ'g(e), kvårve(o), f., jag (»gøre et j. derhen«); (Udvei), utvikelse (N. M. Pet.), påskud, funder, n. **U., kort, snøg'-vende,** f., av-steg(i), n. (jfr. Afſtikker), sving, m., kippe-vending, f., *snar.v.; jfr. Snartour. **Gjøre kort U.,** kippe (-te). **U., liden** (l. Beſøg, Ærend), skjøjv, m. (jfr. Vimſe omkring); (Spadſeretour), sving, m. **Udflugter,** omsvev (i), n. **Søge U.,** bære seg undan. **Ved U. vride ſig fra,** vringle sig bort (ɔ: fra det). H. Ibs.

Udflydelse (t. Ausfluß), utstrømning, utrensl, n.
Udflytning, ut-flutning, f.
Udflytte, fløtje (flutte — flut') ut.
Udflytter, ut-fløtning, m.? Efter *fløtning (flutn.), m., ɔ: En, som flytter.
Udflyven, ut-flåg(o), n.
Udflyven, ut-flågen(o).
Udfolde, *fælle ut? (av *fælle, ɔ: folde, lægge i „Fold" — Fold paa Klæder, *fælle, f.; også *rukke og *bugt), *brejde ut; (ueg.) fjølge(ar). Jfr. Udvikle; Boge (labe). **Udfolde sig**, våkse(o) fræm, te sig.
Udfoldning, ut-fælling? (jfr. Udfolde), brejding, f., brejdale, f.?; (ueg.), jfr. Udvikling.
Udforbre (t. ausfo[r]dern), *bjode seg ut (om nogen skulde ville slås), byde op (ut-»æske«?), *mane (ut) (Lm.); *æggje, *tirre, *ærte. Mk. stævne. I * stemne, ɔ: 1. indbyde, 2. indstævne. Mane i * ær „opforbre". Jfr. Opforbre.
Udforbrende, *åbryen, strids-lysten, ut-»æskende«, utmanende.
Udforbring (Opæggelse), maning, f., utmaning. Mk. stævning.
Udføre (Klæder), *for'e; (Kvæg, til det blir født), *fejte, *gjø? (*fore er = give fo'r, foder).
Udførfte, *grænske (ɔ: granfte, av *g.an', „nysgiagtig"), røkje (-te), *røjne (ut). **U. En** (jfr. Udfritte), *frette (ee), *nau(d)-spørje, røjne ut. **U—t**, ut-grunda(d), *ransaka'.
Udførfkning, røkna', m., etter-røkna', ransakning, f.
Udfragt (faa, ha' modtaget o. f. v.), utgangs-ladning? utladning, hejman-farm? utføring? Mots. hjem-, bak- (Retur-) ladning, -føring.
Udfragte („sende paa Fragtfart"), se Fragt(e).
Udfriet, *ut-sloppen, sluppen løs.
Udfritte (en Hemmelighed), *røkje (-te); (en Pers.), *frette, *nau(d)-spørje; *røjne (-de) ut, høre (en) ut. »Eg hæv' røjnt hånom(o) ut«. Se Fritte.
Udfritter, røkjar, ransaker.
Udfylde (Rum), *fylle; (udf. med det Manglende), *åbøte, *fulne (gl. n. fullna), fylle. Jfr. Fuldfkændiggjøre.
Udfyldning, -else, *fylling, *ifylling; (Fuldfkændiggjørelfe), *fylling, *ful'nad. **U. i tomt Rum**, fyl', f.
Udfæ („Kvæg, fom gaar ude om Vinteren"), jfr. *utegangar („f. E. om Faar, fom gaar ude om Vint."). Molld. har Udgangsfaar, -heft. Mk. og Udgangs-Øg.
Udfærd (Udgang), ut-far, n., utgang, m.; (fra Hjemmet), utfærd, f., *hejma'-færd.
Udfærdige (t. ausfertigen), utstede, *breve (ɔ: „indføre i Brev"), *brev-gjære („opfætte fkriftlig"); utfærde (H. D.). Sv. utfärda. I * færda, „fætte i Stand, gjøre færdig, forfærdige".
Udfærdigelfe, utstedelse? brev-gjær(d), f., brev-gjæring, f., ɔ: „fkriftlig Affattelfe". Jfr. Expedere.
Udføre, *føre ut; (iværkfætte), føre ut? (jfr. *utførsle, f. (ɔ: „Udførelfe, Fuldførelfe"), gøre, *ful'-føre, *ful-ende. **Udført** (-bragt), *ut-havd.
Udførelfe (fom Forbryderens til Rettefkedet), ut-førsle, f.; (Iværkfættelfe), utførsle, f., *ful-føring, *ful'-ending.
Udførlig (fom kan udføres), gørlig; (fuldfkændig, omfkændelig), nøje, *nøjen, utførlig, fyldig, ful'. Jfr. Vidtløftig.
Udførfel, ut-førsle, f.
Udførfelsvarer: Læs af U., ut-økjes-los (e), n. „Formodentlig af et gl. økje(e'), ɔ: Kjørfel".
Udgang, ut-gang, m., ut-gånge(o), f.; utlaup, n., utvæ'g(e), m. **Nær ved U—n**, utarlege. **Nærmere mod U—n** (el. Døren), utar.
Udgangs-faar, -heft, jfr. Udfæ.
Udgaa, gå ut; (blive bekjendt), komme ut (som i trykken); (bø ud), visne(e), *turkast (i * ær gange ut = „falde bort").
Udgaet, ut-gjængen.
Udgift(er), ut-stand, n., ut-gift, f.; av-gift. f. Jfr. in-stode, n. **Udgifter, fmaa**, små-rejdsle, f.
Udgive fig for, *sægjast (sejest, sest), læst (Asbj.), *late som, gøre sig, skape a., *bære føre? — »Ho sa'st (sagdest) være ræd«. »Han sest ha gjort da'«. »Han læst være rik«. Jfr. *gjære seg framand, blid, sint, syk. Jfr. Foregive.
Udgjerning (udenfor Huset), ut-arbejd, n.
Udgjæld (i et Bo), ɔ: Gjæld til Andre, utgjæld? mots. Indgjæld, ɔ: utestående krav (Danfke Lov V. 2. 15). Jfr. Indlaan, Udlaan. Jfr. og Aktiv.
Udgjærde, jfr. *ut-gar(d) (uggar), ɔ: 1. mell. eng- og utmark, 2. uten-om en gårds eng-marker.
Udgjøre, *gjære (— gjorde).
Udgrave (gravere), grave (— grov). **Udgraven** (renfet), *or-graven. Jfr. Gravere.
Udgravning (Gravering, paa Metal), drev, n. Jfr. Gravering.
Udgrufle, *grunde, ar (ut?). Mk. *grune.
Udgrund (Grund i Havet, fom ikke er Landet nær)? »Utgrynne« ær „en Grunding, fom gaar ud fra Landet", altså ikke = Udgrund. Jfr. og Grunding og Grund; Banke.
Udgrunde, *grunde (ut?), *grune (ut), u'. Jfr. Spekul., Udfpekul., Grunde, Grufle.

Udgræde, *gråte frå seg, *gråte s. mæt, *g. seg tur.
Udgrøfte (udtappe), tør-lægge (efter tysk?), tappe, vejte (-te). Jfr. **Grøft**.
Udgybe (jfr. **Gybe**), støkkje (-te). »St. tåror«. **U. fin Brede**, tøme or seg, t. seg. Mk. *ordgytar, -gjotar. **Udgybt**, ut-hæl't. **U. sig** (flabre, snakke i Et væk), vælle (— val'). »Han sit og væl'«.
Udgybelse, *gyting (gjoting), tøming (jfr. Udgybe). (Meddelelse), tiltalelse. Jfr. Oprigtig, Aabenhjertig; Fritalende.
Udhale, trøjte (-te). Jfr. Forhale.
Udhaler, jfr. Roué, Svitregast, Libertiner.
Udhamret, tun'-slægen(e), ut-rakt, av *rækkje.
Udhavn, ut-hamn, f.
Udhegn, se Udgjærde.
Udhjælp (t. Aushülfe), utvej, *berging, -ning, f., frelse, f.
Udhjælpe, *fri, *berge, *frelse.
Udholde (t. aushalten), *halde ut, *hærde (ut), *trøjte (på); stå ut, trotte(oo, ar), tåle(o, - de), platte seg, *bælle (gl. n. bella), magte. »Det tåler slit«. »Den, som trøjter alni, kan og trøjte spanni». »Dej trotta ikkje mejr«.
Udholdelig, bergande, bællande, hærdande. »Her er ikkje bergande«.
Udholdelse (Bedbliven), *hærding, trøjting, trot'(oo), m., uthald, n.
Udholdende (vedholdende), *hærdig (-og), hærdsam, *nøjten, *sejgvoren, utrættelig, stærren, e, *trå, tråssog; (flittig, travl), trottog(oo), *trøjten, *trøjtsam; (stærk, som taaler meget), *sejg, trottog, *tærog; (som ikke slibes), *tålog, varig; (varig), ut-haldig. »Han vin', som trå er, og taper, som brå er«. Jfr. Taalmodig. **U. i at drage** (især om Hest), *lang-dræg (-drægd, -drøgjen, -drygjen, -drjug); (u. i at bølge noget), *du'l-ram. **U., meget, or-trøjten**, stor-trottog(oo). **Ikke udh.**, trot'laus, utrottog. **U. være**, trotte(oo, ar), stærre(ar), trårre(ar), trøjte (-te), *være trå.
Udholdenhed (Taalmodighed, Styrke til at holde ud), hærdigskap, plat', n., sejghet, tråe, m., trådom, m., trålejk, tråskap, m., trot'(oo), m., trøjting; (Bastighed), uthald, n. »Tråen vin'«. »Trotten vin alt«. Jfr. Taalmodighed, Styrke, Kræfter. **Mangel paa Udh.**, trot-løjse, f.
Udhug, ut-hugst, *ut-hågging, ut-*hågster(o), m. (til *hågge ut, o).
Udhugge, hågge ut (o). Jfr. skjære ut, saume *ut*.
Udhugning, se Udhug; (Sted, hvor Skoven er fældet), hågster, o, m.
Udhule (Grunden), *grape(o), *skjære („om Elve, Bække), måre(o, ar), *aure, *øjre. Dv. gråping(o), øjring, f. Også skålme, o(ar). Jfr. Hul. **Udhulet**, ut-håla(d) (o).
Udhungre, *svælte (—e), mærg-s. (jfr. sv. — svalt, o: lide Sult). Dertil svælting, f. **U—t**, ut-svælt'.
Udhus, *ut-hus. Motsat *fram-hus. Jfr. Baaningshus.
Udhvile (sig), *kvile, k. seg, *kvilast. **Udhvilet**, *kvild, ut-k., mots. *van-kv.; *ful'-lægen, e, o: som har ligget længe nok.
Udhvælvet, se Udbuet og Konveks.
Udhænge (el. -sprede meget) **tyndt**, *skildre (skilre, o: stille). »S. klæda utøve' stångja«.
Udhængefilt, jfr. lokke-ma't, -due.
Udhærdet („fuldkommen hærdet"), ful'-*hærd. Jfr. Hærde.
Udhæve, lægge vægt på, mærke ut? (o: ut-mærke), pejke ut (Lm.), peke ut? kjose på (o: nævne som En, der kunde komme i „Betragtning").
Udisciplineret, agelø, uaget, tuktløs (H. D.). Jfr. Disciplin, Indisciplin.
Udjaget, *ut-hutad (ut-hutra'), *ut-kjørd.
Udjord (som hører til en Gaard), ut-vid', f.; jfr. Udmark.
Udjævne, *jamne, *slette(ee, o: gjøre slet, flat); (opgjøre med Tillæg el. Fradrag), jamne, *skarve. Jfr. Likvidere. **U. sig og udjævnes**, jamne seg, *retne(ee), r. seg. **U—t**, *tiljamnad, *ut-jamnad. Jfr. Afpasse.
Udjævnelse, -ning, *jamning, f. (j., m. sær = Ligemand). **U. i en Mellemregning** (Opgjør), *skarving.
Udkant, utkant, m., *av-krok, m., av-rand, f., kreke (—»i—«), m., *skjækel(e), ut-sk., m., hækel, e, m. (jfr. Snip, Hjørne); (Grænse), mune, m. (u').
Udkast (t. Entwurf, o: Grundrids), *rissing, *reting (»rite«); (skriftl. Forsøg), opsæt (H. D.); jfr. Opsats. **Gjøre U. til**, *risse, rete (»rite«), *sætje op, planlægge.
Udkaare, *kåre (»kora«), *kjose, *ta(ke) (»han tok dej beste«), vælje (— valde). **U—t**, ut-kåra(d) (o), ut-kåsen(o).
Udkaarelse, *kår, n., (fjælden) kås, n. (»kos«, av kjose), *kjosing.
Udkig, vakt, *njosning, ti'r, m. (»liggje på ti'r«), ut-kik, n. („nyere Ord"), gløt', m. L. Er. Jfr. gløtte(y, - e), o: kige, titte; stotte. Jfr. Kige, Lure, Speide.
Udkile („fælde Kiler af Tøi i et Klædningsstykke"), jfr. Kile.
Udkjølet, *ut-kald, ut-kolnad(oo).
Udkjørt (udbrugt, om Hest), ut-kjørd. Mk. *utsleten, i, *utpint, *utvasa'. Jfr. og Udmattet.
Udklarere (Skib), *klåre (klare, — ut?),

Udrikkelig, u-*drikkande.
Udrinde, *renne ut; (opstaa, fremgaa), *kvejkjast (ɔ: optændes), *yppast (ɔ: komme op); (gaa til Ende), være ute (ɔ: „forbi"), *ende, *renne ut (?).
Udruge, se **Klække**.
Udruste (t. ausrüsten), bu (-dde), bu til (Lm.), rejde (-de), ty (-dde); udrede (Molb.); hælde. »H. en med kost, m. båt, m. klæder«. **U.** (Flaade), udrede (Fr. Bfd.); (u. med Klæder), *hyre (til, ut); (med Mad), niste(i'). Gl. n. nista. **U—t**, *buen, *bud', *ut-rejd (forsynet); (fuldt), ful'rejd'; (vel, ilde), under-bud'. »Dej æ væl u.«, ɔ: har (nok) at ta av. Jfr. **Udstyre** og **Forsyne**. Se og **Ruste**.
Udrustning (t. Ausrüstung), ombuna(d), m., ut-hyring, f., ut-rejdsle, f. Mk. ty, n., typing, m., ɔ: **Tøi, Gods. U. for en Arme**, hær-buna(d). Lm. **U. fra Hjemmet**, hejman-rejdsle, f. »D'er lang h.« Jfr. **Rustn.**; **Udstyre, -else**. »D'er lang h.« Jfr. **Rustn.**; **Udstyre, -else**.
Udrydde (rive op), rykkje (-te) op, rødje (y, — rudde), røskje op, y (-te); rødje ut; øjde (-de) ut; renske(ar); (f. E. Dyr), øjde, av-øjde; (Utøi), *døj(d)e (-de). Jfr. **Rydde**.
Udryddelse, *re(j)nskning (for?), røskjing (y), f., ut-rudning(u'), f. **U. af Dyr**, av-øjding, f.
Udrykke (som Haar), rykkje (-te), røskje (y, -te); tåge(o); (drage ud), se **Rykke**. **U—t**, ur-tåga'(o). Jfr. **Rykke**.
Udrøi (uvarig), *udrjug, *kværv, (oftere) kværven, *kværvsam, *ry'r, *skry'p, *skryv, *skyr, skyver; øjdsam (ɔ: „som bevirker Forsøelse"); *skjær(d)sam, *snar-gjængd. **U., noget**, *ryr-voren. **U. vise sig, blive**, ryrkast, *ryrne.
Udsagn (Beretning), sægn, f., framsægn, sægjande, n., sægjing, f.; ord (»*det var ejt sant o.«), tale, f.; også kvæde, n. »Ja-, med-, ved-kv.« Jfr. **Samtykke, Omkvæd, Gestikulation**. (Sigende), *mål, *sægjing. »Han svarer, som målet var(d)ar«, ɔ: som finder sig truffen. Hertil *vitnes-, spurs-, trugs-mål. Mk. *mål-sømne; *mål-binde.
Udsat (for), se **Udsætte**.
Udseende (Udvortes, u. Beskaffenhed), åle't (i), n., åsyn, f., bragd, f. (såsom i *himmelsbragd); (især Anfigtsfarve, Hudfarve), då'm, m., dæme, n. (mk. -dæmd og -lejt: »blejk-, ljos-d.; sva'l-d., -lejt, ɔ: fortsmusket; raud-lejt; mk. og lang-, rund-l.), hamle't(i), m., *vor-le't; ha'm, m., hamn, m. (»det synes på hamen [hamleten], kvat helsa er«; »nå er han komen i rette hamen sin«); kome(oo), f. (»han ha' ej god kome«); lagna', m.; (Stabning), skikkelse, sve'p(i), m., ut-vortes, vor, m. (ɔ: naturl. U.; jfr. **Anfigtstræk**), vøl, m., vølljejk, m. (jfr. **Mine**). (Anfigt, især med et fraftødende Præg), hjelm, m. (jfr. gl. n. ægishjalmr, Skræk-billede); (som vætter Frygt), *kald-hjelm, stæg', m. **U.** (Skin), læte, f. **U.**, enbet, mon(u), m. »No hæv åkren fåt mon«. **U., gammelagtigt**, alders-sve'p(i), n. **U., godt**, god bragd, f., god kome(oo), f. **U., mindre godt**, van-sve'p. **U., mørkt, taaget**, musk, n. **Uheldigt U.**, u-le't, m. (i), u-sve'p; (saa Tingen fer ud som falsk), rang-sve'p; (**Tegn til en Mangel**), mejn-svep. Jfr. **Tegne** (sig). **U., usædvanligt**, ov-sve'p. **U. til noget**, likjende, n., liknelse, n., likning, f., mærke. Jfr. **Spor, Tegn. Ting af slet U.**, u-likjende, n. **U., noget lignende**, jfr. **Lighed, fjærn; Træk. Give et vist U.**, svepe (i, ar) til, *dæme. Jfr. **Pudse, Pynte, Røgte**; **Ligne, Give sig et vist U.**, skape seg til. **Have et vist U.**, *svepe, *svepe på; (h. bistert U.), bolme, y (*bolmen, ɔ: bister). **Med et godt U.**, dåmleg, mots. dåmlaus (jfr. **Uanselig**); (tækkelig af U.), vo'rsleg; (af et sjøgeligt U.), *nåeleg, nå(d)sleg. M. Thor. Jfr. **Vantreven**.
Udseende (Adj., — som ser saa el. saa ud), *ut-sjåande („nyere Ord"). **Ilde u.**, u-hamleg.
Udseilling, ut-sigling, f.
Udsending (Person), *ut-sending, m. Jfr. **Kommissionær, Repræsentant**.
Udsendt, *ut-gjord, *av-gjord, *stad-gjord.
Udsigt (Leilighed til at se ud), omsyn, f., ut-syn, skue; (Haab, Tegn til), syn, f., von, f. **U. til Forbedring**, *bote-von; (til Forbel), *bate-v.; (med Hensyn til Grøden), år-v.; (til at kunne nære sig), mat-v. **Gode U.**, gode syner, g. voner. **Have U. til**, *sjå syn til. **Han har ikke synderlig blide U.**, »det er ikke så bjærte(t) føre dejm« (bjærten, av bjart, ɔ: lys, klar). **Det har gode U.**, jfr. »d'er på god væg(e)«. **Det har lange U.**, »d'er høgt op og langt fram«; jfr. »det vert' ej sejn såle-bot«. **Der er ikke lyse U. for dem**, »d'er ikke brike' føre dejm« (briken, ɔ: glimrende). **Bedømt for U.**, *synt. »Her er så synt«. **Med fri, god U.** (som tillader god U., om Sted), *bær'-synt(e), *let-bær(t), *sjå-sam(t), *vidsyn(t); gl. n. vidsýnn (gan-stig for U.). **Med U. til Havet**, *hav-synt. Mk. farsynt, = vægsynt, ɔ: let at se Spor, se Vei.
Udsvende Bæbsle, sege, f. (i), av sige (— seig). **Udsvet** (afslydt), ur-segen(?).
Udstabe, se **Udmaie, Udstaffere**.
Udskaaren, se **Udskjære**.

Udſkeie („gaa i ſkjæv Retn."), *skjejve (ɔ: gaa ſkjævt), vike av (fra den like linje, den rette vej).

Udſkeielſe, avvikelse (fra rette linje eller vej), skjejving, f., ɔ: ſkjæv Gang; egentl. Slingring.

Udſtifte (dele), byte (-te). **U—t**, *frå-byt. »Han er tryg, som hæve sit fråbyt«. »Når alt er byt', vert ingen snyt'«. **U—t Stykke i Udmark**, marke-teig, m. Jfr. Parcellere; Udſtykke.

Udſtifter, *bytar, *jor'e-bytar.

Udſtiftning af Gaard, byte, n., *jord-(jora-)b., j.-skifte, n.; (af Skov), *skog-b.; (af Udmark), *marke-b. Jfr. Synsforretning.

Udſtiftningsmand, se Udſtifter.

Udſtiftet, *sta(d)-gjord, ɔ: afſtedg. Jfr. Udſendt.

Udſtille (efter t. ausſcheiden?), skilje frå, blæ ut, pele ut(i), se ut, ta' ut; take unda(n). **U. ſig**, skilje seg ut. **U—t**, o'r-skåten(o), *or-skild, ut-skild. **Del, udſtilt fra det Øvrige**, undan-ta'k, n. Jfr. Udſøge.

Udſtjælbt, *av-hejdrad, *av-rejd'.

Udſtjælmt, *ut-skjæmd, *ut-tynt.

Udſtjære, *kråte(o, -ar), rose(ar). Jfr. Udſy; Snirkel. **Udſtaarne Figurer**, skur, m. »Kringle-, *krul'-, lauv-s.« Jfr. Udſtjæring, Gravering.

Udſtjæring(er), krå't(o), n., rosing? (til *rose, ɔ: udſtjære), ut-skur(d), m.; (Løvværk), rosor, f., pl. **U. i Træ i Form af ſmaa Ruder el. Triangler**, muruspjæld, n. „Dunkel Form".

Udſvøle, måke ut (av).

Udſtrabet, *ut-måd' (av *må ut), ut-*noggjen (av nøgje, y, — någ', o, ɔ: ſtubbe, gnage). Jfr. Udſlette.

Udſtrift (Adreſſe), ut-skrift, f., uttapå-skrift, f. Jfr. Adreſſe.

Udſtrige („gjøre ſtort Ry af"), ov-rose? *rope ut? Efter ovros, f. **Udſtregen** (lovpriſt), *for-rost, ut-ropa(d), op-skrøjt', -skrøjvd. Jfr. Udbaſune.

Udſtud, se Pak; (Braggobs), ut-skå't(o), n., ra'k, n., avrak, n.; (Udbygning), skå't(o), n., *utskåt. Jfr. skåle, m., skjæle, n., skjo'l, n., sku'r, n. (Bragede Løvninger, f. E. af Fober), or'ræte (»oftere« ørræte), f. Sv. * uräte, oräte. D. Dreb, Drret. *Ræte' ær brage, forſtyde.

Udſtyde, skjote (— skaut) ut. Jfr. Skyde, Sortere, Brage. **Udſtødt** (fordreven), *utlæg (uslæg, utslæg), *utsløg; *landlyst, fredlaus. Jfr. Landflygt., Udſtøde.

Udſtødning (Optomſt), ødding(y), f., brødding(y), f. Jfr. Spiren.

Udſtag („eg. om Tungen i Vægtſkaalen, idet den viger ud fra den lodrette Linie"), *avgjærd, f., endskap, m. Jfr. Reſultat.

Udſtagen (Dag), hejl; (Haar), *laus.

Udſtaaet (udøſt, af et Kar), ur- (or-), ut-slægen(e), *ut-hæl't (av *hælle ut).

Udſtette (afviſte), slette(ee), *s. øver, *strjuke ut, *turke ut (f. e. skrift). **U—t** (afgneben), ut-ævad (av *æve, ɔ: udviſte). Jfr. Udſtrabet.

Udſtidt, ut-sleten(i'), ut-tjåkat, ut-tjåmad. Jfr. Forſlidt, Udmagret; Udmattet.

Udſtukket, *ut-slokken; (u. langſomt), *ut-tirad, *ut-torad(oo).

Udſtuppen, *ut-laten, *ut-sloppen.

Udſtøbt (afſtræftet), ut-sleten(i'), ut-vasa(d).

Udſtæt, sårke, m. (jfr. Fnat); (Blegner, Bylder), ut-brå't(o), n., ut-skåt(o), n., u-tåle(o), m.; sårs-auk(j)e, m. (jfr. gl. n. sársauki, Smerte; gl. sv. såröka). Mk. og blåster, m., gust, f., alv-, trol-blåster om lign. *hudsykje. **U. paa Hovedet** (hos Børn), il-ro't, f., il'-røte, n.

Udſmuttet, ur-faren (or-), ur-komen, ur-smågen(o).

Udſmykke, pynte(ar), pryde(ar); (med tegnede el. udſkjebe Figurer), rose(ar). Jfr. Udmale, Udſtjære, Udſy. **U—t** (f. E. Hiſtorie), *op-skrøjvd; *gjøjseleg (mk. *gjøjsing, *gjøjsar). Jfr. Fortælling (upaalidelig).

Udſmykning, pryde, f., pynt, n. Jfr. Blomſter, Løvværk, Tegninger; Udſtjæring.

Udſnit, snejd, n.

Udſøndre (t. ausſondern), skille fra, ta(ge) ut, *blæ' ut, se ut, pele(i) ut, plukke ut. Jfr. Udſtille, Søndre.

Udſøndring, undan-tak, n. Jfr. Søndring.

Udſoning, utsoning, f. Jfr. Forſoning.

Udſovet (ſom har ſovet ud), *ut-soven (mots. *van-søvd), ful'-søvd. Sv. fullsöfd. Gl. n. fullsœfti.

Udſpekuleret, ut-grunda(d). **U.** (Skjælm), jfr. Udſtuderet.

Udſpile tænje (— tande — tant); jfr. Udſpærre, Udſprede. **U—t** (Haar), *uven, *yven, *strid, sprikjande **Mere udſpilet blive**, yvne(ar).

Udſpille, se Spille.

Udſprede tyndt (utæt), gresje(i), gresle(i) (jfr. gresen, i, utæt), *skildre (ɔ: skilre). Jfr. Udhænge tyndt. **U.** (f. Eg. Hø), sprætte (-e), brej(d)e; tåsse(o). Jfr. Sprede og Strø. **U.** (udſpile, opreiſe. — Haarene el. Fjærene), yve (-de). Yve seg, ɔ: reiſe Haarene, gjøre ſig bred el. biſter; sprikje (-te). Sv. yfva sig. **Udſprædt** (udſpilet, ſtridt udſtaaende), *uven, *yven („om Haar, Fjædre, Kviſte"). Sv. yfvig. **Plads til at udſp. noget**

over, ut-rome, n. Jfr. **Strutte**; **Udspærre**.

Udſpredelſe, over(y')-brejdsle, f., yving, f.

Udſpring, kjælde, f. (e), å(de)r, f. (vas'-år, ɔ: **Vandaare**), ile, f., opkome, f., bæk', bækkje-se'g, n., ophav, n., *or-sak(oo); tilføre, n. (Lm.), å-føre (Lm.).

Udſpringe, jfr. **Oprinde**. **Udſpringende**, sprættande. **Udſprungen**, ut-sprotten.

Udſpringen (af **Løv**, **Blomſter**; **Fremkomſt**), sprætting, f., lauv-sprætting. Mk. sol-sprætting, f.

Udſpække (**Mur**), tette(ee), ɔ: fylle murens hul(ler) og ujævnheter, innen den over-kalkes.

Udſpænde, tænje (— ta'nde — tant; gl. n. þenja); tane(ar), tone(u, ar); rekkje ut. **U—t**, ta'nd; opblåsen, utspanad; (**ſtram**, af **Fylde**), *stin' (»føl-stin', kvær'-stin'), *sprikjande, *sprikjen.

Udſpænding (»elſe), ta'n, n., tænjing; strækkjing, f.; (**Udvidelſe**, **ſtærk**), spræng, m., stalme, m. (**ſtålme**, o), jfr. **Svulmen**.

Udſpærre, byrre(ar), glej(d)e (-de), tænje (— tande), yve (-de). **U—t**, glej(d), tand, utspanad. **U. ſtaa** (**Fingrene**), *glejde, sprikje (-te). Jfr. **Skrolle**, **Stritte**; **Strutte**; **Omfang** (**Volum.**). Se **Spile**.

Udſpærring, ta'n, n., tænjing, f.; glej(d)ing, f. Jfr. **Udſtrækning**, **Udſpænd**.

Udſtaffere, kråte(o), ar, *krete, i, *krine; skarte(ar), *mægge. Dv. *kråting, krå't, n., *kreting, *krining. **U—t**, hejma(n)-gjor(d), (av)-stad-sæt'. **U—t rigt**, lave-leg, „ofteſt lavaleg«. Jfr. **Male**, **Udmale**, **Udſtyre**, **ſtruſte**; **Volumingſ**.

Udſtaa, jfr. **Udholde**, **Taale**.

Udſtede, give, give ut; kungøre, lyse. Jfr. **Udfærdige**.

Udſtille, stille til skue. **U—t**, *ut-sæt(e).

Udſtoppe, *tænje (— tande), gl. n. þenja.

Udſtopning (i **Klæder**), valk, m. Jfr. sv. valk, ɔ: liden **Pude**.

Udſtrege (overſtrege), jfr. slette ut, *strjuke (ut); *må ut, slå en strek over.

Udſtridt, av-trøjt.

Udſtryge, *strjuke ut, *slette ut. **Udſtrøgen**, ut-strâken(o).

Udſtrække, strækkje (— strakte og strækte), tænje (— tande), tøj(gj)e (-de). Jfr. **Strække**, **Forlænge**, **Spænde**, **Udſpænde**. **U. ſig**, *drage ut. **U. Haanden efter**, *ta(ke) ette(r), *rette h. etter n. **Udſtrakt**, **meget** (**bred og tynd**), *skråmen. **U. paa Ryggen**, *vid-åpen. **U.** (ɔ: **ſtor**), se **Vidtløftig**.

Udſtrækkelig, tøj(gj)eleg. Jfr. **Strækkelig**, **Seig**; **Elaſtiſk**.

Udſtrækkelſe, strækkjing, f., retting(ee), f., ta'n, n., tænjing (av *tænje, „udſpænde, udſtrække"), tøjg, m., tøj(gj)ing, f. Jfr. **Strækning**, **Forlængelſe**.

Udſtrækning, *mål, vid', f.; *drag, omfang, område, n., vidåtte, f. **Et Legems U. i Længden, Bredden**, ejn tings mål i længd, brejd.

Udſtrømning, ut-rensl, n.; ut-seg(i'), n. (navnlig fiskestimenes).

Udſtudere, finne ut (op); *tænke ut, *hitte på, ut-grunne (»*grunde«). **U—t** (**Gæt-tyv**), *spikande (*fant, *skarv, skøjer). Jfr. *ejn ra'm tjuv (kjuv), ɔ: „en ſpot og briſtig Tyv". Jfr. **Durkdreven**, **Udſpekuleret**.

Udſtykke, *dejle, *dejlde, *skifte, stykkje, ar (»jfr. *støkkja«); *lægggje sund, *have sund (jfr. *sund-lagd, *s.-havd). Jfr. **Parcellere**, **Udſtifte**. **U—t**, utskiftet, *sundhavd, *sund-lagd, sundskåren.

Udſtyr (t. **Ausſteuer**), (**Udredelſe**, **Udruſtning**), rejding, f., rejdnad, m. (rejdning), ut-rejdsle, f.; hy'r, n. (især med sjø-klæ'r'); **U.** (**Udruſtn.**) **hjemmefra**, hejma(n)gjærd, f.; (**Medgift**), hejmanfylgje, f., -færd, -gåve, f., -gift, f., medgift. **U. i et Hus**, bunad, m., *hus-b. Jfr. **Bohave**, **Indbo**, **Løsøre**, **Møbler**. **U., ſtadfeligt**, *or-bunad. Jfr. **Pragt**, **Luxus**. Jfr. **Udruſte**.

Udſtyre (t. **ausſteuern**), *gjære (hejman; ut?), *hyre(ar), *h. ut (især med klær), rejde ut (-de); (**pynte**), *sætje (av-)stad, ɔ: **afſted** (**med**). **U. med Klæder**, *hyre, plagge (av plag', n.). *Han gjor'e henne vel hejman, ɔ: gav hende god Medgift. **Udſtyret**, *bud', *tilbud', *rejd', *ut-gjord; (**hjemmefra u.**), hejma'-gjor(d) (**hjemmegjort heter hejmegjord**); (**pyntet**, **prydet**), ut-rejd, ut-sæt'(e), stadsæt (eg. avsted-sat, ɔ: **afſtikket**). **U. med Klæder**, *op-klæd' (jfr. **Udſtyre**). **Dobbelt u.**, tvi-før (jfr. **Dobbelt**). **Smukt u.**, *næbbe-leg. **Ikke tilſtrækk. u.**, rejde-laus.

Udſtyrelſe, til-bunad, m.

Udſtyrer, rejdar. »Ha' ejn rik r.«, ɔ: bære **udſtyret af en rig Mand**.

Udſtøde („forjage, forviſe"), drive ut, *kjøre ut, *skjote ut (jfr. *s. fisk, ɔ: **udſtøde**, **vrage**), *støjte ut? Mk. »st. ejt stykke ut-or«. **Udſtødt**, fornægtet, *utsløg; jfr. **Udſtudt**; **Fredløs**, **Landflygtig**.

Udſuge (uegentl.), flå (-dde), hærje(ar), skave (— skov), *skinne. **U—t**, sågen(o), *ut-s.

Udſuger (**haveſyg Perſ.**), flåar, *hærjar, igle, skavar, skinnar.

Udſulte, jfr. **Udhungre**. **U—t**, *ut-svælt; *arm, *mærg-svælt.

Udſultning, *svælting.

Udſvævelſe (t. **Ausſchweifung**), *laus-levnad(i'), m., u-levnad; rangl, n. (Lm.), *sedløjse, ukjura. Jfr. **Løſlevnet**.

Udsvævende (M.fle), laus-livd (Lm.), tøjlesløs, letfærdig, usedog, usædelig; drikfældig. Jfr. Liderlig. (Forebrag), jfr. Vidtløftig; (Ønske), urimelig, *ov-. Jfr. Altfor, Overdreven, Overordentl. **U. være**, rute(ar). Jfr. Sværme.

Udsy, *saume ut (jfr. *ut-saumt, udsyet). Jfr. og kråte(o), kremse(i), krete(i), *krine (sv. * kråte, krete), *rose, ɔ: „sætte Blomster el. Sirater paa, smykke, tegne med Figurer". Mk. kråt-saum, ɔ: Brodering, kråting. Se og Figurer.

Udsæd, så(d), n., *så-ko(r)n, sæde, n.

Udsætning, ut-sæt'(e), „det, som sættes ind paa en Gang".

Udsætte (eg. forhale), sætte ut, *av-lejde; (testamentere), skilje (— skilde), skjele (skile), skjøne (»skyne«); (love som Pris), sætte ut (»Kongen satte ut, at den, som —«), *lyse; (forhale Fortsætt. el. Fuldfør."), dry(gj)e (-de), (jfr. Forhale); (dadle), *finne åt, *laste, *låte ille, sægje på (me have inkje te å sægje på hånom«), *vanrose (ɔ: have Noget at udsætte paa). **Udsættes længe**, *drage længje. »Det drog l., før' han kom«. **U. sig før**, sanke på seg (f. e. spotord), pådrage sig. **Udsat for** (efter t. ausgesetzt?), -skåt': »ver-, vind-, vas-skåt'. (Av *skå, ɔ: straa, stjæv). Jfr. gl. n. herskár, vígskár. **Et Sted, udsat for Vind**, vindskag, n.; (adj.) vindal, vindsam. **U.** (udstillet), utsæt(e). **Blive u. før**, *verte føre(y) (noget), komme ut for. »Eg vart ikkje føre nåkon(o) ufred«. **Ha' været udsat før**, ha' været ute for, *ha' røjnt, kjænt.

Udsættelig(?), *drygjande.

Udsættelse(Forhaling), *avlejding, avlejdsle, f., *dag, m., *drag, ut-drag, n. (»ejt langt drag«), *drygjing, drygsl, f., drysle, f., *tøvring, ut-låge(o), f.; (Dadel), åtfinning, f., ille-læte, f., last, n. **Lang U.**, lang-drag, n. **Som ikke kan vente U.**, *dag-laus. Jfr. Udsøben.

Udsøge, *lejte ut-or, ut (ikke *søkje), *finne ut, *kåre, o (ar), *skale ut (»skale det turraste utor«; av *skal, ɔ: Skal); bl.(d)e (ɔ: vælge og vrage, av *blad), *ta' ut, *vælje (— valde), se (sig?) ut (noget). **Udsøgt**, *utblad' (av blæ', udsøge), *orvald, *ut-v., *fram-ifrå, ut-ifrå; ov-. **Udsøgt Rød**, *ov-naut. Jfr. Udmærket; Udstille.

Udtagen, or-tæken(e); (fraskilt), *or-havd.

Udtale („Maade at tale paa: „ren, tydelig, god, svag, uforstaaelig"), *mål (sjælden *mæle, n.); („Maade at udtale Bogstaver, Stavelser og Ord i et vist Sprog"), *ut-tale. „Rigtig, falsk Udtale". **Forandring i Udtalen**, mål-brøjte, n., m.-fælle, f., m.-føre, n., m.-lyske, f. (av lyd, ɔ: Folk). **Tydelig U.**, *grejt mål. **U.** (Egenhed i Talen), tale-måte, m. (ɔ: Landsstabssprog).

Udtale (at), *næmne, sige. *»Han kan ikkje næmne Ærren«, ɔ: bokstaven »r«. Det (ordet) »*æ så tungt te' næmne«.

Udtappe (Øl, Vin), *tappe ut; (Myr), tappe ut? *vejte (-te), tørlægge.

Udtog (t. Auszug), ut-drag, sammendrag (kærnen, ånden; fløten). **Verdenshist. i U.**, kort(fattet) hejms-saga (Lm.) el. i stut'-mal. Lm.

Udtrukken, *ut-rakt (av *rækkje ut — rækte el. rakte).

Udtryk (t. Ausdruck), *ord (»ejt sant, stort o.«), n., ordlag, n. (sv. ordalag), *ordsætning (Fremstilling); („Maade, hvorpaa man anvender Midlerne til at betegne Forestillinger og Følelser", f. E.: „denne Taler har et slet Udt."), se Stil. Mk. og lag, n., sve'p, i, m., dă'm, m. **Udtrykket i Øinene** (Blik, Mine), augnebragd, f., augne-lag (auge-l., au'-l.). »Ejt godt augnelag«. **U. før**, augnesyning av. Lm. **U. før** (Forbillede paa), spegel(e'), m., skug'-sjå, n. Lm. **U. el. Ord, som ofte bliver gjentaget**, vedkvæde (ve-k., vi-k.); også *med-k. **U. med et Slags Rim el. ordsproglig Form**, stæv(e), n., *an(d)-s., *ord-s., *ved-s. Jfr. Mundhelb, Ordsprog, Talemaade. **U.** (Udseende), jfr. ha'm, m. Se og Stemning. **U.** (Talemaader), ordnotar, pl. m. (-nottar, o'). **Jeg mindes ikke Udtrykket ganske nøiagtig**, »æg kan ikkje hærme det«. **De anførte det som et U. af ham**, *dej hærmade det etter hånom(o). **Mangel paa U.**, ordløjse, f. **Forlegen for U.**, *ordlaus; (kræsen med Hensyn til U.), *ord-vand. »Han er ikkje o.«, ɔ: han taler frit, veier ikke sine Ord. **Ombytning af U.**, ord-skifte, n.

Udtrykke (t. ausdrücken, presse, klemme ud), trykkje ut; (frembringe et Billede eller Udtr. af Noget), tilkjennegive, utsige, uttale; *ordlejde (-de); mål-grej'e. Lm. **U. sig**, ord-lægge seg, *ordlej(d)e seg, *ta(ke) til ords, *tale føre seg. »Om eg skal sægje så stort ejt ord«, ɔ: om jeg tør udtr. mig saa drifstig. **Udtr. sig med Lethed**, *snakke let-vint, være *let-mælt. **Færdighed i at u. sig**, ord-hægd, f. (-hægje). Gl. n. orðhegi. Jfr. Veltalenhed. **Maade at u. sig paa**, *ordlag. **Heldig i at u. sig**, *ord-hag, *ord-vis' (ɔ: som finder det rette Udtr.); (flinket til at u. alt), før og kvæm til at målgrej'e alt. Lm.

Udtrykkelig, like-fræm (påbud, forbud —), tydelig; (som Adv.), med vilje, *net (ɔ: netop), rent ut, like fræm.

Udtryksfuld (ausdrucksvoll), jfr. meget-sigende, talende, levende, rørende, åndful', **Udtryksløs**, intet-sigende, *huglaus, *dåmlaus, udeltagende, kåld(o), *like sæl. Jfr. Indifferent, Flau.

Udtryksmaade, talemåte, m.; ord-dæme, n., *ordlag, *ordlejding (orlej'ing). Jfr. Stil.

Udtræde (Sko), trå ut.

Udtræk („noget, som kan udtrækkes", f. E. i et Skab, et Orgel), drag?

Udtrækfeng, jfr. drag-sæng, f., skuvesæng, f.

Udtrættet, tråta' (»trota«), av-tråta', *ut-trøjt, utmød'. Jfr. Mat, Udmattet.

Udtvære, røre ut (jfr. Tvære); („behandle altfor vidtløftig"), *dra(ge) ut. Mk. *langdrøg, *lang-drægjen, e, ɔ: l.-dragen. Jfr. Udvande.

Udtyde (forklare), tyde (-de), tyde ut, *greje, *lægge ut, *tolke.

Udtydning, ut-tyding, f., tolk(n)ing, grejing, *utgr.

Udtære, *tære (-de) (tærse). **U—t**, *av-gjord (av * avgjærast), *avkomen, utslagen(o); (Jord), ut-slindra(d); (afkræftet), ut-talmad. Jfr. Udmagret.

Udtømme, *tøme (or). **U. sig** (spotvis om at udgyde sin Vrede), tøme or seg, t. seg. Jfr. Udgyde. **U—t**, *or-tømd; (betagen, afkræftet), utarma', utmasa', *mod, *klår, *tråta'; (u. for) (blottet), *øjd (aud), *snau. Jfr. Udmattet; Blottet.

Udtørre, *turke; *hæse (-te). **U—t** (fortørret), ut-turkad (ut-tur'), tur'.

Udueelig, duglaus, udug(e)leg (sv. oduglig), *u-ny't, u-*hævleg; *få-hæv, u-hæv; *lå'k (jfr. Daarlig, Slet). **U. til Arbeid**, *gagnlaus. **U. Person**, u-dygd, f. (sv. oduga); mis-mænne, n., skit-m.(i'), u-m., van-m.; gagnløjse, f. **U. Perf. el. Ting**, u-dygje, f. (udøje); ro'm-rækje(e), n., ɔ: Stumpelfud. **U—t Folk** (som tærer paa andre), å't, n. (av »eta«, æde).

Udueelighed, udygd, f., dugløjse, f.

Udvalg, ut-va'l, n., *va'l. **Til U.**, *til vals.

Udvalgt, se Udvælge.

Udvande, vatne(ar), møjkje (-te), *spæ(de). **U—t** (f. E. Hø), *vas'bard, *ut-laga(d), *spæd'; (Træ), *vas-drukkjen; (om Farve), av-vatna', vas-fåd'. Jfr. Svækket (af Bæde, Regn).

Udvandre, flytte ut. Jfr. Emigrere.

Udvandrer, ut-flytter (Fr. H.), flytning, m. (flutn.).

Udvandring, ut-flyt(n)ing.

Udvaaget, *ut-vakt, *or-va'k(oo).

Udveb (det ydre Lag af Veb, næst Barken), yte, f., gjejle, f.

Udvei (Raad, Leilighed til noget), ut-væ'g (e), m., råd, f., *berge-r., *hjælpe-r., *berging, *bergning, kvårve(o), f.; lej, f. (Adgang, Anledning). **Uden U.**, skårfast(o). Dv. *skårfæste, n. og (at) *s-laupe, ɔ: gaa sig fast. Jfr. Forlegenhed. »Det lyt verde ej råd«. **Finde U.**, ut-væge(e) seg (utveje s.). **U. el. Ende** se, sjå land. **Klog til at finde paa U** rådog (-ig), *råd-klo'k, -ri'k, -vi's. **Som har mange U.**, råd-drjug. Gl. n. rádrjugr.

Udvendig, *ut-vendes, utta'-te' (utantil). Jfr. Udentil. **Den u. Del**, yte, f. Sv. yta, Overflade.

Udvegle (t. auswexeln), byte (-te), skifte. Sv. utbyta.

Udvegling (af Meninger, Erfar. m. m.), bytte? ombytte. Mk. *omsast(y), ɔ: „stiftes om (til) at udrette noget". Altså *omsast mejningar, røjnslor? mejnings-*omsing, y?, -bytte?, -skifte? Jfr. hug-skifte, ɔ: at skifte hug. Se Vexel.

Udvide, vide (ut), ar; *vigge, *vikke (gl. n. viðga, viðka); *røme. **U—s, u. sig**, *vidne (vinne); føse (-te, ɔ: fvulme), gange, laupe ut-*over(y), sige (ut-over, om en Masse). Jfr. Opblæse, Svulme.

Udvidelse (at en Ting u. sig), vidning, f.; (Forsyning med større Rum), røming, ut-r., f. **U. stærk**, se Udspændelse.

Udvikle (med Ord, forklare), *greje, *g. ut, læggje ut, tyde (-de), *t. ut, *ut-t. **U. sig** (ordne, arte sig), grejast, greje seg, gjærast, lage seg, skape seg. »Eg vejt ikkje, kor det grejddest«, ɔ: hvad Ende det fik. **U. sig, u—s** (faa Forstand, dannes), dæme seg (-de), fræmde seg, fræmdast(e); kome seg, ta(ke) s. fram; vikkast (i', ɔ: vetkast), kløkjast (bli klog), *klokne, vetrast(i), vitjast(i'); (tilberedes, f. E. Malt), gjære seg til. **Udviklet**, fræmdad, vitrad (Lm.); (forklaret), *ut-lagd, *ut-tyd'; (klaret), *grejd, *ut-g.; (modnet), *tilkomen; (af Vægt), fram-vaksen, ut-v.? **Fuldt u.**, *buen, *gjor(d), mågen(o). Jfr. Moden. **Halv u.**, *halv-komen; (lidet u., f. E. om Kornsæd), *van-komen. **Ligelig u.** (Skov), *sam-vaksen; (Ager), jamn, sammågen(o); (fent u.), sejn-komen; (tidlig u.), *snar-komen, snar-næm.

Udvikling (t. Entwickelung), (Fremgang, Vægt, Fremv.), fræmde, m. (jfr. fræmde-leg, ɔ: fom u. fig gobt), framta'k, n., fram-tøke, n.; gjær(d), f.; mågning(o), f., mon(u), m.; våkster(o), m., *fram-v. (Lm.), *til-v., til-vækst, til-skapna(d), m. (el. „videre Gang"), trivsel; (Forklaring), *utgrej'ing (Lm.), grejing (Klaring); (Orden, Rede), skjel-grej'e, f. (ski-, sky-); *avgrej'ing (Udredning). (Tanke-U.), ut-

læg (Lm.), tanke-føring. K. E. Jfr. mål-føring (ɔ: Stil). **Udv.** (Karakterens), ut-arbejdelse. H. L. **U., ligelig el. samtidig,** sam-våkster(o), m.; (ulige, ujævn), mis-gjær(d), f., f. e. kornets.

Udviske (udſlette, langſomt), æve(ar). Bare i *ut-ævad, ɔ: „afſlidt med Tiden, f. E. om Spor el. Mærker" og i *ævast (ut), ɔ: udviskes, forduukles. **U—t,** ut-turkad. Jfr. **Udſtryge.**

Udviſt, ut-hutad (ut-hutra'). Av hute, ɔ: huie; true, *hutre, bortviſe.

Udvortes, utværtes (»utverdes«, utvårtes), utta-på. Sv. utvertes. Jfr. gl. n. útanverdr.

Udvælge, *vælje ut. **Udvalgt,** *vald, *ut-vald; *ut-blad' (av *blæ, udſøge). Jfr. **Udſøgt.**

Udvælgelſe, va'l, n., *ut-val, vælјing, f.

Udvægt, rund, paa Stammen af et Træ, rir-kule, f., knute, f. **U. omkring en Riſt paa et Træ,** jfr. Træ og Flammet Ved.

Udyd, u-dygd, f.

Udydig, *u-dygdig.

Udygtig, *ugild; (til Gang el. Færdſel), *van-før, *ufør. Jfr. Uduelig.

Udyr, udyr, n., ukjo, n. **Fuld af U.,** *trollot. **Forfulgt af U.,** trol'-ælt(e).

Udyrket, *vil'.

Udækket, u-avgjort, u-»betalt«. J. L. **U. Kredit** = Blanko-K.

Udæſte, *bjode seg ut. Jfr. **Udfordre.**

Ud-Ø, ut-øj, f. Ut-øj-folk, ɔ: Folk fra **Udøerne.**

Udøbt (Barn), *hejden, ɔ; hedenſt.

Udødelig, *u-døjeleg.

Udødelighed, u-døjeskap, m. (»?«, „maaſte rettere udøjenskap«).

Udøſe (Blod), hælle ut (Lm.), renne ut (Lm.); (give af el. fra ſig, iſær Slabber, Skjældsord), late or seg. **Udøſe ſit Hjerte,** jfr. *åpne, *late op. Se og **Udgyde.** **Udøſt** (udtømt), ut-hæl't, utslægen (e); (ueg.), jfr. *oplaten, *ophavd.

Udøve (t. ausüben), (Kunſt, Haandværk), *drive på; (gode el. onde Handl.), gøre, *gjære. **Udøvende** (Magt), jfr. sv. verkställande.

Ueffen, *odde. »Jam(n)t el. odde?«. Gl. n. oðði. Sv. udda. D. * odde.

Uefterrettelig, sætes-laus, ikkje (el. u-) *sætande (som inkje *sæter nåkot, ɔ: ikke er paalidelig; jfr. sæ't, n., **Efterrettelighed),** ussæteleg, u-agtande, u-pålitelig. **U. Perſon,** u-sæte, f.

Uegentlig (uneigentlich) (Bemærkelſe), overført, billedlig; ikke efter ordene; u-bokstavelig?

Uendelig, *ende-laus, ævor(d)aleg (-vorleg, -vorskleg). Jfr. **Tid. I det Uendelige,** *i ør og æven.

Uendelighed, *endeløjse.

Uenig, *usamd, *usams, [*uforlikt. Mk. u-*samhældig, u-*samstelt, u-*samråd', u-*samstændig.

Uenighed, strid, m., tvist, m., tvi-smi(de), n. (jfr. **Tviſt**); u-gynster, n.; u-sam, n., u-samna', m. (usamda), ussæmje, f. (e), sunder-tykke, n. (Lm.); (Meningsſtrid), usamtykkje, n. **Leve i U.,** ussæmje(e) (— usamde), u-sæmjast.

Uens (Adv.), *u-ejns.

Uerfaren, *fåfaren, u-*forfaren, *barnsken (ɔ: u. og ung); *få-kunnig; *styven, styveleg; u-klok; ikkje *man-tamd, ikkje *folke-van, uten folke-skik; *hejmalen (ɔ: ukjendt med Folkeſtikken udenfor Hjemmet). **U. Perſon,** hejmaling, m., -føding, m., -støding, m., -støjt, m., styving, m. Jfr. **Erfaren, Enfoldig.**

Uerkjendtlig, u-*skjønsam (sky-), u-skjønog (»uskynug«); utaksam. Mk. vantakke, ɔ: la' være at takke.

Uerſtattelig, *bot-laus, ubotleg (men boteleg, uten u-), *ubøtande.

Ufarvet, u-måla(d).

Ufattelig, uforståelig (jfr. *forstande og „meſt almind." *forstå). Jfr. **Uforſtaaelig.**

Ufaaet, *ufængjen, *ufåd.

Ufeilbar (t. unfehlbar); (om Perſon, ſom ikke kan feile), pålitelig, uten *misgrep, uten *mistak, u. mis-steg, i, n., mistakløs?

Ufeilbarhed?, mistakløshet?, -løjse?

Uflu (urenlig), *u-snyrten.

Uflid, *u-trot'(oo), m.

Uflittig (ſom ſnart blir ſjed), u-trottog(oo) (-tig).

Uforanderlig, *skiftelaus (*skifte, n., ɔ: Forandr., *omskifte, n.), u-*omskifteleg. Jfr. **Foranderlig, Urokkelig, Urygge lig.**

Uforandret, ubrigda (Lm.), u-brøjt; jfr. **Urygget, Urokket.**

Uforarbeidet, u-arbejdet? rå (æmne). Rå siges i * ogsaa om f. e. matvarer, som ikke ær æmna(d), ær færdige til at tages i bruk: *rå næper, rå fisk (ɔ: ukokt).

Uforargelig (Henſigt), ufortænkelig?; jfr. u-*syndog, *syndlaus? uskadelig, uskyldig; mejnlaus.

Uforbederlig (ſom ikke kan el. vil forbedres), uboteleg, *ubøtande, bot-laus; (ſom ikke kan blive bedre), jfr. *fulkomen, makelaus.

Uforbederlighed, jfr. rettarløjse, f., ɔ: „Ligegyldighed for alt Ret". *Retløjse (persons); *botløjse (tings).

Uforbedret, ubøt'.

Uforbeholden, åpenhjærtet, likefræm, *framtalande, ærleg; bejnsvaren, *bejn-faren, *b.-farande. Mk. og *åpen, *åpen-skår;

*flå-kjæfta', *gapen, *laus-munna'. Jfr. Forbeholden; Raabmundet, Mundkaab.

Uforbeholdenhed, like-fræmhet, åpen-hjærtighet. Jfr. Uforbeholden.

Uforberedt (ikke forsynet el. færdig), *u-råd'; u-væntande. **Uforberedte** (Sind), uopdyrkede s. G. Brandes. Jfr. Uberedt.

Uforbigjængelig, jfr. Ubetinget.

Uforblømmet, jfr. Uforbeholden; Forbeholden.

Uforbrændelig, u-*brennande.

Uforbelagtig, *batelaus, u-*bateleg.

Uforbragelig (t. unverträglich), *ulideleg, *ulidande, *utålleg (-»tol«-), utålelig, *styg, *lej, u-ut-håldelig; uforlikelig. **U. Person**, stygging, m.; lejing, m. **U. M.ske el. Dyr**, u-ting, n., styggeting, n. Jfr. Ulidelig.

Uforbragsomhed, skort el. brist (ɔ: Mangel) på overbærenhed el. -bærelse, utålsomhet.

Uforbuigt, *u-duld, u-*avduld, *u-gløjmd, u-*avgløjmd, u-*avgjøjmd, ikkje undangj. (jfr. *gjøjme av, *g. undan); u-*løjnd, u-*løjnleg? Jfr. Uforbeholden.

Uforbunklet, u-*hima', *rejn, *skir, klår. Jfr. Forbunkle; Dunkel.

Uforbærvelig, u-*skjæmmande? u-*tynande?

Uforbærvet, *rejn, *uskad', *u-skjæmd (Lm.), u-*skamfera', *u-sprængd; *u-tynt.

Uforbøielig, jfr. u-*mæltande, u-*smæltande, u-smæltelig? Jfr. Forbøie.

Uforbømmelig, *u-fordømelig? (mk. *fordøme og *fordøming).

Uforenlig (t. unvereinbar), u-*sæmjande, u-*samhøveleg, u-samklingende, u-*samkjøm, u-forlikelig.

Uforfalsket, u-*falska' (efter *falske, ɔ: forfalske), *ægt (ægta, ægte). „Nyere Ord".

Uforfaren, se Uerfaren.

Uforfærdet, u-*forfærd, u-*forfælt, *u-ræd; *har(d), hård; *hejl-h., *fri-h., *mandomsam; *djærv, *ram. Jfr. Uforsagt.

Uforgjængelig, *endelaus, *ævig, æveleg, evindeleg, ævorsleg.

Uforglemmelig, u-gløjmande (Lm.), u-avgløjmande (Lm.).

Uforgribelig (Mening), *ring, *uvisleg, *uvand (ɔ: fimpel).

Uforhaabet, *u-vona? u-*vonande, *u-væntа'; *uvonleg, ɔ: „usandsynlig".

Uforholdsmæssig, *ov-, altfor (stor, liten, lang osv.), kanske med tillæg av »efter måten« (ɔ: forholdsmæssig); mis-jamn (Lm.); u-*høveleg, *u-samhøveleg, vanhøveleg. Jfr. Overdrive.

Uforholdsmæssighed (uden Proportion), uligelighed (E. Elberl.), mis-høve, n., u-høve, n. Mk. vanhøve, n., „noget, som ikke passer sammen".

Uforhøldt: „Det skal være ham uforh.", u-*forhalden, *u'-spard; u-*formejnka', u-*mejnka', u-*nægta'.

Uforhørt (ikke forhørt el. uden at forhøres), u-hørt, u-*forhøjrd (*forhøjre seg ær »spørge foreløbig«, men *forhøjr brukes i * i den retlige eller juridiske mening).

Uforkastelig, u-avviselig (jfr. * vise av, ɔ: afvise), u-*vandande? (ɔ: u-vrakelig, av *vande, ɔ: forkaste).

Uforklarlig, undarleg. Se Ufattelig. **U. Sygdomstilfælde**, unda(r)leghejt, f.

Uforknyt, jfr. Uforsagt.

Uforkrænkelig, evig, uforgængelig (i * finnes forgangast, med nutid *forgjængst); mk. u-*krænkjande.

Uforkrænket, u-*krænkt, *u-mejd' (av *mejde, saare, skade), *u-skad', *hejl, *hejlag; u-*fornærma'.

Uforladelig, u-tilgivelig, u-*tilgivande, usonleg.

Uforligelig (som ikke vel forliges), ufredelig, som *usæmjast, *kjæklesam, *kivsam, *trætte-kjær, -fus, -sam; (f. E. Strid), usonleg, uløselig, u-utjævnelig (jfr. *sone, ɔ: nebbyssе, stille; *soning, Nebbysselse). **U. i Omgang**, *rang-kyndt.

Uforlignelig (t. unvergleichlich), make-laus, enestående; udødelig (tanke, syn).

Uforligt, usåttes. D. *. H. D., Molb. Jfr. Uenig. Jfr. og Forlig og Forligt.

Uformelig, *av-skapleg (styg), *vanskapt, *skap-laus; *grov, grov-slagen, *storresen(i). Jfr. Plump.

Uforment, til-lat, u-*formejnka', u-*mejnka'. u-*mejna'.

Uformindsket, u-minsket (H. D.), u-*avminka', u-*minka', u-*smækka'. Jfr. Formindske.

Uformodentlig, u-*vænta', u-vonleg, *uvæntande, u-*vænteleg.

Uformodet, *u-væntande; jfr. Uformodentlig.

Uformuende, u-*rik, u-*høv (jfr. Formuende), *van-råd'; (ikke i Stand til), ikke *god til (el. føre); som ikke *vin(ner) el. *årker (at). Jfr. Belstaaende, Beberheftig.

Uformuenhed, jfr. *van-råd, f., ɔ: „knapt Forraad". Mk. vanse, m., ɔ: „det at noget er for knapt".

Uformærkt, uten at mærkes (ɔ: umærket), løjnleg, *i løjnd, u-set, u-hørt, u-mærkelig.

Ufornuft, vet-løjse, f., galenskap, m.; u-snille. H. D.

Ufornuftig, vetlaus(i), *u-vi's, *få-vi's, *galen, *u-vittig (H. Sch.); (urimelig, om Person), *ret-laus (»rettarlaus«), u-skilleg(i'). Jfr. Ubillig. **Det er rent uf.**, jfr. »d'er ut or von og ve't(i)«. **Tale**

uf., *tale bort i væggjerne. **Uf. Trøds**, rettarløjse, f. **U.**, også *hejden (ɔ: hedenſt). »Ejt hej'e bejst«, ɔ: et uf. el. umæl. **Dyr.** »*Hej(d)et å kristet«, ɔ: Dyr og M.ſte. Jfr. *hejdning (også hejding), ɔ: dyr. »At dæ' kan være så møkje vet i hejdningja(r)«, ɔ: at et dyr kan ha' så stor forstand! Jfr. **Uforſtandig, Taabelig. Uf. Perſon**, ret(tar)løjse, f.

Uforndøen, sjøl(v)-veta(i'), *sjøls-veta; u-*naudig, u-*naudleg, naudlaus? (efter *naudlaust, ɔ: uden Nødvendb.); *u-trængd.

Uforndøenhed, *sjøl(v)-vildskap, s.-vild, f. (sjavvil).

Uforndøielig, u-nøjsom, *u-nøjten; *velvær(d)og, krav-stor? *stor-tøk, *vønen. Jfr. Fordringsfuld.

Uforrettet (Sag), u-*fulført, *u-gjord. **Perſoner, ſom gaar tilbage med uforrettet Sag**, siges at gå *ærendslaus el. *havandslaus. Jfr. Ærendeløs.

Uforſagt, *fram-huga', *fri-h.; *hard, *mandomsam, *man(ne)leg, *mans, *mansleg, *djærv, hejl-huga', *hørtig, *ram, *storfælt', *toren, *frimodig, *uræd'. Jfr. Frimodig, Freibig.

Uforſagthed, *frihug? (til *frihuga'), *hejlhu'g? (til *hejl-huga'); djærvskap, m.

Uforſigtig, *uvar, uvarleg, u-*forsjåleg (Fremgangsmaade), *uvarsam, uagtsom, uvør(d)en(y), vørd-laus(y); *få-tænkt, *galen; (**taktløs**), *bejn-svaren. **U. i Spøg**, *grov-spøken. **U. M.ſte**, våe, m., skjøjteløjse, f. **U. fare frem**, *bause, *b. på. **U. tale**, slumpe(ar). **U—n** (Adv.), uvarlege, *uvart (av *uvar, ɔ: uvarſom). Jfr. Fremfuſende.

Uforſigtighed, skjøjteløjse, f., vørdløjse(y), f., u-veting(i), m. **Bed U. omkomme**, kaste seg bort. Jfr. Omkomme.

Uforſikret (uaſſurert), u-*vor'a'. Til vor(d)e (vore, vole), ɔ: „betrygge for Tab". Jfr. Aſſurere. Vårde(o), læs vor(de)e(oo).

Uforſkammet (t. unverſchämt), *skamlaus, *ærelaus (dv. æreløjse); *grov, *nauten, ublu, uvetog(i). **U. Perſon**, skam-fyle, f., ejt skjæmdating (ɔ: uf. Slyngel), svivørde(y), f., tjon, n. »Ejt tjon skal ejn gjære vel ifrå seg«, ɔ: se til at få fra sig med det gode. **U. Adfærd**, nautefærd, f., *stygge-f. **U. driſtig**, *skamdjærv. **U. være**, naute(ar).

Uforſkammethed, skamløjse, f., æreløjse, f.

Uforſkyldt (t. unverſchuldet), u-*fortent; u-skyldig. »De hadede ham ufortjent«.

Uforſpildt, *u-spil't.

Uforſtand, *uvetingskap, *få-vet(i)? (til *fåvetog), u-vet, n., skjønløjse, f. (sky-).

Uforſtandig, grejnarlaus, *fåen, *fåfaren, få-vetog(i), *få-vi's, uklok, urimeleg, uskjønog (sky-), skjønlaus (sky-), uvetog (i), *u-vi's, uvisleg, vau-vetog(i), vetlaus(i). Jfr. **Uſtjønſom; Ubillig. U. Perſon**, u-veting(i), m., uvet(i), n., fåvetring(i), m. Jfr. **Tosſe. U. og hensynsløs Opførſel**, u-vetingskap(i), m., uvet(i), n., vør(d)løjse(y), f.

Uforſtaaelig, *mørk(y), u-skjønleg (sky-), utydeleg. Se og **Ufattelig. U. tale**, *tyske.

Uforſtilt, u-skrømtet, utan læte (el. læst). Jfr. Forſtille.

Uforſtyrrelig (Helbred), *usliteleg, u-for-tjonleg? (av *fortjone, ɔ: forbærve), *utynande? (av *tyne, ɔ: forbærve); (Perſon), jfr. u-*skjæplande, u-*blingrande, u-*briklande.

Uforſtyrret, *u-nagga(d), *uprætta(d), *u-snikka(d), u-skjæpla(d) (*skjæpla = forſtyrre); *rolig, *hug-hejl. Jfr. **Forſtyrre(t).**

Uforſvarlig, uforsvarleg? (av *forsvare). Jfr. Utilbørlig; Forſvarlig.

Uforſynlig, *van-råden, -*rådog (-ig), *u-rådig (forſømmelig), u-bergsam. Jfr. Forſynlig.

Uforſynlighed, *u-forsyn, f. (Forsyn, f., ɔ: „Forſynlighed").

Uforſynt (ikke iſtandſat el. forſynt), *u-råd', u-*bud', van-børg, y. **Daarlig forſynt**, *van-råd', *van-bud'.

Uforſætlig, *av vanvare.

Uforſøgt, u-frejsta(d), *u-røjnd; van-frejsta'd), *v.-prøvd. »Det duger ikkje v.«

Uforſørget, *forsyte-laus (forsytar, ɔ: Forſørger; forsyte, n., ɔ: Forſørgelſe).

Ufortalt (uden Fornærmelſe mod), *u-snikka', *snikke-laust (*snikke, ɔ: bebreide).

Ufortrøden, *trå, *fri-huga(d), *hug-hejl, *hejl-huga'. **U—t**, *trut', *tråt'. Jfr. Udholdende.

Ufortænkt, *ufortænkt? (til *fortænkje. „Nyere Ord").

Ufortæret, u-øjd', u-*forsumpra', u-*opøjd, u-*tilgjængen, u-*tilgåd.

Ufortøvet, *firrende fort, *uten *tøvring, *i rappet, *i røde rappet, uten ophåld. Jfr. Uopholdelig, Øieblikkelig.

Ufordødſelig (Udgift), *u-væntande? upåregnet.

Ufordømfet, *u-skjæmd, u-tynt, u-*skamfert, *u-skad', *uforvend. Jfr. Forvanſte, Forvandle.

Ufordømende(s), *av vanvare, *uvænta', *uvæntande, *uvilja. **Han kom uf. til at ſige det**, »det sprat' op or hånom(o)«.

Ufordvindelig (af t. verwinden, ɔ: überw., verſchmerzen), u-overvinnelig, ubotleg, *ubøtande. Jfr. Uoprettelig.

Ufordvunden, *u-bøt', botlaus, ikke overstått.

Ufravigelig, u-fravikelig? u-eftergivelig. Jfr. **Ubetinget.**

Ufred, ufred, m., *uro, f. **Før U. fri**, *u-nagga(d). **Aarſag til U.** (**Kiv**), fredspille, n.

Ufredelig (**ikke fri for Fare; om Vei el. Plads**), *u-tryg. »Der var utrygt«, ɔ: **ikke frit for Spøgelſer, Bætter.**

Ufrels („**forælbet**"). Ufrels i * ær „**noget ſtyldig**", „**ikke ganſte fri**" for skyld. *Gjære seg ufrels, ɔ: forgripe sig, forsynde sig.

Ufremkommelig (**Sted, Egn**), *ufør (dær det ikke kan fares), *uførleg, *ukjøm(t), ukjømeleg (»der er ukjøm[t]«), *ukvild (*ukviddig); *av-bakleg, mejn-lændt, u-lændt, uvejsom. **U. Egn**, ulænde, n., ukjøme, n. („**hvor man ikke kan komme frem**"), ukville (-dde), n. **U. Vei**, uvæg(e), m.

Ufri, *underkomen (ɔ: **kommen i en lægre Stilling**).

Ufriſtet, u-frejsta'; (**uforſøgt**), u-prøvd, *van-frejsta, *v.-prøvd; (**uerfaren**), *uforfaren, *få-faren.

Ufrivillig, *uvilja; viljeløs. **U. Gjerning**, *uvilja værk. Gl. n. óvilja verk.

Ufrøm, *ugudleg (*gudleg, ɔ: „**gudelig, aandelig, religiøs**". Gl. n. guðlegr). From i *, »fru'm«, ær = **fortrinlig, dygtig.**

Ufrugtbar, u-*frøj, *ukjøm (ɔ: **golb**), *fruktlaus (jfr. *fruktrik, ɔ: „**meget frugtb.**", og *fruktsam, ɔ: „**frugtb.**; **fordelagtig**"); (**ikke ſpiredygtig**), u-*frøj, *u-fræv (gl. n. ufrær); (**Ager**), *dau(d)myld; (**Jord**), *skarp, *skrin, *mager; *gjæld (ɔ: **gold**, gl. n. geldr), gjæld-. Mk. *g.-fisk, ɔ: **F. uden Rogn el. Melk**; g.-korn, **Korn uden Spirekraft.** Jfr. **Gold, Kaſtrat** (*gjælding). **U. gjøre**, gjælde (-e), gjælke(ar); jfr. **Gilde. U. blive**, *gjældne.

Ufuldbaaret Foſter, skåtning, m., skår(o), n. Jfr. **Abort; Embryo(n).**

Ufuldbyrdet, u-*ful'førd, u-*ful'enda', *ikkje ful'-gjord, u-*ful'-båren. Jfr. **Fuldſtændig.**

Ufuldkommen, u-*ful'komen.

Ufuldkommenhed („**ſær ved et Arbeide**"), van-gjær(d), f.; *halv-skap, ɔ: **Halvhed.**

Ufuldſtændig (t. unvollſtändig), ikke *ful', *uhejl; jfr. halv-drægen(e), halv. Jfr. **Inkomplet.**

Ufuldſtændighed, halvhet. Jfr. **Ufuldſtændig.**

Ufyldelig, *u-fyllande.

Ufærd (**uheldig F., Ulykke**), ufær(d), f. (ofar, ofal), skjejv-f. (ifr. u-skjej[d], n.); (**ſlet Adfærd**), *skamfærd, *skarve-f., ugjær(d), f., *ufær(d).

Ufærdig (**ikke tillavet**), u-laga(d); (**ikke ganſte fuldført**), *u-fær(d)ig, *van-fær(d)ig.

Ufødt, u-båren(o). »Ejn skal ikkje bæe (av **Baas**) ub. kalv«.

Ufølelig, *tvær, *(v)rang, u-medgørlig, *u-læmpeleg, *u-beinog (o-beinig), *u-vægjen.

Ufølelig (t. [un]-fühlbar), u-mærkelig, u-*kjænnelig (som og ær = **ufjendelig**). Mk. Hele ætten føle (fühlen) ær tysk og ær stængt ute av svensken.

Ufølſom (**ſløv, ligegyldig**), *har(d), *hardhjarta', *hjarte-laus, *tykkjelaus; *huglaus (**uden Deltagelſe for**).

Ufølſomhed (**Ligegyldighed**), *tykkjeløse; hårdhet.

Ufør (**til Arbeide**), *u-fær(d)ig, *van-færdig; (**for lang Tid el. altid**), van-før.

Uføre („**Sump, Moſe, meget ſlet og dyb Vei**"), jfr. ulænde, n. og f., umark, f. („**med Sumper, Huler, Stenſtrød og Lign.**"), uføre, n., ufrelse, f. Ufore i * ær ellers = mejn-føre, n., ɔ: **at Veiene er baarlige af Sne el. Bæde.**

Uførhed („**Vanmagt**"), uføre, f.

Ugalant, ufin, grov. Jfr. **Uartig, Uhøflig.**

Ugangbar (**Mynt**), som ikke går, u-*gjængeleg? u*-gild? (*gild, ɔ: „**gyldig, gjældende**"; jfr. *tvigild, ɔ: **gjældende for to**), u-gangande? (*gangande, ɔ: „**gaaende, ſom er i Gang**"). Jfr. **Ugild.**

Ugaranteret, borgens-laus (Lm.), u-trygd? (av *tryggje, -de, ɔ: **ſikre**), u-*vilkåra', u-*æventyra'? Jfr. **Garantere, Aſſurere.**

Ugavn, u-gagn, n., u-byde, n. Jfr. **Fortræd.**

Uge, veke(i), f. (gl. n. vika; sv. vecka), åtte-dagar, m. pl. **Den forløbne U.**, *veka var, *v. inne var, ɔ: v., som i. v. **Forrige U.** (**næſtſidſte**), *hi(n) v., førreveka(y). Jfr. **Forgaars. Næſte U.**, ånnor v. (o), v., som kjæm. **Om to Uger**, *om fjortan dagar. Mk.: *veke-arbejd, også åtte-dags-a., veke-værk (ɔ: arb. for en veke); *v.-mon, d. e. **den „Forandring, ſom en Ting faar paa en Uges Tid"**; v.-mo't, n. = åttedags-mot, ɔ: „**Tiden, da en Uge er fuldt udløben**"; vekeslætte, n., ɔ: „**Engmark, ſom man kan ſlaa paa en Uges Tid**".

Ugenert, utvungen, let, u-bryd? *folkeva'n, *lag-før (*lag-kær), *verdens-vant. V. Rydb., H. D.

Ugentlig (t. wöchentlich), *om, for uken.

Ugift Stand, u-gifte. H. D. Sidestykke til en-, tve-, fler-gifte.

Ugild, særeløs („**mindre Mand**", „**Tremarks-Mand**", **hvis vitnesbyrd næmlig ikke gælder for retten**); (**udygtig**), *unyt, *duglaus. Jfr. **Ubuelig.**

Ugjerne, *nødig, *trau(d)t, *nau(d)elege, *trau'om.

Ugjerning, u-gjærning, f., *il'-gj., *misgj-,

ugjær(d), f.; *u-stykke, *fante-st., -*strek? uværk, n., *il'-v.

Ugjængs, u-*gjængeleg (mk. *gjængeleg, ɔ: „gjængs; gangbar").

Ugjæstfri, u-*gjæstmild. Dv. u-*gjæstmildskap.

Ugjødsłet, *u-tad' (av *tædje, — tadde), u-*bua', u-*loa' (av *lo, n.), u-*frøjd'. Jfr. Gjødsle.

Ugjørlig, *u-gjærande; (som overgaar Ens Kræfter), u-tvinnande, *uvinneleg, uoverkommelig, u-ævleleg.

Ugle, ule, f. (*ugle; gl. n. ugla). Sædvanlig i * sammensat, enten *kat'-ule el. *berg-ule [-ul]; jfr. varg-ul, ɔ: vilter Gut. Også hu-bror, hu-jo (-»gjod«), *skoge-gast (-»gar«-). **Ugler til Aten bringe** (føre?), *bære vatn i å.

Uglebillede („en hæslig Skikkelse"), *skræme, f., ɔ: „et Skrækkebillede", skræmsl, n., (folke-)skræmsl, n., man'-skræme, f., (man-)skræmsl. Mk. stygge-ting, n., „en uheldig Tingest". Jfr. *buve, m. (bobbe, bokke), *trol', n., *gast, m.

Uglehoved (ogsaa = vanskabt Hoved), ulehovud? Jfr. Uglebillede.

Ugleseet (om den, „som pludselig forfærdes el. taber Modet"), *liv-ræd', *liv-skræmd, *vet-skr. Jfr. Panist.

Ugrundet, *grun-laus.

Ugræs, u-gras, n, ugrø(d)e, n., u-ro't, f.; (i Ageren), saur, m.

Ugudelig, jfr. u-*gudleg, *gud-laus, gudforlat. Mk. (en) ugudelig krop.

Ugudelighed, *gud-løjse (til *gudlaus). Jfr. Ryggesløshed; Libertinage.

Ugunst, u-nâ't(o), n. (»no't«, av njote), ɔ: at „En er ilde lidt el. ikke kan vente noget godt paa et Sted"; u-tokk'e, m., u-tykkje, n., *u-vilje, *motvilje, unåde, m., fiendskap, u-hylde, en (gl. d., av huld). Molb. **Paadrage sig Ens Ug.**, u-tykkje seg med. »Han hadde utykt seg mæ præsta«.

Ugunstig („som har Ugunst til En"), *tvær, tværleg (mk. tværmøle, n., ɔ: ug. Stemning); jfr. Ubeleilig. (Ufordelagtig, som i „uf. Aarstid"), *batelaus, u-bateleg, *hinderleg.

Ugyldig, *u-agtande, *u-gild (*gild, ɔ: gyldig). Jfr. Ugangbar. **Erklære ug.**, gøre *ugild, g. *om inkje. Jfr. Ophæve, Afskaffe.

Ugyldighedserklæring, under-kænnelse.

Uhandelig, u-*handsleg (-hantleg), u-vægjen(e), u-*ævleleg.

Uharmoniſt, *usams, *usamd, u-*samhøveleg. Jfr. Harmoniſt. **Uh. Klang**, misklang, mislyd. Bægge hos Molb.

Uhaandterlig (ubekvem), ut-vægen (e, otvejen), *u-sve'm(i), u-*vinneleg, *u-vejden, *u-vægjen, *u-ævleleg, *u-handsleg (-hantleg), *tungfør. Jfr. Uhandelig; Ubekvem.

Uhegnet, u-*hegna', *gjærde-laus.

Uhelbredelig, *u-lækjeleg, *u-lækjande, u-*grødande, u-åtgjærande el. ikkje åtgj.? (ɔ: uvedgørlig, av *gjære åt, ɔ: gøre ved, sætte i stand, helbrede). Mk. *hejlne, ɔ: bli god igen, helbredes, og *hejlning, Helbredelse.

Uheld, u-færd, f., u-hæpne, f., u-hæppe, f., u-skjej, n., u-hævle, n. (ɔ: „noget, som er til Ulejlighed"); u-trivskap, m., va'm, n. (jfr. gl. n. vamm, ɔ: Lyde, Feil); smejt, m. (Modgangsstød); smik', m., støjt, m. (At noget mislykkes), misfal', n., misfælle, n. (av *misfalle, ɔ: slaa feil), misfiske, n.; misfærd, f., ɔ: „uheldig Færd". **U., paakommende**, over-gang(y), m. (jfr. Plage, Skade, paakommende); (Vanlykke), u-hap', n. (isl. óhapp), ulo'k(u), m. van-lukke, f. Jfr. Ulykke. (Ulejlighed, Skade), sløse(y), n., sløsne(y), f.; gl. n. slys. »Gjære ej sløsne«, komme for Skade, gjøre galt, gj. en Bommert? **U., især med Kvæget** (Vantrivelse), uham, n., u-hæmje, f., uhæming(e), m., u-hât', n.; av-audn, f. **Til Uheld**, *til ulukke. Jfr. Ulykkeligvis. **Som let fører til Uh.**, sløsleg(y).

Uheldig, *bate-laus, *motgangsam; segerlaus(i), u-hæppen; (om Tilst.), u-hæppeleg, u-viseleg; sløsen (y; gl. n. slysinn); (som liber Tab), *ry'r; *mejn- (*m.-krok, ɔ: uh. Krumning, m.-ljos, ɔ: uh. Belysning; mejn-lændt, ɔ: uh. beliggende); *u- (u-færd, f., u-møle, n., ɔ: uh. Stemning). (Yderst uh.), ham-stålen, o (av *ham, ɔ: Lykke); jfr. gl. n. ham-stoli, ɔ: forstyrret, gal. **U. formet**, skaplaus (mots. *skapleg), ulænkeleg (jfr. Figur, lang); (som gaar stjævt), skjejveleg. **U. være**, sløsne(y), u-hæppast; (u. gaa), *skjejve, uhæppast. Jfr. Mislykkes. **U.**, jfr. Uordentlig. **Uheldigen**, sløslege(y), *på tvært, *tvært, *på tværke. »Gange på t.«, »g. tvært, lage seg t.« **Uh. Mst.**, **Person**, våde, m., vesal-man (jfr. gl. n. vesalmenni); (Pers. el. Skabning, som liber ondt el. bækker Medlidenhed), stakar, m. (stakkar, sta-kal), u-gjæve, f. Jfr. Stymper. **Uh. Fangst**, misfangst (Molb.); (Farve, Udseende), ule't(i), m.; (Forandring), vanførding, f. (jfr. Forbærvelse); (Forandr. el. Forskjel), u-mon (u), m.; (Form), *stygt skap; (Færd), sløsne-fær(d), f., *skjejv-færd, u-færd, f.; (Gang, — at noget mislykkes), u-hâ't, m., u-hæpne, f.; (Gjerning), *ulukke, f. (»*gjære ej ulukke«); (Kjøb, — for dyrt),

u-kaup, n.; (Omstændigheder), motgang, m.; (u. Opholdssted, — Sted, vanskeligt at komme til, bo paa), vå-bøle, n.; (Skik), van-bragd, f., van-hått', m.; (u. Skjæbne), van-skjæpne, va'm, n.; (Stemning), ulag, n., u-lone, t., u-lot(o'), n., u-stelle, f. (jfr. Lune, Stemning); (Stilling), u-stelle, f., van-kome, f. (jfr. Forlegenhed); (Stund), u-stund, f.; (u., daarlig, — Styrelse), van-styr, n. (mk. styre uheldigt el. skjødesløst, *vanstyre); (Tilfælde, ɔ: Hindring, Modgang), vedermo't, n., motfal', n.; (Tilstand), ulone, f. (ulune), u-skapnad, m., uvø'l, m., vanhått', m., skapløjse, f., Uorden; (Udseende), van-sve'p(i), m., u-vøl, m.; (Vending), misvending, f.

Uheldigvis, u-hæppelege.

Uhensigtsmæssig, utjenlig, utilrådelig, ugagnlig. Jfr. Uhelvem.

Uhildet („ikke betagen af Vildfarelse, Fordom, Partiskhed o. desl."), fri (åndelig); fordoms-fri, ånds-fri, u-vildig? (jfr. Upartisk), »parti«-løs, u-påvirket. (Egentl. uhældet, uden Hælde paa, om Hest).

Uhindret, u-*hindra', *frels, *fri, *taumlaus; *u-nagga', *u-snikka', *u-prætta'; ampelaus (ɔ: ikke bryd el. besværet). Jfr. Ufrænket.

Uhjemlet, u-*hejmla? »Hejmle bruges i * sædvanlig i den banske Form hjemle". Gl. n. heimila.

Uhjælpsom, *ubejnog, *tvær, *trå-bejt'. **Uh. Pers.**, nau(d)a-man. Jfr. Hjælpsom.

Uholdbar („nyt Ord" — Molb.; t. unhaltbar, ɔ: „som ei kan bestaa"), u-håldelig? (-lig ær bedre æn -»bar«), u-*hævdande (el. -hævdelig?).

Uhr („nyt Ord"), ur, n., klokke, f. Dette siste brukes i * både om lomme-ur og om slagværk. Jfr. Klokke.

Uhumsk (af det gl. banske Hunske, Humske, ɔ: Bædske), u-renlig (Molb.), u-*rejnsam, u-*rejns(k)leg, skjetsam (»skits.«, ɔ: „skidenfærdig"), *u-fysen, ɔ: „smudsig, urenlig".

Uhumskhed, u-fysne, f.; (af Næse), snå'r(o), n.

Uhyggelig, *ufjælg, *ufysen, *uhamleg, uhyggjeleg (*uhygt), *u-sæl; *hunde-(h.-ver, -levna'), hundfængen (hundsleg), hundsam; kaldleg, nøg'leg, ug'leg (uggen). **Noget uhygg.**, *meleg. **U.** (ufredelig), *øgjen. »Ejt øgje (øje) hus«. **Uhygg.**, u-: u-dag, en uh., forfærdelig Dag. **Uhygg.** (Egn), u-lændt (jfr. Vildmark). **Uh. Ufrøg**, uvæne, f. (jfr. Vildmark). **Uh. Ting** (el. Tilsk.), ufjælge, m., uhyggje, n.; fordæde (gl. n. fordæðuskap, ɔ: Trolddom. Fordæða, ɔ: Hex).

Uhyggelighed, uhyggje, n., u-fjælge, m.

Uhyre („Dyr el. M.ster, som ubmærker sig ved en frygtelig Driftighed, Grusomhed, Arrighed el. desl."), trol', n. »D'er et t. til å gjære ugagn, til å ete«. »D'er t. til hest«. D'er t. til gut, ɔ: et Uh. af en Karl. Mk. også uvætte, n.; bjand(e), n., ål-økje, n., gast, m., bøve, m., båbbe, m., båkke(o), ɔ: „Busemand, Skræmsel".

Uhyre (Adv., overmaade; t. ungeheuer, n. f. ungehür; jfr. gl. n. uhyrlegr, ɔ: af ublibt Udseende), u-haglege, u-hentele(ge), u-horveleg(e), u-hæppelege, u-højrt, u-laglege, u-snyrtelege, u-værdes(y), u-vordslege; bejstelege, groveleg(e), makelaus(t); *heste, *hund- (»ej heste magt«, »ejt h. værk«, hund-rik, jfr. Pokkers), *gasta, hæskjeleg (sv. hisklig[t]), mærjeleg (»mærlege«), *ovguleg (ovgu, avgu). Flere av disse ord brukes og som tillr.-ord (adj.). **Uhyre stor el. svær, tung**, *skamstor, uskapleg, u-ævleleg(e); hæljarleg (heljeleg). Jfr. hælja(r)-kar, -båbbe(o), -gubbe, -knagse, m. **Uhyre** (Adv.), også *skade-, *skam-: skade-rik, -stærk; skam-dyr, -fejt, -rik (mk. *nau(d)-, *mejn-). Jfr. Overordentlig, Formeget, Usædvanlig, Yderlig, Yderst.

Uhæderlig (Foretag.), ære-laus.

Uhøflig, *kort, *kortsvaren, *grov, ufin; u-ærog (jfr. Uartig).

Uhørlig, jfr. Uhørt.

Uhørsom. Mk. I * haves højrsam, ɔ: „hørsom, opmærksom".

Uhørt, også makelaus, utruleg, u-højrd. Jfr. **Mageløs. Næsten uhørt**, få-højrd. Gl. n. fáheyrðr.

Uhøvisk, *u-høvisk (gl. n. úhœverskr). »Uh. ord fylgje uh. gjærningar«. Også *grov (mun'; jfr. Plump), grovkornet; *nauten, *styg'; ufin, *ukjuren, *ulik, usømeleg. Jfr. Uhøflig, Uartig.

Uigjendrivelig (Person), u-*sætjande (*sætje, *s. fast, ɔ: gjendrive); (Paastand, Bevis), uimotsigelig, u-omstøjteleg? Jfr. *omstøting, ɔ: „Omstødelse, Omstyrtning", som forutsætter ordlaget *støjte om.

Uigjenkaldelig, u-*brigdeleg, u-*brjotande, u-*omgjærande? (jfr. *omgjord, ɔ: „omgjort, forandret"), *u-omstøjteleg? (jfr. Uigjendrivelig).

Uigjenkjendelig, *av-kjenneleg.

Uigjenløselig, u-*løjsande.

Uigjennemsigtig, u-gennemsynlig(?), *u-skir, *u-klår, *himen, *u-syn(t). Jfr. Gjennemsigtig, Dunkel.

Uigjennemtrængelig Skov, skog, som er ukomande igjenom. Lm. Jfr. Ufremkommelig. Mk. u-røde(y), n., „tæt Krat el. Skov, hvor man vanskelig kan trænge sig igjennem". Mk. og u-væne, f., „Vildmark, Urydde", og u-kjøme, n., „en Egn,

hvor man ikke kan komme frem". Mk. *ufør, ɔ: ubetjsom.

Uindbuden, *sjøl(v)-beden, *ubeden, ubåden(o).

Uindfriet, u-løjst, u-inløst.

Uindstrænket (t. uneingeſchränkt), *fri, ful', *fulkomen, *gjærde-laus (ɔ: „uomgjærbet"), u-avgrænset? grænse-løs, *hejl, u-lovbunden, tvangsløs, -fri, uavkortet ubunden (jfr. band, n., ɔ: Indstrænkning), u-delt, u-minka? (Magt), *kringskåren(o), ɔ: „beſtaaren". Jfr. sv. kring skuren, ɔ: inskränkt (»figurl.«). Jfr. Indstrænke(t).

Uindtagelig, u-vinneleg? u-*vinnande, u-*takande? u-*hærtakande? (*hærta[ke], ɔ: erobre).

Uindtagen (ikke forud indtagen; jfr. t. unbefangen), se Uhildet; Indtage.

Uindviet, u-*vigd, u-*vigsla' (*vigsle, „ſigne, indvie"); hejden, ɔ: hedenſt, om udøpte barn og om barnemødre før kirkegangen. **U. Tilſtand**, hejde, f. (»?«). «Ho gjæng i hejde«.

Ujordet, u-*jor(d)a', u-*graven, u-*nedgraven, u-gravlagd, ikke *jordfæsta' (u-jordf.)

Ujævn, *ujamn, *u-slet(ee); *u-stø; (bølgeformig), gårot; (ustadig), flåsot(o); (om Ager, tæt og tynd), bålkot(o), ujamn; (af Haar: buſket, ſtridhaaret), *ruven; (knubret), ro'vlot(u); (fuld af Bjergknolde el. Forhøjninger), hausot, haugot; (fuld af Huller), gråfsot(o; grufsa', krofsen); (fuld af Kløfter), skar(d)ot (om en Bjergryg); (Vind), råsot(o). **U. blive**, bålkast(o). **U—t (ſtødvis) falde**, flage(ar), *mis-falle. **Det gaar ujævnt**, det gjæng i rykkjer el. i rykkjom. **Ujævnt ſtyret**, hausot (av hause, m., også = tykt, mørk Sky).

Ujævnhed (Rynke, Fure), ujamne, m., rovle(u), f. Dv. rovlot, ɔ: knubret.

Ukås, kejserlig lov, kejser-bud (i Rusland).

Ukjendelig, ukjænneleg; (vanſkelig at kjende igjen), *avkjænneleg. **U. gjøre**, *forskape. Jfr. Vanſkabe.

Ukjendt (ſom ikke kjendes), *u-kjænd, *ukunnog; (ſom ikke kjender Stedet, Folket), ukjænd. (Bægge mærkelser altså og i *).

Ukjær (Luft, fuld af Dunſter), *u-klår, dem'(i), dum', *dæmben (-bot), gjørmen (gy-), glyot, grutot, tåma', uskjelen (-ski-), uskjelleg (ski-). Jfr. Diſig. **U. blive** (om Luften), glyast, grute(ar). »Det grutar op«. Jfr. Dynd, Mudder, Søle.

Ukjærhed i Luften (tykt Veir), demme(i), f., dæmbe, f., gjørje (gy-), gjørme, f. (gy-), gru't, n., hime, f., musk, n., slime, f.; tåm, n. Jfr. Diſtighed.

Uklog (ubetænkſom), *stut'-tænkt. *få-tænkt. Jfr. Betænkſom, Uſnild.

Uklogſkab, van-klokskap, m., vankløgt (H. D.?), van-snilde (Molb.).

Uklædt (ikke paaklædt), *u-klæd'.

Ukommen (ikke indtraadt), u-vorten (»u-vord-«). Jfr. Uvorden.

Ukonſtitutionel, grunlov-stridig.

Ukrigerſk, u-mandig, *u-mansleg (ɔ: „ikke paaſiende for en Mand"), u-*manleg, u-*mandomsam, u-*stridsam, *blaud (t. bløde), *blaut; blaut-fængd, ɔ: „blødagtig, kjælen". **U. Perſ.**, *blauting, m.

Ukrigerſkhed, *blaudskap? *blautlejk? Jfr. Ukrigerſk; Feighed.

Ukriſten, u-*kristen, *hejden.

Ukrud (t. Unkraut), u-fræ, n. (eg. Frø til Ukr.) (ufrø, ofrø), ugræs, ugras, n., u-grø(d)e, n., u-ro't, f. (vond r., *il'-r.).

Ukrudsfrø blandt Kornet, mælde, n.

Ukrænkelig, u-*krænkjande, *hejlag, fredhellig, H. D. Gl. n. friðhejlagr. Om vår konge siges »hellig«. Jfr. Sakroſanktus.

Ukrænkelighed („det at være sakrosanktus«, uk.-g), manhelg (H. D.), fred-helg. H. D. Gl. n. friðhelgi.

Ukrænket, *u-bråten(o), *u-naggad, *u-prættad, *u-snikkad. Jfr. Uhindret.

Ukrævet, *u-kravd; *friviljog. Jfr. Uopfordret, Uanmodet.

Ukultiveret, udannet, vil, rå, udyrket (forstand), *van-seda', uoplyst; (i mindre ſtreng Forſt.), halv-dannet, halv-vil, h.-rå; (Land), udyrket. I * ubygd, ɔ: „ubebøet".

Ukultur, råhet, van-dannelse? van-*seding (til *van-seda' og *seding). Jfr. Kultur.

Ukunſtlet, naturlig, u-*kunsta(d), kunstløs, *uvand (ɔ: ſimpel), *ende-fram, like-fræm.

Ukvemsord, skarv-ord, n., *ord-notar (fl.), *fant-ord, *rejt-ord, *skit-ord, skjæmsle, f. Jfr. Skjænd og Fretteſætt.

Ukvemstale, jfr. Ukvemsord.

Ukydſk, u-*rejn? u-avhålden? u-sædelig, *u-tuktig? u-*rejnfærdog, u-*rejnførleg. Jfr. Kydſk.

Ukyndig (libet kyndig), *få-kunnig (også gl. n. og sv.), fåkyndig. H. D.; *ukunnog, *vankunnog.

Ukyndighed (liben Kyndighed), fåkunne, f. (Lm.), få-kyndighed. H. D. Sv. fåkunna. Jfr. Vankundighed.

Ulan, »let rytter«, l. hest-kar; flert. l. hest-folk.

Ulaſtelig, u-*lasteleg, *lastelaus, *lytelaus, *lytefri, *u-lastande, *rejn. Mk. melaus, mejnlaus. »*Gange rejne vægare«. Jfr. Uſtyldig. (Som man ikke har Skam af), *skamlaus. »Dej er vel skamlause« (klæderne). **U. Tilſtand**, *skamløjse. Jfr. Lydefri.

Ulaſtet, *lastelaus, u-*lasta'.

Ulceration, *trute, m., bullenhet, *bålenhejt(o)? (til *bålen, o), våg-dannelse, *værk, m. (»det sætter sig værk i«). Gl. n. vágr.

Ulcerere, *bolne, *svælle (— sval').

Ulcerøs, *bullen, *bålen, o, *svollen, *truten, ful' av værk, av bylder, av *svul', av *våg (ɔ: „Boer", „Materie"). Jfr. **Byld.**

Uld, ul', f. **Bæv el. Klæder af Uld,** ullan, n. (ullent, ullint). Mk. ulla-kaure, m., ɔ: liden Lok U.; u-mårk(o), f., ɔ: en Mark U.; (ulla[rs-])røjve, n., U. af et Faar. Gl. n. ullarreyfi. **Ulden af et Lam,** umag-nippe, n. **U. til Rendegarn,** varp, n., varp-ul', f. **Uldens naturl. Farve,** saue-le't(i'), m. **U., frid** (som af Gjeder), rag', n. **U., kort, affaldende** (Vinteruld, Løsuld), væft, m. (sv. * väft), ru, f. (*ruv-ul, ro-ul). Mk. *væftar-lagde, m., ɔ: Tot Vinteruld; rudot', m., -floke, m. Likeså *ru-garn, n., -tråd. Likeså ru(e?), ar, „plukke Løsuld af Faarene". **U. af længste Sort,** lang-ul', f.

Uldagtig, ul-, ullen. Jfr. »agtig.

Ulden, av ul', *ul-. **U., fid Trøie** (Badmels Frak), ulle, f., ulla-skjørte (sky-), -skjorte (ikke *ul-skjørte). **U—t Baar,** ul-vær (ulvar), n.

Uldgarn, ul'-to, n. (f.), ul-ty, n.

Uldtrølle, *ulle-kaure (»ulla-k.«).

Uldsax, sau-skjære, f.

Uldskjørte, ulskjørte (-sky—, ul-skjurte), f.

Uldtot, ul'-dot', m., -flok(j)e, m, (ulla-)lop', m., -vindel, m.

Uldtøi, *ul'-to, n., ul-ty, n., ullan, n.

Ulegemlig, u-*lekamleg.

Uleilige, *bry, møde (-dde), *umake(ar). »Eg vil ikkje u. hånom«(o). »D'er litet å umake seg føre«. **U—t være,** være bryd', ampast.

Uleiliger: En, som uleiliger andre, ampe-stikke, f.

Uleilighed (Besvær), umak, m. (n.), ampe, m., ba'l, n. (av *bale, ɔ: stræve, trælle), bry, n., *brigsle, n., møde, f.; mejnlejk, m., *u-gjægne, f., ɔ: „noget, som er til Fortræd el. Skade"; misfisk(j)e, n., prak', n., ufisk(j)e, n. (ɔ: Ulempe); uhyggje, n., u-nåd, n. Jfr. Fortræd (*eligheb), Møie, Plage, Ubehagel., Ulempe. **Uden U.** (mageligen), *snildt. »Me koma s. fram til kvælds«. **Han fik U., men ikke Fordele,** jfr. »han fek røjken, men inkje retterne«. **Gjøre U.,** *gjære ugagn; *umake (nåkon, o). **Gjøre sig U.,** umake seg. **Gjøre En U.,** *g. ejn vondt, mejn, skade. **Komme i U.,** *kome i ulukke. **Undgaa U.,** slæppe av (— slap) **Bære til U.,** *bry, ampe(ar), mejne(ar), nauve(ar), *prakke. »D'er nåkot, som nauvar hånom«. **Som fører U.,** umaklaus. **En bestandig U.,** ej æveleg lej(d)e, f.

Ulemfældig, *har(d)før, h.-fængd (-fængen, *h.-hændt; h.-lejken, *h.-tøk, -takande. Jfr. Voldsom.

Ulempe, ulæmpe, f., uhyggje, n., *u-fysnad, m., lej(d)else, n.; *vondt, *skade, mejn, n., mejnlejk, m., ufisk(j)e, n. **Til U.,** *til hinders, *ampesam, *brysam. **Fri for U.,** *u-naggad. Jfr. **Uleilighed.**

Ulempelig, jfr. **Ulemfældig.**

Ulevet, *u-levd (også hos Molb.). »*Han hadde sændå noko' ulevd«.

Ulidelig, *ulideleg, *ulidande, utålleg(o'), *atal. Gl. n. atall; jfr. etja, tirre. **U. Person,** u-grjot, n. (ugrøt). Jfr. **Hallors, Tyran. U. Ting,** uting, n., stygging, n., urejp, n. Jfr. **Ufordragelig.**

Ulig, *ulik. (Ulik i * er også 1. flet, baarlig; flyg; 2. upasselig, uanstændig).

Ulige (ustadig, ftødvis), *ujamn, *imis. **Ulige** (af Størrelse, Tal), *ujamn; (om Tal særlig), *odde, mots. *par, *jamn. Par el. odde? jam't el. odde? Gl. n. oddi, m. Sv. udda. Jfr. Ueffen. D. * odde. Jfr. Lige (Tal). Mk. *odde-stykke, ɔ: som ikke kommer ind i noget Par, odde-tal, n. (mots. *jamt tal), odde-knap, -krok, -løkkje(y). **Ulige ved Komparativ: Han er ulige rigere end Hin,** han er *møkje rikare, *langt r. „Dette ulige (ved Kompar.) er en ny og efter det Tydfte indført Talemaade". Molb. (Mk. ulige, t. ungleich; ulig, t. unähnlich). **Ulige Deling,** mis-byte, n.; (u. Modenheb), mis-gjær', f. **U. delt,** *mis-byt'.

Uligheb, ujamne, m. **U. i Alder,** mis-ældre, e, n.

Ulimiteret, u-omgrænset. Mk. grænselaus.

Ulivsfag, *ulivs-sak? (jfr. *ulivs-sår), halsløs gærning.

Ulivsfaar, *ulivs-sår, *bane-sår.

Ulk(e) (*Cottus*, en liden Fift med ftort Hoved), ulk, m., *mar-ulk, *frusk (frosk, forrosk), fiske-sympe, f. **Ulk** også = **Matrof** (Holmens).

Ulme (om Ild, Gnift, Had), *brænne (— bran), *glødast (Ilden); („om fvienbe Smerte"), brænne, *svie, *ejme (eg. dampe); jfr. *flage, *flugte, *møre, *yre. »Møre og værke«. Jfr. *ølmast (likesom ulme? av *olm, ɔ: „olm, vild, arrig"), ɔ: „blive hidsig"; „ogfaa være i bitter Stemning, bære paa en Vrgrelfe, fom man vanftelig kan ftjule"; tygge skum. **U.** (om fvag Ild?), tore(ar), leve. »*Varmen lever«, ɔ: Ilden er ikke gaat ud. **U.,** brænne (— bran), om stærk indre spæn-

ning. »Han gik og bran med det«. »Det kokte i mig«.

Ulovlig, ulågleg(o).

Ulovmæssig, lov-stridig.

Ultima ratio, siste grun, siste middel, råd, udvej.

Ultimat(um), siste ord, bud, tilbud, vilkår; svar, vilje, endelige, avgørende forslag.

Ultimo, den siste, sist i. **U. Martii**, siste (31te) mars. **Ultimo-Post** (Kjøbm.), avslutnings-sæt? („ikke Forretningspost"). Jfr. Post (sæt).

Ultimus, den siste, nederste (i skolen).

Ultra (eg. udenfor, udover), (en) overspænt, over-dreven (person), yterliggående, yterlighets-, *ov-, *overs, *overs-leg. **U.-Monarkist el. -Royalist**, *overs konge-ven? **U. Demokrat**, oversleg folkeven. Jfr. Erke-, Extra. **Ultra-norsk**, ov-norsk (Lm.), norsk-norsk.

Ultracisme, -traisme, over-drivelse, yterlighet (i en el. annen retning, mots. »juste-milieu«, »middel«-vejen, d. gylne mitte el. *midvæ'g, e).

Ultraliberalisme, ov-, overdrevet fri-sin. **Moralsk Ultralib.**, sædelig løshet, friliv, fri-levnet. Jfr. Slaphed, Ryggesløshed, Libertinage.

Ultramarin, eg. over-sjøisk; blå-farge (av lasur-sten), himmel-blåt.

Ultramontan, eg. hinsides bergene; sædvanligvis sønnen-fjælsk, ɔ: sønnenfor Alperne; pavelig, pavelig-sinnet, romersks.; pave-dyrker? høj-pavelig. H. P. S., H. D. **U.ner**, pave-venner (venner av pavelig enevælde og ufejlbarhet), sønnen-fjælske? pave-strævere? Jfr. mat-, mål-strævere. Se og Klerikal.

Ultramontanisme, eg. sønnenfjælskhet; pave-sin, pave-venlighet, pave-stræv el. -dyrkelse? Jfr. konge-, bonde-, russevenlighet, ɔ: at hålde med kongen osv.

Ultramundan, overjordisk, himmelsk; over-sanselig. Meyer.

Ultraparti, yterlighets-flok. Jfr. Parti.

Ultrarevolutionære, *overs (ov-) riksbrytere, o.-samfunds-brytere (*overs, *ov-, jfr. Erke-).

Ultraroyalist, se Ultra.

Ultraservil, kryper, spyt-slikker. Mk. træler, kongetræler, trældyr, trællefæ (ɔ: *servum pecus*). Molb.

Ulv, ulv, m., varg, m., skrub', m., skråg', m., tas(se), m., gråtasse, m., gråbejn, m., *trol. **Af Ulv forfulgt**, *ulv-ælt. Mk.: varge-fe't, n. (ɔ: -Spor), -hi(d)e, n., varg-skin, n., -bøle, n. (ɔ: -Familie), -ståve(o), f. (ɔ: -Grav), ulve-skrejd, f. (ɔ: -Flok), varg-unge, m. (ɔ: Ulvunge).

Ulva latissima (en Tare), *fjøre-skjå; hestesøl. Gunnerus.

Ulvefod (Bærg), kråke-fot, m. (-fe't). Gunnerus: kråk-steg. Se *Lycopodium*.

Ulvegjærde (Snører med paahængte Spaaner), varge-gar(d), m.

Ulvehud, ulve-tuke, f. (tuke = *fæld, ɔ: lodden Hud), varg-skin, n.

Ulvehule, hi(d)e, n., varge-h.; *græ'n(e), n. (gl. n. gren), skrubbe-g.

Ulvinde, ulve, f., ulve-binne, f., ulv-ti'k, f.; varg-gaupe, f., v.-ti'k.

Ulyd („stor Tummel"), u-ljod, n. (m.), husk, n., stå'k, n., *sty'r, n., ulå't, n., u-læte, f. Jfr. Støi.

Ulydig, *ulydog.

Ulykke, ulukke, f., *vanlukke, av-au(d)n, f., il-fælle, n. (gl. n. illfelli), skade, m., ufærd, f., uham, n., uhæming, m., uhæppe, f. Jfr. Uheld. **Det sker en U.**, det gjæng ut på skade. **Du skulde have en U.**, vesal være deg!

Ulykkelig, vesal, *ulukkeleg, *u-sæ' *ussel, usleg, usseleg (ussaleg), lukke[illegible], *u-(u-stund, f., ɔ: ul. Stund). **U. Person** (forfulgt af U.), våde, m.; (ul Tilstand), u-sæle, f. **U. gjøre sig**, kaste seg bort.

Ulykkeligvis, *til ulukke.

Ulykkesdag, refse-dag, m., *udag. Jfr. Tyge-Brahes-Dag.

Ulykkalig, u-sæl.

Ulykkalighed, u-sæle, f. Mk. *vanlukke, ɔ: Vanheld, -„skjæbne"; „Mangel paa Lykke".

Ulyst, ulyst, f., u-lost, m. (o'), kvide, f., kviding, f., lej(d)else. n., lejdende, n., motbydelighet, trau'skap, m., u-fjælge, m., ufyse, f., ufysna', m., u-hug, m., uhyggje, n., uvilje, f., van-hug, m. **U. til at foretage sig noget**, u-nænne, n. (gl. n. únenning); jfr. Modløshed. **U. til Umage**, umakløjse, f. **U. føle** (gømme sig, grue), kvide (-de; føre[y], mot), k. seg ved, føre. **Med stor U. æde, drikke**, nøjde i seg (maten, drykken). **Jeg har U. til det**, eg sæ' ikkje om de'. **Som har U.**, *kvideful', *kviden, kvidesam, *u-fus, *u-fysen (jfr. Uvillig); (som vækker U.), kvideleg, kvidesam, ufyseleg (ufyskleg). **Med U.**, traut, trau'om. Jfr. Nødig; Grue.

Ulysten (ɔ: ikke lysten), *ulyst, hu'g-laus, uhuga(d). **U. Person** (som kvier sig), kviding, m.

Ulægelig, se Uhelbredelig. **U. Skade**, *vana(d)-bejg, m.

Ulærd (ustuderet), u-*lærd, *vanlærd.

Ulæselig (Skrift), *ulæseleg.

Ulæsket (Kalk), u-*møjkt (?). Jfr. Sæ(b)ske.

Ulyselig, u-løjseleg, ugrejeleg.

Umag(e), umak, m. (n.) (gl. n. úmak, n., úmaki, m.), bry, n., nøjting, f., starv, n. **Uden U.**, *umak-laus(t), brylaus(t).

der Hand), ɔ: unvermerkt, in der Stille, heimlich), på sædvanlig måte (J. L.), man-imillom (Lm.), lejlighetsvis, — mots. ved „Auktion, Licitation"; (Underhaands-Kjøb, -Salg), lejlighets-, ved lejl. (jfr. Leilighed). U—s-Akkord (Kjøbm.), enskilt (privat) forlik, ɔ: uten mellemkomst av skifteretten.

Underholde, hålde ved like, h. oppe, h. ved lag; *føde, *halde (folk, tenar), *nære; („i en nyere, af det Tydske optagen Bemærkelse"— Molb.), more, *moroe, fordrive tiden for.

Underholdende, jfr. Konversabel.

Underhold(ning) (t. Unterhalt), ma't, m., føde, f., kost, m., *kosthald, n., opphald, n.; ophælde(e), n. (gl. n. upphelði), tæring, f. (jfr. Diæt, Fortæring), ved-være, n. (gl. n. viðrværi); næring. Jfr. Næring, Ophold. U.-ug (Tidsfordriv), moro, f., gaman, n. Jfr. og Fornøielse, Morskab, Tidsfordriv.

Underjordisk, *underjor(d)sk („nyt Ord"), under-jords. Molb. **Underjordiske**, *haugfolk, *hulder-folk (huldre-, hulda-) (*underjors-f.), *tufte-f., *vætte-f., tussar. Mannen heter *haug-tus', -bonde, -båkke(o), -bue, -gubbe; hulder-kal', h.-man. Jfr. Bætte; Ellefolk.

Underkaste (efter t. unterwerfen, — som forkaste efter verwerfen?), undergive, overgive til. **U.** (noget) **en ny Prøvelse**, *prøve (*røjne, *røkje) n. op-atter. **U. sig et Folk, en Stad**, lægge et folk under sig, *ku(g)e, ta' en stad; hærta(ke). **U. sig En**, give sig under en; (u. sig Examen i), ta, gå en prøve igennem i? hålde ut el. stå ut, utstå, undergå en pr. i; (u. sig Savn), tåle, finne sig i sakn. **Alle disse Anliggender ere u. Regjeringen**, alle d. gøremål (sømner, ærend) sær lagt under landsstyrelsen. **Have været u.**, *ha været ute føre, *ha røjnt, *h. kjænt, h. været undergiven? Jfr. Udsætte (-sat). **Underkastet**, *undergjæven, utsat for, ute for, under-lagt. Jfr. Underlægge.

Underkastelse (at u.), under-læggelse, -tvingelse, -kuelse; (u. sig), *over-givelse, under-givenhet, lydighet, vægje, n., vægd, f. (ɔ. at give efter).

Underkjende, vrake? *vande, *at're (ɔ: ophæve).

Underkjendelse, vanding, *at'ring.

Underkjæve, ne(de)r-kjæft, m., underkjake, m.

Underkjøbe, mute(ar), *smørje (— smurde). Jfr. Bestikke.

Underklæder, under-bunad, m., underklæde(r), n. pl.; under-plag', n. pl. Motsat *øve(r)-plag'. **U.-klædnings-stykke**, underplag' (u.-trøje, -bro'k m. m.).

Underkue, jfr. Kue, Undertrykke, -tvinge.

Underlag (Grundlag), *under-lag, understø(d)e, f.; (f. Eg. under Løftning), våge-ma't, m.; (fast og sammenhængende Lag), hælle, f. *»Aur-, *lejr-, is-l.« **U., tyndt** (Strøelse), under-bur(d), m. (u'). **U. af Grene i Høiæs el. Høstak**, slo(d)e, m. **U. i Stabel el. Stak** (Stokke el. Fjæle til Grundlag), støde, f., lun, n. lunne, m., strø, n. (også = en Klods, en lang Huggeblok, en Stok til Underlag); jfr. *strø-bord, *strø-ved, ɔ: Grene el. Splinter til *strø. **U.** (Stok) **som noget kan glide paa**, lun', m. (f. e. på landingssted for båt, ɔ: i en *stø(d), båtstød, f., el. i kørevej (for slæde). **U.** (ved Tappen i Bryggekar), under-gjær(d), f. (jfr. Rostehjerte); **U. (Stokkelag), som lægges op paa**, æsing, f. (av *ås), *lunner, m. **U. lægge**, *strø (»strøe«).

Underlegen (libet duelig), *få-hæv, *få-før; jfr. og undermåls (ɔ: som ikke hålder det rette mål), underlødig (se Underhaltig). Mk. *under-man (»han vart u.«, ɔ: måtte gi tapt); undermåler (»Hvis u. i ånden han ellers var«. Fr. H.), **U. Person**, *mindre man. **U. være** (staa under andre i Kræfter el. Formue), *n' undermagta, *være mindre man. Jfr. Overlegen (med »u«: u-hæv, u-gjævt) Mk. og over-liggen, under-liggen.

Underlegenhed, *undermagt. Også Molb.

Underlig, *underleg, *undrande, *hulden (jfr. *hulder), *løgjen, *løgleg; *snål, *rar (H. L.); jfr. Besynderlig. **Underligen**, undarlege. **U. Adfærd**, viming, f.; (u. Gebærder), avlæte, n. **U. Paafund**, vi'm, n.; (fuld af), vimot, *vimen, *vimren (jfr. Nykker, Særhed). **U. Person**, skrue, raring, rar buk', *særling, *byting, m., *vimring, m. **U. Tilfælde**, *underleghet (f. e. sykdom, som en ikke vet årsaken til).

Underligger (i Mølle), under-stejn (jfr. *over-st.); understen (Molb.).

Underliv (Bug), liv, n., vejk-liv, n. Sv. veka lifvet. **Smerte i U.**, liv-værk, m. Jfr. liv-ilske, f., „Smerte i Indvoldene".

Underlæbe paa Dyr, ne(de)r-kjæft, m.

Underlægge sig, *lægje (el. take) under seg, *l. under fot, slå u. seg. Jfr. Underkaste.

Underløbet Blod, dau(d)e-blod, n., blodmælte, f.

Undermand, *under-man.

Underminere, jfr. Undergrave.

Underofficer, under-høvedsman? *kapral (fransk: caporal). Se Korporal.

Underordne, sætte under, lægge under, *bøjgje (under). **U—t**, lydskyldig; *ring, uvigtig. Se Underlegen; Ubetydelig.

Underpant (eg. Pant i faſt Eiendom, Hypothek), urørligt pant, pant. Jfr. Pant.
Underpris (for liden Pris), mispris (Molb.). Mk. spotpris, skampris, m.
Underret (førſte Inſtans), hejme-ret, m., underret, m.
Underretning, spurlag, n., spurn, f., spurna(d), m., tiend, f. (»tidend«), tilsigelse, tydning, f., varsl, n.; også visdom, m., visend, f., visende, n. (gl. n. vísinði, ɔ: Kundſkab), greje, f., svar, n. Jfr. Beſked, Melding, Nys, Efterretning, Oplysning; Erfaring. **U.** (Veiledning), *retlej(d)ing, f., retlej(d)e, f. **U., tilſtrækkelig, give**, *retlej(d)e.
Underrette, *kun-gjære, *forkynne (»kynne«), vitre(ar), la' vite, *retlejde, sige, *syne, *sægje frå (til), *te, *varsle, *varskue („nyt Ord"); jfr. Melde. **U—t, vel**, *retlejd, *vi's. »Eg vart' ikkje vi's på det«. Jfr. Beſked.
Underſat (»ſætſig), *under-sæt'(e), undersat (Molb.), firskåren (i * bare i eg. mærkelse), stærkbygget, bredvåksen (H. D.), *brejd-vaksen (gl. n. breiðvaxinn), mots. *gran'vaksen (jfr. Smekker). Mk. *brej(d)hær(d)a', *hær(d)e-brej(d). **U. kraftig Karl**, kult, m.
Underſaat (n. ſ. Underſat), jfr. Underdan. **Underſaatter**, lands-ly(d), m. (Lm.), ɔ: Nation.
Underſaal i en Lampe, under-kåle(o), f.
Underſtjørt, under-stak', m.
Underſtov, *små-skog; ryde, n., ɔ: Krat. *Ejne-r., *klungre-r.« Jfr. Krat.
Underſtrift, hand, f., ɔ: håndskrift.
Underſtyde (fremlægge noget Uægte i det Ægtes Sted), *for-byte (?, ɔ: „forvexle, bytte feilagtig). Mk. Ordet byting, m., ɔ: Skifting, forutsætter talebruket *byte (-te), ikke *forbyte. *Byte forklares da også med „ombytte med noget andet".
Underſlaa, lønlig tilegne sig. Jfr. Underſlæb.
Underſlæb (t. Unterſchleif), svik; tol'-s., riks-s. (?), kasse-s. (Folkets Avis); lønsvik? kasse-tjuvna' el. -stuld(u'), m.?
Underſt, *underst (*nederst, *nedst[e], *ner'st).
Underſtavn, under-stæmne, n.
Underſtaa ſig, *våge, *tore, tore seg til, *tru seg til, *trøjste.
Underſten, *under-stejn (i Kværn).
Underſtikke (t. unterſtecken), se Underſtyde.
Underſtrøm („bobbelt Strømning i Søen"), (g)jo't, n. Dv. gjot-sjøa(d).
Underſtævne (forreſte Del af Baad nærmeſt under Stavnen), hals, m.
Underſtøtte (t. unterſtützen), stø(dje)(y) (— studde), *stø' op-under; *sitje op-under (nåkon, o, ɔ: holde), *halde 'ti (ɔ: holde paa), take op-under (en Sag), tilstødje, y (Lm.); *hjælpe, ta' seg av, retlejde. **U—t**, *understud'.
Underſtøttelſe, stødning(y), f., -na(d), studna(d), u', -ning(y), ad-stød (G. A. Kr.), *fram-stødning, y, -nad, *til-s., f. (Lm.); hjælp, f., underhald, n. (Støtte).
Underſtøttelſeskaſſe, understøds-kasse (G. A. Kr.). I * stød, f., d. e. støtte („Stok el. Pæl til at ſtøtte med").
Underſætſig (t. unterſetzt), se Underſat.
Underſø („Bevægelſe i Vandet, i det Dybe, efter Storm"), under-sjø, n., løjnvåg, f., grunstøjt, m.
Underſøge, granske (*grænske), prøve; efterfare (gruver, — Molb.), *forfare; *kjænne åt (ad; sv. känna åt), *kjænne etter, nægleſare (Lm.; efterſe), naglfare? (sv. nagelfara), fare øver,y (mk.*øverfaren), højre etter, sjå åt, til, etter (Lm.), se efter; røkje (-te), *ransake (gl. n. rannsaka); røjne (-de), røne el. rønne („almind. i ældre dansk". H. D.). **U. helt til Enden**, *endefare, *endefete.
Underſøgelſe, gransk(n)ing, *ette(r)-kjænsle (det at kænne efter), ransakning, f., røkna', m., *etter-r., *røkjing, sokning (av *sokne).
Underſøger, røkjar.
Undertag (i Brydning), under-ta'k, n., mots. *øver-tak.
Undertegne, *tejkne under.
Undertegning, under-tejkning, f.
Undertiden, *stundom, stunde-millom, *riom-til, *takom-til.
Undertrykke (ſom Oprør), *døj(d)e (ɔ: få til at dø), *døjve, *sløkkje, *kværkje, *stagge, *stille; (Rygte), *sone, *s. ned; (Mistanke), *kjøve, *kvæve, *døjve; (fortrykke, gjøre Overlaſt), *plåge, *ku(g)e; *tvinge. Jfr. Dæmpe, Standſe, Kue.
Undertrykkelſe, *sløkkjing, *stilling, *døjving.
Undertrøie („Snørliv"), op-lot(u'), m. Eg. „den øverſte Del af en Ting".
Undertvinge, *kryne (ɔ: krone, „maaſte af Begrebet kronrage?"), *ku(g)e (kuve). Jfr. Tugte og Ydmyge.
Undertæppe i en Seng, under-brejdsle, f., kvetel(i), m., *tjæld, n.
Undertøi, *under-plag, -klæde(r) (undertrøje, -brok).
Underverden(en), jfr. under-jorden (Molb.), under-hjemen? (i likhet med fødeshjemen, andhjemen).
Underviſe (t. unterweiſen), (unberrette, f. E. Dommeren om Sagen), oplyse, give oplysning, sætte in i (saken); (anviſe, inſtruere), *retlej(d)e, *syne, *styre; (medbele Kundſkab), *lære (-de), *syne (-te), *te, greje ut, læggje ut.

Undervisning (t. Unterweisung), (f. Eg. for Dommeren), oplysning, *visdom (visende, n.); retledjung; lærdom, m., lære, f., læring, f., *oplær., *syning, f. (ɔ: Forevisn.). Jfr. Undervise.

Undervisningsanstalt, lære-værk (Molb.). Sv. lärovärk.

Undervisningskunst, *lære-kunst, m.

Undervisningsmaade, lære-måte, m.

Undervurdere, van-vør'e, *van-mæte, under-*mæte, under-*mæte? (-te). *Mæte var bedre end det tyske »Statte (underskatte?) og det halvtyske vurdere. Slatte i * er „betale Skat". Jfr. Ringeagte.

Undervurdering, *van-vørnad, under-mæting? van-mæting? (til *van-mæte).

Undervægt, under-vægt, f.

Underværk: Verdens fyv U., dej 7 ovværk i hejmen (være). Lm.

Undfalde, svigte, *gange frå, *falle frå.

Undfange (n. t. untfangen), avle(ar); (om Dyr), *ta(ke): *ta kalv, føl, unger; ta seg; (især om Hopper), stigast, rennast. Jfr. Drægtig blive.

Undflye (t. entfliehen), *fly (-dde) (frå, til), *rome, *ta flugta, *gange unda', *slæppe u. Jfr. Flyv, Flygte.

Undflyve *fljuge unda'.

Undgaa (t. entgehen), *sky, hålde sig fra, slæppe (—slap) unda, ifrå, gå fri for (»eg slap å gange«; »han s. å syte«); (undbrage sig Sansningen, blive ubemærket, f. Eg.: „det undgik hans Blik"), han (jeg, du) *gådde ikkje; (undkomme), *kome unda, *k. seg u., *fly. Som man gjerne vil undgaa, kvideleg, ɔ: som man kvier (sig) ved el. for. »Eg kvider meg føre(y) det«. Jfr. Grue, Gomme sig. Se og »mk.« til Undbrage.

Undgjælde, *få like for, *bøte føre, *luke. »Han får ejgång luke de' atter«. Også gjælde (føre), *om-gjælde (sv. omgälla), *lide (føre), *svi'e føre. »Han fær gjælde føre det«.

Undine (Dnb.) (Vandnymfe), vas'-vætte? (kvindelig) -væt', f., v-ånd. *Væt' (ikke vætte) ser = „kvindelig Bætte". Jfr. Bætte.

Undkomme, *gange, *drage, *slæppe el. *komast unda(n), *kome el. k. seg unda', slæppe av, gå fri, fly (-dde). Jfr. Flygte, Flyv. U—n, *unda'-komen, *av-sloppen, sl. fri, *sl. unda', *unda'-remd. Jfr. av-striken(o, av *strjuke av). Jfr. Undbigende Bevægelse.

Undkomst, jfr. unda-kome, f., ɔ: „Leilighed til at undkomme".

Undlade (Handling), la' være, *late. »Han kan både gjære og late«.

Undløbe, *fly, *renne unda'. Jfr. Flyv, Flygte.

Undre: Det undrer mig, *eg undrast, eg undrar meg. U. sig, *undre seg, *undrast, fernast(i'), *fur(d)e, *fur(d)ast. U—s, se Undre og U. sig. Jfr. Forundre, Forbause(s).

Undren, *undring; *fur(d)ing, ɔ: „uhyggjerlig Betragtn." Jfr. Forundring.

Undse sig (for), bly(gj)ast (ved, føre, — blygdest — blygst; sv. blygas), *bljuge, *forevast, *myklast, *plænte seg, *vrjast (føre); *undsjå seg („nyere Ord", ikke komme sig til, at, ha' 'oge føre, y. Jfr. Blues; Respekt. Se og »mk.« til Undbrage.

Undseelig (blu, bly), *bljug („oftest" blyg), *blygjen, *bljugleg (blygsl.), *blygsam, *blaud, *gran'var, *åkår, *hât'var, hivar (hovar, hogvar, høgvar; jfr. gl. n. högværr, stilfærdig); *myklesam, *anletbljug, *fingen, *forøven (av *æve, ɔ: tvivle); *plænt, skam-ful', skrepen(i'), *varlåten, *vedvoren (eg. ved-varen, ɔ: var, varsom). Jfr. Tilbageholden, Forbringelig. Ikke undsig, framgjængd, ɔ: eg. som gaar frem. Som let blir u., *bljugvoren (af Natur). Til at blive u. over, blygsam, bljug (blyg). Han var for u. til det, *»han hadde ikkje maskap til det«. U. være, plænte seg; (u. gjøre), *blygje (-de). »Han blygde meg«. Jfr. Bly. Se og »mk.« til Undbrage.

Undseelighed, Undseelse, *blygsl, f. (H. Ibs.; sv. blygsel), blygd, f., bljugskap, m., blusel; age, m. (ɔ: Respekt), oge, m., otte(oo), m., bev(i), n. (ɔ: Bæven); *plænte, skam, f., vægje, n., ære, f.; (Ærefrygt), blygsel (Fr. Bg.). »Der, som er skam, er også ære«. »Der ingi skam er inne, kjem ingi ære ut«. »D'er ikkje ære i dejm«, ɔ: de ere uforstam. Noget, som vækker Undsig., *skam; mk. gar(d)skam. Blottet for U., skam-laus. Dv. skamløjse, f. Frygtsom af U. bljug-fælen. Jfr. Blu, Blueise, Blusen.

Undsige, *om-sægje (ɔ: omsige; sv. omsäga), true på livet; livlyse. Lm.

Undsigelse, omsægjing? (til *omsægje), trusel på live', *trugsmål på live'.

Undskylde (gjøre fri for Skyld), hejlage (ar — »han vilde h. seg«), *avsake, orsake(oo, sig el. en annen); jfr. sv. ursaka, ursäkta, urskulda); (undbrage sig), *be el. bære el. *take seg unda', *fire u., påskyte, at . . . (jfr. Paaskud); bære føre(y). Dertil førebæring, f. Undskyldt, *orsaka'. Se »mk.« til Undbrage.

Undskyldelig, *orsakande, tilgivande. »Det er or., tilg.«

Undskyldning, av-sak (Lm.), avsaking, f. (Dølen; efter *avsaka = orsake); føre-

bæring, f. (y), førebærsle, f.; (uholdbar U.), *på-fund. Jfr. og Paaskud.

Undslaa sig, nægte, *bære seg unda', *be' seg u., *bjode av. Jfr. Vægre, Undskylde sig, Undbrage.

Undslippe, grave seg unda', *gange u., slæppe av (ɔ: bli staanet).

Undsætning, *hjælp, f., *berging, -ning; berge-råd, f. (ɔ: „Udvei, Hjælp i Nøden"). Jfr. Redning.

Undsætte, *hjælpe, *berge, *frelse. **Undsat**, berga', *frelst.

Undtage (efter t. ausnehmen?), *ta(ke) undan, *t. ut, frå, t. fri. **Undtages**, gange frå. »Når det gjæng frå den yngste«. **Undtagen**, *anna(t). *»Alle anna' me« (vi). »*Altid anna' om kvælden« (Eg for »annat æn«, enb). Også undan-, frå-tæken(e). **Intet undt.**, *inkje undantakande. **U.** (uden), bærre(e), ikkje bærre, omfram, uten, så nær som. »Der kom ingen, bærre han«. »Ikkje bærre ejn dag«, ɔ: kun en Dag.

Undtagelse, undan-tak, n. Lm. **Uden U.**, op og ned føre(y). Jfr. Fod (for Fode).

Undulation, bølge-gang, husk, n. (ɔ: „gyngende Bevægelse"), båre, f., b.-skål(o), n., våg, f., sjø, m., s.-gang, m. Jfr. Gyngen.

Undulatorisk, bølgende, bårot(u), bårande.

Undulere, *huske, *rugge, *reje(ar, ɔ: „gynge, svaie"), bølge, *båre (*bære), *bærle (ɔ: stvulpe). Jfr. Gynge.

Undvige, røme (-de), strjuke av (jfr. Rømme, Flygte); (undgaa), gå fri for; *gå unda', *stygg(j)ast, sky (-dde; „nyere Ord". T. scheuen). Jfr. Undgaa, Undflyv. **Undvegen**, av-stråken(o), bortløpen. **Undvigende Bevægelse**, unda(n)færd (ɔ: *fare unda, ɔ: vige tilbage); jfr. unda(n)-kome, f. (Seilighed til at slippe, undkomme).

Undvigelse, flugt, f., røming, f.

Undvære, *vo'n-være = *være von („kun i Inf."), *on-være (jfr gl. n. vera ón el. án, ɔ: være foruden), *om-bære(e). *Vo'n = saa stillet, at man kan undvære en Ting el. ikke strax behøver den. *Være nåkot(o) von, ɔ: kunne undvære el. overlade noget. »Eg var de' ikkje von«. Sønnenfjæls: *må von el. *må i von. »Eg mår de' ikkje von«, ɔ: kan ikke undvære det. Sv. * vera von. Jfr. gl. n. ón, án, ɔ: foruden. **U.**, også sakne, være foruten, av-se; fattes (se Mangle), misse, ɔ: miste. »Jeg kan ikke miste brønnen min, sa trollet«. Jfr. umistelig, ikke = „som ikke kan mistes", men = „som ikke kan undværes". I * umissande.

Undværelse (som føles), sakn, n., av-savn (-kn).

Undværlig, *missande. Jfr. *umissande, umistelig, ɔ: uundværlig.

Unegtelig, u-*nægtande?

Unem, *tung-næm, tår-næm(o).

Unere, ene (Molb.), »forene«, forlike, samle, *samne, sæmje (— samde), *samlage, *sampe. **U—t**, enet, *samd, samlaga', *samtykt(e), *samstændig(e), *samråd(de), *samstelt(e).

Ung, *ung, *blå (ɔ: spæd). »Ho er ejt blåt barn sendå«. **Blot-u.** (t. blutjung?), jfr. ør- (år-, ur-)ung. **Meget u.**, *ørung (år-, ur-); jfr. ørliten, ørgamal. **U. igjen blive**, yngjast op-atter. **U. igjen gjøre**, yngje (-de) op-atter. **Faa yngre Folk til Selskab**, *kome seg at'-i yngdi. **Ung Dreng**, ung-svejn, m.; (u. M.ste), *ungdom, ung-mænne, n.; (Hob af unge M.ster), ungdom, m., ung-lyd, m. (-lyr); (u. og spædlemmet Person), blåking, m. **Unge Kreaturer** (Kvæg, Hornk.), ung-fe, n., ung-fena(d), m. (ee), *ung-fane, ung-nøjte, n., lause-naut, n., laus-fena, m. (motsat klavenaut), gjæld-fe, -nøjte, kvigjende, n. (kviend). **U. Smaafæ**, ung-smale, m. **U. Hest el. Hoppe**, ung-øjk, m. **Ungt Stub** (af Træ), ung-tejn, m., tejnung, m., renning, m.

Ungdom, yngd, f., ungdom, m.; (unge M.ster), ung-lyd, m., ungdom, m.

Ungdommelig, *ungleg.

Ungdomsglands, fejring (H. D.). Eg. fægring (av fager). Sv. fägring. Ikke i *.

Unge, ungje, m. (fl. ungar), gl. n. ungi. **Slem, uskyrlig U.**, trol'-u.; (ufuldbaaren), skå'tning(o), m. »Kalv-, føl-sk.« Jfr. Abortere. **U. af samme Kuld el. af samme Mor**, barme, m. Gl. n. barmi, Brober. **U. faa**, unge(ar), yngje (-de). Jfr. Yngle. **Hob af Unger** (Børn), unge-smale (av *smale, ɔ: Flok).

Ungefær, *på lag, *omkring, *mest, *om ejn trint.

Ungersvend, jfr. Unglarl og Yngling.

Unglarl, *ungkar, *dreng, *gu't, stakal', m. **U.**, ældre, svejn-kal', m., *dreng-k., gammel ungkar.

Unglarlsliv, ungkars-stand, n.

Ungmø, *møj (Peberm., *møj-kjærring).

Ungnob, se unge Kreaturer.

Ungskov, ungskog, m., ung-runne, m., ung-rensl, n. Jfr. Underskov.

Unicitet, makeløshet (det at være den el. det eneste i sit slag).

Unicum, eneste »eksemplar«, største sjældenhet, ejn-tøkje, n., ɔ: „Ting, hvoraf man kun har et Exemplar".

Unicus (*nummus*), eg. eneste (mynt, eneste »exemplar«), *ejnstaka, *ejnka, uten make,

uten sidestykke. Mk. ejnstø(d)ing, m., ɔ: „eneſtaaende Ting; enlig Perſon".

Uniform, eg. ensformig, ens, like; (Subſt.), sam-klædsel (Dæl.), sam-bunad (Lm.); æmbeds-klædsel, -»dragt«; (Militær-), hær-klæde, n., -klædning (Lm., H. D.), hær-klæder (Molb.), hærmans-klædsel? U. heter og skrud (H. D.): »sakfører-, dommer-sk.« osv., — og hær-skrud. O. Borchs., H. D.

Uniformere, klæde ens; sætte på like fot; hær-klæde. H. D.

Uniformitet, ensformighet (—d, Fr. Bfd.), enshet (L. K. D.). Mk. ejnskap, m., ɔ: „Enhed, Ligheb".

Uniformitetsakt(en), ensformighedslov, Fr. H.; (i England), »lov om ensformighed i gudstjenesten«. Fr. H.

Union, samfæste (G. A. K.), (riks-)samlag, lag? *samband (ɔ: „Forening"); samrike?, tros-samlag, kirke-s.; ening. »Kalmar-eningen«. Fr. Bfd.

Unionel, -niſtiſk, samlags-, samriks osv.?; samlagets, samrikets osv., *sam- (som i *sam-ejge, f., -fiske, n., -slåt, m., -stræv, n.). Jfr. Union. **U. Regjering,** sam-styre?

Unioniſt, samlags-man, -ven?; samriks-man, -ven?

Unionsaffærer, sam-grejer (»med Sverig«) (Lm., Dølen), -s.-stel'? Jfr. Bæſen.

Unionsanliggender, se Unionsaffærer.

Unionsbetingelſe, sambands-skilord. Lm. Jfr. Beting.

Unionsdokument, sambands- el. samlagsbrev?

Unionskommitteen, samriks-utvalet (Dæl.), sambands-u. (Lm.), samriksnævnd. Lm.

Unionsparlament, samriks-ting. Dølen.

Uniqve *(unicus),* eneste, ene-stående, makeløs, *ejnstaka; jfr. ejntøk(j)e, n., ɔ: „Ting, hvoraf man kun har eet Exemplar". Se *Unicus* og *Unicum.*

Uniſon, ens-lydende, -tonende (om toner av samme højde). **Unisono, -sonus,** sams lyd, ens lyd (om toner av like højde); sam-klang, sam-lyd (om toner av ulike højde); enighet, *sam (n.), sæmje, f., samhåld, *sam-hælde. Jfr. Harmoni.

Unitarier (modſat Trinitarier), en-personlige (ɔ: som bare tror på en person i guddommen), enhets-man. H. P. S.

Unitet (uden Sammenſætn.), enhet, ening, ejning, m., ejnskap, m.; enighet, samhald, n., *sam-hælde, n., *sam, n. (ɔ: »samdrægtighet«); fællesskap, sam-(*sam-ejge, ɔ: Fæll. i Eiendom, sam-bejte, Fæll. i Græsgang). Jfr. Fællesſkab.

Univalver, enskallede (skaldyr) el. enskal-(n)inger. H. P. S.

Univerſal, -ſel, almen, almindelig, alt-omfattende; algyldig, verdens-g., alverdenlig el. al-hel (H. P. S.), al-hejmeleg (Lm., av *al' og *hejmen, Verden), **Univerſel** (alſidig), al-tænkt. Lm. **U.-Arving,** eneste arving, *ejn-ærving; hoved-a. Meyer. **U.-Encyklopædi,** allærdoms-, alkunskaps-bok? **U.-Geni,** alt-omfatn. snille, al-snille?, almen-snille, verdens-»geni« (H. P. S.), altomf. hoved. **U.-Hiſtorie,** almind. verdenshist., hel-hist. (H. Werg.), **U. Katalog,** almen-opskrift, -optegnelse, -liste. **U.-Leksikon,** allærdoms-ordbok. **U.-Materie,** al- (el. sam-)ætnne?, almen-æ. (et til grun for alle legemer liggende æ.). **U.-Medisin** (ɔ. Middel), al-lækedom (H. P. S.), al-råd (råd for alt), almen-r., almans-r.? (råd, lækemiddel for alle må og være råd for alt, for [mot] alle sykdomer). Jfr. Panacé. **U.-Monarki,** verdens-konge-rike, verdens-r., -vælde, -magt (H. D., L. K. D.), i likhet med verdens-handel, -hav osv. **Universalia** (entia, ɔ: tilværelser), over-begreper (slægts-b.) (-omgrep. Lm.).

Univerſalitet, almindelighet, almenhet, helhet; alhelhet. H. P. S.

Universitas, (et) hele, (en) helhet, enhet (jfr. Uuitet), menighet, samfund, lag, samlag, sambund.

Univerſitet, højskole (Fr. H.), alskule (Dæl.), højeste-skole (Jaabæk); lærdomssæte, H. P. S., højlær(d)domme, (el) al-lærdom el. højlærdom. Alle tre av H. P. S.

Univerſitets-bannet, højskolet. Dr. Ros. **U—s-Lærer,** høj-lærer (H. P. S.), højskole-man? højlærd. Jfr. Erasm. Mont.

Universum (Univerſet), det hele, verden, al-verden, alhejmen (Lm.), al-skapningen, verdens-altet. Jfr. Verden.

Unktion, salving.

Unkus, krok.

Unøde(r), unotar, m. pl., u-skik, *u-vane, utame, m., u-sed, m., u-gjærd, f., ulader. P. E. Müller, Dr. Ros., H. D. I *er (ej) ulæte, f. „Skrig, ubehag. Lyd", (ej) ulæte, n., „Uvæſen, upaſſende Opførſel". Jfr. Rode(r).

Unytte, unyte, f., unytte(y'), n. (og f.); fåfæng, m., fåfængd, f. (sv. fåfäng), få-nytte, m., *må-få- (se Unyttig), gagnløjse, f., ugagn, n., u-tarv. H. D. (hos Molb. = Skade, Forfang). **Til U.,** *til unyttes, *til ugagns.

Unyttig (el. af ringe Nytte), *få-nyttig (-*nyt), *unyt, („nyere Form") unyttog(y'), unytteleg, ugagnleg (-gangleg); *fåfængd (*fåfæng), få-fængleg, må-få- (uduelig). »Måſå-færd, f. (el)-rejs, f, -kroter, -menneskje, -stræv, n., -sval', n, -ting, n., -tre, n., -tru (ɔ: falſk Tro), -værk«. Også æringslaus. Dv. æringe-

løjse, f., unyttt. Foretag., især Reise; jfr. Frugtesløs. (Æring, m., Aarsvægt, Afgrøde). U. Arbeide, Ting, unyte, f., gagnløjse, f. U. Vægter, u-fræ, n., ugras, n. Jfr. Ukrud. Med u. Ting fysle, *prime.

Unævnt, *u-gjeten, uomtalt. Jfr. Anonym.

Unødig, *tarv-laus (gl. n. tarflaus), unaudig (som ikke behøves), sjøl(s)veta(i'), tilovers.

Unødvendig, tarvlaus, unaudig, ikke *naudsynleg, uturvande (Lm., til *turvande). Jfr. Nødvendighed (med u- til?).

Unødvendighed, vantårv, f. (o), unødighet. »Det var ingi vantårv«, ɔ: ikke overflød. (Unødig, overflød. Gjerning), sjavilskap el. »sjølvvilskap«, m., sja(v)vil (-vile, sjævela) (»sjølv-vild«, f.). »Ej stor sjavvile, ɔ: en meget unødig Ting. »Ej sjavils sut«, ɔ: en unødig Sorg. »Dette æ' sjavile«, ɔ: det er formeget (formegen Beværtning). Jfr. *i utrængs-mål, *i utrængs-måte.

Unsi„agtig", u-grejnleg, u-*gløg', u-*nøgjen, u-*gran'. Jfr. Nøiagtig.

Unsifsom, *stor-tøk, kravstor?, *ikkje uvand, *vønen (som vænter sig meget). Jfr. Fordringsfuld; Ubesteden.

Unsøbet, *sjøl-beden, *sjøl-mint. Jfr. Uanmodet.

Unsgjængelig (t. unumgänglich), *lej, *uty(d), *sær, *or(d)-sår, u-*omgjængeleg? (jfr. *omgjænge, n., ɔ: Omgjængelse, og omgangast, ɔ: omgaaes); (om Pligt, Fornødenhed), u-avviselig, u-undgåelig, uefterg ivelig, u-fravikelig. Jfr. Ubetinget. Den første mærkelse sær nok mere norsk æn den siste. U. (Adv.), *endele(ge).

Unsgjærdet, *gjærde-laus.

Unshyggelig, u-*omsynleg. Jfr. Skjødesløs.

Unskiftelig, u-*omskifteleg.

Unskridelig (Molb.), mere nordisk ord for Ubestridelig.

Unskødelig, *u-omstøjteleg? (efter *omstøjting, som igen forutsætter ordlaget: *støjte om).

Unskuelig, *u-gjeten.

Unskuvistelig, u-omstridelig (Molb.), *utvilsam.

Unspragen (endnu ikke opbr.), u-*fostra'; (slet opbr.), jfr. u-*fostra, *styrlaus, *vantukta', *van-aga', *van-stelt, *u-sedog, u-*seda'. Jfr. Opbragen.

Unspfordret, sjøl(v)-beden (-mint), friviljog, av sjølvom seg. Jfr. Uanmodet.

Unspfyldelig, u-*fulførande. Jfr. Opfyldelig.

Unspgjort, *ubyt'. »Me ha' ikkje nåko' ubyt«, ɔ: vi har intet utestående med hinannen, intet at trætte om.

Unspholdelig, *på timen, *fort; *brænsnøgt, *i bræn'-hast. Jfr. Pieblikkelig, Skyndsom, Hast, -ig.

Unphørlig (t. unaufhörlich), u-avlateleg (av *late av, ɔ: ophøre), *al(t)-stø (-fort), *i ejt, *i ejno, *i ejning, i ejt standande; *hejl-strængt (ɔ: ikke dråpevis); *nau(d)-, *ni-, *ejn- (»naud-spørje, -drikke; ni-stire, -drage, ejn-stire«); *jamt og samt, tidlig og sent; *ævelege. Æ. længe, ɔ: overmaade længe. Jfr. Idelig, Hyppig, Uafbrudt.

Unplagt, *hiren, *utidig, *il'-rusken, *dauv. Jfr. Uplagt; Dorsk.

Unplpselig, u-smæltelig; u-*løjsande, *uløjseleg, *u-skiljande (ɔ: „uadskillelig"), *u-grej'eleg, ɔ: „som man aldrig kan faa Rede paa".

Unpmærksom, gaumlaus, gå-laus, *vangåen, dauv-øjrd (eg. døvøret), øresta-laus. U. Pers., dauv-øjre, n., ɔ: døv-øre; gaumløjse, f. Jfr. Opmærksom.

Unpmærksomhed, gåløjse, f., gaumløjse, f., vanvare, m.

Unpnaaelig, u-*nåande. Holde for unpn., *or-vonast el. ørvænast (om?), tru ørvæneleg el. ørvænt.

Unprebt, u-*opgjord (sæng), u-opbrejd? u-oprejd'? (til *brejde op el. *rejde op) (sæng).

Unprettelig, *u-bøtande, *bot-laus, *ubotleg.

Unprigtig, dulsam (ɔ: som bølger, forbeholden), *løjn, *løjnen, løjnsam; *uærleg, *falsk, u-*truvær'og. Jfr. Oprigtig.

Unprigtighed, *dulsæmd? (av *dulsam). Mk. *løjn-tanke, bak-tanke og fals, n., ɔ: Falskhed, Svig. Gl. n. fals.

Unpsættelig, u-*avlejdande, u-*drygjande (som det ikke kan *drygjast med); jfr. *brå'-komen, *brå-hastig. Mk. *avdrygd (ɔ: udsat) forutsætter *drygje av, altså vel og *avdrygjande og u-avdr. Jfr. og Forhale.

Unreden, grejnarløjse, f., il-greje, f., u-greje (ɔ: Urede), ugrejn, f., *vangreje; kvakl, n., kvakling, f. (ɔ: Forvirring); lå't, n. (»klokka fek ejt låt«); uhåt', m. (uheld. Gang); u-hævle, n. (uhevel, uhivel, ɔ: noget, som er til Ulejlighed), u-hørde(y), f. (stor), ulag, n. (»være i ulag«), u-stand, n., u-stel', n., u-styr, n. (Fr. H.; jfr.: „Ét Trold gjorde Ustel og Ustyr der stpt", Asbj.); vanstel, n.; ro't, n., skjæpl, n. (e), skjæpling, f.; skapløjse, f., *u-skapna' (ɔ: uheld. Tilst.); u-skjepna', m. (ski—), vanskjepna' (O. V.), u-tidske, f., utimeskap, m. (Uvæsen); floke, m. (Forvikling); lydskeløjse (ɔ: Mangel paa Folkestik). Jfr. Forstyrrelse, Forvirrelse. Yderlig U., elegskap, m. (eleg, ɔ: usæl; gl. n. elegr). U. i Maven, kvingl, n.

Jfr. Bæmmelſe. **Afhjælp af en U.**, rettar-bot, f., -bøte, n. **Bringe i U.**, *av-lage, rjuve (— rauv), rumple(ruple), skjæple (skiple); (iſær ved uheldige Forſøg til Forbedring), vanførde(ar; jfr. Forbærve). »Vinden ryv taket, på t.« »Guten sat og rauv op håret sit«. **Fremkalde U.** (forvirre), *kvakle. **Komme i U.**, av-skjepast (ski—), kvaklast, ulagast, skjæplast.

Uordentlig, grejnarlaus, ugrejuleg (jfr. ſtjødesløs); u-hør(d)en (y, uhøren, uhørjen, u-kjuren), ulikleg, uskapleg, u-vør(d)en(y), *van-v.; skak'-styrd (hushåldn.), sjøl(v)-styrd, van-styrd; av-laga', av-skjepa'(i), *u-stelt (ɔ: „forſømt, ikke iſtandſat), *van-stelt; utosleg(oo); lydskelaus; (forrykket), rumpla' (rupla'), skjæpla', skjejvla'. **U.** (Adv.), *skakt. **U. paaklædt**, ruskjen. Sv. ruskig. Jfr. Uredet. **U.** (urenlig, iſær med Hensyn til Klæder), u-høskjen(y), av *høskje, rensle. **U. Liv**, ukjure, f. (for uhøra, »uhyrda«). »Kome i u.«, ɔ: forfalde til et uord. S. **U. M.ſte, Perſ.**, ukjure, f., fe, n., utoe, f. (m.), uvør(d)e(y), f. Jfr. Sluſt; **Skjødesløs. U. Ting**, jfr. *ustelt ting.

Uordhølden, u-*ordhalden, — ikkje or(d)stø, upålitelig. u-*sætande, sæteslaus (ɔ: ſom ikke *sæter nåko', ɔ: ikke holder Ord). Jfr. Uefterrettelig.

Uordnet (ilde ordnet), uskjepa' (ski—), vanskjepa', *vanstelt, *ustelt; urødig(y).

Uoverensſtemmelſe, strid, m., u-sam, m. Jfr. Uenighed, Harmoni (med u- til).

Uoverensſtemmende, *u-sæmjande (av *usæmje, ɔ: leve i Uenighed). Mk. *usams, *usamd(e), *uforlikt, u-*samkjøm, usamhøveleg.

Uoverkommelig, *ør'-vinna' (-vint), u-*vinnande, u-vinneleg; (Udgift), *ustoppeleg. **U. Arbeide**, u-vinne, f.

Uoverlagt, *brå, *forhasta'. Jfr. Overile; Ubetænkſ., Ubeſind.

Uoverſtuelig Ting, endeløjse, f.

Upartiſk, *hat-fri, uten (at gøre) *mis-mon; u-vildig? (man, vitne; av vild, t. Gunſt). Molb., H. D., K. A. Winter-Hjelm (Norſk Tidsſkrift for Litteratur, I, s. 392). Skrives gærne uvillig, men flyter da let sammen med det rette »uvillig«. Sv. oväldig. Jfr. »den »landsgyldige norske uttale«, s. 223 (av K. K.). Jfr. Uhildet, Partiſt.

Upartiſkhed, uvildighed. H. D. Sv. oväld.

Upasſabel, *ufør. Jfr. Ufremkommelig.

Upasſelig (ufriſt, ikke rigtig raſk), *u-lik, *ulæmpen, u-mølen, *utidig (utiog, otiau), *u-vær, *kuren, vanhælsog, *urgjen, *sjukvoren, *krank, *hiren (hisen), *lu, *ring, *harken, *ilrusken, ruskeleg, *skarven, *kle'n (klejn).

Upasſelighed, *kranklejk, van-hælse, f., utidske, f. (Ildebefind.).

Upasſende, u-bjåleg, bjå-laus (av bjå, -dde, ɔ: paſſe, anſtaa); *udygdig, uhagleg (ubekvem), u-høveleg, u-lagleg, u-lateleg, *ulik, *ulikleg, u-såmeleg (usom.), uskapleg; avbragsleg (avbrigsleg); (om Opførſel, Tale), *styg. Jfr. Ubekvem, Uſømmelig, Utækkelig. **U. at være paa** (Sted), *ikkje værande. **U.** (Adv.), *ukvæms. **Roget up.**, ulike, f. **Up. Ting**, ulikjende, n., usømd, f.

Upaaagtet, jfr. u-ænset, u-*ansa'.

Upaaanket, *lastelaus, *kjærelaus(t) (Adv.), åtalslaust (ɔ: uden Bebreid.), ulastet.

Upaaklagelig, *laste-laus. Lm.

Upaalidelig, vå-lynd, skåtal(o), skå't-vi'k(o), utryg (jfr. Uſikker); (om Perſ.), *grejnelaus (grejnarl.), sæteslaus. Jfr. Ordholden, Paalidelig, Uefterrettelig.

Upaaregnet, jfr. uvæntet, *uvæntande, uforutset. Mk. av van-vare. Mk. og urekneleg, ɔ: uberegnelig.

Upaaſtjønnet, tak'-laus, vanskjøna' (sky-), ɔ: „ikke rigtig forſtaaet". »T. gjærning er altid tung!«.

Uperſonlig, man-laus. Lm.

Uplettet, flæk'laus, *rejn, *vejle-fri, -laus, lyte-laus, mejnlaus.

Upligt, u-ret, m., u-skjæl(»uskil«), n. **Hugge til U.**, *skamhogge, *mejnh.? (til mejnhåg', o, ɔ; ſtabel. Hug). Mk. *snau'-hogge.

Upopulær, (Stil), lærd, ufolkelig, ikke almenfattelig; (Mand), u-*omtykt, ikke likt el. yndet; folke-lej? (motsat folkekær).

Upraktiſk, *råd-vil, -laus (dv. rådville, f., rådløjse, f.), vanrådog, uklok. Jfr. Ubehjælpelig, Forlegen. Mk. »finne korkje nål elder neste«(y). Også uhændig, trehændt, *tre: »*tre-kuiv, *t.-næve, *t.-hænding, *t.-hest, *t.-finger«. Jfr. og Praktiſt (med »u«- til).

Uprøvet (uforſøgt), *urøjnd, ufrejsta(d).

Ur-. I mening av „noget oprindeligt, Begyndelſe, Udſpring" er nogle ord med denne forſtavelse „i den nyeſte Tid af det Tydſke optagne i vort Sprog, ſkjønt ikke med almind. Bifald, f. Ex. **Urbjerg**, -billed, -form, -ſkov, -verden". Molb. Kunde hos os kanske hete år-, efter årsak (i * dog orsak, oo), ɔ: tidlig el. oprindelig sak. Jfr. år i årvåken, *årvaken? Eller ør-, som i ør-gamal?. Mk. også grun- og forn-. Grunfjæl', forn-skog?.

Uranbſagelig, uutgrunnelig.

Urania (*Venus*), den himmelske, den rene (kærlighet). Jfr. *Vulgivaga*.

Uranografi, himmel-skildring, sk. av stjærne-himm.

Uranometri, himmel-måling.

Uran-oram, himmel-mal»eri«, -billed. Jfr. Maleri.

Uraad (ondt Raad, Forsæt), uråd, f.; (Ulykke, Fare), se disse ord; (Vaabegjerning), vanvare, m.; uråd, f. (ɔ: Forsømmelse). Jfr. Vaabegjerning, Uagtsomhed. **Af Uraad**, uforsætlig, ufrivillig, i god tro. **U. mærke**, jfr. *være ilt var.

Uraadig, *rådlaus, -*vil'; (som ikke modtager Raad), ejn-vi's, *sjø'lvklok; *se'rklok(ee).

Urban (eg. byfist, byfin), høflig, fin (av sæder), dannet, *høvisk, sømmelig, *tægleg, *særig. H. D. taler varmt for det gamle »dannis«. Jfr. Artig, Beleven, Human; Gentleman.

Urbanitet, finhet, fin leve-måte, dannet tone el. omgangs-t.

Urbillede, mønster (ɔ: Ideal); forbilled. Jfr. Ur.

Urbjerg, grun-fjæl (Th. Kj.), grun-berg; gråberg, n. (forklaret med Urbjerg av I. A.).

Urede, *u-greje, f., *u-lag, -*stand, -*stel, ru't, n.; (Forvirring), grejn(e)løjse (grejnarl.), vase, m., floke, m., usse, f., va'v, n., vave, m., van-skjepna(d), m. **Være i U.**, *være i vave. Jfr. Uorden, Forvirring.

Uredelig, u-*rejdelig, falsk, *utru, u-*ærleg.

Uredet, *u-grejd', flok(j)en, flokot, uredt (Haar), ugrejd; (sjuskет paaklædt), *ruskjen. Sv. ruskig. **U.** (af Haar), *lufsen. Jfr. Forviklet, Forvirret.

Uregelmæssig, *ujamn, u-»regel«ret, »regel«brytande, r.-stridig, *ustø, støtvis, ustadig, avvikende (a. form — I. A.); vil, ustyrlig. **Fægte u.**, fægte vilt. **U.** (Vind), *kaste-(vind). **Som vil føre til u. Tid**, rang-svævd (-svæv, -søvd), *an'-svævd.

Uregelmæssighed, »regel«brud (E. B.), *u-jamne, m., ustøhet?

Uregjerlig, ustyrleg, *styrlaus. Jfr. Ubændig, Voldsom. **Ikke u.**, tøjmeleg.

Uregjerlighed, ustyrlighet, *styrløjse, f.

Ureen, *urejn, *uskir. *Urejn sær og = farlig. (»U. sjø«, ɔ: med skær, grunner). Mk. *urejne-sjukdom, ɔ: venerisk Syge.

Ureenhed, u-fysne, f., u-vejdne, f., skje't (skit). Jfr. Smuds.

Ureenlig (smudsig), *u-fysen, *uhørden, y (uhøren, uhørjen), uvør(d)en(y), vør(d)laus, *urejnsleg, u-*rejnsam? *usnyrten; svinsleg (ɔ: svinsk), svinot, svinefengen, griseleg, *lortot, *lortvælt, skjeten (ski-), skjetsam; (u. Person), gris, m., svin, n.; (hun), *su, *sugge, f. Jfr. Sølet.

Ureenlighed, ufysne, f., uhør(d)e(y), f. (uhøre, uhørje), u-vør(d)ne(y), f., vør(d)løjse, urejnske, f., -skap, m., skjet (ski-), grise-fær(d), f., lort, m., *pusk, n., ro't, n., *surke, f. Jfr. Smuds, Snaus, Søle. **U. i Klæder** (Utøi), u-nåd, n.

Ureflelvert, *tvi-huga' (jfr. sv. tvehågsen), *sejn-råd', -rådig, tvi-rådog, *råd-vil, rådlaus.

Uret, uret'(ee), m., *u-skjel (»uskil«; gl. n. úskil), n. (f.), forfang, n., skår-fi'l(o), m. **Gjøre U.**, *mis-gjære; gjære synd på ejn. **U. lidende**, *mis-faren, *van-f., *mishalden, mis-holden (Molb.), *vanhalden. Mk. mishold (Molb.), ɔ: Uret. Jfr. Brøstholden.

Uretfærdig, uskjelleg (ski-), rettar-laus, u-*retfær(d)leg, u-*retviljog? u-*retvis, *rang: »*r. dom«. **U. Fortjeneste**, *synde-pengar. **U. Handlemaade**, synde-værk, n.

Uretfærdighed, rettar-løjse, u-ret(ee), m.

Uretmæssig, ulovlig, utillatelig; *u-ret', *(v)rang.

Urfolk, grun-folk. Jfr. Ur, Urbjerg m. fl.

Urgammel, *ør-gamal, *utgamal, *ælde-g.; uminneleg. Jfr. Ældgammel.

Urgere, trænge el. drive på, hålde ved, påstå; lægge vægt på, tage (noget) strængt el. nøje; hævde. H. D.

Urhane, orre, m., *or'-hane. Jfr. Aarfugl.

Urhøne, or'-høne, ørkne(y), f. (ørkn).

Urigtig, *rang (»r. tankar, r. måte, r. ejd, r. undertejkning«), rangleg, *galen, u-*rettog (urektig), u-ret'(ee). **U.** (Adv.), *gale(t). »Det var gale(t) gjort«. **Urigtigtænkende**, *rangtænkt.

Urim og Tumim, eg. lys og fulkommenhet; sanhet og retfærd.

Urimelig, *ulik, *ulikleg, *u-rimeleg; (Pers.), vetlaus, i, skjønlaus (sky—), u-skjønog, y; (Ting), jfr. u-*vonleg, u-*vonande, usansynlig. Også *uvønes (uvøns). »Både vøns og uvøns«, = »likt og ulikt«. **U. Ting** (Tanke, Fordring osv.), u-vøne, f.

Urimelighed (Personers), *skjønløjse? (av *skjønlaus, sky—), u-*skjønssemd, f.; (Tingens), vonløjse, f., usansynlighet.

Urimet, rim-fri.

Urin, pis, n., me'g, n. (i'); (især af Dyr), tvag, n.; (af Kjør), land, n. (gl. n. hland); (af Hest), *stal', n. (mk. *stalle; jfr. *stal', m., Hestehus); (i et Par Talemaader), vatn, n. »Halde vatne's«, »*late v.«, »kaste v.« **U. fra Kreaturer** (Gjødselvand fra Fæhus), åle, m. Sv. * al, adel. D. * Adel, Æel. **Plaget af Standsning i Urinvangen**, meg-stam(i'); jfr. Stranguri.

Urinblære, blåse, f.
Urinere, mige (— mejg), pisse(ar), *late vatne'; (om Kjør), *lande(ar); (om Hefte), stalle(ar), tvage(ar).
Urkraft, grun-kraft. Jfr. Ur.
Urmaterie, verdens-æmne. Dr. Ros., H. D. Jfr. Materie.
Urne, *krukke, f., aske-k., stas-k., valg-k. (L. K. D.; at samle de røstendes sedler i).
Uro (Bevægelse), uro, f.; (især i Luften), ru't, n., ruting, f., ælte, f. (mk. *havælte); (i Landet, — Bølgegang), mangl, n.; (ikke at være stille), kvimsing, f.; (Larm), overståde(y - o), f. (jfr. Tummel); (Plage), umur, m. („bunkelt"); (Støi), mallæte, n., oftere mallæting, f. (gl. n. marglæti, Lystighed); (Ufikkerhed), ufriskje (ufriste), n. (og m.) (også = noget, som fremmer el. vækker Uro; jfr. Spøgeri, Rovdyr); (Engstelse), ag', n. (sv. agg), uro, f., atter-le't(i), n. (jfr. Engstelighed). **U., megen**, ufred, m. **U. paaføre, vække**, uroe(ar), størje (y, ar), runse(ar). Dv. runs, jfr. Larm. **Uroen i Ur**, jfr. Pendel.
Urokkelig (som ikke vakler), *stø, *traust, uruggelig, u-*ruggal. »*Traust stolpe, stelling«. Jfr. Rokke.
Urokkelighed, trøjste, n., stø'lejk, m., støhet.
Urokket, *u-brøjt, *u-at'ra(d), u-rumpla', u-*rugga'. Mk. u-*rugla og u-*ruggal.
Urolig, uroleg, *uro (»det, barnet, vart so urot«), krimsot, mallætog, *rutande, rørot, *vil'; (bekymret), *ankeful', *kviden, *otteful', ottog (u. i Sindet; jfr. Engstelig); *iren, irsam (ɔ: u. af Længsel, Hjemve), *uvær; (flygtig), *vid-oscn; (fyrig, kaad), *kav (mk. kav-huga', ɔ: hidsig, heftig); (oprørt, om Søen), *ukjør'; (strigende, støiende, om Spædbarn), *unådig; (stridslysten), ustyrjot; (ufikkert for Rovdyr), *u-fredt; (ustyrlig), styrlaus, *galen; (utaalmodig, især om Børn), kyndog (-dig); (vimsende, om Dyr), kippog, *kippen. **U.** (om Barn), *amper, ampesam; (om Tilstand), kavsam; (om Veiret), svå'k. **U. af Blæst**, vindal; (af Livlighed), *vil', *galen, *kå't, *kipen. **U. være** (vrikke, rokke sig), kveke(i). Gl. n. hvika; sv. * hveka; d. hvege. Mk. »sitje som skjori (Skjæren) på ski'gar'en«, ɔ: være urolig. **Meget ur. og ængstelig være**, »stande som på glo(d)om«. **U. blive** (begynde at røre paa sig), imse seg (»mse seg, y, ær „forandre sig"); (gjøre Optøier), mallæte seg. **U. Liv** („i Svir og Sværm") **føre**, rute. Sv. rusta; sv. * ruta; d. rutte (med). **U. Person.** (som bare søger Sværm og Lystighed), ranglefant; (som typer Klammeri og Støi), utange, m. (jfr. Urostifter), ustyrje, f., ufred, m., ufreda(r)-fugl, m. (ɔ: urolig Krop), mare-kat (av *mare, ɔ: gjøre Støi, type Klammeri), løjse, f. (urol. M.fke el. Dyr), *ukjo (utjø, n.). **U. Vejr**, rusk, n., ruske-ver, n., svå'k-v., ru't, n.
Urolighed, *levnad(i'), leverne(i'), n., levan (læven), n., husk (jfr. Støi, Tummel); (i et Land), opstyr, n., rejsning, oprejst (Lm., — efter gl. n. uppreist, f.). Mk. styrløjse, f., *van-age, m. Jfr. Opstand, Oprør.
Urostifter, utange, m.; jfr. og Agitator og Urolig (Pers.).
Urskov, forn-skog el. grun-skog? urørt skog. Jfr. Ur.
Urt, urt, f. („sjælden"); vækst, våkster, m. (o), gras, n.; (unyttig U., — i Ager), *u-gras.
Urtebed, *hage-sæng, sæng, f.
Urtegaard, *hage, m., *kål-h., *k.-gard.
Urtegaardsmand, se Gartner.
Urtehandel („H. med Urter, især Lægeurter"), jfr. Droguerihandel.
Urtehandler, jfr. Droguist.
Urtehave, se Urtegaard.
Urtekram, jfr. Kolonialhandel (med kaffe, sukker, te, ris, tobak, kryderier (og tørrede frukter).
Urtekræmmer, jfr. Kolonialhandel).
Uryd, et („det, som ligger i Veien, — som er urydbeligt el. i Norden". „Rahbek skriver: et Urydde, om en forgroet Jordplet"), jfr. *urøde, y, n. (»oryd-«), ɔ: „tæt Krat el. Smaaskov", og *umark, ɔ: „vild og urydbelig Mark". Jfr. Vildmark. Derav **Urydskammer**, ɔ: Pulterkammer.
Urydbelig (Bærelse), u-rødig(y), urødleg, *ruskot, tráng(o).
Urydbet, *u-rud', urødig(y), urødleg, y.
Uryggelig, *stø, *traust, uruggeleg? (av *rugge, ɔ: bugge, „rokke", *le'e på. I * finnes dog og et ryggje, ɔ: rygge, ophæve. Men *oryggjelege er „uhyre, frygtelig meget"). Jfr. Urokkelig.
Urygget, *u-at'rad; *ubrøjt. Jfr. Urokket.
Uræd, *uræd', *djærv, u-*forfælt; *tryg', hug-hejl, hejl-huga'. Jfr. Uforsagt.
Urørt, u-røjvd (som man ikke har taget noget af); (uberørt), u-rørd; (ikke aabnet, f. Eg. Øltønde), u-spræt'(e). Jfr. Aabne.
Usage, vane, sædvane, bruk, vedtækt.
Usagt, *u-sagd. »Have nåkot usagt«. »Late (være) usagt«.
Usalig, *u-sæl; (forbærvelig), skadeleg, ulykkelig.
Usaltet, usalta', *kjærv (»tjerv«, gl. n. þjarfr, ɔ: usyret, sv. kärf), *vimmer, dåmlaus, saltlaus. Mk. væskjen, ɔ: for

litet saltet. Jfr. **Vanſaltet, Flau, Smagløs.**

Uſamdrægtig, *usams (B. B.), *usamd(e), uforlikt(e), usamhældig(e).

Uſamdrægtighed, usam, n., usamna', m., usæmje, f. Jfr. **Uenighed.**

Uſammenhængende (Tale), jfr. løs, meningsløs, røret (*tullen og tøven — bare om person).

Uſance (og Uſo), skik og bruk, vedtækt; (i Vegelforretninger i Udlandet), »veksel«-bruk, v.-frist; sædvan-hjemlet (-»mæssig«), løpetid el. inløsningsfrist, hævdvunnen (hævdet? hævdhjemlet?), vedtagen l. **À usance** (à use), med hævdvunnen el. (på inløsningsstedet) sædvanl. løpetid; efter den vedtagne el. i skik og bruk hjemlede løpetid (til vekslers betal.) Efter J. L. **Uſancer,** brukeligheter. H. P. S.

Uſancemæſſig, sædvans»mæssig«, sædvanhjemlet, efter skik og bruk. Mk. hævdvunnen, hævdet, hævdhjemlet? vedtagen, gældende, sædvanlig.

Uſandfærdig, u-*sanfærdeleg („nyt Ord"), u-*sanfærleg. (Ikke ſanddru), u-*sansågol, u-*san-or(d)ig.

Uſandhed, u-*sanning, u-*sanhejt, løgn.

Uſandſelig, jfr. u-*lekamleg, i, lekamlaus (Lm.), kroplaus; *usynleg, oversanselig, overjordisk.

Uſandſynlig, *u-vonleg, vonlaus, u-*vonande, ulikleg. »D'er ikkje ulikt til det« (det er ikke uſandſ.).

Uſandſynlighed, *vonløjse („noget, ſom man ikke kan vente"), *u-vo'n, f., ulikjende, n. »?«, u-le't, i, m. »D'er ingen u-le't til det«.

Uſavnet, u-*sakna'.

Uſaaret, *u-såra', *u-mejd', u-*branka'. Jfr. **Uſtadt.**

Uſeier, u-seger(i), m., ta'p, n. Jfr. **Nederlag.**

Uſeil„bar", ikke sejl-dyp (Molb.), u-*siglande.

Uſel, se **Uſſel.**

Uſel(ig), nå(d)slig (M. Thor.), *nåeleg.

Uſelſtabelig, ikke *lag-før el. *lag-kjær; *man-styg', *folke-styg'. Jfr. **Folkeſky, Menneſkeſky.**

Uſelvſtændig Perſon, jattar, m., jat'-med, m., *mæ-hæ, ja-bror, med-hangar, nikkedukke.

Uſigelig, u-sægjeleg(e).

Uſikker, ustadig, utryg, *uvis' (jfr. Tvivlende), *usto, *vå-lynd; (vaklende, forvirret), *skjåslen (av skjåsle, famle, tumle); (om Perſ.), *like vi's; (iſær om Vind og Vejr), *kvaltren (*kvaltre, ɔ: vakle); (i Talen, ɔ: ſom tidt forſnakker ſig), *missægjal, e; (uvis; vanſkelig at træffe), *misleg; (ikke altid ens), *skjels (»skils«), *u-jamn; (uſtadig, upaalidelig), skåtal(o), skåtvi'k(o); (ſom let ſlaar feil), *vå-høv, vå-skjøjt (gl. n. váskeytr); (ſom man ikke altid kan faa), *misfængd, -fængen; (ſom let vælter om), *vælt (jfr. Vaklende); (beroende paa Slumpetræf), *råken. **Uſikker(t),** våst. »D'æ våst, om« —. **Noget Uſikkert,** u-visse, f., vå-skjøjte, n.

Uſkadelig, *mejn-laus, skadelaus, *uskyldog. **U.** (godmodig, fredelig Perſ.), mejnløjse, f.

Uſkadeligheb, mejnløjse, f.

Uſkadt, *u-skad', *hejl (»kome hejlom bejnom hejmatter«), *halden (»*hejl og halden«), *mejnfri, *umejd', skadelaus, *u-skjæmd; ækkjelaus (av ækkje, e; gl. n. ekki, Skade). Jfr. **Skade, Men.**

Uſkatterlig (Værdi, Rigdom; t. unſchätzbar), uskattelig (Fr. H.); *endelaus, uendelig, *overs, *oversleg, *ofseleg, *uhøveleg, *makelaus, usigelig, *ov- (*ov-rikdom, ɔ: uſt. Rigd.; *ov-pris, ɔ: „overmaade høi Pris"). **Uſk. koſtbar,** ovlege (*uhorvelege, *urimelege, *uhæntelege, *udømelege) dyr. Jfr. **Undervurdere.**

Uſkaanſom, *uliven (*live, ɔ: ſkaane, beſtytte), *har(d), *hardbar (jfr. gl. n. barr, heftig), *h.-før, *h.-lejken (eg. haard at lege med), *h.-tøk; h.-takande, h.-rådog (gl. n. hardráðr); *hard-*hændt; *kvas', *stri(d), *stræng. **U. Perſ.,** *har(d)ing, m.

Uſkiftet, *u-byt', *u-skift.

Uſkik, u-vi's, f. (jfr. Uvane), u-sed, f. (n.), u-gjærd, f. (ɔ: „ſlet Brug el. Manér"); unote, m. (mest i fl., unotar); utame, m. („f. Eg. hos Børn"). »Ej gali vise«.

Uſkikkelig, *u-tåkkeleg, o, *u-skapleg, *ulikleg, *u-toen (jfr. Uordentlig). **U. Barn,** u-tange, m.

Uſkikket (ubekvem), *u-kvæm, *u-fallen, *ulaga(d) (Lm.), *ulagleg, uloten(o'), uskapleg, *tung. **U. til Brug,** *uhag, u-lagleg. »Ejt ohagt tre«. **U. til Bevægelſe** (ſvag), u-førleg; (u. til at gaa, „f. Eks. om et Uhr"), u-gangleg; (u., f. Eks. til at gaa), *ufør; (ikke oplagt), *u-tidig (otiau), fåtidog (mk. *il-rusken) (jfr. Uoplagt); (tung at haandtere), u-tvægen(e), *tungfør. Jfr. **Ubekvem, Uhaandterlig. U. til ſtut Arbeid,** *tung-hændt; (u. til hurtig Gang), *tung-føt'; *tung-gjængd.

Uſkjel, uskjel (ski—), f., *uret, m., forfang, n.

Uſkjelig (ɔ: „uret, ubillig, ugrundet"), *uskjelleg; (ufornuftig; uſtj., om Dyr), *vetlaus (?), *hejden.

Uſkjøn, *u-fager, u-*fin, *styg, *ufrid; *ljot (Lm.); u-*prydeleg.

Uſkjønhed, u-*fagerskap, -*lejk. u-*fægre, f.; *styghejt?

*kviding, m. Mk. *traut, ɔ: nødig, ugjerne. Jfr. Uvillig. Noget utilb., trausleg.

Utilbøielighed, kvide, f. Jfr. Ulyst.

Utilbørlig („som ei bør være", el. som ei bør være saaledes), ulovlig, utilstedelig, uret; *lastande, *ikkje laste-laus, *rang, *ulik.

Utile, det nyttige.

Utilfreds, *uvær. **U. være med**, *låte ille, mislike(ar). **U. være med sit Opholdssted**, van-hyggjast, van-trivast, ikkje une (-de). »Eg unde ikkje længe der«.

Utilfredshed, u-hugna', m., uhyggje, n., anke, m., uværskap, m., mis-tykke, n., mis-nøgje, n., *unøgje, n.

Utilgivelig, u-sonleg.

Utilgjængelig, *ukjøm, „f. Ex. en Bjergtop"; *avbakleg (ɔ: vanskel. at komme til). **U. Sted**, u-kjøme. n. Jfr. »der kjæm inkje anna' æn fuglen fijugande«. Jfr. Uigjennemtrængel.

Utilitarier, jfr. mat-strævere? Jfr. Materialist.

Utilitet, gagnlighet, nytte, f. Jfr. Nytte.

Utilsaaset, *ulæst, åpen(o).

Utilspas, *kuren, *hiren, *u-frisk. Jfr. Upasselig, Uoplagt.

Utilstrækkelig, unøgjeleg.

Utimelig, utjenlig (vejr).

Uting, en (Ikke-Ting), jfr. *ingen ting, *inkje, inkje-vætta, uting; (ond, skadelig Ting), ål-økje, n., u-ting, n. Mk. uting, n., ær i * „ulideligt Ting; hidsigt, arrigt Dyr; grusomt, ondskabsf. M.fle".

Utjenlig, u-*gagnleg (-gangleg), uhjælpeleg. Jfr. Uduelig, Uhensigtsmæssig.

Utjenstagtig, u-hjælpsom, *ubejnog, *tvær, *trå. **U. Pers.**, se Tværdriver.

Utopia (-en), eg. stedløse (stadløjse, ingenstad, værereløse, ɔ: sted, som ikke finnes); lyksalighets-landet, lyksalighetens ø; drømmerike, -land el. stad? himmerike (på jorden), alveland (»Alfeland«), utrøst (hos Asbj.): „Starvene fra Udrøst". Jfr. Slaraffenland. Mk. også Paradis, Eden og den hele jord i gul'alderen.

Utopisk, uvirkelig, drømt, drømmelands, -rikes, -rikets, drømme-, overjordisk, umuelig.

Utopist, drømmer, drømme-lænding el. -riking? (ɔ: som lever ikke i virkeligheten, men i utopien, i drømmelandet).

Ut retro, som på foregående side. **Datum ut retro** (paa Vegler, Dokum.), på tid og sted som på førre („forrige") side opgivet.

Utrivelighed(?), utrivskap, m. **U. for Kvæget**, ufriskje, m. Jfr. Vantrivsel.

Utro, *utru. Jfr. Falsk, Uredelig.

Utrolig, *u-truleg; *ikkje truande. **En, som fortæller u. Ting**, skrone-makr. Mk. rægle-smed. H. Ibsen.

Utryg, *utryg', upålitelig, Jfr. Usikker.

Utrygget, u-*trygla'.

Utrykt, u-*trykt, u-*prænta'.

Utrængende, *u-trængd. Mk. * »i utrængsmål, -måte, m., ɔ: uden Nødvend. Sv. i otringt mål.

Utrængt, u-trængd. Jfr. Uforanlediget.

Utrættelig, *trå; tråssog, trottog(oo), *ertrøjten. **U. i at søge el. fordre**, *trå-søkjen, *trå-ælten.

Utrættelighed, trot', m. (oo), trådom, m., tråe, m.

Utrøstelig, *u-huggande, u-*trøstande. (*Trøste og *trøst for trøjst, -e).

Ut supra, som ovenfor, som før sagt. **Datum ut s.**, tid og sted som før sagt.

Utugt, laus-levna', m. Jfr. Liderlighed.

Utugtig (om Mandfolk), *kvændsk (av * kvænde, n., ɔ: Kvindfolk). **U. Kvinde**, ræde, f. **U. Adfærd el. Opførsel** (af Kvindfolk), skjøkje-fær(d), f. **U. løse**, *ræde, *ralle. Jfr. rasse, resse(i). Ellers skjæsken, usedog.

Utvivlagtig, se Utvivlsom.

Utvivlsom, u-*tvilsam, *san'-røjnd, skil(i')viseleg (gl. n. skilvísilegr), *sjøl-sagd, *sjøl-given, *sævlaus (av *sæve, m., Tvibl).

Utvungen, *u-nøjd'.

Utydelig, *u-tydeleg, *mørk(y), u-skjelen (ski-), uskjelleg (skil-).

Utyfte, trol', n., gast, m., buv(e), m.; jfr. ubæst (H. Ibs.), u-bejst, n. (Lm.), *uting, n., *udyr, ufriskje, n. (m.), u-kjo, n. (utjø), uvætte, n. Jfr. Bussemand, Uhyre.

Utækkelig, *utæk', *u-tækkjeleg, tåkkelaus (o), tægleg, uhamleg, ulænkeleg *u-likleg, *u-lidande, *ulideleg; tjonsleg, utjonsleg, u-såmeleg (usom.), u-svepleg(i), u-yndeleg, *yndelaus; *ljo't, *ljotvoren. Jfr. Bæsen. **Noget Utækkeligt**, ulikjende (i'), n. **U. Figur**, ulide, f. **U. Pers.**, ljoting, m., u-toe, f. (m.).

Utækkelighed, tåkkeløjse(o), f.

Utækket (Hus), ta'k-laus.

Utællelig, *u-tæljande, *u-talleg; *utald, ɔ: utællet.

Utællet, *u-tald.

Utæmmelig, u-*tæmjande.

Utæmmet, *u-tamd (utamen, ot.), *vil'.

Utænkelig, u-*tænkjande, u-*tænkeleg, urimeleg.

Utænksom, u-*tænksam.

Utærsket, u-træskt, *u-bard (av *bærje, e).

Utæt, u-*tet(ee), *glesen, i (sv. gles), *grejs, *gresen, i; lækal, e, læ'k, e, *gjesen (gi-); (Isø, porøs), skro'm(u), oven(oo), råven(o). **U. Sted** (i Tøi, Ager), grese, f. (i). **U. blive**, *ovne (av oven, l.

tynd, mager, 2 = gjesen); jfr. gis(t)ne. **U. være,** *ljuge (— laug). »Det lyg i væggen«, ɔ: det trækker i V.

Utøi (som Rotter, Mus, Lus og andre Snyltedyr), uty, n., ukjo (»utjø«), n., i't, n., be't(i'), n. **U. i Klæder,** u-nåd, n. **Med U. befængt,** betot(i). **For U. udsat** (let befængt dermed), bet-væld(i'). Jfr. *lort-væld.

Utømmelig, *u-tømeleg (*tøme, *tøming); u-trjotande? (som ikke tryter).

Utrforſtelig (t. unerforſchlich), usporlig, u-ransakelig, u-utgrundelig, *botnlaus (Lm.).

Utrførlig, *u-vinneleg, *u-gjærande.

Utrholdelig, *u-tålleg(o), *u-lidande; *u-stoppeleg („ſom man ikke kan beſtride"). Jfr. Ulidelig.

Utrſigelig, *u-sægjeleg(e).

Utrſlettelig. Jfr. Udſlette; Udſtrabet.

Utrtømmelig, utømeleg; se Utømmelig.

Utrviklet (t. [un]entwickelt), *grøn, sur, umoden (som u. frukt); (uordnet?), *flokot, *u-grej', *grejn(ar)laus. **U. Knop,** kart, m., knæppe, n., knyting, m. Jfr. Knop.

Utrdgaaelig, u-avvendelig, *naudig. Jfr. Undgaa, Undbrage.

Utrdſtyldelig, u-*orsakande.

Utrdværlig, *u-missande (umyss.), umistelig.

Utrane, u-vane, m., u-note, m., il'-tåt', u-tåt', m. (utot', oo), u-vi's, f.; (Uſtik, f. E. hos Børn), utame, m.; (Adj., om Kvæg; Husdyr, ſom angriber M.ſter), *olm (B. B.), *man-vond, *vond. Mk. *gjærdesprungen, ɔ: ſom ſpringer [over] Gjærder.

Utrauſſet, lyte-fri.

Utrant, *u-van, *u-vand.

Utraragtig, se Utrarig.

Utrarig, u-varog (—ig), kværv(e), „oftere", kværven(e), ry'r, ryrleg, *skry'v, *skry'p, *udryg. Jfr. Udrøi. **U.** (udrøi), blive, ryrkast' *ryrne.

Utrarighed, ryrskap, m., ryr, m.

Utrarligen, uvarlege. **Fare u. frem,** *bauke.

Utrarſom, *uvar, uvarsam; uvarleg.

Utraffet, *utvæg(j)en, e (av två — tvo — tvægje[t]).

Utrederhæftig, *u-gild(?) (eg. „ugyldig; udygtig"), busleten(i'), *bu-sprængd; *fant. Jfr. Bankerot, Inſolvent. **U. Stakkel,** jfr. *sælebots-man, *fant. *»Han er fant«. I en bondelek heter det på spørsmålet om, hvad alen av lærredet, som i leken sælges, koster: »ær det skikkelige folk, så ta'r æ(g) 'kje no(g)e(t) (for tøjet); ær det fantar (ɔ: uvederhæft. Folk), så får æ 'kje noget; ær det skarvar, så bedrar de mæ(g)«.

Utrederhæftighed, ugildskap. Lm.

Utredkommende, utenforstående; fræmmed; *uvardande, ɔ: ubeſlægtede.

Utrei, *uvæg(e'), ɔ: ſlet el. beſværlig Vei; (urigtig Vei), av-lej, f., *av-væ'g, e. Jfr. vil'-stig, m., ville, f. (»*kome bort i villa«). Jfr. Afvei.

Utreir, uve(de)r, n., rusk, n.; ruske-ve'r, ruskalt ve'r, stygge-ve'r, vond-ve'r, a's, n., as-ve'r, u-ri(d), f., ryk', m. (u-ryk'). **U.** (el. Storm) **haſtig paakommet,** *bråve'r. **U., ſom ſnart gaar over,** brøsje, f. (y). Jfr. bråse, f. (o), Vindſtød, Stormbyge. **U. og Kulde, ſom Kreaturerne ikke kan holde ud,** *dæse-ver, dæsing-v. (jfr. dæse, ɔ: vanſmægte). **Tid med Utreir** (haard T. med Froſt og Sne), uvers-bålk(o), m. (mk. uvers-dag, *udag), il'-ri(d), f., u-ri', u-ryk', m. **Det at U. for en Stund hører op,** ver-kvild, f. **Opholdt ude i U.,** vås-bud, f. (gl. n. vásbúð). (Vås, n., ɔ: Strabads, bud, f., ɔ: Opholdt, Beboelſe). **For U. bange** (forſigtig), *ver-vand. **True med U.,** *grine (— grejn). **Som truer med U.** (Luft), grinal. **U. bebudende Fugl,** uve(de)rs-fugl, m. „I Spøg om En, ſom færdes ude i U. el. fortſætter ſin Færd uden at ſtjøtte om Veiret".

Utreirsklæder, vås-klæde, n. (-kufte, f., -plag', n.), vødning, f.

Utreirsluft (Vind, ſom medføret langvarigt U.), il'-ro't(oo), f., *u-ro't.

Utreirsſtyer, uvers-sky, f.; (Uveirsſky, »Byge i Luften, truende), bylme, m. (mk. *bylme, ɔ: ſe biſter ud, og *bylmen, ɔ: biſter, truende); glyme, f. (jfr. glyme, ɔ: ſe biſter ud).

Utreiſom, *ulænd(t), *vil(t), *båg(t), avbakleg, ukjøm(t). **U. Egn, Landſtrækning,** uføre, n. (og f.), ukjøme, n., ukville (ukvid', -dde, f.), uland, n., ulænde, n. (H. Sch.), u-væne, f., umark, f. Jfr. Befare, Ufremkommelig, Vildmark, Vildnis.

Utrelkommen, u-*vælkomen.

Utren, *u-ve'n(i).

Utrenlig, u-vensleg(i); (barſk), *u-ty(d) (o-tyen). Gl. n. úþýðr. Også *grå. »Det er gråt med dejm«.

Utrenſkab, u-venskap(i), m.; (Hab), gråe, m.

Utrentelig (Adv.), or-væntes(oo).

Utrentet, *brå, *brå- (*brå-mørk, -sta'ne, -støjt); *u-væntande. **Noget U.,** va'm, n.

Utrid („Mangel paa Forſtanden"), van-ve't, i, *ve'tløjse, fåvet? (til *fåvetog). Mk. og få-vetring, i, m., ɔ: Taabe, Tosſe.

Utridende, få-kunnog, ukunnog; (om noget

opfostring, opdragelse. For **Vaise** foreslår H. P. S. enling, med tilh. enlinghus.

Vakanse, ledighet, tjenst-, sembeds-ledigh. **V. i Præstekald**, præstløjse, f., præsteløshet, præste-ledighet. I likhet hermed: skrivar-, fute-løjse; *konge-l. (ɔ: Interregnum).

Vakant, ledig.

Vakcinateur, kop(pe)-sætter? *kvejse-potar? kokoppe-inpoter. Meyer. (Langt og tungt ord).

Vakcination, inpot(n)ing (av kokopper); kop(pe)-sætting? kopping? (iblant: kokopping?). Jfr. **Vakcinere**.

Vakcinations-Attest, *kvejse-sætel(e), *k.-pas, *bole-sætel, *påke-s., koppe-vidnesbyrd. H. D. D. * koppe-seddel.

Vakcine (**Kokoppematerie**), koppe-*vâg (ɔ: »voer«)?, -æmne? Koppe-gift-æmne (Folkevennen), kokop-væske. H. P. S. Jfr. **Kopper**.

Vakcinere, pote kopper, sætte k. (kvejsor osv.; se **Vakcination**); inpote, koppe (d. *), H. D. Koppe(ar) brukes i * om at sætte blodkopper, men kunde vel og brukes om at **vakcinere**, eller, ved tvitydighet, ko-koppe. H. P. S.: kokop-pote. Det næmmeste vilde nok være en række som (at) koppe, (en) kopper, kopping og koppeæmne el. -frø. Mot tvi-tyd. kunde iblant brukes utvidelser som ko-: ko-koppe, -kopper.

Vakker (n. f. **vacker**, ɔ: smuk, net, pyntelig), *pæn, *net, netvoren, *plænt (*vakker), *lagom (*logom), fridlejt, *fager, *fin, *frid (*fri), *snil(d), *dåmleg, *væ'n, („langt oftere") ve'n(ee), vensleg. Gl. n. vænn, ɔ: lovende; skaðvænn, ðauðv. Sv. vän, tækkelig. Jfr. **Skjøn**, **Smuk**. Mk. og *tægleg, *hamleg (av *ham, ɔ: utvortes, utseende), *hejl-skapad, ikkje u-fager, ikkje u-fri(d); fjælg, *snål, *snjæl', *snodig, *snoten, snørten(y). Gl. n. snyrtilegr. (**Sømmelig**), *lik'(t). »Det var så likt, at du hadde gjort det«. »Det var likare av deg, om du hjælpte os«. (**Velartet**), snil (Østg.), *gild. **Ikke vakker**, u-vænleg (u-vændeleg, uvænsleg); gl. n. úvænlegr. Jfr. **Uanselig**. **Vakkert** (smukt), *snjæl'-lejt, *snil(d)t: »fare snildt åt«; (artigt), *med snilde. **Overmaade vakker**, *nau(d)-ve'n, -vakker, -fin. **Med v. Ansigt, Hud, Form**, *fin-lejt, *frid-l.; (v. i Fødderne), snjæl'-føt'; (af v. Udseende), snjæl'-lejt, *skirlagd, -lejt, -vaksen. Jfr. **Fin**. **V. ved første Øiekast**, *brå'-fager; motsat *lang-tækkjeleg. **Gjøre v.**, snørte(y) (—e); jfr. **Pynte**, **Pudse**. **V. Udseende**, snørt(y), m. **Blive v.**, *fagrast. **Blive vakrere**, *fridkast, *fridne. **V.** (**flink, rask, dygtig, efter det t. wacker**), jfr. *hæv, *snjæl', *snå'l, *stam, *fra'k, *fræ'g, *spræ'k, *kræv, *gjæv, *traust (jfr. gl. n. vaskr, ɔ: rask og tilforlatelig). I den første mening (smuk) bruges vakker iblant også i *, i denne sidste ikke.

Vakkerhed (**Skjønhed**), *fridlejk, frid', f. *fridskap, m., snildskap, *finskap, m., venlejk, m. (gl. n. vænleiki); (**Artighed**), snildskap, snildhejt.

Vakle (t. **wackeln**), *vingle, *vagge, *rugge, *rugle, *rigle, kåvle(o), *janke, *slage(ar), *rage, skrekast(i), vælte (— valt og -e), skjage(ar?), *skjangle, *skjaltre, *lakre (jfr. likre, lukre, lække), *stabbe (gaa vaklende), tvege (ɔ: **gaa vaklende** el. tungt, som med en Byrde); kveke (i, -ar), jfr. d. hvege, sv. * hveka, gl. n. hvika. **V. fremad**, *starve (som den trætte el. syke, gamle), *stauke, *stinte. Jfr. **Rokke**, **Rave**, **Slingre**. **V.** (**ligge i vaklende Stilling**), væge (e, — vog); (**være usikker, ubestemt, v. i sin Beslutning**), kveke skveke(i), vikle(ar), *rakle, *tvi-hugast, van-øve seg, *tvike (sv. tveka), vele(ar), tvisle(ar). Jfr. **Ustadig**. **Faa til at v.** (ɔ: gynge, ryste), *rugge, *rigge, *rikke (ɔ: vridke »?«). (**Som ikke v. el. modstiger sig**), ordstø(d). (**Uden at v.**), *traust. »Stande traust«.

Vakken, rugging, f., rugling, f., slingring, f., rugl, n., vingling, f., skjangling (til *skjangle); tvi-hug, m.; (**uden V.**), *stadlege. Jfr. **Tvivl**.

Vaklende, *ustø, ruggal; skåtal(o), skåtvi'k(o), tvi-huga(d) (jfr. sv. tvehågsen), skjåslen, *van-øven. Jfr. **Ubestemt**. **V. med 2 forskl. Beslutninger**, tvi-huga(d), tvilrådog, tvi-rådog, *tvi-tænkt, *tvi-tykkjen. (**Som gaar usikkert**), *rulten, *rylten; (som let vælter om), *vælt, *u-sta. **V. Gang**, *starving. Jfr. **Vakken**.

Vakuere, tømme, rydde, gøre ryddig (-delig).

Vakuum, tomt rum, øde; tom-rum. H. P. S.

Val (eg. „be i Kampen faldne", Molb.; gl. n. valr, „de faldne"), li'k, fallen kæmpe; slag-mark, kamp-plas. Val for slagmark støtter sig næppe til gl. n., der valr siges om »de faldne«, og ikke om nogen **Plads**. Dette ord er det t. **Wahlplatz** (H. D.) ell. **Walpl.** Val er = **Gefecht, Leiche**. Val, Valen hos våre skalder sær vel en korting (støtting, ?) av det tyske **Walpl.** omtr. som **Bauta** for **Bautasten**. Dærimot kunde vel slagmark, sænda det kan være vakt til liv ved t. **Schlagfeld** (H. D.), fl. gælde, da

vi har slag og mark i tilsvarende mening. H. D. vil ha stridsvold. I * haves val-stad, m.

Valbirk. Det danske B. ær et slags løn, *Acer Pseudo-platanus* (platan-løn, Sørensen). Va'lbjørk siges i * om bjørk, for så vidt den er flammet, rikket, i veden. Jfr. Løv.

Valbhorn (L. W.), skytter-horn? skog-horn; „brugt af Digtere". M. Hammerich. »Jæger«-ær tysk. Også vejde-horn? el. når talen ær om »jagt«, ɔ: vejdeskap, bare horn. Vejdehorn i * ær ellers = „Fløjehorn, saaſom paa Snegle, Inſekter el. Krybdyr".

Valen, se Vaalen.

Valere, gælde.

Valet, tjener.

Valet, »avsked«. Jfr. Affſted.

Valeur (lat. valor), værd, pris; mot, djærvhet.

Val'fart (t. Wallfahrt), *pilegrims-færd (også H. D., Allen), hellig-færd? (i likhet med *hejlag-dag, hejlag-dom), sælebots-f.? (efter gl. norsk mening: til bot for sjælen, til helsebot for sj.). Valfarte (efter t. wallfahrten), gøre hellig-færd m. fl.?

Valg, va'l, n. Gl. n. val; sv. val (til *vælje — valde); (Udſøgelſe), *kjosing, vælјing, f., *va'l. **Gjøre nyt B.,** *vælje op-atter. Mk.: »ha valet og ta(ke) skalet«, ɔ: . . . tage Skrabet.

Valgbar, *væljande, væljelig?

Valgcenſus, val(g)-formue (som en må ha for at være vælјer, eller vælјelig, valg»bar«).

Valgdefrandation el. »beſtikkelſe el. »bedrageri, val(g)-svik. H. D.

Valgdiſtrikt, val(g)-sogn (dansk blad). Jfr. ting-sokn, kirke-sokn (gl. n. þingsókn).

Valgforretning, va'l, n.

Valgforſamling, val-stæmne, f., *val-møte, val(g)-ting, Molb. (for kongeval).

Valgkandidat, val(g)-søker. H. D., Dr. Ros.

Valgkapitulation, val(g)-forlik, »hånd-fæstning«, val(g)-tinging? Jfr. Underhandl., Overenskomſt.

Valgkolliſion (som i Tønsberg 1862?, i Kragerø 1873), val(g)-knipe, -klæmme?

Valgkonvent, *val-møte, -ting. Jfr. Valgforretning.

Valgmand, *val-man, vælјer (—»lg«—).

Valgmøde, jfr. B.forſaml.

Valgret, val-ret(ee), m.

Valgſlægtſkab („nyt efter det T. optaget Ord"), åndelig *skyldskap? ånds-sk.? „Egentl. (i Kemien) om den Egenſtab hos viſſe Stoffer, at de heller indgaa Forbindelſe med hinanden end med andre". Jfr. Affinitet.

Valgſprog („et Sprog, en Sentents, ſom man — en enkelt Mand — iſær har udtaaret ſig: Symbolum«), ord-tøkje, n., *ord-ta'k, *ord-ta'm. Mk. *mun'-ta'm, n., *ved-kvæ(de) (ve-kvæ, vi-kvæ), n., ved-stæv, n. (ves-stæv, vis-s.); val-ord. Lm. Jfr. Mundhelb.

Valgſted, val-stad, m.

Valgtid (beſtemt Tid til et Valg), val-tid, f.

Valid(e), gyldig, rets-gyldig.

Validation, stadfæstelse.

Validere, gælde, gå (om mynter); lade gælde, god-kænne, stadfæste; gælde mot, svare til, motsvare.

Valke (rulle, gnide, t. walken,), *mele(ar), tøve (-de); *stampe. **B—s** (filtes) **ſammen,** *tovne, tøvast. **B—t,** *toven, *tøvd. **B. Tøiſtykke,** tov, n. Jfr. Vaſte.

Valkemølle, stampe, f.

Valkning, stamping, f., tov(oo), n., tøv, n., tøving, f. **Indſvinding i B.,** tøvmon(u), m.

Valknude („kunſtig Knude paa en Svøbe"), val-knu't, m.

Vallak, gjælk, m.; også jalk (gl. n. jalkr), gæld-hest? (i likhet med gæld-buk', -ver, -okse), *skåren hest. Motsat *gra'-hest.

Valle, møse(y), f.; (ſur), syre, f. **B., ſom ſtiller ſig ved Melkens Sammenløbning i kold Tilſt., uden Kogning, ukogt,** *råmøse, blæng(e), m. Mk. *blængje = øste(y), ɔ: ſtille Osten i Melken fra Vallen. **Bundfald af kogt B.** (Oſtebærme), mjor, n. (*mør). Mk.: møse-blande(y), f., møse-bri'm, n., *bri'm (prim, brøm), ɔ: blød Oſt af indkogt B., = møse-smør, n.; *møse-laupe („om opſat Melk"), ɔ: ſtille ſig og affætte B.; møse-ost = m.-smør-o. (*brimost). **Smørvalle** (Kjærnemelk), saup, n.

Valleoſt, *møse-ost(y).

Valleſmør, møse-smør, m.-brim, n.

Valmue (*Papaver*), valmue (-moe), *valmo, m. Sv. vall-mo.

Valnød, val-nå't (-»not«), f.

Valplads (i ældre Bøger: Valſted), slagſte(d)e, n., slagmark, kampplas, valstad, m., vig-vål'(o)? (gl. n. vigvöllr). Jfr. Val.

Valrov („Rov, ſom begaaes paa døde M.ſker"), jfr. gl. n. valrof (f. = v.).

Val(t)s (t. Walzer, en Dans), ru'l, m. (*vosse-rul), tvi-turning? (-tunning), *par-*svev(i), n. el. parsving el. tvi-sving? Svev og sving mærker „Omdreining".

Valſe (t. Walze), vål'(o), m., rul', m., kavle, m., kjævle, n., tranle, m., rev(i), m. Mk. *kavle-bru, -klop, *tranle-bru'. Jfr. Kølle, Cylinder.

Valſe (bearbeide med Rul), *rulle, *kjævle.

Valte (t. walten, men bare i „stalte og valte"), *fare med (ɔ: behandle); *stelle med, gøre med, *rå(de) føre. **Valtre** (vralte), *valtre. Jfr. **Disponere.**

Valuation, Evalu—, værdsættelse, især landsstyringens fastsætt. av hvad utenlandske mynter skal gælde for innen dens eget land, navnl. i dettes kasser.

Valuta (ital.), **Valeur** (fr.), værd (-et av en »veksel«), værde, n., penge-værd, pris; sølv, rede penge (H. D.); (en **Mynts**), jfr. **Gehalt.** **Faul-V.** (en V—s „faste V."; se om dette ord), fast regne-el. mynt-enhet („efter hvilken alle Betalinger saavelsom alle Fra- og Tilstrivn. i Banken finder Sted"), såsom mark banko i Hamburg. **V., fast,** fast pænge-størrelse? motsat **V., foranderlig, bevægelig,** ɔ: rørlig (stigende, fallende) pengest. Mot 1 ℔ st. som fast val. ær i Norge 4 spd. med tillæg av flere el. færre ß den foranderl. val. Jfr. 300 ℔ hamb. banko (fast v.) mod omtr. 100 sp. **Valutaer, fremmede,** veksler på utlandet; utenlandske pænge-slag (-»sorter«). **V. modtagen,** værdet, det pålydende beløp, mottaget; »værdien« m.

Valutere, valuere, evaluere, værdsætte, fastsætte („især Mynters") pris, værd.

Vammel (flau af Smag, for lidet pir-rende), *æljen(e), *væskjen(e), æmmen(e) (æmen, æm', e) (jfr. våmen, *vimmer), *klikten, *klien (Lm.); *valg (dv. *valg-smak); (især om brakt Vand), *ilen. **V. Smag,** *smere-smak(ee). Jfr. Flau, Væmmelig, Smagløs, Vandsaltet, Usmagelig.

Vammelhed, Vamle (bruges baade om Person og Ting; om en vis Smag og om det, som vækker den), jfr. Væmmelse og Ulkelhed; Væmmes.

Vammelsød, *æm-søt(e).

Vampyr (stor Flaggermus, som suger Blod af Sovende), blod-suger (Meyer); *flåar. Jfr. Aagerkarl.

Vams („fld Trøie"), vampe, m. (sv. * vampa), kofte(u), f. Jfr. Trøie.

Van, *va'n („kommen i Vane med"). Mk. pleie van, ɔ: »være van«. Jfr. *pla van å. Me pla van å gjære dæ'. »Han fær åt, so' han pla van å. Jfr. Vane og Pleie.

Van-, *van'-, „en ufrastillelig Partikel, som betegner en Mangel el. at noget er for lidet". Vanfør, van-hælse, f., van-takke. Ha' vanhøjrt nåkot, o, ɔ: „ha' hørt noget altfor sjelden". *Ha' vanset, vankjænt vankomet, vangjænget.

Vanart (ondt Anlæg), u-to, n. (f.), *u-kynde, n. (»ok«-; sv. okynne); *synd, f., *vanart, f. („fremmedt"). Jfr. Fordærvelse.

Vanartet, u-kyndt, *syndog; *u-skjæmd.

Vand, vatn, n. „Nogle Steder paa Fastlandet van'«; ellers vatn (vat'n). **Ferskt V.,** *vatn, mots. sjø, m. **Mørkt, rødagtigt** (jernholdigt) **V.,** lå, f., lå-vatn. n. Gl. n. lá, Vædske. Mk.: lå-myr, f. ɔ: **Myr med *lå;** lå-høj, n., lå-gras, n, ɔ: lå, gr. på en lå-myr. (Stillestaaende, urent **V.**), *daud-vatn. **Vand-,** Vas- («vats«-): *vas-fugl, m., -flode, n., -tet. **Vande:** (høit, lavt), se Vandstand; jfr. Tid(e)vande. **V.,** ɔ: „**Bæk, Brønd, hvoraf man henter Vand til Husbrug**", vas-nøjte, n., v.-bo'l, n. **Drik V.,** vas-dryk', m. **Dragt V.,** vas-færd (-forde, -fo'l, f., vending (vatn), f. **Gjennemblødning i V.,** vas-bløjte, f. **Leie i V.** (at Tøi blir længe liggende i V.), vas-læge(e), f. **Overfvømmelse af V.** (pludselig Stigen i Elven), vas-flåg(o), n. **Faa V. paa sin Mølle,** jfr. *få vilje-veret (-»vedret«) sit. **Linene fyldes med V., blive vaade, løbe i V.,** vatnast, vaslast, vas-fljuge, *vas-renne. **Føre til V—s** (lade faa drikke), vatne(ar), brønne(y); dv. vatning, f., brynning, f. **Opfyde V.** (om isl. Elv), *vatne. **Overøse med V.,** *vas-bære(e), **Tage sig V. over Hovedet,** take seg vatn øver hovudet. **Træffe V.** (bli gjennemvaad), væsse (-te), e. **Han styr hverken Ild el. V.,** »han skyr korkje vatn elder værme« (mk. bokstav-rim).

Vandagtig (af Smag), *vassen, *væskjen(e), *vaslen. **V.** (om Melk), *glæ; (Vædske), se Vædske.

Vandalisme, vandalsk råhet, v. vilmanskap. (*Vilmanskap, „Barbari").

Vandarve (efter Molb.: *Veronica Beccabunga*), tykbladet veronika. Sørensen. Om va(t)sarve i * se Fuglegræs (*Alsine media* el. *Stellaria media*).

Vandaare, ålle(o), f.; sæv(e), n., *vas-å(de)r, f. Jfr. sævje(e), *vible*, og sæven(e), fugtig. **Liden V. i Jorden,** sike, n. Isl. sík. Skotsk sike.

Vandbeholdning (jfr. t. Wasserbehälter), van-forråd, vas-f.? vas-samling? (vatn-, van-s.), vas-gjøjmsle? Molb. har Vand-gjemme, Vandholdning, Vandkiste, Vand-fang. Vaskiste i * sær „lukket Vand-rende". Jfr. Vasfin.

Vandblegne, vas'-blæmm(e), f. Jfr. Vable.

Vandbord paa Kanten af Vand, lans-ri'p, f., var-bord, n., *skvæt'-rip, f., drægel(e), m.

Vandbryn, se Vandflade.

Vandbæfken, se Bæfken og Kum(me).

Vandbælg omkring en Kalv i Fosterleiet,

*vas-kalv, kalve-hjælm, m. Mk. forneste, n. Isl. fornisti (?), -nysti, ɔ: Fosterhinde.

Vanddrag, -strøg (Flodløb), vas-drag, n., vas-far, n., v.-færd, f., -føre, n.; (fmalt). *no'r, n.

Vanddrager, vas-bærar? Mk. *vasbære, e, „overøse med Vand". (Bærar, e, med t. d. b.-løn, -pengar, haves i *).

Vanddraabe, vas-dråpe(o), m.

Vanddrukken, *vas-drukken.

Vande (fugte, overgyde), *vatne, *væte; (udbløde). *vatne; (v., saasom Kvæg), *brønna (-te, y), *vatne; (berøre Vandfladen, f. E. „Kuglen vandede"), va(t)ne? Jfr. Streife; Udvande.

Vandel (t. Wandel; i Talemaaden „Handel og V."), *handel. „Egentl. Byttehandel". Molb. I * ær V. = Høvisk. Også levna', m., liv, n. „I nyere Tid overført" i dansk. (Det t. Wandel mærker eg. 1. Forandr., 2. Forandring af Sted, ɔ: Gang, 3. Gang gjennem Livet, ɔ: Liv, Levnet).

Vandet („som smager af V., indeholder V."), jfr. *vassen, *væskjen(e), *vasful'.

Vandfald (efter t. Wasserfall?), fos', m.; („med tilstrækkelig Høide til at drive f. E. en Mølle"), vas'-fal', n. Blandingsord: fosse-fal(d).

Vandflade (Vandets Overflade), vas'-mål, n., -*skorpe, f., -trø'm, m., låge(o), m.; sjø-trøm, -lå'k(o), n., -skorpe, -mål. »*Up i lågen!«. **Over Vandfladen,** *ova-bords, ova-sjøes (egentl. over Baadens Høide). **Ligge ret efter V.** (lige høit med begge Ender, f. E. om Baad), *mar-væge(e, — vog).

Vandflod, flaum, m., flod, f., fløde, n., vas'-fløde, n., flom, m. Flom i dansk ær „fldt Lænde med Vandbrag"; jfr. i * ste(de), m., ɔ: Engflade langs Vasdrag (som iblandt staar under Vand). (Usædvanlig V.), ov-vatn, n. (Vandets Stigning), op-flåg(o), n.

Vandfri (tør), *vas-fri.

Vandfugl, vas'-fugl, m.

Vandfuld, *vas-ful', *vas-kjæn(t).

Vandfælde (Rotte- el. Musefælde, sat paa Vandkar), vas-fål', f. (o).

Vandgræs („Siv"), vas-gras, n.

Vandgrød, *vas-graut („til Omslag paa syge Lemmer"). **Anden V.,** graut, m. Mots, *sætgraut.

Vandhul, vas-håle(o), f.

Vandhule, vas-håle, f., he'l, m., dam, m., lo'n, f., put' (pyt), m.

Vandhus (Privet), kamar, m., tyne, n. (av tun, n.), høske, n. (y), kvink, m. („formodentlig fremmed Ord"). Gl. n. kamarr.

Vandhvirvel, kværvel, m., ring-straum, m., ma'lstraum, ave, m., ævje(e), f. Sv. * ava, ave. (Skvulp af noget, som synker i Vandet), pulder, m., org(»?«), m. **Hulning i Midten af en V.,** kværvelhå'l(o), n.

Vandhyld (Skovhyld, Kvalkved, *Viburnum Opulus*), kros-ved (også kalt *bejn-ved, *ulvaraun. Men dette er ikke den rette bejnved, *Ilex aqvifol.*, på dansk Kristtorn).

Vandig, *væte-ful'; se Vandet.

Vanding, vatning, f.; (som behøver V.), *vas'-trængd (-trøngd).

Vandkar, vas'-så, m. Jfr. Kum(me) og Bække.

Vandkumme, vas'-tro, f.

Vandledning, vejting, f.

Vandledningsrør, vejte-røjr, m.

Vandlilie (*Nymphæa*, b. Nakande), punge, f., vas'-rose, f., v.-blom, m., v.-soleje, f., v.-gå's, f., kjønne-(»tjørne«-)blom, nykkjeblom, kjønne-dåse, -fru; *akaleje (akkoleje).

Vandloppe, vas-sprætte, f., v.-loppe, f. („Insekt, som hopper paa Vandet").

Vandløb, rå's, f. (vas-?).

Vandløs, *vas-laus (dv. vasløjse, f.); vastråten? (i likhet med *mat- el. *kosttråten).

Vandmangel, *vas-løjse, vas-*trå't (»trot«), n.? vas-*trjoting? Jfr. Mangel, Tyhør.

Vandmasse, vas-kav, n.

Vandnymfe, jfr. Undine.

Vandpeber (*Polygonum Hydropiper*), pipar-(peper-)gras, n. (i), vas-pepar, m.

Vandplanter, gror, m. Mk. *sjø-gror, *vas-gror; *vas-gras (ɔ: „Græsarter, som voxer i Vand").

Vandpost, se Vandspring.

Vandpyt (liden Vandsamling paa Vei, Mark, Gulv), dam, m., flo, m., dape, m., dæmme, f., søjle, f., lø'k, m., hø'l (y), m., lo'n, f. (gl. n. lón), kjøjl, m., put' (pyt'), m. (Række af V. eller dybe Bække), *løkje-drag. (Fuld af V.), løkjot.

Vandre (t. wandern, eg. færdes til Fods), *rage, *ralle, *rangle, ane(ar), *andre, *flakke, *rakke, *ratle, *rakle, *færdast; *drive, vangle, slænge (— slång, o), ænje(ar), ræke (e, — rak); vandre („nyt Ord"). »*Vandre sig væk«; jfr. »*tulle sig bort«. Jfr. og Spadsere, Tumle, Flakke, Forvilde sig, Blindt hen, Streife. **V. (som Planet),** færdast. **V. heden,** *starve av. **V. ud,** flytte ut, fare ut.

Vandrefisk, fær(d)e-fisk. Jfr. Trækfisk (og Trækfugl).

Vandrelyst, *færde-hu'g.

Vandrende, *væ'g-farande(e). **V. Ridder,** vid-fårog(o) ridder, *vidfaren, vidfårål(o, o), r., rækande(e) r.? **V. Stjerne,** gangstjærne. Jfr. Vandring.

Vand-Rende, lukket, vas-kiste, f. Jfr. Vandbeholder.

Vandrer, *færd-man. Jfr. farre, m., ɔ: „omflakkende Person". Gl. n. farri. Mk. også fark, m., *fant, *færde-fant; *som er på vide-vang (-vank), *som bur på vid-hjem (ɔ: som v., flakker, tværmer om).

Vandreflare, færde-lag, m., f.-følgje, n. (y).

Vandrestjerne, se Planet.

Vandring (Omflakk.), rækster, e, m. Sammensat: *rækste-: rækste-bikkje, r.-riddar? Også: færd, f., flakking, f., slænging, f., ænjing, f. Jfr. Omflakken. **V. vide om,** vidvank (J. Lie), *vide-vank, n.

Vandringsbane, *færdes-væ'g? *færdings-v.? (Bægge siges være = „Vei til et Handelssted").

Vandringsgang, se Spadsere.

Vandringsløb, d. s. s. V.-gang.

Vandringsmand, se Vandrer.

Vandringsvei, se V.-bane.

Vandrotte, vas'-vånd(o), m.

Vandskjel, vas-skil(i'), n.? Jfr. land-, marke-, væ'g(e)-skil.

Vandskovl (Vandfang paa et Møllehjul), spjæld, n.

Vandskræk (*hydrophobia*), hunde-galskap.

Vandskyl (Vandets Overstrømmen), se Vandflod.

Vandslange, vas-orm?

Vandspand, stort, med 2 Hanker, at bæres af 2 Personer, så, m., stamp, m. Sv. så; gl. n. sár.

Vandspeil, se Vandflade.

Vandspring, spring, m.; („i Byerne"), post, m.

Vandstand, høi (ved Elv), ste(d)-fylling, m.; jfr. Elvebred. **Elvenes fædv. V. om Vinteren,** vætter-ste(d)e(e), n, **Med høi, lav V.,** *høg-sjøa', *låg-sjøa'. **V. er ikke saadan** (nu), *han æ' ikkje så sjøa'.

Vandsted (Brønd), ålle(o), f. **V. paa en Gaard,** *vas-nøjte, n. **Veien derhen,** *vas-væ'g, e.

Vandstemning (at stemme V.), *stæmming (vas-), vas-stæmme, f.? (jfr. *blod-stæmme); (Bygning at standse V—t ved), dam', m., dæmming (dæmning), f.

Vandstof (*hydrogene*), van-æmne? (vas-?). Ørsted: brint. Jfr. Oxygen, Surstof. Ørsted: ilt.

Vandstraale, strøjm, m., spi'r, m., sprøjt, m., spræ'n, m., stræng, m., skvæt', m.

Vandsvælg, se Vandhvirvel.

Vandsøger (som paaviser Vandaarer i Jorden), vas-finnar? (ɔ: som finner, opleter v. — Søkje ær * ikke = *lejte el. finne).

Vandtrug, vas-*tråg, n. (-»trog«)? vas-*tro (f.; fl. trør). Mk. *kupe, *bryе, Jfr. Dlde, Trug, Kum(me).

Vandtæt, *vas'-tet'(ee).

Vandvei (Veistykke, som man kan ro), rolej(d), f. (*ros-lej, ɔ: rods el. rors-l.).

Vandvægter (Vandvægt.), vas'-gror, m.

Vane („tilvant Egenskab"), vane, m., vande, m., vænjing, f., tame, m. (sv. * tamme. tama); (daarlig), ulag, n. **V.** (el. Tilbøielighed) **til noget Ondt,** *kjejm, n. **Komme i V. med,** vænjast med. »Ejn vænst med det« (di). »Hesten hadde vanst op i åkren«, ɔ: havde faaet V.... **Kommen i V. med,** *va'n, *vand: »Eg er ikje van (el. vand) med det«. Jfr. Vænne.

Vanedyr (? om Rovdyr, som vænne sig til at besøge et Sted, en Gaard), vænjetrol', n.

Vanfør, *van-før.

Vang, Vænge („indhegnet Mark, Ager el. Eng"), gjor(d)e, n. (jor'e, »gjerde«, ɔ: et inhegnet, omgjærdet jordstykke, hjemmemark, *bø, el. utmark). Vang i * er „Engslette, Græsplan".

Vangeled, grind, f., led, n., *gjærdes-gr., -led?

Vangeskifte („aarlig Omskiftning af Vangen til Sæd"), jfr. Vegelbrug.

Vanheld (Vanskjæbne), van-hæppe, f. u-lo'k(u), m., u-fylgd, f. (u-fyld, ufeld). Se og Uheld. **V.** (Vanfix), ut-skjæmme, f.

Vanhelde, *skjæmme ut, lyte(ar), vanpryde (-de). Jfr. Vanzire. **V.,** av et gl. dansk »helde«, ɔ: klæde, somme. Molb.

Vanheldet, *lyta(d) (*lyt), *skjæmd.

Vanhellig, *van-hejlag.

Vanhellige, *van-helge.

Vanhjemmel, mislig hjemmel, m., m. hjemel, m. (bægge former brukes i *).

Vanholden (brøstholden), *van-faren, *van-hjælpen, ille faren. Jfr. Brøstholden, Tjent.

Vanitet, få-fængelighet (»for«fængel.); forgængelighet; inbilskhet, (et) selv-tykke (Molb.), storvorenhet? storvørdighet? storfælthet? (til *storvoren, storvørdig, y, *storfælt), skry't, ky't, kyting, f. Jfr. Forfæng., Forgjæng., Indbildsk, Pral, Storagtig.

Vankant (paa Bord, Planke), *van-kant.

Vanke (t. wanken), (streife om), se Vandre; („der vanker Smør, Puns"), gives, fås. **V. i et Hus,** komme, være kænt i et h.?

Vankelmodig (t. wankelmüthig), *tvi-rådog, *tvihuga', tvesinnet, -sindig (H. D.), u-stadig, *u-stø, *lonot, *lonefængjen, *u-jamn. Jfr. Ustadig, Vakkende Bægelsindet.

Vankundig, *van-kunnog, *v.-kunnande, *få-kunnog (-nig); gl. n. fákunnigr, sv. fåkunnig.

Vankundighed, van-kunne, f. (Lm.), få-

kunne, f. (Lm.). **V. i Kristend.**, hejdningskap, m.

Vanlig(t), *vanleg, sædvanlig, *va'n(t), vant, m.: »*Som vant æ' (er), el. som vanten æ'«, ɔ: ſom det pleier (gaa).

Vanlykke, uhap', n., uhæpne, f. (jfr. **Uheld**, **Ulykke**, **Vanheld**); (paa Fæet), *u-hât', m., uhæmje, f. Jfr. **Uheld**, **Vantrivſel**.

Vanlykkes, *van-lukkast.

Vanmagt, van-magt, f., u-mægd(e), f., u-mægje(e), n.; armod, f., **ør**-mægt, f., magtløjse, f. Jfr. **Svagheb**, **Afmagt**. **V.** („**Uførheb**"), uføre, f.

Vanmægtig, magtlaus, magt- el. mærgſtålen, o. Jfr. **Svag**, **Afmægtig**.

Vanrygte, *vondt ord (på seg), låkt lov, n., van- el. u-*frægd? (frægd, f., ɔ: **Ære**, **Berømmelſe**).

Vanrøgt, van-røkt, f., vanhævd, f.

Vanrøgte, *van-agte. Jfr. **Forſømme**. **V—t** (**forſømt**), styr-laus; (ødelagt **veb Forſømmelſe**), *ut-load, *av-loa' (gård, jord).

Vanſaltet, *van-salta(d); *kjærv (»tjerv«), gl. n. þjarfr, ɔ: uſyret, sv. kärf; *valg (dv. *valg-smak, ɔ: flau S.). Tysk * **walgen**, ɔ: **væmmes**. Jfr. **Smagløs**, **Flau**.

Vanſir og Vanſire, se **Vanzir** og **Vanzire**.

Vanſkabe, *van-skape, *forskape(ar, -te).

Vanſkabning, *van-skapning, m.

Vanſkabt Stikkelſe, *van-skapna(d), m.

Vanſke (nu **forvanſke**), *skjæmme, *tyne, *forvende (-de).

Vanſke („Feil, Lyde, **Mangel**"), jfr. *vanske, m. (ɔ: „Feil, Lyde; **Hindring**").

Vanſkelig, *vand, *vandig (av *vande, ɔ: **Vanſkelighed**), vandsleg, vandsam, *vond, *(v)rang (»*rangt vers«, ɔ: knudret, **vanſkelig at lære**); *fu'l, *båg, *amper, *mang-slungen (jfr. **Indviklet**, **Forv.**); også tår'-(o): »tår'-næme, n., *t.-næm, ɔ: tungnæm«; *t.-føre (gl. n. torfœra, f.), ɔ: **vanſkl. Sted at fare over**, **beſværligt Veiſtykke**; *tår-timast, ɔ: **vantrives**. Vanskeleg („**nyere Ord**"), *trå (trå-kinna, trå-mylkt). Mk.: *væ'g-vand(t)(e), **vanſkl. m. H. t. at finde Veien**; *år-vand, **ubis m. H. t. Aarets Grøde**. **V. at faa fat paa** (finde), *mejn (til finne), vond (å finne, å vite). **Det er v. at faa det**, *d'er vandt om det. **V. at formaa til**, *trå, *trau til at få til, *træg'(e). **V. at forſtaa**, *kunstig. **V. for Færdſelen**, *u-førleg. **V. at gaa** (om Vei), *mejngjængd. **V. at omgaaes**, *van-kvæden („**for vand-kv.?**«), *ord-sår. **V.** (om Omſtænd.), *trång(o): »D'er trångt føre dejm«, **de har knappe Kaar**. **V. at ſvundbyſſe**, *van(d)-svævd. **V. at tale til**, *van-kvæden. **V. at tilfredsſtille**, *vand, vandsam, vanskeleg, *kårvand(o) (jfr. **Kræſen**). **V. at gjøre tilpas**, vanskeleg, *sær, vandsam. **V. at komme tilrette med**, *ansam, *ikkje bejn, *krokot, *krok-ordig. **V. at træffe**, *vond-skjøjt, *vå-s., *vand-høv (jfr. *vå-h., ſom let ſlaar feil). **V.** (**ſvær**, **beſværlig**), *trauten, vanskeleg (»for vandsleg«); (ſom ubkræver **Kunſt eller Klogſkab**), *vandig. **Høiſt vanſkl.**, *ufør(t) (»tælje uf.«, fraraade ſom næſten ugjørligt). **Ikke v.**, vandelaus, u-vand, u-vandsleg. **V—gen**, trautom. **Han har gjort det, ſom v—re var**, jfr. »han h. vadet i værre straum« eller »i større vatn«. **V. Foretagende**, traute, m.; jfr. **Opgave**, **Prøveſtykke**, **Anſtrængelſe**, lang. **V. Stilling**, vande, m. **De v—ſte Stykker i en Læſebog**, vandestykki (ɔ: -erne). **V.**, jfr. og **Kræſen**.

Vanſkelighed (**Beſvær**), strejt, n., vande, m. (gl. n. vanði), vande-mål (Lm., — gl. n. vandamál), vanske, m., vandlejk, m., vandskap, m., naud, f., mejnbog(u), m. (gl. n. meinbugr), *særve(d), m. (e) (gl. n. erfiðr): »dæ' bi særve«. »Det var med naud, at eg slap«. »D'er ingen vande med (el. i) det«, **det er ingen Kunſt**, **ikke vanſkeligt**. »Han er i v. steld«, **i vanſk. Stilf.** **Erhverve med V.**, tigge. »T. seg nåkon fisk«; jfr. »t. livet sit«, **vinde et kummerligt Livsophold**. **Gjøre V—der**, *gjære seg rang. **Med V.**, *vandslege, *nau(v)t, snau(d)t. Jfr. **Neppe**. **Uden V.**, *vandelaust, ɔ: let, fimpel.

Vanſkjæbne („**ond, uheldig Skjæbne**, **Vanheld**, **uheldig Gang el. Tilſt.**"), *u-lukke, van-lukke, u-hæppe, f., ɔ: **Uheld**, **Ulykke**. Jfr. uham, n. Også u-fylgd (ufyld', ufold'); (**Skade**), synd, f. »*Det var ej synd«. »D' æ' synd på, i, han«. Mk. u-skæbne. I. E. Boisen. H. D. (»Vanskipna' ær „**Uorden**; **uheldig Tilſt.**").

Vanſkjøttet, *van-stelt, van-vørd(y), *ille råden, *van-skjøjt'. Jfr. **Forſømme**.

Vanſlægte, *væsne, e (ɔ: bli værre), *skjejve (ɔ: gaa ſkjævt, ſteie [ud]). **Vanſlægtende Perſon**, manne-mink, m. **Vanſlægtet Perſ.**, **øle**, n. (Øle, f. ær „**Brushoved**"). Jfr. **Stymper**.

Vanſlægtning (at **vanſlægte**), *væsning, e; jfr. *skjejving (at *skeie, ɔ: gå skjævt); (**vanſlægtende Perſ.**), se **Vanſlægte**.

Vanſmag, *u-smak; jfr. kjejm, m. Jfr. **Afſmag**.

Vanſmægte, *monast, *kjene(ee, kjenast), **ør**-mægte(ar) (or-, år-m.), orne(ar), *orkjenast, *mo'kne (moknast) av (Lm.), slok'ne (ɔ: **ſlukkes**). Mk. *mjone, ar (mjåne), ɔ: ſvinde ind; **visne**, **fortørres**. Mk. også mænast (-test), ɔ: **vantrives**.

Se og **Vantrives**; **Afmægtig**. **V.** (især af Frost og Kulde), dæse (-te) (dasa); gl. n. **Ôæsa**, oasast. Mk.: dæse- eller dæsing-ve'r, n. **Vanfmægtet**, slokkjen, slokna(d), *dæst.

Vant (af vænne), *va'n („sjælden"), *vand (v. til, på, mæ'), *som kan med („Fjælemusen kunde ikke med stærkt Drikke". Asbj.). *Van var bedre æn *vand, da „vand også ær = vanskelig.

Vant (paa Skib, „Maftetoug"), vant, n.

Vantakke („lønne med Utaknem."), *vantakke, være utaksom.

Vante, vât', m. (B. B.). Mk. *finger-v.; hejl-, love-(oo), bælg-, grejp-vât.

Vantreven (af fygel. Udfeende), *nåeleg, *nåsleg, nå(d)slig (M. Thor.), krakot, krakeleg, utrivelig; (fent opvogende, faftløs), tårmen(o). Mk. krånglot (»krunge«l.), klungrot, ɔ: kroget, knubret. **V—t** (og kroget) **Træ** (fom ikke vil voxe), tårme(o)-tre, n., krake, m., krækle, e, f., krække, e, f., krångle- (krungle): k.-bjørk, fure. Jfr. Hyben (klunger, m.). **V. Skov**, tårme-skog, m. Vantreven, i, i * ær „boven, forfømmel."

Vantrivelfe, se **Vantrivfel**.

Vantrives (befinde fig ilde), il-trivast, van-hyggjast, van-hyggje seg; også ta ilt av seg; (fikrante), mænast; (om Vægt), *sture. Jfr. Stampe (ftaa i). **V. paa fremmedt Sted**, forhyggje seg, van-h. seg.

Vantrivning, en, grav-ælde(e), n., nå-æ., n., kræk-æ., n., nåkke(o), m., nåting, n. (nået.), naudarting, n., krake, m., *krabbe, m., tasse, m., hyming, m. *Krake, *krabbe også om dyr. Jfr. Stakkel, Krybb.

Vantrivfel, u-trivnad(i'), m., *van-t., u-trivskap(i'), u-trivsle(ii), f., van-hævel(e), m. (—hivel).

Vantro, en, van-tru, f. (= **Vantro**, Adj., i bægge mærkelser).

Vantro (utilbøielig til at tro, modfat letroende), *van-truen. **Vantro** (ikke el. falft troende), *vantruande. Jfr. Mistroift.

Vanvare: Skade gjort af V., *uvilja værk. Jfr. isl. óvilja verk.

Vanvid, *galenskap, gapeskap, m.; (ftille Galfkab, Forrykthed), ørske, f. *Vetløjse og galenskap ær nok stærkere ord.

Vanvittig, van-vetog(i) (i denne mærkelse „fjælden og fynes optaget af Danft"), *galen, *få-vi's, få-vetog (-»vitug«); (i ældre danfkn. Skrifter = taabelig, uforftandig.), *fåvis, *fåvetog. **V. Perf.**, dåre, m., galning, m. Mk.: *dåre-hus, n., -kiste, f.

Vanzire, mispryde (H. D.), misklæde (H. D.), *skjæm(m)e ut, *vanpryde (-de). Mk. av-ynde (fynsk, H. D.). Sv. mispryda. Jfr. **Vanhelde**.

Vanzir, lyte, n., tyne, n.; vanpryde, f, misprydelse (H. D.), tjo'n, n.

Vanære, van-ære, f., skam, f., tjon, n., ɔ: „Noget, fom man blues ved".

Vanære, at („formindfke Æren, berøve En noget af hans Æ."), *van-ære? vanvør(d)e(y-e). Jfr. Haane, Ringeagte. **Vanære fig**, skjæm(m)e seg ut. Mk. *vanærleg, vanærende, vanærlig. **Vanæret**, *ære-skjæmd.

Vapeurs, *let'-æling, *vas'-æl., *hug-be't, *mot (ɔ: Kvalme). Mk. *kov, *kvæv, kjøve. (Se **Kvalme, Kvalm, Beklemmelfe, Kvælv**). Også mismot, ondt lune, u-loae (u'), f., *ulag, *vim, n. Se **Humør**.

Var („paapasfende, forfigtig"), *va'r, *varsam; (meget var), *varlåten; (opmærkfom), *var (»verte var«). **V. blive** (mærke, øine noget, fom er langt borte), tækkje (-te), temje, i (-mde). Gl. n. þekkja. Jfr. Øine.

Varagtig (fom ikke flides ud; fom beftaar længe), *tålog(o), *varig; (fom varer længe), *varig, *varog; (faft, f. Ex. i Forfæt), *stø, *trottog(oo), *trå, ihærdig (sv. ihärdig).

Varagtighed, varighet, stadighet, trot', m., støhejt, *stølejk. Jfr. Varagtig og Ubholdende.

Varde (— Baun —, eg. **Vagt, Udkik**), *vete(i), m. Var(d)e i * ær vej-mærke, især opstablede stene. Dærtil opvarde en vej, ɔ: forfyne V. med Varder. H. D. efter Barth.

Vardein, prøver (som prøver mynters ledighet).

Vare (ɔ: **Vagt, Opfyn**; fom i: tage V., tage fig V., tage V. paa), jfr. *ta(k)e vare. Se mere under **Varetægt**. Jfr. **Vanvare, Stjernevare, Varetægt**. **Tage V. paa**, jfr. **Omhyggelig**. **Vare**, fom i **Vareholb, -hus, -ild, -taarn**, ær samme ord som i **Varde**.

Vare („Forvarfel for Døden, i den Hygges Lignelfe"), jfr. ha'm, m., hu'g, m., fåring, m. (»for«-), *framfare, m., var-divle, n., føre-færd(y-e).

Vare (Handelsartikkel), vare, f., gods, n., føre, n. **Varer, fom føres til Byen**, by-føring, f.

Vare (vogte, paafe), *vare (-de) (»v. sig«, »*v. seg«); (minde om, gjøre opmærkfom paa), *vare, *varsle. Vare i * ær og = blive opmærkf.: »da' kan verte, for du varar«.

Vare: vedvare, *vare, *halde, *halde ut, ved, *stå, *stå på. »Detta solskinet hæld ikkje længe«. »Detta været(e) stænd ikkje længe«.

Vareforsendelse, vare-sending, -førsel, førsle, f.
Varefyr (for Søfarende), fyr, m. (ikke n.).
Varegods, -seil (Reserve), som Molb. fører in under Vare = Handelsvare, ær snarere spor av *var-, som i var-agn, -kofte, -støvel, -ta'k, n. Dette ær nærmlig av roten var- i værje (— varde). Mk. *soleværje (til at værje Saalen for slit).
Varelæs, færdes-las', n., færdings-las(æ) (Østg.), vare-las', n.
Varemagasin, vare-hal, vare-hus, n., vare-lag, n. Jfr. Magasin.
Varesyslag, se Varemagasin.
Varetegn (Forvarsel), føre-runar(y), førebåd(o), n., -færd, f., varsl, n., fåring(o), m., var-ljos, n.; (Tegn til Advarsel), varmærke, n.; (Tegn, Kjendemærke, hvorved nogen el. noget især er udmærket, f. Ex. Stæders saakaldte Vaaben), mærke, n.; hær-mærke (Lm.), *våpen. Jfr. Banner; Flag.
Varetægt, *var-vejtle (gl. n. varðveizla), var-ejgn, f., værje, f. (jfr. være, n.: »*dæ finst ikje i mit være«); vare, m. »*Ta(ke) i vare, *t. til vare, *t. vare på«.
Varevei (ɔ: (til Handelssted), *færdingsvæ'g, *færdes-v.
Varia, bland-korn, blandinger, alle-hånde.
Variabel, skiftende, ustadig, omskiftelig.
Variant (forstjellig Læsemaade i Haandskrift el. Tryk), avvikende læse-måte, avvikelse? av-brigd. Lm.
Variation, skifte, n., omskifte, n., byte, n., ombyte, n., brigd, f., avbrigd, f., avbrå't(o), n., avbrøjte, n., ændring, nyt, mang-fåld. Jfr, Forandring.
Variere, *skifte (jfr. Forandre, f. E. Kosten), *s. om, *s. på, *gjære skifte på, være *omskifteleg, *skiftande; vike av; *ømse(y, sv. ömsa); være ustadig, omskiftelig. Jfr. Skifte, Veksle, Afveksle.
Varietet, mangfåld(ighet), *skilnad; »avart«, under-art (R. Collet), *grejn, f., *av-brøjte, n., *avbrigd, f.
Varig, *varig („nyere Ord") (*varog), *varande, langvarig (-rog); (som ikke snart opslides), tålog(o), *uthaldig; (om Kulde, Varme), *trå; (som taaler meget), *sejg (om mennesker, om tøi). Jfr. Varagtig, Udholdende.
Varighed, hald, n., uthald, n.; (Styrke), sejglejk, m.; (uafbrudt V.), ejning, f. *I ejning, *i ejne, *i ejno, i ejt. »D'er ikkje nåko(t) hald i det«.
Varikøs, med åre-knuter, *ful' av åre-k.
Varioler, barne-kopper, små-k., *kveisor, *bolor, *påkor.
Varix, åre-knute (utvidelse av blod-åre).
Varlig, *va'r, varleg, *varsam; (som Adv.), *varlege.
Varlighed, varsæmd, f., „sædvanlig" *varsamhejt.
Varm, *varm; *fjælg, *hejt brukes sommesteds for *varm; (meget), hejt; (noget, lidt), varmleg (-sleg, -skleg), ølja(d)(y), lum'(u'). Sv. ljum, d. * lum. Dv. lumme, m., ɔ: varm Luftstrøm, og *lømme(y), give Varme fra sig. Jfr. Lunken og Lummer. **V. blive,** *fjælgne, *årne (o), værmast; (v. være), bade(ar). Sv. badda. **V. Luft,** lyske, m. (av *ly, varm). **V. Luftstrøm,** tusk, varme-gust, f. **Tid med varmt Veir,** varmebålk(o), m. **Varmt Aftog at rense Kar med,** ba'k, n.; (v. Omslag), ba'k, hejte-b.
Varme, en, varme, m. (*værme, vorme, værde), fjælge, m.; (mild), årne(o), m.; (stærk), hete(i), m., ba(d)e, m., tusk, m.; (en vis Grad af V.), varmlejk, m, fjælde, f. (»fjælgde«); (varm Luft), ø'l(y), m. Gl. n. ylr. »Halde ølen«, holde sig varm. **Give V. fra sig,** bade(ar).
Varme, at, *varme (værme), fjælge (-de), årne, o (gl. n. orna), *bake, *bade (sv. badda); (stærkt), hejte(ar), oftere hete(i); (opfriske), *svæse (-te). Dv. svæsing, ɔ: Opvarmelse, Forfriskelse. **V. (op,** „i en svagere Grad"), ølje(y), ar og ølde; gl. n. ylja. **V. sig op,** værme seg, årne(o) seg, mose seg(ar). **V. fra sig** (udstraale Varme), ølje. **Varmende Drik, Kraft,** værme-dryk', m., -kraft, f. **Hus, som kan opvarmes,** varme-hus. Jfr. Vinterbolig.
Varmekapacitet (Legemers), mottagelighet for varme. A. Ros.
Varp (Dræt, Fiskedræt), jfr. varp, n., ɔ: „et Kast med et Fiskevod, en Udsætning"; (Varpetrosse[r] til at hale Skibet frem), *varpe-tåg?
Varpe (Fartøi), *varpe(ar).
Varpning (af Fartøi), varping, f.
Warrant, »forsikring«, åbørgsling(y), f., borgen, ful'magt. Jfr. Garanti.
Warranteb, borges for (eg. borget for); inne-stås for, svares for, å-børgsla(d), ɔ: »garanteret« (nl. at være ægte).
Varsel (Tilsigelse), vars(e)l, n., varsling, f., vitring(i'), f.; (Indskrivning), stæmne, f., stæmning, f.; (Forvarsel), mærke, n., varsel, tejkn, n. (tekn, ee), vitt(e)r, n., vitring, f., *føre-færd(y). **V. før et Dødsfald,** *nå-ljos (-ljøs), n., *fejgde-l. Jfr. Forvarsel. Gl. n. vitran, ɔ: Aabenbarelse.
Varselstang (i et Farvand), var-stång(o), f.
Varsko! (n. s. og holl. waerschouen), ta' dig i agt! se dig for(e)! agt dig! giv agt!
Varskoe (ue) (gjøre Anstrig, Allarm, til-

raabe), varsle(ar), sige til, *sægje frå, brå (-dde) ved, *brå i.

Varsle (til:sige), vare(ar) om, *v. føre(y), *varsle, sægje frå, *s. til, *minne om (på), *bære ved, *vitre; (indstævne), *stæmne; (give Forvarsel om, vise Tegn til noget), varsle om, fåre(ar); (advare), vare, ar (*atvare, åtvare), fårke. I sv. * farke, ɔ: frygte; forke, advare. **V. med visse Ord**, *rope (f. e. r. brand).

Varsom, *varsam. **V. blive** (lære at vogte sig), *varast. Jfr. Forsigtig.

Varsomhed, *varsamhejt.

Varte (t. warten, aufw.), gå til hånde, passe op (jfr. Oppasser). Mk. *agte(ar), *varte (for varde, beskytte).

Vartegn, se Varetegn.

Vartpenge, vænte-penge. D. Fædrel.

Varulv („et for en Tid til Ulv forvandlet M.ske") (n. s. Waarwulf, eng. werewolf), var-ulv, m. Gl. n. vargulfr.

Vas (Filt. vasa), *kar (*kjær, e); rør; ganger.

Vasal, »lens«-man, lyd-man?, lyd-høvding, lyd-herre (H. D.); også lyd-konge, skatte-konge.

Vasalfolk, lyd-folk. H. D.

Vasalforhold: Mand, som staar i V. til en anden, lyd-man (fl. lydfolk), H. D.

Vasalkonge, lyd-konge (H. D.), under-k. skatte-k.; også skygge-konge.

Vasalstat, lyd-rike, -land, skatte- el. lyd-skyldigt land.

Vase, 1. (Bæi, bygget navnlig paa Riskniptper [Fastiner]; ogsaa Kornkjærv, Neg), jfr. * vase, m., ɔ: „Vist, Tot, sammenvillet Klynge, f. Ex. Traab, Haar"; også „Flok, Hob, Mængde M.ster el. Dyr, som staa tæt sammen". 2. (lat. *vas*, Kar, Fad), jfr. *krukke (urne ær latin); stas- el. pryd-kar. H. P. S.: ædel-kar.

Vask, 1. (Tvæt), vask, n., tvåt', m., tvætte, n. 2. („Hedt Vand, hvori Uldtøi renses el. valkes"), tva'g, n. Jfr. tvage(ar), rense i *tvag. 3. („Indretning i Kjøkkenet til at to og skylle Kar i"), jfr. mundlaug, f. (mudl., mull.), ɔ: „et stort Fad el. Bækken af Messing, et Vaskefad"; vaskar-fat, n. Gl. n. mundlaug (munl.). Sv. * mullöga. **Det gik i Vasken**, *gjek til (te') spilles; egentl. g. i *tvætte-(tvætte-)koppen, i *tvætte-botta(y) el. bare *i tvåtten (?). Jfr. *kome i sumpren (jfr. forsumpra[d], ɔ: bortfølet). Se og Skudder-mudder.

Vaske (t. waschen), vaske(ar), tvætte(ar), tvage(ar), två (tvær — tvo — tvæget, e), *t. av, ɔ: afto; (v. i varmt Vand), tvage, tvætte; (om Katten), five(ar), f. seg. Mk. *lauge. „Rum, hvori Kar blive vaskede", vas'-klæve(e), m.

Vaskefad, se Vask 3.

Vaskeklud, *fate-klut, m., -fille, f., *hyse, f., tvåge(o), f.; isl. þvaga, sv. tvaga.

Vasken, se Vask, Vasken.

Vasker, vaskar, m.

Vaskerkone, vaskar, m., tvåtte-kone(o'). Til vaskar om V.-kone se »inde (endelsen).

Vaskers (ɔ: Vaskerhus), jfr. *eldhus.

Vaskevand, tvætte, n., tvåt', m., tvag, n., tvåtte-vatn, -laug, vaskar-vatn, tvæ, Fr. Bg.

Vasken, tvaging, f., *tvåing, *tvætting, *vasking.

Vat' (løs Filt, t. Watte, eng. Wad), jfr. * laust *felt, tov, n. Se Filt.

Vaterklæset, se Vandhus el. Privet.

Vatermærder, store krage-flipper. H. P. S. I * sær flipe(i'), m., „Flip, Lap, liden Flig".

Vaterpas, van(d)-lod (Molb.), vand-(vatn-)pas (Molb, H. P. S.), v.-passer (Fr. Bfd.), lod-bræt (H. D.); sv. lodbräde (H. D.), lod-snor. F. Ham.

Vaterprøve, eg. va(tn)-tæt; regnkappe el. -kåpe. H. D.

Vates, se Profet.

Vaticinium, spådom.

Vattere, fore med »vat«, ɔ: løs »filt«, med bomuls-tov, tov-fore el. -drage?

Vattering, jfr. tov, n. (det at fore med *tov); tov(-et selv), tov-fo'r el. -drag?

Vat(t)erfot (t. Wasserfucht), van(d)-sot (H. D., Molb., Folkets Avis), *vas'-sot', f., vas-sykje, f. (gl. n. vazsótt), kva'p-sot, f. (*kvapasot). Jfr. *kvapen, 1. blød, fugtig, 2. opsvulmet; *kvapne, ɔ: hovne. Vassot(oo), *vas-sykje siges „mest om en Kvægsygdom (Faaresygdom), hvorved der udvikler sig Vand i Kjødet". Jfr. va(t)n i hodet, brystet, i knæet (ikke vatter...).

Vat(t)ersottig, van(d)sotig. H. D. I norsk: vassottig el. vassjuk?

Vaudeville (Folke- el. Gadevise; eg. Navn paa en Dal i Frankr.), vise, folke-vise, -sang, gade-vise, lystspil med viser, vise-spil? (ɔ: lystspil i ubunden mål-føring [»stil«] med adskillige infælte viser på lette og vellikte *lundar, »melodier«), vise-sangspil. H. P. S.

Vaurien, *udygje, f., udygd (sv. odoga). Jfr. Dygenigt.

Vaxhal, lys-hal' (lysthage med lys, ɔ: lu, o); værje, f. Gl. n. vápn, verja. Mk. *våpen-før, -kvild, f., -laus, -løjse. **Ikkevemt V.**, u-værje, f. **Blive slagen med sine egne V.**, *verte duvad i sit ejget fejt«. Jfr. »snu odden imot ejgaren«.

Vaabenart, værje- el. våpen-s.?

Vaabendrager (t. Waffenträger), våpen-

svejn? Jfr. *busvejn (ɔ: gjætar), *kjællarsvejn, *brudsv. Mk. „Baabensvend" hos Molb.; *væpne-man, m., ɔ: „Bøbner, Baabensvend".

Baabendygtig (t. waffentüchtig), *våpenfør; værje-før?

Baabengny, jfr. *våpen-*ljom, -*sma'l, n., -*dur, m. el. -*buldring? Jfr. Gny.

Baabenhus (ved Kirke), våkenhus, n. (ɔ: våpenhus). Sv. * våkenhus.

Baabenhvile el. **-stilstand**, våpen-kvild, f., våpen-hvile (el. hvil?).

Baabenløs, værje-laus, våpen-laus.

Baabenmangel, våpenløjse, f.; værjeløjse, ɔ: Bærgelpsheb.

Baabenstilstand, våpen-kvile. Lm. Se Baabenhvile.

Baad, *vå't. Mk. *ål'-våt el. ålende el. ålvindande våt (ɔ: gjennemvaad, av *vinde, ɔ: vribe). Mk. og: »*han fek korkje vå't' elder turt«. (Sumpig, om Landstab), *vas'-kjænt; (vaad og fugtig), *bløjtesam. Jævnlig v., våtsam; (noget v.), våtleg, våtfængd; (om Mark), våtlændt; (Veir), våtsam. **V. blive**, våtne (ar); (v. gjøre), væte (-te). **Blive gjennemvaad**, bløjte seg. **I v. Klæber**, *våt, *våt-klæd'. **V. Barer**, væte, f. „Særskilt om Melk og Valle". **V. Veir**, våt-ve'r. n.

Baad (Fiskegarn), se Bod.

Baadagtig, se Fugtig.

Baade (Fare), våde, m., vå, f., fåre (*fare), m., fårhæve, f., fårskap, naud, f.; („uforudseet Ulykke"), vå, f., vana', m., ɔ: „Skade, Ulykke".

Baadefuld, *vådeleg.

Baadeild, *laus-eld, *laus eld, l. værme, m., *laust ljøs (ellers ljos), brand, m.

Baadeværk („Baadegjerning, farlig, bristig Gjerning"), våde-værk, n.

Baadhed (Fugtighed), våtlejk, m., væte, f.; våt-rake, m. Jfr. Fugtighed.

Baadsfoet, *våt-skod' (vasskod'), motsat *tur'-skod'.

Baadsiet, *våt-øjgd.

Baag, *våk, *svak', *vejk, *låk, *ring.

Baag(e), en, (Hul i Isen), rå'k, f.; våk(o), f. (n.). Dv. våkot(o), ɔ: fuld af V. Gl. n. vök. Sv. vak, n. t. Wake. Jfr. vækje (-te), hugge V. (i Isen).

Baage, vake (-te), være *vaken; („bære uafladelig Omsorg for"), *syte (føre, y) (jfr. *sytar; forsytar, ɔ: Forsørger). **V. efter noget** (vente, bie), vakte(ar). »Eg fær sitje og v., til des' dej koma«. **V. over Én** (holde Vagt), vake op over(y). Jfr. Vogte. **Baage over** (bevogte), vake over, y.

Baagen (Adj.), *va'k, *vaken, *vakrog, *vakande. **Lysvaagen**, *å'l-vaken. **V. Tilstand**, vakster, m., vakst, m. **V. blive**, *vakne, *morgne seg, *magne seg. Sv. morgna sig. **V.** (Subst.), vakande, n.: »han rejste i tvau samdøger i ejt v.«, ɔ: uden at sove. **Natte-v.**, våke(o), f. (voku, voko, vuku), vakster, m. Gl. n. vaka, akk. vöku.

Baagenat („især med Dands el. Leg"), våke(o), f. (vuku), våke-nat', f., *våkelejk, m.; (sønlig Nat), *våke-nat'.

Baager, vakar, m. Jfr. *vakar-kone, -folk.

Baagne, *vakne. Mk.: »han vakner inkje, før' det dryp på honom«, ɔ: før Røben er paa det Høieste. **V.** (reise sig), *romse seg.

Baagnen, vakning, f.

Baalen (valen), *valen, låppen(o). Mk. * val-hændt, *låp'-h. Jfr. Stiv. **V. blive**, *valne.

Baand, svege, i, f. For fl. Bænder haves i * sveg(i), n., ɔ: „tynde Kviste, Ris". Baand i * ær enten ejn (m.) = »*spe'le« el. *spon; el. ejt (n.) = „Gjærdefang af Grene og Træer".

Baande 1. („Fare, Nød, stor Forlegenhed"), vande, m., vå, f., våde, m., naud, f., vanske, m., trængd, f., knipe, f.; 2. (Smerte), pinsle, f. Jfr. svi(d)e, m., værk, m. Gl. n. vandi. Til 1. jfr. Forlegenh. **V.** sig, gi(ve) seg, *givast, eje seg, jeje seg, *jamre (seg?), *kraune. Jfr. Klynke, Jamre.

Baandefuld (som medfører stor Pine), pinesam.

Baanden (kræsen, vanskelig at tilfredsstille), *vanden, *vandsam. Jfr. Kræsen, Forbringsfuld.

Baandefrig, jammer-låt, pist, m., ej, n. (ɔ: eje seg), kvejning, f., lå't, n., læte, f. Jfr. Jammer.

Baaning (t. Wohnung), hus, bosted, *bustad. Jfr. Bolig.

Baaningshus, ståve(o), f., sæte- (setu-) st., ɔ: Dagligstue, *sæte-hus, hoved-bygning, stuehus (motsat uthus), stuebygn., *framhus (motsat uthus); lå'n, f. (dog ikke, uten det er flere rum og flere højder).

Baaningsnød (ondt for Husleilighed), hus-vær-nød? jfr. sv. bostad-brist.

Baaningsstue, daglig-stue (Molb.), *sæte (-tu-)-ståve(e-o). Jfr. Dagligstue.

Baar (Dyne-, Pude-), *va'r, *vær, (jfr. *værje). Mk. og var- i *var-støvel, *var-bord (utenom båt), *var-ta'k, *var-kufte, *var-ski (omkring lasset på en slæde), ɔ: som værjer, tar av slit.

Baar, vår, m. (n.). **Blive V.**, *vårast. **I Baares, i denne V.**, *i vår. **I forrige V.** (næstsidste), *i fjor v. **I næstforrige V., den tredie V. tilbage**, *i førre(y) v. **I tilstundende V.**, *i v.,

Vedtægt (at vedtage, beſlutte), vedtagelse? vedtåke(o), f.; (noget vedtaget, en Beſlutning), vedtagelse(?); (vedtaget) *bruk, *skik; sædvane.

Vedvare, *vare, haldast, *stå, *stå på, *stå sæg, *standast. »Dette vere' stænd ikkje længje«. »Dæ stændst ingjen ting«. Stå *ved lag (*med l.); (ſtrække til), nå. »Det når inkje til hausten«.

Vedvarende, æveleg, ævenleg, ævensleg, ævor(d)sleg. Sv. everdlig, everdelig, ɔ: evig. V. (Adv.), ævelege, ævenslege, ævordslege; evindelege. Mk. *ævel. længe, ɔ: overmaade længe. Jfr. Vedholdende.

Veer efter Forløsning (Efterveer), *værkje(r), ɔ: værk i fl.

Veg, *vejk, *vå'k, *væk' (»han er ikkje væk'«), vesal, svegal(i), kle'n. Mk. vejkhændt, *hovud-vejk, *helse-vejk; (af Kræfter), mk. *kløk'. Jfr. Svag, Skrøbelig, Daarlig.

Vege (ogſaa Vegne, Hvege) (gjøre veg, bløde), jfr. møkje (-te, ɔ: gjøre myg); *bløjte. Jfr. Blødgjøre.

Vegetabilier, vækster; matvarer av vækstriket. Mk. grjo'n, n. (grø'n, *grønfø'e), grjo'n-mat, ɔ: „Madvarer af Korn el. Mel".

Vegetabilſt (f. Eg. Føde), »plante«-, vækst-(føde), f. av vækstriket?

Vegetation, vækst-liv, våkster(o), m. (gras-, skog-v.), gro(d)e, m. (gl. n. groði), våkse-kraft (Meyer), rås, f.; vækst-rigdom, vækst-verden (H. D.): vækst-riket (på den el. den kant). I sammensætn. også -vaks, n.: *gras-v., *skoge-vaks.

Vegetativ (f. Eg. Liv), vækst-(liv), våksende (Meyer), våksterleg, oplivende (Meyer).

Vegetere, våkse, gro; (om M.ſte), føre (bare) vækst-liv (eg. vel føre dyreliv, leve med kroppen bare), legem-leve? føre et ånd- el. tankeløst liv el. tilværelse. Også vantrives.

Veghed, vejklejk, m., vejke, f.; *kle'nlejk; vanmagt, f., armod, f.

Vegne (Vedkommende), *vegne, hand, f., *stad. Gl. n. vegna (gen. pl.). Sv. vägnar. *På mine vegner, *på mi hand, *i min stad. **Paa Broderens V.**, *på bro'ren si hand.

Vegne (et Spm), *nej(gj)e (-de), *njo(d)e (— naud), *no(d)e (nåde, o, nådde, o), nøkkje(y, - te); klinke(ar). Jfr. Nette; Klinke.

Vegſten (? blød Stenart), tælgje-stejn, m., blaute-grjot, n., klæbersten. Jfr. Klæbersten.

Vehemen(t)s, våldsomhet, *brå-hu'g, *bråskap, *brå-lynne, n., *gåfs(o), f., åfse(o), m., *hug-ræmme, f.? (til *hu'gram); storsinne, n., *galenskap, stormgang, il'skap, m., ilske, m.; hete, m., varme, ild. Jfr. Voldſomhed, Heftighed.

Vehement, *våldsom. Jfr. Heftig, Lidenſtabelig.

Vehikel, far-, køre-tøj, -greje, førsels-redskap; hjælpe-middel; (paa Vandet), farkost, m. **Bære V. for**, gøre tjeneste for, bære fræm, være *fornskap (fording, f., fordingskap) føre, y?. Fording, f. m. fl. ær Fremførſel, Befordring.

Vehm, se Fehm.

Vei, *væ'g(e), m., *farvæg, farlej(d), f.; stig, m. (ɔ: sti). (V. til et Handelsſted), færdes(e)-væ'g, *færdings-v.; (Gangſti, Buvei), *rekstr, m., *rekkje, f., *råk, f. *rås, f. (*burås, gjejte-rås). **V. med Gjerde paa begge Sider**, gje'l, m. (Østg.), gjejl, f., gate, f., renne-gar(d), m. Jfr. Gyde. **Befværlig, daarlig V.**, u-væg, *klundre-væg. Jfr. klundrot, ɔ: ujævn, beſv. (V.). **Meget beſv. V.**, u-brøjte, n. Jfr. Uligjennemtræng., Snelag. **V., ſmal**, jfr. Sti. **V., ſom gaar spad** (*møte) **Bakke**, mot-ta'k, n. **V., ſom gaar tværs over en anden V.**, *tvær-væ'g. **V., ſom gaar tvert ud fra en anden V.**, tvær-gåte(o), f., *tvær-væ'g. **V., ſom gaar spad i Svinguinger**, *skivæ'g, sne'-væg (-id-). Jfr. Zigzag. **Liden Afbrydelſe i en Vei el. Gang** („Strø. hvor man maa ſtige høiere el. dybere el. ogſaa tage et længere Skridt"), tre'p(i), n.; gl. n. þrep, Forhøining. **Mangel paa Vei**, vægløjse, f. **Veiens Beſtaffenhed**, væg-lag, n. Mk. føre, n. **Vant V.**, væ'ge(e, - ar), brjote, brøjte væg. Sv. väga. Mk. bråten(o), brøjt' v., ɔ: banet V. **Staa i Vei**, *stande til trångrøme. **Flink til at finde V.**, *væ'gspa'k, *v.-hitten (-hytten). **Med fortløbende, uafbrudt V.** (om Landſtrækn.), *væ'g-fast. »Her er v. til øvste gar'en«. **Forvildet, ſom ikke kan finde Veien**, væg-vil'. **Let at befare** (om Vei, Strøg), *grej-før. »Der er grejført« (*grejfaret). **Saa beſkaffen, at Een kan ſe V., ſe at gaa**, *væ'g-synt el. *far-synt (det er v., f.). **Vanſkelig(hed) at finde V.** (om Sted), væg-vand(t). »Her er ikkje v.« **Bæltet af V.**, *unda'vælt. **Det var ikke af V.** (ikke ubilligt), *det var i. av vægen. **Ad korteſte V. el. Led**, *ret-lej(d)es; gl. n. réttleiðis. **Paa urette V.**, *misvægjes. **Af V.** (bort), unda(n). Jfr. Bort, Tilſide. **I Vei**, ålejdis (gl. n. áleiðis); »kome ål.«, ɔ: ha' Fremgang. »Det kjæm vondt ål.«, ɔ: det vil ha' onde Følger. **I Veien** (noget i V.), åt. »D'er altid nåkot(o) å't med dejm«. »Kvat er, so(m) no er åt?« **Tilveie**, *til vægar(e), til vægs.

Tilv., også *å stad. »Det kom bærre vondt å stad«, ɔ: det havde kun onde Følger. **Udenfor alle V.**, uvæges(e). Jfr. Vildsti.

Veianlæg (at anlægge V.), *væ'g-bygnad (Lm.), vejbygging? (-»ning«).

Veianordning, vej-lov.

Veiarbeider, væg-byggjar. Lm.

Veibred (*Plantago major*), gro(r)-blad, n., gro(re)-blåkke(o), f., lækje- (lækjings-) blad, -blåkke, -blækkje. Sv. läkeblad.

Veie (udfinde, bestemme Vægten), væge (e, —vog, væget); (have en vis Vægt, være saa el. saa tung), væge (— vog), *stå (stande). »Væge på vågskål«. »Det vog ej våg, ejt pund«. »Det stænd på 5 mærker (gl. n. standa, ɔ: veie). *Væge ær og at løfte ved hjælp av handspiker. »Væge op ejn stejn«. **Veiet**, *vægjen (vogjen, vien, vejen). **Veiet alene** (uden Kar el. Emballage), bær-vægen(e, e). **V.** (væge) = ride, ɔ: ligge ustøt, jfr. Balancere. **V. fine Ord**, jfr. *være ordvand, **V.** (vog) **med Baaben**, fælle (-te). Samme ord som veje (veiede), men forældet, også i *.

Veielig, vægande(e).

Veieredskab, vægt, f., *skål-vægt; pundar, m., ɔ: bismar, m.

Veifarende, *væg-farande.

Veifyld, væg-fyl', f.

Veikant, væg-bar(d)e, m., væge- (gar-) brad', n.

Veile, en (Badested i Fjord el. Vig, et grundt Sund), vaul, m. **Veile** (også dansk bynavn) og *vaul (»vodul'«) er vel eg. samme ord, av *vade. Dærtil isl. vadill, vadall, vöðull.

Veilede, rette(ee), *retleje (*resleje — Telem.), retlede. H. D.

Veiledning, retting(ee), *retlej(d)ing, rettelse, n. **Hjælpsom ved Veiledning og Raad**, *retlej(d)en.

Veilyst (saa man kan se Veien), *væg-synt, *far-synt. Jfr. Vei.

Veilængde, væ'g-længd, f.

Veilober, *fot-post(-fører), gående post.

Veiløs Virken, Bjerg, jfr. ulænde, n., *uland, *urøde(y), n., *u-mark, *u-væ'g, uvæne, f. Se Ufremkommelig og Vildnis. **Uden ordentl. Vei**, væg-laus. **Veiløs** (Person, ɔ: vildfarende), *tullen (ɔ: som har tullat seg væk, har villat seg, har *faret vilt). Jfr. Vild.

Veimaaling, væ'g-mæling, f.

Veimester, *væg-mejstar.

Veimærke, væ'g-mærke.

Veimøde (Korsvei), væge-mot, n. (vægamot). (Afstilt): »D'er vidt vægа mot«. Jfr. Veistjel (Korsvei).

Veining, væging(e), f.

Veir (Veirlig), ve'r(ee), (ve[d]er, vær, væ, vejr; gl. n. veðr; sv. väder), ɔ: Luftens Beskaffenhed; også ver-brå, f., ver-åtte, f., *ver-slag, ver-hå(t)', m., verlag, n. (vejrl.); (Luft, Luftkredsen), *vere'; »op i veret«, »stige til vers« (mærk og: ver-bågje, o, m., ɔ: Regnbue, v.-ljos, ɔ: Lynild; Nordlys, v.-strupe, m., ɔ: Luftrøret, ɔ: * barkjen; sv. väderstrupe); (Aandedrættet), *anden, *ande-drag; (Blæst, Vind, en „nu næsten forældet Bemærkelse"), *ve'r, *vind. *»Drage vinden«, ɔ: trække V.; »ta(ka) etter vinden, ɔ: snappe efter Veiret. **Tabe V—et**, *tape vinden. Ver ær ellers = *lukt, *tæv(e), *tæk', e, m., tæft, e, f., snæv, e, m., ɔ: Veir, Lugt af Roget. *»Hunden hadde veret av ejn bjør(n)«. Jfr. *ver-hår, *ver-ko(r)n, ɔ: Veirhaar. Jfr. Uveir; Luft, Lugt, Vind. **Veir fra en vis Kant**, æt' (ægt), f: nord-, sør-, vest(e)r-, auster-æt'; u-vers-, godvers-æ. (mk. og *hå't, m., rot, f., røte, n.). **V. fra Havsiden**, *hav-æt. **V. til at færdes paa Havet**, *hav-ve'r. **En vis Beskaffenhed i V.**, ver-hå(t)', m., v.-lag, n., v.-slag, n. (se ovenfor). Mk. go'ver, u-ver; *røjte-v., r.-bålk(o), m. (da høj og korn råtner), *rå-v., våt-v., *uversbålk(o), ɔ: langvarigt Uveir. **Lettelse i V.**, op-le'n(i), n. Jfr. Opholdsveir. **Farligt, forfærdel. V.**, *trol-ver; (fugtigt V.), tærreløjse, f.; (fugt. og stille V.), røjte-stille, f.; (Tid med fugt. V.), *røjtebålk. Jfr. røjtesam (om V.), ɔ: som virker til Forraadnelse. **Godt, stadigt V.**, traust-ver, versto, f., verstøde, n. »Ej god verstø«. **Gunstigt V. for Græsvæxten**, våkster(o)-ver, grø(d)e-v.; (haardt V.), il'-ver (gl. n. illviðri), *-ri(d): kald-, snø-, uvers-ri (gl. n. hríð); (langvarigt stille V.), vindløjse, f., daud-ver, n.; (mildt V. — „hvori Jorden ikke fryser til"), *tid-ver (tyver). Jfr. Tøveir. **Modveir** (V., som man faar imod sig), *motver, *an-ver; (rasende V.), (ejt) himmels ver. Mk. h—s-fåk(o), n., ɔ: stærkt Snebrev; *himmel-galen (storm). **Slemt, uroligt V.**, *vondt ver, rusk, n., *ruskever, ruskalt v. Jfr. bikkje-v. **V. er** *ruske(n)t, *ruskot, ɔ: barst, ublidt. **Stadigt med samme Slags V.**, *sam-verleg. »De' vart' samverle'«, ɔ: der blev ingen Forandr. i V. **Stille V. med Regn og Sne**, *lav-ver (så nedbøren *laver på grenene, ɔ: hænger). **V. med store Byger**, *stor-e'lt; (tykt V., især med Vind og Regn), *græle, f., gjørje, f. (gy—), skådde-g., ørje (y), f., gysje, f. Jfr. gjørme (gy—), f. og (at) gjørme (gy—), ɔ: trække sig sammen, om Sky, Taage. *Gjørmen ær uklar, tyk. **Ublidt, stygt V.** (Barsthed i Luften), grin, m., grå-ver.

mælt; *ord-vand, *tale-v., ɔ: „kræsen med Hensyn til Ordet".

Veltalenhed, ord-hægd, f., -hæggje, f. (gl. n. orðhegi); tale-kunst, m., ordets kunst. Molb.

Veltænkende (velsindet), *væl-tænkt, *god-tænkt.

Velvilje, *hjartelag (godt), godvilje, m., vælvilje, m., hol'skap, m., unning, f., ɔ: det at unde En noget; også øje: »ha' et godt øje til en«. Jfr. Godhed.

Velvillig (hjælpsom), *raust; unnesam, viljog, godviljog, vælviljog. Dærtil *rauste ejn, ɔ: bede venlig (sige, at han er *raust, om han . . .). Jfr. Gunstig.

Velvilligen, villege.

Velvoxen, *vælvaksen, væl-skapa(d), snjæl'; *snål, *snodig. Jfr. Vakker, Velstabt.

Velværen, Velvære (efter t. Wohlsein?), jfr. væl-fær(d), f., v.-magt, f.; *v.-være? (i likhet med *samvære, n., *nærvære, *husvære). Molb. har uten tvil uret i at hælde på Velværen imot Velvære, som om denne siste endelse skulde være mere tysk og dannet efter Wohlsein æn den første.

Velynder, *medhaldar, *ve'n(i), m. Jfr. Beskytter.

Vemod (t. Wehmuth?), jfr. stu'r, m., *hug-sot, *hug-værk, *ank, n., *overvunden, blidere sorg. „Vemod er en Sorg, der forsaavidt er mildnet, at den ikke længer nedtrykker". „Sorg gjør vranten, Vemod blid". **Til V. tilbøielig**, *stursam, *stur-voren. **Som vækker V.**, *ved-kjømeleg. Jfr. Rørende.

Vemodig (t. wehmüthig), *sorggiven, *sor-gal, *kuren, *sørgjeleg(y), *tung-lynd, *sturen. Jfr. Nedslagen, »trykt.

Vemodighed, se Vemod.

Ven, ve'n, m. (i, — væn'). **Kjære V.!**, *kjæren min! kjæra mi! „Om Sted el. Stilling, hvor man kun finder faa Venner", venfåt'(i). »*De' vart' ikkje venafåt'«, der blev V. nok.

Vena, Vene, åre, blod-åre. **V. poetika**, skalde-åre, -pund, dikter-gave, diktar-gåve, f.

Venal, til-fals,[1] *fa'l; („bestikkelig"), *fa'l, tilfals, som kan køpes, underkøpelig? muteleg? (*mute = bestikke), mute-takande. Lm. Jfr. Bestikkelig.

Vend (i Tøi), *vend, f. *Venda', ɔ: med Vend. Mk. *vende-ty.

Vende, *vende (-e), snu (-dde). **Vende en Kjole**, *snu. **V.** (fig) **om** (tage, gaa i en anden Retn.), *vende, *vende seg, vendast, *brjote, *snu, s. seg, s. om (s. hejm atter). *Snu om (v. om), jfr. Vrænge. **V. om**, vendt atter! (for vend!). **V. til en vis Side, i en vis Retn., til den el. den Kant**, *vende, vejte (-te; også vejt, — visste); gl. n. vita (vejt), sv. vetta, sv. * veta (egenll. se?). Også *snu, horve (-de), gl. n. horfa, vende til. »Den sida, som snur hit«. »*Det snur rangt«, ɔ: det vender Vrangen ud. »Dæ' glase', som vejt åt sjø'nå«. **V. Hø**, li (-dde), snu, røre (-de), vende (-te); dv. kåing, f., snuing, f. Mk. kå, f., vende, f., den vendte Hø-Rul. **V. sig** (om Vind), *gange om (til nord, vest). **V. sig imod**, søkje mot. »Båten s. mot vinnen, fisken m. straumen«. **V. sig paa sit Leie**, *romse seg. **V.** (svinge, i Krydsning), *bære om. **V. af, bort fra den rette Linie**, vikje (-kte): »*v. hesten«. Mk. *ejn-vikt, ɔ: som jævnlig vil vige til den ene Side; *hardvikt. **V. fra hinanden, ubad** (f. E. om Tænderne i en Sag), vikje (vikke, -te), veke(i, ar). »Vikje (el. vikke) ej sag«. **V. mod hinanden**, *snu i hop. **V. op** (og) **ned**, *endevende, *snu op ned (ikke op *og* ned). **Op- og nedvendt**, *rang-snud', endevendt. Jfr. *snu rangt, *stå r. **V. paa Tværs**, *tvær-snu, *tvær-vende. **V. ved Trolddom**, vikje, f. e. »v. nåkons hug til seg«, »v. udyr«. **V.: Hage at vende Tømmerstokke med**, vende-hake, m.

Vendekaabe (som vender Kaaben efter Veiret), jfr. vejrhane, *vindhane, *vindvisar, ve'r-bläke, o, f., ɔ: Flaggermus.

Vendekreds, vende-ring? **Vendekredsene**, solvendene (Lm.). Av vende, n., ɔ: „Vending, Forandr.?" Jfr. Kreds.

Vendepunkt, vende-mä't, n. (Mät, n. av „Maal, Mærke, Punkt").

Vendereise, vende-rejs, f. (ɔ: Tilbagereise paa Grund af Hindr.). »Gjære v.«

Vending (Svingning), vending, f., snuing, f., snu, m.; (en Gang frem og tilbage), rejs, f., vende, f., vend, f. »*Han kom atter tri rejser«. (Gang, Tur frem og tilbage igjen, saaledes under Pløiningen), vende, f., vend, f. Dv. *tvi-vende, ɔ: „gjøre 2 Vend., gaa 2 Gange" og *tvi-vending, mots. ejnvending. Mk. og *tvi-kjøre (-kjøjre), ɔ: »dele lasset, f. e. i brat klejv« og køre 2 ganger. **Raft i Vend.**, *snar i snuingi. (Forandring, Omskiftelse), snuna(d), m., vending, vende, f. („lidet brugel."). **V., hastig**, *brå-vending; jfr. *brårende, *bråsnu. **V., uheldig**, *misvending. **V.**, *ordlag. Jfr. Talemaade.

Vendbitere, bjode fram, hælde tilfals, falbyde, sælje; skryte, *kyte.

Vene (el. væne) **sig**, se Baande (sig).

Vene (som fører Blodet tilbage til Hjertet), blodåre; se Vena og Pulsaare, Arterie.

Venefica, forgift-blanderske; *putre-kjærring, *fæsse-kjærring; *trol'-kjærring.
Veneficium, forgift-blanding, forgiftelse (Meyer); troldom, trolkunster. Jfr. Hexe.
Veneficus, forgift-blander; *putre-kal; *trolman. Se *Venefica.*
Venenøs, giftig, *forgiftig, ejtrog, ejter-. I * forgift, ikke gift. Mk. ejter, n., ɔ: „Edder, Forgift".
Venerabel, ærværdig, hæder-værdig (Meyer), hejderleg, *ære-rik.
Veneration, højagtelse, *age, m., oge, m., *vægje, n., værding(y), f. Jfr. Ærefrygt, Ærbødighed.
Venerere, højagte, vør(d)e(y).
Venerisk Syge, urejne-sykje, f. el. -sjukdom, paks, n., *fransos(er), m., den vonde sjuka.
Venia, tillatelse, lov, n., forlov, n.; fritagelse, eftergivelse (av et vilkår). **Venia ætatis, sexus,** efterg. av alders-, av køns-vilkåret (vilk. at skulle være av en vis alder el. av mankøn for at opnå det søkte gode). **Sit venia verbo,** med forlov! (d. e. undskyld ordet, det djærve el. nybakte).
Venial, tilgivelig.
Veninde, ven, m. Se (endelsen) -inde.
Venlig, ve'nleg(i, ve'nsleg), *blid, *tyd, *tyd og blid, *ve'n-ty(d) (*vena-ty'), *tydleg (gl. n. tyðlegr, ɔ: venlig), tægleg, *blid, *blidlåten, *blidvoren, *blid-augad; *godvoren, *godlåten; *hyggjeleg, *hyggjesam; *godlynt. Fr. Bg. **V. i egennyttig Hensd.,** *snikjen. Gl. n. snſkinn. **V.** (ſpag, tam, om Dyr), *spa'k, *mantamd, *folke-kjær, ven-elsken(i); (kjælen, om Dyr), ve'n-elsken (mk. tydast, hyllast). **Anſtille ſig v.,** *gjære seg fin. **Behandle v.,** *hylle (-te). Jfr. hyllande, ɔ: værd at beh. vel, at modtage vel. **V. Adfærd,** blid-læte, n. **V. Samtale,** blid-mæle, n.
Venlighed, *godlåte (-låt), f., -læte, f.; tyde, f., tydskap, m.; *blidskap.
Vennehuld, ve'n(i)-elsken.
Vennekreds (Venner, ſom ofte omgaaes), vene(i)-lag, n., venne-ring?; (Venner, ſamlede i Lag), *venelag.
Venneløs, *ve'n(i)-laus.
Vennesalig, d. s. s. **vennesæl.**
Vennesælskab, vene-lag, n.
Vennesæl (1. elſket, meget ynbet), ve'n(i)-sæl, ɔ: „afholdt" (gl. n. vinsæll), avhålt, kjær, godt likt; (2. ſom har et kjærligt Sind), ven(i)-elsken, venne-kær (Molb.), *kjærleg, *kjær (føre ejn).
Venſkab, ve'nskap(i), m. **Der er ſtort V. mell. dem:** »d'er så hævt med dejm«. **Stadig i V.,** ve'n(i)-stø.
Venſkabelig, venleg(i), vensleg.
Venſkabsſtykke, *vene-værk.
Venſtre, *vinstre (handi, a). **V. Haand,** vinstra, f., *årv(o)-handi (år-hand, årekjejva), *kjejva, f., *range-hand(i) (mots. *rette-hand[i]). **V. Side,** *vinstra. **Som bruger v. Haand meſt,** *vinstre-hændt, *kjejv-h., *årv(o)-h. (år-h., aur-h.), *(v)rang-hændt. Gl. n. örvendr (ɔ: örfhendr?).
Vente (ſtunde), vænte(ar), *bi(d)e, ar, stunde (ar), snærke (— snark), ønast (— test), øjkte(ar, — økte), munde(ar), *varte (sideform til *var[d]e, som ær gl. n. varða, t. warten), trøjte (-te), *t. på, *tøvre, tøle (-te); (haabe), vone(ar, — også vonte), vonast (vøne, vønast, venast); gl. n. vána. »Eg vonte detta«, ɔ: jeg ventede netop dette. »Me trøjtte til des, at han kom«. „Da (efter slikt et mål) kunde han trøjte en Stund ogſaa" (nl. efter mat). Asbj. Jfr. Stunde; Vedblive. . »Varte og vænte«, ɔ: „vogte paa Ens Ankomſt". **V. ſin Nedkomſt,** vænte seg. **V. idelig,** *nau(d)-stunde. **V. længe** (paa et Sted), pinast, slime(ar); jfr. Stunde. **Betaling før at have ventet,** vænte-pengar. **Noget, ſom man ikke kan v.,** ør-væne, f. Gl. n. örvæni, n. **Tid at vente i,** vænte-stund, f., -tid, f. **Taal til at v.,** bi'-lund, f. (»bide«). **Kjeb af at v.,** ør-væn(t) (-ve'nt, -vint). **Udenfor hvad man kan v.,** *orvæntes(oo), især = alt for sent. Mk. *vonom (-noms, vons) mejr, ɔ: mere end man ſtulde v.; *v. *bætre, e, ɔ: bedre end man ſtulde v.; *v. før'(y) el. *vono' snøggare, ɔ: før oſv. **Som man kan v.,** vonleg.
Vente: I V., *i vænte. **Have i V.,** *ha(ve) i vænte. **Ikke længer have i V.,** *være ut-or vænten.
Venten (Stunden), *vænting, *bi(d)ing, varting, f., tøvring, f., tøling, f.; øjkting (økt.), munding. **Lang V.,** trøjting, vænting, f., munding, f., sliming, f., pinsle, f.
Ventelig, *vænteleg, *væntande; (Adv.), *ventelege.
Ventestund, bi(d)e-stund, f.; (liden Stund), tøle, n.
Ventil (Klap), blåkke(o), f., blåke(o), f., blæk', m. (Lm.), smikke, f., spjæld, n.; luft-hul. **Sikkerheds-V.,** trygdar-skruv (Lm.); trygde- el. trygge-blåkke, f.? Jfr. Sikkerhed.
Ventilation, lufting, blækking, f., luftskifte (H. D.); (billedlig), drøftelse, dryfting, f., overveielse, ordskifte, samråd, f. Jfr. Drøftelſe, Debat, Raad.
Ventilator, vind-hjul (på vindues-rute), »træk«-rute, bedre: *drag-rute; jfr. *drag-kiste, *d.-seng for »træk«kiste, -seng. Se Trække.

Ventilere, lufte, blækk(j)e (-te), *kaste, renske (korn, ved hjælp av vinden); overveje, -lægge, ordkastast, samråde seg, samrådes (H. D.), *drøfte(y, -te); sv. * dröfta. Dv. drøftelse. I * drøfting, f., ɔ: „Drøftning, Renselse".

Venøs, blodåre-; året (Molb.), åre-ful' (Molb.); blod-årig. H. P. S.

Vepse, se Hveps.

Verandа(e), *læm(e), m., *træv, n., *hjæl', m. (ɔ: »altan« el. »galleri« med tak over), loft-sval. Jfr. Galleri.

Verba (Fl. til Verbum), ord.

Verbal, ordret, efter ordene, ord- (mots. Real); livsordlig (H. P. S.; livsord = Verbum). **V.-Definition,** ord-tyding, f., ord-forklaring (-særmærking, -avmærking? Se Definition). **V.-Fuber,** ord-liste, -række (-»fortegnelse«). **V.-Injurie,** ære-krænkelse, fornærmelse, i ord. **V.-Note** (Brev, som ikke er officielt, ikke Embedsbrev), underhånds-brev. H. P. S. **V.-Proces,** se Proces. **V.-Satisfaction,** »avbigt«, avbøn (E. Bøgh, ɔ: avbede noget), oprejsning i ord (ikke »real«- el. i gærning, i penger el. i bøter). **V.-Version,** ordret oversættelse.

Verbalier, tomme ord, bare snak, løs tale. Jfr. Fraſe; Ordgyd.

Verbalift, ord-kræmmer, *skravlar, *gauk, tovar, tov-bøtte, tøve-kop', *vase-kop, skravl, m.

Verbalitet, bok-stavelighet, ord-forstand. Bægge efter Meyer.

Verbatim, ord-ret, ord for ord, ord-grant? (*gran', „nøiagtig"). Sv. ordagran(t). Jfr. Verbotenus.

Verberation, eg. pisking; *risting, *dissing (luftens, som medfører lyd), dirring? (bedre sen Dirren, som Molb. har).

Verbøs, -øse, ord-rik, snakke-salig, skravlet?, *mang-ordig, mang-mælt? (jfr. fåmælt). Jfr. Verbalift, Vidtløftig.

Verbotenus, ord-ret, ord for ord; ord til annet, ordlydende.

Verbum (Fl. Verba, -ber), ord; (i Gram.), utsagns-ord (gærnings-ord, tids-ord, livsord). **Svagt V.,** ende-bøjet utsagns- (el. gærnings el. livs-)ord. Luc. Kof. Mots. »stam«-bøjet, ɔ: stærkt (rot-? bedre sen »stam«-). **Verbum proprium,** det rette el. egentlige ord, kunst-ordet.

Verden, 1. værd(i), e, f. (*vær, var, val). »Ej ånnor vær«, ɔ: en annen værden. Oftest *væra, ɔ: *hjemen, *fødes-hjemen (mots. *andhjemen), man-hjem(en), m. (i gamle viser). Mk. jord-rike. **Komme ud i V.,** *kome på rømdi. Mk.: »*fare av (or, utor) værdi«; »slå seg frå v.«; »kome ut i, fylgje med v.« 2. (Verdens Gode, Herlighed, Pragt, Rigd. m. m.), værd(i) (væra). »*Være girog(i') på v.« »*Han er for møket(y) på v.« 3. (Livets Omstiftelser), værdi: »*prøve v.«. 4. (Liv, Erfaring), *gamla. »Gamla lærer gutan gange spakt«. Mk. »*alle, ingjen vær(d)sens ting« (med ejeform på »s«, „mangt opkommet ved en Forblanding med væd, n. (e)«, ɔ: Værd). **Til Verdens Ende,** *til hjemsens ende. **Før i V.** (altså = i Tiden), *før i væra (vær'enne). **I Fremtiden,** *fram i væra.

Verdensalt (efter t. Weltall?), jfr. alverden. Molb. Jfr. *Universum.*

Verdensdel, hejms-halve (-holva), f. Lm. Jfr. Lm.s norderhalva (Europa), vesterh. (Amerika) osv., efter gl. viser.

Verdenshistorie, hejms-såge(o), f. Lm.

Verdenshjørne, set', f., ro, f. (*nor[d]-ro, *vest-r. o. fl.).

Verdenskundskab: som mangler V., *hejmalen. Dv. hejmaling, m.

Verdikt (-deit), avgørelse, uttalelse (nærings-rettens: skyldig ell. uskyldig), avgjærd, f. (Lm.); våldgifts-dom; dom (Lm.), mening; skøn. L. K. D.

Verdslig, *værdaleg. Mk. *jordisk, *jordleg. Gl. n. jarðneskr, jardeskr, jardleg.

Verdslighed (efter t. weltweis) (Filosof), tænker. Jfr. Filosof.

Vergarn (efter t. Hvergarn), *værken, n.

Verificere, god-kænne (H. D.), stadfæste.

Verificering, stad-fæstelse.

Verifikator, -tor, stad-fæster.

Veritabel, -ble, san-dru, -færdig, uskrømtet; virkelig, san, ægte.

Veritas, sanhet. **Det norske V.** (Beſigtelsesforening til Værdsættelse af norſke Skibe), skips-synings- (el. skips-skoss-) samlag? Jfr. Beſigtelse; Klaſſifikation.

Verk, se Værk.

Vermicelli, -ler, tråd-»nudler« (Meyer). Eg. små-ormer, et slags mat. (Ruble sær t. Rubelen).

Vermillon, højrødt, højrød farge.

Vernal, vår-, *vårlig.

Vernier, grad-deler. Jfr. *Nonius.*

Vertil, slavisk, krypende, spytslikkende.

Veronica officinalis, bu-slejkje, f. (-slejk), flisme-gras(i'), n., the-gras (barslejk, barlejk).

Vers mærker i norsk, hvad i * kalles stev og i gl. n. (ein) vísa, altså en række av linjer, som tilsammen utgør et helt. **V.** i latinsk mening sær en væra-linje, vend, f.: »Ejt vers på 4 vender«. Om **V.** i norsk mening se Strofe. **V.** (= **Verseform**), bunden stil, bunden skrift (G. A. K.). **V.** i fl. sær og = vise el. sang. **Improviseret V.,** stæv, n. **Improviserende V.,** *lej'e-stæv (lejd-). **Sætte V.**

i en Sang i rette Orden, værse (ar). »Værse ej vise«. »V. rangt«. **Simpel Melodi for improvis. B.**, stæv-*tone, m., stæv-*lund, m. Jfr. Melodi.

Versalier, Versal-Bogstaver, store forbokstav. (til at begynne nyt stykke el. værs).

Versati'l, omskiftelig, ustadig, ustø, løs, *tvitænkt; (behændig), *sløg, *hå'l, glat, listig, klo'k; *infu'l, mang-fåldig, *snedig, i (ɔ: god til at snu sig fram; vond at få fat på). Jfr. Smidig.

Versere, omgås med, gi sig av med,. *fåst med; »dreie« sig om, gælde, stå på spil; gå (»rygte«); være. **Verserer for Retten**, ɔ: sær for r., sær til avgørelse f. r. **Verseret i**, øvet, dreven i, hjemme i.

Versetter, mellem-spil (især i koraler på orgel).

Versifag, -feg, Krim-smed, værse-maker.

Versificere, gøre værs, sætte i værs, værslægge? (mk. lægge en vise, et værs); værs-sætte (H. P. S.). **B—ret** (f. E. Avis), på værs. I * ær av værs gjort *værse, „egentl. fætte i Vers“, men efter målbruket („Sprogbrugen“) = „fætte Versene el. Strofferne i den rette Orden“. Kunde vel og takes i bruk for versificere?

Versifikation, værse-bygning; værse-mål, verse-lag. Sv. Grundtvig, H. D.

Versifikator, værse-kunstner.

Versitolor, mang-farget, brandot, randot, *brokot. Jfr. Broget.

Version (eg. Vending); oversættelse; utlæggelse, forståelse, vending. »Han gav det den vending, som om«.

Verslinie, vend, f., ve'k(i), n., veke, i, f. Samme ord som veke, ɔ: ilge. Eg. stykke, avdeling.

Versur(a), omsætning (av varer el. pænger), omslags-summer. H. P. S.

Versus memoriales, hukommelses-værs (langt og tungt ord!), *hugse-værs? (hugse, n. = hukommelse), minne-værs? (som ellers sær til minne om tildragelse. Meyer).

Vert, se Vært.

Verte, vertatur, snu om! (bladet), vend!

Vertebral, »hvirvel«- el. hvirvel-bens-, *tåvle(o)-. **B.-Dyr**, ɔ: Vertebrater, dyr med ryg-»hvirvler«, ryg-ben, med *tåvler, »hvirvel«-dyr. Jfr. Rygbvirvel.

Vertere, vende, snu; lægge ut, tolke; oversætte; omskape. Jfr. Forvandle.

Verteg, *svev, i, n., *omsnuing, svive-punkt, -tap' (som noget *sviver om). Jfr. Hvirvel, Ysse, Top.

Vertikal, lod-ret, stående (Berlingsken), d. *rag-ret (H. D.), mots. d. * flad-ret, ɔ: horizontal. **V.-Kreds**, lodret kring? (krins, kringel). **V.-Vinkler**, top-vinkler.

Vertikalitet, lod-rethet.

Verve, sving, liv, ild; kunstner-ånd. **„Vervielfältigende Künste“**, flerfåldende kunster.

Vesania, vanvet, galskap. Jfr. Vanvid, Affind., Galskab.

Vesika, blære, f., *blæmme, f. Jfr. Vable.

Vesir, Visir(z), Stor-V., første »stats«-råd (f. riksråd — i Tyrkiet).

Vesper, aften; mid-aften, mid-kvæld (kl. 6—7); aftensang (ɔ: eftermiddags-gudsgudstjeneste). **V.-Klokke**, aften-kl. **V.-Kost**, midkvælds-mat, *økte-mat, -*bete, æftas-vær(d). **V.-Præst**, aftensangs-pr.

Vest (lat. vestis), bo'l(u), m., bolung(u), m. (boling, -lang, bølang), brjost-(brøst-)duk, m., liv-*(ly-)stykke, vest, m. Fr. veste. Got. vasti, Klædning. Mk. *veste-ty, n., -*fikke, vest-æmne, n.

Vest (Himmelegn), vest, m. **Til V.**, *til vest'es. **I V.**, *vest i (»det klårnar vest i«), *vesta'-til. **Vestover**, *vest-ette(r); *ut (vestensfjæls). **Vesteufor**, *vesta(n)-føre(y), utanpå (i det vestensfjælske). **Vestenfra**, *vesta' (for vestan), *vesta'-ette(r), *vesta-til, vesta'-frå; uta(n)-til, utan, utan-etter. »Kome utan«, ɔ: komme ind fra Havet, fra Sydkanten. **Hældende mod V.**, *vest-vend. Dv. vest-vende, f., Skraaning mod V. **Stybaule i V.**, vester-bakke, n. **Storm og Drev fra V.**, *vesta'-rå'k(o); jfr. Rygen. **Vind og Veir fra V.**, vestr-æt', f. **Paa Vestsiden**, vest, vesta'-til.

Vestenvind, *vesta'-vind. **Kortvarig V.**, vesta-kast, n.; (langvarig V. med Skyer og Taage), vesta-gjørje, f. (-»gyrje). **Svagere V.**, vesta-kjøle, f. **V., lidt nordlig**, høg-vest, m.

Vesterlænding (mods. Østerlænd., ɔ: fra Østerlandene), *vesterlænding, *vestlænding. Jfr. Østlænding og Østerlænding.

Vestibule, -bulum, for-gård; for-hal (H. D.), forsal, stor for-stue. Mk. og *sval, f., ingang.

Vestigere, spore op, lete op, lete efter, gøre spurdag, -lag efter, ransake efter, røkje (-te) etter. Jfr. Forske.

Vestigium, spår(o), n., *fotspår, »fjet« (sv. fjät), *fæ't, e (gl. n. fet), *far, n., *fote-far; kænne-tegn, mærke.

Vestkyst, vest(er)-strand? Jfr. Kyst.

Vestlig, vestlig, *vestre; (om Vind), vestrøn (gl. n. vestrœnn), ut-røn (vestensfjæls); (noget v., — om Vind), ut-leg, yt-leg. **Blive v.**, vestre seg; (b. mere v.), *ytre seg. **V. Vind**, uta(n)-vind, m., uta'-ver, n., ut-røne, f. (især om havgule, u, f.). Jfr. Vind. **V. Vind i Skyerne**, vesta(n)-dråt', m., -drag, n. **V. Egne: Indbygger af**, *vest-man, mots. *austman.

Vestlænding, *vestlænding, *vesterlænding.

Veteran, *gamling, gammel hærman?, »kriger«-olding (H. D.), hær-gamling?, -kal? (hær-gubbe? ikke vel; ti gubbe i * ær ikke = gammel); gl. »forretnings«man, gl. lærd, gl. prøvet man. Mk. og *gamlen, ɔ: den Gamle. Jfr. Gammel.

Veterinær, -narius, dyr-læke, *kur-smed. **V.-Skole,** dyrlæke-skole.

Veterinær, -naire, dyrlæke-, dyrlægelig. H. P. S.

Veternus, sove-syke; dvale.

Vets, eg. jeg gamler, ɔ: holder på det gamle, altså »jeg forbyder« (det nye); forbud, forbåd(o'), n. (Lm.), nej? nægtelse, forkastelse; forbuds-ret, nej-ret? **Absolut V.,** avgørende, avgjort, endeligt nej? **Suspensivt V.,** ut- el. opsættende nej? (ɔ: nej-ret, ret til at sætte sit nej imot folkerådets — stortingets, rigsdagens — vedtagelser, dets ja.

Vever, se Væver (Adj.).

Vegation, ærtende, tirrende medfærd, krænkelse.

Vegel (t. Wechsel), skifte, n., byte, n.; (**V.-brev, Gjælds-b.**), papir, brev (Lm. jfr. Anvisning); måske også skifte på norsk, i sammensætn. skiftes- (skiftes-ret, s.-brev) til skilnad fra skifte- (skifte-ret, -brev). **Kortsigtig V.,** kort papir. **Sifter V.,** fint p., godt p. Mk. svar- el. tilsvarskifte for **Replikvegel** (skiftevis at tale og tie, høre), ordskifte for Ordveg., brevskifte f. Brevv., og hugskifte (i tvekamp, — Molb.) f. Hugvegel.

Vegelarbitrage, »veksel«-regning.

Vegelbrug, såd-skifte, n., skifte-bruk, n., sæd-skifte. Mk. og åker-skifte, n., åker-byte, n., ɔ: „Ombytn. af Agre". Molb. har Omdrift, Skiftedrift, Tægt, Vangeskifte.

Vegelbrift, se Vegelbrug.

Vegelerer, penge-handler.

Vegelhabilitet, (at have lovlig Adgang til at udstede V.), »veksel«-førhet el. -dug, m.?; (at kunne tjene som Betalingsmiddel ved V.), veksel-førhet el. -dug, m.? (som bare tilkommer penger, ikke varer el. annen ejendom el. pers. arbejd). Om dette *før, ɔ: habil, jfr. Duelig, Dygtig.

Vegelkurs, jfr. Vegel og Kurs.

Vegelprotest, jfr. V. og Protest.

Vegelregres, jfr. V. og Regres.

Vegelrim („Rim, der vegle el. skifte i en bestemt Orden"), skiftende rim? rim-skifte?

Vegelsang, skiftevis sang, stæv(e), n., stævsang. O. V.

Vegelsance, -nse, jfr. Usance.

Vegelvirkning, værknad-skifte(?). Jfr. ord-s., hug-s., ɔ: vekselvis at orde (tale), hugge. Mk. og *åker-s., *åker-byte, *hand-s., *hand-byte, *byte-arbejd. Se Vegel og Vegle.

Vegelvis, skiftevis, *til blands (om hinanden), *til skiftes, skifte-. Jfr. (at) byttes til, skiftes til (med at arbejde for hinannen). Mk. *byte-arbejd, *b.-lag. **V. gjøre noget,** *skiftast (til?), bytast til, omsast(y), omsnast (imsnast). **V. synge** (svare hinanden i Sang), *stævjast. Jfr. Vegelsang. **V. Tjeneste,** halvårsvis, *halt-års-tenste; jfr. *tene halvestund.

Vegere (udtalt: figere), ængste, plage, ærgre, gække, narre. **Veger-Bæger, -Dasse, -Speil,** narre-, gække-bæger o. s. v. (ɔ: til at »skuffe«, »drille«).

Vegle, skifte (-e), byte (-te), *omsne(y), gjære skifte på, gjære byte. Mk. og skiftast til, bytast til. **V. Penge** (ombytte P.), bytte, i * særskilt værsle (ar, —væsle), væksle (ar, —væsle); *vikle«?«. Gl. n. vixla, ɔ: flifte. Mk. værsling, f., av *værsle. **V. i Styrke,** *flage, ar (komme støtvis). Jfr. Angreb, Parrygbsme.

Veglende, skiftande, *ujamn, *uli'k, *skjels (»skils«).

Vhig, jfr. frihets-man, folke-ven. Jfr. Tory.

Vhim, *vi'm, n., underligt infal, påfund, særhet, lune. Jfr. Nykker.

Vhåler, eg roter el. rumler (H. P. S.), skrikhals? *skrålar (ɔ: „hvirvlstet, straalende Perf.").

Via, eg. vej; (paa Brev), over, *om. **Via London,** over, om L.

Viadukt, Viæd., dal-bro? lang-bru (O. V.), vej-ledning? (over dal el. juv, ikke over elv). Eller vej-vald? ɔ: vald el. dæmning at føre en vej på over et dyp. Jfr. Akvæduft, vatnledning.

Viaticum, rejse-penger, tære-penger; vejbrev. H. D. Jfr. Pas og Rekommandation.

Vibe (*Tringa Vanellus*), vipe, f.

Vibefedt (*Pingvicula vulgaris*), tette-gras (ee), n., mjøltekros' (*mjæltekors). Sv. tätgräs. Brukt næmlig som »tette« i mælk. Jfr. Soldug'.

Vibration, *rugging, dirring, dissing, f., bevr(i), m., bev(i), n., *bevring, »sving(n)ing« (som strængens). **V—s-System el. Teori,** bævrings-læren, *bevr-læren? (»svingnings«-lære, om visse natur-forekomster som fræm»bragt« [vældt el. avlet] ved et slags bølge-rørelse [lyden, lyset]).

Vibrere, kyngje (-de), sildre (også om toner), *dirre, *darre (sv. darra), *riste, skælve, beve(i), bevre(i).

Vice-, under-, næst-; *vara- (var-, vare-). **V.-Admiral,** under- eller næst-admiral.

V.-Præsident, næst-forman, *vara-forman (Lm.), *næste-man (naar Præsid. er nævnt først). **V.-Konge**, vara-konge (Lm.), under-konge. Dr. R., H. D. **V.-Bært**, køke-mester (i bryllop). Jfr. Midlertidig, Suppleant og Reserve.

Vicennium, tyve-år (jfr. tre-, fem-, ti-, hundre-, tusen-år). Tallet først, — ikke (et) årtyve. Jfr. Aarhundr.

Vices, sysler, æmbed, gærning. »Overtage ens vices«.

Vice versa, omvendt, i det motsatte tilfælle, i mots. fal'.

Vid, *ve't; (Vittighed), *ord-hit? (til ordhitten, „vittig"). Jfr. Vittighed.

Vid, *vid; *ro'm, rummelig, sløkjen (jfr. lang-sløkjen, ɔ: lang og smal); (udbuget, om Klæder), *pløsen (n. t. pliißig, opblæst); (som tager meget Rum), *rom-frø'k, e (-frøken), *rom-stor, *ruven. Jfr. Vidtløftig, Voluminøs. **Noget vid**, *rom-voren. **V. Omkreds**, vid', f. **V. Strækning**, vid', vi(d)åtte, f. Mk. *viddi, *alman-viddi, — om de store vidder tilfjæls. (Udstrakt, om Distrikt), *vidlændt, *vidsvejm, vidgjængd. **Med v. Udsigt**, *vid-synt (om sted). **Den v. Verden**, *vidhejmen. **Ude i den v. V.**, *på viddi, *på rømdi. Mk. *vidande for *vid: »Sætje dørerna(y) på vi(d)ande væg'. Egentl. på vidan væg »?«. »På vi'ande væg«, paa vid Væg (Dør). **Blive videre** (udvide sig), vidne(ar) (vinne). Dv. vidning, f. **Gjøre videre** (udvide), *vide (ui), *vigge, *vikke. Jfr. gl. n. viðga, viðka. **Og saa videre** (t.: und so weiter), med mere el. flere (m. m., m. fl.), *og so bortetter.

Vidaaben ligge, *liggje fla't, l.'vid-åpen, o.

Vidde, vid', f., vidåtte, f. (gl. n. viðátta), romlejk, m.; (tilstrækkel. Rum), ro'm, n.; ruv, n., ruving. Jfr. Omfang.

Vide, vete(i) (— viste); (forstaa, kunne), *vete. **Man ved, hvad man har ofv.**, »d'er vissa, ejn hæve, og voni, ejn fære«. **Vide af** (mærke), vare(ar). »Det kan hænde, før(y) du varar«. **Lade vide**, vitre(i', -ar). sægje til, sægje frå, *varsle. Jfr. Varsle. Mk. *vete av, *v. om, *ikkje vilje vete av.

Vide (yde, give), vejte (-te) »?«. Heter sædvanl. *vete el. *vette. Men roten haves sænnu i vej(t)sle, f., ɔ: Gjæstebud, i var-vejsle (at) og i var-vejsle, f., Bevogtning, og ordet selv lever i annen mærkelse, = „hælde til en vis Side, gaa straat nedad". Gl. n. veita, „tilbele, staffe".

Vide! se!

Vide (Adv.), se Vidt.

Videbegjærlig, *vete-kjær(i), forveten(i). Gl. n. forvitinn.

Videlyst, ve't-(i)-hug, n., forvetne(i), f., forvetenskap, m. Gl. n. forvitni, f. Jfr. Nysgjerrighed.

Videlysten, jfr. Videbegjærlig. Mk. *forvetnast, i, ɔ: gærne ville få vite. Gl. n. forvitna.

Viden (Kundskab), *vetord(i), n., vitskap, m., visskap, m., vet. »Ikkje med mit vet«, ɔ: ikke, så vidt jeg vet.

Vidende, veting(i), f., vetende, n. (i); vet. Se Viden, Bevidsthed. **V. om noget**, vis'skap, m. (for vitskap »?«), vet(i)-ord, n., ve't(i), n. Jfr. Kundskab.

Videnskab, *vetskap(i), *lærdom, vidskab, (Fr. H.): »kunst og vidskab«; *kunskap; -kunna: jord-k. (Geografi), mål-k. (Filologi). Jfr. t. Kunde: Erd-, Länder-, Sternkunde. „Met andre Vidskaber". Hans Madsen. (Vids-, ɔ: Vijs-; jfr. vyste for vijste, Fryjsenborg f. Frijsenborg, July f. Julii).

Videnskabelig, *lærd.

Viderlig, motbydelig.

Videtur, skøn, mening.

Videværdig, vet-værdig(i).

Vidhed, se Vidde.

Vidi, forevist. Eg.: jeg har set; set' (»seet«), læst.

Vidie (vreden Kvist), vi(dj)e, i, f., vi'd(i'), f., vejd, f. Mk. * vi'eband, n., -kippe, n., ɔ: »Bundt, -skog, m., -stjore, m. og vidjarhals, m., ɔ: Tykenden af en V.; -tagl, n., ɔ: Smalenden af en V. **Ring af vredne Vidier**, »rje (»yrgje«), f., kværve, f., spænning, m.

Vidiebaand (liden Ring af Vidier), tæst(e), f., næsting, f., nejste, f. Se Vidie.

Vidieflætning, »kurv el. -net (at bære noget i paa Ryggen), kipe, f., kjæsse, f., bak-mejs, f.; (at vælte Hø ned fra Fjældet i), ruse, f., rådde(o), f., mejs, f., højm. Mk. klov-mejs (gl. n. mejs, Kurv). Se Kurv.

Vidiekurv, se V.-flætning.

Vidiepil (*Salix cinerea*), ister, f. (for »ilstre«?, gl. n. ilstri, sv. * jölster, jälster, hilster), vi(d)er, m., vidje, f. (gl. n. viðir, sv. vide), vidje-pi'l (Sørensen); (*Salix pentandra*), ister-vidje, f. (I. Å.), ister-pi'l. Sør. Mk. vi'er-kjør' el. kjærre, f., ɔ: V.-Krat, -run', m., ɔ: »Buft, -vånd(o), m., ɔ: »Spire, »Kvist.

Vidiersø (*Sorbus intermedia „f"*), sælje-asal, m.

Vidiespænding, næsting, f., spænnel, m., spænning, m. Jfr. Vidiebaand.

Vidimation, -mering, eftersyn, god-kænnelse, stadfæstelse (av ordlyden i en av-

skrift, at den nærmlig er rigtig efter grunskriftet).

Vidimere, stadfæste (som rigtigt), innestå for ordlyden, ord- el. like-lydende avskrift; godkænne. H. D. **Vidimeret Afskrift,** stadfæstet, vitnesfast avskrift; påtegnet »vidi«, el. »vidimus«, ɔ: jeg, vi, har set, gennemset — det skrevne nærmlig, jævnført, sammenhålt. Jfr. Fivimere.

Vidimus, et, ɔ: vidimeret Afskrift, se Vidimere.

Vidløs, *vet-laus.

Vidne, at, vitne(ar) (sv. vittna), prove(ar). Gl. n. prófa.

Vidne, et, vitne, n. **Drage, kræve el. tilkalde En til V. paa noget,** ta' vitner (på), kalle til v. (på), *lyse til vitnes, *skjote (*skyte) til provs, t. skjæls(e), t. vitnes; *skjæl-skjote. **Bekræfte som V.** (ved en Aftale, et Bæddemaal), *slå av, *slå imillom, ɔ: slå et slag med hånden over de to andres håndslag. **Antagelig som gyldigt V.,** *vitne-før. **Uden Vidner,** *vitne-laus(t).

Vidnebevis („Bevis, som føres ved Vidner"), jfr. *vitnemål, ɔ: „Afgjørelse ved Vidner".

Vidneførelse (Afgjørelse ved V.), vitnemål, n.

Vidnesbyrd, vitne, n., vitne-mål, n., vitning, f., vitnesburd(u'), m., prov, n.

Vidnesfast (1. som kan bekræftes ved V.), *vitne-fast; (2. antagelig som gyldigt V.), *vitne-før.

Vidnesfør, *vitnes-før. Jfr. Vidnesfast 2.

Vidt (v. omkring, paa mange Steder), *vide (vie, vido, vidå, vio), *vidt. Dærtil vidare, vidaste, ɔ: alminderligst, paa de fleste Steder. »Både her og vi(d)are«, ɔ: og paa flere St. **Vidt** for langt, altså i samme linje el. retning, sær efter det tyske weit. **Han gaar saa vidt** (so weit), **at,** han går så langt, at . . . Så vidt i * sær = saa meget el. i den Grad. Mk.: »eg vejt ikkje vidare« (ɔ: mere). »Det var ikkje vidare godt« (ɔ: synderlig godt). **Vid(t)** om utstrækning *til flere kanter* sær norsk. Så i *vid-faren („vidt befaren"), *vidgjængd, *vid-svivande („vidt gaaende, v. omsvævende"), *vidsvejm(t), *vidsynt. Likeså i (dansknorsk) vidtstrakt, -skyggende, -strålende (vid- for vidt- var hær rettere). **Før vidt** (gaa), *av-væges (adv.). **Hvor vidt er du kommen?** ɔ: hvor langt? **Saa vidt Cicero,** så meget (efter) C. **Det er saa v., at —,** *so møket(y): »Det er s. m., han er oppe« (u). **Det gik for vidt,** ɔ: langt, var for meget. **Det gaar for v.,** jfr. »det gjæng op om skoen«, ɔ: over St. **Kommen v.** (naaet til en høi Grad), *stor. »Stor dage«, ɔ: høilys D.; »*stor sorg, harm«; »stor mejstar, skalk, stakar«. **Det kan vidt og bredt udøves,** jfr. »det kom på vidi, på vid-vangen, på vide-vank. **Tale v. og bredt,** jfr. tale i det lange og brede; *skravle. Jfr. Snakke, Vaase; Vidtløftig. **Vidt omkring** (vidt og bredt), *vidfarn, *vidt. **V. bekjendt,** *vid-gjeten, -kjend, -spurd, -kunnog. Jfr. Berømt. Mk.: »han hæve vide vankat og litet omkring og litet atterspurd«. **Indtil Videre,** *så længe. »Han blir her så længe«. **Og saa v.** (t.: und so weiter, ɔ: længre), med mere (el. flere), *og so bortetter.

Vidtbefaren, *vid-faren, vid-fårog (-»forv-). Se Vidt. Mk. vidfårol, o, ɔ: som vander vidt. Gl. n. viðförull. (Torvald Vidførle, ɔ: d. vidfarne).

Vidtløftig (t. weitläufig), (omfangsrig), *ruven, ruvsam, båven(o). Mk.: *ruve, *røjve, båve(o), *skruve, skrøjve, ɔ: ei stort ud, optage stort Rum (jfr. Strolle). Jfr. og Voluminøs; Omfang. (Fuld af Omsvøb), *vid-ræsen. **V. i Fremstilling, Ord,** bred, *lang-drægen(e), -drøg, -smaken, -talande, -rødog; *ord-rik, *tale-rik, uforlig, lang, *taledrjug, *rynjande. (Skrift), glesen(i), gresen, i, *rom. **Særdeles v.,** endelaus. Sv. gles. (**Vanskelig at faa Rede paa,** mangf.), *fjølg. «*Det vart for fjølgt føre(y) meg«. Også = vid-gjængd, vidsvejmd, f. e. om marker, landskap. **V. Snak,** kjav, n., kjæft-rev(i), n. **V. snakke,** *rive kjæften, *rale, *ralle, *radde. Sv. rada, radda; jfr. Snakke. Dærtil ra'lkal', m., radde-stav, m., ɔ: Snakker, ra'l, n., radding, f., **Snak, Prøvl. Være v.** (i Tale el. Skrift), *rynje (— rande). **V. Strækning,** vid', f., vidátte, f. Mk. *alman-viddi, *viddi, nærmlig på højfjællene (Telem. m. fl.). Mk. vigga, ɔ: vidga, ve(d)e-løjsa(i), *bær-fjællet, *bær-snøj'a.

Vidtløftighed, ordfylde, *rynjing. Jfr. Vidtløftig. **V.,** **overordentl.,** endeløjse, f. **Med V. forebrage, forklare** („især med en vis Skolemaner"), *grejske (av *greje). **V.** (i Forebraget), bredde.

Vidtsynende, vid(t)-synt. J. E., Boisen, H. D. Vidsynt i * sær = „gunstig for Udsigten" (om sted).

Vidunder, ov-under, n.; tejkn, n.; syn, f., *storsyn, *ovsyn; syn, n., særsyn; forsyn, f., rægd(y), f., bisn, n., fælske, f., fælsn, f., åbine; ov-værk, n.

Vidunderlig, *ov-unders, tejkneleg, forbisneleg.

Vie, vi(gj)e (-gde), *vigsle. **Viet,** *vigd, vigsla'.

Vielgeſchrey, stundesløs, *stund-trøjten; spræl-maker el. -basse. H. P. S. Jfr. Travlhed.

Vielſe, vigsle, f. (vigsl). Gl. n. vígsla.

Wienervogn. Se Karrét.

Vievand, vigsle-vatn, n., vigselvatn (Lm.).

Vift, et, blaf', n., blæk', m., gåse(o), f., vindkjøle, f., vind-gust, f., -gufs, f., -ko'l(u), f.

Vifte (ſtagre Hib og Hib), blækkje (-te), *blake (gl. n. blaka, ɔ: vifte), *blakre (»b. med ø jrom«; om dyr); (lufte, om Vind), blække (— blak', blåkke, o'), grine (— grejn), guste(ar), *hæse (-te). Jfr. Luft, Puſt, Blæſe lidt. (Svinge el. vimſe med noget), vejve(ar), *veifte, *brage, *bragle, *blake, *blakre, *blaffe, *blafre, svinte(ar), svejve(ar); jfr. Svinge. (Faa til at vifte el. ſtagre), *vejve(ar), veifte (ar?), *blækkje (-te). **V. ſom Løv,** *blakre (blikre, blikte, blege). **V. med Halen,** dille med rova (B. B.); *vispe med rumpa. **V. med Lommetørkl.,** svejve med lomeduk. Lm.

Vifte (Redſtab til at vifte med, opfriſte Ild med), blækkje, f.; (til at blæſe Avner ud af Kornet), blækkje, f., vift, f., blakst, m. (dertil vifte[ar], blækkje). Mk. og vind-kal', m., vind-kjægle, ɔ: et Slags Fugleſtræmme.

Viftefarmig, jfr. væggja(d), ɔ: som en væg', m., ɔ: Kile.

Viftning (Bæven, Blafring), *blakring; (Puſt), blæk', m., blækkjing, f.

Vig, vi'k, f.; (ſmal, liden, iſær grund, tør i Ebbetiden), va'l, m. (flode-val); (liden Vig), vå'g, m. Jfr. vådul(o) og *vaul. Mk. vågs-botn, m., -ki'l, -mynne, n. (**V. med trangt Indløb**), pol', m., pot', m. Isl. pollr. **Fuld af Viger,** vikot.

Vige, vike (— vejk), håpe (o, -ar), fire(ar, „nyere Ord"), vægje (-de), give efter. **V. langſomt,** *sige unda(n), fare unda'. (Gaa af Veien for En, man møder), avvæge(e), ar; (gaa tilſide for), krysse(ar); (v. af, afvige), brjote av, brøjte av. Dærtil brøjte, n., avbrøjte, n., brøjting, f., ɔ: Afvigelſe.

Vigilance, årvåkenhet, påpasselighet. Jfr. Opmærkſomhed.

Vigilant, årvåken, *vaken, påpasselig, *var, *gran-var, gløg'. Jfr. Aarvaagen, Paapasſelig.

Vigilere, vake (-te), gjæte (-te), være *var, v. *gløg, passe vel på. Jfr. Vogte, Paaſe (paa).

Vigilie (natlig Feſt i Kirken „forbum"), hellig-aften; natte-vakt, våge- (våke-)nat (Fr. H., H D.), våke, f. (o). Sammensat -våke (-våku, -vuku): Jons-, Halvards-, Olavs-v. (Jonsok, Olsok). Også natsang, H. D. Gl. n. nattsöngr. „De holdt Vaagenætter (Vigilier) for de Døde".

Vigne, Vigne, vin-gård, -bjerg; lyst-sted på landet.

Vignet, -nette, vin-blad, -løv, -ranke; stas-billed, prydelse (på »titel«blad, på navne-blad og ellers i bok, på tryk); blad-prydelse, -billed (H. P. S.); bogtrykker-stok (Meyer); vare-mærke. Jfr. Titel.

Vigør, -gueur, kraft, livs-kraft, styrke, rørighet.

Vigørøs, -røng, kraftig, stærk, rørig, livlig, kvik'. Jfr. Kraftfuld, Livlig.

Vigtig (t. wichtig), *vægtog, e, („ofteſt") *vigtog, -*tig, *mæ't, mæteleg, mætande (ɔ: værd at agte). **En v. Del er borte,** jfr. »d'er den ejne væggen or huset« eller »d'er ejn stav or bøtta(y)«. **V. af noget,** *gild. Jfr. Brydſte ſig. »Han var så gild av det». Mk. »gilde seg av eller gildast«.

Vigtighed (Værd, Bethdn.), mæte, f.; vægt, f. **Det er ikke af V.,** jfr. »d'er korkje synd elder sålebot«.

Vikar (-ius), ful'-mægtig, (i)sted-træder, avløser; hjælpe-præst, kappelan (»kapellan«); forfals-man. H. P. S. Mk. og stillings-man. Jfr. Stedfortræder, Stedvertreter.

Vikariat, (i)sted-trædelse, embeds-styrelse i annen mans sted.

Vikariere, gøre tjeneste for, træde i stedet for, løse av; være hjælpe-præst.

Vikkeblomſt, jo-blom, m.

Vikkeplante, -ſtængel, joe, m.

Vikker (lat. vicca), *fugl-ærter, fugle-gras, f.-joe, f.-ljo (*jo-ærter, joe), ljo-gras, oftere fugle-ljo-gr.; *ærter-gras, *skalmeg., *ærter-risle, f.; mu's-ærter, gras-æ., pæs(k)je-gras; vejd, f., vej'-gras, vefloke, m.

Vikle (t. wickeln), vave(ar), *vavle, *vævle, vævje (— vavde), vejve(ar), *vejfte(ar?), svejpe (-te), vinde (— vat' — vundet), *røjre, *tulle (i hop), *hypje, *krulle (sammen), *fate(ar), *tuste, *fatle (gl. n. fatla), *balle, *fløkje (-te), *rigge, våndle (o), *nulle. Jfr. Svøbe, Forvikle. **V. om,** vive(ar), vejve(ar), vævje, vævle, væve, røjre, *snare om (Fr. Bg.). **V. om ſygt Lem,** *rigge, *fætle (fæsle). **V. Bæven paa** (Garnbommen), vinde væven på. **V. ſammen,** *fløkje, *usse, tuste(ar), balle(ar), valle(ar); jfr. Forvikle. **V. ſam. til Bundt** (Hø, Halm), viske(ar), våndle, o (vøndle, vandle).

Vikling (?), balling, f. m. fl. (se Vikle); (noget Sammenviklet), tuste, f., dot', m., tap', m., floke; m., vase, m., knu't(e), m., tul', m., visk, m. (høj-, halm-),

vändel(o), m. Mk. *floken, floka', tusta'. Jfr. Knippe. (Noget, som vikles om), vav, n., røjring, f., vævling, m. Gl. n. vaf.

Viktoria, sejer, overhånd.

Viktoriøs (-øuz), sejer-rik, sejrende.

Viktualier, guds-lån, f., matvare, f., niste, føde-varer, føde- el. nærings-»midler«, *levemåte, m., levnets-midler, mat-forråd, ma't-råd, f.; (til Reise), jfr. Reisekost. **Viktualiehandler**, fødevare-handler, høker (som dog er tysk). **V.-Kjælder**, forråds-kæller.

Vild (Gunst, Partisthed, „forælbet"), se Gunst og Partisthed. Dærav villig, u-villig, ɔ: partist, upart.; eg. altså vildig, uvildig.

Vild (vildfarende), *vil' („i Sammensætn., som bagvild, husvild, raadvild, ætvild"); (ustyrlig, kaad, overgiven), *vil' (»vil og galen«), *kå't, *kipen, *skripen, livmøken(y), *galen, *ustyrleg, *spræ'k; (om Planter og Dyr i fri Naturtilstand), *vil'; (usædelig, som fører v. Liv), vil. **V.** (heftig) i Sindet, *vil, *kvas'-lyndt; (hidsig), *mord-gjerog (gi-). **V.** (hidsig) efter noget, *ørsk, *ørsken (etter), *vil' (»han er so vil' etter fisk«), *galen, *forvilt etter (jfr. *mat-ør, *hav-ør); (rasende), av-tøk, — jfr. Dybragt (ɔ: vil', il'; vond, su'l, arg, sinna'); (ustyrlig), styrlaus (dv. styrløjse, f.). **Noget v.** el. **kaad**, vil'-voren. **Gaa, fare v.**, *gå vilt, *fare vilt, *ville seg, *tulle seg væk; **vanke vildt**, vimre. **Vildt** (blindt hen), ør-mærkes. Jfr. **Blindt hen. V. Fugl**, ut-fugl, m. (ikke *husfugl). **V. Kjød** (i Saar), *vil'-kjø't, n. **V. Landskab**, *ulændt l., ulænde, n. **V. Mark**, u-mark (jfr. Vildnis). **V. Person**, vil-styring, m., villing, m. Jfr. Voldsom (Person). **V. Spil**, vil-spe'l, n. **Vilde Dyrs Skind** (Pelsværk), *vil'-vare, f., vilvar-skin', n.

Vildbane, *vejde-skog, »jagt-grun«, vej'estig, m. Jfr. Jagtfelt, -revier.

Vildbasse, jfr. Vildmand.

Vildbi, humle, f.

Vildbrad (Vildt), *vej(d)eskap, *vil-dyr (? ɔ: „vildt Dyr"); (Dyrekjød), *dyr-kjøt, -*stejk.

Vilde, jfr. Forvilde, Vildlede; (vildes), *villast, *gå el. fare vilt.

Vildelse, *galenskap; ville, f., ørske, f., hovud-væsle, f. („af vesal, ɔ: svag"). **Tale i V.**, ære (-de), ørske(ar), *fare i hovud-væsle. Jfr. Fantasere.

Vilderede, ville, f., vilske, f., misville, f., vingl, n. »Kome i vingl« = vinglast, ɔ: komme i V. Jfr. Forvirring.

Vildfarelse, ville, f. (gl. n. villa), vilske, f. Mk. vim, n. Dv. *vime (ɔ: tumle i Blinde), *vimre, ha' rare Indfald. **V.** (falsk Tro), u-tru, f.

Vildfarende, *vilfarande, -*vil' (*vei-vil, ɔ: ikke orienteret; *dag-v., *hav-v.; jfr. råd-v., hus-v.). Jfr. Orientere.

Vildgaas (Graagaas), gagl, f.

Vildhed, vilskap, m., vilske, f., ville, f.; (Ustyrl., Selvraad.), ageløjse, f. Jfr. Vildskab.

Vildig (oftest villig), se Vild. Jfr. Partisk.

Vildkat, rigtig (Dyr, M.-ste), ra's-kolle, f. (sv. ras-bytta). „Om Mandfolk el. Hundyr siges og" ras-kop, m., ras-basse, m.

Vildlede, ville (-te). **Vildledes**, villast, *gå vilt, *fare vilt.

Vildmand, *vil'-man (som fit. også *ville folk), varg, m., vargul, m., vil-basse, m., -gast, m.; (lystig Pers.), villing, m., vil'ur, m., vil-skyt', m.

Vildmark (ufrugtbart el. ubyrkeligt Land), uvæne, f., u-mark, f., u-land, n., u-lænde, n. Jfr. *u-lændt, om en Egn: vild, ubyggelig, ubeboelig. Se og Uveisom. Jfr. *firne, n. »?«, „fjerne, uveisomme Egne". »*Fare fjæl og finne«.

Vildnis (t. Wildniß), urøde(y), n. (H. D. uryd), ulænde, n., uland, n., øjde-mark, f., øjde, f., ubygd, udyrke (Lm.); skogtykning (H. D.), vil(d)-mark, -skog (H. D.), øde-s. (H. D.), øde-mark (H. D.), uføre. H. D. Jfr. **Veiløs, Urød.**

Vildraadig, *råd-vil.

Vildrose, se Hyben.

Vildskab (Raahed), *vilskap, m., vilske, f., ville, f., kjæte, f., kipne, f., ras', n., ras-magn, f.; (Overgivenhed), øisle, f. (øsle), øse-færd, f.

Vildsom, *vil'. »Ville skogen, hej'i have've«, f.

Vildspor, *vil-stig, m., vilstrå, n.; jfr. Vildsti. **Paa V.**, *ørmærkes. Jfr. Blindthen.

Vildsti, vil'-stig, m., -stråk(o), n. **Paa V.**, uvæges(e); jfr. Vei. »Gange uvæges«. *Kome på vilstig = *k. på vil-gras el. vilstrå (eg. på forvildende *gras, *strå). Jfr. sv. vildgräs.

Vildt (Dyr), vej(d)eskap, m.

Vildtvoxende, *vil'. »Vil'-apal, -hyl'«.

Vilkaar (t. Willkühr), vilkår(o), n., kår(o), n., skil-ord, n.; (tilbudte), båd(o'), n.; kost, n. „Lidet brugeligt". »Ejn hard k. å gange på«. (Stilling), ro'm, n. »Få seg ejt godt r.«, ɔ: faa en heldig Stilling.

Vilkaarlig (t. willkührlich), 1. („som udgaar fra Evne til at handle efter Forestillinger, Villie", spontaneus, f. Ø. Bevægelse), godtyklig, *viljande (ɔ: „fri villig, villende"), av sig selv, — jfr. sjølmint, sjøl-beden; 2. („som ikke har anden

Grund end Ens Villie, Tykke el. Skjønnende", arbitrarius), godtyklig, egen-mægtig (jfr. sv. godtycklig).

Vilkaarlighed, tykke, *skjøn (»skyn«), godtykke (sv. godtycke), godtyklighet, L. K. D. Jfr. Godtbefind.

Villa, land-sted, løkke, lyst-gård.

Ville, at, vilje. **Han vilde gjort det**, *han vilde gjort dæ'. **V. En ilde**, *forvilje.

Villen („det at ville", „som abstrakt Begreb"), *viljing.

Villie, en, vilje, m. (vele, i; vilje, f.). **Med V.** (Forsæt), *mæ' v., *viljande. Mk. »*få fram sit«, ɔ: faa sin V. frem. »Han fek vilje-ve'ret sit«, ɔ: fik sin V. frem. Mk. og »gjære nåkon(o) *til vilje, til vils«, (ofteſt) *til viljes.

Villig, *viljog, villeg, *godvi's; *til-vi'k; (lyſten), modog (-dig); (tebebon), sjøl(v)-mint, sjøl'-beden(i): (af Vild, ɔ: Gunſt, Partiſtheb), vildig. Jfr. Vild (Gunſt). Viljog siges og om træer og andre vækster. Gl. n. viljugr.

Villighed, *fu'slejk; (Tjeneſte), åt-ve'k(i), n., tilvek, n.

Villing, se Hvidling.

Villøs, lodden, *låden, o; trævlet, »filtet«, ɔ: *toven, *flokot.

Vilter, Vildter (lyſtig), vil, *kå't (J. Moe), *galen, *kipen (J. M.), *skripen, *spræ'k (J. M., Østg.), urolig. „Vilter af vild ſom ilter af ild, ɔ: ond, vred". Molb. V. brukes likesom ilter ikke i *.

Vimmel, *svejve-bor, *spikar-navar el. -bor („Spiærbor").

Vimmelſtaft („Træſtaftet paa en Vimmel"), svejvebor-skaft? (Også en kroket gate i København).

Vimpel (paa Maſt), fløj, f. Sv. flöj, flöjel. Sv. * flög.

Vims (uſtadig Perſon), kvims, m., vejve, m., tvisl, m. Mk. tvætte-kop, -kolle, f., -bøtte(y), f., ɔ: En ſom blander ſig i uvedkomm. Ting, — ſom vil være med overalt.

Vimſe (løbe om, „hid og did", ſvæve omkring), brækje (-te), *dylpe(ar), *firre, ar, ſjuke (— fauk: »han fo'r og fauk som ejt fivreld«; jfr. Galſtab), gyve (gyv, gauv, gåve'[o]), *kipe, ar (jfr. *kipen, ɔ: vilter, urolig), kvaste, ar (kviste, koste, o'), kvime (i', ar) kvimse, *kufte (dv. kufting, ɔ: Omløben), skjøjve (-de; dv. skjøjv, m., ɔ: en liden Udflugt, Beſøg, Ærend), skjøvje (sky—, ar), *sigle, måsse(ar), *søple („egentl. ſtøve"), *svanse, svinse(ar), *svinte, tvisle(ar), vikle(ar), *vimre (H. Ibs.); (fare haſtig frem), snødje (y, -dde), *svele, tvætte(ar); (trippe om i Travlhed), *kjåve; (om nogle Inſekter), vængle. Jfr. Flagre, Føtte, Svæve, Sværme, Tumle. **Vimſende** (Dyr), *kippog, *kippen. **V.** (urolig) Perſ., vejve, m. Jfr. Vims.

Vimſen, få'k(o), n., fjuking, f., kviming(i'), f., kvimsing, f., sve'l, n., tvisl, n., tvisling, f., tvætting. Jfr. Uſtadig Travlhed.

Vimſet (uſtadig, flygtig), *kvimen, i', *kvimsot, kvimsen.

Vi'n, vi'n, n. (m.)

Vind, vind, m., blåster, m., blåsing, f.; også *han bejnlause, ɔ: Ej-vind bejnlaus. **Jævn og noget vedvarende V.** (paa Søen), græle, f.; jfr. gråe, m. **Langvarig V. fra Veſt**, vestan-gjørje (gyr—), f.; (nordøſtlig), land-nørding(y), m.; (ſydøſtlig), landsynning, m., land-skåtung (o), m.; (omløbende), omgangs-ve'r, n.; (rum for Seiladſen), sle'r, n., bør, m. Sv. slör. Mk. *rom vind, mots. *trång, nauv, krap. **Sagte V.**, sno, f. (*snoe), kjøle, f., ko'l(u), f., go'l(u), f. Jfr. Luftning, Luftſtrømning. **Skarp, kold V.**, gnærre, f., nare, m., gyle, f., kaldsnoe, f., snoe, f., raume, f., skjælle, f. Mk. (at) *nare, *skjælle, *snære, *snoe. **Stadig V., med kold, ſkarp Luft**, stejnvind, m.; jfr. s.-aust, m., om kåld østenvind. **Stærk V.**, storm, m., hard-ve'r, n., *stor-v., (ejt) fåra v. (fåre, m., ɔ: Fare); (ſtødvis og med Hvirvler), *kastevind. *Vinden kastar, ɔ: falder ujævnt (ſtøder tilſide el. tilbage). »*Det kastar imot«. »*Han k. frå landet«. Mk. *kastot (vind), ɔ: ujævn. **Vedvarende V., med tykt el. taaget Veir**, ørje(y), f. »Aust-, vest-, kald-ø.«. Annensteds *gjørje (gy—), f. **Vind, ſom kruſer Vandfladen og gjør den graa**, gråe, f. Mk (at) gråe, ɔ: kruſe Vandflab. **V., ſom efter ſvag Begynd. har naaet ſin fulde Styrke**, siges være *ful'-blæst; (ſom tørrer godt), *let-vind, m. **Vind fra Fjældene, kold**, glye, f., fjæl'-gust, f., hejsnoe, f. **V. fra Havkanten**, utan-v.; (V. fra Havk., ſom vedbliver om Natten), siges være *va'k, ål-vaken el. *årvaken; (ſom fra Havk. i varmt Veir sædvanlig, meſt om Eftermidd., falder ind gjennem Fjordene veſten- og nordenfj.), hav-gole (-go'l, u), f., utrøne, f. (V. fra Landſiden), land-røne, f. (V. fra L. ær *landrøn, *landbær); (V. fra en ſtor Skybanke i det Fjærne), skåtung (skåttung), m.: Hav-, land-skåtlung. Skybanken heter *sk—s-bakke, m. **Laaben for V.**, vind-åpen(o); (beſtaffen med Henſ. til V.), vinda'. »Han er ikkje so v., at ejn kan få sigle«. **Brækket af V.**, vind-bråten(o); (fortørres af V., om Kornſtraa), væskje (dv. væskjing, f.); (fri for V.), vind-stil',

tober, som vinterhalvåret regnes fra; -plag', n., -rug, m.; vætters-halva (hålva, o), vætter-sida, vætters-parten, vinters-talet, ɔ: Vinterhalvaaret, Vinteren; vætters-teneste, f., Tjeneste for V. Væt-lide(i'), m., vintergammel Hest el. Bjørn. Jfr. Aarsgammel.

Viol, se *Viola canina* og *tricolor*.

Violabel, krænkelig? (Vi har ordet i »ukrænkelig«.

Viola canina, blå-soleje, f. Gunnerus: gauke-sko. Wille: sau-øjre.

Violation, krænkelse, brud, fornærmelse, nærgåenhet, vanærende medfærd; våldtækt.

Viola tricolor, stedmors-blom(st), *skjor'-blom (skjere-bl.), stykmor-bl., *stømor, *stymor-gul', blå-soleje, *nat og dag.

Violent, våldsom, hårdhændt, *brå-lynt, *brå-huga', hu'g-ram. Jfr. Heftig.

Violere, mishandle, overtræde, forse sig på, for-gripe sig på, vanære, -hellige; krænke, våldta(ge), ta(ge) med magt.

Violet (blaalig-rød), *blå-raud.

Violin, „Violin", *fele, f., *gigje (jije), f. Gl. n. gígja. Efter fr. gigue, Dans.

Violoniſt, fele-spiller, *spelar, *spel-man.

Vippe (faa til at ſpringe i Veiret; t. wippen), *gjæppe. „Maaſte for gippa«. Sv. * gippa. Jfr. *gifte (padder). Mk. også høfse(y), *bikke, *runse, *rugge, *rugle; (balancere), *huske, ride (— rejd), *reje (vågge, o), *rige. Sv. vippe(ar). **Vippe op** (blive for let), rjuke (— rauk).

Vippe, *vippe, f. („Stang til at hale med. Fifle almind."). Vippe er i * også „liden Kvaſt til at bugge og ſtryge med". Jfr. *visp, m., ɔ: „liden Kvaſt el. Duſt".

Vippen, høfsing(y'), f. m. fl. Se Vippe.

Vippeſpil („ſpille Jæppe"), (g)jæppe-lejk, m.

Vippeſtang, vippe-stång(o), f., -bom, m. (-»bumb«).

Vipſtjert *(Motacilla),* lin-ærle, f. B. B. Se Ærle.

Virak (t. Weihrauch, gl. t. Wiroch), røk-offer, offer-røjk (Lm.), røjkjelse? (n.).

Virginal, jomfruelig.

Virginitet, jomfru-stand, -dom, *møjdom.

Viril, manlig; mandig, manleg; man»bar«, *giftande, mannande?

Virilſtemme, hel-røst? (idet den røstende tæller for 1, ikke for $^1/_2$ el. $^1/_4$ osv). Jfr. Kuriatſtemme.

Virke (arbeide), årke(o', ar), værke(ar). **V. paa,** *bite på. »Det bit ikkje på dejm«. Jfr. *rine.

Virkekreds, om-kværv, m., omkværve, n.; værke-krins el. -*ring?

Virkelig, *san', *rettog (rektog), skikkeleg, værkleg („nyere Ord"); *annan; (ſjendelig, ſom man let kan erfare), *røjneleg. »Ejt skikk. hus« (ɔ: ikke tegnet eller malet). »Gange som ejn annan tiggar«. »Rote som ejn a. gris«. **V. (for Alvor),** *skjellege (skil—). Jfr. Rigtig (Adv.). **V. Forældre,** rette-forældre (rette-far, r.-mor), mots. Stedfar m. m.

Virkelighed, sanning, f., røjnd, f.? (virkelig Udførelſe), ålvåre, f. (å - o). »Det vart å av det«. »Gjær nå å. av det«. **I V.,** *i røjndi; *røjnelege, *til røjndar. Mk. »*sægje sin sanning«. Jfr. Reals.

Virkning, værking, f., værkning, f., værk-na(d), m., mon(u), m., gjærd, f.; (Frugt), stad, m. »*Det gjorde mon«(u). »Fela hadde den gjærdi, at ho —«. »Ejn ser ikkje nåkon(o) stad etter det«. **Gjøre V.,** værke(ar), rine (— rejn). »Det rir ikkje på hånom«, o.

Virkſom, *værksam, ånnog(o), an'sam, *strævsam, *idig, fræ'k(e), trottig, *snuen. Jfr. Drittig, Travl, Raſk.

Virkſomhed, værksæmd? (til værksam, e).

Virre (n. f. hvreren), *vave, *vævje, *vævle, *røjre, *snu. Jfr. Vikle.

Virtual, -el, skjult, hvilende (f. e. kraft, som for tiden ær bunden, ær ufri el. ørkesløs), slumrende.

Virtus's (eg. bydig), mester, stor-kunstner, mester-spiller (Molb.), mejstar-spelar. Lm. Mk. *frikar (Lm.: fri-fant), ɔ: „Meſter; En, ſom ingen kan kappes med el. overvinde". Mk. og *fri-kråvar, ɔ: „en udmærket Traver".

Virtuoſitet, mesterskap; fulkommenhet.

Virulent, *for-giftig, ejter-ful', ejtrog, edderful' (Molb.), edderfylt (Molb.), edder-(bid, -drik) (Molb.), ejter-(maur, m., -kvejse, f.).

Virvar („Forvirring; uordnet, forvirret Mængde"; t. Wirrwarr), røre, f., vase, m., floke, m., flokning, f., *ugreje, f., *vangreje, f., knut(e), m.; uføre (H. D.); ville, f., v.-rede, villing, ɔ: Forvildelſe, vilske, f. Jfr. Forvilling, Forvirring, Forſtyrrelſe, Kaos.

Vis (Brug, Skik, Maade, Maner), vi's, f. (m., n.) (vise, f.). Sv. vis, n.; gl. n. vís (vísa, vísi, vísu), jfr. öðruvís (ɔ: neutr.). Mk.: *i flokke-, mængde-, alne-, vågevis. Om-»vis«, ɔ: -»lejs« se Maade.

Vis (lat.), kraft, magt; vald; **V. inertiæ,** lathets makt, *umakeløjse, f.; **V. occulta,** lønlig kraft. **V. probandi,** bevis-kraft. Jfr. Bevis.

Vis (ii) (klog, fornuftig, beſindig), *vi's, *vi'sleg (viskleg), også *san-tænkt; (vibenbe om, vel unberrettet), *vi's. »Eg vart ikkje vi's på di«. »Eg se like vis« (ɔ: l. klok). **Gjøre En vis (ii) paa**

n. (el. give ham Beſked), gjære ejn vi's på el. klok på?. Bare i sammensætn.: *spak. T. d.: **Nem til at kjende noget** (nogen) **igjen**, kjænne-spak (sv. kännspak); (som har god Hukomm.), minne-spak = minnog; (flink til at finde Vei), væ'g(e)-spak.

Vis' (flikker, utvivlſom), *vis'(i'); (fri for Tvivl, om Perſ.), *vis'(i'). **Gjøre En vis paa N.** (?) (indbilde ham n.), *sætte i (en), *trykke i (en, — det og det). **V. at finde**, *vi's. »Læg dej so, at dej æ vise til å finne. **V. til at ramme**, *vis', *mejn; mejn-tøk, ɔ: ſikker til at gribe. »Være vis' på handi«. »Han er så mejn til å kome på det. Også *stø: »Eg er ikkje stø på de'«. **Viſt** (uden Tvivl), *vist, i vissa.

Viſa (eg. Syn), sigt (syn?), forevisning; (paa et Pas), forevisnings-påtegning el. stadfæstelse (av øvrighet el. konsul).

Viſage, »ansigt«, *anlet, *syn, f., åsyn, f., opsyn.

Vis à vis, *an'synes, *anvæges(e), *anføttes, ans, anlet(i); *midt føre, *midt imot. Svensken har »gent emot«. **En vis à vis**, genbo, *tværbue, m., mot-danser, -spiller; man-mot-man? en-mot-en (navn på visse vogner og pianoforter). Jfr. **Anſigt til Anſigt**; **Ligeoverfor**. I * brukes sammensætn. med mot- og an(d)-, som *motman, ɔ: „Modſtander, Modpart i Spil og desl.“; *motstander, *motvægt, an-bænk, m. (som den intrædende har midt for sig), an-dør, f. (på den motvendende væg'), ansyning, f. „den modſatte Side i Horizonten“ el. synin-gen. En vis-à-vis måtte og kunne kalles anføtting (t. Gegenfüßler, Antipode), t. d. i en dans el. et kortparti. Mk. *sitje til mo(t)s (t. motars), ɔ: sitte vis à vis.

Viſdom, visdom, m. «Ungdom og v. er sjældan saman«, ɔ: følges ikke gjerne ad. („Meſt ſpotvis“), visend, f., *visende, n., ɔ: Underretning, Beſked. »*Han fæk' ikkje stort visende«.

Viſe, *vise (-te og ar), (oftere) *syne (-te), te (-dde); augne-syne (Lm.) (til augne-syn, f.); (ſtikke, ſt. afſted, bort), *vise, *v. av, væk; vete(i, — visste). »Vete nåkon frå seg«. **V. En til Rogen**, *vise, *styre; (ud, paa Døre), *vise ut; (viſe fellagtig), *mis-vise; (v. igjen, ɔ: „opſøge ved Troldbom“), fjæle, e (ar), *gjære etter. **V ſig** (være at ſe), *te, *t. seg, *syne, s. seg, *vise, v. seg, visast. »Det syner faret« (Sporene viſer ſig). »Det synte på honom«(o). »Det syner«, ɔ: er ſynligt (f. e. flæk på tøj). »De' synte på dej«, man kunde ſe det paa dem. »Det var så litet, at det tedde ikkje«. »Det viste vægen(e) etter dejm«. **V. ſig**, også tiste (—e), tippe(ar), ødde(y), ovre seg(ar). Jfr. Stikke frem. **Som kan viſes** (i Ærende), **paſſende at v. el. afſendе**, visande. Mk. *visar-barn, n., -gut, m., -taus, -jænte.

Viſe (Sang, „Folkeſang“), vise, f. Gl. n. vísa, ɔ; Vers; Strofe. Mk. vise-bok, f.; -fugge, m., Bundt el. Pakke af Viſer; -lund, m. (-note, m., -tone, m.), ɔ: Viſemelodi; -stubbe, m., ɔ: Stump af en V.; -vedstæv, (e), n., enkelte Vers eller Strofer.

Viſer („ſaaſom paa et Uhr“), visar, m.

Viſerdreng, *visar-gut, *løjpe-gut. Jfr. Viſe.

Viſere, sigte, tage sigte av el. på (Meyer), ta(ge) på kornet; syne (? jfr. Beſigte), ta i øjesyn, mønstre, hålde syns-forretning; granske, måle (et kars rum-fang, med rutestokken [Molb.], „hvorpaa Maal i Tommer og Linier er affat“); påtegne (et pas, stadfæste det ved påtegning).

Viſerer, syns-man (?, jfr. Beſigtelſe), måler (-mester, — som »justerer« el. syner mål og vægter; jfr. Juſtere); mønstrer?

Viſering, sigting (efter noget); påtegning; syning (jfr. Beſigt.), mønstring.

Viſér-Linie, sigte-linje.

Viſér-Stok, målestok (ɔ: -*stav) (for hulmål).

Viſhed (Sikkerhed), visse, f., *sanning, f.; (rigtig Beſked), vis'skap, m. »*Han fek ikkje nåkon(o) sanning på det«. »*Vil ha' ej visse«, ɔ: vil have V. Mk. på vona, ɔ: paa det Uviſſe. »*De' er vissa og ikke voni«. »D'er vissa, ejn hæve, og voni, ejn fær«, man ved, hvad man har, men ei, hvad man faar. »*Gå på ej von, paa det Uviſſe.

Viſibel, synlig; tilgængelig (at få i tale); øjensynlig.

Viſion, syn, f., skue, ånde-, drømme-syn, -billed. Mk. og svev, n. (i, av svive), *draum, drøjming, f. Jfr. Hjerneſpind, Fantaſter.

Viſionær, -**niſt**, seer, ånde-s., drømmer, tul', m. Jfr. Sværmer, Fantaſt.

Viſir, hjælm-»gitter«, -grind (H. D.), hjælmenæt' (H. D.), hjælm-net (Fr. H.), nedslag (Lm.); (Ribſe paa Geværpibe), sigterenne el. -skur (som kornet fremst på pipen skal ses igennem).

Viſit (libet Beſøg), *in-ly(d)ing, f., ɔ: at *lydast in til ejn, *omlyding, insteg(i), n. Mk. helsing, f., ɔ: „det at man hilſer“. **Gjøre V.**, *ly(de) til, *ly(d)ast (til, om ejn), in-om til ejn), *vitje, *helse på. **Lang V.** (Beſøg), *vitjing, f. **V.-Kort**, helsar-kort? (til h.-brev, n., ɔ: „Brev med

i * rab', m., ribbe, n., rande, m., rinde, m., reme (»ri—«), m.

Vold (Magt, Herredømme), vald, n., magt, f. »Ha' vald øver«. (Voldsomhed), vald, n., „ofteſt" vāld(o). **Med V.**, *med valde, *med magt.

Volde (foraarſage), valde (ar el. væld — vālde, o — valdet), vālde (o, — vālde, o — voldt); *avlel; vækkje (— vakte). »Vækkje strid«.

Voldføre, føre bort med vāld.

Voldgift, man-lāge(o), f.

Voldgiftsmand, dagtings-man(d) (Molb., bibelen 1550); *skils(i')-man, mellem-man (Molb.), opman (n. s. Øpman). Molb.

Voldgive, give *i vald.

Voldgjæſte, *vald-gjæste.

Voldhø, val'-høj, n., vāl'-høj(o).

Voldsmand, jfr. **Voldſom** (Perſon).

Voldſom (Beir, Ting, Middel), *har(d), hardvoren, hard-gnuen, h.-lejken (eg. voldſ. at lege med), *h.-fisken, h.-tøk, *ni(d)leg, *galen (»*ejt galet ve'r«); (ſom gaar ud paa at bryde), brātsam(o); (yderſt v.), rasande; (om Perſ.), *balstyren, ustyrlig; styrlaus, hard-fængd, -fængen, -før, -hændt, *vil', *nyven, *ofsen, åbåden(o). **Noget Voldſomt** (f. E. en Storm), ofse, m. **V—t** (Adv., heftigen, ſtærkt, haardt), ni(d)lege, nidsamlege, mærglege (mærjele), hejdneskelege. **Bære v.**, rase(ar). **V. Behandling**, valdsværk, n., „ofteſt" vāldsv.(o); (v. Død), u-daude, m.; (v. Hurtighed), gåfs(o), f. (»ta' til med ej gåfs«); (v. Perſon), ofse, m., styrløjse, f., utangje, m., ovrike, n.; (v. Tag el. Greb), u-ta'k, n., *ov-tak, *å-tak (ɔ: på-ta'k), *i-tak; (v. Uveirsbyge), hard-el(ee), n. Mk. »ejt hardende ve'r«, ɔ: voldſ. Uveir (jfr. Haardhed). *Hardelt, om vejr med *hard-el. **Voldſomt** (Adv.), *å-kavt. Gl. n. åkaft. Åkave, m. ser „Tummel, Stynding".

Voldſomhed, vald, f., ofse, m., ovrike, n., hard-fang, n., -lejk, m., u-spækt, f.; overgang(y), m. (jfr. Overgreb). **V. i anden Mands Hus**, hejm-rejd, f. (eg. Hjemridning). **True med V.**, bjo(d)e vondt, ɔ: byde ondt. **Med V.**, *mæ' vondå (mots. mæ' go[d]om).

Voldsregimente, næve-vælde (H. D.), vāldsstyre?

Voldtage, vald-take (-tok-tæken, ɔ: -ki, f.).

Voldtægt, vald-tækt, f.

Volée, flugt. **Folk af la haute volée**, stor-folk, ɔ: den fornæmme verden; (i spøk) den store enden; (byens, bygdens) adel, de fine. Mk. stasen, *storingarne, storborgerne. Jfr. Honoratiores, Fornem.

Voliere, fugle-bur; due-hus, due-»slag« (t. Taubenſchlag); stor-bur. H. D.

Volontør, -taire (»tør, »teur; ufrankſ), frivillig; ulønnet arbeider; handels-lærling (ulønnet). H. P. S.: en frivillig.

Volte, eg. vending; ring-løp, ring-renning, »kreds«-»ridt«; rund-»løp« el. gang. (H. P. S.). **V. med Kort**, vende-slag. H. P. S.

Voltigere, turne? Om turne, -ning, -er, jfr. Gymnaſt(icere).

Voltigering, turning?

Voltigeur, turner?

Volubel, bøjelig, ledog, -ig; »flytende« (tunge), ɔ: let'-mælt, ra'-mælt; *rap'; ustadig, omskiftelig. Mk. og »smidig«, ɔ: *snedog el. -ig(i); led-mjuk(i); *snar (i vendingen, i snuinga).

Volubilitet, bøjelighed, »smidighet«; snarhet; mun»færdighet«, mun'-tame, m., (godt) mun-ty, n., (godt) snakke-tøj. Jfr. Smidighed og Hurtighed.

Volumen (Fl. »mina), eg. rulle, bok-rulle; pakke (bøker) (Meyer); bind, del av et værk; re's (i'), n., rumfang, rejve, n., ruv, n., opburd, m., omfang, *storlejk, størrelse, tykkelse. Se Omfang.

Voluminøs, *rom-fræ'k(e), *rom-stor, *ruven, ruvsam, tyk, svær, omfangs-rik, *stor-roma', *uven; bindstærk. **V. af Udſtaffering el. Pakkedning**, *tilskrejvd. **V. være**, *ruve, ar. Jfr. Skrolle.

Voluptuøs, vellystig; koseleg, søt, lækker. Jfr. Vellyſt; Nydelig, Delikat.

Volverleie (*Arnica*), *gul'-blom, *heste-, *hunde-, *jonsåke-(o), *ring-, *sol-blom (Sørens.), *heste-, *tobak-soleje; *hestfivel, *stok'-sveve, *ø-kong, *snus-blad. Jfr. Høgeurt.

Vom, vām(b), f. (fl. væmber). Gl. n. vömb (gen. vambar). Mk. vāmba(d)(o), ɔ: tykmavet; *vāmbast, blive tykmavet; vāmbblæje, f., Fedthinden omkring Maven i Dyr (= *nætje, *talg-blæje); vāmbfyl', f., Bugfylde; v.-kast, n., „heftigt Kandebræt, Stønnen"; *v.-laus, meget ſmal over Maven; v.-løjse, f., Smalhed over Maven; også En, ſom har liden Mave; v.-sprængd, forſprængt i Indvoldene. (Heft). **V., stor**, ku-vām', f.

Vomfyld, mage-fylle, f., *vāmb-(vāmbe-) fylle (-fyl').

Vomitiv, »bræk«-»middel« (t. Brechmittel). (Bræke ſig heter på bedre norsk kaste op, *bryte seg, *brjote s.). Brāt-rād(o).

Von, eg. av. I Sverige ser »af« brukt. »Af Botin«, »af Leopold«. Også vi siger dog ikke kejseren von Rusland, kongen von Sachsen, hærtugen von Dalarne.

Vor, vār. *Vār Olav eller Olav vār. Jfr. Familie.

Voracitet, grādighet, slukenhet. Jfr. Grandbig, Gribſk.

Vorde, værte, e (— vart — vorte') (»verde

— vardt — vordet«), bli (— blej, vart); bli til. Gl. n. verða. Sv. varda (— vardt).

Vørden, værding, e, f., oftere *værting; tilblivelse.

Vørdneb, ufri bonde, stavns-bunden b.

Vørherre, mk. *store-mannen.

Vørte, kvære, m., vorte, f. (oo). Gl. n. varta (akk. vörtu). Jfr. gejrvorte, ɔ: Vrtſtvorte paa Mandfolk. Fuld af V—r, *vortot.

Vørteagtig, vorte-, vorte-lik? Jfr. -agtig.

Vørtemelk (*Euphorbia Helioscopia*), *vorte-gras»?«, ringorm-gul', åker-lauk, varg-mjølk. Sørens.: aker-vortemelk.

Vøtere, »stemme« (tysk), røste? Sv. rösta. Røste i * ær „ſtemme op, iſtemme, nynne" (en Melodi). V. en Sum, Vudgettet oſv., kunde vel og hete røste.

Vøtering, røsting? av-røsting? (ja- èl. nej-røsting?). Omrøste og omrøsting burde vel ikke som sv. omrösta omröstning brukes for enkelt røste og røsting, da ordene med om- vel nærmest kunde gøre tieneste, når Vøtering blev gjort »om« igen.

Vøtiv, efter løfte, lovet. Vøtiv-Tavle, love-tavle? Vøtivkirke, love-kirke. Vøtiv-gaver (Vørsaae), love-gaver?

Vøtum, røst? (sv. röst), samtykke. V.: Tilids-, Mistilids-, -ytring? -*vitne, n. (som i »bære vitne om«, ɔ: Vidnes-byrd). V., disſenter., avvikende mening, særskilt uttalelse, sær-mening, sær-skøn.

Vøve (udsætte for Fare), våge(ar), sætte på spil, sætte in (B. B). »Han« (Sjø-mannen) »sætter Livet in«. (Indeſtaa for), *våge. Sv. våga, gl. n. vága. Jfr. Turde. (Have Mod til), trøjste, t. seg til (—e), djærvast, djørvast, *våge. »Me trøjste ikkje fare ut i slik storm«, el. — »os til å fare«. »Eg vågar ikkje å læggje ut«. Jfr. Trøſte ſig til. Mk. også *tru seg, t. seg til, *t. s. om. V. (briſte ſig til), *sukke til, *læggje til. V. ſørmeget, forvåge seg. Jfr. forvåga(d), ɔ: forvoven, og forvågeleg, meget vøve-lig. Ikke v. ſig frem (holde ſig for ringe), *forsmå. »*Han forsmådde seg inkje«. Som man kan vøve, vågande. Uden at v. noget, våg-laust. *Våge ær og bædde. »Dej hadde våga' om det«. »Eg skal v. om so møket(y), som du vil«. Jfr. Driſte, Bædde.

Vøve (Bølge), våg, f. (sv. våg); båre, f., sjø, m., bylg(j)e; alde, f. Se Bølge.

Vøvehals, *våge-hals, (ejn) forvåga(d) bo'l (u, — krop), våe, m., u-skjøjre, f., u-skjøjte, f., skjøjteløjse, f., ukjure, f. (En ſom ſøger Ære ved Vøveſtykker), løkje, m.

Vøvelig (med Fare forbunden), vågal, våg-sam, vågeleg, våleg, fårleg, speleg; (ikke v.), våglaus. V. Foretag(ende), vågnad, m., ɔ: det, at man v. noget. Jfr. Vøve-ſpil.

Vøven, våging, f., vågan, f., vågnad, m.

Vøvere, love, tilsige; ofre, hellige.

Vøveſpil, våge-spel(e'), n., våging, f., våge-stykke, n., våg, n., blinde-kast, n., spel(e'), n. »Sætje på sp.« »Det stænd på spel«. V. Foretag., vågna', m.

Vøveſtykke, se Vøveſpil.

Vøvſom (ſom vøver), vågsam, forvåga', uskjøjren, uskjøjten; (farlig), vågal, våg-sam; vågeleg, fårleg, speleg. Jfr. Drt-ſtig, Dumdriſtig.

Vox, røst; lyd, ord. Efter Meyer. V. populi, v. dei, folkets røst (ær) guds røst.

Voxbillede, vaks-bilæte, n.

Voxdug, vaks-du'k, m.

Voxe, gro (-dde), vække (— våks, o — vakset, også vaks, voks, oo, — vokse[t]), ta' til, fjølgast; (v. og modne godt, — „iſær om Kornet"), sære (-te), »oftere« åre (ar), årast. Av år, Aar; jfr. Lykkes, Trives. (Trives), telast(i). Der v. intet, jfr. »der fins inkje stingande strå«. V. igjen („ſom Ulden paa Faar efter en Klipning"), stårne(o) seg (stønne). Dv. stårnings-skin', n. (o), ɔ: Skind med nogen Uld, ikke ganſte nyklippet. Sv. * stumning, stårnings-fäll. V. over med Græs, *val'-gro; (v. ſammen), *gro i hop; (v. ſtærkt i Høiden), strante(ar); (v. ſaa ſmaat), drage seg, kome seg; (v. til), ælnast (gl. n. elna); (v. til, — formere ſig, om Dyr), alast; (v. til ſin Fordel el. det Modſatte), vække seg væn, fager, — styg. Mk. vække på, ɔ: til-tage med Alderen (om lyte); mots. *v. av el. utav. Faa til at v., *fjølge.

Vogen (fuldvogen), *vaksen, *stor. V. Tjeneſtekarl, *stor-dreng; (Tjeneſtepige), *stor-taus. V. tidlig (og arbeidsfør, om M.ſter), *snar-komen; (vel v.), *vel vak-sen, *vel fallen; (vakkert v.), *skir-vaksen; skirlagd, -lejt; (v., ɔ: ude af Barne-alderen), *fram-komen. Være En v., *være jam(n)-stærk, -god. V., jfr. Van-treven, jfr. også Halvvogen (Dreng, Pige).

Voxlys, vaks-ljos, n.

Vognmand, rejsende; (Kjøbmand), handels-rejsende. Mk. farman. Jfr. Reiſende.

Vrag, ra'k, n., *sjø-r.; vrak, n. (efter holl. wrak). Jfr. ræke, e (— rak), ɔ: drive

(eg. vræke; gl. d. vræke, ɔ: drive, jage. Molb.).

Vrage, ræke, e (— rak), »slå rak på«; rate(ar) (*ræte, — sv. rata), skrate (dv. skrat-vare, „daarligt Kram"), skjote (— skaut, f, e. fisk), forskyte, vande(ar), *vanske, lyte(ar), blæ' (— bladde); (fortere), *skræ(d)e (-de); galde(ar), eg. plukke ud Han-Hampen, galden; van-vørde(y) (gl. n. vanvirða); mk. og forsmå, overse. **Tilbøielig til at v.**, *galden, *vand (*mat-, *ord-, *læge, e, -vand). **Som let vrager**, *vandsam. **Vraget**, skåten(o), ɔ: udstødt, forstødt.

Vragelyst, *vand-sæmd. Jfr. kræse, f., kræsne, f., ɔ: Kræsenhed.

Vragen, se Vragning.

Vrager, *vandar?

Vraggods, ra'k, n., *av-rak, skrap, n., ut-skåt(o), n., ra't, n., ut-skud, u.-s-vare, utskuds-gods (J. L.); gods (bjærget) fra et vrak. Jfr. Skrab.

Vragning, ra'k, n., vanding, f., skå't(o), n.

Vralte (gaa usikkert), *kvaltre, *valtre, vælte (— valt og —e, — vålte', o), væge, e (— vog). Jfr. Slingre, Vakle, Rave.

Vrang, *(v)rang, krokot, *vind, *ugrej. **V. Perf.**, kro'k, m., vrejst, m. Jfr. Tværdriver.

Vrangen, se Vrangſiden.

Vrangheb, (v)rang-lejk, m.

Vrangſiden, *rang-sida, *rånga, o (mots. *retta), ut-tværva, f. **Vende ud V.**, *snu rangs. til, snu ut rånga(o) = *s. rangt. »*Snu rangsida til« siges og om at „begynde at vise Fiendſkab".

Vrangſtruben, rånga, f. (o). **Faa i V.**, svæl(g)je (-de) rangt el. i (v)rånga.

Vrangtroende, *rang-truande.

Vrangtænkende, *rang-tænkt.

Vrangvillig, (v)rang, (v)rangvoren, *tvær, tværsæt'(e), tvær-snud', rang-mølt; (som ikke agter nogen Ret), rettarlaus (retlaus). Slik person kalles og en *rettarløjse, f. Jfr. Tvær. **Meget v.**, tvær-vreden(i). **V. Perſ.**, jfr. Tværdriver.

Vrangvilligheb, rang-læte, f., mejn-bejnke, f., rettarløjse, f.

Vrangvis, *rang-vi's, kjejkot, vreden(i). Jfr. Soſiſt—.

Vrante, se Vranten være.

Vranten (uvenlig), *il', il'-voren, *arg, *argvoren, tirren, i' (tærren), *knoten, *le'-kyndt, vanskeleg, *kort, *kortsvaren, *tvær-styg, *an'sam, vred-laten, *nastren, *sur, *sur-lynd, *syren, *strunten, *snurten (snorten), *furten, påken(o), *sær, *grætten, e (sv. grätten), rang-såt' (gl. n. rangsáttr, ɔ: uforligt). Jfr. Fortrydelig, Også *ubben, *ybben, *yven. Jfr. Barſk, Biſter. **Ydelig v.**, si-tærren (-tørren). **V. være**, furte(ar), knote(ar), grine (— grejn), grutte (-e?), *nastre, grætte (-e), gl. n. grettast, ɔ: grine. **V.** (fortrydelig) **blive**, påke(o) seg. **V. Perſ.**, gri's, m., græt', m., gri'n, m. (hus-grin), furt, m., rjotar, m., *bjø(r)n, *brå't(o)-bjørn.

Vrantenheb, græt', m., særhet, særlejk, m., furting, f., furt, m.

Vraa, krå (kro, ro, rå), f., kro'k, m.; (afſides), av-krå. f., av-krok, m. Gl. n. krá, kró. **V., hvor Vrændet ligger**, ved(i)-krå, f. (ved-ro).

Vraal, vå'l, n., våling, f., rål, n., skrål, n., skrik. Jfr. Skraal.

Vraale, våle(ar), *råle, skråle, *skrike. Sv. vråla.

Vraaſkab, krå-skå'p, n. (roskap).

Vred, *(v)rejd, harm; (mindre ædle Ord), *arg, *fu'l, *galen, *il', *imen, sin(d)t (H. L.); *sinna(d) (sint; sv. * sint, sinnug), tirren(i'), *vil', *vond (H. L.). Jfr. Hidſig. (Heftig v.), *storsint; (ideelig v.), *si-sinna(d), *si-vond; (v., Iænge, — uforſonl.), *lang-sint, -sinna'; sv. långsint. **Gjøre v.**, tirre(i', ar), rejte(ar), særte (-e), øle (-te), øse (-te), øve (-de).

Vred „agtig", meget, si-tærren, e (si-tørren; jfr. tærren, e), *si-vond, *si-sinna'. Jfr. Vranten.

Vrede, (v)rejde, m., (v)rejdske, m. (gl. n. rejði, f.), sinne, n., få'r, n., harm, m., ilskap, m., ilske, f. **Hæftig paakommen V.**, brå-sinne, n. (jfr. *bråsinna'); (i V. heftig), *storsint; (heftigt Udbrud af V.), stor-sinne, n. **Til V. ophidſe**, øle (-te), øse (-te). Jfr. Tirre. **Til V. ophidſe ſig ſelv** („ligeſom Ogren"), øksnast(y), ølmast (y, -dest). (V)rejd, (v)rejde, (v)rejdske og (v)rejdast „ſtrives helvemmest med »vr.« ligeſom (v)ride, ha de ellers ſyde ſammen med ligelydende Ord". I. A.

Vreden, *vunden (»ej vunda vid«, ɔ: ea vreden Bidje); (i Vægten), an'-veda'(i'), mot-veda', *drag-vind, *rang-vind, -veda'(i). Dertil *dragvinde, f., ɔ: Vridning i Vægten, an-ved(i), m., mot-ved, m. (Forvreden), *kjejv, *skak', *skå, *skjejv, *vind (jfr. Forvride); (tværvoget, om Træ), *floken; jfr. og mots. *bejn-kløjvd.

Vredes, (v)rej(d)ast, (v)rejdskast (gl. n. rejðast); *verde il', v. sint, v. vond; harmast.

Vredestegn vise, glyme (gløme, glome -de); imast (æmes), jfr. imen (æmen), ɔ: bifter (gl. n. íma, Strid). Jfr. Bifter og Uveirsſky.

Vredladen (bedre Form end V. „agtig"),

*vond-kyndt, vond-lyndt, vondsleg (-*skleg).

Vrid (Rave-), mage-rev(i), n., -værk, m.

Vridblegn, træl', m. Sv. * träl.

Vridbor, vind-bor, (o'), n.

Vride, (v)ride (— rejd), også *vride (gl. n. riða), mænte(e, ar), (v)rængje (-de), snare(ar), snu; (fætte ftjævt, twinge ud af den rette Stilling), *brigde, *kjejke(ar), rele (ridle), *skjækkje, *vikle, (v)rængje (-de); (ſom i Vaft), kræmte(ar). Sv. * krimta, krämta. **Vride ſig** (gjøre ſig ftjæv), *skjækkje seg; (v. ſig til Siden), kjejme(ar), rængje seg. **V. ſig** (vride paa Lemmerne), vinde seg. **V. ſig ind paa En,** snide in på nåkon(o). (**V. Lem af Led**), *brigde, kikke, ar (kike, i'), *kjejke, krænkje (-te), rele, vikle, (v)rængje. **V. haardt el. voldſomt,** *vinde (— vat' — vundet). »V. klæde(r), vidjar«, ɔ: v. vaabe **Klæder, Vidier.** (**V. omkring**), snare (dv. snaring, f., **Vridning**); (v. op), brætte, e (—e) (op, ut-over). B. B.

Vrider (Haandtag paa Dørlaas), vridar, m.

Vridning, bæk', m., bænde, n., kræmting, f., rængjing, f., rængsle, f., vinding, f., vride(i'), f. Mk. *hælbæk', **Forvridning i Hælen paa Støvler. Ved V. ud-preſſe,** vinde (— vat'). »V. vatn or klædom«. **V. paa Traad,** sna'r, n., snu'r, m., snorle, f., snur-løkkje, y, f., snar-l., -rukke, f., *(v)rang-løkkje, y. (**Skjævhed**), kikning, f., kink, m., kjejk, m., kjejke, f., kjejking, f., (v)ræng, m., skjæk', m., vinde, f. Jfr. **Kurre** (paa Traad).

Vrikke, kjeme(i, ar), *kinke, *kinkse, kveke, i (ar), lirke(ar), *rikle; (Lemmerne), lede (i, ar). »Le'e på fingrarne«, »le'e på seg«. **V. el. vride paa ſig,** *kaste på seg (med tryk på første ord), *kaste med hovudet, *k. med el. på nakken; sprøjte seg (ɔ: ſlænge ſig til Siden).

Vrikken, lirking, f.

Vrimle, aule(ar), kry (-dde), kry (— krau — krå'e, o) (»kryda«), krykkje (-te); kræke, e (— krak el. krakte), sv. * kräka (krak); *kråle, maure(ar), ørje(y, — urde), (yre, —de), vælte (— valt).

Vrimmel, kru, n. (isl. kru), kræking, f. (e), mørje(y), f., *si-mørje (Lm.) (sv. mørja, ɔ: Røre), ørje(y), f.; (om Fugl el. Fiſk), sti'm, m., berg, n., stå'l, n., vinde, f. (fiske-, fugle-v.); brejde, f. (fugle-).

Vringle, *krangle, *kjækle, kroke(ar), krok-ta' (-»taka«), *rangle, *ta' på tværke, *vringle. Jfr. **Yppe Klander.** (**Forvrænge en Andens Ord**), snare(ar). Dv. *snare-snak, ɔ: **Forvreielſe,** og snare-tvare, m., ɔ: **en Vringler.** (**Tirre el. plage En med Modſigelſer og Forvrængning af hans Ord**), *krangle, kjejke(ar). Mk. krangle-mejster, kjejk, m. Jfr. **Mærke Ord. V. med hinanden,** *rængjast. **Vringlende,** *krok-ordig. **V. Perſon,** se **Vringler.**

Vringler, kro'k, m., krokar, vrejst, m., vriom-pejs.

Vringleri, (v)rangling, f. Jfr. og **Vringle;** Soſiſteri.

Vrinſk (Heſt), gra(d).

Vrinſke, knæggje(ar), vrene (— vrejn?). Mk. *humre, ɔ: v. ſagte og med lukket Mund, = kåkre(o), brågge(o), bræsje(e).

Vrinſken, knæggjing, f., knæg', n.

Vrinſker, gra'-hest, -gamp, m.

Vrippe, jfr. **vranten** være.

Vrippen, se **Vranten.**

Vriſt, rist, f. Dertil *rist-høg, -låg, ɔ: med høi, lav **V.** Mk. ristar-blad, -krok; riste-spik, f.

Vriſte, (v)rængje (-de), brjote (— braut). »R. op ejt lås«.

Vrøle, se **Vraale.**

Vrænge, (v)rængje, snu rang(t); (**forvrænge**), *rængsle, vride (ride, — vrejd); (f. **E. Klæder**), snu, tværve (-de). Jfr. ut-tværve, f., **Vrangſide. V. Lemmerne** (bøie ſig voldſomt), *vinde seg; (v. Munden), gjejpe, *gjære lyre, *gjævle, *glejpe, skjækkje kjæften, munnen, *skjæpe (-te); (v. Ord), jfr. **Vringle;** (v. Pinene), *gløjre (Lm.), *skin-rængje. »R. augo«. **Vrængt,** *(v)rængd, *rang, r.-snud', r.-vend, led(i)-rang; av-skapa' (-skapt). Jfr. **Fordreiet. V.** (vreden, forvr.) **Stikking,** (v)rængsle, f.: »det stænd i (v)r.«

Vrængning, vride(i'), f., ræng, m., rængjing, f., rængsle, f. Jfr. **Vridning.**

Vrævle (vrevle), se **Vrøvle.**

Vrøvl, *tøv, radding, f., ragl, n. Jfr. **Vaas.**

Vrøvle (eg. floke el. filte ſammen), *rabbe, *radde, *ragle, *rasse, *ravle, rjoe(ar), *rjone, rø(de) (-dde), *snavle (jfr. snavl, m., ɔ: Snabel, Snude), *susle, *skravle, tøve. Jfr. **Snakke, Svadſe, Slabre, Vaaſe.**

Vrøvler, jfr. **Vaaſer, Slabrer.**

Vrøvlething, kråke-ting, n.

Vue, »utsigt«, syn, omsyn, f., skue; »sigt«, forevisning. **A vue = à vista,** ved »sigt«, ved (efter) forev., ɔ: v. syn. **Vue d'oiſeau,** fugle-skue, -syn. Jfr. **Perſpektiv.**

Vugge, vågge(o), f. (gl. n. vagga, acc. vöggu); (uegentlig), lulle, f. Av *lulle, sv. lulla, ɔ: **bydſe i Søvn.** Mk.: vågge-barn, n., -blæje (-bleje), f., ɔ: »Tappe, -pæning, e (-pæng), m., ɔ: »Gave, -vise, f., ɔ: »Sang.

Vugge, at, vågge(o, ar), „oftere" *rugge.

B. Barn i Syvn, v. barn til svævns, e, v. i svævn. **Vuggende Bevægelſe,** rugging, f.

Vuggeſang, vågge-vise, f., barne-tul, m., barne-bys. H. Ibs.

Vulgariſere, gøre almen, hverdags osv. Se Vulgær.

Vulgata *(lectio)*, den (sæd)vanlige, vante, nl. ordlyd, samskrift? (Text). *(V. versio)*, kirke-bibelen (hos katolik., på latin og inblåst, »inspireret«).

Vulgere, utbrede, utsprede, sætte i omløp, bære ut (blant folk).

Vulgivaga, land- el. om-strykende. **Venus v.,** V. den »utsvævende«, *lauslåtne, løs-»agtige«. Jfr. Ubſv., Liderlig.

Vulgus, å'l-muge, m., menig-man, små-folket; *hærke, n., hærke-hårg, o, f., hærke-muge. Lm. Jfr. Pøbel.

Vulgær, **-gair,** almindelig, almen, hverdags, h.-lig, daglig-dags; »simpel«, *ring, lav (*låg), grov, ufin, styg. H. P. S.: almuelig; almue- el. -es (t. d. -sprog).

Vulkan, ild-fjæl' (L. K. D.), ild-bjærg (H. D., Baggesen, H. P. S.), ildsprutende bjærg, ildspruter? bjærg-ild, jord-ild. „Beſtige ſelve Jordildens Rand". **Vulkanſk Krater,** (ildbjærgs) grue. H. D.

Vulkaniſere, ild-hærde. Almind. i gl. d. Sv. eld-härda. H. D. **V.** ær ellers sætte i fyr og flamme, ɔ: øse (-te), *øse op (ikke = *ause): *ærte, *tirre. Jfr. Opḥidſe.

Vulkaniſme, ild-skapelse, ild-vejen (Meyer). Motsat Neptuniſme, va(t)n-skapelse? vatn-vejen. Vulk—men forklarer jordskorpens skikkelse av ildens virksomhet, — Neptunisterne av va(t)nets.

Vulkaniſt, ild-ven, -tilhænger (motsat neptunist, va(t)n-ven, -tilh.). Så kunde v.-isme og n.-isme hete ild-venlighet, va(t)n-v. Ven og venlig brukes jo oftere om parti-stræv: en bonde-ven, b.-venlig; russe-ven, -venlig, -venlighet osv.

Vulkaniſt, ild-, ild-sprutende. **Ab vulk.** Bei, ad ild-vejen. Jfr. og Neptuniſt.

Vulkanudbrud, ildsprut. Fr. Bfd.

Vulnerabel, sårlig.

Vurdere, værdsætte, mæte, e (— mat »?« el. matte), mæte (— mætte) (sv. mäta, maale), *god-mæte (ɔ: v. høit), vør(d)e (y, — e). Sv. vörda, gl. n. virða, vyrða. Også halde (føre, y), skjøne(y, ar). „Skatte, dette af det t. ſchätzen dannede Ord, bruges alt af A. Bedel" (Molb.), og „Brugen ſtyder endnu altid det danſte Øre". (Molb.). „Det endnu mindre brugel. og næſten forſvundne Skattere forekommer hos Sneedorff". (Molb.). Skatte på dansk sær = betale Skat.

Vurdering, værd-sætning, v.-sættelse; jfr. skøning(y), f., ɔ: „Bedømm., Skjøn".

Vurderingsmand, værdsætter; skjøns-man (y)?, ɔ: „Skjønsmand".

Væbne, *våpne; „fjælden" *væpne. Dertil våpning, f. Jfr. Udruſte.

Væbner (Vaabenſvend), *væpne-man, våpen-sven. Jfr. Vaabenbrager.

Vædde, vædde, ar (*va), våge(ar, d. e. „vove"), B. B. »Dej hadde våga(t) om det«. Også *slå vad el. *s. væd', *sætje op; (v. om, tilbyde i Væddemaal), væd'-sætje (va'-sæt'). Sv. sätta i vad. (Han vilde v. en Daler), *han sætte ejn d.; våga' ejn d. »Kom, sæt op!«

Vædderkamp, å-kap', n., tævling, f., av *tævle(e), lappes. Mk. åkappast og *i åkappe, ɔ: omkap.

Vædderløb, kap'-laup, n. -ren', n., -renning, f., skjej, n., kap-sprang, n. »Fare til skjeje« (skeiða, gen. pl. i gl. n.). Deltage i V., *skjeje. **Medbeiler i V.,** *skjej-bror. Jfr. Medbeiler. **En Tid, da Folk ſamles til V.,** skjej, n., *s.-helg, s.-sun'-helg, -sun'-bel(i), n. „Den egentl. *skjej-dag var den ſidſte Lørdag i Aug." **Binder i V.,** skjej-vinnar.

Vædderløbsbane, skjej, n., s.-väl'(o), m.

Vædderløbsdag, skjej-dag, m.

Vædderløbsfeſt, se Vædderløb.

Vædderløbsheſt, skjej-fåle(o), m.

Vædderløbstid el. **-dagene,** se Vædderløb.

Væddemaal, væddemål, [n., vædding, f., væd' (va[d]), n. (sv. vad), væd'-sæt, n. (vadsæt, e), op-sæt, n., våging, f.

Væder (Væder), ve(de)r, m. (gl. n. veðr), bækre(e), m. (bækar, e, bøkår); gl. n. bekri; (*ſtlandſk), buk', m., sau-b. **Væder-,** ver-(horn, n., -lamb, n., -skin', n.).

Vædderidt, kapriding, f.

Vædderſejling, **-roning,** kap-sigling, f., -ror, m.

Vædderſtrid, kap'-stræv, n., -ta'k, n., kap', n. »Gange, ro i kap«. Jfr. *kap-ro, -renne, -springe.

Væde, at, væte (-te), råke, ar. Jfr. Fugte. **V.** (f. Ex. Ager), *vatne. **Vædes** (bli vaad, fugtig), væte seg, råkast, *våtne(ar).

Væde (Vaadhed, Fugtighed), en, væte, f.; (ſtadig V.), si-væte, f. **Aar med megen V.,** våt-år, n. **Tid med megen V.,** våt-bälk(o), m. **Afſleget af V.** (Bark, Lin), *fåd', *vas-fåd'. **Fuld af V.** (især om Veiret), *våt, *våtleg, våtsam. **Færdes i V. el. Uveir,** våtre(ar). Jfr. Strabadſere. **Udſætte ſig for V.,** bløjte seg, væte seg ut.

Vædelſe (Udblødning), væting, f.

Vædſte, vej(g)e (vej'e, væ'g), f. »Tjære-v.« Jfr. gl. n. veig, Saft, Drik. **S. under Barken paa Træerne** (om Baaren),

sva(d)e, m., sævje(e), f.; jfr. save, m., sv. safve. **B. i Munden**, räke, f.; jfr. **Spyt**, Sagl. (Afkog), lå'g(o), m. (sv. lag); (Vand, — som noget er kogt i), så'd(o), n. »Fiske-, kjøt-, næpe-s.« Gl. n. soð. **B.**, især til Bastning, laug, f.; (til Rab, — Vand, Melk, Valle), mauk, n.; (til at spæde med), møjkje, f. (Vaabe Varer), væte, f. „Regle Steder særstilt om Melk og Valle". (Tynd Strøm af B.), strøng, m.; (af sei Bædske), taum, m. (En Smule B.), dåg'(o), f. (o: dug'), dråpe(o), m., skvæt', m., vå', n. »Ejt litet vå'«; »kvart ejt v.« »Ejt mjølke-v.«, »øl-v.« Jfr. Taar, Draaber. **B., blandet el. klumpet** („f. E. om Tykmælk med megen Valle"), sukl, n. (jfr. sukle, o; stvulpe), suk', m., sutr(u'), n., sudr, n. »D'er mat i godo sutre«. **B., gjødende, i Jorden**, sæte, f. (gl. n. sæta); (nedsivende), slækje, f. (jfr. Sagl); (tynd), skvep(i), n.; (ubetydelig), svejte, m.; (vandagtig), vasle, m.; (uren, som Blodvand og dessl.), vasle, m. **Fri for Bædske**, jfr. »så turt som tinne«, o: flint; (af B. gjennemtrukken), (sjø-, vas-) drukken. **B. af sig give, affætte** (vædskefuld el. vandig blive), væssast, væte seg, räke seg; (f. Ex. om Pinene), vaslast, vas'-renne, vatnast, vas-fljuge; (give Fugtighed af sig, som Saar), væte, seg, vatne; kvape; (affondre B., naar man trykker paa), *klistre, salve seg. (Tilsøle med B.), væte (-te) ut. (Udvirke, »trække B. el. Saft), værke(ar). »V. vørter(y) or maltet«.

Bædskefuld, *vå't, våtfængd, våtleg, våtsam, *væte-ful'; (Grund), *våt-lændt. **B. være**, jfr. Bædske (affætte).

Bæg', væg', m. Mk. »*væg' i væg'«, o: tæt sammen. »Rede bort i væggjerne« (snakke). »D'er rejnt bort i væggjom« (sv. uppåt väggarna). »Væggjanne millom« = væggje-millom, o: fra B. til B. **Inden Bæggene**, *inna(n)-stoks, -væggjes; jfr. inna'-naves, o: inden Lafterne. **Aabning i B.**, glugge, m., luke, f.; (bevægelig B.), laus-væg'. **Bæggen ved Siden af Døren**, kinnungen, m. K. ær og Stolpe og Stok i Dørvæggen. **Alle fire B. i et Træhus** (Tømmerværket) kalles *væggje-sal(en), m.; bulung, m. **Dryp ned ab B.**, væggje-rone(u), m.; jfr. tæle-dråpe(e, o), m. (an-skare, m.), o: D. under et Tordtag. **Fuge mellem to Stokke i en B.**, væggje-mot, n., -su(d). f.; fælle, f. Jfr. Fuge. **Punkt, hvor to Bægge støde sammen**, væggje-mot, n. Jfr. Ringbæg,

Bæge (Lys-), vejk, m. (sv. veke), ra'k, n., skar, n. Ljos-, kjærte-rak (isl. rak). Mk. og vejkje-fille, -løjse, -sæv(e), n., o: „Lyse-Siv".

Bægelsind, tete(i)-ville (tøte-v.), f.; ustøhet, ustadighet, *ujamne (m.); lauslynde, n. Jfr. Hvege.

Bægelsindet (for hvegelsl.; b. hvege, gl. n. hvika, vakle), fläsot(o), mange-sinnet (I. E. Boisen, H. D.), *hu'g-stut', kvekål (i, o; isl. hvikull), laus-låten, laus-låta'(o), låtot(o), *lonot, lune-ful', laus-lynd, *lune-fængen (-fængd, -fængt), *mis-lynd, tete(i)-vil (tøte-v.; „ubis Oprindelse"). Jfr. Flygtig.

Bægge (Kile), væg', m. (sv. vigg, sv. * vägg). Jfr. Kile.

Bæggelus, væggje-lus, f., -trol', n., -dyr, n.

Bæggesmed (Træ-lus), væggje-smed, m., øj(d)e-lus, f.

Bæggesprække, væg-sprunge, f. (væggje-s.). Asbj.: Bæggesprunge.

Bægne (et Søm), se Begne.

Bægre (t. weigern), *be' seg unda', *bære seg unda, *nægte, bjode av, *orsake seg. Jfr. sv. ursaka, ursäkta, . urskulda. Se Undslaa sig, Unddrage sig. Mk. *fare unda(n), gange unda.

Bægring, undan-drag, n., undan-færd, f.

Bægt, 1. (Byrde, Tyngde), vægt, f. (vigt; gl. n. vekt, vætt, sv. vigt), tungje, m., tyngd, f. »Ejn våge-t.«, Tyngde af omtr. en Vog. **Prøve en Tings B. ved at lægge den i Vand**, *sømje, o: lade svømme. »S. ko(r)n«. **Der ligger ikke B. paa**, *dæ' lig ikje lag på; 2. („især Skaalvægt, en stor Vægtstaal til tunge Varer"), våg, f. Gl. n. vág; sv. våg. **B., følsom** (for hver liden Forandring i Tyngde) siges *vak. Mk. *var, *gløg'.

Bægtangivelse, vægt-opgave el. -opgift.

Bægtbestemmelse, vægt-*avgjærd, f.?, væging, e, f., o: Beining.

Bægter, vaktar, m., væktar („nyt Ord", efter t. Wächter?), *vakt-man. Jfr. *vakar, o. „En, som holder Vagt".

Bægtfylde (Ørsteds Ord for specifikt Vægt), egenvægt (J. Kraft), sær-vægt? (**Specifikt** ær nl. sær-egen, ejendoml.).

Bægtig, *vægtog, *tung.

Bægtlod, vægt, f.

Bægtstaal, *våg-skål, vægt, f. »Læggje på vækti«.

Bægtstang (Løftestang), våg, f. **Mindre Løftestang**, bru't, m., lun', m., handspik, f. Jfr. Brækstang.

Bæk: i Et bæk, *i ejt standande, *i ejt, *i ejning, alt i et. B. B. Jfr. Uophørlig.

Bække (af Søvn, „gjøre vaagen"; fremkalde), *vækkje (— vækte — vækt og vakte — vakt). Jfr. rauske seg, *vakre

seg, mænne s., ɔ: „gnide Søvnen af Øinene". Jfr. Sove. (Aabne Hul paa Fjen), vækkje (-te). Sv. väcka. *V. blod = *blod-vækkje, ɔ: faa Blod til at rinde. »V. ej å(de)r« = *å(de)r-late. **V. en Sovende**, *tale til, vakre(ar). **V. Folk med Larm el. i Utide**, *rive folk op or svevnen. **V. før Alvor el. med Voldsomhed**, er-vækkje (-te). **V.** (sætte i Gang), se (paa) Bane (bringe) og Ypne. **Vækkende** (gribende, fyndig), vækkjande, vækkjeleg.

Vækkelse, Vækken, vækkjing, f.; (ueg.) vækkjelse, n.; vakning, f.

Vækkemiddel, -vækkje, f., — som i *hunger-v., bedle-(i)-v.

Vækker, vækkjar.

Vækkeruhr, vækkjar-værk, n., („oftere") -ur, n.

Væld, gjøjse, f., gjøjs, m.; væl', n. (vil'), væsl, n. Mk. væl'-vatn (Kildevand), -myr, f. (Kildesump); kald-væsl og tid-væ(r)male. Jfr. Kilde.

Vælde, ai, *bulle(ar), *flø(d)e (-de), *fløjme (-de), gause(ar), gjose (— gaus — gåse', o), *gjøjse (-te), vælle (væl', val', volle'; gl. n. vella, spruble). Sv. välla. Vælle i * sær koke, syde. Dv. vælling (også villing) og *forvælle (kjøt). **Lade vælde**, vælle (— val). Jfr. Spruble.

Vælde (Herredsomme), vald, n., vælde, n. (gl. n. veldi).

Vældig, vældog. Jfr. Mægtig.

Vælge, vælje (— væl, valde, vald), vande (ar), *kjose (—kaus); også *take. »Ha' nåkot(o) å vande i«, ɔ: have et Forraad at vælge af. »Take ejn til domar« ; »t. ej bondedotter til kone«, ɔ: vælge. **Have Leilighed til at v.**, *ha' valet. **Have et Forraad at v. imellem**, ha' nåkot til vals«. **V.** (udsøge det Bedste), *skræ(d)e (-de). »Han skræ'r inte or'a«, ɔ: han taler just ikke høflig. Sv. skräda ord. Jfr. Brage.

Vælgen, vælging, f., va'l, n.

Vælger, væljar, *valman.

Vælig (Hest), *fjørog (av gl. n. fjör, Liv), *galen, *kav, *kå't, *kipen, *spræ'k. »Han er så kav og galen«. »Kipen fåle fær tid å spakne«. Jfr. Fyrig.

Vælighed, *kipne, f.

Vælling, vælling, m. og f. (villing; av vælle, ɔ: koke), supe, f. **V. tyk**, tukke, f.; hal(v)-grøjte, f., eg. Halvgrød („især om Melkevell., M.-Suppe"). Jfr. mjølkjøre, f., et Slags V.

Vælsk, italiensk (bedre: italisk el. italsk).

Vælt (Trumf), vælt, m. **Ikke i Vælten**, uvælt, m., ɔ: Kort, som ikke er Trumf. Som till.-ord: *uvæltes. **Bære i V.**, jfr. være i vinden. Jfr. Stub (i S. være).

Vælte (flytte ved at vælte, rulle; spole om kuld), vælte(-e), rulle(ar), *trille, ar, *trulle (uvirk.: falde overende), vælte (valt — vålte, o — og -e), valtre(ar), *kante; krinte(ar), *rulle, *trille, *trinte, *trulle, kante seg, vælte seg; (flytte frem, utyfte), vælte (— valt). »De' valt ut-or det«. »D'æ' så tjukt, at de' vælt«. **V. sammen**, *vælte i hop, bråte(o), ar, *b. o. **V. sig ind paa**, *ape seg in på (B. B.); snide (— snejd): »sn. in på nåkon(o)«, *ægle el. rejte seg in på. Jfr. Smide, Tumle.

Væltebræt, V—fjæl (Muldfjæl paa Plov), vælte-fjøl, f.

Vælteplads, vælte, f. »Timmer-, sag-vælte«.

Væltestang (Stang el. Stok til at vælte med), vælte-kjæp, m.

Væltning, vælting, f.

Væmmelig, *æljen(e), *æmmen, e, ævjen, e, *iglen, spyeleg, u-fjælg, *vimmer, vimen, ɔ: „lidt surnet el. boven". *Valmen (vamlen, væmlen) ær = „tilbøjel. til Brækning".

Væmmelse, hu'g-be't(i), n., igl, n., mo't, n., ule (undle, undl), m., urge, m., væsæling, f., vimle, m. **Piaget af V., sygelig af V.**, *vimlen, *spyen, væmlemaga(d). **Være V.**, vimre(ar). Jfr. Kvalme, Ulykkelighed.

Væmmes (kløge, føle Kvalme), *igle (ik, ælgje, e), *kjøjast (sv. * køjäs, keja), kli (-dde) (kligte, gl. n. klígja), *kræle, *kvingle, vimle, ar (væmle, kvæmle, e), ule (undle), *urgnast, væmjast (væmst — væmdest), sv. vämjas. Jfr. Kvalme. Jfr. *»maten væks(er) i munnen«.

Væn, *væn (ve'n, ee; gl. n. vænn, sv. vän), *fin, *fager, *pæ'n, *snil(d). Jfr. Bakker, Smuk, Skjøn.

Væne sig, se Vaanbe sig.

Vænge, se Vang.

Vænne, vænje (— vande). *»V. til; v. av« (barn), ɔ: afvænne; »v. på« (sv. seg på ejn ting«, på kaffe, tobak); »v. opatte', ɔ: v. til paany. **V. sig til noget**, tæmje seg. Jfr. Øve. **V. til Ridebe** (f. E. en Hest), tæmje (— tamde). **Vænnes**, vænjast (jfr. Vane). »Dej vændest hejm«, de vænnede sig til at gaa hjem (om Dyr). **Vænnes til et Sted** (finde sig vel der), *hyllast; også om dyr: v. til Folk. **Vant**, *van, *vand.

Vænnelse, vænjing, f.

Værbar (efter t. wehrhaft?), *våpenfør.

Værd, et, vær(d), n., gjæft, f. (av *gjæv), hav, n., havang, m., hævskap, m., godlejk, m., gjæve, f., *gjævlejk, *gjævskap, *gildskap, mæte(e), f.; (Valuta), vær(d)e, n. (vør[d]e, y); værdskap, m. (ɔ: Betydenhed). Mk. også *værddage, m., ɔ:

„Værdie, Værd". »Øjkje-, ku-, gard-, jord-værde«; dalar-, ortar-v., ɔ: Værdien af en Daler o. s. v., Eiendom, som har et viſt V.". Sv. värde. »D'er ikkje nåkot hav (el. havang) i det«, det har ikke noget V., er ikke værd at have. Jfr. Fortjeneſte. **Fuldt Værd**, skjel (skil), f., jfr. Erſtatning og Fyldeſt. **Have fuldt Værd**, skjele (ski-). »De' skjela 'kje føre mejr«, y, ɔ: d. er ikke værdt mere. »Båten kosta mækje, men han skjela væl føre de', y«. **Uden V.**, værd-laus. Dv. værdløjse, f. Mk. *-lag „om en vis Mængde el. Maſſe med en vis Værdi": *Kyr-lag, ɔ: en *kyrs værd, *ku-værde. Mk. og *marklag, *mællag.

Værd (ſom har Værd), *vær(d) (var, val), *mæ't. »Han er v. pengarne sine«. **V.** (til) **at have**, *havande. **Som har dobbelt V.**, *tvigild. Jfr. Fortrinlig, Dygtig, Ypperlig, Udmærket.

Værdi, jfr. Værd.

Værdifuld, *dyr, dyrleg, *gild, gildsleg, *gjæv, hævleg(e), kosteleg.

Værdig (Mand, Olding), vørdande(y), vør(d)eleg(ɔy); såmeleg (someleg), ɔ: ſømmelig, *somen (gl. n. sómi, Hæder); (høitideligt, gravitetiſt), vørdeleg(y). (Som fortjener noget), *vær(d). »*Nåkot(o) annat var han v.«. **V.**, også *bord-bærande. Eg.: ſom kan ſættes frem paa Bordet. Jfr. Fortjent, Anſeet.

Værdige (jfr. t. würdigen), hålde (en, et) for værd, vørde(y), mæte (-te) (så el. så meget), nænnast, ɔ: kunne bekvemme ſig til. Jfr. Vendſe, Skjøtte om, Gide.

Værdighed (Holdning), vør(d)na(d)(y), m. (Lm.), vør(d)n, f., ære, f. Jfr. Anſeelſe,

Værdipapir, værd-papir. Lm.

Værdiløshed, værdløjse, f.

Værdſkyld, værd-skyld, f. Gl. n. verðskyldan.

Være (exiſtere), *være, *v. til; (befinde, opholde ſig paa et Sted), *være.

Værelſe, værelse, n. („nyt Ord"), kammers, n.; rom, n. („ſom er mindre brugel., men bedre begrundet end Værelſe"). Sv. rum. „Han fik ſig et R. til ſig og et til Tjeneren ſin". Asbj. **V., ſtørt**, hal', f., ståve (ɔ: stue), f. (o); sa'l, m. („iſær over en Stue el. i 2den Etage"). Gl. n. salr. »Fram-sal, bak-sal« (ovenpå). *Salsglas, ɔ: Vinduе. *Salshøgd, jfr. Etage. (Lidet), klæve(e), m., kåve(o), m., håk' (o), n., krå'p(o), n., kå't(o), n. **Hjørne-V.**, hørne(y)-rom, n. **Kviſtværelſe**, *ark, f. Jfr. Aſlukke, Sal.

Være (Opholð paa et Sted; i ældre banſk: Værelſe), væring, f., -være, f. *»Borte-, ute-, lang-være«. »Ved-, nær-, sam-være«.

Værft (t. Werft), *værv, m. Sv. varf (ɔ: varv), skepps-varf, efter holl. werf. Dansknorsken brukte altså hittil den tyske form, vår almue og alle svensker den hollandske.

Værge, et (Vaaben), værje, f., våpen, n.; (ubetvemt), u-værje, f.; (en, Forſvarer, Forſtander), værje, f. (»lag-, land-, kjørkje-v.«); (være V. for), værje føre(y). (Magt, Eie, Forvaring), *være, n., *værje, f. (e), ejge, n. **Det findes ikke i mit V.**, *de' finst ikkje i mit være (værje, f., eige). »Ha' ejn ting i sit værje«. Mk. Være, n., skrives av I. A. med æ, værje, f. med e (verje).

Værge, at, værje (— varde) (sv. värja); *barfri(e), forsvare. **V. ſig**, værje seg, slå frå seg.

Værgeløs, værje-laus.

Værgeløshed, værje-løise, f.

Værgemaal, værje-mål, n.

Værk, 1, et, (Gjerning, Udførelſe), *værk, n. (*»kome i v., *ta viljen føre værkje'«); (fuldført Arbeide), *værk (jfr. *tåg-værk, o, *tre-v., *mur-v.«; „han troede at have gjort et ſtort V.", ɔ: gjort det godt; jfr. »han tyktest have væl vejdt«); (= Maſtine), værk, n. (*»slag-v., *stampe-v.); (Værkſted, Fabrik), værk, n. (*»glas-v., *tigl-v., *spikar-v.«); (Gjergværk), *værk. **V.**, 2. (t. Werg, Werk, Werrich, ɔ: opplukket Skibstougværk), drev, n., si, n. **Værk**, 3. en, (Smerte), værk, m. Jfr. Smerte. **V., tør**, ikt, f., iktar-værk, m. Isl. ikt. D. * og sv. * ikt. Jfr. Gigt.

Værkbruden, værkbråten(o), iktar-bråten (*ækte-brøten, — om Pukkelrygget).

Værke (pines), *værkje (-te, — om personer og lemmer).

Værkſted, værk-stad, m.

Værktøi, værk-ty, n., an(d)ørke, n. Jfr. Redſkab. **Tungt, klodſet V.**, hande-fo'l, n., larvedom (larveskap), m.

Værn, værn, n. „Ikke meget brugeligt". Se Beſkyttelſe og Forſvar.

Værne, *værne, (ofteſt) varne (vanne, vane, ar, frebe om); *live (-de). »Vanne åkeren« (for fæet nl.). Mk. vår-varne(ar), mots. vår-bejte og sne-v., ɔ: omtr. = vår-varne. Jfr. Beſkytte, Forſvare, Frede, Bogte. **Værnende** (afværgende), varnande; jfr. *var-, som i var-gard, m., -garn, n., -kofte, f., -mur, m., -skin', n., ta'k, n., -trøje, f. .

Værne (Væne, — b. *), jfr. Bremſelarve.

Værnedygtig, *værje-før? *våpen-før. Jfr. Dygtig (før).

Værne„pligtig", *værje- el. værne-skuldog?

Værneting, *hejme-ret', m.

Værpe (lægge Æg), *værpe (—varp, vorpe'). Dv. *værping.

Værre, Værst, *værre, værst (væst). **Det blir ikke værre, end det er,** »det vert inkje hejtare, sen når det syd« (ɔ: koker).

Værd (Husværd, Beværter), vært, m. »For *værd«, e. Sv. värd. Mk. »Ejn skal inkje gjære rekning utan rejdar (eller utan vært, e).

Værtinde, værte, f. („sjældnere Ord").

Værtshus, vær(t)s-hus, n.; gildeskåle. H. D. Mk. *værskap, m. (n.), ɔ: „lystigt Selskab, Gjæstebud". „Maaske egentl. værdskap, ɔ: Beværtning".

Væsen, „et nyt Ord, optaget efter det t. Wesen, som den gamle Infin. for seyn, at være". Molb. I bibelen av 1550 brukes Værelse, f. Ex. Guds Værelse. (Natur), lag, n., kynde, n.; („en for sig selv tilværende Ting"), (en) tilværelse? *ting, n., *liv, n., *kvikjende (-kinde), n., (ejt) levende(i), n., væt', e, n. **Ikke et levende V.,** *ikkje ejt liv, *ikkje ejt levende el. kvikjende (Lm.), *kvart ejnaste levende, *kvart ejt liv. »Ejt stakkars lite' ting« („om Dyr og M.sker"). »Ejt net lite' t.«, »arme t.« Jfr. naudarting, n., stygge-t., ulukke-t., uting (mk. ting, n., ikke ting, m.). **Høiere V.,** højere skapning, tilværelse el. tilværende? **V., som forvilder, fræmmer el. gjør Skade,** trol', n. **V.** også vætte, e, n. Jfr. **Dæmon, Gnome, Kobold. V.** heter i * iblant, ælde, e, n.: nå-ælde, ɔ: en Bantrivning, vantr. **Væsen,** rækj-ælde(e-e), c: dyr, som ær på vilstrå, — krækjælde, ɔ: kryp. Mk. og fevr-ælde, **Sommerfugl. Væsen** kan ofte gengives med *greje, f., gøremål, saker, *stel, n., *styr, n., værk, n. Landstad taler for »være«. Skiftegreja, ɔ: **Skiftevæsenet.** Bygge-, fattig-, skifte-, skule-, væ'g-stel; *væ'g-styr(e), ɔ: **Veivæsen. Mynt-væsen,** mynt-værk? **Lovvæsen** (vort, hint), lov-værk? Jfr. **System. Vort Undervisningsvæsen,** vårt lære-værk? Sv. läroverket. Jfr. og **Anstalt. Embeds-(mands)væsen,** æmbeds-værk. **Djævelen og hans V., . . .** medfylgje. Jfr. **Konsekvens. Bogvæsen,** bokskat, bokrike, bokligbet?, bokavl. Se **Litteratur.** Mk. og **Forhold.** Nu er Forhold kommet stærkt i mote: **Guld-, Veir-F.;** til og med tales om „Underofficerernes Uniformsforh." Dagbl. (n.) $^{3}/_{8}$ 76. Se og **Forhold. V., ydre** (Labet, Miner, Udseende, som gjør et vist Indtryk, at rose el. laste, efter Tillægsordet), tåkke(o), m. (god, ikkje god), *hått', m. (god, vond), *hjælm, m. (samme Ord, som banknorsk Hjelm), vo'r, m. (oo). **Tækkeligt V.,** *ejn god tåkke, o, man-tækkje, e, n. (man-tåkke, f.). **Venligt V.,** ejn god hått'. **Hans ydre V. gjør et godt Indtryk,** *han ha' ej go' kome(oo); jfr. **Aasyn, Udseende. Uskikket V.,** tilskapna(d), m.; (indsmigrende V.), skrip-læte (f. og n.), skriplått, n., skripning, f.; (fraatsbende V.), kaldtåkke, o, m., *kald-hjælm, *hjælm, *vond hått, stæg', m. (ɔ: „som vækker Frygt"); (utækkeligt V.), u-sve'p(i), m. **V. (Færd, Skik),** bragd, f. (jfr. **Mine, Geberde),** færd, åtfærd, f. (Lm.), læte, n.; (**Maade at være paa),** lag. B. B. („Pigen med det fine Lag"); (Sind), hått', m. Jfr. **Gemyt. Barnligt V.,** *barne-bragd, f., barne-lag, n. Mk. -læte, n., som i *stor-l., ov-læte (ɔ: **Hoffærd. V., Hovmod),** bråkæte, ɔ: **Hastmodighed.** Se og **Laber og Geberder. Gjøre V. af En,** *sære(ar), *hejdre, *gjære ære av, gøre meget av, *fagne (Lm.), *gjære høgtid føre, *høgtide føre ejn, gjære krus føre, y, *kruse (ar), *krøsse, y, ar. Jfr. **Rose; Kompliment, Opvartning. Gjøre formeget V. af** (storrose), skrøjve op (-de). **Gjøre V. af en Ting** („gjøre T. vigtigere end de er"), ta så i? ta' i vej (jfr. **Ophævelser gjøre). Hvad er dette for Væsen?** jfr. **Uvæsen, Uorden, Støi.**

Væsentlig (Adj., t. wesentlich), hoved- (f. e. egenskap), vigtig(st), kærne-; (**væs. Ting),** *hovud-kamb; (noget **Væs.),** en hoved-sak, *hovud-sak, kærne.

Væsentlig (Adv.), især, mest. **Hovedsagelig** ær gjort efter t. hauptsächlich.

Vætte („Aand, Skytsaand, Nisse, **Dæmon"),** jfr. vætte, n., båkke(o), m., trol', n., tufte, m., *t.-kal' (tomte, tomte-gubbe), tu'n-kal, haug-tus, -tusse, *huldre-kal. **Kvindelig V.,** tyfse, f., tysje, væt', e, *tusse-kvende, tufte-kjærring. Jfr. **Dæmon, Jætun. V., som „drager" til Huset,** drag-dokke, f. **V. i Bjerg,** berg-tus', m., *berge-kal', -*man, -*kjærring, *berg-trol'. **V. (Genius), som gaar foran En og varsler om hans Komme** (Ens eget Gjenfærd?), fåring(o), m., framfar, m., hu'g, m., ha'm, m., *var-døvle(y). Jfr. **Følgeaand. Ond Vætte,** uvætte, n., vond v.

Vætteljus (Veirlys, Lygtemand), vætte-ljos, n. (sv. vätteljus), blå-lyse, n., *draug-ljos, n., *vætte-l. (*var-ljos), *vas-varg, m. Se **Lygtemand.** Mk. vætte-, tusse-folk („Ellefolk", Underjordiske), vætte-haug, ɔ: *huldrehaug, vætte-sægn(e), f., **Sagn om V.**

Væv („vidtløftig Snak"), *tøv, m., rø(d)ur, f. pl. Jfr. **Vaas.**

Væv, væv, m. **Ilslet i V.,** *væft, m. (*væfte, ɔ: forsyne med Islet). **Rending el. Kjæde til V.,** varp, n. **Enden af en V.,** fe't, m. (i), *aving(ar), *av-sætor, e, ɔ: „den Del af Rendegarnet

som blir igjen, naar Vævningen slutter". **Feil i V.** (Traad afslidt, udfalden), tvest(i), f.; jfr. Traad. **Kant paa V.**, ja(da)r, m., stå(d)e(o), f. (støa), sv. stad. **Slap el. buget i Kanten**, stådo-vi(d) (støvint), *jar-flå, j.-flikt; j.-sla'k. Mk. jar-fæte, e, m., ɔ: „Fid el. Traadbundt i Kanten af en Væv".

Vævbredde, brejd, f., *væv-b., duk, m., døft(y), f., ryft, f., *spål, f. (o), vå(d), f. (fl. væ'r?); (i Seil), stav, m., våd, f.

Væve, væve (— vov — vove'). **V. færdig** (til Ende), *væve ned. Dv. *nedvoven. **V.** (ueg.), *gauke, *javle, *mase, *ralle, rø(d)e, *røre, *svalle, *tøve. **Gaa og væve** (døse), øvje, y (ar). Jfr. Vaase. **Vævet Tøi**, vævnad, m. **Liden Ramme at være Baand el. Border i**, spjæld, n., væv-grind, f., band-g.

Vævemaade, vævnad, m.

Væver (væv'r), livlig, *let-vin(t), *svirp, *fim, *swint, *kværv, *snærten.

Væver, *vævar.

Væv(er)bom, rul', m.; (Garnbom), store-rev(i), m.; (Tøibom), litle-rev. Jfr. Vindebom og Valse.

Væveri, vævar-hus, n. Jfr. Fabrik („eri"), Manufaktur.

Væverkam, *skjej, f., *væv-s. **V.** ær delt i *basmer eller *tjug. At arbeide mærker for basmerne in i skeen kalles at *basme. »Fjortan-,sekstan-, tjuge-basma(d), på hver alen næmlig. Skeen siges ellers bl. a. at være på 20 tjug, tilmed atten og tju'e tju' (38 × 20). Ord, som hører hit, ær og *skjej-tån(o, fl. -tænner), *s.-bindar, -stok, -lag, -slag (*slag-bord, -*stok, -*vo'l, oo); skjeje, ɔ: faa Rendingen ind i skjejen (Skeen) med *skjeje-kroken.

Væverkone, *væv-kjærring, vævar, m. Jfr. -inde.

Væverskammel (Trædebræt), *trø'e (»trøde«), f.

Væverske, se Væverkone.

Væverskyttel, skutel, m., væv-skyt', m. Jfr. Skyttel.

Væverspole, spole, m.

Væv(er)stol, væv-sto'l, m., -stad, m., -gågn (o), f., væv, m., opstad-gågn, f. **V. med tilhørende Redskaber**, væv-rejde, m. **Siddefjæl i en V.**, væv-bri'k, f. **Støtterne i en V.**, vævlejnar, m. pl., -størar, f. pl., -stø(d)or, f. pl., -stolar, m. pl.

Væversylle, havald (fl. håvåld, o - o), n. **Stikke Rendegarnets Traade ind i** håvåldene, havalde(ar, — håvålde, o - o). **Stang, som V. ere fæstede paa**, væv-skaft, n., havald-skaft. Mk. *ejn-, tvi-skjæfta', f.

Vævle (sno sammen i hinanden), se Vikle.

Vævning, *væving, f., *vævnad, m.

Vævske, se Væverkam.

Vævstykke, sammenrullet, rul, m.

Væxe (bestryge med Vox), *vakse.

Væxt (Plante), *våkster(o), m.; (liden Plante, Urt), *gras. Jfr. Urt. (Vegetation), våkster, m., vaks, n. (*gras-v., *skogar-v.), gror, m., groing, f., groe, m.; (ny, paa Jorden efter Regn), kvejk, m.; (Opskydning, især i Skov), rås, f. »D'er god rås i denne skogen«. Gl. n. rás. Jfr. Forknyttelse i V. og Vantreven. **Væxter, slibrige, bløde** (især i Vand), slejpe, f. **V., som holde sig grønne om Vinteren**, vætter-groe, m. **Skikkelse, Form, Høide, som har udviklet sig med Væxten**, våkster(o). »Han er væn i våkstren«. »D'er store folk på v.« Jfr. *storkynd, *små-kynd (om et *folke-slag, *folkefore, en *æt, som ær stort, litet av *våkster). Jfr. og *stor-vaksen, *stor-fallen og *stut-vaksen. **Forandring, som kommer af Væxten**, våkster-mon, m. **Maal, som er afpasset for paafølgende V.**, *v.-mon (på barne-klær). **Til V. el. Udvikling komme**, ståmne(o) seg (av ståmn, o, m., ɔ: Stamme, og ståmne, o, ar, ɔ: oprette). **Til ny V. bringe** (Skov), kvejkje (-te). **I V. standses ved Tørke** (om Korn), tvæsast. **Beskaffen med Hensyn til V.**, *vaksen. »*Bejn-, krok-, gran'-vaksen«.

Væxterlig, *frøj. **V. Skov**, *råse (—sar)-skog. Mk. råse-bjørk, -fure; *frøj-b.-gran.

Væxtløs, *gror-laus („om Jord, som intet gror paa").

Væxtrig, våkster-rik, *grø(d)e-rik.

X.

Xen-elasi, bortvisning av fræmmede.

Xenion, Flertal -nier, gaver (til bortdragende gæster); spotte- el. skæmte-kvæde („satirisk Digt"), spe-kvæde (L. Kofod), snærte-vers. L. Kofod Jfr. Epigram.

Xenokrati, fræmmed-styre, -herredømme. Jfr. Aristokrati, Demokrati.

Yngling, ungdom, m., ung mand, ungt m.ske, sven, unger-sv., vækstring, m., ɔ: „En, som er i Opvæxten"; framvækstring, m., „som er næsten fuldvoxen" (jfr. Halvvogen), styving, m., fram-st., u-mage, m., fram-slæng, m.; (kvindelig), styve, f., *fram-slænge. Jfr. Kvinde, Kvindfolk. **Y., fritt og britt**, bængel, m. (sv. bängel, eg. kjæp, som det t. Bengel). Jfr. Bengel. **Y., grøn** (opløben), g(j)øpling (gy-), m., hane-kylling, fram-slæng, m. Jfr. Opløben. **Y., haabefuld**, ejt godt mans-æmne; (kaab), gli'p, m.; (tækkelig), ejn snild ungdom.

Ynk, ynk, m., vår-kun', f. »D'er bætre å få ovund, æn ynk!« (Skade, beklageligt), *synd. **Det er en Ynk, at han . . .**, *d'æ synd i han el. på han. Jfr. eg tykte synd i han, ɔ: Jeg følte Medlidenhed med ham.

Ynke (beklage), ynke(ar), »ha vondt av; anke (ar; *ånke; gl. n. aumka), rennast (ɔ: smeltes, blive blød), våse(ar), *barme, vår-kunne(ar) (— kynne, -te; gl. n. várkunna, -kynna). »D'er bætre, højre dej(m), som mis-unne' æn dej', som vårkunne«. »Han æ 'kje te våse«. **Ynkes over**, ynkast (sv. ömka, gl. n. aumka; „nyere Form"), *då seg, dåast; vår-kunne. **Som ynker**, *ynksam.

Ynkelig, *syndleg (*sønli), ynkeleg. **Y. Strig**, *lå't, n., *jammer, m. („nyere Ord"), j.-låt, tu't og låt. Folkeven. »Med grå't og låte«.

Ynkfom (bedrøvelig), *ynkeleg; (medlidende), *ynksam, *god-dåig. Jfr. Ynkelig.

Ynkværdig, *u-sæ'l, usleg (usseleg) *vesæl, *vesal'. Jfr. Ulykkelig, Uheldig.

Ynte, vækkje (vakte og vækte): *»v. strid«; *vækkje, valde(ar), *vålde(o), *kvejkje (-te), *yppe (ar og -te, — „opvække, bringe paa Bane"). **Y. Kiv** (Klander, Trætte), *apast (»han blygjest inkje, som apast vil«), *mare, *krangle (sv. krångle), *rangle, *vringle, rængjast, *gjære seg ring, *krækle, *ægle, *ame, ake (med ejn), jangle, tandre (ar, — tante, tjantre), tænne (-te; eg. vise tænner). Jfr. Skjænde.

Ypperlig, *ut-blad', *ut-vald, *gild (Fr. Bg.); *overs, *ov-, *ofseleg, (jfr. Ubmærket); *enka (»ejnka«), ejgna (eg. ejef. av ejgn, ɔ: ejendom), *ofsa, *mona, *fagna, *brikna, *værna (man m. fl.), ɔ: ypperlig; en *ov-man; *hæv, *væl-signa(d), *glu'p, *grum, *grus, *grusk; *ut-ifrå, *fram-ifrå; *mæ't, *gjøn-god (gjøn, ɔ: ov-, ɔ: særdeles); *ginskleg (jfr. gl. n. ginn); *snå'l; *ra'r (paa Østlandet). Adv.: *vælsigna'lege, *oversleg(e) og *ofselege. Jfr. Overordentlig (Overmaade). **Noget Y—t**, gjøle, f.: »Ejn gjøle man« (»ejn gjølle«), »ejn g. gut, gamp«, »ejt g. kaup« (ɔ: en stor Handel), »ejt g. slag«, ɔ: en tyk Sort. Jfr. (at) gjøle, ɔ: kibre med Nød, smigre.

Ypperligere (bedre, fortrinligere), *ligst, *yppare (sv. yppare), („fjelden") yppa(r)ste; *vildre (gl. n. vildri, sv. * viller).

Ypperst, yppa'st. „Mindre brugl.".

Ypperstepræst, øvste-præst. Lm.

Yppig (t. üppig), jfr. epikuræisk, fyldig, *flu's; (hengiven til sandſ. Nydelser, luxurians), jfr. *finvoren, *ov-, som i ov-levnad, *ov-bunad, *kræsen, *fejt-æten, e. **Y. være el. leve** (i Næring), kråse(ar), kræse(-te). **Y. af Hulb, Bægt**, *frandig („om Dyr og Bægter"; jfr. Frodig). Mk. *frau-ask, -gran, -tælle; *frøj-bjørk. **Y. Bægt** (ɔ: at noget voxer hurtigt), rå's, f. Dv. *råse-skog, -bjørk, -fure. **Yppigt Liv**, kjæle, f.

Yppighed, ov-levnad(i), *høg-færd, f.; *ov-bunad (Lm.). Jfr. Vellevnet, Vellyst. **Y.** (i Næring, navnlig Mad), kråsing, f., *kræsne, f.; kræse, f.; etarskab, m., *eting. Jfr. Luxus; Lækker.

Ytre, *sægje(e) av, s. utav (jfr. Udlade sig), sige, uttale, give til-kænne, lægge, *ande (eg. aande), *orde. *»Lægge ejt ord i laget«. *»Han læg' så lite' til«, ɔ: han tager liden Del i Samtalen. »L. godt (vondt) føre nåkon«(o). »Du må ikkje ande de' te' nåkon«. »Eg skal orde det med hånom«, ɔ: ytre det for ham. *Ytre ær ellers = *yte, ɔ: sætte længere ut, fjærne, og *ytre seg ær derfor også = 1. komme længere ut, 2. gå til vest (om vinden). **Ytre sig**, *kvæ(d)e(e) (kvæ — kva — kvæ'e), *ytre seg (jfr. Sige); (bli mærkbar), komme tilsyne, te, te seg, *vise, *vise seg, visast, *syne, *syne seg, *ovre seg, yppast (*te, *syne og *vise brukes altså og uten »seg«, men i samme mening som med seg). Jfr. Vise (sig). (Om naturlig Trang, f. E. Hunger), *minne seg. **Y. sig fordelagtig om**, *låte væl. Dv. væl-læte, f., motsat *ille-læte, f., av *låte ille. **Y. sig tilfreds**, *låte væl. „Den andre Kvælden laat ikke Prindsessen rigtig vel". (Asbj.).

Ytring, sægn, f., uttalelse; (jfr. Fænomen), tilsyne-komst, synelse, n., *syning, f., *framsyning, f. („Ord, hvormed en Sag bringes paa Bane"), ording, f. (av *orde, ɔ: bringe paa Tale). (Dunkel Y.), kvetr, n. & m. (i) (av *kvetre, i, ɔ: kvibre). Se Hentydning. (Utydelig Y.) (halvsagt Ord, mindste Vink), *halv-drægen(e) ande; eg. halvt Andebræt. *»Når bærre han højrer ejn halvdrægen ande, så er han buen«, ɔ: „paa mindste Anledning farer

han med Sladder" (el. og: „paa m. Vink er han færdig, f. E. til Hjælp").

Ytringsfrihed, ord- el. ordets frihet? talefrihet; skrive-frihet. Et ord for Y., som og omfatter pipe, klappe, demonstrere? Da *»ytre seg« jo også hører til *, kunde vel Ytring og Ytringsfrihed og gælde som *.

Yver, jur, n. (*ju'er, »juver«). Gl. n. júfr, júgr; sv. jufver. **Afsætte Melk i Y.**, *sætje n'i spænane, *sætje 'punde (ɔ: op-under) seg, gjære under se(g), rej(d)e se(g). **Faa større Y.**, *jurast. **Opsvulmen i Y.** (Melkesyge), mjølke-spræng, m., -båle(o), f., stalme, m. (stålme, o). Isl. stálmi. Dærtil *stalme-sætje, hovne, udspændes, om Y.

Yverkjød, *jure (»juvra«), f.

Z.

Za(h)lkasse (el. -kammer), riks-hovedkasse? riks-kasse? (i egentlig forstand, idet statskassen, riks-skatten el. -skatkammeret, ellers bare ær en tanke-ting, ingen virkelig kasse el. kammer). Bedre æn Zahlk. var da altid tal-kasse (jfr. betale, ikke bezale). Men når gælde = betale kom op igen, kunde Zahlk. bli til gælde-kassen, ɔ: k. for uttællinger. Jfr. Betale. Jfr. og Kasse, Kasserer.

Za(h)lkasserer, riks-kasserer. Finansminister kunde vel hete riks-skatmester.

Zambo, se Mulat.

Zart, fin, bløt, kælen, øm, ømskinnet, il'tålog (o-u), *sår, *gløg'. Jfr. Øm, Ømfindtl. m. fl.

Zebaot(h), skarernes, skapningens — særlig stjærne-hærens (nl. hærre). **Jehova Z.**, verdeners hærre, hærskarernes gud.

Zefyr, vesten-vind (mild, kølende), vår-vind, -pust; aften-luftning.

Zefyrisk, mild, vår-mild, lu'n.

Zelos, nidkærhet, tros-nidkærhet; *ofse, m. (ɔ: overdrivelse, våldsomhet), *gåfs(o), f. Jfr. Iver, Lidenskab.

Zelot(isk), nid-kær. tros-nidkær (person); stræver? (tros-stræver); storm-løper (storm-buk!), stri'-buk! (Opl.s Avis), *ofsen (person), ofse, m., skråler, skrik-hals. Jfr. Ivrer, Ivrig, Fanat., Lidenskab.

Zelotypi (Lidenskab), *brå-hu'g, m., *bråskap, *ofse, m., gåfs, o, f.; (Skinsyge), *mistrygn, f., *svartsyke (sv. svartsjuka), *åbryskap.

Zenith, *hjasse-, *krone-»punkt«? (ɔ: Issepunkt). *Hjasse og *krone(n) ær = Isse. Sv. hjessa. Jfr. Nadir, ɔ: fotpunkt.

Ziffer (Chiffre, Siffer), tal-tegn; tegn-stav (H. P. S.), tegn-skrift (mots. bokstavskrift). Jfr. Dechiffrere.

Zigeunere, tatere, fanter, lang-fanter. „I nyere Skrifter findes Ordet „Fant" ogsaa brugt for Tater el. Zigeuner; men dette er feilagtigt, da „Fant" ikke betegner noget Folkeslag". I. Aasen. Som * opgives *tatra, ɔ: taterkvinne, *tatrekal, ɔ: en tater, *tatre-gut, *tatrelag, ɔ: taterfølge. »Så brun som ejn tater«. Se Tater.

Zigzag, Zikzak, *kroke-rand, f., sne(d)(i), n. »Vægen gjæng i sne'« **Vei i Z.**, sne(d)-væ'g (i, e), m., *skå-v. Mk. *sne(d)-li'es, i, „straat opad en Bjergside".

Zink, sink, n. Fr. zinc.

Zinnober (t. Zinnober, Blanding af Kviksølv og Svovel), kvæg-rødt (H. P. S.); hos os kvik-rødt? (jfr. kviksølv, ikke kvæg-).

Zirat (t. Zierath), pryd (ikke i *), krå't (o), n., prydelse, *stas, skart, n., prydnad, pryde, f., pryde-værk, n., pynt, n. **Zirater paa livløse Ting** (Figurer), *krining, f., krå't, n., ut-kråting(o). Lm., *rosor; (paa Tøi), brågd(o), f. **Forziring**, *kreting(i), *kråting(o), *krining, pryde-værk, n.

Zirbusk, pryd-busk. H. D. Jfr. pryd- i pryd-»plante«.

Zire, pryde (-de), pynte, *kråte(o)(ar), *rose (ar), *krine(ar), *krete(i)(ar), *brågde, ar (paa tøj)(o). Ikke: smykke, som er tysk.

Zirlig, *prydeleg, ɔ: som er til Prydelse; *prud, pynta(d), *nipper, nipperleg, fin, *net, pynteleg, *kråta', o, dænt(e) (av dænte, ɔ: pynte); (fint formet), »skir, *skir-lagd, *-lejt, *-vaksen.

Zirlighed, pyntelighet, prydelighet, snørt, y, m. Jfr. Finhed, Nethed, Stads, Pragt.

Zirplante, pryd-»plante«. H. D., Sør.

Zitre (t. zittern), *gidde, *dirre (sv. darra), disse(ar), *tetre(i) (gl. n. titra); bevre, i (bibre, pipre), *riste, *skake, *skjælve.

Zitren, *dirring, dissing, f., *gidding, risting, f., skaking, f., bev, i, n., bevr, m., bevring, f.

Zitrende Damp, *gidder, m., gidn, f.

Zoagria, løn for liv-berging, bergeløn (der talen ær om mænneske i nød).

Ægteskabsbrud, hor, n. **Æ.-Skilsmisse**, *hjon-skilnad.
Ægtestand, ægte-stand, n. (ikke m.).
Ægtevie, vi(gj)e (-gde), *brud-vie (-»vigje«), *give i hop. **Ægtevielse**, *brud-vigde, *ihop-givne, *ihop-komne.
Ækkel (t. ekel), *æmmen, e (æmen), æl-(g)jen, e; *styg'leg, *stæg'leg(e); motbydelig, lej; *urgeleg, *ufysen, *ufjælg. **Yderst æ.**, *spyeleg. Jfr. **Bæmmelig. Bammel.**
Ækkelhed, motbydelighet; stæg', styg', m., urge, m. Mk. stygge, n., styggelse, n., ɔ: „en Beherskelighed". Se og **Bæmmelse.**
Ækva'l, lik(e). **Ækvalis**, jævn-aldrende, jævning. **Ækvalis**, like størrelser.
Ækvalitet, likhet; like-formighet.
Ækvanimitet, sinnets likevægt, sins-ro, sjæle-ro, jævn-sin'. Meyer, Molb.
Ækvation, ligning (likn.). **Tidsækvationen**, tids-jævningen („Forskjellen mell. Middag efter sand Tid og efter Middel-tid").
Ækvator, linjen, jævn-linjen (Molb.), jævndøgns-linjen (Molb.), *lina, *linja, *sol-lina, jord-deleren el. jævneren (L. K. D.). Jfr. sv. dagjämningslinie.
Ækvatorial (f. Ex. Egne), linjens.
Ækvidistant, med el. i like avstand, like fjærn.
Ækvilibrist, likevægts-kunstner, line-danser; luft-springer. Jfr. **Balancere.**
Ækvilibristik, likevægts- (t. d. kunst).
Ækvinoktial, 1. jævndøgns-, f. e. storme, jævndøgnlig (H. P. S.); 2. = ækvatorial, d. e. som sær under, vedkommer linjen.
Ækvinoktium, jævndøgn (da dag og nat sær like lange).
Ækvitet, likhet, rimelighet; jævn-sin, sins-ro. Jfr. **Ækvanimitet.**
Ækvivalent, gengæld, fyllest (mk. *atter- og mot-gjæld); likestorhet? jævnstorhet; jævn-værd (Asbj., H. D,). **Æ.** (Adj.), jævngod, -*gild, -stor, -lik.
Ækvivalere, gælde like (med).
Ækvivok, tvi-tydig, fler-tydig; mistænkelig.
Ældes, *ældast (gl. n. eldast); aldrast. **Saa gammelagtigt Udseende**, ældast. **Det giver ældre Udf.**, *det ælder mannen.
Ældgammel, *ælde-gamal, *ørgamal, *forn, *ørminnes. Jfr. ør- og ørende liten, — fl. ørsmå; ør-ung. Se og **Urgammel. Fra ældg. Tid**, jfr. »Frå di han st. Olav var liten« el. »da A. var ejn l. gut«.
Ældefolk, -**Høi**, -**vild** m. m., se **Elle-**.
Ælling, and-unge.
Elm, alm, m. (sjælden *ælm, åm).
Elmebark, -**Løv**, *alm-bårk, -lauv (til dels uttalt albårk, allauv).
Ælte, *selte (—e), kumle(u', -ar), *næve(e) (ar), *elde(ar og —e), tre(de) (-dde), *kræmje (—mde), knå(de) o (sv. knåda); også bl. a. kne(e) og kna(e), — dv. *kna-ost. Jfr. **Knuge.** **Æ.** (tyre) **sammen**, *graute.
Ælte, en, (opløst Jord), se **Dynd.**
Ælten, *knåding(o). Jfr. **Knugen.**
Æltetørv, *knå(d)- (el. kna-)torv? *tre-torv? (dansk: **Traadtørv**).
Æmabel, elskværdig, elskelig.
Æmne, se **Emne.**
Æmulation, kappe-lyst, -strid, ågjægn, f., ågjærn, f. Gl. n. ágirni. Jfr. **Kappelyst, K.-strid.**
Æmulere, kappes, kap- (med tillæg av det, man kappes i), kap-læse, k.-spille. Jfr. **Kappes.**
Ændre (t. ändern), gøre om, rette (på), *brigde, skifte. Jfr. **Forandre.**
Ændring, skifte, n., omskifte, n., omskiftelse, ombyte, n., ombrøjte, m., brigde, n. Jfr. **Forandr.**
Ændse, *lyde etter, *anse, *vør(d)e(y) (Fr. Bg.), mæte (-te), bry seg om, *sinne. *låst gå, *låst sjå, give om (låst, ɔ: lade som; gå [-dde], ɔ: **lægge Mærke til**). I * »han giv seg ikkje om de'«. Jfr. *nænnast(e) og timast. Se **Agte, Gide, Nænne. Værd at ændse**, ansande, *sinnande: »D'æ kje vært' å sinne da'«. **Ændset**, *etter-håd', *ansa', *sinna'. Jfr. **Stjøtte.**
Æng, se **Eng.**
Ængste (t. ängsten), *skræme (-de), *truge (ar), *nagge(ar), *grave (— grov), *otte (oo), *age(ar), *agge, vå (-dde); (æ. sig, — bebreide sig selv for en Mangel el. Forsømmelse), *fry: »*Ho frydde, at ho hadde laga(t) for lite' til«. Gl. n. frýa, ɔ: fraljende Ën noget, f. E. Mod. **Ængste sig for**, *gjære seg sorg føre, syte føre, y; (ængstes for noget), *myklast, *anke (gl. n. aumka), *ihugast, *il-hugast, *irast, *aggast, vanøve seg, værkje (-kte), *gruve, *atte(r)-lete, i (ar), *ugge (gl. n. ugga, frygte), *kvide (-de), *van-kvædast (ast), van-modast (ast), vå (-dde) seg. Jfr. **Grue.**
Ængstelig, *maur, *anke-ful, *anksam, *ag'ful', *agsam; *ihugsam, *ihugsen, *il'-hugsen, *il'-huga(d), *ræd-hugad, *r.-hugen, *atterle'tsam(i), *irsam, *iren, *otte-ful', *otten, *kvideful', *kvidesam, *kviden, van-øven, *syten. **Æ.** (som er), *på livet; (æ. paa en Andens Vegne) (jfr. metuere alicui), *ræd føre, om (M. T., H. D.). Jfr. **Forsigtig. Æ. Person**, sytar, m., kviding, m.
Ængstelighed, ug', n. (ugg'er, gl. n. uggr), ag', n., nag', n., ank, n. (jfr. gl. n.

aumakan), *ihu'g, *il'-hu'g, *ræd-hu'g, *hu'g-værk, e, m., *bringe-værk, hjarte-værk, i'r, m., otte(oo), m., kvide, f., atter-le't(i), n., syting, f. Jfr. Bekymring.

Ængstelse, atter-le't(i), n., *ank, n., ug', n. (og ugg'er), *ihug, il-hug, m., vå, f., værk, m. Jfr. Bekymring. **Uden Æ.** (roligen), *kvide-laust.

Æolsharpe, vind-harpe. Molb.

Æon, verdens-ånd; langt tidsrum; tidsalder, levetid. **Æoner,** evigheter.

Æra, tids-regning el. års-regning (fra et vist, mærkel. tidspunkt). Meyer.

Ærbar (t. ehrbar), („anstændig, sædelig"), *semeleg, *sedog (-dig), vørdeleg(y); („udvortes bestedeu og alvorlig i Ader og Adfærd"), *ærog, *semeleg, *skikkeleg, *folkeleg, *vør(d)sam(y). Mk. og vørdeleg(y), værdig.

Ærbarhed, seme, f., vør'skap(y), ære, f. »*I tugt og ære«. »D'er 'kje ære i dejm«.

Ærbødig („som viser Opmærksomhed og Agtelse", — t. ehr-erbietig), *ærig, vør(d)sam, y.

Ærbødighed, vørdna'(y), m., højagtelse. Jfr. Pietet.

Ære, at, ære(ar). **Æ.** (En), ære, *hejdre, *prise.

Ære, ære, f., *frægd, f., hejder, m., pris, m., pryde, f. (gl. n. prýði). Jfr. Berømmelse, Ros. **Have den Æ.** („som et Udtryk af Beskedenhed"), *låst, *fåst (i, med), *frejste, *fare med, liksom. **Jeg skulde have den Æ. at være den Høieste:** *eg skulde låst være høgst. Jfr. Lade som. »*Eg skulde fåst i stande høgst«; »*eg skulde fåst i være styreman« el. »lissom være st.«. »Det var min hest, båt, som skulde fåst i være den beste«. Mk. ære-skilling, m., ɔ: utgift, som man har ære av el. undgår skam ved.

Ærebegjærlig, jfr. Ærekjær.

Ærefrygt (Respekt, t. Ehrfurcht), otte, m. (oo), age, m., oge(oo), m., ogn(oo), f., ågne(o), m. (gl. n. ógn); blygsel, f. (Fr. Bg.), *ræd'-hug, vægje, n., hå', m. Jfr. Respekt.

Ærefuld, *ære-ful', *hejderleg, *ære-rik, ærleg.

Ærekjær, *ære-kjær, *lovlåten.

Æreløs, *ære-laus; dv. æreløjse, f. **Borgerlig æ.,** ære-laus. Jfr. Uhæderlig.

Æreminde, ære-minne, n.

Ærerig, *ære-rik. Jfr. Ærefuld.

Æresbevisning, ære, f., hejdring. »Den, som gjær ej ære, han fær ej ære atter«. Jfr. Artighed. **Som fætter stor Pris paa Æ.,** jfr. Ærekjær.

Æresdigt, lov-kvad (H. D), lov-sang.

Ærestjænder, jfr. Injuriant.

Ærestjændt, *ære-skjæmd.

Ærestjænk, ære-gåve, f.

Æresstegn, *ære-te(j)kn, n.

Æret (berømt), *fræ'g, *frægd, *hejdra(d). Jfr. Berømt, Agte(t).

Ærend, Ærende (Ærinde ikke hos Molb.), ærend, n., *mål, *mål-ærnne, gøre-mål. Jfr. skjøjv, m., av *skjøjve, vimse omkring. Se Tour, Udflugt. **Fremsætte sit Æ.,** *mål-bære (Østg.): »Bære op målet (sit), målæmnet (sit)«. **Have Held med sit Æ.,** *råke.ærend, ræke(e) ærend. Jfr. ræke(e) rejs, ɔ: opnaa Øiemedet med sin Reise. **Ophitte Æ.,** *gjære seg æ. **Sende i Æ.,** *vise. Dv. visar-barn, -gut osv. Mk.: »*ganga ejns æ. ettér nåkot«, ɔ: gaa enkom el. for en eneste Tings Skyld, og: »*gange vægen(e) og gløjme æ.«. **Fremførelse af Æ.,** *målbæring. **En, som gaar i Æ. for andre,** *ærend-svejn. **Barn el. Yngl., som gjør Tjeneste ved at gaa Æ.,** visar-barn, -gut, -jænte, -taus; ærend-svejn. **En, „som man henvender sig til med et Æ.",** *svars-man. **En, som kan gaa Æ.,** *ærends-før. **En, som er sendt i Æ.,** *sendeman, sending, m., utsending. Jfr. Budskab, Hverv, Budbringer.

Ærendeløs (forhindret fra at udrette sit Æ.), *ærends-laus. »Dej laut gange hejm æ—se«, ɔ: med uforrettet Sag. (Udgaaet uden Æ., uden noget egentl. Æ.), ærends-laus.

Ærendsvend, *visar-gut, løjpe-gut, ærendsvejn; (før) ganger-pilt.

Ærenpris (*Veronica officinalis*), bu-slejk, m., -slejkje, f., *te-gras, n., flesmegras(i).

Ærgerlig (over Forseelse), *harm, trægeful'(e), ærgeleg; (fortrydelig), *arg, *trægeful', *truten, *iren, *grætten. Jfr. Misfornøielse. **Æ. stemt,** *grætten. Sv. grätten; isl. grettinn, ɔ: barst. **Æ.** (til at harmes over), *harmeleg, *ag'sam, *trægeleg. T. ärgerlich.

Ærgjerrig, *ære-gjerog (-gi-); (meget æ.), *ære-sjuk; (som gjerne vil blive bemærket, gjøre Opsigt, især ved Gavmildhed), ljos-gjerog; (som gjerne vil overgaa andre, som bestræbet sig ivrig for at overgaa), *åvund-sjuk.

Ærgjerrighed, *åvund-sykje, f. (gl. n. öfundsýki); (stor), ære-sykje, f. (Lyst til at overgaa andre og gjøre Opsigt), ågjægn, f. (ågjern, ågjedn, ågidn; gl. n. ágirni), ære-gjeroghejt (gi-), -skap? efter *ære-gjerog (gi-) og *gjeroghejt, -skap.

Ærgre (t. ärgern), ærge(ar), *nagge, *tirre (tærre, e), ar, *rejte(ar), *øve (-de) (til gl. n. œfr, hiðfig), *ærte (-e), *grave

(— grov). »Det vart nåko', som grov hånom(o)«. (Fortørne), *harme, ar. **Æ. sig**, *ærgre seg, *ærgast, *argast, *aggast, *harmast, træge (e, —ar). **Ærgres** (angre el. fortryde Noget), harmast.

Ærgrelse, ærgrelse, n., ag', n., græmme, n. (grædmelse, n., „om en lønlig Sorg"), graving, harming, f., harmelse, n., harm, m. **Fuld af Æ.**, jfr. **Ærgerlig.**

Ærke-, f. E. **Æ—nar**, se **Erke-**.

Ærlig (ufskyldig) **Sag**, (ej) *ære sak. „Forfjellig fra æresak, ɔ: Sag, som angaar Ens Ære". (Redelig, oprigtig), *ærleg, *skjela (ski-), rejdeleg, *rejn (»have rejne tankar«); *tru, truen (trugen).

Ærlighed, ærlegskap, m., „oft eft" ærleg hejt, f., tru, f., ære, f. **I al Æ.**: *-tru og ære. »Føde seg med ære«, ɔi nære sig paa ærl. Maade. **Med Æ.**, ærlege.

Ærme, ærm, f.; gl. n. ermr. **Binde En noget paa Æ.** („bilde En n. ind"), *trykkje i ejn? **Ryste n. af Æ.** (ɔ: gjøre uden Umag), riste n. a v seg?, måke (o) ut? ause ut. Lm. **I Skjortærmerne**, *»ærme-skyrtom« (uten l »i«) el. »ærmeskjortå« (»gå ærm«.), * in-ærma'?

Ærmehul, -gab, ærme-staup, n.

Ærmelinning, ærme-krage, m.

Ært, ærter, f. (*ært, *æt'r, *årt, o). Jfr. *Pisum.*

Ærteblomst, -brød, -bælg, -suppe, *ærter-blom, m., -braud, -skållm(o), f. (også -pese, f., pækje[e], f.), -supe, f.

Ærteløv, *ærter-lauv, *-gras.

Ærtværdig, *ære-værdog.

Æsel (efter t. Esel), asen. Æsel skal være yngre hos os æn asen (efter Dalin).

Æske, at, (a. f. ascian; eng. ask; n. t. esken, eschen; holl. eischen; t. heischen), *krævje (— kravde).

Æske, en, ask, m., *eskje (æskje, e), f. Gl. n. eskja (Fritzn. eski). Mk. *eskjelå'k(o), n.; *.-trjåsk(o), m., ɔ: **Æskens Bæg. Rabæske**, tine, f., laup (*ask), m.; (**Æ.** af en sammenbøiet Spaan), spon-eskje, f.; (stor **Æ.** at bære Korn i), laup, m., *så-laup; (**Æ.** af Birkebark, Næver), næver-kont, en (H. Sch.), skrukke, f., *næver-skr.

Æsp (Asp), åsp(o), f.; (nordenfjelds), *asp. (Søndmør: æsp). Sv. asp. Da alle tre land således har formen asp, Norge dog bare for en mindre del, var det kanhænde rettest at hålde på den.

Æstetik, smaksvit(en)skap (»efter det tyske«: Molb.), smaks-lære (Molb.), kunst-videnskab (E. Bøgh); vænlejks-lære (Lm.); kunst-lærdom? (efter »æstetikeren«, ɔ: »den kunst-lærde« hos E. B.); kunst-lær (Molb., Opl.s Avis). (»Skøn«- er tysk).

Æstetiker, kunst-gransker, smaks-dommer, kunst-dommer (Molb.), kunst-kræser (Molb.), -lærd el. -lærer? kunst-granske (E. B.).

Æstetisk (som vedkommer „stjøn" Kunst, kunst-, smaks-?, kunst-lærd; som en nytelse. **Lage Skandinavismen æstetisk**, ɔ: ta' s. som en nytelse. **Æ. Følelse**, sans for det fagre („Skjønne"), for det fine; fin-kænsle. Jfr. **Følelse. Æ. Literatur**, smaks-skrifter el. boklighet. **Æ. Nydelse**, åndelig el. ånds-nytelse. **Æ. Værk**, smaks-værk (Molb.), kunst-værk. Jfr. **Kritik, -tiker.**

Æstimabel, agtværdig.

Æstime, agtelse, højagtelse. Jfr. **Anseelse, Beundring, Respekt; Ærefrygt.**

Æstimere, agte, værdssætte, værde(y), sætte (-te). Jfr. **Agte.**

Æt (Herkomst), sæt' (ægt, gl. n. ætt, ætt), f.; grøde, n. (Stamme, Familie), æt, f. **Af den el. den Æt**, *ætta' frå ... Gl. n. ættaðr.

Æther, overluft? (efter t. Oberluft); lysæmne („Lysstof"); hos »kemikerne« gjennemsynlig og flygtig væske. **Ætherisk** også = overjordisk, himmelsk. **Æ. Olie**, fin, flygtig olje.

Æthusa Cynapium, *vil-persille, hunde-p. (Sørensen)

Ætiologi, årsaks-lære.

Ætling (i nedstigende Linie), efterkommer, *man (»man etter man«, *»til ninde mannen«); sætting, m. Jfr. **Led.**

Æventyr, underlig hændelse, mærkelig tildragelse; oplevelse, lykke-spil (»drage ud på æventyr«); gåte, f., *æventyr, n. (hos I. A., ikke »ev.«). Sv. äfventyr. **Gaa paa letfærdige Æ.**, *horse, *rælle, *rasse.

Æventyrbog, *gåte-bok.

Æventyrer, vågehals, lykke-frister, »lykkeridder« (Molb.). T. **Glücksritter.**

Æventyrlig, også vil'. »De vildeste planer«. **Æventyrlig Historie**, sålse(o), f., æventyr, n.

Ævred (Ævret), hå-bejte, n., *runne-bejte (ɔ: b. mellem og in-under buskene, der jåen ikke har gåt). **Opgive Æ.**, at slippe Bustaven ind paa Jordet eller Slaatten, („tilsidesætte enhver Strænghed, ethvert Hensyn til Formen, til det Skadelige"), jfr. »gange øver alle brikarne«. I likhet med dette kunde kanske siges: rive el. bryte alle brikarne? (Brik, f. sær Skranke, Rækværk, Gelænder. Jfr. disse ord).

Ø.

Ø, øj (øjn), f., fl. øjar; (stor), øj-land, n.; (Ø langt ude ved Havet), ut-øj, f. Dv. utøj-folk, n.

Øboer, øj-bue, m., *øj-væring, m., *øjeman, *øj-lænding; *øjing, især i sammens. som nor-, sør-, ut-øjing. **Øboere**, øje-folk, n. (øjbuar).

Øde (udgive til Unytte), *øj(d)e (-de); („blotte, gjøre lens"), jfr. »øjde seg føre penga(r)«; („gjøre øde, rømme, forlade"), »*øjde garden« (så ingen ær hjemme); (øde bort), *søjre (jfr. måke, o, ut, ɔ: gi fra sig i masse, i utide), *dumle, *duble, forduble (jfr. Forøde); *mejske, *sumle (ɔ: „tage rigelig af stort Forraad"). Jfr. Rutte. **Øde bort**, *søjrast, skusles bort. Jfr. Forødelse, *søjring, bortskusling.

Øde (Adj.), *aud, øjden; (noget øde), audsleg. **Blive ø.** (blottet), øjdast (— dest). **Blottet, afrydet**, *au(d), *snau', *svart, *svør. »D'er rejnt svart føre fisk«. »Me er rejnt svøre føre det«, ɔ: har slet intet af det. **Blottet for Liv**, *å'l-daud(t). Jfr. *årdaude, Dødsstilhed. **Forladt, stille** (om Sted), *livlaus; (goldt, udseende som en Fjeldmark, en Hei), *hej(d)sleg, hejskleg. **Ø. Land**, øjde-land, n.; (ø. Rum, — Strækning uden Bosteder), øjdelejte, n., øjde, f.; (ø. Sted, — forladt el. folketomt), øjde-stad, m., øjde, f.; (ø., forladt Tilstand), øjde, f. (og n.), øjdn, f. (øjdne, audn). I * »lægge og liggje i øjde«.

Øde, et, ubygd, f.

Ødegaard, *øjde-gar(d) (øj-gar', øggar'), audn, f.

Ødeland (Forøder), øjde-land, n. (landøjde, f. ær „Ødelægg. for et Land"), skarv, m., stor-øjdar, ut-øjdar, *op-etar. Jfr. Forøder.

Ødelægge, *tyne (-te), tjone(ar), *skjæmme ut, skamfere (-de; -fere, ar), *klåre(ar), kvitte, ar (ɔ. *gjære klår, kvit); kværke (e, -ar) (også = dræbe); *øjde bort, øjde-lægge, l. i øjde. Jfr. Øde Tilst., Forøde. **Ø.** (dræbe, om Dyr), torge(ar). „Bel eg. afhænde el. bringe til Torvs". **Ødelagt: det blev ø.**, »det fek føter å gange på«. **Han er ø.**, jfr. Forbi. **Ø. ved Forsømmelse**, jfr. Banrøgtet. **Noget, som er ø. el. udstjæmt**, ramne-mat, m. »Dej vilde rejnt gjøre r. av hånom«(o).

Ødelæggelse, øjde, f. (jfr. Forødelse), øjding, f.; tjo'n, n. (gl. n. tjón), tyne, n., tynsle, f., *fal', *man-fal, *hær-værk (e - e). Jfr. Forbærvelse, Nederlag. **Ø. af Skov**, skog-tyne, n.

Ødemo, hovenhet, trute, m.

Ødemark, øjde-mark, f.; (stenig, nøgen, paa Fjeld), rye, m. (ry, rya, f.).

Ødematisk, »tøs, hoven, hovnet, *truten.

Ødragt, øje-bunad, m.

Ødsel, *øj(d)sam, øj(d)slesam, *skjær(d)sam (skjælsam). Jfr. *slæppen (Lm.), *slæp'-hændt (Lm.), eg. = som slipper, ikke holder fast. **Meget ø.**, utøjdarsam.

Ødselhed (Sløsen), øj(d)sle, f. (øjtle, øt'le, øltle).

Ødsle, usse(ar), sløse (-te), sv. slösa. Jfr. Øde, Forøde. **Ø. bort**, øjde (-dde) op.

Øg (Bondehest, Arbeidsh.), øjk, m. (flt. øjkjer). Jfr. Hest. **Usselt Øg**, se Krik(te).

Øge (formere), *auke(ar), *aukle, *øjkje (-te). **Øges**, *aukast, *aukne, *øjkjast.

Øgelse (Forøgelse), *auking, auke, m., *aukning.

Øgenavn (tillagt Benævnelse, „især til Haan", Molb.), *klængje-namn, klængenavn (klænge, ɔ: hænge ved), ut-nævne n., *slængje-namn. Mk. og opnavn (såsom på skøjergutter. Morgenbl). Jfr. Kjendingsnavn.

Øgle (Firben), ø(d)le, f. (ørle), æ(d)le, f. (ejle, ele, æle), orm-e(d)le f. Gl. n. eðla, sv. ödla. Sønnensj.: *fjo'r-føtle (-føsle), firfo't, m. **Sand-Ø.** (*Lacerta palustris*) gra'm, m.

Øgning, se Øgelse.

Øgruppe, ø-flok (L. K. D., Fr. Bfd.), ø-gård (E. Sundt, Molb., H. D.). Jfr. skær-gård, utenom fastlandet. Sv. öflok. Mk. ølag (Fr. Bg.). Lag ær = Gruppe; jfr. *bygdarlag, *tinglag. Likeså lag om t. d. „et Kuld Fugleunger". »I øflokken ligge øerne i en samling, i øgården i en række«. H. D. Kurilerne, Aleuterne, den norske og sv. skærgård er da øgårder.

Øie, auge (fl. augo, n., oftest f., især i fl. augor). Også noget, som ligner et øje: *»nål-, øks-, kværn-, smør-auge. **Øinenes Udtryk**, augne-bragd, f., -lag, n., -sta'r, n. **Blaa, brune Ø.**, *blåt, brunt sta'r (av *stare, ɔ: stire, ɔ: stirre). **Som før med det ene Ø. alene**, *ejn-synt; (under fire Ø.), *i ejnmæle, *på two mans hand; (med fremstaaende Ø.), tu't-øjgd, ut-øjgd; (hvast, skarpt Ø.), kat-auge, n. (Skarpe Ø.), kvast augne-lag, n. Mk. kvas-øjgd, ɔ: som har fl. Ø. (Med livlige Ø.), *bjart-øjgd; (mat i Ø.), *gjejt-

øjgd, ɔ: gjedøjet; (mørk og bifter i Ø.), orm-øjgd. Mk. orm-augo, fl., ɔ: mørke Ø. med biftert Blik. (Ondt Ø.), *åvunds-auge(o), ka'g, n. »Det kom ka'g over det«, ɔ: der kom ondt Øie over det, det mislykkedes. (Med stjæve Ø.), rang-augom: »gløse r.«; (med stirrende, nys-gjerrige Ø.), *stor-øjgd, spro'n-øjgd; (med smaa Ø.), små-øjgd. (Binde for Ø. [lukke]), *blinde seg; (faa Taarer i Ø.), det tårer i ø. „Kongen lo, saa det taarede i Ø." (Asbj.). (Fæste Ø. paa), nite (-- nejt) augo på. „Vel eg. nita med augom«. (Gaa En under Ø.), *låte etter. Dv. etterlæte, f., ɔ: Føieligh. (Gjøre store Ø.), *gjære augo *flane, *stire, *glane, glåne, *glåme, *glo, *glose, *glore, *glåpe (dv. glå'p-øjgd, ɔ: som gjør store Ø.), sprone (sprjone, -te); jfr. spron-øjgd, ɔ: storøiet, stirrende, nys-gjerrig. Jfr. Nysgjerrig. Mk. og flan-øjgd, ɔ: forvirret, forstrækket. (Glippe med Ø.), blinke(ar). Jfr. blink, m., ɔ: Glip med Ø. (Have med sig Ø.), *ha augo med seg, være var om seg (jfr. Sigte); (have et Ø. med), have ejt vi't-(i')ord øver(y). (Lukke Ø.), *læggje atter augo; (lukke op Ø.), *late op augo. (Se En lige i Ø.), *stire i augo; (sige En n. lige i Ø.), »*sægje (det til ham) op i øjro«. (Sætte Ø. i f. E. Naal), *auge (ar?). (Vende det Hvide ud i Ø.), *skjen (ski-)rængje (-de) aug.; (vrænge, for-dreie Ø.), *kvælve, *(v)rængje augo'ne. (Øinene løbe i Vand), augo vaslast, vas-fjuge. Jfr. Tænderne løbe i B. (I Ø. faldende), *ut-synt, *audsynleg, *audsynt, audset(ee), *aud-sjåande. Aud-, ɔ: let. Jfr. Yd-myg.

Øieblegne (Hævelse i Kanten af Øielaaget), ste'g(i'), n. (sti, n., stie, n., sti, m.), steg-kjøjne (i — køy—), f., trol'-steg. N. t. Stieg. Eng. sty, stian.

Øieblik, blink, m., augne-blink (-ble'k, i); også augne-gran(d), m. (n.); (Moment), kip', m., rap, n., hånde-vending (Grundtv.), (et, dette, samme) nu, li't, m.: »I siste, længste liten« (lita). I det bestemte Ø., *på sætte timen; (for et Ø.), *som snaraste, *som sneggaste, *føre det sn.; (for et Ø. siden), *i stad: »Han var her no i sta(d)«. (Til Hjælp for Ø—t), føre(y) ejt omrøme. (Hjælp for Ø.), brå-nøjte (-nøjtle, f.), -skjøjte, n., -fænge, n. (Hvert Ø.), alt i ét (J. Lie); *då og då: »Eg tænkte då og då, at båten skulde kvælve«. (Om et Ø.), *i stad. »Han kjæm atter i sta'«; (paa Ø—t), *med første ordet, på stå-hejte flækken. „Eg. medens Sporet endnu er varmt af Foden". „Ny Form for standheit el. stodheit«. (Opsætte til fibste Ø.), *drygje te de' ytta(r)ste, d. te ejnkom-stunda. Jfr. Opsætte. (I samme Ø.), med (det same, i same ordet, *i same or(d)a.

Øieblikkelig, *i rappet. Sv. * i rappet. „Hun skulde lage til Riste til dem i rette Rappet". Asbj. Ø. Bevægelse, kip', n.

Øiefæste, augne.stad, m. »Eg fæk' ikkje a. på de'«.

Øiehvide, aug-kvite, m., ɔ: „det Hvide i Øiet".

Øiekast, ka'g, n. (av *kage, ɔ: lige, flotte), augne-fær(d), f., *blink, m.; (speidende, lurende), glire, f.

Øielinbse, *augne-stejn (*aug-stejn).

Øiemaal (omtrentligt), *augne-mål, *gisse-mål. En Mil efter Ø., *ej gisse-mil. Jfr. *gisse-time, mots. *klokketime.

Øiemed, augne-mærke, n. Jfr. Hensigt.

Øiemærke, *augne-mærke (billedlig).

Øienbryn, brun, f., augne-brun, f.; (nedslagne Ø.), nyve, f. Jfr. Miner. Mk. *stor-, ljos-brynt.

Øienforblindelse, syn-kværving, f., *aug-kv. Jfr. Illusion.

Øienhaar, *augne-hår, brå, f. Mk. balder-brå, f. Jfr. Kraveblomst og *Matricaria*. Forvikling i Ø., mejn-bræe, f. (av *bræ ɔ: Øienhaar).

Øienhulning (Benramme om Ø.), augne-ring, m.

Øienkrog, *augne-vik, f., -krå, f. (-krø, -ro).

Øienlaagenes Kanter (Øiets Indfatning), augne-kvarm, m.

Øienstalk, *augne-tenar. Se Hylter.

Øienslyst, ov-svep(i'), m.

Øienspærte, *augne-*værk?, -*svie? Jfr. Øienspgdom.

Øienspyghed, augne-lime, f.

Øienspydom, aug-ilske, f. Omgangs-Ø. aug-farang, m.

Øienspnlig, *audset', *aud-synleg, *aud-synt, *bær-synleg, *aud-sjåande.

Øientjener, *augne-tenar. Jfr. Hylter.

Øientrøst (*Euphrasia*, Urt), *svåle(o)-blom. „Ogsaa anført": *blod-stæmme, -strippe.

Øiestade, augne-mejn, n.

Øiesten (Pupillen), *augne-stejn, aug-nagle, m.

Øiesyn, aug-syn, f. (*-synd, f.). („Tilsyne-komst i lang Fraastand"), te'm(i), m. te'md(i), f., øjgning, f. »Få temd (temen) 'ta (utav) land«.

-øiet, -*øjgd, f. e. stor-øjgd.

Øievidne, aug-vitne, n.

Øievoer (el. -vim), augne-va'r, m., -sam, m., -*klejme, f.

Øine, at, øjgne (-de; øgne, sv. ögna, øjgje (-de), tækkje (-te), te'mje(i'), — de, se, *sjå (— så); nå med øjet; (opbag-

*få auge på. **Ø. noget i det Fjerne, langt borte**, *få temen(i) el. temdi(i) av, få te'm el. temd på, *temje(i, — de), teme(i'); øjgne (ygne, — de; sv. ögna), skygne (-de), *få auge på, *skimte, *tækkje (gl. n. þekkja, ɔ: kjende, fornemme). Jfr. Øieſyn, Sigte. **Ø. Land**, *sjå land, *kome i land-syn, f. **Som man kan øine, øjgneleg. Det, at man kan øine noget**, øjgning, f.

Økonom, hus-hålder, *hushaldar, *stjornar; sparsom hush.; jordbruker, landman; regnskapsfører, kasserer. **Som har med Levnetsmidlerne ved en Stiftelse at gjøre**, vært, kost-hålder? mat-reder? (jfr. *matrejde, matrejdsle, f.), mat-fa(de)r (hos Molb. = **Husbonde**), mat-vært? (jfr. **Restauratør**), hus-styrer (til hus-styr, n. = **Økonomi**). Mk. og *råds-kone ɔ: „**Husholderſke**", *rådsman, „**Forſtander, Beſtyrer**".

Økonomi, jfr. hushåldning, hushald, n., stjorn (stjøn, skjödn), f. (og n.), hus-styre (Lm.), hus-»væsen«; jfr. og hus-stel, n. (Lm.); matstyr, n., matstel, n.; sparsomhet; land-hushåldning, jordbruk; hus-, land-hus-håldsnings-lære el. -kunst; ordning, stel, *skjepnad (ski-). **Slet Husholdning** (Ø.), mishushåldning (Smål. Amtstid.).

Økonomiker, hushåldnings-lærer.

Økonomiſere, *tigle (Lm.), hålde hus; spare.

Økonomiſk, hushåldnings-, jordbruks-, hushåldersk; (om Perſ.), *husrådig, forsynlig; *spa'r, sparsam. H. P. S.: hushåldig el. -håldelig. Det første går ut fra den lettere form hushåld. Jfr. jærn-, sølv-håldig, lovmedhåldig. Det var godt, om disse tillægsord kom i bruk; for så længe **Økonomiſt** finnes uundværligt, ær vi ikke trygget for, at også **Økonomi**, som for tiden ær trængt bra' tilside, atter får magt. **Økon. Anſkuelſer**, meninger om ejendom. **Paa det økon. Felt**, på vinningens, vinstens, næringernes område; *i måtvægen(e). Lm. **Et økon. Foretagende**, et vinnings- el. nærings-foretak. **Økon. Fremgang**, fræmg. i velstand, stigende velstand. **I økon. Henſeende**, i hens. til bate, m., vinning, intækt el. velstand. **Økon. Tilſtand**, formues-tilst. **Økon. Tryk**, tryk på næringerne.

Økumeniſk, almindelig. **Ø. Biſkop**, alm. biskop (de romerske b. i ældre tid).

Ø'l (Rem), o'l (ole), f., o'l-rejp, n., *oltaum (mk. ore-tømmer el. -taumar). Gl. n. ól, ál, ɔ: *rejm, *rejp, *band.

Øl (Drik), ø'l, n. (Iſær om Bordøl, Madøl), mungå't, n. Gl. n. mungát. **Beruſende Øl**, *ru's-øl. **Øl, ſom gjærer**, gi'l, m.; dv. *gil-så, -kjær = *gangekjær Gl. n. gilker (ɔ: Gil-Kar). **Øl, ſom endnu ikke har gjæret**, mejsk, m.; (nybrygget — ſom øſes op af Gjæringskarret), *op-skåke(o), f. (av *skake op, ɔ: øſe op, aftømme). Jfr. Øſe op, Opøsning. **Slet Øl**, *drav-vatn (eg. maltvand. Spotvis). **Uſædv. ſtærkt Øl**, trol'-øl, n., øksa(r)-hamars-øl, n. Jfr. kvejke(t) øl (av kvejken, ɔ: opfriſtende). **Tyndt Øl**, *let'-øl, lette-dryk, m., lettedrikka(n), n. **Drankergalſkab af Ølbrikken**, øl-kvejs, f., *kvejs.

Øland (meget ſtor Ø), *øj-land.

Øldamp (D. af Ø.), øl-gjejs, m.

Øldrukken, *øl-ful'.

Ølkande med en Tud paa Siden, tankar, m. (tånkar, dånkar, dankar), *øl-t. „Bel eg. Tankard". Eng. tankard, gl. fr. tanqvart. Jfr. sv. stånka.

Ølkar (Bryggerkar), øl-kjærald(e), n.

Øllebrød, øl-sol', m., øl-soppe, f. (o'?).

Øllet, *øren. Ordet synes av Molb. at b henført til øl og forklares med beskjæn ket, »drukken«, med tillæg av 2 skrift steder, bægge dog av norske bokskrivere (Stenersen, Welhaven). Men er »øllet« norsk, kunde det gærne komme ikke av *øl, men av øle, også uttalt *ølle, ɔ: opflamme, „ſætte i lidenſkabelig Opbruſning".

Ølost (Drik af kogt Melk og Øl), *øl-ost.

Ølrus (Rus af Øl), øl-rus, n.

Ølſkaal med Hank, øl-kjænge, f.

Ølſuppe, øl-supe, f.

Ølſvøbe, *o'l-*svepe? Jfr. Øl (Rem).

Ølſyg, *øl-sjuk.

Ølſyge („Sygelighed efter en Rus"), øl-sykje, f., øl-kvejs, f., *kvejs. De to siste ord mærker og *delirium tremens*. Jfr. Øl og Drankergalſkab.

Øltapper, *skjænkjar, *skj.-svejn, *kjællarsvejn (i gæstebud).

Ølurt, vørter(y), n. (vyrt, vørt, vurt, vyt'r), ɔ: ugjæret Øl. Gl. n. virtr. Sv. vört; t. Würze. Mk.: vørter-kake, f., -smak, m.

Øm, *kjælen, *sår (gl. n. aum. I * ær aum „forlabt, opgiven", og *aumleg „svag, strøbelig, usſel". Dv. *ynke, gl. n. aumka, sv. ömka; nk for mk som i sanke f. samke, av sam-, sammen). **Det er ømt, naar En føler paa det**, jfr. det er sårt, når en ta'r på det. **Noget øm**, *sårvoren, sårleg. **Øm for En** (ømhyggelig), mynja(r)sam, *kjær føre ejn. »Han var så kjær føre det barnet«. (Nervøs), *u-mjæl'(e); mjæl ær „friſk, ſund"; (omſorgsfuld), vørk(y). Jfr. Ømhyggelig. (Svag af Ømhed i Lemmerne), *u-mjæl'(e); (ſom føler Smerte), *sår;

(som taaler lidet), u-tåleg(o). Jfr. Utaalig. **Øm i Armene**, *sår-arma' (efter Anstrængelse); (i Fødderne), *sår-føt', *sårbejnt; (i Hænderne), *sår-hændt, *handsår; (i Lemmerne), *læmster, *sårvoren; (i Munden), *sår-mynt; (i Tænderne), *sår-tænt; (i Patterne, — om Kjør), sårspænad(e), **blive øm**, *sårne. **Ømt Sted** (el. Sibe), mejn-stelle, n. Mk.: *på såraste sida, *på såre s., ɔ: paa den ømme Sibe.

Ømfindtlig, øm (»øm som en Øiesten«, »øm for sin Ære«), ømskinnet (ænnu »bare i egentl. mærkelse«), *sår (B. B., J. Lie), *il-tålog(o), *utålog, ømtålig (Molb.); fin, nøjeseende, *var, gløg', *luvlåten („maaste ljuvlaten«), *ordsår. Jfr. Pirrelig. **Ø. for Kulde**, se Kuldsjær. **Ø. for det Ærekrænkende**, æresår (Lm.), sår-bejt. Lm.

Ømfindtlighed, sår-tykke. Lm. Jfr. ellers Ømfindtlig.

Ømhed (Smerte), *sår-lejk; (overbreven), skjetfysna, f. (ski-).

Ømme (sig for), kvie sig for, kvie sig (B. B.), *kvi(d)e(-de) føre, mot, kv. seg ved (med), *kraune, *syte (-te), *ire (»idre«) (ar og -te) på, *ivast, *i(d)re. Gl. n. iðra, volde Anger; iðrast, angre. **Ømmes** (blive øm), *sårne.

Ømsindet, *mjuk-sinna'.

Ømsindet, *sår-skinna(d), utålog(o - u), *il'-tålog, *håld-sår (hål[o] = kjøt), *fin, *kvælen, *kraunen. Mk. *hår-sår; *sol-vejk. Jfr. Solhede.

Ømtaalig (Molb.), utålog(o).

Ømtfølende (som let føler sig krænket), *sår-hjarta', også *ord-sår. Jfr. Pirrelig.

Ønolog, vin-kænner; vinavl-kyndig.

Ønologi, vinavl-lære.

Ønometer (Redskab), vin-måler (gradmåler).

Ønopol, vin-rapper, vin-handler.

Ønske, at, ønskje(y, -te), dv. ønskjeleg; *be (»*bidje«). »Be væl leve«, ɔ: ønske Levvel. »Be vælkommen«, ɔ: ø. vell.; også »*be godt, vondt«. **Jeg skulde ønske, at**: eg var tilfreds, at . . . Ø. (længes efter), ønskje; (tilønske), ønskje (øskje). Gl. n. œskja. Også *synest, *søkje (-te), s. etter, kvæe etter el. på: »Du kan få, kven du synest«. »Han fek alt, som han kva' på (etter«); »søkje el. s. etter råd, hjælp«. **Værd at ønske**, ønskjande(y), ønskjeleg(y).

Ønske, et, ønskje(y), n. el. ønske(y, — øskje). **Ondt Ø.**, u-bø'n, f., vå-bøn, f. Jfr. Forbandelse.

Ønskelig, ønskjeleg(y), ønskjande, y; (velkommen), *tægdig.

Ønskekvist (efter t. Wünschelruthe?, „Pegestikke til Opdagelse af Metalaarer, skjulte Skatte el. Kildevæld under Jorden", Molb.), spå-kvist. Gl. Grundtv., Molb.

Ør (forvirret), *øren (også = svimmel). **Ør i * ær**„ Svimmel", *svimrog, *øren; *yr ær = „vild, urolig, springst".

Øre, 1. (Høreredskab), *øjre, n. (og f.) (fl. øjro, øjrur, gl. n. eyra, eyru, n.); 2. (Hank paa Kar), *øjre. **Inderste Del af Ø.**, øjre-ro't, f. **Fornemmelse som af Tilstopning i Ø.**, øjre-dot', m. **Haarlok nærmest ved Ø.** (Ørehaar?), øjre-hår, n. **Med nedhængende Ø.**, *lav-øjrd, *luv-ø., *la'p-ø. (av lape —te, ɔ: hænge slapt ned). **Have noget bag Ø.**, ha' en bak-tanke. **Have en Skjælm bag Ø.** („pønse paa en List"), ha' en bak-tanke. **Holde en i Ø.** (tæmme Ens Overmod el. Kaathed), jfr. tæmje (—tamde), *kue, kværke, ar. **Sidde i noget til begge Ø. el. til op over Ø.**, *sitje i det op under øjro. **Sidde i Gjæld op over Ø.**, *sitje i skuld opunder øjro. **Skrive bag Ø.** (mærke sig for Fremtiden), gjøjme (-de). »Gjøjmt er inkje gløjmt«. **Slaa ned Ø.** (om Dyr), *nyve seg. **Slaa ned Ø.** („som Tegn paa Brede", om Dyr; blive bistre), *læggje øjro; *lyme, *glyme (om hesten). **Sove paa sit grønne Ø.** (trygt og længe), jfr. sove sødt, søtelig. **At spidse Ø.** (høre nøie efter noget, som tales, om Dyr), *rejse øjro. **Tabe Næse og Ø.** (forbauses) over, jfr. Forbauset. **En skal høre meget, før Ø. falder af**, ejn skal møket(y) højre, før' øjro dætter av. **Have Ens Øre**, være højrd. »Han er møket h.« (av dejm).

Øreballe, *øjre-stamp. (Balje ær holl. balie og t. Balge, Balje).

Ørebigt, øre-skriftemål. H. D.

Ørebrusen, se Ørefus(en).

Ørefedt, øjre- (øjrne-)saur, m.

Ørefigen (t. Ohrfeige), øjre-fi'k, m., -dask, m. (av *fike, *daske, ɔ: slå med hånden), -tæve, f., lørung, m. (isl. lödrungr, sv. * lädrung), killem, m. (killæm, -lejm, „maaske for kinn-lem, af *kinn og lemja«, ɔ: slaa); kin-pust, -hest (som efter Molb. ær de rette danske ord), kil(e)vink(i'), m., fi'k, m., *lurumdrej, *varm kavring, varm vaffel. »Gav ham en på (under) øret«. »La' til ham under ø.«, *læggje eja (person) under øjra(t).

Øreflip, („nederste Ørelap"), øjre-snepel(»i«), m. Gl. n. eyrasnepill.

Øregehæng, øre-hæng. Molb.

Ørehue (Barnehue med Fliger for Ø.), øjre-huve, f.

Ørehul, -gang, øjre-hå'l(o), n.

Ørekly, øjre-klåe, m.

Ørelæp, -læb, øjre-blåkke(o), f.
Ørelæs, *øjre-laus.
Ørenlyd faa, *få ljod. Jfr. *give ljod, ɔ: tie, lytte. Jfr. *eg kan inkje højre manne-mål. Jfr. **Gehør.**
Ørestjæl (stor Kammusling), øjre-skjæl. Jfr. **Kammusling.**
Øretyds (paa Dyr), øjre-top', m.
Øretikker *(Libellula)*, styng, m., *stingar, øjre-styng, *øjrne-st., *augestyng. *bustyng, *ormestyng.
Øretusen, øjre-tå't(o), n., øjre-sus, m.
-øret, -*øjrd : lang-, slut-, la'p-øjrd.
Øretuder (Slabrer, Bagvaster), *desel(i)-tut (av dese, »dise«, ɔ: fisle). Jfr. **Fisletud.**
Øretuderi, *desel-tuting? efter * deseltut.
Ørevidne, øjre-vitne, n.
Ørevoxg (Ørefebt), øjre-saur, m., øjrne-saur, m.
Øreværk, øjre-værk, m.
Ørhed (at være øt), ørske, f., øre, f., ørsle, f. Gl. n. ærsl, ærsla, sv. yrsel.
Ørk, se **Ørken.**
Ørken, øj(d)emark, f., øjde, f., ubygd (gl. n. ubygð; ubygd i * ær „ikke bebodt"), mo, m., sand-mo, m. (ɔ: „Sandhede"), sand-hej(d), f. (Lm.), sand-hav (Lm.); (øde Fjeldmark), finne (»firne«), n., *vidda, *almanvidda; hej(d), f., bær'-fjæl'(e—e), bær'-snøj(d)e, f. (*bær = bar), ɔ: bar-fjællet (ovenfor skoggrænsen).
Ørkesløs, *ørkelaus(y), *havands-laus; (overflødig, til Unytte), unyttig, tilovers. **Sidde ørk.,** *hængjast; (gaa ørk.), hænge hænderne, *hire (-de). Jfr. **Maabe.** (Ørkelaus ær også = uten *æmne, n., *ørke, n., værke, n, [y], *tilfang, *-fang, — som i *træfang, *jarnfang),
Ørkesløshed, *ørkeløjse, *havandsløjse.
Ørn, ørn, f. (m. og n.); gl. n. ørn, m. Mk.: ørne-fjør, m., -væng, m., -klo, f., -næb, m., -unge, m., -rejd, n. Også are, m. (gl. n. ari, m.): *are-fjør, -klo, -unge, -rejd; glække, f., flugse, f. **Fjærham af en Ø.,** ørne-ha'm, m., -væ(d)e, n. **Et Slags Ø. med hvid Stribe paa Vingerne,** ɔ: med B. som en *skjor (Skade): skjor-væng, m. Ørnens skrik heter *klikke(ar). »Eg haurde aren klikka«.
Ørnebregne *(Pteris aquilina)*, ejn-stape, m. (ejnstap, ejstape, ejne-stape, ejn-stabbe, ystabbe, ejnstab-blom, ejn-stak, ejnstaka-blom, ejnstamp, el'stamp), *kjælg, *kors-blom, *orme-stamp, *trefot. Gl. n. einstapi.
Ørnefjæder, se **Ørn.**
Ørnefikkelse, ørne-ham, m., -væe, n.
Ørnevinge, se **Ørn.**
Ørred *(Salmo fario)*, aure (»aur-ride«, aurie, aurje, orje; gl. n. aurriði, örriði), m., *kjø(d)e, f., kræde, f., *agnete, f. Mk. bleke(i), f., børting(y), m., *lug', m., *nuve, m., tite, f., stejte, f. **Ung Ø.,** *aure-kjøe (»aurrid-kjøda«), *kjø (kjøda). **Et Slags Ø. med lys Farve,** sjøbørting(y), m.
Ørredgarn, *aure-net, n. (»aurrid-net«), *kræ'e-garn.
Ørredlignende Fiskefisk med rød Bug *(Salmo alpinus)*, røjr, f. (røjder, røje).
Øse, at, ause (-te) (op, ut); (tømme), ause (brunnen, båten); (af en Lærdomskilde), ause(?). **Ø. ned** (om Regnen), spille (-te) ned, hølje(ar, - y) ned; (om Sne), lædje(e) ned (læ'd — ladde — lad'). Jfr. **Skylle, Skylregn. Øse op,** *skake op (— sko'k) („nybrygget Øl af Gjæringskarret"). Dv. op-skåke(o), f., skake-bolle, m., »skake-dryk«, m., ɔ: „Smagedrik af nybrygget Øl". **Ø. Vand paa,** *vas-bære(e).
Øse, en, skaupe, f. (sv. skopa, eng. scoop), aust'er, f., øjstre, f.; (byb Skaal til at øse med), kaupe, f., kåks(o), f. **Stor Øse** (Skaal til at øse med), øjstre, f. (m.) (øjstr, austr, østr). „Oftere øjster (øster), f., andre Steder auster«. **(Stor Ske),** ause, f., ausel, m.
Øsekar (i Baad), aus-kjær(e), n., -fa't, n.; (at bruge i Storbaaden), bord-auskjær. Gl. n. ausker, austker.
Øserum (i Baad), *aus-rom, n.
Øseske, ause, f.
Øsevand (i Fartøi), auster, m.
Øsken (n. t. Dese, Deske, Deseken, „en liden Ring el. Malle til at bære el. hægte noget i"), hånk, f., hav, n., hald, n., hævel, m., fa't, n.
Øsning, ausing, f., auster, m.
Øsofagus, svælget, ma'tpipen, vælend, n. (velende, n., ee). Gl. n. vélindi. Sv.* välände.
Øsprog, øje-mål, n.
Øsregn, *spille-regn, n., regn-spil', m., spil', m., spille-vatn. Jfr. **Skylregn.**
Øst, *aust, m., *austr. Gl. n. austr, n. **Af Østen,** *or austre. **Til Ø.** (mere østlig), te' auste(r)s. **Hældende mod Øst,** *aust-hal', aust-vend (om marker).
Øst, Adv., *aust. **Østover,** aust-etter. **Øst i Landet,** *auster på.
Østen, *austan. »Vinden æ' austan«.
Østenfjælds, *austan-fjæl's.
Østenfør, *austa(n)-føre. **Ø. Fjældene,** *austan-fjæls.
Østenfra, *austa(n), *austa(n)-til.
Østenveir, *auster-æt', f.; (langvarigt), aust-ørje, f.
Østenvind, *austan-vind; (tjølig), *austan-

kjøle, f.; (mild), a.-go'l, f.; (ren, modſ. ſyd- el. nordøſtlig), bær'(e)-aust.

Øſter, auster. Se Øſt.

Øſterlænding (Orientaler), auster-lænding, m.

Øſters, ostre (-a), f. (oo); gl. n. óstra, sv. ostra, lat. ostrea.

Øſtersborg, -banke, *ostre-berg.

Øſtersſkal, *ostre-ska'l, n.

Øſtlig, *austleg; (om Vinden), *austrøn, in-røn; (noget ø.), *aust-bær; (ø. Vind i Skyerne), austan-drag, n., a.-dråt', m., a.-drog(oo), f.

Øſtligſt, *aust-længst.

Øſtlænding, *aust-lænding, aust-man; (hun), austlændske, f.

Øſtre, *øjstre (austre); (øſtligere), øjstre; gl. n. eystri. »På øjstre sida«. Sammensat: øjster-: øjster-dalen, -døl.

Øſtſiden, *aust, m., *aust-sida, *auster-sida, *auster-æt', f. **Paa Ø.**, *austa(n)-til (som også ær = øſtenfra).

Øve, øve (-de) — „nyt Ord"; (udøve, som et Haandværk), *drive. **Ø. ſig** (vænne ſig til n.), tæmje seg; (oplære, f. Ex. en Heſt), tæmje (— tamde).

Øvelſe, øving, f. **Ø. i noget** (Færdighed i en Kunſt), lag, n.; »få lag på arbejdet«; (Tilvænnelſe), læring, f.; („Færdighed i Kunſt el. Arbeide"), tame, m. (Lm.); (Haandfærdighed), *hand-tame. Jfr. handtamd, ɔ: ſikker paa Haanden. Ølvelseshus ær brukt (H. D., og i Ryslinge) for Gymnaſtikhus, men ær tungt. Øvehus? men kanhænde helst turnhus. Jfr. Gymnaſtik m. fl.

Øverſt, Adj., *øvst. **Den øverſte**, *den øvste: *ø. sida, vægjen(e), huset. **Ø. Del af en Ting**, op-lo't(u), m. **Ø. Lag**, øver(y)-lag(et), n. **Ø. Loft i en ſtor Bygning**, mørke(y)-loft, n. Ellers *øvste-loft. **Ø. Del** (den), øvre-dejld (-i).

Øverſt, Adv., *øvst. **Sidde ø. i Selſkabet**, *sitje mannahøgst i lage'.

Øverſt(e) (Anfører, Formand, Befalingsmand, nærmeſt = t. Oberſt), jfr. *overst (oo, ovest, *ogust), ɔ: Oberſt.

Øvet, *øvd, *til-tamd; (erfaren i en Kunſt), *dreven. **Være ø. i**, *kunne med.

Øvrig (t. übrig): **de Øvrige**, *dej andre, *hine. **Alle de Ø.**, *alle hine, resten; tilkommende, (på)følgende, f. e. i „Mine øvrige Dage", „Hans ø. Levetid". **De ø. Mennesker**, *hit folket. **Det Ø.**, *det andre; *alt det andre, alt annet. **I mellem det Ø.**, *til blands. **Forøvrigt, iøvrigt** (t. übrigens), føre(y) resten, foruten dette.

Øvrighed (t. Obrigkeit), over-højhed (oversat så i Opland.s Avis), myndigheter(ne), styrelse (Lm.), styring, f., styres-makt (Lm.), styresmæn (Lm.). [Øverhejt, f., øvrighejt, f. „Nyt Ord". Sv, öfverhet.

Øxe, øks, f. (jfr. tråp[o], d. Trappe; lykt, gl. n. lykt, d. Lygte). Gl. n. öx. **Kjødøxe**, *brå't-håg'(o-o), -øks. **Smal Ø.** (til at fælde el. ſønderhugge Træer med), *skår-øks, f. **Til Vedhugſt** (Skovøxe), bo'l-øks, f. (u); gl. n. boløx, buløx. **Til at tilhugge, ſladhugge med**, tælgjebile, f., -øks, f. **Til at ophugge forſlidte Ting**, brå't-håg'(o), n., bråt-øks(o). **Skafthul paa Ø.**, øks-auge, n. **Bagen el. Nakken paa Ø.**, økse-, øksa(r)-hamar, m. **Bolt til at forme Skafthullet**, øksvå'l(o), m. **Jern til at gjøre Ø. af**, øks-æmne, n. **Skaft paa Ø.**, øksa(r)-skaft, n. **Æggen paa Ø.**, øksa(r)-kjæft, m. = økse-skjære, m. **Tilhugge med Ø.**, *økse. **Tilhugning med Ø.**, øksing, f.

Øxen, Øxne („nu oftest Oxer"), jfr. øksne (y), n. Er eg. ental, men forstås som flt. til okse, *ukse, m.

Øxeøie, se Skafthul. Jfr. og Øxe.

Øxnet (Ko), *øksna' (ɔ: „geil, tyregal"). Jfr. Geil, Parrelyſten.

Mispræntinger

(trykfejl, t. Druckfehler), mest i de første ark.

Bare de optages, som læseren ikke så like selv vil kunne se og rette. Således ikke r for håndskriftets (trekantede) v (V) f. e. i tremaster — om Brig — for tvemaster, eller i for e i sig for (*) seg, el. ö for ø, el. b — d — g — v for p — t — k — f, el. mm for m i dømme for (*) døme el. tt for t, f. e. i bytte, bytting, knyttelse for (*) byte, (*) byting, knytelse. Jfr. ellers »Forord« side 3.

Side		bålk (spalte)		linje			
Side	1	bålk (spalte)	2	linje	13	ovenfra	står år-f. læs år, f.
—	1	—	2	—	16	—	— skjæbbe-f., l. skjæbbe, f.
—	1	—	2	—	8	nedenfra	— svovl, l. svol'.
—	1	—	2	—	6	—	denne linje går ut og Absence, fravær(else) in.
—	2	—	2	—	23	—	— *Øgning, l. Øgning.
—	3	—	2	—	26	—	— ordsendning, l. -ding (f.).
—	4	—	1	—	26	ov.	— tysk. Medord? l. t.: Medord?
—	4	—	2	—	15	ned.	— Mellemvær, l. -væg.
—	5	—	1	—	19	ov.	— bås', l. bå's.
—	5	—	1	—	14	ned.	— Fornem Tale, l. F—t tale.
—	6	—	1	—	20	—	— (Afh-), l. (Aph-).
—	7	—	1	—	30	ov.	— Derivativ, l, -vater.
—	7	—	1	—	22	ned.	— kåt', l. kå't.
—	7	—	1	—	19	—	— stelle, l. stille.
—	7	—	1	—	18	—	— bing, n., l. bing, m.
—	7	—	1	—	14	—	— anlagt, l. aflagt.
—	7	—	1	—	7	—	— Afløse, — Afløve.
—	7	—	2	—	31	ov.	— *kærne-sætn., l. k. (uten *).
—	7	—	2	—	16	ned.	— avtining, l. avtening(i).
—	8	—	1	—	3	ov.	— Bærre, l. Bære.
—	8	—	1	—	4	—	— (*rudde), l. (— rudde).
—	8	—	1	—	19	—	— skåre(o), f.; går ut.
—	8	—	1	—	12	ned.	— (floste, u), l. (— floste, u).
—	8	—	2	—	1	ov.	— D., l. Dv.
—	8	—	2	—	1	—	— skjel-måta, l. -måle.
—	9	—	1	—	11	—	— kjejm, m.; går ut.
—	9	—	1	—	30	—	— æ (4 gang.), l. e-e-e-e.
—	9	—	1	—	31	—	— sær . . l. ser(ee).
—	9	—	2	—	9	—	— kvårve, f., l. kvårve, f. (o).
—	9	—	2	—	15,-18	—	— stytte, l. støtte(y).
—	9	—	2	—	19	—	— nam, l. nauv.
—	9	—	2	—	9	ned.	— minkning, l. minking.

Side	33	bålk	1	linje	2	ned.	står i * og sv., læs i d. * og sv. *.
—	33	—	2	—	15	ov.	— stel', går ut.
—	33	—	2	—	21	—	— sæmjest, læs -jast.
—	33	—	2	—	14	ned.	— gro, l. gro, f.
—	34		1	—	19	ov.	— Skurv, l. Skurv;
—	34	—	1	—	9	ned.	— snodig, l. *snodig.
—	34	—	1	—	1	—	— skikkelig, l. -leg.
—	34	—	2	—	22	ov.	— vare, l. vare;
—	34	—	2	—	24	ned.	— skyt, l. skyt' (ɔ: tt).
—	35	—	1	—	1	ov.	— kunstman (p. . .), l. -man (jfr. p. . .).
—	35	—	1	—	29	—	— -synd, m., l. synd, f.
—	35	—	2	—	24	ned.	— orodata, l. odorata.
—	36	—	1	—	7	—	— forråd- l. forråd-,
—	36	—	2	—	26 og 33	ov.	— vårde(o), l. vorde(oo).
—	36	—	2	—	4	ned.	— s.kiker, l. *s.kikar.
—	36	—	2	—	3	—	— stjærne-k., l. *stj.
—	37	—	1	—	28	ov.	— atene-hov, l. eg. aten.
—	37	—	1	—	6	ned.	— av (går ut).
—	37	—	2	—	27	ov.	— snak, l. smak.
—	37	—	2	—	32	—	— hike, l. *hike.
—	37	—	2	—	4	ned.	— (for k., l. for (k.
—	38	—	1	—	16	ov.	— hejmfød., l. h.-føding, m.
—	38	—	2	—	23 og 29	—	— fulmagt, l. ful'm.
—	39	—	1	—	19	ov.	— -hær, l. hær (uten -).
—	39	—	1	—	22	—	— hæp, l. hæp'.
—	39	—	1	—	7	ned.	— hått, l. ha't.
—	39	—	2	—	4	ov.	— avund, l. åv.
—	39	—	2	—	17	—	— avle, l. *avle.
—	39	—	2	—	32	—	— ogn, l. ögu.
—	39	—	2	—	35	—	— ågnot, l. agnot.
—	40	—	1	—	24	ned.	— b. o., l. Ødv.
—	40	—	1	—	19	—	— åtfærde, l. åfærde.
—	40	—	1	—	18	—	— utav seg, l. utav.
—	40	—	2	—	1	—	— øpne, l. o'pne(oo).
—	40	—	2	—	16	—	— strup, m., l. strup, n.
—	40	—	2	—	24	—	— strupe, f., l. strupe, m.
—	40	—	2	—	15(og 16)	ned.	— sprætte, l. smætte.
—	41	—	1	—	8	ov.	— *flåer, l. flåer.
—	41	—	1	—	28	ned.	— tape, l. * tape.
—	41	—	2	—	31	—	— samlængd, l. jaml.
—	41	—	2	—	30	—	— fram til, l. fr. i.
—	41	—	2	—	29	—	— gl. n. jamlengd, l. jafnl.
—	41	—	2	—	28	—	— samlengd, l. jaml.
—	43	—	2	—	11	ov.	— åstad, l. å stad.
—	43	—	2	—	13	—	— syn, l. syn, f.
—	43	—	2	—	9	ned.	— tække, l. takke.
—	44	—	1	—	26	—	— Dal), l. Dal, fra Solen).
—	44	—	2	—	4	ov.	— -vendt, l. -vend.
—	44	—	2	—	10	—	— Trævæg, l. Tværv.

Side 44 bålk 2 linje 28 ov. står Indien, læs India.
— 44 — 2 — 30 — — spydblad, l. spytbl.
— 44 — 2 — 11 ned. — þard bakke, l. hard-bakke.
— 45 — 1 — 20 — — vægtstand, l. v.stang.
— 45 — 1 — 5 — — skejd, n., s—d, f.
— 45 — 2 — 27 ov. — kuglerøste, l. kugle-røste.
— 45 — 2 — 5 ned. — flok, lag, l. fante-bøle, n., -lag.
— 46 — 1 — 9 ov. — skejd, n., l. skjej', n.
— 46 — 1 — 12 — — skep, l. skjep.
— 46 — 2 — 2 — — m., l. m.:
— 46 — 2 — 13 — — vål, l. vål'.
— 46 — 2 — 15 — — skådde-, b., l. skådde-bakke.
— 46 — 2 — 10 ned. — nydle, l. nydje (nyl).
— 47 — 1 — 12 ov. — bank-sætel, l. banko-s.
— 47 — 1 — 16 ned. — hårding, l. harding, m.
— 47 — 2 — 10 — — tykkel, l. tykk. (tykel).
— 47 — 2 — 2 — — blegagtig, gulbr. (komma går ut).
— 48 — 1 — 10 ov. — barlåm, l. barlom(oo).
— 48 — 1 — 30 — — får, l. fær.
— 48 — 1 — 32 — — (kje), (går ut).
— 48 — 1 — 10 ned. — -fåre(o), l. fore(oo).
— 48 — 1 — 3 — — sæding(e), l. seding.
— 48 — 2 — 28 ov. — bryllast, l. tryll.
— 49 — 1 — 1 ned. — basse (om . ., l. basse; (
— 49 — 2 — 12 ov. — søk, f., l. søk', f.
— 49 — 2 — 32 — — vol'-, l. vål'-.
— 49 — 2 — 18 ned. — ; jordværn, l. ; (ellers), jordv.
— 49 — 2 — 14 — — varde, m., l. varde (uten, »m.«).
— 49 — 2 — 13 — — Baut, m. også, l. B—t. Mk.
— 49 — 2 — 12 — — bautestejn, l. b—n, m.
— 50 — 2 — 21 — — båtlans, l. b.laus.
— 50 — 2 — 4 ov. — brising, l. b—g, m.
— 50 — 2 — 11 — — bænd(e), l. bænde.
— 50 — 2 — 14 — — band-, l. band, n.
— 50 — 2 — 15 — — stake, m. (går ut).
— 50 — 2 — 22 — — bar, l. bår, f.
— 51 — 1 — 15 ned. gjærd, l. -gjærd.
— 51 — 1 — 13 — — fortuts, l. *foruts.
— 51 — 1 — 13 — — både, l. både(o).
— 51 — 1 — 7 — — båding, l. båding(o).
— 52 — 1 — 31 ov. — Gl. n. ræmma, l. remma.
— 52 — 1 — 36 — — se, l. sjå.
— 52 — 2 — 9 — — tynest, l. tynast.
— 52 — 2 — 29 — — fjætre, l. fjætre(e).
— 52 — 2 — 25 ned. — -sprænd, l. sprængd.
— 53 — 2 — 26 ov. — folningsap, l. -gskap.
— 54 — 1 — 1 — — frjöva, l. frjófa.
— 54 — 1 — 22 — — fæstelse, l. f.se?
— 54 — 1 — 17 ned. — stire, l. *stire.

Side 84 bålk 2 linje 16 ov. står -dæmt, l. -dæmd.
— 85 — 1 — 23 — —. opsyn, f. (m.); l. o. f. (n.).
— 86 — 1 — 32 — — affeltu., l. eff.
— 86 — 2 — 31 — — peng-ar, l. pengar.
— 86 — 2 — 5 ned. — snödinn, l. snoðinn.
— 87 — 1 — 2 ov. — Bære b., l. Bære næsten b.
— 87 — 2 — 4 — — Roble, l. Boble.
— 87 — 2 — 7 — — smække-t., går ut.
— 87 — 2 — 29 — — røjr, m., l. r., f.
— 88 — 1 — 30 — — bone, l. bone(y). n.
— 88 — 2 — 26 — — Sansurea, l. Sauss.
— 88 — 2 — 9 ned. — fl. ballar, l. gen. ballar.
89 — 1 — 6 ov. — *hjærtet, l. *hjartad. Jfr. Behjertet,
— 90 — 1 — 8 ned. — Træfob, l. Trefob.
— 92 — 1 — 20 — — truske, l. truste.
— 92 — 1 — 17 — — Stage, l. Stagé.
— 94 — 1 — 30 ov. — -hand, l. havd.
— 94 — 2 — 13 ned. — Former, l. Farver.
— 95 — 1 — 7 ov. — Charadius, l. C—drius.
— 96 — 1 — 17 — — loget, l. loget.
— 96 — 2 — 1 — — sto'k, l. stok'.
— 96 — 1 — 10 ned. — kalt, (komma ut!).
— 97 — 1 — 5 ov. — sug, l. syg.
— 100 — 1 — 12 — — skjeje-rive, l. skjelje-r.
— 101 — 2 — 7 ned. — Byrb, f. (f. går ut).
— 104 — 1 — 19 — — misme, l. misne.
— 104 — 1 — 17 — — Callustriche, l. Callitriche.
— 104 — 1 — 16 — — Sørens. (går ut).
— 104 — 1 — 12 — — Thlapsi, l. Thlaspi.
— 106 — 2 — 6 ov. — à blanc, l. à banc.
— 107 — 2 — 1 — — Cicisber, l. Cicisbeo.
— 109 — 1 — 9 — — svin, m., l. svin, n.
— 110 — 2 — 5 — — sælbyg, l. selb.
— 112 — 1 — 28 — — dagvær-kveld, l. -kvild.
— 112 — 2 — 12 — — snige, l. svige.
— 112 — 2 — 1 ned. — låkeleg, l. låkleg.
— 113 — 2 — 5 — — skår, l. skar.
— 115 — 1 — 29 ov. — abit, l. åbit.
— 118 — 1 — 7 — — almænskap, l. ålm.
— 118 — 1 — 25 ned. — ( ), l. (ar).
— 144 — 1 — 20 — — bejmlæge, l. bejn-l.
— 144 — 2 — 1 ov. — Drog (går ut).
— 151 — 1 — 30 — — Riech, l. Rieck.
— 236 — 1 — 25 — — *gave (gåve), l. gave, *gåve.
— 250 — 2 — 21 ned. — sam-modret, l. -mødret.

Efterskrift

eller

glemt er ikke g(j)emt.

Et par småting, som på rette sted ej er kommen med, får få plas hær, i bokens yterste utkant.

1. I et par omtaler i våre tidender er det anket over ordbokens navn: „Unorsk og norsk". Den ene tar ænda så stærkt i, at den mener, „det er virkelig synd paa bogen, at den skal have en sådan titel", — så få-vis næmlig eller så styg?

Hærtil svares på bokens vegne: Navnet bør, for at det kan bli næmt at henvise til den („citere" den), være kort, helst bare et eller to ord. Ét ord måtte vel hær ha blet „Fremmedordbok". Men dette vilde ha ledet tanken hen på de sædvanlige fremmedordbøker, de forklarende. Bedre var da „Fremmedords avløsning", som jo også ær brukt, men bare som i bakhånden, da heller ikke dette svarte ful't ut til inhåldet, idet boken (jfr. inbydelsen, i „Forord") jo også gir sig av med noget annet æn at avløse fremmedt, næmlig med at utstille innenlandsk ordforråd. Så valtes da som hovednavn de to ord, „Unorsk og norsk", som skulde peke hen på de to hovedsider av inhåldet. Og slike navn på bøker eller andre skrifter ær da også almindelige nok. Læseren har vel altid hørt om „Nutid og Fortid", „Nord og Syd", „Sorg og Trøst", „Natur og Kultur", „Skjæmt og Alvor", „I Storm og Stille" (1880), „Synd og Naade" (W. Birkedal), „Ild og Aske" (1880), „Godtfolk og Kjæltringer", „Ljus och skuggor", „Dichtung und Wahrheit". Det slags navn ær da heller ikke altid navneord. Jfr. „Før og nu", „Nær og Fjærn", „Ude og hjemme", „Tilsjøs og ilands" (1880). Også to tillægsord (adjekt.) i likhet med de to „Un. og n." gør tjeneste som navn. Således „Gammelt og Nyt" (av G. Johnson). På ordbøker er dette sædvanligt nok: Dansk-latinsk, Latinsk-dansk, Dansk-engelsk, Engelsk-dansk. Hær lægges Lexikon el. ordbok rigtignok til, medens „Unorsk-norsk" underforstår det, men utelatelsen av dette navneord kan dog vel ikke gøre denne boks navn enten mere meningsløs el. mere styg. Sakføreren nedlægger dærfor påstand om frifinnelse (— avsides: i alle fal „for videre tiltale", som vi lovlærde kaller det).

2. Den andre av de to efterglemte småting ær bare dette, at minne om, hvorledes de 2—3—4 forslag til avløsning av et og samme fræmmedord, som oftere følger på hverandre i ordboken, egentlig bare går ut på at avle ét nyt ord i det saknedes sted. Opsættet (Artikl.) lægger nemlig bare råæmnet til rette for den søkende og spør: vil du ha det? eller det? eller dette? Jfr. t. d. opsættet Departement med enten-eller („alternat.")-forslagene: råd? gren? grejning? styring? styrelse? Blev et av disse fem slått fast, falt jo de fire andre bort.

Det ær således næppe for litet sagt, når de nylagede avløseres tal i inbydelsen ær sat til et par eller højt til 2—3 av hundre.

K. K.